

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૦૫૨ વર્ગાંક

પુસ્તકનું નામ મહાભારત ના ૩૫૧

વિષય ૬૩૫:૩

અહારે રવ

સાથે

શ્રી

મહાભારતની કથા.

બનાવનાર.

અમલ

વલ્લભનાથ મુરજરામ.

અમદાવાદ.

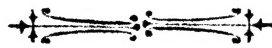
છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શા. ફકીરચંદ કીલાચંદ

તથા

મુકસેલર લલુભાઈ અમુલખદાસ.

અમદાવાદ.

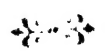
અમદાવાદ શાહાપુર નવી પોળ ના પટેલ હાથાભાઈ દત્તપત્રનામે

આવૃત્તિ, સાતમી.

પ્રત રૂપ૧૦.

પોતાના શ્રી " પ્રજ્ઞહિતાથ "

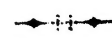
મુદ્રાલયમાં છાપી.

કીંમત રૂ. ૪-૮-૦.

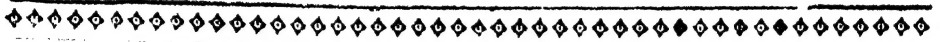
સંવત ૧૯૭૩

સને ૧૯૧૭.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ

૭૦૬૨

આ પુસ્તકનો કૌપી રાઈટનો હક્ક પ્રસિધ્ધ કરનારાઓ બે જણનો તથા નીચે લખેલા
બે ભાગીદારો મળી કુલ ચારે જણનો કૌપી રાઈટમાં હક્ક છે.

નારણદાસ મોતીલાલ—અમદાવાદ.

ભટ્ટ મનસુખરામ રણછોડદાસ—ડાકોર.

૬	૬	૬	૬	૬
૬	૬	૬	૬	૬

સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ પ્રમાણે રજીસ્ટર્ડ કરાવ્યું છે અને તેના સર્વ હક્ક
સહાંતર પોતાના સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે અમારા ચારે જણની લેખી
પરવાનગી ત્રીવાચ કોઈએ છાપવું અથવા છપાવવું નહીં.

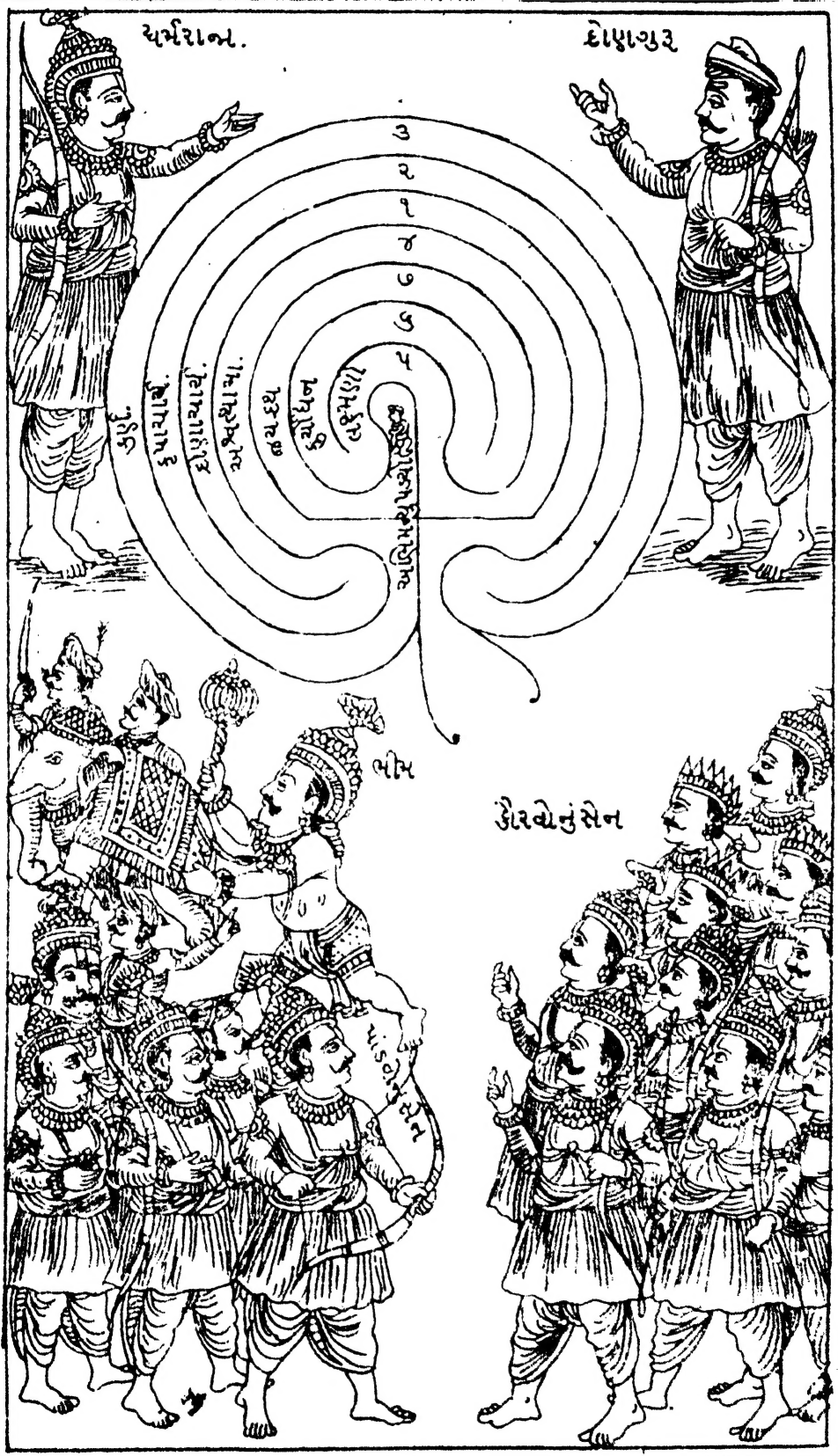
(૩)
અનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧ આદ્ય પર્વ...	૧
પડવધન...	૮૮
નીળળાએકાદશી	૧૦૮
સાખાભોવન...	૧૩૧
હેડ'આખ્યાન...	૧૫૨
મન્દુવેધ...	૨૦૪
સુભદ્રાદરણ...	૨૮૮
૨ સભા પર્વ...	૩૨૧
અંગોવાખ્યાન...	૩૭૫
કુત વીદ્યા...	૩૯૮
૩ વન પર્વ...	૪૧૭
સુરેખાદરણ...	૪૪૭
૪ વૈરાટ પર્વ...	૫૨૩
૫ ઉદ્યોગ પર્વ...	૬૦૦
૬ ભીરમ પર્વ...	૬૩૦
૧૫ દ્રોણ પર્વ...	૬૬૦
ચક્રોવા...	૬૬૫
૮ કાર્ણ પર્વ...	૭૫૭
૯ શરત પર્વ...	૭૬૭
૧૦ ગદા પર્વ...	૭૭૭
૧૧ સ્ત્રી પર્વ...	૭૮૩
૧૨ અનુશાસન પર્વ...	૭૮૬
૧૩ શાન્તી પર્વ...	૭૯૨
૧૪ અશ્વમેધ પર્વ...	૮૧૩
સુધન્વાઆખ્યાન...	૮૩૩
ચંદ્રસઆખ્યાન...	૮૩૪
૧૫ વ્યાસાશ્રમ પર્વ...	૮૪૯
૧૬ મુશ્ય પર્વ...	૮૫૨
૧૭ યાન પર્વ...	૮૬૨
૧૮ સ્વર્ગારોહણી પર્વ...	૮૯૮

આસન વલ્લભરામ ચૈતન્યરામ.

ધર્મરાજ.

દોષાગુર.

કૃપા.

કૃપાચારી.

દોષાચારી.

અભિચારી.

જય કથ.

કુચીધન.

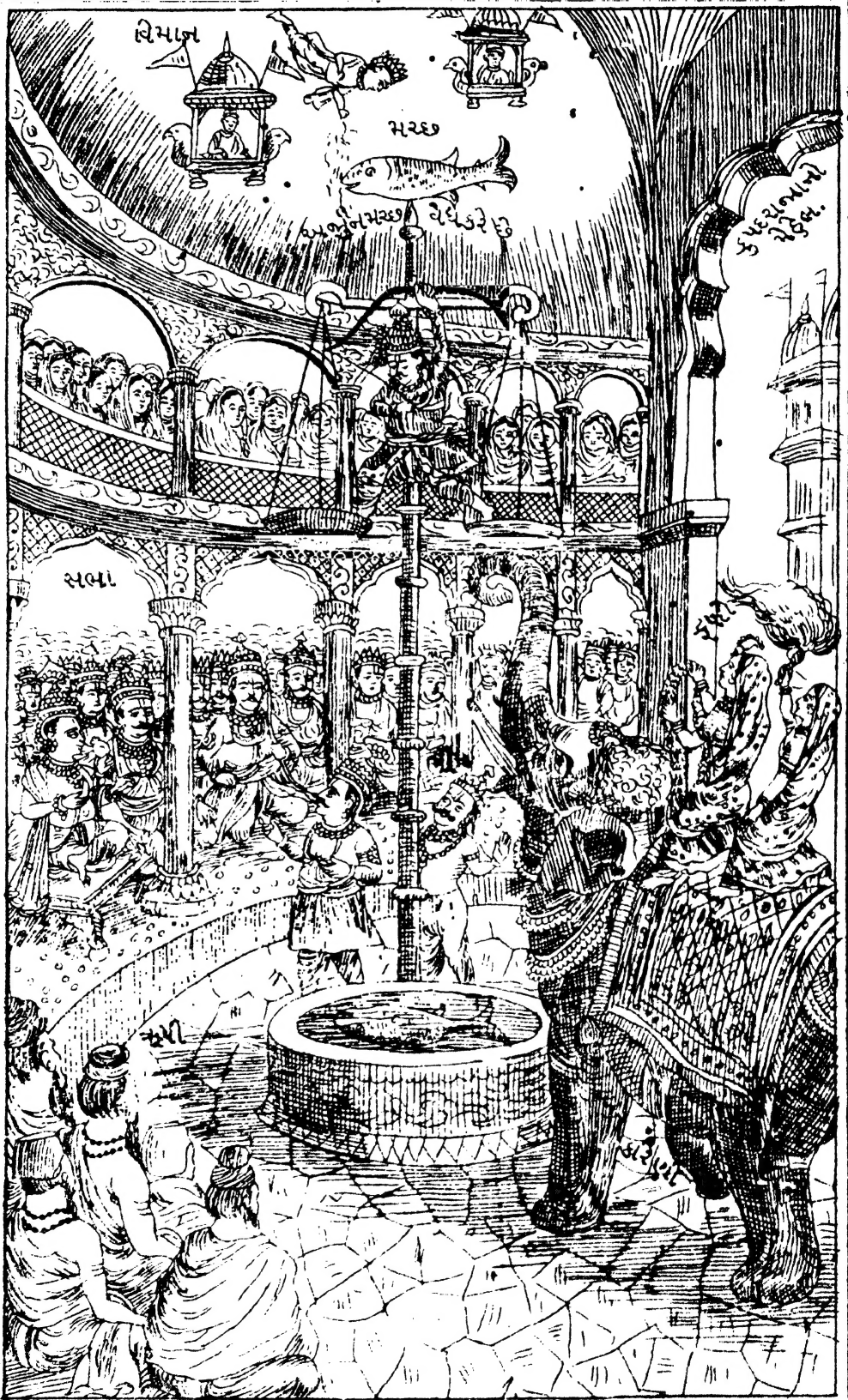
લક્ષ્મણ.

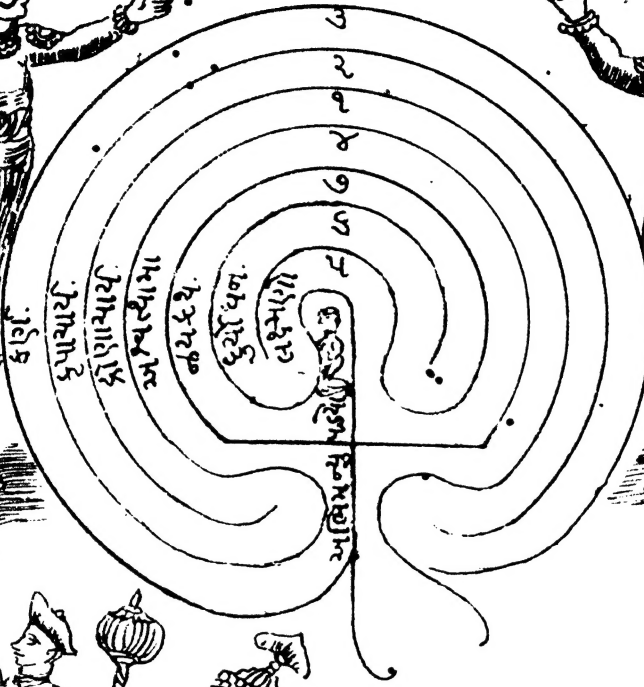
અભિમન્યુ પંચોત્કચ.

મીર.

ઊરવોનું સેન.

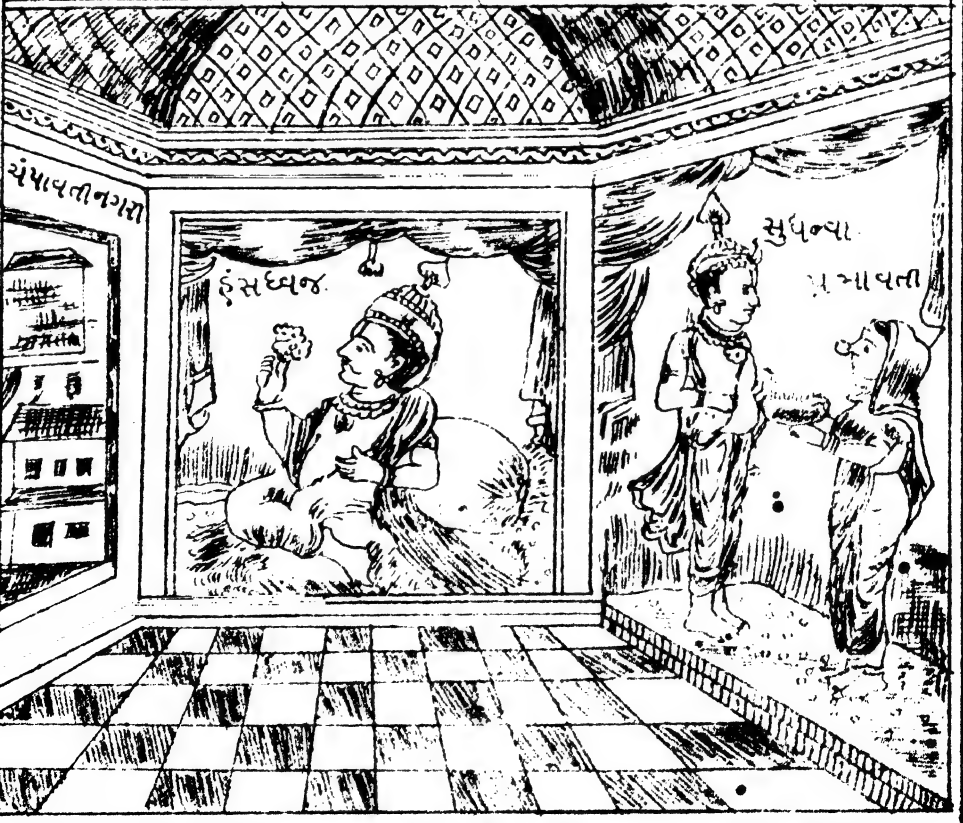
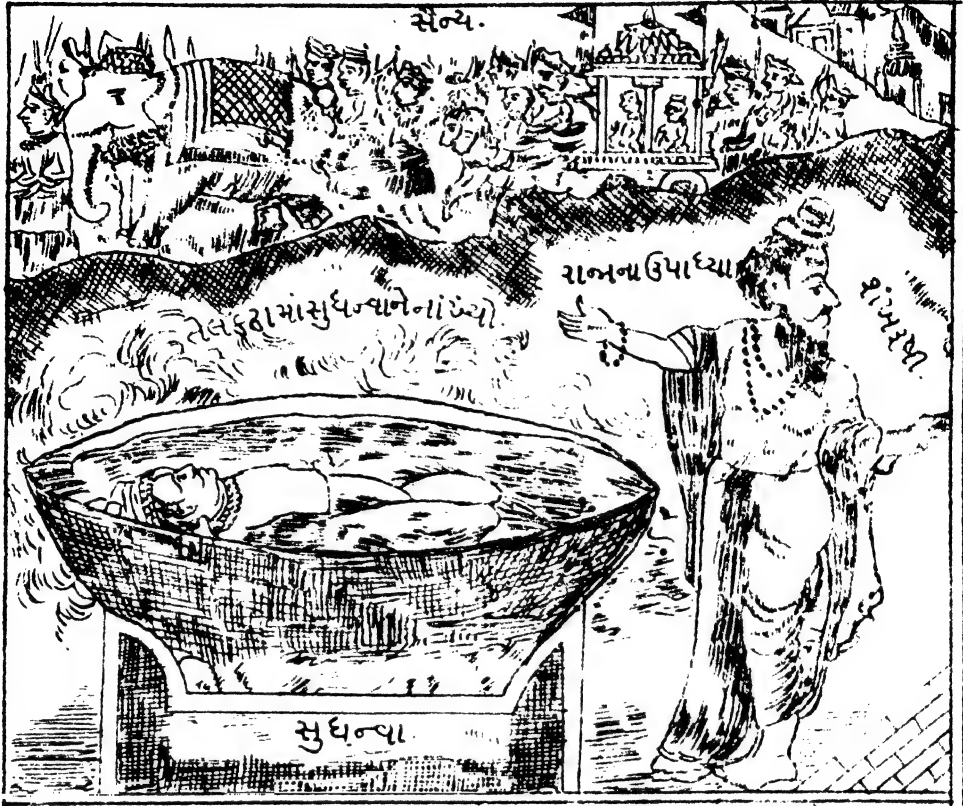

सुधन्यानुंमित्र

શ્રી ભારતની કથા.

આઠ પર્વ

કડવું ૧ હું. રાગ સામેરી.

ગણેશ ગીરજનંદને હું, પ્રથમ લાગું પાય; સરસ્વતી મા વસો
જીવ્યાયે, પુર્ણ કરો કપાય. ॥૧॥ ભારત કથા પાંચ પ્રકારે તે સહુનો આ
સાર, ભારત અંબુ બાળ ભારત, મહાભારત વિસ્તાર ॥૨॥ ભારતસાર
સાવંત્રા ભારત, તે સહુનું આતત્વ, નીર સંશય કાવ્ય કર્યું છે, જેમ
દધી ગ્રત સત્વ ॥૩॥ પાન્ડવ ચરીત્ર શ્રવણ કરે, પરીક્ષત કરો તન,
જનમેજયની અરાઠ હત્યા, ગઈ થયો પાવન ॥૪॥ તેવો મહીમા આ ક-
થાનો, વાંચે સાંભળે જેહ; વૈરાગ્ય ભાક્ત પુરણ પામે, જ્ઞાન ગ્રહેજનતેહ.
॥૫॥ વૈશમપાયેએણીપેરબોલ્યા, સુણુજનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સં-
ભળાવું, આઠ પર્વ મહીમાય. ॥૬॥ યમુનાની તીરે ગામ અયોધ્યા, હસ્તસે-
ન્ય ત્યાં રાય; તે રાજને તેર રાણી, પેટ નહિ પ્રજાય. ॥૭॥ રાજની થઈ
વ્રજાવસ્થા, તવ કર્યો વીચાર, મારે પેટ પ્રજનહી તો, શું કરવો સંસાર ॥૮॥
એમ જાણીને ઉઠ્યો રાજ, મન ધર્યો વૈરાગ; પોપટ લીધો અસ્વે બેઠો ધ-
રખાર કીધું ત્યાગ. ॥૯॥ પ્રભુ પુત્ર આપશે મુને, ત્યારેજ આવીશ ઘેર; એવુ
ધારી નીકળ્યો રાજ, અરન્ય આનંદભેર. ॥૧૦॥ સપ્ત દીવસે ગયો મહાવ-
નમાં, દીઠું વડવ્રક્ષ એક, અશ્વ પોપટને ચરવા મુકી, તપ ધાર્યું ધરી ટેક.
॥૧૧॥ આસનવાળી માળાઝાલી, ધરતો પ્રભુનું ધ્યાન; વડની નીચે જપજ-
પતો, રીઝવવા ભગવાન. ॥૧૨॥ એ વડ ઉપર ધુઅડ પક્ષી, માળો બાંધી વ-
સેવાસ, ધુઅડ નર ફરવા ગયોછે, પક્ષણી છે ઉદાસ. ॥૧૩॥ એવામાં આવ્યો
ધુઅડ પક્ષી, પક્ષણી પુછે પેર; આટલી વેળા કયાં ગયાતા, મુને ગમ્યું નહી
ઘેર. ॥૧૪॥ એટલે પક્ષી પક્ષણી પ્રત્યે, કહેછે બધુ વર્તમાન; નીચે રાજ ત-
પ કરેછે, તે સાંભળેછે કાન. ॥૧૫॥ સાંભળ સુંદરી સુરસભામાં, ગયો હતો
હું આજ; ત્યાં દેવસભામાં એવું બોલ્યા, વિશ્વામિત્ર મહારાજ. ॥૧૬॥ આ-
જનો દિવસ એવો છે કે, વંજ પામે પુત્ર; આપી પ્રાણી પણ પ્રજા પામે,
વાધે ભલું ધરમુત્ર. ॥૧૭॥ એમ કહી કીડા આરંભી, પક્ષીએ તે વાર; સાં-

ભળી રાજ રડવા લાગ્યો, હું નીરભાગી અપાર. ॥૧૮॥ આજ હોતઘેર મા-
હરે તો, પુત્રની પ્રાપ્તિ થાત; હું નિરભાગી હાંધ આવ્યો, કંઈ માહારી દેહ-
ઘાત. ॥૧૯॥ એટલે આવ્યો પ્રાણેલોપોપટ, રાય તણું રૂદન દેખી પાંખોથી
આંખો લુશી, પછી વધો વચન. ॥૨૦॥ અરે મહારાજ રાજધીરાજ, વન આ-
વ્યા ધરી પ્રેમ; જપ તપ કરતાં શું સાંભર્યું છે, રૂદન કરો કેમ. ॥૨૧॥ રાય
કહે ધુઅડ પક્ષીનાં, સાંભળી આંવચન; આજ ઘેર હોત માહારે તો, નીશ્ચે
પામત તન ॥૨૨॥ તવ પોપટ કહે માહારાજ, મનમાં શીદ અદાપો; કામ
જવર ઉત્પન્ન કરીને, વીર્ય મુજને આપો ॥૨૩॥ તે તમ રાણીને જઘને
આપુ, આજને આજ મહારાજ; તવ રાજ્યે વડનું પાંદડું, લીધું ધારી
શુભ કાજ. ॥૨૪॥ પડીઓ બનાવ્યો કામ ઉપજાવ્યો, વીર્ય કર્યું ખળીત;
પછી દડીયો દીઘો પોપટને, લીધો પક્ષીધરિ પ્રીત. ॥૨૫॥ ચંચુમાં ઘાલી
ઉડ્યો ચાલી, જળપંથ વહેલું જવાય; તેથી સીંધુ પર ઉડતો ચાલ્યો,
મારગમાં શું થાય. ॥૨૬॥ સુરસપાટે જોર ઝપાટે, પોપટ પંથે પળીયો, રા-
જને ભવિશે જતાં જતાં, બાજ શકરો મળીયો ॥૨૭॥ એતો અતિ જોરા-
વર પક્ષી, પોપટ દીઠો ચક્ષ; જણ્યું ચંચુમાં છે દડીયો; તેમાં હશે કાંઈ
ભક્ષ. ॥૨૮॥ એમ સમજી પોપટ ઉપર, કરવા લાગ્યો પ્રાહાર; ચાંચ તણો-
ને પાંખ તણો ત્યાં; પ્રાઢ માર્યો માર ॥૨૯॥ રાધર વરણો પોપટ થયો, ભાગી
મનની હામ; પ્રાણ જશેને પડીયો જશે, બેઉ બગડશે કામ ॥૩૦॥ તે કરતાં
હું એક બચાવું, મનસુખો એમ કીધો; પોતાનો પ્રાણ ઉગારવાને
પડિયો ફેંકી દીધો. ॥૩૧॥ તે પડીયો પડ્યો જળ વિશે, બાજ થયો નિરા-
શ, સીંધુમાંથી લેઈ ન શકે, પોપટે મુકી આશ. ॥૩૨॥ મન વીચાર્યું રાજ
કેરું, હુંથી ન ભાગ્યું દુખ; હવે જવું નયનમાં શું, દેખાડું જઘને મુખ. ॥૩૩॥
કારજ કથલ્યું કેમ કરવું, રાજ થશે નિરાશ; મારે ત્યાં જવું નવ થટે,
જાણી પુર્યો વનવાસ. ॥૩૪॥ એવે મનમાં તપ સ્થળેથી, ઉડ્યો રાજ્ય-
કુમાર, અસ્તસેન અશ્વે બીરાજ્યો, હરશભેર અપાર. ॥૩૫॥ સમ દીવસે
પૃથ્વી પંથે, આવ્યો પોતાને ઘેર; જોયું તો પોપટ કાંઈ ન દીઠો, સુછી
રાણીને પેર. ॥૩૬॥ પોપટ મારો ક્યાં ગયો તવ, રાણીએ કીધો ઉચ્ચાર;
આપ લેઈ ગયા તે દનથી તો, દીઠો નથી કોવાર ॥૩૭॥ રાજ્યે લેલાટ
હાથ મેલ્યો, મીથ્યા મરછું મથી, ઉદવેગ આણું અવરથાહું; પુત્ર ભવિ-
ષમાં નથી. ॥૩૮॥ વલણ ॥ એમ મન વાળી બેઠો રાજ, રહ્યો આપને ઘેર;
વજ્રલ કહે દડીઓ પડ્યો, તેની શી થઈ પેર.

કડવું ૨ રાગ ધનાશરી.

વૈશમપાયે બોલીયા છે, સાભળને તું રાંચ; દડીયા પડ્યો દરિયા
 વિશે, તેની શું ગત થાય ॥૧॥ સમુદ્રજળમાંથી એક મચ્છા, નિકળી આ-
 વી બહાર; ભક્ષ જાણી દડીયામાંથી વીર્યના ધુન્ડ ભર્યા બે વારા ॥૨॥ તે દી-
 વશના યોગે કરીને, ગર્ભ રહ્યો બેઉ કુખ; દિવસે દિવસે ગર્ભ વધે છે, પ્ર-
 ભુ લીલા કહુ મુખ. ॥૩॥ એમ કરતાં દશ માસ થયા, મચ્છથી ન ગર્ભ
 ખમાય; હલાય ચલાય નહીં મન ધાર્યું, તણાઈ જમુનામાં જાય. ॥૪॥ ત-
 ણાતી આવી અયોદ્ધા નગ્રે, દીમરે નાંખી જળ; તેમાં તે તો ભરાઈ ગઈ,
 દીમરે કાઢી તતકાળ ॥૫॥ જાણ્યું કે આ મચ્છછે બહુ ભારે, નીકળશે કાંઈ
 ધન એમ જાણીને ઉચ્છ્રી લાવ્યો, પોતાને ભોવન ॥૬॥ પોતાની નારીને
 પાસે બોલાવી, ખડગ લીધુ હાથ; મછ તણા બે ભાગ કીધા, નરનારી
 રહી સાથ. ॥૭॥ ઉભાં ચીતાળીયાં માછલી કેરાં, કીધાં છે જો કાળ, મનુષ
 જતી સુંદીરરૂપે, બે કુખમાં બે બાળ. ॥૮॥ જીવતાં જીવ તે રડવા લાગ્યાં
 દીમ્બર વિસ્મય થાય; આ મચ્છને પેટે મનુષ જતી, પ્રભુ લીલા શું
 કળાય ॥૯॥ એટલે બોલી માંછીની નારી, લેઈ લ્યો બેઉ કુમાર; આપણે પે-
 ટે પ્રજા નહોતી તે કૃપા કરી કીરતાર. ॥૧૦॥ દીમર કહે આપણે રાજ, તપ
 કરવા ગયો વન; થાકીને છેવટ પાછો આવ્યો, પણ પામ્યો નહીં તન.
 ॥૧૧॥ જેને જેઈએ તેને ન થયાંને, મછને મનુશ દેહ; આપણુ રાખીએ
 બંને બાળક, આનંદ આછવ એહ ॥૧૨॥ પણ આવારતા જાણશે જગત,
 જાણી જશે ભુપાળ; આપણને બોલાવી ડંડદેશે, કહેશે આ કોના બાળ ॥૧૩॥
 માટે પ્રથમ જાહેર કરીએ, પછી નહિ ચીંતાય; એમ જાણીને મછનાં ચિતાળાં,
 લેઈ ગયો સભામાં. ॥૧૪॥ હસ્ત સેન્યની પ્રત્યે દીમર, મુખ વડ્યો વચન;
 માહારાજ એક કહિતક થયું, મછનું મુજ ભોવન ॥૧૫॥ રાજ પ્રધાનને
 સકળ સભા, જેઈને વિસ્મય થાય; મછને પેટે છે મનુશ જતી, આતે શું
 કહેવાય. ॥૧૬॥ નથી બનાવટ ઇશ્વર કૃતી, તેમાં નહીં સંદેહ; વિદ્વાન પ્રાહ્મણ
 ને બોલાવો, નીશ્ચય કરીએ એહ ॥૧૭॥ રાજએ તેડ્યા શાસ્ત્રી વેદાન્તી,
 જોશી પુરાણી પુરા; ગણી તશાસ્ત્રના કુશળજ્ઞાની, અનુભવી નઅધુરા ॥૧૮॥
 સભા મહી સરવેને બેસાડ્યા; રાય વદ્યો વચન, મછને પેટે આ મનુશ
 જતી, કેમ થયાં ઉત્પન્ન. ॥૧૯॥ જ્ઞાને નિહાળો સંદેહ ટાળો, એમ કહ્યો ઉચાર;
 સકળ પ્રાહ્મણે વિદ્વા વડે ત્યાં, પુરણ કહ્યો વિચાર ॥૨૦॥ સરવના સમજ્યામાં
 આવ્યું, રાય તણા ફરજન; પણ ભુપને કહીશું તો ક્રોધાતુર, થઈ કરે વિધન

॥૨૧॥ એમ જાણી કોઇ મોઢે ન બોલ્યા, સમજીરહ્યાસહુ સાર; મુગાયઇ બે
 શી રહ્યા તવ, વાર થઇ ધડી ચાર. ॥૨૨॥ એટલે રાજ અતિ અકળાયો, પુ-
 રણ પેઠો વેહેમ; ઉભાથઇ વિપ્રોને પુછયું, ઉત્તર નાદો કેમ. ॥૨૩॥ અભણ
 આવી શું ભેગા થયા છો; રાખ શરીરે રોળો; લગોટી વાળી વન સધારો,
 પોયાં પાણીમાં બોળો. ॥૨૪॥ નીકળો માહારા નગ્રમાંથી, એમ અતિરાય
 રૂઠ્યો; એટલામાં એક તમોગુણી, બ્રાહ્મણ બોલી ઉઠ્યો. ॥૨૫॥ લેરે રાજ
 ઉત્તર આપુ, ધરીશ નહી દલ દુઃખ; બંને બાળક તાહરાં છે જો, તુજ
 સરીખાં મુખ. ॥૨૬॥ એવું વચન વીપ્રનું સુણી; ભુપને વ્યાપીરીસ, મી-
 થ્યા મુજને આળમુકયું, છેદી નાંખું શીશી. ॥૨૭॥ વીપ્રવિધ્યાહિન અસત્ય
 બોલ્યા; કયો નહી વીચાર; છતી નારીએ માછલી સાથે, મેં કયાં માંડયું
 ધરખાર. ॥૨૮॥ એમ કહીને ખડગ લીધું, ક્રોધમાંકાંઈ ન સુજે; સકળસભા
 માં બ્રાહ્મણ સઘળા, થરથરથરથરધ્રુજે. ॥૨૯॥ વીનાશ થાશેને જીવ જશે,
 આ સ્થળ કોનું ચાલે, ક્રોધી બ્રાહ્મણ બોલ્યો તો તેને, બીજગોદા ધાલે.
 ॥૩૦॥ બોલીને બોલ્યું માનજ રોળ્યું, શુરે થાશે ભગવાન, જ્ઞાની બ્રાહ્મણો
 એ તે સમે ત્યાં, ધર્યું નારદનું ધ્યાન. ॥૩૧॥ નારદ આવ્યા વિગ્ર ખચાવા,
 નીહાળે સભાનો સાથ; હાંહાં કહીને નારદ મુનીએ, ગ્રહારાજના હાથ. ॥૩૨॥
 કેમ વિગ્ર પર હાથ ઉપાડે, પાપ લેવા ભુપાળ; રાજ કહેમે પ્રશ્ન પુછયું,
 તો મુજને મુકયું આળ. ॥૩૩॥ નારદ કહે ન હોય જીહ્વ, વિગ્ર તણું વચન;
 પુત્રને માટે તું તપ કરવા, ગયો હતો મહાવન. ॥૩૪॥ ત્યાં ઘુડ પક્ષીની વાત
 સુણી, તેં તો કલ્પાંત કીધું; પોપટના કહેવા થકી તેં દડીઆમાં વિર્ય દીધું
 ॥૩૫॥ તે લેઇને પોપટ જતોતો, સીંધુને પંથે સાર; મારગે બાજે પડીયો
 પડાવ્યો, સમુદ્રમાં તે વાર. ॥૩૬॥ પોપટ નીરાસથઇને ગયો, વનવાસ પુર્યા
 નેટ; દડીઆનું વીર્ય માંછલીએ પીધું, ગર્ભ રહ્યો તવ પેટ. ॥૩૭॥ તે માછ-
 લી હાંઈ આવી તણાતી સાંભળરે ભુપાળ; બે ભાગમાં છે મનુષ દેહી,
 બોલ્ય એ કોનાં બાળ. ॥૩૮॥ એટલે રાજ થયો જખવાણો, ઉતરી મનની
 રીસ; અપરાધમારોક્ષમા કરો સહુ, વીપ્રોને નમાવ્યું શીશ. ॥૩૯॥ આજીજી
 કરી દક્ષણા આપી, વીપ્ર થયા વિદાય; પછી પેલા દીમ્બર પ્રત્યે, બોલ્યો
 હસ્તસેન રાય. ॥૪૦॥ જોદીમર બેઉબાળમાહરાં, તુજતારે ઘેર; માછી કહે
 વાવા મહારાજ, કંગાલ પર શોકેર. ॥૪૧॥ હતાં તમારાં તો જીમનામાંથી,
 કાઢવા ન આવ્યા કેમ; અધર્મ કરી લેવાં હોય તો; લેઇલો એમને એમ.
 ॥૪૨॥ રાજ કહે તારૂં દીલદુભાવી, મારે ન જોઇએ પુત્ર; તારે નીરાસે સુખી
 ન થાઉ, વાધે નહીં ઘરસુત્ર. ॥૪૩॥ મારે પેટ પ્રજા નથી તે, મોહ ધરૂં મન

એવો; ઢીમર કહે, અરે મહારાજ, હું પણ છું તમજેવો. ॥૪૪॥ તમ પેઠે મારે પેઠે પણ, નથી તનયાં કેતન; રાય કહે તારે છોકરાં શું કરવાં, લે તુજને દેઉ ધન. ॥૪૫॥ ઢીમર કહે સુણે માહારાજ, નથી અમે કાંઈ કાલાં; અહસ્ય હેડે ગરીબ હોપણ, છોકરાં સૌને વહાલાં. ॥૪૬॥ દ્રવ્ય મારે નથી જોઈતું, પુત્રને કાજ અદાપુ; બે બાળક મને મારાં દયો, લ્યો ઝુપડી મારી આપું. ॥૪૭॥ રાજ કહે ગભરાતો નહીતું, તેડયા પ્રમાણીક જન; પંચ થાપી તે પંચ પ્રત્યે, રાય વદ્યો વચન. ॥૪૮॥ આ મછને પેઠે છે બે બાળક, માહારા વીર્યના સાર; ઢીમર હુંડી લાવ્યો જળમાંથી એ પણ છે હકદાર. ॥૪૯॥ રૂડીરીતે પ્રભુ પ્રીતે, કષ્ટ બેઉનાં કાપો; તમારા પંચની ધ્યાનમાં આવે, ઇનસાફ એવો આપો. ॥૫૦॥ તવ પંચે મળી ન્યાય કીધો, દીધો રાજ્યે તંન; રાજને કહું પુત્રી ઢીમરની, ઉપર આપો ધન. ॥૫૧॥ તવ રાજ્યે પુત્ર લીધો. પંચ તણું વેણ થાપ્યું; દિકરી આપી ઢીમરને, દ્રવ્ય ત્રણે આપ્યું. ॥૫૨॥ ઢીમર પણ પ્રસન્ન થઈ, લેઈ ગયો પોતાને ઘેર; ઉલ્ભુખ નામજ પુત્રનું પાડ્યું, રાજ્યે રૂડી પેર. ॥૫૩॥ માંછીને પુત્રી મળી તે; રૂપ રૂપની ધામ; નરનારી એ વીપ્રને પુછી, મછગંધા ધર્યું નામ. ॥૫૪॥ દિવસે દિવસે થાય મ્હોટી થઈ ગુણવંત અપાર; પણ પીતા પરણાવતો નથી, વર્ષ થઈ ગયા બાર. ॥૫૫॥ નીચ જાતિ માછી શું જાણે, કન્યાદાનની રીત; વાહાણવટીનો બહેપાર કરે પણ, પરણાવવા નહી પ્રીત. ॥૫૬॥ વલણા પરણાવવા પ્રીતી નહી, થઈ ગયો કન્યાકાળ; વ્યાસ વક્ષલ એમ એયરે, શું કતવ્ય ગોપાળ.

કડવું ૩ જું રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે બોલીયા તું, સુણ પરીક્ષત તન; મછગંધાને માતપીતા સૌ, સુતાં પોતાને ભોવન. ॥૧॥ સયન કીધું છે સુખસાર, નીંદ્રા થઈ ભરપુર; તેવે સમે મધ્ય રાત્રીએ, આવ્યા ત્યાં પારાસુર. ॥૨॥ ઢીમરને દ્વાર પોકાર કીધો, સાંભળી ઢીમર રૂંદ્યો; કોણ છે સાચો શત્રુ અત્યારે, એમ બડબડતો ઉઠ્યો. ॥૩॥ બારણે આવ્યો મ્હો ક્રોધ લાવ્યો, ત્રીછકારે જેમ તેમ; બોલ્યો સાંભળ મારા વીર; તપ કરવા જવું છે મ્હારે, જુમનાની સામી તીર. ॥૪॥ નાવ વીના ન જવાય માટે, વડુ આશીશ વાણ; નાવ વડે મુકી આવેતને તો પ્રભુ કરે કલ્યાણ. ॥૫॥ તવ ઢીમર કહે મધરાત્રીએ, મુકવા આવુ તને નોકુ છોડી જળવાટ આવું શું આપે છે મને. ॥૬॥ પારાસુર કહે ધનમાલ લેવા, આશા રાખે તે ખોટી; પૈસો પુંજ પાસે નથી; લે આપું લંગોટી.

॥૮॥ઢીમર કહે વાળીને. માગીખા, કષ્ટતારૂ નહી કાંપુ; તવરૂપી કહેરેવાદે
 લંગોટી, તુમકુ માહારૂ આપુ. ॥૯॥ તવ ઢીમર કહે ફેડ લેલાટે, વીખીત
 બુદ્ધી રૂઠી; એવા હોકારા સાંભળીને, મછગંધા ત્યાં ઉઠી ॥૧૦॥ શું છે
 આ તોફાન કરતી કરતી, આવી મંદીર બાહાર; રૂશીને નજરે જોયા તવ,
 શ્રીધો નમસ્કાર. ॥૧૧॥ પોતે પીતાને વારવા લાગી, હવે કરો ક્ષમાય; બ્રહ્મ
 વેત્તા બ્રાહ્મણુએછે, કટકાંઈ ન કેહેવાય. ॥૧૨॥ઢીમર કહેછે સામી તીરે,
 કયા મુકવા હું જાઉં; મછગંધા કહે આજ્ઞા દો તો, હું જઈને મુકી આવું.
 ॥૧૩॥ એમ કહીને આજ્ઞા લીધી, વાંસડો ઝાલ્યો હાથ; ચાલો રૂપીજી મુક-
 વા આવું આવો તમો મુજ સાથ. ॥૧૪॥ એમ કહી સંગે લઈ ચાલી, આ
 બ્યા એ જમુના તીરે; નૌકુછોડી બેસાડ્યા રૂશીને, પોતે બેઠી ધરધીર. ॥૧૫॥
 નઉકુ હંકાર્યું જળપંથ જતાં, શું નીપજ્યું તે ઠામ; પુર્વતણા પ્રારબ્ધ યોગે;
 રૂશીને પ્રગટયો કામ. ॥૧૬॥ મછગંધાપર થઈ કુદ્રષ્ટી ગ્રહો કન્યાનો હાથ
 તવકન્યા કહે અરે માહારાજ, વિચાર કરો દલસાથ. ॥૧૭॥ રૂશી કહે ઇચ્છા
 કર પુરણ, પ્રગટયો તનમાં તાપ; હાના કહિશને કાંઈ બોલીસ તો, દેઘશ તુ-
 જને શ્રાપ. ॥૧૮॥ એમ કહીને કામ આરંભ્યો, કામ નિવ્રત થયો નેટ; પ્રભુ
 ઇચ્છાએ મછગંધાને ગર્ભ રહ્યો તવપેટ. ॥૧૯॥ એટલામાં સામીતીર પો-
 હોચ્યાં, પસ્તાયા રૂશી મન; અરેરે મને આક્યાં સુજ્યું, વ્રત થયું છેદન.
 ॥૨૦॥ એમ કહી ઉતરીને ચાલ્યા, કન્યા કેહેઓ નાથ; હવે મને મુકી કયાં
 જશો, કહીને ઝાલ્યો હાથ. ॥૨૧॥ રૂશી કહે હું ભુલ્યો ચુક્યો, નથી તાહરો
 ખપ; અરણ્યમાં મારે જાવું છે, કરવા પ્રભુનું તપ. ॥૨૨॥ કન્યા કહે હું સા-
 થે આવું, ન જાવું બાપને ઘેર; ગર્ભ રહ્યો તે વાત જાણે તાત, મારે મુજને
 ઠેર. ॥૨૩॥ રૂશી કહે મારો આશીરવાદ છે, નહીં મારેતને કોય; ગર્ભ રહ્યો
 તેનો વીંધુ નારાયણ, પુત્ર તારે પેટ હોય. ॥૨૪॥ તે સમેતારા અંગમાંથી
 ઉડશે કસ્તૂરી વાસ; એમ કહીને નાડા રૂશી, કન્યા ગઈનાવ પાસ. ॥૨૫॥
 નૌકામાં બેસી ઘેર આવી, ન કહી કોઈને વાત; એમ કરતા પંચ માસ
 થયા તવ, ગર્ભથયો પ્રખ્યાત. ॥૨૬॥ માતપીતાએ પેર પુછી કન્યા કહેધાર્યું
 ધર્મ; રૂશીને ગઈ મુકવા નડ્યું, ધર્મ કરતાં કર્મ. ॥૨૭॥ ક્રોધ ન કરશો તાત
 મારા, મુકી આવો મને વન; ભવીશમાં હશે તેમ થાશે, નથી હું તમારી
 તન. ॥૨૮॥ તવ ઢીમરવનમાં મુકી આવ્યો, રહી અબજા એક ચીત; પર્ણ
 કુટીકા બાંધીને વશી, ધરી પ્રભુ પર પ્રીત. ॥૨૯॥ વનફળ આઈને દીવશ કાઢે,
 એવે થયા દસ માસ; એટલે પેટે પ્રસવથયા, વિંધુ વેદમ બ્યાસ. ॥૩૦॥
 અવતર્યા તેવા એર ભરેલા નાડા, તેણીવાર; મછગંધાએ પુત્રને જોતાં,

દેખી કર્યો પોકાર ॥૩૧॥ હે પુત્ર હે પુત્ર પાછા પધારો, સાંભળો માતાની
વાણ; મળ્યા વિનાતમે ચાલ્યા જાઓતો, પારાંસરની આણ. ॥૩૨॥ તવ
વેદમળ્યાસ પાછા આંબ્યા, માતા વદી વચન; જનેતાને જંગલમુકી, શી-
દ શીધારો તન ॥૩૩॥ વ્યાસજી વદ્યા સાંભળમાતા, હું નહીતુજ કુંમાર;
જગતના જીવોના કલ્યાણ કારણ, મેંતો લીધો અવતાર. ॥૩૪॥ પુસ્તક
રચું વિવિધના તે, વાંચે સાંભળે કોય; તો કળયુગમાં કુબુદ્ધિના, ભગ-
વંતને વશ હોય. ॥૩૫॥ માટે માતા જવાદે મુને, હવે સર્ગે નહિ તારી;
મછગંધા કહે આ શું બોલો, કોણ ગતિ થશે મારી. ॥૩૬॥ વ્યાસજી કહેથો-
ડે દહાડે, દુઃખની શાન્તી થાશે; ક્ષત્રી નંદનરાજ વંશી, તમેને વરી જ-
શે ॥૩૭॥ ત્યાં તમને દુઃખપડેકો વેળા, તવધરજે મમધ્યાન; આવીને કષ્ટ
જૈશ લાગી, વચન સત્યસમાન્ય ॥૩૮॥ એમ કહીને વ્યાસજી ચાલ્યા, એ
રભર્યા જે ઠામ; એ આરમાંથી ગંગાનીકળી, આરગંગા પડ્યું નામ. ॥૩૯॥
વ્યાસજી ગયાનર્મદાજીમાં, જળવચ પુર્યો વાસ; મછગંધા રહી એકલી
ઉડી કસ્તુરી વાસ ચોપાસ. ॥૪૦॥ તેને વરી ગયો કોણ રાજ, તેની કહું
કથાય; સમુદ્રનો અવતાર, સંતનું, હસ્તીનાપુરનો રાય. ॥૪૧॥ પ્રથમ ગં-
ગાને સંગ વર્યોતો, ગાંડેવ તેના તન; શી રીતે ગંગાસંતનું ને વર્યો, તેનું
કર વિવેચન. ॥૪૨॥ વળણ ॥ વીવેચન કરી કહું કથા, સુણો સહુ આતાય
વ્યાસ વલ્લભ એમ આચરે, ગંગા લક્ષ મહિમાય. ॥

કડવું ૪ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજયરાજન; એકવાર, સ્વ-
રગથી સુર, આબ્યો અવનીવીશે આતુર. ॥૧॥ સંગ લાબ્યો પોતાનીનારી,
નામ વિશ્વાવસુ સુખકારી; જઈ ઉતરયો ગોરને ઘેર, ગોરાણીએ તેડ્યા
મળ્યુભેર. ॥૨॥ કહું યજમાન આજ્ઞા દીને, તમ કારણ ભોજન કીજે;
તવ વિશ્વાવસુ વદ્યો એમ, વિપ્રનું અન ખાઈએ કેમ. ॥૩॥ અમારી
બ્રષ્ટ કરશે માં પ્રુધ, ગોરાણી કહે પીઓ દુધ; એમ કહી ગાય દોહી
આપ્યું, પીતાં પીતાં અતી હેતવાપ્યું. ॥૪॥ ત્રણે લોકમાં નહી દુધ એવું
સુદ્ધસ્વાદમાં અમરીતજેવું વિશ્વાવસુતણી જે નાર, લાગ્યો દુધથી ગા-
યપર પ્યાર. ॥૫॥ પછી રાત્રીએ કીધુ સયન, ગોરાણી સુતાં જુદે ભોવન; તવ
વિશ્વાવસુની નારી, કંથપ્રત્યેબોલીહઠધારી. ॥૬॥ સ્વામી દુધવાળી જે ગાય,

તેવી નથી ત્રીલોકની માંય; માટે ચોરી કરી લૈજ્યે, ગોરને બીજી દસ ધ-
ણી દૈઓ ॥ ૭ ॥ આવીશ્વાવસુએ માનીતે વાત, રાત્રીએ ઉઠ્યા નરનારી સાથ; બે-
ઠા વૈમાનમાં ગયલીધી, ગયાં સ્વર્ગ છાનીચોરી કીધી ॥ ૮ ॥ એવે થયો છે પ્રાત-
સકાળ, ગોર ગયા હતા પાતાળ; તેતો આવ્યા પોતાને ભોવન, નહિ કરવા
બેઠા પુજન ॥ ૯ ॥ આગ્યુ ગોરાણી પાસે દુધ, શીવને સ્નાન કરવા સુધ; ગોરાણી
દોવાને ગયાં ગાય, નદિઠીને વીસ્મય થાય ॥ ૧૦ ॥ જાણ્યું કે યજ્ઞમાન ગયા છાના
ચોરી ગાય થયા મસ્તાના; જઈ કહી સ્વામીને વાત, આવ્યો તો વિશ્વાવ-
સુ નીપાત ॥ ૧૧ ॥ આપણુ ઘેર રાત્રીએ રહ્યા, નરનારી તે ગાય ચોરી ગયાં; સુણી
રશીને મન થયો તાપ, ક્રોધ કરીને દીધો ત્યાં શ્રાપ ॥ ૧૨ ॥ વસુલોકે તમે પાપ
ભરજો, ભોમી માંહી આવી અવતરજો ॥ ૧૩ ॥ એવા અષ્ટેભાઈને શ્રાપ્યા, જઈ
નારદે સમાચાર આપ્યા; વિશ્વાવસુ તણા બંધુ સાત, તેને નારદે જઈ કહી
વાત ॥ ૧૪ ॥ તમ ભ્રાત્રી લાવ્યો ગાય ચોરી, ગોરે સૌને દીધો શ્રાપ ધોરી; પૃથ્વી
જનમધરીને પડશે, મુનસાદેહ માંડવડશે ॥ ૧૫ ॥ દુધનો ખાનાર દુધ ખાય,
તેમ છતાં તમેને શ્રાપ થાય; તવ સાતે બંધુઓ ચડીયા, આવી ગોરક-
નેરડી પડીયા ॥ ૧૬ ॥ મહારાજ અમારાં શાંપાપ, વીના અપરાધે દિધો શ્રાપ;
તવ ગોર તણો ક્રોધ ભાગે, પાપ છાંટા પાડોશીને લાગે ॥ ૧૭ ॥ તમે વીના અપ-
રાધી છો જ્યારે, શ્રાપ અનુગ્રે કરજું ત્યારે અવતરજો પ્રથવિમાં એકદન,
તરત પામજો સ્વર્ગ સુદન ॥ ૧૮ ॥ તમ વીર વિશ્વાવસુ જોહ, ધણા દનરેને પ્રથ-
વીમાં તેહ; એમ ગોર મહારાજ બઢળીયા, તવ સાતે બંધુ પાછા વળીયા ॥ ૧૯ ॥ જઈ
કહ્યા ભાઈને સમાચાર, સુણી પસ્તાયો અપરંપાર; નારીને ધીકારી અપાર
લીધી ગોરની ગાય તે વાર ॥ ૨૦ ॥ જઈ લાગ્યો છે ગોરને ચરણે, સ્વામી આ-
વ્યો તમારે સરણે; મારો અપરાધ ક્ષમા કરીને, કાંક આશીરવાદ મુને દિજો ॥ ૨૧ ॥
નારીની બુદ્ધિ માની મેં જાતે, પામ્યો શ્રાપ તમારો પ્રભાતે; તવ રીજ્યા છે
ગોર મહારાજ, શ્રાપ મીથ્યા નહી થાય આજ ॥ ૨૨ ॥ જાતું ભોમી માંહી અવતર-
જે, પણ સુકીત સદાકાળ કરજો; તને નહી લાગે કાંઈ દોશ, નહિ રહે હરીનો
દોશ ॥ ૨૩ ॥ સુણી વિશ્વાવસુ ખુશી થાય, ગાય આપીને સ્વર્ગે જાય; પછી અ-
ષ્ટભાઈઓ મળીયા, કયાં અવતરજું વિચારે વળીયા ॥ ૨૪ ॥ મનુશંપેટ
દેહ ન ધરાય, દેવ થઈ કેમ એમ પળાય; માટે આલો ગંગાને કરગરિએ,
પંરણે તો પેટ અવતરિએ ॥ ૨૫ ॥ એમ ધારી ગયા ગંગા પાસ, કહ્યું કરગરિ
ને થઈ દાસ; તમે વરોડાઈને નેટ, અમો અવતરીએ તમ પેટ ॥ ૨૬ ॥ તવ ગંગા
કહે તે કરિશું, થોડે દિવસે કોઈને વરિશું; સુણી વસુ થયા વીદાય, ગં-
માએ વીચાર્યું મન માય ॥ ૨૭ ॥ મારે વરવું કોઈ નર સાથ, મહુસમુદ્ર કે રો-

જહથ, સંતનુછે સીંધુ અવતાર, હસ્તીના પુરરાજ્ય કુંવાર. ॥૨૮॥ એમ જાણી-
પુરુષ માને દન, થયું નર વરવાનું મન, લીધું સોળ વરસનું સ્વરૂપ, વશ
કરવાને સંતનુભુપ. ॥૨૯॥ વેણુ લીધી, પોતે કરમાંય, ગયાં હસ્તીના પુર છે
જ્યાંય, જહ બાગમાં બેઠાં આપ, અરે ગાયનના આળાપ. ॥૩૦॥ ઘેર સાંભળ્યું
રાજાએ કાન, ઉઠ્યો ઝખડી થઈ ગુલતાન, ગંગો બાગ ઉલટ મન સાથ,
જહ ગ્રહ્યો ગંગાજનો હાથ ॥૩૧॥ તમે કોણુ છો દેહ રૂપાળી, મોહ પા-
મ્યો હું તમને નિહાળી; ગંગા કહે મનુશની જાતી, કર મુકો સુરાના
સાથી ॥૩૨॥ કહે સંતનું છો કોણુ જાત, કોણુ કંથ, અને કોણુ તાત; કહે
ગંગાજ મુસ્તક નામી, નથી માત તાત કે સ્વામી ॥૩૩॥ એવી રા-
જાએ જાણી પેર; કહ્યું ચાલો અમારે ઘેર; નથી લગ્નની નારી મેં આણી,
માટે વરી કર પટરાણી. ॥૩૪॥ કહે ગંગાજ હું કર સાહાવું પાળો વ-
ચન તો હું આણું; રાજ કહે લ્યો વચન આણું, તમે કહો તેરીતીએ
આણુ ॥૩૫॥ તવ ગંગા ગયાં થઈ મગ્ન, રાયે કર્યું બીજે દીન લગ્ન; માં-
ડ્યો ગ્રહસ્થાશ્રમ સુખ રેટ, પેહેલો વસુ રહ્યો ગર્ભપેટ ॥૩૬॥ ગાય ચોર્યા
વિનાના જે સાત, તેમાંથી જનમ્યો એક ભ્રાત; ગંગા જાણે છે આપની
પેર, બોલ્યાં દાશી પ્રત્યે સુખ ભેર ॥૩૭॥ લે આ પુત્રને વસ્ત્રમાં રાખી,
આવ્ય ગંગાના જળમાં નાખી; ચાલી પુત્ર લેઈને દાસ, ગઈ સંતનું રા-
જાની પાસ ॥૩૮॥ કરજેડી રાજાને કહે છે, પુત્રને રાણી નંખાવી દે છે;
તવ રાય વદ્યો મુખ એમ, કરો રાણીજી કહે તેમ ॥૩૯॥ એવો ઉતર
રાજાનો લીધો; દાશીએ જહ ફેંકી દીધો; પછી પુત્ર બીજે થયો જ્યારે
તેને નંખાવી દીધો તે વારે ॥૪૦॥ એમ નંખાવ્યા પુત્રો સાત, ચાલ્યો
નગ્ર અતી ઉત્પાત; ગોજરી રાણી લાવ્યો રાય, પાપીનગ્રમાં કેમ રહેવાય
॥૪૧॥ ચાલો ઉચાળા ભરો સૌ સાથ, તવ રાજાએ જાણી એ વાત; સર્વ
રૈયતને કહ્યું રાયે, રહ્યો પ્રજા આ નગ્રની માંયે ॥૪૨॥ હવે એક સુત
નારીને થાય, તવ એને કર વિદાય; તવ સર્વ રાખ્યાં ઘર સુત, એવે
ગંગાજને થયો પુત્ર ॥૪૩॥ ગોરની ગાય ચોરનાર જેહ, વિસ્વાવસુ
જનમીઓ તેહ; તેવે રાજાએ શું ખેલ કીધો, ગંગા પાસેથી પુત્રજ લી-
ધો ॥૪૪॥ તવ ગંગાજ બોલ્યાં એમ, રાય પુત્ર લેઈ લીધો કેમ; રાજ
કહે તું નારી હત્યારી, સમ સુત નાંખ્યા મારા મારી ॥૪૫॥ છતે છોકરે
વાંઝીઓ કીધો, માટે આ સુત મેં લેઈ લીધો; ગંગા કહે આમારા પતી,
હવે તમ ઘેર રહેજું નથી ॥૪૬॥ થયા વચન વીલા કંથ, રાજ કહે આ
તમારો પંથ; ગંગા કહે આપો સુત અમને, પંચ વરસનો કરી દૈશ તમને

॥૪૦॥ મારે સ્થાનકે હું લેઈ જવું મ્હોટો કરીને આપવા આવું; રાજ
કહે એ મિથ્યા ફેરો, મુજ ઘેર રહીને ઉછેરો ॥૪૮॥ ગંગા કહે મીથ્યા
મરો મથી, થયા વચને વીલા રહેવું નથી; માટે પુત્ર આપો ભુપાળ, માત
વિના ન ઉછરે બાળ ॥૪૯॥ કરું કપટ કુંવરને કોવાર, તોતો મમ સીસ
હત્યા ચાર; એવો વેણ ગંગાજીએ કીધો, તવ પુત્ર રાજએ દીધો ॥૫૦॥
ગંગા ચાલ્યાં લઈને તન, જળમાં વાસ કીધો તે દન; રમાડે ને જમાડે
નિત્ય, રાખે પુરણ પુત્ર શું પ્રીત ॥૫૧॥ ઉછરે રાખી પોતાને કામ, ધર્યું
ગાંગેવ એવું નામ; વાળે લગોટી લે હથીઆર, નીસરે રમવા જળની
બહાર ॥૫૨॥ રમે જમે ધરીને હર્ષ, એમ કરતાં થયાં પંચ વર્ષ ॥વલણ ॥
પુત્ર થયો પંચ વર્ષનો; એવે સમે શું થાય, ગંગા તટ રમવા ગયો;
હસ્તીના પુરનો રાય.

કડવું ૫ રાગ રામઘી.

વૈશમપાયને એનીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુ-
જને સંભળાવું આધ પર્વ મહિમાય ॥૧॥ પાંચ વરસનો પુત્રજ થયો,
ગાંગેવ ગંગા તન; તેવે સમે રમવાને આવ્યો, ગંગાતટ રાજન ॥ ૨ ॥
ચાર ક્ષાણીસૈન્ય સાથે, સાથે બે પ્રધાન; નદી કીનારે રમત રમવા; ધારણ
કર્યો અલીમાન ॥૩॥ પ્રથવી વિશે મોલ દટાવ્યો, સો ગજ ઉંચો સાર;
તે પર નવગજ નિશાન ધાલ્યું, રાયે કર્યો ઉચ્ચાર ॥૪॥ એક બાણથી
નિશાન કેરા, કટકા કરેજેતરણ; સરપાવ આપુ તેહને સારો; રીજે અંતસ
કરણ ॥ ૫ ॥ એટલે ઉઠ્યો સૈન્યાપતિ ત્યાં, પોતે કર્યો મનસુબો; તે સ-
મ ગાંગેવ જળમાંથી નીકળી, જોવાને અળગો ઉભો ॥ ૬ ॥ તવ સૈન્યા
પતિએ બાણ ફેંક્યું, વાયુવડે ગયું આડું; એટલે ઉઠી પ્રધાન બોલ્યા, પ્રા-
ક્રમ મારું દેખાડું ॥૭॥ એમ કહી એણે શર માર્યો, તે પણ આડો જય;
એટલે ઉઠ્યો શાંતનું રાજ, ભરી સભાનીમાય ॥૮॥ બોલ્યો ખુખારી
અહંકાર ધારી, બેઉ કર નાખ્યા મુછે; તમ સરખાથી કામ થાયતો, કો-
ણ મારો ભાવ પુછે ॥ ૯ ॥ એમ કહીને આયુધ લીલાં પ્રાક્રમ મારું
દેખાડું; બળ કરીને બાણ નાંખ્યું, વાયુવેગે ગયું આડું ॥૧૦॥ અળ-
ગેથી ગાંગેવ જોઈ વિચાર્યું ન તુટ્યો નીશાન દાંડો; મીથ્યા નામ ધરાવ્યું
મરદનું પણ સહુ રાંડી રાંડો ॥૧૧॥ પ્રાક્રમ બતાવું મારું હું, વીચાર્યું
અંતસકરણ; તાકીને બાણ મારી કીધા, કટકા નિશાનના તરણ ॥૧૨॥

તે જોઈ રાજ વિશ્વમય પામ્યો, એ છે કોનું બ્રાહ્મસંચરો સેવક ઝાલી લા-
 વો, રાખી કૃષ્ણ પ્રતીબાળ ॥૧૩॥ તે સાંભળીને શેવક ચાલ્યા, કરતા દોડા
 હડીઓ; ગાંગેવે જાણ્યું ઝાલશે મુને, જઈને જળમાં પડીઓ ॥ ૧૪ ॥
 ગંગા કને જઈ કહ્યું ગંગાને, મેં એક તોડયું નિશાન; માટે મુજને ઝાલવા
 મોકલ્યો, સેન્ય તણા રાજન ॥૧૫॥ ગંગા કહે કોઈ નહી હોય બીજું,
 આવ્યો હશે તુજ તાત; ઝાલવા ગએલા શેવકે આવી, કહી રાજને વાત
 ॥૧૬॥ તરત રાજ બહુ પસ્તાયો, ગયો પોતાને ઘેર; એવે ગંગાએ ગાંગે-
 વજનાં, વરસ ગણ્યાં ભલી પેર ॥૧૭॥ જાણ્યું કે પુત્ર પાંચ વરસનો,
 થયો છે મુજ પાસ; એના પીતાને આપી આવું, નહી તો થશે વિનાશ
 ॥ ૧૮ ॥ એમ જાણી વસ્ત્ર પેહેર્યાં, સણગાર્યો ગાંગેવ તન, આંગળીએ
 વળગાડીને આવ્યાં, સંતનુને ભોવન. ॥૧૯॥ પીતા સામે સુત ઉભો કી-
 ધો, બોલ્યાં મુખ ગંગાય; દ્યેષ્ટ પતી પુત્ર તમ તણો આ થાવું છું વી-
 દાય. ॥૨૦॥ સંતનુ કહે સુત ઉછેરો, આવી વસો મુજ વાસ; ગંગા કહે
 મને રાખવી હોય તો, સુત તણો કરો નાસ. ॥૨૧॥ સંતનુ કહે સંચરો
 પાછાં, ગંગા થયાં વિદાય, ગાંગેવજને ઉછંગે લીધો, વેમ પડ્યો મનમાં
 ॥૨૨॥ બોલો બેટા આજ ગંગાને ત્રે તું હતો કે નહી વાર; ગાંગેવ કહે
 નીશાન તોડ્યું, પીતા એ પ્રાક્રમ મ્હારું. ॥૨૩॥ સાંભળી સંતનું પ્રસન
 થયો, આ સુત રાખશે નામ; એવે સમે ત્યાં આવી ઉભા. બળવંત ફર-
 સુરામ, ॥૨૪॥ રાજએ ઉઠી આદર દીધાં, આવો અસરણ સરણ; એટલે
 ઉઠી ગંગાનંદન, પુર્ણ પ્રેમે પડ્યો ચરણ ॥૨૫॥ જોઈ ફરસુરામ આનંદ
 પામ્યા, પુત્ર થણો હોંશીયાર; સંતનુ રાજ સોંપી દે મુને, ભણાવું વિદ્યા
 અપાર ॥૨૬॥ સંતનુ કહે સુત તમારો, લઈ જાઓ સુખરૂપ; ગાંગેવજ
 ને તેડીને ચાલ્યા, ગુરૂજ આપ અનુપ ॥ ૨૭ ॥ પોતાના મહમાં લાવીને
 રાખ્યો, ભણાવી પુર્ણ વિદાય; બહુ બાણાવળી બનાવી સોંપ્યો, સંતનું
 રાજને ત્યાં ॥ ૨૮ ॥ પછી રહ્યા પુત્ર પીતા, જુજવા રહેવાના મેહેલ;
 ખાઈ પીએ અતી આનંદ કરે, ભોગવેછે સુખ સહેલ ॥૨૯॥ એવામાં એક
 દિવસ સંતનું, અશ્વ બેશી ગયો વન; જ્યાં મછગંધા વાસ વસેછે, ત્યાં
 આવ્યો રાજના ॥૩૦॥ એવે કસ્તુરીની વાસના આવી, કસ્તુરીઓ ઘ્રગ જ-
 હ્યો; અશ્વ દોડાવ્યો ઝુંપડી ઉપર, શર રાજએ તાણ્યો ॥ ૩૧ ॥ એટલા-
 માં મછગંધા દીઠી, અહો આતો કોઈ નાર; રાજએ એને પુછવા માંડ્યું,
 તુંછે કોની કુંઆર ॥૩૨॥ મછગંધા કહે મનુષ જતી, હીમરની તની-
 આય; અયોધ્યા નગરનો વહાણવટી છે, તેમ્હારો પીતાય ॥ ૩૩ ॥ મ્હારે

માતાં સાથે બન્યું નહી, કાઢી મુઝી વનવાસ; સાંભળી રાજ આનંદ
 પામ્યો, બોલ્યો થઈ ઉદ્ધાસ. ॥૩૪॥ ચાલ સુંદરી ઘેર મ્હારે, તુને કરું
 પટરાણી; એવું સાંભળી રાજની પ્રત્યે, મંછગંધા વદી વાણી. ॥ ૩૫ ॥
 ભલે મને પણ છે એમ ઇચ્છા, વચન શીશ ચડાવું; મમતાતતમસંગ
 પરણાવેતો, તમ સંગે વરી આવું ॥૩૬॥ તવ રાજ ત્યાંથી નીકળીઓ
 ગયો અયોધ્યા ગામ; દીમરનું ઘર પુછીને આવ્યો, દીમરે કર્યો પ્રણામ ॥
 ૩૭॥ સંતનું કહે તાહરી તનીયા, વન વસીછે વાસ; મુજસાથે તે પરણા-
 વેતો પુરું કરું તારી આશ ॥ ૩૮ ॥ દીમર કહે ભલે મહારાજ, વિચાર
 હું વરણાવું; તમ સુત ગાંગેવ આવીને વીવા, કરેતો પરણાવું ॥૩૯॥
 સાંભળી રાજ પાછો ફરીઓ; પંથે કર્યો વિચાર; એ કન્યા માહરે વરવી
 પણ, ઘાંટી આવી અપાર ॥ ૪૦ ॥ પુત્ર પિતાને પરણાવો કહે, પીતાથી
 કેમ કહેવાય; કદાપી કહું કુંવરને તો, નીર નેવનાં મોલ જાય ॥૪૧॥
 કહું નહી તો કામ ન થાય, એમ વિચારે ચડીઓ; ઘેર આવીને ઉદાશી
 પામી, મંચક વિશે પડીઓ. ॥૪૨॥ પ્રધાનને આવીને પેરં પુછી, કેમ પ-
 ડ્યા છો નાથ; સંતનું કહે પ્રધાન મ્હારા, શું કહું દુખની વાત ॥ ૪૩ ॥
 એક કન્યા આજ દીઠી, દીમરની તનીયાય; તે વરવાની ઇચ્છા થઈછે,
 તેથી જીવ ગુંચવાય. ॥૪૪॥ કન્યાએ કબુલ કર્યું પણ, બતાવી તાતની
 આડી; તેથી તેના તાત કને જઈ, વરવાની વાત કહાડી. ॥ ૪૫ ॥ તવ
 તે દીમર એમ બોલ્યો, ભલે આવ્યા રાજન; પણ તમ નંદન વીવા
 કરી જાય તો દઉં કન્યાદાન. ॥૪૬॥ મુજથી કેમ કહેવાય કુંવરને, પુત્ર
 મને પરણાવો; કહું તો કેહેશે હુંજ કુઆરો, મુજ કાજ શોધી લાવો.
 ॥૪૭॥ પ્રધાન કહે ગભરાશો નહી, કરું છું પુરણ પેર; ગાંગેવજીને સમ-
 જવીને, મોકલું છું તમ ઘેર. ॥૪૮॥ એમ કહીને પ્રધાનગયો, ગાંગેવને
 કહ્યું મુખ; તમારા તાતને જઈને પુછો, શું પ્રગટ્યું છે દુખ. ॥ ૪૯ ॥
 વળણ. સુણી ગાંગેવ સંચર્યો પિતા કને કરજેડ; બ્યાસ વક્ષલ વદે આ-
 વીયો, પુરણ કરવા કોડ.

કડવું .૬ રાગ રૂપણાવળ.

વૈશમપાએ એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, કહું આઘપરવ મહિમાય, અહોરાયજી સુંણીએ. ॥૧॥ ગાંગે-
 વ આવ્યો તાતને ધામ, પાસે બેશી વદ્યો મુખ; કહો પિતાજી કેમ સુતા

છો, શું પ્રગટ્યું : મનદુઃખ. અહો. ॥૨॥ સંતનું કહે સુત સાણા; શું
 પુછો પુરણ મથી; હું તાત તુજને કદી કંહું પણ; જીભ ઉપડતી નથી
 અહો. ॥૩॥ પ્રધાવસ્થામાં વૃત્તી ફરી છે, જીવ્યાયે નવ કહેવાય; એક ક-
 ન્યા મેં જોઈ છે વનમાં, તે વરવા ઇછાય. અહો. ॥૪॥ અયોધ્યા નગ્રના
 દીંમર કેરી, કુંવરી છે રૂપવાન, અંગે ઉડે વાસં કસ્તુરીની, તેણે ચોર્યું મ-
 મ ભાન. અહો. ॥૫॥ તેના તાતને મેં જઈ પુછ્યું; તેણે પણ કહી હાય;
 પણ તેણે કહ્યું ગાંગેવ આવી, કરીજય વીવાય. અ. ॥૬॥ તવગાંગેવ કહે-
 તાત મારા, પુર્યું કરું ઇછાય; દીંમર પાસે સંચરેને, કરી આવું વીવાય, આ
 ॥૭॥ એમ કહીને અશ્વે બેઠો. ગયો અયોધ્યા ગામ, પુછતો પુછતો આ-
 દ્યો આઠ્યો, દીંમર કેરે ધામ. અ. ॥૮॥ તવ દીંમરે માન્યજ દીધું, પધા-
 રો ધરી પ્રેમ, ગાંગેવ કહે મારા તાતને પાછયા કાઢયા કેમ. અ. ॥૯॥ દી-
 મર કહે સુણો માહારાજ, મુજને તમારો વેહેમ; નીચ અમોને ઉંચ તમો-
 તમને પુછયા વણદેઉ કેમ આ ॥૧૦॥ ગાંગેવ કહે જ્ઞાતી બહાર રહીશું
 થનારું હોય તેં થાય; પણ પીતા જે માહારા તેની, પુરણ કર ઇચ્છાય.
 આ ॥૧૧॥ દીંમર કહે ભલે માહારાજ, ભલે ન જાણે જાત; પરણાવું પ-
 લ્યું એક આટીની છે, પુછવાની વાત. આ ॥૧૨॥ મારી દીકરીના દીકરા
 થાયે, તે તમને ઉપાદી; તેને તમો બેઉ બંધુ થયા તેમાં, કાણ ભોગવે ગા-
 દી. આ ॥૧૩॥ ગાંગેવ કહે પાકે પુરૂષ તું જાણ્યો તારો પરીતાપ, હું રાજ
 ગાદી ભોગવું તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. આ ૧૪ આ ॥૧૪॥ દીંમર કહે બીજું
 પુછું છું, આવેળા મારો ભાગ તમારે પેટ પ્રજા થાય તે, પાછા માગે રાજ્યમાં
 ભાગ. આ ॥૧૫॥ ગાંગેવજીને ગુસો ચડીઓ, દે દેતો હોય તો કન્યાય;
 પરણ્યા વીના કયાંથી થારો, નારી માત્ર મારી જણેતાય; આ ॥ ૧૬ ॥
 તવ દીંમર કહેજવો મારાજ, ધન સંતનું સંતાન; મોકલી દો તમ તાત
 ને હું, દેશ કન્યાદાન. આ ॥૧૭॥ એવું સાંભળી ગાંગેવ ઉઠ્યો, મયો
 પોતાને ઘેર; જવે પિતાજી પરણી આવો, બીજી કહી નહી પેર. આ ॥૧૮॥
 તવ સંતનું રાય રાજ્ય થયો લીધો પ્રધાનને સાથ; અયોધ્યા નગરમાં
 આવીઓ એ હસ્તીના પુરનો નાથ, આ ॥૧૯॥ તવ દીંમરે આવકારદી
 ધો, આપ્યો ઉતારો ત્યાંય; વનવિશેથી તેડીને લાવ્યો. મછગધા કન્યાય.
 આ ॥૨૦॥ પુરણ પ્રેમે પરણાવી કન્યાય વળાવી રાજની સાથ; ક્ષત્રીન-
 દન પરણ્યો માંછણને, આલીદેશે દેશ વાત, આ ॥૨૧॥ સૌ ક્ષત્રીએ પત્રો
 લખીને, અન્યો અન્ય કર્યા વિચાર; આજ થકી હસ્તીના પુરનું, કુદંબ
 જ્ઞાતીની બહાર. આ ॥ ૨૨ ॥ સંતનું પરણી ઘેર આવ્યો, બંધી

જાતીની વાત; ગાંગેવને બોલાવીને કહ્યું બેઠા, હું તારો મુરખ તાત. આ
 ॥૨૩॥ હું લાભ્યો કન્યા તે થયો અન્યા, આપણુ રહ્યાં નાત બાહાર; હવે
 તને કોઈ કન્યા નહીં દે, એ દુખ અપરંપાર. આ ॥૨૪॥ ગાંગેવ કહે તાત
 મારા, મેં નીમ કર્યું ઢીંમર સાથ, વિશ્વ વિશે જે પ્રેમદા તે સકળ મા-
 હરી માત. આ ॥૨૫॥ માટે મારી ચીંતા ન કરશો, સુખેરહો મમ તાત;
 મછગંધાને કહ્યું તમે સુખે રહો, સતવંતી મુજ માત. આ ॥૨૬॥ પછી
 સંતનું સુખે રહ્યો ત્યાં વાંધું ભલુ ધરસુત્ર; પ્રભુ કૃપાએ મછગંધાને
 પેટ થયા બે પુત્ર. આ ॥૨૬॥ મોટો પુત્ર વિચિત્ર વિર્ય, નાનો ચિત્રાગંદ
 નામ તે બંને ગાંગેવના હોરમન ભાઈ. ઉછરે છે તે કામ, આ ॥ ૨૭ ॥
 તે બેઉ થયા પાંચ વરસના, તવ આવી પડીઓ શોક; સંતનું રાજ્યે
 દેહ મુકયો પામી ગયો દેવલોક. આ ॥૨૮॥ એટલે ઉપાદી થઈ ગાંગેવને
 પોતે પુરૂષ સત્યવાદી; રાજ્ય ચલાવે સભામાં બેસીને, પણ નવ ભોગવે
 ગાદી, આ ॥૨૯॥ બેઉ બંધુને આપ ઉછેરે, ભણાવે છે વિદ્યાય; મછગં-
 ધાની શેવા કરે નિત્ય, જાણે સગી જનેતાય. આ ॥૩૦॥ એમ કરતાંચ
 ગીયાર વરસના, થયા બંને જ્ઞાત; ગાંગેવજીએ ઉપવીત દીધાં, રાજ્ય
 સોંપ્યું તેને હાથ. આ ॥૩૧॥ પછી ગાંગેવે નીમ ક્રીધો થાય પ્રાતસકાળ
 એકાંત ભોંયરામાં નાહી ધોઈ, બેસી જપવા શ્રીગોપાળ આ ॥ ૩૨ ॥
 સાંજ પડે તવ બહાર નીસરવું, ભોજન કરવું તે વાર, પછી માતાના
 મેહેલમાં જવું ચરણ ચાંપવા સાર. આ ॥૩૩॥ એ રીતે વરતે છે ગાંગેવ
 પણ જે થયો અન્યાય, નાત બહાર છે તે કારણ કોઈ દેતું નથી કન્યાય
 આ. ॥ ૩૪ ॥ વળણુ. કોઈ કન્યા દે નહીં, તેથી દગ્ધ શરીર; વલ્લભ
 કહે પરણ્યા વિના, ગાંગેવના બેવાર.

કડવું ૭ રાગ દોહરો.

વધશમપાયે એણી પેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી
 તુજને સંભળાવુ, કહું આ. પરવ મહિમાય ॥૧॥ ગાંગેવના બે બંધુ કું-
 વારા, તેને કોણ નાર; કાશી દેશમાં કાશીરાજ, કુળવંતો અપાર.
 ॥૨॥ તે રાજને ત્રણ પુત્રી, અંબે અંબાળીકા નામ; અંબીકા ત્રીજી છે
 પુત્રી, સઉ રૂપ રૂપની ધામ. ॥૩॥ તે ત્રણ પુત્રીને બોળે બેસાડી પુછી પિતા-
 એ વાન; કહો દિકરી તમારે ત્રણને, પરણવુ કોણ સાથ. ॥૪॥ એટલે બોલી
 ત્રણ કન્યા, મનધારણા કરીશું; સૌક્ષત્રી તેડી કરો સ્વયંવર, ઇચ્છાવર વરી

શુ. ॥૫૫॥ તવ રાજ્યે. તેડયા વિશ્વકરમા, રચાવી સરસ સભાય; પછી
 પત્ર લખ્યા દેશેદેશે, કુંમ કુંમ છાંટી માંય. ॥૬૬॥ વૈશાખ સુદિ પુર્ણિમા
 નું લખન લખ્યું ભલીષેર, સઘળે લખ્યું પણ ન લખ્યો પત્ર, ગાંગેવજીને
 ઘેર. ॥૭૭॥ અંબાળીકાએ છાંનો પત્ર, મોકલ્યો મારવાડ માંય; એને ઈ-
 ચ્છા સલને વરવાની, તેથી લખ્યું કન્યાય. ॥૮૮॥ એમ સકળ દેશ પત્રો
 યોહોચ્યા, રાજ થયા સહુ ભુપ; ભાયગ ભળશે તેને. મળશે, કન્યાઓ
 બહુ રૂપ. ॥૯૯॥ સરવ રાજ્યો પાંચ દિવસ, પેહેલા થયા તૈયાર; વાજતેગા-
 જતે કાશીદેશે, આવ્યા સૌ રાજ્ય કુંઆર. ॥૧૦૦॥ રૂપાળા થૈ થૈને આવ્યા,
 પુરણ હરખે ભરીયા; નગ્ર બારણે મેદાનમાં સૌ, તંબુ તાંણી ઉતરિયા
 ॥૧૧॥ સરવ દેશના નરેશ આવ્યા, નહી હસ્તીનાપુરવાળો; એવામાં ના-
 રદે જાણ્યો સ્વયંવર, થયો લડાઈનો ચાળો. ॥૧૨॥ જેને જનમ ટેવ લડાઈ
 લડાવા, જોયા ત્યાં ક્ષત્રીનાં તન; જાણ્યું કે હામાં લડાઈ કરાવું, ત્રસ થાયે
 મુજ મન. ॥૧૩॥ એમ જાણિને સંહુને નીહાળ્યા, ન જોયા સંતનું તન; એ-
 ટલે જાણ્યું લાગ લડાઈનો, જાણું એને ભોવન. ॥૧૪॥ એમ જાણીને આવી
 આએ, હસ્તીનાપુર માંય; ભોંયરા વિશે જઈને ઉભા, ગાંગેવ બેઠો જ્યાં
 ય ॥૧૫॥ તવ ગાંગેવે નારદ દીઠ, ઉઠી આપ્યું આસન; પધારો મહારાજ
 કેમ પધાર્યા, મુને કર્યો પાવન. ॥૧૬॥ એટલે નારદ બેશીને બોલ્યા, કેમ
 નથી તને બુદ્ધી; તારા બેભાઈ સાવકા તે, કુંઆરા રહે કયાં સુધિ. ॥૧૭॥
 ગાંગેવ કહે અરે મહારાજ, મુજ તાતે કીધો અન્યાય; જ્ઞાતી બારણે
 ધર અમારું, તે કોણ દે કન્યાય. ॥૧૮॥ નારદ કહે ધર્મ ક્ષત્રીનો, જાણે
 અષ્ટાદસ વર્ણ કાશીરાજને ત્રણ છે પુત્રી, તેનું કરી લાવ્ય હર્ણ. ॥૧૯॥
 એ રાજને ઘેર સ્વયંવર છે, તેડયો છે ક્ષત્રીનો સાથ; લખ્યો નથી પત્ર
 ઘેર તારે; માટે જઈ દેખાથ ॥૨૦॥ ગાંગેવ કહે અરે મહારાજ, મીથ્યા હુ
 ન મરમથી; અનેકની આશા ભંગ કરીને, કન્યાયો લાવવી નથી ॥૨૧॥
 તમે લડાઈની વાત લાવ્યા, એમ વદ્યો વચન; એટલે નારદ ઉઠીને ચા-
 લ્યા, મછગંધાને ભોવન. ॥૨૨॥ મછગંધાએ માન્ય દીધુ, બોલાવ્યા
 ધરી પ્રેમ; અહો મહારાજ કૃપા કરીને, મમ ઘેર આવ્યા કેમ ॥૨૩॥ એ
 ટલે નારદ ત્યાં ખીરાળ્યા, દુખ ધર્યું મન સાથ; મોહું ઉતાર્યું આંસુડાં લા-
 વ્યા, લેલાટ દીધો હાથ ॥૨૪॥ એટલે અખળા લાગી કરગરવા, કેમ ઉ-
 તાર્યું મુખ; અરે મહારાજ કલેશ કરોછો, શું એવું દલમાંદુખ ॥૨૫॥
 તવ નારદ કહે તારજી ધરની, ચીંતા નથી જરા તને; બે પુત્ર તાહરાછે
 કુંઆરા, એ દુખ છે બહુ મને ॥૨૬॥ ખાણું ન ભાવે નીંદ્રા ન આવે, ના-

દ્વરા પુત્રોને માટે; મછગંધા તવ રડવા લાગી, વાંકા લેખ લેલાટ ॥૨૬॥
 હું નીચ આવી ઉંચને તે, થયો છે બહુ અન્યાય ક્ષત્રીની નાત બહાર
 અમો તે, કોણુજ દે કન્યાય ॥૨૮॥ નારદ કહે રડીશ નહીં તું, થઈસ
 નહિ તું કોધી, તારે માટે ફરી ફરીને, કન્યાયો લાવ્યો છું સોધી. ॥૨૯॥
 મછગંધા કહે ક્યાં છે મહારાજ, કાંઈ કરો કૃપાય; નારદ કહે કાશી દે-
 શમાં, રૂપવંત ત્રણુકન્યાય ॥૩૦॥ કાશીરાજએ સકળ દેશના, તેડયાછેત્યાં
 નરેશ; પણ ક'કોતરી નથી લખી, એકલે તારે દેશ ॥૩૧॥ તેથી મુને
 બહુ ઝેર આવ્યું છે. કોપ્યું છે અંતસકર્ણ; મોકલ્ય તારા ગાંગેવને લા-
 વે કરી કન્યાનું હર્ણ. ॥૩૨॥ મછગંધા કહે પેટના પુત્રો, કરેનકહીએતેમ;
 તેઓ હોરમ દીકરોન છે, તે કહ્યું માને કેમ; નારદ કહે રડીશ નહીં તું,
 ભાગુ તારી ચીંતાય, ગાંગેવ કહ્યું કરે તાહરં, એવો બતાવું ઉપાય, ॥૩૩॥
 ઉઘાડું ખડગ હાથમાં લે, જ તું ગાંગેવપાસ, રકતલોચનને રડતી, બ
 તાવજખરોત્રાસ, ॥૩૪॥ કેહેજે કાશીદેશમાંથી, ત્રણુ કન્યા લાવીઆ, ન-
 હીતો આ ખડગ હાથમાં લે, મુસ્તક મારું તું કાપ, ॥૩૫॥ આ બેમાંથી
 એક કામજ કરો, ટાળોબધો સંતાપ; જે બંનેમાંથી એક કરે નહીતો, બ્રહ્મ
 હત્યાનું પાપ. ॥૩૬॥ એટલે સોગનના ભય થઈ, કરશે તારું કામ; જે ક-
 દી તને પુછે તોપણ, ન લેશમારું નામ. ॥૩૭॥ એમ કહીને નારદ રૂશી,
 થયાછે અંતરધ્યાન; મછગંધાએ ખડક લીધું, નીકળી ધરી અભીમાન.
 ॥૩૮॥ માહા ક્રોધ લાવી ભોંયરે આવી, ગાંગેવ દીઠી માત; હાંહાં માછ
 રી માંડી બાજ, એમ કહી નેડયા હાથ. ॥૩૯॥ મછગંધા કહે સગી જ-
 નેતા, તુલ્ય ગણેછે તું મન ઘણી ગભરાઈછું માટેહું, આવીછું તુજકને.
 ॥૪૦॥ કાશીની ત્રણુ કન્યાઓ લેઈ આવ્ય, નહીતો મસ્તક કાપ; બેમાં-
 થી એક કામ કરે નહિ તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ, ॥૪૧॥ બે બંધુછે તારા
 કુંઆરા, નથી રહેતુ મન ઝાલ્યું; ગાંગેવ કહે સમજ્યો માતા, નારદીએ
 ધર ધાલ્યું. ॥૪૨॥ મછગંધા કહે ગમે તેમ ધારો, ઓરે મારાતન; ગાંગેવ
 કહે લાવીશ કન્યા, કાંક થશે વિધન ॥૪૩॥ શૌનીઆશા ભાગીનેલ્લવવી,
 નીસાસે કન્યાય; આપણા ઘરમાં નુકશાન લાગશે. ઓરે મહારી માય.
 ॥૪૪॥ મછગંધા કહે છો લાગે નુકશાન, પણ કન્યા તમ આવો; ગાંગેવ
 કહે જૈશ સવારે, સ્થળ તમારે જવો; ॥૪૫॥ વલણ, તમ સ્થળ જવો
 માવડી, મછગંધા તવ જય, શ્રેતાજન શૌ સાંભળો, વલ્લભવદે કથાય.

કડવું ૮ મું રાગ સાખીનો ઢાળ.

વૈશમપાએ એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય; વીસ્તારીતુજને
સંભળાવું, કહુ આધ પર્વ મહીમાય. ॥૧॥ મછગંધા ગઢ ધામમાં એવે.
રૂજની થઈ છે જ્યારે, ભોજન કરીને ગાંગેવજ ગયો, મછગંધા પાસ ત્યાં
રે ॥૨॥ સગી જનેતા સમાન્ય જાણે, શુદ્ધ છે અંતહકરણ; માતાને દોહી
એ આવિને બેઠો, ચાંપવા લાગ્યો ચરણ. ॥૩॥ જોડેના મેહેલમાં હોર-
મન બે ભાઈ કરે છે સયન; તેમાંથી નાહાનો મધ્ય રાત્રીએ, જગી ઉઠ્યો
ભોવન. ॥૪॥ માતા ભ્રાતને વાત કરતાં જાણ્યાં, થયો વિપ્રીત વીચાર;
જાળીથી જોયું ગાંગેવને દીકો, કોપ્યો તે અપરમપાર. ॥૫॥ ગયો મોટા
બંધુની પાસે, મનમાં ધરીને સેરા; કહ્યું કે આપણી માત ભ્રાતમાં છે કુબુધ
નો દોશ. ॥૬॥ વીચીત્રવીર્ય વીવેકી છે તે, સાંભળી કોપ્યો છેક; અરેરે
મુરખ આ શું બોલ્યો, માર્યો તમારો એક. ॥૭॥ એટલે ચીત્રાંગદ કંઈ
બોલ્યો નહિ, ઘરની બહાર નીકળીયો; થોડે બેસી મરણધારી, અધોર વ-
નમાં પળીયો. ॥૮॥ અધોર વનમાં જ ચીતા ખડકી, કરી મુઝો આપ-
ધાત, તે વાત કોઈએ જાણી નહી ત્યાં, એવે થયો પરભાત. ॥૯॥ તવ મ-
છગંધા કહે ગાંગેવને, સીધારો મારા તન; કાશી દેશે સંચરો માર, મન
થાયે પરસન. ॥૧૦॥ તવ ગાંગેવે આયુધ લીધાં, અશ્વ જોડાવ્યા સાર;
માતાને ચરણે લાગી ચાલ્યો, ગંગા તળે કુંચાર. ॥૧૧॥ રથે બેઠો શુ-
રો પુરો; શોભીત અપરમપાર, સારથીએ રથ ત્યાં હંકાર્યો, પુર્ણમાને
દન સાર. ॥૧૨॥ તે દન કાશી દેશ માંહી; ક્ષત્રી લોક થયા તહયાર; સ-
વારે રૂપાળા બની બનીને, સંચર્યા સભામાં સાર. ॥૧૩॥ આસનો
ઉપર ઓળખધ બેઠો, દેશ દેશોના ભુપ; સકળ સભા શોભવા લાગી;
જળહળ જોત અનુપ. ॥૧૪॥ એવે ગાંગેવ આવ્યો નગની લગભગ
હરખે ભરીયો, મેદાનમાં એણે રથ રખાવ્યો; કટી બાધી ઉતરી-
ઓ. ॥૧૫॥ સારથીને કહ્યું અશ્વ ન છોડીશ, કન્યા લાવું ધરી ટેક; એ-
મ કહીને ગુપ્તચાલ્યો, વસ્ત્ર ઓઢી લીધું એક. ॥૧૬॥ કોઈ ન ઓળખે એવું
કીધું, પાર પાડવા મનસુબો; સભામાં સૌની પાછળ આવી, લોકોના ભેગો
ઉભો. ॥૧૭॥ નારદજી તવ અંત્રીક્ષ ઉભો, તમાસો જોવા કાજ; કાશી રા
જએ શેવક મોકલ્યા, કન્યાયો કને મહારાજ. ॥૧૮॥ જવો જઈને કહો કં-
ન્યાને, બેટીઓ આવો બહાર; તે સાંભળીને સેવક સંચર્યા; જ કહ્યા સમા-
ચાર. ॥૧૯॥ એટલે ત્રણે કન્યાઓ નીકળી, હાથ ગ્રહી મોટી હાર; હંસચા-

લે એ આવી સભામાં, રૂપરૂપનો અંખાર. ॥૨૦॥ આવીને ઉભી સૌ જુએ
 ખુખી, નીહાળે જુજવારાય; અંખાળીકા શોધે શશ્વ રાજને, હર્ષ રૂદે ન-
 વ માય. ॥૨૧॥ એવામાં ગાંગેવે મન વીચાર્યું, હાર આરોપે કન્યાય;
 તો તે વરની તે થઈ કન્યા, તો પછી કેમ લેવાય. ॥૨૨॥ એણે જાણીને
 વસ્ત્ર ઓઢેલું, કાઢી નાંખ્યું ચડીચોટ; કમ્મર કરી દંતડસી, મુકીસભામાં
 દોટ. ॥૨૩॥ કન્યા કને આવ્યો કોધ ભરેલો સામ્રથ દીધું દાખી; બાથ
 લીડાવી ત્રણ કન્યાને, ખાંધ ઉપર ત્યાં નાંખી. ॥૨૪॥ હીમતવાળો ગંગા-
 નો ખાળો, જુએ સભાનો સાથ; ગરજના કરી બોલીઓ વળી, મુછે નાં-
 ખ્યો હાથ. ॥૨૫॥ ગાંગેવ કહે સાંભળો ક્ષત્રી, કર્યું હરણ મેં આ ઠામ;
 હું નાત ખારીયાનો દીકરો છું, ગાંગેવ માહારું નામ. ॥૨૬॥ સૌના નેત્રમાં
 ધુળ નાંખી; લેઈ જાઉં છું કન્યાય; વઢવું હોયતો આવજો સૌ, ઉભો છું
 મેદાન માંય. ॥૨૭॥ એક ગાઉપર મેદાનમાં છું, લાવજો સંગ સેન્યાય;
 નોતરીઆ તમે જાઓ પાછા, ઘોલૈયા જમી જાય. ॥ ૨૮ ॥ એમ ક-
 હીને દોટ મુકી, ગયો એ દૈવત દાખી; જ્યાં રથ રાખ્યો મેદાનમાં ત્યાં,
 કન્યાઓ રથમાં નાંખી. ॥૨૯॥ તવ ત્રણે કન્યાઓ રડવા લાગી, ઠીક જમ્યો
 તો રંગ; આ રડયે નાત બહારીયે આવીને રંગમાં પાડ્યો ભંગ. ॥૩૦॥
 ગાંગેવ કહે ન બોલીએ બહુ, લેજવાં છે ઘેર કેડ; લજ્યા માહારી તાણીને
 બેસો, થાણું તમારો જેડ. ॥૩૧॥ એમ કહી એ રથે બેસો, કન્યાની થઈ
 મતી માઠી; રથમાંથી પડતાં મુકીને, વીખરાતી ત્રણે નાઠી. ॥૩૨॥ ગાંગે-
 વે જોયું રણીને ખોયું, હવે ગતી શી થાય; એકને જાણું ઝાલવા તો, બીજી
 બે નાશી જાય. ॥૩૩॥ એમ જાણીને ખાણુ મારયું નાગ પાસ મંત્રજ
 સાધી; તરત ત્યાં નાગ પ્રગટ થયા, ત્રણે કન્યાને ખાંધી. ॥૩૪॥ હાથે પ-
 ગે બંધન થઈ કે, ગાંગેવે જઈ લીધી; ઉચકી લાવ્યો મહા બળવંતો,
 રથમાં મુકી દીધી. ॥૩૫॥ તવ કન્યાઓ સમજી મનમાં, હવે ન બોલો કાં-
 ધ પેર; છે મારો પીટયો મહા બળીયો, તે મારી નાંખશે ઠેર. ॥૩૬॥ એણું
 સમજી કન્યાઓ બેઠી, રથે ઉભો ગંગા તન; પાણે સભામાં સરવ રાજ;
 ઘેર જવાનું કરે મન. ॥૩૭॥ તવ નારદે મન વિચારયું, સરવ જશે ઘેર; મા-
 હારી મેહેનત મીઠ્યા જશે, કરે લડાઈની પેર. ॥૩૮॥ નારદ અંતરીક્ષથી
 ઉતરીયા ઉભા સભા વચમાંય; સરવે બેસો કહીને નારદ; કેહેવા લાગ્યા
 ત્યાંય. ॥ ૩૯ ॥ વલણ ॥ નારદ સભામાં બોલીયા, કદ્દ વચન અપાર;
 કહે વજ્રભ સહુ સાંભળો, નારદના ઉચ્ચાર. ॥

કડવું ૯ રાગ ઝુલાણુની ચાલ.

અરે કોઈ ઉઠો ઉઠો રાય, જઈને લાવો ત્રણ કન્યાય; જઈ લાવો ત્રણ
કન્યાય, નહીતો વરો તમારી માય, ॥૧૬૬॥ તમે દુર દેશથી સરવે આ-
વ્યા, રૂપે બનીને રૂડા; કન્યા વીના તમે પાછા જાઓતો, હાથે પેહેરો
ચુડા ॥ અરે કોઈ ॥૧૭॥ નાત બાહારીઓ લેઈ ગયો કન્યા, છુટી પડી તમ
વેઠ; નીચું જોઈ લેઈ જવા દીધિ, પથર પડીઆ પેટ ॥ અરે ॥ ૨ ॥ હી-
મત નહોતી તો આંહી શીદ આવ્યા, ન થયું ધાર્યું કામ, ક્ષત્રી થઈને
બેશી રહ્યા છો, બોલ્યાં બાપનાં નામ ॥ અરે ॥ ૩ ॥ આછી ઓઢણી
ઓઢી ને નાચો, આંખે આંખે ભેંશ; ખાઈ ખાઈ ખાલી દીલ વધાર્યો,
ભાદરવાની ભેંશ ॥ અરે ॥ ૪ ॥ નાત બારીઆને નાને છોકરે, હાથ કરીને
લગાવ્યા, ક્ષત્રાણીનું દુધ નથી તમે, સૌ લુંડીઓને ધાવ્યા ॥ અરે ॥ ૫ ॥
ધીક ધીક શુરાતણ તમારું, શું તેજ છે રૂપાણું, કન્યા વીના જાઓ
પાછા, મોઢું લેઈને કાણુ ॥ અરે ॥ ૬ ॥ હું જોઈને વીરમે પામ્યો, અતીશે
મન અકળાવું; તમારે વઢવાની શકતી ન હોય તો, હું પણ સાથે
આવું ॥ અરે ॥ ૭ ॥ વળણ; એવાં વચન અતીશે કહ્યાં, દાન્યું ક્ષત્રી
ઉર; વજ્રલ વઢે એમ સાંભળી ચઢ્યું સભાને શુર.

કડવું ૧૦ રાગ જીકરી.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમે જે રાયજ; વીસ્તારી
તુજને સંભલાવું, કહું આધ પરવ મહીમાયજ ॥૧॥ સરવ ક્ષત્રી થયા
કોપાતુર, ચાલો જઈ મારીએ ઠેરજ; આજ તો આહીં છે ને કાલે તો કઈ
છે, તોફાન કરે ઘેર ઘેરજ ॥ ૨ ॥ એમ કહીને સકળ ક્ષત્રી, હાથ ગ્રહ્યાં
હથીઆરજ; સરવ સરવનું સૈન્ય લીધું, નીકળ્યા યુધ વીચારજ ॥ ૩ ॥
સહ્ય, શીશુપાળ કંસ જરાસન, મારથી મોટા જેહજ; વાજતે ગાજતે
નીકળ્યા સહુ, ગાંગેવ જાણ્યું તેહજ ॥ ૪ ॥ ત્રણ કન્યાએ મન વિચાર્યું,
હવે થાકો કાળો કેહેરજ; આહીં આવીતે નાત બાહારીઆને, મારી નાંખશે
ઠેરજ ॥ ૫ ॥ એવામાં સરવે ક્ષત્રીઓ આવ્યા, મન ધારી મનસુખાજ;
નારદ રૂશી ઘણાક ખુશી, અંત્રીક્ષ જોવા ઉભાજ ॥ ૬ ॥ એટલે સહુ રાજ
સૈન્ય સાથે, લગભગ થયા ચડી ચોટજ; ગાંગેવનો રથ વચમાં ઘેરી,
ફરતો વળીયો કોટજ ॥ ૭ ॥ એવે શલ્ય રાય એવું બોલ્યો, લાવ્ય નાત
બારીઆ કન્યાયજ; ગાંગેવ કહે નહીં મળે એ, જઈ વરો તમારી માયજ

॥ ૮ ॥ એટલે સઘળા ક્ષત્રીઓ કોપ્યા, આયુધ્ન લીધાં હાથજી, એટલે
 ગાંગેવનો સારથી બોલ્યો, અરજ સુણો મમ નાથજી ॥ ૯ ॥ પાડા લડે
 કાંડે ઝાડોનો ખોડો. મુને થાવા દો વીહાયજી; ગાંગેવ કહે પેહેલો તુજને
 માઈ, થનાઈ હોય તે થાયજી ॥ ૧૦ ॥ સુરાનો સારથી ન હોય કાલર,
 સારથીના ધુજ્યા ચર્ણજી, આહી રહીશું કે નાશી જઈશું, તોપણ થવાનું
 મર્ણજી ॥ ૧૧ ॥ એમ જાણી એ બેડો રહ્યો, તવ, ગાંગેવે કર્યો વીચારજી;
 યુદ્ધમાં લડતાં રખે કન્યાઓને, વાગે કોઈનું હથીઆરજી ॥ ૧૨ ॥ એમ
 જાણી એક બાણજી લીધું, બ્રહ્માસ્ત્ર મંત્રનું સારજી; કન્યાનું રક્ષણ કરવા
 મુકયું, કન્યાઓ ઉપર ત્યાંયજી ॥ ૧૩ ॥ તે આડું અવળું ને ઉંચુનીચુ, ફરે
 કન્યાની આગેજી, ચાહ્ય તેટલાં ત્યાં આયુધ આવે, તેને તેડું તે બાણ
 ભાગેજી ॥ ૧૪ ॥ પછે ગાંગેવજીએ ધનુષ લીધું, તરત કર્યો ટંકારજી;
 એટલે સઘળા ક્ષત્રી લોકોએ, દેવા માંડ્યો મારજી ॥ ૧૫ ॥ ગુપ્તી ગેડી ને
 ગદાઓ ફેંકે, તરકસતીર તરવારજી; ખપવા ખંજર સાંજ્ય ને ત્રીશુળ,
 જમઘઓ ને કટારજી ॥ ૧૬ ॥ ગલોલ ગોળી ગોફણ મારે, આયુધે રહ્યાં
 વરશીજી; ભેરી માળને નાંખે કાતરીયાં, ભાલા બાણને ફરશીજી ॥ ૧૭ ॥
 દશે દીશાથી આયુધ્ન આવે, ગાંગેવને વીંધી નાખેજી; સામા અનેક ને
 વચમાં એકલો, કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખેજી ॥ ૧૮ ॥ એવામાં ગાંગેવે સક્ષ
 રાજનો, રથ ભાગ્યો મારી બાણજી; એટલે શસ્ત્રે શર ફેંકીને લીધો
 સારથીનો પ્રાણજી. ॥ ૧૯ ॥ તવ ગાંગેવ અછોડા ઘોડાના, પગને અંગુઠે
 ઝાલ્યાજી; એવામાં ગાંગેવના શરીરમાં ડાઘો, બાણ ઘણેરા ઘાલ્યાજી.
 ॥ ૨૦ ॥ તવ ગાંગેવજી કાલર થયો; રૂધીર ધાર અંગ છુટેજી; માહા
 અધોર યુદ્ધ મચી રહ્યું જોઈ, નારદ કાખલીઓ કુટેજી; ॥ ૨૧ ॥ એવામાં
 ગાંગેવે મરણ ધારી, અગણીતું બાણ લીધું એકજી; ઉપર મોહાસ્તર
 મંત્રીને માર્યું, બાણ થયાં અનેકજી ॥ ૨૨ ॥ તે બાણ વાગ્યાં સરવ જીવ
 ને, પ્રાણજી ઉંચા ચડીયાજી, હાથી ઘોડાને ઉંટ સુધાંસકળ ક્ષત્રી પડ્યા
 જી ॥ ૨૩ ॥ તવ ગાંગેવે જાણ્યું અહીંથી જઈને, જત્યા એવું કહેશેજી; પણ
 આજ મુજથી લડતાં હાર્યા, નીસાની શી રહેજી ॥ ૨૪ ॥ એમ જાણી
 એક ક્ષૌરાસ્તર મેલી, સહુને નીશાની આપીજી; સરવ ક્ષત્રીની ડાહીમ
 ગની, મુછ અકેડી કાપીજી ॥ ૨૫ ॥ પછે મુછે હાથ નાખીને ઉભો, રાખી
 રૂદેમાં હામજી; ત્રૈણે કન્યાઓ સજડ થઈ ગઈ, નથી બોલ્યાનું કામજી.
 ॥ ૨૬ ॥ એમ કરતાં ચાર ઘડી થઈ; વળવા માંડી મુરછાયજી; જે રાજ ઉઠે
 ને સજ ત્રાશીને, જીવ લેઈ નાશી જાયજી ॥ ૨૭ ॥ એવી રીતે સહુ નાઠા

ત્યાંથી, ગણાયો ગાંગેવ બળીયોજ; પછી ગંગાસુત ત્રણે કન્યાને લેધને
 ધર ભણી વળીયોજ ॥૨૮॥ જતાં જતાં મારવાડ દેશની, ભાગોળ આ-
 વી જ્યારેજ, અંબાળીકા કન્યા ગાંગેવ પ્રત્યે, બોલી ઉઠી ત્યારેજ
 ॥૨૯॥ ગાંગેવ શીઠ મુને લઈ જવોછો હું સદ્સને વરી ચુકીજ, તવ
 ગાંગેવે પરદારા જાણી, રથથી ઉતારી મુકીજ ॥૩૦॥ જરે બાપા આ
 ગામ છે સદ્સનું, કહી રથ રાખ્યો ત્યાંયજ, કન્યાને ગામમાં જવા
 દીધી, રહ્યા જોવાં ચરચાયજ ॥ ૩૧ ॥ એટલે અંબાળીકા સદ્સની
 શભામાં, જઈ કર્યો જુહારજ; જુઓ હું કેવી આવી ગાંગેવને મુકી,
 એરે મારા ભરથારજ ॥ ૩૨ ॥ સદ્સ કહે તું થઈ વસ કન્યા, ગાંગેવ-
 જની સારજ; માટે તુજને હું નહીં રાખું, જ નહીં તો મારું મારજ
 ॥ ૩૩ ॥ કન્યા કહે હું તો નહીં જવાની, પ્રાણ મારો તજશજ; સદ્સ
 કહે છે જય છે કે નહીં, છેદું તારું શીશજ. ॥ ૩૪ ॥ કન્યાએ 'જાણ્યું'
 આ નહીં રાખે માલ્યરી શી ગત થાશેજ, લાવ્ય દોડી પોહોચું ગાંગેવ-
 જને નહીં તોંએ પણ જશેજ ॥ ૩૫ ॥ એમ જાણીને દોડતી આવી,
 દીઠી ગાંગેવે નારજ; એટલેરથ માડ્યો હાંકવાતવ. કન્યા આવી બાજ સા-
 રજ ॥ ૩૬ ॥ ગાંગેવ કહે તું અળગી રહેજે. નહીં તો કહાડું પ્રાણજ,
 એટલે અંબેને અંબીકા કન્યા, કરગરી વઢી વાણજ ॥ ૩૭ ॥ એરે
 જેહજ ક્ષમા કરી ને લ્યો એને આપણી સાથજ; ગાંગેવ કહે નહીં કામ-
 નીએ, સદ્સરાય એનો નાથજ ॥૩૮॥ એમ કહીને અળગી કહાડી, રથ
 દોડાવ્યો ભલી પેરજ; બે કન્યાને લેધને આવ્યો, હસ્તીનાપુર આપ
 ઘેરજ ॥૩૯॥ મછગંધાને કન્યા સોંપી, ગાંગેવ લાગ્યો પાયજ; મછગં-
 ધા કહે ધન છે નંદન, ભવ ભવ તુજ જય થાયજ. ॥૪૦॥ એ એમ કહી
 ને ત્યાંજ રહ્યા સહુ, રણ રહી કન્યા જેહજ, આંસુડાં પાડી આકંદ કરતી
 પીયર જવા લાગી તેહજ ॥૪૧॥ એવામાં નારદે નજરે દીઠી, વીચાર
 કીધો મનજ; જાણ્યું કે ઠીક થયું કન્યાને મુકી, કરું લડાઈ ઉત્પનજ
 ॥૪૨॥ એમ જાણીને નારદ આવ્યો, અંબાળીકાની પાસજ; અરે બાઈ
 તુને રઝળતી, હું જોઈ પાચ્યો ત્રાસજ ॥૪૩॥ ફીકર નહીં તને ગાંગેવને
 ઘેર, મોકલવાની કરું પેરજ, સદ્સતણું તુ નામ દેતી, જ રડતી તુજ
 ઘેરજ ॥૪૪॥ વળણ ॥ હું આવીને પુરીશ શાક્ષી, કહી થયા વીદાય.
 વલ્લભ મુખ એમ એચરે, હવે કન્યા રડતી જય ॥૪૫॥

કડવું ૧૧ રાગ વૈદ્રલીનો:

અંબાળીકા આંસુ ભરે, કરે વિવિધ વિલાપ; હવે વલે શી માહરી
 ઝીયા જનમના પાપ, અંબાળીકા આંસુ ભરે, ટેક; અરેરે હું વશ કન્યા
 થઈ, મુને નહી વરે કાય; પીયર સદા નવ્ય શોભીએ, મારી શી દશા
 હોય. અંબાળી ૧૧ એમ રડતી આવી કાશી દેશમાં, જ્યાં બેઠા માત તાત;
 પીતાજી હું ઘણી પાપણી, મારી વંઠી ગઈ વાત, અંબાળી ૧૨ વણવાંકે એ
 નાત બહારીએ, મુને મુઝી ઉતારી; મુખથડી કાંઈ બોલી નથી, તોયે સ-
 ત્રુજ ધારી, અંબાળી ૩૩ તવ પીતા કહે એ દીકરી, તારા ભવીશની ટાંક;
 ગાંગેવ અધમી છે નહીં, હશે તારો કાંઈ વાંક. અંબાળી ૪૪ એવે નારદજી
 ત્યાં આવીઆ, બોલ્યા ધરી શોક ઉર, આ પુત્રીનું મોહું નવગમ્યું, વાંક
 નથી રતીપુર અંબાળી ૫૫ તવ કાશીરાજ કહે નાથજી, હવે ટળ્યો મારો
 વેમ, કુંવારી પુત્રી નવ વેઠીએ, હવે કહો કરું કેમ. અંબાળી ૬૬ તવ ના-
 રદ કહે ચીંતા નહીં, તમો તતખર થાઓ; માત તાતને એ દીકરી, ફર-
 શુને મઠ જવો, અંબાળી ૭૭ ગાંગેવના ગુરુ એહછે, તેને કહેજો અન્યાય;
 એટલે ગાંગેવ તેડાવીને, સોંપી દેશે કન્યાય અંબાળી ૮૮ તવ ત્રણે ત્યાંથી
 નીકળ્યાં, ગયા ગુરુને મઠ, પ્રથવી પડી રદન માંડીયું, આબ્યા વિદ્યારથી
 ઠઠ. અંબાળી ૯૯ ત્રણે જણાને ઉઠાડીયાં, લેઈ ગયા ગુરુ પાસ; ફરશુરામે પુછી
 વારતા; કેમ પામ્યાછે ત્રાસ. અંબાળી ૧૦૦ તારે કાશી રાજ મુખ બોલીયો,
 ધન તમારી વીધાય; ગાંગેવ વીદ્યારથી તમતગો, જસ કર્યો જગમાંય અંબાળી
 ૧૧૧ મારી ત્રણ પુત્રીઓનું હરણ કર્યું, તેતો ક્ષત્રીનો ધર્મ, પણ બે ક-
 ન્યાઓ લેઈ ગયો, એક આ હીન કર્મ. અંબાળી ૧૨૨ આ મારી દીકરી રાંક-
 ડી, મુઝી રખડતી રાન્ય; તે તમને લાંછન અતી, કર્યું કસાઈ સામાન્ય,
 અંબાળી ૧૩૩ તવ ગુરુજીએમ બોલીયા; ચુક પડી હશે કાંક, ગાંગેવ અસત્ય
 ચાલે નહી, હશે કન્યાનો વાંક. અંબાળી ૧૪૪ કન્યા કહે કસુર નથી, સમ
 જો સત્ય પેર, તવગુરુ કહે રડશે નહી, મોકલું એને ઘેર. અંબાળી ૧૫૫
 છાંના રહો ને ભોજન કરો, ટાળું તમારો તાપ; કન્યા એ ઘેર મોકલું ન-
 હીંતા, તો બ્રહ્મહત્યા પાપ અંબાળી ૧૬૬ વળણ. તવ ત્રણે છાના રહ્યાં, ભોજ
 ન કર્યું ભલી પેર, વહલભવદે તવ ફરશુએ, રાખ્યાં પોતાને ઘેર.

કડવું ૧૨ રાગ સામેરી.

વંશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય, વીસ્તારી

તુજનેસંભળાવું, કહું આધપરવ મહીમાય. ॥૧॥ ગુરુએવીધારથી મોકલ્યા,
 ગાંગેવને તેડી આવો; હજારો કામ પડતાં મુકાવી, હાલને હાલજ લાવો.
 ॥૨॥ તવ વિધારથી ચોત્યાં આલ્યા, ઉલટ છે અતિ ઉર, ગાંગેવજને ઘેર
 આબ્યા, જ્યાં છે હસ્તીના પુર. ॥૩॥ ગાંગેવ કહે પધારો મહારાજ, કેમ
 તસ્દી લીધી આજ; વીધારથી કહે હાલને હાલજ; તેડે ગુરુ મહારાજ. ॥૪॥
 મછગંધા કહે જવો દીકરા, ગુરુને કામે પહેલા; તવ ગાંગેવે રથ જોડ્યો,
 નીકળ્યા વેહેલા. વેહેલા. ॥૫॥ વિધારથી આને સાથે લીધા આબ્યા ગુ-
 રુને કામ; ચરણમાં જઈ શીશ મુકયું, મુને તેડ્યો શા કામ ॥૬॥ ફરશુ-
 રામ કહે તંન માહરા, તું ગયો કાશી દેશ; તણ કન્યાનાં હરણ કીધું,
 જીતીયો સર્વ નરેસ. ॥૭॥ જગતમાં મુજને શોભા આપી, લેઈ ગયો ક-
 ન્યાય; પણ એક કન્યા મુકી રંજળતી, તે તેં કર્યો અન્યાય. ॥૮॥ એટ-
 લું મુજને લાંછન આપ્યું; આરે આ મારા તન; ગાંગેવ કહે આવી હશે
 કન્યા, તમ તણે ભોવન. ॥૯॥ ફરશુરામ કહે હા આવી છે, નથી મારે
 તારી ચોરી; આવો કાશીરાજ આહીઆં બેસો, બોલાવો તમારી છોરી.
 ॥૧૦॥ તવ કાશીરાયને એની રાણી, ત્રીજી કન્યા જોઈ; તણે :જણાં બા-
 હાર આવીને બેઠાં; પણ ધ્રુજે છે દેહ. ॥૧૧॥ તે પછી ગુરુ બોલીયા તું-
 કન્યાને લેઈ જ ઘેર, ગાંગેવ કહે કસુર કન્યાની, તે સાંભળો મમ પેર;
 ॥૧૨॥ હું કન્યાને લેઈ જતો તો, પંથ જતાં વઢી એમ, હું સક્ષરાય-
 ને વરી ચુકી છું, લઈ જાય મુજને કેમ. ॥ ૧૩ ॥ એટલે મેં પરકન્યા
 જાણી, ઉતારી મુકી તરત; હવે એ કન્યા નહીં કામની; ભાગે ક્ષત્રીનું વ-
 રત. ॥૧૪॥ ગુરુ કહે ગમે તેમ હોય પણ, અણુચટનું મેં કીધું છે, તુજ ઘે-
 ર કન્યા મોકલવા મેં, પાપ માથે લીધું છે. ॥ ૧૫ ॥ ગાંગેવ કહે ભલેજ
 લીધું, આ મારા માખાપ; એ કન્યા હું લેઈ જવું તો બ્રહ્મહત્યાદીક પા-
 પ. ॥૧૬॥ ફરશુરામ કહે એ શું બોલ્યો, થઈ જશે કાળો કેર; માહાર
 કહ્યું માને નહીં તો, મારી નાંખુ કેર. ॥૧૭॥ ગાંગેવ કહે લો શીશ બો-
 જામાં, મારતાંન કરો વાર; ગુરુ કહે એમને એમ મારું, તો મુજને ધીક્કા-
 ર ॥૧૮॥ યુદ્ધ કરી મારિશ તુને, મુસ્તક તારું કાપું; ગાંગેવ કહે યુદ્ધ ક-
 રો તો વીધાની પરીક્ષા આપું ॥૧૯॥ એટલે ગુરુ અતીશે કોપ્યા, રથ
 કર્યો તૈયાર; રકત લોચને યુધે ચડીયા, હાથ લીધાં હથીઆર ॥ ૨૦ ॥
 ગાંગેવજ પોતાને રથે બેઠો, નીકળીયા મઠ બહાર; સામાસામી ક્રોધમાં
 ઉભા, ગુરુ બોલ્યા તેણીવાર ॥૨૧॥ સમજ દીકરા લેઈ જ કન્યા, વચન
 અમારું માનો, ગાંગેવ કહે યુધ આરંભો, વીત્ર લાડુ ખાઈ જાણો ॥૨૨॥

એટલે ગુરૂ વીશેશ કોખ્યા, કીધો ધનુષ ટંકાર, ગાંગેવે પણ ધનુષ ચડાવ્યું, કાણું ન લાગી વાર. ॥ ૨૩ ॥ વળણુ. ગુરૂ ચેલાગાળ્યા, યુધ્ધે અપરમપાર, નારદ અંતરીક્ષ આવીયા, વક્ષલ કરે વીસ્તાર.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આઘ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ બંને બળીયા બહુ કળ કળી આ, માહા વીપ્રીત થઈ બુધ; બાણાવળીઆએ બાણ લીધાં, આરંભ કીધું યુદ્ધ ॥ ૨ ॥ ગુરૂએ નાગપાસ માર્યું બાંધવા, તવ નાગ પેદા થાય, ગાંગેવે ગરૂડાસ્તર માર્યું તે, નાગને વીણી ખાંચ. ॥ ૩ ॥ તવ ગુરૂએ માર્યું અજ્ઞાસ્તર; અગ્ની બાળવાજય; ગાંગેવજીએ માર્યું મેઘાસ્તર; અગ્ની બધો હોલવાય ॥ ૪ ॥ તવ ગુરૂએ માર્યું પર્વતાસ્તર, ચાલ્યું પર્વતનું પુર; ગાંગેવે માર્યું બાણ વજરનું, પર્વત કર્યા ચક્રચુર ॥ ૫ ॥ એવે સમે બાણ મારે અગણિતાં, જણાવે ઝાઝું જોર; મધમાંખ્યો પેડે બાણ ભમે તેથી, થયું અંધારૂં ઘોર ॥ ૬ ॥ લડતા વડતા પાછા ન પડતાં; કોઈ નથી થતું જોર, એમ એમ કરતાં સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેર ॥ ૭ ॥ એટલે યુધ્ધ બંધજ રાખ્યું ભેગા થઈને મઠ ગયા, ગુરૂચેલો ભેળું ભોજન કીધું, સયન સમે સુઘરહ્યા ॥ ૮ ॥ એવે સમે ત્યાં પ્રભાત થયો, બે બળીયા શુભ સુખા; રથે બેસીને બહાર નીસરીયા, યુધ્ધ કરવાને ઉભા ॥ ૯ ॥ તે દન પણ અતી યુધ્ધ આરંભ્યું, દીવસ વીતી થઈ રાત; વળી પાછા યુધ્ધે બાજ્યા, થયો ત્રીજો પ્રભાત ॥ ૧૦ ॥ એમને એમ નવદન લડાઈ લડીયા, એવે દસમો દન થાય; તે દન ગુરૂએ મરણું આદર્યું, યુધ્ધે બાજ્યા ત્યાંય ॥ ૧૧ ॥ ફરશુરામે માર્યું વજરાસ્તર, રથ ગાંગેવનો ભંગ; પછી અતી બાણ મારી ગાંગેવનું વીંધી નાખ્યું અંગ ॥ ૧૨ ॥ પછી બે બાણ બળમાં માર્યા, દારૂણ દૈવત દાખ્યાં; ગાંગેવજીના કરનાં કાંડાં, આરપાર વીંધી નાંખ્યાં ॥ ૧૩ ॥ તવ આયુધ હાથથી પડ્યા હેડાં, ગુરૂએ મુકી દોટ; બળ કરીને ગાંગેવજીની ઝડપ ઝાલી દોટ ॥ ૧૪ ॥ ઉચકી મસ્તક ફેરવીને, તરત નાંખ્યો ધરણ; રૂઢીયા ઉપર ક્રોધથી બેઠા; આણું તારૂં મરણ ॥ ૧૫ ॥ તવ નારદજી મન વિચાર્યું ગાંગેવ મરણ જશે; જીવતો હશે તો કોક સ્થળે પણ, લડાવવાને થાશે ॥ ૧૬ ॥ દસ દીવસ યુધ્ધ સારૂં જમ્યું, પામ્યું મન ઉક્લાસ; હવે તો એને ઉગારવો એમ; ધારી ગયા ગંગા પાસ ॥ ૧૭ ॥ ગંગા કહે કેમ

પધાર્યા, એ બાઈ કાળો કહેર, તારા નંદન ગાંગેવળને ફરશુ મારેછે ઠેર
 ॥ ૧૮ ॥ રૂઢીયા ઉપરં ચઢી બેઠા છે, પુત્ર કરેં આંસુપાત, કહે છે કે આ
 વેળા નથીજ બેલી, મહારી ગંગા માત. ॥૧૯॥ તેણું સાંભળી મનેરડવું
 આવ્યું, કહેવા આવ્યો તુજ પાસ; જરે જ જઈ ઉગાર પુત્રને, નહીતો
 થાશે નાશ ॥૨૦॥ તવ ગંગાજી સ્વરૂપ ધરીને, ગયા ઉદાશ મન સાથ;
 હાંહાં કહીને ફરશુરામના, ગંગાએ ઝાલ્યા હાથ ॥૨૧॥ રખેને મારો મહા-
 રા પુત્રને, પાતાળ જઈશ આપ; પછી જીવનાં પાપ ધોવાસે નહીં, તે
 તમ અંગે પાપ ॥૨૨॥ સુણી ગુરૂજી ઉઠીને ઉભા, બોલ્યા શ્રાપની વાણ;
 જ જેની જોડે દશ દીન લોડે ત્યાં, જજો તારો પ્રાણ ॥ ૨૩ ॥ ગાંગેવ કહે
 ભલે મહારાજ, પણ કન્યા લીધી ન આપ; ગુરૂ કહે હવે ક્ષત્રી ભણાવું,
 તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૨૪ ॥ એમ કહીને ગયા એ મહામાં, ગંગા થયાં
 વિદાય; ગાંગેવજી પણ ઘેર ચાલ્યો, પછી શું મહામાં થાય ॥૨૫॥ ફરશુ-
 રામે ફરશી લીધી, પુરણ પ્રગટી છે રિસ; બહાલામાં બેઠેર કરાવ્યું કન્યા
 ચે, છેદું એનું શીશ ॥ ૨૬ ॥ તવ કન્યાને કન્યાના માખાપ, નાહાં
 તેણીવાર; આધે જઈને ઉભાં રહીને, કયો રાજાએ ઉચ્ચાર ॥ ૨૭ ॥ જ
 દીકરી તું રાજ્ય ભોગવ્ય, અમે તારાં માત તાત, કુંઆરીકા મુખ કેમ
 જોઈએ, કરીશું પ્રાણઘાત ॥ ૨૮ ॥ કન્યા કહે પીતાજી મારા; તમે
 એવું નવ ધારો; વનમાં જઈને ત્યાગ કરું છું, હું પડે દેહ મહારો. ॥૨૯॥
 એમ કહીને વનમાં ચાલી, ઘેર ગયો કાશીરાય; અંબાળીકા કન્યા તપ
 લેઈ બેઠી, અઘોર વનની માંચ ॥ ૩૦ ॥ શીવ તણું એણે તપ આરંભ્યું,
 શીવ થયા પરસન; માગ્ય માગ્ય જે માગે તે આપું, શંભુ વધા વચન
 ॥૩૧॥ કન્યા કહે હું માગુ મહારાજ, લાગી તમારે ચરણ; ગંગા નંદન
 ગાંગેવજી મહારે હાથે પામે મરણ ॥ ૩૨ ॥ મહાદેવ કહે આ યુગમાં તો
 સ્ત્રી હાથે નવ મરે, પણ જ હવેને અવતાર તારે; હાથે તું નાશજ કરે
 ॥ ૩૩ ॥ તવ કન્યાચે ચીતો ખડકી, દેહજ કીધો નાશ; ઘેલો ગાંગેવજી
 ઘેર ગયો ત્યાં, કીધો ભાઈઓનો તપાસ ॥ ૩૪ ॥ લાવો મારી મછગંધા
 મા, વિવેક વાત વરણાવું, બે ભાઈને ને બે કન્યાને, આનંદથી પરણાવું
 ॥ ૩૫ ॥ તવ બે પુત્રની સોધ કહાડી, આવ્યો મોટો સુત જેહ; નાનાની
 વાત સાંભળ કે, ત્યાગ કર્યો એણે દેહ ॥ ૩૬ ॥ વિચીત્ર વીર્ય કહે
 મોટા બંધુ, એને પડ્યો તો બહેમ; મા સંગ વીભળતા જણી
 મોટે, એણે કીધું એમ ॥૩૭॥ ગાંગેવે જણ્યું છું પુરૂષ મોટે, એવું આવ્યું
 એને મન, એમ જણી લીરમ કરમ કીધું, ઇંદ્રિ કરી છેદન ॥ ૩૮ ॥

તે દનથી તો નામજ ફરીયું, કેહેવાયા લીસ્મ પીતાય; પછી ક્રીયા વીતા-
ડીને આપી, એકને બે કન્યાય ॥ ૩૯ ॥ વિચીત્રવીર્ય બેઉને પરણ્યો,
સાંભળને તું રાય; અંખાળીકા કન્યા ખળી મુઠં તે, અવતરી પંચાળ
માંય ॥ ૪૦ ॥ પંચાળ દેશનો ધરપત રાજ, તેને દસ છે નારી; તેમાં અળ-
ખામણીને પેટે; અવતરી એ કુંઆરી ॥ ૪૧ ॥ ગર્ભ રહ્યાથી તે થઈ બહા-
લી, પણ પુત્રી અવતરી જ્યારે; એટલે પડદામાં ગભરાઈ રાણી, પણ મન
વિચાર્યું ત્યારે ॥ ૪૨ ॥ વળણ ॥ રાણી મન વીચારીયું, પુત્રી અવતરી
કહીશ; તો તો મારા કંથને હું અળખામણી રહીશ.

કડવું ૧૪ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજય રાજન; રાણીએ
ક્રીધો એમ વિચાર, પુત્રીનો પુત્ર ડરાવવો સાર ॥ ૧ ॥ એમ જાણી પોતાની
જે દાસ, તે ચારેને બોલાવી પાસ; મુણો દાશી તમે મારી સલાય, વાત
જેજે કોઈને ન જાય ॥ ૨ ॥ પુત્રીનો પુત્ર ડરાવવો સહી; દાશી કહે છાંનુરેહે-
શે નહી; રાણી કહે જાણો તમે ચાર; લ્યો આપું છું મોતીનો હાર ॥ ૩ ॥ હાર
દીધા દાશી રાજ થઈ, ચારે રાણીની સલામાં રહી; રાણી કહે સલામાં
જવો, દીકરાની વધામણી ખાવો ॥ ૪ ॥ તવ દાશી ગઈ ત્યાં ચાર, જઈ
રાયને ક્રીધો જુહાર; ભાગ્યશાળી વાધ્યું ધર સુત્ર. તમને પ્રભુએ આપ્યો
પુત્ર ॥ ૫ ॥ રાયે પુન્ય કર્યું તે કામ, ધર્યું સીખડી એવું નામ; ત્યાંતો વર-
ત્યો ખહુ જેજેકાર, રાજ ધરપત હરખ્યો અપાર ॥ ૬ ॥ જાણે ચાર દા-
શીને રાણી, પુત્રી છે તેવું નિશ્ચયમાની, દેખાડે નહીં કોઈની આંખે, નાનાં
વસ્ત્ર પેહેરાવી રાખે ॥ ૭ ॥ એમ કરતાં થયા ખટ માસ, રાજ આવ્યો
રાણીને અવાસ; રાણી ફેડા મારું મન દુઃખ, દેખડાવો કુંઆરનું મુખ
॥ ૮ ॥ રાણી કહે ન આવશે આગે. રખે દ્રષ્ટિ કુંઆરને લાગે; તવ રાજ
પાછો વળી જાય; ભલે હોજલમાં મ્હોટો થાય ॥ ૯ ॥ એમ કરતાં ગયું
વર્ષ એક, રાયને જોવા થયો મોહ છેક; ગયો રાણી તણે ભોવન, ખાહાર
રહીને વદ્યો વચન ॥ ૧૦ ॥ આજજ પુત્રને ખારણે લાવો, મને મુખ
એનું દેખડાવો, રાણી કહે સલામાં આજ, જાઓ મોકલી દઈશ માહા-
રાજ ॥ ૧૧ ॥ તવ રાજ સલામાં જાય, કહે દાશી હવે શો ઉપાય; રાણી
કહે જુઓ ચતુરાઈ, ચોરણી પેહેરાવી કન્યાને ત્યાંહી ॥ ૧૨ ॥ કખજ ટો-

પી અને રૂમાલ, વસ્ત્ર ધીંટાળીને કર્યો તાલ;લ્યો દાશી દીકરી લેઈ જા-
વો; રાયને મુખ આઘેથી ખતાવો. ॥૧૩॥ રાજા માગે તો રાજાને દેજે,
દેતાં ગુપ્ત ચુંટી એક લેજે; એટલે રડવા લાગે પાંખી કછી, કછીયે લાગી
કાઠકની દ્રષ્ટી. ॥૧૪॥ એમ કહી છીનવી લેજે સાર; રાજા નહીં કરે દે-
તાં વાર; એમ કહી પુત્રી દાશીને આલી, દાશીઓ ત્યાં રમાડતી આલી
॥૧૫॥ આવી રાજ્ય સભાની માંય, રાજા કહે લાવો એને હાંય; તવ
દાશીએ ઉછંગમાં દીધી, દેતાં જંગામાં ચુંટી લીધી ॥૧૬॥ તવ કન્યા-
એ નાંખી ચીસ, બોલી દાશીઓ કરીને રીસ; રાજા ઘેલો લીધો સુતમા-
ગી, જુઓ નજર કાઠની લાગી ॥૧૭॥ રાજા કહે લેઈ જાઓ દાશી, લ-
ઈ દાશીઓ ગઈ ઘેર નાશી;જઈ કહ્યું રાણીને લ્યો બાઈ, ધન ધન તમા-
રી ચતુરાઈ. ॥૧૮॥ ભારે હલકી નથી દીઠી રાયે; પાછી આપી દીધી કર
માંયે; એમ કરી રહ્યાં સહુ સાર; થયો પંચ વરસનો કુંઆર. ॥૧૯॥ ત-
વ નીશાળે ભણવા જાય, સાથે દાશી રહે છે સદાય; એવે વરસ થયાં
અગીયાર, રાયે દીધી જનોઈ તે વાર. ॥૨૦॥ પાસે કમળ દેશ છે એક
રાજા કમળસેન વિવેક; તેને કમળીતા પુત્રી છે સારી, આલ્યો પંચાળ
વીવાહ ધારી ॥૨૧॥ શીખંડીનો વિવાહ કર્યો સાર, કમળીતા સંગે તે-
ણી વાર; ગયો કમળસેન આપ ઘેર, એવે થઈ લગનની પેર ॥૨૨॥ રા-
જા ધ્રુપતે ધાર્યું લગ્ન, કાઢ્યો વરઘોડો થઈ મન મગ્ન; વાજતે ગાજતે એ
નરેશ; જન લાલ્યો છે કમળ દેશ ॥૨૩॥ દીધું કમળ સેન્યે માન્ય, લગ્ન
જોઈ આપ્યું કન્યાદાન, વર કન્યા કર્યાં વીદાય, આપી પેહેરામણી અ-
તી ત્યાંય ॥૨૪॥ જન આવી છે પંચાળ ગામ, કન્યા રહી ચાર દાડા તે
ઠામ; પાછી પીએર ગઈ થઈ રાજ, શીખંડી સમજ્યો ડગબાજ ॥૨૫॥
મારી માએ કીધો અન્યાય, પરણાવી કન્યા ને કન્યાય; જાણ્યું પણ ર-
હ્યો સમજીને મન, એવે વીતી ગયા બહુ દન ॥૨૬॥ તવ ધ્રુપતે મોકલ્યું
આણું, આવી કમળીતા સાસરું શાણું; રાયે આપ્યું જુદું ભોવન, નર
નારીને કુરવા રાયન. ॥૨૭॥ શીખંડી સમજ્યો મન સાથ, ન કરે નારી-
ની સંગ વાત; બોલાવે કમળીતા અતીશે, પણ બોલે નહીં કે દીશે ॥૨૮॥
તેથી કમળીતા પસ્તાય મન, નાવે નીંદ્રા ન કરે સયન; એવે શીખંડી
નીંદ્રાએ ભરીયો, વસ્ત્ર છોડો નારે દુર કરીયો. ॥૨૯॥ દીઠો નાથને નારી
સ્વરૂપ, અરેરે હવે સોધું હું કુપ, લખ્યો પત્ર છાનો બધી પેર, મોકલ્યો
પોતાના તાત ઘેર. ॥૩૦॥ તાતજી જીવતી શીદ રાખી, મને જનમ કુ-
વામાં નાંખી; પરણાવી નારીસંગ નારી, તમે કાંઈ ન જોયું વીચારી ॥૩૧॥

એવો પત્ર લખીને મોકલીયો, એક પોતાનો સેવક પળીયો; આપ્યો
 પત્ર કમળસેન્ય હાથ; વાંચી કળકળીયો મન સાર્થ ॥૩૨॥ થયો ક્રોધાતુ-
 ર અપાર, કર્યું સેન્ય પોતાનું તૈયાર; એવે પાસે આવ્યો પરધાન, કરો
 છો કયાં તૈયારી રાજન. ॥૩૩॥ બોલ્યો કમળસેન્ય શું જાણ્યો, લ્યો આ
 પત્ર પુત્રી તણો વાંચ્યો; વાંચી પ્રધાન બોલ્યો તે ઠામ, કશું સહસા ન કરી
 એ કામ. ॥૩૪॥ ચાલો હું ને તમે બેઉ જાણ્યો; સાથે સેવક સો બસે દેવે
 એકાએક ન કરવી શીક્ષા, કરીએ જમાત્ર તણી પરીક્ષા. ॥૩૫॥ પુત્રીનું
 લખેલું હોય સાચું, પછી કાંઈ ન રાખવું કાચું; એમ શાન્ત કર્યાછે રાય,
 લીધા બસે સેવક સંગમાંય. ॥૩૬॥ આવ્યા પંચાળ રાય પરધાન, તા-
 લ્યા તંબુ મોટે મેદાન; નગ્ર ખારણે એ ઉતરીયા, રાજ પ્રધાને વીચાર
 કરીઆ. ॥૩૭॥ ચાલો જમૈને જમવાનું કહીએ, એવે બાંને હું બોલાવી
 લઈએ; કરીશું એની હાંઈ પરીક્ષા, હોય અપરાધ તો દેવી શીક્ષા. ॥૩૮॥
 એમ કહી બેઉ ઉભા થાય, ધ્રુપતરાયની સભામાં જાય, દીઠા ધ્રુપતે વેવા
 ઇ જ્યારે, ઉઠી મળી દીધું માન્ય ત્યારે. ॥૩૯॥ બોલ્યા ધ્રુપત પધાર્યા
 કયાંથી, વેવાઈ કહે કે જત્રામાંથી, બોલાવો હમ જમાત્ર હાંય, લેઈ
 જવા છે જમવાને ત્યાંય. ॥૪૦॥ તેડાવ્યા ત્યાં ધ્રુપતે કુમાર, આવ્યો સ-
 ભામાં શીખંડી સાર; દીઠો સસરાને પ્રગટયું દુખ, તવ ઉતરી ગયું એ-
 નું મુખ. ॥૪૧॥ નીચે માહારી જાહેર પડી વાત; હવે થાશે અતી ઉતપા-
 ત; એવે સમજ્યો કમળશેન ભુપ, બદલાયું જમાત્રનું રૂપ. ॥૪૨॥ બો-
 લ્યો કમળશેન વચન, આવજો તંબુએ કરવા ભોજન; નીચું જોઈ બો-
 લ્યો કે વાર, મોડું આવવું થાશે ત્યાં મહાર. ॥ ૪૩ ॥ વલણ ॥ એમ
 કહીને ચાલ્યો ગયો; પોતાના મેહેલ માંય; કમળશેન વલભ વદે, ગયો
 તંબુ સ્થળ ત્યાંય ॥

કડવું ૧૫ રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ
 ને સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ શીખંડી ગયો જનેતા પાસે,
 સાંભળો માહારી માત; હું દીકરીને દીકરો ઠરાવ્યો, શા કારણે ઉતપાત
 ॥૨॥ માત કહે હું હતી અણુગમતી, તુજ તાતને મુજ તન; વહાલી થવા
 આ બંગ ઉઠાવ્યો, એ મહારું સત્ય વચન ॥૩॥ શીખંડી કહે ઠીકજ તે
 તો, પરણાવી પર કન્યાય; મારો ને તેનો અવતાર બાળ્યો, એ કર્યા બહુ

અન્યાય. ॥૪॥ તે વાત જાણી માહરો સસરો, આવ્યો પરીક્ષા લેવા; નમ્ર
બાર તે ઉતર્યોછે, આવ્યો તો નોતરું દેવા ॥૫॥ જાઉં જમવા તો જોઈ
લે મુને, પછી કરે કાળો કહેર; મુજ તાતને ને તુજને પણ, મારીનાંખશે
ઠેર ॥૬॥ વળી બધું નમ્ર હુટી લેશે, ઉજડ કરશે દેશ; કહો હવે તેનું
કેગ કરું મા, થવાનો મોટો કલેશ ॥૭॥ કહોંતો હું દેહ ત્યાગજ કરું,
પછી શું લેશે પરીક્ષા, નીશ્યે થયા વીના સસરો મહારો, કોને નહીં કરે
શીક્ષા ॥૮॥ માત કહે એ વીચાર સારો, મરણ કરો કુંભાર; સીખંડી
કહે ધન્ય જનેતા, તુજ જીવવુંધીકાર ॥૯॥ અનેક જીવની ઉપાધી ટાળ-
વા, હું કરવાનો એમ, એવું કહીને નીકળ્યો તે, અશ્વે બેઠો ધરી પ્રેમ
॥૧૦॥ અધોરુ વનવાં આપચાલ્યો, સમ્મ ગાઉ સંચરીયો; ત્યાં એક મોહો-
ટો કુઓ દીઠો, અશ્વથકી ઉતરીઓ ॥૧૧॥ અશ્વને બાંધ્યો વૃક્ષને ડાળે,
મન થકી ધાર્યું મરણ; કુવા ઉપર આવીને બેઠો લખડાવી બે ચરણ
॥૧૨॥ ચોધાર આંસુ રડવા લાગ્યો, કરે કલેશી શબ્દ મીઠો, તે સામો
ગફમાં જક્ષ શીવનો, તેણે કુંઅરને દીઠો ॥૧૩॥ જાણ્યું કે કોઈ પડે છે
કુઆમાં; કુઓ ઘોઝારો થાશે; એમ જાણીને આવીઓએ, સીખંડીનીજ
પાશે ॥૧૪॥ કહે ભાઈ તુ કેમ મરે છે; કુપ મહારો રદ થાય; સીખંડી કહે
કીમત આપું, પણ પડીશ હું માંય ॥૧૫॥ જક્ષ કહે શા દુખે પડે છે
જાણવા ઉલટ જાગે, સીખંડી કહે વાત કહેવામાં કોઈ ના કપટી ભાગે
॥૧૬॥ વાત કર્યામાં થાય વગોણુ, તેથી દુખ ન રડીએ; દુખ રડે દુખ
કેઈ ન ભાગે, મીઠ્યા ચાકજ ચડીએ ॥૧૭॥ અંગળ જક્ષ કહે સુણ
ભાઈ, ન કર આંસુ પાત; માણસ સપુત જોઈએ તો, સુખે ત્યાંકરવીવાત
॥૧૮॥ તેનાથી કહી દુખ ન ભાગે તો કાક રસ્તો બતાવે પણ વારતા
કર્યા વિના તો, નિવેડો કયાંથી આવે. ॥૧૯॥ માટે મુને કર વા-
તા તું, મુજથી ભાગશે દુખ; એવાં વચન સાંજળીને, સીખંડી
લાલ્યો મુખ ॥૨૦॥ ઓ ભાઈ હું છું પ્રેમદા મુને, પુત્ર કરાવ્યો માત;
તાત ન જાણે તેણે તો મુજને, પરણાવ્યો પ્રેમદા સાથ, ॥ ૨૧ ॥ હવે
પ્રેમદા ઘેર આવી, તેણે જાણી મમ રીત; સસરો મારો પરીક્ષા લેવા,
માવ્યો ધારી વીપરીત ॥ ૨૨ ॥ જો મુજને એ અખળા જાણે, તો તે
રે ઉતપાત; પ્રજને મારે માતને મારે, મારી નાંખે મમ તાત ॥ ૨૩ ॥
જો માટે થાય નાશ ઘણાનો, તે કરતાં મરું એક; જક્ષે જાણ્યું કે છે આ
યાણુ; માટે ધાર્યો વીવેક ॥૨૪॥ એમ જાણી અંગળ બોલ્યો, હું કપટ
રૂં કાપું; છ માસે મુજને દૈન્ય પાછું તો, પુરૂષાતણ મારું આપું;

॥૨૫॥ સીખંડી કહે દહદહ પાછું, સુર્યદેવની સાખ; વચન ચુકુ તો
 નર્ક ભોગવું, મુજ જનમ સતલાખ ॥૨૬॥ એવા નીરમળ વચન સુણી,
 ઉઠાડ્યો ગ્રહી હાથ; અંગળ જક્ષે શીખંડીને; આપ્યો રૂઢીઆ સાથ
 ॥૨૭॥ કહ્યું શંભુ હું સેવક તારો, મમ વેણ સંજળ થાને; સ્ત્રી પણું
 એનું આવળે મુને, પુર્ણ પણું એને જાળે ॥ ૨૮ ॥ અંતઃકરણનો દી-
 ઘો આશીરવાદ, તરત ટળીયો કલેશ; અંગળ જક્ષ તે નારી થયો, સી-
 ખંડી નર વેશ ॥ ૨૯ ॥ અંગળ જક્ષે કહ્યું જ ભાઈ, તવ બેઠો તોખાર;
 કમળસેન્યના તંબુમાં રસોઈ, થયે થઈ બહુ વાર ॥૩૦॥ બે વાર સેવક
 તેડવા મોકલ્યા, શીખંડી નહી કો ડામ; એટલે રાજા પડે આવ્યો
 ધ્રુપતરાયને ધામ ॥૩૧॥ ક્યાં છે તમારો દીકરો, અમે ક્યાં લગી રહી-
 એ બેશી; હું જાણું છું તમે સુત સંતાંડ્યો, શું ગયો પ્રથવીમાં પેસી
 ॥૩૨॥ સાંભળી ગભરાયો ધ્રુપતરાજ, ક્યાં ગયો હશે એ તન, એટલા
 માં ત્યાં આવ્યો સીખંડી, તાત તણે ભોવન ॥૩૩॥ કમળ સેન્યે કહ્યું
 ક્યાં ગયાતા, કેમ કરો બહુ વાર; સીખંડી કહે બંધન તારે, અમે નથી
 લગાર ॥૩૪॥ જાઓ જમવા નથી આવતા, એમ કયો બહુ શોર, સસરાએ
 જાણ્યું ઢીલો હતો પણ કેમ આવ્યું આ જોર ॥૩૫॥ કહ્યું કે ક્ષમા કરીને
 પધારો, અમારે જાણું છે ઘેર; સીખંડી તવ મીત્રોને લઈને, જમવા આ-
 લ્યો ભલી પેર ॥ ૩૬ ॥ રાજાને તંબુએ આવીયો એ, ધ્રુપતનો સંતાન;
 કમળસેન્ય કહે હવે ઉઠો, લ્યો જળને કરો સ્નાન ॥૩૭॥ પલાળવા જી-
 ણુ વસ્ત્ર દીધું; પેહેર્યું સીખંડીએ સાર, રાજાને પ્રધાન ચરચા જોવા,
 બેઠા રહી હોશીઆર ॥૩૮॥ સીખંડીએ સ્નાન કીધું કરી પરીક્ષા પ્રધાન
 દીકરી ભુલી કાગળ લખતાં, પુરૂષ ધ્રુપદ સંતાન ॥૩૯॥ ભોજન કરા-
 વ્યાં ભાવતાંને, કર્યા જમાત્ર વીદાય; રાત્રી પડી તવ શીખંડી સુવા, ગ-
 યો પોતે મેહેલમાંય ॥૪૦॥ ત્યાં જઈ મળ્યો કમળીતાને, સુંદરીએ કરી
 સેવા; સત્ય કહો સ્વામી નર થયા ક્યાંથી, કાલ હતા મુજ જેવા ॥૪૧॥
 સીખંડી કહે જરે રંડા, તુંતો વીશયભરી નારી; નર ન થયો હોત તો
 તાત તારો, નાંખત સરવને મારી ॥૪૨॥ અનેક જીવની થાત ઢિપદી, મર
 વા ગયો હું વન, છ માસ સુધી લાવ્યો પુરૂષાતણ, દેઈને સત્ય વચન
 ॥૪૩॥ તવ નારી કહે કંથ મારા, ન જોઈએ સુખ લહાવો; તમ સેવાને
 પ્રભુ શેવા કરે, પુરૂષાતણ આપી આવો ॥૪૪॥ સીખંડી કહે છ માસે
 વાયદો પુરણ થશે નાર; તે વારે જઈને આપી આવું, ત્યાં સુધી નર અ-
 વતાર ॥ ૪૫ ॥ એમ કહીને રહ્યા રાત્રીએ, એવે પ્રભાત થાય; કમળ

રાજ્યે કુંવરી તેડાવી, ભાગાળે તંબુ માંચ ॥ ૪૬ ॥ ગઈ કમળી તો તં-
બુ વિશે પ્રધાને બોલાવી પાસ; કહો બેટી કેમ પત્ર લખ્યો તો, અમે
થયા ઉદાસ ॥ ૪૭ ॥ કમળીતા કેહે શું પુછો કાકા, લખ્યો હશે મુખકથી,
પણ તે પત્ર નહી હોય સાચો, શું લખ્યું તે શુદ્ધ નથી ॥ ૪૮ ॥ તરત પ-
રધાન મનમાં સમજ્યો. દીકરી કાંઈ દુખે દુલી; લખતાં લખ્યો પણ નોહ્ય
વાત સાચી; કાંતો જાણી જોઈ ભુલી ॥ ૪૯ ॥ પછી પુત્રીને વિદાય કીધી,
રાજ પ્રધાન ગયા દેશ, શિવનું વચન સત્ય થવાને, કેવો ઉપજ્યો કળે
શ ॥ ૫૦ ॥ વળણ ॥ શીવ વચન સત્યજ થવા. મરવા ગંગાતન, અંગ
જ નક્ષત્રે શું થયું. વક્ત્રલ વદે વચન.

કડવું ૩૬ રાગ દોહરા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજ-
ને સંભળાવું કહું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વરદાન આપી રહ્યો
અંગળ જક્ષ, પરણકુટીકા માય; એવામાં એક જક્ષજ આવ્યો, પરાણા
ગતે વસ્યો ત્યાય ॥ ૨ ॥ એમ કરતાં એ ખંતે જણને, ભાગી ગયો મન
ભેદ; એક એકને બહુ સ્નેહ વાધ્યો, મરિયાદા થઈ છેદ ॥ ૩ ॥ એવે બે
ઉંચે માંડ્યો અસ્થાશ્રમ, લીધું શુભ સુખ નેટ; કરમ દશાએ અંગળજ
ક્ષને ગર્ભ રહ્યો ત્યા પેટ ॥ ૪ ॥ એવે આવેલો જક્ષ હતો તે. થઈ ગયો
વીદાય; એકલો અંગળ રહ્યો એના, ગર્ભને ખટ માસ થાય ॥ ૫ ॥
એટલે બીજા જક્ષાએ જાણ્યું, જઈ કહી શીવજને વાત; આમાહારાજ
અંગળજક્ષે, એક કર્યો ઉતપાત ॥ ૬ ॥ એણે કોઈને વરદાન આપી, પુ-
રષાતણ દેઈ દીધું; સામાનું જે સ્ત્રીપણું તે, પોતે માગીને લીધું ॥ ૭ ॥
તેથી તેને મળ્યો કોઈ જક્ષ બીજો, લીધો લ્હાવો સુખરેટ; અહસ્થાશ્રમ
બેઠો માંડવાથી, ગર્ભ રહ્યો છે પેટ ॥ ૮ ॥ હવે હેવા લોકો વરદાન દેશે,
માગી લેશે સહુ સંઘી; પછી તમારું તપ કરીને, શું કામ ભોગવે કછી ॥ ૯ ॥
એવું સાંભળી શીવજ બોલ્યા, દશખાર શેવક જવો; અંગળજક્ષને
આ સ્થળે જઈને, હાલ હાંઈ તેડી લાવો ॥ ૧૦ ॥ એટલે દસખાર જક્ષો આ-
વ્યા, અંગળ સ્થળ તતક્ષેવ, પોકાર કીધા દ્વાર તું ઉઘેડ, તને તેડે માહા-
દેવ ॥ ૧૧ ॥ અંગળ કહે નથી ઉઘાતું, મારા ભવિષના ભોગ; જવો જઈ-
ને શીવને કહેજો, થયો જલંદર રોગ ॥ ૧૨ ॥ જક્ષો કહે જોવા દે
અમને, ઉઘેડ તારાં દ્વાર; અંગળ કહે નહી ઉઘેડું, સુણી સૌ કોખ્યા અ-

પાર ॥૧૩॥ ઝુપડીનાં દ્વાર ઉતારી નાંખ્યાં, ખેંચી ઉભો કર્યો મથી; અંગળ કહે ગમે તે કરો પાણું, ત્યાં આવવાનો નથી ॥૧૪॥ એટલે જક્ષો-
 એ ઉચકીને ત્યાં, અંગળ જક્ષને લીધો, સીવ પારવતી બેઠાં છે ત્યાં,
 લાવીને મુકી દીધો ॥૧૫॥ મહાદેવ જોઈને હસવા લાગ્યા, ઠીક કર્યું પુ-
 ન્ય કામ; જ તને વરદાન હું દેઉ છું, સદા રો આમને આમ ॥ ૧૬ ॥
 તવ અંગળે કપાળ કુટયું, હું કરવા ગયો ધર્મ; ધર્મ કરતાં ધાંડ આવી,
 ધર્મમાં નડીયું કર્મ ॥૧૭॥ રડતો રડતો વીશ્રામ આવ્યો, અતી થયો
 ઉદાસ; એવે શીખંડીને વરદાન આપ્યે, પુર્ણ થયા ખટ માસ ॥ ૧૮ ॥
 એટલે શીખંડી અસ્વે બીરાજ્યો, ગયો અંગળને કામ, લેરે ભાઈ પુર
 શાતણ તારું, સાર્યું તેં મારું કામ ॥ ૧૯ ॥ અંગળ કહે એ તારા કરમ
 નું, મને થયો શીવ શ્રાપ; તેં તો પુરવે પુન્ય કરેલાં, મેં તો કરેલાં
 પાપ ॥૨૦॥ જરે ભાઈ તું ઘેર તારે, એટલે શીખંડી ઉડ્યો; જો ભા-
 ઈ હવે હું જાઉં છું ને, સમ સોગનથી છુટ્યો; ॥૨૧॥ એમ કહીને અસ્વે
 જ બેઠો, આવ્યો પોતાને ઘેર; સદા, નર રૂપ રહેવાનું થયું, કહી નારી
 ને પેર ॥ ૨૨ ॥ અતી આનંદ પામ્યા નરનારી, રીજ્યા શ્રી ભોળા-
 નાથ; ગંગા નંદન ગાંગેવજી તે, મરશે શીખંડી હાથ ॥ ૨૩ ॥
 એ કથા રહી એટલે તું સાંભળ પરીક્ષત તંન; અંબે અંબીકાનાં લગ્ન
 કર્યો છે, વિચીત્ર સંગ પાવન ॥૨૪॥ વિચીત્ર વીર્ય પરણ્યા પછી આવી
 મળ્યો પાપ યોગ; પુરવના પાપથી ઉતપન થયો, માહાભારે ક્ષય રોગ
 ॥૨૫॥ ઉદાય બેસાય ખવાય નહી તે સર્વ કરે સંતાપ; મછગંધાને ગાંગેવ
 જી તે, નિત્ય કરે અદાપ ॥ ૨૬ ॥ મછગંધા તો એમ વિચારે ક્ષય રોગે
 તો મરી જશે; બે કન્યાયો અપાયમાં નાંખી, વંશ વ્રદ્ધી કેમ થાશે ॥૨૭॥
 એવામાં વાત યાદ આવી મુજ સુત વેદમ વ્યાસ, જનમી ગયા ત્યારે કહે
 તા ગયા છે, તમ દુખ કરીશ નાશ ॥ ૨૮ ॥ એમ જાણી ક્રીધું આરાધ
 ન, વ્યાસજી આવ્યા સાર; કહો માત મને કેમ સંભાળ્યો, કહે મછગંધા
 નાર ॥૨૯॥ અરે દીકરા દુખ ભાગો, પાગો વહેતું વેણું; વ્યાસજી કહેશું
 દુખ માતા, સત્ય કહો મને કેહેણ ॥૩૦॥ મછગંધા કહે આ વીર તારો
 એને થયો રોગ ઘોડો; ક્ષય થયો છે, તેથી વંશ જશે, માટે એ દુખ મટાડો
 ॥૩૧॥ વ્યાસજી કહે માવડી મારી, ચાહ્ય તેટલું મરો મથી; એના પુરવ
 ના પાપનો રોગ છે. તે મટવાનો નથી. ॥ ૩૨ ॥ મછગંધા કહે દુખ મટે
 નહી, તો તમે શું બોલ્યું પાળ્યું; હાંઈ આવીને નહી મટે કહી, ઉલટું
 કાળજી પાળ્યું ॥૩૩॥ વંશની વ્રદ્ધિ થાય નહી ને, ભાગી પડે ધરસુત્ર;

વ્યાસજી કહે ઇચ્છા હોય તો, નેત્રથી આપું પુત્ર ॥ ૩૪ ॥ વીચીત્ર વિ-
ર્યની જેટલી નારી, તેટલી કરે સ્નાન; એકાન્ત સ્થળ મને બેસવા
આપો, ત્યાં આવે નગન નિદાન ॥૩૫॥ મમ સ્થળ બેસવા ગાયને ગોખ-
રે, લીંપી કુંલ ત્યાં થાપો; ત્રણસેને સાઠ અતના દીપક, પ્રગટ કરીને
આપો ॥૩૬॥ ત્યાં બેસું આરાધન કરવા, વરંજન આપવું ફાવે; એકે
એકે સ્નાન કરીને, માલ્યરી પાસે આવે ॥૩૭॥ એટલે હું નેનગર્ભ આ-
પીશ, દુખના દીવસ જશે; વરદાન પામશે પુત્ર મળશે, વંશની વૃદ્ધી
થાશે ॥ ૩૮ ॥ તવ મછગંધા થઈ ઘણી ખુશી, એકાન્ત સ્થળ લીંપી
આપ્યું અત દીપક પુખ્તો મુકયો, ત્યાં વ્યાસે આસન સ્થાપ્યું. ॥ ૩૯ ॥
પ્રથમ અંબેયે સ્નાન કીધું, પાસે નહિ સુત્રધાર; નમ્રસ્વરૂપ વ્યાસજી
પાસે, જતા કયો વિચાર. ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ પરનર પાસે પરવર, વસ્ત્ર
વિના હું કેમ; વ્યાસ વક્ત્રલ મુખ ઓચરે વામાને પડ્યો બહેમ.

કંઠવું ૧૭ રાગ માઝની દેશી.

વૈશમપાયે બોલીયા તું સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભ-
ળાવું આધપરવ મહીમાય ॥૧॥ અંબે તો શરમાઈ ઘણેરૂં, નમ્ર કેમ
જવાય; ગયા વિના તો કાજ ન થાયે, કાહ્યા થઈ કેસ ખવાય ॥૨॥ એ
એમ જાણી નગન ચાલી, ડોકી રાખીને નીચી; સરમ સહુને બે ચક્ષુની,
લોચન દીધાં મીચી ॥ ૩ ॥ નેત્ર મીચી વ્યાસજી પાસે, સનમુખ આવી
ઉભી, વેદમ વ્યાસે નખ શીખ સુધી, નીરખી એની ખુબી ॥૪॥ નીર-
ખીને નેનગર્ભ આપ્યો, જખાઈ દુખડું જશે; પણ નેત્ર મીચીને આવી
માટે અંધ દીકરો થાશે ॥૫॥ અંબે કહે હ્યો નેત્ર ઉઘાડું, તવ વ્યાસજી
એ કહ્યું, હવે મીથ્યા મારે ફાંફા, થનાર હતું તે થયું ॥ ૬ ॥ તવ અંખા
એ વસ્ત્રો પહેર્યા, સાસુની પાસે આવી; ઓ સાસુજી ક્ષમા કરો હું, અંધ
દીકરો લાવી ॥ ૭ ॥ સાસુએ લેલાટ હાથ મુકયો, અંખીકાને કહ્યું જ-
વો, આતે લાવી આંધળો પણ, તમે સારો લઈ આવો ॥૮॥ તવ અંખી-
કાએ સ્નાન કીધું, ડહાપણ ડોળ્યું ભોળી; સુત સારો લાવવાને અંગે
ચંદન લીધું ચોળી ॥૯॥ વ્યાસ પાસે જઈને ઉભી, વ્યાસે કહ્યું દુખ જ-
શે; પણ ચંદન ચોળીને આવી તે, પીન્ડરોગીયો થાશે ॥૧૦॥ અંખીકા
કહે હ્યો ઘોઈ નાખું, વ્યાસજીએ તવ કહ્યું; હવે મીથ્યા મારે ફાંફા, થ-
નારું તે થઈ ગયું ॥૧૧॥ તવ અંખીકાએ વસ્ત્ર પહેર્યા, સાસુની પાસે

આવી; ઓરે સાસુજી ઓરે સાસુજી, હું પીન્ડ. રોગીયો લાવી ॥ ૧૨ ॥
 મછગંધા કહે ભવિશ મહાર્, બેઉ રૂડા લાવી તનં, વીચીત્ર વીર્યની
 રાખ્ય દાશી, તે પ્રત્યે વહી વચન ॥ ૧૩ ॥ જરે બાઈતું રાખ્ય દાશી છે
 વીદુરા તાર નામ; લૈ આવો પુત્ર વ્યાસજી પાસે, પ્રભુ રાખે કાઈ નામ
 ॥ ૧૪ ॥ તવ વીદુરા સ્તનનં કરીને, કરવા લાગી ખુખી; જાણ્યું સારો
 સુત મળે માટે, ભજન કરતી ઉભી ॥ ૧૫ ॥ વ્યાસજીએ નખ શીખ લ-
 ગી નીરખી, જ બાઈ દુખ તારં જશે; ભજન કરી આવી માટે ભક્ત
 દીકરો થાશે ॥ ૧૬ ॥ વીદુરા વસ્ત્ર પહેરીને ચાલી સાસુજી પાસે આવી;
 સુણો સાસુજી સુણો સાસુજી ભક્ત દીકરો લાવી ॥ ૧૭ ॥ મછગંધા કહે
 શું સારો લાવી, હવે મારં ઘર બેઠું; જગતતણી કહેવત છે ઘર, વંડયુ
 ભગતડું પેઠું ॥ ૧૮ ॥ એટલામાં વેદમ વ્યાસ આવ્યા, મછગંધાની પાસ
 કેમ માતા સુખી થઈ સાતા, તવ બોલી થઈ ઉદાર ॥ ૧૯ ॥ એકને આપ્યું
 આંધળું ને, બીજને આપ્યું રોગી ત્રીજને આપ્યું ભગતડું મહાર્, કોણ
 રાજ્યનું ભોગી ॥ ૨૦ ॥ રોગીયું તે રોગમાં મરવાનું, ભગતડું ભગતાઈ
 કરશે; ત્રીજું પીટયું આંધળું ભીંતે, ભીંતે ભચકાઈ મરશે ॥ ૨૧ ॥ એવા
 દીકરા દીધા મુને, કેમ ચાલે ઘરખાર, વ્યાસજી કહે માતા મહારી કલેશ
 ન કરો લગાર ॥ ૨૨ ॥ મોહોટો નંદન અંધ થશે તે, ચલાવશે ઘર સુત્ર;
 દત્તાષ્ટર નામ પાડજે એનું, તેને થાશે સો પુત્ર ॥ ૨૩ ॥ પડે રોગીયો પુત્ર
 તમારો વશ કરશે ગામો ગામ; પાંચ પુત્રનો પીતા થાશે, પાન્ડુરાજ
 એનું નામ ॥ ૨૪ ॥ ત્રીજે તમારો ભક્ત દીકરો, ઇશ્વર સેવા કરશે, એની
 ભક્તિથી માતા તમારી સાતે પેડી તરશે ॥ ૨૫ ॥ એને પેટ નહીં થાય
 પ્રજા, ધરજે વિદુરજી નામ; એવાં વચન સાંભળીને, પ્રસન્ન થયા ત-
 મામ ॥ ૨૬ ॥ ધન મહારાજ દુખ ફેડયું, તવ થયા વીદાય; વ્યાસને વચ-
 ને ગર્ભવંતી, થઈ ત્રણે કન્યાય ॥ ૨૭ ॥ દશે માસે પુત્ર પ્રગટીયા,
 પરભવનો સંબંધ; અંધે નારીને ઉપજ્યો તે બેઉ નત્રથી અંધ ॥ ૨૮ ॥
 દત્તાષ્ટર નામ તેનું પાડયું, અંખીકાને બીજે થાયે; પીંડ રોગીયો પણ
 પ્રાક્રમી, નામ ધર્યું પાંડુ રાય ॥ ૨૯ ॥ પછી થયો વિદુરા દાશીને, વીદુરજી
 ધર્યું નામ; ત્રણે પુત્રો પ્રગટ થયા, હરખ્યું આખું ગામ ॥ ૩૦ ॥ લીખ્મ
 પિતા અતિ આનંદ પામ્યા, ઘણાં કર્યા પુન્ય દાન; દીવસે દીવસે થાય
 છે મોહોટા, વીચીત્રના સંતાન ॥ ૩૧ ॥ પાંચ પાંચ વરસના થયા પુત્રો, કરે
 વીદ્યાભ્યાસ; તે સમે વીચીત્ર વીર્યનો, દેહ થયો ત્યાં નાસ ॥ ૩૨ ॥
 પછી પાછા લીખ્મ પીતાએ, ચલાવવા માંડયું રાજ, અંધને અભ્યાસ

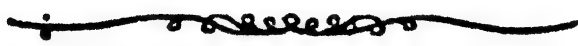
મોઢે કરાવે, રાજ્યનીતિનું. કાજ ॥૩૩॥ પાન્ડુ રાજને બાણવીધા, ભણાવે
લીસ્મ પીતાય; વીદુરેલું વીધા ભણે નહી, ગોવીંદના ગુણ ગાય ॥૩૪॥
એવે થયા અગીયાર વરસના, ઉપવીત દીધાં ત્યાગ; રાજ્યાસન અંધને
બેસાડ્યો, જ્યેષ્ઠ શોભે જ્યાંય ॥૩૫॥ પછી ચલાવે રાજ્ય રૂડી પેર; પણ
કન્યા ન દે કોય; પ્રથમ મોહોટો પરણાવો જ્યેષ્ઠ, વીવાહ તેનો કયાં
હોય ॥૩૬॥ ગાંધાર દેશનો ગાંધાર રાજ, તેને છે ત્રણ નાર; પણ પેટ
કાંઈ ફરજન નથી; તેથી ઉદાશ અપાર ॥૩૭॥ વળણ પેટ પ્રજા તેને
નહી, તેથી ગભરાય મન; વક્ષભ કહે એ રાજ્યો આલ્યો તપ કરવાવન.

કંડવું ૧૮ મું રાગ સોરઠની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોંલ્યા, સુણ જનમેજયરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાયું; આઘપરવ મહીમાય ॥૧॥ ગાંધાર રાજ તપ કરવાને ની-
કળી આલ્યો વન; આઘે જતાં એક શીવાલય દીઠું, ત્યાં બેઠો રાજનારા ॥
જપજપતો તપતપતો, ધરતો શીવનું ધ્યાન; શ્રાવણ માસેને સોમવારે,
શીવ રીજ્યા ગાંધાન ॥૩॥ ગાંધારને શીર કર મુક્યો આવી, કષ્ટી હું
તારી કાપું; માગ્ય માયરે પ્રસનહું હું, જે માગે તે આપું ॥૪॥ ગાંધાર
કહે એરે મહારાજ, આપો મને એક તન; શીવ કહે જા પુત્ર થાશે, છે
માહારં વચન ॥ ૫ ॥ શ્રાવણ માસે ને સોમવારે, પુર્ણ કર્યું મન કામ;
મોટે તારા પુત્રનું ધરજે, શ અક્ષર પર નામ ॥૬॥ ગાંધાર કહે શકુની
એવું; પાડીશ પુત્રનું નામ; એમ કહીને ઘેર આલ્યો, શું બન્યું તે કામ.
॥૭॥ મહાદેવજીનો નંદીઓ તેણે, મન કર્યો વીચાર; મુને પારવતી
કુંવારો કુંવારો, કહેછે હરનીશ સારા ॥૮॥ તે મોટે મહારં મેહેણું ટાળું જા-
ણી ગાંધાર કને જાય; લે ગાંધાર જે જ્યેષ્ઠતી હોય તો, હું આપુ કન્યાય
॥૯॥ ગાંધાર કહે ધન્ય ભાગ્ય મારં, દઈને દૂધ બે મળે; નંદી કહે કહું
તેમ કરે તો, ભાગ્ય મારં ભળે ॥૧૦॥ પાંચ વરસની થાય પુત્રી, પર-
ણાવવી મુંજ સંગ; એવું કબુલ કરેતો વરદાન, આપુ ધરી ઉમંગ ॥૧૧॥
ગાંધાર રાજએ મન વીચાર્યું હાલ જાવું હા પાડી; નંદી પરણાવા આ-
વશે તવ; મારીને મુકીશ કહાડી ॥૧૨॥ એમ વીચારી કબુલ કીધું; નં-
દી કહે દુષ્ણ જાણે; શીવ સવારી કરે મુંજ પર તે, પુન્યે પુત્રી તુને
થાણે ॥૧૩॥ બે વરદાન લેઈ રાજ આલ્યો; ગયો પોતાને ઘેર; બે પ્રેમ
દાને ગર્ભ રહ્યો, પુર્ણ પ્રભુની મેહેર ॥૧૪॥ દશ માસે બે બાળક થયાં,

એક તનયા એક તન; આનંદ ઓચ્છવ થયો ગણેરો, રાય તણે ભોવન
 ॥૧૫॥ બંને બાળક ઉછરે છે, દીનદીન દેહેજ દાખે વરદાન આપી
 નંદી ગયેલો, તે દીવસ ગણી રાખે ॥૧૬॥ એવે કન્યા પાંચ વરસની થ-
 ઇ ખરોખર જ્યારે; પારવતીની પ્રત્યે નંદીયો, હશીને બોલ્યો ત્યારે
 ॥૧૭॥ ઓરે મારી પારવતી માતા, હવે મહેણું નવ ખાવું; આજ મુ-
 જને શણગારો તો, પરણવાને જાણું ॥૧૮॥ પારવતી કહે ભલે ભલે
 ભાઈ, વારણાં તારાં લેવું, પણ પરણ્યા વીના પાછો આવે તો; પેસ-
 વા નહા દેવું ॥૧૯॥ એમ કહીને શીંગ રંગ્યાં, રંગ્યું પુછ સુવર્ણ; લેલા
 ટ કીધો આંદલોને, ઝાંઝર પહેરાવ્યાં ચર્ણ ॥૨૦॥ પછી નંદીયો ત્યાંથી
 નીકળીયો, આવ્યો એ ગાંધાર દેશ; રાજ્ય સભામાં બેઠો છે જ્યા,
 ગાંધાર રાય નરેશ ॥૨૧॥ ત્યાં આવીને બોલ્યો સભામાં, ગાંધાર રાજ
 લાવો; વાયદા પ્રમાણે આવ્યો છું, હવે મુને પરણાવો ॥૨૨॥ ગાંધાર કહે
 ગાય પરણાવું, નંદી બોલ્યો ખુંખારી; વરદાન દઈ દીકરી તને આપી
 પરણ્યા તે ગાંધારી ॥૨૩॥ તવ ગાંધાર રાય કળકળીઓને, બોલ્યો
 ઘણો ક્રોધ ભેર, શું જુઓછો શેવક માહરા, નંદીને મારો ઠેર ॥૨૪॥
 શેવક ઉડ્યા મારવા દુટયા પ્રહાર કર્યો મારો માઠો ઉંચું પુછડું લઈને
 નંદી ખરાડા પાડતો નાઠો ॥૨૫॥ છાનોમાનો જઈ શીવને મળીયો,
 માહારાજ જુઠી આ શ્રદ્ધી; ગાંધારને મેં દીકરી આપી, ભાંગી એની
 કપ્પી ॥૨૬॥ મુજ સંગ પરણાવવાનું કહ્યું, માટે આપ્યું વરદાન, ગયો
 પરણવા ત્યારે મુને, મારી કર્યો હેરાન ॥૨૭॥ પરણ્યા વિના હું ધરમા
 આવું તો; પાર્વતી મા મુકે કહાડી; તમે ભોળાનું વાહન ભોળું, દુ-
 નીયાં થઈ અનાડી ॥૨૮॥ તવ મહાદેવે ભસ્મજ ચોળી, જા તુજને ન-
 હીં વાગે; કદાપી કાંઈ વાગે તોપણ, જા તુજને નહીં લાગે ॥૨૯॥ સાંભ-
 ગી નંદીયો સુરે ભરાયો, ગયો ગાંધારને ઘેર, લાવ્ય અલ્યા તાલ્હરીદી-
 કરી તું નહીં તો થાશે કેહેરા ॥૩૦॥ સાંભગી ગાંધાર કળકળીયોને સેવકે
 દીધો માર, રાંગ લાકડીયોથી કુટ્યો પણ, વાગ્યું નહીં લગાર ॥૩૧॥ પ-
 છી નંદીએ શીંગરાં ઘાલ્યા નગ્નની ભોમીમાય; બળ થકી પ્રધવી ઉંચી
 કરી, નગ્ન ધુજ્યું તવ ત્યાંય ॥૩૨॥ ગાંધારે જાણ્યું ગજબ થાશે, નગરી
 ઉંધી કરી દેશે; એમ જાણીને ગાંધાર બોલ્યો, આવીને કંગાલ વેશે
 ॥૩૩॥ ઓ નંદીયાજી ક્ષમા કરોને, કરશે નહીં હેરાન; કોઈ ન જાણે
 આવો ધરમાં, દેઉં હું કન્યાદાન ॥૩૪॥ નંદી કહે હું એમ ન પરણું,
 ચોરી બાંધો ધરખહાર; બ્રાહ્મણ આવે ને પરણાવે, ગાય ગીતાં સૌનાં

૨ ॥૩૫॥ ગાંધાર કહે નેમ કરું છું, હવે કરો ક્ષમાય; તવ નંદીયે શીંગડાં
કાઢાઢયાં, મંડપ રચાવ્યો રાય ॥૩૬॥ લોટા મુંઝીને ચોરી બાંધી, વીપ્ર
બોલાવ્યો શાર; પરાણે પુત્રી પરણાવા માંડી, નંદી બોલ્યો તે વાર ॥૩૭॥
પુરણુ પરણુત નથી પરણુવું; નહીં મારે કન્યાતું કામ, આતો કુંવારા મે-
ણું ટાણું છું; પરણ્યો એવું એક નામ ॥ ૩૮ ॥ તંવ ગોરે ત્યાં મીઠળ
બાંધ્યું; નદીને ચરણે સાર; લેલાટ શ્રીધો કંકુનો ચાંદલો; શ્રીધો લગ્ન આ-
ચાર ॥૩૯॥ નંદી કહે નથી પરણુવું, એમ કહી થયો વિદાય, કહે વાયુ
દુનિયામાં નંદી પરણ્યો, ગાંધારની તનીઆય ॥૪૦॥ ગાંધારે પ્રધાન-
ને કહ્યું, આ વાત જાહર હોય, તોપછી આપની દીકરીને, પરણુશે નહી
કાય ॥૪૧॥ માટે તમે સંચરો વહેલા, ગમે તે ક્ષત્રી લાવો; વાત જાહર
પડતાં પહેલાં, લાવીને પરણાવો ॥ ૪૨ ॥ એટલે પ્રધાન વર શોધવાને
નીકળ્યો તેણી વાર; જ્યાં જઈતે પુછે ત્યાં સવળે; ગયેલા સમાચાર
॥૪૩॥ તેને તે રાજ એમ બોલે, આખલાની કન્યાય; તે વશ કન્યા
અમારાથી કદી નંબ્ય વરાય ॥૪૪॥ પ્રધાન સવળેથી વળ્યો પાછો, ગાં-
ધાર પાસે જાય; સવળે વારતા ગઈ ફેલાઈ, કો નથી કહેતું હાય ॥૪૫॥
ગાંધાર કહે પ્રધાન મહારા, વાત થઈ બન્યુ તેમ; દીકરો કુંવારો રાખી
એ પણ કન્યા રખાય કેમ ॥ ૪૬ ॥ પ્રધાન કહે વર બતાવું; પણ તમને
લાગે દુખ; માટે મનમાં સમજી રહ્યો છું, કેહેવાતું નથી મુખ ॥ ૪૭॥ રા-
જ કહે એમાં દુખ શાનું; નહીં ધરંમન ક્વેશ, પ્રધાન કહે હસ્તીનાપુર
નાત બહારીયાનો દેશ ॥૪૮॥ તેનો તન અંધ ગાદીપતી છે, કન્યા નથી
કો દેનાર; તેમ આપણી ગાંધારીને, કોઈ નથી લેનાર ॥ ૪૯ ॥ કોહોતો
જીગ્તે જોડું મેળવીએ, તવ બોલ્યા રાજન; સુખે જઈવીવાહ કરી આ-
વો સત્ય છે તુજ વચન ॥૫૦॥ વળણુ ॥ સત્ય વચન છે તુજ તણું, દૈશું
કન્યાદાન; વણ્ણલ કહે ત્યાં મોકલ્યો, રાજએ પ્રધાન.

કડવું ૧૯ રાગ ચોપાઈ.

આલ્યો પ્રધાન હસ્તીનાપુર, વીવા કરવા ઉલટ અતી ઊર; આલ્યો
નગ્રમાં પ્રેમથી પળીયો, જઈ લીસ્મ પીતાને મળીયો ॥૧॥ લીસ્મે પુછી
ત્યાં કુશળક્ષેમ, પછી કહ્યું પધાર્યા કેમ; કહે પ્રધાન સુણો પેર, વીવા
કરવા આલ્યો તમ ઘેર ॥ ૨ ॥ રાજ ગાંધારની ગાંધારી, તેવી તે છે
કન્યા કુઆરી; તમ તન અંધ છે તેની સાથે, કન્યાદાન દીજે અમહાથે

॥૩॥ સુણી ભીસ્મ કહે સુણો વાત, એતો પરણી નંદીયા સાથ; વરી
 કન્યા તે કેમ લેવાય, લેતાં અતીશે અધર્મ થાય ॥ ૪ ॥ નાત બહાર
 અમો સરવથી, પણ જાત બહાર ગયા નથી; કહે ગાંધારનો પ્રધાન, સુ-
 ણો ગંગા તણા સંતાન ॥૫॥ કન્યાનું કુળ જોઈ થાઓ મગ્ન, નથીથએલું
 આખું લગ્ન; અડધાં લગ્નની કન્યા લેવાય, પુછો વિપ્રને સૌ સંદેખય;
 ॥૬॥ નથી એ કન્યા કોઈ લેનાર, તો આ વરને કોણ દેનાર; નાત
 બહાર વળી આંખે અંધ, માટે સમજ કરોને સંબંધ ॥૭॥ તવ ભીસ્મે
 ત્યાં વેળા વીચારી, તેડ્યા વીપ્રો મ્હોટા આચારી; તેમને પુછ્યું પડીને
 પાય, કહો આ કન્યા કેમ લેવાય ॥૮॥ બોલ્યા બ્રાહ્મણો બાધજ નાવે,
 જો એ કન્યા જાત્રા કરી આવે; સંગે જય કન્યાદાન દેનાર, પછી બાધ
 રહે ન લગાર ॥૯॥ સુણી ભીસ્મ કહે આ પ્રધાન, કરાવો જાત્રા તીરથ
 સ્નાન; પીતા પુત્રી બંને જણ જય, પછી અમારે લેવી કન્યાય ॥૧૦॥
 તવ પ્રધાને શ્રીફળ દીધું, ભીસ્મજીએ કબુલ કરી લીધું; ગયો પ્રધાન ગાં-
 ન્ધાર દેશ, ક્રીધો ગાંધાર ગ્રહ પ્રવેશ ॥૧૧॥ કહી વીવાતણી બધી પેર
 ક્રીધો નાત બારીઆને ઘેર; તે પણ પ્રથમ કહેતો તો નાય, દોશ મુકી
 આવો તો એની હાય ॥૧૨॥ માટે પીતા પુત્રી ત્યાર થાવો, અડસડતીરથ
 યાત્રાએ જવો; તવ ગાંધારને ગાંધારી; કરી યાત્રા જવાની ત્યારી
 ॥ ૧૩ ॥ દ્રવ્ય લેઈને બેઠી નીકળીયાં, પીતા પુત્રા યાત્રાએ પળીયાં;
 જય તીરથે તીરથ કરી સ્નાન, કરે વીધ પ્રમાણે દાન ॥૧૪॥ જાત્રા ક-
 રાને પાછા ફરીયાં, રસ્ત કુંતલપુર ઉતરીયાં; કુંતલપુરના કુંતી ભો-
 જ રાય, તેડી ગયો નગરની માંય ॥૧૫॥ રાખ્યાં લઈ જઈને પોતાનેઘેર,
 ક્રીધી પરોણાગત બહુ પેર, કુંતીભોજને દીકરી રૂપ ધામ. જેવું કુંતાજી
 એવું છે નામ ॥૧૬॥ તે પણ ગાંધારી જેવડી કન્યાય, એ બેને થયાં બે
 નપણાં ત્યાંય; રમી જમીને રાજ હુતા, રાત્રીએ બેઠી ભેળાં સુતાં
 ॥૧૭॥ બોલી કુંતા ગાંધારી શું એમ બાધ યાત્રાએ નીકળી કેમ; ના-
 રી નાની હોય સરવથી, તેને જાત્રા જવું કહ્યું નથી ॥૧૮॥ સુણી ગાંધા-
 રી કહે સુણ બેની, અડચણ વીના કો નીકળે શેની; તને શું કંહું વારતા
 વરણી, મને આખલો ગયો છે પરણી ॥૧૯॥ મારો તાત થાક્યો માહા-
 મથી પણ મુને કો પરણતું નથી; છેવટ પરણાવવા કરી પેર, પેલા નાત
 બાહારીને ઘેર ॥૨૦॥ તેણે પણ કહ્યું હા તવ કહીએ, કરી આવે યાત્રા
 તો લઈએ; માટે યાત્રા નીકળીયાં બાધ યાત્રા કરી આવ્યાં અમે હાંઈ
 ॥૨૧॥ કુંતાં કહે ભવીસ્યની વાત; કરો સયન ગઈ બહુ રાત, મારે ઉઠ-

વું છે બહુ વહેલી, જલ્દી છે નદીએ સાહેલી ॥૨૨॥ નદી કીનારે છે એક
 રૂશી, મમ તાતે રાખ્યા થૈ ખુશી; મઠ બાંધી આપીને વસાવ્યા, છ
 મહીનાથી દુર્વાસા આવ્યા ॥ ૨૩ ॥ નથી કો રૂશી તપશ્વી એવા, હું
 હમેશાં કરછુ શેવા; આજ જવાના છે એ રૂશી, મુજ ઉપર થયા છે
 ખુશી ॥૨૪॥ કહ્યું છે વહેલી આવજો બાળ, જોજો ન થાય પ્રાતસકાળ;
 આવજો વહેલી રાખીને નેક, કહ્યું દૈશ મંત્રજ એક ॥ ૨૫ ॥ તે મંત્રથી
 દુખ તાર જશે, તને એકસો દીકરા થાશે; માટે મહારે જવું છે ત્યાય;
 એમ કહી સુતાં સજ્યામાંય ॥ ૨૬ ॥ નીંદ્રાવશ થઈ કુન્તાય, જગે ગાં-
 નધારી વીચાર થાય, મારું ભવિષ્ય છે બહુ વાંકુ, મળશે કંથ આંધળો
 રાંકુ ॥૨૭॥ માટે પરોઢે ઉઠીને હું જવું, રૂશીને છેતરી મંત્રલાવું; એવા
 વીચારની ધારે વાત, એમ કરતા ગૈ ત્રણ પોહોર રાત ॥૨૮॥ કુન્તા ભ-
 ર નીંદ્રામાં પોઢી, ઉઠી ગાંધારી વસ્ત્ર ઓઢી; છાનીમાની ચાલી નદી
 તીર, આવી રૂશીને મઠ ધીર ॥ ૨૯ ॥ આવું ઓઢી મઠમાં પેઢી, વસ્ત્ર
 વાસણ વીછળવા બેઢી; કુન્તાએ કહ્યું જેમ જેમ; કર્યું કામ બધું તેમ
 તેમ ॥૩૦॥ પછી ચરણ આપવા લાગી, આપો મંત્ર લીધો મુખ માગી;
 રૂશી ભોળીયા તે પ્રેમ વાપ્યો. જાણી કુન્તાને મંત્રજ આપ્યો ॥ ૩૧ ॥
 મંત્ર શાખી ઉઠી તેણીવાર, આવુંછુ કહી નીકળી બહાર; નાહી ગઈ
 કુન્તાને ભોવન, જઈ ભેળું કર્યું સયન ॥૩૨॥ એવે કુન્તાજી જગીને ગઈ,
 નાહી દુરવાસાના મઠમહી, દીડું સઘળું કરેલ કામ; કેમ મહારાજ કીધું
 છે આમ ॥ ૩૩ ॥ સહુ કામ કીધું કેમ હાથે, હું આવીછું થતે પરભાતે;
 કહે રૂષી બેઠા તેં કીધું; મારે હાથે નથી કરી લીધું ॥૩૪॥ કહે કુન્તા હું
 હમણાંજ આવી, પુછ્યું તમોને શીશ નમાવી; તેમ છતાં જુઠું
 બોલો અતી, એમ કરી મંત્ર આપવો નથી ॥૩૫॥ તવ રૂશીએ શમાધિ
 કીધી, જ્ઞાનથી વાત ઉચારી લીધી; ઉતારી સમાધી રૂશીરાય, કોણ
 બેનપણિ થઈ કુન્તાય ॥૩૬॥ કહે કુન્તાજી એક ગાંધારી, આજ બેન-
 પણી થઈ મહારી, કહે રૂષી તેને વાત કહી તુજ બદલે તેમંત્ર લઈ ગઈ
 ॥ ૩૭ ॥ સુણી કુન્તાજી બોલી વચન, એક દીનમાં લીધા સો તન;
 મારી બહુ શેવાથી કષ્ટ કાપો, મને પાંચ સાત લાખ સુત આપો ॥૩૮॥
 બાળ બુદ્ધિથી બોલી એમ, રૂશી કહે ગાંડી થઈ કેમ; હવે નથી મંત્ર
 મુજ પાસ, કુન્તા કહે કરું દેહ નાશ ॥૩૯॥ રૂશિ બોલ્યા તારું કષ્ટ કાપું,
 પાંચ પુત્રના પાંચમંત્ર આપુ; કહુ કુન્તા મંત્રો ફેંકી દેવું, પેલીને સોહું
 પાંચજ લેવું ॥૪૦॥ કહે તું સુણ વચન, આપુ તેથી તું લે પાંચ તન;

તારા પુત્રો પ્રાક્રમ બહુ કરશે, એના સો તારા પુત્રથી મરશે ॥ ૪૧ ॥
 એણું સુણી કુન્તા થઈ રોજી, પાંચ મંત્ર લીધા પગે બહાજી; મંત્ર સુર્યનો
 પેહેલો એક, બીજો ચમ્રાયનો વિવેક ॥ ૪૨ ॥ ત્રીજો વાયુતણો મંત્ર લીધો,
 ચોથો ઈંદ્રતણો સુખ ક્રીધો; પાંચમો છે અશ્વની કુમાર, ક્રીધા જીભ્યાએ
 ભણી તૈયાર ॥ ૪૩ ॥ પછી રૂશીજી થયા વીંદાય, આવી કુન્તાજી નમ્રની
 માંચ; દિઠી ગાંધારીને રીસ લાવી, રૂશી કને મંત્ર લેઈ આવી ॥ ૪૪ ॥
 તારા સો થઈને શું કરશે, મારા એક તન હાથે સો મરશે ગાંધારીએ
 વાળી ગાંઠ હૈયે, કહ્યું તાતજીને ચાલો જૈયો ॥ ૪૫ ॥ તવ ગાંધારને ગાંધારી
 ત્યાંથી નીકળ્યાં ઘેર તૈયારી; આવ્યા આપ ઘેર થઈ મજા, કહાવી મોકલ્યું
 લીસ્મને લગ્ન ડહકા ॥ આવજો વરરાજને લેઈ થાસું ખુશી કન્યાદાન
 દેઈ, પોહોંચ્યા લીસ્મને સમાચાર, ક્રીધો વરરાજને તૈયાર ॥ ૪૭ ॥
 ગયા વાજતે ગાજતે લઈ જન, આવ્યા ગાંધાર દેશ નીદાન; આપ્યું
 ગાંધાર રાજાએ માન દીધું પ્રેમથકી કન્યાદાન ॥ ૪૮ ॥ વર પરણીને
 આલ્યો ઘેર, આવ્યા હસ્તીનાપુર સુખ ભેર; રહી ગાંધારી થઈને
 રાણી રાજ્ય ભોગવે બહુ સુખ માણી ॥ ૪૯ ॥ વલણુ ॥ નરનારી સુખ
 ભોગવે, સાંભળને તું રાય, કુંનતા કુંનતપુર રહી, તેની કહું કથાય.

કડવું ૨૯ રાગ ભેરવીની ચાલ.

વૈશમપારે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજયરાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાણું, આદ્યપરવ માહમાય ॥ ૧ ॥ કુંનતાજી રહી કુંનતપુરમાં, મંત્ર
 લીધો છે પાંચ; પણછે બાળકબુદ્ધિ માટે નથી લાગતા સાચ ॥ ૨ ॥ તેથી
 મંત્રનો અજમાશ કરવિ, એક દન ગઈ નદિ તીર; સ્નાન કરીને મંત્ર
 રવીનો, જપી રાખી મન સ્થિર ॥ ૩ ॥ એટલે મંત્રને આધિન દેવતા,
 ભાણુદેવ ન મુકયો; અશ્વના કાનથી પુત્ર કહાડી કુંનતાને બોળે મુકયો
 ॥ ૪ ॥ કુંનતાજી તવ વિસ્મય પામી જણતી હતી કાચું; પણ રૂશીના મંત્રતણું
 મેં પ્રમાણે જોયું સાચું ॥ ૫ ॥ પછી વિચાર્યું હું છું કુઆરી, પુત્રને કેમ રખા-
 ચ પીતા જાણે તો ઠેર મારે, હવે વલે શી થાય ॥ ૬ ॥ આ રવી દેવતા હ્યો
 મુત પાછો હાલ ન જોઈએ તન; પણ રવી કયાં આવે લેવા, તવ ગભરાયુ
 મન ॥ ૭ ॥ વચ્ચે વીટાળ્યો પુત્રને ને, મુકયો જોઈ ઝાડ જાણુ, દોડતી આવી
 ઘેર પોતાને, કીધું કામ રૂપાણું ॥ ૮ ॥ કંચનની એક પેટી લીધિ, જાળી
 વાળી રૂપાળી, જ્યાં પુત્ર મુકયો ત્યાં એ આવી, કુંનતીભોજની બાળી

॥૯૧॥ પછી પુત્ર લીધો, જળામાંથી, સુવાડયો પેટીની માંય; તે પેટી બંધ
 કરી લેઈ ચાલી, જમનાનું જળ જ્યાંય ॥૧૦॥ તે જળ વિશે તરતી મુકી,
 જમુનાજીને સરણુ; કહ્યું જમુનાને મુજ સુત મરેતો, તુજમાં ન મુકુ ચર-
 ણુ ॥૧૧॥ એમ કહીને ઘેર ચાલી, બાળા ભોળી કુંતાય; જમુના જળ-
 માં પેટી તણાતી, હસ્તીના પુરમાં જાય. ॥૧૨॥ ત્યાં જળ ભરવાને આવી
 છે, દત્તાષ્ટરની દાશી, રાધે એવું નામ એનું, દીઠી પેટી ખુબ ખાશી ॥૧૩॥
 તવ કછ લીડીને પડી જળમાં; પેટી કાઢાડી લાવી બાહાર; સોડીઆમાં
 સંતાડીને ચાલી, કરતી મન વીચાર ॥૧૪॥ આ પેટીમાં દ્રવ્યજ હશે, દુખ
 દળદર મારું જશે; પોતાના ઘરમાં લઈને આવી, દ્વાર દીધાં ચોપાશે ॥૧૫॥
 પેટી ઉઘેડીને જોયું તો, દીઠો રૂપાળો બાળ; કાનમાં કુંડળ કુમકુમ તુલ્ય
 કર, કાંતી રૂડી રશાળ. ॥૧૬॥ દાશીએ વીચાર્યું ધન નથીને, આતો ની-
 કળીયો તન; રાજસભામાં જાહેર કરું, નહિ તો થશે વિધન ॥૧૭॥ એવું
 જાણી હતી તેમ દીધી, ચતુરાઈ નવ ચુકી; રાજસભામાં સૌ જન બેઠાં ત્યાં
 જઈ પેટી મુકી ॥૧૮॥ દયો મહારાજ જડી જળમાંથી, કનક પેટી આ-
 જ; માંહી શું હશે તે નથી જાણતી; સોંપી દીધી મહારાજ ॥૧૯॥ એટલે
 આવ્યા ભીસ્મ પીતા, ઉઘેડ્યું પેટીનું દ્વાર, જોયું તો માંહી પુત્ર દીઠો,
 રૂપ રૂપનો અંબાર. ॥૨૦॥ ભીસ્મ પીતાએ બ્રાહ્મણ તેડ્યા, પુત્ર બતા-
 વ્યો સાર; આ સુત કેવો નીકળવાનો, કપા કરી કીરતાર ॥૨૧॥ બ્રાહ્મ-
 ણુ કહે એ પુત્રના; લાભકારી છે ચરણ; રાખો તમો ઘેર બળીઓ નીકળ-
 શો, નામ ધરો રાજ કરણ ॥૨૨॥ તવ ભીસ્મે સુત લઈ લીધો, બોલીયા
 મુખ વચન; લે રાધે દાશી ઉછેર હાને, જાણજે તારો તન ॥૨૩॥ બેઠી ખાજે
 સદા સુખી થાજે, કહીને સોંપ્યો બાળ; એવે સમે દશ દિવસ વિત્યા,
 વીચાર્યું પાન્ડુ ભુપાળ. ॥૨૪॥ પછી પાન્ડુ રાય ભીસ્મ પ્રત્યે, દાદા હું
 તતપર થાવું, આપો મુજને આગના તો, દેશજીતવા જવું ॥૨૫॥ ભીસ્મ
 કહે એ ધર્મ આપણો, સુખે પધારો તન; શેન્યા સાથે લેઈ જવો, દયો
 જોઈએ તેમ ધન ॥૨૬॥ તવ પાન્ડુ રાયે સેન્ય લીધું, ચાર ક્ષોણી આપ
 સંગ; ડંકા નીશાન આયુધ સઘળાં, રાખ્યાં ધરી ઉમંગ ॥૨૭॥ વાજતે
 ગાજતે છત્ર છાજતે, નીકળીઓ રાજન; ચાલતાં સનમુખ ગાય આવી
 ભલા મળ્યા સુકન. ॥૨૮॥ પ્રથમ ગયો અંક દેશમાં, પડાવ કર્યો ગામ
 બહાર; અંક દેશના રાજને ત્યાં, મોકલીઆ સમાચાર. ॥૨૯॥ ગાંગેવના
 ભત્રીજ આવ્યા છે; માગે છે યુદ્ધ નરેશ; યુધ કરવાની ન હોય હીમત,
 તો લખી આપો દેશ ॥૩૦॥ એવો સમાચાર પોહોચ્યો રાજને, રાયે ક-

કર્યો વિચાર; સહુ ક્ષત્રીને જીત્યા હતા, ગંગા તણા કુંઆર ॥ ૩૧ ॥ તેનો
 ભત્રીજો તેવોજ હશે, એમં ભય મનમાં વાપ્યું, હાથ જોડી મળવા આ-
 વ્યો, રાજ્ય પોતે લખી આપ્યું ॥ ૩૨ ॥ એટલે પાંડુરાજ ત્યાંથી ઉપડી
 ગયો વંક દેશ, તેણે પણ આવી રાજ્ય લખી આપ્યું, વશ થયો એ નરે-
 શ ॥ ૩૩ ॥ એ રીતે જ્યાંને ત્યાં થવા લાગ્યું, ભાગ્ય કરે બહુ જોર; કોઈ
 રાજ સામો નથી થાતો, પુન્ય ઉદય અઘોર ॥ ૩૪ ॥ જોઈ દેશનો રાજ બ
 ણીઓ, ત્યાં પોતે નવ જય; બીજો બધો દેશ જીતીને, ગયો કુંતલપુર
 માંય ॥ ૩૫ ॥ તેને સમાચાર કહાવી મોકલ્યા. આવ્યો કુંતીભોજ
 રાય; પાંડુને કહ્યું ધર ગામ તમારું, પરણાવું કન્યાય ॥ ૩૬ ॥ એમ કહી
 ગામમાં ગયો તેડી, ઘણું કર્યું સનમાન, પાળક પુત્રી કુંતાજીનું, દીધું ત્યાં
 કન્યાદાન. ॥ ૩૭ ॥ પેટપુર પેહેરામણી આપી, પછી કર્યો વીદાય, કુંતાને
 તેડી પાંડુરાય આલ્યો, ગયો મારવાડમાંય ॥ ૩૮ ॥ ભાગોળે આવી પડાવ
 નાંખ્યો; સક્ષ રાજને કહાવ્યું હસ્તીનાપુર પાંડુ રાજનું, શેન્ય વઢવા
 આવ્યું ॥ ૩૯ ॥ રાજ આપો કે યુધ આપો, બેમાંથી કરો એક; તવ
 સક્ષ રાજ આવ્યો ભાગોળે; વાત લાવ્યો વીવેક ॥ ૪૦ ॥ કહો પાંડુરાય
 શી છે મરજ, કોહો તો કરે અન્યાય; નહી તો મારી બેન માદરી, તે દેઉ
 કન્યાય ॥ ૪૧ ॥ પાંડુએ તવ વેળા વીચારી, કહ્યું કે કન્યા લાવો, જણ્યું
 કે નાતમાં ભળીએ છીએ, ભલે મને પરણાવો ॥ ૪૨ ॥ તવ શક્ષ રાજ
 લે ગયો નગ્રમાં; અંતર ઉલટ લાવી; પોતાની બેન માદરી તે, પાંડુને
 પરણાવી ॥ ૪૩ ॥ કુંતાને માદરી બે થઈ કન્યા, પરણી આલ્યો ઘેર; ભીખ
 પીતાજી વીદુરજ સૌ, સામાં આવ્યાં સુખભેર ॥ ૪૪ ॥ નાતમાં ભળીયા
 રાજ્ય મળીયાં, બળીયા લાવ્યા બે રાણી; ગાંધારીને કુંતાજી તે થયાં
 દેરાણી જોડાણી ॥ ૪૫ ॥ ગાંધારીએ તવ મન વિચાર્યું, આવ્યું આ ઘરમાં
 સાલ; પણ તે મનમાં સમજ રહેવું, બોલવું નહી કંઈ હાલ ॥ ૪૬ ॥
 કુંતાને માદરી બે સોકયો, સંપી રહે સારી રીત; પ્રણયપતિની ચાકરી
 કરે, બેઉ જણ ચોખે ચીત. ॥ ૪૭ ॥ વળણ ॥ એમ કરતાં બહુ દન ગયા,
 તવ પાંડુ રાજન; વદે વક્ષભ એ સંચર્યો, મ્રગીયા રમવા વન ॥

કડવું ૨૧ રાગ ધવળ ધનાશરી.

વૈશમપાએ એણી પેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેન્દ્રાય; વીસ્તારી તુ-
 જને સંભાવું, આદ્ય પરમ મહિમાય ॥ ૧ ॥ મ્રગીયા રમવા પાંડુ રા-

જ, અશ્વ બેસી ગયો વન; જતાં જતાં જય છે ત્યાં કેવું થયું વીધન.
 ॥ ૨ ॥ એક ગામનો વીપ્ર હતો, ખાર વર્ષે પરંપરો નારી; પછી ગયો
 વનમાં તપ કરવા, ખાર વરસ નીમ ધારી ॥૩॥ તેને આઠ દશ વરસ થયાં
 તવ, તેની નારી જોઈ; માખાપ વીનાની હતી કાકા ઘેર, સાસરે આવી તે-
 હ ॥૪॥ પુત્ર વીના શું કરે વહુને, સાસુએ મરડયું મુખ, આવી તેથી
 ઘેર રાખવી પડી, પણ દેવા માંડયું દુખ ॥૫॥ નિત્ય મોકલે કાષ્ટ વીણવા
 એ અખળા વન જય, સ્વામી ગયો છે તપ કરવાને; તેથી દુખી બહુ
 થાય ॥૬॥ એવામાં પાન્ડુરાય નીકળ્યો, તે દન વનમાં નાર; કાષ્ટ વીણે
 એવે તપ કરીને, ઘેર આવે ભરતાર ॥૭॥ તે નરનારી થઈ ગયાં ભેગાં,
 બ્રાહ્મણીએ ગ્રહ્યો હાથ, અરેરે તમ વીના ઘણી દુખી; ભલે આવ્યા મમ
 નાથ ॥૮॥ બ્રાહ્મણ કહે ચાલો ઘેર જઈએ; બ્રાહ્મણી વદી વચન; રતુ
 આપો આ વન વીશે, પછી જશુ ભોવન ॥૯॥ બ્રાહ્મણ કહે સાંભળ ના-
 રી, નહી મનુષનો ધર્મ; ધોળે દીવસે કીડા કરવી, પશુ પક્ષીનું કર્મ ॥૧૦॥
 બ્રાહ્મણી કહે હઠ ન મુકું, ઓરે મારા નાથ; તવ બ્રાહ્મણે તુમડીમાંથી,
 જળ લીધું છે હાથ ॥૧૧॥ એક વરસનું તપ મુકી, કામ કીધું અનુપ,
 બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી બેઠે જણે ત્યાં, ધારણ કર્યું મ્રગ રૂપ ॥૧૨॥ પશુ શરી-
 રે કીડા આરંભી, વાંકી છે કર્મ દશાય, મ્રગ શોધતો ત્યાં આવી પહોં-
 ચ્યો, બળવંત પાન્ડુરાય ॥૧૩॥ પાન્ડુ રાજાએ મ્રગ મ્રગલીને, દુરથી દી-
 ઠાં જ્યારે; બાંધવાના હેતુથી એણે, બાણ ફેંક્યું ત્યારે. ॥૧૪॥ વાંકા ભ-
 વીશે બાણ ચાલ્યું, વાગ્યું મ્રગને અંગ; ઉછળીને હેઠો પડ્યોને, દેહજ
 થયો ભંગ ॥૧૫॥ તવ મ્રગે મ્રગલી ટળી જઈને, થયા બે મનુષ દેહ, પા-
 ન્ડુ રાજાએ લગભગ જતાં, દ્રષ્ટીએ દીઠાં તેહ ॥૧૬॥ પુરણ એ પસ્તાવા
 લાગ્યો, આશું થયું એ બાપ; એટલે બ્રાહ્મણીએ કંથકને, બેશી કચો
 વિલાપ ॥૧૭॥ અરેરે આ શું કર્મ કઠોર, કંથ પામ્યો મરણ એટલે પાન્ડુ
 રાય આવી, બ્રાહ્મણીને લાગ્યો ચરણ ॥૧૮॥ અરે એ બાઈકોણ તમે
 છો, કરશે નહીં વીલાપ; બ્રાહ્મણી કહે તુજને લાગ્યું બ્રહ્મહત્યાનું
 પાપ ॥૧૯॥ પાન્ડુ કહે પુટયું ભવીશ માહર, તમે સુણો સત્ય વાત; મા-
 રે ઘેર પાળીશ તમને, હું સુતને તમે માત ॥૨૦॥ બ્રાહ્મણી કહે કંથ
 ગયોને, મારે જીવી શું કરવું; ચીતા ખડકી કંથને ઉછંગ; લેઈને બળી
 મરવું ॥૨૧॥ માટે રાજ ચીતા ખડકે, તેણે તાર ભલું થાય; તવ પા-
 ન્ડુરાય કાષ્ટ લાગ્યો, ખડકી મોટી ચીતાય. ॥૨૨॥ બ્રાહ્મણી બેઠી રાખ
 લઈને, બોલીયો પાન્ડુરાય; માતા મુજને શ્રાપ દો કે, તો પાપ ઓછું

થાય ॥ ૨૩ ॥ આહ્વાણી કહે છે જરે જ ગાંડા, સીદ્ધ માગે છે શ્રાપ; પાંડુ
 કહે શ્રાપ વેઠારો, પણ નહીં વેઠાય પાપ ॥ ૨૪ ॥ એટલે આહ્વાણી ક્રોધમાં
 બોલી, મહારા જેવું તારું થારો; તુજ નારીને રતું આપતાં જીવ તારો
 જશે ॥ ૨૫ ॥ પાંડુ રાજ કહે ભલે માતાજી, કહી મુકયું અંગનીનું બાણ;
 તેમાં નરનારી બેઉ બળીયાં, નીકળી ગયાં પ્રાણ ॥ ૨૬ ॥ પછી પાંડુરાય
 ઘેર આવીયો, સકળ દેશનો ભુપ, બ્રહ્મહત્યા લાગી તે કારણ, થઈ ગયું
 શામ રૂપ ॥ ૨૭ ॥ ભીષ્મ પીતાને અંબીકા આવી, માદરીને કુંતાય અ-
 રેરે કેમ રૂપ બદલાયું. પાંડુ કહે છે ત્યાંય ॥ ૨૮ ॥ મૃગીયારમવા વન ગયો
 તો ભવીશ રેખા જગી, વાંકો દિવસ આજનો મહારો, બ્રહ્મહત્યા ત્યાં
 લાગી ॥ ૨૯ ॥ તવ ત્યાં ભીષ્મે વીપ્ર તેડાવ્યા, પ્રશ્ન પુછ્યું ધરી પ્રેમ;
 અચાનક હત્યા લાગી તે, થાયે નિવારણ કેમ ॥ ૩૦ ॥ આહ્વાણ કહે તેર
 વરસ લગી, તીરથે તીરથે ફરે; વીધી પ્રમાણે દાન આપે તો પાતક નિ-
 સ્તરે ॥ ૩૧ ॥ પાંડુ સાંભળી થયો ખુસી; મુકાય માહર પાપ; વળી
 દાદા મુજને થયો, આહ્વાણી કેરો શ્રાપ ॥ ૩૨ ॥ નારીને રતું આપતામાં;
 જીવ મહારો જય; સુણી ધત્રાષ્ટર મનમાં હરખ્યો હવે પ્રજા નહીં થાય ॥ ૩૩ ॥
 પછી પાંડુરાયે તૈયારી કીધી; લીધું ઘણેરું ધન; ચાર ક્ષોણી શેના લીધી
 સાથે વીપ્રના તન ॥ ૩૪ ॥ તવ કુંતાને માદરી બોલ્યાં, સાંભળો મારા
 નાથ; અડસઠ તીરથ યાત્રા કરવા આવશું તમારી સાથ ॥ ૩૫ ॥ પાંડુ કહે
 નહીં કામ નારીનું, મુજ મન વિલજ થાય શ્રાપ; મુને છે આહ્વાણીનો,
 જીવ મહારો જય ॥ ૩૬ ॥ કુંતા માદરી એમ બોલ્યાં, નથી અમ જીવ
 એવા, સંસારનું સુખ જોઈતું નથી, કરશું તમારી શેવા ॥ ૩૭ ॥ તવ
 પાંડુ કહે ચાલો સુખે, મહારી નથી કાંઈ નાથ; એટલે બેઉ નારી
 ચાલી. ખીજ વળાવવા જય ॥ ૩૮ ॥ દરવાજેથી સહુ વળ્યા પાછાં,
 જત્રા ચાલ્યો રાજન; તીરથે સ્નાન કરે છે, દાન દેતે પાવન ॥ ૩૯ ॥ એમ
 કરતાં ખટ માસ વીત્યા; તેવે સમે ધત્રાષ્ટર બોલ્યો, મમ ભાઈને થયો
 શ્રાપ; નારીને રતું દેતાં જાએ જીવ, એ મળ્યા એના પાપ ॥ ૪૦ ॥ હવે
 પ્રજા એને નહિ થવાની; ચાલ્યો તેવું મરે મથી; ત્રીજે બંધુ વિદુર એ-
 ના, ભવીશમાં બાળક નથી ॥ ૪૧ ॥ હાવામાં થાય પુત્ર આપણે, તો
 સરે સહુ શુભ કાજ; આપણા દીકરા એકલા આ; ભોગવે સગળું રાજ
 ॥ ૪૨ ॥ તવ ગાંધારી એમ બોલી; સાંભળો મારા નાથ; જોઈ તેટલા
 આપું દીકરા, કહું મુજ માંડી વાત ॥ ૪૩ ॥ તમોને પરણવા કારણે દોષ

મુકવા ગઈ જત્રાય, સહુ તીરથ ફરીને વળ્યાં પાછા, ગયા કુનતલપુરમાં
 ય ॥૪૫॥ ત્યાં મારી દેરાણી કુંતાજીને, હુંતોં છેતરી આવી; એનીવતી
 દુરવાસા કનેથી, સો સુતનો મંત્ર લાવી ॥૪૬॥ તે પછી એ ગઈદુરવાસા
 પાસે, મંત્ર લઈ આવી પાંચ; તેથી એને પાંચ પુત્ર થવાના, એટલી છે
 એક ધાંચ ॥૪૭॥ દત્રાષ્ટર કહે પુત્ર એને થાય, તેતો ધુમાડીના મુઠા;
 શ્રાપ થયો છે ને પુત્ર લાવે, તો તે ઠરાવીએ જુઠા ॥૪૮॥ જો તું સો સુત
 ઉત્પન્ન કરે, તોતો હું ભાગ્યશાળી, એટલે મંત્ર આરાધન આદર્યું, સુ-
 ખને સાર નેટ વજ્રલ વદે ગાનધારીને, ગર્ભ રહ્યો તવ પેટ.

કડવું ૨૨ રાગ ચૌપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ છનમેજે રાજન; રહ્યો ગર્ભ ગાંધારી-
 રીને સાર; દશ માસ થયા જોણીવાર ॥૧॥ પેટ પ્રગટયું તુમહું એક, જો
 ધને થઈ વીસ્મય છેક; તેડયા વીપ્રને પુછ્યું એમ, કઈ આતુંમડાને કે
 મ; કહે વીપ્ર કરો કુંડ એક, તેમાં ગ્રત ભરો છેકાછેક; તેમાં તુમહુંમુકો
 સાર; ધી પી પુત્રી નીકળશે બહાર ॥૩॥ તવ કુંડ કરી ગ્રત ભરીયું, તે-
 ના મધ્યે તે તુમહું ધરીયું; ગ્રત શોશી લીધું તુમડાએ, એક વરશેફાટયું
 કુંડ માંયે ॥૪॥ તેમાંથી સુત સો નીકળ્યા, રમતા જમતા મહા બળી
 યા; બેઠી ગાંધારી તે હામ, ધરવા પુત્રો તણાં નામ ॥ ૫ ॥ પહેલો જે ની-
 કળે કુંડ બહાર, તેને ગણવો મ્હોટો નિરધાર; તેથી પાછળ નીકળેજેહ,
 ગણે ઉતરતો નહાનો તેહા ॥૬॥ એવે બહાર નીકળ્યો એક તન, નામ ધ-
 રીયું દુર્યોધન; બીજો નીકળ્યો તે હામ, પાડ્યું દુસ્યાસન એણું નામ ॥૭॥
 દુરદમન દંતુ દવાલ, દાત્ત્ર દેવક દુર્વ દનાલ; સર્વ દુરવાસા રૂશીથી કામ
 માટે દદા ઉપર ધંધ્યાં નામ ॥૮॥ એવા સો શુભ નીકળ્યા બહાર, વરત્યો
 જય જપકાર, પ્રત્યે દાદાય બોલીયા છ લીસ્મ પીતાય, કરો આ વેળા
 પુનદાન, તારા ઉછરશે સંતાન ॥૧૦॥ બોલ્યો ધત્રાષ્ટર મુખ એમ, હવે
 તો દ્રવ્ય વાવર કેમ; મારે વાવરનાર થયા, માટે એવી ન લાવીએ
 દયા ॥૧૧॥ જોને ન હોય વાવરનાર. તેણે પુન્ય કરવું અપાર; એવી
 ટુંકી દ્રષ્ટી થઈ જ્યારે; બોલ્યા લીસ્મ પીતા મુખ ત્યારે ॥૧૩॥ અલ્યા
 અવળી મતીતને સુજી, તારી વ્યર્થ જશે સહુ પુજી, પણ ધ્યાન ન બેઠી

લગાર, દુકું થવાનો દુકા વીચાર ॥૧૩॥ નીકળ્યા સો પુત્રો જ્યારે; લ-
ખ્યો પત્ર પાંડુને ત્યારે, લખાવ્યું કે વાંચ્યું ધર સુત્ર, ભાઈ અમને થયા
સો પુત્ર ॥ ૧૪ ॥ જ્યાં ઝાડખાંડી વેજનાથ, ત્યાં પત્ર પહોંચાડ્યો હાથ;
લાગ્યા વાંચવા પાંડુરાય, કને છે માદરી કુંતાય ॥ ૧૫ ॥ વાંચીને પાંડુ-
રાય રીજ્યા, ભલે થયા મારે ભત્રીજ, મહારે એ તો સો સુત તુલ્ય, હવે
નહી ભવીશમાં ભુલ્ય ॥ ૧૬ ॥ એવાં મનડાં એનાં વળીઆં, તવ કુંતાને
આંશુ નીકળીયાં; ત્યારે બોલ્યા પાંડુરાય એમ, કહે પ્રેમદા તું રહે કેમ
॥ ૧૭ ॥ બોલી કુંતા શુભો સ્ત્રામી આપ, જણ્યા સો સુત મુજ પરતાપ;
કહી કંથને માંડીને પેર, માટે મુજને આવીયું ઝેર ॥ ૧૮ ॥ મને છેતરીને
મંત્ર લીધો, તેનો વસ્તાર એણે કીધો, તેવા પાંચજ મંત્ર હું લાવી, તેમાં
એક જોયો અજમાવી ॥ ૧૯ ॥ તેનો પુત્ર થયો શુભ વર્ણ, રાધે દાસી ઉછેરે
કર્ણ; હવે ચાર મંત્ર મુજ કને, કરે પુત્ર દો આજ્ઞા મને. ॥ ૨૦ ॥ યમરાજ-
નો મંત્ર છે પહેલો અશ્વની કુમારનો છેલો, વાયુ ઇંદ્રતણ વચમાય,
શુભી બ્રાહ્મણો બોલ્યા ત્યાંય ॥ ૨૧ ॥ જરે બાઈ તારે દુઃખ જશે, છેલ્લાં
મંત્રના બે સુત થાશે, બે રૂપે અશ્વનીકુમાર, માટે બે શુત થાશે સાર ॥ ૨૨ ॥
તવ પાંડુ રાજ બોલ્યો એમ, કરો પુત્ર ધરીને પ્રેમ મુજ પાપીને કયાંથી
એ સુખ, મને દેખાડો પુત્રના મુખ ॥ ૨૩ ॥ તવ કુંતા કહે મમ કંથ, કોઈ
આવશે નહી મુજ પંથ; એમ કહી જવા મન કીધું, બીજું વસ્ત્ર બુદ્ધ
હાથ લીધું ॥ ૨૪ ॥ ચાલી ગઈ ગંગાને તીર, માદરીને રહી નહી ધીર
એણે જાણ્યું કે જોવાને રાચુ, કરે કુંતા તે બુદ્ધ કે સાચું ॥ ૨૫ ॥ એમ
જાણી જોવા ગઈ કેડે, જઈ ત્રક્ષેબેગી નદી તેડે; કુંતા જાણીતી નથી લ-
ગાર કીધુ સ્નાનગંગામાં તે વાર ॥ ૨૬ ॥ ભીનેવસ્ત્ર આવી ગંગત્રે, ધર્યુંધ્યાન
નારદનુ વટે, તવ નારદ રૂપી આવ્યા, કહે બાઈ તે કેમ બોલાવ્યા ॥ ૨૭ ॥
કહે કુંતા સુભો મહારાજ, બેસો તસ્તી લેઈ હાઈ આજ, હું તો પ્રગટ કરે
સંતાન, મને દુરવાસાનું વરદાન ॥ ૨૮ ॥ તમો સાક્ષીમાં રહો આ ડામ.
પુત્ર તણાં તમો ધરો નામ, હોય ગુણ લક્ષણ જેના જેવાં, કહી બતાવજો
તેનાં તેવાં ॥ ૨૯ ॥ વળણ, એમ કહી નારદ બેસાડીઆ, માદરાં બુદ્ધે
ચરચાય; વ્યાસ વક્ત્રભ મુખ ઓચરે; પાંડવ જન્મ મહીમાય ॥

કડવું ૨૩ રાગ સાંખીની ચાલ.

વંશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું આધ પર્વ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુંતાજી પહેલો મંત્ર જપતાં,
 યમરાજનો સાર; તવં યમરાયે આવીને મુકયો, ઉછંગમાં કુઆર.
 ॥ ૨૫ ॥ રૂપાળો શીરો સુતજ દીકો, હરખી કુંતા અપાર; નારદજી
 હાંતુ નામ પાડો, ગુણનો કરો વીસ્તાર. ॥ ૩ ॥ નારદ કહે છે સુત એ
 તારો બહુ કરશે શુભ કર્મ, દયાળુ દાતા નીકળવાનો, નામ યુધિ-
 શ્વર ધર્મ ॥ ૪ ॥ શતરૂ મીત્રને સરખા ગણશે, વરતશે પુન્ય પેર, મુઉ મ-
 ડહું પડયું હશે પણ, તેને નહી કહે મેર ॥ ૫ ॥ ગૌ બ્રાહ્મણનો થાસે પ્ર-
 તીપાળ, રહેશે સાચો સત્યવાદી, જગતમાં એની જય વંચાશે, એ તો
 ભોગવશે ગાદી ॥ ૬ ॥ તવ કુંતા કહે, શતરૂ મીત્રના, સરખા ગણશે પ્રેમ;
 ત્યારે તે મહારા સો શતરૂમાં; રાજ્યજ શકશે કેમ ॥ ૭ ॥ માટે આ પુત્ર તો
 ઠીકજીએ, તે માટે મુકી દેવું; પેલીનાશો સુતને મારે, તેવો હું માગી લે-
 વું ॥ ૮ ॥ એમ કહીને ધરણ મુકયો, ધરમરાય સંતાન, પછી બીજો મં-
 ત્ર જપવા લાગી, ધર્મ વાયુનું ધ્યાન ॥ ૯ ॥ મંત્રને વશ છે દેવતા તે, વા-
 યુ દેવ ન મુકયો, લાખો પહેળો ને પોચતો ત્યાં પુત્ર બોળામાં મુકયો
 ॥ ૧૦ ॥ ભુજ જે ભારે ચરણ લાંબા, હલમસ્ત એનું કાઠું; બહુ બળી
 યોને બીહામણો, એનું ગાગેર જેવડું માથું ॥ ૧૧ ॥ ધોકરણા ચેવી આ-
 ગળીયો છે, ઉદર દસ વીશ ગોળા, બત્રીશ દંત લેને આવ્યો, તપેલાં
 જેવડા ડોળા ॥ ૧૨ ॥ કુંતાજી જોઈને ભય પામ્યાં, આ સુત કેવોક થાશે,
 આ નારદજી મુને લાગે તે; માબાપને ખાઈ જશે ॥ ૧૩ ॥ નારદ કહે જ-
 રા ન બીશો, એ બહુ બળીઓ થાશે; તમે કહેશો જ ઉત્તરમાં તો એ
 દક્ષીણમાં જશે ॥ ૧૪ ॥ એક ભુજે ગદા ઝાલવાનો; બીજે ઝાલશે ફરસી;
 વીવાહનું કામ થતું હશે ત્યાં, જૈને કરાવશે વરશી ॥ ૧૫ ॥ ગૌબ્રાહ્મણનો
 પ્રતીપાળ એતો, શેવક શીવનો થાશે, વરદાન મળશે મહાદેવજીનું,
 દેખશે એટલું ખાશે ॥ ૧૬ ॥ મન મોજીને મુમતી થાશે અધર્મની હાણ
 કરશે; તારી જોડાનીના સો નંદન, આનેજ હાથે મરશે ॥ ૧૭ ॥ પુલાવ્યે
 કામ કરશે ધર્મ, રહેવાનો કુશળ ખેમ; જગતમાં જય વરતાવવાનો
 નામ બળીયા ભેમ ॥ ૧૮ ॥ કુંતા કહે એક એવો હોતે, ધરણ મુકી દેવું,
 ડાહયો દામણો બત્રીસ લક્ષણો, કુંવર માગી લેવું ॥ ૧૯ ॥ એમ ધારિને
 ભીમશેનને, ઉચકવાને જય; બે ભુજ ધાલી ઉંચો કરે તો તલપુર ઉંચો
 ન થાય ॥ ૨૦ ॥ તવ કુંતાએ ગબડાવી મુકયો; ભોમી પડયો નલ ભાળે.
 ખડ ખડ ખડ ખડ દંત કહાડે; ચરણે રેણું ઉછાળે ॥ ૨૨ ॥ પછી કુંતાએ
 ધ્યાન ઇંદ્રનું, ધર્મ ધારી ઉમંગ, તવ ઇંદ્રે લાવી પુત્ર મુકયો, કુંતાજીને

ઉછંગે ॥૩૨॥ તવ કુંતા કહે નારદ૩શી, ખુશી થયું મુજમન; નામપાડો
 ગુણ દેખાડો, કેવો થશે આ તના ॥૩૩॥ એવાં એના વચન સુણી, બોલીયા
 નારદ મુન્ય બત્રીસલક્ષણો આ સુત તારો, નામ એવું અરજુન ॥૩૪॥
 બહુ બળીયો બાણવળી થારો, સૌ શત્રુ એથી થાકે; આગળ જતાં અં-
 તરયામી, રથજ એનો હાકે ॥૨૫॥ એટલે કુંતા થઈ ઘણી રાજ, ધ-
 રણ મુકયો હેતે લાવી એટલે માદરી વ્રક્ષથી ઉતરી, કુંતાજીપાસે આવી
 ॥૩૬॥ ધનધન બહેની મુજ મન રેની દયાથી સામુ ભાળો; એક છે
 મંત્ર તે મુજને આપો, વંજ મહેણું મારું ટાળો ॥૧૭॥ કુંતા કહે આ છે
 સુત તારા, કેમ બોલે બોલ આવો, માદરી કહે મંત્ર આપો, હું પણ
 લેઉં લ્હાવો ॥૨૮॥ તવ કુંતાએ મંત્ર ભણાવ્યો અશ્વની કુમાર કેરો;
 સ્નાન કરી ધ્યાન ધરવા બેઠી નાંખી પલાંડીનો પેરો ॥૩૯॥ તવ ત્યાં
 આઠ્યા અશ્વની કુઆર, બે સુત મુકયા ઉછંગે, તવ માદરીએ કુંતાને
 આપ્યા ઉભી થઈ ઉમંગે ॥૩૦॥ આ બાંધ જણું છું દેરા ત'બુએ, વધા-
 મણી જઈ ખાણું; બે રથને દશવીસ સેવક, તમ કાળે મોકલાણું ॥૩૧॥
 એમ કહીને માદરી ચાલી, કુંતા વહી તે ડામ; કહો નારદ કાણ નહાનો
 મ્હોટો, ગુણ ગાઈ ધરો નામ ॥૩૨॥ તવ નારદ કહે જમણે ઉછંગે,
 સુત તમારો જેહ; આ બેમાં એને મ્હોટો ગણજે, વિદ્વાન થારો એહ
 ॥૩૩॥ ત્રીકાળ જ્ઞાની એ તન થારો, ફરશે ટીપણું ખોશી, એમાંને પ્રભુ-
 માં અંતર નહીરે; નામજ શેદેવ જોશી ॥૩૪॥ બીજે સુત તે ડામે
 ઉછંગે, રૂપરૂપનો અંખાર; નીકુળજી ધરો નામ એનું, વરણાગીયો અ-
 પાર ॥૩૫॥ એ રીતે પાંચ પુત્રના, નામ નારદે ધરીયાં; પછી રૂશી
 કહે આજ્ઞા દે બાઈ, તવ કુંતા આચરીયાં ॥૩૬॥ પધારો મહારાજ
 કરજે ક્ષમા, કહી કર્યા વિદાય; તે પછી દેરા ત'બુએ જવા, ઉભી થઈ
 કુંતાય ॥૩૭॥ ધરમને ને અરજુનજીને બેસાડ્યા બેઉ બાંધે; વસ્ત્ર
 ફાડીને બને સુતને, શીસ સરસા બાંધે ॥૩૮॥ પછી શેદેવજીને નીકુળજી,
 કટીએ બેસાડી લીધા, અડધે વસ્ત્ર તે બેઉ તનને, કટીશું બાંધી
 દીધા ॥૩૯॥ ભીમને ઉચકવાની હીમત, મળે નહિ લગાર; જાણ્યું કે
 એને લઉં ધસડતો, ઝાલ્યું પાંગોઠું સાર ॥૪૦॥ ગસડવા ગઈ કરમહી
 ને, ભીમ હશ્યો ખડખડી, ભુજ ભીમે તો પાછો ખેંચ્યો; કુંતાજી ધરણ
 પડી ॥૪૧॥ તવ ચારે સુત રડવા લાગ્યા, કુંતાએ રાખ્યા છાનાં; વાટ
 જુએ છે રથ શેવકની, શોક તણા આ વાનાં ॥૪૨॥ હજી લગી રથ
 મોકલીયા નહી, હવે હું અકળાણું; આ ચારને તો ઉચકું પણ, જડાને

કયાં લેઈ જવું ॥૪૩॥ જો જવું એને મુકીને, તો જીવ જંતુ મારે; એવે
માદરી તંબુએ આવી, કંથ કને તે વારે ॥ ૪૪ ॥ ઘોરે સ્વામી ઘોરે
સ્વામી, વાંધ્યું ભણું ધરસુત્ર; આપણે ભવીશે ધશ્વર રીજ્યો, પ્રગટીયા
પાંચ પુત્ર ॥૪૫॥ પાન્ડુરાજએ વારતા જાણી, હરખ અતીશે ચડીઓ;
ગાંડા ઘેલા જેવો ખનીને, મુરછાંગદ થઈ પડીઓ ॥૪૬॥ તવ માદરીએ
શેવક મોકલ્યા, બે રથ મોકલ્યા સાથ; કુન્તા ચાર તન.લે બેડી રથમાં,
હૈયું નથી રેહેતું હાથ ॥ ૪૭ ॥ સૌ સેવકે મળી ભીમને, નાંખ્યો એક
રથમાં; ડેરા તંબુએ ચાલી આવ્યાં, પાન્ડુ પડ્યો છે ત્યાં ॥ ૪૮ ॥
॥ વળણ ॥ પાન્ડુ રાજ જ્યાં પડ્યા, ત્યાં આવી કુન્તાય; વક્ષભ કહે
શ્રોતા સુણો, માંડવ ચરીત્ર કથાય ॥

કડવું ૨૪ રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજયરાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ કુન્તાએ આવી કંથ ઉઠાડ્યા,
જુઓ પતી પાવન; એમ કહીને ઉછંગ મુકયા નાનુગ ચારે તન. ॥૨॥
ભીમને લાવી ઉછંગ આગળ, સુવાડ્યો છે ભોમ; એ તો હાથ પગ
ઉછાળેને, જોયા કરે છે વ્યોમ ॥૩॥ પાંડુ રાજ ચાર પુત્રને, ચાંપે રૂઢિયા
સાથ; ભીમને અંગે પહોંચે નહિ તે, ફેરવે પેટે હાથ. ॥ ૪ ॥ હરખના
આંસુડા છુટે, પાન્ડુરાયને ચક્ષ; ખાવું પીવું સહુ ભુલી ગયો ને પુત્રમાં
લાગ્યો પક્ષ ॥૫॥ કુન્તાને સ્થાન પય ભરાયું, ધશ્વરની ઇચ્છાય; ધવરાવે
નવરાવે કુન્તા માતા, જય જગમાં વરતાય ॥ ૬ ॥ પાન્ડુ રાજએ બહુ
પુણ્ય કીધું, દીધું ઘણું ગૌદાન; કરાવ્યા બ્રહ્મ ભોજન ભાવે છે, શુભ
શ્રદ્ધાવાન. ॥૭॥ પત્રલખ્યો પછી હસ્તીનાપુર, બંધુ ધત્રાષ્ટર રાય; વીદુર
વીરા ભીસ્મ પીતા, વ્રધ અંબીકા માય ॥ ૮ ॥ અમો છીએ વૈજનાથ
માંહે, પ્રભુએ દુષ્પંદન કાપ્યા; દુરવાસાના મંત્રથી અમને, દેવોએ પાંચ
સુત આપ્યા ॥૯॥ જે રીતે થયા ગાંધારીને, દુરવાસા થકી સાર; તે રીતે
થયા પ્રાપ્ત અમોને, વરત્યો જેજેકાર ॥૧૦॥ એવો પત્ર લખી મોકલીયો,
શેવક કેરી સાથ; હસ્તીનાપુર જઈ પત્ર દીધો, ધત્રાષ્ટરને હાથ ॥ ૧૧ ॥
તે સમે એનો શકુની સાળો, રહ્યો છે એને ઘેર; તેને ધત્રાષ્ટરે એકાંત
લાવી, વંચાવ્યો રૂડી પેર ॥૧૨॥ તે વેળા ગાંધારી ધત્રાષ્ટર, ઉદાશ થયાં
મન; પત્ર કોઈને વંચાવ્યો નહિ, નાશ કર્યો તદન. ॥ ૧૩ ॥ તણે જણે

મળી મનમાં ધાર્યું; ગુપ્ત રાખવી વાત; આગળ થનાર હશે તે થાશે, કરવું નહીં પ્રખ્યાત ॥૧૪॥ બુઠા ઠરાવવા નંદન એના, અંધે વિચાર્યું એમ; પ્રથમ ઝેરનું ઝાડ ઉગ્યું, પ્રભુ રાજ રહે કેમ. ॥૧૫॥ પાંડવ ઉછરે છે વન વિશે, લક્ષણ છે વીચીત્ર; દીવશે દીવશે થાય મ્હોટા, કરે છે બાળ ચરીત્ર ॥૧૬॥ ચાર ભાઈ ચાલતા શીખ્યા, ઘુંટણીએ સુશોભિત; ત્યારે ભીમસેન ઉભો થઈને શીખ્યો મુકતાં દોડ ॥૧૭॥ કાલું કાલું કુંવર બોલે; તાતને લાગે સારું; પુત્રોની પુંડળ પુંડળ ભમે આતેશું ભાગ્ય મ્હારું ॥૧૮॥ સવારે કુંતા પુત્રોને તેડી, નવરાવે તો નહાય; અડધોકારો અડધો ભીનો, ભીમ નાશી જાય. ॥ ૧૯ ॥ સાર સાર ચોરી ખાય છાનું, પુછે તો ન કહે સાચું; માને રાંધતા વાર લાગે; અન ઉતરાવે કાચું ॥૨૦॥ પીતાના ભેળા ભોજન કરે, પાંડે ઘણો એકવાડ; તેમ તેમ ગમે પાંડુ રાજને, લડાવે બહુ લાડ ॥૨૧॥ ફોડે ઢોળે તોયે ન બોલે, અણદીઠાનું દીઠું; છોકરાં છાશમાં ખાંડ ભાગે, દુધમાં ભાગે મીઠું ॥ ૨૨ ॥ કુંતાજી કદી પુત્રને વઢે, પાંડુને માઠું લાગે; ખખડદાર તું કાંઈ ન કહેતી, છો ફોડે ઢોળે ને ભાગે. ॥૨૩॥ વસ્તુ આવે કાંઈ ખાવા સરખી, માતાને ઉલટ વ્યાપે પાંચ પુત્રોને પાસે બેસાડી, સરખે ભાગે વહેંચી આપે. ॥૨૪॥ ભીમ પોતાના ભાગનું તે, એકજ કોળીયે ખાય; ચારે ભાઈઓ ચંચવાળતા હોય, તેનું ઝુંટાવી જાય ॥ ૨૫ ॥ તવ કુંતાજી ઝાલવા દોડે, દોડે દાસના ટોળાં; ખાઈજઈ ભીમ થાયે સામો, દેખાડે મોટા ડોળા ॥૨૬॥ કોઈવેળા પાંડુ બેઠા હોય, હૈયે ધરી ઉમંગ; ધરમ અરજીન આવિને બેસે, તાત તાણે ઉછંગ ॥૨૭॥ શેઠેવ આવી પડે વચમાં અન્યોઅન્યજ લડે, નીકુળ આવે તોફાન કરતો, તાતને ખાંધે ચડે. ॥૨૮॥ તાત તણી તે મુછો તાણે, કાલુ કાલુ મુખ ભાંખે; ભીમ આંધેથી આવી તાતને, હડશેલી હેઠા નાંખે ॥૨૯॥ ચારે ભાઈઓ લડવા લાગે, વઢવા ઉઠે કુંતાય; વાયુ નંદન વરકોદર ભીમ, સટક સટકી જાય. ॥ ૩૦ ॥ એમ કરતાં થયા પાંચ વરસના, ભણાવે પાંડુરાય વીઘા ભણાવે તો ચાર ભણે છે ભીમ ઉભો ન રે ત્યાંય ॥૩૧॥ એમ કરતાં થયા સુત મોટા, પાંડુએ ઉપવીત દીધા, એકાદશ વરશે છોકરાને, શટ કર્મ કરતાં કીધાં ॥૩૨॥ એટલે ઉઠે પ્રાત-સકાળે, કરે પીતા સંગ સ્નાન; સંધ્યા શેવા પુજ કરેછે, ધરે હરીનું ધ્યાન ॥૩૩॥ મધ્યાને ભોજન તાતની સાથે, કરી કરે સયન; નીંદ્રા લેઈ ને જગત થાએ, ખટગડી હોય દન ॥૩૪॥ તે વેળા પાંચે આયુધ લઈને રમવાને જાય વન; પોતપોતાને ગમતું રમે, તેનું કરું વરણન ॥ વળ-

ણ ॥ વરણુન કઈં તેહનું, સુણો કહું કર જોડ; વ્યાસ વક્ષલ મુખ ઓ-
ચરે, બોલો જેજે શ્રી રણછોડ ॥

કડવું ૨૫ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું; આધ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વન વીશે જંઘ રમત રમતા
તેમાં ધર્મ સત્યવાદી; રેણુને ચાળી કરે રૂપાળી; બેસવાની રાજ્ય ગાદી
॥ ૨ ॥ મનથકી માને રાજ્યાસન, શેદેવ છુટા કરે, અરણુનજી તો બાણ
ચઢાવે; પાંદડા વીંધે શરે ॥ ૩ ॥ ઝાડતાડ તાકીને વીંધે, શેદેવ સાખારી
ભાખે; પુરુષ વીણીને હાર કરીમે, નીકુળ ગળામાં નાખે ॥ ૪ ॥ જુઓ
હું કેવો દેખાવું, ભાધઓને દેખાડે; નાના પ્રક્ષેને બાથ લીડાવિ, ભી-
મશેન ખેંચી કહાડે ॥ ૫ ॥ ઉછળે કુદે તોફાન કરે, મસ્તાનો થઈ મહાલે;
વાધ વર જીવ જંતુને જુએ, ઝડપ દઈને ઝાલે ॥ ૬ ॥ એ રીતે નીત્ય
રમત રમે, સાંભળ તું રાજન; હસ્તીનાપુરમાં ગાદીએ બેઠો, રાજદુરી-
ચોધન ॥ ૭ ॥ આંધળે ગાદી એને આપી, જાણી મ્હોટો સંતાન; રાધે દા-
સીનોકુંવર કરણ, તેને કર્યો પરધાન ॥ ૮ ॥ દુરીચોધનને બેન એકછે, તે,
તેનો સ્વામી જેહ, જેદ્રથ એવું નામ એનું, થયો કારભારી તેહ ॥ ૯ ॥
તેમાં મ્હોટો કારભારી કીધો, શકુનીમામાને સાર; ભેગદત ભુરી શેવા
સુસરમા, તે સૌ કરે કારભાર ॥ ૧૦ ॥ એ રીતે એ રાજ્ય ચલાવે, દુરિયો-
ધન કુરમતી; પાંડુ રાજને જત્રા વીસે, પત્ર લખતો નથી ॥ ૧૧ ॥ પાંડુવ
વન વીશે ઉછરેછે, એવામાં શું થાય; મધ્ય રાત્રે ગયો પાંડુ રાજ, કર-
વા લઘુ શંકાય ॥ ૧૨ ॥ જઈ બેઠા એક વ્રક્ષ નીચે, પાંડવનો જે તાત;
એ વ્રક્ષ ઉપર ધ્રુવડ બોલ્યો, સાંભળ પક્ષણી વાત ॥ ૧૩ ॥ આ વ્રક્ષ ની-
ચે જે બેઠો છે, તેનું જે કાળજું ખાય; તે પ્રાણીને ઘેર બેઠા, ત્રીલોકનું
જ્ઞાન થાય ॥ ૧૪ ॥ તે વાત સાંભળી પાંડુ રાજએ, જ્યારે હું મરવા
થૈશ; તેવેળા મારા પાંચે પુત્રને, આ વારતા હું કૈશ ॥ ૧૫ ॥ એવું મન
માં દ્રઢ કરીને, જઈ કર્યું સયન; એવામાં એક દન પાંચ ભાઈ, રમવા
ગયાછે વન ॥ ૧૬ ॥ કુંતા ગયા છે ગંગાયે ન્હાવા, માદરી તંબુને કામ;
તે વેળા પાંડુનો આયુશ ખુટયો, પ્રગટયો એને કામ ॥ ૧૭ ॥ તેથી કામ
નીનો કર ઝાલ્યો, માદરીએ કર્યો સોર; તોપણ પાંડુરાયે ન મુકી, શું
અખળાનું જોર ॥ ૧૮ ॥ માદરા કહે કંથ મારા, બ્રાહ્મણીનો આપ; જરૂર

જશે જીવ તમારો, સમાવો પરીતાપ ॥ ૧૯ ॥ છોકરાંને રઝળાવશે! રણ-
માં આવે મુને અપવાંદ; તોંપણ પાન્ડુએ નવ માન્યું, મરવાને આલ્યો
નાદ ॥ ૨૦ ॥ કામ વાળ્યો કામ આપ્યો, બ્રાહ્મણીનો શ્રાપ નડીયો; પા-
ન્ડુ રાજ ઉછળીને, મરણ તુલ્ય થઈ પડીયો ॥ ૨૧ ॥ એટલે માદરી બહા-
ર નીકળી, ઉપજ્યો સંતાપ શોક; આંસુડાં પાડી રડવા લાગી,
કારમી મુકી પોક: ॥ ૨૨ ॥ એટલે શેન્યનું લોક ભરાયુ, રડવા લાગ્યું સહુ
કોય; કુન્તા ગઈ છે ગંગાજયે, ત્યાં એને ખખર હોય ॥ ૨૩ ॥ તેવીજ તે
ત્યાં દોડતી આવી, કાળજડું કયાં બાળ્યું; માદરી તુંબેન તુલ્ય હતીપણ,
શોકનું સાટું વાળ્યું ॥ ૨૪ ॥ છોકરાં તેં રણમાં રઝળાવ્યાં, નથી દીઠું ધર
ગામ; અરેરે સાચી શોક તું શત્રુ, વશ રહ્યો નહી કામ. ॥ ૨૫ ॥ માદરી
કહે વાંક નથી બે; મિથ્યા ન ધરશે રોશ; ઘણું કહ્યું પણ કંથે ન માન્યુ,
આવ્યો મારે શીશ દોશ ॥ ૨૬ ॥ એમ કહી સહુ રડવા લાગ્યાં; પુત્ર ગયા
તે વન; તે કોઈ કાંઈ જાણતા નથી, ત્યાં શું થયું વિવન ॥ ૨૭ ॥ ભીમ
જરા રમવા ગયો આગ્રો, વાઘ ત્યાંથી એક આલ્યો; વરકોદરે દેખી દોટ
મુકી, બગલમાં ગ્રહી ઘાલ્યો. ॥ ૨૮ ॥ પકડી લાવ્યો બ્રાતોની પાસે, આ-
જ મુછો મરડાવું; ચારે આવ્યા છો લાગમાં તે, આ વાઘ હું કરડાવું.
॥ ૨૯ ॥ એટલે અરજુન શેદેવ નીકુળ, રડે છે ધરમ રાંક; આ ભીમભાઈ
એમ ન કરશે, શું છે અમારો વાંક. ॥ ૩૦ ॥ ભીમ કહે ખાવાનું આપે છે,
વેહેંચીને કુન્તા સતી; તમારા ભાગમાંથી તમે મુને, કેમ આપતા નથી
॥ ૩૧ ॥ ચારે ભાઈ કહે સાંભળો વીરા, માતા આપે તે લેશું; પણ અમા-
રા ભાગનું હવે, તમેને આપી દેશું ॥ ૩૨ ॥ ભીમ કહે ના નથી આપતા
આજ ભલો છે લાગ; હવે ન મુકું કોઈ કાળે, કરડાવી દઉં વાઘ ॥ ૩૩ ॥
સાંભળી ચારે બંધુઓ નાકા, પુકે વરકોદર જય, રડતા ચારે આગળ આ-
વ્યા, તંબુની લગલગ થાય ॥ ૩૪ ॥ એટલે તંબુમાં તોડાન જણ્યું; લુ-
છી નાંખ્યાં લોચન; તંબુમાં જઈ તાત પાસે, બેઠા ચારે તના ॥ ૩૫ ॥ એટ-
વામાં ત્યાં ભીમ આવ્યો, રડતાં મુણ્યાં સઉ કોય, વાઘ વનમાં ફેંકીદીધો
તરત ડાહ્યો હોય ॥ ૩૬ ॥ છાનો માનો શાણો થઈને, ડેરા તંબુમાં પે-
ઠો; પીતા પોતાના જ્યાં છે પડેલા, ત્યાં આવીને બેઠો ॥ ૩૭ ॥ ભીમ કહે
મા તાત મારા; મુઠ્ઠા રહ્યા શું કરવા; કુન્તા કહેકે કરમ પુટ્યું, એતોપડયા
છે મરવા ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે ભલે મરણ પામો, ચારે મારા તાત; એ-
ટલે પાન્ડુ રાજયે ત્યાં, ઉંચોજ કીધો હાથ ॥ ૩૯ ॥ ભીમ કહે સરવે રહો
છાના, મમ તાત કાંઈકે કહેછે; એટલે સરવ રહી ગયાં છાનાં, તવ ત્યાં

પાંડુ વદે છે ॥૪૦॥ પાંચે પુત્રો શ્રવણ કરજો, કહું તેમાં દેજો લક્ષ; મા-
રા મુઆ પછી કાળજી મહાર ગમે તે કરજો લક્ષ ॥૪૧॥ તેથી ત્રીકાળ
જ્ઞાન થવાનું, એટલી પાળજો વાણ; પુત્રોએ કહ્યું વાર પીતાજી, એટ-
લે છુટયો પ્રાણ ॥૪૨॥ પછી સરવ રડવા લાગ્યાં, એટલે બોલ્યો ભેમ;
કહો માતા આ મડદાને, હવે તે કરશું કેમ ॥૪૩॥ કુંતાજી કહે એક
નંદન, અગ્ની હાથમાં ઝાલો; શબ ઉચકીને ચારભાઈ, ગંગા ત્રે લઈ આ
લો ॥૪૪॥ ભીમે જાણ્યું સહુને દુખ દેવું, તેથી શું વીશેષ વાધે; એવું
જાણી કટી કશીને, મડદુ લીધું ખાંધે ॥૪૫॥ દોટ મુકીને બાહાર નીક-
ળીયો, પુંડળ સરવે જાય, ગંગા ત્રે શબ લઈ આવ્યો, સ્નાન કરાવ્યું માં
ય ॥૪૬॥ પછી વરકોદર કાષ્ટ લાવ્યો, ચીતા ખડકી મ્હોટી; તાતને કાળ
જે કર દેઈને, કાળજી કાહાડ્યું ખીચોટી ॥૪૭॥ તે એક પાત્રમાં મુકી
રાખ્યું; એવે વધાં કુંતાય; કંથ ભેગી હું બળું છું, ખીરાજી ચીતામાંય
॥૪૮॥ માદરી કહે હું બળવાની, આપણા સ્વામીની સાથ; કારણ કે
પામ્યા મર્ણુ મારાથી, માટે માગું જોડી હાથ ॥૪૯॥ કુંતા કહે જોજો છો-
કરાંને, હું મરું કુળવટે; તારાથી છું મોટી માટે માહરે મરવું ઘટે.
॥ ૫૦ ॥ ભીમ કહે શીદ વઢી મરો છો, આ શું લેવાનો છે લ્હાવો, તે
કરતાં ભેંચો સંપીને રહીશું, બંને માતાજી આવો ॥૫૧॥ એટલે શેદે-
વ નીકુળ ધરમ, અરજીનજી તરફડીયા; ઘણી માયા કુંતાજીની માટે,
તેને જહાજ પડીયા ॥૫૨॥ તવ માદરી કહે મુને રજ દો, તમારી પુત્રોને
માયા; તમ વિના તો સોસાઈ જશે, ગાળી નાંખશે કાયા. ॥ ૫૩ ॥
તવ કુંતાએ આજ્ઞા આપી, કાષ્ટ ચિતામાં પેડી; પોતાના પતિનું મુસ્તક
ખોળે, લેઈને બળવા બેડી ॥૫૪॥ એટલે ધરમે અગ્ની મુકયો, સળગી
ચીતા ચોપાસ; ભીમે ડોઘલી કાળજી કેરી, ઉપર મુકી કરી ક્યાસ.
॥૫૫॥ કાળજી તાતનું લક્ષણ કરવું, અલક્ષાલક્ષ કહેવાય; પણ બાકી-
ને વાસના લેવી, લક્ષ કર્યા તુલ્ય થાય ॥૫૬॥ એમ જાણીને બાકવા મુ-
ક્યું, જ્ઞાન થવા સાક્ષાત; દ્વારીકામાં શ્રીકૃષ્ણજીએ, તે સહુ જાણી વાત.
॥ ૫૭ ॥ જાણ્યું કે કાળજીની વાસ લેશે, ત્રીકાળનું જ્ઞાન થાશે; પછી
મારો ભાવ કે નહીં પુછે, મમ તુલ્ય તે તો ગણાશે ॥૫૮॥ તે માટે ત્યાં
સંચરે, ચરીત્ર મહાર લડાવું; બ્રાહ્મણ વેશે પક્ષમાં પેશી, જઈ કાળજી
પડાવું ॥૫૯॥ વળણ ॥ કાળજી પડાવવા કૃષ્ણજી આવ્યા શામ શરીર;
વક્ષલ વદે ચીતા ખળે, તેની સાંમી તીર.

કડવું ૨૬ રાગ ઉછળતી ચોપાઈ.

આવ્યા સામી તીર વિશ્વના ભુપ, ભગવાને ધર્યું બ્રાહ્મણ રૂપ;
 માથે બાંધી ઘોળી પાઘડી, એકભુજમાં ઝાલી લાકડી ॥૧॥ ચારછેડેપહે-
 રી છેરે છોતી, બગલમાં મારીછેરે પોથી; લેલાટે તો ભસ્મજ ચોળી,
 ડાલી ખાંધે ભરાવી છે ઝોળી ॥ ૨ ॥ એક ભુજે ગ્રહ્યું તુંખીનું પાત્ર,
 ગોવીંદે ધરીયું રોડે ગાત્ર; વ્રધ માટે નેત્ર નવ સુજે, ચામડી લટકે ને
 થર થર ધ્રુજે ॥૩॥ દાંત પડયાને ડાવ્યાંજ મળીયાં, મ્હોડેને માથે ઉગ્યાં
 છે પળીયાં; કટીમાંથી વાંકાજ વળીયા, શરીરે તો છેકજ ગળીયા ॥૪॥
 નીચી ડોકીથી મારગ ભુજે, નાશીકામાંથી પાણીજ ચુજે; આંસુડાંછુટે
 ને નેત્રજ ગળે; ઠેસ વાગે ને ધરણ ઢળે ॥૫॥ એવે રૂપે આવ્યા પુણ્ય
 સ્લોક, પાન્ડુ રાજ કહી મુકીજ પોક, ઓ મારા પાંડુરાય જજમાન,
 તે શબ્દ સાંભળ્યો કાન ॥૬॥ ભુજો બેટા કોક વીખરે છે, વ્રદ્ધ વપુ-
 એ ઢળી પડે છે; દે તમારા તાતનું નામ, ચાલો જઈ લાવીએ આ
 ડામ ॥૬॥ વળણ. ॥ ચાર સુતને માવડી, ચાલ્યાં સાંમી તીર, વદે વહ્નલ
 એ આવીયાં, જ્યાં છે શામ શરીર.

કડવું ૨૭ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય, વીસ્તારી તુજ-
 ને સંભળાવું, આઘપરવ મહિમાય ॥૧॥ ચારે પુત્રને લેધને આવ્યાં.
 પ્રભુ કને કુંતાય; ઓ મહારાજ કોને રોડો છો, કહો કરીને કૃપાય ॥ ૨ ॥
 પ્રભુ કહે રડુંછું કરમને વૃધપણમાં મરૂ મથી, મુજ મીત્ર પાન્ડુને શોધું
 છું, પણ કાંઈ મળતો નથી ॥૩॥ તવ કુંતા કહે ઓ મહારાજ, જેનો
 તમારે સ્નેહ; તે પાંડુ રાજએ આજે, મુકી દીધો દેહ ॥ ૪ ॥ આ બળે
 ચીતા એમની, હું કુન્તાએ નરની નાર, પ્રભુ કહે એને શ્રાપ હતો,
 ગયો વાંજો અવતાર ॥૫॥ બીજી નારી હતી માદરી, તે પણ થઈ
 વીધવાય; કુન્તા કહે તે માદરીએ તો, કંથભેળી પાડી કાય ॥૬॥ શ્રાપ
 હતો બ્રાહ્મણ કેરો, પણ વાંચું ધરસુત્ર; મંત્રથકી દેવતા લોકોએ, પાં-
 ચ દીધા છે પુત્ર ॥૭॥ આ રહ્યા તમારા ચાર દીકરા; પાંચમો સામીતી-
 ર; એટલે ગરગર આંસુ પાડી, રડ્યો શામ શરીર ॥૮॥ ભલે થયા એને
 દીકરા પણ, મીત્ર વીના હું શું કરું; જીવતર મ્હારું ધિકારછે હું, ધાત

કરીને મરૂં ॥૯૯॥ એમ કરીને :પડતું નાખ્યું, પોતે દીનાનાથ, તવ કુ-
 ન્તાએ ને ધરમ રાયે, ઝડપે ઝાલ્યા હાથ ॥૧૦॥ તેડીને સામી તીર લા-
 વ્યા, નેત્રમાં આંસુ છોટે; ચરીત્ર ભરેલા ચત્રુભુજજી, છાતી ને શીશ કુટે
 ॥૧૧॥ કુન્તાજી તેમ તેમ કરગરતી, મહારાજ ક્ષમા ધરીએ, અમારૂં
 બધું ધુળ મળીયું, પણ તેનું કેમ કરીએ ॥૧૨॥ એટલે રડતા રડતા
 બોલ્યા, પોતે પુરૂષ પુરાણ; હું જઈ પડું ચીતા વિશેઠ્ઠહાડું મારોપ્રાણ
 ॥૧૩॥ એમ કહી કાળજી પાડવા ચાલ્યા, મરૂં મરૂં મુખ ભાખે, અર-
 નુન શેઠેવ ધરમ સુદ્ધાં, ખેંચી ખેંચીને રાખે ॥૧૪॥ એટલે ભીમસેન
 બોલીયો મા શું છે આ તોફાન, કુન્તા કહે તુજ તાત તણો, આ મીત્ર
 છે વ્રધવાન ॥૧૫॥ તે પડવા આવેછે ચીતામાં, માટે રાખીએ ખાળી; ભી-
 મ કહે ભેળો બ્રાહ્મણ બળે, મમ તાત ભાગ્યશાળી ॥૧૬॥ આવવા દોરે
 આવવાદો, હુંતો ન રોકીરાખું; ફેહોતો મહારાજ હું આવીને ઉચકીને
 મહી નાખુ ॥૧૭॥ પ્રભુએ જાણ્યું છે મસ્તાંનો; નાખતા નહી કરે વાર;
 એવું જાણીને ખંમચાયા, પોતે ભુગદાધાર ॥૧૮॥ એવે ભીમશેન કાષ્ટ
 લેવા, અળગો ગયો લગાર, એટલે દીકો લાગ ભલેરો, દોટ મુકી મોરા
 ર ॥૧૯॥ જઈ ડોઘલીને લાત મારી, ફેડી નાંખી તતકાળ; કાળજી પડ્યું
 અગની વીશે, જોઈ રહ્યા ચાર બાળ ॥૨૦॥ શેઠેવે જાણ્યું તાતજી તણું,
 વેણ વહેલું જશે; લાવ્ય હું:જઈને કાળજી કહાડું, થનારું હશે તે થાસે
 ॥૨૧॥ એવું જાણી દોટ મુકી, પ્રોઠ પ્રાક્રમ માંડ્યું; અગની વીશે હાથ
 ઘાલી, ઝડપ કાળજી કહાડ્યું ॥૨૨॥ એટલે પ્રભુ પડાવવા દોડ્યા, શે-
 ઠેવ નાશી જય, તેની પુઠળ દોડવા લાગ્યા, પોતે શ્રી વૈકુંઠ રાય ॥૨૩॥
 આગળ સેઠેવ કેડે સામળીયો, જય દોડ્યા વન વાસે; હુંનું કાળજી
 ઉછાળતો ત્યાં, સેઠેવ સુરો નાશે ॥૨૪॥ એવે દોડતાં શેઠેવજીએ, પાળ્યો
 પીતા વેણ ટેક; કાળજીની વરાળતણો ત્યાં, સ્વાસજ લીધો એક ॥૨૫॥
 તેથી થયું જ્ઞાન સ્વર્ગ કેરૂં, શેઠેવને તે વાર; ખીજે સ્વાસનો ઘુંટડો ભરી
 યો જે કાળ; તેથી જ્ઞાન થયું છે અતીશે, જાણી લીધું પાતાળ ॥ ૨૨ ॥
 પછી કાળજી નાંખી દીધું, ઉભો જોડી બે હાથ; હું શેવક પર શો છે
 ભુલમ, ઓરે દીનાનાથ ॥૨૮॥ આવું કરવું ન ઘટે તમને દયાળુવીશ્વના
 ભુપ, ભગવાન કહે શેઠેવ આપણ, બેઉ થયા એકરૂપ ॥૨૯॥ અમમાં ને
 તમમાં ભેદ ન રહ્યો; માટે કલપના કાપો, બેઉ થયા એક વચન માગુ.
 તેટલું મુજને આપો ॥૩૦॥ શેઠેવ કહે ભલે મહારાજ, ઓરે ભુગદાધાર;

જેવું આપવું તેવું લેવું, જગતમાં વેહેવાર ॥ ૩૧ ॥ તમે માગો તે હું
આપુ ને હું માગુ તે તમે આપો; પ્રભુ કહેછે હ્યો વેણ મહારં, તમે તમારં
થાપો ॥ ૩૨ ॥ એમ કહીને સામા સામી, વચન આપ્યાંસાર; શેદેવને કહું
માગી હ્યો તમે, બોલીયા જુગદાધાર ॥ ૩૩ ॥ શેદેવ કહે સાંભળો સ્વામી
ચરણ તમારે લાગુ; પ્રથમ પેહેલું; આપ માગો, પાછળથી હું માગુ
॥ ૩૪ ॥ પ્રભુ કહે જ્ઞાન થયું ત્રીકાળી, પણ મન સમજ રેહેવું, પુછયાવીના
કોઈ પ્રાણીને, તમારે નવ કેહેવું ॥ ૩૫ ॥ પાંચ ભાઈ જતા હો પંથે તે
પંથ તમારે ચડવું; કુઆમાં ભાઈઓ પડતા હોય તો, ભેળા તમારે પડ
વું ॥ ૩૬ ॥ પણ કેહેવું નહી કે કુઓ છે, વેણ પાળે પ્રીયે લાગો; શેદેવ
કહે સાર મહારાજ, પ્રભુ કહે તમે માગો. ॥ ૩૭ ॥ તવ વીચારી સેદેવ બો
લ્યા, રક્ષણ અમારં કરવું; અમારા પાંચમાંથી એક મરીએતો જોડે તમારે
મરવું ॥ ૩૮ ॥ શામળીયો કહે સાબાશ શેદેવ, કેમ કુપે પડવા દેવાય, મા-
રં માગેલુ મારે ગળે આવ્યું, સદા સંભાળ લેવાય ॥ ૩૯ ॥ શેદેવ કહે
પાળો પાલવતું, નહીતો રહેવા દઈએ; કૃષ્ણજી કહે પાળવું પુર, વચન
વીલા કેમ થઈએ. ॥ ૪૦ ॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, પોતે શ્રી જુગદા
ધાર; એવે ચીતા કને ભીમ આવ્યો લાવ્યો કાષ્ટ અપાર ॥ ૪૧ ॥ ડોઘલી
ચીતામાં નવ દીઠી, કાળજ કેરી જ્યારે; લાગ્યો ભીમસેન પુછવાને, અર
જુન પ્રત્યે ત્યારે ॥ ૪૨ ॥ કહે ભાઈ ક્યાં ગઈ ડોઘલી; અરજુને વાત ભાં-
ખી; આવેલા પેલા ઘરડા વીપ્રે, ડોઘલા ફેડી નાંખી ॥ ૪૩ ॥ ભીમ કહે
ગયું વચન તાતનું, આપણને ધીક્કાર; અરજુન કહે શેદેવ વીરે, કાળજુ
કાઢ્યું ખહાર ॥ ૪૪ ॥ હુંનું ઉછાળતો લેઈ નાઠો છે, વીપ્ર પડ્યો છે પું-
ઠે; એવું સાંભળી કાષ્ટ બળતું, લેઈ પ્રકોદર ઉઠે ॥ ૪૫ ॥ બોળવા ચાલ્યો
વીપ્રને એ વાયુ નંદન બળીઓ એટલામાં તો શેદેવ જોશી, ભીમને
સામો મળીયો ॥ ૪૬ ॥ ભીમ કહે ભાઈ બ્રાહ્મણ ક્યાં છે, જોશી કહે કોણ
જાણે; ગભરાશો નહી તાતજી તણું વેણ, પાળ્યું છે આ ટાણે ॥ ૪૭ ॥ એ-
મ બેઉ જણ વાતો કરતા, આવીઆ ચીતા કને; ભીમ કહે કે ત્રીકાળ
કેરં જ્ઞાન થયું હશે તને ॥ ૪૮ ॥ શેદેવ કહે કાંઈ ન થયું, ક્યાં હતી તાતને
સુદ્ધી; પણ વીચાર્યું બોલી ગયા એ, મરણે બગડી બુદ્ધી ॥ ૪૯ ॥ વળણ ॥
મરણ શમે બુદ્ધી ગઈ, મોટે કહું પીતાય, વક્ષલ કહે છે તે પછી, ભસ્મ
થઈ ચીતાય ॥

કડવું ૨૮ રાગ ચૌપાઈની કાશી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન; સાંભળ જનમેજયરાંજન, હસ્તભસ્મ નાં-
ખી જયમાંય, ચાલ્યા સ્નાન કરી તંબુ જ્યાંયં ॥ ૧ ॥ રડી કકળી કર્યું
રે સયન, થયું મધ્ય રાત્રીએ વીધન; આવ્યો અંગની થયો આહાકાર, ક-
ર્યું સહુ સેન્ય પ્રલેકાર ॥ ૨ ॥ રહ્યો એક રથ ચાર તોખાર, સતી કુંતા
ને પાંચ કુમાર; વિતી રૂજની થયો પરભાત, મુક્યો કુંતાએ લેલાટ હા-
થ ॥ ૩ ॥ પત્ર લખ્યો હસ્તીનાપુર, થઈ કરમ તણી કસુર; દેહ મુક્યો છે
પાંન્દુ રાય, બળી દહન થઈ સેન્યાય ॥ ૪ ॥ લખી મોકલીને એ બેઠાં,
માત પુત્ર ચીંતામાં પેઠાં, અરેરે ગયો ભાગ્યશાળી; પુઠે લેઈ ગયો સર્વે વા-
ળી ॥ ૫ ॥ તવ ભીમ વઘો વચન, માજી શાને કરો છો રૂદન, તમો કે-
હેતાં હતાં બહુ વાર; આપણે છે ઘણું ધરખાર ॥ ૫ ॥ કેહેતાં હતાં કે છી-
એ નરેશ, આપણે છે ગાદીને દેશ ॥ ૭ ॥ છે કાકા દાદા ને કાકી, રાજ્ય
કાજ નથી કાઠ બાકી; તે બધું છે કહો કીયે કામ, ચાલો જઈએ આપણે
ગામ ॥ ૮ ॥ કહે કુંતા છે સાહ્યબી ઘણી, થઈ બેઠો દુર્યોધન ઘણી, તા-
રા અંધ કાકાનો તન, પચાવી પડ્યો રાજ્યાસન ॥ ૯ ॥ જીતીને લાવે-
લા તુજ તાત, હવે પડ્યું એ દુષ્ટને હાથ; પેહેલા હતા આપણે નાત બ-
હાર, કર્યો તુજ તાતે જય જયકાર ॥ ૧૦ ॥ રહ્યા યાત્રાઓ કરવા વન,
થયા માલીક અંધના તન, જીવતા હોય જે તમ તાત, તો તો રાજ્ય આ-
વત તમ હાથ ॥ ૧૧ ॥ તેમ છતાં જે ગામમાં જઈએ, થઈએ ગરીબ તો
ત્યાં રહીએ; કહે ભીમ ચાલો મારી માત, ત્યાં ગયા પછી બીજી વાત
॥ ૧૨ ॥ કહે કુંતા તું છે મસ્તાન, કરે ત્યાં જઈને તોફાન, તેથી ભં-
ગાવી નાખીએ વાંસા, પડે ગામમાં પેઠાના સાંસાં ॥ ૧૩ ॥ ભીમ કહે હ-
તો શીશ તાત, ત્યાં લગી કર્યું તોફાન માત, કર્યો થઈને મસ્ત હરાયો,
હવે આજથી જાણુજે ડાહયો ॥ ૧૪ ॥ તવ કુંતા કહે થાઓ ત્યાર, જે-
ડો રથને ચાર તોખાર, તવ અરજીને રથ જેતરિયો, દેશ જેવાનો વી-
ચાર કરીઓ ॥ ૧૫ ॥ સમર્યા શ્રીદેવાધીદેવા, લીધી ધરમે ડોકાર શેવા;
બેઠાં રથમાં માતને ભ્રાત, ભીમ ચાલ્યો ઉભી વાટ ॥ ૧૬ ॥ કહે
કુંતા સુણો સુતભેમ, તુજ થકી ચલાશે કેમ, ભીમ કહે ચાલીશું ચરણ,
બેસું તો ઘોડા પામે મરણ ॥ ૧૭ ॥ અધવચ રસ્તામાં રહીએ, પછી ઘેર
શી રીતે જઈએ. એમ કહીને ચાલ્યાં વાટ, કરે વીશ્રામ જ્યાં પડે રાત
॥ ૧૮ ॥ એમ નીત્યાન પંથ કપાય, ઘણે દીવશે લગલગ થાય, નમ્રથી

જુમના જોજન, ત્યાં તો આવ્યા પાંડુનાતન ॥૧૯॥ ઉતર્યો જમુના વ-
હાણું વહાતે, છોડ્યો રથ થતે પરભાતે, કહે કુંતાસુણો સંતાન, કરો જુ-
મનાજીમાં સ્નાન ॥૨૦॥ માળા પુજ કરી પરવારો, પછી નમ્ર વીશેસી-
ધારો, કોટ, કાંગરાવાળુ ગામ, હસ્તીનાપુર એનું નામ ॥૨૧॥ તવ ઘોડા
છોડ્યા કીનારે, કીધાં સ્નાન જમનાને આરે, ત્રણ બંધુને ચોથી માત
બેઠાં માળા ગ્રહીને હાથ ॥૨૨॥ એતો સમરે દેવાધી દેવા, કરે ધરમ ઠા-
કોર શેવા, ભીમ પડ્યો નહાવા બહુ બળમાં, કરે તોફાન જુમનાના જળ-
માં ॥ ૨૩ ॥ મારે દુબકી ફરે ને તરે, મછ મગરથી નવ ડરે, બોલ્યા
ધરમ સાંભળો માડી, આજ પુષ્પ વિના પડે આડી ॥ ૨૪ ॥ પુલ વીના
નથી થઈ સેવા, આજ થાય તે દીવસ કેવા; તવ બોલ્યાં કુંતા ડોશી,
તમે ઉઠો શેદેવ જોશી ॥૨૫॥ જુઓ બાગ પેલો દેખાય અતી ફળ પુ-
લ છે તેનીમાંય, તુજ તાત તણો એ બાગ, હશે માળી પીળે પોશાક
॥૨૬॥ તેને જઈ કહેજો વચન, કહીએ હું પાંડુનો તન; આપો પુષ્પજ
શેવા સાર, તેમાં ભલેરૂં થાશે તમારૂં ॥ ૨૮ ॥ કહે શેદેવ ભક્તી અધુરી,
નથી થઈ માળા મ્હારી પુરી; કહે કુંતા તુટે છે નીમ, બોલ્યા શેદેવ આ
રહ્યો ભીમ ॥ ૨૮ ॥ વળણું ॥ નવરો દીઠો માવડી, તવ કીધો પો-
કાર; વઢે વલ્લભ સોર સાંભળી, ભીમસેન આવ્યો બહાર ॥ ૨૦ ॥

કડવું રૂ રાગ સાખીની ચાલ.

વંશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, શુણુ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું આઘ પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમશેન આવ્યો માતાની
પાસે, પુછ્યું ધરીને પ્રેમ; કહો માતા સુખની સાતા, મને બોલાવ્યો કેમ
॥ ૨ ॥ કુંતાજી કહે તોફાન મુકી, કામમાં તતખર થાવો; પેલા બાગમાં
ઠાકોર સાર, પુસ્પ લેવા જવો ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે હું નહીં જવું મા, અ-
મે થાક્યા પગપાળા; કુંતા કહે તું છે નવરોને, બીજા જપે છે માળા
॥૪॥ ભીમ કહે મા મોકલો મુને, મેં શાં કરેલા પાપ; નથી નવરો 'જમુ-
નાજીમાં, હું પણ જપું છું જપ ॥૫॥ કુંતા કહે તું મેલ ચાળા, જ દીકરા
મુકય દોટ; સે આવ્ય પુસ્પ એક ઝપાટે, એ દીસે બાગનો કોટ ॥ ૫ ॥
ત્યાં જઈને માળીને કહેજો, પાંડુરાયનો તન; પુષ્પ જોઈએ શેવા સાર,
કરવું દેવ પુજન ॥૬॥ એમ કહીને લાવજો માગી, રાખજો મન વશ્યપ-
ણ; અનેક તરેહના મેવા હશે પણ, હાથે ન લેઈશ ફળ ॥૭॥ ભીમે જણ્યું

ત્યાંછે ખાવાનું, તરત થયો તઈયાર; વધારે એક વસ્ત્ર લેઈને, ચાલ્યોવા-
યુ કુંવાર ॥૨૮॥ ફળમાં ! ચીતછે ફુલમાં પ્રીતંછે, ચાલ્યો આવ્યો ચડી
ચોટ; જાણ્યું કયાં હશે દરવાજો, આતો ફરતો કોર ॥૨૯॥ દરવાજો સોધવા
કયાં જવું, કીધી દોટા હડીઓ; આધે જઈને છલંગ મારી. કોટ કુદીને પ-
ડીઓ ॥૩૦॥ બાગમાં પડ્યો સુત સતીનો, નીરખી દીશા ચાર, પુષ્પ
તણી ઘણી પીમળ આવે, વનસ્પતી દસભાર ॥૩૧॥ કમળ કેતકી કુશુ-
મ કેવડો, જઈ જુઈ ચંબેલી; મોઢરો મરેડી આક અરેડી, બોરસલી પડ
વેલી ॥૩૨॥ સોભાગ સુંદરી સુરજ વંશી, ચંપક ચાંપાને ચંપો; બટ
મોઢરોને વેલ મોઢરો, કાંટાશળી વિશંપો ॥૩૩॥ ગુલાબ ગુલ ચંપો
ગુલ દાવદી, ગુલખાસ ગોટા હળરી; પારસ ઘોળીઓ જશુદ શાળા, ક-
રેણો હાતરો બ્યારી ॥૩૪॥ વીવીધ વ્રક્ષો ચોરચારોળી, ચંદન ચંપુ અં-
ક, વેલ વાલોળને વૈલછડો છે, આશાળા વાળ્યો વંક ॥ ૩૫ ॥ આંખા
આંખળાં આંખલી અરણી, અગથીયોને અનાર; પીપળાં પીંપળી પા-
રસ જાંબુ, બોર બપયાની હાર ॥૩૬॥ શીમળા શેતુરી : સીફળા ફેફળા,
તાડ તાડીને ખજૂરી; શેકટી શેલડી લાંબી; અનુસડી પણ પુરી ॥ ૩૭ ॥
કમળી પપનસ અનનસ ફનસ, મીઠાં લીંબુ નારંગી; જલદાર આલુ
અંજીર બદામ; કેરી કેળાં ઝાડ જંગી ॥૩૮॥ દ્રાક્ષની વેલા દ્રાક્ષ લળે-
લી અખોડને ગેરાણી; પાકા ફળની સોડમે ભરાયું, ભીમના : મ્હેત્માં
પાણી ॥૩૯॥ મન વશ રહ્યું નહીં ત્યારે. વીચાર કીધો એમ, માતાએ
ફળ હાથે તોડવાનું; ના કહ્યું કર કેમ ॥૪૦॥ સાચા સોગન ખાતા છુટી-
એ, વીચાર્યું દલ સાથ; બે ચાર વ્રક્ષનું જુથ્ય હોય ત્યાં, ભીમ ભીડવે
બાથ ॥૪૧॥ હચહચાવી ખેંચી કાહડે. પછાડે પૃથવી માંચ; પાકાં પા-
કાં ફળ ગરીને, ભોમીએ ઢગલો થાય ॥૪૨॥ વ્રક્ષો કાહડે ભોમી પછાડે
પડે તે ફળ ખાય, રમેછે ધુમે છે બાગમાં બળીયો, ભય નહીં જરાય
॥૪૩॥ તે બાગનાં દરવાજા ઉપર, રેહેછે માળી રખવાળ; તેણે કાડાકા
ઝાડનાં શુણ્યા, પેટમાં પડી ફળ ॥૪૪॥ આવ્યો અગાસીમાં જોવાને
સાર, દીડી ભીમની પુંડ; કોણ મુઓ હરામ ખાનાર, અકલ વિનાનો
ઉંટ ॥૪૫॥ આવી રહ્યું છે આયુષ તારું ફળ ખાવા મન મ્હોયું; એ-
ટલે ભીમે આડી આંખે, અગાશી સામું જોયું ॥૪૬॥ માળીને દીડો મન
વીચાર્યું, શુકન માઠા થારો; ગાળો સાંખીને ગામમાં જશું, તો જનમ
ગાળોમાં જસે ॥૪૭॥ એવો અવળો અરથ લીધો; મોઢ હળાહળ ચડીયો,

છલંગ મારીને ઉછળ્યો તે, જઈ ધાખામાં પડીયો, ધમ ધમ ધમ ધમ ધા-
 બુ ધુબ્યું, માળીશું જેરવે તાપ; થર થર ધુબ્યો હાથ જોડયા, નહી બોલું
 મા બાપ, ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે ભલો ગાળો દેનારો, ઝડપ લઇને ઝાલ્યો,
 મુસ્તક ઉપર ફેરવીને, તરત બગલમાં ધાલ્યો. ॥૨૯॥ ભીમ કહે ગામની
 ને વનની, દેવ્યા કાહાડજે રોગ; પેહેલવેહેલે ગામમાં જતાં; તુજને આ-
 પુ ભોગ ॥ ૩૦ ॥ માની લેજે ભક્ષ માળીનું, એમ વઘો મુખ વાણુ, બ-
 ગલમાં બળ કરીને દાખ્યો, કાહાડી નાંખ્યો પ્રાણુ. ॥ ૩૧ ॥ પછી મડદુ
 મુકયું ધાખામાં, માળીના મોહોલમાં વાક્યો; સોધીને લાવ્યો દોરડુ લાંબુ,
 માળીને ચર્ણુ બાંધ્યો ॥૩૨॥ મોહોલમાં મડદું લેઈને ચાલ્યો, હસવા-
 નો ખેલ ધીધો; દરવાજાની કમાન વચ્ચે, ઉંધોજ ટાંગી દીધો. ॥ ૩૪ ॥
 પછી પાછો બાગમાં પડીઓ, ધીધું સરોવર સ્નાન, ફુલ વીણીને ફળજ
 ખાયે, ન ફરે મસ્તાન ॥ ૩૫ ॥ એવામાં આવી માળાની પુત્રી, ખાવા-
 નું ભાતુ લેઈ; દરવાજામાં પેસવા માંડ્યું, થર થર કંપી દેહી. ॥૩૫॥ શ-
 બ દીડું તવ લાગી શોસાવા, આ કત્ય કોણે ધીધું; એવે ભીમની પુડ દી-
 ઠી, ભાતુ ત્યાં ફેંટી દીધું ॥ ૩૭ ॥ દડ બડ નાઠી નયમમાં આવી, રાજ સ-
 ભાની માંય; આંસુડાં છોટે શીશ કુટે, છે દુરીયોધન ત્યાંય. ॥૩૭॥ છત્ર-
 પતી કહે કેમ છોકરી તવ વઢી પુત્રી વચન; મારા તાતને મારી નાખ્યો
 છે, કોઈ હલમસ્ત જન ॥૩૮॥ બગીચો બધો ભાગી નાખ્યો, સાંભળ્યું
 દુરીયોધન; એકદમે સો મલ બોલાવ્યા, ક્રોધ કરી રાજન ॥ ૩૯ ॥ એક
 સો મલ ત્યાં આવી ઉભા, છત્રપતી કહે જવો; બાગનો ભાગનાર માળી
 નો મારનાર, તેને બાંધીને લાવો. ॥૪૦॥ મલ કહે વાર માહારાજ; કહી
 ચાલ્યા ચડી ચોટ; ગેડીઓ લીધી તે આરી ધીધી, દડબડ મુકી દોટ ॥૪૧॥
 ધમ ધમે ધરતી મલ્લોને ચરણે, જેર ઝપાટે ગયા; સાંભળ્યું ભીમે મન
 વીચાર્યું, ધખડાકા કાંક થયા. ॥૪૨॥ એવું જાણી ફળ મુકી ઉડ્યો, જ્યાં
 પ્રક્ષ ઘેરો હુતો; તે ઝાડના જળામાં પેશી, ઉંધો થકને સુતો ॥૪૩॥ એ-
 ટલામાં મલ્લ લોકો આવ્યા પાકા કર્યા મનસુખા; નેવું જણા મહી સોધ-
 વા પેડા, દરવાજે દશ ઉભા ॥૪૪॥ ખીજ સરવ સોધવા લાગ્યા, ભીમે
 કર્યો વિચાર; આવ્યા છે તો હોંશ એમની પુરણ કરવી સાર. ॥ ૪૫ ॥
 ॥ વળણ ॥ હોંશો પુરણ પાડવી, એજ કર્યો વીચાર; બ્યાસ વક્ષભ
 એમ ઓચરે, ભીમ સુરો સરદાર ॥

કડબું ૩૦ રાગ રેકતા ચોપાદ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજય. રાજન; ભીમે કાળજાં
 મલનાં ખોવાવ્યા, સુતાં સુતાં નાશકારાં બોલાવ્યાં. ॥ ૧ ॥ તવ મલ્લો
 એ દીકો ચોર; સૌએ ભેગા થઈ કર્યો સોર, ટોળે મળી ચાલ્યા સહુ સુ-
 બા, ભીમને સુતો ઘેરી સૌ ઉભા ॥ ૨ ॥ તોએ સુતો રહ્યો વાયુ તન,
 એટલે મલ બોલ્યા વચન; અલ્યા કોણ જાત કોણ ધર ગામ, કોણ
 માત તાત કોણ તુજ નામ ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે શીદ પુછો શબ્દ ઝાઝા, અ-
 મો સરવના રાજધીરાજ; મલ્લ કહે તારો દન વાંકો જાગ્યો, છત્રપતી બ-
 ણીઆનો બાગ ભાગ્યો, ॥ ૪ ॥ ભીમ કહે વાંકા દહાડા તમારા, આવી
 જવાબ માગો છો અમારા; તવ મલ્લ લોક બોલ્યા વચન, ઉઠ તેડાવે છે
 દુરીયોધન ॥ ૫ ॥ વાયુ સુત કહે કહો સભા માંઈ, કહીએ તેડે છે ભીમસેન
 ભાઈ; મલ્લ કહે ભવીશ તારું પુટું, જાણજે હવે આયુશ તુટું ॥ ૬ ॥
 સુણી ભીમ કહે લાગો ચરણ, નહી તો આવું તમારું મરણ; કહે મલ
 ઉભો થા મુંઠ મતી, ભીમ કહે અમે ઉડવાના નથી ॥ ૭ ॥ તવ મલ્લે
 મનસુબો કર્યો જુદો એના ઉપર ચઢીને કુદો, ચઢ્યા શરીર ઉપર સૌએ
 સુરા, નાચે કુદે પ્રમળ પ્રાદ પુરા ॥ ૮ ॥ ભીમ ધરતો નથી મન ધાક, જ-
 ણ્યું ઠીક ઉતરે જે થાક; ભીમ કહે સેવા થઈ પાકી, પણ બોચી ગદડ-
 વાની બાકી ॥ ૯ ॥ સુણી સહુ મલ કહ્યા તે ડામ, આણે સરવને ગણ્યા
 ગુલામ; ક્રોધે ભર્યા એવું ધારી, ભીમને શીશ મલ્લે ગેડી મારી ॥ ૧૦ ॥
 તવ વ્રકોદર રોશમાં રૂડ્યો. પાસુ મરડી ઝડપ લેઈ ઉડ્યો ॥ ૧૧ ॥ વ્રક્ષ
 ગફામાંથી બહાર નીકળ્યો, જઈ કુઆપર ઉભો એ બળીઆ; મલ લો-
 ક કહે ઝાલવાને જાય, દીકો કુપપર ખમચાયા ત્યાંય ॥ ૧૨ ॥ અજગાર હીને
 બોલ્યા સહુ એમ; અલ્યા બળીઆ તું કરે આમ કેમ; તને નથી રાજ
 દંડદેનાર, નથી કોઈ તને કાંઈ કહેનાર ॥ ૧૩ ॥ ચાલ અમ સંગ સભા
 માંય, નથી કેદ કરવો તને ત્યાંય, જે તું નહી આવે અમારે સાથ, અમ
 પર કોપે નાગનો નાથ. ॥ ૧૪ ॥ તેથી અમ પેટપર પડે પાય, તેણે લાભ
 તને શો થાય; મીથ્યા બાંધવા દેને હાથ, તેથી પ્રસન થશે નાગનાથ
 ॥ ૧૫ ॥ કહે ભીમ ભલે લેઈ જાઓ, મુને બાંધવા કુપપર આવો, મલ્લે
 જાણ્યું કપટ એ કરશે, જરૂર જીવ સરવના હરશે ॥ ૧૬ ॥ નહી ઝાલીએ
 તો પણ ખોટું, થાશે વીશ્વમાં મેહેણું મ્હોટું; ચાલો થનાર હશે તેથાશે;
 કાં ઝલાશે કે કાં જીવ જશે ॥ ૧૭ ॥ એમ જાણી ચાલ્યા સહુ સાર, ભી-

મે મુખથી કર્યો ઉચ્ચાર; આવો સનમુખ નહીં પડે વાંધો, લાવો દોરડાં
 બે ભુજ બાંધો ॥ દોહરાની ઉતાવળી ચાલ ॥ તવ ત્યાં સોએ મલ્લો ચાલ્યા,
 મરવાના મનશુબા; પચાસની પચાસની બે ઓળ્યો થઈ, ભીમની સામા
 ઉભા ॥ ૧ ॥ મલ કહે કે ડરતો નહિ તું; લાવ્ય તારા હાથ, તવ લાંબા
 ભુજ ભીમે કીધા, ભલી ભીડાવી બાથ ॥ ૨ ॥ શોએ મલ લાગ્યા તર-
 ફડવા, છે કોઈ મસ્તાન માડો; એવામાં તો એક મલ્લ ત્યાં, વચકળીને
 નાઠો ॥ ૩ ॥ ભીમે તેને જતાં દીડો, વીચાર્યું તે વાર, છોને એ જય જીવ-
 તો જૈ કહેશે સમાચાર ॥ ૪ ॥ એવું જાણી જવા દીધો, બીજને ગ્રહી
 રાખ્યા, ઉપાડીને હીલોળીને, તરત કુવામાં નાંખ્યા ॥ ૫ ॥ તે નવાણું
 તરવા લાગ્યા ફરવા લાગ્યા માંચ; કંઈક કુવાપર ચડવા લાગ્યા, ભીમે
 જોયું ત્યાંચ ॥ ૬ ॥ જાણ્યું મેહેનત છુટી પડી, એવે દેવત દાખ્યો, ઝાડ
 બીડ પડેલાં લાવી, કુવો પુરી નાંખ્યો ॥ ૭ ॥ કેં તરતાતા કેં ફરતાતા, તે
 સહુ બેઠા હેઠ; પ્રાણ પલકમાં નીકળી ગયા, પોહોચી ચુક્યા ઠેક ॥ ૮ ॥
 પછી પોતે ગયો બાગમાં; પુરણ કીધો ટેક, બાંધ્યો ફળનો ગાંસડો વળી
 પુલનો બાંધ્યો એક ॥ ૯ ॥ બેઉ ગાંસડા લેને ચાલ્યો, વાયુનો કુચાર;
 દોટ મુકીને કોટ કુદીને, પડ્યો બાગની બહાર ॥ ૧૦ ॥ માત ભ્રાત જ્યાં
 છે પોતાનાં ત્યાં આગળ એ આવ્યો; કુંતાજીએ મન વીચાર્યું, બાગ ઉ-
 જડ કરી લાવ્યો ॥ ૧૧ ॥ એવે ભીમે મુક્યા ગાંસડા, નહીં ચતુરાઈમાં
 ભુલ, ધરમરાયના દેવ માટે, આખ્યાં ચપટી પુલ ॥ ૧૨ ॥ બીજ પુલ જમ-
 ના ત્રટ વેર્યા, ભીમ કહે લ્યો લહાવો; ગામમાં પેસતાં શુકન છે ભે. પુ-
 લમાં શુવા આવો ॥ ૧૩ ॥ લો ફળ આવો માતા મહારી, કુંતા વધાં વેણ;
 ઓરે શત્રુ દીકરા આ, કીયા ભવનું લહેણ ॥ ૧૪ ॥ બાગ બગાડ્યો દુર
 જોધનનો, જીવ્યાની શી આશા; મુળમાં તો ગામમાં પેડાના પુરણ હતા
 સાંસા ॥ ૧૫ ॥ મારે પેટ તું શત્રુ સાચો, નડવા તેડી લાવ્યો, પેલા ભવ
 નાં પાપ માહરાં; તું મુજ પેટે આવ્યો ॥ ૧૬ ॥ દેવને દુભી દીકરા માગ્યા,
 નીકળીઓ આ સાર, એમ ગાળો દેવા લાગ્યા માતા અપરમપાર
 ॥ ૧૭ ॥ સાંભળી ભીમે મન વીચાર્યું, હવે શી કરું પેર; ગાળો દીધી
 માળીએ તો મારી નાંખ્યો ઠેર ॥ ૧૮ ॥ શુકનમાં શી ગાળો ખાવી,
 છે મહા મનમાં વેણ; પણ આ તો જે જનેતા તે, આને કરું કેમ ॥ ૧૯ ॥
 ફીકર નથી દેવા દો ગાળો, બહુ દુઃખે દુલાવુ; કોઈ ઝાલવા આવે તો
 તેને, હાથે ખો ભુલાવું ॥ ૨૦ ॥ એવું જાણી શુતો પુલમાં ફળ લે લેને
 ખાતો; દો મા દેવી હોય તેમ ગાળો; એમ કહી મક્કાતો ॥ ૨૧ ॥ એવા-

માં જે મલ નાઠેલો, તે ગ્રયો ગામ માંય, દુર્યોધનની સભામાં આવી,
 ઝહાર ઝીધા ત્યાંય ॥૨૨॥ દુર્યોધન કહે કેમ થયું ત્યાં, કયાં છે આપણો
 ચોર, મલ કહે મહા મસ્તાનો છે, જખર એનું જોર ॥ ૨૩ ॥ હું મુજ
 કરમે જીવતો આવ્યો, નહીં તો પામત મરણ; મારી જોડે નવાણું તે,
 થયા વિષ્ણુ સરણ ॥ ૨૪ ॥ સાંભળી રાજ વીરમે પામ્યો, એક સહસ્ર
 મલ જાઓ, ટકે મણુ દુધ પીનારા જૈને ખાંધી લાવો ॥ ૨૫ ॥ મલ કહે
 ચોરે મહારાજ, છે અમને બહુ હામ બે જણા જૈ ખાંધી લાવીએ, શું
 છે સૌનું કામ ॥ ૨૬ ॥ તવ જે મલ જીવતો આવ્યો તો, તે તો બોલ્યો
 આપ; હોંશ હૈયે થોડી રાખો, બળીયો તમારો બાપ ॥ ૨૭ ॥ દુર્યોધન
 કહે સરવે જાવો, થનાર હોય તે થાય; એટલે મલ હજારે ચાલ્યા, ગયા
 બાગની માંય ॥૨૮॥ એક સો મલ ઉભા દરવાજે, નવસેં કરતા શોધ,
 ખુણે ખોંચરે ખોળ કરે, મહા જોરાવર જોધ ॥ ૨૯ ॥ :કોઈ સ્થળ ભીમ-
 ને ન દીઠો, ઝીણું જોવા માંડયું; જોતાં જોતાં ભીમસેનનું, પગલું શોધી
 કહાડયું ॥૩૦॥ તે પગલું ગયું કોટ પાસે, તવ જોઈ કહાડયું બહાર;
 પછી પગલે પગલે ચાલ્યા બળીયા મલ હજાર ॥ ૩૧ ॥ દોટા દોટે પગલે
 મ્હોટે, જતા બહુ બળવાન, વાગે પગની પડગીઓ તે, ભીમે સાંભળ્યું
 કાન. ॥૩૨॥ તવ વાયુ સુતે વિચાર્યું, માયે મને કર્યું ખોટું, મલો પાસે
 માર મરાવી, વાણું ગાળનું સાટું. ॥ ૩૩ ॥ એવું જાણી ભીમ ઉડ્યો,
 ચોરે મારી માત; કેવારનાં ગાળો દો છો તે, કરું જળ જ'પાપાત ॥૩૪॥
 એમ કહી જૈ જમનાજના; જળમાં પડ્યો સાર; ઉંડા નીરમાં તરતો
 રહ્યો, રાખ્યું ડોકું બહાર. ॥૩૫॥ એવામાં પેલા મલ આવ્યો, જુમના-
 ની ઝીનાર; ફળને ફુલ પડેલા દીઠાં, કોપ્યા અપરમપાર. ॥ ૩૬ ॥ વળણ.
 ફળ ફુલ દેખી કોપીઆ, નેત્ર થયાં બહુ વાલ; વલ્લભ વદે મલ બો-
 લીયા, મળ્યો મુદાનો માલ.

કડવું ૩૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, આધ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ મલ્લે માલ દીઠો મુદાનો, તવ
 પગમાં આવ્યું જોર, જાણ્યું કે આ પાંચ જણા છે, આપણા બાગનાં
 ચોર ॥૨॥ એમ કહીને ઝાલ્યા ધરમને, બીજ અરજુન ભુપ; ત્રીજ શેદેવ
 ચોથો નીકુળ, કુંતાજી વ્રધ રૂપ. ॥ ૩ ॥ પાંચે જણ ત્યાં લાગ્યાં રળ.

વળવા, વીચાર કરો દવ સાથ; એમનું બોલ્યું મહા માને નહી, અવળ
 બાંધ્યા હાથ ॥૪॥ તવ કુંતા કહે મુકી દો અમને, સત્ય કહું મુખ ભાં-
 ખી; કોઈકે ગાંડો ફળને કુલ લાવી, હાંધ ગયો છે નાંખી ॥ ૫ ॥ મહા
 કહે તમે પુલ લાવ્યાં, દેવ શેવા કરવા પાકી; કુંતા કહે હાથ છોડો
 હું, દુરીયોધનની કાકી ॥૬॥ મહા કહે તારૂં મ્હો નથી કહેતું, મુકય
 મુમતનો સોર; જો તમારે જીવવું હોય તો, બતાવો બાગનો ચોર ॥ ૭ ॥
 એમ કહીને માર મારે, પાંચને આંસુ છુટે; ભીમ જળમાંથી જોયા કરે,
 જોઈ કાખલીઓ કુટે ॥૮॥ મલ માર મારે દયા ન ધારે, સહન કરે દુખ
 અતી; દેખે છે દુરથી ભીમને પણ કોઈ બતાવતાં નથી ॥ ૯ ॥ મનમાં
 એમ કે મારશે ભીમને, દુખ કરેછે સહન; ઘણી વારે દયા ઉપની ભી-
 મને, વીચાર કીધો મન ॥૧૦॥ હવે મા ભાઈ મરી જવાના; જાણીને
 નીકળ્યો બહાર; એ છે અનેકને હું એકલો વળી, હાથ નથી હથીઆર
 ॥ ૧૧ ॥ એવામાં એક ડુંગર દીડો, ચાલ્યો ત્યાં સુરભર્યો સુખો; ઉપર
 ચડીને કીધો હાંકારો, મુછ મરડતો ઉભો ॥ ૧૨ ॥ કરી ગર્જના વાયુ
 સુતે, સાંભળો હરામખોર; ગરીબડને શું મારો છો, હું છું તમારો
 ચોર ॥૧૩॥ મેં બાગ ભાંગ્યો મેં માળી માર્યો, મહા નાંખ્યા કુપમાંય;
 તમારી માએ સુંઠ ખાધી હોય તો આવો વઢવા હાંચ ॥૧૪॥ એટલે મ-
 લ્લોએ જોયું ડુંગરપર, જાણ્યું કે એ ચોરસાચો; પાંચને બાંધી પાંચ ઉભા
 રહો, ન રાખશો ખેલ કાચો ॥૧૫॥ ચાલો નવસેને પંચાણું જઈએ, પ-
 કડવા કરો પેર; છેવટ હાથમાં આવે નહી તો મારી નાંખવો ઠેર ॥૧૬॥
 એમ કહી નવસે પંચાણું, ચાલ્યા મુકીને દોટ; આખો ડુંગર વચમાં
 ઘેરીને, ફરતો વળીયો ડોટ ॥૧૭॥ પાંચની પાસે પાંચ રહ્યા છે કરગરે
 કુંતા તે ડામ, હું પાંડુરાયની પ્રેમદા છું, કુંતાજી મ્હારૂં નામ ॥ ૧૮ ॥
 મુકો અમને ડખકો તમને, દેશે દુરીયોધન; ડુંગરપરછે તે ને આચારેથા
 યછે મહારા તન ॥૧૯॥ તોપણ મહા લોકો માનતા નથી, બાંધી ઉભા
 છે સાર; પેલા નવસે પંચાણું મલ્લોએ કીધો મુખ પોકાર ॥૨૦॥ બા-
 ગના ભાગનારા ઉતર હેઠો, જરૂર જીવ તારો જય; ભીમ કહે જો જીવવું
 હોયતો, પ્રથમ લાગો પાય ॥૨૧॥ મહા કહે હવે છે મરવાનો બુઝ્યા-
 જ મળીયાં પાપ, ભીમ કહે તમે સરવ બુઝ્યા, હું તો તમારો બાપ ॥૨૨॥
 એવું સાંભળી સહુ મલ કોપ્યા, હેઠો ઉતર મુંઢ મતી; ભીમ કહે ફાવે
 તેમ કરો, અમે ઉતરવાના નથી ॥૨૩॥ તવ મલ્લોએ એમ વીચાર્યું, હવે
 દયા નવ ધારો; છુટાં આયુધે હાથ ઉપાડો, મન મુકીને મારો ॥ ૨૪ ॥

એમ કહીને આયુધ લીધાં, પ્રાક્રમી પ્રૌઢ પોકારે, ગુપતી ગેડી સાંજ્ય કા-
તરીયાં, લેધને છુટાં મારે ॥૨૫॥ દેછે કપ્પી કરે છે વૃષ્ટી; મુમત લીમનો
મુકાવે, આડો અવળો ખશી જઘને આયુધ લીમ ચુકાવે ॥ ૨૬ ॥ એવે
સરવ મારી મારીને થાક્યા, તવ લીમ કોપે ચડીયો; સો ખશેના ટોળાં
માં બંજીઓ નેત્ર મીચીને પડીયો ॥૨૭॥ અંબની ઉપર આભ પડે તે
મ, પડ્યો બહુ બળવાન, પાંચપચાસ તળે આવ્યા તેનો, વળીઓ ક-
ચ્ચર ધાણુ ॥ ૨૮ ॥ ઉભા રહેલાના ચરણુ ઝાલે ડરે ન કોઈની ખીકે;
ઉભો થઈને ઘોખીની પેઠે, કુંગર ઉપર ઝીકે ॥ ૨૯ ॥ એકજ ઝીકે થાય
બરોબર, તેને તો ફેંકી દે છે, દસદસ જણને એકએક ભુજે, ઝાલીઝાલી
ઝીકે છે ॥૩૦॥ એ રીતે સહુને ઠેર માર્યા, હાથ બતાવ્યા માડા; પાંચને
ઝાલી પાંચ ઉભેલા તે, જીવ લઈને નાડા ॥૩૧॥ તે પાંચને જતાં જોયા
લીમે ધારણા ધારી સાર; છો જાય એતો જીવતા જઈ, કહેશે સમા-
ચાર ॥૩૨॥ એમ જણીને જવાં દીધા, હીંમત મનમાં લાવ્યો; માત
બ્રાત પાસે હસ્તો હસ્તો મુછ મરડતો આવ્યો ॥ ૩૩ ॥ કુંતાજી તો જોઈ
રહ્યાં સામુ, ગજબ એણે કીધો; બાગમાંને મેદાનમાં થઈ જીવ ઘણા-
નો લીધો ॥ ૩૪ ॥ આતે કેવો કઠીણ નીકળ્યો બહુ વઢવાનો ચાળો;
લીમ કહે છે માતા, હવે દેવી છે ગાળો ॥ ૩૫ ॥ ગાળોએ ફળ કેવું
અપાવ્યું, તવ બોલ્યા ચાર બ્રાત, ઓ ભાઈ પછી ખીજ વાત કરજે, છો
ડ અમારા હાથ. ॥૩૬॥ એટલે લીમે ભાઈઓ છોડ્યા, છોડી મુક્યા વૃધ
માય, તવ કુંતા કહે દીકરા ગાંડા, વડા શું વેર ન થાય ॥ ૩૭ ॥ તેં વે-
હેર તો પાકું બાંધ્યું. જીવ્યાની આશા ફેંક, લીમ કહે મા ભલે સૌ
આવે, પહોંચાડી દઉ જમ લોક. ॥૩૮॥ ઘર ગામ છે મુજ તાતતણું તે,
ઓશીયાળો શીદ થાવું; વાજતે ગાજતે તેડવા આવે તોજ નગરમાં જ
વું ॥૩૯॥ હાથી ઉપર કરૂં સ્વારી, કરપ પ્રથમ પાડું; જો માત તમારી
ધૃચ્છા હોય તો, સોનાના રથે બેસાડું. ॥૪૦॥ કુંતા કહે મારે રથ નવ
જોઈએ; જેમ તેમ જીવતાં રહીયે; માટે માનો વચન માહરૂં; વનમાં ના-
શી જઈએ ॥૪૧॥ તવ ધરમ કહે માતા માહરી, થનાર હોય તેમ થા-
ય, લીમને મુમત ભરાયો છે, શાન્તા રાખો મુજ માય ॥ ૪૨ ॥ આયુશ
દોરી ખુટ્યા વીના તો, નથી કોઈ મારનાર; એમ કહીને નીશ્ચય કીધો,
કરતો હરતો કીરતાર ॥૪૩॥ લીમ કહે સહુ હીંમત રાખો; કરશે સામ-
જીયો સાહાય, કરો પ્રાર્થના પરમેશ્વરની શત્રુ થકી શું થાય ॥ ૪૪ ॥
એમ કહીને બેઠા મેદાનમાં, પાંચ મલ્લો જો ગયા; દુરીયોધનની સભામાં

આવી, કરજેડી ઉભા રહ્યા ॥૪૫॥ દુરીયોધન કહે ક્યાંછે તસ્કર, તવ
મહા લાગ્યા ચરણ; મહારાજ નવસેં પંચાણું મોકલ્યા વિષ્ણુ શરણ
॥૪૬॥ આમ જરા એકાંત આવો, કહેવાની છે વાત; એટલે દુરીયોધન
ગયો અજગો, જ્યાં પોતાનો તાત ॥૪૭॥ ત્યાં મહાને બોલાવી કહ્યું; કહો
શી કહો છો વાત; મહા કહે પાંચ છોકરા છેને, એક છે એમની માત
॥૪૮॥ તે પાંચમાં એક છે જોરાવર, બાહુબળમાં નહી બાકી, ડોશી ક-
હેતી કે હું કુન્તા, દુરીયોધનની કાકી ॥૪૯॥ આ પાંચ માહરા દીકરા છે
એમ કહ્યુંતું એણે, ધત્રાષ્ટર કહે મહા બળીયા, તે જાણ્યું કેણે કેણે ॥૫૦॥
મહા કહે છે અમેજ જાણ્યું, નથી જાણ્યું કોય; આંધળો કહે છે ઓ
દુરીયોધન, એ સત્ય શત્રુ હોય ॥૫૧॥ રાજ્ય તણા એ માલીક આવ્યા;
ભરેલા ભંડાર હરશે; ઘર ગામ છીનવી લઈને તમને ભીખ માગતા
કરશે ॥૫૨॥ પાન્ડુ રાજને શ્રાપ હતો પણ; દેવે દીધાં સરવથી, પુત્ર થ-
યાનો પત્ર આવ્યો તો, કોઈને દેખાડ્યો નથી ॥૫૩॥ ભીસ્મ વીદુરના
અજાણમા છે, સેન્ય લેઈ તમે જવો; પાંચે પુત્રોને મારી નાંખી, એકલી
કુન્તાને લાવો ॥૫૪॥ વળણ એવી ક્રીધી આગના, ચાલ્યો દુરીયોધન;
વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, તત્પર ક્રીધું સૈન્ય ॥૫૫॥

કડવું ઉર રાગ સોખારીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાયજ; વીસ્તારી તું
જને સંભળાવું આધ પર્વ મહીમાયજ ॥૧॥ અગીયાર ક્ષોણીસૈન્ય લીધું
વાજંત્ર નવ વાગેજ; વાગે તો જાણે ભીસ્મપીતા, જવાબ એનો માગે
જ ॥૨॥ તે કારણથી ગુપ્ત ચાલ્યા, સોભાઈને રાય કરણજ; જેદ્રથ ભ-
ગદત ભુરીસ્યેવા છે, સુસરમા શામ વરણજ ॥૩॥ શકુની મામો મહા
ખટપટીયો, ચાલ્યો કરવા યુધજ, છાના નીકળ્યા નગની બારણે, વીપ્ર-
ત થઈ છે બુધજ. ॥૪॥ બહાર જઈને ડંકા દીધા, જોર ઝપાટે જાયજ;
કુન્તાએ કાને અવાજ સુણ્યો, થરથર કંપી કાયજ ॥૫॥ ભીમ કહે મા-
તા ભય ન ધરશે; સમરો નંદકીશોરજ; તે પુન્યે પુરોપડીશ સહુને, આ
વશે મુજમાં જોરજ ॥૬॥ એટલામાં સહુ સેન્ય આવ્યું, કરતું દોટા દોટ
છએ જણાને વચમાં ઘેરી, ફરતો વળીયો કોટજ ॥૭॥ એટલે છયે
થેં ગયા ઉભા, કુન્તા કહે સુણ તનજ; છત્રપતીને સમજવું છું,
ગ્રહો દુરીયોધનજ ॥૮॥ એટલામાં બોલ્યો દુષ્ટ દુરીયોધન; ક્રોધ ભ-

ચો માહાભારીજી;કોણ તમેછો બાગ ભાગ્યો,મહા મારી નાંખ્યા મારીજી;
 ॥૬॥ તવ કુન્તા કહે સાંભળો દીકરા, હું થાવું કાઢી તારીજી; આ પાં-
 ચ માહરા દીકરા, હું પાંડુરાજની નારીજી ॥૧૦॥ દુરીયોધન કહે ખ-
 રા છો કાઢી, લ્યો ચાલો અમ ઘેરજી; પણ બનાવટના દીકરા લાવ્યાં,
 તેને તો મારીશું ઠેરજી ॥૧૧॥ કુન્તા કહે દીધા દીકરા દેવે તેને મારે તો
 મારે મરવુંજી; સુત વીના તું તેડેછે ગામમાં; માહારે આવી શું કરવુંજી
 ॥૧૨॥ દુરીયોધન કહે ખુશી તમારી, છે રાજ્ય લેવાના ખટકાજી; તમને
 જીવતાં રાખશું પણ, કરીશું પાંચના કટકાજી ॥ ૧૩ ॥ એટલે ભીમ
 કહે સાંભળો માતા, જીવ આપું કે જીવ લેવુંજી; તમારે સમજાવ્યોસમ-
 જ્યો નહી જુઓ, સપાટે સમજાવી દેવુંજી ॥૧૪॥ એમ કહીને આગળ
 થયો, અતી સુરાનો સાથીજી; મુછ મરડતો સનમુખ ઉભો, જ્યાં દુષ્ટજ
 નંનો હાથીજી ॥૧૫॥ ભીમ કહે કે.કોણ છે તું, મુજ માતને પુછનારજી;
 આયુશ તારું આવી રહું છે, મુરખના સરદારજી ॥૧૬॥ તવ દુરીયોધને
 સાન દીધી, માતાં તતખર થાઓજી; પાછળથી પેલી ડોશીને લેધને,
 છાના સટકી જાઓજી ॥૧૭॥ એટલે શકુની છાનો ચાલ્યો, ઝડપ કેવી
 ડીધીજી; કુન્તા ડોશીને આચીંતી ઉચકી, પોતાના રથમાં લીધીજી ॥૧૮॥
 લેધને નાઠો મતીનો માઠો, અશ્વને મુકાવી દોટજી; ઘેરી રાખવા વાયુ
 નંદનને, સેન્ય વળી ગયું કોટજી ॥૧૯॥ એટલે ધરમે જુમ પાડી, જુઓ
 જીલમ અતી થયોજી, ભીમસેનભાઈ આપની માને પેલો પાપી લેઈ ગ-
 યોજી ॥૨૦॥ સાંભળી ભીમસેન મહા ભય પામ્યો, કહાડુ એ દુષ્ટના પ્રા-
 ણજી; કોટ વળેલી સેન્યમાં પડીયો, વાળ્યો દશ વીસનો ઘાણજી ॥૨૧॥
 કોધનો ભરીયો ભીમ સંચરીયો, સુરો શપાટે ચડીઓજી;શકુની કેરો રથ
 જોયો તવ યુકતીએ રથ પર પડીયોજી ॥ ૨૩ ॥ તવ રથ ભાગ્યોને મર-
 ણ પામ્યા, જોડેલા તોખારજી; શકુની કેરો કાન ઝાલી, ચોહોડયા તમા-
 ચા ચારજી ॥ ૨૪ ॥ જમણું લમણું સુજ્યુ શકુનીનું, કટી કરી ભીમ
 બાંધેજી; પોતાનાં માંતાને ભીમે ઉપાડ્યાં, ઉચકી લીધાં ખાંધેજી ॥૨૫॥
 દડબડ દોડ્યો ગયો એ આડો, પુરણ પ્રાક્રમી કહાવ્યોજી; એક વ્રક્ષ ની-
 ચે માતાને મુકી, સેન્યમાં દોડ્યો આવ્યોજી ॥૨૫॥ દુરીયોધન જોઈ વી-
 સ્મય પામ્યો, ભીમ ભાઈઓ કને વાધેજી શેદેવ નીકુળ કટીએ લીધા,
 બે ભાઈ લીધા ખાંધેજી ॥૨૬॥ ચારેને ઉચકી ત્યાંથી નાઠો, સેન્ય ત-
 ણો કોટ ભાગીજી; માત કને જો ભ્રાત મુકયા, વઢવાની રઢ ભાગીજી
 ॥૨૭॥ સુરોપુરો એ સેન્યમાં આવ્યો, રકત થયાં લોચનજી, એવામાં

આવ્યો સકુની મામો બોલ્યો; દુરીયોધનજી ॥૨૮॥ કેમ થયું મામા તવ
 મામો બોલ્યો વૈતર પડીયું ખમણુંજી; જડો એની માને લઇ ગયોને, જે
 મ્હારું જમણું લમણુંજી ॥૨૯॥ દુરીયોધન કહે આયુધ ઝાલો, ફરી નહી
 મળે લાગજી; મામો કહે તમ યુધ માંડો, લીધો છે મેં મ્હારો લાગજી
 ॥૩૦॥ એમ કહીને પુંડળ ઉભો, તવ બોલ્યા નર નાથજી; શુરે જુઓ
 છો જોદ્ધા મારા, કહી ઉંચો ક્રીધો હાથજી ॥૩૧॥ એટલે કોપ્યા સેન્યના
 યોદ્ધા, કુંડલી નાદ ગડગડીઆજી; આયુધ સરવ હાથમાં લીધાં, ભીમપર
 તુટી પડીઆજી ॥૩૨॥ ચારે દીશાથી યુધ ચલાવ્યું, ક્રોધ રહ્યો છે વ-
 રશીજી; ભીમના ઉપર ગોળા ફેંકે, ભાલા બાણને ફરશીજી ॥ ૩૩ ॥ ગુ-
 પતી ગેડીને ગદાયો નાંખે, મેઘ ધારા જેમ વહેછેજી; આડો અવળો કુદે
 ત્રકોદર, આયુધ ચુકાવી દેછેજી ॥૩૪॥ બને તેટલું બળજ કરતો કયા
 કયાં દ્રષ્ટી રાખેજી; એક તરફની ચોટ ચુકાવે; પણ બીજી વીંધી નાંખેજી
 ॥૩૫॥ આયુધ વાગે અંગ વીશે, માર પડ્યો માહા માઠોજી; એટલે ત્યાં
 થી જીવ લઇને, વાયુનો નંદન નાઠોજી ॥૩૬॥ દુરીયોધન કહે પુંડળ
 પડો, નાશીને કયાં જાયજી; દયા ન ધારો ને દેર મારો, થનાર હોય તે
 થાયજી ॥૩૭॥ તવ પુટે પડ્યા સેન્યના યોધા, દોડે દેતા મારજી; ભીમે
 જાણ્યું કે શું કરું હવે, હાથ નથી હથીઆરજી ॥૩૮॥ ચારે વીધુંભર
 આયુધ આપો તો, માનુ તમારો પાડજી, એટલામાં ભીમે દ્રષ્ટીએ દીઠાં
 આંખલીના બે ઝાડજી ॥ ૩૯ ॥ તે બે ત્રક્ષને બાથ ભીડવી, પુરણ પા-
 કમ માંડ્યાંજી; બળ કરીને હચહચાવી, સમુળાં ખેંચી કહાડ્યાંજી ॥૪૦॥
 પછી બે ભુજમાં બે ત્રક્ષ ઝાલ્યાં, મેઘ નાદે ગરગડીયોજી; મરણું ધારી
 નેત્ર મીચીને, સેન્યમાં સપાટે પડીયોજી ॥૪૧॥ પાછો ન પડતો યોદ્ધાને
 નડતો, નામ રૂટે કે ભુટેજી; રાતો તાતો મ્હા મદમાતો ઝાડોને ઝાડે જુડે
 જી ॥૪૨॥ કોઇને લીંચણ કઇને કોણી, કૈના લે પાટથી પ્રાણજી; જ્યાં
 ભીમસેનનું ઝાડ પડે ત્યાં સો બસેનો વાણજી ॥૪૩॥ કૈંક થાકેલાને કૈં
 અદકચરા, પડેલા પાડે પોકજી; માર દેખીને ત્રાસ પામી, નાહું સેન્યનું
 લોકજી ॥૪૪॥ કુટાયા કાકા કારભારી નાઠા, નાઠો રાજ કરણજી; એકલો
 દુરીયોધન રહ્યો એના, હાથીના ઝાલ્યા ચરણજી ॥ ૪૫ ॥ ત્રકોદરે ત્રક્ષ
 ફેંકી દીધાં, ગજ ઉપર બળ દાખ્યોજી; બે ભુજે બે પગ પોહોળા ક્રીધા
 હાથીને ચીરી નાંખ્યોજી ॥ ૪૬ ॥ તવ દુરજોધન હાથી ઉપરથી, ઢળીને
 પડીયો હેઠોજી; વાયુનંદન દંત પીરીને, રૂદીયા ઉપર બેઠોજી ॥ ૪૭ ॥
 તવ દુરજોધને હાથ જોડ્યા, આપોને જીવતદાનજી; ક્ષમા કરો તમે સાચા

છો ખંધુ, પાંડુ તણ સંતાનજી ॥૪૮॥ પધારો ગામમાં ક્યાં છે કાકી,
ચાલો તેડી ઘેરજેએજી; ભીમે જાણ્યું કે મુરખ જન છે, આજતો જ-
વા દેએજી ॥ ૪૯ ॥ વળણ. એમ કરી ઉભો થયો ધરી દયા મન સાથ
વલ્લભ વદે દુર્યોધને, ઉઠી ઝાલ્યો હાથ ॥

કડવું ૩૩ રાગ ધવળ ધનાશરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વંચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી; ઉઠી દુરી-
ચોધને કર ઝાલ્યોજી; પછી ભીમની સાથે ચાલ્યોજી. લાળ ભીમની
સાથે પાપી ચાલ્યો; મુકી મનનો ટેક; એવામાં સેન્યાનો ચોધો, દીકો
દ્રષ્ટીએ એક ॥૧॥ તેપ્રત્યે દુર્યોધન બોલ્યો, સહુ સેન્યને આંહી લાવો; કહીએ
કે કારભારી સુદ્ધાં, નગ્રમાં તેડવા આવો ॥૨॥ સાંભળી સેવક નગ્રમાં
ચાલ્યો; ભીમ સાંથ પાપી જાય; જ્યાં ચાર ખંધુને માતા ખીરાજ્યાં, ત્યાં
આવી લાગ્યો પાય ॥ ૩ ॥ દુર્યોધન કુંતાને નમીઓ, ભલે પધાર્યા કાકી,
આ પાંચે ભાઈ માલ્યરા છે, મદદ મળી મને પાકી ॥ ૪ ॥ કુંતા જોધને
વિસ્મય પામ્યાં, ભીમે પાંસરો કીધો; એવે ભીમ કહે કેમ માતા, કેવો
સમજવી દીધો ॥ ૫ ॥ એટલામાં તો સેન્ય આવ્યું, વાજતે ગાજતે સ-
ર્વ; પાંડવને તેડુ કરવાને, મુકી દીધો ગર્વ ॥ ૬ ॥ તવ ચારે ભાઈઓને
માતા, બેઠાં રથની માંચ, ભીમ પ્રત્યે પાપી બોલ્યો, કહો તમ ઈ-
ચ્છા ક્યાંચ ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે મંગાવો હાથી, તેપર બેશી જશું; દુરી-
ચોધને હાથી બોલાવ્યો, ચાલો ઘણા ખુશી થાશું ॥૮॥ માવતે હાથીને
હેઠો બેસાડ્યો, ચઢવા નિસરણી સોડે; તવ ભીમને દુરીચોધન ખંનેબે-
ઠા હાથીપર જોડે ॥૯॥ માવતને કહ્યું ઉઠાડ હાથી, નગ્રમાં જૈએ પેશી;
તેવોજ હાથીને ઉઠાડ્યો પણ, ઉઠીને ગયો બેશી ॥ ૧૦ ॥ ભીમતણો
ભાર નવ ઉચકાયો. પાપીને પડ્યો વીચાર; હાથીની વલે તે આપણી
વલે, થવાની કોઈ વાર ॥ ૧૧ ॥ પછી પાપી કહે કેમ કરીશું ભીમ ક-
હે ઉતરીએ, હાથી ખીચારાનું શું ગળું; ચાલો ચરણે સંચરીએ
॥ ૧૨ ॥ એમ કહીને ઉતર્યા નીચે, એક એકનાં ભુજ ઝાલ્યા; આગળ
છડીદાર નેકી પોકારે, છત્ર છાજતે ચાલ્યા ॥ ૧૩ ॥ એટલે ગામમાં
વાત ચાલી, આવ્યા પાંડુના તન; દગો કરીને મારી નાંખવા, ગયો તો
દુરીચોધન ॥૧૪॥ ભીસ્મ પીતાએ ને વીદુર ભકતે, જેવે જાણ્યા સમા-

ચાર; નય તણા સદગ્રસ્થાને લેઈ, દરવાજે આવ્યા સાર ॥૧૫॥ ખીછાના
 નંખાવી સભા કરીને, ખીરાજ્યા લીસ્મ પીતાય; વીદુરજીને ધત્રાષ્ટર તે
 આવીને બેઠા ત્યાંય ॥૧૬॥ એટલામાં સહુ સેન્ય આવ્યું, પાપીનગરમાં
 પેઠા; લીસ્મને દેખી લીમને મુઠી, જઈ સભામાં બેઠા ॥૧૭॥ એટલે
 કુંતાએ દાદાને દીઠા, દીઠી સભાની ખુખી; પોતાના પુત્રોને બોલાવ્યા
 પાસે, અળગી જંઘને ઉભી ॥૧૮॥ લીમ કહે મા તોફાન શું છે,
 કહે તો ભંગાણુ પાડું; આપો મુજને આજ્ઞા તો, પ્રાક્રમ પ્રોઠ દેખાડું
 ॥૧૯॥ કુંતા કહે કાંઈ તોફાન નથી, બેઠા જે વૃદ્ધ પીતાય; તીલકતાણી
 વીદુર બેઠા, તે સહુ આપણી સ્થાય ॥૨૦॥ એમ કહીને ઉભાં ર-
 હ્યાં એ, બેઠીછે સર્વ સભાય; ત્યાં દુરીયોધન પ્રત્યે બોલ્યા, ભક્તને લી-
 સ્મ પીતાય ॥૨૦॥ એ દુરીયોધન કયાં તું ગયો તો સેન્ય સાથે ગામ
 બાહાર; કરી આવ્યો યુધ કોની સાથે; ઉત્તર દે આ વાર ॥૨૧॥ દુરી-
 યોધન કહે દાદા જીઓ, કુંતા કાઠી મ્હારી આવ્યાં, મારા કાકાને શ્રાપ
 હતો પણ; પુત્ર બનાવટી લાવ્યાં ॥૨૨॥ તેમાં છે એકજ બહુ બળીયો,
 બાગ ભાગી માળી માર્યો; તેથી મેં ઝાલવાને મોકલ્યા; તે મહા સાથ
 સંહાર્યો ॥૨૩॥ એ રીતે તોફાન કરતાં, થઈ આવ્યા કાકાના તન; રાજ્ય મા-
 ર લેઈ લેવાનું, છે કુંતાને મન ॥૨૪॥ મારા કાકાને શ્રાપજ હતો, પુત્રો
 કયાંથી હોય; પુત્ર થયા તો પત્ર ન લખ્યો, કેમ ન જાણે કાય ॥૨૫॥
 મારા કાકાની કાયા પડી, પત્ર તે વાતના આવ્યા, તે મરણ પછી, પે-
 લા, જંગલીયોને લાવ્યાં ॥૨૬॥ લીસ્મપિતા કહે તપાસું છું; તે પછી
 છીંદ્ર બતાવો; એમ કહીને પોકાર કીધો, કુંતા વહુજી આવો ॥૨૭॥
 કુંતા કહે સુત આંહીજ રહેજે, જોયા કરજે ખુખી; દાતમાં છેડો ધા-
 લીને ચાલી, આવી સભામાં ઉભી ॥૨૮॥ બેઠે કરે નમસ્કાર કીધો,
 દાદાને આંસુ છુટ્યાં; ઓરે વહુઆરૂ વીધવા થઈ, ભવીશ અમારાં પુટ્યાં
 એ દુખને તો કયાં આજ રડીએ, થયું કઠોર કર્મ, તારી સાથે વાત ક-
 ર્યાનો, નથી હું વૃદ્ધનો ધર્મ ॥૨૯॥ પણ મુજને તું તાત જાણજે; ધ-
 રીશ નહી મન રીશ; કુંતાજી કહે સુખરૂપે પુછો, કહી નમાવ્યું શીશ
 ॥૩૦॥ લીસ્મ પીતા કહે ભલે તું આવી; બહુ વરસે જોઈ હોણું; તુજને
 અમે ઓળખીએ પણ, પેલા પાંચ છે કોણ ॥૩૧॥ કુંતાજી કહે ઓરે
 દાદાજી, માનજે સત્ય વચન; તમારે દીકરે દેહ મુક્યો, તે નરના એ
 તન ॥૩૨॥ લીસ્મજી કહે ભલે વહુઆરૂ, ઉત્તર કીધો તેં આપ; પણ મમ
 સુત પાંડુ રાજને; પ્રાણણીનો હતો શ્રાપ ॥૩૩॥ રતુ આપતાં જીવ

જાએ, તો કેમ થાયે. પુત્ર; તારું કહેવું નથી સંભવતું, ક્યાંથી થયું ધર
 સુત્ર. ॥૩૪॥ કુંતાજી કહે સંસાર માંડી, સુત નથી મેં લીધા; તમારા દી-
 કરા જીવતાંએ, દીકરા દેવોએ દીધા. ॥ ૩૫ ॥ એટલે અંધ ધત્રાષ્ટર
 બોલ્યો, ક્યાં આવ્યા દેવતા દેવા; કુંતા કહે તમારી નારીને મંત્રથી
 થયા કેવા. ॥૩૬॥ તેવાજ મંત્રથી દેવોએ દીધાં, વેણુ ન જાણુશો કાચું;
 અંધ કહે દેવ સાક્ષી પુરે, ત્યારે માનીએ સાચું. ॥ ૩૭ ॥ તવ કુંતા
 કહે દેવ તેડાવું, સાક્ષી પુરાવું સાચી; એમ કહી એક ચરણ ઉ-
 ભી નહી શ્રદ્ધાળુ કાચી. ॥ ૧૮ ॥ સ્મરણ કીધું દેવ તણું તવ, દેવ થયા
 પરસન; અંતરીક્ષ આવી સત્યવાદીને, દેવે દીધાં દરશન. ॥ ૩૯ ॥ આ-
 કાશથી એ વાણી વધા, સાંભળજે સહુ જન; અમે પાંડુરાય જીવતા
 આપ્યા છે પાંચ તન. ॥ ૪૦ ॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા, બોલ્યા ભીસ્મ
 પીતાય; એ ધત્રાષ્ટર સાંભળ્યું તેં, હવે શી શંકાય. ॥ ૪૧ ॥ અંધ કહે છે
 એ દુરીયોધન, વાણી સુણી સત્યમેવ, પણ તેં તારી દ્રષ્ટીએથી, જોયા
 કે ન જોયા દેવ. ॥ ૪૨ ॥ દુરીયોધન કહે નજરે ન જોયા, તેથી લાગે છે
 તુત; અંધ કહે એ ભીસ્મ દાદા, બોલ્યાં સાધેલાં ભુત ॥ ૪૩ ॥ તવ
 દાદા કહે અમે તો દીડા, સાચી સતીની શેવા, દુષ્ટ જનોને દરસન ન દે,
 અંધ તણા અંધ જોવા ॥ ૪૪ ॥ કુંતાજી કહે ધીરજ ધરો, કરું તમોને ખુ-
 શી; તે વેળા નામ પાડતા હતા, બોલાવું નારદ રૂશી ॥ ૪૫ ॥ એમ કહીને
 નારદ સમર્યા, આવ્યા સભામાં સાર; રક્તલોચને ક્રોધ કરીને, નારદે
 કર્યો ઉચ્ચાર. ॥ ૪૬ ॥ સાંભળજે ધત્રાષ્ટર તમો, સાંભળો કૌરવલોક;
 પાંડવને નડવાથી તમને, થાશે સંતાપ શોક, ॥ ૪૭ ॥ પાંડુ રાજના જી-
 વતાંએ, પુત્ર દેવોએ દીધા; ત્રૈણ નંદન કુંતાજીએ, માદરીએ બે લીધા
 ॥ ૪૮ ॥ પાંચેના મેં નામ ધર્યા છે, સુરજ દેવતા સાખી; જો એમના પર
 ઝેર કરશો, રૂઠશે દુનીઆ આખી ॥ ૪૯ ॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા,
 પોતે નારદ રૂશી, અંધે પેટમાં પાપ રાખી, સભાને ખતાવી ખુશી ॥ ૫૦ ॥
 પેહેલા માહારે એ પાંચ પુત્રો, તે પછી સો તન; બોલાવો કુંતા કુંવરોને,
 ચાલો અમ ભોવન ॥ ૫૧ ॥ એમ કહી પાંચેને તેડાવ્યા, અંધે રૂઢે શું
 ઘાલ્યા; હેત અતીશે ખતાવીને, ઘેર સાથે લેઈ ઘાલ્યા ॥ ૫૨ ॥ વળણુ ॥
 લાવ્યા આપ ઘેર તેડીને, પેટમાં ઝાઝું ઝેર, ખવરાવ્યાં પીવરાવીયા,
 વણલ વડે બહુ પેર.

કડવું ૩૪ રાગ ચૌપાઈની દેશી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સુણ જનમેજેરાજનરે, ખાઈપીને પા-
ન્ડવ થયા રાજરે, ક્રીધી દુષ્ટાએ દગલખાજરે ॥૧॥ ધત્રાષ્ટરે તેડયો જેષ
તનરે, તવ આવીયો દુરીયોધનરે; અંધ કહે સુણોસુત પેરરે, આવી
દુશમન બેઠા ઘેરરે ॥૨॥ હવે બગડયું તમારું કાજરે, થોડે દીવસે લેશે
રાજરે; તવ બોલ્યો દુરીયોધન રાયરે, કહો શો કરીએ ઉપાયરે ॥ ૩ ॥
બોલ્યો ધત્રાષ્ટર તે વારરે, એક ઉપાય છે કુંભારરે; આપણી જુની હવેલી
જેહરે; વેદાપીક બાલીકની તેહરે ॥ ૪ ॥ તેઓને એકવી તનરે, અતી
અવળ અંદા સૌ જનરે; જતા જુમના ત્રોટ દિશાયરે; તપ કરતા હતા
રૂશી ત્યાંયરે ॥૫॥ તે રૂશીને પાખંડી ધારેરે; નીત્ય કાંકરા લે લેને મારેરે
તવ રૂશીને પ્રગટયો તાપરે, દીધો એકવીશે જણને શ્રાપરે ॥ ૬ ॥ અ-
લ્યા રાજવંશીના સુતરે, રેહેજે તમે ઘેર થઈને ભુતરે; તવ એકવીશ
પુત્રો રડીયારે, જઈ રૂષીને નમી પડીયારે ॥૭॥ ત્યારે રૂષીની થઈ શુભ
મતીરે, જવો વાયુ સુતે થાશે ગતીરે; પછી તે સહુ પ્રેતજ થયારે, આ-
પણી જુની હવેલીમાં રહયારે ॥ ૮ ॥ તેમાં રાખો પાંડવને થૈ ખુશીરે
ભુત લેશે આજને આજ ચુશીરે; બોલ્યો દુરીયોધન ધન્ય તાતરે, ભલી
ખતાવી ખુંચની વાતરે ॥ ૯ ॥ ઉડયો પાપી શેવક લઈ સંગરે, વાળી
ઝુડાવી કર્યો રંગરે; દીવાખત્તીની કરી શોધરે, જોઈને મનડું જયમોહીરે
॥૧૦॥ મુકયા ગોદડા આશીકા તળાઈરે, ભરાયાં જળ માટલાં માહીરે
રૂડું કરાવીને ઘેર ગયોરે, જઈ કુંતાને ભેગો થયોરે ॥ ૧૧ ॥ માતા
તમોને અતડું લાગેરે, આજને આજ શરમ ન ભાગેરે; તમારે માત
પુત્રને વાતરે, કરવી હોય છાની કે પ્રખ્યાતરે ॥ ૧૨ ॥ તેથી અકળામણ
આવેરે, એકાંત વિના નવ ફવેરે, માટે કષ્ટી તમારી કાપુરે, ચાલો મે-
હેલ ઉઘેડી આપુરે ॥૧૩॥ તવ કુંતા કહે એમ સારરે, ગભરાય છે મન
અમારે; કહે દુષ્ટ ચાલો તેડી જણુરે, તમ લાયક ધામ ખતાવુરે ॥૧૪॥
એમ કહી તેડી ચાલ્યો સંગરે, પાંચ ભાઈને થયો ઉમંગરે; ચાલ્યાંમાત
બ્રાત રૂડી પેરરે, આવ્યા ઉલટે જુને ઘેરરે ॥૧૫॥ ઝાકઝમાળ દીઠું ધામરે,
ગમ્યો પાંચે બ્રાતોને મુકામરે; દુરીયોધન કહે કાષ્ટી કેમરે, કહે કુંતા થયો
બહુ પ્રેમરે ॥૧૬॥ જવો ભાઈ અમે આંહી રહીશુરે મળ્યું ઘર ગમતું
સુખી થઈશુરે; તવ ગયો દુરીયોધન ઘેરરે, બેઠાં માત બ્રાત આનંદભે-
રે ॥૧૭॥ કુંતા કહે સુણો શબ્દ મ્હારોરે, દીસે દુષ્ટ દુર્યોધન સારોરે; કેવું

ધરતું તો કષ્ટ કાપ્યુરે, ભીમ કહે મારા હાથને આપ્યુરે ॥ ૧૮ ॥ કુંતા
કહે તું તો અવજશીયોરે જ્યાંત્યાં લઢ્યાવઢ્યાનોં રશીયોરે; ચાલોહવે તો
કરીએ સયનરે, તવ ભીમ વધો વચનરે ॥૧૯॥ માતા અજાયુ સ્થળ
હોય જ્યાંયરે, પેહેલા ચેતતા રેહેવું ત્યાંયરે; આજનો દીન ચરચા ભુઓરે
આપણ સરવે છુટા છુટા સુઓરે ॥૨૦॥ માત તંમે સુઓ પરસાળરે, સુ-
એ ધરમ બીજે માળરે, ત્રીજે અરભુન ચોથે શેદેવરે, પાંચમે સુએ ની-
કુળ એવરે ॥૨૧॥ અમે ગમે ત્યાં સુધરહીશુરે, કાલે તમારી હાથેહા કહી-
શુરે બોલ્યાં કુંતા પુત્રના પ્રેમીરે, બેટા જનમ તું રહ્યો વેમીરે ॥૨૨॥ તવ
બોલ્યા ધરમ માહારાજરે, માતા એનું કહ્યું કરો આજરે, કહી ધર્મ
ગયા પહેલે માળરે, તવ માતા સુતા પરસાળરે ॥ ૨૩ ॥ અરભુન ત્રીજે
માળ ગયોરે, સેદેવ ચોથે સુધ રહ્યોરે; ગયો પાંચમે માળ નીકુળરે,
ભીમ ચેતીને રહ્યો મુળરે ॥૨૪॥ દ્વાર દેઈ ગયો છેલ્લે માળરે; બેટો જ
ધાખામાં વાયુ બાળરે. ॥ વળણ ॥ વાયુસુત બીરાજ્યો, જઈ ધાખાની
માંય; વ્યાસ વહ્નલ એમ ચોચરે, ભીમ વીચારે ત્યાંય ॥

કડવું ૩૫ રાગ રેકતાનો ઢાળ.

વેશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ-
ને સંભળાવું, આધપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વરકોદર બેટો ધાખામાં
જાયુ હરી ધ્યાન ધરવું; કાલે દહાડે ઉઘવું પણ આજે તો જાણ ક-
રવું ॥૨॥ એમ ધારીને જાણત બેટો, વાયુ તણો કુમાર; એવે મધ્ય રા-
ત્રી ગઈ કે પ્રેત નીકળ્યાં જહાર ॥૩॥ પાંચમે માળે ટોળું નીકળ્યું શામ
વરણ ગોળ ચક્ષ; કેશ પીળા ચરણ અવળા, નજરે દીકું લક્ષ ॥ ૪ ॥
તવ તે પ્રેતો રાજ થઈને, નીકુળ પાસે ફરતા; નીકુળજ છે ભરનીંદામાં
ખાઉં ખાઉં શબ્દજ કરતાં ॥ ૫ ॥ લક્ષજ ચોટ્યું લક્ષ જોઈને, બકવા
કરે મસ્તાન; અગાંશીમાં ભીમ બેટેલો તેણે તો સાંભળ્યું કાન ॥૬॥ એ-
ટલે તો વીચારમાં પડીયો, કાણ બોલે મેહેલમાંય, સર્વને ખાવું તેવો હું
બેટો ને, ખાઉં ખાઉં તે શું થાય ॥૭॥ એમ જાણી છાનોમાનો, ભીમજ
ઉભો થયો; પાંચમા માળની નીસરણીમાં આવીને જોઈ રહ્યો ॥ ૮ ॥
ટગ ટગ દ્રષ્ટીએ જોવા લાગ્યો, કુંતા કેરો સુત જાયુ કે નીકુળને નડશે
છે પ્રેત જતી ભુતનાહા ॥ એમ વીચારી ભીમ બોલ્યો, મુજ સામાં માંડા
ચક્ષ; હું છું જડો જોઈએ તેવો, આવો કરો મારું લક્ષ ॥ ૧૦ ॥ એ સુક

લામાં શું તમે ખાશો, મને મારવા ઇચ્છાય; તવ ભુત કહે આવ્ય હેઠો,
 ભીમ કહે ધાખામાંય ॥૧૧॥ ચાલો અગાશીમાં ઠીક ફાવશે, ન માનશો
 તમે તુત; ભીમને કહ્યે ભોળવાઈ ગયા, ઉપર ચાલ્યા ભુત ॥૧૨॥ ભીમ
 તેડીને ગયો ધાખામાં; પછી વધ્યો વચન, હું મારી માને ગમતો નથી
 માટે, મરવાનું મને મન ॥૧૩॥ પણ મારી કાયા કડણ છે તે, શુદ્ધ રહુ
 હું ઉંધો; ખાતા ફાવે તેથી નરમ કરવા, મુજ પર ચઢીને કુદો ॥૧૪॥ ભુત
 કહે આ ભલો માણસ છે; એવે સુતો ભીમસાર; ઉપર ચઢી કુદવા લા-
 ગ્યાં, ભુતાવળ તે વાર ॥૧૫॥ હાથ ચરણ અંગને ગદડે; યુક્તીથી આ-
 ડો આંક; ભીમે જાણ્યું યુદ્ધ કર્યું તે ઉતરે છે થાક ॥૧૬॥ શરીરને
 સુખ સારું થયું તવ, ભીમ કહે નીચે આવો; હવે કાયા નરમ થઈ છે,
 સનમુખ બેસીને ખાવો ॥૧૭॥ ભુત ભોળીયાં ભોળવ્યાં ભીમે, તરત
 ઉતર્યા હેઠાં, ઉડીને ભીમ બેઠો થયો તેના સનમુખ સરવે બેઠાં ॥૧૮॥
 પછી ભીમ કહે ભક્ષ કરો, પ્રથમ ચુસો હાથ; ભુતાવળ ગયા વળગવા
 તવ ભીમે ભીડાવી ખાથ ॥૧૯॥ વાયુના સુતથી મુક્ત થવાનાં; એવી
 છે રૂશી વાણ, વરકોદરે જ્યાં દબાવ્યાં કે નીકળી ગયા પ્રાણ ॥૨૦॥ થઈ
 ચોખ્ખા રહી ગયા ખોખા, ભીમે ટાળી બધી બ્યાધિ; દોરડું લાવી ભુ-
 તાવળની, ચોટલીઓ બધી બાંધી ॥૨૧॥ ઓળ બાંધ બાંધન કરીને,
 ટીંખળ જેવું કીધું; સૌ દેખે એમ અગાસી આગળ તોરણ ટાંકી દીધું
 ॥૨૨॥ પછી નીરભયભોમી ભાસી, નીરવરતી વંત હું તો; છેક નીચે
 કુન્તાજી પાસે પરસાળમાં જઈ સુતો ॥૨૩॥ એટલે પાછલી પોહોર રાત્રી
 એ, ઉડ્યો દુરીયોધન; ભાઈ ભોજન્યોને ઉઠાડ્યાં, બોલીયો મુખવચન
 ॥૨૪॥ રસોઈ કરી જમી પરવારો; હમણાં દીવસ ચડશે, પાંડવ ભુતથી
 મુઆ હશે ત્યાં રડવું કુટવું પડશે ॥૨૫॥ એટલે સર્વે કીધી સતાપીપાપી
 કહે તૈયાર થઈએ; મામા ઘોડે બેશીને, ચરચા જોવા જઈએ ॥૨૬॥ એવે
 રસોઈ તૈયાર થઈ ત્યા, ભોજન લીધા કરી; પછી અસ્વે બેશીને ચાલ્યા
 ચાલ્યા જોવા ચીત ધરી ॥૨૭॥ મોઢે મ્હો સુજે તેવી વેળા ચાલ્યા પાંડ-
 વને ધામ; મહેલ આગળ આંટા મારે ઉચું જોયું તે ઠામ ॥૨૮॥ તોરણ
 જેવું જરા દેખાયું, તવ બોલ્યો અંધસુત; જુઓ મામા પેલાં લટકે, મુને
 ભાસે છે ભુત ॥૨૯॥ નીચે પાંડવે મારી નાંખ્યા, મામો કહે ભાઈ ભલે;
 કોઈક દહાડો ભુતાવળના, જેવીજ આપણી વહલે ॥૩૦॥ મનમાં સમ-
 જીને વળ્યા પાછા, એવામાં વહાણું વાય; આવતા જતાલોકોએ દીઠું, જે
 વા ભરાયું ત્યાંય ॥૩૧॥ જુઓરે ભાઈ ભુતડાં મુઆં ઠીક ઠેકાણું પાડ્યું,

તે આખા ગામનું પાપ હતું, કુન્તી સુતોએ કહાડયું ॥ ૩૨ ॥ એવામાં
ઉઠ્યા ચાર ભાઈ, ઉઠ્યા કુન્તામાત, લોકને દેખીને બહાર આવ્યાંજેવા
લાગ્યા સહુ સાથે ॥૩૩॥ દીઠાં ભુતાવળને ભય લાગ્યો, છે ધરમાં ભીમ
સુત; કુન્તાજીએ જૈને ઉઠાડ્યો, હો દીકરા અહીં ભુત ॥ ૩૪ ॥ આં
ખે ચોળતો ભીમ ઉઠ્યો, બહાર આવ્યો થઈ ઠીક; ઉચું જોઈને બોલીયો
મા, મુને લાગે છે ખીક ॥૨૫॥ તવ કુન્તાજી કહે કેમ કરવું, આપણને
ભય વ્યાપ્યો; ભીમ કહે તમારે ભત્રીજે, મેહલ ભલેરો આપ્યો ॥ ૩૬ ॥
દુષ્ટ જને તો દગોજ કરવા, દીધું આ ભોવન; મરણ પામત નીકુળભાઈ
કરત ભુત વીધન ॥૩૭॥ પણ મેં તો કરી ભંખધી ભુતની, પોહોચા-
ડ્યા વીજણને શરણ; એમ કહીને તોરણ તોડી, ફેંટી દીધું ધરણ ॥ ૩૭ ॥
નીરવરતીથી રહ્યા પાંડવ, શું કરે દુરીયોધન; લોકનીલાજે પાંડવ કાજે
મોકલે વસ્ત્રને અન ॥૩૮॥ ખાય પીએને ફરતા ફરે, પાંડુરાયના તન;
ભીમ ભમે નીત્ય અખાડમાં, એમ કાઢે છે દન ॥૩૯॥ એવામાં એક
દીવસ આવ્યા; પાંડવ ઘેર વીદુર, કુન્તા કહે દીયરજી પધારો, આજે તો
હરખ્યું ઉર ॥૪૦॥ એમ કહીને આસન આપી, બેસાડ્યા ભોવન; ચરે
રે દીયર દુખીયાં અમે, કહી ભર્યા લોચન ॥૪૧॥ તમારા બંધુ મરણ
પામ્યા, મુકીને નાના બાળ; એટલે અમે ઓશીઆળાં, કોણજ લે સં-
ભાળ ॥૪૨॥ ન બાપા છે છોકરાં તે, તમારે લેવો તપાસ; છો તમે એ
મના તાત ઠેકાણે, કરો દીયરજી કયાસ ॥૪૩॥ રમતાં ફરે ને ભમતાં ફ-
રે, નહીં વિદ્યા અભ્યાસ; કોણ આપે કેળવણીને, કોણ રાખે ત્રાસ ॥૪૪॥
તે વીના નવ પડે ઠેકાણું, વીચારો દલ સાથ; તમ બંધુ રળી રાજ્ય લા-
વ્યા, તે પડ્યું દુષ્ટને હાથ ॥૪૫॥ પોતાના પીતાનું સંભાળે તેવા, સુત
કરો તૈયાર; વીદુર કહે લક્ષણ જોવું, તે પછી સૌ વિચાર ॥૪૬॥ વળણ
જોવું પરીક્ષા સુતની, તે પછી વિચાર; વક્ત્રલ વદે બોલાવીઆ, કુ-
ન્તાએ કુવાર. :

કડવું ૩૬ રાગ ખીલારની છાંયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આદ્ય પર્વ મહીમાય ॥૧॥ પાંચે પાંડવ આવીયાને, કાકાનેપ-
ડ્યા પાય; વિદુર કહે કેમજ કરશે, દીકરા ધરમ રાય ॥૨॥ તમારે માથે તાત
નથીને, નથી પૈસો કે પુણ; ખાઈ પીને ફરતા ફરોછો, એવી શું અક્કલ

સુજી ॥ ૩ ॥ ધરમ કહે સાંભળો કાકા, શું કરવા ધન માલ, પેટમાંથી
 કહાડી પુન્ય કરીશું; જેથી રીઝે નંદલાલ ॥૪॥ અન્ન વસ્ત્ર સહુને આપે
 છે વિશ્વંભર દીનોનાથ; રાજ્યપાટને પૈસો પુજી, કોણ લેઈ ગયું સાથાપા ॥
 માટે શું ધનને કરવું છે, ખાઈપી બેસી રહીશું, દુરીયોધન બધું મોકલે
 છે, ગોવિંદના ગુણ ગઈશું. ॥૬॥ નીરવરતી વંત વીદુરે જાણ્યો, પુછ્યું
 શેદેવને એમ; કહો દીકરા દાહાડા તમારા, કાહાડશો કરીને કેમ ॥ ૭ ॥
 શેદેવ કહે સાંભળો કાકા સુખમાં દીવસ જશે; ચીંતામાં જરાએ ચીંતા
 નથી, ધણી છે આપણી પાસે. ॥૮॥ વીદુરે જાણ્યું વીઠલ સાથે, સાચી
 ગોડડી એને, માટે બોલે નીરવરતીનું, સોશના એને શેની. ॥ ૯ ॥ પછી
 પુછ્યું નીકુળજીને, તમારી શું ગત થાશે; નીકુળ કહે અન મોકલે છે,
 તેતો નીત્ય ખવાસે ॥૧૦॥ પણ વસ્ત્રો મોકલે ઉતરેલાં, દુરીયોધન દુરમતી;
 સારા પોશાગ પેહેરવાના, મુજને મળતા નથી, ॥૧૧॥ વિદુરે જાણ્યું વ-
 ણીગીયો છે, પછી બોલાવ્યો ભેમ; દીકરા તમે રાજ્ય વિનાના, દીવસ
 કાઢશો કેમ. ॥૧૨॥ ભીમ કહે છે કાકા મહારા, ખાઈપી ફરતા ફરીએ;
 ખાગ ખગીયાની હવા ખાઈ, અખાડે કુસ્તી કરીએ. ॥૧૩॥ માત બ્રા-
 તને ઇચ્છા થશે, રાજ્ય લેવાની જ્યારે; દુરીયોધનનું ડોકું ઝાલી, રાજ્ય
 લેઈ લઉં ત્યારે ॥૧૪॥ વીદુરે જાણ્યું છે મસ્તાનો રહે છે કુશળ ખેમ;
 અરજીનજીને પુછ્યું બેટા, તમે કરશો કેમ. ॥૧૫॥ તવ અરજીનને આં-
 સુ આવ્યાં, તમે અમારા હીત; જીએ મારા ચારે ભાઈની તમોએ જાણી
 રીત. ॥૧૬॥ એમને કોઈને ચીંતા નથી, દીવસ તે કેમ જશે; કાકા કાં-
 ઇક નાંખો ઠેકાણે જય તમારી થાશે. ॥૧૭॥ વિદુરે જાણ્યું આ છોકરું
 છે ઘણું ચીંતાતુર; એમ જાણી અરજીન પ્રત્યે, બોલ્યા ભક્ત વિદુર
 ॥૧૮॥ આજથી બેટા આવજો તું, રાજ્ય સભાની માંય; માન્ય દેઈને
 હું બોલાવીશ, સોંપણ કરીશ ત્યાંય. ॥ ૧૯ ॥ રાજના કાજની અક્કલ
 આવે, શીખી લેજો ચતુરાઈ અરજીન કહે વાર કાકા, આવીસ સભા
 માંહી. ॥૨૦॥ પછી વીદુર ઘેર ગયા, જમી ચાલ્યા સભામાંય; જઈ બી-
 રાજ્યા એવામાં અરજીન, જમીને ગયો ત્યાંય. ॥૨૧॥ વીદુરજીએ પોકાર કી-
 ઘો, આવો અરજીન તન; દેખીને ત્યાં દગ્ધ થયો, દુષ્ટ દુરીયોધન ॥૨૨॥ એવે
 વીદુર બોલીયા તું, સુણ દુરીયોધન રાય; રાજ્યકાજ કાંઈ સોંપો આને,
 પુરો પ્રવીણ એ થાય. ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે કેમ મામા, શીખી જશે
 રાજ રીત; મામો કહે એમ શું શીખે છે, ન રાખો વીપરીત ॥ ૨૪ ॥ દુ-
 રીયોધન કહે કરણ વીરા, તમારી પાસે રાખો; રાજકાજનું હોય લખવા

નું, તેવા કામમાં નાંખે ॥૨૫॥ તવ કરણે બોલાવ્યો પાશે, સોંપણ કીધું
કામ; દુરીયોધન કહે મામાએનું; અરજુનજી છે નામ ॥૨૬॥ તેણે મ્હેણું
નામ દેધને, બોલાવતાં લાંજ મરીએ; એની માથે કહ્યું મંત્રથીથયા, મં
ત્ર પુત્ર નામ ધરીએ ॥૨૭॥ મામો કહે કે વ્યાજખી છે, મંત્ર પુત્ર કહે
નામ; સકળ સભાને નામ બતાવ્યું, કુડીલાનું કુંડુ કામ ॥૨૮॥ પછીમંત્ર
પુત્ર કહેસૌ, અરજુનનેદલ દુખ, પણ પરાઈ વિદ્યા લેવા.રાખેછે હસ્તુ મુખ
॥૨૯॥ બોલાવતામાં ઝડપ ઉઠે, ઝડપથી કરે કામ; સાંજે શીખીને ઘેર
જાયે; લખી લેછે તમામ ॥ ૩૦ ॥ રાત્રીએ દીવસે અભ્યાસ કરે ભણવા-
નિચીંતાય; વળી મેહેણું સાંભળે તે મનમાં ઘણો મુઝાય ॥ ૩૧ ॥ ઘે-
ર કોઈને કહેતો નથી, મનમાં બળાપો થાય; દીવસેદીવસે જાય સુકાતો
બે પાસની ચીંતા ॥૩૨॥ એમ ઘણા દન વીતી ગયા, અરજુનની ગળી
જાત; એવામાં એક દીવસ જોડે, જમવા બેઠા સહુ ભ્રાત ॥ ૩૨ ॥ પીરસે
માતા બંધુઓ ખાતા ભીમતણું મન મ્હેણું; સેજ સ્વભાવે વરકોદરે,
શરીરો સામું જોયું ॥૩૩॥ ધરમ શેદેવ નીકુળજીને; દીડા જેવા હતા તે
વા; પોતાનું શરીર જોઈ વીચાર્યું છીએ એવાને એવા ॥ ૩૪ ॥ એકલો
અરજુન સુકાયો દીડો, ભીમે કર્યો વીચાર; કોહો નાકોહો પણ અરજુન
જીને, છે દલ દુખ અપાર ॥૩૫॥ મનમાં સમજ્યો કાંઈ ન બોલ્યો, એવે
જમી રહ્યા સર્વ; ચોરડામાં માને ભીમે બોલાવ્યાં, પાય પડ્યો મુકી ગર્વ
॥૩૬॥ એ મારી માતા સુખની દાતા, સૌ અમે કુશળ ખેમ, શું અર-
જુન અળખામણેછે, સુકાઈ ગયો કેમ ॥૩૭॥ કુન્તાજી કહે તમે ન ર-
કરા, એતો ભણેછે વીધાય; રાત્રીને દીવસ જપતો નથી; તે દુખથી સુ-
કાય ॥૩૮॥ ભીમ કહેછે આટલો બધો, તેથી સુકાય કેમ; જનેતા એને
છે દુખ ઉડું, મને પડ્યો છે બ્હેમ ॥ ૩૯ ॥ કુન્તા કહે શું જાણીએ આ
પણ, કહ્યા વીના એનું દુઃખ ભીમ કહે અમને બહાર કાઢી; વાત લ્યો એ
ને મુખ ॥૪૦॥ અમારા ચારેના દેખતાંએ; નહી કહે વાત તમને; ભી-
સ્મપીતા બોલાવે છે કહી, બાગમાં મોકલો અમને ॥૪૧॥ અમે જઈએ
એટલે તમે, પુછી જો જો માત; પછી હુ ઘેર આવું ત્યારે; મુજને કહેજો
વાત ॥૪૨॥ કુન્તાજી કહે વાર બેઠા; સમજી નીકળ્યાં બહાર, પછી મા-
તા બોલીયા તમે, સાંભળો કુંવર ચાર ॥૪૩॥ અરજુન વીના ચારે નં-
દન, મ્હેણા બાગમાં જવો; ભીસ્મપીતાએ તેડાવ્યા છે, માટે જઈમળી
આવો ॥૪૪॥ એટલે ઉઠ્યા ચારે બંધુ, જવાને નીકળ્યા બહાર; એવા

માં અરજીન સભામાં જવા; થઈ ગયો તૈયાર ॥૪૫॥ કુંતાજી કહે અર-
જીન બેટા, છે હજી જવાની વાર; ટાઢી મીઠી વાત કરીએ, સુખ દુખ-
ની લગાર. ॥ ૪૬ ॥ વળણુ ॥ એમ કહી બેસાડીયો, દીધાં ધરનાં દ્વાર,
વલ્લભ વદે પંથે જતાં; ભીમે કર્યો વીચાર.

કડવું ૩૭ રાગ અહો રાયજનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આથ પરવ મહીમાય, અહો રાયજ સુણીએ. ॥ ૧ ॥ ભીમે
વીચાર્યું અરજીનજને, પુછી લેશે મુજ માત; પણ અરજીન શોગન દેશે
તો, નહી કહે મુજને વાત. અહો. ॥૨॥ તો મ્હારી મહેનત કરેલી જશે
ધાર્યું વાયુ સંતાન; તે માટે હું પાછો વળુને, સાંભળું કાનો કાન. અહો.
॥૩॥ એવું જણી ભીમ બોલ્યો, ધરમ ભાઈ હું જવું; તમે ચાલ્યા જ-
વો રૂમાલ મારો, ઘેર ભુલ્યો જઈ આવું, આ ॥૪॥ એમ કહીને પાછોજ
વળીયો બળીયો અપરમપાર; ભોવન આવી જોવાને લાગ્યો, દીઠાં દી-
ધેલાં દ્વાર, આ ॥૫॥ તવ ભીમ ગભરાયો કેમ કરીશું, ફેરો ફેગટનો પ-
ડીઓ; માળીની ખારી દીઠી ઉઘાડી, છલંગ મારીને ચડીયો. આ ॥૬॥
કોઈ ન જણે તેવીજ રીતે, ભોવન વીશે પેડો; ચોકના દાદરમાં કરી ડોકું,
સાંભળવા ભીમ બેડો, આ ॥૮॥ તે ચોકમાં અરજીનને કુંતા, ખીરાજ્યાં
સાક્ષાત; અરજીન કહે શું કહો છો માતા, શી પુછવીછે વાત. આ ॥૮॥
તવ માતા કહે દીકરા મ્હારા, મને પડ્યો છે વહેમ, શરીર સામું નથી
જોવાતું, સુકાતો જાયછે કેમ, આ ॥૯॥ અરજીન કહે માવડી મ્હારી, ભ-
ણવાની ચીંતાય; મહેનત પડે રાતને દહાડો, તેણે શરીર સુકાય, આ
॥૧૦॥ તવ કુંતા કહે દીકરા મારા, આવડો નવ સુકાયે; તુજ દલમાં કાંઈ
દુઃખછે મહોટું, એવું મુને જણાય. આ ॥૧૧॥ અરજીન કહે નથી માતા.
કુંતાં વધાં મુખ વાણ; સાચુ મુજને કહે નહી તો, પરમેશ્વરની આણ, આ
॥૧૨॥ અરજીન કહે શોગન દીધા, વણ વીચારે માત; દુખ માર તમને
કહું પણ તમે, કહી દો ભીમને વાત. આ. ॥૧૩॥ એટલે કુંતાજી એમ
બોલ્યાં, ડાહ્યા દીકરા મારા; એ ગાંડીઆને વાત કહીતો, મુજને શોગન
તારા, આ ॥૧૪॥ તે વાત ભીમે સાંભળી કાને; વીચાર મનમાં લાગ્યો;
શોગન ખાઈને માતાજી બેઠાં, ભલું થયું હું આવ્યો. આ ॥૧૫॥ એવે
અરજીન માતાની પ્રત્યે, રડીને બોલ્યો મુખ, રાજ્ય સભામાં કદ વચ-
નનું, મુજને દારણુ દુખ. આ ॥૧૬॥ જ્યારે સભામાં જવું છું ત્યારે, કૌ-

રવો મહેણું દેછે; અરજીનજ કોઈ કહેતું નથીને; મંત્ર પુત્ર સહુ કહે છે.
 આ ॥૧૭॥ તે દુખે હું દુખજો પડ્યો, ઓરે મારી માત; કુંતાજી કહે
 છાનો રહે તું, સાંભળ કહું એક વાત. આ ॥૧૮॥ દુરીયોધન તને એવું
 કહેતો, તુંપણ મહેણું દેજે; દુરીયોધન કહી બોલાવીશ નહી, આખલાનો
 સુત કહેજે. આ ॥૧૯॥ એની માતા ગાંધારીનો, દીવસ વાંકો થયો; ના-
 હાની હતી ત્યારે મહાદેવજીનો નંદીયો પરણી ગયો આ ॥૨૦॥ અરજીન
 જી કહે મહેણું દેવામાં ન ચાલે મહારી હાંમ, ભીમ મેડેથી બોલી ઉઠ્યો, એ
 તો મહારજ કામ આ ॥૨૧॥ એમ કહીને ચોકમાં આવ્યો, કહીશ કરમની
 કરણી; દુર્યોધનને કે તારી મા આખલાને પરણી. આ ॥૨૨॥ તવત્યા અર-
 જીન લાગ્યો ધુજવા, હવે ગતી શી થાશે; ભીમજી મહેણું દેશે કે, ભણવાનું
 મારું જશે આ ॥૨૩॥ એટલે કુંતાએ કલેશ માંડ્યો, શત્રુ આવ્યો કયાંથી
 ભીમ કહે એ માતા મારી, આવ્યો હું બારીમાંથી. આ ॥ ૨૫ ॥ કુંતા
 કહે તને જીવ આપું, થનાર હોય તે થાય; ભીમે વીચાર્યું કંકાશ થાશે,
 તરત લાગ્યો પાય આ ॥૨૫॥ ભીમ કહેછે ક્ષમા કરો મા, નહી કરું દુર-
 મતી દુષ્ટની સભામાં આગ મુકવા, મારે તો જીવું નથી. આ ॥ ૨૬ ॥
 તવ કુંતા કહે અરજીન બેટા, રોડી રાખું છું ઘેર, સભામાં એને નહીં
 આવવા દેઉ, મરૂ કે મારૂ ઠેર, આ ॥ ૨૭ ॥ ઉઠો સભામાં સીધારો, અ-
 રજીન તતખર થાય; મારગ જતા ભીમના ભયથી, પાછું જોતો જય.
 આ ॥૨૮॥ એ રીતે એ ગયો સભામાં, ભીમે કયો વિચાર; હમણાં ટાકું
 પડવા દેવું, દીવસ બે ત્રણ ચાર. આ ॥ ૨૯ ॥ એમ ધારી ચાર દીવસ
 કાઢ્યા, પછી પાંચમે દન; અરજીન સભામાં જવા નીકળીયો, તવ ચાલ્યો
 વાયુ તન આ ॥૩૦॥ વસ્ત્ર પેહેરીને છાનો ચાલ્યો, પણ અરજીનનો નીમ;
 પાછું વાળીને નીત્ય જીવે તે, જોતામાં દીડો ભીમ આ ॥ ૩૧ ॥ એ-
 ટલે અરજીન ઉભો રહ્યો ત્યાં, મારગ વચે અડીયો; એટલે ભીમસેન
 જાણી જોઈને, બીજો મારગ પડીયો. આ ॥ ૩૨ ॥ એટલે અરજીનને
 બ્રાન્ત લાગી, પોતાંને પંથે પગીયો; બે રસ્તા થાય આગળ ભેગા, ત્યાં
 પાછો ભીમ મળીયો. આ ॥ ૩૩ ॥ અરજીનજી કહે વીરા મહારા, શી
 ધારી છે પેર; જો તમે સભામાં આવતા હો તો, હું જીવું પાછો ઘેર.
 આ ॥ ૩૪ ॥ ભીમ કહે કોણ આવે સભામાં, કહી બજારમાં પેઠો;
 એક તંબોળીની દુકાન ઉપર, મુખવાસ ખાવા બેઠો આ ॥ ૩૪ ॥ તવ
 તંબોળી થર થર ધ્રુજ્યો, કેમ પધાર્યા હાંચ; ભીમ કહે દે તંબોળ મને,
 ડરીશ નહી મનમાં. આ ॥ ૩૬ ॥ એમ કહીને મુખવાસ લીધો, ત-

રત ઉભો થયો; અરજીનનો પંથ રહેવા દઈને, અવર પંથે ગયો, આ
 ॥૩૭॥ ખીજે મારગ સભાની; પુઠે; આવ્યો વાયુનો તન; મજબુત કી-
 દ્વેસો રાજ્ય સભાનો, ભીમે વીચાર્યું મન. આ ॥૩૮॥ કાને ન સાંભળું
 નેત્ર ન દેખું; ફેરો ફેકટ પડીયો; પછી પાછી ચુકતી વીચારી, કીજ્ઞાને
 કાંગરે ચડીયો. આ ॥૩૯॥ કોટની કીનારે ઉપર બાળ્યો, રૂંડો મચાવ્યો
 રંગ; કોટપર મુકી મુકીપર ડાચું, રાખ્યું લખડતું અંગ. આ ॥૪૦॥ એ
 વી રીતે રહ્યો સભાની પુઠે દ્રષ્ટીએ સર્વ દેખાય, એવે અરજીન આવ્યો
 સભામાં, ભય ભર્યો મનમાં. આ ॥૪૧॥ એટલામાં દુરીયોધને દીઠો
 ક્રોધ ધણો ઉપજાવ્યો; ગર્જના કરી કહ્યું કેમ મોડો, મંત્ર પુત્ર તું આવ્યો
 આ ॥૪૨॥ એ વેણ વ્રકોદરે સાંભળીયું, ઘણોક ક્રોધે ભરાયો; કોઈ ન
 જાણે એ રીતે પાછો સભા પુઠે ઉતરીયો. આ ॥૪૩॥ નીચે ઉતરી અ-
 જગો આલ્યો, મેઘનાદે ગડગડીયો; દોટ મુકીને કોટ કુદીને, રાજ્ય સ-
 ભામાં પડીયો. આ ॥ ૪૪ ॥ એવામાં લાંબો હાથ કરીને, ઝાલ્યો રાજ
 કરણ; શકુની ગયો નાસવા તવ, ભીમે ઝાલ્યો ચરણ. આ ॥ ૪૫ ॥ ત્રી-
 જો ઝાલ્યો દુશ્યાશનને, ચોથો દુરીયોધન; ચારેને નીચે નાખીને ઉપર
 બેઠો વાયુનો વેન. આ ॥ ૪૬ ॥ બોજ બહુ બળીઆનો આવ્યો ત્રાહ્ય
 ત્રાહ્ય પોકારે; રીસ ભરેલો દંત પીસીને, ગડદા કોહોણી મારે, આ ॥૪૭॥
 બહુ માર માર્યો ચારે જણાને નેત્રોમાં વહે નીર; પેટ પાસામાં પ્રહાર પ-
 ડ્યો તે, નાકે વહ્યું રૂધીર. આ ॥૪૮॥ કાણ વારી શકે વરકોદરને, જીએ
 સભાનો સાથ; એટલે ઉડ્યા વીદુર કાકા, જૈ ઝાલ્યા ભીમના હાથ, આ
 ॥૪૯॥ હાંહાં દીકરા આ શું કરે છે, ભીમ વધો વચન; જીએ કાકા મે-
 હેણું દીધું, કહે છે મંત્રના તન. આ ॥૫૦॥ ભલે અમે તો મંત્રના પુ-
 ત્રો, કહું એની વાત વરણી; એની માતા ગાન્ધારી તે, આખલા સાથે પ-
 રણી. આ ॥૫૧॥ જીએ કાકા કહીને કેહેવરાવ્યું, ભાગું એનું ડાચું;
 બોલ્યરે દુરીયોધન પાપી, છે જીહું કે સાચું. આ ॥૫૨॥ દુરીયોધન કહે
 મેં નથી જોયું; કાને તે સાંભળી વાત, શકુની મામાં જણતા હશે, તેને
 પુછો ભીમ બ્રાત. આ ॥૫૩॥ ભીમ કહે છે કેમ શકુની, મીરી નાખું
 ઠેર; નહીતો સાચેસાચું કહેજે, તો જીવતો જૈશ ઘેર, આ ॥૫૪॥ શકુની
 કહે શું પુછોછો, જાણે છે આખી ધરણી; ગાન્ધારી બેન માદ્યરીને, આ-
 ખલો ગયેલો પરણી. આ ॥૫૫॥ દુરીયોધન કહે સાચું છે ભાઈ, મુકી
 દો મા બાપ; મંત્ર પુત્ર હવે કહીએ તો, બ્રહ્મહત્યાતું પાપ. આ ॥ ૫૬ ॥
 એટલે ઉડી ગયો ભીમ બળીયો, ગયો પોતાને ઘેર; ડાહ્યો થઈ ડોશીકને

બેઠો. કાંઈ કહી નહીં પેર. આ. ॥૫૭॥ ચાર જણાને માર પડેલો, તેનાથી નબ્બ ઉઠાય; ડોળી કરીને મેહેલમાં લીધા, સુવાડયા મંચકમાંય. આ. ॥૫૮॥ વલણ ॥ મંચકમાં ચારે પડયા, અરજીન ગયો ઘેર; વ્યાસ વ-
લ્લભ મુખ ઓચરે, કહી કુંતાને પેર ॥

કડવું ૩૮ રાગ ચૌપાઈ..

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સુણું પરીક્ષત રાયના તન; જાણી કુંતાએ સભાની પેર, ભીમપર કરવા માંડ્યો કેહેર. ॥૧॥ કેમ ગયો તું સભામાં આજ; તને કહ્યા છતાં નથી લાજ; ભીમ કહે મા જુઠીછે વાત, શીદ મીથ્યા માંડ્યો ઉતપાત ॥૨॥ સભાના દરવાજામાં ચરણ, મેં મુ-
ક્યો હોય તો થાજે મરણ; કહે કુંતા આ બોલેછે એમ, બેટા અરજીન આ વાત કેમ. ॥૩॥ કહે અરજીન સાંભળો સતી, દરવાજામાં પેઠો નથી; બાહારથી કોટ કુદીને પડીયો, પછી ચારે જણાને નડીયો. ॥૪॥ ભીમ કહે ખરી વાત માંડી, મારું સત્ય દેવું દેખાડી; સભાની પુઠેથી હું જતો તો, તેવે સોરબાકોર થતોતો ॥૫॥ મંત્ર પુત્ર કહેતા હતા સર્વ, તેથી થયો મને ઘણો ગર્વ, મેં જાણ્યું કે મને સૌ કહે છે, મંત્રપુત્રતણું મ્હેણું દેછે. ॥૬॥ માટે પડ્યો સભામાં ધારી, આવ્યો ચાર જણાને મારી; તવ કું-
ન્તાએ દીધી ગાળો, તને છે વઢવાનોજ ચાળો. ॥૭॥ તું ગયો એ પાસ શું કરવા, હવે તુજપર આદર મરવા, ભીમ કહે હવેક્ષમા કરો, કદિનહી જણું અરોપરો ॥૮॥ એમ સમાવીઓ કંકાસ, ગયો અરજીન દુષ્ટોને વાસ; જ્યાં સુતા કાયલી થઈ ચાર, ત્યાં આવી કીધો નમસ્કાર ॥૯॥ બોલ્યો દુર્યોધન મુખ એમ, અમારે ઘેર તું આવ્યો કેમ; તારા ભાઈએ માર્યો મુને, માટે ન પેસવા દઉં તુને. ॥૧૦॥ બોલ્યો અરજીન જોડીને હાથ, તમે સાંભળો માહરી વાત; અમને સહુને મારે માર, મરે તો સુખ થાય અપાર. ॥૧૧॥ હેયામાં બહાલો છે અતી, પણ કહ્યાવણ ચા-
લતું નથી, લેવી છે પરની વીધાય, માટે કેહેવી પડે હાયે હાય. ॥૧૨॥ બોલ્યો શકુની ગરીબ આતો, ભીમતણો હશે માર ખાતો; આવવા દેવો એને તો નીત્ય, લાગી આપણી સંગાથે પ્રીત. ॥૧૩॥ દુર્યોધન કહે કરી બાધા, મંત્ર પુત્રતણા સમ બાધા; એને અરજીનજ કેમ કહીએ, બોલા-
વ્યા વિના શી રીતે રહીયે ॥૧૪॥ મામો કહે આવી કરે કામ, એનું ગ-
રીબડો ધરો નામ, એમ કરીને આવતો કીધો, જાણે શેવક માની લીધો

॥૧૫॥ કરે ઓસડ વાસડ આવી, ઘાલ્યો ચણું પાપીને રીજવી, મટયુ
 દુષ્ટોને દુખ એક માસે, ચાલ્યા રમવાને મન ઉઘાસે. ॥૧૬॥ અશ્વે બે-
 શી ગયા એ વન, થયો ત્રશાતુર રાજન, કયાં હશે જળનો ભાગ મીઠો,
 એવે કુપ ભરેલો દીઠો. ॥૧૭॥ ઘોડેથી ઉતર્યો હેત આણી, પાત્ર વીના
 શાને પીયે પાણી; બેઠો કુપમાં ઘાલીને પાય, પડી પગ મોજડી જળ
 માંય. ॥૧૮॥ લાગ્યો રડવા મોજડી માટે; અતીદ્રવ્ય તો પણ જીવ સાટે;
 એવે એ પંથ દ્રોણાચાર, જતાં જોયા ત્યાં રાજકુંવાર. ॥૧૯॥ આવી પુ-
 છયું રડે છે લ્યા કેમ, બોલ્યો દુર્યોધન મુખ એમ; જળ માટે નથી બેઠો
 રડી, મારી મોજડી કુવામાં પડી ॥ ૨૦ ॥ દ્રોણે દર્ભ શાળી એક લીધી
 મંત્રી કુપમાં ફેંકી દીધી; તવ જળ ઉભરાયું તે વાર, આવ્યું મોજડી સ-
 હીત ખહાર. ॥ ૨૧ ॥ લીધી મોજડી જળ પીધું, આ માહારાજે સાર
 કામ કીધું; બોલ્યો છત્રપતિ શિશ નામી, તમે છો વિદ્યાવંત સ્વામી
 ॥૨૨॥ માટે ચાલો તમે અમ ઘેર, શીખવો બાણ વિદ્યાની પેર; મુજ ઘેર
 બધી રાજધાની, તેનો ભાગ લેજો એક આની. ॥૨૩॥ અમે સો ભાઈ-
 ઓ શીખનારા, થાશું વિદ્યારથી સઉ તમારા; દ્રોણ કહે ચાલોભલેભાઈ
 આવ્યા હસ્તિનાપુરમાંઠ. ॥૨૪॥ દીધો દ્રોણને એક મુકામ, ભાગ લ-
 ખાવી વસ્યા તે ઠામ; ગોર કૌરવના કપાચાર, તેની ભગની હતી એ સાર
 ॥૨૫॥ તેતો પરણાવી દ્રોણની સંગ, થયા ગ્રસ્થી ધરી ઉમંગ, એવે એક
 દિવસ શુભ જોઈ, ધાર્યું ભણવા કૌરવ સહુ કોઈ. ॥૨૬॥ સતબંધુને શટ
 કારભારી, બેઠા અશ્વે કરીને ત્યારી; ઉભા રહી જુએ છે શુકન, એવેઆ
 વ્યો ત્યાં ઇંદ્રનો તન. ॥૨૭॥ બોલ્યો અરજુન શીઘ્ર સીધારો, અશ્વ બે-
 સી કયાં આપ પધારો; બોલ્યો દુરીયોધન દુરમતી, અમે જઈએ ત્યાં
 તુજ ખપ નથી. ॥૨૮॥ કેમ મામા એ સંગ લેવાય, આવી બાણ વીધા
 શીખી જય; મામે કહે શું શીખે લગાર, એને બેસાડશું ઘર ખહાર ॥૨૯॥
 અલ્યા ગરીબડા આવ્ય ચાલી, બેસજો ત્યાં મોજડીયો ઝાલી; અરજુને
 જાણ્યું ભણવાનું, કાંક કરે કરમનું પાનું ॥૩૦॥ એમ જાણી કહ્યું ભાઈ
 વાર, તમ સંગ પડ્યું પાનું મ્હારું, થયો આગળ કુન્તીનો તન, એવેશુ-
 ભ માળ્યા શુકન. ॥ ૩૧ ॥ ગયા દ્રોણ ગુરૂને ધામ, કર્યો અરજુને ખહાર
 મુકામ; બીજા અશ્વ થકી ઉતરીયા, ગુરૂના ઘરમાં પરવરીયા. ॥ ૩૨ ॥
 ॥વલણ॥ અશ્વ ઉપરથી ઉતરી, ચાલ્યા અંધ કુંવાર; વ્યાસ વક્ષભ એમ
 ઓચરે, કુન્તી કુંવર ખહાર ॥

કડવું. ૩૬ રાગ સાખોની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સાંભળાવું, આધ પરવ મહીમાય; ॥૧॥ અરજીન બેઠો ઓટલા ઉપર, પો-
 હોળી પલાંઠી રાખી; દુરીયોધને ધામમાં જતાં, મોજડી બોળામાંનાંખી
 ॥૨॥ તે મોજડી ગ્રહીને રહ્યો બેસી, કુંતાજીનો તન; ગયા સહુ દુષ્ટો માળ
 ઉપર, ગુરૂ તેણે ભોવન ॥૩॥ ગુરૂજી તવ આનંદ પામ્યા, બેસાડ્યા વિવે-
 ક; પેહેલે દહાડે મંત્ર આપ્યો, લખીને અકેક ॥૪॥ દ્યો આ મંત્રને મુખ
 પાઠ કરો, તે પછી ઉભા થાવો; પાટીમાં જોયા વીના; જીભ્યાં બોલી
 જવો ॥૫॥ કૌરવ કહે વાર મહારાજ, મંત્ર ગોખે ચીત ધરી; પછી સરવ
 બોલીયા છે, મંત્ર લીધો મુખ કરી ॥૬॥ ગુરૂ કહે મુકો પાટી હેઠી, સ-
 રવ ઉભા થાવો; લખેલો મંત્ર જોયા વીના, મોઢથી બોલી જવો ॥ ૭ ॥
 તવ ઉભા થઈ બોલવા લાગ્યા, વિદ્યા તણા શાહુકાર; જેમાં લખેલું તે
 માં મુકેલું, ન નીકળ્યો ઉચાર ॥૮॥ એટલે ગુરૂ ક્રોધે ભરાયા, સાંભળી
 દ્યો સંતાન; ગાજીને ગુરૂ મંત્ર બોલ્યા, અરજીને સાંભળ્યો કાન ॥ ૯ ॥
 કૌરવ કહે આવડ્યો મહારાજ, કાલે લઈશું જોર; એમ કહી શાહુકાર
 ઉઠ્યા, અરજીન એકલો ચોર ॥૧૦॥ ઉતરીયો દુરીયોધન આગળ, પુઠે
 રહ્યા સઉ આવી; અરજીને ઉઠી છત્રપતીને, મોજડીઓ પેહેરાવી ॥૧૧॥
 પછી અધરમી અશ્વે ખીરાજ્યા, ચાલોને તતખર થઈએ; ચાલ ગરીબડા
 આગળ તુંતો બાગમાં રમવા જઈએ ॥૧૨॥ અરજીન આગળ ચાલ્યો
 દોડતો મંત્ર ગોખતો જય; કાકાના સુતને સેવક રીતે, દોડાવે નથી દયા-
 ય ॥૧૩॥ જેના તાતનું રાજ્ય ભોગવે, તેનો નહી વીચાર; એ લક્ષણ છે
 ભુકું થવાનું રૂઝવાના કીરતાર ॥૧૪॥ ઘોડા ખેલાવતા બાગમાં આવ્યા,
 રમતનો કર્યો ધંધ; ભીમ તણા ભય થકી કીધા, બે દરવાજા બંધા ॥૧૫॥
 પછી કરણે પુશ્પ તણે ત્યાં, દડો બનાવ્યો એક; સાંભળજો સહુ રીતી
 રમતની, ઉછાળું છું દડો છેક ॥૧૬॥ તે ઝીલી લેજો હાથ આવેતો, પછી
 ગમે તેને મારો; જેને વાગે તે થાય ઘોડી, સ્વાર બને મારનારો ॥૧૭॥ તે
 પછી બીજા બાકી રહ્યા તે, તમામ ટોળે થાય; ઘોડીની પીઠે થાપે
 મારી રૌ વ્રક્ષે ચઢી જાય ॥૧૮॥ સ્વાર થયેલો હોય તે પણ, ગમે ત્યાં ના-
 સવું ધારે; ઘોડી થયેલો દડો પડેલો, લેઈને ચઢાય ત્યાં મારે ॥૧૯॥ ન મારે
 બે વ્રક્ષ ઉપર, આંખલી પીપળી જેહ; તે પર ચઢેલાને મારે, તો દાવ ન
 દે તેહ ॥૨૦॥ બાકીનાને દડો મારે તેતો ઘોડી થાય; ઘોડી થયેલો કરે સ-

વારી, એ રીતે રાખો ન્યાય ॥ ૨૧ ॥ દીવસમાં ત્રણ દાવ લેવા, ચોથો
 પડે જોને શીશ; તેને માથે રહેવા દેવો, લેવો ખીજે દીશ ॥ ૨૨ ॥ એવી
 રીતે ઠરાવ કીધો, સાંભળાવ્યો ચીત ચોખે; અરજીનજી હાએહા કરે, મંત્ર
 ગુરૂનો ગોખે ॥ ૨૩ ॥ પછી કરણે દડો ઉછાળ્યો, ઝીલ્યો દુરીયોધન; સૌ
 નાઠા પણ મંત્ર ગોખ્યામાં, રહી ગયો કુંતી તન ॥ ૨૪ ॥ તેને દુષ્ટે દડો
 માર્યો, આવ્ય અલ્યા કર જોડી; ગરીબડા તારે દાવ આવ્યો, થાને તું
 મ્હારી ઘોડી ॥ ૨૫ ॥ તવ કીજાને હાથ દધને, ઘોડી થયો સતી તન; એ-
 ટલે ઉપર કરી સવારી, દુષ્ટ દુર્યોધન ॥ ૨૬ ॥ એટલે ખીજ બાકી ર-
 હેલા, દ્વેશ બુદ્ધિ મન ધારી; અરજીનજીની પીઠ ઉપર જોરમાં થાપટ
 મારી ॥ ૨૭ ॥ એકસોને પાંચ થાપટો વાગી, રૂધીર તસરો છુટી; મારીને
 સહુ વ્રક્ષે ચઢીયા, ગયો દુર્યોધન ઉડી ॥ ૨૮ ॥ ઉતરી નાઠો તવ અર-
 જીને પડેલો દડો લીધો; તાકીને દુર્યોધન ઉપર, દડો મારી દીધો ॥ ૨૯ ॥
 એટલે સરવ વ્રક્ષથી આવ્યા, શકુની બોલ્યો એમ, છત્રપતીને દડો મા-
 ર્યો, તે રાવ બકાય કેમ ॥ ૩૦ ॥ અરજીન કહે આ શું બોલો, કેવી રીતે
 ન્યાય માપુ; શકુની કહે થાવું છું ઘોડી, દાવ હું એનો આપું ॥ ૩૧ ॥
 એમ કહીને એ થયો ઘોડી, અરજીને કરી સવારી; એટલે એકસો પાંચ
 નાઠા, લગાર થાપટ મારી ॥ ૩૨ ॥ પછી અરજીન ઉતરી નાઠો, દ્વેશ મા-
 માએ ધાર્યો; કુંતી સુતની પુડે પડીને, એનેજ દડો માર્યો ॥ ૩૩ ॥ આવ્ય
 ગરીબડા થાતું ઘોડી, તવ થયો ખીજ વાર, મનમાંને મનમાં મંત્ર ગોખે
 થયો શકુની સ્વાર ॥ ૩૪ ॥ એટલે સરવે થાપટો મારી, નહી દયા લગાર;
 એ રીત અરજીન પાસે, દાવ લીધો ત્રણ વાર ॥ ૩૫ ॥ ચોથી વારનો દાવ
 આવ્યો અરજીનજીને માથે; એટલે રમત બંધ કરીને, ઘેર ગયા સૌ
 સાથે ॥ ૩૬ ॥ ખીજે દીવસે દ્રોણને ધામે, ભણવા ગયા સાર; અરજીન
 મોજડીનો ઉચકીને, બેઠો છે દ્વાર બહાર ॥ ૩૭ ॥ બે મંત્ર દીધા ખીજે
 દહાડે, તે ગોખ્યા ઘણીવાર; ઉભા થઈને બોલવા ગયા બાપતણો બુધ-
 વાર, ॥ ૩૮ ॥ ગુરૂએ ગર્જના કીધી, અરજીન સાંભળે કાન; તરત
 રૂદેમાં ચોટી ગયા, પ્રસન શ્રીભગવાન ॥ ૩૯ ॥ ઠારવ કહે કાલે શીખી-
 શું એમ કહી ઉતરીયા; અર્જુન પાસે લેવા, બાગ વીશે પરવરીયા
 ॥ ૪૦ ॥ અર્જુનને શીશ દાવ રહેલો, લીધો ખીજે દન; એ રીતે નીત્ય
 રમેને ભણે; કુંતી તણો જે તન ॥ ૪૧ ॥ મંત્ર શીખે તે ઘેર આવીને,
 લખી લે છે નીત નીત્ય; રમતાં રોજનો માર ખાતાં; રોગ થયો વીપ-
 રીત ॥ ૪૨ ॥ પીઠનાં ઉપર નારાં પડીયાં, રૂધીરને પરજય; પાટો બાંધી પેહે-

રે અંગરખું, ન જાણે. બંધુ કે માય ॥૪૩॥ એવી રીતે દુઃખ વેડીને વી-
ધા લણ્યો ખટમાસ, જેવો જોઈએ તેવો એને, થઈ ગયો અભ્યાસ ॥૪૪॥
ઘેર કોઈ જાણે નહીં માટે સ્નાન કરે નીત્ય છાનુ; એવામાં એક દહાડો નહા-
વા બેઠો સૈને અજાણ્યું ॥૪૫॥ એવે પ્રકોદર ઓચીંતાનો, જઈ ચઢ્યો
ચોકમાય; અરજીનજની પીઠ ઉપર, નારાં દીઠો ત્યાંય ॥૪૬॥ એટલે
અરજીનને જણાવ્યાવણ, નીકળી ગયો બહાર; એકાંત બેસી વાયુને સુ-
તે, મન કર્યો વીચાર ॥૪૭॥ અરજીનને દુખ ઉપજ્યું છે, રૂધીરપર ભ-
રેલું, રોગ હોય તો વાત કરે પણ, જે ઉત્પન કરેલું ॥૪૮॥ તે માટે નથી
કહેતો કોને, હું મહારો સંદેહ ખોલું; શું કરવાથી આ દુખ થયું, આજ
ચક્રીક્ષા જોવું ॥૪૯॥ એવું સમજી કાંઈ ન બોલ્યો, નર ઉઠ્યો કરીસ્ના-
ન; વસ્ત્ર પહેરીને વીધ્યા લણવા. ચાલ્યો થઈ સાવધાન ॥૫૦॥ વલણ
અરજીન લણવા ચાલીયો, ભીમસેન પુઠે જાય; વલ્લભ કહે કૌરવ ત-
ણી કરણી કેવી થાય.

કડવું ૪૦ રાગ દુહાની સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણજનમેજયરાય, વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આધપરવ મહીમાય ॥૧॥ ચાલ્યો પ્રકોદર છાનોમાનો, વી-
ચારી મનપેર, હું બીજે સ્થળ શાને ભટકું, જવું દ્રોણને ઘેર ॥ ૩ ॥
એવું જાણી દ્રોણને ત્યાં; ગયો શતીનો સુત, સામું ઘર એક બ્રાહ્મણનું,
ત્યાં, પેઠો ભમતો ભુત ॥૩॥ બ્રાહ્મણ થરથર ધ્રુજવા લાગ્યો, થઈ ગયો
તદરૂપ; ઘરમાં બેચાર છોકરાં તે, થઈ ગયાં ચુપા ચુપ ॥૪॥ ભીમ કહે
કોઈ ભય ન ધરશો, ન માંડશો બાળ રોવા; અરજીનગુરને ઘેર ભણેછે,
આવ્યો તે ચરચા જોવા ॥૫॥ તવ બ્રાહ્મણ કહે ભલે પધાર્યા. બેસાડ્યો
દૈ આસન; અરજીન. કૌરવ ભેળા થૈ આવ્યા, દ્રોણ તણે ભોવન ॥ ૬ ॥
ઓટલે બેઠો સુત સંતીનો, અશ્વથી દુષ્ટ ઉતરીયા. અરજીનને ખોળે
મોજડી મુંઝી, ધામ વિષે સંચરીયા ॥૭॥ સામા ઘરમાંથી ભીમ જુએ,
વહી આંસુની ધાર; અરેરે અરજીનનો આ દહાડો થયો ઉદાશ અપાર ॥૮॥
એવે સરવ ભણીને ઉઠ્યા, ઉતર્યા માળથી હેડા; અરજીને આપી મો-
જડી પછી, અશ્વ ઉપર સૌ બેડા ॥૯॥ અરજીન એકલો ચરણ ચાલે,
ઘોડા ઘણા છે ઘેર; પણ પાપી એને ન બેસાડે, વણુ ઝેરનું છે ઝેર ॥૧૦॥
પુંઠળ ભીમસેન જોવા ચાલ્યો, જોવું હવે ક્યાં જાય; રમત રમવા આવી-

યા સૌ, પેઠા બાગની માંચ ॥ ૨૧ ॥ દરવાજાનો બુધ કીધા, લીમ રહ્યો
 એક બહાર; એણે જાણ્યું મહીં શું કરે છે, તે જોઉં સારોધાર ॥ ૧૨ ॥
 એમજાણીને બાગને કીલ્લે, ફરીતે દીઠી વ્રક્ષ ગટા; તવ તે કીલ્લાપર ચ-
 ડી બેઠો, સંતાયો જ્યાં સાંખી લટા ॥ ૧૩ ॥ એવામાં દુરિયોધન બોલ્યો,
 થા તું ગરીબડા ઘોડી, મંત્ર ગોખતો અરજીન આવ્યો, ઘોડી થયો કર
 જોડી ॥ ૧૪ ॥ એટલે ઉપર પાપી બેઠો, આવ્યા છે દાહડા માઠા; ખીજએ
 દોડીને થાપટો મારી. વ્રક્ષ ઉપર સહુ નાઠા ॥ ૧૫ ॥ આંખલી પીંપળીએ
 ચઢી ગયા, જોયું લીમે દ્રષ્ટી; અરેરે મારા કંગાલ ભાઈને, ઘણીજ દેહે
 કષ્ટી ॥ ૧૬ ॥ વાગ્યા ઉપર વાગ્યા કરે તે, નારાં પડે શી નવાઈ; એવે ઘો-
 ડીથી ઉતરી નાઠો, દુર્યોધન બાગમાં ॥ ૧૭ ॥ અરજીને તવ દોડો માર્યો,
 વાગ્યો દુરિયોધન; એના વતીનો દાવ લીધો, દુષ્ટ દુસ્થાસન ॥ ૧૮ ॥ અર-
 જીને તવ કીધી સ્વારી, જીએછે સકળ સાથ; દુસ્થાશનને કોઈ ન મારે,
 નાઠા અરાડી હાથ ॥ ૧૯ ॥ તે પછી ઉતરી અરજીન નાઠો, દુસ્થાશને દાવ
 ધાર્યો; પુઠંગ દોડી કુંતા કુંવરને, દડીમ દોડો માર્યો ॥ ૨૦ ॥ એટલે અર-
 જીન રડવા લાગ્યો નથી રમ્યાનો ભાવ; દુર્યોધન કહે કેમ રડેછે, થા ઘોડી
 લાવ્ય દાવ ॥ ૨૧ ॥ અરજીનજી કહે નથી રમવું; માર મને બહુ દો છો;
 તમો તમારે એક એકનો, દાવજ માંથે લ્યો છો ॥ ૨૨ ॥ પોતાનાને મારતા
 નથી, પક્ષ કરોછો અપાર, માટે મ્હારે નથી રમવું, નથી ખમાતો માર
 ॥ ૨૩ ॥ દુર્યોધન કહે ભોગ તારા, દાવ દેવા અહીં આવ્ય, તારાવતી દાવ
 લેનાર હોયતો, સુખરૂપે બોલાવ્ય ॥ ૨૪ ॥ તવ લીમે જાણ્યું ભણું થયું,
 ઠીક વધા વચન; કોટ ઉપરથી ઉછળી પડ્યો, બાગમાં વાયુતન ॥ ૨૫ ॥
 દુષ્ટ જનોએ લીમને દીઠો, દીવશ વાંકા થયા; આંખલીએ ને પીંપળીએ
 સૌ, કૌરવ ચઢી ગયા ॥ ૨૬ ॥ એટલે અરજીને એમ વીચાર્યું, ભલે આ-
 વ્યો લીમ ભાઈ, નીત્ય આ રીતે રમતાં રમતાં, મરત શું માર ખાઈ
 ॥ ૨૭ ॥ ભવીશમાં હતું તેટલું ભણ્યો, નીરવરણીમાં પેઠો, આશીઆળો
 થઈ આવો જઈને, એક કોરાણે બેઠો ॥ ૨૮ ॥ એટલે બોલ્યો વાયુનો
 નંદન, ભાઈ રમ્યાનો ભાવ; ઉતરો હેઠા કૌરવ લોકો, હું આપું છું દાવ
 ॥ ૨૯ ॥ દુર્યોધન કહે ભુલ્યા ચુક્યા, શું કહું મુખ કથી, ક્ષમાકરીને જવો
 પાછા, દાવ જોઈતો નથી ॥ ૩૦ ॥ લીમ કહે બહેવારે દેવો, હું નીત્ય રમવા
 આવું, લ્યો દાવ અરજીનની વતીનો, ઘોડી તમારી થાવું ॥ ૩૧ ॥ કૌરવ
 કહે કરો કૃણા, કરગરીએ કર જોડી; કાળજી કંપવા લાગ્યું અમારું,
 નથી જોઈતી ઘોડી ॥ ૩૨ ॥ લીમ કહે કે બાળક કેરું, કેહેવત છે આ

જુગે; અરજીનને શીશી દાવ રહે તો; ઘંટી પીપળો ઉગે ॥ ૩૩ ॥ કૌરવ
કહે કેહેવત ખોટું; શીદ મરો છો મથી; તમારો ગયા વીના અમે તો;
ઉતરવાના નથી ॥૩૪॥ એવું સાંભળી ભીમ કોમ્પો, કળકળીયો મન
સાથ; કટી કશીને દંત ડશીને, વ્રક્ષાને દીધી ખાથ. ॥૩૫॥ જે આંખલીને
પીંપળી છે, તે પર પ્રાક્રમ માંડ્યાં, હય હયાધી બળ કરીને, બે વ્રક્ષ
ખેંચી કહાડ્યાં ॥૩૬॥ બે ઘટીકા લગી બાગમાં નાચ્યો, પછી વધો વ-
ચન; હજી ઉતરો કહ્યું માનીને, ઉંધ બુદ્ધી અંધ તન. ॥૩૭॥ કૌરવ કહે
ઉતરીએ નહી, તોપણ કરશે કેર; ઉતરીશું હેડાતોએ પણ, નથી જવાના
ઘેર ॥૩૮॥ માટે દયાલાવી દા મુકી, બાગમાંથી સંચરો; નહી તો અમા-
રો ઉપાય નથી, કરવું હોય તે કરો. ॥૩૯॥ ભીમે જાણ્યું કે ભરાયો મુ-
ખત ઉતરશે નહી સીધા; આંખલી પીંપળી બે ભુજ વિશે, ભુજવાં
ભુજવાં લીધાં. ॥૪૦॥ રાતો તાતો બહુ મદમાતો, ભાઈતણી દાઝ કહાડે;
બે ભુજના વ્રક્ષે આઘાં કરીને, માંહીઓમાંહી પછાડે. ॥૪૧॥ ડાળેડાળું
પાંખડેપાંખડું, જૈં એકએકને અડે; થાય સપાટો વાગે ઝપાટો, અરબડી
હેડા પડે. ॥૪૨॥ વાગે લાગે લાગેને હાડ ભાગે, ખંખેરી ખોડો કાહાડ્યો;
ઝુડી ઝુડી નીચે નાંખે જાણે, આંખો વેડવા માંડ્યો. ॥૪૩॥ એકસો છએ
ધરણ હજ્યા, વ્રક્ષતણો માર દીધો; પછી પડેલાને વીણી લાવી, ઢગલો
ભેળો ઝીધો. ॥૪૪॥ પછી ગયો અરજીનની પાસે, કટી કશીને ખાંધે, જૈં
નરનુ પાંગોઠું ઝાલી, બેસાડી લીધો ખાંધે. ॥૪૫॥ કોટ કુદી બહાર પડી-
ઓ, બે પંથ આવ્યાછેક; અરજીનને ખાંધેથી ઉતારી, માર્યો તમાચોએક
॥૪૬॥ આ પંથે જ ઘેર આપણે, હું કાકા ઘર જવું; દિકરા એના મરવા
પડ્યાછે, વધામણી ખાઈ આવું ॥૪૭॥ એમ કહીને ઘેર મોકલ્યો આપગયો
રાજમહેલ; ધત્રાપરને કહ્યું જઈને; તમે સુતની જુઓ સ્હેલ ॥૪૮॥ બા-
ગને વિશે સોએ ભાઈ, વ્રક્ષો ઉપર ચડીયા; ઊતારે ઊતર્યા ન હેડા, વા
વાયોને પડીઆ ॥૪૯॥ ઝડપ જવો નહીંતો મરશે, જશે તમારું નામ;
અંધ કહે હું સમજ્યો બેટા, તારું કરેહું કામ ॥ ૫૦ ॥ એવું સાંભળી
ભીમ ચાલ્યો, ગયો પોતાને ઘેર. અરજીન જૈંને ઘેર બેઠો છે, કહી નથી
કાંઈ પેર ॥૫૧॥ એટલે ભીમે કહ્યું માતાને, ક્ષમા કરો હું રાંક, ભુલ્યો
ચુક્યો માફ કરજો, આજ પડ્યો મમ વાંક ॥ ૫૧ ॥ કુંતા કહે કે વાંક
પડ્યા વણ, કેમ કહું કુઆર; ભીમ કહે કેમ અરજીનજીએ, નથી કહ્યા
સમાચાર ॥ ૫૨ ॥ એમ કહી અરજીનને ઝાલ્યો, ઘાલ્યો બગલનિ માંચ,
અંગરખો ઉંચો કરીને, પીઠ બતાવી ત્યાંચ ॥ ૫૩ ॥ કુંતા ધરમ

વીરમય પામ્યાં, આતે શું કહેવાય; લીમ કહે મા ડાહયો દીકરો, લણા
આવ્યો વિધાય ॥૫૪॥ ગુરને ઘેર લણીને પાછા, બાગમાં ખાતાતા માર;
ત્યાં જઈ મેં કૌરવોને કુટ્યા, ખામી ન રાખી લગાર ॥ ૫૫ ॥ કુંતાજી
કહે ભલે કુટ્યા, ખુશી થયું મુજ મન, તુજ પ્રતાપે જીવતો રહ્યો અ-
રજુન મારો તન ॥ ૫૬ ॥ વળણુ ॥ તુજવડે એ ઉગર્યો, એરે મ્હારા
તન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણો શ્રોતા જન ॥

કડવું ૪૧ રાગ ચૌપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણુ જનમેજે રાજન; બોલ્યા અરજુન
જેડીને હાથ, તમો સાંભળજે માત બ્રાત ॥૧॥ વેઠ્યા દુખના દીવસ એ
વા, પર પેટની વિદ્યા લેવા; ભણ્યો ભવીશમાં હતું જેહ, હવે ન કરે દુ-
ષ્ટનો સ્નેહ ॥૨॥ એમ કહી રહ્યાં સહુ છાના, પડ્યા બાગમાં સુત આં-
ધળાના, તેથી અંધે કરી આગનાય, સહજ શેવક મોકલ્યા ત્યાંય ॥૩॥
દીધેલા દરવાજે અડીયા, મુકી નીસરણી કોટે ચડીઆ; પછી બાગ વી-
શે ઉતરીયા, દરવાજા ઉઘાડા કરીયા ॥ ૪ ॥ ગયા શેવકો કૌરવ પાસે,
કૈક માંદાને કૈકને શ્વાસ. હતા ભેગા તે છુટા કીધા, નાંખી ડોળીયો ખાંધે
લીધા ॥૫॥ સૌને સુવાડ્યા એક મુકામ; ઢાળી ખાટલો સુતા તમામ,
કર્યા ઔશદ અપરમપાર, થયો બે માસે સૌને કરાર ॥૬॥ હરેફરે એવા
ડીક થયા; પાછા ભણુવા ગુરુ ઘેર ગયા, ત્યારે બોલીઆ દ્રોણાચાર. હ-
વે નહી ભણાવું લગાર ॥૭॥ ખટમાસ ભણાવ્યા તમને, તેની આપો
પરીક્ષા અમને, બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એવું, માગો તેવી પરીક્ષા દેવું
॥૮॥ દ્રોણ કહે નથી લેવી હાલ, આપો પરીક્ષા આવતે કાલ, આપણા
નગ્રથી ગાઉ બેય, ત્યાંતો જોજનીયો વડ છેય ॥૯॥ લાંબો પહોળો છે
ગાઉ ચાર; તેની નીચે જવું નીરધાર; વડથડ સરસું સિંહાસન, મુજમા
ટે કરો આસન ॥૧૦॥ આસપાસ ખીછાનાં નાંખો, ખીજને બેસવાનું ત્યાં
રાખો; પડો વગડાવ્યો ગામની માંય, કાલે જોવા આવે સહુ ત્યાંય ॥૧૧॥
બહાણું વાતામાં તતખર થાવું, વાજતે ગાજતે ત્યાં જવું; જેમ શોભા
વધેરે તમારી, તેવી ઉપમા કરજે અમારી ॥૧૨॥ કહે દુરીયોધન મ્હારા
જ, છીએ શીખ્ય તમારા ઝાઝા, પંસા પુંજથી પણ તાજ, વધારીશું
તમારી માઝા ॥૧૩॥ કહી કૌરવો ચાલ્યા ઘેર, કરી પરીક્ષા દેવાનીપેર;
ઉડેરો ગામમાં વગડાવ્યો, સૌને સમાચાર કેવરાવ્યો ॥૧૪॥ દ્રોણે દીધે-

હી વિધાની દિક્ષા, તેની રાય આપે છે પરીક્ષા; જેને જેવાની હોય ઇ-
ચ્છાય, જને જેજનીયો વડ જ્યાંય ॥૧૫॥ એમ કરતાં રૂજની જય;
ખીજે દીન પરીક્ષાનો થાય; કરી આજ્ઞા દુરજેધન, સોનાનું મોકલ્યું સીં
હાસન ॥૧૬॥ વડ થડે જઈ મેલ્યું, કર્યું સાફસુફ સા પાથરેલું; પછી
કૌરવ થયા તૈયાર, પેહર્યા પોષાક શુભ શણગાર ॥૧૭॥ લાવ્યા વાજંત્ર
અપરમપાર, સાથે સેન્ય ક્ષોણી અગીયાર; ભીસ્મ વીદુરને કપાચાર
વળી ગામના શેઠ શાહુકાર ॥૧૮॥ ઉભા ગુરૂ તણે ઘેર આવી, એક સુ-
ખપાલ ત્યાં મંગાવી; તેમાં બેસાડ્યા ગુરૂનેસાર, ખાંધેલીધીતે કૌરવચાર
॥૧૯॥ તવ જેવાને સરવ ભરાય, કૈક પહેલેથી વડ કને જય; જેવા
મોટે જગો રાખી પડીયા, કૈક અવર વૃક્ષોએ ચડીયા ॥ ૨૦ ॥ એવી રી-
તે મચ્યું ધમશાન, વાગ્યાં ગુરૂને ઘેર નીસાન; વાગે વાજંત્ર અપરમપાર;
કાને સંભળાય નહીં લગાર ॥૨૧॥ વલણ ॥ વાગે વાજંત્રો ઘણાં, કાને
નવ સંભળાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખે ઓચરે; સાંભળજે શ્રોતાય ॥

કડવું ૪૨ રાગ ધમાસની ચાલ.

ડુડંભી ગડગડેરે ॥૧૬॥ બોલ્યા વૈશમપાયેવચન, સાંભળજનમેજેરા
જન; થયા ગુરૂ ઘણા પરસન, કે ડુડંભી ગડગડેરે ॥૧॥ વાગે દોલમરદંગને
તાલ, આગળચાલે શાણા ધીમી ચાલ; ઘણા ઉંડે અખીલગુલાલ કેડુડં-
ભી ગડગડેરે ॥૨॥ વાગે રામદોલ પરધમ કાંશી, સરોદા સરણાધને ઢાશી;
જીએ નારીયો રહીને ત્રાંશી, ડુડંખીગડગડેરે ॥૩॥ ઘણા અનુચર ચંમર
ઢાળે, આગળ છડીદાર નેકી બોલે; ખની શોભા ત્યાં સુરપતી તોલે કે
ડુડંભી ગડગડેરે ॥૪॥ ધીમે ધીમે ગયા નચ જહાર, ક્રીધી ઉતાવળ અ-
પાર; આવ્યો જેજનીઓ વડ સાર. કે ડુડંભી ગડગડેરે ॥૫॥ વલણ ॥ જે
જનીએ વડ આવીયા, આનંદ ઉપજ્યો મન. દ્રોણાચાર વલ્લભ વહે, જે
બેઠા આસન ॥

કડવું ૪૩ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, શુણુ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું આધપરવ મહીમાય ॥૧॥ આસન ઉપર ગુરૂ ખીરાજ્યા, વ-
ડને થડે હુક્કાસ; એટલે સરવ નચના લોકો બેસી ગયા ચોપારા ॥ ૨ ॥

એક જથે રાજવંશીઓ બેઠા, દેખાય શોભા અપાર; એટલે કુંતા મા પ્રત્યે બોલ્યા ધર્મ કુમાર ॥ ૩ ॥ સાંભળો માતા છે સુખ દાતા, ઘો આગના ત્યારે થૈએ; જોજનીઓ વડ જવાને માટે આપ કહો તો જૈએ ॥ ૪ ॥ કુંતાજી કહે કુંવર મહારા, સુખરૂપે ત્યાર થાવો; એકલા લીમનેધે-ર મુઠી જોવાને સાર જાણો ॥ ૫ ॥ લીમ કહે ઓ માવડી મહારી, દયા ધરો કાંઈ ઉર; શા સાર મને ના કહો છો શી છે મહારી કસુર ॥ ૬ ॥ કું-તા કહે કાંઈ કસુર નથી, પણ નહી સ્થીરચીત; સભામાં દેખે દુરીયો-ધનને થાય મતી વીપરીત ॥ ૭ ॥ લીમ કહે કાંઈ નહી બોલું, બ્રાત મને લે ચાલો, ન હોય વીશ્વાસ માહરો તો બે ભાઈ બે ભુજ ઝાલો ॥ ૮ ॥ ધરમ કહે આવવા દો, ઓરે મહારી માતા; કુંતાજી કહે જાઓ બેટા, રહેજો સરવ સાથ ॥ ૯ ॥ એવી આપી આગના કે, નીકળી સંગે ચાલ્યા ધરમને અરજીનજીએ, બેભુજ લીમના ઝાલ્યા ॥ ૧૦ ॥ આગળ શેદેવપાછળ નીકુળ, ચાલ્યા શોભા કરી એવી, લીમ કહેછે જુઓ માતા, શાય ખી મહારી કેવી ॥ ૧૧ ॥ ચાર ચાર ચાકર જોડે ચાલે, વચમાં રાજ તુ-લ્ય ડોલું; એટલે ધરમે આંખ કહાડી, લીમ કહે નહી બોલું ॥ ૧૨ ॥ એમ કરીને ગયા સભામાં, વીદુરે દીઠા તન; માન્ય દધને બોલાવીયાને બેસાડ્યા દેઘ આસન ॥ ૧૩ ॥ લીસ્મ પીતા પણ થયા રાજ, બેઠા સભા સહુ જન; એટલે દ્રોણે તેડ્યો સભામાં, રાજ દુરીયોધન ॥ ૧૪ ॥ તવ સ-ભામાં આવી ઉભો. એટલે બોલ્યા દ્રોણ, બાણવિદ્યા મેં ભણાવી તેની દેછે પરીક્ષા ડોણ ॥ ૧૫ ॥ છત્રપતી કહે આપું પરીક્ષા, જેવી માગશો તે-વી, ગુરુ કહે કે કરી બતાવો એવી પરીક્ષા લેવી ॥ ૧૬ ॥ છત્રપતિ કહે ભલે મહારાજ જે જોઈએ તેમગાવો; ગુરુ કહે ઘડો વ્રતીકાનો, કાચોને કાચો લાવો ॥ ૧૭ ॥ દુરીયોધને સ્વાર મોકલીયો, કુંભ કાચો જઈ લા-વ્યો, હવે મહારાજ શી આગના છે, મંગાવ્યો તેકુંભઆવ્યો ॥ ૧૮ ॥ ગુરુ કહે સહુ સભા સુણો, કુંભનું રક્ષણ કરવું; ભાગે નહી તેવીયુક્તિ કરી ને, ભુજમાં લે જળ ભરવું ॥ ૧૯ ॥ પછી એ ઘડાને ઉછાળી દેવો, ગગ-ન ચાલ્યો જાય; તે પછી ખાંધેથી ધનુષ લેવું, ચઢાવવું સભામાં ॥ ૨૦ ॥ તેના ઉપર બાણ લેવું; મંત્ર ભણીને એક; તે બાણ ઉંચુ જતામાં તે-ના, બાણ બને અનેક ॥ ૨૧ ॥ વડ વીશે તેનો થાય ફેલાવો, મંત્રથી દૈવ ત દાખે, નહાનું મ્હોટું કુંપળ શુદ્ધાં, પત્ર વીધી નાંખે ॥ ૨૨ ॥ પછી જે રીતે બાણ વધેલાં; તેરીતે ઘટતાં જાય; હેવટ બાણ બને એકનું એક, આવે સભાની માંય ॥ ૨૩ ॥ સકળ સભાના દેખતાં તે, બાણ ભાથામાં

પેશે; એટલે ગગન ગચ્છેલો ધડો; હાથમાં આવીને બેસે ॥ ૨૪ ॥ તે ધડો
મારી આગળ મુકી, મુજને પડે પાય; તે વિધારથી માહરો ઠરે, આશીશ
દેા સભામાં ॥ ૨૫ ॥ સાંભળી રાજ વિસ્મય પામ્યો, આ કેમ માનીયે
સાચું; પાણી કેમ કરીને ભરીયે, કુંભનું ઠીકરું કાચું ॥ ૨૬ ॥ એમ જ-
ણી મામાને બોલાવ્યો, આ વાત કેવી થીધેલી; મામો કહે એ ગુરૂનું ગ-
પ્પુંછે; કાંક ભાંગ પીધેલી ॥ ૨૭ ॥ કરણે કહ્યું એમજ દીસે, ગુરૂ તણું
ચીત ચાલ્યું; દ્રોણે એવું સાંભળ્યું તવ, તરત નીચું ઘાલ્યું ॥ ૨૮ ॥ અ-
રેરે આ દુષ્ટો શું બોલ્યા, સભા મેં શીદ ભરાવી; અનેકમાં મહારી
આખર લીધી, ભાંગ પીધેલી ઠરાવી ॥ ૨૯ ॥ એટલે આવ્યો દુષ્ટ
દુસ્યાશન, બોલીયો મર્મ વચન; ગુરૂ મહારાજ ઘેર ચાલો, રાતાં થયાં
લોચન ॥ ૩૦ ॥ તેમ તેમ ગુરૂને મ્હા માહું લાગ્યું, વીષ હોય તો ખાવું;
ઓ પ્રથવી મા માગ દેતો, તારામાં સમાઈ જવું ॥ ૩૧ ॥ કુળતીને વિધ્યા
ન દેવી, દેવો નહી સુભ બોધ પ્રથમ તો શીખે કે સુણે, પુઠે કરે વીરોધ
॥ ૩૨ ॥ કુપાત્રોને વિધ્યા ભણાવી, મારે જીવી શું કરવું; મરકરી મહારી
થઈ સભામાં, સાગરમાં પડી મરવું ॥ ૩૩ ॥ વલણ ॥ સાગરમાં જઈને પ-
ડું, એમ કરે રૂદન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે. આંસુ વહે લોચન ॥

કડવું ૪૪ શીક્ષા શાણાને એ રાગ.

જઈ પડું તે સાગર માંયરે, હવે હુંતો શું કરેરે; ॥ ૧ ॥ દ્રોણ ગુરૂએ
કલ્યાંત માંડ્યું, દુષ્ટોને દીધી વીધાયજ; સભામાં લાવ્યો લાવી બનાવ્યો
કરાવી જગ નીંદાયરે ॥ હવે ॥ ૧ ॥ મેં જાણ્યું મારા સારા નીવડશે,
વીધા ભણાવેલા પ્રાણીજ; છેવટ મહેનત છુટી પડીને, સઘળું થયું ધુળ
ધાણીરે ॥ ૨ ॥ શુકતીમાંતો રૂપું ભાસે, પણ તેતો મીથ્યાયજ; તેવા
મુજને કૌરવ ભાસ્યા, તેણે શું રૂળ થાયરે ॥ ૩ ॥ ઝાંઝવાના જળ દુર-
થી દેખી, ત્રસાવત જન જાયજ; તેણે તરસ કદી ન છીપે, તેવી ગતી
મારી થાયરે ॥ ૪ ॥ ખોટું નાણું ચળકે ઝાઝું, તેથી લાગે મોહજ; ભર્યા
બજારમાં વટાવવાથી, નીપજે મ્હોટો દ્રોહરે ॥ ૫ ॥ ભંગી ઠરા-
વ્યો ભરી સભામાં, પાડુ મારી કાયજ; એવું જોઈને ઉદાશી પામ્યા.
વીદુર ભીસ્મ પીતાયરે ॥ ૬ ॥ ૬ દુઃખ ગુરૂનું દેખીને અરજી નેત્રમાં
લાવ્યો નીરજ; મ્હારા ગુરૂજ લજ્યા જાય છે, સાંભળો ધરમ વીરરે,
॥ ૭ ॥ એ ગુરૂની હું લણ્યો વીધ્યા, દુઃખવેળા મ્હારે જણજ; ૧૬

વીંધવા મુને આજ્ઞા દોતો, સભામાં ઉભો થાવુંરે, ॥૬॥ ૮ ॥ લીમ કહે
એ મુસ્કલ કામ છે, કોહોતો દૈવત દાખુંજ; પાંદડા વીંધવાની પંચાત
નહી બધો, વડ ઉપાડી નાંખુરે. ॥૬॥૯॥ તવ ધરમ કહે બેસોને વીરા
ગુણ ગોવીંદના ગાવોજ; અરજીન વીરા કુળના હીરા, ઉઠો તમે ઉભા
થાવોરે. ॥૬॥૧૦॥ પાપના કામમાં પાછા પડવું, ધર્મમાં આગળ ધાવુંજ;
કાંઈક કરતાં બ્રાહ્મણ ઉગરે, તેથી કબુલ હું થાવુંરે. ॥૬॥૧૧॥ વળણું.
કબુલ થાવું વીરલા, જોઈ બ્રાહ્મણનું દુઃખ, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે,
થઈ આગના સત્ય મુખ.

કડવું ૪૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ અરજીનજીને આજ્ઞા દિધી, ધ-
રમે જેણી વાર, એટલે સભા વીશે, ઈન્દ્ર તણો કુંવાર ॥ ૨ ॥
ગુરને નમસ્કાર કીધો. આજ્ઞા દો મહારાજ; તમારે એટલે બેશી ભ-
ણ્યો છું, પ્રભુ કરાવશે કાજ. ॥૩॥ એટલે જોયું અરજીન સામું, મન કર્યો
વીચાર; પાસેના નાડા આ અળગાનો, શો વળે શુકરવાર ॥ ૪ ॥ ન-
જક બેશી વિદ્યા ભણેલા, તેથી ન થયું કામ; તો આ એટલે બેશીને
શીખ્યો, તેની શું ચાલે હામ, ॥૫॥ એવું સમજી નીચું જોયું, આપી
નહી અજાય; એટલે અરજીન પ્રત્યે બોલ્યો, જે દુરીયોધન રાય. ॥ ૬ ॥
કદી નહીને તે તદન બોલ્યો, કેમ ઉઠ્યા અર્જુન, અર્જુને જાણ્યું અર્જુન
કહ્યો, તે લીમભાઈનું પુન્ય. ॥૭॥ લીમના ભયથી માન્ય દેઈને, પુછ-
વા લાગ્યો એમ; સભામાં આવીને દ્રોણ ગુરની, આજ્ઞા માગો કેમ ॥૮॥
અરજીનજી કહે હું વડ વીંધુ, જે આપે અજાય; ગુરજે નથી બતાવ્યું
ખોટું, સાચી છે વીધાય. ॥૯॥ પાપી કહે તમે બહુ ડાહ્યા, કામ કરો તો
સાચા; છોટે બેઠેલાથી કામ થવાનું કને બેઠેલા કાચા. ॥ ૧૦ ॥ તે કરતાં
આજ્ઞા અપાવું, તે પછી આયુધ ધરવું; તે છતાં કારજ થાય નહીં તો,
તમારે શું કરવું. ॥ ૧૧ ॥ અરજીન કહે આજ્ઞા ગુરની, અપાવો ધરી
હુંશ; બાણ અપાવો કરણ કેરાં, તેની સંગ ધનુષ. ॥ ૧૨ ॥ એટલું અ-
પાવો મુજને તો, કારજ મ્હારે કરવું; તેમ છતાં કામ થાય નહીં તો, જે
કહો તે શીશ ધરશું, ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધન કહે અપાવું આજ્ઞા, આયુધ
કર્ણના આપું, તેમ છતાં કામ થાય નહીંતો, બે કાનને નીક કાપું. ॥ ૧૪ ॥

અરજુનજી કહે કબુલ મારે, બે કાનને નાક કાપો; દુરીયોધન કહે ધર્મની
પાશે એટલું લખાવી આપો ॥૧૫॥ એટલે અરજુન ધરમ પ્રત્યે, ન-
મીને બોલ્યો એમ; તાંબાને પત્રે લખીને આપો, છત્રપતી કહે તેમ ॥૧૬॥
ધરમ કહે વીરા મારા, કયાં મુખતે ચઢી મતી; સરત બકીને કામ ન કર-
નું, સરપાવ લેવો નથી ॥૧૭॥ આપણુ તો બ્રાહ્મણને માટે, ઉભા થયા
કામ કરવા; અરજુન કહે નહીં લખી આપોતો, પ્રાણ મારે પરહરવા ॥૧૮॥
ભીમ કહે લખી આપો બંધુ, સૌ પ્રભુ કરસે સાર; નહીં કામ થાયને નાક
કાપે, તો સોયેને મારું ॥૧૯॥ ધરમ કહે કાંઈ ન થાયે, મ્હારી વટેલી
વાણ; તે લેખથી ઉલટો તું ચાલે, કાઢું મારા પ્રાણ ॥૨૦॥ અરજુન ક-
હે મારાં કપાશે, તમારે શા સંતાપો, ઉઠેલો હવે હેઠા ન બેસું, દસ્તાવેજ
લખી આપો ॥૨૧॥ એટલે ધરમે પત્ર લીધું, લખી આપ્યું તે કામ;
અરજુન કહે ગુરૂ પ્રતાપે ઇશ્વર કરશે કામ ॥ ૨૨ ॥ એમ રાજી થઈ દીધો
દસ્તાવેજ, જીવે સભાનો સાથ; સંત્યવાદીએ શોંખી દીધો, દુરીયોધનને
હાથ ॥૨૩॥ દુરીયોધન કહે મામા મ્હારા, પત્ર દેકાણે કરો; અરજુનના
નાક કાન કાપવા ઘશી મુકજે છરો ॥૨૪॥ એમ કહીને પત્ર આપ્યું,
વીપ્રીત એની બુધ; કરણની કનેથી અપાવ્યાં, અરજુનને આયુધ ॥૨૫॥
એટલે અરજુન રાજી થયો, કટી કશીને બાંધે; બાણનો ભાથો ધનુષ મ્હો-
ટું, ભેરવ્યું ડાભી બાંધે ॥૨૬॥ કરણ કહે ઓ દુરીયોધન, બનવાના
ગુરૂ દ્રોણ, ધનુષ મ્હારું ત્રૈણ લોકમાં, ચડાવે એણું કોણ ॥ ૨૭ ॥ દુષ્ટ કહે
મુજને પણ નીશ્ચે, મીથ્યા ચઢ્યો છે છાક; ભરી સભામાં બેઠો છે ખોવા,
બે કાનને એક નાક ॥૨૮॥ એવી વાતો કરતા ચાલ્યા, ચાર જણા ચં-
ડાળ; આગના અપાવાને ચાલ્યા, ગુરૂ કને તતકાળ ॥ ૨૯ ॥ ઓરે
મ્હારાજ આગના આપો, અરજુનજી કરે કામ, દ્રોણગુરૂ ઉંચું નવ જી-
એ, બોલે નહીં તે કામ ॥૩૦॥ દુરીયોધન કહે નહીં બોલે, તો પગ પાછા
ભરીએ, મામો કહે પરાંણે બોલાવો, ગોદમગોદા કરીયે ॥ ૩૧ ॥ કરણ
કહે આગનાં આપો; ઓરે ઓ દ્રોણાચાર, એટલે ગોદો મારીને બોલ્યો
અંધ તંણો કુંવાર. ॥૩૨॥ એટલે ગોદો બોલ્યો મામાએ; વચન રાયનું
થાપો. થશે તો થશે નહીં તો રેહેશે, આગના તમે આપો ॥ ૩૩ ॥ એટ-
લે હલાવ્યા દુશ્યાસને, આપી દો આગનાય; તવ ગુરૂ ગભરાયા ધણા
વીચાર્યું મનમાં ॥૩૪॥ અરજુનથી કદી કામ ન બને, તો વેણુ મ્હારું
જય; એમ જણી આગના ન આપુ તો ઘણી ગોદાગોદ થાય ॥ ૩૫ ॥
એણું વીચારી દ્રોણ બોલ્યા, પુન્ય મ્હારું બહારે ધાળે; અરજુનજી આ-

ગના આપું છું, કામ તારાથી થજે ॥ ૩૬ ॥ અરજુનજી કહે શીશ ચ-
ઢાવું, ફળજે વેણ તમારું; હાથ જોડીને ઉભો સભામાં, પ્રભુજીને પો-
કારું. ॥૩૭॥ વળણું ॥ પ્રભુને પોકારવા, ઉભો જોડી હાથ; વ્યાસ વક્ષલ
મુખ ઓચરે, સમરે દીનાનાથ.

કડવું ૪૬ રાગ ખમચાથી છાયા.

ઓ સત્યના સંગાથી રે રે રે હો, ઇશ્વર લજ્યા રાખજેરે. ॥ ટેક ॥
બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજન; અ-
રજુનજી તો કરે છે પ્રભુનું સ્તવન ॥ ઓ સત્યના. ॥૧॥ પ્રભુ લજ્યા રા-
ખવા શવરીના જમ્યા બોર, કુબ્જકેરું ચંદન લીધું ક્રીશોર; વડ વીંધ્યાનું
નથી મ્હારામાં જરા જોર ॥ ઓ સત્યના. ॥ ૨ ॥ શીવની લજ્યા સાડ
મોહની રૂપ ધરીયું, દેવની લજ્યા સાડ ઝાળધર રૂપ કરીયું, શલ્યાની
તો અહલ્યા ખનાવી મ્હેણું હરીયું ॥ ઓ સત્યના. ॥૩॥ પ્રભુ એવી લ-
જ્યા સૌ સેવકોની રાખી, આ વેળાએ દેવત ઘો રાખી; કરજો કારજ
શોભા તમારી છે આખી ॥ ઓ સત્યના. ॥ ૪ ॥ પ્રભુ નથી ઉડયો હું
જસ લેવા કાજ, દેહ ત્યાગ કરતાતા ગુરૂ મ્હારાજ; માટે મારા દલડામાં
ઉપની છે દાજ ॥ ઓ સત્યના ॥૫॥ જોવા સાડ ભરાયાં જન સારાં સારાં,
દુષ્ટે લખી લીધાં છે નાક કાન મ્હારાં; મ્હારાં જશે તો હું જાણીશ ગયાં
તારાં ॥ ઓ સત્યના. ॥૬॥ પ્રભુ દીનખંધુ છે દયાળુ ગોપાળ, લાગ્યો ટેક
જોઈ સંસારી ગટમાળ; નાક જશે તો હું કરીશ માલરો કાળ ॥ ઓ
સત્યના. ॥૭॥ વળણું ॥ એવી ત્યાં સ્તુતિ કરી, ત્યાગ કર્યો અભીમાન;
વ્યાસ વક્ષલ વાણી વદે, રીજ્યા શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૭ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; સ્તુતી ક્રીધી
પ્રભુની અપાર; કર્યો ગુરૂને નમસ્કાર ॥ ૧ ॥ પછી ભીશમ વીદુરને નમી
યો, દેખી વીવેકી જનોને ગમીયો; કર્યો સર્વ સભાને જીહાર, દીધી આ-
શીશ સહુએ અપાર ॥૨॥ દેખી બોલ્યો દુરીયોધનરાય, મામા કામ થશે
કે નહી થાય; સુણી મામો બોલ્યો મુખ વાણી; કાચા કુંભમાં કેમ રહે
પાણી ॥૩॥ જળ રેડતામાં ભાગી જશે; કુંભ ટળીને કાદવ થાશે; સુણી

છત્રપતી થયો ખુશી, કુંભ લીધો કુંતી સુત હુંશી ॥૪॥ વજ્રમંત્ર લણ્યો
મુખ એવો, તવ કુંભ થયો વજ્ર જેવો; પછી અરજીન વધો વચન
જળ લાવી રેડો રાજન ॥૫॥ એમ કહી ભજ્યા દીનાનાથ, ઘડો ગ્રહણ
કર્યો બે હાથ. ॥૬॥ બોલ્યો મામો ઉડો રાય મહારા, કરો ઉંચેથી જૈ જ-
ળધારા; વાગે ધાર કાચો કુંભ ભાગે, જોઈ મુજને આનંદ લાગે. ॥ ૭ ॥
ઉડ્યો ગાગેર લૈ રાજન, કરી જળધાર દુરીયોધન; ભરાયો ઘડોને પડ્યો
બહેમ, મામા કુંભ ન ભાગ્યો કેમ. ॥ ૮ ॥ મામો કહે ધીરજ ધર ભાઈ,
એની ઝાલવાની ચતુરાઈ; હવે પલળીને ઓગળી જશે, ગગન ના-
ખતાં કાદવ થાશે. ॥૯॥ છત્રપતીએ માન્યું સાચું, આખું નહિ રહે પાત્રછે કા-
ચું; અરજીને ગરવ મનહણીયો, કુંભ કાજે વાયુમંત્ર ભણીયો. ॥ ૧૦ ॥ મંત્ર
ને વશ વાયુ બળીયો, આવી ઘડોને વીંટળાઈ વળીયો; તવ કુંભ ફેંક્યો
કુંતી તન, વાયુ લેઈ ગયો ગગન ॥૧૧॥ બોલ્યો દુરીયોધન મુખ એમ,
મામા કુંભ ન ભાગ્યો કેમ; મામો કહે કાંઈક વીઘાય, પણ ધનુષ નહિ
ચઢવાય. ॥૧૨॥ એવે અરજીન કામ શું કીધું; પોતે ધનુષ ખાંધેથી લી-
ધું; છોડો ભોમી મુકી દીધો ભાર, દોરી ચઢાવી કીધો ટંકાર. ॥૧૩॥ દેખી
બોલ્યો દુરીયોધન એમ, કહો મામા ધનુષ ચઢ્યું કેમ; તવ બોલ્યો મામો
ને કરણ, ચઢે ધનુષ મુકેલું ધરણ ॥ ૧૪ ॥ પણ રાખ્ય ધીરજ મનમાંય,
જેવાનું છે છોડે બાણ ત્યાંય; વડ વીંધવા જેટલાં કયાંથી થાશે, શું એ
બાણનાં બાણ વીયાશે. ॥૧૫॥ બોલ્યો છત્રપતી ઠીક બાપુ, પછી નાક
કાન એનાં કાપુ, એવે અરજીને શુભ કામ કીધું, એક બાણ ધનુષપર
લીધું. ॥૧૬॥ કામ કરવા ઉભો રણે રણીયો, બાણપર મંત્ર અગણીતો
ભણીયો; એની શ્રદ્ધામાં નહી નુન્ય, ઉપર મેલ્યું ધરમનું પુન્ય. ॥૧૮॥
પછી રાખ્યો પ્રભુપર ટેક, એણે બાણજ છોડ્યું એક; પછી પ્રભુ ભજ્યા
નો મનસુબો, હાથ જોડી સભામાં ઉભો ॥૧૮॥ એની ઇશ્વર કરે જય,
બાણ જતામાં બનીયા બેય, સામું જોઈ રહ્યો રાજ કરણ, એવે બાણ
થયાં છે તરણ ॥૧૯॥ જીભે જપે છે જુગદાધાર, એના બાણ થયાં છે
ચાર; વીંધાવંતને નાવે આંચ, પછી બાણ થયાં છે પાચ ॥ ૨૦ ॥ નથી
વડ વીંધવા મન ભય, એનાં બાણ થયાં છે હેય, ટગમગ જોઈરહ્યા ચાર
ભ્રાત, એવે બાણ થયાં છે સાત ॥૨૧॥ સોભ્યો સભામાં રૂડેરો ઘાટ પછી
બાણ થયાં છે આઠ, દેખી દુષ્ટોને મન બળ્યો દવ, એનાં બાણ થયાં છે
નવ ॥૨૨॥ એનો વધારે જુગધીસ જસ, એવે બાણ થયાં છે દસ, બાણ
ફાલવા લાગ્યાં બધે, પછી દસકે દસકે વધે ॥ ૨૩ ॥ કુંતી સુતનો સાચો

ઇશ, એનાં બાણ થયાં વીસ ત્રીસ; જીભે જપ્યા કરે વનમાળી, એવે બાણ
 થયા છે ચાળી ॥૨૪॥ એની વીધામાં નહીં ક્યાસ, પછી બાણ થયાં
 પચાસ ॥ રાગ ઉતાવળી ચાલનો ઢાળ ॥ સાઠ સીતેરને એ સી નેહ,
 સો બસે નીરધાર; ત્રણસે ચારસે પાંચસે છસે, એમ થયાં હજાર ॥ ૧ ॥
 અયુત લક્ષને કોટીક થયાં, સર્વ જીએ તે સમે, મધપુડાની મક્ષીકા પેઠે,
 વડ મહી બાણ ભમે ॥૨॥ નાહાનું મ્હોટું પાતડું વીધે, કુપળ ન રહે
 બાકી; બાણ પછીથી ઘટવા લાગ્યાં, સૌ પત્રો વીધી નાખી. ॥ ૩ ॥ જેવી
 રીતે વધ્યા તેવી, રીતે ઓછાં થાય; છેવટે એકજ બાણ બનીને, પેઠું
 ભાથામાંય ॥૪॥ એટલે અરજીને હાથ ધર્યો, કુંભ લેવા જવ પેઠો, એ-
 ટલે ગગનમાંથી ઘડો, આવીને હાથમાં બેઠો ॥૫॥ તે ઘડો ગુરૂની આ-
 ગળ મુકી, લાંબો થઈ પડ્યો પાય; એટલે દ્રોણે ઉંચું જોયું જય જય
 સજ્જે થાય ॥૬॥ ગુરૂ કહે છે અરજીન બેટા, તુજ સરીખું કાણ; તારા
 સામ્રથથી જીતાને મુજ સરખા સો દ્રોણ ॥૭॥ મરણ મ્હારું તેં ઉગાર્યું,
 જય જય તારી થાને; મ્હારા કોડાની સઘળી વીધા, તારા કોડામાં બી-
 જ્જે ॥૮॥ એટલે સહુ સભા જય બોલી, ઉડ્યો વાયુ સંતાન, ક્યાં ગયો
 દરીયોધન પાપી, કાપું નાક ને કાન ॥૯॥ એટલે ઉડ્યો શકુની મામે
 બીજે રાજ કરણ; દુસ્ચાસન કહે સહુ નાસો, નાહ તો આવ્યું મરણ
 ॥૧૦॥ કાળે મ્હોટે કૌરવ લોકો તરત નાશી જય; બીજા બધા તો બે-
 શી રહ્યા, નાશી ગઈ સેન્યાય ॥ ૧૧ ॥ એવામાં ભીમનો હાથ ઝાલ્યો,
 પોતે ધરમ રાય; ભીમ કહે છે બીવરાણું છું વીરા, કરવાનો નથી કાંચ
 ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા ભીમ પીતા, ભીમ કરી તેં ઓભા, ગુરૂને ઘેર
 લેઈ જવામાં, સેન્ય વીના શી શોભા ॥૧૩॥ એટલે વાયુ નંદન દોડ્યો
 પ્રાક્રમી પુરૂષ કાહાવ્યો; અગીયાર ક્ષોણી સેન્યને ઘેરી બીક બતાવી
 લાવ્યો ॥૧૪॥ પછી પાલખીમાં પધરાવ્યા; હેત ગણેરૂ વાધે; ધરમ અર-
 જીન શેઠેવ નીકુળ, તેમણે લીધી ખાંધે ॥૧૫॥ ભીમ છડી લેઈ આગળ
 ચાલ્યો શોભાતણે નહીં પાર; વાજતે ગાજતે ગામમાં લાવ્યા, સરમાયા
 અંધ કુમાર ॥૧૬॥ ગુરૂજીને ઘેર ઉતાર્યા; સર્વ થયા વીદાય; અરજીનજી
 કુંતા માતાને, પ્રેમથી લાગ્યા પાય. ॥ ૧૭ ॥ કુંતાએ કહ્યું કેમ બેટા,
 એટલે બોલ્યા ધર્મ, દુખ વેડેલું પ્રમાણ પડીયું, ઉઘડ્યું એનું કર્મ ॥૧૮॥
 ઓ મા તારા અરજીનજીએ, કીધું વડ વેધન; પાસે ભણેલો પાછો પ-
 ડીયો રાજ દરજોધન ॥૧૯॥ દ્રોણતણે આશીરવાદ મળીયો; વળી મળી
 વિદાય; અરજીનને કોઈ જીતે તેવો હવે નથી જગમાંય ॥ ૨૦ ॥ એટલે

ભીમને માહું લાગ્યું, માન્ય માઈ ઉતરીયું; ઉપમા વધી અરજીન કેરી
આતો ઠીક ન કરીયું ॥૨૧॥ એમ જાણીતે ભીમે પુછ્યું, મહારાથી જ-
ખરો કેવો; ધરમ કહે તારાં સરીખા, પચીસ જીતે લેવો ॥૨૨॥ ભીમ કહે
અરજીનજી ઉઠો, આપણ બે યુદ્ધ કરીયે, અરજીનજી કહે તમતોખળીયા
અમો તમોથીડરીયે ॥૨૩॥ ભીમ કહે મ્હોટાભાઈ જીણો, વીચાર મનમાં
ધરીએ; હુંને અરજીન સામાથધને, યુદ્ધ આરંભ કરીયે ॥૨૪॥ હુંને અરજીન
સામાથયે; એ જાણે હાથઆર; ધનુષ ચડાવે બાણ ચઢાવે, મંત્ર ભણેથાય
વાર ॥૨૫॥ એટલે વેળા વીતે એને, હુંતો દેવતદાખું; ડોટ મુકીને ડોટી
ગ્રહીને ધરણ ઢાળી નાંખું ॥૨૬॥ કહો વીરા કોણ જીતે ને હારે; અર-
જીન બોલ્યો એમ; ધરમભાઈ ગમેતેમ બોલે, તે સત્ય માનુ કેમ ॥૨૭॥
એવું ભીમનું માન્ય રાખ્યું, સરવ ખુશી થયા; કૌરવલોકો વિચાર માટે
એકાન્ત સ્થળે ગયા ॥૨૮॥ છત્રપતી કહે સાંભળો સરવે, મીથ્યા હલા-
વ્યા હોડ; અરજીન વીધ્યા ભણી ગયોને, આપણ ઠોડના ઠોડ ॥ ૨૯ ॥
એકલો ભીમજ હતો જોરાવર, કશી ન હારતો હોડ; એનાથી બળીયો
અરજીન થયો બેભાઈની મળી જોડ ॥૩૦॥ એકને આપણ પોહોચતા
નહોતા, બેને કેમ પોહોચાય; હવે સહેતો રાજ્ય લેવાના, આપણી
શી ગત થાય ॥૩૧॥ એકલો અરજીન જીતી શકે; દ્રોણ જેવા સોંદ્રોણ;
તો એકહજાર દ્રોણને જીતે, એવો હશે નર કોણ ॥૩૨॥ શકુની કહે ફર-
શુરામ છે, અતી જોરાવર કહાવે; છત્રપતી કહે તેમની વિદ્યા, કોણ જઈ
ભણી આવે ॥૩૩॥ શકુની કહે યજ્ઞક ભણે, છે ઇચ્છાતુર અતી; પણ
એમને તો પ્રતીગના છે, ક્ષત્રી ભણાવતા નથી ॥૩૪॥ ભીસ્મદાદા એ-
મની પાસે, ભણ્યા હતા વિધ્યાય; ભણીને થયા ગુરૂની સામા, તવ કરી
પ્રતીગનાય ॥૩૫॥ તે દનથી ક્ષત્રી લોકોને, વીધ્યા નવ ભણાવે; બ્રાહ્મણ
કેરો વેશ ધરીને, જે જાય તો ભણી આવે ॥૩૬॥ કરણ કહે હું જઈ
ભણવા, પણ કેરો એક કામ; હુંડીયો મોકલો ફરશુરામની; આસપાસગા
મો ગામ ॥૨૭॥ માહારા શરીરની લખો નીશાની, ઉલટ મુજપર વાપે,
હું માર્ગવાં જઈને ત્યાં માગુ, જે જોઈએ તે આપે ॥૩૮॥ છત્રપતી કહે
કબુલ વીરા; સુખેથી તતખર થાવો; જે જોઈશે તે તમોને દેશે, ભણવા
માટે જવો ॥૩૯॥ એટલે કરણ ઉલટ આણી, ઉઠ્યો તેણીવાર, બ્રાહ્મણ
કેરો વેશ ધરીને, નીકળ્યો નગ્રની બહાર ॥૪૦॥ છત્રપતી વળાવવા ગ-
યો, આવજો બહેલા કરણ; ભણીગણીને લાવજો તમે, અરજીનજીનું મરણ
॥ ૪૧ ॥ વળણ ॥ એમ કહીને પાછો વળ્યો, જે દુરીયોધન રાય; વ્યાસ

વક્ષલ એમ ઓચરે, સાંભળજે શ્રીતાય.

કડવું ૪૮ રાગ સાખોની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; રાજકરણ મઠ
કને આવ્યો, એતો આંસુડાં આંખમાં લાવ્યો ॥૧॥ ચોમાસા તુલ્ય આંસુ
ભરતો, પેડો મઠમાં આકંઠ કરતો; જઈ લાગ્યો ગુરૂને ચરણ, સ્વામી
આવ્યો તમારે સરણ ॥૨॥ હવે જાં બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ, નથી તમવીના
કોઈ દયાળ; ક્ષત્રીનંદને જીલમ કીધો, રાંધ્યુ અલડાવીને માર દીધો ॥૩॥
કાશીદેશ જનમ ભોમી મહારી, ભણતો હસ્તીનાપુર ભારી; માગી
જમતો રાંધી ભીક્ષાય, લેઈ જતો હતો નેળમાંય ॥૪॥ સાંભો મળ્યો ત્યાં
કુન્તીનો તન; કહ્યું રહ્યો આઘા અલડાશે અન્ન; એવું કહેતામાંરીસ થઈ
ભારી, મુને ચાર પાંચ ચાખક મારી ॥ ૫ ॥ મેંતો નાંખી દીધી રસોઈ,
પક્ષ કરનાર ન મળ્યું કોઈ; એતો ગરવીષ્ઠ અરજીન નામ, હુંતો આવ્યો
ભુખ્યો તમ ઠામ ॥૬॥ માહારી રૂદે વસ્યું છે ઝેર, એને માર પછી જાઉં
ઘેર ॥૭॥ મને ભણાવો વિદ્યા તો જીવું, નહીતો વીશ ઘોળીને પીવું;
મુને શીખવો બાણ વીધાય, ગુરૂ માહારાજ પડુ પાય ॥૮॥ બોલ્યા કર-
શુરામજ એવું, એને મારે એવી વિદ્યા દેવું ॥૯॥ એમ કહી રાખ્યો
આપ ઘેર, ભણાવે વિદ્યા બહુ પેર; એવે પાંચ દશ દહાડા જાય, લખી
હુંડી દુરજોધન રાય ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ લખી મોકલી દુરીયોધને ગુરૂની
આશપાસ ગામ; વ્યાસ વક્ષલ વાણી વહે, શું કર્યું કરણે કામ.

કડવું ૪૯ રાગ સુઠાવળનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ સરવ વિદ્યારથીઓ સવારે, ભી-
ક્ષા માગવા જાય; તેની સાથે માગવા ચાલ્યો પોતે કરણ રાય ॥ ૨ ॥
એટલે ગુરૂ એમ બોલ્યા, તારે રેવું થોડા દન; મારે માગવા ન જંસો બેટા
છે મઠમાં બહુ અન્ન ॥૩॥ કરણ કહે મુજને ઈચ્છા, એમ કહીને જાય;
સો બસે વિદ્યારથી સાથે, સંચરીયો ગામમાંય ॥૪॥ ગ્રહસ્થ તણું ઘર
જોઈને ગયા, વીપ્ર કરણની સાથ, પત્રથી ગ્રહસ્થે કરણને દેખી, બોલા-
વ્યા જોડી હાથ ॥૫॥ કહ્યો મહારાજ જોઈએ શું, માગી લ્યો સરવ કોઈ;
કરણ કહે સર્વ જમે તેમ, મોદીકની દો રસોઈ ॥૬॥ તરત ગ્રહસ્થે સી-

ધાં દીધાં લીધાં વીપ્રના તન; માગવું મુકી મઠમાં આવ્યા, હરખ્યું સરવ-
નું મન ॥૭॥ સૌ બ્રાહ્મણે વીચાર કીધો, આ ભાગ્યશાળી કેવો; નીત્યાન
મીષ્ટાન મળે માટે, આને માગવા લેવો ॥૮॥ કરણ કહે નારે મહારા-
જ, કાલથી માગવું મુકું; થોડા દહાડામાં ભણવી વીધા, તે ભણવાનું
ચુકું ॥૯॥ વીધારથીઓ એમ બોલ્યા છો પડે મહેનંત અમને, અમા-
રું ભણવાનું મુકી ભણાવીશું તમને ॥૧૦॥ આવતાં જતાં ખાતા પીતાં
ભણાવશું વીધાય; કરણ કહે કામ એટલું, ખીજ નહી ઇચ્છાય ॥૧૧॥
એમ કહીને માગવા માટે, કરણ કેડે જાય; બ્રાહ્મણ ભોજન ભાવતાં પા-
મે, કરણ ભણે વિધાય ॥૧૨॥ એવી રીતે રીઝવી રીઝવી, કર્યો ઘણો
અભ્યાસ, બાણાવંળી થયો વીધા ભણીને, એવે થયા ખટમાસ ॥૧૩॥
પછી કરણે કહ્યું ગુરૂને, પ્રદ્ધ છે મુજ માખાપો, અરજીનને હણી ઘેર જ
વું, આગના મુજને આપો ॥૧૪॥ ગુરૂ કહે અરજીનના સામો, શું યુદ્ધ
કરે કુંવાર; એ ક્ષત્રીને તુંતો બ્રાહ્મણ, જેરવી ન શકે માર ॥૧૪॥ માટે
આજની રજની રહો, કાંઈ કરું ઉપાય; કાલે સવારે બહાણું વાતાં, બેટા
થજો વીધાય ॥૧૬॥ એમ કહી તે દીવસ રાખ્યો, થું રજની જેવારે; એ-
કાન્ત જગે ગુરૂજીએ, કર્ણ તેડ્યો તે વારે ॥૧૭॥ બોલાવીને સામો બે-
સાડ્યો, જળ અંજળી ભરી હાથ; મંત્ર ભણી તે કર્ણને છાંટે, ગુરૂ પ્રસન્ન
મન સાથ ॥૧૮॥ નવાણુ કવચ કરણને અંગે, મંત્ર વડે પહેરાવ્યાં; તે
થકી એને કાંઈ ન વાગે, જળવંત કવચ બનાવ્યાં ॥૧૯॥ પછી ગુરૂએ
બે બાણ લીધાં; જીએ છે રાજ કર્ણ; મંત્રીને એક બાણ આપ્યું, આ અ-
રજીનનું મર્ણ ॥૨૦॥ કરણ કહે વાર મહારાજ, કૃપા કરી પ્રત્યક્ષ; પણ
મુજને મારવા આવે, કૃષ્ણ કરીને પક્ષ ॥૨૧॥ તવ બીજું બાણ મંત્ર-
રી આપ્યું, પક્ષ પ્રભુ એની કરશે; તો તું આ બાણ મારજે, તેણે દેવકી-
નંદન મરશે ॥૨૨॥ એમ કહી બે બાણ આપ્યાં, ગુરૂ નીંદ્રાતુર હુતા;
કરણ રાજના ચરણ ઉપર, મુસ્તક મુકી સુતા ॥૨૩॥ તવ રવી સુત
મન વીચારે, ભાગ્યજ મારું ભળીયું; હવે બહાણું બહાય કેવારે જે જોઈએ
તે મળીયું ॥૨૩॥ પ્રભાત થાય તો વીધાય થાવું, મન ચોર ચીંતા ધર-
તો; લાંબે ભુજે ગુરૂજીની, ચરણ ચંપી કરતો ॥૨૪॥ અંતરયામી
ગરૂડા ગામી, કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત; જાણી કરણના કપટ કેરી, દ્વારીકાં-
વીશે વાત ॥૨૫॥ ફરશું ફેસલાવીને ભણ્યો, બાણ તણી વીધાય;
મહારૂ ને નરના મત્યુનું, બે બાણ લેઈ જાય ॥૨૬॥ એવું જાણી પ્રેરક
પ્રભુએ, પુર્ણ કરી પ્રેરણાય; નારદજીને સુધ્ધી દીધી, ગયા તે સ્વરગમાં

॥૧૭॥ સુરપતિ પાસે નારદ આલ્યા, સુરેન્દ્ર લાગ્યો થાય, કેમ મહારાજ
 કવેળાએ, આપ કરી કર્ણાય ॥૨૮॥ નારદજી કહે ઈન્દ્રરાજ, અરજીન
 છે તુજ તન; તેને હણવા વીધ્યા લણવા, રહ્યોછે ફરશુ ભોવન ॥૨૯॥ સુ-
 ર્યનો નંદન કરણ રાજ, તુજ તનના લે પ્રાણ; ભોળપણમાં ગુરૂએ આ-
 પ્યું તુજ સુત મરણનું બાણ ॥૩૦॥ બહાણું વાતે એછે જવાનો, કર-
 ણ કપટ કરી; જ જઈને ચેતાવ્ય ગુરૂને, કાંક કરો કરગરી ॥૩૧॥ સુર-
 પતી કહે આણું મહારાજ, ઉઠ્યો ઈન્દ્ર અમ્મર; ભોમીમાં આવ્યોસ્વરૂપ
 લીધું થયો કાળો ભમ્મર ॥ ૩૨ ॥ ભમરા કેરૂં રૂપ ધરીને ગણગણતો
 મઠ પેહો, કરણ રાજની જંગા ઉપર કરડવાને બેઠો ॥ ૩૩ ॥ કરણ
 રાજએ મન વિચાર્યું; એનાથી નહી જાય પ્રાણ; એવાના ડંશથી ડરીશ
 તો પછી, કેમ ખમાશે બાણ ॥૩૪॥ માટે કરડવું હોય તેટલું છોને ક-
 રડી જાય; એમ જણીને ઉરાડ્યો નહી, થયો ન કાળજે રાય ॥૨૫॥ એ-
 ટલે ભમરો ન થાય ભુટો, કોચી નાંખ્યું શરીર, ખણી ખોતરીને ખણે
 કાહાડ્યું રેલારેલ રૂધીર ॥૩૬॥ તે રેલો ગયો ગુરૂની નીચે, લાગ્યું ઉ-
 ણ અપાર; ઝબકીને તવ જગી ઉઠ્યા, ફરશુરામ તે વાર ॥૩૭॥ ગુરૂ-
 બોલ્યા શું તજે આવ્યું, જણે ઉતું નીર; કરણ કહે ભમરો કરડ્યો;
 કાહાડ્યું મને રૂધીર ॥૩૮॥ તેતો તમારી તજે આવ્યું, ગુરૂએ કયો વી-
 ચાર; રૂધીર દેખીને દોઢ ગાઉ નાસે, બ્રાહ્મણનો કુંવાર ॥૩૯॥ આ કાળ-
 જી નોહ બ્રાહ્મણ કેરૂં, છે કોઈ કઠીણ જાત; ક્ષત્રિ સરખું કાળજી એનું,
 એમ આવી મન વાત ॥૪૦॥ કરણ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા; સાંભળ મારી
 વાત; બોલજે સાચું નથી બ્રાહ્મણ, છે કોઈ ખીજ જાત ॥ ૪૧ ॥ કરણ
 કહે એમ શું બોલો, સંગ કયો બહુ દન; આપને અનુભવ છેમહારો,
 હું બ્રાહ્મણનો તન ॥૪૨॥ સાંભળી ગુરૂએ વીચાર કીધો, સહસા ન કરવું
 કામ; સમાધીમાં જોઈને સમજી, તે પછી ચલાવું હામ ॥ ૪૩ ॥ એમ
 જણીને માંડી સમાધી, કરણે વીચારી પેર; હવે ગુરૂ મને ઓળખવાના,
 નહી જવું જીવતો ઘેર ॥૪૪॥ એમ જણીને રથ જડ્યો ગુરૂનો, ગુરૂ ત-
 ણાં હથીઆર; બાણનો ભાથો ધનુષ લીધું, રથે બેસી ચાલ્યો બહાર
 ॥૪૫॥ મન મુકીને ઘોડયા હંકાર્યા, જોર ઝપાટે જાય; સમાધીથી ગુરૂએ
 જણ્યો, કપટી કરણરાય ॥૪૬॥ સુત સતીનો અરજીન કહાવે, તેનો
 નથી કાંઈ દોશ; ગૌબ્રાહ્મણનો પતીપાળ, તે પર દુષ્ટનો રોષ ॥ ૪૭ ॥
 કપટથી મહારી વિદ્યા લણીયો, સાચો કયો સંતાપ; એણે મહારે માથેલ-
 ગાડ્યું, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૪૮॥ એમ જણીને કોધમાં ઉઠ્યા, આણું

એનું મરણ; વિદ્યારથીને યુછવા લાગ્યા. કયાં ગયો કપટી કરણ ॥૪૯॥
 વિદ્યારથી કહે નાશી ગયો એ, ઘણી થઈ ગઈ વાર; ગુરુ કહે ઘોડા જ્ઞે-
 ડો, રથ કરો તઈયાર. ॥૫૦॥ વિદ્યારથી કહે આરે મ્હારાજ, કરણ કપટી
 થયો; વિદ્યા તમારી લણ્યો તેમાં, રથ ભેગો લણી ગયો. ॥ ૫૧ ॥ ગુરુ
 કહે ખીજે રથ કહોડો, તવ ત્યાં કર્યો તઈયાર; આંયુધ લાગ્યા શોધવાતો
 નવ દીઠાં હથીઆર ॥૫૨॥ વિદ્યારથી કહે શોધશો માં, એ આયુધ લઈ
 પળીયો; ફરશુરામ કહે એ ખરો, ગુરુનો ગુરુ મળીયો ॥૫૩॥ એવે આયુધ
 ખીજાં લીધાં, વિદ્વાન જન નવ ચુક્યા; અશ્વમંત્ર લણી ગુરુએ, કાન
 ઘોડાના ધુંક્યા ॥૫૪॥ વાયુ વેગે ઘોડા ઉડ્યા, ગુરુ બેઠા રથમાંય; કરણ
 રાજને જઈ પહોંચ્યા, રોકણ ક્રીધું ત્યાંય ॥ ૫૫ ॥ ફરશુરામ કહે કયાં
 નાસે પાપ લગાડયું શીશ; સત્યવાદી કુન્તા સુતને શું, તું જઈને હણી-
 શ ॥૫૬॥ કરણ કહે થનાર વસ્તુ, હાતી તે થઈ ગઈ; હવે મીથ્યા મુજ-
 ને રોકો; કંઈ વળવાનું નહી ॥૫૭॥ ફરશુરામ કહે ન વળે શું તુજને
 માર ઠેર; કરણ કહે તમ વિદ્યા લણ્યો છું, જવો આખર ભેર ॥ ૫૮ ॥
 ॥વળણુ॥ આખર ભેર જવો મઠે, તેમાં છે શોભાય; વ્યાસ વક્ષભ મુખ
 આચરે, સુણજે સૌ શ્રોતાય.

કડવું ૫૦ રાગ રાજન રાચેછ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; બળવંત બાજેછ
 વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધતણો મહીમાય ॥બળવંત ॥ ૧ ॥ કરણ
 નાં વચન સુણ્યાં ગુરુએ, કોપ્યા અપરમપાર; ॥બળવંત॥ સામા સામી
 ધનુશ ચઢાવ્યાં, કારમા ક્રીધા ટંકાર ॥ બળવંત ॥ ૩ ॥ પછી બળ-
 વંતોએ બાણજ લીધાં, મંત્ર લણીને મારે ॥બળ॥ અગણીત છુટે બક-
 તર દોટે, મુખથી પ્રોઢ પોકારે ॥બળ॥૪॥ થાય બહુ વ્રષ્ટી કાયાને કષ્ટી
 પડે છે પુરણ પેર; ॥બળ॥ લડતા વઢતા પાછા ન પડતા, થાય છે કારમો
 કેહેર ॥બળ॥૫॥ એક દીવસ તો એમજ ચાલ્યું, એવે ખીજે દન થાય
 ॥બળ॥ તે દન બાહજ્યા ઘણાક ગાજ્યા, લાજ્યા નહી મનમાંય ॥બળ॥
 ॥ ૬ ॥ ફરશુને એ ફાંફાં મરાવે, આવી કવચની સર્ત; ॥ બળ ॥ નવાણુ
 મંત્રથી કવચ નવાણું, બાણ મારી તોડ્યાં તર્ત ॥ બળ ॥ ૬ ॥
 કવચ વીનાનો કરણ બનીયો, પછી વાગવા માંડ્યો માર ॥ બળ ॥ ભોં-
 કયાં ભાલોડાં ગાજીને ગુરુએ, શરીરમાં અપાર ॥ બળ ॥ ૭ ॥ એટલે ક-

રણ કાયર થયો, તરફડીઓ તે વાર ॥ખજા॥ પછી ગુરૂએ રથ એનો
ભાગ્યો માર્યા ચાર તોખાર ॥ખજા॥ ૮૮ ॥ ને પછી રૂંવાડે રૂંવાડે વીંધ્યો,
જીર્ણ કર્યો છેકાછેક ॥ખજા॥ તોપણ બળીયો બહાજ્યો રહ્યો, ગુરૂએ
બાણ ગ્રહ્યું એક ॥ખજા॥ ૮૯ ॥ બાણ માર્યું વજ્ર સરીખું, વીંધ્યો ક-
રણનો ભુજ ॥ખજા॥ તવ આયુધ હેઠાં પડ્યાં કરણનાં, થઈ શરીરે
ધ્રુજ ॥ખજા॥ ૧૦ ॥ પછી ગુરૂએ કીધી ગરજના, પુરણ ક્રોધે ભરીયા
॥ખજા॥ ફરશી લીધી ફરશુરામે, રથમાંથી ઉતરીયા ॥ખજા॥ ૧૧ ॥ દોટ
મુકીને કોટજ ઝાલી, નાંખ્યો કરણને ધર્ણ ॥ખજા॥ રોશ ભરેલા રૂ-
દીયે બેઠા, આણું તારૂં મર્ણ ॥ખજા॥ ૧૨ ॥ બે દન લગી યુદ્ધ જોયું ના-
રદે, જાણ્યું કરણ મરી જશે ॥ખજા॥ જીવતો હસે તો કોક જગોએ લ-
ડાવવાને થાશે ॥ખજા॥ ૧૩ ॥ એમ જાણી ગયા સુર્યની પાસે, બોલ્યા
મુખ વચન ॥ખજા॥ જવો મુકાવો ફરશુ મારે છે, મરે કરણ તમ તન
॥ખજા॥ ૧૪ ॥ એટલે બીજે રૂપ રવી આવ્યા, બોલ્યા મુખથી એમ
॥ખજા॥ આરે મહારાજ વગર વાંકે, મુજ સુત મારો કેમ. ॥ખજા॥
॥ ૧૫ ॥ ફરશુ કહે મુને પાપ લગાડ્યું, માટે કરૂં એનો કાળ. ॥ખજા॥
સુર્ય કહે તમે એને મારો તો, હું પરવરૂં પાતાળ. ॥ખજા॥ ૧૬ ॥ એટલે
અવનીમાં અંધકાર રહેશે, અટવાશે સહુ આપ ॥ખજા॥ અનજળની
આવદાની અટકશે, તે સહુ તમને પાપ. ॥ખજા॥ ૧૭ ॥ તવ ફરશુએ
એમ વીચાર્યું, ક્યાં લેઉ વિશ્વનું પાપ ॥ખજા॥ ૧૭ ॥ રોશમાં રૂડયા ઉ
પરથી ઉડયા, દીધો કરણને શ્રાપ. ॥ખજા॥ ૧૮ ॥ જ્યાં બે દન યુધ ક-
રે ત્યાં તારાં, રથ ચક્ર ભોમી ગળજે. ॥ખજા॥ બીજે દીવસે ત્રીજે પો-
હોરે, પ્રાણજ તારો ટળજે ॥ખજા॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને જઈ રથે બીરાજ્યા
ભુલ્યા લેવાના બે બાણ ॥ખજા॥ સુતને છોડાવીને સુર્ય નારાયણ થ-
યા અંતર ધ્યાન. ॥ખજા॥ ૨૦ ॥ વળણ. પછી કરણરાય ચાલીયો, જ
ય હસ્તીનાપુર; જતાં જતાં વલ્લભ વદે, ઇચ્છા ઉપની ઉર.

કડવું ૫૧ રાગ સામેરીની લટક.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાણું આધપરવ મહીમાય ॥૧॥ જતાં જતાં કરણ રાયને, ઉલ-
ટ આવી ઉર; વન વીશે તપ ઈંદ્રનું માંડ્યું, આવ્યો સ્વરગનો સુર ॥૨॥
કહ્યું કરણને શું માગેછે, બોલ્યો રાજ કરણ; હું માગુ છું અરજીન કેરૂં,

મહારે હાથે થાય મરણ ॥૩॥ ઈંદ્ર રાજ કહે ખરો તું તપશી, વીધન એ-
નું હરજો; વરદાન દેઉછું કરણ રાજ, અરજીન હાથે તું મરજો ॥૪॥ ક-
રણ કહે અવળ બોલ્યા, હું સવળું બોલાવું, માગ્યા પ્રમાણે આપો નહી
તો ઈંદ્રાસન ડોલાવું ॥ ૫ ॥ ઈંદ્ર કહે કેમ મુમત ઝાલે, થઈને કરણ કા-
લો, તારા બાપે તુને ઉગાર્યો, તેવો મુને મહારો જ્ઞાલો ॥ ૬ ॥ વીશેશ કે-
ડો દેવનો લેવો, તેમાં ન નિકળે સાર; તે કરતાં તને સાંજ્ય આપુ, કામ
કરે એક વાર ॥૭॥ કહેતો મેઘાડમર આપુ, છત્ર તારે શીશ; તે કરતાં
કલ્વાક રથ આપુ, તુ તેમાં બેશીશ ॥૮॥ હોય બેઠેલો ત્યાં લગી તાર;ં
કદી ન થાયે મર્ણ; એટલે ત્રણ વસ્તુ માગી, પોતે રાજ કરણ ॥૯॥ ઈંદ્ર
રાજએ સાંજ્ય આપી, આ એકવાર કાજ કરશે; મેઘાડમર અપાય નહી
મારો, ગંધર્વ તુજને ધરશે ॥ ૧૦ ॥ કલ્વીક નામનો રથ આપ્યો; કરણ
બેઠો માંય; હસ્તીનાપુર ભણી ચાલ્યો, જાણ્યું દુર્યોધનરાય ॥ ૧૧ ॥
બોલાવ્યા પાંચે કારભારી, ચાલો તતખર થૈએ, અરજીનનું મોત કરણ
લાવ્યો, માટે સામા જૈએ ॥૧૨॥ એમ કહીને ઉડ્યા સરવે, કરણને લેવા
જાય; મોતી પુસ્પ વધાવવા લીધા, દરવાજે આવ્યો રાય ॥ ૧૩ ॥ એવે
કરણનો રથ આવ્યો, છત્રપતી કહે આવો; કુશળ ખેમ ખખર ન પુછી,
અરજીનનું મોત લાવો ॥ ૧૪ ॥ તેથી ખોટું લાગ્યું કરણને, છે સ્વાર-
થીઓ પુરો; કરણ કહે ઋત્યુ તારં લઈ આવ્યો હું સુરો ॥૧૫॥ દુર્યોધન
કહે એમ કેમ બોલે ખગડી ગઈ તુજ મતી; કરણ કહે સ્વારથ પુછ્યો,
ખખર પુછતો નથી ॥૧૬॥ દુર્યોધન કહે હું તો રાજ, પુછું કે ના પુછું;
કેમ માહારા સામુ બોલ્યો, ગુલામ ધરનો તું છું ॥૧૭॥ કરણ કહે કેમ ગુલામ
કહ્યો, અંધ તણા કુમાર; દુર્યોધન કહે મેણુ દીધુ, જ મુજ ગામની
ખહાર ॥૧૮॥ કરણ કહે જ નહી આવું, આ રહ્યા ગામની ખહાર; મો-
કલી દે તું મારી માતા, મોકલ મારી નાર ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને પાછો
વળીયો, નગની બારણે રહ્યો; દુષ્ટ બુદ્ધિ દુરજોધન એને, તરછોડીને ગ-
યો ॥૨૦॥ જઈ કરણની નારીને મોકલી, મોકલી એની માત;ખને જણ
ચાલીને આવે, જ્યાં છે કરણરાય. ॥૨૧॥ કરણ બેઠેને રથમાં લીધાં,
વનવાસ ચાલ્યો જાય; જતાંજતાં તપ આરંભ્યું, સુર્યતણુ વનમાંય ॥૨૦॥
એટલે આવ્યા દીનમણી ત્યાં, મુસ્તક મુક્યો હાથ; કેમ બેઠા મુજને તેડા-
વ્યો; શું દુખ છે દલસાથ ॥૨૩॥ કરણ કહે પીતા મારા, મુજને મુ-
ક્યો ભોમ; ઝીયા તાતને ઘેર રહું, તમોતો વશ્યા વ્યોમ ॥૨૪॥ પ્રથવી-
માં પીતા કોણ મહારો, કોણુજ મહારી માત;આતો મહારી પાળક માતા

ઓરે મારા તાત ॥૨૫॥ રવી કહે તુજ તાત નથી, જીવતો અવની વી-
 શે; જનેતા જીવે છે તારી, દેખાશે કોઈ દીશે. ॥૨૬॥ લે તુજને આ ચું-
 દડી આપું, તે તું સંગરી રહેજે; તારી જનેતા થતી કોઈ આવે, તેને હોરા-
 ડી દેજે. ॥૨૭॥ એટલે તેના સ્થાનમાંથી, નીકળશે પયધાર; તે પડશે તારા
 મુખ વીશે, ઓ મારા કુંવાર ॥૨૮॥ તેને તું જાણજે જનેતા, ઓરે મારા
 તન, કરણ કહે ઠીક તેતો, સાંભળો એક વચન ॥૨૯॥ દુરીયોધને કહાડી
 મુક્યો, વચનમાં થયું જોર; તમેતો રહ્યા વ્યોમનાવાશી, જલ્લંક્રીયાતાત
 ઘેર ॥૩૦॥ એટલે ભાણુએ મણી ધરીને, નગ્ર ખનાવ્યું એક; ચાર ખ-
 જરને રાજ્ય હવેલી, શોભા ભરેલું છેક ॥૩૧॥ પછી કહ્યું આ નગ્ર ત-
 મારું, દીન દીન વસ્તી વસાશે; લ્યો આ મણીની સેવા કરજો, સોનું
 સવાભાર થાશે ॥૩૨॥ ત્રીસમણ સોનું નીત્ય નીકળશે, ઓ મારા સંતા-
 ન; કરણ ખુશી થયો ત્યારે, થયા અંતર ધ્યાન ॥૩૩॥ કરણ ચાલ્યો ન-
 ગ્ર વીશે, લેઈ માતાને નારી; વીશ્રામ ક્રીધો રાજ્યમ્હેલમાં, સભાનીશો-
 ભા ભારી ॥૩૪॥ પછી કરણ વસ્તી લેવા; ગામડે ગયો ચોપાસ; મક્ત
 ઘર આપવાના કહ્યાં, લોકોએ પુર્યો વાસ ॥ ૩૫ ॥ ખચ ખચીને વસ્તી
 વશી ત્યાં, શોભી રહ્યું એ ગામ, કરણ રાજ્યે નગ્રતણું ત્યાં, કર્ણપુરી
 ધર્યું નામ ॥૩૬॥ રહીયત રૂડી રાજ રૂડો, નહી કો જનને દુઃખ વેઠ વેરો
 નહી કોઈને માથે, સહુ જીવને ખહુ સુખ ॥૩૭॥ નિત્યાન મણીની પુજ
 કરે, ઝરે ત્રીસમણ સોનું; કરણે જાણ્યું કરૂં ભેગું, ભાયગ ભળે કોનું
 ॥૩૮॥ તે કરતાં હું હાથે વાવરૂં, કરૂં કાંઈ, પુન્યદાન; ધરમ ધન ઘેર
 ખાંધી, રીઝે શ્રી ભગવાન ॥૩૯॥ એ વાત ચાલીદેશ પ્રદેશે, આવે ચાચક
 જન, મોઢે માગ્યું દાન આપે, થતે સવા પ્હોર દાન ॥ ૪૦ ॥ ચાચક
 લોકો આશીશ દેછે, ધન્ય કરણની કમાણી; કરણ દાતાર કેહેવાયો
 સઘળો, દુરયોધને વાત જાણી ॥ ૪૧ ॥ મામાની પ્રત્યે પાપી બોલ્યો,
 જીવ્યો કરણ ચડીયો; દાન દેઈને ડોકો ક્રીધો, હુંતો જાંખો પડીયો ॥૪૨॥
 મામો કહે આજ રાજ સંપાડ્યું, પૈસાનો પડશે વાંધો; છેવટ છુટશે ધન
 એની, આપણ ધન ખાંધો ॥ ૪૩ ॥ એના કરતાં કેહેવાશું દાતા, એને
 શું યશ મળ્યો છે; આપણે ઘેર ક્યાં ખોટ છે ભૈ, ખહુ પછસો ખળ્યો છે
 ॥૪૪॥ એમ વીચારી ધન ખાંધી, કરવાને દાતારી; પુન્ય સમજી ખાંધી
 નથી, જસ લેવાનો ધારી ॥૪૫॥ જસ લેવાનું નામ રેહેવાનું ધારીને
 કરે દાન; તેને પુન્ય કદી નવ થાયે, વળી નહી કલ્યાણ ॥૪૬॥ વાદોવાદે
 ધન ખાંધી, લીકુકનું કષ્ટ કાપે, કેમ મ્હારાજ કેવો હુંહું, જસ લેઈ દા-

ન આપે ॥૪૭॥ કરણુ દીનતો દેખાડે સૌને, માગે નહિ જસ જરા; પરા-
ણે વાહવા કેવરાવે, અંધ તણા દીકરા. ॥૪૮॥ જંસ ગાને એમ યાચક
જનને, કહે દુરીયોધનરાય; કરણુના કહ્યા વીના સૌ, યાચક જન જસ
ગાયા. ૪૯॥ કીરતી કરાવવા ઇચ્છા રાખે, તે પર પ્રભુને રોશ; યાચક
પોતે કીરતી કરે, તેનો નહી કાંઈ દોશ ॥૫૦॥ બેઉ જણાએ ધન્યો બાધી,
ધર્મ મારગ નહી કાચો; પ્રભુએ જણ્યું બે થયા દાતા, તેમાંથી કોણ સાચો
॥૫૧॥ સાચા જુઠાની જોઉં પરીક્ષા, વિચાર્યું વિશ્વને ભુપ; પ્રથમ હસ્તીના-
પુર આવ્યા બ્રાહ્મણનું લઈ રૂપ. ॥૫૨॥ વળણુ ॥ રૂપ ધર્યું બ્રાહ્મણ તણું,
આવ્યા જોવા હોડ; વ્યાસ વદ્ધલ કહે બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

કડવું. પર રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણજનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સં-
ભળાવું, આધપરવ મહીમાય. ॥૧॥ વીપ્રને વેશે આવ્યા વિશ્વંભર, ધા-
રણુ કર્યું વૃદ્ધ ગાત્ર; ચામડી લટકે કાયાથી કંપે, કરગ્રહું તુમ્બીપાત્ર. ॥૨॥
જેષ્ટીકા ઝાલી આવ્યા ચાલી, રાજસભામાં પેઠા, ડાચાંમળીયાં ઉગેલાં પ-
ળીયાં, બળાતકારે બેઠા ॥૩॥ દુરીયોધન કહે આવો મહારાજ, વૃદ્ધ વાડવ
છો જ્ઞાતા, સાચું કેહેજો જગતમાં છે, કોણ મુજ જેવો દાતા ॥૪॥ કરણુ-
રાયનું દાન લેઈને, યાચકતો જસ બોલે; ગમે તેટલું વાપરે તોપણ; ના-
વે મહારી તોલે. ॥૫॥ હું રાજ્યવાળો હું દ્રવ્યવાળો, હું સહુનું કષ્ટ કા-
પું; હું તો દયાળુ હું તો દાતા, મુખ માગ્યા દાન આપુ ॥૬॥ કરણુનું કયાં છે
નભવાનું; રાજ વસાવ્યું હોણુ; કેમ મહારાજ બોલતા નથી, મુજસરીખુ
કોણ. ॥ ૭ ॥ પ્રભુ કહે શાખાશ તુને, મર્મનું વચન બોલે; ઈંદ્રરાય કે
ઇશ્વર સરખા, આવે નહી તુજ તોલે. ॥૮॥ દુરીયોધન કહે સાંભળો મામા,
ધરડા જાણે ગાળા; કીમત આપણી ખરી કરી, છે વૃદ્ધ વિવેક વાળા.
॥૯॥ એમ કહીને બોલીયોએ, કષ્ટ તમારું કાપું; માગો મહારાજ વ્રધ તમે
છો, જે માગો તે આપું. ॥૧૦॥ તવ વ્રધ વેશે વિકુલ બોલ્યા, દાન દેવું
છે તારે; જો ભાઈ વૃદ્ધાવસ્થામાં છે, યાત્રાની ઇચ્છા મહારે. ॥૧૧॥ અડ-
સટ તીરથ કરવા જવું એવું છે અંતસકરણ, પણ શરીરમાં શકતી ન-
થી, ચાલતા નથી ચરણ. ॥૧૨॥ દુરીયોધન કહે હાથી આપુ, આપુ મેના
સુખપાલ; અશ્વ આપુ રથ આપુ, લયો આપુ ધનમાલ. ॥૧૩॥ પ્રભુ કહે
મહારે કાંઈ ન જોઈએ, સકળ યાત્રા ફરવી, વાહન પર નવ બેસવું ને,

ચરણે ચાલી કરવી ॥૧૪॥ એવો નીમ કરીને આઠ્યોછુ, ઓ દુરીયોધન
 રાય; છત્રપતી કહે ઓ મહારાજ, ત્યાં તો શો ઉપાય ॥૧૫॥ પ્રભુ કહે
 જત્રા કરી આવું, વ્રધપણું તું લેને; યાત્રા કરી રહી આપીશપાછું, ચોખ-
 ન તારૂં દેને ॥૧૬॥ કરીએ બદલો શરીર કેરો; ત્યારે તો યાત્રા થાય;
 એવું સાંભળી પડ્યો વ્રીચારે, જે દુરીયોધન રાય ॥૧૭॥ ઓરે મહારા-
 જ ચોવન માગો, મુજ મનનો બહેમ ખોવું; મારી તો મરજી નથીપણ,
 રાણીને પુછી જોવું ॥૧૮॥ પ્રભુ કહે પુછીને નારીને, ઉઠ્યો દુરીયોધન;
 ભાનુમતીની પાસે આવ્યો, બોલ્યો મુખ વચન ॥૧૯॥ ઓરે રાણી
 સાંભળો વાણી, વિપ્ર આવ્યો ધર આગે; વ્રદ્ધપણું એનું આપે છે મુને,
 જવાની મહારી માગે ॥૨૦॥ જત્રા કરી આવે એટલા દહાડા, શરીર એનું
 લેવું; જે આપતાં હો આગના તો, દેહ મહારી દેઈ દેવું ॥૨૧॥ ભાણુમતી
 કહે એવો કેવો, શરીરનો માગનાર; એમ કરીને જોવા આવી, સભામાં
 મેહલ જહાર ॥૨૨॥ આવીને વ્રદ્ધ બ્રાહ્મણ જોયા, નીતરે નાકથી પાણી;
 કાયા કંપે લાજ ચુએ, તે જોઈ બોલી રાણી ॥૨૩॥ ઓરે રાજ મુંઢ
 મતીના, આ ધંધો કેમ ફાવે; મારા રડયા નવરા નાગા, એવાતો હજારો
 આવે ॥૨૪॥ મહતનું માગી ખાનારા, શતરૂ થઈ નિત્ય લાગે; બુદ્ધી ત-
 મારી બળી ગઈ છે, તેથી ફાવેતેમ માગે ॥૨૫॥ કાલ વળી કોઈ બીજે
 આવે, ભંડાર માગે સમુજો; ધરમધજ છોડી નાંખો, પુન્યમાં મુકો પુજો
 ॥૨૬॥ તવ દુરીયોધન આવી બોલ્યો કે, બહુ બહુ ઇપકો દેછે; શરીરનથી
 બદલવાનું, રાણીજી ના કહેછે ॥૨૭॥ પ્રભુ કહે છોડ ધરમ ધજ, તવ
 મામો આચરીયો, ભલુ થયુભાઈ આજથી આપણે, પૈસોબધો ઉગરીયો
 ॥૨૮॥ બંધાવ્યે સુરો છોડાવ્યે સુરો, શકુની મંદમતી; છત્રપતીએ છો-
 ડાવી ધજ, લજ્યા જરાએ નથી ॥૨૯॥ પ્રભુ બોલ્યા ધીકાર તુને, નથી
 ધરમનો ટેક; રાંડ ને રંડવો બેઉ છો સરખાં, ધર બગડયું છે એક ॥૩૦॥
 દુષ્ટ કહે વારૂ મહારાજ, તમ જોવા બહુ આવે, તમારે કહે શું છે થ-
 વાનું, ન મળ્યું તેથી ન ફાવે ॥૩૧॥ આ સાર સાંભળીને શ્રોતાજન,
 કરજે મનમાં તોલ; દુર્યોધન જોવા જવ તેના; આવા નીકળે બોલ ॥૩૨॥
 પછી પ્રભુ અંતરધ્યાન થયા, ગયા કરણપુરી; સભામાં આવ્યા વ્રદ્ધ વ-
 પુએ, વદે વાણી મધુરી ॥૩૩॥ કરણે ઉઠી આસન આપ્યું, પધારો
 માહારાજ; તસ્તી લીધી દરશણ દીધાં, વણી કપા કરી આજ ॥૩૪॥
 પ્રભુ કહે ભાઈ શાખાશ તુને, બહુ કર્યો પુન્યદાન; કરણ કહે એમ ન કે-
 હેશો, હું તમ દાસ સમાન ॥૩૫॥ હું કયાંથી લાવીને પુન્ય કરું; લક્ષ્મી

નથી મહારી; લક્ષ્મીના માલીક પ્રભુ છે, તે કંથની એ નારી ॥ ૩૬ ॥
 જેની છે તેની તેને આંખું, તેમાં મ્હોટાઇ શાની; આપણુ તો ચીઠીનાચા;
 કર, મુરખ લે મન માની ॥૩૭॥ પ્રભુએ જાણ્યું દિનતાવાગો, કરણ રા-
 જ કહાવ્યો; એમ જાણી બોલ્યા વિપ્રવેશે, હું યાચવાને આવ્યો ॥૩૮॥
 કરણ કહે માગો માહારાજ, દેશે દિનદયાળ, હું આપવાને સમર્થ નથી
 હાથ જોડ્યા ભુપાળ ॥૩૯॥ પ્રભુ કહે મારે યાત્રા કરવી; અડસટ તીર્થ
 પાવન; ચરણ ચાલીને બધે જવું, ન જોઈએ વાહન ॥ ૪૦ ॥ કરણ કહે
 એ મહારાજ; ત્યારે શો ઉપાય; પ્રભુ કહે મહારં વ્રજપણું લે, જીવાન દે
 તારી કાય, ॥૪૧॥ કરણ કહે ભલે મહારાજ, એ કહ્યું તે નહીં ખોટું;
 આ પાપનો દેહ યાત્રા કરશે, ભાયગ મહારં મ્હોટું ॥ ૪૨ ॥ ઉઠો મહારા-
 જ બદલો કરો; જીવાની મહારીં દેવું; પ્રભુ કહે પુછ તારી નારીને, હા-
 કહે તો હું લેવું ॥૪૩॥ કરણ કહે નારીને પુછું, તેથી ભલી પ્રાણધાત;
 પુન્યમાં પુછવું નહીં પ્રેમદાને, પુછવી વ્યવહાર વાત ॥૪૪॥ પ્રભુ કહે
 પ્રેમદાને ન પુછે, તો ન લેવી તુજ કાય; કરણ કહે તમારે પુછાવ્યે, પુછ
 છું જગરાય ॥૪૫॥ એમ કહીને મ્હેલમાં ગયો, પ્રેમદા પાચે લાગે; કર્ણ
 કહે એક વ્રજ વાડવ, જીવાની મહારી માગે ॥૪૬॥ પ્રેમદા કહે શું પુછો
 છો, એરે મહારા નાથ; પુન્યમાં પાછા શું પડો પીઉ, શા કામનીછે જ-
 ત ॥૪૭॥ એવું સાંભળી કરણ આવ્યો, મહારાજ લ્યો કાય, પ્રભુ કહે
 કેવરાવો મોઢે; આવે સલાનીમાય ॥ ૪૮ ॥ કરણ બોલાવી કામની તે,
 આવીને લાગી ચરણ; પ્રભુએ જાણી જોઈને ક્રીધું, ગંદુ ગોખર વરણ
 ॥૪૯॥ કામની બોલી દલડુ બોલી, કલ્પના મનની કાપો; ચોખન લ્યો
 મુજ કંથ તણું ને વ્રજપણુ તમે આપો ॥૫૦॥ તે વ્રજ શરીરને હું શો-
 વું, પાતક મહારાં પળાય; સ્વચ્છ શરીરની શું કરું શેવા, ગોખર ગંદુ
 ધાવાય ॥૫૧॥ એવા વચન સાંભળીને, ખુશી થયા જગ ભુપ; ઉભા
 થઈને દરસણ દીધાં, ધર્યું ચતુરભુજ રૂપ ॥ ૫૨ ॥ લીલામ્મર પીતાંબર
 અંગે, મુગટ શોભા સારી; કોટીકસુર્યતણુ તેજ જેમાં, હાશ્યવદનમોરા
 રિ ॥૫૩॥ છે જળહળ જોત આકતી ઉજવળ, દયા કરી દીનાનાથ; નર
 નારી નમ્યાં તવ પ્રભુએ, મુસ્તક મુકયા હાથ ॥ ૫૪ ॥ શાખાશ નારી
 કરણ તારી, મળી છે બેઉની જોડ; કરણ રાજ માગે તે આપુ, રીજ્યોહું
 રણછોડ ॥૫૫॥ કરણ કહે માયા ન માગું; સદાય રૂદેમાં રહેજો; મહારા
 મરણ સમે સ્વામી, આવીને દરસણ દેજો. ॥૫૬॥ પ્રભુએ તવ કબુલ
 ક્રીધું, મર્ણ સમે થશું ભેગા; વળી કેવાશે સવા ખેાર સુધ કરણરાયની

વેળા ॥૫૭॥ એમ કહી અંતરધ્યાન થયા; જોયો ગુપ્ત ગાળો; રૂડી રી-
તી બોલ્યાની નીતી, તે પુન્યશાળીનો ચાળો ॥ ૫૮ ॥ નમ્રતાવાળો દા-
તાર ભાળો, કટુ વચન નવ બોલે; સચન કરે વચન વિપ્રનું, તેકાંકકર-
ણ તોલે ॥ ૫૯ ॥ વળણ ॥ ધર્મધન રહી કરણની, દુષ્ટજન હાર્યો
હોડ; વ્યાસ વલ્લભ વુદ્ધે બોલજે, જેજે શ્રીરણછોડ.

કડવું ૫૩ રાગ ચૌપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન, રહી કરણની
ધન આખી, દુષ્ટજને ઉતારી નાખી ॥૧॥ કરે પોતપોતાનું રાજ, એવા
માં શું નીપજ્યું કાજ; જેવો હોય નર તેવી નારી, ભાણુમતીએ વાત
વીચારી ॥૨॥ મુજ સ્વામી જે દુરજોધન, એનું નથી રહેતું સ્થીર મન;
દેત બ્રાહ્મણને એની કાયા, હું હતી તો એ ન છેતરાયા ॥૩॥ વળી કા-
ઈ દીન મન ભમી જાય, માટે વશ કરી લેઉં રાય, છે કુન્તા સુત સેદેવ
જેહ; જાણે જાદુની વીધા તેહ ॥૪॥ માટે એમની પાસે જવું, જઈ ધુ-
પેલ મંત્રાવી લાવું; ધાતુ મહારા સ્વામીને શીશ, મુને વશરહે હરનીશ
॥૫॥ એમ જાણી લીધું ધુપેલ, કરવા વશીકરણ ખેલ; જઈ દીધું સેદે-
વને હાથ, વશ કરી આપો મુજનાથ ॥૬॥ તવ સેદેવજી માપમાપ્યું, એ
ને ધુપેલ મંત્રી આપ્યું; કહ્યું ભોજઈ છે એક આંટો; જોજો ન પડે ભો-
મીમાં છાંટો ॥૭॥ ભોમી પડે ભુંડું થઈ જશે; વશ કરતાં કવશ થાશે,
કહે રાણી નહીં પાડુ ભોમ, મુને એ ચીંતા રોમરોમ ॥૮॥ એમ કહીને
ચાલી ત્યાંય, ગઈ પોતાના મહેલમાંય; આવી મહેલમાં માળે ચડી, તવ
આખો પ્યાસો ગયો પડી ॥૯॥ જન્યું ધુપેલ ત્યાં તતકાળ, તેતો ઉતરી-
યું પાતાળ ॥૧૦॥ એક અત્રીક નાગ છે નામ, તેને શીશ અડ્યું થયો
કામ; મંત્રથી કામ દેવતા જગ્યો, ભાણુમતી ઉપર મોહ લાગ્યો
॥૧૧॥ એવે રૂજની થઈ ગયો દન, કરે દુરીયોધન જ્યાં સહન; તેની
પાસે ભાણુમતી નારી, હસે રમે બેઉ સુખકારી ॥૧૨॥ એવે પાતાળનો
નાગ બળીયો, દુષ્ટના મહેલમાં નીકળીયો; છત્રપતીને બંધનકીધો, ઉઘે
શીશ ઉઘે ટાંગી દીધો ॥૧૩॥ એતો વશીકરણનો રોગ, રમ્યો રાણી
સાથે રંગભોગ; બહાણુ બહાતે થયો વિદાય, તવ છોડ્યો રાણીએ રાય
॥૧૪॥ કહે દુરીયોધન સુણ નારી, કેમ આમ થયું દુખભારી, ભાણુમતી
કહે હું રૂપાળી, મને મોહી જયે વનમાળી ॥૧૫॥ દિઠી હશે મુને કા-

ઇ વાર, તેથી આવી ચઢ્યો ગુમાર, લીધુ દુર્યોધને વીચારી, નથી ત્રીલો
 ક હાવી નારી ॥૧૫॥ એમ મુરખજન મન માને, એ શું ચરીત્ર નારીનું
 જાણે; બીજે દહાડે ગયાં બીજે મહેલ, ત્યાં થયું તેનું તે ફેલ ॥૧૬॥ ત્રી-
 જે દન તામ્ર ધરતી કીધી, તોહું ત્યાં આવ્યો ભોમી વીધી; ઉંઘો ટંગાઈ
 રહે રોજ રાત; એની ગળવા માંડી જત ॥૧૭॥ કથા માત્ર જાણો દ્રષ્ટાન્ત
 તેનાં સર્વ લેવાં સીધાન્ત; જેને નારી ભાણુમતીજેવી, તેની દુરદશા થાય
 એવી ॥ ૨૮ ॥ તેવી નારીને વિશ્વાસે જેહ, રહે તો દુખ પામે તેહ; દુષ્ટ
 દુખી થયો ખટમાસ, હરનીરા રહે ઉદાસ ॥૨૯॥ એની સોસાઈ ચાલી
 જત, જાણ્યું આ કેને કરૂં વાત; દુખ હરે એવો મીત્ર કરણ, ટેક મુકીયા
 વું એને શસ્ત્ર ॥૨૦॥ એને એકલાને કહેવાય, બીજે કહેવાથી ઇજ્જત
 જાય; એમ જાણી ચાલ્યો એકદન, ગયો કરણપુરી રાજન ॥૨૧॥ નગ્ર-
 માં ભુજ જેડીને પેઠો, ગયો સભામાં કરણ બેઠો; ઉઠી કરણે છોડયા
 હાથ, ચાંપ્યો પોતાની રૂઢીયા સાથ ॥૨૨॥ પેહેલી પુછી કુશળ ક્ષેમ, આ
 રે ભાઈ સુકાયો તુ કેમ; બોલ્યો દુરીયોધન એમ મુખ, તુજવીના મ્હારે
 દલ દુખ ॥૨૩॥ ટાઢી મીઠી કેને કરૂં વાત, મમ ઘેર ચાલો મુજ બ્રાત;
 હોય રાજતણી ઇછાય, કરજે હસ્તીના પુરમાંય ॥૨૪॥ બોલ્યો કરણ રાય
 વચન, થયો મ્હોટો ખાઈ તુજ અન; નથી લુણહરામી હુંતો, મ્હારે
 રાજ ભોગવજે તુંતો ॥ ૨૫ ॥ કાહાડી મુક્યો ત્યારે જુદો રહ્યો, આવ્યો
 તેડવા તો ત્યાર થયો; એમ કહી લખી દીધુ રાજ, ચાલ આવું છું આજ
 ને આજ ॥૨૬॥ લીધી માતાને લીધી નારી, ચાલ્યો કરણ વણ વીકારી;
 દીનમણીનો દીધો મણી, ગયો હસ્તીના પુર ભણી ॥ ૨૬ ॥ જઈ રહ્યો
 જુનુ જ્યાં ધામ, સુખમાની કર્યો વિસરામ; એવે એકાન્તમાં એકદન; છ
 ત્રપતીએ ભરયાં લોચન ॥૨૮॥ જેઈ પડ્યો કરણને વેમ, ભાઈ તુંતો રડે
 છે કેમ; તવ બોલીયો છત્રપતી, કહેતાં જીભ ઉપડતી નથી ॥ ૨૯ ॥ બો-
 લ્યો કરણ કહે દુખ તારૂં, મુજથી ખનેતો હું નીવારૂં; સાંભળી દુષ્ટ પાય
 પડેછે, મુને નીત્યાન નાગ નડે છે ॥૩૦॥ હુંને રાણી કરૂં આરામ, નાગ
 નીત્ય આવે તે ઠામ; અમારા સુખને અટકાવે, મને ઉંચે ઉંઘો ભટકાવે
 ॥૩૧॥ ખટમાસથી દે એમ દુખ, પોતે રાણી સાથે લે સુખ; એવી વાત
 કેને નવ થાય, કરીએતો ઇજ્જત જાય ॥૩૨॥ સુણી કરણે કર્યો વીચા-
 ર, કાંઈ કપટ કીધેલું નાર; તે વીના નાગને મોહ શાનો, સમજી મનને
 રહ્યો છાનો ॥૩૩॥ કહ્યું કરણે કરીશું પેર, આજ આવશું તારે ઘેર; રહે-
 વાનો છાનો હું સંતાઈ, આવશે તવ લેઈશ સાહી ॥ ૩૪ ॥ એમ કહી

છાનો રાખ્યો રાય, એવે દીવસ વીતી જાય; પડી રૂજની કરણ ધાયો,
 દુષ્ટના મહેલમાં સંતાયો ॥૩૫॥ એવે પાતાળથી નાગ આવ્યો, દુષ્ટે કરણ
 ને બોલાવ્યો; ધાયો કરણ કરીને રીસ, લાત મારી તે નાગને શીશ ॥૩૬॥
 હતું નાગને વરદાન એવું, કોઈનો માર ન વાગે તેવું; વાગે તો ન લાગે લ
 ગાર, લાગે સુર્યના સુતનો સાર. ॥ ૩૭ ॥ લાત વાગી તે લાગી જ્યારે,
 જાણ્યો સુર્યનો નંદન ત્યારે; તવ અત્રીક લાગ્યો પાય, કરો ક્ષમા ઓ કરણ
 રાય ॥૩૮॥ તમને ઓળખ્યા પાવન, તમો કરણ રવીના તન; બોલ્યો
 કર્ણ આવ્યો પરધેર, તેથી તુજને મારું ઠેર ॥૩૯॥ બોલ્યો અત્રીક મુકો
 મા બાપ, હવે આવું તો વિશ્વનું પાપ; બોલ્યું વચન સત્યજ થાપુ, મુ-
 કો મનવેગી ઘોડો આપુ ॥૪૦॥ ઘોડે બેસી કરો ઇચ્છાય, કરો કલ્પના
 ત્યાંતો જવાય; તવ કરણે ઘોડો લીધો, અત્રી નાગને મુકી દીધો ॥૪૧॥
 દુષ્ટ ગયું પાપીનું જ્યારે, રહ્યા નીરવરતીથી ત્યારે; એવે દીવસ વીત્યા
 ચાર, મળ્યા એકાંતમાં એક વાર ॥૪૨॥ દુરીયોધન દુશ્યાશન, શકુની
 ને કરણ રાજન; બોલ્યો દુર્યોધન મુખ એમ, કહો ભાઈઓ કરશું કે-
 મ ॥ ૪૩ ॥ રહ્યા પાન્ડવ સુખે પાંચ, એમને ન આવી કાંઈ આંચ; લે-
 શે કોઈક દન એ રાજ, માટે શોધો કાંઈછલાજ ॥૪૪॥ પાંચમાંથી જોએક
 બે ઘટે, થોડી થોડી ચીંતા તવ મટે; એવે બોલ્યો શકુની એમ, પેહલો
 નાશ પમાડીએ ભેમ ॥૪૫॥ જુઓ આવ્યો આ જોડ માસ, એમને એ-
 કાદશી અભ્યાસ; આવી નીર્જળા એકાદશી, કરે વ્રત પાન્ડવ હશી
 હશી ॥૪૬॥ જમે દસમીને દન એકવાર, એકાદશીએ કરે ફરાજ; તેતો
 ભીમસેનને નવ ગમે, દવાદશીએ એક વાર જમે ॥ ૪૭ ॥ છેક મધ્યાને
 કરે ભોજન, ભીમ ભુખાળવો માગે અન; નવ્ય ખવરાવે એની માંચ, ધત્ત્રા
 ધરને ત્યાં જમી જાય ॥ ૪૮ ॥ ખારશે ને ખારશે જમે, પેંધો પડ્યો તે
 નીત્ય દમે; માટે આ દ્વાદશીને દન, તુજ તાત ઘેર ભોજન ॥૪૯॥ આ-
 પણે વીશના લાડુ કરીએ, દત્ત્રાધરના ધામમાં ભરીયે; તેનું ભોજન
 ભીમસેન કરશે; વીખ વાપશે ને તે મરશે ॥ ૫૦ ॥ બોલ્યો દુર્યોધન
 ખુખારી, મામા તુજ બુદ્ધિ બલીહારી; પાંચમાંથી ઓછો એક થાશે,
 એમ સર્વને ઓછા કરાશે ॥૫૧॥ એમ કરતાં ઓછા થાશે, કુન્તીકે
 રાતન; વ્યાસ વક્ષભ મુખ ઓચરે, હરખ્યા પાપીજન.

કડવું ૫૪ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને

સંભળાવું આથ પરવ, મહીમાંય. ॥૧॥ દુષ્ટજનોએ દગો ધાર્યો થયો
 દશમીનો દન; ચાર ચન્ડાળો ભેળા થઈ ગયા, અંધ તણે ભોવન ॥૨॥
 ધત્રાષ્ટરને ખીના કહી તથ, આંધળો ખુશી થાય; પછી પચીસમણ લોટ
 મંગાવ્યો, પચીસ મણ ઘ્રત માંય. ॥ ૩ ॥ પચીસ મણ સાકર મંગાવી
 લાડુ કર્યો ભલી પેર, ચુરમુ ભેળતાં ભેળું નાંખ્યું; પચીસમણ મહી જે-
 ર ॥૪॥ પછી તેના લાડુ વાળ્યા, પાપના મારગ ધાર્યા, મહેલના સાત
 મા માળ ઉપર, પવનમાં તે ઠાર્યા. ॥૫॥ પછી સમજાવ્યો ધત્રાષ્ટરને, સા-
 ચવળે બહુ પેર; દુર્યોધન કહે રાંધશો માં, જમળે મારે ઘેર ॥૬॥ એમ
 કહીને વિદાય થયા, જોષ્ટની દશમીને દન; તે દન કુન્તાએ ભેળા ક્રીધા,
 પાંચ પોતાના તન. ॥૭॥ સાંભળો નંદન આવતી કાલે, નિર્જળા એકા-
 દશી પુન્યનો દહાડો હરીજનોને, ઉપાદી કરવી ન કરી. ॥૭॥ એવું
 લીમે સાંભળ્યું ને, બોલ્યો છે કલેશ લાવી; અરેરે મારે કરમેકયાં, વળી
 એકાદશી આવી ॥૮॥ કુન્તાજી કહે જરે ગાંડા, એક દન શું તને નડશે;
 ગમે તેમ તું કકળે તો પણ, અપવાસ કરવો પડશે. ॥૯॥ લીમ કહે હું
 તો નહીં કરૂં, ઓરે મારી માય; કુન્તાજી કહે ખાવા ન આપું, થનારહોય
 તે થાય. ॥૧૦॥ લીમ કહે અપવાસ ન થાયે, અન વીના હું મરૂં; તે ક-
 રતાં આજ લાડુ જમાડો, તો એકાદશી કરૂં. ॥ ૧૧ ॥ કુન્તાજી કહે
 ભલે બેટા, રાંધુ દાળ ભાત લાડુ; આનંદ પામે જીવ તારો, તેમ તુને
 જમાડુ. ॥૧૨॥ જવો જઈ બેસો સભામાં, રસોઈ રૂડી બનાવું; ત્યાર ક-
 રીને કુંવર મારા, તમને તેડવા આવું. ॥૧૩॥ એવી આજ્ઞા માતાએ
 ક્રીધી ઉઠયા પાંચે ભ્રાત; પોતાના ધરથી થોડે છોટે, સભા રચી એકા-
 ન્ત. ॥૧૪॥ રાજ્ય વિના રાજ્ય સભા ન હોયે, કરેછે બ્રહ્મસભાય; ધર્મસં-
 બંધી સંવાદ આલે, વેદના વાખ્યાન થાય ॥ ૧૫ ॥ તે સભામાં નીત્ય
 પાન્ડવ બેસે, થાય અતી ઉપદેશ; ત્યાં જઈને ખીરાજ્યા પાંચે, નહીં ઉ-
 પાદી કલેશ ॥૧૬॥ કુન્તાએ રસોઈ કરવા માંડી, લીમ તણી ઘણી ખી-
 ક; રખે અપવાસ ન કરે કાલે, રાંધ્યું ઠીકાઠીક ॥ ૧૭ ॥ ત્યાર કરીને ર-
 સોઈ ઠાંકી નહાવા હુંનું જળ ક્રીધું; પછી ચાલ્યાં તેડવાને, નામ પ્રભુનું
 લીધું ॥૧૮॥ જોષ્ટીકા ઝાલી માતા ચાલી, ધિરે ધિરે, જય; આઘેથી લી-
 મે આવતા દિડા, પોતાની પ્રજ્ઞ માય ॥ ૧૯ ॥ લીમે જાણ્યું કે છ જણ
 જમે, તેટલું રાંધ્યું હશે; અપવાસ કાલે છે કરવાનો, મ્હાર પુરૂં કેમથશે
 ॥૨૦॥ ધિમે ધિમે માતા આવે, તે પેહેલાં હું જવું; છાનો માનો જમી
 લઈને, માતા પેહેલાં આવું ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણીને લીમ ઉઠ્યો, ઘેર

પોતે પરવરવા; ધરમને કહ્યું કે જલુ' છું, લઘુશંકા કરવા ॥૨૨॥ એમ ક-
 હીને બહાર નીકળીયો, બીજે પંથે પળીયો; આવ્યો પોતાને મુકામે, સુ-
 ત સતીનો બળીયો ॥૨૩॥ હવેલી ઉઘેડી ઉલટ આણી, પડ્યો લાડુના
 ધ્યાનમાં; જાણ્યું કે નહાતાં વાર લાગે, નહાવા ધોવાનું કાનમાં ॥૨૪॥
 હાથ ન ધોયા પગ ન ધોયા; રસોડુ ઉઘેડી પેઠો; ઢાંકેલી રસોઘ ઉઘેડીને
 ભોજન કરવા બેઠો ॥૨૫॥ દાળ ભાતને શાક ચોળી પીધાં, વાળી
 નાંખ્યો છેક; આખા લાડુલેઈ મુખમાં મુક્યા; રાખ્યો ન કટકો એક ॥૨૬॥
 હતુ તેણું ઢાંકી દીધું; દ્વાર હતાં તેમ દીધાં, કુન્તા પહેલો આવ્યો સભા
 માં, કામજ ધાર્યો કીધાં ॥૨૭॥ એટલે આવ્યાં કુન્તા માતા, ઉઠો મહારા
 તન; તેડવાને આવણું પડ્યું, ચાલો કરવા ભોજન ॥૨૮॥ રાંધેલું થઈ
 જશે ટાઢુ, એમજ બોલ્યાં માડી; ભીમેવી ચાર્યું મારા પેટમાં, કે વારની થ-
 ઈ ટાડી ॥૨૯॥ પણ પોતે શાહુકાર થાવા, ઉતારી નાંખ્યુ મુખ; ઉઠો વી-
 રા વાર ન કરો, પેટમાં લાગી ભુખ ॥૩૦॥ એટલે ઉઠ્યા પાંચે બંધુ,
 માતાના કર ઝાલ્યા; ભોજન કરવા ઉતાવળા થૈવાતો કરતા ચાલ્યા ॥૩૧॥
 ઘેર પોતાને ચાલી આવ્યા, અંતર ઉલટ આણી; કુન્તાએ નહાવાને મા-
 ટે, આપ્યાં હુનાં પાણી ॥૩૨॥ પ્રથમ ચારે બંધુ નાહ્યા, દેવશેવામાં પે-
 ઠા, પોત પોતાનું શટ કર્મ કરવા; આસન વાળી બેઠા ॥૩૩॥ સૌથી છે-
 વટ ભીમ નાહ્યો, દેવશેવામાં પેઠો; કદી નહીને તે દહાડે એ, માળા લ-
 ઇને બેઠો ॥૩૪॥ કુન્તાજી જોઈ રાજી થયા, આજ આવી શુભ સુદ્ધી;
 ધનધન મહારા દીકરા હવે, સુધરી તારી જુદ્ધી ॥૩૫॥ ભીમ કહે મા
 વરસ થયાં, કાંઈ કરવું શુભ કર્મ; તે સાંભળીને આનંદ પામ્યા, પોતે રા
 જ ધર્મ ॥૩૬॥ એવે ચાર ભાઈઓ ઉઠ્યા; ભોજનમાં ગઈ મતી; પેટભરીને
 બેઠેલો છે, ભીમ ઉઠતો નથી ॥૩૭॥ કુન્તાજી કહે ઉઠ બેટા, એવી માળા
 કેવી; ભીમ કહે ભાઈઓની પેઠે, ન કરું જેવીતેવી ॥૩૮॥ કુન્તાજી કહે કાલે
 કરજો, તવ ઉઠ્યો ભીમ કોડે, બાજઠ ઢાળી પાંચે બંધુ, બેઠા જોડેજોડે ॥
 ૩૯॥ માતાએ મુક્યા વાટકાને, કનક કેરા થાળા; ભીમે જાણ્યું થાળામાં શું
 મુકશે મા ઇટાળા ॥૪૦॥ માતા પેઠાં રસોડામાં, પીરસવા પ્રેમજગે, લાડુ
 ની કથરોટ ઉઘેડી, તેમાં ઘંટા વાગે ॥૪૧॥ જોયું તો દાળભાત નહી આ,
 કોણે કીધું ભક્ષ; માયે જાણ્યું કામ ભીમનું, ડોસીએ કહાડ્યાં ચક્ષ ॥૪૨॥
 ભીમ કહે કે શું છે માતા, કેમ થયો ક્રોધ મોઢો; મોઢું ચાટતો ચાટતો મા
 તા, એક બીલાડો નાડો ॥૪૩॥ કુન્તા કહે તુજ બીલાડો, નહી બીજ-
 નું કામ; ભીમ કહે મોટા ભાઈ જુઓ, લે છે મારૂં નામ ॥૪૪॥ તમા-

રી પાસે હતો સભામાં, તેમ છતાં મુકે આળ; ધર્મ કહે માખોલો વિચારી,
 બુકે તો લાગે ઝાળ. ॥૪૪॥ લઘુ શંકા કરવાને ગયો હતો, તે નથી લાગી
 વાર; તે વીનાનો ઉઠ્યો ન્હોતો, ન્હોતો નીકળ્યો ખહાર ॥ ૪૫ ॥ કુ-
 ન્તાજી કહે તું શું જાણે, ઓ મારા કુમાર; એને આવતાં જતાં ખાતાં,
 જરા ન જાણવી વાર. ॥૪૬॥ એના વીના નહીં ધાં ખીજનો, લીમવઘો
 વચન; રાંધ્યા ધાનની ચોરી ચઢાવી, મ્હારે ના લેવું અંન. ॥૪૭॥ એમ
 કહીને ઉભો થયો, કોધાતુર બહુ હુતો; પેટની ચીંતા પારતી નથી, ઓ-
 ટલે જઘને સુતો ॥૪૮॥ માતા ગાળો દેવા લાગ્યાં, ઉતપાત માંડ્યો અતી;
 લીમે જાણ્યું છે દે ગાળો, ખાધું તે જવાનું નથી. ॥૪૯॥ ધર્મ કહે મા કલેશ
 ન કરશો, ખાધું નથી પર કોઈ; શેદેવ નીકુળ રસોડામાં, કરવા પેઠા ર-
 સોઈ ॥૫૦॥ ફરીથી રસોઈ ખનાવી, બોલ્યા મુખવચન; ઉઠો સરવે કંકા-
 સ મુકી, કરી દ્યો ભોજન ॥૫૧॥ એટલે ધરમ અરજીન ઉઠ્યા, ઉઠ્યાં
 કુન્તા સતી; લીમને કહ્યું તવ લીમ બોલ્યો, મ્હારે તો જમવું નથી.
 ॥૫૨॥ કુન્તાજી કહે રહેવા દો એને, ચાલો ખીજ તન; ધર્મ કહે એને
 મુકીને, હું ન કરું ભોજન ॥૫૩॥ એ છે ન્હાનો ને હું મ્હોટો, હું જમું
 તે ધિક્કાર; તમે તમારે ભોજન કરો, કહી બેઠા તે વાર. ॥ ૫૪ ॥ તવ
 કુન્તાજી લીમ પાસે, આવીને બોલ્યાં એમ; ઉઠ બેઠા તારા વીના; ધરમ
 જમે કેમ. ॥૫૫॥ લીમ કહે માફ નામ ન લેશો, મ્હારે જીવીને શું કરવું
 આજથી તો અપવાસ કરીને, અન ઉદક વણ મરવું ॥૫૬॥ કુન્તાજી કહે
 પાચે લાગુ, ઉઠો દીકરા ધોરી; લીમ કહે મ્હારા માંથે મુકી, રાંધ્યા ધાન-
 ની ચોરી. ॥૫૭॥ તે માટે ઉઠવાનો નથી, ચાલ્ય તે કરો ઉપાય; એટલે
 શેદેવે ધરમાં બોલાવ્યાં, પોતાની વ્રદ્ધ માય. ॥૫૮॥ માતા મમત લીમ
 ન મુકે, હઠીલો તમ ખાળ; લામના સાંભળતા કહાડ્યો ધાંટો, મુજ માંથે
 મુકો આળ. ॥૫૯॥ એટલે એતો ઉઠશે ખાવા, એ એનો ઉપાય; તવ ધ-
 રમાંથી ધાંટો કહાડી, બોલ્યાં કુન્તા માય. ॥૬૦॥ અલ્યા સેદેવ પેટ તાર,
 જમેલા જેવું લાગે; હું જાણું છું તેં જ ખાધું, તવ જોશી માફ માગે ॥૬૧॥
 માતા અપરાધ ક્ષમા કરજો, હવે નહીં કરું એમ; એટલે ઓટલેથી ઉઠી
 ને, ધરમાં ગયો ભેમ. ॥૬૨॥ જોરે માતા ખીજના ઉપર, તું કરતીતી
 જોર; કુન્તાજી કહે ભુલ મ્હારી, હવે ઝલાયો ચોર ॥ ૬૩ ॥ તવ લીમ
 કહે કટેવ એતો, શું લક્ષણ એ સારું; ઓ એની ભુલાવી નાંખું, હાથ
 ખાંધીને માફ. ॥૬૪॥ એમ કહી ઝાલ્યું પાંગોહ; ઓરડામાં લઈ ગયો;
 સેદેવ કહે જાણું છું વીરા, કોનો અપરાધ થયો. ॥ ૬૫ ॥ નાહ્યા વીના

કોણે ખાધું, એરે મારા બ્રાત; ભીમ કહે મ્હારો. ભાઈ હોય તો, કોને ન કરીશ વાત. ॥૬૬॥ એમ કહીને જહાર લાવ્યો; જવા દેવું છું માત; પછી બેઠા ભોજન કરવા, બાજઠ પાંચે બ્રાત. ॥૬૭॥ વળણુ. બેઠા પાંચે બંધવો, પીરશ્યું કુન્તા માય; વ્યાસ વહ્નલ મુખ આચરે, ભીમથી નવ્ય ખવાય.

કડવું પપ રાગ સાળંગીની છાયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, આધપરવ મહીમાય. ॥૧॥ ભીમ થકી ખવાઈ ન શકયું, કુન્તા બોલ્યા એમ; હવે સાચું બોલજે ભાઈ તુથી ન ખવાયું કેમ ॥૨॥ ભીમ કહે અપવાસ કરવા, જમ્યો છાનું માનું; પણ તેં મીથ્યા માથું કુટાવ્યું, જમેલો જમું શાનું. ॥૩॥ કુન્તા કહે ભાઈ ભલે ખાધું, ખાધાનો ટેક ધરજે; આવતી કાલે એકાદશી છે, તેથી અપવાસ કરજે. ॥૪॥ ભીમ કહે કે વાર માતા, જમી ઉઠ્યા સહુ જન; એવામાં રાત્રી પડી કે, સર્વે કર્યું રાયન ॥૫॥ એવે ત્રણ પહોર રાત ગઈને, રહી છે એક પહોર; એટલે જમુનાએ સ્નાન કરવા, જગ્યાં સહુ તે ઠોર. ॥ ૬ ॥ ચાર બ્રાતને માત જગ્યાં, બોલ્યાં કુન્તા એમ; નહાવા જવા ભીમ ઉઠાડો, સુઈ રહ્યો છે કેમ. ॥ ૭ ॥ ધર્મ કહે ન ઉઠાડશે મા, આખો દહાડો બડબડશે; હું ગાળવાની હુંગ બગડે, ધરમાં કંકાશ કરશે. ॥૮॥ આપણુ નાહીને આવ્યા પછી, ઉઠાડશું એને; એમ કહીને નહાવા ચાલ્યાં, ધ્યાન પ્રભુનું જેને. ॥૯॥ આવ્યાં ઉચ્ચારે વિપ્રને આસન, વસ્ત્ર મુક્યાં સાર; જઈ જુમનામાં સ્નાન કીધું, સમર્યા દેવ મોરાર. ॥૧૦॥ નમસ્કાર કર્યા ભાનુને ભાવે ભજ્યા ભગવાન; શક્તિ પ્રમાણે બ્રાહ્મણોને, દીનતાર્થી દીધું દાન ॥૧૧॥ પછી ગોવીંદ ગુણ ગાતાં ગાતાં, ગયાં પોતાને ઘેર; દેવના દરશણ શેવા પુંજ, કીધી પુરણ હેર. ॥૧૨॥ એમ કરતાં ઠંહાણું વાહ્યું, બોલ્યાં કુન્તા માય; ઉઠાડ ભીમને નીકુળ બેટા; નદીએ નહાવા જ્ય ॥૧૩॥ મેદાનમાં ભીમ સુઈ રહેલો, જગત રહ્યો છે પડી, નીકુળજી ઉઠાડવાને; આવીયા તે ઘડી. ॥૧૪॥ જગતો જોઈને નીકુળ બોલ્યા, ઉઠો મ્હોટા વીર; સ્નાન કરવા સંચરો ને, શમરો શામ શરીર ॥૧૫॥ માયે મોકલ્યો ઉઠાડવાને, ભીમ બોલ્યો તવ હશી; જ જઈ કહેજે ભીમ ભાઈએ, કરી છે એકાદશી. ॥૧૬॥ નીકુળે જઈ કહ્યું માને, ભીમશેન જગત રહે

છે; ઉઠવાનું કહ્યું ત્યારે એકાદશી, કરી એવું કહે છે ॥ ૧૭ ॥ માતાજી
 ઉઠ્યાં રોશમાં રૂઠ્યાં, આઠ્યાં લીમની પાસ, ઉઠો બેટા તવ લીમ
 બોલ્યો, આજ તો છે અપવાસ ॥૧૮॥ સુતેલો મને શીદ ઉઠાડો, એકા-
 દશી કરી લેવી; કુન્તાજી કહે સુતા સુતા, એકાદશી તો ઠેવી ॥ ૧૯ ॥
 નહાવા ધોવા ભજન કરવાં; કરવા દેવદરશન, ત્યારે વળી એકાદશી, થા-
 ય પ્રભુ પરસન ॥૨૦॥ લીમ કહે છે સાંભળો માતા; બોધજ તમને દેવું
 જે દીવસે ખાવું નહી, તે દન નહાવું કેવું ॥૨૧॥ એટલે આઠ્યા ધરમ-
 રાજ, ઉઠો લીમસેન ભાઈ; તોપણ હડીલો નવ ઉઠ્યો, માતા કોપ્યાં
 મનમાં ॥૨૨॥ ઉઠ પીટયા જ નહાવાને, થાય તારી શુભ મતી; લી-
 મ કહે મા અપવાસ છે તે; હું ઉઠવાને નથી ॥ ૨૩ ॥ ધરમ કહે આડે
 દાહાડે; નહાવાનો રાખીએ પ્રેમ; તો આજ એકાદશીને દહાડે, મલી-
 અંત રહેવાય કેમ ॥ ૨૪ ॥ લીમ કહે નહાવાને જવું, તો અપવાસન
 થાય; જતા આવતા કાલના લાડુ, ખાધેલા પચી જાય ॥ ૨૫ ॥ ઉઠવું
 બેસવું પચે ખાધેલું, તો પછી ભુખ્યો થાવું; માટે ખીચડી ઓરો તો,
 નહાવાને માટે જવું ॥ ૨૬ ॥ કુન્તાજી કહે લાકડીએથી; મારૂં તને મુઠ
 મતી, લીમ કહે ખીચડી ઓર્યા વણ, હું ઉઠવાનો નથી ॥૨૭॥ ધર્મ ક-
 હે શું પુન્ય પુરાણે, માતા મુરખ મલકાતો, ઓરે ખીચડી નહાવા મોક-
 લો, આવીને છો ખાતો ॥૨૮॥ કુન્તાજી કહે જ ભાઈ નહાવા, ખાવા કર
 તુજ સાર; લીમ કહે ચુલો સળગાવો, તો મન માને મહારૂં ॥ ૨૯ ॥ કું-
 તાએ જાણ્યું ખવરાવવું નહી; કરાવવો અપવાસ; પટાવવા ચુલોસળ-
 ગાવ્યો, દેખતાં લીમની પાસ ॥૩૦॥ કુન્તાજી કહે હવે ઉઠ બેટા, કહ્યું તે
 નથી કાચું; લીમ કહે મા આધણ મુકો, ત્યારે લાગે સાચુ ॥ ૩૧ ॥ કું-
 તાએ તવ પટાવવાને; આધણ મુકયું ચુલે; કુન્તાજી કહે ઉઠ બેટા, લી-
 મ ભલા કેમ ભુલે ॥૩૨॥ ઓરે માતા જાણીશ નહી તું, કાચો છે તુજ-
 છોરો; નહાવા જવું ને કાંઈ ન કરો, દેખતાં ખીચડી ઓરો ॥૩૩॥ કું-
 તાએ જાણ્યું નથી કાંચો, ખીચડી ભેળી કીધી; લીમની નજરે દેખાડી
 ને, આંધણમાં ઓરી દીધી ॥૩૪॥ એટલે ઉઠ્યો વાયુનો નંદન, નહા-
 વાને માટે જઈશું; ભલી મળી એકાદશી ફળી, ઘેર આવીને ખઈશું
 ॥૩૫॥ સ્વચ્છ ધોએલું વસ્ત્રજ લીધું, મનથી આનંદ કરતો; ખુશી થ-
 ઈ નહાવાને ચાલ્યો, ખીચડીનું ધ્યાન ધરતો ॥ ૩૬ ॥ નદીએ નહીશું
 ખીચડી ખઈશું, ખાધાના ફંદમાં પુલ્યો; અવળે મારગ ચઢી ગયો ને,
 જુમનાનો પંથ ભુલ્યો ॥૩૭॥ પુરણતાનમાં ખાધાના ધ્યાનમાં, પંથનો

ધડો ન રહ્યો; વીચારમાંને વીચારમાં એ, દ્વાદશ જોજન ગયો ॥ ૩૮ ॥
 એટલે મ્હોટું મેદાન આવ્યું, રળીયામણી ભોમી મીઠી, એવામાં જોયું
 શીવાલય, ન્હાની નદી ત્યાં દીઠી ॥ ૩૯ ॥ લીમે જાણ્યું ન્હોય જુમના
 ખીચડીમાં ગયો પુલી; આવી પહોંચ્યો અઘોર રણમાં, મારગ ગયો
 ભુલી ॥ ૪૦ ॥ હશે જ્યાં ત્યાં નાહી લેણું છે, વસ મુકયાં કોરાણે, પછી
 પેહો ન્હાવા નદીમાં, પલળી પાની પરાણે ॥ ૪૧ ॥ લીમે જાણ્યું નવાશે
 નહી; જો આ જળ રોકાય; પ્રથમ પાણી ભેળું કરીએ; ત્યારે તો ન-
 વાય ॥ ૪૨ ॥ એમ જાણી સુતો નદીમાં, આવતું પાણી રોકું; એક કી-
 નારે ચરણ મુકયા, બીજી કીનારે ડોકું ॥ ૪૩ ॥ આગળનું જળ જવા દી-
 ધું, પાછળ જળ રોકાય; નીરભયપણે સુઈ રહ્યો છે, નદીની વચમાંય
 ॥ ૪૪ ॥ પુઠે પુરણ પાણી ભરાયું, વધ્યું બેઠું ને બેઠું, નદી કીનારે શી-
 વનું દેરું, તેમાં પાણી પેઠું ॥ ૪૫ ॥ પારવતી જોઈને ગભરાયાં, આ જળ
 તે કોણ લાવ્યું; કૌતક કારમુ કાળે ઉનાળે, પાણી કયાંથી આવ્યું ॥ ૪૬ ॥
 ઓરે શંભુ ઓરે શંભુ; આ જળ તે કોણ લાવ્યો; મહાદેવ કહે ભક્ત
 મ્હારો; નદીમાં ન્હાવા આવ્યો ॥ ૪૭ ॥ તેણે નીર નદીમાં રોક્યું, તેમાં
 શી જુમ પાડો; પારવતી કહે ભય ભાસે છે, જવો જઈ ઉઠાડો ॥ ૪૮ ॥
 મહાદેવજી કહે છે એ હડીલો, ઉઠાડે નવ ઉઠે, ઝાઝી જીકર જો કરું તો
 જટા ઝાલીને કુટે ॥ ૪૯ ॥ પારવતી કહે ભક્ત ભલોએ; ભલા તમે મા-
 હાદેવ; એવા ગાંડાને ભક્ત કહો છો, આ શી તમારી ટેવ ॥ ૫૦ ॥
 ॥ વલણ ॥ આતે શી ટેવ તમતણી, ઉઠાડો શીવરાય; વ્યાસ વદ્ધભ વાણી
 વહે, સુણજો સર્વ કથાય.

કડવું ૫૬ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ મહાદેવજી કહે ગભરાસો નહી,
 બતાવું એક ઉપાય; હું લેઉ સ્વરૂપ વાઘનું ને, તમે બનો ગાય ॥ ૨ ॥
 આગળ નાસો ખરાડા ત્રાસો, લીમ કને થઈ જવો; તે તમોને જવાદેસે
 આધે જઈ સ્વાસ ખાવો ॥ ૩ ॥ પાછળથી હું વાઘ રૂપે, આવીશ લીમ-
 ની કને; એટલે તમારી દયા લાવી, ઝાલી લેવાનો મને ॥ ૪ ॥ એટલે હું
 તોફાન કરીને, ઉઠાડું બળ આણી; મને મારવા ઉભો થશે, તવ વહે
 જશે પાણી ॥ ૫ ॥ પારવતી કહે વાર મહારાજ, આવજો કૈલાસ ભુખ;

એમ કહીને ઉમીયાજીએ, લીધું ગાયનું રૂપ ॥૬॥ નાહાની શીંગાટી પું-
છડી મ્હોટી, દોટ ઘણેરી કાહાડે; ઉછળે ચાર ચરણથી ને, ઉંચે પુંછ
બરાડે ॥ ૭ ॥ પુરણ ત્રાસે આગળ નાસે, વહે વાયુ સુસવાટા; માહાદેવ
પુઠે ગાળને કરે, વાઘરૂપે ધુધવાટા ॥૮॥ સુતાં ભીમે સાંભળ્યું કાને, ચી-
તમાં ચીંતા થાય; અરેરે આજ એકાદશીએ, વાઘ મારે છે ગાયાદાપા-
ણીમાંથી ચીત ખસ્યુને, ગાયવિષે મન પ્રોયું; સુતાં સુતાં ઉંચું ડોકું, ક-
રીને વનમાં જોયું ॥૧૦॥ તો ગાય દિઠીને વાઘ દીઠો, વીચાર્યું મન આપ;
મહારા દેખતાં ગાય મરેતો, મુજને લાગે પાપ ॥ ૧૧ ॥ ઉઠીને જલ્લું
છોડાવવાતો; પાણી બધું વહી જાય; છોડાવું નહીતો પાપ લાગે, હવેશો
ઉપાય ॥૧૨॥ એ ગાય માતા આમ આવો, બચકારી બોલાવી; એટલે
ઉમીયા ગાય રૂપે, ભીમની પાસેં આવી ॥ ૧૩ ॥ ભીમે પેહેલી જવા
દીધી, તે ગઈ સામી તીર; એટલે વાઘ આવ્યો, તવ કાપ્યો બળ-
વીર. ॥૧૪॥ ધુધવતો વાઘ જોર ઝપાટે, ભીમ કને થઈ ચાલ્યો; એટલે
લાંબો ભુજ કરીને, પાછળનો પગ ઝાલ્યો ॥૧૫॥ એટલે તો વાઘ અ-
વળો ફર્યો, દારણ દેવત દાખ્યું, ભીમનું ડાખુ પાસું પંજે, મારીને ચીરી
નાંખ્યું ॥૧૬॥ રૂધીરની તવ ધારા છુટી, દેખીને ભીમ રૂઠ્યો; બળીઆ
રમત બળીઆ ગમત, બરબડતો એ ઉઠ્યો ॥૧૭॥ જળ ભરેલું જવા
દીધું; જખ્ખર વાઘને ઝાલ્યો, માથા ઉપર ફેરવતો એ, નદી કીનારે ચા-
લ્યો ॥ ૧૮ ॥ દાજે બળેલો લાવ્યો કીનારે, એક દીઠો પાશાણ; જાણ્યું
તે પર પછાડીને કાહાડું વાઘનો પ્રાણ ॥૧૯॥ એવું જાણી પછાડવા આ-
વ્યો વાયુ તણે સંતાન; માહાદેવે જાણ્યું ભોગ મળ્યા, થઈ ગયા અંતર
ધ્યાન. ॥૨૦॥ એટલે બાવરો બની ગયો; કુન્તાજીનો બાળ; શું ઉડી આ-
કાશ ગયો શું, પેશી ગયો પાતાળ ॥૨૧॥ ઉંચું નીચું ભીમ જુએ છે,
કૌતક આતો અનુપ; ભીમની પુંઠળ આવીને ઉભા, શીવજેગેશ્વર રૂપ
॥૨૨॥ વાઘને ભીમ બોળવા લાગ્યો, આડો અવળો ચાલી; એવામાં તો
જેગી દીઠા, ઝડપ જટા ઝાલી ॥૨૩॥ એરે જેગીડા એરે ધુતારા, ભલો
આવ્યો આજ લાગ; તુજને મારી નાંખુ નહી તો, બતાવ્ય મારો વાઘ
॥૨૪॥ મહાદેવ કહે મેં નથી દીઠો, સત્ય વદુછું મુખ; તે કરતાં એ વા-
ઘ થકી શું, તુજને થયું દુખ ॥૨૫॥ ભીમ કહે જો પાસુ ચીર્યું, રીજ્યા
બોળાનાથ, ભીમતણું દુખ મટાડી દીધું; શંભુએ ફેરવ્યો હાથ ॥૨૬॥
હતું તેવું શરીર બન્યું, શીવે શખ્દજ કહ્યો; જ કુન્તીસુત ડાભેપાસે, વ-
જતણે તું થયો ॥૨૭॥ ડાખુ પાસુ વજનું બન્યું; ત્યાં તુજને નહી વા-

ગે; કદાપી વાગે તોહેપણુ, તુજને જરા નહિ લાગે ॥૨૮॥ અંગનો રંગજ
 બદલાઈ ગયો, ભીમે બણ્યું નોય કાચું ઉભારો ભેગી ભેવાદો મુને, છે
 બુઠકે સાચું ॥૨૯॥ એમ કહીને પાશાણુ ઉપર, પાસું પછડાયુ પોતે; જરા
 ન વાગ્યું અંગે ન લાગ્યું, બદલાયો ભીમ હતો તે ॥૩૦॥ દીઠા ચમતકાર
 ભેગીનો, પ્રેમથી લાગ્યો પાય; એા મહારાજ કોણુ તમે છો, બણવાની
 ઇછાય ॥ ૩૧ ॥ કહો સત્ય વાચા છો કોઈ સાચા, કર તમારી શેવ,
 શંકર કહે હું કૈલાસપતી, ભોળોનાથ મ્હાદેવ, ॥ ૩૨ ॥ ભીમ કહે ભલે
 ભેગા થયા, કષ્ટી મહારી કાપો, સૌને વરદાન આપોછો તેણું હું માગુ તે
 આપો ॥૩૩॥ મહાદેવ કહે ઓરે ગાંડા, મરણું પડેછે મથી; કષ્ટી વેઠીને
 તપ કર્યા વણુ; વરદાન મળતું નથી ॥૩૪॥ ભીમ કહે તમે પડે મળ્યા
 છો, તપ હવે શીદ ધારું; વરદાન આપો નહી તો તમને, જટા ઝાલીને
 માર ॥૩૫॥ ભોળા શંભુ સાંભળી હસ્યા, કષ્ટી તારી કાપું, માગ માગરે
 પ્રસન છું હું, જે માગે તે આપું ॥ ૩૬ ॥ ભીમ કહે ઊભા રહો, કરવા
 દો વિચાર; પછી વીચારી ભીમ બોલ્યો, સાંભળો ત્રીપુરાર ॥ ૩૭ ॥
 વરદાન આપો મુજને હું, ઝાઝો ભેરાવર થાણું, મહારી નજરે જેટલું
 દેખું તેટલું અન હું ખાણું ॥૩૮॥ મહાદેવજી કહે તથાસ્તુછે, સુરજદેવતા
 સાખી; ભીમ કહે કે ઉભા રહો, ખીલું રહ્યું છે બાકી ॥૩૯॥ કાચું ખા-
 વું પાકું ખાણું, રોગદોગ નવ થાય; મહારાવતીનો શકુનિ મામો ઝાડે
 ફરવા જાય ॥૪૦॥ તથાસ્તુ કહ્યું શીવજીએ, મુજ વેણુ મુસ્તક ધરજે;
 થાય ન થાયે તોપણુ આજે, એકાદસી તું કરજે ॥ ૪૧ ॥ ભીમે બણ્યું
 એકાદશી તો, ચોટી મારે કરમે, વાર મહારાજ અપવાસ કરશું, કાંધ-
 રમે કાં શરમે ॥૪૨॥ વરદાન આપી ભોળાશંભુ, થયા અંતરધ્યાન; પછી
 ભીમે થોડા જળમાં, કરી લીધું સ્નાન ॥૪૩॥ શીવતણું ત્યાં પુજન
 ક્રીધું પોતે આનંદ ભેર; વસ્ત્ર પેહોરને શીવ સમરતો, ગયો પોતાને ઘેર
 ॥ ૪૪ ॥ કુંતા માતા વાટ બુઝે છે, આબ્યો વાયુ કુમાર, કુંતાજી કહે
 આટલીબધી, કયાં થઈ તુજને વાર ॥૪૫॥ ખીચડી ટાઢી થઈ ગઈશું
 ટાકું ખાધાની ટેવ; ભીમ કહે હું ભુલો પડ્યો ત્યાં, મળ્યા શ્રીમહાદેવ.
 ॥૪૬॥ કુંતા કહે તને મહાદેવ મળે, તે વાત કેમ મનાય; ભીમ કહે અ-
 ગનો રંગ બુઝ્યો; ઓરે મારી માય ॥૪૭॥ ડાહ્યુ પાસુ વજરનું થયું, ત્યાં
 મુજને નવ વાગે; લાકડીએ મારીને તપાસો; વાગે પણ નવ લાગે ॥૪૮॥
 કુંતાજી કહે અંગતણો રંગ; જેતાં લાગે સાચું; વરદાન કાંઈ ન માગી
 લીધું; કેમ મુકયું કાચું ॥૪૯॥ ભીમ કહે કાચું નંથી મુકયું; બહુભેરાવ

ર થાવું; વરદાન મેં માગી લીધું છે, દેખું તટલું ખાવું ॥૫૦॥ કુંતા
કહે એમાં શું માગ્યું; ભીમ કહે ઓ માય; માંગ્યું છે ખીજી મહારાવતી-
નો શકુની ઝાડે જાય. ॥૫૧॥ કુંતાજી કહે નીરભાગીનો, ખાધા પીધાનો
ઠાઠ; માગવાનું મ્હાદેવે કહ્યું તો, માગવું તું રાજ્યપાટ. ॥ ૫૨ ॥ ભીમ
કહે માતા મેં માગ્યું, તેમાંથી સહુ થાય; બહુ ખાઉ તો બહુ બળ
આવે, ધાર્યા રાજ્ય લેવાય. ॥૫૩॥ કુંતાજી કહે જરે ગાંડા, ખીચડી ખાઈ
લે તું તો; ભીમે કહ્યું શીવે ના કહ્યું છે, ખાવાનો નહિ હું તો ॥૫૪॥ સાં-
ભળી હરખ્યાં કુંતા સતી, એકાદશી તો કીધી; રાંધેલી જે ખીચડી તે,
ગરીબને દેઈ દિધ. ॥૫૫॥ એમ કરતાં સાંજ પડી, ભીમે કર્યું સહન;
ચાર બ્રાતને માત પાંચમી, કરે છે ભજન. ॥ ૫૬ ॥ વળણ ॥ ભજન
કરવા લાગીયાં લૈ કાંશ કિડતાલં; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સમરે
શ્રી નંદલાલ.

કડવું ૫૭ કનડાની ત્રીજી છાયા.

ઓ રામરે રામ રામ રામા, સોભીત ધનશામા; અખંડ સુખધામા,
કરો પુરણ મન કામા ॥ ઓ રામ ॥૧॥ ઓ રામરે, ગોવીંદજી ગોપાળા,
છો દીન જનના દયાળા, તમ કીંકરના કૃપાળ; મોહનજી મોરલીવાળા
॥ઓ ॥૨॥ ઓ રામરે, ગૌરક્ષક ગીરધારી, મુકુંદવર મોરારી; છો ભક્ત-
જનોના બહારા, તમે દુષ્ટતણા સંહારી ॥ ઓ. ॥૩॥ ઓ રામરે, સીતા-
જીના સ્વામી, ગોવીંદ ગરૂડ ગામી, અકળ અંતરયામી, અખંડ પદ
ધામી, ॥ ઓ. ॥ ૪ ॥ ઓ રામરે, અદ્વૈત પદ એકિલા, આ વિશ્વ તમારી
લિલા, રણછોડ છો રંગિલા, જુગ જુગના રસીલા ॥ ઓ. ॥ ઓ રામરે,
તાર્યા દાસો દાસી, તમે સૌ તીરથ કાશી; વીઠલ વૈકુંઠવાસી, અચળ
અવિનાશી ॥ ઓ ॥૬॥ ઓ રામરે, જુગજીવન જગરાયા, આ અરપણ
આતમ કાયા; બહુ લાગિ તમારી માયા, છોગાળા છેડા સ્થાયા ॥ ઓ
॥ ૭ ॥ વળણ ॥ એવી રીતે ભજન કરતાં, થઈ ગઈ છે મધરાત; વદે
વલ્લભ ભીમ જગિયો, ગયો જ્યાં છે માત બ્રાત.

કડવું ૫૮ રાગ ધવળ ધનાસરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી, ભિમ ગયો
જ્યાં બેઠાં માતજી, પુછ્યું કેરલિ ગઈ છે રાતજી ॥૬૧॥ ભીમ કહે ઓ

માતા મહારી, કેટલી ગદ્ય છે રાત; કેમ હજી રાંધવા નથી માંડયું, ઓરે
મહારી માત ॥૧॥ કુન્તાજી કહે કુંવર મહારા, પુણ્ય ગદ્ય મધરાત; રાં-
ધીશ રસોઇ જમવા તારે, થતે મહોટે પરભાત ॥૨॥ સુધ રહે તું નીવૃ-
ત્તિથી, શીવે દીધી શુભ મતી; ભીમ કહે મા ભુખ લાગી, હવે રેહે-
વાતું નથી ॥૩॥ સમજવીને સુવાડયો માએ, નીંદ્રા ન આવી લગાર,
પહોર રાત્રી ગદ્ય એટલે એ, ઉડયો બીજવાર ॥૪॥ ઓરે માતા વાર
કેટલી, ભુખે જીવડો જય; કુન્તાજી કહે સુધ રહે બેઠા, હજી તો બહાણુ
બહાય ॥૫॥ ભીમ કહે મહારો પ્રાણુ જશે, સાચી માનજે વાણી; માતા
કહે સળગાવું ચુલો, કરી લે દાતણ પાણી ॥૬॥ તવ ભીમ દાતણ ક-
રવા બેઠો, ઉતાવળથી છેક; એવામાં કાછીઆનું ત્યાંથી, શખ લેઈ જય
છે એક ॥૭॥ એટલે ભીમે પુછી જોયું, શખ કોનું કોણુ વરણુ, સ્મશા-
નીયા એમ બોલીયા એક, કાછીઓ પામ્યો મરણુ ॥૮॥ એવું જાણી ભીમ
ઉડયો, કહેવાને ધામમાં ધરીયો; ઓ મા આવીને પુછો એક, મુવો એકા-
દશીયો ॥૯॥ કુન્તાજી કહે જરે ગાંડા, પુછવા આવ્યાં માત; સ્મશાની-
એ કહ્યું સતીને, છે કાછીઆની જાત. ॥૧૦॥ કુંતાજી કહે સાંભળ ગાં-
ડા, સમજણુ ન પડી કશી; ભીમ કહે એ મરનારાએ, ક્રીધીતી એકાદ-
શી ॥ ૧૧ ॥ માટે માતા કરો ઉતાવળ, ભુખે જીવડો ફરશે; જો માતા
ખવરાવીશ નહીં તો, પાંચે દીકરા મરશે ॥૧૨॥ કુંતાજી કહે દાતણ ક-
રીને, કરી આવ્ય જીમના સ્નાન, મનમાં તો એવો છે નીશ્ચે, ખવરાવવું
મધ્યાન ॥૧૩॥ એવે પ્રકોદર દાતણ કરી, જઈ કરી આવ્યો સ્નાન; ઘ-
રમાં જોયું તો કાંઈ ન મળે, રસોઇ કેરે સ્થાન ॥૧૪॥ નીરાશ થઈને ઓ-
ટલે બેઠો, જીવ લાગ્યો ગભરાવા, ભીમે જાણ્યું કે કરણને ત્યાં થએલું
હશે ખાવા ॥૧૫॥ એવું જાણી ઉડયો ત્યાંથી, કરવા પેટની પેર; શાણો
થઈને આવીયો એ, કરણરાયને ઘેર ॥ ૧૬ ॥ કરણ કૌરવને ત્યાં ગયો
છે, કરવા દુષ્ટ વીચાર; ભીમે એનાં દ્વાર હલાવ્યાં, બોલી કરણની નાર
॥ ૧૭ ॥ કોણ આવ્યું છે કોણ આવ્યું છે, કોણ તમારું નામ; ભીમ કહે
ભાભી દ્વાર ઉઘેડો, સેજ પર્યું છે કામ ॥ ૧૮ ॥ કરણની નારીએ દ્વાર
ઉઘેડ્યાં, ભીમ ભોવનમાં પેડો; નારી રસોડે કરે રસોઇ, ત્યાં સનમુખ
જઈ બેઠો ॥ ૧૯ ॥ કરણની નારી કહે કેમ આવ્યા, ઓ કુંતાના તન; ભી-
મ કહે મારી માતાએ, કરાવ્યું નહીં ભોજન ॥ ૨૦ ॥ ગઈ કાલનો હું છું
અપવાશી ક્ષુધાએ જીવ ગભરાયો, મેં જાણ્યું ભોજન સારાં છે ખાવા

માટે આવ્યો ॥૨૧॥ કરણની નારીને દયા આવી, બેસો કુન્તી તન; ત-
 મારા ભાઈ આવે ત્યારે, બેઠે કરજે ભોજન ॥૨૨॥ ભીમ કહે તમે છે
 દયાળુ, ડાહ્યા થઈ રહો ત્યાંય; એવે કરણની કામની તે, ઓરડા વિશે
 જય. ॥૨૩॥ એટલે ઉઠ્યો વાયુનો નંદન, કપટનું કામ કીધું; દાળભાત
 શાક ભેગાં ચોળી, મોઢે માંડીને પીધું ॥ ૨૪ ॥ પુરણ પોળીનું પુરણ
 ખાધું, ખાનારો નહી પોચો; હોતો ત્યાં બેઠો મોઢામાં ઘાલી, કણેક કેરો
 લોચો. ॥૨૫॥ એવે આવી કરણની નારી, રસોઈ જેવા જય; જેયું તો
 અનનો નહી દાણો, ક્રોધ હજાહજ થાય ॥૨૬॥ ધાનના ધનેરૂં કુંતાના
 કુંવર, છે તુજને ધીક્કાર, ભુખ્યો ભીખારવો ભીમડાતુંતો, શાને આવ્યો
 મુજદ્વાર ॥૨૭॥ ભીમ કહે ખીલાડું નાહું, કેમ મુકે મને આળ; જ તારે
 ઘેર નથી ખાણું, કહી ઉઠ્યો વાયું ખાળ ॥૨૮॥ ઘર બહાર જઈને ઉદર
 વીશે, ખોશી જેઠ આંગળીઓ; ખાધેલું કાંઈ નથી જણાતું, ત્યાંથી
 ચાલ્યો બળીયો ॥૨૯॥ ગયો સો ભાઈના રસોડે, રાંધે કૌરવની નારી;
 દાળભાત સામગ્રી ત્યાર થઈ છે, લાડુ વાળ્યાની ત્યારી ॥૩૦॥ તવ ભી-
 મ આવ્યો ઉલટ લાવ્યો, જીવ આનંદમાં પેઠો; રસોડા પાસે રાણી ભાનુ-
 મતી, તે કને આવીને બેઠો ॥ ૩૧ ॥ ભાનુમતી કહે કેમ પધાર્યા; વીલે
 મોડે બની આવ્યા; ભીમ કહે કાલનોછું ભુખ્યો; તમ ઘેર આવ્યો ખાવા
 ॥૩૨॥ નાદારણ મારી માતાજી, કાલે દીધો અપવાસ; આજ હજી લગી
 ખાવા ન દીધું, ત્યારે આવ્યો તમપાસ ॥ ૩૩ ॥ ભાનુમતી કહે ભાઈ
 તમારા, આવે એટલી વાર; જુઓ લાડુ વાળવાનો છે; ધીરજ ખમો લ-
 ગાર ॥૩૪॥ ભીમ કહે સૌ મહેનત લોછો, લાવો હું શણીયું માગું; ન-
 વરો હાંઈ બેસી રહું ત્યારે, લાડુ વાળવા લાગુ ॥ ૩૫ ॥ ભાનુમતી કહે
 તમે બેસી રહો, શણીયું નહીં જેયેલું; ભીમ કહે કાંઈકામ નથી; છે ધો-
 તીયું ધોએલું ॥૩૬॥ નારીઓ નાના કહેવા લાગી, ઉઠી રસોડામાં પેઠો;
 ધી ગોળ ભેળેલા ચુરમામાં મોઢું ઘાલીને બેઠો ॥ ૩૭ ॥ સરવ નારી
 હુંકારા કરતી, માસ્વા માંડ્યો ત્યાંય; ભીમ જરાએ જુએ ન ઉંચું, ખુશી
 થી ખાધે જય ॥૩૮॥ ચુરમું ચડી ચોટ ઉઠાવ્યું, જમી ગયો ભાતદાળ;
 પછી હાથને મોઢું ધાયું, કુંતાજીને ખાળ ॥ ૩૯ ॥ સરવ સુંદરી ગાળો
 દેતી; કોપ્યો વ્રકોદર મોઠો, સરવને બધે ટપલી મારી; વાયુનો નંદન
 નાઠો ॥ ૪૦ ॥ મારગ જતાં ઉદર જેયું; કામ નથી થયું કાચું; ખાધું
 તો પણ પેટ છે ખાલી; વચન શીવનું રાચું ॥૪૧॥ વરદાન વડે જડરા
 જગ્યો, જમેલું બળી જય; તેથી શકુની મામાને દીશા, જવાનું નવ થા-

ય. ॥ ૪૨ ॥ આ ઠેકાણે સંદે નીવારણુ; સાંભળ તું રાજન, ભીમેજાણુ
 ભુખ ન ભાગી, જઉં કાકાને ભોવન, ॥ ૪૩ ॥ એમ જાણી અંધને ઘેર
 આવ્યો, ખાવાને હાલી ચાલી ત્યાં અંધ ઓટલે બેસી રહ્યોછે, કરજે
 ઘીકા ઝાલી. ॥૪૪ ભીમે આવી કહ્યું કાકાને, કાકા પડ્યો મને વેમ;
 દાદશીએ હું ખાવા આવું છું, જહાર બેઠા આજ કેમ ॥૪૫॥ અંધ કહે
 આજ રંધાવ્યું નથી, સાંભળ મહારી પેર; ત્રણ દહાડાથી જવું ખાવા,
 દુરીયોધનને ઘેર. ॥૪૬॥ ખોરાકીનો લાડુ કરીને, રોકયુ છે ઘર મહાર,
 મશાલાને તેજના નાંખ્યા છે, સો છોકરાને સાર. ॥ ૪૭ ॥ તે માટે તું જ
 આજ પાછો, નહીં મળે ભોજન, ભીમ કહે એ છોકરાને, શું અમે નહીં
 તન. ॥૪૮॥ ધત્રાષ્ટર કહે ખરા તમોએ, છેક નીરાશ ન કહાડુ, તમારા
 પાંચ ભાઈઓ માટે, મોકલશું પાંચ લાડુ ॥૪૯॥ ભીમ કહે મહારા ભા-
 ગનો મને, આપી દો અત્યારે, અંધ કહે નહીં મળે હમણાં, ભીમેજાણુ
 દેખે ક્યારે ॥ ૫૦ ॥ છો જહાર બેઠો છાનો માનો, હું મહી પેશી જવું
 ખરેખરી ખાવાની ખોરાકી, પેટ ભરીને ખાવું. ॥ ૫૧ ॥ એમ જાણીને
 છાનો માનો, ધામમાં પેસવા જય; જાણી જોઈને ધત્રાષ્ટરે, ધરી જેઠીકા
 ય. ॥ ૫૨ ॥ ઓટલે ભીમને ક્રોધ વ્યાપ્યો, કાકાને ઉચકી લીધા; જેઠીકા
 સૈત ઉપાડીને, અળગા ફેંકી દીધા ॥ ૫૩ ॥ પછી પોતે ધામમાં પેઠો,
 ગયો સાતમે માળ; મોટીક જેયા ઠારેલા ત્યાં, ખુશી થયો સતી બાળ
 ॥ ૫૪ ॥ ઓ વીશ્વંભર વિશ્વનાપતી, વિશ્વનુ કષ્ટ કાપો છો, કીડીને કણ
 હાથીને મણ, જોઈએ તેમ આપોછો. ॥૫૫॥ એવી સ્તુતી કરી ઉલટધરી,
 ખીરાજ્યો તે ઠામ, દીલુ ઘોતીયું પેટનું કીધું, લીધુ શીવનું નામ ॥૫૬॥
 ॥ વલણ ॥ નામ લીધું શીવજી તણું, થઈ જમવા ઇચ્છાય; વ્યાસ વલ્લભ
 વાણી વદે, સાંભળજે શ્રોતાય ॥

કડવું ૫૯ રાગ ધ્રાવડી ઠાહરાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, આધ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ખાવા બેઠો સુત સતીનો શીવ
 શીવ શબ્દો ભાષે, એકેક ભુજમાં વીસ વીસ લાડુ, લેઈને મુખમાંનાં-
 ખે ॥૨॥ નવાણું મણ મોટીક ખાધો, રૂવે રૂવે ચઢ્યું ઝેર, લોચન થયાં
 લીલાં પીળાં, આવી વીશની દહેર ॥૩॥ ફેણફીસોટા મોઢે આવ્યાં, પ્રાણ
 શ્રમાન્ડે ચડીયો, સુદ્ધી ખુદ્ધી કાંઈ રહી નહીં ઢળીને ધરણ પડીયો ॥૧૪॥

મુખમાં લાડુ હાથમાં લાડુ, ફાટી ગયેલી આંખો; કાષ્ટ સરીખું શરીર
 થયું, ખમણે મ્હોંપર માંખ્યો ॥ ૫૫ ॥ આંધળાને નાંખી દીધેલો, બેઠો છે
 ઓટલે જઈ; ફરી રસોઈ કરવા માંડી, કૌરવોને તહી ॥ ૬૫ ॥ કૌરવ આ-
 વ્યા ભોજન કરવા, કોપે ચઢ્યા અપાર; દુરીયોધન કહે આરે નારી, કેમ
 લગાડો વાર ॥ ૭૫ ॥ ભાનુમતી કહે સાંભળો સ્વામી, રંધાઈ રહ્યુંતું ખા-
 ધુ; આવ્યો ભીમસેન ગાંડીયો, એણે પડતું નાંખીને ખાધુ ॥ ૮ ॥ આતો
 ફરીથી રાંધવા માંડયું, અમારો શો વાંક; ખાઈને ટવલા ભારી ગયો શું
 કરીએ અમે રાંક ॥ ૯૫ ॥ દુર્યોધન કહે કરો ઉતાવળ. નહીતો લોકાચાર
 નડશે; ખાઈ પીને સૌ પરવારો, રડવું કુટવું પડશે ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી ઉતા-
 વળ ઝીઘી, ભ્રેજન ઝીઘું સાર; પછી ભીમની તપાસ કરવા, નીકળીયાજ-
 ણુ ચારા ॥ ૧૧ ॥ દુસ્યાશન શકુની કરણ, ચોથો દુરીયોધન; ચાલ્યા ચાલ્યા ચારે
 આવ્યા, તાત તણે ભોવન ॥ ૧૨ ॥ જેથીકા ઝાલી અંધ બેઠો, તેને પુછ્યું
 કર્ણ; ધત્રાષ્ટર કહે પેઠાછે ઘરમાં, પામ્યો હશે મરણ ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધન
 કહે જાઓ પીતાહ, તમે તો મ્હારે ઘેર; ખાઈ પીને પરવારી લેજો, કરીએ
 શખની પેર ॥ ૧૪ ॥ ધત્રાષ્ટર કહે સખભીમ કેરું, સંતાડજો કરી ડીક, જો
 કદી જગત જણશે તો, કહેવાશે ધીક ધીક ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને એતો
 ચાલ્યો, રહ્યા આંડાળ ચાર; ધીરે રહીને મ્હેલ તણું ત્યાં હડશેલી જોયું
 દ્વાર ॥ ૧૬ ॥ તો મહીલી દીડી સાંકળો, ઉતાર્યાં ચણીઆરાં; નીચેનો ભાગ
 તપાસી જોયો, કુકતના કરનારા ॥ ૧૭ ॥ મામો કહે માળાપર ચાલો,
 આરે દુરીયોધન; છત્રપતી કહે આગળ થાતું, દીનમણીના તન ॥ ૧૮ ॥
 કરણ કહે નહી કામ મારું, મામા મ્હોટા તે શોભે; મામો કહે કામ
 દુસ્યાસનનું એમ ચારે જણ થોભે ॥ ૧૯ ॥ પછી મામાયે મારગ કાઢ-
 યો, એક એકના કર ઝાલો, જોડે મરવું વિવા તુલ્ય ગણવું; નીસરણી
 પર ચાલો ॥ ૨૦ ॥ એમ કહીને જોડે ચાલ્યા, મન તણા વેમ ખુએ; દા-
 દરમાં ઊભા રહીને, ચારે દીશા જુએ ॥ ૨૧ ॥ તે પછી તે ઉપર ચડે
 જોતા જોતા જય; ભીમ તણો ભયછે બહુ મનમાં, થરથર કંપેકાયા ॥ ૨૨ ॥
 એવા ચાલે કાંઈ ન હાલે, મનમાં કરે મનસુખા; સાતમા માળની નીસર-
 ણીમાં છેવટ જઈને ઊભા ॥ ૨૩ ॥ ભીમ પ્રચંડ પડેલો દીઠો, રહ્યા છે
 અન્યોઅન્ય ઝાલી; એવે વાયુ ખહારનો આવ્યો ભીમ તણી મુછ હાલી
 ॥ ૨૪ ॥ એટલે જણ્યું જીવતો છે, હૈયામાં હડખડીયા; નાસવા ગયા ની-
 સરણીમાં, એક એક ઉપર પડીઆ ॥ ૨૫ ॥ ભાગ્યા ઠાઠા કુટાયાં કાઠાં.
 બોલ્યો રાજ કરણ, મરોં મુરખો મુજને પાડ્યો, પામ્યો છે ભીમ મરણ

॥૨૬॥ એમ કહીને આગળ થયો, સાતમા માળમાં પેઠો; વાયુ નંદન વર-
 કાદરની, પાસે જઈને બેઠો ॥૨૭॥ લીમને દેખી આંસુ આવ્યાં, આ શું
 ભુડું કીધું; દયા ઉપની ઉર વીશે, ક્યાં વીશ આને દીધું ॥ ૨૮ ॥ છે
 દયાળુ ને સત્યવાદી, સુર્ય તણો એ બાળ; ચાન્ડાળોનો સંગ કરીને,
 કહેવાયો ચાન્ડાળ ॥૨૯॥ પણ પુરણ પસ્તાયો મનમાં, એવે ગયો શકુ-
 ની; પછી દુરયોધન દુશ્યાસન, પાસે ગયા બેઠે ખુની ॥ ૩૦ ॥ લીમને
 જોયો મરણ ગયેલો દુષ્ટ ઘણી દાજ ધારે; મુએલાના રૂદીઆપર બેશી,
 ગાલમાં ગોદા મારે ॥૩૧॥ એ લીમડા તેં બહુ માર્યા છે, તેનું વળ્યું હવે
 બહેર; કરણ કહે મુઆને શું મારે, કરો સંતાડવા પેર ॥૩૨॥ આ વાત જો
 કોઈ જાણશે તો, વરતાશે હાહાકાર; કાળુ મોઢું થાશે સહુનું, હવે તો ન
 કરો વાર ॥૩૩॥ દુશ્યાસન કહે શબ ઉતારો, નહિ તો થશે જીવ ખાટો;
 છેકજ નીચે શબ લેઈને, ઓરડાની મહી દોટો ॥૩૪॥ કરણ કહે ગુપ્ત
 ગાડામાં, ઘાલી લ્યો ગામ બહાર; ગમે તેવો તોહ્યે બંધુ માટે, કરો અ-
 ગની સંસ્કાર ॥ ૩૫ ॥ શકુની કહે સૌ મુરખા છો, કામ બતાવું સ્હેલ;
 જુમનાજના કીનારા ઉપર, છે આપણો આ મ્હેલ ॥૩૬॥ જુમનાજવાળો
 ધોરોપાડો, તે પછી મડદુ લેવું; કોઈના જાણ્યામાં નવ આવે, પાણીમાં
 ફેંકી દેવું ॥૩૭॥ મધ્ધર માંછલી ખાઈ જવાનાં, બતાવું તે કરી જુઓ;
 કદાપી મડદુ જડશે તો, કહેશે કે ડુખી મુઓ ॥૩૮॥ નાહવાની બહુ
 ટેવ હતી તે, ડુખી મુએલો ભેમ; જો દુરીયોધન ઉપાય માહારો, જે જે
 બતાવું તે કેમ ॥૩૯॥ જો માહારે ઉપાયે મરણ પામ્યો, કેવો નાંખ્યો છે
 મારી; દુરીયોધન કહે મામા તારી, બુદ્ધીની બલીહારી ॥૪૦॥ જુમના-
 જ ભણી ભીંતડું પાડ્યું, નાંખવા થયા ત્યાર; લીમની ભુંડી દશા બેઠી,
 જાણ્યું જુગદાધાર ॥૪૧॥ ક્ષણ પ્રભુએ એમ વીચાર્યું, સેદેવનું વેણ ન-
 ડશે; ભ્રમાન્ડ જીવ છે લીમ મરે તો, મારે મરણ પડશે ॥૪૨॥ એમ
 જાણી પુરશપુરાણી, ચીંતાતુર થયા એવ; પ્રેરણા કીધી પ્રેરક પ્રભુ, બો-
 લાવ્યો વાયુ દેવ ॥૪૩॥ એટલે વાયુ દેવતા આવ્યો, બોલીયા જુગલ-
 વન; જ વણ મહોતે મરણ પામે, લીમસેન તારો તન ॥૪૪॥ જુમનાજ
 પર જે રહે ઉભો, હોંશીયારી ઘણી રાખી; દુષ્ટો ફેંકે તવ ડાભે પાસે,
 જુમનામાં દેજે નાંખી ॥૪૫॥ તો તારો સુત ઉગરવાનો, કહી કર્યો વી-
 દાય; આવી વાયુ દેવ ઉભો રહ્યો, છે અંધનો મહેલ ત્યાંય ॥ ૪૬ ॥ એ-
 વામાં તો ચાર ચંડાળે, મડદુ ગબડાવી લીધું; કીનારે લાવી બળ કરીને,
 તર્તજ ફેંકી દીધું ॥૪૭॥ વાયુ દેવનો દીકરો તે, વાયુએ ઉચકી લીધો,

અવળ સવળ કરીને ડાભે, પાસે ફેંકી દીધો. ॥૪૦॥ વજ્ર પાસુ પ્રથવી પર પડ્યું, પ્રથવી ફાટી તતકાળ; પ્રથવીમાં ઉતરીયો તે, જઈ પડ્યો પાતાળ. ॥૪૧॥ પાતાળમાં વજ્રેશ્વર મહાદેવ, વજ્રને ડેરે ચડીયો, ડેરા ઉપર અથડાઈને એ, ઓટલા ઉપર પડીએ. ॥૫૦॥ જો વચમાં વજ્ર ન આવે તો, ઉતરે સાત પાતાળ; પણ વજ્ર વચમાં આંવીયું તે, અચકચો સતીનો બાળ. ॥૫૧॥ વળણું અચકચો બાળ સતી તણો, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, મહાદેવમાં શું થાય.

કંઠવું ૬૦ રાગ ચૌપાઈની છાયા.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, મુણ જનમેજે રાજન; છે પાતાળમાં એ કં નાગ, તેને દીકરી શુભ સોહાગ ॥૧॥ હતી પાંચ વરસની એ તન, ત્યારથી કરે શીવ પુજન; પુજે વજ્રેશ્વરને એવા, માગે સ્વામી કરીને શેવા ॥૨॥ થઈ એકાદશ વર્ષની જ્યારે, ધારી પીતાએ પરણાવા ત્યારે; કન્યાએ કહ્યું ન મરો મથી, શીવનાવર વીના વરવાની નથી ॥૩॥ દેશે મહાદેવજી વર જ્યારે, વરૂં તે વરને હું ત્યારે; એમ કહી નહી વરી નાથ, તેથી કળકળે માતતાત ॥૪॥ થઈ સોળ વરસની નાર, માત પીતા લડ્યા તે વાર; દીકરી વગોવી અમ કુખ, કુંવારીનું ન જોઈએ મુખાપા ॥૫॥ પડ્યો ભીમ જે દોડે તે દોડે, થયો ક્લેશ ધણો આંક આડે; કન્યા ક્રોધ ભરેલી ચાલી, શેવા સામગ્રીની છાપ ઝાલી ॥૬॥ વજ્રેશ્વર મહાદેવમાં પેઠી, પુજન કરવાને રડતી બેઠી, સેવા કરી બોલી એમ નારી, થાવો પ્રસન ત્રીપુરારી. ॥૭॥ નહી તો જીભ દંતથી કાપું, હું તો સ્ત્રી હત્યા તમોને આપું; તવ શીવજીએ કરી દયા, ક્લેશ જોઈને પ્રગટ થયા ॥૮॥ શીવે કહ્યું માગી લે તું નાર, કન્યા બોલી આપો ભરથાર; તવ શંભુએ મેલ્યો શીશ હાથ, દેરા પુકે પડ્યો તારો નાથ ॥૯॥ વેણુ સાંભળતાં મન મોહ્યું, દેરા પુકે કન્યાએ જઈ જોયું; દીકો મરણ પામેલો નાથ, એણે મનમાં વીચારી વાત ॥૧૦॥ આતો પ્રથ્વીનો છે નર કોય, દીસે મરણ પામેલો હોય; પ્રાણ બ્રહ્માંડે હોય કદાપે, શંભુ મરણ પામેલો ન આપે ॥૧૧॥ મારા મન તણો સંદેહ ખોલું, જીવતો કે મુએલો જોઈ; લાવી ઠરેલું ધત તે દીશ, મુકી જોયું ત્યાં ભીમને શીશ. ॥૧૨॥ થયું ઉષ્ણ કન્યા વદીવાણુ, એના બોળીયામાં હજી પ્રાણુ; કોક શત્રુએ કીધો છે કેહેર; એને ખવરાવી દીધું છે ઝેર ॥૧૩॥ ગઈ દોડતી તાતની કને

શીવે સ્વામી આપ્યો આજ મને; પડ્યો છે શખ નુક્ય શીવ દેરે, નથી
સુધસાન ચઢેલે ઝેર ॥ ૧૪ ॥ તમે આવીને નીશ ઉતારો, આપ્યો શીવે
તેતો સ્વામી મ્હારા, તવ વાસુકીને એનો લાઈ. આવ્યા શીવને દેહેરે
ધાઈ ॥ ૧૫ ॥ રખાવ્યા ભીમના પગ સીધા, પછી બે અંગુઠે ડંશ દીધા;
ડંશ દધ વીશ ચુશ્યુ તંમામ, પાછો નાગ બોલ્યો તે કામ. ॥ ૧૬ ॥ હાંઈ
બેશી રેહેજે તું બેહેની, હવે જગૃતી થવાની એની; અમો આગળ જ-
ઘએ ઘેર, કરીએ સહુ વીવાની પેર. ॥ ૧૭ ॥ બે ઘટીકાએ બેઠો એ થા-
શે, તેડી લાવજે આપણે અવાસે; એમ કહી થયા વીદાય, ભીમ પાસે ર-
હી કન્યાય. ॥ ૧૮ ॥ સત્યકંથ માન્યો તે દહાડે, વસ્ત્ર વતી મક્ષીકા ઉરાડે;
બે ઘટીકાએ પ્રાણ ઉતરીયો; નશો નાડી રવાડે પસરીયો. ॥ ૧૯ ॥ આ-
વી સુદ્ધી ઉતર્યો જીવ હેઠો, મરડી આળસ ભીમ થયો બેઠો, જોવા લા-
ગ્યો એ ચારે દીશાય, અરેહું હાંઈ આવ્યો છું કયાંય ॥ ૨૦ ॥ હવે ગામ-
ની શોધ કયાં કાહાડું, કયાં ગયું ઘર કયાં લાડું; કયાં ગયું કાકાનું ઘ-
રખાર, શાનું દેહરું આ કોણ નાર. ॥ ૨૧ ॥ તવ નારીએ જોડયા બે
હાથ, તમે શું જુઓ સ્વામીનાથ; નથી પ્રધિવ આ તો પાતાળ, હાંઈ
નાંખ્યા કોઈ ચંડાળ, ॥ ૨૨ ॥ કોઈ શતરૂએ ક્રીધો કેહેર, દીધું હતું તમોન
ઝેર; તેતો મુજ ગરજ કરજ ક્રીધું, મારા તાતે વિશ ચુશી લીધું ॥ ૨૩ ॥
હું તો શીવનું વરદાન પામી, તમોને આપ્યા મુજ સ્વામી, ભીમે કન્યા
રૂપાળી લાળી, જાણ્યું મનમાં હું ભાગ્યશાળી ॥ ૨૪ ॥ કહે કન્યા ચાલો
મુજ ઘેર, કરે મુજ તાત પરણાવા પેર; એવું સુણી ઉભો ભીમ થાય,
ઘેર તેડિ લાવિ કન્યાય. ॥ ૨૫ ॥ વાસુકી નાગે આપ્યું આસન, કરો જમાત્ર
ઘર પાવન; ભીમ કહે બોલો વિચારી, મ્હારે નથી પરણવિ નારી. ॥ ૨૬ ॥
તવ નાગે નીસાસા મુકયા, તમ જમાત્ર તો થઈ ચુકયા; પુત્રીવગર વર્યે
વરી ચુકી, હવે કયાં જશો એને મુકી. ॥ ૨૭ ॥ ભીમ કહે દયા આવી
ઘણી, પણ શું આપશે પેહેરામણી; નાગ કહે કહો સુણી લેઈયે પણ
પાછા જવા નહી દધએ ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે દયો પુજ્યના લહાવા, માગુ
પેહેરામણીમાં ખાવા; એમ સુણી સહુ નાગ હશિયા, એવું કુંટલું ખા-
ધાના રશીયા. ॥ ૨૯ ॥ તમે ખાવાના શું ખઈ ખઈને, કહ્યું ત્રણસે મણ
બે વાર થઈને; સુણી ભાગી વાસુકીની હામ, આ તો વેચવું પડે ઘર
ગામ, ॥ ૩૦ ॥ ત્યારે બોલીયા નાગ તમામ, પુંજ પાતાલની શું કામ
કરો કબુલ ખાવા દેવું, ત્યારે કબુલ કીધું એવું. ॥ ૩૧ ॥ વલણ ॥
કબુલકીધું ભીમને, તવ સતી સુત હરખાય; વ્યાસ વક્ત્રલ મુખ ઓચ-

રે, પ્રથ્વીમાં શું થાય ॥ .

કઠવું ૬૧ રાગ સામેરી ઠાહરાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આધપરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ હસ્તીનાપુરમાં મધ્યાન થયા,
કુંતાએ ક્રીધી રસોઈ; ધરમને કહ્યું ચાલો બેટા, જમવાને સહુ કોઠીરા ॥
ધરમ કેહે સવારનો મા, ભીમ નથી દેખાતો; એના વીના હું જમવા ન
બેસું, હરનીસનો નીમ આતો ॥ ૩ ॥ કુંતાજી કહે સોધી કહોડો, તવ
ચાલ્યા ત્રણ વીર; ખાગ ખગીચા અખાડા જોયા, જોયું જુમના તીર
॥ ૪ ॥ જ્યાં જ્યાં જવાના ઠેકાણા એના, ત્યાં ક્રીધો તપાસ; કોઈ જગે
ભીમને નવ દીકો; સર્વે થયા ઉદાસ ॥ ૫ ॥ કુંતાજી કહે જવો બેટા, દુ-
રીયોધનને આવાસ; એટલે એના સેવક મોકલી, કરાવસે તપાસ ॥ ૬ ॥
એટલે ધરમ અરજીન ચાલ્યા, ગયા સલાની માંય; દુરીયોધન કહે આ-
વો ભાઈ, કેમ પધાર્યા હાંય ॥ ૭ ॥ કદી નહી ને તે દોડેતો, માન્યે દીધું
આસન; કેમ પધાર્યા, કેમ પધાર્યા, કહો મમ બંધુ જન ॥ ૮ ॥ ધર્મ
કહે કે મોટા બંધુ, ભીમ ગયોછે ખોવાઈ; સવારનો દેખાતો નથી, ખો-
ળીને આવ્યા હાંઈ ॥ ૯ ॥ ગૈ કાલનો એ છે અપવાસી, સવારે ભુખ્યો
થયો; માતાએ મધ્યાને ખવરાવું ધાર્યું, માટે એ રીસાઈ ગયો ॥ ૧૦ ॥
દુર્યોધન કહે શા માટે એને, ખાવા ન આપ્યું તમે; શી ખોટ તમારે આ-
વતીતી, મોકલીએ સૌ અમે. ॥ ૧૧ ॥ કુંતા ડોશી છે બહુ ડાહ્યાં, બોલેલાં
મશે મસે; રીશનો ભયોં દેહ તજે તો, મોઢું કાળું મેશ થશે. ॥ ૧૨ ॥ એમ
કહીને દોડતો આવ્યો, લાવ્યો શકુની સાથ; ગાંઠા કાઢતો ને ખરખરતો,
ગયો જ્યાં કુંતામાત. ॥ ૧૩ ॥ આરે કાકી તમે ન મુઆં, ક્રીધો સોર બ-
કાર; ભીમને બેહુલું ખવરાવવામાં, શું પડ્યું તમને જોર. ॥ ૧૪ ॥ પરાણે
એકાદશી કરાવી, નકરંર કષ્ટ તમે તો, આજ જમવા ન આપ્યું શું
કરિએ અમે તો, ॥ ૧૫ ॥ ભીમ ભુખાળવો, રીસનો માર્યો, રખે કરે આપ-
વાત; તો શું બતાવિએ મોઢું જગતમાં, વિચાર કરી લ્યો માત. ॥ ૧૬ ॥
ઓથ અમારી ભાગી પડે સૌ, વધો એવાં વચન; કુંતાજી કપકો સાંભ-
ળીને, કરવા માંડ્યું રૂદન. ॥ ૧૭ ॥ શાહુકાર થવા કુંતાજી ઊપર. કોપ કરે
બહુ પાપી; ઘાંટો કાઢીને શકુનિ બોલાવ્યો, દુષ્ટે રજાએમ આપી. ॥ ૧૮ ॥
બોલાવો શસ્ત્ર સ્વાર ઘોડાના, વન સોધે ઠેરોઠેર; નય્રમાં હજાર શેવક છે

ડો, જડતી લો ઘેર ઘેર ॥૧૯॥ એકસો ઢીમ્મર લોક બોલાવો, જુમનામાં
નાંખે જળ; નહાવાની એને ટેવ ઘણી તે, બુડી મરે કોઈ કાળ ॥ ૩૦ ॥
એવી રીતે શોધ કરવા કાહાડયા, જ્યાંને ત્યાં ગાભરો કરે, કુન્તાએ જ-
ણ્યું સપુત સગા વણ, આટલું તે કોણ કરે ॥૨૧॥ જગતમાં ભલાઈ દેખાડ
વાને, કરે દોડાદોડ ઝાંજ; આંસુડાં કાહાડે દુઃખ દેખાડે, છેમનમાં બહુ રા-
જ ॥૨૨॥ એમ કરતાંતો રૂજનીપડી, તેમતેમ હાહાકાર; ભીશમજ આબ્યા
વિદૂર આબ્યા, આવી કૌરવની નાર ॥ ધત્રાષ્ટર ગાંધારી આબ્યાં, સર્વ
બેઠાં મળી ટાળે; ગામમાં ઘેર ઘેર શેવકો, ખુણાખોચરાખોળે ॥૨૪॥ ઢીમ્મર
સોધે જમુનાજીમાં, વનમાં સોધે સ્વાર; કુન્તાજીકને સર્વમળીને, કંઈકંઈ
કરે વિચાર ॥૨૫॥ એવે સમે પાતાળ વિસે, મંડપ રચના કીધી; ભી-
મને બેસાડયો બાજઠ ઉપર, કન્યા પધરાત્રી દીધી ॥ ૨૬ ॥ પાતાળના
નાગ પાસેજ બેઠા, ગોર બીરાજ્યા માંય; નાગકેરી નાગણીઓ તે, ગુણી
અલ ગીતાં ગાય ॥ ૨૭ ॥ વળણ ॥ ગુણીઅલ ગીતાં ગાય છે, પરણે
સતી સંતાન; વ્યાસ વલ્લભ વદે વાસુકી, દે છે કન્યાદાન.

કડવું ૬૨ રાગ રેણીની.

ત્યાં તો સમે વરતે સાવધાન, સોભાગ્ય રેણી રે; દે છે વાસુકી કન્યા
દાન ॥ સોભાગ્ય. ॥૧॥ પેહેલો હસ્ત મેળાપક થાય ॥ સો ॥ તેમાં વેદના
મંત્ર ભણાય ॥ સો. ॥ ૨ ॥ ત્યાં તો પાડી પટોળે ગાંઠ ॥ સો. ॥ વરમાળ
આરોપી કંઠ. ॥ સો. ॥ ૩ ॥ પછી પેહેલું મંગળ વરતાય. ॥ સો ॥ તેમાં
દાશીઓ અરપણ થાય. ॥ સો ॥ ૫ ॥ ત્યાંતો ત્રીજું મંગળ વરતાય. ॥ સો ॥
તેમા ભોમીના દાન દેવાય. ॥ સો ॥ ૬ ॥ ચોરી ચોથું મંગળ વરતાય. ॥ સો ॥
તેમાં ભંડાર સહીત અપાય. ॥ સો ॥ ૭ ॥ પછી રૂપેઆ વીંટીઓ રમાય,
॥ સો ॥ બેઉ લાગ્યા ગોત્રજને પાય ॥ સો ॥ ૮ ॥ સધળી વીધીથી વરી
કન્યાય ॥ સો ॥ પછી નરનારી ગયા મહેલમાંય, ॥ સો ૯ ॥ વલણ. નર-
નારી મહેલમાં ગયાં, બોલ્યો કુંતી તન, વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે મા-
ગ્યું ભીમ ભોજન.

કડવું ૬૩ રાગ સાખીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુથ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું, આઘ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ લીમે.માગ્યું ભોજન કરવા,
 નારી રહી નહી જોઈ; ઘણી છે આતુર એતો આતુરા, કરવા લાગી રસો-
 ઇ ॥૨॥ શીખંડ પુરીનું જંમણ કીધું, સાથે સામગ્રી ઝાઝી; મેથીની
 ચોખાઈની કંજરીની, તાંદરજની ભાજી ॥ ૩ ॥ દોડીની કુખીની પુ-
 આડની ને, ગળજલીની વધારી; ચીલની ને પોઈની ભાજી, સવાની
 છમકારી. ॥૪॥ આળુના પત્રના વાટા વળેલા, છે લાંબા અદગજ્યાં;
 કેળાનાં કેળાના રાતા રતાળુનાં, દુધીનાં ભાવતાં ભજ્યાં ॥ ૫ ॥ રાણુનું
 રાઈતું રાઈ ચઢાવી, ત્યાર કર્યું તતકાળ; બાજઠ થાળી વાડકા મુકયા,
 મુકયો કનકનો થાળ ॥૬॥ જળની ઝારી આપી નારી પતી માન્યો ભ-
 ગવાન; ઉખેણાદકથી વ્રકોદરને, પ્રેમે કરાવ્યાં સ્નાન. ॥ ૭ ॥ પછી બેઠો
 ભીમ બાજઠ પર, પ્રેમદા પીરશ્યો થાળ; સામગ્રી સહુ જોઈને રીજ્યો,
 શુભ સતીનો બાળ ॥૮॥ ક્ષુધા લાગી છે અતી ઉદરમાં, નારીએ આજ્ઞા
 દીધી; લીમે જાણ્યું ક્યાં કેળીયાં ભર, સામગ્રી ભેળી કીધી ॥૯॥ થાળ
 મોટે માંડી પી ગયો, માગ્યું બીજી વાર; પાત્ર લાવીને ઠાલવી દીધાં,
 રાખ્યું નહી લગાર ॥૧૦॥ તે પણ નારી બોલી ચોખ્યું શું સ્વાદ સર્વ
 જણાશે; ભીમ કહે મહારા મોઢામાં, જુદેજુદું થઈ જશે. ॥ ૧૧ ॥ એમ
 કહીને આરોગી ગયો, ભીમ વદ્યો વચન; અરેરે હું જમી ગયો તું,
 કરીશ શું ભોજન ॥ ૧૨ ॥ નારી કહે તમે જીવ ન બાળો, રાંધીશ બી-
 જવાર; ભીમ કહે કરો ભેગા ભેગી, ભુખ રહી છે લગાર ॥ ૧૩ ॥ એમ
 કહીને ફરી રંધાવ્યું, જમ્યો બીજીવાર; ખાધું પીધું આનંદ થયો, માં-
 ડી રહ્યો સંસાર ॥ ૧૪ ॥ ભામની મળી ભોજન મળ્યું, આનંદ ફંદમાં
 પુલ્યો; માત ભ્રાત કુટુંબ કબીલો, ઘર ગામ સવળું ભુલ્યો ॥૧૫॥ ઈ-
 શ્વર કૃપા એવી બનીકે, નારીને ગર્ભજ રહ્યો; પ્રથવીમાં રૂજની ગઈ
 પણ, ભીમ ભેગો નવ થયો. ॥૧૬॥ તેરસનું વહાણું વહાયું તવ, સર્વ
 થયા નીરાશ; વસ્તીમાં વનમાં જળમાં જડ્યો નહિ, સરવે મુકી આશ
 ॥૧૭॥ તવ સેદેવને પ્રશ્ન પુછ્યું, પોતે કુન્તા સતી, ભીમસેન પ્રથવીમાં
 છે કે નહી, સેદેવે કહ્યું મા નથી. ॥૧૮॥ જેવું પ્રશ્ન તેવું ઉત્તર, આપ્યો
 સેદેવ જોશી; વીપ્રીત વચન સાંભળીને, રડવા લાગ્યાં ડોશી. ॥ ૧૯ ॥
 ॥વળણુ॥ ડોસી રડવા લાગીયા, ધરમે નાંખી ચીસ; વ્યાસ વણ્ણલ વાણી
 વદે, કુટે છાતી શીશ.

કડવું ૬૪ રાંગી બીલાવરી છાયાનો રાગ.

કુંતાજી વલવલહો, રૂએ ભોળી ભામની; પ્રથવીમાં પડતી હો,
 પાંડુ કેરી કામની ॥૧૥॥ ઓ લાડકવાયા હો, દીકરા તેં દગો દીધો;
 ઓ જખરા જયા હો; આજ કાળો કહેર કીધો ॥૨૥॥ પીખાવ્યાં તેં
 પળીયાં હો, કીધાં ઘર ધુળધાણી ચાર તો ખંધુ હો. તેની દયા નવ
 આણી ॥૩૥॥ ભીમ ભુખાળવા હો, ભવીશ માઈં ભુસાયું; ફાળ પાડી
 પેટમાંહે, રૂધીર ખધું ચુસાયું ॥૪૥॥ શીશ ખહુ કુટે હો, છુટે ધાર રૂધીર તણી
 હરખ હેયાના હો, ખેટા તેં નાંખ્યો હણી ॥૫૥॥ ઓ દુશ્મન દૈવડાહો, ખરું
 રત્ન કયાં ખોયું; હુંનીરભાગણીનાહો, સામું કેમ ના જોયું ॥૬૥॥ હીરો; હ-
 ડતાયો હો, સરવનો પાળનારો; ખરો દીવો. બુજ્યોહો, સકળ કષ્ટ ટાળ
 નારો ॥૭૥॥ હતું મ્હાઈં રમકડું હો. રીસાઈને કયારે ગયું; નડી કેઈ-
 કરણી હો, કરમ વીજેગી થયું ॥૮૥॥ કયાં કયાં તુને શોધુંહો, સોધું તોહો
 કયાં તું મળે; લઈ ગયા જમડા હો, મ્હાઈં પેટ પાસુ ખળે ॥ ૯ ॥ ઘણી
 ખેપ રાખીને હો, નહોતી દેતી કેં જવા; નીત્ય રડી રડીનેહો, ખાઉધરા
 તું માગતો ખાવા ॥૧૦૥॥ માને ગયો મુકીહો, કેમ દયા નવ આવી;
 રજાળાવ્યું ઘડપણ હો, નાઠો કેમ રીસાવી ॥૧૧૥॥ કયાં કયાં પોકારે
 હો જ્યાં ત્યાં જર જોડાવું, ખાંધ્યો હોય કોઈએ હો; તોહે તને છોડાવું
 ॥૧૨૥॥ આતો કયાં છોડાવું હો, દીકરાજી દન રૂઝ્યો, જન્મ્યો માને ખા-
 ણવા હો, સુત થઈ શત્રુ ઉઠ્યો ॥ ૧૨ ॥ સદા રાખી ખળતી હો, ઉઠે
 છે હૈએ હોળી; શું જાણું થશે આવું હો, ભટકતી થઈ ભોળી ॥ ૧૪ ॥
 કંઈ હો સંતાએલા હો, દેખુ તો વીજેગ ભાગે; જાણે તું નજરકને હો,
 ભોવનમાં ભણકારા વાગે ॥૧૫૥॥ લાંખા પોહોળા પોચતા હો, કલેવર
 કયાં પાડ્યું; મ્હોટા મરમ રાયેહો, અતી કલ્યાંત માંડ્યું, કાહોડે કેશ
 શીશના હો, ચામડી ચુંરી નાંખે; ચક્ષુ ચુવે ચોધારે હો; ભાઈ ભાઈ
 મુખે ભાખે ॥૧૬૥॥ વીરા વીપત વેળાના હો, ખંધાવા તું ખૂંદાર ગયો;
 ભહુ તને ગમશે હો, કઠોર કાળજનો થયો ॥ ૧૮ ॥ એમ ખહુ રૂવે
 હો, શરીરને પછોડે, દંત જીભ લેછે હો, શીશ ફેડી રૂધીર કાઢે ॥૧૯૥॥
 રડે અરજીનજી હો, રડે છે શેદેવ જોશી, રડે ઘણો નીકુળહો, થઈ છે
 ખાવરી ડોશી ॥ ૨૦ ॥ છાતી છોળ્યો છુટે હો, કુટે પાન્ડુની કામની;
 એને રડતી દેખી હો, રૂવે પ્રજા ગામની ॥૨૧૥॥ રૂવે પ્રથ જોખનહો, રૂવે
 ખાળક ખાળવા; વાવલીયો ન વાયે હો, સ્થંભી ગયાં ઝાડવા ॥ ૨૨ ॥

ઘોડા ઘાસ ખાય નહીં હો, એવું રૂદન આરંભ્યું; ભયંકર કલેશથી હો,
જીમનાતું જળ થંભ્યું ॥૨૩॥ રડે સ્વાન ગામના હો, સ્મશાન સરીખું
ભાસે; વાદળાં છવાયાં હો, ગગનમાં ચોપાસે ॥ ૨૪ ॥ વળણુ. ગગન
છવાયાં વાદળાં, થઈ ભોમી ભયંકાર; વ્યાસ. વલ્લભ એમ ઓચરે,
કલેશ થયો અપાર. ॥

કડવું ૬૫ રાગ સોભાગ્યનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું આંધ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ હાહાકાર બહુ વરતાયો, રડે છે
ભીસ્મ વિદુર; આંધળો અતીશે આકંદ કરે, હર્ષ ઘણો છે ઉર. ॥ ૨ ॥
ગાન્ધારી ઘણું કુટવા લાગી, કુટે કૌરવ નાર; સારું દેખાડવા જગત
વીશે, રડે સૌ અંધ કુમાર. ॥૩॥ દુરીયોધને જીલમ માંડયો, કુટી ભાગે
શરીર; મોટે ખરાડે શીશ પછાડે, કુટીને કાઢ્યું રૂધીર. ॥૪॥ સૌ કરતાં
એણે જીલમ માંડયો; જીએ મનુશનો સાથ, શકુનીને સુશરમા તે, ઝાલી
રાખે છે હાથ. ॥૫॥ તેમ તેમ પાપીને તાન આવે, દુનીયા દોરંગી જીએ;
લોકો વાતો કરવા લાગ્યા, અરેરે રાય બહુ રૂએ. ॥૬॥ છત્રપતીપર ભી-
મ કરતોતો, જ્યારે ત્યારે બહુ કેહેર; પણ તે વાતનું દુરીયોધનમાં;
નથી દેખાતું ઝેર. ॥૭॥ એમ ઘણા જન કેહેવા લાગ્યા, હરખ્યા પાપી
મનમાં; દુરીયોધન કહે ગમેતેવો તોએ બંધુ પોતાની બાંહ ॥૮॥ ઘણું
આકંદ તે દન ચાલ્યું, સાંજે કીધું સ્નાન; ત્રણદનના અપવાસથયા, થયા
મર્ણ સમાન. ॥૯॥ બળાત્કારે ભીસ્મ વિદુરે, સમજાવ્યા કુંતીતંન; કુંતા
સહીત સોધ કરીને, ખવરાવ્યું તવ અન. ॥૧૦॥ ચૌદશે ચોથો દીવસ
થયો, એકલાં કુંતાજેવાર; દુરીયોધનને પેરપુછવા બોલાવ્યો તેવાર. ॥૧૧॥
પછી પુછ્યું ઓરે બેટા, મરણ પામ્યો ભેમ; એનો ક્રિયાખરચ જોઈએ,
કહો કરીશું કેમ. ॥૧૨॥ અમ પાસે નથી પૈસાપુંજ; તું મોકલે તે ખઈએ,
અમે નિરધન પડ્યાં ભાઈ, તારે આશરે છૈએ. ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધન કહે
એમ શું બોલો, કહો તેવું વાપરવું; એની પુરણ કીયા કરીને, મ્હારે તો
નિસ્યે મરવું. ॥૧૪॥ કુંતાજી કહે બેટા, તુજથી ઉજળાં છૈએ, પ્રભુ કે-
પ્યો ત્યાં ઉપાય શોધે, શાંતી રાખી રહીએ. ॥૧૫॥ છત્રપતિ કહે સાંભ-
ળો માતા, પત્ર લખું દેશેદેશ, મ્હારા ભાઈને રડવા માટે, આવે સર્વ ન-
રેશ. ॥૧૬॥ વાવરખરચને ખવરાવું, શાન્તીવળે મનેત્યારે; ભાઈની પુઠે

વરે નહીં તો, શું કરવું થન મ્હારે ॥૧૮॥ એમ કહીને મામાને બોલાવ્યો,
 લખી તેડો સરવત્ર; કુન્તાજી કહે પ્રથમ પેહેલા, ત્રણ લખી દો પત્ર.
 ॥૧૮॥ કુન્તલપુરમાં મ્હારા પીતાને, બીજે મારવાડ દેશ; શલરાજ
 મ્હારી શોકનો ભાઈ, માને છે ભગની હમેશ ॥ ૧૯ ॥ ત્રીજે લખો દ્વાર-
 કામાં, કૃષ્ણ બળદેવ જેહ; મ્હારા ભાઈના દીકરા છે, મમ ભત્રીજ
 તેહ. ॥૨૦॥ શકુનીએ તવ પત્ર લખીને, મોકલીયા તતકાળ; પછી બીજે
 મોકલવાને, લખાવે અંધખાળ. ॥ ૨૧ ॥ સર્વ ક્ષત્રીને પત્ર પોહાંચેથી,
 આવવું અમારે દેશ; ભીમનો કુકવો કરવા માટે, નહિ આવે જે નરેશ.
 ॥૨૨॥ તેનું ઘર ગામ લુંટી લેઈશું, એમ લખાવ્યું રાય; પછી શેવક
 લોકને આપી, કરી દીધા વિદાય ॥૨૩॥ દેશદેશાન્તર પત્ર પોચાડયા, દ્વા-
 રીકા પોહોવ્યો જ્યારે; બળદેવજીએ સર્વ કુટુંબને, વાંચી બતાવ્યો ત્યારે
 ॥૨૪॥ એટલે સરવ રડવા લાગ્યાં, ત્રાહ્યત્રાહ્ય કરતાં મુખ; કૃષ્ણપ્રભુ કહે
 કુન્તા ક્રોધને, ત્રદ્ધપણમાં પડ્યું દુઃખ ॥૨૫॥ જગત બહેવારે ભુગજવને
 ઘણું કર્યું કલ્યાન્ત; પછી સરવે સ્નાન કીધું, રહ્યા રડીને શાન્ત ॥૨૬॥
 તે રીતે થયું કુન્તલપુરમાં, ત્રીભું મારવાડ દેશ; હસ્તીનાપુર જવા ની-
 કળીયો, કુંતિભોજ નરેશ ॥ ૨૭ ॥ મારવાડથી શલરાજ આવ્યો દ્વારી-
 કાંથી જદુરાય; કૃષ્ણ ને બળદેવ બે બંધુઓ, હસ્તિનાપુર પળાય ॥૨૮॥
 ભીમના નવમાને દહાડે આવ્યા, નગ્રનણે દરવાજે; ત્યાં તે ચારે ભેગાં
 થયાં, રૂએ મ્હોટે અવાજે ॥ ૨૯ ॥ મ્હોટે માથે વસ્ત્ર ઓઢીને; દુરીયોધ-
 નને કાહાવે; શલ કુંતિભોજ કૃષ્ણ ને બળદેવ, રડવા માટે આવે
 ॥૩૦॥ તવ પથાણા પાથરીયાને, બોલ્યો શકુની એમ; ઓ દુરીયોધન
 કુટજે તું, રૂધીર નીકળે તેમ. ॥૩૧॥ ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરજે રડજે પડજે, વા-
 ગશે તો મટાડશે; એમ નહિ કરે તો કૃષ્ણ કપટી, નિશ્ચે દગો જણી
 જશે. ॥ ૩૨ ॥ એમ કરીને એ બેડા પથાણે, રૂએ છે હૈયા ફાટ; રડવા
 આવેલા તે ચારે જણા, ચાલી આવ્યા પુર પાટ ॥૩૩॥ પથાણે પેડા
 સનમુખ બેડા, નેત્ર વહે નીરધાર; દુરીયોધને કુટવા માંડ્યું, મુખ કરે
 હોકારા. ॥૩૪॥ અરેરે બંધુ ક્યાં ગયો તું, લીડ વેળાનો ભાઈ; થોડીવારે
 રડતા રહ્યા, પ્રભુ પથાણા માંહી. ॥૩૫॥ આંસુ લુછતા ઉઠ્યા પ્રભુજી,
 પોતે દિનાનાથ; દુરીયોધન શીશ છાતી કુટે, તેના ઝાલ્યા જઈ હાથ.
 ॥૩૬॥ ઓ છત્રપતી આ શું કરો છો, જનમે તેટલું જય; કોઈ ઘણુંને
 કોઈ થોડું, તેમાં શો ઉપાયા ॥૩૭॥ ગયેલાને નથી લવાતું, લવાયતો સહુલા
 વે, મુવાની પુટે નથી મરાતું; મરેતો એ નવ આવે, ॥૩૮॥ માટે મીથ્યા કલ્યાંત

કરો, બોલ્યા ભુગજવન; એટલે રડતો રડતો કેહે છે, રાજ દુરીયોધન
 ॥૪૮॥ એરે મહારાજ એ બંધુનો, વિભેગ કયારે ટળશે; ભગવાન કહે
 ભાવ હશે તો, ભીમ તમોને મળશે. ॥૪૯॥ સાંભળી પાપી વીરમય પા-
 મ્યો, મામાને સાન કરે છે; મામાએ સાન કરી કુટ તુંતો, મન વળાવ-
 વા કેહે છે. ॥૪૨॥ એટલે પાપી કુટવા લાગ્યો, પાંખડમાં નહી મણા;
 પ્રભુ કહે શીઠ કુટી ભાગો છો, હજી કુટાશે ઘણા ॥૪૨॥ એમ મરમમાં
 મોહન બોલ્યા, પાપી ન ચેત્યો લગાર; બળાતકારે રોતો રહ્યો એ, અંધ
 તણા કુંવાર. ॥૪૩॥ એમ કરતાં થયો દસમો દહાડો, બોલ્યા સુંદીર
 શ્યામ, પરદેશી લોક આવશે આજે, માટે સોંપી દેઉ કામ ॥૪૪॥ ધર-
 મરાજ ભીમની કીયા, કરવાની છે તમારે; અરબુન આવેલાને માન્ય
 દેવું, વિશ્વ તણા બહેવારે. ॥૪૫॥ નીકુળજી જેહ ખરચ થાયે, તે તમા-
 રે લખી લેવું; ધર્મની પાસે શેદેવ જોશી, તમારે બેશી રહેવું ॥ ૪૬ ॥
 દાનને દક્ષણા જે જે માગે, તે તે તમારે દેવું; છત્રપતી ખીરાજે પથાણે,
 તે કામ તમારા જેવું. ॥૪૭॥ એવી રીતે સહુને કામ સોંપ્યાં, પોતે દિન
 દયાળ; એવે સમે આવવા લાગ્યા, પરદેશી ભુપાળ ॥૪૮॥ નયની બા-
 રણે તાંબુ તાણી, ઉતર્યા ક્ષત્રી લોક; શીશ ઉપર સ્વેત મુગટ પેહેરે, સ-
 વ્વ બતાવે શોક. ॥૪૯॥ ધરમરાયે દશા સરાવી, એકાદશી આધ કીધું;
 એવે થયો દન દ્વાદશનો, કીયા કારજ ત્યાં લીધું. ॥ ૫૦ ॥ બેઠો છે પા-
 પી પથાણામાં, રોતો આવે ત્યાં રાય; કૈંક આવેલા કૈંક આવે છે બેસે
 પથાણા માંય ॥૫૧॥ ધરમરાજ કીયા કરે છે, બારમાને દન પોતે; સર્વ
 વસ્તુ ગર્થ લેઈ બેઠો, શેદેવ બંધુ હતો તે. ॥૫૨॥ આધ કરાવે ગોર કપા-
 ચાર બ્રાહ્મણ થયા છે બેળા; સોના રૂપાની શળીથી પીંડ, વેહેરવાની
 થઈ વેળા. ॥૫૩॥ પીંડ કરીને ગોરે કહ્યું આ, ધાતુ શળીથી કાપો; ધ-
 રમે અવળો હાથ ધરીયો, શેદેવજી શળી આપો. ॥૫૪॥ શેદેવજીએ મન
 વિચાર્યું, અણધરતું આ થાશે; શળી લેઈ પીંડ વેહેરશે તો, સગપણ ઉ-
 તરી જશે. ॥૫૫॥ આપું ન આપું તો પણ બોદું, વીચારમાં જીવ પેઠો,
 ધરમે ઘાંટો કાહડીને માગી, શેદેવ અવળો બેઠો. ॥૫૬॥ ધર્મ કહે શું
 સાંભળે નહી, કેમ કરે છે વાર; એટલે વિશેષ આડું બેયું, કોપ્યા ધર્મ
 અપાર ॥ ૫૭ ॥ કળકળી કુખમાં કોહોણી મારી, કેમ તું માથું કુટાવે;
 તે સમે સેજ સ્વભાવ પ્રભુજી, ધામમાંથી બહાર આવે ॥ ૫૮ ॥ જોયો
 તમાસો ભુગજવને, ધરમ કોપે ચડીયા; શેદેવ શામની દ્રષ્ટી મળીકે, બ-
 ડખડ હશી પડીઆ. ॥૫૯॥ ધરમે બેઠોને જોયો તમાસો, પેટમાં પડ્યો

ઠહેમ; કહો ના કહો પણ જીવે છે, બળવતો ભાદ્ય ભેમ. ॥૬૦॥ વળણા
બળીયો બંધુ માલ્યરો, છે જીવતો જગભાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે,
સાંભળજે શ્રોતાય.

કડવું ૬૪ રાગ બેહાગનો ઠાહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું; આદ્યપરવ મહીમાય. ॥૧॥ ધરમ રાજને ઠહેમ પડીયો, જીવે
છે ભીમસેન બ્રાત; શેદેવ મારો ત્રીકાળ જ્ઞાની, કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત ॥૨॥
બેઉ જણા નથી જેવા તેવા, જે હોય મુએલો ભેમ; જવાન બેધનો શો
ક ઘણેરો, હસે ડાહ્યા જન કેમ. ॥૩॥ એમ જાણીને ગોરને કહ્યું, ઘેર પ-
ધારો આજ; એટલેથી ક્રીયા બંધ રાખો, છે મ્હારે બીજું કાજ ॥ ૪ ॥
એટલે ક્રીયા અધુરી રાખી, ગોર થયા વિદાય; શેદેવ કહે કેમ બંધ
રાખી ઓરે ધરમરાય. ॥૫॥ એટલે ધરમે હાથ ઝાલ્યો, થયું મ્હારું મન
કાયું; ભીમસેન જીવેછે કે મુએછે, બોલજે સાચે સાચું. ॥૬॥ તુને ત્રીલોક
નાથ હસ્યા, માટે વેમ પડ્યો મુને; એમ ભાસ્યું કે ભીમ જીવે છે, નહી
તો હસુ નાવે તુને. ॥ ૭ ॥ શેદેવજી કહે સેજ હસ્યો તો, તેમાં શું ક્રીધું
આમ; જીવ્યા ન જીવ્યાનું ભીમતણું તે, જાણે સુંદર શામ. ॥ ૮ ॥ એ-
ટલે ગયા પ્રભુની પાસે, સાચી કહો મને વાત; તમે હસ્યા તેથી ઠહેમ
પડ્યો, જીવે મ્હારો ભીમ બ્રાત ॥૯॥ કૃષ્ણ કહે તેતો તમે જાણો; બીજું
ન જાણે કોય; ભીમ મુએ એમ મુને ન લાગે, જીવતો ક્યાંથી હોય
॥૧૦॥ હાની હાને નાની ના એમ, વચન બોલ્યા નાથ; ધરમે જાણ્યું ગમે
તે બોલે, પણ જીવે મુજ બ્રાત. ॥૧૧॥ ઠહેમ પાડીને ક્રીયા મુકાવી, સાંજ
લગી ધ્યાન ધરવું; જે ભીમ ભાઈને દેખું નહીતો, વીશ ઘોળીને મરવું
॥૧૨॥ એમ ધારીને ધરમ બેઠા, વિકુલ ત્યાંથી વળીયા; શેદેવજી ને સા-
મગીયો બે; એકાંતમાં જઈ મળીયા. ॥ ૧૩ ॥ પછી બોલ્યા શેદેવ
જેશી, સુણો અસરણો સરણ; સાંજે ભીમને નહિ દેખે તો ધરમ પામે
મરણ. ॥૧૪॥ આપણે કામ કથાજયું હસીને, આજની ક્રીયા ઝુલ્લી;
પાતાળમાં ભીમ જાણતો નથી, ગયો છે ઘર ગામ ભુલ્લી. ॥ ૧૫ ॥ વામા
વીરને વશ બન્યો છે, બંધન એની બુદ્ધી; ભુલ્યો બ્રાતને માત પોતા-
ની, મુકો સામગીયા સુદ્ધી. ॥ ૧૬ ॥ કૃષ્ણ કહે કાંઈ ચીંતા ન રાખો,
આપણે પથાણે પેસો; ચાર ચંડાળોમાં બંધે જાણની, વચમાં આપણ

બેસો ॥૧૭॥ કરણનાને શકુનીના બેસને ઝાલી હાથ; દુસ્થાસનને હું
જઈ ઝાલું, બીને ઝાલું નરનાથ ॥૧૮॥ એમ કહી બેઠે ચાલ્યા પથારી
પ્રભુજી કેમ જાય ચુકી; પવન પુત્રને પાતાળ વિશે, પ્રભુએ સુક્રી મુક્રી
॥૧૯॥ એટલે ભીમને સાંભરી આવ્યાં, પોતાના માત ભ્રાત, અરે રે
હું ઘર ગામ ભુલ્યો; થતો હશે આંસુપાત ॥૨૦॥ નાગ કન્યાને કેહેવા
લાગ્યો, તેં વશ કીધો નારી; મહારા બંધુ નહી ખાતા હોયે, રોઈ મરશે
મા મહારી ॥૨૧॥ હાંઈ આવે બાર દીવસ થયા, સગપણ મહારં જશે;
સગું બહાલું રડવા આવેલું, બારમું થતું હશે ॥૨૨॥ માટે પ્રેમદા જલું
મહારે, કરી દે મુને વીદાય; બાળું તારું ઘેરને બધું, મરી જશે મહારી
માય ॥૨૩॥ એટલે આવ્યો નાગ વાસુકી, તેણેતો ગુટકો ચાલ્યો, કહ્યું
આંખો મીચી ધારો ત્યાં પડશે, તવ ભીમે મુખ ઘાલ્યો ॥ ૨૪ ॥ નેત્ર
મીચીને ધારણા કીધી, વાયુંને વેગે ચડીયો; હસ્તીનાપુરથી એકજનેજન
છોટે જઈને પડીયો ॥૨૫॥ નેત્ર ઉઘાડી નયના સામું જોયું જોણીવાર,
જ્યાં ત્યાં દીઠા દેરા તંબુ, મનુશ અપરંમપાર ॥૨૬॥ ભીમે જાણ્યું મને
ઓળખશે સૌ, માટે કહું નવો બંગ; તળાવદામાં પડી આજોટયો, કા-
દવ ચોપડયો અંગ ॥૨૭॥ મોહું બીહામણું શરીર તેવું, કરી ચાલ્યો
જાય; એવામાં રાજનો તંબુ હતો, ભીમ ગયો તેની માંચ ॥૨૮॥ રાજકહે
તું કોણ છે અલ્યા, કેમ આવ્યો મુક્રી માઝા; ભીમ કહે મનેમાન્યઆપો
હું સર્વ રાજનો રાજ ॥૨૯॥ રાજએ જાણ્યું છે કોઈ ગાંડો, જલાઈ દેવું
છું જવા; ભીમ કહે દુરીયોધન કેરું, આવ્યો છું બારમું ખાવા ॥૩૦॥
માટે જોઈયે પોશાક મહારે, આપો તો લેઈને જલું; રાયે જાણ્યું દુરીયોધન
જાણે તો, કેશે બોલાવ્યું હાલું ॥૩૧॥ એમજાણીને વસ્ત્ર જરીનાં, આપ્યાં
તે ભીમે લીધાં; માથા ઉપર ફેરવીને, પાછાં ફેંકી દીધાં ॥૩૨॥ ભીમ કહે
મારે કામ ન આવે, માટે હું ફેંકીદેવું; આપો તમારો દેરાતંબુ, તોતોહોઢી
લેવું ॥૩૩॥ રાજએ જાણ્યું બકવા કરશે, દેરાતંબુ દેઈદીધો; ભીમઉપા-
ડીને મસ્તકપરથી, પગ લગી હોઢીલીધો ॥૩૪॥ આંખો આગળબે બાકાં
પાડ્યાં, સર્વની ચરચાનુએ; જેને તે રાજ ગામમાં પેસે, ભીમના નામને
રૂએ ॥૩૫॥ એવેત્રકોદર દરવાજે આવ્યો, ભાડભરાઈ અથોગ; ભીમે જાણ્યું
સહુમનેરડેછે, હું મુકુટનીપોકા ॥૩૬॥ એમ જાણીને ભીડમાં ચાલ્યો, ટોળાં
દેખીમહીંધસે; લોકોએજાણ્યું આકોણ કારમુ, આવાપાછા સૌખશે ॥૩૭॥
બહોતેર દરવાજા બાસઠ બારા, હસ્તીનાપુર ગામ; તે સઘળે સ્થળ ક્ષ-
ત્રીયો રડે; લે ભીમસેનનું નામ ॥ ૩૮ ॥ એક દરવાજામાં ભીમ પેઠો,

ધાંટો કાઢ્યો સતી તન; વચમાં ઉભો રહી પોક મુકી, ઓ મહારા દુરી-
 યોધન. ॥૩૯॥ સર્વના ધાંટા કાડી નાખ્યા, શેવકો સાંભળી રૂંધ્યા; ત્રી-
 સ દરવાન દરવાજનાં. લાકડીઓ લેઈ ઉઠ્યા. ॥૪૦॥ તડાતડ તંબુપર
 દીધી, ભીમે કર્યો વીચાર; ખારે દાહાડે ગામમાં જતાં, સુકનમાં ખાઉં
 માર. ॥૪૧॥ જનમ જંશે માર ખાધામાં, કુદીને ઉંચો ચડીયો; તંબુ
 પોહોળો કરી સુત વાયુનો, ત્રીસના ટોળામાં પડીયો. ॥૪૨॥ તવ ત્રીસે
 તંબુમાં આવ્યા, પુરણ મળીયાં પાપ; ભયંકર ભીમને જોઈ બોલ્યા, મુ-
 કી દો માખાપ. ॥૪૩॥ ભીમ કહે ભાઈ ભલે પધાર્યા, કહી ટપોટપ
 ઝાલ્યા; પંદર પંદરને પકડીને, બેઉ બગલમાં ધાલ્યા. ॥૪૪॥ ભીમ કહે
 ઓ ગામની દેવ્યા, કાડજે મહારો રોગ; ખારે દહાડે ગામમાં જતાં, તુજ
 ને આપું ભોગ. ॥૪૫॥ માની લેજેતું નગ્નની દેવી, એમ વધો મુખ વા-
 ણુ, બળ કરી બે બગલ દાળી, કાહાડી નાંખ્યા પ્રાણુ. ॥ ૪૬ ॥ ત્રીસ મ-
 ડદાં રાખ્યાં બગલમાં, ભીમે જાણ્યું જવું ઠેઠ, છત્રપતી દુરીયોધન પાસે,
 મુકવી મહારે આ ભેઠ. ॥૪૭॥ એમ કહીને ચાલ્યો પ્રકોદર, મડદાં સાથે
 લાવ્યો; ધુમતો ધુમતો રૂમતો રૂમતો, ઠેઠ પથાણે આવ્યો. ॥૪૮॥ એટલે
 શેદેવજીને શામળીયો, જાણી પથાણામાં પેઠા; ચાર ચંડાળોની વચમાં
 આવી. સીક્ષા અપાવવા બેઠા ॥૪૯॥ કરણ શકુનીને શેદેવે ઝાલ્યા, પછી
 બે અંધના તન; તે બેઉના કર ઝાલીને બેઠા, પોતે શ્રી જીગજીવન. ॥
 ૪૯॥ શીદ કુટો છો, શીદ રડો છો, દુખવા આવે લોચન; તેમ તેમ ઝા-
 ઝાં પાખંડ કરે, દુષ્ટ દુરીયોધન ॥૫૦॥ વલણ ॥ દુષ્ટે પાખંડ માંડી-
 યાં ભીમ જીએ ચરચાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, કેવી કરણી થાય ॥

કડવું ૬૭ રાગ સાખી.

વૈદ્યશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, મુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભાળાવું, આદ્ય પરમ મહિમાય ॥ ૧ ॥ પાપીએ બહુ પાખંડ માંડ્યાં,
 વારે અસરણા શરણુ; એવું જોઈને વાયુનો નંદન, બેશી ગયો તવધરણુ
 ॥૨॥ ડેરા તંબુ આઘો નાંખ્યો, ન રહે કોઈનો ઝાલ્યો, ત્રીસે મડદાં લ-
 બડતાં લેઈ, બેઠો બેઠો ચાલ્યો. ॥ ૩ ॥ પથાણે બેઠેલાં સૌ ખસે આઘા,
 ન ખસે તો ભીમ બખડે; બગલમાં મડદાંનાં ડોકાં, પાછળ ટાંટીયાલબડે
 ॥૪ તેવું જોઈને સર્વ ખસે છે, ભીમ ભય મનમાં ન ધારે, જે કોઈ જ-
 વાનો માગ ન મુકે, તેને દીંચણ કોણી મારે. ॥૫॥ એમ કરી અડધે લ-

ગી ગયો, પોચવા અઘ્યો ઠેક; ઉભો થઈને મડદાં ફેંકયા, લે દુરીયોધન
ભેટ ॥૬॥ સભા સજડ થઈ જોઈને, આ કોણ પ્રાણી અડીયો; છલંગ
મારી સુત સતીનો, દુષ્ટોની પાસે પડીયો ॥૭॥ એટલે સેદેવ સામળી-
આએ દુષ્ટોને ધરી દીધા, ભીમે ચારે ચંડાળોને, ટપોટપ લેઈ લીધા.
॥૮॥ ધરણ દાળી ઉપર બેઠો, કુન્તી તણો કુંવાર; ગડદા પાટુ દીંચણકો-
ણી, દેવા માંડયો માર ॥૯॥ ઉચકી પછાડે ચારે બરાડે, જુએ ભીસ્મ
ને દ્રોણ; સકળ સભા વીચાર કરે, આતે આઘ્યું કોણ ॥ ૧૦ ॥ એટલા-
માં વ્રકોદર બોલ્યો, સાંભળી લેજો તમામ; હું કુંતાનો દીકરોને, ભીમ
સેન મ્હારું નામ ॥૧૧॥ બારશને દહાડે ગયો ખાવા, હું અધ કાકાને
ઘેર; કપટ કરી લાડુમાં નાંખી, મુને જમાડ્યું ઝેર ॥૧૨॥ ઝેર જમાડી
ફેહર કરીને, નાખી દીધો ચંડાળે; પણ મુજ વૃધ્ધોના પુચ્ચે કરીને, હું
જઈ પક્યો પાતાળે ॥૧૩॥ ત્યાં જઈ વચ્ચે નાગની કન્યા, આયુષ મ્હા-
રું ખરું; આજ પાપીને ઠેર મારું, બારમું એનું કરું ॥૧૪॥ કેવા પાખંડ
કરતોતો એ, રડતોતો મુજ માટે; છો રહ્યો દીકરો કાકાકેરો, મારી નાં-
ખું ઝપાટે ॥૧૫॥ સાંભળી સરવે પોંચ્યા કરડયા, મુઓ એ નરનાથ;
એટલે વીદુરભકતે ઉઠીને, ઝાલ્યા ભીમના હાથ ॥૧૬॥ હાં હાં બેટા
મુકી દે એને, માર્યામાં શું વળશે; કરણી તેવી પાર ઉતરણી, કર્મતણું
ફળ મળશે ॥૧૭॥ એના જેવા તમે ન થાશો, એની તો ભુંડી કરણી;
ભીમ કહે આ દુરીયોધનની મા આખલાને પરણી ॥૧૮॥ તેનું ફરજ-
ન તેના જેવું, માટે એનો જીવ લેવું. રાજ્ય સોંપે મુને મારા તાતનું, તો
જીવતો જવા દેવું ॥૧૯॥ વીદુરજી કહે કેમ દુરીયોધન, સાંભળ ભીમ-
ની વાણ; રાજ્ય આપીશ તો રહીશ જીવતો, નહી તો લેશે પ્રાણ ॥૨૦॥
દુરીયોધન કહે વગર મ્હોતે; શીદ મારેછે બાપુ; રાજ્યખંધું દેઈનેશું ખા-
વું, લ્યો અડધું રાજ્ય આપું ॥૨૧॥ વીદુરજી કહે જવાદેબેટા; લેતું અ-
ડધું રાજ; ભીમ કહે તાંબાને પત્રે, લખી આપે આજને આજ ॥ ૨૨ ॥
વીદુર તાંબાનું પત્ર લાવ્યા, લ્યો દુષ્ટજન કર કાપો; બેતાળીશ હજાર
દેશ ક્ષત્રીના, પાંડવને લખી આપો ॥૨૩॥ એમના બાપનું પેદા કરેલું, ભો-
ગવતો હતો પાપી; એમણે કાંઈ નતું માગ્યું લીધું, તોહો આ બુદ્ધિવ્યા-
પી ॥૨૪॥ દુરીયોધન કહે ભવીશ મ્હારું, ઉડવાદે હવે બાપુ, બેતાળી
હજાર દેશ ક્ષત્રીના, બેઠો થઈ લખી આપું ॥૨૫॥ ભીમ કહે ઓળખુછું
તુને, નાશી જતો રહે ઘેર; સુતાંને સુતાં લખી આપ નહીતો, મારી નાં-
ખું ઠેર ॥૨૬॥ એમ કહીને કોહોણી મારી, દુષ્ટ થયો બહુ દુખી; ઉભા

રહો મને મારશે નહીં, લાવો હું આપું છું લખી ॥૨૭॥ પત્ર લઈને લ-
 ખી દીધા, ખેતાળી હજાર દેશ; પાન્ડવના ભાગમાં જે ગયાતે, રાજ્યથયા
 નરેશ ॥૨૮॥ ઉભો થયો ભીમ પત્ર લેઈને, આપ્યું ધરમને હાથ; શેવ-
 કાએ ડોળી કરીને, લીધા ચારેને સાથ ॥૨૯॥ ઘેર જઈ મંચકે નાંખ્યા
 ખુશી થયો ભીમ ખળીયો, કુન્તા માતા રડે ને કુટે, ત્યાં જઈ માતાને મ-
 ખીયો ॥૩૦॥ તે દેખી કૌરવ કેરી નારી, નાઠા તેણી વાર; દુષ્ટને મંદીર
 મોહો કણ મંડાઈ; ખીજે જ્યજ્યકાર ॥૩૧॥ ખારમાની રસોઈ કરીતી
 વીવાની થઈ પડી; ખરી ખુસીથી સૌને જમાડયા, આવી આણું દનીવડી
 ॥૩૨॥ પછી પ્રભુએ ધર્મને કહ્યું, વિચારો દલ સાથ; આવેલા સહુ રા-
 જને કેમ, કડાય ઠાલે હાથ ॥૩૩॥ ધર્મ કહે અમે નીરધન છીએ; ચોરે
 જુગદાધાર, ભીમ કહે લાવું છું મહારાજ, દુષ્ટ તણો ભંડાર ॥ ૩૪ ॥
 એમ કહીને ભંડારખાને, વાયુનો નંદન આવ્યો; તાળાં તોડી ખારણા
 ભાગી, દ્રવ્યજ સઘળું લાવ્યો ॥ ૩૫ ॥ લાવીને આપ્યું કૃષ્ણ પ્રભુને,
 લેવાને જશ લહાવ; વિવેક પ્રમાણે વહેંચીને આપ્યો, સામળીયે સરપાવ
 ॥૩૬॥ સકળ રાજ રાજ થયા, માગી લીધી વીદાય; સરવના વેરાયા પછી
 દ્વારકા પ્રભુ જાય ॥ ૩૭ ॥ પાંડવ રહ્યા પુર વિશે, દિવસ દશ વીશ
 જાય; ભીમ કહે છે સાંભળો ભાઈ, સાંભળો કુન્તામાય ॥૩૮॥ પાણીનો
 સગાળ સગાનો દકાળ, હોય તેવે સ્થળે રહીયે; આપણુ આપણુ રાજ્ય
 કરીશું ચાલે ઇંદ્રપ્રસ્થ જાય ॥૩૯॥ તવ કુન્તાએ વીદુર ભીસ્મને, પુ-
 છી જોયું મન રાચી; વૃંધોયે કહ્યું ભીમ કહે છે, તેવાત માનજો સાચી
 ॥૪૦॥ એટલે પાંડવે આગના લીધી, ત્યાંથી થયા વિદાય; પાંચ ભા-
 ઇને છઠ્ઠી માતા, આવ્યાં ઇંદ્રપ્રસ્થમાય ॥૪૧॥ શોભા ભરેલો મહેલ ખ-
 નાવ્યો રચાવી રાજ્યગાદી; શુભ મહુરત જોઈને ગાદી, ખેડા ધરમ સ-
 ત્યવાદી ॥૪૨॥ ખેતાળી હજાર દેશ વીશે, વરતાવી પોતાની આણ;
 જેવા રાજ તેવીજ પ્રજા; કોણ ખોલે જુઠ વાણ ॥ ૪૩ ॥ ચોર લોકોએ
 ચોરી મુકી, ગુણકાએ ધરી સર્મ; નહિ કોઈને રોગને વ્યાધી, સર્વ પાળે
 શુભ ધર્મ ॥ ૪૪ ॥ નહિ વેરો કે વેઠ કોઈને, અકાળ મૃત્યુ ન થાય; એવી
 રીતિનું રાજ્ય ચાલે; ધર્મધારી ધર્મરાય ॥ ૪૫ ॥ પેલા ચંડાળ ચાર
 જણાને મહિને થયો આરામ; એટલે પાન્ડવને નડવાનો, વિચાર કરે ત-
 મામ ॥ ૪૬ ॥ દુરીયોધન કહે ખેલ કર્યો પણ; એ કામ આડું થયું; ભી-
 મને જમુનામાં નંખાવ્યો તેથી, ઝેરજ ઉતરી ગયું ॥ ૪૭ ॥ શકુની કહે
 ખેલજ હાર્યા, વર્ષ હાર્યા નથી રાય; એક એ ચોટ ખાલીગઈ, તોહજીછે

લાખો ઉપાય ॥૪૮॥ એવો એકલો ભીમ ધાર્યોતો, પણ આ વેળા ને
વાત; છયે જણાને શાન્તી કરવા; કુંતાને પાંચે બ્રાત, ॥૪૯॥ પુલોચન
કરીને એક પ્રાણિ, વનવગંડે પડી રહેછે; ન્હાનપણુનો એ મીત્ર મ્હારો,
જદુની વિદ્યા જાણે છે. ॥ ૫૦ ॥ ખાવા પીવા એને મળતું નથી, વસ્ત્ર
મળે નહી અંગ; તેને તેડાવું એટલે પછી; ને પાંડવનો રંગ, ॥૫૧॥ દુરી-
યોધન કહે તે કરો પહેલું, તો તો રહે કાંઈ ટેક; શકુની મામાએ વચન
સુણી, પત્રજ લખીયો એક. ॥૫૨॥ મીત્ર પુલોચન બાળ સનેહી, આ-
વળે હસ્તીનાપુર, તમોને કપ્પી ઘણી પડે છે, જણું છું મુજ ઉર ॥૫૩॥
માટે મેં ઉપમા વધારી, છત્રપતીને કને, આવિને તેનું કામ કરેતો, રાજ
આનિ ભાગ તમે ॥૫૪॥ એક આનીનો ભાગ મળશે, ટળશે તારૂં દુખ;
રાજધાની ભોગવતો થવાનો, ઘણુંક પામીશ સુખ. ॥ ૫૫ ॥ એવો પત્ર
લખીને પોચાડ્યો, વાંચી જોયો પુલોચન, નારીને કહ્યું ભાગ્ય ઉઘડીયું,
તેડે છે દુરીયોધન ॥ ૫૬ ॥ નારી કહે તમે જવો વેહેલા, અંતર ઉલટ
આણી; રાજ્ય લેઈ થાવો રાજ્યા હું થાવું તમારી રાણી. ॥૫૭॥ તવ
પુલોચન ત્યાંથી ચાલ્યો, વાળેલીછે લંગોટી, વસ્ત્ર ખીનું પાસે નવમળે,
નિચ વિદ્યા ઘણી ખોટી. ॥૫૮॥ ચાલીને આવ્યો હસ્તીનાપુર, એવાને
કાણ બોલાવે; હવેલી પાસે ફાંફાં મારે, મામે જોયો ઓ આવે. ॥ ૫૯ ॥
મામાએ કહ્યું લંગોટી વાળીને, આવ્યો તે પુલોચન; જમાન્યદેદને લા-
વ્ય બોલાવી; તવ ગયો દુરીયોધન ॥૬૦॥ પધારો મામા પધારો મામા; કહે
તો આવ્યો નરનાથ; છત્રપતીએ પુલોચનનો, હસીને ઝાલ્યો હાથ. ॥૬૧॥
લેઈ ગયો પોતાના મ્હેલમાં, જરિના વસ્ત્ર પેહેરાવ્યાં, એકાન્ત ગાદિએ
પાસે બેસાડ્યો. હેત ઘણું ઉપજવ્યાં. ॥૬૨॥ દુરીયોધન દુસ્થાશન શકુની;
ચોથો રાજ કર્ણ; છત્રપતી કહે પુલોચન, મામા તમારે સરણ. ॥ ૬૩ ॥
મારા મામાના મીત્ર તમે તે, મ્હારે મામા તુલ્ય; કરો એમ કામ બતાવું
તે જરા ન રાખવી ભુલ. ॥૬૪॥ વળણા ભુલ જરા રહે નહિ, એવું કરો
એક ક્રજ, વ્યાસ વૈદ્ય ભ મુખ ઓચરે, દેવાનું કહ્યું રાજ. ॥

કડવું ૬૮ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજેરાજન; સુણો પુલોચન
મામા વાત, મારે માથે શત્રુ પાંચ બ્રાત. ॥૧॥ મ્હારા કાકાના સુતને કાકી,
દ્વેશમાં નથી રાખતાં બાકી; અમ ઉપર રાખે છે દાઝ, લીધું અધ-

તુ મ્હારં રાજ ॥૨૭॥ તેનો નાશ કરો વેણુ થાપુ સજ્યમાંથી, આની ભા-
 ગ આપુ; મળે પા આનીનો ભાગ જેને, હાથી ઘોડા ઝુલે ઘેર તેને ॥૩૦॥
 બોલ્યો પુલોચન કરં કેહેર, તારા શત્રુને મારં ઠેર; તારા મનનું ધાર્યું કા-
 મ થાય, મોકલે તું ત્યાં જય, કે ન જય ॥૩૧॥ દુરીયોધન કહે મોકલું
 ત્યાં જશે, ભોળીયાં છે તેથી ભોળવાશે; તવ બોલીયો પુલોચન, એક
 રચું હું લાખાભોવન ॥૩૨॥ દીસે કાષ્ટ પાશાણુ પથુ લાખ; તેમાં બાળી
 કરી દેઉં ખાખ; જલું નગ્રથી વિશ જેજન. ત્યાં જઈ વિદ્યાથી રચું
 ભોવન ॥૩૩॥ શસ્ત્ર શેવક આપો મને, બતાવું કામ કરવા કને, એમ
 વાત કરી ઉરભાવ્યો, એવે વીદુરજી ત્યાં આવ્યા ॥૩૪॥ દીડો નીચ જ-
 તી પુલોચન, તવ વીચાર કીધો મન; જણ્યું છોટાને આશી બડાઈ;
 કાંક પાંડવપર છે ચડાઈ ॥૩૫॥ જેણું કપટ કરે છે કેણું, પેટમાં પેશીને
 વાત લેણું; એમ જણીને વધા વચન, કેમ ઉંઘે છે દુરીયોધન ॥ ૩૬ ॥
 પેલી કુંતી કેદાડાની આવી, ક્યાંથી રઝળતા તન લાવી, તેને નથી કાં-
 ઇ દાઝ, પણ લૈ ગયાં અડધું રાજ ॥ ૩૭ ॥ દુરીયોધન કહે શું કહીએ
 અમો, તે દાડે રાજ અપાવ્યું તમો; કહે વીદુર ઉર વીચારી, તે દાડેલી
 મ નાંખત મારી ॥૩૮॥ માટે તે વેળા લખાવ્યું રાજ, તેની છે મુજ
 મનમાં દાઝ; દીધું ભીમને તમોએ ઝેર, પણ પુંડે ન આવડી પેર ॥૩૯॥
 તમો છોકરવાદી છો ચારે, અનુભવ કરેલા ક્યારે; ઘરડા વીના વળે નહી
 ગાડું, કરો સવળું તોએ થાય આડું ॥૪૦॥ દુષ્ટ કહે ભંલુ ઇછો કેનું, કા-
 કા હૈયાનું કહોછો કે મ્હોનું; કહે વીદુર હૈયાનું બોલું, ડોલાવે દલ તો
 નવ ડોલું ॥૪૧॥ બોલ્યો રાયકાકા હાંઈ આવો, હોય સાચું તો શોગન
 ખાવો, તવ વીદુરે વીચાર્યું આપ, દુષ્ટના સમ ખાધે શું પાપ; એમ
 જણી કહ્યું સુત મારા, તારી પક્ષમાં છું સમ તારા; જય છે દહાડાઉપર
 દાહાડો, કાંઈ કપટ શોધી કહાડો ॥ ૪૨ ॥ બોલ્યો હસ્તીનાપુરનો ધણી
 તમને જણતાતા પાંડવ ભણી; હવે મન મ્હારં રાજ થાય, કરીએ છીએ
 એજ ઉપાય ॥૪૩॥ જુઓ તેડાવ્યા છે પુલોચન, તેતો રચે છે લાખા-
 ભોવન, તેમાં શત્રુને મોકલી દેવા, બાળીને કરશે ખાખ જેવા ॥ ૪૪ ॥
 શસ્ત્ર શેવક લેઈને જય; રચે લાખા ભોવન વન માંય, કાકા વૃદ્ધ તમો
 ત્યાર થાવો. દેખરેખ રાખવા જોડે જઓ ॥૪૫॥ સાથે રહી લેજો શેવ
 કથી કામ, ત્યાર કરીને આવો આ કામ; કહે વીદુર ઘેર જઈ
 આવું, હાનો કે નાનો જવાબ લાવું ॥૪૬॥ એણું કહી ગયા એ ઘેર,
 પોતે પુરણુ વીચારી પેર, જે આ વાત પાંડવને કહીશું, તોએ અવજશ

ઝાળે લઇશું. ॥૨૧॥ ભોળા પાંડવ તે ભોળવાશે, દુષ્ટ દુરીયોધન તેડી
જશે; મ્હારિ કહેલી કહેશે વાત, છે ભોળાં ડોશીને ચાર બ્રાત ॥ ૨ ॥
માટે કહેવાનું નહીં કામ; જાણું બંધાવવાને મુકામ; રચાવું લાખાગ્રહ
રચનાય, કરું ત્યાં ઉગાર્યાનો ઉપાય. ॥ ૨૩ ॥ એમ જાણી ઉભા થયા,
ત્યાર થઇ દુષ્ટને ઘેર ગયા; શસ્ત્ર સેવક દીધા પાપી, પુલોચનને રજ
આપી. ॥ ૨૪ ॥ ચાલ્યા વીદુરને પુલોચન, શસ્ત્ર સેવક લઇ ગયા વન;
વિસ જોજન છોટે આવ્યો, પુલોચને સેવક બોલાવ્યા ॥ ૨૫ ॥ કરો
આ સ્થળમાં મેદાન, પછી અતીકામાં દો ધ્યાન; આઘે જઈને ખોદી
લાવો, મોહોટો ઢગલો હાંધ બનાવો ॥૨૬॥ હુતો નદીના તટપર જાણું
સાધના સાધિ રાત્રીએ આવું; તમે સૌ રાંધી જમજો સાર, પેલા વ્રક્ષ
નીચે ઢાંકજો મ્હારું ॥૨૭॥ રાતે આવી કરીશ ભોજન, એમ કહિ ગયો
પુલોચન; બેઠો નદીએ સાધના લઇ, મંત્ર સાધેછે બહુ ચીત દેઈ. ॥૨૮॥
કર્યું શેવકોએ કામ કેવું, કીધું વનમાંહી મેદાન જેવું; લાખાગ્રહ રચવા-
નો ધાર્યો, લાવી અતીકાનો ઢગ માર્યો. ॥૨૯॥ સાંજ પડીને કીધું ભોજન,
પછી સર્વે કર્યું સયન; મધ્ય રાત્રી થઈ જો વારે, આવ્યો પુલોચન પાપી
તે વારે. ॥૩૦॥ વ્રક્ષ નીચે ઢાંકેલી રસોઈ, કીધું ભોજન જાણે ન
કોઈ; પછી મંત્ર જાણી જળ લીધું, અતીકા પર છાંટી દીધું. ॥ ૩૧ ॥
તેની લાખ બની તે દન, આપ આપ રચાયું ભોવન; થયો આરોગ ને
પરસાળ, તેના ઉપર બન્યો માળ ॥ ૩૨ ॥ ખુટી અતીકા થયો વીદાય,
પાછો નદી કિનારેજય; વિતીરજનીતે થયું બહાણું જોઈ વિદુર ઉર પ-
સ્તાણું ॥૩૩॥ આતો કામજધાર્યું કરશે, મ્હારા પાંડવ પાંચે મરશે; એવું
જાણી શેવકોપ્રત્યે, બોલ્યા વિદુરજી મુખસત્યે ॥૩૪॥ સુણો શેવક લોકો
આપ, કોઈ રાખશે નહીં પેટ પાપ; રચે લાખાભોવન ઘણે ઘાટે, આતો
પાંડવ મારવા માટે ॥૩૫॥ મરે સુત સતીના તે કેવું, કેહેજો મનમાં હોય
તેવું; બોલ્યા સર્વ સેવક મુખ એમ, જીવે તેમાં તો અમોને પ્રેમ. ॥૩૬॥
બોલ્યા વીદુરજી સુણો બાપુ. ઘેર જો સૌને સરપાવ આપું; આવે પાંડવ
તણી દયાય, કરો ઉગરવાનો ઉપાય ॥૩૭॥ કહ્યું શેવકોને આણી ભાવ,
અમે નહીં લઇએ સરપાવ; એવું લીધે શું ભાવટ ટળશે, જીવે પાંડવ
પુન્ય ભાગ મળશે ॥ ૩૮ ॥ કહે વીદુર પુન્ય ભાગ ખરો, પરસાળમાં
ખોદાણ કરો; એક આડી સળંગ મહી પાડો, એમાંથી અતીકા બહાર
કાડો ॥૩૯॥ તવ શેવકો રાજ થાય, કીધું ખોદાણ પરસાયમાંય; ઉંડું
ખોદીને ખોદ્યું આડું, એક ગાઉ લગી બાક પાડ્યું ॥૪૦॥ સાંજ પડી મે-

હેનત બંધ ક્રીધી, ખાંડાપર શલ્યા ઢાંકી દીધી; રાંતે રાંધી જમી સુતાસર્વ
આબ્યો પુલોચન મન ગર્વ ॥ ૪૧ ॥ જમી લીધી રસોઈ રાંધેલી, ભરી
જળ અંજળી મન મેલી; મંત્ર ભણી ઋત્તીકાને છાંટી, બનીલાખટળી
ગઈ માટી ॥ ૪૨ ॥ ઉંચી ચઢી તે મંત્રબળે, બીજે ત્રીજે થયો માળકળે
તેના ઉપર ચોથો થાય, ખુટી માટી પુલોચન જાય ॥ ૪૩ ॥ એવે રાત વી-
તી થયો દન, જોઈ વીસ્મે પામે સહુજન; પછી વીદુરજી વધા વાણ, ચા-
લોને ભાઈ કરો ખોદાણ ॥ ૪૪ ॥ તવ પરસાળમાં સલ્યાય, ઉઘેડી ઉતર્યો
સહુ માંય; ખોદી ખોદી ઋત્તીકા કાઢે, લાંબી સળંગ મ્હોટી પાડે ॥ ૪૫ ॥
છેડો નીકળ્યો નદી કીનારે, પુલોચનનાથી બીજે ઉચારે, પીંપળાના ત્ર-
ક્ષની તળે, મોઢું સળંગ તણું નીકળે ॥ ૪૬ ॥ તેનાપર મ્હોટી સલ્યા મે-
લી, જાણે નહિ તેમ ધુળ પાથરેલી; પછી પરસાળમાં મોઢું જોડ, સલ્યા મુ-
ક્રી ઢાંકી દીધું તેહ ॥ ૪૭ ॥ કોઈ જાણે નહી એમ કીધું, માર્યો ઢગ સહુ કા-
મ કરી લીધું. કર્યું રાંધી જમીને સયન, રાતે આવીયો પુલોચન ॥ ૪૮ ॥
ઢાંકી રસોઈ તેજમીલીધી; પછી ઋત્તીકાની લાખ કીધી; તેતો મંત્રવડે
ઉંચી ચડી, થયો પાંચમો માળ તે ઘડી ॥ ૪૯ ॥ છડો સાતમોથઈ અગાશી
જાણે કરી, ગયા અવીનાશી, મેહેલ તૈયાર થયો જ્યારે, બીજી અંજળી
છાંટી તે વારે ॥ ૫૦ ॥ તેથી રંગ બધો બદલાય, કાષ્ટ પાશાણુલોહ દેખા-
ય; ઈંટ ચુને ચણેલું દીસે, જોઈ જોઈને મનડુ હિસે ॥ ૫૧ ॥ લાલ લીલા
પીળા રંગ ભરીયા, તેમાં ચિત્રવિચિત્ર ચીતરિયાં, એવું બનાવીને રહ્યો
ત્યાંય, વિતિ રજનીને જાણુ વાય ॥ ૫૨ ॥ જગ્યા શેવક વિદુર સર્વ,
જોઈ ઉતરિ ગયો ગર્વ; આવી રચના શું રચે શીવે, ભાગ્ય હોયતો પાન્ડ-
વો જીવે ॥ ૫૩ ॥ પછી પુછ્યું પુલોચને એમ, કહો વિદુર વિદ્યા છે કેમ;
બોલ્યા વિદુરજી નથી ખામી. હું તો ગયો છું આસ્થર્ય ખામી ॥ ૫૪ ॥
કહ્યું પુલોચને સહુ જવો, જઈ પાન્ડવને મોકલાવો; સુણી શર્વ થયા વિ-
દાય; ગયા બે ગાઉ ઉભા ત્યાંય ॥ ૫૫ ॥ બોલ્યા વિદુર શેવક પ્રત્યે જ-
વો હસ્તીનાપુર શુભ મત્યે; જઈને કાંઈ ન કહેતું, સહુ સળંગનું સમજી
રહેલું ॥ ૫૬ ॥ આવું છું આ ગામમાં જઈને, પીંપળે રહેવાનું કાંઈકહીને
એમ કહીને કર્યા વિદાય, પછી તે ગયા ગામ માંય ॥ ૫૭ ॥ એક ભીલ
ભગત શોધી કહાડ્યો, તેને બોલાવી પાસે બેસાડ્યો; કહ્યું પીંપળો નહિ
કીનારે, જઈ મુકામ કરવો ત્યાં તારે ॥ ૫૮ ॥ સલ્યા નીચેથી કાંઈ દન નિ-
કળે, ડોશીને પાંચતન; બજ્યાં જજ્યાં તે નિકળે જહાર, તેને ધિર્યતા દેજે
અપાર ॥ ૫૯ ॥ તેને દેજે આ વસ્ત્ર ખાદીના, જોઈ લેજે સૌ દુઃખની બી-

ના; હ્યો આ વીંટી પાસે રાખી રહેજે; હોય ડોશી તેને દેઘ દેજે. ॥૬૦॥
ત્રાપામાં બેસાડી દેજે વીર, ઉતારી મુકજે સામી તીર; પછી હસ્તીના-
રમાં મુને, મળજે દૈશ સરપાવ તુને. ॥ ૬૧ ॥ બોલ્યો ભીલ ભગત ધરી
ભાવ, મ્હારે જોઈયે નહી સરપાવ; લેવું સરપાવમાં દાગીના, તેને બને
બહુ બુરી ખીના ॥૬૨॥ ચોર ચોરે તેનો ભય ભાસે, મારિ માળાથી જ-
મદુત નાસે; માટે માયા ન જોઈએ મ્હારે, કામ કરીશ પુન્ય આધારે.
॥૬૩॥ વળણું પુન્યતણા આધારથી, કરશું એટલું કામ; છ વસ્ત્રો લેઈ
ભીલ ગયો, વદે વ્યાસ વક્ષભરામ. ॥

કડવું ૬૯ રાગ કલ્યાણની છાયાનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું આદ્ય પર્વ મહીમાય. ॥૧॥ ખાદીનાં છ વસ્ત્ર લેઈને, નદી કી-
નારે ગયો; ભીલ ભગત ત્રાપો બાંધીને, પીંપળા નીચે રહ્યો ॥ ૨ ॥ હ-
સ્તીનાપુરમાં વિદુર ગયા, દુરીયોધનને ઘેર; કહ્યું કે મોકલ પાંડવને
કહી, લાખાભોવનની પેર. ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે ચાલો મામા, થોડે
લગી મુજ સાથ; ઇંદ્રપસ્તને દરવાજે જઈ, બાંધી જવો મુજ હાથ
॥૪॥ કહું એટલું કરી પાછા વળજે, એવું કહી બેઠિ જય; દરવાજે આ
વ્યા ઇંદ્રપસ્તને, કહે દુરીયોધન રાય ॥ ૫ ॥ હ્યો મામા અવળા હાથ
બાંધો; બાંધાવ્યા તે વાર; મુસ્તકપર સઘડી મેલાવી, અંધતણેકુંવારા ॥૬॥
પછી પાપી ગામમાં ચાલ્યો, મામો ગયો તવઘેર; રોતો રોતો રાજ આ-
વ્યો, ધરમે જાણી પેર ॥૭॥ ઉડીને ધાયો દ્વેષ ન રાખ્યો, કુન્તાજી આ-
વ્યા સાથ; દોટ કાહાડીને સગડી પાડી, છોડી નાખ્યા બેઠિ હાથ ॥૮॥ ખ-
મા ખમા કરતાં લાવ્યાં, પાપીને પોતાને ઘેર; દુરીયોધન બહુ રડવા લા-
ગ્યો, કુન્તાજી પુછે પેર ॥૯॥ શું છે બેટા શાને રડે છે, કેમ ગઈ તુજ
ગતિ; બાગમાં ગયોછે પુત્ર વાયુનો. તે વેળા ભીમ નથી ॥૧૦॥ પાપી તો
પોકેને પોકે રડે છે, આંસુ છુટે પુરપાટ; કુન્તાજી રહીયા શું ચાપે, બે-
ટા રડે શા માટે ॥૧૧॥ દુષ્ટ કહે છે સંભળો માતા, મેં બહુ ખોટું કીધું;
કુબુદ્ધિ માહરી થઈ મેં, ભીમભાઈને વીખ દીધું ॥૧૨॥ જગતમાં શું મોટું
બતાવું, કપાળ થયું કાળું; લાવો મુજને વીખ પાવો કૃત્યનું સાદું વાળું
॥૧૩॥ કુન્તાજી કહે આ શું બોલે, ચોરે મ્હારા તન; નીત્ય તને ભીમ
મારતો માટે, એવું થયું તને મન ॥ ૧૪ ॥ કહેનારાવું મુખ છે

કાળુ, પરને નથી દીધું ઝેર; આજ વઢીશું ને કાલ મળીશું; બહાલામાં
 ન હોય બહેર. ॥ ૧૬ ॥ દુરીયોધન કહે મહારે તો મરણું, ઓરે મહારિ
 માય; જે મુજને ઉગારવો હોય તો, એક કરો ઉપાય. ॥ ૧૭ ॥ શીવ-
 રાત્રીની આવિજે યાત્રા, પત્ર લખ્યા સહુ દેશ; ઇંદ્રને માહાદેવ તેડાવ્યા
 છે, ક્ષત્રી સુત નરેશ. ॥૧૮॥ મારગમાં એક મહેલ કર્યો છે, આપણા ઉ-
 તારા સાર; જત્રામાં જઈ જોડે ફરિયે; બને ઉજવળ મુખ મહાર. ॥૧૯॥
 કુંતાજી કહે વાર બેટા, જત્રાએ જોડે જશું; ધરમ કહે ધન્ય તુને, ધ-
 ણાક ખુશી થાશું. ॥૨૦॥ દુરીયોધન કહે ધરમ વીરા, ક્યાં ગયો ભાઈ
 ભેમ, તમે તો આવો પણ ભીમભાઈ, આવવા દેશે કેમ. ॥ ૨૧ ॥ ધરમ
 કહે એ શું રોકે. માતાએ હા પાડી; એને ન આવવું હોય તો નાવે, હું
 તો થઈશ અગાડી. ॥૨૨॥ દુષ્ટ કહે મને આજ્ઞા આપો, ઘેર જઈ ત્યાર
 થાવું; તમે વહેલા આવજો ત્યાં, સામાન સર્વ સજવું. ॥ ૨૩ ॥ કુંતાજી
 કહે રસોઈ કર, જવો જમીને ઘેર; ઉઠો બેઠા અરજીન તમે કરો જ-
 વાની પેર. ॥૨૪॥ એમ કહીને રાંધવા માંડયું, આવ્યો વાયુ કુંવાર; દુર-
 જોધનને ધરમાં દીઠો; આંખ્યો થઈ ગઈ ચાર ॥૨૫॥ અરેરે શત્રુને ધર-
 માં ઘાલ્યો, પાપીએ જોડ્યા હાથ; દુષ્ટ કહે પધારો પધારો, ઓરે ભીમ-
 સેન બ્રાત. ॥૨૬॥ ભીમ કહે તારો બ્રાત મુઓ, કેમ આવ્યો ચંડાળ;
 કુંતા કહે તને વિખ દેઈને; પસ્તાયો ભુપાળ. ॥ ૨૭ ॥ ભીમ કહે એને
 ખહાર કાઢો, વાળીશ કચ્ચરઘાણ; ધર્મ કહે તું કાંઈ કરે તો કાઢું મહારો
 પ્રાણ ॥૨૮॥ કુંતાજી કહે જરે રડયાજી, શું મગઈખીમાં મહાલે; જનમનો
 તું એકલસુરો, અમારે તો નહિ ચાલે ॥૨૯॥ વિખ દઈને બહુ પસ્તાયો
 લોકતણી લાજ લાવ્યો; શીવરાત્રીની જત્રાએ જવા, તેડવા માટે આ-
 વ્યો. ॥૩૦॥ ભીમ કહે મા જત્રા ન જણો, સાથરા તમારા કરશે; કુંતા-
 જી કહે જરે પીટયા, શું પાપે પેટ ભરશે ॥૩૧॥ જે કરે તે છો કરે ભા-
 ઈજીવ જત્રામાં પેઠો; બે ભુજ ભીમે દીધા લેલાટ, ઓટલા ઉપર બેઠો
 ॥૩૨॥ કુંતાજીએ રસોઈ રાંધી. ઉઠો મહારા તન; એટલે ઉડ્યા ચારે ભા-
 ઈને, પાંચમે દુરીયોધન ॥૩૩॥ ભીમને કહ્યું પણ નવ ઉઠ્યો; ધર્મ ચુકી
 ગયા સુદ્ધી; ભીમને મુક્યો વિનાશકાળે વિપ્રીત થઈ છે બુદ્ધિ ॥ ૩૪ ॥
 દુષ્ટની જોડે જમવા બેઠા, બેસી રહ્યા ખહાર ભીમ; મુકીને ધર્મ કદી
 નવ જમે તોપણ તોડ્યો નીમ ॥૨૫॥ પછી ભોજન કરિને ઉઠ્યા, બોલ્યો
 દુરિયોધન, હવે માગુ આગના હું, ઓરે બંધવ જન ॥૩૬॥ તમે વહેલા
 પધારજો, લાવજો ભીમને તેડી; હાથ ઝાલી જોડે ફરિને, મેહેણું નાંખી

દો ફેડી. ॥૩૭॥ કુન્તાજી કહે આવશે તો, સંગ તેડી લાવીશું; નહિતો એને
 ઘેર મુકીને, પાંચ અમે આવીશું ॥૩૮॥ એવું સાંભળીને ગયો પાપી,
 પાંડવ તતખર થાય; જે જોઈએ તે સાથે લીધું, ખીરાજ્યા રથ માંય.
 ॥૩૯॥ ભીમ કહે મા મુકો જવાનું, હું તમને તેડી જવું; પાંચને ઉચકી
 માહારે પડે. જત્રા તમોને કરાવું ॥૪૦॥ પણ પાપીની સાથે ન જશે.
 એરે મહારી માય, કુન્તા કહે એને માંથે મહેણું, રાખવા તુજ ઇછાય.
 ॥૪૧॥ અમે તો એની જોડે જવાનાં, ફરવાના કર સાહાઈ; ભીમ કહે અર-
 જુન કે નીકુળ, ઘેર રહો કોઈ ભાઈ. ॥૪૨॥ કોઈએ કહ્યું માન્યું નહિને,
 જવા થયા સાવધાન; ભીમ કહે જીવતા નહી આવો, કર તમારું સ્નાન.
 ॥૪૩॥ તો પણ કોઈએ ધ્યાન ન દીધું, નિકળ્યા નગની ખહાર; હૈયું ભરાયું
 રડવા લાગ્યો, વાયુ તણો કુંવાર. ॥૪૪॥ અરેરે શો ઉપાય મહારો, ન રહ્યાં
 રોકી રાખ્યાં; હું આજ ગયો બાગમાં મારા, ભોળીયા ભોળવી નાંખ્યા.
 ॥૪૫॥ કરમ ચંડાળ એ કયાંથી આવ્યો, સમજાવ્યાં શું મથી, જત્રામાં
 માત્રા થવાની, કો જીવવાનાં નથી. ॥૪૬॥ હું એકલો હાંઈ રાજ્ય ભોગ-
 વું, પેટજ પાપી ભરવું; માત ગયાને ભ્રાત ગયા તો, મહારે જીવીશું ક-
 રવું. ॥૪૭॥ હું પણ જવું એમની જોડે, તો કોઈ રીતે ઉગરશું; આયુશ
 આવી રહ્યું હશે તો, ભાઈઓ ભેગા મરશું. ॥૪૮॥ એમ જાણીને એ નીક-
 ળીઓ, મળીયો માતને દોડી; હું આવું છું જત્રા વીસે, ભીમ બોલ્યો કર
 જોડી ॥૪૯॥ કુન્તા કહે નથી લેઈ જવો, મુરખ તું મસ્તાન; દુરીયો ધનને
 દેખીને તું, ઘણું કરે તોફાન. ॥૫૦॥ ના કહેતોતો ને કેમ આવ્યો, તને
 શું યાત્રામાં હીત, ભીમ કહે મા શીવની યાત્રા, જાણીને ચોટયું ચીત
 ॥ ૫૧ ॥ સ્નાન કર્યાનું મેં કહ્યું તું, તમે નીકળ્યા પછી નહાયો; એટલે
 આવી સુદ્ધી બુદ્ધી, હવે થયો હું ડાહયો. ॥૫૨॥ વલણ ॥ ડાહયો થ-
 યો હું માવડી, બોલ્યાની બાધાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પુઠે પડયો
 પડી પાય. ॥

કડવું ૭૦ રાગ ધલજ ધન્યાસરી,

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી; પાય પડીને
 પુઠે ચાલ્યોજી, હસ્તીના પુરનો પંથ ઝાલ્યોજી. ॥ ૬૦ ॥ હસ્તીના પુરનો
 પંથ ઝાલ્યો, મનમાં ધ્રુણો મુઝવાય; એવામાં શું કપટ કીધું, જે દુરીયો-
 ધન રાય ॥૧॥ સીધાના સો રથ્ય ભરાવ્યા, મોકલ્યા નગની ખહાર; શકુ

નીને ઘેર મુઢી, દરવાજે આવ્યા ચાર ॥૨૥॥ દુરીયોધન દુસ્યાસન કરણ
 વળી વીદુરજી જોહ; આવીને દરવાજે ઉભા, કોને ન પડે સંદેહ ॥ ૩ ॥
 એવે આવ્યાં કુન્તાને પાન્ડવ. આઘેથી જોયો રંગ; કુન્તાજી કહે જો વર
 કોદર, કેવો કાઢ્યો છે સંગ ॥૪॥ ભીમ મોઢેથી કાંઈ ન બોલે, રાખે હ-
 સ્તુ મુખ; એવે દીડાં દુરીયોધને, ઉપજ્યું આનંદ મુખ ॥ ૫ ॥ ભીમને
 દીડો લાગ્યો મીઠો, ઉતરશે હવે દાજ; એકે શત્રુ શીશ રહ્યો નહી, લ-
 ઇશ પાછું રાજ ॥૬॥ આવો આવો કહી આવકાર દીધો, લાગી તમોને
 વાર; માટે સર ત્યાર થયેલા નીકળ્યા નગ્રની ખહાર ॥ ૭ ॥ ચાલો કહીને
 ચાલવા માંડ્યું ત્રણ ગાઉ પંથ પળાય; શકુનીને શીખવી મુકેલું, દોડ
 તો આવ્યો ત્યાં ॥૮॥ ઓ દુરીયોધન ક્યાં જાય છે તું, વીધન થયું છે
 ભારી; મારા મારી વઢીને આવ્યા છે, બ્રાહ્મણનાં નરનારી ॥ ૯ ॥ ન્યાય
 કરીને જ જત્રાએ, સાથે લ્યો કરણ રાય, જય રાઢ્યુકાવ્યા વીનાતો, લાગ
 શો બ્રહ્મહત્યાય ॥૧૦॥ રાય કહે નહી આવું પાછો થનારું હશે તે થા-
 શો; હાવો રૂઠો સંગાથ મેલુ, મનડુ પાછું નાસે ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે ભાઈ
 બ્રાહ્મણ માટે, પાછા વળો રાજન; ન્યાય કરીને ટંટા ચુકાવી, આવજોએ
 ક બે દન ॥ ૧૨ ॥ એકલા આવવું મુને ન ગમે, એમ કહું નરનાથે;
 ધરમ કહે સરવે વળો પાછા, આવજો સાથે સાથે ॥૧૩॥ દુરીયોધન કહે
 વારૂ વીરા, આવવાનું કાલે થાશે; કાલ કદાપી રહી ગયાતો, પરમદહાડે
 આવશે ॥ ૪ ॥ મારગમાં મહેલ છે આપણો, ત્યાં કરજો વીસરામ;
 શેવક આપણો છે મુકેલો, પુલોચન એનું નામ ॥૧૫॥ એમ કહીને કરણ
 દુસ્યાસન; રીઝ્યો દુરીયોધન; પાછા વળ્યા પણ વીદુર રહ્યા, તેવેમ આવ્યો
 મન ॥૧૬॥ શકુનીને મુક્યો સાથે, ત્રણ ગયા ગામમાં; વીદુરજીએ એ
 મ વિચાર્યું, ચેતવણી દેઉ કાંય ॥૧૭॥ એમ જાણી ગયા ધરમ પાસે;
 બેઠો શકુની શોડે, તવ ઉઠી ગયા અરજીન કને, ત્યાં પણ મામો જોડે
 ॥૧૮॥ થાકીને છેવટ ઉતર્યા હેઠા, ભીમ ચાલ્યો જ્ય ચરણ; તેને વીદુ-
 રજીએ બોલાવ્યો, દાજેછે અંતઃકરણ ॥૧૯॥ ઓ બેટા દલમાં ન દુભા-
 શો, જવો નહી થાવો દુખી, તું છે ચેતેલો હું શું ચેતાવું, પણ ચેતતા
 નર સુખી ॥ ૨૦ ॥ જગે તે જીવે ઉઘે તે મરે; તે માટે નીંદા બોજે; કો
 સ્થળ રોકાયા હોતો જોશીને, પંથેજ પુછી જોજો ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે
 કે વારૂ કાકા, નમીને લાગ્યો પાય; વીદુરજી આશીશ દઈને પાછા થયા
 વીદાય ॥ ૨૨ ॥ ચાલ્યા જાય છે સુત સતીના, સીધાં તણા રથ સંગ;
 લાખાભોવન આવીયા એ, ઉર અતી ઉમંગ ॥૨૩॥ તવ પુલોચન સા-

મે આવ્યો નમી કર્યો જુહાર; પધારો પધારો રાજ ધીરાજ, ખમ્મા
અનદાતાર ॥૩૪॥ એવાં એનાં વચન સુણી, ભીમે વિચાર્યું તે ઠાર; ધ-
ણો નમ્યો માટે ભીમે જાણ્યું, છે કોઈ દગાખોર ॥૩૫॥ દગાખોર તે
દોઢે નમે, ગાંઠ વાળી મનમાંય; પછી મહેલમાં તેડી લાવ્યો, કહ્યું કે ઉ-
તરો હાંય ॥૩૬॥ સીધાંના જે રથ ભરેલા, તે ઠાંલક્યા ભોવન; ખીજ
વાર ભરવાને જોયે, કહી ચાલ્યા સહુજન ॥૩૭॥ રહ્યા એકલા પાન્ડવ
પોતે શર્વ થયા વિદાય; ભીમે વિચાર્યું આખા સંગમાં અમે ને અમારી
માય ॥૩૮॥ પુલોચન કહે રસોઈ કરો રમોને જમો સુખે; કામ પડે તે
કહેજો મુને, જોઈતું માગજો મુખે ॥૩૯॥ એવું કહીને મહેલની ખારણે,
પાટ ઉપર જઈ બેઠો; ચાર ભાઈને કુન્તામાનો, જીવ જોવામાં પેઠો ॥૪૦॥
સાતે માળ ચઢીને જોયું, ઠીક રચ્યો છે મહેલ; જેવા જેવા જોઈએતેવા
કેવા કર્યા છે હોલ ॥૪૧॥ ભીમ કોરાણે બેસી રહ્યો છે, બોલ્યાં કુન્તા-
માય; જે ભીમ કેવું ધામ બાંધ્યું છે, એ દુરીયોધન રાય ॥૪૨॥ ભીમ
કહે મા વણું છે સારું, ખીજું ન બોલ્યો વચન; પછી માતાએ રસોઈ
કીધી, સર્વે કર્યું ભોજન ॥ ૪૩ ॥ પછી સુવાનો સમો થયો, કીધાં ધરમે
દ્વાર; પાપી પુલોચન પાટની ઉપર, સુધ રહે છે જહાર ॥ ૪૪ ॥ સુવું છે
ધારી માતને બ્રાતો, બેઠાં છે પરસાળ; એટલે હાથ જોડીનેબેઠો, વાયુ કે-
રો બાળ ॥૪૫॥ બોલવાની બાંધી છે મહારે, પણ મુજ સામું જુઓ;
લ્યો વિનંતી ધ્યાનમાં ને, જુજવાં જુજવાં સુઓ ॥૪૬॥ ધર્મ કહે એનું
વચન પાળો, ચોરે મહારી માય; પરસાળમાં જનેતા સુતાં ધરમમાળે જ
ય ॥૪૭॥ અરજીન ખીજે માળે સુતો, ત્રીજે શેઢેવ જોસી; ચોથે માળે
નીકુળ સુતો, ભીમ થયો સંતોષી ॥ ૪૮ ॥ કુન્તાને કહ્યું મારા વીના
ઉઘાડશે નહીં દ્વાર; એમ કહીને અગાસીમાં ગયો વાયુ કુમાર ॥ ૪૯ ॥
નીમજ કીધો ભીમજ બળીયે મહારે હરી ધ્યાન ધરવું; અહીં રહીને દી-
વશે ઉધું; રાત્રીએ જાગ્રણ કરવું ॥૫૦॥ એવું આદરી બેઠો ધાખામાં
તવ મધ્યરાત્રી જય; તે સમે પુલોચન ઉઠ્યો, ભીમ જુએ ચરચાય.
॥ ૫૧ ॥ સીતળ જળનો ઘડો ભરેલો, તેણેથી સ્નાન કીધું; એકચરણે
ઉભો રહ્યોને, બળતું છાણું મુખ લીધું ॥૫૨॥ આકાના મણકાનીમા-
ળાથી, મંત્ર જપ્યો તતખેવ; એટલે પ્રગટ થઈને આવ્યો, ઉજ્જવળઅગ્ની
દેવ ॥૫૩॥ તર્ત પુલોચન પાયે પડીયો, મંત્રનું મુકયું લક્ષ; અગ્ની કહે
મને નોતરૂં દીધું, લાગ્યો માહરૂં લક્ષ ॥૫૪॥ પુલોચન કહેલલે મહારાજ
જરાક ઉભા રહોને; ભેગાં કે જુદાં સુતાં છે, જળીથી જોવા દોને ॥૫૫॥

એમ કહીને જઈ જળીયા વીશે, જોયું ડોકુ ખોશી; પાંચમાંથી એકે નવ દીઠાં, એકલી દીઠ ડોશી ॥૪૮॥ પુલોચન કહે પાછા પધારો, આજ નથી કાંઈ તાલ; જુદાં જુદાં સર્વે સુતાં છે, માટે આવજો કાલ. ॥૪૯॥ તવ અગ્નીદેવ પાછો વળીયો, સુધરહયો પુલોચન; એટલે ભીમસેન નીરભય થયો, જઈ કર્યું સહન ॥૪૮॥ એવે બીજે દીવસ થયો; ભીમ સમજી ગયો મન; અગ્નીમાં બળવાના છીએ, એજ થશે વીધન. ॥૪૯॥ રમ્યાંજમ્યાને સાંજ પડી પણ; નાવ્યો દુરીયોધન; રાત્રીએ જુદાં જુદાં ત્યાં, સર્વે કર્યું સહન. ॥૫૦॥ ભીમ અગાશીમાં જઈને બેઠો, ધરે હરીનું ધ્યાન; મધ રાત્રી થઈ ઉઠયો પુલોચન, શીતળ જળ કર્યું સ્નાન ॥૫૧॥ બળતું છાણું મુખમાં લીધું. અર્ક માળા ગ્રહી એવ; એકજ ચરણે ઉભો રહ્યો, આવ્યો અગ્ની દેવ ॥૫૨॥ હોકારો કીધો. પુલોચનને, કાહાડીને મોટાં ચક્ષુ; ગૈકાલે પાછો વાળ્યોતો લાવ્ય ચારૂં ભક્ષ. ॥૫૩॥ પુલોચન કહે જરા ઉભા રો, સંદેહ મારે ખોણું, ભેગાંકે જુદાં સુતાં છે, તેતો તપાશી જોણું. ॥૫૪॥ એમ કહી જળીયામાં જોયું. દીઠ એકલી ડોશી; પુલોચન કહે પાછા પધારો, રૂદે નરેહશોરોશી, ॥૫૫॥ અગ્ની કહે હું નહીં જણું પાછો ભક્ષ દે હાલ ને હાલ; પુલોચન કહે કપા કરીને, આપે પધારજો કાલ ॥૫૬॥ કાલે તો જુદાં હશે પણ, આપીશ આગનાય, એમ કહ્યું તવ અગ્ની કાકા તુરત થયા વીદાય. ॥૫૬॥ તે જોયા પછી ભીમસેન સુતો એવે ત્રીજે દન થાય; સર્વના મનમાં આવી ઉદાશી, ધરતી તો ખાવાને ધાય ॥ ૫૮ ॥ રાંધ્યું ખાધુ પણ કાંઈ ગમે નહીં, મનકું તો ડગ ડગ ડોલે; ભીમ કોરાણે ને કોરાણે રહે છે, કોઈ સાથે નવ બોલે ॥૫૯॥ વાટ જુએ છે દુરીયોધનની; પણ ત્યાં તે કોણ આવે; એવે સમે તો સાંજ પડી ખાણું પીણું નવ ભાવે. ॥૬૦॥ ભોમી ભારે લાગવા માંડી, શબ્દ કર્યા શી-આળ; સાંજની વેળા વાયસ બોલ્યા, પડી પેટમાં ફાળ. ॥ ૬૧ ॥ કુન્તા ધરમે એમ જણ્યું, સત્ય દગો દેખાય; ભીમનું કહ્યું માન્યું નહીં ને હવે વલે શી થાય. ॥ ૬૨ ॥ આટો અવળો ભીમ ફરે છે, બોલ્યાં કુંતા સતી; આવોને બેટા બેસો પાસે, કેમ તું બોલતો નથી. ॥ ૬૩ ॥ વલણ; કેમ બેટા બોલતો નથી, શું લાગી મન રીસ; બ્યાસ વલ્લભ વાણી વહે; ભીમે ધુણાવ્યું શીશ. ॥

કડવું.૬૮ રાગ ચૌપાઈની. ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે.બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ શીશ ધુણાવી લીમ બોલ્યો સાં-
 ભળો ધર ભુપ; છત્રપતીનો મહેલ જોઈ હું, બની ગયો તદરૂપ ॥૨॥ કુ-
 ન્તા કહે તું મર્મમાં બોલે; હવે જાણ્યોમેં દગો, લીમ કહે એવું નવહોયે
 દગો કરે નહી સગો ॥૩॥ વેમીલાં તમે વેમ ધરોછો. એ છે સગાં સુપા-
 ત્રા, ઘણાઘણો ખરચ કરીને, કરાવેછે જત્રા ॥૪॥ કુન્તાજી કહે ભડકોમુ
 કયો, જત્રામાં નિરધાર; લીમ કહે હમણા નહી ભડકો, મધરાત્રી નીવાર
 ॥૫॥ કુન્તાજી કહે કર્ય મશકરી, કેવારે બહાણું બહાય, એટલે તમને સર્વને
 લેને, થઈ જવું વીદાય ॥૬॥ લીમે જાણ્યું વળે શીખામણ માટે દાજ-
 વા દેવું, થવા કાળ હશે તે થાશે, લખ્યું ભવીશમાં જેવું ॥૭॥ એવે રૂ-
 જની પડી ત્યારે; સુધ રહ્યો પુલોચન; બ્રાતેને માટે છુટાં મહેલમાં
 કર્યું શહન ॥૮॥ રોજ સ્વભાવે લીમ બેઠો ધર્મ કને પહેલે માળ; બા-
 રીએ બેશી વાત કરે છે, મહા બળીયો વાયુ બાળ ॥૯॥ એવામાં લી-
 મે પુલોચનને; કહ્યું સેવક જાણી, જરે જાણ્યા ઘડો લેઈને, ભરીઆવ
 નદીનું પાણી ॥૧૦॥ પુલોચને મન વીચાર્યું, કહ્યું ત્યારે તો જવું, આજ
 બીચારા છે મરવાના, મરતાં ગંગાજળ પાવું ॥૧૧॥ એમ કહી જળભ-
 રવા ચાલ્યો; એવામાં કેવું થાય; મહેલમાં દીવો દેખીને આવ્યાં, ભુલેલાં
 વનમાંય ॥૧૨॥ પાંચ લીલને એક લીલડી. આવી દ્વાર ઠોકે છે, પોકાર
 કીધા ગરીબથી, આ ધરમાં કોણ રહે છે ॥૧૩॥ શબ્દ સુણી લીમ હે
 ઠો આવ્યો, ઉઘેડ્યાં બેઉદ્વાર; લીમે કહ્યું કે કોણ તમે છો. લીલે કર્યો
 ઉચ્ચાર ॥૧૪॥ ભાઈ અમે છીએ લીલ જતી, મારગે ભુલા પડીયાં;
 તમારા મહેલમાં દીવો દીડો, માટે અમે આવી ચડ્યાં ॥૧૫॥ આજની
 રૂજની સુવા દોતો, પ્રભુ કરે કહ્યાણ; એટલે લીમસેનમાતાની પ્રત્યે એ
 મ વધો મુખવાણ ॥૧૬॥ જવો માતા પહેલે માળે, ધરમ બીજે માળ;
 એકેકો માળ બદલી સુઓ, ડોશી ઉડ્યાં તતકાળ ॥૧૭॥ પછી લીમે
 લીલને કહ્યું, પરસાળમાં તમે સુઓ; તમોને શીખામણ દેવું, હું હુંઓ
 કે નુઓ ॥૧૮॥ તોપણ તમારે બોલવું નહી, બોલાવે કદી કોય, તમે
 જાણશે માણસ છે પણ, દૈત ઘણા અહીં હોય ॥૧૯॥ લીલ કહે મોઢેને
 માથે, હોઢીને સુધ રેહેશું; ઉઘેડશું નહી બોલશું નહી. સયનનું સુખલે
 શું ॥૨૦॥ એમ કહીને છએ લીલડાં; સુધ રહ્યાં પરસાળ; બારણાં સાંક-

જ દેધને ગયો, ભીમસેન પહેલે માળ ॥૨૧॥ બારીએ બેઠેલો ત્યાં બેઠો,
એવે પુલોચન આવ્યો, ક્યાં ગયારે ભીમશેન ભાઈ, લ્યો ગંગાજળલા-
વ્યો ॥૨૨॥ ભીમ કહે કે પાણી લાવતાં, વાર તને ઘણી લાગી; હવે તો
જળ નથી પીવું, ત્રશા ગઈ છે ભાગી ॥૨૩॥ એમ કહીને બારીથી ઉ-
ઠ્યો, દીધા બારીના દ્વાર, તવ પુલોચન ગાગર મુકી, પાટે સુતોતે વાર
॥૨૪॥ ભીમ જઈ બેઠો ધાખામાં, મધરાત્રી ગઈ જ્યારે; પાપી પુલોચન
ઉભો થયો, મંત્ર સાધવા ત્યારે ॥૨૫॥ વસ્ત્ર બદલી કુંભ લીધો, શીતળ
જળ સ્નાન કીધું, અર્કની માળા હાથમાં ઝાલી, બળતું છાણું મુખલીધું
॥૨૬॥ એક ચરણે ઉભો રહીને, મંત્ર જપ્યો તતખેવ, પુરણ માળા થ-
ઈ રહી કે, આવ્યો અગ્ની દેવ ॥૨૭॥ અગાશીમાં બેઠો બેઠો, ભીમ જુ-
એ છે ચક્ષ; અગ્ની કહે શેવક મારા, લાવ્ય મહાર્ ભક્ષ ॥૨૮॥ પુલોચન
કહે આપુછું કાકા, જરાક ઉભા રોને, ભેગાં કે જુદાં સુતાં છે, જળીયે
જેવા દોનો ॥૨૯॥ અગ્ની કહે શું જોવું છે, આગના દેથઈ ખુશી, ભે-
ગાં હશે કે જુદાં હશે પણ, લૈશ સરવને ખુશી ॥૩૦॥ પુલોચન કહે જ-
રા ઉભારો; વચન વધો મીઠાં; જળીયામાં ડોકું કરચુંતો, છ ભીલડાને
દીઠાં ॥૩૧॥ એવે જાણ્યું પાન્ડવ સુતા છે; રાજ્ય લેવા લાગ્યો ભક્ષ; હા-
થ જોડી અગ્નીને કહ્યું, કાકા લેજો ભક્ષ ॥૩૨॥ એવી આપી આગના
તવ, જવાળા રૂપે થયો બળીયો, ભડકેભડકા પ્રકટ ગયા, મહેલનેવીંટાઈ
વળીયો ॥૩૩॥ લાખાભોવન ભડભડ લાગ્યું, કોપ થયો માહા માઠો;
એક આની રાજ્ય લેવા પાપી, સળગાવીને નાઠો ॥૩૪॥ ભીમે જાણ્યું
કે ભોગ મળીયા. પણ અણુઘટતું થાય; ગુલામ જતી પુલોચનશું અમ
ને બાળી જાય ॥૩૫॥ અમે મરીએને એ શું જીવે, મુમત મનમાં ચડી
યો; વાયુનો નંદન ધાખામાંથી ઉછળી હેઠો પડીયો ॥૩૬॥ કટી કશીને
દંત ડશીને. દડખડ મેલી દોટ; પાપી પુલોચન જાય છે તેની, ઝડપઝાલી
કોટ ॥૩૭॥ પુલોચન કહે ભુલ્યો ચુક્યો, ભીમ ભાઈ લાગુ પાય, ભીમ
કહે અમને બાળીને તું જીવતો ક્યાં જાય ॥૩૮॥ એક આનીનો ભાગ
દેવા, તુજને ઝાલી લાવ્યો; એમ કહી માથે ફેરવતો; લાખાભોવને આ-
વ્યો ॥૩૯॥ અગ્ની કેરી સ્તુતી કીધી, કાકા કરો અમ રક્ષ, છ ભીલ-
ડાં મહી આપ્યાં છેને, લ્યો આ સાતમું ભક્ષ ॥૪૦॥ એમ કહી વાયુના
સુતે, અગ્નીમાં ફેંટી દીધો; જેવો નાંખ્યો તેવો, એને અગ્નીએ ચુશી
લીધો ॥૪૧॥ વલણ ॥ ચુશી લીધો નાંખતો, થયો બળીને ખાખ;
વ્યાસ વક્ષભ વાણી વહે, ભડભડ લાગી લાખ.

કડવું. ૭૨ રાગ દોહરાની આંલનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે ઓહ્યા સુણુ જનમેજે રાય, વીશતારી તુજને
 શંભળાવું, આંધપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચારે દિશાએ અગ્ની લાગ્યો,
 ભડકા ભયંકર થાય; ભીમ જુએછે ખારણેથી, ઘણું કરે ત્રાહ્યત્રાહ્ય ॥૨॥
 જળીમાંથી અગ્ની પેઠો, ભીલડાં ચુસી લીધાં; બધું ભસ્મ થયું,
 બળી ગયાં અન સીધાં ॥૩॥ મેહેલમાં સળગ્યો, લાખને વળગ્યો; જવા
 ખા ચઢે સુંસોટ; તનખા ઉડે વાયુ વડેને, થાય ધુમાડીનો ગોટ ॥૪॥ તે
 થી અતી અકળામણુ આવી, જગી ઉડ્યાં માતબ્રાત, અંધારે કાંઈ સુજે
 નહિને; કરવા લાગ્યાં કલ્પાંત ॥૫॥ સ્વાસ ન લેવાય મોઢે ન બોલાય,
 ધુમાડી બહુ અકળાવે; આંખોને ગળું જાયછે બળી, કંઈ કરવું નવફાવે
 ॥૬॥ પોતપોતાની પથારીમાં, બેસી રહીને રૂવે; જીવ ગભરાય છે ઘણો
 ઘણો નાસીકા બહુ ચુવે ॥૭॥ બહાર રહીને ભીમ જુએ છે, મેહેલમાં
 શું થતું હશે; મહારા માતને બ્રાત મારા; સેકાઈને બળી જશે ॥૮॥ અ-
 રેરે હું શીદ બહાર આવ્યો, એમની જોડે મરવું; મરણ પામે માતનેબ્રા
 તતો, મહારે જીવી શું કરવું ॥૯॥ એમ જાણીને આઘો ગયો એ, મેઘ
 નાદે ગડગડીઓ; છલંગ મારી કુદીયો તે, જૈં ધાખામાં પડીયો ॥૧૦॥ સા
 ચવીને ઉતર્યો માળ વિસે, ગભરાટ ઝાળે થયો; તોપણ હીંમત રાખીને
 એ પાંચમે માળે ગયો ॥૧૧॥ દશે દીશાથી તાપ લાગે, કાયા થરથર ધર
 જે; ધુમાડો ધુંધવાઈ રહ્યોછે; નેત્રથકી નવ સુજે ॥૧૨॥ નીકુળજીને ખો-
 ળવા લાગ્યો, હાથજ ફેરવી જુએ તો માદરીનો નંદનપોતે, પથારીમાં રહ્યો
 રૂવે ॥૧૩॥ તે ભીમસેનને હાથ આવ્યો; તવ ઇશ્વર આરાધે; પાંગોડુઝાલી
 ભીમે લીધો બેસાડી દીધો ખાંધે ॥૧૪॥ પછી ફાંફાં મારવા લાગ્યો, સાચવીને
 સંચરીયો, હાથ ફેરવતાં દાદર જડ્યો, ચોથે માળે ઉતરીયો ॥૧૫॥ કયાં છે તું
 શેદેવ કયાં છે તું, શેદેવે, હુંકારો દીધો; એટલે અટકળે જૈંને ઝાલ્યો,
 બીજી ખાંધે લેઈ લીધો ॥૧૬॥ ત્યાંથી નીચે ઉતર્યોને, અરજીન શોધી
 કહાડ્યો; ભીમે એને ઉચકીને, કેહેડ ઉપર બેસાડ્યો ॥ ૧૭ ॥ ત્યાંથી
 બીજે માળે ગયોને, દુખ પામેછે ધર્મ; સોધી બીજી કેહેડે બેસાડ્યા, યુ-
 ધીષ્ટર જે ધર્મ ॥૧૮॥ ત્યાંથી ગયો પહેલે માળે, માંડ્યા ભીમે ચાળા;
 ઓ જત્રાવાસી મુજ માડી, ફેરવી લેજો માળા ॥ ૧૯ ॥ તવ કુન્તાજી
 બહાજી પડીયાં, ભીમને આવી દયાય; પાંગોડુ ઝાલી મુસ્તક ઉપર, બેસા
 ડ્યાં કુન્તાપાય ॥ ૨૦ ॥ પછી પંથ સોધે નાશવાનો, આડોને અવળો

થાય; જ્યાં જુવે ત્યાં અગ્ની સળગે, નાસીને ક્યાં જય ॥૨૧॥ માળઉ-
 પર અથડાયા કરે છે, અગ્ની ઉંચો ચડીયો, લાખનાં પીઢીયા ને પાટીયાં
 સળગ્યાં, તવ માળ તુટી પડીયો ॥૨૨॥ તેની સાથે પડ્યો વ્રકોદર, જ્યાં
 ને ત્યાં અગ્ની ભાસે; નીસરી જવાનું મન કરીને, વાયુનો નંદન નાશે
 ॥૨૩॥ મેહડાની લાખ નીચે પડેલી, તેના તો ભડકા થાય, કેઈ ભોમીપર
 ચરણ મુકે; જ્યાં ને ત્યાં બળી જય ॥૨૪॥ આસપાશ ઉચે નીચે અગ-
 ની ભડકાની સેડયો છુટે, ચરચર ચરચર ચામડાં બળેને, શરીરે ફાલ્લા
 ઉઠે ॥૨૫॥ ફાલ્લા ઉઠે ઉઠીને પુટે, છુટે બહુ જળધાર; તેની વેદના થાય
 અતીશે; પાંચે કરે પોકાર ॥૨૬॥ ઉંચો નીચો વ્રકોદર કુદે, કાળજડાં ક-
 ણકળીયા; જવાળાઓ લાગી સેડયો વાગી; વસ્ત્ર વપુના બળીયાં ॥ ૨૭ ॥
 તેથી શરીર પણ લાગ્યાં સળગવા, ત્રાહ્યત્રાહ્ય મુખથી ભાંખે, અંગે આ-
 ભુષણ ઉનાં થયાં તે, તોડીને કહાડી નાંખે ॥૨૮॥ ચાંમડી દાણ વસ્ત્રો
 બળીયાં, બળ્યા રવાડાં કેશ; મરજદા કશી રહી નહી સહુ, થયાં નગન વે-
 શ ॥ ૪૯ ॥ માઉશ શરીરનું લાગ્યું સળગવા, રડે છે પાંડવ પોચા;
 ઊંચેથી ઊના ઊના ઊકળીને, પડે છે લાખના લોચા ॥ ૩૦ ॥ તે
 ચોટે અંગે રડે સૌ સંગે, ભીમસેન નાસવા જય; ઉંનેશ દેખી પડતું
 મુકે, જઈ ભીતમાં ભચકાય ॥ ૩૧ ॥ ભચકાય ભાથી બળે છે છાતી
 તરત પાછો નાસે જવાનો મારગ મળતો નથી તે અથડાય છે ચોપાસે
 ॥૩૨॥ છે જોર તેટલું કાંડે છે તેટલું, કરેછે દોટા દોટ; બોલાય નહીને
 શ્વાસ લેવાય નહી ધુમ્મના ગોટાગોટા ॥૩૩॥ શેદેવજીને પુછી જોવાનું, પ-
 ણુભીમ દુખમાં દુલ્યો, વીદુરજીના કહ્યાછતાં, પંથજ પુછવો ભુલ્યો ॥૩૪॥
 શેદેવજી પણ સાચો વચનનો, વેડયા કરે દુખ અતી; પણ પોતે પુછ્યાવી
 નાતો, ભીમને કહેતો નથી ॥૩૫॥ છેવટ ભીમસેન થાક્યો ને પાક્યો, પ્રા-
 ણુજ ઊંચો ચડીયો; નશોનાડી ખેંચાવા લાગી, ઢળીને અગ્નીમાં પડીયો
 ॥ ૩૬ ॥ તેની સાથે પડ્યા પાંચે, ધુશકા મેલી રડે, હીપકમાં જેમ પુદા
 પડે છે, તેમ પડી તડકે ॥૩૭॥ શરવની ગઈ બુદ્ધીને શક્તી, પાપજ પુ-
 રણ મળીયાં; ચાર ભાઈને પાચમી ડાસી, પાંચે ભીમપર ઢળીયાં ॥૩૮॥
 અગ્નીમાં જેવા કાપજ સળગે, તેવાં સળગે શરીર; વ્રદ્ધ માતાએ પ્રભુસં-
 ભાર્યો, ધરી મનમાં ધીર ॥ ૩૯ ॥ શખ સરીખા પડ્યા છે પાંચે કાણ
 ચડે તેની બહારે; ડાસીને જરા છે સુદ્ધી તે, ઈશ્વરને પોકારે ॥ ૪૦ ॥
 વળણ ॥ ઈશ્વરને પોકારતી, ભક્ત ભોળી કુન્તાય; બ્યાસ વલ્લભ
 વાણી વદે, કૃષ્ણ કરે કરુણાય.

કડવું ૭૩ આવલીયાને દેખીરે એ રાગ.

ઓ શામળા સનેહીરેરેરે હો, બહારે ચઢજે વીઠલારે ॥ ૮૬ ॥ બો-
લ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચન; સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજન; કુન્તા
જીએ કરવા માંડયું છે રૂદન ॥ ઓશામળા ॥ ૧ ॥ પ્રભુ મેં શું ગંગામાં
ધોયાં મળ મુત્ર, પલુ તેવે પાપે શું ભાગે ધર મુત્ર; સુદ્ધી વીના થૈને
પોઢ્યા છે પાંચે પુત્ર ॥ ઓ ॥ ૨ ॥ પ્રભુ મેં શું તોડી સરોવરની પાળ, પ્ર-
ભુ મેં શું ભાગી રૂળતી વ્રક્ષ ડાળ; પ્રભુ મેં શું અભડાવી બ્રાહ્મણની
થાળ ॥ ઓ ॥ ૩ ॥ પ્રભુ બ્રાહ્મણ મુકીશું શેવ્યા વેસધારી, ઓખરી ગા-
ગાયોને શું મેં શેવતાં તીછકારી; શું વિપ્રનાં છીધ જોઈ મેં મુકયામારી
॥ ઓ ॥ ૪ ॥ પ્રભુ મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવીશાળ ॥ ઓ ॥ ૫ ॥
પ્રભુ મેં શું પરને દુખ દેઈ ધર્યો ગર્વ, પ્રભુ મેં શું હુનાળે ઉઠાડી પર્વ
તેયે પાપે મહારં જવા બેઠું સરવ ॥ ઓ ॥ ૬ ॥ પ્રભુ મેં શું વીશ્વાસે કોઈ
ને દગો દીધો, પ્રભુ મેં શું મારે રવારથે અધમ કીધો; પ્રભુ પરનો પૈસા
શું લલચાવી લીધો ॥ ઓ ॥ ૭ ॥ પ્રભુ મેં શું નીચ જતીની કીધી
શેવા પ્રભુ મેં શું ગુરૂ કર્યા પ્રસાદી લેવા કુદૃષ્ટી શું કીધી દેવાધી દેવા
॥ ઓ ॥ ૮ ॥ પ્રભુ કહ્યા તેવા અપરાધ હોય મહારા, પ્રભુ તોયે તમેછો
ક્ષમા કરનારા; હું છું પાપી તેમાં શું કરે સુત ખીચારા ॥ ઓ ॥ ૯ ॥
પ્રભુ તમે જગત ભક્તના રંગ રસીયા, મધુર મુખથી હાથી મુકાવવાને
ધસીયા; પ્રભુ તમે પ્રસાદને સ્થંભે વસીયા ॥ ઓ ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ તમે
ઉગાર્યા નીલામાં મંજાર. આખા નીલાને રાખ્યો આંચનહીલગાર; તે-
વી રીતે અમને, ઉગારો જુગદાધાર ॥ ઓ ॥ ૧૧ ॥ પ્રભુ પુતના મારી
બચાવ્યા બધાં બાળ, અજગર નાથી ગાયો ઉગારી ગોપાળ; તેવી રીતે
ઉગારો દીનના દયાળ ॥ ઓ ॥ ૧૨ ॥ વલણ ॥ દીન દયાળ ઉગારીયે,
તમ વણ કોની બહાર, બ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, જણ્યું જુગદાધાર.

કડવું ૭૪ રાગ ભેરવીની છાયાનો ઢોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અંતરયામી ગરૂડા ગામી; ગો-
વિંદે જાણી વાત; ભક્તને દુખે ભુદરાને, અતિ થયો ઉતપાત ॥ ૨ ॥ શા

બાશ શેદેવ સુત સર્તીનો, સડિનો જવા થયો અંત; પણ પુછ્યાવણકેહે
 તો નથી, બતાવતો નથી પંથ ॥ ૩ ॥ એણે એનું બોઠ્યું પાલ્યું, મને
 મ્હારું વેણ નડશે; રખેને પાંચમાંથી મરશેતો; મ્હારે મરવું પડશે ॥૪॥
 દવના દુખમાં મને સંભાર્યો, એમ અતી હેત વાપ્યું; એક કળાનુસામ-
 ર્થ પોતાનું, ભીમને અંગે આપ્યું ॥ ૫ ॥ એટલે ઉડ્યો સુત વાયુનો
 સમરતો જુગદીશ; બેભાઈ ખાંધે બે ભાઈ કેહેડે, કુન્તાને લીધાં શીશ.
 ॥૬॥ પાછો ભટકવા લાગ્યો ભોવનમાં, ભીંતે ભીંતે ભચકાય; સુઢ્ઢી
 ભુલ્યો છે પુછવા કેરી; તે જાણ્યું જદવરાય ॥ ૭ ॥ ભક્ત આધિન ભુદ-
 રો છે; તે કેમ જાયે ચુકી; વાયુ સુતના શરીર વીશે, સામળે સુઢ્ઢી મુકી,
 ॥૮॥ એટળે ભીમને યાદ આવ્યું, વિદુરજનું વચન; શેદેવજને પુછવા
 લાગ્યો, વાયુ કેરો તન ॥૯॥ સેદેવ જોશી શેદેવ જોશી; શીદને દુખીયા
 થાવો, બીજને દુખીયા કરોછો, જવાનો પંથ બતાવો ॥ ૧૦ ॥ એટલે
 બોલ્યા શેદેવ જોશી, શું જુઓ ભીમ બ્રાત; તમે તમારા ચરણ નિચે;
 જોરમાં મારો લાત ॥૧૧॥ એટલે ભીમે લાત મારીને. સલ્યાનો ચુરો ક-
 રીયો; તેમાં મ્હોટી સુરંગ દીઠી; વાયુસુત ઉતરીયો ॥ ૧૨ ॥ એટલે વેદ-
 ના વહનીની મટી, દાજ તણે દવ કાઢાડ્યો; ઝાલ્યો શેદેવનો ટાંટીયો
 ને, પ્રથવીમાં પછાડ્યો ॥૧૩॥ શેદેવજ કહે શો વાંક મ્હારો, પછાડ્યો
 એમને એમ, ભીમ કહે બહુ દુખી થયા પણ પંથ ન બતાવ્યો કેમ.
 ॥૧૪॥ શેદેવજ કહે પુછવાનું, ભુલી ગયા તમે જેમ, તમોને મારગ બ-
 તાવવાનો, હું પણ ભુલ્યો તેમ ॥ ૧૫ ॥ પાછો પોતાની ખાંધે લીધો;
 સળંગ પંથે પળીયો, એટલે હાથ ધસ્યા અગ્નીએ; સરવને લે ગયો બ-
 ળીયો ॥ ૧૬ ॥ એવું જાણી રિસ આણી, સળંગમાં ઉતરીયો; પાન્ડવ
 ને જૈ જવાળા દીધી, તવ ત્યાં ભીમ થરથરાયો ॥ ૧૭ ॥ અવળો ફરી
 ધુંક મારી, વહની થયો વીદાયે, દસ ડગલાં ભીમે ભર્યાંકે, પાછો આવ્યો
 ત્યાંય ॥૧૮॥ ભીમ કહે ઓ અગનીકાકા, વેણ વહેલું થાયુ; એક માના
 પાંચને મુકોતો, એક માના સો આયુ ॥ ૧૯ ॥ એમ કહિને ધુંક મારી,
 અગની પાછા જાય; પાછાં દસ ડગલાં ભર્યાંકે, આવી પોહોર્યો ત્યાંય
 ભીમ કહે પાછા વળો કાકા, પાંચને જવા દોને; પાંચ જણાને મુકી દેઈ
 એક માના શો લ્યોને ॥ ૨૦ ॥ એટલે અગની દેવતા બોલ્યા, જ તને
 જવા દેવું; પણ ત્રણ વેળા બોલ્યો માટે, ત્રણ માના ત્રણસે લેવું ॥૨૧॥
 એવું સાંભળી વાયુ સુતે, વીચાર ઝીધો મન; હુંતો જગતમાં જાણું છું
 કાકીના સો તન ॥૨૨॥ એક માના સો બીજ કોઈ, જાણેલા નથી મેંતો;

અત્યારે તો હાથે હા કહેવી, મરશે લેતો કે દેતો ॥૨૩॥ ગઈ તક બ્રાહ્મણ
વાંચતો નથી, લ્યો કાકા વેણુ થાપુ; બોલ્યું વચન પાળવાનો, ત્રૈણુના ત્રૈણુસે
આપુ ॥૨૪॥ એમ કહીને વચન આપ્યું, અગ્ની પાછો વળીયો; એટલે
દોટ મુકીને ચાલ્યો, વ્રકોદર મહાબળીયો ॥ ૨૫ ॥ કુન્તાજી કહે દીકરા
મહારા, ત્રૈણુસે આપસો કયાથી; ભીમ કહે આપશું મા, લાવીશું જ-
ત્રામાંથી ॥૨૬॥ પીંપળાને થડ નદી કીનારે, જ્યાં ઢાંકી સહ્યા સાર; તે
આડી પાડીને બહાર આવ્યો કણુ ન લાગી વાર ॥ ૨૭ ॥ ભીલ ભગત
ત્યાં બેસી રહેલો, તેને લાગ્યો ભય ઊર; જણ્યું કે ગમરાએલા મને મા-
રે, કહ્યું વિદુર વિદુર ॥૨૮॥ એટલે ભીમ કહે કોણ છેતું, કોણે મુક્યો
હાંધ તુને, ભીલ કહે વિદુરજીએ, તમ કાજ મુક્યો મુને ॥ ૨૯ ॥ લ્યો
છ જણુ વસ્ત્ર ખાદીનાં; એમ કહીને દીધાં; એખ ઢાંકવા અતી કષ્ટે, વસ્ત્ર
વીંટાળી દીધાં ॥૩૦॥ પછી કનક વીંટી આપી, વિદુરજીની જોહ; કુ-
ન્તાજીએ હાથમાં ઝાલી, ઓળખી લીધી તેહ ॥૩૧॥ પછી ભીલે કહ્યું
કે બેસો, ત્રાપામાં પાંચે વીર, છઠ્ઠાં બેસો કુન્તા ડોશી, ઉતાર સામીતીર
॥૩૨॥ તવ તે બેઠા ત્રાપા વિશે, નદીમાં બહુ નીર; તેમાં ભીલે ત્રાપોહ-
કાર્યો, લેઈ ગયો સામી તીર ॥ ૩૩ ॥ ત્યાં જઈને છયેને ઉતાર્યા, ભીલ
પાછો વળીઓ; તે વાતનો વિચાર કરે, દ્વારીકાંધીશ શામળીઓ ॥૩૪॥
જણ્યું કે ભીલ જઈને કહેશે, વિદુરજીને વાત; પણ મહારે કેવરાવણું વિ-
શ્વમાં, પાન્ડવની થઈ ઘાત ॥૩૫॥ કોઈ ન જાણે એણું કરણું, તે ચટકી
મન લાગી; અડધી નદીએ ભીલ આવ્યો ત્રાપો નાંખ્યો ભાગી ॥ ૩૬ ॥
ભીલ ભગત પાણીમાં તણાયો, લાગ્યાં ત્રાહ્ય ઓચરવા; ભીમ કહે
શીદ ત્રાહ્ય કહો છો, જય છે જત્રા કરવા ॥ ૩૭ ॥ કુન્તાજી તવ રડવા
લાગ્યાં, નથી બોલ્યાનો આરો; જત્રાનું મ્હેણું દૈ દૈને ભીમ લેશે જીવ
મહારો ॥૩૮॥ પછી ધરમે પુછ્યું જોશીને, કહો કરીશું કેમ; શેદેવ કહે
પુર્વ દીશાએ, ચાલો એમને એમ ॥૩૯॥ વનમાં જઈશું રાજ રહીશું,
થેશું નગ્રમાં દુખી; હાલ છે આપણી દશા નઠારી; તેથી નહિ થાવો સુખી
॥૪૦॥ ધર્મ કહે વેણુ શીશ ચઢાવ્યું, વસ્તી વીના વન રહીએ; પણ
ભોમી ચરણ મુકાતો નથી, કેમ કરીને જઈએ ॥ ૪૧ ॥ તે કરતાં
ભીમ લેઈ જાયે તો; ધારીએ તેમ જવાય; ભીમ કહે વારો થૈ રહ્યો મહા-
રો, ઉચકો ધરમ રાય ॥૪૨॥ સળંગમાં ઉચકીને ચાલ્યો; ક્યાં લગી કી-
ધાં પાપ; ધર્મ કહે તું વિના કોણ તેડે, ઉગર્યા તુજ પ્રતાપ ॥ ૪૩ ॥ એ-
ટલે ભીમને હોંશ આવી, ઉચકીયા માત બ્રાત, પ્રભુના બળથી પુર્વમાં

ચાલ્યો પહોર રહી છે રાત ॥ ૪૪ ॥ જય પ્રકોદર વાયુને વેગે, જોરમન રહે ઝાલ્યો; કૃષ્ણ પ્રભુના સામ્રથથી એ, સવાસો ગાઉ ચાલ્યો ॥ ૪૫ ॥ એવે આવ્યું એક સરૌવર, ત્યાંતો બહાણું બહાય શેદેવજી કહે ઉતારો થીરા, વીશ્રામ કરવો હાંચ ॥ ૪૬ ॥ એટલે ભીમે હેઠાં ઉતાર્યાં, શ્વાશ ઘણેરો ચડીયો, પ્રભુએ પોતાનું બળ લેઈ લીધું; તેથી ચતોપાટપડીઓ ॥ ૪૭ ॥ ચાર ભૈને મા પાશે ખીરાજ્યાં, દીવસ દેખી થયાં રાજ; રાતાં રતાણુ જેવાં શરીર છે; આવીને માંખ્યો બાજ ॥ ૪૮ ॥ તે વેદનાથી બહુ અકળાયા, કેમ કરી આધી કાહાડે, ભીંમડાનાં ડાળાં ભાગી લાવી, એક એકને ઉરાડે ॥ ૪૯ ॥ ભીમને અંગ ઉરાડે માતા, સાતા ભીમ ને થાય, એટલે ઉઠ્યો સુત પવનનો; એક કર્યો ઉપાય ॥ ૫૦ ॥ વૃક્ષનાં લાંબાં કાષ્ટ લાવ્યો. ભોમીમાં દીધાં ઘાલી; આડાઅવળાંખીજાં ખાંધીને એક પર્યુકુટી કરી આલી ॥ ૫૧ ॥ સાગનાં પત્રની ભીંત્યોખનાવી, મક્ષીયા પેશી ન જાય; તે મધે સહુ જઈને બેઠાં, મટી માંખ્યોની પીડાય ॥ ૫૨ ॥ પછી ધરમ કહે ભીમસેન વીરા, પેટ પાપી ખાવા માગે; તવ ભીમજી-પડી બહાર ચાલ્યો, જઈ ઉભો જરા આધે. ॥ ૫૩ ॥ પોતાનું પેહેરેલું વસ્ત્ર કાહાડયું; વડો કર્યો વીવેક, અડધું ફાડીને કરી લંગોટીઓ, અડધાની ઝોળી એક ॥ ૫૪ ॥ પ્રથમ પોતે વાળી લંગોટી, આવ્યો શતી નો ખાળો; ભીમ કહે તમે વસ્ત્ર કાઢીને, ચારે લંગોટીઓ વાળો ॥ ૫૫ ॥ માતા પેહેરે વસ્ત્રજ આવ્યું; તમારાં મુકી છાંડો, આગળ લેવા તેપર દાહા, કહો હું ડાહ્યો કે ગાંડો ॥ ૫૬ ॥ ધર્મ કહે ધન્ય ત્રેવડ તારી, કહી વસ્ત્ર નાંખ્યા ટાળી; ભીમના કહ્યા પ્રમાણે ચારે લીધી લંગોટીઓવાળી ॥ ૫૭ ॥ ભીમે ઝોળી ખાંધે ભરાવી, બેસો વીરા વન જવું, સર્વને ખાવા માટે વનના, વનફળ હું લેઈ આવું ॥ ૫૮ ॥ કહીને ચાલ્યો ઉત્તર દીશા, ફળ તણો નહી પાર; લેઈ લેઈને ઝોળી ભરે ને, પોતે કરે છે આહાર ॥ ૫૯ ॥ વલણુ ॥ ચાર કરે ઝોળી ભરે, કુન્તાનો કુંવાર, બ્યાસ વક્ષભ કહે કથા, સુણો સૌ સંસાર.

કડવું ૭૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, મુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ બે ચાર લીધાં તુમડાંને, ફળ ઝોળી ભરી લાવ્યો, માત બ્રાત ભુખ્યા બેસી રહ્યાં છે. માટે ઉતાવળો

આવ્યો ॥૨॥ તુમડા કીધાં જળ પીવાનાં, ભરી આવ્યાં શેદેવ જોશી;
 ઝોળીના ફળનો ઢગલો કીધો, કળ વેંચી આવ્યાં ડોશી ॥૩॥ સરવેખા-
 ધુને જળ પીધું; પછી કાઢ્યું એક કામ; દર્ભની ગુથે સાદડીયોને, સમરે
 સુંદીરશામ ॥૪॥ માંખ્યોને દુખે ઝુંપડી વીશે, બેશી રહે બધો દન;
 રાત્રીએ સરોવરપર બેસે બેઘડી ખાય પવન ॥૫॥ પછી જઈને સ-
 યન કરે એમજ કાઢે દન; વનફળ લાવીને ખવરાવે; નીત્ય વાયુનોતન
 ॥૬॥ ખાય પીયેને ભગવત ભજે, જંજળમાંથી છુટ્યાં; ફળ લાવે ભી-
 મ ઉતરમાંથી; તે દીશા ફળ ખુટ્યાં ॥૭॥ છ માસ સુધી ત્યાં ફળ ચા-
 લ્યાં, હવે તે ક્યાંથી લાવું; ભીમે મનમાં એમ વીચાર્યું, પુર્વ દીશાએ જ-
 વું ॥૮॥ એવું જાણી ઝોળી લઈને, નીકળ્યો કુન્તા તન; ચાર ગાઉ આ-
 ઘો ગયો ત્યાં, આવ્યું હેડંખા વન ॥૯॥ થોર તણી ઘણી વાડ દીઠી,
 કોતક જોયું મેં હોણુ; અધોરવનમાં આવે ઠેકાણે; રહેતું હશે કોણુ ॥૧૦॥
 તે ચરચા મહારે નજર જોવી, જોવુંજો બાગમાં શું છે, ફળ લેતાને ખા-
 તા મુજને, પુછે તેને પ્રભુ પુછે ॥૧૧॥ એવું જાણી હીંમત આણી, આઘે
 થી દોટે ચડીયો, છલંગ મારીને બાગ ભણીએ, વાડ કુદી મહી પડીયો
 ॥૧૨॥ બાગમાં જોયું મનડું મોહું, હરખ્યો અપરમપાર; જોવી જોઈએ
 તેવી વનસ્પતી, ઉગી છે અરાડ ભાર ॥૧૩॥ દશ વરસ લગી ખાતાં ન
 ખુટે મળ્યું ઠેકાણું ઠીક; પછી લાગ્યો ફળતોડવા એને, નથીજરાએ બીક
 ॥૧૪॥ અનેક જતીના ફળ ને ફુલ છે, વર્ણવી શું શકે શેશ; રમણી રં-
 ભા જડા સ્થંભા. અતી ઉંચી છે ટેશ ॥૧૫॥ વ્રક્ષ ઘણાં છે ચોર ચારોળી
 નાં, ચંદન ચંપો અંક; વેલ વાલોળને વૈલશોડો છે, આશાભનો વાળ્યો વંક
 ॥૧૬॥ મોઘરો મરડાઈ રહ્યો છે, હેરામણીને મરેડી; આંખો આંખલીને
 આવળ છે, એખરોને અરેડી ॥૧૭॥ કોઠી કેવડી કાંચકી છે, કદળીના કો-
 મળ સ્થંભ; સાગ શીશમને સર્ગવો સાદડ, આશાળ કેરા ખંભ ॥૧૮॥
 જામે જુદાંને કમળ કેતકી, કુસુમ વનનાં ભોથાં, ફેફળ રામફળ જામફળ
 જયફળ; ભમરા મારે જોથાં ॥૧૯॥ લીંબુ કરમદા કરતી કંથેરી, કમર
 ખ જાંબુ ખોર; તાલતમાલને રસાળ સમડી, રાએણુ રાતાકોર ॥ ૨૦ ॥
 ખંડોઢળીની વેલવની છે, પીળી આંખા સાખ, ખાવચી બીજેરાં ચી
 નીકખાલા; ઝાડે જુલે તે દ્રાખ ॥૨૧॥ પપનસ ફનસ અને નારંગી, શી-
 ફળ નીંચા નેત્ર; તાડ તાડી બદામ બપૈયા, ખનુર ખારેકનાં ક્ષેત્ર ॥૨૨॥
 પીંપળી પીંપળીને વડગુંદા, ધમીણુને પક્ષાસ; ફાલશી શેલડીને શેતુરી
 વરખડીને વાંસ ॥૨૩॥ તજ જવંત્રી લવીંગ, એલચી, સીકાતરાં જલદાર

ગલખાસ ગુલસખો ગુલસખો, ૦૧૨સલી સગધ્મરૂ. ॥ ૨૪ ॥ ગટાયો ઝાડ-
ની લટાયો લાંબી, સીતળતા છે અતોલ; કાખર કોયલ કરે ટાઉકા. બપાઈ
આ બહુ બોલે ॥૨૫॥ તેતર ટઉકે વધયો બબડે, ચાત્રકને ચકોર,
હીરામણ મેંના કાકા કઉઆ, મોર કરે બહુ સોર ॥૨૬॥ અનેક જતીનાં
પક્ષી ઉડે, બોલે મધુરી વાણી, પાકાં ફળની પીમળે ભીમના મહોમાં ભ-
રાયું પાણી ॥૨૭॥ ફળ તોડી તોડી ખાવા લાગ્યો, જરા ન દીલમાંડરતો;
ભાવે તે ખાતો બહુ મકલાતો, વળી ઝાળીમાં ભરતો ॥૨૮॥ હાલતો ચા-
લતો મહાલતો મનથી, શુભ સતીનો સુત; માયીક વનની હેડંબારાક્ષણી
શસ્ત્ર માયાવી દુત ॥૨૯॥ કૈં કીર મુખા કૈં સ્વાન મુખા, ભુંડ મુખા
મહી ભારે, અશ્વ મુખાને ગર્ધવ મુખા, કૈંના છે મુખ મંજરે ॥૩૦॥ વ્ર-
શભ મુખા મહીશીમુખા, ધુઅડ મુખા ઘણા; અન ઉદક જરા નજેઘએ
ચાવે લોહના ચણા ॥૩૧॥ જુદા જુદા રંગ છે અંગના, લીલા પીળા
સાતાચોળ, કાળા ભુરાને કૈં પચરંગી, નેત્ર સરવના ગોળ ॥ ૩૨ ॥ નાકે
થી બુચા તાડપુર ઉંચા, બાગમાં પેરા ભરે; પશુ પક્ષી મહી પેશી શકે
નહી હરનીશ ચોષ્ટી કરે ॥૩૩॥ તેના બાગમાં ભીમસેન ખાય છે, લાગે
છે મેવો મીઠો; એવામાં એક ભુંડ મુખાએ ભીમને ભમતો દીકો ॥૩૪॥
તવ તેણે કારમી ચીસ નાખી, ઉડ્યો અસુરો બળીયો; આસપાસથી
સહુ દોડા આવ્યા, તરત ટોળે મળીયા ॥૩૫॥ ભીમને જોયોનેજેર આવ્યું
ચોરજ આપણો એછે, ભીમે જાણ્યું કે ભલે આવ્યા; આપણું એ શું લે
છે ॥૩૬॥ નથી ડરતો ફળ આર કરતો, દહીતોએ મુકી દોટ; વ્રકોદરને
વચમાં ઘેરી, ફરતો વળીઓ કોટ ॥૩૭॥ હોકારા કરતા માવે આદરતા
ભીમ નથી ગભરાતો; સારાં સારાં ફળ દેખે તે, તોડી તોડીને ખાતો
॥૩૮॥ દૈત કહે અલ્યા કોણ છે તું, હવે તે કયાં જઈશ; બળવંતના બા-
ગમાં પડ્યોછે, માર ઘણો ખાઈશ ॥૩૯॥ મરણ તારું આવી પોહોચ્યું,
શું સમજી ફળ ખાય; ભીમ કહે જો જીવવું હોયતો, લાગો મુજનેપાય,
॥૪૦॥ દૈત કહે તું કોણ છે લ્યા; ઝાલવા આવ્યા ઝાઝા, ભીમ કહે મને
કેમ પુછોછો અમે પ્રથવિના રાજ ॥ ૪૧ ॥ ભોમી અમારી કયાં છે
તમારી, સર્વને મારી કાહાડું; રજ લીધા વીના આંહી વસ્યાછો, લાવો
ભોમીનું ભાડું ॥૪૨॥ સાંભળીને સહુ હસવા લાગ્યા, બચ્યા મળ્યાં
તારા પાપ; ભીમ કહે તમો સરવ બચ્યા; હું તો તમારો પાપ ॥૪૩॥ દ-
હીતોએ કહ્યું આ રમકડું, રાણીને જ કહીએ; બીજા કહે એમાં શું કહે-
ડું તું, રાણી કને લે જઈએ ॥૪૪॥ એવું વીચારી સુર બોલ્યા, એરે-

હેવાદે ફળ ખવાશે, આખાગની માલીકછે રાણી, ચાલ તું તેની પાસે
 ॥૪૫॥ ભીમ કહે મહારે શું કામ એનું, નજરેકદી નથીન્યાળી; તે કરતાં
 કદી આવું જોવાને, રૂપાળી છે કે કાળી ॥૪૬॥ એટલે અસુરો હસીને
 બોલ્યા, ચાલે તું ત્યાંતો ખતાવું; ઘણી રૂપાળી રાણી અમારી, ભીમે કહ્યું
 ચાલો આવું ॥૪૭॥ એમ કહીને ચાલવા લાગ્યો; મસ્તાનો મન મહાલે,
 અસુર લોકો આગળ પાછળ, ઘેરો કરીને ચાલે ॥૪૮॥ વચમાં ચાલે
 વાયુનો નંદન, ધીરે ધીરે જાય; મારગમાં મીઠું ફળ દેખે, તોડીનેતે ખાય
 ॥૪૯॥ દહીત કહે અલ્યા ચાલ સીધો, કેમ તોડે ફળ અતી; ભીમકહેમુમત
 કરોતો, જવો આવતા નથી ॥૫૦॥ દહીતોએ જાણ્યું દ્યો સમજવી,
 ગાંડીયું નાશી જશે, આજ્ઞા આપી ખાતો જજેતું; ચાલ રાણીની; પાસે
 ॥૫૧॥ એવે દશ જણ આગળ દોડ્યા, જૈ કહી રાણીને વાત; હેડંબા ક-
 હે આવવા દો, કોણ એવો કળત ॥૫૨॥ વડની ડાળે હીંદોળોછે; પાશા-
 ણુ કેરો ભારી; દાશી ખીંચે રાણી હીંચે; ઘણી જોરાવર નારી ॥૫૩॥ ત્યાં
 ભીમને લઇને આવ્યા, સૌના જુદા મનસુખા; હીંચકા સામે ભીમને રા-
 ખી, આસવે પાસવે ઊભા ॥૫૪॥ જોઈ લીધી રાણીને ભીમે, ભય ભ-
 ણુકારો ભાગ્યો; નીચુ ઘાલી ઝોળીમાંથી, ફળ લે ખાવા લાગ્યો ॥૫૫॥
 હેડંબા કહે ફળ ખાનારા, છે તું મુરખ જોવો; ઊભો રહે સામુજોઈને,
 પુછું તે જવાબ દેવો ॥૫૬॥ ભીમ કહે હું મુરખ જોવો, તું મહારીસરદાર
 પુછે તેનો જવાબ આપુ, એ વનની રહેનાર ॥૫૭॥ વલણ ॥ વનવગડે
 રહેનાર તું, પુછવું હોય તે પુછ; વ્યાસ વજ્રભ એમ આચરે. ભીમે
 મરડી મુછ ॥

કડવું ૭૬ રાગ ઢળકતી ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વેશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજેરાજન; હેડંબા કહે તું
 આવ્યો ક્યાંથી, ભીમ કહે આવ્યો વાદળમાંથી ॥૧॥ હેડંબા કહે કેમ
 ચઢ્યું બોલે, ભીમ કહે મારે સહુ તરણા તોલે; હેડંબા કહે કોણ તાર
 ગામ; કોણ માત તાત કોણ નામ ॥૨॥ ભીમ કહે તું કોણ નાત જાત,
 પેહેલી કર મુને તારી વાત, હેડંબા કે શી વાત પુછે મહારી, ભીમકે પ-
 રણેલી છે કે કુંવારી ॥૩॥ હેડંબા કહે કહુ વાત વરણી, હું છું કુંવારી
 હજી નથી પરણી, ભીમ કહે મજ્યો ઘાટ કેવો, અલી હું પણતારાજોવો
 ॥૪॥ હેડંબા કહે જીલડી કર થોડી, ભીમ કહે મળા આપણી જોડી

હેડંબા કહે ઠેર મારી માખુ, વાશીદુ વાળવા નવ રાખું ॥૫॥ લીમ ક-
હે મુજથી દેવ કાંપે, તારા જેવી હજારો પગ ચાંપે; હેડંબા કહે સુણ વ-
ચન, નાંખે હીંજોજો માને મુજ મન ॥૬॥ તો તો ભલી તુજ ભવીશની
પેર, રાખી ખવરાવી ગુલામ ઘેર; લીમ કહે ભુંડી જોડ હાથ, કેહેકે આ
વો બેસો સ્વામીનાથ ॥૭॥ હેડંબા કહે જંગલી જન; તને હીંચકે બે-
સાડું મન; બેસ બેસાડું ને દોર આલું; ખો ભુલે તેવો હીંચકો ધાલું ॥૮॥
કહી હેડી ઉતરી નારી; લીમ ત્યાર થયો ખુંખારી; ઝોળી લેઈ હીંડોળે
ગયો, ઉપર બેસવા ત્યાર થયો ॥૯॥ હેડંબા કહે નહી જય ચુકી
તારી ઝોળી નીચે દે મુકી; લીમ કહે મુકુ નહી સરવથી, મને ગુરૂએભ
ણાવ્યો નથી ॥૧૦॥ ગર્થ ગાંઠેને વીધા પાઠે, અમે રહેવાના અમારે ધાટે;
હેડંબા કહે બેશ બકવા મુકી, જોજો આલવામાં જતો ચુકી ॥ ૧૧ ॥
એમ કરવા લાગીએ સોર; તવ લીમે ગ્રહ્યાં બે દોર; દેઈ ચરણને ઉપર
ચડીઓ, તેવો હીંચકો તુટી પડીઓ ॥૧૨॥ તેની સાથે વડ ડાળ ભાગ્યું
હેડંબાને તો આશ્ચર્ય લાગ્યું; લીમ ઉડી આધો જઈ ઉભો, મુછ મરડે
સતી સુત સુબો ॥૧૩॥ બોલી હેડંબા દહિત શું ભાળે, બાંધો હીંચકો
ખીજી ડાળે; તવ બાંધી દીધો ખીજી ડાળ, હેડંબા બોલી મુખતતકાળ
॥૧૪॥ અલ્યા બેશ જંગલી ખીજવાર; લીમ કહે તું સાંભળ નાર;
અલી મેં જોયું તારું પાણી, નહી બેસું બધું ધુળધાણી ॥ ૧૫ ॥ તવ હે
ડંબા બોલી એમ, ત્યારે હું બેસુ ધરી પ્રેમ; જોવું ઝુલાવે છે તું કેમ,
નાંખ હું પ્રસન્ન થાઉ તેમ ॥ ૧૬ ॥ એવું કહી બેડી એ નારી, લીમેગ્ર-
હયો દોર ખુંખારી; મનમાં રામનું નામ ભાખે, ધીરે ધીરે હીંચોજોનાંખે
॥૧૭॥ તવ હેડંબાએ કયો સોર, રડયા કયાં ગયું તારું જોર, લીમ કહે
શું બકેછે ડાલી, હવે બેસજો બે દોર આલી ॥ ૧૮ ॥ તુંતો જોઈ લેજો
હાથ મહારા; તુને દેખાડુ ગગનના તારા; કહી કોપે ચઢ્યો સતીસુત, ગણો
થયો છે આકળો ભુત ॥ ૧૯ ॥ વલણ ॥ લીમ થયો અતી આકળો,
જખખર આલ્યો દોર, બ્યાસ વહ્નલ મુખ ઓચરે, કેવું જણવે જોર.

કડવું ૭૭ રાગ કેટાવની ચાલ.

વાયુ નંદન કરે પ્રભુ વંદન, સીવ સમરતો ધ્યાનજ ધરતો, બહુ
બળ કરતો, હરતો ફરતો; જરા ન ડરતો, વાયુ દેવનું સ્મરણ કરીયું;
બળ આદરીયું મનહું કરીયું ડગલું ભરીયું; હીંદોળાને ચાક ચડાવ્યો,

ખેલ લડાવ્યો, મુમતઃ અડાલ્યો ધીરે ચલાવી, ઘણા હલાવી; દોર ઝલાવી ફેંક્યો બાગચાં; કેવળ કળમાં; એકજ પળમાં; જેમ વાદળમાં વીજળી નાસે, તેણું ભાસેં; ગયો આકાશે; ભય ચોપાસે, ત્રાયા ત્રાસ, ગગને જઈને પાછો વળીયો; અવળો પળીયો, અઢળક કળીઓ, ટગટગ જીવે ભીમસેન બળીયો; ભય ભરી નારી, દુખમાં ભારી, મન વિચારી; મુખ પોકારી, કહ્યું ખુખારી; નારી તમારી લ્યો ઉગારી, દયાજ ધારી, ઓ બળવંતા મહારા સ્વામી; કહ્યું શીસ નામી; બહુ દુઃખ પાપી, ન રહી ખામી, હુંતો હરામી, ચાહ્ય તેમ બોલી, મન નવ્ય લાવો, મુને બચાવો; બહારે ધાવો, વેહેલા આવો, હીંચકો સ્થાવો; એણું ભીમે સાંભળ્યું કાને, સતી સંતાને; મનડુ માને; દુઃખ દૈ શાને, બહુ તોફાને, પડશે નારી, જશે મહારી, છે બહુસારી; પ્રાણની પ્યારી, અતી સુખકારી; એણું ધારી, છલંગ મારી; બળીયો બોહોળો, થઈને પોહોળો, ઝાલ્યો હીંદોળો દૈવત દાખી; દીધો રાખી, સહુ જન સાખી, ખમ્મા ભાંખી; નારી ઉતારી, જે ધુતારી, તે થઈ સારી, વશ બની ભારી; બળવંત ધારી; નમી બીચારી, ફરી પરદક્ષણા; છે સુલક્ષણા, બે કરનેડી; કટી મરોડી; શીશ નમાવ્યું, ભીમને ભાવ્યું. રમકડું આવ્યું, ઠીકજ ફાવ્યું, કોમળ રહેછે, ગણિ ગદેછે, બેશ બદેછે; વલ્લભ કહેછે; પરણવાની કીધી ત્યારી, માંડી મંડપ રચના સારી ॥ વલણ ॥ મંડપની રચના રચી, સોભાનો નહી પાર; નારદ૩શી આવીયા, પરણાવ્યાતે ડાર.

કડવું ૭૮ રાગ ધન્યાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આઘપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ નારદ આવ્યા ભીમે બોલાવ્યા કહો પધાર્યા કેમ, નારદજી કહે પરણવવાને, આવ્યો ધરિને પ્રેમ. ॥ ૨ ॥ ભીમે કહ્યું ભલે મહારાજ, એતો મુને ગમી વાત; પણ તમે કોઈને નવ કહેશો, ન જાણે મુજ માત ॥ ૩ ॥ નારદ કહે હું શાનેજણવું, હેડંબાએ જોડયા હાથ; મંડપમાં પધારો પરણવા; આરે મારાનાથ ॥ ૪ ॥ તવ ભીમ કહે સાંભળનારી, હું વાત મહારી વરણું; મહારૂ ખાધાનું પુરૂ કર્યાની, શકતી હોયેતો પરણું ॥ ૫ ॥ હેડંબા કહે તનમનને ધન, સરવે છે તમારું; આજથી અરપણ આપને કીધું, કાંઈ નથી અમારું ॥ ૬ ॥ એટલે ઉઠી બેઠો મંડપમાં, હેડંબાં સનમુખ આવે, સામા સામા નરનારી બેઠાં.

નારદજી પરણાવે. ॥૭૥॥ વળણુ ॥ પરણાવે નારદરૂશી, રાક્ષણીયો ગીત
ગાય; રાક્ષસ સહુ ખીરાજીયા, વણ્ણલ કહે કથાય.

કડવું ૭૯ રાગ ઘોળ.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ પરાક્ષત રાયના
તનરે ॥ ૧ ॥ મંડપમાં તો હસ્ત મેળાપક થાયરે; માનુનીયો મળી મળી
ગીતાં ગાયરે. ॥૨॥ નારદજીએ પાડી પટોળે ગાંડરે; મંત્ર ભણી વરમાળા
આરોપી કંડરે. ॥ ૩ ॥ મંડપ મધ્યે પેહેલું મંગળ વરતાયરે, પેહેલે
મંગળ ગાયોના દાન અપાયરે. ॥૪॥ એવે બીજું મંગળ કર્યો નરનારીરે
બીજે મંગળ આપી ભોમી ઘણી સારિરે. ॥૫॥ મંડપ વીશે ત્રીજું મંગ-
ળ વરતાયરે, ત્રીજે મંગળ શેવક દાન અપાયરે. ॥૬॥ ચોરીમાં તો ચોથું
મંગળ વરતાયરે; ચોથે મંગળ ભર્યો ભંડાર અપાયરે ॥૭॥ પછી જમ્યાં
વરકન્યા કંસારરે, હેડંબાએ પેહેરાવ્યો મોતીનો હારરે. ॥૮॥ પરણી ઉ-
ઠી રૂપેયા વીંટીઓ રમાયરે, પછી બંને લાગ્યા ગોત્રજને પાયરે ॥ ૯ ॥
દીધીદક્ષણા નારદથયા વિદાયરે પછી બેઉ ગયાં કનક મહેલ માંયરે. ॥૧૦॥
॥વલણુ॥ વરકન્યા ગયા મહેલમાં, રસોઈ કરી તવ દાસ; વણ્ણલ વદે
સુત વાયુનો, અતિ થયો ઉદ્ધાસ.

કડવું ૮ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આદ્યપરવ મહિમાય ॥૧॥ શેવક શેવકીયે રસોઈ ટીધી, ભી-
મને ફળ્યા ભગવાન, હેડંબા કહે ઉઠો સ્વામીજી, જમવા સાર કરો સ્નાન
॥૨॥ તવ ભીમ ઉઠી નહાવાને બેઠો, હેડંબા આવી સંગ; તેલ પુલેલ
લાવી શેવક પાસે, ચોળાવ્યું ભીમને અંગ. ॥૩॥ ઉજ્જોદકથી સ્નાન ક-
રાવ્યું, દહિત લોકે અંગ ચોળી; વસ્ત્ર વતી તે સાચવિ લુછ્યું, ઉતરી
દાજેલી બોળી ॥૪॥ પછી ભીમે કહ્યું દહિતોને, દેતાતા ફળના ટોટા; બાગ
વિશે જુઓ કહ્યું તું અમે; રાજ ખરા કે ખોટા. ॥ ૫ ॥ દહિત કહે કે
ખરા મહારાજ, બેસોને કરવા ભોજન; હેડંબાએ પિરસ્યું પીરસણું, તે
દન પામ્યો અન. ॥૬॥ વિવિધનું એણે જમણું જમાડ્યું, પછી આપ્યો
મુખવાસ; તેલેઈ જઈને ટાલીયે બેઠો, હેડંબા બેઠી પાસ. ॥૭॥ સુણો સ્વા-

મિજ પાણી પીને, ઘર ઘુઘું એ નહિ રીત; હુંતો પુછ્યા વણ પેહેલી
પરણી, લાગી તમારી પ્રીત. ॥૮॥ અપરાધ મારો ક્ષમા કરજો, કાણ ત-
મારું ઘર ગામ; કાણ માખાપના દીકરાને, કાણ તમારું નામ. ॥૯॥ કાણ નાત
જાતને ભ્રાત કાણ છે, વાત પુછ્યાનો થયો પ્રેમ; આવા જંગલમાં કોઈ ન
આવે ને, તમે પધાર્યા કેમ. ॥૧૦॥ ભીમ કહે તું સાંભળ સુંદરી, હસ્તીના
પુર મહારો દેશ; ક્ષત્રાણિનો દીકરો છું, સર્વ રાજનો નરેશ. ॥૩૧॥ ચારભા-
ઈને પાંચમી મા છે, સુખ રૂપ કરતાતા રાજ; અમારા કાકાના સોદિકરા
છે, તેમને અમપર દાઝ. ॥૧૨॥ દગો કરીને કાઢ્યાં જાત્રાએ, ઘરખારમાંથી
ટાળ્યાં; વનમા ભોવન કરી લાખનું, તેમાં અમેને બાળ્યાં. ॥૧૩॥ તે
બળતામાંથી ઉગાર્યા હરીયે, આવ્યા છીએ આ વન; છમાસથી અમેરહી
એ છીએ, અહીંથી એક જોજન. ॥૧૪॥ પશ્ચીમ દીશાએ સરોવર છે,
ત્યાં કયો છે વિસરામ; ઉત્તરમાંથી ફળ લાવતોતો, ખાતાંતાં માલે તમામ
॥૧૫॥ દિશામાં ફળ ખુટ્યાં ત્યારે, આવ્યો હું તારાભણી, પુર્વનાલેખ
થી લગ્નજથ્થુ; તું ધણી આણી હું ધણી. ॥૧૬॥ હેડંબા કહે પધારો પીઉજ,
હવે થઈ સુખ લહેર; તમારાં માતબ્રાત વશ્યા છે વનમાં, તેડી લેઈ આવી
એ ઘેર. ॥૧૭॥ એટલે ભીમે મન વિચાર્યું, મા ભાઈનું સાલ નડસે; હશાશે
બોલાશે નહિ મારાથી, ખરા રંગમા ભંગ પડશે. ॥૧૮॥ એવું બણી ભીમસે-
ન બોલ્યો, હુંતો નહિ તેડી લાવું; તું તેડી આવે તે મને ન કાવે, હું વન
નાશી જવું. ॥૧૯॥ એતો ભગત છે અહિં નહિ આવે, જો લગ્ન થાય
પ્રખ્યાત; તો તુજ કને આવવા નવ દે, મહારા માતને ભ્રાત. ॥૨૦॥ તવ
હેડંબા એવું બોલી, રહેવાદો એમને કામ; તમે જવો ત્યારે તમારાં મા
ભાઈ, મહારે જોઈએ શું કામ. ॥૨૧॥ આપણા બાગમાં ફળ ઘણા છે, જ-
ઈને ત્યાં આપી આવો, તમે તમારે ખાઈ પીને, સંસારનો દયો દહાવો. ॥૨૨॥
એવામાં તો સાંજ પડી કે, ભીમસેને ફલ મંગાવ્યાં, ઝોળી ભરીને ગાંસ-
ડી કીધી, દહીતને શીશ ચઢાવ્યાં. ॥૨૪॥ માત બ્રાતને આપવાને ચાલ્યો,
દીનમણી હસ્ત થાતે; નારીએ પુછ્યું કયારે આવશે, ભીમે કહ્યું પોહોર
રાતે. ॥૨૪ાં ભીમ છે આગલ દહિત છે પાછલ, ત્રણ ગાઉ મજલ કીધી;
ભીમે દહિતને પાછો વાળ્યો, ફળની ઝોળી લેઈ લીધી. ॥૨૫॥ ઝોળી
લેઈને ચાલ્યો ભીમશેન, માતા જુવે છે વાટ; ભીમને આજ કેમ વાર લા-
ગી, સર્વ કરે ઉચાટ. ॥૨૬॥ એવામાં આવ્યો બહુ ફળ લાવ્યો, મેલ્યાં જુ-
પડીમાં સાર; કુન્તાજી કહે કુંવર મહારા, કેમ લાગી બહુ વાર. ॥૨૭॥ ભીમ
કહે કાંઈ ફળ નથી મળતાં, આઘો ગયો હું વન; આખા દાહાડામાં આટલાં

વીણ્યાં, કુન્તા કહે ધન્ય તન ॥૨૮॥ અમારે માટે કષ્ટ તું વેડે, તવ બો-
 લ્યા શેદેવ શાણા; ઓરે મારી કુન્તા માતા, આજ વહ્યો ગોળ ધાણા
 ॥૨૯॥ ભીમે વીચાર્યું જોશીડો જાણે, કહી દેશે મુખ લાવી; કાઈ ન ચેતે
 એ રીતે ભીમે, જોશીને આંખ્ય ખતાવી ॥૩૦॥ એટલે શેદેવ રયા છાના.
 કુન્તાને પડ્યો વેમ; શાના ગોળને ધાણા કહ્યા, કહી છાનો રહ્યો કેમ ॥૩૧॥
 શેદેવજી કહે સળંગ વીશે મુને પછાડ્યો એણે; તે દુઃખજેષ્ટ એને દુઃખ
 પડીયું, ખુશી થયો હું તેણે ॥૩૨॥ કુન્તાજી કહે મારા પીટયા; એમાં શું
 ખુશી થાય; આપણે માટે આથડવાને, એજ બીચારો જાય ॥ ૩૩ ॥ એમ
 કહીને ગાંસડી છોડી, ફળ ખાવા સૌ આવો, ભીમ બેટા કેમ બેશી રહ્યા
 છો, તમે પણ ફળ ખાવો ॥૩૪॥ ભીમ કહે રણમાં રજાવ્યો ત્યાં ફળનું ભો-
 જન કીધું; અથડામણમાં વારેવારે, ઘણુંક પાણી પીધું ॥૩૫॥ તેથી પેટ
 ભરાઈ ગયું છે, ખાવું નથી લગાર; શેદેવે શાન કરી એક કોળીયો, લાવ
 વોતો કંસાર ॥૩૬॥ પછી સરવે ફળજ ખાધાં, કુન્તાજી બોલ્યાં કોડે; ભી-
 મ બેટા કાલ અરજનજીને, લઈ જજે તું જોડે ॥૩૭॥ ભીમ કહે આ મા-
 તા મહારી, શું ચાલે બીજની હામ; એવનમાં એક વાઘણ મોટી, નહી
 અરજુનનું કામ ॥૩૮॥ શેદેવજી કહેવાતજ સાચી, ભીમભાઈએ વશકી-
 ધી, તવ કુન્તા કહે ભીમસેન બેટા, તુંજ વીના નહી શીઝી ॥૩૯॥ ભીમ
 કહે ઘણો ગભરાટ થાયછે, માટે બેલો ઉઠી જઈશ; મારી ફીકર ચિંતા
 નવ કરશો, હું ખારણે સુઈ રહીશ ॥૪૦॥ એવું કહીને ખારણે સુતો; ઝું-
 પડીમાં માત બ્રાત; સયન કીધું ને નીંદ્રા આવી, એવે ગઈ પહોરરાત ॥૪૧॥
 એટલે ઉઠ્યો વાયુ નંદન, છાનોમાનો સમશેર; ઝોળી લાવ્યો ચાલીને
 આવ્યો, હેડંબાને ઘેર ॥૪૨॥ તવ હેડંબા આણુંદ પામી, કરાવ્યા ખાન
 પાન; ખુશીમાં રહેતો સહુ સુખ લેતો, ખંને થયાં ગુલતાન ॥૪૩॥ એરીતે
 રાત્રીએ ત્યાં રહે છે. એક એકને મન ભાવે; અહમ્મશ સાંજે ઝુંપડીએ
 જઈ, ફળની ઝોળી આપી આવે ॥૪૪॥ થોડે દહાડે ભીમનું વાન વળી
 યું, સુખની વ્રતી નેટ; ઇશ્વર ઇચ્છાએ હેડંબાને-ગર્ભ રહ્યો છે પેટ ॥૪૫॥
 મનુષ્ય જાતીને દસે માસે, પુત્રનો પ્રસવ થાય, માયાવીને દશે દીવસે, પ્રસવે
 પેટ પ્રજાય ॥૪૬॥ તેથી હેડંબાને દશે દીવસે, પુત્ર પ્રગટીયો સાર; ગરજ-
 ના કરી ઉછળ્યો ઉંચો; દાશીએ ઝાલ્યો કુંવાર ॥૪૭॥ બહુજ બળીયો
 જનમ્યો માયાવી; છે રૂપરૂપનો ધામ, હર્ષ થયો ભીમસેનને ભારે. પાડ્યું
 ગોટારગચ્છ નામ ॥૪૮॥ રમાડે જમાડે દીવસ કાહાડે, પુત્ર જોઈ હરખા-
 ય ગોટારગચ્છ ઘડીમાં ન્હાનોને, ઘડીમાં મ્હોટો થાય ॥૪૯॥ બોલે કાહુ

લાગે બહાણું, સુનો ન મુકે લગાર, ફળ આપવા લીમને જવું પડે, કં-
ટાળો આવે અપાર ॥૫૦॥ એવી રીતે દીવશ કહાડે, એવામાં શું થાય;
હેડંબાને એકછે ભાઈ, હેડંબાસુરરાય. ॥૫૧॥ હેડંબા વનથી દશ ગાઉ
આધે, ઊતર દીશામાંય; માંખણિયો પરવત સુવાળો, મક્ષીકા લપશી
જય. ॥૫૨॥ ખાર ગાઉનો એછે ઉંચો, તેના ઉપર રેહછે; અયુત ધરની
તેપર વસ્તી, તેનું રાજ્ય કરે છે. ॥૫૩॥ તેપરવતપર દેવીનું ડેરું, છત્રેશ્વરી
મંભાય; તેનું પુજન નિત્ય કરેછે, હેડંબાસુરરાય. ॥૫૪॥ ત્રણ પેહેડીથી
પાપી લોકો, દેવીની પુઠે લાગે, શીવ વિષ્ણુને જીતવા માટે, અમર થ-
વાનું માગે ॥૫૫॥ તેણું વરદાન આપે ન દેવિ, પાપી ન મુકે કંડો; દેવિએ
જાણ્યું પાંડવ હૈછે, માટે લાવું નવેડો. ॥૫૬॥ એવે હેડંબાસુર આવ્યો,
પ્રેમે કર્યું પુજન; એટલે દેવિ પ્રગટ થયાં, દેઈ દિધાં દરસન, ॥૫૭॥ કહ્યું
કે માગ્ય માગે તે આપું, શેવકછે તું ખરો, હેડંબાસુર બોલીયો મા;
અમર મુજને કરો. ॥૫૮॥ એટલે હુંતો જીતી લાવું, પાતાળ સ્વર્ગને ભો-
મ, દેવિ કહે પાંચ ખત્રીશ લક્ષણા, પુરૂષનો કર હોમ. ॥૫૯॥ દૈત કહે
તે કયાં હશે મા, બોલી દેવિ તેણિવાર; હેડંબા વનથી પાશ્વમ દિશાયે,
છે છોટે ગાઉ ચાર. ॥૬૦॥ ત્યાં સરોવરના કીનારા ઉપર, ઝુંપડીમાં પાંચ
જાત; એકછે તેમાં છત્રીસ લક્ષણો, છઠ્ઠી એનિ માત. ॥૬૧॥ તે ઝુંપડી તું
લાવેતો આવે, કામજ તારું થાય; પાપી કહે આજ રાતે લાવું, ઓરે
મારી માય. ॥૬૨॥ વળણ. ॥ એમ કહિને એ રહ્યો, એવે થઈ મધરાત;
વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, અસુર માંડે ઉતપાત.

કડવું ૮૧ રાગ રમણ રેકતાની ચોપાઈ.

બોલ્યા બોલ્યા, વૈશમપાયે વચનરે; સાંભળ સાંભળ જનમેજેરાજ-
નરે. ॥૧॥ હેડંબાસુર, ચોરી કરવાને ચડીયોરે, કટી કશી; પરવતપરથી
પડીયોરે. ॥૨॥ ચાલ્યો ચાલ્યો, ગયો હેડંબા વનરે; ત્યાંથી ગયો પશ્ચીમ
એક જોજમરે. ॥૩॥ આવ્યું સરોવર, ઝુંપડી દિઠી ત્યાંયરે, સત્ય લાગ્યું,
દેવિનું કહેવું મનમાંયરે. ॥૪॥ પછી કીધી, ચોરિ કરવાની પેરરે; તે વે-
ળાયે; લીમ હેડંબાને ઘેરરે. ॥૫॥ પાપી બેઠો, ઝુંપડીએ કરવા તપાસરે;
કાન માંડીને, ઉંઘતાનો ઓળખ્યો સ્વાસરે. ॥૬॥ પછી રાખી
ઝુંપડી છાતી સાથરે; આશપાશ ઘાલ્યા, અવની વિશે બે હાથરે. ॥૭॥
ખજવાંતાયે, ખહુજ પાંકમ માંડ્યુરે; ઝુંપડી સુદ્ધાં, પૃથ્વીનું ડગ

૭ કાહાડયુ'રે ॥૮॥ ઉચકી લીધું, પોતાના એક કરમાંય; ચોરી કરી
 ચાલ્યો તે તસ્કર ત્યાંયરે ॥૯॥ લાવ્યો પરવત છલંગથી ઉંચો ચડી-
 ચોરે; ખાર ગૌ ઊંચો, કુદી પરવત પર પડીયોરે ॥ ૧૦ ॥ જૈને ઝુંપડી,
 મુકી વજ્રકોટ માંયરે, પછી ગયો, દેવીની પાસે ત્યાંયરે ॥૧૧॥ માજી લા-
 વ્યો, જુ'પડી પૃથ્વી કર ખોશીરે; દેવી કહે, છે ચાર નર એક ડોશીરે
 ॥૧૨॥ પાપી કહે, લાવ્યો છું આખીને આખીરે, દેવી કહે, છત્રી લક્ષણો
 છે બાકીરે ॥૧૩॥ જ જૈને જો, તવ ચાલ્યો અસુરરે; બળતી મશાલે,
 જોવા ગયો થઈ આતુરરે ॥ ૧૪ ॥ કોટ ઉઘેડી, જુ'પડી ઉઘેડી જ્યારે
 રે; પ્રકાશ દિઠો, ચાર ભાઈ જગ્યા ત્યારેરે ॥૧૫॥ પાંચમા કુંતા. જગ્યાં
 તેતો દૈત્ય જુએરે; બહુ ભય પામ્યાં, ચોધાર આંસુથી રૂવેરે ॥૧૬ ॥ દ-
 હીતે દીઠાં, ચાર પુરૂશ એક ડોશીરે; પાછો કાટ, અટકાવી નીકળ્યો રો-
 શીરે ॥૧૭॥ આવ્યો છત્રેશ્વરી દેવીની પાસરે; સાચુ છે મા; કેમ કરું
 હવે ક્યાસરે ॥૧૮ ॥ દેવી કહે, જ તુ ઉત્તર દિશાયરે; બહાણું બહાતાં
 સુધીમાં જો ભેગો થાયરે ॥૧૯॥ તો તો લાવજો, નહીતો આવજો પાછો-
 રે; કરશું બીજી, પેરવી નહી રાખુ કાચોરે ॥ ૨૦ ॥ એમ કહીને, કા-
 ઢ્યો અવળે પંથરે; દેવીને છે, દૈત મરાવવાનો તંતરે ॥૨૧॥ રડે કોટ,
 વીશે માતને જાતરે; અસુરોનો, ભય પામી કરે કલ્પાંતરે ॥૨૨॥ પછી લીમ
 ને, સપનું મુકયું મંમાયરે; જાણે મહારાં, મા ભેની ચોરી થાયરે ॥૨૩॥ હેડ
 બાને; સ્વપ્ન થયું વણુ ધાર્યુરે; મારા ભાઈનું, દુઃખ દેવીએ નીવાર્યુરે
 ॥૨૪॥ અમ્મર કરશે, જીતશે સઘળી ભોમરે, મારા દીયર જોડોનો કર-
 ચો છે હોમરે ॥૨૫॥ માટે ચોરી, કરીને લેઈ ગયો ઘેરરે; એવું સપનું,
 આવ્યું ને જાણી પેરરે ॥ ૨૬ ॥ એવે પ્રભાત, થતામાં જાગ્યો ભેમરે;
 સપનું આવ્યું, તેથી પડ્યો છે વેમરે ॥૨૭॥ માંડી કહી; હેડખારાણી-
 ને વાતરે; જાણે હાંધ, ચોરાયા મારા મા જાતરે ॥ ૨૮ ॥ હેડખાને;
 દાખલો મળ્યો તતકાળ રે; મનમાં સમજી, બોલી નહી દૈત્ય જાળરે ॥૨૯॥
 અંધારામાં, ફળ મંગાવી લીમજાયરે; ખખર કાઢું, એમ લાગ્યું મનમાં
 યરે ॥૩૦॥ ગયો ઝોળી, લેઈને સરોવર તીરરે; જુ'પડી નવ્ય, દીઠી ને
 કપ્યું શરીરરે ॥૩૧॥ બે ગૌ ફરતો, સોધીને આવ્યો પેરરે; રડવા લા-
 ગ્યો; ક્યાં કરું સોધ્યાની પેરરે ॥૩૨॥ ઓ હેડખા, ઘેલો કયો મને ગોરિ
 રે; થઈ છે મહારાં, માતને જાતની ચોરીરે ॥ ૩૩ ॥ તવ હેડખા, આવી
 મહેલની બાહારરે; મેં કહ્યું હતું, હઈ લાવો ભરથારરે ॥ ૩૪ ॥ તોહ
 નવ્ય, લાવ્યા તે ભવીશતમારૂંરે, થઈ ગઈ ચોરી, તેમાં શું જોર અમારૂંરે

॥૩૫॥ લેઈ ગયેલો. અસુર કોઈ ભક્ષ સારે, હવેતો મન, વાળી બેસો
હું વારે. ॥૩૬॥ ભીમસેન બોલ્યો; મ્હારે જીવીને શું કરવું; ખતાવ
મા ભાઈ, નહિતો બળી મરવું. ॥૩૭॥ બોલી હેડંબા, એવું કર્યામાં
શો સારે; નહોતાં મા ભાઈ; મનવાળો ભરથારે. ॥૩૮॥ ચાલો જઈએ,
હસ્તીનાપુર તમ ઘેરે; ત્યાં હું આવી, કૌરવોને માંડે ડેરે. ॥૩૯॥ ભીમ
કહે તુજ, કરતા મુજમાં બળ જાણું; મા ભાઈ વિના; રાજ્ય લેતાં હું
લાણું રે. ॥૪૦॥ માટે મારા, માને ભાઈ શોધી આપે; તારે હૃદયથી, ગયાં
માટે તું લાવે. ॥૪૧॥ બોલી નારી, મારી ન કરશો વાતરે; હું શું જાણું,-
શોધી આવો તમ બ્રાતરે. ॥૪૨॥ ભીમસેન બોલ્યો, જો તું આવું આચ-
રીશરે; તારે બારણે ચીતા ખડકીને મરીસરે. ॥૪૩॥ કહે નારિ, તમારી
ખુશી રજા આલી રે; ગોદરગછને તેડીને ઘરમાં ચાલિરે. ॥ ૪૪ ॥ બેઠી
જઈને, જરૂરે પુત્રજ લેઈરે; ભીમે જાણું, કામની સગી કેઈરે. ॥૪૫॥
લાવ્યો કાષ્ઠ, ચીતા ખડકી તે વારે; પછી ધુસ્કા, મુકીને રડ્યો અપા-
રે; ॥ ૪૬ ॥ માત બંધુ સમાન સગું નહીં કોઈરે; કદી કાળે, નારી
સગી નવ હોયરે. ॥૪૭॥ દેખે સુખડું ત્યાં સુધી તે સગી થાયરે; માને
સગી, તે મુજ પેરે કુટાયરે. ॥૪૮॥ બને ગોરી; દેખીને મુજ તુલ્ય ઘેલોરે
તેવા જનને, મુરખ માનવો પહેલોરે. ॥ ૪૯ ॥ નારી કોની થઈ નથી
ને ન થાયરે, દુખનાં બેલી, જાણવાં બ્રાત તાત માય રે. ॥ ૫૦ ॥ વનમાં
મુકી, સુખી થવાને હું આવ્યોરે; તેથી મુને દારાએ દુખમાં દુલાવ્યોરે.
॥૫૧॥ એવું ઘણું રડિને બોલ્યો વચનરે; અગની મને, મુકી જ ગોદ-
રગછ તનરે, ॥૫૨॥ વલણા અગની મુજને મુકે તું, એરે મ્હારા તન;
વ્યાસ વક્ષભ મુખ આચરે, સુણજો શ્રાતાજન.

કડવું ૮૨ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભવાવું, આદ્ય પર્વ મહિમાય ॥૧॥ ગોદરગછને દયા આવી, મુખથી
બોલ્યો એમ; મારા પીતા અગ્નિ મુકાવે, કડું જનેતા કેમ. ॥ ૨ ॥ હે-
ડંબા કહે મુકી આવ જઈને, બોલ્યો ગોદરગછ વાત; કાણ લેઈ ગયું
હશે મ્હારા તાતતણાં માત બ્રાતા ॥૩॥ હેડંબા કહીશ કહે તુને, અગની જઈ
મુકી આવ્ય; ગોદરગછ કહે પછી મુકે, માતા તું મને ખતાવ્ય. ॥ ૪ ॥
હેડંબા કહે બાળક તુંછે, ન ટકે પેટમાં વાત; ગોદરગછ કહે સમ તારા

કોઈને નાહ કહુ માત ॥૫॥ હોમ કરીને અમર લેવા, લેઈ ગયો તુજ
મામો; ત્રીલોકનું એને રાજ્ય મળશે; તેમાંથી તમે પામો ॥ ૬ ॥ તે માટે
હું નથી કેહેતી તારાં લાભને સાર, તુજ તાત કદી મરી જશે તો, શું
વળશે અંધાર ॥૭॥ ગોટરગછ કહે વાર માતા, કહી માળથી ઉતરીયો;
ઉઘાડી તરવાર લઈને આવ્યા, તાત કને કોઈ ભરીયો ॥૮॥ ઓરે પીતાળ,
ઓરે પિતાળ તમે નથી જરા પાકા; આવો માહારી માને મારો, બતાવું દા-
દિને કાકા ॥૯॥ એમ કહીને ખડગ આપ્યું, હેડંબા સાંભળી ત્રાસે; હાથ
ઝાલી લીમને ખેંચી લાવ્યો, હેડંબાની પાસે ॥૧૦॥ મુસ્તક છેદો મ્હા-
રી માતાનું શા સાર ભય પામો, તમારા બ્રાતને તમારી માતને, લેઈ
ગયો મુજ મામો ॥૧૧॥ એમ કહું પણ લીમ ન મારે, ગોટરગછ બાજ્યો
ધાઈ; હેડંબા તવ રડવા લાગી, પેટ ઉડ્યું પીતરાઈ ॥૧૨॥ છાની વાત
તો ફાટી ગઈ, હવે શી રીતે સાંધુ; અરેરે મ્હારું પેટજ કોહોયું, ત્યાં
કયાં પોટો બાંધુ ॥૧૩॥ પેટ ફુટ્યું તેનું કરમ ફુટ્યું; ગોટરગછ રીસ ધા-
રે, ઝાલ્યો માનો ચોટલો ને ગડદા પાટુ મારે ॥૧૪॥ શંખણી માતા દુ-
ખની દાતા, છેક છેકી ગઈ છાકે, સાસરીયાનું ભુડું કરીને, પીઅરી-
યાનું તાકે ॥૧૫॥ તેથી બીજી શંખણી કેઈ, જે નારી પીઅરવાસી; તે
તો નર્કની ભોગવનારી, સાતે જનમ નિરાસી ॥૧૬॥ જે પ્રેમદાને પી-
અર બહાણું, તેતો ઘર નવ માંડે; કાંતો તે રહે વાંજણી કે, કાંતો તે રાંડ
રાંડે ॥૧૭॥ પોતાના પતીને મરતાં લગી, તુંતો હા કેહેનારી; માટે ન મુ-
કું જીવતી હું, તુજને નાખું મારી ॥૧૮॥ એમ કહીને મારજ મારે, અ-
તીશે આકળો થયો, એટલે લીમે વછોડી નાખી એને આઘો લઈ ગયો
॥૧૯॥ ખુણે જઈ સમજાવ્યો એને, ઓરે મારા સુત; તારા મામાનું ઘર
જાણ્યા વણ, શું થયો આકળો સુત ॥૨૦॥ કયાં ઘર એનું કયાં ગામ એનું,
જાણ્યા વીના શું વળે; કયાં જઈએ ને કયાંથી લાવીએ, માતને બ્રાત
કયાં મળે ॥૨૧॥ ગોટરગછ કહે વાત સાચી, ભુલ થઈ બહુ મ્હારી; એના
પેટમાં પેસીને પાછો, વાત લેઉં છું વીચારી ॥૨૨॥ એમ કહીને આવ્યો
જરૂરે માને રોતી નેઈ રડીઓ; અરેરે મેં તુજને મારી, ખોળામાં આ-
ળોટી પડાઓ ॥૨૩॥ હેડંબા કહે તું નહિ દીકરો, હું નહી તારી માય;
ઉડીજ મારા ખોળામાંથી, હડશેલી મુકયો ત્યાંય ॥૨૪॥ તો પણ પાછો પડ્યો
ખોળામાં રોયો હૈયાફાટ; આ માતા હું ભુલ્યો ચુક્યો, દારણ વાળ્યો
દાટ ॥૨૫॥ એમ કહીને ધુશકા મુકે, હઠ્યું રહે નહી હાથ; એટલે મા-
તાને દયા આવી, દાખ્યો રૂદયા સાથ ॥ ૨૬ ॥ જે બેટા તેં મુજને મા-

રી, રાખવા તાતનો ટેક; મેં તને કહ્યું તે કહિ દીધું, બાપ બેટા થયા એક. ॥૨૭॥ એક થઈને જીવો લઈ આવો, ત્યારે તો જીવતાના સાચા; જો જઈને લઈ આવો નહિતો, બાપ બેટા બે કાચાં. ॥૨૮॥ ભીમ કહે ભુડી એમ શું બોલે, હું ને તું તઈઆર થઈએ; સાસરૂં મને જોવાનિ ઈચ્છા છોકરા સુદ્ધાં જઈએ ॥૨૯॥ ગોટારગછ કહે ચાલો માતા, મારે જીવુંથે મોસાળ; હેડંબા કહે તાત તારો, કરે મામાનો કાળ. ॥૩૦॥ ભીમ કહે મને સાળો બહાલો, તેનાથી કેમ વઢાય; ગોટારગછ કહે તોફાન કરે તો, મારે જોયા જેવું થાય. ॥૩૧॥ મ્હારા બાપની સાથે બાબુ, કલેશ બને જોયા જેવો; વળી મ્હારો મામો એમના કરતાં, નહી હોય હારે તેવો. ॥૩૨॥ હેડંબા કહે તારા પીતાને, કોઈ નથી જીતનારા; હીંચકા નાંખી મુને દેખાડયા, દહાડે ગગનના તારા. ॥૩૩॥ ગોટારગછ કહે મામને ભાણેજ, મળીને ચાલ્ય તે કરીએ; ભીમ કહે કહોતો સમ ખાવું, ઉઠો આપણે પરવરિએ. ॥૩૪॥ ગોટારગછ કહે ઉભીથા માતા, કહીને કરિ તઈયાર; ત્રઈણે હળીમળી નિકળ્યાં તે, માંખનીએ ગયાં સાર. ॥૩૫॥ બાર ગાઉનો પરવત ઉંચો, સુંવાળો માખણ જેવો; હેડંબા કહે આ પરવતપર, મા ભાઈનો સોધ લેવો. ॥૩૬॥ ભીમ કહે ક્યાં થઈને ચડવું, હેડંબા બોલી વાત; છલંગ મારિને ઉતરે ચઢે, બળવંત મ્હારો ભ્રાત. ॥૩૭॥ ચડવા ઉતરવાનો મારગ નથી, ઓરે મ્હારા નાથ; ભીમ કહે કે ઉપર ચઢવું તેતો તારે હાથ. ॥૩૮॥ તવ હેડંબાએ ચઢાવવાને, કરી માયાકળકુંચી; શીશ ધુણાવી પાશાણ પછાડયું, થઈ દ્વાદશ ગાઉ ઊંચી. ॥૩૯॥ પગ પાના લગી કેશ લાખા, જડા વાંસડા જેવા; દસ ગજ લાંબા દંત એના, પોહોળા પાવડા તેવા. ॥૪૦॥ દરવાજા જેવડું મુખ જેવું, નાસ્કોરાં ઘડનાળાં; શરીરનાં જે રૂવાડાં તે, જાણે જંગલનાં જળાં. ॥૪૧॥ પ્રક્ષના થડ સરખી આંગળીઓ, દસ થડ જેવા ખંભો; ભીમે જાણ્યું નોહ્ય હેડંબા, આ તો મ્હોટો હેડંબો. ॥૪૨॥ એવે ગોટારગછ કેશને વળગ્યો, ચઢી ગયો સુસોટ; પરવંત પર જઈને એ બેઠો, મ્હા બળીયો ચડી ચોટ. ॥૪૩॥ પંછી ભીમ પણ ચોટલે બાજ્યો, પરવત ઉપર ગયો; ગોટારગછે હેડંબાનો, ચોટલો બે કર સહો. ॥૪૪॥ બે ચાર આંટા હાથે નાંખ્યાં, પછી વધો પેર; જવો પીતાજી મ્હારા મામાને, મારી નાંખજે કેર. ॥૪૫॥ હેડંબા સાંભળીને અકળાઈ; ઉંચીને નીચી થાય; ગોટારગછે દેખાવી દીધિ, ઉભીરે શંખણી માય. ॥૪૬॥ ભીમ કહે બોલશે નહી બેટા, પાછળ પસ્તાઈ મરશું; રખે ન્હાની થઈ જશેતો, કેમ કરી ઉતરશું. ॥૪૭॥ ગ-

ટોરગછ કહે સુણો પીતાજી, ઉંચી નીચી છો થાય; એનાથી ચોટલોઝ-
હો ત્યાં લગી, નહાની નહિ થવાય. ॥૪૮॥ તે વાતની ચીંતા નવ કરશો,
અસુરના પ્રાણ હરજો; મારા મામાને મારીને મ્હારું, મોસાળ ઉજડ
કરજો. ॥ ૪૯ ॥ તમે ન જાઓ તો ચોટલો ઝાલો, હું જઈ મામાને મા-
રું ભીમ કહે હું જાણું છું બેટા, એતો નહિ કામ તારું ॥૫૦॥ એમ કહી
આલ્યો પ્રકોદર, વીચાર કરતો મન; એવે દેવીનું દેરું દીઠું, જઈ કર્યો
દરશન. ॥૫૧॥ ખડખડ દેવી હસી પડ્યાં, બોલ્યાં મુખ વચન; મેં તારા
ભાઈની ચોરી કરાવી, તને તેડાવ્યો તન ॥૫૨॥ તારો સાળો મને દુખ
દેધ, અમ્મર માગે આજ; અમ્મર આપું તો અધમ કરે, ત્રીલોકનું લેરા-
જ. ॥૫૩॥ એવો અસુર જાતિને તો, અમ્મર કેમ અપાય; ભીમ કહે
આપણું નવ જોઈએ, આરે મારી માય. ॥૫૪॥ દેવી કહે આપું નહીં તો
કેડો લેઈ કરે કેહેર; માટે તુજને તેડાવ્યો છે, પાપીને મારવા ઠેર. ॥૫૫॥
લાંબી વાતો પછી તું કરજે, પેલો કોટમાં જાને; જઈને જોલો આવજો તુ
મળી આવ તારી માને. ॥૫૬॥ એણું સાલણી ભીમ આલ્યો, કરતો દોટા
હડીઓ; વજ્રકોટ દેખીને કુદ્યો, ઉછળીને મહી પડીયો. ॥૫૭॥ ચાર ભાઈ
ખાજી પડ્યાને, કુન્તા કહેતું કયાંથી; ભીમ કહે ઓ માતા મારી, આવ્યો
જત્રામાંથી ॥૫૮॥ કુન્તાજી કહે બેળી જત્રા; નાશી જ તુતને; રાક્ષસ હમારૂં
ભક્ષજ કરે, તને થશે વીધન. ॥૫૯॥ બેટા તું હઈશ જીવતો; કરીશ ક્રીયા
હમારી; માટે હઈથી તું ઝટ જ નાશી, કરે પ્રભુ સાહ્ય તારી. ॥૬૦॥ ભીમ
કહે મા ધીરજ રાખો, કરું જીવાડવા પેર; ભક્તી કરી મને શક્તી અ-
પાવો; દુષ્ટને મારું ઠેર. ॥૬૧॥ એમ કહીને આલીચો, દેવીને દરબાર;
વલ્લભ કહે મહી પેશીને, બંધ કર્યો બે દ્વાર.

કેડવું ૮૩ રાગ રામગરીની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાણું, આદ્યપરવ મહીમાય. ॥૧॥ દેવીના દેરાનાં દ્વારજ દીધાં, સાં-
કળ ભોંગળ દેધ; પછી પુછવા લાગ્યો શક્તીને કહો તે કરું ખુસી લેઈ,
॥૨॥ દેવી કહે બેટા દઈતને મારો, એનાં કુકર્મ અધોર; ભીમ કહે ખાવા
મળતું નથી મા, નથી સરીરમાં જોર. ॥૩॥ સવારની મને ભુખ લાગી છે,
શક્તી કહે સ્થીર રહેજો; તને શોધી પાપી આવતો હશે, નઈવેદ માગી લે
જો ॥૪॥ ભીમ કહે હવે જુક્તી કરીશ મા, નીરવરતી વંત થયો, આનંદ
પામીને દેવીના દેરામાં, લાંબો થઈ સુધ રહ્યો. ॥૫॥ એવે હેડંબાસુર આ-

ઓયો, ઠેલ્યાં દેવિનાં દ્વાર; ઉઘેડો માણ હું આવ્યોછું, કહું બધાં સમા-
 ચાર ॥૨૬॥ જણે શબ્દે ભીમશેન બોલ્યો, ઉઘડશે નહીં દ્વાર; તુજ કાજ
 અમ્મર ભેગું કરું છું, એ મારા કુંવાર. ॥૭॥ હેડખાંસુર થયો રાજ, મા-
 જ પાછો વળીઓ; છત્રીસ લક્ષણાને બહુ સોધ્યો, કો સ્થળે નવ મળીયો.
 ॥૮॥ જણે શબ્દે વ્રકોદર બોલ્યો, એતો પડ્યો બહુ ભેદ; એના વતીનું
 માગું તેટલું, દે મુજને નૈવેદ ॥૯॥ અસુર કહે માગી લ્યો માણ, કાળ-
 જડું થાય ટાહાડું; ભીમ કહે બરોબર ધીનો સો મણનો લાવ્ય લાડુ.
 ॥૧૦॥ મીઠા મશાલા નાંખજે માંહી, સો બેડાં જળતણાં, બાકળામાં તો
 લાવજે તું પચીસ મણુજ ચણા ॥૧૧॥ અસુર કહે વારૂ માણ, રાજ
 થઈ ગયો ઘેર; પચીસ મણુ ચણાને લાડુ, કરાવ્યો ભલી પેર. ॥૧૨॥ વા-
 જતે ગાજતે નૈવેદ લઈને, આવ્યા દેવીને દેરે; એ માતાજી લાવ્યા સા-
 મગ્રી, દ્વાર ઉઘેડો આ ફેરે ॥૧૩॥ જણે શબ્દે ભીમસેન બોલ્યો, નથી ઉ-
 ઘેડ્યાનું કામ; બારથી આરતી પુજાં કરીને ધાબામાં જાઓ તમામ. ॥૧૪॥
 એ ધાબાપર ચઢીને સર્વે, અંબે અંબે ભાખે; ધાબામાં છે ગોખલો, તે,
 નૈવેદ એમાં નાંખે. ॥૧૫॥ પેહેલો લાડુ પછી ચણા, તે પછી રેડો પાણી;
 મણુ ચણા તમે રહેવા દેજે, અંબેના બાકળા જાણી ॥૧૬॥ તે મુઠીઓ ભરીને
 ઉછાળો, કેજે કોણ બળવીર; એટલે અમર લઈને આવું, રાખજે રૂદે ધીર.
 ॥૧૭॥ એવી આપી આગના તવ, દ્વારે કર્યું પુજન; આરતી ઉતારીને
 ચાલ્યા ધાબા ઉપર સહુજન. ॥૧૮॥ ઘંટ વગાડે ચીચીયા પાડે, માતાજી
 અમર દેજે; નૈવેદ ગોખમાં નાંખીએ તે, છત્રેશ્વરી મા લેજે. ॥૧૯॥ ભીમે
 જાણ્યું ભોમી પડશે, તો કચરાળા થાશે; હાથે લેઈ ખાતાં વાર લાગે,
 બહુ વેળા વહિ જશે ॥૨૦॥ એવું જાણી ઉભો થયો; પ્રાક્રમ સોધી કહા-
 ડ્યું; લંગોટું ઢીલું મોઢું ંહીલું, કરીને ગોખલે માંડ્યું. ॥૨૧॥ તવ અસુ-
 રે ટોપલા લીધા, અંબે અંબે ભાખે; ભોગ લેજે મા ભોગ લેજે મા, કહી
 કહી લાડુ નાંખે. ॥૨૨॥ તેવાજ એના મુખમાં પડે, ભીમને ભલા ભાવે;
 ગળામાં પડે તેવા ગળે, દાંત દેઈ નવ ચાવે. ॥૨૩॥ એમ જમ્યા સોમણ
 નો લાડુ, કાંઈ રહી નહીં મણા; પછી ટોપલે ટોપલા લેઈ, ગોખમાં નાખ્યા
 ચણા. ॥૨૪॥ તે ચોવિશ મણુ ખાઈ ગયો, નૈવેદ ભલેર જાણી; પછી અસુર
 લોકે રેડ્યું, પીધું સો બેડાં પાણી ॥૨૫॥ પછી જે મણુ ચણા રહેલા, તેની
 મુઠીયો વાળે; કોણ બળવીર, કોણ બળવીર કહી કહીને ઉછાળો ॥૨૬॥
 સુત સતિનો ખાઈ પી રહ્યો, દેવીને પડ્યો પાય; કહે હવે આજ્ઞા શી છે,
 આરે મહારી માય. ॥૨૭॥ દેવી કહે દીકરા યુધ કરી, મારો દુષ્ટનેઠેર, ભીમ

કહે યુધ કરતાં હારં, ત્યારે શી કરવી પેર ॥૨૮॥ દેવી કહે વઢતાં હારે
તો આવજે લૈ અનુકુળ; આવીને પાછો ઐ થજે શામો; આપીશ હું તર-
સુળ ॥૨૯॥ ભીમકહે વાર મંભાયા, જૈ ઉઘેડયાં દ્વાર; હું છું બળવીર
હું છું બળવિર, કહીને નિકળ્યો ખહાર. ॥૩૦॥ આવો ધાબામાંથી ઉતરો
હેઠા, લેવરાણું અમર ખાધા; હું છત્રી લક્ષણો નર આવ્યો; લાડુને ચણા
ખાધા ॥૩૧॥ જોઈને અસુર વિશ્વમય પામ્યા, આતે ખાનારો કેવો; અમ-
રવાળી કયાં ગઈદેવિ, આતો નીકળ્યો દેવો ॥૩૨॥ રાક્ષસ રાક્ષસણીયો
બહુ બીધાં, કાળજાં નથી કાઠાં; ધાબામાંથી પડતાં મુઝી, જીવ લૈ લૈને
નાઠાં. ॥૩૩॥ એકલો હેડંબાસુર રહ્યો, એતો અતી ક્રોધે ચડીયો; કમ્ભર
કશીને દંત ડશીને ધાબા ઉપરથી પડીયો. ॥૩૪॥ ભીમનાં સનમુખ એતો
ઉભો, ક્રીધી કરાડી કેવિ; કોણ છે તું કોણ છે તું, ભીમ કહે હું બનેવિ.
॥૩૫॥ અસુર કહે બોલ વીચારી, ખાધા તેં મહારા લાડુ, નથી માલ
હરામનોતે, જોને સુંસરા કહાડું. ॥૩૬॥ વળણા લાડુ કહાડુ સુંસરા, જોતું
મહારા હાથ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ભીમે ભજ્યો ભીમનાથ. ॥

કડવું ૮૪ રાગ ચૌપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; બંને યુધના
કર્યા મનસુખા, દંત પીસી સામાસામી ઉભા. ॥૧॥ શોભે બે જણ જુ-
ગલ જોડા, જણે ગડ લંકાના ટોડા; બેઉ બળીયા સુરાના સાથી, જેવા
દંદ્રિના ધરના હાથી. ॥૨॥ જણે પાતાળના કાળા નાગ, જેવા વગડાના કે-
શરી વાઘ; રાતા તાતા બે મદના ભરેલા, જણે હાંડ ચોમાસુ ચરેલા.
॥૩॥ ધાર્યું યુદ્ધ કરવું આરંભ, સામસામી ઠોકે બેઉ ખંભ, એક એકપર
ખુંનસ કરતા દાવ જોઈ જોઈ ડગલાં ભરતા. ॥૪॥ પછી મેઘની પેરે ગા-
જ્યા, દોટ મુઝી લથ્થાખથ્થી બાજ્યા; એક એકને મારે ધીક, કરકડે
પાંસળાં આવે હીક. ॥૫॥ નાંખે મોઢાની કારમી ચીસ, લગાડે ખભા શી-
શેશીશ; દયા દલમાં ન રાખે લેશ, એક એકના ઝાલે કેશ. ॥૬॥ કરે ગડદા
પાટુના ભડાકા, ભાગે હાડ તે થાય કડાકા; હેડંબાસુરની જે નારી, જુએ
મેહેલમાંથી બેઠી ખારી. ॥૭॥ બેઉને પરશેવા ઉતરે દીલે, ભીમ ગડદા
વજ્જર પાસે ઝીલે ભીમ મારે તેમાં નહિ ભુલ, પણ અસુરને મન અ-
ડ્યું ખુલ. ॥ ૮ ॥ બાજ્યા ખરાખર જેવા પાડા, પગે પડ્યા પરવતમાં
ખાડા; લડતા વડતા ને પડતા ધરણ, આંટી ધુંટીયો ફેરવે ચરણ. ॥૯॥

એવે પાપીણુ' પ્રાક્રમ ત્યાહ્યુ', ભીમના પગ વચ્ચે સીસ ધાહ્યુ'; ઉપાડી ફે-
 કી દેવા ખેલ કીધો, ભીમે કટી ગ્રહી ઉચકી લીધો ॥૬૦॥ ઉંઘો ઉચ-
 ક્યો આણી મ્હોટી ઘાંટી' પાપીએ ગળે નાંખી પગ આંટી, એટલે બેઉ
 જણા અડખડીયા, ગભરાયાને ધરણ પડીયા ॥૬૧॥ પડી ગડખડીને ઉ-
 ભા થાય, કોઈ પાછા પડી નવ જાય: એવે વઢતો બેઠો દુષ્ટ ધરણ, દાવ
 જોઈ ઝાલ્યા ભીમના ચરણ ॥૬૨॥ ઉચકી માથે ફેરવી નાંખ્યો હેઠો, હે-
 ડંબાસુર રૂઢીયા પર બેઠો; દુષ્ટ દયા દલમાં નવ ધારે, મ્હોમાં ધુળભરી-
 ગડદા મારે ॥૬૩॥ અલ્યા આ મોઢે ખાધા લાડુ; ચણા સહીત સુંસરા
 કાહાડુ; એમ કહી ગળે દીધો નખ, ભીમનાં ઉચાં ચડીયાં ચક્ષ ॥૬૪॥
 નસો તણાઈ દખાવ્યા ટોટા, મ્હોડે આવીયા ફેંણ ફીસોટા; એનો, જીવ
 રહ્યો નહી હાથ, તે તો જાણીયું દ્વારીકાં નાથ ॥૬૫॥ રામ દોહરાની
 ચાલતો ઢાળ. ॥ દીનાનાથે વાંત જાણી, વેણ શેઢેવનું નડશે; રખેને એ
 ભીમ મરે તો, મ્હારે મરણું પડશે ॥૬૬॥ એણું જાણી દયા આણી, પ્રભુ
 ન જાય ચુકી; પોતાના સામ્રથ તણી એક, કળા ભીમમાં મુકી ॥ ૬૭ ॥
 તવ ભીમસેનને જોર આવ્યું, મારો મારો ભાખ્યો, પગની આંટી દુષ્ટને
 દીધી, ગગન ઉછાળી નાંખ્યો ॥૬૮॥ પાપી ઉંચો ઉછળ્યો કે, ઊઠી ના-
 ઠો એમ; છત્રેશ્વરીને જોને નમ્યો; માતાજી કર કેમ ॥૬૯॥ દેવી કહે ડ-
 રતો નહી બેટા, લે મ્હારું ત્રીસુળ જ જોને માર્ય પાપીને રૂઢે, જશે સમુ-
 જી મુળ ॥૭૦॥ જોવામાં ઉંચેથી હેઠો, હેડંબાસુર પડીયો; ત્રીસુળ લે
 ભીમ નીકળ્યોએ, મેઘ નાદે ગડગડીયો ॥૭૧॥ પાપીએ દીઠો ત્રીસુળ સા-
 થ, અતી થયો ઉચાટ; જાણ્યું કે આ છત્રેશ્વરી દેવી, ઘડાવે મારોઘાટ;
 ॥૭૨॥ એમ જાણીને નાસી જવાનું, મન પાપીએ કીધું; એટલામાં ભી-
 મે દોટ મુકી છાતીમાં ભોકી દીધું ॥ ૭૩ ॥ ત્રીસુલ તરેહવાર ભોકાયું,
 પ્રાણજી ઉંચો ચડીયો; શુદ્ધિને શકતી ગઈ શરીરની ઢળીને હેઠો પડીયો
 ॥૭૪॥ તેવો ભીમે પગ પાપીનો, પગતળે દાખી રાખ્યો; ખીજે ઝાલ્યા
 હાથમાં ને; ઉભો ચીરી નાંખ્યો ॥ ૭૫ ॥ પછી પોતાની મટી ઉદાસી,
 જીવ નીરવરતીમાં પેઠો; હાથ હાથ જીભ્યા ખહાર નીકળે, સ્વાસખાવાને
 બેઠો ॥૭૬॥ એટલે હેડંબાસુરની નારી, ખારીથી ઉતરી ધરણ; જોજો
 જડા મ્હારા સ્વામીનું, તેંતો કર્યું છે મરણ ॥૭૭॥ પણ સો ખાંધવની
 બેન હું છું. તારી ગતી કર મારી; ઠહેરે ઠહેરે લેઉં તો ખરી, એમ કહીને
 નાઠી ॥૭૮॥ ભીમને તો સ્વાસ માતો નથી, છોને બોલી ગઈ નાર; એવે
 પરવત પરથી પડીને; નાઠો અસુર પરીવાર ॥૭૯॥ પછી ભીમને સ્વાને

સ વળીયો, ગયો દેવીની પાસ; દ્યોરે માતાજી ત્રીસુળ તમો, દુષ્ટનો
કીધો નાશ ॥૩॥ વલણુ ॥ નાશ કર્યો મા દુષ્ટનો, લઈ આવું માત બ્રાત
વ્યાસ વલ્લભ વાણીઃવદે, પ્રશન થઈ જગમાત.

કડવું ૮૫ રાગ સાંખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આઘપરવ મહિમાય ॥૧॥ માતને બ્રાત લેવાને ચાલ્યો,
મ્હા બળીયો ચડીચોટ; બળ કરીને ખંભ પછાડી, ચકચુર કીધોકોટા ॥૩॥
ચાર ભાઈને કુંતા માતા, પાંચને કહાડયા ખહાર; છયે ગયા દેવીના ડે-
રામાં, જઈ કર્યો નમસ્કાર ॥૩॥ એટલે બોલ્યા છત્રેશ્વરી, પોતે હસ્તે મુ-
ખ; ધન્ય છે તારા દીકરાને, ધન્ય કુંતા તુજ કુખ ॥૪॥ જણવો તો હ-
રીજન જણવો, કાં દાતા કયાંસુર; ત્રૈણે લક્ષણનો સુત તારો; આશીષ દે
મુજ ઉર ॥૫॥ તવ છયે જણ ચરણ લાગી; ત્યાંથી થયા વિદાય; પરવત
પરથી ઉતરવું છે, હેડંબા ભણી જાય ॥૬॥ જતાં ભીમે મન વિચાર્યું
સાથે છે માત બ્રાત; આટલા દહાડા છાની રાખી તે, ઉઘાડી પડશે વાત
॥૭॥ એમ ઘણો મનમાં સરમાયો, થોડો આગળ ચાલ્યો; ગટારગછને
ઉઘાડીને ચોટલો ભીમે ઝાલ્યો ॥૮॥ જ બેટા તારા કાકાને તારી દા-
દીને લાવ્ય તેડી; હેડંબા ઉભી ઉભી રહે મારું, પીયર નાખ્યું તોડી ॥૯॥
એવે ગટારગછ તેડવા ચાલ્યો, હરખ ઘણેરો ચડીયો કાકા કાકા ઓમ્રધ
માતા કહી જઈ ખહાજ પડીયો ॥૧૦॥ કુંતાજી કહે કોણ છે આ, શેદેવ
બોલ્યા વચન; શેદેવ કહે માતા તમારા, ભીમસેન તનનો તન ॥૧૧॥
કુંતાજી કહે કેવારે પરણ્યો, કેમ જીવે વેણ કહાડે, ઓ મા ગોળ ધાણ
વેંચવાનું, કહ્યું હતું તે દાડે ॥૧૨॥ કુંતાજી કહે બાર માસ થયા, કેમ
વધે ઘર સુત્ર; દ્વાદસ માસમાં આવડો મ્હોટો, કયાંથી હોયે પુત્ર ॥૧૩॥
શેદેવજી કહે સુત માયાવી, નાહાનો ને મ્હોટો થાય; ગટારગછ કહે સાચી
છે વારતા, ઓ મ્હારી વ્રધ માય ॥ ૧૪ ॥ એવી રીતે વાતો કરતાં, સ-
રવે આવ્યાં ચાલી; બે ભુજે ભીમે કેશ ગ્રહેલા, બેઠો છે નીચું ઘાલી
॥૧૫॥ ચારભાઈને પાંચમી માનું, વહુ જોવા મન મોહ્યું; હેડંબા ઊ-
ભી શરીર તેનું વાંકા વળીને જોયું ॥ ૧૬ ॥ અરજીન કહે ભીમવીરા
કોણ ઉભી આ નારી; ભીમ કહે શું જાણીને પુછે, છે એતો વહુ મ્હા-
રી ॥૧૬॥ શેદેવ કહે વાઘેણ કહીતી, તે આ વાઘેણ વનવાશી, કુંતા

કહે આ વહુકે વહુડો; કહી પડ્યાં સૌ હશી. ॥૧૭॥ કુન્તાજી કહે શાખાશ
બેટા, તુજ લાયક છે નારિ; ભીમ કહે હવે ઉતરો હેઠાં, મુકા મશકરી
મહારી. ॥૧૮॥ ડોશી કહે 'શી રીતે ઉતરવું', ગોટરગછ કેહેડ ખાંધે; આ-
વો માતા હું ઉતારું, કહીને લીધાં ખાંધે ॥૧૯॥ વાળને વલગી ઉતર્યો
હેઠો, હેડખાનો તન; નીચે મુકી પાછો ચઢીયો, ઉંચો ત્રણ જોજન. ॥૨૦॥
પછી ખાંધે લીધા ધરમને, બહુ જોરાવર કાઢાવ્યો; નીચે ઉતરી કુન્તા
પાસે; મુકીને ઉપર આવ્યો. ॥ ૨૧ ॥ સદેવ નિકુર અરજુન તે ઉતર્યો
પોતાને આપ; ભોમી ઉભા હેડખાને જુએ, ભય ભાસે ઓ ખાપ.
॥૨૨॥ ગોટરગછે ચોટલો ઝાલ્યો, ઉતરી પડો તાત; તવ ભીમ બળીયો
તર્ત ઉતર્યો, વરને જુએ માત બ્રાત. ॥૨૩॥ નીચું ઘાલી ભીમ બળીયો
બણે, કુન્તાતો વિસ્મય હોતી; હેડખા સામુને ભીમના સામું, વારમ-
ધાર એ જોતી. ॥૨૪॥ એવે ગોટરગછ હેડખાને, ગળે બાજી વદ્યો વા-
ણી; ઓ માતા કામ પુરણ થયું; હવે થઈ જ નહાની. ॥૨૫॥ તવ હેડખા
સુક્ષમ બની, મહા રૂપવંતી રાણી; રડતી કુન્તાને ચરણે લાગી, લજ્યા
જેઠની તાણી. ॥૨૬॥ કુન્તાજી કહે કેમ રડે છે, નેત્ર ભરે છે નીર; હેડખા
કહે ઉજડ થયું, પીયર મુઓ વીર ॥ ૨૮ ॥ તમારા પુત્રને પહેલું કહ્યું
તું, લાવો મા ભાઈ ઘેર; તો કહ્યું માન્યું નહીને મહાર, ઉજડકર્યું પીયર
॥૨૮॥ કુન્તાજી કહે થવા કાળે, થઈ ગયું વહુવાર, હવે મીથ્યાશોક ક-
રીને, કાળજી બાળે તહાર. ॥ ૨૯ ॥ હેડખા કહે કોણ દુજતી, પીયરનું
ભુડું ધારે; સલામાં રહીને ભાઈ મરાવ્યો, લાન્છન આવ્યું મહારે. ॥૩૦॥
જગતમાં શું મોહું બતાવું, ભીમ કહે સુણ ગોરી; તારો ભાઈ મુઓતો
ભલે કેમ કરી ચોરી. ॥૩૧॥ ગોટરગછ કહે ઠીક થયું, હવે તો ચાલો ઘેર;
હેડખા કહે એને માર્યામાં, થયું વધારે બેર. ॥૩૨॥ મોટે દીયર જેઠને
સાસુ, ચાલો મહારે મુકામ; મન ભમ્યુને ભીમ બોલ્યો, નહી આવે તુજ
કામા ॥૩૩॥ એછે હરીજન રહેશે વનમાં, રૂળરૂળાદિક ખાશે; સંસાર સુખમાં
એ નવ આવે, ગોવિંદ ગુણ ગાશે. ॥ ૩૪ ॥ હેડખા કહે બેર વધ્યું છે,
ફરીથી એરી થાશે; ભીમ કહે કોણ ચોરી જનાર, ચોરાશે તો સોધાસે ॥૩૫॥
એવા આંકા ભીમે વારયા, બોલ્યાં કુન્તા સતી; ઓ વહુ સાચી વારતા
છે, અમે તો આવતાં નથી ॥૩૬॥ મનમાં તો મહા માહુ લાગ્યું, જવા રહ્યાંતાં
ટોંપી; ભીમ સરોવરપર તેડી ગયો, ઝુંપડી ત્યાં ખાંધી આપી ॥૩૭॥ જલ
હું માતા રૂળ મોકલુ છું, ઉદરક્ષુધા તમારી; હું કદી નાવું ને દહીત આવશે,
ચીંતા ન કરશે. મહારી ॥૩૮॥ કુન્તાજી કહે જવો બેટા, આવજો પાલવે

ત્યારે; દયા કરી ફળ મોકલી દેજે; પેટ છે પાપી. અમારે. ॥૩૯॥ વારૂ વારૂ
કહીને ભીમ ચાલ્યો, ભય કુવામાં નાંખ્યો, હેડંબા વનમાં જઈ બેઠો,
એક અસુરને ભાખ્યો ॥૪૦॥ જો દયા મહારાં મા ભાઈને ત્યાં, જલુ' પડતું
તું મહારે; અહમિશ ફળની ઝાળી ભરીને; ત્યાં આપી આવવાં તારે ॥૪૧॥
એવી આગનાં કરીને રહ્યો, વાયુ તણો સંતાન; પ્રથમ પસ્તાયો હતો પણ
ભુલી ગયો બધું ભાન ॥૪૨॥ ખાય છે પીયે છે ખુશી રહે છે, ચીંતા
ધરે નહી રતી; દહિત સંગે ફળ મોકલે-છે. પોતે તો જતો નથી ॥ ૪૩ ॥
એવામાં જે નાઠેલી હતી; હેડંબાસુરની નારી, કળીરાપુર વિશે પરવરિ
રૂદન કરતી ભારી ॥૪૪॥ દરવાજે ચુડી કરમ કીધું, રડતી ચાલી ગામભાય,
સેવક લોકોએ બેહેન જાણી, હાથગ્રહી લઈ જાય ॥ ૪૫ ॥ તેડી લાંબ્યા
રાજ મહેલે નેત્ર વહે છે નીર; વીધવા દીડી બેનને તવ, આંબ્યા સોયેવીર
॥૪૬॥ ઓ મારી ભગની શો લાગ્યો અગ્નિ, રંડાપો લઈ આવી, હેડંબા
સુરની નારી કપીલા, બોલી અતી ક્રોધલાવી ॥૪૭॥ છત્રેશ્વરીએ અમ્મર
દેવા, પાંચ પુરૂષ મંગાવ્યા; તારા બનેવી હેડંબાવન જઈ, ચાર જણાને
લાંબ્યા ॥૪૮॥ તેનો પાંચમે ભાઈ હતો તે, છાનો આવી નય પેઠો; કો ન
જાણે એમ દેવિના દેરામાં, દેવિ થઈને બેઠો ॥૪૯॥ સોમણ લાડુ ચણા
ચોવિમણ; ખાઈને પીધું પાણી; નૈવેદ્ય માગ્યું તેણું દીધું; અમે તો દેવિ
જાણી ॥૫૦॥ એટલું ભક્ષ કરી જઈને, દારૂણ દૈવત દાખ્યો; તમારા
બનેવિના પગ ઝાલી, ઉભો ચીરી નાંખ્યો ॥૫૧॥ તે બેઈને હું નાશી
આવીશું. સમ શોગન મેં ખાધા વેહેરજ દ્યો તો વિરલા મહારા; નહી
તો મારે અન્ન ખાધા ॥૫૨॥ સોએ કળીરા સાંભળી ક્રોધ્યા, ક્રોધ થયો
ભરપુર; મોહોટો બંધવ બોલી ઉડ્યો, નામ કદંબાસુર ॥૫૩॥ ઓ મહારી
બેની અન્નજળ લેને, આજ રાત્રીએ જલું; બતાવે તેનું ઠેકાણું તો, ચોરી
કરી હાંઈ લાવું ॥૫૪॥ કપીલા કહે નણુંદ મહારી, એનું હેડંબાવન;
તેનાથી પશ્ચીમ દીશામાં છે એક જોજન ॥૫૫॥ સરોવર પર ઝુંપડી
વીશે, હશે એનાં માતને ભ્રાત; તમે લાવશો એટલે આવસે, સોધતોએ
પરભાત ॥૫૬॥ કદંબાસુર કહે ચોરે બેની, આજ રાત્રીએ જલું; કપીલા
કહે ઝુંપડી લાવો, ત્યાર પછી અન્ન ખાવું ॥ ૫૭ ॥ એમ કરતાં રજની
પડી, એવે ગઈ મધરાત; કદંબાસુર તૈયાર થયો, ભાતો લીધા હાથ
॥૫૮॥ વલણ ॥ ભુજ વિષે ભાતો ગ્રહ્યો, ચોરી કરવા જાય; વ્યાસ
વક્ત્રલ કહે કથા, સાંભળજે શ્રોતાય.

કડવું ૭૬ રાગ રમાણુ રેકતાની ચોપાઈ.

બોલ્યા બોલ્યા, વૈશંભપાયે વચનરે; સાંભળ સાંભળ, જનમેજે રા-
જનરે. ॥૧॥ ભાલો ઝાલ્યો ચાલ્યો કદંબાસુરરે; વાયુ વેગે વહે છે વન
ભરપુરરે. ॥૨॥ કપીલાયે જેવી નિશાની દીધીરે; તેવી રિતે, ઝુંપડી શોધી
લીધીરે. ॥૩॥ ઝુંપડી પાસે, બેઠો એ કરવા તપાસરે; કાંન માંડીને, ઓળ
ખ્યો ઉંઘતાંનો સ્વાસરે. ॥૪॥ ઝુંપડી છાતિ, શરશી રાખી જોર માંડ્યું
રે, પર્ણકુટીકા સહીત ભોમી ડગળું કહાડ્યુંરે. ॥૫॥ હાલે નહી કે ચા-
લે નહી એમ લીધીરે, ડાભી મુછને, વાળે તે ટાંગી દિધીરે. ॥૬॥ પછી
ગયો, વાયુને વેગે ઘેરરે; કબજે કીધી, કોટ વીશે ભલ્લી પેરરે. ॥ ૭ ॥
જૈને કહ્યું કપીલા પ્રત્યે વચનરે; લાગ્યો ઝુંપડી તવ ખાધું એણે અન-
રે. ॥૮॥ એવી રાત્રી, વિતીને બંહાણું બંહાયરે; કળ આપવાને, ઝોળી લ
ઈ દહિત જાયરે ॥ ૯ ॥ સરોવર આગ્યો, ઝુંપડીને સ્થળ દિહો ખાડરે;
જૈને ભીમને કહ્યું પાછી પડી ધાડરે. ॥૧૦॥ ભીમસેન બોલ્યો, સાંભળ
હેડંબા ગોરીરે; પાછી થઈ મ્હારાં માં ભાઈની ચોરીરે ॥૧૧॥ નારી બો-
લી, હવેતો ફરો અરાપરાંરે; આવેળા જઈલે આવો ત્યારેતો ખરાંરે ॥૧૨॥
ભીમ કહે તું ખતાવ્ય કોણ લેવાવાળારે; નારિ કહે, તમારા સાળાના
સાળારે. ॥૧૩॥ ઉત્તર દીશા, માંખણીયા પરવત પારરે; દસ ગૌ છોટે શો,
ભાઈ સુરા સરદારરે. ॥૧૪॥ મ્હારા રંક, ખંધુને માર્યો, કેરરે; મા ભે લા-
વો જઈને એવાને ઘેરરે ॥૧૫॥ એ સો ભાઈને શીવ તણું વરદાનરે;
અમ્મર કીધા, તેથી ઘણા ખળવાનરે ॥ ૧૬ ॥ વલણ વરદાન એમને
શીવનું તેથી છે ખળવાન; વ્યાસ વલ્લભ એમંઓચરે, પુછે સતિસંતાન.

કડવું ૭૭ રાગ ધવળ ધન્યાસરી.

બોલ્યા વૈશંભપાયે વચનજી, સાંભળ જનમેજે રાજનજી; ભીમ પુછ
વા લાગ્યો એમજી, શીવે અમ્મર કીધા, કેમજી. ॥૧॥ શીવજીએ કેમ
અમ્મર કીધા ન જોઈ અસુર જાત; હેડંબા કહે સુગો સ્વામી, કહુ માં-
ડીને વાત. ॥ ૧ ॥ એક જનેતાને શો પુત્રો, નહાના હતા જ્યારે; ગામ
ભાગોળે શીવનું ડેર, નીત્ય જતા ત્યાં ત્યારે. ॥ ૨ ॥ નંદીપર જઈને બે
સતાતા, નકાર નકાર ભાંખે; પાર્વતી ઉપર ને શીવ ઉપર, નીચી વસ્તુઓ
નાંખે. ॥ ૩ ॥ ઘણે દહાડે માહાદેવ બોલ્યા, કેમ નડો છો તમો; કખીર

કહે અમ્મર થાવા, આ કૃત્ય કરીયે અમો ॥ ૪ ॥ મહાદેવ કહે અસુર
તમે માટે અમ્મર નવ થાય, અમ્મર જેવું વરદાન આપુ, જે હોય તમ
ધૃષ્ટાય. ॥૫॥ કબીરં કહે વરદાન આપો, શંભુ કહે ચીત ધરો; ગામની
દશ ગાઉ ફરતા તમો, ક્રોના માર્યા નહી મરો. ॥ ૫ ॥ બ્રહ્મા વિષ્ણુ કે હું
મારું, પણ મરો નહી કોય; ભાગોળમાં આ વાવ્ય તમારી, તેમાંજ મૃત્યુ
હોય. ॥૭॥ તે વાવ્યમાં કોઈ નાખી દેતો, જય તમારા પ્રાણ; તે વીના તમે
અમ્મર જેવા, એમ વધા શીવ વાણ. ॥૮॥ ભીમ કહે ભલો ભેદ જાણ્યો,
શીવે રાખી મ્હોત જગો; એ વાવ્યમાં સોએને નાંખું, દાવ જેઠ દેઉ
દગો ॥૯॥ હેડંબા કહે પાય પડુંછું, મુઠ્ઠીદો મુમત વાત; આ ફેરા જશો
તો વીધન થાશે, નહી મળે માત બ્રાત. ૨૧૦ ॥ ભીમ કહે નહી મળે તો
મરશુ, મ્હારે જીવી શું કરવું; પણ રહુ નહી મા ભાઈ વીના; નીશ્વે કામ
આદરવું. ॥ ૧૧ ॥ પછી ભીમે મન વિચાર્યું, શીવ જોગેશ્વર ભુપ; તેથી
કબીરા જોગીને માને, ધરું જોગીનું રૂપ ॥ ૧૨ ॥ એમ વીચારી ઉભો થયો
હેડંબાનો નાથ; ગટોરગછ કહે પીતાજી, આવું તમારી સાથ. ॥ ૧૩ ॥
હેડંબા કહે નારે બેટા ન રહે મુજને સ્થાતા; ગટોરગછ કહે રહે છાની;
ઓરે શંખણી માતા. ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને એ ત્યાર થયો, બાપ બેટે બેલ
કીધા; જોગીનો વેશ ધારણ કરવા, અડખંગ બાંધી દીધા. ॥ ૧૫ ॥ લંગોટ
વાળ્યા કસકશીને; ભસ્મ શરીરે ચોળી; ચંદન ચોપડયું મોઢે ને માથે,
ખાંધે ભરાવી ઝોળી. ॥ ૧૬ ॥ ઝાલ્યા સોટા તુંબડા મ્હોટાં, બાપ બેટા
બેઉ જય, નીશાની બતાવી તે પરમાણે, ગયા ગામની માંય. ॥ ૧૭ ॥ ઢાંગ
લગાવે અલક જગાવે, ભાવની ભાક્ષા માગે, આપવા આવે તો નથી
લેતા સહુ લોક ચરણે લાગે ॥ ૧૮ ॥ ભીમને કામનું નથી, માટે લેવાનો
પ્રેમ ન વ્યાપે; અનાડી જગત ન લે તેને દે, લે તેને નવ આપે. ॥ ૧૯ ॥ લે
નહી તેમ વધારે માને, પરાણે જૈ જૈ આલે; પાકા પાખંડી થોડું ગ્રહે નહી
તો સામટું થર થાલે. ॥ ૨૦ ॥ થર થાલવા ભીમસેન આવ્યો છે, દરસણને
લોક જય, ચાલ્યા ચાલ્યા કબીરા કેરી, ગયા સભાની માંય ॥ ૨૧ ॥ સોયે
ભાઈ ઉદાશ બેઠા છે, આવ્યા જોગી પાવન, ઉઠી સરવે મેઢિ માન્ય
દિધું, ઉઠી આપ્યું આસન. ॥ ૨૨ ॥ પદમાસન વાળ્યું જોગીયે, નાશીકા
ગ્રહી હાથ; જાણ્યું કે જોગી શું કહેછે, જેઠ રહ્યો સહુ સાથ. ॥ ૨૩ ॥ થોડી
વારે નાશીકા મુકી બોલ્યો વ્રકોદરમુખ; સુનો બચ્યા સો બંધુકુ, હુઆ
અંતર દુખ. ॥ ૨૪ ॥ સાંભળીને એક કબીરો બોલ્યો, શું દુખ હશે મ્હા-
રાજ; ભીમ કહે સખ સુનો બચ્યા, સખ કહે દૌગા આજ. ॥ ૨૫ ॥ એમ

હીને નાક ઝાલ્યું, મુંક્યું ખીજવાર; ભેણ તુમારી વિધવા હુઈ, કષ્ટી
એજ અપાર ॥૨૬॥ તુમારા બનેવી ચોરી કરકે, પાંચ જીવોકું લાયા; છઠ્ઠા
જીવે છેતરપંડીસે, લડુ ચના ખુબ ખાયા ॥૨૭॥ ખાયા પીયા ઓર યુદ્ધ
મચાયા, તુમારા બનેવી મારા; કખીરા ઉઠી પગે લાગ્યા, આ કોઈ નેગી
સારા ॥૨૮॥ ભીમ કહે સખ બેઠો બચ્યા; સુનો દુસરી ખાત; હરામ-
ખોર ને માર ગયા હે, ઉનકે લાયે તુમ બ્રાત ॥૨૯॥ કખીરાકહે વાતજ
સાચી, આતો કૈલાસભુપ; ભીડ વેળા ભોળાનાથ આવ્યા, ધરી નેગીનું
૩૫ ॥ ૩૦ ॥ કખીરા કહે શંભુ ભાસો છો, સાચો જવાબ દીજે; ભીમ
કહે મુખસેં નહી કહેગા, આપસે ઓલખ લીજે, ॥ ૩૧ ॥ કખીરા કહે
કૈલાશપતી, એજ સ્વયંભુ નાથ; પછી સૌ કહે કષ્ટી કાપો, શત્રુ આવે
અમ હાથ ॥૩૨॥ ભીમ કહે ફીકર મત રખો, કહા તુમ કુલ દેવ્યાય; ક-
ખીરા કહે ગામ ભાગોળે, કુળદેવી વાવ્યમાંય ॥૩૩॥ નેગી કહે બાવડી
પર ચલો, દેખો દેખાવે રંગ; બાજતે ગાજતે છત્ર છાજતે, હમકુ લે ચ-
લો સંગ ॥ ૩૪ ॥ વાં જકે એક મંત્ર દેવે, ઉસકા કરો અભ્યાસ; સવા-
સો મંત્રકા જપ જપો જપ, શત્રુ આવેગા પાસ ॥ ૩૫ ॥ કખીરા કહે
ખોળવો મટયો, થૈ જઈએ તૈયાર; હરખ ભરાયો અતિધણોતે, વાજંત્ર
લાવ્યા અપાર ॥૩૬॥ જે જેને જેવી ઉલટ આવી, તેણું તેણું તે લાવ્યા;
વાવ્ય થકી તે સભા સુધી, મારગ સાફ કરાવ્યા ॥૩૭॥ અતરના છંદ-
કાવ કીધા, ઉઠો હવે મહારાજ; ખાપ બેટા બે ઉભા થયા; કરવા ધાર્યું
કાજ ॥૩૮॥ અડધી આંખ્યો મીચેલી રાખે, ગુરૂચેલા બે બંકા; છત્રીસ
વાજાં વાગીયાં ને દેવાયા હુંડભી ડંકા ॥૩૯॥ વલણા વાગ્યા ડંકા હુંડ-
ભી, ગરગડીયાં નીશાન; વ્યાસવલ્લભ મુખઓચરે, લો શ્રોતાજન ધ્યાન.

કડવું ૮૮ રાગ ધુમાસની ચાલ.

હુંડભી ગડગડેરે, ટેક બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે
રાજન; ત્યાંથીચાલ્યો કુંતીનો તન કે હુંડભી ॥૧॥ ગુરૂ ચેલો નેડે નેડે
ચાલે, લોક આડુંને અવળું ફાલે, નેગી મસ્તાનોમહી મહાલેકે, હુંડભી
॥૨॥ બે ધીરી ધીરી ચાલે સહુ ચાલ, ઉરોડેછે અખીલ ગુલાલ, વાગે ઢોલ
પીપુડીને તાલ, કે હુંડભી ॥ ૩ ॥ કોઈ ન કરે તોફાન ટંટા, રસ્તે થાય
અતરના છંદા, વાગે પખાજ કાંશીને ઘંટા, કે હુંડભી ॥૪॥ વાગે સુખ
વાણું જળત્રંગ, સરોદ સરણૈ મોરચંગ, ડફનગારા નરધાં મદંગ, કે હું-

ડંભી. ॥૫॥ કરી જોગીએ વશ દુષ્ટ સ્ત્રી, જેની દશે દિશા કરે દ્રષ્ટી કરેક-
ખીરા પુષ્પનીવૃષ્ટી, કે. કુંડુંભી ॥૬॥ સરવે જાણ્યું કે નહીં જોગી તોલે,
પંથ જતાં જતાં જશ બોલે; જોગી જડો ચાલતાં ડોલે, કે. કુંડુંભી ॥૭॥
જેણે મોડે ચંદન લીધું ચોળી, આખે અંગે ભભુત રગદોળી; ડાભી
ખાંધે લળી રહી ઝોળી, કે કુંડુંભી. ॥ ૮ ॥ શોભે સુદર, શરીરની છટા,
જોગીની પીતવરણી છે જટા, ઉડી ભસ્મગુલાલની ગટા; કે કુંડુંભી ॥૯॥
કખીરાયે જાણ્યા જોગી મોટા, શોભે સુંદીર ભુજમાં સોટા; બાપ બે-
ટાના વજ્ર લંગોટા, કે કુંડુંભી. ॥૧૦॥ જોગીનું ગોરું ગોરું છે ગાત્ર, ડા-
ભા ભુજમાં તુંખી પાત્ર, નીરખે છળી કખીરા માત્ર કે કુંડુંભી, ॥૧૧॥
જોગીની જય બોલતા ચાલે, કંઈક ચરણની રજ ઝાલે; લેધ લેધ માથે
ધુળ ધાલે, કે. કુંડુંભી ॥ ૧૨ ॥ કંઈક આળોટે ચરણ હેઠા, તીર્થ નિર-
ખળ જન રહી છેટા; ભીમકહે કયું ગટોરગછ બેટા, કે. કુંડુંભી. ॥૧૩॥
બેનાં ઉઘાડાં અંગને થાપા, કહેડે પડયા કંદોરાના કાપા ગટોરગછકહેશા
બાશ મારા બાપા, કે કુંડુંભી ॥૧૪॥ આવ્યા નગ્નની બારણે જ્યારે,
જેજેકાર ઘણો પોકારે, આવ્યા કુળદેવ્યા વાવ્ય કીનારે, કે. કુંડુંભી ॥૧૫॥
॥વળણા ॥ વાવ્ય કીનારે આવીયા, આનંદ ઓછવ હોય; વ્યાસ વહ્નભ
વાણી વહે, ત્યાં ઉભા સઉ કોય

કડવું ૮૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ પછી બોલ્યા સર્વ કખીરા, હવે
શી આગનાય; ભીમ કહે સો ભાઈ વીના; સૌને કરો વીદાય. ॥૨॥ તવક
ખીરાયે હુકમ કીધો, સર્વ જવો ગામમાય નથી રજ માહાનંતકેરી, કોઈ
ન રહેશે હાંય. ॥૩॥ એટલે સૌજનગામમાં ગયા, જોગી બોલ્યા તે વાર;
સોયે બંધુસાવધ રહેજે આઘાંમુકો હથીઆર. ॥ ૪ ॥ એટલે આયુધઆ
ઘાં મુકયાં, ભીમ કહે ત્યાર થાવો; આ વાવડીનાથાળા વીશે કીનારા ઉ
પર જવો. ॥૫॥ આયુષ એમનો આવી રહ્યો; સુજ્યા નહિ મનસુખા;
જોગીએ કહ્યું તે ઇશ્વરે કહ્યું જઈ કીનારે ઉભા ॥૬॥ ભીમકહેપચાસ પ
ચાસની, બે ઓળ્યો તમે થાવો ઉભા રહો હાથપગ જોડીને. છેક કીનારે
જવો. ॥૭॥ એટલેગયા છેક કીનારે, જોડયા હાથને ચરણ; બે ઓળેસહુ
ઊભા રહ્યા આવી પોહોંચ્યું મરણ. ॥૮॥ ભીમ કહે જુઓ જળના સા-

મુ' ડોકી રાખો નીચી; સીમનાથ સીમનાથ જપો જીભે નેત્રજ દેજે મી-
ચી ॥૯૯॥ કરાવે તે રીતે કરે સરવે, જેમ જોગી કહે તેમ, જેમત નામનો
એક કબીરો, તેને પડયો પેટ વહેમ ॥૧૦॥ જેમત કહે આંખો મીચીને
શું પડવું તે માંધ; એમ કહીને પાછો ખસ્યો ઉભા રહીશું હાંધ ॥૧૧॥
તવ જેમતને ડખકો દેવા, લાગ્યા સરવ કોય; જેમત કહે જોગી જાણોછો
કદાપી કપટી હોય ॥૧૨॥ વાટેલું એસડ મુડેલા જતી, તેની કોને પરી
ક્ષા, સાચો જુઠો કેમ જાણીયે, માગી ખાનારો સીક્ષા ॥૧૩॥ કબીરા કહે
આખરૂથી એ, ખીલે સંત મહારાજ; જેમત કહે લંગોટી વાળી; તેનેતેશી
લાજ ॥૧૪॥ લાજ હોયે તો કેમ મુકે સગાં સહોદર ન્યાત; લાજ વાળો
કેમ વ્યવહાર મુકે, કેમ મુકે માત તાત ॥૧૫॥ લાજવાળાને ભગવા નશો
ભે, ન નાંખે નારી છોડી; લાજવાળો કેમ વેશજ બદલે લાજમાં અનેરા
ખોંડી ॥૧૬॥ એની ક્યાં ન્યાતછે એની ક્યાં જતછે, ક્યાંછે એનો વહે-
વાર; કોનાથી છે સરમાવાનું એને ક્યાં એનું ધરખાર ॥૧૭॥ નીચ હશે
કે ઉંચ હશે એ, અજાણે માનીયે મહોટો; તેવાની શેવાથી પાપજ લાગે;
નીકળે નફો ખોટો ॥૧૮॥ સંશારી હોય ગમેતેવો; તેથી પાડીયે કામ, દગો
દધને નાસે તો પણ, ક્યાં લઈ જાય ધરગામ ॥૧૯॥ થોડે દહાડે પણ
હાથ આવે, મુડ્યાને ક્યાં જઈ ઝાલો; તમેતો ગરદન ઘલાવછો પણમને
ક્યાં ગરદન ઘાલો ॥૨૦॥ સર્વના મનને સાચું લાગ્યું, મહારાજ હ્યાં ઉભા
રહીશું; સીમ કહે શું પાંખડી જાણ્યો, ચાલો ચેલાજી જઈશું ॥૨૧॥ એમ
કહીને બેઉ ચાલ્યા, ચીંતા કબીરાને થાય; હીરો હાથ આવેલો જ શેવળી
જઈ પડ્યા પાય ॥૨૨॥ એરે મહારાજ પાછા વળો, કરો ગરીબોનું કામ;
અમારા મનમાં અવળું આવ્યું, માફ કરો તમામ ॥૨૩॥ સીમ કહે હમ
નહી આવેગા, નહી કરેગા કાજ; ગટોરગછ કહે કરના ચૈયે, ચલો ગુરૂ
મહારાજ ॥૨૪॥ પાછો સીમસેન વાળ્યે આવ્યો, ઉભા કર્યા હતા તેમ;
આંખો મીચી સીમનાથ ભજે પુંડળ ઉભો ભેમ ॥૨૫॥ સતી સુતે અ-
ગની આરાધ્યો, કાકાં આશીશ દેજે; આ એક માના શો આપુંછું; તેતું
માની લેજે ॥૨૬॥ જળમાં તું અગની થળમાં તું અગની, સઘળે ચેતન
તારું; એકમાના અણુધાર્યા મળીયા, વચન પળાયું મહારૂં ॥૨૭॥ એમ
કહીને ત્રકોદરે લાંબા કર્યા બે હાથ; વાયુ સુતે બળ કરીને, ભલી સી-
ડાવી ખાથ ॥૨૮॥ જેમત કબીરો ચેતી રહેલો, જાણ્યો જોગીને માડો;
બગલમાંથી વચકળીને, જીવ લેઈને નાડો ॥૨૯॥ એટલે સીમસેન ભ-
ડક્યો ઝાળે, ખીજને ઝાલી રાખ્યા, ઉંચા કરીને હીલોળીને, તરતવા-

વ્યમાં નાંખ્યા ॥૩૦॥ પડયો જળમાં એકજ પાનમાં, કંઈ પડી લાગ્યા ત
રવા;કેં જણા ઉપર ચડવા લાગ્યા, કેં લાગ્યા મહિ ફરવા ॥ ૩૧ ॥ ભીમે
જેયુ'કે છે જીવતા સૌ, પછી કેવીબુદ્ધ કીધી; કોટઃકીનારા વાવ્યના પાડી
વાવ્યજ પુરા દીધી. ॥૩૨॥ કેં તરતાતા કેંફરતાતા, તે સહુ બેઠા હેઠ, અદ
કચરાને આખા રહેલા, તે સહુ પોચ્યા ઠેઠ. ॥૩૩॥ એક કખીરો જીવતો
નાઠો, હસ્તીનાપુર ગયો દુરિયોધનને ત્યાં જઈને, મદ્દ થઈને રહ્યો. ॥૩૪॥
જે એ પોતાને નગ્રે રહીને, કાઢે પોતાનું રૂધિર, તો પાછા થાય જીવતાયે,
મુએલા નવાણુ વિર. ॥૩૫॥ પણ ભયનો માર્યો ગયો નાશી, ભીમે કયો
વિચાર; અગનિનો એક બાકી રહ્યો તે, મળી જશે કોઈ વાર. ॥ ૩૬ ॥
એમ ધારીને બાપનેબેટા, ગયાગામનિ માંય;રાજમહેલ પાસેઆવિયા છે,
કપીલા બેઠી ત્યાંય. ॥૩૭॥ કલેવરથી ભીમનેવરત્યો,કારમીનાંખી ચીસ;
કયાં ગયા ભાઈઓ શત્રુ આવ્યો છે, છેદો એનું શીશ. ॥ ૩૮ ॥ ગટોર-
ગછે દોટ મુકી, આવો મહાર મામી; કેશ ઝાલીને ભોમી પછાડી, તેતો
જમલોક પામી. ॥૩૯॥ બે બાપ બેટા નગ્રમાં ર્યા, ઉજડ કીધું ગામ;કેં-
કને માર્યા કેંક રહ્યા તે, નાશી ગયા તમામ. ॥૪૦॥ પછી જઈ વજ્રકોટ
પાડ્યો, કાઢ્યાં માતને બ્રાત; તે દોડે ઘેર તેડીને ગયો, ભાશી ભયાનક
વાત, ॥૪૧॥ વલણ ॥ ભય ભાશ્યો બહુ ભીમને, આવ્યો હેડંબા ઘેર;
ભીમ કહે જે કામની, લાવ્યોછું ભલી પેર.

કડવું ૯૦ રાગ સામેરીની છાયા.

વંશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમે જે રાય; વીસ્તારિ તુજને
સંભળાવું, આદ્યપરવ મહિમાય. ॥૧॥ હેડંબાઆખ્યાનનીકહી કથા, સાં-
ભળો શ્રોતાજન; કેંક કહે ભારતમાં નથી હેડંબાનું વન. ॥૨॥ કેંક કહે
કેછે ભારતમાં, એમ વઢે અજ્ઞાનિ; પાંચ પ્રકારની ભારત કથા, તેમાંથી
કેઈલેવી માની ॥ ૩ ॥ જુજવા જુજવા મત રૂશીના, તેનો ન આવેપાર;
તે બધુ જોવાનુ મુરખ જનને, હરિજનને શુભ સાર. ॥૪॥ આ આખ્યા-
નનો સાર એછે, શું કહું ભીમની શક્તી; જ્યાંને ત્યાં જય પામીયો તે,
સફળ પાનડવ ભક્તી. ॥૫॥ ભક્તીથી શક્તી બહુ પામ્યો નહિ સુરાત-
નમાં તુન્ય; દેવોને દુખ દેનારાને માર્યા, તે એક મહોટ પુન્ય. ॥ ૬ ॥ અધ-
રમીનો નાશ કરીને, ધર્મ કરે સ્થાપન; તેને અતી રૂળ પ્રાપ્ત થાયે, સુણ
જે શ્રોતાજન ॥૭॥ સરવે વારતા જાણવી સાચી ન જાણે તે કહે ખોટું;

લીસ્મ પરવમાં કહ્યું છે કે, શંકા ધર્યે પાપ મહોટું ॥૭૥॥ ભર્યો ઘડો છલ-
કાય નહિને, અધુરો છલકાય; ગુરૂથી શીખેલો ગુરૂનું કહેલું મહોટો થાવા
કહે નાય ॥૮૥॥ તેવાની વાણી પાપની જણિ. જણવો ગુરૂ દ્રોહી; ગુરૂ
દ્રોહીનું અસત્ય હોયે, સત્ય ન માનવું કોઈ ॥૭૥॥ ગુરૂ દ્રોહી કહે ગુરૂ
તણિ હું; નથી ભણ્યો વિદ્યાય; તો તો ગુરૂના જેવી વાણી, શું કરવા
મુંઠ ગાય ॥૧૦૥॥ માટે શ્રોતાજન સંદે ન ધરવો, સાંભળો ભક્ત ચરિત્ર;
હેડંબાને ઘેર આવ્યાં, કુન્તા ધર્મ પવીત્ર ॥૧૧૥॥ હેડંબાએ રસોઈ ઝીંધી
કરાવ્યું ભોજન; ચાર ભાઈને પાંચમી માયે, તે દન દીધું અન્ન ॥૧૨૥॥
પછી ભીમે એમ વિચાર્યું. મહારે માથે મોહોટા ધર્મ; વળી વ્રજ કુન્તા
માતા, સહુની રાખવી સર્મ ॥૧૩૥॥ હાંઈ રહ્યાથી સર્મ નહિરે, રાખવી
જેઘએ ખીક; તે કરતાં વિદાય થાવું, તે લાગે છે ઠીક ॥૧૪૥॥ એવું
જણી ભીમ બોલ્યો; સુણો જોષી વચન; આપણે હાંઈ પડ્યા રહેવું,
હજી કેટલા દન ॥૧૫૥॥ શેદેવજી કહે પુછોતો તો, સંદેહ સવળા ખો-
ધએ, હવે હાંઈ રહેવું નથી, સાંજે ઉપડવું જેઘએ ॥૧૬૥॥ ભીમ કહે
છે સાંભળો માતા, કુન્તાજી કહે જવું; હેડંબા કહે મુને ન ગમે, હું સંગા-
થે આવું ॥૧૭૥॥ ભીમ કહે સાથે નવ લેવું, તારાથી શો દન વળે; જ્યાં
જવું ત્યાં તારા જેવી, હજારો દાસી મળે ॥૧૮૥॥ ગોટારગછ કહે હું આવું
પિતા, ભીમ વંદો વચન; ઘેર જઈરાજ લેઘશું ત્યારે, તને તેડાવીશ
તન ॥૧૯૥॥ ગોટારગછ કહે વાર પીતાજી; હેડંબા બોલી એમ; સાસુજી
કોઈ હોય સુખી દુખી, તે હું જણું કેમ ॥૨૦૥॥ કુન્તાજી કહે ગભરાતી
નાહી; પુરણ પ્રેમજ વાપ્યા; પાંચજ છોડવા દાડમડીના, કુન્તાએ રોપી
આપ્યા ॥૩૧૥॥ ધરમ ભીમને ચરણન શેદેવ, પાંચમો નિકુળ નામ;
કહ્યું કે આ પાંચ પાન્ડવ જણજે, જે રહે આમને આમ ॥૨૨૥॥ તો
જણજે આવી સ્થિતીમાં, ખીલે છોડવો જેહ; તો જણજે આજ ઘણો
ખુશીમાં, ખીલેલા નામનો તેહ ॥૨૩૥॥ જે છોડવો કરમાય તેને; તું તો
જણજે દુઃખી; આવી સ્થિતિમાં આવા જણજે, ખીલે તો જણજે સુખી
॥૨૪૥॥ એટલે હેડંબા આનંદ પામી, સાસુનું પુજન ઝીંધું, ચરણ
ઘોઘને ચરણામ્રત એક; કુપ્યામાં ભરી લીધું ॥૨૫૥॥ એવામાં તો
સાંજ પડી; સર્વ થયા તૈયાર, ભીમે માને માથે બેસાડ્યાં, તેડી લીધા
ભાઈ ચાર ॥૨૬૥॥ બે જણ કેહેડે બે જણ ખાંધે, તેડી લીધા ચાર ભ્રાત;
હેડંબા ગોટારગછ પાયે લાગ્યાં, એવામાં પડી રાત ॥૨૭૥॥ પછી વ્રકોદર
ત્યાંથી ચાલ્યો, આડે પગડે જય, કૃષ્ણ પક્ષની રાત અધારી, રૂજની

હમ હમ થાય ॥૨૮॥ ન મળે મારગ ઝાડને ઝરડાં, ઘણી ઉગેલી ધાસ;
ખાડા ટેકરા પહાડને પરવત, ભયંકર ચોપાસ ॥૨૯॥ ખાવળીયા ખી-
હામણા; બોરડીનાં બહુ ઝાડ, એખરા ખાખરા સમડા પીલુડા, કાળીયા
સરસને તાડ ॥૩૦॥ સાદડ સાથ સીસવા સરગવા, સમડા ઢીંગોરી કાંટા-
ળાં; અઘડુસાને પીતપાંપડા, જંગલી ઝાડનાં જળાં ॥૨૧॥ ઉંડા કેતર
ધરતીની ધોધો, તળાવ નદિનાં નાળાં; વેહેળા ખોયો ભુઆ ભોમીમાં, તે
માં પડયાં વ્રક્ષ કાળાં ॥૩૨॥ રાફડા વીશે શાપ પુફોટે, અજગર ને નાગ
કાળા ॥ ચીતળા તણુછ આંધળી ચાકરણ, ભોરંગ કેડીયો વાળા ॥૩૩॥
શશલાં સીયાળ સુવર શાખર, શીકારાં શાવડી; ચંદનઘોયો પાટલાઘોયો
પુંકાળવાં ફાવડી ॥૩૪॥ વગડાઉ વણીયર વાઘને ચીત્તા, દીપડા રોજને
હરણાં, નારજરખ ભુંડ રીંછને ગેંડી, સોધે ભોમીપર તરણાં ॥૩૫॥ ધુ-
અડ વાગોલ આકાશ પક્ષી, આગીયા તારા તોલે, ચાંમાચીટીયાં ચીચી
ભાંખે, ચીખડી ચરરાટ બોલે ॥૩૬॥ નેત્રેનસુઝે રાત અંધારી; ભીમસેન
પંથે ચડે; અડફેટમાં ઝાડ તાડ આવે, મુળથી ઉખડી પડે ॥૩૭॥ કે-
તર ઉતરે ગીરી ચઢે છે, બળવંત વાયુ તન; હેડંબા વનથી ઉતરદીશા
ગયો સાઠ જોજન ॥૩૮॥ એવામાં પ્રાતસ્કાળ થયો, બોલતાં સાંભળ્યાં
સ્વાન; શેદેવજી કહે હાંઈ ઉભારો, આ ભીમ ભૈ બળવાન ॥૩૯॥ સ્વા-
ન ભસે તે નથ્ર આવ્યું, તેમાં પુરવો વાસ, આ ઠેકાણે સુખ પામીશું, સ-
મરવા અવીનાશ ॥૪૦॥ એટલે ભીમે સહુને ઊતાર્યા, કર્યું સરોવર સ્નાન
ઊઘડતે દરવાજે આલ્યાં, સતીને પાંચ સંતાન ॥૪૧॥ એકચકરા નગરી
માં ગયાં, અંતર ઊલટ આણી; એક બ્રાહ્મણી એટલે બેશી, કરે છે
દાતણ પાણી ॥૪૨॥ તેને જઘને કહું કુન્તાએ, બાઈ અમ કષ્ટ કાપો, જે
લેશો તે ભાડું આપીશું, રેહેવાનું ઘર આપો ॥૪૩॥ આ પાંચે માહારા
દીકરા છે, ઉદયોગ માટે આવ્યા; દયાળુ તે બ્રાહ્મણી છે, માન્ય દઈ
બોલાવ્યા ॥૪૪॥ આવોરે બાઈ હું તમ પેડે; હતી પાંચની માડી; હાલ
મારે એક દીકરો છે, ચાર મુવા દુખ પાડી ॥૪૫॥ પાંચ માટે પાંચધામ
બાંધ્યાતાં, તેમાં ખાલી પડ્યા ચાર; વશે આ એક ધામ વિશે, ભાડું
ન લેવું લગાર ॥૪૬॥ એમ કહી ઉઘેડી આપ્યું, જે બેઠાં માત બ્રાત
પછી કુન્તાએ પુત્રોના પ્રત્યે, કરિ ઉદયોગ વાત ॥ ૪૭ ॥ કહો બેટા શો
ઉદયમ કરસો, બોલ્યા ધરમ રાય; વીહુર કાકાની તમ કને વીંટી તે
લાવો મુજ માય ॥૪૮॥ કે ગ્રહસ્થને ઘેર મુઠી આવીને, નાણાં વ્યા-
જે લેએ, તેનું કાપડ લાવશું ને, વેચીને નફો ખઈએ ॥ ૪૯ ॥ તવ

કુંતાએ તવ વિંટી આપી, લૈ ચાલ્યા પાંચ વીર; ગ્રહસ્થને ઘેર જઈને
આપી, બોલ્યા ધરીને ધીર. ॥૪૯॥ સો રૂપૈયા એપર આપો, તે દૈશું
વ્યાજ સાથે; ગ્રહસ્થ કહે આ અમુલ્ય વીંટી, કયાંથી આવિ તમ હાથે.
॥૫૦॥ ભીમ કહે નથી દગા ચોરીની, આપીએ ઇશ્વર સાથે; એવાં ની-
રમળ વચન સુણી, ગ્રહસ્થ વીંટી તવ રાખે. ॥૫૧॥ સો રૂપૈયા ધીર્યા ગ્ર-
હસ્થે, પાંડવે શું કીધું; એંશી રૂપૈયાનું રેશમી કાપડ, વેચવા માટે લી-
ધું, ॥૫૨॥ પંદર રૂપૈયાનું અન લીધું, તેનિ ગાંસડીયો બાંધી; પાંચે
જણાને પેહેરવાને, પાંચની લીધી ખાદી. ॥૫૩॥ તેના તંગીયા કુરતાં ક-
રાવ્યાં, શીશનાં ફાળીયાં લીધાં; પછી પોતાને મુકામ ગયા, કાપડીના વેશ
કીધા ॥૫૪॥ કુંતાજીએ રસોઈ કીધી, જમાડ્યા પાંચ તન; પછે ધરમે કા-
પડ છોડ્યું, બહેપારનું થયું મન. ॥૫૫॥ અડધા અડધ કાપડ કરી, બે
ગાંસડીયો બાંધી, કાષ્ટતણા ત્યાં ગજ બનાવ્યા, તવ બોલ્યો ભીમ આંધી
॥૫૬॥ ઓ મમ વીરા ઓ મમ વીરા, મને પડ્યો છે બહેમ, કાપડના
બે ભાગ પાડી, બાંધી બે ગાંસડી કેમ. ॥૫૭॥ ધર્મ એક ગાંસડી લેઈ
હું ને અરજી ન જશું; સેદેવ નીકુળ એક લેશે, નીતીનો નફો ખાશું.
॥૫૮॥ ભીમે કહ્યું અમે શું કરશું, હું શું બેઠા ખાનારો; લાવો અમે
પણ બહેપાર કરશું, મુકો ભાગ અમારો. ॥૫૯॥ ધર્મ કહે અનિતી ન ક-
રશો, કહિ કાઢી આપ્યો ભાગ; પોત પોતાની બાંધી ગાંસડીયો પેહેરી
લીધો પોશાગ. ॥૬૦॥ વળણા પાંચે પોશાગ પેહેરીયા, લીધો કાપડી વેશ;
વ્યાસ વહ્નલ વાણી વહે, ઉઠ્યા સુત નરેશ.

કડવું ૯૧ રાગ સામેરી ઢાહરો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આઘપરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અરજીન ધર્મે ગાંસડી લીધી,
ચાલ્યા વેચવા કાજ; સેદેવ નીકુળ તે બે ચાલ્યા, મુખ કરે અવાજ.
॥૨॥ લ્યો કોઈ રેજલ્યો કોઈ કાપડ, મુખથકી પોકારે; ઉત્તર દક્ષણ ગયા
એતો, વ્રકોદર વિચારે. ॥૩॥ ભીક્ષુકપેઠે પોકાર કરવા, ફરવું ઘેર ઘેર; આ-
પણેતો એવું નવ કરવું, કરવી ભુદી પેર. ॥૪॥ એમ જાણી ગયો પુર્વ
દીશામાં, એક ચક્રા નગરિ માંચ; એવામાં એક મહોલ્લો દિઠો, ભીમસેન
ગયો ત્યાંચ. ॥૫॥ માંથાનું ફાળીયું પાથર્યું ભોમી; ઉપર રેજ ઢાલ્યા;
પછી ભીમે પોકાર કીધો, લોકોએ નજરે ભાળ્યા. ॥ ૬ ॥ આવોરે ભાઈ

રેળ આપુ, સોંધાને સસ્તા કીધા; ભુલે તેના ભોગ જાણે, મફત લુટાવી
 દીધા. ॥૭૭॥ લોક લાલચું લેઈ લેઈને, વ્રકોદરને પુછે; બોલજે કાપડી
 સાચે સાચું કીમત આની શું છે. ॥ ૮ ॥ ભીમ વિચારે ધરમરાયે,
 પાંચનો કહ્યો છેછેક; તે રેળનો ભીમ ખતાવે, કીમત રૂપીઓએક. ॥૯॥
 લોકોએ જાણ્યું લાભ ધણો છે, સર્વે રેળ લઈ લીધા; પોતપોતાને હીસાબે
 આવ્યા, તે રૂપીયા દેઈ દીધા. ॥૧૦॥ ભીમે ગણીને ગાંઠે બાંધ્યા, કહ્યું કે
 સંદેહ ખુઓ; ચોખું આપણું ચોખું લેણું, રેળ તપાશી જુઓ. ॥ ૧૧ ॥
 દુર દેશથી કાપડ લાવ્યો છું, નથી મહાર જોયેલું; ઉકેલીને તપાસો સરવે
 કાણું કંડયું કાઢેલું. ॥૧૨॥ તવસરવે લોક જોવા લાગ્યા, ઉકેલી પોળા કી
 ધા; એટલે ભીમે ઝડપ મારી, રેળ ઝૂંટાવી લીધા. ॥ ૧૩ ॥ બગલમાં મારી
 ને ચાલ્યો, પુઠે પડ્યા સો લોક; મારો મારો છે ધુતારો, પડી પોકાપોક.
 ॥૧૪॥ જોઈકાચો ઝાલી દોડ્યા, મારવા લોકનાં ટોળા; ભીમે પાછળ પુઠ
 ફેરવી, દેખાડ્યા મહોટા ટોળા. ॥ ૧૫ ॥ હડુડુ લેઈને લોકો નાઠા, ભીમ
 ગયો દરવાજે; એકાન્ત છે ત્યાં એટલો તે, ઉપર જે ખીરાજે. ॥ ૧૬ ॥
 રેળના નંગે નંગ મેળવ્યાં, પછીથી વિચાર કીધો; એક રૂપીયાને એક
 ગજ રેળે, વિખ્રને આપી દિધો. ॥૧૭॥ ગડીઓ ગોઠવી ગાંસડી બાંધી, મ
 નમાં આનંદ થયો; ઉશીકે મુકી સુત વાયુનો, નિરાંતે સુઈ રહ્યો. ॥૧૮॥
 એવેચાર ઘટીકા દન રહ્યો, ઘેર ગયા ચાર વિર; તે સમે વ્રકોદર ગયો,
 મહા બળીયો રણાધર. ॥૧૯॥ ગાંસડીઓ જઈ ખીંટીએ મુકી બેઠા પાંચે
 ભ્રાત, એટલે હિસાબ કરવા માંડ્યો, પાશે છે કુન્તામાત. ॥ ૨૦ ॥ તે વ્રધ
 બોલ્યા ગાંસડી દેખી, સુણો ધર્મ સુજાણ; એવીને એવી ગાંસડી ભીમની
 નથી થયું વેચાણ. ॥૨૧॥ એવામાં ધર્મે હિસાબ કીધો, પોતાનો તે વાર;
 મુડીએ મુડી બંધ બેસાડી, નફાના આના બાર. ॥ ૨૨ ॥ સેદેવ નિકુળ-
 ના નવ આના, પછી ભીમને પુછે; બોલો વીરા કેટલું વેચ્યું; નફો ત-
 મારે શું છે. ॥ ૨૩ ॥ ભીમ કહે કે રાતો રેળે, એક ગજનું શું થાય,
 ધર્મ કહે કે સવા રૂપેયો, ભીમે મુક્યો ત્યાંય. ॥ ૨૪ ॥ કુન્તાજી કહે
 ઓછું વેછાયું, શું નફો લાવ્યા સાર, ભીમ કહે લ્યો આ નફો લાવ્યો,
 મુક્યા રૂપેયા ચાર. ॥ ૨૫ ॥ ધરમરાજ વિશ્વમય પામ્યા, શી રીતે ચાર
 લાવ્યો; કહો ના કહો પણ દગો કરીને, કોકને ધુતી આવ્યો. ॥ ૨૬ ॥
 એમ જાણીને પુછવા લાગ્યા, તેં તો નફો ઠીક કીધો; પણ સાચું કહેજે કે
 ટલા જાણે, એક ગજ રેળે લીધો. ॥૨૭॥ ભીમ કહે કે દસવીસ જણિયે, જેમ
 કહ્યું તેમ કાપ્યો; મુગજી મુકવાને લેઈ ગયા, તસુ તસુ ફાડી આપ્યો. ॥૨૮॥

ધર્મ કહે તારા નફા પ્રમાણે, નાણું ન આપે કોય; શું માલ મળતો નથી
જગલેમાં, શું સરવે આંધળા હોયા૥૨૭૥ ભીમ કહેછે મ્હોટાખંધુ, મીઠી
બોલીએ વાણુ, ગ્રાહક રીજવવાને કરીએ, માલતણા વિખાણા૥૩૦૥ધર્મ
કહે અં નથી સંભવતું, વીખાણે ભોળવાય કોક;ભીમ કહે હું ગયો જે
સ્થળે, ત્યાંના ભોળીયા લોક ॥૩૧॥ ધર્મ કહે ક્રીએ સ્થળ ગયા; ખતાવ
કાલે જશું, કેવાછે ભોળીયા લોક ત્યાંના, તે જઘને તપાસુ ॥૩૩॥ ભી-
મ કહે કે પુર્વ દીશાએ, ફળીયું જમણે હાથ,ત્યાંજઈ કહેજે કાલેઆવ્યો
તો, તેના અમો ભ્રાત ॥૩૩॥ એટલે તમને આવકાર દેશે, સાચુ માનજે
ત્યારે; ધરમ કહે જરૂર જશું. હવે વાત સવારે ॥૩૪॥ એમ કહી રાત્રી
એ સુતા, એવે બહાણું વાય; જમી પરવારી લીધી ગાંશડીયો, બહેપાર
અરથે જય ॥૩૬॥ શેદેવ નીકુળ ઉતરદિશા, દક્ષીણદિશા ભેમ;ધર્મનેઅ-
રજીન પુરવમાં ગયા, ભીમે ખતાવ્યું તેમ ॥૩૬॥ જમણે હાથે મ્હેલો દી-
ઠો, તેમાં પેસવા જય, અરજીન કહે ધર્મ વીરા, એકદમ પેશો ન માંય
॥૧૭૥ એટલે ઉભા રહીને પોકાર્યા, લ્યો ભાઈ રેજ ભાવ્યા; લોક કહે
કાલે ધુતી ગયો તેના, જેવા ભાઈ આવ્યા ॥૩૮॥ લાંડીયા લોકોએ
લીધી લાકડીયો ક્રોધ ખતાવ્યા માડા; તેણું તોફાન જોધને ધરમ,અરજીન
ખંને નાડા ॥૩૯॥ ખીજે સ્થળ જઘને વેચ્યો, નીતી પુર્વક જેમ, દક્ષી-
ણ દિશાએ ભીમ ગયો, ક્રીધું એમને એમ ॥૪૦॥ લોકોને હુંટી ગયો
દરવાજે, ગજ રેજે વિપ્રને દીધો, આગલે દિવસે કર્યુંતું તેણું; ફરીનેઆ
રામ કીધો ॥૪૧॥ ચાર ઘટીકા દીવસ રહ્યો. ચાર ભાઈ ગયા ઘેર; ધરમ
રાયે કુન્તામાને; કહી બધી ભીમની પેર ॥૪૨॥ કુન્તાજી કહે કાબોલસો
નહી, આવવાદો એને હાથ; એટલામાં તો ભીમસેન ગાંસડીલૈનેઆવ્યો
ત્યાંય ॥૪૩॥ કુન્તાજી કહે શું નફો લાવ્યો;એરે મારા તન, ભીમેપુછ્યું
અરજીનજીને કેમછે બંધવ જન ॥૪૪॥ મેં કહ્યું ત્યાં ગયા હતા કે, ગયા
હતા સ્થળ ખીજે,અરજીન કહે કે નહોતા ગયા, ગયાતા સ્થળત્રીજે॥૪૫॥
ભીમ કહે કે ભવિશં તમારું, એમ કર્યો ઉચાર; કાલના જેટલો નફો લા-
વ્યો, ભુલ નથી લગારા૥૪૭॥એટલે ધરમ ઉકળી બોલ્યા, તુજને છે ધી-
ક્કાર, ગરીબોને ગરદન મારવા, માંડ્યો તેં બહેપાર ॥ ૪૭ ॥ તેં કહ્યુ તે
સ્થળે અમે ગયાતા, મ્હોત લેવાનું હતું માગી,અનેક લોકે લીધી લાકડી
યો, હાડકા નાખત ભાગી ॥૪૮॥ અધર્મનો તું પૈસો લાવ્યો, તે નફો નવ્ય
ખવાય; અસત્યનું જે અન્ય ખાઈએતો, અસત્ય બુદ્ધિ થાય ॥૪૯॥એમ
કહીને એના નફાના; આડ રૂપીયા લઈ લીધા; બ્રાહ્મણોને બોલાવિને,

દક્ષણમાં દેઈ દીધાં. ॥૫૧॥ પછી ભીમની ગાંસદી ફેંદી, વસ્ત્રો વેંચી લીધાં, કહ્યુંકે માતાજીના કામમાં રહેજે, ધર્મે એવાં વેણુ કીધાં. ॥૫૧॥ તે પછી નીત્યે ચારે બંધુ, વ્યાપાર માટે જાય; કુંતાજીનું કામકાજ કરે, થોડે દને શું થાય ॥૫૨॥ એ ગામ બારણે રાક્ષસ રહે છે, રાજાએ આપેલો ઠામ; આવેલો ત્યારે તોફાન કરેલું, બક રાક્ષસ છે નામ ॥૫૩॥ પેહેલઠ્ઠેલો જે વો ગામમાં આવ્યો; તેણે કર્યો કાળો કેર; મનુસનું ભક્ષ કરવા લાગ્યો, સો બશે માર્યા ઠેર. ॥૫૪॥ સંતાયો રાજા ભોંયરાવિશે, અરજ જાળીમાંથી કીધી કેમ મારી પ્રજાને હણોછો, કોણે આ બુધી દિધી ॥૫૫॥ બકરાક્ષસ કહે શર્વને ખાવું; નહી રહેવા દેઉ ઠામ; ખોરાક મહારી નીત્ય કર પુરી, તો રાખુ તારૂ ગામ ॥૫૬॥ રાજા કહે શું ખોરાક જોઈએ, બીજુ ન બોલશો આડું; રાક્ષસ કહે નીત્ય જમુ, સોમણ લોટનો લાડુ. ॥૫૭॥ પાંચ મણનો ખીચડો ખાવાનો, પીવા પચીસમણ દુધ; મધપાનના પાંચ માટલાં પીવા, તેણે રહેલેર શુધ. ॥૫૮॥ પાંચ અન્ન નીત્ય શાક ભાજીમાં એટલો કર વિવેક; જમ્યો પછી સોપારીને બદલે મનુશ જોઈએ એક. ॥૫૯॥ એટલું નીત્યાન ભક્ષ આપે, તો વસ્તી વસવા દેવું; રાજાએ કહ્યું કબુલ મહારે; જેવું તમે કહ્યું તેવું ॥૬૦॥ એમ કહીને બહાર આવ્યો, પાપીનો બાંધ્યો નેક; નગ્રની બારણે રહેવા માટે, બંગલો આપ્યો એક ॥૬૧॥ કહ્યા પ્રમાણે ખોરાક આપે, નીત્યનો જેજે ધારો; માણસ મરવા મોકલવાનો, ઘરોઘર બાંધ્યો વારો. ॥૬૨॥ પાંડવ વિપ્રને ઘેર રહ્યાછે, તે વિપ્રને પાંચ તન; તેમાંથી ચારનું ભક્ષ કરેલું, બકરાક્ષસ મુઠ જન ॥૬૩॥ એકજ દિકરો રહ્યોતો એને, આવ્યો તેને ત્યાં વારો, તે વેળા ઘરના રડવા લાગ્યાં, થઈ રહ્યો હાંકારો ॥૬૪॥ તે વેળા જળ ભરવા ગયોછે, વાયુતણે સંતાન, કુંતાજીઘરમાં ફેરવે માળા, તેમણે સાંભળ્યું કાન. ॥ ૬૫ ॥ માળા લઈને માતાજી ગયાં, બ્રહ્મણના ઘરમાંય, કેમરડો છો સકળ ઘરનાં, બ્રહ્મણિ બોલી ત્યાંય. ॥ ૬૬ ॥ એ બાઈ હું હતી તારા જેવી, પાંચજ પુત્રની માય; ચાર સુત માહરા દઈતે ખાધા, એક રહ્યો છે આંધ, ॥૬૭॥ આજ તેનોપણ આવ્યોછે વારો, મરવા જવાનો સાર; વાજણી થાગિછું છતે દિકરે, તેનોછે આહાકાર ॥૬૮॥ તવ કુંતાજીને દયા ઉપની, વિચાર્યો નહિ વિવેક કહ્યું તારો તન નબ્ય મોકલતી, મોકલીશ મારો એક. ॥૬૯॥ બ્રહ્મણી કહે કોઈ ન મોકલે, કરવા માંડ્યો વિલાપ, કુંતા કહે નવ મોકલું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૭૦॥ એટલે સરવે રહી ગયાં છાનાં, કુંતા બોલી ગયાં ઘેર; પછી આવ્યો વિચાર ઉરમાં, રડવા લાગ્યાં બહુ પેર. ॥ ૭૧ ॥ વળણ ॥ બહુ તરે રડવા લાગી

યાં, શું બોલી હું બોલ બ્યાસ વક્ત્રમ એમ ઓચરે, કુન્તા રડે અતોલા॥

કડવું દર રાગ સાળંગની છાયાનો.

વૈશમપાયે ઓણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, આધ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ કુન્તાજી બહુ રડવા લાગ્યા, શું બોલિ આવિ વચન; વધારાના શું વાડમાં નાંખીયે, મોકલું કીયોતન. ॥૨॥ એવામાં આવ્યા વસ્ત્ર વેચીને, ધરમ અરજીન સાર; શેદેવ નિકુળ તેપણ આવ્યા, કલેશ જોયો અપાર. ॥૩॥ એવામાં પ્રકોદર આવ્યો રડતાં દીડાં માત; પાસે બેસીને પુછવા લાગ્યો, કુન્તાના દુખની વાત. ॥૪॥ ઓરે માતાજીકેમ રડો છો; કેમ ભર્યા લોચન; કોણે તમને દુહ્યાં જનેતા; સત્ય વંદો વચન. ॥૫॥ જો કોઈએ ગાળ દીધિ હોયતો, જલ્યા તેનિ તાણી કાઢાડું જો કોઈએ હાથ ઉપાડ્યો હોય તો કાંડાં તેનાં વાઢાડું. ॥૬॥ કુન્તાજી કહે કોઈ નથી દુહ્યું, વાંકી કરણિ કાઢાવિ; બ્રાહ્મણ વતીનો એકદીકરો, મરવાનો કહી આવિ. ॥૭॥ બકરાક્ષનો વારો આવ્યો છે, વિપ્ર મરશે આપ; મેં કહ્યું મુજ સુત ના મોકલુંતો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥૮॥ ભીમ કહે ધન દયાળુ માતા, બોલિ આવ્યાં મુખવતી; ગમે તેને મોકલજો મા, મ્હારેતો જવું નથી. ॥૯॥ એમ કહિ જઈ ઓટલે સુતો, બોલ્યા ધર મરાય; તમારું વચનહું પાળવાનો, ઘો મુજને આજ્ઞાય. ॥૧૦॥ કુન્તા કહે કેમ મોકલું તુને, ઓ દિકરા સત્યવાદિ; રાજપાટ મ્હારે પડે સુતુ, કોણુ ભોગવે રાજગાદિ. ॥૧૧॥ અરજીન કહે હું જવું મરવા, ઓરે મ્હારી માત; કુન્તાજી કહે તારા વિના, કોને પુછું હાલિ વાત. ॥૧૨॥ શેદેવ કહે હું જવું મરવા, નથી જલ્યાનિ ત્રસ્ત; દોશી કહે જોશી તુજ વિના, કોને પુછીએ પ્રશ્ન. ॥૧૩॥ નિકુળજી કહે હું જવું મરવા, મનમ્હારું નવડરે; કુન્તાજી કહે તારા વિના વરણાગી કોણુ કરે. ॥૧૪॥ ઓટલે ભીમે ખારથી સુણિ, જણ્યું કેસંદેખોઈએ; બહાલો છું કે અળખામણો છું મ્હારે પુછવું જોઈએ. ॥૧૫॥ સહુ ભાઈઓનિ રીત પ્રમાણે, પુછી જોવું સરવથી; ના કહેશેતો ઠીકજ છે, હા કહેશેતો મરવું નથી. ॥૧૬॥ એમ ધારી પુછવા આવ્યો, માતા હું તતપર થાવું; આપો મુજને આગના તો, મરવાને માટે જવું. ॥૧૭॥ કુન્તાજી કહે કુંવર મ્હારા, બહુ દુખ વેડ્યું હોણુ; અગનિથી ને ચોરીયોથી તું વચુ ઉગારે કોણુ. ॥૧૮॥ ભીમે વિચાર્યું બહાલો હું છું. કહ્યું માતા ત્યાર થાવો; પાંચે બંધવ સંપીને રહીશું,

પડે મરવા જવો ॥૧૯॥ ધરમ કહે એ શું બોલ્યો, અમે તતખર થાશું;
 સુઈ રહે જઈ ઓટલે તું, ચારમાંથી કોઈ જશું. ॥૨૦॥ ભીમ કહે ફાવે
 તે જાને; મરવાનું મન ધારી; એવું કહીને ઓટલે ગયો, જઈ કરી
 પથારી. ॥૨૧॥ એવે શેદેવ છાનો બોલ્યો, માતા મને કહો જાને; ખીચ-
 ડોને ધી દુધ કહેલું, સોમણ લાડુ ખાજે. ॥૨૨॥ ખાધાનું નામ સાંભળી
 ને, જશે વાયુનો ખાળ; એની ચીંતા કાંઈ ન કરશે, નહીં થાયે વાંકો
 વાળ ॥૨૩॥ તવ કુંતાયે ઘાંટોકાહાડ્યો, ઓરે શેદેવ તન; તુજને આપુ આ-
 ગના તે, જ રાક્ષસ ભોવન ॥૨૪॥ ખાજે ખીચડો સોમણ લાડુ, પીજે પ-
 ચીસ મણુ દુધ; પછી બકરાક્ષસની સાથે, કરજે જખર જુધ. ॥૨૫॥ સે-
 દેવજી કહે વાર માતા, તે ભીમને કાન જાય; ભીમે જણ્યું ઘરને વિશે
 લાડુલાડુ શું થાય ॥૨૬॥ ક્યાંછે દુધને ક્યાંછે લાડુ, તે વારતા લેઉ જ-
 ણી; ખાવાનું નામ સાંભળ્યું એને, મોહોમાંભરાયું પાણી. ॥૨૭॥ ઉઠીને
 આવ્યો ઉલટ લાવ્યો; પુછવા માંડી વાત; કોને મરવા મોકલોછો, ઓરે
 મહારી માત. ॥૨૮॥ કુંતાજી કહે શેદેવ જશે, ખાશે લાડુને દુધ; પાંચ
 મણુનો ખીચડો ખાઈને, કરશે પાપી સંગ યુધ. ॥૨૯॥ ભીમ કહે એ
 માતા મહારી, ન ચાલે એની હામ; દિકરો જોશી ખોશો ટોશી, એ તો
 મહારૂં કામ. ॥ ૩૦ ॥ કુંતાજી કહે શેદેવ જશે, પેહેલું એને કહ્યું હાય;
 ભીમ કહે છે પક્ષ કરે તું, ઓરે મહારી માય ॥૩૧॥ બહાલા અળખામણી
 તું ધારે, બળી એ તારી ટેવ; ઉગારતી વેળા ભીમ બેઠો, ખાતી વેળા
 શેદેવ. ॥૩૨॥ ધરમ કહે વાતજ સાચી, મોકલો ભીમને માય; કુંતાજી
 કહે તું જાજે બેઠો, શેદેવજી કહે નાય. ॥૩૩॥ ભીમ કહે ઓરે જોશીડા,
 મુમત મેલ અપાર; મારા સામો પડવામાં તું નહી કાઢે કાંઈ સાર. ॥૩૪॥
 તવ શેદેવ કહે તું જાજે; આ પાડ તુજને ચડશે; તવ ભીમ કહે દિવસ
 મોટો, રાત્રી કેવારે પડશે. ॥૩૫॥ કુંતાજી કહે ધીરજ ધરો, ઓરે મારાતન;
 ઓટોઅવળો ભીમ ફરેછે, જોયા કરેછે દન. ॥૩૬॥ એવે સુરજ મેર બેઠો
 ભીમ વધો વચન; ઓરે માતા બોલાવી લાવો, મરનાર વિપ્રનો તન. ॥૩૭॥
 કુંતાજીએ વિપ્ર બોલાવ્યો, ભીમ વધો વચન; ચાલો માહારાજ
 મુને ખતાવો, રાક્ષસનું ભોવન. ॥૩૮॥ બ્રાહ્મણ કહે તમે તો ગાંડા, ના-
 શીને પાછા આવો; ભીમ કહે નહિ નાશી આવું, ચાલો મુને ખતાવો,
 ॥૩૯॥ એમ કહીને બેઠીજણુ ચાલ્યા, ભીમે પુછ્યો ધારો; મરનારનું નામ
 લખાવવું કે ની, આજ તમારો વારો. ॥ ૪૦ ॥ વીપ્ર કહે પેલે દરવાજે,
 લખાવવું પડે નામ; ભીમ કહે તમે લખાવીને, આવજો વડ વીસરામ.

॥૪૧॥ આ દરવાજેથી હું જવું, વડને થડે બેસીશ; દગો દલમાં જાણ-
શો નહી, શાક્ષી શ્રી જુગદીશ ॥૩૨॥ એમ કહી મોકલ્યો બ્રાહ્મણને લ-
ખાયછે જ્યાં નામ; ભીમ ખીજે દરવાજેથીગયો; જે બેઠોવડ ઠામ ॥૪૩॥
વિષ્ણે જઈને નામ લખાવ્યું, લખાતું હતું જ્યાંય, પછી ગયોવડનીપાસે
ભીમને દીઠો ત્યાંય ॥૪૪॥ આંધળાને જેમ આંખજ આવે; તેણું લાગ્યું
સારૂ; જાણ્યું કે જડો નથી જુડો, મર્ણુ ઉગાર્યું મારૂં ॥૪૫॥ પછી હળી
મળી બે આલ્યા, રાક્ષસને ભોવન; થોડે છોટેથી ભીમને ખતાવ્યું, જ-
વો સતીના તન ॥૪૬॥ રાક્ષસ ગયો હશે વન વીશે, દ્વાર ઉઘેડી જાને;
મહી ખારણા પુંડે બેસી રહેજે, મન સંતોશી થાજે ॥૪૭॥ પહોર રા-
ત્રીએ આવશે પાપી, તે લેજે તમે જાણી; એટલે બેસી માગશેતે, આપ
જે દાતણ પાણી ॥૪૮॥ દાતણ કરી ધામમાં આવે, પછી ખોરાકી
ખાશે તે પછી સહુથી છેલ્લો એ, આવશે તમારી પાશે ॥૪૯॥ પછી
તમારૂં ભક્ષ કરશે, કરવા દેજે વારૂ, ભીમ કહે હું કરીશ એનું, કાંતો
એ કરશે મહારૂ ॥૫૦॥ બ્રાહ્મણ કહે રાઢ ન કરશો, એની સરવને ખીક;
ભીમ કહે પધારો પાછા, તમે કહ્યું તે ઠીક ॥૫૧॥ એટલે બ્રાહ્મણ પાછો
વળીયો, બળીયો ગયો મહેલ માંય; દ્વાર ઉઘેડી ધામમાં પેઠો; વૈભોગ
જેયો ત્યાંય ॥૫૨॥ જમણે હાથે છે પાણીયારૂં ડાભે હાથ રસોડું; સનમુ-
ખ સ્થળ સુવાનું પાપીનું, ચીનૈખાનું નહી થોડું ॥૫૩॥ હાંડી તકતાગ-
લાસ ઘડીયાળ, ઝુમ્મરનો નહી પાર, તળાઈ ગોદડા અને ઉસીકાં, ઢો-
લીયો શોભાનો સાર. ॥૫૪॥ ભીમ જઈ તેનીમહી સુતો, વીચારતોબહુ
પેર; ધરમીને ઘેર ઘાડ ઘણેરી, કુશળ કસાઈ ઘેર ॥૫૫॥ અરે પ્રભુ અ-
મે તુજને ભજીયે, તેમ છતાં અતી દુઃખ આ અધમી રાક્ષસ, ને શુભ્યું
છે આવડું સુખ ॥૫૬॥ એમ કરતાં એવો વિચાર આવ્યો, અંતે ધરમે
જય; ચાર ઘડી સુખ પાપી જનને; છેવટ પાછો ક્ષય. ॥ ૫૭ ॥ આ-
ટલા દીવસ હત્યાઓ કીધી; પાપનો કુંલ ભરાવ્યો; એવાં પાપે પ્રભુ ઇ-
ચ્છાએ, હું આજ હાંધ આવ્યો. ॥૫૮॥ વળણ ॥ એમ કહી આળોટતો,
કુંતીનો કુંવાર, વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, ભીમે કયો વીચાર.

કડવું ૯૩ રાગ સાંખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આદ્ય પરવ મહિમાય. ॥૧॥ ભીમે મનમાં એમ વિચાર્યું, હ-

વેતો આવશે પાપી; તે માટે પરવારીને બેસુ; ખાવાને ક્ષુધા વ્યાપી. ॥૨॥
 એમ જાણી સુતેલો ઉઠ્યો, રસોડામા પેઠો; સોમણનો લાડુ ડરેલો ત્યા
 જઈ જમવા બેઠો. ॥૩॥ તેજના સોડે લાડુ વિશે, ભીમશેન શીવ શીવ
 ભાંખે; એક એક ભુજમાં વિસ વિસ લઈને; ડબોડખ મુખમાં નાંખે.
 ॥૪॥ સો મણનો લાડુ ખાઈ ગયો, ખીચડું ખાલી કીધું; છે પચીસ મણ
 દુધ કહેલું; ઉભા ઉંભા તે પીધું ॥૫॥ મધુપાનનાં પાંચ માટલાં તે, લાતે
 થી નાંખ્યાં ફેડી; ખાંધેલા પાંચ બોકડા તે, ભીમે મુક્યા છોડી ॥૬॥ તે
 પછી ત્રકોદરે વીચાર્યું, અસુર બહુ અકળાશે, ભુખ્યોને ભુખ્યો આવશે
 તે, આવીને સું ખાશે ॥૭॥ એવું જાણી કોટડું કુદી, ગયો મોહોલની
 બહાર; તળાવડાનો કાદવ કચરો, લાવ્યો અપરંમપાર ॥૮॥ તેના લાડુ
 વાળીને ઠાર્યા, ધુળનું ખીચડું કરીયું; દુધનું કઢાયું ખાલી હતું તે લધુ
 શંકા કરી ભરીયું ॥૯॥ પછી પલંગમાં જઈ સુતો, આજોટયો ઘડીવાર;
 પછી જાણ્યું આવશે પાપી, ઉઠ્યો સતી કુંવાર ॥૧૦॥ ઢોલીયાની એણે
 ઈસ કાઢી, રીસ કરી ફર્યો દોડી; હાંડી તકતા ગજાસ ઘડીયાળ, તમામ
 નાંખ્યાં ફેડી ॥૧૧॥ ચીનાઈખાનું ચકચુર કીધું, ચાતુર નર નવ ચુ-
 ક્યો, તળાઈ ગોદડાં ભેગાં કરીને; તેમાં અગ્ની મુક્યો ॥૧૨॥ પાપીના સુ-
 ખમાં હોળી ઉંડાડી, રાખોડી કીધી સાર, પછી ડાલાં દ્વાર દેઈને, સુતોતે
 ણીવાર ॥૧૩॥ બારણાને એક પગ દઈ રાખ્યો, જુકતી ભલેરી લાવ્યો,
 એવામાં બકરાક્ષસ બળીયો, વન વીશેથી આવ્યો ॥૧૪॥ દ્વાર તણી
 સાંકળ ખખડાવી, પછી કયો પોકાર; આરે સોપારીના કટકા, ઉધેડ હવે
 દ્વાર ॥૧૫॥ ઝીણે સખ્દે ભીમસેન બોલ્યો, ઉઘડાવવા મત મેલો, ઠાલી
 દ્વાર સપટાઈ ગયાં છે, જોર કરીને ડેલો ॥૧૬॥ એટલે ડેલ્યાં બકરાક્ષસે,
 ભીમનું નહી કામ કાચું; પગ લીધો દ્વાર ઉઘાડ્યાં પાપી પડ્યો ને કુ-
 ટાયું ડાયું ॥૧૭॥ ભીમ જઈને અળગો બેઠો; દુષ્ટે કહ્યું મને વાગ્યું, ભી-
 મે કહ્યું જરા જાળવતા નથી, મુજને માઠું લાગ્યું ॥૧૮॥ એવે અસુર
 આટલે બેઠો, બોલ્યો મુખથી વાણી; આરે સોપારીના કટકા, લાવ્યદા-
 તણ પાણી ॥૧૯॥ કોટડું કુદી ભીમ ગયો, મોહોલની બારણું આવ્યો;
 કાંટા ભરેલું ખાવળીઆનું, ત્રક્ષ ખેંચી લાવ્યો ॥૨૦॥ જળનો લોટોને
 ખાવળીઓ; મુકી દીધાં દૈત પાસ; પાછો પેશી ગયો મહોલ વીશે; મન-
 માં અતી ઉજ્જાસ ॥૨૧॥ અસુરે પાછળ હાથ નાખ્યો, કાંટા વાગ્યા
 અપાર, બકરાક્ષસ કહે કેલું દાતણ, લાવ્યો વણ વિચાર ॥૨૨॥ ભી-
 મ કહે તમે મહોટા માટે, તમારા લાયક લાવ્યો; રાક્ષશે જાણ્યું આજેકટકો,

ગાંડા જેવો કોઈ આવ્યો ॥૨૩॥ ડાળુ ભાગી દાતણ કીધું, ભુખે લાગ્યો
જીવ ભભવા; એકાએક ઉઠીને ચાલ્યો, દુધને લાડુ જમવા. ॥૨૪॥ મો-
હોલમાં બધે છે અંધારું, તે દુખે દારણ દુલ્યો, કલે કરે રાજની વલે,
દીવાબત્તી કેમ ભુલ્યો ॥૨૫॥ આવ્ય અલ્યા ખાવું હોય તો કડકા મ-
રતી વેળા લે લ્હાવો; ભીમ કહે મુને ભુખ નથી, તમે તમારે ખાવો,
॥૨૬॥ વળણ ॥ ખાવો તમે ખાવું નથી, મ્હારે તો લગાર; વ્યાસ
વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણો શ્રીતા સાર. ॥

કડવુ ૯૪ અહો રાયજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આઘ પરવ મહીમાય, અહો રાયજી સુણીયે. ॥ ૧ ॥ ચાલ્યો
રાક્ષસ રસોડામા, ખાવું ખાવું મુખ ભાંખે, લાડુ લઈ મુખમાં મુક્યાતવ
થુથુ કરી કાઢી નાંખે. ॥ આહો ॥ ૨ ॥ બીજે લાડુ લેઈ આવવા લાગ્યો
મુખમાં કાંકરા ભાગે; પાપીએ કહ્યું ઓરે કડકા, કાદવકચરો ભાગે. ॥ આ
હો ॥ ૩ ॥ ન્હોય આ લાડુ કેમ થએલું, ભીમ કહે વેમ જુઓ; મોઢુ તમા-
ર હશે એવું, પાણી લેઈને ધુઓ. ॥ આહો ॥ ૪ ॥ તવ પાપીએ મોઢું ધો-
યું, પાછો ખાવા જાય; કાદવનો તે કાદવ ભાગે, આતે શું કહેવાય. ॥
આહો ॥ ૫ ॥ ભીમ કહે રેહેવા દો લાડુ, સંદેહ મનના જુઓ; મોઢુતમારું
ચોળું થાશે, દુધ ઉતુ પી જુઓ. ॥ આહો ॥ ૬ ॥ તવ પાપી ગયો કઢાયા
પાસે, છે જરા ઉતું સાર; મોઢે માંડી પીવા વળગ્યો, લાગ્યું ખાર ખાર
॥ આહો ॥ ૭ ॥ પાપીએ કહ્યું પેશાબ આતો, લાગ્યું ખાર ખાર, ભીમે ક-
હ્યું કે ઓરે અધર્મી, તે પીધું મુતર મ્હારું. ॥ આહો ॥ ૮ ॥ પાપીએ જાણ્યું
ગાંડીયો છે તે, બોલે ગમે તેમ; માટલાં બોકડા કાંઈ ન દીઠું. ત્યારે પ-
ડ્યો ખરો વેમ. ॥ આહો ॥ ૯ ॥ આવ્ય અલ્યા શોપારીના કડકા, તુને ખા-
ઈ લેડી લ્હાવો; ભીમ કહે મને ભય ભાગે છે, તમે આ જુણે આવો. ॥
આહો ॥ ૧૦ ॥ એટલે પાપી તરતજ બોલ્યો, ખોળવા જુણે પેઠો; ભીમશે-
ન ત્યાંથી ઉઠીને ગયો, બીજે જુણે જઈ બેઠો. ॥ આહો ॥ ૧૧ ॥ રાક્ષસે જ-
ઈને ફાંફાં માર્યા, કયાં છે કટકા તુતો; ભીમે કહ્યું શું આંધળા છો; હાંઈ
બેશી રહ્યા હુતો ॥ આહો ॥ ૧૨ ॥ તવ દૈત દોડ્યો બીજે જુણે, ભીમ ત્રી-
જે જાય; ત્રીજે જુણે દુષ્ટ ગયો કે, ભીમ ગયો ચોથા માંય ॥ આહો ॥ ૧૩ ॥
એમ ઘડી સુધી અથડાયો, ભીમે ક્યો વિચાર; કયાં લગી રમત કર્યા ફ-

રીશું, ઉઠી થયો તૈયાર ॥ આહો ॥ ૧૪ ॥ ભીમસેન ઉઠયો રોશમાં રૂઠયો,
 આપ સુરાનો સાથી; ગયો સામે તવ બેઉ જણાની, ભચકાઈ છાતીએ
 છાતી ॥ આહો ॥ ૧૫ ॥ એવામાં એક એકના કરે ઝાલ્યા, દુષ્ટનો વિચાર
 કેવો; ભીમના ભુજના પંજેથી જાણ્યું, છે કોઈ મહારા જેવો ॥ આહો ॥
 ૧૬ ॥ એવામાં પ્રકોદર બોલ્યો, આરે હરામખોર, હરામનું ખાઈ હત્યા
 ન કરવી, ઇશ્વરનો તું ચોર ॥ આહો ॥ ૧૭ ॥ નીત્યની પાંછ અજયોમારે;
 મારે મનુશ એક, અરર તુજને દયા નહી દલમાં, છુંદી નાંખુ છેક.
 ॥ આહો ૧૮ ॥ લાડુ દુધને ખીચડો ખાતો, તોલ્યે ન રહ્યો નેક; આ મોઢાને
 સ્વાદ ઘણો કહી, માર્યો તમારો એક ॥ આહો ॥ ૧૯ ॥ જે મોઢે સાર તે
 મોઢે માડું, ખાવાનું મળીયું આજ; એમ કહેતામાં બેઉજણ કોપ્યા,
 થઈ ગઈ બાજ બાજ ॥ આહો ॥ ૨૦ ॥ બેઉ જણબાજ્યા મેઘ તુલ્ય ગા-
 જ્યા, પાડ્યા મુખ પોકાર; કોપે ચઢીયા કેવા વઢીયા, તેનો કર વિસ્તા-
 ર ॥ આહો ॥ ૨૧ ॥ વલણા વીસ્તાર સાથે વર્ણવું, અધરમથી લે સ્વાદ;
 વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, તેનો ઉતરે નાદ.

કડવું ૯૫ રાગ ચૌપાઈની છાયા.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન, બેઉ બળીયાતે
 બળથી બાજ્યા, વનના સીંહ પેરે ગાજ્યા ॥ ૧ ॥ કરે મુખથી પ્રોઢપોકા
 ર, ગડદા પાટુનો મારે માર; એક એકને મારે ધીક, કરકડે પાંસળાં આવે
 હીક ॥ ૨ ॥ કેશ ઝાલી ઝાલીને તાણે, એક એકને દાવમાં આણે, કરે મ્હે
 લમાં દોટ હટીયો, ધકાથી મ્હેલ ટૂટી પડીયો ॥ ૩ ॥ બેઉ જણ કરે પો-
 કારો, જગી 'ઉઠ્યું' ત્યાં નગનું લોક; સહુ દુનીયાં દુખે દુલી, રાજ
 કાંક ગયેલો ભુલી ॥ ૪ ॥ તેથી અસુર કોપ્યો અપાર, સૌને મારશે થતે
 સવાર; તેથી કે ભોંયરામાં પેડા, કેંક ટાંકમાં ઉતરી બેડા ॥ ૫ ॥ કેંક મા-
 જા ઉપર સંચરીઆ, કેંક કોઠીઓમાં ઉતરીઆ; એમ સર્વને પડીયો ત્રા-
 સ, પેલો વીપ્ર થયો ઉદાસ ॥ ૬ ॥ જાણ્યું ગાંડીઓ નાહો હશે, માટે મુ-
 જને વીધન થશે; એવા વીચાર વીપ્રને થાય, માળા લઈ બેઠાંકુન્તામા-
 ય ॥ ૭ ॥ ચાર ભાઈઓ કરતા ભકતી, મારા ભીમમાં આવળે શકતી;
 એવી રીતે ગામમાં થાય, પેલા બેઉ વઢે મેહલ માય ॥ ૮ ॥ લડતાં વડ-
 તાં બેડો ભીમ ધણું, દાવ જોઈ ઝાલ્યો દૈતનો ચર્ણ, ખેંચી ભોંમી પર
 આડો કીધો, એક પગ પર પગ ભીમે ટીધો ॥ ૯ ॥ ખીજે હાથમાં ઝાલી

રાખ્યો, પછી પહોળો કરી ચીરી નાંખ્યો; થયાં ચીતાળીયાં બે સાર, બે
ઠો શ્વાસ ખાવાને લગાર ॥૧૦॥ શ્વાસ ખાધને શો ખેલ કીધો, લાવી
દોરડાં બાંધી લીધો; હતો તેવોજ એને બનાવ્યો, પંછી વળીયો મહોટી
લાવ્યો ॥૧૧॥ તેતો વળીયો રાખી બેઉ સાથ, પછી મડદાનો ગ્રહો એક
હાથ, ચાલ્યો ઘસડતો સતી તન, આવ્યો દરવાજે એ રાજન ॥ ૧૨ ॥
॥ વલણ ॥ દરવાજે એ આવીયો, લાવ્યો 'મડદુ' સંગ; વ્યાસ વલ્લભ
મુખ ઓચરે; કીધો કેવો રંગ ॥

કડવું ૯૬ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું આધપરવ મહીમાય ॥૧॥ ભીમસેન મડદુ લાવ્યો દરવાજે,
કેવો કીધો મનુસુબો; દરવાજના કમાડ સરસો, કર્યો પાપીને ઉભો ॥૨॥
બગલમાં બે વળીયો ઘાલી, તેને ટેકા રાખી દીધા; પછી પાપીનાં નાશી
કાને, કાન ચીમોળી લીધા ॥૩॥ તેની વસ્ત્રમાં પોટલી બાંધી, કર્યું સરો-
વર સ્નાન; નાક કાન લેઈ કોટ કુટીને, ગયો વાયુનો સંતાન ॥ ૪ ॥
પોતાને વીશ્રામે આવ્યો, માને કર્યો પોકાર; તવ કુન્તાયે દોટ મુકીને, ત-
રત ઉઘાડ્યાં દ્વાર ॥૫॥ ભીમસેન જધને ઘરમાં બેઠો, કહ્યું કે માતાજી
વો; પાડોશમાંથી બ્રાહ્મણ કેરા, બાળકને બોલાવો ॥ ૬ ॥ તવ કુન્તાએ
જેને બોલાવ્યો, આવો જરા મુજ ઘેર, એમ કહીને બોલાવી આવ્યો, તે
આવ્યો ભયભેર ॥૭॥ તેવોજ દીકો વરકોદરને, વીપ્રને પડી ફાળ; અ-
રેરે તું નાશી આવ્યો, થાશે સરવનો કાળ ॥૮॥ ભીમ કહે શું કાળ ક-
રશે, મેં માર નાંખ્યો ઠેર; દરવાજે મડદુ ગોડવીને, જીવતો આવ્યો ઘેર
॥૯॥ બ્રાહ્મણ કહે કપાળ મહાર, દુષ્ટ ધણો મસ્તાન; ભીમ કહે સત્યમાને
નહીતો જીવો નાકને કાન ॥૧૦॥ તવ બ્રાહ્મણને સાચું લાગ્યું, દુષ્ટને
હણીયો હોણ; સાચુ કહો સોગન મહારા, કયાંના રહેવાશી કોણ ॥૧૧॥
ભીમ કહે કોઈને કહોતો, તમને દૈ સોગન; હસ્તીનાપુરના ક્ષત્રીજતી,
પાંડવ કુન્તિ તન ॥ ૧૨ ॥ બ્રાહ્મણ કહે તે વીનાતો, બીજની નહી
હામ; તેમાં તમે મુને ભાસોછો, ભીમ તમારૂં નામ ॥ ૧૩ ॥ ભીમ કહે
ખરૂં મહારાજ, હ્યો દુષ્ટના નાક કાન; દરવાજમાં મડદુ પડશે; ઉઘડતા
નીધાન ॥૧૪॥ એટલે ગામમાં ત્રાસ પડશે, જણશે મડદુ જ્યારે; રાજ
તપાસ કરશે તેનો, સોધશે તમને ત્યારે ॥ ૧૫ ॥ બોલવા મોકલે એટલે

જાને આ નાકને કાન લેઈ, કેહેજે કે મેં માર્યો એને, નાક કાન દેજે દેઈ
 ॥૧૬॥ કદી તમારૂં પારખું જોવા, રાજ કહેશે આવો; તમે માર્યો તો એ
 રાક્ષસને, આગળ ખેંચી લાવો ॥૧૭॥ તવ તમે કેહેજે ઓરે રાજ, સાં-
 ભળો મહારી વાત; આ રાક્ષસે મારી નાંખ્યા, મહારા સગા ચાર બ્રાત.
 ॥૧૮॥ માટે મેં કરી રૂશીની શેવા, માગી લીધું વરદાન; તે રૂશીયે કેવું
 વરદાન આપ્યું, સાંભળી લ્યો રાજન. ॥૧૯॥ હોય મહારો વારો જોવારે,
 તે વારે મરવા જવું, પાપીને દેખી પાપી કરતાં દસ ઘણો બળીયો થાવું
 ॥૨૦॥ તે બળ રહે સવા પ્હોર સુધી, એવું વરદાન દીધું, તે સવા પ્હો-
 રમાં પાપીને માર્યો, દરવાજે આ કામ કીધું. ॥૨૧॥ હવે મારામાં કાંઈ
 બળ નથી, ઓરે નગરના રાય; સાચું માનોતો સરપાવ આપો, નહીતો ત-
 મ ઇછાય. ॥૨૨॥ એવું કરસો એટલે તો, તમપર થાશે ભાવ; સપુત હ-
 શે તો મન મુકી, તમને દેશે સરપાવ. ॥૨૩॥ એવું બ્રાહ્મણને કહીને મા-
 તાને કહી વાત; આપણે હઠથી ચાલ્યા જવું, રેહેવું નહીં પરભાત ॥૨૪॥
 રહીશું તોતો જાહેર થાશું, સત્યછે મહારૂં કેહેવું, બ્રાહ્મણ કહે ચાલ્યો કરો
 હું તો જવા નહીં દેવું. ॥૨૫॥ ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ આવ્યા, છો દેવાધી
 દેવા; સાંભાળ નથી લીધી તમારી, નથી કરી કાંઈ શેવા. ॥૨૬॥ ભીમ ક-
 હે કે ઓરે મહારાજ, એશું બોલ્યા વચન; બ્રાહ્મણ પાસે સેવા કરાવે, તે
 તેથી કીયો દુષ્ટ જન. ॥૨૭॥ ગમે તેટલું દાન આપે, કરાવે શેવાય, તે
 પ્રાણીનું ધ્યાનને દાન તે, સઘળું ધોવાઈ જાય. ॥૨૮॥ ધરમ ધોવાયે પુન્ય
 બોવાયે, પાતક ચઢે શીશ; સફળ સુકીત અફળ થાયે, કાપે શ્રીજગદી-
 શ. ॥૨૯॥ અન્ય સ્થળે પણ બ્રાહ્મણને તો, જરા ન દેવું કામ; તીરથ જ-
 ત્રાયે કામજ દેતો, બાંધે પાપ તમામ. ॥૩૦॥ તે પાપ કદી કાળે ન છોટે
 સાંભળજે મહારાજ; અમારા ઉપર કૃપા રાખો, અમે તો જશું આજ.
 ॥૩૧॥ એમ કહીને કીધી ત્યારી, કટી કશીને બાંધે; ગાંસડીઓ લીધી કા-
 પડની, બે ભાઈ બેસાડ્યા બાંધે. ॥૩૨॥ બે ભાઈને કેહેડે બેસાડ્યા કુ-
 ન્તા માને માથે; વ્રતીકાનો કુંભ લીધો, વીખને નમ્યો બે હાથે ॥૩૩॥
 પછી પોતે ત્યાંથી ચાલ્યો કરતો દોટા હડીયો; પાંચેને ઉચકી કોટ કુદી,
 નગ્રની બારણે પડીયો. ॥૩૪॥ ચાલ્યો રાત્રીએ રાન્ય વીશે, સુત સતી
 નો સભાગી, એવે સમે કુન્તાજીને, ઘણીક તરશા લાગી. ॥૩૫॥ કુન્તાજી
 કહે ભીમસેન બેટા, બેશી ગયા મુજ ઘાંટા; જળ વિના મારો જીવ જશે
 કંઠ પડ્યા છે કાંટા ॥૩૬॥ ભીમ કહે ચાલવું નથી પડ્યું, તોએ તરશા
 ભલી લાગી; એમ કહીને નીચે ઉતર્યો, બોલ્યા ધર્મ સોહાગી. ॥૩૭॥ એ

લીમ વીરા જવો જઈને; જળ લાવો ગમે ત્યાંથી; લીમ કહે આ અજ
 છુ વગડો, જળ લે આવું ક્યાંથી. ॥૩૮॥ એવે કુન્તા ધરણી ઢળ્યાં તવ
 લીમે કુંલ ઝાલ્યો; માતાને માટેજળ લેવા, વાયુનો નંદન ચાલ્યો ॥૩૯॥
 હિંચે ટેકરે ચઢીને ઉભો, પશુ પક્ષી બોલે કોય; કાન માંડીને સાંભળે છે,
 તેવે સ્થળે જળ હોય. ॥૪૦॥ એવે પક્ષીના શબ્દ સુણ્યા, ચાલ્યો તે
 દીશાય; જતાં જતાં આઘો ગયો, દીઠું સરોવર ત્યાંય. ॥ ૪૧ ॥ પંચક
 સરોવર નામ એનું, તેમાં છે ગાંધર્વ સાર; શસ્ત્ર અપછરા લેને રમે છે
 જળક્રીડા ગુમાર. ॥ ૪૨ ॥ તે સરોવરમાં લીમે જઈને, કુંલ બોલ્યો
 જળમાંય; એટલે ઘડાના સ્વભાવે કરી, ભગ ભગ શબ્દજ થાય. ॥૪૩॥
 તે ગાંધર્વે કાને સુણ્યો, વીચાર્યું મનમાંય; કોઈ સ્વર્ગનો દેવ માહારી,
 જુવે છે ચરચાય. ॥૪૪॥ એમ જાણી એ જહાર નીકળ્યો, ક્રીધો ધનુશ
 ટંકાર; ત્રીલોકમાં તેનો શબ્દ ગંચો, ધ્રુજ ધરણ અપાર. ॥ ૪૫ ॥ લીમે
 જાણ્યું રખવાળ કોઈ, ભય ભાસ્યો મન માઠો; ભરેલો ઘડો ક્રીનારે
 મુકી, જીવ લેઈનેનાઠો ॥૪૬॥ માતને બ્રાતની પાસે આવ્યો, બોલ્યા ધર
 મરાય; કેમ તું આવ્યો નાઠો નાઠો, કુંલજ મુક્યો ક્યાંય. ॥૪૭॥ લીમ કહે
 ટંકાર થયો તે, સાંભળ્યો હશે કાન; સરોવરનો રખવાળ હતો, કાઢતમારો
 પ્રાણ. ॥૪૮॥ માટે ઘડો મુકીને આવ્યો, સરોવરને કીનાર; ભરેલો ઘડો
 ઉચકી નાસું, દોડતાં લાગે વાર ॥૪૯॥ માટે ત્યાં મુકીને આવ્યો છું, તે
 તો હું નહીં લાવું; અર્જુન કહે દેખાડ મુને, હું તુજ સાથે આવું. ॥૫૦॥
 લીમ કહે શું મુજથી બળીયો, તે તું ધરે છે હામ; તે કરતા જ ઉત્તર
 દીશા; શું છે મહાર્ કામ. ॥ ૫૧ ॥ અર્જુન કહે દેખાડવાને, ચાલ મારી
 પુઠે; લીમશેન કહે આગળ થાવો; એમ કહી બેઉ ઉઠે. ॥ ૫૨ ॥ ચાલીને
 સરોવર ગયા, લીમ વધો વચન; જ કુંલ રહ્યો ક્રીનારા વિશે, બતાવ્યો
 વાયુને તન. ॥૫૩॥ બતાવીને વ્રક્ષની પુઠે, સંતાઈ ઉભો સાર; અરજુને
 જઈ ઘડો લીધો; ક્રીધો મન વિચાર. ॥૫૪॥ કોણ છે રખવાળ સરોવર-
 નો, કોને ન પીવા દેં પાણી; જોઈ એની ચરચા હુંતો, એવી ઉલટ
 આણી ॥૫૫॥ ભરેલો ઘડો જળમાં ઢાળ્યો, ઢોળીને પાછો ભરીયો; બે ચાર
 ક્રીધા ખુંખારાને, કોગળો જળનો કરીયો ॥ ૫૬ ॥ એટલે ગાંધર્વે સાંભ-
 લ્યું કાને, નીકળ્યા જળની જહાર; બાણજ લીધું ભાથામાંથી ધનુશ
 છે તૈયાર. ॥૫૭॥ જળ હાલવાથી અરજુને જાણ્યું, નીકળીયું કોઈ જહાર
 રખેતે બાણ મારશે તો, વાગતાં નહિ થાય વાર. ॥ ૫૮ ॥ અંધારે કાંઈ
 દેખાય નહીં, વાગી બેસે બાણ; હવે હું શી રીતે કરું, જશે મહારો

પ્રાણુ॥૫૯॥ એણું જાણી મંત્ર વાયુનો ભણીયો ચડી ચોટ, શરીરના
રક્ષણને સાર; ક્રીધો પવનનો કોટ. ॥૬૦॥ એવામાં અંગારક ગાંધર્વે, બા-
ણ ફેંક્યું ત્યાંય; અરજુનનિ પાસે બાણ આવ્યું, ઝાલી લીધું કર માંય.
॥૬૧॥ પછી અરજને વિચાર ક્રીધો, છે કોઈ અધમ જાત; આ પ્રમાણે
મારી નાંખે, કરે જીવની ઘાત. ॥૬૨॥ માટે એને શીક્ષાદેવી, એવી ધરી
મન હુંશ;હું બાણ શી રીતે માર એને, પાસે નથી ધનુશ, ॥૬૩॥ પણ
વીધાવંતને વાર શાની, રણ લડનારો રણીયો, એ બાણ ઉપર મંત્ર
વાયુનો, બીજે નાગ પાસ ભણીયો. ॥ ૬૪ ॥ પછી બળમાં બાણ ફેંક્યું
તવ વાયુ લેઈ જાય;અંગારક પાસે બાણ પડ્યું;નાગજ પેદા થાય. ॥૬૫॥
તેવાજ ભુજ બાંધ્યા ગાંધર્વના, ગાંધર્વ જખરો કળીયો, કહ્યું પ્રેમદા બા-
હાર આવો,કોઈ મુજ માંથાનો મળીયો. ॥૬૬॥ બળીયા સાથે બાથ ન
દેવી, નમવા માટે જણું;તમે વધમાન બેશી જવો, કરગરી કર છોડાવું.
॥૬૭॥ વીધન કરે તે નીવારણ કરે, એમ કયો ઉચ્ચાર;એટલે એની અ-
પછરાયો,તરત નિકળી બાહાર. ॥૬૮॥વસ્ત્ર પેહેરી વધમાને બેઠી, અંત્રીક્ષ
ઉભી એવા; અંગારક કરગરતો ચાલ્યો, ધુંશકે માંડ્યું રોવા. ॥ ૬૯ ॥
વળણ. ॥ ધુંશકે રડવા લાગીયો, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વક્ત્ર ભ મુખ
ઓચરે, સુણજે સહુ શ્રોતાય.

કડવું ૯૭ રાગ સોહાગની છાયાની ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ જનમેજે રાજનરે. ॥૧॥ રડતો
રડતો ગાંધર્વ જયરે, એના અવળા હાથ ચુસાયરે. ॥૨॥ ભુમ પાડે બાં-
ધ્યો કાણે મનરે, કયાં છે આવું તમારી કનેરે. ॥૩॥ હાથ છોડો થાવું
છું હેરાનરે, તેતો સાંભળ્યું ભીમે કાનરે. ॥૪॥ દોહરાની ઝડપનો રાગ
॥ ભીમે કાને સાંભળ્યું કે, અરજુનજીએ બાંધ્યો;વ્રક્ષની ઓઢેથી નીક-
ળીને, ગાંધર્વ સામે વાધ્યો. ॥૧॥ મ્હા બળીઓ એતો કળકળીયો, દ-
ડબડ મુટ્ટી દોટ; ગાંધર્વ સામે આવે તેની, જઈને ઝાલી કોટ. ॥૨॥ ગ-
ડદા પાટુ દીચણ કોણી, દેવા માંડ્યો માર; ઉંચો ઉછાળીને પછાડે, પ્રોઠ
કરે પોકાર, ॥૩॥ અરેરે મને શીદ મારોછો,ગુનો કરો મુજ માફ, ભુલ્યો
ચુક્યો ને જખ મારી, ઓ માહારા માખાપ. ॥ ૪ ॥ કરગરે તોએ ભીમ
મારે, કરે છે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય, તેણું જોઈને અરજુનજીને, આવી ઉર દયાય.
॥૫॥ અરજુન કહે મ્હોટા બંધુ, મુકો ધમા ધમ; જો તમે એને હાથ

અરોડો, તો મહારા સમ. ॥૬॥ તવ હાથ લીમે બંધે કીધા, રાતો તા-
તો થાતો; સોગન સાડ હાથ બંધ રાખી, મારે પગની લાતો. ॥૭॥ એક
દેખીને અરજીનજી, વધા મુખે વાણ; મુદલે એને અડોતો, ધરમરાયની
આણ ॥૮॥ એટલે લીમશેન આધોખસ્યો, ખેલજ ખોળી કહાડયો; નાહા
નાં નાહાના ઝાડ ઉપાડી, ઝાડે ઝુડવા માંડયો. ॥૯॥ તવ અરજીને વ્રકોદ
રને, વ્રક્ષના સોગન દીધા; એટલે લીમે વ્રક્ષ મુકી, ઢેખાં પથરા લીધા.
॥૧૦॥ તવ અરજીને એમ વીચાર્યું, મનમાં ધરી શોક, આ ભાઈ ઘટે
તેમ કરો, સોગન તમને ફેક. ॥૧૧॥ લીમ કહે હવે નહીંમાર, ચાલોત-
તપ્પર થઈએ; અરજીનકહે મોહોટા ભાઈ; મોહોટાકને લઈ જઈએ. ॥૧૨॥
ગાંધર્વે મનમાં વીચાર્યું, હવે તો જીવ જશે; આ મોહોટો આવો નીરદય
તો, તે તો કેવો હશે. ॥૧૩॥ એક જાણીને એ બોલ્યો, મુજને મુકો બા
પું; મોહોટા પાસે લઈ ન જશો, અલંગ રથ હું આપું. ॥૧૪॥ તમેન્હાના
છો દયાળુ, નિરદય આ મોહોટા; તો તેમનાથી જે મોહોટા તે, હશે
ઘણા ખોટા. ॥૧૫॥ લીમ કહે હું તો સારો છું, રાખુછું કેં મેહેર; એતો
મોહોટો મહા ક્રોધી છે, મારી નાંખશે ઠેર. ॥૧૬॥ ગાંધર્વ કહે મુકો મુ-
જને, આપુ અક્ષય ભાથો; ગાજેવ નામા ધનુષ આપુ, સુણી લીમ મક-
લાતો. ॥૧૭॥ એવે અરજીને કુંભ લીધો ચાલ્યા સરવે સાથ; આવતા
જેઈ ધરમ ઉઠ્યા, છોડ્યા ગાંધર્વના હાથ. ॥૧૮॥ અરેરે આને શીદ મા
યો, કાંઈ દયા નવ આણી; એવે શેદેવે ઘડો લીધો, માતાને પાયું પાણી
॥૧૯॥ તવ કુન્તાને શુદ્ધી આવી, બોલ્યા ધરમરાય; આરે ગાંધર્વ જતું
તારે, અપરાધ કરજે ક્ષમાય. ॥૨૦॥ અ સરોવરે આવીશ નહીં તું, જે
હોએ સજાત; અનેક જીવને પીવાનું પાણી, તેમાં તું કરે ઘાત. ॥૨૧॥ એ
રીતી નહીં સપુત જનની, કહીમુકયો તવ ચાલ્યો; એટલે લીમે છલં
ગ મારી; ઝડપ બોચીથી ઝાલ્યો. ॥૨૨॥ લીમ કહે કયાં જાય નાશી, જી
વજ તારો લેવું; પેલી ત્રણ વસ્તુ કહિ તે, આપે તો જવા દેવું. ॥૨૩॥
એટલે ગાંધર્વ એમ બોલ્યો, કહો જેઈએ કયારે; લીમ કહે વેણુદે અર-
જીનને, આપજે માગે ત્યારે. ॥૨૪॥ તવ અરજીનને વચન દીધું, અંગા-
રક મુજ નામ; જેઈએ ત્યારે સ્મરણ કરજે, આપી દદશ તે ઠામ. ॥૨૫॥
અરજીનજી કહે વાર વીરા, મુકીદો ભ્રાત; એટલે લીમે મુકી દદને,
માથે લીધા માત. ॥૨૬॥ બે ભાઈ ખાંધે બે ભાઈ કેહેડે, ઉચકી ચાલ્યો
જાય; એવે બહાણુ વાવા આવ્યું, રૂશીનો મઠ ત્યાંય. ॥૨૭॥ બ્રાહ્મણોને
ભણતા સુણ્યા, બોલ્યા શેદેવ સાર; લીમશેન ભાઈ સહુને ઉતારો, હાંઈ

રેહેવા વીચાર ॥ ૨૮ ॥ વલણ ॥ હૈયાં રેહેવું આપણે, ઓરે મારા વી-
ર, તવ ભીમે ઉતારીયાં; બોલ્યાં મા ગંભીર.

કડવું ૯૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમે જે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આદ્યપર્વ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ કુન્તાજી કહે કુંવર મહારા, આસ્થ
જ રૂડુ કેવું બ્રાહ્મણની નીત્ય શેવા થાશે; મુકામ બાંધીને રેહેવું. ॥ ૨ ॥ અણ
પરોઢમાં મઠે ન જવું; જશું દનચઢે સાર; એવું ધારી બેઠાં અળગાં, જ
પતાં જુગદાધાર. ॥ ૩ ॥ એવામાં તે બહાણુ વાહું એક ચક્ષમાં શું થાય;
રાક્ષસવાળો દરવાજો ઉઘડ્યો, મડદુ પડ્યું વચમાંય. ॥ ૪ ॥ તેવીજ
ગામમાં નાસાનાસ થંધ, સંતાયા સરવે લોક; રાય સંતાયો ભોંયરા વિશે,
સર્વેને પ્રગટ્યો શોક. ॥ ૫ ॥ દરવાન સંતાયો ઓરડી વીશે, ત્રાસ સરવને
હોય; આખુ ગામ જાણે ઉજડ પડ્યું, દીશે ન મનુશ્ય કોય ॥ ૬ ॥ એવા
માં દરવાને જાળીથી જોયું, મુએલો દીઠો પાપી; જાણ્યું કે મેં માર્યો ઠ-
રાવું, રાજ દે સરપાવ આપી. ॥ ૭ ॥ તરવારે પોથીનો રંગ ચઢાવ્યો, નીક
જ્યો ઓરડી ખહાર; ગયો રાજના ભોંયરા પાસે મુખકર્યો ઉચ્ચાર ॥ ૮ ॥
કેમ રાજજી છુપા રહે છો મેને કીયા ખુબ કેહેર; બકરાક્ષસ જેસા આ-
યા એસા મેને મારા ઠેર ॥ ૯ ॥ જાળીથી રાજએ કહું સેવકને કયાં આ-
વી બન્યુ છે તાર; જમાદાર કહે સચા માનો એસાતો સો દોસો માર્.
॥ ૧૦ ॥ તવ રાજએ સાચુ માન્યું, નીકજ્યો ભોંયરા ખહાર; ઉઘાડા આયેધે
સાથે લીધા, શેવક એક હજાર. ॥ ૧૧ ॥ દરવાજો આવ્યો બીછાના નાં
ખ્યાં, બેસીને બોલ્યા એમ; બોલે જમાદાર બકરાક્ષસને, તમે માર્યો કેમ
॥ ૧૨ ॥ જમાદાર કહે દરવાજો બોલતા, આયા, દુષ્ટએ ધાધ, તવ હમને
તલવાર નીકાલ કે, ઉનકે સીરમે લગાધ ॥ ૧૩ ॥ સીરમે લગાધ પાઉ બી
ચ નીકાલી, ફીરમે આયા તુમ પાસ; એવું સાંભળી રાજની જ્યો; તમને
છે સાખાસ ॥ ૧૪ ॥ સોનાના સાંકળાં સરપાવ આપ્યો; બાંધી આપ્યો દ-
રમાયો; તમારે બેઠા બેઠા ખાવું, તવ જમાદાર હરખાયો. ॥ ૧૫ ॥ એવા
માં આવ્યો પ્રધાન રાયનો, બેઠો રાજની સંગે, પછી પુછ્યું કે કોણે માર્યો,
બોલ્યો રાય ઉમંગ. ॥ ૧૬ ॥ આ દરવાજાના જમાદારે, પ્રોઢજ પ્રાક્રમ
માંડ્યું; પાપીને પળવારમાં માર્યો, દળદળ ગામનું કાહાડ્યુ. ॥ ૧૭ ॥ પ્રધાને
જોયુ જમાદાર સામું, વીચારકીધો તે ધમ; બકરાક્ષસને, મારીયોતે, નહો-

ય આનુ કામ. ॥૧૮॥ એમ જાણીને પ્રધાન બોલ્યો, આ દુષ્ટ ઠીક સંહાર્યો; જમાદાર સાચેસાચુ કેહેજે, રાક્ષસ કોણે માર્યો. ॥૧૯॥ જમાદાર કહે મેને મારા, કેસા જીલમ કર્યા; પ્રધાન કહે સાખાશ તમને, જવાબ અછા દીયા. ॥૨૦॥ પણ પુછીછુ સવાલ તમને, તરવારે ફાયરા કીધા; પણ તેના બે ફાયરાને, કોણે બાંધી લીધા. ॥૨૧॥ જમાદાર કહે મેને બાંધા, પ્રધાન કહે આવો; સરપાવ જાદે અપાપું તમને, મડદું હૈ ખેંચી લાવો. ॥૨૨॥ જમાદાર કહે અબીલા દૌ, એમ કહી લાગ્યો જવા; પાપીનું મોઢું પોહોણું દીકું, ચોરે મેરા બાવા. ॥૨૩॥ બુમ પાડીને પાછો પડીયો, ત્રાસ ઘણો મન કીધો; તમાચો મારી પ્રધાને એનો, સરપાવ છીનવી લીધો. ॥૨૪॥ બોલજે સાચુ કોણે માર્યો, જેથી મ્હાર મન માને; એટલે હાથ જોડીને બોલ્યો, સાહેબ બોદા જાને. ॥૨૫॥ પ્રધાન પુરૂષ હોય ડાહ્યો, એણે કર્યું એક કામ; કાલે કોણુ ગયુતું મરવા દરવાજે જુઓ નામ. ॥૨૬॥ દરવાજાનું દફતર જોયું, નીકળ્યું વિપ્રનું નામ; શેવક મોકલ્યા સુખપાલ આપી, તેડી લાવો આ કામ. ॥૨૭॥ તવ અનુચર તેડવા ગયા, વિપ્ર તણે ભોવન; કહ્યું મ્હારાજ ચાલો તમેને, તેડે છે રાજન. ॥૨૮॥ બ્રાહ્મણ પરવારી ત્યાર થયોતો, અતી હરજમાં પેઠો; નાક કાનની પોટલી લેને, સુખપાલ વીશે બેઠો. ॥૨૯॥ દરવાજે આવ્યો પોટલી લાવ્યો. પ્રધાને આપ્યું આશન; ત્યાં બ્રાહ્મણનો પુત્ર ખીરાજ્યો, પ્રધાન વધો વચન. ॥૩૦॥ કહો મ્હારાજ વારો તમારો, કાલે હતો મરવાનો; ત્યાં તમે ગયા હતા કે નહી, વીચાર છે કરવાનો. ॥૩૧॥ બ્રાહ્મણ કહે ગયો હતો હું, દુષ્ટ તણો દાવ ધાર્યો; એક રૂશીના વરદાન વડે, બકરાક્ષસમેં માર્યો. ॥૩૨॥ પ્રધાન કહે વરદાન શાનુ, વીપ્ર વધા વચન; મારા ચાર ભાઈનું એ તો, કરી ગયો ભોજન. ॥૩૩॥ માટે મેં એક રૂશી શેવ્યા, તેણે આપ્યું વરદાન; કહ્યું કે તારો વારો આવે, ત્યારે જજે સંતાન. ॥૩૪॥ રાક્ષસને તું ભેગા થતાં, તુજમાં આવશે જોર; રાક્ષસ કરતાં બળ દસ ઘણું, રેહેશે સવા પોહાર. ॥૩૫॥ એટલામાં તુજ હાથે મરશે, એમ દીધું વરદાન; તે વરદાને કાલ મેં માર્યો, સાંભળો રાય પ્રધાન. ॥૩૬॥ મારીને લાવ્યો દરવાજે, ભયંકર અધોર; કોટ કુદી હું ઘેર આવ્યો, પછી જતુ રહ્યું જોર. ॥૩૭॥ આ વાત સાચી માનો નહીતો, લ્યો આપુ નીશાન; જુઓ એનાં તોડી લીધેલાં, એક નાકને બે કાન. ॥૩૮॥ એમ કહીને પોટલી છોડી; સત્ય સરવને લાગ્યું; પ્રધાન કહે સાખાશ તમને, નત્ર તણું દુખભાગ્યું. ॥૩૯॥ પ્રધાને કહ્યું રાજ પ્રત્યે, નહી મળે આવો જોગ; એને આપતાં

પાછા પડો, તેતો ભવીશના ભોગ ॥૩૯॥ દક્ષણાબંતિ શંખ છેને, દુધે ભ-
રેલો જાણો, જતે બ્રાહ્મણ દુખ નીવાર્યાં, તે ગુણ અંતર આણો ॥ ૪૦ ॥
રાજ કહે તમો કહો તે આપુ, તવ બોલ્યો પરધાન; આપણી કુંવરી
કુંવારી છે, દો તેનું કન્યાદાન ॥ ૪૧ ॥ તવ રાયે પુત્રી પરણાવી, હેત
અતી ઉર વાપ્યું; અડધો અડધ રાજ્ય પોતાનું, બ્રાહ્મણને લખી આ-
પ્યું ॥ ૪૨ ॥ તવ બ્રાહ્મણે નીમ કીધો, જે આવે રાજ્યનું ધન; એક
વરસ લગી તે નવ લેણું, કરણું બ્રહ્મ ભોજન ॥ ૪૩ ॥ એ પુન્ય અર-
પણ છે પાન્ડવને, સંકલ્પ કીધો એમ; એવાં સુકીત પાન્ડવ લેછે, પ્રભુ
રીઝે નહી કેમ ॥ ૪૪ ॥ આશીશ વીપ્રની બ્રાહ્મણ ભોજન, તે શું બહુ
પુન્ય કીધું, પણ નીત્યના છ જીવ ઉગાર્યા, તે મ્હોટું પુન્ય લીધું
॥ ૪૫ ॥ એનું નામ તે સુરો જણ્યા, ધન્ય સતી સંતાન; પછી પાન્ડવ
બેઠેલા ત્યાંથી, મઠમાં થયા સાવધાન ॥ ૪૬ ॥ વલણ ॥ ત્યાર થયા મ-
ઠમાં જવા, જપતા હરીનું નામ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, આઠ્યાં
શુભ વિશ્રામ.

કડવું ૯૯ રાગ આશાવરીની છાંયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આઘપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પાન્ડવ કુન્તા મઠમાં ચાલ્યાં,
વીપ્રો તણે મુકામ; એક હજાર વીધારથી ભણે, ધ્રુમ રૂશીનો ઠામ ॥૨॥
ત્યાં જઈ પાન્ડવ ચરણે લાગ્યા, તવ બોલ્યા રૂશી રાય; કોણ છે તમે
ક્યાંના રેહેનારા, ક્યાંથી આવ્યા હાંય ॥૩॥ ભીમ કહે કડવા કાપડીની
હાલ અમારી જત; નથી ઘરગામ વિશ્રામ કાંઈ, ફરતા દીવસ રાત ॥૪॥
ધ્રુમ કહે તમે નીચ જતી, પુછ્યા વિના કેમ પેઠા; મઠ બધો અભડાવી
માર્યો, આવીને હાંઈ બેઠા ॥૫॥ બારણે જવો બારણે જવો, કોધે ભર્યા
અપાર; પાન્ડવે જણ્યું શ્રાપ દેશે, તરત નીકળ્યા બહાર ॥૬॥ થોડે છોટે
જઈ ઝુંપડી બાંધી, ધરણું હરીનું ધ્યાન; અળગેથી વાણી વીપ્રનીસુણ
શું, પવીત્ર થાશે કાન ॥૭॥ આગેથી દરશન કરીશું, તોહો થશું પાવન,
એમ જાણીને વીશ્રામ કીધો, કરે ફળ ભોજન ॥૮॥ એવે દસ વીસ દી-
વસ થયા, બોલ્યા ધરમ રાય; બ્રાહ્મણ આપણી સેવા ઇછે, એવો શો ઉ-
પાય ॥૯॥ ભીમ કહે રૂશીને માર, હા કેવરાણું મુખ; ધરમ કહે બ્રાહ્મણને
તો, કદી ન દેવાય દુખ ॥૧૦॥ બોલીને તું પાપમાં પડ્યો, વીચારી લે
આપ; ભીમ કહે અવગુણી સાથે, એમ કરતાં શું પાપ ॥૧૧॥ ધરમ ક-

હે સાંભળ વિરા, ઓખર કરે ગાયે; લાત મારે કે શીંગડુ મારે, પણ
 પુજન એનું થાય ॥ ૧૨ ॥ ગધેડી ઓખર નવ કરે, વળી ગંગાજળ
 નહાય; લાત ન મારે ખચકુ ન ભરે, પણ તે નહીં પુજાય ॥ ૧૩ ॥ ઘેડો
 ભરી તે દુધ દે પણ, ગધેડી નહીં શેવાય; જરાયે દુધ દે નહીં પણ, પુ-
 જવા ભેગ છે ગાય ॥ ૧૪ ॥ કોઠાક અવગુણી બ્રાહ્મણ હોય, તોપણ બ્રાહ્મ-
 ã તેહ; અવર જતી શુભ ગુણી પણ, તે નહિ બ્રાહ્મણ દેહ ॥ ૧૫ ॥
 જર કરમી હોય જનેતા, પણ તેને કહેવાય માય; સતી સાધવી હોય
 નારી પણ, માતા નહીં કહેવાય ॥ ૧૬ ॥ ભીમ કહે એક પ્રશ્ન પુષ્ટ, તે-
 થી ન કરશે ક્રોધ; ઉપદેશ તમારો સારો લાગે, સાંભળવો છે બોધ.
 ॥ ૧૭ ॥ ધરમ કહે પુછો વીરા, એમાં નહીં રીસ આણું; ભીમ કહે કોહો
 છો બ્રાહ્મણ મ્હોટા, તે હું શાથી જાણું ॥ ૧૮ ॥ બ્રાહ્મણની ને આપણી
 કાયા છે પંચભુતની ભાધ, એમને આપણે અવ્યવ સરખા, શીંછે ખી-
 જ નવાધ ॥ ૧૯ ॥ એમને કરણ ચરણ ચક્ષુ, મુખ નાશીકા હસ્ત; ક્ષુ-
 ધા પીપાશા આળસ નીદ્રા, લઘુશંકાને દસ્ત ॥ ૨૦ ॥ એમને ઉપવીત
 આપણે ઉપવીત; સર્વ તણે એમ ધર્મ; ઇશ્વર પદ મળવા સહુ ઈચ્છે
 સર્વ કરે નીત્ય કર્મ ॥ ૨૧ ॥ મોટે બ્રાહ્મણમાં ને આપણામાં, શે ફેર મ્હારા
 વીર; ધર્મ કહે તું સાંભળ બંધુ, ચીત દેઇ રણધીર ॥ ૨૨ ॥ જનેતામાં
 ને નારીમાં, ફેર જરા નવ હીસે; સ્ત્રી જતીના એકજ અવ્યય, આખા
 વિશ્વને વિશે ॥ ૨૩ ॥ ચણીયો ચોળી પહેરે માતા, તેવાજ પેહેરે નારી;
 મા માંને નારિમાં ફેર શો છે, વિરલા લ્યો વિચારી ॥ ૨૪ ॥ ભીમે
 કહ્યું માતા તે માતા, માની લેવો ફેર એવ; ધર્મ કહે તેમ તેમ ન માને,
 ભુદેવ તે ભુદેવ ॥ ૨૫ ॥ ભીમ કહે ભાધ વાતજ સાચી, ન્યાય નીતી
 ની એતો, બ્રાહ્મણ મુગટ મુસ્તકના, આજથી માન્યા મ્હેતો ॥ ૨૬ ॥
 આજથી બ્રાહ્મણને નહીં ખીજવું, રીઝવું મ્હારા વીર; શેવા લેવાની
 આજ્ઞા કરાવું, જવું જીમના તીર ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી વ્રકોદર ચાલ્યો,
 જ્યાં નીત્ય બ્રાહ્મણ નહાય. ત્યાં જઈ કસરત કરવા લાગ્યો, વિપ્ર ભેદ
 રાજ થાય ॥ ૨૮ ॥ ચોરાસી જતીમા આસન વાળે, ડંડ પીલે છે ત્યાંય;
 વિદ્યારથી કહે શાખાશ તુને, ઠીક વળે તુજ કાય ॥ ૨૯ ॥ અમે દેખીને
 ખુશી થયા, ભીમ વદો વચન; મ્હારાજ તમે ખુસી થયા પણ, મ્હાર
 ન માન્યુ મન ॥ ૩૦ ॥ માહરી ઇચ્છા મ્હારા મનમાં, રહી જાય છે મ્હા-
 રાજ; મઠ કને બેસવા આજ્ઞા અમને, રૂસીની કરાવો આજ ॥ ૩૧ ॥
 વિદ્યારથી કહે આવજો તમો, અમો રૂસીને કહેશું; ધીરે ધીરે સૌ થૈ રે

હેશે, પેસવા બેસવા દેશું. ॥ ૩૨ ॥ એમ કહીને આહ્વાણ ગયા, રૂશીના
 મઠ માંય; રાજી કરિને ભીમ આવ્યો, પોતાની ઝુંપડી જ્યાંય. ॥ ૩૩ ॥
 માતને બ્રાતને ભીમે કહ્યું, ચાલો રૂશીને મઠ; આપણને આજ પેસવા
 દેશે, વિદ્યારથી લેઈ હઠ ॥ ૩૪ ॥ ત્યાંથી તે છયે જણ આલ્યાં, ગયાં
 ધૂમને દ્વાર; બહાર ઉભા રહી નીચા પડીને, ક્રીધો નમસ્કાર. ॥ ૩૫ ॥
 ધૂમ કહે કેમ આવ્યાં તમે, વિદ્યારથી સહુ બોલે; મહારાજ એ નીચ
 નથી, ઉત્તમ વરણ તોલે. ॥ ૩૬ ॥ રિતીને નીતી છે બહુ સારા, વીકારી
 નથી લગાર; એક કોરાણે બેસવા દો; એમ કર્યા ઉચ્ચાર. ॥ ૩૭ ॥ ધૂમ
 કહે હાંઈ બેશો કોરાણે, તવ તે મઠમાં પેઠાં; સહુ વિપ્રોનાં દરસન કરી,
 એક કોરાણે બેઠાં. ॥ ૩૮ ॥ એમ કરતાં થોડા દન વીત્યા, ધર્મ વદ્યા વ-
 ચન, ઓ ભીમ ભાઈ ડરાવિ આપો, કરવા શ્રદ્ધ પુજન. ॥ ૩૯ ॥ એવે
 સમે ભીમ બળિયે, કસરત કિધિ અપાર; વિદ્યારથીયો રાજી થયા, ધન્ય
 સુરા સરદાર ॥ ૪૦ ॥ ભીમ કહે આથી કરે જદે, માને તમારે મન;
 પણ ક્રીયા કરીને અમારા; હાથનું લ્યો પુજન. ॥ ૪૧ ॥ વિદ્યારથી કહે
 ધીરે ધીરે, મન ઇચ્છા પુરી થાશે; પછી તે દન મઠમાં ગયા, બેઠા જરા
 રૂશી પાસે. ॥ ૪૨ ॥ પછી ધરમે પ્રશ્ન પુછ્યાં. સીધાન્તનાં સીધાન્ત;
 ઉત્તમ પ્રશ્નો સાંભળીને, રૂશીજી થયા શાન્ત. ॥ ૪૩ ॥ ધૂમ કહે કોઈ
 જ્ઞાની હીસો છો, ઉંચ વરણના જેવા; હવે તમોને આજ્ઞા છે; કરજે સ-
 રવની શેવા. ॥ ૪૪ ॥ એટલે પાન્ડવ આનંદ પામ્યા, ઝુંપડીમાં ગયા સાર
 નીત્યાન પુજન કરવાનો ત્યાં સરવ કર્યો વીચાર. ॥ ૪૫ ॥ અરજીન શે-
 દેવ નીકુળ તેતો, નીત્યાન લાવે પુલ, ભીમને માંથે કામ સોંપ્યું, ચં
 દન થસે અમુલ્ય. ॥ ૪૬ ॥ પછી નિત્યે ચંદન પુષ્પ, લઈને મઠમાં જાય;
 ધૂમ રૂશીનું પુજન કરે, કુન્તાને ધરમરાય. ॥ ૪૭ ॥ પછી ચારે ભાઈ
 ફરી વળે, સહુનું કરે પુજન; આહ્વાણોના ચરણ ચાંપે, ભાયગ એમનું
 ધન્ય. ॥ ૪૮ ॥ એ રીતે આનંદ કરે છે, સાંભળને તું રાય, એ કથા રહી
 એટલે કહું, મચ્છા વેધ કથાય. ॥ ૪૯ ॥ વળણ ॥ મચ્છા વેધની કહું
 કથા, સાંભળજે કરજેડ; વલ્લભ વદે બોલજે, જે જે શ્રી રણછોડ.

કડવું ૧૦૧ રાગ સાખીની છાયા.

વંશમપાયે એણીયેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સાંભળાવું, મચ્છવેધનો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ પંચાળ દેશ સોહામણો છે, ત્યાં
 નો ધૂપતરાય; તેને પેટ છે હીકરો પણ, પુત્રીની થંઈ ઇચ્છાય. ॥ ૨ ॥

માટે પોતે યજ્ઞ આરંભ્યો, વરુણ વિપ્રનાં કરીયાં; તે રાયને ઘેર દીકરો
 દીકરી, કોણકયાંથી અવતરીયાં. ॥૩૩॥ એક દહાડો બ્રહ્મપુરીમાં વેદ ભણે
 બ્રહ્માય; ત્યાં અચાનક મહાદેવ આઠ્યા, સાંભળવા મન થાય. ॥ ૪ ॥
 આસન વાળી બેઠા સાંભળવા, અતી આનંદ સુખ; ચાર મુખેવેદબ્રહ્મા
 ભણે, તેમાં પાંચમું મુખ ॥૫॥ એકાક્ષર ભાષેથી પડે ભંગ, માહાદેવને
 ચઢી રીસ; ત્રીશુળ મારી બ્રહ્માજનું, છેદ્યું પાંચમું શીશ. ॥૬॥ એટલે
 લાગી બ્રહ્મહત્યા, શીવ સ્વરૂપ થયું શામ; તવ મહાદેવ પસ્તાવા લાગ્યા
 આ શું કર્યું મેં કામ ॥૭॥ એમ જાણીને બ્રહ્માને નમ્યા, તમો ગુણી હું
 આપ; તમારું મેં મુસ્તક છેદ્યું, મુજને લાગ્યું પાપ. ॥ ૮ ॥ તે પાપ
 મહારું કરો નીરવાણું, ઓરે વીરંચી દેહ; બ્રહ્મા કહે ચાત્રો વિષ્ણુ પાસે
 એમની કરીએ શેવ. ॥૯॥ એમ કહીને બંને ચાલ્યા, વૈકુંઠ વીસે જય;
 વીષ્ણુ નારાયણ ખીરાજેલા, આઠ્યા શીવ બ્રહ્માંય. ॥ ૧૦ ॥ વિષ્ણુએ
 કહ્યું કૈલાસપતી, કેમ થયા છો શામ; શીવ કહે શીશ છેદ્યું બ્રહ્માનું
 ક્રીધું અઘટતું કામ. ॥૧૧॥ તેથી મને બ્રહ્મહત્યા લાગી, તે નીવારો નાથ;
 વીષ્ણુએ હત્યાને કહ્યું, જોડીને બેઉ હાથ, ॥ ૧૨ ॥ ઓરે હત્યા મુકય
 મહાદેવને હું કષ્ટ તારું કાપુ; મહાદેવજીએ પાપ કર્યું તો, માગે તે દંડ
 આપું. ॥ ૧૩ ॥ હત્યા બોલા એ મહારાજ, દંડ લેવા મુજ લક્ષ; હરાડ
 ક્ષોણી શેન્યા કેરું આપો મુજને ભક્ષ ॥૧૪॥ વીષ્ણુએ કહ્યું કલુહ્ય મહારે
 વચન માની લેવું; કૃષ્ણ અવતારે હરાડ ક્ષોણી ભક્ષતમોને દેવું. ॥૧૫॥
 એવું વીષ્ણુએ વચન આપ્યું, ત્યારે હત્યા છુટી; તે પછી બ્રહ્માને
 શીવજી આગ્ના લૈ ગયા ઉઠી. ॥૧૬॥ તે પછી કૃષ્ણ અવતાર થયો,
 હત્યાની શી થઈ પેર, દીકરીથઈને અવતરી, મેઘાવી રૂશીને ઘેર ॥૧૭॥
 મેઘાવી નામના એક રૂશી, રેહેતા હતા અંરણ્ય, શાન્તા નામની નારી
 એમની, પતીવૃતાપાવન. ॥૧૮॥ તેને પેટે પુત્રી આવી ગુણસુંદરી ધર્યું
 નામ; ન્હાની ઉમરમાં વિદ્યા ભણી ઘણી, છે રૂપરૂપની ધામ. ॥૧૯॥ તે
 કન્યા થઈ નવ વરસની જનેતાપામીમણું; પોતે પીતાની ચાકરી કરે, ની
 ત્યાન ચાંપે ચરણ. ॥૨૦॥ એવામાં રૂશીએ એમ વીચાર્યું, મહારીથઈ વૃધ
 કાય; માટે પરણાવું દીકરીને સારારે કરું વીદ્યાય ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણીને
 જમાત્ર શોધવા, ચાલ્યા રૂશીવરચરણ; દૈવ ઇચ્છાયે જતાં જતાં, મારગે
 પામ્યા મરણ. ॥૨૨॥ તે વારતા ગઈ ગુણસુંદરીને, ઘણું કર્યું કલપા-
 ન્ત; દુરવાસા મુનીયે ત્યાં આવીને, પમાડી પુત્રીને શાન્ત. ॥ ૨૩ ॥ ગુણ-
 સુંદરી તવ શાન્ત પામી, વૈરાગનાં મન કીધાં; પીતાનાં પાનાંને પુસ્તક

વિપ્રોને આપી દીધાં. ॥૨૪॥ વાસણ વસ્ત્રો સર્વ આપ્યા, હવે નથી
 મ્હારે ખપ; વન વીશે શીવાલય દીઠું, ત્યાં જઈ માંડયુ તપ ॥૨૫॥ ડાભા
 પગના અંગુઠાપર, કાયા તોળી તપ કીધું; ખરા મનથી જાપજપી, બહુ
 કષ્ટ વેઠી લીધું ॥૨૬॥ ઘણે દીવસે મહાદેવ રીજ્યા, તપથી થયા પરસન
 ત્રીપુરારી જટાધારી આવી દીધાં દરશન. ॥ ૨૭ ॥ તપ કરતાં કુંવરીને
 ઉઠાડી બાઈ તારું કષ્ટ કાપુ; તારા તપથી પ્રસન્ન થયો જે માગે તે
 આપુ. ॥૨૮॥ ક્રોધ ભરેલી કુંવરી બોલી, મ્હારાજ કષ્ટી કાપો; ભરતાર
 આપો ભરતાર આપો, સ્વામી મુજને આપો. ॥૨૯॥ સ્વામી આપો સ્વા
 મી આપો, એમ બોલી પાંચ વાર, મહાદેવજી કહે પાંચવાર બોલી પાંચ
 હજાર ભરથાર ॥૩૦॥ ગુણસુંદરી કહે ઓરે મ્હારાજ, કાને ન સાંભળ્યું
 કાય; એક નરને હોય નારી જાણ, નારીને બે નવ્ય હોય. ॥ ૩૧ ॥ તેને
 બદલે પાંચ આપ્યા, આતે શો અધર્મ; એમ કહીને શીશ પછાડ્યું,
 પુટ્યું મ્હારું કર્મ ॥૩૨॥ મહાદેવજી કહે રાખ્ય શાન્તી, દેહ તજી દેનાર;
 પાંચ પતી તુંતો ભોગવજે હવેને અવતાર ॥૩૩॥ તવ ગુણસુંદરી કા-
 ષ્ટ લાવિ, ચીતા ખડકી તેહ; અગ્ની મુકીને મહી પડી, પ્રજાળી નાંખ્યો
 દેહ. ॥૩૪॥ ખીજે અવતાર અવતરી એ, ગાય તણે અવતાર; મારગે જ
 તા પાચ નંદી, પુકે પડ્યા એકવાર ॥ ૩૫ ॥ એવામાં આવ્યું સીવાલય
 ત્યાં આવી ગઈ ગાય; પાંચ નંદી પુકેજેઘને; હસીપડ્યાં ઉમીઆયાં. ॥૩૬॥
 ઓ ગાય એવા શા ગુણ તુજમાં પુકળ નંદી પાંચ; એટલે ગાયને વાચા
 આવી, બોલી ખરેખરી ખાંચ. ॥૩૭॥ ઓ ઉમીયાતું જનેતા જેવી, હશી
 કાઢ્યાં અમને; તે માટે હું શ્રાપ દણ્ડ છું, પાંચ પતિ હોજો તમને. ॥૩૮॥
 એવો ગાયે શ્રાપ દીધો, તેવોજ પ્રાણ નીકળીયો, પારવતી ચેતી ગયાતે,
 અંશજ એનો ગળીયો. ॥૩૯॥ અંશગળીગયાં શીવજી પાસે; આજેહું તો
 શ્રાપ પામી, શ્રાપ પ્રમાણે વર્તણું જોઈએ, કરવા મ્હારે પાંચ સ્વામી
 ॥ ૪૦ ॥ શંભુ કહે પાંચ રૂપ મ્હારાં, તે પાંચે સ્વામી જાણે પાર્વતી ક-
 હે એમ ન ચાલે, વીવેકવીચાર આણે. ॥૪૧॥ શીવજી કહે ગાય તણે
 જે અંશ તમોએ ગળીઓ; તેની તમે કન્યા બનાવો, હું વિર-બનાવું
 બળીયો, ॥ ૪૨ ॥ ભાઈને બેનનું જોડું બનશે, તે રથ વીસે ધરો; દરપત
 ને ઘેરે થાય છે યજ્ઞ, તેમાંથી પ્રગટ કરો ॥ ૪૩ ॥ તવ ઉમીઆયે અંશ
 કાઢાડ્યો પુતળું બનાવ્યું સાર; થોડો અંશ, પોતાનો મુકયો, તેજસ્વી
 થયું અપાર. ॥૪૪॥ બહુ રૂપવંતી કન્યા બનાવી, પાંચ વરસની શાભે;
 વર્ણન કરતાં શેષ થાકે, વીશ્વ તણું મન લોભે. ॥ ૪૫ ॥ સહુ દેવે અ-

વતાર ધર્યો તો, ઉતારવા ભુભાર, પણ અગ્ની નહોતો અવતરીયો,
તેડાવ્યો ત્રીપુરાર ॥૪૬॥ મહાદેવજી કહે ઓરે અગ્ની, લે તું હવે અવ-
તાર; આ કન્યાની સાથે જંતું, થા ધ્રુપદ કુંવાર ॥ ૪૭ ॥ તવ અગ્નીએ
પાંચ વરસવું, સ્વરૂપ સીધું ત્યાંય; મહાદેવજીએ રથ આપ્યો, કન્યાને
બેસાડી માંય ॥૪૮॥ હાંકવા માટે કુંવર બેડો, અદર્શરૂપે જાય; એવે બ્રા-
હ્મણોએ હોમ કીધો છેલ્લુ શ્રીફળ હોમાય ॥૪૯ ॥ તે વેળા રથ મહીંથી
નીકળીયો વરત્યો જે જેકાર; તેજસ્વી કન્યાને જોઈને કીધો નમસ્કાર
॥૫૦॥ બ્રાહ્મણોએ દ્રષ્ટ પ્રદુમાન, ઠરાવ્યો તે ઠામ, મહા રૂપવંતી કન્યા
કેર, ધર્યું ધ્રુપતી નામ ॥૫૧॥ પછી અવર સહુ વીદાય થયા, રાય થયા
પરસન; બોળામાં બેસાડયા બેઠિને એક તનીયા એક તન ॥ ૫૨ ॥
રાજાએ પુછ્યું તમારે બેઠિને, રહેવાની કયાં ઇચ્છાય, દ્રષ્ટપ્રદુમાન એમ
બોલ્યો, હું રહું તમ ઘરમાંય ॥૫૩॥ ધ્રુપતી કહે બાગ વિશે દો મુજ-
ને મુકામ, રાજા બાગમાં તેડી ગયો; રહેવાનું દીધું ધામ ॥ ૫૪ ॥ એક
સહસ્ર દાસી આપી ધ્રુપતીની કરે શેવા; પીતાને બહુ લાડકવાઈ, મોક-
તે મીઠા મેવા ॥ ૫૫ ॥ એવામાં નારદજી આવ્યા, રાયને કહ્યું વચન;
તારી દીકરી જુગત અંબા કરવાં છે દરસન ॥ ૫૬ ॥ વલણ ॥ દર-
સન કરવા મુજને, થઈ છે બહુ ઇચ્છાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે
સાંભળજે શ્રોતાય ॥

કડવું ૧૦૨ રાગ સોહાગીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સાંભળાવું, મચ્છવેધનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ સાંભળી દ્વિપતરાજ બોલ્યો,
આશું વદા વચન; તમો સાક્ષાત ઇશ્વર છો ને, તમારે શાં દરશન ॥૨॥
પામ્મર પ્રાણી પુત્રી મહારી, તમથી મહોટી કેવી; નારદ કહે જુગતઅં-
બા અપ્પર જોગણી દેવી ॥૩॥ તવ રાજાએ કન્યા તેડાવી, નારદ લાગ્યા
પાય; પછી અંતરધ્યાનજ થયા કન્યા થઈ વીદાય ॥ ૪ ॥ બીજે દીવસે
વેદમ વ્યાસજી આવ્યા દ્વિપત ઘેર; દ્વિપતરાજઅરણે લાગ્યો, મુજપર કી-
ધી મહેર ॥૫॥ વ્યાસજી કહે નીમીત માત્ર, દ્વિપતી પુત્રી તારી; તેનાં
દરસન કરવા માટે, આવ્યો છું પ્રેમ ધારી ॥૬॥ દ્વિપત કહે પામ્મર પુત્રી,
તેનાં શા દરસન; વ્યાસજી કહે રખે તું બોલે, હવેથી એવું વચન ॥૭॥
જે પુત્રી ભાવ ગણીશ એને, તો અપ્પરમાં ભરાયો, જુગત અંબા જ-

ભુજે અને આજથી થાજે ડાહ્યો ॥૮૧॥ પછી દ્રુપતે દ્રુપતીને, તેડાવી પો-
 તાને ઘેર; વ્યાસજીએ નમસ્કાર કીધો, સ્તુતી કરી બહુ પેર. ॥૮૨॥ દ્રુપ-
 તી વ્યાસજીને નમી, પછી થઈ વીદાય; વ્યાસજીએ પેર પુછવા માંડી,
 સાંભળ ધરપદ રાય. ॥૮૩॥ આ કન્યાને પરણાવવાનો, કયાં તેં કયો વી-
 ચાર; દ્રુપદ કહે કે નથી કીધો, વીચારમાં છું સાર. ॥૮૪॥ કોઈ કુળવં-
 તો ને રૂપવંતો, ધનવંતો મળી આવે; તેવાની સાથે પરણાવું, કોહોત-
 મને કેમ કહે ॥૮૫॥ વ્યાસજી કહે કોણ કુળવંતો; કુળવંતની શી રીત;
 દ્રુપત કહે તે નવ જાણુ, હું છું આંધળો ભીંત. ॥૮૬॥ વ્યાસજી કહે-
 વીધા હોએ હોય વીવેક વિચાર; દિનતા હોયે દયા હોએ, ઉ-
 ત્તમ મુખ ઉચ્ચાર. ॥૮૭॥ શાન્તા સંતોષ સહન શક્તી દ્વે-
 ષ બુદ્ધી નહીં જોને; સરવે સદગુણ સારા જોમાં. કુળવંત કહેવો તેને
 ॥૮૮॥ એવો પુરૂષ જોયા વિના, દેશો કન્યાદાન; તો તો એના ખપ્પર
 વીશે, ભરાશે રાજન. ॥૮૯॥ એવાં વચન સાંભળીને રાજને પડ્યો
 વેમ, મહારાજ ઉપાય બતાવો, કરું તમો કહો તેમ ॥૯૦॥ વ્યાસજી ક-
 હે મચ્છવેધન, કરે પુરૂષ જોહ; તેને કુળવંત જાણુ તે, કન્યાને લાયક
 તેહ ॥૯૧॥ ધરપત કહે મચ્છવેધન, તે કેમ કરવું કામ; વ્યાસજી કહે
 વિશ્વકરમા તેડાવ્ય તારે કામ ॥૯૨॥ તેમને કહેજો મચ્છવેધ રચના રચી
 આપો મહારાજ; એટલે એ રચી આપશે, તું કરજો પછી એક કાજ
 ॥૯૩॥ દેશ દેશાન્તર પત્ર લખીને, તેડાવજો સહુ રાય; રૂશી લોકોને જ-
 દવ લોકો, તેડાવવા સભામાંય. ॥૯૪॥ ઉત્તર પુરવદક્ષીણદીશા, ખીરાજો
 સહુ રાય; પશ્ચીમ દીશામાં મહેલ હશે, ત્યાં બેસશે કન્યાય. ॥૯૫॥ સભા
 ની વચમાં જળકુંડ હશે, તેમાં કાષ્ઠનો સ્થંભ; દ્વાદશ ગાઉનો ઉંચો તે
 ચઢી શકે નહીં દંભ. ॥૯૬॥ છોકજ છોડે સોય સરીખો, અગ્ર હશે એક
 સ્વછ; તેના ઉપર સુવર્ણ કેરું, સવામણનું મચ્છ. ॥૯૭॥ તે થાંભલાને
 અડધે ભાગે, આડા ખીલાને ત્રાંસ; સોનાની સાંકળે ત્રાજવાં બે, દ્રષ્ટીપડે
 ચોપાસ. ॥૯૮॥ જળ કુંડાળે સ્થંભે જવા, પાટીયાં મુકી દેવાં, ચઢનારો
 બાથ થંભને દે, તવ તે તાણી લેવાં. ॥૯૯॥ એ રીતની રચના હશે ત્યાં
 ભરાય સર્વ સભાય, તે વેળા તારે ઉભા થઈને, બોલવું સભામાંય ॥૧૦૦॥
 કહીએ કેમહારી વાત સુણી, પછી ઉઠજો કાય, તે વીના જો ઉઠશે તો
 નિષ્ફળ ફેરા હોય. ॥૧૦૧॥ એમ કહીને એવું કહેવું, ઉભો થશે જે રાય,
 સભામાં વચ્ચાબુધણ કહાડી કરવી ઉઘાડી કાય. ॥૧૦૨॥ જંગા કટીનો
 કચ્છ રાખવો હોએ ધરવી હુંશ, બાણનો ભાથોને વણ ચઢાવ્યું, ખાધે

લેણું ધનુશ, ॥૩૦॥ તે પછી કુંડને પાટીએ જણું, ને થંભને દેવી બાથ;
શેવકો પાટીયાં તાણી લેશુ, ચેતી રહેજે નરનાથ. ॥૩૧॥ પછી સ્થંભે
શટ ગાઉ જણું, ત્રણ ઘટીકામાં ચડણું; આડા ખીલા ને ત્રાંસ છે તેનાં
ત્રાજવાં વીશે પડણું. ॥૩૨॥ બે ચરણ બે ત્રાજવામાં: મુકી થણું તૈયાર;
ખાંધેથી ધનુશ લેધને, ત્યાં કરવો ટંકાર. ॥૩૩॥ તે પછી એક બાણ
લેણું, ઘણાક સાવધ હોણું; મચ્છનો પરછાયો જળમાં પડે, માટે જળમાં
જેણું. ॥૩૪॥ તે જળમાંથી મચ્છા તાકી, મારણું બાણ ગગન; તે બાણ
જધને મચ્છાકેરું વીંધે એક લોચન. ॥૩૫॥ તેનું તે બાણ પુઠું વીંધે, પ્રાક્રમ
કરે પળમાં; તેનું તે બાણ મચ્છ ઉપાડી, નાંખે કુંડના જળમાં. ॥ ૩૬ ॥
એવી રીતે ત્રાજવામાંથી, કહેણું પ્રાક્રમ કરે; તે પુરૂશ કન્યાને લાયક,
દરૂપતીને વરે. ॥૩૭॥ તેમાં જે કોઈ ચડતાં પડે, પડે અધુરે કામ; તે
જળ કુંડાળા ઉપર બેસે, જુએ શોભા તમામ. ॥ ૩૭ ॥ કાષ્ટનું આસન
આપણું એને, બેસે ઉઘાડે શીશ; તેપણ પેહેલેથી કહી દેણું, પાછળથી
નહી રીસ. ॥૩૮॥ એ રીતે મચ્છવેધ કરાવી, દેજે કન્યાદાન; એણું ક-
હીને વ્યારણ તો, થયા અંતરધ્યાન. ॥ ૩૯ ॥ એટલે રાજને ચટપટી
પેઠી, કરવા લાગ્યો વીચાર; પોતાના બે પુત્ર બોલાવી, કહ્યા સૌ સમા-
ચાર. ॥૪૦॥ કહો બેટા કેમ કરીશું, વ્યાસે કહ્યો ખેલ હાલો; પુત્રો કહે
કરો પિતાજી, લેવરાવે પ્રમુદ હાલો. ॥૪૧॥ તવ દરૂપતે ધ્યાન ધરીને;
તેડયા વીશ્વકર્માય, કહ્યુંકે મચ્છવેધની સભા રચો, પુણું કરો ઇચ્છાય.
॥ ૪૨ ॥ વીશ્વકર્મા કહે નગ્ર બારણે, કરી આપો મેદાન; તવ રાજ્યે
આજ્ઞા કીધી, શેવક થયા સાવધાન. ॥૪૩॥ નગ્ર બારણે વૃક્ષો પાડયાં,
કયું મેદાન તે દન; પૃથ્વી સાફ લાંબી ને પોહોળી, કીધી શોળજેજન.
॥૪૪॥ વળણું ॥ સોળ જોજન પૃથ્વી કરી, સરખી શોભા માન; વ્યાસ
વક્ષલ એમ ઓચરે, શ્રોતા દેજે ધ્યાન.

કડવું ૧૦૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાંચે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાણું, આદ્ય પરવ મહીમાય. ॥૧॥ સોળ જોજન પૃથ્વી વીશે, વીશ્વ
કરમા ઉભા; મંત્ર લણીને જળની અંજળી, છાંટે છે તે સુખા. ॥ ૨ ॥
તેથી ભોમી પવિત્ર બની, બીજી અંજળી લીધી; ચોસડ ગાઉની પવીત્ર
ભોમી. આરશપાણની કીધી, ॥૩॥ લીલા પીળા ને રંગરાતા, ચળકતા

ચડી ચોટ; વળી જળ છાંટીને બનાવ્યો, ફરતો કનકનો કોટ ॥૪॥ તેમાં
રૂપેરી કીનારી નાંખી, કાંગરા કાંગરી પડીયાં; જ્યાંજ્યાં જુએ ત્યાં ત્યાં
શોભા, હીરામાણેક જડીયાં. ॥૫॥ વાવ્ય નૈરત્ય અગની ખુણે, ખારીઓ
ત્રણ વિવેક; ઈશાન ખુણે શોભાવતો, દરવાજો કર્યો એક. ॥૬॥ તેમાં
અમુલ્ય શોભા બનાવી, મીનાકારી રઢીઆળ; હાંડી તક્તા ઝુમ્મ ટાંગ્યાં,
ગદ્દાસને ઘડીઆળ. ॥૭॥ પછી સભામાં પશ્ચીમ દીશા, મ્હેલ કર્યો વિ-
વેક; ગોખ ચોક ને નોક ભરેલો, આગળ ઝરૂખો એક. ॥૮॥ જળીખારી
અને અટારી, બેતાં લોભાય મન; ઝરૂખામાં ધરૂપતી માટે, માંડયુ સી-
હાસન ॥૯॥ મુસ્તક ઉપર છત્ર સોનાનું, આસને ચીત્ર ચીતરીયાં; અનેક
જતીના રંગ ભર્યા, જરીના વસ્ત્ર પાથરીયા ॥૧૦॥ જડાવ જડેલાં ઝવેર
મઢેલાં, સ્ફટીક મણી અમુલ્ય; હીરા ચળકે લીલમ લળકે, ફરતીમોતી
ની ઝુલ્ય ॥૧૧॥ એવી શોભા ત્યાં કરીને, દક્ષીણ દીશા જય; જળની
અંજળી મંત્ર ભણીને. છાંટી ભોમી માંય. ॥૧૩॥ ચારચાર પગથીઆં
નાં આસન, કીધાં છપન કોડ; નવ પગથીઆંનું એક કીધું, બેસવા શ્રી
રણછોડ. ॥૧૩॥ પ્રભુની સાથે બળદેવ બેસે જદવ સૌ આશપાશ; પછી
પુર્વ દીશામાં ગયા, મનમાં અતી ઉદ્ધાસ. ॥૧૪॥ મંત્રભણીને ચોરાશી
શહસ્ત્ર, ઢાળ્યાં સીંહાસન; અમુલ્ય શોભા એની બનાવી, ખારાજે
ક્ષત્રી તંન. ॥૧૫॥ જેવો રાજ તેણું ઉંચું, માંડયું છે આસન; એક એ-
કાદશ પગથીઆંનું, બેસે દુર્યોધન. ॥૧૬॥ સર્વને આસન છત્ર સોનાનાં,
કીધું કારીગરી કામ; ટંટો તકરાર થાય નહી તે, જુજવાં લખ્યાં નામ.
॥૧૭॥ પછી ઉત્તર દીશાએ ગયા, વિદ્યાનો નહી પાર; મંત્ર ભણીને આ-
સન કીધાં, અડચારી હજાર. ॥૧૮॥ બધે પગથીઆનાં આસન, બ્રાહ્મણ
માટે કરીયાં; મુસ્તકે છત્ર તાત્ર ધાતુનાં, અગ ચમ્મર પાથરીઆં. ॥૧૯॥
આચમની પંચ પાત્રો મુક્યા, ગૌમુખી માળારૂંદ; જે જે જોઈએ તે
તે સામગ્રી, આગળ અગનીના કુંડ. ॥૨૦॥ એવી શોભા ત્યાં કરીને, સ-
ભાની વચમાં જય; જળ છાંટીને કુંડ બનાવ્યો, સજવન જળ કર્યું
માંય. ॥૨૧॥ લાંબો પોહોળો અને ઉંટો, નીરમળ જળનો કીધો; મંત્ર
વડે માંડી દ્વાદશ ગાઉનો, સ્થંભજ રોપી દીધો. ॥૨૨॥ તેને મધ્યભાગે
એક ખીલો, તેણે બાંધ્યો ત્રાંસ; ત્રજવા બે નીચાં ઝુલે. ખીલાર્થી એક
વાંસ. ॥૨૩॥ પછી સ્થંભને છેલ્લે ભાગે મંત્રથી મચ્છા મુકી; આવે વાયુ
આકાશનો તે, ચાક ચઢે ફરકી. ॥૨૪॥ એવી અમુલ્ય શોભા બનાવી,
બોલાવ્યો ધરૂપતરાય; ખામી હોયતો બોલજે તું, જોઈ રાજ રાય થાય;

॥૨૫॥ આપની ક્રીયામાં ન હોય ખામી, કહીને લાગ્યો પાય; આગ્રા મા-
 ગી વિશ્વકર્મા, ત્યાંથી થયા વિદાય ॥૨૬॥ પછી ધ્રુપતે પુત્રો તેડાવ્યા, કા
 રભારીને પ્રધાન; કહ્યું દેશે દેશ પત્ર લખો, તેડાવો રાજન ॥૨૭॥ પ્રથમ
 લખો છત્રપતીને, સહુના શીરોમણી રાય; શીખંડી સુત ધ્રુપતકેરો, લ-
 ખવા લાગ્યો ત્યાંય ॥૨૮॥ ધ્રુપતરાજ લખાવે છે, શ્રી હસ્તીનાપુર; સી-
 રછત્ર શીરોમણી સહુના, યજ્ઞ તણા આતુર ॥૨૯॥ અતી ઉત્તમ નામ
 દુર્યોધન, ધત્રાષ્ટરના તવ; લખી તંગપંચાળદેશનો, ધ્રુપતશેવકજન ॥૩૦॥
 નમ્રતાપુર્વક વીનંતી માહારી, ધ્યાનમાં લેજો રાય; મુજ ઘેર યજ્ઞમાંથી
 થઈ છે, પ્રગટ એક કન્યાય ॥૩૧॥ છે રૂપવંતી નામ ધ્રુપતી, તેના લગ્નને
 સાર; મચ્છવેદ સ્વયંવર રચ્યો, થાય પાવન ઘર માહાર ॥૩૨॥ આપ-
 વે આવે ઉત્તમ દીસે, જો હોય પાધરા પાશા; આ કન્યા તમ કુળમાં
 શોભે, મને છે એવી આશા ॥ ૩૩ ॥ વૈશાખ સુદી પંચમીએ, લગ્નનું
 મહુરત સાર; માટે આવજો કુટુંબ લેઈ, વહેલા દિવસ ચાર ॥૩૪॥ એવો
 પત્ર લખીને આપ્યો, પોતાના સેવક હાથ; જ જઈ દેજો હસ્તીનાપુરમાં
 છત્રપતિ નરનાથ ॥૩૫॥ પછી ખીજ દેશોમાં લખ્યા, જેનું ભાયગભળ
 શે જે ધણી મચ્છવેદ કરશે, તેને કન્યા મળશે ॥ ૩૬ ॥ વધશાખ સુદી
 પંચમીનું, મહુરત છે નીરધાર; બેચાર દિવસ વહેલા આવો; સો ક્ષત્રી
 કુંવાર ॥૩૭॥ એટલી ખીના ખીજને લખી, પછી કર્યો વિવેક; દ્વારીકાં
 વીશે કષ્ણ પ્રભુને; પત્રજ લખ્યો એક ॥ ૩૮ ॥ હું ગરીબને ઘેર કન્યા,
 યજ્ઞમાંથી છે થયેલી; તેને પરણાવવાને માટે, મચ્છવેદસભારચેલી ॥૩૯॥
 તે ટાણે તમે વહેલા પધારો, મુને કરો પાવન; જદવકુળ કુટુંબલાવજો,
 એરે જુગજીવન ॥૪૦॥ એટલી ખીના એમાં લખી, પછી અડયાસી હ-
 જર; સરવ રૂશીને વીનંતી પુરવક, લખ્યો નમસ્કાર ॥૪૧॥ મહારાજો
 મુજ ઘેર પધારવા; સરવે કરુણા કરજો, ઘર ગામ મહાર પાવન થશે,
 દાસની દયા ધરજો ॥૪૨॥ એ ખીનાના રૂશીને લખ્યા, મોકલી દીધા
 તત્ર; રાજના સેવક સંચર્યા તે, સહુને પહોચાડ્યા પત્ર ॥ ૪૩ ॥ દેશ
 દેશાન્તર વારતા ચાલી, શોભા થવાની સારી, ઉદયોગ અરથે ગરીબ
 ગરખાં વળી ગયા બહેપારી ॥૪૪॥ દસ દસ દિવસ પહેલા ગયા, લોકો
 અપરંખપાર, નગ્રની ખહાર ખજર નીકળીયાં, બહેપારી કરે બહેપાર.
 ॥૪૫॥ ગામમાં ન મળે જરાએ જગો, લીડ ભરાણી ભારે; ધ્રુપતરાયે
 બ્રાહ્મણ સાર મુકામ બ્રાંધ્યો તે વારે ॥૪૬॥ વધશાખ સુદી પડવાને દા-
 હાડે, ક્ષત્રી થયા તૈયાર; પોતપોતાનું સેન્ય લઈ, નીકળીયા ગામ બા-

હાર ॥૪૭॥ વાજતેઃગાજતે ક્ષત્રીઓ ચાલ્યા, ખારગે ભાગણુ જાયે; ભાટ ચારણુ બહુ જસ બોલે, રસ્તે અપછરા નાચે ॥૪૮॥ એ રીતે સૌ ક્ષત્રી ચાલ્યા, પંચાળમાં પરવરીયા; નગ્રની ખારણે દેરાતંબુ, તાણી તાણી ઉતરીયા ॥૪૯॥ દ્વારીકામાંથી જદવ ચાલ્યા, બળવંત છપન કોડ; હળધારી હળ લેધને ચાલ્યા, ચક્રધારી રણછોડ ॥ ૫૦ ॥ તે પણ આવ્યા પંચાળ દેશે, ધરપતે આદર કરીયા; રાજ લોકના તંબુએથી, જુદી જગે ઉતરીયા ॥૫૧॥ એટલે રૂશીઓ આવવા માંડ્યા ધરપત ઉલટ ધારે; બ્રાહ્મણ માટે મઠ બાંધેલો, ત્યાં તેમને ઉતારે ॥૫૨॥ અકેક બ્રાહ્મણની શે વામાં, એકેક શેવક મુકયો, જે જોઈએ તે હાજર કરે, ચાતુર કાંઈ ન મુકયો ॥૫૩॥ કૈં આવ્યાને કૈં આવેછે, કૈં કરેછે ત્યારી, ધરમ રૂશીને પત્ર પહોચ્યો, તે વાંચ્યો ણું ખારી ॥૪૪॥ સાંભળ્યો સરવે વિદ્યારથીયે, સાંભળ્યો કુન્તા તન; એક એકને સ્નાન કરીને, ઉઠ્યા ધર્મ રાજન ॥૫૫॥ ॥વળણુ.. ધરમ પહેલા ઉઠીયા, પછી ઉઠ્યાં માત; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે ઉઠ્યા ચારે બ્રાત.

કડવું ૧૦૪ રાગ આશાવરીની છાંયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, આથપરવ મહીમાય ॥૧॥ પાંચ ભાઈને છઠી માતા, કુંપડી માં સંચરીયાં, પછી પાંચે પુત્રોની પ્રત્યે, કુન્તાજી આચરીયાં ॥૨॥ પંચાળ દેશમાં સ્વયંવરછે, ત્યાં આવશે બહુ પ્રાણી; રાજ રૂશી જદવ કે રી; હશે ભાડ ભરાણી, મનુશ મેદનીનોછે મેળો; બેટા કરીશું કેમ; એટલે માતાની પ્રત્યે બોલ્યો, વાયુ નંદન ભેમ ॥ ૪ ॥ ચાલો માતા જેવા જાએ, ધરમ રૂશી પણ જાય; જે હોય ભવીશ પાંધર તો, વરીએ એ કન્યાય ॥૫॥ કુન્તાજી કહે એરે રડ્યા, કેવું તું બોલ્યો હાલ; માટેજવાનું મન પડે પાછું, છે તારૂ બહુ સાલ ॥૬॥ માટે જવું નથી ગમતું તોક્ષનકરે તું કાંક; ભીમ કહે હમણાનો માતા, બતાવો મ્હારો વાંક ॥૭॥ કુંતા કહે હમણાં વાંક નથી, એરે મ્હારા તન; ત્યાં આંખ્યો તારી ફાટી જવાની, દેખીને દુરીયોધન ॥૮॥ ભીમ કહે મેં મન વાળયું છે, થયો કબુદ્ધીથી કાલો; અરીસ્યાપણું મુઠી દીધું, આજથી જણજે કાલો ॥૯॥ તવ કુંતા કહે કરો તૈયારી, આગળ ઉભા રહીયે; ધરમ રૂશીવર નીકળે કે, પુંડળ પુંડળ જઈએ ॥૧૦॥ એમ કહ્યું તવ કાપડે કેરી, ગાંસડીઓ સ-

ધળી લીધી; સાદડીએને તુમડાં લીધાં; તૈઆરી ત્યાં કીધી. ॥૧૧॥ એવે
રૂશીજી તૈઆર થયા, સુખપાલમાં ખીરાજ્યા; તે ઉચ્છ્રી ચાર વીધાથીઓ,
જય જય શમ્હે ગાજ્યા. ॥૧૨॥ અડધા આગળ અડધા પાછળ, વીધાર-
થીયો ચાલે; પ્રજ્ઞોત્તર એક એકને કરે, મારગ વીદ્યાન માહાલે. ॥૧૩॥
ઝુંપડીએથી પાંડવ આવ્યા, રૂશીને પડયા પાય; ધ્રુમે કહ્યું કેડવા કાપડી,
તમે આવો છો ક્યાંય. ॥૧૪॥ કુન્તા કહે તમારી કેડે, આવીએ પંચાળ
દેશ; ત્યાં સહુનાં દરરાન પામીયું, જાદવ રૂશી નરેશ. ॥૧૫॥ કોને આરા
રે હાંધ રેહેવું, ઓ રૂપી મહારાજ; ધ્રુમ કહે તમે કાપડી જાતી, મુજને
આવે લાજ. ॥૧૬॥ ધર્મ કહે ઓરે મહારાજ, મારગમાં સંગ રહીશું;
ચાર ગાઉ છોટે રેહેશે, ત્યાંથી ખીજે પંથ જઈશું. ॥ ૧૭ ॥ મારગ નથી
દીકો મોટે, આવવા દો તમ સાથ; ધર્મ કહે પછી છુટા પડજે, ધર્મે
જોડયા તવ હાથ. ॥૧૮॥ આનંદ કરતા સરવે ચાલ્યા, પંચાળ લગલગ
થાય; ચાર ગાઉ ગામ બાકી રહ્યું, પાંડવ લાગ્યા પાય ॥૧૯॥ પાય પ-
ડીને છુટા પડીયા, અવર પંથ પળાય; નય તણા દરવાજે આવ્યા, લીડ
ધણેરી ભરાય. ॥૨૦॥ કુન્તાજી કહે કેમ કરીશું; નથી જવાનો લાગ; હું
તો કચરાઈને મરી જાવું, ક્યાં પગ મુક્યાનો માગ. ॥૨૧॥ લીમ કહે હું
આગળ થાવું, માલરી પુકે આવો; ધર્મ કહે કોને દુખ ન દેતો, ચાલો
આગળ થાવો. ॥૨૨॥ તવ વ્રજોદર આગળ થયો, પુંડળ માતને ભ્રાત;
જરાએ જગો જવાની નથી, તેથી તે ગભરાય માત. ॥૨૩॥ એવામાં લીમ
વચ્ચે પડીયો, દેખીને લોક ત્રાસે; લીમ ડોળા કાઢી દંત પીશે, ગભરા-
તું સહુ નાસે. ॥૨૪॥ એક એકના ઉંપર પડે; કંઈ લોક કચરાઈ જાય;
દરવાજામાં માગ થયો, ગયા ગામની માંય. ॥ ૨૫ ॥ ગામ વીશે પણ છે
લીડ ભારે, કુન્તા કહે કેમ કરીશું; ઉભા રહેવાની જગો નથી, ક્યાં જઈ
ને ઉતરશું. ॥ ૨૬ ॥ શેદેવ કહે ચાલો માતા, કાંઈ કરીશું પેર; બહોળી
જગા જાણીને ગયા, પ્રજાપતને ઘેર. ॥૨૭॥ ઓટલે એક કુંભાર બેઠો
તો, તેને કહ્યું કષ્ટ કાપો, મુખ મેળો કરવા અમે આવ્યા, ઉતારો અમને
આપો. ॥૨૮॥ પ્રજાપતને દયા આવી, હરિજન લીધાં માપી; ન્હાની:સ-
રખી ઓરડી તે, રેહેવાને માટે આપી. ॥૨૯॥ તેમાં જઈ માત ભ્રાત બેઠાં,
લીમે ક્યો પલીતો; જાણ્યું કે આ કુંભાર કાકો, છે ઠીક ખાતો પીતો. ॥૩૦॥
એમ જાણી વ્રજોદરે, ઉતારી નાંખ્યું મુખ; ઘાંટા કાઢાડી કહ્યું ખાવા
આપો, માતાજી લાગી ભુખ. ॥૩૧ કુંતાજી કહે પેલા ભવનો, સાચો શ-
તરુ તું આવ્યો; અમોને વિતાડવું હતું તો, હાંઈશીદ તેડી લાવ્યો. ॥૩૨॥

તે ઘાંટા સાંભળ્યા કુંભારે, ઉઠીને ગયો એમ; ઓરે ગાંડા ગરીબ માને, વીતાડે છે કેમ. ॥૩૩॥ ભીમ કહેકે ભુખજ લાગી, જીવડો મારો જય; પેટમાં ખી-લાડાં બોલે, ખાવાનું મન થાય. ॥૩૪॥ કુંભારને તવ દયા આવી, કહ્યું તું ડાહ્યો થાને પેલી ખડકીમાં ખાણ ચણાની, એક મુઠી લેઈ ખાને. ॥૩૫॥ ગર્ધવ માટે ચણા ભર્યા છે, એક હજાર મણ પુરા; એકજ મુઠી લેઈને ખા તું, તેમાં શું થાય અધુરા. ॥૩૬॥ ભીમે જણ્યું ભાયગ ભળીયું; હમણાં લેવા નહિ જણું, કાકો ખસે આઘો પાછો, તોતો ચણા હું ખાણું. ॥૩૭॥ એમ જણીને વૃકાદર બોલ્યો, કાકા હું ડાહ્યો થઈશ; હવે જીવને સખુરી વળી મોડેથી લેને ખૈશ. ॥૩૮॥ કુંભાર કહે દુખ ન દેતો, ગાંડીયા ડાહ્યો થાજે; ખાણ ઉખેડી ચણા લેઈને મને દેખાડી ખાજે. ॥૩૯॥ ભીમ સેન કહે વાર કાકા, પછી પ્રજપત ગયો; એટલે ભીમને લાગ ફાળ્યો; ઝડપ ઉભો થયો. ॥૪૦॥ ખડકીમાં જઈ ખાણ ઉખેડી, દીકા ચણા અપાર; એક મુઠી ભરી ભુજ બહાર રાખ્યો, મહી મહો ઘાલ્યું તે વાર. ॥૪૧॥ દંતથી આવે ચણા ભાવે, ગરીબનું ધન ટાળ્યું; એક દાણો રેહેવા ન દીધો, સાક્ષ વાશીદુ વાળ્યું. ॥૪૨॥ હતી તેવી ખાણ ઢાંકી, ત્યાંથી ગયો ભીમ ઉઠી; પ્રજપતને જઈ ખતાવી, જુઓ કાકા લીધી મુઠી. ॥૪૩॥ પ્રજપત કહે ફાકી ખાજે, થાજે ડાહ્યો લગાર; વાર કહીને ભીમ ચાલ્યો, ઓરડીમાં આવ્યો સાર. ॥૪૪॥ શેદેવ નિકુળને જઈ કહ્યું, લ્યો ચણા ઉલટ આણી; ચપટી ચપટી ફાકશે તો, પીવા ચાલશે પાણી. ॥ ૪૫ ॥ કુંતાજી કહે ફાકી ખા, દીકરા દઈવની વેઠ; ભીમ કહે હવે ભુખ નથી, ભરાયું મહારું પેટ. ॥૪૬॥ તવ કુંતાને બહેમ પડીયો, નહી રહ્યું હોય મન ઝાલ્યું; ખાણ બંધી કરી હશે ખાલી, નક્કી તેં ઘર ઘાલ્યું. ॥૪૭॥ ભીમ કહે આ શું બોલોછો, સંદેહ મનનો જુઓ, કાકાને દેખાડી મુઠી લીધી છે, જઈને પુછી જુઓ. ॥ ૪૮ ॥ તવ કુંતાને વીશ્વાસ પડીયો, પછી બોલ્યા માય; ઓરે ધરમ અરજુન બેટા, પેટનો કરો ઉપાય. ॥૪૯॥ વલણ ॥ પેટ પોશાણનું કેં કરો, ઓરે મહારા તન; કાપડ વેચી નાંખીને; ખાવા લાવો અંન.

કડવું ૧૦૪ રાગ સોહાગનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા મુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાણું, આધ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ ધરમ અરજુને કાપડ લીધું, વેચવા માટે જય; કાપડનો કોઈ ભાવ ન પુછે, ફરે છે બજારમાંય. ॥ ૨ ॥

હરી ફરિને ખાવાનું અપે, અન મોઘુ વેચાય; શાક ભાજી તોશાંનાંમળે,
 ઘાસ પાણી તોળાય ॥૩૦॥ એવી હળાહળ છે મોઘવારી, ધરમે વીચાર ક્રી-
 ધો; નાખી દેવાને ભાવે સઘળો, માલજ આપી દિધો. ॥૪॥ તેનાણાંનાદા
 ણા લીધા, ઓરડીએ ગયા એહ; કુન્તાજીએ રસોઈ ક્રીધી, ભોજનક્રીધુ
 તેહ. ॥૫॥ એક દીવસનું પોશણ થયું, રાત્રી પડી તે વાર; કુન્તાજી
 કહે કેમ કરીશું; કાલે અન ઉધાર. ॥૬॥ શેદેવ કહે આજ પરોઢે; અ-
 મને ઉઠાડજે માત; નદી ઉપર નહાવા જવું, આપણ પાંચે ભ્રાત. ॥૭॥
 નાહી ધોઈ નિત્ય કર્મ કરીને, જવું સામી તીર; હાથ જોડી ત્યાં ઉભા
 રહેવું, ઓરે મહારા વિર. ॥૮॥ રાજ રૂશી રહ્યત જદવ, નહાવા
 આવશે ત્યાંય; આપણે સહુના દરસણ કરવાં ખીજે નહિ ઉપાય. ॥૯॥
 ઇશ્વર વણ માગે અન દેશે, વગર બોલે નેટ; ભીમ કહે હાથ જોડજે
 તમે, હુંતો કુટીશ પેટ. ॥૧૦॥ બોલ્યા વિના કોઈ શું સમજે, માટે પેટ
 પછાડું; શેદેવ કહે એમ કરજે, ખીજુ ન બોલવું આડું. ॥૧૧॥ એમ
 કરીને સયન ક્રીધું, થયો પ્રાતસકાળ; તવ કુન્તાએ જગાડ્યા, પોતાના
 પાંચે બાળ. ॥૧૨॥ તવ પાંચે ભાઈઓ ઉઠીને, ગયા ગંગા સ્થાન; ના-
 હિ ધોઈ નીત્ય કર્મ ક્રીધું, ધર્યું હરીનુ ધ્યાન. ॥૧૩॥ પછી સામી તીરે
 ગયા. પેટ તણા મનસુખા; સુર્યના સામુ મુખ કરીને, હાથ જોડીને ઉભા
 ॥૧૪॥ એવામાં તો બહાણુ વાહું, નહાવા આવ્યું લોક; રહીયત રાજ
 રૂશી જદવ, ભીડ ભરાઈ અથોક. ॥૧૫॥ ચારે વર્ગના ચાર જથે, કરે
 ગંગા સ્નાન; જદવ જોદ્ધા જળમાં ઝીલે, મદે ભર્યા મસ્તાન. ॥૧૬॥ બ્રા-
 હ્મણો નાહીને સંધ્યા કરે છે, રવીને અર્ગજ આપે; રાજ લોકો શરીર
 ચોળાવે, રૂપ વીશય પ્રેમ વ્યાપે. ॥૧૭॥ જે જેને જેવું ફાવે તેવું, કરે છે
 જળમાં સ્નાન; જદવમાં બળદેવનાદ્યા, નાદ્યા શ્રીભગવાન. ॥૧૮॥ તે સાંમે
 સામી તીરે ઉભા છે, જોઈ દયા મન ઉઠે; ચાર ભાઈએ હાથ જોડેલા, પ્ર-
 કાદર પેટ કુટે. ॥૧૯॥ તે સમે નાહિને બહાર નીકળીયા, પોતે જુગજીવ-
 ન; પીતાબર પેહેરતા ભક્ત દીડા, આવ્યાં આંસુ લોચન. ॥૨૦॥ અરે
 રે મારા દાસ છે દુખી, અન જળના ઉધારા; એક કણુકો ખાવા નથી,
 પેટ કુટે ખીચારા ॥૨૧॥ તાપ તાઢને વરસાદ વેડી, વનમાં ધર્યું મુજ ધ્યા-
 ન; તો પણ સંભાળ હું નથી લેતો, છૌ નુગરો ભગવાન. ॥૨૨॥ એમ ધ્યા-
 રીને સંકલ્પ ક્રીધો. હવે કરૂં ઘણી સહાય; મચ્છવેધ એમનિ પાસે કરાવું,
 વરાવું આ કન્યાય. ॥૨૩॥ સૌ આવેલાને પાછાકાઢું, નીશ્યે કર્યું દીનાનાથ;
 એકલા શેદેવને ચેતવવા, ઉંચો ક્રીધો હાથ. ॥૨૪॥ એટલે શેદેવે ભીમનેક

હું, હવે ન કરો કેહેરઃ પેટ ન કુટો મુકામે ચાલોઆવશે શીધાં ઘેર. ॥૨૫॥
 ભીમ કહે કોઈએ નથી કહ્યું, સાચું લાગે કેમ; શેદેવ કહે મ્હારે માથે,
 ચાલો એમનેએમ. ॥૨૬॥ તવ પાંચે ભાઈ ત્યાંથી ચાલ્યા, ઓરડીએ ગયા
 બ્રાત, કોહો કેમ થયું કુંવર મ્હારા, પુછવા લાગ્યાં માત. ॥૨૭॥ શેદેવ કહે
 આવશે શીધાં, ભીમ વઘો વચન; ઓ મા કોઈએ કહ્યું નથી કે, મો-
 કલાવીશું અન. ॥૨૮॥ કુંતાજી કહે ધીરજરાખો, શેદેવનું વેણુ સાચું; ભીમ
 કહે જુકુંપડશેતો, ભાગીશ એનુંડાચું. ॥૨૯॥ એમ કહીને સર્વે બેઠા, સાંભ-
 ળને તું રાય; રાજ રૂશી જાદવ સર્વે, સ્નાન કરી સ્થળજાય. ॥૩૦॥ પછી
 પ્રભુ તંબુથી ચાલ્યા, ગયા ઢરપતને ઘેર; પંચાળ રાજ પાચે પડીયો,
 મુજપર કીધી મ્હેર. ॥૩૧॥ કેમ પધાર્યા કેમ પધાર્યા, વણતેડયા શ્રી કૃષ્ણ;
 પ્રભુ કહે આજ ઉલટ આવી, તુને પુછુછુ પ્રણા. ॥૩૨॥ કોઈ તારા ગામમાં
 આવ્યું હોય, જોવા સ્વયંવરકામ, ઉત્તમજાતી દુરદશાના, નહોય પાસે
 દામ. ॥૩૩॥ ભીક્ષામાગવા નહી અધીકારી, મનુરી નવ્યકરે, તેવા પ્રાણી
 આવ્યા હોયે, તે શું ભુખે મરે. ॥૩૪॥ ઢરપત કહે નારેમ્હારાજ; તેવાનુ કષ્ટ
 કપાવું, બતાવો તેને નીત્યાન શીધાં, જોઈએ તેમ અપાવું. ॥૩૫॥ સામ-
 ળીયો કહે કહો શેવકને, મોકલો મારી સાથ; ઢરપતે છડીદારને કહ્યું, જ
 જ્યાં તેડે દીનાનાથ. ॥૩૬॥ જોનેબતાવે તેને લેઈને, મોદીખાને તેડી જ-
 ને; મોદીને જઈ કહું તે કેહેજે, રીતીમાં પ્રવિણ થાજે. ॥ ૩૭ ॥ જેટલું
 જોઈએ તેટલું ને, જેવું જોઈએ તેવું; જેટલા દન રહે તેટલા દન, મોદી
 ને કહીને દેવું. ॥૩૮॥ એમ કહીને વીદાય કીધા, પ્રભુ તેડીને ગયા; કું-
 ભારના ઘર પાસે આવી, થોડે છોટે રહ્યા. ॥૩૯॥ કૃષ્ણે કહ્યું ઓરડી પે-
 લી; ત્યાંથી બોલાવી લેજે; જેવી રીતે રાજાએ કહ્યું, તેમ અપાવી દેજે.
 ॥૪૦॥ એમ કહી પ્રભુ પાછા વળીયા, તવ ગયો છડીદાર; એટલે આ-
 વતો ભીમે દીકો, દીધો અતી આઉકાર. ॥૪૧॥ છડીદાર કહે તમે ચાલો
 મોદીખાને લેઈ જવું; જેટલું જોઈએ તેટલું શીધું, તમેને કેવરાવું. ॥૪૨॥
 એટલે ઉડ્યા ધરમરાજ, જોડે અરજીન જાય; તેમની સાથે સુત વાયુનો
 તરત ઉભો થાય. ॥૪૩॥ ધરમ કહે નહી કામ ત્હારું, વાંધા ધગેરા પાડે;
 વીવેક વીના મીઠા જાડનું મુળ તુંતો કહાડે. ॥૪૪॥ ભીમ કહે તમે ત-
 મારે ચાલો, કહી ગયા સૌ સંગ; મોદીખાને આવી ઉભા, ભોજનનો
 ઉમંગ. ॥ ૪૫ ॥ છડીદારે કહ્યું મોદીને, વચન રાયનું થાયો; આ લોક
 જ્યાં લગી રહે ત્યાં લગી, શીધાં એમને આપો. ॥ ૪૬ ॥ જેટલાં જો-
 ઈએ તેટલાંને, જેવાં જોઈએ તેવાં; હવેથી કેહેવા નહી આવું,

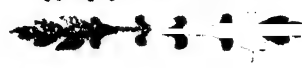
નિત્ય તમારે દેવાં ॥૪૭॥ મોદીએ પુછ્યું કેટલું જોઈએ, જમનારા કેટ-
લા જણ, ભીમે કહ્યું સાંભળો મોદી, લાવો લોટ સોમણ ॥૪૮॥ સોમણ
ધી ને સોમણ સાકર, પચીશમણ મસાલો, પચાસમણ દો દાળનેચોખા,
પચીશ મણ શાક આલો ॥૪૯॥ સાંભળીને છડીદાર બોલ્યો, છો કોઈ
કપટીને પેચી, એટલું સીધું લઈને શું, તમારે ખાવું છે વેચી ॥૫૦॥
ભીમ કહે ચાલો જોવાને; જમીએ ત્યાં પેટ ભરજો, વધે તો ફરી નવ
દેશો, ઘટે તો પુર કરજો ॥૫૧॥ સેવક કહે ઉપર બેશી, કરાવું રસોઈ,
તવ મોદીએ સીધાં દીધાં, સાચુ ન માને કોઈ ॥૫૨॥ ॥ વળણ. ॥ સાચું
કોઈ નથી માનતું, પણ આપ્યો સામાન. વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે,
લીધું સતી સંતાન.

કડવું ૧૦૫ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા. સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી, તુજને
સંભળાવું આદ્યપરવ મહીમાય ॥૧॥ સરવ સામાન લીધો ભીમે, ગયો
કુંભારને ઘેર; સાથે છડીદાર આવીઓ એ, જોવાને બધી પેર ॥૨॥ પ્ર
જપતની ખડકી વીશે, ચુલા ચારી કરાવ્યાં, જેજે વાસણ જોઈએ તે,
ભંડારમાંથી અપાવ્યાં ॥૩॥ પછી ભીમે સ્નાન કીધું કરવા માંડી રસોઈ
ધરપતનો છડીદાર બેઠો, તે રહ્યો છે જોઈ ॥૪॥ ત્રકોદરે દાળ ભાત
કીધા, લાડુ કર્યો તૈયાર; શાક વધારીને કાઢી નાખ્યું, કણુ ન લાગીવાર
॥૫॥ પછી પોતાના ચાર ભાઈને, પાંચમી પોતાની માત; તે પાંચેને જ-
મવા બેસાડ્યાં, પછી પેટની વાત ॥૬॥ તે પાંચેજણુ જમી ઉડ્યાં, ચા-
રશેરનો મોદીક; છડીદાર કહે આ કોણ ખાશે; હવે તો છે ઠીક ॥૭॥ ડ-
ગારાને ઠેઠ પહોંચાડો, એવો વીચાર પેઠો, ભીમે કહ્યું રાયના દુત જો-
જો, કહીને જમવા બેઠો ॥૮॥ ઢીલો કીધો તંગીયોને, સીવ સીવ મુખે
ભાંખે, એક એક ભુંજમાં વીસ વીસ લાડુ, લેઈને મુખમાં નાંખે ॥૯॥ એ
મ સોમણનો લાડુ ખાધો, જમી ગયો દાળભાત શાક સામગ્રી સઘળું
જમ્યો, તે પછી ધોયા હાથ ॥૧૦॥ છડીદાર જોઈને વિસ્મે પામ્યો; ભીમે
કહ્યું જોવા આવો; વધ્યું હાથ તો સીક્ષા કરો, નહીતો પચીસ મણલાવો
॥૧૧॥ છડાદારે નમસ્કાર કીધો, આ કોની ચાલે હામ; નિત્ય રાજ આ
મ ખવરાવે તો, વેચે ઘરને ગામ ॥૧૨॥ ઓ બળવંતા તમે તમારે, મો
દીખાને નીત્ય જજો; આજ લીધું તે પ્રમાણે લેને, રહો ત્યાં સુધી ખા-

જે ॥૧૩॥ એવું કહી છડીદાર ગયો; સાંભળ તું રાજન; ચતુરથી થઈ પણ
 નથી આવ્યો, રાજ દુરીયોધન ॥૧૪॥ સર્વ આઁયા છે પણ એ પાપી, ઘે
 રથી નવ નીસરે; ધરપતીને વરવા માટે, વીવા સામગ્રી કરે ॥૧૫॥ ભાણુ
 મતીને કહું જઈને, જે પરણવા જાણું; તું તો છેક ભુતડી જેવી, વીજ-
 ણી જેવી લાણું ॥૧૬॥ સોકતણું તને સાલ કરું, જેને અભીમાન ટા-
 ળ્યો; રાણીએ એવું સાંભળીને, શુકનનો છેડો વાળ્યો ॥૧૭॥ અછકલે
 ઘેર વીવા માંડ્યો, વાજત્રો વગડાવે; વડીઓ પાપડ કરાવેતે, ઘેરગીતાં
 ગવરાવે ॥૧૮॥ એમ એતો વીવાની ત્યારીમાં, થઈ ચતુરથીની સાંજ;
 પંચાળ રાજ વાટ જુએ, આઁયા ન મ્હોટા રાજ ॥૧૯॥ આવતી કાલ
 મહુરત માહારે, કેને પુછુ સલાય; મહુરત કાલનું બંધ રાખુ, તો સ-
 હુ ધુસ્સે થાય ॥૨૦॥ જે કાલે મહુરત સાચવું, આવે દુરીયોધન; રાજ
 પાટ મહારૂં છીનવી લે, છીનવી લે ભોવન ॥૨૧॥ એમ વિચારી એણે
 તેડાઁયા, બળવંત રાજ ચાર; જરાસંધને શલ્લ સીશુપાલ, ચોથા દેવ
 મોરાર ॥૨૨॥ સેવક પાસે તેડાવીને આપ્યાં છે આસન; તે ચારેની પ્રત્યે
 બોલ્યો ધરપતરાય વચન ॥૨૩॥ સુણો મહારાજ, સુણો મહારાજ, મારે
 આવી એક આંટી; છત્રપતી હજી સુધી ન આવ્યા, એજ ઘણેરી ઘાંટી
 ॥૨૪॥ કાલનું મહુરત નીશ્ચે કરીને, પત્ર લખેલા તમને; આ મહુરત હું
 ફેરવું તો, ફાવતું આવે અમને ॥૨૫॥ માટે ફેરવવાની રજ, આપો તો
 ઠીક થાય; એટલે તરત બોલી ઉઠ્યા, પોતે જદવરાય ॥૨૬॥ શું તારો
 દુરીયોધન ખરો, બીજા બધા શું ખોટા; અમારે મન તરણા તોલે, તારે
 મન એ મોહોટા ॥૨૭॥ કન્યા તારે પરણાવવી કેને, તે તારો કહે વી-
 ચાર; ધરપત કહે મછવેંધ કરે, તેતો વરે નિરધાર. ॥૨૮॥ પ્રભુ કહે શું
 વાટ જુએ છે જે જન મછવેંધ કરશે, નથી કન્યા દુરીયોધનની, જે કરશે
 તે વરશે ॥૨૯॥ માટે કાલની આજ્ઞા આપો, નહિ તો રીસાઈ જશે; દુ-
 ર્યોધન આવ્યો નહીં એને; ઘેર મુઠિ કાઠી હશે ॥૩૦॥ ધરપત કહે આમશું
 બોલો, ચારે દીનદયાળ; સલ્લ કહે આજ્ઞા નહિ દેતો, જશું સૌ ભુપાળ
 ॥૩૧॥ ધરપત કહે આજ્ઞા આપુ, પણ નથી રેહેતી હામ, મહારાપર દુ-
 રીયોધન કેપે, લુંટી લે ઘર ગામ ॥૩૨॥ પ્રભુ કહે એતો સાચું, તેનો
 મોહોટો વીચાર; કહો શલ્લ શો જવાબ દેવો, જય એનું ઘરખાર.
 ॥૩૩॥ એટલે શીશુપાળ જરાસંધ : બોલ્યો મુખે એમ; આનો બચાવ
 કરવા કષ્ટ, કૃષ્ણ કહે જેમ તેમ ॥૩૪॥ કૃષ્ણ કહે તમો વચન આપો, ત્રણે
 વેણુજ દીધાં; એટલે અંતરયામીએ ત્યાં ધરપતને કહેણ કીધાં ॥૩૫॥

ધૃપત રાજ આજ્ઞા આપે, ડરશે નહીં લગાર; અમે સરવે સામા થાશું,
 શું કરે અંધ કુંવાર. ॥૩૬॥ તારી પક્ષમાં સરવે રહેશે ક્ષત્રી કેરા બાળ;
 રંગમાં ભંગ નથી પડવાનો, નહીં થાય વાંકો વાળ. ॥૩૭॥ એટલે ધૃ-
 પત રાજ બોલ્યો, બહેલા પધારજે કાલ. ॥ ૩૮ ॥ ચારે જણાને વીદાય
 કીધા, બોલાવ્યા શેવક ચાર; જવો જઈને ડુંડી વગાડી, કરજે મુખ
 પોકાર. ॥૩૯॥ એક જણે જાણ્યો રાજ્ય જથામાં કહેજે કે કાલે પધારો;
 આસન બેસજે નામ વાંચી, રાજનું કાજ સંધારો. ॥૪૦॥ એક જણે જા-
 વો જાદવમાં, કહેજે કે કાલે આવો; દક્ષીણ દીશાએ જગો તમારી, બે-
 શીને સભાસોભાવો. ॥૪૧॥ એક જણે જાવો બ્રાહ્મણમાં, કહેજે એમ વ-
 ચન; આસન ઉત્તર દીશા તમારાં કરજે કાલ પાવન. ॥૪૨॥ એક જણ
 કહો રહીયતને જઈ, જોવા આવજે સર્વ; બેસવું સીંહાસનોની પુંડે
 કોઈ ન કરવો ગર્વ ॥૪૩॥ ટંગે તોફાન કોઈ ન કરવું, કોઈ ન કરવું બં-
 ડ; જે જન ફીતુર કરશે તેને, ધૃપત દેશે દંડ. ॥૪૪॥ એ રીતે ચાર જણ
 કહેજે, કહી કર્યા વીદાય; એટલે ડુંડી વગાડતા ચાલ્યા, ચારે સ્થળે
 ચાર જાય. ॥ ૪૫ ॥ ધૃપતના કહેવા પ્રમાણે, કહ્યા સમાચાર; સઘળે જા-
 હેર કરીને ગયા, હરખ્યા સર્વ અપાર. ॥૪૬॥ ક્ષત્રી લોકને ઉમંગ અ-
 તી; ચાલો ભાયગ ભળશે; વેહેલા જઈએ સભામાં તો, આસન સાફ
 મળશે. ॥૪૭॥ ડુંડી સાંભળી નહાતા ધોતા, કેં સજતા શણગાર; કંઈ
 રાજ જોશીને તેડે, પ્રણુ પુછે વારવાર. ॥૪૮॥ કેં જન જનમોતરી દે-
 ખાડે, કન્યા મળે કે ન મળે; કેં દેખાડાવે હસ્તરેખા, કહો કયારે ભાગ્ય
 ભળે. ॥૪૯॥ કેં રાજ તો સ્નાન કરે છે, સાબુ લેઈને નહાતા; અતર પુ-
 લેલ અંગે ચોળે, શરીરે ઉજવળ થાતા. ॥ ૫૦ ॥ દરપણ મોઢા આગળ
 રાખે સજે રૂડા શણગાર; દીપે નહીં તે ઉતારી નાંખે, બીજ પહેરે બી-
 જવાર. ॥૫૧॥ વારે વારે વસ્ત્રો બદલે, મુગટ બદલી જુએ; નથી શો-
 ભતા કે શોભે છે, તકતે જોઈવેમ ખુએ ॥૫૨॥ વૃદ્ધ રાજને વરવાની
 વૃત્તી, ડાચાં જોનાં મળીયાં; છોલાવી છોલાવી ક્ષૌર કરાવે, ટુંપાવે ધો-
 ણા પળીયાં. ॥૫૩॥ કલપ ચઢાવી કરે કેશ કાળા, હોડ લુછી કરે લાલ;
 પાન સોપારીના ડુચા મારી, રાખે છે ઉંચા ગાલ. ॥૫૪॥ દંત પડેલા તે
 દંત બંધાવે, એમ ઉજગરા કરીયા; સ્મરણ સૈને ધૃપતીનું, પડ્યા
 નીંદાએ ભરીયા. ॥૫૫॥ વળણા નીંદામાં સરવે પડ્યા, થતે મોહોટે પ્ર-
 ભાત; બ્યાસ વજ્રલ મુખ ઓચરે જગ્યા આખી રાત.

કડવું ૧૦૬ રાગ બેહાગની ચૈત્રાપાદ.

બોલ્યારે વૈશમપાયે વચન. સાંભળજનમેજેરાજન; રજની વીતીને
 બહાણુરે બહાય, નીંદ્રાથી આંખ ઉંચી નવ થાય. ॥ ૧ ॥ ઉઠાડવાને જય
 છડીદાર, મહારાજ કહીને કરે પોકાર; ઉઠો કન્યા લેઈ જશે કોય, કન્યાને
 નામે જગત હોય. ॥ ૨ ॥ રાતાં નેત્રે તતખર થાય, વખત થઈ ગઈ કરતા જ
 ય, ॥ ૩ ॥ કે બેઠા રથને કે સુખપાલ. કેંક ચાલે ચરણે ગજ ચાલ; કેં ગજ ઘો
 ડે કેં ચાલે ચર્ણ, કન્યામાં સહુનું અંતસ્કર્ણ. ॥ ૪ ॥ મારગ ભીડ ભરાઈ
 અપાર, ઉઠે છે રેણુ થાય અંધકાર; કરાવે છે છંટકાવ અત્તરતણા, રંક
 રાજ તે ગભરાય ઘણા ॥ ૫ ॥ સાચવી સાચવી મારગ પળે, ધક્કા ધક્કીમાં
 મુગટ ઢળે; ખંખેરી લેઈ ને મુકે શીશ, શેવકો ઉપર જણવે છે રીસા ॥ ૬ ॥ દોડતા
 રથ માંહોમાંહ ભરાય, તવ અશ્વ ભડકેને તમાસો હાથ; હાથી કુદે તે વળી
 જય ધાણુ, થાય મારગમાં બહુ બુંબાણુ ॥ ૭ ॥ જેમ તેમ કરી જય છે સર્વ
 કઈ કુળવંતાને કુળનો ગર્વ; કંઈ ને ધનનો કંઈ ને રૂપતણો, કંઈ ને બળનો
 ગરવ છે ઘણો ॥ ૮ ॥ કાલ્યા પુલ્યા ચાલ્યા રાજન; સહુ સહુના મનમાં મસ્તાન;
 દરવાજે ઉભા બે છડીદાર, તેતો સરવને કરે જુહાર. ॥ ૯ ॥ ઠાઉકા થૈ જ-
 ય સભામાં રાજન, નામ વાંચીને બેસે આસન; ટંટા તોફાન કોઈ નવ
 કરે પોતપોતાની મગરૂળીમાં કરે. ॥ ૧૦ ॥ આવી રહ્યા સહુ ક્ષત્રીના તન
 નથી આવ્યો એક દુરીયો ધન; ખાલી પડ્યું છે એનું આસન, ખાકી ર
 હ્યા નહી કો રાજન ॥ ૧૧ ॥ એક એકને પુછે છે રે ભુપ; કેવું ઇશ્વરે મને
 આપ્યું છે રૂપ; તે રૂપ જોઈ વરશે કન્યાય; કંઈક કહે એ વાત મીથ્યાય
 ॥ ૧૨ ॥ કેંક કહે હું કુળવંત રાય, તેથી મુજને વરે કન્યાય; કેંક કહે હું ધન-
 વાન ઘણો, રૂપતીને મોહ લાગે ધન તણો ॥ ૧૩ ॥ જેમ કહે તેમ ગરવ મન ધરે,
 દરપણ લેઈ મુખ જોયા કરે; સરવે ધરે રૂપતીનું ધ્યાન, ઘરડાતો જણે બે
 ઠા જવાન ॥ ૧૪ ॥ એવે આવ્યા છપન કોડ ॥ ૧૫ ॥ પછી પધાર્યા સહુ રૂશી
 રાય, બ્રહ્મવેત્તા તેજશ્વી દેખાયે; ઉભા થયા સહુ જન, પુરણ પ્રેમે ક-
 રે દરશન ॥ ૧૬ ॥ બેઠા ઉત્તરમાં થઈને ઓળ, દીસે છે તેજ ઝાકન ઝોળ;
 સુકીતનો શરીરે ચળકાટ, ચંદ્ર સરીખાં ચળકે લેલાટ ॥ ૧૮ ॥ આવી રહ્યા
 સહુ રૂશીને રાય, જદવ જુગદીશ સૌ સભા માંય પછી આવીયું.

રહીયત લોક; ભરાયે મેદની સભામાં અથોકા ॥૧૯॥ એવામાં પાન્ડવો થ-
યા તઈઆર, માતાજી આજ્ઞા આપો આવાર; જૈએ સભામાં જોવાને માટ;
કહે કુન્તા તમે જવો ચારં બ્રાત; ॥ ૨૦ ॥ રહેવા : દોભીમને લેઈ નવ
જશે, ભીમ કહે મહારો વાંક તે કશે; કુન્તા કહે તું સભામાં જાય, કૌર-
વને દેખી કોપે ભરાય. ॥૨૧॥ ભીમે કહ્યું રહેશે સરવ ભાઈ સાથ, તે ક-
રતાં ધર્મ ઝાલશે હાથ; બોલ્યા ધરમ આવવા દો માત; સાચવી લેઈ-
જશું ચારે ભાત. ॥૨૨॥ તવ કુન્તાએ કરી આજ્ઞાય, બેસજો વીત્ર પુઠે
સભા માંય; વાર કહીને ઉઠ્યા પાંચ બ્રાત. ॥૨૩॥ ત્રિકોદરના ઝાલ્યાબેહાથ
॥૨૩॥ ભીમ કહે શાહ્યખીનો નહી પાર, બબે શેવક ભુજ ઉચકનાર;
સાંભળી બોલ્યાં કુન્તા વચન; નહી જપે એ મુરખ જન. ॥ ૨૪ ॥ મુ-
કો ઘેરને જવો તમે, ભીમે કહ્યું નવ બોલું અમે; પછી શુકન
લેઈ થયા વીદાય, ગયા બ્રહ્મ સંભાની માંય. ॥ ૨૫ ॥ ધ્રુમ રૂપી બેઠાતા
તહી, જૈ પુઠે બેઠા લોકની મહી; દીઠા કાપડી ધ્રુમે તે વાર, જુઓ વિ-
ધારથી નીકળ્યો આ સાર. ॥ ૨૬ ॥ અરેરે નીચજતને શું કરું, ભરી
સભામાં હું લાજ મરું; પુઠે આવી બેઠા ક્રીધાં ચરીત્ર, સૌ લોક જાણશે
માહરા મીત્ર. ॥૨૭॥ એટલે મારી આબરૂ જશે, આખા જગતમાં ફ-
જેતી થશે, બોલ્યા વીધારથી બોલો શું કામ, ઉઘાડું હાથેથી પાડો છો
તમામ. ॥૨૮॥ જેવા સૌ બેઠા તેવા તે હોય, બુમો પાડેથી જાણે સઉ
કોય; એવું સમજાવ્યું રૂશીને સહી, પાન્ડવ બેસી રહ્યા તહી.
॥૨૯॥ સહુને બેસવા સુગમ પડે, જગોને સાર કોઈ નવ વઢે, સરવેથી
સરખું દ્રષ્ટે દેખાય, આળ્યા નથી દુરીયોધન રાય. ॥ ૩૦ ॥ જળ કુંડા-
ને સેવક વીશ, કાષ્ટનાં આસન ઢાળ્યા છે ત્રીસ; ચઢતા જે પડે તેમને
કાજ સકળ સોઈ કરી મહારાજ. ॥૩૧॥ કુન્ડે આવી ઉભો પંચાળ ભુ-
પ, જોડે દ્રૌણીક ગોર અનુપ; તે ગોરે કરી છે આજ્ઞાય, તેડાવો કન્યાને સ
ભાની માંય. ॥૩૨॥ એટલે શેવક સંચર્યા સાર, દાસી સાથે કહ્યો સમાચાર;
એટલે ધરપતી થઈ તઈઆર, સાથે દાસી એક હજાર. ॥ ૩૩ ॥ ઢોળે
ચંમર વાળે વાજંત્ર, સજડ બે જણી પોતાની મીત્ર, આવી સભામાં હો
કારો હોય, ક્ષત્રીયો ઉંચા થઈને જોય ॥૩૪॥ વળણ. ઉંચા થઈ થઈનીર
બે, પોતાને આસન, વહ્નલ વઢે કન્યા તણું, શું કરીયે વરણન.

કડવું ૧૦૭ રાગ ધુમાસની ચાલ.

દુપતી આવીયારે; ॥૧૬॥ બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જ-

નમેજે રાજન, કરીયે કન્યાનું શું વરણન. કે. ॥દ્રુપતી ॥ ૧ ॥ એને જો-
તામાં ઉપજે બહાત. એની પગ પાની લાલ ગુલાલ; ચાલે ધીમી ધીમી
હંસ ચાલ, કે ॥દ્રુપતી ॥૨॥ માને અવર પ્રાણી જગદંબા, જેના રૂપથી
હારે રંભા, એના ચરણ કદળી સ્થંભા કે. દ્રુપતી ॥૩॥ એથા ચંદ્રકળા
જય ઘટી, થાય યોગીને મન ચટપટી, એની સીંહ સરખી કટી, કે ॥
દ્રુપતી ॥૪॥ જેનું પેટ પદ્માસનું પાન, એની ચામડી કાચ સમાન; દે-
ખી દુનિયા બને ગુલતાન, કે. ॥દ્રુપતી ॥ ૫ ॥ એની કમળ સરીખી હા-
થળીયો, શોભે ચંપા જેવી આંગળીઓ, એના દાંત દાડમની કળીયો.
કે. ॥દ્રુપતી ॥૬॥ અંગ રંગ ગુલાબી બાગ, શીરચંચુ નાશીકા સોહાગ,
શીશ કેશ કાળુડો નાગ, કે. ॥ દ્રુપતી ॥ ૭ ॥ વાળ્યો અંબોડો છુટી બે
વેણી, કાયા કોમળમાં નહી કેહેણી, એતો માનુની મરગાનેણી. કે; ॥
દ્રુપતી ॥૮॥ દીસે લીલી નસો ઝીણી ખાલ, એનો હોઠ બે લાલમલા-
લ, છુંદયું છુંદયું ગોરે ગાલ. કે દ્રુપતી ॥૯॥ હબચી પર હીરો ચ-
ળકે, બેઉ કાનમાં લીલમ લળકે, રૂપ આણુંદી મોઢું મળકે. કે. ॥દ્રુપતી
॥૧૦॥ ઘણા જેવાને આગળ અડીયા, દેખી સ્વરૂપને મોહ ચડીયા,
લટ્ટુ થૈ થૈ સીંહાસન પડીયા, કે. દ્રુપતી. ॥૧૧॥ ગદ્ય સભામાંથી પંચા-
ળી, ચઢી પશ્ચીમ મહેલ અટાળી, બેઠી જરૂબે દ્રુપત બાળી કે; દ્રુપતી
॥૧૨॥ વળણા ઝરૂબે બેઠી બાળકી, મહા તેજસ્વી રૂપ; કહે વક્ત્રલ એ
રૂપથી, ઝાંખા પડીયા ભુપ.

કડવું ૧૯૩ રાગ સાંખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોડ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આદ્ય પર્વ મહીમાય ॥૧॥ સભા સર્વે પડીછે જાંખી વિચારે
ક્ષત્રી લોક, આ કન્યા આપણ હાથ આવે, તેતો આશા ફેક. ॥ ૨ ॥ જે
જેને મન અહંકાર હતા, તે સહુના ઉતરીયા, પછી સહુને સમજીત દેવા,
દ્રુપતરાય ઓચરીયા. ॥ ૩ ॥ સુણો સહુ સભા સમજીતી, હકીકત કહી
રહું જ્યારે તે પછી આજ્ઞા હું આપું, તો ઉઠજે તે વારે. ॥૪॥ એમ ક-
હીને એણું બોડ્યો વરવાની જેને ઇચ્છાય; તેણે પહેલા ઉભા થઈને,
આવડું કુંડાળે હાંચ. ॥૫॥ વસ્ત્ર આભુષણ ઉતારી દેવાં. થાવું સભામાં
સ્વચ્છ; જંગાથીકે કટી સુધી, ભીડાવી લેવો કચ્છ. ॥૬॥ વણ ચઢાવ્યું
ધનુશ લેવું, ભાયામાં એક બાણ; તેથી વિશેષ આયુધ રાખે તેને પ્ર-
ભુની આણ. ॥૭॥ તે પણ ખાંધે ભેરવી લેવાં, તે પછી તતબર થાવું;

સ્થંભ જવા પાટીયું મુકયું છે, તે પાટીયાપર જલ્લું ॥૮॥ જનારને સ-
મજીતી આપુંછું, જે સ્થંભે કર દેશે; એટલે મહારા શેવક લોકો પા-
ટીયું તાણી લેશે ॥૯॥ માટે ચાતુર ચેતતા રહેજો, સ્થંભે ચઢવું સ-
પાટે. વચમાં કાંઈ સ્વાસ ન લેવો, જલ્લું જોર ઝપાટે ॥૧૦॥ છ ગાઉએછે
આડો ખીલો, ત્યાં જરા વિશ્રામ કરવું. પછી કનકનાં ત્રાજવાં છે, તે
ત્રાજવે ઉતરવું ॥ ૧૧ ॥ બે ત્રાજવે બે ચરણ દેઈ; ધનુશ લેવું સાર.
ત્યાં પડપંચા ચડાવીને, કરવો ધનુશ ટંકાર ॥ ૧૨ ॥ તે પછી બાણ
ભાથામાંથી, લેવું ધરીને ટેક; જળમાં જોઈ તાકવી મચ્છા, બાણજ
ફેંકવું એક ॥ ૧૩ ॥ જોઈ નીચું મારવું ઉચું, સાંભળજો રાજન, છ
ગાઉ છોટે માંછલીનું, જે વીંધવું લોચન ॥ ૧૪ ॥ તેનું તે બાણ પુંછ
વિંધે, એવું દૈવત દાખે; પછી મછને ઉપાડીને, એ બાણ જળમાં
નાંખે ॥ ૧૫ ॥ એકજ બાણે ત્રણ કામ કરવાં, એટલું પ્રાક્રમ કરે; તે
પુરૂષ પુન્ય માહ્યરાને, મહારી પુત્રીને વરે ॥૧૬॥ તેમાંથી કોઈ ચઢતાં
પડે, કો પડે અધુરે કામે; તે ધણી ઉઘાટે માથે બેસે, સભામાં આ કામે.
॥૧૭॥ તે વાતમાં જે મુમત ઝાલે, તેને બ્રહ્મહત્યાય; આ કામમાં છે આં-
ટીયો તે, સમજજો શઉ રાય ॥૧૮॥ સ્થંભે ચઢવું છાતી વરાણે, એ
પણ મહોટી ઘાંટી; ખીલેથી ત્રાજવે ઉતરવું, તે છે અવળી આંટી.
॥૧૯॥ બે માથોડાં ત્રાજવાં નીચાં, સી રીતે ઉતરાય; ઉતરે એક હાથે
ડાંડી ઝાલી, તો ત્રાજવાં ભમી જાય ॥૨૦॥ એક તરફને ત્રાજવે કર,
ઉતરવા ઇચ્છાય; તો એક તરફ તોલ આવેથી, ખીજું ઉંચું જાય.
॥૨૧॥ તે તેમાં ચરણ નવ પહોચે, થંભે થોડો ઉતરે; બે હાથે બાહાજ
રહીને; ત્રાજવે ચરણ ધરે ॥૨૨॥ તેથી ત્રાજવાં જાય આંધાં, ચરણ
મહી લડથડે; લાગે ઝોલો ત્રાજવાને, ચઢનારો નર પડે ॥૨૩॥ એ રીતે
ત્રાજવે ઉતરતાં, આવવાની બહુ આંટી; ત્રાજવામાં ઊભા રહ્યા પછી,
ધનુશ ચઢાવતા ઘાંટી ॥૨૪॥ ધનુશને વાંકુ વાળીને, ચઢાવવાનો દોર;
એક છોડો નીચે મુકીને. કરવું પડે ધણું જોર ॥ ૨૫ ॥ એકજ ત્રાજ-
વે મુકે છોડો, બળ કરચે વાંકુ થાય; તો એક તરફ તોલ આવે ને,
ખીજું ઉંચું જાય ॥૨૬॥ તેથી ચરણ થાય પહોળા, એટલે ઢળે ધરણ
સ્થંભને ટેકો દઈ ચઢાવે, તો પણ પામે મર્ણ ॥૨૭॥ ધક્કાથી ત્રાજવાં
જાય આંધાં, ઊંધે મુસ્તક પડે; એ રીતે એ મહોટી ઘાંટી, ચાતુર હોય
તે ચડે ॥ ૨૮ ॥ ત્રીજી ઘાંટી નીચું જોઈને. ઊંચું મારવું બાણ; તે
બાણે ત્રણ કામ કરવાં, સમજજો સુજણ. ॥ ૨૯ ॥ આગ્રહ કરી કહેતો
નથી સ્થંભે ચઢો નર કોય; સાત વેળા પાલવે તે ચડજો, હીન-

મત જેને હોય ॥૩૦॥ પાછળ મુને દોશ ન દેશો, પ્રત્તી ન કરશો વ્યા-
કુળી; એમ ન કહેશો રૂપાળી છે, સાઈં સૌને ચઢાવ્યા શુળી ॥ ૩૧ ॥
એવી સભામાં સુચના આપી, છેવટ વદ્યો, વચન; હવે ઉડવું હોય તે
ઉડો ક્ષત્રીનો કોઈ તન ॥૩૨॥ વળણ ॥ ઉડવું હોય તે ઉડજો. ક્ષત્રીના
કોઈ તન, વ્યાસ વદ્ધલ વાણી વદે, ઉડ્યો જરાસન.

દડવું ૧૦૯ રાગ દુભાસી દોહરાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
જને સંભળાવું, મચ્છવેધન મહિમાય ॥ ૧ ॥ મગજ દેશનો માલીક
ઉડ્યો. જખરો જરાસન; એટલે બીજા બેશી રહ્યા, જેને ઉડ્યાનું મ-
ન ॥૨॥ તેમની હાંશો રહી હધયામાં, આપણો નીસાસો નડજો; આ-
પડો ઉડવાનો વારો આવે, ચઢતાં જરાસન પડજો ॥ ૩ ॥ સાન એવી
આશીશ દીધી, ધારીને મન મનસુબો; બે માતાનો જયો જરાસન,
જઈજળ કુંડાળે ઉભો ॥૪॥ હોડ કરડતો મુછ મરડતો; થયો સભામાં
સ્વચ્છ; વસ્ત્ર આભુષણ ઉતારીને, લીડાવી દીધો કચ્છ ॥ ૫ ॥ રાખ્યો
તોડો વાળ્યો અંબોડો, કટી કશીને ખાંધે. બાણનો ભાથો ને ધનુષ તે,
બેરવ્યાં ડાલી ખાંધે ॥૬॥ કન્યાના રૂપમાં અંજયો, ઘેલી થઈ છે ગ-
તી; અતી અહંકારનો ભરેલો, કોઈને નમતો નથી ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે
ઓ ધરમ વીરા, જુઓ જરાસન ચડે, જો એ ચડતામાં પડે તો, જોવા-
ની ગમત પડે ॥૮॥ ધરમ કહે મુંઢ મતીના. કોઈનું તાકીયે ભુંડું; તો
તેવું તાકનાર પ્રાણીનું કદી ન થાયે રૂંડું ॥૯॥ એવે જરાસન સુર ભ-
રેલો, ઝડપ તૈયાર થયો; લોચન રાતાં બીહામણાં છે, પાટીયા ઉપર
ગયો ॥૧૦॥ દ્રુપતી જરાએ સામુ ન જુએ, જોયા કરે સહુ સાથ, સ્તંભે
જઈ જુહાર કરીને, દીધી બળમાં ખાથ ॥ ૧૧ ॥ એક પગ મુક્યો
થંભ ઉપર, ચઢવાનું મન ઝીધું; તવ ઈપતના શેવકોએ, પાટીયું તા-
ણી લીધું ॥૧૨॥ તેવોજ બીજો ચણું ઉપાડ્યો, સુર ભયો સુંસોટ; છા-
તી વરાણે સ્થંભના ઉપર, દડખડ મુટ્ટી દોટ ॥૧૩॥ જોર ઝપાટે સુર-
સપાટે, સુંસરો ચાલ્યો જય; ચઢવાની એની ઝડપ જોઈ, સૌ સભા
વિસ્મે થાય ॥૧૪॥ ઓ ગયોરે ઓ ગયો એ, મચ્છવેધન કરસે; બી-
જ સરવનો ફેગટ ફેરો, રૂપાળી કન્યા વરસે ॥ ૧૫ ॥ એમજ સરવે
આશા મુટ્ટી; ખેડા ક્ષત્રી કુંવાર; જખરો જોધ જરાસન ચઢ્યો, ઉંચોગયો
ગાઉ ચાર ॥૧૬॥ એટલે પ્રભુએ સામું જોયું, જાણ્યું કે મચ્છવેધ થાસે
દાસ દુખીયા પાન્ડવ માહારા, આવેલા પાછા જાસે ॥ ૧૭ ॥ ક્યાં

લગી વનમાં વેઠશે કષ્ટી, એમ જાણી કામ કીધું. જરાસનનું કષ્ટ પ્ર-
ભુએ, બળ બધું હરી લીધું ॥૧૮॥ શરીરમાંથી શક્તી નાઠી, શ્વાસ ધ-
ણેરો ચડીયો; એકાએક એનો જીવ ગભરાયો, સ્થંભને બહાજ પડી
યો ॥૧૯॥ પરશેવાના જેમેજેમ છુટયા, કાયા થરથર ધ્રુજે; ઊંચુને
નીચુ જીવે તો, આલ અવનિ નવ સુજે ॥૨૦॥ લીલાં પીળાં દેખાય
આંખે, વાયો વાયુ સમસેર; મોળ વછુટીને ઉલટી થૈ ગૈ, ચઢી ગયા
બહુ ફેર ॥૨૧॥ જરાસને મન એમ વિચાર્યું, દીવસ વાંકો મ્હારો, રૂ-
પાળીને રૂપે રોળાયો, હવે થયો મરનારો ॥ ૨૨ ॥ એવે સુધ બુધ રહી
નહીને, પ્રાણજ ઉંચો ચઢીયો; હાથ પગ સ્તંભથી છુટી ગયા. આવીને
જળમાં પડાયો ॥૨૩॥ સરવે સભા ખડખડ હશી, દીવસ એનો રૂંચો;
એકલે દીકરો દમધોસ કેરો, સુરો શીશુપાળ ઉંચો ॥૨૪॥ જેવો જરા-
સંધ જળમાં પડયો, તેવો જળે તારી દીધો; જળને સ્વભાવે ઉપર
આગ્યો, શેવકે ખેંચી લીધો ॥૨૫॥ ઊંધો કરી ઝોલાં ખવરાવ્યાં, ઓ-
કાબ્યું પીધેલું પાણી; એટલે દ્રૌણિક ગોર આગ્યા ક્રોધે વધા મુખ
વાણી ॥૨૬॥ આવો જરાસન કાષ્ટને આસન, બહેવારમાં શી રીસ; એમ
કહીને મુગટ લીધો, બેહો ઉઘાડે શીશ ॥૨૭॥ જરાસને જોયું નીચું,
બહુ ચીંતામાં પેડો; જળ કુંડાળે કાષ્ટને આસન, ઉઘાડે માથે બેડો.
॥૨૮॥ નીચું ઘાલીને રડવા લાગ્યો, વીખ મળે તો ખાણું; આ પ્રથવી
મા માગ દે તો, તુજમાં સમાઈ જણું ॥ ૨૯ ॥ એવે શીશુપાળ એમ
બોલ્યો, સાંભળો જરાસન; તમે તો તાતનું નામ બોળ્યું, હું કરે
મચ્છવેધન ॥ ૩૦ ॥ જરાસન કહે બળતાને બાળે; અહંકાર એને ન-
હજે, આડે આવજો પુન્ય મ્હારું, એ શીશુપાળ પડજો ॥૩૧॥ વળણ ॥
પડજો શીશુપાળ એ, ધરીયો છે અહંકાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે,
સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૧૧૦ રાગ ચૌપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; શીશુપાળ છે
બહુ હંકારી, એણે વસ્ત્ર દીવાં ઉતારી ॥૧॥ એણે કચ્છ લીડાવી દીધો;
ખાંધે ધનુષ ભાથો લીધો; ગણે સર્વ સભાને તુચ્છ અભીમાનથી મરડે
મુચ્છ ॥૨॥ ગયો પાટીએ ધરીને હામ, જઈ સ્થંભે કીધી સલામ; બાથ
લીડવાને મન કીધું, તવ શેવકે પાટીયું લીધું ॥ ૩ ॥ તેવો ચેતી ચા-
લ્યો ચડીચોટ, દાખી દૈવત મુકી દોટ; વાયુ વેગે ચાતુર નર ચડતો, જય

જોરમાં પાછો ન પડતો ॥૪૪॥ એતો નેત્રની ચોટ ન ચુકે, જોઈ જોઈને
 પગલું મુકે; સહુ સભા કરે વીચાર, એને નહીં આવે ભુલ લગાર ॥૫૫॥
 કામ કરશેને કન્યા વરશે, બીજા આવેલા પાછા ફરશે; એની ચઢવામાં
 છે ચતુરાઈ, જરાસનથી ચઢે સવાઈ ॥ ૬ ॥ એ તો પંચાણુ ક્ષોણીનો
 ધણી, તેમાં હીમ્મત હોયે ધણી, એમ બોલે સકળ સભાય, એવે
 ગાઉ સાડાચાર જાય ॥ ૭ ॥ એનું મછ વીધવા મન મોહું, તવ
 જુગદીશે સામું જોયું; ભક્તને કાજ કપટ કીધું, એનું બળ પળમાં હ-
 રી લીધું ॥ ૮ ॥ રહ્યો ગાઉ ઉંચો ત્રાસ, ગદ્ય શક્તીને ચઢીયો શ્વાસ;
 આવ્યા મોઢે ફેંણુ ફીસોટા, અધવચ વળ્યા ગડબડ ગોટા ॥ ૯ ॥ ગભ-
 રાયોને વીચાર લાવ્યો, વાંકુ કર્મ તેહું હાંઈ આવ્યો; અરે આ રૂપાળી
 ધ્રુપતી, મ્હારે તુજને વરણું નથી ॥ ૧૦ ॥ વરવા મોઢે ચડ્યો હું ધાઈ,
 હવે જીવતો જવાદે બાઈ; એવા સંકટ મનમાં કરતો; સ્થંભે રહ્યો
 રહ્યો થરથરતો ॥૧૧॥ વાયુ બહાયો મેરસમેર, શીશુપાળને ચડ્યા ફેર; સુ-
 ધ્યસાન ગદ્ય લટથડીયો, હાથ પગ છુટયાને પડીયો ॥ ૧૨ ॥ જળમાં
 ડુબી ઉપર આવ્યો, તેવે રાયે ખેંચી લેવરાવ્યો; ઝેલા ખવરાવી
 ઓકાવ્યું પાણી, થઈ ગઈ આખર ધુળધાણી. ॥ ૧૩ ॥ આવી ગોરે મુ-
 ગટ લીધો લેઈ, સોંપ્યું કાપટસન ગાળ દેઈ; પડ્યો તેથી રૈાનું મન
 મ્હોયું; પછી જરાસને ઉંચું જોયું ॥ ૧૪ ॥ બોલ્યો જરાસન તે વારે,
 કહો લગ્ન તમારું કે વારે; મ્હોટી પડતીતી મુજમાં ખોડ, ભાઈ આવો
 બેસો મ્હારી જોડ ॥ ૧૫ ॥ એકલો નહોતો શોભતો હું તો, ભલે થયો
 મારા જોડો તુંતો; શીશુપાળનું કાંઈ ન ચાલ્યું, જોડે બેઠો ને નિચું
 ઘાલ્યું ॥ ૧૬ ॥ અરેરે આ મેં શું કયું કામ, મારા બાપનું મેં બોળ્યું
 નામ; હાલું જીવ્યાથી જાણું મરણું, જરાસન કહે મરી શું કરણું ॥૧૭॥
 એમ બેઠા વાળીને મન, બેશી રહ્યા સભા સહુ જન; હતી ઉઠવા સ-
 હુને ઇચ્છાય, તેણે સમાવી મનમાંય ॥૧૮॥ આવા આવા ચડી પડ્યા
 રાય, ત્યારે બીજાની શી ગતી થાય; એમ ભાગી સરવની હામ, રઝ-
 ળ્યું મચ્છવેધન કામ. ॥ ૧૯ ॥ વળણું ॥ કામ રઝળ્યું ધ્રુપતે તણું, મી-
 થ્યા કરે સહુ શોર; કેં કહે દુરીઓધન તણું, કરમ કરે છે જોર.

કડવું ૯૬ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું, આધપરવ મહીમાય ॥૧॥ એવે સમે શક્તિરાજ ઉડયો; પુષ્ટ શરીરનો ભારે, સકળ સભા શદ્દને જોઈ, હસવા લાગી ત્યારે ॥૨॥ અવેશલ જઈ જળકુન્ડ ઉભો, લોકોં કહે કેમ ચડશે; થાંભલો એના અંગુઠા જેવો, ચઢતામાં ભાગી પડશે ॥૩॥ લાંબો પોહોળોને પોચતોછે, પાંચ પાન્ડવનો મામો; ત્રણ મણનો સુરવાળ પહેરે છે, પાંચ મણનો પહેરે જમો ॥૪॥ મુછોના થેભા તણી ખડુ શોભા, દેખીતો કેશરી વાઘ; મુસ્તક ઉપર સદાય બાંધે, બારમણ બોજનો પાઘ. ॥૫॥ મલ્લ કુસ્તાઈ ગદાનુધનણે બાણયુધ ન જાય કળીયું; જમણે બાહુએ બાંધેલું રહે છે, જહોતેર મણ માદળીયું ॥૬॥ વસ્ત્રાભુષણ એણે ઉતાર્યા. થયો સભામાં સ્વચ્છ; જંગાથી કે કટી સુધી, ભલ્લો લીડાવ્યો કચ્છ ॥૭॥ ચડવાનો ચટકો લીધો પટકો, કમ્મર કરીને બાંધે; બાણનો ભાથોને ધનુશ તે, ભેરવ્યાં ડાલી બાંધે ॥૮॥ ધ્રુપત રાજના શેવડોંએ કામજ કવાં કીધાં; એક પાટીયું બોજી લે નહી તે, દસ વીશ વીશ મુઠ્ઠી દીધાં ॥૯॥ તવ શક્તિપાટીયાં ઉપર ગયો, ચઢવા પ્રતી કીધી; સરવ સભા ટગ ટગ નુએ, બળ કરી બાથ દીધી ॥૧૦॥ ભીમ કહે ભાઈ મામા ઉડ્યા, કામ થયે ખુશી થૈશું, કોઈ દહાડો એ કન્યાના. હાથનો કંસાર ખમ્મશું ॥૧૧॥ ધરમ કહે કાંઈ બોલીયે નહી, ઈશ્વરની ઇચ્છાય; બેઠા બેઠા ચરચા નુએ, નુએ છે જેમ સભાય ॥૧૨॥ એવે સમે સક્તિ રાજએ, સ્થંભ ઉપર ડગ દીધાં; એટલે આડાં પાટીયાં તે, દાસોએ તાણી લીધાં ॥૧૩॥ સદ્દલ સપાટે ચઢવા લાગ્યો, છલંગ મ્હોટી મારે; તલપ દે દસ દસ ડગલાંની, ભય જરા નવ ધારે ॥૧૪॥ સદ્દલ રાજના ચરણને ધકે, સ્થંભ ચઢીયો ઝાલે, થૈજયવાં કો ભોમી સરસો. કચડ કચડ બોલે ॥૧૫॥ સકળ સભા ખડ ખડ હસે. ઘણા વટે એમ વાણ; જે કદી સ્થંભ ભાગી જશે તો, વાળશે કચ્ચર ઘાણ ॥૧૬॥ એમ કરે સરવે ચેષ્ટાળા, પણ મુખ એવું બોલે; બેજણ ચઢીને પડ્યા પણ, કો નહી હાની તોલે ॥૧૭॥ એવે શદ્દ પયોપાચ ગાઉ, જોયા કરે સઉ શ્રેષ્ઠ; ભકતને માટે ભુદરાયે, ઉચ્ચી કીધી દ્રષ્ટી ॥૧૮॥ આકરશણ બળ શદ્દલનું કીધું, એટલે એ તરફડીયો; સ્વાસ મોઢે માતો નથી, સ્થંભને જહાજ પડીયો ॥૧૯॥ હથળ વથળ જીવજ થયો, ઉકાળો આવ્યો; અરેરે હું કયાં ચઢ્યો થંભે, વાકો દીવશ મને લાવ્યો ॥૨૦॥ આંખે અતી અંધારાં આવ્યાં, ગભરાયું અંતઃકર્ણ; શરીરે પરશેવો વળીયો, છુટી ગયા ભુજ ચર્ણ ॥૨૧॥ ઓ પડ્યો ઓ પડ્યો; સૌ ફેહેવા લાગ્યા, ધરણ આવ્યો પળમાં; આવીને કુંડમાં પડ્યો જેમ, મગર

પડે જળમાં ॥૨૨॥ સર્વ કહે બે પડયાતા તોલે, શું દેખી મન મોહું; શસ્ત્ર
રાજ તો પડ્યો એટલે ઉચુ શીશુપાળે જોયું ॥ ૨૩ ॥ સો બસે શેવક
ભેગા થઈને, શસ્ત્રને કાઢ્યો બહાર; પીધેલું પાણી ઓકાવી નાંખ્યું, ક્ષ-
ણ ન લાગી વાર ॥૨૪॥ ધૃપતના દ્રૌણીક ગોર આવ્યા, કહ્યું કટ્ટ વ-
ચન; મારવાડ દેશના માલીક બેસો; કાષ્ટ તણે આસન ॥૨૫॥ પાદ રેહે
વા દેઈને ખીરાજે, તવ દીલગીરીમાં પેટા; અરેરે મને આ શું સુખ્યું,
નીચુ જોઈ જઈ બેઠો ॥૨૬॥ શીશુપાળે કહ્યું કે પધારો, ઠીક થયો છે
ધારો; નીચુ જોઈ બોચી દુખતીતી, હવે તમારો વારો ॥૨૭॥ શસ્ત્ર કહે
જંપવા દે મુને, તુને લાગુ પાય; તે પછી દંતવક્ત ઉઠ્યો, જુએછે સઉ
સભાય ॥૨૮॥ દમધોસનો એ દીકરો છે, શીશુપાળનો ભ્રાત; તેને દેખીને
શીશુપાળે, બોલાવી પુછી વાત ॥૨૯॥ કહો બંધુ તમે કેમ ઉઠ્યા, ક્રી-
ધો શું વીચાર; દંતવક્ત કહે મચ્છ વીધીને, હું વરવાનો નાર ॥૩૦॥
તમે પડ્યા તેથી તાતતણુ, બોળાઈ ગયું નામ; માટે પાછો જસજ લે-
વા, મચ્છજ વીધુ આ ધમ ॥૩૧॥ શીશુપાળ કહે વીર મહારા, મીથ્યા ન
મરસો મથી; આપણા બાપના બાપ પાશે, માંછલું દીસતું નથી ॥૩૨॥
માટે આખરે બેસો, શીદને આવ્યા ઉડી; તમે નથી પડ્યા ત્યાં સુ-
ધી છે કાંઈ બાંધી મુઠી ॥૩૩॥ એક હાથ તો ઉઘડી ગયો પણ, બીજે
બાંધ્યો હાથ; ત્યાં સુધી કોઈ કરી ન શકે; આપણા ઘરની વાત ॥૩૪॥
માટે જઈ સીંહાસન બેસો, ઓરે તાતના તન, એવું સાંભળી નીચું જો-
ઈને, શસ્ત્ર વધો વચન ॥૩૫॥ ચઢીને પડે તો ફીકર નહી, ઉડીને બે-
સે જોઈ; શું કાળુ મુખ લેને ઉઠ્યો, જીવતો મુઓ તેહ ॥ ૩૬ ॥ ચઢ્યો
ને પડ્યો તો ઇશ્વર ઇચ્છા, પણ ઉડીને બેસે; શું જોઈને જગતમાં ફેરે,
કાં પ્રથિવમાં ન પેસે ॥૩૭॥ ક્ષત્રીનો સુત પાછો પડે, તો તેની બગડી
બુધ; ક્ષત્રાણીનો નહી જાયેલો, ધાવેલો દાશીનું દુધ ॥૩૮॥ એવાં વચ-
ન શસ્ત્રના સુણી, લાગ્યો તનમાં તાપ; સ્થંભ ચઢ્યા પણ હું બેસું તો,
બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૩૯॥ શીશુપાળે કપાળ કુટ્યું, શસ્ત્રે ખેલ લઢાવ્યો;
પોતાને ઉંચું જોવાને સાડ, બંધવ મહારો ચઢાવ્યો ॥ ૪૦ ॥ ચઢ્યો ચ-
ઢાવે પડ્યો પડાવે, વટલેલો વટલાવે; નાક કટ્ટો નાક કટ્ટા કરે, આલડે
લો અમડાવે ॥૪૧॥ એવામાં દંતવક્તે સભામાં, ઊતાર્યા સણગાર; વસ્ત્ર
ઉતારી કચ્છ લીડાવ્યો, બાંધે લીધા હથીઆર ॥૪૨॥ પાટીએજેનેથંભે
જહાજ્યો, ચઢવાનું કામ ક્રીધું; ધૃપત રાજના શેવકોયે, પાટીયું તાણી
લીધું ॥૪૩॥ દોઢ ગાઉ તે ઉંચો ગયો, પ્રભુએ વીચાર્યું એમ; આ દં-

તવકત ભકત છે મહારો, ઉંચેથી પાડુ કેમ ॥૪૪॥ એમ જાણી એનું બ-
ળ લીધું, એટલે એ ગભરાય; મચ્છના સામી દ્રષ્ટિ કરે તો, માંછલીનવ
દેખાય ॥૪૫॥ અરેરે હું શીદને ચઢયો, મુજ બુદ્ધી થઈ કાચી; ભાઈનું
કહ્યું મેં નવ માન્યું વારતા એની સાચી ॥ ૪૬ ॥ હવે શો ઉપાય ઊત-
રવાનો; એવે સમે અડખડીયો; હાથ પગ એના છુટી ગયાને, આવીને
જળમાં પડીયો ॥૪૭॥ શીશુપાળે હાથ ગસ્યા, મહારૂં કાંઈ નવ ચાલ્યું;
બન્ને બંધુ બન્યા સરખા, એમ કહી નીચું ધાલ્યું ॥૪૮॥ શેવકોએ દં-
તવકતને, જળથી કહાડયો બહાર, ઝોલા દેઈને પાણી ઓઝાવ્યું; ગોર
આવ્યા તે વાર ॥૪૯॥ ગોરે કહ્યું ધન્ય દમઘોસ નંદન, ધાર્યું કર્યું તમે
કામ; એક બાપના બે દીકરા તે, બેઉએ બોલ્યું નામ ॥૫૦॥ એમ ક-
હીને મુગટ લીધો, કરે કોનાપર રીશ; શીશુપાળની જોડે જઈને, બેઠો ઉ-
ઘાડે શીશ ॥૫૧॥ શીશુપાળે તંવ ઠપકો દીધો, મુમતમાં બોજ બોયું;
શલ્લ કહે ભાઈ ભલે પડીયો, પોતે ત્યાં ઉચું જોયું ॥૫૨॥ ચારે નામી-
યા ચઢીને પડયા, અતી આહાકાર હોય; પછી સહુની હિમ્મત ભાગી
ઉભો ન થયો કોય ॥૫૩॥ ધૃપત રાજાએ આશા મુકી, નહિ ચાલે કોની
હામ; છત્રપતી જે આવ્યા હોત તો, થાત મહારૂં કામ ॥૫૪॥ પવન ગ-
મની સાંઠ આપી, મોઢલીયો છડીદાર; દુરીયોધનને જે તેડી આવો, ક-
હીએ ન કરશે વાર ॥૫૫॥ સાંઠણી લઈ છડીદાર પોહોચ્યો જેને કહ્યા
સમાચાર; દુરીયોધન કહે પીઠી ચોળાવો, મામા ન કરશે વાર ॥૫૬॥
મામાએ બોલાવી માનુનીયોને; ગીતાં મંગળ ગાય; દુરીયોધન બાજઠે
બેઠો, પીઠી સારૂ વર રાય ॥ ૫૭ ॥ વળણ ॥ બેઠો પીઠી ચોળાવવા, જે
દુરીયોધન રાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વહે, અછકલો એ રાય.

કડવું ૧૧૨ રાગ ધોળનો.

પીઠી ચોળે, પીઠી ચોળે પ્રીત આણીરે, વરરાજને, ચઢાવેગંગોદક
પાણીરે ॥ ૧ ॥ અત્તર પુલેલ તેલ શરીરે લોચેરે; ગીતાં ગાતી. સુંદરી
શરીયા ઘોચેરે ॥૨॥ વરરાજથી, હોઠમાં હશી દેવાયરે; કરે અતી, ઉતા-
વળ માંમાયરે ॥૩॥ કાઠે ઘાંટા ચીકણાશ મુકી દોનેરે; ધણું થયું વરને
નવરાવવા લ્યોનેરે ॥૪॥ એટલે બીજે, બાજઠે કરાવ્યું સ્નાનરે; શરીર
લુછી; વરને કર્યા સાવધાનરે ॥૫॥ વરરાય બોલ્યા, મામા મને દિપાવો-
રે; સહુથી શોભુ, તેવા શણગાર પહેરાવોરે ॥૬॥ મુજને દેખી કન્યાને

મન થાય ચટકારે, જામો પેરાવો, મને ચીરિને પટકારે ॥૭૥૬૬ી ન લાગે
 હું ન ખીહું કે ન ઝખકુરે; માંમા માહારે, ગાલે કળો કાળુ ટપકુરે ॥૮૥
 તવ મામાયે, પહેરાવ્યાં વસ્ત્ર શણુગાર; આગળ આછાખા, બાંધીને કયો
 તૈઆરરે. ॥૮૥ માંમાયે તો મોઢે જરા ઘસી મેશરે; કહ્યું હવે જ ભાઈ
 ઘોડે બેશરે. ॥૧૦૥ વરરાય બોલ્યા માંમા લહાવો વિતાડોરે; તમે મુને
 તેડીને ઘોડે બેસાડોરે. ॥૧૧૥ એટલે મામે, વરને તેડયો તે વારરે; કરણ;
 બોલ્યો કાહાડો વરરાજને ખહારરે. ॥૧૨૥ તવ માંમાયે, વરરાયને ખહાર
 લીધારે; શણુગારેલે ઘોડે બેસાડી દીધારે. ॥૧૩૥ વરરાય બેઠો, થઈને
 ઠીકા ઠીકરે, બેસતામાં દસવીસ થઈ છે છીંકરે. ॥૧૪૥ વરરાય બોલ્યો
 માંમા આ શુકન કેવારે; માંમે કહ્યું દસ પિસ કન્યા મળે એવારે. ॥૧૫૥
 માંમે લાવી વરને શ્રીફળ આલ્યુરે; દુરીયોધને હસીને ભુજમાં આલ્યુરે
 ॥૧૬૥ વરરાય બોલ્યો, શેવકથી મુને ન લખવોરે; લક્ષ લક્ષના, દા-
 ગીના સહુને પહેરાવોરે ॥૧૬૥ અગીઆર ક્ષોણી, શેન્યાના જોડ્યા જોડરે;
 દીધા દાગીના, પેહેરીને ત્યાર થયા તેહરે. ॥૧૮૥ આગળ ચાલે, શેન્ય
 ક્ષોણી અગીઆરરે; પુઠળ ગાતી નવાણુ ભાઈની નારરે. ॥૧૯૥ વાજતે
 ગાજતે વરઘોડો લેઈ નીકળીયારે. ગયા દરવાજે, તેવા ત્યાં કાગ કળક
 ળીયારે. ॥૨૦૥ ભીખ્મ વીદુર, દ્રોણને કીરપાચારરે; સરવે આબ્યા, ન-
 ગ્રના દરવાજા ખહારરે. ॥૨૧૥ પછી સરવે સુંદરીને ત્યાંથી ખાળીરે; વ-
 રની રાણી, ઘેર બેઠી છેડો વાળીરે, ॥૨૨૥ પછી બેઠો હાથી ઉપર વર-
 રાયયે; પુઠે બેઠા ચમ્મર ઢાળે માંમાયરે. ॥૨૩૥ કરણ કહે ઉતાવળે; પંથ
 આલોરે; વાર ન કરશો, વર રાયને લેઈ આલોરે, ॥૨૪૥ વાગતે ડંકે, સરવે
 આલ્યા જાયરે; મારગમાં અત્તરના છંટકાવ થાયરે. ॥ ૨૫ ॥ ભાટચાર-
 ણુ, આવીને યાચક યાયરે; ચાલતે રસ્તે થૈ થૈ અપછરા નાયરે. ॥૨૬૥
 સાંઢણીવાળો આગળ ગયો છડીદાર; જૈને કહ્યા સભામાં સમાચારરે
 ॥૨૭૥ સરવે જાણ્યું આબ્યો દુરીયોધનરે; દ્રુપદ રાજ ધણો થયો પ-
 રસનરે. ॥૨૮૥ એવે આબ્યો, છત્રપતી સભા ખાસરે, એટલે ઉઠયો.
 ધૃપદ ધરી હુક્ષાસરે. ॥૨૯૥ સામો આલ્યો લેઈ સાકરનાં પાણીરે, એટલે
 સરવે ક્ષત્રીની સભા વિખરાણીરે. ॥૩૦૥ સૌ ક્ષત્રીએ, મનમાં કયો વિ-
 ચારરે, જૈએ સામા, આબ્યો સઉનો સરદારરે. ॥૩૧૥ એવી રીતે સભા-
 માં હોકારો હોયરે, ભુજ જોડીને, સામા આબ્યા સહુકોયરે, ॥૩૨૥ બેશી
 રહ્યા પડેલા પુરૂષ ચારરે, બેશી રહ્યા, જાદવ બ્રહ્મ કુંવારરે. ॥ ૩૩ ॥
 ॥ વળણ ॥ વિપ્ર જાદવ બેસી રહ્યા, બેસી રહી પ્રજા, બ્યાસ વક્ષભ કહે

કથા, સાંભળજો શ્રોતય.

કડવું ૧૧૩ મું.

॥ હંશો માંડયો વીલાપ, પાપી માણસરે. એ રાગ. ॥

થયો સ્વયંવરમાં પોકાર, દુરીયોધન આવીયોરે; સામા ગયા સૌ ક્ષ-
ત્રી કુંવાર, દુરીયોધન આવીયોરે ॥૧॥ રાજ કંરૂપતે ઉલટ આણી, દુરી-
યોધન આવીયોરે; પાવા લાવ્યો સાકરના પાણી, દુરીયોધન આવી-
યોરે ॥૨॥ ભલે પધાર્યા સર્વના સુખા. દું સામા આવી સૌ કર જોડી
ઉભા. દું ॥૩॥ પાયાં પાયાં સાકરનાં પાણી, દું સરવેની ગતી ગભ-
રાણી. દું ॥૪॥ કોઠથી ઘાંટો કાઢી ન બોલાય, દું કોઠથી છાની વાત
ન થાય. દું ॥૫॥ એવી છત્રપત્નીની ખીક, દું નવ્ય ખવાય ઉદ્દસ
છીંક. દું ॥૬॥ પાપીની દ્રષ્ટા જે પર જાય. દું તે ક્ષત્રીની કંપે કાય.
દું ॥૭॥ અંધ સુત છે ગર્વનો ભરાયો. દું પછી હાથીથી ઉતરીયો.
દું ॥ ૮ ॥ ચાલ્યો હાથમાં શ્રીફળ ઝાલી, દું તેની પુંઝળ સઉ જાય
ચાલી. દું ॥૯॥ પેઠો સભામાં અંધ તન. દું જઈ બેઠો ઉંચે આસન.
દું ॥૧૦॥ એના પેઠા પછી સહુ પેઠા. દું એના બેઠા પછી સહુ બેઠા.
દું ॥૧૧॥ આવ્યો આવ્યો સરવનો ભુપ. દું સહુ સભા થઈ ચુપા
ચુપ. દું ॥૧૨॥ વળણ ॥ સભા સહુ સજડ થઈ, કોથી નવ્ય બોલાય;
વ્યાસ વલ્લભ વાણી વહે, અછકલો દેખાય.

કડવું ૧૧૪ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, મચ્છાવેધનો મહીમાય ॥૧॥ સકળ સભા સજડ થૈને, બેઠી છે
ચુપાચુપ; સરવ સામી દ્રષ્ટી કીધી, હસ્તીના પુરને ભુપ. ॥૨॥ એવામાં ધીરે
રહી બોલ્યો, વૃકોદર મુખ વાત, જુઓ ધરમ ભાઈ આવ્યો અછકલો,
દુષ્ટ તમારોં ભ્રાત ॥ ૩ ॥ ધર્મ કહે તું બેશ છાનો, કેવો શોભે રણધીર;
ગમે તો ગમે તેવો છે. તો પણ આપણો વીર ॥ ૪ ॥ એ આવ્યો ત્યારે
સભા સોલી, નહી તો પડયું તું જાંખુ; એના આવ્યાથી કેવું શોભ્યું,
સભાનું મંડળ આખું ॥૫॥ એમ એને સમજાવી રાખ્યો, એવે લીખ
પીતાય; વિદુર પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, અછકલું દેખાય ॥૬॥ શ્રીફળઝાલી

મુંઠ બેઠો છે, સર્વ કરે ચેષ્ટાળી; જવો જઈ મુકાવો હેઠું, લોક રથું છે
 ભાળી ॥૭॥ એટલે ઉઠ્યા વિદુર કાકા, જૈ કાનમાં કહી વાત, શ્રીફળ
 તારું મેલ હેઠું, દીસે અછકલી જત ॥ ૮ ॥ લાખમપીતા બહુ કળકળે
 છે, દેશે સભામાં ગાળ; તે વેળા નિચું જોણું પડશે; હસસે રઉ ભુ-
 પાળ ॥૯॥ દુરીયોધન કહે કેમ માંમા, શું શ્રીફળમા પેઠું; કન્યા છે તા-
 રી તે નહી કોની, નારીયેળને બાળ હેઠું ॥ ૧૦ ॥ તવ પાપીએ નીચું
 મુકયું, કરી ગરજના ત્યાંય; કયા ગયોરે આવ્ય હાંઈ, ઓરે ઓ દ્વિપત
 રાય ॥૧૧॥ તવ દ્વિપતરાય થરથર ધરજ્યો, ગોરને જોડયા હાથ; છત્રપતી
 મને બોલાવે છે, આલો તમે મુજ સાથ ॥ ૧૨ ॥ મુજને શું પુછશે શું
 કેહશે, માંડશે ઉધડો લેવા; માટે મારી સાથ પધારો, એમને ઉત્તર દેવા
 ॥૧૩॥ મારાથી કાંઈ કહેવાશે નહી, કાળજી રૂંડે મહારૂં, ગોર કહે આલ
 હું આવું છું, શું કહે છે જોઉ વારૂં ॥ ૧૪ ॥ એમ કહી દ્વિપત નીચું
 ધાલી, આવી કરજોડી ઉભો; કાળજી કંપે કાયા ધુજે, છત્રપતી છે સુ-
 બા ॥૧૫॥ દુરીયોધન ઘાંટો કાઠી બોલ્યો, મનમાં ધરી અહંકાર; કન્યા
 લાવી પરણાવી દે મુને, કેમ કરે છે વાર ॥૧૬॥ ધરપત શું તેનો ઉત્તર
 આપે, બોલ્યા ગોર વચન; ધરપતને પુછશે નહી કાંઈ, મને કહો રાજ
 ન ॥૧૮॥ દુરીયોધન કહે શું કહેણું તું, કન્યાને ઝટપટ લાવો; વાર ક-
 કર્યાનું કારણ સું છે, લાવી મને પરણાવો ॥૧૯॥ ગોર કહે તમે સાંભ-
 જો જરા, છો કુળવંતા દીવા, એકાએક કન્યા માગો છો, નથી કર્યો
 કાંઈ બહીવા. ॥૨૦॥ આતો સ્વયંવર સભા છે, મચ્છવેધન કરો; એટ-
 લે એ કન્યા તમારી, સુખરૂપે તમે વરો ॥૨૧॥ છત્રપતી કહે મચ્છવેધ
 કેવો, શું કામ કીધું આરંભ; દ્રૌણીક કહે જીઓ જળ કુંડમાં, દ્વાદશ
 ગાઉનો સ્થંભ ॥ ૨૨ ॥ તે સ્થંભ ચડવા આપ ઉઠો, છ ગાઉ ત્રાજવે
 જવો; બે ત્રાજવે બે ચરણ મુકી, ધનુશ પછી સહાવો ॥ ૨૩ ॥ તેને ચ-
 ડાવી બાણ ચડાવો, ઓ બળીયા રાજન; નીચું જોઈને ઉચું મારી,
 વીંધો મચ્છ લોચન ॥૨૪॥ તેને તે બાણે પુંછ વીંધો, એટલું દૈવતદા-
 યો: તેને તે બાણે મચ્છ ઉપાડી, આ જળકુંડમાં નાખો ॥ ૨૫ ॥ સુરા
 પુરા છો પ્રાકમ એટલું; રાજ્ય સભામાં કરો; એટલે તમે પુન્ય અમા-
 રા, રૂપાળી કન્યા વરો ॥ ૨૬ ॥ તેમાંથી જો ચડતાં પડ્યા, કાં પડો
 અધુરે કામે; તો તો બેસણું ઉઘાડે માથે, પેલા બેઠા તે કામે ॥ ૨૭ ॥
 તવ પાપીએ તે પાસ જોયું, પડેલાનું મન હાલ્યું; છત્રપતીથી સરમાયા
 ચાર તે જણે નીચું ધાલ્યું ॥ ૨૮ ॥ તે જોઈને અતી આકળો થયો,
 બોલીયો છત્રપતી; શું કાંઈ અમે જેવા તેવા, સ્થંભે ચઢનાર નથી.

॥૨૯॥ તાઘ પીંજરા ઘણાક અટે કોણ અમારી તોલે; માટે અમે તો ન-
હી ચઢવાના ગર્વના વચન બોલે ॥૩૦॥ બળ્યો મછવેદ બળી સભા,
પરણાવી દો કન્યા; અમે નહી બેશી રહેવાના, થાશે મ્હોટો અન્યા.
॥૩૧॥ ગરજના કરી ગોરે કહ્યું બોલ ન બોલીશ ખોટો, મ્હોટાઘ મુ-
ક્રીદે મ્હારી પાસે તું તારા ધરનો મ્હોટો ॥ ૩૨ ॥ મચ્છવેદને ને સભાને
બાળે; બાળને મ્હોટું તારું જેમ ફાવે તેમ કેમ બોલે છે, કેવું દીશે
મુખ સાડું ॥૩૩॥ વર બનીને વરવા આવ્યો, છેકજ ચઢ્યો ઘોડે; કામ
કર્યા વણજજે પાછો, ઘેરજ કાળે મોટે ॥૩૪॥ મચ્છવેદ કર્યાવિના, તુને
નહિ મળે કન્યાય; એમને એમજ વરવી હોય તો વરશે તારીમાયા ॥૩૫॥
એ કન્યા નહી દ્રુપત કેરી, છે એ દીકરી મ્હારી; હીમ્મત ન હોય કામ
કર્યાની, તો મુક લવારી તારી ॥ ૩૬ ॥ દ્રુપત રાય તાબેદાર તારો,
અમે તાબેદાર નથી; આહ્વાણ કેરો કોણ મુરખખી, સમજ છત્રપતી ॥૩૭॥
ઉંચ દીસે પણ નીચ જાતિ છે, મેં લીધો જાણી; નીચા વીના
મ્હોટામાંથી તો, ન નીકળે નીચ વાણી ॥ ૩૮ ॥ જનમે ઉત્તમ જને-
તાને પેટ કદી નીચ કોય; ઉત્તમ વર્ગમાં ગણાય તો પણ તાત બીજે
કાક હોય ॥ ૩૯ ॥ તેવણ વેણ ન નીકળે નીચાં, નીચાં કૃત્ય ન ધારે;
હવે લાંબી વાત ન કરતો, બેશી રહે તારે ભારે ॥ ૪૦ ॥ એમ કહી દ્રુ-
પતને લીધો, સકળ સભા ભાળે; ખેંચોટી તેડીલાવીને, ઉભા જળ કું-
ડાળે ॥૪૧॥ દુરીયોધન કહે કેમ માંમા, ગોરેતો ધર ઘાલ્યું; રોડ ભસો
બેસાડી દીધો; આપણું કાંઈ ન ચાલ્યું ॥૪૨॥ ઉલટી બેચાર ગાળોખા-
ધી, કહો માંમા કેમ કરણું; મામો કહે મચ્છવેદ કરી, એ કન્યાને વર-
ણું ॥૪૩॥ છત્રપતી કહે થંભે ચઢશું, થનારું હોય તે થાય; પણ મુ-
જ પડલાં કેમ આવ્યા, સભામાં સહુ રાય ॥ ૪૪ ॥ રાખી નહિ મ્હારી
મરજદા, નીત્યાન આવું ફાવે; ચઢ્યા પડ્યા માટે સપડાણું; ફરી પેહેલા
નવ આવે ॥ ૪૫ ॥ માંમો કહે એતો વાત સાચી, કેમ ન રાખે માપ;
તારું કહ્યું સાંભળણું પડશે, તું સહુનો મા બાપ ॥ ૪૬ ॥ વળણ ॥ સ-
હુનો તું મા બાપ છે, સહુ તુજ તાબેદાર; સરવે રહેશે સાંભળી, કોણ
સામો બોલનાર.

કડવું ૧૧૫ રાગ થેકાવલી.

કુપ્ત ઉઠ્યો સમાની માંય, હવે કાંઈ ઉઠીયેરે; એમ કહે દુરીયોધ-

નરાય; હવે કાચ ઉઠીયેરે ॥ ૮૬ ॥ હું આવ્યો હવે કેમ ન ઉઠો, શું બે-
ઠા થઈ ચુપરે; જોવું જો કેવા ચઢો છો થભે, કેવા છો જખરા ભુપ હ-
વે ॥૧॥ આવ્યા છો સહુ આશા ભરેલા, રૂપે બનીને રૂડારે; મારા આ-
વ્યા વિના કામ ન થયું, હાથે પેહેરો તમે ચુડા, હવે. ॥૩॥ આછી હો-
રણી ઓઢીને નાચો, આંખમાં આંજો મેશ; ખાઈ ખાઈ ખાલી કાચા
વધારી, થયા ભારરવાની ભેંશ, હવે ॥૪॥ માહારા આવ્યા વણ આવ્યા
સભામાં, ન થયું કોઈથી કામરે; ત્યારે શું સમજીને આવ્યા, બોળ્યા
બાપના નામ. હવે ॥૪॥ મ્હોટાની મરીયાદા ન રાખી, કન્યા વરવા આ-
વ્યારે. ક્ષત્રાણીનું દુધ લગવ્યું, સૌ લુડીયોને ધાવ્યા. હવે. ॥૫॥ ક્ષત્રા-
ત્રાણીને ઉદર જનમ્યા, મીથ્યા કરાવી વેઠરે; મનુશ થૈ શીદને અવત-
રીયા, પથ્થર પડીયા પેટ, હવે ॥૬॥ છેવટ પડી જરૂર મહારી, તેનો પ્રગ
ટે છે તાપરે, શું પેહેલાં તમે જણતા નહોતા. નથી આવ્યો હજી બાપ
હવે ॥૭॥ વલણ ॥ બાપ હજી આવ્યો નથી. જણ્યા વણ ધરિ હામ; ઓ
છું પાત્ર છલકાઈ ગયો, કહે છે વલ્લભરામ. ॥

કડવુ ૧૧૬ રાગ સાંખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, મચ્છવેધ મહીમાય. ॥૧॥ ઓછું પાત્ર છલકાઈ ગયો; બો-
લ્યો કહે તેમ; કોણ બોલી સકે એના સામુ, કોણ કહે કહ્યું કેમ. ॥૨॥
કૃષ્ણ પ્રભુથી નવ્ય ખમાય, ઉઠીને વચમાં આવ્યા; હાંહાં છત્રપતી આ
શું બોલો, સહુ ક્ષત્રીને લગવ્યા; ॥૩॥ મ્હોટાનું મ્હોટું મન જોઈ
એ ગંભીરતા તે મ્હોટાઈ; છોટાં વચન બોલવાથી, દેખાય છે છોટાઈ
॥૪॥ આવું બોલવું તમને ન ઘટે. નીચે નીચું વેણ બોલો; તાબાના ક્ષત્રીના
માત પીતા છો, એ તમ પ્રજા તોલો ॥૫॥ હવે ક્ષમા કરી આસન બેસો,
ઠપકો દેશે ગુરૂ દ્રોણ; દુરીયોધન કહે ઓ ભરવાડા, તુ મને કહેનાર
કોણ. ॥૬॥ તું ભરવાડો તું પીંડારો, ગાયો તણો ચરનારો, છાશ પીને
મ્હોટો થયેલો, માંમા માસી મારનારો. ॥૭॥ બ્રાહ્મણનું અન માગી ખા-
નારો કેમ મહારા સામુ બોલો; કોણ મને તુ સીખ દેનારો, શું તુછે મુજ
તોલો. ॥૮॥ કૃષ્ણ કહે હું નથી તમ તોલો; ઠીક મહારી વાતો વરણી, તુજ
તોલો કયાંથી આવું તારી, મા આખલાને પરણી. ॥૯॥ ક્ષત્રીને ત્યાં અ-
વતર્યો છે, તેમાં શું મ્હોટાઈ લાવે, પણ પેહેલો પીતા આખલો તે, તે-
નો અસર આવે. ॥૧૦॥ ભેગ વીના ઊંચ ફળનાની, બુદ્ધી આવી નવ ચાલો;

આખલાની જાત અવળી હોય, જ્યાંને ત્યાં શીંગડાં ઘાલે ॥૧૧॥ પ્રભુ કહે
સમજે બહુ સભા, નંદીનો થયેલો ભેગ; તેથી તેની બુધ્ધી જુદી છે,
હાંડીયા જેવો વેધ ॥૧૨॥ આ દ્રષ્ટાંતથી સીધાન્ત લેવું, શ્રોતાયે રાખ-
વી સુદ્ધી; ઉંચ હોયે પણ ભેજ થયા વણ. નવ્ય બને નીચ બુદ્ધી ॥૧૩॥
નીચ બુદ્ધી વણ નીચું ન બોલે, વીચાં કૃત્ય ન કરે; આખલે હસ્તમેળાપ
જ ક્રીધો એટલામાં ગુણ ફરે ॥૧૪॥ ઉંચ હોયે પણ નીચી વાણી, તેથી
જણવો નીચ; નીચાને ન હોય શીંગડાં પણ, બુદ્ધીનો કાદવક્રીચ ॥૧૫॥
જે જન હોયે ખોટો તેને, ખરું કહે ખારણે; ખરાજનને ખોટું કહેકાળ
જડામાં વાગે ॥૧૬॥ એછે રીતી અનાદીની, મોટાજને કેહેણ ક્રીધું; પ્ર-
ભુએ સેજ કહ્યું તેમાં, દુષ્ટે ઘણું ખેંચી લીધું ॥૧૭॥ સેજશીખામણેની
ચ જાતી, ખોટું ખેંચી લેશીશ; બોધમાં કટુ વચનસુણતાં, નીચાને પ્રગટે
રીસ ॥૧૮॥ નીચ ઉંચ જણવોંતે ઉપરથી; પ્રભુએ કહ્યું એમ. દુરીયોધન
કહે જુઓ માંમા, આતો બોલે જેમતેમ ॥૧૯॥ કર્ણકહે બોલીને બોલાવ્યા
તેં બહુ માંડ્યાંછેચેન; માંમો કહે તારીમાખતરાઈ, ખતરાઈ મહારીએન
॥૨૦॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, શાત સમાવો તાપ; મેં કાંઈતેમો
ને નથી નહું. આસન બેસો આપ ॥ ૨૧ ॥ પ્રભુ કહે તુજ તાખાના તે
સાંભળી રહ્યા કાન; પણ પારકે ઘેર નહીં કેવાયે, શું કરવું છે તોફાન
॥૨૨॥ દુષ્ટ કહે માહારે કે નથી કરવું, જાઓજુગજીવન; એમ કહી આ-
સન પર ગયો, તવ ગયા દેવકી તન ॥૨૩॥ સકળ સભા થઈ બહુ રાજ
પ્રભુએ કહ્યું ઠીક; અન્યા ભરેલ જેમતેમ બોલે, ન ધરે કોની ખીકાર ॥૨૪॥
કાળું મોટું લેઈ આસન બેઠો, દુષ્ટ દુરીયોધન; પછી મામાનીને કર્ણની
પ્રત્યે, બોલ્યો દુષ્ટ વચન ॥૨૫॥ કહો આપણે કેમ કરવું, બહુ બોલેલું
નડશે; માંમો કહે બોલ્યા પરમાણે, સ્થંભેતો ચઢવું પડશે ॥૨૬॥ દુરી-
યોધન કહે માંછલું ઉંચું, ત્રાજવામાં ઉપાદી; ચડતાં પડુ પડુને મર, તો
કોણ ભોગવે ગાદી ॥૨૭॥ માંમો કહે શું માંછલું જુએ, ત્રાજવાં શું જુ-
એ સાર; જે જરૂખામાં કન્યા બેઠી, વીજળીનો ચમકાર ॥૨૮॥ તવ પા-
પીએ કન્યા નીરખી. હરખ ચમક થાય; એરે માંમા હાવી કન્યા, નથી
ત્રીલોકમાંય ॥૨૯॥ સ્થંભે ચઢું મચ્છવેધ કરું, ભાયગ મહાર ભળીયું;
સકળ જનમ થાશે મહારો, રત્ન હું રંકને મળીયું ॥૩૦॥ એના હાથનો
મારા હાથની, સાથે મેળાપક થાશે; પરણતાં એના હાથ કેરો, કંસાર આ
મહો ખાશે ॥ ૩૧ ॥ બહુ પલકાયો મન મલકાયો, ગાજને વધો વચન,

આવ્ય માહારી કને જવાબ દેવા, પંચાળના રાજના ॥૩૨॥ ધૃપત કહેગો-
 ર મહારાજ, બોલાવે મહોટા રાય; દ્રૌણીક કહે આતુ' છું જોડે, જવાબ દે
 વા ત્યાંય ॥૩૩॥ એમ કહીને બેઉ જણ ચાલ્યા; આવીને ઉભા સાથ;
 ધૃપત ધરજતો નીચું ધાલી, જોડી રહ્યોછે હાથ ॥૩૪॥ છત્રપતી કહેગો-
 ર મહારાજ, ઉઠું હું સર્વનો ધણી, મચ્છવેધ કરીએ કન્યાવરીએ, પરઠો
 પેહેરામણી ॥૩૫॥ ગોરે કહ્યું પાણી પહેલાં, મોજડાં શીઠ ઉતારે, કામકરી
 ને ઘર ગામ સઉ લે, કાંઈ ન ખપે અમારે ॥૩૬॥ દુર્યોધન કહે જવો ઠે-
 કાણે, હવે નથી કાંઈ વાર; એટલે ધૃપતને મોર ગયા, બોલ્યો અંધકુમાર
 ॥૩૭॥ ઓ માંમા ચઢતાં કદી પડુ, તે થાયછે મનસુખા; નમે ને કરણ
 ઝીલી લેવા, જળ કુંડે રહેજો ઉભા ॥૩૮॥ કરણ સુકનમાં તો શબ્દ
 છે આગળ તારા, આવાં આવાં વચન બોલી, કરે રજોતા અમારા ॥૩૯॥
 લ્યો ત્યારે ઉઠું સભામાં; બોલીયો છત્રપતી; પણ માંમા રૂપાળી કન્યા
 સામું જોતી નથી ॥૪૦॥ મહારા સામુ કેમ ન જુએ કોઈ સાથે કેવરાવો;
 છેવટ છુટકો મુજ વીના નથી, માટે સામુ જોવરાવો ॥૪૧॥ માંમો કહેએ
 વું કેવરાવ્યે, ગણાધએ ગુમાર; દુર્યોધન કહે પરણ્યા પછી ખાવાની મહારો
 મારા ॥૪૨॥ માંમો કહે પછી ચાલ તે કરજો, તવ ઉડ્યો અભીમાની, ક-
 ન્યાના સામુ જોયા કરે પણ, કન્યા તો જુએ શાની ॥૪૩॥ એટલે ધૃપ-
 તીની દાસીઓએ, ધૃપતીને કહ્યું એમ; અરે બાઈ છત્રપતી ઉડ્યા,
 સાંમુ ન જુઓ કેમ ॥૪૪॥ એટલે ક્રોધ કરીને બોલી, દાસી પ્રત્યે ધૃપ-
 તી; એ અભીમાની એ અહંકારી, મારા લાયક નથી ॥૪૫॥ દાસી ક-
 હે ગમે તેવો પણ, એને ઘેર જવાનું; ધૃપતી કહે એ પીટયાથી, કામ
 નથી થવાનું ॥૪૬॥ દાસી કહે કે જોઈએ છીયે, કોનું સાચુ વચન; એવે
 આવ્યો જળ કુંડાળે, દુષ્ટ દુરીયોધન ॥ ૪૭ ॥ વલણ ॥ જળ કુંડાળે
 આવીયો દુષ્ટજ દુરીયોધન; ચાળા ચટકા બહુ કરે, વલ્લભ વદે વચન.

કડવું ૭ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું આદ્ય પરવ મહીમાય ॥૧॥ ભરીસભામાં જળકુંડાળે, ઉભો દુ-
 રીયોધન; કન્યાના સામુ જોઈ રહ્યોછે, લબ્ધ થયું છે મન ॥૨॥ એવે સ-
 વ સભા કકળેલી, દુષ્ટને પાતક નડજો, પુન્ય સરવનું આડેઆવી; ચઢતાં
 પાપી પડજો ॥૩॥ પડેલા ચારે નીચું ધાલ્યું છે, તે મનમાં એમ ધા-

૧૨. સ્થંભે ચઢતાં પાપી પડીને, હાથમાં આવે ક્યારે ॥ ૪ ॥ એવે વ્રકોદર
ધરમ પ્રત્યે, બોલ્યો અંકાર નડળે, તમારો દુરીયોધન ભાઈ, ચઢતાં
હોઠો પડળે ॥૫॥ ધર્મ કહે ઓ મુંઢમતીના, એ શું બોલ્યો વચન; એ
પડે તેમાં આખર ઘટે, આપણને લંછન ॥૬॥ એમ કહીને છાનો રાખ્યો
દુષ્ટ થયો તવ સ્વચ્છ ભરી સભામાં વસ્ર ઉતાર્યો, ભીડાવી લીધો કચ્છ.
॥૭॥ પગમાં તોડો માથે અંબોડો; જુએ સકળ સભાય; જોઈ જોઈ સહુ
મસ્કરીઓ કરે મોઢે નવ કહેવાય ॥૮॥ રહ્યો છે અક્કડ દીસે છે ફક્કડ, દં-
ત વતી હોઠ કરડે; મનડું હીસે દાઢયો પીસે, મુછોના થોભા મરડે ॥૯॥
ચાળો ચટકો જરીનો પટકો, લેઈને કમ્મર ખાંધે; ખાણુનો ભાથો અને
ધનુષ તે, ભેરવ્યાં ડાભી ખાંધે ॥૧૦॥ મુખવાસ આવે સહુને ખતાવે, થું
કે છે પચકારી; વારેવારે જુએ કન્યાના સામું આંખ્યો ઘણી ચમકારો ॥૧૧॥
એમ કુલક્ષણી કરતો ચાળા; અલીમાની સરવથી; સભાને નમવાનું ઘેર
ગયું પણ સામું જોતો નથી ॥ ૧૨ ॥ કોને ન નમતો કોને ન ગમતો,
ભમતો કન્યામાં લક્ષ; પછી પાટીયાં ઉપર ચાલ્યો ચતુરા સામા ચક્ષ
॥૧૩॥ ચાલે લટકમાં વરવા ફટકમાં, કરવા ધાર્યું કામ; પાટીયે થેને થંભે
આવ્યો થંભને કરી સલામ ॥૧૪॥ ચઢું કે ન ચઢું ભય ભાસે છે, જુએ
છે સઘળો સાથ; જોઈ થનાર હશે તે થાશે, થંભે ભીડાવી ખાથ ॥૧૫॥
પછી પગ દીધો થંભેને કે શેવકોએ શું કીધું; આડું પાટીયું મુકયું હતું
તે ખરખર ખેંચી લીધું ॥ ૧૬ ॥ પાટીયું લેતાંમાં પુરણ પાપી; ચેતી
ગયો ચડી ચોટ, મચ્છવેધ કરૂં રૂપાળી વરૂં, કહીને મેલી દોટ ॥૧૭॥
દડખડ દોડ્યો વાયુ વેગે, જાય છે જોર ઝપાટે, જરા ન ડરતો છલંગ
ભરતો, ચઢે છે સુર સપાટે ॥ ૧૮ ॥ બહુજ બળથી ચાલે છે કળથી,
કાયા થકી નવ કાંપે, થેકડા મારે કુદે વધારે, વાંદર પેરે ટાંપે ॥૧૯॥ નેત્ર
ન હેકે ચરણ મુકે, જાણે ન આવે જોર; કેવી રીતે ચાલ્યો જેવી પત-
ંગ માગે દોર ॥ ૨૦ ॥ વાયુને વેગે સુસરો ચાલ્યો, સઉ સભા વીસ્મે
થાય; આવી રીતે કોઈ નહોતું ચડીયું સર્વથી સવાયો જાય ॥ ૨૧ ॥
ગમે એટલું આપણ બધા, બોલીયે એનું ખોટું; તે બોલેલું મ્હોઢામાં
પેસે, મ્હોટાનું ભાયગ મોહોટું ॥ ૨૨ ॥ એના ભવિશની એ કન્યા
છે, તે ટકી આટલી વાર; ભાગ્ય વિના ભામની લેવા ગયા, ચઢીને
પડીયા ચાર. ॥ ૨૩ ॥ મચ્છવેધ કરશે કન્યા વરશે, એમ હોંકારો
થયો; જોત જોતામાં અલીમાની; પોણા છ ગાઉં ગયો ॥ ૨૪ ॥
ઓ ગયો ઓ ગયો સહુ કેવા લાગ્યું, બોલવું સહુનું નકામું; એટલામાં

અંતરયામીયે, જોયું દુષ્ટના સામું. ॥૨૫॥ જાણ્યું કે આતો જઈ પોત્યો
 નિશ્ચે મચ્છવેધ કરશે; મહાર્ ધાર્યું માહારા મનમાં રહેશે, પાન્ડવ
 પાછા કરશે. ॥૨૬॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણ કપટી, કૃષ્ણે કીધું; ઉંચો
 ખરોખર જવા દેઈ-બળ હરીને લીધું. ॥૨૭॥ શરીરમાંથી શક્તિ ગઈ
 કે શ્વાસ ધણેજ ચડીયો; આકુળ વ્યાકુળ જીવજ થયો; થાંભલ જહા-
 જ પડીઓ. ॥૨૮॥ જલજે માંમા જલજે મામા પુણ્ય મળ્યાં છે પાપ;
 ઉંચેથી પોકાર કરે કોણ સાંભળે એનો બાપ. ॥૨૯॥ પોણા છ ગાઉ
 ઉંચો વાયુ, બહાયો મેરસમેર; તેમ લાગ્યો ધણો ગભરાવા, ચઢી ગયા
 બહુ ફેર. ॥૩૦॥ અરેરે હુંતો પડવાનો, મરવાનો આજ હોણ; મહારો
 પૈસો પુંજ મહારી; ગાદી ભોગવશે કોણ. ॥૩૧॥ રૂપાળી કન્યા દેખીને
 લોભાઈ બુદ્ધિ મારી, ઓ કન્યા તેં ગજબ કીધો સઉના જીવ લેનારી,
 ॥૩૨॥ જીવતો મુને ઉતરવા દે લાગુ તજને પાય; મારે તુને નથી પર-
 ણવું, તુંતો મારી માય. ॥૩૩॥ એ રીતે ટળવળવા લાગ્યો, કાયા થર-
 થર ધ્રુજે; ઉંચુ ને નીચું જીએ તો આભ અવની નવ સુજે. ॥ ૩૪ ॥
 પરસેવાના જેભ વછુટયા શરીર શીતળ થાય; રૂંવાડે રૂંવાડા થઈ ગયા
 ઉભાં, લીલુ પીળુ દેખાય. ॥૩૫॥ આંખે અંધારાં આવવા લાગ્યાં, ઉ-
 લટી થઈ અપાર; નસો નરમ થઈ ગઈ કે ભુજ છુટયા તે વાર. ॥૩૬॥
 થંભેથી વછુટી ગયો પાપી, જેવાં વચન એભાંખ્યો; તેવા ફળદેવાપ્રભુ
 એ ઉંધો કરીને નાખ્યો. ॥૩૭॥ ઉંધો પડીયો થાંભલો નડીયો, વાગ્યો
 તે લેલાટ પુટયું; તેવાજ તમ્મર ચઢી ગયાને રૂધીર ઝાઝું છુટયું. ॥૩૮॥
 જળ હેલકારે ઉપર આવ્યો શેવકે કાઢ્યો જહાર; ઝોઝા દેઈને પાણી
 પીધેલું ઝોકાવ્યું તેણીવાર. ॥૩૯॥ સકળરાભા ખડખડ હશી કોપ
 પ્રભુએ કીધો; એટલે દ્રૌણિક ગોર આવ્યા. મુગટ ત્યાં લેઈ લીધો. ॥૪૦॥
 શકુની મામો આવ્યો સભામાં કરે અતી ઉચાટ; અગ્રી લાવી શેક ક-
 રીને, પાટો બાંધ્યો લેલાટ. ॥ ૪૦ ॥ દ્રૌણીક કહે ઉઘાડે માથે બેસો
 કાષ્ટ આરાન, એટલે દ્રૌણીક પ્રત્યે બોલ્યો, ધ્રુવોદરનો તન. ॥૪૧॥ મહા
 રાજ અમે નહિ જેવા તેવા; સર્વ તણા સરદાર, ચાર બેઠા પણ હું કેમ
 બેસું બોલતાં કરો વિચાર. ॥૪૨॥ દ્રૌણીક કહે ધીક્કાર તુને, થયું ન
 હીં આ કાજ; ઉંચુ જોઈને શું બોલે છે નથી આવતી લાજ. ॥૪૩॥
 પહેલી બહુ પુલાશે મારી, શકિને કર્યા તીછકાર. તાત તણું તેં નામ
 બોળ્યું ઓ અંધના કુંવાર, ॥૪૪॥ માંમો કહે શીઠ તકરાર કરે, વી-
 ચાર કરી લે હુંએ; એવું જાણજો ઉઘાડે માથે; ધરમાંજ બેઠા છેએ.
 ॥૪૫॥ દુષ્ટેકલું ખરોખર માંમા શાનું પ્રયોજન બોયું; ચાર ચઢીને પ-

ડેલા હતા, તેમણે ઉંચું જોયું ॥૪૬॥ અંધ તણો સુત બેસવા ગયો,
કાષ્ટ તણે આસન; ચાર જણાએ વચમાં બેસાડ્યા પધારો દુરીચોધ-
ન ॥૪૭॥ તવ ચારેની વંચમાં બેઠો, બોલીયો જરાસન, કેમ પેહેલી
દીધી સર્વને ગાળો, એ આખલાના તન ॥ ૪૮ ॥ શસ્ત્ર કહ કે એ દર-
જોધન; ધરમાં મચ્છવેધ કરજે; તારી મા છે વર વાળી, તેને જઈને
વરજે ॥ ૪૯ ॥ દુરીચોધન કહે ચાહ્ય તેમ બોલો, ધારેલું કામ કર-
શું; રૂપાળી કન્યા ક્યાં છે જવાની, અમેજ એને વરશું ॥ ૫૦ ॥ એમ
માંહોમાંહ ટંટા ચાલ્યો, જુએ ક્ષત્રી સંતાન, શકુનીને દ્રોણીક આ-
વ્યા કરી ગયા સમાધાન ॥૫૧॥ સકળ સભા બેસી રહી છે, ઉભું થ-
તું નથી કોય; દુષ્ટનો પ્રધાન કરણ રાજ છેવટે ઉભો હોય ॥ ૫૨ ॥
એટલામાં પ્રકોદર બોલ્યો, સાંભળો ધરમ રાય; તમારા ભાઈએ અજ-
વાળ્યું, ભરી સભાની માંહ. ॥૫૩ ॥ વળણ ॥ અજવાળ્યું ભરી સભા
મહી, એવે ઉઠ્યો કર્ણ; કામ તેથી થાશે નહી, એ પણ ઢળશે ધર્ણ.

કડવું ૧૧૮ રાગ માડની ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; બોલ્યા ધરમ
સાંભળ વીર, બેસી રહે થઈને સ્થીર ॥ ૧ ॥ એવે કરણ સભામાં ઉ-
ઠ્યો, એનો વાંકો દીવસ રૂઝો; એને સકળ સભા ભાળે, જઈ ઊભો
એ જળ કુંડાળે ॥૨॥ દીકો દુરીચોધન ભુપાળે, એને પછી પેટમાં ફાળ;
આતો કરણ મચ્છવેધ કરસે, એતો રૂપાળી કન્યા વરસે ॥ ૩ ॥ હું
તો વરરાય પાછો જવું, વરે જનૈયો બોટો દેખાવું; એવું સમજીને
બોલ્યો એમ, કહો કરણ ઊઠ્યા કેમ ॥૪॥ બોલ્યો કરણ બોવાઈ લા-
જ, કર મચ્છવેધન આજ ॥૫॥ જન લાવ્યાને પાછા ફરીયે, તેથી વિ-
શ્વમાં લાજ મરીયે; સુણી છત્રપતી બોલ્યો વાત, તમે બેસી રહોમુજ
ભ્રાત ॥૬॥ જવાદો લાજ છો જય મારી, જેવું કોણ વરે છે નારી; ક-
હી માંમાને બોલાવ્યો, તવ શકુની ઊઠીને આવ્યો ॥૭॥ બોલ્યો દુરી-
ચોધન મુખ એવું, ઉઠ્યો કરણ તે દીસે કેવું; વરે જનૈયાને વરરહે, તે
થી જગત કેવું કહે ॥ ૮ ॥ માટે સાંભળો કરણ વીર, તમે બેસી ર-
હો રણધીર; કદી કામ કરવા હોય મન, તો તો પાળો મહાર્જ વચન.
॥૯॥ થંભે ચઢી કરો કામ તમો, પણ પરણીએ કન્યા અમો; બોલ્યો
કરણ સાંભળો રાય, નથી વરવાની મુજ ઇચ્છાય. ॥૧૦॥ કામ કરી ઉત
રશું અમો, પછી પ્રેમદા પરણો તમો; એમ કહીને દીધું વચન, દીધી

આગના દુરીયોધન ॥ ૧૧ ॥ માંમા કાણ એનાથી થાશે, હવે એ કન્યા
ક્યાં જશે; લોકે મશ્કરી કીધી ભારી, પણ કન્યા થૈ મહારીને મહારી.
॥૧૨॥ બોલ્યો માંમે વાત મરમની, મેં તો જાણી છે તારા કરમની;
બોલ્યો રાય માંમા ચીત્ત ધરો, વીવા સામગ્રી ત્યાર કરો. ॥ ૧૩ ॥ માંમે
જઈ બેઠો ઠેકાણે, વસ્ત્ર ઉતાર્યાં કણે તે ટાણે; થયો ભરી સભામાં સ્વ-
ચ્છ, એણે ભીડાવી લીધો કચ્છ. ॥૧૪॥ લીધો બાણનો ભાથો ધનુષ,
ગયો પાટીયે ધરીને હુંશ; જોડયા સર્વ સભાને હાથ, પછી થાંભે ભી-
ડાવી બાથ. ॥૧૫॥ એણે ચડવાનું મન કીધું, તવ દારોએ પાટીયું
લીધું; રાજ કરણ બહુ બળવાન, દોટ મુકી રવી સંતાન. ॥ ૧૬ ॥ એ
તો વાયુને વેગે ચડીયો, જઈ ખીલાને બાજ પડીયો; છે છ ગાઉ ખી-
લોને ત્રાંસ, તેણે લટકી ખાવા લાગ્યો શ્વાસ. ॥૧૭॥ તવ હરખાયો દુરી-
યોધન, માંમા ચડ્યો કરણ રાજન; હવે કન્યામાં વ્રતિ પેઠી, માંમા
નિશ્ચે મહારે ઘેર બેઠી. ॥૧૮॥ માંમા કહે ન બોલીયે કશું, કામ થયા
પછી શેર થશું; એવે કરણ રાયને જોઈ, આશા મુકી બેઠાં સહુ કોઈ.
॥૧૯॥ એવે કષ્ણે વીચર્યું એમ, હવે કરણનું કરું કેમ; એ છે ભક્ત
અને દાતાર, એને પીડાયે નહીં લગાર. ॥૨૦॥ નહીં પાડુ તો કામ કર-
શે, દુષ્ટ દુરીયોધન કન્યા વરશે; મહારા પાન્ડવ પાછા જશે, માહારી
ધારણા મીથ્યા થાશે. ॥૨૧॥ એમ જાણી નારદ સંભાર્યા, તેવા આવી
ને ઉભા ધાર્યા; પુછ્યું કષ્ણને નારદ રૂશી; કહે તમારી કેવી ખુશી.
॥૨૨॥ કહ્યું કષ્ણે કરણને ઉતારો; ધાર્યો થાય મનસુબો મહારો; તવ નારદજી
કહે વાર, જુઓ જુક્તી કરી ઊતાર. ॥૨૩॥ વળણ ॥ ઊતારું હું કર્ણને
જેને જુક્તી આજ; વક્ષલ વદે એમ બોલીને; ગયા નારદ મહારાજ. ॥

કડવું ૧૧૯ રાગ સોભાગ્યની દેશી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું; મચ્છવેધનો મહીમાય, ॥૧॥ નારદ રૂશી થાતા ખુશી દ્રુપતીને
ધામ ગયા; તવ સતીયે બે ભુજ જોડયા; કીંકર પર કરી દયા ॥૨॥ પધારો
મહારાજ પધારો મહારાજ, મુને કરી પાવન; એમ કહીને બેસવા માટે, કન્યા
યે આપ્યું આસન ॥૩॥ તવ નારદજી આસન બેઠા, જાણે અતી ઊચા-
ટ; શીશ ધુણાવે હોઠ ફફડાવે, બે ભુજ દીધા લેલાટ ॥ ૪ ॥ આંખોમાં
ઝરઝરીઆં લાગ્યા, ઊતારી નાંખ્યું મુખ; ફરતીતવ પુછવા લાગી.

મહારાજ શું દલ દુખ. ॥૫॥ આ વેળા તો હરખવું જોઈએ, તેમ છતાં
શી ઉદાશી; સાચુ કહેજે સોગન મહારા, કેમ થયા નીરાશી. ॥૬॥ ના-
રદ કહે શું પુછે છે, તારી ચીંતા નથી તને; તારે માટે પેઠી ઉદાસી.
ગભરાટ થયો મને. ॥૭॥ ધ્રુપતી કહે એરે મહારાજ, દલમાં ન ધરશે
દુઃખ શા સાર મનમાં મુજવાવો, કહી દો મહારે મુખ. ॥૮॥ નારદ કહે
સ્થંભે ચઢ્યો છે, તેની તું ન જાણે વાત; પુછી જો તારી દાશીયાને, કા-
ણ કરણની માત. ॥૯॥ નથી એના માખાપ જગમાં, કુળહીન જતીમાં
રાશી; વળી જગતમાં લાન્છન મહોટું એનિ જનેતા દાશી. ॥૧૦॥ ક્ષ-
ત્રીની પુત્રી દાશીના પુત્રને, પરણે તો આહાકાર; વળી નથી રાજ્ય
વંશી, કરી લે કાંઈ વીચાર. ॥૧૧॥ સહુ લોક વાતો કરવા લાગ્યું અ-
વળી ગંગા વહેશે; નેવ તણું નિર મોભે ચઢવાનાં, રાજ્યની કન્યા લે-
શે. ॥૧૨॥ એવી વાતો ચાલી છે તારી, સાંભળી કાળજી બળીયું તેથી
તુજને કહેવા આવ્યો, ભવીશ વાંકુ વળીયું, ॥૧૩॥ એ બાઈ વર કાંઈ
મળે નહીં તો, વખ ધોળીને મરજે, પણ આવાને કાઢજે પાછો, બીજે
મળેતો વરજે. ॥૧૪॥ એવા વચન સાંભળી બોલી કૃપતિ મુખ વચન;
એ મહારાજ હેડો ઉતારું, નહીં વર દાશી તન, ॥૧૬॥ એમ કહીને
આગના ક્રીધી, જવો દાશી તમે ચાર, જળકુન્ડ જઈને શંખ વગાડી
ઝાહેર કરો વીચાર. ॥૧૭॥ તવ ચાર દાશી શંખ લેઈ ચાલા, ઉતારવા
તે કામ; નારદ કહે જણું છું હુંતો, ન લૈશ મહારું નામ. ॥૧૮॥ એમ ક-
હિ અંતરધ્યાન થયા, સૌ સભા જુએછેખુબી; ચાર દાશી સભામાં આ-
વી, જળ કુંડાળે ઉભી. ॥૧૯॥ શંખ વગાડી નાદજ ક્રીધો, સાંભળ રા-
જ કરણ; જોજે તું મછવેદન કરતો, ઉતર પાછો ધરણ. ॥૨૦॥ રાજ-
નિ કન્યા નહીં વરે તુને, તારીતો જાત છે રાશી, એક તો પ્રધાન બીજી
છે લાન્છન, તારી જનેતા દાશી. ॥૨૦॥ તે માટે તને નહીં વરે કન્યા,
માટે કરીશ નહીં કામ; કામ કરીશ તોયે પાછો જવાનો, સાંભળે છે ત-
મામ. ॥૨૧॥ એવું કહ્યું શંખને શબ્દે સાંભળ્યું કરણે કાન; અરરર
મુજને મેહેણું દીધું ક્રીધું મહાર અપમાન ॥૨૨॥ એમજ જાણી થં-
ભને વળગ્યો, ઘણોક કોધે ભરિયો; ભરી સભામાં લાજ લીધી, ખર-
ખર નીચે ઉતરીયો. ॥૨૩॥ દાશી શંખ વગાડીને નાડી, જતી રહી
મહેલમાંય; કરણ ઉતરી ધરણ આવ્યો મોટું ઉતરીયું ત્યાંય. ॥૨૪॥
દુરીયોધન કહે કરણ વીરા, કન્યાયે લીધી લાજ; વરવાની મે આશા
રાખીતી, પણ જૈશ પાછો આજ. ॥૨૫॥ કરણ કહે હવે જો
ચરચા, જોઉંને કોણ કામ કરે, કેની માંયે સુંઠ ખાધી છે, મહેણું

દેનારીને વરે ॥૨૬॥ હવે કરૂ અન્યા લેઉ એ કન્યા, રીસ ઘણી છે મન;
 આલને અવની એક થશે પણ, પરણાવી લે જાઉ તને ॥ ૨૭ ॥ ધીરજ
 ધરજે નીશ્ચય કરજે, જાણજે કન્યા તારી; દુરીયોધન કહે સાંભળો માં-
 મા, થૈ હવે મહારીને મારી ॥૨૮॥ માંમે કહ્યું કે કરણ બોલ્યો, તેમાં ન
 રાખીશ બહેમ; દુરીયોધન કહે કોક કામ કરશે, ત્યારે કરીશું કેમ ॥૨૯॥
 કરણ કહે કોક ચઢીને, કામ કરે ભલી પેર; એટલે તેને ઉતરતામાં,
 એક બાણે મારૂ ઠેર ॥૩૦॥ કન્યા કોઈને વરવા ન દેવું, તુજને શી ચીં-
 તા પેઠી; છત્રપતી કહે સંદેહ ટળીયો, હવે મારે ઘેર બેઠી ॥૩૧॥ પછી
 સૌ સભા બેશી રહીને, ઉભુ થતુ નથી કોય; ઈંપત રાજ ધણો ગભરા-
 યો; હવે વલે શી હોય ॥૩૪॥ કામ થતાં કન્યાને કહેર કીધો, કોધે ભ-
 રાયો કરણ, વીવેક વીવા નથી થવાનો, થાશે કન્યાનું હરણ ॥૩૫॥ તે
 જોવું પડશે માહ્યરી આંખે, તેથી ભલુ મહારે મરવું; ઘેર જઈને વીખજ
 પીવું, માહારે જીવી શું કરવું ॥૩૪॥ વળી જાણ્યું કે કોઈ ઉઠે છે, જો
 વા લાગ્યો ચોપાસ પણ સભામાંથી કોઈ ન ઉઠ્યું, પુરણ પડીયો ત્રાસ;
 ॥૩૫॥ ઈંપતે કહ્યું દ્રોણીકજીને, જઈ આવું જરા ઘેર; એમ કહીને ત્યાં
 થી નીકળીયો, ધારા મરણની પેર ॥૩૬॥ વળણ ॥ મરવું ધાર્યું મનથકી
 સાંભળજે તું રાય; વ્યાસ વક્ત્રભ કથા કહે, સભામાં શું થાય.

કડવુ ૧૨૦ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, મચ્છવેધન મહિમાય ॥૧॥ સ્વયંવરમાં વાતો ચાલી; કોણ
 ઉઠ્યું કામ કરવા; તેથી ઈંપત ધણો ગભરાયો, ઘેર ગયો એ મરવા ॥૨॥
 અરેરે આપઘાત એ કરશે, રહી રૂપાળી ક્ષત્રાણી; ખીચારાયે ખરચ કર્યો
 તે સર્વ થયો ધુળધાણી ॥૩॥ એવામાં બળભદ્રજી બોલ્યા, સાંભળો શા-
 મશરીર; ઈંપતનું ધાર્યું ધુળમળીયું, ઓરે માહારા વીર ॥૪॥ માટે મુ-
 જને દયા આવેછે, કહોતો ઉભો થાવું; મચ્છવેધન કરવાને માટે, સભા
 માં પાટીયે જવું ॥૫॥ તવ પ્રભુએ એમ વિચાર્યું, તરછટ કથલે ઘાટ;
 જોટલા ચડયા તેટલા પડયા, પાંચ પાંડવને માટે ॥૬॥ વળી પાછા મો-
 હોટાભાઈ ઉઠે, એમ જાણી બોલ્યા મર્મ; હું નહોતોને તમે મોહોટા, કેમ
 ન રાખો સર્મ ॥૭॥ ઘડપણમાં શું ગતી ગઈ તે, થઈ વરવા ઇચ્છાય; એ
 વાં પ્રભુનાં વચન સુણી, બળદેવજી સરમાય ॥૮॥ હળધારી કહે ઓરે

વીરા, નથી કન્યાપર પ્રેમંદ્રપતનું થાય છે ધુળધાણી, દયા આવે છે એમ. ॥૬॥ આ વેળા કુન્તા ક્રોધનો, હોય કોઈ કુંઆર, તો તો સવા-
મણ સોનાની મચ્છા, ટકે ન આટલી વાર. ॥ ૧૦ ॥ કષ્ણ કહે કુન્તા કુ-
વરનું, કષ્ટ તમે શું કાપો. પાંચમાનો એક દેખાડું તો, તેને તમે શું આ-
પો. ॥ ૧૧ ॥ બળદેવ કહે બતાવો બંધુ, બરોબર ઓળખા લેવું, તો
તો આજ લગીનું સુકીત, તેને અરપી દેવું. ॥ ૧૨ ॥ વિકુલ કહે વચન
આપો બળદેવ વચને ચડીયા; અંતરયામીવચન લેઈન ખડખડ હસી
પડીયા ॥ ૧૩ ॥ પાન્ડવ શાના વચન શાનું, મશ્કરિ કરશે કોય; ત્રણ
ત્રણ વરશે એમને થયાં, પાન્ડવ તે કયાથી હોય. ॥૧૪॥ તવ બળદેવન
કોધ વાપ્યો, કેમ હસી કાઢે તું તો; મારી મશ્કરી તેં કરી શું તારા
જેવડો હું તો ॥૧૫॥ તવ પ્રભુ કાંઈ બોલ્યા નહીને, ઉઠી ગયા તે વા-
ર, રાજ્ય સભામાં સંચરિયાએ, પોતે જુગદાધાર. ॥૧૬॥ ભીષ્મ વિદુર
ને દ્રોણ બેઠા, ચોથા ક્રીરપાચાર, હસ્તે મોઢે આવીયા ત્યાં પોતે દેવ
મોરાર. ॥ ૧૭ ॥ તવ બોલાવ્યા ભીષ્મ પીતાયે, પધારો પુર્ણ પુરાણી
જુઓ ખીચારા દ્રપતકેઈં ખરચ્યું થયું ધુળધાણી. ॥૧૮॥ દુરીયોધન
પડ્યો ચઢીને બોળ્યું અમારું નામ. અત્યારે અમારાં પાન્ડવ હોય તો,
તરત કર્યું હોય કામ ॥૧૯॥ અંગારો રહ્યો હીરા હડતાયા, ત્યાં શો અ-
મારો ઉપાય, એટલે સત્ય પુરૂષોના પ્રત્યે બોલ્યા યાદવ રાય ॥ ૨૦ ॥
પાન્ડવના તમે વખાણ કીધાં, શું તેમનું કષ્ટ કાપો; પાંચમાનો કદી
એક બતાવું, તેને તમે શું આપો ॥૨૧॥ તવ ચારે સતિયા એમ બો-
લ્યા, બતાવો ઓળખી લેયે; અમારા સુકીત આજ સુધિનાં, તેને અ-
રપી દેયે. ॥૨૨॥ વનમાળી કહે વચન આપો, તવ દીધાં વચન; એ-
ટલે ખડખડ હસી પડ્યા, પોતે જુગજીવન. ॥ ૨૩ ॥ ભીષ્મ પીતા કહે
કેમ હસોછો હસવું આવ્યું શેમાંથી; પ્રભુ કહે તમે વચન દીધા, પાંડવ
તે હોય કયાંથી. ॥૨૪॥ ભીષ્મ પીતા કહે સાબાશ તમને, ચારે દેવા-
ધિ દેવ; વ્રહ્મ થયા પણ મશ્કરીની, ન ગઈ તમારી ટેવ. ॥૨૫॥ ગોવીંદ
કહે ગમ્મત ઘડી, કહી પ્રભુ સંચરીયા; જઈ પોતાને આસન બેઠા,
વચન પોતે વરીયા. ॥૨૬॥ ભક્તને માટે ભુદરજીને, ઘણાક ચીંતાય;
આગળથી પેરવી કરી મુકી, ભક્તીને વશ જગરાય, ॥૨૭॥ એવે દ્ર-
પત ઘેર ગયોને, સંચર્યો સાતમે માળ; વિશનો પ્યાલો ઘોળીને ભરી-
યો, વ્યાસજી ઉપર કાળ. ॥૨૮॥ ચોધારે આંસુ ચક્ષુમાં ચાલે, કરે અતી
પરીતાપ; વેદમ વ્યાસજી હું તો મરૂં તે, તમારે માંથે પાપ. ॥ ૨૯ ॥ એ
મ કહીને પ્યાલો પોતે, મોઢે માંડ્યો જે વારે; વેદમ વ્યાસજી આવીને

ઉભા, પાડ્યો પ્યાલો તે વારે ॥૩૦॥ તમારો મારી ઢાળી નાંખી, મુખ
વધા વચન; શા શાં આપઘાત કરે છે, એરે મુરખ જન ॥ ૩૧ ॥
ધરપત કહે એરે મહારાજ, તમે તો શત્રું માહારા, જગતમાં વગોણું
કરાવ્યું, બતાવ્યા ઉપાય સારા ॥૩૨॥ કહેણી કરાવી વિશ્વમાં માંથે,
પઈસામાં મુકી પુળી, એક રૂપાળી દીકરી સાં રૈને ચઢાવ્યા શુળી.
॥ ૩૩ ॥ એવું લાંછન માથે આવ્યું, હવે જીવી શું કરું; તમારા કહેવા
પ્રમાણે કર્યું તે, વિસ ઘોળીને મરું ॥ ૩૪ ॥ તમેએ માઠી મતી મને
દીધી, કામ કોથી નવ થયું, પાંચ પડ્યા ને છઠો ઉતરીયો, માંછલું
અદ્ધર રહ્યું ॥ ૩૫ ॥ વળતી વેદમ વ્યાસજી બોલ્યા શું ગભરાયો છેક;
તારી પુત્રીના લાયક નહોતો, એમાનો વર એક ॥ ૩૬ ॥ ધરપત કહે પુ-
ત્રીના લાયક કેમ જણાતો નથી; વ્યાસ કહે આવ્યો સભામાં; કામ
ઉપર નહીં મતી ॥ ૩૭ ॥ કન્યાની એને નથી ઇચ્છા, નહીં જસ લેવા
નો પ્રેમ; દ્રુપત કહે પ્રેમ જીનાને, ઉઠાડું કરી કેમ ॥ ૩૮ ॥ વ્યાસજી
કહે જ તું સભામાં, ગોરને લૈ પરવરજે; રાજ રૂશી જદવ લોકો, ત્રણે
સભામાં ફરજે ॥ ૩૯ ॥ હાથ જોડીને સ્તુતી કરજે, ધરજે પુરણ પ્રેમ;
ઉઘાડે છોગે કહેજે સભામાં, જેમ તને કહું તેમ ॥ ૪૦ ॥ કહીએ રૂપ
રંગનું કામ નથી, ક્ષત્રી જોઈએ આપ; જાત છુપાવી બેશી રહેતો બ્રહ્મ-
હત્યાનું પાપ ॥૪૧॥ એટલે ઉઠશે પાપના ભયથી, ચાલશે એની હામ;
તેનામા રૂપ રંગ નહીં હોયે, પણ તે કરશે કામ ॥૪૨॥ ધરપત કહે વાર
મહારાજ, પાળુછું તમારી વાણ; તેમ છતાં કામ નહીં બનેતો, કાઢીશ
માહારો પ્રાણ ॥૪૩॥ એમ કહીને રાજ ઉઠ્યો, વ્યાસજી થયા વીદાય;
ધરપત રાજ આંસુ લુછીને, ચાલી આવ્યો સભામાં ॥૪૪॥ દ્રૌણીકને
કહ્યું એરે મહારાજ, ચાલો તમે મુજ સાથ; એમ કહી સાથે લૈઈ ગયો,
જદવમાં જોડ્યા હાથ ॥૪૫॥ વળણ ॥ પ્રથમ ગયો જદવ મહી, છે દ્રૌ-
ણીક ગોર સાથ, વ્યાસ વલ્લભ કહે ગરગરે; સહુને જોડી હાથ.

કડવું ૧૨૧ રાગ જુલાણાની ચાલ. .

અરે કોઈ ઉઠો ઉઠો રાય, મચ્છા વીધી વરો કન્યાય; અરે મછ
વીધી વરો કન્યાય; હું તો કહું છું લાગી પાય. ટેક. જદવ સભામાં ધર-
પત કહે છે, કોઈ કરો માહારું કામ; નહીં તો મહારી મસ્કરીયાશે, જશે
ક્ષત્રીનું નામ, અરે કોઈ ઉઠો. ॥૧॥ રૂપ રંગનું કામ નથી ને, ક્ષત્રી જો-
ઈએ આપ; જાત છુપાવી બેશી રહે તેને, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. અરે. ॥૨॥

સર્વ જદવ તવ પડયા વીચારમાં, ધરપત દેછે પહોણુ; જત છુપાવીને બે
ઢેલો, છ આપણામાં કોણુ અરે ॥૩॥ જદુ કુળમાંથી કોઈ ન ઉઠયું; રાજ
ધણો ગભરાયે; આકંદ કરતો આંસુ ભરતો, રાજ્ય સભામાં જય અરે.
॥૪॥ તવ દુરીયોધને મામાને તેડયો, જુઓ ગોરને લાવ્યો; ઘેર જઈવી-
ચારી માહારો, વીવા કરવા આવ્યો. અરે. ॥ ૫ ॥ તવ ધરપત કહે રૂપ
નવ જોઈએ, ક્ષત્રી જોઈએ આપ; જાણીજોઈને બેશી રહે તેને, બ્રહ્મહત્યા
નું પાપ. અરે. ॥ ૬ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ માંમા, મુરખો દે છે પાપ;
જત છુપાવીને બેઢેલો, કીયો છે એનો પાપ. અરે. ॥ ૭ ॥ માંમો કહે છે
કાંકાં મારે, મનમાં નીશ્ચે મને, છેવટ એને આવડું પડશે, કન્યા લેઈ
તુજ કને અરે. ॥ ૮ ॥ રાજ્ય સભામાંથી કોઈ ન ઉઠયું, ધરપત અતી
અકળાય; આકંદ કરતો ને કરઅરતો, બ્રહ્મ સભામાં જય. અરે. ॥ ૯ ॥
ત્યાં લાગ્યો ફરવાને કરગરવા, સહુ સભા જોઈ રહે છે; હાથ જોડીને નમ્ર
તા પુર્વક; કેવું સભાને કહે છે. અરે. ॥ ૧૦ ॥ રૂપ રંગનું કામ નથી
મહારે; ક્ષત્રી જોઈએ આપ, જાણી જોઈ જત છુપાવી ન ઉઠે, તેને બ્રહ્મ
હત્યા પાપ. અરે. ॥ ૧૧ ॥ તવ ધરમ કહે અરજીન વીરા વિચાર કરો
દલ સાથે; જત છુપાવી આપણુ બેઠા, પાપ આપણે માથે. અરે. ॥ ૧૨ ॥
લીમ કહે સાચું છે વીરા, કહોતો દૈવત દાખું; નહી અડવું પડવું કે
કરવું, થંભ ઉપાડી નાંખુ. અરે. ॥૧૩॥ ધર્મ કહે તમે બેઠા બેઠા, ગુણ
ગોવિંદના ગાવો; અરજીન વીરા કુળના હીરા, ઉઠો ઉભા થાવો. અરે.
॥૧૪॥ લીમ કહે ભલે અરજીન ઉઠો; હું બહુ રાજ થાવું કામ કરીને
નાંખજો પડતું; તમને ઝીલવા આવું. અરે. ॥ ૧૫ ॥ અરજીન કહે તમે
બેશી રહોતો, ઉઠ મહારા વીર; લીમશેન ભાઈ ચીંતા તમારી, રહેશે
મહારે શરીર. અરે. ॥૧૬॥ વળણુ ॥ તવ લીમ કહે ચીંતા તને ઓરે
મહારા વીર; વલ્લભ વહે વાયુ તને, દીધી ધારણુ ધીર.

કડવું ૧૨૨ રાગ સાંખીની તાલ.

વૈશમપાયે ઓણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, મચ્છવેધન મહીમાય ॥૧॥ ધરમરાયની આગના લીધી, ઉઠયો
ઈંદ્રનો તન; મોઢે ને માથે કેશ ઉગેલા, જોઈ રહ્યા સહુ જનારા ॥ તંગીયો
કુરતુ અંગ પેહેરેલું, કાળીયું બાંધેલું શીશ; મારગ જોઈને સભામાં
પેઠો, જપતો શ્રી જુગદીશ. ॥ ૩ ॥ ધરપતરાજ લાગ્યો નીરખવા, અ-

કોણ ઉભુ થાય; બ્રહ્મ સભામાં આગળ આવી, ઢંમને લાગ્યો પાય. ॥૪॥
 ઓ મહારાજ આગ્રા આપો, સ્થંભે ચઢું હું આપ; મચ્છવેધનનું કામ કરે
 તમારે પુન્ય પ્રતાપ, ॥૫॥ તવ ઢંમરૂંશી ગાભરા બન્યા, આણે તો આ-
 બર લીધી; જુઓ વિદ્યારથી આગ્રા માગે, કેવી ફળેતી કીધી, ॥૬॥ વિ-
 દ્યારથી સહુ વિસ્મય પામ્યા, આ તે શું કહેવાય; મચ્છવેધ કરવાની આ
 ગ્રા માગે, સાચું કે જુહું કળાય ॥૭॥ એવે અંતરયામી ઉઠીને, આઠ્યા
 બ્રહ્મ સભાય; એટલે એમને પુછવા આલ્યો, સામો ઢંપતરાય. ॥૮॥ ઓમા
 હારાજ આ કોણ ઉઠ્યું દિસે છે કુપાત્ર; પ્રભુ કહે કુપાત્ર એ નહોએ,
 જાણજે તારો જમાત્ર. ॥૯॥ ઢંપતને તવ માહું લાગ્યું, મહારાજ બોલો
 વીચારી; ન કહેવાનું વચન કહોછો, ઘેહેલા થયા ગીરધારી, ॥૧૦॥ ડા-
 હાપણ તમારું હવે મેં જાણ્યું, કદ વાણી થઈ કેવી; પ્રભુ કહે તે ખોટું
 પડે તો. કરીશ માહારો બનેવી, ॥૧૧॥ તવ ઢંપત વિચારમાં પડીયો,
 આ શું બોલે અવીનાશ; પછી બેઉ આંગળીએ વળગી, ગયા ઢંમની
 પાસ. ॥ ૧૨ ॥ આવી ઢંમને કહેવા લાગ્યા, કૃષ્ણે કર્યું ચરીત્ર; ઓ
 મહારાજ આગ્રા માગે, શું એ તમારો મીત્ર; ॥ ૧૩ ॥ એટલે ઢંમને
 જવાળા ઉઠી, વીકટ વિચાર ધાર્યો, મોહન સરીખા મશકરી કરે, મુને
 લજવી માર્યો, ॥ ૧૪ ॥ ઢંમરૂંશી કહે કૃષ્ણ પ્રભુજી, હું ઓળખું નહી
 એને પ્રભુ કહે ઓળખો નહીતો આવી નમ્યો છે શેને. ॥ ૧૫ ॥ એણું
 સાંભળી અતી અકળાયા, રિસ હળાહળ લાગે, ગોવિંદ કહે નગભરાશો,
 શું તમ પાસે માગે. ॥ ૧૬ ॥ ઢંમરૂંશી કહે કૈંડવો કાપડી, દીવસ એનો રૂ
 ઠ્યો; આગના માગે છે મહારી પાસે મચ્છવેધ કરવા ઉઠ્યો. ॥ ૧૭ ॥ પ્રભુ
 કહે ત્યારે આગના આપો, થવાનું હશે તે થાશે; થંભે ચઢશે મેહેનત પ-
 ઠશે તેમાં તમારું શું જશે. ॥ ૧૮ ॥ ઢંમ કહે કેમ એણું બોલો, આગના
 કેમ અપાય; એનાથી કામ બને નહીતો, વચન મીથ્યા જાય. ॥ ૧૯ ॥
 પ્રભુ કહે કાંઈ નહી જાય મીથ્યા, શું કરવા મમ તાણો; ઢંમરૂંશી કહેહુ
 ઓળખું છું તમે તે વાત ન જાણો. ॥ ૨૦ ॥ મહારા મઠ પાસે રહેનારું, ગો
 વિંદ ગુણ ગાતુ તું; અન્ન તણા ઉધારા નીત્યે, કોઠાં બીલાં જાતુ ॥ ૨૧ ॥
 તેને રૂપારી કન્યા દેખી ચડવાનું થયુ મન; એવાને આગના શું અપાવો
 એરે જુગજીવન, ॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે ગમે તેમ હશે, તે ન કરો વિચા-
 ર; તમે તમારે આગના આપો, શીદ કરો છો વાર. ॥ ૨૩ ॥ એટલે રીશ
 ભર્યા બોલ્યા રૂંશી; સંકટ તારૂં જાણે; પ્રભુને વચને ને માહારે વચને, જ
 કામ તુજથી થાજે. ॥ ૨૪ ॥ પ્રભુએ આગના અપાવી માટે, તે ફળ તુને

મળજે; શીશ નમાવી અરજી બોલ્યો, વચન તમારૂં ફળજે ॥ ૨૫ ॥
 એમ કહી નાચી દ્રષ્ટીએ, ચાલ્યો સતી સુત સુખો; સકળ સભા જોઈ
 રહી છે, જઈ જળકુન્ડે ઉભો ॥ ૨૫ ॥ પછી પ્રભુએ કહ્યું ધરપતને, એની
 કને તું રહેજે; હું મહારા આસન પર જવું, જે જોઈએ તે દેજે ॥ ૨૭ ॥
 એમ કહી આસન જઈ બેઠા, છત્રપતી ઓચરે, જુઓ માંમા દ્વારીકાં
 વાળો, કાળો દોડાદોડ કરે ॥ ૨૮ ॥ મામો કહે છે કાંકાં મારે, છોને મરે
 સહુ મથી; રૂપાળી તુને પરણાવ્યા વીના, છુટકો થવાનો નથી ॥ ૨૯ ॥
 એવે અરજી બોલે રહ્યા છે, દલમાં નથી કાંઈ દુખ; દુર્યોધન વાંકો વ-
 ણી વળી, જુએ એનું મુખ ॥ ૩૦ ॥ નેત્ર નાશીકા ચહેરા જોઈને, મામા ને
 કહ્યું આ કેવો; મુજને તો આભાશ પડે છે, જાણે અરજી જેવો ॥ ૩૧ ॥
 મામો કહે અરજી હશે તો, થારો કાળો કહેર, લીમ ગમે ત્યાં સંતા-
 ચો હશે, જવા ન પામીયે ઘેર ॥ ૩૨ ॥ દુર્યોધન કહે તમે તપાસો,
 આકે અરજી કોય; માંમે જોઈ વીચારીને કહ્યું, આતો અરજી નહોય.
 ત્રણ ત્રણ વર્ષનાં બહાણાં બહાયાં, નથી વાર થઈ થોડી; હોય તો જરાયે
 ન રહે છાના, થઈ ગયા રાખોડી ॥ ૩૪ ॥ દુર્યોધન કહે સાચુ માંમા,
 હવે ટાળ્યો મહારો બહેમ; મુએલા કયાંથી હાંઈ આવે, કાં અરજી કાં
 ભેમ ॥ ૩૫ ॥ મનથી પરણે મનથી રાંડે, મુરખ કરે મનસુબા, એવે અ-
 રજીની સામા, ધરપત દ્રૌણીક ઊભા ॥ ૩૬ ॥ ધરપત કહે ઉભા થનારા,
 સ્વારથ આજ અમારે; જે જોઈએ ત સામગ્રી માગો, શું જોઈએ તમારે
 ॥ ૩૭ ॥ અરજી કહે ધરપત રાજ, કષ્ટ અમારૂં કાપો; બાણ ધનુશ
 ને બાણનો ભાથો; એટલું અમને આપો ॥ ૩૮ ॥ તવ ધરપતે આજ્ઞા કીધી,
 શેવકને તેવાર, દસોએ લાવીને આગળ મુક્યા, દસ વીસ ત્રીસ
 હથીઆર ॥ ૩૯ ॥ અરજી આયુધ જોઈને બોલ્યો, માપ મહારૂં તમે મા-
 પો, આ હથીઆર કામના નહીં એકે, કરણના આયુધ આપો ॥ ૪૦ ॥
 તવ ધરપત ગયો કરણ કને, ઉકયો આ કામ કરનાર; તેતો મહારી કને
 માગે, તમારાં હથીઆર ॥ ૪૧ ॥ માટે કીરપા કરીને આપો, કામ હું રં-
 કનું થાય, કરણ બોલ્યો દુર્યોધન કહે તો, આયુધ એ અપાય ॥ ૪૨ ॥
 ધરપત દુર્યોધન કને આવ્યો, માહરૂં કષ્ટ કપાવો, તમારા કરણરાય
 કનેથી, ધનુષ બાણ અપાવો ॥ ૪૩ ॥ તવ દુર્યોધન ગાજીને બોલ્યો,
 આઘો જ દુરમતી; કોણ કુળતી ઉભો કર્યો છે, આયુધ મળવાના નથી
 ॥ ૪૪ ॥ તવ ધરપતરાય અગગો ઊભો, ગભરાયું ધણું મન; એટલે આ-
 સનથી ઊઠી આવ્યા, પોતે જુગલવન ॥ ૪૫ ॥ ધરપતને કહ્યું કેમ ગભ-
 રાયો, કેમ વીત્રીત થઈ બુધ; ધરપત કહે ઉભા થનારે, કરણના મા-

ગ્યાં આયુધ. ॥૪૬॥ દુરીયોધને ના પાડી; હવે શો ઉપાય; પ્રભુ કહે હ-
થીયાર અપાવું, કેહેજે હાયે હાય. ॥૪૭॥ એમ કહી ગયા પાપીની પા-
સે, ઓચર્યા હરજી એમ; છત્રપતી એ આયુધ માગે, આપતા નથી કે-
મ. ॥૪૮॥ આયુધ આપવા કબુલ કરો, રાયને પેચમાં લાવી, કામ ન
થાય તો કન્યા દે તમને, એવું લ્યોને લખાવી ॥ ૪૯ ॥ પછી દો આયુ-
ધ ઊઠનારને, શું જંગલી થંભ ચડશે; ટાંટીયા એના અમળાઈ જાય
છે, થરથરી હેઠો પડશે. ॥૫૦॥ એટલે કન્યા તમોને દેશે, પેહેરામણી
પુરપાટ; કહેતા હો તો ઉપર રહિને, ઘડાવું તમારો ઘાટ ॥૫૧॥ દુરીયો
ધન કહે વાવા મહારાજ, ધરપતને ચડાવો; લખાવરાવી કબજે નાંખો,
મહારો ઘાટ ઘડાવો. ॥૫૨॥ તવ પ્રભુએ રાયને તેડયો, બોલ્યા મુખ વ-
ચન; જે દસ્તાવેજ કરી આપે તો, આયુધ દે રાજન. ॥૫૩॥ ઊભો થ-
નારો થંભે ચઢીને, કરે મચ્છવેધ કામ; તો તો તે કન્યાને વરે, ખુશી
છે તમામ. ॥૫૪॥ પણ એનાથી થાય નહી તો, કન્યા તુ રાયને આપે;
ઉભા થનારાનાં નાકને કાન તે, છત્રપતી હાંધ કાપે ॥ ૫૫ ॥ એવું લ-
ખો તાંખાના પત્રે, તો આપે હથીઆર; એમ કહીને સાન કીધી, લખ-
વા જુગદાધાર. ॥૫૬॥ તવ ધરપતે લેખ લખીઓ, તાંખાને પત્રે સાર;
માંમાએ કહ્યું દુરિયોધનને, નથી કામ થનાર ॥ ૫૭ ॥ ઊભા થનારા-
ના ચરણ બેઉ જાય છે ફરિ ફરિ, કન્યા તારા કરમની છે, ઠીક લીધો
લેખ કરી. ॥ ૫૮ ॥ દુરીયોધન કહે પત્ર લ્યો આ, વિવા સામગ્રી કરો;
ઉઠનારાનું નાક કાપવા, ઘશી મુકજો છરો. ॥ ૫૯ ॥ માંમા હું એવું
જણતો તો, કૃષ્ણ છે આપણા દ્રોહી; પણ એમણે આપણું ભલું કીધું,
ગુણ ન ભુલવો કાંઈ. ॥૬૦॥ સાખાશ પ્રભુ શાખાશ પ્રભુ, તસ્દિ લીધી
મુજ માટ; પ્રભુ કહે ઉપર રહીને, કરીશ તમારો ઘાટ. ॥૬૧॥ તવ દુ-
રીઓધન રાજી થયો, સમજ્યો ન અવળી વાણ; કરણ કને માર્ગને
આપ્યાં, ધનુશ ભાથો ખાણ. ॥૬૨॥ જઈ ધરપતે અરજીનજીને આપ્યાં,
ઉલટ વાધે, કુન્તી સુતે આયુધ લઈને, ભેરવ્યાં, ડાલી ખાંધે ॥ ૬૩ ॥
પ્રભુ જઈ સીંહાસન બેઠા, કામ કયું ધરી પ્રેમ, એટલામાં દુરીઓધનને
તો, પડ્યો પેટમાં વહેમ. ॥૬૪॥ અરજીને જ્યારે વડ વીંધ્યો તો, તે વારે થ-
યું તું આમ; કરણનાં હથીઆર લઈને, અર્જુને કયું તું કામ ॥ ૬૫ ॥
માટે મામા અરજીન હોયે, મુને પડે છે વહેમ; માંમો કહે અરજીન હોય
તો ભીમ ઢાકયો રહે કેમ. ॥ ૬૬ ॥ એવી રીતે મન વાળીને બેઠા,
સાંભળને રાજન; પછી અરજીન જળ કુંડાળે, કરે પ્રભુનું સ્તવન. ॥

॥૬૭॥ વળણુ ॥ સ્તવન કરે પ્રભુ તણું, જોડીને બે હાથ; વ્યાસ વલ્લભ એમ આચરે; જપતો દીનાનાથ.

કડવું ૧૨૩ બાવલીયાને દેખીરે એ રાગ.

રણુછોડો રણુછોડારે રે રે હો, તેમાં શોભાતમ તણીરે. ॥૬૮॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયેવચન, સાંભળ સાંભળ જનમેજે રાજન, અરજુનજીએ કરવા માંડ્યું છે સ્તવન. રણુ. ॥૧॥ પ્રભુ મારે માંથે પાપનું રણુ ચઢીયું બ્રહ્મહત્યાના ભયથી અત્યારે ઉઠ્યું પડીયું, કોનેકાજે કરેલું કામરખડીઉં રણુ. ॥૨॥ પ્રભુ નથી ઉઠ્યો કન્યાનું કેપ જોઈ, નથી ઉઠ્યો વીશયજળમાં મોહી, પ્રભુ નહી રાખે લજ્યા તુવણુ કોઈ. રણુ. ॥૩॥ કુબુધીના કૌરવે કપટ કીધાં, નાક કાન કાપવા માહારાં લખી લીધાં, ધ્રુપતરાયે લખીને પત્ર સોંપી દીધાં. રણુ. ॥૪॥ નાક કાન જળવી લેજો ગીરધારી, નહી તો થાશે વિશ્વમાં ફજેતી અમારી, તે ફજેતી જણીશ પ્રભુ હું તમારી રણુ. ॥૫॥ મજે જસ તેના ભોકતા તમે મોરારી; ઉભો થયો પાપનો વીવેક વીચારી, સઘળે શોભા રાખીને લીધા છે ઉગારી. રણુ. ॥૬॥ વડવેધનમાં ગુરૂની લજ્યા રખાવી, વીશ મોદીકથી વ્રકોદર લીધો ખચાવી, લાખાગ્રેના અગ્નીથી દીધા છોડાવી. રણુ. ॥૭॥ હેડંબાસુર ચોરીકરી ગયો જે વારે, ભીમને સામરથ આપ્યું સામળીઆ તે વારે, ધાતાધાયા નથી તમે તો કેવારે. રણુ. ॥૮॥ કળીરાને ત્યાંથી છોડાવ્યા શ્રી શામે રાખી લજ્યા ઉગાર્યા સકળ મુકામે, તેવી માહારા લજ્યા રાખવાનીઆ ઠામે. રણુ. ॥૯॥ નથી થંભે ચઢવાનું સામ્રથ માહારં, માહારે માથેસાયો ધણી હું તને ધારં, માટે મુને દેજે સામળીયા સામ્રથ તારં. રણુ. ॥૧૦॥ વળણુ. સામ્રથ દેજો તમતણું, યશ લેવો તમ હાથ; વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા, રીજ્યા દીનાનાથ.

કડવું ૧૨૪ રાગ આશાવરીની છાયા.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સાંભળાવું, મચ્છવેધન મહીમાય ॥૧॥ અરજુને એમ સ્તુતિ કીધી, સમયો અસરણુ સરણુ; પછી સકળ સભા બેડેલી, તેમને તાગ્યો ચરણુ. ॥૨॥ વીપ્રોને નમીઓ ગુરૂને નમીઓ, કોઈ ન ચેતે એમ; પછી નમ્યો નારાયણને, પુણ્ય ધરીને પ્રેમ ॥૩॥ કન્યાના સામી દ્રષ્ટી ન કીધી, મન

થી પ્રાર્થના કરતો, સર્વની પ્રાર્થના કરીને, જળકુંડે પરવરતો ॥ ૪ ॥ સ-
ભામાં ડાહ્યા ડાહ્યા હતા તે; કરવા લાગ્યા વીચાર; નોહ્યે નોહ્યે કોઈ નીચ
જતી, છે ઉંચનો કુંવાર ॥૫॥ ઉંચ વીના બીજે નવ નમે, ગમે તેવોહો
ય; નીચ્યે કામ એનાથી થવાનું, એમ વહે સહુ કોય ॥ ૬ ॥ ઉંટ ઉંચુ
તાડ ઊંચો, પણ નીચ તેથી ના નમે, સાળીનું વ્રક્ષ નમે નીચું, તે સ-
રવેને ગમે ॥૭॥ એવી સભામાં ચરચા ચાલી, બોલે ફાવે તેમ શ્રષ્ટી;
અરજીન સામી માંડી રહી છે, સતી ક્ષપતી દ્રષ્ટી ॥૮॥ એટલે એનીદા-
શી બોલી, અમોને પડીયો વેમ, ગાભા ચુથા પેહેરેલો પ્રાણી, તે સામુ
જીએ કેમ ॥૯॥ ક્ષત્રીના સુત રૂપને રંગે, તેના સામુ નવ જોયું; જંગલ-
નોએ જંગલી ઉઠ્યો, તે પર શું મન મોહું ॥૧૦॥ કેવારના તેને જોયા
કરોછો, પુછવા કીધું ચલ્લ; સતી કહે મુરખ દાશી, એ છે ઢાંકેલું
રત્ન ॥૧૧॥ નહી અહંકારી નહી અભીમાની, નમ્રતા એની જણાતી;
નીચનું ફરજન જણશે નહી, છે કોઈ ઉત્તમ જતી ॥૧૨॥ એટલે એની
દાશીયો તે, વીચારમાં પડી સાર, જોઈએ જો હવે શું બને છે, વીશેશ
નથી વાર ॥ ૧૩ ॥ એવે સમે દુષ્ટ બુદ્ધી, બોલ્યો દુરીયોધન; મામા
ઉઠનારો કોણ હશે, વીચાર કરો મન ॥ ૧૪ ॥ મામો કહે કોઈ જંગલી
છે રહેનારો અધોર વન; રૂપાળી કન્યા દેખીને, ચઢવાનું થયું મન.
॥ ૧૫ ॥ ચરણ અમળાઈ ખય છે એના, એતે શું સ્થંભે ચઢશે;
પાંચ પચા ડગલાં ચઢતામાં, પાણીમાં આવી પડશે. ॥ ૧૬ ॥ કરણ
કેરા આયુધ માગ્યાં, જાણીને મોહોટાનું નામ, માટે જરાએ ગભરાતો
નહી, થવાનું તાર કામ. ॥ ૧૭ ॥ દુરીયોધન કહે ધીરજ વળી, ચીંતા
હતી બહુ પેર; પણ હવે એ રૂપાળી કન્યા, આવી ચુકી મુજ ઘેર ॥ ૧૮ ॥
મામો કહે એક વીચાર લેતું, બતાવું તુજને આંટી, થંભે ચઢીને કામ
કરવું, બહુ સ્થળ મ્હોતની ધાંટી ॥ ૧૯ ॥ કદાપી કોઈ હોયે બળવંતો, થંભે
ચઢતાં શું ચડે; પણ ત્રાજવાં નીચાં ને આઘાં, તેમાં ઉતરતાં પડે ॥ ૨૦ ॥
ખીલેથી ત્રાજવાની ડાંડિએ, પોચી શકે નહિ હાથ; પડતું મુકીને ડાંડી
ગ્રહે તો, થાય અતી ઊતપાત ॥ ૨૧ ॥ ઝાલેલો લાગે તેથી વાગે, ત્રાજવાં
ભોમી જય; એક તરફની સાંકળ ઝાલે, તો ખીલું ઉંચુ થાય. ॥ ૨૨ ॥ ચ
રણ મુકવો તેથી ન ફાવે; આવે લથડી ધરણ; થાંભલે થોડો પાછો આવી,
જો મુકવા જય ચરણ. ॥ ૨૩ ॥ પ્રથમ એક પગ મુકવો પડે, એકજ ત્રા-
જવા માંય; એટલે પગના હેલકારાથી, ત્રાજવાં ખરી જય. ॥ ૨૪ ॥ કોઈ
રીતે નથી ત્રાજવામાં, ઉતરવા ઉપાય; કદાપી ત્રાજવામાં પડે, તો પણ

કામ ન થાય. ॥૨૫॥ શી રીતે ધનુષ ચઢાવે, કેમ આવે નવેડો, વાંકુ વા-
વાળવા ધનુષ કેરો, કે જગે મુકે છેડો. ॥૨૬॥ એક તરફ મુકી બળ કરે તો
તે નીચું જાય; બીજું ત્રાંજણું હિંચુ ચડે, ચરણ પહોળા થાય. ॥ ૨૭ ॥
લથડીને પડે પાણીમાં પુરણ થૈ રહે હુંશે; તે કરતાં કદી એમ માનો
ચઢાવી શકે ધનુષ. ॥૨૮॥ પણ ત્યાંથી મચ્છ છ ગાઉ હિંચુ, તાકણું જળ
નિ માય. લોચનને પુંછ વીંધણું તે જળમાં કેમ દેખાય. ॥૨૯॥ એમ બા-
ણે ત્રણ કામ કરવાં, તે કદી કાળ ન થાય; એવી આંટી ધાંટી ઘણી છે
ચાલે નહીં ઉપાય. ॥૩૦॥ દુરીયોધનનું મન વળાવી, જે બેઠો સાસન;
એવે અરજીન પ્રત્યે બોલ્યો, ધૃપતરાય વચન. ॥૩૧॥ ઉભા થનારા થ-
ભે જનારા, ચઢવાને થાઓ સ્વચ્છ; વસ્ત્ર તમારાં નીચે ઉતારો, લ્યોલી
ડાવી દો કચ્છ ॥૩૨॥ એણું સાંભળી અરજીન બોલ્યો, ઉતરાવવાં વસ્ત્ર
આ હામ; તેવિ તમારે જરૂરી છે, કામ કર્યાથી કામ. ॥૩૩॥ એમ ક-
હીને પાટીયે ગયો, સમરે સુંદીર શામ; સકળ સભા જોઈ રહી છે. થંભને
ક્રીધો પ્રણામ. ॥૩૪॥ તંગીયો મ્હોતો કુરતુ મોહોહું, માંથે ફાળીયું એક;
તે ભેર ચાલ્યો પ્રભુ સમરતો, ઇશ્વર સાથે નેક. ॥૩૫॥ પછી સ્થંભને બાથ
લીડાવી, ચઢવાનું મન ક્રીધું; એટલે ધૃપતના દાસોયે, પાટીયું તાણી
લીધું. ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ પાટીયું તાણ્યું એટલે ધરીયો મન શું ટેક;
વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, એણે ડગલું ભરીયું એક.

કડવું ૧૨૫ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળજનમેજે રાજન; ધર્યો અરજીને
મન ટેક, એણે પગલું ભર્યું છે એક. ॥૧॥ એની ઇશ્વર કરશે જેય, પ-
છી પગલાં ભર્યાં છે બેય; પોતે સમરે અસરણા સરણ, એણે પગલાં ભ-
ર્યાં છે તરણ. ॥૨॥ એને પ્રસન દેવ મોરાર, પછી પગલા ભર્યાં છે ચાર;
ચઢતાં ન આવે ઉની આંચ, એણે પગલાં ભર્યાં છે પાંચ. ॥૩॥ નથી ચ-
ઢવામાં પડવાનો ભય, એણે પગલાં ભર્યાં છે છય; એને જોઈ રહ્યા ચાર
બ્રાત, પછી પગલાં ભર્યાં છે સાત. ॥૪॥ એનો નથી ક્ષત્રી જેવો ઠાક, પ-
છી પગલાં ભર્યાં છે આઠ; દેખી દુષ્ટને મન બળે દલ; એણે પગલાં ભ-
ર્યાં છે નવ. ॥૫॥ એને ઇશ્વર અપાવે જસ, એણે પગલાં ભર્યાં છે દસ,
નથી પેહર્યા શરીરે શણગાર, એણે પગલાં ભર્યાં અગીઆર. ॥૬॥ જુભે
જપે છે જીગદાધાર. પછી પગલાં ભર્યાં છે બાર; એને ચઢતાં ન આવે ફેર,

એણે પગલાં ભર્યા છે તેર. ॥૭॥ ઘણી વિધાવંતમાં બૌધ, પછી પગ-
લાં ભર્યા છે ચૌદ; એનો ચઢવાનો સાચો હંનર, એણે પગલાં ભર્યા પન્નર
॥૮॥ નથી ચાવીયાં મુખ તંબોળ, એણે પગલાં ભર્યા છે સોળ; નથી
ચોળ્યાં શરીરે અત્તર; એણે પગલાં ભર્યા સત્તર. ॥૯॥ થંભ થાય છે કડ-
કડાડ, એણે પગલાં ભર્યા અરાડ; જોઈ રહી દુપતી જોગણિ, એણે પગલાં
ભર્યા ઓગણી. ॥૧૦॥ એતો ચઢતાં જપે જુગદિશ, એણે પગલાં ભર્યા છે
વીસ; એતો ઇશ્વરને આરાધે; પછી દસ્કેને દસ્કે વાધે. ॥૧૧॥ એને માં-
થે છે સાચો ઇસ, એણે પગલાં ભર્યા છે ત્રાસ; એને માથે સાચો વન-
માળી, પછી પગલાં ભર્યા છે ચાળી. ॥૧૨॥ એની ચઢવામાં નહી કચા-
સ, એણે પગલાં ભર્યા પચાસ; પછી જણવ્યું સુરાતન સાર, હવે તેનો
કરૂં વીસ્તાર. ॥૧૩॥ ઝડપના દોહરાનો રાગ. ॥ શાઠ શીતેરને એશીં ને
વું, સો ખસે નીરધાર; પાંચસેને સાતસે પગ ભરીયા, ભરીયા છે હજાર
॥૧૪॥ જય સપાટે સુર સપાટે, કાચાથી નવ કાંપે; મોહોટી મોહોટી છલંગ
મારે, વાંદરપેરે ટાંપે. ॥૧૫॥ વાયુ વેગે પરવરે છે. ચઢતાં નાવેજેર; કેવી
રીતે ચાલીયો જેમ, પતંગ માગે દોર. ॥ ૧૬ ॥ ચોટ ન ચુકે પગલાં મુકે,
સભા વિશ્વે થાય; આવી રીતે કે નવ ચઢીયો, એમ કહે સૌરાય. ॥૧૭॥
ધસતો ધાયો ચઢ્યો સવાયો, જ્યાં છે આડો ત્રાંસ; દડભડ દોડીને એ
આવ્યો, આડા ખીલા પાસ. ॥ ૧૮ ॥ વળણુ ॥ ખીલે જૈં ઝહાજ પડ્યો,
જુએ શ્રી અવિનાશ; શરીર લટકતું નાંખીને, ખાવા લાગ્યો શ્વાસ.

કડવું ૧૨૬ રાગ ધન્યાશ્રી.

વેશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવુ, મચ્છાવેધન મહિમાય. ॥૧॥ એક ઘડીવાર શ્વાસ લીધો, પછી
વિચાર્યું એમ; બે ત્રાજવે બે ચરણ દેવા, ઉતરવા કરૂં કેમ. ॥૨॥ એવામાં
દુરીયોધન બોલ્યો, માંમા આતો ન પડીયો; તમો કહેતા હતા કે પડશે,
પણ પુરપાટે ચડીયો. ॥૩॥ માંમો કહે એ જંગલવાશી, ચઢવા હીમ્મત
આણે; તાડે ને ઝાડે ચઢેલો માટે, ચઢવાની રીત જાણે. ॥ ૪ ॥ તે કા-
રણથી ચઢી ગયો પણ, ઉતરવાની આંટી, ત્રાજવામાં આવવું તે, છે
મરવાની ઘાંટી. ॥૫॥ માટે મનમાં રાખજે નિશ્ચે, છે એ કન્યા તારી;
દુષ્ટ કહો હવે એમ લાગ્યું, રૂપાળી નારિ મહારી. ॥ ૬ ॥ અરજીને ત્રાજ-
વા ભણી જોયું, ખરોખર નજર માંડી; ઘણો લાંબો હાથ કરૂં પણ, હા-

થ ન આવે દાંડી. ॥૭૥॥ ચાંભલે થોડો ઉતર પાછો, ત્રાજવે મુકુ પાય; તે મુકતામાં હોલકારાથી, ત્રાજવું આધે જાય. ॥૮૦॥ હું વચમાં ટટણી પડું હે ઠો, શું થાશે શામ શરીરં; પડતુ નાંખી પડુ ત્રાજવામાં, ત્રાજવાં કેમ રે સ્થીર ॥૮૧॥ પડતાં શરીર ધારણુ રાખુ. તો મટે શોર બકોર; પણ તે ધારણુ રાખવાનું, નથી મહારામાં જોર ॥૮૨॥ અરેરે હવે કેમ થવાનું, વીશ્વતણા મહારાજ; તમે ઉઠાડી થંભે ચઢાવ્યો, હવે લેવા માંડી લાજ ॥૮૩॥ ચઢાવી બનાવો તે નવ શોભે, ઓરે વીશ્વંભર નાથ; એવુ, આ રાધન એણે કીધું, પ્રભુએ જાણી વાત. ॥૮૪॥ ભક્તને આધિન ભુધરો છે પોતે નંદકિશોર; અરજીનજીને અરપણુ કીધું એક કળાનું જોર ॥૮૫॥ શરીરમાં તવ શક્તિ આવી, વીચાર સુજ્યો મન; કેના કહો પણ કામ કરાવે, પોતે જીગજીવન. ॥૮૬॥ ધણી છે સાચો નથી કાચો; જે કરે છે તે ઠીક. મીથ્યા મનમાં ભય રાખું છું, હવે ન ધરવી બીક. ॥૮૭॥ ધણીનું ધ્યાન ધરી નાખ્યુ પડતું પોતે ગુણ ગંભીર; બેત્રાજવે બેચરણુપડ્યા, સરખે બોજોરહ્યા સ્થીર ॥૮૮॥ સકળ સભા ખડ ખડહરી, ચઢનારને શાખાશ; તેણું પ્રાક્રમ જોઈને પાપી. થઈ ગયો ઉદાસ. ॥૮૯॥ જીવ્યો માંમાં જીવ્યો માંમાં, જંગલી ઝપાટે ચડાયો; ત્રાજવે પડવાની ઘાંટી કહેતા હતા, પણ તે ત્રાજવે પડીયો ॥૯૦॥ માંમો કહે ભાઈ ભવીશ તારં, નિકળી ગે એનિ ઘાંટિ; પણ ધનુશ ચઢવાનુ નથી, એ છે મહોટી આંટી. ॥ ૯૧ ॥ તે આંટિ થી ધરણુ ઢળશે, ભળશે ભાયગ તારં; દુષ્ટ કહેડપાળી કન્યા, થાશેરમ કડુ મહારં ॥૯૨॥ એવે અરજીન ત્રાજવા માંહી, ઉભો રહ્યો છે સાર; તે સમે એના સામુ જોઈને, વીચાર્યું જીગદાધાર. ॥૯૩॥ સરવ સભા સુંદીર શોભે, બહુ શોભે દ્રુપતી; ત્રાજવા વિશે ભક્ત મારો, જરાએ શોભતો નથી. ૨૨ નહી વસ્ત્ર વાઘા પહેર્યા છે ધાગા, નથી કાંઈ રાણુગાર એમાં ઇજ્જત માહરી ઘટે, કહેશે શું જીટયો ભંડાર. ॥૯૪॥ એમ જાણીને ભક્તિની ભીડે, ભુધરે પ્રેરણા કીધી; નારદજીને બોલાવીને શીખ શામળીયે દીધી. ॥૯૫॥ તવ નારદજી સ્વર્ગ સંચરીયા, ઇંદ્ર રાજની પાસ; ઇંદ્ર કહે પદ્મરો મહારાજ, આવો મુજ અવાસ. ॥૯૬॥ નારદ કહે નંદન તારો, કુન્તાને આપ્યોજોડ; અરજીન છે નામએનું, મચ્છવેદકરે તેહ ॥૯૭॥ પંચાળ દેશમાં ઇપતને ત્યાં, કીધું છે કામ આરંભ; વસ્ત્રવાઘા નથી ધાગા ને અંગે. એવો ચઢ્યો છે થંભ. ॥૯૮॥ જદવ રહીયત રાજ રૂશી; શોભા વંત સભાયે; તેમાં મેલો ઘેલો સુતતારો, થઈ તારી નીંદાયા ॥૯૯॥ ફેગટી થાયે પહેર્યું ઓઢ્યું છે, તુજ તન ગરીબ ઉડ્યું, લોક કહે છે એના બાપ

ના, ધરમાં ખાવા ખુટયું. ॥૨૯॥ તે મુજથી સાંભળી ન શકાયું, માટે હું
 આવ્યો કહેવા; જવો જઘને વસ્ત્ર પેહેરાવો, સભામાં શોભા લેવા. ॥૩૦॥
 એમ કહીને નારદૃશી, ત્યાંથી થયા વીદાય; એટલે ઇંદ્રે સર્વદેવોને, એવી
 કરી આજ્ઞાય. ॥ ૩૧ ॥ તેત્રીસ કોટી વેમાન બેસો; ચંદન પુષ્પભરીને; દુડ-
 લીડંકાસાથે રાખો, અતી ઉલટ ધરીને. ॥૩૨॥ એમ કહ્યું તવ સ્વર્ગના
 સુરા, તરત થયા તૈયાર; ઇંદ્રના સાથે અંત્રીક્ષ આવ્યા, કરવા જેજેકાર.
 ॥૩૩॥ સત્યવાદી સભામાં બેઠેલો, તેને થયાં દરશન; તેત્રીસ કોટી દેવને
 દેખી. વીચાર કરતા મન. ॥૩૪॥ કેમ આવ્યા આ સુર સ્વર્ગના હર્શભ
 રેલા એવ; આ દેખી એમ વેમ પડે છે, સ્થંભે ચઢ્યો કોઈદેવ ॥૩૫॥ કોઈ
 કહેછે વેશ બદલી, ચઢ્યાછે વૈકુંઠરાય; કોઈ કહેક બ્રહ્મા ચઢેલા, કોઈ હેશી
 વદેખાય. ॥૩૬॥ જે જેને કહે તે બોલે; દુષ્ટોને નહિ દરસન; તેતો જાણે
 જંગલવાશી, એમ કરે સભાજન. ॥૩૭॥ એવામાં ઇંદ્રે અરજીન દીઠો.
 સ્થંભે ત્રાંજવા માંય; પુત્રને દેખી લજ્યા આવી, આયુધ લીધાં ત્યાંય.
 ॥ ૩૮ ॥ વળણે ॥ આયુધ ઇન્દ્રે કર ગ્રહ્યાં, પેહેરાવવા સણગાર; વ્યાસ
 વક્ત્રલ વાણી વદે, કરતા દેવ મોરાર. ॥

કડવું ૧૧૭ રાગ ભેરવના દોહરાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું મચ્છવેધન મહીમાય. ॥૧॥ ઇંદ્ર રાજ્યે ધનુષ લીધું, ઉપર
 લીધું બાણ; વસ્ત્રાભુષણ પેહેરાવા ધાર્યો જીએ પુરૂષ પુરાણ. ॥૨॥ પ્રથમ
 પેહેલું બાણ મારી. દૈવતદારૂણ દાખ્યું; અર્જુનજનું પાઘડું તે, સભા-
 માં પાડી નાંખ્યું. ॥૩॥ સકળ શભા ખડખડ હશી, ઇંદ્રને અંગ ઉલટ;
 બીજે બાણે ક્ષાર કરાવી. પેહેરાવ્યો મુગટ. ॥૪॥ ત્રીજે બાણે મુખવાસ
 આપી; મોઢું કરાવ્યું લાલ; ચોથે બાણે તંગીયા ઉપર, પેહેરાવ્યો સુ-
 રવાલ. ॥૫॥ પાંચમે બાણે કવચ બકતર, પેહેરાવ્યાં રહી સામો; છઠે
 બાણે કમ્ભર પટો, સાથે જરીનો જમો. ॥૬॥ પછી ગૌરાસ્તર બાણ મા-
 ર્યું, ગૌરવર્ણ થયો સાર; તે પછી ઇંદ્રે બાણ મુકીને, પેહેરાવ્યા શણગાર
 ॥૭॥ રૂપે ગોરો કેહેડો કંદોરો, તોરો મોતીનો માથે કડાં સાકળાં વેઢવી-
 ટી, બાંધ્યા બાન્તુબંધ હાથે ॥૮॥ કાનમાં કુંડળ હાર હીરાના, પેહેરાવી
 મોતિના માળા; અરજીનજીતવ વિસ્મયપામ્યો, આ શું શ્યામ છોગાળા
 ॥ ૯ ॥ શર્વ સભા પણ વિસ્મય પામી. ખુશી થયા જગતપતી; પ્ર-

ભુએ જાણ્યું ગોરો થયો પાણુ. તેજ જરાએ નથી. ॥૧૦॥ સુકીત વીના
તેજ ન હોયે, માટે કષ્ટ કપાવું; પાંચ જણાને વચને પાંધ્યા છે, સુકી-
ત તેનાં અપાવું. ॥ ૧૧ ॥ એમ જાણીને પ્રેરણા ક્રીધી, બળદેવને તે વાર
હળધારી તવ પુછવા લાગ્યા. ઓરે ભુગદાધાર. ॥૧૨॥ આજનું કૌતક
કદી ન જોયું, આશ્ચર્ય દીકું ઓણુ; સ્થંભે જઘને સ્વરૂપ બદલ્યું, એ
પ્રાણી છે કોણ. ॥૧૩॥ વિહલ વધા વડા વીરા, વેણુ વદેલુ થાપો; કુન્તા
કુંવર એ અર્જુનજી, સુકીત તમારું આપો. ॥ ૧૪ ॥ બળદેવજી કહે
મરકરી મુકો. અરજુન માનુ કેમ; ભગવાન કહે બ્રહ્મ સભાની, પુઠ્ઠળ
જુઓ ભેમ. ॥ ૧૫ ॥ તવ બળદેવે જોઈને માન્યું, કહ્યું કે જયજય
થાને, મારું સુકીત આજ સુધીનું, અરજુન અંગે જાને. ॥ ૧૬ ॥ એમ
કહીને સુકીત આપ્યું, તેજ વધ્યું તતકાળ; સહુ રાજના સરખો શો-
ભ્યો, સજ્યા નહી ગોપાળ. ॥૧૭॥ ઉઠીને ગયા રાજ સભામા સત્યવા-
દી કને આવ્યા; એટલે લીખને વીદુરજીએ, માન્ય દઈ બોલાવ્યા. ॥
૧૮ ॥ પાસે બેસાડી પુછવા લાગ્યા. લીખને વિદુરને દ્રોણ; ઓ મહારા-
જ સ્થંભે ચડીયો, એ તે પુરૂષ કોણ. ॥ ૧૯ ॥ પ્રભુ કહે તમે બોલ્યાતા,
બોલ્યાનું માપ માપો; કુન્તા કુંવર અરજુનજી છે, તમારાં સુકીત આ-
પો. ॥ ૨૦ ॥ સત્યવાદી કહે સાચું ન ભાસે, અરજુન કહીએ કેમ; પ્રભુ
કહે જુઓ બ્રહ્મ સભાની, પુઠ્ઠળ બેઠો ભેમ. ॥ ૨૧ ॥ કોઈ ન ચેતે તેમ
જેજે, તવ જેવા મન મોઢું; એકે એકે ઉંચા થઈને બ્રહ્મ સભામાં જોયુ
॥ ૨૨ ॥ લાંબો પોહોળો પોચતો દીકો બળવંત વાયુ તન; પાંડવને
જીવતા જાણ્યા કે, ઘણા થયા પરસન. ॥૨૩॥ સત્ય પુરૂષોએ સંકલ્પ ક્રી-
ધો, અરજુનની જય થાને; અમારાં સુકીત આજ સુધીના અરજુનજી
ને જાને. ॥૨૪॥ તે ચાર સુકીત આવીયાં કે, તેજ વધ્યું અપાર; સરવે
સભા જાંખી પડી. શોભ્યો સતી કુંવાર. ॥ ૨૫ ॥ જેવી કન્યા તેવો જ
બનીયો, ભુલ નહિ લગાર; વર કન્યાનું જોડું મળીયું, રહ્યો નહિ ફેર-
ફાર. ॥૨૬॥ પ્રભુ જોઈને આનંદ પામ્યા, વર શોભે સરવથી; પણ ક-
ન્યાના સરખો થયો તે, મુજ મન માનતું નથી. ॥૨૭॥ દ્રુપતીને અભા-
માન રહેશે કેહેશે થયો મુજ જોડ; એનાથી વિશેષ શોભાવું ત્યારે; ના-
મ મ્હારૂ રણછોડ. ॥૨૮॥ એમ ધારી જઈ આસન બેઠા, વાત વિચારી
લીધી; ભક્તને માટે પ્રેરક પ્રભુ, પ્રેરણા ધરમને ક્રીધી. ॥ ૨૯ ॥ તવ ધરમ
રૂપીને વિચાર આવ્યો, હું તો વિષમય પામું; અરજુનજીને જોઈને જી-
એ ચારે ભાઈના સામું. ॥ ૩૦ ॥ આ હતા જેવા તેવાને તેવા, ઉપર ગ-
યો જેહ; વસ્ર આલુપણથી અંગ શોભ્યું, કોણ હશે નર તેહ. ॥ ૩૧ ॥

છતી વિદ્યાએ રહુ અજણ્યો, એ તો મ્હોટી ઉપાધી; નિશ્ચય કરવા
આસનવાળા, રૂશીએ માંડી સમાધી. ॥૩૨॥ જ્ઞાનદ્રષ્ટીએ જોવાથી જ-
ણ્યું, છે કુન્તાના તન; સ્થંભ ઉપર અરજીનું ચઢ્યો છે, પ્રસન જુગ-
જવન. ॥૩૩॥ એણે જાણી સમાધી ઉતારી, દલમાં લાગ્યું દુઃખ; અરેરે
પાંડવને તીછકાર્યા, શું દેખાડુ મુખ. ॥૩૪॥ એમ કરીને રડવા લાગ્યા,
ચોધારે આંસુ જાય; સમુદ્રમાં જંપાપાત કરે, કલ્પાંત માંડ્યું ત્યાંય, ॥
૩૫ ॥ વળણ ॥ ધરમે કલ્પાન્ત માંડીયું નેત્રે ભરતા નીર; વ્યાસ વલ્લભ
વાણી વદે, છોડવું ધાર્યું શરીર.

કડવું ૧૨૯ આશાવધનેર દોહરો.

જઈ પડુ તે સાગરમાંયરે, હવે હુંતો શું કરે; ॥૧૮૬॥ ધરમ રૂશીએ
આકંઠ માંડ્યું, કરે વિવિધ વિલાપજી; છતી વિદ્યાએ હું છેતરાયો, ક્રી-
યા જનમનાં પાપરે. હવે હુંતો શું કરે. ॥૧૯॥ આજસુને ઘેર ગંગા પ-
ધારે પણ, આજસુ ઉઠી નવ નહાયજી; જ્યારે ગંગાજી જતાં રહે તેની,
પુકે પાપી પસ્તાયરે. હવે. ॥૨૦॥ કાગની અંચુમાં રત્નજ આવેને, મર-
કટને મોતી હારજી; તેવા પાંડવ મારે હાથ આવ્યા, જેવી કાલ્યરને
તરવારરે, હવે. ॥૨૧॥ અંધની નારી આભુપણ પહેરે પણ, અવરથા અ-
વતાર જાયજી; બેહેરાની આગળ શંખ કુકે તોહે, હાડકાં કરડયાં કહેવા
યરે. હવે. ॥૨૨॥ ચકવીને માળે મોટા પધારે, ગરડ ગુણ ભંડારજી; તે
વા મારે ત્યાં શેજ પધાર્યા; કુન્તા સતીના કુવારરે. હવે. ॥ ૫ ॥ કાપડી
જાણી ટકવા ન દીધા, મેં મારા મડની માંયજી; હરીજન દાતા દીનતા
વાળા, રૂશી મુજ ઘેર કયાયરે. હવે. ॥૬॥ એમ અતીશે આકંઠ માંડ્યું
જોયું ધરમ રાયજી; ભીમ વીરા હું જ સમજવું, આ વેળા કલેશ ન
થાયરે. હવે. ॥૭॥ એ બ્રાહ્મણે રડવા માંડ્યું છે, અરજીન થાંભે જતાનો
જી; ભીમ કહે એને રડવા દો વીરા બ્રાહ્મણ છે એ મતાનોરે. હવે. ॥૮॥
॥ વલણ ॥ એજ મતાનો વિપ્ર છે, કર્યા હતા તિછકાર; વદે વલ્લભ
ધરમે કહ્યું, ભીમ તુજને ધિક્કાર.

કડવું ૧૩૦ રાગ આશાવરીનો દોહરો.

દેશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા મુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, મચ્છવેદન મહિમાય. ॥૧॥ ધર્મ કહે ધિક્કાર તુને, હજી ન
આવ્યું જ્ઞાન, બ્રાહ્મણની ને માતાની, કરણી, જેવી બેઉ સામાન્ય. ॥૨॥ એ

મ કહીને ધરમ રાજ, છાના રાખવા ઉઠે;કોઈ ન ચેને એમ આવી, ઉભા
 ધરમની પુ'ઠે ॥૩૥॥ એ મહારાજ આશુ' કરો છો, ખોટો ચઢ્યો કેમ નાદ;
 દેવો નેધએ અરજીનજીને આવેળા આશીરવાદા॥૪૥॥અમારૂં ભલુ ઇછતા
 હોતો, આંસુ ન ઢાહો લોચન,એવું સાંભળી ધરમરૂંશી;મુખ વધાવચન
 ॥૫૥॥ એરે ધરમ મહારી આગળ, છુપાવી રાખી જત, શું હું શત્રુ હતો
 તમારો, કરત કોઈને વાત ॥૬૥॥ ધરમ કહે ભુલ અમારી; હવે ન દેવો
 દોશ; ખનનાર વસ્તુ ખની ગઈ, જળ વહી ગયે શો સોષ ॥ ૭ ॥ તવ
 ધરમ રૂંશી રહી ગયા છાના, કહ્યું પાંડવ જય થાજે; આજ દીન સુધી
 તું સુકીત મહારૂં, અરજીનને અંગે જાજે ॥૮૥॥ અરજીનને સુકીત સાં-
 પ્યું, વધ્યું તેજ અપાર; ધરમરાય ઠેકાણે બેઠા, નેયું જુગઢધાર ॥૯૥॥
 ધરપતી કરતાં અરજીન શોભ્યો, મહતા ઉતારી નાંખી; તેજતણો ખીં-
 ખકાર છુટ્યો, કન્યા પડી ગઈ ઝાંખી ॥૧૦૥॥ પ્રભુ નેધને આનંદપામ્યા
 વર શોભ્યો સર્વથી; રવિથી ઝાંખો દીસેછે મોટે, મુજમન માનતું નથી
 ॥૧૧૥॥ અઢળક ઢળીયો પોતે સાંભળીયો, કાંઈ ન રાખી નુન્ય; ભક્તને
 હરજીએ અરપણ કીધું, એક વરસતું પુન્ય ॥ ૧૨ ॥ એટલે અંગમાંથી
 તેજ છુટ્યું, શોભા વધી ગઈ વણી, સુર્યના તાપને એની શીતળતાજ
 જે ખીજે દીનમણી ॥૧૩૥॥ ઉપર સુર્ય અરજીન વચમાં, બેઉનો તેજ
 પ્રકાશ; તે તેજ પડ્યું કુંડના જળમાં, જળથી થયો ચીદા ભાશ ॥૧૪૥॥
 તે આભાશે સભા શોભી; તેજ તણો ખીંખકાર; ઝબુક ઝબુકારા મારે,
 નેએ ધરપતી નાર ॥ ૧૫ ॥ મોઢુ ઉતારી બોલી એ નારી, સાંભળો
 સૈયર સહિ; આ વરસ્થાંભે ચડ્યો તે મુને, પરણશે કે નહિ ॥ ૧૬ ॥
 દાશીયો નેધને વિસ્મય પામી થેં ગયું કાળજી કાચુ; ઢાકયું રત્ન તમેકે
 હેતાંતા, બૈ તમ બોલ્યું સાચું ॥૧૭૥॥ ગભરાશે નહીં એ વરવરશે, તવ
 મન ધીરજ આવી; ધરપતી સામુને સામુ જીવેછે, પ્રેમ પતી ભાવ લાવી.
 ॥૧૮૥॥ એવે અરજીને ધનુશ લીધું, ચઢાવવા વીચાર; જાણ્યું કે અંક
 છેડો કયાં મુકુ, શા પર દેવું ભાર ॥૧૯૥॥ એકજ ત્રાજવે ટેકો મુકીને, ને
 કદી ભાર નેવાય; તો ખીજી ત્રાજવું ઉંચું ચઢે, ચર્ણ પોહોળા થઈજાય
 ॥૨૦૥॥ એટલે ટટળી પડુ પાણીમાં, થાય સભામાં હાંશી; થંભને ટેકો દૈ
 ભાર દેવું, તો વણુ ફાંશીએ ફાંશી ॥૨૧૥॥ ધક્કાથી ત્રાજવાં જાય આયાં,
 ઝાલા ખાઈને પડું; કેમ કરી ધનુષ ચઢાવું, કયાં લગી હું રડવડું ॥૨૨૥॥
 શરીરનો મધ્ય ભાગ નાલી, તે પર દૈ અણીઆર; સામ્રથ કરતાં
 સુસર પેસે, તો થાય મરણ મહાર ॥ ૨૩ ॥ અણી મુકી નેવું સંદે ખો-

ઘું, જાણી મુક્યો એક છેડો; જરા દબાવતાં ઘેસવા માંડયું, જાણ્યું કે
 આવ્યો નવેડો. ॥૨૪॥ તરત પાછું ઉપાડી લીધું, ગભરાયો અપરમપાર; અરેરે
 ચઢાવી બનાવ્યો, એરે ભુગદાધાર. ॥૨૫॥ પાકી મશકરી મહારી કરાવી,
 શું કરવાને ચડાવ્યો; વસ્ત્ર આભુશણ તેજ વધાર્યું, શું મરવા દીધાવ્યો.
 ॥૨૬॥ આટલી આંટી મહોતની ઘાટી. તેમાંથી તમે ઉગારો; પ્રથમ જે-
 વી બાંહ ઝાલી તેવી, ઝાલીને પાર ઉતારો. ॥૨૭॥ એવી સ્તુતી કરી
 પ્રભુની, પુરણ ધરીને પ્રેમ; તવ પ્રભુએ સામું જોયું, ગુંચવાય છે હજી
 કેમ. ॥૨૮॥ ભકત તણી લીડ ભુધરે જાણી, આપ ચીંતામાં પેડા, ગો-
 વીંદ વાયુનો ગોળો થઈને નાભી ઉપર જઈ બેડા ॥ ૨૯ ॥ ઢુંટી ઉપર
 દડો વાગે, એગ લાગ્યું જે વાર; અરભુનજીને આસ્તા બેઠી, અણી મુકી
 તે વાર. ॥ ૩૦ ॥ જોર કરીને દબાવી, પેઠું નહીં અણીઆરું; અરભુને
 જાણ્યું ધણી છે સાચો, શા સારું ભય ધારું. ॥૩૧॥ એવું જાણી બીજો
 છેડો, ધનુશકેરો જેહ; એકજ હાથે જોર કરીને, વાંકું વાળ્યું તેહ. ॥૩૨॥
 બીજો હાથે દાર ચઢાવી, તેવો થયો ટંકાર; ધનુશ ચઢ્યું એટલે તો
 બોલ્યો અંધ કુંવાર. ॥ ૩૩ ॥ એ માંમા તમે કહેતાતા, ચાહ તેમ મ-
 રશે મથી, પણ ધનુષ કરણ રાજનું, એનાથી ચઢવાનું નથી. ॥ ૩૪ ॥
 મામો કહે ભાઈ ભોગ મહારા, મેં તુને કહ્યું એવું; પણ નીચું જોઈ બા-
 ણ ઉંચું, મારી કરે કામ કેવું. ॥૩૫॥ એક બાણ શું ત્રણ કામ કરશે, જો
 મનમાં વિચારી; દુર્યોધન કહે એછે આંટી, કન્યા થવાની મહારી. ॥૩૬॥
 એમ પાછો મન વાળીને બેડો, સાંભળને તું રાય; આ ઢોકાણે સીધાન્ત
 લેવું, કેવું ગાંડુ દેખાય. ॥૩૭॥ દુરીયોધનની બોલીચાલી, રીતી નીતી
 જેહ; તે પ્રમાણે જે જન રાખે, દુરીયોધન તુલ્ય તેહ. ॥૩૮॥ પાંડવની
 સંતોશ શીજતા, રીતીનીતી સુદ્ધ વાણી; દીનતા દયા એવી રાખે, તે
 પાંડવ તુલ્ય પ્રાણી. ॥ ૩૯ ॥ કથા તો દ્રષ્ટાન્ત રૂપી, સીધાન્ત એનું
 કેવું, જેવી જેની રીતી તેવું, તેને જાણી લેવું. ॥ ૪૦ ॥ ઇતિહાસ કૌરવ
 પાંડવ કેરો, તે જાણવે નહીં મુક્તી; મુક્તીને માટે જાણી લેવી; નીતી
 અનીતીની યુક્તા. ॥ ૪૧ ॥ વળણ ॥ યુક્તી મુક્તી કારણે, જાણવી
 શ્રોતા જન; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, શું કર્યું ઇંદ્રને તન.

કડવું ૧૩૦ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને

સંભળાવું, મચ્છવેદન મહીમાય. ॥૧॥ અરજીનજીએ ટંકાર કીધો, ચઢા
વિયું ધનુશ; વિચાર કીધો મચ્છ વિંધવાનો, હૈયામાં ધરી હુશ. ॥૨॥ એ-
વામાં દુરિયોધનરાજએ, ઘોલાવ્યો રાજકરણ, કહ્યું કે આ મચ્છવેધકર
શે, વરશે ઉતરી ધરણ. ॥૩॥ કાળે મોઢે જીવું પડશે, આપણને ધિક્કાર,
કરણ કહે જો દુરિયોધન, મુજ મનનો વિચાર ॥૪॥ ચઢનારા મચ્છવેદક-
રશે. તેણે મારિશ બાણ, ત્રાજવામાંથી નિચે નાખી, કાઢુ એના પ્રાણ.
॥૫॥ નીચે પડે તવ સરવે ભાઈએ, મારી પમાડવો મરણ, તે વેળાહું ધર
પતીનું, કરિ જવાનો હરણ. ॥ ૬ ॥ નીચે તુજને પરણાવવાની, ચીંતા
મુજને પેઠી, દુષ્ટ કહે મુજને એમ લાગ્યું, હવે મ્હારે ઘેરબેઠી. (૭) આ-
શા આપી કરણ ગયો, જો બેઠો આસન, શકુની માંમાએ સમજાવ્યા,
અંધ તણા સૌ તન. ॥૮॥ સાવચેતીથી સરવે બેસો, હાથ ગ્રહિ હથીઆ
ર, તવ કૌરવો આયુધ લઈને, બેઠા થૈ તૈયાર. ॥૯॥ તે સહુ સભાએ તજરે
જોયું, કોપ્યા કૌરવ કરણ, કન્યાસુએ નથી વરવાની, થશે રૂપાળીનુહ-
રણ. ॥૧૦॥ ધરપતનું ધુળધાણી કરસે, અંધ તણા કુવાર; એવી ચરચા
ચાલી સભામાં, ભય ભર્યા સૌ સાર. ॥૧૧॥ ધરમરશીએ કૌરવોને, દીઠા
ગ્રહ્યાં હથીઆર, જાણ્યું કે એ અરજીન ઉપર, છેવટ દેશે માર. ॥ ૧૨ ॥
એમ જાણીને સર્વ રશીને. ચેતવણી કરી એમ; આપણી સભામાંથીવર
ઉઠ્યો, મારવા દેઈએ કેમ. ॥૧૩॥ આપણે એવરના જનૈયા, હાંધથી ઉ-
ઠ્યો મોટે; લજ્યા ન ખોવી કૌરવકેરો, આપણે ઘડવો ઘાટ. ॥૧૪॥ એવું
સાંભળી સર્વ રશીને, ઉમંગ પ્રગટ્યો કેવો; એ વરના આપણે જનૈયા
મોટે ન મરવા દેવો. ॥૧૫॥ થનાર વસ્તુ હશે તેથાશે, કરવોકાળો કેહેર;
કૌરવ વરરાયને મારે તો, આપણે મારવા ઠેર. ॥૧૬॥ એમ ધારી સૌ તૈ-
યાર થયા, વઢવાને મન ઝીઘાં; કેકકહે હું મારીશ સરવો, કેકે તુમડાં લી
ધાં ॥૧૭॥ કે કહે આખ્યો પુરવાને, મારવા ભસ્મના ગોળા; કેક કહે આ
છમનીયાને ગોદે, ફાડી નાંખવા ડોળા. ॥૧૮॥ કેકકહે તમડાં ફેડીશું,
કૌરવને લેલાટ; બ્રાહ્મણ કોપ્યા ભક્તની ભીડે, બેઠો બરોબર ઘાટ.
ધા ॥ ૧૯ ॥ એવામાં ધરપતરાજએ, ધરપતીને એમ કહાવ્યું; હાથણી બેશી
આવો સભામાં, ભવીશ ભલેરૂં લાવ્યું. ॥૨૦॥ સણગારી હાથણી મંગા
વી, ધરપતીએ તે વાર; સુઢમાં સોનાનો કળસ આપ્યો, શોભા તણો નહિ
પાર. ॥૨૧॥ ધરપતી ઊઠી ઝરખેથી ઉતરી મ્હેલથી હેઠી; વરમાળા બે
કરમાં લઈને, હાથણી ઉપર બેઠી. ॥૨૨॥ પુંડળ દાશી ચામ્મર ઢોળે,
જોયા જોવી થઈ ખુખી; સભાની વચમાં જળ કુંડાળે, આવીને કન્યાઉ

લી ॥૨૩॥ હરખી ઉઠવા લીમસેન બળીયો, ઉંચો નીચો થાય; પણએ
નો ભુજ ઝાલી બેઠા છે, પોતે ધરમરાય ॥ ૨૪ ॥ અરભુનજીએ ધનુશ
ચઢેલું, ધર્યું દ્વીભુજ વીશે; તે વેળાએ અરભુનજીની, કાન્તી અલોપીક
દીસે ॥૨૫॥ તે દેખી શેદેવ જ્ઞેશીને, ઉપજ્યો અતી પ્રેમ; હશી હશીને
ધરમ પ્રત્યે, કહેવા લાગ્યા એમ ॥૨૬॥ વળણ ॥ શેદેવ કેહેવા લાગીયા
આતો વાત અનુપ; વહે વલ્લભ જ્ઞેશી કહે, જુઓ ભુપનું ૩૫.

કડવું ૧૩૧ રાગ કનકાની સાખીનો.

જુઓ જુઓ ભુપનાં ૩૫, ધનુશધનંજય ધર્યુંરે; જુઓ જુઓ અરભુ
નજીનું ૩૫, ધનુશ ધનંજય ધર્યુંરે ॥ શેદેવજી મુખ બોલીયા, સુણો ધર્મ
સુખણ; ત્રણ ત્રણ વરસ દુખ વેડીયું, તોતો આજ પડ્યું પરમાણ, ધનુ-
શ ॥૧॥ લાખાગ્રહેમાં બાળીયા; દુષ્ટે કરી અન્યાય; ત્યાંથી ઉગરી વન
રહ્યા, લીમ પરણ્યો હેડંબા કન્યાય. ધ. ॥૨॥ હેડંબા ચોરી ગયો, દેનાર
દેવને દુખ; તેને લીમે મારીઓ, કર્યું છત્રેશ્વરને સુખ. ધ. ॥૩॥ પછીકખી
રા લઇ ગયા; પોતાને અવાસ; યોગી વેશ લીમે ધરી, શ્રીધો દુષ્ટજનો-
નો નાશ. ધ. ॥૪॥ તે પછી એકચક્ર ગયા, સ્થીતી કરી બહુ દન; બક-
રાક્ષને મારીયો, લીમે ઉગાર્યો વિપ્રનો તન. ધ. ॥ ૫ ॥ નીત્યના પાંચ
અજ હણે મનુશ મારે એક; હમેશ છ જીવ ઉગર્યા; કર્યો પુન્ય તણો
વીવેક. ધ. ॥૬॥ ત્યાંથી ઇમને મઠ ગયા, સમર્યા અસરણાસણ, વિપ્રતણા
પુજન કર્યા, અને નીત્યાન ચાંપ્યાં ચણ. ધ. ॥૭॥ ટાઢ તાપ વેડયા વન
વીશે, દુખમાં ન રહી ન્યુન, દુખ વેઠી ભગવત ભજ્યા, તેતો આજ
ઉગ્યું પુન્ય. ધ. ॥૮॥ વસ્ત્ર વપુપર કયાં હતાં, કયાં હતાં સણગાર; તેજ
મોઢા પર કયાં હતું ઢાળ્યા અઢળક જુગદાધાર. ધ. ॥૯॥ સુર્યસમ છખી
અરભુનની, જુઓ મહારા વિર; ધનુશ શોભે બે ભુજમાં, કેવો ઉભો છે
ગુણ ગંભીર. ધ. ॥૧૦॥ વળણ. ગુણ ગંભીર વીર આપણો, ધર્યું ધનં-
જય નામ; વ્યાસ વલ્લભ કહે કથા, ભકતને રીઝે રામ.

કડવું ૧૩૨ રાગ ઘોળ.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ જનમેજેરાજન
રે ॥૧॥ અરભુનજીએ, ધનુશ ધરીયું હાથરે; શ્રદ્ધા રાખી સમરે શ્રીવૈકું-

ઠ નાથરે. ॥ ૨ ॥ જોયું એણે મછના સામુ ગગનરે; દીસે નહી મચ્છાનું
પુંછ લોચનરે. ॥૩॥ આકાશ કેરા. વાયુથી મચ્છ ચઢીઆકરે; વાયુવેગે
ફરેછે આડો આંકરે. ॥ ૪ ॥ અરજુનજીએ વીચાર કીધો મનરે; કેમ ત-
કાશે મચ્છાતણું લોચનરે. ॥૫॥ જળમાં જોઈ, તાકીને મારવું બાણરે;
મચ્છને જળને છેદુ છ ગાઉ પરમાણુરે. ॥ ૬ ॥ મચ્છા હોએ સ્થીર તો
તાકી સકાયરે; હવે મુને, ગુચ્ચવણ પડી જગરાયરે. ॥૭॥ સ્તુતી કીધી,
તવ પ્રભુએ જાણ્યુંરે; અંતરયામી હેત અતી મન આણ્યુંરે. ॥૮॥ પ્રે-
રકુ પ્રભુ પ્રેરણા કીધી તે દનરે; મચ્છ પાસેનો બંધ કીધો પવનરે. ॥૯॥
કરી કરૂણા પોતે શામ શરીરે; સોત્રણ મચ્છા તરત થઈ ગઈ સ્થીરરે.
॥ ૧૦ ॥ તે દેખીને અરજુનનું માન્યું મનરે; હશી હશીને જપતો શ્રી
જુગજીવનરે. ॥૧૧॥ પછી પોતે જળમાં જોયું સતી તનરે; તવ દેખાયું
મચ્છાતણું લોચનરે. ॥૧૨॥ પડે મચ્છનો, પરછાયો જળમાંયરે, સ્થીર
રહ્યાથી દરપણ તુલ્ય દેખાયરે. ॥ ૧૩ ॥ પછી પોતે મચ્છ વીંધવા મન
કીધુંરે; ભાથામાંથી એક બાણ કરમાં લીધુંરે. ॥ ૧૪ ॥ તેના ઉપર શ-
કતીનો મંત્ર ભણ્યો સારરે; પછી તેના ત્રીભાગ ગણ્યા તે વારરે. ॥૧૫॥
પેહેલે ભાગે બ્રહ્મા મુકયા તતખેવરે; વચમાં વિષ્ણુ છેલ્લા મુકયા મ-
હાદેવરે. ॥ ૧૬ ॥ વાયુ મંત્ર ભણ્યોને ન રહી તુન્યરે; ઉપર મેલ્યું ધરમ
રાયનું પુન્યરે. ॥૧૭॥ એવી રીતે બાણ કર્યું તઈઆરરે; પછી જોયું જ-
ળમાં સતીને કુંવારરે. ॥૧૮॥ કેહેડયો વાંકી વાળી કરે મનસુખોરે; અ-
રજુનજીતો ત્રાંસમાં ચઢી ઉભોરે ॥૧૯॥ અરજુન ઉભો ત્રાંસમાં, સાં-
ભળને તું રાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ આચરે, મચ્છવેધનો મહીમાય.

કડવું ૧૩૩ ટેક વીના કટાવની છાયા.

અરજુનજી તો ત્રાંસમાં ઉભો, ત્રાંસમાં ઉભો; શોભે સુખો, મછ
વીંધવા છે મનસુખો, આપ રહેમાં ઉલટ આણી, સમજણ શાણી,
મીઠી વાણી, પ્રાઢજ પ્રાણી, કામ વિખાણી, સમર્થ પોતે પુરૂશ પુરા-
ણી, જુગજીવનને સાચા જાણી મન ઘાલીયું, અંગ ફાલીયું, બાણ ઝા-
લીયું, કલ્મીશ હણીયો, ગણીત ગણીયો, મંત્રજ ભણીયો, વેલ્લો વ-
ણીયો, દલડું તડાવ્યું, ધનુષ ચવાવ્યું; બાણ અઢાવ્યું, આપ પંડથી
પાપજ ખોયું મનડું મોહ્યું, જળમાં જોયું કેહેડયોને તો વાળી વાંકી, ન
જાય થાકી, બુઢી પાકી, ન રહે બાકી, જળમાં ઝાંખી, મછતાકી, રં-

ગે રેલીયું; બાણ મેલીયું, ખુબ ઠેલીયું, ખરર લેધને ચપળે ચાલ્યું, ન
 રહે ઝાલ્યું, ફંદે ફાલ્યું, માતંગ માહાલ્યું. હળહળ હાલ્યું, સણ સણ
 સણ સણ, સરરર કરતું, થંભે ફરતું ભટકગ ભરતું, પાર ઉતરતું, પા-
 છું ન ખરતું, પવન વેગથી જાણે મેઘથી, આલ વેગથી, વીજળી છ-
 ટકી, ન રહે ભટકી, ખરીજ ખટકી, ઝાડે ઝટકી, પાડે પટકી, એવી
 કટકી, કેમ રહે અટકી, આવી પહોંચ્યું મચ્છની પાસે, તરકટી ત્રાસે,
 સાચુ ભાસે, અધર વાસે, કુરૂરક પુરૂરક ફર ફર બોલે, પોહોચ્યું રામ-
 ના બાણની તોલે, ચડીયું ઝોલે, જરા ન ડોલે. બ્રહ્મા મંત્રે જખખર દો
 ડયું; ન રહે ઝાલ્યું, જુગતે જોડયું. એણું છોડયું ફટાક દધને લોચન
 ફાડયું, પછી તે કટકો હેકો પડીઓ, વિષ્ણુ કડકો ઉંચો ચડીઓ, નર
 દમ નડીઓ; જધને અડીઓ, ઘાટજ બડીઓ. પુંછ ઉપર તો ઉલટ
 વ્યાપી, માપે માપી, નીશાની આપી; તે પ્રમાણે ખચક દધને નાંખ્યું
 કાપી. ને પછી કડકો શંકર કેરો, મારે ફેરો, ઘાલ્યો ઘેરો, કામજ કી-
 ધુ, ચાલ્યું શીધું; જરા ન ખીધું, ઉઠાવી લીધું, શીવને મંત્રે; બહુજ
 બળમાં, કોટી કળમાં, એકજ પળમાં; છરરરરર છબાક થધને ફેંકયું
 જળમાં, દેખી દેવે કરી પુલ વૃષ્ટી, કાપી કપ્ટી, જુએ દ્રષ્ટી, સરવેશ્રષ્ટી
 દુંડલી ડંકા દેવના વાગ્યા; સારા લાગ્યા; સૌ ભય ભાગ્યા; ભાગ્યવંત
 પાન્ડવો જાગ્યા; વહ્નલ વદે મછાની હોડ; પુરણ થધને પોહોચ્યા કાડ;
 બોલો જે જે શ્રી રણછોડ ॥ વળણ ॥ જય જય શ્રી રણછોડજી, કર્યું ભ-
 ક્તનું કામ; શ્રાતા શ્રદ્ધા રાખીને, શમરો શીતારામ.

કડવું ૧૩૪ રાગ ઝડપનો દોહરો.

બાણ વડે જળ મચ્છ નાખ્યું, વરત્યો જેજેકાર; તે સમે કરણરાય
 ઉઠ્યો, ઉઠ્યા અંધકુંવાર ॥૧॥ આયુધ લીધાં ભુજ વીરો, જુએ સઘળો
 સાથ; તે સમે ભીમ ઉભો થયો, મરડી ધરમનો હાથ ॥૨॥ છલંગ મારી
 આવ્યો સલામાં મનમાં ધરી મનસુબો; જળ કુંડની કીનારે જધને,
 વાયુનો નંદન ઉભો ॥૩॥ ગરજના કરી ઘાંટો કાહાડ્યો, વીરા ધારણ
 દેવું; ઉતરવાની તસ્દી ન લેશો પડો હું ઝીલી લેવું ॥૪॥ તવ દુરીયો-
 ધને ખુમ પાડી, યો મામા આ ભેમ; મામાએ કહ્યું મારગ ઝાલો, રેયે
 કુશળખેમ ॥૫॥ ભીમને જોધ મનમાં વિચાર્યું. પોતે રાજ કરણ; મ્હાર
 બોલેલું મીથ્યા જશે, કરૂં કન્યાનું હરણ ॥ ૭ ॥ ભીમની ઉંચી દી-

ઠી. કન્યા હરવા જય; એવે લીમે જતાં જોયો, ચીતમાં ચટપટી થાય.
 ॥૭॥ ભાઈનાં લાગ્યા ભાઈ ભોગવશે, કન્યાનું હરણ થાશે; મેહેનત કરે-
 લી છુટી પડશે, ઇજ્જત અમારી જશે ॥૮॥ એમ જાણીને દોટ મુકી,
 વાયુને કુંવાર; કરણનો જઈ કાન ઝાલી, ચોઢયા તમાચા ચાર ॥૯॥
 કરણ રાજ ત્રાસ પામ્યો, આ મુજને ક્યાં નડીયો; એટલામાં લીમછલંગ
 મારી, હાથણી ઉપર પડીયો ॥૧૦॥ એટલે હાથણી થે ભેંચ ભેગી, વ્રકો
 દર કહેડ ખાંધે, ધરપતીનું પાગોઠુ ઝાલી લીધી પોતાની ખાંધે ॥૧૧॥
 કન્યા લઈને ત્યાંથી નાઠો, સભાની ખારણે જય; કુંભારના ઘર લાણીઆ
 આવ્યો જ્યાં પોતાની માય ॥૧૨॥ ખારણેથી એમ ખુમ પાડી. એ વ્રધ-
 મા હું આવ્યો; જુઓરે જુઓ જનેતા, અમુદ્ય વસ્તુ લાવ્યો ॥૧૩॥
 કુંતાએ જણ્યું ક્યાં ખાવાનું, કાં રમવાનું હશે; કાં મુજને મરાવવા
 ફાંફાં, બોલતો મશે મશે ॥૧૪॥ એવું સમજ માતા બોલ્યાં, ભેંચોનું
 ભેંચાફ; જે લાવ્યો હોય તેમાં બેટા, પાંચેનું સૈયાફ ॥૧૫॥ લીમે જઈ
 તવ કન્યા મુકી; શું બોલી તું માત; આજ સભામાં મચ્છવેધ કીધો,
 આપણે અરજીન બ્રાત ॥૧૬॥ કન્યાનું ત્યાં હરણ થતુંતું માટે ઉચકી
 લાવ્યો; ન બોલવાનું તુતો બોલી, વીચાર કાંઈ ન આવ્યો ॥૧૭॥ માતાને
 એમ કબકો દેછે, વાયુ દેવનો તન; તવ કુંતાજી રડવા લાગ્યા. આંસુભ-
 ર્યા લોચન ॥૧૮॥ જણ્યું આ જીવજીવં ધડપણનું ફાવે તેમ બોલાય; ક-
 ન્યા દેખી લીમ લલચાચો, ઠીક બોલી ગયાં માય ॥૧૯॥ એમ જાણીને
 લીમ બોલ્યો, શાને કરો વિલાપ, તમાફ બોલ્યું પાગો નહીં તો, બ્રહ્મ
 ત્યાનું પાપ ॥૨૦॥ એમ કહીને ત્યાં રહ્યો બેશી, સભા વીધેશું થાય; લી
 મના તમાચા ખઈ વળ્યો પાછો, ક્રોધમાં કરણ રાય ॥૨૧॥ જળકુંડાળે
 ચાલી આવ્યો, ખાણ ધનુશ પર લીધું; ત્રાજવામાં અરજીનજીને. ખા-
 ણજ ભોગી દીધું ॥૨૨॥ અરજીનજીને તે ખાણ લાગ્યું, પ્રાણજ ઉંચો
 ચડીયો; ખાણને ધકકે; ત્રાજવામાંથી અરજીન હેઠો પડીયો ॥૨૩॥
 પડ્યો તેવો આવ્યો પાણીમાં કૌરવે કહાડ્યો બહાર; જળકુંડની કીનારે
 નાંખી, દેવા માડ્યો માર ॥૨૪॥ સો ભાઈએને છકારભારી, ઘણાક કોપે
 ચડીયા; તે દેખીને બ્રાહ્મણ ઉડ્યા, મારવા તુટી પડીયા ॥૨૫॥ કૌરવમારે
 અરજીનજીને, છોડાવ્યા નવ છોડે; તુમડા લે બ્રાહ્મણ લોકો કપાળ સહુના
 ફોડે ॥૨૬॥ ભલુતીને ગોળા મારી, ડોળા પુરી નાખે; ગડદા પાટુનો પ્રહારકરી
 મારો મારો ભાંખે ॥૨૭॥ કૌરવ ઉપર દ્વીજ લોકોએ, ઘણું તોફાન મચાવ્યું;
 એવામાં પ્રજપતને ત્યાં, લીમને સાંભરી આવ્યું ॥૨૮॥ અરેરે એકલો

છે ભાઈ મહારા, એમ જાણીને ઉઠ્યો દોડતો, આવ્યો સુરે સભામાં.
 રોશ ભરેલો રૂઠ્યો. ॥ ૨૮ ॥ ભાઈ રોળાતો દીકો સભામાં, મેઘનાદે
 ગડગડીયો; વાયુ નંદન કોપ કરીને, જળકુંડ વીશે પડીયો. ॥ ૨૯ ॥
 થંભને બાજ્યો ઘણોક ગાજ્યો, હસ્તીનીપેરે ત્રાડ્યો; બાર ગાઉનો થાં-
 ભલો તે, હચહચાવી કાઢાડ્યો. ॥ ૩૦ ॥ તવ કૌરવ ત્રાસ પામ્યા, થાશે
 કાળો કેહેર; માંમો કહે ભાઈ સર્વે નાસો, માર્યા જઈશું ઠેર. ॥ ૩૧ ॥ એમ
 જાણી અરજીનને મુક્યો, મુંઢમતીના માઠા; ભીમના ભયથી હરામખો-
 રો, જીવ લઈને નાઠા. ॥ ૩૨ ॥ એટલે આવ્યા અંતરયામી, આવ્યા ત્રૈણે
 ભ્રાત; ભીશમ વીદુરને દ્રોણ આવ્યા, વળી રોહણી કુંવાર. ॥ ૩૩ ॥ ખમ્મા
 ખમ્મા કરી ઉઠાડ્યો, અરજીનને તે વાર; સૌ સભાએ પાંડવ જાણ્યા,
 વરત્યો જેજેકાર. ॥ ૩૪ ॥ સ્વયંવરની રીતી એવી, જેની થઈ કન્યાય;
 તે એકલો રહે બાકી ભીજ, સૌ સૌને ઘેર જાય. ॥ ૩૫ ॥ પણ તે દોડે
 પાંડવ જાણી, રેહેવા કર્યો વિચાર; પાંડવને પરણાવ્યા પછી, વેરાઈ
 જવું સાર. ॥ ૩૬ ॥ પાંડવ ઉપર પ્રેમ એવો, કોઈએ ધર્યો નહી ગર્વ; આ
 ગળ ચાલ્યા અરજીનજી ને, પુકે ચાલ્યા સર્વ. ॥ ૩૭ ॥ ચાલી આવ્યા
 પ્રજાપતને ત્યાં, પુરણહરખમાં પેઠા; ભોમી ઉપર આસન વિના, રાજ
 રૂશી સહુ બેઠા. ॥ ૩૮ ॥ જદવ સહીત ધ્વજા બેઠા, એટલે ધરમરાય;
 અરજીનજી ધરમાં જઈને, માતાને પડીયો પાય. ॥ ૩૯ ॥ આશીરવાદ
 મુને દો માતા, મેં કર્યું મચ્છવેધન, શુભ વેળાએ જનુની મહારી, કેમ
 કરો રૂદન. ॥ ૪૦ ॥ કુંતાજી કહે ભીમ ગાંડો, લઈ આવ્યો કન્યાય, બહા-
 રથી કહ્યું કે કાંઈ લાવ્યો, ઓરે મારી માય. ॥ ૪૧ ॥ મેં જાણ્યું ખાવાનું
 રમવાનું, બોલી જવાયું એમ; કહ્યુંકે પાંચનું સહીયાર, એટલે બોલ્યો
 ભેમ. ॥ ૪૨ ॥ એણે કહ્યું કે આ શું બોલ્યાં. વિચાર વીના આપ; હવે એ
 બોલ્યું પાળો નહીં તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૪૩ ॥ તે કારણથી રડ્યા કર
 છું, ઓરે મહારા તન; એવું સાંભળી અરજીન બોલ્યો, મુકો મા રૂદન
 ॥ ૪૪ ॥ તમારું બોલવું પાળવું મહારે, જે હોય પાંડુ આપ; ભૂંચોને મુકી
 એકલો પરણુંતો બ્રહ્મહત્યા પાપ. ॥ ૪૫ ॥ તવ કુંતાજી રડતાં રહ્યાં, આશી-
 રવાદજ દીધો; પછી જઈને એટલે બેઠો, માનો ખુલાસો કીધો. ॥ ૪૬ ॥
 એવામાં પ્રજાપત આવ્યો, જેવા ધરની બહાર; ત્રકોદરને બોલાવીને, પુ
 છ્યો સમાચાર. ॥ ૪૭ ॥ કેમ આવ્યાછે રાજ રૂશી, શો આ બેલમચાવ્યો
 ભીમ કહે તમારા રાજની, પુત્રાને હરી લાવ્યો. ॥ ૪૮ ॥ તેથી સૌ લાંઘવા
 આવ્યાછે; કળકળીયો તમ રાય; તમોએ અમને રાખ્યા માટે, શીક્ષા

તમોને થાય ॥૪૯॥ એવું સાંભળી કુંભાર બોલ્યો; ગાંડીયા ગાંડુ ક્રીધું
 દયા જાણીને તમોને રાખ્યા, તેનું ફળ આ દીધું ॥૫૦॥ એમ કહીને ર-
 ડતો રડતો, ગયો ધરની માંય; નરને નારી રૂદન કરે, ધરમે સાંભળ્યું
 ત્યાંય ॥ ૫૧ ॥ ઉઠીને યુધીષ્ઠર ગયા, પ્રજાપતના ધરમાં, કહો કાકા
 કેમ રડો છો, શું આવ્યું ઉદરમાં ॥ ૫૨ ॥ પ્રજાપત કહે મારે કરમે,
 ક્યાંથી તમે આવ્યા; ગરીબ જાણી ધરમાં રાખ્યા, રાજની પુત્રી લા-
 વ્યા ॥ ૫૩ ॥ તારા ગાંડીયે ગજબ ક્રીધો, ધર મ્હારે લુટારો; ધરમ કહે
 કાણે કહ્યું, રડશો નહી નીશાસે ॥ ૫૪ ॥ કુંભારે કહ્યું ગાંડીયો તારો, કહી
 ગયો મને વાત; ધરમ કહે સાંભળો કાકા મુકો આંસુપાત ॥ ૫૫ ॥ અ-
 મે ક્ષત્રી નંદન છીએ, કુન્તા સતીના તન; પાંચ ભાઈ પાંડવ અમે તો
 ક્રીધો મચ્છવેધન ॥ ૫૬ ॥ તેથી કન્યા લાવ્યા છેએ, કાકા તમારે ઘેર; હ-
 રણ કર્યું હોય તો કાકા થયો હોય કાળો કેહેર ॥ ૫૭ ॥ પ્રજાપતને વી-
 શ્વાસ પડીયો, જો બેઠા ધરમરાય; દ્રુપતરાયે ઘેર જઈને, મંડપ રચીયો
 ત્યાંય ॥ ૫૮ ॥ મોકલ્યા બે પુત્રો પોતાના, કુંભારને ઘેર જાઓ; મચ્છવેધ
 કરનારાને કહીને, દ્રુપતીને લઈ આવો ॥ ૫૯ ॥ કહેજો વાણંત અમે
 મોકલીયે છીએ વેહેલા; એટલે તમે વરવા માટે આવજો અમ ઘેર
 વેહેલા ॥ ૫૦ ॥ વળણ ॥ વેહેલા અમઘેર આવજો, એવું કહેજો તન; વ-
 દલલ વદે રાયે કહ્યું, લાવો ભગની ભોવન.

કડવું ૧૩૫ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; ચાલ્યા દ્રુપતના
 બે તન, ગયા કુંભારને ભોવન ॥૧॥ કહ્યું નરને દ્રુપતી લાવો, વાળં મો
 કસીયે તવ આવો; કહ્યું અરજીને તતપર થાવો, ઓરડીમાંથી તેડી જા-
 વો ॥૨॥ કહેજો તમ તાતને સમાચાર, કહીયે પાંચ છે કુન્તી કુવાર; કહી
 એ મચ્છવેધ કર્યો એક હાથે; પણ પાંચ પરણવાના સાથ ॥૩॥ ધર્મની-
 કુળ શેઠેલ ભીમ, ચારને લઈ વરવાનો નીમ; હોય મરણ તો તેડુકાહા-
 વો, નહી તો કાહાવજો કે તમે જાવો ॥૪॥ એવું સાંભળી ક્રોધે થયા, પો-
 તાની બેહેનને લેઈ ગયા; જઈ તાતને કહ્યું કામ કરો, બાપ બેટી બેઉ
 જણ મરો ॥૫॥ કહાવ્યું મચ્છવેધના કરનારે, વરવાનું પાંચે અમારે;
 છીયે કુન્તા તણા પાંચ તન, વરશું સહુ બંધવ જન ॥ ૬ ॥ એકલાને
 તો વરવાનું નથી, કહીને આપી ધ્રુપતી; ઘણી નારી વરે નરકાય, એક

નારીને બે નવ હોય. ॥૭॥ અમારી બેહેનનેપાંચ પતી; તેતો અમોને ગ
મતું નથી; તવ ધૃપતને ખોટું લાગ્યું પાછું આડું ભવીશ કયાં જાયું.
॥૮॥ હવે માહરે જીવીને શું કરવું, વ્યાસના પર વીશ ઘોળી મરવું;
એવું ધારીને મેહેલમાં ગયો, વીશ ઘોળી પીવા ત્યાર થયો. ॥૯॥ તવ
વ્યાસજી આવ્યા દોડી, પ્યાલો તમાચે નાંખ્યો ફાડી; શાને મરે છે મુઠ
મતી, એના નશીબમાં પાંચ પતી. ॥૧૦॥ જઈ પુછી જે કન્યાને વાત,
તે કહેતો મેળવજે હાથ; તવ ધૃપત રાજથયો પુછવા પુત્રી કને ગયો.
॥૧૧॥ બેન મચ્છવેધનો કરનારો, કેવું કહે છે તે વાત વીચારો; એમ કે
હે છે કે પાંચ ભાઈ વરીયે, બોલો બેટી હવે કેમ કરીયે. ॥૧૨॥ બોલી
પીતા પ્રત્યે ધૃપતી મહારા ભવિશમાં પાંચ પતિ; તેમાં ડાહ્યાપણ તમે
ન કરશો, કરશો તો પાપે પેટ ભરશો. ॥૧૩॥ તવ લાગ્યું ધૃપતનેસાચું,
નથી વ્યાસજીનું કહેવું કાચું; એમ જાણીને પાછું પુછે, બેટા સતીસા
ધવી તું છે. ॥૧૪॥ વરે પાંચને તે શાની સતી, મને તે અકળામણ અતી
બોલી ધૃપતી સાલજો તાત, તમે ધ્યાનમાં લેજો વાત. ॥૧૫॥ તમે મં-
ડપ જ્યાં રયો પીતા, ત્યાંતો કરજો ચંદનની ચીતા; તેને રાખવી ત્યાં
સળગાવી પરણીશ પતી પ્રેમ લાવી. ॥૧૬॥ એક પરણીને સત્યે ચડી-
શ, સળગેલી ચીતામાં પડીશ; પાછી સજીવન નીકળીશ જહાર, પછી
વરૂ જીજે ભરથાર. ॥૧૭॥ એવી રીતીએ પરણીશપતી માટે સદા હું
સતીને સતી; તવ તાતને લાગ્યું સાઈ, બેટી જેઘશપારખુંતાઈ. ॥૧૮॥
પછી વીચાર્યું ધૃપત રાય, એછે પાન્ડવ કેમ મનાય; એવો સંદેહ ટાળવા
પળીયો, જઈ કૃષ્ણપ્રભુને મળીયો ॥૧૯॥ પ્રભુ કુન્તા તણા આ તન, કેમ
સાચું લાગે મુજ મન; બોલ્યા પ્રભુ તું સાંભળરાય, એતો લક્ષણથી વ-
રતાય. ॥૨૦॥ જેના જેના હશે ગુણ જેવા, તેના તુને દેખાડું તેવા; હતા
ઓરડા ધૃપત તણા, પાંચે શોભીતા સોહ્યામણા ॥૨૦॥ તેમાં શું કર્યું જી-
ગજીવન, ભર્યા એકમાં સીંહાસન જુદી જુદી તરેનાં શોભે; રાજ્યવંશી
તણું મન લોભે ॥૨૧॥ જીજે ઓરડો તૈયાર કરી, તેમાં ઘણી ગદાયો
ભરી ત્રીજમાં ભર્યા ધનુષ બાણ, એવું કરાવ્યું પુરૂષ પુરાણ.
॥૨૨॥ ચોથામાં પાનાં પુસ્તક ધરીયાં વેદ શાસ્ત્ર પુરાણે ભરીયાં;
પાંચમામાં વસ્ત્ર શણગાર, એવું કરાવ્યું જીગદાધાર, ॥૨૩॥ પછી
બોલ્યા શ્રી વનમાળી, જે આ સહિ ઓરડા પુઠે જાળી; ત્યાં તું જેવાર-
હે સંતાઈ, હુંતો મોકલું જૈ પાંચે ભાઈ ॥૨૪॥ કહી પ્રભુએ ભક્ત
બોલાવ્યા, તવ પાન્ડવ પાંચે આવ્યા; પછી બોલ્યા પ્રભુ સાક્ષાત,
મહારે કરવી છે તમને વાત. ॥૨૫॥ એક સ્થળ જઈ આ-

ઘું સાર, જુઓ ઓરડા એટલી વાર; એવું કહી ગયા ગોપાળ, પેઠા
 ઓરડે સંતીના બાળ. ॥૨૬॥ પ્રભુ ગયા ધૃપત પાસ, જાળીની દેખાડે
 અવીનાશ; જુએ ધૃપત શામ શરીર, પેહેલે ઓરડે પાંચે વીર. ॥૨૭॥
 દીડાં સઘળાં સીંહાસન, માન્યુ એકલા ધર્મનું મન; માટે પોતે એકલા
 રહ્યા, બીજા ચાર નીકળી ગયા. ॥૨૮॥ બીજે ઓરડે દીડા ગદાયો, બીજા
 નીકળ્યા ભીમ ભરાયો; ત્રીજે ઓરડે ધનુશ બાણ, રહ્યો એકલો ઈંદ્રસં-
 તાન. ॥૨૯॥ ચોથે ઓરડે પુસ્તક પાનું, ત્યાંતો શેદેવનું મન માન્યું; પાં-
 ચમે આભુપણ પટકુળ, તે દેખીને પેઠા નિકુળ. ॥૩૦॥ પેહેલે ઓરડે ધરમ
 રાય, તેની જુએ ધૃપત ચરચાય; જુએ ધરમ સીંહાસન; જોઈ ખરખડી
 વીચારે મન. ॥૩૧॥ ઈંદ્રપ્રસ્ત જાવું જે દન, કરાવું હાવું સીંહાસન; તેતો
 ધૃપતે સાંભળ્યું કાન, આતો ધરમ ખરા ભગવાન. ॥૩૨॥ પછી બીજે
 જાળીયે જાય, ભીમ ઉંચકી જુએ ગદાય; એતો જુએ હજીવી ભારે, એક
 આવી ગદા તે વારે. ॥૩૩॥ દશ હજાર મણછે ભાર, ઉંચકી વાયુને કું-
 વાર; એતો ધૃપતના દાદાતણી, ગમી ત્રકોદરને ઘણી. ॥૩૪॥ પછા ખ-
 રખડી બોલ્યો આપ, ચાહ્યો આવે ધૃપતનો બાપ; પણ આ ગદા પાછી
 ન દેવું, લઢીવઢીને પણ લેવું. ॥૩૫॥ પ્રભુ બોલીયા સાંભળ રાય, પછી ત્યાં
 થી થયા વિદાય; ત્રીજે ઓરડે અરજીન જ્યાંય, બોલ્યો ધૃપત રાજ ત્યાંય. ॥૩૬॥
 એનું પારખું થાંભે જોયું, પછી ચોથે જઈ ચીતપ્રોયું પાંચે પાનાં
 પુસ્તક શેદેવ, તેથી જાણીયા જોશી એવ. ॥ ૩૭ ॥ પછી પાંચમે ઓરડે
 ગયા, જાળીયે ડોકું કરી રહ્યા; તેમાં નીકુલ છેલ તે વાર, પેહેરી જુએ
 બધા શણગાર. ॥૩૮॥ મોઢા આગળ દરપણ રાખે, નવ્ય ગમે તે બદલી
 નાખે; ટાળ્યો ધૃપતનો સંદેહ. ખરો નીકુળ ફાંકડો એક. ॥૩૯॥ પ્રભુ પા-
 નડવ પાંચે સાચા; હવે વિચાર નહી મુજ કાચા, તમે અંતરયામી જવો
 વાળું મોકલું વાગતે આવો. ॥૪૦॥ કહી રાજ થયો વીદાય, પછી બો-
 લીયા જહવરાય; પાંચ પાનડોને બોલાવ્યા, સહુ ઓરડામાંથી આવ્યા
 ॥૪૧॥ સ્થળે લેઈ ગયા જુગદીસ, ક્ષૌર કરાવ્યું પાનડવશીશ, ઉતરાવ્યા
 શીશના કેશ, ધરાવ્યો રાજ્યવંશી વેશ. ॥ ૪૨ ॥ પેલા ધૃપતે કીધી
 પેર, મોકલ્યું તેડું હરખભેર; વાળું સાજ સહીત તે વાર, આવ્યા પ્ર-
 જાપતને દ્વાર. ॥૪૩॥ કહી પાડવને શુભ પેર; ચાલો વરવા ધૃપત ઘેર;
 તવ સર્વને આનંદ થાય, ગયા કુંતા કને ધર્મરાય. ॥૪૪॥ માતા મોહોડ
 માથે કોણ ઘાલે, કોણ રામન દિવો ઝાલે; બોલ્યાં કુંતાજી મુખ વચન,
 રહ્યાં આપણ જેને બોવન. ॥૪૫॥ તેને સમજવાં માત તાત, કહો જ પ્ર-

જપતને વાત; માથે મોહોડ ધાલે એની નારી; તેડે સોસગાંને ન્યાત સા
રી ॥૪૪॥ ગયા ધરમ તેણીવાર, કહ્યું કુંભારને થાવો ત્યાર; તમારી સહુ
જ્ઞાતી બોલાવો, અમને પરણાવવા આવો ॥૪૫॥ મોહોડ ધાલે અમારી
કાકી, પહેર્યા હોડયામાં ન રાખે બાકી; તવ બોલાવી કુંભારે નારી તુંતો
પેહેરી ઓઢીને થા સારી ॥૪૬॥ વણુ પૈસે ઉપમા લેવાઈ, થયા રાજ
તણા વેહેવાઈ; તેડો સગાં બહાલાં ન્યાત સાથ, ધાલો મોહોડ દીપક લ્યો
હાથ ॥૪૭॥ તવ પ્રજપતની નારા, ચાલે ધરતી ધમધમે ભારી; સહુસગાં
ને ભેગાં કીધાં, બની ન્યાતને નોતરાં દીધાં ॥૪૮॥ તવ આવ્યા સહુન-
રનારી, ગીત ગાવા લાગી શુભકારી; જાણી ધરપત રાજયે પેર, રચ્યો
મંડપ રૂંડો ઘેર ॥૪૯॥ પાસે ખડકાવી ચંદન ચીતા, કરીયું પુત્રીતુંકહે
લું પીતા; પ્રજપતની નારી મોહોડ ધાલ્યો, કર વામન દીવો ઝાલ્યો
॥ ૫૦ ॥ ઉઠ્યા પાંડવ જોડાજોડ, કરી ગોઠવણુ શ્રી રણછોડ; રાખ્યા
આગળ જલ્દવ જોધ, વચમાં રૂંડી કરનાર બોધ ॥૫૧॥ તેની પુઠળ ક્ષત્રી
લોક; શોભાવી શોભા પુન્ય સ્લોક; પછી વાજતે ગાજતે જય, કેડે
કામનીયો ગીત ગાય ॥૫૨॥ વળણુ ॥ ગીત ગાય છે ગુણના ભર્યા, સાં-
ભળ તું રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ચાલ્યા કુંતા તન.

કડવું ૧૩૬ રાગ લક્ષ્મણવરની ઘોડી.

આની આંરે પાન્ડવ પાંચ ચાલીયા ॥૬૧॥ પાન્ડવ પાંચે ચાલીયારે,
જય છે જોડાજોડ, વરઘોડામાં મહાસતારે, કરે કારભાર શ્રી રણછોડ
પાન્ડવા ॥ આની હારે. ॥ ૧ ॥ રાજ રૂંડીને ચાલવોરે, ચાલે સહુ સાજન,
પ્રજપતની નાતનારે, ધરે હરખ અતીશે મન ॥ પાન્ડવ ॥૨॥ પ્રજપતની
પ્રેમદારે, ગુણ ભર્યા ગીત ગાય મોહોડ કાકીએ ધાલીઓરે, એને હૈએહ
રખ નવ માય ॥ પાન્ડવ ॥૩॥ વીવીધ વાજાં વાગતાંરે, દુન્ડ લીડંકા થા-
ય; પોતાના પુત્રો જનીનેરે, ઘણા હરખે છે ભીશ્મ પીતાય. ॥ પાન્ડવ ॥૪॥
વીહુર ઉર આણુંદછેરે, પ્રગટીયા પ્રભુદાસ; દ્રોણગુર કપાચારનેરે, ઉપ-
જોછે અતિ ઉદલાસ ॥ પાન્ડવ ॥૫॥ ગામના લોક જોવા મળ્યારે, જોઈ-
ને બોલે બોલ; ભાજ્ય ધન્ય ધરપતી તણુરે, સ્વામી મળીયા છે કન્યાને
તોલ ॥ પાન્ડવ ॥૬॥ પાન્ડવપર પ્રેમ સર્વનેરે, સાજન થઈ સહુ જય; સાજ
મળ્યા શોભા તણુરે આવી ઉભા તોરણુ વરરાય ॥ પાન્ડવ પાંચેઆવીયા
॥૭॥ તવ ધરપતની તારણીને, વર પોખ્યાનો કોડ. આવી સાસુ થઈ

પોંખવાંરે માથે બત્રીસ લમરીનો મોહોડ, પાંડવ પાંચે આવીયા. ॥ ૮ ॥
 સૌ સાજન ખીરાજીયુંરે, મંડપકેરે ઠાર; પાસે રહી પોંખાવતારે, ધુપત-
 રાયના દ્રોણીક ગોર. પાંડવ ॥૯॥ ધુંસળ મુસળ રવંચેરે, સરીઓ સંપુ-
 ઠ ત્રાક; એંડી પેંડી ઉતારીનેરે, તીલક તાણી આમળીયા નાક. પાંડવ
 ॥૧૦॥ પછી વર પધરાવીયારે, મંડપ કેરીમાંય; દ્રોણીક કપાચાર્ય છેરે.
 બેઉના ગોર બે બેઠા ત્યાંય પાંડવ. ॥૧૧॥ અંતરયામી બોલીયારે, મં-
 ડપ કેરીમાંય; પ્રથમ પેહેલું લગ્ન કરોરે, મોહોટા માટે વરે ધર્મરાય. પાં-
 ડવ. ॥૧૨॥ તવ ધરમ ખીરાજીયારે, ખાજઠ ઉપર ત્યાંય; સ્ત્રીખંડીલ ઇ
 એ તેડીનેરે. પધરાવી દરપતી કન્યાય પાંડવ. ॥૧૩॥ વળણું કન્યા પધ-
 રાવી તહીં, કન્યાદાન દેવાય, વ્યાસવલ્લભ વાણીવદે, સાંભળજેશ્રોતાય.

કડવું ૧૩૭ રાગ કન્યાદાનનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, સોભા ધણેરીરે, દેહે દુપત કન્યાનું
 દાન; સોભા ધણેરીરે. ॥૧॥ પેહેલા ખીરાજ્યા ધરમરાય. સો. તેનો હસ્ત
 મેળાપક થાય. સો. ॥૨॥ ત્યાંતો પાડી પટોળે ગાંડ. વરમાળા આરોપી
 કંઠ સો. ॥૩॥ વદે વેદ વચન વીત્ર તન, સો. પાસે બેઠા છે જુગજીવન
 સો. ॥૪॥ ત્યાંતો પેહેલું મંગળ વરતાય, સો. તેમાં ગાયોના દાન અપાય.
 સો. ॥૫॥ ત્યાંતો ખીજે મંગળ સાવધન, સો. તેમાં દીધાં દાસીનાં દાન.
 સો. ॥૬॥ ચોરી ત્રીજું મંગળ વરતાય, સો. તેમાં ભોમીનાં દાન દેવાય.
 સો. ॥૭॥ ચોરી ચોથું મંગળ વરતાય. સો. તેમાં ભંડાર સહીત વરતાય.
 સો. ॥૮॥ પછી વરકન્યા જમ્યા કંસાર. સો. ત્યાંતો આરોપ્યા મોતિડા
 ના હાર. સો. ॥ ૯ ॥ પછી રૂપેયા વીંટીઓ રમાય, સો. લાગ્યાં વરકન્યા
 ગોત્રજને પાય સો. ॥૧૦॥ પછી કન્યા ઉઠી સતી નાર. સો. પડી અંદન
 ચીતામાં સાર. સો. ॥૧૧॥ નાહી નિકળી અગ્નીથી બહાર. સો. તવ વ-
 રત્યો જય જયકાર. સો. ॥૧૨॥ પછી વર્યો વાયુ સંતાન, સો. તેનાં ચારે
 ચાર ચાર દાન. સો. ॥૧૩॥ પછી પરણ્યો અરજુનરાય, સો. એનાં ચારે
 મંગળ વરતાય સો. ॥૧૪॥ તેના પછી વર્યા શેદેવ, સો. વરત્યાં ચારે
 મંગળ તતખેવ, સો. ॥૧૫॥ વર્યા છેવટે નીકુળરાય. સો. ચારે મંગળે
 દાન અપાય. સો. ॥૧૬॥ પછી કન્યા અગ્નીમાં ન નહાય, સો. પોતે પર-
 જીવી રાખી તે કાય. સો. ॥૧૭॥ જોઈ પોહોચ્યા સહુ જનના કોડ, સો.
 સર્વે બોલ્યા જે જે શ્રી રણછોડ. ॥ ૧૮ ॥ વલણ ॥ વરકન્યા પરણી ર

હ્યા વરત્યો જોજોકાર; ધરપત લાગ્યો પુછવા, એરે જુગદાધાર.

કડવું ૧૩૮ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું કહુ, આઘપરવ મહીમાયા॥૧॥ ધરપત કહે આજ્ઞા આપો, એરે
જુગજીવન; મચ્છવેધની સભામાં બેશી, સર્વ કરે ભોજન ॥૨॥ પ્રભુએ ત
વ આજ્ઞા આપી, સર્વ સભામાં પેસો; પોતપોતાની રીત પ્રમાણે પંગતે
જમવા બેસો ॥૩॥ રાજ રૂશી જાદવ લોકો, વળી પ્રજાપત સર્વ, અન્ના-
રથી પણ જમવા જવો, વહેવારનો ધરી ગર્વ ॥૩॥ એટલે સૌજન ગ-
યા સભામાં, બેઠા પોતાની રીતે; ધરપતરાયે શેવકો પાસે, પીરસવા માંડ્યુ
પ્રીતે ॥૫॥ રાગ કટાવની છાયા ॥ મીનાકારી થાળી પુરી; મીનાકારી
થાળી પુરી, નહી અધુરી, ચીન્ને મધુરી, પ્યાલા રૂપાના, માંડી દુધડાં, દ્રા-
ખ ચારોળી, સાકર ઘોરી, કેસર ચોળી; મહી રંગદોળી, મલાઈ કેરીજા
જી પોળી, કુર કમોદનો જયફળ, વળી શેવ સરકરા; પુરા ઘેખરમગદળ
ખરફી પેંડા; કળીના લાડુ ઠોર ખજલી, દર લાડુલા, કણસાઈ મોતીચુર
પુરાયાં, દુધપાક વંતાકનું શાક કે રૈતુરત્યોનું; ચણાદાળ ત્યાં માંડીકાકડી
કારેલા વાલોળ વાંકડી, કોકોડા કુશમાંડ તુરીયા પાપડીઓ પંડોળ વ-
ડીઓ, ગલકા ફળ ટેંભરવા નૈયાં, ગવારશીંગો ચોળાફળીઓ કંદમુળ
ભીંડા; અળવી રતાળુ ગાજર ગીલોડુ, સકરીયા સુરણ વલીઆરી, દહી
છમકારી કઢી વધારી; ભાત્યભાત્યની ભાજી સમારી, તાંજરજેને મેથી
સારી, કંજરીકુખી ભેગી સુધારી ગલજીભીની પોઇના પાનાપતરવેલીયા
હવે વરણવું મેવા કાચા, પસ્તાને લીધી ખારેકો અખોડ અંજીર રાજેરી
સોનેરી કેળાં, તડબુચાને કુટ બીજેરાં અનુસરામફળ સેતુરા પાકા કર
મદ ફનસ ફાલસા લીલા શીફળ ખજુરફેસી કમરખ જામફળ કરણકેરી
મધુર લામડી; રાણ શીંઘોડાંથોડી થોડી, પાકા ઉમર પારસ જાંબુપાકી
ચીકણ કેળાં કુંકણ દાદમ કંકણ. હવે વરવું ચટણી અથાણું; થોડુથો
ડુ મુખથી ગાવું, કેળાં દોડાં આખળ કાકડ જરા કેરી મેથીઓ ચીરી
અળદર કેળાં આમ્રચીરીયાં રાઇ સરસીઆ તેમાં કુળીઆ ખારા બીલી
મોળી આથેલી, આદારસ ચટણી લીંબુ પટની આદામુળી અળદરમુળા
મધુરી મધુરી, મીનાકારી થાળી પુરી.

રાગ સાખીના ॥ વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વી-

સ્તારી તુજને સંભળાવું; આધપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સરવેને ભોજન
કરાવી દીધા છે મુખવાસ; કોરવ લોકો નાશી ગએલા, કન્યા થકી
નીરાસ ॥૨॥ જતાં જતાં મારગે આવા દ્વાદશ ગાઉની નેળ; પાપીએ
સહુને ઉભા રાખ્યા, આવી વનીતાની વેલ ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન મુખ એ
વું બોલ્યો, રહી ગયો પરણ્યાનો પ્રેમ; મનના મનસુખા રહ્યા મનમાં,
મામા કરશું કેમ ॥૪॥ બોલ્યો શકુની ખારીલો જુની, બતાવું એક
ઉપાય; પરણી હશે તો શું થઈ ગયું, પણ લેવી કન્યાય ॥૫॥ બાર ગા-
ઉની આ નેળ લાંબી, ઉંચી બે વાંસપુર; આ નેળમાં પાંડવને ઘેરી,
હાડ કરો ચક્રચુર ॥૬॥ એક રથ હૈયેથી જતો તોએ તો; પરાણે બીજી
જય, એવી સાંકડી નેળમાંહી, થનાઈ હોય તે થાય ॥ ૭ ॥ આગળથી
ને પાછળથી હંધ, ગેરીને કરીએ કહેર; કુંતાજીને ને પાંડવને, મારી
નાખીએ ઠેર ॥૮॥ તો રૂપાળી હાથમાં આવે, ભાગ્ય ભગે મળે નારી;
દુરીયોધન કહે મામા તારી, બુધ્ધીની બલીહારી ॥ ૯ ॥ એમ કહી ક-
હું દુરીયોધનને, સાંભળો વીરા કરણ; છ ક્ષોણી તમ પાસે રાખો, કરવા
પાંડવનું મરણ ॥૧૦॥ આ મોઢે તુંમે શંતાઈ રહો, નેળની ઘોઘો માંહી,
પાંડવ નેળમાં પેઠા પછી; ઘેરો ઘાલજો આંહી ॥ ૧૧ ॥ પાંચ ક્ષોણી
લઈને સો ભાઈ, સામે મોઢે જઈએ; જેઢ્ય ભગદત ભુરીશ્યેવા સુસર-
મા સૈત રહિએ. ॥૧૨॥ કરણ કહે કમ્બુલ વીરા, પડાવ સામે નાંખો; સં-
દેશા સાં રાં નેળની ઉપર. દસવીસ સેવક રાખો. ॥૧૩॥ દુરીયોધને વીસ
જોડ્યા, નેળપર મુકવા સાર, પાંડવ પેસે નળમાં ત્યારે, આપે સમાચાર.
॥ ૧૪ ॥ પછી પોતે પાંચ ક્ષોણી લઈને. સુસરા નેળમાં ગયા, સામે
મોઢે, છ ક્ષોણી સન્યાય; આવતું જતું કોઈ ન દેખે, કરવોછે અન્યાય.
॥૧૫॥ ચોકી કરવા રાખેલાને, સમજાવ્યા તે વાર; આપણા વૃદ્ધો પેહેલા
જાસે. તેનો કહેજો સમાચાર. ॥૧૬॥ એ રાતે ગોઠવણ કરીને, સંતાયા
છે પાપી ધરપતરાયે જમાડયા પછી. ભેગા થવા રજા આપી. ॥ ૧૮ ॥
એટલે રાજા રૂપી જઈવો, મળી કરી સભાય; પાંડવો ત્યાં બીરાજ્યા
છે, કોરાણે કુંતા માય. ॥૧૯॥ ધરપત આબ્યો સરપાવ લાબ્યો, વેહેંચ-
વા સાં સાર; પેહેરામણી પાંડવને દેવા, હરખ્યો અપરમપાર. ॥ ૨૦ ॥
કારભારી થઈ કૃષ્ણ બીરાજ્યા, સભા શોભે પુરપાટ; ધરપતરાયે તી-
લક કીધાં, પાંડવે લેલાટ ॥૨૧॥ બે રથ આખ્યા મોહોરો ભરીને, વળી
દિધાં દસ ગામ; સહજ દાસી આપી સેવામાં, ધરપતીને કામ. ॥૨૨॥
પાંડવને બે ક્ષોણી સેન્યા, દીધી ધરપતરાય; આવદાની એક ગામની

આપી, કુન્તાને પડયો પાય. ॥૨૩॥ તમ જોગ મુજથી નથી અપાયું,
 માગી લ્યો વૃદ્ધ સતી; કુંતાજી કહે ભાવ જોઈએ, બીજું જોઈતું ન-
 થી. ॥૨૪॥ તવ ધરમને ચરણે લાગ્યો. છો ક્ષત્રી સુપાત્ર; તમ જોગ કાંઈ
 નથી અપાયું, માટે માગી લ્યો જમાત્ર. ॥૨૫॥ ધરમકહે કાંઈ ખામી ન
 થી તવ અરજીનને પુછે; કાંઈક માગી લો મુજ પાસે, તમારી મરજી
 શું છે. ॥૨૬॥ અરજીન કહે પ્રીતિ રાખો, એટલું માગીયે અમો; તવ
 શેદેવને શીશ નમાવ્યું જોશીજી માગો તમો. ॥૨૭॥ શેદેવે કહ્યું સંતોષ
 પામ્યા, આનંદ થયા અતી; લીમે જાણ્યું સૌને પુછે પણ મુજને
 પુછતો નથી ॥૨૮॥ એટલામાં નીકુળને પુછ્યું, નીકુળે કહી નાય; પ-
 છી ગયો લીમની પાસે પ્રેમે પડીયો પાય, ॥૨૯॥ તમ જોગ મુજથી ન
 થી અપાયું, માગો માગ્યા જોગ સદા; લીમ કહે એટલું માગુ છું, નહી
 આપું આ ગદા. ॥૩૦॥ ધરપત કહે એમાં શું માગ્યું, બળવંતા છો અ-
 તી; એને કોઈ ઉપાડી ન શકે, અમારે કામની નથી. ॥૩૧॥ પણ એ
 ગદા ક્યારે આપુ, જે જોરાવર થાવો, જે મંગળનામનો એક હાથીખતા
 ઘું તે લઈ જવો. ॥૩૨॥ કીલ્લો ચણિને પુરી મુક્યો છે, દરવાજો ન ઉ-
 ઘેડાય; કીલ્લે ચઢી ઘાસ નાંખે છે દાસો, કીલ્લે રહી જળ પાય. ॥૩૩॥
 એ મદ ભર્યો મસ્તાની, તેને વશ કરી આવો; તો તે હાથીને આ ગદાએ
 વસ્તુ લઈ જવો. (૩૪) લીમ કહે ખતાવો મુજને, કુંચી લીધી તવ
 રાય; હાથીના કીલ્લાનું તાળુ ઉઘેડ્યું, હાથીચેત્યો તવ ત્યાંય. ॥૩૫॥ લી-
 મસેને દરવાજો ઉઘેડ્યો, તેવોજ હાથી ધરીયો; દરવાજાની ખહાર નીક-
 ળીયો, લીમશેન આઘોખશીયો. ॥૩૬॥ આઘોખશીને ધાયો ધરીને, ભ-
 યમાં જરા નવ પેડો; ગદા સહીત છલંગ મારી, ઉપર ચઢી બેડો. ॥૩૭॥
 બોજ આવ્યો તેથી ગજ ત્રાશ્યો, લીમ તણો ભય ધાયો; ત્રકોદરે દડમાં
 દોડાવ્યો, તવ જયમંગળ હાર્યો. ॥૩૮॥ નરમ થઈને ઉભો રહ્યો લીમે
 ફેરવ્યો હાથ; નીચે ઉતરીને બોલાવ્યો, તવ ગજ આવ્યો સાથ. ॥૩૯॥
 સભામાં આવ્યો હાથી બાંધ્યો, જુશી થયા સહુ રાય; ધરપત કહે અર-
 પણ તમને, જેમંગળને ગદાય. ॥૪૦॥ વિનોદમાં ત્રકોદર બોલ્યો, મેંઠીક
 કીધી કમાઈ; ધરપત તુજને સોંપ્યો ન મળે; મુજસરખા જમાઈ. ॥૪૧॥
 ધ્રુપત કહે ક્ષમા રાખો, બોલો નહી બીજું ત્રીજું, તમ તણાં પ્રાક્રમ
 જોઈને આનંદ પામી રિજી. ॥૪૨॥ પછી સરખાવ આપ્યો, સરવને જે
 વો રાજ તેવો દીધો; એકલા પ્રભુને કાંઈ ન આપ્યો તવ લીમે કોઘકી-
 ઘો. ॥૪૩॥ ધરપત કહે કોઘ ન કરશો, કષ્ટ છે લક્ષ્મી પતી, તે લક્ષ્મી

શું એમને આપું, ખીન્નું દેવા જોગ નથી ॥૪૪॥ એટલે હરજી આનંદ પામ્યા, પોતે દીનાનાથ; શ્રમખાશ તારી જ્ઞાન દ્રષ્ટી, કહી શીશ મુકયોહા થ ॥૪૫॥ પછી સરવે વીદાય માગી; રાય વધો વચન; ચાર દહાડા લગી પાન્ડવોને, રાખશું અમ ભોવન ॥૪૬॥ એમ કહીને વીદાય આપી, સરવેને થઈ ખુશી; તવ પોત પોતાને પંથે ચાલ્યા, રાજ રહીયત રૂશી. ॥૪૭॥ છપન કોટી જાદવ બળદેવ, સાથે શ્રી મોરારી; સત્ય પુરૂશ પણ ઘેર ચાલ્યા, પાન્ડવના હેત ધારી ॥૪૮॥ તે સત્યવાદી નેજામાં થઈને ગયા હસ્તીનાપુર; દુષ્ટોને જઈ કહ્યું ચોકીદારોએ, ગયા ભીસ્મ વિદુર ॥૪૯॥ એટલે રૂચોધન થયો રાજ, હવે તો ભાયગ ભજશે; જેનો ભય હતો તે ગયા, હવે તો કન્યા મળશે ॥ ૫૦ ॥ એમ કરીને એ રહ્યાં, પાપીઓ આશા ભેર; પાન્વ કુન્તા ચારદહાડા, રહ્યા ધરપતને ઘેરાપણે તે પછી પોતે વીદાય માગી, અમને દોઃઆગ્નાય; ધરગામ ઘણાદનથી સુતું મોટે કરો વીદાય ॥૫૧॥ તવ ધરપતે આગ્ના આપી, પધારો કુંતાનાતન તવ પોતાનું સેન્ય લેઈને, નીકળીયા રાજન ॥૫૩॥ વળણું પાંડવ પાંચે નીકળ્યા, વાજતે ગાજતે જય; ધનના રથને ધરપતી, વળીસંગ સેન્યાય.

કડવું ૧૩૯ રાગ સવૈયા છાયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેનેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું આથ પરવ મહીમાય ॥૧॥ સહુ સાથે લેઈ નીકળ્યા બળીયા સગુવળાવવા જાય; ભાગોળ સુધી સરવે આઠ્યા, આઠ્યો ધરપતરાય ॥૨॥ એવામાં પેલા પ્રજાપતને, ચણાંની જરૂર પડી; ભીમની ખાધેલી ખાણ હતી, ઉઘેડી તેજ ઘડી ॥૩॥ જેતામાં એનો જીવ ગભરાયો, હથળ થયો છેક; સાફ વાશીદુ વાળી મુકેલું, ન મળે દાણો એક ॥૪॥ જણ્યું કેઓ કામ ભીમનું, ભાગોળે દોડતો આઠ્યો; ભીમ ભાઈ કરી ખાણ ખાલી, વાંકો દહાડો તું ભાઠ્યો ॥૫॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજ, આશું કરમભીમ કરીયું; ગરીબને ગરદન ઘાલીને, પેટ પોતાનું ભરીયું ॥૬॥ નાણું આ પો કષ્ટી કાપો, તવ ભીમ બોલ્યો ત્યાંય; હીસાખ પ્રમાણે ગણીનેનાણું દે જો ધરપતરાંય ॥૭॥ ધર્મ કહે ધરપતને શું છે, ભુંડા માંડી ભવાઈ; ભીમ કહે જમાતનું દેવું, દેશે તે શી નવાઈ ॥૮॥ એમના ગામમાં રહીને ખાધુછે, તે ખાધા ખરચ દેશે, ધરપતી આપણે ઘેર ખાશે. તેનું ખરચ કોણ લેશે ॥૯॥ ધરપત કહે ક્ષમા રાખો, માં બોલો માહુ વચન; અમે અમારે પ્રજાપતનું, પુર્ણ મનાવીશું મન ॥૧૦॥ એમ કહીને વીદાય કીધા, તવ પંથે પળાય, એક રથમાં કુંતા ધરપતી, ત્રીજા ધરમરાય ॥૧૧॥ આનંદ

કરતા મારગ આલ્યા, બેઠો હાથીપર ભેમ; દ્વાદશ ગાઉનિ નેજે આવ્યા,
લીમને આવ્યો બહેમ. ॥૧૨॥ સકળ સેન્યને રોકી કહ્યું આયુધ
સહુ ઝાલો; જે રીતે ગોડવણ કરે તે, રિતે નળમાં ચાલો. ॥૧૩॥ કુન્તા
જી કહે મિથ્યા વેમીલો, ભય ભાળે છે અતી. લીમ કહેમા તમારીપેઠે
જત્રા કરાવવી નથી. ॥૧૪॥ ધર્મે કહ્યું કરે તે કરવાદો, વીચાર સારોકરે;
જે જન જાગે તે જન જીવે, ઉઘે તે જન મરે. ॥૧૫॥ એવે લીમે પોતા-
નો હાથી, સહુથી આગળ નાંખ્યો, તે પુઠે એક ક્ષોણી સેન્યા, તે પુઠે
જેશી રાખ્યો. ॥૧૬॥ તે પુઠે ધર્મ ધરપતી; કુન્તાનો રથ એક; તેનીપુઠે
રથ નિકુળનો, એમ કર્યો વિવેક ॥૧૭॥ તેની પુઠે બીજી એક ક્ષોણિ તે
પુઠે અરજુન ભુપ; એવી ધીધી ગોડવણી ને, દીસે શોભા અનુપ ॥૧૮॥
પછી પોતે ગદા લેઈને, જયમંગળ પર બેઠો; કહ્યું સહુ મુજપુઠે આવો,
કહિ નેળ વિશેષેઠો. ॥૧૯॥ પુઠંજ પોતાનું શેન્ય આવ્યું નેળમાંપેઠાસાર;
અરજુન સહીત પેશી ચુક્યા, તવ ગયા સમાચાર ॥૨૦॥ દુરીયોધનના
દાસ મુકેલા તે બેઉ તરફ ગયા; કરણને કૌરવને જૈ, સર્વ સમાચાર
કહ્યા ॥૨૧॥ તવ સહુ નીકળ્યા કોતરમાંથી માઠા કરી મનસુખા; ઉત્તર
દક્ષીણ બેઉ મોઢે, પંચ ઘેરીને ઉભા. ॥૨૨॥ ઉત્તર દીશાએ સો બંધુ,
પાંચ ક્ષોણી સેન્યાય; જેદ્રથ ભગદત ભુરીશવા શકુની સુસુરમાય,
॥૨૩॥ દક્ષીણ દિશા સુર્યનો નંદન, છ ક્ષોણી છે સાથ; ડંકા દેતી
મોઢાં ઘેર્યો, આયુધ સહુને હાથ. ॥૨૪॥ સુરતણાં વાજાં વગાડ્યાં, સાં-
ભળ્યાં લીમે કાન; એટલે પોતે બંધ કરાવ્યા, પોતાના નીશાન. ॥૨૫॥
પછી અરજુનજીને કાહાવ્યું, શેવક સાથે એમ; તમારાભણી કોણુઆ-
વ્યુંછે, ઘેરો ચાલ્યો કેમ. ॥૨૬॥ તે સંદેસો મોકલો બહેલા, કહી ગજથી
ઉતરીયો; ગદા લેઈને આગલે મોઢે, ક્રોધ ભર્યો પરવરીયો. ॥૨૭॥
જઈ જોયુ તો કૌરવ દીઠા. સેન્યાને કારભારી; અરજુનજીનેકાહાવી મોક-
લ્યો, સમાચાર વિસ્તારી ॥૨૮॥ અરજુનને સંદેશો પોહોઁયો અરજુન
કાહાવ્યું એમ; મુજ ભણી કરણ સેન્ય સાથે, કહા કરીશું કેમ ॥૨૯॥
વળતું કાહાવ્યું પ્રકોદરે, જે હોય મારો વર; તોતો પાછી પાહાની ન
કરતો, રોળ વાળો રણધીર. ॥૩૦॥ તવ અરજુને સામુંકાહાવ્યું, હાડતો
કબકો દેજો, આણીપાની ચીંતા ન કરશે તમારે સાચવી લેજો. ॥૩૧॥
લીમે કહાવ્યું મારી ચીંતા ન કરતો, કૌરવનું મ્હોત આવ્યું; તે પછી
શેદેવ નીકુળને, પ્રકોદરે એમ કાહાવ્યું. ॥૩૨॥ તમારા બેની વચમાં
શોંખ્યાં છે, કુન્તા ધર્મ ધરપતી; તેમાંચીકાઈનેહરકતથઈ તો તમોજીવવા
ના નથી. ॥૩૩॥ રક્ષણ કરજો, ચાલતો મરજો, પણ વાકો ન થાયવાળ;

કન્યાનું કોઈ હર્ષ ન કરે, રાખજો બહુ સંભાળ. ॥૩૪॥ શેદેવ નીકુળે એ
 વું કાઢાવ્યું, ચીંતા ન ધરશે કાંય; દેહમાથી પ્રાણ ગયા પછી, થનાર
 હોય તે થાય. ॥૩૫॥ એવા સૌના સમાચાર સુણી, કીધો લડતમનસુખો;
 કમ્ભર બાંધી ગદા ગ્રહાન, દુષ્ટ સામે જઈ ઉભો. ॥૩૬॥ કરણ સામું મો-
 હું કરીને, ઉભો ઇંદ્રનો તન; મરીયાદામાં બેઠે રહ્યા છે; કોઈ ન બોલે
 વચન. ॥૩૭॥ શેદેવ નીકુળ બે બંધુને, રક્ષણના મનસુખા; ધનુશચઢા
 વી બાણ લઈને, આગળ પાછળ ઉભા. ॥૩૮॥ રાતો તાતો થઈ ભીમ
 ઉભોછે, કૌરવને કહ્યું એમ; એ નીચ જતીનીચ બુદ્ધિના, મારગચેર્યો
 કેમ. ॥૩૯॥ દુરીયોધન કહે બોલ્ય વિચારી કહું તે સાંભળ કાન, પછી
 બોલજો બોલવું હોય તે, ઉતરશે અભીમાન. ॥ ૪૦ ॥ વળણા અભીમાન
 ઊતારશું, એરે કુન્તી તન; વદે વહ્નલ શ્રોતા સુણો, કહે છે દુરિયોધન.

કડવું ૧૪૦ રાગ મુલાણા સાખીયોનો.

તડોતડ બે જણારે, બરોબર બે જણારે. ॥ ૧ ॥ દુરીયોધન મુખ
 બોલીયો, કન્યા દેઈ પડ પાય; ભીમ કહે એ ધરપતા તેતો, જણજેતા-
 રી માય. ॥ તડો ॥ ૧ ॥ દુરીયોધન કહે ભીમડા, હાલ મન્યાંધર સુત્ર; ર-
 ખડતા રવડતા કુન્તા લાવી, તમે પાચે છો મંત્રના પુત્ર. ॥ તડો ॥ ૨ ॥
 ભીમ કહે અમે તો મંત્રના, દેવ તંદન શુભકરણી; તુજતાત જનમઆં
 ધણો; તારી મા આખલાને પરણી. તડો. ॥ ૫ ॥ દુરીયોધન અમ બોલીયો,
 કેવું કપટ અમે કીધું; બારશને દાહાડે લાડુ ખવરાવી, કેવું ઝેરજ તુજને
 દિધું. તડો ॥ ૪ ॥ ભીમ કહે ઝેર દઈને, કીધો તેં અન્યાય; પણ પ્રભુએ
 બચાવિયો, પરણ્યો પાતાળમાં કન્યાય તડો. ॥ ૫ ॥ જીવતો આવ્યો ભો
 મીમાં. આયુશ દન નવ ખુટયા; બારમાને દહાડે સભાવિશે, કેવા ઝાલા
 ઝાલીને કુટયા તડો. ॥ ૬ ॥ કચરી કચરી મારીયા, કેવું બળ મેં કાધું, આ
 ડો રાખી તુજ કને, અડધુ રાજ્ય લખાવી લીધું. તડો. ॥ ૭ ॥ દુષ્ટ કહે રા
 જ્ય લેઈને, શા સુખ દહાડા ભાળ્યા; વળી કૌતક ઊભુ કરી, કેવા લા-
 ખાભોવનમાં ખાળ્યા તડો. ॥ ૮ ॥ ભામ કહે ત્યાંથી ઉગર્યા, લાંબી આ-
 યુશ દોરી; સુખ માણ્યું બહુ વનવિશે. હુંતો પરણ્યો, હેડંબા ગોરી.
 તડો. ॥ ૯ ॥ દુરીયોધન કહે રણ રહી, પંચાળમાં શીદ આવ્યા, ખાનપાન
 વણ સુકાઈ ગયા, આવી અમને સભામાં લખવ્યા. તડો. ॥ ૧૦ ॥ ભી-
 મ કહે દુખ દહાડો હતો, તું આવ્યો તો ચડી ઘોડે; કન્યાતો લેવાઈ ન
 હી, કેવો પાછો વળ્યો કાળે મોહોડે. તડો. ॥ ૧૧ ॥ દુષ્ટ કહે ભીખારવા
 હો માંથે વધ્યા કેશ; સ્વયંવરમાં આવિયા, તમે લીધો કાપડીવેશ. તડો
 ॥ ૧૨ ॥ ભીમ કહે થયા કાપડી, હતા દહાડા દોહલા; વીવાહણ પીઠી

કરી તેંતો ચોળ્યા શરીરે કોણલા. તડો ॥૧૩॥ ઝાબુ અમે જોતા નથી,
કરમહીણનું આહું; શ્રીફળ મોહાર દીધા વીના, તેંતોહાથમાં ઝાલ્યુતુકો
હ. તડો. ॥૧૪॥ વળી સભામાં સહુ રાયને, બોલ કહ્યા બહુ ખાટા; પર-
ણ્યા પેહેલી પેરામણી માગી, કેવા બાંધ્યા કપાળે પાટા. તડો. ॥૧૪॥શ-
કુની વાણી બોલીયો, સુણ દુરીયોધન રાય; મણું દોહુ તુજથી દે છે,
મ્હારું પેટ પાસુ બળી જાય. તડો. ॥૧૬॥ દુરીયોધન કહે લીમડા, સમજ
ને દે નારી; લીમ કહે વરણું હોય તો, તને વરશે તારી ગાન્ધારી. તડો.
॥ ૧૭ ॥ વળણુ ॥ ગાન્ધારી વરે તુજ તણી, સાંભળ અંધના તન; વદે
વલ્લભ વળી બોલાયો, રાજ દુરીયોધન.

કડવું ૧૪૧ રાગ મનહર છંદ.

કહત દુરીયોધન; સુન સુન મંત્ર તન; અખમેરો મન સખ કોધનપે
આયોહે; મેરી મનગમતીસેં, બેઠે હો લગન કર, પન પ્યારી પીછીલેને
કુધુંબ ચડાયોહે; પ્રથમસેં પાઉંપર, ઓરતકું આગેધર, નૈતો મારમાર-
નાએ, બીચાર જમાયો હે; દહાવલસ્કર મેરો, પ્રાણ નિકારેગોતેરો, છુંદ
છુંદ છોડાનેકો, હીંમત ધરાયોહે. ॥ છલંગી છંદ-લીમ કહે છે. ॥

બેલતેમેં ધરા ધ્રુજે, દેખતેમે કેં ન સુજે; !બુજેગોમાનમેંમારમારમા
રેગો; નાળ ગોળે બાણ છુટે, ગામ તેરો જડે લુટે; રહે મીરાનીયોતો, દાવો
દેકે છુટેગો; મેરા નીકુલજીકુંહક્કારે, તું ડરજાય ઉસકે ડક્કારે, તોરેનગારે
સખ ફીટફાટફાટ ફીટ, લીમસેનફેરેગો; કહતહું બેરબેર, આચોહુઅજત
સર, ઘેર લેગો કરી રીસ, શો બંધુકા સીસ મેંતો, એઈ ગદાસે તોરગો.

રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય, વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આઘપરવ મહીમાય ॥૧॥ દુરીયોધન કહેબોલ એના, કરેછે
કાળો કહેર; શું બુઝોએ જોદ્ધા મારા, મારો લીમન ઠેર ॥૨॥ તવ સહુ
યોધે આયુધ લીધાં, મેઘનાદે ગડગડીયા; રાતા તાતા કૌરવ થાતા, મારવા
તુટી પડીયા ॥૩॥ વ્રકોદર પર વ્રષ્ટી કીધી, મન મુકી દે માર; ગુણપતી
ગેડી ગદાયો મારે, તરકસ તીર તરવાર ॥૪॥ આયુધ ઉછાળે અતીવણું
ને, જણાવે ઝાઝુ જોર; વરસાવ્યો વરસાદ, બાણતણો ત્યાં થયું અંધાર
ઘોર ॥૫॥ ધશીને ધાતા બહુ મદ માતા, લીમને મુમત મુકાવે; આડો
અવળો લીમ ખશીને, આવતાં આયુધ ચુકાવે ॥૬॥ એવામાં તો જોર
કરીને, જોદ્રથે બાણ લીધું; લીમની નજર ચુકાવીને, રહેમાં ભોંકી દીધું
॥ ૭ ॥ તવ લીમનો પ્રાણ ઉંચો ચડીયો, પડીયો ઢળીને ધરણુ દુરી-

ચોધન કહે ધન્ય બનેવી; હરખ્યું અંતઃકરણ ॥૮॥ શું જુઓછો શકુની
મામા, ખડગ લેને જવો; સ્ત્રીમ તણો ભય નથી હવે, ભાણેજ વહુ લે
આવો ॥૯॥ તવ તરવાર લે ચાલ્યો શકુની, નેજ વીશે પરવરીયો; હાથી
મુકીને આગળ ગયો, સેન્યામાં કેહેર આદરીયો ॥૧૦॥ સેન્યાના ચોધે
બુખો પાડી; શેદેવ આવ્યો શકુની; અમારા સહુનો ક્ષય કરે છે, માહા
ખુનીનો ખુની ॥૧૧॥ શેદેવે જાણ્યું કન્યા હરશે; ધનુશપર બાણ લીધું;
પવનાસ્તરનો મંત્ર લખીને, મામાને ભોંકી દીધું ॥૧૨॥ છાતી છેદાણી
રહે ભેદાણી; પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો, વાયુ મંત્રથી ઉછાળ્યો તે, નેજનીબા
રણે પડીયો ॥૧૩॥ એક ઘડીયે ઉભો થયો, ગયો રાયની કને, શકુની ક-
હે કન્યા લેતાં, શેદેવે કુટ્યો મને ॥૧૪॥ એવામાં વૃકોદર ઉઠ્યો, મુરછા
વળી સાર; પોતાની સેન્યમાં લંગરાણ દીઠું કોપ્યો અપરમપાર ॥૧૫॥
એમ વીચાર્યું એવું ધાર્યું, મરવું છે એક વાર, કટી કશીને દંત ડશી-
ને, થયો વૃકોદર ત્યાર ॥૧૬॥ વળણ ॥ ત્યારે થયો સુત વાયુનો લોચન
રાતાં ચોળ; વલ્લભ વદે ગદા મહી, વાળવો ધાર્યો રોળ.

કડવું ૧૪૨ રાગ રાજન રાયેજનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; રાજનરાયેજ, વી
સ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય. રાજ૦ ॥૧॥ સ્ત્રીમકળક-
ળીયો બીહામણો બળીયો. મેઘનાદે ગડગડીયો. રા૦ મદા મહીને નેત્ર
મીચીને, કૌરવ દળમાં પડીયો. રાજ૦ ॥ ૨ ॥ ગદા ઝપાટે સુર સપાટે,
વાળે કચ્ચર ઘાણ. રાજ૦ ઢીંચણ કોહોણી પ્રહાર પાટુનો, કરીને લેછે
પ્રાણ. રાજ૦ ॥ ઘોડા ગબડાવે ઉંટ અટકાવે વૃકોદર વાયુ તન; રાજ૦
રથ વાંકા વાળે હાથી ઉછાળે, પુંડ મહીને ગગન. રાજ૦ ॥ ૪ ॥ એવા
ઉછાળ્યા કે ઘડ લંક પડીયા, એમજ કીધો કહેર. રાજ૦ એક ઘડીઅ-
તી જુલમ કીધો. માર્યા છ હજાર ઠેર રા૦ ॥ ૫ ॥ તવ ત્રાશ્યા સહુ જોધ
સેન્યાના, માર પડ્યા માહા માહા. રા૦ લડવું ને વઢવું સરવે ભુલ્યા,
જીવ લેધ લેધને નાહા. રા૦ ॥ ૬ ॥ રહ્યા સોભાઈને પાંચ કારભારી, જાણ્યું
કે જસે પ્રાણ. રા૦ નાશોરે મામા થાશે ન સાંમા. વળશે કચ્ચરઘાણ. રા.
॥ ૭ ॥ એવો એમનો વાંકો દહાડો, મુમત ભરેલા માહા. રા૦ આશપાશનો
કાઈ રસ્તો ન સુજ્યો, સરવે નેજમાં નાહા. રા૦ ॥ ૮ ॥ સ્ત્રીમે જાણ્યું કેલલુ
થયું, કર્યો મુખે પોકાર. રા૦ જોજો જોશી શત્રુ આવ્યા છે; આયુધ
રાખજો ત્યાર રા૦ ॥ ૯ ॥ તવ શેદેવે બાણ ચઢાવ્યું મારવા કીધી પેર.
રા૦ દુરીચોધન કહે કેમ કરીશું, બે બાજુ મરવાણું ઠેર. રાજ૦ ॥ ૧૦ ॥

એવામાં ત્રકોદર આવ્યો, નેળમાં સહુને ઝાલ્યા. રાં એક એક પર ના
ખીને કર્યો ઢગલો, બે પગ વચ્ચે ઘાલ્યા. રાં ॥૧૧॥ ધરણ ઢળીને દોર
ડાં મંગાવ્યાં, બાંધ્યાં સરવના પાય. રાં પછી સરવનાં વસ્ત્રા કાઢ્યાં,
માયે જણ્યા જેવા થાય. રાં ॥૧૨॥ ઉંધે મુસ્તકે ઉચકયા ભીમે, લેછ ગ-
યો નેળ બહાર. રાં નેળને મોઢે ત્રક્ષ આંમલીનું, તેણે ટાંગ્યા તેણીવાર.
રાં ॥૧૩॥ પછી પોતાનો હાથી ને સેન્યા. નીકળીયા નેળ બાહાર;
રાં એવે ધરમનો રથ બહાર આવ્યો, કર્યો કૈરવે પોકાર રાં ॥ ૧૪ ॥
ઓરે ધરમરાય અમને છોડાવો, તે સુણ્યું ધરમે કાન. રાં હોજલમાં
થી ડોક કરી જ્યું, સતી તણે સંતાન. રાં ॥૧૫॥ નગન નીરખ્યા ને
નીચું ઘાલ્યું, બોલ્યા ભીમ પ્રત્યે એમ. રાં ઓ કુમતીના અવળી
ગતીના, આ અનરથ કીધો કેમ રાં ॥૧૬॥ મુકી ગરવને છોડ સરવને
પુરણ પ્રગટે છે શોક. રાં દીનમણીને એંબ બતાવી, લાજે પીતર લોક
રાં ॥૧૭॥ એમ બેઉ ભાઉ વાતો કરે છે. એવે પાછળ શું થાય; રાં
અરજીને નાકળવા રથ હંકાર્યો, બોલીયો કરણ રાય રાં ॥ ૧૮ ॥
ઉભો રહે સતી સુત યુધ માગુ છું, કર્યો અરજીને ઉચ્ચાર. રાં
વડી વારના શીદ ઉભા રહ્યાતા, ચાલો થાવો તૈયાર. ॥ ૨૦ ॥ વળણ ॥
અરજીને રથ રાખીયો, હાથ ત્રયાં હથીઆર; વલ્લભ વદે બેઉ જણે
કર્યો ધનુશ ટંકાર.

કડવું ૧૪૩ રાગ કલ્યાણની છાયાનો.

વૈશમપાયે અણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાયરે; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, યુધ્ધ તણો મહીમાયરે ॥૧॥ કરણે પહેલો હાથ ઉપાડ્યો,
બાણ ફેંક્યું ખરે રંગરે, તેવે અરજીને સામુ મારીને, કીધું કરણનું ભંગ
રે ॥૨॥ તવ કરણે નાગપાસ માર્યું, નાગ ત્યાં બાંધવા જાયરે; અરજી-
ને ગરૂડાસ્તર માર્યું તે, નાગને વીણી ખાયરે ॥ ૩ ॥ તવ કરણે પત્રા-
સ્તર માર્યું કે, ચાલ્યું પરવતનું પુરરે; અરજીનજીએ વજરાસ્તર મારીને
પરવત કર્યો ચક્રચુરરે ॥૪॥ તવ કરણે અગ્નાસ્તર ફેંક્યું; અગ્ની બાળવા
જાયરે; અરજીનજીએ મેઘાસ્તર માર્યું, તેણે અગ્ની બધો હોલવાયરો ॥૫॥ પછી
કરણે બાણ એક માર્યું, છેકનીશાની આપીરે; અરજીનજીના રથ તણીઃ ધન
ઝડપ નાખી કાપીરે ॥૬॥ તવ અરજીને કાળજવર માર્યું, પુરણ જણાવી
રીશરે ॥ ૭ ॥ પછી સામા સામી બહુ ચઢ્યા કોપે, વરસાવે બાણ અ-
પારરે; અગાણીતાં છુટે અનંત ઉઠે, થઈ ગયો અધિકાર ॥ ૮ ॥ કરણ

રાજ એક બાણુ મારે ને, સાંતસહસ્ર બાણુજયરે; અરબુનજનું પણુએક
બાણુજ તાં, કરણુ જેટલાં થાયરે ॥૯૮॥ પણુ કરણુ પુઠે છ ક્ષોણી સેન્યા,
તેનાં આવે હથીઆરે; એકલો અરબુન કેમ કરી પોહોંચે, પડવા માં-
ડયો એને મારે ॥૧૦॥ એવામાં નેળને સાંમે મોંઢે, ધરમ ભીમ જક
કરેરે; યુધીષ્ઠર કહે છોડ સરવને, મુજ કુળ લાજ મરેરે ॥૧૧॥ ભીમકહે
લંપટ છોલટકતા, શીક્ષા લાયક પરમાણુરે; ધર્મ કહે મુજ જલ દંતમા
લેધ, કાઢીશ માહારો પ્રાણુરે ॥૧૨॥ ભીમ કહે તમે બેડા છોડાવવા, પ-
ણુ પણુ ધેરાયો ભ્રાતરે, અરબુનની પખે જઘને આણું. તે પછી છોડયા
ની વાતરે ॥૧૩॥ એમ કહીને નેળપર ચડીયો, સુરોપુરો નર કહાવ્યોરે;
ગદા લેધને અવળો ફરીને એ, કર્ણની સેન્યામાં આવ્યોરે ॥૧૪॥
નીચુ ધાલીને ઝુડવા લાગ્યો, બાવરૂં બન્યું શેન્ય લોક રોઓરેકરણુરાય
ધાણુવાળી નાંખ્યો, પાડી પોકાપોકરે ॥૧૫॥ તવ કરણુ જાણુ કહેર ઝી
ધો ભીમે, કાહાડુ એનો પ્રાણુરે; એમ જાણી મારવાને પુઠ ફેરવી, અર-
બુને લીધું બાણુરે ॥૧૬॥ એમ જાણુ કે મારા ભાધને મારશે, તેથી
નાગનો મંત્ર સાધ્યોરે; ભીમને મારતાં પહેલાં કરણુને ત્યાં અવળે હાથે
બાંધ્યોરે ॥૧૭॥ કર્ણ બંધાયો કે શેન્ય ગભરાયું તે, નાશી ગયું ચોપાસરે;
ભીમે બાંધેલા કરણુને ઝાલીને, ઝીધો માર મારી ત્રાસરે ॥૧૮॥ અરબુ-
નને કહ્યું નેળ બહાર નીકળી. તવ રથ ચાલતા ઝીધોરે ॥૧૯॥ અડ-
ધી નેળમાં જઘ ભીમે રાખ્યો, ઢીંચણુ દેઢાળ્યો ધરણુરે; પછી પેહેરે-
લાં વસ્ત્ર કાઢી લીધાં, કર્ણ કહે ભદ્રુ મરણુરે ॥ ૨૦ ॥ લાજ લીધી વણુ
મારી નાંખ મુજને, ઓરે ભીમસેન ભાધરે, ભીમ કહે સાને ઝીધા તુજ
જેવા, તો તાહરે શી નવાધરે ॥૨૧॥ એમ કહી નજ લાવ્યો નેળ બા-
રણુ, ધરમે જોયો તતકાળરે; ભીમને કહ્યું આતે શું શીખ્યો, ઓરેકર-
મ ચંડાળરે ॥૨૨॥ બળ્યો તારો ધારો છોડને આ ભારો, નહી તો બુ-
લમ મેં ધાર્યોરે; એટલે ભીમે નજ કૌરવનો, ભારો ભોમી ઉતાર્યોરે ॥૨૩॥
ચરણુ છોડતાં કહ્યું છાનુંમાનું; ફરીશ કાળો કહેરરે, જો લુગડાં લેવા
ઉભા રહેશોતો, હું મારી નાંખીશ ઠેરરે ॥૨૪॥ એમ કહિ છોડયા કરણુ
સહીતને, ભીમના ભય માહા માહારે; જેવા જનેતાયે જણ્યાતા તેવા,
વસ્ત્ર વીના સહુ નાઠારે ॥૨૫॥ ધર્મ કહે અહ્યા વસ્ત્ર લેધ જવો, પણુ
ભીમનોભય હોયરે, જીવ જશે તેથી લાજ છોને જતી, નાશી ગયા
સહુ કાયરે ॥૨૬॥ વળણુ નજ સ્વરૂપ નાશી ગયા, ઉભામારગ એ જય;
વ્યાસ વલ્લભ વાણી વહે, ભલી થઈ શીક્ષાય.

કડવું ૧૪૪ રાગ સવૈયાની તાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર; બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું આઘપરવ મહીમાંય. ॥૧॥ કાળે મોઢે કૌરવ નાહા, ઉમારગે
 એ પળાય; વાજતે ગાજતે સુત સતીના, ધીરે ધીરે જાય. ॥ ૨ ॥ મારગ
 જતા રાત્રી પડી કે નાહાનું આઠ્યું એક ગામ; તે ઠેકાણે એક રૂજની, પા
 નડવે કર્યા વીસરામ. ૩ નાઠેલા જે કૌરવ લોકો. કોઈ સ્થળે નવ રહ્યા.
 દોઢ પોહર રાત્રી જતામાં, હસ્તીનાપુર ગયા. ॥૪॥ દરવાજા બાહાર જઈ
 જઈને ઉભા, ટોળે વળીને વીચારે; નજ સ્વરૂપે નમ્ર વીશે, જલું કેવે
 પ્રકારે ॥૫॥ દરવાજા જાણે રદયત જાણે, પાકી ફળેતી થાય; માંમાયે
 કહ્યું એકે એકે, પેસો ગામની માંય ॥૬॥ એટલે પેહેલો જેદ્રથ ગયો,
 તે પછી શું સરમાય; તે પછી ભગદત ભુરિશ્યેવા પછી માંમા પળાય
 ॥૭॥ દરવાજાના દરવાજા લોકો, તેમને આવ્યો વીચાર; નાગા નાગા કો
 ણુ ગામમાં પેસે, આ કૌતક અપાર. ॥૮॥ એવામાં તો શકુની માંમાં, ગુ
 પ્રપણેથી ચાલ્યા; એટલે ઉઠ્યા દરવાજા લોકો, ઝડપ જોડે ચાલ્યા ॥૯॥
 મોઢે પોકારે બહુ માર મારે, પડ્યું માંમા પર રોળું; માંમા કહે એકલાને
 ન મારો, આ રહ્યું બધું બહાર ટોળું. ॥૧૦॥ તવ દાસોએ બુમ પાડી,
 બોલાવ્યા જોધ અપાર; જઈને ઝાલ્યું. આખું ટોળું, દેવા માંડ્યો માર.
 ॥૧૧॥ દુરીયોધન કહે શીદ મારોછો, હું તમારો છત્રપતિ; તો પણ ચોર
 જાણી માર મારે, બાકી મુકતા નથી. ॥૧૩॥ એક શેવકે મશાલ કીધ, મોઢાં
 જોયાં જે વારે; શેવક લાજ્યા કૌરવ લાજ્યા. અન્યો અન્ય તેવારે. ॥૧૩॥
 દાસોએ પુછ્યું આ શું મહારાજા, દુષ્ટો કહેલી મેલુટયા; કુટયામાં બાકી
 હતા તે, તમોએ અહીંયાં કુટયા, ॥૧૪॥ શેવકો કહેક્ષમા કરજો, કહીનેવ
 સ્ત્રો દીધાં; અંધ તણા સરવ સુતોયે, એક એક પેહેરી લીધાં. ॥ ૧૫ ॥
 પછી છાનામાના નમ્રમાં ચાલ્યા. પોત પોતાને ઘેર; ઘરની ઘરણાયો પુછ
 વા લાગી. મચ્છવેદની જે પેર. ॥૧૬॥ ભાણુમતીયે છત્રપતિને કહ્યું, પી-
 ઝિજી આવો; મુજને અતી આનંદ થાશે, શોકલંડી બતાવો. ૧૫ દુ-
 રિયોધન કહે ચોરે તારણી, તુજ પર લાવું કેમ, ભાણુમતી કહે લાવવી
 તી પણ, ભલે મળી ગયો ભેમ ॥૧૮॥ એમ કહીને તે ત્યાં રહ્યા છે, એવા
 મા વાહાણુ વાહાય; પાંડવે વીસરામ કર્યોતો, ત્યાંથી ઇંદ્રપસ્ત જાય. ॥૧૯॥
 પોતાનું ઘર રાજ્ય સંભાળ્યું, વરતાવી ધર્મની આણુ; સુખ રૂપે ખાઈ પી
 ને રહે છે, સતીના સુત સુજાણુ. ॥૨૦॥ વલણ રાજપાટ લે પાંડવ રહ્યા,
 સુણા સહુ કરજોડ; મચ્છવેદ કથા પુરણ હવી, બોલો જોજો શ્રી રણછોડ. ॥

કડવું ૧૪૪ રાગ સવૈયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, આધ પર્વ મહીમાય, ॥૧॥ પાંચપાંડવની એક પ્રેમદા, અણુધટ
 તુ ધણું લાગે; એક કરાવે ચરણ ચંપી તો બીજે જળમાગે ॥૨॥ નાહા
 ના મોટાની ગદ્ય મરીયાદા, કુન્તાજી સોસાય; એવામાં વેદમ વ્યાસજીઆ
 વ્યા વૃદ્ધ ડોશી પડ્યાં પાય. ॥૩॥ એ મહારાજ પાંચ પુત્રોને, પરણા
 વી પ્રેમદા એક; તેથી મારી માઝા ટૂટી, નથી રહેતો વિવેક. ॥૪॥ તેનો
 કાંઈક કરો ખુલાસો, તવ પાંચેને બોલાવ્યા; કુન્તા વ્યાસજી બેઠાં છે
 ત્યાં, પાંચે પાંડવ આવ્યા. ॥૫॥ વ્યાસજી કહે એરે પાન્ડવો વચન
 મુજને આલો; એક રીતી તમને બતાવું, તે રીતે સહુ ચાલો. ॥૬॥ તવ
 પાંડવને વચન દીધાં, વ્યાસજી વધ્યા વચન; જુઓને એક વરસ કરા ત્રણ
 સેને સાઠ દન. ॥૭॥ પાંચને ભાગેબહોતેરબોહોતેર, દીવસનો થાય વારો;
 જેનો વારો તેની નારી, દ્રુપતીને ધારો. ॥૮॥ બીજા કોઈનો હક ન ચાલે
 ના કરે બીજાનું કામ, જ્યાં હોય વારો દ્રુપતીનો, ન જાયકોઈતેઠામાઠા.
 તે ધરમાં કોઈ ભુલેચુકે, ચર્ણ મુકે જે તન; હડી વરસલગીજેગીવેશે, વા
 શો વસે જઈ વન. ॥ ૧૦ ॥ તવ પાન્ડવે કબુલ કીધું, મહારાજ પાળવો
 ધારો વ્યાસજી કહે ધરમને ત્યાં પ્રથમ પેહેલો વારો. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી
 અંતરધ્યાન થયા, પોતે વેદમ વ્યાસ દ્રુપતી રહી ધર્મને ધામે; ટળી
 ગયા વીનાશ. ॥ ૧૨ ॥ એવે થોડા દીવસ વીત્યા, દ્વારિકાંથી પ્રભુ આ-
 વ્યા; ગરૂડે બેસાડી પોતાની; ત્યાં સઉ પ્રેમદાને લાયા. ॥ ૧૩ ॥ કુન્તા
 પાન્ડવ આનંદ પામ્યા, તવ બોલ્યા પ્રભુ મુખ, એ માતાજી ખાવા
 કરાવો, લાગી છે મુજને ભુખ. ॥ ૧૪ ॥ કુન્તાયે રસોઈ કરવા માંડી,
 પુરણ ઉલટ વ્યાપી, પ્રથમ પ્રભુને આરોગવાને, ચાકુને સેરડી આપી,
 ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ શેરડી છોલવા લાગ્યા. છોલતાં ચાકુ, વાગ્યું; આંગળીમાંથી
 ફાધર વહ્યું, સહુને માહું લાગ્યું. ॥ ૧૬ ॥ અરેરે કરવા લાગી સૌ નારી,
 ધ્રુપતીયે ભાવ કીધો; અમુલ્ય પેહેરેલું ચીર ફાડી, પોટા બાંધી દિધો.
 ॥ ૧૭ ॥ ભગવાન કહે ભગની મારી, નકામું ફાડ્યું ચીર ધ્રુપતી કહે
 ચીર તમોથી, વધારે નથી વીર. ॥ ૧૮ ॥ પાંડ પ્રભુએ મનમાં
 માન્યો, ત્યાર થયું ભોજન; સરવેને સાથે લેઈને જમ્યા, પોતે જુગ
 જીવન. ॥ ૧૯ ॥ મુખવાસ ખાઈ સ્ત્રીમને કહ્યું ચાલો તતપર

થઈએ; હુંને તમે આપણ બેઉ, એકલા બાગમાં જઈએ ॥ ૨૦ ॥ તવ
 ભીમ ઉઠ્યો પ્રભુને તેડી, ગયા બાગમાં બેઉ; જતાં પ્રભુએ મન વીચાર્યું
 બેહેનનું થયું દેવું ॥ ૨૧ ॥ આંગળીએથી પાટો છોડી, ગણ્યા સુતરના
 તાર નવસેને નવાણું થયા, વિચાર્યું ભુગદાધાર ॥ ૨૨ ॥ આજથી માહારે,
 એનું દેવું ધરપતીએ ધાર્યા વીર. ॥ ૨૩ ॥ એક એક તારે એક માહારે,
 આપણું બેહેનને ચીર ॥ ૨૪ ॥ એવો મનમાં સંકલ્પ કીધો, પછી ગયા
 બાગ માંય; ભીમની જોડે એકાન્ત બેસી, વાત ઉપાડી ત્યાંય ॥ ૨૫ ॥
 ઓ વૃકોદર વાત કહું તે, વિચારો અંતસકરણ; થોડે દહાડે માહારત-
 માઈ, છયેનું આગ્યું મરણ ॥ ૨૬ ॥ ભીમ કહે કે કોણ છે શત્રુ બતાવો
 પેહેલેથી હણીયે; ગોવીંદ કહે ધરમાંને ધરમાં, તેને શું શત્રુ ગણિયે
 ॥ ૨૭ ॥ વાત કોઈને કહી નવ કહેશો, રાખી રહેજો શુભમતી; આપણ
 છને લેશે અપ્પરમાં, તમારી જે ધરપતિ ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે શો ઉપાય
 કરવો, આરે સુંદીર શામ; પ્રભુ કહે તમને બતાવું, તેટલું કરજો કામ
 ॥ ૨૯ ॥ વલણા કામ બતાવું તેટલું, કરજો વાયુ તન; તો છ ઉગરીયે
 આપણે, બોલ્યા ભુગજવન.

કડવુ ૧૪૫ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષતકેરા તન; બોલ્યા અંતરયા
 મી એમ, ભીમ સાંભળો રાખી પ્રેમ ॥ ૧ ॥ જે ધર્મને ઘેરછે વારો, બદ-
 લાઈ થસે તમારો, તે રાત્રીએ કરશે કેવું, સૌને ધારણ આવે એવું ॥ ૨ ॥
 તામશી મંત્ર ભણી ધરપતી. સૌને ધારણ નાખશે અતી; તમ શીશહાથ
 મારો સાર નહી આવે નીંદા લગાર ॥ ૩ ॥ તમે ધરમાંથી જોઈ રહેજો,
 મધ્યનો સમો સાચવી લેજો; નારી નીકળશે ધર બહાર; કટી કશેલી
 તે વાર ॥ ૪ ॥ ચોળી ચણીયાથી બાળેવેશે, બાહાર જસે છોટે કેશે; ઘણી
 હડીયા દોટે ચડશે; કોટ કુદી નચ બાહાર પડશે ॥ ૫ ॥ ગામથી એક
 ગાઉ દુર, સરોવર દુધક ભરપુર, તમે છાના પુંઠળ જાજો, જઈ સરોવર
 માં સંતાજો ॥ ૬ ॥ તેવા તે સરોવરની કીનારે, ચિતા ખડકેલી હશે તેવા
 રે; હશે ધરપતીના દુત ત્યાંય, બધો પુંજપો ગ્રહી કરમાય ॥ ૭ ॥ તેવી તે
 ચીતામાં તમ નારી, બેશે ધરપતી સુખકારી, એના દુત ત્યાં આરતી
 કરશે, પછી અગ્નીમાંથી આચરશે ॥ ૮ ॥ હારે કોઈ છે વિમ્બો તન,

માગે તેણું આપું વચન; તે વેળા સમજી લેજે, ઉંડા જળમાં તરતા રહેજે ॥૯॥ ત્યાંથી માગી લેજે કેણું; તેની સમજીત તમને દેણું; એણું કહેજે કુન્તી સંતાન, કહીયે પાંડવને ભગવાન ॥૧૦॥ તારા અપરમાં તે નહી, કહિ પેસી જજે જળમાહ; છેક બેસી જજે જળતલીખે નવ્ય રહેશે પાસવે પડખે ॥૧૧॥ વચ વેગળે જો રહિ જશે, તેતો ભસ્મ બળીને થાશે; એમ સમજવી સહુ પેર, પછી બેઠિ જણુ આબ્યા ઘેર ॥૧૨॥ પછી પ્રભુ વિદાય થયા, દારા લેઈ દ્વારિકાં ગયા; ભીમને નીત્ય ચીંતા ભરાઈ, કરે વિચાર બહુ મનમાંઈ ॥૧૩॥ એવે ધર્મનો પુરણ વારો, પડી રૂજની ભીમ ચેતનારો; બેઠો પોતાના ઘરમાં સાર, અદખોલુ રાખી દ્વાર ॥૧૪॥ ડોકું રાખી જીએ ચરચાય; એવે સમે રાત્રી મધ્ય જાય, તવ ધૃપતી મંત્ર ભણિ, મુકી નગ્રમાં નીંદ્રા ઘણી ॥૧૫॥ વાપ્યું સઉને ધેન ધનધોર; ઉંઘ્યા સ્વાન ચતુર ને ચોર; આખા નગ્રમાંન જગે કોય, એક ભીમને નીંદ્રા ન હોય ॥૧૬॥ એવે નીકળી ધૃપતી બહાર, કહેડે ચીર બાંધ્યું તેણીવાર, ચાલી રૂમઝૂમ રૂમઝૂમ કરતી મોઢે તામસી મંત્ર ઓચરતી ॥૧૭॥ પુઠે નીકળ્યો વાયુનો તન, છાનો માનો ન જણે કો જન; સતી કોટ કુદી પડી બાહાર, છાનો કુદ્યો કુંતી કુવાર ॥૧૮॥ ગયાં દુધક સરોવર બેણું, ભીમે દીદું પ્રભુ કહ્યું તેણું, ગયો ચીંતાની સામી કીનાર, પેઠો જળમાં જોયો સુમાર ॥૧૯॥ બાવી વાંસ છે પાણી ભરેલું, નિરમળ જળ થંભ્યું ઠરેલું; તેમાં તરતો રહ્યો સતી તન, જીવે ચરચા પોતાને લોચન ॥૨૦॥ પડી ધૃપતી ચીંતામાંય, કરી દુતોએ પુજ ત્યાંય; કરી આરતિ પ્રેમે અનુપ; થઈ ધૃપતી અગ્નિ રૂપ ॥૨૧॥ થઈ ચીંતામાંથી વાણી, બોલી અપર જોગણી વાણી. હોરે છે કાંઈ વીપ્રનો તન, માગ્ય માગ્ય આપુ વચન ॥૨૨॥ બોલ્યો વ્રકોદરજળમહી તારા અપરમાં છ નહિ, પાંચ પાંડવને ભગવાન. માગી તળખે ગયો મસ્તાન ॥૨૩॥ થઈ વાણી ચીંતામાંથી એમ, છે તથાસ્તુ કુશળ ક્ષેમ; એણું કહેતામાં નીકળી જવાળ, અગની ભડકો વિકરાળ ॥૨૪॥ પડ્યો જળમાં અગ્ની ચોપાસ, જળ બળી ગયું બાર વાંસ; થોડીવારે ભીમની કળીયો, જળ જોધને ભયભયો બળીયો ॥૨૫॥ હોત અધવચ તો જાત પ્રાણ, આતો નારી અતિ જાદુવાન; એને માહારે કાઈ નવ કહેણું, એને કાંઈ કામ ન દેણું ॥૨૬॥ એમ વિચારતો ગયો બહાર, કોટ કુદીને નગ્રમાં સાર; જઈ સુતો પોતાને ભોવન, નથી મીંચાતાં લોચન ॥૨૭॥ એવે ચીંતામાં ધૃપતી નાર; રૂપ ધરીને નીકળી બહાર; કોટ કુદીને ગા

મામાં પેઠી, ભીમના ધરમાં જઈ બેઠી ॥૨૮॥ સઉનું ધારણુ તાલી લીધું
 ઉંઘતું લોક જગૃત ક્રીધું; ગઈ ભીમ પતીને શરણુ; લાગી પ્રેમે આંપવા
 ચરણુ ॥૨૯॥ બોલ્યો વ્રજોદર સુણુ નારી, તારે શેવા ન કરવી મ્હારી;
 બેશી રહેવાની આજ્ઞા તુને, તારું કામ બતાવજે મુને ॥૩૦॥ મળી ના-
 ગણી કન્યા જેવી, મળી વનમાં હેડંબા તેવી, તેનાથી તું જબરી દેવી,
 મ્હારે તારી શેવા નવ લેવી ॥ ૩૧ ॥ બોલી કુપતી સતી એમ, પતી
 આમ બોલો છો કેમ; પછી ભીમ ન બોલ્યો કાંઈ, ધુંચવાઈ સતીમનમાં
 ઇ ॥૩૨॥ એવે વીતી ગયા ચાર દન, ભુલ્યો ભ્રમણા કુન્તી તન; લાગ્યો
 મોહ નારીની સાથ, ખાઈ પીને કરે સુખ વાત ॥૩૩॥ રહે આનંદથી ન
 રનાર, એવામાં શું બન્યું એકવાર; અર્જુનને ભીમ બે લાઈ, ગયા રમ-
 વા વનની માંઈ ॥૩૪॥ સાંજ પડે રમી પાછા વળીયા, વાતો કરતા ચા-
 લ્યા બેઠે બળીયા; લાગી અરજુનને તરશાય, આપ્યાં આયુધ ભીમકર
 માય ॥૩૫॥ ભીમલાઈ જવો ઘેર તમો, સરોવર જળ પી આવું અમો
 એમ કહી કર્યો વીદાય, ભીમ આવ્યો નગ્રની માંય ॥૩૬॥ અરજુનના
 હથીઆર જેહ, પોતાને ઘેર મુક્યાં તેહ, જળ પી આવ્યો ઈંદ્રનો તન.
 ચાલ્યો ગયો પોતાને ભોવન ॥૩૭॥ ભુલી ગયો લેવા હથીઆર, કર્યું
 શહન સર્વ તે વાર; એવે થવા કાળ શું થાય; ઉઠ્યો દુષ્ટ દુરીયોધનરાય
 ॥૩૮॥ પોતાના હસ્તીનાપુર માંઈ જગી મામાને તેડાવ્યા ત્યાંઈ; વળી
 કરણને દુસ્થાસન, મળ્યા રાય તણે ભોવન ॥૩૯॥ બોલ્યો દુરીયોધન
 ત્યાર થયે, આજ રાત્રીએ રમવા જઈયે; કહી ઘોડે થયા સ્વાર, લીધાં
 ભુજ વીશે હથીયાર ॥૪૦॥ ચારે નીકળ્યા નગ્રનીખ્હાર; ચાલ્યા ઈંદ્રપસ્ત
 તે વાર; બોલ્યો શકુની સુણો વાત, કરો પાન્ડવને ઉતપાત ॥ ૧૪ ॥ એ-
 ના ગામની ચારે દીશાય, જઈ અગ્નિ મુકીયે માંય, ચાર દીશાયે ચાર
 જવો, બાણ મારી નગ્ર સળગાવો ॥૪૨॥ તવ ચારે જણા ત્યાં પળીયા,
 ઈંદ્રપસ્તને આંતરી વળીયા; કોટ બાહારથી ખેલ મચાવ્યો, બાણમુકી
 વહની સળગાવ્યો ॥૪૩॥ ગામ સળગી ઉઠ્યું પુરપાટ થયો અગ્ની
 ભડભડાટ, તવ જગ્યું ગામનું લોક, પડી કારમી પોકાપોક ॥ ૪૪ ॥ ત
 વ ચારે ચોરો ગયા નાશી, જગ્યા ધરમ થઈ ઉદાશી, કુન્તાઅરજુનનેશે
 દેવ જગ્યા નીકુળ સુદ્ધાં એવ ॥૪૫॥ એક જગ્યો નહિ વાયુ તન, એ
 વે કુન્તાજી વધા વચન; બેટા અરજુન દેવત દાખો થયો અગ્ની તે હો
 લવી નાંખો ॥૪૬॥ બોલ્યો અરજુનજી તે વાર, ભીમના ધરમાં હથી-
 આર; મારી ભુલમાં ગયાં છે રહી, માટે અગ્ની હોલવાય નહી ॥ ૪૭ ॥

કહે કુન્તા ભામ ધર જવો, અવળે પગણે જૈલૈ આવો; તવઅરજુનવધો
વચન, માતા માહારે જવું પડે વન ॥ ૪૮ ॥ કહું કુન્તાએ સાંભળ તન
કોણ મોકલનારું છે વન; મારી આજ્ઞાથી જઈ લાવો, બહની હોલવી
ગાય બચાવો ॥ ૪૯ ॥ તવ અરજુન અવળે પાય, ગયો ભીમ તણા ધર
માય; લીધાં પોતાના હથીઆર; આવ્યો બાણ ચઢાવી બહાર. ॥ ૫૦ ॥
મેઘ મંત્રથી માર્યું બાણ, તવ અગની પડ્યો હોલવાણ; એવે થયો પ્રાતઃ
કાળ; તવ જગ્યો વાયુનો બાળ ॥ ૫૧ ॥ બેઠો લેઈને દાતણ પાણી, ત
વ કુન્તાજી વઢે વાણી; અલ્યા અધોરી તુંતો ન જગ્યો; આજ ગામમાં
અગની લાગ્યો ॥ ૫૨ ॥ તવ બોલ્યો વૃકોદર પ્રીતે, તમે હોલવીયો શી રી
તે; કહે કુન્તા અરજુનજીએ, હોલવ્યો અગની ખુબીએ ॥ ૫૩ ॥ બો-
લ્યો વૃકોદર તે વાર, એના મુજ ધરમાં હથીઆર; એ લેઈ ગયો કેમક-
રી. કહે કુન્તાજી અવળો ફરી ॥ ૫૪ ॥ મુજ કહેવાથી આયુધ લાવ્યો, કહે
ભીમ કેમ મુજ ઘેર આવ્યો; હવે પાળે દીધેલું વચન, જય હઠી વરસ
લગી વન ॥ ૫૫ ॥ વળી ધરે જોગીનો વેશ, મોઢે માથે વધારે કેશ; ગ્રહેતુ
મહું વાળે લંગોટી, નહીતો વાત થારો ખોટી ॥ ૫૬ ॥ કહે કુન્તાજી સાંભ-
ળ તન; મોકલ્યો મેં તુજ ભોવન; માટે એ વનમાં નહી જય; બોલ્યો
ભીમ તમે સુણો માય ॥ ૫૭ ॥ ભલે ન જવું હોય તો ન જય, થયા વચ
નભ્રષ્ટ એ રાય; હવે તુટ્યો ઇશ્વરનો ધારો, હવે જશે જેને ઘેરવારો ॥ ૫૮ ॥
તેને ઘેર અમે નીત્ય જઈશું; રાતદીવસ બેસી રહીશું; સુણીનરને મા-
હું લાગે, ભાઈના વેણ કાળજે વાગે ॥ ૫૯ ॥ બોલ્યો અરજુનજી મુખ વા-
ણી, કેમ કરું વચન ધુળધાણી; સતી માતા હુંતો વન જવું, અઢીવર્ષ
લગી રહી આવું ॥ ૬૦ ॥ વલણા અઢી વરસ વન સંચરું, એરે માહારી
માય; વલ્લભ વઢે અરજુનજી, માગે છે આગનાય.

કડવું ૧૪૬ રાગ સરવર્ધ્યાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું આધપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુનજી કહે આગના આપો;
વન જવા ઇચ્છાય; થારા સોગન દઉછું સૌને કોઈ ન કેશો નાય ॥ ૨ ॥
કુન્તાજી કહે કુંવર માહારા કેમ જશે મુજ દન; એક ઘડી સુનો નથી
મુકયો, એરે મહારા તન ॥ ૩ ॥ એમ કહીને રડવા લાગ્યાં, અરજુને

સોગન દીધા; એટલે શરવે આગના આપી, અંરજનને ત્યાર કીધા ॥૪॥
 નર નીકળીયો દરવાજે પળીયો, વળાવવાં ગયાં માત; ધરમરાજતેપણ
 આલ્યા, શેદેવ નીકુળ ભ્રાતાપા ॥ નગ્રમાં ખારણે જઈ સહુ ઉભા, એવે
 પ્રકોદર આવ્યો, ખગલમાં સંતાડી જોગીના વેશનો સામાન લાવ્યો
 ॥૬॥ વદ્યો પ્રકોદર અરજન વીરા જતના જતન કરજો, રાત્રી સમે વી
 શ્રામ કરીને દીવસે કેં પરવરજો ॥૭॥ અરજન કહે વાર વીરા, અ-
 હી વરસ જવું વન; હવે ખુસી જવ થયો તમારો, ભીમ વદ્યો વચન
 ॥૮॥ હજી માહારો જવ ખુસી નથી, વચન શું પળ્યું લેશ, વસ્ત્રનેશણ
 ગાર ઉતારો હેઠાં, દ્યો ધરો જોગીનો વેશ ॥૯॥ એમ કહીને ખગલમાંથી
 પોટલી કાઢાડી બહાર; લંગોટી વાળો ભભુતી ચોળો, દ્યો તુમડું તૈ-
 ચાર ॥૧૦॥ દ્યો આ જોળી દ્યો આ સોટો, દુભાયો અરજન ભુપ;
 વસ્ત્ર આભુષણ ઉતારીને, ધર્યું ચોગીનું રૂપ ॥ ૧૧ ॥ ભસ્મજ ચોળી
 લીધી જોળી, હાથમાં તુમડું સોટો, વૃક્ષ વેલાનો અડખંગ કીધો, વાળી
 લીધો લંગોટો ॥૧૨॥ માત ભાઈને નમીને આલ્યો, તવ સહુ પાછાં વ-
 જીયાં; વન વીશે સંચરીયો પોતે, ગોવીંદમાં મન ગળીયાં ॥૧૩॥ મારગ
 જતાં નીચમ કીધો, સુર્યનો ઉદય થાય; તે પહેલાં ખાધાનો પદારથ મ-
 જો તો તે ખવાય ॥૧૪॥ ભાણુનાં દરશન થયા પછી, જળવણ કાંઈ ન
 લેવું; સુર્યના દરશણ થયાં પહેલાં જો મજો તે ભેર રહેવું ॥૧૫॥ એવો
 મનમાં નિશ્ચય કીધો, ધરતા હરિનું ધ્યાન; તીરથ કરતો યાત્રાએ ફરતો
 જ્ઞાની કને લે જ્ઞાન ॥૧૬॥ રીતી પાળે નીતિ આલે, ઊત્તમ સ્થળે જાય;
 પ્રભાતમાં અનરૂળ ન મજો તો પત્ર વીણી ખાય ॥ ૧૭ ॥ નવ્ય મજો
 તો આખો દાહાડો પોતે કરે ઉપવાસ; એવી રીતે બહુ દાહાડા વીત્યા,
 બાકી રહ્યો એક માસ ॥ ૮ ॥ એટલે આલ્યો દ્વારિકાં ભણી, કુંતા
 સતીનો બાળ, અઘોર રણમાં જાય છે આલ્યો, થયો છે મધ્યાંન કાળ.
 ॥૧૯॥ એવે એને તરસ્યા લાગી, જળ વીના જવ જાય; એવામાં કોઈ
 સંત પુરૂષો, મળીયા મારગમાંય ॥૨૦॥ તેને પુછ્યું અરજનજયે, મા-
 હારાજ ક્યાં મજો પાણી; અરજનના તવ વચન સુણી, સંત જનો વધા
 વાણી ॥૨૧॥ નજીકમાં એક સરોવર છે, પણ પીવું ન જોઈએ; સરપ
 એમાં વાસ વસે છે, જવતું ન જાય કાઈએ ॥૨૨॥ માટે તમે જલ નવ
 પીશો; કહી થયા વીવાય; અરજનજી દોટ મુકીને આલ્યો, પંપા સરોવર
 જાય ॥૨૩॥ જાણ્યું કે જલ વીના મરું છું, તે કરતાં મરૂં પીને, એવું
 સમજી જલમાં પેઠો, મરવાનું આદરીને ॥ ૨૪ ॥ એટલે બે સરપણો

આવી જ્યાં છે અરજીનુ ભુપ; જેને ચરણે ડંશ કરતાં, થઇ અપછરાઇપ
 ॥૨૫॥ અરજીનને કરજેડી ઉભી, દીઠીસતીસુતનાર; જળનું તુમકું ભરિને
 પોતે તરત નીકળ્યો ખહાર. ॥ ૨૩ ॥ કીનાર જળ પીવા બેઠો શાંતી
 સ્વભાવની ખુબી; બેઉ અપસરા સનમુખ આવી, હાથ જોડીને ઉભી
 ॥૨૭॥ અરજીનજીએ પાણી પીધું, પછી નારી પડી પાય; ઓળખ્યા
 અર્જુન ઇંદ્રના નંદન અમપર કીધી કપાય. ॥ ૨૫ ॥ અપછરા છીએ
 સ્વર્ગ કેરી, તે સાંભળો વીસ્તાર, દેવ સભામાં નરત્વ કરતીતી, આ-
 નંદથી એક વાર, ॥૨૯॥ ઉદપી નામ છે માહરૂં ને ચીત્રકળા આનુ
 નામ; અમારા નૃત્યની વેળાએ આવ્યા, દુરવાસા તે ધામ. ૩૦ એટલે
 અમોને દેવોએ કહ્યું, આ આવ્યા બ્રહ્મ રૂપી; ખરી હોતો નૃત્યકરીનેકરો
 રૂશીને ખુશી. ॥૩૧॥ ત્યારે કીયા સાચી તમારી, એવો વળ ચડાવ્યો;
 એટલે અમે નાચ કરીને, બધો કીસખ લડાવ્યો. ॥ ૩૨ ॥ પણ રૂશીનું
 મન નવ માન્યું, તવ જીવ થયો કેવો, ક્રોધે ભરાઇ અમેકહ્યું કે, વિપ્રએ
 જંગલી જેવો. ॥૩૪॥ સાંભળી રૂશીને રીશ વ્યાપી, એ શું બોલી પાપ
 લીયો; શ્રાપ દીધો સરોવરમાં પડજે, થાજે બેઉ સાપણીયો. ॥ ૩૪ ॥ એ
 ટલે અમે થર થર ધ્રુજ, નમાવી દીધું રીશ; કાલાવાલા ઘણાક કીધા
 ત્યારે ઉતરી રીસ. ॥૩૫॥ શ્રાપ તણો અનુગ્રહ કીધો; ઇંદ્ર તણોસુત મ
 જશે અરજીન પગનો સ્પર્શ થતામાં, સર્પ તણો દેહ ટળશે ॥ ૩૬ ॥ તે
 શ્રાપથી અમો સર્પણો થઇ પડ્યા છીએજળ માંઈ; અનેકને ડંશી જીવ
 લીધા, આજ આવ્યા તમે હાંઈ. ॥૩૭॥ તમારા પગને પરતાપે પામી,
 મનુશનો અવતાર; તમોને અમે વરી ચુકી માટે થાઓ ભરથાર. ॥ ૩૮ ॥
 અરજીન કહે હુતો યોગી છું, મ્હારે શું તમારૂં ધામ; અપછરા કહે કેમ
 છોડીશું, ઓરે મારા શામ. ॥૩૯॥ એમ કહી રીશના કેશવણી, ફાંસા
 ધાડ્યા આપ; પરણો નહીતો આપઘાત કરીયે, તે તમ માથે પાપ. ॥૪૦॥
 અરજીને જાણ્યું સુકીત કરતાં, દુકીત થાય છે આતો; અરજીનજી કહે
 હમણાં ન મરશો, સાંભળી લ્યો બે વાતો. ॥ ૪૧ ॥ હમણાં માહરૂં યો-
 ગી વૃત છે. જવો તમે મુજ દેશ; વ્રત પુરું થયે પરણું આવિને, સત્ય
 વદુછું, નરેશ. ॥ ૪૨ ॥ અપછરા કહે વરત હોય તો, હસ્ત લગન કરી જ
 વો; અમે તમારે દેશ જઈશું, પછીગમે ત્યારે આવો. ॥૪૨॥ અરજીનકહે
 એવી ઉતાવળ, શી છે ઓણને ઓણ; હસ્ત લગન કરું પણ વીપ્ર
 વણ, કરાવનારૂં કોણ. ॥૪૪॥ એટલે આવ્યા નારદ રૂપી હરી બોલ્યા
 તે ધામ; ધન યોગીજી યોગી થઇને, કરવા માંડ્યું ઠીક ધામ. ॥ ૪૫ ॥

અરજુનજી કહે હું શું કરું, મારે તો નથી ખપે, મીથ્યામુને શીદ આ-
રોપ મુકો, વાટમાં વળગી લખ્ય. ॥૪૬॥ નારદ કહે આવો પરણાવું,
બેઠો પરણવા આપ; સુર્યની સાખ્યે બ્રાહ્મણ વચને, કરાવ્યો હસ્ત મેળાપ.
॥૪૭॥ પછી રૂશી અંતરધ્યાન થયા, અરજુન કહે એ નારી; તમે જ-
ન્ને ઘેર મ્હારે, હું જવું જત્રા સારી. ॥૪૮॥ નારી કહે આજ રાત્રિ રહી
ને, અમને દો રૂતુદાન; નહિતો તમોને આપીએ સ્ત્રી હત્યા, સાક્ષી શ્રીભગ
વાન ॥૪૯॥ નર કહે હું કયાં હાંધ આવ્યો, ક્રીયું કરમ નડીયું; અત્યારે
વ્રત ભંગ થાયે, ઝાંખરૂ વળગી પડીયું. ॥૫૦॥ હત્યાના ભયથી રહ્યો રૂ
જની, દિધું રૂતુદાન નેટ; ઇશ્વર ઇચ્છાયે બેઠો નારીને, ગર્ભજ રહ્યો પેટ
॥૫૧॥ એવામાં વહાણું વાયું કે, બોલ્યો કુન્તા તન; હું મારે યાત્રાએ
જવું, તમે જન્ને ભોવન ॥૫૨॥ અપછરા કહે હાથ ઝાલીને, હવે શું
માંડો ભવાઈ; પરણ્યાને પાળો જણ્યાને જીવડો, તેમાં શી કરો નવાઈ
॥૫૩॥ તમારો અમોને ગર્ભ રહ્યો છે, જનમે તે કયાં જશે; તમારે ત્યાં
અમારે નથી જવું, કયાં છોકરાં રહેશે ને ખાશે ॥૫૪॥ માટે ગામવસાવી
આપો, નહીતો મરીયે આપ; કુંતીનંદન તમારે માંથે, સ્ત્રી હત્યાનું પાપ
॥૫૫॥ તવ અરજુને તપ ક્રીધું, સુર્ય તણું તે વાર; સુર્યે આવી મણી
વશીને નગ્ર કર્યું નિરધાર ॥ ૫૬ ॥ નામ તેનું મણિપુર પાડ્યું, થયા
અંતર ધ્યાન; પછી અપછરાની પ્રત્યે બોલ્યો સતી સંતાન ॥ ૫૭ ॥ હવે
હું આજ્ઞા માગું છું, તવ વદી બેઠો નાર, કોઈકે દહાડો કીપા કરીને, પ-
ધારજે આ ઠાર ॥૫૮॥ અરજુનજી કહે શો ભોગ હોય તે, આવું તમારી
પાસ; એમ કહી મારગે સંચરીયો, તારૂણીથી થયો ત્રાસ ॥૫૯॥ વળણું
ત્રાસ્યો તારૂણી થકી, સાંભળને તું રાય; વ્યાસ વદ્ધભ મુખ આચરે,
નર દ્વારિકાં ભણી જાય.

કડવું ૧૪૭ રાગ અહોરાયજનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા મુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી મુજને
સંભળાવું; આદ્યપરવ મહીમાય, અહોરાયજી સુણીયે ॥૧॥ દ્વારિકાં ચલ્યો
સુત સતીનો, પુરણ હરખે ભરિયો; ગામથી બે ગાઉ માહાદેવ આધા,
ત્યાં જઈ મુકામ કરિયો અં ॥ ૨ ॥ થોડે દહાડે ત્યાં મેળો ભરાયો.
આવ્યા છપન કરોડ; સ્ત્રી પુત્રોને બાળદેવ આવ્યા આવ્યા શ્રી રણછોડ
અં ॥૩॥ જત્રામાં બહુ મેદની ભરાઈ, કરે શીવ શેવાય; યોગી વેશ

જેઈ સહું પ્રાણી, પડે અરજીનને પાય અં ॥૪॥ અરજીન બેડો મચર-
ખીમાં આવ્યા અસરણા સરણુ; જાણી જેઠને લાંબા થઈને, પ્રભુજીપડી
યા અરણુ અં ॥૫॥ અરજીને ઉંચો હાથ કીધો, દીધો પ્રભુને શીશ; પ-
છી મર્મની મરકરી કરવા, બેડા પોતે જીગધીસ અં ॥૬॥ કષ્ણ પ્રભુ
કહે ઓ મહારાજ શું છે તમારું નામ; કેવારના તમે હાંધ આવ્યા છો,
મુજ કીયું તમ ગામ. અં ॥૭॥ જોગી કહે કયું નહીં સમજતે, ત્યા
ગીકું કયા ઘર ગામ; નહીં નામ ઓર કામ હું મારે, સદાઈ રમતે રામ
અં ॥૮॥ કષ્ણ પ્રભુ કહે વાર મહારાજ, દીસોછો નિરોગી; પણ સા-
ચે સાચુ તમે કહેજો, છો જોગી કે ભોગી. અં ॥ ૯ ॥ અરજીન કહે હમ
કેસે ભોગી, ખીચારી કરના પાત; કષ્ણ પ્રભુ કહે ક્ષમા કરજો શું કરે
કુંતા માત. અં ॥૧૦॥ અરજીને જણ્યું પ્રભુ જાણે છે, તરત નમાવ્યું
શીશ, મહારાજ મુને વગોવશે નહીં, કપાળુ શ્રી જીગદીશ. અં ॥૧૧॥
પ્રભુ કહે કહુ સહુ જાદવને, સર્વને માવી દેખાડું, જોગીતણો તમે-વેશ ક
ર્યોછે, જગતમાં કરું ઊઘાડું. અં ॥૧૨॥ અરજીનજી કહે અપરાધ શોછે
ઓરે દીનાનાથ; ઈજ્જત માહારી ટલકી કર્યામાં, શું આવશે તમહાથ.
અં ॥૧૩॥ કષ્ણ કહે એક કામ કરો તો, વારતા ગુપત રાખું; અરજીન
કહે કરું કહો તે, હ્યો આ વચન સત્ય ભાણુ અં ॥૧૪॥ એમ કહીને
વચન આપ્યું બોલ્યા અસરણા સરણુ; દ્વારીકા આવી મુજ ભગનિનું,
તમે કરી જવો હરણુ. અં ॥૧૫॥ માહારા મોહોટા ભાઈ બળદેવનો,
વીચાર જીદી પેર; મારી શુભદ્રા પરણાવવી છે, દુરીયોધનને ઘેર.
અં ॥ ૧૬ ॥ તમારા ઘર પર ચીતડું મહારું, માટે હરણુ કરી જવો;
અમો અહીંથી ગયા પછી તમે; અશોક બાગમાં આવો. અં ॥૧૭॥ તે
બાગમાં વ્રક્ષ છે પીંપળાનું; ત્યાં તમારું આસન; અગનીનો કુંડ બ-
નાવીને, ભભુત ભરીશ પાવન અં ॥૧૮॥ ભભુતી તે મુકીશ મંત્રીને,
તેણેથી નામના થાશે; જેને નાંખશે તેના મનના, ને તનનાં દુખ જશે
અં ॥૧૯॥ નીરધનને ધન પ્રાપ્ત થવાનું વંજને પુત્રની આશ, રોગીયાના
બધા રોગ મટશે, ગણશે અવીનાશ. અં ॥ ૨૦ ॥ મમ બંધુને પુત્રજ
નથી, તેથી આશાભેર તમોને ચરણે લાગીને, તેડશે એમને ઘેર. અં
॥૨૧॥ તે વેળા તમે માગી લેજો, સેવામાં કુંવારીકાય; એટલે સોંપશે ભ
ગની અમારી, ભભુતીયે વશ થાય. અં ॥૨૨॥ લાગ જોઈતેનું હરણુ
કરજો, સત્ય વદુ ગોપાળ; બળદેવની ખીક ઘરશે ન મનમાં, નહીંથાય
વાંકા વાળ. અં ॥૨૩॥ અરજીનજી કહે વાર મહારાજ, પક્ષમાં રહે-

જે જાતે, આજે બાગમાં બેઠક કરજે, હું આવી બેશીશ રાતેઅં ॥૨૪॥
 એટલે પ્રભુ વિદાય થયા, કરી લીધી બધી પેર; મેળામાં સહુ આવ્યા હ
 તા તે, ગયા પોતાને ઘેર.અં ॥૨૫॥ અંતરયામી બાગમાં ગયા, પીંપળા
 નીચે વીવેક; જોગીને બેસવા ઓટલી કીધી, કુંડ બનાવ્યો એક. અં
 ॥૨૬॥ ભગવાને ભરી ભભુતિ તેમાં, માયાને મંત્રે મોહન; પછી પોતે
 ઘેર જઈને સુતા, જુગદીશ જુગજીવન. અં ॥૨૭॥ એવામાં પહોર રાત્રી
 વીતિ, અરજીન આવ્યો ત્યાંય; પીંપળા નીચે જઈને બેઠો, અસોક
 બાગની માંય. અં ॥૨૮॥ એ બાગમાં એક માળી રહે છે, નહી એનાં
 લોચન; વાણું લાઠું તવ બાગમાં આવ્યો, એ માળીનો તન. અં ॥૨૯॥
 તેણે દીઠા તપશી યોગી, જઈને પડીયો પાય; ભભુતી નાંખી અરજી-
 નજીએ, તવ એને મોહ થાય. અં ॥૩૦॥ પછી પોતાના અંધ પીતાને,
 લાવી લગાડ્યો પાય; તેને જોગીએ ભભુતી નાંખી, તવ નેત્રે દેખાય.
 અં ॥૩૧॥ અંધમાળી કહે ઓરે દીકરા, આંખે દેખાયું મુને, યોગેશ્વર
 છે ઇશ્વર જેવા, આજ મેં દીઠો તુને. અં ॥ ૩૨ ॥ જોજો જોગીને જવા
 ન દેતો, નય વિશે હું જાણું, દેખતો થયો તે તુજ માને; સમાચાર કહી
 આવું. અં ॥૩૩॥ વલણા એમ કહી માળી ગયો, દ્વારીકાં કેરી માંય;
 લોકને કહેતો ચાલીયો; સાચું ભાસ્યું ત્યાંય.

કડવું ૧૪૮ રાગ સપ્તમીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, આથપરવ મહીમાય ॥૧॥ આખા ગામમાં વારતા ચાલી,
 તવ ગામમાંથી દુખીયાલોકો, ચાલ્યા અપરમપાર; આવ્યા સહુજન બા-
 ગ, કરે યોગીને નમસ્કાર ॥૩॥ બેરા બોખડા રાંટા ઢંટા, હુલા લંગડા
 જેહ; આંધળા ખુંધા ખોડે ભરેલા કૈઆળ વૈયાળ તેહ ॥ ૪ ॥ સને
 પાતીયા પક્ષા ઘાતીયા, મુળશી મુઝારાવાળા; કાણા કદા કુખડા પતીયા,
 ગાંડાકદરપા કાળ ॥૫॥ રોગીયા દોગીયા દુખીયા પ્રાણી, આવી આવી
 પડે પાય; યોગી સહુને નાંખે ભભુતી, રોગ નીવારણ થાય ॥૬॥ તેને તે
 વેળા બ્યાધી નાસે; થાય છે સુખ અનુપ; સર્વે લોકોને સ્થા બેઠી,
 યોગી તો વૈકુંઠ ભુપ ॥ ૭ ॥ મહીમા ચાલ્યો દ્વારીકામાં, મોહે યોગી

પર પડીયાં, બેરાં છોકરાં ખાવા પીવાનું, લે આવી બાગમાં પડીયાં ॥૮૮॥
 ત્યાં રહેણું સુણું ખાણું પીણું, અનેક આવી વશીયા; નીરધન પ્રાણી
 ધનની આશાએ, કે જીવ પુત્રના રશીયા ॥૮૯॥ આખી દ્વારીકાં થઈ ગઈ
 ખાલી, ઉજડ નગ્ર દેખાય; એવે સમે રાજ્ય સભામાં યોગી તણી વાત
 થાય ॥૯૦॥ બળદેવ કહે ઉજડ જોણું, નગ્ર દીસે છે કેમ; એણું સાંભ-
 ળી એક યાદવ; બોલ્યો સભામાં એમ ॥૯૧॥ આવ્યા છે કોઈ અખ-
 ધુત યોગી, જાણે છે સાધન યોગ; સહુ પ્રાણીને ભભુત નાંખી, ટાળ્યા
 સર્વના રોગ ॥૯૨॥ નીરધનને કરી ધનની પ્રાપ્તિ, વંજને પુત્રની આ-
 શા, મનકામના કરે સહુની પુરી, પોતે રહે છે નીરાશા ॥૯૩॥ સહુ દુ-
 ખીયાનાં દુખ નીવાર્યાં, ઉપડી ગયું બધું ગામ; બાળબચ્ચાં લઈ સર-
 વે લોકો, ત્યાં જઈ કર્યો વીસરામ. ॥૯૪॥ બળદેવજીનું મન લલચાયું
 વધે મહાર્જન ધરસુત્ર; એવા યોગીની શેવા કરૂંતો, મુજને આપે પુત્ર ॥૯૫॥
 એણું વીચારી બળદેવ બોલ્યા. સાંભળો કૃષ્ણજી વાત; ચાલો યોગીને
 લાવીએ તેડી, એરે મહારા ભ્રાત ॥૯૬॥ ટળે મારું વંજ મેહેણું, જે મ-
 જો કૃષ્ણ શેવાનું; નગ્ર બધું પાવન થઈ જશે, પગલું પડે એવાનું ॥૯૭॥
 એણું સાંભળી સામળો બોલ્યા, ઓ ભાઈ એ વેશધારી; ધુતવા માટે
 ઢાંગ કરેલો, પ્રપંચીને વીકારી ॥૯૮॥ હોયે યોગી યોગાભ્યાસી, તો કરે
 વન વીસરામ, કરે કલ્યાણ પોતાના જીવનું, હાંધે આવ્યાનું શું કામ
 ॥૯૯॥ તવ બળદેવને માઈં લાગ્યું, દુશ્મન સરખો ભાઈ; માહારો વંશ
 વધે છે તે માટે, કૃષ્ણ કરે અદેખાઈ ॥૧૦૦॥ પ્રભુપ્રત્યે કહ્યું બળદેવે, મન
 માં પડ્યો મને ડાઘ; તમોને એણું કે વંશ વધે તો, રાજમાં માગે ભાગ
 ॥૧૦૧॥ કૃષ્ણ કહે ભાઈ એમ ન કહેશો, હું શાને ક્વેશ લાવું; જે તમારે
 વંશ રહેતો હોય તો, ચાલો હું તેડવા આવું ॥૧૦૨॥ એમ કહીને કૃષ્ણ-
 જી ઉઠ્યા, ઉઠ્યા મહોટા બળદેવ; પચાસ જાદવ સાથે લેઈને; બાગમાં
 આવ્યા એવ ॥૧૦૩॥ યોગેસ્વરનાં દરશન કીધાં, બળદેવે કહ્યું એમ; કૃષ્ણ
 વીરા તમે કહો યોગીને, મુજથી કહેવાય કેમ ॥૧૦૪॥ એટલે યોગીને પા-
 સે ગયા, જોડ્યા પ્રભુએ હાથ; પ્રેમ ધરીને પુછવા લાગ્યા, પોતે દીનાના
 થ ॥ ૨૬ ॥ ઓ મહારાજ રાજ ધીરાજ, છો પરમેશ્વર જેવા; અમારા
 મોહોટા ભાઈને, કરવી છે તમ શેવા ॥ ૨૭ ॥ માટે જે ગામમાં પધારો,
 તો મોહોટી કરૂંણાય; અમો ગામના રાજા છીએ, શી દોષો આજ્ઞાય
 ॥૨૮॥ એવી રીતે નમી નમીને, પુછ્યું શ્રી ધનશામ; અરજીનજી ક-
 હે હમતો ત્યાગી, કયા કરના ધર ગામ ॥ ૨૯ ॥ કૃષ્ણ કહે સેવાના સા-

૩, તમોને તેડીજઈએ; અરજીન કહે શેવામાંવાં, એક કુંવારીકા ચૈયે. ॥૩૦॥
 એવું સાંભળી કૃષ્ણજી ઉઠ્યા, ગયા બળદેવની પાસ; આ ભાઈ કુંવારકા
 માગે છે, એવું વધા અવીનાશ. ॥૩૧॥ બળદેવજી કહે કબુલ કરો, વાત
 બતાવું વગની; યોગીની શેવામાં સોંપીશું; સુભદ્રા આપણી ભગની. ॥૩૨॥
 પ્રભુ કહે ભાઈ તે નહીં શવે, કરી દ્યો મનમાં કયાસ; કુળમાં લાન્છન
 લાગી બેસે, મુડયાનો શો વીશવાસ. ॥૩૩॥ બળદેવજી કહે બોલો વી-
 ચારી, ત્યાગીને સમજાવે કેવા; સાક્ષાત ઇશ્વર રૂપ સમજે નહીં સરવે
 તમ જેવા. ॥૩૪॥ પ્રભુ કહે ભાઈ ખુશી તમારી, કહી લાગ્યા જોગીને
 પાય; આત્રો મહારાજ નવ વિશે, અમ બેન કરશે શેવાય. ॥૩૫॥ અર-
 જીનજી તવ ઉભા થાય, ભભુતી ઝોળીમાં લીધી; બાકીની કુન્ડમાં રહિતે
 વ્યર્થ પ્રભુએ કીધી ॥૩૬॥ યોગી ઉઠ્યા તવ સહુ લોક ઉઠ્યા, બાગમારે
 હેવાવાળા આલોરે ઘેર ગંગા પધારે, ઉપાડ્યા ઉચાળા. ॥૩૭॥ વાજતે
 ગાજતે લીધા યોગીને, સહુ પ્રાણીને પ્રેમ વાપ્યો, એકાન્ત મુકામ યોગી
 ને માટે, બળદેવજીએ આપ્યો. ॥૩૮॥ સીંહાસન પર પધરાવ્યા યોગી,
 જય જય રાજદો થાય; શેશે સુભદ્રાને લાવીને, પાડી યોગીને પાય. ॥૩૯॥
 ત્યાર પછી ભભુતી કાઢી, નાંખી અરજીન ભુપ; એટલે સુભદ્રા યોગી
 ને દેખી થઈ તદરૂપ. ॥૪૦॥ બળદેવ કહે બેહેની મારી, રહેવું તમા-
 રે હાંધ, એક થઈ અળગા નવ થાવું; સદાયે શેવા માંઈ. ॥૪૧॥ સુભ-
 દ્રા કહે વાર વીરા, પછે કહે યોગી રાય; સવારમાં સવા પોહોર સુધી,
 આવે ને ઇચ્છાય. ॥૪૨॥ પછી પાછલે પોહોર દહોડે, આવવું હોય
 તે આવે, આખો દહોડો અમારી પાસે, શો રહે તે નાહ શવે. ॥૪૩॥ સ-
 હુ પ્રાણી કહે વાર વિરા, કહિને થયા વિદાય; હળવારીની નારી રેવં-
 તી, આવીને પડીયાં પાય. ॥૪૪॥ યોગીયે તેને ભસ્મ છાંટી જળ છાંટ્યું
 બોળા દર્ભ, ઇશ્વરી અમલકારને લીધે; રહ્યો રેવંતીને ગર્ભ. ॥ ૪૫ ॥ તે
 થી મહિમા વિશેષ વધ્યો, બળદેવ ગયા બહુ મોહી; સ્વર્ગ મૃત્યુને પાતાળ
 વીશે, આવા યોગી નહીં કોઈ. ॥૪૬॥ ગામમાં કોઈ કોઈ પ્રાણીયે, નીચમ
 કીધા એવા, અન જળ મુખમાં મુકવું કયારે, કરીને યોગીની શેવા. ॥૪૭॥
 કંઈ જન જળ લે દરસણ કરી, માને મહીમા મુખ; કે ઉઠે પરાંઠે
 આંખો મીચી, જુએ જોગીનું મુખ. ॥૪૮॥ તે પછી જુએ મુખ બીજ
 નું, એવી વધી માનતાયો; સુભદ્રા હરનીશ શેવામાં; મોહ અતી ઉભ-
 રાયો. ॥૪૯॥ એવામાં એક દિન મધ્યાને, આવિયા સુંદીર શામ; એકા-
 ન્ત બોતાવી સુભદ્રાને, પુછી બીના તમામ. ॥ ૫૦ ॥ આ બેહેની એ

યોગી કેવા, ખરૂં રદય શું તાહારું; સુભદ્રા કહે યોગીની સાથે, પરણવા
મન મ્હારું. ॥૫૧॥ પ્રભુ કહેબેન એવું ન બોલો, જે જાણે બળદેવ; તોત-
મારીને મારી ભુલાવે, વાતો કર્યાની ટેવ ॥૫૨॥ એમ મન જોયું સુભદ્રા
નું, પછી ગયા યોગી પાસ; હવે સુભદ્રાનું હરણ કરો, એમ કહ્યું અવિ-
નાસ ॥૫૩॥ આવતી કાલે એકાદશી છે, ગોમતી સૌ ન્હાવા જાશે; બ-
ળદેવ બળીયા તેડવા માટે, આવશે તમારી પાસે ॥ ૫૪ ॥ તમે ન્હાવા
જવાનીના કહેજો, કરી આવશે સહુ સ્નાન; પછી તમે કહેજો ન્હાવા
જવું છે, થતે ખરે મધ્યાન ॥૫૫॥ તે વેળા ત્યાં નહિ હોય કોય, હરણ
કરી લેઈ જાશે; અરજીન કહે પકડાઈએ તો, અમારી વાહારે ધાજો
॥૫૬॥ પ્રભુ કહે કાંઈ ચીંતા ન કરશો, કહિ ઉડ્યા અવીનાસ; સુભદ્રા
કાંઈ કામ કરતીતી, પ્રભુ ગયા તેની પાસ ॥૫૭॥ કષ્ટે કહ્યું એ ભગ-
ની મ્હારી, જે કાલે જવો ન્હાવાય, તો માહારો રથ મંગાવી જાશે. જે-
ગીને બેસાડી માય ॥૬૦॥ વળણા મોહોટો રથ મંગાવજો, જાશે કરવા
સ્નાન; વઢે વલ્લભ એવું કહી ત્યાંથી ગયા ભગવાન.

કડવું ૧૪૯ રાગ સવૈયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આઘપરવ મહીમાય ॥૧॥ સહુ સમજવી સામગો ગયા,
વીત્યો દશમનો દન; એકાદશીને પ્રભાતે આવ્યા, બળદેવ યોગીભોવન
॥૨॥ એ માહારાજ, રાજ ધીરાજ, વીશ્વપતી ભગવાન; આજ એકા-
દશીયે ગોમતીમાં, કરવા જઈએ સ્નાન ॥૩॥ નહીને આવતા રહીશુવે-
હેલા, શેવકસંત સમોણા; અરજીન કહે અમ નાહી આવે; કયાન્હાણા
કયા ધોણા ॥૪॥ બળદેવજી કહે ઈચ્છા તમારી, કહી કરવા ગયા સ્નાન
નમ્ર તણું લોક નહીને આવ્યું, કીધું અતી પુન્યદાન ॥ ૫ ॥ યોગી
નું દરશણ પુજન કરીને, ગયા સૌ સૌને ઘેર; એવે મધ્યાન થવાઆવ્યો
બોલ્યો યોગી સુખ ભેર. ॥ ૬ ॥ સુભદ્રા ન્હાણેકુ જણાહે, તવ સુભદ્રા
ચાલી; એ ભાઈ યોગીને ન્હાવા જવું છે, બળદેવને લાવી ઝાલી ॥૭॥
બળદેવ આવ્યા યોગીની પાસે, ઉભા નમી પડી પાય; અરજીન કહેગો
મતીજમે, ન્હાણેકી હુઈ ઇચ્છાય. ॥૮॥ બળદેવ કહે બેહેની માહારી
ઉઠો તતપર થાવો; રથ જોડી આપુ તેમાં બેસાડી, ન્હાવાને લેઈ જવો

॥૯॥ સુભદ્રા કહે મ્હોટા બંધુ, કહું તો તત્પર થાવું; કૃષ્ણનો મોહોટો
 રથ મંગાવો, તો નહાવા લેઈ જાવું ॥૧૦॥ બળદેવજીએ મોકલ્યા ચોદ્ધા
 ગયા પ્રભુને દ્વાર, બળદેવજી રથ મંગાવે છે, એરે જુગદાધાર ॥૧૨॥ જો
 ગીજીને તે સુભદ્રાને, જાવું ગોમતી ઘાટ; તમ રથ સુભદ્રાએ માગ્યો, નહા
 વા જવા માટ ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, બળદેવની ગદ્ય ગ-
 તી; મોકલો બીજો રથ આપીને, આ રથ આપવો નથી ॥૧૩॥ સાંભળી
 જદવ પાછા વળીયા, તવ શું કરયું ધનશામ; મુકયો પોતાના હરણી-
 યા રથમાં, લગ્ન સામાન તમામ ॥૧૪॥ ચુડો પાનેતર કન્યા જડી, મી-
 ઢળ નાડાછડી; જદવ કંચુકી કન્યા મોડીયો, કાંકણ કંકુ પડી ॥ ૧૫ ॥
 જે જોઈએ તે ભંડારીયામાં, ભર્યું શ્રી ગોપાળ; એ રીતે રથ તાર કરીને
 બેઠા દીનદયાળ ॥૧૬॥ બળદેવ પાસે પાછા ગયેલા, જદવ જોઈ જોઈ; ક-
 હું કે પ્રભુએ નવ આપ્યો, માગ્યોતો રથ તેહ ॥૧૭॥ એવું સાંભળી હ-
 ણધર ચાલ્યા, ક્રોધ ભરેલા એમ; જઈને કહું જુગજીવનને, રથ ન આ-
 પ્યો કેમ ॥૧૮॥ દસ વીસ જદવ પાસે ઉભેલા, વાતની ચરચા ચાલી;
 પ્રભુ કહે એ મ્હોટા બંધુ, આ મતી કોણે ચાલી ॥ ૧૯ ॥ આ રથ મા-
 હારો હરણીયો છે, વીચારો અંતસ કર્ણ; સોળ સહસ્ર એકસો અષ્ટનું,
 હામાં કરેલું હરણુ ॥૨૦॥ એવો આ રથ ઉપાદી વાળો, બેસે જોગીને
 બેહેન; એમની વ્રતી ફરી જઈને, થાય માયાવી ચેન ॥૨૧॥ બળદેવજી
 કહે બોલ્ય વીચારી, જોગી તો દેવાધી દેવા; તારા નેત્રમાં વીચારછે તે
 દેખે સૌ તારા જેવા ॥૨૨॥ જેવા પોતે તેવા બીજા, જાણે સરવે પ્રાણી,
 પોતાની ગત સહુમાં સમજે, એજ મ્હોટી એધાણી ॥૨૩॥ વેહેવારવ્રતી
 મનમાં હોયે તો, શીદ તજે સંશાર વચન શીધી થાય કયાંથી, વીચારો
 વિશ્વાધાર ॥૨૪॥ પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરવા, વ્યવહાર કીધો
 ત્યાગ; દશે ઈંદ્રી બંધ કરેલી, મનમાં ધરી વૈરાગ ॥૨૫॥ એટલે બોલ્યા
 અંતરયામી સાંભળો બળદેવ બોધ; ધ્યાન દેઈને ન્યાયમાં સમજો, તમે
 ને યાદવ ધોધ ॥ ૨૬ ॥ એ યોગી હશે શી જતી, કાં ઉંચકે કાં નીચ;
 નીચ હોયે ને નમીયે તો, તે પણ પાપનો કીચ ॥ ૨૬ ॥ નીચની સેવા
 ઉંચ કરે તો, નીચ ચોની ઉચ જાય; પાતાંજીવી રૂશીયે કહું, પોતાના
 શાસ્ત્રની માંય ॥૨૮॥ કદી કહેશે કે જાત ન જોતા, યોગી વેશને નમીયે,
 જાત ભાત કાંઈ ન જોવી, તો ઇશ્વરને ગમીયે ॥૨૯॥ પ્રભુ કહે બંધુ બોળ
 વા બેઠા; પોતાનો કુળધર્મ; એકારે બંધુ થવા બેસે; કયાં રહ્યો વરણા-
 સર્મ ॥૩૦॥ વ્યવહાર તજે તે નહીં ત્યાગી, અનીતી તજે તે ત્યાગી;

વ્યવહારમાં રહી મનનો વૈરાગ, રાખે તે વૈરાગી ॥૩૧॥ સંતોષીને શાં-
ત પડેલો, તે જનને સંત જાણે, યોગાભ્યાસ કરે તે યોગી, નાઠાને શીદ
પરમાણે ॥૩૨॥ યોગીમાં યોગી મહાદેવજી છે, તે પણ રાખે છે નારી;
પુત્ર પરીવાર રીધ્ધી સીધ્ધી, એવા શીવ સંસારી ॥૩૩॥ પણ યોગ સાધ
નથી યોગી છે, ઘર તજવે નહિ યોગી, વ્યવહાર તાગીને નાઠેલો, કાં દુ
ખીયો કે રોગી ॥૩૪॥ સંસારમાં સરસો રહેને, મન રાખે મુજ પાસ;
વ્યવહારને લોપે નહિ તે, જાણું મહારો દાસ ॥૩૫॥ આત્માનું કલ્યાણ
કરવા, જે થયો હોય ત્યાગી; તો શીદ આવે વ્યવહારમાં, નાઠેલો ઘર
ગામ ભાગી ॥૩૬॥ ઉપાધી તજી ઉપાધીમાં, ફરી આવે શા સાર; હમ-
તો ગુરૂ આતો ચેલા, આતો મંદીર મહારૂં ॥ ૩૭ ॥ વૈદક કરવા ટાળવા
રોગો, કરતા વધદોનું કામ; કારણ શું તેને તે કરવાનું; વળી ગામમાંવી
સરામ ॥૩૮॥ કાઢવા ભુત પ્રેતોનું વળગણ, આપવા લોકોને પુત્ર, નિર્ધનને
દેવી ધનની આશા, કુંવારાને ઘરસુત્ર ॥૩૯॥ એ સરવે કામ સંસારીનાં
ત્યાગી કરે શા સાર; તેનો વિચાર કરતા નથી, ત્યાં સુધી અંધારૂં ॥૪૦॥
ઘેર ગામ તજ્યો તાત માત તજી, તજ્યા છોકરાં નારી; સગાં બહાણાં
પાડોસી તજ્યો, તજ્યો જગત વિકારિ ॥ ૪૧ ॥ નાત તજીને જમાત
કીધી; માત તજી કરી માધ, બાપ તજીને બાવા કીધા, બંધુ તજી ગુરૂભાધ
॥૪૨॥ ઘર તજીને મંદીર બનાવ્યું, શેવકરૂપ ગ્રહાકી; દીકરા તજી ચેલા
કીધા, કહો શું મુકયું બાકી ॥૪૩॥ કહેશે કે દશદંદ્રી તાગ્યો, તોતે બતાવુ
ભાંખી; કાંને શું દાટયા માર્યાશું, આંખ્યો ફેડી નાંખી ॥૪૪॥ શું જીભલડી
એની કાપી નાખી, શું હાથ કીધા કુંઠા; શું લઘુશંકા કે દસ્ત તજ્યો,
શું અવયવ કર્યો જુઠા ॥૪૫॥ ત્યાગી થઈ સું ત્યાગ કીધું, વીચાર કરજે
ભાધ; તમે કહેશે કામ જવર તાગ્યો, તે સમજે ચતુરાધ ॥૪૬॥ મહાદેવ
થી કામ ન જતાયો, તો કોણ જીતે કામ; મહાદેવથી સું નીકળ્યા
મ્હોટા ધરી કામ જીતવા હામ ॥ ૪૭ ॥ સંસાર ઉપર વૈરાગ ધરી, તજી
દીધો સંસાર, પછી શીદ સંસારમાં આવે, વસ્તીમાં કરવા વહેવારા ॥૪૮॥
સર્વ તજીને સર્વમાં પેસે, તેતો સમજવું કેવું, પેટમાંથી ઓકીકાઢેલું, પા
છું ખાધા જેવું ॥૪૯॥ ત્યાગ કર્યું તો તરછટ તજી, વાસો વસવું વન;
તે બદલ આવે વસ્તીમાં, પુરણ પાખંડી જનાપણ ॥ વ્યવહારમાં રહેલા
પ્રાણી વૈભોગી કહોછો જેને, તે કરતાં વધભોગ બમણો, ખશી ગયેલો
તેને ॥ ૫૧ ॥ અજ્ઞાની એને મ્હોટો સમજી, બાગ બગીચે રમાડે,
ધણ્યાં ધીના ને ગળપણનાં, ભોજન કરી જમાડે ॥ ૫૨ ॥ આપે આ-

સન ગાદી તકીયા, ચણુ ચાંપી કરે શેવા; વાયુ ઢોળાવે અંગ ધોવે, એથી
 તે વૈભોગ કેવા. ॥૫૩॥ રણવું ખપવું કાંઈ નપડે, મોહોમાગ્યું મળેખાવા;
 બેટા નામ કોઈએ ન ધર્યું, જેના ને તેના ખાવા. ॥ ૫૪ ॥ વેહેવાર તજી
 વેહેવારમાં વસ, તેથી તે પાખંડ કેવું; કદી કેહેશે બોધ કરવા,
 તેનો ઉત્તર દેવું. ॥૫૫॥ ઉપદેશ કરવો પંથ ચલાવવો, આચાર્ય જનનું
 કામ; બીજનો અધીકારજ કયાં છે, કહે શ્રીમુખ ધનશામ. ॥૫૬॥ મનુએ
 ધર્મશાસ્ત્રમાં કહ્યું, જે ત્યાગી ગણ્યું ખાય; ધી તેલ ચીકણો આર કરે
 તો, કામની વૃદ્ધી થાય. ॥૫૭॥ તવ મન વશ કોઈ કાળે ન રહે, વીર્યખ
 ણીત થઈ જાય; તેથી અત ગળપણ જમાડે, તેને ખાળ હત્યાય. ॥ ૫૮ ॥
 મોહની રૂપે મહાદેવ પલજ્યા, તો બીજે કોણ રહેનારો; કેહેશે કે કામ
 દેવ જત્યા છે, મુરખ એમ કેહેનારો. ॥૫૯॥ એકલા બ્રાહ્મણ છે અધીકા
 રી, સન્યસ્ત લઈ થવું ત્યાગી; તે પણ પાંચમી દ્વાદશીમાં, કુટુંબનીરજ
 માગી. ॥૬૦॥ તેને પણ રેહેવું નગ્રથી છોટે, અડધો આરજ કરવો; ગ-
 ણ્યું ચીકણું કાંઈ ન ખાવું, એવો ધર્મ આદરવો. ॥૬૧॥ હાથ ન જોવો
 વેદુ ન કરવું, સુવું નહીં સેજ્યાય; પ્રેમદાનો પરછાયો ન લેવો, લ-
 ખ્યું સમરતી માય. ॥૬૨॥ ન જાણો ત્યાગી છે સોહાગી, વધભોગ લેવા
 આવ્યા; બળદેવ વીરા તેવા પ્રાણીને; ઇશ્વર તમે ઠરાવ્યા. ॥ ૬૩ ॥
 વસ્તીમાં આવી રોગ મટાડી, દેખાડે ચમત્કાર; એવી જરૂર એમને શી
 છે, કાંઈ કરો વીચાર, ॥૬૪॥ પોતાનું કલ્યાણ કરવું મુકી, અવરનાં દુ-
 ખ ભાગે; એ પણ એકજ ધંધો કાઢાડ્યો, શું ત્યાગી થઈ ત્યાગે. ॥૬૫॥
 ॥ વળણ ॥ શું ત્યાગીયે તાગીયું બોલ્યા શામ શરીર; વક્ષભ વદે એમ
 સાંભળી, કોખ્યા બળદેવ વીર.

કડવુ ૧૫૦ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ચઢી બળદેવને
 બહુ રીસ, આતે શું કહો છો જગદીસ. ॥ ૧ ॥ તમે શીખ્યા ની-
 હાય, ત્યારે બોલીયા વૈકુંઠરાય; ભાઈ સત્ય કહ્યું છે અમો, તેને નીંધા
 નમજ્યા તમે ॥૨॥ તમે વીચારો બળદેવ બળીયા, ક્રીયા ત્યાગીને
 ઇશ્વર મળીયા સંસારીને મોરારી, કહો તો તે કહું વીસ્તારી.
 ॥૩॥ મોહોટા જનક વીદેહી જેવા, વળી ઉદાસક રૂશી કેવા; બ્રહ્મવેત્તા

હોય ધરખારી, શીવ બ્રહ્મા સરિખાને નારી ॥૪॥ સુર્ય ચંદ્રને વિષ્ણુ
દેવ, વળી વરુણ અગ્ની એવ; હરીશ્ચંદ્ર અને રામરૂપ; હતા સહુ સંસારી
ભુપ ॥ ૫ ॥ કોહોનો વીશેષ દાખલો દેવું આથી તે સમજવું કેવું
હાલ જે કહું તે નહી ગમે, શાથી કે જીવ એમાં ભમે ॥ ૬ ॥ બોલ્યા બ-
ળદેવજી મુખ એમ, રથ આપોછો કેકેમ; તવ બોલ્યા અસરણા સરણ,
આતો રથ કરાવશે હરણ. ॥૭॥ માટે બીજે રથ લેઇ જવો બોલ્યા બ-
ળદેવજી એજ લાવો, કહી જોડ્યો પોતાને હાથે કહ્યું નાના વૈકુંથ નાથે
॥૮॥ જે જે ભાઈ નવા જુની થાશે, જીવ મારો તમારો જશે તોયે લેઇ
ચાલ્યા હળધારી, કરી હરીએ તો શાહુકારી ॥ ૯ ॥ લાગ્યા રથ અ-
તી પ્રેમ વાપ્યો, પોતે સુલદ્રાને આપ્યો; પણ બહુ કહ્યું જુગદાધાર, તે-
થી મનમાં રહ્યો વીચાર ॥૧૦॥ મને બહુ ટોક્યો જુગદીશ, તેથી જદવ
સોખ્યા વીસ; જોગીને નહાવા લેઇ જવો, સ્નાન કરાવી વહેલા આવો
॥૧૧॥ એવું કહી દીધી આગ્નાય, આવી જોગીજી બેઠા માંય; જોગી
તુમડું સાથે લેઇ, વાળી લંગોટી ટેકા દેઇ ॥૧૨॥ તવ સુલદ્રા હરખમાં
પેઠી ઘોડાના અછોડા ઝાલી બેઠી, ગ્રહી ચાખક પોતાને હાથ, ચાલી
નવરાવવા જોગી સાથ ॥ ૧૩ ॥ ચાલી નીકળ્યાં નગ્રની બહાર, થયો
મધ્યાનકાળ તે વાર; દસ જદવ આગળ થાય, દસ પુંડળ પુંડળ જાય
॥૧૪॥ ચોટયું છે સુલદ્રાનું ચીત, લાગી પુરણ જોગી પર પ્રીત, નથી
રથ હાંક્યામાં લક્ષ, જોગી સામા ચોટાડ્યાં છે ચક્ષ ॥ ૧૫ ॥ એને ઉલટ
એવી જોગી, બાવાના ગુણ ગાવા લાગી; નથી બાવલીયા તુલ્ય કોય,
નીરખી નીરખી રૂપ જોય ॥૧૬॥ વલણ ॥ ૩૫ જુએ બાવા તણું, બહુ
મારે નેન બાણ; કહે વલ્લભ કરે ઘણા, બાવાના વીખાણ.

કડવું ૧૫૧ રાગ ખાવલીયાનો.

એ ખાવલીયાને દેખીરેરેરે હો; મોહ પામ્યા પ્રેમદારે. ॥ ટેક ॥ બો-
લ્યા. બોલ્યા વૈશમપાયે વચન સાંભળ સાંભળ જનમેજેરાજન, શુલ-
દ્રાનું લખ્ય થયું છે રે મન એં ॥૧॥ આ ખાવલીયાનું ગોર ગોર છેરે
ગાત્ર, ખાવલીયાને ચરણે અડસટ તીરથ જત્રા; ખાવલીયાના ભુજમાં
શોભે છે તુંખી પાત્ર. એં ॥૨॥ ખાવલીયાએ મોઢે ચંદન લીધું ચોળી,

બાવલીયાને અંગે ભલુત રગદોળી, બાવલીયાની ડાલી ખાંધે શોભે
 ઝોળી. એ૦ ॥૩॥ વાવલીઆના અંગ તણી છે સારી છટા, બાવલીયાને
 અંગે ભલુતીની ગટા, બાવલીયાની લાંબી લાંબી શોભે જટા. એ૦ ॥૪॥
 બાવલીયોતો દીશેછે પુરૂષ મોહોટો. જમણા ભુજમાં કેવો સુંદર શોભે
 સોટો, બાવલીયેતો વાળ્યો છે વ્રજર લંગોટો. એ૦ ॥૫॥ વલણ ॥ એમ
 વિખાણ કરે અતી, વળી વળી નીરખે મુખ, વ્યાસ વહ્નલ વાણી વદે,
 મુખ જોયે થાય મુખ.

કડવું ૧૫૨ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, આઘપરવ મહીમાય ॥૧॥ અરજુન કહે ઓરે સુભદ્રા, પડ-
 શે કોઈને વહેમ; રથ હાકયામાં ચીત નથી તાહાર, મને જુએછે કેમ.
 ॥૨॥ સુભદ્રા કહે તમ ચરણની, સદા થઈ રહું દાસી; મહારી ઈચ્છા પુ-
 રણ કરો, આપણુ જઈએ નાશી ॥૩॥ અરજુનજી કહે ઓરે અબળા, વા-
 તોમાં પડશે વેમ; વીસ જદવ આપણી જોડે; તે જવા દે કેમ ॥૪॥ સુ-
 ભદ્રા કહે ઓરેમાહારાજ, ચરીત્ર માહાર દેખાડું; એતે રડયા સુંકરતાતા
 એમને પાછા કહાડું ॥૫॥ એમ કહી ઝાંઝર પોતાનું, કાહાડીને કરમાં
 લીધું; જદવના જોયામાં ન આવે, તેમ સંતાડી દીધું ॥૬॥ પછી પોતે કહ્યું
 જદવોને, મારા રડયા કયાં આવો, પગનું ઝાંઝર પડી ગયું કે, શોધકરી
 ને લાવો ॥૭॥ તવ દસ જદવ શોધવા માટે, તરત પાછા વળીયા; બીજ
 દસજણ સાથે રહ્યા, ચોટ્ટી કરવા બળીયા ॥૮॥ સુભદ્રા કહે વળો પા-
 છા, સહુ શોધવાને જવો; ઝાંઝર માહાર અમુલ્ય છે તે, ગમે ત્યાંથી લા-
 વો ॥૯॥ તવ તે પણ સોધવા વળ્યા પાછા, શુભદ્રા પડી પાય, કોહોતો
 હવે ઘોડા દોડાવું દો મુજને આગ્નાય ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજી કહે બેશ તું
 રથમાં, કહી રથમાં બેસાડી; ચારે ઘોડાના અછોડા ઝાલી, અસ્વો દી-
 ઘા ઊરાડી ॥૧૧॥ વાયુ વેગે રથ દોડાવ્યો, સુભદ્રા ખુશી થાય; આ જો-
 ગી સહુ વાતે કુશળ; જાણે બધી વીધાય ॥૧૨॥ અરજુન ત્યાંથી નાઠા
 નાઠા; ગયા એક જોજન; મેદાનમાં એક વ્રક્ષની નીચે રથ રાખ્યો સ-
 તી તન ॥૧૩॥ સુભદ્રા કહે રીદ રથ રાખ્યો, જણી જશે કોઈ વાત;

તો તો જદવ લેધને આવે, નખળા છે મુજ ભ્રાત ॥૧૪॥ એવામાં અં-
તરયામીયે, મોકલ્યા નારદ રૂશી; જવો તમે ત્યાં જઈ પરણાવો, વરકન્યા
થઈ ખુશી ॥૧૫॥ રથના ભંડારીયામાં ભર્યો છે; લગ્નનો સામાન સર્વ, હ
સ્તમેળાપક કરી આવો, ટળે બળદેવનો ગર્વ ॥ ૧૬ ॥ એવું સાંભળી
નારદ ગયા; જ્યાં વન વીસે યોગી, નારદ કહે આવો પરણાવું, ઈંદ્ર નં
દન વૈભોગી ॥૧૭॥ કહી બેઠેને નીચે ઉતાર્યા, ભંડારીયું ઉઘાડ્યું; ભ-
રી હતી સામગ્રી લગ્નની, જે જે હતું તે કાઢાડ્યું ॥૧૮॥ સુર્યની સામે
વીંધને વચ્ચે, હસ્ત મેળાપક કીધો, જદવ કંચુકીને પાનેતર, ચુડો પેહે
રાવી દીધો ॥૧૯॥ કહ્યું કે મંગળ નહી વરતાવું, કૃષ્ણ દેશે કન્યાદાન;
એવું કહીને નારદ રૂશી, થયા અંતરકથાન ॥ ૨૦ ॥ વરકન્યા બે
રથમાં બેઠાં, બોલી સુભદ્રા એમ; એ માહારાજ અશ્વ હંકારો, ઉભા
રહ્યા છે કેમ ॥૨૧॥ અરજીન કહે સુણ સુભદ્રા, તુંને તો નાહતું મન;
પણ કન્યા લેધને કેમ નાસુ, છું ક્ષત્રીનો તન ॥ ૨૨ ॥ ઈંદ્રપસ્તનો રાજ
યો હું, કરનારો સંગ્રામ, કુન્તા સતીનો દીકરો છું; અરજીન માહારના-
મ ॥૨૩॥ નથી હું યોગી છું વૈભોગી, સરને પોચાડું ઠેક; ચોરની પેઠે
નાશી જવું તો લાજે જનુનીનું પેટ ॥૨૪॥ સુભદ્રા કહે ચીંતા નથી, એ
માહારા ભરથાર; માહારા ભાઈને કહેવાની કે, નથી ગઈ નાત બહાર
॥૨૫॥ અરજીન કહે ચાલ્યો તેમ કહેજે, કહી ઉભો બળવાન; પેલા જદ-
વે ઝાંઝર સોધ્યું, નગ્ર લગી નીધાન ॥૨૬॥ તો પણ તેતો હાથ ન આ-
વ્યું, ગયા ગોમતી તીર; બહેન ન દીઠાં રથ ન દીઠો, નેત્રોમાં આવ્યાં
નીર ॥૨૭॥ અરેરે ભાઈઓ શું કરશું, આવ્યું દારણ દુઃખ, જોગી લેઈ
ને જતો રહેલો, શું દેખાડશું મુખ ॥૨૮॥ એમ કહીને રડતા રડતા
પાછા વળ્યા ધરી રીસ; બળદેવજીને ઘેરઆવી, ખોળામાં મુક્યાં શીશ
॥૨૯॥ બળદેવજી કહે છે કેમ રડોછો; ક્યાં ગયાં યોગીને ભગની, જેવું
હોય તેવું કહો મુને, અંતર ઉડ્યો અગની ॥ ૩૦ ॥ જદવ કહે ઝાંઝર
પાડ્યું, મારગે સુભદ્રાય; તે સોધવાને મોકલ્યા અમને, જોગી થયોવી-
દાય ॥૩૧॥ શોધીને અમે ગોમતી ગયા, ન દીઠાં યોગી કે બેહેની; તેથી
તમને કહેવા આવ્યા, જવજી જાલ્યો રેની ॥૩૨॥ બળદેવજી કહે ઘાંટા
ન કાઢો, જે જાણે પુરૂશ પુરાણ; ના કહ્યા ઉપર કામ કર્યું તે, કાઢો
મારો પ્રાણ ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને રડવા લાગ્યા, મનમાં ને મનમાં
મુઝાય; એવામાં સું કૌતક કીધું, પોતે વૈંધકુંડ રાય. ॥ ૩૪ ॥ પ્રભુ

એ મંત્રની માયા ખેંચી, પોતે દેવાધી દેવ; એટલે સૌ લોક દુખીયાથયા
હતા તેવાને તેવા ॥૩૫॥ બેહેરા હતા તે : બેહેરા ખનીયા, આંધળા થ-
યા અંધ; બોબડા બોલાવું શીખ્યા હતા તે, બોલાવું થયું બંધ ॥૩૬॥
રોગીયા રોગી દુખીયા દુખી, ગર્ભવંતી થઇ ખાલી; જોગી જુઠો ને
ધુતારો, એવીજ અફવા ચાલી ॥૩૭॥ ચાલો જઇયે જઇયે જોગીના પાસે
ઉંચું નીચું લોક થાય; જોવા ગયા તો ન મળે જોગી, હાહાકાર વરતાય
॥૩૮॥ બળદેવ ઘરમાં છાંના રડે છે, ઉઘાડું નવ્ય રડાય; કષ્ણ પ્રભુનો
ભય છે ભારે, કોઇને વાત ન થાય ॥૩૯॥ એટલે જાણી જોઇને આવ્યા,
પ્રભુ ભાઇને ઘેર, બહારથી બોલાવતા ગયા ઘરમાં. આપતો આનંદ
ભેર ॥૪૦॥ વળણ ॥ પ્રભુ આનંદથી આવીયા; કરતા મુખ પોકાર, કહે
વલ્લભ બળદેવ રડે, નીચું જોઈ તે વાર.

કડવું ૧૫૩ રાગ વદરભીનો.

હવે બળદેવજી નૈણાં ભરે, કરે બહુ આંસુ પાત; પ્રભુ આવી લાગ્યા
પુછવા; કેમ રડો છો ભ્રાત. બં ॥ ૧ ॥ પુછે તો બળદેવ બોલે નહી,
રડે રદીયા ફાટ; અરેરે હવે શું થશે, કહી કુટે લેલાટ. બં ॥ ૨ ॥ તવ ક
ષ્ણ કહે કહો મુજને, કેવું થયું વીધન; શી આયક્ત પડી આપને, કાં
શું લાગ્યું લાંછન. બં ॥ ૩ ॥ ત્યારે બળદેવ બોલ્યા એ બંધવા, વાંકુલ-
વીશ કાહાવ્યું; તમોએ જે કહ્યું મુજને, તેતો આગળ આવ્યું. બં
॥ ૪ ॥ જો જો ભાઇ શાન્તી રાખજો, વાત કહુ મુખ કથી; ભય તમારો ભા
રે મને, જલ ઉપતી નથી. બં ॥ ૫ ॥ તવ પ્રભુ કહે કદી કહી દો તમે;
જવ નથી રહેતો હાથ; મ્હોટાએ ભુજ બે ઝાલીયા, સાંભળો જદુનાથ બં
॥ ૬ ॥ મને શીખ દીધી તમોએ ઘણી, ઘણો બાંધતાં બંધ; પણ સાચોસ્વા-
રથ લાગીયો, થયો લોભમાં અંધ. બં ॥ ૭ ॥ મેં તો જોગીને ઇશ્વર જા-
ણીયો, નમતો રહ્યો ચર્ણ; એણે તો લાંછન આપીયું, કર્યું બેહેનનું હ-
ર્ણ. બં ॥ ૮ ॥ તવ પ્રભુએ લેલાટ કુટીયું, કર્યું કર્મ આ કેવું; ચોરને
ઘેર ચોર ફાવીયો, જવ આપુ કે લેવું. બં ॥ ૯ ॥ એમ કહીને પ્રભુ
પ્રથવી પરયા, લાગે બળદેવ પાય; ભુલ થઈ બહુ માહ્યરી, કરો કાંકણ-
માય. બં ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે હવે માનું નહિ, એમ માંડીયા ચેન; જો

જીવી જીવાડવો હોય તો, લાવો સુભદ્રા બેહેન, બં ॥ ૧૧ ॥ વળણુ ॥
લાવો ભગની માલ્હરી, તો મટશે કલપાન્ત; નહિતો નવા જુની થશે,
પાડો ઝટપટ શાન્ત.

કડવું ૧૫૪ રાગ ઝુલણુના.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોડ્યા, સુણુ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આધ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ કૃષ્ણ કહે મારી ભગની લાવો,
નહી તો છાંડુ દેહ, તમેને જોગીએ દીકરો આપ્યો, લાવો રમાડુ તેહ. ॥૨॥
બળદેવજી કહે દીકરો મુઓ, એવે આવ્યું ગામ લોક, રોગીયા સૌ હતા
તેવા થયા, એમ પાડે છે પોક. ॥૩॥ જોગી ધુતારો જદુવાળો, કેવો મ્હો
ટો સીદ્ધ થયો; જદુકુળમાં લાન્છન દીધું, ભગનીને લેધ ગયો. ॥૪॥ બ
ળદેવજી કહે જદવ મ્હારા, અષ્ટ દીશાયે જવો; એક પોહોરની રજા આ
પુછું, આજ ત્યાંથી શોધ લાવો. ॥૫॥ એટલે છુટયા છપ્પન કોટી, હાથ
ગ્રહી હથીઆર; કે આડ્યા ચરણુ કે ઉંટ ઉપર, કે બેઠા તોખાર. ॥ ૬ ॥
બળદેવજી ઘર આગળ બેશી, ઘનશામને સમજાવે; એ વિરાતમે કલેશ
ન કરશે, હમણું સોધજ આવે. ॥ ૭ ॥ તમારું કહ્યું અમે ન માન્યું,
ઘેર કર્યો ઉતારો, અમે તો ત્યાગી માન્યો તો, તમે માન્યો તો ધુતારો
॥૮॥ પ્રભુ કહે શીખામણુ દૈ તે, સદાયે રાખજો યાદ, ત્યાગ કરિ વ્યવ
હારમાં વસે, તે ઢાંગી નીરવાદ. ॥૯॥ વળી જતી કજતી જોયા વણુ,
શેવા કરે જન જોહ; સુઠીત તેનું ધોવાઈજઈને, નર્કવાશી થાય તેહ. ॥૧૦॥
વીપ્રનો સુત સન્યાશી હોયે, પુકત ઉમ્મર જ્યારે; શાસ્ત્રના કહ્યા પ્રમા
ણે તેને, અન વસ્ત્ર દેવું ત્યારે. ॥૧૧॥ તે વણુ વીશેશ શેવા ન કરવી,
નારીયે ના જવું પાસ; તેથી મન તેનું વીમળ થાયે, વ્રત કર્યું તેણે નાશ
॥૨॥ તે દોશ લાગે તારૂણીને, નગ્રમાં ન દેવો વાસ; વીપ્ર વિના અન્ય
વરણુથી તો. કરવો નહી અભ્યાસ. ॥૧૩॥ બહેવાર તજ્યો તે બહેવારે
છુટયો, પછી તેને શી લાજ. મ્હોટાઈ દેખાડો અજ્ઞાનીયોને; મુરખ માને
માહારાજ ॥ ૧૪ ॥ નાતનાં જાતનાં માતનાં તાતનાં ખોટાં કરી ની
સરે; તેતો પ્રાણી બીજ કોઈનું, કેમ ખોટું નવ કરે. ॥ ૧૫ ॥ બહાલાનું
ખોટું કરી વહે વાટે; તે કોનું મુકે ખાકી, મોક્ષને અરથે નીકળ્યો હોય તો
વનમાં વસે સુખ તાકી. ॥૧૬॥ સંસાર તજી સંસારમાં આવે, તેને શ્વા-

રથ કોઈ રીતે; તે વણ શા સાર તે આવે, સમજે ન્યાયને પ્રીતે ॥૧૭॥
 વેહેવારપર થઈ અરૂચી તેથી, વહેવાર દીધો ત્યાગી; તોપછી વેહેવારમાં
 શીદ આવે, આવે તો મતલબ લાગી ॥૧૮॥ મતલબ વીના કદી ન આ
 વે, બહેવાર લેત વહેવાર; વનમાં વનફળ જળ ખાવા સહુ દેછે ગીર-
 ધારી ॥૧૯॥ વસ્તી તજ વસ્તીમાં આવે, કાં મહતાને સાર; મનમાં
 હોય કે દેવલ બાંધી, રાખું સદા નામ મહાર ॥૨૦॥ કર ભંડારને બ્રહ્મ
 ભોજન; તેથી નામના વધે, મહાનંત થઈ ગાદીયે બીરાજી, ગુણ ગણાવું
 બધે ॥૨૧॥ વળી કહેવરાવું ચમતકારી, વળી પુંજવું ચરણ; શેવાકરશે
 શેવક લોકો, બહુ પ્રાણી આવશે સરણ ॥૨૨॥ વીવીધના ભોજન મળ-
 વાનાં, એવું ઢોગીના મનમાં; એવું ન હોય તો બહેવાર તજ, કેમ વ-
 ર્યો નહી વનમાં ॥૨૩॥ ઓ બળદેવજી માનજે સાચું, એમ કયો ઉપ-
 દેશ; હજધારી કહે ધન્ય છે વીરા, શંકા રહી નહી લેશ ॥૨૪॥ એવા-
 માં યાદવ સોધે ગયેલા, ફરી ફરી પાછા આવે; કસણ ન ચેતે તેવીરીતે
 શેશને સાન બતાવે ॥૨૫॥ એવામાં બે જદવ ગયા, અરજીનનો રથ
 જ્યાંય, તેમણે જોયું આધારહીને; બેઉને દીઠા ત્યાંય ॥૨૬॥ જાણ્યું કે
 જો જઈને ઝાલીયે તો, જોગી છે જદુવાળો; પશુ બનાવે કે અંધ બનાવે
 જોયો છે વીધાનો ટાળો ॥ ૨૭ ॥ જોગીના જેવા જદુવાળા, આપણા
 જીગજીવન; તેમને જઈને લાવીયે તેડી, એમ વીચાર્યું મન ॥ ૨૮ ॥ તે
 બેઉ ચાલ્યા નગ્રમાં આવ્યા, લાવ્યા છે એ સોધ; પણ ભગનીને પરણ્યો
 છે જોગી, બળદેવને થયો ક્રોધ ॥૨૯॥ ઉઠો મહારા વીહલ વીરા, ફરીયે
 કાળો કહેર; પ્રપંચ કરી પરણ્યો કન્યા; મારી નાંખીયે ઠેર ॥૩૦॥ એ-
 ટલે ઊડ્યા અંતરયામી, જદવ છપ્પન ક્રોડ; એક લાખ શાઠ શહસ્ર
 એકાશી, પ્રભુના પુત્રની જોડ ॥૩૧॥ હજધારી હથીઆર લેઈને, બેઠા
 રથની માંય, સહુ દોટા દોટ કરતા આવ્યા, જોગી ઉભો છે ત્યાંય ॥૩૨॥
 આગળ પાછળ ઘેરો ઘાલી, કોટ વળી સહુ ઉભા; સુભદ્રાને પરણેલી
 દેખી, ક્રોધે ભરાણા સુખા ॥૩૩॥ કષ્ટ કહે મોહોટાભાઈ સુગો; આપણ
 અળગા રહીયે; જદવને પુત્રો હણે એને, નહી તો પક્ષે થઈએ ॥ ૩૪ ॥
 એમ કહી બેઉ અળગા ઉભા, પ્રભુ વધા વચન; જવો જઈ રથને ફાઈ
 લાવો, ઓરે પ્રદુમાન તન ॥૩૫॥ તવ પ્રદુમાને ફરશી લીધી, રથમાંથી
 ઉતરીયો; રકત લોચને સુર ભરેલો, યોગી કને પરવરીયો ॥૩૬॥ જઈને
 અડીયો રથે ચડીયો, ક્રોધ છે અંતસકરણ; ઘોડાના અછોડા ઝાલી, જોગી

ને નાંખ્યો ધરણુ ॥ ૩૭ ॥ સુભદ્રા સહીત રથ લાવ્યો; કૃષ્ણ પ્રભુની
 પાસ; એટલે બીજા રથમાંથી એમાં, બેઠા શ્રી અવીનાશ ॥ ૩૮ ॥ જઈ
 પ્રદુમાન પોતાને રથે, બેઠાં ગ્રહી હથીઆર; સુભદ્રાની પ્રત્યે બોલ્યા, હ-
 જાધારી તે વાર ॥૬૥॥ સત્ય બોલ ભગની ઉઠ્યો છે અગ્ની, જોગી ઉભો
 તને લાવી; કે તું તાહરીજ ખુસીથી જોગીની જોડે આવી ॥ ૪૦ ॥
 સુભદ્રા કહે મારશો નહી, જોગી ખીચારો રાંક; એને શીખવીને હું નાઠી,
 નથી ત્યાગીનો વાંક ॥ ૪૧ ॥ બળદેવજી કહે ધીક્કાર ભગની, નીચું ધ-
 લાવ્યું અપાર; સુભદ્રા કહે નથી નીચું, નથી ગઈ નાત બાહાર ॥ ૪૨ ॥
 છે જોગી સુત ક્ષત્રી કેરા, કુન્તાજના તન; પાન્ડવ કુળમાં હું પરણી છું
 અરજુન નામ પાવન ॥ ૪૩ ॥ એટલે બોલ્યા બળભદ્રજી, કૃષ્ણ વીરા
 વિચારો; બહાલામાં વીકટ કામ કીધું, પાન્ડવને ઠેર મારો ॥ ૪૪ ॥ સગાએ
 દગા દીધા આપણને, લાજ જરા નવ ખરીયે; પાંચે મારી ન પાન્ડવા
 પ્રથવી, જગતમાંથી કરીયે ॥ ૪૫ ॥ કૃષ્ણે કહ્યું કે કોના એ સગા, કીધો
 કપટથી કેહેર; શું જાઓ જાહેવ મહારા, મારી નાંખો ઠેર. ॥ ૪૬ ॥ ત-
 વ સુભદ્રા છાનીમાની, કૃષ્ણને કરગરતી; હેવાતણ માહારું સીદ ખુઓ
 છો, વિનય વચન ઓચરતી ॥ ૪૭ ॥ વિરા તમે મુજને પુછ્યું તું, તવ મેં
 કહ્યું તું એમ; જોગી પરણવાનું બોલી, માર્યો તમારો ન કેમ ॥ ૪૮ ॥
 ધર્યું કરવા દે કનડો છો, આરે શ્રી ગોપાળ; કૃષ્ણ કહે તારા જોગીનો,
 નહી કંઈ વાકો વાળ ॥ ૪૯ ॥ સુભદ્રા કહે વારૂ વીરા, તુજ વંશ વૃદ્ધી
 થાને; બળદેવ માહારું ધર ભાગે છે, તેથી જડામુળ જાને ॥ ૫૦ ॥
 એવામાં હોકારો કરીને, બોલ્યા દિનાનાથ, શું જાઓ જોગીને મારો
 ઉચો કીધો હાથ ॥ ૫૧ ॥ સુભદ્રા કહે આ શું બોલો છો, દાખ્યો પ્રભુ
 એ ચરણ; બળદેવ કહે કૃષ્ણ વીરા, કરીશ બહેનનું મરણ ॥ ૫૨ ॥ પ્રભુ
 કહે બેનને નવ કહેશો, શું ભગનિનો વાંક; બાવાને લાવી ભુરકી નખા
 વી, તેથી વશ થઈ રાંક ॥ ૫૩ ॥ જોગીને લાવ્યા ભગની સાંપી, વાંક
 તમારો માનો; ભુરકી નાંખેથી વશ થઈએ, તેમાં એનો વાંક શાનો ॥ ૫૪ ॥
 એમ કહી બળદેવને વાર્યા, ઉસ્કેર્યા જાહેવ જોધ; અરજુનજીને ઓછું
 આવ્યું, કાણ લેશે મુજ સોધ ॥ ૫૫ ॥ વળણુ. ॥ એમ જાણી રડતો ધણું,
 દગા ભરેલ દયાળ; વહ્નિભ વહે અરજુનને, પડી પેટમાં ફાળ.

કડવું ૧૫૫ રાગ મધવંનનો.

મારા ગદાધારણ ગુણવાનરે, ભાઈ આવો; માહારી જતી રહી છે શુધ
 ને સાનરે, ભાઈ આવો. ટેક. યોગી કરી તમે વન વિશે કાડ્યો, તીરથ
 યાત્રા કરી સારીરે; પંપાસારોવરે પુર્વના લેખે, પરણ્યો અપછરા બેનારી
 રે. ભાઈ. ॥૧॥ ત્યાંથી હું આવ્યો દ્વારિકાં નગરી, મળ્યા અસરણાસરણ
 રે; વચ્ચે બાંધી મને લે ગયા ગામમાં, કરાવ્યું ભગનીનું હરણરે. ભા.
 ॥૨॥ હવે સામા શત્રુ થઈ ઊભા છે, જદવ પાસે મરાવારે; સૌને ઉસ્કેરી
 આયુધ ઝડાવ્યાં, ક્ષય મારો કરાવારે. ભા. ॥૩॥ ભીડ વેળાના ભીમસેન
 ભાઈ, મુજ નેત્રે આંસુની હેલીરે; અનેક વચ્ચે એક ઘેરાયો, મહારૂં નથી
 કોઈ બેલીરે. ભા. ॥૪॥ આજ જન્મ જેવા જદવ ભાસે છે; ભય મુજ
 મનમાં થાય રે; સમળી સીચાણી કારમા બોલે, મને ધરતી તો
 ખાવાને ધાય રે. ભા. ॥૫॥ બંધવ હોય તે દુખડાંના બેલી, વિધન
 તમે નિવાર્યારે; લાખાભોવનની લાલ્યમાં લાગ્યા ત્યાંથી તમે ઉગાર્યારે.
 ભા. ॥૬॥ વનમાં રહા ત્યાંથી દહીતોયે ચોર્યા, ત્યાંથી તમે છોડાવ્યારે;
 એક ચક્રમાં વિપ્ર ઉગાર્યો, નિત્યના છ જીવ બચાવ્યારે. ભા. ॥૭॥
 યુધ્ધ કરે પણ એકલો હું છું; નથી મારે રથનો આધારરે; પાછો પડું ન-
 હી પણ મુજ પાસે એક નથી હથીઆરરે. ભા. ॥૮॥ હથીઆર વણ ત-
 મે બકરાક્ષને, બહુ બળથી હણીયારે; ત્યાંથી નિકળી આગળ જતાં;
 મળ્યો ગાન્ધર્વ રણીયારે. ભા. ॥૯॥ એમ સાંભારતાં સાંભરી આવ્યાં,
 અભંગ રથ હથિઆરરે; મને વચન અંગારકે આપ્યું છે, ભય નબ્બ
 ધરું લગારરે. ભા. ॥૧૦॥ વળણ ॥ હથીઆર સાંભર્યો એટલે, ધર્યું અ-
 ગારકનું ધ્યાન, બ્યાસ વલ્લભ મુખ આચરે, કરતો હરતો ભગવાન.

કડવું ૧૫૬ રાગ શવૈયાની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા મુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, આદ્યપરવ મહિમાય ॥૧॥ સમરણ કીધું અંગારકનું, વચની
 પુરૂષ નવ ચુકયો, અક્ષય ભાથો ગાંગેવ નામા, ધનુષ સતરથ મુકયો ॥૨॥
 તેવોજ અરજુન રથ પર ચઢીયો, ઝોળી તુમડું ફેંટી દીધું, ઘોડાના અ-
 છોડા ઝાલ્યા, ધનુશ હાથમાં લીધું ॥૩॥ બાણને ભાથો ભેરવ્યો બાંધે,
 ધનંજય થયો ત્યાર; ગાંગેવ નામા ધનુશ ચઢાવી, બળમાં કર્યો ટંકાર.

॥૪॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો, ડોહ્યા દશે દીગપાળ; ધરણુ લા-
ગી ધ્રુજવાને, ખળલજ્યુ પ્રાતાળ ॥૫॥ પછી મુછે હાથ નાંખ્યો, બો-
લ્યો મુખ વચન; હવે કરવું હોય તે કરો, ઓરે જુગજીવન ॥૬॥ એટલે
કોપ્યો પુત્ર પ્રદુમન, પહેલો ઉપાડ્યો હાથ એટલે આયુધ લઈને તુટ્યો
જલવનો સહુ સાથ ॥૭॥ માર માર કરતા પાછા ન ફરતા, ક્રોધાતુર થઈ
દ્રષ્ટી; મેઘ દળ વરસે તેવી કીધી, આયુધ કેરી ઘટ્ટી ॥૮॥ અરજુનજી
યે બાણ માર્યા, અગણીતાં અપરમપાર; પણ જલવો બહુ બળ કરતા,
ફેકે અતી અથીઆર ॥૯॥ અરજુન પન્ડે એકલો તે, કયાં કયાં દ્રષ્ટી
રાખે; એક તરફ એ યુધ્ધ કરે તો; બીજા વીધી નાખે ॥ ૧૦ ॥ તેથી
અરજુન કાહ્યર થયો, કામજ કેવું કીધું, અગણીતો મંત્ર ભણીને, બા-
ણ મોહાસ્તર લીધું ॥૧૧॥ ફેરકુંદડી ફરીને ફેંકયું, બહુ બળમાં બાણ
એક; અગણીતા મંત્ર વડે તે, બાણ થયા અનેક ॥ ૧૨ ॥ તેણે સહુ-
ની રૂદીયા ભેદી, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; યુધ્ધમાં જોડલા ઉભા રહેલા
તેડલા સરવ પડીયા ॥૧૩॥ મુરછાંગદ બે ભાનમાં પોહોડયા, જોયું દ્વા-
રીકાં નાથ; બે ભાઈ સામે અરજુનજીએ, મુછે નાંખ્યો હાથ ॥ ૧૪ ॥
આવો યુધ્ધ કરવું હોયતો, થઈજવો તૈયાર; તે સાંભળીને બળભદ્રજી
કોપ્યા અપરમપાર ॥૧૫॥ હળમુશળ લેઈને હલાવ્યું, ચક્ર લીધું જુ-
ગધીસે; હળધર કહે હળમુશળથી, જોગીનું છેદું શીશ ॥૧૬॥ ચક્ર રહે-
વાદો ચત્રભુજજી, પ્રભુ બોલ્યા ક્રોધભેર; તમે મારો જોગીજીને, હું મારું
જલવડેર ॥૧૮॥ બળદેવ કહે આમકેમ બોલો, વાંકવિના જદુરાંક. પ્રભુ
વધા વણ વાંકે મારોછો, જોગી તણો શો વાંક ॥૧૯॥ બળદેવ કહે બો-
લો વિચારી, ઓરે અસરણા સરણ; આપણા કુલમાં લાનછન આપ્યું,
કીધું બેહેનનું હરણ ॥૨૦॥ કષ્ણ કહે તમે સાંભળો વીરા, આપણી
લીધી કન્યાય, પણ પુરણ વિચાર કરીને, હું કરું મહારો ન્યાય. ॥ ૨૧ ॥
ઘણીક પ્રેમદા હું લાવ્યો તે કોણે મને પરણાવ્યો; જ્યાં મોહ લાગ્યોને
સારી દીઠી, ત્યાંથી હરણ કરી લાવ્યો. ॥ ૨૨ ॥ કોઈને ત્યાં કરીએ
જેવુ તેવું, આપણ ઘેર કોઈ કરે, બહેવાર એવો વિશ્વ તણો છે, માટે
મહારું મન ડરે ॥૨૩॥ સર્વના ઘરમાં ચોરીઓ કીધી, હું શ્રી નંદકી-
શોર, તો તેનું ફલ તેવું લેયે હોય ચોરને ઘેર ચોર ॥ ૨૪ ॥ બળદેવ ક-
હે તું છે સલામાં, તેજ કરાવ્યું હરણ; તવ કહ્યું જવો મેં કરાવ્યું; બો-
લ્યા અસરણા સરણ ॥૨૫॥ બળદેવજી આયુધ પછાડી, રીસાઈને ગયા
ઘેર; અરજુનને જઈ ચરણે લાગ્યા, ભુદરજી ભાવ ભેર ॥૨૬॥ અરજુન-

જી કહે જવો મહારાજ, દગાખોર જદુરાય; ખરેખરા મારા હાથ દીઠા,
 ત્યારે આવી પડયા પાય ॥૨૭॥ પ્રભુ કહે તમે એમ માનો, બોલી સુ-
 ભદ્રા વચન; કૃષ્ણ પેહેલેથી હતા સલામાં, એ સાસુના તનં. ॥ ૨૮ ॥
 અરજીન કહે બોલો પ્રભુજી, ટળે માદ્યરો વેમ; સલામાં હતા તો આટલું
 બધું, યુદ્ધ કરાવ્યું કેમ ॥ ૨૯ ॥ કૃષ્ણ કહે હથીઆર તમારાં, હતાં ગા-
 ન્ધરવની પાસ; તે મંગાવવા તમપર કીધો; આટલો બધો ત્રાસ ॥૩૦॥
 પારથ કહે વાર મહારાજ, એવે જદવ ઉભા થાય; પ્રભુને પાયે પડતા
 જોઈ, સરવે આવી પડયા પાય ॥૩૧॥ જુગધીશે જોગી વેશ ઉતરાવ્યો, ઉ-
 તરાવી નાંખ્યા કેશ, વસ્ત્રને આભુશણ પેહેરાવી, ધરાવ્યો ક્ષત્રી વેશ.
 ॥૩૨॥ વાજતે ગાજતે ગામમાં લીધાં, ઉતાર્યા ઘેર હરી; અરજીનને ક-
 હું ઇંદ્રપસ્તમાં, લખો કંકોતરા ॥૩૩॥ અરજીને કંકોતરી લખી મોક-
 લી પોતાને ઘેર; સૌ સાંભળતાં સેદેવે વાંચી, જાણી પુરણ પેર ॥૩૪॥ હ-
 સ્તીનાપુર કાઢાવ્યો સંદેશો, લીસ્મ વીદુરને સાર; તેથી સતીયા જન-
 માં જવા, આવ્યા તેણીવાર ॥ ૩૫ ॥ દ્રોણ કૃપાચાર અશ્વસ્થામા, આ-
 વ્યા ઇંદ્રપસ્ત ગામ; કૌરવોએ ખખર જાણી, દાજે બળ્યા તમામ ॥૩૬॥
 પાન્ડવ નીકળ્યા જન લઇને, દ્વારીકામાં પરવરીયા, કૃષ્ણ પ્રભુએ આપ્યો
 ઉતારો, જનૈયા ત્યાં ઉતરીયા ॥ ૩૭ ॥ માત ભ્રાત અરજીનને મળીયાં,
 બોલ્યા શ્રી ભગવાન; લગ્નનો દીવસ ઉત્તમ આજે, દેઈશું કન્યાદાન ॥૩૮॥
 એમ કહી જઈ મંડપ માંડ્યો, વરવા આવ્યો ઇંદ્ર તન; સુભદ્રા સાવીપ-
 ધરાવી, પરણાવે જુગજીવન ॥૩૯॥ ગોર ગરગાચાર જદવ કેરા; પાન્ડવ
 ના કૃપાચાર; વીધી પ્રમાણે લગ્ન કરાવે, દે દાન જુગદાધાર ॥ ૪૦ ॥
 ॥વલણુ॥ કન્યાદાન દે કૃષ્ણજી, સાંભળો સૌ શ્રોતાય, દાન દીધે વલ્લભ
 વદે, તેને તે ફળ થાય.

કડવું ૧૫૭ રાગ રોહીણીનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, શોભા ધણેરીરે; ત્યાંતો કૃષ્ણજી
 દે છે કન્યાદાન, શોભા ધણેરીરે. ॥ ૧ ॥ ચોરી પેહેલું મંગળ
 વરતાય. સો. તેમાં ગાયોદાન અપાય. સો. ॥ ૨ ॥ ચોરી બીજી
 મંગળ વરતાય. સો. તેમાં દાશીના દાન અપાય. શો. ॥ ૩ ॥ પછી ત્રીજી

મંગળ વરતાય. સો. તેમાં પ્રાથવનાં દાન અપાય. સો. ॥૪॥ ચોરી ચો-
થુ મંગળ વરતાય. સો. તેમાં ભંડાર સહીત અપાય. સો. ॥ ૫ ॥ પછી
વરકન્યા જમ્યાંરે કંસાર. સો. આપ્યો છેડે સહામણુ હાર. સો. ॥ ૬ ॥
પછી રૂપીયા વીંટીઓ રમાય. સો. લાગ્યા વરકન્યા ગોત્રજને પાય. સો.
॥ ૭ ॥ વક્ષણુ ॥ કન્યાદાન દીધું પ્રભુ કરાવીયા ભોજન; પછી વહેંચે
પેહેરામણી, પોતે જગજીવન.

કડવું ૧૫૮ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આથ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ બે રથ આપ્યા ધનના ભરી-
ને, ઉપર કર્યો સરપાવ; પછી કહ્યું કુન્તાજીને, માગો જે હોય ભાવ.
॥ ૨ ॥ કુન્તાજી કહે જાણુને સદા, ભકત ભાવે મને દાસ; એટલે ધર-
મને પુછવા લાગ્યા, પોતે શ્રી અવિનાસ ॥૩॥ તમ જોગ મુજથી નથી
અપાયું, માટે માગી લો આજ; ધરમ કહે કાંઈ માગવું નથી; મેહેર
રાખો મહારાજ ॥૪॥ એટલે પુછ્યું અરજીનજીને, માગો જે મન તમ
તણું; અરજીનજી કહે મેદાન વીશે, મને આપ્યું છે ઘણું ॥ ૫ ॥ એટ-
લે પુછ્યું શેદેવજીને માગીલ્યો સપુત સભાગી; સેદેવ કહે કરૂણા રા-
ખો; માગનારો લેશે માગી ॥૬॥ એટલે પુછ્યું નીકુળને, પોતે અંતર-
જમી; નિકુળ કહે ઓરે માહારાજ, કાંઈ નથી રહિ ખામી ॥ ૭ ॥ તવ
ભીમસેન બડબડવા લાગ્યો, શું જસ લેશે મોરાર; નવ્ય જમે તેવા
જનને, દે નહોતરું નવ વાર ॥ ૮ ॥ કેમ મને કાંઈ પુછતા નથી; એવે
આવ્યા જગપતી; પ્રકોદર તમે કાંઈ માગી લ્યો, તમ જોગ અપાયુ ન-
થી ॥૯॥ ભીમ કહે ખરું છે માહારાજ, હમણા કર્યો ધર ત્રાપો; ગાયો
ચારતાં ધર ગામ વાસ્યું, ગરીબ તે શું આપો ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે તમે
સું માગોછો, ઓરે વાયુ કુવાર; પવન પુત્ર કહે જરા બેસો, કરવા દો
વિચાર ॥૧૧॥ એટલે ધરમે પગ દબાવ્યો, કુન્તાએ કરી સાન; જોજો
ગાંડા બોલતો કાંઈ, તોલ કરે ભગવાન ॥૧૨॥ ભીમે કહ્યું પ્રભુ માગવું
નથી, ઓરે અસરણા સરણ; મારી માએ આંખ્યો કાહાડી; ધરમે દ-
બાવ્યો અરણ. ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુએ કહ્યું કોઈ ન વારો, વારે તેને માહારી

આણુ; એટલે સરવે રજ આપી, તવ વધો લીમ વાણુ ॥ ૧૪ ॥ એ
 મહારાજ હું માગુ તે, આપો જદવરાય, આજથી મહારા કુળ કુટુંબમાં
 દીકરી કેને ન થાય ॥ ૧૫ ॥ તથાસ્તુ કહું ત્રીલોક નાથે, બોલીયા ધર-
 મરાય; અરે મુંઠ તેં આ શું માગ્યું, કુળમાં નહી કન્યાય ॥ ૧૬ ॥ એક
 કન્યાનું દાન દેતો, સમ્પત્તિ થાય, શું સમજીને એવું માગ્યું, લીમ
 વદ્યો તવ ત્યાંય ॥ ૧૭ ॥ આવા મ્હોટા દ્વારિકાં પતી, તે પણ પડીયા
 પાય; તેમ મ્હારે પાયે પડવું પડે, જોહોય પેટ કન્યાય ॥ ૧૮ ॥ ધરમાંકહેગ
 તીવીનાનો; હવે નહી ઉપાય, પછી માગી પ્રભુની પાસે, પાન્ડવોએવીદા
 ય ॥ ૧૯ ॥ તવ જુગધીસે જન વળાવી, સુભદ્રા સહીત સાર; ચાર દહાડા
 સાસરે રહીને, ગદ્ય દ્વારિકા નીરધાર ॥ ૨૦ ॥ વરસ દીવસ એને વીત્યો
 કુન્તા કહે કોઈ જવો; સુભદ્રાને આણું કરીને આપણે ઘેર તેડી આવો
 ॥ ૨૧ ॥ ધરમ કહે મ્હાર નામ ન દેશો તવ કુન્તા કહે એમ; જેઠ હોય તે
 તેડવા જાએ, કાં તું કે કાં ભેમ ॥ ૨૨ ॥ તવ લીમ કહે લ્યો હું જવું,
 અરજીનથી છું વડો; કુન્તાજી કહે ન મળે તુને, ખાધા બોલ્યાનો ધડો
 ॥ ૨૩ ॥ લીમ કહે વેવીશાળમાં તો, સહુ કરીયે વિચાર; સુભદ્રાને પુછી
 જોજો, ઠપકો નાવે લગાર ॥ ૨૪ ॥ તવ કુન્તા કહે જવો બેટા, શુભ સુરા
 ના સાથી; વસ્ત્ર પેહેરીને ગદા લીધી, બેઠો વૃકોદર હાથી ॥ ૨૫ ॥ દ્વારી-
 કા ગયો ગજશાળામાં, ગજ મુકયો તે વાર; પછી પ્રભુના ધર ભણી
 ચાલ્યો, જણ્યું જુગદાધાર ॥ ૨૬ ॥ મસ્કરી કરવા મોહનજાએ, ઉઠાડયાછ-
 ડીદાર; જણીને બંધ કરાવ્યાં પોતે, પોતાના દરબાર ॥ ૨૭ ॥ રક્ષમણીની
 પાસે માગ્યું, કરવાને ભોજન; માળ ઉપર થાળ લેઈને બેઠા, જમવા જુ-
 ગજવન ॥ ૨૮ ॥ એવે આવ્યો પ્રભુને ત્યાં, વાયુ નંદન ભેમ; બંધ છે દ-
 દબાર માન્ય વીનાતો, ધરમાં જઈએ કેમ ॥ ૨૯ ॥ એવું જણી આંટા મા-
 રે, પ્રભુ સખડકા બોલાવે; મસ્કરી કરવા સખડકેથી, લીમનું મનલસ્યા
 વે ॥ ૩૦ ॥ લીમે જણ્યું જમવા બેઠા છે, પોતે પુરૂષ પુરાણી; સખડકો
 સાંભળી લીમસેનના, મ્હોમાં ભરાયું પાણી ॥ ૩૧ ॥ લસ્યાયો તે ધીરે
 રહીને, ઠેલ્યું પ્રભુનું દ્વાર; એટલે કોણ છે કોણ છે કેહેવા, લાગ્યા જુગ
 દાધાર ॥ ૩૨ ॥ અજાણે હાથે બારીએ જોયું, લીમને કહું પધારો; એટલે
 માળ ઉપર લીમ ગયો, આગિકાર દીધો સારો ॥ ૩૩ ॥ હાથ ધોઈનેહરજ
 ઉઠ્યા, પ્રેમે દીધું આસન; કુશળતા સરવેની પુછી, પોતે જુગજવન
 ॥ ૩૪ ॥ કીંકર પાસે કરાવી પથારી, ઉઠો કુન્તી તન; હશે થાક્યા
 પાક્યા તમે તો, સુખે કરો સયન ॥ ૩૫ ॥ લીમે જણ્યું ભુખે મુખે ક-

જકળી બોલ્યો વચન; એવીંદ ગાયો ચારી જાણો, એરે દેવકી તન.
 ॥૩૬॥ મેમાનગતી તમે શું જાણો, ગાયો તણા ગોવાળ; પ્રભુ કહે એમ
 કેમ બોલો છો, તવ વદ્યો સંતી બાળ ॥૩૭॥ ખાધા પીધાનો ભાવન પુ-
 છો, એ નહી રૂડાની રીત; માગ્યા વીના તો માયે ન પીરસે, બોલ્યા પ્ર-
 ભુ પુરી પ્રીત ॥૩૮॥ પછી ગોવીંદ ઘરમાં ગયા, બોલાવી સઘળી નારી;
 જાણ્યું કે આજ લાગ આવ્યો, વિચાર્યું શ્રી ગીરધારી ॥૩૯॥ થોડું ખા-
 ધાથી પ્રેમદાઓએ પાડ્યું પાશેરીઓ નામ; લીમભેગો જમી ખોલુતાવું,
 એમ ધાર્યું ધનશામ ॥૪૦॥ સૌ સુંદરીને આજ્ઞા આપી, ખાલી ન રહેશે
 કોઈ; જેને જેવી હોયે ઇચ્છા, તેવી કરો રસોઈ ॥૪૧॥ રૂક્ષમણી
 કહે એરે પીયુષ, મેમાન આવ્યા છે એક; તે ખાધને કેટલું ખાસે,
 તમે પાશેરીયા છેક ॥૪૨॥ પ્રભુ કહે ટેવ ભુલાવું સહુની, પાશેરીઓ
 નવ કહો; સૌ સુંદરી કહે વાર મહારાજ, તેને તે નામે ન રહો ॥૪૩॥
 રસોઈ કરશું ને વધશે તો, ખાંધશું તમારી કોટે; પ્રભુ કહે પાશેરીયા
 એવું, લાવવા ન દેઉ હોટે ॥૪૪॥ એમ કહીને આજ્ઞા આપી, રસોઈ
 કરતી નારી; ભુદાં ભુદાં જમણ કીધાં, ભોજનની થઈ ત્યારી ॥૪૫॥
 એટલે બોલ્યા અંતરયામી, ઉઠો સતી સંતાન; નીચે નાવણમાં જળ છે
 તે, કરો લેઈને સ્નાન ॥૪૬॥ લીમે જાણ્યું કે ખવરાવવું છે, સુદ્ધ મુઘ્ધી
 ગીરધારી; પણ જાણી નેઈ કકળાવવાને, મસ્કરી કીધી મ્હારી. ॥૪૭॥
 માટે એમની મસ્કરી કરું, લીમ વદ્યો વચન; થાકેલો છું તે નીચે આ-
 વી, જળ દો ભુગજવન ॥૪૮॥ શરીર ચોળી નવરાવો, તો તો ઉતરે
 થાક; હરીને કષ્ણે કહું ચાલો, એમાં નહી જાય નાક ॥૪૯॥ વલણ ॥
 તવ ત્રકોદર બોલીયો, રાખો કપા ભગવાન; વલ્લભ વદે નીચે જઈ,
 લીમે કીધું સ્નાન ॥૫૦॥

કડવુ ૧૫૯ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; લીમ સ્નાન કરી
 ગયો માળ, બેસવા સોઈ કીધી ગોપાળ ॥૧॥ સામા સામી બે બાજઠ
 ઢાળી, બેઠા એક સ્થળે વનમાળી, બેઉ બાજઠ બે જળઝારી; વાડકા વા
 ટકી મીનાકારી ॥૨॥ મુકયો ખાવન ગજનો થાળ, ખીજે બાજઠ કુન્તા

નો બાળ; લીમ કહે ઓ જુગજીવન, તમે ક્યાં કરશે ભોજન ॥ ૩ ॥
 પ્રભુ કહે મને પ્રેમ એવો, ભેગા ભોજન કરીએ, તેવો બોલ્યો પ્રકાદર
 મુખ એમ, ભેગું જમવું ફાવે કેમ ॥૪॥ કોંઈ ચોખું કોઈ ગંદુ, માટે
 જુદા બેસો દીનબંધુ; પ્રભુ કહે હું હોવું ગંદો, કરું જુદા બેસવા ફંદો.
 ॥૫॥ લામ કહે કહું પાપ ખોલી, હું અવળી બોલ્યો બોલા, તમે સુ-
 ઘડ છો ભેગુ ભાવે, પણ તમને ખાવું નહિ ફાવે ॥૬॥ સત્ય વદુ છું દીના
 નાથ, એંઠા થશે નહીં તમ હાથ; રહેશે ભુખ્યા એમને એમ, માટે કરો
 ફાવે તેમ ॥૭॥ બોલ્યા કષ્ણ જમ્યો પુર પાટે, હું તો બેસુ છું તમ માટે;
 જેમ જમાય તેમ તેમ જમજે, મારી સરવે દારાને દમજે ॥૮॥ તવ પ્ર-
 કાદર કહે વાર; હવે ખાવાનું જોજે માર; પછી પ્રભુએ કીધો પોકાર, હવે
 લાવો પીરસણું નાર ॥૯॥ તવ સકળ નારી આવી, જુદી જુદી રસોઈ-
 ઓ લાવી, જુદે જુદુ પીરશી ગઈ, પોત પોતાના ધામ મહિ ॥૧૦॥ ક-
 હે કષ્ણજી ઉલટ ધરો, હવે લીમ અહ્યાર્પણ કરો; કહી જળ લીધું મોરા
 રી, તવ લીમે લીધી જળ ઝારી ॥૧૧॥ અનમાં રેડી રઘડો કીધો, થા-
 જ લેઈ મોઢે માંડી દીધે ॥૧૨॥ બધું પી જઈ મુક્યો થાજ, ખુમ પાડી
 શ્રી ગોપાળ; લાવો પ્રેમદા ક્યાં છે રસોઈ, બધું લઈ આવી સહુ કોઈ
 ॥૧૩॥ હતું તેટલું પીરસી દીધું, પાછું રાંધણું ચાલતું કીધું; ચુલો સ-
 જગાવી ઓર્થ અન, લીમ કરી ગયો ભોજન ॥ ૧૪ ॥ પ્રભુ કહે પ્રેમદા
 લાવો, ઝટપટ પીરસવા આવો; લાવો લાવો પ્રભુ ભાંખે, કાચુ કાઠ
 લાવી નારી નાંખે ॥૧૫॥ જેવું હોય તેવું લીમ જમે, તે તો ગોવીંદજી
 ને ગમે; રાંધી રાંધી રામા થાકી, આંખ્યો પુલ્યામાં ન રહી ખાકી ॥૧૬॥
 ધુણી ખુકતાં જહાણું વાહાય, છાની પડી પ્રભુને પાય; કરી છાની પ્રભુને
 સાન, હવે ક્ષમા કરો ભગવાન ॥ ૧૭ ॥ કદી પાશેરીઓ નહીં કહીએ,
 વારતા સત્ય ધરજે હઈએ; ત્યારે ખુશી થયા દીનાનાથ, એક વાટકા-
 માં ઘોયા હાથ ॥૧૮॥ લીમ જમવું હોય તેમ જમ્યો, હવે જમી રહ્યા
 છીએ અમો, લીમ કહે જોવું છું વાટ, બેસી રહ્યો છું તમ માટે ॥ ૧૯ ॥
 હાથ ઘોઈ ઉઠ્યો શીવદાસ, બેઉજણુ લીધા મુખવાસ; પછી પ્રભુએ ઉ-
 લટ લાવી, પોતાની ભગનીને વળાવી ॥ ૨૦ ॥ લીમ તેડી ગયો આપ
 ઘેર; નમી કુન્તાને વહુ બહુ પેર; દીધી આશીશ કુન્તા માત; પછી પુછી
 લીમને વાત ॥૨૧॥ લીમ કહે પુછી જુઓ માડી, નથી આવ્યા નવું
 નામ કહાડી; તવ કુંતાએ પુછીયું એમ, કેવી રીતે ત્યાં વરત્યો ભેમા ॥૨૨॥
 કહે સુભદ્રા સારી રીતે, રહ્યા હતા પ્રભુ ઘેર પ્રીતે; બેઠા જમવા

જની પરાયુ, સંઘાકાળથી વહાણું વાયુ ॥૨૩॥ સુણી કુન્તાને ચડીયો
ક્રોધ, રડયા તુને ન લાગ્યો બોધ; વધો વ્રકોદર વેમ ખુઓ, કાણુ ભેગા
જમ્યા પુછી જુઓ ॥૨૪॥ હુંને કળણ જમ્યા એક થાળે, ઘણું ભોજન
કીધું ગોપાળે; આવે જોટલું તેટલું ખાય, મુજથી કેમ મુકી ઉઠાય ॥૨૫॥
માટે બેશી રહ્યો હું જોડે, આખી રાત ખાધું રણછોડે; બોલ્યાં કુન્તા
તું સાચો ને શાણો, નથી પ્રભુ મ્હારો અજાણ્યો ॥ ૨૬ ॥ આખી રજ-
ની ખાધું તેંતો, તારી કીધી પરીક્ષા મેંતો; ભીમ કહે ખાધુને ખઈએ,
પેટ મુકીને શું ત્યાં રહીએ ॥૨૭॥ એમ કહી રહ્યા એ ત્યાંય, એવે શું
બન્યુ હરી ઇચ્છાય; રહ્યો ગર્ભ સુભદ્રા રાણી, આવ્યા શ્રીમંતે પુરૂષ
પુરાણી ॥ ૨૮ ॥ કરી ગયા બહેવાર રીતી, એવી પાંડવ ઉપર પ્રતી;
પછી તેડાવી બેનને ઘેર; દ્વારીકામાં આનંદ ભેર ॥ ૨૯ ॥ રહી સુભદ્રા
દ્વારકાંમતી, એના ગર્ભની શું થઈ ગતી; એના ગર્ભમાં કોનો અંશ;
મુળ દહિતના કુળનો વંશ ॥૩૦॥ તેની કહુ તને કથાય, ચીત રાખીને
સાંભળ રાય; મુળ ચંદ્ર તણો અવતાર, પછી અસુરનો પરીવાર ॥૩૧॥
વલણુ ॥ પરિવાર એ અસુરનો, તેની કહુ કથાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી
વદે, સાંભળજે શ્રોતાય ॥૩૨॥

કડવું ૧૬૦ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, આદ્યપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ હેદાનવ મેદાનવ નામે, બળ-
વંતે બે અસુર; તેમાં હેદાનવ મહા બળીયો; દુષ્ટમની ભરપુર ॥ ૨ ॥
તે બેઉને મારેલા પ્રભુએ, ગર્ભવંતી એની નારી, અસુર ગામમાં જઈને
વશેલી, પુત્ર થયો બળે ભારી ॥૩॥ હૈલોચન નામ એનું પાડયું, પંચ
વરસનો થયો, એટલે વિદ્યા ભણવા ગુરુ ઘેર, પાટી લઈને ગયો ॥૪॥ એ
વે મારગમાં મળી ડોશી, ડેશ વાગી ઢળી ધણું; રડયો નખાપો કયાંથી
આવ્યો, થાળે એનું મર્યું ॥૫॥ હૈલોચન કહે ઓરે ડોશી, મુને પુછ્યા
નો પ્રેમ; ગાળ દેવીહોયતો વળી દો, કહ્યો નખાપો કેમ ॥૬॥ એટલે ડોશી
એણું બોલી, કયાં છે તારે બાપ, બાપના મારનારને નવ મારે, તો તું
દિકરી આપ ॥૭॥ જ જઈ પુછી જો તુજ માને, તે તને કહેશે પેર; હૈલો-
ચન એણું સાંભળીને, ગયો પોતાને ઘેર ॥ ૮ ॥ જઈ જનેતાને પુછવા

લાગ્યો;શોગન દધને આપ;ઓરે જનેતા તુતો ખરી પણ;ખતાવ્ય મ્હારો
ખાપ ॥ ૯ ॥ તવ તે રાક્ષણી રડી પડી, મોઢેથી શબ્દ ઉચ્ચાર્યો, બળ-
વતો ખાપ તુજતણે તે, દ્વારીકાંધીશે માર્યો ॥ ૧૦ ॥ તવ હૈલોચન એ
વું બોલ્યો, જલ્લું એ કળ્લુને ઘેર; ગમે તેમ કરીને માફ,તાત તણું લેઉ
ઠ્ઠેર ॥૧૧॥ એવો આકળો થઈ ઉઠ્યો; માતાએ ઝાલ્યો હાથ; ઓ દી-
કરા તું ધીરજ રાખી, સાંભળ મ્હારી વાત ॥૧૨॥ બળીયા સાથે ખાથ
ન દીજે, સમજી બેસો ઘેર; આપણુ દાનવ એ છે દેવો, ચાલે અનાદી
ઠ્ઠેર ॥૧૩॥ વવણુ ॥ ઠ્ઠેર અનાદી આપણે; કેટલીક ઠ્ઠેરી જાત; તે સ-
મજલું તુજને, એમ વદે છે માત.

કડવું ૧૬૧ રાગ ઉછળતી ચોપાઈ.

વૈશમપાયે બોલ્યા વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ॥ ૧ ॥ સાંભળ
બેઠા સાચું સમજવું, અનાદી ઠ્ઠેર તુને ખતાવું ॥ ૨ ॥ આઘ ઠ્ઠેર
સલાટને સલ્યા, આઘ ઠ્ઠેર ઉદરને ખલ્યા ॥ ૩ ॥ આઘ વેહેર દરજી
કાપડું, આઘ વેહેર સુથાર લાકડું ॥ ૪ ॥ આઘ વહેર જોગી ને જતી,
આઘ વેહેર ગુણકાને સતી ॥ ૫ ॥ આઘ વેહેર અંધારને તેજ, આઘ
વેહેર મામો ભાણેજ ॥ ૬ ॥ આઘ વેહેર વીંછુને વંદો, આઘ વેહેર રા-
હુને ચંદો ॥ ૭ ॥ લોહુ લુવાર તે વહેર બહુ, આઘ વહેર સાસુને વહુ.
॥ ૮ ॥ આઘ વહેર કૌરવ પાન્ડવા, આઘ વહેર દેવને દાનવા. ॥ ૯ ॥
આઘ વહેર તીમીરને પ્રકાશ, આઘ વહેર વિનતાને ત્રાસ ॥ ૧૦ ॥ એવાં
તો આઘ વેહેર છે બહુ, ઓરે કુંવર તુજને શું કહું ॥ ૧૧ ॥ માટે
વઢવા જલ્લું નથી, ગોવીંદની છે અકળ ગતી ॥ ૧૨ ॥ અનેક રીતે એ
ધરે રૂપ, છેતરશે તને વૈકુંઠ ભુપ ॥ ૧૩ ॥ કુંવર કહે સાંભળ માદી, ન
હી બેસી રહુ થઈને અનાદી ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને એ નીકળીઓ મા-
હાદેવનું તપ કરવા પળીઓ ॥ ૧૫ ॥ શીવાલય એક દીઠુ સહી, આસ-
ન વાળી બેઠો તહીં ॥ ૧૬ ॥ થોડે દહાડે રીજ્યા ભોળાનાથ, પ્રગટ થઈ
શીશ મેલીયો હાથ ॥ ૧૭ ॥ માગ્ય માગ્ય માગે તે આપુ, બાળક તારું
કષ્ટજ કાપુ. ॥ ૧૮ ॥ તવ હૃદયોચન મુખ ઓચરે, દ્વારીકાંધીશ મ્હા-
રાથી મરે ॥ ૧૯ ॥ એટલે શંભુ એમ ઓચરે, કળ્લુને હાથે જ તું મરે.
॥ ૨૦ ॥ હૃદયોચન તવ બોલીઓ એમ, અવળું વરદાન આપીયું કેમ

॥૨૧॥ તપ કરી કહલાશ ડોલાવું, તમારી પાસે સવળુ બોલાવું ॥૨૨॥
 શીવ કહે બતાવું વીવેક, મજબુત પેટી લઈ આવ્ય એક. ॥૨૩॥ તવ
 હૃદયોચન વનમાં ગયો, કાષ્ટ શોધવા અળગો વહ્યો ॥૨૪॥ બોરસલી
 એક વ્રક્ષ છે સાર; ઓત્રાનો છઠો અવતાર ॥ ૨૫ ॥ તે બોરસળી નાંખી
 જ કાપી, વીશ્વકર્માને ઘડવાજ આપી ॥૨૬॥ તેણે પેટી મજબુત ઘડી,
 સવાસો મણુ લોઢે જડી ॥૨૭॥ બાવન કુંચી છપ્પનને ભેર, પેટી બના-
 વી મેરસમેર ॥૨૮॥ તે લેઈને હૃદયોચન ગયો, માહાદેવ પાસે ઉભો
 રહ્યો ॥૨૯॥ તે પર શીવ સરનામુ કરે, પેહેલો પેટીમાં પેસે તે મરે.
 ॥૩૦॥ તવ હૃદયોચન રાજ થયો, પેટી લેઈને પંથે ગયો. ॥ ૩૧ ॥ દ્વારી-
 કાં ભણી ચાલ્યો અસુર, ક્રોધે ભરાયો છે ભરપુર ॥૩૨॥ તવ તે જાણી
 પ્રભુએ વાત, સામા જવું ધાર્યું સાક્ષાત ॥૩૩॥ વલણ ॥ સામા જવું ધા-
 રીયું, વિશ્વ તણો જે ભુપ; વદે વદ્ધલ એ મારગે, આવ્યા વિપ્રને ૩૫.

કડવું ૧૬૨ રાગ ઉપરનો.

મારગે આવી ઉભા જગ ભુપ, ભગવાને ધર્યું બ્રાહ્મણ ૩૫ ॥૧॥ મા
 થે બાંધી ઘોળી પાઘડી, ડાભે કર ઝાલી લાકડી ॥ ૨ ॥ ચાર છેડે પહેરી
 છે ઘોતી; બગલમાં મારી છે પોથી ॥૩॥ પાઘમાં ત્રીધું ત્રીપણું ખોશી
 ભુગજવન બનીયા છે જોશી ॥૪॥ લેલાટે તો ભસ્મજ ચોળી, ડાભી
 ખાંધે ભરાવી છે ઝોળી ॥ ૫ ॥ જમણા હાથમાં તુંબીનું પાત્ર, ગોવીંદ
 ધરીયું મરડું ગાત્ર ॥૬॥ વ્રધ્ધ માટે આંખે નવ સુજે, ચામડી લટકેને થ
 રથર ધરજે ॥૭॥ દંત પડયાને ડાયાં મળીયાં, મોઢે ને માથે ઉગ્યાં છે પ-
 ળીયાં ॥૮॥ કમ્મરમાંથી બેવડ વળ્યા, મારગમાં અસુરને મળ્યા ॥ ૯ ॥
 ગાજ બોલ્યા પુન્ય સ્લોક, ઓ જજમાન કહી મેલી પોક. ॥૧૦ ॥ ઓ
 રે હેદાનવ જજમાન, એ શબ્દ સાંભળ્યો કુંવરે કાન ॥ ૧૧ ॥ પાસે
 જઈને પુછીયું એમ, મારાજ રડોછા કેને ને કેમ ॥૧૨॥ એટલે બોલી
 યા સુંદર શામ, જ ભાઈ તારે શું પુછ્યાનું કામ ॥ ૧૩ ॥ હેદાનવ હ-
 તો મુજ જજમાન, તેને મારી ગયો છે ભગવાન ॥ ૧૪ ॥ કળણ કાળા-
 એ મારીયો ઠેર, ન લેઈ શકાયું મુજથી વેર. ॥ ૧૫ ॥ હેદાનવની ભાર-

જા છેહ, ગર્ભવંતી નાશી ગઈ તેહ. ॥ ૧૬ ॥ એનું કેવું વધ્યું ધરસુત્ર,
 ન જાણુ આવી પુત્રી કે પુત્ર. ॥ ૧૭ ॥ હેલોચને વિચાર્યું તે ઠાર, સાચે
 સાચા છે મુજ ગોર. ॥ ૧૮ ॥ એવું સમજી વધો વચન, હું તમારા યજ્ઞ-
 માનનો તન, ॥ ૧૯ ॥ એટલે હશી બોલ્યાદિનાનાથ, આંખો કુંવરને રૂ-
 દિયા સાથ. ॥ ૨૦ ॥ બેટા તું મ્હોટા થા હવે, વેહેરે વેહર લેવું આ ભવે.
 ॥ ૨૧ ॥ કુંવર કહે એ મહારાજ, વેહેર લેવાને જવું છું આજ. ॥ ૨૨ ॥
 જુઓ પેટી પર અક્ષર જેહ, માહાદેવજીએ લખીયા તેહ. ॥ ૨૩ ॥ માટે
 પેટી લઈ જવું તહીં, કાળાને ઉચકી ધાલીશ મહી. ॥ ૨૪ ॥ તવ મોઢું
 મરડયું જુગદિશ, નહીં નહીં કહીને ધુણાવ્યું શીસ. ॥ ૨૫ ॥ બેટા નજ
 ઇશ દ્વારીકા મતી, આ પેટીમાં એ માવાનો નથી. ॥ ૨૬ ॥ કુંવર કહે એ
 કેવડો, પ્રભુ કહે તારા જેવડો. ॥ ૨૭ ॥ હેલોચન કહે હું માઉ એવી, ગો-
 રતમોને લાગે છે કેવિ ॥ ૨૮ ॥ પ્રભુ કહે કામ કરિયે જેહ, પેહેલેથી ટા-
 નીયે સંદેહ, ॥ ૨૯ ॥ પેટીમાં તું પેશી જો તન; હું અડકાવિ જોવું પાવન
 ॥ ૩૦ ॥ પછી આપણે બે જણુ જઈએ, કૃષ્ણને ઉચકી ધાલી દઈયે. ॥ ૩૧ ॥
 કુંવરનું માન્યુ અંતસકરણ, પેટી મુકી માથેથી ધરણ. ॥ ૩૨ ॥ ઉઘેડીને
 મહી મુકીયો ચરણ, ટગમગ જુએ અસરણાસરણ. ॥ ૩૩ ॥ એવે કુંવરને
 આંખો વિચાર, મારિ માથે મુને ટોકયો અપાર. ॥ ૩૪ ॥ કહુંહતું કે ક-
 પટી એ ભુપ, ધરે છે જુદાં જુદાજ રૂપ. ॥ ૩૫ ॥ માટે કદી કપટીજ હોય,
 હાલ હેતેશ્વી ન જાણુવો કોયે, ॥ ૩૬ ॥ એમ જાણી પગ કાઢ્યો બહાર,
 પેટી શીશે લીધી તે વાર. ॥ ૩૭ ॥ નહી બોલ્યોને પંથે પળ્યો, કૃષ્ણ
 બોલ્યા કોઈ કપટી મળ્યો. ॥ ૩૮ ॥ ઓરે હેદાનવ જજમાન; તમ-
 વીના હું થયો હેરાન. ॥ ૩૯ ॥ નાહાનાં છોકરાં મસ્કરી કરે તમોને મા-
 રનારો મરે. ॥ ૪૦ ॥ એમ કહી તુમડું નાખ્યું ફેડી, પોથી પાઘડી નાંખી
 છોડી. ॥ ૪૧ ॥ ધરણ ઢળીને ચરણ ઘસે, મોઢે રડેને મનમાં હસે, ॥ ૪૨ ॥
 પોકાપોક કરીને રડે, તવ કુંવરને વિશ્વાસ પડે. ॥ ૪૩ ॥ પાછો વળીને
 આંખો તે વાર, પેટી મુકી કયો નમસ્કાર. ॥ ૪૪ ॥ મેં જાણ્યું કાળા ક-
 પટી તમો, તેથી મારગ ઝાલ્યો અમો. ॥ ૪૫ ॥ હ્યો પેટીમાં પેસું મ્હા-
 રાજ, નીચે કરિને જઈએ આજ. ॥ ૪૬ ॥ વળણુ ॥ એમ કહીને પેટીમાં
 પેઠો દેતનો બાળ; વક્ષલ વદે તવ બંધ કરી, પેટી શ્રી ગોપાળ.

કડવું ૧૬૩ રાગ ઉપરનો.

બોલ્યા વધશિમપાય વચન, સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન ॥૧॥ પે-
 ટી અડકાવી ગોપાળ, અકળાયો અસુરનો બાળ ॥૨॥ આઘા જઈ ઉભા
 ધનશામ, હૈલોચન મુખ બોલ્યો તે ઠામ ॥૩॥ ગોર મહારાજ હસો ન
 તમો, પેટીમાં અકળાઈએ અમો ॥૪॥ તવ બોલ્યા દેવકી સંતાન, સા-
 ભળી લેજે કુંવર કાન ॥ ૫ ॥ કોણ ગોરને કોણ જજમાન, કાળીયો
 કપટી હું ભગવાન ॥ ૬ ॥ સાંભળી કુંવરને ચઢી રીસ, શાનુ નામ ધ-
 ર્યું જુગદીશ ॥ ૭ ॥ કપટ કેરું કર્યું તે કામ, મીથ્યા ધર્યું છે દયા
 છું નામ ॥ ૮ ॥ કયારે જાણું તને જુગદાધાર, એકવાર મુને કાઢી જો
 બાહાર ॥ ૯ ॥ કયારે જાણું દ્વારીકાં નાથ, એકવાર વઢીયે બાથો બા-
 થ ॥ ૧૦ ॥ કયારે જાણું સારંગ પ્રાણ, એકવાર વઢીયે ધનુશને બાણ
 ॥ ૧૧ ॥ કયારે જાણું ત્રીલોકનો ધણી, એકવાર વઢીએ ભાલાની અણી
 ॥ ૧૨ ॥ કયારે જાણું દેવ મોરાર, એકવાર વઢીયે ઢાલ તરવાર ॥ ૧૩ ॥
 એવું સુણી બોલ્યા જુગદીશ, મીથ્યા શીદ પાડે છે ચીસ ॥ ૧૪ ॥ છતી
 બાજ કેમ હારીયે, ગોળે મરે વીખે શીદ મારીયે ॥ ૧૫ ॥ માટે છાનામા-
 ના મહી મરો, હોય જોર તો પેટમાં કરો ॥ ૧૬ ॥ તવ હૈલોચન કોપીયો
 છેક, પેટીમાં મારી લાત એક ॥ ૧૬ ॥ એટલે પેટી ગગનચડી, આકાશ
 જઈને હેઠી પડી ॥ ૧૮ ॥ ફરી લાત મારી તે તન, પાછી પેટી ચઢી ગ-
 ગન ॥ ૧૯ ॥ પછી આવી હેડળ પડી, ત્રીજી લાતે ત્રીજી વાર ચડી
 ॥ ૨૦ ॥ તે પાછી આવી પડી ધરણ, ઉપર બેઠા અસરણ સરણ ॥ ૨૧ ॥
 તોયે પેટી ઉછળી ગંજ ચાર, તવ મુકયો ચૈદ બ્રહ્માંડ ભાર ॥ ૨૨ ॥ એ
 ટલે થઈ અસુરની હાણ, હૈલોચનનો નિકળ્યો પ્રાણ ॥ ૨૩ ॥ ખોળીયેથી
 જીવ જુદો થયો, પણ પેટીમાં ભમતો રહ્યો ॥ ૨૪ ॥ પછી ઉભા થયા દ્વા-
 રીકાં ભુપ, હવું તેવું ધર્યું કળ્પનું રૂપ ॥ ૨૫ ॥ ઉપરાણાનું ઉઢાણું કરી,
 પોતે પેટી લેઈ મુસ્તક ધરી ॥ ૨૭ ॥ ઉચકીને દ્વારીકા માંચ, ગયા
 પોતાના મહેલ છે ત્યાંચ ॥ ૨૮ ॥ નારીઓયે દિઠા જગધીશ, કાંકઉપાડી

લાવ્યા છે શીશી ॥૨૯॥ અમુદ્ય વસ્તુ લાવેલા આજ. માટે ઉચકી પો-
તે મહારાજ. ॥ ૩૦ ॥ એમ જાણી દેતી આઉકાર, આવો આવો કહેછે
સઉ નાર ॥ ૩૧ ॥ પણ કોઈને ત્યાં ઉભા ન રહ્યા, ચાલી સુલદ્રાને ઘેર
ગયા ॥ ૩૨ ॥ વલણ ॥ ગયા ભોવન ભગની તણે, પોતે શ્રી ગોપાળ;
કૃષ્ણ કહે એ બેનડી, આ મુકુ તુજ માળ.

કડવું ૧૬૪ રાગ સાંખીની ચાલ.

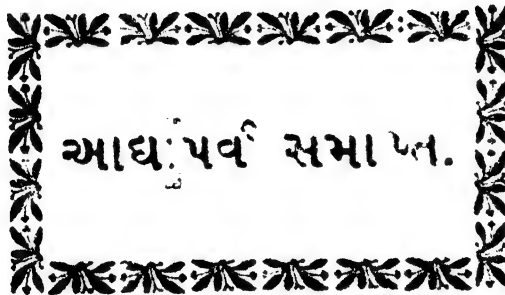
વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું; આઘપરવ મહીમાય ॥૧॥ સુલદ્રાને સાતમે માળે, મુકી જુ-
ગદાધાર; કુંચીયો તેની બહેનને સોંપી, દીધી શીખ અપાર ॥૨॥ સાંભ-
ળ ભગની વારત વગની, ખપ પડીયે આવશું અમો, પેટી મુકી છે તે
કોઈ કાળે, ઉઘેડશો નહી તમો ॥ ૩ ॥ ઉઘેડશો તો ઉતપાત થાશે, જાતે
પામશો દુખ; સુલદ્રા કહે નહી ઉઘેડું; એમ કહું શ્રી મુખ ॥ ૪ ॥ પ્રભુ
પોતાને ઘેર પધાર્યા, વિત્યા દન દશખાર, અષ્ટ પટરાણી પ્રભુ કેરી, મળી
કર્યો વિચાર ॥૫॥ તે દહાડે પ્રભુ શું લાવ્યા છે, પેટીમાં સંતાડી; ચાલો
બેહેનને ઘેર જઈને, આવીયે ખખર કહાડી ॥ ૬ ॥ એમ વીચારી ઉઠી
આઠે, ગઈ નણંદને ઘેર; સુલદ્રા કહે આવો ભાલી, કીધી અમપર મે-
હેર ॥ ૭ ॥ રક્ષમણી કહે મહેર તમારી, અમપર જોઈએ બેહેન; એમ
કહીને પાસે બેઠી, તે પછી માંડ્યાં ચન ॥૮॥ રક્ષમણીએ દીધી કુંચુકી
જાંબુવંતીએ વાળી; સતભામાએ સાળુ આપ્યો, દીધી જણસો રૂપાળી
॥૧૦॥ પોત પોતાને ફાવે તેવું, આપ્યું આઠે નારી સુલદ્રા કહે શું છે
આજે, કહો મને વાત વિસ્તારી ॥ ૧૧ ॥ રક્ષમણી કહે શેજ સ્વભાવે,
આપ્યું છે શું ઘણું; તમથી અમારે કાણ છે ખીજુ, તમે માનો જુદાપ-
ણું ॥૧૨॥ બહેન કહે જુદાપણું હું, રાખતી નથી લગાર; રક્ષમણી કહે
ખર હોય તો, સાંભળો એક વિચાર ॥ ૧૩ ॥ તમારા ભાઈ પેટી લાવ્યા
છે, તે દેખાડો અમને; સુલદ્રા કહે કહી ન દેશો, ચાલો દેખાડું તમને.
॥૧૪॥ એમ કહી કુંચીએ લેઈ ચાલી, સહુ સંગ સાતમે માળ; આવ-

ન કુચી છપ્પન ભેરો, ફેરવી છે ત્રતકાળ ॥ ૧૫ ॥ એવે બગાસુ બેહેન-
 ને આવ્યું; પેટી ઉઘેડી જે વાર; પ્રાણ પેટીમાં ભમતો, તે મોહોમાં
 પેઠો નીરધાર ॥ ૧૬ ॥ સુભદ્રાના પેટમાં પેશી, ગર્ભમાં કીધો વાસ; પ-
 છી બરોબર પેટી ઉઘેડી, તેમાં કીધો તપાસ ॥ ૧૭ ॥ જોયું તો મહી મ-
 ડદુ દીદું; સકળ અખળા ધરજી; રક્ષમણી કહે ઢાંકી રાખો, તમારા ભાઈ
 ની પુંજી ॥ ૧૮ ॥ સુભદ્રાએ અડકાવી દીધી, નારીઓ ગઈ નીજ ધામ;
 માંહોમાંહે કહે મદદુ નકારું લાવ્યા હશે શું કામ ॥ ૧૯ ॥ જનમારાના
 છે ખટપટીયા, આપણા પ્રાણ જીવન; અરેરે નકામી ખોઈ જણુશો, જેમ
 તેમ વાળ્યું મન ॥ ૨૦ ॥ સુભદ્રાના ગર્ભ વીશે, અસુરનો થયો વાસ;
 તેથી ગર્ભ તે તોફાન કરે એવે થયા દસમાસ ॥ ૨૧ ॥ પણ પુત્ર પ્રશવ
 તો નથી, દેછે દુખ અપાર; આડો ફરકે અવળો ફરકે, કરે પાટુ પ્રાહાર.
 ॥ ૨૨ ॥ એમ કરતાં અગીયાર થયા, થયા છે માસ બાર; તેર થયાનેચાંદ
 થયા પણ, જનમે નહી કુંવાર ॥ ૨૩ ॥ પંદર શોળને સત્તર થયા, બેડો
 અઢારમો માસ, સુભદ્રા તો ગર્ભને દુખે, ધણો પામી ત્રાસ ॥ ૨૪ ॥ હરાય
 નહી ફરાય નહી. બેઠાં નવ રેહેવાય; હાથ પગ દોરડી પેટ ગાગરડી, રા-
 ત્રીયે નીંદ્રા ન થાય ॥ ૨૫ ॥ ખાતું ન ભાવે ઉંઘ ન આવે, થઈ ગઈ બે
 હાલ; જીવ્યાની કોઈને નથી આશા; મરે આજ કે કાલ ॥ ૨૬ ॥ સગાં
 વહાલાં સહુ જોવા આવે, દુખદાયક છે અતી; જાણી જોઈને કષ્ણ પ્રભુ,
 જોવા આવતા નથી. ॥ ૨૭ ॥ અષ્ટાદશ માસ થવા આવ્યા, જોણી-
 વાર; ત્યારે ખબર જોવા આવ્યા, પોતે જીગદાધાર. ॥ ૨૮ ॥ સુભદ્રા
 કહે શાખાશ વીરા, જોવા ન આવ્યા ધરમે; કષ્ણ કહે કે દુખ પામોછો,
 તમે તારે કરમે ॥ ૨૯ ॥ શા સાડ પેલી પેટી ઉઘેડી, ના કહ્યા છતાં ત-
 મો, તે ઉઘેડયાનું ફળ મળ્યું છે, તેમાં શું કરીએ અમો ॥ ૩૦ ॥ દુખ
 નીવારણ કરું તમારું; કહુ તે સાંભળી લેજો, સાત કોઠાની વીધા ભણુ
 છું; તેમાં હુંકારો દેજો ॥ ૩૧ ॥ તે સાંભળીને ગરભે જાણ્યું, ભણવા જે-
 વી વીધાય; તોફાન મુકી શીખી લેવું, એમ ધારી સ્થીર થાય ॥ ૩૨ ॥
 કષ્ણ પ્રભુએ પોથી છોડી, સાંભળે સુભદ્રાય; ગરભ પેટમાં સ્થીર રહ્યો
 તેથી અતી; મુખ થાય ॥ ૩૩ ॥ કોઠા વીધા વાંચવા લાગ્યા, ગરભ શી-
 ખી લે છે; દુખ નીવારણ સમજી સુભદ્રા, મુખે હુંકારો દેછે ॥ ૩૪ ॥ ધણ

દાહાડાના ઉજગરાછે, મીચાયાં લોચન; છ કોઠાં લગી વીધા વાંચી, પો
તે જુગજીવન ॥૩૫॥ ભગનીને તો ઉંઘતા દેખી, બોલ્યા કરીને ધંધ;
ઓ ભગની તમે ઉંઘવા માંડયું, પોથી કરું છું બંધ ॥ ૩૬ ॥ ઉદરમાં
થી ગરભ બોલ્યો, પુરો કરો હીત તાકી, છ કોઠાની વીધા ભણ્યો પણ,
એકજ રહેછે બાકી ॥૩૭॥ મોહન કહે મળ મુત્રમાં, રહી હું ભણે વી-
ધાય; આબ્ય બારણે ભણાવું તને, તે બહુ સફળ થાય ॥૩૮॥ ગર્ભ ક-
હે એક વરદાન આપો, તોતો બારણે આવું; ગર્ભમાં વીધાનું જ્ઞાન થયું
તે, આવીને ભુલિ ન જવું ॥૩૯॥ જીવને ગર્ભમાં જ્ઞાન રહે છે, બાર-
ણે ભુલી જાય; માટે ભુલુ નહી તેવું વરદાન, આપો જલદ રાય ॥૪૦॥
પ્રભુએ કહે જ છ કોઠાની, નહી ભુલે વીધાય; ગર્ભે કહું મોકલો દાશી
ને, પ્રસવ મ્હારો થાય ॥૪૧॥ એટલે ઉઠીને ગયા પ્રભુ, મોકલી દાશીચા
ર; નક્ષત્ર અલીજીત વેળા, અવતરીયો કુંવાર ॥૪૨॥ તવ થઈ જગત
શુભદ્રા, વરત્યો જેજેકાર; ઈંદ્રપ્રસ્તમાં પત્ર લખીયો, મહા સુભસમાચાર
॥૪૩॥ પુન્ય દાન પાન્ડવે કીધાં, આનંદ ઓચ્છવ થાય; બંધી જનો-
ની બંધી છોડી, હરખ્યા ધર્મ કુંતાય ॥ ૪૪ ॥ વૈશમપાયે બોલીયાતુ-
સુણુ પરિક્ષિત તન, આદ્યપરવ સાંભળાવ્યું તુને, મન્ડાણુ પર્મ પાવન
॥૪૫॥ વીધી પ્રમાણે દાન દેતું, તે પછી બીજી પર્વ; કરો પ્રમારથ પર્મ
અરથે, તજીને મનનો ગર્વ ॥૪૬॥ બ્રહ્મ ભોજન સવા લક્ષ કરાવ્યું, જ-
નમેજે રાજન; સવાસો વીપ્રને ઉપવીત દીધાં, સવાસો કન્યા દાન ॥૪૭॥
સવાસો બ્રહ્મપુરીયો આપી, અન ધન પુર્ણ ભરીને; સવાસો ગૌદાનદિ
ધાં, કૃષ્ણારપણુ કરીને ॥૪૮॥ જનમેજેને લાગી હતી, હરાઢ બ્રહ્મ હ-
ત્યાય; તવ એક પરવે એક ઉતારી તેનું પ્રમાણુ દેખાય ॥ ૪૯ ॥ હરાડ
કાળા પડદા બાંધ્યાતા, હરાડ કાળી ગાય; હરાડ ઢગલા કાળા તલના,
તેમાં એક સ્વેત થાય ॥૫૦॥ કાળા તલના ધોળા થયાને, કાળી ધોળી
થઈ ગાય; કાળો પડદો ધોળો થયો, પ્રત્યક્ષ તે દેખાય ॥૫૧॥ એવો મ-
હીમા એ કથાનો સાંભળો શ્રોતા જન; જાણ્યે અજાણ્યે પાપ થયું હોય
ટળી થાય પાવન ॥ ૫૨ ॥ કથા સાંભળી પરવે પરવે, કરતું જોઈએ
પુન્ય; ગ્રહસ્થ હોયે તો તે પરમાણુ, ગરીબને કાંઈ નુન્ય ॥૫૩॥ વીશેશ
નહીતો એક પરવે, એકજ બ્રહ્મ ભોજન; તેમ ન કાવે તો પોશણુ જોડ-

હું, આપી દેવું અન. ॥ ૫૪ ॥ ઉપવીત જોડો એક શોપારી વિપ્રને અ-
રપણુ કરવી; જનોઈને કન્યા દાન દીધાની ઊરમી ઊર આદરવી. ॥ ૫૫ ॥
અઘ્ઘા વડે અવણુ કરવું, ધરવું હરીનું ધ્યાન; આસતી જનને તે ફળ મ
ળે, રીઝે શ્રી ભગવાન. ॥ ૫૬ ॥ શ્રોતા વક્તા સહુ થાય શુભી, આવે ની-
તિને જ્ઞાન; ખીલું ત્રીલું કાંઈ ન ખોળે, તે ભક્ત વીદુરસમાન. ॥ ૫૭ ॥
॥ વળણુ ॥ આઘ પર્વ પુરણુ હવું, પોહોઝ્યા મનના કોડ; વલ્લભ વહે
શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ ॥ રણછોડ રાયકી જે.

સભા પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥૧॥ યજ્ઞ કથા છે આ પરવમાં, સાં-
ભળશે જન જેહ; શ્રદ્ધા પ્રમાણે દાન કરતો, યજ્ઞનું લે ફળ તેહ ॥૨॥ ના-
સ્તીકને આસ્તા નવ બેસે, સુણી સોધે સંદેહ; દધિ તકનું તત્વ કીયું છે,
ખરૂ ન ખોળે એહ ॥૩॥ તકના કુચા તળે પડેને ઉપર માખણ હોય; ઉં-
ડો હાથ ધાલી લે કુચા, માખણ લે જન કોય ॥૪॥ કથા રૂપી તો કુચા
જાણે, માખણ મોહન લીલા; તે નહીં લેતા કુચા કાઢે, દુષ્ટ અજ્ઞાનીન્હી
લા ॥૫॥ વીદ્વાન પણ દેખાડવાને, નીરોથી પ્રણય પુછે; ફલાણા રાજના
તાતનું ને, સસરાનું નામ શું છે ॥૬॥ પોતે ન જાણે પોતાની દશમી પહેડી
ના તાતનું નામ; તો વકતાપરનું કયાં જાણે, દો પુછનારને ડામ ॥૭॥ નામ
પરાયાના જાણવાથી, શું એનું કહ્યાણુ; જય કારક જગધીશ શોધવા,
વકતા વદે સત્ય વાણુ ॥૮॥ હાસ્યવનોદી વચન નાખ્યા, સાકર અતનો
લાડુ; કળયુગે કૃષ્ણ નામ કડવું, લાડુમાં ધાલી ખવાડુ ॥૯॥ માટે સંદેહ
ધર્યા વિના, સાંભળવા કથાય, કૌરવ કેરો પાન્ડવ કેરો, જેવો ન્યાય અ-
ન્યાય ॥૧૦॥ કોની છે નીતી કોની અનીતી. કેને કેવા ફળ મળીયા, તે
સાંભળી શુભ મારગ સ્હારો, તેજનનાં ભાગ્ય ભળીયાં ॥૧૧॥ ભકતતણી
ઘણી ભીડ ભાગી, પાન્ડવ ધર્મ પવીત્ર; આડુ અવળુ જોયા વિના, જેવાં
શ્રીકૃષ્ણ ચરીત્ર ॥૧૨॥ સુભદ્રાને સુત આવ્યો રૂપ રૂપનો ધામ; અભી-
જીતમાં અવતર્યો તે, અભેમાન પાડ્યું નામ ॥૧૩॥ નવરાવે ધવરાવેને
ઉછેરે, ત્રણ માસનો એ થાય, એક દન પ્રભુની પાસે સુવાડી. સુભદ્રા
ખીજે જય ॥૧૪॥ પ્રભુએ લેલાટ ભાણેજનું જેઈ, જ્ઞાન અર્થ મન સાધ;
અરાઢ વરસનો થાય તો મ્હારૂં, અત્યું આને હાથ ॥૧૫॥ દ્વારીકાં મારી
ઉજડ કરે, લેશે ધરે નહીં લાજ, સ્વર્ગ અત્યુ પાતાળનું કરે, સત વરસ
લગી રાજ ॥૧૬॥ એવું જાણીને સામળીઆએ, સર્પ મુકયો શોડમાંય;
અભીમન્યુએ હાથમાં ઝાલી, કટકા કીધાં ત્યાંય ॥૧૭॥ સાપની વલે તે
આપની વલે, નીશ્ચે કર્યું ભગવાન; ઠીક છે આગળ જેઈ લેઈશું, વારતા
રાખી ધ્યાન ॥૧૮॥ પછી ઘણા દન વહી ગયા છે, એવે લખ્યો એક પત્ર;

ઈંદ્ર પસ્તમાં મોકલ્યો તમે, તેડવા આવજો અત્ર ॥૧૯॥ પ્રભુ પ્રતાપે પુત્ર
 થયો છે, મોકલીયા સમાચાર; પાંડવોને પત્ર પહોચ્યો, વરત્યો જ્ય
 જ્યકાર ॥૨૨॥ કુન્તાજી કહે ભીમ બેઠા, દ્વારીકાં નમ્ર જવો; ભોજન-
 ને ને ભત્રીજાને, તમે જઈ તેડી આવો ॥૨૨॥ એટલે ઉડ્યો વાયુનો નં-
 દન, શુભ શુરાનો સાથી, તૈયારી કીધી ગદા લીધી, બેઠો જેમંગળ હા-
 થી ॥૨૨॥ દ્વારીકાં આવ્યો ધામ પ્રભુને, દીધો પ્રભુ આવકાર; સુત સુ-
 ભદ્રાએ ઉછંગ મુક્યો, હરખ્યો ભીમ અપાર ॥૨૩॥ છબ્બા જોઈને આ-
 નંદ પામ્યો, દીધો આશીરવાદ કેવો, મસ્તકે હાથ ફેરવી કહ્યું, થાજે તું
 મહારા જેવો ॥૨૪॥ સુભદ્રા કહે એમ ન કહેશો, જો તમ જેવો થાય,
 તો તો મહારા ભોગ મળ્યા, તોફાન કેમ વેઠાય ॥ ૨૫ ॥ પછી પ્રભુએ
 કર્યું જાણું, બેનને કીધાં વિદાય; તેડીને ભીમ ઘેર આવ્યો, ખુશી
 થયા કુંતાય ॥ ૨૬ ॥ આનંદ ખુશીથી સહુ રહ્યાં, વાધ્યું ભલું ઘર
 સુત્ર, એમ કરતાં થયો પંચ વરસનો, અભેમન્યુ જે પુત્ર ॥ ૨૭ ॥
 એવામાં એક દીવશ આવ્યો, વેદમ વ્યાસજી જેહ, કુન્તાજીએ માન્ય
 દીધું, આણુંદ પામ્યા એહ ॥ ૨૮ ॥ વ્યાસજી બોલ્યા કુંતા પ્રત્યે, તુને
 પ્રસન વનમાળી, છત ને છોકરાં સઘળું તહારે, તું બહુ ભાયગ શાળી.
 ॥ ૨૯ ॥ ધરમ ધ્યાન છે પુન્ય ને દાન, નથી નીતીમાં ખામી; પણ
 પામ્યો છે અવગતીને; પાન્ડુ રાજા તુજ સ્વામી. ॥ ૩૦ ॥ પ્રેત રૂપે
 ફરે પ્રથવી વીશે, તે તુજને ધીકાર, સપુત તાતની સુત હોય તો, કર
 કંથનો એદ્ધાર. ॥ ૩૧ ॥ એટલે કુન્તાને આંસુ આવ્યાં, એ દુખ શી
 રીતે વામે; આપ બતાવો તે કારજ કરું, સ્વામી સગતીને પામે ॥ ૩૨ ॥
 વ્યાસજી કહે સાંભળ બાઈ, થાય તારું મન મગન; સ્વામીને સ્વ-
 ર્ગની પ્રાપ્તી થાવા; કર રાજ સોઈ યજ્ઞ. ॥ ૩૩ ॥ કુન્તાજી કહે શું શું
 કરવું, એ યજ્ઞમાં કામ; શી શી વીધી શી શી રીતી, બતાવો તે ત-
 મામ. ॥ ૩૪ ॥ વ્યાસ કહે કામ મ્હોટાં, તે કરવાને ધારો; પછી પ્ર-
 ભુ બતાવસે બધું, પાન્ડુનું પાપ નીવારો. ॥ ૩૫ ॥ પ્રથમ પહેલું
 કામ બતાવું, કૃષ્ણને લાવવા તડી; તે સઘળું કાજ કરવા લાગે,
 દુખડા દેશે ફેડી. ॥ ૩૬ ॥ ઘડ લંકાથી લાવવું સોનું, બીજું કામ
 એ સાર; ત્રીજું કામ છે કઠીણ ઘણું, પણ કરશે મોરાર. ॥ ૩૭ ॥
 પાતાળ જઈ કાળી નાગ કનેથી, સવરાટ મંડપ લાવો, ચોથું કામ છે
 સ્વર્ગ વીશેથી કામ ધેનું મંગાવો. ॥ ૩૮ ॥ પાંચમા કામમાં બ્રાહ્મણ
 લાવો, વિક્ષાન વીશ હજાર, છઠું કામ છે સર્વથી ભારે, વિધન વંત

અપાર. ॥ ૩૯ ॥ સરવ જીવોના બંધ છોડાવો, જ્યાં જ્યાં ક્ષત્રીનો દેશ;
મનુશ કે પસુ પક્ષીને, બંધન ન રહે લેશ. ॥ ૪૦ ॥ પોપટ ન રહે પાંજરા
વીશે, ગાય ગળે નહીં ગાળો; જે જે પ્રાણીને બંધન હોયે, તે તે બંધન
ટાળો. ॥ ૪૧ ॥ કહ્યા છતાં કોઈ છોડે નહીં તો, યુદ્ધ કરવું તે સાથ,
કાં મરવું કે કાં મારવો પણ, ધારેલી કરવી વાત ॥ ૪૨ ॥ એટલા કામો
કરવામાં કાંઈ, પુછવું પડે પ્રશ્ન; તો તો તે પુછજો પ્રભુને, બતાવશે
શ્રી કૃષ્ણ. ॥ ૪૩ ॥ એમ કહી અંતર ધ્યાન થયા, પોતે વેદમ વ્યાસ;
કુન્તાજીએ રડવા માંડયું, મન અતી ઉદાસ. ॥ ૪૪ ॥ તે વાત જાણી
પાંચે પુત્રે, આવીને પુછયું એમ; ઓરે જનેતા વિધન વિના, કલ્યાંત
કરો કેમ. ॥ ૪૫ ॥ કુન્તાજી કહે શું પુછોછો, ઓ મહારા કુવાર; તમ તાત
સદગતી પામ્યા નથી, મમ જીવતર ધીક્કાર. ॥ ૪૬ ॥ તેવો ધીક્કાર ત-
મેને સઉને, ઓરે માહારા તન; સદગતી પમાડવા કરો યત્ન, તો
માહારે લેવું અન. ॥ ૪૭ ॥ રાજ સોઈ યજ્ઞ કરીએ તો, મોક્ષ ગતીને
પામે; પ્રેત થઈ પ્રથવીમાં ફરે છે, તે પ્રેત ચોની વામે. ॥ ૪૮ ॥ ય-
જ્ઞના છ કામ વ્યાસજીએ જે કહ્યાં તે કહી બતાવ્યાં, તે કામ કરવા
ધારો તમે, કહી આંસુડાં લોગ્યા ॥ ૪૯ ॥ ॥ વળણ ॥ કુન્તા
આંસુ લાવીયાં, માઠું લાગ્યું મન, વ્યાસ વહ્નલ એમ ઓચરે, સુણજો
શ્રોતા જન.

કડવું ૨ રાગ ધવળ ધનાસરી.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનજી, સાંભળ જનમેજે રાજનજી; જો-
યાં કુન્તાને રડતાં જ્યારેજી, ધરમે વિચાર કીધો ત્યારેજી. ॥ ૧ ॥ ધર-
મરાયે વિચાર કીધો, યજ્ઞ કરવો ઘેર, પ્રથમ હું કામ માગે લેઉ તો,
બીજા લેશે ભલી પેર. ॥ ૧ ॥ એવું જાણીને ધરમ બોલ્યા, માતા રાખો
મન ધીર; સાંભળજો સહુ વારતા માહારી, ઓરે માહારા વીર. ॥ ૨ ॥
અવગતીમાં તાતજી રહે, એ તો લાન્છન મ્હોટું; સદગતીને પમાડે
નહી, તે તો ફરજન બોટું. ॥ ૩ ॥ ધીક્કાર આપણું જીવવું ને, ધીક્કાર
આપણુ પુત્ર; કુળ કદી સુખી નવ થાયે, ન થાયે ઘર સુત્ર. ॥ ૪ ॥ માટે
આપણે યજ્ઞ કરવો, છાના રહો તુજ માય, એક કારજ મ્હારે માથે,
લાવું કામ દુરગાય ॥ ૫ ॥ પ્રથમ મ્હારે લેવું તે લીધું, મ્હોટા પ-
ણાને વટે; બીમે જાણ્યું ધરમ પછી માહારે લેવું ઘટે. ॥ ૬ ॥ એમ જાણી

વ્રકોદર બોલ્યા, માતાજી તતખર થાવું; વીશ શહસ્ર પ્રાણણેને, હું
 જઈ તેડી લાવું ॥ ૭ ॥ અરબુન કહે કનક લેવા, ઘડ લંકા હું જવું,
 શેદેવ કહે દ્વારીકામાંથી કૃષ્ણને તેડી આવું ॥ ૮ ॥ ભીમ કહે એ કામ
 માં નહી, આવશે દ્વારીકાંવાળા, પત્ર લખેથી કેમ ન આવે, છે અરબુ-
 નના શાળા ॥ ૯ ॥ શેદેવ કહે વ્યાસજીએ, ગણાવેલું કામ, માટે તે
 કામ હું કરવાનો; નહી ખીજી મુજ હામ ॥ ૧૦ ॥ ધરમ કહે તેમ રા-
 ખો, નીકુળજી કહે જવું; સવારાટ મંડપ પાતાળમાં જ, કાળી કનેથી
 લાવું ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે છઠું કામ મહોટું, કેદી છોડાવવા સર્વ; પણ
 છોડાવે છોડશે નહિ, છે જરાસનને ગર્વ ॥ ૧૨ ॥ મધજ દેશનો માલીક
 અતે, બે જનેતાનો કુંવાર, એણે ભોંયરામાં કેદ કર્યા છે, ક્ષત્રી વીશ
 હજાર ॥ ૧૩ ॥ તેતો છોડાવ્યે છોડશે નહી, વિપરીત એની બુધ;
 તે સાર જરાસન સાથે, કરવું પડે યુધ ॥ ૧૪ ॥ તે કામ કપર કોણ લે
 છે, વીચાર કરો વીર; એટલે તો એક એકના સામુ, જીએ ગુણ ગં-
 ભીર ॥ ૧૫ ॥ કોઈની કાંઈ હામ ન ચાલી, કોણ કરે કામ એવું; ભીમે
 જાણ્યું થાશે તો કરશું; લાવ્ય પહેલો જશ લેવું ॥ ૧૬ ॥ એવું
 સમજી બોલ્યો વ્રકોદર, માતા નમુ બેઠે હાથે તમારા ચારે નીચું
 ઘાલ્યું એ કામ મ્હારે માથે ॥ ૧૭ ॥ કુન્તાજી કહે સાખાશ બેટા, તુજ
 વડે થાય યજ્ઞ; માતાએ બહુ દીધી સાખાશી; ભીમ થયો મન મજ.
 ॥ ૧૮ ॥ પછી વ્રકોદર બોલીયો કે; પહેલું કીયું કામ, ધરમ કહે દ્વારી-
 કાંથી લાવવા સુંદીરશામ ॥ ૧૯ ॥ ભામ કહે તમે ઉઠો જોશી, ધરમમાં
 શી ઢીલ; ટીપણ કાહાડી શેદેવે જોયું હાંમલીયો અસીલ ॥ ૨૦ ॥
 શેદેવ કહે વીરા મારા, જોગણીનું ધર સામું, એ દીશાએ ખપ્પર
 ભરશે, હું જઉંતો દમ પામું ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે ભવીશ પોતાનું, હ-
 લકું તે ભારે થાય; શેદેવ કહે જઈશ સવારે ચોરે કુન્તામાય ॥ ૨૨ ॥
 કુન્તાજી કહે કાલે જશે; આજ ગયે પસ્તાશું; ભીમ કહે અમે પ્રાણણ
 લેવા બે ત્રણ વરસે જશું ॥ ૨૩ ॥ પાંચે વરસે જરાસનને, મારવા લેશું,
 માગી કુન્તાએ જાણ્યું આડો ફાટયો; યજ્ઞ પડશે ભાગી ॥ ૨૪ ॥ એમ
 કહીને મોઢું ઉતાર્યું, ઉદાશ થયા ડોશી; એટલે આકળો થઈને ઉઠ્યો,
 પોતે શેદેવ જોશી ॥ ૨૫ ॥ ભાગી ન પાડશે હાલ જવું છું, થનાર હશે
 તે થાશે; એમ કહીને રથ જોડાવ્યો, પોતાના સારથી પાસે ॥ ૧૬ ॥ આ
 યુધ લીધાં રથે ખીરાજ્યો, સુરજ બેઠો મેર; સારથીએ તવ રથ હંકા-
 ર્યો, ચાલ્યા બેઠે સમશેર ॥ ૨૭ ॥ નગ્નની ખારણે નીકળીયાં ને, થયું

અંધારૂ ઘોર; મારગે થાયછે પશુ પક્ષીના, બીહામણા બહુ શોર ॥૨૮॥
 એવામાં એક મેદાન આવ્યું, ત્યાં થઈ લીલા કેવી, બાળે વેશે છુટે
 કેશે, રમે છે ચોસઠ દેવી ॥ ૨૯ ॥ ચીર કશી કેહેડે બાંધેલાં, પેહેરેલાં
 ચણીઆ ચોળી; અપવા ખંજર સાંજ્યો ગ્રહેલી, શીશ તેલે રગદોળી.
 ॥ ૩૦ ॥ ચોસટ ભોગણી ભક્ષની ભોગણી, રથ ભેઠ થઈ પરસન; ભક્ષ
 ભલેરૂ મળ્યું આપણને, સારા થયા શુકન ॥ ૩૧ ॥ શેદેવજી ખમચા-
 નહીને, સુંસવાટા ભેર ચાલ્યો; એટલે ચોસટે ભેગી થઈને, સન-
 મુખ ઘેરો ચાલ્યો ॥ ૩૨ ॥ શેદેવનો રથ રોઝી રાખ્યો, બોલ્યો સતી
 સુત એમ; ઓ મુજ માતા વિશ્વની દાતા, રસ્તો રોકો છો કેમ.
 ॥ ૩૩ ॥ ભોગણી કહે આજે આ દીશા, અપ્પરનો છ વારો; તેમ છતાં
 તું આ દેશ આવ્યો, ભોગ લેઈશું તારો ॥ ૩૪ ॥ શેદેવ કહે ધન
 ભાગ્ય મહારૂં, પણ બગડે એક કામ; દ્વારીકાથી લાવવા છે તેડી,
 કૃષ્ણજી સુંદીરશામ ॥ ૩૪ ॥ તે વિના મુજ ઘેર યજ્ઞ અટકે, માટે ત્યાં
 લાગ્યું ભક્ષ; તેડીને પાછો કાલે આવું, કરજે માહારૂ ભક્ષ ॥ ૩૫ ॥ દેવી
 કહે કાલે આ દિશાએ, હક નથી અમારો; તે માટે આજ જવા ન દઈએ,
 લઈએ ભોગ તમારો ॥ ૩૬ ॥ શેદેવ કહે સાંભળો માતા, આજે તો નહિ
 લેવારો; તેમ છતાં રોઝી રાખશો તો, જોયા જેવું થાશે ॥ ૩૭ ॥ દેવી
 કહે કરો જોયા જેવું, ઉંચાં કર્યા હથીઆર; ટોળે મળીને સેદેવ ઉપર,
 દેવા માંડ્યો માર ॥ ૩૮ ॥ વળણ ॥ માર દેવા માંડ્યો, વિખીત થઈ છે
 બુધ; વ્યાસ વક્ત્રભ મુખ ઓચરે, આરંભ કીધું બુધ. ॥

કડવું ૩ રાગ કલ્યાની છાંયાનો દોહરો.

વૈશમ પાયેને એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
 તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાયરે. ॥ ૧ ॥ દેવીયો કોપી
 મરજદા લોપી, દેવા માંડ્યો બહુ મારરે; અપર ખંજર ને ત્રીશુળ
 ફેંકે, સાંજ્ય ભાલાને તરવારરે. ॥ ૨ ॥ તવ શેદેવે ધનુશ લીલું ને, તર-
 ત કર્યો ટંકારરે; બાણ લેઈને બળ આદરીયું, કુન્તાજીને કુંવારરે.
 ॥ ૩ ॥ અગણીતા મંત્ર ભણીને ફેંકે, દેવીનો મત મુકાવેરે; ચોસઠ
 ભોગણી થાય આડી અવળી, આવતાં બાણ ચુકાવેરે. ॥ ૪ ॥ એ-
 વામાં શેદેવે બાણજ માર્યું, વાગ્યું દેવીને શરીરરે; ભાલોડું ભોંકાયું
 લોહ વજ્રરત્નું, તેથી નીકળીયું રૂધીરરે. ॥ ૫ ॥ તેજ રૂધીરના છાંટા

છંટાયા, પ્રથવી પડયા જોડા જોડરે; એટલે ચોસટ દેવી હતી તેની; થૈ ગ
 ધ ચોસઠ કોડરે. ॥ ૬ ॥ જ્યાં જુએ ત્યાં જોગણીયો છે રૂપાળી છુટે
 કેશરે; અગયાનેણી નહીં કાંઈ કેહેણી, સરવ બાળે વેશરે ॥ ૭ ॥ સક-
 બ બાહાજને ગાજી ઝાજી, થઇ બહુ કોપ દ્રષ્ટીરે; આડી અવળી ને
 ઉંચી કુદે, કરે આયુદ્ધની વૃષ્ટીરે ॥ ૮ ॥ પછી શેદેવ બહુ ગભરાયો,
 નીશ્ચે આઠ્યું મળુરે; હવે જીવ્યાની આશા શી રાખવી, થર થર ધ્રુ-
 જ્યા ચરણુરે ॥ ૯ ॥ એવામાં દેવીએ જીલમ કીધો ને, સારથી મારયો
 ઠેરરે; તે પછી ભાગ્યો રથ શેદેવનો, અર્ધ હણ્યા બળ ભેરરે ॥ ૧૦ ॥
 એકલો શેદેવ પગપાળ થયો, સઘળે કયાં દ્રષ્ટી રાખેરે; એક તરફ એ
 યુદ્ધ કરે તો, આશપાશની વીંધી નાંખેરે ॥ ૧૧ ॥ શેદેવજી ધણો કા-
 હર થયો તેં, કામજ કેવું કીધુરે; દેવીયોને બાળી ભસ્મજ કરવા, અ-
 ગ્નીનું બાણ લીધુરે ॥ ૧૨ ॥ મંત્ર જાણીને તે બાણ મુકયું, અગ્ની
 પેંદા થાયરે, જ્વાળા રૂપે જોગણીયોમાં; બાળવા માટે જાયરે ॥ ૧૩ ॥
 જઈને બાળ્યાં આભુશણ અંગનાં, બાળ્યાં વસ્ત્ર ને કેશરે, સુતરનો
 તાર ન રહ્યો પાસે, સઉ થઇ નગ્ન વેશરે ॥ ૧૪ ॥ તેણે જોઈ સેદેવે
 વીચાર્યું, નગ્ન સ્વરૂપ થઇ દેવીરે; એની એખ કેમ નજરે નીરખું,
 માહારી જનેતા જેવીરે. ॥ ૧૫ ॥ કુન્તાની જેવીને જોગણીની જે-
 વી, બેઉ બરોબર થાયરે; એમ જાણીને નીચું ધાલ્યું, ઉભો એ
 સેદેવ રાયરે. ॥ ૧૬ ॥ તવ જોગણીયોએ એમ વીચાર્યું, છે કોઈ સતી
 કુંવારરે; છીયે જોખનવંતીને રૂપવંતી, કને નથી સુત્ર તારરે ॥ ૧૭ ॥
 તો પણ સ્થીર મન કેવું છે એનું, ચાલ્યો એ સત્યની વાટેરે; જનેતા
 જેવી જાણી સરવને, હવે ન મારવો ધટેરે ॥ ૧૮ ॥ એમ નીશ્ચે કરી
 આવી સૌ દેવી, ટોળે મળી બોલી એમરે; ઉંચું જો સુરા બળવંત
 પુરા, સેદેવ કહે જોણું કેમરે ॥ ૧૯ ॥ જોગણી કહે મારશું ન દીકરા,
 તુજ તણા ગુણ લેએરે; તુજ પર રીજી હવે નથી ખીજી, માગો તેં
 વરદાન દેએરે. ॥ ૨૦ ॥ સતીનો સુત નીચું ધાલીને બોલ્યો, માતા-
 જી ચરણે લાગુરે, તમો સરવ એકવાર વસ્ત્ર પહેરો, તે પછી વરદાન
 માગુરે ॥ ૨૧ ॥ તવ મંમાયાયે માયા કરીને, હતા તેવા કર્યા કેશરે; હ-
 તાં તેવાં વસ્ત્રાભુષણ પેહેર્યા; હતા તેવો પેહેરવેશરે. ॥ ૨૨ ॥ એટલે સેદેવે
 સામુજ જોયું, લાગ્યો સૌ દેવીને પાયરે; પછી દેવીયો કહે વરદાન
 માગો; તેં ન નીરખી અમ કાયરે. ॥ ૨૩ ॥ સેદેવજી કહે શું માગુ
 માતા, તમો તમારે માપ માપોરે; ખીજી તો આપવાનું તમારી ખુ-

શીનું; પણ રથ અશ્વ મારા અપોરે. ॥ ૨૪ ॥ તવ દેવીઓએ અશ્વને
સારથી, સજ્જન કરી દીધારે; રથ હતો તેવો સાજો કરી આપ્યોને,
સેદેવ મન ખુશી ઝીધારે. ॥ ૨૫ ॥ પછી કહ્યું કે બેટા બીજી માગો, જો-
શી કહે જ્યાં ઇચ્છા લાવુરે; તમે અનેક જેમ થયા તેમ હું, એકનો
અનેક થાવુરે. ॥ ૨૬ ॥ તવ તથાસ્તુ કહ્યું દેવીઓએ, જવો બેટા ભાગી
બ્રાન્તરે; આટલી કથાનું દ્રષ્ટાંત સુણીને, કેટલું લેવું સીધાન્તરે ॥ ૨૭ ॥
જોગણીયો હતી જોખનવંતીને, રૂપવંતી અપારરે; નજ થઈતી પણ સે-
દેવજનું, મન ન પામ્યું વિકારરે ॥ ૨૮ ॥ સત્યથી વરત્યે સત્ય રહ્યું ને વ-
ળી, પામ્યો શુભ વરદાનરે; તેવું વરતવાથી રૂળ મળે તેવું, દેવું શ્રીતા
જન ધ્યાનરે. ॥ ૨૯ ॥ વળણ ॥ દેવું ધ્યાન શ્રીરાજને, સત્ય વરતવો સાર
વ્યાસ વક્ષભ મુખ ઓચરે, જે જે જુગદાધાર.

કડવું ૪ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ચાલ્યો
સેદેવ લઈ વરદાન, ગયો દ્વારીકા સતી સંતાન ॥ ૧ ॥ વાહાણું બહાતે
ભાગોળે આવ્યો, ત્યાં ઉભા રહી સંદેસો કાઢાવ્યો; એક જાદવને સં-
ગ કાઢાવે, કેહેજો પ્રભુને દરવાજે આવે. ॥ ૨ ॥ ગયો જાદવ કેહેવા
ને વાત; બેડા બળદેવ કંષુ બે ભ્રાત; કહ્યું જાદવે જુગજીવન, તેડે
ગામ બાહાર કુન્તાના તંન. ॥ ૩ ॥ ઉભા છે રથ રાખીને એવ, પન્ડે
આવ્યા છે જોશી સેદેવ; સુણી બળદેવ બોલ્યા એમ; ત્યાં ઉભા હાંધ
આવ્યા કેમ ॥ ૪ ॥ કંષુ વિરા શી છે છાની વાતો, તારો કાંઈ ભે-
દ નથી જણાતો; જણી જોઈ કરણ કહે ન શ્વે, એ છે નવરાતે નાઠા
આવે ॥ ૫ ॥ જાદવા જાદવ કહીએ કહ્યું શામ, નથી આવતા તમારે
શું કામ; જઈ જાદવે કહ્યો સમાચાર, સુણી સેદેવ કોપ્યા અપાર ॥ ૬ ॥
આતે શું બોલ્યા સુંદીર સામ, એમને કરાવવું છે યજ્ઞ કામ; હણવો
છે જરાસંધ ભીમ હાથે, તોયે પોતે નથી રાખતા માથે. ॥ ૭ ॥ એમ
કોધે ભરાઈને કહે છે, કહીએ સેદેવ યુધ માગે છે; કહીયે યુધ
કરવું ન હોય શામ, તો તો લખી આપો ધરને ગામ. ॥ ૮ ॥
સુણી જાદવ થયો વિદાય, આવી પ્રભુને પડીયો પાય; સુણો
સેદેવે માગ્યો સંગ્રામ; નહી તો લખી આપો ધર ગામ, કા-

મ. ॥ ૯ ॥ એવું વચન સુણી બળદેવ, થયા ક્રોધાતુર તતખેવ જોતું
 કૃષ્ણવીરા સગા એતો, દીન દીન મદે ભરાયા તેતો ॥ ૧૦ ॥ પેંઘા પડયા
 તેં કુન્તાના તન, ત્યારે આવ્યા લેવા રાજ્યાસન; પેલો અરજીન આ-
 વ્યો થઈ જોગી, હરી ભગની થયો ભારે ભોગી ॥ ૧૧ ॥ તેને લઈ જવા
 દીધી બેન, ત્યારે દીન દીન માંડયા ચેન; કૃષ્ણ કહે સાચી વાત વિરા
 રહેવું પાન્ડવનાથી અધીરા. ॥ ૧૨ ॥ રાજ્ય લેવા આવ્યો આ ઠામ,
 એની સાથે કરવો સંગ્રામ; એમ ક્રોધે બોલ્યા રણછોડ, થાવો તઈયાર
 છપન ક્રોડ ॥ ૧૩ ॥ તવ બદલે ક્રીધી ત્યારી, થયા ત્યાર મ્હોટા હજ-
 ધારી, એક લક્ષ સહસ્ર એકાસી, પુત્ર પ્રભુના ઉડયા મુખ વાસી
 ॥ ૧૪ ॥ લીધાં હથીઆર સરવ કો ગાજ્યા, ચક્ર લઈ પ્રભુ રથે ખીરા-
 જ્યા; વાજતે ગાજતે નીકળીયા, ડંકા દેતા આવ્યા બહુ બળીયા
 ॥ ૧૫ ॥ જણ્યું શેદેવ ન રહ્યું કાચું, હાંશી કરતામાં થઈ પડ્યું,
 સાચું હોય થવા કાળ તે થારો, છે પ્રદાન દેવીનું મુજ પાસે.
 ॥ ૧૬ ॥ એવા કરી લીધા મનસુખા, આવી યાદવ સનમુખ ઉભા;
 બોલ્યા બળદેવજી મુખ એમ પુછો કૃષ્ણજી આવ્યા એ કેમ. ॥ ૧૭ ॥
 તવ પ્રભુજી વદા વચન, કેમ આવ્યા છો કુન્તીના તન; બોલ્યા શે-
 દેવ લેવાને રાજ્ય, અમો આવ્યા છીએ માહારાજ. ॥ ૧૮ ॥ સુણી
 કૃષ્ણજીને થયો ક્રોધ, ઘણો વધ્યો વાહાલામાં વીરોધ, ચઢ્યો હમતાને
 મમતાનો વાદ, કરવા લાગ્યા એ મુખ વીવાદ. ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥
 વિવાદ માંડ્યો મુખથી, બોલે કાવે એમ; વ્યાસ વદ્ધલ વાણી વદે,
 સુણો રાખી પ્રેમ.

કડવું ૫ રાગ મનહર છંદો.

શેદેવ કે, સુણો શામ, સિંજમાં બોળાસે નામ, છોડસો દ્વારીકાં
 ગામ, દલ માંહી દાજીને; રણ ચઢ્યા રણછોડ, જદવ છપન ક્રોડ, અતી
 દીકરાની જોડ, લાવ્યા ઘણા ગાજીને, ભાગશે ભલોજ ભાર, સરમ
 નારે વગાર, કાઢ્યું લાન્છન જહાર; ત્યારે જસો લાજીને માટે પહે-
 લા પડી પાય, સમજે જદવ રાય, વહાલામાં છે વહેર થાય, હારી જ-
 સ બાહાજીને. ॥ ૧ ॥ કૃષ્ણ કહે કુન્તી સુત, મદ ભર્યા થયા ભુત,
 આવેલા અમારા દુત, જવ લેઈને; સુભદ્રા ભગની જોહ, પારથને
 દીધી તેહ; ત્યારે થયા ક્ષત્રી દેહ, નહી તો વરે કેઈને, જોશી જોરે

આવ્યો એક, તોડ્યો બોલવાનો નેક, હવે તો ટળશે ટેક. ન જીતો આ
તેઢને; રણમાં છોડી શું બાણ, આખરની થશે હાણ; પલકમાં લેઈ
પ્રાણ, જશું ડંકો દેઢને, ॥ ૨ ॥ શેઢેવ કે' કુળ તાર, નથી અનણ્યુજ
મ્હાર, ખાર તારે બોલવાનું, ન મળે દયા કાળીયા, ગોકુળમાં મ્હોટો
થયો, તે દાડા શું ભુલી ગયો, કેડ કાંબળી ને માથે, ખાંધ તો ફાળી-
યાં; નામ ધરાવ્યું ક્રીશોર, કેવાયો માખણ ચોર, દોર ઝાલી ઝાલીને
તું, ધાલતો તો ગાળીયાં; ગોપીકાથી રંગ રમ્યો, મરકટ સંગ ભમ્યો;
દમ્યો તું આહીરને ખા માયના ગોવાળીયા. ॥ ૩ ॥ કહે શામ શુણો
વેણ, કહું કહ્યા કેડે કેણ, નેણના ગરભ થકી, પાન્ડુરાય આવીયા, તે-
ના વૃદ માંછીનાર; વરી રહ્યા નાત બાહાર, બીજી અંધ કાકા કન્યા.
આખલાની લાવીયા, કૌરવોનો કાળો કેર; તમ પર ઝાઝું ઝેર, મ્હેર
અમી રાખી બહુ, તમેને બચાવીયા, તેમ છાક છેક ચડ્યો; અમશીં
ગ સામો ચડ્યો, ઘડ્યો હવે ઘાટ જો જો, પલમાં ઉડાવીયા. ॥ ૪ ॥
શેઢેવ કે ગીરધારી, બોલજો જરા વિચારી, મારી મારી ઉછર્યો તું, આ
હિરની જાતમાં; ક્ષત્રી પણું જોયું બાધું બ્રાહ્મણોનું અન બાધું. છેક
છેલ ભ્રષ્ટ થયો; ભરવાડી ભાતમાં, પરાઈ તું લાવ્યો નારી, કે પરણી
કે કુંવારી; નથી હાથ ઝાલ્યો બંધુ, જણું તારી વાતમાં, ઘેર ઘેર
જન્યનાર, નહોતો વર્ણમાં લગાર; તારી બેન અમે લીધી, ત્યારે આવ્યો
નાતમાં ॥ ૫ ॥ બોલ્યા કૃષ્ણ કરી ક્રોધ. જીઓરે જદવ જોધ, બકે વ-
ણ વિચાર્યું તે, માટે મારો ઠેરથી, ટકાવ્યો આટલી વાર, દયા ધરીને
અપાર, ઉભો રેવા દીધો તમે, અમારીજ મ્હેરથી; સરવ સરમ તોડો,
મન મુકી બાણ છોડો, કરો નામ નાશ એનું, મારો બહુ પેરથી, કહે
વલ્લભનો નાથ, આપે ઉંચો કરી હાથ આવ્યો એ શેઢેવ જોશી, મ્હોત
લેઈ પેરથી. ॥ ૬ ॥

કડવું ૬ રાગ રાજન રાચેજી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; બળવંત
બાજેજી, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, સભા પરવ મહિમાય, બળવંત
બાજેજી. ॥ ૧ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ કોપ કરીને, ક્રીધો ઉંચો હાથ; બળં
શુરે જીઓછો જદવ જોધા, દુટી પડ્યો સહુ સાથ, બળં ॥ ૨ ॥ એટલે
ઉપડ્યા આયુધ લેઈને, જદવ છપન કોડ; બળં એક લક્ષ સાઠ શસ્ત્ર

એકાસી, બળદેવને રણછોડ બળં ॥ ૩ ॥ આયુધ લેતા બહુ માર
 ર દેતા, છુટે અતી હથીઆર; બગં જળનાં ફેરાં પડે તેમ પડતાં, જ-
 ભે વરસે મેઘ ખાર. બળં ॥ ૪ ॥ દેવાન કષ્ટી એવી કરી વૃષ્ટી, દૃષ્ટી-
 ચે નવ જોવાય. બળં શેદેવજીએ બાણજ લીધા, થનાર હોય તે થાય
 બળં ॥ ૫ ॥ જદવ સામે એકલો બાજ્યો, પણ શું ચાલે જોર; બ-
 બળં મધમાખ્યો પેટે બાણ ભમે છે, થયું અંધારૂં ઘોર. બળં ॥ ૬ ॥
 અનેકની સાથે એકલો ક્યાં પોહોયે, કાહ્યર થયો અપાર. બળં ઘણો
 ગભરાયો અતી અકળાયો; કુન્તા સતીનો કુંવાર. બળં ॥ ૭ ॥ રક્ત
 લોચન કરી સેદેવજીયે, શકતી સમરી કરજોડ. બળં ઇચ્છા કરી તવ
 શેદેવો બનીયા, બીજ સતાવન કોડ. બળં ॥ ૮ ॥ એકેક શેદેવ એકેક જ
 દવ, બાહાજી પડ્યા તે વાર. બળં બહુ બળીયાને બબે બાજ્યા, કો-
 ઇને બાજ્યા ચાર. બળં ॥ ૯ ॥ લડતા વઢતા પાછા ન પડતાં, નાં-
 ખે કારમી ચીસ; બળં બળદેવજીને ખાર જણુ બાજ્યા, વળગ્યા વિ-
 કલને વીસ. બળં ॥ ૧૦ ॥ કોઈ કેસ ઝાલે કોઈ કાન ઝાલે; કોઈ કોઈ
 ઝાલે ચણું; બળં એવામાં હળધારીને અકળાવ્યા; ખેંચોટી નાંખ્યા
 ધણું. બળં ॥ ૧૧ ॥ મુગટ કુન્ડળ નીકળી પડીયાં, વસ્ત્ર વપુથી વી-
 ખરાય; બળં શેદેવ શેદેવ જ્યાં જ્યાં જુએ ત્યાં. જદવ જોધ ગભ-
 રાય. બળં ॥ ૧૨ ॥ બળદેવજી બહુ પડ્યા વીચારમાં, આ કેવી વિધા
 ભણીયા; બળં એકજ શેદેવ કુંતાજીનો, આ બધા કોણે જણીયા,
 બળં ॥ ૧૨ ॥ એવામાં બળદેવે જુમ પાડી, બહારે ચડો જુગદીશ,
 બળં પ્રભુ કહે ખાર બાહાજ્યા છે તમને, મને વળગ્યા છે વીસ-
 બળં ॥ ૧૪ ॥ સહુના લાગ્યાં સહુ ભોગવિ લો, નથી બહારો ઉપાય,
 બળં એવે શેદેવજી બળ કરી વળગ્યા, બોલ્યા શ્રી જદવરાય. બળં
 ॥ ૧૫ ॥ બહાલામાં શો વીરોધ માંડ્યો છે, રાખો કાંક વિવેક; બળં
 વઢનારા વઢસે ચડશે તે પડશે. આપણુ તો એકના એક બળં ॥ ૬ ॥
 બેસો બેસો બાજવાનું મુકી, કરીએ દુખ સુખ વાત; બળં તવ એક
 શેદેવ વાતોમાં વળગ્યા, પ્રભુ સાથે સાક્ષાત. બળં ॥ ૧૭ ॥ કષ્ટ કહે
 મુણો સેદેવ જોશી માગું તે આપો વચન; બળં સેદેવજી કહે આ-
 પણું ને લેણું, બહેવારે જુગજીવન. ॥ ૧૮ ॥ ભગવાન કહે ભલે
 તમે માગો; પ્રથમ હું માગુ એક. બળં આજ પછી કોઈ દહાડો ત-
 મારે, થાણું નહીં અનેક. બળં ॥ ૧૯ ॥ સેદેવજી કહે કબુલ બહારે,
 ચોરે શ્રી ભગવાન. બળં પછી પ્રભુ બોલ્યા હવે તમે માગો, કુન્તા

સતીના સંતાન. બળ ॥ ૨૦ ॥ શેદેવ બોલ્યા. સુણો સામળીયા હું
તમ પરતાપ પાકો; બળ ॥ તમ પાશે હું માગુ છું એટલું; અરજીનનો
રથ હાંકો, બળ ॥ ૨૧ ॥ પ્રભુ કહે તમે આ શું માગ્યું; મુને બનાવ્યો
દાસ; બળ ॥ શેદેવ કહે અમે દાસ તમારા, પણ એક આંટી અવિના-
શ. બળ ॥ ૨૨ ॥ અમારે તમારે કોઈક દહાડો થઈ પડે વિરોધ; બળ ॥
તે દન તમે રથ હાંકોકે, સામા થઈ કરો ક્રોધ. બળ ॥ ૨૩ ॥ સામા
થાવો તો રથ કોણ હાંકે, તે વેળા જય વચન; બળ ॥ એટલે હું થાવું
અનેક એકનો, એરે જીગજીવન. બળ ॥ ૨૪ ॥ એવા પેચથી એમ
માગ્યું છે, હું કેમ ખાવું ભુલ; બળ ॥ કૃષ્ણ કહે કદી નહીં થાયે ટોટો
મારે તમારે કબુલ. બળ ॥ ૨૫ ॥ એમ એક એકને વચન દીધાં, પ-
છી ધાર્યો વિવેક; બળ ॥ શક્તિનું સમરણ શેદેવે કીધું. થયા સ્વરૂપે
એક. બળ ॥ ૨૬ ॥ એટલે જદવ બળદેવ સરવે, વિશ્વે થયા અપા-
ર; બળ ॥ ૨૭ ॥ શેદેવ સામળીયો વાતો કરે છે હજીધરને પડ્યો બે-
મ; બળ ॥ મને નીચે નાંખીને રોજ્યો શત્રુએ; કૃષ્ણે બેસાડ્યો કને કેમ.
બળ ॥ ૨૮ ॥ બોલ્યા બળદેવ પ્રભુનિ પ્રત્યે, શત્રુ સાથે શો સ્નેહ;
બળ ॥ મને નીચે નાંખીને રોજ્યો, વીજોજ્યો મ્હારો દેહ, બળ ॥ ૨૯ ॥
બાર શેદેવે બાળ મને માર્યો, બોલ્યા જીગજીવન; બળ ॥ જીહું શું બો-
લો એક શેદેવજી, થયું તમોને સ્વપન. બળ ॥ ૩૦ ॥ બળદેવ કહે
બનાવ્યો મુજને, રિસાઈને ગયા ઘેર; બળ ॥ પછી પ્રભુએ કહ્યું જવો
જદવો, પુછી શેદેવને પેર. બળ ॥ ૩૧ ॥ કહે એમ આવ્યા, શું કામ
લાવ્યા, સાંભળી હું થાવું મજા; બળ ॥ શેદેવ કહે શું છે અજાણ્યું, આ-
પણે ઘેર છે યજ્ઞ. બળ ॥ ૩૨ ॥ એટલે પ્રભુજી જોડેચાલ્યા, આવ્યા ધંદ્ર
પસ્તામાંય; બળ ॥ ધરમ અરજીન આનંદ પામ્યા, કુન્તાએ તેડ્યા ત્યાંય,
બળ ॥ ૩૩ ॥ વળણ કુન્તાજીએ તેડીયા, પોતાને ભોવન; બળ ॥ વ્યાસ વ-
હ્ન મુખ ઓચરે, રીજ્યા જીગજીવન.

કડવું ૭ રાગ સાંખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને
સંભળાવું; સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુન્તાજીને કહે રાજસોઈને
યજ્ઞજ કરવો ઘેર; બ્યાસજીએ શટ કામ બતાવ્યાં, કહિ માંડીને પેર.
॥ ૨ ॥ તમોને શેદેવ તેડી લાવ્યો, તે થયું એક કામ; હવે કીયું કારજ

કરવું, ખતાવો સુદિરશામ. ॥ ૩ ॥ પ્રભુ કહે કે ગડ હંકારી, કનક
લાવવું સાર; અરજીન કહે એ કામ મ્હારું, થઈ જવું તૈયાર, ॥ ૪ ॥
એમ કહીને અરજીન ઉઠ્યો, અંગ ધર્યા શણગાર, વચ્ચે પેઠી પ્રેમથી
ને, હાથ લીધાં હથીઆર. ॥ ૫ ॥ તવ એનો રથ ત્યાર કરવા, ચાલ્યા
સુદિરશામ; અભંગ રથે અશ્વ જોડ્યા, કીધું કીંકર કામ. ॥ ૬ ॥ તે
જોઈ કુન્તા ધરમ બોલ્યા, આમ કરો પ્રભુ કેમ; કૃષ્ણ કહે મને કાંઈ ન
કેહશે, સારથી થવાનો પ્રેમ. ॥ ૭ ॥ ધર્મ કહે આણંદતું એ તો, કહી,
છોડાવવા ધરો; મુકો અછોડા કહીને બાજ્યા, શેઠેવ મનમાં હસે. ॥ ૮ ॥
એટલે બોલ્યો સુત વાયુનો ધર્મ કરો આમ કેમ; બનેવીનો રથ સાજો
હાંકે, છો કરે ગમે તેમ. ॥ ૯ ॥ એટલામાં અરજીન આવ્યો, આ
શું કરો છો નાથ; સારથી છે રથનો હાંકનારો આપણ બેશીએ સાથ.
॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે કે ઇચ્છા થઈ છે, કોઈ મુને નવ બાજે; એ વાતની
શી પરડ તમારે, રથમાં આપ બીરાજે. ॥ ૧૧ ॥ એટલે અરજીન રથે બી
રાજ્યો, પ્રભુએ ગ્રહા અછોડા; આબક લીધી હાથમાંને, બેશી હંકાર્યો
ઘોડા. ॥ ૧૨ ॥ એટલે લીમે મન વીચાર્યું. મ્હારે માથે બે કામ તેમાં વી
કટ જરાસનની, સાથે ઘણા સંગામ. ॥ ૧૩ ॥ આપણે કોઈનું કર્યું હશે
તો, કોઈક આપણુ કરે; માટે જવું અરજીન સાથે, પાડ એને મન ધરે.
॥ ૧૪ ॥ એમ જાણી વસ્ત્ર પેહેર્યા, કટી કરીને બાંધે; દસ સહસ્ર મણની
ગદા પોતેજ લીધી બાંધે. ॥ ૧૫ ॥ રથની આગળ આવી ઊભો, અરજીન બો
લ્યા એમ; એ મ્હોટા ભાઈ કયાં પધારો, આગળ ઉભા કેમ. ॥ ૧૬ ॥
લીમ કહે તમારી જોડે, આવું રક્ષણ કરવા; અરજીન કહે કાંઈ કામ
નથી, શાને આવો પાડ ધરવા. ॥ ૧૭ ॥ સમજ્યો હું મનસુબો તમારો
તે વાત મુને ન ફાવે; તમે જાણો જોડે જવું તો, એ મ્હારી જોડે આ
વે. ॥ ૧૮ ॥ પણ હું નહીં આવું તમ જોડે, માની લેજો સત્ય સાર; લી
મ કહે કરવું ને કરાવવું, વીશ્વ તણે વહેવાર. ॥ ૧૯ ॥ અરજીન કહે
હું નથી કહેતો, માટે નહી પાડ વાળું; લીમ કહે જોવાર પો
તાનો કાહોડે ઘણા દેવાળું. ॥ ૨૦ ॥ તવ પ્રભુ કહે આવવા
દો, ચાલશે એમને ચરણ; એમ કહીને લીમની પ્રત્યે, બોલ્યા
અશરણા સરણ. ॥ ૨૧ ॥ અશ્વ મ્હારા ઉતાવળા ચાલે, લીમશેન ક
રશે કેમ; લીમ કહે અમો આગળ રહેશું હાંકજો ફાવે તેમ. ॥ ૨૨ ॥
એમ કહીને ચાલ્યો પ્રકોદર, પુઠાળ રથ હંકાર્યો; અરજીન નર ને

કૃષ્ણ નારાયણ; લંકાના પંચ ઘાથો. ॥ ૩ ॥ નર નારાયણની મળી
 જોડી, દરસણે દેવ ઉતરીયા, અંત્રીક્ષથી નમસ્કાર કરી, દેવો પાછાપ-
 રવરીયા. ॥ ૨૪ ॥ એવામાં દીઠા નારદે, હવે કઈં ચડાઈ; જોવાની મ-
 ને મારે પડશે, કરાણું કાંક લડાઈ. ॥ ૨૫ ॥ એમ જાણીને નારદ ગયા,
 અગ્નીદેવની પાસ, થયું છે અજરણ અગ્નીને, ઉપાદિનોખડુ ત્રાસ ॥
 ૨૬ ॥ નારદજી કહે એરે અગ્ની, દુખી દિસે છે કેમ; ન હોયે અજરણ
 અગ્નીને, મુને પડ્યો ખડુ વેમ. ॥ ૨૭ ॥ અગ્નીકહે કે મરયુતરાયે, યજ્ઞ
 કરી ધી હોમાવ્યું; પંનાળે ને પંનાળે રેડ્યું તે ચરવામાં આવ્યું. ૨૮
 ॥ તે દનનું અજરણ થયું છે. એરે રૂશી રાય, અતિ ઘણિ પીડા પા-
 મું છું ખતાવો કાંઈ ઉપાય. ॥ ૨૯ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, નારદ
 બોલ્યા મુખ; નર નારાયણ જાય છે લંકા, તે તારું ભાળે દુખ. ॥ ૩૦ ॥
 જ જઈને પડ મારગ વિશે, કહી ગયા છે દિશ; એટલે અગ્ની ઉઠીને
 ચાલ્યો, છે જેને ત્રણ શીશ. ॥ ૩૧ ॥ જઈને મારગમાં પડ્યો આડો,
 એવો અવ્યો વાયુ તન; મારગમાં સુતો દેખીને, લામ વધો વચન ॥
 ૩૨ ॥ કેમ સુતો ત્રણ મુસ્તકવાળા, પંથ રોડીને અમારો; અગ્નિ કહે
 યાચવા આવ્યો છું, અજરણ દુખ નીવારો, ॥ ૩૩ ॥ ભીમે જણ્યું છે
 કોઈ દુખી, એમ દયા મન લાવે સુઈ રહેલ્યા મારિ પુઠે, નરનારાયણ
 આવે. ॥ ૩૪ ॥ એમ કહીને આઘો ઉભો, એવે આવ્યો રથ; ઉભો
 થઈને હાથ જોડ્યા, અગ્ની દેવ ત્રત. ॥ ૩૫ ॥ નર નારાયણ દુખ નિવા-
 રણ; કારણ રૂપ અવિનાશી; પતીત પાવન છે જુગજીવન, અખંડ અ-
 કળ વાશી; ॥ ૩૬ ॥ ત્રીગુણાતીત છે તુરીયાતીત, માયાતીત મહારા-
 જ; અચળધામી ગરૂડા ગામી, સગુણ લકતને કાજ. ॥ ૩૭ ॥ હું દુખી
 યાનું દુઃખ નિવારો, આવ્યાઆપને જાણી; મરીયુતના યજ્ઞમાં અતચર્યો,
 એરે પુરૂષ પુરાણી. ॥ ૩૮ ॥ તે દનથી અજરણે થયું છે વિકટ વળગ્યો
 વ્યાધિ; ત્રીલોક વિશે આપ વીના એ, કોણ મટાડે ઉપાધી. ॥ ૩૯ ॥ એ
 વાં અગ્નીના વચન સુણી, નરને થયો અહંકાર; દેવ સરીખા મ્હારી
 આગળ, કરગરે અપાર. ॥ ૪૦ ॥ વાત જાણી જુગજીવન; બોલ્યા,
 મુખ મોરારી; એ બેઠા; તે મુરખી-મ્હારા, એ કાપે કષ્ટી તારિ. ॥ ૪૧ ॥
 એટલે અગ્ની નરને નમ્યો કષ્ટ મ્હારું નિવારો; અરજીન કહે એરે
 મોરારિ, આની વાત વીચારો, ॥ ૪૨ ॥ કૃષ્ણ કહે તમે છો મ્હોટા,
 દેવ સરખા નમે તમને; એવો અહંકાર મનમાં ઘેર્યો, તો શીદ પુછોછો

અમને ॥ ૪૪ ॥ અરજીન કહે અંતરજમી, જાણી અંતરની વાત;
 મહારો અહંકાર મુરખતાનો, ક્ષમા કરો દીનનાથ. ॥ ૪૫ ॥ તમે
 ખતાવો તે કારજ કરે, પ્રભુ કહે કેમ ચુકે; આ ખાન્ડેવ વન વિશે
 અંગની, મંત્ર લણિને મુકે; ॥ ૪૬ ॥ અષ્ટાદશ ભાર વનસ્પતી છે,
 અગની તે ચરશે ચારો; એટલે મટશે અજરણ એનું, એ રિતે કષ્ટ
 નીવારો. ॥ ૪૭ ॥ સાંભળી અરજીનનું મન ફરીયું આમાં શું ખ-
 તાવ્યું ભારે; એમ કહિ અગનાસ્તર માર્યું ખાન્ડેવ વનમાં ત્યારે.
 ૪૮ ॥ તવ ચારે દિશા અગનિ જ્ઞાગ્યો, નારદે જોયું ત્યાંય, જાણ્યું
 હવે કરે લડાઈ ઉભી, ગયા ઇંદ્રપુરી માંય ॥ ૪૯ ॥ સુરપતી કહે કે-
 મ પધાર્યા, નારદ વદ્યા વચન; તમારે ઇંદ્રાસન લેવાને કોપ્યો ત-
 મારો તન. ॥ ૫૦ ॥ તેણે તમારા ખાન્ડેવ વનમાં, અગની અતી સ-
 જાગ્યાવ્યો; તમે ત્યાં જવો તો જીવ કરવાના; વિચારથી એ આ-
 વ્યો. ॥ ૫૧ ॥ તમને મારી લેવું ઇંદ્રાસન, એવો એનો વિચાર; દી-
 કરો છે તો ભલે છે પણ, યુધ્ધ થાવો તૈયાર. ॥ ૫૨ ॥ વળણ યુધ્ધે
 ચઢો લઈ દેવને, એમ વદ્યા વચન; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણો
 શ્રોતા જન. ॥

કડવું ૮ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; સુણી નારદ
 જીનો બોલ, કર્યો ઇંદ્ર રાયે મન તોલ. ॥ ૧ ॥ આતો નારદ રૂપી ચ-
 ડાવે, બેઉ ખાપ બેટાને લડાવે; એમ સમજી બોલ્યો સુર રાય, મા-
 હારાજ થાવો વિદાય. ॥ ૨ ॥ મુક્યો અગની એણે આજ દંન,
 એના ખાપનું ખાણ્યું વન, તેમાં શાના કરો છો ચડાવા; તમોએ તો
 ધાર્યા છે લડાવા. ॥ ૩ ॥ કોઈ ખાપનું ધન સંભાળે, કોઈ તાત તણું
 ધન ટાળે; તેમાં બીજને શો બળાપો, તમો કાંઈ ન કરશે કડાપો.
 ॥ ૪ ॥ સુણી નારદ થયા વિદાય, આજ કાંઈ ન ચાલ્યો ઉપાય; એ-
 વે ઇંદ્રે કર્યો વિચાર, પોતે બોલાવ્યા મેઘ ખાર. ॥ ૫ ॥ તમે ખાન્ડેવ
 વનમાં જવો, જળ મુશળધાર વરસાવ; તવ ખારે મેઘ ગડગડીયા જ-
 ઇ ખાન્ડેવ વનમાં પડીયા. ॥ ૬ ॥ જળ વર્સાવ્યું મુશળધાર. કર્યો.
 અગનીએ તવ પોકાર; નર નારણ પડું પાય, મને મેઘ તણું દુઃખ
 થાય. ॥ ૭ ॥ જળધારાનું દુઃખ નીવારો, પ્રભુ બોલ્યા નર ઉગારો,

તવ અરજુન બોલ્યો એમ, કહો પ્રભુ હવે કર કેમ. ॥૮॥ બોલ્યા અ-
 તરયામી તે વારે, મેં શું બતાવ્યું હતું ભારે; તમે ઉપાય ભારે કરો,
 વાગ્યો અરજુનને બોલ ખરો. ॥ ૯ ॥ બોલ્યો અરજુન એ મહારાજ,
 મહાર્ મન ભમી રહ્યું આજ; પ્રભુ કહે તેમાં શો વાંધો તમે બાણુનું
 છાપડ બાંધો. ॥૧૦॥ વાયુ મંત્રે વાયુના થંભ, ચાર મુકીને કરો આ-
 રંભ; તવ અરજુનજી કેમ ચુકે, મંત્રથી વાયુના થંભ મુકે. ॥ ૧૧ ॥ પ-
 છી પ્રાક્રમ કેવું કીધું, એક બાણ અગણીતું લીધું; માર્યું મંત્ર ભણીને
 જ્યારે. થયું બાણુનું છાપડ ત્યારે. ॥ ૧૨ ॥ વરસે જળ તે ઢળી જય,
 નીચે અગ્નીને કાંઈ નવ થાય; તવ થાકીને મેઘ ગયો, અગ્ની દેવ ચ-
 રતો રહ્યો ॥ ૧૩ ॥ બોલ્યા કૃષ્ણ સુણો સતી તન, આપણે બે જઘએ
 વન; હું તો દક્ષીણ દીશાએ જવું, જે મળે તેને ઝાલી લાવું ॥ ૧૪ ॥
 તમે ઉત્તર દિશા જવો, જે મળે તેને ઝાલી લાવો; ભીમ પાસે લાવી
 એ આપ, મુકે મળેલો તેને બે આપ. ॥૧૫॥ ચરે અગ્ની એટલી વા-
 ર; દહેર કરી આવીએ લગાર; ભીમ સાચવશે રથ હાંઈ, જેએ આપણ
 વનની માંઈ. ॥ ૧૬ ॥ ભીમે કહ્યું કે આવજો બહેલા, જો જો અરજુન-
 જી થતા ઘેલા; મળેલો મુકવે મહેણુ દેશે, નીત્ય બે બાપનો આ કેહેશે
 ॥૧૭॥ એમ કહીને રજ આપી ચાલ્યા, બેઉ નીચે મન થાપી; ગયા
 પ્રભુ દક્ષીણ દીશાય, રત્ન ફણાનો નાગ ત્યાં જય. ॥ ૧૮ ॥ દેખી લા
 ત મારી વિશ્વ ભુપ, તવ નાગ થયો વિપ્ર રૂપ; તેવોપ્રભુએ ઝાલ્યો હા-
 થ, ભીમ કને ચાલ્યો બોલ્યા નાથ. ॥ ૧૯ ॥ કહ્યું બ્રાહ્મણે છો પ્રભુ આ-
 પ, તમે નીવાર્યો મહારો શ્રાપ; મુજ હતો હું વીપ્રનો તન; થયો શ્રાપ-
 થી સર્પ આ વન. ॥ ૨૦ ॥ તમ ચર્ણનો પ્રતાપ એહ. પાછો પામ્યો
 બ્રાહ્મણ દેહ; લાગ્યા પુછવા કૃષ્ણજી આપ, તને શાથી મળ્યો
 આ શ્રાપ. ॥ ૨૧ ॥ કહે બ્રાહ્મણ હું બહેરીલો, હતો જનમનનો જે-
 રીલો; કરતો શેઠાઈ વીપ્રમાં આપ, પામ્યો તેવાં પાપથી શ્રાપ. ॥ ૨૨ ॥
 પ્રભુ કહે અમારો છે નીમ, તને તેડી જવો જ્યાં ભીમ કયો છે ભી-
 મે નીમ એવો, જેને લાવો તેને મારી દેવો. ॥ ૨૩ ॥ બોલ્યો વિપ્ર પડી
 ને પાય, મુને મુકીદો જગરાય, કાંઈ સુકીત કરી લેવું, મને મુકેતો મુ-
 ગટ દેવ ॥ ૨૪ ॥ બત્રી દેરડીનો સોભે ધામ, એનું કીરટ મુગટ નામ;
 તવ પ્રભુએ મુગટ લીધો, તવ બ્રાહ્મણને મુકી દિધો. ॥ ૨૫ ॥ ધા-
 લ્યો મુગ બગલ માંય; હોડ્યો ઉપરણો ઉપર ત્યાંય; અરજુન ઉત્ત-

માં પળીયો, એને મેનામાં દહીત મળીયો, ॥ ૨૬ ॥ તેના જઘને ઝા-
 લ્યા કેસ, બોલ્યો અરબુનજી ધરી દવેશ; ચાલ ભીમકને લઈ જવું.
 તને જીવતો ઠેર મરાવું, ॥ ૨૭ ॥ બોલ્યો મેનામાં મુખ એમ, કાને સાં-
 ભળ્યો છે મેં ભેમ; એણે મ્હારો વિધારથી માર્યો, પુલોચન નામનો
 સંહાર્યો; ॥ ૨૮ ॥ લાખાભોવનમાં બાળી દીધો; એની કને ક્યાં મુજને
 લીધો, મુકો મુનેતો ગુણ સહાવું, એક અવળ મંત્ર લણાવું. ॥ ૨૯ ॥
 મંત્ર લણી છાંટો જળ જશે, બને સોભીત સભા તે ધરા; હોય ભીંત
 ત્યાં દ્વાર દેખાય, હોય દ્વાર ત્યાં ભીંત જણાય. ॥ ૩૦ ॥ બને દશ ગજ
 લાંબી સભાય પેસે માણસ મ્હોટી થાય; તેમાં ગજ ગજનું હોય સ્થળ
 સ્થળને સ્થળ દેખાય જળ, ॥ ૩૧ ॥ હોય જળ ત્યાં સ્થળ દેખાય, એ
 વી અવળ સભા રચાય; તવ અરબુને જણ્યું મન, શું જણસે જુગજી-
 વન. ॥ ૩૨ ॥ પેટમાં પેટેલી વિધાય. કોઈના જણવામાં ન જાય, એવું
 સમજીને મંત્રજ લીધો, એણે મેનામાને મુકી દીધો, ॥ ૩૩ ॥ પછી પોતા
 ના રથ લણી જાય, એવે પ્રભુજી ભેગા થાય. આવ્યા રથની લગલગ
 જ્યારે. બોલ્યા શ્રીકૃષ્ણજી મુખ ત્યારે. ॥ ૩૪ ॥ સુણોત્રકોદર તમે આપ
 તમારા ભાઈને બે આપ; એમણે એક મંત્રજ લીધો. મેનામાં દૈતને મુકી
 દિધો. ॥ ૩૫ ॥ તવ અરબુન બોલ્યો વાણી. પ્રભુ તમે લીધી વાત જણી;
 ભીમે જણ્યું મ્હેણાં દેસે મીઠો, એવે બંગલમાં ચળકાટ દીઠો. ॥ ૩૬ ॥
 તવ ઝાલ્યું ભીમે પાંગોઠું, કહાડ્યું ઉપરણાનું ઓઠું; દીઠો મુગટ બો-
 લ્યો વચન, ક્યાંથી લાવ્યા દેવકી તન. ॥ ૩૭ ॥ બોલ્યા કૃષ્ણ પ્રભુ મુખ
 આપ ભીમ મ્હારે પણ બે બાપ, જેવા બબે બાપ અમારે, તેવા બે
 બાપ ભીમ તમારે. ॥ ૩૮ ॥ ભીમે કહ્યું મને કહો, કેમ, નથી કર્યું તમે
 મેમ; બોલ્યા કૃષ્ણ સમાવું તાપ, આપણે છે બબે બાપ. ॥ ૩૯ ॥ તમા
 ર વાયુને પાંડુરાય, અરબુનને ઈંદ્ર પીતાય; બીજપાન્ડુ રાજ તાત,
 હવે કહું તમને મ્હારી વાત. ॥ ૪૦ ॥ મ્હારે વસુદેવ ને નંદરાય, જુઓ
 એ બેઉ પીતા ગણાય; ભીમ કહે શાખાશ છોગાળા, આપણે ત્રણે બે
 બાપવાળા. ॥ ૪૧ ॥ એવે અગ્ની ચરી રહ્યો સાર, આવી કીધો નમસ્કાર;
 મને અજીર્ણ દુર થયું, તમ, પ્રતાપે એ કષ્ટ ગયું. ॥ ૪૨ ॥ તેથી અ-
 તીસે આનંદ વાપ્યો, એમ કહીને જમો આપ્યો; સોબ્યો અરબુન અં-
 ગે અપાર, તવ રીજ્યા શ્રી જુગદાધાર. ॥ ૪૩ ॥ લાવ્યા હતા

જે મુગટ જગદીશ, પેહેરાવ્યો અરજીનને શીશ; શોભી કાન્તી બો-
લ્યા તવ શામ, હવે કીરઠ્ઠર તમ નામ. ॥ ૪૪ ॥ પછી ત્યાંથી થયા
વિદાય, અગની આપને સ્થળ જાય, ગડ લંકાને પંથ પડીયા, પોતે
પ્રભુને બે ભાઈ બળીયા ॥ ૪૫ ॥ ભીમ બે ગાઉ આગળ જાય, એવે
સમુદ્ર લગભગ થાય, ત્યાંતો સમુદ્ર કેરે કિનારે, સુતા અંજની સુત તે
વારે ॥ ૪૬ ॥ આવ્યો ત્રોકોદર વાયુ તન, દેખી વાન્નર વદ્યો વચન;
અલ્યા મુક ભારક વાંદરા, જહું ગડ લંકા સુંસરા ॥ ૪૭ ॥ લાગ્યું
હનુમાનને દલ દુખ, ઉચી ડોકી કરી જોયું મુખ, બોલ્યા રકતલોચન
કપીરાય, અમે પડી રહેવાના હાંચ ॥ ૪૮ ॥ ભીમ કહે હું દૈવત દા-
ખી, પુંછ ઝાલીને દૈશ નાંખી; કપી કહે ન બોલીશ જુદું; મન ફેંકી
દે ત્યારેજ ઉઠું ॥ ૪૯ ॥ ભીમ કહે તું બોલે છે બળમાં, પણ નાંખી દે-
વાનો જળમાં; એમ કહ્યું ને મરડી મુછ, ભીમે ગ્રહ્યું કપીનું પુંછ.
॥ ૫૦ ॥ પછી ઉંચુ કરવા જાય, તલપુર ઉંચુ નવ થાય; પડી ભીમના
પેટમાં ફાળ, આતો વાંદરો છે વિકરાળ ॥ ૫૧ ॥ એણે જાણ્યા મરકટ
માઠો, પુંછ મુકી ગદા લઈ નાઠો; ગયો રથ સામો સતી તન, વગો
પાછા જુગલવન ॥ ૫૨ ॥ એક વાંદરો છે બળવાન, પ્રભુ કહે એતો
હનુમાન; જોજો વાન્નર કહેતો એને, કહેતા રામજનો ભકત તેને ॥ ૫૩ ॥
ભીમ કહે ઉડાડ્યો ન ઉડે, થાઓ આગળ હું રહું પુઠે; એમ કહી રથ
પુઠે જાય, આવ્યા કપી સુતા છે ત્યાય ॥ ૫૪ ॥ બોલ્યા કૃષ્ણ ઉડો હ-
નુમાન; પંથ દો અંજની સંતાન; બોલ્યા કપી સુણો બોલ મહારો,
ક્યાં ગયો મને ફેંકી દેનારો ॥ ૫૫ ॥ તવ બોલ્યા સામ શરીર, એતો
થાય તમારો વીર; એતો છે વાયુ દેવનો તન; તેવા તમારા તાત પવન.
॥ ૫૬ ॥ બેઉ બંધવ થઈ શું બોલો, એક એકની આંટીયો બોલો,
તવ હનુમામ રાજ થયા, ભલે નહાના ભાઈ બોલી ગયા. ॥ ૫૭ ॥ તવ
ભીમ રથ પુઠેથી આવ્યો, હનુમાને એને બોલાવ્યો, પછી કૃષ્ણને પુછી
વાત, તમારે ક્યાં જહું સાક્ષાત ॥ ૫૮ ॥ કહે કૃષ્ણ સુણો કપી બંકા,
અમારે તો જહું ગડ લંકા; તવ કપીયે કીધો વીચાર; કેવી રીતે એ
ઉતરે પાર. ॥ ૫૯ ॥ તાર્કા પાશાણ મહારા રામે, ત્યારે જવાયું લંકા મુ-
કામે, જોહું જો આ શી રીતે જાય, એમ ધારી કુદા કપીરાય ॥ ૬૦ ॥
॥ વળણું ॥ રામ તથા નામ લઈને, કુદા હનુમંત વીર; વ્યાસ વલ્લભ કહે
જઈ પડયા, પોતે સામી તીર.

કડવું ૯ રાગ સાંખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું સલા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સામી તીરે કુદી ગયા કપી,
 વીચાર્યું મન એમ; જોવું એ દાસ કૃષ્ણનો, આવે કરીને કેમ.
 ॥ ૨ ॥ એવામાં અરજુનજી બોલ્યા, કેમ કરું મહારાજ, કૃષ્ણ કહે
 અગણીતા બાણે, બાંધો બાણની પાજ ॥ ૩ ॥ તવ અરજુને બાણજ
 લીધું, છે વિધાવંત આંધી; સો જોજનની અગણીત મંત્રે, બાણ તણી
 પાજ બાંધી. ॥ ૪ ॥ તવ અરજુનને હંકાર આવ્યો, નથી કોઈ મુજ
 જોવો, ભકત હું કૃષ્ણનો રામથી જખરો, પંથ બાંધી જઉં કેવો ॥ ૫ ॥
 એટલે કપીને આવી ધરસ્યા, આ એમને ઠીક ફાવે; મારા રામજી ક-
 રતાં શું જખરા, રસ્તે હસ્તે આવે ॥ ૬ ॥ મહારા રામની પ્રતિષ્ઠા,
 અરજુનનું નામ વધે; કહેશે કે રામે પથ્થર તાર્યા, નર પાજ બાંધી
 બધે ॥ ૭ ॥ એમ જાણી રામ નામ દઈને, હનુમાન ઉંચા ચઢીયા, અ-
 રજુનના બાણની પાજ પર એ, કરોધ કરી કપી પડીયા ॥ ૮ ॥ તે પ-
 ડયાથી પાજ ભાગી, પડયા લંકાતીર; લીમ કહે એ વાંદરો ભુંડો મ-
 હેનત મુકો વીર ॥ ૯ ॥ પ્રભુ કહે બીજી વાર બાંધો, થનારું હશે તે
 થાશે; તવ નરે બીજી વાર બાંધી, ભાગી કપી ચોપાશે. ॥ ૧૦ ॥ અ-
 રજુનનો અલીમાન ઉતરીયો, હું થઈગયો અશકત; હું કૃષ્ણનો દા-
 સ પાછો પડીયો, જીત્યો રામનો ભકત. ॥ ૧૧ ॥ પછી અરજુનજી
 એમ બોલ્યા, ફેકટ મરીયે મથી; મુમતમાં કપીરાજ ચઢયા છે, રહેવા
 દેવાના નથી. ॥ ૧૨ ॥ પ્રભુ કહે તમે ધીરજ રાખો, ગભરાશો નહી બા-
 પુ; હું કહું તે હાયે હા કહેજો, તો કપી વશ કરી આપુ ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુ
 એ જાણ્યું કૃષ્ણ ભકતનો અહંકાર; હવે ઉતાર રામ ભકતનો,
 વિચાર્યું જીવદાધાર ॥ ૧૪ ॥ એમ જાણી અંતરયામી, કૃષ્ણે શું
 ખેલ કીધો; પંચ જન શંખ પોતા તણો તે, વગાડવા હાથ લીધો.
 ॥ ૧૫ ॥ તે શંખમાં એમ શબ્દ કીધો, બોલ્યા વિહલ વર વાણ; હનુમા-
 ન આ તીર આવો નહી તો, છે રામચંદ્રની આણ ॥ ૧૬ ॥ તે શંખ
 શબ્દ સુણ્યો કપીએ, કુદીને ગગન ચડીયા, ચારસેં ગાઉનો સીંધુઓ
 જાંગી કૃષ્ણ હતા ત્યાં પડીયા. ॥ ૧૭ ॥ કપી કહે કેમ બોલાવ્યો, વી-
 હલ વધા વચન; શા સારું તમે પાજ ભાગો છો, ઓરે અંજની તન.
 ॥ ૧૮ ॥ કપી કહે એ કીંકર કૃષ્ણનો, શું પાજ બાંધી આવે; રામને પા-

શાણુ તારવા પડયા, તેમને શું એ લખવે ॥ ૧૯ ॥ હું રામનો ક્રીંકર દે-
ખતાંએ, કૃષ્ણ ક્રીંકર જીતી જાય; તો તો મુજને લજ્યા મ્હોટી, કેમ એ
પાજ રખાય ॥ ૨૦ ॥ પ્રભુ કહે તમે ભકત રામના, કૃષ્ણ ભકત અરજુ-
ન; બે જણને ઠીક મુમત પડ્યો, અમે જોશું રહી મુન્ય ॥ ૨૧ ॥ પણ
તમે કાંઈ સરત કરો, તો મુજને ઠીક લાગો, અરજુન ત્રીજી પાજ બાંધે
તમે ત્રીજીવાર ભાગો ॥ ૨૨ ॥ જો તમે પાજ ભાંગો નહીં તો, તમારે શુ
કરવું; એ અરજુન કપી પાજ ભાગે તો, તમારે શું આદરવું ॥ ૨૩ ॥
તવ કપી ક્રીરટધર બોલ્યા, તમે કહો તે કરીયે; હ્યો બાપદાદાના વેણુ
અમારાં, બોલેલું નહીં ફરીયે. ॥ ૨૪ ॥ પ્રભુ કહે હું ત્રાહીત પ્રાણી, મ્હા-
રે નહીં લેવા દેવા; જે હારે તે ગુલામ થૈને, કરે જીતેલાની શેવા ॥ ૨૫ ॥
આ વેળા એ અરજુન પાજ બાંધે, તે તમે ભાગી નાખો; તો તો અર-
જુન દાસ તમારો, તમારી શેવામાં રાખો ॥ ૨૬ ॥ તમ થકી પાજ ભા-
ગે નહીંતો, તમારે થાવું દાસ; અરજુનજની શેવામાં રહેવું, એમ વધા
અવીનાશ ॥ ૨૭ ॥ કપીને ક્રીરટધર બોલ્યો, કબુલ છે મ્હારાજ; પ્રભુ
કહે કપી તમે પધારો, અરજુન બાંધો પાજ ॥ ૨૮ ॥ તવ કપી કુદીને
ગયા, ઘડ લંકાની તીર; એટલે ભીમ કહે બાંધ રાખો, એરે અરજુન
વીર ॥ ૨૯ ॥ સરત કરી સામગીઆયે. બનાવવા ગુલામ, જરૂર વાંદ-
ર નાંખશે ભાગી, રેહેવા દો એ કામ ॥ ૩૦ ॥ કૃષ્ણ કહે નહીં ભાગી
શકે, કામ કરીશું તેવું; તમે તમારે ધીરજ રાખો; દાસપણું નહીં
દેવું. ॥ ૩૧ ॥ ભીમ કહે મુજ ભ્રાત હારે તો, તમારો શત્રુ થાવું, સા-
ગન તમારા દરીયામાં તમને, ડુબાવી દેઈને જવું ॥ ૩૨ ॥ ભગવત
કહે ભલે એમ કરો, વહેવારમાં શો વાંધો, શું જીઓ છો ઇંદના નં-
દન, પાજ ફરીથી બાંધો. ॥ ૩૩ ॥ તવ અરજુને બાણ ચડાવ્યું,
અગણીત મંત્ર આરાધ્યો; ચારસેં ગાઉના સમુદ્ર ઉપર, બાણ તણો
પંથ બાંધ્યો. ॥ ૩૪ ॥ પાજ બરોબર બધાણી કે, કપટ કૃષ્ણે ક્રીધું;
સુદરશણ ચક્ર પોતાનું, જળમાં મુકી દીધું. ॥ ૩૫ ॥ તે જઈ પેહું પા-
જની નીચે, પંથ દીઠો હનુમાન, રામ તણું નામ દેઈને કુદયા, અં-
જનીના સંતાન ॥ ૩૬ ॥ ગગન ચઢી ઉપર પડયા, રાખવા પોતાનો
ટેક; નીચેથી ચક્રે ભાર ઝાલ્યો, બાણ ખસ્યું નહિ એક. ॥ ૩૭ ॥
એટલે મનમાં માઠું લાગ્યું, બળ કર્યું અપાર; કુદયા ઉપર ને ઉપર
એ, પોતે અગીઆર વાર ॥ ૩૮ ॥ તો પણ એક શળી નવ ખરી, જોઈ

રહ્યા જગધીશ; ઉતર્યો અહંકાર રામ ભકતનો, આવી નમાવ્યું શીશ
 ॥ ૩૯ ॥ મહારાજ રામચંદ્રે મુકયો તો, કરવા રાવણની ચોટી, છ માસે
 ચીતામાંથી ઉઠે છે, દાણુ છું મારી ઠોટી ॥ ૪૦ ॥ રાવણને રોટી રાખુ-
 છું, નીકળી ન શકે બહાર; તે કામ હવે મુકી દઇને, તમ સેવા કરે
 સાર ॥ ૪૧ ॥ મને હતો અહંકાર એવો, હું રામ ભકત સવાયો, કૃષ્ણ
 નો ભકત કોણ લેખામાં, તે ધારતો તે ધરાયો ॥ ૪૨ ॥ એટલે બોલ્યા
 અંતરયામી, તમે પામ્યા મન ખેદ; તેનું કારણ રામ કૃષ્ણમાં;
 બેઉએ જણ્યો ભેદ ॥ ૪૩ ॥ જે રામજી તે હુંજ કૃષ્ણજી, કારણ
 રૂપે એક; તે તમથી સમજાયું નથી, ત્યાં લગી વણ વીવેક ॥ ૪૪ ॥
 એટલે બોલ્યા કપી કીરટધર, ટાળો મહારાજ વેમ; એ દેહ જુદો આ
 દેહ જુદો, એકજ માનીયે કેમ ॥ ૪૫ ॥ કૃષ્ણ કહે તમને સમજવું, જ્ઞા-
 ન થવાને માટ, કારણમાં તો સુવર્ણ સાચું, કાર્યમાં જુજવાં નામ ॥ ૪૬ ॥
 ભવાઇમાં એક નરવેશ ધરે, થાય મીયા કે હરાયો; જુજવાં નામ પ-
 ડે પણ, મુજ તેનો તે ભવાયો ॥ ૪૭ ॥ એ રીતે દેહ અનંત ધરું, પણ
 હું તેનો તેજ; જુદા દેહથી જુદા માને, અજ્ઞાની જન એજ ॥ ૪૮ ॥
 કે કહે શ્રી કૃષ્ણ મહારા; કે કહે મહારા રામ; શીવ શકતી પણ જુદાં
 માને, તે મુંઢ પ્રાણી તમામ ॥ ૪૯ ॥ આંધળે હાથીના અવયવ જુદા,
 ઝાલીને જુજવો જણ્યો; દેખતા પ્રાણી એ સૌ અવયવો, મળીને હાથી
 માન્યો ॥ ૫૦ ॥ પગવાળે થંભ જેવો જણો, દંવ વાળે પાયા જેવો
 સુંઢવાળે મુશળ સરખો, કાન વાળે સુપ તેવો ॥ ૫૧ ॥ જુદા જુદા
 ઘાટ જોઇને, આંધળે કરી લડાઇ; દેખતાએ સૌ મળી એક જણ્યો, તેને
 શાની બડાઇ ॥ ૫૨ ॥ અંધ જેવા અજ્ઞાની પ્રાણી, જુજવું જુજવું
 જણો જ્ઞાનીના જ્ઞાનમાં ગમ પડે નહીં, મુમત મીથ્યા તાણે ॥ ૫૩ ॥
 કેં કહેશે ટેકની ભકતી, ટેકથી માનીએ એક; પણ અનેકનો એક જ-
 ણી, ભકતીનો ધરાવો ટેક ॥ ૫૪ ॥ કેંક કહે બાળ્યે બધાને, તેમાં કી-
 યો કરે કામ; જે એકને વળગ્યા હોઇએ તો, તે કરે કાર્ય તમામ ॥ ૫૫ ॥
 એ બોલવું અજ્ઞાની જનનું, સર્વ મળી છે એક, તેમાંથી એકને મા-
 ન્યોને, એકને છાંડ્યો છેક ॥ ૫૬ ॥ તેને કેવા ફળ મળે છે, સાંભળજે
 દ્રષ્ટાન્ત; ચિત્ત દેજે શ્રોતાજન સરવે, સાંભળી વળશે શાન્ત ॥ ૫૭ ॥
 હતી એક નરને બે નારી, વીવેકી ભરતાર; બેઉને બેઉ ચરણ આં-
 પવા, દીધા અધીકાર. ॥ ૫૮ ॥ જુનીને જમણો નવીને ડાબો ચ-

રણુ સોંપ્યા સાર; પોતાને સોંપેલા ચરણુ ચાંપે, ત્યાં શું બન્યું એક
વાર ॥ ૫૯ ॥ નવી નારી, ગઈ પીઠર પોતે, છે ઘેર જુની નાર; પો-
તાના ભાગનો ચરણુ ચાંપતાં, આવ્યો એક વીચાર. ॥ ૬૦ ॥ આ
વેળા મ્હારી સોકય નથી, લાગ લલો બળ દાખુ, એના ભાગનો ચર-
ણુ આવેલો તરવારે કાપી નાંખુ ॥ ૬૧ ॥ એમ જાણીને ખડગ લીધું,
બોલ્યો પતિ તવ એમ, આ અબળા તું શું કરે છે, તરવાર લીધી
કેમ. ॥ ૬૨ ॥ નારી કહે નાથ બોલશોમાં, દગ્ધ છે અંતસકર્ણુ; શોક
સાંભી નીત્ય બેસે છે એનો, ચાંપવાનો છેદુ ચર્ણુ ॥ ૬૩ ॥ કંથે કહ્યું
એ તો ચરણુ મ્હારો, સ્ત્રી કહે તમારો સેનો; તમે તો તેને શોંપી દીધો
છે, માટે તે ચરણુ તેનો. ॥ ૬૪ ॥ પતીએ જાણ્યું નવી નારીને ચાંપવા
સોંપીને શીશ, નારી તેનું શીશ સમજી, છેદી દે કે દીશ. ॥ ૬૫ ॥
સરવ અંગ મ્હારું નવ જાણ્યું, આ છે અતી અજ્ઞાની; શીક્ષા કરીને
કાઢી મુકી, ઉઘી મતી એની જાણી. ॥ ૬૬ ॥ આ દ્વંધાંતનું શીધાન્ત
એ છે, એક સ્વરૂપ અંગ ધણું, એ અંગોમાં ભેદ ગણે તે, લક્ષણ
અજ્ઞાની તણાં. ॥ ૬૭ ॥ માટે એકજ માની લેજે, રામ કૃષ્ણ શીવ
શકિત; જો જુજવા ભેદ જાણશે તો, નિષ્કળ થાસે લકતી ॥ ૬૮ ॥
॥વળણુ॥ નિષ્કળ સૌ લકિત થશે, ધરવો નહી ભેદ ટેક; વલ્લભ વદે
શ્રોતા સહુ જાણુજે ઇશ્વર એક.

કડવું ૧૦ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુ-
જને સંભળાવું, સભા પરવ મહિ માય ॥ ૧ ॥ જુઓ અરજુન તમે
એ પેહેલો મનમાં ધર્યો અહંકાર; કૃષ્ણ લકત હું રામ જખરો,
પંથી બાંધી જણું સાર. ॥ ૨ ॥ તેથી કપીએ બે પાજ ભાગી, ગર્વ ત-
મારો ઉતરીયો, અંજની સુતે રામ લકતનો; અહંકાર મનમાં ધરીયો
॥૩॥ તો ત્રીજી વાર પાજ ન ભાગી, થયા દાસના દાસ, જુદા જાણી અ-
હંકાર ધરે, તેને થશે વિનાશ ॥ ૪ ॥ જેમ નરે નારી તરછોડી, જમણા
ચરણુ વાળી; તે રીતે ભેદી લકતોને, તરછોડું વનમાળી ॥ ૫ ॥ જુઓ
જુદા જાણતા હોતો, શું કર્યું વૈકુંઠ ભુપ; કસ્થ સ્વરૂપની કાયા બદ-
લી, આપે ધર્મ રામ રૂપ. ॥ ૬ ॥ તવ કપીવર પાયે પડીયા, મુકીયો નરે
પણુ ટેક; બેઠે જણાયે સ્તુતિ કીધી કૃષ્ણને રામ છો એક ॥ ૭ ॥ ૫-

છી કપી કહે કયાં જાવું છે, કહો મુને વારતાય, કૃષ્ણ કહે કે કનક
 લેવા જાવું છે લંકા માંય. ॥ ૮ ॥ કપી કહે સીદ તસ્દી લોછો; આ-
 જ ઈંદ્ર પસ્ત આણું; જોઈએ કનક કેટલું ત્યાંતો, કહો તેટલું લાવું ॥ ૯ ॥
 પ્રભુએ કહ્યું સોંમણ સોનું; હૈ આવજો કપી રાજ; કપી કહે તમો
 વળો પાછા લાવીશ કનક આજ ॥ ૧૦ ॥ કૃષ્ણ કહે લંકા જોવી છે,
 તવ બોલ્યા હનુમાન; મનોવરાની આજ્ઞા નથી, ઓરે શ્રી ભગવાન.
 ॥ ૧૧ ॥ રામ લક્ષ્મણ એ બેઉ વિના, નહિ અન્યને આગ્નાય; રામ
 કહે તમો સુખે પધારો, આ બેઉથી ન અવાય ॥ ૧૨ ॥ એટલે બેઉને
 તેડી જવાને, શું કરયું વધકુંઠ ભુપ; કુંતી કુંવર અરજીનજીને, આ-
 પ્યુ લક્ષ્મણ રૂપ ॥ ૧૩ ॥ કપી કહે હવે પ્રેમે પધારો, પણ રહી જશે
 ભેમ; પ્રભુ કહે મનોવરીને, જવો જઈ કહો એમ. ॥ ૧૪ ॥ કહીએ
 લંકામાં હાથી પડયાતા, આવ્યો છે તે નાંખનારો; તવ કપીએ કહ્યું
 જઈને, શુભો સમાચાર સારો ॥ ૧૫ ॥ મનોવરીએ કહ્યું આવવાદો,
 તવ કપી રાજ ગયા; મનોવરીએ હા કહ્યું છે; સર્વ સમાચાર કહયાં.
 ॥ ૧૬ ॥ ભીમને જોવાની ઇચ્છા રાણીની, તેથી કરી આગનાય; એણું
 સાંભળી વ્રકોદરને, અતી અહંકાર થાય. ॥ ૧૭ ॥ હું બળીયો બધે
 કીરતી મહારી; મને જોવા સૌ ઇચ્છે, જોવા તેવા જનમે દાણી, તેને
 કોઈ નવ પીછે ॥ ૧૮ ॥ એવા વિચારે વ્રકોદર ચાલ્યો, પાજ ઉપર
 પરવરીયા, રામ લક્ષ્મણે રથ દોડાવ્યો, આગળ એ સંચરીયા ॥ ૧૯ ॥
 રામરૂપ દેખી મનોવરીએ, તેડી આપ્યું આસન, પુછ્યું કે હાથીનો
 ઉછાળનારો કયાં ગયો ભુગજવન ॥ ૨૦ ॥ પ્રભુ કહે આ આવે પુ-
 ઠે, તવ જોવા ગઈ આંધી એવામાં ભીમશેન આવે છે, તેને તો તર-
 શા લાગી. ॥ ૨૧ ॥ સમુદ્રનું જળ ઘણુંજ ખાડું, તેતો કેમ પીવાય;
 મીઠું જળ એ શોધવા લાગ્યો, તળાવ દીઠું ત્યાંય. ॥ ૨૨ ॥ કુંભકરણ
 ના માથાની ખોપરી, પડી રહી છે સાર; વરસાદનું તેમાં જળ ભરેલું
 તળાવ તુલ્ય અપાર ॥ ૨૩ ॥ તેતો ભીમે તળાવ જણ્યું, પીવા કીનારે
 ચડીઓ; કીનારા ઉપર લીલ વળેલી, ત્યાં ભીમ લપશી પડીયો ॥ ૨૪ ॥
 જોવા પડ્યો તેવો ગયો જળમાં, માંથે પાણી ફરી વળીયું; મનોવરી
 તવ હસવા લાગી, સામરથ એનું કળીયું ॥ ૨૫ ॥ એવામાં ભીમ જ-
 ળમાં તરીને, તરત નીકળ્યો બહાર; મનોવરી કહે જવો કપીવર,
 અંજનીના કુંવાર ॥ ૨૬ ॥ જઈને પેલાને પાછો વાળો, જોર જોઈ લી-
 ધું એનું; મારા દીયરના માથામાં બુડયો, સામરથ એમાં શેનું ॥ ૨૭ ॥

તવ રામલક્ષ્મણ એમ બોલ્યા. હવે અમે પણ જશું; મનોવરી કહે ભલે પ
ધારો, સદાય ક્રીંકર થાશું ॥૨૮॥ એટલે ચાલ્યા રામને લક્ષ્મણ, રથ બે-
શીને પળીયા; કપી સહિત ત્રણે આવ્યા, ત્રકોદરને મળીયા ॥ ૨૯ ॥
કહે ભીમ પાછા વળો, ના કહું સતીનાર; પ્રભુએ કહું તમોને નડ્યો,
તમારો હંકાર ॥૩૦॥ તમેઓ જણ્યું મુજને જોવા, ઇચ્છેછે સહુ સ-
ષ્ટી; કુંભકરણની ખોપરીમાં તમે, બુડીને પામ્યા કષ્ટી ॥ ૩૧ ॥ ભીમ
કહે હોય ઇશ્વર ઇચ્છા, કહીને પાછા વળીયા, પાજ પર ગયા રથ
ચલાવી, સીંધુની બહાર નીકળીયા ॥ ૩૨ ॥ તવ કપી કહે કહો કેમ
કરું છું, અરજીનનો દાસ; હતાં તેવાં તવ રૂપ ધરીને, બોલ્યા શ્રી અ-
વિનાશ ॥ ૩૩ ॥ તમે તમારે સાચવો ચીતા, ચાકરી દેવું બતાવી;
ટંકાર સાંભળો અરજીન કેરો ધન્ય એ સવું આવી. ॥ ૩૪ ॥ એટલી
તમારે ચાકરી કરવી, બીજી ત્રીજી નહિ કામ; એટલે હનુમાન પાછા
વળીયા; સહુને કયો પરણામ ॥૩૫॥ તવ ત્રણ જણ ત્યાંથી ચાલ્યા,
ગયા ઈંદ્રપસ્ત માંચ; કુન્તાને જઈ ચરણે લાગ્યો, આવશે સાવણ
હાંચ ॥ ૩૬ ॥ એટલે સરવ આનંદ પામ્યાં, રાત્રીએ સુઈ રહ્યો; તે
સમે કપી સોમણ સોનું, આવીને મુકી ગયા. ॥ ૩૭ ॥ સવારે તેના
કટકા કરાવી, ભરાવી પરસાળ; તાણું દેઈ કુંચી કરી કબજે, પોતે
શ્રી ગોપાળ. ॥ ૩૮ ॥ તે પછી પુછ્યું કુન્તાજીએ, ઓરે સુંદીર શામ;
કારજ આ બે સીંધજ થયાં, હવે શું કરવું કામ ॥ ૩૯ ॥ પ્રભુ કહે
કે કામદુરધા, લાવવી જોઈએ ગાય, તવ ઈંદ્રનું આરાધન માંડ્યું, પો-
તે ધરમરાય ॥ ૪૦ ॥ મંત્રને આધીન દેવતા તે, દેવ ન જાયે ચુકી; ધ-
રમના સત્યથી સરવ બીહે, અંત્રીક્ષથી ગાય મુકી ॥ ૪૧ ॥ તે ગાય
આવી પાન્ડવ ધામે, ટાળ્યો સંતાપ શોક; રાજના જેવી રહાયત સ-
રવે દરશણે આવ્યું લોક ॥ ૪૨ ॥ આણુંદ ઓચ્છવ નમ્રમાં થયો, વ-
રત્યો જય જયકર; કામધેનુની આગળ બાળો, મતના દીપક ચાર
॥ ૪૩ ॥ પછી પુછ્યું કુન્તાજીએ, ત્રીજું થયું આ કામ હવે કીયું કામ
જ કરવું, ઓરે સુંદીર શામ ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ શામ કામ કરવું કયું,
બતાવો મોરાર; વ્યાસ વલ્લભ કહે બોલીયા, પોતે ભુગદાધાર.

કડવું ૧૧ રાગ સોહાગની ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, મુણ જનમેજે રાજનરે, બોલ્યા અં-
 તરયામી એમરે, લાવો વિપ્રને બળીયા ભેમરે ॥ ૧ ॥ તવ થયો વૃકો-
 દર ત્યારરે ગદા લઇ આલ્યો વાયુ કુંવારરે; ગયો પ્રથમ ધૃમને મઠરે;
 ભણે અયુત વિપ્રોની ઠઠરે. ॥ ૨ ॥ ત્યાં જઈ પડ્યો રૂશીને પાયરે, મુજ
 ગેર યજ્ઞ એક થાયરે; વિપ્ર જોઈએ વીશ હજારરે. તમારે હાંઈ કેટલા
 ત્યારરે ॥ ૩ ॥ ધ્રુમ બોલ્યા કે દશ હજારરે, જા તું ગૌતમને મઠ સારરે,
 તવ આલ્યો વાયુ તનરે, ગયો ગૌતમ મઠ રાજનરે ॥ ૪ ॥ પુછ્યું વીપ્ર
 છે કેટલા હાંઈરે, જોઈએ છીએ યજ્ઞની માંઈરે, બોલ્યા ગૌતમ
 તેણી વારરે; હાંઈ વીપ્ર છે ત્રણ હજારરે. ॥ ૫ ॥ જા તું અગસ્ત રૂશીને
 મઠરે; ત્યાં છે વિદ્યારથીની ઠઠરે; સર્વ યજ્ઞ કરાવે એવારે, માટે
 ત્યાં તું જાને લેવારે ॥ ૬ ॥ ગયો અગસ્તને મઠ આપરે, લાગ્યો ચરણ
 આ મા આપરે; મુજ ઘેર પધારો આજરે, કરવો રાજ સોઈ મહારાજ
 રે. ॥ ૭ ॥ બોલ્યા અગસ્ત સાંભળ વાતરે; હાંઈ વિપ્ર છે હજાર
 સાતરે; લીમ કહે તે લેઈને જઈયેરે, બીજા ગૌતમને ત્યાંથી લઈયેરે
 ॥ ૮ ॥ તવ અગસ્ત ઉઠ્યા સારરે; લીધા વિપ્રો સપ્ત હજારરે; ગયા
 ગૌતમને મઠ જ્યારેરે, થયા ગૌતમ તૈયાર ત્યારેરે ॥ ૯ ॥ લીધા
 વિપ્રો ત્રણ હજારરે. આવ્યા ધૃમ રૂશીને ત્યાં સારરે; લીમે કહ્યું
 મહારાજ આવ્યોરે, દશ હજાર બ્રાહ્મણ લાવ્યોરે. ॥ ૧૦ ॥ આ-
 વ્યા ગૌતમ અગસ્ત રૂશીરે, તવ ધૃમ થયા બહુ ગુશીરે; તેડ્યા
 આદરથી મઠ માંયરે, બેઠા રૂશીયે રૂશીયો ત્યાંયરે. ॥ ૧૧ ॥ બોલ્યા
 ધૃમ મુણો ભુદેવરે, લીમને હસવાની ટેવરે; રાખે મસ્કરી કરે એતો
 રે; બોલ્યા અગસ્ત સત્ય કરો તેતોરે. ॥ ૧૨ ॥ તવ ધૃમ કહે વાયુ
 તનરે, તારું સાચુ નથી વચનરે, નાહ આવીયે તારે તેડેરે, આવશું
 કોઈ બીજા કેડેરે ॥ ૧૩ ॥ જા તું મોકલ કોઈ તારો વીરરે, તવ આ-
 વીશું પાધરા તીરરે; તવ લીમે કર્યો પરમાણુરે, આતો મારે માથે છે
 કામરે. ॥ ૧૪ ॥ માટે ચાલો હું આગળ થાણુરે, નહી આવો તો
 ઉચકી જણુરે; કહી વીપ્ર તેણી મસ્કરીરે, મુજ જેવો પછી કોણ
 ચરીરે. ॥ ૧૫ ॥ થાણું નરક તેણા અધીકારીરે; માટે સત્ય માનો વાત
 મહારીરે, તવ બ્રાહ્મણને સત્ય ભાસ્યુરે, ચાલો લીમની સાથે જા-
 શુરે. ॥ ૧૬ ॥ પછી ઉઠ્યા સરવ ભુદેવોરે મળ્યો મેળો એ જોવા જે-

વોરે; સહુ નગ્રની લગલગ થાયરે, તેતો ખખર ગામમાં જાયરે ॥ ૧૭ ॥
 લાગ્યા પાંડવ સામા જવારે, સાથે લીધા પુરુષ વધાવારે; ચાલ્યું
 નગ્ર તણું સહુ લોકરે, ભીંડ ભરાઈ છે અથાકરે. ॥ ૧૮ ॥ બ્રહ્મરૂપ-
 પા દરશન કરવારે, લોક મોતી ને પુણ્યે વધાવેરે ॥ ૧૯ ॥ પેઠા નગ્રમાં
 બ્રાહ્મણ લોકરે, સહુનો ટળ્યો સંતાપ શોકરે, એક બાંધ્યો હતો મુકામરે
 ત્યાંતો આપ્યો વીંછોને ઠામરે ॥ ૨૦ ॥ મુક્યા બબે સેવક પાસરે, કરે
 પુરણ સેવા દાસરે; આવે પ્રજા દરશણ કરવારે, પુછે પ્રશ્નો સંસાર
 તરવારે ॥ ૨૧ ॥ તેના ઉતરથી જ્ઞાન થાયરે, ઘણો જેજેકાર વરતા-
 યરે, પછી કુન્તાણ વધા વચનરે, હવે શું કામ જુગલવનરે ॥ ૨૨ ॥
 બોલ્યા પ્રભુ નીકુળ ત્યાર થાવોરે, તમારે મંડપ જઈ લઈ આવોરે;
 તવ કુન્તાણ કહે તનરે, ઉઠો કરી દયો બેઠા ભોજનરે ॥ ૨૩ ॥ તવ
 ચાલ્યો માદરિ તનરે, કરવા બેઠો ભોજનરે; તવ શેદેવજીને શામરે;
 મળીયા એકાન્ત મુકામરે ॥ ૨૪ ॥ બોલ્યા શેદેવ મુણે ગોપાળરે,
 જય છે ન્હાના ભાઈ પાતાળરે; કાળી નાગ છે કાળનો કાળરે, તેની
 કોણ લેશે સંભાળરે. ॥ ૨૫ ॥ કહ્યું કૃષ્ણે કરો વીવેકરે, લખો પા-
 તાળ પત્ર એકરે, ત્યાં છે સીમ તણે સંતાનરે નાગ કન્યા સુતબળ-
 વાનરે ॥ ૨૬ ॥ લેશે નીકુળની સંભાળરે, અપાવે મંડપ એ બાળરે.

ઝડપના દોહરાનો રાગ,

તવ શેદેવે પત્ર લખ્યો, સાંભળને તું રાય; નીકુળજના જમા
 કેરી, કસે બાંધ્યો માંય. ॥ ૨૭ ॥ તે કેની નજરે નવ પડે, તેવો બાંધ્યો
 સાર; એવે નીકુળ જમી ઉડ્યા, પેહર્યારે શણગાર ॥ ૨૮ ॥ શુરવા-
 ણ કવચ બકતર જમો, પેહરી લીધા ઝટ; કટીએ સઉ આયુધ બાંધ્યાં
 માથાપર મુગટ ॥ ૨૯ ॥ ત્યાર થઈ પોતે નીકળીયો, આયુ ઉપર જ-
 ય, ગયો પોતે પાતાળ જવાનું દ્વાર, ત્યાં છે ઉતરીયો તે માંય. ॥ ૩૦ ॥
 પાતાળ વીસે, કાળી નાગને ધામ. બારણે જઈને ઉભો રહ્યો,
 લીધું કાળીનું નામ. ॥ ૩૧ ॥ તે વેળા કાળી નાગ સુતો, જેનાથી
 સહુ કાંપે; એ કાળી નાગની નાગણીયો, તે બેઠી અંગ ચાંપે ॥ ૩૨ ॥
 તેમણે ઘાંટો સાંભળ્યો કે, તરત આવી બાહાર; મહા રૂપવંતો પુરૂષ
 દેખી ધીધો નમસ્કાર. ॥ ૩૩ ॥ એ રૂપવંતા કેમ પધાર્યો, કાળી
 છે કાળનો કાળ; ઘાંટા ન કાઢો જઓ પાછા; અમને તમારી જ્ઞાન
 ॥ ૩૪ ॥ ધન્ય તમારી જનેતાને, કેવું કઠીણ હૈયું, આવું રૂપાણું મરવા

માટે, ખારણે કાઢ્યું છેયું ॥ ૩૫ ॥ તમારી કામનીનું કાળજી
 કઠોર અપરંપાર; આવો રૂપાળો ઘર બહાર કાઢાડ્યો, અલબેલો
 ભરતાર. ॥ ૩૬ ॥ સુંદીર કાન્તી મનહર છખી, નંદ કુંવર જેમ કાળા;
 તેવી સુંદીર છખીના તમે, ગૌર વરણ રૂપાળા. ॥ ૩૭ ॥ કબ્બે કાળી
 નાગ નાથો, બહુ પરશેવો વળીયો; તો તમારૂં કેટલું ગળુ, છે કાળી
 નાગ બળીયો ॥ ૩૮ ॥ નીકુળ બોલ્યો શું આ કરશે, ઘાંટા કાઢીને
 રૂઠ્યો; એના હાંકારાં સાંભળીને કાળી જગી ઉઠ્યો ॥ ૩૯ ॥ રકત
 લોચને રાતો તાતો, થયો કાળનો કાળ, ક્રોધ ધરીને નીકુળ ઉપર.
 નાંખી વીશની જવાળ ॥ ૪૦ ॥ તવ નીકુળને લહેર ચડી, પ્રાણજ
 ઉંચો ચડીયો, સુદ્ધી બુદ્ધી વીનાનો થઈને, મારગમાં જઈ પડીયો.
 ॥ ૪૧ ॥ નાગણીયો તવ ઘરમાં નાઠી, બહુ ચીંતામાં પેઠી; કાળી ના-
 ગનો કરોધ દેખી, શરીર ચાંપવા બેઠી ॥ ૪૨ ॥ બે ભાન થઈને નીકુળ
 પડીયો, એવામાં શું થાય; ત્રીસ કે ચાળીશ બાળક કેરું, ટોણું
 આવ્યું ત્યાંય ॥ ૪૩ ॥ તેમાં સરદાર બખરીક સૌનો, પ્રકોદરનો તન;
 તેણે નીકુળ પડ્યો દેખીને, વીચાર કીધો મન. ॥ ૪૪ ॥ છે કોઈ પ્રા-
 ણી, પૃથ્વી કેરો, લહેરમાં પડ્યો છે સાર; દાહાડી લેવા લાયક એને,
 અંગે છે સણગાર ॥ ૪૫ ॥ એમ જાણી સહુ છોકરાને, કાઢી મુક્યા
 મારી; પછી નીકુળે અંગેથી લીધાં, આભુશણ ઉતારી ॥ ૪૬ ॥
 કવચ બકતર મુગટ જમો, તે પણ કાઢી લીધો, શુદ્ધી વીનાનો ની-
 કુળજી છે, સુરવાળ રહેવા દીધો ॥ ૪૭ ॥ પછી પોતાને ઘેર ગયોને,
 માતાને કહું આવ્યો; પૃથ્વીનો પ્રાણી પડ્યો છે તેના, વસ્ત્ર આભુષણ
 લાવ્યો. ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી મુક્યાં માત પાસે, નાગ કન્યા તે જો-
 ય, આવા રૂપાળા દાગીના પહેરે, તે કેવો રૂપાળો હોય ॥ ૪૯ ॥ દા-
 ગીના જોઈને મુગટ જોયો, તેની શોભા બહુ દીઠી; એવામાં જમો જો-
 તામાં કસે, જોવામાં આવી ચીઠી. ॥ ૫૦ ॥ તે છોડીને વાંચી જોઈ,
 જણ્યો સમાચાર સારો; આ દીકરા એતો તુજ કાકા, નીકુળ દીયર
 માહારો ॥ ૫૧ ॥ જ દોડતો તું એમની પાસે, ઉતરી હશે દહેર; મ-
 નડપ લેવા આવ્યા છે એતો, તેડી લીઆવો ઘેર ॥ ૫૨ ॥ એટલે બ-
 ખરીક કાકાની પાસે, આવીયો તેણી વાર; તવ નીકુળને શુદ્ધી આ-
 વી, ઉઠ્યો કુન્તી કુંવર ॥ ૫૩ ॥ અરેરે લુગડાં થયાં મોઢાં, પડ્યું
 દારણ દુખ; કામ કર્યા વીણુ ઘેર જઈને, શું દેખડાવું મુખ ॥ ૫૪ ॥
 એવામાં બખરીક બોલ્યો, કાકા સુણો વચન, વસ્ત્ર ને શણગાર લે-

ઈ ગયો છું, હું હીમશેનનો તન ॥ ૫૫ ॥ વીશ ખાઈ પાતાળ પડ્યા
તા, વરયા હતા મુજ માત; તે નાગ કન્યાનો દીકરો હું, જાણતા હ-
શે વાત. ॥ ૫૬ ॥ નીકુળને તવ હીમત આવી, જાણી સાચી પેર;
બખરીક કાકાનો હાથ ઝાલી, તેડી લાવ્યો ઘેર ॥ ૫૭ ॥ નાગ ક-
ન્યાએ આઉકાર દીધો, દીધાં વસ્ત્ર શણગાર; રશેઈ કરીને જમા-
ડ્યાં, દાળ ભાતને કનસાર ॥ ૫૮ ॥ પછી ખાધાં પાન સોપારી, બખ-
રીક બોલ્યો એમ; સર્વની ખબર પુછીને કહ્યું; તમે પધાર્યા કેમ.
॥ ૫૯ ॥ વળણ ॥ કાકા કેમ પધારીયા, તે સઘળી કહો પેર; તવ ત્યાં
નીકુળ બોલીયા, યજ્ઞ આપણે ઘેર.

કડવું ૧૨ રાગ કલ્યાણની છાંયા ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; બોલ્યો નીકુળ
થઈયે મજા, આપણે ઘેર રાજસોઈ યજ્ઞ. ॥ ૧ ॥ તે યજ્ઞમાં પડ્યો છે
ખપ્પ, જોઈએ સવરાટ મંડપ; માટે કાળી કને લેવા આવ્યો, મને
પુંક મારીને ઉડાવ્યો ॥ ૨ ॥ તેથી પડ્યો થઈ બે ભાન, મને તેં લુટ્યો
સંતાન; બોલ્યો બખરીક લાગી પાય, કાળીનાગ મહારો મામો થાય.
॥ ૩ ॥ પછી કહું તું સાંભળ માત, કેવો ફટયો છે તારો ભ્રાત;
મુજ કાકાની લજ્જા લીધી મહારી ઇજ્જત હલકી કીધી ॥ ૪ ॥
માટે કરી નાંખું કાળો કેહેર, તારા ભાઈને મારું ઠેર; કરું ઉજડ
બધું મોસાળ, આણું કાળી નાગનો કાળ ॥ ૫ ॥ કેમ નાંખી વિ-
શની જવાળ, શું એ બહુ જખરો પાતાળ; કીધો કરોધ અતી મન
સાથ, નાગ કન્યાએ ઝાલ્યો હાથ ॥ ૬ ॥ બેટા ચાલો વહેવાર વટે,
મામાને મારવો નવ ઘટે; એણે ઓળખ્યો નહીં તુજ કાકો, તેથી કરોધ
કરેલો પાકો ॥ ૭ ॥ કરે મોશાળ ઉજડ જોહ, ખરો નિરદય ભાણેજ
તેહ, ટાળે માત તણો વિસરામ, ઠરે જનેતા કીયે ડામ ॥ ૮ ॥ બોલ્યો
બખરીક સમજ્યો આજ, કેમ ખોલું કુટુંબની લાજ; ખુએ તાત ત-
ણી શોભાયે, તેતો કપુત સુત કહેવાય ॥ ૯ ॥ પહેલું કુટુંબ પછી મો-
સાળ, એવું સમજે સપુત બાળ; નાગ કન્યા કહે સુણ તન, જ તું
મામાને ભોવન ॥ ૧૦ ॥ જઈ માગી લે મંડપ; આપે તો ટંટાનો શો
ખપ; નવ્ય આપે તો લડાઈ થાય, પછી મહારો નહીં ઉપાય ॥ ૧૦ ॥
બોલ્યો બખરીક વાર માત, કહી કાકાનો ઝાલ્યો હાથ, ચાલો મા-

માની મજા બતાવું નહીં આપે તો મારીને લાવું. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી
 ને તત્પર થયો, કાળીનાગ તણે ઘેર ગયો; પેઠો ઘાંટો કાઢતો ઘરમાં,
 કેમ મામો ભરાયો છે છરમાં. ॥ ૧૨ ॥ મારા કાકા ઉપર ધર્યો કાળ,
 કેમ નાંખી તેં વીશની જવાળ હુંગમાંથી કાળીનાગ જાગ્યો, બબરી-
 કને કેહેવા લાગ્યો. ॥ ૧૩ ॥ હું શું જણું તારો કાકો થાય, અબણ્યાનો
 ન દોશ ગણાય, બોલ્યો બબરીક સંદેહ ખોદ્યો, લાવો સવરાટ મંડપ
 જોઈએ. ॥ ૧૪ ॥ કહ્યું કાળીનાગે મ્હારો નથી, એના માલીક છે સુર-
 પતી; દેવલોકનો મનડપ એહ; સોખ્યો ઇંદ્રરાજ્યે તેહ. ॥ ૧૪ ॥ માટે
 મુજથી કેમ દેવાયે, સુણે બહારથી નીકુળ રાય; બોલ્યો બબરીક લે
 જવો મ્હારે, કહે શું કરવું છે તારે. ॥ ૧૬ ॥ કહ્યું કાળીયે મરશો માં
 મથી, એ તો મનડપ મળવાનો નથી; સુણી બબરીકને ચઢી રીસ, ગે-
 ડી મારી મામાને શીશ. ॥ ૧૭ ॥ કહ્યું કાળીનાગે માર્યો, મુને, હવે
 ન ગણું ભાણેજ તુને; કહી સામો થયો તે વાર, ચાલી બેઠિને મારા
 માર. ॥ ૧૮ ॥ મારે પુંછ ફણાનો માર; કોપ્યો બબરીક અપરમપાર;
 એ તો દારૂણ દૈવત દાખે. કાળીનું અંગ કચરી નાંખે. ॥ ૧૯ ॥ કરે
 ગેડી તણે બહુ પ્રહાર; ખેંચી લાગ્યો ભોવન બહાર; કાળીનાગને અંગ
 રૂધિર છુટે. જોઈ નિકુળ કાખલી કુટે. ॥ ૨૦ ॥ ઠીક વળે છે મ્હાર, બેર
 મુને નાંખીતિ વિસની લહેર; મારે બબરીક ગેડીનો માર, તેથી વહે
 રૂધીરનિ ધાર. ॥ ૨૧ ॥ આવી કાળીનાગનિ નારી, તમે શાને નાખો
 છો મારી, અહો ભાણેજ કષ્ટ કાપો, અમને લેવાતણુ આપો. ॥ ૨૨ ॥
 તવ બબરીકને દયા આવી દીધો નાગણીઓએ છોડાવી, તેથી
 મામાને મુકી દીધા, ઘરમાં જઈ મનડપ લીધા. ॥ ૨૩ ॥ કાળીનાગ રહ્યો
 તવ જોઈ, એને રોકી શક્યું નહીં કોઈ; તેડી ગયો કાકાને ઘેર, કહિ
 જનેતાને બધી પેર. ॥ ૨૪ ॥ માતા આગના આપો મને, મારે જવું
 છે તાતજી કને, બોલી નાગ કન્યા મુખ એમ, તુજ વિના મુને ગમે
 કેમ. ॥ ૨૫ ॥ રાત્રીએ નીંદા નવ આવે, દીવસે રાંધી ખાવું ન ભાવે;
 બોલ્યો નિકુળ કયાંથી હું આવું, આવ્યો છું ત્યારે તેડી જવું. ॥ ૨૬ ॥
 એમ મ્હોઢા ઉપરનું કહ્યું, પણ મનમાં તો કેવું થયું. જો આ છો-
 કરો સાથે આવે, તો તો જસ લેવાનો ન ફાવે. ॥ ૨૭ ॥ મેં તો ઇજ્જત
 ખોઈ પાતાળ, તે બધી વાત કહી દે બાળ; દીધો મંડપ આ છોકરે,
 કામ કરેલું એનું ઠરે. ॥ ૩૮ ॥ માટે આવે નહિ તો સાર, જોઈએ શું
 થાય છે વાર; નાગકન્યાએ કર્યું રૂદન, તવ બોલ્યો બબરીક તન. ॥ ૩૯ ॥

કાકા હ્યો મન્ડપ તમે જાવો, મહારે કલેશ થાય છે હાવો કહ્યુ નિકુળે
રહો તન; ભાભી કરશે નહી રદન. ॥ ૩૦ ॥ નથી આવતો બખરિક
બાળ, કન્યા છાની રહે તતકાળ; દિધ દીયરજીને વીદાય, લેઈ મ-
ન્ડપ નિકુળ જય ॥ ૩૧ ॥ નીકળ્યો આબુગડને દ્વાર, ત્યાંથી નગ્રમાં
ગયો તે વાર; જઈ કુન્તાને પડીયો પાય, હ્યો હું મન્ડપ લાવ્યો
માય. ॥ ૩૨ ॥ ત્યાંતો બેઠા છે ચારે ભ્રાત, વળી કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત;
બોલ્યાં કુન્તાજી મુખ વચન, કેમ કરીને લાવ્યો તું તન. ॥ ૩૩ ॥ કા-
ળી નાગ છે કાળનો કાળ, ભલી ન નાંખી વિખ જવાળ; એને કૃષ્ણજી
એ વશ કરીયો, ત્યારે પરશેવો ઉતરિયો. ॥ ૩૪ ॥ એવો બહુ બગીચો
પ્રખ્યાત, કેમ જત્યો તે કહે વાત; બોલ્યો નિકુળજી તતકાળ, માતા
હુતો ગયો પાતાળ. ॥ ૩૫ ॥ કાળી નાગનું પુછ્યું ધામ; જઈ ઉભો
એને મુકામ; મેંતો ઘાંટા કાઢ્યા બે ચાર. તેવી આવી બધી એની નાર.
॥ ૩૬ ॥ મને લાગી તે સરવે કેહેવા તમે રૂપાળા કૃષ્ણજી જેવા; એ
વામાં કાળી જગી ઉઠ્યો, મુને દેખીને રોશમાં રડ્યો ॥ ૩૭ ॥ એણે
નાખી વીશની જવાળ, મને રિશ ચઢી તતકાળ; માર મારીને બેભાન
કીધો, એને મારગમાં ફેંકી દીધો. ॥ ૩૮ ॥ જઈ ઘરમાંને મન્ડપ લા-
વ્યો, એવી રીતે જતીને આવ્યો; જણ્યું શેદેવ થયો અહંકાર, કહ્યું
કેટલો જમ્યા કંસાર. ॥ ૩૯ ॥ ભીમ ચેતી ગયો બધી પેર, કહ્યું ગયો
હશે મુજ ઘેર; તવ નીકુળે એમ જણ્યું કદી કપટ ન રહે છાનું
॥ ૪૦ ॥ એમ સમજીને બોલ્યો વાણી, હવે સાંભળો સાચુ જણી;
ભીમલાઈની જય જય થાજે, એનાં દુઃખને દળદર જાજે. ॥ ૪૧ ॥ હું
તો ગયો હતો પાતાળ. મુને કાળીયે નાંખી જવાળ, પડ્યો પંથમાં જઈ
બેભાન; આવ્યો ભીમ તણે સંતાન ॥ ૪૨ ॥ મારા હર્યા વસ્ત્ર સ-
ણગાર, તેમાંથા જણ્યા, સમાચાર; પછી કળવળી મુને જ્યારે, એને
ઘેર તડી ગયો ત્યારે. ॥ ૪૩ ॥ દીધા ભોજનજીએ આઉકાર, મને જમા-
ડ્યો કંસાર; ભીમનો સુત બખરીક નામ. બહુ પ્રાક્રમી રૂપનો ધામ.
॥ ૪૪ ॥ કાળીનાગ એનો થાય મામો, પણ તે થયો તેના સામો,
કીધો કુંવરે કાળો કેહેર, માર મારી લીધું મુજ વહેર. ॥ ૪૫ ॥
ઘણી કરગરી કાળીની નારિ, નહીતો ઠેર નાખત મારી; સરજેરી-
ધી મન્ડપ લીધો, મુને આપીને વિદાય કીધો. ॥ ૪૬ ॥ સીવ બ્ર-
હ્મા એનાથી હારે, લાઈ ભીમ એવો સુત તારે; ભીમ કહે સુણો
દિનાનાથ, કહિ મુઠે નાંખ્યો હાથ. ॥ ૪૭ ॥ પ્રભુ સુત તમારે અ-

નેક, પણ પ્રાક્રમી ન મળે એક; મારે બખરીક દીકરા કેવો, જુવો પ્રા-
ક્રમી પુરૂષ એવો ॥ ૪૮ ॥ એનાથી શીવ સરખા રે છેડા, જેવા બા-
પજ તેવા બેટા, મુજ પુત્રે મન્ડપ કાજ સરીયું; તેથી એ કામ મેં કર્યું
ઠરીયું ॥ વસણ ॥ સુણી સામળીયો બોલીયા, સત્ય વદો છો આપ;
વલ્લભ વદે કષ્ણે કહ્યું, યજ્ઞ તમો પરતાપ.

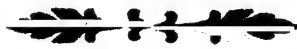
કડવું ૧૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુ-
જને સાંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ લીમને ભગવાને પુલા-
વ્યો, પછી બોલ્યાં કુન્તાય; હવે કીયું કામ કરવું; ઓરે જદવ રાય.
॥ ૨ ॥ પ્રભુએ કહ્યું દેશ દેશાંતર, પત્રની જુકતી જોડાવો; મનુશ પશુ
પક્ષી કેરાં, સહુ બંધન છોડાવો ॥ ૩ ॥ તવ દેશે દેશ પત્રો લખીયા,
સહી કરી ધરમ ભુપાળ; તે પત્રો રાજઓએ વાંચ્યા, બંધ છોડ્યા ત-
તકાળ ॥ ૪ ॥ પશુ પક્ષી મનુશ માત્રો, છોડી મુક્યા તે વાર; જરાસને
એક ન છોડ્યો કેદી વીશ હજાર ॥ ૫ ॥ પાન્ડવને પત્ર લખી જણા-
વ્યો, આપણે નથી નેક; રાજ લોક મહારે ઘેર કેદિ, નહિ છોડુ કોઈ
એક ॥ ૬ ॥ પાન્ડવને તે પત્ર પહોંચ્યો, વાંચી કયો વિચાર; પ્રભુએ
કહ્યું પ્રકોદર બળીયા, થાવો યુધે તઈઆર ॥ ૭ ॥ એતો છે કામ
તમારે માથે, માટે ઉઠો રણધીર; તવ લીમ કહે વસ્ત્ર પહેરો, ઓરે અ-
રજુન વીર ॥ ૮ ॥ તમારે કામે હું આવ્યો તો, તમે ચાલો મુજ કામ;
અરજુન કહે સાદુ નહોતું, સાંભળો સુંદીર શામ ॥ ૯ ॥ પ્રભુ કહે કે,
જોડે આવું, તેમાં શું આવે જોર; અરજુનજી કહે ખુશી તમારી, રથ
જોડો કીસોર ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી જઈ વસ્ત્રા પહેર્યાં, હાથ લીધાં હથી-
આર; રથ જોડીને આગળ ઉભા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૧ ॥ પ્રકોદરે
વસ્ત્રા પહેર્યાં; કટી કશીને બાંધે; ધ્રુપતના ધરની ગદા તે, તરત લીધી
બાંધે ॥ ૧૨ ॥ પારથ આવી રથ ખીરાજ્યો, હાંક્યો શ્રી રણછોડ; વાયુ
નંદન આગળ ચાલ્યો જય છે જોડાજોડ ॥ ૧૩ ॥ મગધ દેશે આવી
પોહોંચ્યો, નગ્ર રહ્યું ગાઉ ચાર; એટલે લીમની પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે
વિશ્વાધાર ॥ ૧૪ ॥ આપણ ચાલ્યા જઈએ છીએ, સુર ભયો સરવથી;
નગ્રમાં રાયના હુકમ વીના, પેસવા દેનાર નથી ॥ ૧૫ ॥ દરવાજે રા-
કીને રાખેછે, કોણ ગામને કોણ નામ, તે ચીઠી દરવાન લેઈને, બતાવે

રાયને ઠામ ॥ ૧૬ ॥ જરાંસને તે વાંચી જોઈને, હુકમ કરે જોવો; તેનો જવાબ દરવાજે આવે, ત્યારે બને ખેલ તેવો ॥ ૧૭ ॥ એવી ઘણી પરડ થાયે; એમાંથી વધશે દવેશ; બ્રાહ્મણને જવાની રજા છે, દ્યો વીખનો વેશ ॥ ૧૮ ॥ આયુધને રથ આ જંગલમાં, મુકીને આપણુ જઈયે; બ્રાહ્મણ વેશે જરાશનના, ઘરમાં ભેગા થઈયે ॥ ૧૯ ॥ લીમકહે ખરી વાત માહારાજ, કહી જંગલમાં ગયા; રથ ઘોડા ગુફામાં મુકયા, વીખને વેશે થયા ॥ ૨૦ ॥ આયુધ સઉનાં રથમાં મુકયાં, અરજીને શું કીધું; તીછક નાગનો મંત્ર ભણીને, એક બાણ કરમાં લીધું ॥ ૨૪ ॥ તે બાણ માર્યું કે નાગ પ્રગટયો, રથને વીંટાઈ વળીયો, ફેણા માંડીને ચોક્કી કરવા, બેઠો તે નાગ બળીયો ॥ ૨૨ ॥ અરજીને કહ્યું સાચવજે સઉ, નહીં તો કાઢીશ મુળ; જો કાંઈ મહારી વસ્તુ જશે તો, ભસ્મ કરે તુજ કુળ. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને વીખને વેશે, ચાલ્યા તેણીવાર, તે સમે શીવ શેવા કરવા ગયો, બે માતાનો કુંવાર ॥ ૨૪ ॥ બે મામાનો સુત જરાસન છે, સંદે ધરે ઓતા જન; તે સંદે સહુ સાંભળી લેજે, બે માતાનો કેમ તન ॥ ૨૫ ॥ જરા રાણીને જરા રાક્ષણી; તે બેઉ એની માય, પેટ ફરજન નહોતું માટે, કરતી શીવ શેવાય ॥ ૨૬ ॥ એવામાં શીવ પ્રસન થયા, રાણીને એકવાર; પ્રગટ થઈ કહ્યું માગ્ય નારી, તવ માગ્યો કુંવાર ॥ ૨૭ ॥ એટલે માહાદેવે કેરી આપી, જ વધશે થર સુત્ર; આ ફળ આપું ખાઈજોડે, તુજને થાશે પુત્ર. ॥ ૨૮ ॥ તે ફળ લઈ જરા રાણી ચાલી, મનમાં આનંદ પામી; તેવે સમે જરા રાક્ષણી, શોકને મધી સામી ॥ ૨૯ ॥ તેણે હાથમાં કેરી દીઠી, રાણીને રોકી રાખી; પુછ્યું કે કયાંથી કેરી લાવી, એટલે રાણી ભાખી ॥ ૩૦ ॥ ઓ ખાઈ માહાદેવ પ્રસન થયા, મુજપર ઉલટ બ્યાપી; ભક્ષ કરેથી પુત્ર થવાનો આ કેરી મુજને આપી ॥ ૩૧ ॥ રાક્ષણી કહે આપ અડધી, આપણુ બેઉ ખઈએ; બે જણને બે દીકરા થાશે, કોઈ વંજ ન કહેવઈયે ॥ ૩૨ ॥ રાણી કહે હું તો નહીં આપુ, રાણી બોલી એમ; ઝુંટાવીને બધી જઈશ ખાઈ, ત્યારે તું ક-રીશ કેમ ॥ ૩૩ ॥ એટલે રાણી થર થર ફરજ; કેરીની ચીરાડી કીધી; ઉભી ચીરી એક એને આપી, બીજીતો પોતે લીધી ॥ ૪૪ ॥ બેઉ જણીયે ભક્ષ કીધું, સુખની વ્રતી નેટ અડધો અઢધ ગર્ભજ રહ્યો, બે પ્રેમદાને પેટ ॥ ૩૫ ॥ રાણી કરતાં રાક્ષણીયે તો, ફળ ભક્ષ પેહેલું કરીયું; તેથી પેહેલું રાક્ષણીને, અડધું અંગ અવતરીયું,

॥ ૩૬ ॥ માથુ અડધું નાક અડધું એક ચક્ષુ એક કર્ણ; એક પાસુ
 ને ભુજ એક છે, એક જંગા એક ચર્ણ. ॥ ૩૭ ॥ તે જોઈ રાક્ષણી ક-
 ણ કળી ઉઠી, અડધો કુંવર લીધો; ડેરામાં જઈ શીવના ઉપર, પુત્ર-
 ને મુઠી દીધો. ॥ ૩૮ ॥ લેરે રડયા મહાદેવડા તું, અડધો તારો તન;
 નીચ જતી તે નીચું બોલા; જો આપને ભોવન. ॥ ૩૯ ॥ એવામાં અ-
 વતર્યું રાણીને, પુત્રનું અડધું અંગ; તે જોઈને એ રડવા લાગી, ભા-
 ગી ગયો ઉમંગ. ॥ ૪૦ ॥ આ મહારે શા કામનું છે, જો પાછુ આપી
 આવું; જો મહાદેવજી આપો પુત્ર, આપે તો પાછો લાવું. ॥ ૪૧ ॥ એમ
 કહિ ગઈ ડેરામાં, શીવ તણું ધ્યાન ધરતી; ઉત્તમ જતીની દીકરી
 છે, બીજું નથી આચરતી. ॥ ૪૨ ॥ ડેરામાં આવી દિકરો લાવિ, ઊ-
 મંગ થયો છે ભંગ; એવે જળાધારી ઉપર દીઠું, પુત્રનું અડધું અંગ
 ॥ ૪૩ ॥ તે બેઉ ચીતાળીયાં લીધાં ખોળે, રડવા લાગી થઈ રાંક આરે
 શંભુ ભવીશ મહાર, નથી તમારો વાંક. ॥ ૪૪ ॥ શોકે કેરી ચીરાવી
 ખાંધી, ચીરી ચીરી થયું અંગ; પણ કૃપા કરીને કરો આપો, પુત્ર
 મહારે ઉછંગ. ॥ ૪૫ ॥ પ્રગટ થૈ ભેટલું કરી આપો, તો સેવ્યા પરમા-
 ણુ; કામ નહી કરે. તો છેવટે, કાહાડીશ મહારા પ્રાણ. ॥ ૪૬ ॥ એવાં
 દીનતાનાં વચન બોલી, પ્રગટીયા મહાદેવ; રાણીના ઉમંગમાથી લી-
 ધાં ચીતાળીયાં તતખેવ. ॥ ૪૭ ॥ ભેગાં કરિને ભોળા શંભુએ, ફરતો
 ફેરવ્યો હાથ; એટલે પુત્ર સજીવન થયો, બોલ્યા ઉમીયા નાથ. ॥ ૪૮ ॥
 લે બાઈ તારો દીકરો તું, એ બહુ પ્રાક્રમ કરે, નહીં લોઢેથી નહિં લા-
 કડેથી નહી પાશાણથી મરે. ॥ ૪૯ ॥ નહિં હાડકેથી નહિં ચામડેથી.
 કોઈ રીતે નહિં મરણ, એટલે રાણી પુછવા લાગી. મહાદેવને નમી
 ચરણ. ॥ ૫૦ ॥ આ દીકરો શું અમ્મર આપ્યો, આરે ત્રીપુરારી, શી-
 વજી કહે સંભળનારિ, ધ્યાનમાં લે વાત મહારી. ॥ ૫૧ ॥ કોઈ એને
 ઉભો ચીરો ચીતાળીયાં કરી નાંખો; તોપણ ગબડીને મળે ભેગાં, પા-
 છો થઈ જાય આપો. ॥ ૫૨ ॥ પણ કોઈ ચીરિને ચીતાળાં કરિ, વચમાં
 કરે શીવ બાણ; તવ ચીતાળીયાં ભેળાં ન થાયે, નીકળી જશે પ્રાણ
 ॥ ૫૩ ॥ એમ કહીને પુત્ર આપ્યો, નારિ ગઈ નીજ ધામ, આનંદથી
 ઉછેરે એને, ધર્યું જરાસન નામ. ॥ ૫૪ ॥ તે જરાસન મહોટો થયો,
 કરતો રાજ્યાસન, ગૌ પ્રહારુ પર પ્રીતિ સારી; કરે શીવ પુજન.
 ॥ ૫૫ ॥ એરીતે બે માનો જણેલો શીવ શેવા કેવી કરે; વહાણમાં

ઉઠી નાહી ઘાઘને, માહાદેવમાં સંચરે ॥ ૫૫ ॥ ચંદન પુષ્પથ પુજ-
ન કરે, ધરે સુવ્રણનું છત્ર, ધ્રુવ દીપ નૈવેદ્ય ધરાવે, ચઢાવે ખીલી પત્ર.
॥ ૫૬ ॥ સવાસોમણની આરતી લે, શીવને સારૂ લગાડે; સોમણનો
ઘંટ કાંને ખાંધિ, શીશ ધુણાવી વગાડે ॥ ૫૭ ॥ એ રીતે શીવ શેવા
કરીને, ઘેર પોતાને જય; દરવાજે દરવાજે સોધાવી, વીત્ર મંગાવે ત્યાં
ય ॥ ૫૮ ॥ તેમને આસન આપી બેસાડે, કરાવે ભોજન; પછી મુખ
વાસ દક્ષણા આપે; લે સ્વસ્તી વચન ॥ ૫૯ ॥ તે પછી વિપ્રને વિદા-
ય કરે, જમવા ધરે હુલ્લાસ; વિપ્રના આસનમાંથી અનના, પ્રથમ ભરે
પાંચ ગ્રાસ ॥ ૬૦ ॥ તે પછી અન ખીનું જમે, એવો છે ધર્મનો ધામી;
પણ સીવ સાચાને વિષ્ણુ જુઠા, એ ભેદની છે ખામી ॥ ૬૧ ॥ વળણ ॥
ખામી એમાં એટલી, વળી બળ તણે અહંકાર; વદે વલ્લભ બેઉ
ગુણથી, અધ્રમનો સરદાર. ॥ ૬૨ ॥

કડવું ૧૪ રાગ આશાવરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, સભા પરવ મહી માય ॥ ૧ ॥ જરાસનમાં એટલી
ખામી, ખીજ નહી લગાર; ક્ષત્રી નંદન કેદ કર્યા છે; પોતે વીસ હ-
જર. ॥ ૨ ॥ ભોંયરામાં ગોંધી મુકેલા, બેડી જડીને રડાવે, કદી કરેલું
નહી તેવાની, પાસે દૈણું દળાવે ॥ ૩ ॥ એવો જરાસન જોરાવર છે, જાણે
છે જુગદાધાર; કૃષ્ણ પ્રભુને નસાડેલા, યુધથી સતર વાર. ॥ ૪ ॥ તેને
ત્યાં તે ત્રૈણે આગ્યા, દરવાજા લગભગ થાય; એવે જરાસન શીવ
શેવા કરી, આગ્યો છે મ્હેલની માંય. ॥ ૫ ॥ પોતે મોકલ્યા છડીદા-
રોને, નમ્રને દરવાજે જવો; જેટલા બ્રાહ્મણ મળે તેને, જમવા તેડી
લાવો. ॥ ૬ ॥ એટલે એના શેવક ચાલ્યા, દરવાજે દરવાજે જય; ભીમ
ભગવાનને અરજીન જ્યાં છે, ત્યાં આવી પડયા પાય ॥ ૭ ॥ ચાલો
માહારાજ ભોજન સારૂ તેડે છે રાજન; એટલે તેની પુઠે ચાલ્યા,
બે બ્રાત જુગજીવન. ॥ ૮ ॥ વિપ્રને વેશે મોહોલમાં ગયા, પાય પડયો
જરાસન; પધારો કહી માન્ય દીધું, બેસવા દીધાં આસન. ॥ ૯ ॥ સ્વ-
ચ્છ પણે થાળ ભરીને લાગ્યો, સામગ્રી માંહી અનુપ; આગળ વ્રતના
દીપક મુકયાં, અગરખત્તીના ધ્રુપ ॥ ૧૦ ॥ પછી જમવા આજ્ઞા દી-
ધી, પોતે જરાસન; નિચું ઘાલીને ત્રૈણે જણાયે, કરી લીધું ભોજન.

॥ ૧૧ ॥ હાથ ધોઈને મુખ પખાળ્યાં, એટલે મુખવાસ દીધા, બ્રાહ્મણ
 ની રીતી પ્રમાણે, અળગે હાથે લીધાં ॥ ૧૨ ॥ પછી જરાસન દક્ષ-
 ãા લાગ્યો, મહારાજ દાન લ્યોને; તમારા અધીકાર પ્રમાણે સ્વસ્તી
 વચન કાહોને. ॥ ૧૩ ॥ તદ્યે જણાયે વિચાર કીધો, આપે તેતો કદી
 લઇયે; પણ ક્ષત્રીની જતી થઇને, સ્વસ્તિ વચન કેમ કહીયે ॥ ૧૪ ॥
 વિપ્ર વીના સ્વસ્તિ વેણ બોલે, તે નકનો અધીકારી; સફળ સુકીત
 નિષ્ફળ થાયે, વિવેક વાત વીચારી ॥ ૧૫ ॥ એમ જાણી કાંઈ શબ્દ
 ન બોલ્યા, બે ભાઈને દીનાનાથ; નિચું જોઈને બેશી રહ્યા છે, ઉંચા
 કરી રહ્યા હાથ ॥ ૧૬ ॥ ખીજ વેળા જરાસન બોલ્યો; કે વારનો મ-
 ર મથી; હાથ ધર્યા પણ સ્વસ્તી વચન, કોહો કેમ કહેતા નથી ॥ ૧૭ ॥
 તો પણ કોઈ કાંઈ ન બોલ્યા, સ્વસ્તી કહેવાય કેમ; એટલે માલીકમ-
 ગજ દેશનો, તેને પડ્યો ખડુ વેમ ॥ ૧૮ ॥ કે વારના સ્વસ્તી નથી ક-
 હેતા, છે કપટી જન કોય; વિપ્રને કહેતાં વાર ન લાગે, માટે આ બ્રા-
 હ્મણ નહાય ॥ ૧૯ ॥ એમ જાણીને ખડગ લીધું, મહારાજ દક્ષણા લ્યોને
 શા સર તમે બોલતા નથી, સ્વસ્તી વચન કહોને ॥ ૨૦ ॥ તોયે પણ
 કોઈ નવ બોલ્યા, તમે છો કોણ જાત; એમ જરાસન પુછવા લાગ્યો,
 સાચી કહી દો વાત. ॥ ૨૧ ॥ તો પણ ઉતર જરા ન દીધો, પ્રગટી
 રાયને રીસ; બોલો નહી તો ખડગ વતી, છેદું તમારાં શીશ ॥ ૨૨ ॥
 એટલે આકુળ વ્યાકુળ થઈને, બોલી ઉઠ્યો ભેમ; ઓરે જરાસન આ-
 વડા બધા, અકળાઓ છે કેમ ॥ ૨૩ ॥ ક્ષત્રી કેરા નંદન અમે, ઈંદ્રપ-
 સ્ત છે ગામ; કુન્તાજનો દીકરો હું, ભીમસેન મહાર્ નામ ॥ ૨૪ ॥
 તવ જરાસન હસીને બોલ્યો, ધન્ય સતીના તન, ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતિપા-
 ણ તમે છો, મુને કર્યો પાવન ॥ ૨૫ ॥ વણ તેડ્યા મુજ ઘેર પધાર્યા,
 ઉગ્ર દીવસ મહારો હોય, તમારી જોડે જમણે હાથે, બેઠું છે તે કોણ.
 ॥ ૨૬ ॥ ભીમસેન બોલ્યો સાંભળ રાજ, સત્ય વદુછું વાત. મચ્છા-
 વેધન કરનારો એ, અરજીન મારો બ્રાત ॥ ૨૭ ॥ જરાસન કહે ભલે
 પધાર્યા, જેના ગુરૂ દ્રોણ; તમારી જોડે ડાબે હાથે બેઠું છે તે કોણ
 ॥ ૨૮ ॥ એટલે પ્રભુએ પગ દાખ્યો. સાન કરી શ્રી શામ; જરાસન
 પુછે પણ તમે, ન દેશો મહાર્ નામ. ॥ ૨૯ ॥ તો પણ ભીમસેન બો-
 લી ઉઠ્યો, અરજીનના એ સાળા; દેવકીજના દીકરા એ, કૃષ્ણજ દ્વા-
 રીકાં વાળા. ॥ ૩૦ ॥ એવું વચન સાંભળીને, કોંઈમાં બોલ્યા એમ;
 એ ભરવાડાંએ પેંડારો, મુજ ઘેર આવ્યો કેમ ॥ ૩૧ ॥ ઘર બધું

અભડાવી મારૂં, ગાય તણે ગોવાળે; ભીમ કહે જરા બોલ વીચારી
 રહે કાંઈ ઢંગ ઢાળે ॥ ૩૨ ॥ અમારી સાથે આવ્યાં છે માટે, તુજથીનવ
 બોલાય; જરાસન કહે ઠીક ત્યારે તો, હવે કેમ કહેવાય ॥૩૩॥ વાડભીમ
 શેન ભલે પધાર્યા, કેમ આવ્યા મુજ ઘેર, ભીમ કહે ભાઈ તુજને હણવો
 મારવા આવ્યા ઠેર ॥૩૪॥ કેદી લોકોને તૈ નવ છોડ્યા, તેથી તુજને તો
 માર; હું પણ હડીલો તારા જેવો, બોલ્યો જરાસન સાડ ॥૩૫॥ કહે કેવી
 રીતે મારવો છે, વારતા કરજે શુદ્ધ; ભીમ કહે ક્ષત્રીની રીતે, હણવો
 કરીને યુદ્ધ ॥૩૬॥ જરાસન કહે બહુ સાડ, ક્ષત્રી તણે એજ ધારો.
 તમારા ત્રણમાં મારી સાથે, છે કોણ યુધ કરનારો ॥ ૩૭ ॥ ભીમ કહે
 તારી નજરમાં, આવે તેને લે માગી; બોલ્યો જરાસન અરજીનજ
 તો, સુવાળા શુભ સભાગી ॥ ૩૮ ॥ હરી ફરી ખાણ વીધા બણે,
 બીજી તીજી નહીં જોર; ભીમ કહે એ ગમે નહીં તો, આ રહ્યા નંદ
 ક્ષીશોર ॥ ૩૯ ॥ કહે જરાસન અભડાઉ હું તો, લાનછન વાળો નઠા-
 રો; તે કરતાં કદી યુદ્ધ કરૂં પણ; જો રહેતું હોય મન માની; રાય કહે
 આવો છો નજરમાં, ભીમ તમે બે આની ॥ ૪૧ ॥ ભીમ કહે તું અ-
 ડધી આની, મહારી નજરમાં આવે; જરાસન કહે મસ્કરી નથી, બો-
 લો તમે જેમ ફાવે ॥ ૪૨ ॥ પણ એક વચન મહારૂં માનો, મુજ ઘેર
 ખોરાક ખાવો; બરોબર એક માસ રહીને, ઘણા જોરાવર થાવો.
 ॥ ૪૩ ॥ ભીમે બણ્યું કે ભાગ્ય ભળીયું, ખાધાની થઈ પેર; જરાસન
 કહે એકલા તમે, મહીનો રહો મુજ ઘેર ॥ ૪૪ ॥ તમારા ભાઈને
 ઘેર રાખુ પણ, સાથે દેવકી તન; માટે બાગમાં મુકામ આપ, નહીં
 મારે બોવન ॥ ૪૫ ॥ ભીમે કહ્યું કબુલ માહારે, બોલ્યો જરાસન
 સાર; સાચુ કેહેજે સરમાશો નહીં. કેટલો તમારે આર. ॥ ૪૬ ॥ ભીમ
 કહે હું નહીં સરમાણું; મસ્કરી કરશો માં કોઈએ; ખોરાકીનો લાડુ
 એક વેળા, ટકે સોમણ જોઈએ ॥ ૪૭ ॥ બે વેળાએ બસે મણ ખાવા
 હું પીણું પચીસ મણ દુધ; પછી જરાસન જોજે ઝપાટો, કરૂં તું શા-
 થે યુદ્ધ ॥ ૪૮ ॥ જરાસન કહે ખાવો ખોરાકી, હિમત મનમાં ધારો;
 સો મલ તમને સોંપી મુક, તેનાથી કસરત કરો. ॥ ૪૯ ॥ એકજ માસ
 માં ત્યાર થાશે, તે પછી યુધ કરીયે; કોણ જીતે છે કોણ હારે છે, કાં
 મારીયે કાં મરીયે, ॥ ૫૦ ॥ એમ કહીને ભીમને રાખ્યો, નરને કહ્યું
 ઉભા થાવો; આરે છડીદાર આપણા બાગમાં, આમને તેડી જવો.

॥ ૫૧ ॥ સો શેવક સેવામાં રહેજે, શેવા કરજે શુદ્ધ જે જોઈએ તે
લાવી દેજે, જળ માગતામાં દુધ. ॥ ૫૨ ॥ એ રીતે વિવેક બતાવી,
બેઉને ક્રીધા વીદાય; મેહેલમાંથી નીકળી નર બોલ્યો, ઓરે જાદવરા-
ય. ॥ ૫૩ ॥ ભીમસેન તો ભોળવાઈને બેઠો. થાશે કાળો કહેર; જરા-
સન કાંઈ કપટ કરી, ખોરાકમાં દે ઝેર. ॥ ૫૪ ॥ કૃષ્ણ કહે અરજુ-
નજી સુણો, રવી પશ્ચિમમાં ફરે; પણ જરાસન કોઈ કાળે, કપટ એ
હું ન કરે. ॥ ૫૫ ॥ એતો મ્હારો શત્રુ છે પણ, હું એની સાખ ધાલું;
તવ અરજુનને વીસ્વાસ આવ્યો, હવે બોલું તે ઠાલું. ॥ ૫૬ ॥ એમ
ધારીને બેઉ જણ ચાલ્યા, જઈ બાગમાં ઉતરીયા; સો સેવક સેવામાં
રહ્યા, શીઘ્રાં સામાન ભરીયા. ॥ ૫૭ ॥ અરજુન જઈને રથ લઈ આ-
વ્યા, લાવ્યા ચાર તોખાર, બાગમાં રહ્યા છે સુખ રૂપે, અરજુનને મોરા-
ર ॥ ૫૮ ॥ ભીમને માટે જરાસને, સોઈ કરાવી સાર; ચાર ચાર દનની
કરાવી મુકે, ખોરાકી તઈયાર. ॥ ૫૯ ॥ અખાડો એક એને સોંપ્યો,
સો મહા કસરત કરવા; કસરત કરીને દુધ પીએ; શરીરને શક્તી ભ-
રવા. ॥ ૬૦ ॥ ખાય ખોરાકી ન રહે બાકી, કૌવત કાયામાં આવે;
પંદર દીવસ ભોજન કીયું, યુદ્ધની ઉલટ લાવે. ॥ ૬૧ ॥ વલણ ॥ યુદ્ધ-
ની ઉલટ ઉરમાં થઈ, ગયો જરાસન પાસ; મોઢા મોઢ યુદ્ધ માગીયું
કહે છે વલ્લભ વ્યાસ.

કડવું ૧૫ રાગ ભેરવની છાયાનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
જને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમ કહે કે યુધ આ-
પો ઓરે જરાસન; હવે બહુ બળ મુજમાં આવ્યું લડવાનું છે મન.
॥ ૨ ॥ બોલ્યો જરાસન શાન્તી રાખો; પંદર દીવસ આવો; હજી આઠ
આની છે નજરમાં, શોળ આની તમે થાવો. ॥ ૩ ॥ એમ કહી સ-
મજાવીને રાખ્યો, બીજ થયા દસ દન; ભીમે જઈને યુધ માગ્યું
હા કહ્યું જરાસન. ॥ ૪ ॥ કાલ આપણુ યુધ કરીશું, ભીમને ભ-
રોસો આવ્યો; નગની ખારણે જરાસને; અખાડો એક કરાવ્યો ॥ ૫ ॥
ચાળીને ઝીણી રેત નંખાવી, રખે મેમાનને વાગે, ડંડેશ પીઠાવ્યો
ગામ માંહી, સહુનો સંદેહ ભાગે. ॥ ૬ ॥ કેવરાવ્યું કાલે આવજો જો-
વા, દરવાજાની બહાર, ભીમને જરાસંધ લડે છે, સુરાના સરદાર-

॥ ૭ ॥ ભોંયરા વિશે કેદી લોકે; જાણ્યા સમાચાર, પુત્રે કહ્યું જરાસ-
ન મરજે, ઓરે જુગદાધાર. ॥ ૮ ॥ સહિદેવ સુત છે જરાસનનો,
ભક્ત પ્રભુનો આપ; તેણે કહ્યું પુન્ય મારું આવજે, મરજે મારો
આપ. ॥ ૯ ॥ વિશ સહસ્રને કેદ કર્યા છે, તે દુખે એમ ધારે; સરવ લો-
કે વીચાર કીધો, જેવા જણું સવારે. ॥ ૧૦ ॥ એમ કરતાં રાત્રી વીતી
એવે વહાણું વહાય; ભીમ ભાધને મળવા ગયો, પોતે બાગની માંય.
॥ ૧૧ ॥ અરજુનને ને હરજને મળીયો, કહ્યું સુણો મહારાજ; યુદ્ધ
અમે કરવાના છઈયે, જેવા આવજે આજ. ॥ ૧૨ ॥ ગામની બારણે
છે અખાડો, એમ કહી સ્થળ ગયો; જરાસન એની વાટ જુએ છે,
તેને ભેગો થયો. ॥ ૧૩ ॥ એવામાં લોક નમ્ર કેરું, જેવા ગયું અપાર;
કોઈટેકરે ને કોઈ ઝાડે, જેવા ચઢ્યું તે વાર. ॥ ૧૪ ॥ કે જન બેઠા કે
જન ઉભા, સહિદેવ કુંવર જેહ; અસ્વે બેસી આવીને ઉભો, યુદ્ધજ
જેવા તેહ. ॥ ૧૫ ॥ રથ જોડીને નર નારાયણ, જેવા કર્યા મનસુખા; અ
ખાડા પાસે પીપળા નીચે રથ સહિત બે ઉભા. ॥ ૧૬ ॥ એવામાં તો
નમ્ર મંથે, થયો જરાસન સ્વચ્છ; જંગાથી તે કટી સુધી, લીડાવી
હીધો કચ્છ. ॥ ૧૭ ॥ એટલે ભીમે પણ કચ્છ લીડયો, કટી
કસીને બાંધે; ગદા દશ હજાર મણની, લીધી પ્રકોદર બાંધે. ॥ ૧૮ ॥
જરાસને સવા સો મણની, લીધી ગદા તે વાર; બેઉ જણા આં-
ગળીયે વળગયા, તરત નીકળયા બહાર. ॥ ૧૯ ॥ રાતા તાતા છે મ-
દ માતા, દેખતા પેહેલવાન; ડોલતા ડોલતા જય જોડે. દીસે હસ્તી
સમાન. ॥ ૨૦ ॥ અખાડે આવ્યા ઉલટ લાવ્યા, અતી ઉમંગે ભરી-
યા; ગદાઓ કીનારે મુકી, બેઉ મહી ઉતરીયા. ॥ ૨૧ ॥ છાના માના
લોક વાતો કરતા, બે બળીયા યુદ્ધ કરશે; તેમાંથી કીયો જીવશે ને,
કીયો થોડ્યો મરશે. ॥ ૨૨ ॥ કંઈક કહે જરાસન જખરો, કંઈક કહે કે
ભીમ; કંઈક કહે ધારણા મીથ્યા, ઇશ્વરનો સત્ય નીયમ. ॥ ૨૩ ॥ કંઈક
કહે જરાસન મંધર, ભીમશેન જાણે મચ્છ; કંઈક કહે જરાસન પાડો,
ભીમસેન જાણે વચ્છ. ॥ ૨૪ ॥ કંઈક કહે ભીમસીંગ સરીખો, જરાસન
શીઆળ; સીંધુ સરિખો ભીમ દીશે છે, તળાવ બેનો બાળ. ॥ ૨૫ ॥
જે જેને જેવી ફાવે તેવી, વાત કરે છે લોક; અરજુન ટગટગ જોઈ ર-
હ્યો છે, છેએ પુણ્ય શ્લોક. ॥ ૨૬ ॥ એવામાં જરાસન બોલ્યો, સાં-
ભળો કુન્તી તન; કેવી રીતનું યુધ કરવું, કેવું તમારું મન. ॥ ૨૬ ॥
કોહો તો ધનુશ બાણ લઈયે, કરીયે તે સંગ્રામ; ભીમ કહે યુધ બાણ

તણું તે. ધૈરીયોનું કામ ॥ ૨૮ ॥ પોતાને એ યુધ આવડે નહી, તેથી
બોલ્યો એમ, જરાસન કહે ગદા લધયે, કહો તો કુસ્તાઈનો પ્રેમ ॥ ૨૯ ॥
ભીમ કહે બધુએ જવાદો, ઉઠો ઉલટ ધરીયે; સામા થઇને પેહેલ વહે-
લી, આવો કુસ્તાઈ કરીયે ॥ ૩૦ ॥ એમ કહીને બે જણ ઉઠ્યા, શો-
ભીતા નર સુખા, ઉત્તર, દક્ષીણ સામા સામી, ખંભ ઠોકીને ઉભા ॥ ૩૧ ॥
વળણ. ॥ ઉભા બેઉ ખંભ ઠોકીને, સાંભળને તું રાય, વ્યાસ વલ્લભ
મુખ ઓચરે, યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥

કડવું ૧૬ રાગ ચોપાઈનો.

બોલ્યા વેશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઉ બળીયા
અખાડામા ઉભા, કર્યા મલ કુસ્તી મન સુખા ॥ ૧ ॥ બેઉને યુધ ક-
રવું આરંભ, સામા સામા ઠોકે છે ખંભ, કેવા શોભે બે જણના બે-
ડા, બણે ગડ લંકાના તોડા ॥ ૨ ॥ બેઉ બળીયા સુરાના સાથી, બણે
ઈંદ્રના ધરના હાથી; જેવા વગડાના કેશરી વાઘ. બણે પાતાળના
કાળા નાગ ॥ ૩ ॥ રાતા તાતા છે મદના ભરેલા બણે આખલા ચોમા-
સું ચરેલા; થઈ ગયાં છે રાતા લોચન, કરોધી છે ભીમને જરાસન.
॥ ૪ ॥ એક એક પર ખુનસ કરતા, દાવ બેઈ બેઈ ડગલાં ભરતા;
પછી મેઘ ગરજનાએ ગાળ્યા, દોટ મુકી લથા બથી બહાળ્યા ॥ ૫ ॥
આંટી ધુંટીથી ખેલતા દાવ, બેઉને જીતવા પર ભાવ; નાંખે કારમી
ચીસે ચીસ, લડાવે ખભા શીશે શીશ. ॥ ૬ ॥ મારે ગડદાને હાડકાં
ભાગે, ખરોખર શત્રુ થઈ લાગે; બેઉને પરસેવા ઉતરે દીલે, ભીમ
મડદા વજ્જર પાસે ઝીલે. ॥ ૭ ॥ ભીમ મારે તેમાં નહી ભુલ, જ-
રાસનને મન અડયું ધુલ; લડતાં ચેતી ગયો જરાસન, અડધો વજરછે.
કુન્તીનો તન. ॥ ૮ ॥ તેથી દગલ બાળ દાવ ધારે, ભીમને જમણે અ-
ગ મારે; લડતાં ભીમે ઝાલ્યો ચરણ તેવો જરાસને ઢાળ્યો ધરણ. ॥ ૯ ॥
ભીમ પડ્યો ચતોપાટ હેઠો, તેની રૂદિયે જરાસન બેઠો, ઉપર બેસી
અતી ક્રોધ ધારે, મ્હોંમાં રેણુ ભરીને મારે. ॥ ૧૦ ॥ બેરે ભીમશેન ખ-
વરાવ્યા લાડુ, તારી ખાધેલી ખોરાક કાડુ; એમ કહી ગળે દીધો નક્ષ,
ભીમનાં ઉંચાં ચઢીયાં ચક્ષ. ॥ ૧૧ ॥ એની ખેંચાઈ નસોને નાડી, સુ-
તો ચતોપાટ મોઢું ફાડી; તવ પ્રભુએ જાણ્યું શું કરવું, ભીમ મરે તો
પડશે મરવું. ॥ ૧૨ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

પ્રભુએ મનમાં વીચાર્યું, વેણુ શેદેવનું નડશે, રખે ને જો ભીમ
મરે તો, મહારે મરવું પડશે ॥ ૧૩ ॥ એવું જાણી પુરષ પુરાણી, પ્રભુ
કેમ જાય ચુકી; ભગવાને ભીમશેનને અંગે, બળની કળા મુકી ॥ ૧૪ ॥
તવ ભીમશેનને સામરથ આવ્યું, મારો મારો મુખ ભાખ્યો; પગની
આંટી દેધ જરાસનને, ગગને ઉછાળી નાંખ્યો ॥ ૧૫ ॥ ઉછાળીને ભી-
મ ઉઠ્યો જાણ્યો જરાસન માઠો; ગદા ત્યાંની ત્યાં રેવા દેધને, જીવ લે-
ધને નાઠો ॥ ૧૬ ॥ તવ પ્રભુએ એમ વીચાર્યું, ભીમની ભાગી હામ;
સમજવીને પાછો લાવું, રથથી ઉતર્યા શામ ॥ ૧૮ ॥ ભીમની પુઠે
ભગવાન નાઠો; દોડતા વધા વાણુ, એ ભીમ ઉભા રહો નહિ તો, ધ-
રમરમની આણુ. ॥ ૧૮ ॥ શ્વાસ લયો ભીમ ઉભો રહ્યો, શું કહો-
છો મહારાજ; પ્રભુ કહે બધુ કામ કરેલું; વ્યર્થ કરો છો આજ ॥ ૧૯ ॥
જગતમાં હાર્યા કહેવાશો, થાશે જરાસન મજ ॥ ૨૦ ॥ તમ વડે તાત
સ્વર્ગ પામે, તમો વડે છે યજ્ઞ ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે યજ્ઞ નથી કરવો,
જુઓ જરા મુજ સામુ; પીતાજીને સ્વર્ગ મોકલતા, પેહેલો હું સ્વર્ગ
જ પામું ॥ ૨૧ ॥ શરીરના હાડે હાડ મારાં, થઈ ગયાં ચકચુર; માટે
માહારે વઢવું નથી, હાર્યો હું ભરપુર ॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે આમ શું
બોલોછો, નામને લાનછન હોય; તમ વીના જરાસનને તો, જીતનાર
નથી કોય ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને હાથ ફેરવીયો, અંગ ઉપર તે વાર;
એ દુખાવો નીવારણ થયો, પીડા રહી ન લગાર ॥ ૨૪ ॥ તવ
ભીમે કહ્યું એ મહારાજ, દુખ મટી ગયું, કેમ પ્રભુ કહે દુખ તમને
ન દાખે, મીથ્યા ધારો છો બ્હેમ ॥ ૨૫ ॥ ભીમ કહે કોહોતો જવું વ-
ઢવા, બોલ્યા મુદિર શામ; એરે પ્રકોદર ગયા વીના; કેમ થશે બધુ
કામ ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને એને ચડાવ્યો, તેડી લાવ્યા ધનશામ; ઉ-
છળેલો અખાડામાં પડ્યો છે, જરાસન તે ઠામ ॥ ૨૭ ॥ ત્યાં બેન્ને
જણુ ચાલી આવ્યા, રથ બેઠા મોરારી; અખાડામાં ભીમશેન આ-
વ્યો, બળવંતો ખુખારી ॥ ૨૮ ॥ જરાસન તવ એવું બોલ્યો, ના-
શી ગયો શું કામ; ક્ષત્રાણીનું દુધ લેજવું, લેજવું બાપનું નામ.
॥ ૨૯ ॥ ભીમ કહે કે વણુ વીચાર્યું, શું લાગ્યો ઓચરવા, નહોતા-
નાઠને ગયાતા, લધુ શંકા કરવા ॥ ૩૦ ॥ તવ જરાસન એમ બો-
લ્યો, થઈ જાતું તૈયાર; ભીમ કહે મલકુસ્તાઈ તુને, આવડે નહી લ-
ગાર ॥ ૩૧ ॥ માટે કુસ્તાઈ નથી કરવી, પુરણ દાખીયે અદા; તું

લે તારી હું લઉં મ્હારી; લડાવીયે બેઉ ગદા ॥ ૩૨ ॥ વળણુ ॥ ગદા
યુદ્ધ આરંભીયે, જુએ સધળો સાથ; વલ્લભ વદે જરાસને, ગદા લીધી
તવ હાથ. ॥ ૩૩ ॥

કડવું ૧૭ રાગ બીલાવરી દોહરો.

વૈસમ પાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું; સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ જરાસને ગદા લી-
ધી, સવા સો મણુ ભાર, વૃકોદરે લીધી પોતાની, બોજ મણુ દસ
હજાર. ॥ ૨ ॥ પણુ ભીમ પાસે મંત્ર નથી, એટલી ભુલ છે સાર; જે
મંત્ર હોય તો સ્વર્ગ અત્યુ, સૌ કરે એકાકાર. ॥ ૩ ॥ પણુ પ્રભુએ રા-
ખી છે ખામી; જાણી જોઈને તેહ; જરાસન કને મંત્ર ગદાનો, તેથી બ-
ળવંત એહ. ॥ ૪ ॥ મંત્ર જાણી મણુની મારે તો, સૌ મણુનો બોજ
વાગે, તેણે લીધી સવાસોમણુની, વજ્જર વસ્તુ પણુ ભાગે. ॥ ૫ ॥ એ
રીતે બેઉજણુ બળીયા, કોપ્યા અપરંપાર, દોટ મુકીને ચોટ કરીને.
દેવા માંડયો માર. ॥ ૬ ॥ મંત્ર જાણીને મારે જરાસન, વૃકોદર બહુ
ત્રાસે; શરીર બચાવવાને ગદા, ઝીલે વજ્જર પાસે. ॥ ૭ ॥ ભીમ ઉ-
પાડીને ગદા મારે, જરાસનને દીલે; પણુ કળ વારો ગદા ઉપર. આ-
વતી ગદા ઝીલે ॥ ૮ ॥ ડાહ્યું પાસુ વજ્જરનું છે વૃકોદરનું જેહ;
જરાસન સમજી ગયો છે, માટે મુકી દે તેહ. ॥ ૯ ॥ ભીમને જમણે
સમણે મારે, દારણુ દધિવત દાખે; ડાહ્યુ પાસુ ને પગનો નળો, ગદાથી
ભાગી નાંખો. ॥ ૧૦ ॥ ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ત્યાં ભીમ કરે છે, ભાગી ગયું શરી-
ર; જમણું સમણું કુટી ગયું, ધણું વહું રૂધીર. ॥ ૧૧ ॥ વસ્ત્ર ને વાઘા
રૂધીર વરણા, થયા છે રાતા ચોળ; ભીમે જાણ્યું મરણુ આવ્યું, વ-
ળી જવાનો રોળ. ॥ ૧૨ ॥ એવામાં તો જરાસને, રીસ ધણેરી ધારી;
ભીમના જમણા પોંચ્યા ઉપર, ગદા બળમાં મારી. ॥ ૧૩ ॥ એટલે
આંગળાં થઈ ગયાં પોહોળાં, માર પડ્યો મહા માઠો, કર તરછોડતો
સુત સતીનો, જીવ લેઈને નાઠો. ॥ ૧૪ ॥ તવ પ્રભુ રથથી ઉતરીયા,
કરતા દોડા દોડ, ભીમની પુઠે પોકાર કરતા, દોડયા શ્રી રણુછોડ.
॥ ૧૫ ॥ ભીમ ઉભારો ભીમ ઉભારો, સાંભળો મારી વાણુ; સાંભળ્યા
વીના જો જોવા તો; કુન્તા માની આણુ. ॥ ૧૬ ॥ ભીમ કહે હું નહી
રહુ ઉભો, સોગનની દાઝ ધરું, શું મને મરાવી નાંખવો છે, આવો

તમનેજ માર. ॥ ૧૭ ॥ એમ કહી વૃકોદર ઉભો, આગા આવો આપ,
 કૃષ્ણ કહે મને કાંઈ કરો તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ. ॥ ૧૮ ॥ એમ
 કહીને પાસે આવ્યા, પોતે શામ શરીર; ભીમને અંગે ભુજ ફેરવી
 ચો. ઉડી ગયું રૂધીર. ॥ ૧૯ ॥ હાડ ન દુખે ધાવ ન દીસે, મટી ગયું
 સહુ દુખ; હતું તેવું શરીર થયું, હસી બોલ્યો ભીમ મુખ. ॥ ૨૦ ॥
 ઓ માહારાજ બહુ વાગ્યું તું, નાંખ્યો તો મને કુટી; તમારો હાથ ફર્યે
 દુઃખ ગયું, છે કાંક જડી બુટ્ટી ॥ ૨૧ ॥ કૃષ્ણ કહે ક્યાં છે જડી બુટ્ટી
 તમોને કાંઈ ન વાગે, શરીર તમારૂં એવું છે કે, વાગે પણ નવ લાગે.
 ॥ ૨૨ ॥ ભીમ કહે એવું પણ ખરૂં, ઓરે સુંદીર શામ; પ્રભુ કહે ત-
 મે ચાલો પાછા, અધુરૂં રહે છે કામ. ॥ ૨૩ ॥ ભીમે કહ્યું કે ક્ષમા રા-
 ખો, હવે ન હાડ લગાવું; ઉપર રહીને મરાવી નાંખો, પછી ફરી કેમ
 આવું ॥ ૨૪ ॥ કૃષ્ણ કહે આ શું બોલોછો, શું મ્હારે તમ સંગ વહેર
 આરંભેલો યજ્ઞ અધુરો, રેહેશે આપણે ઘેર ॥ ૨૫ ॥ આટલી આ ફેરો
 લડવા ચાલો, કુસ્તાઈમાં જીવ પ્રોળે; તે કરતાં વડતાં હારો તો; મ્હારા
 સામું જોળે ॥ ૨૬ ॥ એટલે સાન બતાવીશ તમને, ઓ વાયુના તન;
 ભીમ કહે ત્યારે હૃદયેથીજ કદી દો, ઓરે ભુગજવન. ॥ ૨૭ ॥ પ્રભુ કહે
 શી રીતે કહીદો, જે વેળા જે દાવ આવે, તેવો તમને દઈશ બતાવી,
 ઇશ્વર છેવટે લાવે. ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે વારૂં મ્હારાજ, લડાવવે લડીશ;
 સામું જોયે સાન નહિ કરોતો, તમને બહાજ પડીશ. ॥ ૨૯ ॥ કૃષ્ણ પ્ર-
 ભુ કહે કબુલ મ્હારે, ચાલો કુન્તી તન; એમ કહીને તેડી લાવ્યા,
 પોતે ભુગજવન. ॥ ૩૦ ॥ આપે જઈને રથમાં બેઠા, જરાસન ક્રોધ ભ-
 રીયો; એવામાં સુત આવ્યો, અખાડે ઉતરીયો. ॥ ૩૧ ॥ જાણ્યું
 જરાસને મન વીશે, કાળીયો લાવ્યો તેડી; એક વાર વૃકોદરને મારી
 કૃષ્ણને નાંખું ફેડી. ॥ ૩૨ ॥ પછી ગરજના કરીને બોલ્યો, ધીકકાર કુ-
 ન્તી તન; બીજી વારતો નાશી ગયો, એ મ્હોટું લાન્છન. ॥ ૩૩ ॥ ભી-
 મ કહે હું ન્હોતો નાછો, જઈ આવ્યો દોટ કાહાડી, વનમાં જડી બુટ્ટી
 સુંગી આવ્યો, જે દુઃખ નાંખ્યું મટાડી. ॥ ૩૪ ॥ તવ જરાસનને સત્ય
 ભાસ્યું, આ વેળા જવા ન દેવું; જવા દેવું તો જડી સુંગી આવે,
 માટે આંહી જીવ લેવું. ॥ ૩૫ ॥ ભીમ કહે જીવ જવાનો તારો, નીસ્યે
 જાણજે મનને; જે કહેવું હોય તે તું કહી લે, ઓ ઉભો તુજ તનને.
 ॥ ૩૬ ॥ આવ્યો તારો છેવટ છેડો, મરવાનો એક પળમાં; ગદા આ-
 પણી આધી મુકી, કુસ્તાઈ કરીયે બળમાં. ॥ ૩૭ ॥ એટલે મુકી દીધી

ગદાયો, સાંભળને તું રાય; કુસ્તાઈ કરવા તતખર થયા, તેનો કહુ મ-
હીમાય ॥ ૩૮ ॥ વળણુ ॥ મહીમા કહુ એ યુદ્ધનો, સુણુને શ્રોતાજન,
વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કોપ્યા જુગજીવન ॥ ૩૯ ॥

કડવું ૧૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા; સુણુ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ-
ને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ બેઉ જણાએ ગદાયો મુકી,
ઉભા કુસ્તાઈ કરવા; ભોંયરા વીશે બંધીજનો, લાગ્યા હરી ધ્યાન
ધરવા ॥ ૨ ॥ ઓરે પ્રભુ ભીમને બળ દેજે; દયા અમારી ધરજે;
સર્વ તણુ પુન્ય આવજે આડે, દુષ્ટ જરાસન મરજે ॥ ૩ ॥ સહીદેવ
મનમાં સમરણુ કરતો, મરજે મારો તાત, બીયારા બંધનથી છુટે,
ક્ષત્રી અમારી જાત ॥ ૪ ॥ એવામાં ભીમને જરાસન, મેઘનાદે ગડગ-
ડીયા, સામા સામી દોટ મુકી, લથબથ બહાજ પડીયા ॥ ૫ ॥ ખભે
ખંભ લડાવે ચડાવે, એક એકને શીશ; દ્વિયણુ મારે દયા ન ધારે, નાં-
ખે કારમી ચીસ ॥ ૬ ॥ મહોતની ઘાંટી ભીડાવે આંટી, ઉંચા ને ની-
ચા થાય; પગ પાહાનીથી પૃથ્વી વીશે ખાડા પડી જાય ॥ ૭ ॥ નીચે
પડે ઉપર ચડે, ગડબડતા બેઉ જાય; બહાજે ગાજે જરા ન લાજે,
વધુટી ઉભા થાય ॥ ૮ ॥ એક એકના કાન ઝાલે, આંટી દેઈ
ગ્રહે કેશ; હાથ હાથ જીભ્યા બહાર નીકળે, દાખવે ઘણો દવેશ
॥ ૯ ॥ જરાસને પ્રકોદરને, ઘણોક દીધો માર; થયું તેટલું જોરજ
કીધું, પછી કર્યો વીચાર ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુએ મુને કહયું છે છતાં
શા સાર દુખ પામું; એવું જાણી ભીમે જોયું, સામળીયાના સામું.
॥ ૧૧ ॥ તવ પ્રભુએ એમ વીચાર્યું, ગાંડીયો મુને નડશે, જે એને સાન
નહી કરું તો, મુજને વળગી પડશે ॥ ૧૨ ॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણી
કારજ કેવું કીધું; ઉંચે હાથે પીંપણાનું, એકજ પાંતર લીધું ॥ ૧૩ ॥
ભીમશેનને તો સાન કરીને, બે ભુજમાં ગ્રહી રાખ્યું, પીંપણા કેર
પાંતર તે ઉભુ ચીરી નાંખ્યું ॥ ૧૪ ॥ એટલે ભીમસેન ચેતી ગયો,
તરત બેઠો ધરણુ; બળ કરીને જરાસનના; એણે ઝાલ્યા ચરણ ॥ ૧૫ ॥
ઉભો થઈને ધરણુ ઢળ્યો, દારણુ દઈવત દાખ્યો, જેવી રીતે વાંસડો
ચીરે, તેવો ચીરી નાંખ્યો ॥ ૧૬ ॥ પુર્વ પસ્ચીમ ચીતાળાં ફેંક્યાં,
હરખાયો મન સાથ; અતી અહંકાર મનમાં આવ્યો, મુછે નાંખ્યો

હાથ ॥ ૧૭ ॥ કૃષ્ણ સરીખા એનાથી નાઠા, આ કોઇથી નવ હારે;
આવા બળવંતા જોદ્ધાને, મુજ વીના કોણ મારે ॥ ૧૮ ॥ એણે બોલે
નહી મુજ તોલે, એમ કરે મનસુબો, ચીતાળીયાં ગડબડતાં આવી,
ભેગાં થઇ થયો ઉભો ॥ ૧૯ ॥ જોવો હતો તેવો થયો આખો, શીવ
વરદાન સાર; રાતો તાતો થઇ પ્રકોદરને દેવા માંડ્યો માર ॥ ૨૦ ॥
જોઇને ભીમશેન વિસ્મય પામ્યો, આ કેવી વીધા લણીયો, અરેરે મી-
થ્યા પુલી ગયો હું, ગર્વજ મારો હણીયો. ॥ ૨૧ ॥ બહુ માર પડીયો
જરાસન નડીયો, શરીર ધ્રુજ્યું માર મોયું; દીનતા દેખાડી અહંકાર
મુકી, પ્રભુના સામુ જોયું ॥ ૨૨ ॥ ગોવીંદે જાણ્યું ગર્વ ઉતરીયો, તે
પછી શું કામ કીધું; ખીજ વેળા પીંપળા કેરું, પત્ર પ્રભુએ લીધું,
॥ ૨૩ ॥ હાથમાં રાખ્યું ચીરી નાંખ્યું, પોતે શ્રી લગવાન; આસપાસ
ચીતાળીયાં મુકીને, ખીજ બતાવી સાન ॥ ૨૪ ॥ ચીતાળીયાં વચે મુ-
ઠી મુકી, સાન કરી નંદલાલ; સમજાવ્યો કે શીવલીંગ જોઇએ, વગા-
ડ્યા ગોપાળે ગાલ ॥ ૨૫ ॥ તે દેખીને ભીમસેન સમજ્યો, ધારણ પ-
કડી ધીરી; ધરણ બેસી ચરણ ઝાલી, ફરીથી નાખ્યો ચીરી ॥ ૨૬ ॥
ઉત્તર દક્ષીણ નાંખ્યાં ચીતાળાં, બળવંતે તતખેવ; વચમાં ધુળની ઢ-
ગલી કીધી, બનાવ્યા મહાદેવ ॥ ૨૭ ॥ જળા ધારીનો આકાર કીધો; મે
ળવીયો ઠીક તાલ; હર હર શંભુ જે જે ભોળા, કહીને વગાડે ગાલ.
॥ ૨૮ ॥ એવે ચીતાળાં આવ્યા ગડબડતાં, જ્યાં વચમાં શીવ બાણ;
ત્યાંથી રોકાઇ થઈપડ્યાં પોહોળાં, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥ ૨૯ ॥ એટલે
જય જયકાર વરત્યો, ખુશી થયા જગધીશ; સહીદેવે આવી ત્રણે
જણાને, તરત નમાવ્યું શીસ ॥ ૩૦ ॥ ભલું કર્યું મમ પીતા માર્યો; દુ-
ષ્ટ હતો દુરમતી; આ ધર ગામને દામ તમારા; મહારે જોઇતું નથી.
॥ ૩૧ ॥ ભીમ કહે સઘળુ પછી કેહેજે; કાહાડો કેદી લોક બાહાર; એ
ટલે ભોંયરામાંથી કાહાડ્યા, તોડી બેડી તે વાર ॥ ૩૨ ॥ વીશ સહ-
સ્ર ક્ષત્રી નંદન, પ્રભુ પડીયા પાય; ભીમે જાણ્યું મેહેનત મેં કીધી,
જસ કૃષ્ણ લેઇ જય ॥ ૩૩ ॥ એમ જાણી કોપ કરીને બોલ્યો, પાછા
પુરો માય; મુને કોઇ કેમ ન નમ્યા, તવ બોલ્યા જદુરાય ॥ ૩૪ ॥
જોવો જઇ સહુ ભીમને નમો, તવ સહુ લાગ્યા પાય; ભીમ કહે પુઠ
ળથી નમ્યા, અણધરતું એ થાય ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુ કહે તમે અવળું બો-
લો, તે મુજને નવ ગમે; પ્રથમ છડીદારને નમી, પછી રાયને નમે.
॥ ૩૬ ॥ તે રીતી પ્રમાણે નમીયા, તેમાં શું ગયા લાજ; એણે વચ-

ન સાંભળીને, થયો વૃકોદર રાજી. ॥ ૩૭ ॥ છુટેલા સહુ રાજી બો-
 લ્યા, અમ પર કીધી મેહેર; યજ્ઞમાં મેહેનત કરવા હાથી આવિયે ત-
 મારે ઘેર. ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે કે નારે બાપુ, ઘેર તમારે પળો; પોતાના
 કુટુંબ પરીવાર, બાળ બચ્ચાંને મળો. ॥ ૩૯ ॥ અમારા પત્નો આવે
 ત્યારે, આવળે અમારે ઘેર; એમ કહીને વીદાય કીધા, સઉ ગયા આ-
 નંદ ભેર. ॥ ૪૦ ॥ સહીદેવે કહ્યું વૃકોદરને, મીલકત સરવ તમારી;
 ભીમે સામો દસ્તાવેજ લખીયો, નહી ખંડણી અમારી. ॥ ૪૧ ॥ સ્વ-
 તંત્ર પણે રાજ્ય તારું, કરજે સહીદેવ તન; પત્ર અમારો આવે ત્યારે,
 આવળે અમ ભોવન ॥ ૪૨ ॥ એમ કહીને અરજીન પ્રભુ, ભીમ થ-
 યા વીદાય; આઠ્ઠા ઈંદ્રપસ્ત વીશે, માને પડયો ભીમ પાય ॥ ૪૩ ॥
 કુન્તાજી કહે સાખાશ બેટા, તુને જોઈ થઈ મજ; પ્રાઠ પ્રાઠમ તેંતો કી-
 ધું, હવે થવાનો યજ્ઞ. ॥ ૪૩ ॥ ધર્મને કહ્યું જવો બેટા, તમે હસ્તીના-
 પુર; તેડી લાવો ભીસ્મ પીતાને, બીજા ભકત વીદુર ॥ ૪૪ ॥ દ્રોણ કૃપા
 ચારને તેડી આવો, ચોરે મહારા તન; ગમે તેમ કરી તેડી લાવો, રાજ
 દુરીયોધન ॥ ૪૫ ॥ ધર્મને અરજીન બેઉ જણ ચાલ્યા, ગયા હસ્તીના-
 પુર; રાજ્ય સલામાં આવીયા ત્યાં, બેઠા ભીસ્મ વીદુર. ॥ ૪૬ ॥ ત્યા
 આવી કહ્યું સત્ય પુરૂષોને, યજ્ઞની કરી છે પેર; સર્વ પ્રાણીને તેડાવ્યા
 છે, પધારો આપણે ઘેર. ॥ ૪૭ ॥ એમ કહી કહ્યું દુરીયોધનને, પધા-
 રી દો જસ અમને; આપણે ત્યાં આવી યજ્ઞ કરાવો, તે સહુ સોભા
 તમને ॥ ૪૮ ॥ આપણ કોઈ નથી છુટવાના ઓ દુરીયોધન રાય; કદી
 કાળે ડાંગે માર્યું, જળા જુદુ નહી થાય. ॥ ૪૯ ॥ દુરીયોધને છાનું માનું
 મામાને કહ્યું એમ; એ મામા આ તેડવા આવ્યા, કહો કરીશું
 કેમ. ॥ ૫૦ ॥ પાન્ડવોએ યજ્ઞ માંડયો, તે હું સમજ્યો ઘાટ; પોતે જસ
 લેઈને આપણને, ઝાંખા પાડવા માટ ॥ ૫૧ ॥ મામો કહે એક ખેલ
 બતાવું, તે યુક્તી ઉઠાવો; ત્યાં જઈને કારભારી થઈને, પૈસો પુજી
 હું ટાવો ॥ ૫૨ ॥ ભુટાડો ભુટાડો ખેલ કરીને, પાકી ફળેતી થાય; ફ-
 રીથી આવા યસ લેવાના, ખેલજ ભુલી જાય. ॥ ૫૩ ॥ છત્રપતી કહે
 સાખાશ મામા, ભુદ્ધીની બલીહારી; નીસ્યે કરીને ધર્મની પ્રત્યે, બો-
 લીયો દુરાચારી ॥ ૫૪ ॥ આવશું અમે પધારો તમે, નહોતરું ચડાવ્યું
 માથે; ધર્મરાજ કહે આવળે સરવે, પુત્ર પરીવાર સાથે. ॥ ૫૫ ॥ દુરી-
 યોધન કહે વારૂ વીરા, કહી કર્યા વીદાય; એટલે સાન કરી કહ્યું જ-
 વો, પોતે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૫૬ ॥ એટલે ધર્મ અરજીન બેઉ, ગયા

પોતાને ઘેર; પછી દેશે દેશ પત્રો લખવા, કીધી પુરણ પેર. ॥ ૫૭ ॥
 સકળ દેશમાં પત્રો લખીયા, લખ્યો દ્વારીકા માંય; બળદેવને લખ્યું
 કુટુંબ લેઈ, વહેલા આવજો હાંય ॥ ૫૮ ॥ સર્વ રૂશીના મઠોયે લખી-
 યા, પધારી કરો પાવન; પછી યજ્ઞનો આરંભ કીધો, પાંડવને ભોવન
 ॥ ૫૯ ॥ ગણીત પ્રમાણે કુંડ બનાવ્યો, ભોમી કરીને પવીત્ર; બ્રાહ્મ-
 જ્ઞાના વરણ કીધા, આવીયા વિશ્વામીત્ર ॥ ૬૦ ॥ વશીષ્ઠ ભારદ્વાજ
 આવ્યા, ગાંધીને ઐત્રી રૂશી; જ્ઞેષ્ઠાલીને સાન્ડીલ આવ્યા, સરવ થયા
 ખુશી ॥ ૬૧ ॥ મારકંડેને મેઘાવી આવ્યા, વચ્છસ રૂશી સંગ; નાશી
 કેતને એકલશ્રીંગી, મુર્છિગને માતંગ. ॥ ૬૨ ॥ કપીલ કેદાર મરીચ્ય
 આવ્યા. બાપી રૂશી બળ ધાતા; બકદાહવને માધ્યવી આવ્યા, શટ
 મૈત્રી વીરત્રાતા ॥ ૬૩ ॥ બ્રગુરૂશીને ભાર્ગવ આવ્યા, માન્ધાતા પણ
 જોડે; ઈંદ્રપસ્તને બહુ સોભાવ્યું, પધાર્યા લોડે કોડે. ॥ ૬૪ ॥ વળણ ॥
 લોડે કોડે પધારીયા, રૂશી બ્રહ્મ કુંવાર; વહ્નલ વદે વરણવ કર્યે કેમે
 ન આવે પાર. ॥

કડવું ૧૯ રાગ ચોપાઈનો.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, મુણ પરીક્ષત કેરા તન; આવ્યા રૂશી
 સહુ બ્રહ્મ વેત્તા, બંધી પ્રજા દર્શન લહાવ લેતા. ॥ ૧ ॥ વરતી રહ્યો જ-
 ય જયકાર, પછી આવ્યા ક્ષત્રી કુંવાર; આવ્યા યાદવ છપ્પન કોડ,
 પ્રભુની કામની સઉ જોડ ॥ ૨ ॥ વળી પુત્ર પ્રભુના આવ્યા, માન્ય
 દેઈ સરવને બોલાવ્યા; આપ્યા પાન્ડવે રહેવા મુકામ, રાજ રૂશી
 જાદવના ઠામ ॥ ૩ ॥ પછી આવ્યા કૌરવ લોક, તેને બોલાવ્યા પુન્ય
 સ્લોક, ચાલ્યું યજ્ઞ તણું ત્યાં કામ, વાગે વાજાંત્ર ઠામો ઠામ. ॥ ૪ ॥
 કરે કારભાર સુંદીર શામ, વેંચી આપવા માંડ્યાં કામ; બેસો પાંચ
 ભાઈને ધરપતી, આવોં ખીરાજો છત્ર પતી ॥ ૫ ॥ તવ બેઠા સહુ જન
 પાસ, એટલે બોલ્યા અવીનાશ; રાખી દુષ્ટની પદવી ઉંચી સોપી દુ-
 રીથોધનને કુંચી. ॥ ૬ ॥ યજ્ઞ પુરણ થઈ રહે જ્યારે, તમે ઓરડો ઉ-
 ઘેડજો ત્યારે અઘ સોવૃણ કટકા કરીયા, એક શો મણના મહિ ભ-
 રિયા ॥ ૭ ॥ આવે વીર લેવાને દાન, તેને આપજો રાખી સમાન;
 હોય લોભાયા તેતો હુટે, હાથ રાખી દેજો નવ ખુટે ॥ ૮ ॥ એવું ક-
 હીને કુંચી આપી, તવ હરખીને ગયો પાપી; મામા કુંચીકનકની

લાગ્યો, હવે જોજો ફોજો લુટાગ્યો ॥ ૯ ॥ એવે ઘરમાં બોલ્યો બેમ.
 પ્રભુ આમ કર્યું તમે કેમ; તમે શતરૂને કુંચી આપી, બધું લુટાવી દેશે
 પાપી ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે તમારે શી બીક, મેંતો જે કર્યું છે તે ઠીક;
 પછી ધર્મશું લાગ્યા ઓચરવા, તમે બેસજો યજ્ઞ કરવા ॥ ૧૧ ॥ તમે
 ધૃપતી બેસજો સંગ, મનમાંહી ધરીને ઉમંગ; એવી આજ્ઞા દીધી શા
 મ, બેસો જોશી બતાવું કામ ॥ ૧૨ ॥ રાખવી દાન દક્ષણા હાથ, રહે
 વું ધર્મરાજની સાથ, એ જે માગે તે તમારે દેવું, તેનો હીસાબ છે
 વટ લેવું ॥ ૧૩ ॥ પછી નીકુળને કહ્યું શામ, તમારે કરવું એ કામ;
 શીધા સામાન શેવક આપે. દેવરાવવું ગણીત માપે ॥ ૧૪ ॥ તેનો
 હીસાબ રાખજો તમો, પછી પુછી લેઈશું અમો; પછી અરજીનને
 કહ્યું કામ, તમે રચો સભા એક કામ ॥ ૧૫ ॥ શીખ્યા મેનામાં પા-
 શે જોહ; અજમાશ કરી દ્યો તેહ; વળી સહુને દેવો આ ઉપકાર, ન
 વ્ય આવે કહેણી લગાર ॥ ૧૬ ॥ યજ્ઞ પુરણ થઈ રહે જ્યારે, કામ
 કરવું શેદેવ તમારે; રચે અરજીનજી સભાય, તેમાં જળ થળના ખં-
 ડ થાય ॥ ૧૭ ॥ હોય જળ ત્યાં સ્થળ દેખાય, તેથી વસ્ત્ર કોઈનાં
 ભીંજાય; માટે બેસવું સભાને દ્વારે, સભા ભરાવા માંડે ત્યારે ॥ ૧૮ ॥
 પેસે સભામાં જે જે રાય, તેને અંગુઠી દોકર માંય; તેતો બાંધેલી સો-
 વણ તારે, સહુ પછાડતા મહી પધારે ॥ ૧૯ ॥ એવું સોંપીને બોલ્યા
 શામ, ભીમ બેસો બતાવું કામ; બોલ્યો ભીમ શું કહો ગીરધારી,
 તમો અમ ધરના કારભારી ॥ ૨૦ ॥ ત્યારે બોલ્યા શ્રી જીગદીશ, રે-
 હેવાદો ચઢતી હોય રીસ; ભીમ કહે બતાવો શામ, કહ્યું કૃષ્ણે ત-
 મોને બે કામ. ॥ ૨૧ ॥ આખા નગ્ર તણી બીક હરવી, રાતે તમારે
 ચોકી કરવી; બીજું કરી શકે નહી કોઈ, દહાડે કરવી તમારે રસે ઈ.
 ॥ ૨૨ ॥ ભીમ બોલીયો તેણીવાર; ઠીક કામ દીધાં મોરાર, કયો રાતે
 પેરા ભરનારો, બનાવ્યો દીવશે ભડીઆરો ॥ ૨૩ ॥ ઉપમાનું
 કામ દીધું, વાર તમો એ શું કામ લીધું; બોલ્યાં કુન્તાજી મુખ એમ,
 રડયા એમને કહેવાય કેમ. ॥ ૨૪ ॥ ભીમ કહે શું નવરા ફરશે,
 કરે કામ કોને પાડ કરશે; ગમે તેટલા એ ઇગાળા, પણ આપણા
 નરના સાળા ॥ ૨૫ ॥ બોલ્યા પ્રભુ વધારે શું કહો છો, બતાવો કા-
 મ મને શું દોછો; ભીમ કહે માનીશું પાડ, તમે ઉપાડજો એંઠવાડ.
 ॥ ૨૬ ॥ જઈ ઉકરડે નાંખી આવો, એટલે મુજ સરખા થાવો, પ્રભુ
 કહે કપુલ છે મ્હારે, એક માફી માગું અત્યારે ॥ ૨૭ ॥ બીજી વરણ

નો નહી કાઢાડું, એકલા વિપ્રોનો ઉપાડું, ભીમે કહું ભલે માહારા
જ, કરજો વીપ્રનું પણ કાજ ॥ ૨૮ ॥ તવ કષ્ટે કર્યું કબુલ, મહારે આ-
બ્યું કામ અમુલ્ય; પછી યજ્ઞ આલ્યો રૂડી રીતે, કરે કામ સોપેલાં પ્રીતે
॥ ૨૯ ॥ વળણ ॥ પ્રીતે કામ કરે સહુ, સાંભળજો આતાય, વલ્લભ વદે
શ્રદ્ધા થકી, યજ્ઞ તણું ફળ થાય ॥

કડવું ૨૦ રાગ ધોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા, વૈશમ પાયે વચનરે; સાંભળજે તું, પરીક્ષત રા-
યના તનરે ॥ ૧ ॥ બ્રાહ્મણોયે યજ્ઞ કર્યો છે આરંભરે; ચારે પાસે, રો-
પ્યા છે કદળી સ્થંભરે ॥ ૨ ॥ આસો પાલવ, તોરણીયા ઘેર ઘેરરે;
આનંદ આછવ, થયા કરે ઠેર ઠેરરે ॥ ૩ ॥ વાગે વાજાં, વાજાંતરો અ-
પરંભપારરે, ગુણીયલ ગીતાં ગાય છે સકળ નારરે ॥ ૪ ॥ યજ્ઞ કર-
વા, બેઠા ધરમને ધરપતીરે; જોઈ જોઈ હરખે છે કુન્તા સતીરે ॥ ૫ ॥
કામધેનુનું, થાય છે શુભ પુજનરે, સૌ કાર્યમાં, અધીષ્ટાતા ભુગણવન
રે ॥ ૬ ॥ બ્રાહ્મણો તો વદે છે વેદ ઉચ્ચારરે, તે વાણીનો પામર ન
પામે પારરે ॥ ૭ ॥ જ્યાં જ્યાં ઘટે, ત્યાં વેદ મંત્ર લણાયરે; જવ તલ-
ને ધી, અગ્ની વીશે હોમાયરે ॥ ૮ ॥ સરવા ભરી, ભરીને કરતા હોમ-
રે; તે યજ્ઞની ધ્રુમ ચઢે છે બ્યોમરે ॥ ૯ ॥ તેને વડે શહુ દેવ ત્રપ્તી થા-
યરે, છેલ્લો હોમ તે; સૌ વીપ્ર મંત્રે હોમાયરે ॥ ૧૦ ॥ હોમ કર્યોને, વર-
ત્યો જય જયકારરે, જે જે રણછોડ, બોલે શહુ નર નારરે ॥ ૧૧ ॥ યજ્ઞકરી
ઉડ્યાં ધરમને ધરપતિરે; જૈને નમ્યા જ્યાં પ્રથમ કુન્તા શતીરે ॥ ૧૨ ॥ પુર્વ
શભામાં; બેઠા છે ભીસ્મ પીતાયરે; તેને જઈને ધરમ પડીયા પાયરે
॥ ૧૩ ॥ બીજાં બેઠા, વીદુરને દ્રોણાચારરે; તે સરવેને ક્રીધા નમસ્કાર
રે ॥ ૧૪ ॥ સરવે જને, દીધા છે આશીરવાદરે; જય જય કેરા થઈ ર-
હ્યા વાજાંત્ર નાદરે ॥ ૧૫ ॥ પછી પોતે, બોલીયાં કુન્તા માયરે; પતીગતી
પામ્યા તે શાથી જણાયરે ॥ ૧૬ ॥ એવું સુણી, બોલ્યા ભુગણવનરે,
હજીતો સહિ પ્રાણી કરે ભોજનરે ॥ ૧૭ ॥ પસુ પક્ષી, મનુષ વીગેરે
પ્રાણીરે, ભુખ્યું રહેવું; જોઈએ નહી કોઈ જાણીરે ॥ ૧૮ ॥ નમ્ર ફરતું
પા ભોજન લગી કાયરે, સહિ થાય ત્રપ્તી, તો યજ્ઞ પુરણ હોયરે ॥ ૧૯ ॥
તવ પ્રકોદર, નમ્ર વિશે કહી વળીયોરે; પછી ગામની, બારણે કેહેવા
પળીયોરે ॥ ૨૦ ॥ ઘાંટો કાઢાડી, બધે વધો ભીમ વાણરે; જમવા

નાવે તેને ધરમની આણુરે ॥ ૨૧ ॥ રસોઘ કરીને, ઢાંઝી મુકી છે
ભેમરે; તે જમવાને, થયો સઉ પ્રાણીને પ્રેમરે ॥ ૨૨ ॥ નાહિ ધોધને,
સ્વછ થઇ ભીમ ફરતોરે; સરવે જનને જમાડવા પેર કરતોરે ॥ ૨૨ ॥
એક લક્ષ થોધ્યા રાખ્યા પીરશવા માટરે; જતીયે જતી, બેઠા જુજવે
ઘાટરે ॥ ૨૩ ॥ રાજ રૂશી, રહીયત વરણુ પ્રમાણેરે, મુજ કુજ ધર્મ, સા
ચવી બેઠા તે ટાણેરે ॥ ૨૪ ॥ પીરશણીયાને પાન્ડવ વળા રણુછોડરે,
તે વીના સઉ, બેઠા ધરી મન કોડરે ॥ ૨૫ ॥ આપી આગના, પીરસ-
વાની તે વારરે, જળ ભરાવ્યાં કૃષ્ણની કૌરવોની નારરે ॥ ૨૬ ॥ વળણુ ॥
જળ ભરાવ્યાં નારીએ, પીરશણુ ત્યારી થાય, વ્યાસ વલ્લભ વાણીવદે
ભોજન તણી ઉપમાય.

કડવું ૨૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુ-
જને સંભળાવું, શભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પુરણુ પ્રેમે કાઢ્યાં
પીરસણાં શાક ભાજને અથાણુ; અનેક પ્રકારે પકવાન કીધાં; થોડું
થોડું વખાણુ ॥ ૨ ॥ બરફી પેંડા ને જલેખી, ધારી ઘેબર તાજાં; શા-
કરીયાં ચણા સુતરફેણી, લાખડશીને ખાજાં ॥ ૩ ॥ મોતીચુર ને મગજ
મગદળ, મરકી આડો આંક; મુકતીને વલીઆરી દાણા, હલવો કોપર-
પાક ॥ ૪ ॥ કલશી શાલ ગુંદરપાક જે; બદામ પાક પશાર, મ-
સુરપાક માવો મુરખ્યો પરસુરી કંસાર ॥ ૫ ॥ માલપુડા શીરો ને શે-
વો, દધથરાથી વળે ઠંડ; ચુરમુ ખારી પુરી દુધપાક, બાસુદી શીખંડ.
॥ ૬ ॥ વેડમી મસાઇ શેવ ગાંઠીઆ, સંજેરી દાડમ પાક; કોણું રડેયાં
મુળા મોઢરી; વાળોળ ને વંતાક ॥ ૭ ॥ તાંજરજે મેથીની ભાજ; પું-
વાડ ને પુરણુ; લુણી કોથમી પુદનો વરીડાં, સવાને સુરણુ ॥ ૮ ॥ પં-
ચામ્રત પપનશ ચીલ ચણીયા, જળધાર દુધેલી, ખાંડણી ગજજભી
પનુ ફોળાં, વરસા દોડી મેહેલી ॥ ૯ ॥ કંજરી કુખી રતાણુ અજવી,
કાવડીને કકોડાં; કારેલાં બટાટા તુરીયાં, ગવારફળી ગીલોડાં. ॥ ૧૦ ॥
તડખુયાંને ટેટી પાપડી, પરવરને પંડોળુ, વાડ કરેલાં ગવાર વાંકડી-
યો, ભીંડા ભુર કોણું ॥ ૧૧ ॥ દુધફળી કોડમડાં, સાંગળી શારી શી-
ંગ, ચોળા ફળીને ચીલડાં તે, વઘાર મધે હીંગ ॥ ૧૨ ॥ મીઠાં લીંચુ
ખાટાં લીંચુ, વાલ વટાણા ચણા, ગલકાં કુશમાન્ડ લીલવા મહી,

મરી મશાલા ધણી ॥ ૧૩ ॥ ખીરાં વડીયોને કાળંગડાં, ટીમરૂ આજર
ગળીયાં, શકરીયાં સુનેરી કેળાં, કાચા તેલમાં તળીયાં ॥ ૧૪ ॥ લી-
લી ખારેકને ચારોળી, કરમડા કનસ; અંજીર અનુસરામફળ છે, બોર
ફાલસાં ફનસ ॥ ૧૫ ॥ પાપડને પરદેશી શીંગો, અખોડને અનાર;
ગોળ ગલેફાં ગુદાં રેવડી, સાત જાત વધાર ॥ ૧૬ ॥ જમરૂખ જમરૂખ
પારસ જાંબુ, મઠીયા માખણ ખીટી; આરીયા આમલી અળદર આ-
દુ, કદળી કેરી દીલી ॥ ૧૭ ॥ રાજેરી કેળાં પુટ ખીભેરાં, ફાફડા વ-
ડાં કચોળી; લોચા લાવશી બદામ બપાયા, પસ્તાં પુરણપોળી ॥ ૧૮ ॥
લીલાં શ્રીફળ લવીંગ લીમચાં, ખીર ખાંડ પુલવડી; ખજૂર ખરસવાં
ખુમચાં આળુ, છુટી દાળને કડી ॥ ૧૯ ॥ પોઈનાં પાનાંને પતાસાં, મ-
ળ કેરી ગળમાણું, રાઈતી કેરીને રાજગરી, ગરમર હોડવાનું અથાણું
॥ ૨૦ ॥ સકરપારા શેતુર ઉમૈડાં, નારંગી રાણુ શીંગોડાં, કુંકણી
કેળાં કાળુકળીયા, કમરખ થોડાં થોડા ॥ ૨૧ ॥ ચોટાયા લાડુ ચીકણુ
મીઠાં, દ્રાખ અણીબોર ચીરી, સફરજન દાઢમ દહીવડાં, લજ્યાં મરચાં
ચીરી ॥ ૨૨ ॥ નીકલાં જયફળ કાયફળ કોપરાં, સરસા શેરડી સારી;
કીલાવર કોળીસ આબુવા, ખસ ખશ ધીના ધારી ॥ ૨૩ ॥ દુધ કઢેલું
ગુંદવડા આળુ; સુખડી ગલપાપડી, ખારી લાજ ખમણુ ઢોકળાં, ચુર-
માની થાપડી ॥ ૨૪ ॥ રોટલી રાઈતા રાઈતી કેરી, પીંપર કેળાં કાત-
રી; જીરા કેરી ગોળચી મોળી, આંખળા ચીર પાતળી ॥ ૨૫ ॥ કે-
ડાનાં પુલ કેરાં કાચલી, કણુસાઈ કેરી કળી; ખારીયાં મરાયાં ખીર-
જ તેમાં, તજ જવંત્રી ભળી ॥ ૨૬ ॥ દોડકાં ટીંડોળા કીલ કંડોળા,
મોઢરી મોરસ લાજ; આદામુળી અળદર મુળી; વાંસની ગાંઠયો તા-
જ ॥ ૨૭ ॥ પતરવેલીયાં મીઠા ધુધરા, ઢોકળા ઘોળી જાત; સેકટા-
શીંગો ઓરમુઘદડા ઘેંશ કમોદનો ભાત ॥ ૨૮ ॥ મીઠો મઠો મીઠો
લીમડો, ડોડી ડોડાં ઓર; બફાણા કેરી કોરી કસ્તુરી, કોહી રોટલી
ઠોર ॥ ૨૯ ॥ રોટલા ઢેખરાં ભાત કેશરી, એવું રહ્યું રહ્યું બહુ બાકી,
ઝાઝો વીસ્તાર ને કહીયે તો, વખત વીતે આખી ॥ ૩૦ ॥ વળણુ ॥
વેળા વહી જાયે ઘણી, માટે જુજ વીસ્તાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે,
થોડો થોડો સાર ॥ ૩૧ ॥

કડવું ૨૨ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-

જને સંભળાવું; સલા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુંદીર સામગ્રી પીર-
 સાણી, જમવા આગના દીધી, જેમ જેમ માગ્યું તેમ તેમ પીરસ્યું
 સૌની ત્રીઝી ઝીધી ॥ ૨ ॥ જય જયકાર કરી સહુ ઉઠયા, તવ દીધા મુ-
 ખવાસ; પછી ધરનાંયે ભોજન ઝીધું, પીરસણીઆ જમ્યા દાસ ॥ ૩ ॥
 કોઈ પ્રાણી ભુખ્યું નવ રહ્યું, કૃષ્ણ પ્રભુ કામ કાઢાડ્યું; બ્રાહ્મણનું
 જે એકું ચડેલું, તે પ્રભુએ ઉપાડ્યું ॥ ૪ ॥ ઉપરણામાં ગાંસડી બાં-
 ધી, ઉકરડે નાંખી આવે; ભીમસેન જેઠ મુછયો મરડે, હશીને ડોક
 ધુણાવે ॥ ૫ ॥ પ્રભુ કહે શું હાંસી કરો છો, કામ ભલું તમે કહ્યું
 એંડવાડના રેલા ઉતરીયા, પાતક ઉતરી ગયું ॥ ૬ ॥ લક્ષ ચોરાસી
 જય છે નાસી, કારજ આ અમુલ્ય; વ્રકોદર તમે રૂદે લખજો, કોઈ
 નહી બ્રાહ્મણ તુલ્ય ॥ ૭ ॥ એમ અતી ઉપદેશ કરીને, સ્નાન કર્યું ભ-
 ગવાન, વસ્ત્ર પેહેરીને સહુને કહ્યું, થાવો સહુ સાવધાન ॥ ૮ ॥ કુ-
 ન્તાજી કહે કેમ મહારાજ, સંસય મહારો સમાવો; મુજ પતી શુભ
 ગતી પામ્યા, તે શીઘ્રતા ખતાવો ॥ ૯ ॥ તવ પ્રભુ કહે નરનારી સઉ,
 ધરનાં તતપર થઇયે; વાજતે ગાજતે પારખુ જેવા, ચાલો ઉકરડે જૈયે
 ॥ ૧૦ ॥ ત્યાં જઇને એક બાજઠ ઢાળો, અત દીપક ત્યાં કરાવો, વી-
 ણ્ણુ દેવને મુકવાને, પંચ જન શંખજ ધરવો ॥ ૧૧ ॥ ઉભા ઉભાં
 હરી ભજન કરવું, પાન્ડુનું પાપ નીસ્તરશે; નજરે જોઈશું ને આકા-
 શમાંથી, નોળીયો એક ઉતરશે ॥ ૧૨ ॥ તે આવી એંઠામાં આળોટે,
 તે નજરે દેખાશે, અડધી કાયા કનકનીને, અડધી રૂપાની થશે ॥ ૧૩ ॥
 એટલે પંચજન શંખ એને, આપે શબ્દજ કરશે; જય જય જય
 જય ઉચ્ચાર થાશે, તવ પાન્ડુરાય તરશે ॥ ૧૪ ॥ એ શીઘ્રતા જેવા-
 ના તમારે, એવું કહ્યું ધનશામ; સઉ સામગ્રી લઇને ચાલ્યા ઉકરડે
 તમામ ॥ ૧૫ ॥ આવી ઉભાં બાજઠ મુકયો, દીપક ઝીધો એવ; પ્રભુ
 એ પંચજન શંખ મુકયો, પધરાવ્યા વીણ્ણુ દેવ ॥ ૧૬ ॥ સર્વ ઉભાં
 રહી ભજન કરતા, ધરતા હરીનું ધ્યાન; એકાગ્રહ ચીત્ત ઇશ્વર જપે;
 સમીપ શ્રી ભગવાન ॥ ૧૭ ॥ એવે આકાશ મારગે આવ્યો, નોળીયો
 એંઠા માય, આળોટયો પણ સોના રૂપાની, કાયા એની નવ થાય.
 ॥ ૧૮ ॥ કુન્તાએ કહ્યું કેમ પ્રભુજી; કનક કાયા નવ હોય; કૃષ્ણે ક-
 હ્યું કોહોના કોહો પણ; ભુખ્યું રહ્યું છે કોય ॥ ૧૯ ॥ તવ કુન્તા-
 યે કહ્યું સેવકને, સઉ સ્થળ વહે વાણ; ભુખ્યું હોય ને જમવા ન

આવે, તેને પ્રભુની આણ ॥ ૨૦ ॥ એટલે શેવક દો દશ છુટયા, ગાં-
મમાં ને ગામ બહાર; શોગન દે છે ફરી ફરીને મુખ કરે પોકાર ॥ ૨૧ ॥
તે સમે નમ્રની બહાર બેઠોછે, નિચ જતી અનામીક. આંખે આંધળો
તેથી એને, અડી પડયાની બીક ॥ ૨૨ ॥ વળી ચોક્કી વૃકોદરની, તે
ગઈછે બીક પેશી; તે માટે એકાન્ત ખેતરમાં, ભુખ્યો રહ્યો છે બેશી
॥ ૨૩ ॥ એકતારો તંબુરો લઈને, કર્યા કરે લજન, તે જોઈને શેવ-
કો આવ્યા, મુખ વધા વચન ॥ ૨૪ ॥ ભુખ્યો કે જમીને બેઠો, સાચુ
કહે સુરદાસ; લકત અનામીક એવું બોલ્યો, ત્રણ દનનો અ-
પવાસ ॥ ૨૫ ॥ લીમના ભયથી બેશી રહ્યો છું, હુંતો છું નીચ જ-
ત; એટલે અલડાઈને એક દાસે, ઝાલ્યો એનો હાથ ॥ ૨૬ ॥ દોરીને
ઉકરડે લાવ્યા, બોલ્યા શ્રી ભગવાન; ધૃપતી સતી અલડાઈ પીરસો,
પછી કરજો સ્નાન ॥ ૨૭ ॥ સીપચને તવ ધૃપતીયે, બાજઠ પર બે-
સાંડ્યો, થાળ લાવી મોહો આગળ મુકી, ત્રમ કરી જમાડ્યો ॥ ૨૮ ॥
ત્રણ દીવશનો ભુખ્યો માટે, પી ગયો ભેગુ ચોળી; જુદા જુદા સ્વા-
દ ન જોયા, વીચાર્યું ધૃપતી ભોળી ॥ ૨૯ ॥ આ નીચ જતી શું
જમી જાણે, સંખ્યા મનમાં લાવી; પછી સ્નાન કરીને પોતે, જોવાને
સારૂ આવી ॥ ૩૦ ॥ એવે કાયા થૈ સોના રૂપાની, નોળીયાની તે
વાર; પણ શંખે શબ્દ નવ કીધો, બોલ્યા જુગદાધાર ॥ ૩૧ ॥ હવે
સઉ જીવ ત્રપ્તી થયા; ભુખ્યું નથી જન કોય; તેને લીધે નોળીયાની
કાયા બેરંગી હોય ॥ ૩૨ ॥ કોઈ ભુખ્યું રહેવું નવ જોઈએ, આ
યજ્ઞની એ રીત, પણ શંખ શબ્દ થયો નહી તે, કોઈનું મન ઉચીત
॥ ૩૩ ॥ જોવું હોય તેવું સઉ કહેજો ભગવતના ભય લાવી. ધૃપતિ
કહે માહારા મનમાં આટલી સંખ્યા આવી. ॥ ૩૪ ॥ આ અનામીકે
ભેગું ચોળ્યું, જમ્યો મુંઠ પ્રમાણે, તેથી મુજ મનમાં એમ આવ્યું,
નીચ જમી શું જાણે ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુએ કહ્યું એ પાપ મોહોદ્ધું, જમ્યા-
થી જાણ્યો નીચ; પણ મુજ ભક્તી કરે તે ઉંચો, બાકી નીચનો નીચ
॥ ૩૬ ॥ બાજઠ ઉપર વિષ્ણુને; નમી કરો પરીતાપ, ભુલી ચુકી તે
સંખ્યા આણી, કાન ગ્રહી માગો માફ ॥ ૩૭ ॥ ઉચ થઈ મુજને ન-
વ ભજે ચાન્ડાળ સરખો તેહ; નીચ થઈ મુજને ભજે તે; જાણું મ્હા-
રી દેહ ॥ ૩૮ ॥ એવાં પ્રભુનાં વચન સુણી, બોલીયા ધરમ રાય; એ
માહારાજ સદેહ પડીયો; પ્રભુ પુછુ પડી પાય ॥ ૩૯ ॥ તમે કહ્યું
નીચ મુજને ભજે, તેતો મહારી દેહી, તો એને અડતાં બાધ શાનો,

જમીયે જોડે લેઈ ॥ ૪૦ ॥ કૃષ્ણે કહ્યું સમજ્યા વીના, સંદેહ ધરીયે।
 છોક; અડયે જમ્યે વરણાશ્રમ દુટે, એતો અવીવેક ॥ ૪૧ ॥ વીવેક
 વડો વીશ્વ વીશે, વીવેકથી વહેવાર, વિવેકને કોઈ માને નહીં તો, સઉ
 થાય એકાકાર ॥ ૪૨ ॥ એક થયું તો કાંઈ ન રહ્યું, પ્રેમદા ને મા-
 સરખી; સરખા માને તો તે પ્રાણી, પશુ લેવો પરખી ॥ ૪૩ ॥ કુતરાં
 બીલાડાંને ગધેડાં, માથી માંડે સંસાર; વીવેક ક્યાં છે એ જાતીમાં.
 તેવા મનુશ અવતાર ॥ ૪૪ ॥ અવીવેકી એકજ માને, તે જીવ પશુ
 તુલ્ય, હરામખોરો જાણી જોઈને વીવેકમાં કરે ભુલ ॥ ૪૫ ॥ ઓરે
 યુધીસ્તર માહારા કેહેવાનો, સમજી લ્યો ભાવાર્થ; તે સમજ્યા વણ
 શબ્દ ઝાલ્યો; તો બધું ડાહ્યાપણ વ્યર્થ ॥ ૪૬ ॥ મેં કહ્યું મુજને
 જે ભજે તે, જાણુ મારો દેહ; તો મુજને ભજનારો કીયો, પ્રથમ સમ-
 જો તેહ ॥ ૪૭ ॥ માયાના પંચ ભુત છે ને, તે પંચભુતની કાય; મા-
 યા તેતો ચૈતન્ય નથી; જડવસ્તુ કહેવાય ॥ ૪૮ ॥ તે જડ કેમ કરી
 ને ભજે; તેનો કરો વિચાર, ચેતન્ન આત્મા મુને ભજે છે, ઓ કુન્તી
 કુંભાર ॥ ૪૯ ॥ ભજે તે આત્મા દેહ મહારો, તેને અડો સુખ રૂપે; તે
 નથી અડવા જેવી વસ્તુ, કહ્યું વધકુંઠ ભુપે ॥ ૫૦ ॥ કાયા તો માયા
 ની બનેલી, તે જોડ મુને ન ભજે; ડાહ્યો જન આત્માને માને, મા-
 યાની કાયા તજે ॥ ૫૧ ॥ માટે એ અનામીકની કાયા, તેને અડે અ-
 તી દોશ; ગમે તેવો ભક્ત હોયે પણ, પાળવો એટલો છોશ ॥ ૫૨ ॥
 અનામીકના ચુલાનો અગની, લેઈને રસોઈ થાય; ચુલો ધોયો ધાયો
 હોયે પણ, તે પર નવ રંધાય ॥ ૫૩ ॥ અગની રૂપી આત્મા જાણો,
 ચુલા રૂપી દેહ, નીચ ચોનીથી પ્રગટ થયેલી, અસુધ માનવી એહ.
 ॥ ૫૪ ॥ કદી કહેશે કે આત્માને સમજી, કરીયે તેનો સંગ; તેવી ત-
 મારી શંકા હોયે તો, તે પણ કરૂં ભંગ ॥ ૫૫ ॥ ચુલામાં અગની દેખી-
 ને રાંધવા કરો ઇચ્છાય; પણ તે ચુલો નીચનો માટે, તે પર નવ રંધાય
 ॥ ૫૬ ॥ ચુલાથી અગની જુદો પડે, તે અગની આવે કામ; ચુલા સ-
 હીત અગની નહીં પાવન, બોલ્યા સુંદીર શામ ॥ ૫૭ ॥ ભજે તે
 દેહ મહારો કહ્યો, પણ તે મુજ દેહ ક્યારે; કાયા રૂપી ચુલો તજે,
 અગની આવે ખપ ત્યારે ॥ ૫૮ ॥ એ રીતે કાયા તજ્યા પછી, આત્મા
 મારો દેહ, ખોળીયું બદલાયા વણ માને, પાપી પ્રાણી તેહ ॥ ૫૯ ॥
 ઉંચ જને નીચને નવ નમવું, નમે નીચો દેહ થાય, નીચ ચોની-
 નો નીચને નમાવે, સત વરસ નરકમાં જાય ॥ ૬૦ ॥ નીચ ગધેડી નાહ

ગંગામાં ભસ્મમાં બોળે કાય, ઓખર ન કરે રહે ચોખ્ખી, પણ તે
નન પુંજય ॥ ૬૧ ॥ ગંદી રહે ને ચાટયો ચાટે, ઓખર કરે ગાય;
પણ તે ચોની ઉત્તમ માટે, તેનું પુજન થાય ॥ ૬૩ ॥ આ દ્રષ્ટાન્તનું
સીદ્ધાન્ત એ છે, સાંભળો ધરમરાય; નીચ દેહીની ઉંચ કૃતીથી, ક-
દી ન પડવું પાય ॥ ૬૩ ॥ ઉંચ દેહીનાં કરમ નીચાં, ગુપ્ત પણે કદી
હોય; ત્યાં લગી તેને નમવું ઘટે, સત્ય ગણો સહુ કોય ॥ ૬૪ ॥ આકડા-
લું દુધ ઉજવળ દીસે, પણ પીધે પ્રાણ જાય, ઘેનુનું દુધ સામળું હોયે,
પણ પીધે સુખ થાય ॥ ૬૫ ॥ આ દ્રષ્ટાન્તનું સીદ્ધાન્ત સુણો, વીમ્બ વી-
ના અન્ય કોય; આચાર પાળે ઉંચ તણો પણ, તે દેહ ઉંચો ન હોય
॥ ૬૬ ॥ વળી આગળ ઉપદેશ કરશું; ઓરે ધરમ રાય; ધરપતી વીખ્યુ
ને નમી, માગી બહુ ક્ષમાય ॥ ૬૭ ॥ વળણ ॥ ક્ષમા માગી ધરપતી, તવ
થયો શંખનાદ; પાન્ડુરાય વલ્લભ વદે, સ્વર્ગ ગયા નીરવાદ.

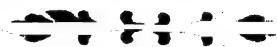
કડવું ૨૩ રાગ સામેરીનો દોહરો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી
તુજને સંભળાવું સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જય જય શખ્દ શં-
ખનો થયો, પાન્ડુ થયા સુરવાસી; વાજતે ગાજતે ઘેર આવી, બો-
લ્યા શ્રી અવીનાશી ॥ ૩ ॥ ઓ દુરીયોધન ઓરડે જવો, આવે વિમ્બ
સંતાન; તેઓને વિવેક, પ્રમાણે કરો કનકનું દાન ॥ ૩ ॥ તવ દુ-
રીયોધન ઓરડે ગયો, મામાને રાખ્યા સામ; ચાલો મામા લુટાવી
દઇયે, કુંચી આવી છે હાથ ॥ ૪ ॥ એમ કહી બેઉ ઓરડે ગયા, વીમ્બ
સ્થળે ભીમ બળીયો, માહારાજે દાન લેવા જવો, સરવેને કહી વ-
ળીયો ॥ ૫ ॥ એટલે ગયા દાન લેવા, સઘળા બ્રાહ્મણ લોક; દુરી-
યોધને ઓરડો ઉઘાડ્યો, ત્યાં યઈ ભીડ અથોક ॥ ૬ ॥ લુટાડવાને
ખુટાડવા ત્યાં, પ્રેમ પાપીને વ્યાપે; શેર સોનું જે બ્રાહ્મણ માગે,
તેને બે મણ આપે ॥ ૭ ॥ તાંબા કુડીયો ભરીને નાંખે, વિમ્બથી
ન ઉંચકાય; એ રીતે આપે છે પાપી, ખુટાડવા ઇચ્છાય ॥ ૭ ॥ પ-
ણ એને હાથે પદમ છે તે, આપેથી બમણું વધે, ઓરડામાં એક
ખુણે હાતું, તે વધી ફેલાયું બધે ॥ ૮ ॥ જેમ જેમ આપે તેમ તેમ
વધે, જુએ અંધ કુંવાર; ઓરડા માંહેથી ઉભરાઈને, સુવર્ણ આવ્યું

ખહાર ॥ ૯ ॥ દુરીયોધન કહે આશું મામા, વિસ્મય થયો પાપી, પામો
અપાવે ચોઘણું ચોઘણું, દે વિપ્રોને આપી ॥ ૧૦ ॥ તેમ તેમ પાપીને
તાન ભરાયું, દ્યો રે દ્યો એમ ભાંખે, બ્રાહ્મણથી લેઈ શકાય નહી, કું
ડીયો ભરીને નાંખે ॥ ૧૧ ॥ જેમજ આપે તેમજ વધે, પદમ તણે પર
તાપ, છેવટ બ્રાહ્મણ લેઈને થાક્યા, આપીને થાક્યો આપ ॥ ૨૨ ॥ દુ-
રીયોધન કહે મામા હવે, કોઈ નથી લેનાર; ઘટયું નહીને વધ્યું તેનો,
શો કરીએ વીચાર ॥ ૧૩ ॥ મામો કહે હુંતો સમજ્યો, મહેનત પડી
છુટી, કહો ના કહો પણ કસણ કાળીયે, ધાલેલી જડી છુટી ॥ ૧૪ ॥
એવામાં ત્યાં ભીમ આવ્યો, બોલ્યો અંધ કુંવાર; તમે તમારૂં સંભાળો
હવે, વીપ્ર નથી લેનાર ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને ઓરડો સોંપ્યો, ભીમ-
શેન વીસ્મે થાય; આટલું બધું સોત્રણ વધ્યું, આ તે શું કહેવાય.
॥ ૧૬ ॥ એવામાં શ્રીકસણ આવ્યા, ભીમ વદ્યો વચન; થોડું આપતાં
ઘણું વધ્યું, ઓરે ભુગજવન ॥ ૧૭ ॥ સમજીને તમે પાપીને સોંપ્યું,
ઓરે દીનાનાથ; પ્રભુ કહે દુરીયોધનને પદમ જમણે હાથ ॥ ૧૮ ॥
હાથેળીમાં પદમ છે ને, ઉપર જમનો વાસ; પદમની વાત તે જાણુ તો
નથી, બોલ્યા શ્રી અવીનાશ ॥ ૧૯ ॥ જો વારતા એ જાણુતો હોય તો;
દે ધરમમાંથી દાન; આપે તેથી બમણું વધે, વળી રીઝે ભગવાન ॥ ૨૦ ॥
પણ ભુજ ઉપર જમ બેઠા છે, તેથી ન શકે આપી; પર ઘેર ખુટાડવા-
ને આપ્યું, પોતે તો પાપીનો પાપી ॥ ૨૧ ॥ ભીમ કહે શાખાશ પ્રભુજી
સહુ ભેદ જાણો તમો, કુંચી સોંપી તમો તે વેળા, હતા અધીરા અમો
॥ ૨૨ ॥ એમ કહી ઓરડો અડકાવ્યો, વરત્યો જય જયકાર; અતીઆશી
રવાદ વીપ્રનો મળીયો, કુન્તાસુતને સાર ॥ ૨૩ ॥ પછી પ્રભુએ આગ્ના
ક્રીધી, ઓરે અરબુન ભુપ, જાઓ જઈને સભા રચો, થાય સહુ તદરૂપ
॥ ૨૪ ॥ તવ અરબુનન બહોળી જગોમાં, બનાવી મંત્રજ ભણી, જળ ત્યાં
સ્થળ ને સ્થળ ત્યાં જળ છે; ક્રીધી કારીગરી ઘણી ॥ ૨૫ ॥ બારણુ ત્યાં
ભીંત ભીંત ત્યાં બારણું, અવળું અતી દેખાય; સભા કને એક મહેલ
છે ભાંખો, નારીયો બેસે ત્યાંય ॥ ૨૬ ॥ શુભ શોભાની સભા બનાવી, ગયો
પ્રભુની પાસ; એટલે પ્રભુએ ખખર દેવા, મોકલીયા ચાર દાસ ॥ ૨૭ ॥
સઉ ક્ષત્રીને ખખર આપી, પધારો સભા માંય; એટલે સરવે ક્ષત્રી લોકો
સભામાં ચાલ્યા ત્યાંય ॥ ૨૮ ॥ શેદેવ બેઠા સભાને દ્વાર, અંગુઠી સ-
જીને દેહો; જય પછાડતાં જ્યાં જળ આવે, વચ્ચે ત્યાં ઉચાં લે છે ॥ ૨૯ ॥

જે જેને આસન પર બેસે, જેમ જેમ આવે રાય; તેમ સભા મ્હોટી બને છે, સહુ જોઈ ખુશી થયા. ॥ ૩૦ ॥ સરવે રાજ આવીને બેઠા, મ્હેલ ઝરખો જ્યાંય; પ્રભુ કેરી કઊરવ કેરી, નારીયો બેઠિ ત્યાંય ॥ ૩૧ ॥ વચમાં બેઠી ધરપતી સતી, ભાણુમતી ડાબે હાથ; જમણે પાસે રક્ષમણીજી, વળી ખીજી સહુ સાથ. ॥ ૩૨ ॥ બેઠી જીએ સભાની શોભા સાંભળને રાજન. સર્વેના પછી આવવા લાગ્યા, કઊરવ દુરયોધન, ॥ ૩૩ ॥ મારગ આવતાં ઉંચી કીધી, દ્રષ્ટિ દુરીયોધન; બેઠેલી ધરપતીને જોઈ, બોલ્યો મુખ વચન. ॥ ૩૪ ॥ જીએ મામા ધરપતી સોભે વિજળી ચમકે તેવી; એની જોડે મ્હારી રાણી, દિશે ભુતડી જેવી. ॥ ૩૫ ॥ એવી વાતો કરતા ચાલ્યા, નજરે જોતા જય; જોશીયે જાણ્યું કામી આવ્યો ઉઠી ગયા તવ ત્યાંય. ॥ ૩૬ ॥ અંગુઠીયો લેઈ ચાલ્યા ગયા, આવ્યો, દુરીયોધન; સભાના દરવાજામાં પેઠો, ઝરખોમાં લોચન ॥ ૩૭ ॥ સભામાં પહેલો ખડ આવ્યો, સ્થળનો જળ દેખાય; દુષ્ટે લુઘડાં ઉચાં લીધા, મનમાં હસ્યા સૌ રાય. ॥ ૩૮ ॥ એવે સ્થળ જળ કરે આવ્યું, તેમાં પોતે પડીયાં; સ્થળ જાણીને વસ્ત્રો મુકયાં, પાણીમાં પલખીયાં. ॥ ૩૯ ॥ એટલે હશી સકળ સભા, નજરે જોયું ભાળી ધરપતી કહે રક્ષમણીજી, લ્યો તમે મારી તાળી. ॥ ૪૦ ॥ છત્રપતીની શી હોંશીઆરી, ચાતુર નર છે કેવા; હું જાણતીતી ચકોર છે પણ અંધ તણા અંધ જેવા, ॥ ૪૧ ॥ દુષ્ટે કાને સાંભળ્યુંને, પાછો નિકળ્યો ખહાર રૂપાળી છાકમાં છકી છે; ચોહું તમાચા ચાર. ॥ ૪૨ ॥ મામે કહે સુકી, શા નહી બાકી, થનાર હોય તે થાય, એટલે બમણું તાનભરાયું, મેહેલમાં પેસવા જય, ॥ ૪૩ ॥ એવામાં ફરતો ફરતો ત્યાં, આવી પડીયો ભેમ; મામે કહ્યું વ્રકોદર આવ્યો, ચાલો આવ્યાતા એમ. ॥ ૪૪ ॥ તવ દુરીયોધન પાછો વળીયો, સમજી સભામાં પેઠો; ક્રોધમાં રાતો તાતો થયેલો જે આસન પર બેઠો. ॥ ૪૫ ॥ સકળ સભા ભરાઈ ચુકી, આવિયા ધરમરાય; પુજપાની થાંજ છે કરમાં જીએ સર્વ સભાય. ॥ ૪૬ ॥ યુધીષ્ઠર કહે સરવે રાજ, બોલજે સત્ય વચન; આપણી સભામાં પ્રથમ પેહેલું કોનું કરે પુજન. ॥ ૪૭ ॥ સૌ સભા કહે કળ્પજી કેરું તવ બોલ્યો શી શુભાળ; એનું પુજન નહી થાય પેહેલું, આહીરનો એ બાળ. ॥ ૪૮ ॥ એ ભરવાડો એ પેંડારો, ગાયો તણો ચારનારો પરાઈ નારીને હરનારો, મામા માશી નારનારો. ॥ ૪૯ ॥ પ્રભુએ ગાળોના લીટા તાણ્યાસો ગાળો થઈ સાર; એટલે પડેલું સંપુટ લીધું, પોતે જીગદાધાર. ॥ ૫૦ ॥ સૌ ગા-

ખોનો ગુનો કીધો, ત્યારે જણાવી રીસ; સંપુટ મારી છેદી નાંખ્યું સી-
 શુપાળનું શીશ ॥૫૧॥ સકળ સભા રાજ થઇને, હસ્યા સહુ રાજન;
 એટલે કીધું ધરમરાયે; પ્રભુ તણુ પુજન ॥ ૫૨ ॥ પછી પુજન સર્વનું
 કીધું, અંતરમાં અતી ભાવ; જેવો રાજ તેવો તેવો, વેહેંચ્યો ત્યાં સ-
 રપાવ ॥૫૩॥ તવ બળદેવે કંકુ કેરો, કંકાવટો કર લીધો; ઉભા થઇને
 અભીમન્યુને, લેસાટ ચાંલ્યો કીધો ॥ ૫૪ ॥ કહ્યું કે મારે પાળક પુત્રી
 સુખેનની સુરેખા; તેની સાથે વિવા કિધો; તવ દુભાયા ભાયા અદેખા
 ખીજ સહુ જન રાજ થયા, બળદેવે કર્યું બેશ; પાન્ડવને પણ શોભા
 મળી; હરખ્યા સહુ નરેશ ॥૫૫॥ પછી સરવે વીદાય માગી, ક્ષત્રી થયા
 વિદાય; કૌરવ વિના સરવે ગયા, તવ બોલ્યા કુન્તાય ॥ ૫૬ ॥ ચાલો
 કહિરવ પાન્ડવ બેટા, નિરવરતીથી જમો; મહેનત મળુરીમાં પડેલા,
 ખાધુ પીધુ નથી તમો ॥૫૭॥ વળણ ॥ ખાધુ પીધું છે નહિ, એરે મહારા
 તન; સહુ ભાઇઓ ભેગા થઇ, કરી લોને ભોજન.

કડવું ૨૪ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; કહ્યું કુન્તાયે
 જે વાર; બોલ્યા અંધ તણા કુંવાર; સુણો કુન્તા કાઢી સતી, અમારે
 કાંઈ જમણું નથી ॥ ૧ ॥ અમે જસના ભુખ્યા હતા માત, તેથી જસ
 લીધો ભાગી જત, અમ આઠ્યાતા આવીને જવા, ખીનું નહિ પણ
 મહેણા ખાવા ॥ ૨ ॥ કહે કુન્તા શું મેહેણું દીધું, કાણે કદ વચન
 તને કીધું, તવ બોલીયો દુરીયોધન, ઘણા રક્ત થયાં લોચન ॥ ૩ ॥
 આજ કાલની છે આવેલી, બહુ છરવાળી ને છડેલી ॥ ૪ ॥ ભાગી
 પડે છે રૂપે રૂપાળી, બોલતાં ન જુએ પાછું વાળી; એનું રૂપ એને
 ગંધાય, મારે મેહેણું ખીનું કાણ ખાય ॥ ૫ ॥ બહેકી ગઇ પંચાળની
 બેટી, હવે શું કાંઈ છે એ હલેતી, સુણી કુન્તાને કોધ ચડીયો, ખરા-
 ગમાં ભંગજ પડીયો ॥ ૬ ॥ એતો કયાં ગઇ મહોટા કુળવાળી, નહી હોય
 કોઇ એવી રૂપાળી; તવ દરપતી રડતી આવી, એતો આંખોમાં આંસુલા
 વી ॥ ૭ ॥ તવ કુંતાજી વદીયાં વાણી, તારી જીભડી નાંખીસ તાણી; શી-
 ખી બોલતા કેવું કેવું, મારા ધરમાં નહી ફાવે એવું ॥ ૮ ॥ સારી રીતે

રહેવાય તો રહેજે, નહીં તો પીયરનો પંથ લેજે; તવ ધ્રુપતી આંસુ
ભરતી, ભુલી સુધી કહી કરગરતી ॥૬॥ છત્રપતી પીતા તુલ્ય મ્હારે,
બોલી પોતાના જાણ્યો ત્યારે; હું તો છોકરું તમે બાપ, કરો અપરાધ મ્હા
રો માફ ॥૧૦॥ કહી દુષ્ટને બોળા પાથરતી, તાત તાત મોઢે આચરતી;
અઢે રાયને રીસ અતોલે, બાપ બાપ કહી કેમ બોલ ॥૧૧॥ એવો બળા
પો પેટમાં થાય; તવ ભીમસેન બોલ્યો ત્યાંય, શીદ આંધળે બેઠેર કુ-
ટાવો, જાણ્યા વીનાની રાઠ ઉઠાવો ॥૧૨॥ કોણ જાણે કેવું કટ્ટ કીધું,
બોલ ભાઈ શું મહેણું દીધું; તવ બોલીયો દુરીયોધન, મુને કહ્યો
અંધનો તન ॥૧૩॥ ભીમે કહ્યું સુણો મુજ બ્રાત, એમાં શી ખોટી કહી
વાત, એમાં શું લાગ્યું દુખ મહોટું; કહ્યું ધ્રુપતીયે સું ખોટું ॥૧૪॥
અંધ સુત કહ્યો છે રહેવાય, દેખતાનો કેમ કહેવાય; ખોટું કહ્યું
નથી તેં નાર, હવે રડીશ નહીં લગાર ॥૧૫॥ અંધનો સુત સત્ત-
રવાર, ખોટું કહ્યું નથી તલભાર; એવાં ભીમ તણાં વચન, સુ-
ણી ઉઠ્યો દુરીયોધન ॥૧૬॥ બેઠા ભીમ તણી મેં ઠગાઈ, હવે રાખ-
વી નથી સગાઈ, એમ કહીને રીસાઈ ગયો, પાછો સંપમાં કુસંપ
થયો ॥૧૭॥ રહ્યા પોત પોતાને સ્થળે, દુષ્ટથી હેત ભાવ ન મળે;
એટલેથી રહી એક કથાય, તું તો સુણ જનમેજે રાય ॥૧૭॥ વળણ ॥
જનમેજય સાંભળ કથા, દાન્તવનું આખ્યાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી
વહે, દો શ્રોતાજન ધ્યાન.

દાન્તવાખ્યાન.

કડવું ૨૫ રાગ ધનાસરી.

જનમેજેને વધશિમ પાયે, શ્રવણ કરાવી કથાય; તે કથા કહું શ્રો-
તા જનને, પશુ જનમ વહી જાય ॥ ૧ ॥ સાંભળે શીખેને શાંભળાવે,
ટળે ત્રિવિધી તાપ; દેહ પશુનો પ્રાપ્ત ન થાયે, છુટે મોટાનો શ્રાપ ॥ ૨ ॥
એક વેવા ઇંદ્રપુરીમાં, ખીરાજ્યા દેવ લોક; વાદ વીવાદ વીનોદ ન
આલ્યો, વડી વારે થયો શોક ॥ ૪ ॥ એવામાં આવી એક અપછરા,
ઉરવંશી જેનું નામ; કામળ કાયા કનક સરખી, રૂપ રૂપની ધામ.
॥ ૪ ॥ કાંઈ ન કેણી છે મ્રગા નેણી, વેણી કેસની વાણી; વરણન
કરતાં ફણીધર થાકે, એવી અતીશે રૂપાળી ॥ ૫ ॥ તે તારણી બેઠા દેવ

બોલ્યા આનંદ ઉપજે સત્ય; મનહર ચીત ચોર ચાતુરા તું, માંડય સ-
ભામાં નૃત્ય. ॥૬॥ એવી આપી ઓગના તવ, નૃત્ય કર્યો આરંભ; પા-
મર પ્રાણીની નજરે પડે, તો થાય સ્થંભીત સ્થંભ ॥ ૭ ॥ વાજંત્ર
વાગે મીઠાશ લાગે, સરોદાને સરણાઈ; જળતંત્ર મોરચંગ મદંગ નસંગ
પખવાજને અવાઈ ॥૮॥ ધમ ધમ ધમ ધમ ધુધર બોલે, દેખી થયા
દેવ ખુશી; તેવે સમે ત્યાં આવી પહોંચ્યા, જે દુરવાસ રૂશી ॥૯॥ એ-
ટલે સભાના સૌ સુર ઉડ્યા, ભલે દીધાં દરસન; પધારો પધારો કહી પધ-
રાવ્યા, આપીને આસન ॥૧૦॥ વળતું વાણી વધા સુરપતી, અપછરાને
એમ; નૃત્ય કરી તું રૂશીવરને ઉપજાવ્ય પુરણ પ્રેમ ॥ ૧૧ ॥ મોહીત
મન થાય માહા મુનીનું, ત્યારે કીયા તુજ સાચી; માન્યની માન્ય મળે
સહુ સુરનું, રીઝવ રૂશીને નાચી ॥૧૨॥ અપછરા કહે મોહીત કીધા,
શાણાને સુપાત્ર; તેત્રીસ કોટીને લખ્ધ કર્યા તો; બ્રાહ્મણ તે કોણ માત્ર
॥૧૩॥ એમ કહીને નૃત્ય આરંભ્યો, મન ધરી અલીમાન; હતી જેટલી
કીયા તેટલી, કરી વળી દધ ધ્યાન ॥૧૪॥ તોપણ રૂશી રીજ્યા નહીને,
જરા ન લાગી લત્ય; મન કેમ માને મહાદેવજનો, જેણે જોયેલો નરત્ય
॥૧૫॥ માટે રૂશીવર ખુશી ન થાય, ક્રોધ કર્યો ઉરવંશી; કોપ કરીને એમ
બોલી, વીમ્ર ઝેરીલો દ્વંશ ॥૧૬॥ મન માન્યુ પણ મોઢેના બોલે, અંતર
ઉલટ આણે; નવ્ય આણેતો જંગલી સરખા, શું નૃત્યની વાત જણે
॥૧૭॥ એવાં એવાં જ્યાં વેણ કહ્યાં ત્યાં, લાગ્યો રૂશી તન તાપ; શું કહ્યું
રંડા પાપણી તેં, દુરવાસે દીધો શ્રાપ ॥૧૮॥ નીશાચે નારી દીવશે ઘોડી
થઈ તું પૃથવી પડજે; તર્ણને જળથી ઉદર ભરી, રણ વીશે રખડજે
॥૧૯॥ એમ શ્રાપ દીધો રૂશીએ, અપછરા અકળાય; ત્રાસજ પામી રડવા
લોગી, થર થર કંપી કાય ॥૨૦॥ દેવતા સહુ કરગરવા લાગ્યા, વરત્યો
આહાકાર આ નારી વણુ સ્વર્ગ વીધે, રેહેવાય નહી લગાર ॥૨૧॥ એમ
કહી દેવતા કરગરીયા, કરગરી છે નારી; દયા ઉપરની દુરવાસાને, શ્રાપ
હું નાંખું નીવારી ॥૨૨॥ કરૂણા કરી કહે રૂશીજી, સુંદરી સુણ્ય વ-
ચન; મળે સાડાત્રણ વજ્જર ત્યારે, આવજે સ્વર્ગ સુદન ॥ ૨૩ ॥
વળણુ ॥ શ્રાપ નીવારીને, રૂસી થયા વીદાય; આજ્ઞા માગે દેવની,
પડી અપછરા પાય.

કડવું ૨૬ નાટકની સ્તુતિનો રાગ.

આગના દો માહારાજ, સભા સહુ આગના દો માહારાજ; ટેક. પુ-
ર્વના પાપથી, આપજ પામીરે, રૂશીને દલ થઇ દાજ. ॥ સભા. ૧ ॥ દો-
શ કોને દઉ વાંક ભવિશનોરે, કાંઇ રહ્યો ન ઇલાજ. ॥ સભા. ૨ ॥ વે-
ઠીશું વનમાં વપુ પશુનુરે; છોડાવા કરજો કાજ. ॥ સભા. ૩ ॥ આપનું
હેત અતી સાંભરી આવશેરે; રડીને દધશું અવાજ. ॥ સભા. ૪ ॥
પશુના વર્ગમાં પડી રહીશુંરે, તે બધી તમને છે લાજ. ॥ સભા. ૫ ॥
વળણ. એમ કહી લીધી આગના, જુઓ સ્વર્ગના ભુપ; અવની આવી
અપછરા, બનીયું ઘોડી રૂપ.

કડવું ૨૭ વર્દ્રક્ષી વનમાં વલવલે એ રાગ.

અંત્રીક્ષથી ઘોડી ઉતરી, પચરંગી સ્વરૂપ; શામ' ચરણ સોહયામ-
ણા, કેશ વાળા અનુપ ॥ અ. ૧ ॥ સ્વેત શરીર સાફ શોભતું, રકત રં-
ગના કરણ; સુંદીર શોભણ મુખની, પુંછ છે પીત વરણ ॥ અં. ૨ ॥
એતો ટુંકી ચાલે ઘણું ચાલતી, આવી યુમનાને તીર, ચારો ચરે છે
એ ઘાસનો, પીયે નીરમળ નીર ॥ અં. ૩ ॥ એમ આખો દિવસ ફરે
રાન્યમાં, પડે નીશા જે વાર; અસ્ત રવી થાય એટલે; બને સુંદીર
નાર ॥ અં. ૪ ॥ એતો નારી વેશે વૃક્ષે ચઢી, રૂજની રહે બેઠી; સુર્ય
ઉદયના યોગમાં, ઉતરે આપ હેઠી ॥ અં. ૫ ॥ પછી દરસન દે સુર્ય
દેવતા, તવ સ્વરૂપે ફરતી; અશ્વની અંગ ધારણ કરી, જળ ત્રઠ ચા-
રો ચરતી ॥ અં. ૬ ॥ હવે તે ત્રઠની સામી તીર છે. એક સુંદીર
દેશ, વસે છે ત્યાં રૂડા રાજ્યો, દાંગવ નામ નરેશ. ॥ અ. ૭ ॥ તેવા
તે રાજને સપ્ત ઘોડલા, પુષ્ટીવાન છે કાય; મધ્યાન અનુચર લેઇને, જ-
ળ પાને જય ॥ અં. ૮ ॥ તેવી તે ઘોડાએ દીઠી ઘોડલી, રહ્યા નહી
દાસ પાસ; છટકી સામી તીર સંચર્યા, તજ ગયા જળ ઘાસ ॥ અં.
૯ ॥ એ તો આખો દહાડો ભુખ્યા ભમ્યા, સાંજે થઈ ઘોડી નાર;
મનુષ રૂપે વૃક્ષે ચડી, પાછા વળીયા તો ખાર ॥ અં. ૧૦ ॥ એમ ઘો-
ડાને લેહ લાગી નીત્યની, તેથી શરીરે સોસાય; રાજએ પુછીયું દાસને
કેમ અશ્વ સુકાય ॥ અં. ૧૧ ॥ ત્યારે દાસ કહે સુણો રાયજ, જ-
ળ પાવાને લેતા; સામી તિરે ઘોડી કોકની, દેખી હાથ ન રહેતા.
॥ અં. ૧૨ ॥ તવ રાજ કહે કોની ઘોડલી, આંધીને ઘેર લાવું; આજ

અશ્વ ઉપર બેશીને; જળ પાવા હું જલુ' ॥ અં. ૧૩ ॥ એવું કહી રા-
જ અશ્વ ખીરાણ્યો, ગયો યુમનાંને ઘાટે, ઘોડાએ ઘોડી નીરખી, દો-
ડયા સુર સપાટ. ॥ અં. ૧૪ ॥ રાય જેવાને ઘોડે બેઠો રહ્યો, આખો
દીવસ ભમીયો; એવે સમે થઈ રૂજની, દીન મણી આથમીયો. ॥ અં.
૧૫ ॥ ત્યારે ઘોડી ટળીને નારી થઈ, વ્રક્ષે ચડવાને ચાલી; ઘોડેથી દાં-
ખવ ઉતર્યો; ઉભો જઈ કર ઝાલી. ॥ અં. ૧૬ ॥ કહે રાજ તું કોણ છે
સુંદરી, ભુત પ્રેત કે દેવી, કોણ નાત જાત ધર ગામ છે, નામે નારી તું
કેવી. ॥ અં. ૧૭ ॥ તવ ઉરવશી કહે સુણો રાયજી, તમારે સા સંતાપ
અપછરા છું હું સ્વર્ગની, પામી રૂશીનો શ્રાપ. ॥ અં. ૧૮ ॥ તેવા શ્રા-
પથી દીન દેહ બે ધર, વસુછું વાસો વનમાં; મધુરી વાણી સુણી રા-
યને, લાગી ચટકી ત્યાં તનમાં. ॥ અં. ૨૦ ॥ તદરૂપ સ્વરૂપ દેખીને થ-
યો, નમીને વદ્યો વાણી; ઘેર પધારો માહયરે, થાપશું પટરાણી. ॥ અં.
૨૧ ॥ સહુ ખાન પાનતું સુખ આપશું, મુને પ્રગટ્યો છે પ્રેમ; ઉરવ-
શી કહે આવીયે, જે ચાલો કહુ તેમ. ॥ અં. ૨૨ ॥ તવ રાજ કહે કહો
તે કર, બોલી નારી વીવેક; શીવ વીજ્યું માગે મુજને, દેવી નહી ધડી
એક. ॥ અં. ૨૩ ॥ ત્યારે રાજ કહે એ પ્રમાણ છે, પણ પુછુછુ પેર;
બળીયો હોયે કોઈ મુજથી, તે ધણી માગે ઘેર. ॥ અં. ૨૪ ॥ તેહેવાને
માગે હું ન દેઉં તો, માગે રણ સંગ્રામ; તે વારે શું કર સુંદરી, મહારી
ચાલે ન હામ. ॥ અં. ૨૫ ॥ ત્યારે નારી કહે સુણો ભુપતી, રહેવું અ-
ન્યને શરણ; સરણ ન રાખે તો મુજને, લઈ પામવું મરણ. ॥ અં. ૨૬ ॥
ત્યારે રાજ કહે તે કબુલ છે, દીધું વચન હાથ; ઘોડે બેસાડીને સુંદરી
લાવ્યો પોતાની સાથ. ॥ અં. ૨૭ ॥ રામારૂપ રજની વીધે, દીવસે ઘો-
ડી થાય; એમ કેટલા દન વીતીયા, એવે સ્વરગ સુર લોક; નારદને
બોલાવીયા, દેખાડ્યો બહુ શોક.

કડવું ૨૮ રાગ આશાવરી.

શોક દેખી સુર લોકનો ને, નારદજી એમ પુછે; સ્વરગ સુખમાં
ઉદાશી આવી, તેનું તે કારણ શું છે. ॥ ૧ ॥ શે દુખે દુલ્યા આનંદ
ભુલ્યા, તે વાત જણવા માગુ; જે હોય તે કહો મુજને હું, ભીડ તમા-
રી ભાગુ ॥ ૨ ॥ તેવું સાંભળીને સહુ બોલ્યા, આનંદ નાહો સ્વા-

મી; ઉરવંશી હતી અપછરા તે, આપ રૂપીનો પામી ॥૩॥ દીવશે ઘોડી
રાત્રીએ રામા, થઇ ભોમીમાં પડી, એના વીના છે સ્વરગ સુનું, મ-
મંતું નથી ઘડી ॥ ૪ ॥ વજ્ર સાઠા ત્રણ ભેગાં કરવાં, આપ નીવારણ
થાય; આવે અપછરા સ્વરગ વીધે, એમ કરો ઉપાય. ॥ ૫ ॥ નારદજી
તવ બોલીયા છે, પૃથવીમાં પરવર; વજ્ર સાડા ત્રણ ભેગાં કરાવી, આ-
પ નીવારણ કર ॥ ૬ ॥ યુદ્ધ થયા વણ વજર સાડા ત્રણ, કોકાળ ભેગાં
ન થાય; ટંટાની ત્રણ્યા છે મુજ મનમાં, જોવાની આતુરતાય. ॥ ૭ ॥
એમ કહીને સંચરીયા છે, ભોમી દ્વારીકા ગામ; શોભે સોયામણું નમ્ર
રશીલુ. વાસો વસે ધનશામ. ॥ ૮ ॥ સોળ સહસ્ર સત અષ્ટ ધામ
છે, પ્રભુનાં સોભાયમાન; એક લક્ષ સાઠ સહસ્ર એકાશી, હરી તણા
સંતાન. ॥ ૯ ॥ તે સહુના મહેલ જુજવા છે, પુત્ર પ્રદુમાન જોષ્ટ
બળવાન રૂપવાન ગુણવાન ધણો, સુરો પુરો નર શ્રેષ્ઠ ॥ ૧૦ ॥ ના-
રદજી તેને ધામ પધાર્યા. માન્ય દીધુ પ્રદુમાન; આસન આપીને બેસા-
ડ્યા, નારદે કરયા વીખાણ ॥ ૧૧ ॥ ભાઈ તું ભાગ્યશાળી ભારે, વધ-
ભોગ શા કહું મુખ; ત્રૈણ લોકમાં તારા સરખું, કો જનને નથી સુ-
ખ. ॥ ૧૨ ॥ માત બ્રાત વળી પુત્રને પીતા, રૂડી છે રીઢીને સીધી;
નવે ગ્રહ તુજ મંચક પાચે, ઘેર વસે નવ નીઢી ॥ ૧૩ ॥ સંસારનો
સહુ લહાવો છે તારે, હું રહ્યો આનંદ પામી; સઘળી વાતનું સુખ
લીધું પણ, છે એક વાતમાં ખામી ॥ ૧૪ ॥ કહે પ્રદુમાન ખામી હો-
યે તો, બતાવી દો માહારાજ; વીલમ નથી તે સુખ લેતાં, સીધ કર
કાજ આજ ॥ ૧૫ ॥ નારદ વદે બોલેલું પાળજે, તું તાહ્યરૂં તન તોડી
મંગાવ્ય દાનગવને ઘેરથી તું, અમુલ્ય એક છે ઘોડી ॥ ૧૬ ॥ ત્રૈણ
લોકમાં એહ ઘોડીની, જોડી નથી કોઈ કામ; ધણું નહીતો ચાર ઘટીકા
લાવી રાખ્ય તુજ ધામ ॥ ૧૭ ॥ ત્યારે હું જાણું પુત્ર પ્રભુનો, ધન્ય તા-
રી માનું પેટ; મંગાવે નહી તો છોકરી સરખો; ઉડ્યો તું દૈવની વેઠ.
॥ ૧૮ ॥ વળણ ॥ એમ ઉસ્કેર્યો નારદે, કરજે ધાર્યું કામ, કલાવી પુછે
કોઈ તો, ન દેઈશ મારૂં નામ.

કડવું ૨૯ રાગ મારૂ.

એવું કહી થયા નારદ વીદાય, લાગી ચટકી કુંવર મનમાંય;
તેણે દીન બળદેવજીને ઘેર, સાથ ભોજન છે ભલી પેર ॥ ૧ ॥ સગાંસ

હોદર પુત્ર પરોવાર, અવ્યાં જમવા હળદરને દ્વાર; આવ્યો નથી પડે
 પ્રદુમાન, બાકી આવ્યા છે સહુ સંતાન ॥ ૨ ॥ ત્યારે બળદેવ પુછે એ
 મ; હજી ન આવ્યો પ્રદુમાન કેમ; તવ રક્ષમણી કહે જવો, શાથી ન
 : આવ્યો તમે બોલાવો ॥ ૩ ॥ એવું સુણીને બળદેવ જય, આવ્યા પ્ર-
 દુમાનના ધામ માંય; ઉઠો બેટા કરાવ્યો ઉચાટ, સહુ જમનારા જીવે
 છે વાટ. ॥ ૪ ॥ એવું સુણી કહે પ્રદુમાન, મારે કરવું નથી અવદાન;
 ત્યારે બળદેવજી એમ પુછે, નથી જમવું તે કારણ શું છે ॥ ૫ ॥ શુ-
 ણી વદે પ્રદુમાન વાણી, મારૂં જીવતર છે ધુળધાણિ; એકઃ ઘોડી દાન્ગ-
 વ ધરમાય તેને જોવાની મુજ ઇચ્છાય. ॥ ૬ ॥ સુણી બળીબદ્ધ વદ્યા
 મુખ, બેટા એમાં શું ધર્યું દલ દુખ; એતો ઘોડી મંગાવું આજ, ઉઠો
 ભોજન કરવા કાજ. ॥ ૭ ॥ સુણી કહે કુંવર એ તો કાચુ, માગો જ-
 વાબ તો લાગે સાચુ; સુણિ પત્ર લખ્યો હળધારી; દેજે દાન્ગવ ઘોડી
 તારી. ॥ ૮ ॥ આવે પત્ર લઈને જોધ જોહ, તેને દેજે તું ઘોડલા તેહ;
 રાખી બે દિન પાછી દેઈશું, નહીં તો પરાણે પણ લઈશું. ॥ ૯ ॥
 આપી પત્ર જદવ મોકલીયા, તેતો દાન્ગવપુરીમાં પળીયા; આપ્યો પ-
 ત્ર દાન્ગવસેન, હાથ, વાંચી દિલગીર થયો દલ સાથ ॥ ૧૦ ॥ લખ્યો
 જવાબ આ જદુપતિ, ઘોડા પા પળ મળવાની નથી; લાવ્યો જવાબ
 જદવ જોધ, સુણિ હળધારીને ચડ્યો ક્રોધ. ॥ ૧૧ ॥ એવે વાર થઈ
 ગટી ચાર, આવ્યા તેડવા દેવ મોરાર કહ્યું બેઉ જણા રહ્યા બેશી
 વાતો શી કરો ખુણે પેશી. ॥ ૧૨ ॥ ત્યારે બોલ્યા બળીભદ્ર એમ,
 એક પ્રદુમાનને થયો પ્રેમ, છે દાન્ગવ ધેર ઘોડી રૂપાળી, તમ સુતને
 જોવી છે ન્યાળી, ॥ ૧૩ ॥ તે મંગાવવા મેં લખ્યો પત્ર, તેણે જવાબ
 મોકલ્યો અત્ર; નથી દેવાનિ ઘોડા ઘડી એક, તેવું સુણી લાગ્યો મને
 ટેક. ॥ ૧૪ ॥ ત્યારે વદ્યા વીહલ વર વાણી, આ શો લેઈ બેઠા મત
 તાણિ; તમો મ્હોટા તે છોટા થયા, ખોટી હઠ ઝાલીને બેશી રહ્યા
 ॥ ૧૫ ॥ કહ્યું કરો બાળક તણું જેમ, થાયે હડીલું છોકરું તેમ; ઈછાપુરી
 કર્યેથી લેહે લાગે, કાલે ચંદ્ર ચાંદરણિ માગે. ॥ ૧૬ ॥ તેવું પુરૂ ન પડે
 સદાય, ઉઠો જમવા સમય થઈ જય; તેવું સુણિ વદ્યા હળપતિ, ત-
 મ સુત ઉઠવાનો નથી. ॥ ૧૭ ॥ તારે બોલ્યા હરીવર હુંશી, ભલે
 નવ્ય ઉઠે એની ખુશી; નહીં ઉઠે શું આપણું જશે, થાશે ક્ષુધા
 મોટે માગી ખાશે. ॥ ૧૮ ॥ એવાં વચન તાતના જણી, લાવ્યાં ને-
 ત્રમાં પ્રદુમાન પાણી, એમ વેળા વીતી ઘટી ચાર, આવ્યાં રક્ષમણિ-

જ તે વાર ॥ ૧૯ ॥ દીઠા રડતો કુંવર કાયા કાંપે, શું છે બેટડા કહી
રૂદે આંપે; શાને સાર આંસુ ભરે તન, એવું કહી હ્રુએ મા લોચન.
॥ ૨૦ ॥ બેટા કાણે વાળ્યો દુખ દાટ, રડે તેમ તેમ સુત હૈયા ફાટ; કા-
ણે દુહ્યા દીકરા તને ફાંસુ, આવ્યાં રક્ષમણીને આંસુ ॥ ૨૧ ॥ તેવું
જોઈ વધા હળધારી, વઢ્યા કુંવરને શ્રી મોરારી; એક ઘોડી દાંગવને
ઘેર આવી, તારા પુત્રને લેવી મંગાવી ॥ ૨૨ ॥ હડ લેઈ બેઠો તન તા-
રો, તેથી પત્ર મોકલીયો મે મારો; પણ માન્યુ નહી દાંગવરાય, વાગે
માથામાં તેવી કહી નાય ॥ ૨૩ ॥ માટે રીસ રૂદે મને લાગી, જાણે એ
કને લેઉં યુદ્ધ માગી; પણ પીઉંજ તારો વઢે છે, મને ધીકારી ઠપકા દે
છે ॥ ૨૪ ॥ વળણ ॥ એવાં વચન સાંભળી, રાણી વદીયા વાણ; શીદ
સંતાપો સુતને, ઓરે પુરૂષ પુરાણ.

કડવું ૩૦ રાગ સિંધુ.

સામળીયા સ્વામી સુત સપડાવો છે શાને, ધ્યાન તમારી બેશે
નહી તો, જરા ન ધરશે કાનેરે, ॥ સામ. ૧ ॥ કદી નહી ને આજ કું-
વરને, ઉલટ આવી એવી; કાંક કહ્યું છે કાકા પ્રત્યે, તો તમને રીસ
કેવીરે ॥ સામ. ૧ ॥ ઇછા ઉપની આપની ઉમરમાં તો કંતલપુર આ-
વ્યા; મમ વીર સાથે વેર કરીને, કેમ મને હરી લાવ્યારે ॥ સામ. ૨ ॥
કહેર કરીને વેર વધાર્યાં, ઘેર ઘેર ગીરધારી; સોળ સહસ્ર કામની લા-
વ્યા, નરકાસુરને મારીરે ॥ સામ. ૩ ॥ પુત્રની ઇચ્છા પુરણ કરસું;
આપ ખુણામાં પેશો; લ્યો આપ કંચુકી મારી; પહેરી પાતળીયા બે-
સોરે ॥ સામ. ૪ ॥ યુધે ચડશું લડશું વઢશું, તોડીશું તન તાપો;
મમ ચીર ચણીયા ધારણ કરી આયુષ અમને આપોરે ॥ સામ. ૫ ॥
જગત જાણે ગુણ વીખાણે. થાય ભલે ભવાઈ; નહ નપણમાં પહેરી
નામ્યાતા, તો શી આજ નવાઈરે. ॥ સામ. ૬ ॥ બળદેવનું બોલ્યું
પડ્યું પાછું, તે પણ મનમાં નાવ્યું; ટેક ન લાગ્યો ક્ષત્રી ધરમનો, શી-
દ નર નામ ધરાવ્યુંરે. ॥ સામ. ૭ ॥ ઘોડી લેશુ છે જગ કેહેતું, ભા-
મનીયો છે ભુંડી; ચક્ર ઘો અમને ચત્રુમુજજ, લ્યો કર પહેરો ચુડીરે;
॥ સામ. ૮ ॥ આગળ પ્રાક્રમ બહુ કરેલા; તે પ્રાક્રમ ડબોવ્યું, શીકળ
થઈ શું સુણો સ્વામી, જદવ કુળ વગોવ્યુંરે ॥ સામ. ૯ ॥ હીમતતો
ક્યાંથી આપો પણ, ઠપકા દેવા આવ્યા, કાહયરપણું કરી મોહોટા
હળધારી લજવ્યોરે ॥ સામ. ૧૦ ॥ વળણ ॥ એવાં વાક્ય સાંભળી, બો

હયા શ્રી જહુનાથ; કાહાવો દાંજવરાયને, યુદ્ધ કરજે અમ સાથ.

કડવું ૩૧ રાગ ધન્યાશરી.

સુર ભરાયું શામળીયાને, પત્ર આપ્યો હળધારી, દાન્ગવ રાજ
 ઘોડી ન આપી, વિપ્રીત છે ગત તારી ॥ ૧ ॥ ભલે ન આપી તો રીસ
 વ્યાપી, હું પદ શું મન આણે; માગીએ તારી પાસે, ક્ષત્રી ધર્મ પ્ર-
 માણે ॥ ૨ ॥ એમ લખીને જલદ સાથે, પત્ર પોચાડી દીધો; ઉઠ્યો પ્ર-
 હુમાન ભોજન કરવા, લહાવ કુટુંબી લીધો ॥ ૩ ॥ દાન્ગવ રાજને પ-
 ત્રજ પહોચ્યો, વાંચી પડી પેટ ફાળ; જલદ જોઈને હું ક્યાં પહોચું, વી-
 ધ પડયું વીકરાળ ॥ ૪ ॥ ક્યાં સીંહના સામુ સસલુ, ક્યાં મધ્વર ને
 ક્યાં મછ; ક્યાં નદી ક્યાં ખાખડું ક્યાં, પાડો ને નાનું વછ ॥ ૫ ॥
 ક્યાં શેશને ક્યાં અળશીયું ક્યાં કનકને કથીર; ક્યાં કેળને ક્યાં કા-
 ચકી ક્યાં, કાહરને ક્યાં ધીર ॥ ૬ ॥ એમ વીચારી થર થર ફરજ્યો
 દાણ્યું અંતઃકર્ણ; અપછરાયે કહ્યું છે મુને, રહુ કોઈ મોટાને સર્ણ ॥ ૭ ॥
 એવું ધારીને કરી ત્યારી, નીકળીયો ઘર બાહાર; મન ગમતી ઘોડી
 ન છોડી, આપ થયા છે સ્વાર ॥ ૮ ॥ જાણ્યું કે જલદ સામા બાહા-
 જે, એવો છે કોરવ સાથ; બીજ બાહાજે સુત સતીના, પાન્ડવ પં-
 ચાળી નાથ ॥ ૯ ॥ એમ વિચારી નીકળ્યો તે, પળીયો હસ્તિનાપુર;
 દુરીયોધનની સભામાં આવ્યો, બેઠા ભીસ્મ વિદુર ॥ ૧૦ ॥ દ્રોણ કૃપા-
 ચાર્ય અશ્વસ્થામા, જેદ્રથ ભગદત કરણ; શકુની દમનીક દુશ્યાશન;
 ત્યાં આવી લાગ્યો ચરણ ॥ ૧૧ ॥ આદ્ય ગાદી સત્યવાદી સુરાની, અ-
 રજ કરે કરજોડી; જહુપતિ અતી મતી માઠી કરી, માગે છે મારી
 ઘોડી ॥ ૧૨ ॥ શીર સાટે મારે ઘોડી ન દેવી, તેથી કરે છે ચડાઈ, હું
 નીરખખમાં બળ નહી મહારી પાસે માગી લડાઈ ॥ ૧૩ ॥ એટલે
 ઇલાજ ન રહ્યો મહારો, ભાગી ગયા છે ચરણ; મહોટા જાણીને અલ્પ
 પ્રાણી હું, આવ્યો તમારે શરણ ॥ ૧૪ ॥ સરણ રાખી ઘોડી બચાવો,
 થાવો જહુ કુળ સામા; તે સાંભળી દુરીયોધન સામું, શીશ ધુણાવ્યું
 મામા ॥ ૧૫ ॥ એટલે ઉતર દે દુરીયોધન, એ કામ નહી હમારું;
 ઘોડસી બે દીન માગી દેતાં, શું ઘટી જાય છે તારું ॥ ૧૬ ॥ પરાઈ
 લડાઈ લીજ્યે શાને, બહેર વધારવા શીશ; જખરા જોઈ છે જથા વા
 જા, જલદને જમદીશ ॥ ૧૭ ॥ આપજે ઘોડસી તું મત મુકી, નહી તો

પામીશ દુઃખ, એમ કહીને કાઠી મુકયો, ઉતરી ગયું મુખ ॥ ૧૮ ॥
આંસુડાં ભરતો આકંદ કરતો, ઘોડલીને લઈ જાય; સોસાઈ સભામાં
પોંચ્યા કરડયા, વીદુર ભીસ્મ પીતાય ॥ ૧૯ ॥ સરણે આવ્યાને પાછો
કાઢવો; ક્ષત્રીનું નહી તે કામ, કાહર કુંવર દુષ્ટ દુરીયોધન બોલ્યું
ગાદીનું નામ ॥ ૨૦ ॥ સંતાપ કરતા રહ્યા સભામાં, દાંગવે વિચાર્યું
મન; પાંડવને સરણે જઈને રહું, એ શુભ સતીના તન ॥ ૨૧ ॥ એણું
ધારીને પરવરીયો, ગયો ઇંદ્રપ્રસ્થ માંય; અભીમન્યુને સુભદ્રાજી, ગયાં
નદી નાહાવાય ॥ ૨૨ ॥ મહેલમાં બેઠા સુત સતીના, હળી મળી પાચ
વીર કુન્તાજી બેઠાં પુત્રની પાસે, જ્ઞાન ગુણે ગંભીર ॥ ૨૩ ॥ વળણ ॥
તે સમે દાંગવ રાજ્યો, આવ્યો છે શુભ ધામ; વ્યાસ વક્ત્રલ મુખ ઓ-
ચરે, ત્યાં શું કીધું કામ.

કડવું ઉર રાગ કાશી હોળીની ચાત્ર.

આવ્યો દાંગવ રાય આંસુ ભરતો, પેડો મેહેલ માંહી કરગરતો; લ-
ટી પડીયો ધરમને ચરણ, સ્વામી આવ્યો તમારે શરણ ॥ ૧ ॥ બાંધી
કહેડ મેં બળીયા સામી, મુજ પર રડ્યો અંતરયામી; બોલ્યે બંધા-
યો માટે ન ચાલ્યું, મેંતો આલ ઉંડળમાં ઘાલ્યું ॥ ૨ ॥ વણ વહેરે
લડાઈ લાગી, જદુપતીએ આ ઘોડી માગી; માહારે દેવી નહી ઘડી
એક, રાખી ત્યારથી તે મારો ટેક ॥ ૩ ॥ માગી ન દીધી માટે કળક-
ળીયા, ભુધ માગે છે જલદ બળીયા; કોપ્યા બળીલદને કીશોર, સામા
થયાનું શું મહારૂં જોર ॥ ૪ ॥ નથી ઉભા રહ્યાના ધરણ, ત્યારે આ-
વ્યો તમારે શરણ; સુણી ધરમે કયો વીચાર, અરજીનના સાળક છે
મોરાર ॥ ૫ ॥ સરણે આવ્યાને કાહાડું તો દોશ; રાખુ તો આવે ન-
રને રોશ; માટે મારે ન બોલવું ઘટે, આપો ઉત્તર નર રાજ વટે ॥ ૬ ॥
સુણી અરજીનજી એમ કહે છે, સગાને શત્રુ કયા કરાવે છે, અમ સર-
ણે ન રાખવો જોઈએ, અન્ય સ્થળે જ રાખશે કોઈયે ॥ ૭ ॥ દીધી
દાંગવને આગનાય, તવ દાંગવ થયો વિદાય; જાણ્યું નથી ડર્યોનો કા-
મ; સુરાતણ વણ છે ક્ષત્રી નામ ॥ ૮ ॥ નથી કો બેલી તે શું કરવું,
કાષ્ટ ચીતા કરી બળી મરવું; ધારી ગયો તે નગની બાહાર, આવ્યો
નદી ત્રેડે તેજ વાર ॥ ૯ ॥ ઘોડીથી ઉતરી કાષ્ટ લાવ્યો, ચીતા ખ-
ડકીને વૈરાગ આવ્યો, ઘોડી લઈને મરવું આદરીયું, મુકયો અગની

હરી ધ્યાન ધરીયું ॥ ૧૦ ॥ તેહ નદી ત્રેઠે અભીમાન, કરે છે અરજીન
 સુત સ્નાન; તેણે નાહાતાં જોયું જાણી વાત, કોઈ પ્રાણી કરે આપ-
 ધાત ॥ ૧૧ ॥ એણે સમજ દયા મન લાવ્યો, રાજ દાંગવની કને
 આવ્યો, વદ્યો નર સુત મુખથી વાણી; શાને બળી મરે રાજ પ્રાણી,
 ॥૧૨॥ કોણ નાત જાતને કોણ દેશ; કોણ નામ ગામ ક્યાંનો નરેશ, એ-
 વા દાંગવ વદ્યો વચન, સુણો અરજીનજના તન; તમ મામાએ આ
 ઘોડી માગી, મેં ન દીધી તે લડત લાગી ॥ ૧૪ ॥ મારે વચન ઘોડીની
 સાથ, સોંપવી ન ઘડી કોઈ હાથ, મોટે ન દીધી તે ખોટું લાગ્યું, પત્ર
 દ્વારાએ યુધ્ધજ માગ્યું ॥ ૧૫ ॥ મુજ બળ વણુ ધરજ્યા ચરણ, ગયો
 તમારી ગાદીને શરણ; જાણી સગા જહુકુળ વાડી, તમ તાતજીએ મુ-
 ક્યો કાહાડી ॥ ૧૬ ॥ નવ્ય રાખ્યો શરણ તે શું કરવું, આવ્યો જળ
 ત્રક ધારીને મરવું; સુણી સુતને મન વ્યાપી રીશ, છેક છટ્ટી ગયા જ
 ગદીશ ॥ ૧૭ ॥ રાજ હવે ન પામીશ મરણ, તુને રાખ્યો મેં મારે શર-
 ણ, સુણી વેંણ વદે છે રાય, તમ બાળકથી શું રખાય ॥૧૮॥ રાખ્યો
 શરણે જાણે એમ વાત, અતી કપકો દે તમોને તાત; તવ તમારૂં બોલે-
 લું જાયે, જગતમાં મુજ હાંશી થાયે ॥ ૧૯ ॥ સુણી અભિમાન વદ્યો
 વાણી, નવ્ય ડરીશ બાળક જાણી, આદ્ય શરણે જોજો મુજ માપ,
 સરમાયો શાળકથી બાપ ॥ ૨૦ ॥ તેણે ક્ષત્રાણી રીત ન બજવી, વૃધ્ધ
 પીતાની ગાદી લજવી; ઘોડી આપવા ન દેઉં આપ, મુને બ્રહ્મહત્યા-
 દીક પાપ ॥ ૨૧ ॥ વળણ ॥ એમ કહી શરણે રાખીયો, આવ્યો પોતાને
 ગેર; બાંધી ઘોડી ધામમાં, બેઉ બેઠા મુખ ભેર.

કડવું ઉર રાગ આશાવરી.

બે જણ બેઠા ધામ વીધે, સાંભળો શ્રોતાજન; રસોડે રસોઘ
 ત્યાર થઈ છે, જમ્યા સમે પાવન ॥૧॥ કુંતા સુલદા ધરપતી ધર્મ, લીમ
 અને અરજીન, શેદેવ નીકુળ સરવ આવ્યા, નથી આવ્યો અભિમન
 ॥ ૨ ॥ તે જોઈને વ્રધ્ધ માતા બોલ્યાં, કુંવરને ધામ જવો; વાટે સંચરો
 સુત ત્રકોદર, અભીમન્યુને લાવો. ॥ ૩ ॥ કેમ ન આવ્યો શું રીસાયો,
 ક્યાં લગી ખોટી થઈએ; ક્રુધા લાગી સમય થયો, હવે ન બેશી ર-
 હીયે ॥ ૪ ॥ એવાં વચન વૃધ્ધના સુણી, વહ્યો વાયુ સુત ભેમ; કું-

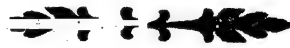
વરને ધામ આવી બોલ્યો, બેટા બેશી :રહ્યો કેમ. ॥ ૫ ॥ અલીમન્યુ
કહે પાછા પધારો, શું છે કુંવરનું કામ; દાંગવસેનને પાછો કાઢાડ્યો
ગાદીનું બોલ્યું નામ. ॥ ૬ ॥ ક્ષત્રીના ધર્મનો ધારો તોડ્યો, સત્ય નાં-
ખ્યું સહુ ફેડી, સરણુ આવ્યાને શાન્ત ન પાડ્યો, લજવી શાતે પહેડી.
॥ ૭ ॥ આછી હોરણી હોડીને નાચો, આંખમાં આંજો મેશ, ખાધ ખા-
લ દિલ વધારી, થયા ભાદરવાની ભેંશ. ॥ ૮ ॥ દાંગવને હું શરણુ લા-
વ્યો, યુદ્ધે જશું ચડ્યે ઘોડે; ભીમ કહે ભાધ ભદ્રું કર્યું તે, હું પણ તા-
રી જોડે. ॥ ૯ ॥ ઉલટ હતી ઉરમાં મુને, પાળત્રા ક્ષત્રી ધર્મ; તુજ તા-
તે તરછોડ્યો એને, ગ્રહી શાળકની શર્મ. ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી ભીમ
મહેલમાં પેઠો, બેઠો કુંવર કને; એવે ઘટી ચાર વાર થઈ છે, કુન્તા કો-
ધાતુર બને. ॥ ૧૧ ॥ જ જઈને જો સુત સેદેવજી, કયાં લગી થાશું ખો-
ટી; ભીમ રડ્યાને તેડવા મોકલ્યો, તે પણ ત્યાં રહ્યો ચોટી. ॥ ૧૨ ॥
એવું સાંજળી શેદેવ ચાલ્યા, અલીમન્યુને ધામ; કળકળતા કહ્યું કાકા
ભત્રીજ, બેસી રહ્યા શા કામ. ॥ ૧૩ ॥ અલીમન્યુ કહે ધીક્કાર કાકા,
ભસ્મ શરીરે ચોળો; વીધા તમારી નાશજ પામી, પોથાં પાણીમાં બો-
ળો. ॥ ૧૪ ॥ દાંગવને શરણે નવ રાખ્યો, હું લાવ્યો તોડે મંકોડે; તે
સાંભળીને શેદેવ બોલ્યા, હું પણ તમારી જોડે. ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને
ધામમાં ખીરાજ્યા, બે ઘટીકા થઈ વાર; એટલે કુન્તાએ ક્રોધ કરી ક-
ર્યો નિકુળને તઈયાર. ॥ ૧૬ ॥ જતુ તેડવા બેટડા મહારા, ગયા શેદેવ
ને ભેમ; કુંવર સહીત તેડીને આવજો, બેસી રહ્યા સૌ કેમ. ॥ ૧૭ ॥ તે
કરતા કાંઈ કારણ હોયતો, આવ્ય તું ખખર લેઈ; તું ત્યાં રહેવું ચોગ્ય
ધારે તો, જાજો ઉત્તર દેઈ. ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને મોકલીયા તે, આવ્યા
કુંવરને ઘેર; ક્રોધ કરી કહ્યું બેશી રહ્યા છો, શી છે તમારી પેર. ॥ ૧૯ ॥
સુણી અભેમાન એવું બોલ્યો, પેર અમારી મોટી; ટંટાનું ઘર લેઈને
બેઠો, મતી ખરી કે ખોટી. ॥ ૨૦ ॥ દાંગવને મેં શરણુ રાખ્યો, જાહે
જે ઘોડા માગી; તે રાયને તમે કાઢાડી મુક્યો, છુટી પડી વરણાગી.
॥ ૨૧ ॥ વાટજ ઉઠી વરણાગીમાં, મેં રાખ્યો ખરી હોડે; નીકુળ કહે
રાખ્યો ભાધ ભલેહુંએ તમારી જોડે, ॥ ૨૨ ॥ એમ કહી નીકુળ ખીરાજ્યા
કુંતા કહે આ કેવું, જે જે ગયા તે ત્યાં ને ત્યાં ચોટયા, છે કાંઈ આશ્ચર્ય
જેવું. ॥ ૨૩ ॥ ઉઠો અરજુનજી જઈ જુઓ, કાંક થયું વિવન ચીતા-
તુર થઈ ચાલ્યા પારથ, જ્યાં પોતાનો તન. ॥ ૨૪ ॥ તાતને દેખીને

તન બોલ્યો, કાકા તમારો વારો; માહરે બોલવું ઘટે નહીં તમે, પા-
રથને ધીક્કારો ॥ ૨૫ ॥ એટલે વેણ વહે વ્રકોદર; શું કરવા તું આ-
વ્યો; દાંગવને તેં તગેડી મેલ્યો, આ સુત સરણુ લાવ્યો ॥ ૨૬ ॥ ગા-
દીનું નામ રાખ્યું માટે, હું એને પંથ પેઠો; સાળાની સરમ રાખીને
તું, ધરમ બોળી બેઠો ॥ ૨૭ ॥ ત્રધણે :ખ્રાતને ચોથો ભત્રીજો, કરીશું
રાયની રક્ષ; સાસરીનું સાઈ તાકવું હોય તો, તાણજે તું તેની પક્ષ.
॥ ૨૮ ॥ ચડીને આવજો અમારા સામો, દાખવજો તાઈં જોર; સત્ય સા-
ઈં નહીં પડીએ પાછા, શું કરશે ક્રીશોર ॥ ૨૯ ॥ જ જઈને માતને
વાત કહે, કરવું નથી ભોજન; નહીં આવીએ ધામ તમારે, બેસશું
આ ભોવન ॥ ૩૦ ॥ વચન વીરનાં સાંભળી વળીયા, અરબુનજી ર-
ણધીર; આતો વાહાલામાં વીરોધ પેઠો, સોસાયું શરીર ॥ ૩૧ ॥ સંતાપ
કરતો આવીયો જ્યાં, કુન્તા ધરમ ભરાત; ત્યાં ટંટાની મુળથી માંડી,
કહી બતાવી વાત ॥ ૩૨ ॥ આપણો સુતને સુભદ્રાજી, નાહાવા ગયાં
તાં સરીત, ચીતા ત્યાં ખડકી દાંગવે, આદરીયું વીખીત ॥ ૩૩ ॥ ઘોડી
સહીત બહનીમાં પડી, આણવું ધાર્યું મરણ; દેખીને દયા આવી કુંવરને,
લાવ્યો પોતાને સરણ ॥ ૩૪ ॥ સુતને તોડવા ત્રૈણ ગયા તે, તેની પક્ષ-
માં પેઠા; સ્નેહ સગાનો તોડવા માટે, કલેશ લેઈ સહુ બેઠા ॥ ૩૫ ॥
વળણ ॥ સુણી ધરમરાય બોલીયા, સાંભળ અરબુન વીર; સીદ નર
નામ ધરાવીયું, કાહર થયો રણધીર.

કડવું ૩૩ ઓખાહરણમાં જાગ્યારે જાદવરાય એ રાગ.

કુંતાજી તવ બોલે, તું થયો નર નાર તોલેરે; સાસરીયાની સર-
મમાં, લેવાઈ ગયોરે ॥ ૧ ॥ ક્ષત્રીપણું તેં ખોયું, મુળ કુળ સામુ નવ
જેયુરે, શરણે આવેલાને પાછો કાહાડીયોરે ॥ ૩ ॥ કુખ વગોવી મહા-
રી, કાહર કુંવર દેહ ધારીરે; અનાદીની ગાદીને લાનછન આપીયુરે.
॥ ૩ ॥ લજબોયો પાંડુ રાજ, જેની સકળ દેશમાં માઝારે; તેવા તાતને
માંથે પાણી ફેરવ્યુરે ॥ ૪ ॥ તું અજ્ઞાની જેવો, ક્ષત્રી ધરમ છે કેવો-
રે; તે નથી સમજ્યો ત્યાં સુધી ભ્રષ્ટ છેરે ॥ ૫ ॥ જે જન સરણે
આવે, તેને માન્ય દઈ બોલાવેરે; ભીડ ભંજન થાવું એ રીતી રાય-
નીરે ॥ ૬ ॥ તે રીતી તે છોડી, દાંગવ ગયો કર જોડીરે; ઘોડી લઈ
મરવું એણે ધારીયુરે ॥ ૭ ॥ ધન્ય કુંવરની નીતી લાવ્યો સરણે એ

રીતીરે; ભલે પક્ષે પેઠા મારા દીકરારે ॥ ૮ ॥ યુધ કરવાને જશો, ક્ષત્રી-
નો ધરમ સચવાશેરે; તારે હોય સરમ તો ધરમાં બેસજેરે ॥ ૯ ॥ લી-
મ નીકુળને જોશી, હું ચોથી ચહું ડોશીરે, ટેક-કુંવરનો ત્યાં જઈને
રાખશુંરે ॥ ૧૦ ॥ ધરમ રાજ કહે છે, અરજીનજીને શીખ દેછેરે; ડ-
પકો નથી તુજને; સાસરીયા તણેરે ॥ ૧૧ ॥ કરજો સાચી વાત, યુધ-
માં સામળીયા સાથરે; કહીયે દાંગવરાજ સરણે આવીયોરે ॥ ૧૨ ॥ જ-
ણ્યું તમ સંગ જોર, ત્યારે રાખ્યો નહીં અમ ઘેરરે; કાહાડી મુકેલો
અભેમાન લાવીયોરે ॥ ૧૩ ॥ તે ભાણેજ તમારો, નથી કાંઈ વાંક હ-
મારોરે; છોકરાં પુઠે રણમાં આવજી પડેરે ॥ ૧૪ ॥ અમને ન દો દો-
શ, રાખો ભાણેજ પર રોશરે; પણ કુંવરને કનડયે કનડશું આપનેરે.
॥ ૧૫ ॥ એણું કહેજો ભાઈ, કસુર ન નીકળે કાંઈરે; જવો જઈને લા-
વો સહુ સાથનેરે ॥ ૧૬ ॥ ધર્મે આજ્ઞા કીધી, અરજીને શીખ ગ્રહી લી-
ધીરે; ચાલ્યો ચાલ્યો આવ્યો સુતના ધામમારે. ॥ ૧૭ ॥ જઈ કુંવ-
ર શું ભાખ્યો, દાંગવ મેં સરણે રાખ્યોરે; પીન્ડમાં પ્રાણ લગી ઘોડી
દેવી નહીરે ॥ ૧૮ ॥ ઉઠો રણધીર વીર, શું કરશે શામ સરીરે; ઉઠ
જમવા દાંગવરાય તું છે માહયરોરે ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ એમ કહી ઉઠા-
ડીયા, તેડી લાવ્યો ઘેર; ધરમ કહે એ રાજ્યા, રહેજો આનંદભેર.

કડવું ૩૪ એખા કહેછે તું સુણુરે સાહેલી એ રાગ.

એમ કહી ગ્રહ્યો છે હાથ, બેઠા જમવા લેઈ સહુ સાથ; કરી ભો-
જન મુખવાસ લીધા, પછી સંગ્રામ વીચાર કીધા. ॥ ૧ ॥ બોલ્યા અ-
રજીન પ્રત્યે ધર્મ, લખો પ્રભુને જાણે મર્મ; બેઠો લખવાને અરજીન ભુ-
પ, જાણુજો તમે શામ સ્વરૂપ ॥ ૨ ॥ માગી દાંગવની તમે ઘોડી. એ-
વી અનીતી કયારથી જોડી; પામતો હતો તે રાય મરણ, રાખ્યો તમા
રા ભાણેજ સરણ ॥ ૩ ॥ તેની પક્ષે આવીશું અમો, કરજો યુધની ત્યા-
રી તમો; એમ પત્ર લખીને પહોચાડ્યો, બળીભદ્રે તે વાંચવા માં-
ડ્યો ॥ ૪ ॥ કહી હરીને યથાસ્થીતી, જુઓ પાંડવ સગાંની પ્રીતી;
જ્યારે ત્યારે એ ચડીને આવે, સુણી સામળીયો રીસ લાવે ॥ ૫ ॥
કોના સગા કોના એ જાલા, ભલા વાગ્યા ભલાઈના ભાલા, હવે
સગાઈ આધી મેલી, કરજું યુદ્ધ ન થાવું બેલી ॥ ૫ ॥ સામે પત્ર લ-
ખ્યો શ્રી મોરાર, સુખે આવજો કુન્તી કુંવાર; લખી મોકલી બોલ્યા

એમ, જેટ બધું કરીશું કેમ ॥ ૬ ॥ સુણી હજધર વઘા વાણી, લખો
 સહુ દેશ સારંગ પ્રાણી; ક્ષત્રી માત્ર સગા સ્નેહી કાઢાવે, આપણા આ-
 પણી પક્ષ આવે ॥ ૭ ॥ સુણી સામળીયોજી લખે, આવજો આ વેળા
 સહુ પખે; એમ પત્ર દીધા સહુ દેશ, જાણ્યું ધરમરાય નરેશ ॥ ૮ ॥
 કહિ બ્રાતને વાત જે જાણી, માગી પક્ષ શ્રી કસણ કલ્યાણી; સહુ ભુ-
 પતી પક્ષમાં જાય, તવ આપણી શી ગત થાય ॥ ૯ ॥ કહે સાંભળીને
 ચારે વીર, લખો આપણ પણ રણધીર; પછી જેને જ્યાં નસ તણા-
 શે, હેત જેનું જેવું તે ત્યાં જશે. ॥ ૧૦ ॥ એવું ધારીને લખ્યા કા-
 ગળીયા, દેવાને સહુ શેવક પળાયા; પછી પુત્ર પ્રત્યે વઘાં માય, બેટા
 બીજે બતાવું ઉપાય ॥ ૧૧ ॥ જવો હસ્તીનાપુર પુત્ર, છે ત્યાં સગુ
 વાહાલુ ધરસુત્ર; કુળ વૃદ્ધને દુરીયોધન, તેને દો યુદ્ધ નોહોતર તનઃ
 ॥ ૧૨ ॥ એવી માત તણી વાત જાણી, ઉઠ્યા ધરમને નર પ્રાણી; આ-
 વ્યા સભામાં હસ્તીનાપુર, બેઠા ભીસ્મજી દ્રોણ વીહુર ॥ ૧૩ ॥ કપા-
 ચાર્યને અસ્વસ્થામા, કારભારી છે શકુની મામા, ભુરીખેવાને ભગ-
 દત્ત જેહ, બેઠા સુસરમા સૈત નેહ ॥ ૧૪ ॥ બીજા ઘણા યોદ્ધા રણ-
 ધીર અંધ સુત બેઠા સત વીર; ગાદી પતી છે દુરીયોધન, દંત દમની
 ક દુસ્થામન ॥ ૧૫ ॥ દુરદમન દેવક ભરાત, દ્રાક્ષો દુમપતી દગ નાથ;
 દેહેણું સેન્યને દુરધા સુર, દંભ દુશણ દગ્ધાતુર ॥ ૧૬ ॥ એવા એ-
 વા બેઠા સહુ ભાઈ, આવ્યા ધરમ સભાની માહાઈ; કહ્યું સહુ વૃ-
 ધ્ધને નમી ચરણ; અમે દાંગવ રાખ્યો છે સરણ ॥ ૧૭ ॥ પક્ષે આ-
 વડું મહોટા બ્રાત; યુદ્ધ ધાર્યું ચદુકુળ રાથ, એવું સુણીને ભીસ્મજી
 બોલે, નહી નહી સુત કે તમ તોલે ॥ ૧૮ ॥ નામ દુરીયોધને બોળી
 નાંખ્યું, તમે ખીરદ ગાદીનું રાખ્યું; અમો આવશું પક્ષમાં બાળ, કરી
 નાખશે શું ગોપાળ ॥ ૧૯ ॥ રાખવી નહી સગાંની સરમ, દેવ યુધ એ
 ક્ષત્રીનો ધરમ, એવું વદી વઘા વૃદ્ધ એમ, કરશે દુરીયોધન કેમ ॥ ૨૦ ॥
 તવ બોલ્યો છે અંધ કુમાર, કહીએ છીએ કરી વીચાર; એમ કહી
 ગયો મ્હેલ માંચ તેડ્યા શકુની મામાને ત્યાંચ ॥ ૨૧ ॥ કહો મામા જા-
 વું કે ન જાવું, બોલ્યો મામો ઉપાય બતાવું; જવું પક્ષમાં પુરણ પેર,
 ભલ્લુ લેવાશે વેહેલે બ્હેર ॥ ૨૨ ॥ યુદ્ધ આરંભ થાય જે વારે, આ-
 પણે પાછા પડવું તે વારે, મારે આગળથી જદુરાય. કરશું પુઠેથી આ
 પણ ધાય ॥ ૨૩ ॥ બેઉ બાળુથી મારવો માર, પામે મરણ કુન્તી કુ-
 વાર; સાંભળીને વધ્યો વીહીચારી, મામા છે બુદ્ધીયે બલહારી ॥ ૨૪ ॥

બેઉ દુષ્ટે સલા એવી ક્રીધી, હશી હશીને તાળીઓ લીધી; પછી આ-
વ્યા સભાની માંય, બોલ્યા ધરમ પ્રત્યે એ ત્યાંય. ॥ ૨૫ ॥ ભાઇ ભદ્રું
કર્યું તમે કામ, આવશું કરવા સંગરામ; એવું સુણી યુધીષ્ઠર રાય, બહે
લા પધારજો કહી જાય. ॥ ૨૬ ॥ બીજે દીવસ લૈ સન્યાય, ચાલ્યો પાં-
ન્ડવ પક્ષમાં રાય; લીધી અગીયાર ક્ષોણિ સૌ સાથ. બેઠો હસ્તી આ
યુદ્ધ ગ્રહી હાથ; ભીષ્મ વીદુર ને કપાચાર, દ્રોણ ગુરુને અમર કુવાર;
કારભારી સહીત સહુ પ્રાણી, ઈંદ્ર પસ્ત આવ્યા હેત આણી. ॥ ૨૮ ॥
વળણ. ॥ માન્ય સતી સુત દેઇને ઉતાર્યા નિજ ઘેર વ્યાસ વાણી મુ-
ખ એચરે, પછી શું થઇ પેર.

કડવું ૨૨ રાગ ઢાળ ધનાસરી.

પત્ર બેઝિના પહોઆ સહુ દેશજી, કરે વિચાર સર્વ નરેશજી; લા-
ગી સગાં સગામાં લડાઇજી, કરીએ કોની પક્ષે ચડાયજી. ॥ ઢાળ ॥ સ-
કળ દેશના ક્ષત્રી લોકે, કરી લીધો વિચાર; કોઇની પક્ષે જાવું ઘટે ન
હીં, ગયામાં દુખ અપાર. ॥ ૧ ॥ બહાલે બહાલાના વિરોધમાં જૈ, કોની
કરીએ પક્ષ; આજ લડેને આવતી કાલે, ભેગા થઇ કરે ભક્ષ. ॥ ૨ ॥ સા
ળ દાળ થાય એકઠાંને, તરીયો તેડે રહી જાય; ઉણુ જળે કદી ધર ન
સળજે, એમ ધારયું સહુ રાય. ॥ ૩ ॥ પક્ષ ન કરવી સરમ ન ધરવી,
જેવો ન ન્યાય અન્યાય; જે જેને શરમ જેટલી તેટલી, મોકલી છે સ-
ન્યાય. ॥ ૪ ॥ જાદવ પક્ષમાં ચાળીસ ક્ષોણી, સર્વ મળીને આવી; બે
તાળી ક્ષોણી, પાંન્ડવ પક્ષે સર્વ રાયે મોકલાવી, ॥ ૫ ॥ સાત ક્ષોણી
હતું સતીના સુતનું, કૌરવનું અગીઆર; તે સહુ મળીને સાઠજ ક્ષો-
ણી આવી થયું તૈયાર ॥ ૬ ॥ એટલે બોલ્યા ભીષ્મ પીતાજી, સાંભ-
ળો કુંતી કુમાર; જદુપતી જોરાવર પાસે, સાશાં છે હથીઆર. ॥ ૭ ॥
હળ મુશળને ચક્ર સુદરશન, જ્યાં મોકલે ત્યાં જાય; પ્રાણ લીધા વણ
પાછાં ન પડે, તે મુજને ચીંતાય. ॥ ૮ ॥ તેના આયુદ્ધને બાજે તેવું, જોઇએ
આપણી પાસે; ત્રીશુળ લાવો ત્રીપુરારીનું તો ભય પામે નાશ. ॥ ૯ ॥ શેવ
ક હોયે શંભુ તણો તે, લાવવાની ધરે હામ; વાત સુણી વ્રકોદર વદ્યો,
દાદાએ મ્હારકામ. ॥ ૧૦ ॥ હું સંચરૂ શીવજીની પાસે, સમજવીનેલાવું તેમ
ન આપેતો જોર કરીને જટા ઝાલીધુણાવું. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી વ્રકોદરવાટે,
સંચરીયો મુલ મન શીવાલયમાં આવી ઉભો, પ્રેમે કર્યું પુજન. ॥ ૧૨ ॥

ચડાવિ ચંદન ચરચ્યું, પહેરાવ્યા પુષ્પના હાર; આક ધંતુરો વિજ્યાવા-
 ઠી પ્રેમે કરી પય ધાર. ॥૧૩॥ ધુપ દીપને નૈવેદ્યમુકી, ઉર આવ્યું, અતી
 બહાલ; નરત્ય કરી ને હર સંભુ, કહી વગાડ્યા ગાલ, ॥૧૪॥ તોપણ દ-
 રશન દિધાં ન ત્યારે. રીસ વ્યાપી ગદ્ય હાડ; બાહારનિકળી ઉપાડી તા
 વ્યો બીલી પત્રનું ઝાડ. ॥ ૧૫ ॥ તે લઈને પોરવ્યું ડેરામાં, ધ્રુજ ગ-
 યાં ઉમીઆય; જુઓ બહાલો ભકત તમારો, વીંધન કરે ધામમાં ॥૧૬॥
 તે જોઈ પ્રગટીયા જટાધારિ. દરશન દિધાં નાથ; હાંહા ગાડીયા આ શું
 કરે કહિ, મુસ્તક મુકયો હાથ. ॥ ૧૭ ॥ માગ્ય માગ્ય તું શું માગે બે-
 ટા, ભીમ કહે કષ્ટ કાપો; સામળીયા શું સંગ્રામ કરાવે, ત્રીશુળ તમાર
 આપો. ॥ ૧૮ ॥ ત્રીપુરારિ કહે ત્રીશુળ ન મળે, બીજુ દુખ છોડાવું;
 ભીમ કહે ત્રીશુળ ન દયોતો, દાદી ગ્રહી દોડાવું, ॥ ૧૯ ॥ ભોળો ભીમ
 ના ભાશણે હશ્યા, લ્યો બેટા લેઈ જવો; સંગ્રામ શામળીયા સંગ જી-
 તી, પાછું દેવાને આવો. ॥ ૨૦ ॥ સતિના સુતે શીશ નમાવ્યું, ત્રીશુળ
 લઈ ગેર આવ્યો; સભામાં આવી લીધી શાખાસી. લ્યો દાદા હું લા-
 વ્યો. ॥૨૧॥ ભીશ્મ કહે રાખ્ય તારી પાસે, તું તજ્જે સંગ્રામ; ચક્ર
 કે હજી છુટે ત્યારે છોડવું, એટલે તાલરે કામ, એમ સહુ સંતલસ વિ-
 ચારી થઈ ગયા સાવધાન; લડાઈની ચડાઈ કરીને; ફરકાવ્યાં નિશાન
 ॥ ૨૩ ॥ વાજતે ગાજતે, છત્ર છાજતે, રથ ખીરાજ્યા રાય; ડંકા દેતા
 બંકા આલ્યા, મેદાન ભોમી માંય. ॥ ૨૪ ॥ ગોડલા જોડલા ઓળ ઉં
 ટોની ચર્ણુ ચાલે સુભ સાર્થી; પ્રકોદર નંદન વાયુનો, બેઠો જે મંગળ
 હાર્થી. ॥ ૨૫ ॥ સકળ સન્યા આગળ ચાલે, પુંડળ પન્ડે વાઘે; મુઠ્ઠી
 વાળીને ત્રીસુળ ઝાલ્યું, ગદા ધરી છે ખાંધે. ॥ ૨૬ ॥ ઘોડીએ બેશી દાં
 ગવરાજ, જુદ્ધ જોવાને જાય; આવિ ઉભા સહુ મીર ખાંધી; જાણ્યું શ્રી
 જહવરાય. ॥ ૨૭ ॥ યાદવના ચોદ્ધ યુદ્ધે ચડીયા, દેવકીનું ઘર સુત; એ
 ક લાખને સાડ સહસ્ર, એકાશી પ્રભુના પુત્ર ॥ ૨૮ ॥ છપન કોટીને આ
 ણીસ ક્ષોણી, બળદેવજી બળવાન, આયુદ્ધ ગ્રહ્યાં હાથમાંને, યુધે થયા
 સાવધાન. ॥ ૨૯ ॥ રાતા માતા મદના માતા, થાતા જતા મેદાન; આ-
 વિ ઉભા સહોદર સાથે, ચક્રધારી ભગવાન. ॥ ૩૦ ॥ સામા પડીયા મુ-
 મતે ચડીયા, સામળને સતી સુત; પાન્ડવ પ્રત્યે પ્રભુજી બોલ્યા, બની
 આકળા ભુત. ॥ ૩૧ ॥ વસણ. ॥ બળદેવને કહ્યે બોલીયા, રીશમાં રણ
 છોડ નાય; પ્રીતી દૂટી પાન્ડવો, લાગી સગદમાં લહાય.

કડવું ૩૬ રાગ આશાવરીનો છાયો.

અંતરયામી ઉકળી બોલ્યા, સાંભળો સતીના તનજ; સગા જાણી સદા સ્થાય કરી ત્યારે, આવ્યો અમારે આનંદજ. ॥ ૧ ॥ વચન સાંભળ્યાં વીઠલ વરનાં, બોલી ઉઠ્યો અરજીનજ; સગા જાણી શરણે ન રાખ્યો, રાખી લાવ્યો અભિમુનજ. ॥ ૨ ॥ તેરે કુંવરનું રક્ષણ કરવા, પક્ષમાં આવ્યા નાથજ; માટે અમોને કાંઈ ન કહેશો કરો ભાણેજ સંગ વાતજ. ॥ ૩ ॥ એવા પાન્ડવો છુટી પડ્યા ત્યારે, બોલ્યા શ્રી ભગવાનજ; ધન્ય ભાણેજ ધન્ય ભાણેજ, ધન્ય તુને અભિમાનજ. ॥ ૪ ॥ ઘેર રાખીને ઉછેર્યો તુને, તેનું મળ્યું આ લ્હાણજ; શત્રુનો અરથ સગો સારે, ત્યારે સગો પરમાણજ; ॥ ૫ ॥ જગતની રીતી છે બહાણું તે બહેરી, તેમાં શો ધરીએ રોશજ; કયાં કસુર કાઢાડુ તાલ્યરી; હું, છેગુણનો ભાઈ દોશજ. ॥ ૬ ॥ નહીં તમારા અમે નહીં અમારા તમે, આજથી સગપણ છુટ્યુંજ; બહેર વધાર્યું જદવ સાથે, ભવીશ તમારું પુટ્યુંજ. ૭ એવું સાંભળી અભીમન્યુને હળહળ વ્યાપી રીસજ; જોઈ વીચારી બોલજો મામા, સું ધરાવો છો બે શીશજ. ॥ ૮ ॥ તમારા છોકરા છોકે છોકેલા, પરાઈ માગે ઘોડીજ; આજતો એ છે ને આવતી કાલે, માગશે કોકની છોડીજ. ॥ ૯ ॥ સત્યને સારૂ સગાંના સામા, થાવું તેમાં નહીં બહેરજ; તમે તમારો મામો માર્યો, તેવી કરૂં હું પેરજ. ॥ ૧૦ ॥ મામાનું દેખી ભાણેજ શીખ્યો, તેમાં સું ડપકો દેતાજ; મુજ ક્ષત્રીના ધર્મ પ્રમાણે, યુધ્ધ અમે માગી લેતાજ. ॥ ૧૧ ॥ બળદેવ કહે છે વિરલા મહારા, સું બોલો બાળક સાથજ; ત્રીકાળ જ્ઞાનિ શેદેવ જોશી, ઉભા આયુધ ગ્રહી હાથજ. ॥ ૧૨ ॥ તેના સામુ જોઈ શીશ ધુણાવ્યું, પછી બોલ્યા ભગવાનજ; સુરે જીવ્યો છો જદવ મારા, સર્વ રહો સાવધાનજ. ॥ ૧૩ ॥ પછી પાન્ડવમાં ભીષ્મ પીતાએ, કેવો કર્યો વિચારજ; શેળ ભેળ રાખી યુદ્ધ કરીસું તો, ખામી પામીસું અપારજ. ॥ ૧૪ ॥ કૌરવ કપટી છે કુકરમી, વખત પર દે દગોજ; મળતો રહીને મારી નાંખે, નથી સુજતી સગોજ. ॥ ૧૫ ॥ એમ જાણીને ભીષ્મ પીતાએ; પેરવી ક્રીધી પાકીજ; ઓળ કરીને એક એક સામી, શન્ય પોતાની રાખીજ. ॥ ૧૬ ॥ બળદેવ સામા આપ થયાને, અરજીનને જીગદીશજ; પ્રહુમાનને દ્રોણગુરૂ બે, સામા થયા ધરી રીસજ. ॥ ૧૭ ॥ કમળલોચન સામો કરણને, રાખ્યે; ભીષ્મ પીતાયજ; શાંભના સામો રાખ્યો સકુની

ભાણુને ભુરી શેવાયજી ॥૧૮॥ સુદત સામો સુસુરમાને, રાખ્યો કરવા
 યુદ્ધજી; ભાણુવંત સામો ભગદત રાખ્યો; અભેમાનને અણીરૂધજી.
 ॥ ૧૯ ॥ એવા અન્યો અન્ય ગોઠવિયા, પછી વધા વ્રદ્ધ એમજી; પવ-
 ન પુત્ર તું સહુ પુઠે રહેજે, ગદા ત્રીશુળ લેઈ ભેમજી ॥ ૨૦ ॥ હાથી
 ઉપર રહી ચરચા તું જોજે, શેન્યની ચતુરસુણજી. આ ઓળમાંથી
 જે પડે પાછો તેના લેજે પ્રાણજી ॥ ૨૧ ॥ કહ્યું ગરજના કરી દાદા-
 એ, ભાગી પડ્યો ધાર્યો ધાટજી; દુરીયોધન કહે જીવ્યો મામા, ડોસાયે
 વાળ્યો દાટજી ॥૨૨॥ હોંશ હૈયાની હૈયામા પેઠી, ધાર્યો વીચાર છુટી પ-
 ડીયોજી, ઘાટ ઘડત આ કુન્તા નંદનનો, નહારો ડોસો નડીયોજી ॥૨૩॥
 મામો કહે હવે મનસુખા મેલો, કાંઈ ન વદશો વાણજી; પાછા પડશો-
 તો પુત્ર પવનનો, ગદાથી લેશે પ્રાણજી ॥ ૨૪ ॥ કબજે પડીયા ઓળા-
 માં અડીઆં, હવે નથી ઉપાયજી, સામાના સામો સંગ્રામ કરવો, થનાર
 હોય ને થાયજી ॥ ૨૫ ॥ વળણ. એતો હોંશ રહી ઉરમાં, ફરી ગયો
 વીચાર; પાન્ડુ તનને જદવે, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર.

કડવું ૩૭ રાગ સામેરી.

સામાસામી સરવ જોધે. હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર; બાણાવળીયે બા-
 ણુ લીધાં, ક્રીધા ધનુષ ટંકાર ॥ ૧ ॥ અરજીનજીયે ગાન્ગેવનામા, ધ-
 નુશ ધારણ કીધું; વાંકુ વાળ્યું ટંકાર થયો ત્યાં. ચાંપે ચડાવી દીધું.
 ॥ ૨ ॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પહોંચ્યો, ડોલ્યા દસે દિગપાળ; ધરણ
 લાગી ફરજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ ॥ ૩ ॥ શબ્દ સુણી પુત્ર પવ-
 નનો, કપીવર જેતું નામ; ઉછળીને આકાશ ચડ્યો, આવ્યો રણ ભો-
 મી ઠામ ॥ ૪ ॥ સ્વરૂપ કારમુ અનુષ સોભા, પાન્ડવ દળમાં પેઠા;
 પારથના રથની ધજયે, પુંછ વીટાળી બેઠા ॥ ૫ ॥ તવ શોભા થઈ સૌ
 હ્યામણીને. ગરગડીયાં નીશાન; રણ વિશે રણશી'ગાં વાગ્યાં, સુરાયેસાં-
 ભળ્યાં કાન ॥ ૬ ॥ શબ્દ સુણી સુણી શુર ભરાયાં, ગાજ્યા ગાજે જોમ
 મેધ; સામ સામી દળમાં દોટ મુકી, ક્રીધો ભારે વેધ ॥ ૭ ॥ જરા ન
 લાજ્યા ગાજ્યા બાજ્યા, ઉછળીયાં આયુધ; દે માર દે માર મારજ
 દેતા, ન રહે સાનકે સુધ ॥ ૮ ॥ શત્રુ તુલ્ય સુરા સહુ બાજે, ક્રોધ ર-
 હ્યા છે વરશી; ભેરી માળને ગોળા છુટે, ભાલા બાણને ફરશી ॥ ૯ ॥
 ગુપ્તી ગેડીને ગદાયો ઉછળે; તરકસ તીર તરવાર; ખપવા ખંજર સાં

ગ્યને ત્રીશુળ, જમઘઆને કટાર ॥ ૧૦ ॥ કરવત કોવાડા ડાંગને આ-
ડાં, બંધુકને પીસ્તોલ; આડીયાં કાતરીયાને ઢાળીયાં, ગોફણની ગલો-
લ ॥ ૧૧ ॥ બાણ વછુટે ઉતપાત ઉઠે, પડે કાયાને કષ્ટી; માહા માર
મારે યુધ્ધ પોકારે, કરે આહાકાર શ્રષ્ટી ॥ ૧૨ ॥ અગણીતા મંત્ર લ-
ણી લણીને, નાખે બાણાવળી બાણ; કાલ્હરની કાયાને અડેતો, પલક
માં જાય પ્રાણ ॥ ૧૩ ॥ બળીભદ્ર અગણીતું નાખે, શાઠ શહસ્ત્ર બાણ
જાય, લીસ્મપીતા પણ તેડું મારે છે, જતાં લક્ષ એક થાય ॥ ૧૪ ॥
સાઠ સહસ્ત્ર ચાલે ચરજીનના, પ્રમુજના પણ તેવા; બાણ તણી ઘણી
ઝડી પડે છે, અનંત છુટે એવાં ॥ ૧૫ ॥ સુરા પુરાને સુર ભરાયાં, જ
ણાવે ઝાઝુ જોર; મદ મક્ષીકાશમ શર છુટે, થાય ઘણું ધમધોર ॥ ૧૬ ॥
ગાજતા બાજતા ન લાજતા કો, થાય છે સોર બકોર, મરણ આદરી
જદવા રૂઝ્યા, ક્રોધ થયા ક્રીશોર ॥ ૧૭ ॥ રીશે ચડીયા શત્રુમાં પડી-
યા, વાળવા માંડ્યો ઘાણ, ખડગે ખોડો કાઢવા માંડ્યો, વાળી નાખે
હથરાણ ॥ ૧૮ ॥ ત્રાહ ત્રાહ પોકાર પાડે છે, પાન્ડવ કેરો જોધ; તે
દેખી શેદેવ જોશીને, પ્રગટ્યો પુરણ કરોધ ॥ ૧૯ ॥ વળણ ॥ પ્રગ-
ટ્યો કરોધ શેદેવને, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે,
વક્તા વૈશમ પાય.

કડવું ૩૮ રાગ ધામસીંગ.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; હતું શેદેવ-
ને વૃદ્ધાન, ધર્યું જોગણી કેરૂં ધ્યાન; ક્રીધું સમરણ શેદેવ ભુપ, ધર્યું
પંચાણ કોટી સ્વરૂપ ॥ ૧ ॥ જ્યાં જુએ ત્યાં શેદેવ જોશી, રણમાં રૂપ
પ્રકાસ્યું રોશી; કરી ગરજના તતખેવ, એક જોધને એક શેદેવ. ॥ ૨ ॥
યુધ્ધ કરવાને આપ અડીયા, જહુ જુથને બાળ પડીયા; જાણે બળવા-
ન જોધો જોને, બાહાજે બળે ચચાર તેને ॥ ૩ ॥ બળ બતાવ્યું અપ-
રમ પાર, બહાજ બળદેવજીને બાર; પડી સેન્યામાં ચીસા ચીસ, વ-
ળગ્યા વિઠ્ઠલ વરને વીસ ॥ ૪ ॥ ત્રાહ ત્રાહ કરે જહુ કુળ, પેટ ચો-
ળી કયાં ક્રીધું સુળ; બળીભદ્રજી બાવરા બનીયા, કેઠ કુન્તાયે આવ-
ડા જણીયા ॥ ૫ ॥ સુણી શેદેવ બોલ્યા ચરણ, હળધારીને ઢાળ્યા ધ-
રણ; તવ બળદેવ મુખ પોકારે; ચડો વનમાળી વીર મમ વારે ॥ ૬ ॥
સુણી વાણી વધ્યા જગદિસ, જુઓ મુજને વળગ્યા વીસ; સૌના લા-

ગ્યા સૌ ભોગવો ભાઈ; આમ લેવાય ઘોડી પરાઈ ॥ ૭ ॥ એમ કહીને
 શેદેવ સાથે, કરી વારતા વૈકુંઠ નાથે; મેંતો વચન લીધું તું જેહ, ચુ-
 ક્યા શેદેવજી તેણુ તેહ ॥ ૮ ॥ કદી એકના અનેક ન થાવું, દેઈ વચન
 શું કર્યું હાવું; સુણી સતી સુતે કહ્યું એમ, તમો તમારૂં ચુક્યા છો કેમ.
 ॥ ૯ ॥ મને વેણુ દીધુંતું પાકુ, સદા રથ અરજીનનો હાંકુ, નથી હાકતા
 તે ચુક્યો ટેક, માટે એકનો થયો અનેક ॥ ૧૦ ॥ સુણી સામળીયો ચા-
 લ્યા છટકી, લાગી વચનની ચીત ચટકી; દોટ મુકી અસરણાસરણ,
 નરનો સારથી ઢાળ્યો ધરણ ॥ ૧૧ ॥ રથે ચડી બેઠા વનમાળી, કરમાંરાસ
 પરાણો ઝાલી; એવું શેદેવજીયે ત્યાં ભાળ્યું; જાણ્યું વેણુ વહેલું પાળ્યું
 ॥ ૧૨ ॥ માહારૂં વચન જશે વ્યર્થ, થયા અનેકના એક તરત; જોઈ પ્રભુ
 જી હરખ ભરીયા, નરને રથથી ઉતરીયા ॥ ૧૩ ॥ જઈ પોતાના જીથ
 માં પેઠા, ગ્રહી આયુધ રથ પર બેઠા; રીસે ભરેલો આડો આંક, લઈ
 ચક્ર ચડાવ્યું આક ॥ ૧૪ ॥ માહા રકત કીધાં લોચન, ઘણું કોપ્યા જ-
 ગજવન; જોઈ લીસ્મ પીતા વધ્યા એમ, જોજે ચોટ તુ ચુકતો ભેમ.
 ॥ ૧૫ ॥ ચુકવે ચુકવાના ન સ્વામી, શેન્ય સહીત જશું અત પામી;
 સુણી પવન પુત્ર અમ વાણી, લીધું ત્રીશુળ મહા ક્રોધ આણી ॥ ૧૬ ॥
 વળણ ॥ ત્રીશુળ લીધું હાથમાં, લોચન કીધાં રકત; હરહરીનાં અથી-
 આરથી, ખહાજ્યા ભુધરને ભકત.

કડવું ૩૯ રાગ ધવળ ધન્યાસરી.

સામા સામી લીધાં હથીઆરજી, થયા ક્રોધ કરી તઈઆરજી; ધા-
 યું વીપ્રીત અપરમપારજી, કરૂં તે યુધનો વિસ્તારજી. ઢાળ વીસ્તાર
 કરૂં યુદ્ધજ તણો, સુણો શ્રોતા જન સર્વ; ખરાં ખડગ સામા સામી,
 લીધાં ધરી મન ગર્વ ॥ ૧ ॥ પ્રથમ ચક્ર પ્રભુએ મુક્યું કાહાડવા પાંડવ
 કુળ, તે દેખીને પવન પુત્રે, તરત મેલ્યું ત્રીસુળ ॥ ૨ ॥ હર હરીનાં
 આયુધ છુટયાં વાયુને વેગે જાય, ધુવવાટે સુસવાટે જતા, સનમુખ
 ભેગાં થાય ॥ ૩ ॥ ગરજના કરતાં પાછાં ન ફરતાં બેઉ મુમતે ચડીયા;
 એક એકને ટકર મારે, બહુ બળે બાઝી પડીયાં ॥ ૪ ॥ થાય કડાકા
 ભારે ભડાકા, ટંચાય ધારે ધાર; ધાવ વાગે તેથી ઝરે છે, ધીખ ધીખતા
 અંગાર ॥ ૫ ॥ દોદશ વ્રષ્ટી વહંની કેરી. અગ્ની ઉડયો અપાર; વ-
 ઢવું મેલ્યું વેગજીને સૌ સેન્ય કરે પોકાર ॥ ૬ ॥ સુરત સુરા જનના

ઉતરીયાં, ત્રાહ ત્રાહ મુખથી ભાંખે; અંગારા અંગ ઉપર પડે તે સહુ
ખંખેરી નાંખે ॥ ૭ ॥ કેકની દગ્ધ થઈ ચાંમડીને, કેકના સળગ્યા કેશ;
કેકના વસ્ત્ર આભુષણ સળગ્યાં, કે થયા નગન વેશ ॥૮॥ ઘણાક પ્રાણી
પ્રલય થયા, ત્રાસ પામી સહુ શ્રષ્ટી; ભોમી લાગી કંપવા એવી; યે અ-
ગ્ની વૃષ્ટી ॥ ૯ ॥ કષ્ટી પડે દ્રષ્ટી ન જોવાયે, સેન્યમાં સહુને શોક;
આયુધ લડતાં આકાશ આલ્યાં, ત્રાશી ગયા સુર લોક ॥ ૧૦ ॥ તાપ
ન ખમાયો અગની કેરો, વરસે મહોટા લાળા, સ્વર્ગમાંથી દેવ લોકે,
દેખી ભર્યા ઉચાળા ॥ ૧૧ ॥ આહાકાર થયો અવનીમાં, જાણ્યું જુગદા
ધાર; નીશ્વર થાશે આ અગ્નીથી, પ્રથવી પ્રલેકાર ॥ ૧૨ ॥ મહોટાને
મહોટમ હોય નહિને, વડાને શી વડાઈ; નીચા નમ્યાથી ઉંચ જણાસું,
હોલવી નાંખુ લડાઈ ॥ ૧૩ ॥ દુનીયાને દુખે નવ દાનુ, તો કોણ કેહે-
શે દયાળુ, એમ જાણી રથેથી ઉતરીયા, પોતે કૃષ્ણ કૃપાળુ ॥ ૧૪ ॥
ચાહીને આવ્યા પાન્ડવ દળમાં, જીવ જીવાડવા ધાર્યા, ભાણેજને આ-
વી શીશ નમાવ્યું, તમે જીત્યા અમે હાર્યા ॥ ૧૫ ॥ શ્રદ્ધીની કષ્ટી કરો
નિવારણ, હું કહું છું કરજોડી; ટેક તારો તમ આગળ મેલ્યો, નથી જો
છતી ઘોડી ॥ ૧૬ ॥ અગ્નીથી અવની બળી જશે, થાશે પાતક પુર;
તે સાંભળી નમસ્કાર કીધો, હીસ્મજને વીદુર ॥ ૧૭ ॥ સાખાશ છે
મહોટા તે મહોટા ખોટા નહી કા કાળ; જ્યાં ત્યાં કરીને જગત જીવાડો,
વિશ્વતણા પ્રતિપાળ ॥૧૮॥ એવું સુણી શ્રીકૃષ્ણ અંદર્યાં, વાણા વદે છે
એમ, ત્રીસુળ તમે તમારૂં બોલાવો, ઓ બળવંતા ભેમ ॥૧૯॥ સુણીને
ભીમે પોકાર કીધો, ત્રીસુળને બોલાવો; પ્રભુએ કહ્યું હઠ ભરેલા, આયુધ
એમ ન આવે ॥ ૨૦ ॥ કૃપા કરો કંપીવર તમે, ઉછળી આકાશ જવો;
એવે વજ્રજર તેવા તમે છો, બે ભુજ બે ગ્રહી લાવો ॥૨૧॥ અંજનીનં-
દન એવું બોલ્યા, હું જાણું આકાશ; બે વજ્રજરને ત્રીજો હું તેવો કયાં
પડીએ અવીનાશ ॥૨૨॥ પ્રથવીમાં પડું પ્રથવી ફોટે, ઉતરી જાણું પા-
તાળ; પડવા વસ્તુ વજ્રની હોયે, તો તેમ કરૂં કૃપાળ ॥૨૩॥ આખુ વજ્ર
ચક્ર તમારૂં, આખુ વજ્ર ત્રીસુળ; ત્રીજો વજ્ર હું છું આખો, કેમ આવે
અનુકુળ ॥૨૪॥ ત્રૈણે વજ્રનો બોજ પડે તે, પ્રથવી ઝીલે કેમ, પ્રભુ ક-
હે અડધા છો વજ્ર, ઓ વાયુ સુત ભેમ ॥ ૨૫ ॥ અવની ઉપર ઉંઘા
સુઓ, વજ્ર ડાહ્ય અંગ; તે પર પડે ભકત રામનો, ન થાય ભોમી
ભંગ ॥ ૨૬ ॥ તે સાંભળી વૃકોદર બોલ્યો, સું થાઓ છો અજાણ;
મુજથી પુંછ ઉચું નતું થયું, તે પડે તો જાય પ્રાણ ॥ ૨૭ ॥ કંપી કહે

પડશું જાળવીને, જીવ જીવાડવા ધારો; ભગવાન ભીસ્મને વીદુર બો-
લ્યા, શ્રીનીને ઉગારો. ॥ ૨૮ ॥ એવાં વીવેકનાં વચન સુણિ, કપાળે મે
લ્યો હાથ; અનેક માટે ભલે એક મરૂ, ઉગારે દીનો નાથ. ॥ ૨૯ ॥ એ
મ કહિ અવનિપર સુતો, કુન્તા સતીનો તન; અરજીનના રથપરથી ગા-
જ્યાં, કપી ગયા ગગન. ॥ ૩૦ ॥ ઝડપ જઈ ઝાલ્યાં અથીઆરો, બળ-
થી બે ભુજમાંય; તો પણ આયુધ બાઝવા દોડે, કર કપીના તણા-
ય. ॥ ૩૧ ॥ બળ થકી કપી ગ્રહી રહ્યા છે, જરા નહીં લડથડીઆ;
પાન્ડુપુત્રના ડાભા પાસા પર, આવી કપીવર પડીઆ ॥ ૩૨ ॥ તવ
સાડા ત્રણ વજ્જર મળ્યાં, દાંગવે જે ગ્રહી ઘોડી; તે ઘોડી થઈ અપ-
છરા ગૈ દાંગવનેતરછોડી. ॥ ૩૩ ॥ સ્વરગે ચાલી ન રહી ઝાલી, જાણ્યું સે
ન્યને લોક; દાંગવનું મુખ ઉતરી ગયું, થયો અતિ મન શોક. ॥ ૩૪ ॥
પાપણી માટે વીરોધ બહાલમાં, કરાવ્યો મેં અજાણ; મુખડું મ્હારું શું
દેખાડું, કાહાડું પાપી પ્રાણ. ॥ ૩૫ ॥ એમ કહી દેહ પાડવા બેઠો, ગ્ર-
હિ કટારી ઘણી; પાન્ડવ જાદવ હળીયા મળીયા, પળીયા દાંગવ ભણી
॥ ૩૬ ॥ હાંહાં કરીને હાથ મેલ્યા, દાંગવ કેરે શીશ; જાદવ પાન્ડવ સ-
રવ બોલ્યા, આ વાતમાં નથી રીસ. ॥ ૩૭ ॥ થવા કાળ થાયે જય તેમાં
શે છે તમારો વાંક; એમ કહિ એને ઉગાર્યો, નમી પડ્યો તવ રાંક.
॥ ૩૮ ॥ અમીદ્રષ્ટી અલબેલાયે કીધી, શેન્યા મહિ અક્રોધ; મરણ પા-
મેલા સહુ ઉઠ્યા, જીવતા થયા જોદ્ધ. ॥ ૩૯ ॥ સહુ સહુનું સેન્ય વિ-
દાય કીધું, દાંગવ દૈ સરપાવ; લડત વડત બહેર ન મળે, હતા તેવા
થયા ભાવ ॥ ૪૦ ॥ પાન્ડવ પળ્યા ઇંદ્રપસ્તમાં, જાદવ દ્વારીકાં માય;
કૌરવ વિદુર ભીસ્મ આદે, હસ્તીના પુર જાય. ॥ ૪૧ ॥ અપછરા અ-
શ્વણી મટીને, રહિ સ્વર્ગસુદન; ત્રિશુળ ભીમ જઈ આપી આવ્યો,
જ્યાં કઈલાશ ભોવન. ॥ ૪૨ ॥ પશુ તણો દેહ નાશ પામ્યો, અપ-
છરાનો જેમ; એક ચીતે સાંભળે કથા તેનો, ટળે પશુ દેહ તેમ ॥
૪૩ ॥ સાંભળે શીખે ને સંભળાવે, પહેંચે મનના કોડ, વ્યાસ વલ્લભ
વદે સહુ બોલો, જય જય શ્રી રણછોડ. ॥ ૪૪ ॥

કડવું ૨૪ રાગ ચૌપાઈનો.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; સહુ સહુને સ્થ-

જે સહુ રહ્યા, એવે દીવસ બહુ વીતી ગયા ॥ ૧ ॥ એવે દુરીયોધન
એક વાર, બેઠો એકાન્ત અંધ કુવાર એવે સાંભરી છે ધૃપતી થયો
આકુળ બ્યાકુળ અતિ ॥ ૨ ॥ એણે મામાને બોલાવ્યો પાસ, થઈ
બેઠો અતી ઉદાશ; મામે પુછ્યું ભાઈ આમ કેમ, થયો બાવરો કુ-
શળખેમ ॥ ૩ ॥ નથી તન દુખ તુને કાંઈ, પણ છે મન દુખ મન-
માઈ; બોલ્યો દુરીયોધન દુર મતી, મને પટકે છે ધૃપતી ॥ ૩ ॥ એ
તુ સ્વરૂપ સાંભરે જ્યારે હૈયે હોળી ઉઠે છે ત્યારે; માટે એ લાવી આ-
પો તો જીવું; નહી તો વીશ ઘોળીને પીવું ॥ ૪ ॥ બોલ્યો શકુની
મામો એમ, મને કહેતો નથી તું કેમ; જોજો કષ્ટ હું તારું કપાવું, રા-
જ્ય પાઠ રૂપાળી અપાવું ॥ ૫ ॥ કર્યો પાન્ડવે યજ્ઞ જે વારે, એક
થયા છીએ તે વારે; ગયા દ્વારીકાં એમની પખે, ઘણો થયો બહેવાર તે
તકે ॥ ૬ ॥ માટે કરો કહુ તે પેર, ગોત્ર યાગ માંડો આપ ઘેર; તે
ડો પાન્ડવ કુટુંબ સાથ. આવે વહુવો પુત્રો ને માત ॥ ૭ ॥ અતી હેત
દેખાડજે ભાઈ, જમીને જળે સભા માઈ; સાથે ધરમને લેઈ રાજન,
બેસજે તું સિંહાસન ॥ ૮ ॥ એટલે હું ત્યાં આવીશ, બાજ બગલમાં
લાવીશ; તેમાં સોગટાં છે સોજ, કાળા પીળાં લીલા રાતાં ચોળ ॥ ૯ ॥
તેમાં પાસા ત્રૈણ રૂપાળા, મ્હારી મરજ સાચવવા વાળા; મારા કાકાના
હાડના એતો, પાસા કરાવી રાખ્યા છે મેંતો ॥ ૧૦ ॥ માહારું ધારેલું
કામ તે કરે ફેરવું ડોળો તેમ તે ફરે; ધારૂં તેટલા દાણા પડે, સામો રમ-
નારો હોય તે રડે ॥ ૧૧ ॥ તેતો બાજ રમવા કાહાડું; પછી તમોને
બેને રમાડું; તારું ધસાતુ બોલીશ આડું, કરી શરત તુને ઝીતાડું.
॥ ૧૨ ॥ અપાવું રાજ રૂપાળી રાણી, સાચો મામો લેજે જાણી; થયો
ખુશી દુરીયોધન, ગોત્રયાગ આરંભ્યો ભોવન ॥ ૧૩ ॥ ઇંદ્રપસ્ત મો-
કલીયો દાસ, પાંચ પાન્ડવોની પાસ; તેણે કહી કુન્તાને પેર, ગો-
ત્રયાગ છે આપણે ઘેર ॥ ૧૪ ॥ દુરીયોધને કહ્યું છે અતી, આવે પા-
ન્ડવ કુન્તા ધૃપતી; વંળી શુભદ્રા અભેમાન, તેડયા છે સહુને રાજન.
॥ ૧૫ ॥ માટે ચાલો હસ્તીનાપુર, નહી આવ્યે આંટી પડે ઉર; સુણી
કુન્તાજી બોલ્યાં એમ, તેડયા છતાં ના આવીયે કેમ ॥ ૧૬ ॥ ભાઈ
સર્વ આવશું અમે, જઈ કહો સમાચાર તમો; કદી દાસ કર્યો વી-
દાય, પછી પુત્રોને પુછ્યું માય ॥ ૧૭ ॥ કહો જીવું કે નવ જીવું, બો-
લ્યા ધરમ હું સત્ય બતાવું; થયા છીયે એકાકાર, નવ જઘયે ઢોટે
વેહેવાર ॥ ૧૭ ॥ સીમ કહે જીવું ભલીપેર; કરવો ઉતારો વીહુર ઘેર,

થયો સર્વનો સત્ય વિચાર પેહેરી હોડી આલ્યાં તે વાર. ॥ ૧૯ ॥ રથ
 બેશીને નીકળીયાં, એતો હસ્તીનાપુરપળીયાં; આબ્યાં મ્હાલવા આનંદ
 ભેર રાખ્યો ઉતારો વીદુર ઘેર. ॥ ૨૦ ॥ પછી દુરીયોધન ઘેર ગયાં,
 સગાં બહાલાં સૌ ભેગાં થયાં, કરી દુખ સુખ કેરી વાત; મળ્યા એક
 સોને પાંચ ભ્રાત, ॥ ૨૧ ॥ હળી મળીને હરે કરે, હેત ઉપજે એવું ક-
 રે; તેતો વ્રદ્ધ જનોને ગમીયા, ગોત્ર યાગ કરી સહુ જમીયાં. ॥ ૨૨ ॥
 લીધા મુખવાસ પાન સોપારી, હળી મળી જમ્યા નર નારી; જમ્યાં
 જન્મમાં તે દન સંગ, વસ્ત્ર પેહેરી લીધાં સહુ અંગ. ॥ ૨૩ ॥ પછી
 અસ્તીનાપુરને નાથ, ઝાલ્યો ધરમરાયનો હાથ; ચાલો જઈએ સભામાં
 સાથ, આપણે એકસો પાંચ ભ્રાત. ॥ ૨૪ ॥ તવ ખુશી થઈ સહુ ચા-
 લ્યા, એક એક તણા હાથ ઝાલ્યા; ગયા રાજ્યસભા રાજન, દુષ્ટ
 બેડો સિંહાસન. ॥ ૨૫ ॥ રાજ ધર્મને સાથે લેઈ, જાણે બેડો
 સાચો સ્નેહી, બીજા સર્વ સભાની માંય, ઓળખાઈ બેડો છે.
 ત્યાંય. ॥ ૨૬ ॥ એવે આબ્યો શકુની મામો, ઉભો રાજ ગાદીના
 સામો; બોલ્યો મુખથી વચન એવું, દીસે રૂડું આ વેળા કેવું. ॥ ૨૭ ॥
 શોભી બે ભાઈની જોડ કેવી; જાણે રામને લક્ષ્મણ જેવા; હાવો સંપ
 સદા કાળ હોય, તો તો તમથી નહીં ડાહ્યું કોય. ॥ ૨૮ ॥ બોલ્યો દુ-
 રીયોધન મુખ એમ, મામા સંપ ન રાખીયે કેમ, બીજાની હોય સહ,
 સ્વ સગાઈ, પણ કયાંથી કુટુંબી ભાઈ. ॥ ૨૯ ॥ સરવેની છોકર વાદી,
 કરી તે વારે અતી ઉપાધિ; હવે સમજ્યા ત્યારે શીદ લડીયે, સું છે વે-
 હેચવાનું તે નડીયે. ॥ ૩૦ ॥ બોલ્યા શકુની બહુ સાર, જોડે પારખું
 બેનું હું વાર; કોણ મુઠને કોણ ચાતુર, મને જોવાની ઇચ્છા ઉર. ॥ ૩૧ ॥
 આવો નીચે બેસો બે ભાઈ, રમો બાજી જોવું ચતુરાઈ; બાજી રમવી
 તે બહુ હોંશીઆરી, પલમાં પરખાય નર નારી. ॥ ૩૨ ॥ કહી બાજી
 બગલમાંથી કાઢાડી નીચે ઢાળી સોગટડાં માંડી; નથી અવર કોઈ તે
 વેળા, બધા કૌરવ પાંડવ ભેળા. ॥ ૩૩ ॥ વળી જોઈય ભગદત ત્યાંય
 ભુરી શેવાને સુસરમાય; વળી શકુની કરણ રાય, એટલાજ સભાની
 માય. ॥ ૩૪ ॥ નથી ભીસ્મ વીદુરકે દ્રોણ, તેથી કપટી જાણે કોણ; મા-
 મે બાજી માંડી જે વારે, બોલ્યો દુરીયોધન તે વારે. ॥ ૩૫ ॥ ઉઠો ર-
 મીયે ધરમ ભાઈ, બેઠીની જણાશે ચતુરાઈ; તવ બોલીયા ધરમ રા-
 ય, નથી રમવા મુને ઇચ્છાય. ॥ ૩૬ ॥ ભાઈ બાજીતો વીશનું મુજ,
 હેત તુટેને ઉઠે ધુજ; બોલ્યા છત્રપતી મુખ એમ, હોય સરત તો

થાય તેમ ॥ ૩૭ ॥ હોડ કરીને રમતા નથી; તેમાં શીદ ખેચો મત
અતી; તવ ધરમ ઉતર્યા હોડા, સામા સામી બે રમવા બેડા ॥ ૩૮ ॥
જેવા લાગ્યો કૌરવનો સાથ, વળી જીવે ધરમના બ્રાત; લીધા પાસા
પાપીએ હાથ, લાગ્યો નાખવા એ નર નાથ ॥ ૩૯ ॥ એના ઓછા પ-
ડીયા દાણા, પછી નાંખે સતી સુત શાણા; પડે ધર્મ તણા પોખાર, વ-
ળી હરાડને અગીઆર ॥ ૪૦ ॥ મામો ફેરવે ચશ્ત્ર જેમ, ત્રણ પાસા ફેરે
છે તેમ; એણે યુકતીનો ખેલ લડાવ્યો, રાજ ધર્મનો પાસો ચડાવ્યો.
॥ ૪૧ ॥ પેહેલો દુરીયોધનને હરાવ્યો, રાજ ધર્મને મોહ કરાવ્યો;
પછી શકુની બોલ્યો વાણી, છત્રપતી બુદ્ધી તારી જાણી ॥ ૪૨ ॥ બો-
લ્યો દુરીયોધન સભા માંધ, ડાલી રમવામાં શી ચતુરાઈ; કરી હોય
સરત જે વારે, ચતુરાઈ જોવાની છે ત્યારે ॥ ૪૩ ॥ બોલ્યો શકુની વળતું
એમ, કહો ધરમ રાજ કેમ; તવ ધરમનું મન મોહ્યું, પોતે લીમસેન
સામું જોયું ॥ ૪૪ ॥ ત્યારે લીમે કરી એમ સાન, કરો સરત સતી સં-
તાન; પછી ધરમ બોલ્યા વચન, કરવી શું સરત રાજન ॥ ૪૫ ॥ શ-
કુની કહે હું કહું તેમ, બેઉ બોલ્યા કબુલ છે એમ; કહે શકુની સાંભ
જો સાર, રમવી બાજ ત્રણ વાર ॥ ૪૬ ॥ પેહેલી બાજમાં સરત એ-
વી, કરો કબુલ હું કહું તેવી; તવ કબુલ :કર્યું બેઉ જન, મામો કહે
ઓ દુરીયોધન ॥ ૪૭ ॥ પેહેલી બાજ તું હારે નરેશ, આપે બેતાળી
હજાર દેશ; હારે ધર્મ તો બોલેલું થાપે, એમના દેશ તુને આપે ॥ ૪૮ ॥
બીજી બાજ જો તું હારે, દેવું સસરાનું રાજ્ય તાહારે; મળ્યું સસરાનું
રાજ જોહ, આપી દેવું પાન્ડવને તેહ ॥ ૪૯ ॥ હારે પાન્ડવ બીજી વા-
ર, તને આપે ઇપતી નાર; ત્રીજી બાજ હારે તું રાજન, વસે દવાદશ
વરસ વન ॥ ૫૦ ॥ ત્રીજી હારે જો ધરમરાય, તો તે ખાર વરસ વન જ-
ય; હારીને વનમાં જય જોહ, રહે તેરમું વરસ છાના તેહ ॥ ૫૧ ॥ છા-
ના રહેને જો ઝલાય, ફરી ખાર વરસ તે જય; એવી સરત કરી રમો
બાજ, કરો દસ્તાવેજ થઈ રાજ ॥ ૫૨ ॥ પુછી ધરમે ભાઈઓને વાત.
કેમ કરીશું કહો ભરાત; બોલ્યા નીકુળ શેદેવ વાણી, રમો વીરા ઉલટ
આણી ॥ ૫૩ ॥ બોલ્યો અરજુન કહું મત મહારો, સારો પાસો પડે
છે તમારો; પછી લીમ વદ્યો વચન, સુખે રમો ધરમ રાજન ॥ ૫૪ ॥
॥ વળણ ॥ કહે લીમ સુખે રમો, સરસ પડે છે દાવ; વ્યાસ વલ્લભ
વાણી વદે, થયો રમવાનો ભાવ.

કડવું ૪૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા; સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમ કહે ભાઈ રમવા
 બેસો, થનાર વસ્તુ થાશે; પાસો તમારો સારો પડે છે, છત્રપતીને જી-
 તાશે. ॥ ૨ ॥ તે કરતાં હારી બેઠાતો, ન કરવો ઉચ્ચાર; ઘોલ મારીને
 લેઈશ પાછું, ઘડીશ એનો ઘાટ. ॥ ૩ ॥ ધરમ કહે એ શું બોલ્યો,
 ધારી તેં કુમતી; બોલ્યું અબોલ્યું કરવું હોય તો; માહારે રમવું નથી.
 ॥ ૪ ॥ ચંદ્ર ચળે રવી પશ્ચીમ પ્રગટે, પાવક શીતળ થાય; શીંધુ ક-
 દી મરયાદ લોપે પણ, ધર્મ વચન કેમ જાય. ॥ ૫ ॥ મહારા હાથના
 અક્ષર પડે, તે તું કરે ભંગાણુ, તો જીભ્યા દંતુમાં લઈને, કાહાડુ મારો
 પ્રાણ. ॥ ૬ ॥ ભીમ કહે કાંઈ નહિ કરૂં વીરા, બાજી રમો સુખ રૂપે; થ-
 નાર વસ્તુ હશે તે થાશે, જે ધાર્યું વીશ્વને ભુપે. ॥ ૭ ॥ એમ ચારે ભા-
 ઈ કબુલ થયા, ધરમે હા કહી તત્ત; કપટ ભરેલો શકુની મામો, લા-
 વ્યો તાંબાનાં પત્ર. ॥ ૮ ॥ દુરીયોધનની પાસે લખાવ્યું, પેહેલી બા-
 જીને હરાય; તોતો બેતાળી હજાર દેશો, પાન્ડવને ઘેર જાય. ॥ ૯ ॥
 બીજી બાજી હારે તો આપે, સસરાનું રાજ્યાસેન; ત્રીજી હારે તો જાય
 પોતે, દ્વાદસ વરસ વન. ॥ ૧૦ ॥ તેરમું વરસ છાનો રહે, પાન્ડવ કા-
 હાડે સોધી; તો બાર વરસ બીજાં જવું, તેમાં ન થાવું વિરોધી. ॥ ૧૧ ॥
 એવો દસ્તાવેજ દુષ્ટે લખીયો, સાક્ષી કરિ સહુ સાથ; પછી ધરમે લીધુ
 લખવા, પત્ર પોતાને હાથ. ॥ ૧૨ ॥ તવ સમજી સીચાણા આવી, અં-
 ત્રીક્ષ મારે આંટા; માઠા સુકન લાગ્યા દેખાવા, થયા રૂધીરનાં છાંટા,
 ॥ ૧૩ ॥ પાન્ડવના સમજ્યામાં નાવ્યું, વિનાશે વીપ્રીત બુદ્ધી; શેદેવ-
 જી સમજે છે તોલે, તે કેમ આપે સુદ્ધી. ॥ ૧૪ ॥ ધરમરાયે લખવા
 માંડ્યું, પેહેલી બાજી હરાય; તોતો બેતાળી હજાર દેશો, શત્રુણા અમારા
 જાય. ॥ ૧૫ ॥ બીજી બાજી હારિયેતો, દ્વિપતી દેઈ દઈયે; ત્રીજી બાજી
 હારિયેતો, બાર વરસ વન જઈએ. ॥ ૧૬ ॥ તેરમું વરસ છાના રહીયે,
 સોધી કાઢે રાજન; તો પાછા બાર વરસ સુધી, અમો વેઠીયે વન. ॥ ૧૭ ॥
 એ રીતે દસ્તાવેજ લખીયા, મામાયે લીધા કને; પછી પોતે બાજી હા-
 જી આપી, તેરમતાં કેવું બને. ॥ ૧૮ ॥ દુરિયોધન પાશા નાંખેતો,
 પાંચ દાણા પડી જાય, શકુની મામો ફેરવે ડોળો, હરાડ દાણા થાય.
 ॥ ૧૯ ॥ કાચા બાર પોબાર પડે છે, દુરીયોધનના દાવ; ગણતરી ગ-

બીને સોગટી મારે, કપટ બાળનો ભાવ ॥ ૨૦ ॥ ધરમ રાજ પાસા
 નાંખે, હરાડ કે પોખાર; મામાનો ડોળે ફેરવે ફેરે, પાસા તેણીવાર.
 ॥ ૨૧ ॥ પાંચ પડે કે સાત પડે છે, તેથી વીશેશ ન હોય; ખેલ્યામાં પ-
 ણુ પાછા પડીયા, વીસ્મે થયા સહુ કોય ॥ ૨૨ ॥ પેહેલી બાળ ધરમ
 હાર્યા, ખોયું રાજ્યાસન; એટલે હસીને કુદવા લાગ્યો, રાજ દુરીયોધ-
 ન ॥ ૨૩ ॥ મામો કહે સું થાય છે ખુશી, હજી રમવું બે વાર; એટ-
 લામાં એ જીતશેતો, મોઢું થાશે લગાર ॥ ૨૪ ॥ એમ કહી રમવા બે-
 સાડયો, તવ બેઠો દુરમતિ; તે બીજી પણ ધરમ હાર્યા, ખોઈ બેઠા ધૃ-
 પતી ॥ ૨૫ ॥ હાથ હાથ ઉંચો પાપી કુદ્યો, ભવીશ રેખા ભાવી;
 ઘણાક દાહાડાથી તરશતો તો, આજ રૂપાળી આવી ॥ ૨૬ ॥ મામા-
 ચે કહ્યું શું કુલે છે, ત્રીજી બાળ છે બાકી; આ વેળા પાન્ડવ જી-
 તશેતો, મસ્કરી તાહરી પાકી ॥ ૨૭ ॥ એમ કહી રમવા બેસાડયો,
 બેઠો ત્રીજી વાર; આવરા બનીને રમવા લાગ્યા, કુન્તી તણા કુંવર.
 ॥ ૨૮ ॥ ધરમ રાજ જીતવા માટે, યત્ન ઘણેરાં કરે; પણ મામો ડોળો
 ફેરવે જોવો, તેવો પાસો ફેરે ॥ ૨૯ ॥ ડોળામાં દેવતા મેલ્યો, હરાબ્યા
 ત્રીજીવાર; ખાર વરસ વન જવાનું ઠરીયું; વરત્યો આહાકાર ॥ ૩૦ ॥
 કુન્તી નંદન પાંચે ભાઈના, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; શરીરની સુદ્ધી નવ
 રહી, મુરછામાં ઢળી પડયા ॥ ૩૧ ॥ તવ દુરીયોધન ઉભો થઈને, ખુ-
 શી થયો ખુખારી, એ મામા તારા ચરણ ઘોણું, બુદ્ધીની બલીહારી
 ॥ ૩૨ ॥ ઉઠોરે દુસ્યાસન વીરા, વીદુરને ઘેર જવો; મેહેણું દેનારી
 કામણગારી, રૂપાળીને લાવો ॥ ૩૩ ॥ છાકે છકેલી બહુ બકેલી, ધૃપ-
 તરાયની બાળી; નજ કરી નચાશું સભામાં, નાંખું બધું બેર બાળી
 ॥ ૩૪ ॥ જાતું ઝપાટે લાવ્ય સપાટે, ગ્રહી ગોરીના કેશ; ડરીશ નહી
 દીલમાં લગારે, હક નથી કોઈનો લેશ ॥ ૩૫ ॥ દંત પીશીને આગના
 દીધી, દુષ્ટ દુરીયોધન; કમ્મર કરીને ઉભો થયો, પોતે દુસ્યાસન ॥ ૩૬ ॥
 ચાલ્યો બળમાં એકજ પળમાં, બુધ્ધી થઈ છે રાલી; વીદુર ઘેર જઈ
 કુન્તાને પુછ્યું, કયાં છે ધૃપતી ભાલી ॥ ૩૭ ॥ કુન્તા ભોળીયે કહ્યું
 પુછ્યા વણ ગઈ હાંધથી સવેળી; બહુ વારથી ભુતાવળ વાળી, જો
 વા જુની હવેલી ॥ ૩૮ ॥ તવ ત્યાંથી દુસ્યાસન દોડ્યો, કુકરમી કરોધ
 લાવ્યો; એકલી ધૃપતી જુવે હવેલી, ત્યાં દુરમતી આવ્યો ॥ ૩૯ ॥
 કયાં ગે રૂપાળી કામણગારી; ધૃપતરાયની બાળી; શબ્દ સુનીને આ-
 વી છળમાં, કંપી કોધાતુર ભાળી ॥ ૪૦ ॥ લજ્યા તાણીને ધૃપતી

બોલી, શું કહો જેઠા મહારા, દુશ્યાસન કહે ઉતર હેઠી, અમે તો દી-
યર તારા ॥ ૪૧ ॥ મહારો મોટો ભાઈ છત્રપતી છે, તેની તું થઈ ના-
રી; સરતથી તુજ સ્વામી રમીયા, જુગટામાં ગયા હારી ॥ ૪૨ ॥ ધૃ-
પતી કહે વીચારીને બોલો, જીભડીયે દો ડામ; બાપને ઠેકાણે જેઠા
શોભો, શું બકો બુદ્ધી હરામ ॥ ૪૩ ॥ દુષ્ટ કહે હું દીયર તારો, તું
છત્રપતીની નારી; સતી કહે નારી કેહેવી હોય તો, કરજે જનેતા તા-
રી ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ :નારી તારી માવડી, એમ વદી વચન; વ્યાસ
વલ્લભ વાણી વદે, કોપ્યો દુશ્યાસન.

કડવું ૪૨ રાગ વર્ધરાગી બીલાટરી.

દુશ્યાસન ધાયો હો, કટી કરી મેહેલમાં ચાલ્યો; ધૃપતી ધૃજીહો,
દુષ્ટ જઈ ચોટલો ઝાલ્યો ॥ ૧ ॥ કીધો ક્રોધ કારમો હો, અબજાને ઉ-
ચકી લીધી; છેકા છેક છાકયો હો, છજમાંથી નાંખી દીધી ॥ ૨ ॥
બની બાળા બાવરી હો, બે સુદ્ધી થઈને ગડી; પાપી ઉતર્યો હેઠો હો,
જઈને ઝાલી તેજ ઘડી. ॥ ૩ ॥ કેશ ગ્રહી તાણી હો, ધૃપતીને ભાનઆ
વ્યું; લાગી કરગરવા હો; કઠોર કરમ કાહાવ્યું ॥ ૪ ॥ મુકો જો બા-
પજી હો, કયાં ભોગવશો પાપ પોટલો; માથું મહારું દુખે હો, તાણો ન-
હી ચોટલો ॥ ૫ ॥ કહી બોળા પાથરે હો, પાયે પડુ દો મેલી; આ વેળા
નથી મહારૂ હો, સગુ બહાલુ કોઈ બેલી ॥ ૬ ॥ એમ વલ વલતી હો, ટી-
ટોડી તળવળે જેવી; દુષ્ટ કહે કેમ મુકુ હો, તનેતો શભામાં લેવી ॥ ૭ ॥
એમ કહી મારે હો, ગડદાને પાટુ અતી, છાતીમાં દે દીંચણ હો, બેવડી
વળે છે સતી ॥ ૮ ॥ કાહર કરે કાહોણીથી હો, કરોધ ગજ તુલ્ય ત્રાડે,
ઉંચી કરી કરીને હો, પાપી પ્રથવી પછાડે ॥ ૯ ॥ કેશ ગ્રહી વીંઝોળે
હો, શરીર ગયું છોલાઈ; કુખમાં લે ચોંટીયો હો, મારે માર ધાઈ ધાઈ
॥ ૧૦ ॥ મારે ઠંટ ઢેપા હો, પથ્થરને લાકડી; વામા વળે બેવડી હો, ર-
એ બાળા બાપડી ॥ ૧૧ ॥ સરીર છોલાણું હો, રૂધીરની ધાર ઝરે; બજ
સું બાળા તણું હો, કારમી પોકાર કરે ॥ ૧૨ ॥ અંગે ઉડયાં દીંમડા હો,
શીશ કેમ જય નીસરી; વાગે પેટ પાટુ હો, સુધ બુધ વીસરી ॥ ૧૩ ॥
લોક ગામ કેરું હો, ત્રાશ જોઈ બેજી થયું; ત્યાં તે કોનું ચાલે હો, ટોળાં
વળી ઉભું રહ્યું ॥ ૧૪ ॥ પુરશોને પ્રેમદા હો, જોઈ જોઈ ટળવળે; ચા-
લ્યો દુષ્ટ ખેંચીને હો, શહુ જીવ કળકળે ॥ ૧૫ ॥ ચીર ગયું ફાટી

હો, ફાટયાં ચણીયાં ચોળી; ચુડીયો નંદાણી હો, રંક રામા નાંખી રો-
ળી ॥ ૧૬ ॥ એની પગ પાની હો, કોઈ જને દીઠી નતી, શરીર તેનું
ઉઘડયું હો, ઘસડાતી જય છે સતી ॥ ૧૭ ॥ ચીરના ગાભાથી હો, એ
ખ પોતે ઢાંકતી; કંપે કાયા કોમળ હો, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ભાંખતી ॥ ૧૮ ॥ ચર
ણ નોહોતો મુકયો હો, ભોમીપર ભામની કદી; તેની એવી વેળા હો,
આંસુડાની વહે છે નદી ॥ ૧૯ ॥ હૈયા ફાટ રડતી હો, દુખે દુખી ભામ-
ની; ધૃપતી રોતી જોઈ હો, રૂએ પ્રજા ગામની ॥ ૨૦ ॥ રડે વ્રધ જોખન
હો. રૂવે બાળક બાળુવાં; રૂવે પશુ પક્ષી હો, રૂવે નગ્ર ઝાડુવાં ॥ ૨૧ ॥
રૂવે સ્વાન ગામનાં હો, સ્વરગે રૂવે સ્વર્ગ પતી; પણ દુષ્ટ જનને હો.
દયા જરા આવતી નથી ॥ ૨૨ ॥ ગગને છાયાં વાદળાં હો, ભુમનાશનું
જળ થંભ્યું; કોણ એનું બેલી હો, અતી આકંઠ આરંભ્યું ॥ ૨૩ ॥
ચાલ્યો દુષ્ટ તાણતો હો, સભા કને ઉચકી લીધી; દુસ્સાસને ઉચકી
હો, સભા વિશે ફેંકી દીધી ॥ ૨૪ ॥ વળણ ॥ ફેંકી સભામાં સુંદરી, સ-
હુને પ્રગટયો સોક; વલ્લભ વદે બારણે રહ્યું, રડતું રહીયત લોક.

કડવું ૪૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વેશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
જને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ લોચો વાળીને પડી સ-
ભામાં, બોલ્યો દુરીયોધન; આ રૂપાળી નથી ગયો ભુલી, કહયાતા
અંધના તન ॥ ૨ ॥ ઉઠ ઉભી થા પાખંડ મુકી, પાય પડી મને જયો,
જો જીવવાનો ખપ કરો તો, નગ્ર સભામાં નાયો ॥ ૩ ॥ તો પણ ધૃપતા
ઉઠી નહી ને, બોલી નહી મુખ કાંઈ, દુષ્ટ કહે કે લાત મારીને, ઉભી
કરો એને ભાઈ ॥ ૪ ॥ તવ દુસ્સાસને લાત મારી, કપુત જન ભુએ
ખુખી, પાંગોડું ઝાલી પ્રેમદાને, કરી સભામાં ઉભી ॥ ૫ ॥ એટલે આં-
ખ્યો કાઢીને બોલ્યો, સભા વીશે શકુની; માર ખાઈને મરી જવાની,
માન કહ્યું માનુની ॥ ૬ ॥ નીચું જોઈ ઉભી છે અખળા, દુરીજન
થયો મગ્ન; ધાંટા કાઢી કહ્યું વસ્ત્રો કાઢી, થા મુજ આગળ નગ્ન ॥ ૭ ॥
ધૃપતી કહે આ શું બોલો, ધસ્વરથી નથી ખીહીતા, હું તો તમારી દી
કરીને, તમે મારા પીતા ॥ ૮ ॥ જો તમે તાતને ઠેકાણે, વિચારી લ્યો
મહારાજ; તમેને જરા શોભતું નથી, બેટીની લેવી લાજ ॥ ૯ ॥ દુ

દુરિયોધન કહે સુણો મામા, પ્રહાર ખાઈ પકડાઈ;તો પણ તાતજી તા-
 તજી કહે છે, મુકે નાહ અકડાઈ. ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી કહ્યું ધૃપતિને,
 સીક્ષા હજી નથી પામી; માર ખાઈને માનશે કહ્યું, કેહેવો પડશે
 સ્વામી. ॥ ૧૧ ॥ આંમડી તારિ ઉતરિ જશે, મુમત મુકી દે નારિ, પા-
 ય પડી મને કહે સભામાં, હુતો નારિ તમારી. ૧૨ એવું સાંભ-
 લી અખળા બોલી, મેં માન્યા મમત્રાતા; તેમ છતાં તમે એવું બો-
 લો, નારિ તમારી માતા. ॥ ૧૩ ॥ આ મુંઠ પુદ્ધી કયાં ગઈ સુદ્ધી, જે
 મ ફાવે તેમ બોલે, કાયાના કટકા ભલે થાતા; હું તારિ દીકરી તોલે.
 ॥ ૧૪ ॥ દુરિયોધન કહે શું જુઓ છો, આ દુસ્થાસન વિર; હાથેથી
 નજ નથી થવાની, ખેંચી કાઢો ચીર. ॥ ૧૫ ॥ એટલે ઉઠ્યો દુષ્ટ
 દુસ્થાસન, ઉછળી મારી લાત, છખીલીનો છોડો ઝાલ્યો, ગામમાં ફેલા-
 ઈ વાત. ॥ ૧૬ ॥ ભીશ્મ વિદુરને દ્રોણ કપાચાર, તેમણે જાણી પેર;
 ત્રાસે પામી સતીયા દોડ્યા, થાય છે કાળો કેહેર. ॥ ૧૭ ॥ રાતા તા-
 તા થાતા જતા આવ્યા રાજ્ય સભાય; બે ભાન થઈ પોઢેલા દીઠા,
 પાંડવોને ત્યાં. ॥ ૧૮ ॥ સતિના શરિરે માર દીઠો, દીઠું ગ્રહેલું ચીર,
 રૂંવાટે રૂંવાટાં ઉભા થયાં, નેત્રોમાં આવ્યું નિર. ૧૯ મોઢામાં આં-
 ગળીયો ઘાલી, ધ્રુવાણા લાગ્યા શીશ; ગંગા નંદન ભીસ્મ પીતાને હ-
 જ હજ પ્રગટી રીસ. ॥ ૨૦ ॥ દુરિયોધનની પ્રત્યે બોલ્યા, ઓરે કરમ
 અંડાળ; આ તેં કરમ શું કર્યું છે, જવા બેઠું રસાતળ. ॥ ૨૧ ॥ છો-
 ડ સતિને ધૃપતિને, નહિ તો માહુ થાશે; જરૂર માનજે જીલમી બેટા,
 જીવ અમારા જશે. ॥ ૨૨ ॥ ધમરોળ થાશે મરશું મરાશે, જશે કેના
 પ્રાણ; શું તું બે માથાં ધરાવે, ઓરે મુંઠ અજાણ. ॥ ૨૩ ॥ મારીયે મ-
 રીયે જીલમ કરીયે, ધરીયે કેહેરજ કાળો; કોણ મુઓ છે શુભ સતી-
 ના લજ્યા લેવા વાળો. ॥ ૨૪ ॥ દુરિયોધન કહે સાંભળો દાદા, પા-
 ન્ડવ બેઠા હારી; તે માટે કરું આજ તેવું, થઈ છે નારી મહારી. ॥ ૨૫ ॥
 નથી પરનારી નાંખીશ મારી, મુજ ઘર માંડશે એજ; બીજનો શો હ-
 ક બોલવાનો, જુઓ દસ્તાવેજ. ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને પત્ર બતા-
 વ્યું, વ્રદ્ધના મુમત મરડ્યા, તે વાંચીને સત્યવાદીયે, તરત પોંચ્યા ક-
 રડ્યા. ॥ ૨૭ ॥ નાચું ઘાલ્યું કાઈ ના આલ્યું, હવે શો ઉપાય; લેખ
 ઉપર મેખ આપણાથી, કેમ કરી દેવાય. ॥ ૨૮ ॥ ધર્મના અક્ષર આ-
 જાંગીયેતો, આપણુ સહુ સત્ય જય; સતીને છોડે તો છોડાવવાને, પા-
 પાને પડીયે પાય. ॥ ૨૯ ॥ તે વીના નથી ઉપાય બીજો, સાહ કરે જી-

ગધીશ; પછી ચારે સત પુરૂશોયે, પાપીને નમાવ્યાં શીશ ॥ ૩૦ ॥
 ઓ દીકરા દુરિયોધન સુણો, ડાહ્યા છો કુંભાર; પાન્ડવનો દ્યો પૈશો
 પુંજ, દ્યો શઘળું ધર બાર ॥ ૩૧ ॥ ફાવેતો લે દ્યો પ્રાણ પાન્ડવનો
 કોઈ વાતે નવ ચુકો; પણ અમારી દયા લાવી દરપતી શતીને મુકો.
 ॥ ૩૨ ॥ દુરિયોધન કહે મીથ્યા બોલો, ચાહ્ય તેણું મરો મથી; પ્રાણ
 પ્યારી મળી છે મુને, હું મુકવાનો નથી. ॥ ૩૩ ॥ એટલે બોલ્યા સો
 શત્યવાદી, શાચી તું માનજે વાણ; ફાંશા ખાઈને દેહ તજીશું, તારે
 માટે રામબાણ. ॥ ૩૪ ॥ દુરિયોધન કહે ફાવે તે કરો, કેમ છોડુ મદ-
 માતી; એણું સાંભળી શત્ય પુરૂશોયે, કુટી ભાગી છાતી. ॥ ૩૫ ॥ શી-
 શ પછાડે આંસુડાં પાડે, શ્રોણીત વહયું લેલાટ; કરમ ચંડાળ કર કાળું
 તારું, રડતા હૈયા ફાટ. ॥ ૩૬ ॥ ધમરોળ કરયા જવાને ઉઠયા, પ્રેમદા
 પોકે રડી; ઓ દાદાજી મુને છોડાવો, ભીસ્મને બાહાજી પડી. ॥ ૩૭ ॥
 વળણ ॥ બાહાજી બાળા ભીસ્મને, રડતી રૂઢીયા ફાટ; દાદાને ખભે
 મુકીયું, પોતાનું લેલાટ.

કડવું ૪૪ વર્ષદ્રુભીનો રાગ નાટકની છાયા.

દરપતી દરજે શભા મહી, કરે અતીશે વીલાપ; દાદા મુકીયે જ-
 શો નહી, મને છોડવો માખાપ. દર. ॥ ૧ ॥ ટેક. રાંકડી તનયા હું તમ
 તણી, મારે તમારો આધાર; જુઓ શરીર તમે માલરૂં. નથી જીરવા-
 તો માર. દર. ॥ ૨ ॥ નથી બેલી બાપકે બંધવો, નથી પીયેરીયું કોય;
 સાશરીમાં શશરા નથી, પડયા ભરથાય ભોંય. દર. ॥ ૩ ॥ દાદા જવો
 જવું હોયતો, મુને મારીને ઠેર; ગરીબ ગાવડી નવ મુકશો, કુડા કસે
 ને ઘેર. દર. ॥ ૪ ॥ અરેરે રડયા રાસે રોળશે, લેશે લપટ લાજ; શ-
 તીનું શત્ય છોડાવશે, કરું તન મ્હારું તાજ. દર. ॥ ૫ ॥ જણે દીઠી
 નતી પાહાની પગ તણી, તેતો નિરખે અંગ; બળયું એ જીવણું માલ-
 રું, બાહાર કાઢો તમ સંગ, દર. ॥ ૬ ॥ કંથ કપટમાં લેવે ગયા, મ્હા-
 રા ભવીશની ભુલ; ભાસે મોહોઠાં કૌરવ તણાં, મને જમડાની તુલ્ય.
 દર. ॥ ૭ ॥ ચોધારે આંસુ ચક્ષુ ભરે. રડે શતી હૈયા ફાટ; દાદાયે દાબી
 રૂઢીયે, હું મરીશ તુજ માટ. દર. ॥ ૮ ॥ દીકરી ઉપાય નથી માલરો.
 તારા ભવિશનો લેખ; તારા સ્વામીના અક્ષરો, તે પર કેમ માર મેખ
 દર. ॥ ૯ ॥ એમ કહીને શીશ કુટીયું. થવા લાગ્યા વીદાય; તારૂણી ત્રા-

શીને નાસતી, છેડા વૃધના સાહાય, દુ. ॥ ૯ ॥ તવ દુસ્યાશને કર ગ્ર-
હો, ખેંચોટી લીધી પાસ; ડોળા કાઢ્યા દુરીયોધને, પડ્યો ત્રિયાને ત્રા-
શ. દુ. ॥ ૧૦ ॥ વળણુ ॥ ત્રાશ પડ્યો અતી ઘણો, જમડા જુએ જેમ;
વલ્લભ વદે એ ફડફડે, પાંદડું ફડડે તેમ.

કડવું ૪૫ રાગ ધનાસરી.

વૈશમ પાયે એણી પેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી
તુજને સંભળાવું, શભા પરવ મહામાય. ॥ ૧ ॥ ધરપતીને ખેચોટી રાખી
વૃદ્ધ થયા વિદાય; સભાના સામું ધામ હતું, દોરડાં બાંધ્યા ત્યાંય.
॥ ૨ ॥ ગાળા કરિને ઘાલ્યા ગાળામાં, ચારે જણે તે વાર; હવે એની
લાજ જશે તો, મરશું જુગદાધાર. ॥ ૩ ॥ તે દોશ પ્રભુ તમારે માથે,
એમ કહિ ધાર્યું મરણુ; સતીની લજ્યા લેવાશે તો, ઢળીને પડવું ધર-
ણુ ॥ ૪ ॥ એ રિતે ધારીને ઉભા, રવે રહીયા ફાટ નગ્ર તણુ ઘણુ લો-
ક ભરાયું; સતિના દુખને માટ. ॥ ૫ ॥ પેસાય નહી સભામાં કોથી,
બારણે આંસુ ભરતાં; પ્રેમદા પુરૂષ બાળક સુદ્ધાં, બારણે આઠંધ કર-
તા. ॥ ૬ ॥ સપુત માતાના જણેલા, નીકળી ગયા બહાર; કપુત મા-
ના જણેલા જેવા ગયા, સભામાં સાર, ॥ ૭ ॥ શપુતે જાણ્યું ધરપતી
છે, ખપ્પર જોગણી દેવી; કેમ એની એબ નજરે નિરખીયે, એતો જ-
નુની જેવી ॥ ૮ ॥ કપુતે જાણ્યું એબ જોઇશું, રૂપાણિનું રૂપ; એમ
જાણી કપુત ભરાયા, નેત્ર મીઝ્યાં કર્ણ ભુપ. ॥ ૯ ॥ એવામાં દુરિયોધન
બોલ્યો, ઓ દુસ્યાશન વીર; શું જુઓછો રૂપાણિનું ખેચી કાઢોડો
ચીર. ॥ ૧૦ ॥ તવ દુસ્યાશન ઉડીને ધાયો, સ્યાયો છેડો હાથ; ધરપતી
કહે ધીરજ રાખો; સાંભળો મહારી વાત. ॥ ૧૧ ॥ હું મહારે હાથે આ-
પીશ છેડો, એક ઘડી ધરો ધીર, પછી તમે તાણી લેજો પેહેરેલું મ-
હારું ચીર. ॥ ૧૨ ॥ દુરિયોધન કહે ધીરજ ખમો, વારું એ શુ કરે છે;
જેવા દો મને ચરિત્ર એનું; એમ પાપી ઓચરે છે. ॥ ૧૩ ॥ તવ દુ-
સ્યાસને મુક્યો છે છેડો, સહુ સભાજુએ ખુબી; ધરપતી શતી ભરિસ-
ભામાં, એકજ ચરણે ઉભી. ॥ ૧૪ ॥ ઉચું જોઇને બે કર જોડયા,
બોલ્યો દુરિયોધન આપ, ઓ મામા એ બોલાવે કોને, કીયો છે એ-
નો બાપ. ॥ ૧૫ ॥ મામો કહે ભય બતાવે છે ઇશ્વરનો અપાર; તું
વીના ઇશ્વર છે બીજો કીયો, ચરિત્ર જો આ વાર, ॥ ૧૬ ॥ વલ્લણુ. ॥

ચરીત્ર જુઓ ચતુરા તણું, કરે કેટલી વાર; વલલ વદે ઉભી ભને,
પંચાળી જુગદાધાર. ॥

કડવું ૪૬ રાગ બાવલીયાની દેશી.

પંચાળી પોકારે રેરે હો, વીફલ વિરા આવજોરે. ॥ ટેક ॥ બોલ્યા
બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન, ધર-
પતીતો કરે છે પ્રભુનું સ્તવન. પંચાળી. ॥ ૧ ॥ પ્રભુ તમે વિપત
વેળાની વીર, સાચા બેલી સત્યના શામ શરીર, સૌ ચંડાળો ખેંચી
કાઢેછે મારું ચીર. ॥ પંચા. ॥૨॥ લંપટ લજ્યાલેવા રહ્યા છે ઢુંકી, પ્રભુ
હું શું તમારી શેવા ચુકી; પાંચ પતીયે પરણીને જુગદામાં મુકી.
॥ પં. ॥૫॥ પ્રભુ નથી છકે છકી તે દોશે છણાઈ પ્રભુ હુંતો અતી હર-
ખમાં હણાઈ, પાંચ પતિને પરણીને ગુણકા ગણાઈ. ॥ પં. ॥ ૪ ॥ પ્રભુ
પામે સુખ એક નરની જ નારી, પાંચ પરણી કોઈએ પોતાની નવ
ધારી, જુગદુ રમી મુકી જણીને મજાઆરી. ॥ પં. ॥ ૫ ॥ પ્રભુ મેં શું
ત્યાગીને વળગાડી જંબળ, પ્રભુ મેં શું અભડાવિ બ્રાહ્મણની થાળ;
પ્રભુ મેં શું ભાગી સરોવરની પાળ. ॥ પં. ॥ ૬ ॥ પ્રભુ મેં શું ધોયાં
ગંગામાં મળ મુત્ર, મેં શું કોઈનું ચાલતું ભાગ્યું વર સુત્ર, બે ભાન
થઈને પોહોડયા સાસુડીના પુત્ર. ॥ પં. ॥ ૭ ॥ પ્રભુ મેં શું છેદી પીપળા
કેરી ડાળ, પ્રભુ મેં શું ધાવતા વછોડયાં નાહાનાં બાળ, પ્રભુ મેં શું
મળતાં ભાગ્યાં વેવીશાળ. ॥ પં. ॥ ૮ ॥ પ્રભુ મેં શું પરને દુખ દઈને
ધર્યો ગર્વ, પ્રભુ મેં શું હુનાળે ઉઠાવી પર્વ, તેવે પાપે આજે ખોવાયું
સુખ સર્વ. ॥ પં. ॥ ૯ ॥ પ્રભુ મેં શું પુન્ય કરતાં કોઈનું ખળાવ્યું, ત્યા
ગીને શું સ્પર્શ કરી મન ચળાવ્યું; અવળું કહી નીરધનનું ધન ટળા-
વ્યું, ॥ પં. ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ મારા પીઠિએ પર ઘેર મેલી, હવે નથી તમ
વીના બીજુ મ્હારું બેલી, વેહેલા આવો નહીતો કાઢું છું પ્રાણ ઠેલી.
॥ પં. ॥ ૧૧ ॥ વલણ. એ રીતે સ્તુતી કરી, જણ્યું જુગદાધાર; અદર્શ
થઈને આવીયા, પોતે દેવ મોરાર. ॥

કડવું ૪૭ રાગ સવાઈયાનો.

વૈશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
જને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ સ્તુતી કરી તવ ધન્ય

આવ્યા, વીસ્વ તણા જે ભુપ; ધૃપતીને પડછાયો બતાવી, પોતે ધર્યું તે
હ રૂપ ॥ ૨ ॥ તેવુંજ ચીરને ચણીયા ચોળી, તેવો પડેલો માર; જેવી
ધૃપતી તેવા બનીયા, પોતે ભુગદાધાર ॥ ૩ ॥ લોચન રાતાં કોધે ભરે
લાં, વીચાર્યું મન એવું; ભગનીના નવસેં નવાણુ, ચીર તણુ છે દેવું.
॥ ૪ ॥ તે ચીર બેહેન તણાં આપવાનો, આવ્યો છે ઘાટે ઘાટ; ભકતને
આધીન ભુધરો વળી; સતીના સત્યને માટ ॥ ૫ ॥ દ્વી ચરણે ઉભા ર-
હીને, દુષ્ટના સામુ જોયું; દુરીયોધન કહે ચરીત્ર વાળી, કોણે આવી
દુખ જોયું ॥ ૬ ॥ ઉંચુ જોઈને એક ચરણે, ઉભી રહી તું આપ; હાથ
જોડીને અરજ કરી તે, કીયો આવ્યો તુજ બાપ. ॥૭॥ ધૃપતી રૂપે ભ
ગવાન બોલ્યા, કુબુદ્ધી મુકય કેડો; નજ નચાવવા વ્રતી હોયતો, લે આ
પું ચીરનો છેડો ॥૮॥ દુરીયોધન કહે દુસ્ત્યાસનને, ઉઠો મ્હારા વીર;
બોલે છે જોર ઝપાટે માટે, કાહોડો સપાટે ચીર ॥ ૯ ॥ તવ દુસ્ત્યાસનેને
છેડો સ્હાયો, ખેંચવા માડ્યું ચીર; ફરવા લાગ્યા પુંદડી, પોતે શામ
શરીર ॥ ૧૦ ॥ એવામાં એક ચીરની સાથે, સંઘાઈ આવ્યું બીજું;
બીજુ તાણ્યું તેના જોડે, સંઘાઈ આવ્યું ત્રીજું ॥ ૧૧ ॥ સકલ સભા
વીસ્મય પામી, આશીં કારીગરી કહાવી; દુરીયોધન કહે જુઓ મામા
બે ચાર પેહેરી લાવી ॥૧૨॥ મામો કહે કે ખેંચી કાઢો; કેટલાં પહેર્યા
હશે, નગ્ન થયા વીના નથી રહેવાની, હાથ આવેલી કયાં જસે ॥૧૩॥
ત્રીજા પુઠે ચોથું આવ્યું, પછી પાંચમું ચીર; પ્રજાપતીના ચાક પ્રમા
ણે, ફરે શામ શરીર ॥ ૧૪ ॥ નવા નવાઈનાં નીકળે વસ્ત્રો, જુજવી જુ-
જવી જત; લીલા પીળાં લાલ ગુલાબી, કેશરી ભરી ભાત ॥૧૬॥ પો
મચા પડોલાં ડાડીયા છીદરી, ગાલા બંગાલા રાતા, એમ્મર મખીયાં
મુગા સાડી, ખુબ સુંદીર દેખાતાં ॥ ૧૬ ॥ એક એકથી અદકા નીક-
લે છે, નગદ જરી ભરેલાં, મુલ ન થાયે અમુલ્ય એવાં, મોતીની કોર્યો
ફરેલાં ॥ ૧૭ ॥ ફર ફર ફર ફર પુંદડી ફરે, પોતે નંદ કીશોર; ખર ખર
ખર ખર ખેંચે પાપી, જેમ પતંગની દોર ॥૧૮॥ છુટે કેશે કારમે વેશે,
ઠેર ફરે વનમાળી સ્વાસ ન ખાતા છે જગ ત્રાતા, ત્રીકમ દેતા તાળી
॥૧૪॥ દુસ્ત્યાશને તાણી કાઢ્યાં, પુરણ પાંચસો ચીર; એટલે એના ઉપર
કોપ્યા, પોતે શામ શરીર ॥૨૦॥ કોપ દ્રષ્ટી સામું જોયું, પોતે દીનાનાથ
તતડાવીને તાવ મુકયો, રાખી દીધા હાથ ॥૨૧॥ સણકા નાંખ્યા શરીર
વીશે. પાપીયે પાડી ચીસ; અરેરે કાંઈ જાહુ કીધો, કુટવા લાગ્યો શીશી

॥ ૨૨ ॥ એટલે ઉઠ્યો શકુની મામો, ચાલી નાહ તુજ હામ; બુમો પા-
ડતો બેશ આઘો, હવે એ માહાર કામ. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહી શકુનીયે
: સાહ્યો. લાજ લેવા મન આણે; પુરણ પાપી રીસજ વાપી, ચપ ચપ
ચીરજ તાણે. ॥ ૨૪ ॥ થયો સભામાં મહોટો ઢગલો, એક એકથી ચડી
આતો; તે દેખીને કૌરવ કેરાં, દલડાં બહુ દુખાતાં. ॥ ૨૫ ॥ ચારશે ન-
વાણુ ચીર કાહાડયાં, શકુની મામાએ જ્યારે; અંતરયામી ગરડા ગામી;
કૃષ્ણે કર્યો કોપ ત્યારે ॥ ૨૬ ॥ તતડાવિને તાવ મેલ્યો, રાખી દીધા ભુ-
જ, રૂંવાડે રૂંવાડાં ઉભાં થયાં, છુટી શરીરે ધ્રુજ. ॥ ૨૭ ॥ તરકટીયોને
ટુંટીયું આંબું, બોલ્યો શકુની એમ; હેના ચીર જે તાણુશે તે, નહી ર-
હે કુશળ ખેમ. ॥ ૨૮ ॥ કહો ના કહો પણ કાંઈ જાદુ છે, પંચાલી પા-
સ; પાપી લોકે પોંચા કરડયા, ઘણો પડ્યો મન ત્રાસ. ॥ ૨૯ ॥ ગરજના
કરી ગોવીંદ બોલ્યા, ધૃપતીને રૂપ; લે તાણુતાણુવા હોયતો વસ્ત્રો, હસ્તી-
નાપુર ભુપ. ॥ ૩૦ ॥ તે વાત જાણી સત્યવાદીઓયે; કાઢ્યા ગલામાંથી
ગાળાં; રાતા રાતા થાતા આવ્યા, સભામાં નિતી વાલા. ॥ ૩૧ ॥ બા-
હાર બેઠેલા લોકો આવ્યા, ધૃપતીને પડ્યા પાય; એટલે મનથી
સંકલ્પ કીધો, પોતે શ્રી જગરાય. ॥ ૩૨ ॥ માહારી બેનની કથા સુણી, આ
પે વસ્ત્રનું દાન; તેના કુલની લજ્યા રાખું, નિશ્ચે કર્યું ભગવાન. ॥ ૩૩ ॥
એમ કહી અંતર ધ્યાન થયા, એજ પ્રભુની ખુબી; હતી તેવા વસ્ત્રને
વેશે, ધૃપતીને કરી ઉભી. ॥ ૩૪ ॥ સભામાં રાતી તાતી થઈને, ઉભી રહી
છે સતી; ટગ ટગ સામું જોઈ રહ્યો છે, છડેલો છત્રપતી. ॥ ૩૫ ॥ ભીશ્મ
કહે સું જુઓ સામું, થતા હતા મન મજા; હવે તમારી માંને બોલાવી
કરો સભામાં નમ્ર. ॥ ૩૬ ॥ ધીક્કાર તારા જીવતરને છે, ધીક્કાર તારી માને;
ધીકાર તારા બંધુઓને; ભોમીમાં સમાઈ જાને. ॥ ૩૭ ॥ ધીક્કાર તારા
મામાને છે, તુજને શીખ દેનારો; સુભ સતી ધૃપતિની લજ્યા, કોણ
મુઓ છે લેનારો. ॥ ૩૮ ॥ કાળે સું રહ્યો બેશી, કરી તોફાન મચા-
વો; લાવો પાપણી ગાન્ધારીને સભામાં નાચ નચાવો. ॥ ૩૯ ॥ દુરીયોધ-
ન કહે થોડું બોલો, પાન્ડવ બેઠા હારિ; મને મન ફાવે તેમ કરું, થઈ છે
મહારિ નારી. ॥ ૪૦ ॥ ઓ રૂપાળી કામણુગાળી, કર અરપણુ મને અંગ;
લજ્યા લેવાઈ નહીતો ભલે, બેશ મહારે ઉછંગ. ॥ ૪૧ ॥ છેવટ સતી-
ને ક્રોધ વાપ્યો, સાંભલ મુર્ખ અજણ; ખોળે બેશસે ભીમની ગદા;
સજશે તારો પ્રાણ. ॥ ૪૨ ॥ ભીશ્મ પીતા કહે લ્યો બેટાજી, લાભની માં-

સડી બાંધો; દુરીયોધન કહે જ મુજ ધરમાં, પછી નથી કોઈ વાંધો. ॥૪૩॥
 લીસ્મે જાણ્યું નહિ મુકે નારિ, પાપીને સમજાવું અવળું; તે વિના કાં-
 ઈ શુભ સતિનું, નથી થવાનું સવળું. ॥૪૪॥ એમ જાણીને દાદા બો-
 લ્યા, ધરમાં ધરના મરશે; ચીરનો ઢગલો કીધો તેવો, મડદાંનો ઢગલો
 કરશે, ॥ ૪૫ ॥ હું તો કેવારનો કકળાવું, તે તો તારે માટ; છે રૂપાળી જ-
 દુ વાળી, ઘડશે સહુનો ઘાટ. ॥૪૬॥ તવ દુરીયોધન મન ભય પામ્યો,
 દાદા કહી વત્યવાત; એ કામીની કાંઈ કામની નથી, જદુગરી કમજાત.
 ॥ ૪૭ ॥ લીશ્મ પીતા કહે રોશણ વાળે, તારણ બહુ ટેકી; એના સખ-
 ધી લખેલું હોયે, તે સઘળું નાંખ્ય છેકી. ॥ ૪૮ ॥ દુરીયોધને છેકી નાં-
 ખ્યું હરખ્યા લીશ્મ પીતાય; ઠીક થયું તે સતી છુટી, કસાઈ ઘેરથી ગા-
 ય. ॥૪૯॥ દુરીયોધન કહે જુઓ દાદા, હું હાલો છત્રપતી; એણે ચીર
 કાઢ્યાં તેણે ચીર, સમ ખાવા મુજ ઘેર નથી. ॥ ૫૦ ॥ શેવક ઉઠો ગે-
 ડ્યો કરીને, ગાસડીયો બાંધાવો; ઘણાક ધનનો લાભ થયો છે, ચીર ધર
 માં લેઈ જવો. ॥ ૫૧ ॥ લીશ્મે જાણ્યું લેછે મુક્તનું, તે લેવા દેઉ કેમ;
 એણે વિચારી લીશ્મ પીતાયે પાપીને બાલ્યો વેમ. ॥ ૫૨ ॥ જો જો
 જન વસ્ત્રને અડશે, તેનું ભાંગે ધરખાર; નારિ અડે તો નર મરેને, નર
 અડ્યે મરે નાર. ॥ ૫૩ ॥ નરની નારી મરે તે ભલું, પણ જો નારીને આ-
 પો; તો તે નારીનો નાથ મરે, આવે એને રંડાપો. ॥૫૪॥ દુરીયોધન કહે
 કેમ કરીશું, એરે લીસ્મ પીતાય; લીસ્મ પીતા કહે હું અડુ
 છું, મ્હારે કોણ મરી જાય. ॥૫૫॥ એમ કહીને કામધેનુને, ધ્યાન ધરી બોલા-
 વી; અંત્રીક્ષ મારગે રાજ્યસભામાં, કામધેનુ ત્યાં આવી. ॥૫૬॥ તેને દાદાએ
 ચીર હોરાડ્યા, પછી વીદાય આલી; એટલે આવેલી કામધેનું અંત્રીક્ષ
 મારગે આલી. ॥ ૫૭ ॥ એટલે આકાશ :વાયુ બહાયો, તવ પવને ચીર
 ચડીયાં; નવસે નવાણું નદીમાં, નવસે નવાણું પડીયાં. ॥ ૫૮ ॥ સભા
 માં જોજો કાર વરત્યો, પ્રભુ તણી ઘણી દયા; એવામાં મુરછા વળીને,
 પાંડવ બેઠા થયા. ॥ ૫૯ ॥ દીઠી ભીમે ભામનીને, દીઠો મારેલો માર
 ભીમ કહે ઓ ધરમ વીરા, વરતાવું આહાકાર. ॥ ૬૦ ॥ જુઓ માર
 મારીને કરી છે, મરણ તુલ્યજ નારી; ધરમ કહે હારી બેઠા, નારી એ-
 ની કે તાહારી. ॥ ૬૧ ॥ એની અખળાને ચાલ્ય તે કરે, કેમ થયો અખ-
 લ; મ્હારા લખ્યા છતાં કાંઈ કરે તો; કાડું મ્હારો પ્રાણ. ॥ ૬૨ ॥ એમ
 કહીને દાખી રાખ્યો, બોલ્યો દુરીયોધન; વસ્ત્ર ઉતારી ખાદી પહેરો, પા

નડવ જાઓ વન ॥ ૬૩ ॥ એટલે ધરમે વસ્ત્રો બદલ્યાં, સત્યથી બહેવાર
વાતે; તેમને દેખી પડ્યાં બદલવાં, બદલ્યાં ચારે બ્રાતે ॥ ૬૪ ॥ તવ વીઢુ
ર ઘેર વાત પહોંચી, પાંડવ જય છે વન, દુત રમીને નારી હાર્યા, હા-
ર્યા રાજ્યાસન ॥ ૬૫ ॥ કુન્તા સુભદ્રા અભિમાને, સુણ્યા સમાચાર
માઠા; રડતાં પડતાં આંસુ ભરતાં, સભામાં ગયા નાઠા ॥ ૬૬ ॥ વળણુ ॥
નાઠાં સભામાં આવીયાં, રડતાં અપરમપાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે,
સુણો શ્રોતા સાર.

કડવું ૪૮ રાગ કાશી.

હારે બોલ્યા વેશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન; હારે
આવ્યો કુંવર શ્વાસે ચડીયો, જઈ અરજીનને બાહજ પડીયો.
॥ ૧ ॥ હારે તાતજી તમે આશું કીધું, દીકરાને દારણુ દુખ દીધું; હાં-
રે ખોયું રાજ પાટને ઘર ગામ, મને ક્યાં મળશે વીશરામ ॥ ૨ ॥ હારે
નવ રાખ્યો ઠર્યાનો ઠામ; મ્હારી ભાગી હીમતને હામ ॥ ૩ ॥ હારે
તાત તમે ન જાણે વન, કેને આધાર રહું છું તન; હારે મ્હારી સા-
ચવણુના કરનારા, કેમ તરછોડો પીતા પ્યારા ॥ ૪ ॥ હારે મ્હારી મા-
ડી મુય દે ગાળ, તવ તમને પ્રગટતી જવાળ; કદી હોયે મ્હારી કસુર,
તોહયે તમે ન ધરતા ઉર ॥ ૫ ॥ મને રડાવતી મ્હારી માત, તમે આં-
પતા રૂદીયા સાથ; નહોતા દેતા કેં એકલો જવા, ખોળે બેશાડી આ-
પતા ખાવા ॥ ૬ ॥ મોઢે માગ્યું દેતાતા મને, હવે માગીશ કોની કને,
હારે પડશે ખાધા પીધાના ટોટા, થઈશું ઓસીઆળા મોટા ॥ ૭ ॥
મોઢે માગી મોજડી ક્યાં મળશે, ઉણુ રૂતુએ ચરણુ બળશે વેડીશું
શીત રૂતુએ ટાડયો, આવી ધરમીને ઘેર ધાડયો ॥ ૮ ॥ હારે મ્હારું ક-
રમ કઠોરું કેવું, તાત વનમાં જવા નહી દેવું; મને કોણુ દે મીઠાઈ
મેવા, તાત ક્યાંથી હોયે તમ જેવા ॥ ૯ ॥ હારે મ્હારું પુટી ગયું રે લે-
લાટ, કહી રડે રૂદીયા ફાટ; પીતાની કટીયે દેઈ શીસ, મુકે ધ્રુસ-
કાને પાડ ચીસ ॥ ૧૦ ॥ હારે મને કીધો રઝળતો હો રામ, રડે અર-
જીન ઉભો તે ઠામ; હારે દીકરા દુખ તણા દન આવ્યા, ભુંડા ભવિશે
અમને ભુલાવ્યા ॥ ૧૧ ॥ હારે બેટા નીરભાગી તાતને પેટ, આવી સુ-
ખ ન પામ્યા નેટ; બેડી દુરબળ દશા અમારી, તેથી તેવી ગતી થઈ
તમારી ॥ ૧૨ ॥ હારે રેહેજે વીઢુર દાદાને ઘેર દાદા સાચવશે રૂડી

પેર; હાંરે થયા ઓશીઆળા મારા તન, એમ કહીને કરે ચુંબન. ॥૨૩॥
 હાંરે તેડી તેડીને રૂદીયા શું ચાંપે, પીતા પુત્ર તણી કાયા કાંપે, સામા
 સામુ જોઈરોવા ચડીયા, મડા ગાંઠ પડી ઢળી પડીયા. ॥ ૧૪ ॥ હાંરે
 જોઈ રૂએ હરીજન લોક, આખા નગ્રમાં પ્રગટયો શોક; બાહાણ પ-
 ડયાં કુન્તા તનને, તેમને કબુદ્દી કેમ સુણ મનને. ॥ ૧૫ ॥ બેટા
 બાપનું રજેલું બોહોયું, દુત રમીને ધર ગામ બોયું; હાર્યા બેહેતા-
 ણી હજ્જર દેશ; તેટલા દાબી બેડોછે નરેશ. ॥ ૧૬ ॥ માટે વન ન જ-
 વા નહી દેવું, દાબી પડ્યો છે તે રાજ લેવું; તવ બોલીયા ધરમરાય,
 તમો સાંભળો માહારી માય. ॥ ૧૭ ॥ નથી બોલવું દોડું કે આડું, પા-
 ડો વાંધા તો હું પ્રાણ કાહાડું; હાંરે માત એક વચનને કાજ, નળરાજ
 ચે મુકીયું રાજ. ॥ ૧૮ ॥ હાંરે માડી પાળવા પોતાનું વચન, રામચંદ્ર
 વસ્યા જઈ વન; હાંરે એક વચન પાળવા પેર, હરીશ્ચંદ્ર રહ્યો નીચ ઘેર
 ॥ ૧૯ ॥ હાંરે બોલ્યું વચન પાળ્યું નહી જોણે, મનુશાદેહ ધર્યો સીદ
 તેણે; હાડ ચામર પશુનું કામ લાગે, કોઈ મનુશ તણુ નવ માગે. ॥૨૦॥
 પક્ષીના નખ પીંછ કામ આવે, કહો મનુશનું કોણ બતાવે; માટે મા-
 તાણ મુમત મેલો, મહારે હાથેથી લેખ લખેલો. ॥ ૨૧ ॥ તેતો કરું નહી
 ભંગાણુ, કોઈ ભાગો તો કાહાડું પ્રાણુ; માતા વચન ઓળંગુ ઠેઠ;
 તવ વગોવાય તારું પેટ. ॥ ૨૨ ॥ બાર વરસ રેહેશું સુખ ભેર, કાલે
 પાછા આવીશું ઘેર, હાંરે માટે આગના આપો માડી, શું કરશે આંસુ
 ડાં પાડી. ॥ ૨૩ ॥ વળણુ. ॥ આંસુ પાડી શું કરો, ઓરે માહારી માત;
 કહે વલ્લભ વૈરાગથી, ચાલ્યા પાંચે ભ્રાત.

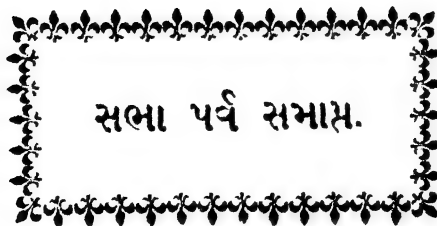
કડવું ૪૯ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
 જને સંભળાવું, સભા પરવ મહીમાય, ॥ ૧ ॥ ઊભા થયા પાંચે બં-
 ધુ, આવી ધરપતી નારી; ધર્મ કહે કેમ આવે પુંઠે, નથી તું નારી અ-
 મારી. ॥ ૨ ॥ દુરીયોધન કહે લઈ જવો સાથે, ધરમાં ન ઘાલું વેહેરી;
 એના નીમીતનો લેખ હતો તે, મેં નાંખ્યો છે ચેહેરી. ॥ ૩ ॥ છે જહુ
 વાળી એ રૂપાળી. મુજ ધરમાં નહી કામ; ધર્મ કહે હવે દોશ નહી હ
 મને; ફરીથી ન લૈશ નામ, ॥૪॥ લીમે જાણ્યું ડીક વેહેમ પડ્યોછે, એવું
 જાણી બોલ્યો એમ; ચાર દાહાડા તુજ ઘેર રાખીને, કરજે ફાવે તેમ. ॥૫॥

દુરીયોધન કહે સહુ સમજીછું, તે રાખવાની ઠરાવી; ચાર દાહાડા ધરમાં
રખાવી, નાંખ્ય ધરનાંને મરાવી. ॥૬॥ તમે તમારી લે જવો નારી, બો-
લ્યો દુરીયોધન; એટલે બોલ્યા ધૃપતી પ્રત્યે, રાજ ધર્મ વચન. ॥ ૭ ॥
ઓરે નારી વીદુરને ઘેર વાસો તમારો કરજો; પીછરથી તેડવા આવે
તો, પંચાળમાં પરવરજો. ॥ ૮ ॥ વીદુરકાકા તાત ઠેકાણે, છો તમે અ-
મારે શીશ; કન્ટા સુભદ્રા ધૃપતીને, રાખો તમો હરનીશ. ॥ ૯ ॥ અભીમન્યુ
પણ તમને સોંપ્યો, વીદુર વધા વચન; બેટા એમની ચીંતા ન ધરશો,
કહીને ભર્યો લોચન. ॥ ૧૦ ॥ એટલે ધૃપતી ધર્મને કહે છે, ઓરે મ્હા-
રા નાથ; પતી વીના રતી ન રહુ અળગી, હુંતો આવું તમ સાથ,
॥ ૧૧ ॥ જ્યાં તમે ત્યાં હું આવવાની, કાયાને છાયા વળગી, તે રીતે
તાણી તમારી, ઘડી ન થાવું અળગી. ॥ ૧૨ ॥ ધર્મ કહે તું સાંભળ
નારી, કરમાઈ જવે મુખ; ટાઢ તડકા વરસાદ વરસે, વેડવાનું વન દુ-
ખ. ॥ ૧૩ ॥ ભરાસે જટીયાં જળામાં, ઉણુ રતુ બળે ચરણ; મળે ન-
હી હોઢવા પેહેરવાનું, સુધ રેહેવાનું ધરણ. ॥ ૧૪ ॥ માટે માનુની મુમ
ત મુકી, દલ ધારી થાઓ ડાહ્યાં; વન આવીને દગ્ધ કરસો, તમારી કો
મળ કાયા. ॥ ૧૫ ॥ વન વીશે ભય પશુ પક્ષીનો, વળી રાક્ષસ લોક;
સપનમાં પણ સુખ ન મળે, અતી ઉપાધીયે શોક. ॥ ૧૬ ॥ ધૃપતી ક-
હે તમે કષ્ટ પામો, તો મારે શાનું સુખ; તમ સાથે વેડવું છે મ્હારે, વ-
ન વગડાનું દુખ. ॥ ૧૭ ॥ ધર્મ કહે ત્યારે ખુશી ત્હારી, પેહેરી લે વન
કુળ; તવ ખાદીના વસ્ત્ર પેહેર્યાં ઉતારી મુક્યાં મુળ. ॥ ૧૮ ॥ પાંચ
પતીને છડી સતી, નીકળ્યાં સભાની જહાર; ધર્મ મ્હોટા ભાઈ જણી,
કર્યો દુષ્ટને નમસ્કાર. ॥ ૧૯ ॥ એટલે બોલ્યો દુષ્ટ બુદ્ધ, ઓરે કુન્તી કુ-
માર; રાજ્ય સભામાં મુકી જવો, તમારા હથીઆર. ॥ ૨૦ ॥ એટલે સ-
ભામાં સતીયા બોલ્યા, ભીસ્મ પીતાને દ્રોણ; વીપ્રનું જનોઈ ખડગક્ષ-
ત્રીના, મુકાવનાર કોણ. ॥ ૨૧ ॥ તવ પાપી કહે જવો રસ્તે, પાપીને મન
નહી શોક, પાન્ડવ પુઠે રડતું ચાલ્યું; આખા નગરનું લોક. ॥ ૨૨ ॥ સર્વ
પ્રાણીને એમજ આવ્યું, જાયછે સતી તંન; તો આપણે જવું એમની
પુઠે, વાસો વસીશું વન. ॥ ૨૩ ॥ એમ ધારી પુઠે ચાલ્યા, કરતાં આંસુ
પાત, દ્રોણ કપાચાર વીદુર ભીસ્મ, કુન્તાજી વ્રધ માત. ॥ ૨૪ ॥ વળી
અભીમન્યુને સુભદ્રા, સરવે રડતાં જય; દુરીયોધનને ગાળો દેછે, નમ્ર
તણી પરજય ॥ ૨૫ ॥ અનેકની આંતરડી કકળે, નીસાસા નાંખે અ-
પાર; ધરમરાજ આનંદમાં છે, નહી દિલગીર લગાર. ॥ ૨૬ ॥ દરવા-

જે આવી ધરમ ઉભા, ભીડ થઈ છે અથાક; તેમને કહ્યું યુધીષ્ઠર,
 પાછા વળો સહુ લોક. ॥ ૨૭ ॥ હાથ જોડીને રધિત સરવે, એમ બોલી
 વચન; બાળ્યું દુષ્ટના રાજ્યમાં રેહેવું; અમો આવીશું વન. ॥ ૨૮ ॥
 ધરમે સહુ જનને સમજાવ્યા, પાછા વળો હરિજન; જેવું જેવું જે કર-
 શે તે ભોગવશે, કરજો હરિ ભજન. ॥ ૨૯ ॥ ૨૬શો નહિને કળકળ-
 શો નહિ, સપુત જન સહુ સારા; રજ આપીને વળો પાછા, સહુને સો-
 ગન મ્હારા. ॥ ૩૦ ॥ એટલે સરવે આંસુ લુછ્યાં, પડ્યા ધરમને ચંરણ;
 ધૃપતિ સતીને પાય લાગ્યા, રૂએ અષ્ટાદસ વરણ. ॥ ૩૧ ॥ કુતાજીએ
 પાંચે પુત્રો, આંખ્યા રૂઢીયા સાથ; છયે જણાં વૃદ્ધ માતાને નમીયાં, મા-
 તાએ મુકયો હાથ. ॥ ૩૨ ॥ દુષ્પીયા દિકરા સુષ્પીયા થાજે, સ્હાય પ્ર-
 ભુની લેજો; અમારી ચીંતા ધરશે ન મનમાં, ભગવતનું નામ દેજો,
 ॥ ૩૩ ॥ અભીમન્યુ અરજીનને વળગ્યો વહેલા આવજો તાત; અમ મા-
 ટે ઉદાશ ન રહેશો, જળવજો તમ જાત. ॥ ૩૪ ॥ અરજીને ચુખન ક-
 રીને, મુસ્તક મુકયો હાથ; બેટા દાદાની શેવા કરજો, ખુશી રેહેજો મન
 સાથ. ॥ ૩૫ ॥ એમ કહિ અજગો કરીને, નીકળ્યા નગ્રની બહાર; સ-
 ભા પરવ ત્યાં પુરણ હવું, સાંભળ રાજ કુંવર, ॥ ૩૬ ॥ જનમેજે બ્રહ્મ
 ભોજન ક્રીધાં, દીધાં વીધીસર દાન, ઉપવીત વીપ્રનેદાન કન્યાનાં, બ્રહ્મ
 પુરિયો નીધાન. ॥ ૩૭ ॥ ગૌદાન આખ્યાં પાતક કાપ્યાં ઉપજે અતી
 હેત; શામ પડદા સામ ગાયો, શામ તલ થયા સ્વેત. ॥ ૩૮ ॥ પ્રત્યક્ષ
 પરમાણુ દીઠું રાયે, આનંદ મન ઉભરાય; પાછો આસન વાળી બેઠો,
 સાંભળવાને કથાય. ॥ ૩૯ ॥ વળણ. ॥ કથા સાંભળવા કારણે બેઠો ધરી
 મન કોડ વલ્લભ વદે શ્રોતા સહુ, બોલો જો જો શ્રી રણછોડ. ॥
 રણછોડ રાયકી જો છે. ॥

સભા પર્વ સમાપ્ત.

વન પર્વ.

કડવું ૩૧ રાગ ધન્યાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, વન પરવ મહીમાય ॥૧॥ પાંચ ભાઈને છઠ્ઠી ધૃપતી, નીક-
ળ્યાં નગ્રની બહાર; રહીઅત સઘળી પુઠે આવી, વન જવા તૈઆર ॥૨॥
ધર્મ કહે સહુ કેમ આવો છો, ઓરે હેતેશ્રી જન; સર્વ પ્રાણી કહે તમા-
રી સાથ, અમે આવીશું વન. ॥૩॥ નગ્રમાં અમારે નથી રહેવું, એમ
વદા સહુ વાણુ; ધર્મ કહે પાછા ન વળોતો, સર્વને મહારી આણુ. ॥૪॥
એટલે સહુ પ્રાણી ખમચાયા, કુન્તા ભીસ્મ વીદુર; દ્રોણ કપાચાર સર-
વે અચકયા, દગ્ધ થયેલાં ઉર. ॥૫॥ સુભદ્રા ઉભી ટળવળે, અતી કરે
ઉચ્ચાટ; અભીમન્યુ બાળક નહાનો, રહે હૈયાફાટ. ॥૬॥ અરેરે પીતા
ક્યારે મળશે, કાયા થર થર કાંપે; અરજીનને પણ આંસુ છુટે, રૂદીયા
સરસો ચાંપે ॥૬॥ ધર્મ સૌને શીખામણુ દીધી, સમજવી પાછા વાળ્યા;
પછી પંથ ઝાલ્યો વન કેરો, ધર્મ ભાન્ડુને ભાળ્યા ॥૮॥ ચારે ભાઈને
પાંચમી નારી, કરે અતી રૂદન; ધરમ કહે તમારે, જવો ફાવે તે વન
॥૯॥ અમે અમારે ફાવે ત્યાં જશું, તમે નહી મુજ કને; આનંદ મહારે
કલેશ તમારે, માટે ભેગું નહિ બને ॥૧૦॥ તવ પાંચે જણ રડતા રહ્યા
બોલ્યાં જોડીને હાથ; હવે કલેશ કરીશું નહિ, આવીશું તમ સાથ ॥૧૧॥
એમ કહીને કેડે ચાલ્યા, તપી ગયેલી ધણું; અગ્રી જેવી ઉકળે રેણું,
તેમાં બળે છે ચર્ણ ॥૧૨॥ લેવાયલા છો બહુ પડે પાછા, છાંચો દેખી
જય દોડી; ચામડું દાણ ફેણા ઉઠે, ન મળે પગમાં જોડી ॥૧૩॥ વ્રક્ષ
ગટામાં પેસવા જાયે, વસ્ત્ર કાંટામાં શરાય; કોમળકામના ધૃપતીનાં, જ-
ટીયાં જળે ભરાય ॥૧૪॥ કદી ન દીઠેલું દીકામાં આવ્યું, રડું રડું મન
થાય; પણ મનમાં મુજવાઈ રહે છે, ઉઘાડું નવ રડાય ॥૧૫॥ સુખેદુખે
જેમ જેમ ચાલ્યાં, રાત્રી પડે ત્યાં રહ્યાં; જતાં જતાં થોડે દહાડે, ધૃમત-
ણે મઠ ગયાં. ॥૧૬॥ જઈ રૂશીને ચરણે લાગ્યાં, શુભ સતીના તન; દેદાર
દેખી ધૃમ રૂશીને, આંસુ વહ્યાં લોચન ॥૧૭॥ ઓરે દીકરા દુખીયા કયા
થી, કચરે ભરેલા કેશ; વસ્ત્ર આભુપણ કયાં ઉતાર્યા, કયાં થયા દુરબળ
વેશ ॥૧૮॥ ભીમસેન કહે ઓરે માહારાજ, કૌરવે કપટ કીધું; બાણ
રમાડી દુરીયોધને, ધર ગામને રાજ્ય લીધું ॥૧૯॥ વનકુળ પેહેરાવી

વનમાં કહાડયા, આઠ્યા તમારે શરણુ; ઈશ્વ કહે કૌરવ કુળ કેરૂં, થાજે
 થોડે દન મરણુ ॥૨૦॥ ધર્મ કહે આશુ' બોલોછો, સાંભળો માહારી
 વાત; સખજો નખજો ગમે તેવો, તોપણ મ્હારો બ્રાત. ॥૨૧॥ એભાઈએ
 નથી કર્યું ખોટું, હું તો થયો પરસન; વન આજ કહાડયા હોત નહીતો
 કયાં થાત તમ દરસન. ॥૨૨॥ ઉપાદીથી અળગા કીધા, ઠીક થયું છેકામ
 સુખમાં સાંભળે સુંદરિ સોનું, દુઃખમાં સાંભરે રામ. ॥૨૩॥ રૂશી બોલ્યા
 ઠીક રહ્યું તે, અર્થ તું સવળો લેછે; પણ પાપીનાં કૃત્ય જોઈ, મુજ આત્મા
 ગાળ દેછે. ॥૨૪॥ ગુણ કેડે અવગુણ કરેતે, સો પાપીની પ્રીત, અવગુણ
 કેડે ગુણ કરેતે, સો રૂડાની રીત. ॥૨૫॥ એમ કહી પાન્ડવને રાખ્યા
 પોતાના મઠ માંય; વનફળ લાવી આરકરે છે, વિપ્રનું કાંઈ ન ખાય ॥૨૬॥
 ખાય છે મેવા કરેછે શેવા, બ્રાહ્મણની હરનીશ; સત્યસમાગમ આલે નીત્યે
 રીઝેછે જુગદીસ. ॥૨૭॥ એ રીતે ખટ માસ રહ્યા ત્યાં, પછી માગી વી-
 દાય; નિરમળ મનથી ખરા તનથી, અડસટ તિરથ જાય ॥૨૮॥ તીરથે
 તીરથે સ્નાન કરેછે ધરેછે હરિ ધ્યાન; નીશકપટી પણે યાત્રા કરતા; ગ્રહણ
 કરે મુળ જ્ઞાન. ॥૨૯॥ વન પર્વમાં વિશેષ વાતો, બહુ લાંબો વિસ્તાર;
 પણ સમજવું શ્રોતાજનને, ટુંકામાં કહ્યો સાર. ૩૦ શ્રોતાજનને, સમ
 જવાનો, ટુંકામાં છે સાર; નિતી અનિતિ શીળતા, અશીળતા તે કરવા
 નો વિચાર. ॥ ૩૧ ॥ સર્વ ગયું પણ મનમાં ન આણ્યું, છે કોનું ને કયાં
 જાય; નથી જતું કાંઈ જગતમાંથી, આધું પાછું થાય. ॥ ૩૨ ॥ જોને મળ્યું
 તે જાણે આઠ્યું, ખસ્યું તે જાણે ગયું; આઠ્યું તેણે સાથે ન લીધું, ત્યાંનું
 ત્યાં પડી રહ્યું. ॥ ૩૩ ॥ ગયું તેણે નહોતું જોડે આણેલું, મીથ્યા છે વિશ્વ
 જોવાર; જીવતાં સુધિ મ્હારૂં તારૂં, મીથ્યા એ અહંકાર. ॥ ૩૪ ॥ એવું
 શમજી ધરમ રાજ ધરતા નથી મન શોક; તે રીતે સમજવું સારૂં, સરવે
 શ્રોતા લોક. ॥ ૫ ॥ દુઃખ પડે દલમાં નવ દાજે, સુખ થયે નહીં રાજ; ન
 થી આપવું નથી લેવું, ફોગટ સંસાર બાજ ॥ ૩૫ ॥ ધર્મના રીતે જે
 જન સમજે, તેને નહિ કદિ દુઃખ વાદીગરનો ખેલ સમજે, તે જનને સ
 દા સુખ. ॥ ૩૬ ॥ એટલું તત્વ લેવું શ્રોતાયે, બીજો ન લેવો સાર; પાંચ
 પ્રકારે ભારથ કથા તેનો કયા આવે પાર. ॥ ૩૮ ॥ પાન્ડવે સહુ તીર
 થ કીધા, ગડિતમ ને મઠ ગયા; રૂશીયે જોઈ પોંચો કરડયો કેમ તમે
 આમ થયા. ॥ ૩૯ ॥ લીમશેન બોલ્યો એરે માહારાજ, કૌરવ થયા રાજ;
 કપટ કરી ધર ગામ લીધું; રમાડયા દગલબાજ. ॥ ૪૦ ॥ ગૌતમ બોલ્યા
 હશે બેટા, તમારું સારૂં થાશે; થોડે દહાડે કૌરવ કેરું, સૌ સત્યાનાશ જ

શે. ॥ ૪૧ ॥ ધરમે ભીમને બહુ ધીક્કાર્યો, છે તુજ પેટમાં પાપ; જ્યાં ને
ત્યાં તું આગળ બોલી, દેવરાવે છે શ્રાપ. ॥ ૪૨ ॥ ગમે તેવા તોણે આપ-
ણા ભાઈ, તેની તું કરે ભવાઈ; ભીમ કહે હશેતેવા ગણાશે, તમાં સીંછે
નવાઈ. ॥ ૪૪ ॥ ગૌતમને મઠ પાન્ડવ રહ્યા, શેવા કરી છ માસ; ત્યાંથી
આગ્ના લેઈને ગયા, અગસ્તને અવાસ. ॥ ૪૪ ॥ ત્યા પણુ રૂશી એવું
બોલ્યા, તમારું સાર થાજે; દુષ્ટ બુદ્ધિ દુરીયોધન કેરે મુળ સમુળું જાજે.
॥ ૪૫ ॥ ધર્મરાજએ સ્તુતી કીધી, આશું કર્યું મા બાપ; ગમે તેવા પણ
બંધવ મ્હારો, તેને દિધો તમે શ્રાપ. ॥ ૫૬ ॥ અમારે એણે નથી કર્યું
ભુંડું, જંજળ છીનવી લીધી; વન કહાડયામાં અડસટિ થીયો, ફરીને યા-
ત્રા કીધી. ॥ ૪૭ ॥ તમ સરીખાનાં દરશન થયાં, તે એનો પ્રતાપ; તેવા
મ્હારા સપુત બંધુ, તેને ન ઘટે શ્રાપ. ॥ ૪૮ ॥ સાંભળી અગસ્ત એવું
બોલ્યા, શપુત સવળુ માને; પણુ એ પાપીનાં પાપ ઘણાં છે, મેં બહુ
સાંભળ્યું કાને. ॥ ૪૯ ॥ પછી પાન્ડવ ત્યા રહ્યા છે, બરોબર છ માસ;
તે પછી રૂશીની આગના માગી, રૂશી થયા ઉદાશ. ॥ ૫૦ ॥ તમ વિના
અમને નહી ગમે, કયાં તમે તતપર થાવો; જો તમારે જવું હોયે તોઈ-
દ્રને માહાદેવ જવો. ॥ ૫૧ ॥ ત્યાં શીવરાત્રીનો છે મેળો, દરસને પરસ-
ન થાશે; પણુ કદી કોઈ વગડે ન જશે, રણભોમીમાં શું ખાશે. ॥ ૫૨ ॥
તે તમારી પીડા કાપુ, આપુ મંત્રજ એક; સુર્યનું અપેપાત્ર મળશે, ની-
ત્રત થાશે છેક. ॥ ૫૩ ॥ એમ કહીને ધૃષ્ટીને, એકાન્તમાં બોલાવી;
સુર્ય તણો ત્યાં મંત્ર દીધો, રૂશીને દયા આવી. ॥ ૫૪ ॥ મંત્ર જપીને
માગી લેજે, દીનમણીની કને, અક્ષેપાત્ર આપશ પણુ, બધો આવકાર
તને. ॥ ૫૫ ॥ તારે હાથે તું જે ધારે, તે અન પેદા થાય; તારા જમ્યા પ-
છી કાંઈ ન નીકળે, તવ પ્રેમદા પડી પાય. ॥ ૫૬ ॥ માહારાજ કદી ચાર
દાહાડા, રજસ્વાળા હોઉ જ્યારે; મુજ વિના અન ન નીપજે તો શું
ભુખ્યા રહેવું તે વારે. ॥ ૫૭ ॥ એવું સાંભળી અગસ્ત બોલ્યા, તમ તણું
દુઃખ જશે; ચાર દહાડા અરજીન હાથે, સાંમગ્રી ઉત્પન્ન થાશે. ॥ ૫૮ ॥
એવું સાંભળી આનંદ પામી, પતીની પાસે જાય; પછી રૂશીની આગ્ના
લેઈ, ત્યાંથી થયાં વીદાય. ॥ ૫૯ ॥ દુરિયોધનદાસ મુકેલા, તે ફરે વિ-
પ્રત્ને વેશ; પાન્ડવનિ નીત્ય ખબર રાખે, દુષ્ટને કહે હમેશ. ॥ ૬૦ ॥ પા-
ન્ડવ ગયા યાત્રા વિશે, ઈંદ્ર તણે માહાદેવ; શીવાલયથી છોટે જઈને, ઝુ-
પડી બાંધી એવ. ॥ ૬૧ ॥ વળણ. ॥ ઝુપડી બાંધને રહ્યા, યાત્રાની છે
વાર; વઢે વહ્નલ ત્યાં દુષ્ટને, પોહોળ્યા સમાચાર. ॥

કડવું ૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણુ પરીક્ષત કેરા તન; ગયા દુષ્ટને સૌ
 સમાચાર, આઠ્યા યાત્રામાં કુન્તી કુંવાર ॥૧॥ સાથે આવી છે ધરપતી
 નારી, સુણી ચમકયો વડો વિભીચારી. ॥૨॥ બોલ્યો મામા પ્રત્યે દુર-
 મતી, મામા આવી છે ધરપતી; માહારે કરમે ભુલેવણી ક્રીધી, હાથ આ-
 વેલી મુઠ્ઠી દીધી ॥ ૩ ॥ ખોઈ નાંખ્યું રમકડું રૂપાણું, હવે સંભારીને
 જીવ બાણું; તમે તો મુને અપાવી હતી, પણ ફરી ગઈ મુજ મતી ॥૪॥
 હવે કાંકાં મારૂં છું મથી, ઘડીવાર વિસરતી નથી, એનું બોલણું કાલું
 કાલું, મન ઘણું લાગે છે વહાલું ॥ ૫ ॥ એતો માનુની મગીયા નેણી,
 જેના સ્વરૂપમાં નહીં કેહેણી, મને રૂંવે રૂંવે તે સાલે, એના વિના મ-
 હારે નહિ ચાલે ॥ ૬ ॥ રૂપાળી વીના કેમ રહેવાય, મારું કાળજડું
 ખરી જાય; પેહેલો ભુલ્યો હવે કષ્ટ કાપો, મને જે રૂપાળી લાવી આ-
 પો. ॥૭॥ તવ શકુની વધો વચન, ધર ધીરજ દુરીયોધન; એનો વનવ-
 ગટે કુટાઈ, હવે પુણું હશે ધરાઈ ॥ ૮ ॥ ભુખ દુઃખ વેડ્યું હશે ઘણું
 ધ્યાન ધરતી હશે તુજ તણું; બહુ પસ્તાતી હશે મન, મેં કયાં મુ-
 ક્યો દુરીયોધન ॥૯॥ એતો યાત્રામાં આવી છે નારી, માટે આપણે કરો
 તૈયારી; ચાલો ઈંદ્રને મહાદેવ જઈયે, એનો મનસુખો બધો લઈયે ॥૧૦॥
 મુજને તો લાગે છે એમ, થયો હશે તારાપર પ્રેમ; તને દેખીને હરખા-
 શે રાણી, જેવું તરશ્યાને મળે પાણી. ॥૧૧॥ તને દેખીને પડશે વળ-
 ગી, તરછોડે નહીં થાય અળગી; બળતી હશે હૈયામાં હોળી, દેખીને
 ભોળવાશે ભોળી. ॥ ૧૨ ॥ સુખ મુઠ્ઠીને દુખ કોણ વેડે, નહિ થાય તુ-
 જથી જરા છોટે; સુણી હસીયો દુરીયોધન, મારું કરતી હશે ભજન.
 ॥૧૩॥ ચાલો મામા કરો તૈયારી, ટળવળતી હશે ખીચારી; બધું સેન્ય
 ન લેશે! સાર, જેઠ્ઠા રાખજે દશ હજાર. ॥ ૧૪ ॥ કાલે સવારે ત્યાર
 થાવું, જેજે રૂપાળો બનીને આવું; હોડી લેઈશ પામરી પટ, મને દે-
 ખતામાં થાય લટ ॥૧૫॥ આઠ્યા યાત્રાના લગભગ દન, ગયા મહાદેવ
 બહુ શુભજન; નીરમળ મતીના પ્રેમ ભરીયા, કેક તંબુ તાણી ઉતરી-
 યા ॥૧૬॥ લોક ભરાયું જત્રાવાશી, શીવ ઈંદ્રિતણા અવીનાશી; ઘણા
 આઠ્યા છે શ્રદ્ધાળુ પ્રાણી, યાત્રા દશ દન પેહેલી ભરાણી. ॥ ૧૭ ॥ એવે
 દુરીયોધન જે રાય, બહાણું વાતામાં તતપર થાય; લીધા હાથી ઘોડા
 સુખપાલ, છડી ચમ્મર છતરી મશાલ. ॥ ૧૮ ॥ ચાલ્યા સૌ ભાઈ છકા-

રભારી, વાજતે ગાજતે અહંકારી; એવે સ્વર્ગવિશે સુરપતી; રત્નદંદિને
આતુર અતી. ॥ ૧૯ ॥ એણે વીચાર ક્રીધા મન, મહારે મહાદેવ યાત્રાનો
દન; રખે આબ્યું હશે નીચ કોય, ચોર ડગારા દુરગુણી હોય. ॥ ૨૦ ॥
હોય અહંકારી કે વીલીચારી, બધી જત્રા વગોવે મહારી; એવું જાણીને
ક્રીધા વીવેક, એણે બોલાવ્યો ગાંધર્વ એક. ॥ ૨૧ ॥ તેને આજ્ઞા જવાને
દીધી, એક સાંઝ્યજ હાથમાં દીધી; કહ્યું જ જત્રાને ઠામ, જઈ ત્યાં કરજે
વીસરામ. ॥ ૨૨ ॥ રેહેજે ઓટલે આસન કરી, રાખજે ચોક્રી ત્યાં ખરી;
ચોર ધુતારો ડાંડીયો કોય, વીલીચારી આવેલો હોય. ॥ ૨૩ ॥ કરજે તે-
વાપર ત્રાસ, લાવજે બાંધીને મુજ પાસ; એમ કહી કર્યો વીદાય, આવ્યો
ઈંદ્રને મહાદેવ ત્યાંય. ॥ ૨૪ ॥ નાંખ્યા દેહેરાને ઓટલે ધામા, વશ
રાખવા પુરૂશ વામા, એવે આવીયો છત્રપતી, એની શોભામાં ખાંભી
નથી. ॥ ૨૫ ॥ એતો અતી અભીમાન ભરીયો, દેહેરા તંબુતાણી ઉતરીયો;
એવે થયો પાછલો પોહોર, બોલ્યો દુરીયોધન તે ઠોર. ॥ ૨૬ ॥ મામા
ક્યાં રહેછે રૂપાળી, એનું સ્થળ જોઈયે નીહાળી; ચાલો હું તમને દુસ્યા
સન, ચોથો આવે કરણ રાજન. ॥ ૨૭ ॥ કહીને થયા ઘોડે સ્વાર, નીક-
ળ્યા કુમતી જન ચાર; હવાખાવાની મશે નીકળીયા, વસ્યા પાંડવતેણી
પા પળીયા. ॥ ૨૮ ॥ દીઠી ઝુંપડી સૌ દુરમતી, બેઠી બારણામાં ધ્રૂપતી;
કરી બેઠી છે લાંબા ચરણ, ત્યાં તો આવ્યા ત્રીદુષ્ટ ને કરણ. ॥ ૨૯ ॥ હ-
રખ્યો અતી અંધ કુંવર, થઈ હરખ ચમક અપાર, દોડાવ્યો ઘોડો દુષ્ટે
ધણું, નંખાવ્યો ધ્રૂપતીપર ચણું. ॥ ૩૦ ॥ તેવી ઉઠી મુખ મરોડી, કંથ ક-
ને ગઈ કરજોડી; પાંચ પતી બેઠા જે માંચ, આવી ચરણ બતાવ્યો ત્યાંચ
॥ ૩૧ ॥ જુઓ દુષ્ટ દુરીયોધન આવ્યો, એણે અશ્વનો પગ નંખાવ્યો;
બોલ્યા ધરમ રાજ વાણી, કેમ ત્યાં તું બેઠીતી રાણી. ॥ ૩૨ ॥ લાંબા
ચરણ બેસે જે નારી; તેતો પાપતણી અધીકારી; બેસે જે નારી તુજ
રીતે, તેને તારી પેઠે સદા વિતે. ॥ ૩૩ ॥ આજથી એવો માહારો શ્રાપ, ક-
ર્યો ધ્રૂપતીએ વિલાપ; એતો દુષ્ટ જનો શું કરે, ઝુંપડીની આગળ ફરે. ॥ ૩૪ ॥
નથી મદના ભરેલા થોડા; કુદાવે ઝુંપડીપર ઘોડા; તવ બોલ્યો વાયુનો
તન, તમે જુઓ ધરમ રાજન. ॥ ૩૫ ॥ કરે ઝુંપડી પાડવા જેવું, કોહોતો ઉ-
ઠીને માર દેવું; બોલ્યા ધરમ રાજ વાણ, કરે એવું તો કાઢું પ્રાણ. ॥ ૩૬ ॥
એની ધરણ ધારે તે કરે, એનું મનમાને ત્યાં ફરે; રેહેવા દેછે આપણને સાર,
એટલો માનવો ઉપકાર. ॥ ૩૭ ॥ સરવે ભાઈ રહ્યા મુણી, કેવું કપટ કરે
છે શકુની; એતો અશ્વ ખેલાવતો ફરતો, ઝુંપડીમાં ડોકાં કરતો. ॥ ૩૮ ॥

એવે સાંજ પડી જે વાર, બોલ્યો દુરિયોધન તે વાર; ચાલો મામા મુકા-
મે જૈયે, આતો નિસ્કુળ ફેરા ખેયે, ॥૩૯॥ મામો કહે; કયાં છે તને ભાન,
મહારને એને થૈગઈ સાન; મેં તો સાન કરી સંમળવી, તેણે એણે સાન
ખતાવી. ॥૪૦॥ સાનમાં મને; ખતાવ્યું એમ, ઘણો છત્રપતિ પર પ્રેમ,
કહ્યું જે કે હું મહારી જાતે, ડેરા તંબુએ આવીશ રાતે. ॥૪૧॥ તેથી આવ
શે તારી કને, એનો પુર્ણભરોંસો મને; બોલ્યો દુરિયોધન ભાગ્ય ભળશે,
આજ રમકડું મને મળશે. ॥૪૨॥ મામા ખાવો સોગન મહારા, બોલ્યો
મામો લે સોગન તારા; થયો દુરિયોધન બહુ રાજ. આજ ખેલીશું રંગ
બાજ. ॥૪૩॥ એમ કરતાં તંબુએ આવ્યા, દુરિયોધને દાસ બોલાવ્યા;
આજ આનંદનો દન જાણો, જુદો જરિનો તંબુ તણો. ॥૪૪॥ મહારા
ડેરા તંબુનિમાંઈ, કરોખરેખરિ રોસનાઈ; હાંડી તકતાને જુમ્મર બાંધો,
કોઈ વાતમાં ન રહે વાંધો. ॥૪૫॥ મુકો મેવા મીઠાઈને પાણી, થાય
ખુશી ધ્રુપતી રાણી, એમ કહીને તંબુ તણાવ્યો એટલે મામાએ ભણા
વ્યો ॥૪૬॥ જે જે ઉંઘતો લગાર વાર, જશે આવેલી પાછી નાર; પછી
કાઠીશ નહિ મુજ વાંક, એતો બીકણ બીચારિ રાંક ॥૪૭॥ બોલ્યો
હશીને દુરિયોધન, મામા નહી મીચું લોચન; એને માટે તો આટલો મથુ
મહાર રમકડું રહે જતું. ॥૪૮॥ વળણ. રમકડું જતુ રહે, નહી મીચું
લોચન વલ્લભ વદે કામી થયો, અંધ તણો એ તંન.

કડવું ૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજનેસં-
ભળાવું, વનપરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ડેહેરાતંબુ ત્યારકરાવ્યો, હરખમાં અ-
તી પેઠો; તંબુની બારણે ખુરશી નાંખી, આશાભરેલો બેઠો. ॥૨॥ સર્વનેત્યાં
થી કાઠી મુક્યા, પોતે જાગણ કરતો; બેઠો બેઠો ધ્રુપતિનું ધ્યાનજ મનમાં
ધરતો. ॥ ૩ ॥ પાન્ડવને ઉંઘવા દેઈને, આવશે હમણાં નારિ; ભાગ્ય ભ-
ળશે વીયોગ ટળશે, મળશે પ્રાણની પ્યારી. ॥ ૪ ॥ કોમળ કામા મુજ
સુખ ધામા, વામા જોઈએ તેવી; વિચારમાં પોહોર રાત્રી વિતિ, ત્રણ
પોહોર રજની લેવી. ॥ ૫ ॥ હજી ન આવી હજી ન આવી, મન ગમતી
એ નાર; હજી ન આવી હજી ન આવી, કોટની કાવળ હાર. ૬ કેમ
ન આવી કેમ ન આવી, વચનની નથી જુઠી; આવતી હશે આવતી

હશે, જુએછે ઉઠી ઉઠી. ॥ ૭ ॥ કાંઈનદેખે નાંખે નિશાશે, વળી તંબુ
માં પેસે; આવતી હશે આવતી હશે, કહી ખુરશીમાં બેસે. ॥ ૮ ॥ વન
વગડામાં તંબુ તાણેલો, વાના સપાટા ચાલે; તેને લીધે જરીઆન કેરો
તંબુ ફર ફર હાલે ॥ ૯ ॥ એટલે ઉઠ્યો છે ઝખકીને, ઓઆવી ઓ આ-
વી; તંબુની આસપાસ ફરીને જુએ દ્રષ્ટિ દોડાવી. ॥ ૧૦ ॥ કાંઈ ન દેખે
નાંખે નિસાસો, વિચાર ઉંડા ચાલે; વાયુ વાહ્યાથીવ્રક્ષ કેરાં, ડાળાં ડાળી
હાલે. ॥ ૧૧ ॥ તેનો દેખાવ પરછાયો કે, ઉભો થઈને નાશે; મનનો ધર્મ
છે જેવું મનમાં, તેવું તેને ભાસે. ॥ ૧૨ ॥ એમ ભાસે કે અખળા આવિ,
ઝડપ ઝાલવા જાય; જો જુએ તો પરચાયો દીશે, એટલે નિરાસ થાય.
॥ ૧૩ ॥ અરેરે હજી કેમ ન આવી, શું થયું હશે વિધન; પાછો વાયુથી
તંબુ ખખડે, દોડે દુરીયોધન ॥ ૧૪ ॥ આવેલાં છે આવેલાં છે એવું
મનમાં ધારે; મારી મશકરી કરવા માટે, સંતાઈ દોડાવી મારે. ॥ ૧૫ ॥
ઓ પ્રાણુ પ્યારી ઓ પ્રાણુ પ્યારી, શીદ દોડાવી મારો એમ કહીને સો
ધવા લાગે, વાગે ધણો ભણકારો. ॥ ૧૬ ॥ છેવટ થાકીને પાછો બેસે,
ચીત થયું છે હરાયું; આખી રાત ઉજગરો ક્રીધો, એવે બહાણું બહાયું.
॥ ૨૭ ॥ વીહીલે મોઢે ગયો મામા પાસે, માર્યો જગણ કરાવી; નેત્ર
જરાયે મીચ્યું નહોતું, પણ પ્રેમદા નવ આવી. ॥ ૧૮ ॥ મામો કહે એ કે
મ થયું, મળવા માટે જવું; એમ કહીને ઘોડે બેઠો, ખખર લેને આવું.
॥ ૧૯ ॥ એમ કહિ ચાલ્યો હવા ખાવા, બહુ પરપંચી કહાવ્યો; ચાર
ઘડી વગડામાં ફરી, ડેહેરા તંબુએ આવ્યો. ॥ ૨૦ ॥ દુરીયોધન કહે કે
મ મામા, શું લાવ્યા સમાચાર; મામોકહે દીશાયે ગઈતી, એકાંત મળી
નાર. ॥ ૨૧ ॥ મેં એને બહુ ઠપકો દીધો, કહ્યું તે કેવો ધાર્યો; મ્હારો કો-
મળ ભાણેજ તેને, ઉજગરે કેમ માર્યો. ॥ ૨૨ ॥ તવ તે તારણી રડી પડી,
કહેવા લાગી એમ; ભીમશેન જગતો રહ્યો હતો, એટલે આવું કેમ ॥ ૨૩ ॥
છત્રપતીને એવું કહેજે, મુજ કાજ જગ્યા આપ; રંકના ઉપર રીશ
ન ધરશે, ગુનો કરજે. માફ. ॥ ૨૪ ॥ રીસાશે નહિ રાંકડી સાથે, કહી
વહી આંસુ ધારા; દુરીયોધન કહે એવુંજ કહ્યું, ખાવો સોગન મ્હારા.
॥ ૨૫ ॥ મામો કહે સોગન તારા, વળી મને વાળ્યો વાતે; કહ્યું છે
કે અવાસે તો આવીશ હું આજ રાતે. ॥ ૨૬ ॥ રાત્રીએ અવાય નહી
તો, ધિરજ ધરજે ઉર, દાવ જોઈને થોડે દહાડે, આવીશ હસ્તીનાપુર
॥ ૨૭ ॥ તવ દુર્યોધન રાજ થયો, ધિરજ વાળી મન; મામો જેવે
ભાણેજ તેવો લેખુદ્ધિ રાજન. ॥ ૨૮ ॥ તે દન રાતે જગણ કીધું, પણ

ન આવ્યું કોય; એવામાં રાત્રી વીતીને, જાત્રાનો દીવશ હોય. ॥ ૨૯ ॥
 દુરીયોધન કહે એરે મામા, ચાલો મહાદેવ જઈયે; વાજતેગાજતે પેહેરી
 હોદીને, હાથીપર સ્વાર થઈયે. ॥૩૦॥ પેહેરી હોદીને બનુ રૂપાળો, મોહ
 પામે ધરપતી; તે વિના રૂપાળા થવાનું, બીજું કારણ નથી. ॥ ૩૧ ॥
 એમ કહીને સ્વારી ચડાવી, વાજતે ગાજતે ચાલ્યો; દરશન કરવા જતા
 કામીનો, જીવ રહે નહીં ઝાલ્યો. ॥૩૨॥ રૂપાળા બની રૂપ દરશાવે, તે-
 થી સમજવો કામી; તીર્થે જઈ કરે ચાળા ચટકા, એ કુમતી હરામી.
 ॥૩૩॥ અવર ક્ષેત્રે પાપ કરે તો, તીરથ ક્ષેત્રે છુટાય; તીરથક્ષેત્રે પાપ કરે
 તે વજ્ર સરીખું થાય. ॥ ૩૪ ॥ સામાનું મન ચળાવાને, પેહેરે રૂડા
 પોશાક; નહીતો કારણ નહીં પહેરવાનું, કયાં બોલવાનો લાગ. ॥ ૩૫ ॥
 કંઈક કહેશે દેવ રીઝવવા પોશાક સારા ધરીયે; પણ દેવને રીઝવવાહોય
 તો તીલક છાપા કરીયે. ॥૩૬॥ માળાઓ ઝાલી બેરખા ઘાલી, ભજન
 કરતાં ફરીયે; શેમાં લખ્યું છે કે પોશાક પહેરો, કયાં કહ્યું છે શ્રીહરિયે.
 ॥ ૩૭ ॥ માટે શ્રાતાજને શીખ લેવી, ભજન મંડળ કરવું; પણ અ-
 વર મંડળી નવ કરવી, ભક્તનું સ્વરૂપ ધરવું. ॥ ૩૮ ॥ બીજું સ્વરૂપ
 ધારણ કરે, તે નર્કના અધીકારી, મોઢે ન કહે પણ રહે મનમાં મોહ પા-
 મે નારી. ॥ ૩૯ ॥ મેલો ઘેલો કેમ વેશ ન ધરે; શાને કરે ચતુરાઈ;
 મોઢે કહે દેવ રીઝવું છું, પણ મનમાં લુચ્ચાઈ ॥ ૪૦ ॥ અન્ય જગોનું
 પાતક છોટે, પણ તીરથે પાપ થાય; કે કાળે છુટવા નવ પામે, વેદપુરાણે
 ગાય. ॥ ૪૧ ॥ તીરથ યાત્રાએ જઈને, વિપ્રછે દે દાસપણું; તે પ્રાણીને
 પાતક ચોટે, બીજા સતઘણું. ॥ ૪૨ ॥ સુકીત સઘણું ધોવાઈ જશે,
 કોપે પુન્યસ્લોક; કોટાણુ કોટી દાન કરે પણ, યાત્રા બને બધી ફેકા ॥૪૩॥
 દુરિયોધન કુલ્યુદ્ધિ પ્રાણી, બાનું દરશન કરવા; દેવના ઉપર શ્રદ્ધા નથી
 ચાલ્યો પાપે પેટ ભરવા. ॥ ૪૪ ॥ અલીમાની હાથીપર બેશી;
 ચોદશ જોતો જય; ગાંધર્વે જાણ્યું કુલ્યુદ્ધિનો, આવેછે કોક રાય. ॥ ૪૫ ॥
 એનો અલીમાન ઉતારી નાંખું, એમ કર્યો મનસુબો; સાંજ્ય ગ્રહીને
 દુરીયોધનનો મારગ ઘેરી ઉભો. ॥૪૬॥ પાપીના છડીદાર બોલ્યા, કોણ
 ઉભો દુરમતિ; મારગ મુઝી અળગો જ હૈં, આવે છે છત્રપતી. ॥૪૭॥ તો
 પણ ગાંધર્વ અળગો ન ખસે, પાછો વળ્યો છડીદાર; હાથીપર દુરીયો-
 ધન બેઠો, તેને કહ્યા સમાચાર. ॥ ૪૮ ॥ વલણ ॥ સમાચાર જઈને કહ્યો
 રોક્યો આપણો પંથ વલ્લભ વડે છત્રપતી કોધે ભર્યો અત્યંત. ॥

કડવું ૪ રાગ સાખીની ચાલ.

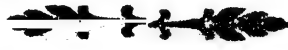
વૈશમ પાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું વન પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ ક્રોધ ભર્યો દુરીયોધન બોલ્યો,
 એ કોણ છે રોકનારો; જવો છડીદાર એને ઝાલી, બાંધીને માર મારો
 ॥ ૨ ॥ એવે આજ્ઞા દુષ્ટે દીધી, ગાંધર્વે સાંભળ્યું કાન; એટલે અતી
 ક્રોધે ભરાયો, માહા બળીયો મસ્તાન. ॥ ૩ ॥ આવ્યો એ પાપી એમ
 રીસ વ્યાપી, કોપ ધણેરો ચડીયો; છલંગ મારી ઉછળીને, જઈ હાથીપર
 પડીયો. ॥ ૪ ॥ શકુનીને નીચે નાંખ્યો, પાપીને બંધન કીધો; લાંબે દો-
 રડે પોતાના એક, ચરણે ટાંગી દીધો. ॥ ૫ ॥ એવું કરીને સ્વર્ગે ચાલ્યો,
 રાય પોકારે બાપ; નીચે લખડતા ભાઈ ચાલ્યા, જેમ સમળી તળે સાપ
 ॥ ૬ ॥ ઓ જય ઓ જય સરવે કરતા, ત્યાં કોનો ઉપાય; એવામાં ભીમ ઝું-
 પડીપાસે, બહાર બેઠાછેત્યાંય ॥ ૭ ॥ એટલે દુષ્ટને લે જતાં જોયો, હરખ્યો
 અપરમપાર; અરજુનજીને સાન કરીને, ભીમે બોલાવ્યો બહાર. ॥ ૮ ॥
 અરજુન આવ્યો ભીમે બતાવ્યો, જો ભાઈ જય છે પાપ; અરજુને જો-
 યું ભીમને કહ્યું, બોલીશ નહી તું આપ. ॥ ૯ ॥ ધરમરાજ ચેતી જશે
 તે તો છોડાવી દેશે; ધરમે જોયું ઝુંપડીમાંથી, ચેત્યા વાતને વેશે ॥ ૧૦ ॥
 ઉંચું જુએ છે વાતો કરેછે, હશીને અરજુનભેમ; કહો ના કહો પણ કૌ-
 તક કાંઈ, પુરણ પડીયો વેમ. ॥ ૧૧ ॥ ધરમરાજ બહાર આવ્યા, પોતે
 જોયું ગગન; ગાંધર્વ ચરણે બાંધેલો દીકો, પોતાનો દુરીયોધન ॥ ૧૨ ॥
 ગરજના કરી પોતે બોલ્યા, મનમાં કરી પરીતાપ; ગાંધર્વ એટલેથી
 ઉંચો ચડે તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૧૩ ॥ એટલેથી ગાંધર્વ અચકી ઉભો
 ભીમશેન બોલ્યો વાણ; એટલેથી નીચે આવે તો, ઇંદ્રરાજની આણ.
 ॥ ૧૪ ॥ ધરમને તવ ક્રોધ ચડીયો, અવળું બોલ્યો કેમ; ભીમ કહે સ-
 વળું કેહેતામાં બોલાઈ ગયું એમ ॥ ૧૫ ॥ ધરમ કહે સઉ સમજી છું તું
 બોલ્યો વૈર ભાવે; પણ દુરીયોધન છુટે નહીતો, કરું ગમે તેમ કાવે.
 ॥ ૧૬ ॥ તે માટે મુજ ભાઈને ઉતારો, અરજુનજી કરો કાજ; ભોમીથી
 ગાંધર્વ પગ સુધી, બાંધો બાણની પાજ. ॥ ૧૭ ॥ અરજુનને કહે વીરા
 મહારા, વન દુષ્ટમાં પડ્યો દુલી; બાણ વિદ્યા જાણતો હતો પણ હાલ
 ગયોછું ભુલી. ॥ ૧૮ ॥ ધરમ કહે જો ભીમ વીરા, પાખંડનું પરમાણુ
 છોડાવો નહીં તો દંતમાં જીવ્યા દાખીને કાઢીશ પ્રાણ. ॥ ૧૯ ॥ નહીં તો
 અરજુનને સમજવી, પાજ તમે બંધાવો, ભીમ કહે ભુલ્યા હોતે ભૈ

ગમે ત્યાં જૈ ભણીઆવો. ॥ ૨૦ ॥ ધરમ કહે ભણવા જાયે, તે જઈ આ-
 વે ક્યારે; ભીમ કહે મહીને છ મહિને, ભુલેલું આવડે ત્યારે. ॥ ૨૧ ॥
 ધરમ કહે છ માસ સુધી, દરીયોધન રહે ક્યાંય; ભીમ કહે તેતોશું કરી
 ચે, રેહેશે ત્યાંનો ત્યાંય. ॥ ૨૨ ॥ ધરમ કહે તું પડપંચી, સમજી ગયો
 સૌ તેહ; પરમેશ્વરના સોગન મુજને, તજીશ મારો દેહ. ॥ ૨૩ ॥ તવભી-
 મે અરજીનને કહ્યું, પડ્યો પ્રતીજ્ઞાનો વાંધો; અમારથી ઉતપાત થશે, પા-
 જ હવે તો બાંધો. ॥ ૨૪ ॥ તવ અરજીને ધનુસ ચઢાવ્યું, મુમત મન-
 નો હણીયો; બાણ લેધને પાજ બાંધવા, અગણીતો મંત્ર ભણીયો ॥ ૨૫ ॥
 ધરમ કહે ધારણ ખમો; બાંધવી પાજ નિરાળી; ભોમીપરથી સાફ કરીને
 બેઠા આસનવાળી. ॥ ૨૬ ॥ નીકુળજીને આગના ક્રીધી, મુજને સારૂ
 લાગે, હૈં પડશે મ્હોટા ભાઈ તેને, કાંકરો કુકરી વાગે. ॥ ૨૭ ॥ માટે મ્હા-
 રી આશપાશ વાળો, તો શાબાશી દેવું; કામળભાઈને કાંઈ ન વાગે, ઉ-
 છંગ ઝીલી લેવું ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને ભોમી વળાવી, કહ્યું નરને બાણ
 સાંધો; મુજ ઉછંગમાં પડે એવી, રીતીથી પાજ બાંધો. ॥ ૨૯ ॥ અર-
 જીને તવ બાણ મુક્યું, વીધાવંત છે આધી; ભોમીથી કે ગાંધર્વ કેરા
 પગલગી પાજ બાંધી. ॥ ૩૦ ॥ એ ઢાળ પડતી પાજ બાંધાણી, બોલી
 યા ધરમરાય; મુજબંધુને મુકો ગબડતો, વીધન જરા નવ થાય. ॥ ૩૧ ॥
 કાંઈ ન વાગે અંગે ન લાગે, મુકો એ રીતે આપજો ગાંધર્વ નહી માનો
 તો, દેધશ તમને શ્રાપ. ॥ ૩૨ ॥ તવ ગાંધર્વે શ્રાપના ભયથી, છોડ્યો
 તેણીવાર; કામી પાધરો રેહેજે કહિને, ચોઢયા તમાચા ચાર. ॥ ૩૩ ॥
 પાજ ઉપર પછી આડો સુવાડ્યો; એટલે એ ગરબડીયો; ધરમરાયના ઉ-
 છંગ વિશે, આવી કુબુદ્ધા પડીયો. ॥ ૩૪ ॥ ધરમે ખંમ્મા ખંમ્મા કહ્યું,
 તવ અવગુણી ઉઠ્યો, મનમાં ઘણો લજવાણો એ, ઉછંગમાંથી ઉઠ્યો.
 ॥ ૩૫ ॥ ઉઠીને અવગુણી બોલ્યો, તમે કર્યું આ કામ; જાણો છો કે રાજ
 આપે, પણ દેવાનો ડામ. ॥ ૩૬ ॥ ભીમ કહે સાંભળો મોટા ભાઈ, સર-
 પાવ આપ્યો સારો; ધરમ કહે હતો તો કહ્યું, કોણ છે બીજો કહેનારો
 ॥ ૩૭ ॥ એમ કહીને ત્યાંથી નાઠો, કૌરવ દળમાં ગયો; આવો આવો
 સહુ કરવા લાગ્યા, આતે શો ગજબ થયો ॥ ૩૮ ॥ કરણ કહે વીરા મ્હારા
 એક મ્હારૂં વેણ થાયો, પાન્ડવને લ્યો નગ્ર વિશે થોડું ઘણું રાજ્ય આ-
 પો. ॥ ૩૯ ॥ આ વેળા એમણે ઉગાર્યો, જાણી પોતાનો ભ્રાત, તે ગુણનો
 કાંઈ બદલો વાળો, તો આપણે માથે જાત, ॥ ૪૦ ॥ દુરિયોધન કહે સાં-
 ભળો મામા, કરણે બતાવ્યું કામ, મામો કહે બુદ્ધિ નવ એને શું રા-

જ્યનો દે ડામ. ॥૪૧॥ છત્રપતી કહે શાખાશ મામા, આપણે એક વિ-
ચાર; મહાદેવનાં દરશન નથી કરવાં, પાછા વળો આ વાર. ॥ ૪૨ ॥
શાના એ મહાદેવ વિધન કીધું, એમ ધર્યો મન રોશ; પોતાનો અવગુણ
દુષ્ટ ન કાઢો, દેવને મુકે દોશ. ॥ ૪૩ ॥ કાળે મોઢે કૌરવ લોકો, ગયા
પોતાને ઘેર; બીજા આવેલા લોકોયે, યાત્રા કરી સુખ ભેર. ॥ ૪૪ ॥
પાંચે દાહોડે મેળો વેરાણો, રહ્યું નહી જન કોય; કપટી કીંકર કૌરવ કેરા
આવતા જતા હોયે. ॥૪૫॥ એવામાં બોલ્યા ધરમરાજ, કયાં લગી હાંધ
રહીયે, વસ્તીની ઉપાદી મુકી ચાલો વનમાં જઈએ. ॥ ૪૬ ॥ એમ કહી
ત્યાંથી નીકળ્યા, કુન્તા કેરા તન; ઉપાદિથી રહીત થાવા, ગયા કામીક
વન. ॥૪૭॥ ત્યાં જઈને ઝુંપડીયો બે બાંધી, પાસે નદી કીનારો સંસા-
રના વ્યવહાર પ્રમાણે, ધ્રુપતિનો કર્યો વારો. ॥ ૪૮ ॥ પ્રથમ ધર્મની શે-
વામાં આવી, એક ઝુંપડીમાં રહે છે; ચાર ભાઈ બીજાઝુંપડીમાં, એ
રીત વાસ વસે છે. ॥ ૪૯ ॥ એ વનમાં અછત ફળની, ક્ષુધા રહે નીત્ય
લાગી, ધ્રુપતી સુર્યનો મંત્ર જપીને, અક્ષયપાત્ર લ્યો માગી. ॥ ૫૦ ॥ એ
વિ થઈ આગના ધરમની, નારીજપી રવી જપ; મંત્રને આધિન દેવતા
તે આવી આપી ગયા આપ. ॥ ૫૧ ॥ ઈંપતી કહે અન ઉપજાવું, બોલી
યા ધરમ રાય; પેહેલું પ્રગટાવી વિપ્ર જમાડો, તે પછી અન્ન ખવાય.
॥૫૨॥ એવામાં ઇશ્વર ઇચ્છાયે, આવ્યા પાન્ડવ તન; મારગે જતાં બો-
લાવી લાવી, કરાવિયું ભોજન. ॥ ૫૪ ॥ વિપ્રો જમીને વીદાય થયા;
પછી બોલી શુભ સતિ; કહો તે ભોજન પ્રકટ કરું, આગના આપો પતી
॥૫૪॥ ધરમ કહે પ્રગટ કરો, જેમ સરવે થાયે રાજ, મ્હારે માટે રોટલો
ને, તાંજરજની ભાજ. ॥ ૫૫ ॥ તવ ભાઈયોયે વિચાર કીધો, જે માગ્યું
ધરમરાય; તે આપણે પણ ખાવું ઘટે, બીજું નવ્ય ખવાય. ॥ ૫૬ ॥
એમ ધારિ સરવે એજ માગ્યું, ધરમ ખુશી થાય; ઇચ્છાકરી નારીયેકર
ઢાંક્યો, પ્રગટ્યું પાત્રની માંય. ॥૫૭॥ પ્રેમે પોતાના પતિને પીરશ્યું, એમ
જમે નિત્ય અન; છાના શેવક ખખર કાઢાવે, બણ્યું દુરીયોધન ॥૫૮॥
દુષ્ટે કહ્યું એ મામા મ્હારા, પ્રેમદાપર રહ્યો પ્રેમ; તમ કહેતાતા કે આ-
વસે હાઈ હજી ન આવી કેમ. ॥૫૯॥ મામો કહે જત્રામાં તુને; ગાંધ્રવે
ગાંડુ કરીયું; તે જોઈને મન ઈંપતિનું, તુજપરથી ઉતરીયું. ॥ ૬૦ ॥ છ-
ત્રપતી કહે વાત સાચી, પણ કાંઈ ખેલ ઉઠાવો; ગમે તેમ કરિને મામા, ર
પાળી ઘેર લાવો. ॥ ૬૧ ॥ મામો કહે કે કામીક વનમાં, કામીક નામે
અસુર; તેન્હાનપણનો મીત્ર મ્હારો, તેડાવું હસ્તીનાપુર. ॥૬૨॥ એની

પાસે હરણ કરાવી, મંગાવું ધરપતી, માયાવી જખરો છે જોધો, તે
લાવશે મુજ વતી. ॥૬૩॥ વલણ ॥ મુજ વતી તે લાવશે, અખળા તારે
ઘેર; પાંચે કુન્તી સુતને, મારી નાંખશે ઠેર. ॥ ૬૪ ॥

કડવું ૫ રાગ ચોપાઈનો.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, મુણ પરિક્ષત કેરા તન; વાત સાંભળી
હરખ્યો રાય, મામા ઝટ કરો ઉપાય. ॥ ૧ ॥ મામે પત્ર લખ્યો તે વાર,
દાસ સાથે મોકલીયો સાર; થોડે દહાડે તે વન પળીયો, એવે રખડતો
કામીક મળીયો ॥ ૨ ॥ તેને પત્ર આપ્યો જે વાર, વાંચીને નિકળ્યો
તે વાર; એતો હસ્તીનાપુર આવ્યો, એને શકુનીયે બોલાવ્યો ॥ ૩ ॥
ગયો દુરીયોધન કને લેઈ, લે આવ્યો મ્હારો સ્નેહી; દેખી ઉઠ્યો દુરી-
યોધન, દીધું પોતાની પાસે આસન ॥ ૪ ॥ મુજ મામાના મીત્ર છો તમે
માટે મામા માનીશું અમે; બોલ્યો કામીક મુખથી એજ, હુંતો મામા
ને તું ભાણેજ. ॥ ૫ ॥ તવ છત્રપતી બોલ્યા સામા, તમે સહુ કહેવાના
મામા; મને મીથ્યા ભાણેજ ભાંખો, સાચા હોતો શતરૂ શીદરાખો ॥ ૫ ॥
મુજ શતરૂ વશ્યા તમ વન; મ્હારા કાકાતણા પાંચ તન; બોલ્યો દુષ્ટ
સુણો છત્રપતિ, તેની મુજને ખખર નથી ॥ ૭ ॥ હવે જાણ્યું તો તતપર
થાવું, તારા શતરૂએને ગળી જવું; બોલ્યો દુરિયોધન તે વાર, પાંચપુર
શને એક નાર. ॥ ૮ ॥ જઈ પાંચને ગળી જવો, જોડે રૂપાળી છે તેને લાં-
વો; ત્યારે જાણીશ મામા સાચા, નહીતો ત્યાં સુધી કાચા. ॥ ૯ ॥ સુણી
કામીક ઉઠ્યો સાર, આવ્યો પોતાના વનમાં તે વાર; લાગ્યો શોધવાને
દુષ્ટજન, પાંડવોયે કર્યું છે સહન ॥ ૧૦ ॥ થયેલો છે મધ્યાન કાળ, આ-
વ્યો ઝુંપડીયે વિકાળ; બોલ્યો ગરજના કરીને પાપી, કોણ વશ્યું કોણે
જગો આપી. ॥ ૧૧ ॥ સુણી જગી ઉઠ્યા પાંચ વીર; આવ્યા ખારણે
ગુણ ગંભીર; આવી જોવાને ધરપતી નાર, દેખી ધરજી અપરમપાર ॥ ૧૨ ॥
એવે બોલીયો ખળીયો ભેમ, અલ્યા કોણ તું આવ્યો કેમ; બધી ધરણ
ના અમે ધણી, કેમ આવ્યો તું અમારા ભણી. ॥ ૧૨ ॥ સુણી કામીક
વધો વચન, તમે સાંભળો મુરખ જન; હુંતો ચોટી કરું આ વનની, બ-
ધી ધરતી છે દુરીયોધનની. ॥ ૧૩ ॥ એતો થાય છે ભાણેજ મ્હારો, તેનો
શતરૂ તું કોણ રહેનારો; તારી જોડે આ નારી આવી, મ્હારા ભાણેજ તે

મંગાવી ॥ ૧૪ ॥ ભીમ બોલ્યો મુણે ધર્મરાય, માગી દુરીયોધને ક-
ન્યાય; તમારા ભાઇનું કષ્ટ કાપો, મંગાવી કૃપતી તે આપો ॥ ૧૫ ॥
બોલ્યા ધરમરાય મુખ એમ; સદા દુરિજન તે કરે કેમ, પછી બોલ્યો
વૃકોદર વાત, બોલો કેમ કરીશું બ્રાત ॥ ૧૬ ॥ તવ નીકુળજ એમ બો-
લે, મારે મન દુષ્ટ તરણા તોલે, પહેલી કરે એનાથી લડાઈ, હાડતો ત-
મે કરજો ચડાઈ ॥ ૧૭ ॥ એમ કહી લીધાં હથીઆર, થયો કામીક સા-
મો તૈયાર, ઉભો સુક્ષ્મ રૂપે અસુર, થયા યુધ કરવાને આતુર ॥ ૧૮ ॥
એવે નીકુળે કુંકયા બાણ, દહીત ગળી ગયો પ્રમાણ, ત્યારે મારીયાં બા-
ણ અનેક દહીત ગળી ગયો એક એક ॥ ૧૯ ॥ પછી નીકુળને કરોધ ચ-
ડીયો, દોટ મુકી કોટે બહાજ પડીયો; તવ કામીકે કેવું કરીયું, એણે મા-
યાવી સ્વરૂપ ધરીયું ॥ ૨૦ ॥ થયો લાંબો એ બતરીસ તાડ, તણ તાડનાં
પોહોળાં હાડ; એણે પોહોળું સ્વરૂપ કર્યું એવું, એનું મુખ દરવાજા જેવું
॥ ૨૧ ॥ એના નાક મોહોટાં ઘંડાળા, દીશે કદરૂપ મહા ભયવાળા; તેણે
નીકુળજને ઝાલ્યો, મરડી મસળી મુખમાં ઘાલ્યો ॥ ૨૨ ॥ ઘાળ્યો ઘોઘ-
ળામાં તેવો પેઠો, જઈ નીકુળ પેટમાં બેઠો એવે શેદેવ કોપે ચડીયા, બણી
જોઈને બહાજ પડીયા ॥ ૨૩ ॥ તેવો દહીત ગળ્યો પહોળો મહોડે, તેતો જઈ
બેઠો નીકુળ જોડે; તવ ઉભો થયો અરજીન, એને કોપ ચડીયો ધનધન
॥ ૨૪ ॥ રાગ ઝડપનો દોહરો ॥ અગણીતા મંત્રથી બાણ મુકયાં, ઘણીક
ક્રીધી વૃષ્ટી; જેટલા આવ્યાં તેટલા ગળીયાં, અસુરને નહી કષ્ટી ॥ ૨૫ ॥
પછી દહીતે દોટ મુકીને, અરજીનજને ગળીયો; સેદેવ નીકુળ બેઠો ઉ-
દરમાં, તેને જઈને મળીયો ॥ ૨૬ ॥ છેવટ ઉઠ્યો સુત વાયુનો, બાળ્યો
બહુ બળ કરી; કાળ રૂપે ભીમને ઝાલ્યો, ઉતપાત ક્રીધો અરી ॥ ૨૭ ॥
વૃકોદરનું કાંઈ ન ચાલ્યું, ચરણમાંથી ઝાલ્યો; લાંબે હાથે મોઢું ફાડીને
અસુરે ઘોચી ઘાલ્યો ॥ ૨૮ ॥ પોળ સરીખું ગળું પહોળું, ભીમ ગયો
ઉદરમાં; ચારે બંધુ ભેળા થયા, જાણે ખીરાજ્યા ઘરમાં ॥ ૨૯ ॥ પછી
જઈ ઝાલ્યા ધરમને, કૃજ ગઈ કૃપતી; અસુરે યુધીષ્ઠર ગળીયા, આક-
ળો થયોછે અતી ॥ ૩૦ ॥ ભીમ કહે પધારો ભાઈ, ધરજાણી હે રહીશું; ધ-
રમ કહે ત્રણ પહોર પછી, સરવે મરી જઈશું ॥ ૩૧ ॥ એના શરીરનું
ઝેર ચડશે, ન ચઢેતો પણ ખોટું; આ મળ મુત્રમાં પડા રહ્યું, તેથા શું
દુખ મહોટું ॥ ૩૨ ॥ સર્વ મળી પ્રભુને પોકારો, તે નાંખસે ભીડ ભાગી;
તવ પાંચે આરાધન ક્રીધું, ખરે ખરી લેહ લાગી, બારણે કૃપતી ઉભી
ઉભી, ધ્યાન પ્રભુનું ધરતી; હેયું ફોટે અતી ઉચ્ચાટે, એવું આકંઠ

કરતી. ॥ ૩૪ ॥ વળણુ. ॥ કરે આઠંદ અતી ધણું, રડતી રદીયા ફાટ;
વલ્લભ વહે વન વીશે, ભય ભયો દહીતનો ઘાટ.

કડવું ૬ નાટકીનો અઘોર વનમાં હે પ્રભુ એ રાગ.

ઉભી ઉભી અખળા રડે, મ્હારી કાણજ લે સંભાળ. ॥ ટેક ॥ વ-
નીતા વીકટ વન વિશે, ગભરૈછું ગોપાળ; દુખુછુ દારણ દુખમાં હું, દ
હીત દેખી વીકરાળ, ઉભી, ॥ ૧ ॥ પાપી પતીને ગળી ગયો શું થયું
દીનદયાળ; એકલડીની શી ગતી; ખોયા સાસુડીના બાળ ઉભી. ॥ ૨ ॥
ચીર સભામાં પુરીયાં, ન થયો વાંકો વાળ; આ વેળા જે લજ્યા જશે તો
કરીશ મ્હારો કાળ. ઉભી ॥ ૩ ॥ ભજન તારૂં છુટી પડ્યું, જ્યાને ત્યાં
જંજળ; કરી ઠેકાણે બેઠાં નહીં તે, તુજ, માથે પટ્ટાળ, ઉભી. ॥ ૪ ॥ ક-
લેવર અસુરનું કારમું, જોઈ પડી છે ફાળ; અરેરે કહી બેશી ગઇ એણે
કર મેલ્યો કપાળ. ઉભી. ॥ ૫ ॥ વળણુ. ॥ કર કપાળે મુકીયો, રડતી
અપરમપાર; વહે વલ્લભ તવ આવિયા, પોતે જુગદાધાર. ॥

કડવું ૭ રાગ પંજબી સોરઠો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, વનપરવમહિમાય. ॥૧॥ ધરપતીયે ધ્યાનધર્યું હરિનું, આબ્યા
જુગદાધાર; અસુર સામા યુધ્ધે ઉભા શ્રી કૃષ્ણ દેવ મોરાર. ॥ ૨ ॥ તેવો
અસુરે કોપ કીધો, જુગજીવનને ઝાલ્યા, હાથ પગને અંગભેગુ કરીને, ક-
ષણે મુખમાં ઘાલ્યા. ॥૩॥ જાણી જોઈ પ્રભુ ઉતર્યા ઉદરમાં, દીડા પાન્ડવ
બળીયા; ધર્મ કહે તમે કયાથી આબ્યા, એ સુંદર શામળીયા. ॥૪॥ રૂઢીર
માંડિશને મળમુત્રથી, નીકળોને જહાર કાઢો; આ દુખ હવે નથી વેઠાતું ની
રવરતી પમાડો. ॥ ૫ ॥ પ્રભુને પાપી ગયો કે, ધરપતી મુરછામાં પડી
તે સરવેની પીડા જાણીને, કૃષ્ણ કોપ્યા તે ઘડી ॥૬॥ અંતરયામી આ-
કળા થયા, વિશ્વ તણાજે ભુપ; પાપીના પેટવીશે પ્રભુએ, ધરીયું, વૈરાટ
રૂપ. ॥૭॥ હાથમાં હાથને ચર્ણમાં ચર્ણો, આલ્યા શ્રી જુગધીસ; પોળા
ન થયા ભક્ત જાળવવા, ઘાલ્યું શીશમાં શીશ. ॥૮॥ એ રીતે આપ ઉં
ચા વધી, લાંબા થતા જાય; તવ આંખો તરી કામીક કેરી, દુષ્ટ લાંબો

ખેંચાય. ॥ ૯ ॥ તાળવું ફાટયું પ્રાણ નીકળીયો, પાન્ડવ નીકળ્યા બહાર
 ૨; ભક્ત ઉગારી અંતરધ્યાન થયા, પોતે ભુગદાધાર ॥ ૧૦ ॥ તે પછી
 સ્વરૂપ નહાતું થયું, અસુર કેરૂં સાર ફરપતી ધરમે બેઠી ક્રીધી શું કર્યું
 વાયુ કુવાર ॥ ૧૧ ॥ પાપીનો પગ ગ્રહી મડદુ ઉછાળ્યું, અસુર આકા-
 શે ચડીયો; બહુ બળમાં બળીઆયે ફેંક્યો તે, હસ્તીનાપુર પડીયો.
 ॥ ૧૨ ॥ તે વાત જાણી દુરીયોધને, થઈ ગયો નીરાશ; રૂપાળી નથી મ-
 બવાની, છુટી પડી મુજ આશ. ॥ ૧૩ ॥ પાન્ડવ કામીક વનમાં રહ્યા,
 નીરભયપણે પોતે; કામીક કેરો-નાશ થયો, ગયો ભય હતો તે. ॥ ૧૪ ॥
 અક્ષેપાત્રથી અન ઉપજવે. જમે રમે કાઢાડે દન; દુરીયોધને તેવાત જા-
 ણી, મુખે રહ્યા સતી તન. ॥ ૧૫ ॥ એવે હસ્તીનાપુર વીશે; દુરવાસા
 રૂંધી આવ્યા; પોતાની સંગે પાંચ શહસ્ર વીધારથીને લાવ્યા. ॥ ૧૬ ॥
 દુરવાસાનામંત્રે થયેલા, પાન્ડવ કૌરવ સર્વ; તેથી દુરિયોધન સામો ગયો,
 તે વેળા તણ ગર્વ. ॥ ૧૭ ॥ પધારો પીતાળ પધારો પીતાળ, કહી તેડી
 લાવ્યો ઘેર; દુરવાસા કહે પાન્ડવ ક્યાં છે, તે કહે મુજને પેર. ॥ ૧૮ ॥
 દુષ્ટ કહેકહું પીતાળ, પેહેલું કરો ભોજન; એમ કહી વીપ્રોને જમાડ્યા
 પછી બોલ્યો વચન. ॥ ૧૯ ॥ અમે ને પાન્ડવ બાળ રમીયા, સરત કરી
 સજસાજ; તેતો રમતાં પાન્ડવ હાર્યા, મુકી દીધું બધું રાજ. ॥ ૨૦ ॥ મેં
 કહ્યું કે રાજ્ય લ્યો તમારું, ન માન્યું કુન્તી તન; કહ્યું વચનભ્રષ્ટ ન થૈ-
 ચે, એમ કરી ગયા વન. ॥ ૨૧ ॥ પાપીયે જાણ્યું દુરવાસાને પ્રપંચે ભો-
 કલું આપ, ત્યાં જઈ આવ્યા પામે નહીં તો, ભુખ્યા રહી દે શ્રાપ. ॥ ૨૨ ॥
 મધ્યાનકાળે પાન્ડવજમે, પછી જમે ધ્રુપતી; પ્રેમદાના જમી રહ્યા પછી,
 અન ઉપજતું નથી. ॥ ૨૩ ॥ એટલે જમાડશે ક્યાંથી લાવી, ભુખે થશે
 પરીતાપ; કળકળશે વીપ્રોની આંતરડાં એટલે દેશે શ્રાપ. ॥ ૨૪ ॥
 એવું વીચારી દુષ્ટ બોલ્યો, પાન્ડવકાઠાવે સંદેસા; દુરવાસા આવેતો મો
 કલને, કાઠાવે છે હમેશા. ॥ ૨૫ ॥ મારે તમે જવો કામીક વનમાં, જૈને
 ભેગા થાને; પણ મધ્યાન થવા દેઈને, પછી ઝુંપડીયે જાને. ॥ ૨૬ ॥ દુર
 વાસા કહે વારૂં બેટા, કહી થયા વીઠાય; વીધારથી લેઈને સંચરીયા, કા-
 મીક વનની માંચ. ॥ ૨૭ ॥ મધ્યાનકાળ થઈ જવા દીધો, તવ ઝુંપડાયે
 જાય; પાન્ડવ જમીને સુઈ રહ્યા છે, ફરપતી ચાંપે પાય. ॥ ૨૮ ॥ ઉલટ લા-
 વ્યા વીપ્રો આવ્યા, મળવાના મનસુખા; ભુંપડીયે આવી ભીક્ષાનદેહિ,
 કરીને આગળ ઉભા. ॥ ૨૯ ॥ ફરપતીયે શબ્દ સાંભળીયો, પડી પેટમાં
 ફાળ; પોતે પોતાના પતી ઉઠાડ્યા, આવ્યા છે વીપ્રના બાળ. ॥ ૩૦ ॥

પાંચે ભાઈઓ ધૃજતા ઉઠયા, કયાંથી લાવીશું અન, ભુજ્યાબ્રાહ્મણે ભીક્ષા
 માગી, શું દેઈશું ભોજન ॥ ૩૧ ॥ હસ્તે મોઢે આવીને નમ્યા, આપ્યાં
 દરભાસન; માંહેમાંહે કહેવા લાગ્યા વીપરો, હવે તો માગો અન ॥ ૩૨ ॥
 તવ પાન્ડવો સમજી ગયા, બોલ્યો વાયુ સંતાન; મહારાજ હું રસોઈ ક
 રૂં, કરી આવો તમે સ્નાન ॥ ૩૩ ॥ તવ બ્રાહ્મણો નહાવાને માટે, ચાલ્યા
 ગંગાતીર; તે વેળા વીચાર કરવા, લાગ્યા પાંચે વીર ॥ ૩૪ ॥ ધરમ કહે
 ધૃપતી જમી અન ઉત્પન્ન નહી થાય; આશા બંધ બ્રાહ્મણ આવ્યા, ની-
 રમુખ કેમ રખાય ॥ ૩૫ ॥ સ્નાન કરીને આવશે ત્યારે, શું દેઈશું ભો-
 જન; શું મ્હો આપણુ ખતાવીશું, શાના સતીના તન ॥ ૩૬ ॥ ભીમ
 કહે કે સુણો વીરા, અન માગે તો શું કહીએ; માટે ઉઠો તેડીલેઉ તમને
 હૈથી નાશી જઈએ ॥ ૩૭ ॥ નહી દેખે એટલે જશે પાછા, ઓશીઆળા
 નહી થાશે, ધર્મ કહે આસા દેઈ જઈએ, એતો પડે નીશાસો ॥ ૩૮ ॥
 નોહોતરૂં દઈને નાશી જવું, તે કરતાં ભલુ મરવું; કાષ્ટ લાવીને ખડ-
 કો ચીતા, મહારેતો એજ આદરવું ॥ ૩૯ ॥ ચાર ભાઈને ધૃપતી બોલ્યા
 વીમ્ન રહે વીહીલે મ્હોડે; માટે અમારે જીવવું નથી; મરશું તમારી જો
 ડે ॥ ૪૦ ॥ એવું કહેતામાં ભીમસેન ઉઠ્યો, કાષ્ટ લાવી કરી ચીતા
 અગ્ની મુકીને સળગાવી, ગાય પ્રભુની ગીતા ॥ ૪૧ ॥ ચીતાની પરદક્ષ-
 ãા ફરવા; લાગ્યા ધરમરાય, તેમની પુઠે ભીમસેન અરજીન, સેદેવની
 કુળ જય ॥ ૪૨ ॥ સર્વથી છેલ્લી ધૃપતી છે; સમર્થ પુરૂષ પુરાણી, ભ-
 કતને વશ છે ભુધરો તે, ભગવાને વાત જાણી ॥ ૪૩ ॥ મેંને પાન્ડવોએ
 અવતાર ધરીયો, ભોમી તણા ભાર હરવા; તે કારજ કાંઈ કર્યું નથીને
 પાન્ડવ બેઠા મરવા ॥ ૪૪ ॥ એ મરસે કે મરવું પડશે, મહારે એમની
 સાથ, શેદેવ સાથે બંધાયોછું, વચનને હાથો હાથ ॥ ૪૫ ॥ એમ જાણ્યું
 પાવડીયે ન ચઢીયા, ન ચઢ્યા ગરૂડે પોતે; અંતરધ્યાન થઈને આવ્યા,
 વનમાં જોતે જોતે ॥ ૪૬ ॥ જાણે રખડતા ને રવડતા, અથડાતા કુટાતા;
 ઝરડાના ઉઝરડા થયા, ચરણે દેખાય જેમ લુટાતા ॥ ૪૭ ॥ એવે સ્વરૂપે
 આવે છે પ્રભુ; પાન્ડવે દીઠા દ્રષ્ટ, ધરમ કહે શ્રી કૃષ્ણ આવે છે,
 એ મોઢું થયું કષ્ટ ॥ ૪૮ ॥ ચરચા જોઈ જઈને વાત કરશે. પાન્ડવ તો
 નાશ હુઆ, બ્રાહ્મણને ખવરાવા ન મળીયું, ચીત્તા કરી બળી મુઆ
 ॥ ૪૯ ॥ તેથી ધરડાંની ઇજ્જત જાયે, ભીમ કહે હું નહું; તમે તમારે પ
 ડવા માંડો, હું કૃષ્ણને લેઈ પડું ॥ ૫૦ ॥ તે પછી કોણ વારતા કહેશે,
 એટલે બોલ્યા ધર્મ; અરે મુરખ આશું ધાર્યું, પુરણ પાપનું કર્મ ॥ ૫૧ ॥

આપણે માટે ખીજને નડવું, એતો અતી અન્યાય; નિરાંતવા થઇએસો હેઠા, થનારું હોય તે થાય. ॥ ૫૨ ॥ વળણુ. ॥ એમ ધારી બેસી ગયા, સાંભળને તું રાય; બ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કૃષ્ણ કરે કરણાય.

કડવું ૮ રાગ સોભાગ્યનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
જને સંભળાવું, અરણીક પર્વ મહિમાય. ॥૧॥ અંતરયામી ગરૂડાગામી
આવ્યા કરી ઢીલું મુખ; દરપતી પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, ભગની લાગી છે
ભુખ. ॥૨॥ ભુલો પડ્યો ને ભુખ લાગી છે, કાંઈક ખાવા લાવો; તવ
મુખ મરડી દરપતી બોલી, ભાઈ ભગનીને ખાવો. ॥૩॥ પ્રભુ કહે કેમ
આમ બોલોછો, ક્ષુધાની પીડા કાપો; અક્ષેપાત્રમાં ઢાંકેલું હશે, તેમાંથી
ખાવા આપો. ॥૪॥ દરપતી કહે જાણતા હોતો, હાથે :લેઈલો ગોવાળા;
લીમે મનમાં એમ વિચાર્યું, ઢાંકી મુકયા છે ઘટાળા. ॥૫॥ :તવ ત્રીલો-
કનો નાથ પધાર્યા, પરણકુટીમાં પેઠા; અક્ષેપાત્ર ઘોઘને ઢાંકેલું, :તે લઈ
જેવા બેઠા. ॥૬॥ તેમાં દિઠો તાજરજની ભાજતણો એક તાર; શળી
લેઈને ખોતરી કાઢાડ્યો, પોતે જુગદાધાર, ॥૭॥ તે તાર મુકયો હાથે-
ળીમાં, તેના ભેગું જળ લીધું; ભકતની લજ્યા રાખવાને, કૃષ્ણજીએ
કેવું કીધું. ॥૮॥ જળમાં સ્થળમાં પણ આકાશમાં, દેવને દાનવ જેહ;
માનવ પશુ પક્ષી પતંગીયા; કીટ ત્રપત થાઓ તેહ. ॥ ૧૦ ॥ જેને જેવી
જમવાની ઇચ્છા, તેવી તેની પુણ્ય થાજે; કલ્પના કોઈને જરા ન રહે
ક્ષુધા સરવની જજે. ॥૧૧॥ એમ કહીને આચમન કીધું કૃષ્ણે કરી
અતી દષ્ટી; વીશ્વંભરે વીશ્વનાં, પેટ ભરીયાં ત્રપ્ત થઈ સહુશ્રદ્ધિ ॥૧૨॥
પ્રાણણુ માટે ભક્ત દુભાણા, ભક્ત માટે ભગવાન; લીડ ભાગીને ભુધ-
રોજી, થઈ ગયા અંતરધ્યાન. ॥૧૩॥ એવે પાન્ડવને ઓટકાર આવ્યો,
જાણે ઉદર અતી ભરીયાં; લીમ કહે કેમ મને આમ લાગે, મોદિક
ભોજન જાણે કરીયાં. ॥૧૪॥ ધર્મ કહે કરી કૃષ્ણે કરણા, આવી થયા
અંતરધ્યાન; વીશ્વંભરે વીશ્વનું પેટભરીયું, લીડભાગી ભગવાન ॥૧૫॥
જવો જઈ વીપ્રોને તેડી આવો, ચીંતા ન ધરશે :લગાર; તવ લીમ
ગયો ગંગાની તીરે, ચાલો મહારાજ થયું ત્યાર. ॥૧૬॥ એટલે માંહેમાંહી
કહેવા લાગ્યા, ક્ષુધાજણાતી નથી; કેકકહે જમ્યોકેળાંને પોળી, કેકહેમો

દીક અતી. ॥૧૭॥ એમ સરંવ બોલ્યા ભાવતાં ભોજન કહ્યું દુરવાસાને
 મુખ; માહારાજ ભીમ તેડવા આવ્યો, પણ પેટમાં નથી ભુખ. ॥ ૧૮ ॥
 તવ રૂશીયે મનમાં વીચાર્યું, સૌને ખાધાનો હતો પ્રેમ; હવે ક્ષુધા સહુની
 ક્યાં નાહી, આમ બન્યુ આ કેમ. ॥ ૧૯ ॥ એવું સમજી માંડી સમાધી,
 તેમાં જાણી લીધી પેર; સમજી રહી બ્રાહ્મણોને લેઈ, ગયા પાન્ડવના ઘે-
 ર. ॥ ૨૦ ॥ આવ્યા રૂશી આસન બેઠા, હશીને વધા વચન, એ ભી-
 મ બેઠા ભુખ લાગી છે, લાવો કરાવો ભોજન, ॥૨૧॥ ઉતાવળ તું અ-
 તી કરતો તો, હવે દે પીરસણું કાઢાડી; તવ ભીમ કહે ઓરે પીતાજી,
 થૈ જૈ કેવારની તાહાડી. ॥૨૨॥ બોલ્યા રૂશી થઈને ખુશી, અમે ગયાતા
 સરીતા, ત્યાં વાર લાગી તેથી થૈ ટાઢી, મરવાની સળગેલીચીતા. ॥૨૩॥
 પણ પુત્ર પ્રભુ સાહાય છે તમને, તેણેથી કારજ સરીયું; વીશ્વંભરે આ
 વીને વીશ્વનું, ભરણ પોશણ કરીયું, ॥ ૨૪ ॥ દુષ્ટ મતીના દુરીયોધને,
 પેટમાં રાખ્યું પાપ, મધ્યાનઃ પછી મોકલ્યા અમને, તમનેદેવરાવા શ્રાપ
 ॥૨૫॥ તમેને કૌરવ ઉત્પન થયા, મહારા મંત્રો પ્રતાપ; માટે એક રીતે
 તમે પુત્રો, એક રીતે હું બાપ. ॥૨૬॥ ધર્મ કહે સત્ય છે મહારાજ, ત-
 મ વડે છે અદાપી; દુરવાસા કહે મળ્યો જસ તમથી, પણ પેલા નીક-
 જ્યા પાપી. ॥૨૭॥ પાપીએ પાપનું કર્મ કરીને, તમ સંગ કપટ કીધું;
 બાજી રમાડીને ઘરબાર રાજ્ય પાટ, સરવસ્ત લુટી લીધું. ॥ ૨૮ ॥ ધ્રુ-
 પતી ઉપર કરી કુદૃષ્ટી, ત્રણ ત્રણ ચારચાર વાર; આટલું કર્યું તોયે શ્રાપ
 દેવરાવા, મોકલ્યા અંધ કુવાર. ॥૨૯॥ તેથી આસીરવાદ તમને અમા-
 રો, તમારા બહુ જય થાજે; દુષ્ટમતી દુરીયોધન કેર, મુળસમુળ જાજે.
 ॥૩૦॥ તવ ભીમે કહ્યું તથા અસ્તુ; વચન ચઢાવ્યું માંથે; દુરવાસા કહે
 પ્રથમે કહ્યું છે, એ સહુ મરે તુજ હાથે. ॥ ૩૧ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમ-
 રાજ, બાપજી વરતણું વટે; છોર કછોર થાય કદી પણ, માબાપને આ
 ન ઘટે. ॥૩૨॥ શ્રાપ દીધો તમે મુજ બંધુને; તે થાય છે પરીતાપ; તેનો
 અનુગ્રે કરો કૃપાળું, ઓરે મહારા મા બાપ. ॥ ૩૩ ॥ તમોને અમ પાસે
 મોકલીયા, તેતો કર્યો ઉપકાર; તમારાં દરશન અમે પામ્યા, તે માનીયે
 આભાર. ॥ ૩૪ ॥ રૂશી કહે ધન્ય ધરમ રાજ, ધન્ય ધરમ તારું નામ;
 અવગુણ બદલે ગુણ માને છે, તે તારૂ ઉત્તમ કામ. ॥૩૫॥ ગુણ પછાડે
 અવગુણ કરે તે, સો પાપીનીપ્રીત; અવગુણ પુઠે ગુણ માને તે. સોરૂડા-
 ની રિત. ॥ ૩૬ ॥ એમ કહી રહ્યા રૂશીજી, પાન્ડવ પર પ્રેમ વાપ્યો; વ-
 નમાંથી કાષ્ટ લાવીને ભીમે, રહેવાને મઠ બાંધી આપ્યો. ॥ ૩૭ ॥ તે

દનથી ધૃપતીયેધાર્યું; વીપ્રમાટે દેહેદમત્તું; આર્યોતુકાઈ આવિચડે માટે,
 સાંજ પડે નીત્ય જમતું. ॥ ૩૮ ॥ વિપ્ર રહ્યા ત્યાં આનંદ કરવા પાન્ડ-
 વો સુખ પમાડે; અક્ષેપાત્રથી અન ઉપજવી, ઇચ્છા ભોજન જમાડે.
 ॥ ૩૯ ॥ કરે નીત્ય શેવા શ્રધાળુ એવા, શુભ સતીના તન; પ્રણય પુછી
 જ્ઞાન ગ્રહણ કરે છે, આનંદમાં કાઢે દન. ॥ ૪૦ ॥ એમ રૂપીને રાખ્યા છ
 મહીના, પછી બોલ્યા રૂપી રાય; આરે દીકરા આગળ મળશું, હવે તો
 કરો વિદાય. ॥ ૪૧ ॥ છમહીના તમે વિપરોને શેવ્યા, મનમાં થઈને મજા;
 નીત્યાન કરાવ્યા બ્રાહ્મણ ભોજન, તેતો થયો બ્રહ્મ યજ્ઞ. ॥ ૪૨ ॥ આ-
 શીશ અમારી જય છે તમારિ, કહીને માગી વીદાય; ઉદાસીથઈને વી-
 દાય દીધી, રહ્યા પાન્ડવ ત્યાંને ત્યાં. ॥ ૪૩ ॥ તે વનમાં વારો ચાલે છે,
 ધૃપતી કેરો સાર; ઇશ્વર ઇચ્છાયે ધર્મ તણા ત્યાં, ગર્ભ રહ્યો તેવાર. ॥ ૪૪ ॥
 એટલે વારાબંધ અવરના, નેકનીતી સુખ નેટ; એમ કરતાં દસ માસજ
 થયા, પુત્ર પ્રસવિયો પેટ. ॥ ૪૫ ॥ તે સુત સવા વર્ષનો થયો, તવ વા-
 રો શરૂ થાય; એવે ભીમ તણા વારાનો, પ્રગટયો પુત્ર પ્રજય. ॥ ૪૬ ॥
 એ રિતે પાંચેના વારામાં, પાંચ થયાં છે તન; એવામાં એક દહાડો બો-
 લ્યા, પોતે ધરમ રાજન. ॥ ૪૭ ॥ હવે આ વનમાં નથી ગમતું, ચાલો
 બીજે સ્થળે જૈયે; એટલે સરવે કબુલ કીધું, ધીરૂત વન જઈ રહાયે
 ॥ ૪૮ ॥ એમ કહીને ત્યાંથી નીકળ્યા, કુન્તા સતીના તન; નદી કીનારે
 ડુંગરપર જઈ, વશીયા ધાવત વન. ॥ ૪૯ ॥ ડુંગર ઉપર પ્રક્ષર્પીપળા
 તું, ઝુંપડી બાંધિ તેની તળે; નીચે નીરમળ ગંગા વહે, સ્નાન કરે તેહ
 જળે. ॥ ૫૦ ॥ એ રીતે પાન્ડવો રહ્યા છે, સાંભળને તું રાય; ધૃપતી-
 ને પાંચ પુત્ર થયા તે, દુષ્ટને ખખર થાય. ॥ ૫૧ ॥ વળણુ. ॥ દુરીયો-
 ધને તે જાણીયું, થયો મન અતી ઉતપાત; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વહે,
 કહી મામાને વાત. ॥ ૫૨ ॥

કડવું ૯ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશાગપાયે એણિપેરે બોલ્યા; સુણુ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને
 સંભળાવું વન પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ દુરીયોધને કહું મામાને ધૃપ-
 તી થૈ વસ્તારી; પણ મુજ આશા પુરી ન પડી, દલડુલુભાય ભારી ॥ ૨ ॥
 આરે કરણ એને માટે, થશે મુજ જીવનીહાણ; કર્ણ વીચાર્યું જ્યારે ત્યારે

એને સાર જશે પ્રાણ. ॥૩॥ એટલે બોલ્યો મામો શકુન, જે મુજ બુ-
દ્ધી ચલાવું; ચાલો સભામાં યુક્તી કરીને, એજ રૂપાળી મંગાવું. ॥૪॥
એટલે ઉઠી ગયા સભામાં, મામાયે કેવું કીધું, બાસઠ પાનનું સુરવીર
ખીડું, સભામાં બનાવી દીધું. ॥૫॥ તે ખીડું ફેરવ્યું સભામાં, સુરો પુરો
કાઠ થાય; દુરીયોધનનું કામ કરવા, મુખવાસ લેને જાય. ॥૬॥ ધ્રીવીત
વનથી હરીને લાવે, છત્રપતીની મનમાની; તે ધણીને ભાગ અપાવું,
રાજ્ય તણો બે આની. ॥૭॥ સર્વ સભાએ વીચાર કીધો, આશા કરે
તે ફેક; પાન્ડવ પાસેથી હરણ કરે, તે પામે જમ લોક. ॥ ૮ ॥ એવા
ભયથી કાઠ ન ઉઠ્યું; જેદ્રથે મન કીધું, સાળાની ચાકરી કરવી મટશે,
એમ જાણી ખીડું લીધું. ॥ ૯ ॥ જાણ્યું કે નારીને લાવશું, તો વધશે
મુજ માઝ; ટળશે તાબેદારી સાળકની, થૈશું રાજમા રાજ. ॥ ૧૦ ॥
હરણ કરતાં મરણ થાશે, તોહ્યે જશે તાબેદારી, બહેલા મોડા એક વાર
મરવું છે, ખીડું લીધું એમ ધારી. ॥૧૧॥ તવ દુરીયોધન એવું બો-
લ્યો, બનેવી સુરા સોહાગ; ધી ઢળશે તોહ્યે છે ખીચડીમાં, ચારઆની
દૈશ ભાગ. ॥૧૨॥ વહેલા જવો રૂપાળી લાવો, ભાયગ ભળે અમારું;
તેમાંથી તમે પણ સમજો, ઉઘડ્યું કરમ તમારું. ॥ ૧૩ ॥ સૌ હરખ્યા
પછી કરણ બોલ્યો, સાંભળો છત્રપતી; મીથ્યા મેહેનત શીદ કરો છો,
સત્ય ન છોડે સતી. ॥ ૧૪ ॥ અબળાનું બળ કાંઈ ન ચાલે, પણ પ્રભુ
એને શીશ; તે એની લજ્યા નહીં લેવાદે, ચીર પુર્યો જુગધીસ. ॥૧૫॥
યાત્રામાંથી બનીને આવ્યા, સતી તો સંગ ન આવી; કામીક પાપી
મરણ પામ્યો, તે પણ ન શક્યો લાવી. ॥ ૧૬ ॥ માટે મીથ્યા મુકો
આશા, પુજનીક કેમ મોકલાય, લેવા ગયો ને નાશ થયો તો, ભગ-
નીની શું ગત થાય. ॥૧૭॥ દુષ્ટ કહે શું થવાની છે ગતી, જમ જેવા
સો વીર; ખાશે પીશે મઝા કરશે, શું દુખ એને શરીર. ॥૧૮॥ કરણે
કહ્યું મરણ તમારી, ઉઠ્યો જેદ્રથ બળીયો; સારથી પાસે રથ જોડાવી,
બેશીને વન પળીયો. ॥૧૯॥ ધ્રીવીત વનમાં ચાલ્યો આવ્યો, ડુંગર
રહ્યો ગઉ ચાર; ત્યાં રથ રખાવી નીચે ઉતરીયો; કહ્યો સારથીને
સાર. ॥૨૦॥ રથના ઘોડા છોડતો નહીં તું, જોડી રાખજો તોખાર; એમને
એમજ પાણી પાઇને, ચરવા દેજો ચાર. ॥૨૧॥ આઠ દીવસ લગી વાટ
જોજો, આવીશ કરીને હરણ; આઠે દહાડે આવું નહીંતો, જાણજો પામ્યો
મરણ. ॥૨૨॥ એટલે તું તારે પાછો જાજો, કહી ચાલ્યો સતીને હરવા
પાન્ડવની રીત નીત્ય છે કેટી, જેને હરી ધ્યાન ધરવાં ॥ ૨૩ ॥ નીત્ય

સરવે નાહી ધોઈને, ભાવે ભજે ભગવાન; તેમાંથી તાગી ભોજન કરે,
 થાય તે સમે મધ્યાન. ॥૨૪॥ પાંચે ભાઈને પાંચે પુત્રો, સાથે કરે સહન;
 નીંદા કરીને જાગ્રત થાયે; ચાર ઘડી રહે દન. ॥૨૫॥ તવ લીમ અરજન
 શેદેવ નીકુળ; હાથમાં લે હથીયાર; ધર્મની આગના લૈ જય રમવા;
 વીકટ વન ભાઈ ચાર. ॥૨૬॥ દીપડા વાઘને સીંહ સાથે, રમતમાં અધ્ય
 વાળે; એ વનમાં ભયંકર પશુ, તે તણે ભય ટાળે. ॥૨૭॥ એ રીતેનીત્ય
 વનમાં રમે, જીંપડીયે શું થાય; ધર્મને છોકરાં સોંપીને સતી, તુમડાં લૈ
 નદી જય. ॥૨૮॥ જળભરી આવી ભોજન કરી, છેક સાંજે પરવારે; વન
 માંથી રમી ભાઈઓ આવે, ભજન કરી સુવે ત્યારે. ॥૨૯॥ એ રીતે રહેછે
 પાન્ડવો, આઠ્યો જેદ્રથ જે દન; તે દનપાન્ડવે મધ્યાનકાળે, કીધુછે સહ
 ન; ॥૩૦॥ ધૃપતી ધર્મના ચરણ ચાંપે, પર્ણકુટીકામાંય; તે સમે જેદ્રથ છા
 નો આઠ્યો, ડુંગરપર ચઢ્યો ત્યાંય. ॥૩૧॥ જીંપડીની પુંઠે પીંપળો છે,
 તેને થડે ચઢી ગયો; જ્યાં પત્રોની પુરણ ગફા, તેમાં સંતાઈ રહ્યો. ॥૩૨॥
 એવે ચાર ઘડી દન રહ્યો, પાન્ડવ જાગ્રત થયા; ચારભાઈઓ આયુધ લૈને
 વનમાં રમવા ગયા. ॥૩૩॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજ, ધૃપતી પુત્રને
 લાવો, તમારે જન્મવાનો સમય થયો, ગંગાજળ ભરી આવો. ॥ ૩૪ ॥
 એટલે આઠ્યા પાંચે પુત્રો, રમાડે ધરમરાય; શુભ સતીએ તુમડાં લીધાં
 જળ ભરવાને જય. ॥૩૫॥ ડુંગરપરથી ઉતરી નીચે, બેઠી ગંગા તીર;
 તુમડામાં કાંકરા નાંખીને, ધુએ ધરીને ધીર. ॥ ૩૬ ॥ જેદ્રથે તે નજરે
 જોયું, મનમાં કર્યો વીચાર; ધરમના દેખતાં હરે તો, ધરમનો શો ભાર.
 ॥૩૭॥ ફરી ભય ચાર ભાઈનો, તેતો સંચર્યા વન; ધર્મને મોહું બતાવવું
 મટયું, આગળ થૈ સ્ત્રીજન. ॥૩૮॥ એમ જાણીને છાનોમાનો, પીંપળેથી
 ઉતરીયો; તે પછી ડુંગરપરથી ઉતરી, છાનોમાનો પરવરીયો. ॥ ૩૯ ॥
 એણીપા પુંઠ છે પ્રેમદા કેરી, પાપી તો સુરમા ચાલ્યો; ધૃપતી નથી
 જાણતો એનો, ચોટલો ઝડપ ઝાલ્યો. ॥૪૦॥ તેવી ધૃપતી બાવરીબની,
 દુષ્ટ કશી કેહેડ બાંધે; એક હાથે અબજાને ઉપાડી, ઉચકી લીધીબાંધે
 ॥૪૧॥ દોટ મુકીને દુષ્ટ ચાલ્યો, અતિશે હડિયો કાહોડે; ધૃપતીનું અંગ
 ધરજવા લાગ્યું, બહુ બરાક બુમ પાડે. ॥ ૪૨ ॥ જેદ્રથે જાણ્યું જાણશે
 કોઈ, તો રંગમાં ભંગ થાશે; ચારઆની ભાગ આવી ચુકેલો, નશીબ-
 માંથી જશે. ॥૪૩॥ એમ વીચારી હેઠી નાંખી, દુષ્ટે કાળો કેહેર ધાર્યો;
 અબજાના હાથ ચરણ બાંધ્યા, મોંઢામાં ડુબો માર્યો. ॥૪૪॥ પાછી ઉપાડી
 બાંધે લીધી, પથે પડ્યો તેવાર, ધૃપતીથી બોલાય નહી ને, રૂદન ક-

રે અપાર. ॥૪૫॥ મનમાં સમરણ કરવા લાગી, સાંભળને તું રાય; પો-
તાના પ્રભુને પોકારે, તેનો કહુ મહીમાય. ॥૪૬॥ વળણ. ॥ મહિમા તે કહુતુ
જને, સુણ જનમેજયરાય; વ્યાસવલ્લભ વાણિ વદે, સાંભળીઓ કરે સહાય.

કડવું ૧૦ રાગ નકટ કટ કટ તનેરે.

કરે સતી અતિ ઘણું કલપાન્ત, દુખીસા દુશણેરે; કોઈ દીવશે વળી નહી
શાન્ત, પ્રભુ કેમ રૂશણેરે. ॥૧॥ મેશું ક્રીધી કોને વીશ્વાસ ધાત, દુખી
શા દુશણેરે; વગોવાધ જ્યાંને ત્યાં મુજ જાત. પ્ર. ॥ ૨ ॥ કરો ક્ષમા હરિ
મુજ અપરાધ, દુખી; મહારા સત્યમાં શો આવ્યો બાધ, પ્ર. ॥ ૩ ॥ મા-
હારી વીપત વેળાના છો વીર, દુખી; નહોતાં પુરવાં સભામાં ચીર, ॥૪॥
માયો કામીક દહિત તમે આવી, દુખી; તમે ત્યાંપણ લીધી બચાવી,
પ્રભુ. ॥૫॥ આવ્યા દુરવાસા રૂશી ખાવા માગી, દુખી; ભાજ તાર લેઈ
ક્ષુધા ગયા ભાગી, પ્રભુ. ॥૬॥ લાજ રાખતા આવ્યાને આજ રાખો, દુખી;
નહિતો એકદમ પ્રાણ કાઢાડિ નાંખો, પ્રભુ. ॥૭॥ મહારાં ટળવળી મરે
પાંચ બાળ, દુખી; કાંક દલ દયા ધરોને દયાળ, પ્રભુ. ॥૮॥ ૮ મહારે તુજ
વીના નથી કોઈ બેલી, દુઃખી; થઈ નુધરા દાસને શું મેલી, પ્રભુ. ॥૯॥
આતો લેઈ જશે દુષ્ટ વિકારિ, દુખી; વગોવાશે ભાળી ભગની તમારિ,
પ્રભુ. ॥ ૧૦ ॥ વલણ. ॥ એમ ઇશ્વર પોકારિયા, જાણી પ્રભુએ વાત;
વલ્લભ વદે તરશા મુકી, ભીમને પ્રભુએ સાક્ષાત.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમ પાયે એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારિ તુજને
સંભળાવું, વન પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ વ્રકોદરને પ્યાશ મુકી, તવ બે-
શી ગયા ઘાંટા, એકાએક અતિસોસ પડીયો, કંઠ પડીયા કાટા. ॥ ૨ ॥
ભિમ કહે ભાઈ ગદા જોજો, તરશેજીવડો જાય; નદીજઈ પાણિ પીઆવું,
કહિ ચાલ્યો વનમાંય. ॥૩॥ પુરવમાંથી પસ્ચીમ દીશા, એણે જવાનું
થાય; જેદ્રથ ઉત્તરમાંથી ચાલી, દક્ષીણ દીશા જાય, ॥ ૩ ॥ નદી ક્રીનારે
એ જતોતો પુંઝળ આવ્યો ભેમ; અબળા ઉચકી જતાં દીઠો, પડ્યો
પેટમાં વેમ. ॥ ૫ ॥ કોઈક પુરૂષ પ્રેમદા લેઈ, નાસે ભય હોય તેવું; એ
એની ખાંધે અબળા છે તેવું, મોહું ધરપતી જેવું. ॥ ૬ ॥ તરશ્યા ને તર-

શ્યો કયાં જઈ ઝાલુ. હમણાંતો જવા દેવું; પેટ ભરી પાણી પીધા પછી, ખબર એની લેવું. ॥ ૭ ॥ એમ જાણીને નદિમાં પેઠો, જળ પીવા ને વિચાર; જાણ્યું કે ખોલે ખોલે પીતાં, લાગશે મુજને વાર. ॥ ૮ ॥ એટલામાં જશે જેવાનું એમ જાણી ખોળી કહાડ્યું; હાથે વતિ આધુ પાછું કરીને, પાણીમાં મોહોડું માંડ્યું. ॥ ૯ ॥ એટલે એની તરસ્યા છીપી, મુખથી બોલ્યો હાસ; પછી નદી કીનારે બેસી, પા વડી ખાંધોસાસ. ॥ ૧૦ ॥ પછી ઉઠ્યો કટી કશીને, દડબડ મુકી દોટ; જેદ્રથની પુઠે જઈ પોહોચ્યો, કરી બોચીમાં ચોટ. ॥ ૧૧ ॥ જેદ્રથે જાણ્યું ભીમ આ બ્યો, નાંખી દીધી નાર; પ્રકોદરના સામે થઈને, હાથ ગ્રહાં હથીઆર ॥ ૧૨ ॥ એકલાને દેખી હામ આવી, નાગ પાસ મંત્રજ સાધ્યો તે બાણ મારી પ્રકોદરને, હાથેને પગે બાંધ્યો. ॥ ૧૩ ॥ કબજ થઈને ભીમ ઉભો, જેદ્રથ મળીયો માઠો, પછી પ્રેમદા બાંધે લીધ, સુરસપાટે નાઠો. ॥ ૧૪ ॥ એટલે ભીમે કહ્યું એને, બચ્યાજી લેઈ જાણે; એમ કહી પછી બુમ પાડી ધાળેરે ભાઈ ધાળે. ॥ ૧૫ ॥ તે શબ્દ સાંભળ્યો શેદેવજીએ, બોલ્યા મુખ વચન; કોહો ના કોહો પણ પ્રકોદરને, વનમાં થયું વિઘન. ॥ ૧૬ ॥ તવ ત્રણે ભાઈ તૈયાર થયા, ફાળભર્યા માહા માઠા; ભીમની ગદા ઉચકે ક્રીયો વનમાં મુકીને નાઠા, ॥ ૧૭ ॥ એટલે ભીમે આવતા દીઠા, કહ્યું કે દોડોરે દોડો; દોડ્યાનું જોર હોય નહિ તો, હાથ પગમ્હારાછોડો. ॥ ૧૮ ॥ ચાલતાં અરજીને બાણ લીધું, બળવંત દૈવત દાખ્યો; ગડાસ્તરનું બાણ મારી, ભીમને છોડી નાંખ્યો. ॥ ૧૯ ॥ તવ ભીમ બોલ્યો આવજો બહેલા, કહીને દોડ્યો છેક; પાછો જો પોહોચ્યો જેદ્રથને, ગડદો માર્યોએ ક ॥ ૨૦ ॥ તવ જેદ્રથે મન વિચાર્યું વાંકો દીવસ કહાવ્યો; ગણત નહી પ્રકોદરને પણ, હવે અરજીન આવ્યો. ॥ ૨૧ ॥ ધૃજી ધૃપતિ નાંખી દિધિ દીઠો એકલો ભેમ; એટલે બાણ ચઢાવિને માર્યું; બાંધ્યો એમને એમ. ॥ ૨૨ ॥ પાછો નારીને લેઈને નાઠો. દાજ્યું અંતસકરણ; ભીમે ભાઈઓને ધાંટા કાહાડ્યો. શું ભાગી ગયા ચરણ. ॥ ૨૩ ॥ દોડો નહીતો છોડો મુજને, પ્રકોદર એમ ભાંખ્યો, તવ અરજીને બાણ મારી, તરત છોડી નાંખ્યો. ॥ ૨૪ ॥ ભીમ કહે સહુ આવી પોહોચ્યો, કહીને ઝપાટો ક્રીધો; પાછો જેદ્રથને જઈ પોહોચ્યો, બોચીમાં ગડદો દીધો. ॥ ૨૫ ॥ તવ નારીને નીચે નાંખી, બાંધવા ઉલટ લાવ્યો; એવામાં અરજીન બાણાવળી, સુર સપાટે આવ્યો. ॥ ૨૬ ॥ આવતાં બાણ ચઢાવ્યું પોતે, પ્રાક્રમીયે ખેલ ક્રીધો; નાગપાસના મંત્રનું મારી, અવળો બાંધી દીધો. ॥ ૨૭ ॥

એટલે લીમે દોટ મુકી, ક્રીધો અતી ઉપાડ; ગડદા પાદુનો માર મારી,
 ભાગ્યા હોડે હાડ. ॥ ૨૮ ॥ શેદેવ આવી અખળા છોડી, ડુચો મુખનો
 કાહાડયો; નિરદયપણે જેદ્રથને તો, લીમે માર માડયો. ॥ ૨૯ ॥ જેદ્રથ
 બુમો ખરકા પાડે, અપરાધ કરો માફ, દેવપતી મુજ માતા સરીખી
 મને મુકો માખાપ. ॥૩૦॥ લીમ કહે મુને બે વાર બાંધ્યો, માટે માફ
 ઠેર; જેદ્રથ કહે ભુલ્યો ચુકયો, જવાદો આ ફેર. ॥૩૧॥ અરજીનજીને દયા
 આવી, બોલ્યા મુખે વાણુ; લીમ કહે એને હાથ અરોડો; તો તો ધરમ
 ની આણુ. ॥૩૨॥ તવ લીમે ભુજ બંધ કીધા, મારે ચરણની લાતો;
 જેદ્રથ કહે કોઈ મુકાવો, માર નથી ખમાતો ॥ ૩૩ ॥ એટલે અરજી-
 નજી એમ બોલ્યા, મુકો ધમા ધમ, લીમભાઈ એને અડોતો, તમને મ્હારા
 સમ. ॥ ૩૪ ॥ તવ વરકોદર આઘો ખર્યો, ખેલજ ખોળી કાહાડયો;
 વાયુ સુતે વૃક્ષ ઉપાડી, ઝાડે ઝુડવા માંડયો. ॥ ૩૫ ॥ અરજીને
 જણ્યું નહિ મુકે કેડો, મીથ્યા કર્યો યોગન; તમને જેમ ઘટે તેમ
 કરો, એ વાયુના તન. ॥ ૩૬ ॥ તવ લીમે જઈને ગ્રહી બોચી, બાં-
 ઘેલા ભાઈને ઝાલ્યા, ધરમને દેખાડવો જોઈએ, કહી સાથે લેઈ ચા-
 લ્યા. ॥ ૩૭ ॥ દેવપતીયે તુમડાં ભરી લીધાં, ડુંગર ઉપર ચડીયા; ધરમે
 જેદ્રથ બનેવી જોયા, તવ જઈ બાહાજી પડીયા; ॥૩૮॥ જેદ્રથના બે
 ભુજ છોડયા, બોલ્યા મુખ વચન; બનેવી પુજનીક ભલે પધાર્યા, મુને
 કર્યો પાવન. ॥૩૯॥ લીમ કહે ભાઈ પાવન કરવા, એમણે કીધા ચ-
 રણ; આવી તમારી દેવપતીનું, કરી જતોતો હરણ. ॥૪૦॥ ધરમ કહે
 હોયે ભાઈ. દેવપતીજીણ લાવો; મુજ પુજનીકને સ્નાન કરાવી, ભોજન
 ભાવે કરાવો. ॥૪૧॥ દેવપતી કહે હું ન જમાડું, એરે ધરમ ભુપાળ;
 હણું કરી લેઈગયો હોતેતો, ટળવળી મરત બાળ ॥૪૨॥ ધર્મ કહે તમે
 મુકો લવારી, પાળો મુજ વચન; જેદ્રથ કહે જવા દો મુજને, કરવું ન-
 થી ભોજન. ॥૪૩॥ ધરમ કહે જમ્યા વીના ન દેવું તમને જવા, એ-
 ટલે જેદ્રથે સ્નાન કીધું, દેવપતીએ દીધું ખાવા; ॥ ૪૪ ॥ ખાઈ ઉઠીને
 આગના માગી, ધર્મ વધા તે ઠામ; એરે બનેવી આવો પધારો, જરા
 કરો આરામ. ॥૪૫॥ એમ કહી સાદડીમાં સુવાડયો, ડુંગર ઉપર ધરણ;
 ધરમ રાજ પાસે બેસી, ચાંપવા લાગ્યા ચરણ. ॥૪૬॥ ચાર ભાઈને
 દેવપતીના, મનમાં એ દુઃખ સાલે; ધર્મના ઉપર રીસ ચઢે છે, પણ કો-
 ઇનું નવ ચાલે. ॥૪૭॥ જેદ્રથ કહે આ શું કરોછો, એરે ધરમરાય; ક્ષમા
 કરો ચાંપવા નથી ચર્ણો, રેહેવા દો મુજ પાયા. ॥૪૮॥ ધર્મ કહે તમે થાકી

ગગ્ના છો, મેહેનત ઝાણ કીધી; અમારા ચર્ણની રજકરપતી તેને ખાંધે
લીધી. ॥૧૯॥ તમારા ચર્ણની રજ અમે, અમારા ચર્ણની એહ; તેને
ઉચકી દોડવું પડ્યું, તસ્દી લીધી તેહ. ॥ ૫૦ ॥ પુજન કરવું ઘટે
તમારૂં, બદલે તસ્દી દીધી; મુરખ બંધુ ભીમ અમારો, ગડદેથી પુજ
કીધી. ॥૫૧॥ વારૂ બનેવી બોલો સાચું, કેમ કર્યું આ કર્મ; જેદ્રથ ઝર-
ઝરીયાં લાવી બોલ્યો, સાંભળો રાજ ધર્મ. ॥૫૨॥ દુરીયોદને લાલચ
દિધી, ચાર આની રાજ ભાગ; તેથી કરપતી હરવા આવ્યો, જોધને મ-
નથી ભાગ. ॥૫૩॥ ધર્મ કહે ધાર્યું નવ બને, મનુષ્યનું કોઈ કાળ; પરદા-
રાને દુખજ દીધું, મરત ધાવ્યા વણ બાળ. ॥૫૪॥ તે દોશ તમને ભા-
ગત કેવો, તેનો કરો બીચાર; તેમ છતાં મન ધાર્યું ન બને, કરતા શ્રી
જીગદાધાર. ॥૫૫॥ કદાપી પામત કામ કરીને, ચાર આનીનું રાજ; તેથી
શું ફળ મળત તમને, વીચારી લ્યો આજ. ॥ ૫૬ ॥ રાજ્યથી ભોગવત
વધભોગ ઝાઝા, તેથી શું વધે આયુશ; ન ભોગવેથી ઘટ્યો કોનો, તો
મીથ્યા બધી હુંશ. ॥૫૭॥ વૈભોગથી શરીર સચવાયું, વધભોગવણ
ગાસ્યો દેહ; પણ બેઉનો મારગ મરવાનો, સર્વને છે તેનો તેહ. ॥૫૮॥ કદી
કોઈ ધનવંતો હોયે, વૈભોગ લે વીશાળ; પાંચ પચાસો સુધી ભોગવે,
પછી કયાં સદાકાળ. ॥૫૯॥ એક જનમ કદિ વૈભોગ લાવી, તેણેથી શું
થાય, બીજે જનમ કયાંથી. કોગળે દવ ન જુજાય. ॥ ૬૦ ॥ માટે વૈભોગ
રોગજ મ્હોટો, વૈભોગ કાજ રાજ કરવું; વૈભોગ ન હોય કે કદી હોયે,
તો પણ પેટજ ભરવું. ॥૬૧॥ સ્વાદ પડે કે સ્વાદ વિનાનું, જ્યાં ત્યાં
ભરવું પેટ; તેમ છતાં મુંઠ પ્રપંચ કરે, મનથી મીથ્યા વેઠ. ॥ ૬૨ ॥
મનથી મીથ્યા વેઠ છે, ન પડે પાર વીચાર; વ્યાસ વજ્રમ વાણી વદે,
બોધ કયો અપાર.

કડવું ૧૨ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; બોલ્યો જેદ્રથ
મુખથી એમ, મારી મતી ફરી ગઈ તેમ. ॥ ૧ ॥ મને ઉપદેશ કીધો
કેવો, ફરી આ કલ્પ ન કરું એવો; હવે આપો મુને આગનાય, થાવું જી-
વતો હૈથી વીદાય. ॥૨॥ બોલ્યા ધર્મ પધારો સુખે, માફ કરજો કહ્યું મેં
મુખે; તવ જેદ્રથ ચાલ્યો સાર. ત્યારે ભીમે કર્યો વીચાર. ॥ ૩ ॥ એની
ચાકરી ધરમે કરી, માટે મારી આજ હું ફરી, બેસો અરજીન ધર્મની
પાસ, નાંખોવાતોમાં દેવીસ્વાસ. ॥૪॥ હુંતો જેદ્રથ પુઠેજવું, એને જે ખો-

ખરો કરી આવું; એમ કહી ઉઠ્યો વાયુ તન, દેખીજેદ્રથવધો વચનાપા
 ધાળે ધાળે ધરમ રાય ધાળે, આવે વ્રકોદર તેને સહાળે; ત્યારે ઉઠીયા
 ધરમરાય, બોલાવ્યો ભીમ ઝુંપડીમાંય. ॥૬॥ ગયો નાશીને જેદ્રથ, જઈ
 પોહોંચ્યો જ્યાં પોતાનો રથ; બોલ્યો સારથી ઠાલો ભાળી, કહો કયાં
 ગઈપેલી રૂપાળી. ॥ ૭ ॥ કહ્યું જેદ્રથે વિદાય કીધી, હસ્તીનાપુર મોક-
 લી દીધી; કહી રથ બેઠો એ બળીયો, હસ્તીનાપુર ભણી પળીયો ॥૮॥
 આવ્યો રસ્તે જતાં વિચાર, મારે હાથ આવિતીનાર; આવ્યો તો ભીમ
 તેથી શું થાત, એને બાંધી મુકી લે જાત. ॥૯॥ પણ અરજીને આવી બ-
 ગાડયું, એણે મળતું રાજ નસાડયું; મારે સાચોયે મ્હારો બહેરી, એમ
 ઝેરે ભરાયો ઝેરી. ॥ ૧૦ ॥ એવે દિઠું શીવાલય એક, ઉતરી ધર્યો તપ
 નો ટેક; બેઠો તપ કરવાને જ્યારે, શીવ થયા પ્રસન દન ચારે ॥ ૧૧ ॥
 માગ્ય માગ્ય માગે તે આપુ, શાને તપ લેઈ બેઠો બાપુ; બોલ્યો જેદ્રથ
 લાગીને ચરણ, પામે અરજીન મુજથી મરણ. ॥ ૧૨ ॥ ત્યારે માહાદેવજી
 ઓચરે, અરજીનનેહાથે તુ મરે; પડ્યો જેદ્રથને અતી વેમ, હાલું અવ-
 જીતું બોલ્યા કેમ. ॥ ૧૩ ॥ ત્યારે બોલીયા ત્રીપુરારી, કરી હણું તેં એની
 નારી, એનો અવગુણ કરી એમ માગે, તેથી મુજને માહુ લાગે. ॥ ૧૪ ॥
 બોલ્યો જેદ્રથ મુકું ન તપ્પ, મ્હારે એ વરદાનનોખપ્પ; બોલ્યા મ્હાદેવ
 આપુ ન એવું હોય ખુશીતો બીજું દેવું. ॥ ૧૫ ॥ બોલ્યો જેદ્રથ કષ્ટી
 કાપો; તમને જે ફાવે તે આપો; ત્યારે માહાદેવ વધા વચન, થારો યુદ્ધ
 અષ્ટાદસ દન. ॥ ૧૬ ॥ તે વારે વેણુ મ્હારું ફળશે, તારા ખાળ્યા પાન્ડ
 વ ખળશે; એવું વરદાન લેને જય, રથ બેસી થયો વીદાય. ॥ ૧૬ ॥
 આવ્યો હસ્તીનાપુર સાર, પોહોંચ્યા દુષ્ટને સમાચાર; તેવો ઉઠીને સા-
 મો આવ્યો; મોતી પુષ્પ વધાવવા લાવ્યો. ॥ ૧૮ ॥ સાથે શકુની દુસ્તા-
 સન, જોડે આવ્યો કરણ રાજન; દુરીયોધન હરખે ભરીયો, સામો આવી
 નમસ્કાર કરીયો. ॥ ૧૯ ॥ આવો આવો બનેવી આવો, મારા મનગમ-
 તી ગોરિ લાવો; થયો ક્રોધ જેદ્રથને અતી મ્હારી ખખર પુછતો નથી.
 ॥ ૨૦ ॥ એના સ્વારથની કરે વાત, મુઝો એવો સગો પ્રખ્યાત; એમરીસ
 કરી બોલ્યો વાણી, તુજ ઘેર મોકલી છે રાણી ॥ ૨૧ ॥ મુજ કને મંગા-
 વી નારી, તને સોંપી જનેતા તાહારી; તવ શું બોલે દુરીયોધન, એનું
 ઉતરી ગયું વદન. ॥ ૨૨ ॥ બોલ્યો છત્રપતિ મુખ એમ, તમે આમ બો-
 લો છો કેમ; કહે જેદ્રથ મોકલ્યો મરવા, શુભ સતીનું હરણ કરવા ॥ ૨૩ ॥
 એતો જગતજનુનીસતી, લાજ લેવા ન દેજગતપતી, મુણી કરણને બો-

લવું ફાળ્યું મ્હાર કહ્યું જે આગળ આવ્યું. ॥ ૨૪ ॥ તવ સમજને
સહુ રહ્યા, મામા ભાણેજ નીરાશ થયા; આશા મુકીને બેડો પાપી,
મન ધાર્યું થયું ન કદાપી, ॥ ૨૫ ॥ રહ્યા પાન્ડવ દ્રીવીત વન, એવે શું
થયું એક દન; બોલ્યા અરજીન પડીને પાય, તમે સાંભળો ધરમ રાય.
॥ ૨૬ ॥ આપો આજ્ઞા તઈયાર થાવું, વીધા ભણવા હું સ્વરગે જાવું;
મ્હારા ઇંદ્ર પીતાની પાસ, કરી આવું કાંઈ અભ્યાસ. ॥ ૨૭ ॥ આણ્યા
આંસુ ધરમ તે સમે, તુજ વીના મને કેમ ગમે; જય સ્વર્ગ તું વીધાલે-
વા, મારી કોઈ કરે નહી શેવા. ॥ ૨૮ ॥ મુને વીપત સરવે પાડે, ભી-
મ ઉઠે સવા પોર દહાડે; કામ બતાવું તો વળ ચડે, આપો દહાડો મને
મન બડબડે. ॥ ૨૯ ॥ કહ્યું શેદેવ કરે ક્યારે, શેવાથી મધ્યાને પરવારે;
પછી કામમાં જીવજ પેસે, પાછો દીપણું જેવા બેસે. ॥ ૩૦ ॥ જેઈ
વિચારીને ભરે જ્ઞાન, જાવું દક્ષિણ સામો કાળ; જાવું ઉત્તર તો દુઃખ
પામુ, આજ જેગણીનું ધર સામું. ॥ ૩૧ ॥ જીએ શુભ અશુભ ચોવડીયું,
એટલે સહુ કામ રખડીયું; કામ બતાવું નીકળજીને ઉઠે વસ્ત્ર પોશા-
ગ સજીને. ॥ ૩૨ ॥ લાગે પેહેરતાં બે પેહેર વાર, એની છેલાઈનો નહિ
પાર; કરે ઇંદ્રપતી કામ અનુપ, પણ પીડા કારક એનું રૂપ. ॥ ૩૩ ॥ એ
નાથી અજગી ન જવાય, કોઈ હર્ષ કરી લઈજાય, તુજથી કામ જે જે
બને, તેવું કરનાર કોણ મુજ કને. ॥ ૩૪ ॥ માટે નહિ જવા દેઉ વિર,
કહિ નેત્રમાં ભરિયા નીર; બોલ્યા અરજીનજી સુણો વાત, કરો કરૂણા
ત્રણે બ્રાત. ॥ ૩૫ ॥ કરો ધર્મ તણી શેવાય, તો તો મુજથી ભણવા જવા-
ય; બોલ્યો ભીમ ભણીને શું કરવું, ભણ્યા ન ભણ્યા સર્વને મરવું.
॥ ૩૬ ॥ ભણ્યામાં તમે કાઢ્યા દહાડા, અમથી કેટલા થયા જડા; મા-
ટે ચલાવો ભણ્યા વણ બ્રાત, ત્યારે અરજીને જોડ્યા હાથ. ॥ ૩૭ ॥ ત્યા-
રે કહ્યું ત્રણે વિર, જવો ભણવાને રણધીર; મ્હોટા ભાઈનીશેવા કરશું,
તમ કરતા સારું આદરશું. ॥ ૩૮ ॥ કહ્યું ધર્મને ચીંતા ન પ્રરશો, કરશું જે
આગના કરશો; ત્યારે બોલ્યા ધરમ રાય, જવો વિરા થાવો વિદાય,
॥ ૩૯ ॥ સહુ કરશે શેવા અમારી, જળવળે જાત તમારિ; ભાઈ થાશે
નહી મન મેલા, તમો ભણીને આવળે વહેલા. ॥ ૪૦ ॥ વલણ ધરમે
આપી આગના અરજીન પડીયો પાય; આયુઢ્ઢ લીધા હાથમાં, તરત
થયો વિદાય. ॥ ૪૧ ॥

કડવું ૧૩ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું વન પરવ મહિમાય. ॥૧॥ અરજુનજી આગ્ના લૈ ચાલ્યો, અ-
 ઘોર વન મોઝાર; એવામાં શીવાલય દીઠું, તપનો કર્યો વીચાર. ॥ ૨ ॥
 શીવ વિના કોણ સ્વર્ગ મોકલે, ડાહ્યાપણ સોધી કાઢાયું; ઉઘે શીશે
 અરજુનજીએ, શંકરનું તપ માંડયું. ॥૩॥ એવામાં દીઠો નારદજીએ, જ-
 ણ્યું કે એને ચડાવું; અરજુન મહાદેવને કરું ભેગા, બે જણાને લડાવું.
 ॥૪॥ એવું વિચારી નારદજી આવ્યા, અરજુનજીને કને; સુત સતીના
 તપ લેઈ બેઠો, કોણે બતાવ્યું તને. ॥૫॥ છ મહીના તને વીતી જશે, તોયે
 પ્રસન નહી થાય, શંભુને પ્રસન કરવા હોયતો, બતાવું એક ઉપાય.
 ॥૬॥ ઉભો થઈને આયુધ ઝાલી, લે શીવજીનું નામ; એટલે તરત પ્રસન
 થાસે, સરશે તારું કામ. ॥૭॥ અરજુનજી કહે વાર માહારાજ, મુનેતો આનંદ
 થાય; મરકરી કરી હશે પણ વિપ્રનું, વચન મીથ્યા ન જાય. ॥૮॥ મુજ
 મનને તો પુરણ શ્રદ્ધા, એમ કર્યો મનસુખો; માળા મુઠ્ઠી આયુધ ઝાલી
 તપ કરવા રહ્યો ઉભો. ॥૯॥ એટલે નારદજી પરવરીયા, ગયા માહાદેવ
 પાસ; જોજો વરદાન આપવા જતા, જણી તમારો દાસ. ॥૧૦॥ તપ કરે
 છે આયુધ ઝાલી, તેનો છે એમ વીચાર; વરદાન આપવા આવે ત્યારે
 મારવા ત્રીપુરાર. ॥૧૧॥ કૈલાશ લેવું મનમાં એવું, માટે તમે નવ જશો;
 અત્યારે સાચુ નહિ માનો પણ પાછળથી પસ્તાશો. ॥ ૧૨ ॥ શંકર કહે
 કોણ છે એવો, સૌ વેમ મનનો ખોટું; કેવી રીતે મારે છે મુને, પારખું
 એનું જોવું. ॥૧૩॥ ચડાવી નારદ વીદાય થયા, કોપ્યા કૈલાસ ભુપ;
 બે મુખનો ઋગ બનાવી પોતે, પારધીનું ધર્યું રૂપ. ॥૧૪॥ આગળ ઋગ
 ને પુઠળ પોતે, લીધેલાં કર હથીઆર; અરજુનજી તપ કરે તેણીપા,
 આવીયા ત્રીપુરાર. ॥૧૫॥ કુન્તી પુત્રે પારધી દીઠો; આગળ દીઠો હરણ;
 જણ્યું કે મુજ દેખતા કરશે, પારધી ઋગનું મરણ. ॥૧૬॥ એવું સમજી
 સુરો બોલ્યો, ઋગ મારે તું કેવું; અમ ક્ષત્રીનું રમકડું એ, થાશે જોયા
 જોવું. ॥૧૭॥ પારધી રૂપે પશુ પતી બોલ્યા, જોયા ખતરા અનેક; જોયા
 જોવું કરનારો મેં નથી દીઠો કોઈ એક. ॥૧૮॥ અરજુન કહે લે દેખાડું,
 બાણ માર્યું મહાબળી શંકર પોહોળું મહોદ્ધું કરી, તે બાણ ગયા ગળી.
 ॥૧૯॥ તવ અરજુને બીજુ માર્યું, ગળી ગયા વીવેક; કુન્તી સુતે અગ-
 ણીત મંત્રે, બાણ માર્યા અનેક. ॥૨૦॥ તે સહુ શીવજી ગળી ગયા, ફેક્યું

ધનુશ બળીયું; માહાદેવ મુખ પોહોણું કરીને, ગાન્હેનામાં ગળીયું.
 ॥૨૧॥ તવ ભાથો માર્યો તે પણ ગળીયો, અરભુનને ક્રોધ ચડીયો; દોટે
 મુકીને માહાદેવજની, કોટે બાહાજ પડીયો. ॥ ૨૨ ॥ એટલે માહાદેવ
 ઉંચા બનીયા, અરભુન વળગેલો કંઠ; તેથી સોભ્યો કેવો જેવો, ઉંટ
 ની કોટે ઘંટ. ॥૨૩॥ અરભુન અતી અકળાયો; કામજ કેવું કરીયું;
 છેવટ એણે માહાદેવજને, ખભે બચકું ભરીયું. ॥૨૪॥ તવ શીવજને
 હસવું આવ્યું, પોતે થયા પરસન, અરભુનજને અળગો ઉતારી, ક્રીધાં
 શીવ દરશન. ॥૨૫॥ ભોળો ભોળવાયો બચકેથી, કહ્યું કે મહારો થાપું;
 તપ કરવાનું કારણ શુંછે, જે માગે તે આપું. ॥ ૨૬ ॥ અરભુનજ કહે
 ઓ મહારાજ, પછી બીજું કષ્ટ કાપો; હવે તેજ ગયું છે મહારં, આ-
 યુધ મહારાં આપો. ॥૨૭॥ તવ શીવજએ આયુધ એનાં, આપ્યાં તેણી-
 વાર; પછી કહ્યું તપ આમ કેમ કીધું, હાથ ગ્રહી હથીઆર. ॥ ૨૮ ॥
 અરભુન કહે નારદ મુને; એવું બતાવી પળીયા, વીમ્ર વચન પર મેં
 રાખી શ્રદ્ધા, તો તમે તરત મળીયા. ॥ ૨૯ ॥ શીવ કહે મને મોકલ્યો
 એણે, કરી ગયો ચડાવા; આયુધ તને હાથ ઝલાવ્યાં, આપણ બેને લ-
 ડાવા. ॥૩૦॥ અરભુન કહે તે તો તે જાણે બ્રહ્મવાચક કળીયું; આક્રીન
 છે તે સૌથી મહોદ્ધ, ભાયગ મહારં ભળીયું, ॥૩૧॥ વીમ્ર વચન પર
 શ્રદ્ધા રાખે, મુજ પેઠે જન જેહ; મનવાન્છીત કળ તેને મળેશે, સૌ સુખ
 પામે તેહ. ॥૩૨॥ એવે બોલ્યા ભોળા શંભુ, શી તારી ઇચ્છાય; અરભુન
 કહે મહારે જલ્લું; મોકલો સ્વર્ગની માંય. ॥૩૩॥ શીવ કહે જ પુર્વ દી-
 શાએ, ઈંદ્રિય સંતાન; ગાંધર્વ આવશે તેડવા તુંને સાથે લઈ વધમાન.
 ॥ ૩૪ ॥ એમાં તેં કાંઈ નથી માગ્યું, એમ અતી હેત વાપ્યું; પસુ-
 પતાકા પસુ પતીયે, બાણ પારથને આપ્યું ॥ ૩૫ ॥ આ બાણ રાખજે
 તારી પાસે, જે તું મારે કે દીશ; બ્રહ્મા વીજણુ કે હું હોવું, તો પણ
 છેદે શીશ. ॥૩૬॥ એક વેળા તાર કામ કરીને, આવશે મારી પાસ;
 માટે ખરી વેળાએ વાવરજે, કહ્યું શીવ અવીનાશ. ॥૩૭॥ બાણ આપી
 અંતરંધ્યાન થયા, તવ અરભુનજ જાય; વૈમાનની વાટ જોતો જોતો
 ચાલ્યો પુર્વ દીશાય. ॥૩૮॥ શીવે પોતાના ગણ મોકલીયા, ઈંદ્રપુરીની
 માંય; શીવ વ્રદાને વધમાન મોકલી; અરભુનને લાવો હાંય. ॥ ૩૯ ॥
 ઇંદ્રે કહ્યું વાર મહારાજ, ગણ થયા વીદાય; એટલે ઇંદ્રે વીચાર કીધો,
 હવે શો કરવો ઉપાય. ॥૪૦॥ લવશ કવશ નામના દહીતો, કેંક વેળા
 હાઈ આવે; ઘણાજ નખળા ઘણાજ જખરા, સૌ દેવતાને હરાવે,

॥૪૧॥ દેવતા અમ્મર માટે ન મરીયે, અરજીન પ્રત્યુનો પ્રાણી; દૈતો મારેને મરણ પામે તો, મુજ ઇજ્જત ધુળધાણી. ॥ ૪૨ ॥ સ્વર્ગમાં શું જોઈલાલું એને, મન ગભરામણ આણી; પરીક્ષા કરું કેવો કુંવર છે, જોઈલું પેહેલું એનું પાણી. ॥ ૪૩ ॥ એણું વીચારી ઇંદ્ર નીકળીયો, સુર સ્વર્ગનો ભુપ; અરજીનના મારગમાં આવ્યો, ધરી વાંદરનું રૂપ. ॥ ૪૪ ॥ નેજા છે નીચી ઘોઘો બે ઉંચી, બે બાજુ બે ધર્યા ચરણ; પરીક્ષા જોવા નેજા પર રહ્યો પારથ આવ્યો ધરણ. ॥ ૪૫ ॥ એને ઉપર વાન્તર દીઠો; બોલ્યા અપશીને દંત; ઉપરથી અજગો થા કપી, મ્હારે જલું આ પંથ. ॥ ૪૬ ॥ ઇંદ્ર કહે નીચે બહુ છે રસ્તો, હું કયાં આડે આવું; અરજીન કહે તુજ ટાંગ તજો, નીસરીને શું જલું. ॥ ૪૭ ॥ ઇંદ્ર કહે પાલવેતો જ તું, નહીં ખસુ લગાર; એટલે પારથે ધનુશ લેઈ, બાણ કર્યું તૈયાર. ॥ ૪૮ ॥ ઇંદ્રે જણ્યું પાણીવાળો છે, થઈ ગયો અંતર ધ્યાન; સ્વર્ગે આજ્ઞા કરી ગાંધર્વને, મોકલીયું વધમાન. ॥ ૪૯ ॥ ગાંધર્વ આવ્યો નરને બોલાવ્યો, બેસાડ્યો વધમાન માંય; સ્વર્ગે ઇંદ્રપુરીમાં જઈને, પીતાજીને પડીયો પાય. ॥ ૫૦ ॥ તાતજી તમ કને ભણવા આવ્યો, ઇંદ્ર કહે ભલે તન; આ વસ્ત્ર ઉતારી બીજાં પહેરો, રહેવાને આ ભોવન. ॥ ૫૧ ॥ સ્વર્ગ તણો વધભવ ભોગવો, ઓરે મ્હારા બાજ; અરજીન કહે ભણવા આવ્યો છું, સુરતણા પ્રતીપાજ. ॥ ૫૨ ॥ મારા ભાઈ વનમાં દુઃખ વેડે, તો સુખ શું લેવું મારે; રોટલો ભાજી ખાઈ ભોંય સુવું વરતવું ધરણ ધારે. ॥ ૫૩ ॥ ઇંદ્ર ઇંદ્રાણી કહે ઓ બેટા, મરજી તમારી જો મ; સુખ રૂપે રહી વીધા ભણો, વરતો ફવે તેમ. ॥ ૫૪ ॥ એમ કહીને એને રાખ્યો, સ્વાદ રહીત એ ખાય; સાદડી નાંખી નીચે સુએ, નિત્ય ભણે વીધાય. ॥ ૫૫ ॥ રહ્યો સ્વર્ગે ભાઈઓ ભોમી, જનેતા હસ્તી નાપુર; સુભદ્રા અલીમન્યુને પાળે છે વિદુર. ॥ ૫૬ ॥ ચાલી છે વારતા દેશ પ્રદેશે, પાન્ડવો દુરબળ થયા; રાજપાટ ધર ગામ પૈશે પુણ, હારીને વનમાં ગયા. ॥ ૫૭ ॥ તેથી બળદેવજી ગભરાયા મેં કયા કર્યો વિવાય; કન્યાને કન્યા કાળ થયો, શું કરવો ઉપાય. ॥ ૫૮ ॥ વળણ, ॥ ઉપાય હવે હું શું કરું, હસશે દુરમન લોક; વલ્લભ વદે મન માં થયું એ વીવા કરું ફેક. ॥ ૫૯ ॥

સુરેખા હર્ણ.

કડવું ૧ રાગ ધનાસરી.

પ્રથમ પેહેલો પાય પડુ છું સંકર સુત ગણેશ, સરસ્વતી રહો ર-
 સનાયે, ખામી ન આવે લેશ. ॥ ૧ ॥ સુરેખા હર્ણનું વર્ણન કરું, કષ્ણ
 તણું છે ચરિત્ર; ભક્તના સુતને સાહ્યતા કીધી, કથાયે પર્મ પવીત્ર.
 ॥૨॥ પાન્ડવ ગયેલા છે વન વીશે, કુંવર વીદુર ઘેર; કુન્તા સુભદ્રા અ-
 ભેમન્યું, રહેછે આનંદભેર. ॥૩॥ બળદેવજીએ વીવા કરેલો, રાજસોઈ
 યજ્ઞમાંય; પોતાની પાળક પુત્રી દેવાનું, નીસ્યે કરેલું ત્યાંય. ॥૪॥ પા-
 ન્ડવ વનમાં જવાથી એમનું, મન થયું ઉદાસ; પુરણ લાગ્યા પસ્તા-
 વાને, સુજે નહિ કોઈ પાસ. ॥૫॥ વીવા કર્યો મેં અભીમન્યુનો, તવ દા-
 હાડો થયો હાવો; નીરધનનો સુત આવે વરવા, મુને ન વીતે લ્હાવો. ॥
 ૬ ॥ કન્યા કાળ થયો કુંવરિનો, તેડાવું અભેમાન; એકલો આવે નઅ
 સું શોભે, ન હોય જોડે જન. ॥૭॥ ભીસ્મ કપાચાર દ્રોણ જેવાને, લા-
 વે તાણી ડોશી; સુંદરીમાં સુભદ્રા આવે, બીજી કુન્તા ડોશી. ॥ ૮ ॥
 વેહેવાર કરવા વિદુર આવે, ભક્ત જનમના ભારે, ટીલું તણુ ગજનું
 તાણીને, ઈયાં હસાવી મારે. ॥ ૯ ॥ તાલને કીડતાલ મ્હોટા મંજરા, વ-
 ગાડીને કરે ચાળા; છપન છાપા છાતીયે કરે; ડોકમાં દસ વીસ માળા,
 ॥૧૦॥ ગાય ગીતાં ગોવીંદ વરનાં, ભગવત ભગવત ભણે; હોડ બબ-
 ડાવે જીભ ફફડાવે, ભમરા પેરે ગણગણે. ॥૧૧॥ લ્હાવો નવીતે સંસાર
 રીતે, હાસ્ય કરે સહુ લોક; ગરીબને ઘેર ન દેઉ કન્યા, વીવા આજ
 થી ફેક. ॥૧૨॥ છત્રપતી દુરીયોધન છે તે, અસ્ત ધણો ભુપાળ; ભાણુ-
 મતી છે ભામનીને, લખમણ જેનો બાળ. ॥૧૩॥ તેનો વીવા કરી દેઉં
 કન્યા, અન્યા કહે નહી કોય; જન જથો લેઈ ભુપત આવે, આનંદ મુ-
 જને હોય. ॥૧૪॥ એમ વિચારી વિર મોરારી, બોલાવી પુછે પ્રશ્ન; દ્વા-
 રપાળને મોકલ્યો તે, તેડી લાવ્યો શ્રી કષ્ણ. ॥૧૫॥ વિકૃત પ્રત્યે વહે
 વડા વિર, કલ્પના મેં એક કરી; હસ્તીનાપુરના છત્રપતીને લખો કં-
 કાતરી. ॥ ૧૬ ॥ પ્રભુ કહે કંકાતરી શાની, સમજવો શુભ અર્થ; બળદે-
 વ બોલ્યા અભેમન્યુનો, વિવા કીધો વ્યર્થ. ॥૧૭॥ નીરધન થયા સુત

સતીના, વન પધાર્ય પ્રીતે; એટલા કુંવર વરવાને આવે, મુને ન લ્હા-
વો વીતે. ॥૧૮॥ માટે તે વીવા ફેક કરીને, કફં હું રૂડી પેર; સુત સ-
ભાગી છત્રપતીનો, દુરીયોધનને ઘેર. ॥૧૯॥ કુરૂ રાજના કુટુંબનો એ,
લક્ષમણો છે નામ; જનજ લાવે છત્રપતીતે, શોભી રહે ઘર ગામ. ॥
૨૦॥ માટે વીવા કફં લક્ષમણાનો, કંકાતરી લખો વીર; એવાં વાંકાં
વાયક સુણી, બોલ્યા શામ શરીર. ॥૨૧॥ વડીલ વીરા આ શું બોલો
વિરૂધી વછન એજ; સુભદ્રા ભગની પોતીકી, અલીમન્યુ ભાણેજ.
૨૨॥ બહાલાને માથે વિપત પડી, બહાલાના બહાર શું થૈએ; ઉમરો મુકી
કુંગરો પુજવા, કદી કાળે નવ જૈએ. ૨૩॥ વિપતવેળા સગાનો સાથી,
થાય સગો તે સાચો; ઘર શોભે તેવો સુત એ છે, શું લક્ષમણપર રાચો.
૨૪॥ રાજ્ય ગયું ને દ્રવ્ય ગયું પણ, નથી ગયું એનું કર્મ; એક મુકી
ખીજે કરવો તે, નહિ જહુકુળ ધર્મ. ૨૫॥ લક્ષ્મી હોયને જતી રહે છે,
ન હોય ને ત્યાં થાય; વિવા ભંગથી ભાણેજ ભગની, બેઉનાં દલ દુ-
ભાય. ૨૬॥ વલણ. ॥ દલ દુભારે બેઉનાં, દેશે દારણ દોશ; વેણ લલ-
ભના નાથના, સુણી વ્યાપ્યો રોશ. ॥ ૨૭ ॥

કડવું ૨ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા બળદેવજી મુખ વાણી, મેં વાત વીરા તારી જાણી; તમે
કીધાં ઘણાં વેવિશાળ, એકે ન મળ્યો એવો ભુપાળ. ૧॥ તેથી દલદુ
તમારૂં દુભાય, માટે મુને કહોછો નાય; લેઉ છત્રપતીનો હું લ્હાવો, તે-
થી ઝાંખા પડી તમે જવો. ૨॥ કરે વીશ્વ બધુ વાત, સોધ્યો બળદેવે
ભુનાથ; કરી કૃષ્ણ થકા સરસાઈ, માટે દાજે બળો છો ભાઈ. ૩॥ એમ
સુણીને વદે શામ, વીરા સુખે કરો એ કામ; લાવો લખું કંકાતરી, પત્ર
લઈ બેઠા શ્રી હરી. ૪॥ બળીભદ્રજી તેમાંલખાવે, છત્રપતી શીરોમણી ક
હાવે; સુભ શોભીતા દુરીયોધન, રૂપે પુટડો તમારો તન. ૫॥ અમે તે વર
માગી લીધો, અલીમન્યુનો ફેકજ ઝીધો; માસ વૈશાખની દવા દશી,
પધારો નીરભયથી ધશી. ૬॥ જન લાવજો આવજો વેહેલા, પધારો
દ્વાદશીએ પેહેલા; લગ્ન પુર્ણિમીને દન, પણ પ્રથમ આવો રાજન. ૭॥
ચાર દન રેહેજો મુજ ધામ, જન લાવો શોભે ઘર ગામ; એમ પુરણ
લખી મોરારી, વદે વિર પ્રત્યે ગીરધારી. ૮॥ લાવો કુમ કુમ છાટણાં ક-
રિએ, માગી કંકાવટી શ્રી હરિએ; ગયા બળદેવ કંકુ લેવા, છાનુ લ-

ખે દેવાધિ દેવા. ॥ ૯ ॥ જોઈ વિચારિ આવજો રાય, નવ જાણીશ તુજ
કન્યાય; સીંહનું ભક્ષ નલેશીઆળ, સામે છે અરજીનનોખાળ. ॥૧૦॥ હંસ
ભક્ષ શું પામે કાગ, કુવાશી ભમરાને કયાં ખાગ; એમ લખ્યું છાનું છ-
ખીલે, બળદેવ વીના એકીલે. ॥૧૧॥ આઠ્યા હળધર કુમકુમ લાઠ્યા,
પ્રભુએ છાંટણા છાંટાઠ્યા; તેડયા સેવક દીનાનાથ, આપી કંકાતરી તેને
હાથ. ॥૧૨॥ જવો જદવ હસ્તીનાપુર, દુરિયોધનન દયો જર; લેઈ
ચાલ્યા અનુચર ચાર, આઠ્યા પુર સભા મોઝાર. ॥ ૧૩ ॥ બેઉ ભુજથી
જીહાર કરી, રાયને કર પત્રીકા ધરી; કુમકુમ જોઈ રાજન, વદે મામાની
પ્રત્યે વચન. ૧૪ વાંચી જીઓ શકુની મામા, ઊભા જદવના જોઈ
સામા; મામા વાંચે સભાની માંચ; બેઠા વિદુર ભીશ્મ પીતાય. ॥ ૧૫ ॥
કહે શકુની સાંભળરાય, થયો તુજસુતનો વીવાય; થયા વેહેવાઈ છપન
કોડ, થયા બળદેવને રણછોડ. ॥ ૧૬ ॥ તારા ભાગ્યનો દિવસ જાગ્યો,
અભિમાનનો વિવા ભાગ્યો; એવું સાંભળતાં રાય રિજ્યો, હવે ન મળે
મુજ તુલ્ય ખીજો. ॥૧૭॥ જદુનાથે કારજ સુભ કરીયું, મારા કર્મનું પાં-
દડું ફરીયું; પ્રભુ પાંડવનું હેતુતુટયું, હવે સગપણ એમનું છુટયું. ॥૧૮॥
આખી અવની કરૂં જોર, થયો ધંદ થકી સમશેર મુજ સામુ કોઈ નવ
થાય થાયતો આવે જદવરાય. ॥ ૨૦ ॥ એમ સુણી શકુની કહે છે, જો
લ્યા પત્ર નીચે શું લખે છે; કહ્યું છે આવજો વીચારી, લખ્યું છે નથી
કન્યા ત્હારી. ॥ ૨૧ ॥ એવું સાંભળી બોલ્યો ભુષાળ, લખીતંગ છે શ્રી
ગોપાળ; એમની લખી વાત લ્યો શીઘી, આતો મોહને મશકરી કીધી
॥૨૨॥ વેહેવાઈ જાણી દેવાધી દેવ, હાંશી કર્યાની એમની ટેવ; હોય વેહે
વાઈ મશકરી કરે, લહાવો વીતે મ્હારૂં મન ડરે. ॥૨૩॥ એમ કહીને ઉડ્યો
રાજન; ગયો ભાણુમતીને ભોવન; રાણી પ્રત્યે કહે છે રાય; થયો પુત્રત-
ણો વીવાય ॥૨૪॥ થયા વેહેવાઈ પુન્ય શ્લોક કર્યો શત્રુનો વીવા ફે-
ક; અલીમન્યુની કન્યા જોઈ, થઈ આપણી સુરેખા તેહ. ॥ ૨૫ ॥ આ-
ઠ્યા દુત હરીના ચાર, તેડી ભાવે કરો કંસાર; તેવું સુણી રાણી હરખા
ણી, સજ્યા સણગાર ઉલટ આણી. ॥૧૬॥ વસ્ર વીધવીધ ધારણ કીધાં
છત દેખાડવા પ્હેરી લીધાં; પુલીપુલાશોમાંફરતી, તેડયા લગનીયા આ-
દરથી. ॥૨૭॥ આપી આસન ભોજન દિધાં, સુત તણા ત્યા વખાણ
કીધાં; મારે લક્ષમણો જોઈ ખાળ, ભણ્યો ગણ્યોને રૂપે રસાળ. ॥ ૨૮ ॥
બળીભદ્રનું ભાગ્ય ઉઘડીયું, છત્રપતીનું છોકરું જડીયું; એનાં આ-
ઠ્યાંતાં માગાં અનેક, પણ મેં નવ માન્યું એક. ॥ ૨૯ ॥ વીસ્વમાં સહુ

નાથી મ્હોટા. અમારે શા કંન્યાના ટોટા; એમ કરી બોલાવ્યો સુત, જો
 થો જાહે કાળો ભુત. ॥૩૦॥ લાગ્યું શેવકને મન દુખ, વર દેખીને મ-
 રડ્યું મુખ; ક્યાં હંસ અને ક્યાંકાગ સોભશેનહીં કંન્યા સોહાગ, ॥૩૧॥
 હજાધરને ન ખોટું કેહેવાય, ધણીનું સુજ્યું હાંકણી માય; આતો વેવણ
 ગરવજ આણે, વરને વરની મા વખાણે. ॥૩૨॥ એવું સમજીને ઉભાથા
 ય, માગી જાહે જોધે વીદાય; આગ્રા લેઈને પરવરીયા, સહુ કઠિરવ હ
 રખે ભરીયા. ॥૩૩॥ સભામાં બોલ્યો દુરીયોધન, કેવો રઝળ્યો છે અભે
 મન; હવે ઉતર્યું પાંડવ નુર, સુણી દલ દુભાયા વીદુર. ॥ ૩૪ ॥ સભા
 વિશે ઉભા થયા, અતી ઉદવેગથી ઘેર ગયા; કહી કુન્તાસુભદ્રાને વાત
 સુણી અખળા કરે આંસુપાત. ॥૩૫॥ અભીમન્યુ પોતાનો ખાળ, ગ-
 યો ભણવાને નિશાળ; તેના જાણવામાં નથી પેર. થયો કલેશ વીદુરને
 ઘેર. ॥ ૩૬ ॥ બેઠા ચોક વિશે વિદુર, દુખે ઉભરાયું આપનું ડિર; રૂવે
 પરસાળમાં કુન્તા, મેડે રડયા કરે સુભદ્રાય. ॥ ૩૭ ॥ દૈવ દુખના દિવસ
 આવ્યા, પુરવના દોશે દલડાં દુભાવ્યાં ॥ ૩૮ ॥ વસણ ॥ દલદુભાવ્યાં દો-
 શથી, નેત્ર વહે જાળધાર; વ્યાસ વક્ષભ એમ ઓચરે, સુણો શ્રીતા સાર.

કડવું ૩ રાગ બાવળીયાનો.

કુન્તાજી વસવસતારે રે રેહો, દૈવદહાડો રૂઠીઓરે; ટેક પ્રભુમહારાનવે
 ગ્રહો થયા વાંકા, ગ્રહસ્થ મટીને થયા રઝળતા રાંકા. ઘટી માઝા ઝાઝા
 જગતમાં પડયા જાંખા, દુખ્યા દુનીયામાં રે રે રેહો, અન્નોદક ઉઠીયોરે
 ॥૧॥ ક્રીયાં પાપે સુખની વ્રતી ઉથાપી, ક્રીધોપાંચે પુતરોથી પડપંચ પા
 પી, મટી બગડી સુતે દુતમાં ગાદી આપી. કર્મ કઠોર જાગ્યું રેરેરેહો
 ધર્મ ધોરીધર ભુલીયોરે. ॥ ૨ ॥ દુખીયા દીકરા ગયા છે વનકુળ પ્હેરી,
 ત્યારે જાગ્યો દુરીયોધન જનમનો ઝેરી, જાહેવ કુળ જે બહાલું તે બહા-
 લા થયા બ્હેરી, વિવા સુતનો ભાગ્યોરે રે રેહો કન્યા વિના ઝુલીયોરે.
 ॥૩॥ આ દિકરે ન દીઠું તાતજીતણું સુખ, જનમી સમજ્યો સુખમાં ત્યા
 રે આવ્યું દુખ; ફેરફાર લેવાઈ ગયેલે મુખ, છે છેયો ઓશીઆળોરેરેરે
 હો પરઘેર ભરે પેટદુરે ॥૪॥ થયું નહી સગુકાએને મોસાળ, ભાણેજ ભ-
 મતો મેલી ભાગ્યું વેવીશાળ. કેમ વિરોધી થયા હજાધર ને ગોપાળ, શત્રુ
 કર્યા રાજીરે રેરેહો; મુક્યું છોર છેટદુરે. ॥ ૫ ॥ વળણ ॥ કુન્તાજી એમ
 કળકળે, વિદુર સુભદ્રાય; નીશાળેથી આવીયો, અભિમાન જે રાય.

કડવું ૪ રાગ સવૈયો.

અલીમન્યુ નિશાળેથી આવ્યો, અરજીનનો કુમાર; દાદાદાદા ક-
હી ખારણેથી પાંચ કર્યા પોકાર ॥ ૧ ॥ નીત્યાન વિદુર કુંવર માટે,
મીઠાઈ મેવો મંગાવે; નીશાળેથી આવે એટલે, હેતથી ધરી બોલાવે.
॥ ૨ ॥ આવો કહી ઉછંગ બેસાડે, રૂદયા સરસો આપે; મુસ્તક ઉપર
હાથ ફેરવી, મીઠાઈ મેવો આપે. ॥ ૩ ॥ રખે કુંવરને ઓછું આવે,
સાંભળે કાકા કે બાપ; એવું જાણીને લાડ લડાવે, સંભાળ રાખે આપ.
॥ ૪ ॥ તે દીન કુંવરે બોલાવ્યા પણ, નવ બોલ્યા વીદુર; અલીમન્યુ
ને ખોટું લાગ્યું, ભરાઈ આવ્યું ઊર. ॥ ૫ ॥ અરેરે દાદા કેમ ન બો-
લ્યા, પાંચ કર્યા પોકાર; બાપ કાકા વળકોણ બોલાવે, ઓશીઆળો અ-
વતાર ॥ ૬ ॥ આંસુડાં આવ્યાં આંખમાં ને, ધરી ધામમાં પેઠો; દાદા
ને રડતા દીઠા, તેની પાસે પુછવા બેઠો. ॥ ૭ ॥ કેમ રડો છો કેમ રડો-
છો, શો કલેશ મનમાં વ્યાપ્યો, કરગરી પુછ્યું પણ દાદે; ઉત્તર એકન
આપ્યો. ॥ ૮ ॥ એટલે મન ઉભરાઈ આવ્યું, કુંવરનું તે વાર; હું ન
બાપો તે કોણ બોલાવે, આંસુ વહ્યાં ચોધાર ॥ ૯ ॥ આકંદ કરતો
આંસુ ભરતો, કુંતાજી કને જય; શી સોચનાથી રડવા બેઠાં, ઓ મા-
હરી વૃદ્ધ માય. ॥ ૧૦ ॥ બાપ કાકા મારા વન ગયા તે, તને શુ સાંભ-
રી આવ્યાં; તે તણે દુખ દીલ દુભાયું, અતી આંસુડાં લાવ્યાં. ॥ ૧૧ ॥
એમ કહ્યું પણ વચન વહ્યાં, છોકરું પડ્યું છોછું; રૂદે ફાટે તેમ રડવા
લાગ્યાં, ઊરમાં આવ્યું ઓછું. ॥ ૧૨ ॥ માતા કહી માનું મોઢું હલા-
વે, આંસુ વારંવાર લુછે; ઢાંકેલું મોઢોડું માનું ઉઘેડે, વાકો વળીને
પુછે. ॥ ૧૩ ॥ તોપણ કુંતાએ કાંઈ ન કહ્યું, આકંધ કરતો જય; માળ
પર ચડતો રડતો રડતો, જ્યાં છે જનેતાય. ॥ ૧૪ ॥ સુભદ્રાને આવીને
પુછ્યું શું છે મારી માત; શા દુઃખમાં દુખ્યાં છોજનેતા, કરો છો આં-
સુપાત. ॥ ૧૫ ॥ ઓશીઆળાં થઈ આકંદ માંડ્યું; લેવાઈ ગયું છે મુ-
ખ; બાપ કાકા મારા વન ગયા છે, તે શું સાંભર્યું દુખ. ॥ ૧૬ ॥ તે દુ-
ખથી તમો રડતાં હોતો, મોહન કરશે મેહર; દ્વાદશ વરસ જતાં રેહેશે
ને, કાલે આવશે ઘેર. ॥ ૧૭ ॥ દ્રવ્યગયું મા તેની સોચના; હોય તો તો લ્યો
જોઈ; જનમ્યા જેજે પ્રાણીતે, સંગ ન લાવ્યા કોઈ. ॥ ૧૮ ॥ નથી લાવ્યા
નથી લેઈ જવાના, સત્ય માનો મનમાં; નહોયને થાય થયેલું જય, વે

જા વેળાની છાંચ. ॥ ૧૯ ॥ આ સઘળું સમજે છે પોતે, કેમ રડે છે
 માત; કોઈએ તમોને દુહ્યાં હોય તો, તે કહો મુજને વાત, ગાળ દીધી
 હોય કોઈ પાપીએ, તો જીભ તેની કહાડું; હાથ કોઈએ ડિપાડ્યો હોય
 તો, કાંડાં તે તણાં વહાડું. ॥ ૨૦ ॥ તેમ છતાં તમે કેમ રડો છો, રડવે
 શું દુખ જશે; ભાગ્યશાળી છું સુત તમારો, આગળ આનંદ થાશે. ॥ ૨૧ ॥
 સુતનું સાંભળી સુભદ્રાને, ચટકી ચીતમાં લાગી; આગળ તે શું સુખ
 થવાનું, તું જનમ્યો નીરભાગી. ॥ ૨૨ ॥ સભાગી સુતને દુખ ન પડે
 ઓરે મારા તન; જનમ જ્યારે થયો તારે, પાંડવ પધાર્યા વન. ॥ ૨૩ ॥
 તારે પગલેથી પીડા પડી, દુખ પડ્યું બહુ પેર; અલીમન્યુ કહે મારે ચ
 રણે, યજ્ઞ થયો આપ ઘેર, ॥ ૨૪ ॥ વડીલ દાદા પાન્ડુ રાજ, તે પામ્યા
 સુભ ગતી; પુત્રને પગલે સારૂ થયું, હું નીરભાગી નથી. ॥ ૨૫ ॥ શુ-
 ભી સુભદ્રા સુત કહે છે, હરયા શત્રુ લોક; ભાગ્યશાળી હોયતો તારો,
 ન થાય વીવાહ ફેક. ॥ ૨૬ ॥ બળભદ્રનો જીવ ભમ્યો તે, વેવીશાળ
 ન રાખ્યું; સાચા સ્નેહી શત્રુ થયાજે, સગપણ કહાડી નાંખ્યુ. ॥ ૨૭ ॥
 કુંવર કહે પેર મેં જાણી, એ વાતમાં સો દ્વેશ; કાચા વીવાહની કન્યા
 ગઈ છે, તેમાં શો આવડો કલેશ. ॥ ૨૮ ॥ કન્યા ગઈ તો ભલે ગઈ મા,
 હજી હું મ્હોટો થાવું; પાપ કાકા મારા જીવે છે તો, લક્ષ કન્યા એવી
 લાવું. ॥ ૨૯ ॥ તેને સારૂ કલપાન્ત ન કરો, માનીલ્યો મન સુખ; સુ-
 ભદ્રા કહે કન્યા ગઈ છે, તેનું નથી મને દુઃખ. ॥ ૩૦ ॥ સાચા સત્ર
 હરખ પામ્યા, તે પ્રગટ્યું છે ઝેર; આપણી કન્યાનો થયો વિવાહ; દુરી
 યોધનને ઘેર. ॥ ૩૧ ॥ લક્ષમણાનું લગ્ન લીધું, દગ્ધ થયું મમ ઊર;
 તે વેદનાથી કુન્તા રડે છે રડે છે વૃદ્ધ વિદુર. ॥ ૩૨ ॥ કુંવર કહે મી-
 થ્યા રડોછો, છો ગઈ શત્રુને ઘેર; તેમાં શું ગયું આપણું મા, એ વાત-
 નું શું બેર. ॥ ૩૩ ॥ એવાં વચન સુતનાં સુણી, ક્રોધે ભરાણું માત;
 જ નંદન નીરભાગી કહીને, મારી રૂદેમાં લાત. ॥ ૩૪ ॥ લાત મારીને
 માત કહે છે, ઊંડો તું દૈવની વેઠ, દીકરો આવ્યો પણ તું મારે, દીકરી
 પડ્યો પેટ. ॥ ૩૫ ॥ ક્ષત્રી કન્યા ન જવાદે પોતાની, કરે મોટો સંગ્રામ;
 પણ તેં કુખ વગોવી મ્હારી, બાપનું બોલ્યું નામ. ॥ ૩૬ ॥ કાચર કું-
 વર ગાદી લજવી, સાને તું જનમ્યો જોધ; એવાં વાયક માતનાં સુ-
 ણી, કુવરને થયો ક્રોધ. ॥ ૩૭ ॥ સાંભળો માતા, વાળો શાતા, નહીં લ-
 જવું માબાપ; એજ સુરેખા વરૂં નહીં તો પ્રહ્લ હત્યાદીક પાપ. ॥ ૩૮ ॥

એમ કહીને નીચે ચાલ્યો, ઉઘેડ્યો ભંડાર; પોતાની પેટી માંહીથી લી-
ધાં, વસ્ત્ર અને શણગાર. ॥ ૩૯ ॥ સુકનમાં મુખવાસ ખાધો, મુખડું
ક્રીધું લાલ; ઉપાન ચર્ણમાં ધારણુ ક્રીધાં, ખેરિ લીધો સુરવાળ. ॥ ૪૦ ॥
કવચ બકતર કમ્મર પટો, અંગ ઘણી ઉલટ; જરીનો જમો પ્રેમે પહે-
યો મુસ્તક પર મુગટ. ॥ ૪૧ ॥ કાનમાં કુંડળ લોલક લળકે, કોટમાં
કાવળ હાર; કટી કશી પટકેથી ખાંધી, તેમાં ખોસ્યાં હથીઆર.
॥ ૪૨ ॥ ખપવા ખંજર સાંજ્યને ત્રીસુળ, જમઘયા કટાર; ગુપ્તી ગેડી
ને ગદા લીધી; તરકસ તીર તરવાર. ॥ ૪૩ ॥ કર્વત કુહાડા ભાલો ફરશી,
કમ્મર સાથે ખાંધે; ખાંણુનો ભાથો ખાણે ભરેલો ધનુષ્ય ભરવ્યું ખા-
ધે. ॥ ૪૪ ॥ કારમી ક્રીક્રીયે કુંવર ચાલ્યો, વિદુરને પડ્યો પાય; ઓરે
દાદા દો આજ્ઞા હું લાવું એ કન્યાય. ॥ ૪૫ ॥ વીદુરજી જોઈને ગભ-
રાયા, આ ખેલ કોણે લડાવ્યો; આંડાળ બુધી કોણ મળ્યું તે, કુંવરને
ચડાવ્યો. ॥ ૪૬ ॥ સુણી સતી કુંતાજી આવ્યાં, ત્યારે દીઠો તે ઠામ;
કન્યા લાવવા સુત ચડાવ્યો, સુભદ્રાનું કામ. ॥ ૪૭ ॥ બેટા તને તા-
રી માયે કહ્યું, શું તે કહે માંડી વાત; અભેમન્યું કહે કન્યાને માટે, ક-
રે છે આંસુપાત ॥ ૪૮ ॥ સુભદ્રાને દીધી શીખામણ, રડીશમાં મુજ
માત; કન્યા ગઈ તો છો ગઈ કહ્યું, ત્યારે મારી મને લાત. ॥ ૪૯ ॥ દી-
કરો નથી, દીકરી છે તું, લજાવ્યો, અરજીન ખાપ; તે સાંભળી કન્યા
વરવાને, માંથે લીધું છે પાપ. ॥ ૫૦ ॥ દ્વારીકામાં પરવરને કરે, સુરેખા
કેરે હરણ; જીવશું તો આવશું જીતિને, નહીતો પામશું મરણ. ॥ ૫૧ ॥
વળણ ॥ એવાં વચન સાંભળી, કોપ્યા કુંતા માત, ઉતર હેઠી પાપણી,
કયાં કર્યો ઉતપાત. ॥ વલણ બીજું ॥ સુણી સુભદ્રા ઉતરી, થર થર
કંપી કાય; વદે વક્ત્રભ શ્રોતાજનો, શું કહે છે કુતાય.

કડવું ૫ રાગ સિન્ધુ

વીવેક વણ વહુજી, દીકરાને દુભાવ્યો શાથી, ઘેર ગોદો ઘાલવા વૈ
ડાપો શીખી લાવ્યાં કયાંથીરે, વિવેક વણ વહુજી. ટેક. ॥ હરી ફરી મા-
રે એક છોકરે, તેણે વેળા વળશે, ગોળી હશે તો ગોળી ઢાંકણાં, જોઈસે
તેટલાં મળશેરે; વિવેક વણ વહુજી. ॥ ૧ ॥ હઠ ચડી અભીમન્યુને સા-
મથ કોણ રખાવવા; જોઈસી વહુ જોઈએ તમારે સાસુપણું દાખવવારે;

વિવેકણ વહુજી. ॥ ૨ ॥ સાસુનીતો બીક હોયે શાની, સ્વામી વન
સંચરીયો ઘણી વીના ઘણીઓપું માંડી, આશો જીલમ કરીયોરે, વી
વેકણ વહુજી. ॥૩॥ પુત્રને પુંઠપક્ષ મળે નહીં, નહીં પીતાનહીં કાકા; પીયર
ના પુરાં નહીંને, માંડયાડોળ ડમાકારે. વિવેકવણ વહુજી ॥૪॥ છાછે. છટ્ટી
ગઘ છેક છાંછવી, છેયાને છકાવ્યો, તેં જાણ્યું મને પુછનાર કોણ છે,
બાળકને બકાવ્યોરે. વિવેક વહુજી. ॥૫॥ આવાં ગુણથી પીછેરી માં-
યે, તુજ સંભાળ નહીંધી; વળગણી શોધતાંવસ્યાં સાસરીયે, પરણાવી
નાંખી દીધીરે, વીવેક વણ વહુજી; ॥ ૬ ॥ ભાઈ તો રાત્ર થઈ પડયાને,
શા પર હું પદ આણ્યાં; કદી નહીંને આજ મેંતો, આવડાં ડાહ્યાં જાણ્યાં
રે. વીવેક વણ વહુજી; ॥ ૭ ॥ ક્રોધે જનુની પણું જણાવ્યું, લાત રૂ-
દયામાં દીધી; ઠીક કેડ કસી પાઘડી બાંધી, આખી મરદાઈ કીધીરે, વી
વેકવણ વહુજી. ॥ ૮ ॥ કૌરવ જદવ જમડા જેવા, ન દે કુંવરને મેલી
એકલું અટવાય એથ વિનાનું, ત્યાં કોણ એનું બેલીરે; વિવેકવણ
વહુજી. ॥૯॥ શું કરે સંસારની સરમે હું, તુંજ પ્રત્યે નવ ચાલ્યું; આ
દીકરો દુશમનમાં ચાલ્યો, જીભડીએ ધર ધાલ્યુરે; વિવેક વણ વહુજી
॥ ૧૦ ॥ ચાહ્ય તેમ કરિ રાખ્ય કુંવરને; વીપ્રીત વાત ફેલવી વલ્લભ વદે
આતાજન શુણો, રૂધીર રેલ રેલાણીરે. વિવેકવણ વહુજી. ॥ વળણ. ॥
શબ્દ સતીના સાંભળી, પડી પેટમા ફાળ; કર ઝાલ્યો કુંવર તણો,
નહીં જવા દેઉં બાળ. ॥

કડવું ૬ રાગ મારૂનો પરજ.

મારા જયારે નહિ જવા દેઉં તુજને; જલુ હોયતોરે, નાશ કરી
નાંખો મુજને. ॥ ૧ ॥ પીંડ પાડુરે કાહાડું પાપી પ્રાણ માહરો, ભુલ
માહારીરે, વાક નથી તન તાહરો. ॥ ૨ ॥ તાત વનમારે, મનમાં એ
કેવું લાવશે, રડયા કૌરવરે, કાળ રૂપ તુજપર આવશે. ॥ ૩ ॥ જમજે
વારે જદવ ઝાઝા જોરાવરો, તેના સામારે, યુદ્ધ તણી હઠ પરહરો. ॥૪॥
હોય પાપીરે, તેવા શું રાઢ ન કીજીયે. છો બાળ કરે બળીયા શું બાથ
નદીજીએ. ॥ ૫ ॥ પક્ષ વીનારે મુમત હાવો ન ઝાલવો કાલા કુંવરરે,
કંથેરે કર નવ્ય ધાલવો. ॥ ૬ ॥ નહિ પોહોયોરે, પુઠવના લાખી દોડ
મા; શાને ધાલોરે, હાથ એ વાઘની બોડમાં. ॥ ૭ ॥ નથી જોઈતીરે, કં-
ન્યાએ કાળા દલેશની, કેમ વરિયેરે, દારા છે; દારણ દેશની. ॥૮॥ હૈશજી

વતોરે, લક્ષ નારી એવી આવશે, બાપ કાકારે, સામ્રથ તે ઘણી લાવ-
શે. ॥૬॥ સહુ ક્ષત્રીયેરે, વીવા કર્યા જ્યાં બાળીયા, તવ આવશેરે મન
ગમતા વેવીસાળીયા. ॥ ૧૦ ॥ ખોટ શી છેરે, કન્યાનો કાળ પડ્યો ન-
થી, મુકો મુમતરે, માતા હું તારી મરૂં મથી. ॥ વળણ. ॥ એ-
મ સુભદ્રા વલવલી, પ્રગટ્યો કુંવર તન તાપ, પેહેલું ન માન્યું માવ-
ડી, હવે બ્રહ્મ હત્યા પાપ.

કડવું ૭ રાગ ચૌપાઈ.

અભીમન્યુ કહે માત મહારી, નીશ્યે વરવી સુરેખા નારી લીધું છે
બ્રહ્મહત્યાનું પાપ, બેશી રહુ તો લાળે બાપ. ॥૧॥ લાળે જનેતા તાલ્હ-
રી કુખ, કેમ વ્યર્થ થાયે વદ્યુ મુખ; પાળે નહી તેને સું કરવું, ભલું
તે જીવ્યા કરતા મરવું. ॥૨॥ તવ વીદુરે કીધો વિચાર, રોક્યો રોકા-
શે નહી કુમાર; એમ જાણી વીદુરજી બોલે; ધન્ય સુત નહી કે તુ તો-
લે. ॥૩॥ ભલે જવાનું આદરો તન. એક માની લ્યો મારૂં વચન; દી-
વશે નીસરવું નહી બાળ, સુખે સંચરો સાયંકાળ. ॥૪॥ તેનું કારણ સા-
ભળ સુત, જતા જાણે કૌરવો કપુત; પડે પુંઢળ પાપી પ્રાણી, કરે વી-
દ્ય અતી દ્વેશ આણી. ॥ ૫ ॥ માટે જાળે મોડી પડે રાત, સંગ લેજે તું
તાલ્હરી માત; તવ અભીમન્યુ કહે વાર, વેણ શીશ ચડાવું તમારૂં.
॥ ૬ ॥ નીશા પડે નીકળસું ગામ, પણ સુભદ્રા આવે સું કામ; ત્યારે
વીદુર કહે મુજ તન, એને આવે થાશે લગન. ॥ ૭ ॥ તુજ સાથે સુભ-
દ્રા આવે, એના બે બંધુને સમજાવે; કલેશ કરીને કષ્ટ કપાવે, કરગરી
ને કન્યા અપાવે. ॥૮॥ સુણી સુત વહે મુખ એમ, વ્રધ થઈ ભુલો છો
કેમ; આડા સંગ કરવો પડે અન્યા, નાવે કરગરે કરજને કન્યા ॥ ૯ ॥
વહે વીદુરજી સુણ બાળ, થાયે ખુશીથી જો વેવીશાળ; તો તો હેત રહે
હંમેશ, નવ માને તો છે પછી કલેશ. ॥ ૧૦ ॥ સુણી સુત ટાઢો થઈ
બેઠો, જવા ચીત ચીતરવટ પેઠો; એવે દીનમણી બેઠો મેર, પેહેર્યા વ-
સ્ત્ર આભુશણ ફેર. ॥૧૧॥ લીધા આયુધ કમર કશી, તવ સુભદ્રા શં-
ઘ ધરી; લીધી ગાસડી વસ્ત્રની માત; ત્યાર થયા અભેમાન સાથ.
॥ ૧૨ ॥ રથ કહાડ્યો કુંવરે બાહર, તેણે જોતર્યા ચાર તોખાર; તવ
ચઢી બેઠી સુભદ્રાય, રખે મુને મુકી સુત જાય. ॥ ૧૩ ॥ ભક્ત વીદુરે

આગના આપી, દેછે શીખ કુન્તા રૂદેચાંપી; બેટાટંટાનો તંતનધરીયે,
કળ થાય તો બળ નવ કરીયે. ॥૧૪॥ નથી પુઠ કે પક્ષ એ બાળ, કદી
લાંબી ન ભરીયે ફાળ, ધાર્યું થાશે હરીનું એ તંન, પછી વિદુર વધા
વચન. ॥ ૧૫ ॥ સુણો સુભદ્રા સુંદરી, કેહેજે તુજ વીરને કરગરી; સ-
ગાં સાથ સહુ ભેળાં કરજે, માને નહીં તો મરણ આદરજે. ॥ ૧૬ ॥ એ
મ કહી દીધી આગનાય, બેઠો કુંવર રથની માંય; એક ભુજે પ્રહ્લા આ-
છોડા, લીધી ચાલુક હંકાર્યા ઘોડા. ॥ ૧૭ ॥ ડગ ભરવાને વાળ જાય,
તેવી સનમુખ આવી ગાય; જોઈ માન્યું વીદુરનું મન, જાઓ ક્તેહ થ-
યા શુકન. ॥ ૧૮ ॥ હાંડી અશ્વને પંથ પળીયો, નગના દ્વાર ખહાર ની-
કળીયો; તવ શબ્દ શીઆળના થાય, માડા શુકન ત્યાં દેખાય. ॥ ૧૯ ॥
પણ ગણગાર્યું નહીં કુમાર, પુરપાટ હંકાર્યા તોખાર; પગ પડધીને રથ
ધધડાટ, જતાં જતાં આવી બે વાટ. ॥ ૨૦ ॥ અભેમન્યુ ઉભો ખમચા-
ઈ, રાખ્યા ઘોડાના અછોડા સાહી; કહો માતા કેઈ દીશે વળીયે, ડાભે
કે જમણે પંથ પળીયે. ॥ ૨૧ ॥ તમે ભોમીયાં નીત્ય જનાર; ક્રીયે રસ્તે
દ્વારામતી સાર; તવ જણ્યું અશરણા સરણ, આવે ભાણેજ કરવાને હ-
રણ. ॥ ૨૨ ॥ પણ પડે એકલો આવે, એનું બળ કદી નહીં ફાવે;
મહારા ભક્તનો પુત્ર એ સાચો એને પડવા ન દેવો પાછો. ॥ ૨૩ ॥ પે-
હેલું બળદેવને મેં કહ્યું, મહારું કહ્યું મહોટાએ ન લહ્યું; સમજાવ્યા
હતા બહુ પેર, તોયે ગયા કૌરવને ઘેર. ॥ ૨૪ ॥ એમનું ધાર્યું થવા ન
દેવું, વરે ભાણેજ હું જસ લેઉ; પણ એકલો શું ધાર્યું કરસે, નહીં મ-
નસુખો પાર ઉતરશે. ॥ ૨૫ ॥ એમ જણ્યું શ્રી રણછોડ, મેળવું એની
જોડે જોડ; કેમ જાયે પ્રભુ વર ચુકી, ભગનીને ભુલવણી મુકી ॥ ૨૬ ॥
સુતે પુછ્યું સુભદ્રાને જ્યારે, કરી વિચાર બોલ્યા તે ત્યારે; બેટા માર-
ગ ડાભે ચાલો, એહ પંથ મોસાળનો ઝાલો. ॥ ૨૭ ॥ વળણ. ॥ એવા
વાયક સાંભળ્યાં, માતાનાં જેવાર, કહે વક્ત્રલ રથ ફેરવ્યો, હાંક્યા
તવ તોખાર.

કડવું ૮ રાગ સાંખી.

અશ્વ હંકાર્યા ડાભે પંથે, ઘણી લાંબી વહી વાટ; એટલે મારગ
આવી રહ્યો, આળ્યું વન સપાટ. ॥૧॥ દીશા ભુલ થયો તવ કુંવર, અ-
રણ્ય ચાલ્યો જાય; જેમ વળે તેમ અરણ્ય આવે, ગુંચાયો ગહવર મા-

ય. ॥ ૨ ॥ પાછા વળ્યાની સુજ ન પડે, રાત અધારી ઘોર; સણસણ
રૂઝની સુસંવે છે, તમરા કરે ખકોર. ॥ ૩ ॥ કુંવર રખડે વિકરાળ
વગડે, બહુ બાવળના ઝાડ; ટેકરા ખાડા કોતર કુંગર, પરવત પહાડ
ને તાડ. ॥૪॥ નદીનાં નાળા; ઝાડનાં જળાં, ઝાડી જડી પડેલી; કાંટા
કંથેર કાચકીનાં, લાંબી વ્રક્ષની વેલી ॥ ૫ ॥ ખેર ખાખરને ખાજલી
છે, ખરસાણી ખારેકી; પત્ર વડે પવનથી ખખડે, લયંકાર ભાસે નજે-
કી ॥ ૬ ॥ રાફડામાં સાપ શબ્દ કરે છે ચીતળા પડીયા આડાં; નાગ-
ફણા માંડીને ફરે છે, નોળીયા વણીયર વાડાં. ॥ ૭ ॥ સાહુડી શીયાળ
સુવર સસલા હરણુ મ્રગને હસ્તી; ભુડ રોઝાંને રિછડાં રખડે, સીંહ
ચીત્તા વાઘ વસ્તી. ॥ ૮ ॥ તનછ ચંદનઘો પાટલાઘો, કરચલાં કા-
ચંડા; ધ્રુવડ ચીખડી ઘોર કરે છે, ઉંટ અને ઉડગંડા. ॥ ૯ ॥ એવા વ-
નમાં વાટે વહે છે, ગુફામાં ગુચવાય; ઝાડનાં જડીયાં ડાળાં પડીયાં,
પીંન્ડાં તેમાં ભરાય. ॥ ૧૦ ॥ રથ ન હાલે ઘોડા ન ચાલે, ઘણાક પાદ
પછાડે; અધારે સુત હેઠો ઉતરી, બળે કળે રથ કાહાડે, ॥ ૧૧ ॥ મુખ
પોકારે ચાખક મારે; ધરે વાજ પર રોશ, એ દુઃખ દેખી સુભદ્રાજી, થ-
ઈ ગયાં અપશોશ ॥ ૧૨ ॥ અરેરે દીકરા ભુલ્યાંને દુલ્યાં, સંતાપ આ-
વ્યો આવો; અભીમન્યુ કહે માતા મુને, પરણાવવા લ્યો લ્હાવો. ॥૧૩॥
॥ મોહોડ ધાલી લ્હાવ લેવો તે, આ કર્યા વીના ન ફાવે; દુખ વેડયા વ
ણ માતા મ્હારી; કયાંથી વહેલી વહુ આવે. ॥૧૪॥ એવાં મર્મનાં વચન
સુણિ, માતાએ નીચું ધાલ્યું; પછી કુંવરે વીચાર કરી, ધનુશ હાથમાં
ઝાલ્યું. ॥ ૧૫ ॥ શાને શારૂં કપ્ટી વેહું, વીધા છે મુજ પાસ; અગનાસ્ત્ર
થી અગ્ની મુકી, પંથ કરૂં પ્રકાશ. ॥ ૧૬ ॥ તીમ્મર નાસે મારગ ભા-
શે, થાશે અસ્તવને સુખ; છતી વીધાયે સાને સારૂ, વેહું વેઢાણું દુઃખ
॥ ૧૭ ॥ એણું જાણી એક બાણ લીધું, મંત્ર ભણી તે વાર; અશ્માસ્ત્રનું
મુકીયું તે, પાવક પ્રગટયો સાર. ॥૧૮॥ ઝાડ બીડ સળગવા લાગ્યાં, તી-
મ્મર પામ્યું નાસ; વધ્યો બહુની વનને વિશે; ઘણો થયો પ્રકાશ. ॥૧૯॥
તે અજવાળે અરવો ચાલે, કુંવર મ્હાસુખ ધારે; પ્રબળ પ્રકાશ પાછ-
ળ રેહે કે આગળ બીજું મારે. ॥ ૨૦ ॥ એવી રીતે સળગાવતો ચા-
લ્યો સુભદ્રાનો તન; સુખ રૂપે જતાં જતાં ત્યાં આવ્યું હેડંબા વન.
॥ ૨૧ ॥ તે વન વીશે રાક્ષસ રહે છે, માયાવી વીકરાળ; ત્રણ ત્રણ તા-
ડના ઉંચા દૈતો, બાગ તણા રખવાળ. ॥ ૨૨ ॥ તેનું રાજ્ય કરે છે રા-

ક્ષણિ, રાણિ હૈડંબા નામ; તે પ્રેમદા ધરણેલી લીમને, વસી વાસી વ-
ન ધામ. ॥ ૨૩ ॥ પુત્ર તેનો ગેટારગછ નામે, માયાવી બળવાન; તે
વન સળગાયું સુસવાટે, અરબુનને સંતાન ॥ ૨૪ ॥ પવન ઝપાટે સુ-
ર સપાટે, આગ અતી ઘણી લાગી; લખક લખક બહની ના બેઠ,
અસુર ઉડ્યા બગી. ॥ ૨૫ ॥ અરેરે આકત કોણે કીધું, રોશમાં વાળી
રીસ; ધાબેરે ભાઇ ધાબે કહીને, પાપીએ પાડી ચીસ. ॥ ૨૬ ॥ તે સ-
બદ સુણીને સહુ બગ્યા, તોફાની થયા ટોળે; આયુધ લીધા હાથમાંને
ઉપડ્યા ફોટે ટોળે ॥ ૨૭ ॥ આપની રાણીના ભય થકી, કોપ્રાણીથી ન
વ અવાય; અંત્રીક્ષના ઉડનારા પક્ષી, આ મારગે નવ બચ. ॥ ૨૮ ॥
દેવ દ્રુષ્ટી નવ નાંખી સકે તો, બીબનો શો ભાર; અતળીક બળીયો ન
બચ કળીયો રાણી તણો કુમાર. ॥ ૨૯ ॥ તેવાના બાગમાં આગ મુકી,
કોણે જણાવ્યું જોર; ચાલો ઝાલો ભાલા ભુજે, પકડી લાવીએ ચોર.
॥ ૩૦ ॥ એમ કહીને શહસ્ત્ર સુરા, તૈયાર થયા ચડી ચોટે; ફલંગ ભર-
તા દહીત ન ડરતા, દોડ્યા દડબડ દોટે. ॥ ૩૧ ॥ ત્રીતાડ ઉંચા નાકે
બુચ્યા, હાથ હાથ લાંબા દંત; કાન સહુના સુપડા સરખા, બીહામણા
બળવંત. ॥ ૩૨ ॥ ચાલ્યો ચોટે દારણુ દોટે, ભુમી ભાર ભરપુર; રથ-
માં બેઠાં સુભદ્રાએ આવતા દિઠા અસુર ॥ ૩૩ ॥ અરેરે દૈવ દૈત આબ્યા
કાહાડસે પુત્રના પ્રાણ; હું નિરભાગણિ આશું કીધું, બન ફીટી થશે,
કાંણ. ॥ ૩૪ ॥ ભયંકર ભય ભાસવાથી. અતક મુરછા ચડી; સુભદ્રા
મુરછાંગદ થઈને, રથમાં ઢળી પડી. ॥ ૩૫ ॥ વળણુ પ્રાણુ ઉંચો ચડી
ગયો, ન રહી શુધ બુધ સાન; કહે વક્ષભ તે બેઠને, મન ધાર્યું
અભેમાન. ॥ ૩૬ ॥

કડવું ૧૦ રાગ લલીતનો છાયો.

અરર શું થયું માત માહરી; પુરણ ના પડી, હોશ તાહરી. ॥ ૧ ॥
ધરણુ તું ઢળી; રાંક માવડી; મરણુ તુલ્ય શું રથમાં પડી. ॥ ૨ ॥ લ-
ગન ધારીયું દીકરા તણું; મન વારીયું, વાર તેં ક્ષણું, ॥ ૩ ॥ હઠ
કરી અતી નાર લાવવા; રથ ચડી ગયાં, સંગ આવવા. ॥ ૪ ॥ રતન
માતરે, હાથ હું ચક્ષુ; જીભલડી લઇ, દંતમાં ડશું. ॥ ૫ ॥ અરણ્યમાં
વશ્યો, તાત જે હતો; રઝળતો કર્યો માતા તેં છતો ॥ ૬ ॥ ઉછંગ લે-

ધને, કોણ પાળશે; નજર મીઠથી, કોણ ભાળશે. ॥ ૭ ॥ અવર માત કો, માલરો નથી; -હૃદય ચાંપીને, તુ હશી જતી. ॥૮॥ રમીશ બેશી-ને, કેઈ મા કને; અગન ઉઠીરે, માત મુજને. ॥૯॥ જીવત ધીક છે; મા-લરું હવે; મળીશ માવડી કયે ભવે, ॥૧૦॥ નયન આંસુડા જાય છે અતી; વહ્નલ ઓચરે, આવી આ ગતી. ॥ ૧૧ ॥ વળણ. રડતો રહે ફાટતું, આંસુ ચાલ્યા જાય; દહીતો દેખી કુવરે વીચાર્યું મનમાય.

કડવું ૧૧ રાગ સવર્યા.

વૈશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સાંભળાવું સુરેખા હરણ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ મન વીચાર્યું અલીમ-ન્યુએ ધાર્યું રડયામાં રોળાઈ જશું; કઠણ કાળજી રાખુ મ્હારું, લુછી નાખ્યાં આસુ. ॥ ૨ ॥ જાણ્યુ કે અસુર ઉત્પાત કરશે, મરશે મ્હારી માડી; પ્રાણ બ્રહ્માંડ છે જનેતાનો, એકાંત દેઉં સુવાડી. ॥ ૩ ॥ બે વ-ટીકાએ આવશે શુદ્ધી, રહેવા દેઉં રથ માંહ; પણ પાપીનો પ્રહાર પ્ર-ડે તો, માતાનો પ્રાણ પળાય. ॥ ૪ ॥ એમ જાણી રથમાંથી ઉતરીયો, કટી કશીને ખાંધે; જનુની પડી શુધ બુધ વીના, કુવરે લીધી ખાંધે. ॥ ૫ ॥ લેઈને પળીયો કુવર બળીયો, એકાંત જંગલ ઝાડી; વ્રક્ષ ગુ-ફામાં વસ્ત્ર હોરાડી, ભુમી માડી સુવાડી. ॥ ૬ ॥ અસુર સાથે સંગ્રામ કરવો, ધારીને આવ્યો કુમાર; ઘોડાના અછોડા ગ્રહીને રથે, લઈ બેઠો હથીઆર. ॥ ૭ ॥ એવામાં અસુર આવી પ્હોચ્યા, દુષ્ટજનો દેઈ દોડ; કુંવરનો રથ વેરી લેઈને, ઊંભા વળીને કોટ. ॥ ૮ ॥ લોચન રાતાં કો-ધે ન માતાં, વધા અસુરો વાણી; કોણ તું છે ને કયાંથી આવ્યો, ખા-ળક મનુશ પ્રાણી. ॥ ૯ ॥ કેઈ નાતને જાતજ તારી, કીયું ધરને ગામ; કોણ માખાપનું છોકરું છે, કોણ તારું નામ. ॥ ૧૦ ॥ અલીમન્યુ કહે શું સહુ પુછો, નાતને જાત અનુપ; લાંબુ કહ્યાં કરતાં કહું થોડું, સક-ળ ભુમીનો ભુપ. ॥ ૧૧ ॥ દાંતવ માનવ સર્વનો રાજ; રૈયત છો તમે મ્હારી; તે સાંભળીને ક્રોધ વ્યાપ્યો દુષ્ટ જનોને ભારી. ॥ ૧૨ ॥ ન્હાને મ્હોડે ન બોલ મ્હોટું, ખોટું વગર વીચાર્યું; બાગમાં આગ લગાડી માટે, મરણ તારું ધાર્યું ॥ ૧૩ ॥ જેમ ફાવે તેમ બકયા કરે છે, આયુશ ટુંકો કાઢાવ્યો; જે જે અલ્યા જીવતો નથી જવાનો, કાળ તારે શીર

આવ્યો. ॥ ૧૪ ॥ અભીમન્યુ' કહે કાળ કરો શું, કોણ હણે મમ કાય;
 જે તમે જીવ્યાનો ખપ કરો તો, નાશી જાઓ પડી પાય. ॥ ૧૫ ॥ તે
 સાંભળીને કુમતી કોપ્યા, કહાડી નાંખ્યો પ્રાણ; ભાલા લીધા ભુજમાંને
 કરી રહ્યા ખુમરાણ. ॥ ૧૬ ॥ ઉછળીયા બળીયા મળીયા છે, માયાવી
 મ્હા વીકરાળ; ધશી ધશીને ધાયા કરડવા, ફટક દેતા ફાળ. ॥ ૧૭ ॥ ઉં-
 ચા નીચા અવળા આડા, ઘણી ગરજના ગાળે; લાગ આવે તેમ લાતો
 ફેંકે, રથ તોખારને ખાળે. ॥ ૧૮ ॥ લડત લડે લાંબા પંજે, મારો મારો
 મુખ ભાંખે; વાંસડાના ફાંસડા ઉખેડી, કુંવર ઉપર નાંખે. ॥ ૧૯ ॥
 જોર જીલમ જોધ જંગલીનો કોપ કર્યો અભેમાન; ધનુશ ચડાવી ટં-
 કાર ક્રીધો, ઉપર લીધાં બાણ. ॥ ૨૦ ॥ મ્હા દ્વેશ ધારે બાણજ મારે,
 મુમત દેવો મુકાવી; અસુર આડાને અવળા ખશી, આયુધ દે ચુકાવી.
 ॥ ૨૧ ॥ તાક્રી તાક્રી તન તોડીને મારે, પણ પાપીને નવ વાગે; વાગે ક-
 દાચીત કોઇ કને તો ખોડખામી નવ લાગે. ॥ ૨૨ ॥ પ્રાણ ન જાય
 ધાત ન થયો, અસુર એવાને એવા; કુંવર લાગ્યો વિભાસવાને, આ
 જીવ જતી કેવા ॥ ૨૩ ॥ માતાને ઉદર રહ્યો હતો હું, ગર્ભે અષ્ટાદસ
 માસ; તવ કોઠા વીધા વાંચીતી, મમ મામા અવિનાશ. ॥ ૨૪ ॥ તેમાં
 એવો હેતુ આવ્યો હતો કે, માયાવી હોય જેહ; ખડગ ન વાગે વાગે
 ન લાગે, પતન ન થાય દેહ. ॥ ૨૫ ॥ તેમાંના અસુર ભાસે છે આ, જે
 મ ફાવે તેમ ફાલે, તેવી જાતના ઉપર એકલું શીવજીનું બાણ ચાલે.
 ॥ ૨૬ ॥ એવું જાણી ઉલટ આણી, કામ કુંવરે ક્રીધું; મહાદેવજીનો
 મંત્ર લાણીને, એક બાણ તવ લીધું. ॥ ૨૭ ॥ ફેરની કુંદડી ફરીને ફેંક્યું
 થયો કારમો કોપ; જે જે જોદ્ધાને બાણ અડ્યું તે, રાક્ષસ થયા લોપ.
 ॥ ૨૮ ॥ નવસેને નાવાણું હણાયા, કુંવર કળીયો માઠો; એક બચી ગ-
 યો રાક્ષસ સહુમાં, તે જીવ લેઇને નાઠો. ॥ ૨૯ ॥ જતાં જોયો અભીમ-
 ન્યુએ, સવળો લીધો સાર; છોને એ જાણ જીવતો જે કેહશે સમાચા-
 ર. ॥ ૩૦ ॥ વળણ. ॥ રાક્ષસ નાશી આવીયો, હેડંબા ભોવન; જગો
 જગો માવડી, શું કરો રાયન.

કડવું ૧૨ રાગ સોહયાણીની ચોપાઈ.

આવી અશુરે ગરજના ક્રીધી, સાંભળી બળવંતી બીધી; ઉઠી આ

વી વીપ્રીત મન જાણી, શું છે શું છે પુછે છે રાણી. ॥ ૧ ॥ જોયું વન
સજગતું જ્યારે, બની બાવરી બાળા તે વારે; કોણે કરમ કર્યું આ-
જ આવું વધ્યો વહની શી રીતે સમાવું. ॥ ૨ ॥ સુણી દહીત કહે
ઓ માડી, બાળી નાંખી બધી વન વાડી; જગી ઉઠયા અમો સહુ દા-
સ, શત્રુ કરતાનો કીધો તપાસ. ॥ ૩ ॥ કોઈ મનુશ જતી છે બાળ,
આવ્યું રૂજની વન વીકરાળ, પડે એકલો નથી કોઈ સંગ, બોલે ની-
રભય હીમત અંગ. ॥ ૪ ॥ અમે માંડી તે સાથે લડાઈ, કરી પ્રાણ લે-
વાની ચડાઈ; પણ પડી નહી કુંવરને વેડ. એક બાણે પોંદ્યા સહુ
ઠેઠ. ॥ ૫ ॥ આવ્યો એકલો જીવતો માડી, નવ્ય આવ્યું તે તુંને ઉઠાડી,
સુણી દીલમાં દુભાણી દારા, રેહેજે ઉભો અનુચર મહારા, ॥ ૬ ॥ ક-
હી ગઈ તે સાતમે માળ, આવી સુતો જ્યાં પોતાનો બાળ; કોધે ભરી
લોચન રક્ત માત; મારી તનની રૂદેમાં લાત. ॥ ૭ ॥ ઉઠય સુત થયો
સંતાપ, આવ્યો બળીયો કોઈ તારો બાપ; જોને આગ લાગે અતી વ-
ન, તોએ દળીદી તું કરે સયન. ॥ ૮ ॥ માર્યા સહસ્ર શેવક એક પલ-
માં ઘાણ કાઢાડ્યો બધો બહુ બળમાં; હજી હામ રાખી રહ્યો ઉભો,
એનો શો હશે મનસુખો. ॥ ૯ ॥ એવાં વચન માતનાં સુણી, ઉઠ્યો ગ-
દારગઈ માહા ખુની; કરી ગરજના કોપે ચડીયો, સાતમે માળથી ભોં-
ય પડીયો. ॥ ૧૦ ॥ દીઠો વીકરાળ વહની વનમાં, લાગી તપત ઘણી તે-
ના તનમાં; ઉડે અગની તણા અંગારા, થાય ભડકા ભારે ભખકારા.
॥ ૧૧ ॥ સજગે વનસ્પતી સુસોટ, વળે ધુમ્મના ગોટે ગાટ; દેખી દેખીને
મ્હા રીસ વ્યાપી, કોણ આવ્યો એ હરિન્ય પાપી. ॥ ૧૨ ॥ પુછ્યો સેવકને
સમાચાર; તેણે કહ્યો વાત વીસ્તાર; જાણી ખબર ખુનસે ભરાયો, જુધે
જવા હેડબાનો જયો. ॥ ૧૩ ॥ વળણ. ખુનસે ભરાયો ખારીલો, જુધે
જવા મન; વદે વલ્લભ પછી શું થયું; સુણો શ્રોતાજન.

કડવું ૧૩ રાગ ધન્યાશરી.

વાયુના નંદનનો એ નંદન, નિકંદન મન ધાર્યું; જોર વધ્યું વી-
શ તુલ્ય વપુએ, મહા વિપ્રત વીચાર્યું ॥ ૧ ॥ થયો ઊતાવળો અતી
આકળો; દારણ દીલમાં દેશ, માયાવીએ માયા રચવાને, મુસ્તક છો-
ડ્યા કેશ. ॥ ૨ ॥ રીશ કરીને શીશ ધુણાવી, પછાડ્યું પાશાણ માય,

જુજુ જેવડા શહસ્ર જંતુ, ખરી પડ્યા તવ ત્યાંય. ॥ ૩ ॥ પવન પ્રથવી
સ્પર્શ થયો કે હરન્ય થયા અસુર; સરીર પોહોળા પુષ્ટ ઘણેરા, લાંબા
ત્રીતાડપુર ॥ ૪ ॥ ધ્રુજવે ધરણ મુકતા ચરણ, આવી કરે ચક્રચુર; એ
વા ચોક્કા ઉત્પન દીધા, ક્રોધ ભરેલા કૂર. ॥ ૫ ॥ દેખીને આનંદ પામી
હેડંબા, હું પણ રૂપે થાવું; બેટા ગછોરગછ તારી સાથે પુરણ પક્ષે આ
વું ॥ ૬ ॥ છે ઘણો સુરો પરાક્રમે પુરો, વીધનો કરનાર; તે વણ રાત્રી
યે રણ ન નીકળે, ઓ માલ્યરા કુમાર. ॥ ૭ ॥ તું બાઝેને પણ અળ-
ગી ઉભી, કરીશ તારી રક્ષ; જો ને જોરાવર ઘણો હશે તો ગળે ઝાલી ક
રું ભક્ષ. ॥ ૮ ॥ સાંભળી સતીનો સુત બોલ્યો; બળી જનેતાની વા-
ત; પુરશે પુરષ પરાક્રમ કરીયે, કામ નહી તારું માત. ॥ ૯ ॥ યુધ ક-
રતા હાર હું પામુ, તો તું આવજે ધાધ; એકલાને હણવો છે તેમાં શી
કરવિ સરસાધ. ॥ ૧૦ ॥ એવું કહ્યું તવ બોલી હેડંબા, પધારો મ્હારા
બાળ; બે ઘડી રહીને આવીશ જોવા, છે મુને પેટમાં ફાળ. ॥ ૧૧ ॥
॥ વળણ ॥ માયે દીધી આગના, ગટોરગછ બળવાન, વ્યાસ વક્ષભ મુખ
ઓચરે, શેન્ય કર્યું સાવધાન. ॥

કડવું ૧૪ રાગ નાટકમાં ચાલો ભૈયો ચાલો. એ રાગ.

ચાલો દૈતો ચાલો ઝાલો, હાથે હથીઆર; છાકમાં છકેલો કોઇ
બાગ બાળનાર. ॥ ૧ ॥ જુલમ વાપરે, શું સર્વનો સરદાર; ફોટે-
લો તે કાણ છે એ દૈત્ય મારનાર. ॥ ૨ ॥ બાંધો કેહેડ કશી કશી, ધ-
શી ધશીને, પીટ પીટા મારો રીંટા, ધશી ધશીને. ॥ ૩ ॥ ઉઠો ઉઠો કુ-
ટો લુટો લાજ તે તણી; શીશ બે ધરાવી આવ્યો, આપણા ભણી. ॥ ૪ ॥
એવું સુણી સર્વ ઉઠ્યા, હારવી ન હોડ; હાથમાં આયુધ લેઇ, જય જો-
ડાનેડ. ॥ ૫ ॥ ધમક ધમક ધરણ ધ્રુજે, ચમક ચમક ચાલ, પરડ પરડ
પગલાં પાડે, શત્રુને છે સાલ. ॥ ૬ ॥ ધબડ ધબડ કરે ધબાકા, ફાટયાં
રહ્યાં લોચન; પડવી પગની સાંભળી કાને, કીરીટધરને તન. ॥ ૭ ॥
ચેતન બનીને આતુર ઉભો, આપ અતી હોંશીઆર; અસુર આવ્યા
દોડતા દોડતા, સાથે છે સરદાર. ॥ ૮ ॥ રથજ દીઠો અભીમન્યુનો, પ-
ડી ગયા સુસોટ; વચમાં ઘેરીને આગળ પાછળ, ઉભા કરીને કોટ. ॥ ૯ ॥
વળણ. ॥ કોટ કરી ઉભા રહ્યા, દેવા દારણ દુખ; કહે વક્ષભ સુત ભી-
મના, રહ્યો કુંવર સનમુખ.

કડવું ૧૫ રાગ સાખી.

કુવર સામો માયાવી ઉભો, ગોટારગછ બળવાન; સઘળી દીશા દ્ર-
ષ્ટી કરીને, જોઈ લીધું અલીમાન. ॥ ૧ ॥ ત્રીતાડ ઉચા સરવ દીઠા,
એક મનુશ આકાર; કુંવરે જાણ્યું સર્વ તણો છે, સિનમુખ તે સરદાર.
॥ ૨ ॥ એવું જાણી અભેમાન બોલ્યો, કોણ છો શા મનશુબા ભુપ-
તી જાણી મુજ સામી શી, અરજ કરવાને ઉભા. ॥ ૩ ॥ સાંભળી સુત
હેડંબાનો બોલ્યો, બકે શું વણ વીચાર્યું; મ્હેત ભમે છે તારે માંથે; મ્ર-
ત્યુ થશે અણધાર્યું. ॥ ૪ ॥ કેની નાતને કોણ જાત તું; કેઈ દીશા
ધર ગામ; કેના કુળનો કુંવર છે તું, તાત તણું શું નામ. ॥ ૫ ॥
અલીમન્યુ કહે શું પુછે છે, માંડીને મુજ વાત, તાહરી જ્ઞાતીને જાતી
શી છે, કોણ છે તારો તાત. ॥ ૬ ॥ મુખત લેતાં નામ ન દેતાં, વીખા-
ણ આપ વડાઈ; જે તાતજી તણાં નામ કહેતો, થાય નહીં લડાઈ. ॥ ૭ ॥
પણ જીવાનીયા છે બાળ ચેષ્ટા, હુંપદ બહુ મન આણે; શીઆળ સીસ
માં કુતરૂં ગામમાં, તેવી રીતે મત તાણે. ॥ ૮ ॥ ગોટારગછ કહે સુણ છો-
કરા, વાંકાં વદે છે વચન; યાથી તું આવ્યો આ ભુમીમાં, લગાડ્યું મ્હા-
રૂં વન. ॥ ૯ ॥ અલીમન્યુ કહે ભુપંતી હું છું, સંકળ ભુમી છે મ્હા-
રી, કેટલા વર્ષથી અહીં વસ્યો તું, વાત ખરી કહે તારી. ॥ ૧૦ ॥ સા
ચે સાચું કહેજે નહીં તો ઉપજે દુઃખ આડું; વણ રજાએ વસ્યો છે
વનમાં, લાવ્ય ભુમીનું ભાડું. ॥ ૧૧ ॥ ભાડા વીના રહેવા નવ દીજે;
લીજે ધન માલ લુટી; પાય ન પડેને બાકરી બાધે આયુશ દોરી ખુ-
ટી. ॥ ૧૨ ॥ વચન સુણી ખડ ખડ હસ્યો, હેડંબાનો તન, જીઆ દૈ-
તો ભાડું આ માગે, ભાડે હું વસ્યો વન. ॥ ૧૩ ॥ શું છાકમા છકયું
છે છોકરૂં, જેમ ફાવે તેમ બોલે; દેવ ધરા ઘડી ડરે મ્હારાથી, ન ગણું
તરણા તોલે. ॥ ૧૪ ॥ સાંભળરે રથના બેસનારા નથી તું મુજ સમાન;
શેશની સામું અજાણીયું જેમ, સીંગની સામું સ્વાન. ॥ ૧૫ ॥ સાગર
આગળ ખાખડું જેવું, કનક કને કથીર, તે પ્રમાણે તું મુંજ સામો,
શું રહ્યો રાખી ધીર. ॥ ૧૬ ॥ તેવું સાંભળી કુવર બોલ્યો, પારથનો
સંતાન, કીંમત નથી તુજને મ્હારી; ન થૈશ હીંમતવાન ॥ ૧૭ ॥ અ-
નેક તમે એકલો હું છું, પણ જે જે હાથ મારા; માહરી આગળ કેવા
તમો છે, એક ચંદ્ર બહુ તારા ॥ ૧૮ ॥ સુર્યના સામા દીપક કોટીક, મે-
ઘ ધારા કન છાટા, તેવા તમે છો કેવા જેવા, ભાલાની આગળ કાંટા.

॥ ૧૯ ॥ વળણ. ॥ એમ વચન અલીમન્યુનાં સાંભળી કોપ્યો અપાર; કહે વલ્લભ તવ બોલીયો, લીમ તણો કુમાર. ॥ ૨૦ ॥

કડવું ૧૬ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યો ગટોરગછ મુખ એમ, સહુ જોઈ રહ્યા છો કેમ મારો ઠેર કે-
ર કરો ઝાઝો, બહુ બોલીને શું જય સાજો. ॥ ૧ ॥ બાગમાં આગ મુકી
અપાર, મારો મહા મન મેલીને માર; ચુંથો ચામડીને હાડ ભંગ, એ
નું આખું રહે નહી અંગ. ॥ ૨ ॥ કોઈ બાજે ન આપ સંગ, વાળો રોસ-
ણ રીસને રંગ; એવું કહેતામાં કોપ્યા અશુર, રાતા તાતા થયા ભર-
પુર. ॥ ૩ ॥ ફેકે ફાંસડા વાંસડા કહાડી મારે પાશાણ જંગલી ઝાડી; અ
હ્યા અલીમન્યુએ હથીઆર; લેધ બાણ દેવા માંડ્યો માર. ॥ ૪ ॥ તવ
વ્રકોદરનો તન, કરી ગરજના ગયો ગગન; જઈ વનમાં પાછો આવે,
ઝાહાડ પહાડને તાડજ લાવે. ॥ ૫ ॥ નાંખે અંત્રીક્ષથી ધરી સુર, ચેતી
કુંવર કરે ચકચુર; કરે કકડા આવી અંગ વાગે; પણ બાણોથી પર-
વત ભાગે. ॥ ૬ ॥ ઝાડ તાડ કરે છે છેદન, પાછો પડતો નથી અભેમન;
એમ લડતાં બે વડતાં શું કીધું; મંત્ર ભણી શંભુ બાણ લીધું. ॥ ૭ ॥
ફરી પુંદડી ફેકયું જ્યારે, સહસ્ર દહીત થયાલોપ ત્યારે; દેખી વનવાશી
ક્રોધ ભરીયો, માયાવી નર નીચે ઉતરીયો. ॥ ૮ ॥ એણે પછાડયું શીશ
વીસ વાર, કર્યા અસુર વીસ હજાર, ટોળે ટોળાં ને ફોટેલા ટોળા, ફેકે
ફરશીને ગોફણ ગોળા. ॥ ૯ ॥ ઢેપાં ઢેખાળાં ધારીને મારે, પાપી પ્રચંડ
પોક પોકારે; દૈત્યને સોંપી ગયો ગગન, રહ્યો અંત્રીક્ષ હેડંબા ત-
ન. ॥ ૧૦ ॥ કરે ઉંચે રહી અતી જોર, ભલો હાથ આંચો છે ચોર,
એમ કર્યા કરે બકોર; આગ મુકી એ હરામખોર. ॥ ૧૧ ॥ કરે કુંવર-
ને ફર કપ્પી, પડે પાસાણની મહાવણી, ખશે ખેવાડુ જળવે અંગ, તો
યે ગાત્ર ધણું થાયે ભંગ. ॥ ૧૨ ॥ ધ્રુજ્યા થર થર કુંવરના ચરણ, જણ્યું
નીસ્યે આંચું આજ મરણ; નહી જીવીયે જીવડો જશે; મ્હારે આ-
મ રણમાં ચુંથાશે. ॥ ૧૩ ॥ નીસ્યે મરણું તો રડણું શા માટે,
બહુ બાણ છોડ્યા શુસવાટે; એક લીધુ મોહાસ્તર ભણી, નાંખ્યું ગ-
ગન જળીને ધણી ॥ ૧૪ ॥ ભોકાયું લીમ શુતને જઈ, પેહું પુરણ રૂઢી-
યા મહી; તવ પ્રાણ બ્રહ્માંડે ચડીયો; નવ જોજન જે દુર પડીયો.
॥ ૧૫ ॥ રહી નહી એને શુદ્ધ સ્નાન, પડ્યો ભુમીમાં થે બેભાન;

ભાન; પછી કુંવરે શું કામ ક્રીધું, શીવ મંત્ર ભણી બાણ લીધું. ॥૧૬॥
નાંખ્યું બહુ બળથી કરી કોપ, થયા અસુર સઘળા લોપ; ઉભો એવે
થઈ ઘડા ચાર, વળી મુરછા ભીમ કુંમાર. ॥ ૧૦ ॥ ઉઠ્યો રૂઠ્યો ભરા-
યો ટેક, ક્રીધા અસુર હજાર એક; ચાલો શેવક સુંરપણું કરીયે, પ્રાણ
શત્રુ તણો પરહરીયે. ॥૧૮॥ લેઈ ટોળુને આવ્યો બળીયો, દેખી દુશ-
મન બહુ કળકળીયો; કરો બળ હોનારું હોય. ઝાહડા પાહડ ન માર-
શો કોય. ॥૧૯॥ મારો ઝપાટો જણાવો ભેર, કરો ધુળે અંધારું ધોર; નાંખો
રેણું થશે અંધકાર. તેણે ગભરાવી દેવો કુંમાર. ॥૨૦॥ વળણ ॥ ગભ-
રાવો એ છોકરું, ઉછાળો, ભુભાગ; નેત્ર નસુજે એટલે, ફાવે મહારોલાગ.

કડવું ૧૭ રાગ જવાહી ધુમાસ.

આજ્ઞા આપી અસુર જીવને, ખુંખાર્યા રાક્ષસ લોકજી; ધણાક ગા-
જ્યા વડવા બાજ્યા; પાડતા પોકા પોકજી. ॥ ૧ ॥ ભેરકરે કળકળે
કારમા તે, મારોમારો મુખ ભાખેજી; ખોળે ખોળે ધુળ લેઈને, કુંવર ઉ-
પર નાખેજી. ॥૨॥ લોચન મીચી નજર નીચી, રાખીને રેણું ઉછાળે
જી; વાંકાં વળીને દાટજ વાળે, આડું અવળું; નવ ભાળેજી. ॥ ૩ ॥ ઠે-
કડા ભરતા હોકારા કરતા, જખરું જણાવે ભેરજી; કાંકરા કુંકરી ઝી-
ણી રળેટી, ઉડી થયું ગમધોરજી. ॥ ૪ ॥ કરી ગરજના ગગનચડીયો,
હેડંબાનો બાળજી; અંત્રીક્ષ રહીને ચરચા ભેતો, બ્યાકુળ થઈ વિકરા
ળજી. ॥૫॥ અભીમન્યુ અકળાયો રંધાયો, ચરણ થરથર ધરૂંજી રળે
ટી ભરાઈ નાશીકામાં, નેત્ર વડે નવ સુજી. ॥ ૬ ॥ સ્વાસ લેવાય નહી
સ્વાસ મુકાય નહી રાક્ષસરેણુરોળેજી; રજતજ કાંકરી ઉડતી આવે, ઉભો
ઉભો ચક્ષ યોળેજી. ॥૭॥ વસ્ત્ર વપુ સહુ ધુળે ભરાણાં, મુખ મતીકા પુરા
ણીજી; વઢવાનું મેઢ્યું વેગળુને, પટકુળ ઓઢ્યું તાણીજી. ॥ ૮ ॥ તવ
ખખર પડી ગટોરગછને, પુરણ ઉંચો ચડીયોજી, સમગ્રી શમ ત્યાં ઝ-
ડપ મારી, આવીને રથમાં પડીયોજી. ॥ ૯ ॥ કુંવર ઉપર ક્રોધ કરીને,
ક્રીધો મુઠી મારજી; ગાભરો ક્રીધો ગટોરગછે, છીનવી લીધાં હથીઆર
જી. ॥૧૦॥ અભીમન્યુને ફાળ પડીને. પટકુળ અંગથી કાહડયુજી. મ-
રણું આદર્યું મન થકીને, હસ્ત થકી યુદ્ધ માંડયુંજી. ॥ ૧૧ ॥ બે બળિયા
ત્યા ગાજ્યા ખહાજ્યા, બળથી બાથો બાથજી; કુસ્તાઈ લાગી સુસ્તાઈ
ભાગી. જુએ અશુરનો સાથજી. ॥ ૧૨ ॥ લડતા કનડતા રથેથી

પડીયા, પૃથ્વીપર પ્રચંડજી, માયાવી દાવ જોઈ ધાવ કરે છે, સ્ફિટઃ
 ક્રીધું કુલંડજી. ॥ ૧૩ ॥ ગોટારગછની, પક્ષ કરીને, મારે કુંવરને મારજી.
 બીજાએ રથ બધો ભાગી નાંખ્યો, માર્યા ઘોડા ચારજી. ॥ ૧૪ ॥ બળી
 એ બળિયા બાઝ્યા કરે છે, એકએકને દે ઢીકજી; છાતીના બંધનો સ-
 મંધ તુટે, કળચડી આવે હીકજી. ॥ ૧૫ ॥ કરણ પકડી નાશીકા ભાગે,
 દે છે ડિંચણની ઠેસજી; ઘોલ થપડને ગડદા પાટ, મારે ને ઝાલે કેસજી.
 ॥ ૧૬ ॥ કોણિએ કોણિ દે કુખ ચોંટી, લડાવે શીશે શીશજી; પડતા હેઠા
 થાય છે બેઠા, નાંખે ચીશેચીસજી. ॥ ૧૭ ॥ એવામાં માયાવી દાવ જોઈ
 ને, બેસી ગયો છે ધરણજી; મ્હા ક્રોધ ભરીયો અલીમન્યુનો, ચપશી
 ઝાલ્યો ચરણજી. ॥ ૧૮ ॥ ઉચકી ઉભો થયો છે શુભો, હિલોળી નાંખ્યો
 હેઠોજી; પડ્યો ચતાપાટ; તેની રૂદેપર, ગોટારગછ ચડી બેઠોજી. ॥ ૧૯ ॥
 કુંવર નીચે તરફડે છે, દ્વેશ માયાવી ધારેજી; અલીમન્યુના મુખમાં રે-
 ણું; ભરીને ગડદા મારેજી. ॥ ૨૦ ॥ દંત પીશીને, બહુ ચપશીને, ગળે
 દીધો નક્ષજી, નસો નાડા ત્યાં તણાઈ સુતની, ઉંચાં ચડીયાં, ચક્ષજી.
 ॥ ૨૧ ॥ મોડેથી નિકળ્યા ફીણ ફીસોટા, કારમુ થયું કુભાન્ડજી; શુધ ગ-
 ધને સ્વાસ થયો બંધ, પ્રાણ ચડ્યો બ્રહ્માંડજી. ॥ ૨૨ ॥ અંતરયામી વિ-
 શ્વના સ્વામી, જાણી હરીએ વાતજી; જાણ્યું ભાણેજો ભોમી પડ્યો.
 થશે એની દેહ ધાતજી; ॥ ૨૩ ॥ જો એ મરશે તો ધાર્યું કરશે, કરશે હ-
 રણ નહિ કોયજી; મારું બોલ્યું રેહેશે મ્હારા મુખમાં, હળધારીનું કર્યું
 હોયજી. ॥ ૨૪ ॥ એવુંજ જાણી પુરૂશ પુરાણી, ચાતુર કેમ જય ચુકી-
 જી; ગોટારગછના પટમાં ગોવિંદે, દયાને દીનતા મુકીજી. ॥ ૨૫ ॥ તવ કો-
 મળ રૂદે ગોટારગછનું, થઈ ગયું શુભ સાઈજી; ચરેરે જીવનીકળીગયો
 હવે એને શીદ મારજી. ॥ ૨૬ ॥ વળણ ॥ એમ કહી ઉભો થયો, ચા-
 લો હૈતો બાગ; વદે વલ્લભ સહુ સંચર્યા, હોલવવાને આગ.

કડવું ૧૮ રાગ ચૌપાઈ.

ચાલ્યા આગ હોલવવા અશુર, દોડ્યાદડબડ દોટેપુર; પણ વઢતાં
 થઈ જે વાર, ઘેર હેડબા ક્રીધો વીચાર. ॥ ૧ ॥ પુત્ર પરવર્યો દુશ્મન
 પાસ થઈ વાર પડ્યો મન ત્રાસ; હજી આવ્યો નહિ સુત બળિયો, સામો
 શત્રુ માથાનો મળીયો. ॥ ૨ ॥ રખે કુંવરને કાંઈ થાય; મ્હારું જીવતર
 છુટી જાય; માટે ધાણું લડાઈમાં લક્ષ, પરવરું હું પુત્રની પક્ષ. ॥ ૩ ॥

એવું ધારીને નીકળી નાર, આવી સોત્રણ ધામની બહાર; હતી સુક્ષ્મ
શામા અનુપ, એણે ધર્યું માયાવી રૂપ, ॥ ૪ ॥ રણ વઢવા જવાની રૂચી
સાત તાડવા બની ઉંચી; ત્રણ તાડ લાંબા બેઉ ચરણ, ચાર તાડ લાંબુ
દેહ વરણ. ॥૫॥ શીશ કુંગર સમ કેશ કેવા, લાંબા બડા મ્હોટા વાંસ
જેવા; નવગજ નાશીકા દ્વીગાળા, સ્વાસ સીર મ્હોટાં ઘડનાળાં. ॥ ૬ ॥
નગ્રદ્વાર સરીખું વદન, મ્હોટાં સરોવર સરખાં લોચન, વ્યામ દંતુવજ
તોડે તેવા; બેઉ કરણ સાગર નાભા જેવા. ॥ ૭ ॥ એવો કારમો વેશ ધ-
રીને, ચાલી પુત્રની પક્ષ કરીને; દોડી પુત્રની પક્ષે આવે, જતાં લોહ ત-
ણાં ચણા ચાવે. ॥૮॥ દૈત ટોળું જીતી આવ્યું જેવે, દીઠી માતા ગ-
ટોરગછે તેવે; ક્રીધો જનુની જાણી જુહાર; શીદ સધારો માત આવાર
॥૯॥ તવ હેડંબા કહેઓ બાળ, લાગીવાર મનેપડી ફાળ; જાણું કરી
આવું શત્રુનું ભક્ષ, આવતીતી હું તારીપક્ષ. ॥૧૦॥ ભલે સામો મળ્યો
તું કુમાર, બેટા કહે યુધના સમાચાર; હતો શતરૂ કેવડો કેવો, શુત કહે
માતા મ્હારા જેવો. ॥૧૧॥ પણ ઘણો હતો બળવાન, કોઈ મોટા તણો
સંતાન; બળવંત એ બાણાવળી માર્યો મુઓ છેતર્યો છળી. ॥ ૧૨ ॥
કહે હેડંબા હરાવ્યો હોડે, બેટાકોણ તે કુંવરની જોડે; બોલ્યો ગટોરગછ
માત મ્હારી, નથી જોડે કોઈ નરનારી. ॥ ૧૩ ॥ આવ્યો એકલો રથમાં
બેસી, પડ્યો રૂજની રણમાં પેશી આવ્યો કાળ મેં કારજ ક્રીધું. એ-
નું સખ રણમાં રહેવા દીધું ॥ ૧૪ ॥ સુણી બોલીહેડંબાએમ, છેતેછોકરું
જેવાનો પ્રેમ; તેને જેવાને જાણું તન, તમે હોલવો આપણું વન
॥૧૫॥ આપી આજ્ઞા શુતને જ્યારે, ચાલ્યા સરવ શુરા બાગ ત્યારે;
કરે વહંની સમાવા ઉપાય, પણ હેડંબા ચાલી જય. ॥ ૧૬ ॥ પડી શુભ
દ્રા મુરછામાંય, થઈ બેઠી વળી મુરછાય; આવી શુદ્ધીને આવ્યું ભાન,
ગયો રથ સૈત કયાં સંતાન. ॥૧૭॥ વળણ ॥ કયાં ગયો સંતાન માલ્યરો.
એમ કરે પોકાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વઢે, ભાસે વન ભયંકાર.

કડવું ૧૯ રાગ કાશી.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, શુણ પરીક્ષત કેરા તન; એતો પુત્રને
પોકાર કરતી, વન વીશે આંસુડાં ભરતી. ॥૧॥ પુત્ર પુત્ર કહીને પોકારે,
કોઈ ન બોલ્યું ગભરાઈ ત્યારે; અરેરે કેમ થયુંઓ બાળ, લાગી શોધવા
વન વીકરાળ. ॥૨॥ મારે ફાંફાં અંધારે ફરતી, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય તે મુખ આ-

ચરતી;દીઠો રથરણુમાં ભાગેલો-જડયો સોધતાં પુત્ર પડેલો ॥૩॥ જોયુ
 સખ શુતનું જેવારે, બેઠી ગગળી ભુમીમા ત્યારે; હોશ કોશ ગયા એ-
 ના ઉડી, દારા દુઃખ દરીયામાં બુડી. ॥૪॥ અરેરે દૈવડા આવું થયું.
 માઈ નીર્ધનનું ધન ગયું, પુટયું કરમ મ્હાર કઠોરું, ખોધ બેડી એ-
 કનું એક છોરું. ॥૫॥ દૈવ દહાડો થયો મ્હારો વાંકો, પડયું દુઃખ
 રહ્યો નહી આંકો, પુત્ર પુત્ર પોકારજ દીધો; શુત શુતેલો ઉછંગ લી-
 ધો. ॥૬॥ બોલો બોલો કહીને બોલાવે; મુખઝાલીને માત હલાવે, ઊંચો
 કસ કરીને જોતી, ફોટે રૂદીયા તેણું રોતી. ॥૭॥ આલે લોચન આંશુ
 ચોધાર, કુટે શીશને છાતી અપાર; નવે ગ્રહો વાકાં થઈ પડીયા, કેમ
 કઠોરાં કર્મનીવડીયાં, ॥૮॥ ગયું ધરખાર ધનમાલ રાજ, ગયો ટેકતારોને
 લાજ, પડી પરધેર પેટડું ભરતાં, તોલ્ય ફળ મળ્યાં અતી નરતાં. ॥૯॥
 સ્વામી મુકીને વન પડ્યો હુતો; લાવી રણમાં મુકી શુતશુતો; એમ
 વલવલે મ્રત્યું આદરે, રડે રણમાં રામા ઝીણે સ્વરે. ॥૧૦॥ આવી હેડંબા
 જોવા સંતાન, તેણે રૂદન સાંભળ્યું કાન; અહો કોઈ કામા કરે રૂદન,
 મને કહ્યું તું મ્હારે તન. ॥૧૧॥ નથી શુત સંગકોનરનાર, ત્યારે આ કોણ
 કરે પોકાર; કોઈ છે અખળાની જાતી, રડે જેમ છળીજય છાતી. ॥૧૨॥
 શુતસાથેશીસગાઈએની, થાય સ્ત્રી માત, કે થાય બેહેની; હાલ જોવાને
 જાડું પાસ, નહી બોલે પછી પામી ત્રાસ. ॥૧૩॥ માહેહાલ અહીંઉભી
 રહેણું, એનું સગપણ સાંભળી લેણું; એણું જાણી શુક્ષ્મ દેહ ધરી, બેડી
 તણું ગુફ શુંદરી. ॥૧૪॥ દીધું ધ્યાન ત્યાં કાનજ માંડયા, શુણે છખીલી
 ઊતપાત છાંડયા; રડે શુભદ્રા શીશ કર ધરી, પાડું દેહ મ્હારો કાંક કરી.
 ॥૧૫॥ વલણ. ॥ એમ અતી આકંદ કરે, સુત ગ્રહી બે હાથ; કહે વ-
 લ્લભ સંભારતી, સાસરીયાનો સાથ ॥

કડવું ૨૦ મું ઓખાહરાણુમાં ગાણપત બોલો

હો. બાળા એ રાગ.

મારા લાડકવાયા તન; અભેમાન બોલોનેરે; તારી માતા હું કરું
 રૂદન, અભેમાન બોલોનેરે. ॥ ૧ ॥ જરા ભુઓને આંખ ઉઘાડી, અભે.
 તેંતો રઝળાવી રણમાં માડી. અભે. ॥૨॥ ક્રીયા શત્રુએ ક્રીધો આ કેર.
 અભે. હોયસંગ સગુતો લે બહેર. અભે. ॥ ૩ ॥ બેટા જનમનો તુરોશી.

અભે; નથી વડીઆઇ કુન્તા ડોશી, અભે. ॥ ૪ ॥ સુણી હેડંબાને
આવ્યાં આસુ, અભે; કુન્તા નામે છે મ્હારાં સાસુ, અભે. ॥ ૫ ॥ બેટા
તુજને નડયું મ્હારું કર્મ, અભે.; નથી વડીલ કાકો તારો ધર્મ, અભી.
॥ ૬ ॥ હેડંબાને સગપણ ભાસ્યું ઠેઠ, અભી; રાજ ધર્મ તો મ્હારા જેઠ,
અભી. ॥ ૭ ॥ બેટા ન રહ્યો કુશળ ખેમ, અભી; નથી કાકો ભીડભંજન
ભેમ. અભી. ॥ ૮ ॥ સુણી ત્રાસ હેડંબા પામી, અભી; કહ્યા ભીમ તે તો
મ્હારા સ્વામી, અભી. ॥ ૯ ॥ બોલો બોલો બેટા અભીમુન, અભા; નથી
તાત તારો અરજીન, અભી. ॥ ૧૦ ॥ આવ્યો ઉમંગેઆયુધ ખોશી, અભી;
નથી કાકો તો શેદેવ જોશી, અભી; ॥ ૧૧ ॥ હોય તો તે ફકાવે ધુળ,
અભી; નથી નાનો કાકો નીકુળ, અભી. ॥ ૧૨ ॥ હેડંબાએ સગાઇ સત્ય
જાણી, અભી; આતો દેરાણી ને હું જેઠાણી, અભી. ॥ ૧૩ ॥ વળણ ॥
એમ સગપણ સત્ય જાણીયું, તવ મન પ્રગટયો શોક; કહે વલ્લભ
તે માનુની, મુકી મોટી પોક. ॥

કડવું ૨૧ રાગ સાખી.

પોકજ મુકીકારમીને, આવીકુંવરનીપાસ; તેદેખી સુભદ્રા ધ્રુજ, પ-
ડીયો મનમાં ત્રાસ. ॥ ૧ ॥ અરેરે આ અધોર વનમાં, અખળા જાતે કેવી;
ભુત પીયાસ કે ડાકેણ સાકેણ, વંતરી કે વનદેવી. ॥ ૨ ॥ ચુડેલખંપડી
કે મેલડી છે, શીકેતરી કે પ્રાણી; એમ અતી મન તરંગ ઉઠ્યા, ગોરી
ઘણી ગભરાણી. ॥ ૩ ॥ એટલે આવી બોલી હેડંબા, બાઇ તમે દેરાણા;
હું ભીમશેનની ભામની છું; તમ તણી જેઠાણી. ॥ ૪ ॥ જરા ન ખીશો
જરા ન ડરશો, ધારણ રાખજોમન; આ સુતસાથેજીજ્ઞકરયું છે, ગટોરગછ
મુજતન. ॥ ૫ ॥ ભાઇએ ભાઇ લડ્યા અજાણે, નથી લડ્યું અન્ય કોય;
એણું સાંભળીસુભદ્રાના, મનમાંધારણ હોય. ॥ ૬ ॥ પછી હેડંબાએ પુત્ર
લીધો, પોતાને ઉછંગ; હવે જીવીને શું કરું હું, પાડું મારું અંગ. ॥ ૭ ॥
પેહેલી ન જાણી મેંતો દેરાણી, કાણી કીધી કુખ; અરજીન દીયર ડા-
હો મ્હારો, શું દેખાડીશ મુખ. ॥ ૮ ॥ કાળીટીલી મ્હારે કપાળ ચોટી,
બેઠું સાંછન મ્હોટું; કેહશે કે પીતરાઇ પણું જણાવ્યું, ખરેખર થયું
ખોટું. ॥ ૯ ॥ એમ કરીને રડવા લાગી, પોક મુકે બે ભાન; ગટોરગછ
બાગ હોલવે છે, તેણે સાંભળ્યું કાન. ॥ ૧૦ ॥ સાંભળો દેતો સાંભળો
દેતો, માત મ્હારી પોકારે; સો વશ પેલો જીવતો થયો, મ્હારી જનુ-

નીને મારે. ॥૧૧॥ સું જુઓ છો જોએ : જપાટે, સપાટે સુસોટ; એમ
કહું કે અસુર સવવે, દરખડ મુકી દોટ. ॥૧૨॥ લગલગ આઘ્યા દોડતા
છે, લડતના મમસુખા; જનેતાને જ્યાં રૂદન કરેત્યાં ઘેરો ધાલીને ઉભા.
॥૧૩॥ સું છે સું છે પુત્રજ પુછે, કેમ આ છોકરું જાલ્યું; હેડંબા કહે
અણસમજણના, ઉધમાતમાં ધર ધાલ્યું. ॥૧૪॥ એકાએક સું વગર
બોલે. આરંભ્યો સંગ્રામ; સામા સામી સું પુછયુ નહિ હોય, ધરગામ
બાપનું નામ. ॥૧૫॥ ગટોરગછ કહે મુજ માતા, તે વાત ક્યાં : તું પુછે,
હજમળી સુત ઉછંગ લીધો, તે તણું કારણ સું છે. ॥૧૬॥ સુતના
વાયક સાંભળીને, વદીયાં મા વચન; મરણ પામ્યો બંધવતારો, અર-
જુનજનો તન. ॥૧૭॥ એવું સાંભળી પડ્યો ચરોડો અરેરે શ્રી રણછો-
ડ; ત્રીલોકમાં આવો ભાઈ ન મળે, ભાગી ગઈ મહારી જોડ. ॥૧૮॥ અ-
રેરે ભાઈ બેહક બેસાડ્યો, કહી ઢળી પડ્યો ધરણ; હવે જીવીને શું ક
રું હું, આણું માર મરણ. ॥૧૯॥ વલણ. ॥ મરણ આણું માલ્યર, જી-
વ્યામાં શો સાર; કહે વલભ રૂવે ઘણો, લીમ તણો કુમાર.

કડવું ૨૨ રાગ લલીતની છાયા.

અરર બંધવા, આમ શું કરયું; ધરણ પોડતાં. દીલનાડ્યું. વીરરી
સાળવા, રીશ શું ચડી; પ્રથમ આવીરે, વાતના જડી. ॥૨૨॥ મરણશું
પડ્યો, પુર્ણ પીડનો; સુરપણે ઘણો, ભાઈ લીડનો ॥૨૩॥ ખખર હોતતો,
આમ ના બને; એકલોડો કર્યો, બંધવા મને. ॥૨૪॥ રઝળતો થયો, વિર
તાલરો; અમુલ્ય ભાગીયો, ભુજ માલરો. ॥૨૫॥ નજરથી તને, જોઈ ન
શકું; વગર ઓથનો, ક્યાં જઈ ટક. ॥૨૬॥ હથળ થૈ ગયો, તુજ દુખડે;
ફરીશ તું વીના, રંક મુખડે, ॥૨૭॥ બળ ન દાખુરે, સંગ કોઈને; દીવ
સ માહારા, કાઢું રોઈને. ॥૨૮॥ મુખ દેખુરે, ક્યાંથી તું તણું; જન્મ મા
નતું, દુઃખ આ કણું. ॥૨૯॥ વળણ. ॥ એમ ગટોરગછ વલવલે, વા-
ગ્યો પેહેલો ધાવ વલ્લભ દુઃખે દુલીયો, કીધો મરવા ભાવ.

કડવું ૨૩ રાગ સવૈયા.

ગટોરગછે આદ્યું મરણું, હેડંબા વદી વચન; શો માલ છે સુતએ
મ કર્યામાં એરે માહરા તન. ॥૧॥ બ્રાત તારો નથી મરણ પામ્યો, છે
હજી બ્રહ્માંડે પ્રાણ; વધોને પુન્યે જીવતો થાયે, નીશ્યે છે નીરમાણ.
॥૨॥ કલેશ મુકીને કુંવર મહારા, આપણા ધામમાં જઓ; ચરણામ્રતી

અમર કુપો છે, સાતમે માળથી લાવો. ॥ ૩ ॥ સુણિ ગટારગછ સંચયો
તે, આંચે પોતાને ધામ; કુપોલાંચો બહેલો, આંચો પ્રભુ કરો વિરા-
મ. ॥૪॥ તેમાંથી અમ્મરહાથમાં લીધું, હેડંબા હેત આણી; ખીનું લી-
ધું ગટારગછે, ત્રીનું સુભદ્રા રાણી. ॥ ૫ ॥ સુભદ્રા કહે આવજો આડે,
ધરમ જેઠનું પુન્ય; મરણ પામેલો બેઠો થાજે, કુંવર અભેમન્ય ॥ ૬ ॥
ગટારગછ કહે પરમેશ્વર, દુખડું મ્હારૂં સમાજે; આડે આવજો સત્ય કુ-
ન્તાનું, બંધવ બેઠો થાજે. ॥૭॥ હેડંબા કહે અરણ્યમાં હું, નહાનેથી
મોટી થઈ; લીમ વીના અવરના સામું, જો મેં જોયું હોય નહિ. ॥ ૮ ॥
પતીવ્રતા વ્રત પાળ્યું હોય તો, તે પુન્ય આવજો આડે; સુત પડેલો બેઠો
થાજે, કહિ મુખમાં જળ પાડે. ॥૯॥ ત્રણે મળી મુખમાં જળ મેલ્યું,
પુન્ય તણું જે વાર; પ્રાણ બ્રહ્મડે ચડિ ગયેલો. ઉતરીયો તે વાર. ॥૧૦॥
નસેનશોમાં પ્રાણ પ્રસરીઓ, શુદ્ધિ આવી તવ રૂઠયો; મારમારકરતો ક્રોધ
ભરેલો, અભિમન્યુ ત્યાં ઉઠયો. ॥ ૧૧ ॥ ક્યાં થયો શત્રુ ક્યાં ગયો શત્રુ,
હળહળ બ્યાપી રીસ; ગટારગછે અભિમન્યુના. ચરણોમાં ધર્યું શીશ,
॥૧૨॥ સુભદ્રા કહે કુંવર મ્હારા, કેને શત્રુ દમે છે; શો સગો થાય તા-
હરો જો, ચરણ કોણ નમે છે. ॥ ૧૩ ॥ ધરમાંને ધરમાં વઢી મુઆ, ન
થી દુસમનદાઈ; લીમ કાકાનો સુત ગટારગછ, વડીલતારો ભાઈ. ॥૧૪॥
તે સુણતામાં અતી હેત આંચું, મુમત મોઝા વળીયા; ઉઠાડયો ભાઈ
ભુજ ઝાલી; અન્યોઅન્યબેમળીયા. ॥૧૫॥ આંગળી ઝાલી નીકળ્યા આ
લી, ધામ ભણી સુખ જાણી, તે બેઉ પુઠે હાથ ગ્રહીને, જય જેઠાણી દે
રાણી. ॥૧૬॥ મેહેલમાં આંચ્યાં સ્નાન કરાવ્યાં, ભોજન ભેળાં કીધા; દે-
રાણી જેઠાણીને બે બંધુ, પાન સોપારી લીધાં. ॥૧૭॥ સામા સામી બે-
હીંદોળા ખાટયો; તેમાં કર્યા આસન; એક બાનુ શુભદ્રા ખીરાણ; સાથે
અભેમાન તને. ॥૧૮॥ એક હીંદોળે બેઠો હેડંબા, સુત પોતાનો સાથ;
તે બેઉ લાગ્યાં પુછવા, શુભદ્રાને સરવ વાત ॥ ૧૯ ॥ હેડંબા કહે ઓરે
દેરાણી, શું કરે છે સહુ ઘેર; પાંડવ અહીંથી પરવર્યા તે, પછી થઈશીપેર
॥૨૦॥ સુભદ્રા કહે સુણો જેઠાણી, કહું કહેલી વાત; તમારે ધામેથી ફ-
રતા ફરતા, ગયા જે પાંચે ભ્રાત. ॥૨૧॥ પંચાળ દેશમાં પંચાળી નારી,
પરણ્યાં પાંચે વીર; ઘેર જઈને રાજ્ય લીધું; ધર્મ ધોરીધર ધીર. ॥૨૨॥
પછી નર દીયર તમારા આંચ્યા એ દ્વારામતી; હરણકીધું માલ્યું ને, લ-
લગ્ન થયું ત્યાં ફરતી. ॥૨૩॥ જન્મ થયો અભિમન્યુનો કહેવાઈ લીલા

હેર; પાંડુ રાજને સદગતી દેવા, યજ્ઞ કર્યો આપ ઘેરં ॥ ૨૪ ॥ એકારો
 કર્યો કૌરવ સાથે, કહેવાયા વિસ્વમાં. દીવા; તે યજ્ઞમાં અભિમન્યુનો બ-
 ણદેવે ક્રીધો વિવા. ॥ ૨૫ ॥ તે પછી વાંકા દહાડા આવ્યા કૌરવે કપટ
 ક્રીધું; દુત રમાડી પાંડવ કેરં, રાજ્યાસન લેઈ લીધું. ॥ ૨૬ ॥ ધૃપતી સ-
 તી દુતમાં હાર્યા, કૌરવ કુમતિ કહાવ્યા; નગ્ન નચાવવા મારદેતા, પં-
 ચાળી સભામાં લાવ્યા. ॥ ૨૭ ॥ સો વિર મળિને તીરતાણ્યાં, સતી સાથે
 બળ દાખી; અનેક ચીર પ્રભુએ પુર્યા, ધૃપદીની લાજ રાખી. ॥ ૨૮ ॥
 તે થયા પછી વ્રતી ધરી તે, પાછા સોંપી નાર; પાંચે ભાઈને પ્રેમદા તે,
 વન વહાં વર્ષ બાર. ॥ ૨૯ ॥ હું અભિમન્યુને કુંતાજી રહ્યાં વિદુરને ઘેર
 ગરીબ અવસ્થા આપણી આવી, તે જાણી સરવે પેર ॥ ૩૦ ॥ ની-
 રધન થયાંને રાજ્ય ગયાં, તે સમજ્યા સહુ લોક; બળદેવે જાણ્યું ન વી
 તે લહાવો, માટે વિવાહ કર્યો ફેક ॥ ૩૧ ॥ ફેક કર્યાની ફીકર નહોતી,
 નહોતું તેવાતે જોર; પણ તેવિવાહ ભાગીને કર્યો, દુરયોધનને ઘેર ॥ ૩૨ ॥
 તેથી મને મહા કલેશ થયો, તે કુંવરે પુછી વાત; મેં દીકરી દીકરી
 કહી દુભ્યો મારી છાતીમાં લાત ॥ ૩૩ ॥ તેથી અભિમન્યુને રીસ આવી,
 કળકળિ બોલ્યો આપ; એણે કહ્યું એ કન્યા ન વરૂં તો, બ્રહ્મ હત્યાનું
 પાપ. ॥ ૩૪ ॥ એમ કહીને તૈયાર થયો એ, વાર્યું ન ક્રીધું લગાર; કૌરવના
 ભયથી રાત્રિએ, નીકળ્યા ધામની જહાર. ॥ ૩૫ ॥ મેં જાણ્યું જો કુંવર
 સાથે, પીઠેરીયે હું જઉં; મહારા બે બંધુને કરગરીને, એ કન્યા પરણા
 વું. ॥ ૩૬ ॥ એમ જાણીહુંજોડે આવી, દારૂણ દુઃખમાં દુલ્યાં; પંથ તણી
 કામ રહી નહીને, દ્વારીકાં મારગ ભુલ્યાં. ॥ ૩૭ ॥ વનને વીશે વીપત વે-
 ઠા, આવી પોહોચ્યાં હાંધ; અજાણે અજાણ લઢાઈ લઢ્યા, નીશા સમે
 બે ભાઈ. ॥ ૩૮ ॥ એરે ગોટારગછ દીકરા તારા, ભાઈને બહુ સમજવો
 હઠ મુકી દે એ કન્યાની ઘેર પાછો મોકલાવો. ॥ ૩૯ ॥ કલેશની કન્યા
 ન જોઈએ આપણે; ઘણીક મળશે તન; કાકીનાં તેવાં વેણ શુણી વદે,
 ગોટારગછ વચન. ॥ ૪૦ ॥ એ કાકી ભાઈને પાછા મોકલું લાજે માહારા
 બાપ; એ કન્યા એને ના પરણાવું, તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૪૧ ॥
 શુભદ્રા કહે જુઓ હેડંબા, આશે તમારો ધારો; તમ સુત ટંટાનો તંત
 લે છે તમે, પાસે છો કેમ ના વારો. ॥ ૪૨ ॥ હેડંબા કહે ટેક ગ્રહેછે, તેમાં
 તે હું શું વારું. મરવું ન ઈરવું પાછાં ન ઈરવું. કામ એ ક્ષત્રીનું સા-
 રું. ॥ ૪૩ ॥ ધારે તે કરે કુંવર મહોરો, હું પણ પક્ષે ધાવું; દ્વારીકાંધીશ-

જે પુત્રને મારે, તો દ્વારીકાં ગળી જઈ. ॥ ૪૪ ॥ સુભદ્રા મુણિ વીરમય પામી, સુરતણી છે સવાધ; માતનું જોર તેનો દીકરો કરે ધાર્યું તેમાં શી નવાધ. ॥ ૪૫ ॥ પછી હેડંબાનો પુત્ર પુછેછે, કાકી કયારે લગ્ન થાશે; જ ન લેધને કૌરવ જોધા, દ્વારીકા કયારે જશે ॥ ૪૬ ॥ સુભદ્રા કહે કાલે સવારે, નીકળશે એની જન; ગટારગછ કહે પરમ દહાડે, અમે થશું સાવધાન. ॥ ૪૭ ॥ વળણા એમ કહીને એ રહ્યા, આગળ કહું મહીમાય; કહે વલ્લભ કૌરવ ઘણે, વીવાહ સામગ્રી થાય. ॥

કડવું ૨૪ મું ચોરાગી ચોપાઈ.

વધા વૈશમપાયે વચન, તુતો સાંભળજો રાજન; હવે હસ્તીના પુર સું થાય, કરે ત્યારિ દુર્યોધન રાય. ॥ ૧ ॥ લીધી સેન્યા ક્ષોણી અગીયાર, ક્રીધા વર રાજને ત્યાર સાથે સર્વ કુટુંબ પરીવાર, લીધા ભીશમ દ્રોણને કપાચાર. ॥ ૨ ॥ ચોથા અસ્વસ્થામા પણ સંગ, ભલો ક્રીધો ત્યાં જનનો રંગ; કર્યા સાપેલા સોભીતા સારા, પેહેરી પટકુળ નીકળી દારા. ॥ ૩ ॥ વાગે દુન્ડભીડંકા અપાર, થાય ભેર ભુંગળટુંહકાર; વાગે મોરલી મોવર સરણાઈ; તાસાં ઢોલ પરધમ વાગે માંહી ॥ ૪ ॥ વાગે છત્રીસ વાજાં તે સાથે, કાહાડયો વરઘોડો ભુનાથે; વરને સજવીયા સણગાર, જમા પટકા ચીરા હીરા હાર ॥ ૫ ॥ કાને કુંડળ લીલમ લળ કે, બાંધ્યા બાનુબંધ રત્ન ચળકે; કેડે કામનીયો ગાંધુગાય, ભાણુમતી દીપક કરમાંય. ॥ ૬ ॥ ચાલ્યાં સુભ સોભાયે સોહાગ; થયા ધકન આડા વધાનાગ; પુછે પાપી આ શુકન કેવા, કહે મામો રૂતે થાય હેવા. ॥ ૭ ॥ પછી ચાલ્યાસરવ સુખભેર, નરનારી બાળકભલીપેર; એણે ઘણીશોભાવી છે જન, મનમાં મહોટાઈ અભીમાન. ॥ ૮ ॥ થયા લગભગ દ્વારકાંમતી ત્યારે બોલ્યો છે છત્રપતી; મામા સેન્યના જોદ્ધાછેજોહ, આપો આભુશણ શોભે તેહ. ॥ ૯ ॥ જોઈ જોઈ જાદવ વીરમે થાય, જોઈ બળદેવ બહુ હરખાય; જોઈ જાણે હેતુ વીશ્વપતી, આવો વેવાઈ મને મળ્યો નથી. ॥ ૧૦ ॥ ગાજ્યો ગોરીયો ગીત ભાત ભાત, જૈયે તેવા થૈયે પ્રખ્યાત; હેવી આગના દીધી ભુપાળ, કહ્યા પ્રમાણે કર્યું ત્રતકાળ. ॥ ૧૧ ॥ આઠ્યા દ્વારીકાને ઝાંપે જ્યાયે, દીધા દુન્ડભી ડંકાત્યારે; જેના ઉંટ ઉપર ઘોંસા વાગે રસ્તે આવી માગણુ લોક માગે. ॥ ૧૨ ॥ ઘણા બંધીજનો આવી જાયે, ચાલતે રથ અપહરા નાયે; રસ્તે જતા થાયે થેઈકાર, ઝુલે ઉંટ હાથીને

તો ખાર, ॥૧૩॥ ઘણા રથ સુખપાલ ને મેના, બોલે છડીદાર જસ ઘણા
એના; લે છે પુરણ વિવાનો દહાવ, રસ્તે થયા અતર છંટકાવ. ॥૧૪॥
આવી દ્વારીકાંને ઝાંપે જન, સામા આવ્યા બળદેવ ભગવાન; આવ્યા
જદવ છપન કોટી, અહો જન આવી ઘણી મ્હોટી. ॥૧૫॥ એવાવીખા
ણ થાય અપાર, દેખી ગાય કૌરવની નાર. ॥વળણ.॥ ગીતાં ગાતી
કામની, નહી મનમાં કાંઈ શોક; વરરાજને નીરખે આવી ગામનું લોક.

કડવું રપ મું ઝરમરીયા ઝાલા એ રાગ.

બંકા રાજનાડંકા વાગીયા, જદવરાય જગો; આવી કૌરવ કેરીજન-
નરે. જદવરાય જગો. છત્રપતી હૈ પધારાયા, જદવરાય જગો, જગોજન-
દેવ ભગવાનરે. જ. ॥૧॥ ભવિસ ભલા તમાલર, જ. કયાંથી જનૈયા
તમ ઘેરરે. જ, કૈઆવ્યા નેકઈ પાછાગયા, જ. પણ તમપર થઈ મ્હેરરે
જ. ॥ ૨ ॥ ભુપતી નરપતી નામના, જ. મલપતા દુરીયોધનરે; જ.
શેન્યા સકળ સોહ્યામણી જ. કરશે એ નગરી પાવનરે. જ. ॥ ૩ ॥ આ-
વ્યા હલમલતા હાથીયો. જ. રથમેનાને સુખપાલરે. જ, આવ્યા છે ઘો-
ડલા ખુખારતા. જ. વાગે મરદંગ ઢોલ તાલરે. જ. ॥૪॥ ગોકુળ ગા-
મના રેહેવાશીયો, જ. ઘણા દાહાડા ચારીગાયરે, જ. હમે વેવિશાળમાં
નીયું; જ. હવે આવ્યા જ્ઞાતી માંલરે. જ. ॥૫॥ નહીં તો કે ક્ષત્રી કેહેતું
નતું. જ. સહુ કેહેતું હતું ભરવાડરે. જ. હમે મળ્યા તો દહાડા વળ્યા,
જ. વેવઈનો માની લેજો પાડરે. જ. ॥૬॥ ગાય જદવ કેરી કામની, પુ-
લાશો મેલો. નથી અજણ્યું તમકુળરે, પુલાશો મેલો; થોડાં પુલીને થા-
વો ફાળકો. પુ. વિચારો વેવાણો મુળરે. પુ. ॥ ૭ ॥ બોલો વિચારી ઠી-
મર જતનાં, પુ. સંતનુની મછગંધા નારરે. પુ. તે બાઈમાંછીની દીકરી.
પુ. તેણે હતું ધર નાત ખારરે. પુ. ॥ ૮ ॥ ગાંધારી વેવણ વડીલ છે. પુ.
તેને જ પુછી જુઓ વાતરે, પુ. માહાદેવજનો નંદીયો. પુ. તે પરણિ
ગયો તેનિ સાથરે. પુ, ॥૯॥ આજ કાલ વધી પડ્યા વિશ્વમાં, પુ. પેહે-
લાનો કયાં કહીઓ અન્યાય, પુ. તમને લેવા ક્ષત્રીની નાતમાં; પુ. હમે
આ દિજ્યે કન્યાયરે. પુ. ॥૧૦॥ ચંદ્ર સરિખી અમ છોકરી, પુ. વર-
રાજ ભુતડાંનો ભાઈરે, પું. ડાહી ડમરી દીકરી દીજ્યે, પુ. બુધી નથી
વરમા કાંઈરે. પુ. ॥૧૧॥ વાયશ સંગ હંશ બાંધીયે, પુ. જેવા મરકટને

મોતી હારરે. ધુ. ભોળવાયા બળદેવ દે છે દીકરી. ધુ. કેહેવરાવશે નહીં બહુ વારરે. ધુ. ॥ ૧૨ ॥ વલણ ॥ એવી રીતે વેવણો, આનંદના ગીત ગાય; કહે વલ્લભ સહુ લોક ત્યાં, વરને જોવા જાય.

કડવું ૧૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વરરાજને જોઈ જોઈ લોકો, મરડે પોતાનાં મુખ; બળદેવે બીહા-
મણો વર સોધ્યો જોઈ પૈસાનું સુખ. ॥૧॥ ચંદ્ર સરીખો સુત પારથનો,
અભિમન્યુ જેનું નામ; કન્યા લાયક એ વર હતો, રૂપે રૂપનો ધામ.
॥૨॥ બળદેવજીએ આ વર લેવા, શું જોઈ કીધું પ્રયત્ન; કાગડાની
કોટમા ખાંધે છે, શુરેખા સરખું રત્ન. ॥૩॥ એમ છાના વાતો કરે છે,
ટોળેટોળાં વળી ત્યાંય; બળદેવજી જન તેડીને લાવ્યા, દ્વારકાં કેરી માં
ય. ॥૪॥ સામાસામી બે મુકામ આપ્યા, જુજવા નરને નારી; આસના
વાસના ઘણી કરીને, હજધર ગયા ઉતારી. ॥૫॥ એવે આણુંદે દીવશ
ગયો, ॥૬॥ અભિમન્યુને આપે ઉઠાડ્યો, વીર હું દ્વારીકાં જાવું; અર-
જુન સુત કહે મમ વીરા, હું પણ સાથે આવું. ॥૭॥ ગોટારગછ કહે મ-
મ બંધુ, બેઠા બજે. શીવ શીવ; હું એકલો જાવું શુભદ્રા કાકીનો ધ-
ણો છે અધીરો જીવ. ॥૮॥ શુણી સુભદ્રા એમ બોલી, બેઠાએ બોલે તું
ઠાલો; જોવા મ્હારો મોઘો મને તેવો. તારી માને તું બહાલો. ॥ ૯ ॥ ભત્રી-
જ તેં એકલે શાં રણ ભોગવ્યાં તે બતાવો; દીકરા હું આગના આપું
છું, હળીમળી બેઠા જવો. ॥ ૧૦ ॥ ગોટારગછ કહે ખુશી તમારી, ઉઠો
વીરા થાવો ત્યાર; અભિમન્યુએ વસ્ત્ર પેહેર્યા, હાથ લીધાં હથીયાર. ॥
૧૧ ॥ ત્યાર થઈને કુંવર બોલ્યો ઓરે ગોટારગછ ભાઈ; તમારે ઘેર છે
સાહેબી જાજી, તેવી નથી જોઈ કાંઈ. ॥૧૨॥ રીઝીરીઝી નવનીધી તમા
રે; ધ્રુવેહારે સુરપતી; પણ મને એક ખામી લાગે છે, વાહન કેમ કાંઈ
નથી. ॥૧૩॥ ન મળે ઉંટ કે ન મળે હાથી, ન મળે એક તોખાર; ચર
ણે ચાલીને દ્વારીકાં જાવું કેવે પ્રકાર, ॥૧૪॥ ગોટારગછ કહે વીરા
મ્હારા, જે કહો તે છે ત્યાર; એમ કહીને દહીતમાયાવી, બોલાવ્યા તે-
ણીવાર. ॥૧૫॥ ચાર દહીતનો રથ બનાવ્યો, ચારને કીધા ઘોડા; ચાર
દહીતનાં પીન્ડાં બનાવ્યા, ચારના ચાર હજોડા. ॥૧૬॥ અભિમન્યુ જો-
ઈ આનંદ પામ્યો, આ ગુણ કેમ કળાય; વીરના વખાણ કરતો આ
વી, ખીરાજ્યો રથમાંય, ॥૧૭॥ ચાપુક ઝાલી હાંકવા બેઠો, ભીમ તન

શો કુંવાર; બંને માતાની આગના લીધી, હંકારીયા તોખાર. ॥૧૮॥ રથ
 ચલાયો પવન વેગે, દ્વારીકાં લગલગ થાય; એક જોજન ગામ આધુ
 રહું કે, બોલ્યો અભિમાન ત્યાંય. ॥૧૯॥ ઓ ભાઈ રથ રાખો હાંધ ઉ-
 ભો, આ રહ્યો અશોક બાગ; તેમાં છે ભોંયડું ઉતરવાનું, જાણે નહીં કો
 ઈ કાગ. ॥૨૦॥ ગામમા ગયાનું કામ નહીં. લેવી છે પરાઈ છોરી; નથી
 આન્યા કરવા શહુકારી, છે કરવાની ચોરી, ॥૨૧॥ એવું સાંભળીને ર
 થ રાખ્યો, ઉતરીયા બે વિર; માયાવીયે રથ લોપ કીધો, બાગે ગયા ર
 ણધીર, ॥ ૨૨ ॥ સોહામણા, શોભા બાગ તણી છે, લીલાશભરી અપા-
 ર; શીતળ વાયુ વાય ઘણેરો, ત્યાં વ્રક્ષ અઢારે ભાર. ॥ ૨૩ ॥ વચ્ચમાં સ-
 રોવર સુંદીર શોભે, હંસ રહે તે કીનાર; કમળ પોયણા ખુબ ખીલેલાં
 ભમર ભમે વારોવાર. ॥ ૨૪ ॥ બપૈયા બાગમાં બોલ્યા કરે છે, કોયલકરે
 બકોર; પોપટ ઝીણિ ડાળીયે હીંચે. ટૌકા કરે છે મોર. ॥ ૨૫ ॥ શબ્દ
 પાડી પાડી મેના બોલે, લોલા છે લાલ રંગ; ચર્કલી ચકચક ચકોર
 બોલે, કૌઆ છે સ્વેત અંગ. ॥ ૨૬ ॥ તેતરના ટૌકા થાય મીઠા, દાદુર
 પક્ષી અનેક; અનંત પક્ષી બાગમાં; બોલે, કહેતાં ન આવે છેક. ॥ ૨૭ ॥
 લટરો લીલી તરૂંવર કેરી, બણીક લાંબી વધેલી; ગુલબાસ ગુલછડી ગુ-
 લસખો, ચંપોને ચંબેલી. ॥૨૮॥ મોઘરો મલીઆગરી ને મરેઠી, સુર્ય
 વંશી પુલ મોહોટા; કરેણા કરેણીને ગુલાબાસો, ગુલદાવડી ગલગોટા
 ॥૨૯॥ ખડચંપો ચંપાવતી ચમરી, અમ્મર પુલ સુવાસી; રેવતી કેત-
 કીને જાંઘ જુઠું; બોરસલી બારમાસી. ॥૩૦॥ હારસંગોને અગથીયો છે
 ફનસવંસી પુલ; જયફળ જવંત્રી તમાલ પત્ર, તજ ઘણી અમુલ. ॥
 ૩૧ ॥ સફરજને શીફળ ફેફળ, શીકોરાં સેતુર; શેકટો શીમળો સીતા-
 ફળી છે, લીલાં મરી મહા મધુર. ॥ ૩૨ ॥ રામફળ જામફળ ઝાડ જાંબુનાં,
 બપૈયાને બદામ; કનસ ફનસ પપનસ લીંબુ, દાડમડીને જામ. ॥ ૩૩ ॥
 અખોડ અંજીર અનનસ કાળુ, કમરખ કેળને ડમરા; કલમી આંબા
 બોરડી નારંગી, તે પર ભમે ભમરા. ॥૩૪॥ દ્રાખ ચોરૂ આરોળી ને પ-
 સ્તા, ફાલસાં ખારેક મહોટી; પીપર લર્વાંગ અકલગરો એળચીની લં-
 બ સોટી. ॥ ૩૫ ॥ અગરચંદન સુખડ જસુદ, લજ્યાળું રાંકોચેલી; આ
 શાળ વળયારી પડો પાંદડી, હેરામણી શામ વેલી. ॥ ૩૬ ॥ સમુદ્ર સોસ
 ને ન ગર વેલ્યો. પંકજ ધરણ ઢળીયો; પોપટ વેલી ચાંદવેલી તે, વૃક્ષ
 માં વાંકી વળીયો. ॥ ૩૭ ॥ વળણ એવા બાગમાં આવીયા, હરખ્યા
 જોઈ નરેશ; પછા દીકું ભોંયડું, તેમાં કર્યો પ્રવેશ.

કડવું ૨૭ મું ॥ રાગ સમેરી. ॥

ઉતરીયાબેભાઈ ભોંયરામાં, ભોયરભારે વિશાળ; ગટોરગછે તેમાંકરી
 માયા, દહીત કીધા તતકાળ ॥ ૧ ॥ બે દૈતની બે ખુરશી કીધી, બેઠા
 ભાઈ શ્વાસ વળ્યો; હેડખા શુતે ચાર દહીતનો, ઢોલીયો કરીને ઢાળ્યો
 ॥ ૨ ॥ ચાર દહીતનાં પાત્ર બનાવ્યાં, લોટા લોટીને થાળા; ચાર દહીત
 માનુશ બનાવ્યા, ચાકરી કરવા વાળા. ॥ ૩ ॥ અભીમન્યુ જોઈ વીંમય
 પામ્યો, ભાઈ પ્રત્યે ઓચરીયો; સામાન ઘર ખટલો જોઈએ તે. ભલો
 માંથામાં ભરીયો. ॥ ૪ ॥ એમ અતી મન આનંદ પામી, બેઠા છે બેઠી
 ભ્રાંત; દ્વારિકાંધીસનું નથી અજાણ્યું આવ્યાની જાણી વાત. ॥ ૫ ॥
 અંતરધ્યાન થઈ હરી આવ્યા, ભાણેજ શું ભાવ ભરીયા; આવ્યો છું
 મળવા કેહેતા કેહતા, ભોયરામાં ઉતરીયા. ॥ ૬ ॥ ગટોરગછ કહે કોણ છે
 એ, તવ બોલ્યો અભેમાન; આવવા ઘો મારા નાહાના મામા, નામ એ
 નું ભગવાન. ॥ ૭ ॥ વીહીવાફેકમાં એ નથી રાજ, વાત જાણું છું તમામ;
 કન્યા દેવી ધારી દુશમનને, મોહોટા મામાનું કામ. ॥ ૮ ॥ એમ કહીને
 બેશી રહ્યા બે, ભાણેજને દલ દુખ, મામા આવ્યા કે અભીમન્યુ; મરડી
 બેઠો મુખ. ॥ ૯ ॥ પ્રભુ કહે કેમ આડું જુએ છે, શો મુજથી થયો શોક;
 કશુર છે બધી હજધારીની, તેણે વિવા કર્યો ફેક. ॥ ૧૦ ॥ સુર્યની સાખ્યે
 સત્ય વદુછું, ચોખ્ખે અંતરકરણ; શુખ રૂપે બે ભાઈ મળીને, કરો ક-
 ન્યાનું હરણ. ॥ ૧૧ ॥ જેવું ધુમાય તેવું ધુમો. સલામાં છું ગોપાળ; છે.
 વટ સુધી સાહ્યતા મ્હારી, વાંકો ન થાયે વાળ. ॥ ૧૨ ॥ અભેમન્યુ કહે
 વાર મામા, તમે ધારી રૂડી પેર; દારણ દુખનો દહાડો આવ્યો, રહ્યાં પ-
 રાયે ઘેર. ॥ ૧૩ ॥ મુજ પાપ કાકા વન સધાર્યા, નાંખી દેધને નેટ; વિદુ-
 રને ઘેર પુત્રને માતા, પોશીયે પાપી પેટ. ॥ ૧૪ ॥ બેહેન તમારી શુભ-
 દ્રાજ, હું તમારો ભાણેજ; પરઘેર વેડ કરી પેટ ભરિયે, લાન્છન તમને
 તેજ. ॥ ૧૫ ॥ ભાણેજ ભગની નબ્ય તેડાવ્યાં, સગાઈ સુંપડી છેટી; જ-
 ગતની લાજ તમોને ન આવી, સું ગયું ખાવા ખુટી. ॥ ૧૬ ॥ કળ્ણ કહે
 તું સુણ ભાણેજ, કહું વિશ્વનો મહિમાય; દીવસો વાંકા આવે ત્યારે કે
 ઇ સગુ નવ થાય. ॥ ૧૭ ॥ ચઢનો દીવસ હોય તે વારે, રહે વશ મરદ
 મેહેરી; આયકત આવે એટલે ભાઈ, થાય બહાલું પણ વેહેરી. ॥ ૧૮ ॥
 સમજીને સું મારે છે મેહેણાં; વળી આ વેળા વળશે; ધાર્યું કરો હાંઈ કામ
 તમારું, જરૂર કન્યા મળશે. ॥ ૧૯ ॥ ગટોરગછ સાલળી થયો ખુશી,

બોલ્યા પ્રાણુજીવન; ઓ ભીમ શુત તમારી પાસે હું માગુ છું વચન.
 ॥૨૦॥ માયાવી કહે માગો મહારાજ, બોલ્યા અસરણા સરણ; સોળ
 સહસ્ત્ર મહેલ માહારામાં, તમે ન મુકો ચરણ. ॥ ૨૧ ॥ અભીમન્યુને મા-
 હા દુખ લાગ્યું. મામા એવું કહો કેમ; મહારા ભાઈને કેવો જાણ્યો, શું
 પડ્યો મનમાં વેમ. ॥૨૨॥ પ્રભુ કહે કાંઈ વેમ નથી ભૈ. ભલે બધે સ્થ-
 જ કરે; પણ તારો વિર છે મસ્કરો, જ્યાં જાય ત્યાં હાંસી કરે. ॥૨૩॥
 ગોટારગછ કહે વિરા, માહારા, હરી કરી ખરી વાત; તેમાં તું દુખલાવ્ય
 ન મનમાં, સમજાવ્યો એમ ભ્રાત. ॥ ૨૪ ॥ ગોટારગછે ગોવીંદજીને, વેણ
 દીધું ત્રત કાળ; જવો તમારે ધામ ન આણું, પછી ગયાં ગોપાળ. ॥૨૫॥
 ગોટારગછ કહે મમ વિરા, હવે હું દ્વારિકાં જાણું; કૌરવ કુળનો હું છું
 અજાણ્યો ત્યાં જઈ ઓળખી આણું. ॥૨૬॥ એમ કહિને ભોયરામાથી,
 નીકળી ચાલ્યો જહાર; નગ્રને દ્વારે આવીને ઉભો, ભીમતણે કુમાર.
 ॥ ૨૭ ॥ હેવે દીઠો એક જદવ જતો, ગોટારગછે બોલાવ્યો; કહો ભા-
 ઇ કોણ લોક તમે છો, પુછવાનો પ્રેમ આવ્યો. ॥ ૨૮ ॥ જદવ કહે જદુ-
 પતિના, હમો જદવ જતે; ગોટારગછ કહે પધારો, કામ નથી લાંબીવાતે.
 ॥ ૨૯ ॥ એમ કહિને વીદાય કીધો, માયાવિ જે ભુપ; આક્રતી જોઈ જ-
 દવનીને, તેણું ધરિયું રૂપ. ॥ ૩૦ ॥ જદવ જેવો જોઈખનીને, નગ્રનેવીશે
 પળીયો; ખજરમાં ખીજો જદવ દીઠો, તેને જઈને મળિયો. ॥ ૩૧ ॥
 ગોટારગછ કહે કેમ ભાઈ, વેવાઈ આવ્યા કયારે; હું નથી જાણતો વાત
 આવ્યાની, જદવ બોલ્યો ત્યારે. ॥ ૩૨ ॥ ગૈ કાલની જન આવેલી છે,
 જની વાસે જોવા જવો; ગોટારગછ કહે ચાલો સાથે, મને સઉ ઓળખા-
 વો. ॥ ૩૩ ॥ જદવ કહે શું નવ ઓળખે, દુરિયોધન ભુપતિ; હેડંબા
 સુત, કહે ઓળખાવો, ઓળખતો હું નથી. ॥ ૩૪ ॥ એમ કહિ જોડે
 જદવ લધો, આવ્યા જની વાસે; જદુ કહે જો ગાદીયે રાજ, શકુનીમા
 મા પાસે. ॥ ૩૫ ॥ જેદ્રથ ભગદત ભુરિશ્યેવા, કરણ સુસરમાંય; આ
 દ્રોણ આ ગોરને આ અમ્મર, આ વ્રધ ભીશ્મ પીતાય. ॥ ૩૬ ॥ એમ
 સહુ જોદ્ધા ઓળખાવ્યા, ઓળખી નીકળ્યો જહાર; ભીમ સુતે જાણ્યું,
 ઓળખી ભૈ, કૌરવ કેરી નાર ॥ ૩૭ ॥ એવામાં એક જદવ કેરી, કામ
 ની દીઠી ભુપ; માયાવીએ માયા કરીને, તેણું લીધું સ્વરૂપ. ॥ ૩૮ ॥ જ-
 દવની ખીજ ભુવતીને, મળ્યો હેડંબા તંન; સાંભળ સુજની જન આ-
 વી છે, છે તે જોવાનું મન. ॥ ૩૯ ॥ ચાલ તું સાથે સયર મહારિ, સમજ

વી લેઈ જાય, નારીયોને જનીવાસે આવ્યો, જેવા લાગ્યો શોભાય.
 ॥૪૦॥ જદવની નારીએ ઓળખાવી, ભાણુમતી જે રાણી; તેની સાથે
 ઓળખાવી દીધી, રાણી તણી દેરાણી. ॥૪૧॥ ઓળખાવી શકુનીની
 નારી, ધુસ્સે ભરાયો મનમાં, વેહેરે વેહેર લેઉં તોજ ખરો, એમજ તા-
 ક્યું તનમાં. ॥૪૨॥ ત્યાંથી નીકળ્યો ભાણુમતીની, મુખ્ય દાસી દીઠી
 ભુપ; જદુની નારીથી જુદી પડીને, ધર્યું દાશીનું રૂપ. ॥૪૩॥ પછી
 ગયો બળદેવને ધામે. જેવાને સર્વે તપાસી; તવ રેવંતીએ એમ જન-
 ળ્યું, આવી રાણીની દાસી. ॥૪૪॥ એણું સમજી આઉકાર દીધો,
 આવ્યા સું સંદેહ ખોવા; ગંટારગછ કહે રાણીયે મોકલી, સુરેખા કન્યા
 જેવા. ॥૪૫॥ કન્યા દેખાડી રેવંતીયે, રૂપે શશી હોય તેવી; ગંટારગછે
 મન વિચાર્યું, ભાભા તો ભાઈ જેવી. ॥૪૬॥ બીજ સહુને ઓળ-
 ખી આલ્યો, હેડખાનો તન; મીઠાઈ મેવા લાવ્યોને આવ્યો, ભોંયરા-
 માં રાજન. ॥૪૭॥ બે ભાઈએ ભેળા ભોજન કીધું, કહી સહુ માંડી
 ને વાત; એવે સમે દીવશ વીત્યો, પછી ગઈ પોહોર રાત. ॥૪૮॥ તે
 સમે ભીમનો નંદન બોલ્યો, વીરા અભેમાન જણું, કૌરવ કાકાને ખં-
 ખેરીને, કાલે રાત્રીએ આવું. ॥૪૯॥ આપણું ધન એણે હર્યું તો, એનું
 હું હરી લેવું; બાગની પાસે મેદાનમાં છું, સમીપ રહ્યા જેણું ॥૫૦॥ એ
 મ કહીને બહાર નીકળીયો; બળીયો માયાવી તન; મોહોટા મેદાનમાં
 ઉભો રહીને, માયા રચે રાજન. ॥૫૧॥ વળણ. મેદાનમાં ઉભો રહી
 માયા રચે બળવાન; વજ્રભ વઢે કામ કારમું. કરે ભીમ સંતાન.

કડવું ૨૪ રાગ સાખી.

વૈશમ પાયે એણીપેરે બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને
 સંભળાવું; સુરેખા હરણ મહીમાય, ॥૧॥ કેશ છોડીને શીશ પછાડ્યું
 માયાવિયે તે વાર; જુજુ જેવડા જીવ ખરી પડ્યા, દહીત થયા નીરધાર.
 ॥૨॥ તેર શહસ્ર અસુર ઉપન્યા, લાંબા પોહોળા સુરા સારથી; તેમાંથી
 હજાર દહીતને, કીધા મોહોટા હાથી. ॥૩॥ એક હજારને ઉંટ બના-
 વ્યા. ન મળે જેના જોડા; એક શહસ્રને અળગા રાખી, તેના બનાવ્યા
 ઘોડા. ॥૪॥ હાથી ઘોડાને ઉંટ સુઢ્યાં, કીધા ત્રણ હજાર; ત્રણશહસ્ર અ-
 સુર કેરી, સાંકળો કીધી સાર, ॥૫॥ અકેકી સાંકળે અકેક પસું, બાંધી

દીધું તેવાર; જુજવિ જાતની જુજવિ ઓળ્યો, ઉભી રાખી નીરધાર. ॥૬॥
 પછી ત્રણ શસ્ત્રને ઝીધા, મનુશ જાતી દાસ; એક એક શેવક બેશી ગયા
 એક એક જનવર પાસ. ॥૭॥ જેથી જનવર વશમાં રહે, માંને માવ-
 તના ત્રાસ; ત્રણ શહસ્ત્રને ખાવા કીધી, ત્રણ શહસ્ત્રની ધાસ. ॥૮॥ એ
 રીતેખાર હજાર દહીતો, વાવરીયાવિવેક; રહ્યા ત્રણ હજારમાંથી, અસુર
 હજાર એક. ॥૯॥ ત્રણસેનો તંબુખનાવ્યો, જરીયાનનો નહિ ભુલ; સોનાનું
 શીખખર હિરા લજકે, ફરતી મોતીની જુલ. ॥૧૦॥ લીલમો લજકે રત્નજ
 ચળકે, જોતાં પામે મોહ મન; એકસોદહીતનું તંબુવિશે, ખનાવ્યું સીં-
 હાસન. ॥૧૧॥ સોના ચોપડા સો કર્યા મેહેતા ખળપણુ કરી ન શકે,
 ખડીયા કલમો લેઈ લેઈને, બેઠા બેઠા લખે ॥૧૨॥ ત્રણસેને પેરાદાર
 ખનાવ્યા, તે બાહાર પેરા ભરે; ઉઘાડાં આયુધ્ધ કરમાં ગ્રહિને, ચોકસચો-
 ઝી કરે. ॥૧૩॥ એકસોને અનુચર ખનાવ્યા, ખંખા ખંખા મુખ ભાં-
 ખે; ગઠોરગછની સેવામાં રહિ, પંખાથી પવન નાંખે. ॥૧૪॥ કૈં પાન
 આપે સોપારી આપે, કૈં જન ચમ્મર ડોળે; કૈં પગચાંપે માગે તે આપે,
 શોભે કળા જેમ સોળે. ॥૧૫॥ લીલી ટોપી લીલી કફની, લીલા સુ-
 રેવાળે પેડો; આંખ કપરિ આકૃતિ જખરિ, સોદાગર થઈને બેડો; ॥૧૬॥
 સીંહાસનપર સોભે માયાવિ, થઈ બેડો વેહેપારી; રૂજની વિતી વહાણું
 વાયુ, દેખાઈ શોભા સારી. ॥૧૭॥ ઉઘડયા દરવાજા દ્વારિકાંના, ચાલી
 ગામમાં વાત; વેહેપારી આવ્યો જનવર લાવ્યો, જણી રાય પ્રખ્યાત.
 ॥૧૮॥ છત્રપતિ છે ગ્રહસ્થ ઘણેરો, તેથી આવ્યો વેહેપારી; એવી વા-
 રતા થઈ સભામાં ખળદેવ હરખ્યા ભારિ, ॥૧૯॥ કૃષ્ણની પ્રત્યે હશી-
 ને બોલ્યા, સાંભળો શ્રી ગોપાળ; તમોને મુજસરખું નવ મળીયું, એકે
 વેવિશાળ. ॥૨૦॥ ગ્રહસ્થ વેવાઈનું નામ જણીને, મોહોટો વેહેપારી આ-
 વ્યો; હાથી ઘોડાને ઉંટ સારા, વેચવા માટે લાવ્યો. ॥૨૧॥ પ્રભુએ જ-
 ણ્યું ખરો વેહેપારી, લાવ્ય હું ખેલ લડાવું; જનવર લેવરાવવાને માટે
 ખળદેવને ચડાવું. ॥૨૨॥ એમ વિચારિ કહે ગીરધારી, કરમ હીણો
 કોઈ આવ્યો, ફેરો એનો ફોગટ પડશે, શું વેચવાને લાવ્યો. ॥૨૩॥
 જનવર એવું નથી ખપવાનું, ખળભદ્ર કરો વિચાર; હું તમ વેહેવાઈ
 ને ઓળખું છું, નાદારનો નાદાર. ॥૨૪॥ ચમડી તોડેપણુ દમડી નછોડે
 પુરણ મખીચુસ; મરે દોડી ખરચે ન કોડી. જીવનો છે કંજુસ. ॥૨૫॥
 તવ ખળદેવને માઈ લાગ્યુ શું મુજ વેહેવાઈ એવો; મુમતાપર જનવર
 લેવરાવું પછી તું ઠહીશ કેવો. ॥૨૬॥ કૃષ્ણ કહે તમે મમત મુકો,

પન્ડે કહેવા નવ જાશે; તમારું બોલ્યું રહેશે તમ પાસે, પાછા વળી
પસ્તાશે ॥ ૭ ॥ બળદેવ કહે જરે અદેખા, લેવરાણું તારી હોડે,
પ્રભુ કહે આખરમાં બેસો, આવસો ઢીલે મોહોડે ॥ ૨૮ ॥ એમ અ-
તીસે વળ ચઢાવ્યો; બળદેવ ઉભા થાય, મુમતે ભરીયાને સંચરીયા,
જની વાસે જય ॥૨૯॥ દુરીયોધને માન્ય દીધું, પુરણ બતાવ્યો પ્રેમ;
આસન આપી બેસાડી પુછ્યું, કહો પધારયા કેમ ॥ ૩૦ ॥ બળદેવ
કહે નામ તમારું સાંભળી બહેપારી આવ્યો, હાથી ઘોડાને ઉંટ સારાં
વેચવા માટે લાવ્યો ॥ ૩૧ ॥ તેથી વખાણ થયાં તમારાં, મારી સ-
ભાની માંય, તે સાંભળીને કૃષ્ણ માહારો, ઝાંખો પડી ગયો ત્યાંય.
॥૩૨॥ અદેખાધથી એણું બોલ્યો, મુરખ કોઈ આવનાર, દુરીયોધન
શું જનવર લેશે, છે જીવના નાદાર ॥ ૩૩ ॥ એમ તમારી કરી ચેષ્ટા
ળી, માટે ઉઠો તમે જવો, મારા તમારા ટેકને માટે, જઈ જનવર લઇ
આવો ॥૩૪॥ રાખીને હીંમત માગે જે કીંમત, તે આપીને લાવો,
દુરીયોધન કહે લાણું ઝપાટે, હવે તમે ઘેર જાઓ ॥૩૫॥ મુજ ઘે-
ર ઘણો પૈસો બળ્યો છે ॥૩૬॥ ઉઠો મામા પહેરો જમા, ઉઠો દુસ્વાસ
ન, કરણવીરા તમે પણ ઉઠો, માને વેવાઈનું મન ॥ ૩૭ ॥ એમ કહીને
ચારે ઉઠ્યા, રથમાં બેસી તે વાર, છડેલા ધનને અહંકારે નીકળ્યા
નગ્રની બહાર ॥ ૩૮ ॥ બાગના મેદાનમાં જવા લાગ્યા, ટેક ધરયા છે
સ્પષ્ટ, હાથી ઘોડાને ઉંટ બાંધ્યા, તે તો પડીયા દ્રષ્ટ ॥ ૩૯ ॥ દુરીયો-
ધન કહે જુઓ મામા, મોહન લાગે શાથી; આપણે ઘેર સોંધ્યો નવ
મળે, આવો ઘોડો કે હાથી ॥ ૪૦ ॥ આપણા લાયક જે જનવરો
મોહ ઘણેરો ચડીયો, એવે લગભગ જતાં, જતાં તંબુ નજરે પડીયો
॥ ૪૧ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, હું છું છત્રપતી, પણ જરી આ-
નનો આવો તંબુ, આપણા ધરમા નથી ॥૪૨॥ એવી એની સાહબી
દીઠી, તંબુ કને પરવરીયા, ચારે જણા રથ વીસેથી, માલ લેવા
ઉતરીયા ॥ ૪૩ ॥ ડેરા તંબુમાં જવા લાગ્યા, આગળ છત્રપતી; મટાર
ગછના સેવક રોક્યા, તંબુ જવાનું નથી ॥ ૪૪ ॥ શેઠની આ-
ગના મળ્યા વિના; ચાલ્યા જવો ભરયા છરના, મામો કહે આતો
છત્રપતી છે, સેવકે કહ્યું તેના ધરના. ॥ ૪૫ ॥ એમ કહી
ત્યાં ઉભા રાખી એક સેવક મહી જય; સેઠને કહ્યું મળવા ગ્રાહક

આવ્યા છે, રાજ્યકુંવર દેખાય. ॥૪૬॥ ગોટારગછ કહે આવવા દો, કહિ
બેઠો આડું બેઠ; છડીદારે કહું છત્રપતીને, હવે જાઓ સહુ કોઈ. ॥૪૭॥
એટલે આવ્યા ચારે જણા, ડેહેરા તંબુમાં પેઠા, ભભકો બેઠને ભય
ભરેલા, આવકાર વીના બેઠા. ॥ ૪૮ ॥ પછી ગોટારગછે સામું બેયું, હ-
શી દીધો આવકાર; કહું કે હશે પાન્ડવમાંના, બોલ્યો અંધ કુવાર.
॥૪૯॥ એરે મામા આતો જુઓ, પાન્ડવ ગામો ગામ; જેને તે એમને
સંભારે, મહારૂં ન લે કોઈ નામ. ॥૫૦॥ એટલે વેહેપારી પ્રત્યે બોલ્યો,
મામોમુખ વચન; પાન્ડવ તો ભીખારી થઈને, ચાલ્યા ગયાછે વન. ॥૫૧॥
અનવસ્ત્રના છે ઉધારા, એવી થઈછે ગતિ; સહુનાશીરામણી છે આતો
દુર્યોધન ભુપતી. ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ નરપતી છત્રપતી, આ દુર્યોધનરાય;
વક્ષલ વટે વખાણીયો, મામાયે મહીમાય. ॥

કડવું ૨૯ મું રાગ ઝડપની સામેરી.

ગોટારગછ કહે મેહેતા મહારા, પડે વહેપારમાં વાંધો; શુકન આપ
ણુને મળ્યા માઠા, ઝટપટ ચોપડા બાંધો. ॥ ૧ ॥ આપણે હોંશ ભરેલા
આવ્યા, જાણિ કુન્તા તન; રાંડીરાંડ મળેલી સામી, નીકળ્યો દુર્યોધન
॥૨॥ ફેગટ ફેરો પડ્યો આપણે, ચાલો થાઓ તૈયાર; એ આપણો મા-
લ શું લેતો તો, નાદારનો નાદાર. ॥ ૩ ॥ ચમડી તોડે દમડી ન છોડે,
જાણું એની કરણી; છે આંધળાનો છોકરો એની, મા આખલાને પર-
ણી. ॥૪॥ મારા હાથીની કિંમત જાણે, વ્રકોદર વાયુ તન; અશ્વની કી
મત અરજીન જાણે, વળી નિકુળ રાજન. ॥ ૫ ॥ ઉંટની કીંમત રાયકા
જાણે, વળી જાણે સહદેવ; પરિક્ષા વીના પારખશે શું, કંજુસ જીવના
એવ. ॥ ૬ ॥ વળણ ॥ માટે બાધી ચોપડા, જઈએ આપણે ઘેર; દુર્યોધન
દબઈ ગયો, ભારે ભભકા ભેર,

કડવું ૩૦ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારિ તુજને
સંભળાવું; સુરેખા હરણ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ શકુની મામો એમ બો-
લ્યો, સાંભળો વાત વહેપારિ, એકવેળા કામ પાડી જુઓ, ખખર પડશે
અમારી. ॥ ૨ ॥ જનવરમાં કાંઈ નથી જોવાનું, બધી પરિક્ષા અમને;
કીંમત કહો વ્યાજખી રિતે, માગ્યું દઈશું તમને ॥ ૩ ॥ ગોટારગ-

છ કહે મારા હાથી, ગજથી ઉંચા ભરાય; તેની કીમત એક એક ગ-
જે, પાંચ પાંચ હજાર થાય. ॥૪૪॥ ઉચ્ચક કીમત અશ્વ ઉંટોની, અકકે-
કે એક અયુત; માગણી તાગણી નહી કરવાની, સમજે ક્ષત્રી સુત.
॥૫૫॥ દુર્યોધન કહે કબુલ છીએ, ગજ ભરવાનો લાવો; અસત્ય, અધર્મ
કાંઈ ન મળે, સાથે જોવાને આવો. ॥૬૬॥ તવ ગોટારગછે ગજ દીધો, લીધો
કરણે હાથ; પાવડી ચડી ચાલ્યો માયાવી, મેહેતા મુસદ્દી સાથ. ॥ ૭ ॥
ચાલ્યા સેવકને છડીદારો, શેઠની શેવા માટ; દુર્યોધન કહે મારા કરતાં,
રાજના રાજનો ઠાઠ. ॥૮૮॥ ચોપડા લૈ લૈ ઉભા ગુમાસ્તા, કરણ હાથીતો
ભરે; ચોપડામાં આંકડા મુકે, ભરતર ચોકસ કરે. ॥૯૯॥ જાણી જોઈને
કરણ રાજ, ઓછું ભરવા જાય; પણ માયાવી સોળ ગજનો, હોય
તે વીસ ગજ થાય. ॥ ૧૦ ॥ એ રિતે એક હજાર હાથી; ભરી રહ્યા
સીરદાર, ઉચ્ચક કીમત અશ્વ ઉંટોની ગણતી કરી તે વાર. ॥ ૧૧ ॥
દ્વાદશ કરોડ થયા રૂપેયા, હીસાબ મેળવી દીધો; ગોટારગછ કહે લાવો
નાણાં, આંકડો નિસ્યે કીધો. ॥ ૧૨ ॥ દુર્યોધન કહે ઓરે બહેપારી,
કોણુ તમારું ગામ; કીયો દેશને કયાંના રહેનારા, લખાવો તમારું નામ
॥ ૧૩ ॥ હુંડી કરીને મોકલી દેશું, અમે તમારે ઘેર; ગોટારગછ રક્ત-
લોચન કરી, બોલ્યો બહુ ક્રોધભેર. ॥૧૪॥ ઉધારાનો નથી ધંધો, હાલ
નાણાં ગણી આપો, દુષ્ટ કહે પરદેશમાં છીએ, વીવેકથી માપ માપો.
॥૧૫॥ જને આવ્યા કયા નાણા લાવ્યા, તે કરતાં લખી દેયે; ગોટારગછ
કહે અમેશું કરીએ, રોકડ ગણી લેએ. ॥૧૬॥ દુર્યોધન કહે રોકડા નથી,
રાખો ભરોસો અમારો, અધીર રહેતીહોય તો રે' વા દો આ રહ્યો માલ
તમારો ॥૧૭॥ ગોટારગછ કહે નાણાં નતાં તો, શીદ કર્યો વેહેપાર; ચો-
પડા અમારા બગડાવ્યા, દીધી તસ્દી અપાર. ॥૧૮॥ શું જુઓ છો શે-
વક મહારા, કરો કારમો કેર; અવળા બાંધી ઉંચા ટાંગી, મારી નાંખો
ઠેર. ॥ ૧૯ ॥ એટલે એના સેવક કોપ્યા, અવળા બાંધી દીધા; ઉઘાડી
તરવારે પેરા મુક્યા; નજરકેદી કીધા. ॥૨૦॥ દુર્યોધન કહે ઓરે મામા,
દ્વારિકાં વિશે જાઓ; ગ્રહસ્થાને ઘેર ખત ખાતાં, લખીને નાણાં લાવો.
॥૨૧॥ તવ મામાએ અરજ કીધી, એકને છોડો સાર; નાણાં તમારાં
લાવી દેયે, નહી લાગે કંઈ વાર. ॥ ૨૨ ॥ ગોટારગછ કહે એકને છોડો,
તવ આવ્યો છડીદાર; ચારમાંથી છુટવું છે કેને, એમ કર્યો ઉચ્ચાર.
॥ ૨૩ ॥ મામો કહે મુજને છુટવા દો, નાણાં લેઈ ઝટ આવું; ત-

વ છોડાવ્યો શકુનીને, મામો કહે હું જાઉં. ॥ ૨૪ ॥ જો કોઈ નાણું ધી-
 રે છે તો, પાછો આવું છું આ ઠામ; ધીરનાર કોઈ નહીં મળે તો, મારે
 તારે રામરામ ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને મામો નાઠો, ગયો દ્વારીકાગામ; મોઢો મા
 ગ્યાં વ્યાજ કબુલ કરી; ખતલખી લીધાદામ. ॥ ૨૬ ॥ રથ ભરાવી લાવ્યો
 ને આવ્યો; હ્યું શોદાગર દ્યેતને; રાજ ધિરાજને કેદ કર્યા છે, હવે તો
 છોડીદાને. ॥ ૨૭ ॥ ગટોરગછે ગણી લીધાં, નાણું તેણીવાર; બાંધેલાને
 છોડી મુક્યા, કહ્યું ખરો વેહેવાર. ॥ ૨૮ ॥ હવે ઉધારે માલ ધીરીશ,
 માલ સુખે લેઈ જાઓ, ત્રણે હજાર માવત તમે, ગામમાં માલ મુકી
 આવો. ॥ ૨૯ ॥ દુર્યોધન દુસ્યાસન શકુની ચોથો કરણરાય; રથમાં
 બેસી આગળ ચાલ્યા, પુઠે જનવર જય. ॥ ૩૦ ॥ ગામમાં આવ્યા,
 વાહન લાવ્યા, બંધાવ્યાં જનીવાસે, માયાવી સેવકો પશુ સોંપીને,
 ગયા ગટોરગછ પાસે ॥ ૩૧ ॥ બળદેવજીને ખબર પોહોંચી, પાસે બેઠા
 દિનાનાથ; બળદેવજીયે પ્રભુના સામો, મુઠે નાંખ્યો હાથ. ॥ ૩૨ ॥
 જો ભાઈ વેહેવાઈ નાદાર મહારો, અદેખાઈથી તું બોલે; પશુ જો બધા
 જનવર લાવ્યો, કોણ છે એની તોલે. ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુ કહે ભાઈ મોટો તે
 મોટો, વાત એની નવ થાય; દિવસ કરતાં રાતે શોભા, મર્મે વધા
 જદુરાય. ॥ ૩૪ ॥ એવામાં તો રાત પડીને, વીતી ગઈ ઘડી ચાર; લોકો-
 યે કરી તૈયારી સુવાની, દેવાયાં નગ્નનાં દ્વાર. ॥ ૩૫ ॥ ગટોરગછે માયા
 સંકેલી, પાંચસેં દૈત્ય બનાવ્યા; પાંચસેંના ટોપલા કરિને, નાણું ભરી
 ઉપાડાવ્યાં. ॥ ૩૬ ॥ અસુર તેડી ભોંયરે આવ્યો, ભાઈએ આવકાર દીધો;
 એક ખુણે ટોપલા ઠાલવીને, નાણુંનો ઢગ કીધો. ॥ ૩૭ ॥ અભીમન્યુ
 કહે ક્યાંથી આ લાવ્યા, ખુટાડે ન જય ખુટયો, ગટોરગછ કહે વીરા
 મહારા, દુષ્ટ કાકાને લુટયો. ॥ ૩૮ ॥ એમ કહી બેઠો બંધુ બેઠા, બેળું
 કર્યું ભોજન; એવે સમે મધ્ય રાત્રી ગઈને, બોલ્યો ભીમનો તન. ॥ ૩૯ ॥
 આ વીર હવે જાઉં છું હું તો, દુઃખ દેવા મુજ જાતે; તમે તમારે નીર્ભય
 રહેજો, આવીશ હું કાલે રાતે. ॥ ૪૦ ॥ અભીમન્યુ કહે નીત્યાન જાઓ
 તેતો નહીં ઠીક ધારો; ગટોરગછ કહે આજનો દહોડો, છે કાઢીયોનો
 વારો. ॥ ૪૧ ॥ એમ કહીને નીકળીયો એ, ગયો બાગની બાહાર; કેસ
 છોડીને ધુણવા બેઠો, હેડબા કુમાર. ॥ ૪૨ ॥ એટલે એની માયા હાલી,
 બહુજ ચડી ચોટે; ગામમાં હાથી ઘોડા ઉંટ બાંધ્યાં, તે ભોંય પડી આ-
 જોટે. ॥ ૪૨ ॥ ઉંટ ખરાડે હાથી ત્રાડે, અશ્વ પછાડે કે ચરણ;

સરવે જગ્યા જોવા લાગ્યા, જાણ્યું કે પામસે મરણ ॥૪૩॥ અરેરે કોઇ ઉપાય કરો, પાડે છે પોકે પોક; થયો ઉત્પાત ને હોકારા જગ્યું ગામનું લોક ॥૪૪॥ ગોવીંદજી તવ હસવા લાગ્યા, ચાલો તતપર થઇયે, શું છે બળદેવના વેહેવાઇને, તમાસો જોવા જઇએ ॥૪૫॥ એમ કહીને જોવા આવ્યા, માયાવીએ ખેલ કીધા, ગટારગછે જનવરોના જીવજ ખેંચી દીધા ॥૪૬॥ શરીર સહીત માયાવીને, લોપ એણે નવ કીધા; બરોબર ચોખા કરીને, ખોખાં રહેવા દીધાં ॥ ૪૭ ॥ ત્રણશહસ્ર જનવર મુ-આં, પાપીને પ્રગટયો સોક, અરેરે મારું ઘર બેઠું, કહીને મુકી પોક, ॥૪૮॥ મામાયે તવ ગોદો મારયો, ક્રીમ્મત આપણી થાસે; કહેસે કે આટલામાં રડે છે, નીર નહી હોયે પાસે ॥ ૪૯ ॥ એમ કહીને છાનો રાખ્યો, બળદેવજીયે દીઠું; દુરીયોધન કહે વેવાઇ લાવો, પશુને દાટવા મીઠું ॥૫૦॥ પ્રભુ કહે જોઇએ તે આપો, ઓરે બળદેવ જાત; હજધારી કહે તું જ અહીંથી, મુકય મશ્કરીની વાત ॥૫૧॥ એમ કહીને મીઠું દીધું, ખાડા ગોડાવ્યા ઘણા; મીઠું નાંખીને નાંખવા માંડ્યા, ખોખાં પશુ તણા ॥૫૨॥ ખાડામાં નાંખેને લોપ થાયે, એ કામ માયાનું કહાવ્યું; હર પ્રકારે નુકશાન કીધું, મીઠું પણ બગડાવ્યું ॥૫૩॥ પછી સહુસહુને સ્થળ ગયા, કોરવ જનીવાશે; દુરીયોધન બહુ રડવા લાગ્યો, રાણીજી આવ્યા પાસે ॥૫૪॥ આવા ઉંઘા વહેપાર કરજે, કપકો દીધો અપાર; પછી સહિ મનવાળી સુતા, શું કર્યું લીમ કુમાર ॥૫૫॥ જાણ્યું કે લુટવી કા કીયોને; જો એક કરૂં વહેપાર; તો વહમ ખાઇ કોઇ નહી આવે, રચું જુદો પ્રકાર ॥૫૬॥ વળણ જુદા પ્રકારે રચના કરૂં, એમ સમજ્યો બળવાન; કહે વહલ રચના કરી, ઓળખંધ બહુ દુકાન ॥

કડવું ૨૩ મું રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું સુરેખા હરણ મહીમાય ॥૧॥ દરવાજથી બેબાજુએ, લાંબી બે ઓળો કીધી, જુજવી જતના તંબુ તાણી, દુકાનો ખનાવી દીધી ॥૨॥ જુજવી જતના કર્યા વહેપારી, જુદા જુદા વહેપાર; મનુશ જુદી જુદી જતી, મહેનતુને માગનાર ॥૩॥ કોઇ વહેપારી કોઇ લીખારી, ખનાવ્યા લીમને તંન; પુરણ કહેતાં પાર ન આવે, થોડું કરૂં વરણુન

॥ ૪ ॥ વધદ પુરાણી બ્રાહ્મણુ ભૈડા, ભાંડેલાને જોશી; વીધારથી સારથી-
 યા મેહેતા ફરતા લેખણુ ખોશી. ॥ ૫ ॥ કાયત મુસદ્દીને ઝવેરી, સોની
 ચોકશી જડીઆ; ચીતણીયાને શેઠ પટેલીયા, સલાટ સુથાર કડીઆ,
 ॥ ૬ ॥ ગાંધી નેસ્તીને તંબોળી, પાટીદાર વાણીયા; સરૈયાને સારવી
 પટવા; ચપડીયાને તાણીયા ॥ ૭ ॥ ખમાર ખતરી શાવક શણુવી, સુ-
 ખડીયા મેવાવાળા; દક્ષણી દુબળાને મરેઠા, કાણુલી સીઢ્ઢી કાળા. ॥ ૮ ॥
 કુંભાર લુહારને કંસારા; રજપુત ગરાસીયા કોળી; ધાંચી મોચી માળી
 દરજી, કંદોઈને પંચોળી. ॥ ૯ ॥ કાઠી લોકને ગોલા ધોખી, છીંખાને ગ-
 ણીઆરા, કણુખી કાછીયાને મારવાડી, ચુડધરને બંધારા. ॥ ૧૦ ॥ મા-
 દુર મવને મશ્કરા છે, ડોશી વાણીયા; ઘાટીયા; પસ્તાગીયાને દલાલધાં
 ચળ, વિંટનાર ને ભાટીયા. ॥ ૧૧ ॥ ખાલ પાખરવાનને ખરાદી, કાસદને
 વણુઝારા; રાવળીયાને ભોઈ લીલડા, ડભગરને હલકારા. ॥ ૧૨ ॥ દુધા-
 રા તલંગી વાડીયા, ગાડીવાન વેહેલવાન; દરવાન સરવાનને ભરનારા,
 મસ્તાનને પેહેલવાન. ॥ ૧૩ ॥ રંગારા ચીતારા વીંધારા, પખાલી તુનના-
 રા; ચોધરીને દાતણીઆ વાધરી. સાદડીયા ચુનારા. ॥ ૧૪ ॥ આશેદાર
 ચરવેદાર બહોરા, પીંડારને તારકશી; પીંજરા ઇંચેજ ફીરંગી, મુગલને
 પારસી. ॥ ૧૫ ॥ ચોરચાડીયાને જુગારી; મુસલમાન ભઠીઆરા; આરબ
 હખશી બાહાર વાશીયા, ઢીંમરને ચમારા. ॥ ૧૬ ॥ બાજીગરને બળ-
 ણીયા છે, ભાંડ ભાટ ભવૈયા; નટવા નાયણીયાને વાદી, ગાંધર્વને ગવૈયા.
 ॥ ૧૭ ॥ ફાતડા હીજડા ગુણુકા દૈયણુ, શેવડાને ઝલાલી; ઝંડાફીર જોગી
 મેવાડ, જપતીને હલાલી. ॥ ૧૮ ॥ ભાવસાર ભરવાડને ભાડભુજ, બુકશેલર
 લેખડીયા; હકીમ દાકતર મેમણુ મુમના, તાઈ ઘડવી ચોઘડીયા. ॥ ૧૯ ॥
 વાંસફેડા સારસ્વત ખોળ, કાપડીને ખલાસી; ક્ષત્રી બ્રહ્મક્ષત્રીને નાગડા
 બહુરૂપીમધવાશી. ॥ ૨૦ ॥ વકીલ કાપડીયાને છાપતીયા, કઠીઆરા કુંઢી-
 ગરા વળતણીયાને વળાવીયાછે, નાણાવટી તો નરા. ॥ ૨૧ ॥ પર્મ હંશ
 અને ઉદાસી, સંન્યાસીને ત્યાગી; બ્રહ્મચારી ભગતને ગોસાંઈ, તપે-
 સ્વરીને વધરાગી. ॥ ૨૨ ॥ મુની કાનફટાને પવાઈ, વેલીને બહુ ખામી;
 વીશેષ વીસ્તાર જો કરીયે તો, વખત વિતે આખી. ॥ ૨૩ ॥ વળણુ. ॥
 બહુ કીધા વેહેપારીયો, સરવે જુજવી જાત; વદે વક્ષલ રચના રચી,
 પછી થયો પરભાત.

કડવું ૨૮ રાગ ધન્યાશરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વાંહાણું વાહું દરવાજ
 ઉઘડીયા, હોંકારો ગામમાં પેઠો; ગટારગછ એક દુકાનમાંડી, સણગારવે
 ચવા બેઠો ॥ ૨ ॥ સોળ સોળ સણગાર ચણયા ચોળી, ચીર અતી અ
 મુલ્ય; એક એક નારીનાં ખીંટીયે ખીંટીયે, ભેરવીયાં નહીં ભુલ્ય ॥ ૩ ॥
 મોટો વેપારી પોતે બનીયો; વેચે વસ્ત્ર શણગાર; દ્વારીકાં વિશે વાત ચા-
 લી, ઉપમા અપરમપાર ॥ ૪ ॥ છત્રપતીનું નામ સુણી, પરદેશી લોક
 આવ્યા; દરવાજ બહાર બજાર કીધું; માલ ઘણેરો લાવ્યા. ॥ ૫ ॥ અંત
 રયામીનું નથી અજાણ્યું; ભાણેજ પર છે દયા; કૌરવની નારીનો ઘાટ
 ઘડવા, પોતાના મેહેલમાં ગયા ॥ ૬ ॥ એકસોને આઠ પટરાણીને, બોલા-
 વી પોતાની પાસે; કહ્યું કે તમે પેહેરી ઓઢીને, જાઓ જનીવાસે ॥ ૭ ॥
 કૌરવ કેરી કામનીયોને, ફાગટની પુલાવો; બાહારનું બજાર જોવા માટે,
 તેઓને તેડી જાઓ ॥ ૮ ॥ હોરાવજે કાંઈ એમની પાસે, તમારે કાંઈ ન
 લેવું; બહારની ચીજ જે લાવશે તેને, હું પેસવા નહીં દેઉં ॥ ૯ ॥ એ-
 વી પ્રભુએ આજ્ઞા આપી, પહેર્યું ઓઢ્યું સહુ નાર; આવી સ્ત્રીઓ તે જ
 નીવાસે, સહુએ દીધો આવકાર ॥ ૧૦ ॥ દુરયોધનની ભાનુમતીએ,
 બોલાવ્યાં હેત આણી; રક્ષમણીને જોડે બેસાડ્યાં, પછી વઢી મુખવાણી
 ॥ ૧૧ ॥ કેમ આવ્યાં પ્રભુની પટરાણી, રક્ષમણી તવ બોલે; જગતમાં
 ભામની ભાગ્યશાળી, નથી કોઈ તમ તોલે ॥ ૧૨ ॥ છે ધનવંતા ધણી તમ
 તણા, નામ સુણી લોક આવ્યા; દેશ દેશાન્તરના વેહેપારી, વેચવાને
 માલ લાવ્યા ॥ ૧૩ ॥ નગ્રની બારણે બજાર થયું; મંડાઈ બહુ દુકાન; તે
 જોવાને જવા સાર, આવ્યા થઈ સાવધાન ॥ ૧૪ ॥ સાંભળીને ભાનુ-
 મતી પુલી, આજ તમે વાત જાણી; મારા ધણીના નામ પ્રમાણે, નથી
 બરોબર મંડાણી ॥ ૧૫ ॥ એમની પુઠે મનુશ મેદની, ખરેખરી ખં-
 ડાય; શ્રદ્ધીમાં મહારા ધણીને નામે, જ્યાં જાય ત્યાં મંડાય ॥ ૧૬ ॥
 અમ તોલે કોણ ગ્રહસ્થ છે જગમાં, પૈસાનો નાવે પાર; અટવાય લક્ષ્મી
 ચરણ તળે ગણીયે નહીં લગાર ॥ ૧૭ ॥ છત્રપતી નથી ભાગ્યશાળી,
 હું આવી એમને ઘેર; મારે પગલે હસ્તીના પુરમાં, થઈ છે લીલા
 લહેર ॥ ૧૮ ॥ સૌ સુંદરીને સતભામાજી, સાંભળી સમજ્યાં એ-

મ; કરમજાદી કેહેવરાવવાનો, પુરણ એમનો પ્રેમ. ॥ ૧૯ ॥ પછી રક્ષ-
મણી એમ બોલ્યાં; ઉઠો તતપર થઈયે; તમારા કંથની આજ્ઞા માગો,
બજાર જેવા જઈયે. ॥૨૦॥ ભાણુમતી કહે ચાલો વેવાણ્યો, શું આજ્ઞા
દે પતી; ધણીને પુછવાનો ધારો, અમારા ઘરમાં નથી. ॥ ૨૧ ॥ શું કાંઈ
દાબેલ છીએ ધણીનાં, શું ધણીની ઓશીઆળ; અમોને એ આવીને પુ-
છે, બહાર જતાં ભુપાળ. ॥૨૨॥ મને પુછ્યાવણુ પાણી ના પીયે, વશમાં
રહે રાત દહાડી; પુછ્યા વીના કાંઈ કામ કરેતો, હું નાંખું ધુળ કાહાડી
॥૨૩॥ રક્ષમણી કહે વાર બાઈ, છત્રપતી ભલા સાંખે; અમારા પ્રભુને
પુછીયે નહીતો, ચામડી કાહાડી નાંખે. ॥ ૨૪ ॥ ભાનુમતી કહે તમે
ડરેલાં, શું કરી નાંખે ગોપાળ; મુજ પતી ટુંકારો કરેતો, દેઉં બેમણ-
ની ગાળ. ॥૨૫॥ પ્રભુની નારીયોએ ગાંડવાળી, શું બોલે મ્હોટાની ગોરી;
પતીને તુછય જેવો કરી કાહાડે, એજ કપુતનિ છોરી ॥૨૬॥ રક્ષમણી કહે
ભાવ્યશાળીછો, ઘરમાં ચલણ ચાલે; રાણી કહે પુછો મામીજીને, પતી
થી પત્ર ન હાલે ॥૨૭॥ એમ કહીને વસ્ત્ર પહેર્યો; કૈારવની સહુ નાર;
સણુગાર સજ એકસોને છ, નીકળી મુકામ બહાર ॥૨૮॥ છ કારભારી
ની છ નારી; સોભાઈની સો સાથે, પ્રભુની પટરાણી રક્ષમણી, બાજ્યાં
રાણીને હાથે ॥૨૯॥ વાતો કરતી સરવે ચાલી, નીકળી નગ્રની બા-
હાર, ત્યાંતો ઝળહળ શોભી રહ્યું છે, નવું થયેલું બજાર. ॥ ૩૦ ॥ ભા-
નુમતી પુલીને બોલી, જુઓ પ્રભુની રાણી; દુકાનો મારા નાથના ના-
મની, જુઓ કેવી મંડાણી ॥૩૧॥ રક્ષમણી કહે તમારા ધણીના ના-
મની મંડાઈ સારી, શંખણી રાણી સમજે ન કાંઈ, પુલણીયણુ અહં-
કારી ॥ ૩૨ ॥ બજાર બધું જોતાં ચાલ્યાં, ગયાં ગટોરગછ પાસે; વસ્ત્રને
સુંદીર શણુગાર દીધા, માયાવીને અવાસ ॥૩૩॥ રક્ષમણી કહે ભાનુમ-
તીજી, તમ લાયક સણુગારો, તેવાંજ વસ્ત્ર લાવ્યા વેહેપારી, મોહે જીવ
અમારો ॥૩૪॥ એટલે આગળ થૈ ભાનુમતી, ગટોરગછને પુછે; એક એ
ક નારીનાં સણુગાર વસ્ત્ર, તેની કીમ્મત શું છે ॥ ૩૫ ॥ જુદી ભાશા ગ-
ટોરગછ બોલ્યો, દુર હમારો દેશ; ત્યાંની નારીઓ બહુ ઇછેછે, આ દેશ
નો પહેરવેશ ॥૩૬॥ માટે મુલ કરવાનું નથી લેવું હોયતો આવો; તમા-
રાં ઉતારી અહીં મુકો, અમારાં પેરી જાઓ ॥૩૭॥ ભાનુમતી કહે રક્ષ-
મણીજી, વહેપારી આંધળા જેવો; આપણા કરતાં ઉંચા સોનાનો ભારે
દાગીનો કેવો ॥૩૮॥ મોતીનો માલ છેબહુ ભારે; હાવો કયાંથી મળેજેગ,

સતભામા કહે ઊઘાડો નફે ભુલે તેના ભોગ ॥ ૩૯ ॥ ભાનુમતી
 કહે તમોને અમો, સરવે બદલી લઇયે, પ્રભુની પ્રેમદા એવું બોલી, બદ
 લીને કયાં જઇયે ॥ ૪૦ ॥ અમારા ઘરમાં ઘણી છે નબળો, અણુ સમજી
 ભગવાન; મુમત ઝાલે જરા ન સમજે, નફે કે નુકશાન ॥ ૪૧ ॥ ભાનુ
 મતી કહે ભોગ ભવિશના; કહી કૌરવની પેઠી, વસ્ત્રાભુષણ બદલવાને
 દુકાનમાં જઈ બેઠી ॥ ૪૨ ॥ ગટોરગછ કહે બધું બદલજે, મુજ મનમાં
 રહે વેમ; ભાનુમતી કહે નથી ગાંડાં અને ભુલશું કેમ ॥ ૪૩ ॥ એમ
 કહીને બદલી લીધાં, પટકુળને શણગાર; વાલની વીંટી ધરાધરી બદલી
 નીકળી સરવે નાર ॥ ૪૪ ॥ ભાનુમતી કહે જાણુવંતીજી, હવે દેખાઉં-
 છું કેવી; સતભામા કહે શું પુછોછો, થઈ છપ્પી લક્ષ્મી જેવી ॥ ૪૫ ॥
 આલ્યાં એવી વાતો કરતાં, ગામમાં આણુંદ ભેર; કંણુ પ્રભુની કામ-
 નીચો તે, ગઈ પોતને ઘેર ॥ ૪૬ ॥ પુછ્યા પ્રભુએ સૌ પ્રેમદાને, બજારના
 સમાચાર; સતભામા કહે બદલો કીધો, વસ્ત્ર અને શણગાર ॥ ૪૭ ॥ એ
 મ કહીને એતો રહ્યાં, પેલી સહુ જનીવાસે; સ્વામીયોને લાભ બતાવ
 વાને, આવી દુરીયોધન પાસે ॥ ૪૮ ॥ છત્રપતી કહે ભાનુમતીજી મને
 પડ્યો એક વેમ; ઈંદ્રાણી સરણું રૂપ તમારું આજ થયું છે કેમ ॥ ૪૯ ॥
 ભાનુમતી કહે તપાસી જુઓ, અમારા શણગાર; તમારા જેવા અમે ન
 કરીયે, ઉંઘા ઉંઘા વહેપાર ॥ ૫૦ ॥ હાથી ઘોડા જઈ હોરી આવ્યા, શો
 લાભ લીધો લાવી, જુઓ અમે એક વહેપારીને, કેવી છેતરી આવી
 ॥ ૫૧ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, બહુ પાકી ભાનુમતી; મામો કહે
 તારી મામી, તે પણ કાચી નથી ॥ ૫૨ ॥ નારીયોનાં એમ વખાણુ કી-
 ધાં, સ્થળે ગઈ સ્ત્રી જન; એવે રમે પોહાર રાત્રી વીતી સરવે કર્યું શ-
 યન ॥ ૫૩ ॥ નગ્નના દરવાજા બંધ થયા, માયાવીએ માયા મેલી, બજાર
 બધું લોપ કર્યું, લીધું બધું રહેલી ॥ ૫૪ ॥ પછી બસે દૈત્ય બનાવી,
 સોના ટોપલા કરીયા; નારીયોના ધુતી લીધેલા, દાગીના તેમાં ભરીયા
 ॥ ૫૫ ॥ સો દૈત્યને માથે ઉંચકાવી, ભોંયરામાં સીધાર્યો; નાણાંના ખુણા
 સામો ખુણો, તેમાં દગલો માર્યો ॥ ૫૬ ॥ અલીમન્યુ હસવા લાગ્યો,
 આ પુંજ ન જાય ખુટી; ગટોરગછ કહે વીરા મહારા, સો કાકીયોનેલુંટી
 ॥ ૫૭ ॥ એમ કહીને ભોજન ભેળાં, કીધાં બન્ને બ્રાત; હશી હશીને
 વાતો કીધી, એવે ગઈ મધરાત ॥ ૫૮ ॥ ગટોરગછ કહે વિરા મહારા,
 બે ધડી બારણે જાઉં; આજે રાત્રી નથી રહેવાનો, કાકીયો કુદાવી આ

૩૫ ॥૫૯॥ એમ કહીને બહાર નીકળ્યો, માયાવી જીલમી જાગ્યો;
મસ્તકના કેસ છુટા મુકી, પોતે ધુણવા લાગ્યો ॥ વલણ ॥ લાગ્યો
મેદાનમાં ધુણવા, કર્યો માયાવી કોપ; કહે વલ્લભ અબળા તણાં, વસ્ત્રો
દીધાં લોપ.

કડવું ૧૧ રાગ સાખીના.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને
સંભળાવું સુરેખા હરણ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચીર અણીયા ચોળી લોપ
કરી, શણગાર રહેવા દીધા, માયાવી રચના રચીને, ભયંકર જંતુકીધા
॥૨॥ ચીતાકોની ચાકરણો બનાવી, પુરણ મેળવ્યાં પાપ; કલ્પાના કાળા
નાગ બનાવ્યા, સાંકળના કર્યા સાપ ॥૩॥ દામણીના થયા કાન ખજુરા
શરીર ઉપર ફરતા; મોતીના મકોડા થઈને, ચટ ચટ ચટકા ભરતા ॥૪॥
વાળીના વીંછુ પાંદડીના વંદા, ઝીણા મોતીની કીડી; ચુડીયોની થઈ
અંદન ઘોચો, સૌ પ્રેમદાને પીડી ॥ ૫ ॥ કાળીગાંઠોની કાળીનાગણો
તુસીની તનસો કાળી; સળવળાટ શરીરે થયો, જન જગી ભયભાળી
॥૬॥ વસ્ત્ર શરીરે ન મળે કોને, પુરણ પડીયો શોક; ભયંકર જંતુ દે-
ખીને, પાડે પોકાપોક ॥૭॥ નયતણું લોક જગી ઉઠ્યું, ઉઠ્યાશ્રીઅવીના
શ; ચાલોરે લોકો જૈયે જોવા, કરીયે કાંઈ તપાસ ॥૮॥ તવ સરવેલોકજવા
આવ્યું, આવ્યા અંધના સુત; શું થયું છે બહારથી પુછે, શું મહી ભ-
રાયું ભુત ॥૯॥ આડાઅવળા વાંકાચુંકા, ચરણે વિંટાયા સાપ; ત્રાસે
નાસે ખંખેરી નાંખે, મોઢે પોકારે બાપ ॥૧૦॥ ઉંચી નીચી અબળા
કુદે; દુખ દશા થઈ કેવી; સુતરનો તાર પાસે ન મળે, સૌ માયે જણી
એવી ॥૧૧॥ બહારથી બહુ બુમો પાડે છે, છત્રપતી રાજન; દ્વાર ઉઘે-
ડો દ્વાર ઉઘેડો, શું થયું છે વીધન ॥ ૧૨ ॥ તો પણ કોઈ ઉત્તર ન દે;
પુરણ દુખમાં પડીયો; છુટે કેશે કુદે સઘળી, જેમ જાણે ભુતડીયો.
॥૧૩॥ ચાર ઘડી કુદાવી મારી, એવો કારમો કોપ; ધુણતો બંધ રહીને
જંતુ, સર્વ કરી દીધાં લોપ ॥૧૪॥ એટલે વળી ધીરજ મનમાં, શર-
મમાં સહુ પેઠી, ટોળે ટોળાં ભેગાં થઈને, ખુણે ખુણે બેઠી ॥ ૧૫ ॥ એક
નારીયે અદખોલે દ્વારે, કહ્યું કે કષ્ટી કાપો, સુત તાર નથી અમ-
પાસે, વસ્ત્રો અમને આપો ॥ ૧૬ ॥ પુરૂષોના પાસે ઘોળાં વસ્ત્ર દીધાં
તેણી વાર; ઘોળાં તો ઘોળાં પહેરીને, બેઠી સરવે નાર ॥ ૧૭ ॥

પછી બારણાં ઉઘેડી નાંખ્યાં, પેઠા પુરશે તમામ; બળદેવ આવ્યા
 કષ્ટ આવ્યા, આવ્યું આખું ગામ. ॥૧૮॥ સૌ સૌની નારીને પુછે, આ
 ખેલ કાણે બનાવ્યો, ચુડા ન મળે ઘોળાં વસ્ત્રા, જાણે રંડાપો આવ્યો
 ॥૧૯॥ જોઈ જોઈને સર્વ હસે છે, મશ્કરી કરે ગોપાળ, રંડાપો રૂડો સો-
 ભ્યો પણ, માથા ઉપર છે વાળ. ॥૨૦॥ બળદેવજી કળકળવા લાગ્યા,
 આશું તુજને ઝેર; કેમ કરેછે મશ્કરીયો તુ, જ ભાઈ તારે ઘેર. ॥૨૧॥
 પ્રભુ કહે જોઈશું તમાસો, જગતને વેહવારે; તમાસાનું ન હોયતેડું, રો
 જ જગાડી મારે. ॥૨૨॥ છત્રપતી તો પુછવા લાગ્યો, ભાનુમતીને એ-
 મ; કયાં ગયાં આભુશણ વસ્ત્રા, કદવા લાગ્યાં કેમ. ॥૨૩॥ ભાનુમતી
 કહે ભરથાર મ્હારો. વાંકો દીવસ થયો, વસ્ત્ર આભુશણ બદલાવીને,
 વેહેપારી છેતરી ગયો. ॥૨૪॥ દુર્યોધન કહે બહુ ડાપણમાં, થયો નફ-
 નો પ્રેમ; રાણી કહે કાલે જનવર લાવી, છેતરાયા તમે કેમ. ॥૨૫॥
 કાંઈને છાકોટા નવ કરસો, અમે તો અહીં નહીરહીયે; પરણાવો પુત્રતમે
 તમારે; અમે અમારે જઈએ. ॥૨૬॥ દુર્યોધન કહે સું કહું છે તે, આ
 વડી કરો રીસ; જવાનું તો નામ ન દેતી, તુજ ખોળે મુજ શીશ. ॥૨૭॥
 એટલે પાછું કહું રાણીયે; સું કહું નફટ તમને; રાખવાં હોય તો વ-
 સ્ત્ર ભુશણ, કૈથી લાવી દો અમને. ॥૨૮॥ દુર્યોધને કહું પ્રભુને, વે-
 જા અમારિ માપો ઘેર જઈ પોચાડી દેઈશું, નારીના પોશાક આપો.
 ॥૨૯॥ બળદેવજી કહે આપો વીરા, કહ્યું માન્યું મોરાર; આપ્યાં એ-
 કરસો છ નારીનાં વસ્ત્ર અને શણગાર. ॥૩૦॥ પછી સૌ સૌને સ્થળ
 ગયાં; ગયો હેડ'બા તન; ભોંયરા વીશે અલીમન્યુની જોડે કર્યું સય-
 ન. ॥૩૧॥ રાત્રી વીતી બહાણું વાયું, ઉઠ્યો લીમનો સુત; આ ભાઈ
 ગામમાં જોને આવું છું, કરો આવું કાંઈ તુત. ॥૩૨॥ એમ કહી બહાર
 નીકળીયો, દુષ્ટને દમવા રાજ, પચીસ દહીતો બનાવી તેની, બનાવી
 શાક ભાજ. ॥૩૩॥ ગાંસડો બાધી માથે લીધો, પોતે કાછીયો થયો;
 દ્વારીકા ગામના બજાર વીશે, વેચવા માટે ગયો. ॥૩૪॥ સારા શાક જો
 ઈને લોડો; ભાવજ પુછવા આવે; તવ માયાવી બજાર કરતાં બમણું
 મુલ બતાવે. ॥૩૫॥ તેથી તેનું કાંઈ ન લેતું, એવે આવ્યા ગીરધારી
 જાનયા માટે હરનીશ લાવે, શાક સામાન મોરારી. ॥૩૬॥ તેમણે દીઠો ગ
 ટોરગછને, પ્રભુ જઈ તવ પુછે; સાચા કાછીઆ સાચુ કેહેજે, આ શાક
 નો ભાવ શું છે. ॥૩૭॥ માયાવીકહેભાવજ શાનો, લેઈ જાઓ મહારાજ;

સત્યવાદીને ખવરાવશોમાં. લેજે લાંપટજ લાજા ॥૩૮॥ એમ કહીને આ
પી દીધું પોતે થયો વીદાય; સાથે સારાં શાક ખીજાં લીધાં, ઘેર ગયા
જહુરાય ॥૩૯॥ કદી નહીને તે દીન પ્રભુ, પેઠા રસોઈ કરવા, માયાવિ
શાક જુદા ક્રીધાં, પાપીતણું પેટભરવા ॥૪૦॥ શ્રષ્ટીનો સ્વાદખેંચીમહી
મુકયો, જનયા જમવા આવ્યા; બાજઠ ઢાળી ખીરાજ્યા સરવે, પ્રભુ
પીરસણું લાવ્યા ॥૪૧॥ સત્યવાદીને પીરસ્યું સાચું, શોભાધને માયા
વી; છ કારભારી સહીતને તે, નવીન સામગ્રી ભાવી ॥ ૪૨ ॥ બાકી
ખીજને પીરસ્યું સાચું, જમવાની આજ્ઞા દીધી; ચાખી જોતામાંઅતી
સ્વાદ લાગ્યો, કૃષ્ણે કારીગરી ક્રીધી ॥૪૩॥ કૌરવે કહ્યું લૈજઓ પાછાં,
પાંચવાની પકવાન; ખીજું ત્રીજું કાંઈ ખાણું નથી, શાક મુકો ભગવાન
॥૪૪॥ પ્રભુ કહે જોઈએ જોટલું, તેટલું માગી લેજે; દુરીયોધન કહેશાક
તમારું, સઘળું મુકી દેજે ॥ ૪૫ ॥ સ્વાદજ લાગે તેમજ માગે, મુકે છે
ભગવાન; અવીવેકી શાક આરોગે, અંધ તણા સંતાન ॥૪૬॥ જમતા
જમતા વીખાણુ કરે; આજ સુંદીર રસોઈ; એ બળદેવ બલીહારી
જઈયે આતુર રાંધનાર કોઈ ॥૪૭॥ બળદેવ કહે કૃષ્ણ અમારા, રાંધ્યું
સરમે લેવાઈ; કૃષ્ણ કહે કોનું કરવું તું, અમારા પણ વેવાઈ ॥૪૮॥ દુ-
રીધન કહે ઓરે મામા, સારી રસોઈ કરે શામ; આપણા ઘરમાં રાંધવા
જોઈએ, કૃષ્ણ સરીખો ગુલામ ॥૪૯॥ અજ્ઞાની જીવ દુષ્ટ મતીનો, બો-
લે ફાવે તેમ; માયાવી શાક ઘણું ખાધું; ગળા લગી આવ્યુંએમ ॥૫૦॥
પછી સરવે જમી ઉઠ્યા; બળદેવે મુખવાસ આલ્યા; રસોઈના વખા
ણ કરતા, જનીવાસે આલ્યા ॥૫૧॥ એવામાંતો રાત્રી પડી, વીતી ગયો
દન, દરવાજા નયના બંધ થયા, સરવે કર્યું સયન ॥ ૫૨ ॥ વલણ ॥
એવે મધ્ય રાત્રી થઈ, ઊઠ્યો લીમ કુમાર; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે
નીકળ્યો ભોંયરા બહાર.

કડવું ૩૪ મું રાગ અહોરાયજનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય, વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહીમાય, અહોરાયજ સુણીયે. ॥૧॥ ગોટાર
ગછ મેદાનમાં બેઠો, છુટા મેલ્યા કેશ; એટલે એની માયા ઉપડી, પુરણ
કર્યો પ્રવેશ. અ. ॥ ૨ ॥ માયાવીની માયા જખરી, હલાવી હલાય;
શાક જમી સુતા છે તેના, પેટમાં ઘુડઘુડ થાય. અ. ॥૩॥ કઈનામોઢામાં

મોળ વછુટી, નીકળતું બહુ થુંક; કે જણાને આંકડી આવી, કૈનેચાલી
 થુંક અ. ॥૪॥ અકળાઈ અકળાઈ સરવે ઉડ્યા, પુરણુદુખમાં પેડા; આં
 તરડાં દોવાવા લાગ્યાં, કે જન ઓકવા બેઠા. અ. ॥ ૫ ॥ ખરળ ખરળ
 સૌ ઓકવા લાગ્યા, પુરાં મળીયા પાપ; મ્હોમાથી નીકળે ચકલાં ઉદ-
 રડાં વંદા વિંછીને સાપ. અ. ॥૬॥ ઘરોડીઓને કાન ખજુરા; ખીશકેલા
 નીકળી પડતાં; ચાકરણ્યોને ચામાચીડીયા, બહાર પડી તરફડતાં. અ.
 ॥ ૭ ॥ એવું એવું જોઈભય પામે, પોકારે છે બાપ; અડધા પેટમા
 અડધાખારણે; લખડે મોટા સાપ. અ. ॥૮॥ એવું જોઈને ત્રાસ પામીને, પાડે
 પોકા પોક; હોકારા થયા તેથી જગ્યું, આખા ગામનું લોક, અ. ॥ ૯ ॥
 જુગદીસ જગ્યા કેહેવા લાગ્યા, સરવે તતપર થઈયે; ચાલો લોકો વણુ
 પૈસાનો તમાસો જોવા જઈયે. અ. ॥૧૦॥ પ્રભુ આવ્યા લોકોને લાવ્યા,
 દોડ્યા આવ્યા બળદેવ; ઓરે વેવાઈ દ્વાર ઉઘેડો, તોફાનની શી ટેવ
 અ. ॥ ૧૧ ॥ પણ ખારણા ત્યાં કોણ ઉઘાડે, ઓકા ઓકજ થાય; કૈકૈ
 લોટા ભરીને નાસે, ત્યાંને ત્યાં બેશી જાય. અ. ॥૧૨॥ તેથી અતીશે દુર-
 ગંધ ઉડે, ઓછી મુઆ ઘડીચાર; જીવજંતુ દેખી દેખીને, ત્રાસ્યાઅપર-
 મપાર અ. ॥૧૩॥ આંતરડાં ઓછીને દોવાયાં માયાવીનો ઓકોપ; ખરેખ-
 રી સીક્ષા કરીને, માયા કીધી લોપ. અ. ॥૧૪॥ ન મળે ઓકેલું જીવજંતુ,
 ધીરજ વળી લગાર; બળદેવની બહુ બુમો સુણી, ત્યારે ઉઘેડ્યાં દ્વાર
 અ. ॥૧૫॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, લેવાનો છે લાહાવો; ખારણે
 શા સાડ ઉભા છે, સઉ લોક અંદર આવો. ॥૧૬॥ તવ બળદેવને બહુ
 રીસ વ્યાપી, બોલ્યા કૃષ્ણ શું એમ; ઉપર રહી મસ્કરી કરાવે, ભાઈ
 તું આવ્યો કેમ. અ. ॥૧૭॥ તું ઘેરજ ભાઈતુતારે, તવબોલ્યા ભગવાન;
 શા ઉપર સપડાવોછો અમને, આશુ નીત્ય તોફાન. અ. ॥૧૮॥ સપુત વે-
 વાઈ શોધી લાવ્યા છે. જ્યાંને ત્યાં વાત ગવાઈ; રાત પડેને હો બાળો
 નીત્યે, આતે શી નાગી લવાઈ અ. ॥૧૯॥ એકેદિન ઉંઘવા નવ દીધા,
 ફજેતી બહુ સસ્તી; આવું અહીં નીત્યે નહી ફાવે. ઉજડછેકે વસ્તી. અ.
 ॥૨૦॥ તમાશો થાશે સઉ જોવા જશે, જગતનો છે ધારો; તે કરતાં તો
 જ્ઞાન કરે, વેવાઈઓનેવારો. અ. ॥૨૧॥ બળદેવજી ઝખવાણા પડીયા; ગયા
 વેવાઈપાસ; શું હતું તે આજ બુમો પાડી, શો પડ્યો તમને ત્રાસ. અ.
 ॥૨૨॥ દુર્યોધન કહે બો વેવાઈ, પોકાર્યા અમે બાપ; અમને સહુને થઈ
 ગઈ ઊલટી, નીકળ્યા મ્હોમાથી સાપ. અ. ॥ ૨૩ ॥ બળદેવજી કહે
 બતાવો મુને, કરોછો તમે નવાઈ; કાંઈ નથી ને બુમો પાડોછો, મા

ડી મીથ્યા ભવાઈ. અ. ॥૨૪॥ તમે તમારે કાલ સવારે, ~~જાણજી~~ ચોકડી
 દેજો; પછી વરઘોડો ચઢાવી આવી, વર પરણાવી લેજો. અ. ॥ ૨૫ ॥
 એમ કહીને પાછા વળીયા, સહિ લોક ગયું ઘેર; છત્રપતી કહે ઓરે મા
 મા, ફેળેતી થઈ બહુ પેર. અ. ॥ ૨૭ ॥ મામો કહે મુઠ ફેળેતી, ભુખે
 જીવડો જય; રાત્રીએ ખીચડી ઓરાવી, ઓડેલા સહુ ખાય. અ. ॥૨૭॥
 પછી સરવે શયન કીધું, થયો પ્રાતસકાળ; તવ અંતરધ્યાન થઈને ગયા
 ભોંયરે શ્રી ગોપાળ. અ. ॥ ૨૮ ॥ બે ભાઈ સુતા તેને જગાડયા, બોલ્યા
 જુગજીવન; વીવેક હોય તો છાપ કન્યાને, આપો ભીમનાતન. અ. ॥૨૯॥
 ગોટરગછ કહે રીતી બતાવો, પ્રભુ કહે ત્યાર થાઓ; ભાનુમતીનું સ્વ-
 રૂપ ધરીને, વેવાઈને ઘેર જાઓ. અ. ॥૩૦॥ જોડે ખીજ નારીયો લેવી,
 ગાતાં જવું સહુ સાથ, વસ્ત્રને આભુશણ ભરેલી, છાપ લેવી તમ હાથ
 અ. ॥ ૩૧ ॥ ગાતાં ગાતાં મંડપે જવું, વેહેવણે વેહેવણે ગાય; તમારે
 તો છાપ લેઈને, બેસવું મંડપ માંય. અ. ॥૩૨॥ પછી સુરેખા કન્યા
 આવી, છાપ બધી લઈ જશે; તે મુકી આવીને ખોળામાં, બેસવાની
 તમ પાસે. અ. ॥૩૩॥ એ રીતી છે છાપ આપવાની, બોલ્યો ભીમનો
 તન; કરશું વટ વેહેવાર સઘળો, ઓરે જુગજીવન. અ. ॥ ૩૪ ॥ એટલે
 પ્રભુ વીદાય થયા, ઉઠ્યો માયાવી ભુપ; છાપદેવા જવાને ધરીયું, ભા-
 નુમતીનું રૂપ. અ. ॥ ૩૫ ॥ એકસોને છ દૈત્ય બનાવ્યા, માયાવી કું-
 માર; એક દૈત્યની છાપ બનાવી, ભર્યા વસ્ત્ર શણગાર. અ. ॥ ૩૬ ॥
 એકસોને પાંચ રાક્ષસ રહ્યા, તેની કરી ફંડ ફેરા; નવાણું ભાઈની નારી
 નવાણું, છ કારભારી કેરી. અ. ॥ ૩૭ ॥ પોતે ભાનુમતી થયેલો, ખે-
 લજ કીધો ત્યાંય, છાપ લઈ લોપ થઈને પડ્યો; દ્વારીકાં નગ્રની માંય.
 અ. ॥૩૮॥ ગાતાગાતા મંડપ ભણી, ચાલ્યા ઉલટ લાવી; બળદેવને
 ત્યાં બખર પોહોચી, છાપ આપવા આવી. અ. ॥ ૩૯ ॥ બળદેવની
 નારી રેવંતી, તે કહે ધારો ખોટો; અત્યારમાં સૌ ઉભા રો ગાવા, મોટાનો
 ચાલ મોહોટો. અ. ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ એમ કહી જદુકુળની, ભેગી
 કીધી નાર; ગીતાં ગાતી આવતી, તેનો કરૂં વીસ્તાર.

કડવું ડર રાગ ધુમાશી ઘોળનો.

આનીહારે રૂંટો વીવા માંડીયો, ટેક. ॥ હવે વૈશમ પાયે રૂપી બો-
 લીયા, તુંતો સુણ જનમેજે ભુપાળ; ર. છાપ લેઈ સાસુ થઈ ચાલીયો,

એતો માયાવી ભીમનો બાળ. ૩૦ ॥ ૧ ॥ જતાં જતાં મળ્યું લોક
ગામનું, એને ભાનુમતી સૌ જાણે. ૩૦ રાણી ડમકેને ડમકે ચાલતી,
છેડો ખેંચીને ધુંધટ તાણે. ૩૦ ॥ ૨ ॥ ગાતી ગાતી આવી સહુ સુંદ-
રી, પુરા પ્રેમે મંડપમાં પેઠી. ૩૦ છાબ ગ્રહી ભાનુમતી ભામની, ગાદી
તકીયે જઈને બેઠી. ૩૦ ॥ ૩ ॥ તવ રેવંતીજ ધરમાં ગઈ, કહ્યું બેટી
પહેરી ઓઢી જાઓ; ૩૦ તારી સાસુજ છાબ દે તુજને, તે તો લઈને
ધરમાં આવો. ૩૦ ॥ ૪ ॥ તવ સુરેખા કન્યા સંચરી, એને પુરણ ઉલટ
ગ્યાપી. ૩૦ ગટારગચ્છે બોલાવી ભાવથી; કન્યાના કરમાં છાબઆપી
૩૦ ॥ ૫ ॥ તેતો લઈને ધરમાં પરવરી; માયે વધાવી ધરી ઉમંગ. ૩૦
છાબ લેઈ કહ્યું બેટી સંચરો, બેસો જૈ સાસુને ઉછંગ. ૩૦ ॥ ૬ ॥ તવ
સુરેખા ત્યાંથી પાછી વળી, માને કહે મંડપમાં પેઠી. ૩૦ સાસુ થઈ-
ને બેઠો સુત ભીમનો, તેના બોળામાં આવીને બેઠી. ૩૦ ॥ ૭ ॥ સુરે-
ખા કહે સાસુજ માલ્યરા, તમ સંગ દીવસ આગ્યો રૂડો. ૩૦ ગટારગચ્છે
મનમાં વીચારીયું; નથી સાસુજ હું છું સાસુડો. ૩૦ ॥ ૮ ॥ પછી ગટાર-
ગચ્છ કહે વહુ સાર, ચાલો આપણે ઊભા થઈયે; ૩૦ કેવો મહેલ છેતાલ્યરા
તાતનો, મને દેખાડ જોવાને જૈયે. ૩૦ ॥ ૯ ॥ તવ સુરેખા કન્યા ઊભી
થઈ, ઝાલ્યો સાસુજ કેરો હાથ. ૩૦ વાતો કરતાં ગયાં બેઉ મેઢેલમાં
પેહેલો માળ જોવા ચઢ્યા સાથ. ૩૦ ॥ ૧૦ ॥ નીરખી જળી બાહારી
અટારીયો, જોતાં જોતાં ખીજે માળ જાય. ૩૦ નીચે કરેલી માયાવીકા
મની, તેતો જહુનારી સામી ગાય. ૩૦ ॥ ૧૧ ॥ એવે ખીજે ત્રીજે માળ
નીરખી, ગયા ચોથેને પાંચમે માળ. ૩૦ પછી છઠોને સાતમો નીરખ્યો,
ગયાં ધાખામાં ધાબુ વીસાળ. ૩૦ ॥ ૧૨ ॥ એતો અગાશી ગગનમાં ગા-
જતી, ત્યાંતો શીતળ વાયુ બહાય. ૩૦ દીસે નગ્રને વનબધુ ત્યાં થકી,
વળી અશોક બાગ દેખાય ૩. ॥ ૧૩ ॥ તવ ગટારગચ્છે વીચારીયું; ન-
થી અહીં કોઈ કાળો કાગ; ૩૦ મહારી સુરેખા ભાલીછે એકલી, ભલો
લેઈ જવાનો છે લાગ. ૩૦ ॥ ૧૪ ॥ વલણ ॥ છે લાગ લેઈ જવા તણો,
બુલુંતો મુજ ભોગ; વલ્લભ વહે વીચારીયું, ફરી બેસે નહીં જોગ.

કડવું ઉક રાગ સવાયો ઝડપથી.

એમ વીચારી ચીર કાઢ્યું, કટી કરીને ખાંધે; આવોરે લાડકડી
ભાભી, કહીને લીધી ખાંધે ॥ ૧ ॥ વાયુને વંટોળ કીધો, વીજળીનો ચ-

મકાર; ગરજના કરી ગગને ચઢીયા, ભીમ તણો કુમાર. ॥ ૨ ॥ બાગમાં
 પડી ભોંયરા વિશે, સુરસપાટે આવ્યો; કયાં ગયા અભીમાન્યુ ભાઈ,
 ભાભી લાડકડી લાવ્યો. ॥૩॥ એમ કહી જઈ પાસે બેસાડી, ગભરાઈ
 સુરેખાય; અભેમન્યુને ઓળખ્યો, ને, રડવા લાગી ત્યાંય. ॥૪॥ મારા
 રડયા મારા પીટયા, કરમ હીણા કહાવ્યા; બોલાવું મહારા બાપને
 તમે, કેમ મને હરી લાવ્યા. ॥ ૫ ॥ ઓળખ્યો આ જીનો વર મહારો, કહી
 ને નાંખી ચીસ; મહા તાતને તેડાવીને, છેદાવું તમ શીશ. ॥૬॥ ગટાર
 ગછે મન વિચાર્યું, જણી જસે કોઈ વાત; પાર નહી પડે બેલ ધારેલો
 થાસે અતી ઉત્પાત. ॥ ૮ ॥ એમ જણી : સમજવવા લાગ્યો, સુરેખાને
 એમ; આવો રૂપાળો વર મુકીને, પેલાને મોહ્યાં કેમ. ॥ ૮ ॥ કન્યા ગાળો
 દેવા લાગી, તમને પોહોચાડુ ઠેઠ; ગટારગછ કહે ગાળો ન દેસો, હું તો
 તમારો જેઠ. ॥ ૯ ॥ છાનાંમાનાં આને પરણો, સંસારનું સુખ માણો;
 ટુંકારો મુજને નવ કરીયે, મારી લાજ તાણો. ॥ ૧૦ ॥ તેમ તેમ ગાળો
 દેવા લાગી, રૂવે અપરમપાર; ઘાંટા કહાડે બરકા પાડે, નાની વયની
 નાર. ॥ ૧૧ ॥ ગટારગછે શીશ પછાડી, ક્રીધા રાક્ષસ ચાર; ગર્ધવ મુખા
 કારમા કાળા, દંત લાંબા ગજ ચાર. ॥ ૧૨ ॥ ગોળ ગોળ ગોળા જેવા
 ડોળા પોહોળાં મોહો કદરૂપ; બારે ભયંકર દઈતો દેખી, કન્યા થઈગઈ
 ચુપ. ॥ ૧૩ ॥ રાક્ષસો કહે ખાઈ જઈશું થનાઈ હોય તે થાય; સુરેખા
 કહે જેઠ મહારા, તમને લાગુ પાય. ॥ ૧૪ ॥ આ રડયા મને ખાઈ જવા
 ના, રંક ભાભી ઉગારો, મુઓ પેલો વર લખમણો, આ વર મહારો
 સારો. ॥ ૧૫ ॥ અભીમન્યુ તવ હશી પડ્યો, બોલ્યો ગટારગછ એમ;
 કબુલ કરે છે કન્યા વરને પાપીઓ ખાઓછો કેમ. ॥૧૬॥ ખબડદાર
 કોઈ નવ ખાસો, પાસેને પાસે કરજો એ કન્યા બુમો પાડે, તો એક
 કોળીયો કરજો. ॥૧૭॥ પછી કહ્યું અભીમન્યુને, ઓ વીરા હું જઉં,
 કન્યાની ત્યાં બુમો પડસે, જઈ સુરેખા થાઉં. ॥૧૮॥ આશા ભરેલો વર
 આવ્યો છે કન્યા વના વળેપાછો; મહારીતમે ચીન્ટા નવકરસો, કોઈ વા
 તે નથી કાચો. ॥૧૯॥ સુરેખા કહે જેઠ મહારા, રાક્ષસ લેતા જવો; નહી
 તો મુજને ખાઈ જવાના કાંઈક દયા લાવો. ॥૨૦॥ ગટારગછ કહે નહી
 ખાય તમને, બોલ્યા વિના કોઈ વાર; સુરેખા કહે ડાહી થઈશ હું; બો-
 લીશ નહી વગાર. ॥૨૧॥ બેશીશ તમારા ભાઈ પાસે, પછી રડયા શું
 ખાસે; માયાવી કહે એવાં ડાહ્યાં થઈ, બેશો ભરથાર પાસે. ॥૨૨॥ એ-

મ કહીને બહાર નીકળીયો, ઉડી આકાશે ચડીયો; શુદ્ધ સુરેખાનું રૂપ
ધરીને જઈ ધાખામાં પડીયો. ॥૨૩॥ પછી પોતે છાબ લોપ કીધી, લોપ
કરી બધી નાર; માયાવી ખેલ કરેલો તે, રાખ્યો નહીં લગાર. ॥ ૨૪ ॥
બાવરી બની જદુકુળ નારી, વહેવાણો ગઈ કયાય; છાબ આપેલી જે
વા ગઈ તો તે ન મળે ઘરમાંય. ॥૨૫॥ તવ સહુ સુંદરી કહેવા લાગી,
આતો કઉતક કહાવ્યું; ગાંડા જેવા ગાવા લાગ્યા, નિશ્ચે સપનું આ-
વ્યું. ॥૨૬॥ રેવંતી કહે શાનું સપનું, ગાયું છે લાડે કોડે; સુરેખા ગઈ
છે મહેલ જેવા, એની સાસુ જોડે. ॥૨૭॥ અરેરે તેનો તપાસ કરું કહી
મેહેલમાં દોડી; ઓરે સુરેખા, ઓરે સુરેખા, ઓરે લાડકી છોડી. ॥૨૮॥
મેડા ઉપર ચઢવા લાગી, ઘાંટા કાઢી બોલાવી; ઓમા ઓમા કરતી
કરતી, સામી સુરેખા આવી. ॥૨૯॥ ચોથે માળે ભેગાં થયાં, મા દીક-
રી તે ઘડી; ઓ માતા મુને બિડ લાગી; કહીને બાઝી પડી. ॥૩૦॥ રે-
વંતીયે રૂદે આંખી, નીચે તેડી લાવિ; પ્રભુ કેરી પ્રેમદા સૌ; ખખર પુ-
છવા આવી. ॥૩૧॥ રેવંતી કહે દીકરી મહારી, તારા જીવને કેમ; ગટો-
રગછ કહે કાળજી મહારું, ધડકયા કરે જેમ તેમ. ॥ ૩૨ ॥ સૌ કહે તારી
સાસુ કયાં ગઈ કેવું બની ગયું કામ; ગટોરગછ કહે ઉંચી ઉડીને; ચા-
લી ગઈ એ આમ. ॥૩૩॥ ઓમા મહારા પેટમા તો, મરવાનો ભય લા-
ગે; જીવ ઘણો ગભરાય છે મહારો, જાણે કોઈ હાડ ભાગે. ॥ ૩૪ ॥ રેવં-
તી તવ રડવા લાગી, ચોધાર આંસુ પાડી; પથારી કરી સુરેખાને, સા-
ચવીને સુવાડી. ॥૩૫॥ અરેરે જોશીને બોલાવો, જોવરાવો કોઈ જોશ
દોરા કરાવો ચીઠી કરાવો, શો દીકરીનો દોશ. ॥ ૩૬ ॥ ભુઓ બોલાવો
જતી બોલાવો, કોઈને દાણા દેખાડો; દૃષ્ટી બાંધો નજર ઉતારો, લાડ-
કડીને ઊઠાડો. ॥૩૭॥ એટલે અતી દોડા દોડ ચાલી, કન્યા મરડે મુખ;
મોંઘાઈ માટે ખાય ગોઠમડાં, શૌ કહે દારણ દુખ. ॥૩૮॥ બળદેવજી ત્યાં
ધાઈ આવ્યા, બહુ ચીંતામાં પેડા; ઊદાશ પામી લેલાટ કર દઈ, સુરેખા
પાસે બેઠા. ॥૩૯॥ ઉતારે ઊતાર નજર બાંધે, કરાવે દોરા ચીઠી; લગન
વેળા વીચન આવ્યાં, દીકરી દુખી દીઠી. ॥૪૦॥ એવામાં શ્રી કૃષ્ણ આ-
વ્યા, સેજ સ્વભાવે ત્યાંય; કન્યાને ઓળખી પાછા વળીયા, ઉમ્મ ન
રહેવું હાંય. ॥૪૧॥ એવામાં સુરેખા બોલી, બળદેવ પ્રત્યે વચન; કૃષ્ણ
કાકાને પાછા બોલાવો, બોલે બેઠાનું મન. ॥૪૨॥ બળદેવજીએ બુમ પા-
ડી, પાછા વળો મમબ્રાત; તમારે ઉછંગ બેટી બેસાડો, ટાઢી મીઠી

કરે વાત ॥૪૩॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે કામછે મ્હારે, તવ બળદેવને રીસવ્યાપી;
મારે ખોળે મોટાં ક્રીધાં, બાળક તારા અઘાપી ॥ ૪૪ ॥ તે બધું મ્હારું
છુટી પડીયું; દીકરી નથી સુખી, તેથી ખોળે બેસવા માગ્યું; શું જશે
ખોળો દુખી ॥૪૫॥ એવું કહ્યું તવ કૃષ્ણજી આવ્યા; બોલાવી રૂડે
રંગ, આવ્ય સુરેખા કહીને બેસાડી; હરજીએ ઉછંગ ॥૪૬॥ પછી છા
નુમાનું કહ્યું, પોતે સુંદરશામ; તું તારે કર કરતો હોય તે, ન લઇશ
મારું નામ ॥૪૭॥ મુજ ઉપર રાખવી મહેરબાની, જણીતો તુજથી
કાંપે; ગટારગછ કહે તમારી નારીઓ, કેવા ચરણ શીશ ચાંપે ॥ ૪૮ ॥
કૃષ્ણ કહે કાવે તેમ કરજે, તારો દીવસ છે ઘેર; ઉછંગથી ગટારગછ
ઉઠ્યો, પછી બોલ્યો સુખ ભેર ॥૪૯॥ પીતાજી હવે ઠીક થયું છે, જાઓ
સૌ સૌને ઠામ; એમ કહી પથારીમાં સુતા, લેશો નહી મુજ નામાપવા
એટલે સરવે વેરાઇ ગયું, બોલી રવંતી એમ; ઓ દીકરી તને ખાવા
આયું, શું ખાધા પર પ્રેમ ॥૫૧ ॥વલણા ॥ ખાવા માગો દીકરી, તો મન
ખુશી થાય; કહે વલ્લભ એમ કરગરે સુરેખાની માય.

કડવું ૩૭ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાય વચન, સુણ પરીક્ષત રાયના તન; બોલ્યો ગ-
ટારગછ હું ખાઉં, લાવો કુંચીયો ઓરડે જાઉં ॥ ૧ ॥ ભર્યા પકવાન
જનૈયા કાજ, ગમે તો તેમાંથી ખાઉં આજ; તવ માતાને ઉલટ વ્યા-
પી, તેને ઓરડાની કુંચીયો આપી ॥૨॥ તવ માયાવી ઓરડે ગયો, દી
ઠાં પકવાન ખુશી થયો; એણે માયા રચી તે વાર, ક્રીધા દૈત્ય એક હ-
જર ॥૩॥ તેમાં પાંચશે ટોપલા ક્રીધા, પકવાનો ભરાવી દીધાં; રહ્યા રા-
ક્ષસ પાંચસે જેહ, ઉપડાવ્યા તેને શીર તેહ ॥૪॥ પછી ખેલ માયાવીએ
ક્રીધા, કરી અદર્શ મોકલી દીધા; તેતો પહોચાડ્યા હેડંબા વન, દીધા
ઓરડા ભીમના તન ॥૫॥ હતું તેટલું પકવાન ટાળ્યું, એણે સાફ વા-
શીદું વાળ્યું; તાળા દેઇને કુંચીયો લીધી, જઈરેવંતીને દીધી ॥ ૬ ॥
ગયા પકવાન લેઇને જેહ, પોચ્યા હેડંબા વનમાં તેહ; કર્યો ઢગલો પ-
કવાન તણો, તેનો ગંજ ત્યાં વાગ્યો ઘણો ॥૭॥ બેડી સુભદ્રા હેડંબાય
કહ્યું સેવકે સઘળું ત્યાંય; બોલી સુભદ્રા ઓ જેઠાણી, કયાંથી આણ્યા
પકવાન તાણી ॥ ૮ ॥ કહે હેડંબા સુણો દેરાણી, લાવ્યા દ્વારીકાંથી
દૈત્ય તાણી, એ તો વેહેવાઇનું મોકલાવ્યું, તમ સાડું ઢાંક્યું આવ્યું

॥૬॥ કહી હસ્યાં દેરાણી જોડાણી, બેઉ રહ્યા છે ઉલટ આણી; રહ્યો
 માયાવી થઇ કન્યાય; બાળીભદ્રના ભોવન માંય ॥૧૦॥ તેવે થયો મધ્યા
 ન કાળ, બોલ્યો દુરીયોધન ભુપાળ, ઉઠો નારીયો સરવે જાઓ, છાબજ
 વહુને આપી આવો ॥૧૧॥ તવ ઉઠી ભાનુમતી રાણી, પેહેર્યા પોશા-
 ક ઉલટ આણી; પછી છાબ કરી તૈયાર, તેમાં ભર્યા વસ્ત્ર શણગાર
 ॥૧૨॥ લીધી ભાનુમતીયે હાથ, બીજી પ્રેમદા ચાલી સાથ; ગીત ગાતી
 સહુ આવી, તવ વેહવાઓએ બોલાવી ॥૧૩॥ સહુ સામા સામી ગીત
 ગાતી, બેઠી ભાણુમતી મદ માતી; તવ રેવંતી ઘરમાં ગઇ, ત્યારે સુ-
 રેખા ઉભી થઇ ॥૧૪॥ રેવંતીયે કહ્યું બેઠી જાઓ, સાસુ આપે તે
 છાબ લાવો, બોલ્યો ગોદરગછ મુખ એવું, નહી જઉં થાય થયું તું
 તેવું ॥૧૫॥ માયે કહ્યું કાળજની કાચી; આ તો આવી છે સાસુ સા-
 ચી, ત્યારે ચાલ્યો હેડંબા તન, ગયો મંડપ હસ્તે વદન ॥ ૧૬ ॥ જઇ
 છાબ સાસુ કને લીધી, પોતાની માતને સોંપી દીધી પાછો મં-
 ડપમાં પેઠો, ભાનુમતીને જોળે બેઠો ॥ ૧૭ ॥ તવ ભાનુમતી હરખા-
 ણી, વહુ બહુ રૂપાળી જાણી; એણે અણ દીઠાનું દીઠું, જાણે માર મહુ
 ડાને મીઠું ॥ ૧૮ ॥ વહુ તું નથી રૂપે નરસી, કહી ચાંપે રૂદીયા સરસી
 વિચાર્યું માયાવીયે એમ, બતાવું સાસુને પ્રેમ ॥ ૧૯ ॥ બહાલા લાગે
 છો કહીને દાખી, બની ગઇ ભાણુમતી રાહી; ભાંગી ગયા એનાબધા
 હાડ, બળ્યું આ કન્યાનું લાડ ॥૨૦॥ તપ્યા નેત્રને તપ્યું શીશ, નાખી
 રાણીયે કારમી ચીસ; તવ શકુની મામાની નારી, એણે ભાનુમતી ને
 વારી ॥૨૧॥ કર્યા કન્યાયે તુજને લાડ, તેમાં શું તારાં ભાગ્યાં હાડ;
 એતો છે વહુજ હલેતી, તેમાં શી કરી તેની રૂજેતી ॥૨૨॥ કહી ગોદો
 મારી રીસ કીધી, પોતે વહુને જોળે લીધી; બોલ્યાં મામીજી વહુ
 શાણા તારી સાસુમાં નથી બે દાણા ॥ ૨૩ ॥ કહી ચાંપે રૂદીયા સાથ,
 ત્યારે દીધી માયાવીએ બાથ; મામીજી તમે છો બહુ સારા, મને લાગે
 છો પ્રાણથી પ્યારા ॥ ૨૪ ॥ કહી દબાવી દાખવી રીસ, તવ મામીયે
 પાડી ચીસ; એના લોચન તરિ ગયાં, બધા હાડ ચકચુર થયાં ॥ ૨૫ ॥
 મુઠ્ઠી દીધી સુરેખાએ મામી, દાખવામાં નરાખી ખામી; પછી ભાનુમ-
 તી બોલી એમ હવે બુમ તમે પાડી કેમ ॥૨૬॥ બોલી મામીજી શુણ
 રાણી, હવે કન્યાની વાત મેં જાણી; આપણે લક્ષમણે રાંક, તેનો વ-
 ચાર કરવો કાંક ॥૨૭॥ બોલી મુખે મરડી ભાનુમતી, મને આ કન્યા

ગમતી નથી; કદી પરણાવ્યા વણ પાછા જઘયે, બળીભદ્રનાં દુશમન થયે. ॥૨૮॥ માટે પરણાવો રીઝી ખીજી, ઘેર જઘને લાવીશુ ખીજી; બળદેવ તનયા બળદાખે, મહારા છોકરાને મારી નાંખે ॥ ૨૯ ॥ એવી વાતો કરતી ચાલી; ગઈ જનીવાસે કર ઝાલી; કહાવ્યું બળદેવજીએ આવો, વાજતે ગાજતે વર લાવો. ॥ ૩૦ ॥ તવ બોલીયો અંધ કુમાર; મામા વરને કરો તૈયાર; એને પીઠી ચોળાવો અંગ, કહાડો વરઘોડો ખુબ રંગ. ॥ ૩૧ ॥ વળણુ ॥ મામે આપી આગના, આવો સરવે નાર; પીઠી ચોળો પ્રેમથી, હવે ન કરસો વાર. ॥

કડવું ૩૮ મું રાગ ઘોળનો.

પીઠીચોળે, પીઠી ચોળે પ્રીત આણીરે; વરરાજને ચઢાવે ગંગોદક પાણીરે ॥૧॥ અતર પુલેલ, તેલ શરીરે લોરરે; ગીતાં ગાતી, ગાતી તે શરીયા ઘોચેરે. ॥૨॥ વરરાજને, હઘયે હરખ નવ માયરે, ઝટપટ કરવા, આવ્યો દુર્યોધન રાયરે ॥૩॥ એરે મામા, ટાઢો સ્વભાવ તમારોરે; બાજ-કપરથી, વરને ભોંય ઉતારોરે. ॥ ૪ ॥ ઉનું ટાઢું, જળ મંગાવી દોનેરે, વરરાજને હવે નવરાવા લ્યોનેરે. ॥ ૫ ॥ તવ તે મામે, ભોમી ઉતારી નવરાવ્યોરે; છત્રપતિ, વસ્ત્ર આભુશણુ લાવ્યોરે. ॥ ૬ ॥ મામા ઝટપટ, જવાનો રાખી ખેટકોરે; જમો પહેરાવો, વરને ચીરોને પટકોરે. ॥ ૭ ॥ તવ તે મામે, પેહેરાવ્યાં વસ્ત્ર સણગારે; નાંખ્યા અછાબા, હીરા મોતિના હારરે. ॥ ૮ ॥ એટલે રાયના અનુચર આંગણે આવ્યારે, વરને માટે, ઘોડી શણગારીને લાવ્યારે. ॥૯॥ દુરિયોધને, કહ્યું વરને ઉપાડોરે; વાર ન કરશો, વરરાયને બહાર કહાડોરે ॥ ૧૦ ॥ લાવી તમે ઘોડી ઉપર બેસાડોરે; પછી સરવે, જનૈયા રસ્તે પાડોરે. ॥૧૧॥ મામાયેતો, વરરાયને ઉપાડ્યોરે; બહાર કાહાડી, ઘોડી ઉપર બેસાડ્યોરે. ॥ ૧૨ ॥ વરરાજ તો ચૈં બેઠો ઠીકા ઠીકરે, બેસતામાં, થઈ છે દસવીસ છીંકરે ॥૧૩॥ બોલ્યા રાજ, મામા, આ શુકન કેવારે; મામો કહે, જસ લેઈ આવીએ એવારે ॥ ૧૪ ॥ રાય કહે શી, બુદ્ધી તમમાં ભાળુરે; કરો ટપકું, વરરાયને મોટે કાળુરે ॥ ૧૫ ॥ દ્રષ્ટી ન લાગે, પરણી આવે લાડે કોડેરે; એટલે મામે, લાવીને મેંશ ઘશી મોંઢે રે. ॥ ૧૬ ॥ વરરાજને, શ્રીફળ મુખવાસ આલોરે; સૌ જનૈયા, વરરાયને લેઈ ચાલોરે આપ્યું શ્રીફળ, પાન તે વરને હાથરે; મોહોડ ઘાલી. પુઠે ઊભી એની માતરે. ॥ ૧૭ ॥

પુઠે ખીજી નારીયો ગાતી જયરે; ઉતાવળ કરે દુર્યોધન રાયરે. ॥ ૧૮ ॥
વલણ ॥ લઈ ચાલો વરરાયરે, કહે છે દુર્યોધન; વઢે વલ્લભ સૌ સાંભળો.
ઘોડી તણું વરણન.

કડવું ૩૯ મું રાગ લક્ષમણીની ઘોડીનો.

આંની હાંરે લક્ષમણ વરની ઘોડલી. ટેક ॥ રાજયે દીધી આગનારે,
ગરગડીયાં નીસાન; છત્રીસ વાજાં વાગીયાંરે, ચાલી કૌરવ કેરી જન,
લ૦ ॥ ૧ ॥ જનૈયા જોડે જમછેરે, સામેલા રૂપવાન સાજન સાડ શોભ-
તુરે, બની સોભા સ્વર્ગ સમાન. લ૦ ॥ ૨ ॥ છત્રપતી માંહી માલતોરે,
અછકલી નીચ જાત; પુલી પુલી થાય ફાળકોરે, ભાનુમતી વરરાજની
માત. લ૦ ॥ ૩ ॥ મોહોડ મુસ્તકપર મેલીયોરે, રામનદીવો હાથ; નવા-
ણું ભાઈની નારીયોરે, ચાલે ભાનુમતીની સાથ. લ૦ ॥ ૪ ॥ બાપ સરીખો
બેટડોરે, લખમણ વર નાદાન, વારે વારે હસ્યા કરેરે, બન્યો બાધો ચ-
કવો બેભાન. લ૦ ॥ ૫ ॥ ડાકેરો મારે ડગેડગેરે, જુએ નગનું લોક; મરડે
મોઢાં વર જોઈનેરે, લીડ ભરાઈ છે, અથોક. લ૦ ॥ ૬ ॥ દેખાડે સહુને
સાલ્યખીરે, રાજ દુરીયોદન, મુજ જેવો ગ્રહસ્થ કો નથીરે, એવો અલી
માન વસ્યો છે મન. લ૦ ॥ ૭ ॥ શુભ શોભાથી આવીયારે, બળદેવજીને
ઘેર; તોરણે વરને રોખીયોરે; પછી પોખવાની કીધી પેર. લ૦ ॥ ૮ ॥
રેવંતી આવી પોખવારે, વર પોખ્યાના કોડ, રામન દીવો હાથ
મારે, માથે બત્રીશ ભમરીનો મોહોડ લ૦ ॥ ૯ ॥ ગરગાચાર્ય પોખાવ-
તારે, લેઈ સામગ્રી સાર, વરની કને મામો રહ્યોરે, કરે બ્રાહ્મણ મંત્રઉ-
ચ્ચાર. લ૦ ॥ ૧૦ ॥ ધુંસળ મુસળ રેવૈયોરે, સરીયો, સંપુટ ત્રાક, એંડી
પેંડી ઉતારીનેરે, ટીલું તાંણી આમળીયું નાક. લ૦ ॥ ૧૧ ॥ વળણ ॥
એ રીતે વર પોખીયો, લીધા મંડપ માય; બાજડપર પધરાવીયો, બેઠા
કૃપાચાર્ય ત્યાં.

કડવું ૪૦ મું રાગ સાખનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ
ને સંભળાણું, સુરેખાહરણ મહીમાય, ॥૧॥ મંડપ માંડયો છે મધ્ય ભા-
ગે, પુર્વ દીશાયે સભાય; જાદવ કૌરવ સૌ ત્યાં બેઠા. મંડપચરયા દેખાય
॥ ૨ ॥ પશ્ચીમ દીશા રચી છે સભા, તેમાં બેઠી સહુ નારિ; તે પણ સ-
ક્ષણી ચરયા દેખે, રચવાની બલહારી. ॥૩॥ ગર્ગાચાર્ય ને કૃપાચાર્ય તે

બેઠા મંડપ માય; બાજઠ બેઠો છે વરરાજ, શકુની મામા ત્યાંય. ॥ ૪ ॥
 રેવંતીયે સુરેખાને, કર્યો પીઠી આચાર; કન્યા ચુડો મોજડી પાનેતર,
 પેહેરાવ્યા તે વાર. ॥ ૫ ॥ કન્યા મોઢીયો માથે મુકયો, કન્યા રૂપ બનો-
 વી; પ્રદુમને ઉચકી લાવી, મંડપમાં પધરાવી. ॥ ૬ ॥ કન્યા પાસે પ્રદુ-
 મન બેઠો, પ્રભુ ભય મન લાવે; પુત્ર મ્હારો પાસે હશે તો, કન્યાને નહી
 ફાવે ॥ ૭ ॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણી, બોલ્યા મુખ વચન; સભામાંથી
 ધાટા કાઢાડી, તેડયો પોતાનો તંન. ॥ ૮ ॥ કૃષ્ણ કહે તમે બેસો સભામાં
 કન્યા કને શોભે નારી; એક દાસીને, બેસાડીને, અત્રે આવો વીચારી,
 ॥ ૯ ॥ પ્રદુમને કબુલ કીધું, સત્ય વારતા મન વ્યાપી; દાસીને જઈ પા-
 સે બેસાડી, સૌ સામગ્રી આપી. ॥ ૧૦ ॥ પોતે જઈને બેઠો સભામાં, શુ-
 ભ શોભા દેખાય; વરકન્યા સામસામી મંડપમાં, પટકુળ આગળ ધરાય.
 ॥ ૧૧ ॥ હસ્ત મેળવવાનો સમય થયો, વીપ્રને વચને તદ્દાય; આડો પટ
 તે લઈ લીધો, કીધો હસ્ત મેળાપ. ॥ ૧૨ ॥ કન્યાનો કોમળ કર દેખીને,
 ખુશી થયો વરરાય, મામાયે કહું વરરાજને કેવી છે કન્યાય. ॥ ૧૩ ॥
 એટલે હશીને વરરાય બોલ્યો, મુજ પીતા છત્રપતી; પણ મ્હારી નારી
 ના સરખી, એમને નારી નથી. ॥ ૧૪ ॥ એ મામા હું ભાગ્યશાળી, મા-
 મા કહે સુખ લેજે; છાનો માનો એ કન્યાના, હાથ ઉપર નખ દેજે. ॥
 ૧૫ ॥ વરરાજ કહે બધું જાણું છું, શીખવ્યું છે મુજ મીત્ર; એમકહી
 નખ દેવા ભાગ્યો, કરે પ્રેમ ચરીત્ર. ॥ ૧૬ ॥ ગોટારગછે મન વીચાર્યું, પત્ની
 ઉપર પ્રેમ ધરીયે; એ લાડ આપણને કરે છે; તો આપણ લાડ કરીયે. ॥ ૧૭ ॥
 એવું જાણીને વરનો પોંચ્યો, દબાવ્યો કરી રીસ. આંગળાં હાડ નાંખ્યા
 ભાગી, વર ઉઠ્યો પાડી ચીસ, ॥ ૧૮ ॥ વળણ ॥ ચીસ પાડી વર ઉઠ્યો
 આંસુ નીકળી જાય; વ્યાસ વદ્ધલ વદે સાલજો, શું કહે છે વરરાય.

કડવું ૪૧ મું. ॥ બીલાલરીની છાયા. ॥

એ મામા મુકાવોરે, જીવ મારો જાય છે; હું તો નહી પરણુંરે, ક-
 ન્યા મારી માય છે. ૧ મામો તવ બોલ્યોરે, એવા ગાંડા નવ થાયે;
 કન્યા કોમળ અંગનીરે, તેનાથી શું ડરી જાયે. ॥ ૨ ॥ સમજાવી બેસા-
 ડ્યોરે, સભા સહુ નજરે જુએ; હોસ ગઈ ભાગીરે, બેઠો બેઠો વર રૂએ
 ॥ ૩ ॥ કન્યાયે વિચારુંરે, હાડ ભાગ્યું ખરે ખરું; રહે છે કેવારનોરે, માટે
 એને ખુશી કરું. ૪ ॥ હું ઘટ ઉઘેડ્યોરે દેખાડી કાન્તી કેવી; માન્યની
 મગા નેણીરે, પુરણી માના ચંદ્ર જેવી. ॥ ૫ ॥ વર હશી પડ્યોરે; મામા

વહુ બહુ સારી; હવે હુંતો પરણુરે એતો મા નહી મ્હારી ॥૬॥ એવી
રીતે રાજીરે, વર રાયને કીધા; ધુંઘટ ગટારગછેરે, ખુશીકરીખેંચી લી-
ધો. ॥ ૭ ॥ પછી પાછું ધાર્યુરે, વરરાયને દેવા દુઃખ; ધુંઘટ ઉઘેડયો
રે, દેખાડયું મંઝાર મુખ. ॥૮॥ વર થયો ઉભોરે, કન્યા કાળી કહલા-
ડી; પીળા પીળા ડોળારે, આતો રાંડ બીલાડી. ॥૯॥ મામો મુખ બોલ્યો
રે, વાત તુંકરેછે કેવી; કન્યાતોરપાળીરે, તારી માખીલાડી જેવી. ॥૧૦॥
ખેંચોટી બેસાડયોરે, કન્યા ધારે દેવા દુઃખ; ધુંઘટ ઉઘેડયોરે; દેખાડયું છે
સ્વાન મુખ. ॥૧૧॥ વર થયો ઉભોરે, બાજઠથી; પડયો ઉતરી; મામા
નહી પરણુરે, જુઓ કન્યા કુતરી, ॥૧૨॥ મામે કહ્યું બેશ હેઠોરે, મોઢેથી
ગાળ લણી; તારી માછે કુતરીરે, કહી કુખમાંચોટી ખણી. ॥૧૩॥ તવગું
ઘટ ઠાંકયોરે, વરરાયને દેવા દુઃખ; ધુંઘટ ઉઘેડયોરે, દેખાડયું ગર્ધવ મુ-
ખ. ॥૧૪॥ વર થયો ઉભોરે, મામા હુંતો જઘશમરી; મ્હારે નથી વરવુંરે,
આતો છે ખરનીખરી. ॥૧૫॥ મામેહાથ ખેંચ્યોરે, ખોટી વાત કરે કેવી;
માયો એકઠોંશોરે, તારીમા ગર્ધવ જેવી. ॥ ૧૬ ॥ વરને બેસાડયોરે, મા-
યાવી તો દેછે દુઃખ; ધુંઘટ ઉઘેડયોરે, દેખાડયું રાક્ષસમુખ. ॥ ૧૭ ॥ વર
થયો ઉભોરે, મામા ભારે ભુડું થશે; આતો રાંડ રાક્ષણીરે. મને તમને
ખાઈ જશે. ॥૧૮॥ ભાનુમતી આવીરે, દીકરાનું દુઃખજુએ, બેટા ઘડી
કષ્ટ વેઠોરે, પાલવથી આંસુ લુએ. ॥૧૯॥ મને જે વિતેલુંરે, મન માં
જાણે છે; મામાજીએ જોયું નથીરે, માટે પક્ષ તાણેછે ॥૨૦॥ ત્યારે મામો
બોલ્યોરે, ગોર ઉતાવળ કરો; કહોના કહો પણુરે, છોકરો કે બીધો ખરો.
॥૨૧॥ વળણુ. ॥ ગોર બેઉ વળતું બોલીયા, કહો શી કરીયે ભુલ; તેથી
ઉતાવળ હોય તો કરીએ સરાવ્યા તુલ્ય.

કડવું ૪૨ રાગ સવૈયા.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ઓળો ગોળો ગોરે વાળ્યો,
ઝટપટ પુરું કરવા, વર કન્યાને ઉભાં કીધા, મંગળકેરા ફરવા. ॥ ૨ ॥
વરરાય રડતો ઉભો રહ્યોને, કન્યા ઉભી આંખ મીંચી; વરના કરતાં
દેખાય કન્યા, એક વેહેંતજ નીચી. ॥૩॥ પેહેલું મંગળ કેરો ફેરવ્યાં;
ફરી ઉભાં નારી નર; બાજઠે બેઉ ઉભાંરહ્યાં તો, થયાં ખરાખર. ॥૪॥

સકળ સભા વિસ્મય પામી, કબોડાપણું ગયું; ઉંચાનીચી જરા હતું તે,
હવે ખરાખર થયું ॥૫॥ હવે ખીનું મંગળ ફરતાં, કરી માયાની કુંચી;
વરરાય નીચો પડી ગયોને; કન્યા થઇ હાથ ઉંચી ॥૬॥ એવે ત્રીનું મંગ-
ગળ વરત્યું, ફરી ઊભાં બેઠે સાથ; વરરાજ છેક નીચો પડીયો, કન્યા
વધી બે હાથ ॥૭॥ જોઈ સભાસદ વીસ્મય પામ્યા, કેમ પડી ગઈ ખોડ,
આ વરકન્યા શોભે કેવા, મા દીકરાની જોડ ॥૮॥ તે જોઈને બળદેવજી
તું, દાઝયું અંતઃકરણ, નોહ્ય નોહ્ય મારી દીકરી આ, થયું કન્યાનું હરણ
॥૯॥ આતો છે કોઈ કપટી કન્યા, પુરણ પ્રગટી રીસ; હળમુસળજેવા
ગયા ધરમાં, છેદું એનું શીશ ॥૧૦॥ સભામાંથી ઉઠીને નાડા, ચેતી
ગયા ભગવાન; ગોટારગછને ગોવીંદજીયે, તરત ખતાવી સાન ॥૧૧॥ સા
ન કરી સમજાવી દીધો, પોતે જદવરાય; હવે વીલંબ કાંઈ ન કરતો,
તું થઈ જ વીદાય ॥૧૨॥ તવ માયાવી ચાતુર ચેત્યો, વરરાજને ઝાલ્યો
આવોરે ધણી લાડકવાયા, કહીને બગલમાં ધાલ્યો ॥૧૩॥ મંડપ ઉપા-
ડી માંથે લીધો, હેડખાને તન; વાવંટોળ વીજળી કરીને, ચઢી ગયો
ગગન ॥૧૪॥ અંત્રીક્ષ જઈને ઉભો રહ્યો, બોલ્યો મુખ વચન; સાંભ-
ળજે સુત અંધ તણા તું, રાજ દુરીયોધન ॥૧૫॥ રાંડીરાંડના શુકન
લેઈ, દ્વારીકામાં તું પેડો; અરજીન નંદન અલીમન્યું, સુરેખા પરણીબેડો
॥૧૬॥ તણ દીવસ તમને વીતાડયું, તેતો મહાઈ કામ; હું લીમસેનનો
દીકરો, ગોટારગછ મુજ નામ ॥૧૭॥ કન્યા લે નાશી નથી જણું; છું ક્ષત્રી
સંતાન; વઢવું હોય તો આવજો, સરવે ખાગ તણે મેદાન ॥૧૮॥ તવ
દુરીયોધને ખુમ પાડી, શીદ ભાગે ધરસુત્ર; એ લીમસેનના દીકરાતું,
આપ મહારો પુત્ર ॥૧૯॥ એણું સાંભળી ગોટારગછે, વરને બગલથી લી-
ધો; પરણજે તું તારી માને કહીને નાંખી દીધો ॥ ૨૦ ॥ શેવકોએ
અદ્ધર ઝીલ્યો, કુંવર થરથર કાંપ્યો; દુરીયોધને ખોળામાં લેઈ, રીદીયા
સરસો ચાંપ્યો ॥૨૧॥ એ બેટા શું શું દુઃખ પડીયું, બોલ્યો લખમણ
એમ; વારે વારે મેં કહ્યું મામાને, તોહે ન આવ્યો જોમ ॥ ૨૨ ॥ ચાર
પ્રકાર રૂપ ખતાવ્યાં; મામાયે જીઈ જાણ્યું; રડી રડી ઘણું કહ્યું પણ,
મનમાં કાંઈ ન આણ્યું ॥૨૩॥ દુરીયોધન કહે ધીક્કાર મામા, વરસપડ્યાં
સૌ છુટી; રડી રડીને છોકરે કહ્યું, તોહે માની વાત જીડી ॥૨૪॥ મામો
કહે શું વાંકો વળીને, જોણું કન્યાનું વાન; શા સાઈ મને ઇખકો દેછે. મુ
એ વર બળી જન ॥૨૫॥ એટલામાં બળદેવજી આવ્યા, હળમુશળ

લેઈ હાથ, કયાં ગઈરે કારમી કન્યા, તવ બોલ્યો ભુનાથ ॥ ૨૬ ॥ એ
હજારી નહોય એ કન્યા, ભીમ તણે એ તન; સુરેખાને પરની બેઠા
નર સુત અભિમન ॥ ૨૭ ॥ ગદોરગછ છે નામ એનું, કન્યાનું સ્વરૂપ
ક્રીધું; હાથી ઘોડા ઘરેણું આપી, એમ ધન લુંટી લીધું ॥ ૨૮ ॥ એવું
સાંભળી બળદેવ બોલ્યા, સાંભળો કૃષ્ણવીર; જ્યારે ને ત્યારે પાન્ડવ
નહે, એરે શામ શરીર ॥ ૨૯ ॥ પાન્ડવને તેં પેઢા પાડ્યા, ભગની લેવા
દેને; ભગની તેડવા ભીમ આવ્યો, તે ગયો ખુબ ખઈને ॥ ૩૦ ॥ વળી
પાછો સહેદેવ આવ્યો, ખાઝી ગયો બહુ થઈને, વળી અભીમન્યુ યુ-
ધ્ધે આવ્યો, દાનવ શરણે લઈને ॥ ૩૧ ॥ આજતો આવ્યો પુત્ર ભીમનો
કર્ણ કન્યાનું હરણ; હવે તેનું કેમ કરવું, એરે અસરણા સરણ ॥ ૩૨ ॥
પ્રભુ કહે કે કેમ કરવું તું, જેવી તમારી મરણ; તવ બળદેવ કહેલુગ
ડાં પહેરો, યુધ્ધે ચડવું હરણ ॥ ૩૩ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે લ્યો પહેરીઆવું,
કહીને ધરમાં ગયા; એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો; જાદવ તો ત્યાર થયા
॥ ૩૪ ॥ એ ભીસ્મ દાદા એ દ્રોણ ગુરૂ, ભુઓ વાળ્યો આડો આંક;
કન્યા લીધી લક્ષમણાની, આજ ભુઓ કેનો વાંક ॥ ૩૫ ॥ દ્રોણ ગુરૂ
કહે વાંક એમનો, કરવું હોય તે કરો. છત્રપતીયે આજ્ઞા દીધી, આયુ-
ધ સરવે ધરો ॥ ૩૬ ॥ ગોર કૃપાચાર્ય અશ્વસ્થામા, દ્રોણ ને ભીસ્મ
પીતાય; વીચાર કરવા લાગ્યા બેસી, એકાંત સભામાંય ॥ ૩૭ ॥ દ્રોણ
કહે કેમ કરશું દાદા, છોકરાં આડો આંક; ભીસ્મ પીતા કહે ન્યાય કરો
તો, નહી છોકરાંનો વાંક ॥ ૩૮ ॥ પ્રથમ કન્યા એ છોકરાંની, બળદેવે
ગાંડાઈ ક્રીધી; પણ દુરીયોધને કુટુંબીની, કહે કેમ કન્યા લીધી ॥ ૩૯ ॥
આરતીયોતો આંધળો હોયે, બળદેવજીતો તેવા; પણ કૌરવો એ કન્યા
ને; કબુલ કરનાર કેવા ॥ ૪૦ ॥ અભીમન્યુએ અભીમન્યુની; તારણી
લીધી તાણી, શું તે લેવા દે બીજને, પોતાનું ખુએ પાણી ॥ ૪૧ ॥ બે
છોકરે બ્યાજખી કર્યું છે, તવ કહ્યું કૃપાચાર; લોકો કહેશે પરણાવ્યા
વીના, રહ્યા ગંગા કુમાર ॥ ૪૨ ॥ જગતની રીતી પ્રમાણે; જનૈયાને
લાજ; કેહેણી થાશે આપણે માથે, વીચારો ભીસ્મ મહારાજ ॥ ૪૩ ॥
ભીસ્મ પીતા કહે તમે વીચારો, એરે ગોર ગુરૂ આજ; આપણું રહેને
પરનું પરણે, તો જય જગતમાં લાજ ॥ ૪૪ ॥ અભીમન્યુ પણ આપણું
છોડે, તેથી રાજ થઈયે; ડાલા પાછા વળતા નથી, પરણાવીને જઈયે
॥ ૪૫ ॥ આવીછે કન્યા ધરમાંને ધરમાં, નથી ગઈ પરધેર; દ્રોણ કહે તે
બ્યાજખી કહે છે, હવે શી કરવી પેર ॥ ૪૬ ॥ કૌરવ જાદવ ભેગા

થઈને, બે છોકરાને નડશે; આપણને યુદ્ધમાં સંગ લેશે, ત્યાં તો વઢવું પડશે ॥૪૭॥ તે માટે આપણે કેમ કરવું, એરે ભીસ્મ પીતાય; આપણ છતાં છોકરાને મારે, અણુઘટતું દેખાય ॥૪૮॥ ભીસ્મપીતા કહે આપણે સૈની સાથે યુદ્ધમાં જવું; સામા મોરચા બાંધ્યા પછી, આપણે અળગા થાવું ॥૪૯॥ આપણે ચારે સત્ય પુરૂષોએ, યુદ્ધથી કેરાણે રહેવા; બળદેવ કૃષ્ણને બોલાવીને, આપણી પાસે લેવા ॥૫૦॥ કહેવું કે નાના છોકરા સાથે, આપણું એ નહીં કામ; જદવ કૌરવ નથી ઓછા કરવા દો સંગ્રામ ॥ ૫૧ ॥ એમ સમજવી આપણી પાસે, રાખવા કબજે કરી; છોકરા નથી હારે એવા, વઢવાના સુર ભસી ॥ ૫૨ ॥ તે કરતાં બળદેવને કૃષ્ણ, ઉપડશે જે વારે; છોકરાની પક્ષ આપણે કરવી; સામા થવું તે વારે ॥૫૩॥ એમ ચારે જણે સંતલસ કીધી, એવા માં દુરીયોધન; પોતાના ચોધાને આજ્ઞા કીધી, તૈયાર થઓ સહુ જન ॥૫૪॥ એમ કરવા માંડી તૈયારી, જદવ કૌરવ લોક; ગટોરગછ મંડપ લેઈને, ગયો બાગ અશોક ॥ ૫૫ ॥ ભોંયરા બારણે મંડપ મુકયો, પરણાવવાને સાર; ભોજઈને આવકાર દેઈ, બોલાવ્યા ભોંયરા બહાર ॥૫૬॥ એક સહસ્ત્ર દૈત્ય બનાવ્યા, વિવેક વાત વીચારી; તેમાંથી પાંચસે નર કીધા, પાંચસે કીધી નારી ॥૫૭॥ સભા કરીને પુરૂષબેઠા, ગાય છે ગીતાં નારી; એવે નારદને બોલાવ્યા; ધરવીશે ગીરધારી ॥૫૮॥ ચુડો પાનેતર કંકુપડો; મીંઢળ નાડાછડી, જે જોઈએ તે સામગ્રી આપી, નારદને તે ઘડી ॥૫૯॥ પછી પ્રભુએ આજ્ઞા આપી, અશોક બાગમાં જવો; મંગળે મંગળે દાન દેઉં છું, વરકન્યા પરણાવો ॥ ૬૦ ॥ તવ નારદજી બાગમાં ગયા, કન્યાયે કીધો શોર, નારદજીને નજરે દેખી, આવ્યું પગમાં ભેર ॥૬૦॥ એરે મારા નારદ કાકા, જઈને કહો આ કરણી, મારા તાતને એટલું કહેજો, જય જીનો વર પરણી ॥ ૬૧ ॥ એટલે માયાવી રાક્ષસ બોલ્યા, હવે કોળીયો કરીયે; સુરેખા કહે હવે ન બોલું, આવો અભીમન્યુ વરીયે ॥૬૩॥ નારદ કહે આ વર સારો, બેશ પરણાવી દેઉં; બેઠા નારદ પરણાવવાને, કારણ કૃષ્ણનું દેવું ॥ ૬૪ ॥ વલણ ॥ કારજ સઘળું કૃષ્ણનું, દે છે કન્યાદાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વઢે, છે સાહાય શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૩ મું. રાગ રહેણીના.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, સોભા ધણેરીરે; ત્યાં તો દાન દે છે
ભગવાન, શોભા ધણેરીરે ॥૧॥ એવે રાક્ષણીયો ગીત ગાય, શો. ત્યાં
તો હસ્ત મેળાપક થાય, શો. ॥૨॥ ચોરી પેહેલું મંગળ વરતાય, શો. તે
માં ગાયોના દાન અપાય, શો. ॥૩॥ પછી ખીન્નું મંગળ વરતાય, શો. તે
માં દાશીનાં દાન અપાય, શો. ॥૪॥ ચોરી ત્રીન્નું મંગળ વરતાય, શો.
તેમાં ભુમીમાં દાન દેવાય, શો. ॥૫॥ ચોરી ચોથું મંગળ વરતાય, શો.
તેમાં ભંડાર સહીત અપાય, શો. ॥૬॥ પછી રૂપેયા વીંટીયો રમાય, શો.;
લાગ્યાં વરકન્યા ગોત્રજને પાય, શો. ॥ ૭ ॥ વલણ ॥ વર કન્યા પરણી
રહ્યાં, પ્રભુએ દીધું દાન; કહે વક્ષભ પછી કૃષ્ણજી, યુધ્ધે થયા સાવધાન.

કડવું ૪૪ મું. રાગ સાખી.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, સુરેખા હરણ મહીમાય ॥૧॥ કૃષ્ણ પ્રભુ તઈયાર થઈને,
હાથ લીધાં હથીયાર, ક્રોધ સ્વરૂપ ધારણ કરીને, નીકળીયા ઘર બહાર
॥૨॥ એક લક્ષ સાઠ સહસ્ર એકાશી, કુંવર કેરી જોડ; હળધારી હળ
લઈને આવ્યા, જાદવ છપનકોડ ॥૩॥ દુરીયોધને અગીઆર ક્ષોણી, સે
ન્યા ક્રીધી ત્યાર; છ કારભારી ને સો ભાઈ, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆરા ॥૧૦॥
દીધા ડંકા ઉપડયા બંકા, સતવાદીનર ચાર, તે પણ આયુધ લઈને ચા
લ્યા, સૌ સાથે તે વાર ॥ ૫ ॥ વર કન્યાપણે પરણી રહ્યાં, નારદ બો-
લ્યા વાણ; લાવો કુંવર હવે અમને, આપો દક્ષણા દાન ॥ ૬ ॥ ગટાર
ગછ કહે ભોંયરા વીશે, નગદ નાણું ભરીયું; નારીનાં વસ્ત્રને શણગાર
શુદ્ધાં, તમને અરપણ કરીયું ॥ ૭ ॥ નારદજીએ આશીશ દીધી, થયા
અંતરધ્યાન; પછી ઉતર્યા ભોંયરા વીશે, પાંડવના સંતાન ॥ ૮ ॥ કન્યા
ને જઈને બેસાડી; રાક્ષસ ચોટીમાં ચાર, ગટારગછ કહે મમ વીરા,
નીકળો યુધ્ધે બહાર ॥ ૯ ॥ સુરેખા કહે એકલી હું, રહું કેવે પ્રકાર
એટલે બનાવી માયાવીયે, નાની છોકરીયો ચાર ॥૧૦॥ સુરેખાના જે
વડી તેતો, જોઈ સુરેખાને ગમે; પાંચે જણીયો ભેગી થઈને, વીવીધ
રમત રમે ॥૧૧॥ પછી બે ભાઈ બહાર નીકળીયા, કેવો કર્યો વીવે-

ક; માયાવી સત્તરદૈત તણે ત્યાં, રથ બનાવ્યો એક. ॥ ૧૨ ॥ તેમાં
અભીમન્યુ ખીરાજ્યો, સંગ્રામમાં જીવ પેઠો; ઘોડાના અછોડા ઝાલી,
માયાવી હાંકવા બેઠો. ॥ ૧૩ ॥ ખરખર ખરખર રથને હાંક્યો, ચાલી
આવ્યો મેદાન; હીમ્મત રાખી રણમાં ઉભા, યુદ્ધ કરવા બળવાન.
॥ ૧૪ ॥ એટલે જાદવ કૌરવ આવ્યા, યુદ્ધ તણા મનસુખા; મેદાન વિશે
જુદેજુદે, જથે જથને ઉભા. ॥ ૧૫ ॥ લીસ્મ કપાચાર્ય અશ્વસ્થામાં, દ્રો-
ણ ગુરૂ બળવાન; તે ચાર જૈને અળગાઉભા, માહા મોટું મેદાન. ॥ ૧૬ ॥
એટલે બોલ્યા અંતરયામી, લીસ્મ પીતાશું એમ; ચાર સત્ય પુરૂશે
સંપ કરી, અળગા ઉભા કેમ. ॥ ૧૭ ॥ લીસ્મ પીતા કહે બાળક સાથે,
આપણે વઢવું ન ઘટે; જો કદી છોકરાં જીતશે તો, તૈયાર છીએ છેવટે.
॥ ૧૮ ॥ જાદવ કૌરવ સેન્યા સાથે, શું બેને નહીં જીતે, ચરચા જોવારહ્યા
ઉભા; મોટા મોટાની રીતે. ॥ ૧૯ ॥ તમારે પણ ચરચા જોવા, અળગા
રહેવું જોઈએ; છેવટ સરવે સામા થૈશું, વાંક કાઢે નહીં કોઈએ. ॥ ૨૦ ॥
તવ કૃષ્ણે કહ્યું બળદેવ બંધુ, સમજણની એ વાત; ચાલો એમની
સાથે જઈને, ઉભા રહીએ ભ્રાત. ॥ ૨૧ ॥ એમ વીચારી બન્ને બંધુ, સ-
તીયા પાસે ગયા; લીસ્મ પીતાના રથની સાથે, રથ સંખીનેરહ્યા. ॥ ૨૨ ॥
લીસ્મની જોડે રથ પ્રભુનો, પ્રભુ જોડે બળદેવ; લીસ્મ પીતાએ સાનકી
ધી, રથ ભીડાવો એવ. ॥ ૨૩ ॥ એટલે ગુરૂરથ હંકારી, બળદેવ પાસેઆ
વ્યા; તેમની જોડે ગોર કપાચાર્ય, રથ પોતાનોલાવ્યા. ॥ ૨૪ ॥ લીસ્મનીજો
ડે અશ્વસ્થામા, રથ રાખીને રહ્યા; ચારે જણનીવચ્ચમાબંને, બંધુ ક-
બજે થયા. ॥ ૨૫ ॥ લીસ્મે દ્રોણને સાન કીધી. આપણે કોઈ ન વડવું,
છોકરાં ઉપર આ ઉપડે તો એપર આપણે પડવું. ॥ ૨૬ ॥ વચ્ચમાં ઘાલી
નાંખવા કચરી, શું કરે બળ ગોપાળ; આપણાં બેઉ છોકરાનો,
ન થાય વાંકો વાળ. ॥ ૨૭ ॥ એવી સંતલસ એમણે કીધી, પ્રભુના
મનમાં કાંઈ, લડવધઆ બે તરફે ઉભા, મેદાન ભુમી માંઈ. ॥ ૨૮ ॥
અળગા ઉભાછે છોકરા બેઉ, બોલ્યો અભીમન્યુએમ; જો ભાઈ જુજવા
બે જથે ઉભા, કહો કરીશું કેમ. ॥ ૨૯ ॥ ગટોરગછ કહે વીરા મહારા, શા
સારૂ ગભરાઓ; તમોને ન ફાવે તે દો મુને, ફાવે ત્યાં તમે જાઓ. ॥ ૩૦ ॥
લઢી વઢીને પક્ષ તમારી; કરીશ મહારા વીર; જરાએ ગભરાશો ન-
હી, રાખજો રૂદે ધીર. ॥ ૩૧ ॥ એટલે બોલ્યો અભીમન્યુ, રથ લઈ તત-
પર થાઉં; તમે જાવો જાદવ વીશે; હું કૌરવમાંજઉ. ॥ ૩૨ ॥ ગટોરગછ

તવ ઉતર્યો હેઠો, રથમાંથી તે વાર;અભીમન્યુ કહે વારતા સુણો, સુરા
નર સરદાર ॥૩૩॥ રથ તમારો માયાવી છે, વાગે કાઠની ચોપ, તો ની-
રાધાર થઈને હું બેસું. થઈ જવાનો લોપ ॥૩૪॥ ગટારગછ કહે હું જ-
ણુંછું, તે કેમ ભુલી જઈશ;લઢીશ વઢીશ પણ તમારી; ખખર લેતો ર-
હીશ ॥૩૫॥ એમ કહીને પોતે ચાલ્યો, જદવ સામો થાય; અભીમન્યુ
રથ હંકારી, કૌરવ દળમાં જાય ॥૩૬॥ જૈને ઉભો દુષ્ટો સામો, અરજુન
જનો તન; માયાવી ગયો જદવમાં, ત્યાં મોખરે પ્રદુમન ॥ ૩૬ ॥ પુત્ર
પ્રભુનો સહુથી મોટો, બોલ્યો મુખ વચન; શું આવ્યો તું અમારા સા-
મો. એ રાક્ષસીના તન ॥૩૭॥ ક્ષત્રીનું કુળ છે કેવારે, શોધી જે તારાં
પરીયા; નાત બહાર રહ્યા સંતનું રાજ, માછીની પુત્રી વરીયા
॥૩૮॥ તારા બાપનો કાકો લાવ્યો, વરેલી નંદીની નારી, કુન્તલપુરના
રાજયે દીધી, ફક્ત ફેઈ અમારી ॥ ૩૯ ॥ કુંતા કુંવર પાંચે કુંવાસ,
સમજ સામો થાને, તાણીતોશી તુજ તાત વર્યો, રાક્ષસી હેડંબાને ॥૪૦॥
મુજ સામો તું શોભતો નથી; એ રાક્ષસીના પુત્ર, પાંડવ વર્યો એકના
રીને, ત્યારે થયું ઘરસુત્ર ॥ ૪૧ ॥ અમારી કન્યાનું હરણુ શ્રીધુ, મરણુ
આવ્યું તારું; માયાવી કહે પુત્ર પ્રભુના, સાંભળ બોલવું મ્હારું ॥૪૨॥
તારા દાદા વાસુદેવજીને, કંસે કન્યા દીધી; કુળવંતને કેમ છુટા ન મુ-
કયા, કાળાગ્રહે કેદ શ્રીધી ॥ ૪૩ ॥ પુછી જે તુજ તાતને એ, કાળાગ્રહ
માં અવતરીયા; ગાયો ચારી છાશ પીને, ગોકુળમાં ઊછરીયા ॥ ૪૪ ॥
તારા બાપને કોને દીધી, કન્યા સન્મુખ હાથ; અંબાવના ડેહેરામાંથી
લાવ્યા, રક્ષમણી તુજ માત ॥ ૪૫ ॥ નરકાસુરને મારી નારી, લાવ્યા
સોળ હજાર; જંબુવંતી રીંછડી લાવ્યા, શરમ ન આવી લગાર ॥૪૬॥
કુળ તારું તું રાખ્ય છાનું, પાનું બધું મુજ હાથ;હજુ બીજું સાંભળવું
હોયતો, ઘણી લાંબી છે વાત ॥ ૪૭ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, બો-
લ્યો પ્રદુમાન; રાતો તાતો ક્રોધે ભરાયો, શામ તણો સંતાન ॥ ૪૮ ॥
વલણુ ॥ ક્રોધે ભરાયો અતી ઘણો, કળણુ પ્રભુનો તંન; કહે વક્ષભ
વળી બોલીયો, વઢવાનાં વચન.

કડવું ૪૫ મું રાગ પ્રદુમન કહેછે. મનહર છંદ.

ભીમ સુત શ્રીયો, તુત મર્દમેં તું ભયો ભુત; અખ હાથ આયગયો

ઠામ મેં બેઠારેગો ॥ નગ્રમે તોફાન કીયો, પ્રપંચ લગાય ગીયો; બલીયે
 સું બાથ દીની, અખ તું બીચારેગો ॥ જમ જૈશે જલવહે, કાલ જૈસે
 કૌરવ હે, સખ હીલમીલ તેરા, પ્રાનકું નીકારેગો ॥ દેખ મેરો બાન
 સાન, બાન તો બુલાય દઉં, દોનુંકું પકર કર; કરશે સંહારેગો ॥
 ગટારગછ કહે છે ॥ પાઉંપર પાઉંપર, પ્રભુ કે નંદન તુંહી ભગ જ
 નહીતો મેરા, દૈત લલકારેગો ॥ માયાવી મધેગાજખ, જન નીકારેગો
 તખ; કખ નહી લર એસો, તોખા તું પોકારેગો ॥ આપો આપ બલ
 કર, તખ મેં પીછો નપર; પકરપકર કર જહોત માર મારેગો ॥ કી
 સનકે સુત સખ, દાવમેં આયાહો અખ; કેસ ગ્રહી ગ્રહી લેકે, દરીયમેં
 ડારેગો ॥—રાગ ચોપાઇ ॥ બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત રા-
 યના તન; એવું બોલ્યો ગટારગછ જ્યારે, કોપે ચડીયો પદ્મન ત્યારે,
 ॥૧॥ એવે કૌરવમાં શું થાય, મુખ્ય લડવૈયો કરણરાય; સાથે રાખેલા
 બે સંતાન, સામે આવ્યો ત્યાં અભિમાન ॥ ૨ ॥ તેવો ગાજીને બોલ્યો
 કરણ, છોકરા આવ્યું તારું મરણ; તવ બોલ્યો અભીમન્યુ રાય, જીવ
 વું હોય તો પડ પાય ॥ ૩ ॥ એવે કરણ તણા બે તન, બોલ્યા પીતા
 પ્રત્યે વચન; તાતજી નવ બોલશે કાંઈ, અમે લઢવાના બે ભાઈ ॥૪॥
 જઓ જઈ બેસો કોરાણે, એને મારવાના આ ટાણે જણ્યું કરણેવઢવા
 દેવું, જેવું દીકરા કરેછે કેવું ॥૫॥ એવું સમજીને એ ખશીયો, બેઠો
 અજગો જેવા યુદ્ધ રશીયો; એના પ્રશકેતુ ચંદ્રકેતુ, તેને થયો વઢવા-
 નો હેતુ ॥ ૬ ॥ અભીમન્યુ સામા બેઉ ઉભા, કીધા યુદ્ધ તણા મનસુ-
 બા, બોલ્યો પ્રશકેતુ વચન, જેતું ઝપાટો નરના તન ॥ ૭ ॥ વળણ ॥
 જેજે ઝપાટો અમ તણો, કહેછે કરણ કુમાર; વઢે વલ્લભ બેઉ બોલ-
 તા, મનમાં ધરી અહંકાર ॥

કડવું ૪૬ રાગ ઝુલાણા સાખી.

તડો વડ બે જણારે, ખરોખર બે જણારે ॥૮૬॥ પ્રશકેતુ બોલીયો,
 કન્યા દે પડ પાય; અભીમન્યુ કહે વર રાયને, વરે ભાનુમતી એ-
 ની માય. તડો ॥૧॥ પ્રશકેતુ બોલીયો, હમણાં વધ્યું ધર સુત્ર; બોલ
 વીચારી બાળકા, તુંતો મંત્રના પુત્રનો પુત્ર. તડો ॥ ૨ ॥ અભીમન્યુ
 વળતું વદો, સાંભળ મુજ વચન; મુજ સામે શોભતો નથી, તુંતો દા-
 શીના તનનો તન. તડો ॥ ૩ ॥ પ્રશકેતુ બોલીયો; કપટ અમે જો કી-

ધ્રુ; તારા બાપને બાજી રમાડી, કેવું રાજપાટ ધ્રુતી લીધું. તડો ૦ ॥૪॥
અભીમન્યુ કહે કપટી તણું, ખરાબ થાશે બાણું; મારા ભાઈએહાથી
આપી, કેવું નગદ લીધું નાણું. તડો ૦ ॥ ૫ ॥ પ્રશકેતુ બોલીયો, જો
અમે સમસેર કાઢાવ્યા, કંરૂપતી નજ નચાડવા, કેવા ભરી સભામાં લા
વ્યા. તડો ૦ ॥૬॥ અભીમન્યુ કહે મુજ બંધુએ; સણગાર દે રચના ર-
ચાવી; તારી કાકાએને તારી માને, આખી રાતજ નગ્ન નચાવી.તડો.
॥૭॥ પ્રશકેતુ વળતું વધો, શુભ અરજીનના તન; દુઃખ દેવા તુજ તા-
તને, કેવા કાઢાડ્યા છે અઘોર વન. તડો ૦ ॥૮॥ અભીમન્યુ કહેબદ્ધો
વાળવા, ગોટારગછે દાવ ધાયો, શાકભાજી ખવરાવીને, કેવા ઓકાવી
અઘાવી માર્યા. તડો ૦ ॥૯ ॥ કરણ કેડેથી બોલીયો, આતો જીભ જુધ
થાય; મહેણું મારે તુજથી સવાયું, મ્હારું પેટ પાસુ બળી જાય.તડો ૦
॥૧૦॥ વળણ ॥ મોટે મ્હારા, દીકરા, દુઃખીકરે જીવ્યાય; કહે વલ્લભ
ઉશકેરીયા, વઢવાને એ રાય ॥

કડવું ૪૭ મું રાગ સાખીનો.

દૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને
સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥ ૧ ॥ કરણરાયે કુંવરોને, ઉશકેર્યા
તે વાર; એટલે પ્રશકેતુ ચંદ્રકેતુ, બન્ને ગ્રહાં હથીઆર ॥ ૨ ॥ અભી-
મન્યુયે ટંકાર કીધો, હિમ્મત રાખી અપાર; એટલે સઘળા કૌરવ લોકે
ઉપાડ્યા હથીઆર ॥ ૩ ॥ જદવ જુધમાં પ્રદુભને, ઉંચો કીધો હાથ;
એટલે આયુધ લેને કોપ્યો, જદવનો સહુ સાથ ॥ ૪ ॥ રોશે રૂડ્યા, અ-
ગની ઉડ્યા, મનમાં અપરમપાર; ગુપતી ગેડી ગદાથો લેઈ, દેવામાંડયો
માર ॥ ૫ ॥ માયાવી એટલો જદવ ઝાઝા, કરતા સોર ખકાર; કીડી
ઝિપર કટક ચઢે, તેવું કીધું જોર ॥ ૬ ॥ તોફાન દેખી માયાવીને, પુરણ
પ્રગટી રીસ; કેશ છોડીને પાશાણુ વિશે, એણે પછાડયું શીશ ॥ ૭ ॥
મસ્તકમાંથી જીજી જેવા, જીવ ખર્ચો હજાર; પવનને પ્રથવિ અડીકે, દેત્ય
થયા તે વાર ॥ ૮ ॥ તાડપુર ઉંચા નાકે બુચ્યા, ગજ ગજ લાંબા
દંત; જદવ ઉપર જોર જણાવ્યું, લેવા માંડયો અંત ॥૯॥ મારો મારો
મુખે ભાંખે, નાંખે કારમી ચીસ; કૌરવમાં યુધ શરૂ થયું, સૈને વ્યાપી
રીસ ॥૧૦॥ પ્રશકેતુએ બાણ માર્યું, અભીમન્યુને અંગ; અરજીન સુતે
સામુ મારી, તે બાણ કીધું ભંગ ॥ ૧૧ ॥ ચંદ્રકેતુએ મંત્ર લણીને,

માર્યા અગણીત બાણ; અભીમન્યુએ સામા મારી, સર્વ કર્યા ભંગાણુ.
 ॥ ૧૨ ॥ પછી પોતે બાણ લેઇને, નાગ પાસ મંત્રે સાધ્યા; કરણના બે
 દીકરાને. અવળે હાથે બાંધ્યા. ॥ ૧૩ ॥ તે દેખીને કરણ ઉઠ્યો, આવી
 ઉભો તે ઠામ; પોતાના પુત્રોને કહ્યું, બોલ્યું બાપનું નામ. ॥ ૧૪ ॥ એ
 મ કહીને હાથ છોડ્યા, મેઘનાદે ગડગડીયો; આયુધ લીધાં હાથમાંને,
 યુધ્ધે ટુટી પડીયો. ॥ ૧૫ ॥ અગણીત મંત્રથી બાણ છોડે, સુર્ય તણો કુ-
 માર; બાણ એનું એક જતા જતામાં થાય છે સાઠ હજાર. ॥ ૧૬ ॥ મા-
 રે અભિમન્યુ અગણીતું, વાયુ વેગે જાય; બાણ એનું એક જતાજતામાં
 ચાળીસ હજાર થાય. ॥ ૧૭ ॥ કરણ આગળ કેટલું ગળું, ઘણો પડે છે
 માર; વળી આસપાસના ચોદ્ધાનાં, આવે ઘણાં હથીયાર. ॥ ૧૮ ॥ તે
 પણ યુદ્ધ ટકાવી રહ્યો છે, અરબુનજનો તન; જદવમાં બહુ જોર કરે
 છે, બળીયો પ્રદુમને. ॥ ૧૯ ॥ શીવ તણું એક બાણ લીધું, માર્યું કરી
 ને કોપ; ગટારગછના દૈત્ય માયાવી, તેતો કીધા લોપ. ॥ ૨૦ ॥ તે
 દેખી માયાવી કોપ્યો, જણુવિ ઝાઝી રીસ; પાશાણુ વીશે પોતે પછા-
 ડ્યું, ચાળીસ વેળા શીશ ॥ ૨૧ ॥ ચાળીસ હજાર રાક્ષસ થયા, લાંબા
 ત્રણ ત્રણ તાડ; બળવંતાને બીહામણા બહુ; લાંબા પોહોળાં હાડ.
 ॥ ૨૨ ॥ પછી પાછું શીશ પછાડ્યું, ફરીથી ચાળીસવાર; સાત તાડવા
 ઉંચી બનાવિ, રાક્ષણી ચાળી હજાર. ॥ ૨૩ ॥ ગર્ધવમુખીને ભુંડભુખી,
 સ્વાનમુખીકીરમુખી; વાયસમુખીહરણમુખી, કોસુંવાળીકોલુખા ॥ ૨૪ ॥
 કે પીતવરણિકંઠરક્તવરણિ, કૈંશામવરણાકાળિ; સાતસાતગજનાદંત
 લાંબા, કેંક ટુકા કેશવાળી. ॥ ૨૫ ॥ કે રાક્ષણીએ ચણીયો પેહેયો, કેંચે ઢાં
 કયા કેશ; કંઠયેકછેલંગોટિ. વાળી, કેંછેનગનવેશ. ॥ ૨૬ ॥ અકકેકતાડવા
 સ્તન લાંબા, કારમીલડાઇ ધારે; બે ભુજમાં બે સ્થાનગ્રહીને, જદવત્રો-
 કને મારે ॥ ૨૭ ॥ દશ દશ જોદ્ધા દબાય તળે, પામે છે બહુ ત્રાસ; રાક્ષ-
 સીનો ભય ભારે ભાસે, કરતા નાસાનાસ. ॥ ૨૮ ॥ કેં રાક્ષણી પડે ટો-
 નામાં, કેં જદવને ઝાલે; મરડા મસળી મોઢામાં ને, નસ્કોરામાં ઘાલે,
 ॥ ૨૯ ॥ એ રીતે રાક્ષસીયો લડતી, જખરૂં દૈવત દાખે; રાક્ષસ લોકો
 ખોળાને ખોખા, ભરીને રેણું નાખે. ॥ ૩૦ ॥ જદવ ઉભા આંખો ચોળે,
 રોળેરાક્ષણી દોડી; ધુળ થકી અધકાર કીધો, એવી જુકતી જોડી. ॥ ૩૧ ॥
 હેડખાનો દીકરો તે, ચડીયો છે ગગન; યુદ્ધ કરાવે ઉપર રહીને, ભી-
 મસેન કેરોતન. ॥ ૩૨ ॥ વનમાં જઇ ઝાડ તાડ લાવે. દારણ દૈવત દાખે;

મ્હોટા મ્હોટા પાહાડન ને પરવત, અંત્રીક્ષ રહીને નાંખે ॥૩૩॥ એરીતે
ત્યાં યુધ ચાલે, કૌરવમાં શું થાય; અલીમન્યુ ઉપર કોપ્યો, પોતે
કરણ રાય ॥ ૩૪ ॥ લઢતાં વઢતાં, કરણ રાયે, ક્રીધો કારમો કોપ,
શીવ મંત્રે બાણ મારી ક્રીધો, કુંવરનો રથ લોપ ॥૩૫॥ પગ પાળ થયો
અભેમન્યુ, વાગે ઘણાં હથીઆર, શરીરને ઓથો નવ રહ્યો, ઘણોક
પહીયો માર ॥ ૩૬ ॥ વસ્ત્રો ફાટયા આભુશણ તુટયાં, ભોંકાઈ ગયાં
તીર; રૂંવે રૂંવે ભાલોડા ભેદ્યાં, વહયું ઘણું રૂંધીર ॥ ૩૭ ॥ ચારણી
જેવું શરીર થયું, તરી ગયાં લોચન; સંભારવા લાગ્યો ગટોરગછને,
કયાં ગયા બંધવ જન ॥ ૩૮ ॥ ભીડ વેળાના ભાઈ મહારા, વીસ્વાસ
દેધને વહ્યા, અરેરે રણમાં રઝળાવ્યો, હવાલ ભુંડા થયા ॥ ૩૯ ॥ એ
રીને ટળવળવા લાગ્યો, ઘણીક પામ્યો કષ્ટી; એવે સમે ગટોરગછની
ગગનથી ગઈ દૃષ્ટી ॥૪૦॥ બહુ દુઃખીયો બંધુને દીઠો, ક્રોધ હળાહળ
ચડીયો, જયદ્રથ બનેવી દુરીયોધનનો, તેના રથમાં પડીયો ॥૪૧॥ જેદ્ર
થને હડસેલો માર્યો, માયાવી મહાબળ કાવ્યો; ઘોડાના અછોડા ઝાલી,
રથજ હાંકી લાવ્યો ॥૪૨॥ અલીમન્યુને ઉચકીને, બેસાડ્યો રથમાંય;
ગટોરગછ કહે કેમ વીરા, શું તારી ઇચ્છાય ॥ ૪૩ ॥ કુંવર કહે વીરા
મહારા, હવે નહી ચીંતાય; તમે તમારું પુરું કરીને, પક્ષે આવો હાંચ
॥૪૪॥ માયાવી કહે વારૂ વીરા, કહી આકાશે ચડીયો, પ્રદુમાનના રથ
ની નીચે, આવી અચાનક પડીયો ॥ ૪૫ ॥ ઉપાડી રથ માથે લીધો,
ચઢી ગયો ગગન; અંત્રીક્ષ જ ગાજીને બોલ્યો, વૃકોદરનો તન ॥ ૪૬ ॥
જેરે પ્રભુના દીકરા હું, જીવજ તારો લેઉં; રતનાગર સાગરમાં તુને, રથ
સહીત નાંખી દેવું ॥૪૭॥ તવ પ્રદુમાન ચેતી ગયો, મારવા ભાલો લી-
ધો, રથ ઉપાડી ગટોરગછે, ગામમાં ફેંકી દીધો ॥ ૪૮ ॥ પછી પડ્યો
જદવ વીરો, કરતો સોરબકોર; મોખરાનો વડવઘ્યો ગયો, ભાગ્યું
સહુનું જોર ॥૪૯॥ એટલે રાક્ષસને રાક્ષણીયો, કોપ કરે મહા માઠા; જદ
વકેરા જખરા જોધા, પણ જીવ લઈને નાડા ॥૫૦॥ ભંગરાણ પડીયું,
માયાવી નડીયું; નસાડયા સહુ જન; પછી રાક્ષસ રાક્ષણીયોની; પ્રત્યે
વધો વચન ॥ ૫૧ ॥ વલણ ॥ ચોદ્ધા પ્રત્યે બોલીયો, રાતાં રાખો રક્ષ;
વદે વક્ષલ આજ્ઞા કરી, કરીયે ભાઈની પક્ષ. ॥

કડવું ૪૮ મું રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુ

જને સંભળાવું; યુધ તણે મહીમાય. ॥૧॥ ગટોરગછે આજ્ઞા આપી, ભા-
 ઘની વાહારે ચડો; કૌરવ કેરી સેન્યા વીશે નેત્ર મીચીને પડો. ॥૨॥
 એમ કહી દેત્યો લલકારી, પોતે ચઢ્યો ગગન; રાક્ષસ રાક્ષસીયોનું ટો-
 ણું, આવ્યું હસ્તે વદન. ॥૩॥ કૌરવે જાણ્યું કેર થવાનો, થૈરહયો સો
 રખકોર; તેદેખી અલીમન્યુના પગમાં આવ્યું જોર. ॥૪॥ હેડંબાનો
 સુત માયાવી, જોયું ગગનથી ધરણ; જાણ્યું કે બહુ જોર કરે છે, કપરો
 રાજ કરણ. ॥૫॥ એણું ધારી ઝડપ મારી, કર્ણની નીચે પડીયો રથ એ
 નો ઉપાડી લેઈ, પોતે આકાશ ચડીયો ॥૬॥ ગગને જૈને કરી ગરજના
 ભુડી વાત ભંડાવું, કરણ કાકા દરીયામાં નાંખી, કાકીને રંડાવું. ॥૭॥
 સાંભળી કરણ થરથર ઢરજ્યો, યુધ ભલેઈ મચીયું; ખરા રંગમાં ભંગ
 પડાવ્યો, ભુંડું ગટોરગચીયું. ॥૮॥ નીચે નાંખી દેશે મુને, નીકળી જ
 શે પ્રાણ; એણું જાણી હાથમાથી, મુક્યા ધનુશને બાણ ॥૯॥ વોકો વળી
 ને મારવા માટે, કરણે ભાલો લીધો; માયાવીએ રથ ઉપાડી, વનમાં ફેંકી
 દીધો. ॥૧૦॥ હાડ કુટાયા કરણ કેરાં, ઘાટ ભલેરો ઘડીયો; ગગનથી ગ-
 ટોરગછ પાછો હાથી ઉપર પડીયો. ॥૧૧॥ દુર્યોધનનિ અંબાડીમાં, આ
 વ્યો લીમકુમાર; છત્રપતીના બે ભુજ ઝાલી, છીનવી લીધાં હથીયાર.
 ॥૧૨॥ ગટોરગછે ઘોઘરો ઝાલી, પાપીને નાખ્યો હેઠો; રાતો તાતો થઈ
 માયાવિ, રૂદીયા ઉપર બેઠો. ॥૧૩॥ એટલે બધી રાક્ષસીઓયે, જુ-
 લમ ક્રીધો માઠો; શકુની સાથી પહેલોસમજ્યો, જીવલઈને નાઠો. ॥૧૪॥
 એટલે નાઠા સકળ યોધા, ક્રીધો કારમોકેર, ગટોરગછ કહે દુષ્ટ કાકા, તુ-
 જને માઈ કેર. ॥૧૫॥ તવ દુર્યોધને હાથ જોડયા, તુજને લાગુ પાય;
 લખમણને પરણવું હશે તો, પરણશે એની માય. ॥૧૬॥ એ ભા-
 ઘ જીવતદાન દે મુને, ઉગર તુજ પ્રતાપ; એવો કુમતી ગરજ
 વેળા ગર્ધવને કહે બાપ. ॥૧૭॥ તે અનુભવ નથી માયાવીને,
 એણે કર્યો વિચાર; કાકો થઈ આવું બોલે છે; માઈ તે ધીકાર. ॥૧૮॥
 એણું સમજી ઉઠી ગયો કે, નાઠો દુર્યોધન; રાક્ષસ રાક્ષસી લોપ ક્રીધાં
 વ્રકોદરને તન. ॥૧૯॥ આવી બેઠો રથને વીશે અલીમન્યુની સાથ;
 સારથી પદથી ગ્રહણ ક્રીધા, ઘોડાના અછોડા હાથ. ॥૨૦॥ દુરીયોધ-
 ન બહુ ખેદ પામ્યો, બોલ્યો મામા પ્રત્યે; જુઓ મામા કન્યા
 લીધા ક્ષત્રીયોની ગત્યે. ॥૨૧॥ જીત જોઈ બળદેવજીએ, હજમુશળ
 ધર્મ હાથ એટલે ચક્ર ચડાવ્યું પોતે, દયાળુ દીનાનાથ ॥૨૨॥ એટલે બો-

દયા ભીસ્મપીતા, વિચારી આયુધ્ધ ધરજો; અમારે તમારે લડાઈ થાશે,
 સમજીને કામ કરજો. ॥૨૩॥ બળભદ્ર કહે આશું બોલો, અવગો ઉમ-
 ગ કેમ ધારો, ભીસ્મ કહે મારવા નવ દૈયે, છે છોકરો અમારો. ॥૨૪॥
 એમ કહીને આયુધ લીધાં, બળદેવ બોલ્યા એમ; કૃષ્ણ વીરા તમેઆ
 મને જોજો, કરે ફાવે જેમતેમ. ॥૨૫॥ બે છોકરાનેહું મારું છું જણવો
 તમે અહિંરીસ, પ્રભુ કહે હુંતો ચક્ર મુકુછું, છેદવા જાદવ શીશ. ॥૨૬॥
 હજધર કહે કેમ આડું બોલો, જાદવ આપણાં રાંક; તેમને તું શાસાર મા-
 રે, શો છે એમનો વાંક. ॥૨૭॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વીરા મારા, ન્યાય
 તણો પંથ સહાવો, શા શાં છોકરાઓને મારો; એમનો વાંક બતાવો. ॥
 ૨૮॥ બળદેવજી કહે નજરે જુઓ છો, એરે અસરણા શરણુ, આપણે
 ઘેર ઉતપાત કરીને, કરયું કન્યાનું હરણુ. ॥૨૯॥ પ્રભુ કહે કે હરણુ
 ક્રીધું, તેમાં અનીતી શીક્રીધી, પેહેલો વીવાહશીદ કર્યો તો, પોતાનીક-
 ન્યા લીધી. ॥૩૦॥ એમનીહતી ને એમણેલીધી તેમાં શો એમનો વાંક,
 પોતાની કન્યા કેમ જવા દે; સહુને બહાતું છે નાક. ॥૩૧॥ ભીસ્મે સાન
 કરી ગુરૂને; હવે ન ધરશે બીક; આપણેઆપણુ જોયા કરો, સળગ્યું ધર
 માં ઠીક. ॥૩૨॥ કૃષ્ણના શબ્દો બળદેવે સુણ્યા, બોલ્યો તું બંધવ મ્હા-
 રો; આ કહેવાથી થાય છે નિસ્સે, આ બધું તું કરનારો. ॥૩૩॥ કૃષ્ણ
 કહે કે હું કરનારો, નહીં મારવા દેઉંબાળ, બળદેવ કહે કપટ તાર, મેં
 ન જાણ્યું ગોપાળ. ॥૩૪॥ હાનમુશળ હેઠું પછાડી, રથ થકી ઉતરીયા,
 અભીમન્યુ પુછવા લાગ્યા, બળદેવજી ક્રોધ ભરીયા. ॥૩૫॥ બતાવ્ય
 છોકરા ક્યાં છે કન્યા, મોકલું નહીં તુજઘેર, અભીમન્યુ કહે જોઈતી ન
 થી, નિસ્સે ધારી તે પેર. ॥૩૬॥ અમારે અમારી કેવરાવવીતી, તે તો
 લીધો લાહાવો; અશોક બાગના ભોંયરામાંથી, સુખે પાછી લઈ જાઓ
 ॥૩૭॥ એટલે ત્યાંથી બળદેવ ચાલ્યા, ભોયરામાં ભડાકે. રાક્ષ
 સ માયાવી ગટોરગછના, લોપ કર્યા લપડાકે. ॥૩૮॥ જઈ કન્યાને
 ખાંધે લીધી, બળદેવજી બહુ બળીયા; બડ બડતાને કળકળતા એ,
 પોતાને ઘેર પળીયા. ॥૩૯॥ કહિરવ હારીને નાઠેલા તે એ
 ક જગાએ મળીયા, તેમણે જાણ્યું બળદેવજી તો કન્યા લઈ
 ઘેર પળીયા. ॥૪૦॥ દુર્યોધન કહે મામા તમે હું ત્રીજો દુશા
 શન. ચોથો કરણુ આપણુ ચારે, જઈએ બળ ભોવન ॥૪૧॥ સમ
 જાવિને કન્યા લેયે થયે પછી વિદાય; નારિયો માત્રને રજ આપો, તે

સહુ આગળ જાય. ॥ ૪૨ નારીયોને તવ વિદાય ક્રીડા, કૌરવ ઉભા રહ્યા; કન્યા લેવા ચારે જણા દ્વારામતીમાં ગયા. ॥ ૪૩ ॥ જૈ બળદેવની પાસે બેઠા, બોલ્યો દુર્યોધન આપણા રંગમાં ભંગ ક્રીધો, પાંડવોને તન. ॥ ૪૪ ॥ જ્યારેને ત્યારે અમનેનડે છે, વળી ગણાય છે રાંક; હળધારી તમે નજરે જોયું, જુઓ કોનો વાંક. ॥ ૪૫ ॥ કરમ એમનાં એ ભોગવશે, કરે અધર્મઅન્યાય; અમે અમારે ઘેરલૈજૈયે, લાવો મુરખા કન્યાય. ॥ ૪૬ ॥ બળદેવને તવ કરોધ વ્યાપ્યો, શું તું બોલ્યો હરામી; એ કન્યા પરણી ચુકી છે, શું કરું બીજે સ્વામી. ॥ ૪૭ ॥ વિચાર વીના કેમ તું બોલ્યો, હળધરને ચઢી રીસ; લાવો શેવક ખડગ મારું, છેદું આનું શીશ. ॥ ૪૮ ॥ તવ ચારે જણ મુઠીઓ વાળી, નાઠા તેણી વાર; રથમાં બેસી નીકળી ગયા, દ્વારીકા નગ્રની બહાર. ॥ ૪૯ ॥ મેદાનમાં પેલા સત્ય પુરૂષો છે, પાત્રમા છે અવીનાશ; તે પાંચે જણે પાંડવ કેરા પુત્રોને બોલાવ્યા પાસ. ॥ ૫૦ ॥ તવ ગટોરગછ અભેમન્યુ, આવીને પડીયાપાય; આશીશ દેઘને હાથ મુક્યો, મુસ્તક ભીસ્મ પીતાય. ॥ ૫૧ ॥ મંદ હસીને ભીસ્મપીતા, બોલ્યા મુખ વચનતારી ક્રિયા જોઈ પ્રસન્ન થયો ઓ ભીમસેનના તન. ॥ ૫૨ ॥ ધન તારી માની કુખને ને, ધન ભીમ તારે બાપ; ગટોરગછ કહે દાદા તે સૌ, તમારો પરતાપ. ॥ ૫૩ ॥ દાદા કહે કે વેહેવાર વટમા, ધરવી ન કોઈની ધાક; એવી વધારવીશા બાશી, જવા ન દેવું નાક. ॥ ૫૪ ॥ પછી કહ્યું અભિમન્યુને, ચોરે લાડકડા તન; વનમાંથી તુજ તાત આવતા સુધી, રેહેજે હેડબાવના ॥ ૫૫ ॥ કૌરવલોકોછે બહુ કપટી, દગાથી મારે ઠેર; માટે ગટોરગછ અભીમન્યુ ને, રાખજે તારે ઘેર. ॥ ૫૬ ॥ માયાવી કહે ચોરે દાદા, મા દીકરો બે રહશે, રાખજે સંભાળ કુન્તાજની, વીદુરને ઘેર સેહેશે. ॥ ૫૭ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે કુન્તાજની, ચીંતા ન ધરશો મન; નીરભયપણે તમે રેહેજે ચોરે મ્હારા તન. ॥ ૫૮ ॥ તવ બે પુત્રો પાયે પડીયા, રાજ થયા જુગદીશ; સત્ય પુરૂષો તેને કૃષ્ણ પ્રભુએ, હાથજ મુક્યા શીશ. ॥ ૫૯ ॥ વળણ; ॥ કર શીશ મુકી બોલીયા, પોતે ભિસ્મ પીતાય; જાઓ તમે બેઉ દીકરા, થૈએ અમે વિદાય.

કડવું ૪૯ મું રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાય વચન; સુણ પારક્ષત કેરા તન; સત્ય પુરૂષોયે રથ હંકાર્યા કૃષ્ણ પ્રભુ દ્વારીકાં પધાર્યા. ॥ ૧ ॥ સત્યવાદી ચારે જણ પ-

ળીયા, જઈ કૌરવદળને મળીયા; એવા પાન્ડવના સુત બળીયા; હેડંબા
વન જવા વળીયા ॥૨॥ ગયા આધા એક જોજન, બોલ્યો ગોટરગછ વ-
ચન; ભાઈ અહીં રહો થોડીવાર, રસ્તે કરી આવું ખેલ લગાર ॥૩॥ એક
કહીને તતપર થયો, જય કૌરવ જીવતી ત્યાં ગયો; એતો બળવંત માયા
વી ભુપ, એણે લીધું દુર્યોધન રૂપ ॥૪॥ બીજા બનાવ્યા નવાણું ભાઈ,
તેતો સરવે ત્યાં આવ્યા ધાઈ; સાથે ક્રીધા છ કારભારી, આવ્યા કૌરવ
કેરી જ્યાં નારી ॥૫॥ એવે ભાનુમતી પુછે એમ; કહો કન્યાનું કયું કેમ;
બોલ્યો દુર્યોધન મુખવાણી, તુંતો નિર્ભાગિણિ છે રાણી ॥૬॥ રાંડો
તમારા યગને પ્રતાપ, સહુને ઉપજ્યો સંતાપ; સુણિ બોલી સરવે નારી
તમો પન્ડે નિર્ભાગી ભારી ॥ ૭ ॥ સુણિ પુરૂષો ક્રોધભેર ચાલ્યા, પો-
તાની સ્ત્રીઓના કેશ ઝાલ્યા ॥ ૮ ॥ ગાળો દેતા દેવા માંડ્યો માર; ગડ-
દા પાટુ ઢીંચણનો પ્રહાર; ક્રીધો માયાવીએ કાળો કેર; લીધું ધ્રુપતી મા-
તાનું વેર ॥ ૯ ॥ સહુ નારીને હાથ બતાવ્યા, એવે કૌરવ સરવે આ-
વ્યા; બુમો સાંભળી પ્રગટ્યો કોપ, તવ થયો ગોટરગછ લોપ ॥ ૧૦ ॥
ત્યારે કૌરવો આવીને પુછે, તમો રડો તે કારણ શું છે, વળી પુછવા
લાગ્યો ભુપાળ; કહે રાણી તમારું કપાળ ॥ ૧૧ ॥ અમને મારીને થાઓ
અબળણ્યા, તમે સપુત છો તે જાણ્યા; જોયું સત્ય પુરૂષોએ દુખ, લાગ્યા
હસવા વસ્ત્ર દેઈ મુખ ॥ ૧૨ ॥ એવે બોલ્યો દુર્યોધન એમ, કહો મામા
થયેલું આ કેમ; બોલ્યો શકુની મામો તે કામ; ગોટરગછીઆનું આ કામ
॥ ૧૩ ॥ જોવો ગોટરગછ લોપ થયો, તેવો હસ્તીનાપુરમાં ગયો;
જ્યાં બેઠો ધત્રાષ્ટર ભુપ, ત્યાં તો આવ્યો શકુનીને રૂપ ॥ ૧૪ ॥ બોલ્યા
અંધ તણા છડીદાર, આવ્યા શકુની લેજો જીહાર, તવ બોલ્યો આંધળો
એમ, આવો શકુની કોહો થયું કેમ ॥ ૧૫ ॥ કેમ કેટલે રહી છે જન,
કહો ક્યાં ગયા સૌ સંતાન; તવ બોલ્યો માયાવી ભુપ, શુદ્ધ શકુનીને
સ્વરૂપ ॥ ૧૬ ॥ આંસુ પાડી લેલાટ કર દીધા, રડી અશુભ સમાચાર
ક્રીધા; આવ્યા દ્વારીકાં પાન્ડવ તન, એક ગોટરગછ અભેમન ॥ ૧૭ ॥
એતો બેઉ જણે વાળ્યો ધાણ, લીધા સકળ જનના પ્રાણ; બેઉ બાળકે
વાળ્યો છેક, રાખ્યું ત્રહી જીવતું કોઈ એક ॥ ૧૮ ॥ બાળબચ્ચાં નર-
ને નારી, એક એકને નાંખ્યા મારી; રહ્યો જીવતો હું એક આપ, તે તો
તમારે પુન્ય પ્રતાપ ॥ ૧૯ ॥ બેઉ પાંડવ કેરા તન, એક બોલ્યા છે
વચન; કરસું હસ્તીનાપુર સેલ, સોયે ભાઈના ભોગવસું મહેલ ॥ ૨૦ ॥

એણું સાંભળી પ્રગટી રીસ, કુટયું ધત્રાષ્ટરે શીશ; અરેરે કાઢ્યો મહારો
 વંશ, મહેલ ભોગવે તે મને દ્વંશ ॥ ૨૧ ॥ આપી આંધળાએ આજ્ઞાય,
 લક્ષ સેવક થાઓ વીદાયે; એક ઝપાટે દૈવત દાખો, સોયે મેહેલ છે તે
 તોડી નાંખો ॥ ૨૨ ॥ તવ ક્રીધું સેવકોયે કેવું, એક સપાટે હાથેળી જેવું;
 શકુની આડો અવળો થયો, લોપ થૈ ભાઈ પાશે ગયો ॥ ૨૩ ॥ જઈ
 અલીમન્યુને મળીયો, બેઠો રથ હાંકવાને બળીયો; વાતો કરતા આલ્યા
 બે વીર, હસે રમે ગુણ ગંભીર ॥ ૨૪ ॥ એવે હસ્તીનાપુર ગઈ જન,
 તેણે દીઠું મ્હોટું મેદાન; જાણ્યું મેહેલ પાડ્યા તે શું છે, જઈ ધત્રાષ્ટરને
 પુછે ॥ ૨૫ ॥ પુછ્યું ધત્રાષ્ટરને એમ, તાતજી આમ ક્રીધું કેમ, બોલ્યો
 ધત્રાષ્ટર મુખમાંથી, તમે મુએલા આબ્યા કયાંથી ॥ ૨૬ ॥ બોલ્યો દુ-
 રીયોધન એ તાત, એવી ખુરી કાણે કહી વાત; બોલ્યો આંધળો તેણી
 વાર, કહ્યા તુજ મામે સમાચાર ॥ ૨૭ ॥ બોલ્યો શકુની ન જાણું વાત,
 હું તો આબ્યા જનૈયાની સાથ; મારા જેવું ધરીને રૂપ, કહી ગયેલો મા-
 યાવી ભુપ ॥ ૨૮ ॥ સીમના નંદનનું એ કામ; એનું ગોટારગછું છે નામ,
 બોલ્યો દુરિયોધન તે વાર, કહ્યા તાતને સઉ સમાચાર ॥ ૨૯ ॥ હજી પાંડવ
 બહુ સારા, પણ પુત્રો થયા બે નહારા, તેમાં અલીમન્યુ તો ઠીક, ગણી
 ગોટારગછની બીક ॥ ૩૦ ॥ એમ વાતો કરીને રહ્યા; પેલા બેઉ ભાઈ ઘેર
 ગયા; ચાલી આબ્યા હેડંબા વન, પેઠા સુવર્ણને ભોવન ॥ ૩૧ ॥ જ્યાં બેઠી
 છે હેડંબાય, અલીમન્યુ જઈ પડ્યો પાય; પછી સુભદ્રા માતને નમીયો.
 સઉના મનનો સંતાપ સમીયો ॥ ૩૨ ॥ પુછ્યા સુભદ્રાએ સમાચાર, ક-
 હ્યા અરજીનને કુમાર; માતા કન્યાનો રહેત અદાપ, પણ પરણ્યો ભાઈને
 પ્રતાપ ॥ ૩૩ ॥ બોલ્યો માયાવી પ્રભુ પ્રતાપે, ભાઈ પરણ્યો છે એને
 આપે; એક એકનાં ક્રીધા વખાણ, રહ્યા હેડંબાવન બળવાન ॥ ૩૪ ॥
 હસ્તીનાપુર વીદુર ઘેર, કહી લીસમે કુન્તાને પેર; રહ્યાં સુખ રૂપ ત્યા
 કુન્તાય, પાંડવો છે દીવિત વનમાંય ॥ ૩૫ ॥ જીત પામ્યા પાન્ડવ તન;
 કરી સહાયતા જીગજીવન; પોતાના ભકતનો સુત કાજ, ક્રીધી ખટપટ
 શ્રી મહારાજ ॥ ૩૬ ॥ જેના માત પીતા સેવે હરી, તેનો પરીવાર બેસે
 દરી; કરે ભકતના પુત્રને સાહાય, એવો ભજન તણો મહીમાય ॥ ૩૭ ॥
 ૧. વદણ ॥ મહીમા મોટો ભજનનો, પુરે મનના કોડ; કહે વદ્ધભ શ્રોતા
 સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ ॥
 સુરેખા હરણ સમાપ્ત.

કડવું ૫૦ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, વનપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચાર ભાઈને કંપતી તે, છે
 દીવીત વનમાંય; અરજીન એકલા સ્વર્ગ વીશે, ભણે છે વીધાય.
 ઇંદની સભામાં બેઠો બેઠો, ભણે છે અરજીનરાય; એવામાં શત્રુસુર કે
 રા, આબ્યા સ્વર્ગની માય ॥ ૩ ॥ લવશ કવશ અસુર જતી, દૈત્યો
 લેઈને આબ્યા, દેવતા લોકને ભ્રષ્ટ કરવા, મળમુત્ર રૂધીર લાબ્યા ॥ ૪ ॥
 લીલા હાડને માંડિસ લેઈ, આવી કર્યા હોકારા; અશુદ્ધતાથી બહુ બી-
 હે છે, દેવતા લોક બીચારા ॥ ૫ ॥ તેમણે બુધો સાંભળી કે, ઇંદને
 પડી ફાળ; મૃત્યુ લોકનો પ્રાણી સભામાં, અરજીન મારો બાળ ॥ ૬ ॥ અસુર
 અરજીનજીને મારસેતો, કથલસે બધો ઘાટ, જગતમાં કહેણી થઈ ચોટે
 શામ તીલક લેલાટ ॥ ૭ ॥ અમે તો અમર નહી મરવાના, ન થાય
 દેવનો ક્ષય, પણ મૃત્યુનું પ્રાણી નંદન, એના મરણનો ભય ॥ ૮ ॥ એવું
 બાણી ઉઠ્યો સભામાં, કટી કશીને બાંધે, એકાએક નરને ઉપાડી,
 ઉચકી લીધો બાંધે ॥ ૯ ॥ અરજીન કહે આરે પીતાળ, આમ કરો છો
 કેમ; તમારા શત્રુને હું બાળું, જરા ન ધરસો વેમ ॥ ૧૦ ॥ તોપણ સુરપ
 તી લઈ ચાલ્યા; ઘેર જઈ ઘેરો કીધો, વજર તણી એક કોટડીછે; તેમાં
 પુરી દીધો ॥ ૧૧ ॥ અરજીન મહીથી બુધો પાડે, બહાર કાડો મને તાત,
 અસુર લોકને ઠેર મારું, જુઓ મહારા હાથ ॥ ૧૨ ॥ તોપણ ઇંદ્રે કહ્યું
 ન માન્યું, પોતે થયો તૈયાર; આરાવતને રથે બેઠો, હાથ ગ્રહી હથીયાર.
 ॥ ૧૩ ॥ તેત્રીસ કોટી દેવતા લોકો, તે સહુ સાથે નીકળીયા; યુધ ક-
 રવાને અસુર સામા, આબ્યા દેવતા બળીયા ॥ ૧૪ ॥ એટલે લવ ક-
 વશ પાપી, કોપ્યા અપરમપાર; તેમની સાથે માયાવી દૈત્યો, આબ્યા
 છે ચંદ્ર હજાર ॥ ૧૫ ॥ તેમણે સરવે દેવને દીઠા, કોપ્યો દુષ્ટનો સાથ;
 લવશ કવસે આજ્ઞા આપી, ઉંચો કરીને હાથ ॥ ૧૬ ॥ એટલે ઉપ-
 ડયા અસુર લોકો; મારો મારો મુખ ભાળે, મળ મુત્રના કુંડા ભરેલા,
 દેવ લોકોપર નાંખે. ॥ ૧૭ ॥ તેથી દેવતા ત્રાસે નાસે, થાય ઘણો બકાર
 ઉંચ કને નીચ વસ્તુ આવે, ત્યાં ઉંચનું શું જોર ॥ ૧૮ ॥ એવામાંતો
 કવશ દૈત્યે, નાગપાસ મંત્ર સાધ્યો; સુરપતી જે ઇંદ્રરાજ, તેને અવ-

જો ખાંધો ॥ ૧૯ ॥ એટલે સફળ દેવ નાહા, ધણી બંધાયો જ્યારે;
 લવશે ઇંદ્રને લીધો, પોતાના રથમાં ત્યારે ॥ ૨૦ ॥ એવે સહુ દેવ
 ગયા નાશીને, ઇંદ્રાજને ઘેર; સુરપતી બંધાયો તેની, ઇંદ્રાણીને કહી
 પેર ॥ ૨૧ ॥ ઇંદ્રાણી તવ રડવા લાગી, દીવસ મ્હારો રૂઝો; અરજીન
 જી વડી કોટડીમાં, ગાજીને બોલી ઉઠ્યો ॥ ૨૨ ॥ ઓ માતા મુજને બહા
 ર કહાડો, વરતાણું હાહાકાર; જરા જીઓ ઝપાટો મ્હારો, કોણ તાત
 બાંધનાર ॥ ૨૩ ॥ ઇંદ્રાણી કહે બેશીરો બેટા, મુકો સોર બકોર; તારા
 કરતાં દેવલોકમાં, ધણું ભર્યું છે જોર ॥ ૨૪ ॥ તોપણ તેમનું કાંઈ ન-
 ચાલે, તો પછી તું કોણ માત્ર, એમ કહીને રડવા લાગી, વીચાર્યું નર
 સુપાત્ર ॥ ૨૫ ॥ હું છું સ્વર્ગમાં તેમ છતાં એ, બંધાયો મ્હારો તાત;
 જગતમાં ઇન્જત જશે મ્હારી, ઇબકો દેશે ભીમ ભ્રાત ॥ ૨૬ ॥ એણું
 સમજી અરજીનજીને, પુરણ પ્રગટ્યું સુર; વજરની કોટડીબાણ મારીને
 કરી નાંખી ચક્રચુર ॥ ૨૭ ॥ એ માહા બળીયો બહાર નીકળીયો,
 કોણ એને રોકી શકે; ઇંદ્રાણીને ત્રાસ પડીયો, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય મોઢે બકે
 ॥ ૨૮ ॥ તોપણ અરજીન યુદ્ધે ચડીયો, દેવ તણો રથ લાધો; એટલે દેવતા
 જોડે ચાલ્યા, યુધ મનસુબો કીધો ॥ ૨૯ ॥ અરજીન બળીયો બહુ કળકળી
 યો, બાણાવળી નર સુબો; અસુર લોકોના ટોળા સામો, આવીને યુધે
 ઉભો ॥ ૩૦ ॥ ઇંદ્રાચે તવ સીશ ધુણાવ્યું, કયાં આવ્યો મમસુત;
 ગરજના કરી કહું નરને, કયાં થયો આકળો ભુત ॥ ૩૧ ॥ એરે દી-
 કરા વળ તું પાછો, મનસુબો નહી જાય ઠેઠ; અરજીન કહે પાછોવળુ તો
 લાજે જનુનીનું પેટ ॥ ૩૨ ॥ બાંધવ લાજે બાપ લાજે, લાજે ગુરૂ માહા
 રાજ; મોટે પાછો નહી વળવાનો, મરણું આદર્યું આજ ॥ ૩૩ ॥ એટલે
 અસુર લોકો હસ્યા શું બોલે મત્યુનો પ્રાણી; શું જીઓછો દૈત્ય લોકો
 કરી નાંખો ધુણધાણી ॥ ૩૪ ॥ મનુશજતી મળ પુત્રથી કદી પાછો ન
 હી નાસે; મોટે એને માર મારો, મરવાથી બહુ ત્રાસે ॥ ૩૫ ॥ વળણ ॥
 અમ અસુરે ધારીયું, હાથ ગ્રહ્યા હથીઆર; કહે વલ્લભ સુત સતી ત-
 ણો. તે પણ થયો તૈયાર ॥

કડવું ૫૧ મું રાગ રેકારી ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; થયો અર-

જીનજી તૈયાર, ક્રીધા ધનુશ તણો ટંકાર ॥ ૧ ॥ તેનો શબ્દ ગયો ત્રી-
લોક, સ્વર્ગ મ્રત્યુ પાતાળ અથોક; શબ્દ સાંભળ્યો કપીએ કાન, લાગ્યું
સ્વર્ગ જવામાં ધ્યાન ॥૨ ॥ રામ નામ દેધને ઉછળીયા, સ્વર્ગદ્વારે થઈ
ગયા બળીયા; બેઠા અરજીનજીની ધબલ, બેઠા અસુર વીરમે થાય.
॥ ૩ ॥ આતો રામ તણો રંગ આવ્યો, ઈંદ્રનો સુત પરાક્રમી કહાવ્યો,
જેમ થનારું હશે તેમ થાશે, બેમાંથી એક હારીને જશે ॥૪ ॥ કહી તુ-
ટી પડીયા છે અસુર, જોર કરવા માંડ્યું ભરપુર; રાતા તાતા થઈને પો-
કારે, ઘણા પ્રકારે આયુધ મારે. ॥૫ ॥ લીધા અરજીને કરમાં બાણ; વા-
ળવા માંડ્યું છે હથરાણ; બાણ અસુર લોકને વાગે, પણ માયાવી તેથી
ન લાગે ॥ ૬ ॥ એવે એકને ભોક્ક્યું છે તીર, તેને નિકળ્યું જરા રૂ-
ધીર; છાંટ્યો પ્રથવી પડ્યો મન મોડ, પ્રગટયા પાપી ચઉદ કોડ. ॥૭ ॥
ચૌદ શસ્ત્રના ચૌદ કોડ થયા, અરજીન ઉપર ધરીને ગયા; આયુધ વ્રણી
કરી અપાર, જાણે વરશી મેઘની ધાર. ॥ ૮ ॥ એવે લવશે માર્યું એક
બાણ, કર્યો અરજીનનો રથ ભંગાણ; કપીને કુન્તી તન પડ્યા ધણ, અ-
રજીને જાણ્યું આવિયું મર્ણ ॥ ૯ ॥ એવી રીતે મન એનું ડરે, ઈંદ્રનો
સુત પાછો પગ ધરે; જેમ જેમ પોતે પાછો ખસે, તેમ તેમ દૈત્યો ઉપર
ધસે ॥ ૧૦ ॥ અરજીનજીએ વિચાર્યું તે કામ, શીવનું બાણ આવશે શા
કામ, આ વેળા હું બચાવું પ્રાણ, એવું સમજી કાહાડ્યું એ બાણ ॥૧૧ ॥
પસુપતાકા લીધું જોર કરી, ધનુષ ઉપર દીધું ધરી, પછી ફેક્યું કરીને
રીસ, સરવે અસુરના છેદ્યા શીશ. ॥ ૧૨ ॥ રહ્યો નહી કોઈ અસુર
આકાર, થયો સ્વર્ગમાં જયજયકાર; હરખ્યો સઘળો દેવનો સાથ, અ-
રજીને છોડ્યા ઈંદ્રના હાથ ॥૧૩ ॥ ઈંદ્રરાજ તવ વડો વચન, સાખાશ
તુજને છે મુજ તન; નીર્ભય ક્રીધા સ્વર્ગના સુર, તેથી ઉલટ આવી અ-
તી ઉર ॥ ૧૪ ॥ વાજતે ગાજતે પાછા વળ્યા, અરજીનને લેઈ ભોવન
પળ્યા; અરજીન લાગ્યો ઈંદ્રાણિને પાય, તમ પ્રતાપે જીત્યો હું માય,
॥ ૧૫ ॥ ઈંદ્રાણીએ કર મુક્યો શીશ, હસીને દીધી બહુ આસીશ, બે-
ઠો અરજીન માતાની પાસ, સર્વ દેવોની મટી ઉદાસ ॥૧૬ ॥ દેવ ભેગા
થઈ સભામાં ગયા, ઈંદ્ર સહીત સહુ ભેગા થયા, હળી મળીને બેઠા સહુ
દેવ, અરજીનજીને વખાણે એવ. ॥ ૧૭ ॥ વળણ ॥ અરજીનને વીખા-
ણતા, દેવ કરે વિચાર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સાંભળજે સહુ સાર.

કડવું ૫૨ મું રાગ સવૈયો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણુજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ
 ને સંભળાવું, વન પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઇંદ્રની પ્રત્યે દેવ બોલ્યા,
 અરજુન રત્ન છે કેવો; એ પુરૂષ પૃથ્વીમાં ન શોભે, સ્વરગમાં સોભે
 તેવો ॥૨॥ માટે તમ સુતને સમજાવી, રાખો સ્વર્ગ સુદન, અમર પાઈ
 અમ્મર કરો, ઓરે ઇંદ્ર રાજન ॥ ૩ ॥ તવ ઇંદ્રે અરજુન તેડાવ્યો,
 કહ્યું સભામાં એમ; બેટા તારે ભુલી ન જાવું, દેવો તણો એ પ્રેમ ॥૪॥
 એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, સાંભળો મારી વાત; તમારા સહુની
 નજર બગડી, આજ્ઞા આપો તાત ॥૫॥ હવે મારે આંહી રહેવું નથી,
 જ્ઞેમ પડ્યો મને ભારી; દેવ થઈને પારકી પુંજી, પચાવવાની ધારી
 ॥૬॥ માટે હમણું ને હમણું જાવું, ઓરે મારા તાત; ઇંદ્ર કહે મોક-
 લીશ સવારે, અહીં રહે આજની રાત ॥૭॥ અરજુન કહે વાડપીતાજી,
 કહીને ઉઠી ગયો, એકાન્ત સ્થળ પોતાતણું છે; ત્યાં જઈને સુઈ રહ્યો
 ॥૮॥ સભામાં સરવ દેવતા લોકે, એમ કયો વિચાર; આપણો રોક્યો
 નથી રહેવાનો; રાખી શકે કોઈ નાર ॥૯॥ નારીથી મોહ સહુ જનપામે,
 બ્રહ્મા વીષ્ણુ માહાદેવ; તો અરજુન છે મનુશાળતી, શું મોહ પામે ન
 એવ ॥૧૦॥ માટે મોકલો અપહરણે, જૈ ઉપજાવે કામ; એવો એને
 બાંધી લેવો કે; પૃથ્વીનું ન લે નામ ॥૧૧॥ તવ ઇંદ્રે અપહરા બોલા-
 વી, રૂપવંત આવી બે નાર; સભામાં ઉભી સુંદર ખુબી, ઇંદ્રને નમ-
 સ્કાર ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યા ઇંદ્ર રાજ, દેવોને રીઝાવ્યા નાચી; પણ
 મહારા અરજુનને રીઝવો તો, તમારી કીયા સાચી ॥ ૧૩ ॥ આહ્ય તો
 એની નારી થાજે, લજ્યા મુકો તમામ; પણ અરજુનને એવો કરો કે,
 ના લે ભુમીનું નામ ॥૧૪॥ અપહરા કહે ઓરે મહારાજ, સકળ કીયા
 કરીયે; પૃથ્વીનું નામ દૈયે ભુલાવી, આહ્ય તો એમને વરીયે ॥ ૧૫ ॥
 તવ સહુ દેવો પ્રસન થયા, કરી બેને આજ્ઞાય; અરજુનજી જ્યાં એકલો
 સુતો, ત્યાં આગળ એ જાય ॥૧૬॥ સાદડી સુતેલો સુત સતીનો, તેણે
 દીઠી નારી, જોઈએ પ્રેમદા શું કરે છે, જગતો રહ્યો વીચારી ॥ ૧૭ ॥
 અપહરાયે નૃત્ય આરંભ્યો, અરજુનને રૂડું લાગે; અરજુનજી આગળ
 ફરતી, ધમધમ ધુધર વાગે ॥૧૮॥ નારી રૂપાળી એવી વળી, અરજુન
 રીઝ્યો અપાર; મધુરેમોઢે હસવા લાગ્યો, પણ નહીં મન વીકાર ॥૧૯॥

અપછરા એ મન વિચાર્યું કીયા કાઠી અતી; પડયો પડયોહસ્યા કરેપણુ,
બેઠો થાતો નથી. ॥૨૦॥ ખરેખરો મોહ લાગ્યા વીના, એ બેઠો નહી થાય,
વસ્ત્ર કાઢીને અળગાં મુકયાં, નગ્નસ્વરૂપ કરી કાય. ॥૨૧॥ તવ અર-
ભુને નીચું ઘાલ્યું; પડયો અપછરાને પાય; વસ્ત્રજ પેહેરો વસ્ત્રજ પેહેરો
ઓરે ભારી માય; ॥ ૨૨ ॥ એટલે અપછરા સરમાણી, વસ્ત્રજ તેમણે
ધરીયા; અરભુન ઉપર ક્રોધ કરીને, બન્ને જણાં ઓચરીયાં. ॥ ૨૫ ॥
ઇંદ્રનો નંદન મુરખ સરીખો, નરમાં ગણાયો કેવો; આટલું થયે મોહ ન
લાગ્યો, થજે તું વ્યંડળ જેવો. ॥૨૪॥ તે કરતા પુરૂષ હોયેતો, શ્રાપ દેઉ
છું આજે; સત્ય વચન ફળજે અમારૂં, જ તું વ્યંડળ થાજે. ॥ ૨૫ ॥
અરભુન કહે ભલે માતાજી, કહી કરી વીદાય; ઇંદ્ર સભામાં આવી અ-
પછરા, દેવોને લાગી પાય. ॥૨૬॥ સાંભળી લેજે સુર સભાના, મોહ
ન પામ્યો એવ; નૃત્ય જોયો વણુ વીકારે, દેવ તણો એ દેવ. ॥ ૨૭ ॥
મ્હોટા મોટા મુનીવર ચળે, પણ વશ એનું મન; વસ્ત્ર વીના થઇ તવ
કહ્યું એણે, મુખથી માતા વચન. ॥ ૨૮ ॥ એટલે અમો અતી લજવા-
ણી, મીથ્યા કરાવી ભવાઈ; મન વશવાળો દેવોને જીતે તેમાં તે શી ન
વાઈ, ॥૨૯॥ એમ કહી થઇ વીદાય ત્યાંથી, રજની વીતી જાય; અર-
ભુન બહાણું વાહાયું ત્યારે, ગયો સભાની માય. ॥ ૩૦ ॥ ઇંદ્રને જઈને
ચરણે લાગ્યો, સરપાવ દીધો, આપ; અપછરા આજ મોકલીને દેવરા-
વ્યો ઠીક શ્રાપા ॥ ૩૧ ॥ એવું સાંભળી ઇંદ્રરાયે, અપછરાયો બોલા-
વી; એટલે શ્રાપ દેનારી બેઠી, ઇંદ્ર સભામાં આવી. ॥ ૩૨ ॥ ઇંદ્રે કહ્યું
કે ઓરે પાપણીયો કેમ દીધો તમે શ્રાપ; અપછરા કહે નગ્ન થઇને, દર
સાવ્યું અમે આપ. ॥ ૩૩ ॥ આપ દરશાવી માપ જોયું, શ્રાપ દીધો તે
સારૂ; તમોને રીસ ચઢતી હોય તો, દીધેલો શ્રાપ નીવારૂ. ॥ ૩૪ ॥
ઇંદ્રે કહ્યું કે શ્રાપ નીવારો, નહી તો તમપરત્રાસ; અપછરા કહે વંડળ
રેહેજે, અરભુનજી ખાર માસ. ॥ ૩૫ ॥ અરભુન કહે ખપછે મ્હારે; છા
ના રહેવું એક વર્ષ; આ શ્રાપ મ્હારે મનગમતો છે, નથી શોક કે હ-
ર્ષ. ॥૩૬॥ પછી પોતે કહ્યું પીતાને, તાતજી કપી કાપો; શ્રાપ વ્યંડળનો
પાળવા સારૂ, વસ્ત્ર વ્યંડળનાં આપો. ॥૩૭॥ ઇંદ્રે આપ્યો ચુંદડી ચુડો,
ચણીયો ખાસટ હાથ; પછી અશ્વનો મંત્ર ભણાવ્યો નર હરખ્યો મન
સાથ. ॥૩૮॥ મડદા જેવા અશ્વ હોયે પણ, પવનવેગી થાય; એવો મંત્ર
ભણાવ્યો એને, પછી દીધી વીદાય. ॥ ૩૯ ॥ મોકલ્યો વૈમાનમાં બે-
સાડી, ધરણુ દ્રીલીત વન; પાંડવ રહે છે તે કુંગરથી, છોટું એક જંગન

॥ ૪૦ ॥ અરજુનને ઉતારી મુકી; સ્વર્ગ ગયું વૈભાન પારથ ગયો કુંજર ઉપર, કુન્તિ તણે સંતાન. ॥૪૧॥ આર ભાઇને ધૃપતીયે, ઉઠી દીધો આવકાર, હર્ષનાં આંસુ ધર્મને છુટ્યાં, પુછ્યા સુખ સમાચાર ॥ ૪૨ ॥ વળતુ અરજુન એમ બોલ્યો, ઘણુંક વેડ્યું વન; દ્વાદશ વરસ પુરાંથવા માં બાકી કેટલા દન. ॥૪૩॥ એટલે પુછ્યું સહદેવજીને, પોતે ધરમ રાય; જોશી કહે મ્હારે હીસાએ; પરમ દીવસ પુરાં થાય. ॥ ૪૪ ॥ અઢીત્રણ વરસે એક મહીનો, અધીક જુદો થાય; પણ તે દહાડા કપાઈને નિકળે, માટે તે ન ગણાય. ॥ ૪૫ ॥ તેથી પરમ દહાડે થાશે દ્વાદશ વરસ પુરાં ગુપ્ત રહેવું હોય ત્યાં રહી જઈએ, નથી દીવસ અધુરા. ॥ ૪૬ ॥ એટલે મુખ ઉતારી બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય; રૂપાળી નારી વળી પાંચ પુત્રો શી રીતે ગુપ્ત રહેવાય. ॥ ૪૭ ॥ એવી શોચનાકરવા લાગ્યા, ઉદાસી મનમાં લાવ્યા; એવામાં દ્રૌણીક ગોર પોતે, રથમાં બેસી આવ્યા. ॥૪૮॥ ગોર છે ધૃપતીના તાત કેરા, ખબર લેવા આવે; તેથી તે દોડે પણ આવ્યા, ધર્મને મન વાત લાવે. ॥૪૯॥ ઉઠી યુધીષ્ઠરે આવકાર દીધો, ગોર મહારાજ આવો; તમારાં ભાણેજ તમારી પુત્રી, તમારે ત્યાં લઈ જાઓ. ॥૫૦॥ દ્વાદશ માસ અમારે જવું છે, છાના રહેવા કાજ; સાથે શી રીતે પાલવીયે, આરે ગોર મહારાજ. ॥ ૫૧ ॥ દ્રૌણીક કહે તેડી જસું, તવ બૈલી ધૃપતી; આ કંથજી મને ક્યાં મોકલો છો, હું તો જવાની નથી. ॥૫૨॥ જ્યાં તમે ત્યાં હું આવવાની, આરે મ્હારા નાથ; ધર્મ કહે તુ કામની જો, બાળક કેમ રહે સાથ. ॥૫૩॥ તે કરતાં આવવું હોય તારે, તો ગોરને દે તન; નાહાનાં છોકરાં સચવાશે નહી, જ્યે પર ભોવન. ॥૫૪॥ ધૃપતી કહે તેમ કરું છું, કહીને લીધા પાંચ બાળ, રૂદે ચાંપી રડવા લાગી, પધારો પુત્રો મોશાળ. ॥ ૫૫ ॥ વળણ મોશાળ પધારો બેટડા; દુઃખનો વળીયો ડાટ, કહે વલ્લભ એ ધૃપતી રડતી રહીયા ફાટ.

કડવું ૫૩ મું રાગ બાવલીયા.

મોશાળે પધારો રેરેરે હો, બાળક મારાં બાળુંવારે. ॥ટેક॥ બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાય વચન, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન, ધૃપતીને આંસુ વહે છે લોચન. મોશાળે ॥૧॥ દીકરા કુખીયાં મા બાપોને

પેટ આઠ્યાં, તવ કેવું કઠોર કરમ લાઠ્યાં, અમે તમને નથી પેહેરાઠ્યા
 ઓઠાઠ્યા મોસાળે ॥ ૨ ॥ બેટા વનમાં જનમીને નથી કાંઈ, તડકા
 ટાઢ્યો વેઠી છે અરણ્યની માઠ, શીદને જનમ્યાં દુખી માખાપોને
 હાંઈ. મોસાળે. ॥ ૩ ॥ દીકરા દીઠો નહી દુનીયાનો વેહેવાર, સગે બહાલે
 રમાડ્યા નથી લગાર, ખોયું પારણું પામ્યા નથી ઓ કુમાર, મોશાળે.
 ॥ ૪ ॥ ભુમી પડી મોટા થયાં છે ઓ બાળ, ગોદડી ગાભો નથી મળેલો
 કો કાળ, સાદડીઓમાં છોડ્યા છે શરીર રસાળ. મોસાળે. ॥ ૫ ॥ નથી
 મળ્યાં વેળા વેળાયે સારૂ ખાવા, નથી મળ્યાં ઉષ્ણજળથી તમે નહાવા
 નથી મળી જનમતા ગળથુથી પાવા. મોસાળે ॥ ૬ ॥ નથી દીઠું માખાપ
 તું જરા સુખ, અવતરીને દીઠું છે દારણુ દુખ, સારી વસ્તુલાવીને ધાલી
 નથી મુખ. મોસાળે. ॥ ૭ ॥ હવે તમે જઈ ઉછરજો મોસાળ, સાચવી
 રહેજો રખેને માથે લેતા આળ; સાંખી રહેજો મામા મામીની ગાળ.
 મોસાળે. ॥ ૮ ॥ થાજે ઠાવકા કરશેમાં ચેષ્ટાળી ચાળા, વેઠી રહેજો
 ક્ષુધા પીપાશા બાળા. સૌ દુખ સહન કરજો ને રહેજો ઓશીઆળા.
 મોસાળે. ॥ ૯ ॥ દુખીયા દીકરા સરવેના ક્રીંકર રૂપ થાજે; જેવા જેવું
 કહે તેવા ગુણ ગાજે, ટાઢુંશીળું આપે તે ખુશી થઈ બાજે. મો-
 સાળે. ॥ ૧૦ ॥ મુમત કરી કાંઈ ન માગશે ખાવા, નવ્ય હોયે પરધેર
 લેવાના લહાવા, છો દુખીયા તે દૈવ ઉપર શા દાવા. મોસાળે.
 ॥ ૧૧ ॥ જેનું તેનું કામકાજ કરજો જત ભાગી, શીત રૂતમાં ઓઢજો ધા
 ગાકેધાગી, ઉષ્ણરૂતએ લેસો માં મોજડીયો માગી. મોસાળે. ॥ ૧૨ ॥ દી
 કરા થયું ભવીષ્ય અમારું અનાડી, હસ્તે મોઢે મુને કેદાહાડે કહેસો મા
 ડી. દીકરા દેવા પડે છે કાળજડું કહાડી. મોસાળે. ॥ ૧૩ ॥ ઓરે પ્રભુ
 આથી તું દે મત્યુ તો સારૂ. આપું દીકરા કઠોર કાળજું મહારૂ,
 અરે પ્રભુ છેકજ વળીયું અંધારૂં. મોશાળે. ॥ ૧૪ ॥ વલણ ॥ ટીટોડી જેમ
 ટળવળે, તેમ ટળવળતી એહ; કહે વલ્લભ ક પે ધણી, પંચાળીનો દેહ.

કડવું ૫૪ મું રાગ સવૈયાને.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને
 સંભળાવું, વન પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ દરૂપતીએ અતી આકંદ કીધું,
 ત્રાસ્યા ધરમ ભુપાળ, દ્રૌણીકે દરૂપતી કનેથી, લેઈ લીધાં બાળ ॥ ૨ ॥ ૨-

થમાં બેશી રસ્તે ચાલ્યા, ગોર થયા વીદાય, ધૃપતી સમજાવવા લાગ્યા
 પોતે ધરમરાય. ॥ ૩ ॥ કેના છોકરા કેની માતા, કેના છે ધરબાર;
 જ્ઞાનવંતી થઈ કેમ ભુલે છે, મીથ્યા આ સંસાર ॥ ૪ ॥ તેને તું પોતાનું
 માને, તે તારૂં અજ્ઞાન; તે કરતાં કાલે ભેગાં થાશે, છે જીવતા સંતાન.
 ॥ ૫ ॥ એમ અતી ઉપદેશ કીધો, વળાવ્યું તેનું મન; એવે બે દીન
 વીત્યા પછી, ધરમ વદ્યા વચન ॥ ૬ ॥ કહો ભાઈ સહદેવ કાલે સવારે, ગુ
 મ્મ રહેવું ઘટે; નહિ તો છત્રપતિ પકડે તો, વન જવું જોઈએ વટે. ॥ ૭ ॥
 માટે ક્યાં જવું ક્યાં સુખી થાશું, જોશી જોશ બતાવો; સહદેવ કહે
 સાયંકાળે, અહિંથી ઊપડી જાઓ ॥ ૮ ॥ પુરવદીશાએ પરવરવું તે, રૂઝની
 રટણ કરવું; જે ઠેકાણે વાહાય વાહાણું તે ઠેકાણે ઠરવું ॥ ૯ ॥ એટલે
 બોલ્યા ધરમરાજ; રટણ રાતે નવ થાય; ભીમભાઈ ઉચકીને લઈ
 ચાલે, તો મન ધાર્યું જવાય ॥ ૧૦ ॥ તવ પ્રકોદર બોલીયો છે, રાખો રૂ-
 દીયે ધીર; તૈયાર થાવો પાંચે જણાને, તેડી જવાનો વીર ॥ ૧૧ ॥ તવ
 ધરમે આજ્ઞા દીધી, ધૃપતી સતીને એમ; સુર્યને અક્ષેપાત્ર આપો, જેમ
 લીધું છે તેમ ॥ ૧૨ ॥ કંથ તણી આજ્ઞા લઈને, રવીનું સમરણ કી-
 ધું; એટલે આવ્યા દીનમણી, પાત્રજ આપી દીધું ॥ ૧૩ ॥ એવે દીન-
 મણી મેર બેઠો, પ્રકોદર કટી ખાંધે; ધરમને ને અરજીનજીને, ઉચકી
 લીધા ખાંધે ॥ ૧૪ ॥ સહદેવ નીકુળ કહેડે લીધા, બળવંતો નર આંધી
 માનુની મુસ્તક ઘટે નહિ તે, સતીને જંગાએ ખાંધી ॥ ૧૫ ॥ પાંચેને
 ઉચકી પરવતપરથી, વાયુસુત ઉતરીયો, વિષ્ણુ સ્થળને ચરણે લાગી
 પુર્વદીશા સંચરીયો ॥ ૧૬ ॥ ચાલે ઉતાવળો અરણ્ય વિશે, મન ભય ન
 હી લગાર; વાયુ વેગે સંચરે છે, કુન્તિ તણો કુમાર ॥ ૧૭ ॥ આખી રૂ-
 જની રટણ કીધુ, પોણાબસે ગાઉ જાય; એવે બોલતા શ્વાન સુણ્યાં
 તેવે વાહાણું વાહાય. ॥ ૧૮ ॥ એટલે બોલ્યા સહદેવ જોશી, ભીમભાઈ
 ઉતારો; વૈરાટ નગર નજીક આવ્યું, એ સ્થળ રહેવું ધારો. ॥ ૧૯ ॥ તવ
 પાંચેને ભીમે ઉતાર્યા, બેઠા બંધુને નાર; ધર્મ કહે સાથ ન શોભે, આ
 પણાં આ હથીઆર. ॥ ૨૦ ॥ અરજીનજી કહે ભીમ વીરા, ઉઠો ઉભા
 થૈયે; સૌના હથીયાર સાથે લાવો, એકાંત મુકી દૈયે. ॥ ૨૧ ॥ ભીમે
 પોતાની ગદા લીધી, ત્રણ ભાઈનાં હથીઆર; અરજીન પોતાના લેઈને
 ચાલ્યો ગયા બે કુન્તી કુમાર. ॥ ૨૨ ॥ મશાણુમાં એક વ્રક્ષ સમડાનું
 તે પર મુક્યાં આયુધ; અરજીને નાગ મંત્ર લણીને, નાગ પ્રગટ કર્યો

શુદ્ધ ॥૨૩॥ તીક્ષણ નાગ પ્રગટ થયો તે, વીશવંતો બહુ બળીયો; ગદા
ધનુશ બાણના ભાથા, તેને વીટાઈ વળીયો ॥૨૪॥ કણા માંડીને નાગ
બેઠો, અરજીન વદો વચન; બાર મહીના આયુધ મહારા, સાચવજેશુભ
મન ॥૨૫॥ જો એમાંથી આયુધ જશે, તો બાણ તુજ કુળ; આપવા
અમે બે આવીએ ત્યારે, યાદ રાખજે મુળ ॥ ૨૬ ॥ એમ એને સોં-
પીને આલ્યા; ભાઈઓ પાસે જાય; એટલે શકિતનું સમરણ કીધું પોતે
ધરમ રાય ॥ ૨૭ ॥ તવ મહામાયા સનમુખ આવી, કહ્યું કે કષ્ટ
કાપુ; માગીલે માગણું હોય તે તું, જે માગે તે આપુ ॥ ૨૮ ॥ ધર્મ કહે
જગત જનુની, જુઠું ન બોલણું મારે, સાચું કહું પણ કોઈ મુને, ધર્મરાય
ન ધારે ॥૨૯॥ દ્વાદસ માસનું વરદાન આપો, તવ સુખે વ્રતી હોય
હું કહું કે છું ધર્મરાજ, પણ સત્ય માને ન કોય ॥ ૩૦ ॥ એટલું વર-
દાન આપો મુને, ઓરે મારી માય; જગદંબા કહે તથાસ્તુ છે, કહી
થયાં વીદાય ॥ ૩૧ ॥ ધરમ રાજ બંધુ પાશે, જઈ માંડી કહી વાત;
જગદંબાનું વરદાન મુને, મળી ગયું સાક્ષાત ॥ ૩૨ ॥ હવે માહારે ચીં-
તા નથી, જ્યાં ફાવે ત્યાં જવું, અસત્ય નવ બોલું તેહ પણ, ધરમ
નહી ઓળખાણું ॥ ૩૩ ॥ વલણ ॥ વ્રકોદર તવ બોલીયો; અસત્ય નહી
વદો વાત; હાની હીન જુઠું બોલવે, શું પાતક ઓ જ્ઞાત ॥

કડવું ૫૫ મું રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ભીમે ધરમ
પ્રત્યે કહી વાણી, પ્રસ્થ ૩૫ તે લીધું જણી ॥ ૧ ॥ તેથી બોલ્યા યુ-
ધીષ્ઠર એમ, ભાઈ આમ તું બોલે કેમ; જુઠું બોલ્યાનો છે દોશ, પુછો
શેઢેવ જોશીને જોશ ॥ ૨ ॥ તવ વ્રકોદર કહે જોશી, પુછતામાં ન થા-
સો રોશી, કહે છે ધરમ ભાસે કેવું, મતે ભાસ્યુ ભયાનક જેવું ॥૩॥
કોને હાની કરવા સાર, જુઠું બોલે તે પાતક ધાર; અથવા હાની સંભ-
વ હોય, તેવું બોલણું તે પાપ જોય ॥ ૪ ॥ એમ બે પક્ષની સુણી
વાણી, બોલ્યા સેઢેવ ઉલટ આણી; હાની કરવાને જે જુઠું બોલે, તે
તો પાતક સમુદ્ર તોલે ॥ ૫ ॥ હાની થવાનો સંભવ હોય; જાણ્યા
છતાં વદે જુઠું કોય; તેને પાતક કાંઈકે ઓછું, હાની કરે તે કરતાંછોછું
॥૬॥ આતો વીવેકના વીચાર, તેતો સમજવા સારો ધાર; પછી ધરમ
કહે ઓ વીર; તમો ધણા છો જ્ઞાન ગંભીર. ॥ ૭ ॥ મારે પ્રણય પુછું

છું તમને; તેનો ઉત્તર આપો અમને; આવી ધૃપતી નારી સાથ, એના પાંચ બધુ છીયે નાથ ॥ ૮ ॥ એને કહ્યું તું પીઠર જવો, તમે એમ સંગે નવ આવો, તોહે હઠ કરી પુઠળ આવી, પતીનું વેણ મનમાં ન લાવી ॥ ૯ ॥ એ તે નારીનો કેવો ધર્મ, તેનો સમજવો મુજને મર્મ; નાથનું વેણ નાંખે ઉઠાપી, તેને જણવી કેવી પાપી ॥ ૧૦ ॥ એને સતી કહેવી કેવી રીતે, તમે ઉત્તર દો પ્રભુ પ્રીતે; તવ સેદેવજી વદે વાણી, વીરા સાંભળો ઉલટ આણી ॥ ૧૧ ॥ ભાઈ નારી જતી નામ એક, પણ તેના કહું વીવેક; નારી જતીમાં ત્રૈણ પ્રકાર, તેનો સમજ લેજો શુભ સાર ॥ ૧૨ ॥ એક શંખણી બીજી શામા, ત્રીજી સતી જણો મુખ ધામા; તવ ધર્મ કહે ઓ બ્રાત, હું તો સમજ્યો નહીં એ વાત ॥ ૧૩ ॥ શંખણી શામા ને સતી, તેની કેવી કેવી હોય મતી; કેહું કાર્યને કેવી કતી, મારૂં સાંભળવા મન અતી ॥ ૧૪ ॥ કેવા લક્ષણે શંખણી નારી, તેની કથા કહો વીસ્તારી; કેવી શંખણીની હોય વાણી, તેના શરીરની શી એધાણી ॥ ૧૫ ॥ તમે જોશી છો ત્રીકાળ જ્ઞાની, તમારૂં કહું સઉ સત્ય માની, નહીં વીદ્વાન જ્ઞાનીની તોલે, મોહોટા મુનેશ્વર એમ બોલે ॥ ૧૬ ॥ વિદ્યાવંત લખેલું ભાષે, તે તો જોનારો ત્રણ આંખે; જ્ઞાની અનંત લોચનમાળો, ન્યાય વીવેકમાં રૂપાળો ॥ ૧૭ ॥ ભણ્યું ભાંખે તે પોપટ જ્ઞાન, તેને ભલે કહો વીદ્વાન; પણ વીદ્વાન તે નહીં જ્ઞાની, મનુ ભગવાને ત વાત માની ॥ ૧૮ ॥ મારે જ્ઞાની સમો નહીં કોય, જ્ઞાનીનું વેણ નીસ્યે હોય; તેથી મુને કહો એ વાત, પ્રસ્યુ પ્રેમે પુછ્યું બ્રાત ॥ ૧૯ ॥ પેહેલી શંખણીની કહો રીતી. તેની કેવી વાણી ગુણ કીયો, મુને જ્ઞાનથી ઉત્તર દીયો ॥ ૨૦ ॥ વલણ ॥ ઉત્તર દોને જ્ઞાનથી, મુજ શંકા ટળી જય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, શ્રવણ કરો શ્રોતાય.

કડવું ૫૬ રાગ રમાણીક ઠોહાનો.

વૈશમ પાયે એણી પેર બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, પુરણ જ્ઞાન કથાય ॥ ૧ ॥ ધરમ રાજના પુછવાથી, સેદેવ ઉતર દેછે, અરજીન નીકુળ ભીમ પંચાળી, દઢ મને સાંભળીલે છે ॥ ૨ ॥ સેદેવજી કહે સાંભળો સરવે, જ્ઞાન જ્ઞાનીના ગટમાં તે જ્ઞાન ન નીકળે શબ્દોમાં, નીકળે વીવેક વટમાં ॥ ૩ ॥ ન્યાયમાં ભાસે

લાગે ખુલાસે, મન બુદ્ધી ચીત્ત કરે; સાંભળતાં સાંભળનારાનો, જીવા-
ત્મા કબુલ કરે ॥ ૪ ॥ તેનું નામ તે જ્ઞાનની વાણી, ઓરે મહારા વિર;
એમ કહીને કહેવા લાગ્યા, શેદેવ ગુણ ગંભીર ॥ ૫ ॥ શંખણીના કહું
ગુણને લક્ષણ, વળી શંખણીની વાણી, શંખણીના સ્વભાવ કહું છું,
તેથી લેશો જાણી ॥ ૬ ॥ શંખણી નારિ હઠીલી આડી, વઢવાનું બહું
જેર; આંખ કપરી જગમાં જખરી, બોલનારી કઠોર ॥ ૭ ॥ પીઠેરમાં
ભોજનધને બાજે, વાંધા સર્વના પાડે; સ્ત્રીઓનું જ્યાં વ્રંદ મળે ત્યાં, ન-
પંગી વાત કાઢોડે ॥ ૮ ॥ સાસરિમાં સંતાપે સાસુને, સ્વામીને સપડા-
વે; ઘાંટા કાઢે ને છણકા કરે, ધારયું કરે મન ફાવે ॥ ૯ ॥ કંથને કહે
અમે અમારી, દેહનું સારતક કરશું; હાજરી અમારી તમે ન લેશો,
સંત સાધુમાં ફરશું ॥ ૧૦ ॥ એમ કહીને ભકતાણી થાવા, કહેડમાં
કોયળી ઘાલે; ચંદનને વળી તીલક કરે, કરમાં માળા ઝાલે ॥ ૧૧ ॥ જ્ય
સ્વામીજીની શેવામાં બ્રહ્મચારીમાં ભટકે; હસે બોલે આનંદ કરે; પ-
રણ્યો પતિ ઘેર ભટકે ॥ ૧૨ ॥ પરણ્યો પતી જ્ય ઉઘોગે, હમેશ
ને અભ્યાસે; તવ દુધ સાકર ઉકાળી લઈ, સંચરે સાધુની પાસે.
॥ ૧૩ ॥ માલ મશાલા તેને પોસે, સહન કરે બોલ દુઠો, પરણ્યા
પતીને લુખો પાખો, મુકે રોટલો સુકો. ॥ ૧૪ ॥ પરણ્યા પતીને ચરણે
અડતા, મનથી કાળજી કાંપે; સન્યાસી બ્રહ્મચારિ સંત સાધુ, તેના
ચરણ ચાંપે. ॥ ૧૫ ॥ પરણ્યા પતીને બે ભુજ જોડી, નમે નહી કો દીશ;
વગર સ્વામીએ સ્વામીજી કહીને, મુકે ચરણમાં શીશ. ॥ ૧૬ ॥ મ્હોં-
કણ ત્યાં શી મંડાતી હશે, તે જાણે જુગધિશ; જગમાં કહે હું ભકતા-
ણી, દહેર કરે હરનીશ ॥ ૧૭ ॥ પંચા કરણનો અભ્યાસ કરે, દૃઢ
કરે મન એવું, દેહનાં કરે દેહ કરે તેમાં, આતમાને પાતક કેવું ॥ ૧૮ ॥
દેહ નહી માહારો, હું તો નહી દેહ, પંચ ભુતનું આ સ્થુળ; ભુતોમાં
ભુત મળે અનાદી, આતમાને અનુકુળ. ॥ ૧૯ ॥ એવું સમજી કરે ફાવે
તે વળી ધારે ગ્રંથમાંથી; પરણ્યો સ્વામી સંસારી સગો, સ્વામીજી
સ્વર્ગના સાથી. ॥ ૨૦ ॥ એવું કહી પર નરને શેવે, કંથને કળકળી
બોલે; ઓ વીરા એવી સુંદરીને, સમજે શંખણી તોલે. ॥ ૨૧ ॥ આ
લક્ષણ સહુ શંખણી કેરાં, જગત જાણે ભકતાણી; પતી મુકી પરને વર
શેવે; શેમાં એ વાત લખાણી. ॥ ૨૨ ॥ હવે લક્ષણ શામા કેરાં, સાંભળો
રાખી ચીત, સતી નહી તેમ શંખણી નહી, મધમમાં તે નીત્ય. ॥ ૨૩ ॥

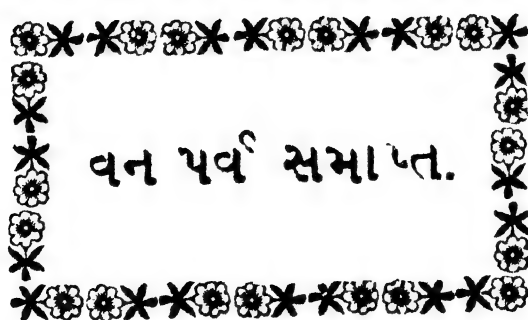
તેની વાણી તેના લક્ષણ, જ્ઞાનથી કહુ કથાય; પોપટીયા વીદ્યાન લોકો,
વિદ્યાથી મુમત સાહાય. ॥ ૨૪ ॥ વળણ. ॥ સ્હાય મુમત વીદ્યા થકી,
વાંચી બોલે બોલ; વક્ષમ વદે કોઈ વાક્યનો કરે ન મનમાં તોલ.

કડવું ૫૭ રાગ સાંખીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, પ્રજ્ઞોતર કથાય. ॥ ૧ ॥ વાક્ય તણો તોલ કરે ? નહીને,
બોલેલો પાછો ન વળે. હઠ યોગના એ જાણવા પ્રાણી; ભાવારથોને નવ
કળે. ॥ ૨ ॥ પણ જ્ઞાન વડે ગમ પાડુ છું, શામા તણી કહું કથા; સાં-
ભળીને શીખામણ ના લાવે, તેનું સાંભળ્યું વ્રથા. ॥ ૩ ॥ શામા સ્વામી
ની ધાક રાખે, બોલે ન પતિના સામી; સાસુને સાધારણ બોલ આપે,
પુઠે મુકે બહુભામી. ॥ ૪ ॥ સાસરીયાંથી છાના અવગુણ, બોલે ન ચઢે
મુખ; શું કરીએ બાઈ ધર માંડવું તે, જેમ તેમ વેડવું દુખ, ॥ ૫ ॥
દુઃખ વેડીશું તો સુખ થાશે, કાં વહેવો અવતાર; એક જનમનું સમ
પણ છે તે, વેડી લેવું નીરધાર ॥ ૬ ॥ એમ બખેડે પણ સામી ન બોલે
મનમા બળતી રહે; સાસરીયાંનું કે સ્વામીનું, દુખ હીલમાં સહે ॥ ૭ ॥
સાસરીયાં જે રાખે નહી તો, પુરે પીડયેરમાં વાસ; પણ પુડે ભુડું નવ તાકે
મનમાં રાખે ત્રાસ. ॥ ૮ ॥ આગેથી જોઈને થાય રાજી, સુખી દેખી રહે
સુખી; દુખમાં બેસી થવા ન જાયે પણ મનમા રહે દુખી. ॥ ૯ ॥
સાસરી પીયેરની મરજા, તેને ન દે લાંછન; ભગવત સમરણ ધરમાં
કરે, રાખે મતી પાવન. ॥ ૧૦ ॥ મધ્યમ મતી જે રાખે તે સ્વામી કે
રી શામા; સંસારમા સરસૈથી રહે તે, વીવેક વાળી વામા ॥ ૧૧ ॥
હવે લક્ષણ કહુ સતીનાં, સાંભળો મારા વીર; પોતે પરણ્યા પતીથી,
અળગી, ન રહે લગાર, ॥ ૧૨ ॥ પ્રભાતે ઉઠી પાય પડેને, નિરખે નાથનું
મુખ; પોતાના પતીનું દુખ દેખીને, દસ ઘણુ ધરે દુખ. ॥ ૧૩ ॥ હળી
મળીને હસ્તે મોઢે, કાહોડે હીવસ રેહેણી નમ્ર નેત્રે નીરખે સાસુ, નીર
મળ નીરખે કહેણી. ॥ ૧૪ ॥ પતીનેમન હોયઉદાશી, તો તેને શાન્ત પમાડે
સ્નાન કરાવે વસ્ત્ર ધરાવે, સમીપ રહી જમાડે ॥ ૧૫ ॥ હરેક વાતમાં
હીમ્મત દેને, સયન સમે પાય આપે; કંથનાં નેત્ર કોધાતુર દેખે, તવ
તાબેદારીમાં ટાંપે ॥ ૧૬ ॥ વીવેક વહી શાન્ત પાડે; આનંદ મન ઉપજાવે

પરણ્યા પતીથી દુખ વેઠે દોડું, દયા અતિ મન લાવે ॥ ૧૭ ॥ નભાવેનીર
 ધનનો અસ્થાશ્રમ, અવર માને ન દેવ, એજ માત્રીક એજ રાજ; પર-
 મેશ્વર પણ એવ ॥ ૧૮ ॥ અવર ઇશ્વર નહી પોતાને, નહિ કોઇ ધરમા
 આર્ય, પતિના દરશણ તેજ પ્રભુ શમ, નહી કો અવરનું કાર્ય ॥ ૧૯ ॥
 સ્વામીની છાયામાં સદાયે, વસવું વાસો ભોવનમાં; કંથ જઇ વનમાં
 વસે તો, વામાએ વસવું વનમાં ॥ ૨૦ ॥ બ્રહ્મચારી સન્યાસી ત્યાગી
 તેને ને પરછાયો દેવો, આ ઘેથી તેની તાણુવી લજ્યા, તો પરછાયો કેવો
 ॥ ૨૧ ॥ ત્યાગીને મુખ ખતાવવું નહી, ત્યાગીને ન દેવી ભીક્ષા; ત્યા-
 ગીને ભીખ દેવાથી થાયે, સીતા સતી સમ શીક્ષા ॥ ૨૨ ॥ બીજી
 સીક્ષા થઇ વૃદ્ધાને, ત્યાગ વેશે છળી હરીએ; બોધ કરી વિશ્વાસ પા-
 ડ્યો, તે વાત મનમાં ધરીએ. ॥ ૨૩ ॥ ત્યાગી વેશે અરજુનજીએ, ક્રીધું
 સુભદ્રા હરણ, નારીનું મુખડું દેખીને; ચળે અંતકરણ ॥ ૨૪ ॥ તે દોશ
 લાગે તારણીને, રોમ રોમ નરકે જાય, ત્યાગીનું મન ચળીત કરે, તેને
 સતી ન કહેવાય ॥ ૨૫ ॥ ત્યાગી તણુ મન બ્રમણ કરાવે. તે રંડા મહા
 પાપી, સતીએ મુખ દેખાડવું નહી, ત્યાગીને તો કદાપી ॥ ૨૬ ॥ સતીયે
 શેવવા નહી ત્યાગીને, પરછાયો નવ દેવો; તેમ ત્યાગીની વાણી ન સુણવી
 તો છાયો કેમ લેવો. ॥ ૨૭ ॥ સેદેવજીએ ધરમ પ્રત્યે, સમ-
 જાળ્યો ન્યાય (વિવેક, એરે યુધીષ્ઠર યાદ રાખો; ન્યાયવાળાનો નેક-
 ॥ ૨૮ ॥ વળી કળીયુગમાં સ્વામીને મુક્રી સ્વામીજી પાસે જશે; રોમ રોમ
 નરકે પડવાની નારી, સગાં પુંડે પસ્તાશે ॥ ૨૯ ॥ સરવ યુગમાં સતી
 નારીનો, ધરમ પતી સેવવાનો, જ્યાં સ્વામી ત્યાં સતી સાથે, સદા શેવા
 કરવાનો, ॥ ૩૦ ॥ જેમ શરીરને છાયા સાથે, તેમ નારીએ રહેવું; સુ-
 ખ દે કે દુઃખ દે તે, સુંદરીએ સદા સેહેવું ॥ ૩૧ ॥ અરધાંગના છે નામ
 નારીનું, પુરુશનું અરધું અંગ; તે માટે સતી નારિએ, તજવો ન સ્વામી
 નો સંગ ॥ ૩૨ ॥ તે વણ સતીપનું ખતાવે, ભસ્મ લેલાટે ચોળી;
 ભગતાણી થઇ ફરે ત્યાગીમાં, તે કુળ નાખે બોળી ॥ ૩૩ ॥ સતીનો તો
 સત્ય ધરમ છે, સ્વામીની કરવી શેવા, પરણ્યો પતી તેજ સ્વામી, અવર
 સ્વામીજી કેવા ॥ ૩૪ ॥ સીધાન્ત સાચો સતી તણો એ, સાંભળો ધરમ
 વીર, ધરમ કહે મહારિ ધ્યાનમાં બેડી, વારતા ગુણ ગંભીર ॥ ૩૪ ॥ એટ
 લે અરજુનજી એમ બોલ્યા, એરે શેદેવ જ્ઞાની; ત્રણ કાળનું જ્ઞાન છે
 તમને, સત્ય લેઉં વેણ માની ॥ ૩૬ ॥ માટે તમને પ્રણય પુછું, એક-

લો સંદેહ ટાળો; ટુકામાં ટુંકુ બતાવો, આડો આંકજ વાળો ॥ ૩૭ ॥
 બીજી ત્રીજી પુછતા નથી, વ્યવહારનો નવેડો; ન્યાય નીતીને રીતી
 કેરો, કદી ન આવે છેડો ॥ ૩૮ ॥ માટે તે તો પુછતો નથી, પુછ
 છું પ્રણ સમુદો; જગત નીયંતા જે પરમેશ્વર, તે ભેજો કે જુદો.
 ॥ ૩૯ ॥ ભેજો કે જુદો હશે તે, નીયંતા પરમેશ; એટલો ઉતર
 દો ટુંકામાં, શંકા રહે નહીં લેશ. ॥ ૪૦ ॥ શેઠેવ કહે સુણો
 વીરા, પરમેશ્વર છે જુદો; પોતાને પરમેશ્વર માને, તે નર્ક કુળ
 સમુદો. ॥ ૪૧ ॥ એવે સુર્યના કીર્ણ પુટ્યા, સાંભળને તું રાય વન પર્વ
 પુરણ થયું તારી, ઉતરી બ્રહ્મ હત્યાય. ॥ ૪૨ ॥ એવુ કહેતામાં શામ
 પડહા, સ્વેત સ્વરૂપે થાય; કાળા તલ ઘોળા થયાને, સ્વેત થઇ શામ
 ગાય ॥ ૪૩ ॥ પરીક્ષત સુતે વીધી પ્રમાણે, વીપ્રોને દીધું દાન; ગૌ દાન
 કન્યા દાન દીધાં, જનોઇ વીપ્ર સંતાન. ॥ ૪૪ ॥ ભરીપુરી બ્રહ્મપુરીઓ
 આપી, કરાવ્યાં બ્રહ્મ ભોજન; ત્રીજી હત્યા ઉતરી એની, સાંભળો શ્રો
 તા જન. ॥ ૪૬ ॥ વળાય. શ્રોતાજન સહુ સાંભળો, કથા કહી કર-
 નેડ; વલ્લભ વટે સહુ ખોલજે, જે જે શ્રી રણછોડ.

વૈરાટ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાંખિનો.

વધશમપાયન બોલીયા તું, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું વૈરાવ પરટ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વાહાણુ વાયુ ને કીરણુ ધુટયાં
 સુર્ય તણાં જે વાર; ચાર ભાધને ધ્રુપદી પ્રત્યે, ધરમે કર્યો ઉચ્ચાર ॥ ૨ ॥
 રાજને ત્યાં વાસ પુરીશું, પણ મુજને ચીંતાય; સરવેને શી રિતે
 સંધરશે, ગરીબ વધરાટ રાય ॥ ૩ ॥ તેમ છતાં સરવે સમાશે પણ વૃકોદ-
 રનો વેમ; ધણું બોલવું ને ધણું ખાવું, પરધેર સમાય કેમ ॥ ૪ ॥ એ-
 વું સાંભળી ભીમ ઉઠ્યો, પરાક્રમી પ્રાણી કહાવ્યો, પ્રક્ષ તણુ એક થડ
 પાડીને, કોતરી કડછો બનાવ્યો. ॥ ૫ ॥ બોહોતેર મણનો બોજ તેમાં,
 લઈ આવિ પડ્યો પાય; પછી બોલ્યો ધરમ પ્રત્યે, સુણો યુધીષ્ઠર રાય.
 ॥ ૬ ॥ વધરાટ રાયને ધેર રહીશું, કટી કશી બાંધિશું; એની સકળ સ-
 ન્યા સાફ, રાંધણું ત્યાં રાંધીશું, ॥ ૭ ॥ ધણા માણસ મળીને રાંધે, તે બ-
 હુ બીગાડ થાય; એકજ હાથે બીગાડ ચોડો, માટે રાખશે રાય. ॥ ૮ ॥
 માટે રહીશું ખાવા ખાઈશું, રાજનું મન ઠરે; વળી બીચારો ભઠીચારો
 તે, કહિ બુખે નવ મરે ॥ ૯ ॥ માટે મારી ચિંતા ન ધરશે, કરશું રસોઈ
 નું કામ; હવેથી ભીમસેન ન કહેશે, વિર વાલવો મુજ નામ ॥ ૧૦ ॥ ધરમ
 કહે સાખાશ વિરા, ટળી ગયો મુજ વેમ; બત્રીસ લક્ષણા અરજીન વિરા
 તમે કરશેા કેમ ॥ ૧૧ ॥ તવ અરજીને ઉભા થઈને, ચણીયો પહેરી લી-
 ધો; ઇંદની આપેલી ચુંદડી ચોઢી, ચુડો ધારણ કીધો ॥ ૧૨ ॥ ઉદોભ-
 વાની કહીને ઉભો, ધરી વ્યંઢળ વેશ; જુઓ બંધુ ઘાટ કેવો, કોઈ ન
 ચોળખે લેશ. ॥ ૧૩ ॥ ગામના છોકરા ભણાવિશું, કરશુ ગુરૂ પદ કામ;
 અરજીનજી મુજને નવ કહેશેા, વ્યંઢળ મહેતા નામ ॥ ૧૪ ॥ ધરમ કહે કે
 મનડુ માન્યુ, પુરણ પ્રગટ્યો પ્રેમ; સહદેવ જોશી ન થાશેા રોશી, તમે ક-
 રશેા કેમ. ॥ ૧૫ ॥ સહદેવ કહે વીરા મહારા, સાંભળો વાતનો પાયો,
 વધરાટને ધેર રહીશું, ચારશું એની ગાયો, ॥ ૧૬ ॥ ધરમ કહે
 ધ્યાન ન બેસે, ગાયો ચારે સહુ કોય; વધરાટને ધેર ગાયો હશે
 તો, ગોવાળ શું નહી હોય. ॥ ૧૭ ॥ સહદેવ કહે વીરા મા-

રી પાસે એક વીધાય; ટકે શેર દુધ દેતી હોય તો, જશેર દેતી
 થાય ॥ ૧૮ ॥ તેથી રાખશે મુને, કરશું ગઉ રક્ષા કામ; સહદેવજી
 કોઇ ન કહેશે, પંથીજી મુજ નામ ॥ ૧૯ ॥ ધરમ રાજા કહે વારૂ વીરા,
 રહેજે ખુશાળ ખેમ; એ વરણાગીયા નીકુળ વીરા, તમે કરશે કેમ
 ॥ ૨૦ ॥ પહેરી ઓઢીને ફરતા ફરવું, તે ન ફાવે પરધેર; એટલે નીકુળ
 વહિયા વાણિ, સાંભળો મારી પેર ॥ ૨૧ ॥ ભણાવશું રાજાના ઘોડા,
 મુજ કને વીધાય, પચાસનું ટટવું ભણાવું; તે પાંચસેનું થાય ॥ ૨૨ ॥
 માટે મુજને રાખશે રાજા, ઘોડારનું કામ કરશું, મન ગમતે અશ્વે
 ખેશીને, ખાગ ખગીયા ફરશું, ॥ ૨૩ ॥ અમારે મન ગમતું થાશે, કર-
 શું અશ્વનું કામ; નીકુળજી મને કોઇ ન કહેશે; બહાદુરજી માહારૂં
 નામ ॥ ૨૪ ॥ ધરમ કહે છે વારૂ વીરા, તુજપર પ્રગટ્યો પ્રેમ; એ પં-
 ચાળી બહુ રૂપાળી, તમે કરશે કેમ ॥ ૨૫ ॥ ધૃપદી કહે કંથ માહા-
 રા; રહેશું નથ્ર નીવાશી, રાણીની શેવા કરિશું, થાશું એની દાશી
 ॥ ૨૬ ॥ જ્ઞાન મારગ ઉપદેશ કરીશું, માટે રાખશે મને, વાળે વાળે
 પરોવવાં મોતી, તે વીધા મુજ કને ॥ ૨૭ ॥ મુઠી ભરી મોતી મુખમાં
 ભર, કેશની લટ મુખ લેઉં, વગર જોયે જલ્યા વતિ મોતી પરાવી
 દેઉં ॥ ૨૮ ॥ એ ક્રીયા જોઇ રાખશે મુને, નહી રહું નીરાશી, ધૃપદિ
 કોઇ કહેશે નહીને, કહેજે સયંદ્રી દાશી ॥ ૨૯ ॥ ધરમ કહે મુજ મન
 માન્યું, ઓરે ધૃપદની તન; એટલે બોલ્યો ધરમ પ્રત્યે, પ્રકોહર
 વચન ॥ ૩૦ ॥ સરવેનું તો પડ્યું ઠેકાણું, સમાશે જેમ તેમ; ચાર
 ચાર ચાકર જોઇએ તમારે; તમે સમાશે કેમ ॥ ૩૧ ॥ ધરમ કહે મારી
 ચિન્તા ન કરશે, ખાઇ પી રહીશું ખુશી; રાજ્યગાદીના ગુરૂ બનીશું
 નામ કહેજે કીંક રૂશી ॥ ૩૨ ॥ રાજા અમારી ચાકરિ કરશે, ચીંતા
 ન ધરશે મન; પછી સરવે ભાઇઓ પ્રત્યે, ભીમ બોલ્યો વચન. ॥ ૩૩ ॥
 આપણે સરવે એવું કહેવું, પાન્ડવ નીકળ્યા વન; અમે શેવક
 એમના ધરના, રહેતાતા કુન્તી ભોવન ॥ ૩૪ ॥ પાન્ડવ સાથે નીક-
 ળ્યા અમે, દાસત્વ કરવા પુરું, કહેવું કે આ કીંક રૂશી, પાન્ડવની
 ગાદીના ગુરૂ. ॥ ૩૫ ॥ હું કહીશ કે ભીમનો ભીલજી, ભીમ સાથે
 બાથ દેતા, અરજીનજી તમે એવું કહેજે, પાન્ડવના ધરના મહેતા.
 ॥ ૩૬ ॥ સહદેવ કહે પાન્ડવ ધરનો, ગાયો તણો ગોવાળ; નીકુળ
 કહેજે ઇંદ્રપ્રસ્થમાં, અશ્વ તણો રખવાળ. ॥ ૩૭ ॥ સતી તું એમ
 કહેજે, હું ધૃપદીની દાશી; પાન્ડવ સાથે અમે સરવે થયાં

હતા વન વાસી ॥ ૩૮ ॥ પાંડવ સહિને સુતા મુકીને ગયા છાનો વાસ
કરવા, અમે સહિ તમારે ત્યાં આવીયાં, એક વરસ પેટ ભરવા. ॥ ૩૯ ॥
સરવે રાખવી એક બોલી, જણાવવી મુજબ; હવે સાંભળ ધૃપતી સતી
તુને કહ્યું એક વાત ॥ ૪૦ ॥ તું જય વઘરાટની સભામાં બેઠો હશે ત્યાં
ભુપ; તુને રાખે તવ તારે કહેવું, જે રાય મુજમાં રૂપ. ॥ ૪૧ ॥ માટે મુજ
પર કોઇ પ્રાણી, કુદ્રષ્ટી કહિ કરશે, તો તે પ્રાણી નહી જીવવાનો, વગર
મહોતે મરશે ॥ ૪૨ ॥ મારે માથે પાંચ ગાંધરવો છે, તે બહુ કરશે કેર;
કુદ્રષ્ટીએ જ્ઞેનારાને, મારી નાંખશે ઠેર. ॥ ૪૩ ॥ પાળ એવિ બાંધજે પે-
હેલેથી; કોણ દ્રષ્ટે જ્ઞેનારો, કદાપી કો કુદ્રષ્ટ કરે, તો હું ગાંધરવ તારો.
॥ ૪૪ ॥ ધૃપતી કહે વારૂ સ્વામીજી, એમ કહી પડી પાય, ભીમ કહે કે
એકે એકે, થાઓ હવે વિદાય ॥ ૪૫ ॥ મ્હોટા ભાઈ તમે પધારો, ઓરે
યુધિષ્ઠીર રાજ; હવે તો વહાણું વાયું છે, ઉઘડેલા દરવાજા ॥ ૪૬ ॥
॥ વલણ ॥ દરવાજા ઉઘડ્યા હશે, માટે પધારો જાત; કહે વલ્લભ તવ
ચાલીયા, સમરી દીનાનાથ.

કડવું ૨ રાગ સોહયણીનો દોહરો.

વઘશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, વઘરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુત સતીના અતી
સત્યવાળા, સમરે અસરણાસરણ; ધરમે ઉઘડતે દરવાજે, ન-
અમાં મુકયો ચરણ ॥ ૨ ॥ તવ ગામમાંથી રોગ નાકા, વિપ્રીત
વ્યાધી જાય; અકાળ અત્યુનાં મડદાં પડેલાં, તેતો બેઠાં થાય ॥ ૩ ॥
ઝડપથી જમકાંકર નાકા, નાકા અધરમ પાપ; કુબુધ્ધી બધા નગની ના-
ઠી, ધરમ ચરણ પ્રતાપ ॥ ૪ ॥ મનુશ માત્રનાં મનડાં ફરીયાં. ચોરે મુ-
કયું ચોર કરમ; ગુણકાએ ગુણકાપણું મુકયું, સહિને વહાલો શુભ ધરમ.
॥ ૫ ॥ એ રીતે ફરિ સરવની વૃતી. જને તે લાગે પાય; વઘરાટ રાયને ધેર
આવીયા, પોતે ધરમરાય ॥ ૬ ॥ વઘરાટે તેજસ્વી દીકા, દોડતો આવીયા
બાહાર, પધારો કહીને આસન આપ્યું; ક્રીધા નમસ્કાર. ॥ ૭ ॥ કહો
મહારાજા કયાંથી પધાર્યા, કોણ છો તે કહો મરમ; તવ યુધિષ્ઠર એમ
બોલ્યા, હું તો રાજા ધરમ. ॥ ૮ ॥ પાંડવની ગાદીયે બેસનારો, સદા
રહેનારો ખુશી; તુજ ધેર આવીયા હું પેટ ભરવા, નામ હાલમાં ક્રીંક

રૂશી. ॥ ૯ ॥ દ્વાદશ માસ રેહુ તુંજ ધામે; જો તારો પ્રેમ; તવ શક્તિ-
 ના વરદાન વડે, વધરાટ સમજ્યો એમ. ॥ ૧૦ ॥ ગાદીના ગુરૂ હશે
 પાન્ડના, ધરમરાજ જોવા; આ પુરૂશ મારે ઘેર ક્યાંથી, રાખીને,
 કરૂં શેવા. ॥ ૧૧ ॥ એમ ધારીને વધરાટ જોલ્યો; આ તમારું ભોવન,
 ધર ગામ રાજપાટ સઘળું તમારું, મુને કરો પાવન, ॥ ૧૨ ॥ વળી
 તમારી આજ્ઞા પાળું, એરે મારા નાથ; ધરમ કહે આલ્ય સભામાં
 કહિને લીધો સાથ. ॥ ૧૩ ॥ જોડે જણા ગયા સભામાં, વધરાટને સ-
 ત્યવાદી; ધર્મને સારૂ સ્થાપન કીધી, રાજ્ય ગુરૂની ગાદી ॥ ૧૪ ॥ તે
 પર જોડા ધરમરાજ, વાર થઈ થડીયાર; એટલે ભીમે કહ્યું અર-
 જુનને, મેહેતાજી થાઓ તૈયાર. ॥ ૧૫ ॥ એટલે અરજુન ઉઠી આલ્યો;
 નગ્ર વિશે જ્યાં ધસે; તવ વ્યંઢળનું રૂપ દેખીને, નગ્ર તણા લોક હસે.
 ॥ ૧૬ ॥ ટોળે ટોળાં જોવા મળીયાં, વંઢળનું રૂપ ભારે છોકરાં કેડે
 તાળીયો પાડે, રેણું ઘણી ઉછારે, ॥ ૧૭ ॥ કેડે કરેસરવે કીકીયારી,
 અરજુન આલ્યો જાય; ઉઠો ભવાની કહીને પેઠો, રાજ્ય સભાની માં-
 ય. ॥ ૧૮ ॥ ધરમને નમસ્કાર કીધો, વધરાટને જીહાર; એટલે વૈરાટ
 રાજાએ પુછ્યું, કોણ ક્યાંના રહેનાર. ॥ ૧૯ ॥ અરજુન કહે ઇંદ્ર પ-
 સ્તના, પાંડવ પાસે રહેતા, અભીમન્યુને હું ભણાવનારો, નામ છે
 વ્યંઢળ મેહેતા. ॥ ૨૦ ॥ બાણ વીધા હું જાણું સારી, ભણાવું તારો
 તન; પાન્ડવ સાથે અમે નીકળ્યા, દ્વાદસ વરસ વન. ॥ ૨૧ ॥ આ
 કીંકરૂશી જોડે હતા ત્યાં, ગાદીના ગુરૂ માહારાજ; અમને સુતા મુકી
 ગયા પાંડવ, છાનાં રહેવાને આજ. ॥ ૨૨ ॥ રૂશી માહારાજ અહીં
 પધારયા, હું પણ આવ્યો આંચ; નિશાળ કરી બાળ ભણાડું, તારા ન-
 ગ્રની માંચ. ॥ ૨૩ ॥ બાર મહીના ઉદર ભરવું, ગામમાં નિશાળ થા-
 પી, વધરાટ કહે વીંધાશાળા, તમોને રેવા આપી. ॥ ૨૪ ॥ મોટાના
 ધરના મુજ ઘેર ક્યાંથી, કહી કરયા વીંધાય, અરજુને નીશાળમા વાસ
 પુર્યો, એવે જો થડી થાય. ॥ ૨૫ ॥ ભીમ કહે કે સહદેવ જોશો, હવે
 પધારો તમો; સરવેના, ગયા પછી ત્યાં, છેવટે આવશું અમો. ॥ ૨૬ ॥
 એટલે ઉઠ્યા સહદેવ જોશી; વનકુળની કટી ખાંધે; એકજ હાથમ
 ટીપણું ઝાલ્યું જોષીકા લીધી ખાંધે. ॥ ૨૭ ॥ ગામ વીશે ગયા, રા-
 જ્ય સભામાં, ધર્મને નમસ્કાર; પછી વધરાટની સાસુ જોઈ, પોતે કર્યે
 જીહાર. ॥ ૨૮ ॥ સહદેવજીને પુછવા લાગ્યો, જે વધરાટ ભુપાળ; તેને
 ઉત્તર જોશીએ દીધો, પાન્ડવના ગોવાળ. ॥ ૨૯ ॥ હું હું સહદેવજીને

સનેહી ચારતો એમની ગાય; ટંકે શેર દુધ દેતી હોય તે, એ શેર દેતી
 થાય ॥ ૩૦ ॥ એવિ વીધા છે મુજ પાસે, જેતીશનો અભ્યાસ; તમ
 ઘેર રહી ગાયો ચારું; પેટ ભરું ખાર માસ ॥ ૩૧ ॥ ગાયો ચારયા વ-
 લુ નહી કરૂ ખીજું; પંછીજી મ્હારું નામ; વૈરાટે સોંપી ગૌશાળા,
 જાએ કરો એજ કામ ॥ ૩૨ ॥ શહેદેવજી ગૌશાળામાં ગયા, એ ઘડી
 થઈ વાર; ભીમસેને મોકલ્યા નીકુળને; નવ વીશે નીરધાર ॥ ૩૩ ॥
 નીકુળજી જઈ ઉભા સભામાં, કહી હકીકત તે ઠામ; હુંતો ઘોડા ભ-
 લાવી જાણું છું, બાહાદુરજી મારું નામ ॥ ૩૪ ॥ તવ વધરાટે હય
 શાળા સોંપી, જઈ રહ્યા નીકુળ સાર; એટલે ભીમે આજ્ઞા આપી,
 હવે જા દેખહી નાર ॥ ૩૫ ॥ દાંતે છેડે ધાણીને ચાણી, ગઈ સભા
 ના માંય; વધરાટને જુહાર કીધો, ધરમને લાગી પાય ॥ ૩૬ ॥ વધરાટ
 રાયે હાથ જોડ્યા, ધન ભાગ્ય મ્હારું હોય; જગદંબા જોગણી જેવી,
 બોલ બાધ તું કોણ ॥ ૩૭ ॥ દેખહી કહે ચોરે રાજ, હાલ હતી વન
 વાશી; સયંદ્રી છે નામ મ્હારું, દેખતી સતીની દાસી ॥ ૩૮ ॥ તેનો
 ગયા છાનાં રહેવાને, માટે હું અહીં આવી; વળી દીડા કાંક રૂશીને,
 રેવાની ઉલટ લાવી. ॥ ૩૯ ॥ ખાર મહીના પેટ ભરવું છે, જે હોય
 રાખ્યાની પ્રીતી; રાણીને ઉપદેશ કરીને, શીખવું શેવા નીતી. ॥ ૪૦ ॥
 વધરાટ રાજ એમ બોલ્યો, સોંપ્યું તને ધરખાર; દેખતી કહે વારતા
 બીજી સાંભળો રાજ કુમાર. ॥ ૪૧ ॥ મ્હારા શરીરનું રૂપ ઘણું છે,
 કામીને કરે કેર; મારા સામી કુદ્રષ્ટી કરશે, તો તે મરશે ઠેર ॥ ૪૨ ॥
 મારી સાથે પાંચ ગાંધરવ છે, તેમાંનો કોઈ એક મારે; તે તમને પહેલું
 કહું છું, વધરાટ બોલ્યો ત્યારે ॥ ૪૩ ॥ તું તો મારી બહેન ધરમની.
 કોણ કુદ્રષ્ટી જશે; તે કરતાં જશે તે મરશે, તેમાં માને શું દોશે. ॥ ૪૪ ॥
 એટલે વધરાટ રાયનો સાળો, જોઈ કૈયો પ્રધાન; સો ભાઈની છે સુ-
 હીર જોડી, એક માના સંતાન. ॥ ૪૫ ॥ સહુથી મોટા પ્રધાન થયે-
 લો, કુદ્રષ્ટીનો તેહ, દેખતીના સામુ જોઈ રહ્યો છે, વીકારવંતો એહ.
 ॥ ૪૬ ॥ તેણે સાંભળી સતીની બીના મનમાં વીચારયું એમ; શેના
 ગાંધરવ શું મારતાતા, મીથ્યા ઘાલે છે વેમ ॥ ૪૭ ॥ ડોક છે ક્યાં જશે
 આવેલી, એવી કબુદ્દી થઈ, વધરાટ રાયે મોકલી તે, દેખતી ધરમાં ગઈ.
 ॥ ૪૮ ॥ વધરાટ રાયની રાણી સુદૃષ્ટા, દેખતીને પડી પાય, પધારો બાધ
 તમારે પુન્યે, શુભ મતી મુજ થાય ॥ ૪૯ ॥ એમ કહી માન્ય દેઈ બેસાડી
 આ બધું તમારું ધામ; હીંચોળા ખાટે હીંચ્યા કરો, કરવું નહી કાંઈ કામ

॥ ૫૦ ॥ એ રીતે શુભ સતી સમાણિ, એવે થઇ ધડી ચાર; છેવટ ઉઠ્યો
 સુત વાયુનો, જાવા થયો તઇયાર ॥ ૫૧ ॥ કટી ખાંધે કડછો ખાંધે લઇને
 ચાલ્યો સુખો; હરવાજાનિ લગલગ આવી, વીચાર કરવા ઉભો ॥ ૫૨ ॥
 પહેલ વહેણો જાઉં ગામ વીશે, હું રહુ કુશળખેમ; ખંડણી ભરનારા રા-
 જાની, કમાનમાં પેસુ કેમ ॥ ૫૩ ॥ વળણ, કેમ પેસુ કમાનમાં, એમ ક-
 રયો વીચાર, કહે વલ્લભ કોટ કહવા; થઇ ગયો તઇયાર.

કડવું ૩ રાગ સાખીની ચાલ.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, વધરાટ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ વાલવાજાએ અજગા રહીને
 હડખડ મુકી દોટ; છલંગ મારી ઉછળ્યો તે, કુદી પડ્યો કોટ. ॥ ૨ ॥
 આભ પડે એમ અવની પડીયો, ધરણ ધરણ માઠી; પાણીની ભરનાર
 પાણીઆરીયો તે, બેડાં ફેડીને નાઠી ॥ ૩ ॥ આખા ગામમાં યુમ ચાલી
 સઉનો વાંકો દીન કહાવ્યો; ખાંધ ઉપર છે કડછો મોટો, કડછા દઈતજ આ-
 વ્યો ॥ ૪ ॥ હવે ગામનું આવી જન્યુ, સહુ લોકના જીવ જાશે, સહુ પ્રાણી-
 ને જાલી જાલીને, કડછે ચઢાવી ખાશે ॥ ૫ ॥ એવો જહુ ચાલ્યો બોંબા-
 ટો, નાસે લોકનાં ટોળાં; પ્રકોદર ગમ્મત કરવાને, દેખાડે દાંત ને ડોળા.
 ॥ ૬ ॥ તેમ તેમ સરવે ત્રાસેને ત્રાસે, બોંબાટ ઠામો ઠામ; ભીમે જાણ્યું કે
 ગામ શું જાણે, કરવું માહારે નામ ॥ ૭ ॥ એમ જાણી જાજરમાં ચાલ્યો,
 ધાણી ચણા શેવો ભાળે; તેના ખોળે ખોખા ભરીને, મારગમાં ઉછાળે.
 ॥ ૮ ॥ કોણજ એના સામું બોલે, કોણ જઈ કર જાલે; મીઠાઇની દુકાન દેખે
 ત્યાં; મીઠાઇમાં મુખ ધાલે ॥ ૯ ॥ ભાવે તે ચાવે મઝા ઉડાવે, જહુ કીકી-
 આરો થયો; પછી પોતે ધુમતો ધુમતો, રાજ્ય સભામાં ગયો ॥ ૧૦ ॥ ખં-
 ભ ઠોકી કે ધમ ધમીસભા, ધ્વજ્યો વધરાટરાય; વાયુનંદન યુષ્મિષ્ટરને
 પ્રેમે લાગ્યો પાય, ॥ ૧૧ ॥ વધરાટ કહે ચો કીંકરશી, આ કોણ છે જાળવાન
 ધરમ કહે ભય ન ધરતો, શુભ મતી રાજન, ॥ ૧૨ ॥ શરમાય શાને
 પુછ મન માને, બોલ્યો વધરાટ રાય; કોણ તમે છો ક્યાંથી આવ્યા, તવ
 ભીમ બોલ્યો ત્યાંય ॥ ૩ ॥ ઈંદ્રપ્રસ્તનો હું રહેવાશી; રસોઇનો કરનારો;
 ભીમસેન કેરો ભીલુ હું છું, શાખો ગામમાં મારો. ॥ ૧૪ ॥ દ્વાદશ
 મહાના તુજ ઘેર આવ્યો, ભરવા પાપી પેટ; સકળ સેન્યનું રાંધણું
 રાંધ; એકલો કર વેઠ. ॥ ૧૫ ॥ વધરાટ કહે ભલે પધાર્યા, ક્યાંથી

આવ્યા હાવા; ભીમ કહે તે તો ખરૂં પણ, કેટલું આપો ખાવા. ॥ ૧૯ ॥
 વૈરાટ કહે કેટલું ખાશો, મોઢે માગી લ્યોને; તમોને તો નહીં જવા દો;
 સુખરૂપે આંહિ રહોને ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે રાંધણું રાંધિશ પણ,
 નહીં કરું તારી પળશી; હમેશાં મારે ખાવાને, અન જોઈએ સોળ
 કળશી ॥ ૧૮ ॥ વઘરાટ રાજ્યે પોંચો કરડ્યો, એ નહીં મારી હામ;
 એ રીતે ખવરાવું તો તો, વેચુ ધરને ગામ. ॥ ૧૯ ॥ નથી મારું એ
 ટલું ગળું, મોઢે હું નહીં રાખું; ભીમ કહે રાખે નહીં તો, તુજને મારી
 નાંખું. ॥ ૨૦ ॥ ધરમ રાયે સાન બતાવી, શું ડોળા દેખાડી ખાય; એત્રા-
 માં ધૂજને બોલ્યો, પોતે વઘરાટ રાય. ॥ ૨૧ ॥ આશીઆળ મારી
 તમે ન કરશો, કશી ન કરશો પળશી; હમેશાં આપીશ ખાવાને, અન
 તમને ખાર કળશી. ॥ ૨૨ ॥ રસોઈમાં જે કાષ્ટ બળે તે લાવવાં ત-
 મારે શીર; પ્રકોદર કહે કપ્પલ મારે, શોશે નહીં રહીશ ॥ ૨૩ ॥ પણ
 રાજ ગભરાતો નહીં તું, ખુશીથી ખવરાવો અમને; તેનો બદલો બહુ
 વળવાનો, કોઈ વેળા ગુણ તમને. ॥ ૨૪ ॥ વઘરાટ કહે વારૂ વાતવાળ,
 કહીને રસોડું આપ્યું; છયે જણા સમાણાં ગામમાં, હેત અતિ મન વ્યા-
 પ્યું ॥ ૨૫ ॥ ધરમરાજ કહે રાજસભામાં બીજું નહીં ભોવન; એક વે-
 ણા વઘરાટને ધામે; કરી આવે ભોજન. ॥ ૨૬ ॥ રાજ્ય બધુ પોતે ચલાવે
 શુભ કરે છે ન્યાય; નય તણા સરવે પ્રાણીને, આનંદ ઉર ન માય.
 ॥ ૨૭ ॥ અરજીનજ નિશાળ ભણાવે, ગામનાં છોકરાં આવે; એત્રા
 કુંવરી એત્રા કુંવરને, વ્યંડળ જઈ તેડી લાવે ॥ ૨૮ ॥ વઘરાટનાં એ
 પુત્રને પુત્રી, તે પણ ભણે વિદ્યાય; રાત દહાડો નિશાળમાં રહે છે, ઈંદ
 નો અરજીનરાય. ॥ ૨૯ ॥ સહદેવ રાજની ગાયો લેઈને, વન વગડામાં જાય
 પીંપળા કેરૂં પ્રક્ષલલેરૂં, ગોડી ગુફા કરિ ત્યાંય ॥ ૩૦ ॥ તેની મહિ ઉતરોને
 બેસે સહદેવ સતી સંતાન; આખો દિવસ બેઠા બેઠા, ધરે હરિનું ધ્યાન.
 ॥ ૩૧ ॥ સાંજ પડે તવ ગાયો લેઈને, નય વીશે એ જાય; ગોવાળીઆ સહુ
 એમના વંશમાં, પંછીજના ગુણ ગાય. ॥ ૩૨ ॥ નીકુળજ બહા-
 ણામાં ઉઠે, લે મન ગમતો તોખાર; ઉપર બેસી બાગ બગીચે, ફરી
 આવે લગાર. ॥ ૩૩ ॥ એ રીતે સેવ કરે છે, પેહેરયાં આઢ્યાની
 મતિ; સુદ્રજ્યાની પાસે રહે છે; સંયદ્રી ધૂપતી. ॥ ૩૪ ॥ રાણીને રીતી
 શીખવાડે, કરવા સુંદીર શેવા; ઉપદેશ કરી શ્રદ્ધા બેસાડે, સમરાવે
 દેવાધિ દેવા ॥ ૩૫ ॥ પ્રકોદરે રસોડામાં, રાંધવાની રીત રાખી; પેહે-
 લાંનાં હતાં ચુલા ચુલ્યો, તે સહુ પૂરી નાંખી. ॥ ૩૬ ॥ મોટી મોટી બે-

તમણે ખોદિ, બનાવી લાંબી ચારી; વચમાં છુટી જગો રોખી, થાય
 પોતાની પથારી ॥ ૩૭ ॥ ચાર ક્ષોણી સેન્ય વઘરાટનું છે, તેનું ખીચડુ
 આવે; એટલે ભીમસેન લાંબી ચારિએ, સળગાવી પાત્ર ચઢાવે ॥ ૩૮ ॥
 વચમાં સોડો તાણીને સુએ, પણ અધે સુરતા રાખે; પીમ્મળથી કાચું
 પાકું પરખી, પગવટે ઉતારી નાખે ॥ ૩૯ ॥ દસ વીસ દહાડે જ્ય વ-
 ગડામાં, ઝાડ ઉપાડી લાવે; વિસ દિન રંધાય એટલાં કાષ્ટો, એકજ
 ફેરે આવે. ॥ ૪૦ ॥ વળી રસોડામાં રાત્રીએ સુએ, નાસ્કોરાનો વા
 જ્ય; તેથી તે છાપરાના નળીયાં, ઉચા નીચા થાય. ॥ ૪૧ ॥ જાણે ૮
 કોરખાનું વાગ્યું; ઘણો ભયંકર ભુપ; વાલવાનું નામ સાંભળે કે, રડતા
 બાળક રહે ચુપ ॥ ૪૨ ॥ એ રિતે પાંચ ભાઈને નારી, રહ્યાં છે સુખ
 રૂપે; ચાર મહિને હિસાબ ગણીયો, હસ્તીનાપુરનો ભુપ. ॥ ૪૩ ॥ વર-
 સ ત્રણસેં સાઠ દીવસનું, પુરે પુર ગણ્યું રાય; પુરશોતમ માસ જુદા
 ગણીયા; એમ કર્યો અન્યાય. ॥ ૪૪ ॥ શત્રુની મામાને વારતા કરી, આ
 પણ આજશે રહ્યા; કુન્તી નંદનને વન ગયે; દ્વાદસ વરસ થયાં ॥ ૪૫ ॥
 ગુપ્ત રહેવા ગમે ત્યાં ગયા હશે, કર્યું હશે ફાવે તેમ; આપણે અતિ ભુલ
 ખાધી, પત્તો લાગશે કેમ ॥ ૪૬ ॥ મામો કહે ચીંતા નવ ધરતો, તું
 સહુનો શીર છત્ર; જ્યાં હશે ત્યાં પ્રથવી વીશે, લખો દેશોદેશ પત્ર ॥ ૪૭ ॥
 સહુ રાજાને એવું લખડું, જ્યાં જ્યાં પોતાની ધરતિ; વસ્તી વગડો ડુંગર
 દરીયો શોધ કરવી ફરતી ॥ ૪૮ ॥ પાન્ડવનો ખરો શોધ કરીને, અમ-
 ને મોકલડું લખી; નહિ તો દુરીયોધન થશે ક્રોધે, માટે કરજો નકી.
 ॥ ૪૯ ॥ તેમાં જો ફેરફાર પડશે, તો રાજ છીનવિ લેશું; વળી તેના
 કુટુંબ સાથે, ઘાણીએ ઘાલી દેશું. ॥ ૫૦ ॥ એ રીતે પત્રો લખીને મો-
 કલો દેશો દેશ; એટલે ખરી ખબર કાઢાડી, લખશે સહુ નરેશ ॥ ૫૧ ॥
 દુરીયોધન કહે લખો ત્યારે, તે વણ નહી કામ થાય; ચોરાસી સહસ્ર પત્ર
 લખાવ્યા, મામાયે સભા માંય. ॥ ૫૨ ॥ પછી દેશે દેશ પહોચ્યા, કાણુ
 ન લાગી વાર; સહુએ પોતપોતાની હદ સોધિ, લખીયા સમાચાર ॥ ૫૩ ॥
 વઘરાટ નગર પત્ર આવ્યો, વંચાવ્યો કીંક રૂશી, પુછવા લાગ્યો વઘરાટ
 રાજ, ગુણ ગંભીર થઈ ખુશી. ॥ ૫૪ ॥ ઓ માહારાજ કેમ કરીશું
 પાન્ડવની ક્યાં પેર; તમે તો પાન્ડવના ધરના, પાન્ડવ નહી મુજ ઘેર.
 ॥ ૫૫ ॥ તે માટે કેમ કરું મહારાજ, ખોલ્યા ધરમરાય; તને સુજે તેણું કર
 તું; મુને ન પુછીશ કાંય. ॥ ૫૬ ॥ વઘરાટ રાજાએ પત્ર લખીએ, જાણુને
 છત્રપતિ; કુન્તી નંદન પાન્ડવો તે, અમારા ધર નથી. ॥ ૫૮ ॥ એ રીતે

દેશ દેશાન્તરના, કાગળ પહોચી ગયા; દુરીયોધન કહે જુઓ મામા, પાન્ડવ તે ક્યાં રહ્યા ॥ ૫૭ ॥ વળણ ॥ વળતું મામે બોલીયો ધિરજ ધર તું રાય; વઢે વલ્લભ મામે કહ્યું. કાઠાડું એક ઉપાય.

કડવું ૪ રાગ ચૌપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વધશમ પાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; કહ્યું શકુની મામે એમ, જેવું પાન્ડવ ન જડે કેમ ॥ ૧ ॥ એણે પાન મંગાવી લીધું; ભરી સભામાં બીડું કીધું; પછી તેડાવ્યા મત્ર લોક, આવી ભેળા થયા અથોક ॥ ૨ ॥ કહ્યું મામાએ બીડું ખાય, સોધ પાંડવની લેશ જાય; કરે એટલું જે કોઈ કાજ તેને એક આની દેઉં રાજ. ॥ ૩ ॥ સહુ મલ્લે વીચારયું એમ, જાય તે નાવે કુશળ ખેમ; એવે જેમત્ર કબીરો જેહ, મલ્લ થઈ રહ્યો છે તેહ ॥ ૪ ॥ ભીમે વાળ્યમાં નાંખ્યા જ્યારે, તેમાંથી તે ઉગરી ગયો ત્યારે; તેનો રહ્યો જે ત્યાં મત્ર થઈ, એણે વીચારયું મન માંહી ॥ ૫ ॥ ત્રાળ્ય સોધન મારે કરવું, જ્યારે ત્યારે એકવાર મરવું, જે હુ શોધ લઈને આવું; તો તો રાજ્યની લહેર ઉડાવું ॥ ૬ ॥ શોધ કરતાં જે થાશે મરવું, તો તો જશે દાસત્વ કરવું; એવું જાણીને બીડું લીધું એણે મુખમાં મુકી દીધું. ॥ ૭ ॥ તવ મામે શાખાશી દીધી, એને મોકલવા પેર કીધી; લીધું તાંખાનું પત્ર એક, તેમાં શકતાઈ લખી છેક ॥ ૮ ॥ આતો છત્રપતીનો જ્ઞેધ, લેવા આવ્યો પાંડવની શોધ; એને ખાત્રા પીવાની સોધ; રાખજે ક્ષત્રી સહુ કોઈ ॥ ૯ ॥ કરી દેવો પાંડવનો તપાસ, પોતાની હાથમાં હોય વાસ, કહી પોતાની હૃદયમાં ન હોય; તોતો કામ કરજે સહુ કોય. ॥ ૧૦ ॥ સોનાનું એક પુતળું કરી, દેજે મલ્લને ઉલટ ધરી, સવા મણ સુવરણનું થાય, એવું આપજે લાગીને પાય ॥ ૧૧ ॥ એવું લખ્યું પત્રની માંય, મલ્લ તૈયાર થયો ત્યાંય, એનો જળવંતો છે આંધી, સોમણ લોહની સાંકળ આંધી ॥ ૧૨ ॥ કહેડે આંધીને ભાલો જાલ્યો, પત્ર કોટમાં આંધીને ચાલ્યો, તવ રાય વઢો વચન, પુછ્યું મામાને દુરીયોધન ॥ ૧૩ ॥ મામા પુતળું લેવા લખ્યું કેમ, તે તો ટાળો તમે મારો વેમ, બોલ્યો શકુની મામે વાજ, તું તો સાંલળ ચતુર સુજણ. ॥ ૧૪ ॥ જેને ત્યાં હશે પાંડવ પાંચ, પુતળું દેતાં ધાત્રશે ઘાંચ; આપવા દે પુતળુ એહ, નવ બોયું ક્ષત્રી પણું તેહ ॥ ૧૫ ॥ માટે નહી આપવા દે કો કાળ, તેથી સમજી શું ભુપાળ; બોલ્યો દુરીયોધન ખુખારી, મામા તુજ બુદ્ધીની

બલીહારિ. ॥ ૧૬ ॥ પછી મલ્લને આજ્ઞા દિધી, તવ જેમલે રટણ ક્રીધી,
 મલ્લ પહેલો ગયો અંક દેશ, બેઠો સભામાં જ્યાં નરેશ ॥ ૧૭ ॥ ડોકમાં
 પત્ર જેમ લખેલું, મલ્લે છાતી ઉપર રાખેલું; તેતો વાંચી બેયું અંકરાય
 દીધો આવકાર સભાની માંય ॥ ૧૮ ॥ દીધું ખાવા આણુંદ ભેર;
 ક્રીધી કનક પુતળાની પેર, સવામણનું પુતળું ઘડાવિ, આપ્યું મલ્લને
 ઉલટ લાવિ ॥ ૧૯ ॥ મલ્લ લેઇ ત્યાંથી સંચરીયો, વળી બીજે દેશ પરવ-
 રીયો; જેને તે રાજા વાંચે પત્ર, આપે સુવરણ પુતરું તત્ર ॥ ૨૦ ॥ એમ
 પુતળાં લેતો જાય, એમ બોતેર ભેગાં થાય; બોહોતેર સવા નેવું મણ સો
 નું, લીધું બોહોતેર ક્ષત્રી લોકનું ॥ ૨૧ ॥ એવે દ્વારીકાં નગરી આવિ, મલ્લ
 ગયો વિચાર લાવી; કૃષ્ણ બળ એમના સગા, માટે કાંઈ કરયા હોય
 દગા ॥ ૨૨ ॥ માટે અહી કરું તપાસ, પછી જલુ બીજની પાસ ॥ ૨૩ ॥
 એવો મલ્લે કર્યો મનસુબો, જઈ જાહવ સભામાં ઉભો ॥ ૨૪ ॥ બેઠા બ-
 નદેવ જુગદાધાર, પત્ર વાંચ્યું સભામાં તે વાર; બોલ્યા બળદેવજી મુખ
 એમ; લખ્યો પત્ર તોયે આવ્યા કેમ ॥ ૨૫ ॥ નથી પાંડવ અમારે ઘેર,
 મોકલ્યો છે જુવાબ ભલી પેર, મલ્લ કહે આ લખાણ જેઠ, આપે છે
 પુતરું સહુ કોઈ ॥ ૨૬ ॥ તેથી પુતરું તમે આપો, છત્રપતીનું વચન સ્થા-
 પો; બોલ્યા બળદેવ સુણ મુંઠ મતી, અમે ખંડણી ભરતા નથી. ॥ ૨૭ ॥
 એના તાબાના નહિ અમે, આપીયે નહી કાંઈ કે સમે; માટે પુતરું મ-
 જવાનું નથી, મુંઠ મીથ્યા મરે છે મથી. ॥ ૨૮ ॥ તવ જેમલ મલ્લ બો-
 લ્યો એમ, મુંઠ મુંઠ કહો છો કેમ; સોનું દેવાની હોય ન શુધ, તો
 તો મુજને આપો યુધ્ધ ॥ ૨૯ ॥ તવ બળદેવને કોઈ લાગે, નીચ ક્રી-
 કર શું યુધ્ધ માગે; એનું છેદી નાંખું શીશ, ત્યારે બોલ્યા શ્રી જુગ-
 દીશ ॥ ૩૦ ॥ ધરે શાન્તી અંતઃકરણ, એનું ભીમ હાથે છે મરણ; માટે
 તમે ન મારશો ઠેર; કરો નાંખી દેવાની પેર ॥ ૪૧ ॥ તવ હલધરે ખેલ
 લડાવ્યો, મલ્લને હલની અણીયે ચડાવ્યો; બલ કરીને ફેંક્યો ગગન. પ-
 ડ્યો વધરાટ નચ તે દીન. ॥ ૩૨ ॥ પડ્યો ભાગોળે થઈ બેભાન, આવી બે
 ઘડીયે શુદ્ધ સાન; જાણ્યું બોલ્યો હોત વિશેષ, તો જીવતો ન રહેત
 લેશ ॥ ૩૩ ॥ હવે આ ગામમાં હુ જાઉં લેઈ સીધુ ને રાંધી ખાઉં, પછી
 પુરું લઈ જાઉં બીજે, એમ ઉડ્યા જવા મન રીજે ॥ ૩૪ ॥ પછી વધરાટ
 નચની માંય, ગયો રાજ્ય સભા છે ત્યાંય, ઉભો પત્ર ધરીને જ્યારે, વાંચ્યું
 વધરાટ રાજ્યએ ત્યારે ॥ ૩૫ ॥ એવે સમે છજમાં ધ્રુપતી, તેણે પણ વાંચ્યું
 શુભ મતી; બેયું કે અમારી શોધ આવિ, હવે તો પ્રભુ લે અચાવી.

॥૩૬॥ તેવું વાંચ્યું ધરમરાય; તેથી ચીતમાં ચીંતા થાય; બેઠો છે કઈ-
ઓ પ્રધાન, તેનું લાગ્યું ધરપતીમાં ધ્યાન ॥૩૭॥ એતો ખુંખારી હોઠ બ-
ચકારે; સામું જોઈ આંખો મચકારે, એવે બોલીઓ વધરાટ રાય, ક્રીંકરૂંશી
ને લાગી પાય ॥ ૩૮ ॥ આતો મલ્લને પુતળું દેવું, માટે રજ તમારી લેઉ;
બોલ્યા ધરમરાય શુભ મતી, એને પુતળું દેવું નથી ॥૩૯॥ ત્યારે વધરાટ
કહે મહારાજ, છત્રપતીની ટુટે ન માઝા; હુંતો એના તાબાનો પ્રાણી, મ-
હાર ધર કરે ધુળધાણી ॥૪૦॥ બોલ્યા ધરમ ભવીશ તાર, પાળવું પડશે
વેણ માહાર; તવ બોલીયો વધરાટ રાય, થાઓ જેમલ મલ્લ વીઘાય ॥૪૧॥
અમે પુતળુ દેવાના નથી, ત્યારે મત્ર કોઈ થયો અતી; બોલ્યો વીપ્રીત થઈ
તુજ બુધ; કર વધરાટ મુજ સંગ યુધ ॥૪૨॥ ત્યારે ધરૂંજ્યો વધરાટ રાય,
કહે મહારાજ હવે કેમ થાય; બોલ્યા ધરમ તે તો તું જાણે, તવ રાજ
ઉદાશી આણે ॥૪૩॥ નથી કઈયાનું વાતમાં ધ્યાન, થયો ધરપતીમાં ગુલ-
તાન; કર્યો ધરપતીએ વીયાર, રડ્યા દુષ્ટને ખવરાવું માર ॥૪૪॥ એમ
જાણી કઈયા સામું જોયું, કઈયે જાણ્યું હવે મન મ્હોયું; એ તો હરખી
ગયો મન સાથ, હસ્તે મોઢે મુછે ધર્યો હાથ ॥૪૫॥ તવ કરી ધરપતીએ મા-
ન, મલ્લ જેવા તમે મસ્તાન, ઉઠો મેઘની પેરે ગાજે, મન મુકીને એને બા-
જો ॥૪૬॥ તવ કઈયાએ જાણ્યું એમ, થયો સયંદીને પ્રેમ; મલ્લને બાજુ તો
ખુશી થાય, ખરોખર મને વશ બની જાય. ॥૪૭॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

એવું સમજી કઈયાજીએ, વીપરીત ક્રીધી બુધ; ગુલામ મલ્લ તું રાજ
સાથે, શું માગે છે યુધ. ॥૧॥ તું તારા મનમાં શું સમજે, થારો કાળો
કેર; હમણાં હું ઉભો થઈને, મારી નાંખું ઠેર ॥૨॥ મલ્લ કહે કે તું,
આવ ત્યારે, વઢીએ સલામાંય, તવ કઈયોજી ઉભો થયો, થનાર હોય
તે થાય ॥૩॥ મનમાં મલ્લનો ભય છે ભારે; હમણું જહુ ચોળાય; ઉંચુ
નિચું ધરપતી સામું, પોતે જોતો જાય. ॥૪॥ પછી સતીયે સાન ક્રીધિ,
હો સુરાસરદાર; મીથ્યા ચાળા કેમ માંડ્યા, શાને કરો છો વાર ॥૫॥
એટલે પાછું તાન ભરાયું, ઉભો થઈને જાજ્યો; આંચો ચઢાવી ધરપતી
સામું, જોઈ મલ્લને બાહાજ્યો. ॥૬॥ તેવોજ મલ્લે મહા બળ કરી,
બોચીમાંથી ઝાલ્યો; માથા ઉપર ફેરવીને, તરત બગલમાં ઘાલ્યો.
॥૭॥ બળ કરીને મલ્લે દબાવ્યો, ભાંખી ગયું શરીર, એ બાપ
કહીને ચાસ નાંખી, મોઢે વહું રૂધીર ॥૮॥ એટલે વધરાટે ખુમ પાડી,
વચન તમારૂં થાપું; મારા પ્રધાનને મુકી દો, પુતળું તમને આપું.

॥ ૯ ॥ એટલે મલ્લે નાખ્યો સભામાં, પુરણ પડીયું દુઃખ ધૃપતીએ
 સાન કરીને, મરડ્યું પોતાનું મુખ. ॥ ૧૦ ॥ કઠયાએ તવ પડ્યા પડ્યા
 ધૃપતિને કરી સાન; અરેરે હું ચોટ ચુક્યો, મોટે થયો હેરાન ॥ ૧૧ ॥
 ધૃપદી જતી રહિ ભોવનમાં, દુસ્તને શીક્ષા કરાવી; તોપણ દુરમતી કઠ-
 યાને સાન કાંઈ ન આવી ॥ ૧૨ ॥ વલણ ॥ સાન વળી નહી મુઠને, પર
 પ્રેમદાશું પ્રીત, કહે વલ્લભ દુષ્ટદીક્ષ નહિ, ચોટયું વીશયમાં ચીત.

કડવું ૫ રાગ સાખીનો.

વધરામપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુ-
 જને સાંભળાવું, વધરાટ પરવ મહિમાય ॥૧॥ ધૃપદીનું ધ્યાન ધરતો પ-
 ડ્યો છે, કઠયો સભાની માંય; વધરાટે કહ્યું સેવકોને, ક્યાં સુખી રાખશે
 હાંય. ॥૨॥ ઉચકી કઠયાને લઈ જાઓ; કઠયાજીને ઘેર; તવ ડોળી કરી ઉ-
 ચકી ગયા, સેવક માહા બળ ભેર ॥૩॥ ઘેર જઈ ખાટલે સુવાડ્યા, સ-
 ભામાં વધરાટ રાય; મલ્લને કહ્યું સોનાની સવડ, નથી અમ ધરમાંએ,
 ॥ ૪ ॥ મોટે મોટીખાનેથી સીધું, લઈને તમે જાઓ, એટલામાં સોનું
 કરીએ ભેગું, તમો જઈ રાંધી ખાઓ. ॥ ૫ ॥ એટલે મલ્લે સીધું લી-
 ધું, ગયો ગામની બહાર; પોને રસોઈ કરવા લાગ્યો, વધરાટ કરે વી-
 ચાર ॥ ૬ ॥ એ કીંકરશી થાઓ ખુશી, પુતળું આપવા દોને; ક્યાં
 વડા સાથે વહેર કરાવો, કનક દેવા હા કોહોને ॥ ૭ ॥ ધરમ કહે સાંભળ
 રાજ પુતળું દેવાનું નથી; પોને જાણ્યું ક્ષત્રી પણું, લાગે લાનછન
 અતી. ॥ ૮ ॥ એમ જાણિને ના કહે છે, પોતે ધરમરાય; વધરાટ કહે મલ
 યુદ્ધ માગે, તેનો શો ઉપાય. ॥ ૯ ॥ એકને મલ્લે ખાટલે નાંખ્યો, માહ
 રું તો નહીં જોર; યુદ્ધ માગે તવ થાય કોણ સામે, આંટી એ છે અધોર.
 ॥ ૧૦ ॥ ધરમ કહે ધર તું શાંતી, બતાવું એક ઉપાય; નીત્યાન વાહાલવો-
 બેડો બેડો, બારે કળશી અત ખાય. ॥ ૧૧ ॥ બોલાવ્ય એને ડરે છે શે-
 ને, મલ સાથે યુદ્ધ કરશે; વધરાટ કહે એનું શું ગળું, મલ્લનો માર ખાઈ
 મરશે. ॥ ૧૨ ॥ ધર્મ કહે જેજે બપોટો, તવ વહ્યો વચન; શેવકને કહ્યું
 જઈ તેડી આવો, કહીયે તેડે રાજન. ॥ ૧૩ ॥ તવ તેડવા ચાર સેવક
 આવ્યા, ભીમને રસોડે જાય; કહ્યું કે આલો વાત્તવાજી; તેડાવે વધરાટરાય.
 ॥ ૧૪ ॥ એણું ભીમે સાંભળ્યુંને, કોધજ વ્યાખ્યો અતી, તમે મુઆ ને
 રાજયે મુઓ, અમે આવતા નથી ॥ ૧૫ ॥ એમ કહી કડછો ઉપાડ્યો,

તવ નાઠા છડીદાર; રાજ સભામાં આવીને ઉભા, કહ્યા સમાચાર ॥૧૬॥
 વાલવો કહે છે તમે મુઆને, મુઓ તમારો રાય; જાઓ અમે નથી આ
 વતા કહી, અમને મારવા ધાય ॥૧૭॥ વધરાટ કહે જુઓ મહારાજ, હવે
 કરીશું કેમ, પુર પડે નહી વાલવાનું, હવે કરું કહો તેમ ॥૧૮॥ ધરમ કહે
 જાઓ ફરીથી; જઈ કહેજે થઈ ખુશી; કહીયે કે ઓ વાલવાજી તેડાવે છે
 કીંક રૂશી ॥ ૧૯ ॥ એટલે પાછા છડીદાર ચાલ્યા, ભીમને રસોડે
 આવે; ઓ વાલવાજી ચાલો સભામાં, કીંક રૂશી બોલાવે ॥ ૨૦ ॥ ભીમ
 કહે ઉભા રહો આવું છું, કહીને તત્પર થયો; વસ્ત્ર પહેરીને કડછો લી-
 ઘો, રાજ સભામાં ગયો ॥૨૧॥ ધરમને નમસ્કાર કીધો, વધરાટને કહ્યું
 એમ; મારો માલીક તું નથી, મને તેડવા મોકલ્યો કેમ ॥ ૨૨ ॥ વધરાટ
 રાજ કાંઈ ન બોલ્યો, બોલ્યા ધરમ ભ્રાત; ઓ વાલવા વધરાટ કહે તે
 સાંભળી લે બધિ વાત ॥ ૨૩ ॥ ભીમ કહે રાય શું કહેવું છે, તવ બો-
 લ્યો વધરાટ; મારૂં બોલવું તમને ન ગમે, નહીં કહું તે માટ ॥૨૪॥ ભી-
 મ કહે કીંકના કહેવાથી, ધ્યાનમાં લઈશ વાત, વધરાટ કહે સાંભળો ત્યારે,
 એક થયો ઉતપાત ॥ ૨૫ ॥ દુરયોધનનો મહા આવ્યો છે, પાન્ડવની શો-
 ધ લેવા; પાન્ડવ આપણે ઘેર ક્યાં છે, તો શોધિ આપીએ કેવા ॥ ૨૬ ॥
 મહાને કહ્યું પાન્ડવ નથી, તવ કોધે ભરાયો છેક; સવા મજા સોનાનું
 પુતળું, એણે માગ્યું એક ॥ ૨૭ ॥ તે પુતળું એન આપીને, કરતો હતો
 વીઠાય; ત્યારે આપણા કીંક રૂશીએ, આપવાની કહી નાય ॥ ૨૮ ॥ તે-
 થી મલ્લે યુદ્ધ માગ્યું, હું તો લડતાં લાજ્યો; પણ આપણો પ્રધાન કહ્યો,
 મલ્લ સંગાથે બાજ્યો ॥ ૨૯ ॥ તેને મલ્લે બાલી દબાવ્યો, પ્રાણજી ઉ-
 ચો ચડીયો; નાકને મોહોડે રૂધીર વહ્યું, મંચકમાં એ પડીયો ॥ ૩૦ ॥ પછી
 મલ્લને સીધું આપી, મોકલ્યો રાંધી ખાવા; કહો પુતળું દેવું કે ન દેવું,
 રૂશી તો મુમતી આવા ॥ ૩૧ ॥ ભીમ કહે કે સાંભળ રાજ, ઉત્તર દઉં
 રાજ વટે, રૂશીનું વચન ઓળંગીને, પુતળું દેવું ન ઘટે ॥ ૩૨ ॥ રાય
 કહે પુતળું ન દેઉં તો, માગે યુદ્ધ અધાર; એ મલ્લ સામુ યુદ્ધ કરવાનું;
 નથી મુજમાં જોર ॥ ૩૩ ॥ ભીમ કહે તે તો તારી મરજી, એ દુઃખ હું
 શું વામુ; એટલે વધરાટ રાજાએ જોયું; કીંક રૂશીના સામું ॥ ૩૪ ॥ કીકે
 કહ્યું વધરાટ રાજાને, પેટ ફેડી કર વાત; એટલે વાલવા પ્રત્યે બોલ્યો,
 વધરાટ જોડી હાથ ॥ ૩૫ ॥ ઓ વાલવાજી મલ્લના સામા, તમને યુદ્ધે
 ધરીયે; ભીમ કહે યુદ્ધ મલ્લના સામું, શા ખાધાપર કરીયે ॥ ૩૬ ॥ હરી
 રૂશીને બાર કળશી, અન મળે છે ખાવા; અડધો તો ભુખ્યો રહ્યું છું,

જે લાગ્યો સુકાવા. ॥ ૩૬ ॥ તે કરતાં આજ મહોનું માગ્યું, ખાવા દેતો
 ખાઈ; તે પછી જે ઝપાટો મારો, મહાના સામા થઈએ. ॥ ૩૭ ॥ વધરાટ કહે
 કબુલ મારે, મુજને બહાલા લાગો, જેટલું ને જેવી હોય ઇચ્છા, તેટલું
 તેણું માગો. ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે કે સોમણ આટો, સોમણ સાકર આપો;
 સોમણ ધી વીસમણ મશાલો, એટલું બોલ્યું થાપો. ॥ ૩૯ ॥ પછી જુઓ સાચો
 સપાટો, ઝપાટો જખરો લેઉ; મલ પાસેથી પુતળાં છોડાવી, તમોને આપી
 દેઉં ॥ ૪૦ ॥ વધરાટે તવ આજ્ઞા કીધી, સેવકને કયું જાણ્યો; વાલવાળાએ
 કહ્યું તે પ્રમાણે; જઈ સીધાં; નાંખી આવો ॥ ૪૧ ॥ એટલે ભીમ ગયો ર-
 સોડે, શેવકે શીધાં લીધાં; ધી સાકરને લોટ મસાલો; ભીમને સોંપી દીધાં
 ॥ ૪૨ ॥ ભીમસેને તવ લાડુ બનાવ્યો, તૈયાર કરી કર્યું સ્નાન; પછી પોતે
 જમવા બેઠો, ધર્યું શંભુનું ધ્યાન. ॥ ૪૩ ॥ પલાંડી વાળી લાડુ નીહાળી
 શીવ શીવ મુખે ભાંખે, એક એક ભુજમાં વીસ વીસ લાડુ; લેઈને મુખમાં
 નાંખે. ॥ ૪૪ ॥ એ રીતે કચેલા લાડુ, જમી ગયો તે વાર; પછી ખાધાં પાન
 સોપારી, મનમાં કયો વીચાર. ॥ ૪૫ ॥ મહા દુર્યોધનના ધરનો તે, ઓળ
 ખવાનો મને; માટે મારો વેશ બદલી જઉં એની કને. ॥ ૪૬ ॥ એણું વિચારી
 મેલો ઘેલો, પોશાક ધારણ કીધો, મોઢા પર મ્તિકા ચોળી, કડછો ખાંધે
 લીધો. ॥ ૪૭ ॥ પછી ગયો રાજ્યસભામાં, બોલ્યો મુખ વચન; જેવા ચાલો
 કીંકરૂંશી ચાલો વધરાટ રાજન. ॥ ૪૮ ॥ એટલે વધરાટ ધરમરાજ, અશ્વે
 બેસી પળીયા; વારતા જાણી ગામ લોકે. જેવા સહુ નીકળીયા. ॥ ૪૯ ॥
 નીશાળીયા લેઈ વ્યંઢળ મેહેતા, જુવં જેવાને જય; ગોવાળીયા લઈ શેદેવ
 બેસી, તે પણ તનપર થાય. ॥ ૫૦ ॥ નીકુળ ઘોડે બેસીને ચાલ્યો, જેવા
 નગની બાહાર, મારગ જતાં ભીમ બોલ્યો, કુતી તણો કુમાર. ॥ ૫૧ ॥ વધરાટ
 ને કહ્યું મલને કહેજે, કહીએ કે હું આવ્યો, સોનાનું પુતળું મળ્યું ન
 હી તે, આ પુતળું હું લાવ્યો. ॥ ૫૨ ॥ વધરાટ કહે વારૂ વાલવાળા, એમ
 કહી બેઠે જય; એવે મલ જમીને પરવારયો, લોક બેઠ વીરમે થાય ॥ ૫૩ ॥
 એવે આવ્યો વધરાટ રાજ, મહા વદ્યો વચન; પુતળું સવામણ સોનાનું
 કયાં છે રે રાજન. ॥ ૫૪ ॥ વધરાટ કહે મલ મોટાના, વચને બાંધ્યો આ-
 વ્યો, સોનાનું પુતળું મળ્યું નહીં તે, આ પુતર હું લાવ્યો. ॥ ૫૫ ॥
 તવ ભીમશેન સામો જઈ ઉભો, મહા બોલ્યો બની બોહોત; આ રંધ
 વાળા તું કયાં આવ્યો, માથે ભમ્યું છે મહોત. ॥ ૫૬ ॥ ભીમ કહે કે પુત
 ણાં તારાં રહેવાની આશા ફેક; મનમાં નીશ્યે જાણજે તું પોહોંચી ચુ

કયો જમ લોક. ॥૫૭॥ તવ મહા કહે તૈયાર થા તું, મનસુખો વઢવાકીધો;
મલે પુતળાં ભીમે કડછો આધો મુકી દિધો, ॥૫૮॥ પછી બેડે થયા સામ
સામી, જખરજેર ભુલાવું, મલ કહે રંધવાળા, રાંધણુ તાર ભુલાવું. ॥૫૯॥
ભીમ કહે કે થઇજ સામે, તે પછી સરવ જણાસે, કોટ વળી લોક જોવા ઉભા,
કોણ બળવંતો ગણાશે. ॥૬૦॥ વળણા એમ સહુ લોક વીચારતા, સાંભળે
વઘરાટ રાય; કહે વહાલ શ્રોતા મુણે, યુદ્ધ તણે મહીમાય. ॥

કડવું ૬ રાગ મુલતી ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમ પાયે વચન, મુણ પરીક્ષત કેરા તન; બંન્ને યુદ્ધના
કયો મનસુખા, લાંબા પોહોળા સામ સામી ઉભા. ॥ ૧ ॥ કરવું ધારયું
છે યુદ્ધ આરંભ; પછી બેડે જણ હોકે ખંભ; રાતા થાતા બેડે ગાળ્યા,
દોટ મુકી લથાબથી બાળ્યા. ॥૨॥ ભીમે જાણ્યું હું સંદેહ ખોડું એક વાર
એનું બળ જોડું; એવી રમત મનમાં ધારે, ભીમ ગડદા પોત્રા પોત્રા મારે.
॥૩॥ બેડેને પરશેવા ઉતરે દીલે, ભીમ ગડદા વજ્જર પાસે ઝીલે; મહા મારે
તેમાં નહી ભુલ, પણ ભીમને મન અડયું ધુલ. ॥ ૪ ॥ ભીમે ઓળખાણ
રાખી છે પાકી, જાણ્યું સો ભાઈમાંનો આ બાકી; જાણી જોઈને રમત
કરતો, મલનો પાડ્યો નીચો નથી પડતો. ॥ ૫ ॥ લોક જોઈ જોઈ વીચાર
કરે, વાલવો માર બાઈ બાઈ મરે, એતો બીચારો રાંધે જાણે, કયાંથી
આવે એ મલના પ્રમાણે. ॥૬॥ ભીમને રમતા ઘડી બે થાય, ત્યારે સમજ
ગયા ધર્મ રાય; આતો રમતમાં ચઢીઓ છે ભેમ, પણ રમતાં કોઈને પડે
વેમ. ॥૭॥ એમ જાણી ભીમને કરી સાન, ભુંડા કયાં ગયું તાર ભાન;
રમતાં જાણી જસે કો જન, બાર વરસ જવું પડે વન. ॥ ૮ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

તવ પ્રકોદર ચેતી ગયો; બહુ કોધાતુર થાય, ઉછળી ગડદો માર્યો
જાણે, બ્રહ્માંડ ભાગી જાય. ॥ ૧ ॥ મલના ચક્ષુ તરી ગયાંને, વીચાર કીધો
એવો; આતો ગડદો ઓળખ્યો મેં, ભીમસેનના જેવો. ॥ ૨ ॥ એવે વાંકા
વળી ઝાલ્યો, ભીમે મલનો ચરણ; ઉચકી માંથે ફેરવીને, તરત નાંખ્યો
ધરણ. ॥ ૩ ॥ મલ ખન્યો બે બાકજો ને, પડ્યો ચીંતાપાટ હેઠો, ભીમસેન
રાતાં લોચન કરિ, રૂદીઆ ઉપર બેઠો. ॥ ૪ ॥ બે પગ ઝાત્રી નાંખ્યો

નીચે, દ્વેશ ઘણેરા ધારે; મલના મ્હોમાં ધુળ ભરીને, ગાલમાં ગડદા મારે
 ॥ ૫ ॥ જેમલ મલ તરફડવા લાગ્યો, ઉંચા ચડીયા ચક્ષ; એનામાં કુન્તી
 કુંવરે, ગળે દીધો નખ ॥ ૬ ॥ મલે મનમાં એમ વિચારયું; હવે હું તો
 મરું, પણ આ પન્ડે ભીમ છે તે, સઉને જાહેર કરું. ॥ ૭ ॥ એવું સમજી
 મરતાં મરતાં, ભીમ કહેવા જાય; ગળે આવ્યો અચરકો તે; ભેં શબ્દ એ
 કે થાય ॥ ૮ ॥ વલણ ॥ ભેં શબ્દ એકજ થયો, વદી ન શક્યો વાણ; કહે
 વલ્લભ એ મલ તણા, નીકળી ચાલ્યા પ્રાણ.

કડવું ૭ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ-
 ને સંભળાવું, વધરાટ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ પાપીનો પ્રાણ નીકળી
 ગયો, ભીમે પુતળાં લીધાં, નેહું મણ સુવરણના બોહોતેર, વધરાટને દેધ
 દીધાં ॥ ૨ ॥ વધરાટ રાજ વીરમય પામ્યો, વાલવાજી તમને ધન; કાષ્ટ
 તમારે ન લાવવાં ને, સોળ કળશી ખાવું અન્ન ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે કે
 જેટલું જેટલું, ખવરાવશે રાય અમને; તે કાયદો મુજને કાંઈ નથી,
 થવાનો કાયદો તમને ॥ ૪ ॥ પછી સરવે લોકને કહ્યું, ગામમાં નાશી જ-
 ળ્યો, નહીં તો મલના ભેગા બાણું, જેવું હોય તો આવો, ॥ ૫ ॥ તવભય
 ભરયા લોકો નાશ, એનાથી સઉ રહે બીહિતા; કાષ્ટ લાવીને વૃકોદરે, મલ
 કાજ કીધી ચીતા ॥ ૬ ॥ અગ્ની મુકીને સળગાવી, મલ તણી લાશ લી-
 ધી; અગ્નીના સામા ઉભા રહીને, પોતે સ્તુતિ કીધી. ॥ ૭ ॥ અગ્ની કાકા
 અગ્ની કાકા, અમને આશીશ દેજે; સોમાનો એક બાકી હતો તે, આપું
 છું માની લેજે ॥ ૮ ॥ તણ માના તણસેં માન્યાતા, લાખાભોવનથી નિ-
 કળતા; કાકીના એકસો જણતો હતો; બીજા નહોતા કાંઈ મળતા. ॥ ૯ ॥
 પણ તમ કરમે કબીરા મળીયા, એક રહ્યો તો અધુરો; તે પણ હાથમાં
 આજ આવ્યો, સોમો કીધો પુરો. ॥ ૧૦ ॥ અગ્ની કાકા છે ભાગ્યશાળી
 નશીબના બહુ બળીયા; વળી તમારે નશીબે અહીં, એક માના સો મ-
 ળીયા. ॥ ૧૧ ॥ છે કથયા લોકો એક માના, વાંકમાં આવે લગાર; એટલે
 એમને પુરા કરું, કાંઈ કરું નહીં વાર. ॥ ૧૨ ॥ એમ કહીને જેમલ મલ
 ને, ચીતામાં હોમી દીધો, જેમલ કબીરો બાકી રહેતો, અમનીએ ચુ-
 શી લીધી. ॥ ૧૩ ॥ ભીમે સરોવરમાં સ્નાન કીધું; પછી ગામમાં ગયો;

મહીમા વધ્યો વાસવાજીનો, જસ ઘણેરો થયો. ॥ ૧૪ ॥ સોળ કળસી
નીત્ય મળે ખાવા, કાષ્ટ ન લાવવાં એને; કૈયો પડ્યો ખાટલે તે, મહી
ને મટયું તેને. ॥ ૧૫ ॥ એક મહીને માંથે પાણી ઘાલ્યું, થઈ જરા સુખ-
પેર, સુદ્રણા ભગની એની તે, ગદ્ય કદ્યાને ઘેર, ॥ ૧૬ ॥ જઈને કહ્યું
કદ્યાજીને, આવ્યો નવે અવતાર; માટે પહેલો બેઠેનના હાથે, જમવો
ઘટે કંસાર. ॥ ૧૭ ॥ તેથી મારે ઘેર આવજો જમવા, એરે મહારા વિર;
કદ્યાજી કહે વારૂ ભગની, આવીશ ધરી ધિર. ॥ ૧૮ ॥ તવ સુદ્રણા ઘેર
ગઈને, કરવા માંડી રસોઇ; કદ્યાજીને સમરણ આલ્યું, ધૃપદીને ગયો મો
હી. ॥ ૧૯ ॥ જાણ્યું કે નવે અવતાર આવ્યો, દારણ પડીયું દુખ; એક
મહીનાથી સયંદ્રીનું, મેં નથી જોયું મુખ. ॥ ૨૦ ॥ ધિરે ધીરે ત્યાં જઈને
એસું, ભગનીને ઘેર કરશું; સયંદ્રી પાસે બેસાડી, ગમ્મતની વાત કરશું
॥ ૨૧ ॥ એણે જાણી મોહ આણી, તરત ઉભો થયો; સયંદ્રીનું સમરણ
કરતો, વઈરાટને ઘેર ગયો. ॥ ૨૨ ॥ સુદ્રણા કહે કેમ વિરા, તરત તું આ
વ્યો સાર; હવે રસોઇ કરવા માંડું છું, માટે થવાની વાર. ॥ ૨૩ ॥ કદ્યાજી
કહે ભગની મહારી, ધરમાં ગમતું નથી; માટે વેહેલો આવિયો હું, અક-
ળામણ છે અતી. ॥ ૨૪ ॥ સુદ્રણા કહે ભલે આવ્યો, ટળશે તનના તા-
પો; ક્યાં ગ્યાં સયંદ્રી સતિ, ભાઈને આસન આપો. ॥ ૨૫ ॥ ધૃપદિએ તકીયો
આપ્યો, પાથરીયું આસન; તે પર કદ્યાજી બેસીને, વધા પ્રેમ વચન ॥ ૨૬ ॥
એરે સયંદ્રી તમારા ઉપર, અમને પુરણ પ્રેમ; હું તો મરતાં ઉગર્યો તમે,
ખખર પુછો ન કેમ. ॥ ૨૭ ॥ ધૃપદિ કહે નજરે દેખું છું, તેં છતાં પુછું
કેમ; નથી આંખે આંધળી હું, દેખું છું કુશળ ખેમ. ॥ ૨૮ ॥ કદ્યાજી
કહે કાંઈ નથી ગમતું, અખડ દીવસ રાત; માટે બેસો મારા પાસે, ક-
રીયે સુખ દુઃખ વાત. ॥ ૨૯ ॥ ધૃપદિ કહે કામ ઘણું છે, નથી મારે ન-
વરાઈ; સુદ્રણા સાથે વારતા કરો, એરે કદ્યા ભાઈ. ॥ ૩૦ ॥ એમ
કહીને ઉઠી ચાલી, કદ્યાજી વધો વચન; રાંધેશો નહીં સુદ્રણા ભગની,
કરવું નહી ભોજન. ॥ ૩૧ ॥ સુદ્રણા કહે શું પડ્યું વાંકું, શું દાજ્યું
અંતઃકરણ; કદ્યાજી કહે હું શીદને જીવ્યો, મુને ન આવ્યું મરણ. ॥ ૩૨ ॥
સુદ્રણા કહે આમ કેમ બોલે, એરે મહારા વિર; શા શા રૂ મુખ ઉતારી
નાંખ્યું, કેમ શોસાવે શરીર. ॥ ૩૩ ॥ કદ્યાજી કહે જવાદે મુને, હું નહીં
તારો બ્રાત; ઘેર જઈ ફરિશો ધાલીને, કરવાનો આપવાત. ॥ ૩૪ ॥ સુદ્ર-
ણા તવ રડવા લાગી, શા દુઃખથી તું મરે, જે હોય તે કહે મુજને તું,
આપવાત શાને કરે. ॥ ૩૫ ॥ બે ભાઈ તારે ત્રણ છે નારી, બે ભાઈ

તારૂં આ રાજ; નીમીત માત્ર બનેવી તારો, તું કરે છે રાજ કાજ ॥ ૩૬ ॥
જે ભાઈ તારે શી ખામી છે, જે દુઃખ હોય તે કહેને, તે કરતાં કાંઈ જોઈ
તું હોય તો, મુજ કનેથી માગી લેને. ॥૩૭॥ વળણુ. ॥ કંઈયોજી કહે બે-
નડી, ઉપડે નહીં જીભ્યાય, પણ તે કહુ નહીં તુજને, તો મુજ કાજ ન થાય.

કડવું ૮ રાગ સુણો કંથાજરે.

કંઈયોજી વાણી બોલ્યો, સુણ બેહેનીરે; મુને ઘણો લાગ્યો મોહ, મન વ-
શ રેહેનીરે; તુજને કહીશ વારતા, સુણંતવ તુજને લાગશે દ્રોહ, ઓ
મન વશ રેહેનીરે, ॥ ૧ ॥ ખાવા પીવા સહુ માલ્યરે, સુણં બધું રાજ પા-
ટને રિધ શીધ. ઓં ત્રણ ત્રણ તારણી ધામમાં. સુણં જોઈએ તે નવે નિ-
ધ. ઓ. ॥૨॥ પણ એક ચીજ તુજ ધામમાં. સુણ તેતો જોઈએ મારે
ઘેર, ઓં તેમાં મારો જીવ ભમ્યા કરે, સુણં તે લેવાની બહુ કરી પે-
ર; ઓ. ॥૩॥ ત્રીલોકમાં તે ચીજ નથી, સુણ, તેને હું તો રહ્યો છું ઉપા-
શી, ઓં માગી માગી માગુ એટલું; સુણં મુને દોન સયંદ્રી દાશી. ઓં
॥ ૪ ॥ તવ રાણી થઈ બાહાવરી, સુણી વીરારે; તુતો આ શું વદ્યો
વચન, ઓ કુળના હીરારે; કાનના કીડા ખરી પડ્યા, સુણં આજ વાંડો
થયો તુજ દન. ઓં ॥ ૫ ॥ આતો સયંદ્રી શુભ સતિ, સુણં એના ધો-
ધને પીજીયે ચરણ, ઓં અવળું બોલે આલ ઉંધું વળે. સુણં બધિ
બય રસાતાળ ધરણ. ઓં ॥ ૬ ॥ આપ દેઘ બાળી ભસ્મ કરે. સુણં
તારી કુબુદ્ધી કેમ હોય. ઓં ઘણા ઘણા નર જગતમાં, સુણં પણ તુજ
તુલ્ય દિઠો ન કોય. ઓં ॥ ૭ ॥ વળણુ. ॥ તુજ સરખો બણ્યો નથી,
આજ લગી મેં કોય; કહે વલ્લભ ભાઈ બેહેનને, વાદ વિવાદજ હોય.

કડવું ૯ રાગ દોહરો.

વધશમ પાયે એણિ પેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાડું, વધરાટ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ કંઈયોજી કહે ઓરે ભ-
મની, તુજ મનને થયો દ્રોહ, મારાથી તો મોટા મોટાને, લાગ્યો છે બહુ
મોહ. ॥ ૨ ॥ માહાદેવજી મોહ્યા ભીલડીને, ગુરૂ પત્નિને ચંદ્ર, કંઈયોજી
મોહ્યા ગોપીકાને, અહલ્યાને મોહ્યો ઈંદ્ર, ॥૩॥ પારાસર મોખ્યો છે. મછગં-
ધાને, રાવણ સીતા સતીને; દુર્યોધન પણ મોહ્યા પામ્યો છે. પંચાળી ધૃષ-

દિને ॥૪૮॥ શું તેં મારી દીઠી નવાઈ, અનાદી ચાલે એમ; એવા અનેક
 દાખલા છે મુને દઢાવે કેમ ॥૫૦॥ સુદ્રષ્ટા કહે વીરા મહારા, કહ્યા ખરા
 સમાચાર; પણ મોહ પામ્યા તેના ખેતાવું, જે નીકળેલા સાર ॥૬૦॥ શીવ
 વિષ્ણુને પારાસરના દાખલા દીધા જેહ; એમનો વાદ ન થાય કદાપી, મોટા
 પુરૂષ એહ ॥૭૦॥ પારાસર મોહ્યા મછગંધાને, તેનો કરી લે ક્યાસ, વીષ્ણુ-
 ને અવતરવું પડીયું, થયા વેદમવ્યાસ ॥૮૦॥ કષ્ટ વીષ્ણુ મોહ્યા ગોપીકા
 સામ્રથનો ખેલ ક્રીધા; પોતાની ટચલી આંગળી ઉપર, ગોવરધન ધરિ
 લીધો ॥૯૦॥ માહાદેવજી મોહ્યા ભીષ્મડીને પણ પરાક્રમ કેવું ક્રીધું; સમુદ્ર
 મથતાં વીર નીકળીયું, તે પોતે પી લીધું ॥ ૧૦ ॥ એમના વાદ ક્યાં
 કરિયે વીર, આપણે મનુશ જાત; દેવના રહિયા આપું તુને, સાંભળ મા-
 રા જાત. ॥૧૧॥ ઈંદ્ર મોહ્યો અહલ્યાની સાથે, લેવાને વધભોગ, ગડિતમ
 રૂશીનો શ્રાપ પામ્યો. થયો ભગંદર રોગ ॥ ૧૨ ॥ ચંદ્ર મોહ્યા ગુરૂ પત્ની-
 ને, તો તે પામ્યા શ્રાપ; ક્ષય રોગ એમને પ્રાપ્ત થયો, ક્ષીણતા પામે આપ.
 ॥ ૧૩ ॥ રાવણ મોહ્યા સીતા સતીને; રામે રોળ્યો રણ માંય; દુર્યોધન મો-
 હ્યે ધૃપદીને, તેની ગતી શું થાય ॥૧૪॥ આગળ જાતાં જોશો નજરે, ઓ
 રે મહારા વીર; સમજીને લલુતા મુઠા, મનડું રાખો સ્થીર. ॥૧૫॥ એવાં
 વચન સાંભળીને. કંઈયોજી વધો વાણ; મારૂં બોલ્યું તને અવળું લાગ્યું,
 ઘેર જઈ કાઢું પ્રાણ ॥ ૧૬ ॥ તેં સયંદ્રીને સતિ જાણિ; પણ હું જાણું
 બધી વાત, સુદ્રષ્ટા ગભરાઈ મનમાં મરશે મારો જાત ॥ ૧૭ ॥ સોની
 બેડમાં ખોડ પડશે, દારૂણ દશા કેવી; કંઈયો કહે છે તે માટે, હશે સયંદ્રી
 એવી ॥૧૮॥ એમ ભોળી ભરમાઈને બોલી, તુજ સલાહમાં રહેવાય; પણ
 સયંદ્રીને મોટે મુજથી, કાંઈ નવ કહેવાય ॥ ૧૯ ॥ કંઈયોજી કહે કાંઈ નથી
 કહેવું, સાંજ પડે જે વારે; દુધ તણો આપખોરો ભરીને, આપજે એને તે
 વારે ॥૨૦॥ કહીએ કે મારા ભાઈને જઈને, આપજે હાથોહાથ; ભૂમી મુકેત્રો
 કામ ન આવે, એ ભય બહુ મન સાથ ॥૨૧॥ એમ કહી આપખોરો આપી
 મોકલજે મુજ ભગની, તે વીના હું મરી જવાનો, શાન્ત પડે નહી અગ્ની
 ॥૨૨॥ સુદ્રષ્ટા કહે વારૂ વીરા, ઉતારી નાખજે રોશ; તું જાણે ને સયંદ્રી
 જાણે, મુને નહી કાંઈ દોશ ॥૨૩॥ કૈયોજી કહે નહી દોશતુને, રાખજે મહારી
 એન; હવે હું ભાઈ તાલરોને, તુંતો મારી બેન ॥ ૨૪ ॥ એમ સપુત ભઈ
 ખુશી થયા, ભાવે કર્યું ભોજન; પછી પોતાને ઘેર ગયો, વીચાર કીધો
 મન ॥૨૫॥ દેવ રોવા નીચે ચોકમાં છે, સયંદ્રી સાંજે આવે; દુધનો આ-

પખોરો હાથમાં આપી, નાશી જવું એને કહે ॥ ૨૬ ॥ માટે સાતમે મા-
 જ બેસું, ઉપર આવશે નાર; છેક ઉંચેથી નાશી જતાં, કાચશે નહી
 લગાર ॥ ૨૭ ॥ એવું જાણિ કઇયે કીચક, ત્યાંથી તતપર થયો, ઠાકોર
 શેવા માળા પોથી, લઇ સાતમે માજ ગયો ॥ ૨૮ ॥ ચોકમાં દ્રષ્ટી પડે તે
 રીતે, બારીએ બેઠો એવ, ગઉમુખી માળા હાથ બાલી, આગળ મુકયા દેવ,
 ॥ ૨૯ ॥ ચોકમાં ટગમગ જોઇ રહ્યો છે, મોહાતુર સરવથી; વારે વારે ઉં-
 ચું જુએ, કેમ સાંજ પડતી નથી ॥ ૩૦ ॥ એવે દિનમણી મેર બેઠો, ક-
 ઇયોજી વીચાર કરતો; હવે સૈયંદ્રી આવતી હશે, ધૃપદીનું ધ્યાન ધરતો
 ॥ ૩૧ ॥ પાપની માળાના મણકા તે, અધરમીના હાથ ચડીયા, ઠાકોર એ-
 વા ભાગ્યશાળી તે, પાપીને પાલે પડીયા ॥ ૩૨ ॥ મોહીત કઇયે ફેરવે મા-
 જા, સયંદ્રી નામ ઓચરતો, પ્રભુ તણું તો સમરણ શાનું, પાપની ગાંસ-
 ડી કરતો. ॥ ૩૩ ॥ એટલું ધ્યાન જો ધરે હરિનું, થાય સફળ અવતાર;
 પણ કામીને કાંઈ ન સુજે, કામમાં તદ્દાકાર ॥ ૩૪ ॥ એવામાં તો સુદ્રષ્ટ્યા
 એ, દુધ મંગાવ્યું સાર; ઉજ્જવળ આપખોરો ભરીને, કીધો છે તઇયાર.
 ॥ ૩૫ ॥ પછી બોલાવી સયંદ્રી, મુજ બંધુ ધર જાઓ; દેવ શેવામાં બેઠેલો
 હશે, આપખોરો આપી આવો ॥ ૩૬ ॥ ભુમી મુકેલું ખપ નહી આવે;
 આપજો હાથો હાથ; એવું સાંભળીને સયંદ્રી, બહુ શોસાઇ મન સાથ.
 ॥ ૩૭ ॥ સપુત રાણી સાંભળો વાણી, હું ડગલું નહિ ભરું; નિચી વ-
 સ્તુ કહો ઉપાડવાની, તો પણ તે કામ કરું ॥ ૩૮ ॥ પણ આ કામ મુને
 નવ દેશો, લાગું તમને પાય; સુદ્રષ્ટ્યાને કોધ વ્યાપ્યો, કેમ તું ત્યાં નહી
 જાય ॥ ૩૯ ॥ તેં મારા ભાઈને કેવો જાણ્યો, તું કાણ ના કહેનારી; કામ
 ન કરે મહારા ધરની, તું તો પેટ ભરનારી ॥ ૪૦ ॥ નીકળ મારા ધરમાંથી,
 હું રાખુ નહી મુજ ધામ; ધૃપદિ કહે ઘાંટા ન કહાડો, લાવો કરંછું કામ
 ॥ ૪૧ ॥ એમ કહી લાંધો આપખોરો, આપવા માટે ચાલી; નીચું
 જોઇને પથે પળતી; દાંતે છોડે વાલી ॥ ૪૨ ॥ થર થર કંપે નીકળે આં-
 સુ, કરવી પડે નીચ વેઠ; અરેરે આ દાહારો આવ્યો, નડે છે પાપી પેટ.
 ॥ ૪૩ ॥ કામ કરયા વણુ જઉં કંથ કને, કહેશે કે આવો રાણી, ના કહું
 તુને કેડે આવી, તું કાંઈએ ન સમાણી ॥ ૪૪ ॥ કઇયાને ઘેર નહી જઉં
 તો, સુદ્રષ્ટ્યા મુકે કહાડી; પછી કયાં જઉં એકલી હું, નીકળ્યું ભાગ્ય
 અનાડી ॥ ૪૫ ॥ થવા કાળ હશે તે થાશે, એમ ધારયું ઉદરમાં, કઇયા ભા-
 ઇ કઇયા ભાઇ કહેતા, પેઠી કઇયાના ધરમાં ॥ ૪૬ ॥ હરખ ચમક થઇ કઇ
 યાને, માન્યના શું મન મહાતું; સાતમે માળથી કયો ખુ ખારો, સતીએ ઉ

ચું જ્યેયું ॥ ૪૭ ॥ ધૃપદી કહે પય આપખોરો, લઇ જાઓ નીચે આવી;
ખારીમાં હાથ બહાર કાઢી, મઉમુખી કૈયે ખતાવી ॥ ૪૮ ॥ જે હું ખેડોછું
આરાધનમાં; ઉડ્યા તેણું નથી; માટે તમે ઉપર આવી, આપીને જાઓ
સતી ॥ ૪૯ ॥ ભુમી મુકો કામ ન લાગે, તેથી ઉપર આવો; જરાયે
ડરશો નહીં મનમાં, આપખોરો મુકી જાઓ. ॥ ૫૦ ॥ તવ ધૃપદી ધૃજતી
ધૃજતી, ચાલી સાતમે માળ; દુષ્ટ કને મારી રાખજો તમે, લજ્યા શ્રી
ગોપાળ. ॥ ૫૧ ॥ એમ કરિને સાતમા માળે, દાહરમાં ગઇ નાર; કહ્યું કે
લ્યો લાંબે હાથે, કઇયો બોલ્યો તે વાર, ॥ ૫૨ ॥ આ બાજઠ પર લાવીને
મુકો, તવ ધૃપતી ચડી, માળા ગઉમુખી ફેંકી દેઇને, કઇયો ઉડ્યો તેવડી
॥ ૫૩ ॥ એકાએક દાહર દઇ દીધો, વાશી દીધું તાણું, ધૃપદી તવ ધૃજ-
વા લાગી; કૈયે ધારયું કાર ॥ ૫૪ ॥ નીસાસો નાંખી હેઠી ખેડી, બોલોમુખથી
એમ; એ કઇઆ ભાઇ જાણું છે મારે, દાહર દાંધો કેમ, ॥ ૫૫ ॥ કઇયો
કે સુણો સયંદી, મારા મનની વાત, બોલતા તમને નથી આવડતું !
કેમ કહો છો બ્રાત ॥ ૫૬ ॥ એરે મારી પ્રાણ પ્યારી, દુખમાંથી ક્ષેણિ
તાણી; તણ નારિ મહારી દાશી તારી, તમને થાયું પટરાણી. ॥ ૫૭ ॥ દા
સ પણું તમે શાને કરો છો, મુકી દો ધંધો નીચો, મન ગમતું તમે પેહેરો
ઓઠો, હીંચોળા ખાટે હીંચો. ॥ ૫૮ ॥ ધૃપતિ કહે વારા મારા, બોલો ન
આળ પંપાળ; જાણજો મુજને ભગની જેવી, નહીં તો જશે રસાતાળ.
॥ ૫૯ ॥ રૂપ દેખીને શું મોહ પામે, મળ મુત્રને દેહ, તો પણ તેમાંથી
વીશ નીપજે, બહુ પસ્તાય જે તેહ. ॥ ૬૦ ॥ એટલે કઇએ એમ વીચારયું
હોય હઠીલી નાર; સમજાવે નથા લમજવાનિ, માટે મારૂ માર. ॥ ૬૧ ॥
એમ જાણિ કદ્રષ્ટી કીધિ, માંડ્યા કામ જવર ચેન; ધૃપતી કહે જ રડ્યા
અળગો, હુ તો તારી બેઠેન ॥ ૬૨ ॥ એટલે કઇયે કેશ બાલી, દેવામાંડ્યો
માર; ગડદા પાટું હીંચણ કોણી, જષ્ટિકાનો પ્રહાર. ॥ ૬૩ ॥ વળણ ॥
પ્રાહાર મારે પાપી અતી, મારે જીલમ માર; વટે વલ્લભ માને નહી, શુભ
સતી જે નાર.

કડવું ૧૦ રાગ કાશીની ચાલ.

હારે બોલ્યા વધશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત રાયના તન ॥ ૧ ॥
હારે સતી સાધવી બહુ ટળવળતી, પણ પાપીના મતને ન મળતી ॥ ૨ ॥
હારે એને વહે છે નેત્રમાં નીર, કરમરે મુકી દો વીર, ॥ ૩ ॥ હારે મુજ

રંક ઉપર શી શીશ; મુકો ચોટલો દુખે છે શીશ ॥૪॥ તોયે દુષ્ટ દયા નવ
આણે, કરગ્રહીને સમીપ તાણે ॥ ૫ ॥ હારે ત્યારે સમરીયા શામ શરીર.
જ્હારે આવોને વીઠલ વીર. ॥૬॥ હારે એને નઘણે વહે છે નીર, શીદ પુર્યાં
સભામાં ચીર. ॥૭॥ હારે શીદ જ્યદ્દથ કરથી છોડાવી, શીદ અસુરને
લેતાં હોડાવિ ॥ ૮ ॥ હારે છેવટ જયછે લજ્યા મોરારી, ઘણું દુખ પામે
ભગની તમારી ॥ ૯ ॥ હારે એવિ સ્તુતી કરી સતી રાણી, તવ પ્રભુએ
વારતા જાણી ॥ ૧૦ ॥

રાગ ઝડપનો દોહરો.

દુઃખ ભગનીનું ભગવાને જાણ્યું, આવ્યા વીશ્વના ભુપ; કંઠયાજીને
છાપરે આવિ, ધરીયું વાનર રૂપ ॥૧॥ રાતા તાતા બહુજ થાતા, ઘણાક
ક્રોધે ભરીયા; છે ધાખાનિ ખારિ ઉઘાડી, તેથી ત્યાં ઉતરીયા ॥ ૨ ॥ અગા-
શીમાં ઉતરીને, ગયા સાતમે માળ; ઝડપ દેધને કંઠયાજીને, ઝાલ્યોરે
તતકાળ ॥ ૩ ॥ આડો પાડી માર માર્યો, અદ્ધર ઉચકી લીધો; બાચ
કાને બચકા ભરીને, ખારીથી ફેંકી દીધો ॥ ૪ ॥ પાપી જઘને પડ્યો
ચોકમાં, ન રહી સુદ્ધ કે સાન; પછી દાહરનું તાણુ ભાગ્યું, પોતે શ્રી ભ-
ગવાન ॥ ૫ ॥ દેવપતિનો પાલવ ઝાલી; પોતે આગળ થયા; સત્ય સતી
નું રાખી ઉતારી, ચોકમાં લઇ ગયા ॥ ૬ ॥ કૈયા કને પોતે ઉભા, કેમ
જય પ્રભુ ચુકી; દેવદીને કંઠયાજીના, ધર બહાર કાઢી મુકી. ॥ ૭ ॥
મધ્ય રાત્રીએ બાહાર નીકળી, દેવપતની સંતાન; બેભાની કૈયા કનેથી,
હરી થયા અંતરધ્યાન ॥ ૮ ॥ પાપી પાસથી પ્રેમદા છુટી, હવે હું કયાં
જાઉં, રાણીને ઘેર જવાની પણ, હું ત્યાં નહીં સમાઉ. ॥ ૯ ॥ કંઠયાને
કળ વળશે સવારે, તવ આવશે અનાડી; એની બહેનને શીખવી મુને,
મુકાવશે એ કાહાડી ॥ ૧૦ ॥ તેથી મોટો થાશે ફજોતો, જે વન નાશી
જાઉં; કોને આશરે વાસ પુરું, રૂપથી દુઃખી થાઉં. ॥ ૧૧ ॥ મહારો એકે
આરો નથી, તે કરતાં વેમ ખોલું; સલા લીધા વણ કાંઈ ન કરવું, પી-
યુને પુછી બેવું. ॥ ૧૨ ॥ એવું સમજી પ્રથમ પહેલી, રાજ્ય સભામાં જ-
ય; જઘને ચરણ ચાંપવા લાગી, સુતા ધરમરાય. ॥ ૧૩ ॥ ચરણે હાથ અ-
ડ્યો તવ ઉઠ્યા, પોતે રાજ ધર્મ, કેમ કામની અહીં આવી, શો તુજ મ-
નનો મરમ. ॥ ૧૪ ॥ વલણ ॥ કહે મરમ તુજ મન તણો, કેમ આવી તું
નાર; વદે વહ્નિભ તવ દેવપતી, કહે સઉ સમાચાર.

કડવું ૧૧ રાગ કંથાજનો.

ધરૂપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે, જુઓ ઉતરયું મારું મુખ, ઓ
 પીઉ ગુણવંતારે; રડ્યો કધયોજ મહારી કેડે પડ્યો સુ. એણે આજ દી-
 ધું અતી દુખ. ઓ. ॥૧॥ મોહોલમાં જમવા આવીયો, સુ. એણે મા-
 ડ્યાં વ્યભીચારી ચેન. ઓ. પય દેવા સાંજે મોકલી, સુ. એની સુદ્રણા
 જે બેહેન. ઓ. ॥૨॥ કધયોજ સાતમે માળ હતો, સુ. મને ત્યાં ઘેરી
 ભરથાર. ઓ. મને સમજાવી સમજ નહી. સુ. ત્યારે માર્યો મોહોકમ
 માર. ઓ. ॥ ૩ ॥ હવે જેમ કહો તેમજ વરતું, સુ. કહોતો વન વીરો
 પરવર, ઓ. કહોતો એની નારી થઇને રહું, સુ. કહોતો કુવો હવાડો કર
 ઓ. ॥ ૪ ॥ તવ ધરમરાય બોલીઆ સુણ સુદરી; કહે આવી મુમતથી
 કેમ, ઘેલી કેણે કરીરે; સહુનાં લાગ્યા સહુ ભોગવો, સુ. કરો તમોને ફવે
 તેમ. ધે. ॥ ૫ ॥ રાણી હવે રાખશે નહી, સુ. માટે આહ્ય તો વન સંચરો.
 ધે. આહ્ય તો થાઓ એની પ્રેમદા, સુ. આહ્ય કુવો હવાડો કરો. ધે. ॥ ૬ ॥
 મુમતથી માથે કષ્ટ આવ્યું. સુ. હવે શીદ કરે ડગાઇ. ધે. અલી હાલ હું
 રૂશી તું દાશી. સુ. મારે તારે નહી સગાઇ. ધે. ॥ ૭ ॥ ઉઠ સ્વભાવ આ-
 કળો. સુ. પેટ ભરીને ખાઇશ માર. ધે. ॥૮॥ ધરૂપદી કહે શાન્ત પડો, સુ.
 નવ થાશે રામા પર રોશી, ઓ પીઉ ગુણવંતારે, હું જાણું છું ભીડ ભા-
 ગનાર નથી. સુ. છો જનમારાના ફેશી. ઓ. ॥ વલણ ॥ એમ કહી ગઇ
 નિશાળમાં, અરજીન જાગ્રત થાય; કહે વલ્લભ નરે પુછીયું, કેમ આવી પ્રેમદાય.

કડવું ૧૨ રાગ ઉપરનો.

ધરૂપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે, મારા દુખના બેલી ભરથાર
 ઓ પીયુ ગુણવંતારે; જુઓ કધયોજ મારી કેડે પડ્યો, સુ. એણે મુમતથી
 માર્યો માર. ઓ. ॥૧॥ હવે સવારે રહેવાનું મારે નથી, સુ. કહો વન જઈ
 પુર વાસ, ઓ. કહોતો એની નારી થઇ રહું, સુ. કહોતો દેહ કરું મારો
 નાશ ઓ. ॥૨॥ તવ વ્યંઢળ વાણી બોલીઓ, સુણ સુંદરીરે; કરી કેડે
 આવવા ડગાઇ, ઘેલી કેણે કરીરે; હાલ હું વ્યંઢળને તું દાશી. સુ. મારે તારે
 શી સગાઇ. ધે. ॥૩॥ તારે ચીરને મારે ચુંદડી. સુ. ચુડી ચુડો બેને કેવો

ધે, તારે ધાધરો માહારે ધાધરો સુ. અલી હું પણ તારા જેવો. ધે. ॥ ૪ ॥
 તારે ચોળી માહારે ચોળી. સુ. નથી ફેર રહેલો લગાર. ધે. આહ્ય
 તો વન જાઓ આહ્યતો મરો. સુ. આહ્યતો થાઓ કંઠયાની નાર. ધે. ॥ ૫ ॥
 તવ ધરપદી ઉઠી ઉભી થઇ, સુણો કંથારે; તમે નરમાં ગણાતા કેવા
 ઓ. વેશ ધર્યો તે પ્રવેશ કર્યો સુ. હવે બની ગયા મુજ જેવા. ઓ. ॥ ૬ ॥
 ॥ વળણ. ॥ એમ કહી અબળા સંચરી, ગડિશાળામાં જાય; જોશી જાણે
 વારતા, તેથી બેઠા થાય; ॥ દુહા ॥ સહદેવ કહે સુણ સુંદરી, જાણુ છું સ-
 હુ પેર; માર પડ્યો છે તુજને, કંઠયાજીને ઘેર. ॥ ૧ ॥ પણ દુખ ભાગે ન
 મુજથી, અહીં રડવું નિષ્ફળ હોય; પણ હિમ્મત દેઉં તુજને, જ દુઃખ
 ભાગશે કોય. ॥ ૨ ॥ તવ નારી નમી નીકળી, નીકળ પાસે જાય; લાગી
 ચરણ ચાંપવા, હયશાળાની માંય ॥ ૩ ॥ નીકળ તવ જગત થયા, પુછવા
 વા લાગ્યા એમ; મધ રાત્રીએ માનની, કહે તું આવી કેમ. ॥ ૪ ॥

કડવું ૧૩ રાગ ઉપરનો.

ધરપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે; જુઓ કંઠયાએ કાઢો કેર, ઓ.
 પીઉં ગુણવંતારે; કુદ્રષ્ટીથી મુને મારી. સુ. પણ સવારે મુકશે કહાડી, ઓ.
 કહો તો વન જાઉં કે મર. સુ. કહોતો બેસુ એનું ઘર માંડી. ઓ.
 ॥ ૨ ॥ નીકળજી તવ બોલીયા, સુણ સુંદરીરે; એ તો પોતે પોતાનું
 ભવીશ, ઘેલી કોણે કરીરે; જેમ ફાવે તેમ તમે કરો. સુ. તેમાં નથી
 અમોને રીસ. ધે. ॥ ૩ ॥ પક્ષ કર્યે પ્રસિધ થઇએ, સુ. હવે નથી વેઠવાનું
 વન. ધે. તમારું લાગ્યું તમે ભોગવો, સુ. કાંઈ કહેશે નહી વચન. ધે.
 ॥ ૪ ॥ ધરપદી તવ ઉભી થઇ, સુણો કંથારે; ઉઠી વરણાગીમાં વાટ, ઓ
 પીઉં ગુણવંતારે; દુઃખ વેળા કોઇ સગુ નહિ, સુ. કાંઈ કરશે નહી
 બોંબાટ. ઓ. ॥ ૫ ॥ વળણ ॥ એમ કહી ત્યાંથી સંચરી, પીઉં
 પર ખાતી ચાડ; જાણ્યુ ભીમ ભરથાર વીના, કોઈ નહી ભાગે ભીડ.
 ॥ દુહા. ॥ એવું ધારીને મઠ, ભીમના રસોડા માંય; શયન કર્યું સુત
 વાયુને, તેના ચાંપ્યા પાય. ॥ ૧ ॥ તવ ભીમસેન જગત થયો, આ કઉં
 તક શું ઓણ; અંધારે ઓળખી નહી, પુછ્યુ કે તું કોણ ॥ ૨ ॥ ધર-
 પદી કહે નારી તમ તણી, નથી આવી કરવા એશ; ભીમ કહે આ-
 વી ભલે, આવ આવ પ્રેમદા બેશ. ॥ ૩ ॥ કહે વાર કેમ આવવું પડ્યુ,
 આ વેળા મધરાત; કરવા લાગી તે સમે, ધરપદી આંસુપાત. ॥ ૪ ॥

કડવું ૧૭ રાગ ઉપરનો.

દ્વિપદી વાણી બોલીયાં, સુણો કંથારે; મહારા દુઃખ તણો નહી પાર.
ઓ પીઉ ગુણવંતારે, રડયો કંઠયોજી મહારી કેડે પડયો. સુ. જુઓ આ
વો માર્યો મને માર. ઓ કપટથી મુજને કમજે કરી. સુ. એણે સમ-
જાવિ અપરમપાર. ઓ. પણ તમ દાશીયે માન્યું નહી. સુ. તેથી આવાં
કર્યા દેદાર. ઓ. ॥ ૨ ॥

રાગ જડપનો દોહરો.

ભીમે જાણ્યું થયું ભણેર, આળ્યો વાંક અપાર, જોઈતું તું ને વઘટે
કીધું, ઉડયો તેણીવાર. ॥ ૧ ॥ કડછો લીધો હાથમાંને, ધાર્યો કરવો કેર;
હવે ન મુકું જીવતોને મારિ નાંખું ઠેર. ॥ ૨ ॥ અગની દેવનું આગ્ય
મોટું, એમ કહીને ચાલ્યો; એટલે તો દ્વિપતીએ, હાથ એનો ઝાલ્યો. ॥
વળણ ॥ દ્વિપદી કહે કંથજી, ગમ ખાઓ સતી તન; સહસા કામ કરવા
થકી, જલ્લું પડશે વન.

કડવું ૧૫ રાગ સવૈયો.

વઘશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, વઘરાટ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમે જાણ્યું વાત છે સા-
ચી, સહસા ન કરવું કામ, કળથી થશે તે બળથી ન બને, ધારિ બેઠો
તે કામ. ॥ ૨ ॥ એરે નારી વારતા તારિ, માંડીને કહે મુને, શી રીને
તને ઘેર બોલાવિ, શું દુઃખ હીધું તુને. ॥ ૩ ॥ દ્વિપદી કહે કંથ મહારા,
પાપીએ કીધી પેર; રાણીએ મોકલી કંઠયાને કહ્યે, પય આપવા એને
ઘેર. ॥ ૪ ॥ પાપી પ્રપંચનો ભરેલો, ધરમાં ઉંડાણે પેઠો; દેવ શેના લગ
સત્ય દરશાવના, સાતમે માળે બેઠો. ॥ ૫ ॥ મુને એણે ઉપર બોલાવિ,
કપટનું કાજ કીધું; દુધ મુકતામાં દાહર દઈને, ઉપર તારું હીધું. ॥ ૫ ॥
મુને બહુ સમજાવવા માંડી, સમજી નહી તમ નાર; ત્યારે કંઠયે કોધ ક-
રીને માર્યો મુજને માર. ॥ ૭ ॥ પ્રભુને મેં પોકાર કીધો, આળ્યા વી-
શ્વના ભુપ; કંઠયાને બહુ રીતે માર્યો, ધરી વાંદરનું રૂપ. ॥ ૮ ॥ તારું તોડીને
નીચે ઉતારી, કાહાડી ધરની બાહાર; ધરમ અરજીન સહદેવ ત્રીકુળ
કને ગઈ ભરતાર. ॥ ૯ ॥ તેમણે કહ્યું ભવીશ તારું, અમથી નહી થાય
કામ; સહદેવે કહ્યું કોઈ કામ કરશે, એટલી આપી હામ. ॥ ૧૦ ॥ ભીમ

કહે કે કોઇએ ન રાખી, ધરમ તો કહી મોટા; પણ વ્યંઠળે કાઢી મુકી,
 એણે વાળ્યા કેમ ગોટા ॥ ૧૧ ॥ હુંજ ખરો કે નીશાળમાંથી, ઉચાળો
 એને ભરાવું, નીકુળજીતો નાનો માટે, રીસ એની ન ધરાવું. ॥ ૧૩ ॥
 સહેદેવે તને હીમત આપી, માટે એને ન કહેવાય; જો પ્રેમદા હવે જેમ.
 કહું તેમ, તું કરી લે ઉપાય ॥ ૧૩ ॥ જો અરધો પોહોર રાત રહી છે, ક-
 ધ્યાને કળ વળી હશે; નર મોકલે ત્યાં નારીએ જતાં, પાપ કાંઈ નહી
 થશે. ॥ ૧૪ ॥ કળથી કામ કરવું છે માટે, જ કધ્યાને ઘેર; હસને મોઢે ને-
 ત્રને ચાળે બોલાવજે સુખભેર ॥ ૧૫ ॥ તમ કંઈયો બોલાવશે તુજને, કા-
 મીને ન હોય દાઝ, કામી જનને ટેક ન હોયે, કામીને નહી લાજ ॥ ૧૬ ॥
 કહેશે કે આવો બેસો સયંદ્રી, તવ તું કહેજે એમ; કહીએ કે સમજણ ન
 થી તમોમાં, મુને તો બહુ છે પ્રેમ ॥ ૧૭ ॥ મારે માથે પાંચ ગાંધરવ છે,
 તેમાંનો ગાંધરવ એક, વાંદર રૂપે છાપરે રહીને, જોતો હોતો મારો ટેક.
 ॥ ૧૮ ॥ તમારું કહ્યું માનીને મેં, કીધી હોત સુખ લહેર; તો તો તમને
 ગરૂં ગ્રહીને, મારી નાખત ઠેર. ॥ ૧૯ ॥ મેં તમારું કહ્યું માન્યું નહિ તો
 જીવતા ફેંકી દીધા; તમને જીવાડવા મુમત આપ્યો, માર સહન મેં કીધા.
 ॥ ૨૦ ॥ હમણાં ગાંધરવ મહારા સ્વરગે ગયા, ત્યારે હું તમ કને આવી;
 એવું કહીશ તવ થાશે રાજ, તમને લેશે બોલાવી ॥ ૨૧ ॥ કહેસે કે તમે
 ધરમાં આવો; ત્યારે તું કહેજે એમ; કહીએ કે આજ મળવું છે મારે, પ-
 ણ કરો કહું તેમ ॥ ૨૨ ॥ કહીએ કે વ્યંઠળ મહેતાજીની, ખાત્રી કરાવો
 નીશાળ, રાત્રીએ ત્યાં રંગ રમીશું, કરાવો ઝાક ઝમાળ ॥ ૩૩ ॥ તમારી
 સાથે રંગ રમું તે, મુજને શું વીતે લાહારો; સવારે છોકરાને વહેંચવાને
 સોમણ મીઠાઈ ભરાવો ॥ ૨૪ ॥ એટલે કંઈયો કપ્પલ કરશે, બોલજે બી-
 જવાર; કહીએ કે મારે સ્વાંગ બદલવા, આપો વસ્ત્ર શણગાર ॥ ૨૫ ॥
 એટલે આપશે રાજ થઈને, તે લેઈ આવજે હાંધ; પછી અંધારે જતી રહે
 જે રાણીના ધર માંધ ॥ ૨૬ ॥ પછી રાતે નીરાંતે સુજે, ચીંતા ન ધરીશ
 મહારી; કંઈયોજ મહારો કંથ થાશે, હું થઈશ એની નારી ॥ ૨૭ ॥ ઉઠ હવે
 વહાણું વહી જશે, તવ બોલી ધરપતી; તમો કહોજો તેવું કહેવા જવા,
 મુજ મન માનતુ નથી ॥ ૨૮ ॥ ભીમ કહે ભરથાર મોકલે, ત્યાં તે ભા-
 મની જાય, તેમાં શાસ્ત્રથી દોશ નથી, જ હવે વહાણુ વહાય. ॥ ૨૯ ॥ એ
 ટલે ઊઠી ધરપતી સતી, રસોડેથી ચાત્રી; મન સંકોચની જાય છે એ, દાંતે
 છેડે ચાત્રી ॥ ૩૦ ॥ કધ્યાજીને કળ વળી છે, ચીંતામાં જીવ પેડા; દાંતણુ
 પાણી શઘને આવી, એટલા ઉપર બેડો ॥ ૩૧ ॥ દાંતણુ કરતાં વિચા-

ર કરતો; ક્યારે વહાણું વાય, બહેનના ધરમાં રહી સયંદ્રી, કરી દેઉ વીઠાય
 ॥૩૨॥ એવામાં તો ધરપતી આવી, લેવરાવવા મુખ લાવો; કંઈયાયે દીઠીસ
 યંદ્રી, કહ્યું કે આવો આવો ॥૩૩॥ ઐલે ચક્ષુનો આગો કરીને, હશી બો
 લી ધરપદી અરેરે તમે મુમતિ છો, કળ વકળ કાંઈ નથી ॥ ૩૪ ॥ ગાંધિ
 રવ વાંદર રૂપે જોતો તો, છાપરા પરથી પેર; મેં રંગ રમવા દીધા હોત
 તમને, તો મારી નાખત ઠેર ॥ ૩૫ ॥ પાણુ તમને બચાવવા માટે, ખાધો
 તમારો માર; તો તો તમે જીવત રહ્યા, છો મારા કાવળ હાર ॥ ૩૬ ॥
 અત્યારે ગાંધિરવ સ્વરગે ગયા, તવ તમ પાસે આવી; કંઈયોજી કહે ધન્ય
 સયંદ્રી, મુને તે લીધો બચાવી ॥ ૩૭ ॥ મુજ જીવ સાડ તેં માર ખાધો.
 આ ગુણ કેમ વિસરું; જો પ્રેમદા તું કહેતી હોય તો, તારે માટે હું મરું.
 ॥ ૩૮ ॥ ધરપતીને મન હસવું આવ્યું, લંપટને નહી લાજ; મનમાં
 જાણ્યું કે મારે માટે, મરવાના છો આજ. ॥ ૩૯ ॥ કંઈયો કહે હવે ધર-
 માં આવો, ધરપતી બોલી એમ; તમ બુદ્ધી રહેવા દો તમ પાસે, કરો હું
 કહું તેમ ॥ ૪૦ ॥ ગાંધિરવ આજ રહેવાના સ્વરગે, માટે થાશે સંગ, વ્યં
 ઢળ મેહેતાની નીશાળ વીશે, રાત રમીશુ રંગ ॥ ૪૧ ॥ માટે જઈને
 ખાલી કરાવો, વ્યંઢ'ગની નીશાળ; ઓછાનાબીછાના દીવા બતી, કરા-
 વો જાક જમાળ ॥ ૪૨ ॥ રાત્રીયે ત્યાં આપણ મળશું; બીજું વચન મા
 ન્ય કરજો; સવારે જાળકોને વહેંચવાને, સોમણ મીઠાઈ ભરજો ॥ ૪૩ ॥
 કંઈયોજી કહે શું મને કહો છો નીશાળ બનાવું કેવી, રંગાવું ધોળાવું
 ને બનાવું, વૈકુંઠપુરી જેવિ ॥ ૪૪ ॥ જળનાં બે માટલા ભરાવું; કષ્ટી
 પડે નહી તમને જસેં મણ મીઠાઈ ભરાવું, કહેવું નહી પડે અમને
 ॥ ૪૫ ॥ ધરપદી કહે વાર કંઈયાજી, વળી વચન એક થાપો, ઘડીયે ઘડીયે
 સ્વાંગ બદલું, વસ્ત્ર આભુષણ આપો ॥ ૪૬ ॥ જડપ ઉઠ્યો ત્રીયાને તુ-
 ઠ્યો, કામજવર તદ્દાકાર; જેટલા હતા તેટલા લાવી, દિધાં વસ્ત્ર શણગાર
 ॥ ૪૭ ॥ ધરપદી તે લઈને વળી પાછી, ગઈ ભીમને રસોડે; એ પીડિજીએ
 તો થઈ ગયો ખુશી, ક'મુલ કરયું બધું મોઢે ॥ ૪૮ ॥ કંઈયાજી કનેમાગી
 લીધાં, વસ્ત્રોને શણગાર, જેટલું હતું તેટલું લાવી દેતા કરી નહી વાર
 ॥ ૪૯ ॥ ઓ કંઈજી ફાંઈ ભીક્ષુક જઈને, કરમરે છોકાછોક; તો તે ધરમ
 સમજી એને, આપ ન કોડી એક ॥ ૫૦ ॥ પુન્યના કામમાં પડે પાછો
 પાપનાં કરમમાં પહેલો, અરેરે આજ્ઞાને જીવડો, પંચ વિશયમાં ઘેલો,
 ॥ ૫૧ ॥ ભીમ દહે કે પુન્યને કામે, પછસો ખરચતાં ધરજે; તેવા પ્રાણીને
 મારગ અવળા, એની મેળે સુજે ॥ ૫૨ ॥ મનસા દેહી ધારણ કરી, ધરમ

ના સુજે, સંધું; તેવા કરમથી તે પ્રાણીને સુજે અવરૂં ઉંધું ॥ ૫૨ ॥
 સુમારગે જે વાવરે નહીં, તેનું કુમારગ જાય, સુપંથ ચઢ્યો તે પ્રા-
 ણીથી, કુપંથ નહીં પળાય ॥ ૫૩ ॥ કુપંથનાં ફળ માઠાં મળે છે, સુપંથ
 સહિથી બળીયો; જે કંઠયા જેવા અધરમીને, કરમે હું આવી મળીયો
 ॥ ૫૪ ॥ વહાણું વાહાયે જતું ઢેકાણે; કહીને કરી વ્રહ્માય; કંથની આજ્ઞા
 લેઇને આવી; રાણીના મહેલમાંય ॥ ૫૫ ॥ સુદ્રષ્ટાએ મનમાં વીચારયું
 નહીં સતી સાક્ષાત, રહી આવી મારા કંઠયાજીના, ધરમાં આખી રાત
 ॥ ૫૬ ॥ રાણીએ કહ્યું આવો સયંદ્રી, હવે નહીં દાશી ઘાટ; ભાઈનીમાની
 તી તે મારી માનીતી, બેસો હીંચોળા ખાટ. ॥ ૫૭ ॥ ધરપતીયે તવ નીચું
 ઘાલ્યું, હવે શું મારે કરવું, મીથ્યા લાનજન માથે બેઠું, જીવ્યાથી ભલું
 મરવું ॥ ૫૮ ॥ વળી વીચારયું નાડે નરવાં, તો વધદ શું કરનારા; સાચને
 આંચ કહી નવ લાગે, જાણે જીગદાધાર ॥ ૫૯ ॥ એવું મન વાળીને બેઠી,
 તેવં વહાણું વાહાય; હરખે બસેં શેત્રક લઇને, કંઠયો નીશાળે જાય ॥ ૬૦ ॥
 ॥ વલણ ॥ નીશાળે એ આવીયો, હરખે ભરયો અપાર; કહે વલ્લભ તવ
 ધરજીયો, ધંદ્ર તણો કુમાર.

કડવું ૧૬ રાગ ભેરવી દોહરો.

વદશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
 જને સંભળાવું; વદરાટ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઇંદ્રના નંદન અરજીન
 જીતા પેટમાં પડી ફાળ; કેમ કંઠયાજી ઝડપમાં આવે, આજ મારી નીશા
 ળ ॥ ૨ ॥ એટલે કંઠયાજી આવીને બોલ્યા, ખાત્રી કરો આ કામ; સહિ છો
 કરાંને છુટ્ટી આપો; આજ અમારે કામ ॥ ૩ ॥ જાણે પેલા સામા કોટડા-
 માં, પડી રહો આજ રાત, વળી અહીં આવજો રહેવાને, કાલે થને પરભાત
 ॥ ૪ ॥ અરજીનજીએ મન વીચારયું મુને ભરાવે ઉચાળા, આ વાત સમ
 જાતી નથી મુને, કોન કહાવવા વાળો ॥ ૫ ॥ એમ જાણી અરજીન બો-
 લ્યા, શા કામે કંઠયાજી ચડીયા, કંઠયો કહે આજગમ્મત છે અહીં, કહી
 ભાઈ હશી પડીયા ॥ ૬ ॥ અરજીને જાણ્યું કામો કંઠયાને, ભીમ રાજ
 કરવાવાળો, ધરપતીનું કામ એણે ઉપાડ્યું, મને ભરાવ્યો ઉચાળો ॥ ૭ ॥
 આજ કંઠયાનું મોત લખ્યું છે, એ મનસુબો કાઢી; છોકરાઓને રજા
 આવી, ગેદડીનં વડો લીધો ॥ ૮ ॥ સાનું કોટડું પડેલું હતું, તેમાં કરયો
 વીસરાવ, કંઠયાજીએ સેવકોને, સોંપ્યું નીશાળનું કામ ॥ ૯ ॥ વાળી ઝુડી

ઘોળી રંગીને, કામ કર્યું અમુલ્ય; ચીનાઈ ખાનું ગોઠવી દીધું, કાંઈ ન રાખી
 ભુલ્ય. ॥૧૦॥ સોને મઢેલો ઢોલીયો ઢાળ્યો, ઉશીકાંને તળાઈ; જળનાં
 બે માટલાં ભરાવ્યા, બસે મણુ મીઠાઈ, ॥૧૧॥ હાડી તકતા ગલાસ ઘડી
 યાળ, ઝુમ્મરનો નહી પાર; દીવસ છતાં દીવા કીધા, પછી નીકળ્યા બાહર.
 ॥૧૨॥ દ્વાર દેઈને તાળું દીધું કંઈયાજી રાજી થયો; કુંચી પોતાની પા
 સે લેઈને, રાણીના મેહેનમાં ગયો. ॥૧૩॥ કૃષ્ણનીને સાન બતાવી, સાં-
 જે તતપર થાજે; આ ખીટીએ કુંચી મુકુટું, તે લેઈને તમે જાજે. ॥૧૪॥
 એમ કહી કુંચી મુકીને, સાંજે ગયો સભામાં; ધરમ રાયે કંઈયાને જોઈ,
 વીચાર કીધો ત્યાંય. ॥૧૫॥ રાત્રીએ તોફાન થયું તુ, તેનું કરચું એણે કે-
 મ; એવું સમજી પુછ્યું ધરમે; જોવા પાપીનો પ્રેમ. ॥૧૬॥ કંઈયાજી આ
 જ આખો દહાડો, દીડા નહી આડામ, કંઈયો કહે કે આજ મારે, હતું ધર-
 નું કામ. ॥૧૭॥ આનંદ છો કે ઉદાશ છો એમ, પુછી જોયું કીંક રૂશી;
 એટલે એનાથી હરી દેવાયું, માહારાજ છેયે ખુશી. ॥ ૧૮ ॥ કંઈયાનો
 ઉમંગકો દીડો, ધરમે ધાર્યું તે ડામ; ભીમ વીના કોઈ ખુશી ન કરે, એણે
 લીધું હાથ કામ. ॥૧૯॥ કરમ કુંટયુ કંઈયાજીનું, પોહોચી જશે જમ
 લોક, ભીમના હાથમાં ગયો એટલે, જીવ્યાની આશા ફેક. ॥ ૨૦ ॥ અ-
 રેરે ગમે તેમ કરીને, કંઈયાજીને ડિગાર; એમ ધારીને ધરમ બોલ્યા,
 વચન સાંભળો મહાર. ॥ ૨૧ ॥ રાજને પ્રધાન સાળા બનેવી; વચન
 મહાર થાપો; એક હીસાબ બેને માંડી આપું, જુદા બેશી કરી આપો.
 ॥ ૨૨ ॥ એમ કહી બે પત્ર તાંબાનાં, લીધાં ધરમરાય; તેમાં એવો હી-
 સાબ માંડ્યો, બે દીને પુરો થાય. ॥ ૨૩ ॥ બેઉને બેઉ આપી, બે-
 સાડયા જુદા જુદા; કરી આપશે તે ઘેર જશે, નહીતો હૈ રેહેશે સમુદા.
 ॥ ૨૪ ॥ હીસાબ કરીને આપ્યા વીના, જવા દેવાના નથી; એટલે કંઈયો
 જી ગભરાયો. કામાતુર મુઠમતી ॥૨૫॥ એણે જાણ્યું કે કરી આપીને; ઝટ
 પટ નાશી જશું. શતરૂ થઈને બામણો લાગ્યો, ટીંબળ કાઢ્યું હાલુ. ॥૨૬॥
 એમ ધારીને ચીત્ત પરોવ્યું, પણ જીવ ભમી જાય; એવે સમે રાત્રી
 પડીકે, ભીમસેન તૈયાર થાય. ॥૨૭॥ રસોડાનાં દ્વાર બંધ કીધાં, દીવો
 કીધો એક; દરપણુ આગળ લઈને બેઠો, સણગાર કાઢ્યા વીવેક ॥૨૮॥
 ચાર ચીરોને ભેગા સાંધી, એક બનાવી દીધું; હસ્તો હસ્તો ઉભો થઈને,
 પોતે પેહેરી લીધું. ॥૨૯॥ પછી દાભડા ઉઘેડીને સણગાર કાઢ્યા બાહાર
 બહુ કીમ્મતના દાગીના દેખી, કળકળ્યો અપરમપાર ॥ ૩૦ ॥ અરેરે
 આવા અજ્ઞાનીનું, કીયે કાળે કલ્યાણ, પુન્યમાં આપવું હોય તો ન આપે,

આપતાં જાયે પ્રાણ ॥૩૧॥ આ કામમાં કેવું આપી દીધું છે, પાછું વાળી નથી જોયું; પ્રભુમાં પરે નહીં તેટલું, પ્રેમદામાચીત પ્રોયું ॥૩૨॥ વારૂં એ પાપીને શીક્ષા કરવી, બબડતો એમ હોડે; શણગાર જોઈને વીચાર્યું એણે, પહેરૂં કીચે કાને કોટા ॥૩૩॥ દોરડીના બે કટકા સાથે, શણગારખાં ધીલીધા; બે ચરણે બે વીંટાળીને, પગના આંઝર કીધા ॥૩૪॥ કુમ કમ ચાંદ્રો કીધા લેલાટે, નેત્રોમાં કાજળ સાર્યું; પછી દરપણમાં મુખ જોઈ, ત્રકોદરે એમ ધાર્યું ॥૩૫॥ હવે મારું મુખ હીક દીસે છે; બની રૂપાળી નાર, મોહ પામશે મને દેખીને, કંઈયાળ ભરથાર ॥૩૬॥ હવે હું કેમ વાર કરૂં છું. કંઈયાળ બેશી રહેશે; માંડી જઈશો તો સ્વામી મહારા, મુજને કપકો દેશે ॥૩૭॥ એમ પાપીની મસ્કરી કરતો, ઉઠો તેણીવાર; અંધારે અંધારે ગયો નીશાળે, વાયુ તણો કુમાર ॥ ૩૮ ॥ અરજીન સામા કોટડા-માંથી, કરી રહ્યા છે ડોકું; એમને એમ કે ચરચા જોવી, આવે તેને ટોકું, એવે વાલવો આટલે ચઢીયો, વ્યંઢળે પુછ્યું એમ; અંધારે આટલે ચઢે છે કોણ આવ્યું ને કેમ ॥૪૦॥ તવ ભીમસેન ધીરે રહી બોલ્યો, તમને મળી જગો મારી; વ્યંઢળ મેહેતા આવી છું હું, કંઈયાળની નારી ॥ ૪૧ ॥ અરજીન તવ રહી ગયો છાનો, ટળીયો મનનો વેમ, કંઈયા-જીનું આજ કાટલું થાશે, થયો સચંદ્રી ભેમ ॥ ૪૨ ॥ ભીમે નીશાળે દીધું તાણું, દૈવત પોતે દાખ્યું; કુંચીનું કામ શું પડે એને, મરડીને ભાગી નાખ્યું ॥૪૩॥ દ્વાર ઉઘેડીને અડકાવ્યા, સાંકળ દઈ મહી પેઠો; રૂંડો ઢોલીયો ઢાળેલો છે, તેમાં જઈને બેઠો ॥૪૪॥ સુંદર શોભા જોઈને હરીયો, રશીયો મહારો નાથ; કેવી સારી સોભા કરી છે, રંગ રમવા મુજ સાથ ॥૪૫॥ ધીકક છે આવા અજ્ઞાનીઓને, અવળે મારગ મરે, દેવ મંદીરે કે હરી કથામાં, કહેથી આવું ન કરે ॥૪૬॥ વીપય વાતે વીત જ ખરચે, પુરણ દી ઉઠેલો; ધરમમાં કરે તરફેડા, કરમનો પુટેલો. ॥૪૭॥ કરમના ફળ હમણાં મળશે, બહુ ત્યારે બે ઘડીવાર; કરે ગમ્મત વીવેકની એ, પછી થયો તઈયાર ॥૪૮॥ જાણ્યું કે પતીના આવતાં પે-હેલાં, પરવારી બેસુતો ડીક; હવકો દેશે કપકો દેશે, ધરવી કંથની બીક ॥૪૯॥ પછી જીવ મીઠાઈમાં દોડ્યો, મન નવ રહ્યું ઝાલ્યું; ખુણામાં ઢગલો મારયો છે, તેમાં મોઢું ઘાલ્યું ॥૫૦॥ પકવાન આવે ઘણાં જ ભાવે ખાધાનો નહીં નેક; આખો ખુણો ખાલી કીધો, ન રહ્યો કટકો એક. ॥૫૧॥ પછી પોતે પાણી પીધું; મનમાં રાજી હતો; ઉદર ઉપર હાથ ફેરવતો, જઈ ઢોલીયામાં સુતો ॥૫૨॥ બે ઘડી એમાં આળોટી ઉઠ્યો; પ-

છી કેવો ખેલ કીધો; એકજ દીવો શળગાવી જુદો, એકાન્ત ઢાકી દીધો.
 ॥ ૫૨ ॥ પાપી પર પછી કોધે ભરાયો, પુરણ પ્રપટી રીસ; ઢાલીયાને
 કરી નાખ્યો છુટો, લીધી લાંબી ઇસ. ॥ ૫૪ ॥ ઇસ લેઈને રીસ કરીને,
 નીશાળમાં વળ્યો દોડી, હાંડી તકતા ગદ્દાસ ઘડીઆળ, ઝુમ્મર નાંખ્યાં
 ફેડી ॥ ૪૫ ॥ ચીનાઈખાનું ચક્રચુર કીધું, ચાતુર નર નવ ચુકયો; ત-
 જાઈ ગોદડા ભેગા કરીને, તેમાં અગ્નિ મુકયો ॥ ૫૬ ॥ કઈયાના નામની
 હોળી કીધી, આનંદ મનમાં હુંતો; હોલાયો પછી દ્વારે ચરણ, દઈને ભીમ
 સેન સુતો ॥ ૫૭ ॥ સુતાં સુતાં ગમ્મત કરે, ખડખડ કાઠે દંત; અરેરે હજી
 કેમ ન આવ્યા; કઈયાણ મુજકંથા ॥ ૫૮ ॥ હજી ન આવ્યા હજી ન આવ્યા, કાળ
 જી જયછે ધીકી, પ્રાણના પ્યારા પતી મહારા; મારા નેત્રની કીકા ॥ ૫૯ ॥
 ચાર ઘડી જ્યાં રાત ગઈ કે, કઈયાને ચટપટી થાય, સયંદ્રી વાટ જોતી
 હશે મહારી, હવે શું કરું ઉપાય ॥ ૬૦ ॥ કીંક રશીનું કોઈ પ્રાણીથી
 લોપાય નહી વચન; તો મુજથી કેમ કરી જવાસે, આનંદનો આજ દ-
 ન ॥ ૬૧ ॥ પેલા ભવનો શત્રુ મહારો, થઈને બ્રાહ્મણ લાગ્યો; આ બા-
 માણનું નહી થાય શારું, મળેલો વઠભોગ ભાગ્યો ॥ ૬૨ ॥ વળી મન
 વીચારી બોલ્યો, અરજ સુણો રૂપી; કહોતો કાલે હીસાખ કરીએ, આ
 જ નથી હું ખુશી ॥ ૬૩ ॥ હું છું દુઃખી નથી સુખી, જાણો છો માહા
 રાજ; માટે મુજને ઘેર જવા દો, માગી લેઉં છું આજ ॥ ૬૪ ॥ પેટમાં મુને
 ચુંક આવેછે, તેથી કહોકે જાઓ, ધરમે કહયું શેવકોને, લાવી અજમો
 ફકાવો ॥ ૬૫ ॥ તવ દાસોએ અજમો ફકાવ્યો, કઈયો કલકળ્યો અતી;
 પછી કહ્યું માહારાજ મુજથી, બેડા રહેવાતું નથી ॥ ૬૬ ॥ એટલે બો-
 લ્યા કાક રૂપા, સંવક કછી કાપો; કઈયાને સુવાના પથારી, સભામાં
 કરી આપો ॥ ૬૭ ॥ કઈયાયે જાણ્યું શત્રુ સાચો, જવા દેવાનો નથી;
 હિસાખ એનો કરીને આપું, પછી ટક નહી રતી ॥ ૬૮ ॥ એવું જાણી
 ચીત પરોવ્યું, ગણીત કરવા જાય; બેને ત્રણ પાંચ પાંચને ચાર નવ,
 નવથી નીશાળ માંય ॥ ૬૯ ॥ પેલી ગઈ હશે વાટડી જોશે, રોશે છોટા
 વાળી; હીસાખ ચાલે હીસાખમાં મહોટો, રીસાઈ જશે રૂપાળી ॥ ૭૦ ॥
 એમ જાણી આડું પત્ર ધરીને, મુખમાં આંગળી લીધી, ચુકતી લડાવી
 સુગ ચઢાવી; સભામાં ઉલટા કીધા ॥ ૭૧ ॥ ધરમરાયે મન વાચાર્યું, ક-
 ઇયો થયો મરનારો; આયુશ એનો આવી રહ્યોછે, ત્યાં હું શું કરનારો
 ॥ ૭૨ ॥ બળાતકારે આકવા બેડો, એવું જાણી બોલ્યા એમ; જવો કઈ
 ચાલ ધેર તમારો, તો રહેશે કુશળ ખેમ ॥ ૭૩ ॥ બીજે જવાથી આ-

યુશ દુટે, જુહુ ન જણો લગાર; કંઈ ઓજ કહે વાર મહારાજ, કહીને નીક-
ળીયો ખહાર. ॥ ૭૪ ॥ થોડે લગી ધીરે ધીરે ચાલ્યો, પછીથી મુઝી દોટ
અરેરે વાટડી જોતી હશે, જઈ પોહોંચ્યો સુંસોટ ॥ ૭૫ ॥ વળણુ. ॥ સું
સરો નીશાળે સંચર્યો, હૃદયે હરખ ન માય, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે
સાંભળો સહુ શ્રોતાય. ॥

કડવું ૧૭ રાગ સવર્યા.

વધશિમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, વધરાટ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ નીશાળને ઓટલે કંઈ ઓજ,
ચડીયો આનંદમેર; કોટડામાંથી અરજીને જોયું, સમજ્યો સવળીપેર. ॥ ૨ ॥
જણ્યું કે કંઈ ઓજ આવ્યો, કરી કામાતુર મતી; ભીમશેનને ભોગ પડ્યો
કે, એ જીવવાનો નથી. ॥ ૩ ॥ એવામાં કંઈ યાએ સાંકળડોડી, પ્યારી ઉ
ઘેડો દ્વાર; એટલે ભીમે મન વીચાર્યું, આવ્યો મુજ ભરથાર. ॥ ૪ ॥ ઝીણે
શબ્દે પ્રકોદર બોલ્યો, ઉઘડાવા મુમત મેલો; કાલાં બારણાં સપડાયાં છે
જેર કરીને ઠેલો. ॥ ૫ ॥ કંઈયે બે ભુજ દઈ બળ કીધું, ભીમે લીધો ચરણ;
તવ ઓચીંતા દ્વાર ઉઘડીયાં, પાપી ઢળીયો ધરણ. ॥ ૬ ॥ કુટાયું ડાચુ
વાગ્યું સાચું, ભુમીમાં ભચકાયો અતી; ભીમ કહે અરેરે આ શું થયું
જરા જળવતા નથી. ॥ ૭ ॥ કંઈ ઓજ કહે જીવ ન બાળો, નથી વાગ્યું મુજ
અંગ; એમ કહીને દ્વાર દીધાં, રૂજની રમતા રંગ, ॥ ૮ ॥ ભીમ જઈ એ-
ક ખુણે બેઠો, બોલ્યો કુખુધી એમ; એરે સચંદ્રી નીશાળ વીશે, અંધાર
છે કેમ ॥ ૯ ॥ ભીમ કહે હું જ્યારની આવી, ત્યારનું છે અંધાર; મુજ
ને કાંઈ વિતે નહીં લાહાવો; ન ગમ્યું કામ તમારું. ॥ ૧૦ ॥ કંઈ ઓજ કહે
ઠીક ઠાક કર્યો તો, તે કર્યો કંઈ એ ભંગ; સવારે તેની શોધ કરીશું; હાલ
કરો મુજ સંગ. ॥ ૧૧ ॥ ઓ પ્રાણ પ્યારી નેન કટારી; મારી મુને દો
લાહાવો; એટલે હશીને ભીમ બોલ્યો, આ ખુણામાં આવો. ॥ ૧૨ ॥
કામમાં તદરૂપ કંઈયો દોડ્યો, ખુશીથી ખુણે પેડો; તવ પ્રકોદર ત્યાંથી
ઉઠી, બીજે ખુણે જઈ બેઠો. ॥ ૧૩ ॥ કંઈ ઓજ ખુણે બોળવા લાગ્યો, થયો ન
હી સમંધ; ભીમ કહે ત્યાં કયાં બોળો છો, છતી આંખે થયા અંધ, ॥ ૧૪ ॥
કંઈ ઓજ કહે આવું છું પ્યારી, તારું બોલ્યું મીઠું લાગે; કાચ ભાગેલા
ભુમી પડેલા, પાપીના ચર્ણમાં વાગે. ॥ ૧૫ ॥ તોપણ કાંઈ ચેતતો નથી,
કામ રૂપી અંધાપે; ભીમ ઉઠી ગયો ત્રીજે ખુણે, કંઈયો બીજે ગયો આપે

॥ ૧૬ ॥ ફેગટ ફાંફાં મારી થાકયો, ત્રીજો ખુણે પળાય; ભીમે ભમા-
વ્યો બે ઘડા સુધી, કંઈયો અતી અકળાય ॥૧૭॥ ઓ મહારી વાહાલી
ખોળાવો ખાલી, મળો તો માનું પાડ; જાણી જોઈ હાથ આવતાં નથી
મુને કરો છો લાડ ॥ ૧૮ ॥ ભીમ કહે તમને ન કરંતો, ખીજ કોને લાડ
થાય; કંઈયોજ કહે નથી રહેવાતું, મળો હું લાગુ પાય. ॥ ૧૯ ॥ ભી-
મે જાણ્યું બહુ અથડાવું, તો મુજકંથ રીસાશે; પછી ઘર હું ગરીબડીનું
મંડાતું ભાગી જશે. ॥ ૨૦ ॥ એવું જાણી ઉલટ આણી, ઉઠ્યો વાયુ
સુત બળીયો; આવો કંથજી કહીને ગયો, કંઈયાજીને મળીયો ॥ ૨૧ ॥
સામા સામી બેઉ અથડાયા, કર અન્યોઅન્ય ઝાલવો; કંઈયાએ જાણ્યું
નોહોય શયંદ્રી આતો છે વીરવાલવો ॥ ૨૨ ॥ ભીમે કહ્યું કે ભરથાર
આવો, કહી બોચીથી ઝાલ્યો; માથા ઉપર ફેરવીને, તરત બગલમાંવા
લ્યો ॥ ૨૩ ॥ કંઈયાજીની કાયા કંપવા લાગી, જાણ્યું કે મળીયાં પાપ,
ભુલ્યો ચુક્યો ને જખમારી, મુકી દો મા બાપ ॥ ૨૪ ॥ ભીમે કહ્યું કે
પરનારીનો સ્વાદ બતાવું તમને; અરે પીયુજ અકળાશે નહી; તમ તુ
લ્ય કયાં મળે અમને ॥ ૨૫ ॥ સતી સામી કુંદાટી કીધી તેનું મળે છે
લહાણુ; એમ કહીને બગલ દબાવી, કાઢી નાખ્યો પ્રાણ ॥ ૨૬ ॥ પછી
મડદુ ભુમી નાખ્યું, પરાક્રમી પ્રાણી કહાવ્યો; ગુપત દીપક ઢાંકી મુક્યો
તો, તે દીવો ત્યાં લાવ્યો ॥ ૨૭ ॥ નીરખી કંઈયાનું મોઢું જોયું, પછીવધો
વાયુ કુમાર; અરેરે તમે મરણ પામ્યા; ઓ મારા ભરથાર. ॥ ૨૮ ॥ હું
ગરીબનું ઘર ભાગ્યું, હેવાતણુ ઉતરીયું; લાડ હવે મને કોણુ લડાવે,
સંસારનું સુખ હરીયું ॥ ૨૯ ॥ એવી રીતે મસ્કરી કરતો, દુષ્ટને દીધું
દુઃખ, દીપક ઉપર મેંશ પાડી; કાળુ કીધું મુખ ॥ ૩૦ ॥ કંઈયાને મોઢે
મેંશ ચોળી, તવ દીસ્યુ મુખ વીહીલું; નારીકાથી તાળવા સુધી, ચુ-
નાનું તોણ્યું ટીલું ॥ ૩૧ ॥ હોડ ઉપર પણ ચોડ્યો ચુનો, બનાવ્યો
ભુતનો ભાઈ; પછી કંઈયાની લીધી પીછોડી, પાથરી નીશાળ માઈ,
॥ ૩૨ ॥ તેમાં કંઈયાનું મડદું મુક્યું બળવતો નર આંધી; હાથ ચરણ
અંગ ભેળું કરીને, કંઈયાની ગાંસડી બાંધી ॥ ૩૩ ॥ ડોકું કંઈયાનું બા-
હાર રાખી, ભીમે ઉપાડી લીધો; ખીજે હાથે નીશાળ કરો, પાટડો ઉં-
ચો કીધો ॥ ૩૪ ॥ ભીંત પાટડામાં પોચાણ પડીયું, તેમાં ગાંસડી ઘાલી;
મડદાનું ડોકું બહાર રાખ્યું, પાટડો મુક્યો ખાલી ॥ ૩૫ ॥ વજન પા-
સાણના પાટડાનું, આવ્યું અપરમપાર; હોડેહોડ કચરાયાં કંઈયાના, વ-
છુટી રૂધીરધાર ॥ ૩૬ ॥ થાંભલે તેના ઉતર્યા રેલા, જોયું સતીને સુત;

નસે વળગેલું ડોકું લખડે, દેખાતું કાળુ ભુત, ॥૩૭॥ વળતું ટ્રકોદરે વી
 ચાર ક્રીધો, રાજ કોઇને નડશે; હું અપરાધીને નહીં ઝાલે, ગરીબને શીશ
 પડશે ॥૩૮॥ એવું જાણી વાયુ સુતે, ક્રીધો વડો વીવેક; પાટડા નીચે
 થાભલા ઉપર, દોહરો લખ્યો એક. ॥૩૯॥ પરનારીશું રંગે રમતાં, ખેલ
 કરતાં હાર્યો; રાજનો સોળો કંઈયોજ તે, મેં માર્યો મેં માર્યો ॥૪૦॥ એવું
 લખીને નીકળીયો; નીશાળનાં દંધ દ્વાર; ધીરે રહી કહ્યું અરજીનજીને,
 તું નવ નીકળીશ બહાર. ॥૪૧॥ એમ કહીને ગયો રસોડે, સીંતળ જળે
 સ્નાન ક્રીધું; અગની સળગાવી વસ્ત્રને જરીયાન, સવળું સળગાવી દી
 ધુ ॥૪૨॥ પછી નીવૃત્તીથી સુતો, એવે બહાણું વાય; એટલે ગામના
 છોકરા તે, ભણવા નીશાળે જાય ॥૪૩॥ દ્વાર ઉઘેડી નીશાળમાં પેઠા
 કાચના કટકા ભાળે, ડાહ્યાં છોકરાં સાવરણી લઈ, વાશીદુ મહી વાળે
 ॥૪૪॥ કંઈ છોકરા મહી મસ્તાઈ કરે, કંઈ ભણે કંઈ ભણાવે, કંઈ છોકરા
 હીસાખ ગણે છે, કંઈ છોકરા ગણાવે ॥૪૫॥ કંઈક લખેને કંઈક લખાવે
 કંઈ ખેડા પાઘરા તીર; એવામાં એક છોકરાયે, થાંભલે દીકું રૂધીર ॥૪૬॥
 એક જણાએ દોહરો વાંચ્યો, બીજાએ વેમ ધાર્યો; સૌ છોકરા કહે આ
 શું બોલ્યો, શું તેં કંઈયો માર્યો ॥૪૭॥ એમ કરતાં જરા ઉંચું જોયું
 ભય પામ્યા સહુ સુત; ડોકું દેખી બહાર નાઠાં, નીશાળમાં છે ભુત
 ॥૪૮॥ નગ્ર તણું લોક સાલળીને, ભયભીત થયું હરાયું; વાતો કરે કે
 બાળક કુમળાં, જાણીને ખાવા ભરાયું ॥૪૯॥ કંઈ લોક કહે છે વાતજ
 ખોટી, નહીં સાચું એ તુત; ખારણેથી જીએ લખડતું ડોકું, તવ સત્ય
 માને ભુત ॥૫૦॥ કંઈક અવળચંડા લોકો, ગમ્મત કરવી ધારે; ખાર-
 ã રહીને કાંકરા લઈને; ધારી ભુતને મારે ॥૫૧॥ ડોકાને વાગે ડોકું
 હાલે, અર્થ લોકો કેવો લે છે, જીએ એ ભુત ડોકું હલાવી, મારવાની
 ના કહે છે ॥૫૨॥ એ રીતે ત્યાં તોફાન મચ્યું; બધે થયું પ્રખ્યાત;
 એવો હોખારો અતી થયો; રાજ્ય સભા ગઈ વાત ॥૫૩॥ વઘરોટ ક-
 હ્યું કીંકરૂશીને, આ વાત સાચી કે તુત; ધરમ મનમાં સમજી ગયા કે
 ભીમનું કરેલું ભુત ॥૫૪॥ ધરમ કહે જોવા જઈએ, તે પછી સુજે વી
 ચાર; એમ કહી વઘરાટને લઈ, ધરમ નીકળ્યા બાહાર ॥૫૫॥ વ-
 ણણ. ॥ બેઉ જોવા નીકળ્યા, નીસાળે એ જાય; વલ્લભ કહે ચઢ્યા એ
 ટલે, જોવા પેઠા જાય.

કડવું ૧૮ રાગ સાખીની ચાલ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, વઢરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ નીશાળમાં પેઠા રાજ રૂશી,
બ્યાકુળ થયું છે મન; દોહરો દેખી વાંચવા લાગ્યો, જે વઢરાટ રાજન
॥૨॥ પરનારીશું રંગે રમતા, ખેલ કરતાં હાર્યો, રાજનો સાળો કંઈયોજ
તે, મેં માર્યો મેં માર્યો ॥૩॥ ધરમે જાણ્યું ભીમની યુક્તી, બોલ્યા મુ-
ખથી એમ; શું રાય તમે કંઈયાને માર્યો, એવું બોલો છો કેમ ॥૪॥ વ
ઢરાટ કહે લખ્યું છે કોકે, એમાં સી મહારી કસુર, પછી લખડતું ડોકું
જેયું; વીચાર ઉપન્યો ઉર ॥૫॥ ધરમ કહે ઓરે રાજ, ભુત પ્રેત નહી
આતો; પુરણ માહરા વીચાર વડે, કંઈયોજ દેખાતો ॥૬॥ બોલાવો સે-
વક મોં ધોવરાવો; એટલે એ ઓળખાય, વઢરાટરાયે અનુચર તેડી મુ
ખ ધોવરાવ્યું ત્યાંય ॥ ૭ ॥ વસ્ત્ર વતી હું છાવી નાખ્યું, ઓળખીયો
પ્રધાન; એટલે આવ્યા નવાણું કૈયા, ઘણું મચ્યું તોફાન ॥૮॥ એવે સુ-
દ્રષ્ટાએ વારતા જાણી, આંસુ ચાલ્યા નેન; રડતી રાણી આવી નીશાળે
કંઈયાજની બેઠેન ॥૯॥ સરવે મુખ જોઈ ઓળખી લીધો, કંઈયો કિ-
ચ્ચક એહ; કયાં ગયારે વંડળ મેહેતા, પુછતાં ટળે સંદેહ ॥૧૦॥ સેવ
કે સામી કોટડીમાંથી, મહેતાને ઉઠાડી આણ્યા; આંખો ચોળતા અરજીન
આવ્યા, જાણે અતીસે અજાણ્યા ॥૧૧॥ વઢરાટ રાજ પુછવા લાગ્યો,
અરજીનજને એમ; તમે તમારી નીશાળ મુકી, કોટડામાં પડ્યા કેમ
॥૧૨॥ અરજીન કહે મને શું પુછો, હુંતો રાખું વાત છાની; પણ આ
નીશાળના છોકરાની, પ્રથમ દ્યો જીખાની ॥ ૧૩ ॥ એટલે છોકરાં બો-
લી ઉઠ્યાં, નહી કહીએ વાત જીહી; કાલે તમારા કંઈયાજએ, સહુને અ
પાવી છુટા ॥૧૪॥ આવી અમારા મહેતાને કહ્યું, ખીજે કરો વીસરા
મ; આજનો દહાડો ને આજની રાત્રી, નીશાળમાં મ્હારે કામ ॥ ૧૫ ॥
એમ કહીને મેહેતાજને, કાહાડ્યા કોટડામાંય; અમને સહુને ઘેર કાહા
ડ્યા, એટલી ખની ખીનાય ॥૧૬॥ પછી અરજીનજ એમ બોલ્યા, સાં-
ભળી દ્યો ભુપતી; કોટડામાં રહા પછી શું થયું, તે કાંઈ જાણતો નથી
॥૧૭॥ એટલે બોલી રાણી સુદ્રષ્ટા, હું સમજી છું તમામ; રૂપાળી સ-
ચંદ્રી મારા ધરમાં તેણે કર્યું આ કામ ॥૧૮॥ એટલે દોડ્યા નવાણું કંઈ
યા, રાણીના મહેલમાં આવ્યા, દૃપદીનો ચોટલો ઝાલીને ખેંચી બા-
રણે લાવ્યા ॥૧૯॥ બહુ માર મારે દયા ન ધારે, નમ્ર તણા લોક ભાળે;

મારતા મારતા ઘસરડીને, લઈ આવ્યા નીશાળે. ॥ ૨૦ ॥ ઘરમે જોયું
 ત્રાસ પડીયો, મુખથી બોલ્યા એમ; કંઈયો મુઆનું નીશ્યે કર્યા વણુ;
 એને મારો કેમ. ॥ ૨૧ ॥ એકવાર મડદુ બહાર કાઢી, કરી જુઓ તપાસ
 તે વીના તમે મારો છો તે, મુને પડે છે ત્રાસ. ॥ ૨૨ ॥ એટલે સરવ મા-
 રતી મુકી, વધરાટ વદ્યો વચન; મડદુ કાઢવા પાટડો ઉચકો, મળીને
 સઉજન. ॥ ૨૩ ॥ એટલે અનેક યોધ્યા વળગ્યા, પાટડે નિશાળ માંય; પણ
 પાશાણનો વજન વાળો, જરા ન ઉંચોથાય. ॥ ૨૪ ॥ એટલો બોલ્યો વધ
 રાટ રાજ, ચાર અનુચર જાઓ; રસોડેથી વીરવાલવાને, જઈને બોલા-
 વી લાવો. ॥ ૨૫ ॥ એટલે અનુચર ગયા રસોડે, વાલવા ચાલો નીશા-
 ળે; મોટા કંઈયાજી મરણ પામ્યા, મોટે તેડયા ભુપાળે. ॥ ૨૬ ॥ સાંભળી
 ભીમસેન બહાર આવ્યો, બોલ્યો બતાવિ તાપ, કૈયાને કોણ મુઓ
 કેહે છે, મરે તમારો બાપ. ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને ડોળાકાઢ્યા, નાડા અનુ-
 ચર ચાર; નીશાળે આવીને એમ કહ્યું, માન્યું ન વાલવે લગાર. ॥ ૨૮ ॥
 એ કેહે છે મરે બાપ તમારો, કૈયાને શું થાય; રાણી કહે કોઈ માને ન
 સાચું, હું તેડવા જઉં ત્યાંય. ॥ ૨૯ ॥ એમ કહીને રાણી ચાલી, સાથે
 શેવક લોક; રસોડે આવી સુદ્રણાએ, કારમી મુકી પોક. ॥ ૩૦ ॥ ઓ વા-
 લવાભાઈ બારણે આવો, દાઝે અંતઃકરણ; બંધવ મહારોમ્હોટો કંઈયો,
 પામ્યો રૂપાળીથી મરણ. ॥ ૩૧ ॥ એવું ભીમે સાંભળ્યું ને, મ્હોં પર
 દરસાવ્યો શોક; મીથ્યા માથાં કુટતો નીકળ્યો; કંઈયાની મુકી પોક.
 ॥ ૩૨ ॥ ચોરે મારા મીત્ર કૈયાજી, કયાં થયો કાળો કેર; તારી પછાડી પી-
 નડ પાડું, ઘોળીનો પીઉં ઝેર. ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને પડતું નાંખ્યું, જુવે
 શેવક સાથ; છાતી માંથુ કુટવા લાગ્યો, રાણીયે ઝાલ્યો હાથ. ॥ ૩૪ ॥ ઓ
 વાલવા ભાઈ આમ ન કરતાં. નીશાળે તમે ચાલો; ભીમ કહે કે એના
 જવો, બીજો નોહોતો મને બહાલો. ॥ ૩૫ ॥ સુદ્રણાએને ભાઈ ભાઈ, કહી
 ફેસલાવી લાવ્યાં, વાલવો શેવક ને સુદ્રણા, નીશાળે ચાલી આવ્યાં.
 ॥ ૩૬ ॥ એટલે વધરાટ નવાણું કંઈયા, રડવા લાગ્યા અપાર; તે જોઈ ભીમ
 ને સુર ભરાયું પ્રાંઠ કરે પોકાર, ॥ ૩૭ ॥ પ્રથ્વીમાં પછાડ્યો નાંખે, પાડે
 કારમી ચીસ, મનમાં હશે ચરણ ઘશે; પાડે ચીસા ચીસ. ॥ ૩૮ ॥ ચરેરે
 મારો મીત્ર મુઓ, મારેજીવી શું કરવું; લાવોરે કોઈ કટારી માહારે, પેટે
 મારીને મરવું. ॥ ૩૯ ॥ વધવાટ રાજ નવાણુકંઈયા; વાલવાજીને વારે; બ-
 હુ સમજવે શાન્તિ આપે, તેમ રડે છે વધારે. ॥ ૪૦ ॥ જેને તે એના હા-
 થ ઝાલે, થઈ રહી હુકાહુક આંસુ ન આવે વાંકો વળીને, આંખોએચોપ

ડે થુંક ॥ ૪૧ ॥ ધર્મરાજ જોઈ રહ્યા છે. કુટવા શો પડ્યો મંડી; મન
 જાણ્યું ચોર શાહુકાર થયો, ઓ લીમડા પાખંડી ॥ ૪૨ ॥ ધાંધલ જોઈ
 ધરમ રાજ, બોલ્યા તેણી વાર; ઓ વાલવા હવે રડવું મુકી, મડદુ કા
 હોડો બહાર ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને હાથ દબાવ્યો, મુકી દે તારા ચરીત્ર
 લીમે કહ્યું કે ઓ કીંક રૂશી, ખરો ગયો મુજ મીત્ર ॥ ૪૪ ॥ અરેરે મા-
 હારો સાચો સ્નેહી, ખબર લેતો પ્રભાતે, ઓચીંતું એને શું થયું; મને
 મળ્યોતો રાતે ॥ ૪૫ ॥ ધર્મ કહે મળ્યો હશે ભૈ, નહી વેણ તારું કાચું
 લીમ કહે મીઠાઈ ખવરાવી, માહારાજ માનજો સાચું ॥ ૪૬ ॥ એક એક
 ના અમે હાથ ઝાલ્યાતા, પડીતી ગમ્મત ઝાણ; ધરમે કહ્યું કાનમાં ભા
 ધ, તારી દગલ બાળ ॥ ૪૭ ॥ ઉઠ હવે તું કાઢ મડદું; લીમ વદ્યો વ-
 ચન; હાથો હાથનું કામ છે ભૈ, ચાલો સરવે જન ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી
 નીશાળમાં ચાલ્યો, ઝાઝા સેવક સાથ; પાટડો ઉંચો કરવા સરવે, દીધા
 પાટડે હાથ ॥ ૪૯ ॥ શેવક સંબળા બળ કરે છે, મુખ કરે છે બકાર;
 એટલે લીમે હાથ દબને, જરાક કીધું જોર ॥ ૫૦ ॥ તવ તે પાટડો ઉં-
 ચો થયો, મડદું કાઢ્યું બહાર; ઓળખ્યા આલુપણ કંઠયાના, પુરણ થ
 યો પોકાર ॥ ૫૧ ॥ નવાણુ કંઠયા નીશાળમાંથી, પુરણ કોપે ચડીયા; ધ્ર
 પદી જ્યાં બેઠી ત્યાં જૈને, મારવા તુટી પડીયા ॥ ૫૨ ॥ લીમ કહે કેમ
 એને મારો છો, શો મનસુબો ધાર્યો, સુદૃષ્ટા કહે વાલવા વીરા, એણે
 કંઠયાને માર્યો ॥ ૫૩ ॥ લીમ કહે નીસ્યે મરવા દો. તે પછી ઘાટ ઘડીએ
 સાચુ જાણ્યા વણ મારીયે તો, રોમ રોમ નરકે પડીયે ॥ ૫૪ ॥ એમ ક-
 હીને લીમ બોલ્યો, વીત્યામાં નહી રહે કાચું; વધરાટને કીંકના સાંભળ
 તાં, કહેજો સાચે સાચું ॥ ૫૫ ॥ આ કંઠયાને કોણે માર્યો, ધ્રપદી વદી
 વચન; સાંભળજો સત્યે સત્ય કહું છું, ઓ વધરાટ રાજન ॥ ૫૬ ॥ કંઠ
 યાળ મુજ કેડે પડ્યો તો, રોકી હતી એક રાત, મારે માથે ગાંધવોછેતે;
 તેમણે જાણી વાત ॥ ૫૭ ॥ જ્યારે તમ ધેર આવી રહેવા, ત્યારે કહીતી
 પેર; તે મારા કોઈ એક ગાંધર્વે, કંઠયાને મારેલો ઠેર ॥ ૫૮ ॥ હું અ-
 બળા શું નરને માર, એવી શું હીમ્મત ઝાલું; માર્યો માનો તોયે પા-
 ટડા વીશે, શી રીતે હું ધાલું ॥ ૫૯ ॥ લીમ કહે આ સાચું કહેછે, સ
 ત્ય અનુમાન થશે; ગાંધર્વ એનો મહારા જોવો, તેણે માર્યો હશે ॥ ૬૦ ॥
 કીંકરૂપી કહે ઓ વાલવાળ, સાચું છે તારું વેણ; એ બધી વાત મુકી
 દબને, મડદાને દો દેહેણ ॥ ૬૧ ॥ વળણ ॥ મડદાને હવે દેણદો, ધરમે ક
 હું મુખ એમ; કહે વલ્લભ તવ વાલવે, ધાલ્યો રાયને વેમ.

કડવું ૧૯ રાગ સવૈયો.

વધશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વીસ્તારીતુજને
 સંભળાવું; વધરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ ભીમ કહે એ વધરાટ રાજ,
 ખરોખર જગત થાજે; ગામ સાચવવું સ્મશાન સાચવવું, જોઈ વીચારી
 જાજે ॥૨॥ તમારા માથે ગાન્ધરવ એના, શત્રુ માનજે સત્ય; જેવા તેવા
 સ્મશાન જશે તો, ગાન્ધરવ કરશે ગત ॥૩॥ સરવ મળી શમશાનજશે તો
 ત્યાં આવતાં એ ડરસે; પણ ગામ સુનું રહેસે તેથી, ગામ ઉજડ કરશે
 ॥૪॥ સાંભળી વધરાટ ગભરાયો, ધર્મને પડયો વીચાર; ભીમ આ ગેડ ગો
 ઠવી શાથી, સમજયા નહી સાર ॥૫॥ એવે બોલ્યો વધરાટ રાજ, કહ્યો
 વાલવા કેમ કરીએ; પહેલેથી ચેતીયે નહીતો, પાછળ પસ્તાઈ મરીએ
 ॥૬॥ ભીમ કહે કે તમારે માટે, મુજને બહુ ચીંતાય; તમે સ્મશાન જ-
 શો નહીને, રક્ષા કરો ગામમાં ॥૭॥ ચાર કોણી સન્યા લેઈને. ઉભા
 રહા આ બજાર; નજર રાખજો દશે દીશા, હાથ ગ્રહી હથીઆર ॥૮॥
 નવાણુ કંઈયા મડદુ ઉપાડે. હું રખવાળો થાઉં, સયંદીને બાળવીભેગી
 હું લેઈ જોડે જાઉં ॥૯॥ અમો નગ્રની બહાર નીકળીયે, તમે સાવધ રે-
 હેજો; નગ્રના દરવાજા બંધ કરીને; સાંકળ તાળા દેજો ॥૧૦॥ ગાન્ધરવ
 કંઈયાનું રૂપ ધરીને, કદાપી દરવાજે આવે; કહેશે કે હું કંઈયો છું,
 એમ કહી ઉઘડાવે ॥ ૧૧ ॥ તોપણ મારા આવ્યા વીના, ઉઘેડવા નહી
 દ્વાર; જો ગફલતમાં ઉઘેડસો તો, થાશે હાહાકાર ॥૧૨॥ મશાણમાં કદી
 આવશે ગાન્ધરવ, તો હું સામો લડીશ; પણ મારી ચીંતા તમે નકરસો
 સહુને પુરો પડીશ ॥૧૩॥ વધરાટ રાજ ચરણે લાગ્યો, શાખાશ વાલવા
 વીર, ગામમા ચોટી અમે કરીશું, હાથમાં ઝાલી તીર ॥૧૪॥ એટલે ધ
 રમ રાજ સમજ્યા, ડહાપણથી વાળે દાટ; ભીમે નવાણુ કંઈયાનો, ધ
 ડવો ધાર્યો ઘાટ ॥૧૫॥ અરેરે એ ગજબ થાસે; ભીમ જરા નહી ત્રાસે,
 સાન કરીને કીંક રૂપીયે; વાલવો બોલાવ્યો પાસે ॥ ૧૬ ॥ કાનમાં કહ્યું
 છાનું માનું, તું ન કરે કેનું વાર્યું; હું સમજ્યો છું સઉ કંઈયાનું,
 રોશણ વાળવું ધાર્યું ॥૧૭॥ ભીમ કહે તેમાં તમારે શું, ધરમ બોલ્યા
 એમ; વગર વાંકે નવાણુને, મારવા દેઉ કેમ ॥૧૮॥ ભીમ કહે લાખા
 ભોવનમાં મેં તો સોગન બાધા; જાણજો અગની કાકાની, રાખેલી છે
 બાધા ॥ ૧૯॥ તે બાધા મુકવી ધારી છે, માટે છાના રહો વીર; ધરમ
 કહે એમ નથી કરવું, કંપે મારું શરીર ॥ ૨૦ ॥ ભીમ કહે કે કીંક છે
 ભાઈ, કહીને અળગો જાય; સઉને જવાડવા વધરાટ પ્રત્યે, બોલ્યા ધરમ

રાય ॥૨૧॥ એરે વઘરાટ કાંઈ ભય નથી, જાઓ સહિ શમશાન; વાલવો
કહે છે તે સહુ ખોટું, સાચવસે ભગવાન ॥૨૨॥ ભીમ કહે ત્યારે ખુ-
શી તમારી, સાચું છે બોલવું માઈ; એ રૂશી જેનું અન ખાઓ તેનું
કાંઈક તાકો સાઈ ॥૨૩॥ ધરમરાજ મનમાં ચીડયા, એ સાઈ તાકના-
રો; ભીમ કહે કે વઘરાટ રાજ; વીચાર શું છે તારો ॥૨૪॥ અગમ ખુ-
દ્ધી વાણીયોને, પાછળ ખુદ્ધી બ્રહ્મ, તેમનું કહ્યું માનવાથી, થાસે ધમા
ધમ ॥૨૫॥ એટલે વઘરાટ નવાણુ કઈયા, બોલ્યા કરીને અવાજ; વાલ
વાળ ખધું ડોક કહે છે, બોલસો નહી માહારાજ ॥ ૨૬ ॥ વાલવાનું
કહ્યું કરીશું, બોલ્યા વાણી કરડી; ભીમે ધરમને સાન કરીને, છાની મુ
છો મરડી ॥૨૭॥ એટલે ધરમરાજ ગયા, રાજ્ય સભાની માંય; વઘરાટ
રાયે આયુધ લીધાં, તઈયાર કરી સેન્યાય ॥૨૮॥ નગ્નના લોકો શમશાન
જવા, આવેલા ભલીપેર; તોફાનની વારતા જાણીને, જતા રહ્યા સહુ ધે
ર ॥૨૯॥ નવાણુ કઈયાએ મડદું બાંધ્યું, ઉચ્છ્રી સહિ સાથ ચાલ્યો;
મકોદરે કરોધ કરીને; કૃપદીનો કર ઝાલ્યો ॥૩૦ ॥ સહુ નગ્નની બહાર
નીકળીયા, ભીમે મચાવ્યો ધંધ; વઘરાટરાયે ચારેદીશાના, દરવાજા કીધા
બંધ ॥૩૧॥ સાંકળ ભાંગળ તાળા દીધા, એ ભીમસેનનો બોધ; ક્રીક્ષા
ઉપર આયુધવાળા, ફરતા મુકયા ચોદ્ધ ॥૩૨ ॥ ભીમે તેમને બાહારથી
કહ્યું, સાચવજો બહુપેર; આવસે ગાન્ધરવ કઈયાનિવેસે, દેખોતોમારજો
ઠેર ॥૩૩॥ એવી આગળથી પાળ બાંધી, પોતે ચતુર સુજાણ; આગળ
કઈયા પાછળ પોતે, આઠ્યા સરવ મશાણ ॥૩૪॥ કઈયાએ મડદુ ઉતાર્યું
સતી ગ્રહી બેઠો ભેમ; સરવે કઈયા પુછવા લાગ્યા, વાહલવા કરીએ કેમ
॥૩૫॥ ભીમ કહે કે મરનાર કઈયો; શું લેઈ ગયો સાથ, અફળ ફેરો
એનો ગયો છે; ન થયું પુન્યદાન હાથ ॥ ૩૬ ॥ માટે પોતાનો ભાઈ
જાણીને ભલાઈથી સહુ ભાળો; વનમાંથી બહુ કાષ્ટ લાવીને, મ્હોટીચી
તામાં બાળો ॥ ૩૭ ॥ વલણ ॥ બાળો સહુ અગની થકી, કૈયા કબુલ
થાય; પચીશ પચીશનું જીથ કરી, ચારે દીશા જાય.

કડવું ૨૦ રાગ ધન્યાશ્રી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, વૈરાટ પરવ મહીમાય ॥૧॥ પચીસ ગયા દક્ષીણ દીશા,
પચીશ પુરવ દીશાય, પચીસ ગયા ઉત્તર દીશા; ચોવીશ પશ્ચીમ માંય

॥ ૨ ॥ એટલે બોલી ધરપદી સતી, ઓ મહારા ભરતાર; મોટી ચીતા
 ખડકાવો છો, શું છે તમારો વીચાર ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે તું સુણ સયંદ્રી
 ધુમ્ર જ્વાની બ્યોમ; એકની જોડે નવાણુનો, કરવો ધાર્યો હોમ ॥ ૪ ॥
 ધરપતી કહે કંથ મહારા; ખીજએ શાં કર્યો પાપ; મુજથી દેખીખમાશે
 નહી, મરવાના અદાપ ॥ ૫ ॥ ભીમ કહે કે ગમત પડશે; જોવાની અપ-
 રમપાર; ઊંચા નીચા કુદશેને, મુખ કરશે પોકાર ॥ ૬ ॥ સતી કહે મારું
 કાળજી ફટકે, શાને મારો સહુ કોઈ, ભીમ કહે બાધા મુકવી છે બેસજો
 આડું જોઈ ॥ ૭ ॥ એવામાં દક્ષીણ દીશાથી, પચીસ કંઈયા આવ્યા, કાષ્ટ
 તણા ભારા બાંધીને, માથે ઉચકી લાવ્યા ॥ ૮ ॥ તેની ભીમે ચીતા ખ-
 ડકી, લાંબી પહોળી મોટી; વળતું વરકોદર એમ બોલ્યો, શીદ સહુ
 થાવો છો ખોટી ॥ ૯ ॥ કાષ્ટ વધારે જોઈતાં નથી, તો નવરા શીધ હુકો;
 સખ સુવાડો ચીતા વીશે, પછી અગની મુકો ॥ ૧૦ ॥ તવ કંઈયાએ મહ-
 દુ મુકયું, કર્યો અગની સંસ્કાર; ભડભડ અગની ચોદશ લાગ્યો, બોલ્યો
 કુન્તી કુમાર. ॥ ૧૧ ॥ તમારો કંઈયો કમોતે મુચ્યો, માટે કરો એક કામ
 ઓળખંધ ચીતા કને ઊભા રહી, સમરો શ્રી રામ રામ ॥ ૧૨ ॥ તવ કંઈયા
 કહે સાચું કહોછો સમરીએ શ્રીરામ; ચીતા કને ઓળખંધ ઊભા, સમરે
 પ્રભુનું નામ ॥ ૧૩ ॥ ભીમ પચીસની પુઠે ઊભો; મનમાં કર્યું સ્તવન;
 અગની કાકા ખીજ માના, સો આયુંછું તન ॥ ૧૪ ॥ તે તું તારે માની
 લેજો, કહી લાંબા કર્યો હાથ; પચીસ પાપી ઊભા રહેલા, તેને ભીડાવી
 બાથ ॥ ૧૫ ॥ ઊંચા નીચા થયા કંઈયા, ભીમે ઉચકી લીધા; ઉચકીઉં-
 ચા કરી હીલોળ્યા; ચીતામાં ફેંકી દીધા ॥ ૧૬ ॥ તે તાપમાં તરફડવા લા-
 ગ્યા, આડાને અવળા હાલ્યા; ભીમે બળતું કાષ્ટ લઈને, અગનીમાં ગડબી
 ઘાલ્યા ॥ ૧૭ ॥ ઉપર ખીજાં કાષ્ટ નાખ્યા, પુરવના તવ આવ્યા, તેમ
 ના કાષ્ટ ચીતામાં નાંખી, ભીમે પાસે બોલાવ્યા ॥ ૧૮ ॥ છો તમે સહુ
 મુરખ જેવા, બહુ લાવો શું કરવા; દક્ષીણમાંના અગની મુકીને; ગયા
 લાકડાં ભરવા ॥ ૧૯ ॥ માટે તમોહવેન જશો, એક કરો શુભ કામ; ચીતા
 પાસે ઊભા રહીને, ભજો શ્રી રામ રામ ॥ ૨૦ ॥ કંઈયાએ જાણ્યું ખરું
 કહેછે, વીવેકના મનસુબા; ચીતા પાસે કરજોડીને, ભજન કરવા ઊભા
 ॥ ૨૧ ॥ પુઠેથી ભીમે બાથ દીધી અચેત ઉચકી લીધા; અગનીકાકા મા-
 ના લેજો, કહીને હોમી દીધા ॥ ૨૨ ॥ ઊંચા નીચા કુદવા લાગ્યા, બહુ ત
 રફડતા હાલે, વાયુના નંદન બળતે કાષ્ટે, ગડબીને મહી ઘાલે ॥ ૨૩ ॥ એ
 ટલે ઊત્તર દીશાના આવ્યા, તેને પણ કર્યું તેમ, પશ્ચીમમાંથી ચોવીશ

આવ્યા, એટલે બોલ્યો ભેમ. ॥૨૪॥ ભાઈ તમે કોઈ હવે ન જશો માફ
 વાઈ કરો, ઓળખાંધ સહુ ઉભા રહીને, ધ્યાન પ્રમુતું ધરો, ॥૨૫॥ એટલે
 ઉભા ઓળ કરીને, સમરે વધકુંઠ નાથ, વાયુ નંદન વ્રકોદરે, પુટેથી દીપ્તી
 બાથ. ॥૨૬॥ એક કંઈયો તવ ચેતી ગયો, વાલવો જાણ્યો માડો, વ્રકોદ-
 રની બાથમાંથી, વચકળીને નાડો. ॥૨૭॥ એણે જાણ્યું સયંદ્રીને, વાલવો
 છે એક; નાશીને કેટલે હું જવાનો, ગયેલો ઝાલશે છેક. ॥૨૮॥ એણે
 જાણી ધરપતી પાસે, આવીને જોડ્યા હાથ; આ બાઈ તારે શરણે હું આ-
 વ્યો, જીવતદાન દે માત. ॥૨૯॥ ધરપતીને તવ ઉપની દયા, ખેલ કેવો
 એણે દાખ્યો; ઓઢેલું ચીર અળગું કરીને, પુંઠળ ઉભો રાખ્યો. ॥૩૦॥
 પછી તે ચીર ઓઢી લીધું, ખરેખરી કરી ખુખી; વાયુ નંદન કાંઈ ન
 ચેતે, એવે પ્રકારે ઉભી. ॥૩૧॥ એવામાં ભીમે તેવીશ જણને, ચીતામાં
 હોમી દીધા; ગડખીને અગનીમાં ઘાલ્યા, નવાણું પુરા કીધા. ॥૩૨॥ પ-
 છી જાણ્યું કે જીવતો ગયો; કુમતી કંઈયો એક; વાત મારી ઉઘાડી થવાની,
 વન જવું પડશે છેક. ॥૩૩॥ એમ જાણીને કાષ્ટ સળગતું, પોતે લીધું
 ચડી ચોટ; કંઈયાને શોધવા નગ્ર ભણી, બળમાં મુકી દોટ. ॥૩૪॥ દ-
 રવાજ સુધી શોધી આવ્યો આસપાસ સોધી વળીયો, ચીંતા કરતો ચી-
 તા કને આવ્યો. આઠંદ કરતો બળીયો. ॥૩૫॥ આવી પુછ્યું ધરપતીને,
 આંસુ ભર્યા લોચન; કેઈ દીશા કંઈયો નાડો, જવું પડસે વન. ॥૩૬॥
 ધરપતી કહે મેં નથી દીડો, તમ કરથી કેમ છુટ્યો; આ પેઉંજ માફ કહ્યું
 ન માન્યું, પાપ તણે કુંભ પુંટ્યો. ॥૩૭॥ ભીમ કહે મહાર્ જીવીશ વાં-
 કું, હવે જીવી શું કરણું; મારે કરમે સૌ વન જસે, આપઘાત કરી મરણું
 ॥૩૮॥ એમ કહીને રડતો રડતો, ઢળીને પડ્યો ધરણ; એવામાં નીચેથી
 દીઠા, ધરપતીના ચાર ચરણ. ॥૩૯॥ એટલે વેમ પડ્યો વ્રકોદરને, ગડ
 બડતો કને ચાલ્યો; આચીંતી પોતે ઝડપ મારી, પાછળનો પગ ઝાલ્યો
 ॥૪૦॥ ચાર પગી તું નારી કયાંથી, કહી પગ ખેંચ્યો આપ; એટલે કંઈયે
 ચીસ નાંખી, મારશો નહીં મા બાપ. ॥૪૧॥ ભીમે પાપીને તાણી કાઢ્યો,
 ધરપતી વઢી વાણ, જો કંથજ એને મારો તો, કાઢાડું મારો પ્રાણ. ॥૪૨॥
 ભીમ કહે તું ઉભી રે અળગી, મારું તો સોગન તારા; તવ તારણી
 આધી ઉભી, પાળજે સોગન મારા. ॥૪૩॥ પછી ભીમે કહ્યું કંઈયાને
 હવે ગયું તુજ દુઃખ; પણ મરજી હોય જીવવાની તો. પોહોળું કરી દે મુખ
 ॥૪૪॥ તવ કંઈયાએ કહ્યું માન્યું, બેડો મોઢું ફાડી; વ્રકોદરે જીભડી
 ઝાલી, ખેચીને નાંખી કાઢાડી. ॥૪૫॥ પછી આગળાં બેઉ ભુજનાં

ભીમે નાંખ્યાં ભાગી; તે સહુ લેઈ ચીતામાં નાંખ્યાં : ભડ ભડ અગની
 લાગી ॥૪૬॥ કંઈયાજીએ કપાળ કુટયું, આ કરતાં ભલું મરણ; ધૃપદી
 કહે કંઈજી મારા, દુષ્ટ્યું, અંતકરણ ॥૪૭॥ તમે શોગન કાંઈ ન પાળ્યા,
 શા કામના મુજ પતી; ભીમ કહે જો જીવતો છે, મારી નાંખ્યો નથી,
 ॥ ૪૮ ॥ જીભ ન કાઢાડું તો વારતા કહી દે, તો વન જવાનું આવે, આં
 ગળાં એનાં ભાગું નહીંતો, લોકોને લખી બતાવે. ॥ ૪૯ ॥ મોટે કર્યું તે
 ઠીક કર્યું છે, આત્મા મારી સાથ; એવું કહીને ભીમે ઝાલ્યા, બે જણના
 બે હાથ, ॥ ૫૦ ॥ લેઈને આવ્યો દરવાજે, શેવકે ઉઘેડ્યાં દ્વાર; સુદ્ર-
 ણ્યાએ ધૃપદી દીડી, તવ પુછ્યા સમાચાર. ॥૫૧॥ એટલે કંઈયાને સુર
 ભરાયું, જણ્યું કહી દેઉં વાત. કંઈયો બોલ્યો ઉં ઉં ઉં ઉં, કરી બતાવી
 બાથ. ॥૫૨॥ સુદ્રણા દહે આમ કેમ બોલે, શું થઈ છે આ ગતી; ક-
 ઈયાએ મો ફાડી બતાવ્યું, આમાં જીભડી નથી. ॥ ૫૩ ॥ એટલે રાણી
 પુછવા લાગી, આરે વાલવા ભ્રાત; કંઈયાનું કહ્યું નથી સમજતું, તું માંડી
 ને કહે વાત. ॥૫૪ ભીમ કહે ભાઈ ભોગ મારા, હું ગયો એમની સાથ
 ચીતામાં સરવે પડવા માંડ્યું, આને દીધી મેં બાથ. ॥ ૫૫ ॥ એક હાથે
 ઝાલેલી શયંદ્રી, બીજે હાથે કંઈયો; ભાઈના વ્રત્યુથી ચીતામાં પડી, મર
 ã પામ્યા સહુ ભૈયો. ॥૫૬॥ સુદ્રણા કહે ભવીશ મ્હારું, ઉજડ થયું
 પીયેર; એટલે કંઈયોજી અકળાયો, બેન સમજી નહીં પેર. ॥૫૭॥ એમ
 અકળાઈને ઘાંટા કહાડ્યા, બોલી ન શકાઈ વાણ; તે કારણે એણે શીશ
 પછાડ્યું, નીકળી ગયા પ્રાણ. ॥૫૮॥ તવ તેનું મડદુ ભીમે ઉપાડ્યું,
 માહા યુકતીવંત કાઢાવ્યો; મશાણમાં સળગેલી ચીતા, તેમાં જ નાંખી
 આવ્યો. ॥ ૫૯ ॥ તવ વૈરાટની રાણી બોલી, રૂપાળીએ કર્યો કેર; આ
 વાલવાજી આ સયંદ્રી, નો જોએ મુજ ઘેર. ॥ ૬૦ ॥ વળણ. મુજ ઘેર
 એ જોએ નહીં, ભીમ વધો વચન; ગભરાશો નહીં બેનડી, જે મુકી
 આવું વન. ॥

કડવું ૨૧ રાગ સાંખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
 જને સંભળાવું, વૈરાટ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ભીમે કર ઝાલ્યો સતી
 નો, જાણે આકળો થયો; જોશીનું સ્થાનક ગાયો ચાર્યાનું, ત્યાં તેડીને
 ગયો. ॥ ૨ ॥ વૃક્ષ ઉપર માળો બાંધી આપ્યો, નારી મુકી તે માંય; સ

હઢેવજીને સોંપણ ક્રીધી, રાત દીન રહેજે આંચ ॥ ૩ ૩ ॥ આવજે રસોડે
ખાવાનું લેવા, આપીશ હું પેટ પુર; જોજોરે કાંઈ ખામી ન આવે, ધર
જે ચીંતા ઉર. ॥ ૪ ॥ એ રીતે કહી ગામમાં ગયો, સુદ્રષ્ટા કને આ-
વ્યો; એ બેન પેલી ઘોજરીને, વનનો વાઘ ભળાવ્યો. ॥ ૫ ॥ સુદ્રષ્ટા
કહે સાડું થયું, એરે વાલવા ભ્રાત; ભીમ જઈ રસોડે રહ્યોને, દુનીયામાં
ચાલી વાત. ॥ ૬ ॥ હસ્તીનાપુર વારતા પહોંચી, જાણ્યું દુર્યોધન; એ
મામા હવે કેમ કરીશું નજડયા કુન્તી તન. ॥ ૭ ॥ વધરાટ નયમાં ઉત-
પાત થયો, તેથી પડે છે વેહેમ; પાંડવ હશે વધરાટ નયે, મુને લાગે છે
એમ. ॥ ૮ ॥ તવ મામા કહે ધિરજ ધરો, પાંડવની શોધ કહાડું; આ-
પણ ધરનો માળી બોલાવો, તેને યુક્તિ દેખાડું. ॥ ૯ ॥ એટલે રાયે
બોલાવ્યો માળીને શકુની વહ્યો વચન; જા ભૈ વૈરાટ નય વીશે
રહેજે સગાને ભોવન. ॥ ૧૦ ॥ બાગ કોઈનો રાખજે ભાડે, પુશ્પની વી-
ણજે કળીયો; જોને ને તેને મક્ત દેજે, કાં રંગ કે કાં બળીયો. ॥ ૧૧ ॥
જેના કરમા કળીયો ખીલીને, પુષ્પજ બની જાય, તે જનને રાખજે સુ-
રતમાં, જાણજે ધર્મરાય. ॥ ૧૨ ॥ જાણ્યા પછી તું આજે પાછો, એમ
કહી કયો વીઢાય; માળી ગયો વૈરાટ નગરે, ઊતર્યો સગાને ત્યાં. ॥ ૧૩ ॥
ખીજે દીવસે બાગ રાખ્યો, નાંણાંની પરકણ કરી; તે પછી પુશ્પ
નિ કળીયો વીણી, તેની છાખજ ભરી. ॥ ૧૪ ॥ પ્રથમ ગયો રાજ્ય સ-
ભામાં, વહેંચવા સર્વને માપે; ગાદીના ગુરૂ ધર્મ રાજ છે, તેમને પેહેલાં
આપે. ॥ ૧૫ ॥ હાથજ અડતાં પુશ્પજ થયાં, માળી સમજી ગયો; પછી
સરવને વેહેચી નાખ્યાં, અતી ઉતાવળો થયો. ॥ ૧૬ ॥ પછી સહુ સમાચાર
જાણ્યા, હરખ ભરાયો ઉર; સરપાવ લેવા માળી ગયો, પ્રેમે હસ્તીનાપુર
॥ ૧૭ ॥ છત્રપતીને સમાચાર કહ્યા, ભરી સભાની માંચે, દુરીયોધન
કહે સુણો ગુરૂજી, સુણો ભીસ્મ પીતાય ॥ ૧૮ ॥ પાંચે પાંડવ છે વૈ-
રાટ વીસે, ચાલો તમે સત્ય જન; આવી એમના હાથ ઝાલી, ફરીથી
કાહોડો વન ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને તૈયારી ક્રીધી, ચઢીઓ નરને નાથ;
જોડે અગીઆર ક્ષોણી સેન્યા લીધી સત્યવાદી ચાર સાથ ॥ ૨૦ ॥ ડંક
દેતા વૈરાટ આવ્યા, ઘણાક હરખે ભરીયા; ઉત્તર દીશાને દરવાજે, સ-
રવે મુકામ કરીઆ ॥ ૨૧ ॥ પછી દુર્યોધન એમ બોલ્યો, સુરો નિકળેકાય
તે જાઓ પશ્ચીમને દરવાજે, નયનો ભોમીયો હોય ॥ ૨૨ ॥ તે જઈ ત્યાંની
ગાયો વાળો, મારો ગોવાળને માર; એટલે ગોવાળ જ-ને કહેસે, રા-
જને સમાચાર ॥ ૨૩ ॥ તેથી કોણ આવે છે છોડાવા, ઘેરી રાખેલી

ગાયો; પાન્ડવ આઠ્યા વીના નહી રહે, જશુશે વાતનો પાયો. ॥૨૪॥
 એવં સુણી બોલ્યો સુસરમા, હું થાવું છું સાવધાન, વઘરાટ કેરો ભોમી
 થોછું હું હતો પરધાન. ॥૨૫॥ તવ બોલ્યો રાજા દુરીયોધન, સુખરૂપ
 તતપર થાવો; છ ક્ષોણી શેન્યા જેદ્રથ ભગદત, સુસરમા તમે જવો.
 ॥૨૬॥ એવી દીધી આજ્ઞા કે, થોધ્યા તતપર થયા; આયુધ લેઇને શુરા
 પુરા, પશ્ચીમ દીશાયે ગયા; ॥૨૭॥ જઇ જોર માર્યું ગાયો ઘેરી, ગોવાળને
 માર્યો માર; એટલે રડતા ગયા ગોવાળા, વઘરાટ કને તે વાર. ॥ ૨૮ ॥
 કહ્યું તમારો પ્રધાન જુનો, તેણે ઘેરી ગાયો; છ ક્ષોણી સૈન્યા જેદ્રથજેવા
 થોધ્યા સાથે લાઠ્યો ॥૨૯॥ તવ વઘરાટે કીંકને કહ્યું, વઢવા સામગ્રી લા-
 ઠ્યો, પોતાનું પ્રધાનપણું લેવા, સરજેરીથી આઠ્યો. ॥ ૩૦ ॥ માટે મા-
 હારાજા જાણું છે યુધ્ધે, વીચાર્યું ધર્મરાય; વઘરાટ રાજાને ઉશ્કેર્યો, ઘે
 રાઈ જાણી ગાય. ॥૩૧॥ વઘરાટ રાજા રથે બેઠો, હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર;
 ડંકા દેતો યુધ્ધે ચાલ્યો; સાથે ક્ષોણી ચાર. ॥૩૨॥ ધર્મે જાણ્યું અમારે
 માટે, ઘેરાઈ ગઈ છે ગાય; જો એ ગાયો છુટે નહીનો, પાપ અમોને થાય.
 ॥૩૩॥ વઘરાટકેરૂં ગજુ નથી, માટે અતીપસ્તાવું; હારે છે કે જીતે છે એ,
 જોવા માટે જાણું. ॥૩૪॥ એમ જાણીને અસ્ત્રે બેઠા, પોતે ધર્મરાય પુઠે
 પુઠે જોવા ચાલ્યા, સંગ્રામ સ્થાનક જ્યાંય, ॥૩૫॥ એક વૃક્ષ નીચે
 જઈને ઊભા, ચીકીત્સા જોવા રહ્યા; વઘરાટ રાજાશૈન્યા સાથે, સુસરમા
 સામા થયા. ॥૩૬॥ એટલે સુસરમા એમ બોલ્યો, કથળ્યું તારૂં કાજ;
 તુજને હવે કેદ કરીને, લેવું છે તારૂં રાજ. ॥૩૭॥ એટલે બોલ્યો વઘરાટ
 રાજા, કરો કાળો કેર; શું જુઓ છો યોદ્ધા મારા, મારીને મારો ઠેર.
 ॥૩૮॥ એમ કહી યુધ્ધ આરંભ કીધું, યોદ્ધા કોપે ચડીયા; સામા સામી
 આયુધ લઈને, મારવા ટુટી પડીયા. ॥૩૯॥ એવામાં જેદ્રથે બાંણ લી-
 ધું, નાગાસ્ત્ર મંત્રજ શાંધ્યો; એકજ બાણે વઘરાટ રાયને, અવળે હાથે
 બાંધ્યો. ॥૪૦॥ તવ શુસરમાયે રથ દોડાવ્યો, યુક્તિનો ખેલ કીધો,
 વઘરાટ રાયને ઉચકીને, પોતાના રથમાં લીધો. ॥૪૧॥ પછી છ ક્ષોણી
 સૈન્યાના થોધ્ધે, સૈન્યને માર્યો માર; એટલે સઉ ત્રાસ પામી નાઠા, યો
 દ્ધા ક્ષોણી ચાર ॥૪૨॥ વઘરાટનું સૈન્ય નાશીગયું, વઘરાટ હારી ચુક્યો;
 તે દેખીને ધર્મરાયે, ઘોડો મારી મુક્યો. ॥ ૪૩ ॥ દોડતા દોડતા ગયા
 રશોડે, બોલાવ્યો ભીમને બહાર; શું જુએ છે આપણે માટે, બંધાયો
 અનદાતાર. ॥૪૪॥ એવું ભીમે સાંભળ્યું ને ક્રોધ ઘણેરો કીધો; મેલાં
 મેલાં પેહેરી વસ્ત્રો, કડછો બાંધે લીધો. ॥૪૫॥ મોઢે મ્તીકા ચોપડીને,

આલ્યો ધર્મની સાથ; ધરમે આવી વધરાટ રાયને, ઉંચો દેખાડ્યો હાથ.
 ॥ ૪૬ ॥ તવ વધરાટને ધીરજ આવી; રહીશું કુશળક્ષેમ; એવે સનમુખ
 આવી ઉભો, મહા બળવંતો ભેમ ॥ ૪૭ ॥ ભીમશેને કહ્યું જેદ્રથને, રાયને
 કોણ બાંધનારો; પગે લાગી પાછો આપો; અનદાતા અમારો ॥ ૪૮ ॥ જેદ્રથ
 કહે ઓળખ્યો તને, એરે કુન્તી કુમાર; રાંધણું રાંધવા પરધેર રહ્યો
 તુજ જીવતર ધીક્કર ॥ ૪૯ ॥ એવું સાંભળી પ્રકોદરને, તનમાં લાગ્યો
 તાપ; ભીમશેન ભામસેન કોને કહે છે, ક્યાં ભીમ તારો બાપ ॥ ૫૦ ॥
 એવું સાંભળી જેદ્રથ બોલ્યો, સહુ જોદ્ધા જુધ ધારો; રાંધણું રાંધવાનું
 ભુજાવો, મન મુકીને મારો ॥ ૫૧ ॥ વલણ ॥ એવિ કીધિ આગના, કોપ્યા
 અપરમપાર; કહે વલ્લભ સરવે મળી, દેવા માંડ્યો માર.

કડવું ૨૪ રાગ રાજન રાચેજી

વધશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બો
 જોજી; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય, બળ, ॥ ૧ ॥ જેદ્ર
 થ ભગદત્તને ભુરીસેવા, ચોથો સુસરમાય, બ. છ ક્ષોણી સેન્ય કરતિ અ-
 ન્યા, ભીમને મારવા ધાય, બ. ॥૨॥ રાતા તાતા થાતા મદમાતા, મુખ કરે
 પોકાર, બ. ગુપતી ગેડી ગદા લઇને, દેવા માંડ્યો માર, બ. ॥૩॥ છુટા ગો
 ફણના ગોળા મારે, ભીમનો મત મુકાવે. બ. આડોને અવળો ભીમ ખસે
 છે; હથીઆરને ચુકાવે. બ. ॥ ૩ ॥ કડછેથી જાળવે અંગ પોતાનું, જુલમ
 ઝગડો જાગ્યો. બ. એવામાં ભગદત્તે બાણ મારીને, ભીમનો કડછો ભાગ્યો.
 બ. ॥૫॥ આયુધ વીના ભીમ ગભરાયો, માર પડ્યો એને માઠો, બ. ઉભા
 રહેવાની હીમમત હાર્યો, જીવ લઇને નાઠો. બ. ॥૬॥ એટલે સૌ જોદ્ધા પુઠે
 પડ્યા, ભીમે કર્યો વીચાર; બ. હું એકલો ને આનો અનેક છે, વળી નથી
 હથીઆર, બ. ॥૭॥ અંતરયામી ગરડાગામી, આયુધ દોતો માનું પાડ. બ.
 એવામાં ભીમે નજરે દીઠાં, આંખડીનાં બે જાડ. બ. ॥૮॥ તેન જઈને બાથ
 ભીડાવિ, પરાક્રમ મોટાં માંડ્યાં. બ. જોર કરીને હચ હચાવી, સમુળાં તાણી
 કહાડ્યાં. બ. ॥૯॥ પછી બે ભુજમાં જુજવાં જાડ્યાં; મેઘનાદે ગડગડીયો
 બ. હડુડડુ લેઈને હાકજ મારી, સૈન્યમાં કુદી પડીયો બ. ॥ ૧૦ ॥ દેનો
 સપાટા જાડના ઝપાટા; નામ રૂડે કે ભુડે; બ. નીચું જોઈને નેત્ર મીચી.
 ને, જાડે જાડે જુડે. બ. ॥ ૧૧ ॥ કંઈને દે કોહાણિ કંઈને ઢીંચણુ દે, પા-

દુથી કહાડે પ્રાણ. ॥ ૧૦ ॥ જ્યાં ભીમશેનનું ઝાડ પડે ત્યાં, ખસે ચારસેનો ધાણ. ॥ ૧૧ ॥ એક ઘડીમાં ચઉદસેં માર્યા; હાથ દેખાડ્યા માઠા. ॥ ૧૨ ॥ ત્રાસ પામીને શીશ નામીને, શેન્યના યોદ્ધા નાઠા. ॥ ૧૩ ॥ એટલે નાઠા મારથી ચારે, એમ સરવ ગયા નાશી. ॥ ૧૪ ॥ શ્વાસ ભર્યા ગયા ઉત્તર દી-શાયે. રાય કને મેં વીકાશી. ॥ ૧૫ ॥ એવે વઘરાટને ભીમે ઉતારયો, બાંધેલો રથથી ધરણ. ॥ ૧૬ ॥ હસ્ત છોડ્યા તવ વઘરાટ રાજ, ભીમને લા-ગ્યો ચરણ. ॥ ૧૭ ॥ ભીમસેનને ચરણે નમ્યો, આગ્રા ધરમ રાય; વટે વ્યાસ વક્ષભ તે સમે, રાણી આવી ત્યાંય.

કડવું ૨૩ રાગ ચૌપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વઘરામપાયે વચન સુણ જનમેજે રાજન; રાણીયે સાંભ-ળી વાત, કંથના બંધાયેલા હાથ ॥ ૧ ॥ મોટે રડતી રડતી આવી, કંથ કાળે આંસુડા લાવી; એવે કંથને છોડતા દિઠો; એને વાલવા લાગ્યો મીઠો ॥ ૨ ॥ તેથી પોતે આવી પડી પાય, એવે બોલ્યો વઘરાટ રાય; વા-લવા કહું છું પગે લાગી, મારી પાસે કાંઈક લ્યો માગી. ॥ ૩ ॥ ત્યારે બો-લી સુદ્રણા રાણી, મુજ પાસે માગો હેત આણી, તવ ભીમ બોલ્યો મુખ થકી, કોથી માગ્યું અપાતું નથી. ॥ ૪ ॥ બોલ્યો વઘરાટ માગો તે દધએ, ભીમ કહે ઉજણી જધએ; ચાલો હનુમાનના બાગ માંય, ત્યારે રસોઈ જમવી ત્યાંય ॥ ૫ ॥ બોલ્યો વઘરાટ રાય કમુત્ત; હવે તેમાં નહી આવે ભુક્ત; પછી સુદ્રણા ચરણે લાગી, વીરા મુજ કને લે માગી ॥ ૬ ॥ ભીમ કહે તારું કહેડું કાચું; માનતો નથી નારીનું સાચું, એટલે રાણી બોલી આપ, માગ્યું ન દેઉં તો મુને પાપ. ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે સયંદ્રી લાવો, તમારે ઘેર તેડી જાઓ; પેલો પથીજ જ્યાં ગાયો ચારે, ત્યાં મેં મુકી છે એને આધારે. ॥ ૮ ॥ તવ રાણી બોલી ધરિ ધીર, અને તેડી જાઉં છું મમ વીર; કહી સેવક લીધા ચાર, ગધ વન વીશે નીરધાર ॥ ૯ ॥ જ્યાં સહદેવ ગાયો ચારે, ત્યાં રાણી આવી તે વારે; વ્રક્ષે વ્રક્ષને શોધતી સાર, એવે દિઠી કંપદી નાર. ॥ ૧૦ ॥ તેને જોડ્યા રાણીએ હાથ; બાધ તું ચાલ મારી સાથ; તુજને કહું છું સત્ય ધરમે મારા ભાધ મુવા તેના કરમે ॥ ૧૧ ॥ પેલા વાલવે મુજ કામ કીધું; મારી પાસે એણે માગી લીધું; મોટે તેડવા આવી આપ, તું ન આવે તો ગૌહત્યા પાપ. ॥ ૧૨ ॥ તુજપર કાંઈ રાખું દવેશ, તેનો પાપ મુને હમેશ; એવાં વચન સાંભળ્યા જ્યારે, હેડી ઉતરી કંપદી ત્યારે ॥ ૧૩ ॥ બોલ્યો સુદ્રણાએ હાથ, લેઈ

આલી ગામમાં સાથ; લાવી ધરખાર સોંપી દીધું; પછી રાણિએ શું
કામ કીધું. ॥ ૧૪ ॥ આજ રહ્યું હેવાતણ મહારં; માટે પ્રભુની પ્રાર્થના
ધારં; એમ જાણી ઓરડામાં પેડી, હરી સમરણ કરવા બેઠી ॥ ૧૫ ॥
એવે નગ્નની બહાર વૈધરાટ, ઉભો ઉજાણી જવા માટે; એવે શેન્ય તણું
લોક આવ્યું; રાયે સીધું બધું મંગાવ્યું ॥ ૧૬ ॥ બાહારો બાહાર તે બા-
ગમાં ગયા, ભીમપર બહુ રાજ થયા; એવે ઉત્તર દીશા શું થાય વાત
જાણી દુરીયોધનરાય ॥ ૧૭ ॥ પછી બોલીયો છત્રપતી, ભીશમદાદા જુઓ
થઈ ગતી; જેણે વાલવો ધર્યું છે નામ, તે તો ભીમે કરયો સંગ્રામ ॥ ૧૮ ॥
બોલ્યા ભીશમપીતા મુખ એમ; દિઠા વીના કહુ ભીમ કેમ; ત્યારે બો-
લ્યો રાય હરાયો, ઘેરો આ દરવાજાની ગાયો. ॥ ૧૯ ॥ સુણી શેવકનો
સાથ ધાયો, ઘેરી ઉત્તર દિશાની ગાયો મારયો ગોવાળીઆને માર તે
તો નાહ કરી પોકાર ॥ ૨૦ ॥ જોડ ભીસ્મજી બોલ્યા એમ, આનું થવા બે-
હું છે કેમ; દ્રોણે કહ્યું કે પુટયું ભાળ, એનો થયો બમડવા કાળ ॥ ૨૧ ॥
બોટું થવાનું તે બોટું સુજે, જુઓ ગાયો આ કેવી ધૃજે; ગયા ગોવાળ
ગામમાં સાર, કેહેવા રાયને સમાચાર. ॥ ૨૨ ॥ ઓવી તે રાજ્ય સભા જો-
ઈ, મળે નહીં સભામાં કોઈ; ઓત્રા કુંવર રાયનો તન, રમતો હતો રા-
જ્યભોવન ॥ ૨૩ ॥ તેને પુછી ગોવાળીએ વાત, ભાઈ ક્યાં ગયા ત-
મારા તાત; કહ્યું કુંવરે બેઠો હું રમવા, તાત ગયા ઉજાણી જમવા ॥ ૨૪ ॥
છજમાંથી સુણે ધૃપતી, બોલ્યા ગોવાળીયા દુઃખ અતી; આવ્યો હસ્તી
નાપુરનો પતી, ગાયો ઘેરી લીધી દુરમતી. ॥ ૨૫ ॥ અમને સહુને દી-
ધો માર, નાશી આવ્યા કેહેવા સમાચાર; તે તો જાણી ધૃપતીયે વાત,
ગાયો ઘેરાઈ અમારે માટે, ॥ ૨૬ ॥ કેમ રખાય તેનો અદાપ, ભુખી
તરશીનું અમને પાપ; એવું જાણી વદી ધૃપતિ; સુત તાત તમારા
નધી. ॥ ૨૭ ॥ તેથી તમે જાઓ યુદ્ધ કરવા બંધી ગાયો તણું દુઃખ હ-
રવા; તમે જખરા જણાઓ ઓ ઝાજ, તેથી આગળ કેહેવાશે રાજા ॥ ૨૮ ॥
એવી રીતે કુંવરને ચડાવ્યો, સતીયે શુભ ખેત્ર લડાવ્યો બોલ્યા
કુંવર હું યુદ્ધ ધારં, જાઉં તો છત્રપતીને મારં. ॥ ૨૯ ॥ પણ રથ
હાંકનાર નથી કોઈ, માટે યુદ્ધે જાઉં શું જોઈ; ત્યારે ધૃપતી કહે જાઓ,
પેલા વ્યઢળ મેહેતાને લાવો. ॥ ૩૦ ॥ રથ હાંકતાં આવડે સારો, આવશે
એ ગુરૂ તમારો સુણી સુત ગયો નીશાળ જ્યાં બેઠો છે કન્ટી બાળ.
॥ ૩૧ ॥ ચાલો મેહેતાજી તતપર થાઓ, મહારી સાથે યુદ્ધમાં આવો,
આવ્યો છે દુષ્ટ દુરીયોધન; ઘેરિ ગાયો કરિન વીચન ॥ ૩૨ ॥ મારી ગોવા-

બને મુકયા કાઢાડી, તેણે આવી મુને બુમ પાડી; નથી જાણું મહારે યુદ્ધ
 કરવા, આજ બળીયાશું આચકા ભરવા ॥ ૩૩ ॥ નથી રથ હાંકનાર કોઈ
 ગેર, તમારી જાણે સયંદ્રી પેર; તેણે મુને મોકલ્યો તમ કને, બોલ્યા
 વ્યંદળ પુછું છું તને ॥ ૩૪ ॥ સયંદ્રીને મુકીતી કહાડી, એને કોણે ધરમાં
 પેસાડી; વળી તમ તાત કેમ ઘેર નથી, મને સમજાવો શુભ સતી ॥ ૩૫ ॥
 ત્યારે કુંવર કહે એ મહેતા, કેમ આત્રાઅજાણ્યા રહેતા; પહેલા પરચીમને
 દરવાજે; થયું યુદ્ધ ધણે અવાજે ॥ ૩૬ ॥ ત્યાંતો જોદ્રથે સંગ્રામ ક્રીધી
 મારા તાતને આંધિ લીધો; ત્યાંતો વાલવે જઈ છોડાવ્યા, શતરૂ પાસે લા-
 થ જોડાવ્યા ॥ ૩૭ ॥ તેથી મુજ તાતે માન્ય દીધું, પછી વાલવે માગી લી-
 ધું; બાહારો બહાર ઉજાણી ખાવા, ગયા બાગમાં લેવાને લાહાવા ॥ ૩૮ ॥
 મારી માતાયે વાલવાને કહ્યું, તુજથી એવાતણ રહ્યું; માટે માગી લે કંઈ
 મુજ કને, જે માગે તે આપીશ તુને ॥ ૩૯ ॥ ત્યારે વાલવે માગી લીધું,
 સયંદ્રીને લાવના ક્રીધું; તેથી મુજ માતા તેડી લાવો, આજ સયંદ્રી ધર-
 માં આવી ॥ ૪૦ ॥ એણે કહ્યું કુંવરજી જાઓ, હાંકનારા વ્યંદળને લાવો;
 માટે તેડવા આવ્યો તમને, ઉઠો ઉતાવળ છે અમને ॥ ૪૧ ॥ સુખી અર-
 જુને ક્રીધી વીચાર, નહીં ઉઠુંતો પાપ અપાર; ગાયો ભુખીને તરશી રહેશે
 વળી ધરમ ઠપકો દેશે ॥ ૪૨ ॥ એવું જાણીને ઉભો થયો, એનો કુંવર
 સાથે ગયો, આવ્યા મહેલ પાસે જે વાર; બોલ્યા અરજુનજી તે વાર ॥ ૪૩ ॥
 જાઓ પહેરી લ્યો સુત શણગાર, ઝટ આવો થઈ તઈયાર; તવ કુંવર ધ-
 રમાં જાય, કરી સાન ધૃપતિ ત્યાંય ॥ ૪૪ ॥ કંઈ કુંવરને લેઈ જાઓ, જઈ
 ઘેરેલી ગાયો છોડાવો; તમે જાગવજો એ બાગ, એનો વાંઘો ન થાય વાળ
 ॥ ૪૫ ॥ તવ અરજુને ક્રીધી સાન, એને સાચવસે ભગવાન; પછી રથશા-
 નામાં જાય; આખો રથ નથી એક ત્યાંય ॥ ૪૬ ॥ દોરડે આંધ્રી રથ કરયો
 ત્યાર, જેવો તેવો તે કાઢાડ્યો બહાર; પછી હયશાળામાં ગયો, અશ્વ જો-
 વાને ઉભો રહ્યો ॥ ૪૭ ॥ નથી એકે સારો તોખાર; પડ્યા મહાલ ટટવાં
 ચાર; તેનાં પુંછ ગ્રહી ઉડાડ્યાં, હડસેત્રીને ખારણે કાડ્યા ॥ ૪૮ ॥ રથમાં
 જોડ્યા બહુ બળ કરી, જેમ તેમ ધરિ ધોંધાની; એવે આત્રાકુંવર જોહ;
 ત્યાર થઈને આવ્યો એક ॥ ૪૯ ॥ વલણ ॥ તઈયાર થઈને આગયો, વલ-
 રાટ કેરો બાગ; કહે વલ્લભ રથ દેખીને, કુંવર કોણે તતકાળ.

કડવું ૨૫ મું રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનવજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું. વધરાટ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ કુવર કકળ્યો અશ્વ જોધને, કેમ
સંગ પોહોંચે ઠેઠ; વંડળીયા આ કયાંથી જોડ્યા, ઘોડા દૈધવની વેઠારારથ
ભાગેલો અધવચ અચકે, કયા મધ તારી ગતિ; વંઢળ કહે જુઓ કુવરજી
રથ ઘોડા બીજ નથી.. ॥ ૩ ॥ ચીંતા નાંધરશે જેમ તેમ જશું ન
થારો આકળા જીન; એટલે શાન્ત પડી રથ બેઠો, વધરાટ રાયનો સુત.
॥ ૪ ॥ અરજીન બેઠો હાંકવાને, હાથ ગ્રહ્યાં અછોડા; ચાખકા બાલીકાથમાંને
તરત હંકાર્યા ઘોડા ॥૫॥ હાંકતામા થયા આઘા પાછા, બે ચાલે તો બે
ખચકે; પંથ જરોજર કાપે નહી ને, વારે વારે અચકે ॥ ૬ ॥ દુઃખ ભરે
લા દુખળા છે, બે નીચા બે ઉચા; ખુધાને ખોડે ભરયા બે, કંઈકણા બે
ખુચા ॥ ૭ ॥ ગોખર ગંદા વાળ શરીરે, ભયાનક હણહણે ડગમગે ડોળા
હાડકાં દિસે ખગધયો ગણગણે ॥ ૮ ॥ હડશેલી હડશેલીને હાંકે, આ-
ડાને અવળા ફરે; વારે વારે ઉભા રહીને, પેશાબ ઝાઝો કરે. ॥ ૯ ॥ એ-
ક ચાલે તો એક ઉભો રે; તો એક બેસી જાય; અરજીન ઉતરી પુછડું
ઝાલે, ત્યારે ઉભા થાય. ॥૧૦॥ જેમ તેમ કરી રથ ચલાવ્યો, દરવાજે
આવ્યા વળી; એવે પુષ્પની છાબ લેધને, ઓત્રા કુંવરી મળી. ॥ ૧૧ ॥
ઓત્રા કુંવર ખંધુ પોતાનો, તેને દેખી વદી વાણી; શીઘ્ર સીધારો વીરા
મારા, વાત કહો હેત આણી ॥ ૧૨ ॥ ઓત્રા કુંવર કહે ભગની મારી,
યુધ્ધે તત્પર થાઉં; દુરીયોધને ગાયો ઘેરી છે, તેને છોડાવવા જાણું ॥ ૧૩ ॥
ઓત્રાએ કહ્યું સીધારો વીરા, જીતીને વહેલા આવજો; શત્રુનાં વસ્ત્રશણગા
ર મ્હારે, ઢોંગલે રમવા લાવજો ॥ ૧૪ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, અરજી
ને વિચારયું મન; પુષ્પ સાથે નાહેલી કુવારી, વળી વાણીના શુકન.
॥૧૫॥ કહો ના કહો પણ જય થારો, અરજીન હરખે ભરીયો; ઓત્રાને
ગામમાં વિદાય કરી, રથથી પોતે ઉતરિયો ॥ ૧૬ ॥ અશ્વ મંત્ર ઇંદ્રનો
આપેલો, અરજીનજી નવ ચુકયા; તે મંત્ર ભણી ચારે ઘોડાના, કાન અર-
જીને પુકયા ॥ ૧૭ ॥ એટલે ઉડ્યા વાયુ વેગે, અરજીન દોડીને બેઠો;
તાણ્યા અછોડા મરડ્યા ઘોડા, મશાણ જીમીમાં પેઠો ॥ ૧૮ ॥ ઓત્રા
કુંવર હસવા લાગ્યો, વંઢળ વિદ્યા વાળા; ત્રણ કોડીનાં ટટવા તેને, તમે
કર્યાં પંખાળા. ॥૧૯॥ મશાણમાં રથ લઈ ને આવ્યા, ઇંદ્ર તણો સુત
સુબોધ સમડાને વ્રક્ષે હથીઆર છે ત્યાં, રથ રાખીને ઉભો ॥ ૨૦ ॥ એ

એટલે ઓત્રા કુંવર બોલ્યો, મશાણમાં શીઠ આવ્યો; અરજીન કહે આયુ-
 ધ પેલાં, લેવા માટે હાંધ લાવ્યો ॥ ૨૨ ॥ ઉતરો કુંવરજી મોટો ભાથો,
 જોડે મોટું ધનુષ; વ્રક્ષ ઉપરથી જઇ લઇ આવો, મને પણ ધણી હુંશ.
 ॥૨૨॥ કુંવર કહે ઓરે વંઢળજી, તારે એનું શું કામ; હરી ફરી રથ
 હાકવો છે, ફરીશ હું સંગ્રામ ॥ ૨૩ ॥ લડીશ વઢીશ જળવિશ તુને, તા-
 રે શું કરવાં આયુધ; અરજીનજી કહે લેઇ આવો, તો સ્થીર મહારી પુ-
 ધ ॥ ૨૪ ॥ તવ કુંવર રથેથી ઉતરીયો, ક્રાધો ઝાડે ઝપાટો; તવ તક્ષક
 નાગે ફણો માંડી, કર્યો ગણો પુફવાટો. ॥ ૨૫ ॥ એટલે કુંવરે પડતું નાં-
 ખ્યું, પુરણ મળીયાં પાપ, જ વંઢળીયા લઇ આવ્ય તું જઇ, ખેઠો છે
 તારો આપ ॥ ૨૬ ॥ અરજીન કહે ઝાલો અઝોડા, ઘોડા ન નાશી જય;
 એમ કહી પોતે ઉતરીયો, વૃક્ષ ચઢીયો ત્યાંય ॥ ૨૭ ॥ નાગે ફરી પુફ-
 વાટો ક્રાધો, અરજીને કર્યો બોધ; હું છું અરજીન નથી બીજો, કાંઇ ન
 કરશે કોઇ ॥ ૨૮ ॥ હથીઆરની જરૂર છે મહારે, માટે આવ્યો લેના; ચાર
 ઘડી માફ કામ કરીને, આવિશ પાછો દેવા ॥ ૨૯ ॥ વળતું તક્ષક નાગ બો-
 લ્યો, મુને પડે છે વહેમ; કન્ટી સુત કહે આવ્યોતો મુકવા, હુંને મારો ભેમ
 ॥ ૩૦ ॥ તક્ષક કહે માનું ન સાચું, તે કરતાં કરો કામ; જનમોતરીથી જાણતા
 હશે, કેટલાં તમારાં નામ ॥ ૩૧ ॥ અરજીનજી કહે આખર સુધિ, દ્વાદશના
 મ ધરાવે; હમણા આઠ નામ ધરાયાં છે, ચતુર્થ આગળ થાશે ॥ ૩૨ ॥ તક્ષક
 કહે કહી બતાવો, અષ્ટ તમારાં નામ; તવ અરજીન કહેવા લાગ્યો, તક્ષકને
 તે ઠામ ॥ ૩૩ ॥ કન્ટા નંદન પાન્ડુ નંદન, ઇંદ્ર નંદન નામ મહાર; નર પાર
 થને નામ ક્રીરિટધર, ધનંજય શુભ સાર ॥ ૩૪ ॥ આઠમુ નામજ છે અર-
 જીનજી હવે આપો હથીયાર; પાછાં આપી જાઉં નહિ તા, મુજને હત્યા
 ચાર ॥ ૩૫ ॥ તવ તક્ષકનાગ અળગો ખશીયો, મનનુ સમાધાન ક્રીધું; અક્ષે
 ભાથો માંડીવનામા ધનુષ નરે લીધુ ॥ ૩૬ ॥ હરખે ભરીયો લેઇ ઉતરીયો,
 ખેઠો રથની માંય; ઘોડાના અઝાડા ઝાડ્યા, કુંવર બોલ્યો ત્યાંય ॥ ૩૭ ॥
 આવડું મોટું ધનુષ લાવ્યો, ચઢાવશે કોણુ આપ; અરજીન કહે ધ-
 નુષ હલાવી, કાયા જળાવું આપ ॥ ૩૮ ॥ એમ કહીને રથ હંકાર્યો, જોર
 ઝપાટે જય; જતાં જતાં નજરે દિઠી, કંઠિરવની સેન્યાય ॥ ૩૯ ॥ હાથી
 ઘોડા ઉઠને રથ છે, મનુશ યોધ અથોક; કુંવરે પ્રુછ્યુ વંઢળજીને, પણ
 કેમ છે લોક, ॥ ૪૦ ॥ અરજીન કહે ઓરે કુંવરજી, દુરીયોધનનું સેન્ય;
 બીરમ આદે યોદ્ધા જખરા, નથી બીજુ અન્ય ॥ ૪૦ ॥ કુંવર કહે ઓરે

વંદળજી, આપણે સેન્યના ટોટા; એની પાસે છે મનુશ ઝાઝા, તે વળી
મોટા મોટા ॥૪૧॥ આપણું ગળુ ત્યાં નવ પહોચે, મોટે રથને ખાળો;
ઓ વંદળજી મરણ પામીશું, ઘોડાને પાછા વાળો ॥૪૨॥ અરજીન કહે
સામા જઈને, કરવો છે સંગ્રામ; હવે જો પાછા વળીએ તો, ઓળાય
આપનું નામ. ॥૪૩॥ એમ કહીને ઘોડા દોડાવ્યા; કુંવરે નાંખી ચીરા;
ઓરે વંદળ વળ તું પાછો, નહિ તો પ્રાણ તજીશ ॥૪૪॥ મારા માઆપને
એક હું છું, તે તો આઠઠ કરશે; મુજને જો કાંઈ વીધન થશે તો, ટળવ-
ળીને ખેડે મરશે ॥ ૪૫ ॥ પાવલે લાગુ જીવત માગુ, એમ કહી રડવા
ચડીઓ, તો પણ અરજીન ખમચાયો નહીં, તવ સુત ઉતરી પડીઓ.
॥ ૪૬ ॥ અરજીને જોયું કુંવરને નાહો, એકલો યુધ્ધે જાઉં, તો મને કહેશે
તું કેમ આવ્યો, એમ ઉઘાડો થાઉં ॥ ૪૭ ॥ ધણી વિના શું ખાનું બ-
તાવું, ઓઠ બતાવવા જોઈએ; નહીં તો મને માની લેશે, અરજીનજી સહુ
કોઈએ. ॥ ૪૮ ॥ જો એ કુંવર જાલવાને રથજ પાછો વાળું; તો પુઠ
બતાવી કહેવાશે, કહેવાશે જગતમાં કાણુ ॥ ૪૯ ॥ એવું જાણી પાછો
પગે, રથજ પાછો લીધો; નાગપાસથી ઓત્રા કુંવરને, અવળો બંધન
કીધો ॥ ૫૦ ॥ ગળામાં ખેડી ધનુશની નાંખી, ઉચકી નાંખ્યો રથમાંય;
કુંવર રડી રડીને, કહેવા લાગ્યો ત્યાંય. ॥ ૫૧ ॥ વંદળ વારતા સુણો
મારી. અમે ક્ષત્રીની જાત; તે સહુ સંભળાવું હું તમને માંડીને કહું
વાત. ॥ ૫૨ ॥ વળણુ ॥ વાત કહું તે સાંભરો, કહેવા લાગ્યો સાર; કહે
વ્યાસ વક્ષભ સાંભરો, સહુ ત્રિવેક વિસ્તાર.

કડવું ૬૫ રાગ કંથાજનો.

કુંવર વાણી બોલીયો, મારા વંદળરે; કહું માંડીને અમારી વાત, ઓ
મહેતા વંદળરે; સુરાપુરા બધા વિશ્વમાં, મારા. તે તો જાણજો ક્ષત્રીની
જાત. ઓ. ॥૧॥ ચોરાશી હજાર રાજ્યા, મા. પણ ખંડણી ભરે સહુ જ-
ન. ઓ. મોટે સરવનો શીરોમણી મા. છત્રપતિ આ દુરીયોધન; ઓ, એ-
ને જીતે તેવું કોઈ નથી, મા. એક જીતે કુન્તી તન, ઓ. પાન્ડવ એવા
જબરા ઘણા, માં. પણ તે તો ગયા છે વન ॥ ૩ ॥ ત્યારે વંદળ વાણી
બોલીયા, મારા કુંવરરે, તારા તનનો સમાવું તાપ. ઓ. ઓત્રા કુંવર
રે; ચાર દીન વાત તું કોઈને કરે, તો તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ઓ. ॥ ૪ ॥
પાંડવ તેં બળવંત કહ્યા, મા. તેતો જાણે છે તું પેર. ઓ, પણ તે પાંડવ

પાંચે ભાઈ, મા. તેતો વસ્યા છે તારે ઘેર. ઓ. ॥ ૫ ॥ તારી ગાદીના ગુરૂ
થઈને રહ્યા, મા. એતો સદા કરે શુભ કરમ. ઓ. કીંક રૂશી હાલ નામ
ધરયું, મા. તેને જાણજે રાજા ધરમ. ઓ. ॥૬॥ વળી ગાયો ચારીને પેટ
ભરે. મા. સદા કરે છે દીપણું ખોશી. ઓ. પંછીજી હાલ નામ ધરયું. મા.
તેને જાણજે સહદેવ જોશી. ઓ. ॥૭॥ વળી ઘોડા ભણાવી પેટ ભરે. મા.
ધાયા ધોયાં રાખે પટકુળ. ઓ. બહાદુરજી હાલ નામ ધરયું. મા. તેતો
વરણાગીઓ નીકુળ. ઓ. ॥ ૪ ॥ તુજ મામા માર્યાનું આજ આવ્યું,
મા. જે સયંદ્રી સુભસતી. ઓ. પંચાળની એનો દિકરી. મા. એ તો પં-
ચાળી ધરપતી. ઓ. ॥ ૯ ॥ સોયે મામા તારા મારિયા. મા. જેને ખાધાનો
નહી નેમ. ઓ. વાલવોજી હાલ નામ ધરયું. મા. એનો વાયુ નંદન ભેમ.
ઓ. ॥૧૦॥ મેંતો થઈને હું રહ્યો. મા. મારે દિકરો અભિમુન. ઓ. મ-
ચ્છાવેધન મેં કર્યો. મા. બેટા નામ મારૂ અરજુન ॥ ૧૧ ॥ વસાણુ ॥
(વધારથી હું દ્રોણનો માટે કરું સંગ્રામ; કહે વૃક્ષ મ સુત સાંભળ્યું, આ-
વી હૃદયે હામ.

કડવું રક રાગ ઓપાઈ.

બોલ્યા વધશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; આવી કુંવરને
જહુ હામ. ઘણો ગાજી બોલ્યો તે ઠામ ॥ ૧ ॥ હવે છોડો મારા હાથ, દેઉં
જાણીયા સાથે જાથ; તમ સરીખા મારે માથે, ચાલો આડુ તમારી
સાથે. ॥ ૩ ॥ હુંતો દાકરોને તમે તાત, હવે નહીં ડર કોઈ વાત, હું તો
ભાગ્યશાળી પુરો, કોઈ વાતે નહીં અધુરો. ॥ ૩ ॥ મારી વાત સુણો ધરી
કોડ, તમારા સારથી રણછોડ; તેના મારથી તમે મોટા, કોઈ ન કહે
વીશ્વમાં ખોટા. ॥ ૪ ॥ પ્રભુના મારથીનો હું મારથી, તમે થયા છો મારા
સારથી; હું જહુ જન્યો ભાગ્યવાન, પીતાજી મુને આપ્યું માન ॥ ૫ ॥
મને મોટાઈમાં ચડાવ્યો, આજ દાવસ રૂંડો આવ્યો; હવે રહોશ તમ
પગ હેઠ, ચાલો દુષ્ટોને પોહોઆડુ ઠેઠ ॥ ૬ ॥ તમે રથ ઉતાવળો હાંકો,
મને ઉમંગ થયો પાકો, કોઈ વાતે, નહીં આવે કહેણાં, દમશ દુરીયોધનને
મહેણાં ॥ ૭ ॥ તવ અરજુને જાણ્યું એમ, હવે ગયો કુંવરનો વેમ;
સત્ય વાત લાગી મન સાથ, તવ અરજુને છોડ્યા હાથ. ॥ ૮ ॥ પછી
અશ્વ દોડાવ્યા દોટે, ચાલ્યો સેન્ય સામો ચડી ચોટે; એવે કૌરવે દીઠો
રથ, સઉન ચેતાવીયા જેદ્દથ ॥ ૯ ॥ રથની ફાંકની જોઈને રાય; કહ્યું

જુઓ ભીસ્મ પીતાય; રાખો રથ સામાં દ્રષ્ટી તમે, સાર સમન્તવિ દેઉ
અમે. ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ સાર સમન્તવું સાંમળો, કેહે છે દુર્યોધન; વક્ષ-
ભ વંદે ત્યાં પાપીએ, કેવાં કહ્યાં વચન.

કડવું ૨૭ રાગ સાખીના.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજ-
ને સંભળાવું; વધરાટ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ દુરીયોધન કહે જુઓ દાદા
રથ પેલો ચાલ્યો આવે; તેની કેરી હાકણી છે, જુઓ શાન્ત સ્વભાવે
॥ ૨ ॥ આખક ઉછળે અરજીન જેવી, તેવો કટી લચકારો; તેથી એને
અરજીન જણો, તેવો મોહોનો ડચકારો. ॥ ૩ ॥ ભીશમે હાંકણી જોઈને જ
ણ્યું, અરજીનજી છે આપ, સત્યવાદી સાર ફેર બોલવું તેમાં નહીં કાંઈ
પાપ ॥ ૪ ॥ એવું વિચારી દાદા બોલ્યા; અરજીન હું કહું કેમ, શું
એવું હાંકતું નહી હોય કોઈ, મુને નથી કાંઈ વેમ. ॥ ૫ ॥ એવામાં રથ
જ રાખ્યો ઉભો, એટલે દુર્યોધન એમ બોલ્યો, હવે નથી વાત
લીશી; જુઓ દાદા અરજીન જેવિ, વ્યંઢળના નાકની ટીસી. ॥ ૬ ॥ ભ-
મ્મર ભ્રગુદી પારથ સરખી, વળી તેવા લોચન; ઓ દાદા એનો કર
ઝાલીને, ફરીથી મોકલો વન ॥ ૭ ॥ ભીસ્મ પીતા કેહે દેખાડ કોઈને,
કોણ કેહે છે સહુ કોય; જેને તે વ્યંઢળ કેશે તો, મુજથી ક'મુલ કેમ હોય
॥ ૮ ॥ આકૃતિ તો એવા હોય વજ્રાનિ, ન કહું કુન્તી તન; દુરીયોધન ક
હે વળી ખતાવું, પછી શું કેહેશે વચન. ॥ ૯ ॥ એવું કહીને અરજીન
પ્રત્યે દુષ્ટ વદ્યો વચન; ધીકાર વ્યંઢળનો વેશ લીધો, ઓ કુન્તી તન.
॥ ૧૦ ॥ એટલે ઓત્રા કંવર બોલ્યો, પુરણ જણવ્યો તાપ; ઓ અધ-
રમી ક્યાં છે હાંઈ; અરજીન તારો આપ. ॥ ૧૧ ॥ દુષ્ટ કહે છાનો રે છે
કરા, તારું બોલ્યું તને નડશે; તારો આપ મારા તાખાનો, ઘર ગામ લુ-
ટવું પડશે. ॥ ૧૨ ॥ ઓત્રા કંવર કહે તું શું લુટે; મુઠ મતી રાજન; તુ
મુજ સામે શું બોલે છે, ઓ આખલાના તન. ॥ ૧૩ ॥ કરણ કહે છાનો
રે બાળકડા, હાર પામી જઈશ નાશી; કંવર કહે તું જ નાસી, તારી
જનેતા દાસી. ॥ ૧૪ ॥ મારા વ્યંઢળ મેહેતાજીને, કોણ છે નર કેહેનાર;
લડવું હોયતો લડત માંડો, નથી બોલ્યો રહેનાર ॥ ૧૫ ॥ ભીશમ પી-
તાને દ્રોણ હશીયા, વ્યંડળે જોઈ જણાવ્યો; કંવરે ઠીક મેહેણાં માર્યો,

મેહેતાયે બેશ ભણાવ્યો ॥ ૧૬ ॥ એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, શું જુઓ
 સહુ સાથ; એવા કુંવરને ઠેર મારો, કહી ઉઘો કર્યો હાથ ॥ ૧૭ ॥ એ
 ટલે રથ પર અરજુન ઉઠ્યો, બળવંત ઇંદ્ર કુમાર; ગાંડીવનામા ધનુશ
 લઈને, પહેલો કર્યો ટંકાર ॥ ૧૮ ॥ તે શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોવ્યો, ડો-
 લ્યા દસે દીગપાળ; ધરતી લાગી ધ્વજવાને; બળભયું પાતાળ ॥ ૧૯ ॥
 લંકામાંથી હનુમંત આવ્યા, નરની પક્ષમાં પેદા, અરજુનના રથની ધ-
 બ્ધપર, પુંછ વીટાળી બેઠા ॥ ૨૦ ॥ એટલે બોલ્યો દુષ્ટ બુધ્ધી, રાજ
 દુરીયોધન; ઓ દાદા હવે કર જાલો કહો કુન્તી તન ॥ ૨૧ ॥ કપી કી-
 રીટધરની ધબ્ધયે, બેસે છે સદા કાળ; માટે વ્યંઢળ તે અરજુનજી, કુન્તા
 સતીનો બાળ ॥ ૨૨ ॥ ભીશમપીતા કહે કપી બેઠાથી, અરજુન કેમ કે
 હેવાય; કપી તો રામને રથ બેસતાતા, તેમજ બેઠા હાંચ ॥ ૨૩ ॥ કપી
 બેઠાથી અરજુન કહીએ, તો કેમ કહીએ ન રામ; જો કરે સાધના કરે હનુ
 માનજીની, તેનું કરે તે કામ. ॥ ૨૪ ॥ તેથી તું સાધના કરી જો, તો તા
 રં કામ કરશે તો બેસશે તારી ધબ્ધયે, કાં તુજ ધરમાં ફરશે. ॥ ૨૫ ॥
 દુરીયોધન કહે જુઓ મામા; જીવે છે ઉઘાડે ચક્ષુ; તેમ છતાં અવળું બોલે
 છે, યેશે કરે છે પક્ષ. ॥ ૨૬ ॥ મામો કહે જુઓ કયાં લગી કરશે, હાથ
 માં લ્યો હથીઆર; તવ ભીસ્મ દ્રોણ અસ્વસ્થામા, ચોથા દીરપાચાર
 ॥ ૨૭ ॥ તે સત્ય પુરૂષોએ વીચાર્યું, આપણે તો કેમ કરવું; સહુની રીતે
 ઉભા રહ્યા તે, યુદ્ધ આંહી આદરવું. ॥ ૨૮ ॥ દ્રોણ કહે કે આપણ ચારે
 વઢવા જેવું ધારો; બાણ ફેંકે પણ આડાં અવળાં, ઉંચાને નીચાં મારો
 ॥ ૩૦ ॥ રથમાં આપણું બાણ ન જાયે, એટલું રહેજો જાગી; બીજાનું
 બાણ ત્યાં જતું હોય તો, આપણે નાંખવું ભાગી. ॥ ૩૧ ॥ એવી અરજુ-
 નની ને કુંવરની રક્ષા કરવી સાર; એવી રીતે વીચારીને, યુધમાં થયા
 તથ્યાર. ॥ ૩૨ ॥ એવે ઓત્રા કુંવર બોલ્યો, ઓરે અરજુન તાત, તમે
 તમારે બેસો નીરાંતે, હું વઢીરા સહુ સાથ. ॥ ૩૩ ॥ અરજુન કહે વાર
 બેઠા, કહી કર્યો વીવેક, અક્ષય બ્રહ્મનું બાણ લીધું; રક્ષાને સાર એક
 ॥ ૩૪ ॥ તે બાણ કુંવર ઉપર મુક્યું, સુતની રક્ષા કરે; આડું અવળું
 ઉંચું નીચું ભમરા પેઠે ફરે. ॥ ૩૫ ॥ એવું કરીને અરજુન બેઠો, સુત
 થયો તૈયાર; ધનુષ લઈ બાણ ચઢાવ્યું, વઢરાટને કુમાર. ॥ ૩૬ ॥ એટ
 લે કૌરવ કેરા ચોંધ્યા ઘણાક ક્રોધે ચડીયા, આયુધ વીધત્રીધનાં લેઈને,
 મારવા ટૂટી પડીયા. ॥ ૩૭ ॥ બાણ વઢોડે મુમત તોડે, ઘોડી ઘોડીને ધાતા
 હાથી ઘોડા લેઈ આગળ આવે, મુમતી છે મદમાતા. ॥ ૩૮ ॥ ચારે સ-

તીયા છે શુભ મતીયા, મારો મારો ભાષે; કુવરના રથથી આણં અવળાં
 ઉંચા નિચાં બાણ નાંખે ॥ ૩૯ ॥ કૌરવમાં છે કરણ બળીયો. જુવાવે
 ઝાલુ બેર; અગણીતા બાણની વ્રણી કરીને, કરે ઘણું ધમધાર ॥ ૪૦ ॥
 અનેક હથીયાર આવે રથમાં; કુવરને નવ વાગે; રક્ષા કરનાર બાણ ભમે
 તે, આયુધ માત્રને ભાગે ॥ ૪૧ ॥ તે દેખીને ઓત્રાકુંવર, આનંદ પામ્યો
 અતી; હું હવે મન મુકીને માફ, વાગ્યાનો ભય નથી. ॥ ૪૨ ॥ એમ જા-
 ની એમ બાણ લીધુ, વઘરાટ રાયને તન; મુગટ કરણના માયાનો ઉરા-
 ડ્યો ગગન. ॥ ૪૩ ॥ તેથી કરણ બહુ કળકળીયો, મોહાસ્ત્ર બાણ લીધું,
 અરજીન બેઠો રથજ હાંકે, તેને ભાંડી દીધું, ॥ ૪૪ ॥ તે બાણ વાગ્યુ રૂઢી
 યા વિશે પ્રાણજ ઉચો ચડીયો; શુદ્ધ વીનાનો થઈ રથમાંથી, ધરણ ઢ-
 ણી પડીયો ॥ ૪૫ ॥ કરણે બીજી બાણ માર્યું, ક્રોધ હજાહજ લાગ્યો;
 વજરાસ્તરથી કુંવર કેરો, રથજ સમુરો લાગ્યો ॥ ૪૬ ॥ કુંવર ને કપી ધ-
 રણ ઢળીયા, સુતે કર્યો મનસુબો; રખેને અરજીન તાતને વાગે, આગળ
 આવી ઉભો ॥ ૪૭ ॥ ઉભો ઉભો યુદ્ધ કરે છે, વઘરાટ કેરો બાળ; એવે
 નરની મુરછા વળી, ઉભો થયો ત્રાકાળ ॥ ૪૮ ॥ કુંવરને કષ્ટીવંત દીગે,
 તેથી ઘણો કોપ ચડીયો; કુંવરની ફરશો લઈને, કૌરવમાં જઈ પડીયો.
 ॥ ૪૯ ॥ સુસરમાને રથે ચઢીયો, પરાક્રમી પુરૂષ કાહાવ્યો, સુમરમાને
 નિચે નાંખી, રથ હાંકીને લાવ્યો ॥ ૫૦ ॥ તવ કુંવર કપી રથે બેઠા; કો-
 ધ્યો કુન્તી કુમાર; ધનુશ ઉપર બાણ ચઢાવી, દેવા માંડ્યો માર ॥ ૫૧ ॥
 લડતો વડતો પાછો ન પડતો, જીલમ પ્રાક્રમ કીધુ; એવામાં ઓત્રા કું-
 વરે, બાણ અગણીતુ લીધુ ॥ ૫૨ ॥ તે મંત્ર મોહાસ્ત્ર ભણીયો; કાંઈ ન
 રાખી નુન્ય; અરજીનજ આ સાચા હોય તો, આડે આવજો પુન્ય ॥ ૫૩ ॥
 એમ કહી ફેર ફુદડી ફરી, ફેંક્યું બળમાં એક; અગણીતા મંત્ર વડે
 તે, બાણ થયા અનેક ॥ ૫૪ ॥ તે સડિના રૂઢીયામાં વાગ્યાં, પ્રાણજ ઉં-
 ચા ચડીયા; હાથી ઘોડા ને ઉંટ સુદ્ધા; ઢળી ઢળીને પડીયા ॥ ૫૫ ॥ એ-
 કલા ચાર સત્ય પુરૂષો વીના, સરવ થયા બેભાન; અરજીનજ કહે શાબા-
 શ બેટા, ધન્ય તુને સંતાન ॥ ૫૬ ॥ સરવે તારાથી હારયા પાણ, જીત્યા
 એવું કહેશે; છત્રપતિ હારયો તુજથી તે, નીશાની શું રહેશે ॥ ૫૭ ॥ એમ
 બાણી પવનાસ્તર મુકી, પોતે નીશાની આપી; સરવ ચોધની ડાલી મ-
 ગની, મુછ અકેકી કાપી ॥ ૫૮ ॥ તે બેઠને સતીયા થયા ખુશી, ઉંચા
 કીધા હાથ; ધન્ય દિકરા સદા જય થાજે, એમ કહ્યું મન સાથ ॥ ૫૯ ॥
 પછી અન્યો અન્ય સતીયા બોલ્યા, ઉભા રહીએ કેમ; બે કોઈ બગી

જેશે આપણને, તો તેને પડશે વેહેમ. ॥ ૬૦ ॥ દુરીયોધનને ચાડી ખાશે, કેહેશે નહોતી મુરછાય; પણ સતીયા યુદ્ધ નહોતા કરતા, ઉભાતા રથમાંય ॥ ૬૧ ॥ તેથી આપણી ઇજ્જત જશે, તેવુંમ પેહેલો ખુઓ, જાણી જોઈને આરામ લેવા, રથમાં પડીને મુઓ. ॥ ૬૨ ॥ વળણ. રથમાં પડીને સુધ રહે, એમ કહી સુતા ચાર; વહ્નલ વદે તવ બોલીયો, વધરાત નો કુમાર.

કડવું ૨૮ રાગ ધવળ ધન્યાશ્રી.

બોલ્યા વધશમપાયે વચનજી, સુણ જનમેજે રાજનજી, બોલ્યા અર-
જુન પ્રત્યે બાળજી, હારયો દુરીયોધન ભુપાળજી. ॥ ૧ ॥ દુરીયોધન
યુદ્ધ કરતાં હારયો, એરે અરજુન તાત, મહારો ભગનીએ શું કહ્યું તું,
તે સંભારો વાત. ॥ ૨ ॥ ઢીંગલે રમવા મંગાવ્યાં છે, વસ્ત્રોને શણગાર;
અરજુનજી કહે જઈ આવો, ડરશે નહીં લગાર. ॥ ૩ ॥ પેલા ચાર
રથમાં નવ જશે. કુંવર હરખે ભરીયો; એકજ વચ્ચની ઝાળી કીધી,
રથમાંથી ઉતરીઓ. ॥ ૪ ॥ જઈ દુરીયોધન ઉપર બેઠો, કાઠી લીધા શ-
ણગાર; પછી કરણ રાજને લુટ્યો, કાણુ ન લાગી વાર. ॥ ૫ ॥ એ રીને
બહુ યોદ્ધા લુટ્યા, લોભ જરા નવ માય; સારા દેખે તે જાય છે લેતો,
ખોટાં પાછાં નાંખે ત્યાંય. ॥ ૬ ॥ લેતાં લેતાં બહુ લોભ લાગ્યો, બાળે
વિચારું એવું; આ ચાર છે સત્ય પુરૂષોના, જે સારૂ હોય તો લેવું
॥ ૭ ॥ એમ જાણી ગયો ભીરમને રથે, લેવાની ઉલટ આવ્યો, દાદાયે
જાણ્યું છોકરો લોભી, મુજને લુટવા આવ્યો. ॥ ૮ ॥ એવું જાણી ડરા-
વવાને, ઉંચુ કર એક બાણ; કુંવરે કારમી ચીસ નાંખી, ડોસો લે છે
પ્રાણ. ॥ ૯ ॥ નીચો પડીયો કરતો હડીયો; અરજુન પાસે આવ્યો, એ
તાતજી પેલો ડોસો જાગે છે, આટલું લુટી લાગ્યો. ॥ ૧૦ ॥ અરજુનજી
કહે બહુ થયું બેટા, કહી લીધો રથમાંય; એવે મુરછાયો વળવા માંડી;
એકે એકે ઉભા થાય. ॥ ૧૧ ॥ કુંવરને દેખે કાળને દેખે, ભય પામ્યા
બહુ માઠા; એકેક મુછના સરવે જોદ્ધા, જીવ લેઈને નાઠા. ॥ ૧૨ ॥ સર્વ
પછી પેલા સતીયા ઉઠ્યા, જેને વાહાલા ભગવાન, અરજુનજીને પુછ-
વાને દાદાયે કીધી સાન. ॥ ૧૩ ॥ એ દિકરા પ્રગટ થવાની, કેટલી છે
હજી વાર; અરજુનજીએ સાન ખતાવી, બાકી છે દીવસ ચાર. ॥ ૧૪ ॥ તવ
સમજીને સતીયા ચાલ્યા, આવેલે પંથ પળાય; આગળ કોરવ દળ જા-

તુ, તેમના ભેગા થય ॥ ૧૫ ॥ એવે દુરીયોધન બોલ્યો, બાળકે ક્રીંચાતુ
 અથ; એરે મહારા શકુની મામા, કયાં તમારી એક મુછ ॥ ૧૬ ॥ વળી ક-
 રણ તેં કયાં ખોઈ, જોઈ સરવની ધારી; મામો કહે અમારી પેઠે, એક
 મુછ ગઈ છે તારી ॥ ૧૭ ॥ સરવે જોયું તો સરવની ગમ્યે, અંકેક્રી કેમ શોભે
 જાણ્યું કે ખોટું દેખાસે, એમ સમજી ત્યાં થોભે ॥ ૧૮ ॥ અંકેક્રી રહેતી
 તે મુંડાવી; દ્વૈર કરાવવા માંડ્યું, સરવે કેવા સોભીયા જાણે, બાપનું મુ-
 તક કહાડ્યું ॥ ૧૯ ॥ કાળે મોઢે હારીને આલ્યા, અરજીન હરખે ભરી:
 યો, ગાયોનું ટોળું છે તરશું, નર રથથી ઉતરીયો ॥ ૨૦ ॥ સરવે ગાયો
 ને પંપોળી, ઊંચા ડોકા ધેન કરે; કુન્તી નહત સમજી ગયો, ગાયો તરસે
 મરે ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણી એક બાણ લીધું, ઈંદ્ર તણે કુમાર; ગંગાસ્તર
 ભણી ભોમીમાં માયું, નીકળી જળની ધાર ॥ ૨૨ ॥ સહુ ગાયોએ પા-
 ણી પીધું, હીધિ ઘણિ આશીશ; જળ પાનારાનિ જય થાજે, પ્રસન્ન હો
 જમહીસ ॥ ૨૩ ॥ પછી અરજીને ધુર ગાયોનું, હાંકી મુક્યું ગામ ભણી;
 તે પછી બેઠો રથ વીશે. સુગ્રેપુરો શીરોમણી ॥ ૨૪ ॥ કુંવરને કીરીટ-
 ધર આલ્યા; મશાણુ ભુમી ગયા; અરજીને ઘોડા ખેંચી રાજ્યા. તવ તે
 ઉભા રહ્યા ॥ ૨૫ ॥ ઘોડાના અઝોડા હીધા કુંવરને, સમડી પ્રક્ષે ગયો;
 તીછક નાગને આયુધ સોંપી, રથ બેસી તથ્યાર ધયો ॥ ૨૬ ॥ ગામ
 ભણી ખનં જણ આલ્યા; એવે શું નમ્રમાં થાય; ઉજાણી જમી મામમાં
 આઁયો, સડિ સંગ વધરાટ રાય ॥ ૨૭ ॥ રાજ્ય સભામાં આવીને બેઠા,
 જાણ્યા વીના છે રાજ્ય, ધરમ સાથે બેઠો સભામાં, લગ્ન રમવાની બાજી ॥ ૨૮ ॥
 બાજી રમે છે ધણું ગમે છે, ગામમાં છે ઉત્પાત; રાણી પ્રભુ સમરી બાહા
 ર આવી, તેને કાને ગમ વાત ॥ ૨૯ ॥ એતરા કુંવર યુદ્ધે ગયો, દુરીયોધ
 નના સામો; જળરા થોડા છે લડનાર, કરણ શકુની મામો ॥ ૩૦ ॥ એ
 વાત જાણી નાહી રાણી, આવી સભાની માય; મુસ્તક કુટતી કહેવા લાગી
 શું બેસી રહ્યા રાય ॥ ૩૧ ॥ એતરા કુંવર છત્રપતીના, સામો ગયો છે
 લડવા; વળી વ્યંઢળ સાથે ગયો, નખળા શુકન નડવા ॥ ૩૨ ॥ સાંભળી
 વધરાટ રાજ અમકયો, કુંવર પામસે મરણ; તણ પાસા હાથમાં હતા તે,
 રાયે પછાડ્યા ધરણ ॥ ૩૩ ॥ તેમાંથી પાશો ઉછળી વાગ્યો, ધરમને લે
 લાટ; મુસ્તક પુટ્યું તે જોઈ આવી. દ્રૌપદી પુરપાટ ॥ ૩૪ ॥ ધરમનું ર-
 ધીર હાથમાં ઝાલ્યું, ઘાલ્યું પોતાને સીંગ; છાટો ભુમી પડવા ન હીયો જા
 ણે એ વાતનું વીશ ॥ ૩૫ ॥ પછી કપાળે પાટો બાંધી, ચાલી ગઈ ભુવન
 બેસુદ્ધ થઈ પડ્યો મુરછમાં જે વધરાટ રાજન ॥ ૩૬ ॥ એવે ગામમાં

ગયો, આવી વળી આઠ્યા ગોવાળ; તેમણે જઈ વધામણી ખાધી,
 જીત્યો તમારો બાળ. ॥૩૭॥ એટલે ઉઠ્યો વધરાટ રાજ, લાગ્યો સામો
 જવા, છાંય ભરી મોતિ પુસ્પોની, કુંવરને વધાવા. ॥ ૩૮ ॥ એવામાં
 ધરપતીએ વિચારયું, જે આવે અરજીન ઘેર; ધરમને વાગેલું દેખીનેમારે,
 વધરાટ રાજને ઠેર ॥૩૯॥ અરજીનજીને છે નીમ એવો, ધરમને રૂધીર કા-
 હાડે; તેને તો ઠેર મારવો મ્હારે, વળી રૂધીર ભુમી પાડે ॥ ૪૦ ॥ તેનું
 આખું કુટુંબ હણવું, એવો નીમ છે માટે; રૂધીર સતિએ માથામાં ઘા-
 લ્યું; પાટો બંધાયો લેલાટે ॥ ૪૧ ॥ અરજીનજી કુંવરની સાથે, જે અ-
 હીં આવશે ઘર; ધરમને રૂધીર નિકળ્યું જેઠ; કરશે કાળો કેર ॥ ૪૨ ॥
 તેથી વધરાટ રાજને કહ્યું, મેહેતા મોકલજે નીશાળે; એ આવેનો શું
 કન એના, ખોટા પડે કોઈ કાળે ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને મોકલ્યા સામા
 સઉ દરવાજે જાય, આધેથી અરજીનજીએ જોયો, દરવાજે વધરાટ રાય
 ॥ ૪૪ ॥ તવ કુંવરને બોધ ક્રીધો, અવગણ મારા ગાજે, ચાર દહાડા
 વાત રાખજે છાની, એટલે ડાહ્યો થાજે. ॥ ૪૫ ॥ કુંવર કહે તાનજી
 માહારા, ચીંતા ન ધરશે રતી; તમારા ચરણને પ્રતાપે, મારી થઈ શુભ
 મતી ॥ ૪૬ ॥ વાનોમાં દરવાજે આઠ્યા; ખુસી થઈ સહુ શ્રદ્ધી; વધરાટ
 રાયને રઘયત સરવે, ક્રીધી પુસ્પની વૃદ્ધી ॥ ૪૭ ॥ વ્યંઢળને કહ્યું જાઓ
 નીશાળે, તમારા માઠા સુકન; અરજીનજી તવ ઉતરી ગયો, દેશ નડી કાં-
 ધ મન ॥ ૪૮ ॥ કુંવરને સૌ લાઠ્યા સભામાં, વધરાટે પુછી વાત ઓઘેટા
 તેં બળીઆ સાથે, શી રીતે દીધી બાથ ॥ ૪૯ ॥ કુંવર કહે ઉજાણી
 ખાવા, તમે તો બાગમાં ગયા; દુરીયોધને ગયો ઘેરી, ગોવાળા દુઃખી
 થયા. ॥ ૫૦ ॥ તે વાત જાણિ હું ચડ્યો યુદ્ધે, ન મળે રથ કે ધોડા; જેવા
 તેવા જોડી વ્યંઢળને, હાથ દીધા અઝોડા ॥ ૫૧ ॥ નગ્નની બારણે કડેરવ
 દળમાં જવા લાગ્યા જ્યારે, વ્યંઢળ ભય પામીને રથથી, ઉતરી પડ્યો
 ત્યારે ॥ ૫૨ ॥ પાછો મેં એને કબજે ક્રીધો, લીધો મારી સાથ; જઈ સૈ-
 ન્ય સામો ઉભો રહ્યો, તવ બોલ્યો નર નાથ ॥ ૫૩ ॥ ઓ છોકરા કેમ
 આઠ્યો સામો, મુણી મુને કરોધજ ચડીયો, એક બાણ મારયું એની રૂદે-
 માં, ઉંધો થઈને પડીયો. ॥ ૫૪ ॥ બીજે બાણે કરણ રાયને, ઉરાડ્યો
 ગગન; એટલે ભય પામીને નાહા, સૈન્યના સઉ જન. ॥ ૫૫ ॥ ગાયો લે-
 ધને ઘેર આઠ્યે, આરે મારા તાત; તવ વધરાટ ઉભા થઈને, દીધી કુંવ-
 રને બાથ. ॥ ૫૬ ॥ ઉચકીને ગાદીએ બસાડ્યા, બેઠા હું આશીશ
 દેવું, હવે તું મોટો થાય ત્યારે, ઇંદ્ર તણું રાજ લેવું. ॥ ૫૭ ॥ વળણ ॥

એ બાળકનું બોલવું, સત્ય માન્યું છે રાય; કહે વલ્લભ સુત ઘેર ગયો,
હરખી સુદૃશ્યાય.

કડવું ૨૯ રાગ ચોપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વધશમપાયે વચન, સુણ જનમેજે રાજન; પછી રાત્રી પડી
જે વારે, ગયો કુંવર સભામાં ત્યારે ॥ ૧ ॥ જ્યાં છે એકલા ધરમરાય, બો
ળે શીશમુકી પડ્યો પાય; કર મુકયો ધરમે શીશ, બેટા બહાર ન વાત પા
ડીશ ॥ ૨ ॥ વારૂ પીતાળ કહીને ગયો, જઘ નીકુળને ભેગો થયો, નનીને
પુત્ર ભાવ જણાવ્યો, નીકુળે જાણ્યું મેં તે ભણાવ્યો ॥ ૩ ॥ બોલ્યા નીકુળજી
સુણ તન સમજી રહેજે ચાર દન; વારૂ કહી કુંવર જાય, મચ્છો ગડિશા-
ળાની માંય ॥ ૪ ॥ બોલ્યા મહેદેવ ત્રીકાળ જ્ઞાની, બેટા વારતા રાખજે
છાની; તન વારૂ કહિ સુત ગયો, રસોડે ભીમને ભેગો થયો ॥ ૫ ॥ શીશ
નામીને પડ્યો પાય, ભીમે જાણ્યું ભણ્યો વિદાય; બેટા મનમાં સમજી
રહેજે, ચાર દીવસ પછી કહેજે. ॥ ૬ ॥ કહે કુંવરજી વારૂ તાત, નહી
જાય જરાએ વાત; એમ કહી ત્યાંથી નીકળીઓ, છાનામાનો ધૃપદીને મ
ળીયો ॥ ૭ ॥ ઓરે માતા તમારો હું તન, મારા મામા થયા દુશ્મન; તમને
દુઃખ દીધું અપાર, માર્યો મન મુકીને માર. ॥ ૮ ॥ માટે મુત્રા ત્યાંથી
મરજે, માતા મુજ ઉપર હેત ધરજે. તવ સતીએ દોષી આશીશ. વાત
ટકાવજે ચાર દીવસ ॥ ૯ ॥ એમ સરવેને સુત મળીઓ, પછી હરી ભજન
માં ભળીયો; સંગનો રંગ લાગ્યો સાચો, જ્ઞાન ગુણે રહ્યો નહી કાચો
॥ ૧૦ ॥ નીત્ય પ્રભાતે ઉઠવું વહેલા, કરે સમરાણ સુર્યના પહેલા, પછી
ધરમના દરશન કરે, પછી નીશાળે સંચરે ॥ ૧૧ ॥ એમ નીત્ય કરે સે-
વાય; એવે ચાર દહાડા વહી જાય, ચોથે દીવસ સાંજે જોસી, ગયા ર-
સોડે ટીપણું ખોશી ॥ ૧૨ ॥ ભીમને જઘ કહ્યું વચન, હવે પુરણ થયા
બધા દીન, કાલ સવારે પ્રગટ થાવું, હવે શા સાડે સંતાવું. ॥ ૧૩ ॥ બો-
લ્યો ભીમસેન ખુશી થઈ, મધ્ય રાત્રીએ આવજે અહીં, સરવેને હું
કહી આવું જોસી જ તું હવે હું જાઉં. ॥ ૧૪ ॥ એમ કહી હયશાળા
પળીયો, કહી નીકુળને પાછો વળીયો; જઘ વ્યંઢળને કહી પેર, રાતે
આવજે મારે ઘેર. ॥ ૧૫ ॥ જઘ કહ્યું ધરમને મોહોડે, આવજે રાત્રીએ રસો
ડે, પછી ધૃપદીને કહી આવ્યો, સરવે હરખ ઉંપજાવ્યો ॥ ૧૬ ॥ મધ્યરાત્રી
એવે ગઈ જ્યારે; આવ્યા ધરમને અરજીન ત્યારે, આવ્યા નીકુળને ધૃપતી

આઞ્યા સહદેવજી શુભ મતી ॥ ૧૭ ॥ સહુ રસોડે ભેનાં થયાં, પછી ધ-
 રમે વચન કહ્યાં, બોલો સહદેવ સવારે આજ, થાવું પ્રગટ તેમાં શી લા-
 જ ॥ ૧૮ ॥ પણ ગાદિનું મહુરત ક્યારે; બોલ્યા સહદેવ કાલે સવારે;
 બોલ્યા ધરમ વીચારો ઉર. સત જોજન હર શીના પુર ॥ ૧૯ ॥ આજને
 આજ કેમ જવાય, જતામાં રાજ્ય મળે ક્યાંય, ત્યારે બોલ્યા સહદેવ એ
 વું, સેરેલો રસ્તો બતાવિ દેઉં ॥ ૨૦ ॥ આજ નીકળો નગની બાર,
 કરો રેણું ગાદી નીરધાર; કરો તે ઉપર આમન, રાજ્ય ગાદી માની લે
 વી મન ॥ ૨૧ ॥ ત્યારે રાજી થયા રાય ધરમ, કરવું મનસા વાચા કર્મ
 પછી બોલ્યો વાયુ કુમાર, આજા દો કર કંસાર ॥ ૨૨ ॥ તવ ધરમે આ
 જા દીધિ ત્યારે રસોડા ભોમે કીધો; જમ્યા પાંચ ભાઈને નાર થયાં પેરો
 ઢમાં તૈયાર. ॥ ૨૩ ॥ ભીમ કટી કશીને ખાંતે, લીધા બે ભાઈને બે ખાં-
 ધે; પછી નીકળને સહદેવ, તેને કટી લીધા તતખેવ. ॥ ૨૪ ॥ ખાંધી જ-
 ગાયે ધૃપતી, પછી ચલ્યો શુરો શુભ મતી; એનો દોટા હડીયે ચડીયો,
 કોટ કટીને બારણે પડીયો. ॥ ૨૫ ॥ સઉને તેડેલાં ઉતારયાં, પછી આયુધ્ધ
 લાવવા ધારાં; ભીમને અરજીન બે બ્રાત, ગયા મશાણ ગ્રહીને હાથ.
 ॥ ૨૬ ॥ સમડાને પ્રસે હથીઆર, ત્યાં ચડીયો ઇંદ્રકુમાર; ત્યાંથી નાગને
 ત્રિદાય કીધો, પોને ધનુશ ભાથો લીધો ॥ ૨૭ ॥ બીજા ત્રણ ભાઈનાં
 હથીઆર, લીધા તે પણ તેજી વાર; પછી ભીમ લીધી મદા જેની સાથે
 શોભે સદા ॥ ૨૮ ॥ ચાલ્યા બેઉ બંધુઓ જ્યાંય, પોતાના ભાઈ બેઠા ત્યાંય
 તવ સહદેવે આજા દીધી, ભીમે રેતીની ગાદી કીધી ॥ ૨૯ ॥ એવે ની
 કુળ ડાહ્યો કાહ્યાઓ, લીંમડાની ડાળી ભામી લાગ્યો; એવે ભળ ભાખ-
 ણું જ્યાં થયું, તવ સહદેવજીએ કહ્યું ॥ ૩૦ ॥ તમે ઉઠો ભાઈ સત્યવાદી,
 સતીને લેઈ બેસો ગાદી, બેઠા ધરમ ધરી ઉમંગ; લીધા ધૃપદીને ઉછંગ
 ॥ ૩૧ ॥ વાયુનો નંદન સુબો, મદા લઈ છડીદારમાં ઉભો; ઘાંટા કાઢી-
 ને નેક્રા બાણે કેડે નીકળ ચમ્મર ઢાળે ॥ ૩૨ ॥ લીંમડા તણી ડાળી
 હલાવે, અરજીનજી અરજદાર આવે; જોશી સહદેવ વીવેકે પેઠા, એક
 શળી લઈ લખવા બેઠા ॥ ૩૩ ॥ એવી મનથકી ગાદી કીધી, રાજ ધરમે માનિ
 લીધી; મનથી માન્યો જ્યજ્યકાર, જીમે જપે જુગદાધાર ॥ ૩૪ ॥ એવે
 તરછટ વાહાણું વાય, ઉઘડ્યા હરવાળ ત્યાંય; તવ આવતું જતું લોક,
 જઈ જોવા ઉભા અથોક ॥ ૩૫ ॥ ઘણા લોક વીચારમાં પેઠા, ગુરૂ ગો-
 બારિને લેઈ બેઠા; જુઓ વાલવો સરવનો સુબો, છડીદાર થઈને ઉભો,
 ॥ ૩૬ ॥ પેલો ઘોડાનો ભણાવનારો, ઢાળે ચમ્મર કેવો સારો, પેલો વ્યંઢળ

અરજદાર, પેલો ગોવાળીયો લખનાર ॥૩૭॥ જોઇ લોકોયે વેહેમ લીધો,
રાજ્ય લેવાનો દુચકો કીધો; લેશે આપણા રાજનું રાજ્ય, જુઓ આ ક
થલે છે કાજ ॥૩૮॥ ત્યાલો લોકો આપણુ જૈયે, જઈ કુંવરજીને કહીએ;
તવ કુંવર કરશે કેર, આવી મારી નાંખશે ઠેર. ॥ ૩૯ ॥ મોટા છત્ર પ-
તીને હરાવ્યો, તે શું વિચાર એમનેનાવ્યો, લોક ગયું જ્યાં વધરાટ રાય,
આવી કહ્યા સમાચાર ત્યાંય ॥૪૦॥ તે વેળાએ ઓત્રા કુમાર, બેઠો છેદેવ
શેવામાંસાર; તેથી બોલ્યો વધરાટ રાય, બધી તૈયાર થાવો સન્યાય. ॥૪૧॥
આપણે ઘેર પેટ ભરનારાં, એવો દુચકો કોણ કરનારાં; સુત જીતી આ
વ્યો છત્રપતી, તે શું એમને ખબર નથી ॥૪૨॥ પેહેલા આપણે વઢવા
જશું, કદી વાલવાથી હાર થાશું; તે તો કુંવર જાણશે વાત, આવી ક-
રશે સૈનો નિપાત ॥ ૪૩ ॥ એમ કહી થયો તૈયાર, થયા નીશાન ડંકા
તે વાર સુણ્યા કુંવરજીએ કાન, કેમ ગરગડાયાં નિશાન ॥ ૪૪ ॥ જ
ણ્યુ કે કુન્તીના તન, આજ પ્રગટીયા પાવન; થયા પુરણ ચારે દન, એ
ને ઉમંગ પ્રગટયો મના ॥૪૫॥ આવ્યો શેવામાંથી બહાર, દીઠા તાત-
જીને તૈયાર; મુજ તાત કહો ક્યાં પધારો, કોના સાથે વીશ વધારો
॥૪૬॥ તવ બોલીયો વધરાટ રાય, પેલા પેટ ભરા જે કેવાય; તેણે કર્યા
છે દુચકા એવા, આપણું રાજ્યાસન લેવા ॥૪૭॥ મોટે યુધ્ધ કરવા જ-
ઈ હુંતો, પરવારીને આવજો તુંતો, મ્હોટો છત્રપતી તુંથી હાર્યો, તે
વિચાર તેઓએ ન ધાર્યો ॥ ૪૮ ॥ બોલ્યો કુંવર ધર્મ વાણીમાં, ગયાં
વર્ષ તમારા પાણીમાં; મે શું હરાવ્યો દુર્યોધન, એતો જીતીઆ કુન્તા
તન. ॥૪૯॥ નહોય આપણા એ પેટ ભરા, એ તો કુન્તા તણા દીકરા;
થયા ગુરૂ ને ભોગવી ગાદી; એતો ધર્મ રાજ સત્યવાદી ॥ ૫૦ ॥ જેનું
નામ સયંદરીસતી, તેતો પંચાળના ધરપતી, પેલા પંથીજી સહદેવજેશી,
સદા ફરે છે ટીપણું ખોશી ॥ ૫૧ ॥ ઘોડા ભણાવે નાકુળ રાય, વાલ-
વાજી તે ભીમ કહેવાય; કરે નીશાળનું કામ; તેનું અરજનજી છે ના
મ ॥ ૫૨ ॥ તેણે કૌરવ દળ હરાવ્યું; મારું મારથી નામ ધરાવ્યું; એવું
સાંભળી વધરાટ રાય, હવે પાડુ હું મારી કાય ॥ ૫૩ ॥ હવેજીવી વસુ
કીયે ઠામ, કર્યા પાન્ડવને મેં ગુલામ; એમના મનમાં એદવેશ, મારે તા
બામાં રહેવું હમેશ ॥ ૫૪ ॥ કહ્યું કુંવરે સાંભળો તાત, એક બતાવું
વિવેક વાત; મોટાને મન નવ હોય દવેશ, તમેકાંઈન કરશે કલેશ ॥ ૫૫ ॥
તમે હાથ જોડી ત્યાં જાઓ, વિવા ઓત્રાનો કરી આવો; અહીં વાજતે
ગાજતે લાવો, રાજવંશીનો વેશ ધરાવો ॥ ૫૬ ॥ વલણ જાજી.

તેડ ખાવો તાતજી, ઠીક બતાવ્યો વેત; કહે વદ્ધલ કુંવરે કહ્યું, થાશે હેતમાં હેત.

કડવું ૩૦ રાગ સાખીના.

વધશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, વધરાટ પરવ મહી માય ॥૧॥ હાથ બંધાવી વધરાટ આલ્યો, નેત્રમાં ભરતો પાણી; વધરાટ રાજનિ સાથે ચાલી, સુદૃષ્ટા જે રાણી. ॥૨॥ દરવાજા બાહાર આવીયા કે, ભીમે દીઠા સાર; ધરમને કહ્યું વધરાટ આવ્યો, આવિ એની નાર ॥ ૩ ॥ એટલે ધર્મને ધરપદી દોડ્યાં, જઈને છોડ્યા હાથ; ખમા ખમા કરી બેઠિને ચાંખ્યાં રૂદીયા સાથ. ॥૪॥ એટલે બોલ્યો વધરાટ રાજ, મેં અણુઘટતું ક્રીધું; ચકલી માળે ગરૂડ આવ્યા, દાસ તણું કામ દીધું. ॥ ૫ ॥ તે માટે હું નહીં જીવવાનો, પાડીશ મહારી કાય; જે મુજને જીવાડવો હોયતો, વરોં મહારી તનિયાય. ॥૬॥ એટલે ધરમે ઘોલ મારી, એ શું બોલ્યો અનાડી; ઓત્રા કુંવરી મહારે ખોળે, બેસાડીને રમાડી. ॥૭॥ તેનું તું એવું કેમ બોલ્યો, વધરાટ કહે કહે કહ્યું કરો; ગમે તેમ કરી લ્યો કન્યા, જેને ફાવે તે વરો. ॥૮॥ એટલે ભીમે ચરણ દબાવ્યો, ધરમરાયનો સાર; કન્યા લેવાની કબુલ કરો; વરનાર છે તૈયાર. ॥૯॥ એટલે ધરમે ઘોલ મારી, એવું બોલ્યો કેમ; ચોરે ભાઈ મેં શું કહ્યું ખોટું, ગાજીને બોલ્યો ભેમ. ॥૧૦॥ વધરાટ રાજ મરે ખીચારો, તો કેવા કેહેવાશું દીવા; એ કન્યાનો અભેમન્યુની, સાથે કરી લ્યો વીવા. ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે ખરું કહ્યું ભાઈ, ટળી ગયો મુજ વેમ; ભીમ કહે તમે વણુ વીચાર્યો, તમારો માર્યો કેમ. ॥૧૨॥ ધર્મ કહે ભાઈ ભુલ છે મહારી, તેં શુભ વિચાર લીધો, પછી કહ્યું વધરાટ રાજને, સુતશુ વિવા ક્રીધો. ॥ ૧૩ ॥ એટલે વધરાટ બહુ થયો રાજી, ઉતરાવ્યા પાંચેના કેશ; વનકુળ ઉતરાવી લેવરાવ્યો, રાજ્યવંશીનો વેશ. ॥ ૧૪ ॥ વાજતે ગાજતે ગામમાં લાવ્યા, વધરાટ પત્ર લખાવે; કંકેત્રી લખો કુન્તાને જન લેઈને આવે. ॥ ૧૫ ॥ અરજીને એક પત્ર લખીયો દારિકાં આણુંદ ભેર; તમારા ભાણેજ ને લે આવો, વધરાટ રાયને ઘેર. ॥ ૧૬ ॥ હસ્તીનાપુરથી જન લઈને, આવજો જાદવ સાથ; પુર્ણ શોભાયે પધારવાનું, તેતો તમારે હાથ. ॥ ૧૭ ॥ પછી બીજો પત્ર લખીયો, હસ્તીનાપુર માંચ; વિદુર કાકા જન લેઈને, વેહેલા આવજો આંચ. ॥૧૮॥

સરવ કુટુંબને આવળે લેતા. જે આવે દુરીયોધન; તે તો અતી આ-
નંદ થાયે, માને અમારું મન ॥ ૧૯ ॥ એવી રીતે પત્ર લખીને, મોકલી
કંકાતરી, હળીમળીને આવળે સરવે, આવશે વળી શ્રી હરી. ॥ ૨૦ ॥
બે કંકાતરી બે સ્થળ પોહોંચી, દ્વારીકામાં વંચાય; પાન્ડવ પ્રગટયા
ખખર જાણી, સરવે ખુશી થાય ॥ ૨૧ ॥ બળદેવજી કહે કુટુંબ સરવે,
ચાલો સહિ નર નારી;વાજતે ગાજતે નઈ લઈને, નીકળીઆ ગીરધારી
॥ ૨૨ ॥ પ્રભુ કહે ખારો ખાર ચાલો, જઈએ હેડંબાવન; ગોટારગછને
ઘેર રહ્યાં છે, સુભદ્રા અભેમુન ॥ ૨૩ ॥ એમ જાણીને હેડંબાવનમાં,
પ્રેમ થકી પરવરીયા;દેખી ગોટારગછ સામે આવ્યો,સહિ જદવ ઉતરીયા
॥ ૨૪ ॥ બળદેવે બેનને બોલાવી, બોલી સુભદ્રા વચન; ભાણેજ ભગની
પરઘેર રાખ્યાં, શું ખાવા ખુટયુ અન્ન. ॥ ૨૫ ॥ બળદેવ કહે બોલશે
નહી, વાંકા દીવસ હોય, તે વારે સહુની ફરે પ્રતી, શત્રુ થાયે સહુ કોય
॥ ૨૬ ॥ બીજી ત્રીજી વાત મુકીદો, પત્ર જોઈ થાઓ ત્યાર; અભેમન્યુ-
નું લગ્ન કર્યું છે, પ્રગટયા કુન્તી કુમાર ॥ ૨૭ ॥ તવ અભેમન્યુ એટલું
બોલ્યો, ચાલો ગોટારગછ વીર; તુજ વીના હું નહી જવાનો, ઓ બંધુ
રણુધીર; ॥ ૨૮ ॥ ગોટારગછ તવ તઈયાર થયો, જવાનો ઉમંગ ચડીયો;
મેઘ વરણુ મુત ગોટારગછનો, તે તવ પુકે પડીઓ ॥ ૨૯ ॥ તેને પણ ત્યાં
સાથે લીધો, હરખ ઘણેરો ઉર; વાજતે ગાજતે આવીયા સહિ; નગ્ર હ-
સ્તીનાપુર ॥ ૩૦ ॥ વિદુરજીને ઘેર આવ્યા, વિયોગ સહુના ટળીઆ
ભકતને ઘેર છે કુન્તા માતા, તેમને સરવે મળીયા ॥ ૩૧ ॥ એવે ભી-
સ્મને દ્રોણ આવ્યા, આવ્યા કપાચાર; અશ્વસ્થામા તે પણ આવ્યા,
મળીઆ દેવ મોરાર ॥ ૩૨ ॥ પ્રભુ કહે ચાલો ભીષ્મ દાદા, દ્રોણને તે-
ડી જઈએ; દુરીયોધનને સમજવીને જનમાં આવવા કહીએ. ॥ ૩૩ ॥
એમ ધારીને ગયા સભામાં, જ્યાં બેઠા ભુપાળ; કહ્યું કે આ કંકાતરી
છે, વઘરાટમા વેવીશાળ. ॥ ૩૪ ॥ દુષ્ટ કહે કે સરત તાડા, પ્રગટયા કુ-
ન્તી તન; ગામમાં પેસવા દેવા નથી, ફરીથી કહાડું વન. ॥ ૩૫ ॥
અમારે જને આવડું નથી, કહી કર્યો વિદાય; તવ પાંચ સતીઆને
સહિ જદવ, જન લેઈને જાય. ॥ ૩૬ ॥ વઘરાટ નગ્રની લગભગ આવ્યા,
ગઉ છોટે વિશ્રામ કરીયા, વરઘોડો ગામમાં સાંજે લેવો,તંબુ તાણી ઉ-
તરીયા. ॥ ૩૭ ॥ એક તંબુમાં પ્રેમદા સરવે, એકમાં પુરૂષ માત્ર; એક
તંબુમાં બાળક સરવે, છે ડાહ્યા મુપાત્ર. ॥ ૩૮ ॥ એકાન્તમાં એવે પ્રભુ
બેઠેલા, જ્ઞાને કર્યો વિચાર; ભાણેજ મુને વિધન કરશે, જે વરશે આ

નાર. ॥ ૩૯ ॥ ઓત્રાનું મોઢું દેખશે તો, યુધે પછી નહીં જાય, પછી ભા-
 ણેજ મરવાનો નથી, મૃત્યુ મારૂં થાય. ॥ ૪૦ ॥ માટે આ વિવા
 તોડાવું, ધાર્યું વિશ્વને ભુપ, ભાણેજનું મન ભમાવવાને; ધર્યું
 વિપ્રનું રૂપ. ॥ ૪૧ ॥ વ્રધજ ગાત્ર તુંખી પાત્ર, ટીપણું લીધું ખોશી;
 જેથીકા ગ્રહી ગયા તંબુમાં, ખનીયા વિદ્વાન જોશી. ॥ ૪૨ ॥ તંબુમાં
 પેડા કર જોવાને બેડા; જદવ તનના જીવે; દાખલે દાખલા મેળવે પુરા,
 સરવના સંદેહ ખુવે. ॥ ૪૩ ॥ એટલે સરવે બાળક બોલ્યા, સંદેહ ક્યારે
 ટળશે; હાથ જીએ અભેમન્યુનો, કન્યા કેવી મળશે. ॥ ૪૪ ॥ એટલે પ્ર-
 ભુએ જોઈરેખા, પોતે શ્રી જીગદીશ; સૌ સામુ જોઈમોઢું ઉતારી, ધુણા-
 વ્યું પોતે શીશ. ॥ ૪૫ ॥ આ કન્યા કાંઈ નથી સારી, બેહેરી બોખડી
 કાળી, અભીમન્યુ જ તું પાછો, કદરૂપ વધરાટ બાળી. ॥ ૪૬ ॥ અભી-
 મન્યુ કહે ભુલ્યા મહારાજ, કન્યા દેખી મન ડરે; કદરૂપ કન્યા હોયતો
 મહારો, તાત વીવા નવ કરે. ॥ ૪૭ ॥ જાઓ માહારાજ જુઠા તમે છો,
 તવ ઉઠ્યા ભગવાન, જણ્યું કે હાંઈ કાંઈ ન આલ્યું, થયા અંતરધ્યાન.
 ॥ ૪૮ ॥ નગ્રમાં સરખી સરખી સાહેલી, રમતીતી ઓત્રા સાથ; ત્યાં જો
 શીને રૂપે આળ્યા, પોતે દીનાનાથ. ॥ ૪૯ ॥ લાવેરે બેનો હાથ જોઉં,
 બોલી છોકરીઓ સાથ; આ વર ઓત્રાને કેવો મળશે, જીએ બેનનો
 હાથ. ॥ ૫૦ ॥ પ્રભુએ હાથ જોવા લીધો, જોઈ ધુણાવ્યું શીશ, જો બેન ખરી
 વારતા કઈ તેમાં ન ધરવી રીસ. ॥ ૫૧ ॥ એમ કહીને કહ્યું પ્રભુએ,
 આ વર નથી રૂપાળો; હોઠ જડાને દાંત લાંબા, બોખડો ને વળી કાળો.
 ॥ ૫૨ ॥ જોતામાં ઓકારી આવે, તેનાથી લગ્ન કરવું, ઓરે ઓત્રા સ-
 ત્ય માનોતો, જીવ્યાથી ભલું મરવું. ॥ ૫૩ ॥ તવ ઓત્રા કહે જાઓ જુઠા,
 અરજીન નંદન કેવા, માહારાજ તમે છો કોઈ કપટી, વર છે અરજીન જો
 વા. ॥ ૫૪ ॥ તવ અંતર ધ્યાન થયું ગયા પ્રભુ, લાગ્યું દલમાં દુખ; જણ્યું
 કે વરકન્યાનું, મારે જોવા ન દેવું મુખ ॥ ૫૫ ॥ એમ જાણી વા વટોળ
 ક્રીધો, પ્રભુએ માયા દાખી, કાંકરા ઉરાડી, વર કન્યાની આંખો પુરી
 નાંખી. ॥ ૫૬ ॥ તતડાવીને તાવ મુક્યો, પોતે શ્રી ભગવાન; પેહેલું અ-
 ભીમન્યુને દુખ મુક્યું, ખળભળી બધી જન ॥ ૫૭ ॥ નેત્રે માતાયે પાટા
 બાંધ્યા, ઓચીંતો પડ્યો ત્રાસ; તે પછી ઓત્રા કુંવરીને, દુખ મુક્યું અ-
 વીનાશ. ॥ ૫૮ ॥ ઓત્રાને પણ એમજ થયું, બાંધાવ્યા ચક્ષુ પાટા; પા-
 છલા પોહોરે તઈયાર ક્રીધા, વરઘોડાના ઉભરાટા. ॥ ૫૯ ॥ વાજતે ગાજ-
 તે ઘોડે બેસાડ્યો, વર રાયને તે વાર; જન લેઈને ગામમાં ગયા, પોતે જી

ગદાધાર. ॥૧૯॥ વળણુ. ॥ વરઘોડો લેઇ આવીઆ, પોતે પુન્ય સ્લોક;
કહે વક્ષલ જોવા મળ્યું, મનુષ સરવ અથોક. ॥ ૬૧ ॥

કડવું ૩૧ રાગ સવૈયા.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, વધરાટ પરવ મહીમાય. ॥૧॥ વધરાટ રાજ સામે આવ્યો,
પ્રેમ ઘણેરો વ્યાપ્યો; જગતની રીતી પ્રમાણે, પોતે જનીવાસો આ-
પ્યો. ॥ ૨ ॥ પાન્ડવને મળ્યાં સગાં વહાલાં, સુખરૂપે સહુ રહ્યા;
લગ્ન લેવાનો દાહોડો ફેરવીયો, વર કન્યા દુખી થયાં. ॥ ૩ ॥ જનઘયા
મોટે મધ્યાન વેળા, થાય છે નીત્ય રસોઈ; પણ વાહાણામાં ખાવા માગે,
ખાળક સરવ કોઈ ॥૪॥ વધરાટ રાયે સાત ઓરડા, પકવાનના ભરેલા;
સવારમાં છોકરાંને ખાવા; હુકમ રાયે કરેલા ॥ ૫ ॥ કુંચી ધર્મ રાજને
દીધેલી, ધર્મે બોલાવ્યો ભીમ; સવારે છોકરાંને ખવરાવવા, તારે રા-
ખવો નીમ ॥૬॥ તુજ વીના વશ નથી રહેવાનાં, જદવનાં બધા ખાળ;
એવામાં ખીજ દાહાડાનો, થયો પ્રાતઃકાળ ॥૭॥ તવ ખાવાને છોકરાં
ચાહ્યાં, ભીમને તેડી જય; મીઠાઈઓના ઓરડા ઉઘેડ્યા, છોકરાં પેઠાં
માંય ॥ ૮ ॥ જે જેને ભાવે તે લે આવે, ખાય છે ઉલટ આણી; તે દેખી
ને પ્રકોદરના, મોઢામાં ભરાયું પાણી ॥ ૯ ॥ ઉઠીને ઓરડામાં પેઠો,
ખાળક કહાડ્યાં ખાહાર; દ્વાર દેઘને ખાવા બેઠો, વાયુનો કુમાર.
॥૧૦॥ ખાહારથી ખાકામાં ખાળક જીવે, કરે ઘણો ઉતપાત; ઓરે ભી-
મ ખાવોછો તમે તે, ધર્મને કહીશુ વાત ॥૧૧॥ તોપણ ભીમે ભય નવ
રાખ્યો, ઉંચુ નીચું નવ ભાળ્યું; સાતે ઓરડાની મીઠાઈ ખાધી, સાફ
વાશીદું વાળ્યું ॥૧૨॥ પછી ઉઠીને ખાહાર આવ્યો, નાડા સહુ કુમાર;
ભીમે ખારણે દઈ દીધાં તાળાં, જનીવાસે ગયો સાર. ॥ ૧૩ ॥ એવે
જઈ ખાળકોએ કહ્યું, ભીમશેનને નહી દયા; અમોને ખાવા નવ દીધું,
એ પોતે ખાઈ ગયા ॥૧૪॥ ભીમે કહ્યું ખાળકોએ; વેર્યું ને પાથરીયું;
તેથી ખાળકોને ખાહાર કાઢી; એક ઠેકાણે કરીયું ॥ ૧૫ ॥ એવામાં તો
ખીજે દહોડે, વધરાટે જાણી વાત; ફરીથી પકવાન ભરાવ્યાં, ધરમે કુંચી
લીધી હાથ ॥૧૬॥ એવે વધરાટને કહ્યું ધરમે, નકામા ખોટી થાઓ;
અમારે ઉતાવળ છે જવાની, વરકન્યા પરણાવો ॥ ૧૭ ॥ અમારે ધર
ગામનું નથી નીસ્યે, મોટે કરો વીદાય; વધરાટે કહ્યું પધારો આજે, પર

ણાવું કન્યાય ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને વઢરાટ ગયો, મંડપ રચના ક્રીધી;
ધરમે વરઘોડો ચડાવ્યો, જનને જોડે લીધી ॥૧૫ ॥ :આવીને મંડપે ઉ-
તરીયા. બાજઠે વર બેસાડયો. વરકન્યાના ગોર બેઠા, મંત્રનો ઉચ્ચાર
કાઢાડયો ॥૨૦ ॥ વઢરાટે કન્યા પધરાવી, દેવા કન્યા દાન; સરવે સભા
ચરચા જીવે, જીવે છે ભગવાન ॥ ૨૨ ॥ વલણુ ॥ કન્યા દાન દેવાય
છે, સાંભળને તું રાય; નેત્રે પાટા રાખીને, પરણે વર કન્યાય.

કડવું ઉર રાગ રેહેણીનો.

ત્યાંતો સમે વરતે સાવધાન, શોભાધણેરીરે; રાજ વઢરાટ દેછે ક-
ન્યાદાન શોભા. ॥૧ ॥ ત્યાંતો હસ્ત મેળાવો થાય, શો, પછી માનની
મંગળ ગાય શોભા. ॥૨ ॥ ચોરી પેહેલું મંગલ વરતાય. શો. તેમાં
ગાયોના દાન અપાય. શો. ॥ ૩ ॥ ત્યાંતો બીજી મંગળ વરતાય, શો,
તેમાં દારીનાદાન અપાય. શો. ॥ ૪ ॥ ચોરી ત્રીજી મંગળ વરતાય;
શો. તેમાં ભંડાર સહીત અપાય. શો. ॥ ૫ ॥ પછી વર કન્યા જમ્યાં
કંસાર. શો. છોડો ઝાલ્યામાં આપ્યો મોતીહાર. શો. ॥ ૬ ॥ પછી રૂપીયા
વીંટીયો રમાય. શો. લાગ્યા વર કન્યા ગોત્રજને પાય, શો. ॥૭ ॥ વળણુ ॥
વર કન્યા પરણી રહ્યાં, રાયે જમાડી જન, આપી પછી પહેરામણી,
રીજ્યા સતી સંતાન. ॥

કડવું ઉર રાગ સોહાગી હોહરો.

વઢશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજ
ને સંભળાવું, વઢરાટ પરવ મહીમાય ॥૧ ॥ ત્રણરથ ભરીને ધનઆપ્યું
બે ક્ષોણી સેન્યાય; એટલું આપી વઢરાટ રાયે, કરી દીધા વીદાય ॥૨ ॥
વર કન્યાની આંખેપાટા, કન્યાનેરહેવા દીધી, હજ્યા મળ્યાને હેત ક્રીધાં,
જનને વીદાય ક્રીધી ॥૩ ॥ વઢશમપાયે એણું બોલ્યા, ઓ જનમેજે
રાય, વઢરાટ પરવ પુરણુ હવું, ઉતરી બ્રહ્મ હત્યાય ॥૪ ॥ કાળા પડદા
શ્વેત થયાને, કાળી ઘોળી થઈ ગાય; કાળા તલ ઘોળા થયાછે, પુરણુ
પરિક્ષા દેખાય ॥૫ ॥ એટલે જનમેજય રાયે લક્ષ કર્યાં ગઉ દાન, સ-
વાશો જનોઠ દઈ પરણાવ્યા, બ્રાહ્મણનાં સંતાન ॥ ૬ ॥ સવાશો કન્યા
પરણાવી, બ્રાહ્મણ કેરી બાળ, સવાસો બ્રહ્મપુરી આપી, ધરમીષ્ટ એ
ભુપાળ ॥૭ ॥ સવાલક્ષ બ્રહ્મ ભોજન ક્રીધાં, પાતક નાંખ્યું ટાળી,

પછી પાછો બેઠો સાંભળવા, પોતે આશન વાળી ॥ ૮ ॥ શ્રોતાને વક્તા
સરવના, પોહોઝ્યા મનનો કોડ; કહે વલ્લભ સહુ બોલને ભાઈ, જે જે
શ્રી રણુછોડ. ॥૯॥

વૈરાટ પર્વ સમાપ્ત.

ઉધોગ પર્વ.

કડવું ૧ હું રાગ સાખી.

વધશમ પાચે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજય રાય; વીસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું ઉધોગ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ જન લેધને પાંડવ આલ્યા,
હસ્તીનાપુર ભણી જય; બળદેવજી જદવ લેધને, દ્વારીકાં થયાવીદાય
॥૨॥ કૃષ્ણ રહ્યા પાંડવની સાથે, ભાસ્મ દ્રોણ વીદુર; કૃપાચાર્યને અશ્વ
સ્થામા, આળ્યા હસ્તીનાપુર ॥૩॥ દુરીયોધને વારતા જાણી, જબરો
મચાળ્યો ધંધ, સેવકોને આજ્ઞા આપી; દરવાજા કરો બંધ ॥૪॥ ક્રીડલા
ઉપર ક્રીંકર રાખ્યા, તેતો પેહેરા ભરે, ઉઘાડા આયુધ હાથમા ઝાલી,
ચોક્રી કરવા ફરે ॥૫॥ તે દરવાજા બંધ દેખીને બોલીયા ધરમ રાય,
તોફાન કોઇ કાંઈ ન કરો, ઉતારો આ બાગમાંય ॥૬॥ એટલે સરવે
બાગમાં ગયા, ખીછાના પાથરીયાં; એક તંબુ અળગો તાણ્યો ત્યાં, કુ-
ન્તા સુભદ્રા ઉતરીયાં ॥૭॥ બે ક્ષોણી લેધ પંચાળમાંથી, ધૃપદ રાજા
આળ્યા પોતાને બે દીકરાને, પાંડવના પાંચ લાળ્યા ॥ ૮ ॥ તે દ્રૌપદી
ને ઉછંગ મુક્યા, પુત્રનો વીયોગ ટળીયો; સરવે સભામાં ખીરાજ્યાપ-
છી, બોલ્યો અભેમન્યુ બળીયો ॥૯॥ ધરમ કાકા આજ્ઞા આપો, દારૂણ
દૈવત દાખું; એકજ બાણે હસ્તીનાપુરના, દરવાજા ચીરી નાંખું ॥૧૦॥
ભીમ કહે ભાઈ આજ્ઞા આપો, ગદા ગ્રહી ચડી ચોટ, નગર ઠેકાણે ઝગર
કરું ને, પાડું કાઢ્યા કોટ ॥૧૧॥ ગટોરગછ કહે આજ્ઞા આપો, કોટ કુદી
માંહે જલુડું; અંધતણા સોચે સુતોને, બાંધીને આંધ લાવું ॥૧૨॥ મેઘ-
વરણ કહે દાદા દો આજ્ઞા, સરવે શત્રુને રોળું, હસ્તીનાપુરનું ડગળું
ઉપાડી, જં દરીઆમાં બોળું ॥૧૩॥ એટલે બોલ્યા ધરમરાજા, મી-
થ્યા મનેહો મથી, નુકશાન વેઠું કુટુંબ સાથે, કલેશ કરવાનો નથી
॥૧૪॥ ભીમ કહે કલેશથી ડરશો, તો નહીં દે દુષ્ટ જન; ધરમ કહે ન
હી આપે તો, જઈ વશીશું વન ॥ ૧૫ ॥ એટલે આવી કુન્તા બોલ્યાં
દોધ અતીશે પેદો; આ દીકરા બાપનું રળેલું, ખોવા માટે બેઠો ॥૧૬॥
બાપથી કૈંક સંપાડે સવાયું, કંઈજન બાપનું ખુએ, ઓરેઅરજુન દીકરા
શું, ધરમ સામું જુએ ॥૧૭॥ એવો બોલ્યો ધૃપદરાજા, સાંભળો ધર્મ
ભુપતી, સદા વનવાસ પુરવો હતો તો, મુજ પુત્રી વરવી નોતી ॥૧૮॥

મહારી છોકરીના છોકરાને, ધરખાર રાજ્ય અપાવો; રીઘ સીધને નવ
 નીઘ સોંપીને, પછીથી વનમાં જવો. ॥ ૧૯ ॥ એટલે બોલ્યા લીશમ
 પીતા, સમજજે સત્યમર્મ; સામા થઈને યુદ્ધ કરવું, તે ક્ષત્રીનો ધર્મ.
 ॥૨૦॥ માગે તે સાથે યુદ્ધ કરવું, મરવું તેથી નવ ડરવું; પોતાનું મસ્ત
 ક હાથમાં લે, રણભુમીમાં ફરવું. ॥ ધર્મ કહે કે નારે દાદા, એક પેટ
 ભરવું પાપી; તેટલા માટે કલેશ ન કરવો; ઇશ્વર રહેશે આપી. ॥૨૧॥
 તે કરતાં એા લીશમદાદા, તમો નય્રમાંજવો; પેહેલાંની હકીકત સઘળી,
 એને જઈ સમજવો. ॥૨૨॥ એટલે લીશમ દ્રોણબોલ્યા, જશુંદુષ્ટ અવા
 શે; સમજવીને છત્રપતીને મોકલશું તુજ પાસે. ॥ ૨૩ ॥ એટલે તમો
 કરગરી પડજો, તવ સરમાવિશું અમો; આપશે એની ખુશી પ્રમાણે,
 કબુલ કરજો તમો. ॥ ૨૪ ॥ એમ કહી સત્યવાદી ઉડ્યા, દરવાજે ગયા
 સાર; કીજ્ઞાના સેવકોને કહ્યું, ઉઘાડો આ દ્વાર ॥ ૨૫ ॥ સેવકે કહ્યું
 છત્રપતિને, તવ દુરીયોધન આવ્યો; દરવાજા પાસે ઉભો રહીને, દરવા
 જો ઉઘડાવ્યો ॥૨૬॥ એકલા પાંચ સતીયાને લીધા, પછી દીધાં દ્વાર;
 છત્રપતીને સભામાં લીધો, સમજવવા બધો સાર. ॥ ૨૭ ॥ પાસે બે-
 સાડીને સરમાવ્યો, સમજવ્યો બહુ પેર; રાજ્ય થોડું ઘણું દે પાન્ડવને
 નહીંતો વધશે જોર ॥૨૮॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા, વેણુ તમારૂં થા-
 પુ; પાન્ડવ મુને નમી પડે તો, થોડું ઘણું કાંઈ આપુ. ॥ ૨૯ ॥ એટલે
 બોલ્યા લીશમ દાદા, નમે તો ખુશી થાજો; પાન્ડવો તુને લટી પડશે,
 મળવા બાગમાં જાજો. ॥૩૦॥ છત્રપતી કહે કાલે જઈશું, નહીં પડે ભુલ
 લગાર; તવ દાદાએ પાન્ડવોને કહાવ્યા સમાચાર. ॥ ૩૧ ॥ ધરમરાજ
 બહુ હરખાયા, આવશે મ્હોટા વીર; એા લીમલાઈનમી પડવું, રહેજો
 પાધરા તીર, ॥૩૨॥ રાજ કરીને રાજ્ય લેવું, તેમાં ઉપજો સુખ; કલેશ
 કરીને જે લેવું તે જાણવું દારણુ દુખ. ॥ ૩૩ ॥ લીમ કહે કે વારૂ વીરા,
 એવે સમે પડી રાત, શયન કીધું સહુ પ્રાણીયે, જગ્યા પ્રભુ સાક્ષાત.
 ॥૩૪॥ મધ્ય રાત્રાએ જઈ પગ ખેંચ્યો, લીમનો દેવ મોરાર; છાના
 માના સાન કરીને, બોલાવી લીધો બાહાર ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુએ કહ્યું આજ
 પ્રભાતે, આવશે દુરાયોધન; ધરમરાજ નમી પડશે; વીચાર શો છેમન
 ॥૩૬॥ લીમ કહે નમવું નવ ઘટે, ઓરે અશરણા શરણુ, પ્રભુ કહેકપટ
 કરીને, નમાવો દુષ્ટને ચરણુ ॥૩૭॥ આ બીછાનું ઉપાડી નાંખો, ખાડ
 કરો ત્યાં એક; તેના ઉપર પાથરો પછી, ખાડ ઢાંકી દો છેક ॥ ૩૮ ॥
 હાથીએ બેશીને અલીમાની, બીછાના ઉપર ચડશે; ખાડા ઉપર આવ

તામાં, ખાડમાં હાથી પડશે. ॥ ૩૯ ॥ તેવોજ પાપી ગડબડવાનો, પુરણ
 મોઢે પોહોળે; સામા ધરમરાય બેઠા હશે તે, પડશે તેમને ખોળે. ॥ ૪૦ ॥
 એટલે આપણે હશી દેવું, કરવી દોટા હડીયો; કેહેવું કે દુરીયોધન આવી
 ધરમને નમી પડીયો. ॥ ૪૧ ॥ એટલે પાપીને લાગશે ચટકી, રીસ
 ચઢાવી જશે, પછી સંપ નથી રહેવાનો, યુદ્ધ સામગ્રી થાશે. ॥ ૪૨ ॥
 સાંભળી ભીમશેન રાજ થયો, સાડું બતાવ્યું હરજી; ધર્મને સમાધાન
 કરવું તું પણ, નહોતી મારી મરજી. ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને કમ્ભર બાંધી,
 ઝપાટે ભેર દાખ્યો; બીછાનું ઉપાડી પણ એકમાં, ખાડો ખોદી નાંખ્યો.
 ॥ ૪૪ ॥ તેપર પાછું પાથરી દીધું, કોર પર ઢાળી ગાદી; તે ગાદીપર બી-
 રાજવાના, ધરમરાય સત્યવાદી. ॥ ૪૫ ॥ પછી આખી રાત પેહેરો ભરી-
 યો, એવે થયો પ્રભાત; ધર્મ કહે કેમ ચોક્કી કરે છે, કહે મુને તારી વાત.
 ॥ ૪૬ ॥ ભીમ કહે ભાઈને ખુશી કરવા, ઠીક કરી રંગબાજી; સાડું બી-
 છાનું બેઠને હરખે, છત્રપતી થાય રાજી. ॥ ૪૭ ॥ તે માટે ચોક્કી કરું છું,
 કોઈ ન મુકે ચર્ણ; ધરમ કહે સાખાશ વીરા, હરખ્યું અંતઃકર્ણ.
 ॥ ૪૮ ॥ રાજ કરીને રાજ્ય લેઈશું, તેમાં થાશે સાડું; ભીમ કહે ભાઈ આ
 જ રાત્રીયે એમ થયું મન માડું. ॥ ૪૯ ॥ એવે સરવે નાહી ધોઈને, આનં
 દમાં અતી પેઠા; ધરમરાજ કોરાણે થઈને, જઈ ગાદીપર બેઠા. ॥ ૫૦ ॥
 આસપાસ બીજા સરવે બેઠા, એક પોહોર ચઢીયો દન; તે સમે ગામમાં
 તૈયાર થયો, રાજ દુરીયોધન. ॥ ૫૧ ॥ ચાલો મામા આપણ બને, જઈયે
 બાગની માંય; એમ કહીને બેઠિ જણ બેઠા, હાથી ઉપર ત્યાંય. ॥ ૫૨ ॥
 દરવાજે ઊઘાડી આવ્યા, બાગ વિષે બેઠિ બેઠા; બીછાના ઉપર હાથી
 ચલાવ્યો; ઉતરીયા નહી હેઠા. ॥ ૫૩ ॥ ખાડ ઉપર પગ આવ્યા હાથી
 ના, આગળથી ગજ પડીયો; એટલે છત્રપતીને મામો, હાથીથી ગરબડી
 યો. ॥ ૫૪ ॥ ધરમના ચર્ણ કને આવી પડીયો, જે દુરીયોધન રાય; એટ-
 લે ભીમે ધાંટો કાઢાડ્યો, છત્રપતી પડ્યો પાય. ॥ ૫૫ ॥ દુરીયોધન ઝટ
 ઉભો થયો, પ્રભુ હસવા ચડીયા; ધન્ય દુરીયોધન મ્હોટા તે મ્હોટા, મ્હો
 ટા તે નમી પડીયા. ॥ ૫૬ ॥ છત્રપતીને મામો રીસાયા, કકળી બોલ્યા
 તે ઠામ; હવે રાજ્યની આશા મુકો, નથી દેવાનો ડામ. ॥ ૫૭ ॥ એમ
 કહી બેઠિ ગામમાં ગયા, દરવાજા બંધ કીધા; ધરમ કહે સાચું કહેજો,
 આ દગા કોણે દીધા. ॥ ૫૮ ॥ આ કરમ કોણે કર્યું છે, ખાડ ખોદ્યો આ
 મ; ભીમ કહે ભાઈ કોને ન કહેશો, કર્યું હતું મેં કામ. ॥ ૫૯ ॥ ધર્મ લેણાટે
 કર મુક્યો, શું ધાર્યું કરવો કેર; સરાડે ચઢેલું ભાગી નાંખ્યું, ભીમે વ

ધાર્યું બેર. ॥૬૧॥ વળણા વેહેર વધાર્યું ભીમડા, જુઓ શ્રી ભગવાન;
પંચાત લઘ જામમાં, કરી આવો સમાધાન. ॥

કડવું રજું રાગ સોહાગી દોહરો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ઉદ્યોગ પર્વ મહીમાય. ॥૧॥ પ્રભુને કહ્યું આપ પધારો, કરી
આવો પંચાત, શી રીતે રાજ્ય મેળવ્યું છે, તે જાણો છો વાત. ॥ ૨ ॥
અંતરયામી એવું બોલ્યા, સાંભળજે ભુપતી; તમારા બોલ્યાનો ઢંગ ન
હી તે, માટે હું જતો નથી. ॥૩॥ દુષ્ટને ત્યાં જઈ પંચાત કરું, તેમ છતાં
નવ માને; તો પછી મારે કેમ કરવું, એમ પુછ્યું ભગવાને. ॥ ૪ ॥ ધ-
ર્મ કહે એ માને નહીં તો, આવજે પાછા તમે; પ્રભુ કહે એવી પંચાત
નાગી, કરવા જતા નથી અમે. ॥૫॥ હું જાણુંને મારું માન્ય ન રાખે,
તો શું ઢીલે મુખ આવું, ના માને તો યુદ્ધતું કહીને, આવુંને તમને લ-
ઢાવું. ॥૬॥ ધર્મ કહે કે ઓ મહારાજ, અમે વેડીશું ટાંચ; છત્રપતિ ક-
ને છેવટ લેજે, માગીને દેશ પાંચ. ॥૭॥ પ્રભુ કહે કદી પાંચે ન આપે,
તો મહારે કેમ કરવું; ધરમ કહે પાંચ આપે નહીં તો, યુદ્ધ મહારે આદરવું
॥ ૮ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વચન આપો, ધરમે વચન દીધું; એટલે ઉડ્યા
અંતરયામી; જવાને મન કીધું. ॥૯॥ એકાન્તમાં જઈ ભીમે કહ્યું, પ-
ધારજે પ્રભુ વેહેલા; કરી લાવજે લડત ઉભી, ઓ છોગાળા છેલા. ॥૧૦॥
પ્રભુ કહે કેહેવું નહિ પડે, એમ કહી રથ બેઠા; ઉઘડાવ્યો દરવાજો દા-
સો પાસે, નરહરી નગ્રમાં પેઠા. ॥૧૧॥ એકલા પ્રભુને ગામમા લેઈ, દુ-
ષ્ટ દરવાજા દીધા; પ્રભુએ પ્રમાણીક લોકો, સભામાં ભેગા કીધા. ॥૧૨॥
ભીસ્મ વીદુરને દ્રોણ બોલાવ્યા, બોલાવ્યા કીરપાચાર; પછી દુરીયો
ધનના સામા, બેઠા જુગદાધાર. ॥૧૩॥ છબીલે કહ્યું છત્રપતીને, સાંભ-
ળો પુરણ વાત, પેહેલું પુરણ ચીત્ત પરોવો, પછી કરું પંચાત. ॥૧૪॥
તમે તમારે એક કુટબી, આપશો લેશો કાંક; પણ વાત સાંભળશો નહીં
તો, બધો તમારો વાંક. ॥૧૫॥ તમે ને પાન્ડવ ભાઈઓ ભાઈ, રેહેવું
નહીં હીકડીમાં; કદી અપાય ઓછું વધતું, ધી ઢળ્યું તો ખીચડીમાં.
॥૧૬॥ ઓ ભીસ્મજી વ્રજ તમેછો, જાણો છો જુની પેર; હું જે કહું તે
હોય જુઠું તો; કહેજે તમે સુખ ભેર. ॥ ૧૭ ॥ મુળના પુરૂષ સંતનું રા-
જ, બેતાળી ગામના ધણી; તે સંતનું ના દીકરા બે, પ્રથમથી લ્યો મ-

શ્લો. ॥ ૧૮ ॥ ભીસ્મપીતાને વીચીત્રવીર્ય, સરખા ભાગે શોભે; ભીસ્મ-
પીતાએ ભાગ મુકયો, નીરવરતી નીરલોભે. ॥૧૯॥ વીચીત્રવીર્યને ત્ર-
ણ પુત્રો, જાણે છે બધું જગત ધૃતરાષ્ટ્રને પાન્ડુ રાજ, ત્રીજા વીહુર ભ-
ક્ત. ॥૨૦॥ બેતાળી ગામ તે ત્રણને ભાગે, એક એકને ચઉદ ગામ;
બાકીનું રાજ્ય જીતી લાવ્યા, પાન્ડુરાય તમામ. ॥ ૨૧ ॥ તેમાં
કંઈ હક નહી ખીજનો, સાંભળો રાય નરેશ; પાન્ડવના પાન્ડવને સોં-
પો, ચોરાશી હજાર દેશ. ॥ ૨૨ ॥ દુરીયોધન કહે સુણો પ્રભુજી પા-
ન્ડુરાજ જીતી આવ્યા; તે વાત કબુલ કરીએ છીએ, ચોરાશી હજાર લા-
વ્યા. ॥ ૨૩ ॥ પણ પાન્ડુને હત્યા લાગી, ખાર વરસ ગયા વન; ત્યાં
લગી તે રાજ્ય જાળવ્યું અમો વીચારો જુગજીવન. ॥ ૨૪ ॥ કૃષ્ણ કહે
છત્રપતી સુણો, રાજ્યની રક્ષા કીધી; તેટલા દીવસની આવદાની, તે ત-
મોએ લીધી. ॥ ૨૫ ॥ તેમાં તમોને નુકશાન નથી, એમનું દે દો રાજ;
દુરીયોધન કહે ઉતરો ન્યાયે, ચોરે કૃષ્ણ મ્હારાજ. ॥ ૨૬ ॥ પાન્ડવ દુ-
ત રમતાં રાજ હાર્યા જીત્યો હું નરેશ; પ્રભુ કહે બેતાળીશ હજાર જી-
ત્યા તે લ્યો દેશ. ॥૨૭॥ બાકીના બેતાળીસ હજાર, પાછા આપો રાય;
દુરીયોધન કહે જવો મ્હારાજ, પંચાત એ નહી થાય. ॥ ૨૮ ॥ એટલે
બોલ્યા અતંરયામી, વાતમાં કરશે ન ક્રોધ, જેમ તેમ સમાધાન થાયે
તો, ટળે બધો વીરોધ. ॥ ૨૯ ॥ કુબુધી ક્રોધ કરીને બોલ્યો, સાંભળજે
જદુપતી, એ રીતે રાજ્ય માગવું હોયતો, પંચાત કરવી નથી. ॥૩૦॥
પ્રભુ કહે વાર તેમ રહેવા દો, કોહોતો માગણી માગું. દુરીયોધન કહે
માગી જીત્યો, તો હું સાંભળવા લાગું. ॥ ૩૧ ॥ વળણ. ॥ રીતસર મા-
ગો માગણું, તો હું સાંભળી રહીશ; જે ધ્યાન બેસે માલરી, તો તો હું
હા કહીશ. ॥ ૩૨ ॥

કડવું ૩ રાગ બીલાવરીની ઢેરી.

પ્રભુજી વધા વચન, રાજજી. સાંભળો દુરીયોધન; રાજજી. ॥ ૧ ॥
પાન્ડવનું કષ્ટ કાપો, રાજજી. ચાળી હજાર દેશ આપો, રાજજી. ॥ ૨ ॥
એવું વચન સુણાવ્યું, રાજજી. દુષ્ટે શીશ ધુણાવ્યું. રાજજી. ॥ ૩ ॥
બોલ્યા જુગદાધાર, રાજજી. આપો ત્રીશ હજાર. રાજજી. ॥ ૪ ॥ તેથી
દો હજાર વીસ. રાજજી. દુષ્ટ ધુણાવી શીશ, રાજજી. ॥ ૫ ॥ પ્રભુ કહે
વધે જશ, રાજજી. આપો હજાર દશ, રાજજી. ॥ ૬ ॥ એટલું વચન થા-

પો. રાજા; પાંચ હજાર આપો, રાજા. ॥ ૭ ॥ ખેંચી ન પકડો
છેક, રાજા. આપો હજાર એક. રાજા ॥ ૮ ॥ સૌં સભાનું માપ મા-
પો, રાજા; પાંચસેં દેશજ આપો રાજા ॥૯॥ કેટલું કહેવા લાગું,
રાજા; એક સો દેશજ માગું. રાજા. ॥૧૦॥ પ્રભુ ઓછુંઓછુંમાગે,
રાજા. પાપીને સાડેં લાગે, રાજા. ॥ ૧૧ ॥ પ્રભુ કહે વેણુ થાપો,
રાજા, પચાસ દેશજ આપો, રાજા. ॥ ૧૨ ॥ જેમ જેમ ઓછું સુ-
ણાવે, રાજા; માંકડો માથુ ધુણાવે, રાજા. ॥૧૩॥ તવ બોલ્યા વ-
નમાળી, રાજા; દેશજ આપો ચાળી. રાજા. ॥૧૪॥ માગ્યામાં ન ધરો
રીશ, રાજા; આપોને દેશ ત્રિશ. રાજા. ॥૧૫॥ હું માગુછું જુગદી-
શ, રાજા, આપોને દેશ વીશ, રાજા. ॥૧૬॥ ઝાઝાને ન કરશે કસ, રાજા
આપોને દેશ દસ. રાજા. ॥૧૭॥ તેમાં તે કાઢશે ભવ, રાજા; તે ક-
રતાં દો નવ, રાજા. ॥ ૧૮ ॥ મુકો મુમતનો ઠાઠ, રાજા, આપી દો
દેશ આઠ, રાજા. ॥૧૯॥ ગુણુ માનશે પાંચ બ્રાત, રાજા, છેવટ દો
દેશ સાત, રાજા. ॥૨૦॥ ટળશે સરવનો ભય, રાજા, આપોને દેશ
છય, રાજા. ॥૨૧॥ નહીં આવે ઉની આંચ, રાજા. છેવટ આપો
પાંચ, રાજા. ॥૨૨॥ તેમાં તો સાડેં કહેવાશે, રાજા; પાંચેથી વેહે-
ચી લેવાશે, રાજા. ॥૨૩॥ તવ બોલ્યો દુરીયોધન, પ્રભુ; સાંભ-
ળો જુગજીવન, પ્રભુ, ॥૨૪॥ તમારેં વચન થાપુ, પ્રભુ, કાંઈ પાન્ડ
વને ન આપું, પ્રભુ. ॥૨૫॥ દીધે નથી કાંઈ ધરમ, પ્રભુ, પણ
મને તમારી શરમ, પ્રભુ. ॥ ૨૭ ॥ વળણુ ॥ દુરીયોધને કહું કરણને,
લખીને આપો પાંચ દેશ; કહે વલ્લભ લખાવતા, દ્વારીકાંધીશ પ્રમેશ.

કડવું ૪ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણીપેરે બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું; ઉદ્યોગ પર્વ મહીમાય ॥૧॥ અંતરયામી બેઠા લખાવા, લ-
ખનારો કરણુ રાય; ત્રાંખાને પત્રે લખવા માંડયું, કલમ ગ્રહી કરમાંય
॥૨॥ બોલો પ્રભુ લખાવો તે લખું, તવ કહું કૃષ્ણ પ્રમેશ; આગરા
ને બંગાળા લખો, લખો કાશી દેશ ॥૩॥ હસ્તીનાપુરને મારવાડ લખો
કરણે લખ્યા તે વાર; પછી મુખમાં કલમ ધાલી, પડયો બહુ વીચાર
॥૪॥ મુસ્તક ઉપર ખડીયો મુકયો, મનમાં કરી મનશુબો; સભાની

વચમાં પતરૂં ધરીને; એકજ ચરણે ઉભો. ॥ ૫ ॥ દેખીને દુરીયોધન
 બોલ્યો, કેમ ઉભા થયા અત્ર; કરણ કહે વાંચી જુઓ, લખેલું તાંબા
 નું પત્ર. ॥ ૭ ॥ ઉભા રહેવાની નથી જગીયા, કષ્ણે કપટાઈ કીધી; પાંચ
 દેશ લખાવ્યા તેમાં, પૃથ્વી તાણી લીધી. ॥ ૭ ॥ તવ દુરીયોધને પત્ર
 વાંચ્યું, હજહજ વાપી રીસ; મુજ સંગ કપટ કરવા આવ્યો, લપટ દ્વારી
 કાઢીસ. ॥ ૮ ॥ ઓ ભરવાડા ઓ પીંડારા, ગાયોના ચારનારા; મુજ સાથે
 તેં પ્રપંચ કીધો, મામા માશી મારનારા. ॥ ૯ ॥ ગાયો દોનારો છાશો
 પીનારો કયાં છે તું ક્ષત્રીની જાત; ગામડું વસાવી રાજ કહેવાયો તુ શું
 જાણે પંચાત. ॥ ૧૦ ॥ એમ કહી ઉઠીને બાઝયો, કુણ્દી નરેશ; ગડદા
 કોણી મારવા લાગ્યો ગ્રહી પ્રભુના કેશ. ॥ ૧૧ ॥ છછુદરીનાં સરવે સ-
 રખાં, ઉડયા નવાણું વીર; મારો ઝુડો હવે ન મુકો, કરો પાધરો તીર.
 ॥ ૧૨ ॥ એમ કહીને કપુત્ર સોયે, દેવા માંડયો માર; સભાસદ સહુ પોં-
 ચા કરડે વરત્યો હાહાકાર ॥ ૧૩ ॥ અંતરયામીએ એમ જાણ્યું દુષ્ટો
 દેશે દુઃખ; એવું જાણીને ભુમી પડેલા; પોહોણું કીધું મુખ. ॥ ૧૪ ॥ તે
 મુખમાં એમ લીલા બતાવી સુત પવનનો કાહાવે; ગદા ગ્રહીને ભીમ-
 સેન બળીયો, મારવા માટે આવે. ॥ ૧૫ ॥ દુરીયોધન કહે નાસો મામા,
 મારવા આવે ભેમ; એવો ભીમનો ભય પામીને નાહા એમને એમ.
 ॥ ૧૬ ॥ તવ ઉઠી ઉભા અલબેલો, બોલ્યા મુખ વચન; યુદ્ધનું નોહોતરૂં
 દેઉં છુ તુને, ઓરેદુરીયોધન. ॥ ૧૭ ॥ સાંભળીપાપી નાશીગયો, પોતાના
 તાત કને; અરે પીતાજી કષ્ણ આવ્યાતા, સમજવવાને મને. ॥ ૧૮ ॥
 પંચાત કરી છેતરતા તો, પ્રપંચનો ખેલ ધાર્યો; તેથી મુજને ક્રોધ ચડ્યો
 તે, ભરી સભામાં માર્યો. ॥ ૧૯ ॥ એવું સાંભળી વાણી વદિયો, ધૃતરા
 ષ્ટર જે અંધ; ઓ દીકરા એને માર્યો તે તમારૂં જીવવું બંધ ॥ ૨૦ ॥
 ચૌદ લોકનો એ છે સ્વામી, તેને સભામાં કુટયો; માટે નિશ્ચે જાણુને તમે
 સહુનો આવરદા ખુટયો. ॥ ૨૧ ॥ દુરીયોધન કહે કેમ કરૂં પીતા, અંધ
 કહે વળી જવો; આપણે ધામે ભોજન કરવા, ચરણેલાગીનેલાવો. ॥ ૨૨ ॥
 તવ દુરીયોધન તેડવા આવ્યો, મુકી મુમતનીહોડ; એવેસભામાંથીનીક
 ણીબેઠા, રથમાં શ્રી રણછોડ. ॥ ૨૩ ॥ એટલામાં દુરીયોધન આવ્યો પ્રભુ
 ચાલો મુજ ઘેર; મેમાન ગતીયે ભોજન કરી, પધારજો ભલીપેર. ॥ ૨૪ ॥
 કૃષ્ણજી કહે આવત જમવા, તમ ધામે રાજ્યવટે; પણ મહારાપર હાથ
 ઉપાડ્યો, માટે ન આવવું ઘટે ॥ ૨૫ ॥ જમવું હશે તો બહુ છે ઠેકાણું,
 એમ વધાગીરધારી; દુરીયોધન કહે જમે નહીં તો, આવ્યો જખાસડે

મારં . ॥ ૨૬ ॥ જો તું જમે માહારી નગરીમાં, ત્યારે તો દેવકી તન, એમ
કહી કેડે ચોકી મુકી; પાછો વળ્યો રાજન. ॥૨૭॥ એટલે રથ હંકારીને
આલ્યા, દાસ ઉપર કરી મ્હેર; વીદુરજી સભામાં છે પણ, ગયા એમને
ઘેર. ॥૨૮॥ બારણે રથ રાખીને ઉતરીયા, દયાળુ એ કરી દયા; વિદુર
પત્નિને માતા માતા કેહેતા ઘરમાં ગયા. ॥ ૨૯ ॥ ચોક તણાં બેઉ દ્વાર
દેધને; વિદુર પત્ની નાહાય; નગ્ન નાહાવાનો સ્વભાવ નારીનો, તેણું કરે
સ્નાન ત્યાંય. ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુને શબ્દે જોયું જાળીથી, દીઠા શ્રી ભગવાન;
દ્વાર ઉઘાડી આવી પાપ પડી, ન રહ્યું વસ્ત્રનું ભાન. ॥ ૩૧ ॥ એટલે
પ્રભુએ આડું જોયું, ભક્તને પ્રભુ શું પ્રેમ; ઉભી થઈને પુછવા લાગી
આડું જોયું હરી કેમ. ॥૩૨॥ કૃષ્ણ કહે મા વસ્ત્ર પેહેરો, બોલી વિદુર
ની નારી; આ પ્રભુ તમને દેખી ભાન ભુલી, કરજો ક્ષમા ગીરધારી.
॥ ૩૩ ॥ એમ કહી જઈ વસ્ત્ર પેહેરી, આવી અતી પાવન; પધારો કહી
બેસાડયા પ્રભુને, આપી એક આસન. ॥ ૩૪ ॥ કૃષ્ણ કહે મા ભુખલા
ગી, જમવાને બેઠો આવી; વીદુરની નારી ઘરમા જઈને કદળી તણાં
ફળ લાવી ॥ ૩૫ ॥ પ્રભુના સામા ફેલવા બેઠાં, કૃષ્ણ કૃષ્ણ મુખ ભા-
ખે; છોતરાં આપે છબીલાને ગલ કાહાડી બાહાર નાંખે. ॥ ૩૬ ॥ એ રીતે
તદાકાર થયેલી, પ્રભુ ઉપર પ્રેમ ભાવે; ભક્તને ભાવે છેલછબીલો, કે-
ળાનાં છોતરા આવે, ॥૩૭॥ છેવટ છોડું આવતા દીઠા, તેવારે આવ્યું
ભાન અરેરે મેં છોડાં દીધાં, જમે મ્હારો ભગવાન. ॥ ૩૮ ॥ બારણે
જોયું તવ ગલ દીઠો, પસ્તાવો બહુ કીધો; પ્રભુ કહે મા પસ્તાશો નહી
આજજ આ સ્વાદ લીધો. ॥ ૩૯ ॥ આ સામગ્રી નોહોતી આરોગી, તે
મેં આરોગી આજ; વિદુર પત્નિએ કહ્યું ખીરાજે, રાંધું છું માહારાજ
॥૪૦॥ એમ કહી ઉઠ્યાં વાટડી જુએ; વીદુરની વિવેક; સન્યસ્ત પા-
ળે તે સાઈં ઘરમાં, અનનો દાણો નહી એક ॥૪૧॥ એટલામાં તો વિદુર
આવ્યા, દીઠા કૃષ્ણ મેમાન; વણ તેડયા પ્રભુ ભણે પધાર્યા, આ મ્હારા
ભગવાન. ॥ ૪૨ ॥ એમ કહીને ગયા ભોવનમાં, એકાન્તમાં મળી નારી;
ઓરે પતી ઘરમાં નથી કાંઈ, પૂછ્યા છે ગીરધારી. ॥ ૪૩ ॥ ભક્ત કહે
ભંડાર ખાનેથી, લઈ આવું છું નાર; એવામાં દુરીયોધનના સેવકે, જઈ ક
હ્યો સમાચાર ॥૪૪॥ વિદુરને ઘેર કૃષ્ણ ગયા છે, વાત જાણી રાજન;
ભંડારખાનું બંધ કરાવ્યું કાકાને ન દેવું અન. ॥ ૪૫ ॥ ગામમાં રૈયતને
કેવરાવ્યું, ભક્તને કાંઈ ન દેવું, જે કાંઈ કાંઈદેશે તેનું, સરવસભુટી લેવું
॥ ૪૬ ॥ સહુ રૈયતે મન વિચાર્યું, શું ભક્તને જોઈ રહીએ; દીઠે મોઢે

માગે ત્યારે, કેમ કરી ના કહીએ. ॥૪૭॥ એવું જાણી સરવે પ્રાણી, ધરને ખુણે પેઠા, કામ ધંધા બધા બંધ કરીને, દ્વાર દેઈ દેઈ બેઠા. ॥૪૮॥ એવામાં વિદુરજી ચાલ્યા, ભંડારખાને જય; જઈ જોયું તો તાળાં દીઠાં, તવ ગયા મેહલ માંય. ॥૪૯॥ દુરીયોધન પર ક્રોધ કરીને વિદુર બોલ્યા એમ, ભંડારખાને લેવા આવ્યા, તાળાં દીધાંછે કેમ. ॥૫૦॥ એવું સાંભળી કાકા પ્રત્યે, બોલ્યો દુરીયોધન; ઓરે કાકા કેને માટે, તમારે જોઈએ અન્ન, ॥૫૧॥ વિદુર કહે મહારે માટે, વળી આવ્યા જદુપતી, દુષ્ટ કહે બીજા લોકોને, ખવરાવી દેવાનું નથી. ॥૫૨॥ અનધન કાંઈ નથી આ પવાનું, જાણજો ભલી પેર; તમે ને માહારી કાકી બેઉ, ખાવા આવો મુજ ઘેર. ॥૫૩॥ વીદુરજીને ખોટું લાગ્યું, તરત પાછા વળીયા; અરેરે આજ ભુખ્યા રહેશે, માહારે ઘેર સામળીયા. ॥૫૪॥ એ ઉદાશી થઈ ઘેર ગયા, સહુ જાણે વનમાળી; ભક્તે જઈ ઓરડામાંથી લીધી, છાનીમાની એક થાળી. ॥૫૫॥ બગલમાં મારી વસ્ત્ર હોઢ્યું, વેચવા બજાર જય; ત્યાં બધું બજાર બંધ દીઠું, ગભરાયા મનમાંય ॥૫૬॥ અરેરે દુષ્ટનાં તાળાં દેવાયાં, પ્રભુને શું જઈ ધરવું; એવામાં એક કુવો દીઠો, જાણ્યું કે માહારે મરવું. ॥૫૭॥ એમ જાણી કુવા પર ચઢીઆ, પરાણે જીવ જશે, સાતે જનમ દુખ પડવાનું, આત્મ હત્યા મને થશે. ॥૫૮॥ એવું વીચારતાં ભાજી દીઠી, તાંદળજની ઉગેલી, વીદુરે જાણ્યું પાય પડીશું, પ્રભુને ભાજી મેલી. ॥૫૯॥ એવું સમજી ભાજી લીધી, પોટલી બગલમાં મારી; ગુપત ઘેર લાવીને આપી, જ્યાં પોતાની નારી ॥૬૦॥ વામાને બધી વાત કીધી, તવ ભાજી સુધારી; ચુલો સળગાવી તપેલીમાં, વધાર મુકી વધારી. ॥૬૧॥ પછી વીદુર પત્ની બોલી પ્રભુજીને શું ધરવું; એકલી ભાજી મુક્યા કરતાં, વીશ ઘોળી ભલું મરવું. ॥૬૨॥ વળણ. ॥ નરનારી એમ આદરી, મરવા કીધું મન; કહે વલ્લભ તેવે સમે, આવ્યો દુરીયોધન.

કડવું ૫ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયન વચન, સુણ જનમેજે રાજન; આવ્યો હસવાને દુરીયોધન, એતો ભગ્ત કાકાને ભોવન. ॥૧॥ બોલ્યો પાપી મશ્કરી ભેર, કાકા પેરોણા તમારે ઘેર; માટે થશે રસોઈ સવાઈ, અમે પેરોણા ભેગા પાઈ. ॥૨॥ તવ વીદુર ક્રોધે ભરિયા, મશ્કરિમાં ક્રોધે ઓચરિયા;

આવજે જમવા ડોકોદેઈ; તારે સરવ પરીવાર લેઈ. ॥૩॥ તારી માતા-
ને નારીને પુત્ર; તેડી લાવજે સહુ ઘરસુત્ર; તવ હશીગયો ભુપાળ, ગ.
યા વિદુર સાતમે માળ. ॥ ૪ ॥ વળી સંગ પોતાની નારી, બેઉ બે
મરણું ધારી; કર્યા વિપના પ્યાલા ત્યાર ॥ ૫ ॥ મોઢે માંડવા ગયા જે
વાર, વાત જાણી ગયા જુગદાધાર; ચત્રભુજ રૂપે ગયાદોડી, તમાચેનાં-
ખ્યા પ્યાલા ફેડી. ॥ ૬ ॥ પછી બોલીયાઅંતરયામી, તારે ઘેર નથી કાઈ
ખામી; સાતે આરડામાં ફેડા ત્યાર, વળી રસોઈ બન છે બાહાર ॥ ૭ ॥
એમ કહી થયા અંતરધ્યાન, કરી લીલા શ્રી ભગવાન; એવે વીદુરહર-
ખે ભરીયા, બધી ચરયા જોવાને ઉતરીયા. ॥ ૮ ॥ પેહેલા જોવા ગયા
ઘર બાહાર, કરે જાહેરો રસોઈ ત્યાર, કોઈ ચુત્ર ચુત્રો સગગાવે. કોઈ
નીરમળ જળ ભરી લાવે. ॥ ૯ ॥ કોઈબેડા સાક સુધારે, જોઈ હસ્યા
હરીજન ત્યારે, પછી આરડાજોવા જાય, નરનારીબેઉ મેહેલમાંય. ॥ ૧૦ ॥
પેહેલે આરડે બહુબાજઃ; ખીજે જળઝારીની ડઃ; ત્રીજે વસ્ત્ર છે નરના
રીનાં, રેશમી જાત જડાંને ઝીણાં. ॥ ૧૧ ॥ વાટકાની ચોથીપરસાળ, પાચ
મામાં કનકના થાળ; ભર્યા છડામાં રેતાં અથાણાં, જોઈ વીદુરજીએ વ-
ખાણ્યાં. ॥ ૧૨ ॥ સાતમામાં ભર્યા પકવાન, એત્રી કરી કપા ભગવાન;
જોઈ હરખે ભર્યા વિદુર, અત્રી ઉભરાઈ જાય છે ઉર. ॥ ૧૩ ॥ પો-
હોચી પાપીને બધી પેર, થઈ રસોઈ કાકાને ઘેર; મામાને વાત પુઠું
જોઈ; કાકે કયાંથી કરાવિ સોઈ. ॥ ૧૪ ॥ બોલ્યો મામો એ કણ્ણુ કર,
ઘરનું લાવીને વાવરે; જો એ જમ્યા વિવાનોજાય, તો તોફાનેતી એની
થાય. ॥ ૧૫ ॥ એવે રસોઈ થઈ રહી ત્યાર, કાહાવ્યા વિદુરે સમાચાર;
તેડે જમવાને વિદુર ભગત, આવજો લેઈને બધું જગત ॥ ૧૬ ॥ તવ
બોલ્યો દુરીયોધન એમ, કહો મામાકરીશું કેમ; કહેમામો ચાલો જમ
વાય, મુઠ્ઠીએ તેમાં એનું શું જાય. ॥ ૧૭ ॥ કહી લીધું કુટુંબ પરીવાર,
આવ્યા જમવા સહુ નરનાર; લાવ્યાં શણીયાંભુજવાંઝાલી, તવ વિદુરે
આગના આલી. ॥ ૧૮ ॥ પાછા મોકલો શણીયાં ઘેર, આપશું અહીંથી
ભલી પેર; તવ પાછાં મોકલી દીધાં, પછી ઉજ્જોદકે સ્નાન કીધા. ॥ ૧૯ ॥
દીધા ભડતે વસ્ત્રાવિધવિધ, રાચે જાણ્યું કયાંથી રિધશીધ; પેહેર્યાં વસ્ત્રો
સહુ નરનારી, દીધી વિદુરે જળની ઝારી ॥ ૨૦ ॥ દીધા રત્ન જડીત્ર
બાજઃ, બેઠી નરનારીની ડઃ; પછી વાટકા રૂપાના કીધા, જેને જેમ જો
ઈએ તેમ લીધા ॥ ૨૧ ॥ પછી લીધા કનકના થાળ, તવ ઉડયા શ્રી ગો-
પાળ; ભડતને ઘેર હરખે ભરીયા, પીતાંમ્મર પેહેરી પ્રમુ ઉતરીયા. ॥

॥૨૨॥ એટલે બોલીયો દુરીયોધન, મામા વીચારી લેજો મન;કદી કૃષ્ણે
 કરાવી રસોઇ, પણ બીજી ચીજે લ્યો જોઇ ॥૨૩॥ થાળી વાટકા બા-
 જઠ શણીયાં, આપ્યાં તે ન જાયે ગણીયાં; ગમે તેવો હું છત્રપતી
 મારા ઘરમાં આવી ચીજ નથી ॥ ૨૪ ॥ બોલ્યો શકુની મામો સાર,
 સમજ્યો હું લગારે લગાર; તારા કાકા પાન્ડુરાય, લાગી હત્યા ગયા જ
 ત્રાય ॥૨૫॥ તાત તાહરો આંખ વીનાનો, તે વારે લુટ્યો ભંડાર છા-
 નો; ઘણા અધર્મ વીદુરે કરીયાં, બધું લુટીને ભોંયરા ભરીયા ॥૨૬॥
 તેવારે તારી ઉમ્મર કાચી, બોલ્યો દુરીયોધન વાત સાચી; એવે કૃષ્ણે
 કરી આજ્ઞાય, દાસો પીરસો પંગત માંય ॥૨૭॥ તવ જલ્દવ જોદ્ધા જેહ;
 લાગ્યા પીરસવાને તેહ; અથાણા રાઘતા શાક ભાજી, પકવાન સામગ્રી
 તાજી ॥ ૨૮ ॥ પછી જમવા આજ્ઞા દીધી, તવ પ્રભુએ મશ્કરી કીધી;
 હશીને બોલ્યા જુગજીવન, કાંઈ માગજો દુરીયોધન ॥ ૨૯ ॥ તોયે ની-
 ચું જોઈ જમ્યો રાય, બતાવ્યો મામાએ ઉપાય; આપણે સહુ જમી ર-
 હીએ, તવ વાસણો લઈ ઘેર જઈએ ॥૩૦॥ પીતામ્બરો પહેરેલાં લેવા;
 કાકાને પાછા ન દેવાં; આતો કાઢીછે આપણી પુંજી, એમાં શું કર-
 નાર પ્રભુજી ॥ ૩૧ ॥ સત્ય છે એમ બોલ્યો ભુનાથ, અન્યો અન્ય પો-
 હોઆડી વાત; એવે જમી રહ્યા સહુજન,પેહેલો ઉઠ્યો દુરીયોધન ॥૩૨॥
 લીધા વાટકા થાળી ઝારી,ઉઠ્યા બાજઠો બગલમાં મારી; જોઈ વીદુર
 બોલ્યા એમ, ઠાલા વાસણો લે જવો કેમ ॥ ૩૩ ॥ લેઈ જવો મહી પક-
 વાન, તવ ખમચાથો રાજન, કહો વાર મામા કેમ કરીયે, બોલ્યોમામો
 થાળીયો ધરીયે ॥ ૩૪ ॥ આવી થાળીયો ધરવા લાગે, જણે વસવઘ-
 આ અન માગે; બોલ્યા કૃષ્ણજી સહુને આપો, બધા ગરીબનું કષ્ટ કા-
 પો ॥ ૩૫॥ એમ કહીને પકવાન દીધાં, નીચું જોઈને નીચોએ લીધાં;
 લેઈ લેઈઆલ્યા ગયા ઘેર; કરી પ્રભુએ રણપુ મેહર ॥૩૬॥ પછી છેવટે
 લીલા દાખી, ત્રણ જણની રસોઇ રાખી; બીજું બધું કીધું અદર્શ, થ
 યો વીદુરને અતી હર્ષ ॥૩૭॥ પછી વિદુર વિદુરની નારી, ગયા ઘરમાં
 ત્રીજી ગીરધારી; તવ રામા રસોડામાં પેઠી; બેઠો જણને પીરસવા બેઠા
 ॥ ૩૮ ॥ બેઠો બાજઠ રસોડા બહાર, સામા સામી ઢાળ્યા તે વાર; બેઠા
 વીદુરને ગોપાળ, તવ પીરશી મુક્યા થાળ ॥ ૩૯ ॥ ત્યારે બોલીયા
 જુગજીવન, માજી તમારું કરો આસન;બોલ્યાં વીદુર પત્ની વાણી,તમો
 જમી લો પુરૂષ પુરાણી ॥ ૪૦ ॥ તમો છો નરે નરની જોડ; એકલી
 નારી હું રણજોડ; માટે મુને ભોજન નવ ભાવે, બોલ્યા કૃષ્ણજી જુઓ

કોણ આવે; ॥૪૧॥ ઉડ્યાં જોવાને ઉલટ આણી, આવ્યાં રક્ષમણીજ
રાણી, રમ જુમ કરતાં ધામમાં પેડાં, દીધું આસનતવ ત્યાં બેડા, ૪૧॥
એટલે બોલીયા રણુછોડ, માજી મળી તમારી જોડ; હવે તમે કરો આ
સન, એવા કપાળ મધુસુદન ॥૪૩॥ તવ ચીંત્તા થઈ ઉદરમાં, એક
જણની સામગ્રી ધરમાં થોડે થોડે બે પીરસ્યા થાળ, તવ કેવું કર્યું ગો
પાળ ॥ ૪૪ ॥ પોતોની સૌ સામગ્રી લીધી, તેતો બેઉને મુકી દીધી;
પછી પોતે ઉડ્યા થઈ રાજ, લીધી રસોડામાંથી ભાજ. ॥૪૫॥ કાલવી
થાળમાં દીનાનાથ, હાંહાં કહી ગ્રહા વીદુરે હાથ; આ તેશું કરો છોમા-
હારાજ, કહે પ્રભુ પ્રીતી મુને આજ. ॥ ૪૬ ॥ એતો સ્વાદમાં થઈ છે
ઝાજ, માટે આરોગવાદો ભાજ; નવ માનો તોસંદેહ ખુઓ, જરા જ
રા ભાજ આખી જુઓ. ॥૪૭॥ ચૈદ લોક તણો સ્વાદ તાણી, મુકયો
ભાજમાં પુરશ પુરાણી, પછી થોડી થોડી વહેંચી આપી, આખતામાં
ઉલટ બહુ વ્યાપી ॥ ૪૮ ॥ બંધી મરજદા પ્રભુની છાંડી, થાળમાંથી
તે લુટાવા માંડી; ઉડ્યા પ્રભુ લેઈને થાળ, આલ્યા ચોકમાં શ્રીગોપાળ
॥ ૪૯ ॥ લાગ્યાં લુંટવા પ્રભુની ભાજ, છીનવે 'ભુજે બાઝીબાઝી; દોડી
દોડી દોડાવે છખીલા, ખરેખરી કરી રાશ લીલા. ॥૫૦॥ રમે ભક્ત જે
ઘેર રણુછોડ, આવ્યા દર્શને તેત્રીસકોડ; એવે પ્રભુએ શું ખેલ કીધો,
ભાજનો સ્વાદ તાણી લીધો. ॥૫૧॥ પછી આગળ ધરીજે વારે, 'લાગી
ફીકી ફીકી તે વારે; પછી સ્તુતીકરી વિદુર, પ્રભુસચરાચર ભરપુર. ॥૫૨॥
સ્વાદ બે સ્વાદ સૌ તમપાસ, મીથ્યા મોટાઈ ધરે દાસ; બંધી તમારિ
જગબાજ, જમો ભગવાન ભાવની ભાજ. ॥૫૩॥ થાવો ભાજ જમી
ને રાજ, આરોગો બાજઠે ખીરાજ, પછી બેસીને ભોજન કીધાં, જમી
ને મુખવાસજ લીધાં ॥૫૪॥ રક્ષમણીજ અંતરધ્યાન, કરી રથ બેડા
ભગવાન; પોતે નીકળ્યા નગ્નની બાહાર, આવ્યા બાગમાં જુગદાધાર
॥ ૫૫ ॥ પુછ્યા ધરમે સમાચાર, કેહેવા લાગ્યા દેવમોરાર; જુઓ મુજ
ને માર્યો માર, નીકળ્યો પંચાતમાં સાર ॥૫૬॥

ઝડપનો રાગ દોહરો.

એવું સાંભળી ધરમ બોલ્યો, પ્રગટી પુરણ જવાળ, ઓ મહારાજ
દુરિયોધનનું થયું બગડવા કાળ. ॥ ૧ ॥ શું જુઓ છો સરવે બધું
કરજો વિપ્રીત બુધ; દુરિયોધનને પત્ર લખીને, આરંભો એક યુધ. ॥ ૨ ॥

એવાં વચન સાંભળીને, હરખ્યો વાયુતન; પારથે પત્ર લખી મોકલીયો,
 દુષ્ટ તણે ભોવન. ॥૩૥॥ યુધ તણું તો નોતરું આબ્યું, ગભરાયો જેમ તે
 મ અંધ પીતાને જઈને પુછ્યું, કહો કરીએ કેમ. ॥ ૪ ॥ ધૃતરાષ્ટ્ર ક-
 હે દીકરા મહારા, સમજી જવો આજ; પાંડવોને બોલાવીને. આપો
 અડધું રાજ. ॥ ૫ ॥ દુરિયોધન કહે પીતા મહારા, બગડીછે તમ મતી,
 ખીજે કાંઈ ઊપાય બતાવો, રાજ્ય આપવું નથી. ॥ ૬ ॥ ધૃતરાષ્ટ્ર કહે
 દીકરા મહારા, સંદેહ મનના ખુઓ; દ્રોણ ગુરૂ વીદ્વાન તમારા. તેમને
 પુછી જુઓ ॥ ૭ ॥ વળણ. વાત તાતની સાંભળી, ઉડ્યો દુરિયોધન;
 વક્ષભવદે પુછવા ગયો, ગુરૂ તણે ભોવન.

કડવું ૬ રાગ સવર્યાની ત્યાલ.

વૈશમ પાયન એણીપેર બોલ્યા. સુણ જનમે જે રાય; વિસ્તારિ તુ
 જને સંભળાવુ, ઉદ્યોગ પર્વ મહીમાય. ॥૧૥॥ મામાને લેઈ પુછવા આ-
 બ્યો, ગુરૂતણે ભોવન; ઓ મહારાજ પ્રણય પુછું; તમારું સત્ય વચન
 ॥૨૥॥ રાજ્ય સાર પાંડવને અમો, સામાસામી યુધ કરીએ; તેમાં છતી
 થે કે હારિયે વળી, કાં મારિયે કે મરિયે ॥ ૩ ॥ દ્રોણ કહે કે દક્ષણા વી
 ના, પ્રશ્ન પુછે તે ઠાલું; તે વીનાતો પ્રશ્ન ઉત્તર, કદી કાળે નહી આણું
 ॥૪૥॥ દુરિયોધન બડબડવા લાગ્યો, બ્રહ્મણની જાત લોભી કે વારના
 નથી ઉત્તર દેતા, રહ્યા છે લોભથી થોભી. ॥૫૥॥ મોતીના તોરાની લટ
 તોડી, દક્ષણામાં દેઈ દીધી; દ્રોણ ગુરૂએ ઉત્તર કરવા, પોતાના કરમાં
 લીધી ॥૬૥॥ તેનાં મોતી કહાડીને ગણીયાં, બોલ્યા ગુરૂ શાણા; જે દુરિ
 યોધન ગણીત બાંધ્યું, થાય છે હરાડ દાણા, ॥ ૭ ॥ તેથી તુને ઉત્તરદે
 છું, યુધ આરંભતું કરે; તે દનથી હરાડમેદાહોડે, કુટુંબસાથે તું મરે ॥૮૥॥
 તવ દુરિયોધન અકળા ઉડ્યો, કાળજી થયું કાચું; શકુની બોલ્યો બ્રા
 હ્મણે કહ્યું, તે નવ માનીશ સાચું. ॥૯૥॥ એવું વીચારતા ઘેર ગયા, જ્યાં
 છે રાયનો તાત; ધૃતરાષ્ટ્રને દુરિયોધને, કહી માંડીને વાત. ॥ ૧૦ ॥
 તવ ધૃતરાષ્ટ્ર એમ બોલ્યો, નીશ્યે જાયજે મર્યું; તે કરતાં જીવવું હો
 ચે તો, રહી જવો ભીસ્મને સર્વ. ॥૧૧૥॥ તવ દુરિયોધન ત્યાંથી નીક-
 ળીયો, જે દાદાને નમ્યો ચરણ; ઓ દાદા પાંડવ સંગ વઢવું. રાખો મુ
 જને સરણ ॥૧૨૥॥ ભીસ્મ પીતાયે મન વીચાર્યું, હવે ગતી શી થાય;
 સરણે આબ્યાને સર્વે ન રાખું, તો સત્ય મહારું જાય. ॥૧૩૥॥ એમ જ

ણીને ભીસ્મ બોલ્યા, દીનતા વચન તું ભાખ્યો; અગીઆરમે દીન મ્રત્યુ
 છે મહાર્, દસ દન શરણે રાખ્યો ॥૧૪॥ દુરીયોધન કહે અષ્ટ દન માટે
 મુજને શીદ રઝળાવો, ભીસ્મ પીતા કહે દ્રોણ ગુરુ છે, તેમને શરણે
 જવો ॥૧૫॥ તવ દુરીયોધન ગુરુ ગ્રહે જઈ, લાગ્યો ગુરુને ચરણ; એ
 ગુરુ ભીસ્મે દશદન રાખ્યો, બાકી તમો રાખો શરણ ॥ ૧૬ ॥ દ્રોણ કહે
 કે પાંચ દહાડા, સરણ રાખ્યો ભુપાળ; દુરીયોધન કહે ત્રણ દન માટે શીદ
 કરાવો કાળ ॥૧૭॥ એ માહારાજ મુને ઉગારો, પુરણ રાખો શરણ, દ્રોણ
 કહે કે રાખશે શરણે, તાહરો રાજ કરણ ॥૧૮॥ તવ દુરીયોધન ત્યાંથી
 ગયો, જ્યાં છે રાજ કરણ; એ ભાઈ હું તો આવીયો છું, રહેવા તારે
 શરણ ॥૧૯॥ કરણ કહે શરણ આવ્યો, એરે દુરીયોધન; તેથી તુજને શ
 રણ રાખ્યો, મુજ માથે બે દન ॥૨૦॥ કરશુરામનો શ્રાપ છે મુને, વહું ન
 હીં દીન તરણ; બે દીન લાગટ યુદ્ધ કરું તવ, થાયે માહાર મરણ ॥૨૧॥
 તે માટે બે દીવસ રાખ્યો; વીશેશ થઈશ ન આડો; પાન્ડવનો શસ્ત્ર મા-
 મો આવે છે, તે રાખશે એક દહાડો ॥૨૨॥ પાન્ડવની પક્ષે આવે છે, લ-
 ડવઈએ એ આધી; કપટથી તેને શરણે રહી જ, લેજો વચનથી બાંધી
 ॥૨૩॥ તવ દુરીયોધન ત્યાંથી ઉઠ્યો, શસ્ત્રને પંથે ચડીયો; મારવાડથી
 આવવાનો મારગ, તે મારગમાં પડીયો ॥૨૪॥ એવે શક્તિરાય બે ક્ષોણી
 લઈ, આવે ભાણેજની પક્ષ; એવે મારગમાં પડેલો દીકો, દુરીયોધનને
 ચક્ષ ॥૨૫॥ તવ શક્તિ કહે કેમ પડ્યો છે, એરે દુરીયોધન; મારગ મુકી
 જવા દે અમને, ભાણેજના દુશ્મન ॥૨૬॥ એટલે ઉઠીને હાથ જોડ્યા,
 દુરીયોધન ભુપાળ; અમેને પાન્ડવ સંપી ગયા, કાકા કાકાના બાળ.
 ॥૨૭॥ રાજપાટ એમનું સોંપ્યું, હસ્તાં રહ્યાં છે મુખ; પાન્ડવે મુજને
 મોકલ્યો જ, મુજ મામા ભાગશે દુઃખ ॥૨૮॥ એવું દુઃખ પડ્યું છે મુને,
 વચન દોતવ બોલું નહી તો તમને જવા નદેઉં મનનો મરમ નવ બોલું
 ॥૨૯॥ એટલે શલ્લે એમ વીચાર્યું હવે ખોટો શીદ લાગું; પાન્ડવ સાથે
 બનાવ કીધો, માટે કપટી લાગું ॥૩૦॥ એવું સમજીને શક્તિ બોલ્યો, કહે
 દુઃખદુરિયોધન, તાહરી કપટી હું ભાગવાનો, કહી દીધું વચન. ॥૩૧॥
 એટલે હશીને દુષ્ટબોલ્યો; લાગુ તમારે ચરણ; પાન્ડવ સામાયુદ્ધ કરવું છે,
 રાખો તમો મને સરણ. ॥૩૨॥ સાંભળીને શક્તિ બહુ ગભરાયો, કપટીએ
 કપટ કીધું, દગાખોરે દગો કરીને વચન માહાર લીધું. ॥ ૩૩ ॥ ધણું
 વીચારીને શક્તિ બોલ્યો, સાંભળ તું રાજને; તુજને મેં મારા શરણે સ-

ખ્યો, જા ભાઈ અડધો દન ॥ ૩૪ ॥ દુરીયોધન કહે અડધા દાહાડા,
 માટે થાશે મુજ મરણ; મન વીચાર્યું બનનાર બનશે, દૃઢ રાખું અંત
 કરણ. ॥ ૩૫ ॥ એમ વીચારી પાપી બોલ્યો, ચાલો માલ્યરે ઘેર; શસ્ત્ર
 કહે મુજ ભાણેજને, મળી આવું સુખભેર ॥ ૩૬ ॥ એમ કહીને બેક્ષોણી
 લેઈ, શસ્ત્ર ગયો બાગમાં; એટલે આડું જોઈને બેઠા, પાન્ડવ પાંચે ત્યાં
 ॥ ૩૮ ॥ શસ્ત્ર કહે કેમ આડું જુઓછો, ઓ ભગનીના તન; ભીમ કહે
 તમે શરણે રાખ્યો, અમારો દુસ્મન ॥ ૩૯ ॥ શસ્ત્ર કહે દગાથી બંધા
 યો, તેનો ન કરવો ઉચાટ; હું પણ એના ભેગો રહીને, ઘડાવું એનો
 ઘાટ ॥ ૪૦ ॥ લ્યો ભાણેજ બે ક્ષોણી સેન્યા, આપી થયો વીદાય; જઈને
 મુકામ પોતે નાંખ્યો, પાપીના ધામમાં ॥ ૪૧ ॥ એવે પાપીયે પત્ર લ-
 ખીયો, પાન્ડવને તે વાર; વઢવાની જગો શોધી કહોડો, વઢવા છીએ
 તઈયાર ॥ ૪૨ ॥ એક એકને સંદેશ ॥ પહોંચ્યા, કરવી યુધની ત્યારી;
 એટલે દ્વારીકાં જવાની રજ; માગી શ્રી ગીરધારી ॥ ૪૩ ॥ ભીમ કહે
 લડાઈ કરાવી, હવે ક્યાં જઓ ઘેર; તમારા વીના અમને ન સુજે યુદ્ધ
 કરવાની પેર ॥ ૪૪ ॥ પ્રભુ કહે હમણાં મુને જવાદો, બળદેવની મને ખીક
 મોકલજો તેડવા અરજીનને, તવ આવીશ કરી ઠીક ॥ ૪૫ ॥ એમ ક-
 હીને આજ્ઞા લીધી, પોતે જુગજીવન; રથે બેસી દ્વારીકા ચાલ્યા, જણ્યું
 દુરીયોધન ॥ ૪૬ ॥ તેથી ગયો પ્રભુની પાસે, નોતરું દઉં તમને, અ-
 મારી પક્ષે આવજો યુદ્ધે, સાહ્યતા કરજો અમને ॥ ૪૭ ॥ પ્રભુ કહે વા-
 રતા સુણો, ઓરે છત્રપતી, મારગમાં કોઈ નોતરું દે તે, નોતરું માન-
 તો નથી ॥ ૪૮ ॥ અરજીનજી કાલે નોતરું દેવા, આવશે મહારે ઘેર;
 નોતરું દેવું હોય તો તમે, પધારજો સુખભેર ॥ ૪૯ ॥ એમ કહી દ્વા-
 રાકાં ગયા, પોતે શ્રી ભગવાન; બળદેવે સમાચાર પુછ્યા, કહ્યું થયું
 સમાધાન ॥ ૫૦ ॥ એમ કહીને કૃષ્ણ રહ્યા છે, બીજે દીવસ થાય; અ-
 રજીન અભંગ રથે બેસી, પ્રભુને તેડવા જાય ॥ ૫૧ ॥ એવે દુષ્ટ મતી
 દુરીયોધન, તેડવાને નીકળીયો, સંગાથ થયો અરજીનજીનો, વાતો કરતો
 પળીયો ॥ ૫૨ ॥ તે બંને જણ દ્વારીકા આવ્યા, અતીશે હરખે ભરીયા
 રથશાળામાં રથ મુકીને, પ્રભુને ત્યાં સંચરીયા ॥ ૫૩ ॥ દુરીયોધન
 તવ આગળ દોડ્યો, પેહેલું નોતરું દીધું; પછી આવી કહ્યું અરજીને
 પ્રભુએ માની લીધું ॥ ૫૪ ॥ કૃષ્ણ કહે સાંભળો વાત મારી પારથને
 છત્રપતી; દીવશે આવી નહોતરાં દીધાં, કોઈનું માનતો નથી ॥ ૫૫ ॥
 મારા ધામમાંથી બેઉ જઓ, નીશા રહે; અન્ય ઘેર; પરોઢમાં જેનું મો

હું દેખું, તેનું માનું ભલી પેર ॥ ૫૫ ॥ દુરીયોધને સુણી વીચાર્યું, ક-
ષ્ણને કપટ ઉદરમાં; મુને કાઢીને બનેવીને, સંતાડા ઘાલશે ધરમા
॥ ૫૬ ॥ એવે કુન્તા નંદન ઉડયો; નીકળ્યો ધામની બાહાર; તેના પછી
નિકળ્યો પાપી, અંધ તણે કુમાર ॥ ૫૭ ॥ એટલે પ્રભુના દ્વાર દીધાં,
શેવકે તતકાળ; તવ પ્રભુને આટલે બેઠો, દુરીયોધન ભુપાળ ॥ ૫૮ ॥
એણે મનમાં એમ વીચાર્યું, માહારે શુભ આદરવું, કષ્ણના બારણા
વચમાં સુવું, જમણ પુરણ કરવું ॥ ૫૯ ॥ વળણ ॥ એમ ધાર્યું દુરીયો-
ધને, અવર સ્થળે નર જય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કસણ ચરીત્ર
મહીમાય.

કડવું ૭ રાગ સામેરીના દોહરો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ઉદ્યોગ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજીન ગયો બીજે અવાસે
છત્રપતી હતો જેહ; પ્રભુના દ્વારમાં પીછોડી પાથરી, સુતો આડો થઈ
તેહ ॥ ૨ ॥ અંતર્યામીએ તે વાત જાણી, અતી ક્રોધાતુર હુવા, પાપી
ની પાસે મુકયા પ્રભુએ, માકણ મચ્છર ભુવા ॥ ૩ ॥ ચાંચડીઆની ચ-
ટપટી મુકી, દુષ્ટને નીંદ્રા નાવે; વલુરે વપુ બેઠો બેઠો મનમાં અહંપદ
લાવે ॥ ૪ ॥ અરેરે જવાત આટલી બધી, કહી દે ગોવીંદને ગાળો; આ
જવાતમાં જુગજીવન રહે, ગાયો તણે ગોવાળો ॥ ૫ ॥ ગમે તેટલું
રાજ્ય પામ્યો પણ તે વધભોગ શું જાણે; ચાતુર હોય તો કદી ન રહે,
જવાતને ઠેકાણે ॥ ૬ ॥ એમ આખી રાત, બડબડે ને, ગાળો ગોવીંદને દે-
તો, સર્વનું ભુંડુંને મારું રડું, મનથી માની લેતો ॥ ૭ ॥ એવું વીતતાં
ત્રણ પોહાર રાત્રી, વીતી ગઈ તે વાર; તે સમે સેવકે ઉઘાડયાં, પ્રભુ ત
ણાં દરબાર ॥ ૮ ॥ એટલે ઉડયો અતી અધરમી, કશ્મના ધામમાં પેઠો;
મોઢે માથે આઢી મોહન સુતા, તેમને ઉસીકે બેઠો ॥ ૯ ॥ સુતા સુતા
પ્રભુ સર્વ જાણેછે, આબ્યાછે છત્રપતી; કુન્તીનંદન અરજીનજીતે, હજીએ
આબ્યા નથી ॥ ૧૦ ॥ એવામાં અરજીનજી આબ્યા, ગયો પ્રભુને માળ;
ઢોલીઆમાં પોઢેલા દીઠા, સુંદીર શામગોપાળ ॥ ૧૦ ॥ તે જઈ અરજી-
નજીએ વીચાર્યું, હવે કર કાણ ગતી; ઉસીકા વણ પ્રભુની પાંગેથે, હું
બેસવા યોગ નથી ॥ ૧૨ ॥ એવું જાણી પાંગથ નીચે, બીરાજ્યો કુન્તી ત
ન; એટલે મોઢે આઢેલે વસે, ઉડયા જુગજીવન ॥ ૧૩ ॥ આઢેલે વસે બેઠ

થયા, કરવા સેવકને સુખ; પછીથી પછેડી ઉઘેડી નાંખી જોયું પારથનું
 મુખ. ॥૧૪॥ કૃષ્ણ કહે નોતરું તમ તણું; મેં માન્યું શુભ મતી; ઓ
 અરજન કેમ નથી આવ્યા, દુરીયોધન છત્રપતી. ॥ ૧૫ સાંભળીને દુરિ
 યોધન બોલ્યો, ઓ પ્રભુ ચરીત્રવાળા; જાણી જોઈ વસ્ત્ર ઓઢીને ઉડ્યા
 જણ્યા તમારા ચાળા. ॥૧૬॥ જ જ આવજો પાન્ડવ પક્ષે, જો તુજને
 બતાવું; પુરણ સ્નેહી બળદેવ મહારા, તેનેપક્ષે લેઈ જવું. ॥ ૧૭ ॥ એવું
 સાંભળી કેહેવા લાગ્યા, પોતે દેવાધી દેવ; પુછો સહુને સદાયે માહારી
 ઓઢીને ઉડ્યાની ટેવ. ॥ ૧૮ ॥ દુરીયોધન કહે સૌ જણું છું, કહી નીક
 જ્યો ઘર બહાર; એટલે પુરણ ચીંતા પેડી, ઉડ્યા દેવ મોરાર. ॥ ૧૯ ॥
 અદર્શ થઈ બજારમાં ગયા. પોતે અસરણા સરણ, એક વ્રધ ટેલીયો
 ઓટલે સુતો, તેને પમાડ્યો મરણ ॥૨૦॥ જોળીયું તેનું પડયુ રથું ને
 જવને વધકુંડ વાસ; પછી તે મડદું ખાંધે લઈને, ચાલ્યા શ્રી અવિનાશ.
 ॥ ૨૧ ॥ બળદેવજને ઘેર પધારિ, યુક્તિનું કામ કીધું; મોટા ભાઈના
 દ્વાર વિશે, મડ ગોઠવી દીધું. ॥ ૨૨ ॥ પછી પ્રભુ ત્યાંથી પધાર્યા, પો-
 તાને ભોવન; એવે બળદેવને ત્યાં આવ્યો, દુષ્ટ દુરિયોધન. ॥ ૨૩ ॥ દ્વાર
 થી અજગા રહીને પોતે, ટઉકા કર્યા બે ચાર; શબ્દ સુણી બળદેવજ
 જગ્યા, ઉઘેડ્યાં બારીના દ્વાર ॥૨૪॥ તેવોજ દીકો દુરીયોધનને, હ-
 રખ્યા અપરમપાર; ઉભા રહો છત્રપતી કહી, જઈ ઉઘેડ્યાં દ્વાર ॥૨૫॥
 બારણાં ઉઘેડતાં પડયું મડદું, મનમાં લાગ્યું દુઃખ અરેર આ કોણ પ-
 ડીયું, દીપકે જોયું મુખ. ॥૨૬॥ મુખ જોતામાં ટેલીયો દીકો અરેરે હું
 નીરભાગી; દ્વાર ઉઘેડતાં ચગદાઈ મુઓ, મુજને હત્યા લાગી. ॥ ૨૭ ॥
 એમ કહીને રડવા લાગ્યા, નેત્રોમાં વહે પાણી; એવે દાતણ લઈને આ-
 વ્યા, પોતે પુરૂષ પુરાણી. ॥૨૮॥ ઓ મોહોટા ભાઈ ઓ મોહોટા ભાઈ
 કરતા કરતા આવ્યા; દુરિયોધન ત્યાંનો ત્યાં ઉભો, વાંકા દહાડા કા-
 હાવ્યા. ॥ ૨૯ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે કેમ રડો છો, શો ઉપજ્યોસંતાપ બળ
 દેવ કહે મુજને લાગ્યું, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥૩૦॥ કૃષ્ણ કહે કે આપણા
 કુળમાં, કદી નથી થયું આવું, આ કામ તમારાથી બનીયું જગતને શું
 મેં બતાવું. ॥ ૩૧ ॥ બળદેવજ કહે વીરા માહારા, અણચીતવ્યું થયું
 દુઃખ; પ્રભુ કહે વાહાણમાં ઉઠી; કહો કોનું જોયું મુખ. ॥ ૩૨ ॥ મોહું
 જોયા વરામ છે આ, એમવદ્યા વચન; બળદેવ કહે ઓ પેલો આવ્યો,
 દુષ્ટ દુરિયોધન ॥૩૩॥ લાવો સેવક ખડક માહાર, છેદું પાપીનું શીશ;
 સાંભળીને દુરીયોધન નાકો ભુક્તિ કરી ભુગદીશ. ॥ ૩૪ ॥ હસ્તીના-

પુરને પંથે ચાલ્યો, કૃષ્ણને દેતા ગાળ; તેમ તેમ કુંભ ભરાયો પાતકનો
 નજીક આવ્યો કાળ ॥ ૩૫ ॥ હસ્તીનાપુર તે તો ગયો, એવે વાહાણું
 વાય; બળદેવ કહે કૃષ્ણ વીરા, હવે કરવો શો ઉપાય ॥ ૩૬ ॥ તવ પ્ર-
 ભુએ વીમ્ર બોલાવ્યા, ઉપડાવ્યું મડદું સાર; ગોમતી ત્રે તે મડદાને,
 કરાવ્યો સઉ સંસ્કાર ॥ ૩૭ ॥ પછી પ્રભુએ વીદ્વાન વીમ્રો, તેડીને પુ-
 છ્યું પ્રશ્ન; ભાઈની બ્રહ્મહત્યા કેમ જાયે, એમ બોલ્યા શ્રી કૃષ્ણ ॥ ૩૮ ॥
 વિમ્રોએ કહ્યું અચાનક હત્યા, લાગી તેનો છે ઉપાય, સવાસો વીમ્રો સ
 વાસો ગાયો, લેઈને યાત્રા જાય ॥ ૩૯ ॥ તે ગાયોને જવ ખવરાવે, તે
 ખાઈ ગોખર કરે; તે ગોખરમાં જવના દાણા, ખાધેલા નીસરે ॥ ૪૦ ॥
 તે વીણી લેઈ છોલી નાંખી, દુધમાં રાંધી લેવા; તેનોજ આહાર કરીને
 રહેવું, સમરી દેવાધીદેવા ॥ ૪૧ ॥ એ રીતે યાત્રાઓ કરવી, અડસટીરથ
 કરવું; પોતાની સંપત પ્રમાણે, વિમ્રોને દાન કરવું ॥ ૪૨ ॥ એ રીતે
 ખતાવી બ્રાહ્મણ ગયા, બોલ્યા બળદેવ એમ; ઓ કૃષ્ણ ભાઈ કેવારે
 જવું, જવાનું કંઈ કેમ ॥ ૪૩ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે વીચાર મુકી, હમણું
 થઈ જવો ત્યાર; પાપ તણું તો પાપજ વધે; નીકળો નગ્રની બહાર, બ
 બળદેવ કહે કાલે જશું, આરે માહારા વીર; એટલે રક્ત લોચન કરી
 બોલ્યા, પોતે શામ શરીર ॥ ૪૫ ॥ ઓ ભાઈ તમે જે બોલ બોલ્યા,
 તે મુને કાળજે વાગે; જુઓ કહેવત પાપના છાંટા, પાડોશીને લાગે,
 ॥ ૪૬ ॥ તે માટે તમે આજેજ જશો, સરવ સમેટી લેશું; જે જે સામાન
 જોઈશે તે તે; પાછળ મોકલી દેશું ॥ ૪૭ ॥ એવું સુણી ઉડ્યા હજધા-
 રી, રથમાં ખીરાજ્યા આપ; નગ્રની ખારણે નિકળ્યા પોતે, કરવા ની-
 વારણ પાપ ॥ ૪૮ ॥ પ્રભુએ પાછળ મોકલ્યા વીમ્રો, મોકલી દીધી ગાય,
 ધનના અનના રથ ભરીને, સરવ કર્યા વીદાય ॥ ૪૯ ॥ એ રીતે ભા-
 ઈનો ભય કાઢ્યો, અરજીન પાસે ગયા, આરે અરજીન ચાલો જઈએ,
 હવે તો નીરભય થયા ॥ ૫૦ ॥ એમ કહી બેઠી રથે ખીરાજ્યા, ગયા
 હસ્તીનાપુર; પાન્ડવે દીઠા કૃષ્ણ પ્રભુને, હરખ્યું અંતર ઉર ॥ ૫૧ ॥
 પોતે પ્રભુ સાથે લાવ્યાતા, પોતાના થોડા થોધ તે મોકલ્યા દુરીયોધનને
 ત્યાં, ન રહે દુષ્ટને ક્રોધ ॥ ૫૨ ॥ એવે બાગમાં પ્રભુ પ્રત્યે, બોલ્યા ધ-
 રમરાય, કેઈ ભોમીમાં યુધ કરવું, કહો કરી કરૂણાય ॥ ૫૩ ॥ કૃષ્ણે
 કહ્યું નીરદય ભે.મી, કુરૂક્ષેત્ર છે જેહ; જે જગાંચોમાં દયા ન આવે, લ-
 ડવા લાયક તેહ ॥ ૫૪ ॥ ધર્મ કહે તમેને ગમે તે, ભોમી ભાડે રાખી
 આવો; તમેને એઠલા ગમે નહીં નહાતો, અરજીનને લેઈ જવો ॥ ૫૫ ॥ એટ

લે પ્રભુએ આજ્ઞા કરી, અરજીનને તે વાર; રણછોડે રથ તથ્યાર કીધો,
નરે લીધાં હથીઆર ॥ ૫૬ ॥ વસ્ત્ર આલુપણ પહેરી નીકળીયો, ઈંદ્ર
તણો જે તન; રાશ પરોણો ઝાલીને બેઠા, હાકવા જુગજીવન ॥ ૫૭ ॥
રણ ભોમી જેવાને ચાલ્યા, વાતો કરતા જય; સાજો બનેવી આવી
પહોંચ્યા, નીરદય પ્રથવીમાંય. ॥ ૫૮ ॥ વળણ. ॥ નીરદય ભોમી
આવીયા, અરજીનને ધનશામ; કહે વલ્લભ પ્રભુએ કહ્યું, આ સ્થળ
કરો સંગ્રામ. ॥

કડવું ૮ રાગ સાંખિની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ઉદ્યોગ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અરજીન કહે ઓરે પ્રભુ-
જી, આ ભોમીનો નહી વહેમ; આપણા જેવી આ ભોમી છે, નીરદય
માનું કેમ. ॥ ૨૨ ॥ કૃષ્ણ કહે પરીક્ષા બતાવું, જેઈ લેજો આ ટાણે;
જુઓ પેલા કુવા ઉપર, કોસ કોસીયો તાણે ॥ ૩ ॥ ખેતરમાં પેલો પા-
ણી વાળે, તે દીકરો ને એ બાપ; એમ કહીને બીજે સ્વરૂપે, સામજો
બનીયા સાપ, સર્પ સ્વરૂપે ડંશ કીધો, કોસીઆ કેરા તનને; તેવોજ તે
ચકરી ખાઈ પડીયો; વીરમય નરના મનને ॥૫॥ પાણી વાળવું પડતર
રહ્યું એવું કર્યું ગોપાળ; પાણીની પાળ ભાગી નાખી; જળ વહ્યું તત-
કાળ ॥ ૬ ॥ અરજીન બોલ્યા ઓરે પ્રભુજી, પેલાનાં મળીયા પાપ; વા-
રતા આપણ કરીએ છીયે ને, ડશી ગયો એને સાપ ॥ ૭ ॥ રથ દોડાવો
દીનદયાળ, કુવા પાસે જઈએ, કોસીઆ બીચારો જણતો નથી, તેને
સમાચાર કહીએ ॥૮॥ એટલે રણછોડે રથ હાંકયો, ગયા કુવા કને; ઓરે
કોસીઆ કોશ શું તાણે, ખબર નથી તને ॥૯॥ પાણી વાળે તે શો સગો
તારો, કોસીયો વદ્યો વચન; માહારાજ હું બાપ એનો, એછે મારો તન.
॥૧૦॥ પ્રભુ કહે તારા દીકરાને, સર્પ ડશ્યો આ વાર; પાણી તારું વહી
ગયું બધું, કામનું નથી લગાર ॥ ૧૧ ॥ તવ કોસીઆએ કોશ છોડ્યો;
જીવ રહ્યો નહી ઝાલ્યો; રાંડનો જરા વહેલો ન મુઓ, ગાજો દેતો એ
ચાલ્યો ॥ ૧૨ ॥ જઈને જોયું તો મુએલો દીઠો, પાણી દીઠું વહી ગયું;
અરેરે કેમ વહેલો ન મુઓ, ખેંચ્યું પાણી રદ થયું. ॥૧૩॥ એમ બરબ
ડતો મડદું લઈને, નાખ્યું જળ કીનારે; કાદવના લચકા નાંખીને, જળ
ચાલતું કર્યું ત્યારે. ॥ ૧૪ ॥ પાછો જઈ કોસ તાણવા લાગ્યો, અરજીન

વીસ્મય થાય; બાપ બેટાને સગાઈ નથી, તરછટ એમ દેખાય. ॥૧૫॥
 ઓરે પ્રભુ આ કાળજી કેવું કહી નથી શકાતું મુખ; જવાન દીકરો
 મરણ પામ્યો, તેનું નથી દીલ દુઃખ. ॥૧૬॥ કષ્ટ કહે કે ચાલો આગળ,
 બીજે ખેલ બતાવું, એમ કરતા પછી પંથે ચાલ્યા, બેઠિને ગામમાં જ-
 વું. ॥૧૭॥ મારગમાં મળી મરનારાની, માનુની ભાથુ લઈ; તેને પુછ-
 વા લાગ્યા પ્રભુજી, બાઈ તારી ભોમી કેઈ. ॥૧૮॥ તવ તે નારી એવું
 બોલી, પેલી ભોમી અમારી, કોસ તાણે તે સસરો માહારો, પાણી વાળે
 તેની નારી. ॥૧૯॥ પ્રભુ કહે બાઈ કહેતાં કહેતાં, ધુજે અમારા ચરણ;
 તાહારા પતિને સર્પ કરડ્યો, તેથી તે પામ્યો મરણ ॥૨૦॥ નારી કહે ભ-
 લે કહું માહારાજ, હવે વીલંબ કરી જવું; માહારા સ્વામીના ભાગનું
 ભાથું, હાંધ બેસીને ખાવું. ॥૨૧॥ એમ કહીને હેઠી બેઠી, કરી લીધું
 ભોજન; ચુડો કાઢી રેણુમાં દાટ્યો, તવ બોલ્યો કુન્તિ તન ॥૨૨॥ ઓ
 બાઈ ચુડો આમ કેમ કીધો, વળતું વઢી મુખ નારી; બાર દીવસ રંડાપો
 વેઠી, થઈશ બીજી ઘરબારી. ॥૨૩॥ બીજને નાતરે જવાની, વસવાની
 તેને ઠામ, તે વેળાએ રાખેલો ચુડો આવશે પહેરવા કામ. ॥૨૪॥ સાં-
 ભળી ચરણને હાથ ધરીયા, શી છે નારીની ઠગાઈ; ઓ માહારાજ કોઈ
 જવને, નહી કો કોની સગાઈ. ॥૨૫॥ પ્રભુ કહે હજી ગામમાં ચાલો, બ-
 તાવું બીજે ખેલ; એમ કહીને ગામમાં ગયા, પારથ સુંદીર છેલ. ॥૨૬॥
 કોશીયાનું ઘર પુછતા આવ્યા, કહેવાને સમાચાર; કોશીયાની છોડી ખી-
 ચડો ખાંડ, બેઠેલી કોશીની નાર. ॥૨૭॥ તે બાઈ પ્રત્યે પુછવા લાગ્યા,
 પોતે જહવરાય; ઓ બાઈ કુરૂક્ષેત્રનો કોશી, તારો સગો શું થાય. ॥૨૮॥
 એટલે કોશીની નારી બોલી, માહારાજ સુણો વચન; કોસ તાણે તે કંથ
 માહારો, પાણી વાળે તે તન. ॥૨૯॥ પ્રભુ કહે બાઈ દીકરો તારો સર્પ-
 થી પામ્યો મરણ; તેથી તુજને કહેવા આવ્યા, વધા અશરણાશરણ.
 ॥૩૦॥ એટલે એ છોકરાની માયે, દીકરીને કહું એમ; ઓ દીકરી તા-
 રો બંધવ મુઓ; ખીચડો ખાંડે બધો કેમ. ॥૩૧॥ તારા ભાઈના
 ભાગનો ખીચડો, એક શેરનો લે કાહાડી; એવું કહીને કઢાવી લીધો, એ
 દીકરાની માડી. ॥૩૨॥ ચરણન જોઈને વિસ્મય પામ્યો, બની ગયો
 અચેત; ઓ પ્રભુ હાવું કાઈ ન હોયે, મા દીકરાનું હેત ॥૩૩॥ પછી
 ગામમાં સાદ પડાવ્યો, ભેળું કર્યું ગામ લોક, તેમની પ્રત્યે પુછવા લાગ્યા
 પોતે પુણ્ય શ્લોક ॥૩૪॥ કહો ભાઈ કુરૂક્ષેત્ર તમારું, ભાડે લેવું અ-
 મારે; રણ સંગ્રામ કરવાને સારું, શું ભાડુ લેવું તમારે. ॥૩૫॥ ગામનું

સહુ લોક કહેવા લાગ્યું, વઢવામાં કેટલા પ્રાણી; તવ કહું અગીઆર
 ક્ષોણી, બોલ્યા પુરૂષ પુરાણી ॥૩૬॥ લોકોએ પુછ્યું તે સહુમાંથી કેટલા
 મડદા બાળો; તે પછી તમને જવાબ દઇએ, એટલો સંદેહ ટાળો.
 ॥૩૭॥ પ્રભુ કહે કે ઘણામાં ઘણા, બાળીએ પાંચ હજાર; તવ તે લોકો
 રાજ થયા, ક્રીધા મુખ ઉચ્ચાર ॥૩૮॥ જાઓ મહારાજ ભાડુ ન લેવું,
 એરે સુંદીર શામ; મડદાનો કચરો પડ્યો રહેશે તે, આવે ખાતરને કા
 મ ॥૩૯॥ તેથી અમારી ભોમી સુધરે, માટે ભાડુ નહી લઇએ; માટે મ
 હારાજ વિશેષ પ્રાણીને, બાળવાને નહી દઇએ ॥૪૦॥ કૃષ્ણ કહે કબુલ
 અમારે, કહી થયા વીદાય; અરજીન કહે નીરદય ભોમી; જોઇ લીધી
 જદુરાય ॥૪૧॥ એવી વાતો કરતા ચાલ્યા, ધરને પંથે ચડીયા, નીરદય
 ભોમીનો પાસ લાગ્યો, કૃષ્ણને અરજીન લડીયા ॥૪૨॥ એક એકને ઢૂં-
 કારા હુંકારા, ક્રીધા અપરમપાર; એવામાં તો નીકળી ગયા, કુરૂક્ષેત્રની
 બાહાર ॥૪૩॥ તવ એક એકે માફ માગી, અરજીનને ક્રીશોર; નીરદય-
 પણું આવે સરવમાં, એ ભુમીનું જોર ॥૪૪॥ હસ્તીનાપુરના બાગમાં
 આવ્યા, કહ્યા સહુ સમાચાર; ધરમે કહું લખો પત્ર પાપીને, નીકળે થઇ
 તઇયાર ॥૪૫॥ એટલે અરજીને પત્ર લખીયો, દુરીયોધનને એમ; પરમ
 દહાડે કુરૂક્ષેત્રે, નીકળજે ધરી પ્રેમ ॥૪૬॥ તે પત્ર પહોચ્યો પાપીને, આ
 જ્ઞા મામાને દીધી, યુધ્ધે જવાનું નીશ્યે કરીને, સેન્યને આજ્ઞા કીધી.
 ॥૪૭॥ ધ્રત્રાષ્ટર કહે દીકરા માહારા, યુધ્ધે થયા તઇયાર; પણ ત્યાં શું શું
 બને છે તેના કોણ કહેસે સમાચાર ॥૪૮॥ તવ પ્રભુજનો આપેલો યોધો,
 સંજે જોનું નામ; ત્રીકાળજ્ઞાનીને ત્યાં મુક્યો, અખર દેવાને કામ. ॥૪૯॥ પ-
 છી સોએ ભાઇઓ ઉઠ્યા, યુધ્ધ કરવાને બળીયા, સેન્યાના યોદ્ધાને સહુ
 પ્રાણી, સગાઠ્ઠાણાને મળીયા ॥૫૦॥ જીવતા આવ્યાની નથી આશા, એવું
 બે દન વહી જાય; એટલે કઊરવ પાન્ડવ સરવે, જવાને તતપર થાય.
 સ્થળ નહી પાન્ડવને રહેવાનું, તેથી લેવા સહુ સાથ, સરવેને તઇયાર
 થવાને કહું, પોતે દીનાનાથ ॥૫૧॥ એવે વૈરાટ નગ્રથી આવ્યો, પોતે
 વઢરાટરાય, વહેવાઇની પક્ષ કરવા સાર, લાવ્યો ક્ષોણી સેન્યાય ॥૫૩॥
 પ્રથમ બે ક્ષોણી આપીતી, બે ક્ષોણી શક્તિની આવી; બે ક્ષોણી ધૃપદ
 રાજની, તે સાત ક્ષોણી ચઢાવી ॥ ૫૪ ॥ ધૃપત વઢરાટ ધૃષ્ટદ્યુમાન,
 શીખંડી પંચાળ તન; મેઘવરણ ગોટારગઇ ચડીયો, બળીયો અભેમન
 ॥૫૫॥ પાંચ પાંડવને છઠા પ્રભુજ, સુભદ્રાને ધૃષ્ટી; તેનાં નાહનાં પાંચ

બાળકડાં, વળી વૃદ્ધ કુન્તાસતી, ॥૫૬॥ વાજતે ગાજતે તેનો ચઢાયા,
નીકળ્યા બાગની બાહાર; એટલે અગીયર ક્ષોયી લેઈને. ચત્રીયો
અંધકુમાર, ॥ ૫૭ ॥ વળી પોતાના નવજીવ ભાઈ, ચારસે શીતર તન
શકુની મામો સાત સુત તેના; વળી કરણ રાજન, ॥ ૫૮ ॥ કરણના બે
દીકરા તે, યુધ્ધે જવા નીકળીયા; દ્રેણ કરપાચાર્ય અશ્વસ્થામાં ભીસ્મ
પીતા બહુ બળીયા. ॥ ૫૯ ॥ શક્તિ રાજને જોઈથ ભગદત, ભુરીશ્રવા
કારભારી; સુસરમા સહીત સૌ ચાલ્યા, સંગ નહી કોઈ નારી. ॥૬૦॥
કેસરીયાં કરી ગાજતે વાજતે, ફરકાવ્યાં નીચાનઃરણશીંગાં વાગ્યાં ભ-
યભીત લાગ્યાં; નગર ભાસ્યું સમશાન. ॥ ૬૧ ॥ તે વેળા થયા શુકન
માઠા, આઠા ઉતર્યા નાગ; પાંડવની સેન્યા ઉપર. કકળ્યા કાળા કાગ-
॥ ૬૨ ॥ એટલે વીદુર દોડતા આવ્યા, દાઝે છે અતઃકરણ; પાંડવને
ને કૌરવને જઈ, પોતે લાગે ચરણ ॥૬૩॥ એ દીકરા શીદ વઢી મરો છો.
શુકનમાં કાગ નાગ; શું કરવા ઉજડ કરોછો, ખીલેલો લીલો બાગ.
॥ ૬૪ ॥ તેમનું કહ્યું કોઈ ન માને, કુબુદ્ધિ દુરીયોધન, તેથી વીદુર વૈ-
રાગ ધરી, ગયા અધોર વન. ॥ ૬૫ ॥ કૌરવ પાંડવ યુદ્ધે નીકળીયા
તરવારે તર હરીયા; નીરદય ભોમી કુરુક્ષેત્રે, આવીને ઉતરીયા. ॥ ૬૬ ॥
દક્ષીણે તંબુ તાણ્યા દુષ્ટે, ઉતરે પાંડવ પડીયા; પુરવ પશ્ચાત્ત વઢવા
નું રાખ્યું, સુરા સુરમાં ચડીયા ॥ ૬૭ ॥ વળણ. ॥ એ રીતે આવી
વસ્યા, યુદ્ધ કરવાને કાજ; કહે વૃક્ષમ શ્રોતા સુણો, દુષ્ટતાદીલમાં દાઝ

કડવું ૯ રાગ ચૌપાઈ ચાલ.

કહે વૈશમપાય કથાય, સુણ જનમેજે રાય; જે તેને તે સાંજે
સભાય, કરી બેઠો દુરીયોધન રાય. ॥ ૧ ॥ પુછ્યું ભીસ્મપીતાને
તે વારે, યુદ્ધ આરંભવું કયારે; તમો કહો તવ કરવો આરંભ, કેદાડે
રોપવા રણ સ્થાન. ॥૨॥ બોલ્યા ભીસ્મપીતા મનરોશી, ભાઈ હું નથી
ત્રીકાળ જોશી; ખરું મહુરત લેવા ચાહાવો, તો તો સેહેદેવને પુછી આવો
॥૩॥ તવ બોલીયો દુરીયોધન, એતો તે આપણો દુશમન; એને સવળી
ઉલટ કેમ બ્યાપે, સારૂ મહુરત શતરૂને આપે. ॥૪॥ ત્યારે દાદાજી બોલ્યા
વચન, તાહારા મનને છે દુશમન; એને દુશમન દાવો નથી, સાચો સતી
યો જનેતા સતી. ॥ ૫ ॥ કદી કાળે નહી કહે ખોટું, જ જો હોય ભાગ્ય
તારૂં મોટું; તવ દુરીયોધન ત્યાર થયો, એતો જોશીના તંબુમાં ગયો.

॥૬॥ દીધો સહદેવે આવકાર, આપ્યું આસન તેણીવાર; પછી જ્ઞેશીઓ-
 લ્યાએમ, કહો પધારવું પડ્યું કેમ ॥૭॥ તવ પાપી ઉલટ લાવ્યો તુને મ
 હુરત પુછવા આવ્યો; તેથી વચનમારું થાપો, સ્થંભ રોપ્યાનું મહુરત
 આપો ॥૮॥ યુદ્ધ કરતાં જીતીએ અમો, અમારાથી હારી જાઓ તમો, અ
 મો જીવીએને તમો મરો, એવું મહુરત નીશ્ચે કરો ॥૯॥ તવ સહદેવવી
 ચાર્યુ એમ થાઉં વીશ્વાસઘાતી હું કેમ; મને વીશ્વાસે પુછવા આવ્યો, મા
 હારો પાકો ભરસો લાવ્યો. ॥૧૦॥ મારે ખોટું મહુરત દેવું તો પાપની
 ગાંસડી લેવું; શાને સારું હારું સત્ય મારું, અમને સાચવશે પ્રભુ વાર.
 ॥૧૧॥ એમ જાણીને સહદેવ કહે છે, શુભ મહુરત શોધી દે છે; કાલે સ-
 વારે રોપજેથંભ, પછી યુદ્ધકરજેઆરંભ ॥૧૨॥ વાગશે ખીલીશે શને શીશ
 ભાઈ તું અમને જીતીશ; લેઈ મહુરત થયો વિદાય, જઈ કહ્યું જ્યાલી
 સ્મપીતાય. ॥૧૩॥ બોલ્યા લીસ્મપિતા વેણ સાચું, નહા જ્ઞેશીનું
 મહુરત કાચું; સત્ય બોલ દુષ્ટે માંની લીધો, સ્થંભ રોપવાને ત્યાર
 ક્રીધો. ॥૧૪॥ પછી રાત્રીએ કર્યું શયન, એવે ઉગીયો ખીજે દન; વા
 હાણું વાતામાં ખોદાવ્યો ખાડ, ભોમી પુજન કર્યું એ અનાડ. ॥૧૫॥
 એકાદસ શેવક સ્થંભ લીધો, પૃથવિમાં તે રોપી દીધો; જ્ઞેશીની વાણી
 સાચી લાગી, શેશને શીશ ખીલી વાગી. ॥૧૬॥ તેથી સ્થંભજ ડગ-
 ડગ ડોલ્યો, તવ દુરિયોધન એમ બોલ્યો; દાદા સહદેવનું વેણ સત્ય,
 આપ્યું મહુરત નીરમળ મત્ય. ॥૧૭॥ તવ લીસ્મજ વધા વચન, ભક્ષ
 સ્થંભને દે રાજન; ત્યાં બોલ્યો દુરિયોધન એમ; કહો મામા કરી
 શું કેમ. ॥૧૮॥ તમે વ્રજજે મરવા ઉઠો, મારો બોલ ન જાણશો જુઠો,
 મામો કહે મારું નહીં કામ, તુતો ખોઈ બેસે ઘર ગામ ॥૧૯॥ મારે
 લક્ષમણો તારો તન, તેને ઉઠાડ દુરિયોધન; તવ છત્રપતી કહે જવો કોઈ
 મારગમાંથી લાવો, ॥૨૦॥ તવ ચાલ્યા અનુચર ચાર, શોધે મનુશ
 તેણિવાર; આવ્યો નીચ જાતિ એક હાથ, બાંધી લાવ્યા જ્યા છે નર-
 નાથ ॥૨૧॥ જોઈ બોલીયો દુરિયોધન, એનું શીશ કરો છેદન; તેવે
 સેવકે છેદી નાંખ્યું એણે ગરીબપર જોર કાખ્યું ॥૨૨॥ છાટ્યું સ્થંભને
 તે રૂધીર, સ્થંભ રહ્યો નહિ સ્થીર; કાળરૂદ્રને પ્રગટ્યો કાળ, ખ
 રખરી ઉતપન થઈ જવાળ ॥૨૩॥ કાળ રૂદ્રતણી થઈ વાણી તાર સ
 ગળું થજે ધુળધાણી; નીચુ ભક્ષજ દીધું મને, તેથી અવળુ થજે દુઃખ
 તને ॥૨૪॥ એવું કાળ રૂદ્ર કળકળીયા, તેથી કાંકરા ધુળ ઉછળીયા;
 રહ્યું તું મોઢું ઉત્તર માંય તેથી ઉત્તરમાં રેણું જાય. ॥૨૫॥ એતો પા

નડવને દુઃખ થાય, તેથી બોલ્યા ધરમરાય; આતો કષ્ટી કેમ વેઠાય;
 પ્રભુ કરોને કાંઈ ઉપાય ॥ ૬ ॥ કહ્યું કરણે રાત્રીએ કરશું, મોઢું ફેરવી
 નીંદ્રા આદરશું; એમ કરતાં વીતી ગયો દન, ભીમને કહ્યું જુગજીવન
 ॥૨૭॥ તમે માહાદેવ પાસે જવો, સીવજીતણું ત્રીશુળ લાવો; ત્યારે
 ભીમ ગયો તતકાળ, દીઠું સીવાલય વીશાળ ॥૨૮॥ જઈ સીવનું
 પુજન કરી, લીધું ત્રીશુળ બહુ કરગરી; આવ્યો લેઈને પ્રભુની પાસ;
 નરને કહ્યું અવીનાશ ॥૨૯॥ કરો ધનુશનો ટંકાર, તેડાવો અંજની
 કુંભાર; સાડાત્રણ વજર ભેગા થાય, ત્યારે તો થાંભલો ફેરવાય ॥ ૩૦ ॥
 તવ અરજીને ધનુશ લેઈ, કર્યો ટંકાર ચાંપણ દેઈ; પડ્યો રાખદ કપીને
 કાન, તવ લાગ્યું જવામાં ધ્યાન ॥ ૩૧ ॥ રામનામ દેઈ ઉંચા ચડીયા;
 આવી નીરદય ભોમીમાં પડીયા, પછી કહ્યું પ્રભુએ વચન, બેસો સ્થં
 ભપર અંજની તન ॥૩૨॥ દીધી આજ્ઞા શ્રી ગોપાળ, પોતે ચઠ મુકયું
 પાતાળ; તેણે જઈ સ્થંભ ઉચકી લીધો, તવ કપીએ શું ખેલ કીધો.
 ॥૩૩॥ બેઠો સ્થંભ ઉપર એ ચડી, બોલ્યા ભગવંત ત્યાં તે ઘડી; ભીમ
 બળીયા હવે તમે ગાળો, ઝાલી ત્રીશુળ સ્થંભને બાળો ॥ ૩૪ ॥ ડાલું
 પાસું વજર તમારું, તેથી કરોને કહ્યું અમારું; ડાભે હાથ દેવત દાખો.
 જરા થાંભલો ફેરવી નાંખો ॥ ૩૫ ॥ એમ આજ્ઞા દીધી મોરાર, તવ
 બાજ્યો કુન્તી કુમાર; ડાભે હાથે બળ દાખ્યું, સ્થંભનું મુખ ફેરવી
 નાખ્યું ॥ ૩૬ ॥ કર્યું પશ્ચીમ દીશા મુખ, હોય તે દીશા દુઃખ, પછી
 કશ્મ કહે રહેવા દોને, હવે કષ્ટી નથી જન કોને ॥ ૩૭ ॥ કર્યો હનુમાન-
 જીને વીદાયે, ચઠ લેઈ લીધું જદુરાય, તવ ભીમસેન અળગોથયો; દેવા
 ત્રીશુળ સીવ કને ગયો ॥ ૩૮ ॥ આપી આવીને રાજી હુતો; રૂજની
 સમે સૌ સાથ સુતા; વીતી રૂજની વહાણુ વહાય, બેઠા પાન્ડવો કરી
 સભાય ॥ ૩૯ ॥ વસણુ ॥ સભા કરી ખીરાજીયા, બોલ્યા યુધીષ્ઠીર રાય;
 સ્થંભ રોપીશું આપણો; કહો કયારે જદુરાય.

કડવું ૧૦ રાગ સવૈયો.

વદ્યશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ
 જને સંભળાવું, ઉદ્યોગ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ધરમરાજએ પ્રભુને
 પુછ્યું; તેથી પ્રભુ વદ્યા એમ, અત્યારે આપણે સ્થંભ રોપો, રહેશો
 કુશળ ખેમ ॥ ૨ ॥ પાંડવે સ્થંભ ત્યાર કીધો; કરાવી ભોમી ખોદાણુ;

પ્રભુને વચને સ્થંભ રોપ્યો, તે મહુરત રામખાણ ॥ ૩ ॥ પછી બોલ્યા
 કૃષ્ણ પ્રભુજી, રૂદ્રને પુજતીક થાપો; કાળ રૂદ્રને પ્રથમ પહેલું, ભક્ષજ
 ભાવથી આપો ॥ ૪ ॥ ઉંચ પ્રાણી વગેરવાને જોઈએ, સત્ય સમજજો
 મર્મ; એટલે ભરી સભામાં બોલ્યા, પોતે રાજ ધરમ ॥ ૫ ॥ એ પ્રભુ
 મુજને આજ્ઞા આપો, મરવાને છું તઈઆર; સંગ્રામ મારે જોવો ન પડે
 એરે જુગદાર ॥ ૬ ॥ એટલે બોલ્યા કૃષ્ણ પ્રભુજી, બેસી રહો સત્ય-
 વાદી; તમારા વીના કોણ ચક્ષાવે, નીતીથી રાજ્ય ગાદી ॥ ૭ ॥ એટલે
 બોલ્યો અરજીન બળીયો, માહારાજ ગુણ ગાવું; સરવ મળીનેદો આજ્ઞા
 તો, મરવાને ઉમો થાવું ॥ ૮ ॥ પ્રભુ કહે તમે એ શું બોલ્યા, બહુ
 બળ કરવાનું હોણ; તમારા વીણા બાણાવળી ચોક્ષો, મોખરે લડનાર
 કોણ ॥ ૯ ॥ એટલે બોલ્યા સહેદેવ જોશી, ભરી સભામાં આવું; સરવ
 મળી દો આગતા તો, મરવાને ઉમો થાવું ॥ ૧૦ ॥ પ્રભુ કહે તમારે મર-
 વાનું, કહો પ્રયોજન શું છે; તમ વીના દુરીયોધન આવી, મહુરત કોને
 પુછે ॥ ૧૧ ॥ તવ સહદેવે નીચું ઘાલ્યું, નીકુળ કહે ગુણ ગાવું; આ-
 પો મુજને આગતા તો, મરવાને ઉમો થાવું ॥ ૧૨ ॥ દયાળુ બોલ્યા ત-
 મારા વીના, વરણાગી કોણ કરે, કુન્તા માતા કોનું પેહેયું એ ઢયું દે-
 ખીને ઠરે ॥ ૧૩ ॥ એટલે ભીમે મન વીચાર્યું, સંદેહ મનનો ખોઈએ;
 સહુની રીત પ્રમાણે મારે, પ્રભુને પુછવું જોઈએ ॥ ૧૪ ॥ તે પુછતામાં
 જણાઈ જશે, અળખામણો કે વાહાલો ખરેખરું નથી પુછવાનું, પુછ
 છું ઠાલો માલો ॥ ૧૫ ॥ નહી પુછ તો દેખાય ખોટું, શું કહેછે જદુપતી
 ના કહેશે તો ઠીકજ છે હા, કહેશે તો મરવું નથી ॥ ૧૬ ॥ એમ જાણી
 વ્રકોદર બોલ્યો, ગોવીંદજી ગુણ ગાઉ; આપો મુજને આજ્ઞા તો, મરવા
 ઉમો થાઉ ॥ ૧૭ ॥ પ્રભુ કહે સાંભળો વ્રકોદર; મોટી ગદા કોણ ઝાલે
 તમારા વીના રણસંગ્રામે, મન મુકી કોણ માહાલે ॥ ૧૮ ॥ ભીમ કહે
 ત્યારે આપજ ઉઠો, તવ બોલ્યા રાય ધરમ; અરે મુરખ એ શું બોલ્યો
 વાકુ થયું તુજ કરમ ॥ ૧૯ ॥ ભીમ કહે હસવા બોલું છું; તવ બોલ્યા
 ભગવાન; ધીરજ રાખો કહી શંખ લીધો, દેવકીને સંતાન ॥ ૨૦ ॥ પં-
 ચજન શંખમાં શખદ કીધો, જે હોય ચોક્ષો સુરો; તે કુરુક્ષેત્રમાં જોવા
 આવે, પ્રકમી પ્રાણી પુરો ॥ ૨૧ ॥ કઊરવ પાન્ડવ યુદ્ધ કરે છે એમ
 કહું શંખનાદે; તે શખદ ત્રીલોકમાં પોહોંચ્યો; ચઢ્યા શુરા નીરવદે.
 ॥ ૨૨ ॥ મણીપુરમાં અરજીનએનો બખરવાહન ઇલેવાન; તે બેઠો
 જણને શુર ભરાયું, શખદ સુણીને કાન ॥ ૨૩ ॥ ઇલેવાન કહે નાહના

વીરા, તાતને પક્ષે જવું, બબરવાહન કહે મોટા બંધુ, હું પણ સાથે
આવું ॥ ૨૪ ॥ મોટા કહે ભાઈ ઘરખાર સુતું, બેઝિથી કેમ જવાય;
એક જણે ઘેર રહેવું જોઈએ, તે માહારી ઇચ્છાય ॥ ૨૫ ॥ તે માટે
ભાઈ મુને જવાદે, કહીને આજ્ઞા લીધી; બબરવાહને ખુશી થઈને, જ
વાને હા કીધી ॥ ૨૬ ॥ તવ ઇલેવાન રથમાં બેઠો, જવાને ખરી ખંત;
એને કુરૂક્ષેત્રમાં જતા; પાંચ દીવસનો પંથ ॥ ૨૭ ॥ તે કારણ તે મારગે
ચાલ્યો, શબ્દજ શંખનો જેહ; પાતાળમાં સુત વૃકોદરનો. તેણે સાબ
જ્યો તેહ ॥ ૨૮ ॥ બખીક એવું નામ કુંવરનું, નાગ કન્યાનો સુત;
કઉરવ પાન્ડવનું યુદ્ધ જાણી, થયો આકળો ભુત ॥ ૨૯ ॥ પોતાની
માતાને પાચે લાગ્યો, રકત થયા છે નેત્ર; ઓ માતા મુને આજ્ઞા આપો
જઉં છું કુરૂક્ષેત્ર ॥ ૩૦ ॥ મારા કાકાને મારા પીતા, કરેછે રણસંગ્રામ;
માટે તાતની પક્ષે જવું, માર કાકા તમામ ॥ ૩૧ ॥ નાગ કન્યા કહે
બેટા મારા, તું છે આકળો અતી, સવળાનું અવળું કરે તું, કોઈને ઓ
જખતો નથી ॥ ૩૨ ॥ કઉરવ લોકો છે બહુ કપટી, છેતરી લઈ જય
તને; માટે તુજને મોકલવામા, વીશ્વાસ ન રહે મુને. ॥ ૩૩ ॥ તે કરતાં
મારું કહું કરેતો, તુજને દઉં આજ્ઞાય; જઈ કોરાણે ઉભા રહેવું; જુદ્ધ
જેવા રણમાંય ॥ ૩૪ ॥ પ્રથમ પેહેલું યુદ્ધ વીશે, તારે ન દેવું લક્ષ, છે
વટ જે કોઈ હારે તેની, પુરણ કરવી પક્ષ ॥ ૩૫ ॥ અબજાએ એમ
હીસાબ ગણીયો, પેલા સોને પેલા પાંચ; માટે શો જીતે પાંચ હારે, આ
વે અતીશે આચ ॥ ૩૬ ॥ એવું સમજીને એમ બોલી, અબજા બુ
દ્ધીમાં ભુલ; બખીકતો જવાને માટે; વાત કરી કબુલ ॥ ૩૭ ॥ પછીપોતે
ધનુષ્ય લીધું, ભાથો લીધો બળવાન; તે ભાથામાં હરી ફરીને, રાખી
લીધાં ત્રણ બાણ ॥ ૪૮ ॥ નાનુક પોશાક પેહેરી નીકળીયો, પાતાળથી
શુભ સુખો; કુરૂક્ષેત્રમાં એક કોરાણે, વ્રક્ષની નીચે ઉભો ॥ ૩૯ ॥ એવે
સભામાં બોલ્યા સામળીયો, સૌ બેસજો હું આવું; કોઈ કાંઈ ચીંતા ન
કરશો, નજીકમાં હું જવું ॥ ૪૦ ॥ એમ કહી અલબેલો ઉડ્યા; પોતે
વધકુંડ રાય; જેસ્થળે ઉભો ભીમનો નંદન; ત્યાં આગળ એ જય ॥ ૪૧ ॥
જઈ બબરીકને કહેવા લાગ્યા, કોણ તું કોનો બાળ; આ ઠેકાણે યુદ્ધ થ
વાનું, તેમાં થાશે તુજ કાળ ॥ ૪૩ ॥ બબરીક કહે ત્રીલોક વીશે, કોણ
મુને મારનારો; શીવ બ્રહ્મા કે વીષ્ણુ આવે, તેના મૃત્યુ ધારનારો ॥ ૪૩ ॥
કૃષ્ણ કહે હવે જોયો તુજને, મીથ્યા વદે છે વાણ; હરી ફરીને તારી પા
સે, ભાથામાં ત્રણ બાણ ॥ ૪૪ ॥ બબરીક કહે ત્રણ બાણમાંથી, એક

તો મીથ્યા રાખ્યું; એમ કહી ભાથામાંથી કાઢાડી, એક બાણ ભાગી નાખ્યું ॥ ૪૫ ॥ પછી કહ્યું બે બાણ રહ્યાં છે, તે પર લડત ધાર, એક બાણે અત્યુ :તાકુને, બીજે બાણે મારું ॥ ૪૬ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે શું બોલે છે, બન્યો છે બાળક બોલેત; એવો હોય તો લે હું ઉભો, તાકી ને મહારું મ્હોત ॥ ૪૭ ॥ બખરીક કહે મોત તાકું, મારી નાંખું બીજે બાણ; પ્રભુ કહે પેહેલું અત્યું તાકીને, દેખાડી દો એધાણ ॥ ૪૮ ॥ બખરીક બોલ્યો લ્યો મોત તાકુ, કહીને કહાડ્યું બાણ; તે સમે વૈરાટ રૂપ ધરીયું પોતે :પુરૂષ પુરાણ ॥ ૪૯ ॥ સ્વરગ વીશે શીશ ધાલ્યું, ધડ બધું રાખ્યું ધરણ; બખીક કાંઈ વરતી ન શકે પાતાળ ધાલ્યા ચરણ ॥ ૫૦ ॥ સુક્ષ્મ સ્વરૂપ છાંયા રૂપી, રાખ્યું બખીક સામું; બખીકે બાણ ચઢાવી દીધું, રખેને ખામી પામું ॥ ૫૧ ॥ અત્યું તાકવાનું બાણ મુક્યું, તે ગયું સ્વરગ સુદન; વીશ્વપતીનું શીશ તપાશી ઉતર્યું ભુ ભોવન ॥ ૫૨ ॥ અવની વીશે અંગ તપાસી, ઉતરીયું પાતાળ, ચત્રભુજના ચરણ તપાસ્યા, તળખે પદ્મમાં કાળ ॥ ૫૩ ॥ તે સ્થળસીંહુરની આરચા કરી, બખરીકનું બાણબળીયું, એધાણીકરી પાતાળમાંથી ભોમીમાંથી નીકળીયું ॥ ૫૪ ॥ સુર સંપાટે જોર ઝપાટે, પૃથ્વી વીશે પેહું; વણ બોલાવ્યું બખીક કેરા, ભાથામાં જઈ બેહું ॥ ૫૫ ॥ એટલે સુક્ષ્મ સ્વરૂપ થયા, પોતે શ્રી ઘનશામ; બેશીને ચરણ જોવા લાગ્યા, શીંહુર દીહું તે ઠામ ॥ ૫૬ ॥ તવ બખીકે બાણ બીજું, લીધું પોતાને હાથ; એટલે હાં હાં કહી થયા ઉભા, પોતે દીનાનાથ ॥ ૫૭ ॥ ઓભાઈ બાણને શું કરેછે, શું મનહું થયું તાર; બખીરીક કહે અત્યું તાક્યું, તે ઉપર બાણ મારું ॥ ૫૮ ॥ કૃષ્ણ :પ્રભુ કહે રાખો કરણા; ઓ ભીમસે નેના તન, તારા તાત કને તેડી જઈ, સત્ય વદુ છું વચન ॥ ૫૯ ॥ જે તારા ચરણન કાકા, તેનો હું સાળક થાવું; આળ્યો છું હું તેડવા તું ને, ભીમ કને લેઈ જાવું ॥ ૬૦ ॥ કપટથી કહેતો હઉંતો, સરવ પાતક મુજ શીશ; એવી રીતે સમજવીને સાથે, તેડી ચાલ્યા જગદીશ ॥ ૬૧ ॥ વલણ ॥ સાથે લઈને આવીયા, સ્થાંભજ રોપ્યો જ્યાંય; કહે વલ્લભ બેઠી શભા, લાળ્યા કુંવરને ત્યાંય.

કડવું ૧૧ રાગ સાંખીના.

વધશમ પાયે ઓણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજ

ને સંભળાવું, ઉદ્યોગ પરવ મહીમાય ॥૧॥ બખીકને તેડી પ્રભુ આ-
વ્યા, જુએ છે સર્વે સભાય; જાણું કે આ કોને લાવ્યા, તવ બોલ્યા જ
દુરાય ॥૨॥ આ બખીક આ બાપ તારા, ભીમસેન એનું નામ, ભી-
મ કહે એ દીકરો કીયો, કાણુ એનો મુકામ ॥૩॥ બખીક બોલ્યો
તાતજી મારા, હું રહું છું પાતાળ; વીશ ખાઈ પરણ્યાતા મુજ માતા,
નાગ કન્યાનો હું બાળ ॥૪॥ એટલે વૃકોદર થયો રાજ, બેસાડ્યો
પુત્રને પાસ; તવ બખીકના વખાણ કીધા, પોતે શ્રી અવીનાશ,
॥૫॥ આ પુત્રજ તમારા કુળમાં બળીયો, શીવ સરખા રહે છેટા, એટ
લે ભીમ હશીને બોલ્યો, બાપજ તેવા બેટા ॥૬॥ એટલે રા-
જ ધરમ બોલ્યા, પ્રભુ ધરી પ્રેમ; આ માહારાજ સ્થંભ રોપ્યો છે,
તેનું કરવું કેમ. ॥૭॥ બખીક બોલ્યો શી ધુંચવાણ છે, તવ બો-
લ્યા જદુરાય; કાળરૂદ્રને ભક્ષ દેવું છે, તે વારતા ધુંચવાય ॥૮॥
ધાંટો કહાડીને કહ્યું શ્રી કૃષ્ણે, મરવા ઉડે જન જોહ; તેના સીશને અ-
મ્મર પાછ, અમ્મર કરૂં તેહ. ॥૯॥ મુસ્તક તેનું સજવન રહે, ઘડવ-
ણ સદાકાળ; એટલે સભામાં ઉડ્યો, નાગ કન્યાનો બાળ. ॥૧૦॥
ભીમનો નંદન કરી વંદન, બોલ્યો સભામાં એમ; મુસ્તક માહારૂં અ-
મ્મર કરજો, મુજને મરવા પ્રેમ. ॥૧૧॥ સભાએ જાણું બત્રાશ લક્ષ-
ણો, ઉડ્યો ભીમનો તન, સ્વારથને લીધે વરકોદરને માહું ન લાગ્યું
મન. ॥૧૨॥ પ્રભુએ કુમકુમ અરચ્યા કીધી, પહેરાવ્યા પુષ્પના હાર;
તે પછી શીશ છેદન કરાવ્યું, ઘડ ઝુજ્યું ઘડીવાર. ॥૧૩॥ કાળરૂદ્રને
રૂધીર છાંડ્યું, જય જય શબ્દ થાય; બખીકનું શીશ ખોળામા લીધું,
પોતે જાદવરાય. ॥૧૪॥ અમીદ્રષ્ટીનું અમ્મર પાયું પોતે મધુસુદન;
એટલે મુસ્તક બખીક કેરૂં, થયું સજવન. ॥૧૫॥ તે ઉછળી સ્થંભ
ઉપર બેઠું, યુદ્ધ જોવાને કાજ; પછી યુધની આગના આપી, પોતે કૃષ્ણ
મહારાજ. ॥૧૬॥ પુરવ પશ્ચીમ થંભ રોપાયા, યુધ કરવું તે સ્થળ,
ધર્મ કહે હવે પત્ર લખો, અરજીનજ સખળ. ॥૧૭॥ અરજીને તવ પ
ત્ર લખીઓ, જાણજો દુરીયોધન; કાલે સવારે આવજો યુધે, વઢવું મુ-
કીને મન. ॥૧૮॥ એવું લખીને પત્ર મોકલીયો, દુરીયોધનનિ કને;
દુષ્ટે દેખાડ્યો સર્વ સભામાં, દાદા શી આગના મને. ॥૧૯॥ ભીસ્મ-
પીતા કહે કાલે સવારે, યુધે ચઢીશું અમો; અગીઆર ક્ષોણી સન્યા
લઈશું, સાથે નહી કોઈ તમો. ॥૨૦॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા, સહુ
સંગ છોને આવે; હાથોહાથનું કામ છે એ, શત્રુને મારવા કહે. ॥૨૧॥

લીસ્મજી કહે યુદ્ધ અસત્યનું, માહારે તો કરવું નથી; સત્ય યુદ્ધ કરવું
 પાન્ડવ સાથે, તમે છો દુષ્ટ મતી ॥ ૨૨ ॥ પુઠં દેખાડે તેને ન હણવો
 બંધન હોય જન જોહ; મુરછા વાળાને નવ હણવો; સત્ય તણુ યુદ્ધ જોહ,
 ॥ ૨૩ ॥ માટે માહારી સંગ ન કોઈ, કહું લીસ્મપીતાય; તવ દુરીયો
 ધને પત્ર લખીયો, પાન્ડવને સભામાંય. ॥ ૨૪ ॥ આવતી કાલે આવજો
 યુદ્ધે, આવશે લીસ્મપીતાય; પત્ર તે પોહોંચ્યો પાન્ડવોને, સરવને સુર
 ભરાય ॥ ૨૫ ॥ એવે સમે રાત્રી વીતી, થયો પ્રાતસકાળ; નાહી ઘોઘ
 નીત્ય કરમ તાગ્યા, ગંગાજીના બાળ ॥ ૨૬ ॥ પાન્ડવો પણ પરવારીને
 કરી લીધાં ભોજન; તૈયાર થઈ ગઈ સકળ સેન્યા, વળી જુગજીવન.
 ॥ ૨૭ ॥ અભંગ રથે અરજીન બેઠો, યુધ કરવાના કોડ; તે રથ હાંકવા
 માટે બેઠો, પોતે શ્રી રણછોડ ॥ ૨૮ ॥ અલીમન્યુ જુદા રથમાં, બેઠો
 ગ્રહી હથીઆર; તેનો રથ હાકવાને બેઠો, હેડબા કુંવાર ॥ ૨૯ ॥ જય
 મંગળ હાથીપર બેઠો, ગદા ગ્રહી વાયુતન; તેને ખોળે મેઘવરણ બેઠો,
 નંદનનો નંદન ॥ ૩૦ ॥ જુજવા રથમાં બીજ બેઠો, ધ્રુપત વધરાટ રાય
 દ્રષ્ટ પ્રદુમાનને શીખંડી, સૌ જુદા રથમાય ॥ ૩૧ ॥ શેઢેવ નીકુળ
 જુદા જુદા, યુદ્ધે તતપર થાય; હરીફરી યુદ્ધે નવ ચઢીયા, પોતે ધરમ
 રાય ॥ ૩૨ ॥ સાત ક્ષોણી સેન્યા ચઢી યુદ્ધે, ગડગડીયા નીશાન, અ-
 શ્વના સ્વારો ને ઉંટવાળા, સરવ થયા સાવધાન ॥ ૩૩ ॥ હાથી વાળા
 હાથીએ બેઠો, રથવાળા રથમાંય; પગપાળા ચરણેથી ચાલ્યા, ઉપડયા
 સરવે ત્યાંય ॥ ૩૪ ॥ ઉંટના ઉપર નોખત વાગે, ઘોડાના ઉપર ડંકા;
 રાતા રાતા નીશાન ફરકે; ચાલ્યા પાન્ડવ બંકા ॥ ૩૫ ॥ કઉરવ લોક
 માં લીસ્મપીતા, પરવારી થયા ત્યાર; પોતાનો સ્વેત રથ જોડ્યો, સ્વે
 તજ ઘોડા સાર ॥ ૩૬ ॥ ઘોળી ધજ શીખ્ખર ઘોળું, સારથી છે સ્વેત
 રંગ; તે વણુ બીજે રંગ ન મળે, વ્રજને એજ ઉમંગ ॥ ૩૭ ॥ પોતે
 ઘોળા વસ્ત્ર પહેર્યા, ઘોળા બધા હથીઆર; સુરવાળ ઘોળો જમો ઘો-
 ણો, પટો ઘોળો કટી સાર ॥ ૩૮ ॥ ઘોળો પટકો શીશ બાંધ્યો, બાંધી
 લીધી દાઢી; પાછળ બે ગજ છેડો લટકે, સેન્યાને પાછળ કાઢી ॥ ૩૯ ॥
 આગળ રથ પોતાનો રાખ્યો, મારથી નહી કોઈ સંગ; ઘોળી ધજયો
 ફરફર ફર; સહુ સેન્ય ઘોળે રંગ ॥ ૪૦ ॥ પશ્ચીમ દીશા સ્થંભ પો-
 તાનો, ત્યાં આવીને ઉભા; પુરવ દીશાને સ્થંભે આબ્યા, કુન્તાના સુત
 સુખા ॥ ૪૧ ॥ મોખરે અરજીન આગળ ઉભો, ધંદ તણો કુંવાર;
 પોતે પેહેલા લીસ્મ પીતાને, કીધો નમસ્કાર. ॥ ૪૨ ॥ એવી રીતે

યુધ્ધે ઉભા, સાંભળને તું રાય; ઉદ્યોગ પરવ પુરણ હવું, ઉતરી તુજ
હત્યાય ॥ ૪૩ ॥ શામ પડદા તે સ્વેતજ થયા, સ્વેત થઈ શામ ગાય;
કાળા તલ ઘોળા થયા છે, પ્રમાણ તે દેખાય ॥ ૪૪ ॥ જનમેજે બહુ પુ-
ન્ય ક્રીધાં, દીધાં વીખને દાન; વીધી પ્રમાણે સહુ કામ ક્રીધું, શ્રધાણુ
રાજન ॥ ૪૫ ॥ વલણ ॥ ઉદ્યોગ પરવ પુરણ હવું સુણતાં પોહોંચે
કોડ; વદે વલ્લભ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

***
* ઉદ્યોગ પર્વ સમાપ્ત. *
***

ભીરમ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપોર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ
ને સાંભળાવું, ભીરમ પર્વ મહીમાય ॥ ૧ ॥ શ્રદ્ધા રાખી સાંભળ રાજ
પાતક સઘળાં જય, નીરુપાપી સાંભળી જય પામે, વંશની વ્રદ્ધી થાય
॥૨॥ સાંભળતાં કાંઈ સંદે ન ધરવો, જો શંકા મન થાશે; તો તો પા-
તક નથી જવાનું, પાછળથી પસ્તાશે ॥૩॥ એમ કહીને કેહેવા લાગ્યા
પોતે વૈશમપાય; અરજીન ઉપર છે બહુ રાજ, પોતે ભીરમ પીતાય.
॥૪॥ બોલ્યા દાદા સાંભળો બેટા, હાથ ગ્રહો હથીયાર; માહારા સામું
શું જુઓછો, વઢવું તે વહેવાર. ॥ ૫ ॥ અરજીનજીને વીચાર આવ્યો,
વીપ્રીત થઈ મુજ બુધ; એકજ પાપી પેટને સાર, કરવું વીકટ યુદ્ધ.
॥ ૬ ॥ સામો કોઈ નથી પરાયો, છે મુજ વ્રદ્ધ પીતાય; તેમને મારે હાથે
હણવા, વળી ગરીબ સેન્યાય. ॥ ૭ ॥ સેન્યના લોકને ક્યાં છે ટટો, મી
થ્યા કુટાઈ મરે; બાળ બચ્યાં રઝળે તેઓનાં, રંક જતી શું કરે. ॥૮॥
એવા એવાને હું શીદ માર, પાતક બુદ્ધી ગણી; એવું વીચારીને પછી
જેયું દક્ષીણ દીશા ભણી, ॥૯॥ તે દીશા તંબુ તાણેલા કૌરવના નીરધાર
ત્યાં સહુ કૌરવ જોવા ઉભા છે, ઓળખંધ તંબુ બહાર ॥ ૧૦ ॥ તેમને
દેખી અરજીનજીએ મનમાં વીચાર્યું એમ; એ પણ બધુ કુટુંબ
મહાર, ઉજડ કરું કેમ. ॥ ૧૧ ॥ પછી પોતાની સેન્યમાં જોયું, આ સ-
ઘળા બુધ કરશે; ટંટાનો તંત નહી મુકુંતો, ઘણાક વઢીને મરસે. ॥૧૨॥
હર પરકારે નાશ થાશે, ખીલેલો લીલો બાગ; શા જીવ્યા સાર એમ ક-
રવું, નથી લેવો રાજ ભાગ ॥૧૩॥ એવો વેરાગ મનમાં આવ્યો, છો-
ટી નાંખ્યાં હથીયાર; એટલે બોલ્યા અરજીન પ્રત્યે, પોતે જીગદાધાર.
॥ ૧૪ ॥ અરજીનજી કેમ હથીયાર છોડ્યાં, કેમ ફરી ગઈ મતી; કુન્તી
સુતકહે માહારાજ, મહારેતો વઢવું નથી. ॥૧૫॥ એકજ પાપી પેટનેસાર
કરું કુટુંબનો નાશ; ગમે તે પ્રકારે પેટ ભરીશું, પુરીશું વનવાસ ॥૧૬॥
રાજ લીધે નહી વધે આવરદા, નહી લીધે નહી ઘટે; પ્રભુ કહે રાજકાજ
નથી વઢવું, વઢવું છે રાજવટે. ॥ ૧૭ ॥ જીવ્યા ક્ષત્રીનો ધર્મ છે કેવો તમે
તે સમજો મર્મ; વેદશાસ્ત્રથી ચારે વરણના, ચાર કર્યા છે ધર્મ. ॥૧૮॥

હાણ ક્ષત્રી વૈશને શુદ્ર, ચારેના ચાર કરમ; ત્રણે વરણને ઉપદેશ કરવો,
 તે બ્રાહ્મણનો ધરમ ॥ ૧૯ ॥ ત્રણે વરણનું રક્ષણ કરવા, ક્ષત્રીએ કરવું
 રાજ; ત્રણે વરણ માટે વહેપાર કરવો, વધશ તણું એકાજ ॥ ૨૦ ॥ ત્રણે
 વરણની ચાકરી કરવી, શુદ્ધનો એ ધરમ; પોત પોતાનો ધરમ ન પાળે. તે
 જનનું વાંકું કરમ ॥ ૨૧ ॥ તમે તમારો ધરમ પાળો, તેમાં નહી કાંઈ
 પાપ; આયુધ ઝાલી યુધ આરંભો, લજવો નહી મા પાપ. ॥ ૨૨ ॥ અ-
 રજુન કહે એરે મહારાજ, શું સગાને નવ ગણવા, ક્રીયા પરાયાને છે
 મારવાના, મહારાને માહારે હણવા. ॥ ૨૩ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે હું ને મા-
 હારું માન્યું તે અજ્ઞાન; તમે નથી ને તમારું નથી, ઇંદ્રતણા સંતાન.
 ॥ ૨૪ ॥ સરવ સગાને કોહો મારાં, સમજ્યા વિનાની મતી; બીજ ને પ-
 છી કહેજે પોતાનાં દેહ તમારિ નથી ॥ ૨૫ ॥ જળ તેજ પૃથ્વી આકાશ
 વાયુ, તે પંચભુતનો દેહ; તેનાં ચોવીસ તત્વ થયાં છે; શરીર બધાણું
 એહ ॥ ૨૬ ॥ પાંચ ભુતો પાંચ જ્ઞાન ઇંદ્રી, કરમ ઇંદ્રી વળી પાંચ;
 પંચવીશય ચાર અંતઃકરણ, તે સહુ સમજે પાંચ. ॥ ૨૭ ॥ ચોવીસ
 તત્વનું શરીર બનીયું, તેમાં શું છે તમારું કાળે કરીને જુદુ પડે છે, તે
 કેમ કહીએ અમારું. ॥ ૨૮ ॥ શરીર છે તે પાંચ ભુતોનું આપણું કેમ
 કહેવાય; આપણું કેહેતાં પરાધ પુંજ, પચાવવા તુલ્ય થાય. ॥ ૨૯ ॥
 વળી કહોછો હું મારનારો, પુછુ તે ઉત્તર દીયો; હાથ મુકી બતાવો મુ-
 જને, હું કહે છે તે તું કીયો. ॥ ૩૦ ॥ તવ અરજુને દાદી ગ્રહીને, કહ્યું
 કે આ હું મહારાજ; કૃષ્ણ કહે જે ગ્રહી તે દાદી, તમે ક્રીયા કહો આ-
 જ. ॥ ૩૧ ॥ રીદીયે હાથ ધરી કહ્યું નરે, આ હું સુરાનો સાથ; કૃષ્ણ
 પ્રભુ કહે એ નહી તમે, એનું નામ છે છાતી. ॥ ૩૨ ॥ જે સ્થળ હાથ
 મુકીને બતાવો; તે સહુનાં છે નામ; હું કોહો છો તે તમે ક્રીયા; સોધીકા-
 હોડો આ ધમ. ॥ ૩૩ ॥ એટલે અરજુનજી ગુચવાયો, જોડયા પ્રભુને
 હાથ; એ મહારાજ હું નથી સમજતો, સમજવો દીનાનૈથ. ॥ ૩૪ ॥ દીન
 વચન એમ આચર્યો કે, કરી કપા ભગવાન; અષ્ટાદસ અધ્યાયની ગી-
 તાનું, કર્યું ગોવિંદે જ્ઞાન. ॥ ૩૫ ॥ આ સ્થળ ગીતા ગાવી જોઈએ;
 પણ ગ્રંથ થાય લખાણ; તે છતાં ગીતા પ્રસીદ્ધ થઈ છે, માટે ન કર્યું
 લખાણ. ॥ ૩૬ ॥ તેથી શ્રોતાએ સંદે ન ધરવો, ન બોલવું કુભાન્ડ;
 ચારે વેદ પ્રભુએ બનાવ્યા, તે ચારના ત્રણ કાન્ડ. ॥ ૩૭ ॥ કરમ
 ઉપાસના જ્ઞાન કાન્ડ છે, તેમાં સૌ સમાયો સાર; ગીતાથી જ્ઞાન કર્યું
 અરજુનને, પોતે ભુગદાધાર. ॥ ૩૮ ॥ વળી પ્રભુએ કહ્યું પારથને, તમે

બોલ્યા એમ વાણી; કે માહારે હાથે હણવા પડે છે, મુજ માર્યો મરશે
 પ્રાણી ॥ ૩૯ ॥ પણ તમારે માર્યું ન મરે કોઈ, મીથ્યા માનો સુખ દુખ
 જોને અરજીનજી જીવ રાખીને, કહી પોહોળું કર્યું મુખ ॥ ૪૦ ॥ તેમાં
 ચૈદ બ્રહ્માંડ બતાવ્યા, ભોમી બતાવી સરવ; તેમાં કુરૂક્ષેત્ર બતાવ્યું,
 છોડાવા નરનો ગરવ ॥ ૪૧ ॥ કુરૂક્ષેત્ર કીરીટધરે જોયું, બહુ ઉપજ્યા
 મનસુખા પાંચ પાન્વડને છડા કશ્મ, છ જણ દીડા ઉભા ॥ ૪૨ ॥
 બાકી બીજ સહુ પડેલા દીડા, અરજીને જોડ્યા હાથ; એ પ્રભુ મુખ
 બંધજ કરો, દયાળુ દીનાનાથ ॥ ૪૩ ॥ હું શું મારે છે મુએલા, મારે
 તે નીમીત માત્ર; તવ પ્રભુ મુખ બંધ કરી બોલ્યા, સાંભળો પુજનીક
 પાત્ર ॥ ૪૪ ॥ તમારે કર્યું કાંઈ ન થાયે, હલાવ્યું પત્ર ન હાલે; બન્યું
 બનાવ્યું બની રહ્યું છે, મુરખ મમતામાં માહાલે ॥ ૪૫ ॥ હું છું મદા-
 રીને જગત છે મરકટ, સહુ દોરી મુજ પાસ; જેમ રમાડું તેમ રમે સૌ
 તમે ન થાશે ઉદાસ, ॥ ૪૬ ॥ એમ કહી ઘણું જ્ઞાન દીધું, અરજીન
 લાગ્યો ચરણ; ધર્મ હું મારો સાચવું છું, એરે અસરણા સરણ, ॥ ૪૭ ॥
 એટલે બોલ્યા લીસ્મપીતા, એરે કુન્તી કુંવર; કેહે બેટા તું શું સર-
 માયો, કેમ છોડ્યાં અથીઆર. ॥ ૪૮ ॥ આપણા ક્ષત્રીનો ધર્મ એ છે,
 સામા થઈ યુદ્ધ કરવું; યુદ્ધથી કદી કાઢ્યર નવ થાવું, શીશ ભુજમાં
 લેઈ ફરવું, ॥ ૪૯ ॥ તવ અરજીન કહે વાર દાદા, કહી લીધા હથી-
 આર; પછી પોતે ધનુષ ચઢાવી, પેહેલો કયો ટંકાર. ॥ ૫૦ ॥ તેનો શબ્દ
 ત્રીલોક પોહોચ્યો, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ, ધરણ લાગી ફરજવાને, બળ-
 ભણ્યું પાતાળ. ॥ ૫૧ ॥ લંકાથી કપી કુદીને આવ્યા, પાંડવ દળમાં
 પેડા, અરજીનના રથની ધજાયે, પુંછ વીંટાળી બેડા. ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥
 કપીરાજ ધજ બીરાજ્યા, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો,
 યુદ્ધ તણો મહીમાય. ॥

કડવું ૨ રાગ ઉછંગી દોહરો.

વશિષ્ઠપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ
 ને સંભળાવું, લીસ્મ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ લીસ્મપીતાએ આગના
 આપી, સોસાવું નહી મન સાથ; એરે માહારા અરજીન બેટા, ઉ-
 પાડ પેહેલો હાથ. ॥ ૨ ॥ તવ અરજીને મન વીચાર્યું, પ્રેમ દાદાપર ધર
 યુદ્ધ આરંભવું પછી માહારે, પેહલું પુજન કર. ॥ ૩ ॥ એમ જણી

એક બાણજ મુકયું, વરણનું સખળ; તે બાણે જઈ ભીસ્મ પીતાને,
 શીશ ચઢાવ્યું જળ. ॥ ૪ ॥ તે પછી બીજું બાણ મુકયું, દાદા પર મન
 મોઢું; વસ્ત્ર લેઈ બાણ સંચર્યું તે, દાદાનું મુખ લોઢું. ॥ ૫ ॥ ત્રીજું બા-
 ણજ મોકલ્યું તેણે, ચંદન લેપન કીધાં; પછી ચોથું મુકીયું તેણે, હાર
 આરોપી દીધા. ॥ ૬ ॥ પાંચમે બાણે અખીલ ગુલાલ, છડે દિવો અનુ-
 પ; સાતમે બાણે નૈવેદ્ય મુકયું, આઠમે કીધો ધુપ. ॥ ૭ ॥ નવમું બાણ
 પ્રદક્ષણા કરીયું, દસમું લાગ્યું પાય; અગીઆરમું ભ્રમરા પેઠે ગગણી,
 ચેતાવાને જય. ॥ ૮ ॥ ભીસ્મપીતા જોઈને થયા રાજ, બોલ્યા બેટા
 જય થાજે; દુરીયોધન મને લઢાવે છે, નખોદ એનું જાજે. ॥ ૯ ॥ એમ
 કહીને આયુધ્ન લીધાં, મેઘનાદે ગડગડીયા; સામા સામી સ્થંભેથી છુ-
 ટયા, વચમાં ટુટી પડીયા. ॥ ૧૦ ॥ ભીસ્મને અરજીન બાણાવળી તે,
 અગણીત મારે બાણ; એકમાંથી અનેક છુટે, જાણે વળ્યું હથરાણ.
 ॥ ૧૧ ॥ સેન્યાના લોકો સુરે ભરાયા, ક્રોધ ધણેરો ધારે; જે જેની પાસે
 આયુધ જે જે, તે તે આયુધ મારે. ॥ ૧૨ ॥ તરવારીએ તરવારીઆ વ-
 ઢતા, ગુપતીએ ગુપતીવાળા; અશ્વના સ્વારે સ્વાર વઢેછે, પગપાળે પગ-
 પાળા ॥ ૧૩ ॥ નીકુળ શેઠેવ બાણ મારે, અગણીતાં તે જાય; જતાં જતાં-
 માં બાણ વધે છે, પાંચ પાંચ હજ્જર થાય. ॥ ૧૪ ॥ વધરાટ રાજાને શી-
 ખંડી, ત્રીજા દ્રષ્ટપ્રદુમાન; તેમનાં ચાર ચાર હજ્જર છુટે, બળ ભરેલાં
 બાણ ॥ ૧૫ ॥ દ્રષ્ટપત રાજા ન ધરે માઝા, મારે અગણીત માર; એનું
 એક બાણ જતા જતામાં, થાય છે દશ હજ્જર ॥ ૧૬ ॥ અરજીનનો સુત
 અભેમન્યું, મારે કરીને રીસ; તેનું એકજ બાણ જતામાં, થાય છે હ-
 જ્જર વીશ. ॥ ૧૭ ॥ અરજીનજ એક બાણ મારે, સુસવાટા કરતું જાય;
 એનું એક બાણ જતા જતામાં, ચાળીસ હજ્જર થાય. ॥ ૧૮ ॥ ભી-
 સ્મપીતા અગણીતું મારે, જોઈ ન શકાય ચક્ષ; અગણીતા મંત્રથી બા-
 ણ બને, દાદાનાં એક લક્ષ. ॥ ૧૯ ॥ એ રીતે બહુ બળ જણાવે, ગંગા
 તણા કુંવર; નર એકવાર મારે તેટલામાં, ભીસ્મ મારે બે વાર ॥ ૨૦ ॥
 તેથી બહુ બાણની થાય વ્રથી, વરતે હાહાકાર; તરકસ ત્રીશુળને તીર
 ઉછળે, જમઈઆને કટાર. ॥ ૨૧ ॥ ખપવા ખંજર સાંજ્ય છુટે જેવા
 તેવાને તો હણે; જાણે મદના ભ્રમરા છુટયા, એ રીતે ગણગણે ॥ ૨૨ ॥
 દાદાએ બહુ ડાટ વાળ્યો, માર્યો મન મુકી માર; મારતા મારતા કા-
 ઠીયા છે; પાન્ડવને સ્થંભ બાહાર. ॥ ૨૩ ॥ જઈ પાન્ડવને સ્થંભે
 ઉભા, પોતે ભીસ્મ પીતાય; બાણ જોઈને ભીમ ગભરાયો, જરા

ન આગળ થાય. ॥ ૨૪ ॥ એવે સમે સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેર;
 વાજંત્ર પાંડવનાં બંધ થયાં, વાગી કૌરવની ભેર. ॥ ૨૫ ॥ એ
 ટલે દાદા જીત્યા કેવાયા દહારીયા કુન્તી તન; પેહેલે દાહાડે અરજુન
 જીતું ઉતરીયું વદન. ॥ ૨૬ ॥ પછી પારથે ભીમને કહ્યું, સૌ સેન્ય લે ઘેર
 જવો; હું જવું દાદાની શેવા કરવા, તમે પંથ પળાવો. ॥ ૨૭ ॥ એમ
 કહી રથથી ઉતરીયો, ગયો દાદાના પાસ; ભીસ્મ પીતા કહે આવો બેટા.
 આવો મુજ આવાસા ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને રથમાં લીધો, તંબુએ સંચરીયા,
 આનંદ વાતો કરતા આવ્યા, રથમાંથી ઉતરીયા. ॥ ૨૯ ॥ વસ્ત્ર ઉતારી
 સ્નાન કીધાં, તવ તંબુમાં પેઠા; દુરીયોધન ત્યાં થાળ લાવ્યો, બેઠો
 જણ જમવા બેઠા. ॥ ૩૦ ॥ અરજુન ભીસ્મજી ભેગા જમીયા, મનમાં
 અતી હુલ્લાસ, જમી રહીને હાથ ધોયા, પછી લાંઘાં મુખવાસ. ॥ ૩૧ ॥
 તે પછી દાદા સુધ રહ્યાને, હરખે અંતઃકરણ; અરજુનજી દાદા કને બેઠો,
 ચાંપવા લાગ્યો ચરણ. ॥ ૩૨ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે દીકરા તુજને, સાહાય
 છે નંદ કીસોર; તેમ છતાં આજ યુદ્ધ વીશે, કાંઈ ન કીધું જોર. ॥ ૩૩ ॥
 અરજુનજી કહે દાદા માહારે, માર તમારો સાલે, વિદ્વાન અનુભવી વૃધ
 આગળ, શું બળ મ્હાર ચાલે. ॥ ૩૪ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે દીકરા મા-
 હારા, હીમત રાખીએ ઘણા; વઢતી વેળાએ આડું અવળું, ન જોઈએ
 કો ભણી. ॥ ૩૫ ॥ ઉઠો બેટા જાઓ તંબુએ, છો લઢતા થાકેલા; જવો
 જઈને સયન કરો; સવારે આવજો વેહેલા. ॥ ૩૬ ॥ એટલે અરજુન
 ઉભો થયો; ગયો પોતાને ઠામ; કુન્તીજી કહે આવો દીકરા, હાર્યો દીસે-
 છે હામ. ॥ ૩૭ ॥ અરજુન કહે શું કરું માતા, સાક્ષી છે નંદ કીસોર;
 અજગા રહી જોયા કર્યું સરવે, કોઈએ ન કર્યું જોર. ॥ ૩૮ ॥ એકલાની
 શું હીમત પોહોએ, ડોહોળવાનો બધો દરીયા; ભીમ તમારો હાથી
 ઉપરથી, હેઠો નથી ઉતરીયા. ॥ ૩૯ ॥ ભીમ કહે તારૂં પારખું જોયું,
 જો કાલે મારો ઝપાટો; નીશાન વગડાવું આપણને, સવારમાં સપાટો
 ॥ ૪૦ ॥ તવ ગટોરગછ માયાવી બોલ્યો, પરમદાડે મારો વારો; મેઘવરણ
 સુત ગટોરગછનો, તેણે કર્યો ખુંખારો. ॥ ૪૧ ॥ સાંભળો મારા ભીમસેન
 દાદા; સહુને જસ લગડાવું; ચોથે દાહાડે મારો વારો, નીશાન હું વગડાવું.
 ॥ ૪૨ ॥ અરજુન કહે બાપ બેટા, ત્રણ જણ વહીયા વાણ; પોતાનું
 બોલેલું પોતે, પાળી લેજો ગરમાણ. ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને સરવે સુતા,
 તવ રૂજની વહી જાય; સરવે જગ્યા નીંદ્રામાંથી, એવે વહાણું વાહાય.
 ॥ ૪૪ ॥ વળણ વાહાણું વાહાયું જે સમે, તે સમે જગત થાય; કહે
 વલ્લભ શ્રીતા સુણો, બીજ દનનો મહામાય.

કડવું ૯ રાગ સુરી ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન. સાંભળ જનમેજે રાજન; વહાણું વા-
હું ને જગત થયા, ખાઈ પીને પરવારી ગયા ॥ ૧ ॥ લીધા સૌ સૌના
હથીઆર, બેસી વાહન થયા ત્યાર; વાગ્યા નિસાન કુંડલી ડંકા; ચાલ્યા
યુધ્ધ કરવા સહુ બંકા ॥ ૨ ॥ વાજતે ગાજતે ગયા સ્થંભ, કરવું છે યુધ્ધ
આરંભ; સામા આવીયા ભીસ્મ પીતાય, લાગ્યો અરજીન દાદાને પાય.
॥ ૩ ॥ પછી લીધું ધનુશ હાથ, ખેંચી ચઢાવ્યું સાક્ષાત; તેનો જખરો
થયો ટંકાર, ગયો ત્રીલોક શબ્દજ સાર ॥ ૪ ॥ સાંભળ્યો અંજનીને
બાળ, આવી બેઠા ધન તતકાળ; પછી અરજીને ઇંદ્રનો તન, કર્યું દા-
દાનું પહેલું પુજન ॥ ૫ ॥ દશ બાણે પુજન કરી, પછી બેઠો યુધ્ધ
આદરી; તવ દાદાએ આસીશ દીધી, એમણે યુધ્ધ ત્યારી કીધી ॥ ૬ ॥
કુંડલી વાજાં ગડગડીયાં, પછી યુદ્ધ કરવા મચી પડીયા, ભીસ્મ પીતાને
અરજીન, સર્વ શેન્યને અભેમુન ॥ ૭ ॥ એક એકને દેતા કપ્ટી, ઘણી
થાય છે બાણની વૃષ્ટી; લઢતાં વઢતાં જે ચુકે, તે તો જીવ્યાની આશા
મુકે ॥ ૮ ॥ સહુ દાખવે દારણ જોર, થાય બાણથી અંધારૂં ઘોર; વરતે
છે હાહાકાર, ઘણા ઉછળેછે અથીઆર ॥ ૯ ॥ એવે ભીસ્મ પીતા બહુ
નડીઆ, નેત્ર મીચીને ઉપર પડીઆ; ઘસી ઘસીને દાદા વડતા; તેથી
પાન્ડવ પાછા પડતા ॥ ૧૦ ॥ દીધો ભીસ્મ પીતાએ માર, બીજે દાહોડે
કાઢ્યા થંભ બહાર; કોઈનું નવ ચાલ્યું જોર પછી બોલ્યા નંદકીશોર,
॥ ૧૧ ॥ વૃકોદર વાયુના તન, તમારૂં ગયું મીથ્યા વચન; ત્યારે બોલ્યા
હતા શું કામ, લજવાણું ભીમસેન નામ ॥ ૧૨ ॥ —ઝડપની ચાલનો
દોહરો ॥ ભીમે એવું સાંભળ્યુંને; કોપ્યો અપરમપાર. ભણે મરવું ધાર્યું
કરવું; ડરવું નહીં લગાર ॥ ૧૩ ॥ એમ કહી ગદા લેઈને, ઉપડ્યોએ બહુ
બળીયો; સહુને સામા ઉભા રાખી, અવળે પંથે પળીયો ॥ ૧૪ ॥ ફેર
ખાઈ ચાલી આબ્યો, કઊરવ દળની પુઠે; આંખો મીચી પડ્યો શેનમાં
મારે દીવ્યણ મુઠે ॥ ૧૫ ॥ રાતો તાતો મહા મદમાતો, મેઘનાદે ગડ-
ગડીયો, ઓચીતો ગયો ભીસ્મની પાસે, જઈને બાજ પડીયો ॥ ૧૬ ॥ દાદા
દાદા કહીને વળગ્યો, વાયુનો કુવાર; આંચકો મારી હાથમાંથી લેઈ લી
ધાં હથીઆર ॥ ૧૭ ॥ ભીસ્મ પીતા તો બન્યા બાવરા, વૃકોદર કેહેડ
બાંધો, આવો દાદા આવો દાદા, કહીને લીધા ખાંધે ॥ ૧૮ ॥ એટલે હે
ડંબાનો નંદન, પોતે ગગને ચઢીયો; અગીઆર ક્ષોણી સેન્યા વીશે,

જઘને દુટ્ટી પડીઓ ॥ ૧૯ ॥ તવ તેનો તન મેઘવરણુ તે, દોડ્યો તેણી
 વાર; કૌરવ સેન્યના ચોદ્ધાઓને, દેવા માંડ્યો માર. ॥ ૨૦ ॥ બાપને
 બેટા બેઉ મળ્યા તે, પાછી પડાવી પોક; લઢવું વઢવું વેગળું મુકી, નાહું
 સેન્યનું લોક. ॥ ૩૧ ॥ એવામાં વાયુ નંદને કેવો કર્યો મનસુબો; દા-
 દાને ખાંધે લેછ જઈ, કૌરવ સ્થંભે ઉભો. ॥ ૨૨ ॥ તવ અરજુનને અ-
 ભેમન્યું, બીજ ભારથી જોઈ; રથ દોડાવી આવી ઉભા, કઉરવ સ્થંભે
 તેહ. ॥ ૨૩ ॥ એવામાં તો સાંજ પડીને, સુરજ બેઠો મેર; કઉરવ હાર્યા
 પાન્ડવ જીત્યા, વાજ્યાં ભોંગળ ભેર. ॥ ૨૪ ॥ પછી ભીમની ખાંધે
 બોલ્યા, પોતે ભિશ્મપીતાય છોડ ભીમડા દગો તેં દીધો, તે વહેર કેમ
 ભુલાય ॥ ૨૨ ॥ એટલે વાયુના નંદને, વૃધને મુક્યા ધરણુ; ભીમ કહે
 હ્યો મારી નાખો; કહીને લાગ્યો ચરણ ॥ ૨૬ ॥ તવ દાદાની રીસ હો-
 લાણી, મુખથી બોલ્યા એમ; એ ગાંડા સામુ થાવુ હતુ, કપટ કીધું
 કેમ ॥ ૨૭ ॥ ભીમ કહે સામા થવાનું, જોઈએ અમમાં જોર; જ્યાં ત્યાં
 કરી વાળ વગડાવ્યાં, બનવું પડ્યું ચોર ॥ ૨૮ ॥ ભીશ્મપીતા કહે
 વાર દીકરા, હવે પડી છે રાત; કાલે યુધ્ધે આવજો ત્યાં, આગળ તારી
 વાત ॥ ૨૯ ॥ એમ કહી જઈ રથે બેઠા, સાથે અરજુન ભુપ; તે બન્ને
 ગયા તંબુએ, તે વેળા એક રૂપ ॥ ૩૦ ॥ ભેળા બેસી ભોજન કીધું,
 સુતા ભીશ્મપીતાય; અરજુનજીએ બેઠા બેઠા, ચાંપ્યા વૃધના પાય.
 ॥ ૩૧ ॥ પછી ભીસ્મે આગના આપી, પારથ થયો વીદાય; પોતાના
 તંબુએ આવ્યો, જય ભીમની વરતાય. ॥ ૩૨ ॥ વળણ ॥ બીજે દી-
 વશ પુરો થયો, સાંભળ તું રાજન; કહે વલ્લભ રૂજની ગદ્ય ઉગ્યે
 ત્રીજે દન. ॥

કડવું ૪ રાગ સાખિનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુ-
 જને સંભળાવું, ભાશ્મપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ત્રીજે દીવશે પાન્ડવ ભીસ્મ;
 આવીને ઉભા સ્થંભ; અરજુને ટંકાર કરીને, કર્યું પુજન આરંભ ॥ ૨ ॥
 દસ બાણથી પુજન કર્યું પ્રેમે, કળકળી ક્રોધે ચડીયા, આયુધ લીધાં
 હાથમાંને, મારવા દુટ્ટી પડીયા. ॥ ૩ ॥ અથીઆર છુટે બાણ વછુટે, દુટે
 તનના ટેક; તે દીવસે ભીશ્મપીતાએ; જોર જણાવ્યું છેક ॥ ૪ ॥ ભામે
 જણ્યું ભોગ મળીયા, વાળશે કચ્ચર ધાણ; જો હું પડીશ ઉધાડો તો,

લેશે મારો પ્રાણ. ॥ ૫ ॥ એણું જાણીને બળવંતો, મારો મારો મુખ
ભાંખે; મુએલાં મડદાં લેધને, દાદા ઉપર નાંખે. ॥ ૬ ॥ અરજીનના
રથ પુઠે રહીને, કર તો બહુ તોફાન; પણ દાદાએ જીલમ કરી, ઘણા
કર્યા હેરાન. ॥ ૭ ॥ મારતા મારતા પાછા પાડ્યા, કાઢાડ્યા થંભની
બહાર; પાન્ડવનું બળ કાંઈ ન આલ્યું, દીવસ રહ્યો ઘડી ચાર. ॥ ૮ ॥
એટલે બોલ્યો અંતરયામી, લીધું ગટોરગછ કામ; સાંજ પડીને નહી
જીતો તો, બોળાશે બાપનું નામ. ॥ ૯ ॥ એણું વચન સાંભળીને, મેઘ-
નાદે ગડગડીયો; વા વંટોળ વીજળી કરીને, પોતે ગગને ચડીયો.
॥ ૧૦ ॥ રેણું ઉડી સહુ ગાભરા થાય, બાવરા બનીયા ત્યાંય; ઓચી-
ન્તો એ જધને પડીયો, દાદાના રથની માય. ॥ ૧૧ ॥ દાદા દાદા કહી
ને બાહાજ્યો, હેડંબા કુમાર; ભીષ્મપીતાના હાથમાંથી, લઇ લીધાં હ-
થીઆર. ॥ ૧૨ ॥ ઉપાડીને ખાંધે લીધા, હરખ સહુને ચડીયો; દાદાને
કબજે દેખીને, વાયુ સુત ઉપડીયો. ॥ ૧૩ ॥ ગદા લઇને કૌરવ દળમાં
પડીયો તેણીવાર; બીજે જધ મેઘવરણ પડીયો, દેવા માંડ્યો માર.
॥ ૧૪ ॥ એટલે કૌરવનું શેન્ય નાહું, માહું વીચાર્યું મન; ભીષ્મને લઇ
કઉરવ સ્થંભે, ઉભો હેડંબા તન. ॥ ૧૫ ॥ એટલે આવ્યા મારથી લો-
કો, કઉરવ ને સ્થંભ સાર; જીત્યાનાં વાજંત્ર વાગ્યાં, વરત્યો જય જય
કાર. ॥ ૧૬ ॥ ભીષ્મપીતા કળકળવા લાગ્યા, કરીશ કાળો કેહેર; દગો
દોછો બે દાહાડાથી, માટે માફ કેર. ॥ ૧૭ ॥ ભીમ પોતે પુંડળથી આવ્યો,
કપટ કેણું રચીયું; વા વંટોળ કરી ઉંચેથી આવ્યું, ગાજીને ગટોડગ-
ચીયું. ॥ ૧૮ ॥ ગટોડગએ ભીષ્મદાદાને, ખાંધેથી મુકયા ધરણ; ઓ દાદા
શીદ કોધ કરોછો, કહીને લાગ્યો ચરણ. ॥ ૧૯ ॥ ત્રકોદર કહે વૃદ્ધ દાદા,
તમેપર હેત વાઘે; આતો તમને લાહાવો વીત્યો, ચઢ્યા બાળકની
ખાંધે. ॥ ૨૦ ॥ ભીષ્મપીતાને હસણું આવ્યું, પણ મુખ બોલ્યા એમ; સુરા
હોતો સામા થઇને, જીતતા નથી કેમ. ॥ ૨૧ ॥ દગો કરવો તે નહી સાફ;
સામા થઇ જીત ધારો; મેઘવરણ કહે ચેતીને રહેજે, કાલ છે મારો વારો.
॥ ૨૨ ॥ સનમુખ આવી જીતું તમને, વગડાણું નીશાન; ભીષ્મ કહે સનમુખ
રહી જીતે, તો તું ખરો સંતાન. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને આગના આપી,
પાન્ડવ થયા વીદાય; એક રથમાં બેસીને આલ્યા, અરજીન ભીષ્મ
પીતાય. ॥ ૨૪ ॥ દાદાને તંબુ જધને નમીયો, ચરણ ચંપી કીધી; પછી
ભીષ્મે અરજીનજીને, જવા આગના દીધી. ॥ ૨૫ ॥ એટલે પારથ તં-
બુએ ગયો, રાતે કર્યું સહન; એવે સમે રૂજની વીતી, થયો ચોથો દન.

॥ ૨૬ ॥ વળણુ. ચોથે દીવસ યુધ્ધે ચડયા, પાન્ડવ ભીશ્મપીતાય;
કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, યુધ તણો મહીમાય.

કડવું ૫ રાગ સુરી હોહરો.

વધશિમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ભીશ્મ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ચોથે દીવસે યુધ્ધે ચઢીયા,
ગરગડીયાં નીસાન; સાંભાસાંમી સ્થંભે આઠ્યા, ભીશ્મ કુન્તી, સંતાન.
॥ ૨ ॥ અરજુને તવ ટંકાર કીધો ડોલ્યા દશે દીગપણ; પ્રથવી લાગી
ધ્વજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ. ॥૩॥ ધડ લંડાથી હનુમાન આઠ્યા, પાં
ન્ડવ દળમાં પેઠા, અરજુનજીના રથની ધ્વજપર, પુંછ વીંટાળીબેઠા. ॥૪॥
પછી પારથે બાણ લીધું, આનંદ પામી મન; પ્રથમ પહેલું ભીશ્મપી-
તાનું, પ્રેમે કર્યું પુજન. ॥ ૫ ॥ અગીઆરમે બાણે ચેતાવ્યા, દાદા હરખે
ભરીયા, દોડીને પછી વચમાં આઠ્યા, રણ સંગ્રામ આદરીયા. ॥ ૬ ॥
ભીશ્મપીતાયે મન વીચાર્યું, બે દનથી ચઢ્યો ચાક; આખો દીવસ જ
ત્યો હતો પણ; છેવટ ખોયુ નાક. ॥ ૭ ॥ તે માટે આજ જીલમ કરવો
વગડાવવાં નીશાન; કરી છે સરત જીતવાની. ભીમસુતને સંતાન ॥૩૮॥
એમ વીચારી ભીશ્મપીતાયે, અરજુનને માર્યું બાણ; તેથી અરજુન હે
ઠો પડીયો, ઉંચા ચઢી ગયા પ્રાણ. ॥૯॥ પછી ખીજી બાણ લીધું, અ-
ભિમન્યુ ઢાળ્યો, શેઢેવ નીકુળને પણ ઢાળ્યો દાટ ડોસાએ વાળ્યો.
॥૧૦॥ તે પછી એક બાણ ચઢાવી, નાગપાસ મંત્રો સાધ્યા; ગટોડગછને
ને ભીમશેનને, અવળે હાથે બાંધ્યા. ॥૧૧॥ પછી પાછું બાણ લીધું, ક્રો-
ધ ઘણેરો વાધ્યો; મેઘવરણ સુતગટોડગછનો, તેને અવળો બાંધ્યો. ॥૧૨॥
પછી ભીશ્મે કહ્યું કુંવરને, વાળું દલની દાજ; ઓઢીકરા કાસે બોલ્યા
હતા તે, વાજાં વગાડો આજ. ॥ ૧૩ ॥ મેઘવરણ કહે વાર દાદા, ચીત
માં ચટકું લગાડ્યું; ભીમ કહે મેઘવરણ બેટા, કાલ બોલીને બગાડ્યું
॥૧૪॥ આજ નહીં છુટવા પામવાના, નહીં વાગે નીશાન, ચેતાવીને ખેલ
બગાડ્યો, નામ લજવ્યું સંતાન. ॥૧૫॥ મેઘવરણ કહે ઓરે દાદા, ધિરજ
ધરજેમન; વાજાં જોવગડાવું નહીંતો, નહીં તમારો તન. ॥૧૬॥ એમ કહીને
ધીરજ આપી, રહ્યો બે ઘડી દન; તવ મેઘવરણ પ્રત્યે બોલ્યા; પોતે જીગજી
વાંત ॥૧૭॥ ઓરે નંદન ગટોડગછના, તમે લીધું છે કામ; જો આજ નીશાન
નહીં વાગે તો, બોળશો બાપનું નામ. ॥૧૮॥ એવું વચન સાંભળીને ડો

યો માયાવી ભુપ; એક સ્વરૂપે રહ્યો ખાંધેલો, બીજું ધરીયું રૂપ ॥ ૧૯ ॥
 દુરીયોધનનું સ્વરૂપ લેઈ; ભીશ્મના સામો જય; દાદાએ જાણ્યું આવે છે
 મળવા, છત્રપતી જે રાય. ॥ ૨૦ ॥ એણું સમજી ભીશ્મ બોલ્યા, આવો
 માહારા તન; જે આજ વલે પાન્ટવોની, ઓરે દુરીયોધન. ॥ ૨૧ ॥ તવ
 તે રૂપે બોલ્યો માયાવી, દાદાજી સાખાસ; એમ કહીને હસ્તો હસ્તો, ગ
 યો ભીશ્મની પાસ. ॥ ૨૨ ॥ રથપર ચડીયો જઈને નડીયો, લેઈ લીધાં
 હથીઆર; એકદમ દાદાને ખાથ ભીડાવી, ક્ષણુ ન લાગી વાર. ॥ ૨૩ ॥
 ભીશ્મજી કહે આ શું કરે છે, ઓ દુરીયોધન ભુપ એટલે ધર્યું મેઘવ-
 રણે, પોતાનું મુળ રૂપ. ॥ ૨૪ ॥ ભીશ્મપીતા જેઈ ખાવરા બનીયા,
 નીસ્યે દગો દીધો; એકને તો ખાંધી મુક્યો છે, આ આવ્યો છે કીયો ॥ ૨૫ ॥
 એમ બેઉને જોવા લાગ્યા, માયાવીને હેત વાધે; આવોરે દાદા, આવોરે
 દાદા, કહીને લીધા ખાંધે. ॥ ૨૬ ॥ એવે પારથની વળી મુરછા વળી
 ઉઠ્યો અભેમાન; ભીમ ગટોરગછના કર છોડ્યા, છોડ્યો નાહનો સંતાન
 ॥ ૨૭ ॥ સકળ સૈન્યા ત્યાર થઈને, ઉપડીયા સહુ સુખા; કૌરવનું સે-
 ન્ય નસાડીને, સ્થંભે જઈ સહુ ઉભા. ॥ ૨૮ ॥ મેઘવરણ દાદાને લેઈ,
 ઉભો જઈને સ્થંભ ભીશ્મપીતા કહે છોડ મુજને, તમે તો નીકળ્યા
 દંભ. ॥ ૨૯ ॥ દગા ભરેલા સહુ ખાપ બેટા, મારી નાંખું ઠેર; આજ
 તમે સહુ જાણજો નીસ્યે, નહીં જવો જવતા ઘેર. ॥ ૩૦ ॥ મેઘવરણ
 કહે વાર દાદા, કાવે તેણું પોકારો; શું કરવા છુટા મુકું કે, તમે અમને
 મારો, ॥ ૩૧ ॥ આને આ રીતે જય જનમારો, પણ તમને નવ છોડું;
 સોગન ખાવો કે નહીં વેહેર રાણું, તો કાંક મતી મરોડું. ॥ ૩૨ ॥ એટલે
 ભીશ્મે મન વીચાર્યું, કબજે પડ્યા શું કરશું; મુમત મીથ્યા કરવો ન
 ઘટે, ખોટી જક આદરશું, ॥ ૩૩ ॥ એણું સમજી ભીશ્મ બોલ્યા, મુકી
 દો કુંવર માહારા; ઝેર વેહેર કાંઈ રાખું તો, મુજને સોગન તારા. ॥ ૩૪ ॥
 એટલે દાદાને મુકી દીધા, કુંવર લાગ્યો પાય; એટલે બોલ્યા રક્ત લો-
 ચને, પોતે ભીશ્મપીતાય. ॥ ૩૫ ॥ વાર દીકરા દગા ભરેલા, કાલે ત-
 મારી વાત; જેઉ નીશાન કેવાં વગડાવો, જત્યા છે આજની રાત.
 ॥ ૬ ॥ મેઘવરણ કરે દગા વીના, જત્યા છું સનમુખ આવી; તેમ છતાં
 કેમ રીસ ચઢાવો, મનમાં અંટસ લાવી ॥ ૩૭ ॥ ભીશ્મપીતા કહે જવો
 તંબુએ, કહી કર્યા વીદાય; અરજીનજીને રથમાં લેઈ, પોતે તંબુએ જય.
 ॥ ૩૮ ॥ ત્યાં જઈ ભેળા ભોજન કીધું, વાતો કરી લહાવ લેવા; પછી અ-
 રજીન વીદાય થયો, કરીને દાદાની શેવા. ॥ ૩૯ ॥ સયન કીધું રજની

વીતી, એવે વહાણું વાહાય; ચાલ્યા સઉ ખાઇ પી પરવારી, આવ્યા ભીસ્મ પીતાય ॥૪૦॥ સામાસામી સ્થંભે ઉભા, સુરાના સરદાર; અર-
જુનજીએ ધનુષ લઇ, પહેલો કર્યો ટંકાર. ॥૪૧॥ અંજની નંદન આ-
વી ખીરાજ્યા, પારથની ધન્ય; દશ ખાણે પછી પુજન કીધું, યુદ્ધની
ત્યારી થાય. ॥૪૨॥ વળણ ॥ કીધી ત્યારી યુદ્ધની, સાંભળને તું રાય;
કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, પાંચમે દન શું થાય.

કડવું ૬ રાગ સાંખિ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ભીસ્મ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ પાંચમે દાહાડે યુધ્ધે દુટયા,
કરતા ખાણની વ્રથી; ગંગાસુતની તે દીવસે, થઈ છે માહા કોપ દ્રષ્ટી.
॥૨॥ ખળ કરીને ખાણ ચઢાવ્યાં, નાગપાસ મંત્રો સાધ્યા; ભીમ અભે-
માન ગટોડગછને, અવળે હાથે ખાંધ્યા ॥ ૩ ॥ વળી અરજુનજીને ખા-
ધ્યો, શેદેવને નીકુળ; ઈપત વઠરાટને શીખંડી, દ્રષ્ટ પ્રદુમાન મુળ ॥ ૪ ॥
પછી ખાંધ્યો મેઘવરણને, અવળે હાથે તાણી; ઉપર કાળજ્વર ખાણ
મુક્યું, બે રૂપ ધરતો જાણી. ॥ ૫ ॥ મેઘવરણને મા માયાવી, વળી
માયાવી ખાપ; તેથી ખીજુ રૂપ ધરી શકે, મોટે મુક્યું ખાણ આપ. ॥૬॥
જે ખીજુ રૂપ ધારણ કરે તો, તે ખાણ છેદે શીશ પછી ભીમે મન વી-
ચાર્યું; છુટા છે જુગધીશ ॥૭॥ પ્રભુને પુછ્યું કાહો માહારાજ, તમારો
શો છે વીચાર; તમારે વઢવું કે નહી વઢવું, સત્ય કહો મોરાર. ॥ ૮ ॥
કૃષ્ણ પ્રભુ કહે એ માહારાજ, રથ હાંકવાનો હું આપ; યુધ્ધ કરવા હ-
થીઆર ઝાલું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૯ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે બેસો છુ-
ટા, નહી તો ખાંધત હાથ; તમ સામુ હવે નથી જોવું, ઓરે દીનાનાથ
॥૧૦॥ એમ કહીને ભીસ્મ પીતા, નીરવરતીથી ઉભા; કુન્તી નંદન ડં-
કા દેવાના, આજ કરો મનસુખા. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને ઉભા રહ્યા છે
આનંદ માન્યો અતી; જાણ્યું નીશાન પાન્ડવના, વાગવાના આજ ન
થી. ॥૧૨॥ એવે છ થટી દીવસ રહ્યો, પાન્ડવનો જય કાહાવ્યો, મણી-
પુરથી નરનો નંદન, ઇલેવાનજ આવ્યો ॥ ૧૩ ॥ ત્રાહીત પ્રાણીને ખ-
બર પુછી, પાન્ડવ કૌરવ ક્યાં છે, તેણે કહ્યું કે પાંચે પાન્ડવ, પુરવ દી-
શામાં છે. ॥૧૪॥ તવ ઇલેવાન પાન્ડવ ભણી, જઈને ઉભો સાર; ખં-
ધાયેલા સરવને દીઠા, કોપ્યો અપરમપાર. ॥૧૫॥ ભીસ્મ પીતાના સન-

મુખ થયો, વઢવા ઉલટ લાવ્યો; ભીસ્મપીતા વિચારમાં પડીયા, આ છોક-
રો કોણ આવ્યો ॥૧૧॥ પાન્ડવો પણ ઓળખે નહી તે, જોડને વીસ્મય થાય
આપણી પક્ષ આ કોણ આવ્યું પુછેછે માંયોમાંય ॥ ૧૭ ॥ એવામાં તો ભી
સ્મ બોલ્યા, અલ્યા તું કોનો તન; ઇલેવાન કહે શુણ ડોસા, નહી કહુ તુને
વચન ॥૧૮॥ એટલે ભીસ્મે મન વીચારયું, કુંવર કાફર જાણી; એકદમ
આને નહી આધુ તો, યુદ્ધ કરશે ધુળધાણી ॥ ૧૯ ॥ એમ જાણિ નાગપામ
મારયું, આંધવાને નાગ જાય; ઇલેવાને ગરડાસ્તર મારયું, તે નાગ વિણી
ખાય ॥ ૨૦ ॥ એટલે કોપ્યા ભીસ્મપીતા, આણુ કર્યાં તઇયાર, અગણીતા
મંત્રો ભણીને, દેવા માંડ્યો માર ॥૨૧॥ એક આણુથી લક્ષ લક્ષ છુટે, કરી
નાખે ધનધોર; એટલે અમણીતાં આણુ લેઇ, કરયું કુંવરે જોર ॥ ૨૨ ॥
અગણિતું એક આણુ મારે, સુંસવાટા કરતું જાય; એક આણુ એનું જતા
જતામાં ત્રણ ત્રણ લાખ આણુ થાય ॥૨૩॥ ભીસ્મપીતાના લક્ષ છુટે, ત્રણ
ધણાં સુતનાં સાર; ભીસ્મપીતા એકવાર મારે તો, કુંવર ત્રણવાર મારે
॥૨૪॥ દેખી ડોસા બહુ ગમરાયા, નાહાનું છોકરું નડશે; જો માહારી ઇજ
ત લેશે તો ધોળામાં ધુળ પડશે ॥૨૫॥ એવું જાણી એક આણુ લીધું, પ-
વનાસ્તરનું બળમાં, ઇલેવાનના રથ તમે મારી, રથ મોકલ્યો વાહનમાં,
॥ ૨૬ ॥ ઇલેવાનને રથ સુદ્ધાં મોકલીયો ગગન; અંતરીક્ષ જઇ રથ એનો
ઉભો, પોતે વીચારયું મન ॥ ૨૭ ॥ દેખાડવા દૈવત ડોસાને, કુંવરે શું
કામ કીધું, અવળ સવળ મંત્ર ભણીને પવનાસ્તર આણુ લીધું ॥ ૨૮ ॥
તે આણુ મારયું ગગને રહીને, ભીસ્મના રથ તમે જાય; રથ ઉપાડી ગમને
આવ્યું, તેમાં છે ભીસ્મપીતાય ॥ ૨૯ ॥ ઉંચા લાત્રી સનમુખ રાખ્યા
બળવંત ઇલેવાન; એણે અંત્રીક્ષ યુદ્ધ મચાવ્યું, વૃંધનેક રયા હેરાન ॥૩૦॥
વાંકા વળીને ઇલેવાને, વઢતાં દ્વવત દાખ્યું; પોતાના રથ નીચે આણુ
હતું તે, ભાલાથી ભાગી નાંખ્યું ॥૩૧॥ એટલે રથ પોતાનો ઉતરીયો
આવી ઉભો એ ધરણ; તે દેખી થયું ઉતરવાનું ભીસ્મનું અંતઃકરણ
॥ ૩૨ ॥ આણુ પોતાના રથની નીચે, તેને કરયું છેદન; એટલે રથ ઉત-
રવા લાગ્યો, જોયું ઉલ્પીને તન ॥ ૩૩ ॥ તેવુંજ બીજું આણુ મારયું,
મંત્ર ભણીને પવન; એટલે અધવચ આવેલા દાદા, પાછા ગયા ગગન
॥ ૩૪ ॥ પછી ભીસ્મે મન વીચારયું, મીથ્યા હું મરું મથી, છે છોકરો
બહુ છાકે છડેલો ઉતરવા દેનાર નથી ॥ ૩૫ ॥ એવું સમજી ગગન ર-
હીને. દેવા માંડ્યો માર; કુંવર ઉપર અગણીતાથી, કર્યો ત્રણો અંધકાર

॥૩૬॥ ઉચેથી નીચે મારવું તે, ડોસાને માફક આવ્યું; નીચેથી ઉચું મારવું કુંવરને, તેતો જરા નવ ફાવ્યું ॥૩૭॥ એમ વીચારિ ઇલેવાને કામજ કેવાં કીધાં; પવનાશ્ર મંત્ર ભણીને, ચાર બાણ સાથે લીધાં ॥૩૮॥ દાદાના રથ નીચે મારયાં, વાળ્યો આડો આંક; રથને ચાર છોડે ચાર વળગ્યાં, તરથ ચઢીયો આક ॥૩૯॥ ફેરજ પુઠ્ઠી ફરવા લાગ્યો ભીસ્મપીતા ગમરાય; તાકીને જો બાણ ફેકેતો, આડને અવળાં જાય ॥૪૦॥ પછી ઇલેવાને બાણ લીધાં, હાથીની પેરે ત્રોડે, ડોસાના રથ તમે બાણ મારીને, અત્રીક્ષ પાછા કહાડે ॥૪૧॥ પાછા કાઢતાં કાઢતાં કાઢ્યા, અત્રીક્ષ સ્થંભની ખહાર, એટલે કડિરવ કેરિ સેન્યા, નાડી કોણી અગીયાર ॥૪૨॥ ગયો ઇલેવાન કડિરવ સ્થંભે હીમ્મત છે મન સાથ; પાંડવ દળમાં અંધાયેલા તેમના છોડ્યા હાથ ॥ ૪૩ ॥ તવ પાંડવ દળ દોડ્યું આવ્યું, કડિરવ સ્થંભે ઉભા; આજે પણ વાજાં વાગવાના, એમ કરે મનસુખા ॥૪૪॥ ડોસા તો અંતરીમ રહ્યા છે, સુરજ બેડો મેર, કડિરવ વાજાં અંધ પડીયાં, વાગી પાંડવની ભેર. ॥ ૪૫ ॥ દેવાયા ડંકા જીત્યા બંકા, વરત્યો જય જયકાર; પછી ભીમે કહ્યું કુંવરને, એરે સુરા સરદાર ॥ ૪૬ ॥ અંતરીક્ષ છે તે દાદા અમારા એમને નીચે ઉતારો; સાંજ પડી તેથી જીતી ચુક્યા, એજ અમારો ધારો ॥ ૪૭ ॥ તવ ઇલેવાને બાણ મુક્યાં, રૂંડો મચાવ્યો રંગ, ભીસ્મના રથ નીચેના બાણો, તે કરી નાંખ્યાં ભંગ ॥ ૪૮ ॥ એટલે રથ નીચે ઉતરીયો, બોલ્યા ભીસ્મપીતાય; ઓ વ્રકોદર કોણજ છે આ, કીયા દેશનો રાય ॥ ૪૯ ॥ ભીમ કહે હું જાણતો નથી, નીકુળ કે વેમ ખુઓ; કોનો દીકરો ક્યાંનો રહેવાશી, ધિરથી પુછી જુઓ ॥ ૫૦ ॥ તવ વાયુનો નંદન બોલ્યો, એરે કુંવર બળવાન; અમોએ તમોને ઓળખ્યા નહી, છો કોના સંતાન ॥ ૫૧ ॥ એટલે કહ્યું ઇલેવાને, હું અરજુનનો તન; મણીપુરનો છું રહેવાશી, એમ વદ્યો વચન ॥ ૫૨ ॥ તવ ભીમે અરજુનને પુછ્યું, આ કીયો તારો બાળ; અરજુનજ કહે યાદ નથી, તવ બોલ્યા ગોપાળ ॥ ૫૩ ॥ પોતાના પુત્રની ખબર નથી, ધન્ય તમારું ભાન; તવ ઇલેવાને દાખલો દીધો, સુણો સતી સંતાન ॥ ૫૪ ॥ થોગી થઈને આપ જતાતા, પંપા સરોવરે પેઠાં, સાપણીયો થઈ અપહરાઓ; જળ પીવા પછી બેઠી ॥ ૫૫ ॥ ત્યાં આગળ બેઠે માહરી માતા, પાય પડી થઈ મગ્ન, એવામાં નારદજી આવ્યા, તવ તમે કીધું લગ્ન ॥ ૫૬ ॥ ગામ મણીપુર વસાવી આપ્યું; વાધ્યું ભણું ધર સુત; ઉલ્પીને ચોત્ર

કળા તે, બેના થયા બે પુત્ર. ॥ ૫૭ ॥ તેમાંથી હું સુત ઉલ્પીનો એરે
માહારા તાત; ચીત્ર કળાનો બહુ છે બળીયો, બહુવાહન મુજ બ્રાત.
॥ ૫૮ ॥ તવ અરજીને કબુલ્ય કીધું, દાખલો દીધો પાકો; એટલે ભીમ કહે
ભત્રીજ, હું થાવું તારો કાકો. ॥ ૫૯ ॥ એમ કહિ કહ્યું ભીશ્મ પીતાને
આતો પારથનો તન; જીએ દાદા અમારા ધરમાં, કેવાં પડ્યા છે રતન.
॥ ૬૦ ॥ વલણ; ॥ રતન અમારા ધર વિશે, એક એકથી છે શેર; તે કારણ
દાદા જીએ, વાગ્યાં ભુંગળ ભેર.

કડવું ૭ રાગ ચોપાઈનો.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; પછી બોલીયા મંગા
કુમાર; છે આ છોકરાને અહંકાર. ॥ ૧ ॥ મને દારણ દુખ દેઢ દમીયો,
પ્રજ્ઞ જાણી જરાએ ન નમીયો; માટે મને વાધ્યુ બહુ ઝેર; આવતી કાલે
કરવો છે કેહેર. ॥ ૨ ॥ પછી ભીમ વદ્યો વચન, તમે નમો દાદાને તન;
તવ બોલ્યો ઇલેચન એમ, સાચા શત્રુને નમુ કેમ. ॥ ૩ ॥ લાગે માહારી
જનેતાનું પેટ, પોહોયે અપદીરતી સદા ઠેઠ; કહો તો દાદા તરીકે નમું;
પણ બીજી રીતે કેમ ભમું ॥ ત્યારે બોલીયા ભીશ્મ પીતાય, મારે નથી
લગાડવો પાપ; કાલે મારૂં નહીં એને આપ, તો તો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૪ ॥
ત્યારે બોલીયો ઇલેવાન, સુણો ગંગા તણા સંતાન; મુને મારી નાખજે
ઠેર, મુઆ પછી કરૂં હું કેર. ॥ ૫ ॥ મરણ પામ્યા પછી ઊરાડું; સ્થંભથી
છેક આઘા પાડું; વગડાવું મહારાં નીશાન, ત્યારે અરજીનને સંતાન.
॥ ૬ ॥ પછી ભીમસેન વદ્યા વાણિ, ચાલો તંબુએ ઉલટ આણી; પછી
સરવે પાછા વળીયા, અરજીન વણ તંબુએ પળીયા. ॥ ૭ ॥ ગયો દાદા
સાથે નર ભુપ; કરી પ્રજ્ઞની શેના અનુપ; રમી જમીને થયો વીઠાય,
ગયો પોતાના તંબુ માય. ॥ ૮ ॥ સરવ હળીમળીને બેઠો, ઘણી વાર
વિચારમા પેઠો, બોલ્યો વાયુ તણો સંતાન. કાલે ઘેર રહેજો ઇલે-
વાન. ॥ ૯ ॥ ભીશ્મ પીતાયે લીધું છે પાપ, તેથી ઉપજશે સંતાપ;
તવ બોલ્યો ઇલેવાન એમ, મરવાથી ડરૂં હું કેમ. ॥ ૧૦ ॥ કહિ
રાતે કરયું સહન; એવે થયો છડો દન; થયાવાહાણુ વાહો તઇયાર, ચઢ્યા
રણ યુદ્ધે તે વાર. ॥ ૧૧ ॥ આળ્યા પોત પોતાનો સ્થંભ, કરડું છે યુધ
આરંભ; તવ ઈંદ્ર તણો જે તન, તેણે પ્રેમે કરયું પુજન, ॥ ૧૨ ॥ પછી
બોલ્યો ઇલેવાન, હવે અળગા ખશે નિધાન; માહારે ને વૃદ્ધને યુદ્ધ ક

રણ; કાંતો મરણ કે કાંતો મારણ ॥ ૧૪ ॥ મારી સંગ નહી સેન્યાય
 એકલા વઢવા ઇચ્છાય; કહી સર્વને અળગાકીધા, દાદા સનમુખ મોરચા
 દીધા. ॥ ૧૫ ॥ પછી ભીસ્મે કર્યો વીચાર, માહારે સેન્યા ન શોભે સાર;
 છોકરાએતો સેન્યા કાઢી, મોટે હું તો દેખાવું અનાડી. ॥ ૧૬ ॥ એમ
 જાણીને આમના દીધી, સહુ સેન્યને અળગી કીધી; પછી કુંવર વહયો
 તે કામ, હવે માહારે તમારે કામ. ॥ ૧૭ ॥ કહી લીધાં ધનુશને ખાણ
 યુદ્ધ આરંભ્યું અળવાન; મારવા લાગ્યા ભીસ્મ પીતાય, એક ખાંણનાં લ
 ક્ષજ થાય. ॥ ૧૮ ॥ ખાણ જય ઇલેવાન તણું, કરે અળ વ્રદ્ધથી ત્રણ ધ-
 ણું; તેથી ભીસ્મપીતા ગભરાય, પોને પાછા પડતા જાય. ॥ ૧૯ ॥ તેમ
 તેમ તે કુંવર ધશે, વ્રદ્ધ દાદા તે પાછા ખસે; ઘણા ત્રાસ્યા ગંગા કુંવર,
 નીકળી ગયા સ્થંભ બહાર. ॥ ૨૦ ॥ ઇલેવાને જીતમ કીધો, ઘણો ખા-
 ણ તણો માર દિધો; રૂંવે રૂંવે ભોકીયાં ખાણ, હાડેહાડ કર્યો ભંગાણ
 ॥ ૨૧ ॥ એમ બાહાજ્યો ઉલ્ખીનો તન, એવે રહ્યો બે ઘડી દન; કર્યો
 ભીશ્મપીતાએ વીચાર. મહારૂં બોલ્યું જશે આ વાર. ॥ ૨૨ ॥ એણું
 જાણીને શું કામ કીધું, એક કાળજવર ખાણ લીધું; જહુ અળમાં ન
 રાખી નુન્ય; મુક્યું પાંચ વરસનુ પુન્ય. ॥ ૨૩ ॥ પછી ફેંક્યું કરિને રી-
 સ, છેદ્યું ઇલેવાનનું શીશ; તવ ધડ તો ઝુઝવા ભળીયું, પડ્યું મુસ્તક
 તે તો ઉછળીયું. ॥ ૨૪ ॥ જઈ વાગ્યું દાદાની રૂંદે, જાણે શત્રુ થયો એક
 ઉદે; દાદાને લઈ ચઢ્યું ગગન, જઈ પડ્યું ચાર જોજન. ॥ ૨૫ ॥ તે તો
 પાન્ડવને જોઈ જોયું, નથી છોકરે નામ ડખોયું, પછી હોડી પોહોચ્યા
 સહુ અળીયા, તે તો કૌરવને પંથ પળીયા. ॥ ૨૬ ॥ એવે સરજ બેઠો
 મેર, વાગી પાન્ડવોનિ ભેર; જીત કેહેવાઈ પાન્ડવ કેરી, પછી સેન્યાને નાં-
 ખી વિખેરી. ॥ ૨૭ ॥ તેવે અરજીન દુરીયોધન, દાદાને સોધવાનું મન;
 બેઉ રથ દોડવિને ગયા, જ્યાં પડ્યા ત્યાં ભેગા થયા. ॥ ૨૮ ॥ તવ દાદા
 સરમમાં પેઠા, પેલું માંથું ખોળે લેઈ બેઠા; અરજીનજીએ તવ બોલાવ્યા,
 ત્યારે તેના રથમાં આવ્યા. ॥ ૨૯ ॥ પછી રથ ડાડવતા ગયા, રણસ્થંભે
 ઉભા રહ્યા; ત્યાંનો કાષ્ટની ખડકી ચીતા, પેલું શીશ મુક્યું ભીશ્મપીતા.
 ॥ ૩૦ ॥ મુક્યો અરજીને અગની સાર, કર્યો સૌ કીયા સંસ્કાર; પછી સ-
 રવે કીધું સ્નાન, ગયા ડેરા તંબુ નીધાન. ॥ ૩૧ ॥ અરજીને કરી દાદાની
 શેવા, કર્યો દાદાએ બોધ કેવા; હીકરા મેંતો અનરથ ધાર્યો, તારા રત્ન
 કુંવરને માર્યો ॥ ૩૨ ॥ તવ અરજીન બોલ્યો મુખ, દાદા તે વાતનું નહી
 દુખ; માહારા કુવરે ગજબ કીધો, તમને તો અતિમાર દીધો ॥ ૩૩ ॥

વમડાવ્યાં બે દન નીશાન, વળી ઉતારયું તમારું માન, ભીસ્મપીતા કહે
વાર તન, જોવું હવે જીતો કીચે દન ॥ ૩૪ ॥ કહીને કર્યો વીઘાય, તેથી
અરજીન તંબુએ જાય, કર્યું રાત્રીએ સહન, એવે થયો સાતમે દન.
॥ ૩૫ ॥ વાહાણું વાતે સહુ પરવારયા, બેશી વાહાને સરવ શીધારયા;
ભીસ્મપીતા અને સેન્યાય, આઠ્યા રણભોમીની માંય ॥ ૩૬ ॥ આઠ્યા
પાંડવ સેન્ય લેઈ, ઉભા સ્થંભે તે ડંકા દેઈ; સામાસામી રહ્યા ક્રોધ ભરિયા
સુરા તરવારે તરવરીયા ॥ ૩૭ ॥ વક્ષણ ॥ સુરભરયા સુરા સહુ, યુદ્ધે ઉ-
ભા સાર; કહે વક્ષભ શ્રોતા સુણો, યુધ તણો વીસ્તાર.

કડવું ૮ મું રાગ સવૈયાનો.

વમ્મશમાપયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારિ તુજ
ને સંભળાવું, ભીસ્મ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સાતમે દહાડે યુધ આહ-
રીયું, પાંડવ ગંગા તન, અરજીનજીએ ટંકાર કરી, કર્યું દાદાનું પુજન
॥ ૨ ॥ પછી સ્થંભથી છુટયા ને ટૂટયા, ઉપાડ્યાં હથીઆર, નીચું
જેઈ મન મુકીને, દેવા માંડ્યો માર ॥ ૩ ॥ ભીસ્મપીતા જે બાણ મારે,
તે બાણ રૂઢિયા ભેદે; જેવો તેવો વચમાં આવે તો, મુસ્તક તેનું છેદે
॥ ૪ ॥ અરજીને એક બાણ મુક્યું, કાળજ્વર કરી રીસ; તે બાણથી
જે લક્ષ યોદ્ધાના, છેદી નાંખ્યા શીશ ॥ ૫ ॥ એવું જોઈને ભીસ્મપીતા
યે, બળમાં મારયાં બે બાણ; તે બાણથી દશ લક્ષ યોદ્ધાના, કાહાડી નાં-
ખ્યા પ્રાણ ॥ ૬ ॥ કેટલા હાથી કેટલા ઘોડા, ઢળીને પડયા ધરણ; કઈ પ-
ડયા પડયા પાણી માગે, કઈ જીવ પામ્યા મરણ ॥ ૭ ॥ રૂઢીરની થઈ રેલ
મ છેલા, શ્રાણીત ભોમી થાય; કઈના અરણને ભુજ કૈનાં, કૈનાં ધડ અથ-
ડાય ॥ ૮ ॥ હાડને માંદા તે પગ તળે આવે, વરત્યા હાહાકાર; સુર ભરયા
રણશીંગા વાગે, આવે સુર અપાર ॥ ૯ ॥ સમળો શીઆણા વાયસ
પક્ષી, માઉશની આંચો ભરતાં; ઉડી ઉડીને આકાશ ચઢે, તે તેમ
આનંદ કરતાં ॥ ૧૦ ॥ અરજીનના રથ પુંઠે રહીને, મારો મારો ભી-
મ ભાખે; હાથી ઘોડાનાં પુછડાં ઝાલી, દાદાના ઉપર નાંખે ॥ ૧૧ ॥ ભુજે
ચુકે નાંખે સુર સપાટે, તે ગગને ચઢી જાય; વંટાળીયો વિંટાઈ વળે તે,
રહે છે આકાશ માય ॥ ૧૨ ॥ એ રીતે બહુ જીલમ વરત્યો બહુ થઈ
મારા માર; છેવટ પાંડવને માર મારી, પાછા કાઢયા થંભ બહાર ॥ ૧૩ ॥
પાંડવ રથંભે દાદા ઉભા, થાકયા કન્ટી તન; પારથ કહે આજ કેમ થા-

શે, એરે જુગજીવન. ॥૧૪॥ પ્રભુ કહે ગભરાવો છો શાને, વાગે છે તેનાં
વાગે; અરજીન કહે જીતીએ તેણું, આજ મને નવ લાગે ॥૧૫॥ એવામાં
તો ભીરમપીતાએ, માર્યું ખાણુ પવન; તે ખાણુથી રથ અરજીનજનો, ચઢી
ગયો ગગન ॥૧૬॥ પછી ભીમને અવળો ખાંધ્યો, ખીજે માયાવિ ભુપ; ત્રીજે
ખાંધ્યો મેઘવરજીને, મારથી થઈ ગયા ચુપ ॥૧૭॥ એટલામાં અભેમાનને
ખાંધ્યો, દાદો કોધે ચડીયો; નીકળને ખાણુ મારી ઉરાડ્યો, ડેરા તંબુ તે પ
ડીયો ॥૧૮॥ ઈંડપત વધરાટ શીખંડીને, નાંખ્યા મુરછામાંય, દષ્ટપ્રદુમાન
શેઠેવજીને, દાખ્યા ત્યાંને ત્યાંય ॥૧૯॥ તવ સહુ સેન્યા, સ્થંભી ઉભી, પણ
દાદા સત્ય ધારે; સેન્યામાંના કોઈ પ્રાણીને, પોતે જરા નવ મારે ॥૨૦॥ એ
મજ બળ દાખવ્યું દાદાએ, રહ્યો બે ઘડી દન; અરજીન કહે કેમ કરીશું,
એરે જુગજીવન ॥૨૧॥ તવ પ્રભુએ ભીરમપીતાનું, બળ હરીને લીધું; એ-
શી શહસ્ત્ર ખાણુનું બળ તે અરજીનજીને દિધું ॥૨૨॥ પણ રહ્યો છે આ-
કાશે તે, શું કર્યું જુગદાધાર; રથને ઉતારવા રથપર મેલ્યો, ચઉદ બ્રહ્માં-
ડનો ભાર ॥૨૩॥ એટલે તે રથ નીચે ઉતરીયો, કરતા નંદકીશોર; એટલે
ભીરમે ખાણુ લઈને, દારણ દાખવ્યું જોર ॥૨૪॥ અગણીત મંત્રનાં ખાણુ
મારે, પણ વિસ હજ્જર જય; એક લાખ ચાળીસ હજ્જર ખાણુ, અરજી-
જના થાય ॥૨૫॥ ભીરમપીતા બહુ વિરમે પામ્યા, પોતે પાછા પડતા; તેમ
તેમ અરજીન બહુ બળ કરી, દાદાને કનડતા ॥૨૬॥ પોતાના જે ચોદ્ધ ખાં-
ધેલા, તેમના છોડ્યા હાથ; એવે મુરછા વળી સરવની, ઉડી પડ્યો સહુ
સાથ ॥૨૭॥ દાદા ઉપર દધવત દાખ્યું, હાથ બતાવ્યા માઠા; ભીરમે જ-
ણ્યું કાંઈ કપટ થયું, વઢવું મુકીને નાઠા ॥૨૮॥ એટલે નાઠી અગી-
આર ક્ષોણી, અરજીને હાથ બતાવ્યા; ભીરમ પોતાને પાછા પાડી, કઉ-
રવ સ્થંભે આવ્યા ॥૨૯॥ એટલે સુરજ મેર બેઠો, ગરગડીયાં નીશા-
ન; કઉરવનાં વાજાં બંધ રહ્યાં, જીત્યા સતિ સંતાન ॥૩૦॥ પછી અ-
રજીન રથથી ઉતરીયો, દાદાના રથમાં જય; ચાલો દાદા આવું શેવા
કરવા, શેન્ય કર્યું વિદાય ॥૩૧॥ ભીરમને પારથ તંબુએ આવ્યા, ભે
ળું કર્યું ભોજન; અરજીન ચરણ ચાંપવા લાગ્યા, ભીરમે કર્યું સયન.
॥૩૨॥ અરજીનજી કહે જીએ દાદા, આજે તો મેં બળ દાખ્યું; ઘણા દ-
દાથી તમે કહેતાતા, મારે પાણી લઈ નાંખ્યું ॥૩૩॥ ભીરમપીતા કહે અ-
રજીન બેટા આજે તો કપટ લાખ્યું; નીત્યાન દળી દળીને મુઓ, છેવટ ક-
લડીમાં વાળ્યું ॥૩૪॥ આખો દિવસ જીત પામીને, બે ઘડી છેવટે દા-

૩; માટે મુજને એમ લાગે છે, છે કાંઈ જાદુ તમારું ॥૩૫॥ જાઓ બેટા કાલ આવજો વહેલા, કહી કર્યો વિદાય; અરજીન જઈ તંબુએ સુતો, એવે વાહાણુ વાહાય, જાત થઈ સરવે પરવાર્યા, કઊરવ પાંડવ બળીયા; પોત પોતાનું સેન્ય લઈને, પોતાને સ્થંભે પળીયા ॥૩૬॥ વળણા પોતાને સ્થંભે આવિયા, પાંડવ ભીસ્મ પીતાય; કહે વક્ષભ સહુ સાંભળો, યુદ્ધ ઘણેરૂ થાય.

કડવું ૯ રાગ સુરી સાપ્તિનો.

વધશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, ભીશ્મ પરવ મહીમાય ॥૧॥ આઠમે દાહાડે યુદ્ધે ઉભા, હાથ ગ્રહી હથીઆર; અરજીને ગાંજેવ નામા ધનુશનો, પહેલો કર્યો ટંકાર ॥૨॥ તેનો શખ્દ ત્રીલોક પહોચ્યો, ડોહ્યાં દસે દીગપાળ; શખ્દ સુણીને લંકાથી આવ્યા, હનુમાન અંજળી બાળ ॥૩॥ દસ બાણે પછી પુજન કીધું, તવ સહુ કોપે ચડીઆ; એકદમ ઉઠ્યા થંભેથી છુટ્યા વચમાં ટૂટી પડીઆ. ॥૪॥ કરણ શકુની જેદ્રથ ભગદત, કઊરવ સોએ ભ્રાત; પોતાના તંબુ ભણી ઉભા રહી, યુધ જીએ નિચ જાત ॥૫॥ આઠમે દાહાડે અતી ઉપડીયા, ભીશ્મપીતા બળવાન; પાંડવ ઉપર જીલમ કીધો; ગંગાને સંતાન ॥૬॥ પવનાસ્ર બે બાણ લઈને, દાહાએ ખેલ લડાવ્યા; અરજીનનાને અભીમન્યુના, રથજ ગગને ચડાવ્યા ॥૭॥ બે બાપ દિકરા અંત્રીક્ષ ઉભા, સાથે નંદ કીશેર; ગોટારગછ પણ રહ્યો છે ગગને, શું જણવી શકે જેર. ॥૮॥ ગંગા નંદને નાગપાસ લઈ, બાંધ્યા મારથી સરવ; સાત ક્ષોણી સહુ સેન્યા બાંધિ; ઉતરવાને ગરવ ॥૯॥ પછી ભીશ્મજી હરખી ઉભા, નીશાન કાણ વગાડે; જોડું જો આજે યુક્તી છે સારી, બાંપણ કાણ લગાડે ॥૧૦॥ એવું આદરિ ભીશ્મ ઉભા, ચાર ઘડી રહ્યો દન; અરજીનજી કહે કેમ થારી; એરે જીમજીવન ॥૧૧॥ અંતરયામી એવું બોલ્યા, ધીરજ ધરો મન; ખાતો ખાશે ભરતો ભરશે, હજી ઘણો છે દન. ॥૧૨॥ એમ કહીને કષ્ટ પ્રભુએ, કપટ કેવું કીધું; ભીસ્મપીતા ઉભા છે તેનું બળ હરીને લીધું. ॥૧૩॥ તે બળ આપ્યું અભેમન્યુને, વળી કેવો ખેલ કરીયો, એના રથ તળેનું બાણ છેદ્યું, તેથી રથ ઉતરીયો. ॥૧૪॥ તવ અભેમાને યુધ આરંભ્યું, સામા ભીસ્મપીતાય; કુંવરનાં બાણ એક લક્ષને, વીશ સહસ્ર જાય. ॥૧૫॥ મં-

ગા નંદન આણુ મારે તે, છુટે વીસ હજાર; અભીમન્યુના બહુ બળથી
 તે, નીકળીઆ સ્થંભ બેહાર ॥ ૧૬ ॥ ભીસ્મપીતાએ મન વીચારયું,
 મનસુખો એમ ધારયો; કોહોના કોહો પણ દ્વારીકાધીશે, ઉંચેથી રથ
 ઉતારયો ॥ ૧૮ ॥ બળ માહારૂં પળમાં જતું રહે છે, તે હશે કષ્ટનું કા-
 મ; નોરયે કર્યાં વણ એકદમ માહારે, ન દેવું કોઇનું નામ ॥ ૧૮ ॥ એમ
 ધારી મનમાં રહ્યા સમજી, ખખેરી ઉભા થયા; અત્યારે એમાંનું કાંઈ ન
 કહેવું, આવતી કાલે વાત ॥ ૧૯ ॥ એવે રથ અરજુનનો ઉતરીયો, જોડે
 છે દીનાનાથ; પછી અરજુને સહુ સેન્યાના, છોડી નાંખ્યા રાથ ॥ ૨૦ ॥
 એટલે સહુ સેન્ય થંભે આવ્યું, કસ્ટનાં એજ ચરીત્ર; કકિરવનાં બંધ
 રહ્યા ને વાળ્યાં, પાંડવનાં વાજંત્ર ॥ ૨૧ ॥ આઠમે દીવશે એમ જિત્યા,
 સહુ સહુને સ્થળ જાય; અરજુન ગયો શેવા કરવા, જ્યાં રહે ભીસ્મપી-
 તાય ॥ ૨૨ ॥ પછી શેવા કરિને ગયો, પોતાને વીંશરામ; તત્ત દુરીયોધન
 મોઢું ઉતારી, આવ્યો ભીસ્મને ડામ ॥ ૨૩ ॥ ઓ દાદા બે દાદાડા તમારા,
 પછી શી મુજ મત થાશે; કાંઈક માહારો કરો જીવારો, આવ્યો છું તમ પા-
 સ, ॥ ૨૪ ॥ એટલે આવી ભીસ્મને દયા, સાંભળ દુરીયોધન; તારી નારી-
 ને તેડાવ કાલે, આપું સોભાગ્ય વચન ॥ ૨૫ ॥ સોભાગ્ય વંતીનું વરદાન
 આપું, પછી નહીં તારૂં મરણ; જ માહારૂં બોલ્યું પાળવું માહારે, તું
 આવ્યો મુજ સરણ ॥ ૨૬ ॥ દુરિયોધન કહે વારૂં દાદા, કહી તબુમાં ગયો
 કહ્યા સમાચાર શકુનીને, હું તો અમ્મર થયો ॥ ૨૭ ॥ એમ કરતાં રજ-
 ની વીતિ, એવે વહાણું વાય; ભીસ્મપીતાને પાંડવ યોદ્ધા, રણથંભ યુદ્ધે
 જાય ॥ ૨૮ ॥ સાંજે મોકલી દુરીયોધને, તેડવા હરતીનાપુર; આજજ હું
 અમ્મર થવાને, આનંદ ઉભરાયો ઉર ॥ ૨૯ ॥ રણથંભે અરજુનજીએ,
 પહેલો કર્યો ટંકાર; દસ બાણે દાદાનું પુજન કાવું; આશીશ લીધે અ-
 પાર ॥ ૩૦ ॥ વલણ ॥ આશીશ દિધી ભીસ્મજી, પછી વીંપીત થઈ બુધ;
 કહે વલ્લભ આરંભાયું, મન મુકાને યુધ્ધ.

કડવું ૧૦ રાગ સામેરીનો છાંયો.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ-
 ને સંભળાવું, ભીસ્મપરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ નવમે દિવસે યુધ્ધ આરં-
 બ્યું, હજાહજા કોપે ચડીયા; સ્થંભથી છુટ્યા તેવાજ તુટ્યા, બળ કરી

ખાઝી પડીયા. ॥૨॥ લથખથીઆ તે લથખંથ ખાહાજ્યા, દારણુ હાવત દા-
ખે; નિરહયપણું પુરણુ જણવે, કાંઈ દયા નવ રાખે. ॥૩॥ મારે જુદે એવા
ઉડે, દાદાએ શું કામ કીધું; અગણીનો મંત્ર ભણીને, નાગ પાસનુ ખાણુ
લીધું. ॥૪॥ તે ફેર પુહડી ફરીને ફેકયું, ખેળ કરી ખાણુ એક; નાગના
મંત્રથી અગણિત મંત્રે નાગ થયા અનેક. ॥૫॥ તેથી સરવ સેન્યને ખાંધ્યું
ખાંધ્યો ઇંદ્રનો તંન; શેદેવ નિકુળ ધૃપદ ખાંધ્યો વૈરાટને અભિમન. ॥૬॥
દ્રષ્ટપ્રદુમાનને શીખંડી, વળી વાયુ સુત ખળીઓ; ને જોડ ગોટારગચ્છ મા
યાવિ, મેઘવરણ કળકળીયો ॥૭॥ ખે ખાપ દિકરા ગગન ચડીયા, પડીયા
કૌરવ દળમાં; હસ સહસ્રનો ઘણુ વાળ્યો, ખેઉ જણે એક પગમાં ॥૮॥
તવ ખોખાટો શેન્યનો થયો, ભીશ્મે લીધું ખાણુ; એટલે ખંને છોકરા બી-
ધા, જાણ્યું કે લેશે પ્રાણ. ॥૯॥ ગગન ચડીયા પોતામાં પડીયા, દાદાને નવ
લાંધ્યા; પછી નાગપાસ ખાણુ લેઈ, ખાપ બેટાને ખાંધ્યા. ॥૧૦॥ મેઘવરણ
મુકયું કાળજ્વર તે આડું અવર ફરે; જોએ ખીન્તું રૂપ ધરે તો, મુસ્તક છે
દન કરે. ॥૧૧॥ એ રિને સહુ મનુશ ખાંધ્યાં, પછી ખાંધ્યા ગજ ઘોડા;
શારથી મારથી સરવ ખાંધ્યા, છુટા છે રણછોડા. ॥૧૨॥ છેવટ દાદાએ
ખાણુ મારયું, જ્યાં છે દીનાનાથ; નાગ પાસથી તાણી ખાંધ્યા પ્રભુના
અવળા હાથ. ॥૧૩॥ પ્રભુએ જાણ્યું ભીશ્મજી ચેત્યા, મુજ ઉપર પ
ડ્યો વહેમ; આજ વાજ વાગવાનાં નથી; છેવટ કરવું કેમ. ॥૧૪॥
એ રિતે ગોવીંદ ગભરાયા, દિવસ રહ્યો ઘડી ચાર; અરજુનજી કહે કેમ
થાશે, એરે જુગદાધાર. ॥૧૫॥ પ્રભુ કહે ગભરાવો છો શાને, થતું
હશે તેમ થાશે; અરજુન કહે કોઈ નથી છુટું, કેમ કરી ઝીતાશે. ॥૧૬॥
એવામાં અંતરામીએ, ખેલ ખરો લડાવ્યો; પ્રેરકે પ્રેરણા કરી મરડને,
એટલે મરડ આવ્યો. ॥૧૭॥ નાગને સરપ તે ભક્ષ છે એનું, દેખી દળમાં
પળતો; જેને ને તેને નાગ વીંટાયા, ઝાડી ઝાડીને ગળતો. ॥૧૮॥ એ
રિતે સહુ શેન્યનું અધન, છોડવા માંડ્યું સાર, તે દેખીને કૃષ્ણના સામા,
ખોલ્યા ગંગા કુંવાર. ॥૧૯॥ કૃષ્ણ પ્રભુકપટનાભરેલા, શાખાશ નંદકીશોર;
ચાર ઘડી માટે ધુળ મેળવતા, આજ ઝંજાયા ચોર. ॥૨૦॥ ડોક છેપ્રભુ આ
વતિ કાલે, તમને પોહોઆડું ઠેક; આટલા દિવસ નકામી કાઢી, કરેલી
માહારી વેઠ. ॥૨૧॥ તે બહલો હું વાળી આપવાનો, કહી મુકયાં અ-
થીઆર; પોતાનો રથ પાછો હડાવી, ચાલ્યા ગયા સ્થંભ ખાહાર. ॥૨૨॥
એવે પાન્ડવનું દળ છુટ્યું, છુટ્યા સતિ સુત સુખા; વાજતે ગાજતે કૌ

રવ કેરે, રથભે જઈને ઉભા. ॥૨૩॥ એવે સમે સાંજ પડીને, સુરજ ઘેઠા
 મેર; વાજાંત્ર અંધ થયાં કઠિરવનાં વાગી પાંડવની ભેર. ॥૨૪॥ પછી
 અરજીન રથથી ઉતરીયો, હાહાને રથ જાય; આલો હાહા શેવામાં આવું
 તવ બોલ્યા ભીશ્મ પીતાય. ॥૨૫॥ આજ શેવા કરાવતી નથી, જાતું તારે
 કામ; ક્રોધ કરીને બોલ્યા તેથી, પાછો ગયો આપધામ. ॥૨૬॥ સઉ સઉને
 સ્થળ રાત્રીયે ગયા, કરમની કરણી કહાવિ સાંડપર બેસી હસ્તીનાપુરથી
 ભાણુમતીજી આવી ॥૨૭॥ તવ દુરિયોધનને એ રાણિ, હાહાની પાસે
 જાય; એરે હાહા આવીછેરાણી, બોલ્યા ભીશ્મ પીતાય. ॥૨૮॥ નવ દન મા-
 હારે પુરા થયા છે, માટે તારે દુખ હરવું; આજની આખી રૂજની મારે,
 ભગવત ભજન કરવું. ॥૨૯॥ તેથી માહારા તંબુ વિશે, લીંપી સ્વચ્છ
 કરી આપો; તમે જવો તમારે તંબુએ અત્યારથી ન અહાપો. ॥૩૦॥
 પાછલી રાતે પેહેલો મરગો, બોલે જોણીવાર; તે વારે નાહી ધોઈને આવે
 મમપુજન તુજ નાર. ॥૩૧॥ એટલે રાણીને રાજા ઉઠ્યાં, અંતર ઉલટ
 વ્યાપી; શેવક પાસે હાહાની ભોમી, સ્વચ્છ કરાવી આપી. ॥૩૨॥ શેવા
 સામગ્રી સરવે મુકાવી, હાહાના તંબુ માંય; સૌ પોતપોતાના તંબુમાં સુતા,
 શું કર્યું ભીશ્મ પીતાય. ॥૩૩॥ શીતળ જળ સ્નાન કરીને, બેઠા આ-
 રાધન કરવા; પરવરતિ બધી પરહરીને લાગ્યા હરી ધ્યાન ધરવા. ॥૩૪॥
 એવે સમે જ્યાં થઈ મધ્ય રાત્રી, ચીંતાતુર ભગવાન; ભક્તને માટે ભુધર
 જગ્યા, દેવકીના સંતાન. ॥૩૫॥ છાના ગયા દ્રોપતી પાસે, ખરીજ નીદાબ
 ગાડી; આંખેજ્યો ચરણનો અંગુઠો, પંચાળીને જમાડી. ॥૩૬॥ દ્રોપતિકહે કી
 શોર વીરાડેમ આવ્યા મધ્યરાત; પ્રભુ કહેજરા બારણેઆવે, તો કહુ તુજને
 વાત. ॥૩૭॥ તવ દ્રૌપતીબારણે આવી, સાથેશામ શરીર પંચાળી કહેશીવાત
 કહો છો, એરે માહારા વીર. ॥૩૮॥ ભગવાન કહે સાંભળ ભગનિ; અગની
 અંતઃકરણ; દુરિયોધન આજ અમ્મર થાય છે, થાશે અમારું મરણ. ॥૩૯॥
 ભાણુમતીને ભીશ્મ પીતા, આપે છે વરદાન; તે સાર નિદ્રા ન આવે; એમ
 વધા ભગવાન ॥૪૦॥ દ્રૌપતી કહે કેમ કરીશું; કહો કાંઈ ઉપાય મને; પ્રભુ
 કહે આવું બોલીને, તું જ ભીશ્મજી કને. ॥૪૧॥ વળણ જ ભગની
 ભીશ્મ કને, લાવ શોભાગ્ય વરદાન; કહે વલ્લભ શ્રીતા સુણો કરતા
 હરતા ભગવાન.

કડવું ૧૧ રાગ ઢળકતા દોહરાની ચાલ.

વધશમપાયે એણીપેર જાલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, શોભાગ્ય મહીમાય ॥૧॥ ધ્રુપતી કહે વીરલા માહરા, હુંતો
 અબળા જાત; પારકી હદમાં ચેરી કરવી, જવાનું મધ્ય રાત ॥ ૩ ॥
 ચોકીદારોને ચોપદારો જાગત સરવે હોય; જાતાં જાતાં મુજને જાલે, જવા
 દે નહી કોય ॥ ૩ ॥ તે માટે તમો સમજે છે વીરા, શી રીતે એકલી જાવું
 કશ્ન પ્રભુ કહે ચીંતા ન કરશો, હું તન સાથે આવું ॥૪॥ તવે પંચાળી
 હસીને જોલી, એરે જુગદાધાર; તમો માહરી સાથે આવો તો, કહો ત્યાં
 થાવું તદ્યાર ॥૫॥ એટલે જોલ્યા અંતરયામી, ભગની કરી લ્યો સ્નાન
 એમ કહી જઈ પુષ્પ લાવ્યા, પોતે શ્રી ભગવાન ॥૬॥ ચંદન ઘસી તદ્ય-
 ચાર કીધું, અખીલ ને ગુલાલ; ધુપ દીપ ને નંદવેદ લીધું; પોતે શ્રી નંદ
 લાલ ॥૭॥ પંચાળીએ સ્નાન કીધું, પહેરયાં વસ્ત્ર શણગાર; રમજુમ કર-
 તી ગઈ પ્રભુ પાસે, છાજ દીધી મોરાર ॥૮॥ ભાઈને ભગની વાતો કરતાં
 પાંધરે પંથ પળાય જાતાં જાતાં જુકતી કીધી પોતે શ્રી જદુરાય ॥ ૯ ॥
 તામશી વીધાનો મંત્રજ ભણીયો, પ્રભુજી ન જાય ચુકી, કંઠિરવ દળમાં
 સહુ પ્રાણીને ધરણ નીંદા મુકી ॥ ૧૦ ॥ એટલે સરવે ઉંઘમાં લાગ્યા,
 ઉંઘ્યા રાજ પ્રધાન; ચોકીદાર પેરાદાર ઉંઘ્યા, ઉંઘ્યા અંચળ સ્વાન,
 ॥ ૧૧ ॥ તે દળમાં ભાઈ ભગિની ચાલ્યાં, નીરભયપણે જાય, એકલા
 ભીસ્મજી તંબુમાં જાગે, તેમની લગભગ થયા ॥ ૧૨ ॥ પછી પ્રભુ કહે
 જાવો ભગની, આ રહ્યા તંબુ હુંકડો, એમ કહીને કશ્ન પ્રભુજી; આપે
 ખનીયા કુકડો ॥ ૧૩ ॥ કુકડા રૂપે કરન પ્રભુએ, ટઉકા કરયા એ ચાર;
 ભીસ્મે જાણ્યું કે વહાણું વાહું, તોહ્યે ન આવી નાર ॥ ૧૪ ॥ એવા
 માં તો રમજુમ રમજુમ, કરતી તંબુમાં પેઠી, આધુ ઓઢીને ધ્રુપતી, પુ-
 જન કરવા બેઠી ॥ ૧૫ ॥ સનમુખ બેસી જળ ચઢાવ્યું, ચંદન લેપન
 કીધાં, અક્ષત અખીલ ગુલાલ ચઢાવો, હાર આરોપી દોધાં ॥ ૧૬ ॥
 ધુપદીપ નવેદ ધરીને, પ્રદક્ષણા કરી સાર; પછી દાદાના ચરણ ગ્રહીને
 કીધો નમસ્કાર ॥ ૧૭ ॥ એટલે ભીસ્મજી આનંદ પામ્યા, સેવા કરી
 ઘણી સારી; દુરીયોધન તો મુરખ છે પણ, ઘણી સુલક્ષણી નારી.
 ॥ ૧૮ ॥ એમ સમજી મંગા સુત જોલ્યા; અખંડ સોભાગ્ય હજે; તા-
 રા સ્વામીનો આયુષ વધજે; સત્ સમુજા જજે. ॥ ૧૯ ॥ ધ્રુપતી કહે

વાર દાદાજી, ફેરયું માહાર દુઃખ; વચન તમાર સફળ હજે, દયો જુઓ
 માહાર મુખ, ॥ ૨૦ ॥ એમ કહીને વહન બતાવ્યું, મળી માનુની માઠી
 ભીશ્મપીતા જ્ઞેધ આવરા બનીયા, પંચાળી તવ નાઠી ॥ ૨૧ ॥ સામ ભરિ
 સુંદરી પડી પંથે સામા મળ્યા વનમાળી; ધ્રુપતી કહે ફતે થયું ભાધ, પ્રભુ
 કે લેને તાળી ॥ ૨૨ ॥ હરખ ભરયા ભાઈ ભગની આલ્યા નિરવતી થયું
 મન; પોતાના તંબુએ આવી, સુખે કર્યું સયન ॥ ૨૩ ॥ ગંગા નંદન બહુ
 અકળાયા છેતરી ગઈ મને નારી; ભાણુમતીને શું વરદાન આપુ, ઇચ્છત
 લીધી માહારી ॥ ૨૪ ॥ એવે વીચારે મુરછામાં પડીયા, ઢળીયા પોતે ધરણ,
 ભકતનો જીવારો કરીને પોઢયા, પોતે અસરણા સરણ ॥ ૨૫ ॥ વળણ ॥
 પ્રભુ પોઢયા પ્રેમથી, સાંભળને તું રાય; કહે વક્ષભ સાહાય સામજો તેનાં
 દુઃખ પળાય.

કડવું ૧૨ રાગ સોભાગ્યની દેશી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ-
 ને સંભળાવું, સોભાગ્યનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ પડોઢ થયુંને કુકડા બો-
 લ્યા, તવ ઉઠ્યો દુરીયોધન; અરેરે વાહાણું વહી ગયું ને રાણી કરે છે
 સયન. ॥ ૨ ॥ એમ જાણી ગયો રાણીની પાસે, દાદા કહેશે મને જુઠો;
 લાગ્યો ઢઢોળવા એ ભાગ્યશાળી, માનીતી રાણી ઉઠો. ॥ ૩ ॥
 આંખો ચોળતી માથું ખંજેળતી ઉઠી ભાણુમતી રાણી; એટલે આ-
 ગળ લાવિને મુક્યાં, રાજાએ દાતણ પાણી ॥ ૪ ॥ વીખરેલાં પટીયાં
 લખડતાં જટીયાં, આંખોમાં પાસેર પીઆ; નાશકોરાં તાણે ભુંડણી જાણે
 મોહોદું તો શીયાવીયા ॥ ૪૫ ॥ ઉઠીને કર્યા દાતણ પાણી, દુરીયોધને
 જળ દીધું; એટલે ચોટલો એળી વાળીને, ઉણોહકે સનાન કીધું ॥ ૬ ॥
 વસ્ત્ર આભુપણ અંગે ધરીયાં, જાવને ઉલટ વ્યાપી; શેવા સામગ્રી
 ત્યાર કરીને, છત્રપતીએ છામ આપી ॥ ૭ ॥ તે છામ લઈને ઠમકેથી
 ચાલી, ભીશ્મના તંબુમાં પેડી; ઉવાડે મોહોડે વાંકે અંબોડે, દાદા કને
 આવી બેઠી ॥ ૮ ॥ તે વેળા જરા આવી છે સુધી, મુરછાથી ભી-
 શ્મપીતાય; ભાણુમતીએ સુતેલા દેખી, વીચાર્યું મન માંય ॥ ૯ ॥
 સુતા સુતા સમરણ કરે છે, પુજન કરું અતારે; શું સમજે સમરણ થા-
 ય કેવું, રંડાએ જાણેલું કયારે ॥ ૧૦ ॥ પછી પુજન કરવા ઉઠી, દા-
 દાજી દુઃખ ફેર્યું; ઉભા થઈ જઈ બારી લેઝને, શરીર ઉપર જળ રેડ્યું

॥ ૧૧ ॥ ટગટગ ભીશ્મજી જોવા લાગ્યા, વાર શું કરે છે નારી; એમ જાણીને કાંઈ ન બોલ્યા, રાણીએ મુકી જળ ઝારી, ॥ ૧૨ ॥ વસ્ત્ર લઇને શરીર લુછ્યું અંગ આખું ધરજોળ્યું; પછી ચંદન હાથમાં લેઈ દાદાને મોઢે ચોળ્યું. ॥ ૧૩ ॥ હબચી ઉપર અક્ષત મુક્યા, આંખોએ અખીલ ગુલાલ; રૂદીયા ઉપર પુષ્પ મુક્યાં, ઠીક મેળવીયો તાત્ર. ॥ ૧૪ ॥ બે ભુજમાં પછી નંધવેઃ મુક્યું, માહારો સ્વામી ધણુ જીવો; આંગળીયોમાં અગરબત્તી, મુક્યો દુટીપર દીવો ॥ ૧૫ ॥ એટલે જમ દેઘ દાદા ઉડ્યા, મનમાં ઘણો ક્રોધ ધરી, અવળચંદી અભાગણીએ, અવળી પ્રદક્ષણ કરી. ॥ ૧૬ ॥ સનમુખ આવી પાંચ પડી બોલી, અખંડ શોભાગ્ય આપો ભીશ્મપીતા કહે કરક્ષા નારી તુને હજારંડાપો. ॥ ૧૭ ॥ રાગ ઝડપનો દોહરો એવું વચન સાંભળીને, ઉભી થઈ રંડાય; મારા રડ્યા માહરા પીટ્યા, તારું કાળુ થાય. ॥ ૧૮ ॥ એા નખોદીયા એા ઉઘેદીયા, શીદ મુજને તે ડાવી; દંજજત તારી લેવરાવું છું, છત્રપતીને લાવી. ॥ ૧૯ ॥ લાંબા લાંબા હાથકરીને, ગાળો દેતી જયઃકળકળતી ઝરબડતીઝરબડતીઆવિ, જ્યાં દુરીયોધન રાય. ॥ ૨૦ ॥ ધીક ધીક મારા નાથ તમને ગાળ મને ભંડાવિ; સોભાગ્ય તો સુધ ગયું ને, ડોસાએ રંડાવિ. ॥ ૨૧ ॥ રંડાપાનું વરદાન આપ્યું, નિરલજને શું કહીયે; દુરીયોધન કહે ગભરાશે નહી, આલો વઢવા જઈએ. ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને શંખણો શંખણી. વઢવા માટેજય; ઉછળતાં ઉછળતાં આવ્યાં, જ્યાં ભીશ્મ પીતાય. ॥ ૨૩ ॥ દુરીયોધનકહે એરે ડોસા, અવળું વહીયા કેમ; તમારું કહ્યું કાંઈ નહી થાયે, રહીશ કુશળ ક્ષેમ. ॥ ૨૪ ॥ વિસ્વાસે વામાને તેડાવી, હું પાણુ મુરખ જન; સત્યવાદી શાના થયા હો, મીથ્યા ગયુ વચન ॥ ૨૫ ॥ ઘડપણમાં ગતી ગઈને, પડી ધોળામાં ધુળ; વરસ સૌ ગયા પાણીમાં, પેટ ચોળી કીધું સુળ. ॥ ૨૬ ॥ દાદા કહે સાંભળ રાજ, એરે દુરીયોધન. જે લક્ષણ તારી નારીનાં; કેવું કર્યું પુજના ॥ ૨૭ ॥ આખે અંગે પાણી વેડ્યું, ચોપડ્યું ચંદન મુખ; આંખો ઉપર અખીલ મુક્યો, એવું દીધું દુઃખ ॥ ૨૮ ॥ દુટીપર દીવો સળગાવ્યો, શીકહું બધીપેર; એણે તે ક્યારે જોયેલુ, સાસરે કે પીઢેર. ॥ ૨૯ ॥ પુત્ર્ય પુત્રન કાંઈ નહી થયેલું; બાપ દાદાને ઘેર; તે પ્રાણી શું કરી જાણે, મીથ્યા જીભમાં ઝેર. ॥ ૩૦ ॥ એવાં વાયક સાંભળીને, બોલ્યો દુરીયોધન; હો રહી માહારે એવી નારી, બળ્યું આ પુજન ॥ ૩૧ ॥ એમ ઝરબડતાં બેઠે જણુ આલ્યાં, તણુ વિશે જય; સાંડપર રાણીને બેસાડી, તર્ત કરી વિદાય. ॥ ૩૨ ॥ એવામાં ભીશ્મ પીતાયે કીધોમનવિચાર; ચોકીમાં શું આવી

શકે, ધૃપતી જે નાર ॥૩૩॥ અખળાનું એ તો નહી ગળુ, સાથી થએલું
 હોય; એમ સમજ સમાધી કીધી, જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોય ॥૩૪॥ જોતાં જોતાં
 એમ જાણ્યું, જોડે વધકુંડ ભુપ; મધ્યરાત્રે મુજને ચેતાવ્યો, ધરી કુકડાનું
 રૂપ ॥૩૫॥ છેતર પન્ડી કરી છબીસે, નહી અખળાની હાંમ, બ્રહ્મહત્યાનું
 પાપ લમડાવ્યું, પોતે શ્રી ધનશામ. ॥૩૬॥ જીતેલો મને નિત્ય હરાવે, લઈ
 લેડે મુજ જોર; સમાધીમાં તે સઉ જાણ્યું, કપટી નંદકીશોર ॥૩૭॥ કળ્પે
 કર આયુઃક ઝાલવાને, લીધા છે સોગન; તેથી હથીઆર હાથ ઝડાવું, તો
 હું ગંગા તન ॥૮॥ બ્રહ્મહત્યા પાપ લાગશે એમને, તો તો મુજને લાગે;
 જો કદી પોતાનું ભંગ કરશે, તો મહારૂં પણ લાગે ॥ ૩૯ ॥ એવો મનથી
 નિશ્ચય કીધો; ગંગાજીને તન; એવામાં તો વાહાણું વાયું, થયો દસમો દન
 ॥૪૦॥ વળણ ॥ દસમો દીવસ ઉગીયો, સાંભળને તું રાય; કહે વલ્લભ જ-
 મ્યા વીના, ચઢીયા ભીશ્મપીતાય.

કડવું ૧૩૨૧ ગ સાખિ ચાલ.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસતારી તુજને
 સંભળાવું, ભીશ્મ પર્વ મહીમાય ॥ ૧ ॥ દસમે દિવસે દાદા ચઢી-
 આ, ભય ભર્યું કુરૂક્ષેત્ર, ક્રોધ અતિસે ઉરમાં ઉપજ્યો, રક્ત ધ્યેષાં નેત્ર
 ॥ ૨ ॥ શ્વેતજ વસ્ત્રો શ્વેતજ આયુઃક, આવ્યા ઘોળે વેસે; પોતાને રથ-
 ભ રહ્યા ઉભા, ઘણા ભરેલા દ્વેસે. ॥ ૩ ॥ એવે સનમુખ પાન્ડવ આવ્યા,
 યુદ્ધ કરવાને સાર; અરજીને ગાંડેવ નામનો, પહેલો કર્યો ટંકાર. ॥ ૪ ॥
 તેનો શબ્દ ત્રીલોક પહોંચ્યો, ડોલ્યા દસે દીગપાળ; ધરણ લાગી ધ્વજવાને,
 ખળભળ્યું પાતાળ. ॥ ૫ ॥ ઘડ લંકાથી હનુમાન આવ્યા, પાન્ડવ દળ-
 માં પેઠા; અરજીનના રથની ધજાએ, પુંછ વીંટાળી બેઠા. ॥ ૬ ॥ તે પછી
 અરજીન બાણવળીએ, પુજનનું મન કીધું; દસ બાણથી પુજન કર-
 વાને, પ્રથમ એક બાણ લીધું ॥ ૭ ॥ એટલે બોલ્યા ભીશ્મપીતા, મી-
 થ્યા મરે શીઠ મથી; પુંજ કરીશ નહી આજ માહારી, કરવા દેવાનો હું
 નથી. ॥ ૮ ॥ તું તાહારે હાથ ઉપાડ પહેલો, નહિ તો હું ઉપાડું; નરે
 જાણ્યું નહિ કરવા દે પુંજ, મિથ્યા વખત શીઠ કાઢાડું. ॥ ૯ ॥ એમ જાણી
 ને બાણ મુક્યું, તેજાજતુટી પડીયા; તે દિવસે તો ભીશ્મપિતા; ઘણાજ
 ક્રોધે ચડિયા. ॥ ૧૦ ॥ અગણિત મંત્ર ને મોહાસ્તર મંત્રનાં, માર્યા બાણ

અપાર; તેથી જોને તે મુરછામાં પડે, વરતાવ્યો હાહાકાર ॥૧૧॥ હાથી ઘો-
ડાને ઉંટ સુધ્યાં, ઢાળી નાંખ્યા ધરણ; સેન્યાપતીને સેન્યા ઢાળી; કંઈજન
પામ્યા મરણ ॥૧૨॥ પછી ઢાળ્યો ધ્રુવત રાજ, પંચાંગ દેશનો રાય; ત્રીજો
વધરાટ એથો શીખંડી, દ્રષ્ટપદુમાન ત્યાંય ॥૧૩॥ શેદેવ નીકુળ ભીમને ઢા-
ળ્યો અભેમાન; નાંખ્યો, ગટારગછને મુરછામાં પછી એનો સંતા
ન ॥૧૪॥ તે પછી મહાબળમાં બાણ લીધું, વૃદ્ધ બહુ ક્રોધે ચડીયો; અરજુ
નજીનિ રૂઢીયા ભેઠી, તવ નળ ઢળી પડીયો ॥૧૫॥ પછી એકલા કશ્મજ
રહ્યા, ભીશ્મે વીચારયું એમ; હવે એકલા હાથ આવ્યાડે, દાવ જવા દેઉ
કેમ ॥૧૬॥ એમ જાણીને રણછોડ ઉપર, રકત કર્યાં લોચન; પ્રભુને દુખ
દેવા બાણ લીધું, ચેત્યા જુગજીવન ॥૧૭॥ જાણ્યું કે ઘાટ ઘડશે માહારો;
ભરેલા રાતના રસે, એમ જાણીને ચરીત્ર કીધું, પોતે શ્રી જુગદીસ
॥૧૮॥ રથમાંથી ઢળી ધરણ પડીયા, અરજુનજીની પાસ; મારયા વીના એ
મ કીધું, પોતે શ્રી અવીનાશ ॥ ૧૯ ॥ ભીસ્મપીતા જોઈ વીસ્મય પામ્યા,
કપટી કશ્મજ કાળા; પોતાને વઢવું પડે માટે, મુરછાના કરયા ચાળા ॥૨૦॥
આયુદ્ધ હાથમાં બાલવું નથી, લેવું નથી શીશ પાપ; રાત્રીએ મુજને પાપ
લગાડી, કોરા રેહેવું છે આપ ॥૨૧॥ એમને જેવા ચાળા માંડયા, તેવા કર
હું ચાળા; અરજુનને ઠેર મારવો ધર્યો; શું જોઈ રહેસે છોગાળા ॥ ૨૨ ॥
એવું સમજી ફરશી લઈને રથથી ઉતરયા હેઠા; અરજુન જ્યાં મુરછામાં પ
ડીયો, તેની રૂઢે જઈ બેઠા ॥૨૩॥ પ્રભુને સંભળાવવા બોલ્યા, આજ કરૂછ
કહેર; કોકને માટે હણવો પડેછે, બેટા તુજને ઠેર ॥૨૪॥ મુજને જેણે પાપ
લગાડ્યું, તે પણ લે શીશ પાપ; નહીતો તુજને મારી નાખું, થયા તેને સંતા
પા ॥૨૫॥ એમ કહી ફરશી ઉગામી, સમજ્યા સુદરશામ; જો હથીયાર નહી
બાલુ તો, નરને હણે આ ઠામા ॥૨૬॥ એવું જાણી પુરૂશ પુરાણી, ડહાપણ
કેવું લડાવ્યું, સુદરશણ ચઠ પોતાનું, સુતાં ચાક ચડાવ્યું ॥૨૭॥ તે જોઈ
ભીસ્મપીતાજી હસી પડીયા, ઢળીયો તનનો તાપ, ધન્ય દયાળુ દેવકી નંદન
લાગ્યું તમોને પાપ ॥ ૨૮ ॥ કશ્મ કહે મુને પાપ ન લાગે, બોલ્યા ગં-
મા કુમાર, ઓ માહારાજ પણ કરીને, કેમ ગ્રહું હથીઆર ॥ ૨૯ ॥
સુદરસણ લેઈ ચાક ચડાવ્યું, તે પાપ લાગ્યું તમને; પ્રભુએ કહ્યું પાપ-
જ નથી, કાં મને કાં તમને ॥ ૩૦ ॥ મેં કહ્યું હતું યુદ્ધ કરવાના; હેતુથી
લઈ હથીઆર; તો તો બ્રહ્મહત્યા પાપ મુને, શબ્દનો કરો વીચાર ॥ ૩૧ ॥
તો યુધ્ધ કરવાના હેતુથી, ચઠ નથી કર લીધું; તમોએ મુમત્ બોલ્યો

માટે; ભુજમાં ધારણ ક્રીધું ॥ ૩૨ ॥ તે હેતુ નોહોતો વઢવાનો, માટે ન
 લાગે પાપ; એટલે ભીસ્મજી અકળાઈ બોલ્યા, શું પાપ લીધું મેં આપ.
 ॥ ૩૩ ॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, સાંભળજે સત્ય મતી; તમોએ શો-
 ભાગ્યમાં થાપ બાંધી, તે પાપ તમને નથી ॥ ૩૪ ॥ દ્વિપતી સતીએ સો-
 ભાગ્ય લીધું, આઘો ધુંધટ તાણી; તમોએ એને વરદાન આપ્યું, ભાણુ
 મતીને જાણી ॥ ૩૫ ॥ તમે તમારે બોલ્યા પ્રમાણે, વરત્યા છો મહારાજ,
 દ્વિપતી જાણીને નથી દીધું હેતુ વીચારો આજ ॥ ૩૬ ॥ તેથી તમને પા-
 તક નથી, આરે ભીસ્મ પીતાય, એવું વચન સાંભળીને, પોતે લાગ્યા પા-
 ય ॥ ૩૭ ॥ પછી જઈ દાદા રથ બેઠા, ઉઠ્યા પ્રાણજીવન; એવે મુરછા વ-
 ખીને ઉઠ્યો, ઈંદ્ર તણો જે તન ॥ ૩૮ ॥ એવે બીજા સરવની મુરછા,
 વળી ગઈ તે વાર; ઉભા થઈને કહવા લાગ્યા, હાથ ગ્રહી હથીઆર ॥ ૩૯ ॥
 એટલે પોતે ભીસ્મપીતાએ, મુક્રી દીધાં હથીઆર; હવે માહારે વઢવું નથી
 ધરણુ ઢાળો કુંવાર ॥ ૪૦ ॥ દ્વિપતનો સુત શીખંડી છે, તેને હાથે મુજ
 મરણ; તેની પાસે બાણ મરાવો, એટલે પોડું ધરણુ ॥ ૪૧ ॥ એકું સાં-
 ભળી સાંભળો નાહા, સેન્યમાં સુસરા આવ્યા, દ્વિપતનો વડો સુત શીખં-
 ડી, તેને શોધી લાવ્યા ॥ ૪૨ ॥ પ્રભુએ કહ્યું શીખંડીને બાણ મારો બળ
 કરી, તમારે હાથે એમનું, અત્યુ એમ વધા શ્રી હરી ॥ ૪૩ ॥ એટલે એ
 બોલ્યો શીખંડી, ડોશા છે કુશળ ક્ષેમ, એમના હાથમાં હથીઆર નથી
 તો પછી મારૂ કેમ ॥ ૪૪ ॥ હથીઆર મુક્રી વ્રધ થયા છે, તેને મારું હું
 આપ; તો ક્ષત્રીની રીત પ્રમાણે, મુજને લાગે પાપ ॥ ૪૫ ॥ પ્રભુ કહે સુત
 દ્વિપતના, ઉતાવર કરો આપ; તેથી જે પાતક લાગે તો, તે મુજ માથે પા-
 પ ॥ ૪૬ ॥ એવું કહ્યું તવ શીખંડી, બળ કરી બાણ લીધું; સનમુખ
 ભીસ્મજી ઉભા તેની, રૂદેમાં ભોંકો દીધું ॥ ૪૭ ॥ ભીસ્મ પીતાએ આનંદ
 માન્યો, સમરયા અસરણા સરણ, રામકૃસ્ન નામ જપતા જપતા, પોતે
 ઢળીઆ ધરણુ ॥ ૪૮ ॥ એટલે લીલા વાવટા ચઢીઆ, બંધ થયું યુદ્ધ
 સરવ; વાગ્યાં નીશાન પાન્ડવ કેરાં, પછી મુકયો યુદ્ધ ગરવ ॥ ૪૯ ॥ વલણુ ॥
 યુદ્ધ કરવું બંધ પાડીયું, મુક્રી દીધાં હથીઆર; કહે વલ્લભ કલેશ ઉપડ્યો,
 તેનો કંઈ વીસ્તાર.

કડવું ૧૪ મું રાગ ઝડપનો.

વદશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય;વાસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ઉતપાતનો મહીમાય ॥૧॥ ભીસ્મજી પડીયા પાન્ડવ જીત્યા,
એટલે ભીમનો તન; બબરીકનું શીરા સ્થંભ ઉપર છે, તેણે વી-
ચાર્યું મન ॥ ૨ ॥ માહારી માએ એમ કહ્યું છે, હારે તેની પક્ષ કરજે;
તે વેણ કેમ જવા દેઉ મીથ્યા ચાહતો વીધન સરજે ॥ ૩ ॥ એમ વી-
ચારી શીસ ઉપડીયું, પડીયું પાન્ડવદળમાં;જીવ લેવા માંડ્યા જોધાના
વાગે છે બહુ બળમાં ॥૪॥ ત્રણ અયુત પ્રાણીને હણીયા, વરત્યો હા-
હાકાર; તે દેખી ગદા લઈ ઉપડ્યો, વાયુનો કુવાર ॥ ૫ ॥ એ દીકરા
એ દાટ વાળ્યો, માટે દૈવત દાખુ; કાતો એને હાથે મરું, કાંતો મારી
નાખુ ॥ ૬ ॥ એટલે ભીમનો હાથ ઝાલ્યો, પોતે પુન્ય શ્લોક; જે ભી-
મ એના સામા થશે તો, જીવ્યાની આસા ફેક ॥૭॥ ધારણ ખમો હું
સમજાવું, કહી પ્રભુ આગળ થાય; હાંહાં બબરીક આ શું કરો છો.
અણુઘટતું દેખાય ॥૮॥ ક્ષમા રાખો તાતના કુળને, સંહારવું તે ખો-
ટું; કહેશે પોતાનું કુટુંબ માર્યું; મહેણું થવાનું મોહોટું ॥ ૯ ॥ એટલે
મુસ્તક ઉભું રહ્યું, સામા માંડ્યાં ચક્ષ; માહારી માનું બોલેલું પાળું
હારે તેની કર પક્ષ ॥૧૦॥ કહ્યું કે વચન પળાઈ ચુક્યું, એમ વદ્યા
લગવાન; આટલેથી ક્ષમા કરો તો, એક આપુ વરદાન ॥ ૧૧ ॥ બબ-
રીક કહે વરદાન આપો, રાખુ ક્ષમા માહારાજ; એટલે વરદાન આપવા
લાગ્યો, કરવા પોતાનું કાજ ॥ ૧૨ ॥ એરે બબરીક વીશ્વ આખું,
કરે તમારી સેવ; નામ તમારું જગતને વીશે, બળીયાકાકા દેવ ॥૧૩॥
તમે જેનાપર અમલ કરો, ત્યાં અન્યથી નવ થાય; તમોને એકલાને
આરાધે, બીજે નહીં ઉપાય ॥ ૧૪ ॥ એવું વરદાન આપ્યું પ્રભુએ,
બળીયો થયો પરસન; ભીમડાના એક પ્રક્ષ નીચે, કરી દીધું સ્થાપન
॥ ૧૫ ॥ વળણુ ॥ તવ બબરીક શાન્તજ પડ્યો, સાંભળને તું રાય;
કહે વદ્ધભ સૌ સેનને, કરી દીધું વીદાય ॥

કડવું ૧૫ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય;વિસ્તારીતુજને
સંભળાવું; ભીસ્મપરવ મહીમાય ॥૧॥ સરવ સૈન્યને વીદાય કીધું,
પાન્ડવ રહ્યા પાસ; દાદાની કને આવીને બેઠા, બેઠા શ્રી અવીનાસ ॥૨॥

તવ તંબુથી કઊરવ આવ્યા, સોભાઈને કારભારી; ભીસ્મ પીતાની પાસે
 બેઠા, દાદા બોલ્યા વીચારી ॥ ૩ ॥ ઓરે માહારા દીકરા તમે, ઉઠીને
 ઊભા થાવો; કેરાણે વ્રક્ષ છે પીંપજાનું, ત્યાં મુજને લેઈ જવો ॥ ૪ ॥
 દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા, તંબુમાં લેં જૈએ; ભીસ્મ કહે માયા મુકવા
 બેઠા, કેમ માયામાં ભરૈએ ॥ ૫ ॥ માટે મુજને પીંપજા નીચે, લેઈ જ-
 ઓ સહુ બાળ; પાન્ડવ કૌરવ ભેગા થઈને, ઉપાડ્યા તતકાળ ॥ ૬ ॥
 પીંપજાની નીચે લેઈ ગયા, ભોમી સુવાડી દેછે; આરપાર બાણજ ની-
 કળેલું તે, છાતી ઉંચી રહે છે. ॥ ૭ ॥ તેથી કરીને ભીસ્મ બોલ્યા, સાં-
 ભજો સુત સુમતી; ચરણ મુસ્તક ઉંચા રહ્યાવણ, મુજને ફાવતું નથી
 ॥ ૮ ॥ તવ દુરીયોધન તંબુ વીશેથી, ઉશીકાં લઈ આવ્યો; ભીસ્મ કહે
 માયાવી વસ્તુ, શીદ મુજ પાસે લાવ્યો ॥ ૯ ॥ અરજીન બેટા આપો
 ઉશીકાં; તું છે ચતુરસુજણ; તવ અરજીને ઊભા થઈ, ચઢાવીયું એક
 બાણ ॥ ૧૦ ॥ દાદાના લેલાટમાં માર્યું, આરપાર નીકળ્યું બહાર; મુ-
 સ્તક દાદાનું ઉંચું થયું, બાણ લીધું બીજ દાર ॥ ૧૧ ॥ બે બાણ બે
 ખભામાં માર્યા; ઠાઠું ઉંચું થાય, પછી બે બાણ કેડમાં માર્યા, બે માર્યા
 દીવ્યણ માંચ ॥ ૧૨ ॥ બે માર્યા પગની પાહાનીમાં, દસ બાણની સજ્યાય,
 તે બાણ સજ્યા ઉપર પોઢ્યા, પોતે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૧૩ ॥ એટલે
 ભીસ્મજી આનંદ પામ્યા, સુતા બહુ સુખ જની; હસીને કહ્યું દીકરા
 માહારા, પાવો મુને શુદ્ધ પાણી ॥ ૧૪ ॥ રત્ન જડીત્ર પાત્ર ભરીને,
 લાવ્યો દુરીયોધન; ભીસ્મ પીતા કહે પાત્ર માયાનું, લાવ્યો તું મુરખજન
 ॥ ૧૫ ॥ અરજીન બેટા જળ પાવો તમે, અરજીને શું કામ કીધું, ગં-
 ગાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, ધનુશપર બાણ લીધું ॥ ૧૬ ॥ મંત્ર ભણી
 ભોમીમાં માર્યું, નીકળી ગંગાધર; ગાંગેવળના મુખમાં પડી, જળ પીધું
 તે વાર ॥ ૧૭ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે શાખાશ બેટા, વચન માનો માહારં;
 એક એકને રાજ્ય આપી, સંપ કરો તો સાર ॥ ૧૮ ॥ ધરમ કહે જેમ
 કહો તેમ, કબુલ કરીએ અમે; દુરીયોધન કહે આપવા લેવાની વાતન
 કરશે તમે ॥ ૧૯ ॥ ભીસ્મ કહે જવો સ્થળ પોતાને, જેમ ફાવે તેમ
 કરજો; ઉપદેસ કરવો વ્યાજબી નથી; કાં મારજો કાં મરજો ॥ ૨૦ ॥ એ-
 મ કહીને વીદાય કીધા રહ્યા એકલા આપ; તે સમે દેવ દુત આવ્યા,
 ભીસ્મ કને તદાપ ॥ ૨૧ ॥ ભીસ્મજીને લેવા સાર, યત્ન કર્યું અનુપ ભી-
 સ્મ પીતાએ તે દુતોને, બનાવીઆ શ્વાન રૂપ ॥ ૨૨ ॥ દુતોને કહ્યું છ
 મારસ પછી, મુકીશ માહારો દેહ, ત્યાં લગી શ્વાન રૂપે મુજ પાસે, રહો

મુલ મુખ તેહ. ॥૨૩॥ એમ કહીને દુતોને રાખ્યા, સાંભળને તું રાય;
ભીમે હાથી ઉછાળેલા, તે હજી આકાશ માંય. ॥૨૪॥ જનમેજય કહે
એ મહારાજ, નાંખો છો છાશમાં પાણી; ગપોડાં ગોઠવી મુકો છો, કેમ
સત્ય માનું વાણી. ॥૨૫॥ વળતું વૈશમપાયે બોલ્યા. જે તે ધર્યો સંદેહ;
ભીસ્મ પરવનિ જે બ્રહ્મ હત્યા, રહી તારે શીશ તેહ. ॥ ૨૬ ॥ પરીક્ષા
જે જેવી હોય તો, કહિ જળ અંજળી લીધી; એક વરસનું તપ મુકી
ને, વાયુ ગતી બંધ કીધી.. ॥૨૭॥ એટલે આકાશથી હાથીનાં, ખોખા
પડીયાંધરણુ તે દેખીને જનમેજયના થરથર ધરજ્યા ચરણ ॥ ૨૮ ॥
જણ્યું કે આ વાત છે સાચી, ખોટો સંદે ધર્યો આપ; મેહેનત માહારી
વ્યર્થ ગઈને, માંથે રહ્યું એક પાપ. ॥ ૨૯ ॥ એવું જાણીને રડી પડ્યો
આંસુ ભર્યા લોચન; એમાહારાજ ભુલ્યોચુક્યો, મુને કરો પાવન. ॥૩૦॥
એટલે વધશમપાયે બોલ્યા, કરીશ નહી અદાપ; કળીયુગમાં તારું વેહેચા
છ જશે, ભીસ્મ પરવનું પાપ. ॥૩૧॥ કળીયુગમાં કથા સાંભળશે, કુ-
બુદ્ધી સંદેહ ધરશે; તેવા જે જે પ્રાણી તે તે પાતકમાંભાગ કરશે. ॥૩૨॥
જનમેજે કહે વાર માહારાજ, સાંભળાવોખીજું પરવ, ભુતચુક માહારી
ક્ષમા કરજે; હવે નહા ધરૂં ગરવ. ॥૩૩॥ શ્રદ્ધા રાખી શ્રવણ કરે, તેના
પાતક જય; નાસ્તીક પણે સાંભળે તે, પાતકભોક્તાથાય. ॥૩૪॥ વળણુ. ॥
શ્રદ્ધા રાખી સાંભળ્યું, તેના પોહોચ્યા કોડ; ભીસ્મ પરવ પુરણ હવું,
બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.

***
ભીસ્મ પર્વ સમાપ્ત.
***

દ્રોણ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાંખી.

વધશિમપાયન એણીપેર બોલ્યાસુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ કૌરવ પાન્ડવ તંબુએ ગયા,
સહુસહુને સ્થળ બેઠા, દુરીયોધન ને કર્ણ શકુની, વિચારમાં બહુ પેઠા
॥ ૨ ॥ ભીસ્મ પીતાએ યુધ કીધું; સત્યમાંથી ન કાઢ્યા હાથ; પણ ગુરૂ
માહારાજ કહ્યું મानीને, લ્યો તમે અમને સાથ. ॥ ૩ ॥ દ્રોણ ગુરૂએ
કબુલ કીધું, આવજો સરવે સવારે; દુરીયોધને પત્ર લખીયો પાન્ડવને તે
વારે. ॥ ૪ ॥ પછી રાત્રીને સહન કીધાં, એવે વાણુ વાય; જગત થઈ
જમી પરવારી, યુદ્ધ કરવાને જાય. ॥ ૫ ॥ વાજતે ગાજતે સ્થંભે આ
વ્યા, પાન્ડવમાં ચાર ભ્રાત ધૃપત ઘટપ્રદુમાન આવ્યા સાથે દ્રોણી સા
ત, ॥ ૬ ॥ વધરાટ રાજ અભેમન્યુ, ગરોરગછ મેઘવરણ; રથહાંકવા રથે
બેઠેલા, પોતે અસરણાસર્ણ. ॥ ૭ ॥ કૌરવમાં ક્રીરપાચાર આવ્યા, દ્રો-
ણને અશ્વસ્થામા, જેદ્રથ ભગદત ને શક્તિ આવ્યા, સાથે શકુની મામા
॥ ૮ ॥ ભુરી શ્રવાને સુસરમા, શકુનીના સાત પુત્ર; ચંદ્રકેતુને વર્ષકેતુ,
સો ભાઈનું ધરસુત્ર, ॥ ૯ ॥ વાજતે ગાજતે સ્થંભે આવ્યા, મન માઠા
મનસુખા; અરજુનજીના સામા આવી; મોખરે ગુરૂ ઉભા. ॥ ૧૦ ॥ અ
રજુનજી કહે ગુરૂ મહારાજ, બોલુ છું રાજવટે; અસત્યયુધનો આર-
ભ કરવો, તે તમને નવ ઘટે, ॥ ૧૧ ॥ એટલે દ્રોણને ખોટું લાગ્યું, દુષ્ટ-
સલા દીધી ઉઘી; અણુઘટનું કામ કર્યું એ, દુરીયોધનની બુદ્ધી ॥ ૧૨ ॥
ખોટી સલા સુને એણે આપી, નખોદએનું જાળેઅંતરમાંથી એવુંજ
કહ્યું, તોડાવ્યો માહારો માઝો. ॥ ૧૩ ॥ એમ જાણીને નીચું જોયું,
અરજુનજી થયો ત્યાર; ગાજેવનામા ધનુષ ચઢાવી, પેહેલો કર્યો ટંકાર
॥ ૧૪ ॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ ધરણ
લાગી ધૃજવાને, ખળભળ્યું પાતાળ. ॥ ૧૫ ॥ ઘડલંકાંથી હનુમાન આ
વ્યા, પાંડવદળમાં પેઠા; પારથના રથની ધજાએ, પુંછ વીટાળી બેઠા.
॥ ૧૬ ॥ એટલે અરજુન સાવધ થયો, મંત્ર લણી બાણ લીધું; તેવાંને
તેવા દસખાણે. ગુરૂનું પુજન કીધું. ॥ ૧૭ ॥ દ્રોણગુરૂ ઘણા આનંદ પા-
મ્યા, દીધી ઘણેરા આશ; તુજ સાથે મને લડાવે તેનું, જાળે સત્યાનાશ
॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને આયુધ લીધાંકળકળી કોપે ચડીયા; સામસામી

થભેથી દોડયા; વચમાં ટુટી પડયા. ॥ ૧૯ ॥ મારજ મારે દયા ન ધારે,
બહુ બાળ્યા કોણ કોણ, કરણને અભેમાન બાળ્યા, અરજુનજીને દ્રોણ
॥ ૨૦ ॥ ધ્રુપતને દુસ્થાસેન બાળ્યા, વૈરાટ સુસરમાય; શીખંડીને ભ-
ગદત બાળ્યા, જેદ્દથને શણ રાય. ॥ ૨૧ ॥ દુરીયોધનને ભીમ બાળ્યા,
ગોટરગછને દમન, મેઘવરણને વરશકેતું, ધ્રુપતદંતુનો તન. ॥ ૨૨ ॥ શે-
દેવને દુરદમન બાળ્યા, દેવકને નીકુળ; એ રીતે અન્યોઅન્ય ગોઠવાણા
જે જેને અનુકુળ. ॥ ૨૩ ॥ તરવારીએ તરવારીયા બાળ્યા, અશ્વના
શ્વારે શ્વાર; પગપાળે પગ પાળા બાળ્યા, વરતાવે હાહાકાર ॥ ૨૪ ॥
ગાજે બાજે કોઈ ન લાજે, આયુધથી અંગ ભેદે, કેના ચરણ ભુજ
કૈના, કૈના મુસ્તક છેદે. ॥ ૨૫ ॥ કૈક જણા અવની અટવાણા, કૈકની
છેદમ છેદા; રક્ત રૂધીરનિ છોળ્યો ઉડે, માંડિશના ફેદમ ફેદા ॥ ૨૬ ॥
રૂધીર માંડિશનો કીચડ થયો, સહુનાં બગડે શરીર; એ રીતે યુદ્ધ વીક
રાજ જમ્યું, ધૈર્ય ધરે રણધીર. ॥ ૨૭ ॥ ઘણા પ્રાણીનો ઘણ વાળીયો,
વરત્યો હાહાકાર; લડતાં કોઈ પાછા ન પડીયા, દાહાડો રહ્યો ઘડીચાર
॥ ૨૮ ॥ એવામાંબેઉ માયાવિતે, ગાજીને ગગનેચડીયા, વા વટોળ વી-
જળી કરીને, કૌરવ દળમાં પડીયા. ॥ ૨૯ ॥ જેને ને તેને ઝુડવા માંડયા,
વાળતા કચ્ચર ઘણ; એટલે કૌરવની સહુ સેન્યે બહુ કરી બુમરાણ.
॥ ૩૦ ॥ તે દેખીને દ્રોણગુરૂએ, મારવા કીધો વીચાર; તવ મેઘવરણે શકુ
નીના, ઝાલ્યા સપ્તકુંવાર. ॥ ૩૧ ॥ જોરથી ઝાલ્યા, બગલમાં ઘાલ્યા,
લેધને ગગને ચડીયો; વા વટોળ વીજળી કરી જૈ, પોતાના દળમાં પ-
ડીયો. ॥ ૩૨ ॥ ગોટરગછ જતો રહ્યો આડો, ના રહ્યા કોઈના ઝાલ્યા;
મેઘવરણે સાતે પુત્રો, વરકોદરને ઝાલ્યા. ॥ ૩૩ ॥ લ્યોરે દાદા લ્યોરે
દાદા, આપ્યા એવી વદી વાણે; ભીમે બગલમાં ઘાલીદબાળ્યા, કાહાડી
નાંખ્યા પ્રાણ. ॥ ૩૪ ॥ તવ શકુનીએ પોક મુકી બેહેક બેશી ગયો,
અરેરે માહાર કરમ ફુટયું, હુતો વાંઝીયો થયો. ॥ ૩૫ ॥ એમજ ત્યાંથી
ત્રાસતો નાઠો, મનમાં ધરીને શોક; તેને નાસતો દેખીને નાહું, શેન્યાનું
સહુ લોક. ॥ ૩૬ ॥ એટલે જોર કર્યું પાન્ડવે ક્રોધ જણાવ્યા માડા; તવ
દ્રોણાચાર કાહ્યર થઈને, સ્થંભની ખારણે નાડા. ॥ ૩૭ ॥ પાન્ડવ ગયા
કૌરવ સ્થંભે, સુરજબેઠોમેર; કંઠિરવના વાજાં બંધ પડીયા, વાગી પા-
ન્ડવની ભેર. ॥ ૩૮ ॥ દ્રોણગુરૂ તવતંબુએ ગયા, પારથે વીચારી મતી;
અસત્ય યુદ્ધ ગુરૂએ કર્યું તે, શેવામાં જલું નથી. ॥ ૩૯ ॥ એમ જણી
ગયો પોતાને તંબુ, સાથે સહુજન બળીયા; ગુરૂજ પોતાને તંબુ ગયા,

ત્યાં કહિરવ સરવે મળીયા ॥ ૪૦ ॥ દુરીઓધન કહે ઓરે મહારાજ,
આજે તો હાર્યા કેમ; એવું વચન સાંભળીને, ગુરૂ બોલ્યા એમ.
॥ ૪૧ ॥ તું અધરમીની સંગ ચઢીને, વીપ્રીત ક્રીધી બુધ; મેં માહાર
પરોજણ બોધ, અસત્ય માંડયું બુદ્ધ ॥ ૪૨ ॥ અધરમના ફળ નીકળે ક-
ડવા, હાર્યાનું કારણ એહ; દુરીઓધન કહે હારીએ ભલે, કરવું તેહનું
તેહ ॥ ૪૩ ॥ એમ કહીને રહ્યા રૂઝની, સાંભળજે રાજન; તેહ સમે વી-
ચારે ચઢીયા, પોતે ભુગણવન ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ રાત્રીએ રણછોડજી,
કરતા બહુ વીચાર; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જપીએ ભુગદાધાર.

કડવું ૨ જી રાગ સામેરીની ચાલ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહિમાય ॥ ૧ ॥ અંતરયામીએ એમ વિચાર્યું,
વી-ચા એકાદસ દન; સપ્ત દીવસનું બુધ રહ્યું છે, નહી મરે અભેમન ॥ ૨ ॥
અષ્ટાદશ વરસ પુરણ થાશે, પછી ભાણેજ નહી મારશે; મારશે મુને સ્વર્ગ
મૃત્યુને, પાતાળનું રાજ્ય કરશે ॥ ૩ ॥ માટે એને મારવો જોઈએ, વિ-
ચારી જગતનું હીત; આવતી કાલે સવારમાંથી, ખેલ કરૂં વિપ્રીત ॥ ૪ ॥
એમ વિચારતાં રાત્રી વિતી, થયો પ્રાતઃકાળ; પોતે બીજી રૂપ વીપ્રનું
ધરીયું, પરવરીયા પાતાળ ॥ ૫ ॥ બ્રાહ્મણની જ્યાં વસ્તી હતી ત્યાં,
ગયા દીન દયાળ; તવ સહુ બ્રાહ્મણ કહેવા લાગ્યા, કેમ આવ્યા પાતાળ
॥ ૬ ॥ આ પાતાળમાં તાડુકી નામે અસુર છે મુંઢ મતી; તે અમારા
બ્રાહ્મણના ચીન્હ, રાખવા દેતો નથી ॥ ૭ ॥ ઉપવિત જો અંગે ધરીએ
તો, તે સ્થળ દે છે ડામ; દેવ દેવસ્થાન ભાગી નાખ્યા, ફેડ્યા ધર્મના
ઠામ ॥ ૮ ॥ ઉભુ તીલક આડુ તીલક, જો કરીએ લેલાટ, તો તેવે આકારે
ડામ દે છે, નથી બ્રાહ્મણનો ધાટ ॥ ૯ ॥ તે માટે તમે પાછા પધારો, નહી
રહે વિપ્રનું ચીન્હ; તવ પ્રભુ કહે માહારે તમારે, વાડવમાં નહી લીન્હ.
॥ ૧૦ ॥ માટે તમને દઉછું દપડો, શું બેઠા વિપ્રના બાળ; જગતમાંથી
શું મરી ગયા છે, ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ ॥ ૧૧ ॥ ઘણા છે બળીયા નવ
જય કળીયા, તેવાને સરણે જવો; કુન્તી સુત અરજીન દયાળ, તેને તેડી
લાવો ॥ ૧૨ ॥ તે આવી રાક્ષસનો ક્ષય કરશે, જશે જનમનું સાલ, ચા-
લો હું આવું તમારી સાથે, એમ વધા નંદલાલ ॥ ૧૩ ॥ તવ પાતા-
ળના વિપ્ર સરવે, નીકળ્યા પ્રભુની સાથ, વિપ્રોનું વ્રંદ તેડીને ચાલ્યા,

પોતે દીનાનાથ. ॥ ૧૪ ॥ એવામાં કુરૂક્ષેત્ર વિશે, કુન્ડલી બહુ ગડગડી-
યા; વાજતે ગાજતે કઊરવ પાન્ડવ, યુદ્ધ કરવાને ચડીયા ॥૧૫॥ પોત-
પોતાને સ્થંભે આવ્યા સંગ્રામ કરવો તાકે; ખીજે સ્વરૂપે કૃષ્ણ પ્રભુજી,
પારથનો રથ હાકે ॥ ૧૬ ॥ સામ સામી આવી ઉભા તેવે આવ્યા મુ-
કંદ; વાણી વડે આશીરવાદ દેતા, આવ્યું વિપ્રનું વ્રંદ ॥૧૭॥ તવ સ-
રવે બ્રાહ્મણને દીઠા, ચઢીયા શ્વેત નીશાન; એટલે સરવે હથીઆર મુ-
ક્યાં, દેખી બ્રહ્મ સંતાન ॥૧૮॥ એવે અરજુનજીની પાસે, આવ્યું વિ-
પ્રનું વ્રંદ; એરે ગૌ બ્રાહ્મણના પાળક, કહી કીધું આકંદ ॥ ૧૯ ॥ પા-
તાળમાં એક તાડુકી નામે, દહિત નડે છે અમને; પુરણ બ્રહ્મ કર્યા તે:
માટે, તેડવા આવ્યા તમને ॥ ૨૦ ॥ પાતાળ આવી પાપીને મારો, વિ-
પ્રનું વચન થાપો; ક્ષત્રીનો કુળ ધર્મ છે માટે, એટલી કષ્ટી કાપો. ॥૨૧॥
અરજુન કહે ઓ મહારાજ, કહેતામાં આગળ થાવું; પણ દ્રોણની
આજ્ઞા અપાવો, તો તમ કીંકર આવું. ॥ ૨૨ ॥ તવ વિપ્રોએ દ્રોણને
કહ્યું, ઘો નરને આજ્ઞાય; અમારૂં સંકટ ભાગવા આવે, પોતે પાતાળમાંય
॥૨૩॥ બ્રાહ્મણનું હીત બ્રાહ્મણ ધારે, અનાદીની રીત; વીપ્ર વિના હોય
અવર જતી, તે વરતે વિપ્રીત ॥ ૨૪ ॥ બ્રાહ્મણને પેટ પ્રગટ થાયે,
બ્રાહ્મણ ખીજથી જોહ; બ્રાહ્મણ દેખી આનંદ પામે, મહિમા વધારે તેહ.
॥૨૫॥ અવર વિર્યથી ઉત્પન્ન થાયે, બ્રાહ્મણીને પેટ કોય; પણ લક્ષણ
વીલક્ષણ તેના, બ્રહ્મદ્વેષ શી હોય ॥૨૬॥ બ્રાહ્મણની ભાષેમુખ નીંદા, વળી
સોઢ્યા કરે છીદ્ર; મુજે શેઠાઈ બ્રાહ્મણ કેરી, ભોગવે બહુ દળીદ્ર ॥૨૭॥
વિપ્રને દેખી દંતીયા કરે, લાતો ફેકે શ્વે તેમ; મુખ મરડી મહિમા ઘ-
ટાડે, ઘાલી વિપ્રોપર બહેમ ॥ ૨૮ ॥ પોતાની વિદ્વતા ખતાવે, પરાયાને
વખોડે; અવરજતીનું દાસત્વ કરે, વીપ્ર ઉપર ચઢે મોહોડે ॥ ૨૯ ॥
અવર જતીનું એકું ઉપાડે, વેશધારીને શેવે; ભોજન માટે ભટકતો
ફરે, ખુશી નીચાં દાન લેવે ॥ ૩૦ ॥ આમંત્રણ વણ જમણું ધારે, શુ-
દ્રોની કરે પળશી; સરવને વ્રક્ષ સરખું જણે, કાં પીંપજો કાં તળશી,
॥ ૩૧ ॥ સૌ પશુ સરખી ગાયને જણે, માને નહી વીવેક; સરવ
વરણ સરખી ધારે, જતી કુજતી એક. ॥ ૩૨ ॥ અવર વરણના ચરણ
ચાંપે, મીઠું વદે જમ ગમે; જતી જણ્યા વણ વેશ ધારીને, આતુરતાથી
નમે. ॥ ૩૩ ॥ એવાં અતી અપલક્ષણ હોયે, તે નહી વીપ્રનું વીર્ય, તે
સહુ સમજે છો દ્રોણ ગુરૂ, મોકલી દો રણધીર્ય. ॥ ૩૪ ॥ આવી
અમારી કષ્ટી કાપે, વાડવનું દુખ જાય, એવું સાંભળી દ્રોણ બોલ્યા,

વિપ્રોને નમી પાય ॥ ૩૫ ॥ ભલે માહારાજ તેડી જવો, અરજીને પા-
 તાળ, પરોપકારે આડી જીભ ઘાલે, તેતો કરમચંડાળ ॥ ૩૬ ॥ તે પ-
 છી કહ્યું અરજીને દીકરા તતપર થાવો; પ્રતીપાળ છો ગૌ બ્રાહ્મણ
 ના, વિપ્રોની સાથે જવો ॥ ૩૭ ॥ અરજીનજી કહે જાવું માહારાજ, પ-
 ણ મુકી દો ધંધ; માહારા આવતા સુધી કરો, સ્થંભે આવવું બંધ.
 ॥ ૩૮ ॥ દ્રોણ કહે નહીં આવું સ્થંભે કરીશ નહીં સંતાપ; રણસ્થંભ
 આવી યુદ્ધ કરું તો; બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૩૯ ॥ એટલે અરજીનજી
 એમ બોલ્યો, ઓ પ્રકોદર વિર; પાતાળ વીસે જઈએ છીએ, હું ને શા
 મ શરીર ॥ ૪૦ ॥ સેન્યને લેઈ તંબુએ જવો કરશેમાં વીપ્રીત મતી;
 ભીમ કહે શું તમારા વીના, વઢનારા અમે નથી ॥ ૪૧ ॥ પારથ કહે
 નથી વઢવું, બે દન રાખજો ધીર; હું આવ્યા પછી યુદ્ધ આદરવું; મા-
 નજો માહારા વીર ॥ ૪૨ ॥ એવું સાંભળી સુત વાયુનો, સેન્યાને લેઈ
 વળીયો; અરજીન વીપ્રનું વ્રંદ લેઉંને, પાતાળ વીશે પળીયો. ॥ ૪૩ ॥
 બ્રાહ્મણોએ કહ્યું પારથને, આ સ્થળ રહો આજ; કાલે સવારે દેખાડી
 શું, અસુર તમને માહારાજ ॥ ૪૪ ॥ એમ કહીને વિશ્રામ આપ્યો, રહ્યા
 નર રણછોડ; પૃથ્વીમાં રહ્યા પાન્ડવ કૌરવ, મનમાં ધરીને કોડ ॥ ૪૫ ॥
 ॥ વળણ ॥ પોત પોતાને સ્થળ રહ્યા, સાંભળને તું રાય; વઢે વક્ષભ
 શ્રોતા સુણો, ચઠાવાનો મહીમાય.

અભેમાનનો ચક્રવો.

કડવું ૪ રાગ સાંખી.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ચક્રવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરબુનજી પાતાળે ગયો છે,
તાડુકી દહીતને હણવા; કૌરવ પાન્ડવ પ્રથવી વીશે, રહ્યા ઉમંગે ઉખ
ણવા ॥૨॥ તંબુમાં જઈ દુરીયોધને, તેડ્યા મારથી ચોદ્ધ; ગુર સહીત
બેસાડીને, કરવા લાગ્યો બોધ ॥ ૩ ॥ ઓરે ગુરજી ઓરે ગુરજી, આ-
પણ યુદ્ધ આદરવું; ક્ષવશે વઢતાં નર નહી માટે, કાલે આરંભ કરવું.
॥૪॥ લાગ ભલો છે શત્રુને હણવા, માટે ખેલ બતાવું; દ્રોણ કહે તું
મરે તોહો પણ, રણસ્થભે નહી આવું ॥ ૫ ॥ અરબુનને મેં વિશ્વાસ
દીધો, ત્યારે ગયો પાતાળ; માટે રણથંભ યુદ્ધ ન કરું, ધત્રાષ્ટરના બાળ
॥૬॥ તવ દુરીયોધન રડી પડીયો, આરંભો યુદ્ધ માખાપ; તમોએ પ્ર-
તીગના કરી છે, તે સહુ મુજને પાપ ॥ ૭ ॥ દ્રોણ કહે ક્ષવે તેમ કહેપણ,
તે નહી કરે બુધ; તે કરતાં તારી મરજી હોયે તો, આરંભુ કોઠા યુદ્ધ.
॥૮॥ દુરીયોધન કહે તે યુદ્ધ કેવું, કહો માંડીને વાત; ગુર કહે કે વઢવા
માટે, રચવા કોઠા સાત ॥ ૯ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણુ કેરો, લોહ વજનો
બીજો; મંત્રવડે તે છે રચવાના, તાંબાનો કોઠો ત્રીજો ॥૧૦॥ ચોથો કોઠો
રૂપાનો રચવો, પાંચમો કનકકેરો, છઠો કરવો સમધાતુનો, સાતમો ગો-
ખર ઘેરો ॥૧૧॥ પેહેલાને સો બીજને બસે; ત્રીજને ત્રણસે દ્વાર; ચોથે
ચારસે પાંચમે પાંચસે, છઠે છ ઘણા સાર ॥૧૨॥ સાતમો કોઠો છાણુમા-
ટીનો, તેને સાતસેદ્વાર; દ્વારે દ્વારે દસ દસ ચોદ્ધા, સાતમે સાતહજાર ॥૧૩॥
તે પ્રમાણે શીખર ધજ, ચઢતા ચઢતી હોય; મોખરે મારથી એકએક
શોભે, ત્યાર થાવો તે કોય ॥ ૧૪ ॥ છત્રપતી કહે ઓ મહારાજ, બેશ
કર્યા મનસુબા; તમો જેને આગના કરો, તે રહે કોઠે ઉભા. ॥૧૫॥ દ્રોણ
કહ્યું કે પેહેલે કોઠે, મોખરે રેવું માહારે, બીજો કોઠો લોહ વજનો, રહેવું
કીરપાચારે ॥૧૬॥ એટલે બોલ્યા અવસ્થામા, સાંભળો માહારા તાત;
ત્રીજો કોઠો હું રહેવાનો, કબુલ કરો વાત ॥ ૧૭ ॥ દ્રોણ કહે તું રહેજે
બેઠા ચોથે રહે રાય કરણ; પાંચમે દુરીયોધન તું રહેજે, આણુજે શત્રુનું
મરણ ॥ ૧૮ ॥ છઠે કોઠે શક્તિરાય રહેજે; સાતમે જેઠથ રાય, તવ સરવે

મળી કબુલ ક્રીધુ, રેહવાનું કોઠામાં. ૧૯ ॥૧૯॥ પછી શકુનીમામે બો-
લ્યો, ગુરૂએ ક્રીધો વીવેક; એ દુરીયોધન પાન્ડવ દળમાં, પત્ર લખી દો
એક, દુરીયોધને પત્ર લખીયો; કુવચનેકુમતી; આરેપાન્ડવયુદ્ધ વીનાતો,
અમથી રેહવાતું નથી. ॥૨૦॥ પણ અરજીન સાથે કોલ ક્રીધો, વઢવું ન
હી રણથંભ; તે માટે અમે ઉભુ કર્યું છે, કોઠા યુદ્ધ આરંભ. ॥ ૨૧ ॥ તે
કોઠામાં આવળે કાલે, સવારે પરવારી; એમ લખીને સાતે કોઠાની, સર્વ
ખીજ ગુજરી. ॥ ૨૨ ॥ પછી નીચે એમ લખીયું છત્રપતી રાજન; આ-
વડું ન હોય તો એમ લખળે; નહીં અમે ક્ષત્રી તન. ॥ ૨૩ ॥ એવું લ-
ખળે કાંતો આવળે, ખાશો નહીં ભુલથાપ; બેમાંથી એક કરો નહીં તો,
બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥૨૪॥ એવો પત્ર લખી મોકલીયો, શેવક કેરી સાથે;
પાન્ડવ સભા કરી બેઠેલા, ત્યાં દીધો ધર્મને હાથ. ॥ ૨૫ ॥ ધરમે આ-
પ્યો નીકુળજીને, વાંચો મહારા વિર; તે વેળા વન રમવા ચયેલો, અભે
મન્યુ રણ ધીર. ॥ ૨૬ ॥ ગયેલો ગેટારગઢ તેની સાથે, તે નવ જાણે વા-
ત; નીકુળજીએ વાંચવા માંડ્યો, સભાવીશે સાક્ષાત. ॥ ૨૮ ॥ કોઠાયુદ્ધની
ખીના વાંચી, પડી પેટમાં ફાળ; વાજંત્ર વાગતાં બંધ કરાવ્યાં, યુધિ-
ષ્ઠીર ભુપાળ. ॥ ૨૯ ॥ શોકમાં પડીયા સહુ સભાસદો, બોલીયા ધરમ-
રાય; એ ભીમ વીરા આ યુદ્ધ કેરી, કોણ જાણે ખીનાય. ॥૩૦॥ ભીમ
કહે હું જાણતો નથી, દુષ્ટ તેણું યુદ્ધ માર્ગે; શરીરનો કોઠો કે વાવ્યનો
કોઠો, કોઠો એનો લાગે. ॥૩૧॥ એટલે બોલ્યા ધૃષ્ટ રાજ, સાંભળો ધ-
ર્મ સુમતી; કોઠાયુદ્ધ સાંભળ્યું છે કાને, પણ હું શીખ્યો નથી. ॥ ૩૨ ॥
ગમે તે કોઈ જાણતું હશે, વાત નથી જરા જુઠી; ખાસકપાનનું ખીડું બના-
વો, લે કોઈ સભામાં ઉઠી. ॥૩૩॥ તવશેદેવ ખાસક પાનનું, ખીડું બનાવ્યું
એક; ભરી સભામાં ફેરવ્યું કોઈ, રાખો અમારો ટેક. ॥૩૪॥ પણ કોઈએ
ખીડું નવ લીધું, મુકી દીધું સભા માંય; તંબુ વીસે સરવે તારૂણી, ર-
ડવા લાગી ત્યાં. ॥૩૫॥ ધરમને ઝર ઝરીઆ ચાલ્યાં ભીમના નેત્ર-
માં નીર; એવે વનમાંથી રમીને આવ્યો, અભેમન્યું રણધીર. ॥ ૩૬॥ પો-
તાના વાજંત્ર સાંભળ્યાં નહીં, મનમાં થયો ઉદાસ; માયાવી વીર વિધન છે
કાંઈ, જ કરીયે તપાસ. ॥ ૩૭ ॥ એમ જાણી સભાની પાશે, રથેથી ઉત-
રીયા; આકુળ વ્યાકુળ થઈ ગયેલા, સ્વાસ ભર્યા પરવરીયા. ॥ ૩૮ ॥
સરવેને ઉદાસમાં દેખી, માયાવી બેશી ગયો; આઉકાર લેવા અભેમ-
ન્યું સભામાં ઉભો રહ્યો. ॥ ૩૯ ॥ તો પણ આઉકાર એને ન દીધો-
તાલાવેલી લાગી તનમાં; એટલે બહુ ઓછું આવ્યું. અભીમન્યુના મ-

નમાં ॥ ૪૦ ॥ પીતા માહારો પાતાળ ગયો, તે કોણ દે આઉકાર; એવું
વિચારતા ધરમ સમજ્યા, રીસાઈ જશે કુંવાર ॥ ૪૧ ॥ ભીમને કહ્યું
ધરમરાયે, વીરા ઉભા થાવો; રીસાળવો પેલો રીસાઈ જશે, સમજવી
આંહી લાવો ॥ ૪૨ ॥ આંસુ લુછતો ભીમ ઉઠ્યો, બોલ્યો મુખ વચન;
આ વેળા શું માન્ય માગો છો, પધારો માહારા તન ॥ ૪૩ ॥ તાત તા-
રો પાતાળ ગયો છે, જોડે નંદ કીશોર; સોમણ દીવેલે દીવા વીના, છે
અંધાર ધોર ॥ ૪૪ ॥ દુરીયોધને પત્ર લખ્યો છે, ચલાવિ કબુધ; હરા-
મખોરે ઉભુ કર્યું છે, વઢવાનું કોઠાયુદ્ધ ॥ ૪૫ ॥ તે કોઠા કોઈ જાણતા
નથી, તે સાઈં બીડુ કીધું; ભરી સભામાં પડી રહ્યું છે, કોઈ જને ન-
વ લીધું ॥ ૪૬ ॥ સાંભળીને અભેમાન ચાલ્યો, ખરવણ બાળ ન ચુ-
ક્યું; સભાની વચમાં બીડું પડેલું, લેઈને મુખમાં મુક્યું ॥ ૪૭ ॥ છ
ભાગનું બીડું પોતે ખાધું, સાતમા ભાગનું જેહ; સરવ સભાને દેખાડી
ને, ભોમી મુક્યું તેહ ॥ ૪૮ ॥ તે પછી પોતે એવું બોલ્યો, મુજ જને-
તાયે જણીયો; તે સમે માતાના ઉદરમાં, છ કોઠા વિદ્યા ભણિયો ॥ ૪૯ ॥
સાતમો કોઠો કૃષ્ણ મામાએ, ભણાવ્યો નથી મને; તે કોઠો ગમે તે રાખો
માથે; જે કોઈનાથી બને. ॥ ૫૦ ॥ એવું સાંભળી વૃકોદરે, મનમાં ક-
ર્યો વિચાર; છાણ માટીનો ભાગવો કોઠો, તેમાં શી લાગે વાર. ॥ ૫૧ ॥
એવું સમજીને ભીમ ઉઠ્યો, મનમાં ધરી રીસ; પાનનો કટકો મો-
ઢામાં મુક્યો, સાતમો કોઠો માહારે શીશ. ॥ ૫૨ ॥ એટલે સરવ સભા હરખા-
ઈ, વગડાવ્યાં નીશાન; બીડુ ચાવતો તંબુમાં ગયો, અરજીનનો સંતા-
ન ॥ ૫૨ ॥ સુભદ્રા તવ પુછવા લાગી, ઓ માહારા સંતાન; કોડે જવા
બીડુ કોણે લીધું; ગરગડીયાં નીશાન ॥ ૫૪ ॥ અભેમન્યુ કહે માતા
માહારી, સુરાતણ કામ કીધું; જે મુખ માહારું રક્ત થયું છે, યુધ્ધ બી-
ડું મેં લીધું. ॥ ૫૫ ॥ વળણ ॥ બીડું લીધું મેં માવડી, યુધ્ધે જવું
કાલ; વઢે વલ્લભ તે સાંભળી, માતા બની બેહાલ.

કડવું ૨ રાગ સવૈયાનો.

વધશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુએ માતાને કહ્યું,
બીડું બતાવ્યું વદન; તવ તંબુપર કાગ બોલ્યા, માડા થયા શુકન. ॥ ૨ ॥
સુભદ્રાનું નેત્રે ફરક્યું, પડી પેટમાં ફાળ; યુધ્ધે તુજને જવા ન દેવું, ઓ-

રે માહારા બાળ ॥ ૩ ॥ ખેલ લડાવ્યો, કોણે ચડાવ્યો, કરાવી મતી
 માઠી; શું મારૂં ધર ઘાલવા બેઠા; કહેતી સભામાં નાઠી ॥ ૪ ॥ રૂઢી-
 યા ફોટે તેમ રડે છે, જરાએ ન રહે છાની; સુભદ્રાની નહીં જોયેલી; કો
 ઇએ પગની પાહાની ॥ ૫ ॥ તે નારીએ મરીયાદા મુકી, ચાલી ઉઘાડે
 શીશ; આંસુડાં છુટે છાતી ટુટે, નાંખે કારમી ચીસ ॥ ૬ ॥ સભામાં
 આવી ક્રોધ ભરેલી, સરવ થયા ઉદાસ; રકત લોચનની રામા દેખી,
 ધરમ પામ્યા ત્રાસ ॥ ૭ ॥ એવામાં સુભદ્રા બોલી, ઠીકજ ખેલ લડાવ્યો;
 દીયરને જેઠ ભેગા થઇને, કુંવર માહારો ચઢાવ્યો ॥ ૮ ॥ એકનું એક
 છે છોકરું મહારે, પીતા એનો પાતાળ; તેથી તમે મરાવી નાખો, કયાં
 પેટનું છે બાળ ॥ ૯ ॥ ધીક્કાર ધરમ જેઠ તમને, શાના તમે સત્યવા-
 દી; પારકા છોકરા લડાવી મારો; ભોગવો પોતે ગાદી ॥ ૧૦ ॥ શેઠેવ
 દીયર ધીક્કાર તમને, ફરોછો ટીપણુ ખોશી; કોઠા વીઘા શું જણતા ન
 થી, નામ ધરયું શીદ જોશી ॥ ૧૧ ॥ લંગોટી વાળી વન સધારો, શરી-
 રે ભસ્મ ચોળો, વીઘા તમારી નાશી ગઇ તે, પોથાં પાનીમાં બોળો.
 ॥ ૧૨ ॥ નીકુળ દીયર ધીક્કાર તમને, છુટી પડી વરણાગી; છોકરું ચ-
 ડાવી પોતે બેઠા, છેલાઇમાં લાહ્ય લાગી ॥ ૧૩ ॥ ઓ ભીમસેન જેઠ
 હોરણી હોડો, આંખેમાં આંજો મેશ; ખાઇ ખાઇ ખાલી દીલ વધાર્યું,
 થયા ભાદરવાની ભેંશ ॥ ૧૪ ॥ ભીમ કહે મુજને નવ કહેતી, હું છું
 જવાનો સાથે; મેં માહારા ભાગનો લીધો છે, સાતમે કોઠો માથે ॥ ૧૫ ॥
 એટલે અતી આકળી થઇને, સુભદ્રા વદી વાણુ; માહારા છોકરાને સ-
 મજવો નહીતો કાઢીસ પ્રાણ ॥ ૧૬ ॥ સ્ત્રી હત્યા હું આપીશ તમને
 નહીં પાડવા દઉં સાંસો, એમ કહી મુસ્તકને કેશે, ઘાલ્યો ગળામાં ફાંસો,
 ॥ ૧૭ ॥ ધરમરાજ થરથર ફરજ્યા, સાંભળ બાઈ વચન; ધીરજ ધર તું
 નહીં જાય યુધ્ધે, રોકું છું તારો તન. ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી અનુચર દો-
 ડાવ્યો, તેડાવ્યો અભેમાન; સભામાં બોલાવી ધરમે કહ્યું, સાંભળ તું
 સંતાન ॥ ૧૯ ॥ તારી મા બહુ કલેશ કરે છે, વીપ્રીત થઇછે મતી; મોટે
 કહુ છું યુધ્ધે જવાનું, દીકરા તારે નથી ॥ ૨૦ ॥ અભીમન્યુ કહે વડીલ
 કાકા, બીકુ લીધું મેં આપ; જો કાલ યુધ્ધે જવું નહીતો, બ્રહ્મહત્યાનું
 પાપ ॥ ૨૧ ॥ માહારી માતાનું પેટ લાજે, લાજે અરજુન તાત; નારી-
 નો સ્વભાવ હોય એવો, છોને રડે મુજ માત ॥ ૨૨ ॥ કોઇનું કહ્યું
 નહીં માનવાનો, મોટે ન કહેશે અતી; ભરી સભામાં પાન ચાવ્યું
 છે, કોહલા ચાવ્યા નથી. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને કુંવર નાઠો, પો-

તાને ત'બુ જય, સુભદ્રા કહે જેઠ હમારા, હવે વલે શી થાય ॥ ૨૪ ॥
એટલે સેદેવ પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય; ત્રીકાળ જ્ઞાની વીદ્યાન જે
શી બતાવો કાંક ઉપાય ॥ ૨૫ ॥ શેદેવ કહે સાંભળો વીરા, જે ભાગ-
વું હોય દુઃખ; તો એની નારીને તેડાવો, દેખાડો ઓત્રાનું મુખ ॥ ૨૬ ॥
ઓત્રાનું એ મોહું જશે તો, નહી નીકળે ધર બાહાર; માટે જેમ તેમ કરી
તેડાવો, ઓત્રા એની નાર ॥ ૨૭ ॥ ખાધેલું બીડું ગળી જવાનો, નહી
લે યુદ્ધનું નામ; તે માટે બીજુ બધુ મુકીને, પહેલું કરો એ કામ ॥ ૨૮ ॥
ધરમ કહે શેદેવ વીરા, તમે બતાવ્યું એમ; પણ સત જોજન વૈરાટ નગ
રી, તેથી આવી શકે કેમ ॥ ૨૯ ॥ જતા આવતા આઠસેં ગાઉ, તેડાવ-
વી કેમ શવે; એકજ રાતમાં જનારો જૈને, શી રીતે તેડી આવે ॥ ૩૦ ॥
શેદેવ કહે વડીલ વિરા, શા સાડ ગભરાવો, સાંડ સપાટે જઈને આવેરાયકા
લોક તેડાવો ॥ ૩૧ ॥ એટલે આગના ધરમે ક્રીધી, ઉઠો માહારા છડી-
દાર; તમે જવો રાયકાને લાવો, જરા ન લાગે વાર ॥ ૩૨ ॥ એટલે
દશ વિસ દાસ ઉઠ્યા, રાયકા શોધવા સાર; સોધતા સોધતા હાથ આ-
વ્યા, પંકાતા રાયકા ચાર ॥ ૩૩ ॥ રાજે કાજે રૂપો રત્નો, એવાં ચા-
રનાં નામ; તેમને તેડી શેવક આવ્યા; જ્યાં છે સભાનો ઠામ ॥ ૩૪ ॥ બા-
રણે ઉભા રાખી સભામાં, ગયો છડીદાર એક; ધરમને કહ્યું ચાર જણ
આવ્યા, લાવ્યા કરી વિવેક ॥ ૩૫ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજ, સાંભળો
માહારા દાસ; વારા ફરતી અકેક જણને, મોકલો માહારી પાસ ॥ ૩૬ ॥
તવ છડીદાર બારણે ગયો, રાયકા ઉભા જ્યાંય; તેમાંથી રાજ રાધકાને
કહ્યું, જ તું સભાની માંય ॥ ૩૭ ॥ વળણ ॥ જ તું સભામાં રાયકા
તેડે છે રાજન; વ્યાસ વહ્નિલ વાણી વદે, સુણજે શ્રોતા જન.

કડવું ૫ મું રાગ થેકાવળી.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાયરે; વિસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, ચક્રવાનો મહિમાય. ॥ ૧ ॥ રાજ રધકાને આગના આ-
પી, જ તું સભામાં સારરે; તવ હરખીને ગયો સભામાં, ક્ષણ ન લાગી
વારરે ॥ ૨ ॥ ધર્મના સનમુખ આવી ઉભો, પહેલો કયો ભુહારરે; મુજ
હરખું કાંઈ કામ બતાવો, રાજજી હું તૈયારરે ॥ ૩ ॥ ધરમ કહે રાજ રાયકા
વધરાટ નમે જવોરે; અભિમન્યુની નારીને તેડી, કહો ભાઈ ક્યારે આવોરે
॥ ૪ ॥ એટલે રાજે રાયકો બોલ્યા, હું હત્યારે જાણરે; ઓતરા રાણીને
તેડીને હું કાલે હાંડે આવરે ॥ ૫ ॥ સુભદ્રા કહે એ નહી કામનો, કાઢી મુકો

બાહારરે; એટલે છડીદારોએ કાઢ્યો, ક્ષણુ ન લાગી વારરે ॥૬॥ એટલે
 આળ્યો કાળે રાઘકો, એણે કર્યો પરણામરે; હુંહે રાઝાજી, હુંહેરાઝાજી
 હું'રે પડયું હે કામરે ॥૭॥ ધરમ કહે રાજ રૈકા, વઘરાટ નએ જવોરે, ઓત્રા
 રાણીને તેડીને ભેયું' કહો કયારે તમે આવોરે ॥૮॥ એટલે કાળે રાયકો
 બોલ્યો, હું' હત્યારે ઝાવું'રે, ઓત્રા વહુને તેડીને કાલે, ત્રીજે પોહોરે આ-
 વું'રે ॥૯॥ શુભદ્રા કહે એ નહી કામનો, કહાડી મુકો બાહારરે; તવ
 છડીદારે ઝાલ્યું' પાંગોહું', ધમ્પા માર્યા બે ચારરે ॥ ૧૦ ॥ એટલે આળ્યો
 રૂપો રૈકો, એણે કર્યો જીહારરે; મુજ હરખું' કાંઈ કામ બતાવો, કરવા
 હું' તૈયારરે ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે રૂપા રૈકા, વૈરાટ નગરી જવોરે, આપણી
 ઓત્રા વહુને તેડી, કહો ભાઈ કયારે આવોરે ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યો
 રૂપોરૈકો, હાંઢય લેઈ હું' ઝાવું'રે; તમારી ઓત્રા વહુને તેડીને, કાલે
 મધ્યાને આવું'રે ॥ ૧૩ ॥ સુભદ્રા કહે મધ્યાન સુધી, કેમ રહે કું'વારરે;
 મારા રડયાને ધકો મારી, કાઢી મુકો બહારરે ॥ ૧૪ ॥ તવ છડીદારે બારણે
 કાઢ્યો, જીઓ સભાનો સાથરે; એટલે આળ્યો રતના રઘકો, હુકો ગ્રહોછે
 હાથરે ॥ ૧૫ ॥ હાથમાં સોનાનાં સાંકળા છે, મંડીલ બાંધ્યું' શીશરે; આ
 ખ તણાતી મુછ મરડતો; આળ્યો ઘોળે દીસરે ॥ ૧૬ ॥ ધર્મ સનમુખ જેને
 ઉભો, પેહેલો કર્યો પરણામરે; હું'હે રાઝાજી હું'હેરાઝાજી, હું'રે પડયું'હે કા-
 મરે ॥ ૧૭ ॥ ધરમ કહે રતના રૈકા, વૈરાટ નએ જવોરે; ઓત્રા વહુને તેડી
 ને ભે, કોહો તમે કયારે આવોરે ॥ ૧૮ ॥ રતનો રૈકો એમજ બોલ્યો, હું'
 હત્યારે ઝાવું'રે; ઓત્રા વહુને તેડીને કાલે, પોહોર દીવશમાં આવું'રે ॥ ૧૯ ॥
 પવન ગમની હાંઢયસે મારે, કંઠે ધુન્નર માળરે; હુલાળી આકાશ ચઢેને
 પાણી પીએ પાતાળરે ॥ ૨૦ ॥ શુભદ્રા કહે પોહોર લગીતો, કરીશ કું-
 વરને વારરે; જો વીરા વાયદો જીકો ન પડે, લે મોતીનો હાર રે ॥ ૨૧ ॥
 કયાં છે તારી પવન ગમની, બોલ્યામાં પડશે ફેરરે; હવે દીવસ રહ્યો નથી
 સુરજ બેસશે મેર રે ॥ ૨૨ ॥ એટલે બોલ્યો રતનો રઘકો, ઘેર જઈને
 લાવું'રે; પત્ર લખીને ત્યાર કરોહું', એટલી વારમાં આવું'રે ॥ ૨૩ ॥ પો-
 હોર દિવસનું' સાટું' કર્યું' છે, તેડી લાવું' તમ ઠામરે; સુર્યના ઉદય પેહેલો
 આવું', તો રતનો મુજ નામરે ॥ ૨૪ ॥ એવું' સાંભળી સુભદ્રાને, વળીઓ
 મન આરામરે; સુર્યના ઉદય પેહેલો આવેતો; આપું' દસવીશ ગામ રે.
 ॥ ૨૫ ॥ એટલે ચાલ્યો રતનો રૈકો, ગયો પોતાને ઘેરરે; સળેકડી સરખી
 સાંઠ છોડી, લાળ્યો આનંદ ભેરરે. ॥ ૨૬ ॥ શરીરે લાંબીને ઉંચી, હાડ-
 કાનો છે માળો રે; સુભદ્રા કહે આ સાંઠ લેઈ, શું'તું જવા વાળા રે.

॥૨૭॥ રૈકો કહે તું ધીરજ ધરજે, ઓરે માહારિ બેહેન રે; એ સાંડ સ-
રખી ન મળે ખીજ; નહી જવા દેઉ એન રે. ॥૨૮॥ ધરમરાયે પત્ર લખા
વ્યો, ખીના લખી તે માંધરે; ઓ ઓત્રા વહુ કોગળો જળનો આવીને
કરજે હાધરે. ॥૨૯॥ એમ લખાવીને સહી કીધી, ધર્મ વેરાટ રાયરે;
રત્નાને કર પત્રજ આપી, કહ્યું કે થા વીદાયરે. ॥ ૩૦ ॥ એવે દીનમણી
મેર બેઠો, સાંઢે થયો સવારરે, આવીશ વેહેલો કહીને હંકારી; વાયુવેગે
તે વારરે. ॥ ૩૧ ॥ સુર સપાટે જય ઝપાટે, લાંખી છલંગો ભરતીરે પવન
ગમતી પવન પેરે, ભોમીનું ગમન કરતી રે. ॥ ૩૨ ॥ વેરાટ નગ્રમાં
ઓત્રા કુંવરી, સુદ્રણા એની માતરે; મોહોલ વીશે શયન કર્યું છે,
પેહેલા ચોઘડીયાની રાતરે. ॥ ૩૩ ॥ તે સમે ઓત્રાને સ્વપન આવ્યું,
ઝખકીને એ જગીરે; સુદ્રણાને બહાજ પડી, રડીને કહેવા લાગીરે.
॥ ૩૪ ॥ વળણ. ॥ ઝખકી જગી કુંવરી, કરતી આંસુ પાતરે; વઢે
વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહે સપનાની વાતરે.

કડવું ૬ રાગ હાલાવરી.

ઓમા પેહેલા ચોઘડીયાની રાતરે, સપનું લાગ્યું ઓ માહારી માતરે;
મને અઘોર સપન આવીયાંરે, ઓ હોહોહો રે. ॥ ટેક ॥ ઓ મા હું અને
માહારો નાથરે, બેઉ વનમાં નીકળીયાં સાથરે ॥ એવું વન નોહોતું બેયું
કદી રે, જતાં જતાં આવી એક નદી રે. ॥ અમે નદીના નીરમાં પેઠારે,
નરનારી નૌકામાં બેઠારે. અડધી નદીયે ગયાં પાપ જગ્યું રે, ઉડા જ-
ળમાં એ નૌકુ ભાગ્યું રે. ॥ તેથી તણાયો મુજ ભરતારરે, હું તો તરીને
નીકળી બહાર રે. જળમાં બુડી મુઓમુજ નાથરે, માહારે હેવાતણ ન
રહ્યું હાય રે. ॥ મુને એવાં સપન આવીયાં રે, ઓ હો હો હોરે ॥ માયે
કહ્યું દીકરી રહે છાની રે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાનીરે તારૂં સપનું સ-
મુદર બેટ રે, પડજે ઘોજરી રાંડને પેટ રે ॥ તારૂં સમણુ સુકે લાકડેરે,
ઓ હો હો હો રે. ॥ વળણ. ॥ એમ કહી સયન કરાવીયું, ખીજું ચોઘ-
ડીયું થાય; વઢે વલ્લભ રડીને કહ્યું, સાંભળ તું મુજ માય ॥

કડવું ૭ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ખીજ ચોઘડીયાની રાત રે, સમણુ લાગ્યું ઓ માહારી મા-
તરે ॥ મને અઘોર સ્વપન આવીયાં રે, ઓ હો હો હોરે ॥ ટેક ॥ ઓ

મા હું. અને માહારો કંથ રે. અમો નીકળીયા વન પંથ રે. માહારાકંથ
મને તરછોડી રે, તોહે પુ'કે પડી કર જોડી રે. એવે સંગગતો દવઆવ્યો
રે. તેમાં સ્વામીએ દેહ જંપાવ્યો રે, તેમાં બળી ગયો મુજ નાથરે, જ
ણે ઉતર્યું હેવાતણ હાથરે. ॥ મુને એવાં સ્વપન આવીયાંરે, હો હો હો
હોરે. ॥ માયે કહ્યું દીકરી રહે છાનીરે, તારી રક્ષા રક્ષા કરે માલવાનીરે
તારૂ સમણુ જેની રહે ઝેરરે, પડજે બ્રહ્મ નીંદાળાને ઘેરરે. ॥ તારૂ સમ-
ણુ વિશ્વાસ ઘાતીનેરે, ઓ હો હો હો રે. ॥ વળણુ ॥ એમ સમજવીદી
કરી, કરાવીયું સયન; ત્રીજે ચોઘડીએ જગીને, કરતી બહુ રૂદન.

કડવું ૮ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ત્રીજા ચોઘડીયાની રાતરે, સમણું લાગ્યું ઓ માહારી મા
તારે, મુને નહારા સપન આવીયાંરે, ઓ હો હો હો રે. ॥ માતા મુજનાથ
બનીયો કેવો રે, જણે ભુતના ભાઈના જેવો રે, થયો પાડા ઉપર સ્વાર
રે, કોટે પેહેર્યા કરેણાના હારરે, અંગે લોહ તણા સણુગારરે, માથે શવ-
ડીમાં ધીએ અંગાર રે, ગલે મનુશ મુસ્તકની માળા રે, મોઢે રૂધીરના
ઓઘરાળારે, એતો દક્ષીણ દીશામાં જાય રે, ઠીબમાં ખીર રોટલી ખા-
ય રે, આગળ ભુતને ભેરવ નાચે રે, વળી વંતરી ચુડેલ જાયે રે, માથે
સમળી સીયાણા ભમે રે, તેતો તારા જમાત્રને ગમેરે. ॥ એવાં ભયંક-
ર સ્વપ્ન આવીઆંરે, ઓહો હો હો હોરે. ॥ માયે કહ્યું દીકરી રહેછાની
રે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાની રે, તારૂં સમણુ સમુદર બેટ રે, પડજે
ઘોજરી રાંડને પેટ રે; ॥ તારૂં સમણુ મુકે લોકડે રે ઓ હો હો હો રે.
॥ વળણુ ॥ એમ કહી સયન કરાવીયું, ચોથે ચોઘડીયું થાય; વદે વલ્લભ
કહ્યું જગીને, સાંભળ તું મુજ માય.

કડવું ૯ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ચોથા ચોઘડીયાની રાત રે, સમણું લાગ્યું ઓ માહારીમા
તરે; મને સાચાં સપન આવીયાં રે, ઓ હો હો હો રે. ॥ માહારો સસરો
ગયા પાતાળ રે; સાથે મામાજી શ્રીગોપાળરે, રડયા કૌરવ કેડે મચીયારે
દ્રોણગુરૂએ કોઠા રચીયારે. માહારા કાકાજીએ બીડુ કીધુંરે, તે તો તા-
રા જમાત્રે લીધુંરે, તેથી મુજ સાસુ આણું કહાવે રે, મને રાયકોજી તે

ડવા આવેરે, મને એવા સ્વપન આવીયાંરે. એ હો હો હોરે ॥વળણ ॥
માતા કહે સુણ દીકરી, જણે છે સહુ લોક; સપ્ના જુઠાં જણજે, જે
દીઠું તે ફેક ॥ દોહરો-સપ્ને દીઠું સંપ જે, મન ચીતવ્યું જે થાય;
જળથી માંખણ નીકળે, તો કાણ લુણ ખાય ॥

કડવું ૧૦ રાગ ઢળકતા દોહરાની ચાલ.

સમણા સાચા નોહ રે એ દીકરી, સમણાં સાચા નાહોય. ॥ટેક ॥
સમણામાં એક વાંઝીઓ તે, પુત્ર પામ્યો રસાળરે. ઘોડીયું બાંધ્યું ઘોળ-
રમાને, પારણું ઝુલે પરસાળરે. હાલો હાલો કહીને હીંચોળે. થયો પ્રાત
સકાળરે; જગીને જેવા જય તો, કોનું લાવે ખાળરે. ॥ સમણા સાચાં
નોહરે એ દીકરી, સમણા સાચાં નાહોયરે. ॥૧॥ સમણામાં એક બો-
ખડો તે, બહુ ભણ્યો વીધાય રે; જગી ભણવા ગયો તો, મોહોટે ન-
વ બોલાયરે ॥ સમણા સાચા નોહ રે ॥ એ દીકરી, સમણા સાચા ના
હોયરે ॥૨॥ સમણામાં એક કુંવારો તે, કન્યા પરણ્યો બહુ રે, જ-
ગીને ઘરમાં જેવા જય તો, દીઠી બાપની વહુરે ॥ સમણા સાચા નો
હોયરે એ દીકરી, સમણાં સાચા ના હોયરે ॥૩॥ સમણામાં એક
નીરધનીયો તે, દ્રવ્ય પામ્યો અપારરે; દેશ પ્રદેશ હુંડીયો ચાલી, ઘેર
ગુમાસ્તા એક હજરરે, આખર ઈજત ઘણી વધીને, વધ્યો જગતમાં
ટેક રે; જગીને ઘરમાં જય જેવા તો ન મળે કોડી એક રે. ॥ સમણા
સાચા નોહોય રે એ દીકરી. સમણા સાચા ના હોય રે. ॥ વલણ ॥
સપના સાચા હોય નહી, એરે માહારી તન; બેશ મુજ સાથે વાતમાં,
કરતી નહી સહયન ॥

કડવું ૧૧ મું રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશ્યમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઠી ઓત્રાને
એની માત, કરે બીજી ત્રીજી બહુ વાત ॥ ૧ ॥ એવે રાત ગઈ દોઢ પો
હોર; આવ્યો રાયકો નમ્રને ઠોર; ઠોક્યો દરવાજામાં લાલો, અલ્યા દ-
રવાન ખખર આલો ॥ ૩ ॥ આવ્યો કુરૂક્ષેત્રથી હું તો; દરવાજા ઉઘેડી
દે તું તો; તવ દરવાન ઉભો થયો, કુંચી દરવાજાની લેવા ગયો ॥ ૩ ॥
ગયો દોડતો રાજભોવન, ઘાંટા કહાડીને કહ્યું વચન; આપો કુંચી કોઈ

જન આવ્યો, કુરુક્ષેત્રથી પત્રજ લાવ્યો ॥ ૪ ॥ ઓત્રા બહેનને તેડવા
સાર, તેથી મન ગભરાયું માહાર; સાંભળ્યું સુદ્રષ્ટાએ એમ, દીકરીનું
ખોટું કહ્યું કેમ. ॥ ૫ ॥ એનું બોલવું ભાસ્યું કાચું, પણ છેવટ પડીયું
સાચું; એમ જાણીને મુરછા ચડી, એ તો બે શુધ થઈને પડી. ॥ ૬ ॥
તવ ઓત્રાને ચીંતા વ્યાપી, દરવાજાની કુંચી આપી; જઈ દરવાજા ઉ
ઘાડ્યા દ્વાર, આવ્યો રાયકો તેણીવાર. ॥ ૭ ॥ પોતે વઘરાટ નગ્રમાં પેઠો,
રહ્યો છે સાંડય ઉપર બેઠો; પત્ર આપ્યો ઓત્રાને હાથ, બાઈ ચાલો ત
મો મુજ સાથ. ॥ ૮ ॥ તવ ઓત્રા રાણી ગઈ ઘરમાં, એને ફાળ પડી છે
ઉદરમાં; જઈ ઉઠાડી પોતાની માત, પત્ર વંચાવીને કહી વાત ॥ ૯ ॥
તું તો સાંભળ માહારી માય, મુને કરી દે તું વીદાય; બોલી સુદ્રષ્ટા
મુખ એમ; મધ્ય રાત્રીએ મોકલું કેમ ॥ ૧૦ ॥ દીકરી રાતે આણું આ
વ્યાં, એવા કરમ કઠોરા કહાવ્યા, એ છે અણુઘટતું તે તપાસો, કર
રાતે શું સાસરવાસો. ॥ ૧૧ ॥ બોલી ઓત્રા રાણી મુખ વાણી, માતા
કેમ ભુલે છે જાણી; જો જીવશે તુજ જમાત, તો તો પુજાને પુજનીક
પાત્ર. ॥ ૧૨ ॥ જેવું હેત છે તેવું ધરજે, ઘણા દહાડા સાસરવાસો કર
જે, કાંઈ કરીશ નહિ કલપાન્ત, તારા મનમાં તું ધર શાન્ત. ॥ ૧૩ ॥
રાખી ડહાપણ આખ્ય વિદાય, એટલું માગુછું ગાય; બોલી સુદ્રષ્ટા
સુભમતી, રાતે મોકલવાની નથી. ॥ ૧૪ ॥ વળણ ॥ રાતે ન મોકલું
દીકરી, થાશે થવાકાળ; કુંવરીને વજ્રલ કહે, પડી પેટમાં ફાળ.

કડવું ૧૨ રાગ સવર્ધયાનો.

વઘશિમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું ચકાવાની કથાય ॥ ૧ ॥ ઓત્રા બોલી ઓરે જનેતા, કાંઈ
કરી લે વીચાર; તારો મુમત ઝાલીને માહારો, બગાડે છે અવતાર. ॥ ૨ ॥
સાસરે મોકલતાં શું માહું, મુમત ઝાલોછો આડા; સારું હોય તો સાસ
રવાસો, કરજે ઘણા છે દાહાડા ॥ ૩ ॥ પુત્રીને સાસરે મોકલતાં, જને
તા જણાવે લાડ; મોકલે નહીને સમીપ રાખે, તે બુદ્ધીનો બીગાડ. ॥ ૪ ॥
કહેશે કે મારે પેટે સમાઈ, હાંલે સમાશે તેહ; ધીક્કાર એવી કામનીને,
દીકરીનું ઇછે ન એહ. ॥ ૫ ॥ દીકરી સાસરે સંચરે તવ, વળાવવાને જય;
મીઠું બોલી પુત્રી રડાવે, રડવા લાગે માય. ॥ ૬ ॥ રડતી જય તે ખખર
મુઆની, લઈને આવે ઘેર; સપુત હોય તો કલેશ ન કરે, સમજે સંસાર

પેર. ॥૭॥ એમ કહિ માને સમજવી, તવ બોલી મુખ રાણી; થાય તેવો કર સાસરવાસો, પ્રથમ આણું જાણી. ॥ ૮ ॥ પોતાના છડીદારને કહ્યું, વહેપારી તેડવા જાઓ; કાપડીયા સરઘઆ ચુડધર, તેને બોલાવી લાવો. ॥૯॥ તવ છડીદાર તેડવા ગયા, વહેપારીને બોલાવ્યા; કાપડ લઈને કાપડીઆ, કપુરચંદણ આવ્યા ॥૧૦॥ સરઘયા સરપચંદ આવ્યા, ચુડગર ચતુરચંદ; રાણીના મેહેલમા જઈ બેઠા, મનમાં અતી આનંદ ॥ ૧૧ ॥ સુદ્રણા કહે માલ કહાડી, કિમ્મત તેની માપો; ઓત્રા બહેનને સાસરે જવું, શુકનનું સાર આપો ॥ ૧૨ ॥ તવ કાપડીયા કપુરચંદ, કાપડ કાડવા માંડ્યાં; મોઢે વીખાણે માલ પોતાનો, કાળાં ગજકણ કહાડ્યાં. ॥૧૩॥ પ્રથમ શુકન માઠા બતાવ્યા, કીધો રાણી તીછકાર; તવ દાસોએ ધપ્પા મારી, કાહાડી મુક્યો બાહાર. ॥૧૪॥ સરપચંદ સરઘયાએ સાર, કંકુ કાઢવા માંડ્યું; ઉંઘમાં ને ઊંઘમાં ડબો ઉઘેડ્યો, તેમાંથી કાજળ કાહાડ્યું. ॥ ૧૫ ॥ શેવક તેને મારવા લાગ્યા, કાહાડતાં ન ધરી શર્મ; ઓત્રાએ વચમાં પડી છોડાવ્યો, એ સહુ માહાર કર્મ ॥૧૬॥ મુજ ભવિશમાં થવાનું જોવું, તેવું નીકળે બહાર, તેમાં એ શું કરે ખીચારા; મીથ્યા મારો છો માર. ॥ ૧૭ ॥ તવ ચતુરચંદ ચુડધર બોલ્યા, કોણ હતું નાહાનું છેયું; શુકનમાં સારો માલ દેવો, શું પુટી ગયું હેયું. ॥ ૧૮ ॥ એ બે વહેપારી મુરખ જેવા, લ્યો હું શુકન થાપુ, બહેનનું અખંડ હેવાતણુ રે, રાતો ચુલ્લો આપું ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને કોથળામાંથી; કાહાડે ચુડા રૂપાળા; કાહાડતાં પ્રથમ પહેલા, નીકળ્યાં બલ્લીયાં કાળાં. ॥૨૦॥ તવ તેને પણ પરસાદ મળીયો, નાશી ગયો બેહાલ; ઘેર જઈને ત્રધણે વહેપારી, સારો લે આવ્યા માલ ॥૨૧॥ તે લાવી ઓત્રાને આપ્યો, ગાંસડી બાંધી તાણી; ઓત્રાએ પોતાની માને કહ્યું, આગના દો હેત આણી. ॥૨૨॥ સુદ્રણા કહે દીકરી માહારી, તુને જવાનો પ્રેમ; પણ મધ્યરાતે આણુ આવ્યું, જવો જીભે કહુ કેમ. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહી ઓત્રાને લીધી, ચાંપી રૂદીયા સાથ; ઓ લાડકડી કેમ જવાદો, કહી રડે રૂદીયા ફાટ. ॥ ૨૪ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું ઓરે જનેતા, શીદ કરે મને વાર; માહારેને મારા કંથને વિયોગી, છ છ ગયા અવતાર. ॥ ૨૫ ॥ સાતમે જનમ આછે હમારો, ઓરે માહારી માત; રાણી કહે તને શાથી સુજ્યું, તે કહે મુને વાત ॥ ૨૬ ॥ ઓત્રા કહે આજ સુજી આવ્યું છે, ઈશ્વરની ઇચ્છાય; સુદ્રણા કહે સંભળાવ્ય મુને, પછી કર વીદાય. ॥ ૨૭ ॥ ઓત્રા કહે મુને વાર થાશે, તો જતાં વહાણું વાહારો; હઠીલો

છે જમાત્ર તારો, જુદું કરવાને જશે. ॥૨૮॥ સુદ્રષ્ટા કહે યુદ્ધે જસે,
 ને કદાપી વીધન થાશે; તો તેનો ઉપાય બતાવું, આવેલું સંકટ જશે.
 ॥૨૯॥ આપણે સાતમે માળ પેટીમા, અમરકુપોએક; તેલેધજ તું તારી
 સાથે, સાચવજે વીવેક ॥ ૩૦ ॥ તુજ પતી પડ્યો હોય ભોમી, તોપણ
 અમર પાજે; મર્ણ પામેલો સજીવન થાસે, ગોવીંદ ગુણ ગાજે. ॥ ૩૧ ॥
 ઓત્રા રાણી સાતમે માળે, લેવાને ગઈ સાર; પેટીમાંથી કુપ્યો લીધો,
 જાણ્યું જુગદાધાર ॥ ૩૨ ॥ પાતાળમા પોઢ્યા છે પ્રભુજી, પેટમાં પડી
 ફાળ; પથારીમાં બેઠા થયા, પોતે શ્રી ગોપાળ. ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરા-
 વવા માટે, પ્રેરક કેમ જાય ચુકી; ઓત્રા અમર લેઈ ઉતરે નીચી, તેને
 તરશા મુકી ॥૩૪॥ તેવીજ ઓત્રા ઝટપટ નાઠી, દોડીને કામ કીધું,
 કુપ્યો મુક્યો પાણીઆરામા, પછી પાણી લેઈ પીધું, ॥ ૩૫ ॥ પાણી પી-
 તામાં મુકી ભુલવણી, ભુલીને ઉતરી હેઠી; પોતાની સુદ્રષ્ટા માતાને,
 અવતાર કહેવા બેઠી. ॥ ૩૬ ॥ એવે પાતાળમાંથીનીકળીયાવિશ્વ તણા
 જે ભુપ; અદર્શ થૈને મેહેલમાં આવ્યા, ધરી ઉંદરનું રૂપ ॥ ૩૭ ॥ ઉદર
 રૂપે અલબેલાયે, કપટ કેવું કીધું; કુપ્યાને વાંકો વાળીને, અમ્મર જળ
 બધું પીધું ॥૩૮॥ કુપ્યાને પછી ફેડી નાંખ્યો, પોતે શ્રી ગોપાળ; ક-
 ટકે કટકા ચાચમા ઘાલી, પરવરીયા પાતાળ. ॥ ૩૯ ॥ તે વારતા કોઈ
 જાણતું નથી, ન જાણે પુત્રી માત; પોતાના છ અવતારોની, કહેવામાં-
 ડી વાત. ॥ ૪૦ ॥ વળણ ઓત્રા કહે છે માતને પોતાના અવતાર;
 વદે વલ્લભ શ્રોતાજનો સમરો જુગદાધાર.

કડવું ૧૩ રાગ બીહાવર.

ઓમા પેહેલેને અવતાર અવતરી મા હું રાજની કુંવરી નીધા
 નરે; ઓ મા અભેમન્યુ તો અવતર્યો માતા, બ્રાહ્મણનો સંતાનરે. ॥૧॥
 નાહાની ઉમરમાં એ ભણ્યો ગણ્યો મા, ઘેર ઘેર નવ જયેરે; માહારા
 બાપની સભામા આવીને, કથાવારતા વાંચેરે. ॥૨॥ તેથી કરી મને મોહ
 લાગ્યો મા, કહાવ્યું મેં દાસીનીસાથરે; કેહેવરાવ્યું કે રાજની કુંવરી, જા-
 લવા ઇછે તુજ હાથરે. ॥૩॥ તવ તે બ્રાહ્મણે મુજને કહાવ્યું કે, ખોટાં
 ન કરીએ યેન રે; ઓ બાઈ હું તારો ધર્મનો બંધુને, તુ માહારી ધર્મની
 બેનરે. ॥૪॥ ઓ મા તેથી મુને હઠ ભરાણી, જાણ્યું કે ધાર્યું કરવું
 રે; એનું બોલ્યું એના મોહોમાં રહેને, માહારે એની સંગ વરજરે. ॥૫॥

એમ જાણી મે માહારા પીતાને માંડીને, કહી વાતરે; કહ્યું કે ખીજ
મહારે બાપને બંધવા તે, પરણાવો પ્રીતમની સાથરે ॥ ૬ ॥ તવ મુજ
તાતે એને તેડાવ્યો ને, સમજાવ્યો અપરંપારરે; તો પણ બ્રાહ્મણ સ-
મજ્યો નહી ત્યારે, પરણાવ્યો બળાત્કાર રે ॥ ૭ ॥ પછી રહેવાને મેહે-
લજ આપ્યો, રહ્યાં અમે નરનારીરે; પણ મુજ સાથે બોલેચાલે નહી,
વાત ન સાંભળે માહારી રે ॥ ૮ ॥ માહારં આપ્યું જળ પીયે નહી ને,
માહારં રાંધ્યું નવ ખાયરે; માહારાથી આઘો ને આઘો ફરે એ, મન
માહારં મુંઝાયરે ॥ ૯ ॥ તેથી મેં વીપ્રનો કેડો લીધો ને, પડવા ન દી-
ધો સાંસોરે, એટલે બ્રાહ્મણે અકળાઈ ઓરડામાં; ગળે ઘાલ્યો ફાંસો રે.
॥ ૧૦ ॥ ફાંસો ખાઈને દેહ ત્યાગ કીધો, કીધો મેં વિચારરે; જાણ્યું કે
માહારે જીવી શું કરવું, વ્યર્થ ગયો અવતારરે ॥ ૧૧ ॥ મેં મરતાં મા-
ગ્યું ઇશ્વર પાસે, વીપ્ર ચાહના માહારી કરજે રે; હવેને અવતારે એ
ના પેહેલા, હું આપઘાત કરી મરજેરે ॥ ૧૨ ॥ એમ કહીને મેં દેહ પા-
ડ્યો, ત્યાગ થયો મુજ પ્રાણરે, એ રીતે બે મરણ પામ્યાં, થઈ બે જી-
વની હાણરે ॥ ૧૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માયરે, માહાર પાપે હેવા
તણ જાય રે; એવાં પાપે હેવાતણ જાય રે, માહારો પહેલો અવતાર
પુરો થાય રે ॥ ૧૪ ॥ વલણ ॥ પેહેલો અવતાર પુરણ હવો, સાંભળ મા-
હારી માત; વદે વહ્નલ કહે છે ફરી, ખીજ જનમની વાત.

કડવું ૧૪ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ખીજેને અવતાર અવતરી મા હું, માળણની કુંવારરે;
ઓ મા અભિમન્યુ પુત્ર થઈ અવતરીયો, પોતે રાજ દરબારરે ॥ ૧ ॥
તેની સભામાં પુષ્પ મુકવા જતો તો; હરનીશ મારો તાતરે; તે મુજ-
તાતને તાવ આવ્યો તે, મુજને મોકલી માહારી માતરે ॥ ૨ ॥ મેં જઈ સ-
ભામા પુષ્પ મુક્યાં, નહી સભાને દ્રોણરે; ત્યાં મુને જોઈને રાજ્ય કુંવરને
લાગ્યો મુજપર મોહરે ॥ ૩ ॥ શેવક સાથે કુંવરે કાહાવ્યું; હું તુજપર છું
મગ્નરે; તારા બાપની અપાવું આગના, કર મુજ સાથ લગ્નરે ॥ ૪ ॥
ઓ મા મુજને અવળું સુજ્યું તે, કહાવ્યું સેવક સાથરે; કેવરાવ્યું
કે હું તુજ લગની, અને તું મારો ભ્રાત રે, એક દાહડો બાગમાં
પુષ્પ લેતીતી, ત્યાં આવી કુંવરે રોકી રે, ॥ ૬ ॥ તેથી મેં જાણ્યું મા-

હારી આખરૂ લેશે, થાશે ઇજ્જતની હાણુરે, એવું સમજીને પડી કુવા
માં કહાડયો મેં મહારો પ્રાણુરે ॥ ૭ ॥ તે જોઈ કુંવર થરથર ધરૂંજ્યો.
જાણું જીવીનેસું કરૂં રે; મહારે માટે મુઠ માળીની પુત્રી તે, હું પણ
સાથે મરૂં રે ॥ ૧૮ ॥ એમ જાણીને રાજ્ય કુંવર એ, પડીયો કુવા માંયરે;
એ રીતે બંનેનો દેહ છુટયો, જળમાં જ પાયો ત્યાંયરે ॥ ૧૯ ॥ તુ તો સાં-
ભળ માહરી માયરે, માહારા પાપે હેવાતણુ જાયરે; મારા પાપે હેવા-
તણુ જાયરે, માહારો બીજે અવતાર પુરો થાયરે ॥ ૧૦ ॥ વળણુ ॥
એમ અવતાર બીજે ગયો, સાંભળ માહારી માત; વઢે વલ્લભ કહે છે
ફરી, ત્રીજા જનમની વાત.

કડવું ૧૫ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ત્રીજેને અવતાર અવતરીયાં અમે, મેના પોપટઅવતારરે;
એક નદીની ઘોધમાં રહેતાં, પાસે પાસે સારરે. ॥ ૧ ॥ માહારાં મા-
ખાપને પારધીએ આવી, જળ નાંખીને ઝાલ્યાં રે; એટલે અમે
બેઉ ત્રાસજ પામી, ઉડીને ભેળાં ચાલ્યાં રે ॥ ૨ ॥ વનમાં જતાં બેઉ
વખુટાં પડીયા તે, હું એક નગ્રમાં પેઠીરે; એક ગુણકાની બહારીને હે
ઠે, બોલતી બોલતી બેઠીરે ॥ ૩ ॥ ગુણકાને મહારૂં બોલ્યું બહુ મીઠું
લાગ્યું તે, વસ્ત્ર નાંખી મુને ઝાલીરે; પાળવા પોસાવા પાસેજ રાખવા,
પાંજરામાં મને ઘાલીરે ॥ ૪ ॥ પોપટ માહારો વનમાં ભટકતો, ખાતો
પક્ષીઓનો મારરે; ઘણે દહાડે આવ્યો માહારા નગરમાં, ટાઢિકો સાંભ-
ળ્યો માહારો સારરે ॥ ૫ ॥ મુજને સોધતો સોધતો આવ્યો એ, ગુણ-
કાના ઘરમાં પેઠો રે, બોલતો બોલતો આવીને એતો, પાંજરા ઉપર બે
ઠો રે. ॥ ૬ ॥ તે દેખી ગુણકાને દાઝજ આવી, વસ્ત્ર નાંખીને ઝાલ્યોરે,
પગ પાંખો એની તોડી નાંખીને, અગ્નીના ચુલામાં ઘાલ્યો રે ॥ ૭ ॥
તે દેખી મુજથી ખમાયું નહી તે, કરવી ધારી જીવ હાણુ રે; પાંજરાના
શરીયામાં ડોકું ઘાલીને મેં, માહારો કાઢ્યો પ્રાણુ રે ॥ ૮ ॥ તુ તો સાં-
ભળ માહારી માય રે, માહારા પાપે હેવાતણુ જાય રે; માહારા પાપે હે
વાતણુ જાય રે. મારો ત્રીજો અવતાર પુરો થાય રે. ॥ ૯ ॥ વલણુ ॥
ત્રીજો અવતાર એવો ગયો, સાંભળ માહારી માત; વઢે વલ્લભ કહે છે
ફરી, ચોથા જનમની વાત.

કડવું ૧૬ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ચોથેને અવતાર અવતર્યા મા, હરણા હરણીનો અવતાર
રે; હરણ મહારી પુઠળ પડીયો, વીશયવ્રતી અપાર રે ॥ ૧ ॥ પણ મેં
હરણને માન્ય ન કીધો તે, લીધો માહારો કડો રે; ચારો મુજને ચરવા
દે નહી ને, પુરણ લાગ્યો હેડો રે ॥ ૨ ॥ એકવીસ અપવાસ થયા મા
મુને, તવ ગયો મારો પ્રાણ રે; એટલે હરણે પણ પાડી કાય, કરી જીવની
હાણુરે ॥ ૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે, મારાં પાપે હેવાતણ
જય રે; માહારા પાપે હેવાતણ જય રે, મહારો ચોથો અવતાર પુરોથા
યરોજા વલણ ॥ ચોથો દેહ એવો ગયો; સાંભળ માહારી માત; વદો
વલ્લભ કહે છે ફરી, પાંચ જનમની વાત.

કડવું ૧૭ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા પાંચમે અવતાર અવતર્યા મા, હોલાહોલીનો અવતારરે;
ઓ મા હું પડી હોલાની પુઠે, વીશયનો વીકાર રે. ॥ ૧ ॥ પણ હોલા-
ની નહી મુજપર પ્રીતી, માટે એ નાસતો ફરે રે, તોપણ જ્યાંને ત્યાં હું
રહી વળગી; ચારો કાંઈ નવ ચરે રે. ॥ ૨ ॥ ઘણે દીવસે એ અકળાયો
સળગતા દવમાં પડીયો રે; એને આપઘાત કરતાં દેખીને, કાળ ઘણો
મને ચડીયોરે. ॥ ૩ ॥ મેં જાણ્યું માહારે શું કરવું જીવિને, મુજ માટે
થઈ એની હાણુ રે; એવું સમજીને હું પણ પડીને, ત્યાગ કર્યો મેં પ્રાણ
રે ॥ ૪ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે, મારાં પાપે હેવાતણ જય રે;
માહારાં પાપે હેવાતણ જય રે, માહારો પાંચમો જનમ પુરો થાય રે.
॥ વલણ ॥ પાંચમો દેહ એમ પરહર્યો, સાંભળ માહારી માત; વદેવલ્લભ
વળી ઓચરી, છઠ્ઠા જનમની વાત.

કડવું ૧૮ મું રાગ ઉપરનો.

ઓ મા છઠેને અવતાર અવતરી મા હું, બોરસલીનો અવતાર રે;
અભેમન્યુ તો અવતર્યો માતા, અસુરનો કુંવર રે. ॥ ૧ ॥ હેદાનવ
મેદાનવ નામના, હતા અસુર બે બ્રાતરે; તેનો સુત થઈ અવતરેલો,
વૈર પ્રભુની સાથેરે ॥ ૨ ॥ તેના બાપ કાકા કૃષ્ણે હણ્યાતા, તે વેહેર લેવા
માટેરે; માહાદેવનું તેણે તપજ કીધું ને, રીઝાવ્યા શંભુ સપાટેરે ॥ ૩ ॥ આ

વી શીવે કહ્યું શું માગે છોકરા, તવ તે લાગ્યો ચરણરે, કરજોડીને મા-
હાદેવ પાસે; માગ્યું પ્રભુનું મરણરે. ॥ ૪ ॥ ત્યારે શીવે કહ્યું લાભ્ય એક
પેટી, એવી વ્રત્તી ચડાવીરે; પેટી કરાવા વનમાં મુજને કાપીને, સુ-
ચાર પાસે ઘડાવીરે. ॥ ૫ ॥ તે પેટીમાં ઘાલ્યો હઠલોચનને કષ્ણે ક-
પટથી હણીયોરે; હું તારે ઘેર અવતરીને એને, શુભદ્રાએ જણીયોરે.
॥૬॥ એકે જનમ અમે હળીમળીને, બેઠાં નહી કોઈ વારરે; છછ જ
નમ ગયા વીયોગનાને; આ સાતમે અવતારરે. ॥૭॥ તુ તો સાંભળ
માહારી માયરે, માહારાં પાપે હેવાતણુ જયરે; માહારાં પાપે હેવાતણુ
જય રે, મારો છઠો અવતાર પુરો થાય રે. ॥ વળણુ ॥ છ અવતાર
પુરણુ હવા, સાંભળ માહારી માય; વઢે વહ્નલ ઓત્રા કહે, હવે કરી દે
વીદાય. ॥

કડવું ૧૯ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજ-
ને સંભળાવું, અઠવાનો મહીમાય ॥૧॥ ઓત્રા કહે મા આગના આપો
હવે ન કરશે વાર; જતાં જતા વહાણુંવાહારે તો યુધ્ધે જશે ભરથાર.
॥ ૨ ॥ તો પછી રોક્યો નહી રહેવાનો, હઠીલો નરનો બાળ; તો મારું
જીવતર છુટી પડશે, એ મોહોટી પેટમાં ફાળ. ॥૩॥ તવ માતાએ કં
સાર રાધ્યો, પુત્રોને બોલાવી પાસ; ખોળે બેસાડી શુદ્રજાએ, પાંચ
ભરાવ્યા ગ્રાસ. ॥૪॥ પછી કહ્યું દીકરી સીધારો ભલુ કરશે ભગવાન;
સાસરવાસાની ગાંસડી લેને, થઈ ગઈ સાવધાન. ॥ ૫ ॥ જૈ રઈકાની
સાંઢપર બેઠી, પોહોરવાર સાંડ ત્યાં ઢુકી; જાણું કે દોડ પોહોરરાત રહી
છે સાંડને હાકી મુકી ॥૬॥ વાયુ વેગે સાંડ ચાલી, લાંબે પંથ પળાય;
અડધો પોહોર રાત જતા જતામાં, બસે ગાઉ વહી જાય. ॥ ૭ ॥ એટલે
ઓત્રાને સાંભર્યો કુપો, કંપી ગયું શરીર; હાં હારે સાંડરાખ્ય ઉભી, ઓ
રે રતના વીર. ॥ ૮ ॥ જનમની દુખીઆરી હું છું; કરણી માઠી કાહા
વી; અમરકુપો પાણીઆરામાં, ભુલીને હું આવી ॥ ૯ ॥ તે મારે સાંડ
પાછી વાળો, લાવીએ કુપો જઈ; એમ કહીને હાર મોતીનો પહેરા-
વ્યો ગળા મહી. ॥૧૦॥ રઈકા કહે ઓત્રા બેની, સાંડ છે વાયુ વેગી
તારો સ્વામી સુતેલો હોયને, તુને કરું ત્યાં ભેગી. ॥૧૧॥ પછી તું કં
થને રાખજે રોકી, લાગી પતીને ચરણ; તવઅટકશે યુધ્ધે જવાનું, તો

સાને પામશે મરણ ॥ ૧૨ ॥ ઓત્રા કહે ઓ વીરા માહારા, હઠીલો હ-
ઠ કરે; રોક્યો રહે નહી ને જય જુધે, ધડ ચક્રવામાં મરે ॥ ૧૩ ॥ ત્યારે
હું ગરીબ બેહક બેસુ, રહે નહી ઉપાય; માટે સાંડને પાછી વાળો, લા-
ગુ તુજને પાય ॥ ૧૪ ॥ રૈકો કહે ઓ ઓત્રા બહેની, શીદ મરોછો મથી;
સાંડ છે તે પણ જીવાત્મા છે, લોહું લોકડું નથી ॥ ૧૫ ॥ ચારસેં ગાઉ
પેહેલી ચાલી, બસે ગાઉ હાથ આવી; પાછી બસે ગાઉ ત્યાં જાય, કે-
ટલી કટી કાઢાવી ॥ ૧૬ ॥ પાછી બસે ગાઉ હાંધ આવે, તોયે બસે
રહે બાકી; વળી બે જણને બોજ ઉચકે, શી રીતે રહે આખી ॥ ૧૭ ॥
ઓત્રા કહે ઓ વીરા માહારા, એકલા તતપર થાવો; આ વ્રક્ષ ઉપર મુ-
જને મુકો, તમે તમારે જવો ॥ ૧૮ ॥ પાણીઆરામાં કુપો મુક્યો છે,
તે લાવવા કરો કામ; જે માહારો કંથ જવશે તો, દેદશ દસવીસ ગામ
॥ ૧૯ ॥ રૈકો કહે સાચુ છે બહેની; તુને ન વનમાં મુકાય; મોહોટાની
દીકરી મોહોટાની રાણી, મુકીને કેમ જવાય ॥ ૨૦ ॥ વાઘ વર જીવ
જંતુ આવે, વીધન કરે અતી; ઓત્રા કહે હું દુખીઆણને, કાંઈ ખાવાનું
નથી. ॥ ૨૧ ॥ એ વાત સાચી માનજે વીરા મુજ માઉશ કેને ન ભાવે;
સુખીયાનું મોહોત ડગલે ડગલે, દુખીઆને મોહોત નાવે ॥ ૨૨ ॥ માટે
વીરા ચીંતા ન કરશો, મુને મુકીને જવો; પાણીઆરામાં પાણી પીતા મુ-
ક્યો છે, તે લેઈ વહેલા આવો ॥ ૨૩ ॥ તવ રૈકાએ સાંડ બેસાડી, બેહે-
ની તુ ન જૈશ ચુકી; હું આવું તે રાખજે સુરતા, કહીને વ્રક્ષે મુકી.
॥ ૨૪ ॥ પછી સાંડપર બેશી વળીયો, પળીયો પંથ પુર પાટે; પવન ગ-
મની પવન પેરે, ઉપડી સુરસપાટે ॥ ૨૫ ॥ અડધા પોહોરમાં વૈરાટ ન-
ગરે આવી કહ્યા સમાચાર; પાણીઆરામાંથી કુપો આપો, જરા ન કરશો
વાર. ॥ ૨૬ ॥ સુદૃષ્ટાએ અમ્મર કુપો, સોધી જોયો ઠેર ઠેર; તોપણ
તેનો પતો ન લાગ્યો, કહી રાયકાને પેર ॥ ૨૭ ॥ ઓ ભાઈ કુપો કાંઈ
સ્થળ નથી, દીવસ વાંકો કાઢાવ્યો; માહારી પુત્રીને અરણ્ય મુકી, શું
સમજીને આવ્યો ॥ ૨૮ ॥ વાઘ વર એને નાખશે મારી, જરે જ જરે
ઝપાટે; છળી મરશે છોકરી માહારી, જઈ પહોંચ સુર સપાટે ॥ ૨૯ ॥ તવ
રઘકાયે સાંડ દોડાવી, પાધરો પંથે પળીયો; અડધે પહોર બસે ગાઉ ગ-
યો, જઈ ઓત્રાને મળીયો ॥ ૩૦ ॥ ઓત્રા રાણીએ ધાંટો કહાડ્યો, રઘકા-
એ સાંડ રાખી, વ્રક્ષ ઉપરથી ઉતારીને, સાંડ ઉપર એને નાંખી ॥ ૩૧ ॥
ઓત્રાએ કહ્યું ક્યાં છે કુપો, હર્ષ આવે ઉર અતી; રઘકો કહે આખા
ધ રમાં અમ્મર કુપો નથી ॥ ૩૨ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું વધરાટ નમરે, નથી ગ

યો બીજી વાર રઘકાએ કહ્યું લેતું પાછો, તારો મોતીનો હાર. ॥૩૩॥
 તારી માતા એમ કહે કે રઘકો આવ્યો હતો; તે દાડે હાર આપજેમુને
 નથી રહેવાનો જતો. ॥૩૩॥ ઓત્રા કહે નથી લેવો પાછો સાંડને સા
 રી હંકારો; વાર નથી વાહાણુ વાહ્યામાં, મન મુકી લલકારો. ॥ ૩૫ ॥
 એવે સાંડ સપાટે ચલાવી, પ્રભુ પોઢ્યા પાતાળ; જાણ્યું કે સાંડ જસેવે-
 હેલી, પડી પેટમાં ફાળ. ॥૩૨॥ તે માટે એ સાંડને રોકુ, ઉઠ્યો શ્રી
 નંદલાલો; મારગમાં આવીને પડીયા, થૈ લોહ વજનો ભાલો. ॥ ૩૭ ॥
 તવ સાંડે તે ભાલો દીઠો, ઓળંગીને ચાલી; પાછો ભાલો જઈ આગળ
 પડીયો, સાંડને ભુલવણી ધાલી. ॥ ૩૮ ॥ તેવો ભાલાપર ચરણ પડીયો,
 સુંસરો પગમાં વાગ્યો; તેવી બરાડીને ધરણ ઢળી, હેલકારો રઘકાનેલા
 ગ્યો. ॥૩૯॥ તેથી રઘકાને ઓત્રા રાણી, ઉછળી આધા પડીયાં; ઓ-
 ત્રાએ જાણ્યું સાંડ રઘકાને, ભવીશ માહારાં નડીયાં, ॥ ૪૦ ॥ ગભરાઈ
 રઘકો રડતો ચાલ્યો; સાંઢની પાસે જાય; લોહ ભાલો પગ પેઠો દીઠો, કરે
 છે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય. ॥ ૪૧ ॥ શાંઢને પગે બે પગ દૈને, ભાલો ખેંચી કાઢા-
 ડ્યો; પછી અગ્ની સળગાવીને, પાથ પોતાનો ફાડ્યો. ॥ ૪૨ ॥ શેક ક-
 રીને પાટો બાઢ્યો, રૂઢીર બંધ ન થાય; એવી મડમથળ કરે છે, એવે
 વાહાણું વાય ॥૪૩॥ બળાતકાળે ઉભી કીધી, સાંઢયને ધીરે ધીરે પ
 છી ઓત્રાને બેસાડી બેઠો; સોસના થઈ શરીરે. ॥૪૪॥ ધીરે ધીરે પંથ
 ચલાવી, ઓત્રાએ કહ્યું એમ; ઓ ભાઈ મારું કરમ નડીયું, તેમાંતું કરે
 કેમ. ॥ ૪૫ ॥ રઘકો કહે ઓત્રા બેહેની, વીધન થયું વનમાં; બોલ્યા
 પ્રમાણે કામ ન થયું, હોશે રહી ગઈ મનમાં. ॥ ૪૬ ॥ જાતવંતી સાઢ
 ત્રેણે ચરણે, મારગે ચાલતી જાય; તે વેળા કુરૂક્ષેત્રમાં, જગી સુભદ્રાય
 ॥૪૭॥ સર્વ પ્રાણી જાત્રત થયું છે, કુંવર યુદ્ધમાં રાજ; વઢવા જવા
 ઉમંગ એને, સુભદ્રા જઈ બાહાજ. ॥ ૪૮ ॥ ઓ દીકરા યુદ્ધે નથી જ-
 વું, લાગુ તુજને પાય; અભેમન્યુ કહે નીસ્યે જવાનો, ઓરે માહારી
 માય. ॥૪૯॥ બીડુ ખાઈને બેશી રહુ તો, લાજે ચરણુન તાત; જગત
 મા તમારું પેટ લાજે, ઓરે માહારી માત ॥ ૫૦ ॥ માટે મીથ્યા કલેશ
 ન કરશો, કરશો નહીં વિલાપ; યુદ્ધે ગયા વણુ જો રહું તો, બ્રહ્મહત્યા-
 નું પાપ. ॥૫૧॥ એવી પ્રતીજ્ઞા કરી કે, થર થર ધ્રુજ કાય; અભેમન્યુ-
 નો છેડો ઝાલી, રડવા લાગી માય. ॥ ૫૨ ॥ વળણુ. ॥ રડવા લાગી
 છે માવડી, પુરણ પડી છે ફાળ; વહેવણુ ભાયે કહ્યું, યુદ્ધેનજશોખાળ.

કડવું ૨૦ રાગ પરજનો.

તુંતો યુદ્ધે ન જઇશ માહારા બાળરે, ઓ હઠીલા રાજ; દીકરા ત્યાં
તો થવાનો તાહરો કાળરે; ઓ હઠીલા રાજ ॥ ૧ ॥ બેટા બીડું કાલે
તેં લીધું જ્યારે, ફરકયું મારું લોચન રે; ડેરા તંબુપર કાગજ કળ-
કળ્યો, માહા માઠા થયા શુકન રે, ઓ હઠીલા. ॥ ૨ ॥ ધોળે દહાડે થયા
શબ્દ શીઆળીઆના, ફરકયું મહારું બધું અંગરે; તે વેળાથીતું બેઠો
દગો દેવા, હાંસો પડી ગઈ ભંગરે. ઓ. ॥ ૩ ॥ કેવી આશાથી ઉછેર્યો
દીકરા, કેવી હોંશે પરણાવ્યો રે; તે સઘળી હોંશે હૈઆમાં રહી ગઈ,
દારણુ દુખ દન આવ્યો રે. ઓ. ॥ ૪ ॥ વૈરાટે દીકરી દીધી ઉમંગથી,
લાંબી આશાથી તનરે; તે બદલે તેને નીરાશ કરે છે, તું કાંઈ વીચાર્યું
નહી મનરે. ઓ. ॥ ૫ ॥ પીતા તારો પરવરીયો પતાળે, સાથે મામો મો-
રારીરે; તુજ તાત કહેશે કેમ યુદ્ધે મોકલીયો, તો પછી શીગત મહારીરે
ઓ. ॥ ૬ ॥ દીકરા દુશમન દાવો વાળે છે, તું દેછે મુજને છેહરે; માહા
રાથી જુદે જતો દેખી ખમાશે નહી, પાડીશ મારો દેહરે. ઓ. ॥ ૭ ॥
॥ વલણુ ॥ દેહ તજીશ હું માહરો, નીસ્યે માનો તન, વદે વલ્લભ એવું
કહી કીધું બહુ રદન. ॥

કડવું ૨૧ રાગ કાફી.

હારે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ॥ ૧ ॥
હારે કરે સુભદ્રા રદન, યુદ્ધે નહી જવા દેઉ તન ॥ ૨ ॥ હારે મહારું
નીકળ્યું કરમ કઠોરું; નહીતો ના હોય હઠીલું છોરું ॥ ૩ ॥ હારે એવું
કહેતી ઉઠી કહાડી હડી, ડેરા તંબુ ઉપર એ ચડી ॥ ૪ ॥ હારે કરેઅતી
ધણો ઉચાટ, જુએ આત્રા વહુની વાટ ॥ ૫ ॥ હારે હજી કરમ પુટેલી
ન આવી, રઈકા સાથે ખખર ન કહાવી; હારે રડયા રઈકાએ વીશ્વાસદી
ધો, મારો જીવ નારાશી કીધો. ॥ ૬ ॥ હારે ખરબડી આંસુડાં ભરતી,
પાછી જઈ સુતને કરગરતી ॥ ૭ ॥ હારે બેટા નહી દેઉં યુદ્ધે જવા,
છેક હઠીલા શું થાવો હાવા ॥ ૮ ॥ હારે માહારા કુંવર કોમળ અંગી,
તુજ વીના ન કે મારું શંગી ॥ ૯ ॥ હારે દીકરા પુત્રવડે મારું માન્ય,
નહીતો કોઈ ન દે ધન્ય ધાન્ય ॥ ૧૦ ॥ હારે દીકરા પુત્ર વીનાનીજે મા
ય, તેનું સગું કોઈ નવ થાય ॥ ૧૧ ॥ હારે તેને વહુ કયાંથી લાગે પાય,
તેની સ્મરણને સુની ચીતાય ॥ ૧૨ ॥ હારે તેની લક્ષ્મી પરધેરે જાય,

તેતો વીશ્વમાં વંઝા કહેવાય ॥ ૧૩ ॥ તેનાથી લ્હાવો નવ લેવાય, તેને
સોકય તણું સાલ થાય ॥ ૧૪ ॥ હારે દીકરા તે જગમાં જાણીતી,
એને કંથ ન કરે કામની ॥ ૧૫ ॥ હારે દીકરા પુત્ર વીનાની જે નાર,
તેનો છુટી પડ્યો અવતાર ॥ ૧૬ ॥ હારે પુત્ર વીનાની નારી બાહાર
માહાલે, પણ ધરમાં ચલણુ નવ ચાલે ॥ ૧૭ ॥ હારે પુત્ર વીના ન
શોભે રૂપાળી, સદા રહેવું પડે ઓશીઆળી ॥ ૧૮ ॥ હારે દીકરા એ-
વા એવા સંતાપ; મને ધીક્કારશે તુજ બાપ. ॥ ૧૯ ॥ હારે આવશે પા-
તાળમાંથી જ્યારે, પોતાનો પુત્ર માગશે ત્યારે; હારે હું તો તે વેળા કેમ
કરીસ, કીયો દીકરો આગળ ધરીશ ॥ ૨૦ ॥ હારે તારા મરણની જાણશે
વાત; તે વેળા કરશે ઉતપાત ॥ ૨૧ ॥ હારે કહેશે પાપની લાબ્ય મા-
હારો તન, નહી તો કાયા કરું છું પતન ॥ ૨૨ ॥ હારે દીકરા તે વારે
શી ગત માહારી, મરવું પડે લેછ કટારી ॥ ૨૩ ॥ હારે દીકરા દયા મા
તાની લાવો, મને દુખ દરીયાથી બચાવો ॥ ૨૪ ॥ હારે દીકરા ગાત્ર
થયા માહારા દીલા, એ તો રણ લડવાના દોહીલા ॥ ૨૫ ॥ વલણુ ॥
રણ લડવા બહુ દોહલા, ઓરે માહારા બાળ; વઢે વલ્લભ અંતર બળે
દાવાનળ વીકરાળ.

કડવું ૨૨ રાગ હાલાવરી ટેકીલો.

ઓ બાળુડા રણ દોહીલા રે, ઓ હો હો હો રે ॥ ટેક ॥ દીકરા ચે-
હેલે કોઠે ગુરૂ દ્રોણ રે, તેને જીતી શકે એવું કોણુરે, તારા કાઢશે પલ-
કમાં પ્રાણુરે. ॥ ઓ બાળુડા, ॥ ૧ ॥ દીકરા બીજે કોઠે કપાચારરે, તેનો
કેમ જોરવશે મારરે; માહારા કોમળ અંગી કુંવારરે ॥ ઓ ॥ ૨ ॥ દી-
કરા ત્રીજે કોઠે અશ્વસ્થામા રે, તમે કેમરે થાશે તેના સામારે, તને મો
હોત ભભાવે છે ભામારે ॥ ઓ ॥ ૩ ॥ દીકરા ચોથો કોઠો કપરો કરણુરે,
એનાથી ધ્રુજે આખી ધરણુ રે, એ તો આણુસે તારું મરણુરે ॥ ઓ. ॥
॥ ૪ ॥ દીકરા પાંચમે દુરીયોધન પાપીરે, એને રીસ રહી છે વ્યાપીરે,
તારું મુસ્તક નાખશે કાપીરે ॥ ઓ. ॥ ૫ ॥ દીકરા છઠે કોઠે રાજા શ-
ક્તિરે, રડ્યો જનમનો એ મક્તિરે, તને ટકવા નહી દે પક્તિરે ॥ ઓ ॥ ૬ ॥
દિકરા સાતમે કોઠે જ્યેષ્ઠરે, એતો લડાઈઓ સમ્રથરે, તમે કેમ થાશે
લથપથરે ॥ ઓ. ॥ ૭ ॥ દીકરા સહુ મળી તુજને મારરે, તેથી મુમત
તું શીદ ઘાલરે, જોયો જનમીને વેબોગ ક્યારેરે ॥ ઓ. ॥ ૮ ॥ વલણુ ॥

જય વધલવ ભોગવ્યો નથી, તુજને લભાવે કાળ; વદે વહ્નલ માયે કહ્યું,
હજી તું નાહાનો બાળ.

કડવું ૨૩ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બાળો કહેતાં લાજીએ રે, ઓ હો હો હો રે. ॥ ૧ ॥ અ-
ભેમન્યુ કહે સુણ માતરે, તને સમજવું સઘળી વાત રે; બાળક કરાવે
સૌને ઉતપાત રે. ઓ ॥ ૧ ॥ ઓ મા બાળો તો વીંછુ દેખાયરે, ડંશ
કરે તો વેદના થાયરે, એની પીડા કોથી ન ખમાય રે ॥ ઓ ॥ ૨ ॥
ઓ મા જીવ લે બાળો ભંડોડેરે, ઓ મા બાળો કાળો મકોડેરે;
બાળ્યો દુટે પણ એજ અકોડોરે. ॥ ઓ ॥ ૩ ॥ ઓ મા બાળો દીપક
દેખાયરે, કોપે તો મોહોટો વહની થાયરે, બાળી મુકે તે ખાખ થઈ જ
યરે. ॥ ઓ ॥ એવા ડાખલા જો મુજ માય રે, હું કંઈ તે કોથી નવ
થાય રે, કાંતો રહે શીશ કે કાંતો જાય રે. ॥ ઓ ॥ ૪ ॥ વળણ. ॥ એ
કવાર મરવું સરવને, મીથ્યા કરે વિલાપ; વદે વહ્નલ કુંવરે કહ્યું, નહી
લજવું મા બાપો

કડવું ૨૪ રાગ કાશી.

હારે બોલ્યા વધશમપાયે વચન, સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન. ॥ ૧ ॥
હારે માઠા વચન કુવરના જણી, પડી પ્રથ્વીમાં પછડાઈ રાણી ॥ ૨ ॥
હારે માહારું સરવ થયું ધુળધાણી, દૈવડા જીવ લે માહારો તાણી. ॥ ૩ ॥
હારે મારું રત્ન રમકડું જશે, ખરેખરો હીરો રોળારો ॥ ૪ ॥ હારે કાળુ
મોહું લેઈને શું જીવું, હાય વિશ ઘોળી ઘોળી પીવું ॥ ૫ ॥ હારે દીકરા
જ તુજ હાથેથી મારી, નહી તો દો મુજ કરમાં કટારી ॥ ૬ ॥ હારે રા
ખ્યો અઠાર મહીના પેટ, તે તો છુટી પડી માહારી વેડ ॥ ૭ ॥ હારે દી
કરા ખાધું નહી ખાદું ખાડું, રાખ્યું ગળપણથી મુખ બંધ માહાર ॥ ૮ ॥
હારે દીકરા જન્મ્યો પછી થઈ રાજ; કરતી ચુંબન બાહાજ બાહાજ.
॥ ૯ ॥ હારે દીકરા લીનેથી કોરો કીધો, સાચો શેવવા સોડમાં લીધો.
॥ ૧૦ ॥ હારે બહુ કષ્ટીથી ઉછેર્યો તુને, ઘણી ઘણી આશા થઈ મુને.
॥ ૧૧ ॥ હારે મેહેતો જાણ્યું પેટા મોહોટા થાશે, મારા ભવની ભાવટ
ખાધી જશે ॥ ૧૨ ॥ હારે સાંખી આશાએ મેં પરણાવ્યો, તેમથી દુખ

દાહાડો આવ્યો ॥ ૧૩ ॥ હારે વહુજી આવીને પાવલે ન લાગી, માહા
રી ચણેલી દેડડી ભાગી ॥ ૧૪ ॥ હારે એવું કહી કહીને શીશ કુટે, એ
ને આમુ ચોધારે છુટે ॥ ૧૫ ॥ હારે માહારા ખોળે બેશી મરનારા, હા-
ય નૈ જવા દૌ પુત્ર પ્યારા ॥ ૧૬ ॥ હારે એવું કલ્પાંત જોઈ સોક ચ-
ડીયો, કુંવર માતાને બાહાજી પડીયો ॥ ૧૭ ॥ હારે માહારી માડી હૈ-
યું બળે તાહરું; પણ આવી બન્યું છે માહારું ॥ ૧૮ ॥ હારે મુને સુ-
જ છે જ્ઞાન ગતી, જીવતો ઘેર આવવાનો નથી ॥ ૧૯ ॥ હારે માહારે
તારે એટલો સંસ્કાર, માજી છેલ્લા વેલ્લા છે જીહાર ॥ ૨૦ ॥ હારે મને
ઉછેરી કર્યો મોહોટો, તારો ખરો તે થાઉ છું ખોટો ॥ ૨૧ ॥ હારે તારો
હરખ હમયાનો ટાળ્યો, ઉછેર્યો તે બદલો નથી વાળ્યો ॥ ૨૨ ॥ હારે
માહારી માતા તું ન રોતી, વારે વારે શું સામું જોતી ॥ ૨૩ ॥ હારે મા-
હારી માડી મુકીદો શોક, રાખો દીકરાની આશા ફોક ॥ ૨૪ ॥ હારે હો
ઉ વાહાલો તો કામ આદરજે, માહારી પુઠે રૂડા પુન્ય કરજે ॥ ૨૫ ॥
હારે માહારા વસ્ત્રને શણગાર જે જે, તે તે વીખોને પેહેરાવી દેજે ॥ ૨૬ ॥
હારે તુજથી થાય તે બ્રહ્મ ભોજન કરજે, હવે આશા મહારી પરહરજે
॥ ૨૭ ॥ હારે એવું કહીને બન્યો બેભાન, રહી નહી કાંઈપણ સુધ સા-
ન ॥ ૨૮ ॥ હારે ડોકું નાખ્યું માતાને અંગે; તવ ઢળી પડયા બેઉ સં-
ગે ॥ ૨૯ ॥ હારે તે તો કુન્તાજીએ જાણી વાત, ત્રાહ્ય તાહ્ય કરતા ગયા
માત ॥ ૩૦ ॥ હારે કેમ કુંવરે નાખી કાયા, હાય આ શું કર્યું લાડકવાયા
॥ ૩૧ ॥ હારે ધાઈ ધરપતી વચ્ચમાં પડી, છોડાવ્યા બળાતકારે તે ઘડી.
॥ ૩૨ ॥ વલણા મા દીકરાને છોડાવ્યા, બોલ્યા કુન્તા માય; વદે વલ્લભ
સતીએ કહ્યું, એક કંઈ ઉપાય.

કડવું ૨૫ રાગ સાખી.

વધશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ચક્રવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ કુન્તા ધરપતીયે મળીને, છોડા-
વ્યા પુત્ર ને માય; સુભદ્રાને શીખામણ દીધી તું શીદને ગભરાય.
॥ ૨ ॥ છોકરો તારો છે હઠીલો, કહ્યું કોનું નવ માને; તેથી યુદ્ધે જવા
દે એને, અધીર રાખે શાને ॥ ૩ ॥ સુતરના સાત તાર લાવી, બેગા
કરી દે મને, પછી અભેમન્યુને બોલાવી, બેસાડ માહારી કને ॥ ૪ ॥
રક્ષા દોરો કરી બાધુ, છો યુદ્ધે જાય બાળ; જોડું જો બ્રહ્મા વિષ્ણુ કે શં

ભુ, કોણ કરે વાંકો વાળ. ॥ ૫ ॥ સાંજે સમો સાત કોઠા જીતે, લેજે ખરી વાત માના; દોરો રાખે ને વીધન થાયે, તોતો સતી હુ સાની. ॥૬॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજ, મારી માતાની વાણી; કોઈ કાળે અ કળ નહી થાયે, રામખાણ લેજે જાણી. ॥ ૭ ॥ જરા ન ડરતી ચીંતા ન કરતી, ડોશીનું નહી કહેણ કાચુ; વચન ઉપર રાખજે શ્રદ્ધા, માની લેજે સહુ સાચું. ॥૮॥ ધર્મના કહેવાથી શ્રદ્ધા ચોટી, કહ્યું કે લઈ આ- વું તાર; એમ કહી ગભરાતી ઉઠી, આવી ન ઓત્રા નાર. ॥ ૯ ॥ એમ જાણી ઓત્રાને જોવા, ચઢી તંબુપર પોતે; લાંબી દ્રષ્ટી કરીને જોયું, ન દીઠી જોતે જોતે. ॥ ૧૦ ॥ નીરાશ થઈને ઉતરી હેઠી, પુત્રના તંબુમાં જાય; એ દીકરા યુદ્ધે ન જશે, કહીને થઈ વીદાય. ॥૧૧॥ ગાંડા જે- વી ખની ગઈ છે, ખાવરી ખાવરી ફરતી; સુતરના સાત તાર લાવી, આંખે આંસુ ભરતી. ॥૧૨॥ તાર લાવી કુન્તાને આપ્યા, કુંવરને બો- લાવ્યો; વૃદ્ધ માતાનું વચન સુણી, અભિમન્યુ ત્યાં આવ્યો. ॥ ૧૩ ॥ કુતાએ સન્મુખ બેસાડ્યો, રક્ષા કરે સુત તારી, રાખજે આ દોરો તુ- જ હાથે, જોજે આશીશ માહારી. ॥ ૧૪ ॥ અભિમન્યુ કહે વાર માતા, જેમ ગમે તેમ કરો; જે જે કહે તે કબુલ કરે, પણ યુદ્ધે જઈ ખરો. ॥૧૫॥ એવામાં કુન્તા સતીએ, ભેગા કર્યા સાતતાર; વણીને દોરડો ખનાવ્યો, ક્રીધા મુખ ઉચ્ચાર ॥ ૧૬ ॥ ગાંડ્યો વળાવી શુભ વચને, એવી મરજી ક્રીધી; સતીએ સત્ય ઉપજવીને, ગાંડ્યો વાળવા લીધી. ॥૧૭॥ તેમાં શું શું વચન બોલ્યા, સત્યવંતી કુન્તાય; રક્ષા સાંભળી દાન દે તેની, પ્રભુ કરે રક્ષાય ॥ વલણ ॥ ગાંડ્યો વાળે સુભ સતી, શાશા બોલી બોલ; કહે વક્ષલ શ્રોતા સુણો, સુણો, સુખ થારો અતોલ.

કડવું ૨૬ રાગ દ્રુહા સાખીયો.

ગાંડ વાળતાં સતી બોલીયાં, એક બેને ત્રણ ચાર; પાંચ નેછરક્ષા કરો, દીનમાં દસ દસ વાર ॥ ૧ ॥ ગાંડ બીજી. ॥ સાત આડને નવ દ- સ. વળી અગીયારને ખાર, એટલા તુજ રક્ષા કરો દીનમાં દસ દસ વાર ॥ ૨ ॥ ગાંડ ત્રીજી ॥ તેત્રી છત્રી અડતાળીસા, ઓગણપચ ખાવન સાર; ચોસઠ બોહોતર અઠાશીઆ, કરો રક્ષા દસ વાર ॥ ૩ ॥ ગાંડ ચોથી સુતા બેઠા ઉભલા, વળી લીતર વળી ખાહાર; તે બહુ તુજ રક્ષા કરો દનમાં દસદસવાર ॥ ૪ ॥ ગાંડ પાંચમી. ॥ બે જળચરા બે વનચરા,

ખન્યો રાજ કુંવર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો, દીનમાં દસ દસ વાર. ॥૫॥
 ગાઠ છઠી. કાંણો કટોને કુબડો, વળી માંકડનેમંઝાર; તે પણ તુજ રક્ષા
 કરો, દીનમાં દસ દસ વાર. ॥ ૬ ॥ ગાઠ સાતમી ॥ડોશી જોશી ફોશીને
 ફાતડો, વળી ભાડ ભરવાર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો દનમાં દસદસવાર
 ॥૭॥ પહેલી ગાઠનો અર્થ. ॥ એક, પરમેશ્વર, બે સુર્ય, ચંદ્ર, ત્રણ,
 ગુણ. ચાર, વેદ. પાંચ; વીશય, છ શાસ્ત્ર, બીજી ગાઠનો અર્થ. સાત
 સમુદ્ર. આઠ તે, અષ્ટકુળ, પર્વત, નવ તે, નવકુળ નાગ. દસ તે, દસ
 અવતાર. અગીઆર, તે અગીઆર રૂદ્ર. બાર તે, બાર મેઘ. ॥ત્રીજીગાઠ
 નો અર્થ ॥ તેત્રીસ તે, તેત્રીસ કોટી દેવ. છત્રીસ તે છત્રીસ રાગણી.
 અડતાળીસ તે, અડતાળી અગની. ઓગણપચાસ તે, ઓગણપચાસ
 વાયુ બાવન તે, બાવન વીર, ચોસઠ તે, ચોસઠ જોગણિ. બોહોતેર તે,
 બોહોતેર કોટી દાનવ. અઠ્યાશી તે અઠ્યાશી શહસ્ર રૂશી. ચોથીગાઠ
 નો અર્થ. ॥ સુતા, શેક્ષઠ, બેઠલા પારસનાથ. ઉભરા રણછોડરાય. ભી-
 તર તે, ચૈતન્યઆ મા, બાહાર તે, સ્વસ્વરૂપે પરમાત્માનિ પાંચમી ગાં-
 ઠનો અર્થ. ॥ બે જળચરા તે, મચ્છા અવતાર ને કુચ્છા અવતાર બે
 વનચરા તે. નરસીંહ અવતાર ને બહારા અવતાર, બે રાજકુંવાર તે,
 રામા અવતાર તે કૃષ્ણા અવતાર, છઠી ગાંઠનો અર્થ. ॥ કાણો તે,
 દહીતોના ગોર શુક્ષ્માચાર્ય. કટો તે શીવનો પુત્ર ગણપતી, કુબડો તે, કુ-
 બડા અંજારા રૂશી. માંકડ તે, હનુમાનજી મંઝાર તે, ઇંદ્રરાજ ગૌતમના
 ઘરમાંથી બીલાડા રૂપે નાકો હતો ॥ સાતમી ગાંઠનો અર્થ, ॥ ડોશી તે
 હું, જોશી તે શેદેવ, ફોશી તે ધર્મ, કે જેને યુધ્ધે જતાં કંટાળો આવે
 ફાતડો તે અરજુનજી, બાર માસ સુધી વૈરાટ નગ્રમાં વ્યંટળ વેશે રહ્યો
 ભાંડ નારદજી. કે જ્યાં ત્યાં લડાઈઓ કરાવવી, ભરવાડ તે કૃષ્ણજી
 ગોકુળમાં અગીઆર વરસ ને બાવન દીવસ રહી ગાયો ચારી ॥ એ
 રીતે સાતે ગાંઠોના અર્થ. ॥

કડવું ૨૭ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, ચક્રવાનો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કુન્તાજીએ રક્ષા બાંધી, જુ-
 ધ્ધે જવો મુજ બાળ રક્ષા સાચવી રાખશે તો, નહીં થાય વાકો વાળ.
 ॥૨॥ શેદેવ નીકુળ ભીમ સરવે, સેન્યા લઇને જવો; જવોરે ગટોરગછ

બેઠા, શત્રુને હાથ બતાવો ॥૩॥ એવી વ્રથે એવી આજ્ઞા આપી, કુંવર ઉભો થાય; પોતાના તંબુમાં ગયો, ત્યાં ગઈ એની માય ॥૪॥ એ દીકરા જરાવાર થંભો, આવેછે ઓત્રા નારી; અલીમન્યુ કહે જવો પાછાં શીદ કરો છો લવારી ॥પાતવ સુભદ્રા બાહાર નીકળી હેયું ભરીને રોતી, તંબુ ઉપર ચઢીને એ, ઓત્રાનો મારગ જોતી ॥૬॥ ઓત્રાને આવતી નવ દીઠી, તંબુથી ઉતરી હેઠી; અલીમન્યુની પાસે જઈને, રડવા માટે બેઠી ॥૭॥ એ દીકરા તું હઠ લે બેઠો, કરો થોડીશોક વાર; સાંઢપર બેશી આવતી હશે, ઓત્રા તમારી નાર ॥૮॥ અલીમન્યુ કહે ભલે આવે, તેનું શું માહારે કામ; કોઈને રોકે નહીં રોકાણું કરવા જવું સંગ્રામ ॥૯॥ એટલે સુભદ્રા એમ બોલી, ઉતાવળા નવ થાવો; તે કરતાં માતાના કરનો, કંસાર જમીને જવો ॥૧૦॥ અલીમન્યુ કહે હું સમજ્યો, કરવી છે તારે વાર, પણ તે હું માનવાનો નથી; જવા થાઉં તૈયાર ॥૧૧॥ સુભદ્રા કહે દીકરા માહારા, માનો માહારું વચન; અન્ન ટેલીને જો જઈએ તો, બહુ માઠા શુકન ॥૧૨॥ ભોજનનું નામ દીધું હોય તો, પાંચ ગ્રાસ ભોજન કરવું; તે વીના તે જય ન પામે, અન્નને નહીં પરહરવું ॥૧૩॥ કુંવરે તવ કહ્યું માની, વચન ચડાવ્યું માથે; ચુલ્લો સળગાવીને ક્રીધા; કંસાર પોતાને હાથે ॥૧૪॥ માતાને ખેંચીને લાવ્યો, પોતે પોતાની પાસ; કંસાર કાઢી માતાને હાથે, પાંચજભરીયા ગ્રાસ ॥૧૫॥ પછી શેન્યને આગના આપી, થાવો સહુ તૈયાર; એમ કહીને પેહેરવા લાગ્યો વસ્ત્ર અને સળગાર ॥૧૬॥ એવે સું થયું કૌરવદળમાં બોલ્યો દુરીયોધન; એ ગુરૂલ કોઠા બનાવો; થાવો સાવધ સહુ જન ॥૧૭॥ એટલે દ્રોણગુરૂ એમ બોલ્યા; મુએલા શબ્દ મંગાવો; પેલા મેદાનમાં લાવીને, ઢગલા સાત કરાવો ॥૧૮॥ તવ રાજાએ આગના આપી, શેવક બહુ પરવરીયા, મનુશના શબ્દ ખોળી લાવી, તેના ઢગલા કરીયા ॥૧૯॥ એટલે દ્રોણે અંજલી જળની, મંત્ર લખીને લીધી; એક ઢગલાને જળ છાંટીને, પાશાણુ રચના ક્રીધી ॥૨૦॥ મંત્ર વડે ત્યાં કોઠો બનીયો, પાકટ પાશાણુ કરો; આંટીધુંટી ફરવી ફાવે, તેટલો બાલ્યો ઘેરો ॥૨૧॥ આંટીધુંટી ભમતા ભુલે, ચુકતી કરી અપાર સો શીખર સો ધબ મુકી, મુકયાં એકસો દ્વાર ॥૨૨॥ દ્વારે દ્વારે દસ દસ ચોખ્ખા, લડવઈઆ અપાર, તેવા તેવા મુકી દીધા, પગપાળા હબર ॥૨૩॥ બીજી જળની અંજળી લઈને, બીજે કોઠો કર્યો સાર; લોહવજનો તે બનાવ્યો, બસે મુકયાં દ્વાર ॥૨૪॥ બશે શીખર

ખસેં ધળ, ત્યાં રહે કીરપાચાર; ત્રીજો કોઠો તાંખાનો ક્રીધો, તેને ત્રણસેં
 દ્વાર. ॥ ૨૫ ॥ ત્રણસેં શીખખર ત્રણસેં ધળ; ચોધ્યા ત્રણ હજાર, ચોથો
 કોઠો કર્યો રૂપાનો, તેને ચારસેં દ્વાર ॥ ૨૬ ॥ ચારસેં શીખખર ચારસેં
 ધળ, ચોધ્યા શહસ્ત્ર ચાર; પછી જળની અંજળી લીધી, વીધા તણો
 નહીં પાર ॥ ૨૭ ॥ મંત્રવડે કર્યો પાંચમો કોઠો, કનક કેસો સરસ; તેને
 પાંચસેં દ્વાર મુકયાં, જોતા ઉપને હરસ. ॥ ૨૮ ॥ પાંચસેં શીખખર
 પાંચસેં ધળ, ફરકયા કરે નીશાન; દ્વારે દ્વારે દસદસ ચોધ્યા, લડવધ્યા મ-
 સ્તાન ॥ ૨૯ ॥ છઠો કોઠો સપ્ત ધાતુનો, છસેં તેનાં દ્વાર; છસેં શીખખર
 છસેં ધળ, ચોધ્યા છ હજાર. ॥ ૩૦ ॥ સાતમો ક્રીધો છાણુ માટીનો,
 સાતસેં દ્વારો શોભે; એક એક દ્વારે દશદશ ચોધ્યા, સપ્ત શહસ્ત્ર થોભે
 ॥ ૩૧ ॥ સાતસેં શીખખર સાતસેં ધળ, સાતમો કાંઠો ખનાવ્યો; ભણેલો
 હોય તો ભુલો ન પડે, ગુચવણી ખેલ રચાવ્યો. ॥ ૩૨ ॥ કોઠ વીધા
 જાણે નહિ તે, જો માંહી પેશી જાય; પછી નીકળવા પંથ ન મળે, આ
 યુશ પુરો થાય. ॥ ૩૩ ॥ એવા આંટીઓ છે ફરવાની વીહુ રચના ભા-
 રી, એવી કોઠા રચના કરીને, કરી રહ્યા સૌ ત્યારી, ॥ ૩૪ ॥ એવામાં
 સુત અરજુનજીનો, હાથે લીધાં અથીઆર; રાતાં નેત્રે કર્ણેત્રે, નીકળ્યો
 તંબુની બહાર ॥ ૩૫ ॥ એટલે સૌ સેન્ય ત્યાર થયલું, તે સહુ ઉઠયા
 બંકા. રણના વાગ્યાં રણસીંગાં ને, ડુંડભી વાગ્યા ડંકા ॥ ૩૬ ॥ પગ
 પાળા તે પગથી ચાલ્યા, સવારો ઘોડે સવાર; રથવાળા રથમાં ખીરા-
 જ્યા, હાથગ્રહી હથીઆર. ॥ ૩૭ ॥ હસ્તીવાળા હસ્તી બેઠા, ઉટવાળા
 છે ઉટ; મારથી સારથી ને અતીરથી, હીમ્મત કોની ન દુટે. ॥ ૩૮ ॥
 ભીમ ગદા ગ્રહી ગજપર બેઠો, સુતનો સંગ રાખે; અછોડા ઝાલી
 અભીમન્યુનો રથ ગટોડગછ હાંકે, ॥ ૩૯ ॥ શેદેવ નિકુળ વૈધરાટ રાજ
 શીખંડી ધ્રુપતરાય; ધ્રુપદુમાન સાથે ચાલ્યા, વાજતે ગાજતે જાય.
 ॥ ૪૦ ॥ શુભ શુકન જોઈને નીકળીયા, ચાલ્યા પાધરે પંથ; ક્રોધ ભરે-
 લા રક્ત લોચનથી, દાજમાં પીસે દંત. ॥ ૪૧ ॥ પાતાળમાં પ્રભુએ
 વીચાર્યું ડોશીએ રક્ષા બાંધી; મુજ સહીત સરવે દેવોને, સાથે લીધાં છે
 સાધી. ॥ માટે ભાણેજ નહીં મરાવનો. નહીં થાય વાંકો વાળ; જો
 જઈને રક્ષા છોડાવું તો થાય એનો કાળ, ॥ ૪૩ ॥ એત્રાને લાવતાં
 કુંપો ભુલાવ્યો, સાંઢનો ભાગ્યો ચરણ; તો પાછો ડોશીએ દાટ વાળ્યો,
 દોરે ઉગાર્યું મરણ. ॥ ૪૪ ॥ માટે તે દોરો તોડાવું, તો તો ભાણેજ મર
 શે; જીવતો રહેતો તો મુજને મારી, ત્રીલોકનું રાજ કરશે. ॥ ૪૫ ॥

એણું જાણીદાર તોડાવા, ઉઠયાવીશ્વનાભુપ; એક સ્વરૂપે પાતાળ રહ્યા;
ખીન્નુ ધરીયું રૂપ ॥ ૪૬ ॥ બ્રાહ્મણનું રૂપ ધારણ કરી; ભોમી આવ્યા
ભગવાન; કુરૂક્ષેત્રમાં પોતે નીકળીયા, જ્યાં જય છે અભેમાન. ॥ ૪૭ ॥
વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જય છે, ત્યાં આવે ભગવાન; વહે વહ્નભશ્રોતા
સહુ, દેજો પુરણ ધ્યાન,

કડવું ૨૮ રાગ ઉછરતી ચોપાઈ.

ચરીત્ર વાળા વિશ્વના ભુપ, ભોમી આવ્યા ધરી વીખનું રૂપ. ॥
ચાર છેડે પેહેરીછેરે ઘોતી, બગલમાં મારી છેરે પોથી, કંઠમાં હાર ર-
હ્યો છેરે ઓપી, મસ્તક ઉપર રાતીરે ટોપી. ॥ કાનમાં રૂદ્રાક્ષ મણકાની
વાળી; કોટમાં માળા શોભા રસાળી. આડું તીલક કીધું લલાટ, પા
પણે પર ભસ્મ પુરપોટે ॥ આડીને અવળી ભસ્મજ ચોળી, ડાભી
ખાંધે ભરાવી છે ઝોળી, એકજ હાથમાં તુમ્બીનું પાત્ર; ગોર્વીદે ધર્યું,
ધરડુંરે ગાત્ર. ॥ જોષ્ટીકા કરમાં છે ઝાલેલા, શેવા સામગ્રી બગલમાં ઘાલે
લી વ્રજ છે માટે આખે નવ સુજે, ચામડું લટકે ને થર થર ઢરજે, દાત
પડ્યા ને ડાચા રે મળીયાં; મોઢે ને માંથે ઉગેલા પળીયા. ॥ નેત્ર ના
શીકાથી પાણી ચુએ છે, લેલાટ કર દેઘ પંથ જુએ છે, કેહેડયોમાંથી
ખુંધા વળેલા, જ્યાંથી ને ત્યાંથી હાડ ગળેલા, એવે રૂપે આવ્યા ભગ-
વાન જય છે જે પંથ અભેમાન. ॥ વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જય છે
ત્યાં આવે જગરાય. વહે વહ્નભ કળા કળણની, કોઈથી નવ્ય કળાય.

કડવું ૨૯ રાગ સવૈયાનો.

વધશિમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય, વિસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, ચક્રવાનો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુના પંથમાં આવ્યા;
શેન્યમાં સુંસરા પડીયા, શેન્યના લોકે હાથ ઝાલ્યા, ખાય પ્રભુ અડખ
ડીયા. ॥ ૨ ॥ તવ સહુ ચોદ્યાપુછવા લાગ્યા, માહારાજકયાં જવું; કળણ
કહે માહારો અરભુન સ્નેહી, તેના કને હું આવું. ॥ ૩ ॥ ચોદ્યાએ કહ્યું
અરભુનજી તો, ગયા છે પાતાળ; હાંઈ અધીપતી છે અભેમન્યુ, અરભુ
નજીનો બાળ. ॥ ૪ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, મુજને મુખ બતાવો;
કયા છે હીકરો અરભુનજીનો એની કને લેઈ જવો. ॥ ૫ ॥ તવ શેવ-
કોએ હાથ ઝાલ્યા, વૃદ્ધ જાણી કરી દયા; કુંવરનો રથ ઉભો રખાવી,

તેની કને લેઈ ગયા ॥ ૬ ॥ કુંવર કહે આવો મહારાજ, આપ પધાર્યા
 ક્યાંથી, પ્રભુ કહે અરજીનજીને મળવા, આવ્યો અરન્યમાંથી ॥ ૭ ॥
 પણ તે તો પાતાળ ગયો છે, મેં સાંભળ્યા સમાચાર; પણ તું અરજીન-
 નો સુત જાણી, હરખ્યો હું અપાર ॥ ૮ ॥ માહારે તાહારું મુખ જોવું
 છે, ઉરમાં આનંદ થાય; અલીમન્યુ તવ રથમાં બેશી, વીપ્રને લાગ્યો
 પાય ॥ ૯ ॥ બ્રાહ્મણે મુખ નીરખી જોયું, નર ભાગ્યશાળી પુરો; જોવો
 પારથ તેવો તું નીકળ્યો, સંગ્રામ કરવા સુરો ॥ ૧૦ ॥ કુંવર કહે ઓ
 માહારાજ, આશીરવાદ તમારો; જોવો તંબુએ આવશે કાલે, તાત ને
 મામે અમારો ॥ ૧૧ ॥ વીપ્ર કહે તમે શીદ સીધારો, એમ પુછ્યું ધનશામ
 કુંવર કહે કોઠા રચ્યા છે, કરવા જવું સંગ્રામ ॥ ૧૨ ॥ કૌરવોએ
 કપટ કરીને, કોઠા રચ્યાવ્યા સાત, યુદ્ધ નહી કરીએ એમ કહીને, કાડ્યો
 છે મારો તાત ॥ ૧૩ ॥ અચાનક આ યુદ્ધ ઉપાડ્યું, તેમાં હું વઢવા જ-
 વું; કષ્ણ કહે શાખાશ તુને, પ્રાક્રમ કરે છે આવું ॥ ૧૪ ॥ તાતથી તું
 નીકળ્યો સવાયો, દેખીને પ્રગટે ભાવ; સપ્ત ગાંઠોનો દોરડો બાંધ્યો, શું
 કાંઈ આવે છે તાવ ॥ ૧૫ ॥ અલીમન્યુ કહે નારે મહારાજ, નથી મને
 રોગ વ્યાધી; માહારા મર્જીના ભયથી માહારી, વૃદ્ધ માયે રક્ષા બાંધી.
 ॥ ૧૬ ॥ સાંભળી પ્રભુએ મોઢું મરડ્યું, કુંવરને પડ્યો વેમ; ઓ માહા
 રાજ ડોકું ધુણાવી, મોઢું મરડ્યું કેમ ॥ ૧૭ ॥ એટલે ધીરે રહીને
 બોલ્યા, પોતે સુંદાર શામ; રક્ષા બાંધવી રોડેલીની, નહી સુરાતુંકામ
 ॥ ૧૮ ॥ રણુમા જતા રોડેલીની, રક્ષા કેમ બંધાય; પહેલા તો એ અપશુકન
 ખોટા, સમજી લે મનમાય ॥ ૧૯ ॥ કોઠા યુદ્ધમાં યુદ્ધ કરીને, જીતીશ તું
 તારે આપ; પણ લોક કહેશે કુંવર જીત્યો, ડોશીના દોરા પ્રતાપ ॥ ૨૦ ॥
 તારી મહેનત મીથ્યા જવાની, જશ ડોશીને મળશે; સુરાતણ તારું ઠં-
 કાઈ જશે, તાત તારો કળકળશે ॥ ૨૧ ॥ એવું સાંભળી અલીમન્યુના,
 ધ્યાનમાં બેઠો વાત; મહેનત માહારી ને જશ પામે, કુન્તાજી વૃદ્ધ માત
 ॥ ૨૨ ॥ મહારું કરેલું ઘોવાઈ જશે, બ્રાહ્મણ સાચું ભાખ્યો, લ્યો મહારાજ
 એવું કહીને, દોરડો તોડી નાખ્યો ॥ ૨૩ ॥ તેમાંથી તાર છુટો થઈને
 પડ્યો ગટોરગછ પાસ; તેણે લે પડપંચાયે વીંટ્યો, રમતને આભાસ,
 ॥ ૨૪ ॥ અભિમન્યુના ધનુશ કેરી, પડપંચાયે વીંટાળ્યો; આખો દોરડો
 ભોમી નાખ્યો, ભગવાને તે ભાળ્યો ॥ ૨૫ ॥ પગવતી પ્રભુએ તાણી
 લીધી, કહ્યું ભામે હવે જવો; સાખાશ તારા સુરાતણને, જીતીને વેહેલા
 આવો ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને વીદાય કીધી, કુંવરને તે વાર; સાથે

ચાલી સઘળી સેન્યા, પુ'ંડે રહ્યા મોરાર ॥ ૨૭ ॥ ત્યાંથી સૌ સેન્ય ચા-
લ્યું ગયું કે, દોરો લીધો ભગવાન; પુરણ પોતાનું કામ સાધીને, થયા
અંતરધ્યાન ॥ ૨૮ ॥ અરજીન નંદન વાજતે ગાજતે, ચઢાવે વઢવા
જય; ઘણાં જોરમાં નીશાન વાગે, દ્રોણને ચીંતા થાય ॥ ૨૯ ॥ આતે
કોણ આવે છે યુધ્ધે, મોકલ્યા શેવક ચાર; ખખર લાવો કોણ આવેછે,
યુદ્ધ કરવા આ વાર ॥ ૩૦ ॥ એટલે શેવક સંચરીઆ તે, લાવીયા સ-
માચાર; યુદ્ધ કરવા સેન્ય લૈ આવે છે, અરજીનનો કુવાર ॥ ૩૧ ॥ એ-
ટલે સરવે ખુસી થયા, ઉભા હીમ્મત ધારી; પાન્ડવ દળ જય છે એવા
માં આવી ઓત્રા નારી ॥ ૩૨ ॥ સાંઠે બેશીને આવે સપાટે, દળ દીઠું
તે વાર; અભેમન્યુએ સાંઠ દીઠી, મનમાં પડ્યો વીચાર ॥ ૩૩ ॥ એવા
માં તો ઓત્રા રાણી, મનમાં કરે વીચાર; રખેને દળ હોય પાન્ડવનું,
હોય મહારો ભરથાર ॥ ૩૪ ॥ એવું સમજી રાયકા પ્રત્યે, પુછવા લાગી
વાત રત્ના ભાઈજે પુછુ તે, સાચું કહે સાક્ષાત ॥ ૩૫ ॥ વળણ ॥ પુછ-
વા લાગી પ્રેમદા, રત્નાને તે વાર; વહે વહ્નલ શ્રોતા મુણો, જીભે જ-
પો મોરાર.

કડવું ૩૦ રાગ કંથીજનો.

ઓત્રા રાણી બોલીયાં, મહારા રાયકારે; પેલું સેન્ય તે કોનું જય,
ઓ રત્ના રાયકારે. તેમાં વચ્ચે લીલો રથ શોભતો, મહારા રાયકારે, કો
ઈ રૂપાળો બેઠોછે માંય, ઓ રત્ના રાયકારે ॥ ૧ ॥ એની સુર્ય સરીખી
કાન્તી દીસે, મારા રાયકારે, કેવું શોભે છે નમણું નાક, ઓ રત્ના રાય
કારે કપરી ક્રીક્રી લાગે ઘણી, મારા રાયકારે; છળી દેખતાં લાગે ધાક,
ઓ રત્ના રાયકારે ॥ ૨ ॥ એની નારીએ શાં પુન્ય કર્યા હશે, મારા
રાયકારે; ઘણા ઘણા કરેલાં ધર્મ, ઓ. વરત વચ્ચુલાં આદર્યા હશે, મારા
વળી કર્યા હશે શુભ કર્મ ઓ. ॥ ૩ ॥ કાશીના કરવત લીધાં હશે, મા;
ગાળ્યાં હશે હીમાળે હાડ, ઓ. વળી ભેરવજન આધા હશે, મા; તપ
કરેલું ગીરનાર પહાડ. ઓ. ॥ ૪ ॥ તે તારણી એની થઈ હશે, મા; પુ-
ર્વના પુન્યે ઝાલેલો હાથ, ઓ. ધન્યભાગ્ય એ ભામનીતણુ. મા; હાવો
રૂડો મળ્યો ભરથાર, ઓ. ॥ ૫ ॥ રાયકોજ તવ બોલીયો, મારી બેઠે-
નીરે; તમે ક્રીધાં બહુ પુન્યદાન, ઓત્રા બેનીરે. સઘળાં શુભકૃત તમેક-
ર્યા, મા, તને રીઝેલા શ્રી ભગવાન, ઓ. ॥ ૬ ॥ એ તો અરજીનજનો

દીકરો, મા; એ તો સુભદ્રાનો કુંવાર, એ ઓત્રા. છે અભેમાન નામ એ-
હનું, મા; બાઈ તાહરો એ ભરથાર. એ. ॥ ૭ ॥ વસણ ॥ સાંભળી
ચમકી થઈ ચાતુરા, પતીપર ઉપજ્યું હેત; હાવો પીઉ જણતીહોતતો
પરણી પીહર નવ રેહેત. ॥

કડવું ૩૧ રાગ દુહાડ્ય દોહરો.

ઓત્રા દીઠી આવતી, અરજીનને સંતાન; ગટારગછને પુછતો, પોતે
એ અભેમાન ॥ રાગ ઉપરના કડવાનો. કુંવર વાણી બોલીયો, મારા
વીરારે; પેલી કાણ આવે છે નાર, એ કુળના હીરારે. એના જોડું રૂપ
જોયું નથી, મા; જણે વીજળીનો ચમકાર, એ. ॥ ૧ ॥ એના પતીએ
સાં પુન્ય કર્યો હશે. મા; કરેલાં જપ તપ પુન્ય દાન, એ. હીમાળે હાડ
ગાળ્યાં હશે, મા; વળી રીજ્યા હશે ભગવાન, એ. ॥ ૨ ॥ ગટારગછ
તવ બોલીયો, મા, તમે કરેલા જપતપ દાન, એ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં
તમે, મા; તમને રીજેલા ભગવાન, એ. ॥ ૩ ॥ એ તો વઘરાટ રાજની
દીકરી, મા; જુઓ છે રૂપરૂપની ધામ, એ. ભાઈ આવી એ નારી તમ
તણી, મા; રાણી ઓત્રા એનું નામ. એ. ॥ ૪ ॥ વસણ ॥ એવું વચન
સાંભળી, ચમક્યો નર કુંવાર; પેહેલી હાવી જણતો હોત તો, ના ની
કળત ધર બહાર. ॥

કડવું ૩૨ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, મેળાવડાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું રાયકાને, વીરા
ધીરજ ધારો; સાંઢ તમારી બેસાડીને, મુજને નીચે ઉતારો ॥ ૨ ॥ હું જઈ
રોકું માહારા પતીને, તવ સાંઢને બેસાડી; વસ્ત્ર ને સણગાર બદલી લી
ધાં ગવાળામાંથી કહાડી ॥ ૩ ॥ બીજે ગવાળો રૈકાને આપ્યો, માહારી
સાસુને દેજે; ઓત્રા વહુ આવી છે તમારી, માહારી સાસુને કહેજે ॥ ૪ ॥
કહીએ કે વહુ ગઈ છે તમારી; રાખ્યો છે તમસુત ખાળી; ચાલશે તે-
ટલું કરીને પોતે, પતીને લાવશે વાળી. ॥ ૫ ॥ પુન્ય તમારૂં આવશે
આડે, તો લાવશે સમજવી, સમજવ્યે જો નહીં સમજે તો, વાંકી કરણી
કાહાવી ॥ ૬ ॥ એમ કહીને આપ્યો ગવાળો, રંધકો થયો વીદાય; ઓત્રા

રાણી સુર ભરેલી, કંથને રોકવા જાય. ॥ ૭ ॥ આવતી દીઠી સકળ સૈ-
ન્યે ભીમે કયો વીચાર; ભલે આવી ભલે આવી, અભેમન્યુની નાર.
॥ ૮ ॥ કુંવર યુદ્ધનું ખીડું લેધને, જીવ સરવના ખાળે; સાડું થાય જો
ઓત્રા રાણી, પતીને પાછો વાળે. ॥ ૯ ॥ સરવે સન્યા નજરે જુએ, એ
નહી મોહોટાનો ધર્મ; અમ દેખી નર નારીને, આવશે મનમાં સર્મ.
॥ ૧૦ ॥ એણું સમજી વ્રકોદરે, સર્વને સાન ખતાવી; પછી પોતે જઈ
આધો ઉભો, શેન્ય ખસ્યું હેત વાવી. ॥ ૧૧ ॥ ગટોરગછ રથનો હાંક-
નારો, તેને કરી સાન; ઓત્રા આવે એટલે ખસજો તું, છો રહ્યો અ-
ભેમાન. ॥ ૧૨ ॥ એમ કરી સહુ અળગા ઉભા, ઓત્રા સપાટે ચાલી;
હસ્તે મોઢે માનુનીએ, ઘોડાની લગામ ઝાલી. ॥ ૧૩ ॥ એટલે નંદન
હેડખાનો રથપરથી ઉતરીયો; રાસ પેરોણો રણમાં મુકી. સેન્ય પાસે
પરવરીયો. ॥ ૧૪ ॥ એટલે અભેમન્યુ એમ બોલ્યો; છો ક્રીયા નરની
નારી, કેઈ જનેતાની જાએલી, કોણ રાયની કુંવારી. ॥ ૧૫ ॥ એણું સાં-
ભળી મધુર બોલે; બોલી મુખ વચન; કેઈ નારીના નાથ તમે છો, ક્રીયા
રાયના તન. ॥ ૧૬ ॥ અભેમન્યુ કહે ઓત્રા કુંવરના, છેવે પુજનીક
પાત્ર, સુદૃષ્ટા થાય સાસુ અમારી, વૈરાટનો જમાત્ર. ॥ ૧૭ ॥ તવ ઓત્રા
કહે સુભદ્રાજી, થાય છે સાસુ માહારી; અરજીનજી ખાણાવળીના, દીક
રાની હું નારી. ॥ ૧૮ ॥ એણું સાંભળી અભીમન્યુને, ઉલટ આવી અ-
પાર; આવી ત્યારે શીદ મોડી આવી, મુજ મન ગમતી નાર. ॥ ૧૯ ॥
શેન્ય લેઈ હું રણમાં આવ્યો, હવે નહી ઉપાય; મીથ્યા મુજને રોકી
ઉભાં, અણઘટતું દેખાય. ॥ ૨૦ ॥ ઓત્રા કહે અણઘટતું દીસે, તેમાં શી
છે નવાઈ; યુધ્ધે ચઢીને હાથે કરીને, તમે માંડી છે ભવાઈ. ॥ ૨૧ ॥ જો
સાડું દેખાડણું હોય તો પાછા વળો મુજ કંથ; નાનપણમાં સાં લઢવાં વ-
ઢવાં, ઝાલો તંબુનો પંથ. ॥ ૨૨ ॥ અભીમાન કહે સુણ અખળા, સમ
જ્યા વણ વદે એમ; ખીડું લેઈ રણ યુદ્ધ ચઢેલો, ક્ષત્રી પાછો વળે કેમ
॥ ૨૩ ॥ ખીડું આવી બેશી રહે ઘરમાં, કાયરનું એ કામ; જનેતાનું
ઉદર લાજે, બોળાય ખાપનું નામ. ॥ ૨૪ ॥ તંબોળ ખદલે કહેવાય
લાહાળા, તો પછી જીવ્યું વ્યર્થ; મનુશનો દેહ ધારણ કરી, કાંઈ ન સરીયો
અર્થ. ॥ ૨૫ ॥ જણે તો હરીજન જણજે, કાં દાતા કાં સુર; નહીતો રંડા
વાંઝણી સારી, ગુમાવે નહી નુર. ॥ ૨૬ ॥ એવાં વચન છે જ્ઞાની પુરૂશ
નાં, માટે ન ખાવ ગાળ; યુધ્ધે ચઢેલો પાછો વળુ તો, નહી અરજીનનો
ખાળ. ॥ ૨૭ ॥ માટે મીથ્યા મેહેનત મુકો; તંબુએ પાધરાં જવો, સગાં

વાહાલાંને શેન્ય જીએ છે. શરમ મનમાં લાવો. ॥૨૮॥ સંસાર વહેવા-
 રની રીત કેવી, તે નથી જાણતાં મર્મ; શરમ મરીયાદમાં રહેણું, એ
 અખળાનો ધર્મ. ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, જાણુ છું સ્ત્રી ધ-
 મ્મ; ધરખાર બેઠું ડુલવા ત્યાં, કેવી રાખવી સર્મ. ॥ ૩૦ ॥ સરમને શું
 પાથરવી કે, સરમ શું હોડાય; સંસાર વહેવાર સારો ચાલે તો શરમ
 ધરમ સચવાય. ॥ ૩૧ ॥ મરીયાદમાં રાખવી હોય તો, પાછા વળે
 મુજ નાથ; તે વીના નહીં લગામ છોડુ, કેમ ઝાલ્યો તો હાથ. ॥ ૩૨ ॥
 એટલે બોલ્યો અભેમન્યું, માનુંની મુમત મુકો; કોઇનો પાછો વાળ્યો
 ન વળુ, મરીયાદ શીદ ચુકો. ॥ ૩૩ ॥ વળી સ્વભાવ આકળો હોયે,
 પુરૂશનો અપાર; માટે સમજ લગામ મુકો નહીં તો ખાશોં માર. ॥ ૩૪ ॥
 એટલે ઓત્રા હશીને બોલી, બોલ નીકળીયો હાવો; મારશો તો માથા
 ના મુગટ છો, મુજને વીતે લાહાવો. ॥ ૩૫ ॥ હાથ તમારો મુજને અડે
 તો થાવું પાવન; એવાતની નથીશોશના મુને, આનંદપામે મન. ॥૩૬॥
 અભીમન્યુ કહે સાંભળ નારી, ચારહડયો જગમાંય; રાજહઠ બાળહઠને
 જોગી હઠ, સ્ત્રીહઠ પણ કહેવાય. ॥૨૭॥ તેમાની બે હઠ મુજ પાસે, તે
 સમજે વિવેક; માટે હઠ લઇને નહીં જીતો, તમપાસ હઠએક ॥ ૩૮ ॥ હરી
 ફરીને સ્ત્રી હઠ તારી મારી હઠ બે બતાવું બાળક હઠછેને રાજ હઠ છે,
 તુજને જીતી જવું ॥૩૯॥ એટલે બોલીઓત્રા નારી; સાંભળો મુજ વી-
 વેક; ત્રણ હઠયો છે માહરામાં, તમથી વધારે એક. ॥ ૪૦ ॥ રાજની
 પુત્રીને રાજનીરાણી, તેથી રાજહઠ માહારી; બાળક છું તે બાળહઠખીજ
 ત્રીજી સ્ત્રીહઠભારી. ॥૪૧॥ બેહઠ તમારી ત્રણ હઠ માહારી, માટે નહિ
 પડું પાછી; અરજનું નીશાળે ભણેલી, ન જાણશો મને કાચી. ॥૪૨॥
 એવું વચન સાંભળીને, કુંવરેજાણીપુર; દેખાય નાહાની પણ બોલવામાં
 દીસે બહુ બાહાદુરી. ॥૪૩॥ અભેમાન કહે ઓ અખળા, મહારો નથી
 ઉપાય; રણ ચઢેલો ન વળું પાછો, વળુ તો ઇજ્જત જાય. ॥૪૪॥ તુજ
 પર મુજને પ્યાર ધણો છે, પણ વીધાતાની ટાંક; હુ રણ ચઢીયો તું મોડી
 આવી, બેના ભવિશનો વાંક. ॥૪૫॥ એવે આવ્યાં આંખે ઝરઝરિયા,
 હસ્ત ઝાલ્યો તેં કાસુ; પીઠિના એવા વચન સુણી, ઓત્રાને આવ્યા
 આસુ; ॥ ૪૬ ॥ વળણુ ॥ આસુઅતીસે આવીયાં, દેતી કંથને આણુ;
 વઢે વલ્લભ એ તારણી, તજવા બેઠી પ્રાણુ.

કડવું ૩૩ રાગ પરજનો.

તમે ચાલો તો કાઢું મારા પ્રાણુરે, મહારી : નણુદીના વીર; રથને
હાંકો તો ધરમરાયની આણુરે, માહારી સાસુના જાયા. ॥ ૧ ॥ રણમાં
રઝળતી શું મુકીને જવો છો, ઓ અલબેલા નાથરે; પરપુત્રી નોહોતી
નાંખવી અપાયમાંને, નહોતો ઝાલવો મુજ હાથરે. ॥ મહારી. ॥ ૧ ॥
સોળ ડળાનો જેવો અંદ્ર ખીરાજે સ્વામી, તેવીછે કાન્તી તમારીરે; હ-
સ્તીનાપુર સરખી ગાદી બેસવાની તેવી, અરધંગના હું છું નારી રે ॥
માહારી. ॥ ૨ ॥ રાજ્ય હંસલો મેંતો જાણી કરીને પીઉં, કીધો પરણ-
તાં સંગરે; જે જાણતી હોત બગલો બાપડો તોમહાર, કદીએનરાખત
અંગરે. ॥ મહારી. ॥ ૩ ॥ હૈયામાં મુજને હોંશ હતી કે પીઉં, બેસશું
જોડા જોડરે; છ છ જનમના વેહેર ભોગવી રહ્યાં ને, સાતમે નડેછે રણ
છોડરે. ॥ મહારી. ॥ ૪ ॥ નાહનપણામાં ગમે ખાવા પીવાનું ને, ગમે
પહેરવું નવ રંગરે; ગ્રહસ્થાશ્રમના વૈભોગ મુકી આશું, લઢવા વઢવાનો
ઉમંગરે. ॥ મહારી. ॥ ૫ ॥ આશે ઉમંગ તમને વઢવા તણો છે પીઉં,
જનમથી હઠની વાતરે, લીમ સરીખા કાકા છે વઢનારા વળી અરજુન
સરીખા છે તાતરે. ॥ મહારી. ॥ ૬ ॥ ગટોરગછ સરખા બંધુ વઢનારા
પીઉં, સસરા વધરાટ રાયરે; તેમ છતાં તમે આગળ પડ્યા તેતો, મા-
હારા ભવીશે ભુલાયરે. ॥ માહારા. ॥ ૭ ॥ સારા સુકનમાં મુને મોહારે પ-
ધરાવીને, પરણાવા બેઠો માહારો બાપરે; તેરે વેળા મને કેમ નવ ડં-
સ્યો પીઉં, કારમો કાળુડો સાપરે ॥ મહારી ॥ ૮ ॥ નાનપણામાં મારો
રામજી રૂઠ્યો તે, પરણ્યાનું મીઠળ નથી : છુટયુરે; સુખની લહેરમાંતો
કહેર થવા બેઠો, ભુંડું ભવીશ માહારું પુટયું રે. ॥ માહારી. ॥ ૯ ॥
અઠાવો ઘડ ચોરી રચ્યો છે પીયુજ, ભાલુડે પોંખાશેરે; બાણુરૂપી ત્યાં
તો લોહ વછોટે તમે, રૂધીર વરણા થઈ જવોરે. ॥ માહારી. ॥ ૧૦ ॥ અ-
ઠાવો અઢશે ત્યાં માર ખાઈ પડશે ને, અપછરા લેઈ જશેરે. આજપછી
મોહું નથી દેખવાની આતો, છેલું દરશણુદુર્લભ થાશેરે. ॥ મહારી. ॥ ૧૧ ॥
અગમ નીગમ મુને સુજેછે પીયુજ, નહી મુકે દુસ્મન લોકરે; માડા શુ-
કન મને ઘણા થયાછે માટે, જીવતા આબ્યાની આશા ફાકરે. ॥ મહારા.
॥ ૧૨ ॥ અરેરે જેખન મારું કેમ જળવાશે પીઉં; ત્રેહે વહેરા થઈ
લાગેરે; હું અભાગણી રડીશ રૂજની તે, તમ લીડ ક્યાંથી ભાગેરે.
॥ મહારી. ॥ ૧૩ ॥ રૂપ રંગ રૂપી મહારી પુષ્પની વાડી તે, દીવશે દી-

વશે કરમાયરે; માળી વિના પુષ્પ વીણાય નહી તેથી, દીનદીન કરમાઈ
જાયરે ॥ મહારી ॥ ૧૪ ॥ પેહેરી ઓડીને હું હરી ફરી નહી, ના જોયું,
સૈયર સમાણીરે; સાસરેથી પીહરે પીહરથી સાસરે હું, આવી નહી ધું-
ધટ તાણીરે. ॥ મહારી ॥ ૧૫ ॥ હાથ ઝાલીને મુને અધવચ મુકી પી-
ઉજી, એ નહી રજની રીતરે; સદા દુખીઅણુને દગો દેઈ દુખ દો છે
સ્વામી, તોડો છે પરણ્યાની પ્રીતરે. ॥ મહારી ॥ ૧૬ ॥ આ છખી ફ-
રીને હું નથી દેખવાની સ્વામી, દેખું તો પાધરા પાસા રે; રંકરામાને
શિદ રડતી મુકોછો પીઉજી, ભાગોછો ભવો ભવની આશારે; મહારી
॥ ૧૭ ॥ તમ વીના ઈરવાનું ઠેકાણું નહી મહારે, ના વળે શીતળ છા-
યારે; છેવટ ખાજ્યા નહી ખજેતો પછી, કંથ વીચોગે પાડુ કાયારે.
॥ મહારી ॥ ૧૮ ॥ વલણ ॥ કાયા પાડુ કંથજી, આંસુ વહે ચોધાર, વ્યા-
સ વક્ષલ વાણી વદે; કહે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૪ રાગ ઉપરનો.

ગોરી મહારી મુકો ઘોડલીયાની ખાગરે, કુંવરી વઘરાટનીરે; મા-
હારા રથને જવાનો દોને માગરે; કુંવરી વઘરાટનીરે. ॥ ટેકઃ ॥ ઉભાં છે
સામાને રડોછો રામા તેથી, આવે નીરદયને દયામરે; કોમળ કંઠથી કર-
ગરોછો પણ, હવે નથી ઉપાયરે ॥ કુંવરી ॥ ૧ ॥ રડી રડીને મને શીદ
રડાવોછો, સળગે હૈયામાં હોળીરે; વણ વહનીએ મને ઉભો ખાળે છે ને,
કલેશ કરેછે ચોળીચોળીરે ॥ કુંવરી. ॥ ૨ ॥ તુજ પેઠે મુજને પણ હોંશ
હતી કે ગોરી; બેશીશું જોડાં જોડરે; છછ જનમની વીતી સાતમેજનમ
પુઠે, પડયો મામો રણુછોડરે. ॥ કુંવરી ॥ ૩ ॥ એરે મામાએ મન ગમતું
કર્યુંને ગોરી જુઠાં વચન વરણાવ્યાંરે; મનની હોશ બેના મનમાં રહીને
મામે, પાટા ખાંધીને પરણાવ્યાંરે ॥ કુંવરી. ॥ ૪ ॥ પણ એકવાર જો
હું આવું છું જીવતો ગોરી, જો લાવે આપણો ઇશરે; તો તો મોસાળ પે
હેલું ઉજડ કરને છેદું, કષ્ણ મામા કેરૂ શીશરે. ॥ કુંવરી. ॥ ૫ ॥ તે
પછી તાહરી હું સંભાળ લેઉ ગોરી, પછી સકળ વેહેવારરે; ત્યાં સુધી
મુજ જીવને જંપ વળે નહી, હડીલો ક્ષત્રી કુંવારરે. ॥ કુંવરી. ॥ ૬ ॥
એક એકના મોઢા સામું જોઈ જોઈને ગોરી, મનની સંગાથે બળવરે;
જીવતા આવ્યાની આશા ઇષ્ટ કરાવે નહીતો, પેલે ભવ મહારે તારે
મળવરે ॥ કુંવરી. ॥ ૭ ॥ તુજ તાતને માહારા કાકા દેખે છે ગોરી, સરમ

આવેછે અતી મનમાંરે; કંકાશ કરી શાને કાળજી બાળો છો માહારૂં
તપત ઉઠે છે બહુ તનમાંરે ॥ કુંવરી. ॥ ૮ ॥ જગતને તમે શીદ હશા-
વોછો, સામા જીએ શત્રુ લોકરે; ચાહતો તારી માહારી કાયા પડે પણ,
પાછા વળ્યાની આશા ફેકરે ॥ કુંવરી. ॥ ૯ ॥ વળણ ॥ પાછો વળવાનો
નથી, હઠ મુકી દે નાર; વદે વલ્લભ તવ પ્રેમદા, કરતી હાહાકાર.

કડવું ૩૫ રાગ કાફી.

હારે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન; સુણ પરીક્ષતરાયના તન; હારે વાં-
કા વચન પતીના સુણી; ધ્રુસકા મુકી રડે છે તારૂણી. ॥ ૧ ॥ હારે પતી
દગો દેવાનો તેં ધારયો; મારો સ્વારથ કે ન વીચાર્યો, હારે મને ભર્યારે
અમીતમાંથી કાહાડી, ઉંચા પરવતપરથી પછાડી. ॥ ૨ ॥ હારે પેટમાં
પેશીને મારી પાળી, મુને ઢીંચણમાંથી તેં ઢાળી; હારે સોડ તણો
ધાવ તે કીધો, દાવ રાખીને દગો દીધો ॥ ૩ ॥ હારે એ તો ટળવળવા
લાગી એમ, વનમાં ટીટોડી ટળવળે તેમ, હારે એતો દુખદરીયામાં પે-
ઠી, વાગ ઝાલીને ગગળી બેઠી ॥ ૪ ॥ હારે એતો પાશાણુ શીશ પછા-
ડે, ખેંચી મુસ્તકના કેશ કાહાડે, હારે કાલા વાલા વચન ઓચરતી, ત્રાસ
ભરેલા વીલાપ કરતી ॥ ૫ ॥ હારે રામા રૂદે ફોટે તેમ રડતી, મુને કંથે
મકી રખડતી; હારે માહારૂં આ રણમાં કોણ બેલી, પરણ્યો પીઠિ જયછે
મેલી. ॥ ૬ ॥ હારે એણું જોઈ કહું રાજ કુંવાર, હવે હઠ મુકીદો
નાર; હારે એણું વચન પતીનું સુણી, ઉભી થઈ કહેછે તારૂણી ॥ ૭ ॥
હારે સ્વાતી શીખામણુ દો વીચારી, તમે જવોછો વણુ મોહોતે મારી;
હારે સ્વામી હઠીલા ન થાઓ ઝાળ, યુદ્ધની રઠ મુકો માહારાજ ॥ ૮ ॥
॥ વલણ ॥ ૨૬ મુકીદો યુદ્ધ તણી ઓરે બાળા રાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા
સુણો વીલાપનો મહીમાય. ॥

કડવું ૩૬ રાગ બાળારાજરે.

મને મારીને રથડા ખેડ, બાળારાજ રે; નહી તો યુદ્ધ જોવા સંમ
તેડ. બાળા રાજ રે ॥ ૧ ॥ રથ રખાણું તેમ રાખ, બાળા રાજ રે; ન-
હાતો માહારી રૂદે પેરહાંક, બાળા રાજરે. ॥ ૨ ॥ મને આપ્ય તારી ત-
રવાર, બાળા રાજરે; કહું કૌરવનો સંહાર, બાળા રાજરે. ॥ ૩ ॥ મને

આપ ઢળકની ઢાલ, બાળા રાજરે, મને સાથ લઈને ચાલ, બાળારાજ.
 રે. ॥ ૪ ॥ હું તો અગણીત ગુણને ગણેલી, બાળા રાજ રે વ્યંઢળ મે-
 હેતાની વિદ્યા ભણેલી, બાળા રાજ રે. ॥ ૫ ॥ તમને એકલા જાવા ન દે-
 ઉં, બા. હું તો ધનુશને બાણ લેઉં બાળા. ॥ ૬ ॥ મુને માઠા થયા
 છે શૂકન. બાળ. માટે સમજે સાસુડીના તન. ॥ બાળા ॥ ૭ ॥ માહારાં
 ક્રીયાં જનમના કત, બાળા, કુએ ઉતારી વાઢયા વ્રત. ॥ બાળ ॥ ૮ ॥
 જેમ હરણી હોળેથી ઢાળી, બાળા, પેટમાં પેશીને મારી પાળી.
 બાળા. ॥ ૯ ॥ મને દીચણીએથી ઢાળી, બા. મને વૈભોગમાંથી બાળી.
 બાળા. ॥ ૧૦ ॥ ધરી અમ્રતને લઈ લીધું, બા. આપી વીશ્વાસને
 વિખ દીધું. બાળા. ॥ ૧૧ ॥ મને ક્રીયાં ક્રીયાં નડયાં પાપ, બા. કાંતો.
 નડયો કોઈનો આપ. બાળા. ॥ ૧૨ ॥ મેં શું ગંગામાં ધોયુ મળ મુત્ર,
 બાળા; માહારાં ભાગે ધર મુત્ર, બા. ॥ ૧૩ ॥ મેં શું અભડાવી વિપ્રની
 થાળ, બા; મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવીશાળ, બા. ॥ ૧૪ ॥ મેં શું તોડી
 સરોવર પાળ, બાળા; મેં શું ધાવતા વછોડયાં બાળ બા. ॥ ૧૫ ॥
 કોઈને દુઃખ દેઈ શું ધર્યો ગરવ, બા; મેં શું હુનાળે ઉઠાડી પરવ, બા.
 ॥ ૧૬ ॥ મેં શું છાણે છાણું ભાગ્યું, બા. તેનું પાપ આવીને શું ભાગ્યું
 બા. ॥ ૧૭ ॥ તે વીના છેક આમ નહોય, બા. માહારાં ન મળે બેલી કો-
 ય, બા. ॥ ૧૮ ॥ મને સુજી અગમની પેર, બા; તમે આવવાના નથી ઘેર,
 બા. ॥ ૧૯ ॥ પછી દીવસ મહારા કેમ જાય, બા. માહારાં જોબન કેમ સ-
 ચવાય, બા. ॥ ૨૦ ॥ માહારા ફરકેછે લોચન, બા. આવે રંડાપાના દન,
 બા. ॥ ૨૧ ॥ એવા દાહાડા શી રીતે જાય, બા. ખાતે પીતે શરીર સો-
 સાય, બા. ॥ ૨૨ ॥ વિધવાનું સગું કોણ થાય, બા, જેનીને તેની ઠેસો
 ખાય, બા. ॥ ૨૩ ॥ સ્વામીવાળી તો સોનાથી મોંઘી, બા; કંથ વીનાની
 કુસ્કાથી સોંગી, બા. ॥ ૨૪ ॥ વીધવાનું જગત સહુ ઝેરી બાળા;
 થાય વાડના કાંટા વેહેરી, બા. ॥ ૨૫ ॥ વીધવા જ્યાં જ્યાં ડગ ભરે,
 બાળા; ત્યાં ધરતી ભારે ભરે, બાળા. ॥ ૨૬ ॥ પાલવ અડતાં લા-
 ન્છન લાગે, બાળા. ઉપર આભ ભડાકે ભાગે, બાળા, ॥ કરી
 જીએ એ સરવ વીચાર, બાળા; માહારા છુટી પડે અવતાર, બાળા.
 ॥ ૨૮ ॥ કહી રથશું શીશ પછાડે, બાળા; એ તો મુસ્તકના કેશ
 કાહાડે, બાળા. ॥ ૨૯ ॥ એવું રૂદન બહુ આરંભ્યું. બાળા. ગંગા
 જમુનાનું નીર થંભ્યું, બાળા. ॥ ૩૦ ॥ ત્યાં તો વાવલીયો નવ વા-
 હાય, બા; હાથી ઘોડા તે ઘાસ ન ખાય. ॥ ૩૧ ॥ ચારે દીશાયે

રડતાં સ્વાન; બાળા બધી ભોમી ભાસે સમશાન બાળા. ॥૩૨॥ આવી
વાદળાં છાયાં ગગન, બા. લાગે ઊદાશી સરવને મન. બાળા. ॥ ૩૩ ॥
॥ વલણુ ॥ ઊદાશી કુરુક્ષેત્રમાં. લાગે અપરંપાર; વટે વક્ષભ તેણે સમે-
કહે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૭ રાગ સવૈયાનો.

વધશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અતી કલ્પાંત જોઈને બોલ્યા
અરજુનનો કુવાર; જરાક વહેલી આવી હોતતો, ન નીકળત ધરબહાર
॥૨॥ હવે નથી ઉપાય માહારો, આબ્યું છે મુખ પાન; તેતો ઠરે કો-
હલા આવેલા, નામ શાનું અભેમાન ॥૩॥ તે માટે તું હઠ મુકી દે, મા-
હારે તારે સંસ્કાર; વધભોગ લેવા આટલું ચત્ન, કરે છે તું નાર ॥૪॥
પણ વધભોગ વ્યાધી તે ઉપાધી મીથ્યા સંસાર સુખ; જેટલું જેટલું સુ-
ખ તું માને; તેટલું જણજે દુખ ॥ ૫ ॥ મહોટા મહોટા સંસાર તજે,
તે શુભ કરણી સાઈ; સંસારના વધભોગ છે, તેને અતી અંધાર ॥૬॥
એવું સાંભળી ઓત્રા બોલો, તજવો કીયો સંસાર; અનીતી જેણે તણ
તેણે, તજ્યો બધો વેહેવાર ॥ ૭ ॥ મોહોટા મોહોટા જે કહેવાયા, તેણે
નથી તણ નારી, ઇંદ્રી કુબેરને વરણ અગ્ની, તે સરવે સંસારી ॥ ૮ ॥
બ્રહ્માએ બ્રહ્માણી રાખી, લક્ષ્મી વિષ્ણુ દેવે, માહાદેવજી યોગી હતાપણ
ઉમીયા રાખી એવે ॥૯॥ નારી વીના સંસાર કયાંથી, નારીથી થયું
જગત; નારીથી જ્ઞાની એવતરીયા; નારીથી થયા ભકત ॥ ૧૦ ॥ નારી
વીના કોણ થયેલું, બતાવો મુજ નાથ; સ્વરગ આપવાવાળી નારી,
સાચી માનજે વાત ॥૧૧॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ, બોલ્યામાં બા-
હાદુર આપ; પણ જો હું પાછો વળુતો, બ્રહ્મહયાનું પાપ ॥ ૧૨ ॥ પા-
નને બદલે કહેવાય કોહલા, માટે જવું છે ઠેઠ; નામ લાજે મુજ તાત ત
ણુને, લાજે જનુની પેટ ॥૧૩॥ રણ ચડ્યો પાછો ન વળે, તેનું નામ
છે સુરો; તે સુરાતણુ ખોઈને જીવું, તો તો જન્મ અધુરો ॥૧૪॥ યુદ્ધેય
હતાં મુજ માતાએ, બહુ કીધું કલપાન્ત; તેનો ખાળ્યો ખાળ્યો નહીં હું,
સમજાવે ન થયો શાન્ત ॥ ૧૫ ॥ હવે તારો ખાળ્યો ખાળુતો, વીશ્વની
કહેણી થાય; કહેશે બહુ રડીને થાકી, પોતાની જનેતાય ॥ ૧૬ ॥ તેની
જશએ દયા ન આવી, તેનો ખાળ્યો નવ ખળીયો; કહેશે કે નારીનું

મોડું દીકું, એટલે પાછો વળીયો. ॥ ૧૭ ॥ માતા કરતાં માન્યની વધી,
 કામમાં લખધાયો કામી; એવી કેહેણી લાગે મુજને, પડે ખરામાં ખા-
 મી. ॥ ૧૮ ॥ પછી જીવું તોણે મુવા જેવો, તે જીવવું ધીક્કાર; માટે
 નહી વળુ પાછો નહી વળુ, હઠ મુકી દો નાર. ॥ ૧૯ ॥ એટલે ઓત્રા
 રાણી વાણી, વહી તેણીવાર; તમે સોગન લેધને બેઠા; ઓ માહારા ભ-
 રથાર. ॥ ૨૦ ॥ હવે માહારો ઉપાય નથી, ઓરે માહારા નાથ; પાછા
 વળવા નહી કહુ તમને, પણ એક સાંભળો વાત. ॥ ૨૧ ॥ યુધ્ધે જીવું
 હોય તો તમે જાણે, પણ મુજ કષ્ટી કાપો; તમારી કને લઉછું માગી, પુ-
 ત્ર મને એક આપો. ॥ ૨૨ ॥ ઇશ્વર ઇચ્છાએ પુત્ર થશે તો, સરશે સં-
 સારી કામ; મહારી તમારી કીયા તે કરશે, રેહેશે જગતમાં નામ. ॥ ૨૩ ॥
 તે માટે રતુદાન દો મુને, વાઘે ભહું ધર સુત્ર; મુજ મનને ભાસે છે એવું
 નીશ્યે થવાનો પુત્ર. ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યો અભીમન્યુ, આતે શું વહી
 વાણ; રણ જતાં નારીને ન અડીએ, નારી તે નર્કની ખાણ. ॥ ૨૫ ॥
 ખરા નર નારીને ન ગાઠે; નારીછે ગોખર ગાત્ર; તે માટે કેમ કહું કરીએ,
 નર્ક છે નારી માત્ર. ॥ ૨૬ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, સમજીને વદો
 વાણ, અભીમન્યુ કહે સમજીને કહું છું સૌ નારી, નર્કની ખાણ. ॥ ૨૭ ॥
 ઓત્રા કહે હજી સમજીને બોલો, ઓરે સ્વામી સુપાત્ર; કુંવર કહે ખાણ
 મોહોટી, નર્કની નારી માત્ર ॥ ૨૮ ॥ ઓત્રા કહે હું કહીશ ત્યારે, રીસા-
 શો ભરથાર; રણધીર બોલ્યો કહે કેહેવું હોયતે, ખરી વાતે નહી ખાર.
 ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા રાણી, સાંભળો મહારા વાત; સૌ નારીને
 નર્ક કોહોછો તો, નારી તમારી માત. ॥ ૩૦ ॥ તમારી માતા માહારી
 માતા, સરવની માતા નારી અભીમાને તવ નીચુ ધાલ્યું, ન્યાયની વાત
 વીચારી. ॥ ૩૧ ॥ ઓત્રાએ તવ મન વીચાર્યું, સ્વામીને માહુ લાગે, એ-
 વું સમજી કેહેવા લાગી; કંથ તણો ભેદ લાગે. ॥ ૩૨ ॥ સાંભરો માહારા
 સુજ સ્વામી, હું અખળાની વાણ; તીછકારવી નવ ઘટે નારીને, નારીતો
 રતનની ખાણ. ॥ ૩૩ ॥ તમારા સરખા રતન જેવા, પ્રાક્રમી પ્રગટ થાય;
 તેની જનેતા નારી છે પણ, રતનની ખાણ કેહેવાય. ॥ ૩૪ ॥ યોગાભ્યા-
 શી જ્ઞાની તપસ્વી, કેં સુરા કેં દાતા; કેં જન ભકતો કંઈ દેવહંશી ર-
 ત્ન સરીખા થાતા. ॥ ૩૫ ॥ તે સરવે નારીના ઉદરથી, સુણો ચતુર સુ-
 જાણ, તે માટે સઘળી નારીને, ન કહેવી નર્કની ખાણ. ॥ ૩૬ ॥ સમજ-
 વી ખાણ રતન કેરી, વીચારી વદવી વાણ; તમારું કેહેવું પણ સાચું,
 છે નારી નર્કની ખાણ. ॥ ૩૭ ॥ જે નારીને પેટે જનમે, નાસ્તીક નીર-

દય પાપી;અવળચંદો અધર્મી અન્યાઈ, વીવેક હીન વણ માપી॥૩૮॥
 મસ્કરી ખોરો તસ્કરી ચોરો, અવગુણનું એધાણ; તેવાં પ્રાણીની જ-
 નેતા નારી, તે નારી નર્કની ખાણ ॥ ૩૯ ॥ નારીનું એવું બોલવું સુ-
 ણી, દુટી ગયો બધો તાડ; કુંવરે જાણ્યું પ્રવીણ ઝાણ, કરી બતાવ્યો
 ફાડ ॥ ૪૦ ॥ એની સાથે બોલી ચાલીમાં, હું તો નહીં બર આવું;
 એવું સમજીને કહ્યું એણે, ઓ અબળા હવે જાણું ॥ ૪૧ ॥ ઓત્રાએ
 કહ્યું સાંભળો સ્વામી, બુદ્ધી મુઠી છે નેવ; એકજ વીચાર હરી ફરીને,
 હઠ સીધાની ટેવ ॥ ૪૨ ॥ એકજ પ્રકારની હઠ લેવી, બીજા નહીં વી-
 ચાર; તેવાને ચાતુર કોણ ગણે, ઓ મહારા ભરથાર ॥ ૪૩ ॥ આ
 ઉપરથી હું એમ સમજ, બુદ્ધી નથી વીશેષ, સઘળા રસ્તાને નવ જ
 ણો, વીચાર શક્તી લેશ ॥ ૪૪ ॥ એટલે અભેમન્યુ બોલ્યો, જાણે છે
 સહુ કોય, પ્રેમદા કરતાં પુરૂષમાં શું, બુદ્ધી ઓછી હોય ॥ ૪૫ ॥ ઓ-
 ત્રા કહે વીશેષ બુદ્ધી, પુરૂષમાં કયારે જાણું; પ્રશ્ન પુછું તેનો ઉત્તર આ-
 પો, તો બુદ્ધી પરમાણું ॥ ૪૬ ॥ પછી હું જાણીશ કે સમજીને,
 હઠ ઝાલી છે નાથ; તરત તંબુએ ચાલી જવાની, નહીં આડો કરૂંહાય
 ॥ ૪૭ ॥ તમથી ઉત્તર દેવાય નહીં તો, પુત્ર આપીને જવો; હું તમ
 સાથે તમે મુજ સાથે, વચનથી બંધાવો ॥ ૪૮ ॥ એટલે બોલ્યો અભે-
 મન્યુ, તારેછે પુત્રની પ્રજા; પણ ઉત્તર થાય બુદ્ધીશાળીથી, તેવું પુ-
 છવું પ્રજા ॥ ૪૯ ॥ માહારાથી ઉત્તર દેવાય નહીં તો, તારે દેવો પડ-
 શે; જો પછી ઉત્તર નહીં દેતો, ક્રોધ મને બહુ ચડશે ॥ ૫૦ ॥ માહારા-
 થી ઉત્તર થાય નહીં તો, તુજથી ઉતર થાય; એવું પ્રજા પુછજેનારી,
 વેણ દીધું કરમાય ॥ ૫૧ ॥ ઓત્રાએ પણ વચન આપ્યું, તવ બોલ્યો
 રાજન; તારા પ્રજાનો ઉત્તર દેવો, સેહેજ છે માહારે મન ॥ ૫૨ ॥ ઉ-
 ત્તર આપીને જૈશ બુદ્ધ્યે; તુજથી નવ રોકાય; ઉત્તર ના દેઉ તો સુત
 દેઈ, મારે જાણું વઢવાય. ॥ ૫૩ ॥ હવે પ્રેમદા પ્રજા પુછો, ઓત્રાએ
 જોડયા હાય; ધ્યાન દેઈને સાંભળી લેજો, ઓરે મારા નાથ. ॥ ૫૪ ॥
 એકાદશી વ્રત આવીયું તે, દન પીતરનું શ્રાધ, તે દીન ગર્ભનો દહાડો
 નારીને, એ પ્રજાનો પડ્યો બાધ. ॥ ૫૫ ॥ શ્રાધ સારીને જમે નહીંતો;
 પીતર બાધ લાગે; શ્રાધ સારીને જો જમે તો, એકાદશી વ્રત લાગે.
 ॥ ૫૬ ॥ તે દન નારીને રતુ આપે તો, એકાદશ પાપ થાય; નારીને રતુ
 આપે નહીં તો, લાગે બાળ હત્યાય ॥ ૫૭ ॥ ત્રણે વાતમાં બાધ ભાસે,
 વીચારો વીવેક; ત્રણે કારજશીધ કરવાં, રહેવા ન દેવું એક. ॥ ૫૮ ॥

એ કાજ કરીએ એકપર રહીએ, તો તે નહી ચતુરાઈ, ત્રણે કરવાં ને
બાધ ન બેસે; તેની બુદ્ધી સવાઈ ॥ ૫૯ ॥ અભેમાને વીચાર કરી,
ધારી જોયો વિવેક; તો પણ એને કાંઈ ન સુજ્યું, રસ્તો ન જડીયો એ
ક ॥ ૬૦ ॥ વલણ ॥ રસ્તો કાંઈ જડયો નહી, કુંવર મન અકળાય; વદે
વક્ષસ શ્રીતા સુણો, પ્રણયોતર કથાય. ॥

કડવું ૩૮ મું રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બોલ્યો અભે-
મન્યુ મુખ એમ; આનો ઉત્તર થાયે કેમ ॥ ૧ ॥ મહોટા મહોટા મ-
થીને મરે, પણ ઉત્તર કોઈ ન કરે, પુછ્યું પ્રણય તેં ક્યવું અતી, તેનો
ઉત્તર જડવાનો નથી ॥ ૨ ॥ એક મુઠ્ઠી દે એકાદશી, તો તો આંટી એ
માં નથી કશી; તવ ઓત્રા બોલી મુખ એમ, એકાદસી તે મુકાયકેમ
॥ ૩ ॥ એક મુઠ્ઠીને એક શીઘ રાખે, તેમાં શાની ચતુરાઈ દાખે; કરે
એક ખરું એક ખોટું, તેનું અજ્ઞાન જાણવું મેહોટું ॥ ૪ ॥ જેમ વેદમાં
ભેદ અપાર; કહે સાકાર નીરાકાર; તેમાં એક જુદું એક સાચુ, કહે તે
તણું ભણતર કાચું ॥ ૫ ॥ ભણે શટ શાસ્ત્ર ચારવેદ; પણ તે નહી સ-
મજેલો ભેદ; તેથી એક ખરું એક ખોટું, કહે તેને તો પાતક મેહોટું ॥ ૬ ॥
સર્વ વચનનો સમજે ભેદ, તેતો ભણ્યો છ શાસ્ત્રને વેદ; પુછ્યાં પ્રણયમાં
જે ત્રણ ટાણાં, તેતો સાચવે સુજ્ઞ જ શાણાં ॥ ૭ ॥ તવ અભેમન્યુ એમ
બોલે નહી તારણી કે તુજ તોલે; આપો ઉત્તર તો મન માને, હવે વા-
ર કરોછો શાને ॥ ૮ ॥ બોલી ઓત્રા બોલેલું થાયો, મુને પુત્ર તમો
એક આપો; પછી ઉત્તર કરું સ્વામી, મુને જાણશે નહી હરામી ॥ ૯ ॥
તવ અભેમાને વીચાર્યું, કેરા તંબુ તણાવવા ધાર્યું; જોયું શેન્યના
સામુ છેક, થઈ ભાઈશું દ્રષ્ટી એક ॥ ૧૦ ॥ કરી માયાવીને તવ
સાન, આવ્યો ભીમ તણો સંતાન; તવ આડુ જોઈને કહે છે, વીરા
વામા અતી હઠ લે છે ॥ ૧૧ ॥ માટે તંબુ તણાવો બ્રાત, આડી દ્રષ્ટીએ
ક્રીધી વાત; સુણી ગટારગછ સંચરીયો, પોતે સેન્ય વિશે પરવરીયો.
॥ ૧૨ ॥ કરી શેવકને આગનાય, જવો જોઈ તંબુ તાણો ત્યાંય; કાંઈકર
તાં સુધરે કામ; રહે અભેમન્યુનું નામ ॥ ૧૩ ॥ તવ શેવક લોક સંચ-
રીયો, કેરા તંબુ તાણી ત્યાર કરીયા; પછી દાસો થયા વિદાય, તવરથેથી
ઉતર્યો રાય ॥ ૧૪ ॥ મુઠ્ઠી ઓત્રાએ અશ્વ લગામ, જઈ તંબુ કર્યો વી-

વીશ્રામ; તવ કૃષ્ણ પ્રભુ પાતાળ, લીધો વીચાર દીનદયાળ ॥૧૫॥ મા
હારે કરવો ભાણેજનો દ્વંશ, પણ રાખવો ભક્તનો વંશ; કદી નરનારી
સુખ આદરશે, થોડી વેળામાં અર્થ શું સરશે ॥૧૬॥ એવું જાણ્યું શ્રી
અવીનાશ, ટકાવું બેઠિને છ માસ; કરી સુર્ય ઉપર આગનાય, સ્થંભી
રહેજે ત્યાંને ત્યાંય ॥૧૭॥ ખટ માસ લગી રવી દેવ, ખસવું નહી અ-
વશ્ય મેવ; પછી જગતપર કરણા કીધી, એક અંજળી જળની લીધી.
॥ ૧૮ ॥ સુખ વાણી વધા ધનશામ, પશુ પક્ષી પતંગ તમામ, દેવ દાનવ
માનવ કીટ, થાજે આળસ નીંદા અદીડ ॥ ૧૯ ॥ ક્ષુધા પીપાસા ને દ-
સ્ત, થાજે લઘુશંકા સૈત હસ્ત; થાશે નહી વેળા કવેળા બ્રાન્તી, રહેજે
નીરવરતીને શાન્તી ॥ ૨૦ ॥ એમ કહી જળ આચમન કીધું, પછી
જળ ફરીથી લીધું; એમ જાણ્યું જદવરાય, દીવશે કદી ગભ ધરાય,
॥૨૧॥ તેવા ગર્ભની પ્રજા જે થાય, તે તો વર્ણશંકર ગણાય; તેના અ-
વળા હોયે લક્ષણ, કરે ખોટી વસ્તુ ભક્ષણ ॥ ૨૨ ॥ થાય અધરમી ને
અન્યાહ, શુભ મારગ સમજે ન કાંઈ; એવી વરણશંકર પ્રજાય, દીવશે
ગર્ભ રહેવાથી થાય ॥ ૨૩ ॥ નહી દીવશે મનુશ ધર્મ, પશુ પક્ષીને કી-
ટનું કર્મ; એવું સમજીને જુગદાધાર; તંબુપર વરસાવ્યો ધુમાર ॥ ૨૪ ॥
તેથી નાવે સુર્યનો ખાધ, એવું કાર્ય કર્યું નીરવાદ; કરી કરણા દીનદયા
ળ, કર્યું કામ રહી પાતાળ ॥ ૨૫ ॥ વળણું ॥ પાતાળ રહીને કારજ કર્યું
સાંભળને તું રાય; ભક્તને આધીન ભુધરો, વ્યાસ વક્ત્રલ ગુણ ગાય. ॥

કડવું ૩૯ મું રાગ ધોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાય
ના તનરે ॥ ૧ ॥ નરનારીને ઉપજ્યું હેત અપારરે, પ્રેમ ધરીને માંડ્યો
શુભ સંસારરે ॥૨॥ રમતાં જમતાં બહુ વેળા વીતી નેટરે, પ્રભુ કપાયે
ઓત્રાને ગર્ભ રહ્યો પેટરે. ॥ ૩ ॥ પરીક્ષત રાયના ગર્ભ તણી એ કથાય
રે, શ્રદ્ધા રાખી સુણો તો વંશ વૃદ્ધી થાયરે ॥ ૪ ॥ જોણે રાખ્યો ધર્મ
પાયો એકરે, કળીયુગને તો, વાપરવા દીધો નહી છોકરે ॥ ૫ ॥ સપતા
સુણી, પ્રભુ પદ પામ્યો જેહરે, શ્રોતા સુણતાં મનમાં ધરે સંદેહરે ॥૬॥
હાશજ સમજે તે જન નરકે પળાયરે, પરીવાર ખુટે, અનધન નાસ્તી
થાયરે ॥૭॥ શ્રદ્ધાળુ જન, સુણી કરે પુન્ય દાનરે, તેને પ્રભુ આપે સુખ
સંતાનરે ॥૮॥ શ્રોતા જનના, પુરણ પોહોઆ કોડરે, સરવે સભા, બો-

લો જે જે શ્રી રણછોડરે ॥ ૯ ॥ વલણ ॥ સકળ સભા જય જય વદો,
વંશની વૃદ્ધી થાય; બ્યાસ વહ્નલ મુખ ઓચરે, જેને શ્રી જગરાય ॥

કડવું ૪૦ રાગ સાખા.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ છ માસ સુખ સંસારનું લીધું,
ગર્ભ રહ્યો રૂડી રીતે; ઓત્રાને મન આનંદ થયો, પાવલે પડી પ્રીતે ॥ ૨ ॥
ઓરે મહારા પ્રાણ પતીજી, વાંધ્યુ ભલુ ધર સુત્ર; તમારે વ્રધેને પુ-
ન્યે કરીને, આપશે પ્રભુ પુત્ર ॥ ૩ ॥ જીભડી મારી કાપવી ઘટે, કઠોર
વચન કહેતાં; રાખજો સદાએ કપા દ્રષ્ટી, હાથ હૈયાં નથી રહેતાં ॥ ૪ ॥
ઓરે પતીજી ઓરે પતીજી, દારણ આબ્યું દુઃખ; ચાર ઘડી કાળે કરી
પ્રીતી, ફરી કયાં દેખીશ મુખ ॥ ૫ ॥ એમ કહીને રડવા લાગી, આંસુ
વહે યોધાર; અભેમન્યુએ સમજવીને, છાની રાખી તે વાર ॥ ૬ ॥ પ-
છી અરજીન સુત એમ બોલ્યો, વહેલું વચન થાપો; પ્રણ તમોએ જે
પુછ્યું છે, તેનો ઉતર આપો ॥ ૭ ॥ ઓત્રા કહે એ કંથ માહારા, સાં-
ભળજો ધ્યાન દેઈ; પ્રસ્થનો ઉત્તર સેજમાં છે, શાસ્ત્રનો આધાર લઈ
॥ ૮ ॥ એકાદશી વૃત આવીયું, તે દન પીત્રનું શ્રાધ, સ્ત્રીને દન હોય
ગરભનો તે, ત્રણનો પડીઓ બાધ ॥ ૯ ॥ શ્રાધ સારીને જમે નહીતો, પી-
ત્ર રહે નીરાસ; જે જમેતો એકાદશીનો, ભાગી પડે અપવાસ ॥ ૧૦ ॥
તે દન નારીને રતુ આપેતો, એકાદસ પાપ થાય; જે કદી રતુ આપે ન
હીતો, લાગે બાળ હત્યાય ॥ ૧૧ ॥ એવી એમાં આંટી ઘુટી છે, તેનો
શો ઉપાય; પાપ જરાએ આવે નહીને, ત્રણે કારજ થાય ॥ ૧૨ ॥ એ
વો તમને આપુ ખુલાસો, તવ કર નાંખશે મુછે; જાણ્યા પછી કોયડો
કાડીનો, કહેશે કે એમાં શું છે ॥ ૧૩ ॥ અભેમાન કહે સુણ નારી,
વાંકુ કેમ વદાય, જાણ્યા પછી એહો કરી કાઢે, તે નર ખર કહેવાયા ॥ ૧૪ ॥
એટલે બોલી ઓત્રા રાણી, ઉતરમાં ચીત દેજો; ઘણોક ઉડો વીચાર
રાખી, વચન સાંભળી લેજો ॥ ૧૫ ॥ શ્રાધ કરીને પીન્ડ સુંઘીએ, જ
મ્યા ખરોખર થાય; મધરાત પછી દીજીએ રતુ, ત્રણે તીથી સચવાય
॥ ૧૬ ॥ મુખમાં અન ઘાલે અપવાસ ભાગે; વાસનાથી નાવે બાધ,
જમવાની કાંઈ જરૂર નથી, પરીપુરણ થાય શ્રાધ ॥ ૧૭ ॥ અડધી રજની
જતાં સુધી, એકાદશી કહેવાય, અડધી રાત્રી ગયા પછી, દ્વાદશીમાં

ણાય. ॥ ૧૮ ॥ તેથી એકાદસ પાપ ન લાગે, લાગે ન બાળહત્યાય, એ
રીતીથી કામ કરેતો, ત્રણે તીથી સચવાય. ॥૧૯॥ ન્યાય ભરેલો ઉત્તર
સુણી હરખ્યો અભેમાન; સાખાશ નારી બુદ્ધીશાળી, વધરાટની શં-
તાન ॥ ૨૦ ॥ જવો તમે તંબુએ પધારો, શીખામણ મન ધરજો, માહા
રી માતા રાંકડી છે, તેની સેવા કરજો. ॥ ૨૧ ॥ પીલેરીઆંની સાસરી
યાંની, આખરૂં રાખજો ઉભી; કંથને લાન્છન લગાડશે માં ચાતુર ના
રીની ખુખી. ॥૨૨॥ દાંતમાં છેડો ઘાલીને દહાડા, કાઢજો રૂડી રીતે, મન-
મુકીને માહારી પછાડે, પુન્યજ કરજો પ્રીતે. ॥ ૨૩ ॥ આશીશ વચન
દેઉછુ તુને, ઇશ્વર કલ્યાણ કરશે; જનમો જન્મ સુખની પ્રાપ્તી, ઉદર
તારૂં કરશે. ॥ ૨૪ ॥ રડશે કળકળશે નહીં કોઈ, સૌ ગુણની જણનાર;
હેતજ રાખજો જેવું છે તેવું, છેલા વેલ્લા જુહાર. ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને
ઉભો થયો, હવે ન કાંઈ કહીશ; એટલે ઓત્રાચે આગળ આવી, ચર-
ણમાં મુકયુ શીશ. ॥ ૨૬ ॥ વળણ. પાય પડી ઉભી થઈ, સનમુખ
જેડયા હાથ; વદે વક્ષભ ઉભી રહી; નીરખે પોતાનો નાથ.

કડવું ૪૧ વૈદ્રલીનો રાગ નાટકની છાયા.

કંથજ ક્યારે ભેગા થશે, ક્યારે દેખાડશે મુખ; તમવણ દીવસ
જશે નહીં, નહીં તમ વણ સુખ. ॥ કંથજ ॥૧૮૬॥ અધુરામાં પુરી પ્રી-
તી કરી, તે તો વીસરશે કેમ; વારે વારે આવશે સાંભરી, પતી તમારો
પ્રેમ. કંથજ. ॥ ૧ ॥ લખી લખી કાગળ ક્યાં મોકલું, બુડેલું તરે વાણ
તમારા સુખનો સંદેસડો, મુને કેહેવાનું કાંણ. ॥ કંથજ. ॥ ૨ ॥ ક્યારે
જશે ને કોના થશે, ફરી જવાનું ચીત; વીસરસો વધભોગ આજનો,
ચાર ઘડીની પ્રીત. કંથજ. ॥ ૩ ॥ પ્રાણપતી પ્યારા માહરા, છળી
દેખવાની ક્યાંય; જણે નજરે નીરખ્યા કરૂં, માહારી રૂઢીયામાંય ॥ કંથ
જ ॥૪॥ જ્યાં જઓ ત્યાં મારા નાથજ, રહો માસ છ માસ, એટલે
મુને તેડાવજો, દારીને તમ પાસ ॥ કંથજ. ॥ ૫ ॥ જવો તો જગો ક-
રજો માહરી, સાંકડે મોકળે સમાસ; ચરણ ચાંપીસ કને આવિને, તમ
રજની હું દાસ. કંથજ. ॥ ૬ ॥ વળણ ॥ એમ કહી પાલવ ગ્રહો ઉ-
ડ્યો નર કુંવાર; વદે વક્ષભ તતપર થઈ, રણધીર નીકળ્યો બહાર.

કડવું ૪૨ મું રાગ સાખી.

વધશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, ચઠવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ ઓત્રાને રડતી મુકીને, ર-
 ણુધીર નીકળ્યો બાહાર; જઈ પોતાના રથમાં બેઠો, હાથે ગ્રહી હથીઆર
 ॥ ૨ ॥ એટલે આવી સકળ સેન્યા, હળીમળી સહુ જય; ડુંડભી ડંકા
 દેતા દેતા, યુધને પંથ પળાય ॥ ૩ ॥ અભીમન્યુની આગનાથી સેવક
 બે ત્યાર થયા, રણમાંથી ઓત્રા રાણીને, તંબુએ તેડી ગયા ॥ ૪ ॥ સુ
 ભદ્રાની પાસે આવી, ઓત્રા લાગી પાય; હું અપરાધણ મોડી આવી,
 તે કરજે ક્ષમાય ॥ ૫ ॥ માહારે ભવીશે ઘણી ભુલાવી, કાળ કેડે થઈ
 લાગ્યો; આવતાં સાંઢના ચરણ વીશે, મારગે ભાલો લાગ્યો ॥ ૬ ॥ મા-
 ટે મુજથી મોંઝા અવાયું, પણ તમસુતને ખાળ્યા; માહારાથી થયું તેટ-
 લું કીધું; ઘણાએ પાછા વાળ્યા ॥ ૭ ॥ તોપણ તે પાછા નવ વળીયા,
 છેવટ થાકીને આવી; પણ સાસુજી તમારે પુન્યે, પુત્ર હું એમનો લાવી
 ॥ ૮ ॥ લેલાટ ઉપર હાથ મુક્યો, સુભદ્રાએ સાર; મોહોહામાં આવેલો
 કોળીયો ગયો, શું અન્ય આશા લગાર ॥ ૯ ॥ તારને માહારું ભવીશખાઈ,
 થઈ બેઠાં નીરાશ; અભેમન્યુ અતી આનંદે ચાલ્યો, મન ધરી ઉલ્લાસ,
 ॥ ૧૦ ॥ એવે કોઠાની લગભગ થયા, તવ બોલ્યો અભેમાન; સાંભળો
 માહારા ભીમ કાકા, વાયુ તણા સંતાન ॥ ૧૧ ॥ કોઠામાં શેન્યા નવ શોભે,
 હોય મારથી વદનારા; ત્યાં તો છે યુધ્ધ યુક્તી ભરેલું, અન્ય શું કરે ખી
 ચારા ॥ ૧૨ ॥ માટે શેન્યને અળગી બેસાડો, પછી ચાલો ચઢે ઘોડે, છે
 એક કોઠો તમારે માથે, માટે ચાલો અમ જોડે ॥ ૧૩ ॥ હું ને ગરોરગછ
 ત્રીજ તમે, જેએ તેમાં નહી કહેણી; તવ શેન્યાની પ્રત્યે ગદાધર, બો-
 લ્યો રક્તજ નેણી ॥ ૧૪ ॥ જવો જઈને સરવે કરો, છાંયો જોઈ વીસરામ;
 અમે ત્રણે જણા જશું કોઠામાં, ત્યાં નહી કોઈનું કામ ॥ ૧૫ ॥ એટલે
 નીકળ સરવને લેઈ, અળગો ગયો તે વાર, છાંયો જોઈને વીશ્રામ કીધો,
 શાન્તી પામ્યા અપાર ॥ ૧૬ ॥ ભીમ ગરોરગછ ને અભેમન્યુ, પ્રથમ
 કોડે જય; ત્યાં તો ઉભા છે દ્રોણ ગુરૂ, પાશાણ કોઠા માંય ॥ ૧૭ ॥ ત્યાં
 જઈને ત્રણે જણાએ, કીધો નમસ્કાર; એટલે બોલ્યા મધુરે મુખે, હશીને
 દ્રોણાચાર. ॥ ૧૮ ॥ આવો દીકરા ભલેજ આવ્યા, યુધ્ધની મને ઈચ્છા-
 ય; અભીમન્યુ કહે ધન્ય મહારાજ, તમથી આમ ન થાય ॥ ૧૯ ॥
 માહારા બાપને વીશ્રામ આપી, મોકલીયા પાતાળ; કપટનું કોઠાયુધ્ધ

માંડયું, શીખવ્યું તે ચાન્દાળ ॥ ૨૦ ॥ ગુરુજને કહેવું ન થયે, પણ
કર્તું કહ્યા જેવું; તમોએ યુધ્ધ માગી લીધું છે, તો તમને યુધ્ધ દેવું. ॥ ૨૧ ॥
તમારી સાથે હારીશ વડતાં, તેમાં ઈજ્જત નહીં જાય, કહેશે શું છોકર
જીતે બીચાર, બાળકથી શું થાય ॥ ૨૨ ॥ તમોને લોકો એવું કહેશે
ગુરુ જાતે કઠોર; બીધારથીનું છોકરું માર્યું તેમાં શું કીધું જોર ॥ ૨૩ ॥
જસ તમને નથી મળવાનો, જીતશે તોયે લગાર; કદાપી વડતાં હારશે
તો, ફજેતીનો નહિ પાર ॥ ૨૪ ॥ હલકાઈ તમારી ઘણી ગણાશે કહેશે
ગુરુ હારી પડીયા; મુજને લોકો એવું કહેશે, ગુરુથી ચેલા ચડીયા.
॥ ૨૫ ॥ મહિમા મારો વીશ્વમાં વધશે, માટે ગુરુ સંગ ગાળું; હારશે
કે જીતશે તમો પણ, નહીં મળે જસ બેઉ બાળું ॥ ૨૬ ॥ એવાં વચ-
ન સાંભળીને, પસ્તાયા ગુરુ દ્રોણ; આ કામ મેં કર્યું હોત નહિ તો, દે-
નારું ઇખડો કોણ ॥ ૨૭ ॥ દુરીયોધને બુધ્ધી ભભાવી, એને શી દેઉં
આશ; ઇખડો સાંભળ્યો પાપીને માટે, જાને સત્યાનાશ ॥ ૨૭ ॥ એમ
કહીને દ્રોણ બોલ્યા, સાંભળ માહારા તન; જે કામ કરવા બેઠા તે કરો,
સમજ્યો સર્વ વચન ॥ ૨૮ ॥ કરતાશું કર્યું તે કેમ કરીયે, હવે તો ધ-
નુશ તાણો, કુંવર કહે શું યુદ્ધ કરશે. વીપ્ર લાડુ ખાઈ જાણો ॥ ૩૦ ॥
એવું સાંભળી દ્રોણ ગુરુને, ક્રોધ ચઢ્યો અપાર; શું સહુ જેવો મુજને
જાણ્યો, લાડુનો ખાનાર. ॥ ૩૧ ॥ જો છોકરા હવે ઠેર માર, ઢાળુ રથથી
હેઠ; કુંવર કહે જોજો મહારાજ, પોહોંચાડી દેઉં ઠેક ॥ ૩૨ ॥ એમ ક-
હીને સામાસામી હાથ ગ્રહ્યાં હથીયાર; ધનુષની પાણુ ચઢાવી, બેઉએ
કર્યા ટંકાર ॥ ૩૩ ॥ પેહેલો કોડો પાશાણુ કરો, પેહેલો દરવાજો એક;
રથ બેશી તે દરવાજામાં, ગુરુ રહ્યા ધરી ટેક ॥ ૩૪ ॥ અભીમન્યુ બા-
હાર ઉભો છે, ક્રોધજ આડે આંકે; ગટોરગછ સુત હેડખાનો, તે રથ
એનો હાંકે ॥ ૩૫ ॥ ગદા દસ હજ્જર મણની, લેઈ ઉભો છે ભેમ;
પછી બાણાવળી બાણ લઈને, ટુટી પડ્યા ફાવે તેમ. ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥
ફાવે તેમ ટુટી પડ્યા, ગુરુને અભેમાન; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, ભજ-
જે શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૩ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, પહેલા કોહાની કથાય. ॥ ૧ ॥ દ્રોણ ગુરુએ બાણ લઈ.

ને દેવા માંડયો માર; અગણીતા મંત્ર લણીને; મારે નર કુંવાર ॥ ૨ ॥
 એક એક બાણે ચાળીશ હજ્જર, બાણ કુંવરના જય; દ્રોણગુરુ એક
 બાણ મારેતે, એંશી હજ્જર થાય ॥ ૩ ॥ ત્યાં તે કેટલું જોર કુંવરનું,
 ગુરુ દૈવત દાખે; અલીમન્યુને રૂંચે રૂંચે, ભાલોડા ભોંકી નાંખે,
 ॥ ૪ ॥ ચામ્ર શરીરનું ચુંથી નાખ્યું ચારણી જેવું થાય, થર થર કાયા
 કંપવા લાગી, રૂધીર બહુ વહી ગયું ॥ ૫ ॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા
 પ્રાણ જવાનો બાકી, એ રીતે અલીમન્યુની, માઠી દશાથઈ પાછી ॥ ૬ ॥
 રક્ષાનો એક તાર સુતરનો, ધનુસે વીંટેલો સાર; તેણે પ્રતાપે આયુશ કે
 રો, સંધાઈ રહ્યો છે તાર ॥ ૭ ॥ કુંવર ઘણો કાલર થયો, મનમાં અ-
 તી બડબડીયો, તે જોઈને ગટોરગછ બળીયો, ગાળને ગગન ચઢીયો
 ॥ ૮ ॥ એટલે ગુરુએ બાણ લીધું, દારણ દૈવત દાખી; મોહાસ્તરથી
 ગટોરગછની રૂદીયા ભેદી નાખી ॥ ૯ ॥ બેભાન થઈ તંબુએ પડીયો,
 ન રહી સુધકે સાન; કુંવરને ડિડાડ્યો જાણી, કોપ્યો વાયુ સંતાન ॥ ૧૦ ॥
 ગદા ગ્રહીને આગળ આવ્યો, વાળું કચ્ચર ધાણ; એટલામાં તો દ્રોણ
 ગુરુએ, ભોંકયું લીમને બાણ ॥ ૧૧ ॥ તવ વૃકોદર અવની ઢળીયો,
 ગુરુએ કીધો કહેર; લાડુ ખાનારો મુજને કહ્યો, મારું કુંવરને ઠેર ॥ ૧૨ ॥
 એવું સમજી અલેમન્યુને, બાણનો માર્યો માર; ભયોભય ભાલોડાં ભોં
 ક્યાં, કંઈ નીકળે આરપાર ॥ ૧૩ ॥ કંઈક શરીરમાં ભરાઈ રહે, વહે
 ઘણું રૂધીર; એવી રીતે રૂંચે રૂંચે બહુજ ભોંકયા તીર ॥ ૧૪ ॥ ચા-
 મડું થયું ચારણી જેવું; જાણે પડશે ઢળી; એવે સમે વૃકોદરની, તરત
 મુરછા વળી ॥ ૧૪ ॥ ડિભો થઈને જોયું લીમે, દાજ્યું અંતઃકરણ;
 જણ્યું કે કર્યો જીલમ વીપ્રે, કુંવર પામશે મરણ ॥ ૧૬ ॥ એવું સમજી
 મડદાં પડેલાં, તે લેઈ દીધો માર; તેથી ગુરુ કાલર થયા, પાછા પડ્યા
 તે વાર ॥ ૧૭ ॥ એવામાં ગટોરગછ આવ્યો, હાંકવા રથપર બેઠો; ત્રણેનું
 જીથ મળવાથી ગુરુનો, જીવ ચીંતામાં પેઠો ॥ ૧૮ ॥ અલીમન્યુને હી-
 મત આવી, હોડવા માંડ્યાં બાણ; ગુરુ પેસી ગયા અડધે કોઠે, ઘણા
 થયા ગભરાણ ॥ ૧૯ ॥ તોપણ પાછી હામ રાખી, ટપ્પી ડિભા ત્યાં સાર;
 કોઠાના દ્વારમાં કુંવર પેઠો, તેને મારે છે માર ॥ ૨૦ ॥ વૃકોદરને માહા
 રીસ વ્યાપી; બળથી ગયો છે બેહેકી, બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને દ્રોણ
 પર છુટી ફેંકી ॥ ૨૧ ॥ તે ગદા ગુરુએ આવતી દીઠી, જણ્યું કે વીધન
 થાશે; આયુત મણની મુજ પર પડશે, તવ રોટલો વળી જશે ॥ ૨૨ ॥
 રાજ ભોગવનારો ભોગવે પોતે, હું શીદ પામું મરણ; એવું સમજી રથવી

શેથી, તરત ઉતર્યા ધર્મ ॥ ૨૩ ॥ લડવું વઢવું વેગળું મુકી, નાઠા
 દ્રોણાચાર; ખીજે દ્વારે પેશી જઈને, નીકળી ગયા બહાર ॥ ૨૪ ॥ ઉછ-
 જેલી ગદા હેઠી પડી, તવ લીમે લેધ લીધી; અભેમન્યુને કહેવા લા-
 ગ્યો, કેવી બહાદુરી કીધી ॥ ૨૫ ॥ કુંવર કહે સાબાશ કાકા, નીકળ-
 વા પંથ ઝાલો; આડા અવળા કાંઈ ન ખસશે, રથની પુંથળ ચાલો.
 ॥૨૬॥ રથ મુકીને આઘા ખસસો, તો ખીજે પંથ પડશે; જે કોઈ દ્વા-
 રમાં પેશી ગયા તો, જરૂર ભુલા પડસો ॥ ૨૭ ॥ આખો આયુષ વહી
 જવાનો, પણ નહી નીકળો બહાર; આંટીધુટી ભમ્યા કરશે; પણ નહી
 આવે પાર ॥૨૮॥ ભુલ ભુલામણી ભારે કોઠાની, ભમી ભમીને થાકો;
 હું આંગળી બતાવું તે રીતે, રથ ગટારગછ હાકો ॥ ૨૯ ॥ ઉભા રહ્યા
 ની શકિત નથી, મુજને મહારા વીર; સરીર જુઓ સ્વેત થએલું, ન
 થી જરા રૂધીર ॥ ૩૦ ॥ માટે રથમાં બેઠો બેઠો, તમને બતાવું શાન;
 તે રસ્તે રથ હાકે જાણે, જાણે ભુલતા ભાન ॥ ૩૧ ॥ એમ કહી રથમાં
 ખીરાજ્યો, અરજુનનો કુંવર; આંગળી બતાવે તે પ્રમાણે, માયાવી
 હાંકે તોખાર ॥ ૩૨ ॥ દ્વારે દ્વારે પેસવા લાગે, ત્યાં ચોદ્યા યુધ ધારે;
 હેડંબાનો દીકરો તે, પેરોણો લેધને મારે ॥ ૩૩ ॥ તે મારતા બહુ રહી
 જાય બાકી, તેને વૃકોદર ઝાલે; માથા ઉપર ફેરવીને, બળથી બગલમાં
 ઘાલે ॥૩૪॥ દબાવીને પ્રાણ કાઢે, એમ કર્યા સાત દ્વાર; દ્વારે દ્વારે દસ-
 દસ ચોદ્યા, માર્યા એક હજાર ॥ ૩૫ ॥ પ્રથમ કોઠો ફરી નીકળ્યા, તવ
 કામ કેવું કીધું; અભેમન્યુએ બેઠા બેઠા વજરાન્નર બાણ લીધું ॥૩૬॥
 તે બાણ બળ કરીને મુકયું, વજરનો મંત્રજ નડીઓ; પહેલો કોઠો પા-
 શાણનો તે, મુળમાંથી ભાગી પડીયો ॥ ૩૭ ॥ દ્રોણગુરુ જે નાશી ગયે-
 લા, પહેાચ્યા કઊરવ દળમાં; મોઢામાં તો શ્વાસ ધણેરો, પણ તે આ-
 વ્યા પળમાં ॥૩૮॥ આવી કહું દુરીયોધનને, હાયોરે ભાઈ હાયો; ત્રણે
 જણાએ હળી મળીને, મન મુકી મુજને માર્યો ॥ ૩૯ ॥ છત્રપતી કહે
 છોકરાઓથી, હારી ગયા મહારાજ; બ્રાહ્મણ તો લાડવા ખાઈ જાણો,
 ખોઈ જગતમાં લાજ ॥ ૪૦ ॥ જવો કપાચાર ગોર મહારાજ, ખીજે
 કોઠો તમારો; વીમના કોઠા થઈ રહે પુરા, પછી ઝપાટો અમારો ॥૪૧॥
 એટલે કીરપાચાર ચાલ્યા, ખીજ કોઠામાં જાય; લોહ વજરનો કારમો
 કોઠો, જઈ ઉભા તે માય ॥૪૨ ॥ વલણ ॥ કોડે જઈ ઉભા રહ્યા, હાથ
 મહી હથીઆર, ખારણે રથ રાખી રહ્યો, અરજુનનો કુંવાર.

કડવું ૪૪ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, બીજ કોઠાની કથાય. ॥ ૧ ॥ ભીમ અભેમાનને માયાવી,
 ઉભા રહ્યા છે બાહાર; કુંવર કહે ભીમ કાકા, કાયાને કષ્ટ અપાર ॥૨॥
 માહારા અંગમાં બાણ પેઠાં છે, તેની ઘણી વેદનાય; સાચવીને તે ખે-
 ચી કાહોડો, તો નીરવરતી થાય. ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે બાણ કાઢીશું તો
 પવન પરવેશ કરશે; તેથી વીશેશ પામીશ પીઠા, પ્રાણ તારો નીસરશે
 ॥ ૪ ॥ કુંવર કહે ભવીશ માહાર, પણ કાઢી લ્યો બાણ; શરીર સકસ
 રહી ગયું છે, દુખી થાય છે પ્રાણ. ॥ ૫ ॥ તવ માયાવી એમ બોલ્યો
 ધીર્ય ધરોને જાત; વસ્ત્ર તણી કરો કાકડીયો, એ વૃકોદર તાત. ॥ ૬ ॥
 બાણ કાઢી મહી મારવા દુઆ, પ્રવેશે નહીં પવન; સાચવીને બાણ ખે-
 ચી લેઉં, એમ વદ્યો વચન. ॥ ૭ ॥ તવ ભીમે વસ્ત્રો ફાડીને, કાક-
 ડીઓ કરી આપી; માયાવીએ બાણ કાઢવા માંડ્યા, શરીરે કર ચાંપી
 ॥ ૮ ॥ હાથ દેઘ બાણ ખેંચી કાઢે, છીદ્રમાં કાકડી ઘાલે; તે વેળાએ
 અભીમન્યુને, શરીરમાં બહુ સાલે. ॥ ૯ ॥ એ રીતે બહુ બાણ કાઢી,
 વસ્ત્રના દુઆ દીધા; રૂધીરધાણું શરીર લુછી, વસ્ત્રો ધારણ કીધાં. ॥ ૧૦ ॥
 કુંવરના જીવને વળી શાન્તી, થઈ ગયો તઈઆર; ખુંખારીને ઉભો થ
 યો, હાથ ગ્રહ્યા હથીઆર. ॥ ૧૧ ॥ ચાલો કાકા બીજે કોઠે, બન્યો હ-
 તો જોવો તેવો; હીમ્મત હારવાનો નથી જરા, ગોરનો કોઠો લેવો. ॥ ૧૨ ॥
 ગોદારગછે રથ હંકાર્યો, બીજે કોઠે તવ જય; ગોર કપાચાર. ઉભા છે તેને,
 લાગ્યો વૃકોદર પાય. ॥ ૧૩ ॥ એ મહારાજ તમો કયાં ઉભા, અમને
 પાતક નડશે; પુજન કરવા યોગ્ય તમે તો, પણ માર મારવો પડશે.
 ॥ ૧૪ ॥ દ્રોણગુરૂ બનેવી તમારા, તેમને અમોએ માર્યા; ઘણા જોરાવર
 છે પણ અમથી, લઢતાં વઢતાં હાર્યા. ॥ ૧૫ ॥ એ હાર્યા તો તમે શું
 જીતો, કરજો મન વીચાર; વચન સાંભળી ગોર બોલ્યા, સાંભળ વાયુ
 કુંવર. ॥ ૧૬ ॥ પાપીએ મુને પરાણે મુક્યો, તે કેમ કેહેવાય નાય;
 આવી ક્રશ્યારે આવી ક્રસાયા, તે તણો શો ઉપાય ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે
 ઉપાય બતાવું, આપણ યુદ્ધ ન ધારો; દુષ્ટને દેખાડવાને માટે, આયુદ્ધ
 ઉંચે મારો, ॥ ૧૮ ॥ ખુમો પાડો બળ દેખાડો, બે ઘડી ખેલ મચાવો;
 પછી હાર્યો હાર્યો કેહેતા, કોઠાથી નાશી જવો. ॥ ૧૯ ॥ છેવટ હારશે
 માર ખાઈને, તેથી ભલું આ કામ; માર ખાધાવણ હાર્યો કેહેવાશે, તેથી

ન બુડે નામ. ॥ ૨૦ ॥ માર ખાઈને હારણું પડે, તેથી આ શું બુંડું;
એટલે ગોર હશીને બોલ્યા, તેં તો બતાવ્યું રૂડું. ॥૨૧॥ હાથ ઉપાડો
ને બાણ કહાડો, દેખાડો દુષ્ટને જોર; કોઈ કોઈને માર ન દેવો, સાક્ષી
નંદકીશોર. ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને આયુધ્ધ લીધાં મેઘનાદે ગડગડીયાં;
કુંવર ને ગોર બાણ લઈને, ફેંકવા દુટી પડીયા. ॥ ૨૩ ॥ બેજણ ઉંચાં
બાણ ફેંકે, જીલમ કરી નાંખ્યો; કોઠા ઉપર દેખાય જણે, ઉડી મહની
માંખ્યો ॥૨૪॥ ભીમ કોઠામાં ધુમવા લાગ્યો, ખરકા બુમો પાડે; બે ભુ-
જમાં ગદા ઘાલીને, પૃથ્વીપર પછાડે. ॥ ૨૫ ॥ કઊરવ લોકો બાહારથી
જીએ, જોયા કરે રાજન; તે જોઈ દ્રોણની પ્રત્યે બોલ્યો, દુરીયોધન વચન
॥ ૨૬ ॥ જીઓ ગુરૂ જીઓ ગુરૂ, થાય છે સોરખકોર; તમારા કરતા
ગોર મહારાજ, કેવું કરે છે જોર. ॥૨૭॥ આટલાં બાણ છે કોઠા ઉપર,
તો મહી નહી હોય પાર; ભીમને માર પડેલો તેથી, કર્યા કરે પોકાર. ॥૨૮॥
એવું સાંભળી ગુરૂએ ધાર્યું, માહારી થઈ નરસાઈ; આ વેળાએ મુજ બા-
ળકની ઘણી થઈ સરસાઈ. ॥ ૨૯ ॥ પુન્ય માહારું કાંઈ આવજે આડે
ઓરે શ્રી રણકોડ; ગોર કપાચાર હારજે ને, થાજે મહારી જોડ. ॥ ૩૦ ॥
એવામાં થઈ બે ઘટીકા, કોઠામાં વાયુનો તન; ગાજીને કપાચાર પ્રત્યે
એમ વદ્યો વચન. ॥ ૩૧ ॥ બે ઘડી વેળા વીતી ગઈ છે, પ્રેમ કરીને
પધારો; નહી નાસો તો ઝાલ્યો ન રહે, ઉપડે હાથ અમારો. ॥૩૨॥ એવું
વચન સાંભળીને, ભય ભાસ્યા બહુ માઠા; આયુધ્ધ ફેંકી રથથી ઉતરી,
જીવ લેઈ ગોર નાઠા. ॥ ૩૩ ॥ હાર્યો હાર્યો, મુજને માર્યો, મરણનો ભય
ભાસે; એવું કહેતા આવ્યા નાઠા, કૌરવને દ્રોણ પાસે. ॥ ૩૪ ॥ દ્રોણ-
ગુરૂ તવ હસવા લાગ્યા, બહુ બાંધેલી હોડ, દુરીયોધન જસ બહુ ગાતો
તો, પધારો માહારી જોડ. ॥ ૩૫ ॥ એટલે છત્રપતી એમ બોલ્યા,
જોયો તમારો ઝપાટો; હરી ફરી લાડુ ખાઈ જણો, જોજે ક્ષત્રીનો સપા-
ટો. ॥ ૩૬ ॥ એ રીતે ત્યાં વાતો ચાલે; કોઠામાં અભેમાન; તેણે કહ્યું
ભાઈ રથ હંકારો, ચાલો કાકા બળવાન. ॥૩૭॥ એટલે માયાવીરે રથ
હાંક્યો, દ્વારે દ્વારે એ ફરતા; દસ દસ ચોદ્ધા ત્યાં ઉભા છે, સંહાર તેનો
કરતા. ॥ ૩૮ ॥ એમ બસે દ્વાર ફરી વળીયા, ચોદ્ધા હણ્યા બે હજાર.
લોહવજ્જરનો કોઠો ફરીને, ત્રણે નીકળ્યા બાહાર. ॥૩૯॥ અભેમાને વ-
જરાસ્તર લીધું, જીતીને ખોડો કાઢાડ્યો; તે બાણ મુકી ખીજે કોઠો, લો-
હનો તોડી પાડ્યો. ॥૪૦॥ એવામાં તો ત્રીજે કોઠે, જવા કર્યા મનસુખા;
તે સમે જઈ ત્રીજે કોઠે; અશ્વસ્થામા ઉભા. ॥ ૪૧ ॥ દ્રોણના નંદન ચી-

રનજીવી, ક્રોધ ભર્યા અપાર; માહારા મામાને ને માહારા તાતને, જીત્યો
એ કુંવાર ॥ ૪૨ ॥ માટે આંધ આવે તો મારૂં, લેઉં તાતનું વહેર; અ-
રજીન સુતને જીવતો હું, જવા ન દઉં ઘેર ॥ ૪૩ ॥ એમ ધારીને અ-
શ્વસ્થામા, ત્રીજા કોઠામાં રહ્યા; ભીમ ગટોરગછને અભેમન્યુ, તે ત્રણ
ત્રીજે ગયા ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ ત્રીજે કોઠે ત્રણ ગયા, સુણો સૌ શ્રોતાય;
બ્યાસ વહ્નલ મુખ ઓચરે; યુદ્ધ તણો મહીમાય.

કડવું ૪૫ રાગ રાજન રાચેજનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બાહા-
જેજી; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ત્રીજા કોઠાનો મહીમાય. બળ.
॥ ૧ ॥ અભેમાને નમસ્કાર ક્રીધો, ગુરૂના પુત્રને સાર; બળ. તવ અશ્વ
સ્થામા એમ બોલ્યા, લે તું હાથે હથીઆર. બળ. ॥ ૨ ॥ માહારા તા-
તને જીતીને આવ્યો, ક્રીધી પાકી ભવાઈ. બળ. એ વૃધને તું ચોબન
વચનો, જીતે તેમાં શી નવાઈ. બળ. ॥ ૩ ॥ માહારો મામો ગોરપદુ જાણે
તેને જીતે શું જસ; બળ. જેવડો હું છું તેવડો તું છું; જો લે માહારો
કસ. બળ. ॥ ૪ ॥ અભેમાન બોલ્યો ઓરે મહારાજ, થોડો ગરવ મન
આણો; બળ. લડાઈનું કામ ક્ષત્રી સમજે, વીમ્ર લાડુ ખાઈ જાણો. બળ.
॥ ૫ ॥ ધારૂંતો એક બાણે ઉડાડુ, જણુ છું તમારૂં માપ. બળ. અશ્વસ્થા-
મા કહે ઉરાડે મુજને, તો અરજીન તુજ ખાપ. બળ. ॥ ૬ ॥ એવું સાં-
ભળી કુંવર બોલ્યો, એકજ બાણનું કામ; બળ. તે એક બાણે ઉરાડુ
નહીતો, નરકે પીતરૂં તમામ. બળ. ॥ ૭ ॥ એટલે અશ્વસ્થામા બોલ્યા,
દેખાડુ રંગના ચટકા; બળ. તારા એક બાણને એક બાણ મારી, કરી
નાખું ત્રણ કટકા. બળ. ॥ ૮ ॥ નીશ્યે સમજજે અરજીન તન તું, થનારૂં
હોય તે થાય; બળ. બાણના ત્રણ કટકા ન કરૂં તો, મુજ પીતરૂં નર્ક પ-
ળાય. બળ. ॥ ૯ ॥ સામાસામી એમ સોગન લીધા, એટલે બોલ્યો ભેમ,
બળ. અભેમાન બેટા આશું ક્રીધું, બકયા જેમ ફાવે તેમ બળ. ॥ ૧૦ ॥
જવાને જવાનીયા મુમતે ચઢીયા, જણાવ્યો જોબનનો તાપ; બળ. તેમાં
પીતરૂંને નરક બતાવ્યું, તેમણે શા કર્યો પાપ. બળ. ॥ ૧૧ ॥ ચોવન વ-
ચના ઉતપાતવાળા, ક્રોધ કામજ્વર રોગ; બળ. તાત માત ભગની સા-
મી દે ગાળો, તે સગીયોના ભોગ. બળ. ॥ ૧૨ ॥ કુંવર કહે કાકા ભુલ
માહારી, ન રહ્યો કાંઈ વીચાર; બળ. બોલતાં શું બોલાઈ ગયું મારું.

હવે પસ્તાઉ અપાર. બળ. ॥ ૧૩ ॥ અશ્વસ્થામાને પણ પસ્તાવો લા-
ગ્યો, આ સી વદી ગયા વાણુ, બળ. સપુત નીકળ્યા તે વ્રધ પીતરને,
બતાવી નર્કની ખાણુ. બળ. ॥ ૧૪ ॥ અભેમાને જાણુ એકજ ખાણે,
નહી ઉડેતો શું કરવું, બળ. પીતર માહારા નર્ક જવાના, માટે મહારે
બળી મરવું. બળ. ॥ ૧૫ ॥ અશ્વસ્થામાએ પણ એમ આદરીયું, પ-
છી કોપ્યા બળવાન. બળ; અભેમન્યુને કહેવા લાગ્યો, લીમ વાયુ
સતાન. બળ. ॥ ૧૬ ॥ અકળાતો નહી અભેમાન બેટા, તું તારો રાખ
જે ટેક, બળ; સોગન પાળવા અશ્વસ્થામાને, તું મારજે ખાણુ એક.
બળ. ॥ ૧૭ ॥ બીજી ખાણુ તું તો નવ લેતો, લઘીશ હું એની સાથ
બળ; કુંવરે કહ્યું એના ઉપર તમારે, ઉંચો ન કરવો હાથ. બળ. ॥ ૧૮ ॥
એમ કહીને એક ખાણુ લીધું, ગરવ મનથી હણીયો, બળ. મંત્રશકિત
નો ને મંત્ર વાયુનો, પ્રથમ પહેલો લણીયો બળ. ॥ ૧૯ ॥ ખાણુને પે-
હેલે ભાગે બ્રહ્મા મુકયા, વચે વીણુ તતખેવ, બળ; મંત્ર લણીને છે-
લ્લે ભાગે, મુકયા શ્રી મહાદેવ. બળ. ॥ ૨૦ ॥ એવા મંત્રોનું ખાણુ ચ-
ડાવ્યું; કાંઈ ન રાખી ન્યુન, બળ, વળી તેનાપર ધર્મ કાકાનું પોતે મુ-
કયું પુન્ય. બળ. ॥ ૨૧ ॥ એ રીતે શર તૈયાર કીધો, પોતે ચતુરસુ-
બળુ. બળ. એનું જોઈને અશ્વસ્થામાએ, તરત લીધું ખાણુ. બળ.
॥ ૨૨ ॥ પ્રથમ વજરાસ્તર મંત્રજ લણીયા, શકિતનો મંત્રજ બીજો.
બળ; ખાણુને ત્રણ ભાગે ત્રણ દેવ મુકયા, જુએ લીમનો ભત્રીજો. બ-
ળ. ॥ ૨૩ ॥ તે ખાણુ ચઢાવ્યું અશ્વસ્થામાએ, જાણે તોડવો મોહોટો
મેરૂ, બળ; તે ખાણુ ઉપર પુન્યજ મુકયું, બ્રહેસ્પતી દાદા કેરૂ. બળ.
॥ ૨૪ ॥ એવે અભેમાને ખાણુજ ફેંકયું, સુસવાડા કરતું જય, બળ;
તે જોઈ અશ્વસ્થામાએ માર્યું; બે ખાણુ ભેગા થાય. બળ. ॥ ૨૫ ॥ તવ
તે બાજ્યાં, ગણગણી ગાજ્યા; જુએ બે બળીયા તન, બળ; એક એક
ને એ ટક્કરો મારે; લઠતાં ચઢ્યાં ગગન. બળ. ॥ ૨૬ ॥ એવે બેઉના
વ્રધ પીતર્યો, અંત્રીક્ષ આવી ઊભા. બળ; અરેરે આપણે નરકે જવાનું
એમ કરે મનસુખા. બળ. ॥ ૨૭ ॥ અભેમાનના વ્રધ ઇશ્વર આરાધે,
જીતજે અમારો બાળ. બળ; અમ્મરના પીતર્યો અમ્મરને જીતવા, સ-
મરે શ્રી ગોપાળ. બળ. ॥ ૨૮ ॥ એવામાં બે ખાણુ બહુ ચઢ્યાં ઉંચા
મારતાં ઝટકે ઝટકા, બળ; એવામાં અભેમાનના ખાણુના; થઈ ગયા ત્રણ
કટકા. બળ. ॥ ૨૯ ॥ તવ તેના પીતર થયા રાજી, ઘણાજ હરખે ચ-
ઢીયા બળ; કુંવરના ખાણુના ત્રણે કટકા આવી કોણમાં પડીયા. બળ.

॥ ૩૦ ॥ અશ્વસ્થામાએ મુછે હાથ નાખ્યો, હસ્તુ ક્રીધુ' મુખ, બળ; તેણું જોઈને અભેમન્યુના દલમાં લાગ્યું' દુખ. બળ. ॥ ૩૧ ॥ એવામાં વીજ્ઞાના મંત્રનો કટકો ઉછળવાને લાગ્યો, બળ. ધર્મને પુન્યે પવન પેરે ઉડ્યો, વીમ્બના રૂઢીએ વાગ્યો. બળ. ॥ ૩૨ ॥ વાગી ઉપાડી ગગને ચાલ્યો, અમ્મરને ઉચા લીધા, બળ; દ્રોણ કપાચાર જ્યાં બેઠા છે, ત્યાં તેને ફેંકી દીધા. બળ. ॥ ૩૩ ॥ તવ અભીમાનના વ્રથ થયા રાજ, બેઉ-નું રહી ગયું' માપ. બળ, અભીમન્યુ પણ આનંદ પામ્યો, ટળીયો ત-નનો તાપ. બળ. ॥ ૩૪ ॥ ભીમે કહ્યું લાજ ભગવાને રાખી, સુરા સુત સાખાશ. બળ. ચાલો કોઠો ફરી બાહાર નીકળીયે; કરી ચોધાનો નાશ. બળ. ॥ ૩૫ ॥ તવ ત્રણે રથ લઈને ફરતા, ફરીયા ત્રણે દ્વાર. બળ. દ્વારે દ્વારે દસ દસ ચોધા, મારયા ત્રણે હજાર. બળ. ॥ ૩૬ ॥ પછી બહાર નીકળી બાણ ચઢાવ્યું' કુંવરે જણાવ્યું' સુર. બળ. વજરા સ્તરથી તાંબાનો કોઠો, ત્રીજો કર્યો ચક્રચુર. બળ. ॥ ૩૭ ॥ એણું જોઈ-ને છત્રપતી બોલ્યો, બોલ્યું' બ્રાહ્મણોએ નામ. બળ. ત્રણે કોઠેથી ત્રણે હાર્યા, કર્યા નહીં સંગ્રામ. બળ. ॥ ૩૮ ॥ હવે સપાટો ક્ષત્રીનો જોજો, ન-થી રહેવાની નુન્ય. બળ. દ્રોણ કહે સહુ મુજપેરે હારજો, આડે આવજો પુન્ય. બળ. ॥ ૩૯ ॥ વળણ. એમ ગુરજ કળકળે, સાંભળજો તું રાય; કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો, ચોથાનો મહિમાય.

કડવું ૪૬ રાગ સાંખિ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, ચોથા કોઠાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ ચોથો કોઠો રૂપાનો છે, તેને ચારશે' દ્વાર; ચારસે શીખખર ચારશે' ધન, જોધ્યા ચાર હજાર ॥ ૨ ॥ કરણ રાજ ત્યાં જઈ ઉભો, સંગ પોતાના બે બાળ; વર્ષકેતુને ચંદ્રકેતુ, લડવઈ આ વીકરાળ. ॥ ૩ ॥ એવામાં અભેમાન બોલ્યો, ચાલો તતપર થઈએ, ચોથો કોઠો સમુદ્ર કાળો, તે તરવાને જોએ ॥ ૪ ॥ એમ કહીને ત્રણે ચાલ્યા, ચોથે કોઠે જાય; કહ્યું કે આવો રક્ત લોચને, બોલીયો ક-રણ રાય ॥ ૫ ॥ તવ અભેમાન આવીને ઉભો, રાખીને યુધ્ધનો હેતુ એવામાં કરણ પ્રત્યે બોલ્યો, મોહોટો વરસ કેતુ ॥ ૬ ॥ કરણ પીતાજી અળગા ઉભારો, અમેએ બંધવ વડશું; આ ત્રણે છે તરણા સરીખા, પુરણ પુરા પડશું ॥ ૭ ॥ એટલે કરણ રાજ બોલ્યો, લડનારા એ વિ-

કરાળ; અભિમન્યુ નહી જોવો તેવો, સીંહ તણો છે બાળ. ॥ ૮ ॥ વર્ષકેતુ
કહે પીતા મહારા, એછે સીંહનું બાળ; તો અમે શું નથી એના જેવા,
અમ તાત શું શીયાળ. ॥૯॥ કરણ કહે મરજી તમારી, જેવું જે કેવા
લડોછો; મુજ નામને વાંન્છન નવ લાગે, એનાથી કેવા ચડોછો ॥૧૦॥
એમ કહી મહી અળગો બેઠો, તવ બોલ્યો અભિમાન; કાકા તમે પણ
અળગા બેસો, વાયુ તણા સંતાન. ॥ ૧૧ ॥ બે સાથે અમે બે વઢીયું,
સંગ્રામ કરશું સારો; કરણ રાજ વઢવા ઉઠે; એટલે તમારો વાગે. ॥૧૨॥
ભીમે કહ્યું કે ન્યાય ખરો છે, ખસ્યો હીમ્મત દેઈ; વૃકોદર જઈ અળ-
ગો બેઠો, પોતાની ગદા લેઈ. ॥ ૧૩ ॥ એટલે બોલ્યો વરસ કેતુ, સાંભળ
પારથ તન, મુકજે આશા જીવ્યા તણી તું, દેખાડું સ્વર્ગ ભોવન. ॥૧૪॥
અભિમન્યુ તવ કેહેવા લાગ્યો, શું વણ વીચાર્યું બોલે; તું પરીવાર છે
દાસીનો તે, નાવે ક્ષત્રીની તોલે. ॥૧૫॥ એમ કહીને હથીઆર લીધાં,
ક્રીધાં ધનુષ ટંકાર; મન મુકીને સામા સામી, દેતા બાણના માર. ॥૧૬॥
વર્ષકેતુ ને ચંદ્રકેતુ, બે જણનાં બાણ જાય; અકેકું બાણ મારે તેનાં, દસ
દસ હજ્જર થાય. ॥ ૧૭ ॥ બે જણાના વીસ હજ્જર છુટે, કપરાં કરણ
કુંવાર; અભિમન્યુ એક બાણ મારેને, થાય ચાળીસ હજ્જર. ॥ ૧૮ ॥
ત્યા કુંવરનું જોર શું ચાલે, બહુ બળ કરવા લાગ્યા; અભિમાને વજરાસ્ત
ર મારી, બે ભાઈના રથ ભાગ્યા. ॥૧૯॥ બીજે બે બાણે બેઉને બાંધ્યા,
જોઈને કરણ રૂઠ્યો; બે દીકરાએ નામજ બોલ્યું એમ કહીને ઊઠ્યો.
॥૨૦॥ પોતાનો રથ આગળ આવ્યો, ક્રોધાતુર મન સાથ; ગરુડાસ્તરથી
બે તનના, છોડી નાંખ્યા હાથ. ॥૨૧॥ પછી બે પુત્રને પોતાના રથમાં,
લીધા કરણરાય, તેને દેખીને, ગદા લેઈને, ભીમશેન ઉભો થાય. ॥૨૨॥
અભિમન્યુ કહે આવો કાકા કરજો ખરેખરું જોર; એટલે ભીમશેન ક-
રવા લાગ્યો, કરતો શોરખકાર. ॥ ૨૩ ॥ કરણરાયે આયુધ લીધા, ક્રોધ
ભરેલા અપાર; અગણીતા મંત્ર ભણીને, દેવા માંડ્યો માર. ॥ ૨૪ ॥
કરણે બહુ કેર ક્રીધો, વળી બે દીકરા સંગ; બાણવડે અભિમન્યુનું, વી
ધી નાંખ્યું અંગ. ॥૨૫॥ તે ત્રાસ દેખી માયાવી કાપ્યો, ગરજના ક્રી-
ધી છોક; તે દેખીને કરણ રાયે, બાણજ ભોક્યું એક. ॥ ૨૬ ॥ તે બાણે
માયાવી ઉછળીયો, હેલકારે આકાશ ચઢીયો; સુઢી બુઢી રહી નહીને,
ડેરા તંબુ જઈ પડીયો. ॥૨૭॥ તવ ભીમને બહુ રીસ વાપી, ઉછળી
આગળ થાયે; તવ કરણે મોહાસ્તર માર્યું, ભીમની રૂઢીયા માય. ॥૨૮॥
ભીમ ઢળી અતાપાટ પડીયો, ન રહિ સુદ્ધ કે સાન; પછી બહુ માર દે

ગભરાવ્યો અરજુનનો સંતાન. ॥ ૨૯ ॥ અંગમાં ભોંકાય છે ભાલોડા, કરણ બહુ માર દેછે; કૈં બાણ નીકળે સુંસરાને, કૈં બાણ અંગમાં રહેછે ॥૩૦॥ તેના પર બીજું બાણ વાગે, તવ પેલું નીકળે પાર; રૂધીર વહે માંડિસના લોચા, નીકળી પડે બાહાર ॥ ૩૧ ॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા, ભોંકાયા બાણ અનેક; શરીરમાં શોષે નવ મળે, રૂધીર છાંટો એક ॥ ૩૨ ॥ ઘોવાઇને ઘોળો થઇ ગયો, પણ પાસે છે ધનુષ; તેણે તાતણો ડોશીનો છે, તેથી ટક્યો આયુષ ॥૩૩॥ એવામાંતો કરણરાયે, બે બાણ માર્યા સાર, એકજ બાણે રથ ભાગ્યો, એકે ઘોડા ચાર ॥ ૩૪ ॥ એટલે કુંવર પગપાળ થયો, ન રહ્યું અંતઃકર્ણ પછી આવ્યાં અરબડીયાં તે, ધ્રુજને ઢળીયો ધરણ ॥૩૫॥ તે દેખીને કરણરાજ, રથમાંથી ઉતરીયો; ફરશી લીધી હાથમાંને, પ્રાણ લેવા પરવરીયો ॥ ૩૬ ॥ જ્યે અભે માનની રૂઢીયા ઉપર, બેડો રાજ કરણ; જો છોકરા આજ દાવમાં આવ્યો, આણું છું તારું મરણ ॥ ૩૭ ॥ આટલો મોહોટો તું થયો પણ, કાકો નથી કહ્યો મુને; દાશીનો દીકરો સદા કહ્યો છે, તેથી મારું તુને ॥ ૩૮ ॥ તે બધો બિદલો આજવાણું, જીવજ તારો લેવું; તે કરતાં જો કાકા કહેતો, જીવતો જવા દેવું ॥ ૩૯ ॥ અભે માને તવ વીચાર્યું, ઉગરવું ખરી ખાંચે કાકો કહેવામાં શું જવાનું, ગઇ તક વીપ્ર ન વાંચે ॥ ૪૦ ॥ અણી ચુક્યો સો વરસ જીવે. છો થાય ખુશી કાકા; એવું સમજી હશીને બોલ્યો શું કહોછો કરણ કાકા ॥ ૪૧ ॥ એટલે કરણ હશીને ઉઠ્યો, પોતાને રથ પરવરીયો; વર્ષકેતુ ને ચંદ્રકેતુની, આગળ ગર્વ ધરીયો ॥ ૪૨ ॥ કેવા મેં કહેવરાવ્યા કાકા, ત્યારે એના પર તરડ્યો; એવી વાત કરેછે એવામાં અરજુનનો સુત ઉઠ્યો ॥ ૪૩ ॥ ~~કરણ~~ ॥ ઉઠ્યો સુત અરજુનનો, કરતો મન વીચાર; વદે શ્રો સુણો, જપવા જુગદાધાર.

કડવું ૪૭ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સાંભળાવું, ચોથાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુ ઉભો થયો, મનમાં કયો વીચાર; મુજ કને કાકા કેવરાવી, એને ચઢ્યો હંકાર ॥ ૨ ॥ સત્તરને ખુશી થવા ન દેવો, મરશું તો એકવાર; એવું જાણી કુંવર બોલ્યો, કાકા પાંચ પ્રકાર ॥ ૩ ॥ કાકા કેવરાવા શું થયો રાજ, દગલખાજ કરીને; પાંચ પ્રકારના કાકા કહ્યા, સાંભળ ચીત ધરીને ॥ ૪ ॥ તાત ત-

ણો સગો ભાઈ હોયે, પ્રથમ કાકો એક; તાત તણો કોઈ મીત્ર હોયે; તે કાકો વીવેક ॥૫॥ પાડોશી કોઈ વ્રધ હોય તેને, કાકા કહાએ છેયે; અ-જણ્યો વૃદ્ધ રસ્તે જનારો, તેને કાકા કહીએ ॥ ૬ ॥ ધરનો ગુલામ ધ-રડો હોયે, બહુ દીનનો રહેવાશી; તેને પણ કહેવાય છે કાકો, જે ન્યાય નીતી તપાશી ॥ ૭ ॥ એ રીતે છે પાંચ પ્રકારે, શબ્દ સમજજો પાકો; જનમથી તું ધરમાં રહેલો, માટે ગુલામ કાકો ॥ ૮ ॥ કરણે એવું સાં-ભળ્યુંને, હળ હળ પ્રગટી રીસ; હવે ન મુકુ જીવતો હુ, છેદુ તાર શી શ ॥૯॥ વરશકેતુ કહે તાતજી માહારા, જીતી બાજી ગયા ચુકી; જન મારાનો જણોછો એને, મીથ્યા દીધો મુકી ॥ ૧૦ ॥ તવ કરણને બહુ ક્રોધ વાપ્યો, હાથ લીધા હથીઆર; ધનુશ ઉપર બાણ ચઢાવી, દેવા માંડ્યો માર ॥ ૧૧ ॥ બહુ બાણ મારે દયા ન ધારે, કુંવરે વીચાર્યું મન; હવે મને મુકવાનો નથી, શત્રુ સુર્યનો તન ॥ ૧૨ ॥ એકવાર મરણ જરા ન ડરણું, સમજીને શું કીધું; ક્રોધ ભરેલો કુંવર એણે, બાણ કા-લજ્વર લીધું ॥ ૧૩ ॥ તે બાણ બહુ બળ કરીને માર્યું, પુરણ જણ-વી રીસ, કરણનો સુત ચંદ્રકેતુ, તેનું છેદ્યું શીશ ॥ ૧૪ ॥ લીધું બી-જી બાણ પવનનું, મહા વીકટ કામ ધાર્યું; મોટો પુત્ર જે વર્ષકેતુ, તેની રૂદેમાં માર્યું ॥ ૧૫ ॥ એટલે વર્ષકેતુ ઉડ્યો, વાયુથી ગગને ચડીયો; ધ-ત્રાસ્ટરના ધામ પાસે, હસ્તીનાપુર પડીયો ॥ ૧૬ ॥ તવ ધત્રાસ્ટરના દુ-તોએ, ઉઠાડ્યો તેણી વાર; અંધની પાસે તેડી ગયા, તવ પુછ્યા સમા ચાર ॥ ૧૭ ॥ પછી આંધળે એને રોક્યો, નથી જણું યુદ્ધ કરવા; તું તારે રહે મારી પાસે, શેવા માહારી આદરવા ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને એને રાખ્યો, શું જણ્યું રાજ કરણ; એમ સમજ્યો કે પુત્ર બે માહારા, નીસ્યે પામ્યા મરણ ॥ ૧૯ ॥ આ છોકરાએ જીલમ કીધો, માટે માર કે મર; અરજીનજીને માહારા જેવો, હું પણ વાંજીઓ કર ॥ ૨૦ ॥ એમ વી-રી માર માર્યો, કહેતા ઉપજે ત્રાસ; ચાત્ર શરીરનું છુંદી નાખ્યું, અ-ભેમાનનું ચોપાસ, છેકજ કુંવર કાહ્યર થયો, દુભાયુ અંતઃકરણ; જ-ણ્યું કે આયુશ આવી રહ્યા, નીસ્યે પામીશ મરણ ॥ ૨૨ ॥ એવામાં ઇશ્વર ઇચ્છાએ, ભીમની મુરછા વળી; ગાજીને ગદા લેઈ ઉડ્યો, વૃકો-દર માહા બરી ॥ ૨૩ ॥ એવામાં ગટોરગચ્છ આવ્યો, ચડીને ગગન; અંત્રીક્ષથી ભાઈની ભીડ દીઠી, વિચારકીધો મન ॥ ૨૪ ॥ કરણ નથી જણતો કે, માયાવી ગગને ચડીયો; એવે કરણના રથ નીચે આવીને એ પડીયો ॥ ૨૫ ॥ રથ ઉપાડી માથે લીધો ચઢી ગયો ગગન; વાયુ

વંદોળ વિજળી ક્રીધી, પછી વધો વચન ॥ ૨૬ ॥ સાંભળજો તુ કરણ
 રાજ, ભુંડી વાત ભંડાવું; તને નાંખું દરીઆમાં ને કાઢીને રંડાવું.
 ॥ ૨૭ ॥ એટલે કરણ રાજએ જાણ્યું; કપટનું કામ રચીયું; વેહેરે વે-
 હેર લેવાયુ નહીને, આવ્યું ગોટારગચીયું. ॥ ૨૮ ॥ વાંકા વળીને માર-
 વાને માટે, કરણે ભાલો લીધો; ગોટારગછે રથ ઉપાડી, દ્રોણ કને ફેંકી
 દીધો ॥ ૨૯ ॥ કરણનું તવ વપુ કુટાયુ, રથમાંથી નીકળ્યો બાહાર;
 આરે ગુરૂ હું વાંછ્યો થયો, ખોયા મેં બેઉ કુમાર ॥ ૩૦ ॥ દ્રોણ કહે
 ભાઈભણેખોયા, કરતોતો સોરખકોર; દ્રોણ કહે દુરીયોધન કેમ છે, હવે શું
 માર્યું ક્ષત્રીએ જોર. ॥ ૩૧ ॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, હાથજ
 નાંખી મુછે; પ્રધાનથી જો જોર થાયેતો, કોણ રાયનો ભાવ પુછે. ॥ ૩૨ ॥
 જો જો હવે છે માહારો કોડો, નહું જીનું કાંઈ કરૂં; ગાદીપતી ગાંજ્યો નવ
 જવું, પગ પાછો નવ ભરૂં ॥ ૩૩ ॥ એટલે કહ્યું કરણ રાયે, મુજ જેવું
 તારે હજો; માર ખાધને હારજો તું, વળી વાંછ્યો થજો. ॥ ૩૪ ॥ એવે
 ગોટારગછ ગગનેથી, પોતાની શન્યામાં ગયો; ભાધને માટે રથ લધને,
 તરત તતપર થયો ॥ ૩૫ ॥ ચાલીને આવ્યો ચોથે કોડે, કહ્યું કે આવ્યો
 વીર; એમ કહીને રથમાં લીધો, કુંવરને વળી ધીર. ॥ ૩૬ ॥ પછી
 વૃકોદર પુછવા લાગ્યો, કહો ભત્રીજ કેમ; આ વેળા તને બહુ માર પ
 ડીયો, માટે પડેછે વહેમ ॥ ૩૭ ॥ અભેમાને કહ્યું આ કાકા, માર પ-
 ડયો, બહુ પાકો, રથમાં સુતાં સુતાં બતાવું, તે રસ્તે રથ હાકો ॥ ૩૮ ॥
 એકવાર કોડો ફરીને નીકળીયે, તે પછી બીજી વાત; તવ માયાવીએ
 રથ હંકાર્યો, ભીમશેન બળીયો સાથ ॥ ૩૯ ॥ સુતાં સુતાં સાન બતાવે,
 તે રસ્તે રથ હાકે; દ્વારે દ્વારે ચોદ્યા રહ્યાતે, ભીમસેન મારી નાખે ॥ ૪૦ ॥ એ
 રીતે ચારસેંદ્રાર ફરી, માર્યો ચાર હજાર; એ કોડો ફરી વળીને, ઝટપટ ની-
 કળ્યા બહાર ॥ ૪૧ ॥ અભેમન્યુએ સુતા સુતા પ્રાક્રમનું કામ કીધું; વજરા-
 સ્તરનો મંત્ર ભણીને, ધનુશપર ખાણ લીધું ॥ ૪૨ ॥ પવનમંત્ર ભણીને ફેં-
 ક્યું, પુરણ જણાવ્યું સુર; ચોથો કોડો રૂપાનો તે, કરી નાખ્યો ચક્રચુરા ॥ ૪૩ ॥
 પછી ભીમશેન પુછવા લાગ્યો, તુજ જીવને છે કેમ, તાંબુમાં લઈ જઈએ
 તુને આવ્યા તા એમને એમ ॥ ૪૪ ॥ અભીમન્યુ તવ એવું બોલ્યો,
 મુજ કને રહેજો આપ; પણ મુજને પાછો વાળો તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ
 ॥ ૪૫ ॥ બાણ તણુ દૃષ્ટ છે બહુ મુને, તેથી શાન્ત પમાડો; શરીરમાં
 ભાલોડાં ભરેલાં, તે સહુ વીણી કાઢાડો ॥ ૪૬ ॥ તવ વૃકોદર ને માયાવી, ચ
 પટ્ટીમાં ભાલોડુ ઝાલે; હાથ દેધને ખેંચી કહાડે, છીંદ્રમાં ચીંથરી ઘાલે.

॥ ૪૭ ॥ એ રીતે બાણ કહાડી નાંખ્યા, જળથી ધોયું શરીર; વસ્રવતી તે લુછી નાખ્યું; વહેલું જે રૂધીર ॥ ૪૮ ॥ પછી બીજાં વસ્ર પહેરાવ્યાં, સણગાર પહેરાવ્યા સાર; એક ઘડી વાર શ્વાસ ખાઈને, કુંવર થયો તૈયાર ॥ ૪૯ ॥ ભીમશેને કહ્યું કેમ છે બેટા, તર બોલ્યો અભિમાન; હતો તેનો તે છું કાકા, શું કરે તમ સંતાન ॥ ૫૦ ॥ મુજ જેવો માર ગટારગછને, જે મારે રાખ કરણ, તો તે એક ઘડી નવ જીવે, તરત પામે મરણ ॥ ૫૧ ॥ એવી વાત કરે છે એવે, પ્રભુએ જાણ્યું પાતાળ; ગટારગછ જેડે હશે તો, નહી થાય એનો કાળ ॥ ૫૨ ॥ કરણ મરણ આણુત એનું, પણ તેમાં ભંગ થયો; ગગનેથી આવી રથ ઉપાડી, ગટારગછ લેઈ ગયો ॥ ૫૩ ॥ માટે એ બેને પાડુ વિખુટા, વીચાર્યું જુગદાધાર; લડાઈ કરાવવા બેઉ જણને. મુક્યો પ્રમુ હંકાર ॥ ૫૪ ॥ એવામાં ગટારગછ બોલ્યો શું તને મુક્ત કરણ; હું એને લેઈ ગયો નહોતો તો થાત તારૂં મરણ ॥ ૫૫ ॥ હું આવ્યો તેથી તું ઉગરીયો, નહી તો જતું રહેતું નામ, અભીમન્યુ કહે તેં શું ઉગાર્યો; તુંતો મારો ગુલામ ॥ ૫૬ ॥ હરી હરી તું રથ હાંકી જાણે, તુજથી ન જેરવાય તાપ; માયાવી કહે હવે રથ હાકુંતો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ ॥ ૫૭ ॥ એમ કહી રાશ પરોણો પછાડી, શેન્યમાં ચાલ્યો ગયો, રીસાઈને સહુને સંગ બેઠો, સંદેશો કોને નકહ્યો, ॥ ૫૮ ॥ એવામાં વૃકોદર બોલ્યો, એ બેટા અભિમાન; માંહો માંહી બે ભાઈ ચડભડીઆ, મદના ભર્યા જવાન ॥ ૫૯ ॥ હવે રથ તારો કોણ હાંકે, મુજથી નવ હંકાય; હાકુંતો ઘોડા નવ ચાલે, રથ પણ ભાગી જાય ॥ ૬૦ ॥ એટલે બોલ્યો અભિમન્યુ કાકા હું ન થાકું, પગ અંગુઠે ઝાલુ હજોડા, ઘોડા રૂડી રીતે હાંકું ॥ ૬૧ ॥ એમ કહી ઘોડાના અઝોડા, પગ અંગુઠે લીધા; પરોણો પગ આંગળીમાં ઘાલ્યો, જવાના વીચાર કીધા ॥ ૬૨ ॥ વલણ ॥ ત્યારી કરી જવા તણી, વૃકોદર અભિમાન; વહે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, સમરો શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૮ મું રાગ આશાવરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, પાંચમાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અભિમન્યુ કહે ચાલો કાકા; પાંચમે તતપર થૈએ; સોનાને કોઠે છત્રપતી છે, તેના સનમુખ જઈએ. ॥ ૨ ॥ એવામાં દુરીયોધન પાપી, સાથે લખમણ સુત; બે બાપ દીકરા

પાંચમે કોઠે, ઉભા આકળા ભુત ॥ ૩ ॥ એવામા અભીમન્યુને, ભીમ-
 શેન બે જણ આઠ્યા; છત્રપતી કહે આવો વડવા, એમ કહી બોલાવ્યા
 ॥ ૪ ॥ તવ આવિ બે સનમુખ ઉભા, બોલીયો દુરીયોધન; અભીમન્યુ
 ને મારજે તું, એરે લક્ષમણ તન. ॥ ૫ ॥ ભીમશેનને હું નાંખુ છું મારી,
 નહી લાગે, મુજને વાર; એટલે ભીમે અભેમન્યુને, ગાજ કહ્યું નીરધાર.
 ॥ ૬ ॥ લક્ષમણને તું નાંખજે મારી, કરજે કાળો કેહેર; દુરીયોધનની
 બોચી ઝાલી, મારી નાંખુ હું ઠેર. ॥ ૫૭ ॥ સામા સામી એમ કહીને, ક-
 ર્યો માઠા મનસુખા; લખમણ સામે અભેમન્યુ, ભીમ દુરીયોધન ઉભા
 ॥ ૮ ॥ એવામાંતો લણમણાએ, કીધો ધનુશ ટંકાર; તેણું જોઈને અભે-
 માને, મનમાં કર્યો વિચાર. ॥ ૯ ॥ લખમણ માહારી ગણતીમાં નથી
 તેમાં શુ ચીત્ત પરાઉ; બે કાકા કેવી રીતે લઠે છે, જીવ રાખી જીવ જો-
 ડિ. ॥ ૧૦ ॥ એમ જણીને આયુધ લીધાં, યુદ્ધ નથી આદરતો; લક્ષમણ
 સામા બાણ ફેંકે, રમતનું યુદ્ધ કરતો. ॥ ૧૧ ॥ એવામાં ભીમને દુરીયો
 ધન, મેઘ ગરજનાયે ગાજ્યા; સામા સામી દોટ મુકી લથમથ બળથી
 બાજ્યા ॥ ૧૨ ॥ મુખ પોકારે માર મારે, રાઠ ઘણેરી લાગે; મન મુકીને
 ગડદા મારે, બ્રહ્મા જાણે ભાગે. ॥ ૧૩ ॥ દીવણ કોહોણી ખંભ પછાડે
 જણવે ઝાઝો દ્વેશ; આંટી ધુટી પગની ભરાવે. તાણે મસ્તકના કેશ.
 ॥ ૧૪ ॥ લડથડતા પડતા, આખડતા, ફરીને ઉભા થાય; ગાજે બાહાજે
 જરા ન લાજે, હાડ બહુ કુટાય. ॥ ૧૫ ॥ એવે સમે દાવ જોઈને, દુષ્ટજ
 બેઠો ધરણ; બહુ બળ કરી વ્રકોદરનો, ઝાલ્યો જમણો ચરણ. ॥ ૧૬ ॥
 ખેંચોટીને નીચે નાંખ્યો, ભીમશેન પડ્યો હેઠો; એની રીટીયા ઉપર
 પોતે, પાખી ચઢીને બેઠો. ॥ ૧૭ ॥ મોઢામાં રેણું ભરીને, દે ગડદાનો
 માર; એ ભીમડા ભલે દાવમા આવ્યો, કુટ્યો તો મુને અપાર.
 ॥ ૧૮ ॥ આજે તુજને ઠેરમારું, કાણ છે તારા પક્ષ; એમ કહી ગળે
 નખ દીધો, તરી ગયાં તવ ચક્ષ. ॥ ૧૯ ॥ હાથની નસો ખેંચાવા
 લાગી, ખેંચાવા લાગ્યા ચરણ; ભીમે બુમ પાડી ભત્રીજ, તુજ કાકા પા
 મે મરણ. ॥ ૨૦ ॥ એટલે અભીમન્યુએ જાણ્યું. કાકાનું મરણ થાશે;
 એણું સમજી એક બાણ લીધું, કાળજવરનું પાશે. ॥ ૨૧ ॥ ધનુશ ઉપર
 ચઢાવીને, ફેંક્યું કરીને રીસ; લખમણ દીકરો દુરીયોધનનો, તેનું છેદ્યું
 શીશ. ॥ ૨૨ ॥ દુરીયોધને તે દેખીને, મનમા કર્યો વીચાર; લઢીને હવે
 નવરો થયો, ચરજીનનો કુંવાર. ॥ ૨૩ ॥ એના કાકાની પક્ષ કરીને, મુ-
 જને મારશે બાણ; કદાર્પીને મરણ માહારૂ થશે તો, ગાદી ભોગવશે કાણ

॥ ૨૪ ॥ માહારો પૈસો માહારી પુલ, ધરખાર લુટાઈ જશે; હું પન્ડે
જવતો હૃદય તો દીકરા ઘણા થાશે. ॥ ૨૫ ॥ પુત્ર મુઓ તો ધુળ નાં-
ખી, મનસુઓ કર્યો માઠો; ભીમની રૂઢીયાપરથી ઉડી, જીવ લેઈને ના
ઠો. ॥ ૨૬ ॥ માર માર કરતો ભીમસેન ઉડ્યો, છત્રપતી બહુ નાસે; ગુ-
પત ખારણેથી નીકળીને, ગયો દ્રોણની પાસે. ॥ ૨૭ ॥ ઓરે ગુરૂજી
ઓરે ગુરૂજી, હું પણ વાંજ્યો થયો; ગુરૂ કહે ભાઈ ભણે થયો ને, તું
કેમ જવતો રહ્યો. ॥ ૨૮ ॥ કરણ કહે રાજ થઈને, હારી ગયો તું કેમ,
છત્રપતી કહે ગાદી ભોગવવા, આવ્યો હું કુશળ ક્ષેમ. ॥ ૨૯ ॥ એમ
કહીને હેઠો બેઠો, પાંચમે કોઠે શું થાય; ભીમ પાપીને ખોળવા લાગ્યો,
કનક કોઠા માંય. ॥ ૩૦ ॥ અભીમન્યુ તવ કહેવા લાગ્યો, કાકા ફાંફાં
નવ મારો; પાંચમે કોઠો ફરી વળીને, ખાહાર નીકળવું ધારો. ॥ ૩૧ ॥
એમ કહીને રથ હંકાર્યો, ભીમસેન પુઠે પગીયો; દ્વારે દ્વારે ચોંધ્યા મારે,
વ્રકોદર માહા બળીયો. ॥ ૩૨ ॥ પાંચ શહસ્ર ચોંધ્યા હણીયા, ત્યાંથી
નીકળ્યા ખાહાર; વજરાસ્તરનું ખાણ લીધું, અરબુનને કુંવાર. ॥ ૩૩ ॥
બહુ બળથી તે ખાણ માર્યું, જણવ્યું જદે સુર; પાંચમે કોઠો કનક કે-
રો, તેને ઈધો ચક્રચુર. ॥ ૩૪ ॥ છઠ્ઠો કોઠો સમ ધાતુનો, ત્યાં ઉભો રા-
લરાય; માલીક મારવાડ દેશનો તે, મામો પાન્ડવનો થાય. ॥ ૩૫ ॥
વળણ. ॥ મામો એ પાન્ડવ તણો, મારવાડનો માલીક, યુધ્ધ કરવા ઉ-
ભો રહ્યો; નહી કો જનની ખીક.

કડવું ૪૯ રાગ ધન્યાશ્રી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, છઠ્ઠા કોઠાની કથાય. ॥ ૧ ॥ છઠ્ઠો કોઠો છે શક્તિ રાજ, ત્રણ
યુધ્ધનો જણનારો; ભીમને અભેમન્યુ ગયા ત્યાં, સંગ્રામ કરવા સારો.
॥ ૨ ॥ સલ્લે કહ્યું આવો ભાણેજ, યુધ્ધ કરવાને આપ; ભીમ કહે ભા-
ણેજને મારો, તેમાં ઘણું છે પાપ. ॥ ૩ ॥ બ્રાહ્મણ હણવોને ભાણેજ
હણવો; તે બેઉ સરખા સરખી; જ્ઞાની જનને પુછી જુઓ, ધર્મ તણો
ન્યાય પરખી. ॥ ૪ ॥ એવું સાંભળીને શલ્લ બોલ્યો, આ કોઠો મુજ
શીશ; યુધ્ધ કર્યા વીના કેમ ચાલે, વેહેવારમાં શી રીશ. ॥ ૫ ॥ તે ક-
રતાં યુધ્ધ બંધ રાખું, તેમાં ઇજ્જત જાય; ભીમ કહે ઇજ્જત નવબંટે
એવો કહુ ઉપાય. ॥ ૬ ॥ કરો કીરપાચારના જેવું, તવ શક્તિ પુછે એમ

સાચું કહેજે કીરપાચારે, કર્યું કોઠામાં કેમ ॥ ૭ ॥ લીમ કહે અમે ને
 ગારે, ન કરી કોઈની હાણ; બુભો બરડા મીથ્યા પાડી, ઉંચા ફેંક્યા
 બાણ ॥ ૮ ॥ બે ઘડી બકોર કરીને એ, નાઠા કીરપાચાર; પેટમાં ટાઢું
 ને મોહોડેથી કહ્યું, હું પણ પાખ્યો હાર ॥ ૯ ॥ એ રીતે કરયું કીરપા-
 ચારે, મામા તમે કરો તેમ; શસ્ત્ર કહે મુજ ધ્યાનમાં બેઠું, સાબાશ ભા-
 જેજ ભેમ ॥ ૧૦ ॥ કોઠામાં આવો ખેલ મચાવો, બતાવો સૌને સપાટો;
 બાહારના બધા એમ જાણે કે, કીધો જોર ઝપાટો ॥ ૧૧ ॥ તવ અભેમા-
 નને પ્રકોદર, છઠ્ઠા કોઠામાં જય; ધનુશના ટંકાર કરીને, બાણ લીધાં
 કરમાંય ॥ ૧૨ ॥ જાણે જબર જુદ્ધ મચીયું, મારો મારો મુખ ભાખે;
 અગણીતા મંત્ર ભણીને; બાણજ ઉંચા નાંખે ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધને બા-
 હારથી જોયું, બહુ બાણ દેખી ગમે; છઠ્ઠે કોઠે મધની માખ્યો, પેરે બહુ
 બાણ ભમે ॥ ૧૪ ॥ ગુરૂને કહ્યું જુઓ મહારાજ, આ યુદ્ધ થાય છે કે-
 વું; તવ કીરપાચાર સમજ ગયા, આ યુદ્ધ માહારા જેવું ॥ ૧૫ ॥ છડે કોઠે
 શસ્ત્ર અભેમાન, કરે બહુ બાણ વૃષ્ટી: દ્વારે દ્વારે ચોદ્યા છે તેને, લીમ
 કરે બહુ કષ્ટી ॥ ૧૬ ॥ એવું વઢતાં બે ઘડી થઈ, થઈ વખત વધારો;
 એટલે લીમે મામાને કહ્યું, હવે તો તમે સધારો ॥ ૧૭ ॥ તવ શસ્ત્ર આયુદ્ધ
 ફેંકી નાઠો, હાથોરે હું હાર્યો; દ્રોણની જોડે જઈને બેઠો, ગુરૂજી મુજને મા-
 ર્યો ॥ ૧૮ ॥ દ્રોણ કહે બેસો અમ સાથે, લલ્લીયા લાડે કોડે; કીરપાચાર
 કહે આંધ આવો, તમે તો મારી જોડે ॥ ૧૯ ॥ શસ્ત્રરાયે કહ્યું વાત છે
 સાચી, કહીને બેઠા પાસ; સમ ધાતુના કોઠામાં તો, લીમે પડાવ્યો ત્રાસ;
 ॥ ૨૦ ॥ કાકોને ભત્રીજો બેઠો, ફરીયા દ્વારે દ્વારે; દસ દસ ચોદ્યા મારી
 નાખ્યા, હણ્યા ખટ હજ્જર ॥ ૨૧ ॥ પછી બે બારણે નીકળીયા, શ-
 રીરમાં બહુ સુર; વજરાસ્તરનું બાણ મારી, કોઠો કર્યો ચકચુર ॥ ૨૨ ॥
 પછી સાતમે કોઠે આવી, ઉભો જેદ્દથ બળીયો; અભેમાન મેદાનમાં ઉ-
 ભો, લીમસેન સાથે મળીયો ॥ ૨૩ ॥ એવામાં શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુએ, વાત
 જાણી પાતાળ; ભાણેજ સંગે લીમ હશે તો; નહી થાય એનો કાળ ॥ ૨૪ ॥
 મારે ભાણેજને એકલો રાખું, લીમને અળગો કહાડું; તોતો અભેમાન
 નીશ્યે મરશે, મારે વખુટો પાડું ॥ ૨૫ ॥ એવામાં તો અરજુન પ્રભુ,
 નાહી જમી પરવાર્યા; તાડુકી દહીતને મારવા જવા, મનસુખા મન ધા-
 ર્યા ॥ ૨૬ ॥ અભંગ રથ અરજુનજનો, પ્રભુએ જોતરીયો; તવ અર-
 રજુનજ રથમાં બેઠો, કૃષ્ણે પરાણો ધરીયો ॥ ૨૭ ॥ ઘોડાના અછોડા મ-
 હીને, હાકે રણછોડરાય; તાડુકી દહીતની રહેવાની જગા, બતાવા આ-

હાણુ જય ॥૨૮॥ એક ગફામાં દુષ્ટ રહેછે, તે સ્થળ જઈ દેખાડયું; પછી
અરબુને વીંત્ર કેરું, વૃંદજ પાછું કહાડયું ॥ ૨૯ ॥ એવામાં તો અરબુ-
નજીએ, ધનુષ પ્રહ્નું તેવાર; તેની પડપંચા ચઢાવી, પહેલો કર્યો ટંકાર
॥૩૦॥ તે ટંકારનો શબ્દ સુણી, તાડુકી આવ્યો બહાર; ગફાની બા-
રણે આવી ઉભો, ક્રોધે ભર્યો અપાર ॥ ૩૧ ॥ અસુર કહે કોણુ છે તું;
કેમ આવ્યો પાતાળ; રથમાં બેસી ટંકાર કીધો, તું છે કોનો બાળ.
॥૩૨॥ એવું સાંભળી અરબુન બોલ્યો, ઓરે કરમ ચંડાળ; અધરમી
તું વીંત્રને નડે, આવ્યો છે તારો કાળ ॥ ૩૩ ॥ એટલે તાડુકી ત્રાડીને
બોલ્યો, ને કરું કાળો કહેર; બ્રાહ્મણનો દયાળુ આવ્યો, નહીં જય જી-
વતો ઘેર ॥૩૪॥ એમ કહીને પહાડ પરવત, લીધા હણવા માટ; કષ્ણ
પ્રભુએ એમ જણ્યું, કથલશે આ ઘાટ ॥ ૩૫ ॥ એક બાણે અરબુન-
જી હણશે, તવ જશે ભોમીમાં લક્ષ, ભાણેજ હજી જીવતો છે, તેની ક-
રશે પક્ષ ॥ ૩૬ ॥ પછી ભાણેજ નહીં મરવાનો ધાર્યું અસરણા સરણ;
પછી થોડે દાહોડે મહારું, ભાણેજ કરશે મરણ. ॥ ૩૮ ॥ માટે અસુર
યુદ્ધ ટકાવે, એવો કરવો ઉપાય; એમ સમજીને એક કળાનું બળ દીધું
જદવરાય ॥ ૩૮ ॥ તવ તાડુકીમાં બળ આવ્યું, કોપ્યો અપરમપાર;
ઝાડ તાડને પાહાડ તણો ત્યાં, દેવા માંડ્યો માર ॥ ૩૯ ॥ અરબુનજીએ
બાણ લેધને, કરવા માંડ્યો પ્રાહાર; એ બેનું એવું યુદ્ધ જમાવ્યું, પોતે
જુગદધાર ॥ ૪૦ ॥ સાતમે કોઠે અભિમાન ઉભો, સાથે બળીયો ભેમ;
ભગવાને જણ્યું ભીમ છે સાથે; તેનું કરવું કેમ ॥ ૪૦ ॥ ચાહ્ય તે રીતે
વૃકોદરને, વખુટો પાડી દેવો; એવું વીચારી કષ્ણ પ્રભુએ, ખેલજ કી-
ધો કેવો ॥ ૪૧ ॥ કોઠાથી શેન્ય અળગું બેઠેલું, પાંડવ કેરું જ્યાંય
ભીમસેનનો જયમંગળ હાથી, તે પણ છુટ્યો ત્યાંય ॥ ૪૨ ॥ તેને ગો-
વીંદે ગાંડછા મુકી, ચમક્યો હાથી અપાર, સુંઢમાં સેન્યના લોકોને ધા
લી દેવા માંડ્યો માર ॥૪૩॥ કૈંકને ઝાલી ગગને ઉછાળે, કૈંક ઉપર દે-
ચરણ, કૈંકને દંતુસરથી દાબે; પલમાં આણે મરણ. ॥ ૪૪ ॥ એમ એ
તોફાન કરવા લાગ્યો, નેધ નેધ બળીયા રૂઝ્યા; લાંબા ભાલા લાંબીફ-
રશી; લૈ લૈ મારવા ઉઠ્યા ॥ ૪૫ ॥ તોપણ તે કોઈને નવ ગાંઠે; થાક્યું
શેન્યનું લોક; ભીમસેન ધાળે; ભીમસેન ધાળે, કારમી પડી પોકા ॥૪૬॥
ભીમે તે શબ્દ સાંભળીયો, બોલ્યો અભિમાન પ્રત્યે; ને ભાઈ સેન્યમાં
બુમ પડી છે, માટે હું જવું અગત્યે ॥૪૭॥ તવ અભિમાનનું લોચન
ફરક્યું; ભોમી ભયંકર ભારી; ના કાકા મુજ પાસે રહેજે, તમે નજરો

નાશી ॥૪૮॥ અત્યારે મુજને ભય ભાસેછે,ભાગી ગયા મુજ ચરણ,હવે
મુને લાગે છે એવું, જાણે આઠ્યું મુજ મરણ ॥ ૪૯ ॥ તે મરવાનો ભ-
ય નથી પણ,મુજ ચામડું ચુંથાશે;અગનીસંસ્કાર હું નહી પામું,હાડ
મારા પીંખાશે ॥૫૦॥ તે વેળા પ્રભુએ મુમત મુક્યો, ભીમશેનને મહા
માઠો; જહું સપાટે આવું ઝપાટે; એમ કહીને નાઠો ॥ ૫૧ ॥ ભત્રીજા-
નો ભય ન લાઠ્યો, આઠ્યો સેન્યમાં પોતે; ઘણું તોફાન કરતો જોયો,
હાથી પોતાનો હતો તે ॥ ૫૨ ॥ હાં હાં કહી ભીમ પાસે ગયો, હાથીનો
સ્વભાવ ખશીયો; ભીમ તણે ભય મનમાં ન રાખ્યો, મારવા માટે ધ-
શીયો ॥ ૫૩ ॥ એટલે ભીમને ક્રોધ ચઢીયો, હવે જણવું જોર; તવ
પાતાળમાં વીચાર કીધો, પોતે નંદકીશોર ॥ ૫૪ ॥ ભીમસેન હાથીને
નાખશે મારી, નહી લાગે કાંઈ વાર; પછી અભીમન્યુની પક્ષે જશે વા-
યુ કુંવર ॥૫૫॥ તો પછી ભાણેજ નહી મરવાનો; મનમાં એવું વાપ્યું,
ભીમના સામો ગજને લઢવા, એક કળા બળ આપ્યું. ॥ ૫૬ ॥ એટલે
હાથીને ભીમ બાહાજ્યા,પારથ દહીત પાતાળ;સાતમે કોડે એકલોઉભો
અરજુનજનો બાળ ॥ ૫૭ ॥ ભય ભરેલી ભોમી ભાસી, હૈયું ભરાઈ
આઠ્યું; એકલો રણમાં રડવા લાગ્યો, કાકાએ કામ કથલાઠ્યું ॥૫૮॥
॥વલણ॥ એમ મનમાં સોસાય છે, અરજુનનો બાળ; વદે વક્ષભ તેણે
સમે, શું કામ કર્યું ચન્ડાળ.

કડવું ૫૦ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ઉભો જેદ્રથ સા-
તમે કોડે, સંગ બે ચોદ્ધા રાખેલા ઓડે ॥૧॥ જુએ જેદ્રથ સુતનું મુખ,
જણ્યું ઉપજ્યું છે દલમાં દુખ; આવેળા ગભરાયો છે એહ, હાર્યો હી-
મ્મત નહી સંદેહ. ॥ ૨ ॥ માટે મરવાનો આ કામ, તેથી હાથો હાથનું
કામ; એકલો માટે અહીં નહી આવે, મુને સામા જહું નહી ફાવે ॥૩॥
હુંતો એકલો સામો જહું, તેના કરતાં સહુને બોલાવું, એમ સમજી શે
વકને સાર, મોકલી કાળ્યા સમાચાર ॥૪॥ તેણે જઈ કહું છત્રપતીને,
સુર ભરાયું દુષ્ટ મતીને; લાગ્યો દ્રોણગુરને પાય, ચાલો સાતમા કોડા
માંય ॥૫॥ તવ દ્રોણાચારે કહું એમ, દગો કરવામાં હરખે કેમ, તારો
દગો તે તુજને નડશે, ઘણું વીધન માથે પડશે ॥ ૬ ॥ રાય બોલ્યો ગ-
મે તેમ થાય, પણ જહું છે કોડા માંય; કહી લીધા દ્રોણાચાર,વળીકીર

પાચાર નીરધાર ॥ ૭ ॥ વળી અશ્વસ્થામા સહ્ય રાય, શકુનીને કરણ
કહેવાય; વળી કૌરવ સોએ બ્રાત, લીધાં આયુઢ્ઢ સહુને હાથ ॥ ૮ ॥
પુત્ર સો ભાઈના સમસેર, ચાલ્યા ચારસેં ધગણોતેર; તેતો સરવ સાત
મે કોઠે, જઈ સંતાઈ રહ્યા ઓઠે ॥ ૯ ॥ ડોકાં કરી કરી બહાર જુએ,
અભીમન્યુ મેદાનમાં રૂએ; તેણે કોઠામાં કૌરવ લોક, દીઠાને ઉપજ્યો
મન શોક ॥ ૧૦ ॥ એનું હૈયું ઘણું ગભરાયું, ધુંશક મુઠ્ઠી રોઈ દેવાયું;
એતો ભીમ કાકાને સંભારે, છુટે આંસુડા ચોધારે ॥ ૧૧ ॥ વલણ ॥ ચો
ધારે આંસુ વહે, કાકાને કરે પોકાર; વ્યાસ વક્ત્રભ મુખ ઓચરે,
સુણજે શ્રોતા સાર.

કડવું ૫૧ મું મધુબનમાં એ રાગ .

માહારા ગદા ધારણ ગુણવાનરે, કાકા આવો, મહારી જતી રહીછે
સુધને સાનરે, કાકા આવો. ટેક ॥ રણમાં મુકીને નાશી ગયા તે મુજ-
ને કર્યે નીસવાસરે મહારી માથે મને પહેલું કહ્યું તું, કાકાનો નહી વી-
શ્વાસરે. કાકા. ॥ ૧ ॥ તેમ છતાં મેં વીસ્વાસ રાખ્યો; સંગ્રામ આરંભ
કીધો; દરીયો તરીને કીનારામાં આવ્યો, તે વેળા દગો દીધો, કાકા.
॥ ૨ ॥ સૌ શત્રુ સાતમે કોઠે સંતાયા, મારવા રહ્યા છે ઢુંકીરે; તમારે લીધે
મુમત કરી આવ્યો, મારી માતને રડતી મુકીરે, કાકા. ॥ ૩ ॥ સતજેજ-
નથી ઓત્રા આવેલી, આંખોમાં આંસુની હેલીરે; ઘણું કરગરી પણકહ્યું
ન માન્યું, રણમા રડતી મેલીરે. કાકા. ॥ ૪ ॥ તે અખળા કોના આધારે
રહેશે, કંથ વીયોગી વામારે; ખાળક વય કેમ કરીને કાઢાડે. રડીરડી
મરશે શામારે, કાકા. ॥ ૫ ॥ માહારો પીતા પાતાળ પડ્યો છે, તે ન જ-
ણે આરોગરે; નથી હજ્યા મળ્યા ખાપને બેટા, રહી જશે વીયોગરે, કા-
કા. ॥ ૬ ॥ પાતાળથી જ્યારે આવશે ત્યારે, સાંભળશે ઘર સુત્રરે, માહા
રી માતને એ આવીને કહેસે, લાવો ક્યાંછે મુજ પુત્રરે, કાકા. ॥ ૭ ॥ તવ
મહારી મા કીયો દીકરો દેસે, સમે થાસે કહેરરે, મુજ માતાનું એ
મરણ કરશે, પોતે પણ મરશે ડેરરે. કાકા. ॥ ૮ ॥ મુજ મૃત્યુ સુણતાં
મુજ તાત મરસે, એવો હું વાહાલો અપારરે; રાંકડી મુજ માતાને એ
દમસે, વરતાસે હાહાકારરે. કાકા. ॥ ૯ ॥ જમ જેવા કૌરવ ભાસે છે
મુજને, જરૂર જીવડો જસેરે; મરવે નહીં ડરું પણ અગની નહીં પામું,
આમડું માહારું ચુંથાસેરે. કાકા. ॥ ૧૦ ॥ એક કીડીપર કટક ચડ્યું છે,

કરશે જીલમ મુજ સાથરે; એથ વીના બધી લોથ વળવાની, મુજ હાડ નહી આવે હાથરે. કાકા. ॥ ૧૨ ॥ મુએ મોહું મહારી મા નહી દેખે, નહી દેખે એત્રા નારીરે; એક ઉપર અનેક આવ્યા છે, શી ગતી થાશે માહારીરે. કાકા ॥ ૧૨ ॥ હાલુ અંગ ને લોચન ફરકે, માઠા શુકન મને થાય રે; ઘોળે દાહાડે થાય શબ્દ શીયાળના, ધરતી તો ખાવા ધાય રે કાકા. ॥ ૧૩ ॥ એમ ટળવળીને ફરશકા મુકે, ગભરાયો રાજકુમારરે; થ રથર કાયા કંપવા લાગા, આંસુ વહે યોધારરે, કાકા. ॥ ૧૪ ॥ વળણ. ॥ યોધારે આંસુ વહે, હૈયું બહુ ગભરાય; વહે વલ્લભ તેવે સમે, કૌરવ અતી હરખાય.

કડવું પર રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સાંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અલીમન્યુ અતી અકળાયો, જોયું જોદ્રથે દ્રષ્ટ; છત્રપતીને સમાચાર કહ્યો, કુંવરને મન કપટ. ॥ ૨ ॥ આ વેળા ધણો ગભરાયો છે, ગભરાટે ગભરાટ કરીને; છોકરું હૈ નથી આવવાનું, આપણ ત્યાં સંચરીયે. ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે એકે એકે, નીકળો સરવે ખાહાર; મરી રહેલો સેજમાં મરશે, અરજીનનો કુવાર. ॥ ૪ ॥ એટલે પહેલો જોદ્રથ નીકળીયો, તેની પુટે સો ભ્રાત; દારે દારના દસ દસ ચોધ્યા; નીકળ્યા હજ્જર સાત. ॥ ૫ ॥ દ્રોણ ક્રપાચાર અશ્વ-રથામા, શક્ષને રાજ કરણ; ચારસે ઇગણોતેર સુત નીકળ્યા, કરવા કુંવરનું મરણ. ॥ ૬ ॥ નવાણું ભાઈના દીકરા તેતો, સર્વ આવ્યા અડી ચોટ; અભેમાનનો રથ વચમાં ઘેરી, ઉભા કરીને કોટ. ॥ ૭ ॥ પછી છત્ર પતી એમ બોલ્યો, સાંભળ અરજીન તન; હવે તમારૂં આવી પોહોંચ્યું; માનજે સત્ય વચન. ॥ ૮ ॥ તવ અભેમાને મને વીચાર્યું, હવે રડીને શું કરવું; ઘેરથી નીકળ્યા મરવું ધારી, તો પછી શીદ ડરવું. ॥ ૯ ॥ રડવા થી શત્રુ લોકના પગમાં આવશે જોર, દુષ્ટાને દયા નહી આવે, કાળજડાં કઠોર. ॥ ૧૦ ॥ રડવાથી નથી લાભ થવાનો, ઉલટી થાશે હાની; હીમત રાખીને યુદ્ધ કરવું, કરવી ન પાછી પાની. ॥ ૧૧ ॥ એવું સમજી આંસુ લુછ્યાં, વળી સાંભળી માત; પોતાની તાણી સાંભળી આવી, સાંભળ્યો અરજીન તાત. ॥ ૧૨ ॥ અરેરે માહારો રણધીર પીતા, માહારા વીના શું કરશે, માહારી માતા માહારી નારી, માહારો પીતાજી મરશે. ॥ ૧૩ ॥

એવું સાંભરી આવીયું કે, આંસુ વહ્યાં ચોધાર; તેમ તેમ શત્રુ હસવા
લાગ્યા, હરખે અપરમપાર ॥ ૧૪ ॥ પાછો અભેમન્યુ મન વાળે, આંસુ
હ્રોળતો જાય; વળી સુંદરી સાંભરેને, નેત્ર જળે ભરાય ॥ ૧૫ ॥ એવામાં
કુરીયોધન બોલ્યો, જો તારો જીવ લેઉં; રાઘ રાઘ જોડલા કટકા કરાવું,
અગની ન પામવા દેઉ ॥ ૧૬ ॥ તવ અભેમાને મનથી આદરીયું, કેના
માતને તાત; કેની નારી કેનાં સગાં, કોઈ ન આવે રાત્ર ॥ ૧૭ ॥ જ
જીવડા જંજળ મુકી દે, ધારણા ધારી મન; પછી હીમ્મત રાખીને બો
લ્યો, દુષ્ટ સામો વચન ॥ ૧૮ ॥ એ આખલાના દીકરા તું, જેજે મ-
હારા હાથ, મરવું તેમાં ડરવું નથી, યુદ્ધ કરે તુજ સાથ ॥ ૧૯ ॥ ધી-
ક્કાર છેરે દ્રોણગુરુજી, હારેલા પાછા આવ્યા; મોટમ પણું છુટી પડીયું,
કેમ મનમાં નવ લાગ્યા ॥ ૨૦ ॥ ધીક્કાર છે રે કરણ રાજ, કરમહીણો
કહાવ્યો; છતે છોકરે વાંજ્યો થયો, શું મોઢું લઈ આવ્યો ॥ ૨૧ ॥ ત-
વ દ્રોણ કરણે નીચું ઘાલ્યું તવ કોપ્યો નર નાથ; શું જીવ્યોએ જોઈ
માહારા, કહી ઉપાડ્યો હાથ ॥ ૨૨ ॥ આયુદ્ધ લઈને મારવા માંડ્યો,
અભેમન્યુને માર; ગુપ્તી ગેડી ગદાયો ફેડે, તરકસ તીર તરવાર ॥ ૨૩ ॥
બાણ વછોડે મુમત તોડે, કુંવરને દે કપ્પી; બારે મેઘની ધારા છોટે, તેમ
કરી બાણ વ્રષ્ટી ॥ ૨૪ ॥ અભીમન્યુએ બાણ લઈને, દેવા માંડ્યો મા-
ર; પાછો ન પડતો વઢતો ને નડતો, સુરાનો સરદાર ॥ ૨૫ ॥ તે સમે
શેન્યાને વીશે, ભીમનો હાથી જોડ; મન મુકીને વઢવા લાગ્યા, કોઈ ભ-
રેલા તેહ ॥ ૨૬ ॥ હાથી ધરીને મારવા દોડે વૃકોદર જાય ખશી; પુ-
ઠે જઈને પુછડું પકડે, માહા બળમાં દંત ડશી ॥ ૨૭ ॥ બળ કરી ગજ
પુંછ છોડાવે, ભીમપર કરે હડી; પગ વચેથી નીકળી જાય, ભીમસેન
નીચો પડી ॥ ૨૮ ॥ એવી રીતે લઢતા વઢતા, મેદાનમાં બેઠિ ગયા;
ખરેખર એ યુદ્ધ જમ્યું, પરશેવા પુષ્કળ થયા. ॥ ૨૯ ॥ તેજ સમે
પાતાળ વીશે, તાડુકીને અરજીન; સામા સામી તે યુદ્ધ કરતા, કોપેલા
ધુન ધુન ॥ ૩૦ ॥ તાડપુર ઉંચો છે તાડુકી, દ્વેશ ધણેરો ધારે; મોહોટા
મોહોટા પરવત લઈ, અરજીનજીને મારે ॥ ૩૧ ॥ અરજીનજી પણ બા-
ણ ગ્રહીને, જોર કરે ભરપુર; વજરાસ્તરનું બાણ મારીને, પાહાડ કરે
ચકચુર ॥ ૩૨ ॥ એવું વજરાસ્તર મારવાથી, પરવત મોટા ભાગે; તેના
કટકે કટકા પડે, કળણ પ્રભુને વાગે ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરાવવા માટે,
પોતે ખાય છે માર; પારથ કેરા બાણ તાડુકી, ગણે નહી લગાર ॥ ૩૪ ॥
એવી રીતે ત્રણે ઠેકાણે, યુદ્ધ મચ્યું અપાર; કુરુક્ષેત્રમાં સરવે ચોક્કા, દે

છે કુંવરપર માર ॥ ૩૫ ॥ અભીમન્યુ એકલો તે, કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખે;
 એક તરફ યુધ્ધ કરે તો, બીજા વીધી નાખે ॥ ૩૬ ॥ કુંવરને બહુ
 બાણ વાગે, તે નીસરે આરપાર; પછી કુંવર કાઢ્યર થયો, મનમાં કર્યો
 વીચાર ॥ ૩૭ ॥ મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, બાણ અગણીતું લીધું;
 તેના ઉપર ધરમ કાકાનું પુન્યજ મુકી દીધું ॥ ૩૮ ॥ ફેર પુંદડી ફરીને
 ફેંક્યું, બહુ બળમાં બાણ એક; અગણીતા મંત્રને લીધે, બાણ થયાં
 અનેક ॥ ૩૯ ॥ તે બાણ સઉની રહીયામાં વાગ્યા, બ્રાણ્ય ઉંચા ચડીયા;
 પ્રથમ જોખનને બાધ્યાવયના, ઢળી ઢળીને પડીયા ॥ ૪૦ ॥ તવ અભે-
 માને એમ ધાર્યું, ઘડી કેડે શું થાય; દેહ માહારો હોય કે નવ હો, તે વાત
 કેમ કળાય ॥ ૪૧ ॥ અત્યારે હાર્યા મુજથી પણ, જીત્યા એવું કહેશે;
 પણ છેવટ છોછવા પડ્યા તે, નીશાની શી રહેશે ॥ ૪૨ ॥ એમ ધારી
 પવનાસ્તર મુક્યું; સઉને નીશાની આપી; સરવે જનની ડાહી ગમની,
 મુછ અકેડી કાપી ॥ ૪૩ ॥ પછી પોતે ઉભો રહ્યો છે, એવે બે ઘડી થાય;
 જે જેની મુરછા વળે તે, જીવ લાઇ નાશી જાય ॥ ૪૪ ॥ જઇ જઇને કોઠામાં
 પેસે; એમ ઉઠી ગયા સરવ; તે દેખીને અભેમન્યુના, મનમાં આવ્યો ગરવ
 ॥ ૪૫ ॥ કેવા સઉ હાર્યા માહારાથી, એમ થયો મનસુબો; રથપર ધનુશ
 ઉભું રાખી, છેડે મુઠી દેઇ ઉભો ॥ ૪૬ ॥ ધનુપના છેડાપર મુઠી, મુઠી-
 પર ધર્યું ડાચું; વાંકો વળી હબચી દેઇ ઉભો, કાળજી નહી કાચુ ॥ ૪૭ ॥
 કૃષ્ણ પ્રભુએ પાતાળ જાણ્યું, દાન્યુ અંતઃકરણ; શા કારણથી ભાણેજ
 માહારો, પામતો નથી મરણ ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી જોયું જ્ઞાન દ્રષ્ટી, પોતે
 જીગદાધાર; તવ સમજાયું રક્ષા કરે છે, કુન્તા સતીનો તાર ॥ ૪૯ ॥
 વળણુ ॥ રક્ષાનો જે તાર છે, તે કરે છે રક્ષાય; વદે વક્ષભ શ્રોતા સુણો,
 શું કર્યું જાદવરાય.

કડવું ૫૩ રાગ સવૈયાનો.

વદશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, કુંવર મરણ મહિમાય ॥ ૧ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ એમ ધાર્યું, ચા-
 હ્ય તે મરે મથી; પણ રક્ષાનો તાર છે તેથી, એ મરવાનો નથી ॥ ૨ ॥
 ગટારગછે ધનુષ સરસો, વીંટી મુક્યો છે તાર; તે તાર માહારે તોડાવો
 પડશે, એમ કર્યો વીચાર ॥ ૩ ॥ આખું જગત જનમે મરે, તે સઉ મા-
 હારી ગતી; નાહાનું મહોદ્ધ મરે તે હું, નીમત લેતો નથી ॥ ૪ ॥ કોઇ

કોગળીયે, કોઈ ત્રીદોશે, કોઈ ક્ષધ કોઈ તાવે; એવુ નીમીત રોગને મા
થે, પણ મુજને નવ આવે ॥૫॥ આજ તો માહારે લેવુ પડશે, વીચાર્યું
વિશ્વને ભુપ; એક સ્વરૂપે રથ હાકે છે, બીજું ઉંદરનું રૂપ ॥૬॥ ઉં-
દરનું રૂપ લઈને પોતે, પૃથ્વીમાં પરવરીયા, અભેમન્યુના રથની નીચે, આ
વીને આળા કરીયા ॥ ૭ ॥ આડા અવળા ઉચા નીચા, કુદેછે ભગવાન,
તેની રમત જોવા લાગ્યો, અરજુનજીનો સંતાન ॥૮॥ તેમ તેમ પ્રભુ ગ-
મ્મત કરતા, રથે ચઢવા લાગે; અભીમન્યુ તવ સ્થીર ઉભો, રખેને ર-
મત ભાગે ॥ ૯ ॥ એવે એના ચરણ વચમાં, આઠ્યા વિસ્ત્રના ભુપ; કું-
વરે જાણ્યુ શું કરે છે, જોવા થયો તદ્દરૂપ ॥ ૧૦ ॥ તેમ તેમ વીશેષ ગ-
મ્મત કરે, પોતે નંદકીશોર; આડી અવળી ખાય ગુલાદો, ચઢે ધનુષ
ની દોર ॥૧૧॥ નીચે ઉતરે ઉપર ચઢે, ભાણેજના એ દંભી; અભેમા-
નનો કાળ આવ્યો તે, પોતે રહ્યો છે થંભી ॥૧૨॥ દોરાપર ચઢતા ઉપર
આલ્યા, જ્યાં રક્ષાનો તાર, ટગટગ કુંવર જોયા કરેછે, અરજુનનો કુંવાર
॥ ૧૩ ॥ તે તાર દેખી કૃષ્ણ પ્રભુને, રીસ ધણેરી યાપી; ચંચા દા-
બીને પડપંચા; તાંતણા સહીત કાપી ॥ ૧૪ ॥ એટલે ધનુશ તરછોડાયું
છટકીને શીધું થયું, અભેમાનની હબચીમાંથી, તાળવે પેશી ગયું ॥૧૫॥
માથાપર એક હાથ નીકળીયું, તાળવુ ફેડી બહાર; એ હેલકારાથી ઉ-
છળીયો, ઉંચો માથોડાં ચાર ॥ ૧૬ ॥ આંખોના ડોળા લખડી પડીયા,
પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો; હાથ પગોની નસો ખેંચાણી, તરફડી ભોમી પ-
ડીયો ॥૧૭॥ તેણે દેખી જોઈથ બોલ્યો, છત્રપતી તમે જુઓ; આપણા
માર્યા વીના એતો, અભીમન્યુ મુએ ॥૧૮॥ દુરીયોધને ડોક કાઢી, કુંવર
જોયો ભાળી; ગુરૂ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો, હું તો છું ભામશાળી ॥ ૧૯ ॥
પછી ઘાંટો કાઢી બોલ્યો, કયાં ગયા સૌ કુંવાર; આપણા ચારસેને ધગ
જોતેર, ઝટપટ નીકળો બહાર ॥ ૨૦ ॥ જવો જઈને એ છોકરાને, ત-
રવારના દો ઝટકા, અંગ એનું અગની નવ પામે, તેવા કરી દો કટકા,
॥૨૧॥ એવી આપી આગના કે, ઉપડીયા કુંવર; નવાણુ ભાઈના દી-
કરાએ, હાથ લીધા હથીઆર ॥ ૨૨ ॥ એટલે ગુરૂ દ્રોણ બોલ્યા, આ
શું કરે નીચ કર્મ; મરતાને શીદ માર મરાવે, અતી થયું અધર્મ ॥૨૩॥
આ જગોએ આપણે કોઈ, ઉભા રહેવું નવ ઘટે; નાહાનામાં નાહાનું છે
કર મુઉં, ચાલો મોહોટાને વટે ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે નહી માહારા-
જ, દાવ ખરા આદરવા; નીશાની એની હાથ ન આવે, તેવા કટકા ક-
રવા ॥૨૫॥ દ્રોણ કહે એ છોકરૂં એના, બાપને લાકડે બળશે; તેમ છ-

તા અધર્મ કરે છે, તે ફળ તુજને મળશે ॥ ૨૬ ॥ દુષ્ટ કહે કે ભોગવી-
 લઈશું, દીકરા તતપર થાવો; સાતે હજાર આ કોઠાના, યોદ્ધા સાથે જાવો
 ॥ ૨૭ ॥ તવ ચારસેં અગણોતેર પુત્રો, નવાણુ ભાઈના જેહ; સાતમા
 કોઠામાંથી નીકળીયા, મહા બળીયા સુત તેહ ॥ ૨૮ ॥ કરવત કહોવા-
 ડા તરવારો, કાપવા માટે લાવ્યા; તેમની સાથે સાતે સહસ્ર; યોદ્ધાઓ
 ચાલી આવ્યા ॥ ૨૯ ॥ ગભરાએલો કુંવર પડ્યો છે, મોઢેથી નવ બો-
 લાય; ડોળા બે નીકળી પડેલા, નેત્રે નવ દેખાય ॥ ૩૦ ॥ તેને આવી
 દેવા માંડ્યા તરવારોના ઝટકા, કુંવરના લાંબા કર કરી; કુહાડીથી કરે
 કટકા ॥ ૩૧ ॥ અભિમન્યુ લાગ્યો તરફડવા; વેદના નવ વેડાય; બોલાય નહી
 કે દેખાય નહી, મનમાં બહુ મુઝાય ॥ ૩૨ ॥ અરેરે મુને મરતાને મારે,
 દુષ્ટને દયા શાની; વગર માર્યે ઘડીયે બે ઘડીએ, થવાની જીવની હા-
 ની ॥ ૩૩ ॥ એ રીતે મનમાં કલેશ કરતો, પરાણે આણે છે મરણ; સુ-
 તાં સુતાં સુરે ભરાયો, ફેરવ્યો આઘો ચરણ ॥ ૩૪ ॥ એવામાં એક
 રથનું પીન્દુ, અંગુઠે ખેંચ્યું આવ્યું; અંગુઠાપર જોર કરીને, તેને ચાક
 ચડાવ્યું ॥ ૩૫ ॥ પછી બળ બહુ કરીને નાખ્યું. હોલવવા બધી રીસ,
 તે પીંદુ ચાક ચઢેલું ફરીયું, છેદ્યાં સહુના શીશ ॥ ૩૬ ॥ ચારસેંને
 ઇગણોતેર પુત્રો, કૌરવ કેરા જેહ; ઘડ મસ્તકો જુદા થઈથઈ, મરણ પા-
 મ્યા તેહ ॥ ૩૭ ॥ તેમની સાથે સાત હજાર, જોદ્ધાઓ પામ્યા મરણ; તે દે-
 ખીને ખુસી થયો, દ્રોણનું અંતઃકરણ ॥ ૩૮ ॥ જો દુરીયોધન અધરમ
 કેરાં, ફળ નીકળીયા ભારી; દુષ્ટ કહે તેમાં શું થયું, મુઆતો ખાસડે
 મારી ॥ ૩૯ ॥ નવાણું ભાઈ રડવા લાગ્યા, ગુરૂ માહારાજ જીએ; સરવેને
 મરાવવા રાજ, આ ભાઈ કેમ ન મુએ ॥ ૪૦ ॥ દુષ્ટ કહે મારો પ-
 ણ મુએ, તેમાં શું વંશ જશે; આપણ જો જીવતા હોઈશું તો, ઘણાએ
 દીકરા થાશે ॥ ૪૧ ॥ એવે અપછરા સ્વર્ગકેરી, વૈમાન લેને આવી; અલી
 મન્યુનો જીવ કહાડી, પોપટ દીધો બનાવી ॥ ૪૨ ॥ તેને લેને સ્વરગે ચાલી
 ખોળીયું રહ્યું ધરણ; હાલતો કુંવર બંધ થયો, દુષ્ટોએ જાણ્યું મરણ.
 ॥ ૪૩ ॥ પછી છત્રપતી એમ બોલ્યો, આયુધ ઝાલો હાથે; જોદ્ધ થ બને-
 વી માહારા આ, કોઠો તમારે માથે. ॥ ૪૪ ॥ માટે તમે એકલા જાવો;
 હીમત મનમાં રાખો; એ છોકરાના ખોળીઆના, કટકા કરી નાખો.
 ॥ ૪૫ ॥ એટલે જોદ્ધ થ ખડગ લેને, તરત નીકળીઓ ખાહાર, અલીમન્યુ
 ના મદદને જઈ, દેવા માંડ્યો માર. ॥ ૪૬ ॥ પ્રભુએ જાણ્યું ભાણેજ મુ-
 એ, પછી કેવું કામ કીધું; હાથીનું દહીતનું ત્યાં, બળ હરીને લીધું

॥ ૪૭ ॥ એવામાં નંદન વાયુનો, દારણુ દૈવત દાખ્યો; હાથીના બે
ચરણ ઝાલી, તરત ચીરી નાખ્યો ॥ ૪૮ ॥ એવે પાતાળમાં ચરજીને,
ફેંક્યુ કાળજવર બાણ; તે બાણે તાડુકી કેરો, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥ ૪૯ ॥
હાથીને મારી ભીમ નાઠો, એકલો કુંવર જાણી; ભત્રીજની સંભાળ
કાઢુ, એ વાત મનમાં આણી ॥ ૫૦ ॥ જય છે નાઠો મનસુબો માઠો,
છલંગ મોટી ભરતો; શાતમા કોઠાની આગળ જોયો; જોદ્રથને ઘા કરતો.
॥ ૫૧ ॥ કુંવરને રથમાં નવ દીઠો, મનમાં પ્રગટયો શોક; ઓરે અભે-
માન દીકરા કહી, મુકી કારમી પોક. ॥ ૫૨ ॥ જોદ્રથે તે પોક સુણી, મન
ભય થયા માઠા, પોતે ને સાતમા કોઠામાં, જે જે હતા તે નાઠા ॥ ૫૩ ॥
પછી રહ્યું અભીમન્યુનું, મડદુ ત્યાંને ત્યાંય; ભીમસેન દોડતો પાસે
આવ્યો જોઈ કરે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય ॥ ૫૪ ॥ પાન્ડવ દળમાં શબ્દ ગયો તે,
આવ્યું સઘળું લોક; મરણ જાણી સરવના મનમાં, ઉપજ્યો બહુ શોક.
॥ ૫૫ ॥ દેહેરા તંબુએ ખખર પોહોચી, તવ નાઠા સઉ રડતા; ઓત્રા સુભદ્રા
કુન્તાજી, પૃથ્વી નાખે પડતાં ॥ ૫૬ ॥ ધરમને ધરપતી સરવે, એકજ સ્વાસે
જય; અભીમન્યુ જ્યાં પડ્યો છે, ત્યાં રડે સેન્યાય ॥ ૫૭ ॥ ત્યાં આ-
વીને મડદુ દીઠુ, પડતુ નાખ્યું માય; સુત સુભદ્રાએ ઝોળે લીધો,
રૂદીયા ફાટી જય, ॥ ૫૮ ॥ જોઈને તે ઘણું રડવા લાગ્યું, સરવના તન-
માં તાપ; હઠ્યું ફોટે તેમ રડે છે, કરે બહુ વીલાપ ॥ ૫૯ ॥ વળણ.
॥ સુભદ્રા બહુ વલ્લવલે, પાસે ઓત્રા નાર, કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો;
વીલાપનો વીસ્તાર.

કડવું ૫૪ રાગ પંજાબની કાશીનો.

મારે જયારે, જીલમ હાવો નવ કીજ્યે, લાડકવાયારે, જનેતાને
દગો નવ દીજ્યે ॥ ૧ ॥ માહારા જયારે, રઝળાવી રણમાં તેં મુજને;
લાડકવાયારે, દયા ન આવી તુજને ॥ ૨ ॥ મુકી ઓત્રારે, હેઆ ઉપર
તેલ તાવડા, કોણ કહેશે, હવેથી મુજને માવડી ॥ ૩ ॥ નથી મુક્યો
રે, નીશાળે પુરો તુજને, ખોરે બેશીનેરે, કોણ કરશે લાડ મુજને ॥ ૪ ॥
રડી રડીનેરે ખાવા પીવા કોણ માગશે, માતા કહેતોરે, હુગમાંથી કીયો
જગશે ॥ ૫ ॥ તુજ વીનારે, શું કરે ઓત્રા લાડકી; તુજ વીનારે
વધારે પડી મહારી વાડકી ॥ ૬ ॥ ઓ સુંવાળારે, આછા અમ્મર ક્યાં
હોડસો; સેજે સુનારારે, કાષ્ટમાં કેમ કરી પોઢશે ॥ ૭ ॥ હવે આવશેરે
પાતાળથી તાત તાહરો, તવ માગશેરે, કહેશે લાવો સુત માહરો ॥ ૮ ॥
તેવીવેળાએરે, આગળ કંઈ કીયો દીકરો, તુંતો પોઢ્યેરે, રણમાં થઈને

બેફીકરો ॥ ૯ ॥ તાત તાલરોરે, દેશે મને ધણુ દુખડુ; કહેશે વંઝારે,
 નહીં જીએ માહારં મુખડુ કહેશે વંઝારે, નહીં જીએ માહારં મુખડુ.
 ॥ ૧૦ ॥ હાય બેટારે, રઝળાવી માતા રાંકડી; કયાં દેખીશરે, પુત્ર
 છખી તારી ફાંકડી ॥ ૧૧ ॥ ઓ દહવડારે, કરમ માહારં કઠોર થયું,
 પુત્ર રૂપીરે; રત્ન રણમાં રોળઈ ગયું ॥ ૧૨ ॥ પુટયું ભવિશરે, ચકલુ ચું-
 થાયું માહારં, ખોયુ રમકડું પ્રભુ શું ખીગાડયું મેં તાહારં ॥ ૧૩ ॥ બેટા
 બોલોરે, કહી મુખ ઝાલી હલાવતી; લાડકવાયારે, કેમ દયા નથી આ
 વતી ॥ ૧૪ ॥ હાય શું થયુંરે કહી કહી રૂદીઆયે ચાંપતી; કરે ચુંબનરે,
 થરથર કાયા કાંપતી ॥ ૧૫ ॥ બેઉ નેત્રમાંરે, ચોધારી ધારા છુટતી; કેશ
 કાઢતીરે છાતી ને શીશ કુટતી ॥ ૧૬ ॥ છુટે રૂધીરરે; ચચરી ચીરાતી
 ચામડી; કુન્તા ધરપતીરે; ધર્મ રડે ધણુ તે ધડી ॥ ૧૭ ॥ ગોરગછ રડેરે, જે
 ડયોમાં ખોડયો પડી ગઇ; મારી બુધ્ધીરે, ચોથે કોઠે કડોરી થઇ ॥ ૧૮ ॥
 વીરા મારારે, તારં બોલ્યું મેં મન ધર્યું; હું રીસાયોરે, એટલું ભુંડું મેં તો
 કર્યું ॥ ૧૯ ॥ બંધુ બોલણોરે, તોપણ પોતાની બાંયછે; સોધુ સઘળેરે પણ હવે
 વીરો કયાંયછે ॥ ૨૦ ॥ એમ રડતોરે, પડતો ભુમીમાં દુખથી; ભીમ ગભરા-
 ચોરે બોલી શકયો નહીં મુખથી ॥ ૨૧ ॥ આવશે અરજીનરે, તેને શું મોઢું દે-
 ખાડીયે, તેના કરતારે, પહેલેથી કાયા પાડીયે ॥ ૨૨ ॥ વળણુ ॥ એમ સર્વજન
 ટળવરે, થાય ધણુ પરીતાપ; વદે વલ્લભ તેવે સમે, ઓત્રા કરે વીલાપ.

કડવું પપ આંદલિયાનો ગડીને ગાવો.

મુજ સામુ જરા જીએ મારા કંથજી, સુનમુન થઇને કેમ પડયાછો
 નાથજે; નથી હાલતા ચાલતા કે નથી બોલતા, શું કાંઈ આંટી તમને
 પડી દલ સાથજે; મુજ ॥ ૧ ॥ જે રીસાયા હો તો મનાવું નાવલા;
 પણ આ વેળા શો મારો ઊપાયજે; દુખ દરીઆમાં ડુબાડી તે પીગિજી,
 તારા પહેલી કેમ ન પડી મુજ કાયજે, મુજ ॥ ૨ ॥ હાય હઠિયામાં ઉડે
 છે બહુ હોળીયો; બે ધડી માટે શીદ કર્યો મેળાપ જો; કરમ માહારં પુટી
 ગયું અત્યારથી; હાય રડયો મને કેમ ન ડંડયો સાપજે; મુજ ॥ ૩ ॥ નીર-
 દય થઇને પોઢયા મુકી એકલી; કાળજડામાં કંઈ ન આવી દયાયજે,
 નીરાધાર હું નારી તમારીનાવલા, કેવીરીતે દીવસ મારા જાયજે, મુજ
 ॥ ૪ ॥ હોઉં ભુખી તરશી તે ખખર કોણ પુછશે, જેઠતું મુજને લાવી
 ને આપશે કોણ જો; હઠ કરી માગવાનું માહારે ના રહ્યું, હઠિયા ધારણ
 ભાગી ગઇ બધી હામ જો. મુજ. ॥ ૫ ॥ કોની આગળ કહીશ રડીને દુ-

ખડુ. તમવીના માહારે દુખે ન દાજે કોયજે; હાયરે પાપી પ્રાણ તું કેમ જતો નથી, કહી ઢળી પડી બેભાન અબળા હોય જે મુજ ॥ ૫ ॥ વ-લણ ॥ બેભાન થઈ ધરણી ઢળી, સરવ કરે ત્રાહ ત્રાહ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પાતાળમાં શું થાય.

કડવું પદ રાગ સાખીના.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પાતાળમાં પાપીને માર્યો, અ-રજુને જેવાર; તે સમે સૌ બ્રાહ્મણ આવ્યા, કરતા જેજેકાર ॥ ૨ ॥ વી-પ્રોને પારથ પાય પડીયો, પછી માગી વીદાય; બ્રાહ્મણોએ આશીશ દેઈ દીધીછે આગ્નાય ॥ ૩ ॥ તવપૃથવીની પ્રાર્થના કીધી, અરજુનને સા-મળીયા; બ્રાહ્મણોનું કષ્ટ કાપી, ભોમીમાં નીકળીયા ॥ ૪ ॥ જેવો રથ ભો-મીમાં નીકળીયો, તેવા શુકનથયા કુડા; ધન ઉપર કાગ બેડા, ભયભાસ્યા બહુ ભુંડા ॥ ૫ ॥ અરજુન કહે આમ કેમ થાયે, ઓરે જુગજીવન; મૈને એ-જીવંભાસેછે કાંઈ, કુંવરને વિધન ॥ ૬ ॥ કૃષ્ણ કહે મુજને પણ ભાસે, કેવીથ-શે મહારી ગતી; દ્યો પારથરથ તમે હાંકો, હું હાંકવાનો નથી ॥ ૭ ॥ એમ કહી પ્રભુ રથમાં સુતા, અરજુન અછોડાઝાલ્યા, આખક મારીઅશ્વ હંકા-ર્યા, વાયુવેગે તવ ચાલ્યા ॥ ૮ ॥ કુરૂક્ષેત્રની લગભગ આવ્યા, જાણ્યું સેન્યને લોક; કોઈન કરસો અરજુન આવ્યા, આવ્યા પુનસ્તેલોક ॥ ૯ ॥ ધર્મ કહેવાં ટાકાઢી રડસો, પારથને થસે જાણ; તોતો તે આપવાત કરવાનો, કાઢસે પો-તાનોપ્રાણ ॥ ૧૦ ॥ ડાહ્યાડાહ્યા દસવીશ ચોઢ્યા, અરજુન સામાજવો; એકાએક અમકે નહી તેવી રીતે સમજવી લાવો ॥ ૧૧ ॥ તવ દસવીશ જણ સામાચાલ્યા સમજવવા કામ કીધું; તે વેળા સેન્યામાં કુંવરને, વસ્ત્ર હોરાડી દીધું ॥ ૧૨ ॥ વાયુવેગે દોડતા આવ્યા, રથના ઘોડા બળીયા; સમજવવા સામા ગયેલા, તે જઈ તેમને મળીયા ॥ ૧૩ ॥ હાંહાં પારથ વીરા આવો નર કહે ધરમાં કેમ; ચોધ્યા કહે કાંઈન ગભરાસો, સરવે કુશળ ખેમ ॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને રથજ રોક્યો, અરજુન વેમે ભરીયો; માટે રાસ પરોણો મુકી રથ પરથી ઉતરીયો ॥ ૧૫ ॥ કોઈનો રોક્યો એ ન રોકાયો દડબડ મુકી દોટ; પોતાનું જ્યાં સેન્યજ બેઠું, ત્યાં તે આવ્યો ચડીયોટ ॥ ૧૬ ॥ હાંહાં કહીને ધીરજ દેવા, લાગ્યા સેન્યના લોક; સુભદ્રાથી રેહે વાયું નહી, કારમી મુકી પોક ॥ ૧૭ ॥ અરજુને બધું સેન્ય જોયું, આંસુ વહ્યા લોચન; પછી કહ્યું કે ઓ ઘોઝારી; લાવ્ય માહારો તન ॥ ૧૮ ॥

એમ કહીને પાશે ગયો, ભાગ્યું માહારું ધરસુત્ર; વસ્ત્ર ઉઘેડી સખ જો-
યું તો, દીઠો પોતાનો પુત્ર, ॥ ૧૦ ॥ વળણ. પુત્ર દીઠો પોતા તણો, લા-
ડવાયો અભેમાન; કહે વલ્લભ તે જોઈને બની ગયો બે ભાન.

કડવું ૫૭ રાગ કાફિ.

હારે બોલ્યા પૈશમપાયે વચન, તુતો સુણ જનમેજે રાજન; હારે દી
ઠો દિકરો ને ગભરાટે ચઢીયો, હાય કહી પૃથ્વી પર પડીયો ॥૧॥ હારે
માહારું કરમ ગયું આજ ધુટી, બધા ભવની આશાયો ઢુટી હારે હુતો
જાણતો હતો મન એવું; હાલ જેમ તેમ નભાવી લેવું. ॥ ૨ ॥ હારે મા
હારો આજકાલમાં મોહોટો થાશે, તવ ઉપાદી માહારી જશે; હારે હતી
આશા કે ભાગ્ય ભાજશે; માહારો પુત્ર કાલ મને આવી મળશે. ॥૩॥ હારે
પછી બેલ થવાની માહારે; ચીતની ચીંતાસૌ ટળશેતે વારે; હારે એવી
આશાયે કાહાડયા મેં દાહાડા, તેમાં નવગ્રહો પડયા આડા. ॥ ૪ ॥ હારે
કાંઈ વીજ દોતો પીને પોદુ, ભાઈભાઈ કહેતાં સુકાતું મોદું; હારે; મા
હારો કાલુંકાલું બોલનારો હાય ઉડી ગયો પુત્ર પ્યારો. ॥ ૫ ॥ હારે
મને ધીરજનો દેનારો, સુરવીર સુત જશ લેનારો; હારે જોળે બેશીને
મીઠું આચરતો, ડાહી ડાહી વાતો બહુ કરતો ॥૬॥ હારે હતો નાહાના
ને ડાહાપણ મોહોટું, મહારૂ જીવતર કરી ગયો જોટું; હારે દીકરા
બહુ લાડવાયોતુંતો, મને દગો દેઈને શું સુતો. ॥ ૭ ॥ હારે બેટા જનમ
તણો તું નીરોગી, કેમ બાપને રાખ્યો વીયોગી; હારે દીકરા મોકલ્યો
મને પાતાળ, હવે આશું કરી બેઠો બાળ. ॥ ૮ ॥ હારે માહારે વાત ત-
ણો વીસરામ, કેમ સુતા છો દીકરાઆમ; હારેએમ કહી કહીને ઢંઢોળે,
ખેંચી ખેચીને લે જોળે. ॥ ૯ ॥ હારે તન. સુભદ્રા ગ્રહી રાખે, નર ની
સાસા બહુ નાંખે; હારે માહારો કુંવર કયાં કાળજારી, માહારૂ ધર ધા
લ્યું ધોઝારી; હારે મને ધુટણીએથી બેસાડયો; બાપ બેટાનો વીયોગપા
ડયો. ॥ ૧૦ ॥ હારે તારું કરમ થયુરે કઠોરું, શીદ યુદ્ધે જવા દીધું છોરું;
હારે તારૂં કાળું મોદું શું લે બેઠી, નેસ પગલાની ધરમા પેઠી. ॥ ૧૧ ॥
હારે મને કાઢી નાંખ્યો વૃણ બહાર, બાળ્યું ધરબારને સંસાર; હારે હવે
પ્રાણ હું માહારો તજશ, કહી પાસાણ પછાડ્યુ શીશ. ॥ ૧૨ ॥ હારે બે-
ઉ ભુજે છાતી નાખી ઝુડી. બહુ રૂધીર જોળ્યો ઉડી; હારેપોતે મરવાની
ઘચ્છા ઝીઘી, એણે જીભડી દંતમા લીધી. ॥ ૧૩ ॥ હારેતવ સૌ લોક
ત્રાસે ચડીયા, ઝાલો ઝાલો કહી બાહાજ પડીયા; હા હાય હાય સરવે સે

ન્ય ભાંખે, જતી મુસ્તક કુટી નાંખે. ॥ ૧૫ ॥ વળણ ત્રાસ ઘણો વ-
રતઈ ગયો, થઈ રહી કુટા કુટ; કહે વક્ષભ તેવે સમે, ત્રાસની છુટાછુટ.

કડવું ૫૮ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, નરે મરવાની
ધારણ કીધી, પોતે જીભડી દાંતમાં લીધી. ॥૧॥ તવ કુન્તાને ધરમરાય,
જઈ બાળ્યાં કરી હાય હાય; અરજીને તણુ મુખઝાલી, રાજ ધરમેઆં
ગળીયો ઘાલી. ॥૨॥ એવે કષ્ણ પ્રભુએ વીચાર્યું, આતો અરજીને મર-
વું ધાર્યું; એતો આપઘાત કરીને મરશે, કોણ પ્રભુ ભાર હલકો કરશે.
॥૩॥ મને શેદેવનું વેણ નડશે. માહારે પણ જોડે મરવું પડશે; એમ
જાણીને ચરીત્ર કીધું એક ભાલોડું બાણ લીધું. ॥૪॥

કડવું ૫૯ રાગ ઝડપનો ઠાહરો.

ભાલોડું ભગવાને લીધું, મારે જીવી શું કરવું; ભાણેજ મારો મર-
ણ પામ્યો, માટે માહારે મરવું. ॥ ૧ ॥ એમ કહીને પડતું નાંખ્યું, હૈ-
આમાં આનંદ; રડવા લાગ્યા, કુટવા લાગ્યા, કીધો ફેકટ ફંદ. ॥ ૨ ॥
કુદીને કટારી લીધી, જીવીને શું કરું, આધારોરે, આધારો હું પેટે મારી
મરું. પુત્ર કરતાં પ્રભુ વહાલા, અરજીને અપાર; એણે જાણ્યું
મોહન મરશે, માહારા પ્રાણાધાર ॥ ૪ ॥ દીકરાને ભુલી ગયોને, ચીંતા
થઈ મન સાથ; હાં હાં તમને સોગન માહારા, કહી જૈ ઝાલ્યા હાથ.
॥ ૫ ॥ થવા કાળ હતું તે થયું, આપણ તે શું કરીયે; નથી ઉપાય
આપણો શું, મુઆ પુઠે મરીયે. ॥ ૬ ॥ ઓ માહારાજ ક્ષમા રાખો
લાગુ તમને પાય, એટલે અરજીને પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે જાદવરાય. ॥૭॥
માહારા મનમાં લાગત ઓછું, લાગત નહી મુજ ચરણ; પણ તમે મર-
વું ધાર્યું તે, આદર માહાર મરણ. ॥૮॥ જેમ જેમ તમે કલેશ કીધો,
તેમ તેમ લાગ્યું માહું; અરજીને કહે કાઈ નહી કરું, તમો ન કરશો કાહું.
॥ ૯ ॥ થવા કાળ હતું તે થયું, ઓરે જીવજીવન; ભગવાનના મરણના
ભયથી, પોતે વાળ્યું મન. ॥૧૦॥ સાખાશ એની પ્રેમ ભક્તીને, પુત્રથી
પ્રભુ વાહાલો; એ રીતે કેમ વશ નવ થાયે, પોતે શ્રી નંદલાલો. ॥૧૧॥
પછી સરવે શાન્તી રાખી, છાના રહ્યા લગાર; ત્યાં ચીતા ખડકીને સખ
ને, કયો અગની સંસ્કાર. ॥ ૧૨ ॥ અસ્ત સરીતામાં વેવરાવ્યાં, સરવે
કીધું સ્નાન; લોકીક કરતા તંબુએ આબ્યા, અરજીને ભીમ ભગવાન.

॥ ૧૩ ॥ વલણ ॥ ડેરા તંબુ સૌ આવીયું, મનમાં કલેશ અપાર; સુન-
મુન સૌ ખીરાજ્યા, વહ્નલ કરે વીસ્તાર.

કડવું ૬૦ રાગ સવર્ધયાનો.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારીતુજને
સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુનમુન થઈ સહુ તંબુએ બે-
ઠા, શોક ભર્યા સહુ કોઈ; અનુચરે છાનામાના, કીધી ક્ષીપ્ર રસોઈ ॥૨॥
પછી બેચાર ડાહ્યા સેવક, ગયા પાન્ડવની પાસ; ઉઠો ખાવા કડવે મો-
હોડે, ભરીલો બબે ગ્રાસ ॥૩॥ તવ પ્રભુ કહે અરજીન ઉઠો, ઉઠો સઘ-
ળા વીર; કુન્તા ચાર ભાઈ ધૃપતી ઉઠી, ઉઠ્યા શામ સરીર ॥ ૪ ॥ એ-
કલો અરજીન ઉઠતો નથી, તવ બોલ્યા ભગવાન; અરજીનજી તમે મુ-
મત મુકો, વીચરો ગટમાં જ્ઞાન ॥ ૫ ॥ કોના છોકરા કોની નારી, કોના
માને બાપ; કોના સગાં કોના વહાલાં, મીથ્યા સહુ સંતાપ ॥૬॥ જે હો-
ય તમારો દીકરો તો, મુકીને કેમ જય; કોનું કોઈ નથી સગું; ભગની
જ્ઞાત કે માય ॥ ૭ ॥ મીથ્યા માહારો માહારો કરોછો, ખોટા મરોછો
મથી; રડશો કે કળકળશો તોહો તે મળવાનો નથી ॥ ૮ ॥ જે જે ગયું
તે પાછું ન આવે, પુઠે સગા બહુ રોતા, શપને દુર્લભ જે જય છે તે,
પાછું વાળી નથી જોતાં ॥ ૯ ॥ રડી રડીને નેત્ર ખોશો, પણ પાછો
નહી આવે; આજ ખાવા નહી ઉઠો એવું, કેટલા દાહાડા ફાવે.
॥૧૦॥ તમે ઉઠો તો સહુ ખાયે, ન થાવો એકલ મતે; જીવતું હોય તે
જીવતા ગતે, મુકિ તે મુઆ ગતે ॥૧૧॥ તવ અરજીન કરજોડી બોલ્યો,
સંદે માહારો નીસ્તરે; પ્રણ પુછું આત્મા ચેતન, મરે કે નવમરે ॥૧૨॥
એટલે બોલ્યા અંતરયામી, સાંભળો શાસ્ત્રને વેદ; આત્મા છે તે અખંડ
અમ્મર, અદ્યંધ ને અછેદ. ॥ ૧૩ ॥ એટલે અરજીને હાથ ઝાલ્યો,
પ્રભુ દયા કાંઈ લાવો; અભિમન્યુનો આત્મા કયાં છે, તે મુજને બતાવો
॥૧૪॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે શું જોવું છે, જે દેઈ ગયો દગો; કહેશો તો બ-
તાવીશ પણ તે, નહી થાય તમારો સગો ॥ ૧૫ ॥ જે જ્યાં જાયે તે ત્યાં
નો થાયે, એછે અનાદીનો ચાલ; અરજીન કહે તે પણ જોશું, બતાવો
નંદલાલ ॥ ૧૬ ॥ તે વીના તો અનજળ માહારે, લેવું નથી માહારા-
જ; અન જળ જે લેવરાવું હોય તો, દેખાડો આજને આજ ॥ ૧૭ ॥
મોહને જાણ્યું મુમત ઝાલ્યો, જોવો છે સંતાન; એવું સમજી પ્રેરણા ક-
રીને, મંગાવ્યું વધમાન ॥ ૧૮ ॥ તવ સ્વરગેથી વધમાન આવ્યું, બેઠા
ગરુડગામી; અરજીનજીને સાથે લીધા, પોતે અંતરયામી ॥ ૧૯ ॥ એ

ટલે વૈમાન ઉડી આલ્યું, સ્વર્ગ સુદન પરવરીયા; અપહરાના મહેતની
પાસે, વૈમાનથી ઉતરીયા. ॥૨૦॥ પછી પ્રભુએ કહ્યું પારથને, સામા ભો
વનમાં જવો; પાંજરામાં પોપટરૂપે છે; તેને જઈ બોલાવો ॥૨૧॥ તવ તે
ધામમાં અરજીન આલ્યો, બોલતો મુખ વચન; ઓરે અભેમાન ઓરે અ
ભેમાન તન ॥૨૨॥ કહેતો કહેતો ધામમાં આવ્યો, પોપટ બેયો સાર; અર
જીન તેને કહેવા લાગ્યો, ઓ માહારા કુંવાર ॥૨૩॥ તવ પાજરેથા પોપટ
બોલ્યો, મુરખના સરદાર; જેમ ફાવે તેમ કેમ બોલે છે; નીકળ અહીંથી
બાહાર ॥૨૪॥ પોપટનો એવો બોલ સુણી, અરજીન વદ્યો વાણ; અભે-
માન તું ખરો કે નહી, પરમેશ્વરની આણ ॥૨૫॥ એટલે પોપટ એમ બો
લ્યો, સુણ સતી સંતાન; મનુશ ખોળીયે હતો ત્યારે, હું નામ અભેમાન.
॥૨૬॥ પ્રથમ અભેમાન હતો હું, ત્યારે તો તુજ તન; તારા વીર્યથી દેહ
માહારો થયો હતો રાજન ॥૨૭॥ તે તારૂં ખોળીયું ત્યાં તે ત્યાં મુક્યું,
પંચભુતોની સાખ; તેને તેં અગની મુકીને, બાળી ઝીધું ખાખ ॥૨૮॥ હવે
દીકરા કહેતો આવ્યો, તેનો તારી ઠગાઈ; આત્મા તુજથી નહી ઉપજેલો
ખોળીયાની સગાઈ ॥૨૯॥ જે તારાથી ઉપજ્યું તે, કહેવાય સગુ તારું,
તુજથી ઉપજ્યુ તે ત્યાં મુક્યું, હવે નહી તે માહાર ॥૩૦॥ તે નહિ મા-
હાર તો હું નહિ તારો, સગપણ ગયું છુટી, સગાઈ મનાય શરીરની તે,
શરીર ગયું છુટી ॥૩૧॥ સગપણ નહિ હવે માહારે તારે, કોણ બેટા કોણ
બાપ; હવે બેટા કહીશ મને તો, નહિ રહે તારૂં માપ. ॥૩૨॥ નર બોલ્યો
આ શું કહે છે બેટા, કેમ બદલાયો બાપ; પોપટ રૂપે અભેમાન બો-
લ્યો, તું બેટા ને હું બાપ ॥૩૩॥ મેં ને તેં બહુ દેહ ધરેલા, પશુ પક્ષી
કેરા; કીટ પતંગ કે વનસ્પતી, મનુશ કેટલી ફેરા ॥૩૪॥ કેટલી વેળા
બાપ થયેલો, હું તારો ને તું માહારો; અનાદીથી રંટ એવો, વારાફરતી
વારો ॥૩૫॥ મીથ્યા માયા તું સત્ય માને, કોઈ ન જાણીશ તારું; આગળ
દીસે અજવાળું ને, દીવા પુડે અંધારૂં. ॥૩૬॥ જગતરૂપી જેલખાનું,
ઘરરૂપી ઓરડીયા; ગુનેગાર રૂપી જીવ છે તે, દેહરૂપ બેડીમાં પડીયો.
॥૩૭॥ બંબે ચાર ચાર, કેદીને રહેવા, ઓરડી દે અકકેક; તેમ એક ઘ-
રમાં બંબે ચાર ચાર, સગાં વસે વીવેક. ॥૩૮॥ એક ઓરડીમાં ભેગા કેદી,
દુખ સુખની કરે વાતો; એકએકને દુખે દાજે ને, એકએકનો સ્નેહી થાતો.
॥૩૯॥ એક એકની એ પક્ષ તાણે, એકએકપર હેત વાપે; એકએકનું માથુ
દુખે તો, એક એકનું એ ચાંપે ॥૪૦॥ એવી રીતે સગાંવહાલાં, એક એ-
કને દુખે દાજે; એક એકની કરે ચાકરી સેવા, ઘડી હસે ઘડી બાહાજે.

॥ ૪૧ ॥ જે કેદીને જેટલા દનની, થઈ હોયે સજય, તેની મુદત પુરી
 થયે, બેડીથી છુટી જાય ॥૪૨॥ બેડી તુટી તવ જેલમાંથી, નીકળે છે
 સરવથી; સ્નેહી કેદી જેલમાં રહ્યા તેની, ખખર લેતો નથી ॥ ૪૩ ॥ તે
 રીતે જીવ દેહથી છુટી, નીકળ્યો જગત બહાર; પાછળના સગા વહા-
 લાને, સંભારે નહિ લગાર ॥૪૪॥ પાછું વાળીને તે નવ જીવે, સંભારે
 નહી કોઈ દન; કેદીમાં આવવા બેડી પહેરવા, ધારે નહી કોઈ જન.
 ॥૪૫॥ તેમ છતાં જાય બીજી બેડીમાં, તેમાં નહી ઉપાય, જ્યાંથી ત્યાં-
 થી છુટી નાશે, જલ્દી ન ધારે ત્યાંય ॥૪૬॥ એ રીત છે આ જગતકેરી
 માટે સગપણ કાચું, અજ્ઞાની જીવ જ્ઞાન વીનાનો, તેને લાગે સાચું ॥૪૭॥
 તું નહી કોનો કો નહી તારું, જ લાઈ નીકળ બહાર; આજથી સત્ય
 માનતો નહી, જીલો આ સંસાર ॥૪૮॥ અરજીન કહે ખોળે રમાડ્યો, ખ
 વરાબ્યું પીવરાબ્યું તને; બદલો વાળવાની આસાયે, મોહ ચડ્યો તો
 મને ॥૪૯॥ એટલે પોપટ રૂપે બોલ્યો, ફરીથી અભિમાન; પુત્ર પાશે બ
 દલો વાળવા; ઇછે કોઈ નાદાન ॥૫૦॥ ચકલા ચકલી જેવાં પક્ષી, મુત્રને
 પુષ્ટી આલે; જીવની પેઠે જળવે ને, ચંચામાં લાવી ધાલે ॥૫૧॥ આ-
 શા રાખ્યા વણ ઉછરેછે, રક્ષણમાં નવ ચુકે; બચાંને હરતાં ફરતાંકરી,
 પછીથી છુટાં મુકે, પણ તે બચ્યાં તેની સંભાળ ન લે, તેનો નહી કાંઈ
 દ્વેશ; તેથી નાદાન મનુશ જતી, હંક રાખે હમેશ ॥૫૩॥ પરણ્યાને પાળે
 જણ્યા જીવોડે, તેમાં શાની નવાઈ; માખાપને માખાપના માખાપે, ઉછે
 ર્યો કર સાહી ॥૫૪॥ માટે એમાં બદલો શાનો, બદલો લેવા ધારે જેહ;
 જીવ ઉછેર્યાનું ફળ નહી તેને વાસના બંધન તેહ ॥૫૫॥ એવો બોધ અ
 ભિમાને કીધો, અરજીનને હેત આણી; તેથી પારથ સમજી ગયો, માયા
 મીઠ્યા જાણી ॥૫૬॥ પછી મહેલમાંથી વળ્યો પાછો, ફેગટ સંસાર લા
 હાવો; કષ્ટ પ્રભુ કહે ઓરે બનેવી, વધમાનમાં તમે આવો ॥૫૭॥ અ-
 રજીન કહે કોનો બનેવી કોના સાળા તમો; બનેવી બનેવી કહી પુલા-
 વ્યો, તેથી પુલી ગયા અમો ॥૫૮॥ સગાંવહાલાં સાચા માન્યા, સદમાર-
 ગ નવ સુજ્યો, અભિમાનનો ઉપદેશ સુણ્યો, તે થકી આત્મા દૂરજ્યો
 ॥૫૯॥ અવરથા આટલા દન કાઢ્યા, સત્ય માનીતી સગાઈ, સગા મળી
 સંસારમાં રાખ્યો, તે હવે જાણી ઠગાઈ ॥૬૦॥ એમ કહી ઉદાસ થઈને,
 ઉભો ત્યાંને ત્યાંય; આ સ્થળ ચકાવો થયો પુરો જેજે વધકુંદરાયા ॥૬૧॥
 ॥ વલણ ॥ ચકાવો પુરણ હવો, સુણતાં પોહોયે કોડ; કહે વક્ષલ શ્રોતા
 સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.

દ્રોણ પર્વ.

કડવું ૬૧ રાગ સાંખીનો.

વધશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અરજુનજી ત્યાંને ત્યાં થંભ્યો
ભગવાને ઝાલ્યો હાથ; વધમાનમાં બેસાડીને આવ્યા, ભોમીમાં ભુનાથ.
॥૨॥ કુરુક્ષેત્રમાં તંબુએ આવ્યા, વધમાનથી ઉતરીયા; એટલે સૌ સગાં
વાહાલાંએ, ભાઈ ભાઈ ભાઈ ભાઈ કરીયા. ॥૩॥ એટલે અરજુન એ-
મ બોલ્યો, ભાઈ ભાઈ કરી ચડાવ્યો; ખરી કમાણી કરવા ન દીધી,
મોહ માયામાં પડાવ્યો. ॥ ૪ ॥ નહી તમે માહારા નહી હું તમારો,
એટલે બોલ્યો ભેમ; એરે માહારા કૃષ્ણ પ્રભુજી, નર આમ બોલે કેમ.
॥૫॥ પ્રભુએ સહુને સમજાવ્યા, નરને થયો વધરાગ; માટે એને વળગી
પડો, નહી તો કરે બધું ત્યાગ ॥ ૬ ॥ તવ વરકોદર કુન્તા ધૃપતી, બા-
હાજી લાગ્યાં કરગરવા; એ અરજુન તમે આમ કેમ બોલો, આધા ખ-
સો શું કરવા. ॥ ૭ ॥ પણ કોઈનું કહયું મનમાં ન આવે રદ્ય થયું
પવીત્ર; છેવટ માયામાં નાંખવાને, કૃષ્ણે કર્યું ચરીત્ર. ॥ ૮ ॥ અરે અર-
જુન ખાવા ઉઠો, કયાં લગી ભુખ્યા રહીશું; અલીમન્યુના ગુણ ધણા
તે, સંભારીને શું કહીશું. ॥૯॥ એના જેવો સુરો પુરો; કોઈ નહી રણધીર;
દાંગવ ને શરણે રાખેત્રો, ખરું બળવેલ તીર. ॥ ૧૦ ॥ દ્વારીકાં આવી
સુરેખાનું, શનમુખ ક્રીધું હરણુ; જદવ હરાવ્યા કૌરવ હરાવ્યા, હરાવ્યા
રાજ કરણ. ॥૧૧॥ આપણુ ગયા પાતાળ વિશે, કોઠાનો સંગ્રામ લીધો;
કરણના બે પુત્ર મારી, એને વાંછ્યો ક્રીધો. ॥૧૨॥ દુરીયોધનનો લ-
ખણ માર્યો, બેદાને ક્રીધા જેર; છેવટ માર્યા નવાણું ભાઈના, ચારશે
ધગણોતેર. ॥૧૩॥ સાત સહસ્ર યોદ્ધાને માર્યા, ધરણુ ઢળ્યો પછી પોતે;
સરવનો બદલો વાળી મુઓ છે, સુરો પુરો, હતો તે. ॥ ૧૪ ॥ અનેકને
મારી એક મુઓ, તો પણ પોતાનો આપે; એના મુઆનું દુખ નથી દલ
માં, પણ એક રીસ બહુ વ્યાપે. ॥ ૧૫ ॥ મુએલાને કાણ મારતુ તુ, તે
માહારે જણવું બેધએ; શરીરપર બહુ ધા પડયાતા, દીઠા હશે હરકોઈએ

॥૧૬॥ ભીમશેન કહે મેં દીઠો તો, જેદ્રથને ધા કરતા; તે દ્વેશ છે બહુ
 મારા મનમાં, હણી આવું હરતાં કરતાં ॥ ૧૭ ॥ તે સાલજીને અરબુ-
 નજના, મનમાં ભરાયો દ્વેશ, જેદ્રથે બહુ જીલમ કીધો, તે કેમ મટેકલે
 શ ॥૧૮॥ વહેરે વહેર એ લેવું ઘટે છે, કાલે કરું હું કેર; સુર્ય ઉદય-
 થી સુર્યના હસ્તમાં, મારવો મહારે ઠેર ॥ ૧૯ ॥ એટલામાં કાલ માર
 નહીતો, બળી મરું હું આપ; બેમાંથી એક કામ કર નહીતો, પ્રહલત્યા
 નું પાપ. ॥ ૨૦ ॥ એવા પોતે સોગન ખાધા, ખાવા ઉડ્યો સહુ સાથ;
 પણ લીધું તે કૌરવ દળમાં, જેદ્રથને ગંધ વાત ॥ ૨૧ ॥ જેદ્રથ દુરીયો
 ધનના પાસે, ઉઠી ગયો તે વાર; આવતી કાલે હું મરવાનો, કહા સઉ
 સમાચાર ॥ ૨૨ ॥ કોઈ પ્રકારે ઉગાર મુને, નહી નો દેહ છંડાશે; સો
 ભાઈ વચ્ચે એક બેન તારે, તે તો હવે રંડાશે ॥ ૨૩ ॥ મુએલા કુંવરને
 મારવાને, તેં મને મોકલ્યો પાપી; અરબુને તે વાત જાણી, તેની એને
 રીસ વ્યાપી ॥૨૪॥ કુપુત તેં કુબુદ્ધી આપી, બેનની દયા ન ધારી;
 દુરીયોધન કહે થોડું બોલો મરસો તો ખાશડે મારી ॥૨૫॥ સરવ મરો
 તેની નહી ચીંતા, હું હૈશ તો સૌ થાશે; જેદ્રથ કહે કાંઈ વીચારો; હું
 આબ્યો તમ પાસે ॥ ૨૬ ॥ દુરીયોધન કહે એવું બોલો, તે વાત વહા
 લી અમને; જરાએ મન ભય નવ ધરશો, ગુપ્ત કરી દઉ તમને ॥૨૭॥
 સાતમે માળે સંતાડું તે. જાણી શકે નહી કોય; અરબુનને હાથ નહી
 આવો તો, મરવાનું એને હોય ॥૨૮॥ તવ વણ માર્યો શત્રુ મરશે, વ-
 ણી તમે ઉગરશો; બેઉ બાબુનો લાભ છે મહારે, તેથી તમે નવ ડર
 શો ॥ ૨૯ ॥ એમ કહી દ્રોણને તેડાવ્યા; બીજા કીરપાચાર; અશ્વસ્થા
 માને કરણ રાજ, વળી તેડ્યો સહસાર ॥ ૩૦ ॥ સાત કોઠાના સાતે મ-
 ણીયા, તવ બોલ્યો ભુપાળ; જેદ્રથનું રક્ષણ કરવાને, ચાલો સહુ પાતા
 ॥ ૩૧ ॥ સાત કોઠે જેમ સાત રહ્યાતા, તેમ રહો પાતાળ; તે વાત
 કોઈ જાણશે નહી, કયા જશે કુન્તાબાળ. ॥ ૩૨ ॥ મોટે ઉઠો ઝટપટ
 ચાલો, જો જો જીકતી લાવું; શક્ત કહે માહારા તંબુમાં, જઈને હમણું
 આવું ॥ ૩૩ ॥ એમ કહીને પાન્ડવનો મામો, પોતાના તંબુમાં જાય, છ
 દીદારને એમ કહ્યું કે જજો પાન્ડવને ત્યાંય. ॥ ૩૪ ॥ અરબુનને તું
 ગુપ્ત રીતે, કહેજો સમાચાર; બીજે સોધ્યા વણ પાતાળ જવો, જેદ્રથ
 ત્યાં નીરધાર ॥ ૩૫ ॥ કહીએ તમારા મામે કહ્યું છે, તમે તમારે જાજો;
 એમ કહીને આવજો તંબુ, રાખશે વાતનો માજો ॥ ૩૬ ॥ શેવક કહે

વાર મહારાજ; ચીંતા ન ધરશે મન; અરજીનને જઈ કહી આવવાનો
સાક્ષી જીગજીવન ॥ ૩૭ ॥ તવ શસ્ત્ર રાજ આયુધ્ન લેને, છત્રપતી કને
જય; ચાલો પાતાળમાં પરવરીયે, થનાર હોય તે થાય. ॥ ૩૮ ॥ તવ
કુરીચોધન દ્રોણને કરણ; ગોરને અશ્વસ્થામાં; જેદ્રથને સહ સાતે ચાલ્યા
થાવું છે અરજીન સામા. ॥ ૩૯ ॥ પાતાળની પોણી વીધાનો, ભણેલો
ભુપાળ; પૃથ્વીનું સ્તવન કરીને, પરવરીયો પાતાળ. ॥ ૪૦ ॥ પ્રથમ પે
હેલે પાતાળ ગયા, ત્યાં ઉભા દ્રોણાચાર; કહ્યું કે અરજીન અહીં આવે
તો, કરજો યુધ્ધ અપાર ॥ ૪૧ ॥ લઢી વઢીને કાઢજો દહાડો, કહીને મુ-
કયા ત્યાય; બાકીના છએ જણ ચાલ્યા, બીજા પાતાળમાંય. ॥ ૪૨ ॥
ત્યાં કીરપાચાર ગોરને મુકયા, કહ્યુંકેયુધ્ધ કરજો; દ્રોણને જીતીને આવેતો
ક્રોધ ઘણો આદરજો. ॥ ૪૩ ॥ જેમ તેમ કરીને વાર કરવી, દીવસ નાં
ખવો કાહાડી; ત્યાંથી ત્રીજે પાતાળ ગયા, પાંચ જણે સુજ પાડી.
॥ ૪૪ ॥ ત્યાં મુકયા અશ્વસ્થામાને, દ્રોણ તણા જે બાળ; પછી રહ્યા ચાર
જણા તે, ચાલ્યા ચોથે પાતાળ. ॥ ૪૫ ॥ કરણ રાજને ત્યાં મુકયો, વીરા
ટકાવજો યુધ્ધ; પાંચમે પાતાળ ત્રણ જણ ગયા, કપટની બહુ બુધ. ॥ ૪૬ ॥
તેણું તે પાતાળ ખાલી રાખ્યું, છંદે પાતાળ જય; ત્યાં આગળ યુધ્ધ ક-
રવા મુકયો, મારવાડનો સહ રાય. ॥ ૪૭ ॥ પછી જેદ્રથને લેઈ ગયો,
સાતમા પાતાળ વીશે; ત્યાં મહા મોહોટું સરોવર જળનું ભય ભરેલું
દીસે. ॥ ૪૮ ॥ તેની કીનારે પોતે બેઠો, મનસુબો મન કીધો; સરોવરનું
કમળ લેઈ, મતીકાનો કુંભ લીધો. ॥ ૪૯ ॥ તે કુંભમાં જરા જળ ભરી
યું કમળ ડાંડી મહીં ઘાલી; કુંભ કેરા મોઢાપર મેલ્યું, કમળ કમળ
ઝાલી ॥ ૫૦ ॥ તેને બત્રીશ પાંખડીયો છે, તેપર શું કામ કરીયું; મંત્ર
ભણી જળ અંજલી લેઈ, પાંખડીયો પર ધરીયું ॥ ૫૧ ॥ તેથી દસ
દસ ચોક્કા ખનાયા, જી જી જેવડા સાર; જળવે કમળનો વચલો વેસર,
આવતાં ભાગે અતીઆર. ॥ ૫૨ ॥ તેથી ત્રણસેને વીશ ચોક્કા, મુકયા
રક્ષણ કરવા; પછી જેદ્રથ બનેવીનો; બેઠો ખેલ આદરવા. ॥ ૫૩ ॥ પો-
તાની ડાલી હાથેળીમાં, જેદ્રથ ઉભો કીધો; મંત્ર ભણી જળ અંજળી
છાંટી, પોરો ખનાવી દીધો. ॥ ૫૪ ॥ તવ તે જણો તંતુ બનીયો, તર-
ફડતો કરમાંય; તેને જળવી મુકી દીધો, કમળ વચમાં ત્યાંય. ॥ ૫૫ ॥
એવી વીધાથી કરી યુક્તી, કુંભ પછી કર લીધો; મંત્રવડે સરોવર કેરે,
મધ્ય ભાગ મુકી દીધો. ॥ ૫૬ ॥ તે પછી પોતે નીકળ્યો ત્યાંથી પાં-

અમે પાતાળ જાય; કદી જે અરજીન આવે તો, યુદ્ધ તણી ઇચ્છાય
 ॥ ૫૬ ॥ એમ કરીને રજની રહ્યા, થયો પ્રાતઃકાળ; જગત થયા શ-
 ત્રને હણવા, અરજીનજી ને ગોપાળ. ॥ ૨૭ ॥ એવે શક્તિનો છડીદાર
 આવ્યો, છાના કહ્યા સમાચાર; પાતાળ જાને શત્રુ મળશે, કહી પાછો
 વળ્યો સાર. ॥ ૫૮ ॥ એવામાં સહુ જગત થયા, શેન્યાને રાજન; કુન્તા
 જીએ રસોઈ ક્રીધી, વેહેલું કર્યું ભોજન. ॥ ૫૯ ॥ વળણુ. ॥ ભોજન
 કરી પરવરીયા, પેહેર્યા વસ્ત્ર સણુગાર; આયુદ્ધ લીધાં હાથમાં, જવા થ
 યા તૈયાર. ॥

કડવું ૬૨ રાગ આશાવરી.

વધશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું દ્રોણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ રણછોડરાયે રથ જેતરીયો,
 મહી બેઠો નર ભુપ; અછોડા ઝાલી હાંકવા બેઠા, પોતે શામ સ્વરૂપ.
 ॥ ૨ ॥ તવ પ્રકોદરે વસ્ત્ર પેહેર્યા, કટી કર્શીને ખાંધે, બંધુ સાથે જવા
 નીકળ્યો, ગ્રહી ગદા ધરી ખાંધે. ॥ ૩ ॥ તંબુથી અળગા જઈને, ભોમીનું
 ક્રીધું સ્તવન; તવ પૃથ્વીએ મારગ મુક્યો, તવ ચાલ્યા રાજન ॥ ૪ ॥
 પેહેલે પાતાળ પરવર્યા કે, દીઠા દ્રોણાચાર; અરજીનજીએ રક્ત નેત્રે,
 ક્રીધો નમસ્કાર. ॥ ૬ ॥ ધન્ય ગુરૂજી, ધન્ય ગુરૂજી તમે કર્યું કાળુ ગોરૂ;
 કોઈ નહી ને વીધારથીનું, માર્યું નાહાનું છોરૂ. ॥ ૬ ॥ નાદાન સાથે
 નાદાન થયા, તોપણ નકસ આપી; નાહાને છોકરે તમારા સહુની, મુછ
 અડેકી કાપી. ॥ ૭ ॥ એવા એવા અરજીનજીએ, બોલ કહ્યા બહુ કાઠ-
 નાહાનું છોકરૂં મારેલું મારે, આશીયાળા થઈ નાહા. ॥ ૮ ॥ જાણ્યું કે એક
 ટંટા મટીયો, પછી ત્યાંથી પરવરીયા; પૃથ્વી સ્તવન કરીને બીજે, પા
 તાળે ઉતરીયા. ॥ ૯ ॥ ત્યાં કીરપાચાર ગોર ઉભા, તવ ભીમે કર્યો બો-
 ધ; ગોર હતા આપણા સલામાં, નહોતા જરા વીરોધ. ॥ ૧૦ ॥ મારે એ
 મને કાંઈ ન કેહેશે, તવ નમ્યો ઇંદ્રનો બાળ; કીરપાચારે સાન ક્રીધી,
 જાને સાત પાતાળ. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહીને વીધાય થયા; અવનીમાં સં-
 ચરીયા; અરજીન ભીમ ને ભગવાન પોતે, ત્યાંથી નીચે ઉતરીયા.
 ॥ ૧૨ ॥ ત્રીજા પાતાળમાં ગયા એ, અશ્વસ્થામાં ત્યાં માઠા ત્રણે જન
 નું જીવ જોઈને, જીવ લેઈને નાઠા. ॥ ૧૩ ॥ એટલે એથે પાતાળ આ-

હ્યા, ઉભો રાજ કરણ, નર કહે શું મુખ લેઈ ઉભો, ખેસુતપામ્યામરણ
 ॥૧૪॥ એટલે કરણ સરમાઈ ગયો, નાશી ગયો ભુમાંય, તવ પાંચમે પાતા
 ણ ઉતરીયા, છત્રપતી છે ત્યાંય ॥ ૧૫ ॥ તેણે દીઠા ત્રણે જણને, જણ્યું
 કે હાર્યા દ્રોણ; જે મુજને મારી નાખશે તો, રાજ ભોગવશે કોણ ॥૧૬॥
 એવો ભય ભાસવાથી નાઠો, દુરીયોધન ભુપાળ; તેથી ત્રણે ત્યાંથી ચા-
 હ્યા, ગયા છે પાતાળ ॥ ૧૭ ॥ ત્યાં શક્તિ મામા ઉભો રહ્યા છે, તેણે
 કહ્યું કે આવો શત્રુ તમારો હાથમાં આવે, સાતમે પાતાળ જવો ॥૧૮॥
 એમ કહી એ વીદાય થયા, ભગવાન હરખે ભરીયા; ત્યાંથી રથ લેઈ
 ત્રણે ચાહ્યા, સાતમે જઈ ઉતરીયા ॥૧૯॥ અરજીનને મન ગર્વજ થયો
 માહારા ભય માહા માઠા; કપરી માઝા મારી પડી તે, જીવ લઈ સૌ નાઠા
 ॥૨૦॥ મુજ જેવી કોઈની નહી માઝા, થયો અતી અહંકાર; અહંકાર
 થી હરી ઘણોજ આઘો, જણ્યું જુગદાધાર ॥ ૨૧ ॥ એવામાં અરજી-
 નજી બોલ્યા, પ્રભુ કરું હું કહેર, ખતાવો શત્રુ એકજ બાણે, મારી ના
 ખું ઠેર ॥ ૨૨ ॥ અહંકાર ઉતારવાનો ધાર્યો, ચોતે જદવરાય; કષ્ટે ક-
 હ્યું સરોવર વચ્ચે, શત્રુ પેલા કુંભ માંય ॥ ૨૩ ॥ તવ અરજીને બાણ
 ચઢાવ્યું, કહ્યું કે દૈવત દાખું; એક બાણે એ કુંભમાંથી, શત્રુને મારી
 નાખું ॥ ૨૪ ॥ એમ કહીને બાણ ફેંક્યું. કુંભની લગભગ થાય; પાં-
 ખડીના જોધની કીયાથી, બાણજ આડું :જય ॥ ૨૫ ॥ તવ અરજીને
 બીજી માર્યું, પણ ગયું આડું; તેમ તેમ નરે બહુ બાણ માર્યા, ધાર્યું
 કે કમળ કાડું ॥૨૬॥ પછી બાણ અગણીતાં મુક્યાં, મનમાં ધરીને ટેક; તે
 પણ બહુ મારીને થાક્યો, બાણ વાગ્યું નહી એક ॥ ૨૭ ॥ એવે છ
 ઘડી દીવસ રહ્યો, પ્રભુએ શું ખેલ કીધો; પોતાનું શુદરશન મુકી, સુ-
 ર્યને ઢાંકી દીધો ॥ ૨૮ ॥ તવ અરજીને બાણ બંધ કીધાં, હવે જીવી
 શું કરવું; ચાલો પ્રભુ હવે સાંજ પડીછે, ભોમી જઈ બળી મરવું ॥૨૯॥
 કષ્ટ પ્રભુ કહે ચાલો ભાઈ, કહીને પાછા વળીયા; ત્રણે જણા સ્તવન
 કરીને, પૃથ્વીમાં નીકળીયા ॥ ૩૦ ॥ પોતાના રણસ્થાન પાસે; રથથી
 આપ ઉતરીયો, કાષ્ટ લાવી ત્યાં ચીતા ખડકી, મનસુખો મરવા કરીયો
 ॥ ૩૧ ॥ તે વાત જાણી સગાવાહાલાએ, તંબુથી દોડી આવ્યા, કુન્તાજી
 સુભદ્રા ધરપતી; આંખે આંસુ લાવ્યા ॥ ૩૨ ॥ ધરમ શેદેવ નીકળ રૂએ,
 રડવા લાગ્યો ભેમ; આ અરજીનજી મરવું ધારો, પણ મરવા દેઉ કેમ.
 ॥ ૩૩ ॥ એમ લીમ આડો ઉભો, અરજીન બોલ્યો આપ; જે મુને

મરતાં રોકે તેને, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૩૪ ॥ પાપના લયથી ભીમ ખ-
 શીયો, એ મરે તો મારે મરવું, કૃષ્ણ પ્રભુ કેમ બોલતા નથી, કહો હવે
 કેમ કરવું ॥ ૩૫ ॥ કૃષ્ણ કહે વાત રાખજો મનમાં, હું મરવા નહીં દે-
 વું; એવે સાંજ પડી જાણીને, કૌરવે કર્યું કેવું ॥ ૩૬ ॥ સાતમે પાતાળ
 પાપી ગયો, કાઢ્યો બનેવીને બાહાર; હતો તેવો બનેવીને, લઈ આવ્યો
 અંધ કુંવાર ॥ ૩૭ ॥ પૃથવીમાં તંબુએ આવ્યો, સકટવીહુ કર્યું
 કાષ્ટ તણું એક ગાડુ, તેમાં કાષ્ટની પેટી; તેમાં જેદ્રથને બેસાડ્યો. ઉઠ્યો-
 થી બાંધી છેટી ॥૩૮॥ તે પેટીને બે બાકાં છે, જેદ્રથને જોવા કાજ; એ-
 વું સકટ વીહુ રચીયું દુરીયોધન માહારાજ ॥ ૪૦ ॥ પછી કહ્યું અર-
 જુન મરે છે, ત્યાં જોવાને જઈયે; સુરજ નથી તેથી નહીં મારે, ધીરજ
 ધરજો હઈયે ॥ ૪૧ ॥ એમ કહી સરવેને લાવ્યો, હસવાના મનસુબા; પો-
 તાને સ્થંભે આવીને, ચરચા જોવા ઉભા ॥૪૨॥ એટલે છાના બોલ્યા
 છખીલો, ભીમશેન હાલો હલાવો, ગમે તે જુક્તાથી નરને, હાથે બાણ
 ઝાલાવો ॥ ૪૩ ॥ તે ઉપર ત્રણ મંત્ર લણવો, કાળજવર વીવેક; વા-
 યુનો મંત્રને શીવનો મંત્ર, લણવો એકેક ॥ ૪૪ ॥ એટલે સુરજ બ-
 તાવું છું, દીવસ છે બે ઘડી; સનમુખ શત્રુ આવ્યા છે તેને, તેવું તે બા-
 ણુ દે જડી. ॥ ૪૫ ॥ મરવાને માટે ઉશ્કેરો; અરજુનજીને સાર; ગમે
 તે બાનું કાઢીને, ઝલાવો હથીઆર ॥૪૬॥ ભીમ કહે સૌ ઘાટ કરું છું,
 વાર નથી કાંઈ અમુને; સુર્ય નહીં હોય નર બળશે તો, જોડે હું બા-
 ણીશ તમને ॥ ૪૭ ॥ કૃષ્ણ કહે કે કબુલ માહારે, તવ અરજુન નવ
 ચુકયો; કાષ્ટ તણી ચીતા ખડકેલી તેમાં અગની મુકયો ॥ ૪૮ ॥ પછી
 ધરમને ચરણ લાગ્યો, આગના દો શુભ મતી; ધરમ કહે મુને ન પુછો,
 કાંઈ કહેવાનો નથી. ॥ ૪૯ ॥ એટલે ભીમને મોહોટો જાણી, પારથ
 લાગ્યો પાય; એ ભાઈ અગનીમાં બળવાની આપો તમો આગનાય.
 ॥ ૫૦ ॥ ભીમ કહે હું આગના આપું, ખરી વાતે કેમ ડરવું; પણ ત-
 મારાં હથીઆર દેખી, દેખીને દાજી મરવું ॥ ૫૧ ॥ પણ હાથમાં હથી-
 આર લ્યોતો, આપું પછી આગનાય; તવ અરજુને ધનુશ ભાથો, લેઈ
 લીધો કર માંય ॥ ૫૨ ॥ ભીમ કહે કે છેલીવારનો, ખુશી થાયે અમ
 પ્રાણ; તમારી લટક જોવાની ઇચ્છા, એક ચઢાવો બાણ ॥ ૫૩ ॥ તવ
 અરજુને બાણ ચઢાવ્યું, હવે દો આગનાય; ભીમ કહે કાળજવર ભણો,

કાળ તમારો થાય ॥૫૪॥ એટલે નર કાળજ્વર ભણીયો, તવ ભીમ
બોલ્યો એમ; વાયુનો ને શીવજનો, મંત્ર ભણો ધરી પ્રેમ ॥૫૫॥ અ-
રજુને તે મંત્ર ભણીયો, મરવામાં મન મોહ્યું; એટલે બળવંત વ્રકોદરે,
જુગદીશ સામું જોયું ॥ ૫૬ ॥ એટલે સમજ્યા સામળીયોજી, કારી-
ગરી કામ કીધું; સુદરશણ ચક્ર પોતાનું, તેને બોલાવી લીધું ॥ ૫૭ ॥
તવ બે ઘડી દહાડો દેખાયો, થયા રવી દરશન; તે દેખીને દૈરવ ના-
હા, નાહો દુરીયોધન ॥ ૫૮ ॥ સકટના આસપાસ ચોદ્ધા, તે પણ નાસી
જાય; ગાડુ ત્યાંનું ત્યાં રહ્યું ને, જેદ્રથ પેટી માંય. ॥૫૯॥ એટલે જાણ્યું
એકલો રહ્યો, નાસવા કર્યો વીચાર; માથુ મારી દ્વાર પેટીનું ભાગ્યું,
ડોકું કાઢ્યું બહાર ॥ ૬૦ ॥ તે દેખીને અરજુનજીએ, મનમાં કર્યો
વીચાર; સુર્યને શત્રુ સનમુખ છે વળી, શર કરમાં તઈયાર ॥ ૬૧ ॥
એણું જાણી બાણ માર્યું, જુએ છે જુગદીસ; તે બાણે જઈ જેદ્રથ કેરું,
છેદી નાખ્યું શીશ ॥ ૬૨ ॥ પવનાસ્તર મંત્ર વડે તે, શીશ ચઢ્યું ગ-
ગન; જેદ્રથનો બાપ વૈદ્રથ નામે, તપ કરે છે વન ॥ ૬૩ ॥ તેને એણું
વરદાન છે કે, પુત્રનું જાણે મરણ; તે વેળા શીવ મંત્ર હોયેતો, પડે તે-
નું શીશ ધરણ ॥ ૬૪ ॥ તેની પાસે જઈને મુસ્તક, પડ્યું એણી વાર;
નેત્ર ઉઘેડી વૈદ્રથે જોયું, તવ દીઠો કુંવાર. ॥ ૬૫ ॥ શીવનો મંત્ર તે
વેળાએ, બાણ ઉપર છે તેહ; વૈદ્રથનું તેણે શીશ છેદ્યું, મરણ પામ્યો
તેહ. ॥ ૬૬ ॥ અરજુનજીનું બોલ્યું પળીયું, ગયો પોતાને કામ; શેન્ય
સહીત તંબુએ આવ્યો, પોતે શ્રી ધનશામ ॥ ૬૭ ॥ વળણ ॥ સહિ તંબુ
ખીરાજ્યા, સાંભળને રાજન; વહે વહ્નભ શભા કરી, બેઠો દુરીયોધન.

ઋણું ૬૩ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વધશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઠો તંબુએ
દુરીયોધન; રૂડી સભા કરીને રાજન ॥ ૧ ॥ બોલ્યો દ્રોણની પ્રત્યે વચ-
ન, તમારા રહ્યા કેટલા દન બોલ્યા દ્રોણગુરુ તે વાર માહારા વીત્યા દી
વસચાર ॥ ૨ ॥ હવે રહ્યો છે દીવશ એક, થંભે વઢવા જવું વીવેક;
તે તું સમજને રાજન, તારૂં મત્યું અરાડમે દન. ॥ ૩ ॥ માટે દીવશ સ-
ધળા ગણાય, તે તું વીચારી લેને રાય; દસ દીવસ ભીસ્મખીતાય; યુધ
કર્યું હતું રણમાંય ॥ ૪ ॥ પછી એક દન વઢીયો હુંતો, માહારી સાથે

આવેલો તું તો; ખીજે દીવસ થંભે ગયા, સામા સામી આયુધ્ધ લેઈ થ
 યા ॥ ૫ ॥ તે વેળા આવ્યું વીખનું ટોણું; યુદ્ધ થવામાં પડ્યું રોણું;
 ગયો અરજુનજી પાતાળ; કોડા વઢવા ધાર્યા તતકાળ ॥ ૬ ॥ તાહરા કહે
 વાથી ઉભુ કીધું; અભેમન્યુએ ખીડું લીધું; ત્રીજે દહાડે કોડામાંથયો
 ચોથો દન જેદથમાં ગયો ॥ ૭ ॥ પાચમો દન કાલે થાશે, માટે એકજ દન
 લડાશે, લખો પત્ર પાન્ડવને રાજન, ગુરૂ વઢવાના કાલનો દન ॥ ૮ ॥
 માટે આવજો પાન્ડવ તમો, સ્થંભે આવીશું વઢવા અમો; એમ પ-
 ત્ર લખાવી મોકલીયો; દાસ લઈને શેવક પળીયો ॥ ૯ ॥ જઈ આ-
 પ્યો પાન્ડવને હાથ, કાલે વઢવું છે ગુરૂ સાથ; કહી શેવક થયો વીદાય
 રાતે સુતાને વહાણું વાય ॥ ૧૦ ॥ તવ પાન્ડવ યુદ્ધે ચડીયા, ડુંડલી ડંકા
 ગરગડીયા, ચાર ભાઈને પાંચમા નાથ, વધરાટ શીખંડી સાથ ॥ ૧૦ ॥
 રાય ધરપત દ્રષ્ટ પ્રદુભાન, વળી માયાવી બે સંતાન; સાથે સાતક્ષોણી
 સન્યાય, વાજતે ગાજતે સ્થંભ જય ॥ ૧૧ ॥ તવ આવીયા કૌરવ લોક,
 સાથે શેન્યના ચોદ્ધા અથોક; વળી સેન્યા ક્ષોણી અગીઆર, શક્તકરણકી
 રપાચાર ॥ ૧૨ ॥ વળી અસ્વસ્થામાને શકુની, એવા એવા આવ્યા સહુ
 ખુની; કીધા યુદ્ધ તણા મનસુખા, આવી સામા સામી ઉભા ॥ ૧૩ ॥
 તે દહાડે બેડો ખપ્પર યોગ; આવી જોગણી લેવા ભોગ; સૌને યુદ્ધ કરવા
 ની હુંશ, લીધું અરજુનજીએ ધનુશ ॥ ૧૪ ॥ ખેંચી દોર ચઢાવી સાર;
 પહેલ વહેલો કર્યો ટંકાર; તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં જય, સ્વર્ગ અત્યુને
 પાતાળ માય ॥ ૧૫ ॥ બધા ડોહ્યા દસે દીગપાળ; ધરા ધરજી, ખળભળ્યુ
 પાતાળ; ધડ લંકામાં હનુમાન, તેણે શબ્દ સાંભળીયો કાન ॥ ૧૬ ॥
 હુક કરીને ગડગડીયા, રામનામ લેઈ ગગને ચડીયા; કપી કુરુક્ષેત્રમાં પ
 ડીયા, દોટ મુકીને જઈ ચડીયા ॥ ૧૭ ॥ એતો પાન્ડવ દળમાં પેઠા, અર-
 જુનની ધજ પર બેઠા; અહ્યા બાણ કુન્તાને તન, દશ બાણે કર્યું પુ-
 જન ॥ ૧૮ ॥ વળણ ॥ દસ બાણે પુજન કર્યું, સાંભળને તું રાય, વદ
 વક્ત્રભ શ્રાતા સુણો, યુદ્ધ તણો મહીમાય.

કડવું ૬૪ રાગ સાખી.

વધશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને
 સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુનજીએ પુજન કીધું;

તે પછી ક્રોધે ચડીયા; રણ તણા રસસીંગા વાગ્યાં, તેવાજ દુટી પડીયા
 ॥૨॥ અરજુને કાળજ્વર ફેક્યું, જખરી જણવી રીસ; તે બાણેથી ભ
 ગદત કેરૂં, છેદી નાંખ્યું શીસ. ॥૩॥ તે જોઈ ગુરૂએ તેણું લીધું, દારણ
 દૈવત દાખ્યું, ધરપતના સુત શીખંડીનું, મુસ્તક છેદી નાંખ્યું. ॥ ૪ ॥
 ખપ્પર યોગનો દીવસ છે તે, વાગતામાં જય પ્રાણ; ખપ્પર ભરવાઆવે
 લી દેવી, તેથી લે છે પ્રાણ:બાણ. ॥ ૫ ॥ શીખંડી મુઝા જણીને, અ
 રજુનને સુર વાપ્યું; કાળજ્વરથી ભુરીસ્યેવાનું મુસ્તક અણે કાપ્યું.
 ॥ ૬ ॥ એટલે દ્રોણે સામુ માર્યું, વાળવા કચ્ચરધાણ; જખરો જોધો
 ધરપત રાજ, તેનો કાઢાડ્યો પ્રાણ, ॥ ૭ ॥ ચડશીલો સુત ઇંદ્ર-તણો તે
 જણાવી ઝાજી રીશ; બાણ મારીને સુસરમાનું, છેદીનાંખ્યું શીશ. ॥૮॥
 તવ કાળજ્વર લેઈને ફેક્યું, પોતે રાજ કરણ; વૈરાટ રાજની રહીયા
 ભેદી, તરત પમાડ્યો મરણ. ॥ ૯ ॥ અરજુને અગણીતા મંત્રનું, માર્યું
 કાળજ્વર બાણ; કૌરવ કેરી ત્રણ ક્ષોણીનો, વાળી નાંખ્યો ધાણ. ॥૧૦॥
 એટલે દ્રોણે બાણ માર્યું, દાવે દાવો ધારી, તે બાણથી પાંચ પાંડવોની,
 બે ક્ષોણીને મારી. ॥૧૧॥ એવે ગટારગછ માયાવી. ગાજીને ગગને
 ચડીયો; ગુરૂ ન જાણે ને ગુરૂની પુટે, જે શેન્યામાં પડીયો. ॥૧૨॥ જેને
 તેને મારવા માડ્યો, લેવા માંડ્યો પ્રાણ એક ઘડીમાં એક ક્ષોણીનું, ક
 રી નાંખ્યું હથરાણ. ॥૧૩॥ જખખા જખી સરવે થઈ ગયા, એક એક
 ને માર મારે; જેને તે ધરણીમાં ઢળતા, હાહાકાર પોકારે. ॥ ૧૪ ॥ રૂધી
 રની બહુ છોળ્યો ઉડી, એમ બન્યું ન્હોનું કદી; હાડને માઉશનો કી-
 ચડ થયો, વહી રૂધીરની નદી. ॥૧૫॥ કૈનાં ઘડને કૈના મુસ્તક, કૈ-
 ના રઝળે ચરણ; કૈંક પડ્યા તરફડે છે, કૈં જન પામ્યા મરણ. ॥ ૧૬ ॥
 ભમે ભુત ભૈરવ પીસાયો, જોગણી ખપ્પર ભરતી; એણુંથયું પણ દયા
 ન આપે, એવી નીરદય ધરતી, ॥ ૧૭ ॥ નીચેથી રૂધીર છાંટા ઉડે, વસ્ર
 તેથી છાંટાય; આકાશથી સમળી સીચાણ, માંડિસ લોચા લેઈ જાય.
 ॥ ૧૮ ॥ હાથી ઘોડા ઉટનાં મડદાં ચરણ તળે પીલાય; કૈં અદકચરાં
 જીવતાં હોયે; તે પણ પુરા થાય. ॥ ૧૯ ॥ પછી દ્રોણે ઘણું જોર કીધું
 દીધો બાણનો માર; મારતા મારતા પાંડવોને, કાઢી દીધા થંભ બહાર.
 ॥ ૨૦ ॥ જુલમ કીધો કરણ દ્રોણે, ભોંકયાં નરને તીર; રૂંચે રૂંચે અર
 જુનજનું, વીંધી નાંખ્યું શરીર. ॥ ૨૧ ॥ તવ ત્રાસ પામ્યો પારથ પો-
 તે, જુએ અસરણા સરણ; હવે હું નથી જીવવાના, થારો મહારૂં મરણ

॥ ૨૨ ॥ નરના રથ પુઠે ભીમ ઉભો, તેને કહ્યું ક્રીશોર; વાયુ નંદન
 શું સંતાયા, કાંઈક મારો જોર. ॥ ૨૩ ॥ ભીમ કહે શું જોર મારે, બહુ
 છુટે છે બાણ; રખે વાગે પેટમાં તો, નીકળી જાયે પ્રાણ ॥ ૨૪ ॥ એવું
 વચન સાંભળીને, બોલ્યા જલવરાય; આગળ ન થાવો તો એક બીજો,
 બતાવું ઊપાય. ॥ ૨૫ ॥ તેટલું કામજ તમે કરજો, રાખી રૂઢીએ
 હામ; તમે ઊભા રહોને નર તમે, પહેલું કરો એક કામ. ॥ ૨૬ ॥
 પવનાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, બળ કરી બાણ કહોડો; દ્રોણના દીકરા
 અશ્વસ્થામા, તેને અહીંથી ઊરોડો ॥ ૨૭ ॥ તવ અરજીને બાણ લીધું,
 ભણીયો મંત્ર પવન; અશ્વસ્થામાની રૂઢેમાં મારી, ઊડાડ્યા ગગન.
 ॥ ૨૮ ॥ વાયુ મંત્રે ચીરનજીવી, ઘણાજ ઊંચા ચડીયા; સાંન
 ભાન વીના થઈને એ, કુંકણ કાંઠે પડીયા. ॥ ૨૯ ॥ પછી પ્રભુએ
 ભીમને કહ્યું; દ્રોણને તંબુ જવો; અશ્વસ્થામા નામનો હાથી, ગુ-
 ર તણો મારી આવો ॥ ૩૦ ॥ તવ ગદા લઈને ભીમ ચાલ્યો, અવળે
 પંથે જાય; દ્રોણ તણે તંબુએ ગયો, ગજ બાંધેલો ત્યાંય ॥ ૩૧ ॥ ભી-
 મે તેના ચરણ ઝાલી, ચીરી ચીતાળીયા ક્રીધા; સોધતા કોઈને હાથ ન
 આવે, એવા ફેંકી દીધા ॥ ૩૨ ॥ પછી આવ્યો પ્રભુની પાસે, તવ પુ-
 છયું ધનશામ; ભીમે તેનો જવાબ દીધો, સીદ્ધ કર્યું મેં કામ ॥ ૩૩ ॥
 કષ્ટે કહ્યું કે બુમ પાડો, ગુરને કહીએ જીએ; તમારો દીકરો અશ્વસ્થા-
 મા, મેં માર્યો ને મુએ ॥ ૩૪ ॥ દ્રોણને નીમ છે પુત્ર મુઆની, જાણ્યા-
 માં જો આવે વાત; તો કોઈ સાથે યુદ્ધ ન કરવું, ધરવું ન આયુદ્ધ હાથ.
 ॥ ૩૫ ॥ એવામાં ભીમે બુમ પાડી; ગુર માહારાજ જીએ, તમારો દીકરો
 અશ્વસ્થામા મેં માર્યો ને મુએ ॥ ૩૬ ॥ તવ દ્રોણે યુદ્ધ બંધ કીધું,
 નાખી દીધા હથીઆર, શું જીએ છો ચોધ્યાં માહારા, સોધી કાઢો ક-
 માર ॥ ૩૭ ॥ તવ સરવે સેન્યામાં સોધ્યા, ત્યાં નહી અશ્વસ્થામા, દ્રોણ
 કહે ભીમ બોલજો સાચુ, શીદ ભમાવે ભામા. ॥ ૩૮ ॥ ભીમ કહે મેં
 મારી નાખ્યો, હોય તો સોધી લાવો; દ્રોણ કહે જો માર્યો હોય તો, બોળી
 યું એનું બતાવો ॥ ૩૯ ॥ ભીમે કહ્યું કે ગદા વડે મેં, રૂજે રૂજ ક્રીધા; તે
 રૂજ કોઈને હાથ ન આવે; એવા મેં ફેંકી દીધા ॥ ૪૦ ॥ ગુર કહે તારા
 બોલ્યાનો, મુને નહી વીશ્વાસ; અરજીન કહે તો સાચુ લાગે, કાંતો કહે
 અવીનાશ ॥ ૪૧ ॥ ઘણા મારથી કાઢ્યર થઈને, બોલ્યો પારથ મીઠો;
 અશ્વસ્થામા ભીમે માર્યો, તે તો મેં નજરે દીડો ॥ ૪૨ ॥ દ્રોણ કહે કાઢ્યર

થઈ બોલ્યો, માટે એ વચન કાચું, દેવકીનંદન ઓ જુગજીવન, તમે
કહેજો સાચું ॥૪૩॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, કૃષ્ણ પ્રભુ સાક્ષાત;
અશ્વસ્થામાનું મરણ થયું, સાચે સાચી છે વાત ॥૪૪॥ ગુરૂ કહે આપ
શ્રવે તે બોલો, તમારે કોની ખીક; સાક્ષી પુરો તમે સરવે, પણ નવ લા
ગે ઠીક ॥૪૫॥ હું તો માહારે યુદ્ધ કરવા; આયુદ્ધ ઝાડું હાથ. ધરમ જે
આવીને કહેતો, માનું સાચી વાત ॥૪૬॥ તવ પ્રભુએ ભીમને કહ્યું,
એક ઝપાટે જવો; ધરમને સમજવી સામા, લાવીને કેવરાવો ॥ ૪૭॥
ભીમસેન તવ તંબુએ દોડ્યો, જ્યાં છે ધરમરાય; ઉઠો વીરા રથમાં
બેસો, આવી દુરદશાય ॥૪૮॥ આજ અમો ચારે ભાઈ મરશું, જાણે
છે જાહવરાય; ઉગરવા પ્રભુના કહેવાથી, કીધો છે એક ઉપાય ॥૪૯॥
ગુરૂના પુત્રને અરજીનજીએ, ઉરાડી નાંખ્યો વન, તેનાજ નામનો ગુરૂનો
હાથી; મેં જઈ કર્યો પતન. ॥૫૦॥ પછી અમે એમ ઠરાવ્યું, ગુરૂ ભાગ્યું
ધર સુત્ર; નીમ છે માટે હથીઆર મુકો, મુકો તમારો મુત્ર ॥ ૫૧ ॥
તેથી હમણા મારતા મુક્યા, કરતા રહ્યા છે કહેર; સુત મુઆનું સાચું
ઠરાવ્યા, વીના એ મારે ડેર ॥ ૫૨ ॥ કોઈના કહેવાથી માનના નથી, પુ
ત્ર મુઆનીવાત; તમારું કહેવું માનશે સાચું, માટે ચાલો મુજ સાથ,
॥૫૩॥ ધરમ કહે જરે ગાંડા, આ કામ તેં શું આણ્યું; હાથી મુઓને
પુત્ર જીવે છે, તે સઘળું મેં જાણ્યું. ॥ ૫૪ ॥ માટે તમે શ્રવે તે કરો,
મીથ્યા ન મરશો મથી; ભાઈ મરો કેપંડે મરતો, જીહું કહેવાનો નથી
॥ ૫૫ ॥ વળણ. જીહું તો કદી નહી કહું ઓરે માહારા વીર; કહે વ-
હ્ન જરા વાર થઈ, આવ્યા શામ શરીર.

કડવું ૬૫ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું દ્રોણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અંતરયામી દોડતા આવ્યા,
બોલ્યા મુખ વચન, શું બેઠા છો નીરભયપણે, ઉઠો ધરમ રાજન. ॥૨॥
નહીતો તમારા બંધુ બોલ્યો, દ્રોણ કોપ્યા છે અતી ધરમ કહે આવીને
હું, જીહું કહેવાનો નથી ॥ ૩ ॥ ધરમ માહારું નામ ધરેલું, જીહું બોલું
શાથી; કોહોતો ગુરૂને કહું આવીને મુઓ તમારો હાથી. ॥ ૪ ॥ તવ કુ-
ન્તા કરગરવા લાગ્યાં, ઉઠો માહારા તન; નહીતો ચારે બ્રાત મરશે, વી

ચારી લ્યો મન. ॥ ૫ ॥ જીવ ઉગારવા બોલવું જુહું; તેમાં નહિ કાંઈ દોશ; તોપણ ધરમે શીશ ધુણાવ્યું, કુન્તા થયાં અફસોસ. ॥ ૬ ॥ વણ-ણ. ॥ અફસોશી થઈને ઉકળ્યાં, જીએ જીગજીવન; વદે વલ્લભ ત્યાં શું કહ્યું, કુન્તાએ વચન.

કડવું ૬૬ જાગ્યરે જાદવરાય એ રાગ.

કુન્તા ભરીયાં ક્રોધે, તું કેમ નથી ઉઠ્યો બોધેરે; સત્યવાદી તુજ સ રખા શું હશે નહીરે. ॥ ૧ ॥ સંગ્રામ ચાર ભાઈ કરતા, એ વઢી વઢીને છો મરતારે, તારા મનમાં મરશે તો જશે ભાગીયારે. ॥ ૨ ॥ તને જોયો જોયો સત્યવાદીરે, કોઈ મરે તું ભોગવે ગાદીરે; ખરા વાદી હોય તે એવું કરે નહીરે. ॥ ૩ ॥ ઝાલી તેં સત્યની ધજા, અન્ય રણેને તારે મઝારે, સામા જઈને કેહેવું તેમાં જોર પડેરે. ॥ ૪ ॥ પેહર કાંઈળી બેશ ધરમાં, માહારે આગ લાગી ઉદરમાં, અરેરે ચુંટી નાંખુ માહારી ચાંમડીરે. ॥ ૫ ॥ જાણી જોઈ ભાઈ મરાવે, તું સત્યવાદી શાનો કાહાવેરે, આપઘાત કરે તું જ ઉપર હું બેટડારે. ॥ ૬ ॥ હવે ન આવો સાંસો, હું ઘાત્રું ગળા ફાંસીરે, દેહ તજી તેતો સ્ત્રીહત્યા તુજનેરે. ॥ ૭ ॥ કહી લીધું દોરડું હાથેરે કર્યો ધરમે વીચાર દલ સાથેરે, માતા મરશે તો પાતક મુજને લાગશેરે. ॥ ૮ ॥ વળણ. ॥ હત્યા મુજને લાગસે, સ્ત્રીહત્યાનું પાપ; વદે વલ્લભ રાય ધર્મને, બે બાજી સંતાપ.

કડવું ૬૭ રાગ સવર્ધયાનો.

વઈશિમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ ધરમે જાણ્યું માતા મરશે, તો પણ લાગશે પાપ; જઈને જુહું બોલીશ તોહો પાપમાં પડીશ આપ ॥ ૨ ॥ એ બે પાપનો વીચાર કરતાં, શું હલકું શું ભારે; હલકું હોય તે માંથે લેઉં, છુટકો નથી ત્યારે. ॥ ૩ ॥ સ્ત્રી હત્યાનું પાપ મોહોટું, વળી માત વણ થાવું; હવે નથી ઉપાય માહારો, જુહું બોલવા જવું ॥ ૪ ॥ એવું સમજી ધરમ ઉઠ્યા તવ સારથી રથ લાવ્યો; તેમાં જઈ યુધીષ્ઠીર બેઠા માઠો દીવસ આવ્યો. ॥ ૫ ॥ એ સત્યવાદીનું સત્ય કેવું, રથમાં બેઠો

જે વાર; એટલે પ્રથ્વાથી રથ ઉંચો, થયો છે ગજ ચાર. ॥ ૬ ॥ એટલે
રથ સારથીએ હાંકયો, સાથે ભીમ ભગવાન: દ્રોણ સામો રથ લાવી રાખ્યો
તેમાં સતી સંતાન. ॥૭॥ ધર્મ રાજને દ્રષ્ટીએ દેખી, બોલ્યા ગુરુ દ્રોણ;
ઓ સત્યવાદી માહારા ધરમાં, આજ મુઉ છે કોણ. ॥૮॥ ધર્મરાયે વિચા
ર કીધો, જુઠું તો બોલવું હાંધ; તે દોશ લાગવાનો તેમાંથી, બચાવ ક
રું કાંઈ. ॥૯॥ એવું ધારી કાને હાથ દીધા, બોલ્યા કરી વીવેક; કાં
નરો વા કે કુંજો વા, બેમાંથી મુઉ એક. ॥ ૧૦ ॥ જાણ્યા છતાં ભેદ રા-
ખીને, ધરમે ઉચ્ચાર કરીયો, કારણથી બે ગજ નીચો, રથ એમનો ઉ
તરીયો. ॥૧૧॥ એટલે પોતે છાતી કુટી, કુટયું પોતાનું શીશ; અરેરે આ
ટલું સત્ય ખોયું તે, કે વારે ભેગું કરીશ. ॥૧૨॥ એવું આકંઠ કરતા ક
રતા તંબુએ ચાલ્યા જાય; દ્રોણે જાણ્યું ખુલાસા સાથે, ન કહ્યું ધરમરા
ય. ॥૧૩॥ કુંજર કહેતાં હાથી મુઓ, કાં મુઓ મુજ સુત; તેનું સાચુ
સોધન કરું, થયા આકળા ભુત. ॥ ૧૪ ॥ રથમાં પદ્માસન કરી બેઠા,
મુકી યુદ્ધ ઉપાધી; સ્વાસો સ્વાસને ઘેરી લીધો, ચઢાવી છે સમાધી.
॥૧૫॥ સ્વાસે સંધાઈ ખોળીયું રથમાં, રહ્યું છે રાજન; જ્ઞાન સ્વરૂપે દ્રોણ
ગુરુ, ગયા સ્વર્ગ સુદન. ॥ ૧૬ ॥ પુત્રની ખબર પુછવા માટે, ઇંદ્રપુરીમાં
જાય; તવ પ્રથ્વીમાં શું કામ કીધું; પોતે જાણવાય. ॥ ૧૭ ॥ ધરપતનો
સુત ધૃષ્ટપ્રદુમાન, તેને લાગ્યા સોધી; જો તુજ તાતને દ્રોણે માર્યા, એવો એ
વિપ્ર વીરોધી. ॥૧૮॥ આ વેળાયે લાગ છે તારો, લે હાથમાં તું બાણ;
જો દ્રોણનું ખોળીયું છે રથમાં, તે તું કર ભંગાણ. ॥ ૧૯ ॥ ધૃષ્ટપ્રદુમાન
એમ બોલ્યો, શું સમજવો આપ; એ આયુદ્ધ વણ સમાધીમાં, મારું
તો લાગે પાપ. ॥ ૨૦ ॥ કૃષ્ણજી કહે કાંઈ નહીં લાગે, ઝટપટ લે બાણ
હાથે; જો પાપનો ભય હોય તને તો, તે પાપ માહારે માંથે. ॥ ૨૧ ॥ તારે
હાથે એમનું અત્યુ, માટે તું દે બાણ, પછીથી એ ખોળીયાને, ભીમ
કરશે ભંગાણ. ॥ ૨૨ ॥ એવું સાંભળી ધરપત સુતે, મહા બળથી બાણ
લીધું; દ્રોણનું ખોળીયું છે રથ વીશે, તેને ભોંકી દીધું. ॥ ૨૩ ॥ એટલે
ખોળીયું ધરણ ઢળીયું, તવ ભય ભાગ્યો છેક; એટલે કૌરવ લોકો
નાઠા, મુકી પોતાનો ટેક. ॥ ૨૪ ॥ એટલે ભીમે દોટ મુકી, દારણ દેવત
દાખ્યું; દ્રોણ ગુરુના ખોળીયાને, ચક્રચુર કરી નાંખ્યું. ॥ ૨૫ ॥
ઇંદ્રપુરીમાં ગયા ગુરુજી, જ્યાં બેઠો સુરનાથ; ત્યાં જઈ પોતે પુછવા
લાગ્યા, પોતાના ધરની વાત. ॥ ૨૬ ॥ ઓ સુરપતી માહારા ધરનું, કોહો

કોણ છે આવેલું; ઇંદ્ર કહે કોઈ પણ નથી આવ્યું, કહોતો ગણતરી મે
 લું. ॥ ૨૭ ॥ એટલે ગુરૂ ત્યાંથી ચાલ્યા, વધકુંઠ ક્રીધા તપાસ, ત્યાંથી પ
 ણ પતો નવ લાગ્યો, ગયા જમપુરી વાસ ॥ ૨૮ ॥ યમરાજ કહે આવો
 મહારાજ, આવવું પડ્યું શાથી; તમ ધરથી આજ નથી ખીનું, આવ્યો
 છે એકલો હાથી ॥ ૨૯ ॥ એટલે દ્રોણગુરૂ વળ્યા પાછા, પ્રથવી વીશે
 જાય; જઈ પોતાનું ખોળીયું શોધ્યું, તે નવ દીકું ત્યાંય ॥ ૩૦ ॥ તવ ગુ-
 રૂને બહુ કરોધ વાળ્યો, પાન્ડવે કપટ ક્રીધું; ખોળીયું મહારૂં નાશપમા
 ડ્યું; ભંગજ કરી દીધું ॥ ૩૧ ॥ એવામાં એક અશ્વ જાતી; ટટ પડેલું
 ધરણ; ઘડીયે બે ઘડીયે મરે એવું, કપાયેલો એક ચરણ ॥ ૩૨ ॥ તેના
 શરીરમાં પ્રવેશ ક્રીધો, ગુરૂએ તેણીવાર; તે ત્રણ ટાંગાનું ટટ કુદ્યું, દેવા
 માંડ્યો માર ॥ ૩૩ ॥ પાન્ડવની શેન્યના ચોદ્ધાનો, મારી મારી ક્ષય ક-
 રતા, કંઈને પુંછડું કંઈને લાતો, કંઈને બચકાં ભરતાં ॥ ૩૪ ॥ એ રીતે
 બહુ જીલમ ક્રીધો દીધો મહોકમ માર; એક ઘડીમાં મારીનાંખ્યા, ચોદ્ધા
 સાત હજાર ॥ ૩૫ ॥ પાંડવના ચોદ્ધા ત્રાસ પામ્યા, અશ્વ હાવો કેમ રૂંધ્યો;
 કરોધ ભરેલો વાયુ નંદન, ગદા ગ્રહીને ઉઠ્યો ॥ ૩૬ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ
 એ ભીમને રોક્યો, અશ્વને જાણો કોણ; એ ત્રણ ટાંગાના ટટમાં, પેઠા
 છે ગુરૂ દ્રોણ ॥ ૩૭ ॥ તેમના સામા બે જશો તો, કાઢી નાંખશે પ્રાણ;
 એને વારીને આગળ થયા, પોતે પુરૂષ પુરાણ ॥ ૩૮ ॥ વાવા ગુરૂજ
 વાવા ગુરૂજ, આતો મરીયાદ મટે, જ્ઞાનવાન વિદ્વાન ગુરૂ તમોને, અશ્વ
 વધુ નવ થટે ॥ ૩૯ ॥ એવું કહી પ્રભુએ સરમાવ્યા, તવ લાજ ગુરૂએ
 આણી; અશ્વના દેહમાં રહ્યા થકા, દ્રોણ વધા મુખ વાણી ॥ ૪૦ ॥ ઓરે
 કીરટધર કપટ ક્રીધું, તે મુજને બહુ રીસ; શ્રાપ છે માહારો દીકરોતારો
 છેદજો તારૂં શીશ ॥ ૪૧ ॥ એમ કહીને તોખાર કેરૂં, ખોળીયું નાંખી
 દીધું; સંચરીયા મુધામ ગુરૂજ, પ્રાક્રમ પ્રાહજ ક્રીધું ॥ ૪૨ ॥ પછે પાં-
 ન્ડવ રણ થાંભેથી, ગયા છે તંબુ વીશે; ભક્તને સહાયતા બહુવાર ક્રી-
 ધી, પોતે શ્રી જીગદીશે ॥ ૪૩ ॥ દ્રોણ પરવ હાંધ પુરણ હવું, સુણ જનમે
 જે રાય; પુરણ પ્રીત્યે સાંભળી કથા; ઉતરી તુજ હત્યાય ॥ ૪૪ ॥ કાળા
 પડદા ઘોળા થયા, કાળી ઘોળી થઈ ગાય; કાળા તલ તે ઘોળા થયા,
 પ્રમાણ એ દેખાય ॥ ૪૫ ॥ સવાલક્ષ બ્રાહ્મણ કેરૂં, રાયે દીધું ભોજન;
 સવાસોને ઉપવીત દીધાં, વીપ્રના હતા તન ॥ ૪૬ ॥ બ્રાહ્મણ કેરી પુત્રી-
 ઓનાં, સવાસો કન્યાદાન; સવાસો બ્રહ્માપુરીઓ આપી, જનમેજય

રાજન, ॥ ૪૭ ॥ સવાસો ગઉદાન દીધાં, વીધીથી સંકલ્પ કરી; શ્રદ્ધાથી
આસન વાળી ઘેઠો, સાંભળને ફરી. ॥ ૪૮ ॥ તે રીતે સહુ શ્રેતા વ
ક્તા, શ્રદ્ધા રાખવી મન; શક્તી પુર્વક પુન્ય કરવું, જપવા ભુગણવન
॥ ૪૯ ॥ સાંભળે પણ તત્ત્વ નવ સમજે, તો સાંભળીયું નીરાર્થ શક્તી
પુરવક પુન્ય ન કરે, તો તેનું બધું બ્યર્થ. ॥૫૦॥ તાલ વાજ્રને રાગ
ણી માટે, કથા સાંભળે જેહ; તાન બાજની વાણી સુણે, તો ફળ અફળ
તેહ. ॥ ૫૧ ॥ જ્ઞાન મારગનો ભાગ જેમાં; તે નહા હરી કથાય; અ
જ્ઞાની જીવ પણ સરીખો, સાંભળવાને જાય. ॥ ૫૨ ॥ સત્ય વસ્તુ સમ
જવા સારૂં સાંભળાવું કરજોડ; શ્રેતા વક્તાબોલને સૌ જે જે શ્રી રણ-
છોડ, ॥ ૫૩ ॥ વળણ. ॥ જય જય શ્રી રણછોડજી; પુરણ થયું દ્રોણ
પરવ; કરણ પરવની કહું કથા; સાંભળી લેજો સરવ.

***
* દ્રોણ પર્વ સમાપ્ત. *
***

કર્ણ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, કર્ણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ દ્રોણના દીવસ પુરા થયા એવે
થઈ મધ્ય રાત; અંતરયામી ચીંતામાં પડીયા, એવે થયો પરભાત.
॥ ૨ ॥ મોહોટા પરોઢમાં મરગડા બોલ્યા, તે સમે ઊભા થયા; કુન્તા
માતા સહન કરે છે, તેમની પાસે ગયા. ॥ ૩ ॥ જઈ આંબળ્યો પગનો
અંગુઠો, ઉઠીયાં કુન્તા માય; કહો વાર મને કેમ ઉઠાડી, ઓરે જાદવ
રાય. ॥ ૪ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે બારણે આવો, ઓરે મહારી માત ખરે
ખરી ભીડ પડી છે, તે કહુ તમને વાત. ॥ ૫ ॥ શુભ સતી તવ બારણે
ગયાં, બોલ્યા અસરણા સરણ; કાલે કરણ યુદ્ધે ચઢશે, કરશે અમારાં
મરણ. ॥ ૬ ॥ એક બાણે અરજુનને હણશે, બીજા બાણથી મને; કુન્તા
જી કહે ઉપાય તેનો, શો છે માહરી કને. ॥ ૭ ॥ તવ કુન્તાજીને સમજાવે,
પોતે દીનાનાથ; ઓ માતા જીવવાનું અમારું, તે તો છે તમ હાથ. ॥ ૮ ॥
અત્યારે કરણ જાગ્રત થઈને, બેઠો છે શેવા કરવા; તેના તંબુમાં તમે
જાવો, જનેતા એની ઠરવા. ॥ ૯ ॥ માતા થાતાં કરણ કને, જઈ વદજે
મુખ વાણ; કહેશે કે મા કેમ પધાર્યા, તો માગજે બે બાણ. ॥ ૧૦ ॥
કરશુરામનાં આપેલાં છે, બે બાણ એની પાસ; તે એક બાણે અરજુન
મરે, બીજે હું અવીનાશ. ॥ ૧૧ ॥ માગી લેશો બે બાણ તમે, એટલે
પડસે વેમ; એને હાથે એ નહીં આપે, તમને કહેશે એમ. ॥ ૧૨ ॥ દ્યો
મા પેલા ભાથામાંથી, તમને ગમે તે બાણ; માતા તેમાંથી કાઢી લેવાં,
તો અમારા બચે પ્રાણ. ॥ ૧૩ ॥ કરણ પોતે ખોટાં બાણ આપે, તો
સત્ય એનું પળાય; જે ગુરનાં આપેલાં આપે તો, હીંમત એની જાય.
॥ ૧૪ ॥ મોટે તમને લેવાનાં કહેશે, તેથી લેજે પ્રીતે, કુન્તાજી કહે તેતો
ખરું પણ, હું ઓળખું શી રીતે. ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે બધાં બાણ કાઢા
ને, ધરણ પર પાથરજે; બેળાં બેળાં રાખશો નહીં, છુટાં છુટાં કરજે.
॥ ૧૬ ॥ એટલે હું અદર્શ થઈને, તંબુમાં પેશીશ; મોહોટી લાલી માંખ
થઈને; બાણ ઉપર બેશીશ. ॥ ૧૭ ॥ જે પર બેસુ તે લેઈ લેજે, તરત

આવજ્ઞે નાશી; કરણ રાજ નહી રોકવાનો; રહેશે મુખ વીકાશી.
 ॥ ૧૯ ॥ એણું સાંભળી કુન્તા ઉઠ્યાં, કૌરવ દળમાં જાય; નહી ઘોઘ
 સેવા કરે છે, તંબુમાં કરણ રાય. ॥ ૧૯ ॥ તે તંબુમાં કુન્તાજી પેઠાં,
 બોલે મુખ વચન; હું છું માતા હું છું માતા, કરણ તું મુજ તન. ॥ ૨૦ ॥
 કરણ કહે ભલે પધાર્યાં, મુને કર્યો પાવન; એમ જાણીને ઉભો થયો,
 બેસવા દીધું આસન. ॥ ૨૧ ॥ તે આસન પર કુન્તા ખીરાજ્યાં, કરણે
 દાભડી કાઢાડી; સુર્યની આપેલી ચુંદડી તે, કુન્તાને હોરાડી. ॥ ૨૨ ॥
 તવ સતીના સ્થાન વીશેથી, છુટી પયની ધાર; કરણ કેરા મુખમાં પડી
 હરખ્યો સુર્ય કુંવાર. ॥ ૨૩ ॥ ઓરે જનેતા ઓરે જનેતા, આજજ વી
 ત્યો લાહાવો; જનમ આપી મુકયો રખડતો; તરછોડ્યો તરછટ હાવો.
 ॥ ૨૪ ॥ કુન્તાજી કહે હતી કુંવારી, તે વારે માગી લીધો; સુર્યના મં-
 ત્રનો જપ જપવાથી, દીન મણીયે હીધેલો. ॥ ૨૫ ॥ તે વારે રખાય
 નહી માહારાથી, જુમનામાં મુકયો તને; અળગેથી જોઈને રાજ થતીતી
 ઉછર્યો છે આંખ કને. ॥ ૨૬ ॥ કરણ કહે આગના આપો, આવી વસુ
 તમ ઘેર; પાંડવ બંધુની પક્ષ કરીને, કૌરવ મારું ઠેર. ॥ ૨૭ ॥
 કુન્તાજી કહે દીકરા માહારા, એણું ન કરીએ કામ; એણું અન
 ખાઈને ઉછર્યો છે, થયે ન લુણ હરામ. ॥ ૨૮ ॥ એમ કરવાથી જગત
 વીશે, કુંખ વગોવાય માહારી, ત્યારે કરણ કહે જનેતા હું, શી શેવા
 કરું તારી. ॥ ૨૯ ॥ તમે મુજને અવતાર આપ્યો. નીસ્યે જનેતા લાગો
 તે બદલો વાળવો છે માટે, માહારી કને કાંઈ માગો. ॥ ૩૦ ॥
 કુન્તાજી કહે દીકરા માહારા, માતાની કષ્ટી કાપો; ખીનું ત્રીનું કાંઈ
 જોઈતું નથી, બે બાણ મુજને આપો. ॥ ૩૧ ॥ એટલે કરણે મન વીચા
 ર્યું, પેલાં બે કેમ અપાય; સારાં રાખીને ખોટાં આપું તો, સત્યજ મહાર
 જાય. ॥ ૩૨ ॥ એણું સમજી કરણ બોલ્યો, નાહોલો ન અડુ ભાથે;
 ઓ રહ્યો ખેંટીએ ભરવેલો; લૈ લ્યો તમારે હાથે. ॥ ૩૩ ॥ તવ
 કુન્તાએ ભાથો લીધો, જોયા કરે છે કરણ; બાણ બધાં બારણે કાઢીને,
 પોહોળાં પાથરીયાં ધરણ. ॥ ૩૪ ॥ અદર્શ રૂપે અંતરયામી; આવી
 તંબુમાં પેઠા; લીલી મક્ષીકા થઈ અરજીનના, મરત્યુને બાણે બેઠા.
 ॥ ૩૫ ॥ કુન્તાએ તે બાણ ઉપાડ્યું, જોઈને લીધું જાણે; ત્યાંથી
 ઉડીને મક્ષીકા રૂપે, બેઠા પોતાને બાણે. ॥ ૩૬ ॥ એટલે કુન્તાએ તે
 બાણ લીધું, તરત ઉભાં થયાં; જો બેઠા આ બે લઈ જઈ છું, કહી
 ખાહાર નીકળી ગયા. ॥ ૩૭ ॥ કરણ રાજ આવરો બનીયો,

આ શું થયું એ રામ; હવે જય પામવાનો નથી; ભાગી ગઈ બધી હા
 મ ॥૩૮॥ એ રીતે હામલીને બેઠો, કુન્તા થયાં વીદાય; હતું તે સ્વરૂપ
 કરી, મળીયા જલવરાય ॥૩૯॥ લાવોરે માતા બાણ બેઠો, કહીને માગી
 લીધાં; તવ કુન્તાએ કૃષ્ણ પ્રભુને, બે બાણ સોંપી દીધા ॥૪૦॥ તે લઈ
 ભગવાને ભાગી નાંખી; આઘાં ફેંદી દીધા; તે બે બાણનાં ભાલેડાં તે,
 પારધીએ લેઈ લીધાં. ॥ ૪૧ ॥ તેના સુંદીર શર બનાવ્યા, લેઈને પંથે
 પળીયો; તેમાંનો એક શર અરજુન નંદન, બબરૂ વાહનને મળીયો.
 ॥ ૪૨ ॥ કુરુક્ષેત્રમાં વાહાણું વાયું, કૌરવ થયા ત્યાર; સેન્યા સહુ સાવ-
 ધાન થઈને, હાથે લીધાં હથીઆર. ॥ ૪૩ ॥ તોપણ કરણ નવ દેખાયો,
 દુષ્ટને પડીયો વેહેમ; તંબુમાં જઈ કરણને પુછ્યું, બેસી રહ્યા ભાઈકેમ
 ॥ ૪૪ ॥ કરણ કહે પાંડવ સાથે, કરવો નથી સંગરામ; અમુલ્યે વસ્તુ
 જતી રહી માહારી; માટે ભાગી ગઈ હામ. ॥ ૪૫ ॥ દુરીયોધન કહે આ
 શું કહો છો, આરે વીરા કરણ; બે દીવસનું યુદ્ધ તમારૂં, મુને રાખ્યો
 છે સરણ. ॥ ૪૬ ॥ કરણ કહે વાત ખરી છે, પણ શી રીતે જવું; તે
 કરતાં સહુ રથ મારો હાંકે, તોતો યુદ્ધે આવું. ॥ ૪૭ ॥ મારવાડનો
 ધણી સારથી બને, તો યુદ્ધ કરવા હામ; શહુ કહે તું બોલ વીચારી,
 શું તારો હું ગુલામ. ॥ ૪૮ ॥ કરણ કહે છત્રજ માહારા, ગુલામ હું છું
 તમારો, પણ મુજ મનમાં પ્રેમ એવો, હાકો રથ અમારો. ॥ ૪૯ ॥ તવ
 શક્તિરાયે કબુલ કીધું, રથ કર્યો તૈયાર; કરણે વસ્ત્ર આભુશણ પેહેર્યો,
 હાથ લીધાં હથીઆર. ॥ ૫૦ ॥ હીમ્મત રાખી રથે બેઠો, ગરગડીયાં
 નીશાન; આઠજ ક્ષોણી શેન્યા સાથે, વળી અંધ કુવર. ॥ ૫૧ ॥ વાજતે
 ગાજતે સ્થંભે ગયા, ઉભા સુર ભરેલા; એટલે સામા પાંડવ આવ્યા,
 યુદ્ધ કરવું આદરેલા. ॥ ૫૨ ॥ રહી છે પોતાની ચાર ક્ષોણી, તે લાવેલા
 સાથ; અરજુન મારથી મોખરે ઉભો, સારથી, દીનાનાથ. ॥ ૫૩ ॥
 વળણ. ॥ સામા સામી આવીયા, પોત પોતાને સ્થંભ; કહે વહ્નભ
 તવ આદર્યું, યુદ્ધ કરવું આરંભ.

કડવું ર રાગ રાજન રાચે.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બા-
 નેજી, વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કરણ પરવ મહીમાય. બળવંત
 બાનેજી. ॥૧॥ હવે અરજુનજીએ ધનુશ લીધું, ચઢાવ્યું તેણીવાર.

બળં જોર કરી પડપંચા ચઢાવી, પહેલો કર્યો ટંકાર. બળનાર ॥ શબ્દ
તેનો ત્રણ લોકમાં પહોંચ્યો, ડોહ્યા દસે દીગપાળ. બળં ધમ ધમ ધ-
મધમ ધરતી ઢૂંજી, બળભજ્યું પાતાળ. બળં ॥ ૩ ॥ તે સાંભળા લં-
કાથી આંચા, હનુમંત અંજની બાળ. બળં અલંગ રથ ઉપર
એ ચડીયા, કાન્તી માહા વિકરાળ. બળં ॥ ૪ ॥ અરજુનની ધ-
જા ઉપર ખીરાજ્યા, પછી કરોધે સહુ ચડીઆ. બળં સ્થભેથી છુટયા
એકદમ ઉઠયા, મારવા તુટી પડીયા. બળં ॥ ૫ ॥ અરજુને એક અગ-
ણીતું માર્યું, સાઠશહસ્ત્ર થયાં બાણ. બળં જય ઝપાટે સુર સપાટે, વાળે
કચરવાણ. બળં ॥ ૬ ॥ કરણ રાયે માર્યું અગણીતું, તે સુર ભરીયું
જય બળં એનું એક બાણ જતાજતામાં, એંશી હજાર બાણ થાય.
બળં ॥ ૭ ॥ મરણ વેળા બળ કરણનું ઝાઝું, વરતે હાહાકાર. બળં
બહુ બાણ આગળ બળ નવ ચાલે, શું કરે માયાવી કુંવર. બળં
॥ ૮ ॥ એવામાં અરજુને એક બાણ લીધું, ક્રીધો કાળો કહેર, બળં
કરણ કેરી સન્યામાં માર્યું બે ક્ષોણી હણી ઠેર. બળં ॥ ૯ ॥ તે જોઈ
કરણે કાળજવર લીધું, ફેંક્યું કરીને રીશ. બળં દ્રષ્ટપ્રદુમાન પુત્ર
ધૃષ્ટપતનો, તેનું છેદ્યું રીશ. બળં ॥ ૧૦ ॥ બીજે બાણે કાળો કહેર
ક્રીધો, લીધા પ્રાણીના પ્રાણ. બળં પાન્ડવ કેરી ત્રણ ક્ષોણીનો વાળ્યો
કચર ઘાણ. બળં ॥ ૧૧ ॥ પછી અરજુનને રૂવે રૂવે ભેદ્યો; નીકળે
બહુ રૂધીર. બળં વાગેલા ઉપર વીશેશ વાગે, ભોંકાઈ રહેલાં તીર.
બળં ॥ ૧૨ ॥ શેદેવ નીકળને તેવાજ ભોક્યા, ચક્ષુ ડગમગ થાય. બ-
ળં ભીમ રહે નરના રથ પુઠે, એનો ન ચાલે ઉપાય. બળં
॥ ૧૩ ॥ એમ કરતાં ત્રણ ઘટી દન રહ્યો, બોહ્યા શ્રી ભગવાન. બળં
ઓરે વૃકોદર જીવવું હાય તો, કરો સદ્લને સાન બળં ॥ ૧૪ ॥ ત-
મારા એ મામા જોશે કાંઈ સામા, એમ કહ્યું મોરાર. બળં તવ ભી-
મે પારથની પુઠેથી, ડોકુ કાહાડ્યું બાહાર બળં ॥ ૧૫ ॥ સહુ મામા-
ને સાન બતાવી, ભાણેજ ખાય છે માર. બળં દયા કાંક લાવો અમ-
ને બચાવો, ચેત્યો સદ્લ તે વાર. બળં ॥ ૧૬ ॥ ભાણેજનું દુખ
જોઈ દુભાયો, પોતે પીસ્યા દંત, બળં ખેંચ્યા એણે ઘોડાના અછોડા,
હાંક્યા અવળે પંથ. બળં ॥ ૧૭ ॥ એટલે માયાવી બે બાપ બે-
ટા, ગાજીને ગગન ચઢીયા. બળં છ ક્ષોણી સેન્ય રહ્યું છે કઊરવ-
નું, તેમાં ઉછળી પડ્યા. બળં ॥ ૧૮ ॥ ત્રીજે ગદા લઈને ભીમ પ-
ડીયો, પારથ પડ્યો લઈ બાણ, બળં કઊરવ કેરી પાંચ ક્ષોણીનું; વા

ળી નાંખ્યું હથરાણુ. બળ૦ ॥ ૧૯ ॥ હરી ફરી રહી એક ક્ષોણી શે-
ન્યા, ભય ભર્યાં સહુ માઠા. બળ૦ એક ક્ષોણી સૌ ભાઈ ને શકુના, જીવ
લેધને નાઠા. બળ૦ ॥ ૨૦ ॥ સહુ રાજ રથ લેં ગયો આડો, બોલ્યો
કરણ મુખ એમ. બળ૦ એ સહુ રાય રંગમાં ભંગ પાડ્યો, આડા
ઊતરીયા કેમ, બળ૦ ॥ ૨૧ ॥ સહુ રાજ કહે મરજી અમારી, તુ કેમ
પુછે દંભ; બળ૦ એવે પાન્ડવ એક ક્ષોણી લધને, ગયા કૌરવને સ્થંભ.
બળ૦ ॥ ૨૨ ॥ એવે સમે તો સાંજ પડી, સુરજ બેઠો મેર; બળ૦
કૌરવનાં વાજાં બંધ પડ્યાં, વાગી પાન્ડવની ભેર. બળ૦ ॥ ૨૩ ॥ એક
એક ક્ષોણી રહી બેઠી બાજી, પોત પોતાને સ્થળ જાય. બળ૦ નીરદય
ભોમીમાં ભાર ઊતરીયો, એવું બન્યું રણ માય. બળ૦ ॥ ૨૪ ॥ વલણ
દન પેહેલો પુરણ થયો, કરણ કેરો સાર; કહે વલ્લભ શ્રાતા સુણો,
રાત્રીનો વિસ્તાર.

કડવું ૩ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવુ, કરણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ સૌ સૌને સ્થળ રાત્રીએ ગયા,
પાન્ડવ જીગજીવન; જમી કરીને સરવે પ્રાણી, કરી દીધું સહન ॥ ૨ ॥
કૌરવ દળ સહુ સુધ રહ્યું છે, દુષ્ટ વિચારમાં પેઠો; કર્ણ શકુની દુસ્યા
સનને, બોલાવી વાતોમાં બેઠો. ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે કરણ વીરા,
પાન્ડવો બહુ બળવાન; આજે તો અતી જીલમ કીધો, વાળી
નાખ્યું હથરાણુ. ॥ ૪ ॥ આપણી ખરોખર પાન્ડવ થયા, ન રહ્યો
આપણો ટેક; એમના જેવા આપણે બનીયા, ક્ષોણી રહી અકેક.
॥ ૫ ॥ તેથી આપણ અત્યારે ઊઠો, સાચા શત્રુવટે થૈએ; પાન્ડવનું
શેન્ય સુતેલું હણવા, ઊઠો ચારે જઈએ. ॥ ૬ ॥ કરણ કેરી બુદ્ધિ
ફરી તે, કબુલ કીધું સાર; દુષ્ટ કરમ કરવાને ઉઠ્યા, હાથ ગ્રહી હથીઆર.
॥ ૭ ॥ છાનામાના સંતાઈ ચાલ્યા, જાણ્યું નંદકીશોર; જાણી જોઈને
સહુ સેન્યાને નીંદ્રા મુકી અગોર. ॥ ૮ ॥ તવ સહુ પ્રાણી નીંદ્રાએ
ભરીયા, જગત નહી પેરાદાર; ચારે જણાએ ખડગ ખેંચી, કરવા
માંડ્યો સંહાર. ॥ ૯ ॥ મારતા મારતા સુંસરા ચાલ્યા, કીધો કારમો
કહેર; એક ક્ષોણી બધુ સુધ રહ્યુંતુ, તે સહુ માર્યું ઠેર. ॥ ૧૦ ॥
એવે તંબુમાં પેસવા ગયા, રણછોડરાયજી રૂંઠ્યો; માયાવીને નીંદ્રા
ન હોયે, તેથી ગટોરગછ ઉઠ્યો. ॥ ૧૧ ॥ બીજે એનો નંદન ઉઠ્યો,

ક્રીધો ખરો ખુખારો; તવ ચારેજણ જીવ લેઈ નાહા, મેઘવરણ કહે
 મારો ॥ ૨૨ ॥ શકુની દુરીયોધન દુશાશન, તે ત્રણ એક પા જાય; તેમ
 નાથી જુદી દીશાએ નાહો, પોતે કરણરાય ॥ ૨૩ ॥ તેની પુકે ગટારગછ
 પડીયો, એવે ઝલાયો કરણ, હેડંબા સુતે કેશ ઝાલી, તરત ઢાળ્યો
 ધરણ ॥ ૨૪ ॥ સુર્યનો નંદન કરે વંદન, પડ્યો ચટાપાટ હેઠો;
 ગટારગછ ઘણી ગાળો દેતો, રૂદેપર ચઢી બેઠો ॥ ૨૫ ॥ માહા રીસ
 ધારે બહુ માર મારે, તરફે રાજ કરણ; જાણ્યું કે રહુ વીચારમાં તો
 આણશે માહાર મરણ ॥ ૨૬ ॥ ઇંદ્રની આપેલી સાંજ્ય કાહાડી, કટી
 માંથી કરી રીસ; પડ્યા પડ્યા મારી ગટારગછને, તરત છેદ્યું શીશ.
 ॥ ૨૭ ॥ શીશ છેદીને સાંજ્ય જતી રહી, ઇંદ્ર રાજની પાસ; પછી
 કરણ ઉભો થયો, જાણ્યું થશે જીવ નાશ ॥ ૨૮ ॥ ધડ મુસ્તક ત્યાં
 પડ્યાં રહ્યાં ને, પોતે તંબુમાં પળીયો, મેઘવરણ પેલા ત્રણે જણને,
 નસાડી પાછો વળીયો ॥ ૨૯ ॥ તાતજ તાતજ કહેતો આવ્યો,
 ક્યાં હોય એનો તાત. એટલે વીશેશ ખુમો પાડી, નીંદા ખેંચી જગ-
 નાથ ॥ ૩૦ ॥ એટલે સરવે પાન્ડવ જગ્યા, ગભરાઈ આવ્યા બહાર
 જોયું તો બધું સેન્ય મારેલું, વળી માયાવી કુંવર ॥ ૩૧ ॥ ધડ મુ-
 સ્તક જડ્યું ગટારગછનું, ભીમશેને મુકી પોક; રડવા લાગ્યા સઉ
 ત્રાશી ત્રાશીને, પુરણ પ્રગટ્યો શોક ॥ ૩૨ ॥ કલેશમાં નુન્ય રહી નહી
 કાંઈ, મન વળાવે રણછોડ, અરેરે માહારાજ રત્ન સરીખી બે ભાઈની
 ગઈ જોડ. ॥ ૩૩ ॥ એમજ કરતાં કાષ્ટ લાવ્યા, ચીતા ખડકી સાર;
 મેઘવરણે વીધી પ્રમાણે, કર્યો સહુ સંસ્કાર ॥ ૩૪ ॥ પછી નહી ધો-
 ધને મન વાળ્યાં, દુષ્ટાએ ક્રીધો દગો; તો આવતી કાલે દગાખોરોને,
 દગો દેધને દગો ॥ ૩૫ ॥ એમ ધારીને રાત્રીએ સુતા એવામાં વાહા-
 ણું વાયું, કૌરવ સો ભાઈ તૈયાર થયા, એક ક્ષોણી સેન્યાય ॥ ૩૬ ॥
 સદસ શકુની કરણ રાજ, યુદ્ધ કરવા સ્થંભ, ગોર કૃપાચાર તેમ-
 ની સાથે, આવી ઉભા રણ માંય. ॥ ૩૭ ॥ એટલે આવ્યા પાન્ડવ
 પાંચે, છઠા અસરણા સરણ; બીજે શેવક ન મળે સાથે, સાતમે
 છે મેઘવરણ ॥ ૩૮ ॥ તે આવ્યો પોતાને સ્થંભે, કરણ ઉપર
 બહુ કરોધ; શાનો સતીયો દગા ભરેલો, કરણ કપટી જોઈ, ॥ ૩૯ ॥
 ભીમ કહે સુત સુર્ય કેશ તુજને છે ધીકાર, દગો કરીને મારી નાંખ્યો,
 માહારો જોઈ કુંવાર. ॥ ૪૦ ॥ તે કૃણ ઇશ્વર તુને દેશે, કહી ગાળ્યો
 અપાર; ગાંજેવધરે ગાંજેવ નામનો, તર્ત કર્યો ટંકાર. ॥ ૪૧ ॥

॥ વળણ ॥ ટંકાર કીધો પારથે, ડોલ્યાં દસે દીગપાળ; ધરણ લાગી
દરજવા, ખળભરીયું પાતાળ.

કડવું ૪ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, કરણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ બીજે દીવસે યુધ્ધ આરં-
ભ્યું, અરજીને મારયું બાણ; તે બાણથી અડધી ક્ષોણીનાં કાહાડી નાં-
ખ્યા પ્રાણ. ॥ ૨ ॥ તેણું કરણે વાયુનું માર્યું. જ્યાં છે માયાવી તંન;
તે બાણ મેઘવરણને લેને, ચઢી ગયું ગગન. ॥ ૩ ॥ એણું જણાયું કે
સુત મુઓ, એવો ગગને ચડીયો; સાન ભાન વીનાનો થઇને, હેડંબા
વન પડીયો. ॥ ૪ ॥ તે દેખી અરજીનજીએ, જોર કર્યું અપાર; એક
બાણ મારીને ઊરાડ્યા, ગોર કીપાચાર. ॥ ૫ ॥ તે જોઈ કરણે
ભાલોડાં ભોંક્યાં, અરજીન પામ્યો ત્રાસ; રથ પુઠેલીમ કરે હોકારા, તેને
કહ્યું અવીનાસ. ॥ ૬ ॥ ઓરે પ્રકોદર જીલમ થયો અરજીનનું ગયું
ભાન; જે જીવવાની આશા કરો તો, કરો મામાને સાન. ॥ ૭ ॥ તવ
લીમે રથ પુઠે રહીને, સજ્જને ખતાવી સાન; ઓરે મામા દયા કાંઈ લા-
વો, ઘણા થયા હેરાન. ॥ ૮ ॥ રાજને ઉપની દયા, ભાણેજ માહારા
થાક્યા; ઘોડાના અછોડા ખેંચી, અવળે પંથે હાક્યા. ॥ ૯ ॥
રૂધીર માંડિશને ડીચ્યડ ઝાળે, તેમાં રથ લેઈ જાય; એટલે સો ભાઈ
શકુની નાકા, સેન્ય રહી ગયું ત્યાંય. ॥ ૧૦ ॥ ગદા ગ્રહી ભીમશેન્યમાં
પડી, ક્રોધાતુર થઈ ઉડે; આંખો મીચી નાંખે ટીચી, ઉધુ ધાલીને ઝુડે-
॥ ૧૧ ॥ અડધી ક્ષોણીનો ઘાણ વાળ્યો, પુરણ પાન્ડવ નડીયા; રણ-
છોડરાયે રથ દોડાવ્યો, કરણ કેડે પડીયા ॥ ૧૨ ॥ રથ કરણનો જાય
સપાટે, ફરસુનું વચન ફળીયું; જતા જતા રથનું પરડું, પ્રથવી મા-
તાએ ગળીયું ॥ ૧૩ ॥ એટલે એનો રથ અચકયો, શક્તિ રાજ પોકારે
ચાલો તમારો ધણી મરે કહી, અશ્વને ચાખક મારે ॥ ૧૪ ॥ એટલે
બોલ્યો કરણ રાજ, શીદને ખરકા પાડો; પીંડુ કાક ભરાયું છે માટે,
નીચે ઉતરી કાહોડો. ॥ ૧૫ ॥ શક્તિ કહે તારો નોકર નથી, શો દર-
માયો આલ્યો; એમ કહીને અછોડા પછાડ્યા, રથેથી ઉતરી ચાલ્યો
॥ ૧૬ ॥ એટલે લગભગ પાન્ડવ આવ્યા, તવ બોલ્યો રાય કરણ;
એટલે રથ રાખીને રહેજો, ઓરે અસરણા શરણ ॥ ૧૭ ॥ રથ મા-

હારો ભુમીમાં ભરાયો, તે કાઢવા દો બાહાર; તવ ત્યાં રથ રાખીને ઉભા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૧૮ ॥ પાંચ ભાઈને છડા પ્રભુજી; અળગા રહ્યા છે ઉભા; કરણે ઉતરી રથ કાઢવાના, મનમાં કરયા મનસુખા, ॥૧૯॥ ગભરાટે ભરીયો નીચે ઉતરીયો, જુએ નંદ કીશોદ; પીંડાને બેઉ ભુજથી ઝાલી, ઘણું કરે છે જોર ॥ ૨૦ ॥ તોપણ રથ નીકળતો નથી, ધાર્યું અસરણાસરણ; ત્રણ વસ્તુ એની પાસે હશે ત્યાં, સુધી નહીં મરે કરણ. ॥ ૨૧ ॥ કલ્પક નામનો રથ એનો, કુન્ડળ પહેરેલાં કાન; ત્રીજી કવચ હોય ત્યાં સુધિ, ન મરે સુર્ય સંતાન ॥ ૨૨ ॥ એણું સમજ સામજો બોલ્યા, ઓરે કરણ રાય, રૂધીરના છાંટા ઉડશે તો, કુન્ડળ કાઢીના થાય ॥૨૩॥ અમુલ્ય કુન્ડળ છે તમ પાસે, ત્રીલોકમાં નહીં બીજે; માટે માહાર કહ્યું માનીને; રથમાં મુકી દીજે ॥૨૪॥ આયુષ આવી રહ્યો કરણનો, તવ માની સત્ય વાત; કુન્ડળ કાઢી રથમાં મુકયા, બોલ્યા પ્રભુ સાક્ષાત ॥૨૫॥ કવચ તમારું શીદ બગાડો, તે પણ નાંખો કાઢી; તેથી તે પણ કહાડી મુકયું, ભવીશ રેખા આડી ॥૨૬॥ પછીપ્રભુ કહે જોર કરીને, શીદ પેટના નળ ટાળો; એકવાર પેલી ટેકરીએ જઈ, ઠીક કછોટો વાળો ॥૨૭॥ એટલે કરણ અળગા ખસીયો, રથથી જેણી વાર; અરજીન પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, પોતે જુગદાધાર ॥ ૨૮ ॥ આ વેળા તમે બાણ મારો, છે ખરા લાગમાં કરણ; તે વીના મથી મરો પણ એ નહીં પામે મરણ ॥૨૯॥ અરજીને કહ્યું પાતક લાગે, ઓરે શ્રી જુગદીશ; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે પાતક લાગે, તે સહુ મહારે શીશ ॥૩૦॥ તવ અરજીને બાણ ચઢાવ્યું; માર્યું કરી મનસુખો; કરણે આવતું બાણ દીઠું રૂઢીયા ધરીને ઊભો ॥૩૧॥ તેણું બાણ ભોંકાયું રૂઢેમાં, પ્રાણજ ઊંચો ચડીયો, રામ કૃષ્ણજી રામ કૃષ્ણજી, કરતો કરતો પડીયો ॥૩૨॥ તેવાજ પ્રભુ પાછા વળીયા, પાન્ડવને લેઈ સાથ; તંબુ મધ્યે પાન્ડવને મુકીને, ચાલ્યા દીનાનાથ ॥૩૩॥ કરણને વરદાન દીધું છે, મરતાં દરસન દેવા; માટે ભક્તને મળવા ચાલ્યા, બનીયા બ્રાહ્મણ જેવા. ॥ ૩૪ ॥ મદ્ધ વપુ ધારણ કર્યું છે; પોતે જાદવ રાય; કરણના રથના દાગીના તે, તસ્કરો લેઈ જાય ॥ ૩૫ ॥ એવામાં આવ્યા વીમ્બ રૂપે, પોતે અસરણાસરણ; પોકાર કીધો કૃષ્ણ પ્રભુએ, ક્યાં છે રાજ કરણ. ॥ ૩૬ ॥ પડ્યો પડ્યો તવ કરણ બોલ્યો, આવો વીમ્બ મહારાજ; એમ કહીને પાસે બોલાવ્યા, પધારો ગરીબ નીવાજ ॥ ૩૭ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયા-

મી, પ્રસન હજો ભગવાન, યાચના કરવાને આવ્યોછું, દેવું છે કન્યા
 દાન ॥ ૩૮ ॥ એક અયુત રૂપીયા જોઈએ, તવ બોલ્યો કરણ રાય;
 જુઓ માહારાજ ધન પડયું હશે, માહારા રથની માંય ॥ ૩૯ ॥ પ્રભુ
 કહે રથમાં નથી કાંઈ, કહે કેમ કરીએ બાપુ; કરણ કહે મુજ દંતમાં
 રેખો, હીરાની છે તે આપુ. ॥ ૪૦ ॥ પેલો પડેલો પાશાણુ આપો, દંત પા-
 ડુ ધરી હામ; પ્રભુ કહે શાનું દાન કરે છે, વીપ્રને દે છે કામ ॥ ૪૧ ॥
 તવ કરણ ગરબડતો જઈને, પાશાણુ લાવ્યો પાસ; દંત પાડી રેખો કા-
 દીને ધરી, તવ વધા અવીનાશ ॥ ૪૨ ॥ તારા મુખની અજીઠી થયે
 લી, તે કેમ હું લેઉં દાન; જુઠ દાન તું વીપ્રને આપે, તેથી કોપે ભગ
 વાન ॥ ૪૩ ॥ એટલે કરણ રાજ બોલ્યો, સત્ય કહી તમે વાણી; આ
 માહારાજ તુંમડીમાંથી, ધોવાને આપો પાણી ॥ ૪૪ ॥ કણુ પ્રભુ કહે
 મુજ કને પાણી, લેઈને રેખો દેછે; તો પાણીને બદલે આપ્યું, એમ
 માહારાજ મન કહે છે ॥ ૪૫ ॥ એવું સાંભળી કરણ રાજ, ટેકરીથી ગર-
 બડીયો; ચાલી આવ્યો રથની પાસે, પયડે બાહાજીને ચડીયો ॥ ૪૬ ॥
 પોતાનું ધનુશ બાણ લીધું, પાછો પડીયો ધરણ; ગડબડતો ટેકરી પર
 આવ્યો, દાનેસ્વરી રાય કરણ ॥ ૪૭ ॥ સુતા સુતા ધનુશ ઉપર; બાણ
 ચઢાવ્યું સાર; ગંગા મંત્ર ભણી માર્યું ભોમી, તવ નાકળી જળ ધાર
 ॥ ૪૮ ॥ તે જળમાં રેખો ધોઈ નાંખી, પોતે કરણ રાય, પછી પ્રભુને
 કહ્યું લ્યો મહારાજ, કહીને લાગ્યો પાય ॥ ૪૯ ॥ વલણ ॥ પાય પડી રેખો
 ધરી, એજ કરણ દાતાર; કહે વલ્લભ શ્રીતા સુણો, હરખ્યા જુગદાધાર.

કડવું ૫ રાગ ધનાસરી.

વઈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારીતુજને
 સંભળાવું, કરણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ રેખો ધોઈને સામી ધરી કે,
 હરખ્યા વીશ્વના ભુપ; વીપ્રનું સ્વરૂપ ત્યાગ કરીને, ધર્યું ચતુરભુજ
 રૂપ ॥ ૨ ॥ મોર મુગટ પીતામ્બર શોભે, કર શખ ચઢ ધરેલા, શ્રી મુ-
 ખ બોલ્યા શાખાશ તુજને, તેં બહુ પુન્ય કરેલા ॥ ૩ ॥ તુજ જેવો
 કોઈ દાતા ન દીઠો, માટે તારું કષ્ટ કાપું; માગવું હોય તો માગ મુજ
 પાસે, જે માગે તે આપું ॥ ૪ ॥ કરણ કહે પાંચ વસ્તુ, માગવાની ઇ-
 ચ્છાય; તવ કહ્યું સુખ રૂપે માગી લે, રીજ્યા વઈકુંઠ રાય ॥ ૫ ॥

એટલે કરણ ભાગવા લાગ્યો, સાંભળજે જગતપતી; માગું તેમાં ધ્યાન
 દેજે, માયા ભાગવી નથી. ॥૫॥ તીલક વીપ્રના હાથનું પામું, માતાને
 હાથ ભોજન; પુત્રના હાથનો પીંડ મળે, દેહીમાં મદુસુદન. ॥ ૭ ॥ એ
 રીતે ચાર વરદાન માગ્યાં, તથાસ્તુ પ્રભુએ કહ્યાં; તે ચારમાંથી ત્રણ
 વચન, કળીયુગે અવળાં થયા. ॥ ૮ ॥ તીલક ગમે પોતાના કરનું, સ્ત્રી
 કરનું ભોજન; પીંડજ પ્રીય પુત્ર તણા છે, મંદીરે મદુસુદન. ॥ ૯ ॥
 પાંચમું વરદાન કરણે માગ્યું, સાંભળો દેવ મોરાર; કુંવારી જગોમાં
 તમ હાથે, કરો વહની સંસ્કાર. ॥ ૧૦ ॥ કળ્ય પ્રભુએ કયુલ કીધું,
 કરણે જે કહ્યું તેહ; એટલે ભાણુના નંદને, તરત મુકયો દેહ. ॥ ૧૧ ॥
 એટલે બન્યા કૃષ્ણ સ્વરૂપે, પોતે દીનાનાથ; ઉપરણેથી કટી ખાંધી,
 પરોણો ઝાલેલો હાથ. ॥ ૧૨ ॥ ભકતોને વશ ભુધરજી છે, વચન માટે
 વાઘે; કરણનું શખ ઉપાડીને, પોત લીધું ખાંધે. ॥ ૧૩ ॥ કુંવારી જગો
 જોતા જોતા, નર્મદા ત્રડે જાય; તલપુર ત્યાં જોઈ કુંવારી જગો, હરખ્યા
 જરવરાય. ॥ ૧૪ ॥ નર્મદા જળમાં સખ નવડાવ્યું, મુકી દીધું કીનાર;
 જઈ વનમાંથી કાષ્ટ લાવ્યા, દેવકીના કુંવાર. ॥ ૧૫ ॥ તલપુર જગોમાં
 ચીતા ખડકવી, તે શી રીતે ખડકાય; બુદ્ધી ચલાવી પરોણાની, આરજ
 મુકી ત્યાં. ॥ ૧૬ ॥ પરોણો તો ઉભો રાખ્યો, પોતે દીનાનાથ; તેના
 ઉપર મુકયો પ્રભુએ, ડાબો કુંવારો હાથ. ॥ ૧૭ ॥ હાથેળીમાં ચીતા
 ખડકી, શખ મુકયું મોરાર; પછી પ્રભુએ કરણ શખને, કર્યો અગની
 સંસ્કાર. ॥ ૧૮ ॥ પુરણ એનો દેહ પ્રજાળ્યો, અશ્ત દીધાં વેવરાવી;
 સ્નાન કરીએ શામળીયોજી, તંબુમાં બેઠા આવી. ॥ ૧૯ ॥ કરણનો
 એવો ઓઢાર કીધો, ભકતને વશ ભગવાન; સદાય પ્રભુ ભકતના
 તારણ, સમજે તે ધરે ધ્યાન. ॥ ૨૦ ॥ કરણ પરવ પુરણ થયું, જનમેજે
 કર્યું દાન; વીધી પ્રમાણે સૌ પુન્ય કીધું, પરીક્ષતને સંતાન. ॥ ૨૧ ॥
 ॥ વલણ ॥ બ્રહ્મહત્યા તવ ઉતરી, પોહોઆ સૌના કોડ; કહે વક્ષભ સૌ
 બોલજે, જે જે શ્રી રણછોડ.

શક્તિ પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાથે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, શક્તિ પર્વ મહીમાય ॥ ૧ ॥ રાત્રીએ પોતે પોતાને સ્થા-
 ભે, કૌરવ પાન્ડવ રહ્યા, તે સમે રાજ દુરીયોધનને, વિચાર વીશેષ થ-
 યા ॥ ૨ ॥ પીપળા નીચે ભીસ્મ પોઢ્યા છે, બાણ તણી સજ્યાયે;
 ત્યાં આવીને દાદાને પુછ્યું; પોતે દુરીયોધન રાયે ॥ ૩ ॥ ઓરે દાદા
 કેમ કરું હું, સરવ કો પામ્યા મરણ; એક સો બે જણ જીવતા રહ્યા,
 આજ પડ્યો રાય કરણ ॥ ૪ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે પેહેલું ન માન્યું,
 તે માટે કથલ્યું કાજ; હજી જો તારે જીવવું હોય તો, દઇ દે પાન્ડવને
 રાજ ॥ ૫ ॥ દુરીયોધન કહે ઓરે દાદા; મીથ્યા ન મરશો મથી,
 મુજ શરીરના છો થાય કટકા, પણ રાજ્ય દેવાનો નથી. ॥ ૬ ॥ માટે
 તે વીશે વાત ન કરશો, વઢવું છે કાલના દન; સરવ મરે પણ હું નવ
 મરું; એવું કહી કાઠો વચન. ॥ ૭ ॥ ભીસ્મ પીતા કહે હું નવ જણું,
 શેઠેવને પુછી આવો; અવળું કદી કાળ નહી ખતાવે, કહેજે કે સત્ય
 ખતાવો. ॥ ૮ ॥ તવ દુરીયોધન પુછવા આલ્યા, વીચાર કરતો મન; શે
 દેવના તંબુમાં આવ્યો, દીધું જોશીએ આશન ॥ ૯ ॥ કહ્યું મોટા ભાઇ
 કેમ પધાર્યા તવ બોલ્યો મુંડ રાય, સરવે મરે પણ હું નવ મરું;
 ખતાવો એવો ઉપાય ॥ ૧૦ ॥ શહેદેવજીએ મન વીચાર્યું, વિસ્વાસે
 આવ્યો આપ; તેથી જો સત્ય નહી ખતાવું, તો મુજને અતી પાપ.
 ॥ ૧૧ ॥ એ નહી મરે ને મારે અમને, તોપણ શું થઇ જશે; સાચવના
 રો છે સામળીયો, કેમજ મરવા દેવાશે. ॥ ૧૨ ॥ એવું જાણી જોશીએ
 કહ્યું, અત્યારે તતપર થાવો; ગાન્ધારી સતી માત તમારી, નજ તેની
 કને જવો ॥ ૧૩ ॥ સુતરનો તાર રાખવો નહીં ને, જવું ધરી ઉમંગ;
 તે તમારી મા નીરખસે કે, વજરનું થાસે અંગ. ॥ ૧૪ ॥ પછી ભય
 નહી મરવાનો તમને, પધારો મોહોટા વીર; તવ દુરીયોધન ઉઠી આ-
 લ્યો, ન રહી મનમાં ધીર. ॥ ૧૫ ॥ ભીસ્મ પીતાને જઇને કહ્યું, દાદા
 એ શત્રુ સાચો; નજન મોકલે મુજ માતા પાસે, એ ખેલ નહી કાંઇ

કાચો. ॥૧૬॥ ભીસ્મ પીતા કહે મુરખ પ્રાણી, મોહોટાનું વચન
મોહોટું એના પીન્ડનો ભરોસો મુને, કદી કહે નહીં ખોટું ॥ ૧૭ ॥
દુરીયોધનનને શ્રદ્ધા ચોટી, તંબુમાં ગયો ભુપ, વસ્ત્ર વપુ પર એક ન
રાખ્યું, થયો નજ સ્વરૂપ ॥ ૧૮ ॥ મનસુખો માડો મુર ભર્યો નાડો,
હસ્તીનાપુર ભણી ભય; નિંદ્રામાંથી જાગી ઉડયા, જાણ્યું જદવરાય,
॥ ૧૯ ॥ જાણ્યું કે જોશીએ જુલમ કીધો, પાપી વજરનો થાશે; એટલે
પાન્ડવોને હણશે, મુજથી શું સત્યવાશે ॥ ૨૦ ॥ આગળથી ઉપાય
કર તો, કાંઈક બચાવ થાય; એમ જાણી અંતરંધ્યાન થઈનેગયા શ્રી જ
દવરાય ॥ ૨૧ ॥ હસ્તિનાપુરના દરવાજા પાસે સોહામણી છે વાડી;
તેમાંથી પુરુષ વીણ્યા, દીનોનાથ ખેલાડી ॥ ૨૨ ॥ તં પુલનો તંગીયો
ખનાવ્યો, કટીથી જંગા સુધી; પછી વાડીને મોટે ઉભા, વીચારી વાત
વીરધિ ॥ ૨૩ ॥ એવામાં દુરીયોધન આવ્યો, વાડી કને થઈ ચાલ્યો;
છબીલે છાપ નીચે મુકી, ઝડપ જઈને ઝાલ્યો. ॥ ૨૪ ॥ નાગો નાગો
આવ્યો ક્યાંથી, ચોરે હરામખોર; ચોરાય છે પુલ વાડીમાંથી, આજ
ઝલાયો ચોર. ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને મારવા માંડ્યો, ઢીંચાયુ ગડદાને
પાટું; પોતાને દોડાવ્યા તેનું. વાળિ નાંખ્યું સાટું. ॥ ૨૬ ॥ છત્રપાત
કહે શીદ મારો છો; વીચારીને કરો જોર; હસ્તીનાપુરનો રાજ્યો હું,
નથી વાડીને ચોર ॥ ૨૭ ॥ પેહેલું જોઈલે મોટું માહારું, તે પછી દેજો
દુખ; તવ વાડીમાંથી અગની લાવી, જોયું રાયનું મુખ, ॥ ૨૮ ॥ મા-
ળી રૂપે મોહન બોલ્યા, નગ્ન રૂપે છો કેમ; હાલો દુચકો કોણે બતા-
વ્યો, કોણે ઘાલ્યો વેમ, ॥ ૨૯ ॥ દુરીયોધન કહે સેદેવજીએ, બતા-
વીયો ઉપાય; જનેતા કને નજ જાણું તો, વજરની કાયા થાય ॥ ૩૦ ॥
પ્રભુ કહે કે શું સત્ય માન્યું, વીચાર્યું નહીં પાપ, નગ્ન દેખીને ગા-
ન્ધારી સતી, તમોને દે શ્રાપ. ॥ ૩૧ ॥ શ્રાપજ દેવરાવવાને ઇરાદે, ત-
મને બતાવ્યું એવું; દુરીયોધન કહે ભીસ્મ પીતાએ; કબુલ કીધું તે-
વું. ॥ ૩૨ ॥ તે કારણથી સાચું લાગ્યું, થઈ ગઈ મનની શુદ્ધી; મોહન
કહે મરણ વેળા, વૃદ્ધની બગડી બુદ્ધી. ॥ ૩૩ ॥ તે કરતાં સત્ય લાગતું
હોય તો, નહીં મટે લેખ ટાંકયા; તંગીયો આપુ નજના નજ, વળી
ઢાંકયાના ઢાંકયા. ॥ ૩૪ ॥ પુષ્પનો પેહેરવો નહીં બાધ તેમાં, જંગા-
થી કટી લગી; એવાં માળીના વેણ સુણ્યા એટલે મન ગયું ડગી,
॥ ૩૫ ॥ છાબડીમાંથી પુષ્પ કરે, તંગીયો રાયને દીધો, જંગાથી કટી
લગી પોતે, રાજ્યે પહેરી લીધો, ॥ ૩૬ ॥ પછી પ્રભુ કહે પધારો પ્રી-

તે, આ યોગ સારો થયો; તવ કુબુદ્ધી નગ્રમાં પેડો, માતાના મોહોલમાં ગયો ॥ ૩૭ ॥ ગાન્ધારી સતી બેસી રહી છે, ચક્ષુએ પાટા બાંધી; પુત્ર થયા પછી અંધાપો વેઠે, તણ વહેવાર ઉપાધી ॥ ૩૮ ॥ પોતાનો પતી અંધ છે માટે, ભોગવે છે અંધાપો; દુરીયોધન કહે પાટો છોડીને, મુજને વરદાન આપો ॥ ૩૯ ॥ શરીર માહાર નીરખો નજરે, હૃદયે ધરી ઉમંગ; તવ ગાન્ધારીએ પાટો છોડી, બેયું પુત્રનું અંગ ॥ ૪૦ ॥ નખ શીખ સુધી નરખીને કહ્યું, વજરનું વપુ થાશે, જળવળે કટીને જંગા, ત્યાંથી જવડો જશે ॥ ૪૧ ॥ આખા નગ્ર આવડું તું, ડાહ્યાપણ કોણે કરાવ્યું; સુતરના તારનો તંગીયો તે, વસ્ત્રજ અંગ ધરાવ્યું ॥ ૪૨ ॥ ઓ માતા બાગના માળીએ, પહેરાવ્યો નગન ભાળી; ગાન્ધારી કહે માળી નહોતો, એતો હતો વનમાળી ॥ ૪૩ ॥ દુરીયોધન કહે વનમાળી ક્રીયો, ઓરે માહારી માય; ગાન્ધારી કહે દ્વારીકાવાળા, કબ્જાજી જદવરાય ॥ ૪૪ ॥ તવ દંત પીશી વસ્ત્ર પહેર્યો, પ્રભુપર ક્રોધ માઠો; વૈકુંઠવાશીને ગાળો, દેતો નગ્ર વીશેથી નાઠો ॥ ૪૫ ॥ કુરુક્ષેત્રે તંબુમાં ગયો; રૂજની કર્યું સહન; રાત્રી વીતી વાણુ વાયુ, ઉઠ્યો દુરીયોધન ॥ ૪૬ ॥ દુરીયોધન જગતે થયો, શક્તિની પાસે જય, ઉઠો યુદ્ધ કરવા ચઢો, રણભેમીની માંય.

કડવું ૨ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા વધશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, થયો જગત તવ શક્તિ રાય, તુતો સુણ દુરીયોધન રાય ॥ ૧ ॥ જરા રહીને તતપર થાવું, પહેલો પાન્ડવને મળી આવું; એ તો ભાણેજ છે માહરા, તને વશ જેમ મામા તારા ॥ ૨ ॥ એમ કહીને ઉઠ્યા શક્તિ રાય, એ તો પાન્ડવ તંબુએ જય, જ્યાં બેઠા પાન્ડવ બળીયા ત્યાં આવીને મામા મળીયા. ॥ ૩ ॥ આજ અડધો દન મારો વારો, તમે વઢવાનું શું ધારો; બોલ્યો ત્રકોદર મુખ આપ, મારો ભાણેજને તે પાપ ॥ ૪ ॥ પુછો જાણે છે દીનાનાથ, કેમ ઉપાડી શકાય હાથ; ભાણેજને બ્રાહ્મણ ગણવા, કેમ વઢાય અમને હણવા ॥ ૫ ॥ બોલ્યો શક્તિરાજ મુખ એમ, કહો ભાઈ ત્યારે કરે કેમ, રહુ સ્થંભે આવીને ઉભો, પણ તમે કરો મનસુખો ॥ ૬ ॥ મારો કૌરવને તમે માર, ત્યારે જોવાય નહીં લગાર; એને રાખેલો છે સરણ, તમે વીચારો અંતઃકરણ ॥ ૭ ॥ પાસે રહીને મારવા દેજી,

તે તો સરણે રાખ્યો તે કેવું; ખરોખર થાય મધ્યાનકાળ; પછી માહારે
 માંથે નહીં આળ. ॥ ૮ ॥ બોલ્યો ભીમ આવીશુ સ્થંભ, નહીં કરીયે
 યુદ્ધ આરંભ ઉભા રહીસું મધ્યાન સુધી, પછી વીપ્રીત કરશું બુદ્ધી.
 ॥ ૯ ॥ ત્યારે બોલીયો સક્ષરાય મુખ, પછી મારો તેનું નહીં દુઃખ;
 ભીમ સારો છે તારો વિચાર, સુણો ધરમ કુન્તી કુંવાર. ॥ ૧૦ ॥ કહ્યું
 તે સાંભળને વાત, માહાર મરત્યુ તમારે હાથ; માટે તમે રહેજો તૈયાર,
 સમજવી દેવું સહુ સાર. ॥ ૧૧ ॥ પેહેલા સો મંત્ર શીવના ભણુજો,
 પછી કાળજવરથી હણુજો; વળી પવન મંત્ર ભણીને, મારજો એકસો
 બે ગણીને. ॥ ૧૨ ॥ તેમાં કાળજવર હશે જોહ, માહાર મુસ્તક છેદશે
 તેહ; પછી વાયુના મંત્રે શું થાશે, મહાર મુસ્તક લઈ બાણુ જશે.
 ॥ ૧૩ ॥ તેતો ઉતરશે પાતાળ, તેની વાત કહ્યું ભુપાળ; માહારા સો
 મામા છે ત્યાંય, તપ કરે છે પાતાળ માય. ॥ ૧૪ ॥ તેની આગળ
 મુસ્તક પડશે, પછી બાણુ સોયેને નડશે; શીવના સો મંત્રો જોહ, શીશ
 છેદશે સોએના તેહ. ॥ ૧૫ ॥ એટલું થાય તો તમે જીતો, નહીં તો તે
 થાય પડીતો; મારા મામા જણે મુજ મરણુ, આવે પાતાળમાંથી
 ધરણુ, ॥ ૧૬ ॥ તે તો તમોને મારે ઠેર, બહુ બળીયા કરે કાળો કેહેર;
 માટે ચેતીને રહેજો ધરમ, મેં તો સમજવ્યો બધો મરમ. ॥ ૧૭ ॥ તવ
 બોલ્યા યુધીષ્ઠર રાય, મામા તમ તુલણા નહીં થાય; પછી શક્તિ થયો
 વીદાય, પોતે કૌરવ દળમાં જાય. ॥ ૧૮ ॥ જઈ કરી લીધું ભોજન,
 થયા તૈયાર અંધના તન; વળી શકુની મામા સાથ, બેઠો રથ મારવાડ
 નો નાથ. ॥ ૧૯ ॥ ચાલ્યા એકસોને બે જોધ, આવી સ્થંભે ઉભા
 અક્રોધ; એવે આવી પાન્ડવની જોડ, સાથે છઠ્ઠા શ્રી રણછોડ. ॥ ૨૦ ॥
 આવી ઉભા પોતાને સ્થંભ, તવ બોલ્યો દુરીયોધન દંભ, શક્તિ રાજો
 યુદ્ધ આરંભો, હવે નકામા શીદ થંભો. ॥ ૨૧ ॥ તવ બોલીયો શક્તિ
 રાય ડાહયો, યુદ્ધ કરવા નથી બંધાયો; તને સરણુ રાખ્યો છે ભુપાળ,
 તારો ન થવા દઉં વાંકો વાળ. ॥ ૨૨ ॥ બોલ્યો દુરીયોધન અમે જઈએ,
 નકામા શીદ ઉભા રહીએ; કહ્યું શક્તિ રાયે જવો તમો, તે તો પેહેલા
 નાશીએ અમો. ॥ ૨૩ ॥ તવ પાન્ડવ દોડીને મારે, તેતો અવજશ નહીં
 અમારે; એવું સાંભળીને દુષ્ટ રાય, એણે વીચાર્યું મનમાંય. ॥ ૨૪ ॥
 નાસશું તો નાશે શક્તિરાય, તો તો મરણુ આપણું થાય; એમ જણીને
 રહ્યા ઉભા, મુકયા વઢવાના મનસુખા. ॥ ૨૫ ॥ વળણુ ॥ લઢવું વઢવું
 બેઠીને, ઉભા રહ્યા ભુપાળ; કહે વક્ષભ એવે સમે, થયો મધ્યાન કાળ.

કડવું ૩ રાગ સવૈયાનો.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ-
 ને સંભળાવું, શદ્દલ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ મધ્યાનકાળે ધરમરાયે,
 બાણ કર્યું તદ્યાર; શદ્દલરાયે શાન કરી કે, કેંકયું તેણીવાર ॥ ૨ ॥
 સુસવાટા કરતું તે આલ્યું, જોયા કરે જુગદીશ; કાળજવર મંત્રે શદ્દલ
 કેરું, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥ ૩ ॥ વાયુ મંત્રથી મુસ્તક લૈને, બાણ ગયું
 પાતાળ; સદ્લના સો મામાની પાસે, નાખ્યું તે તતકાળ ॥ ૪ ॥ તપ
 કરતાં શોએ ભાઈઓએ, મુસ્તક જોયું તે દીસ; એટલે શીવના શા
 મંત્રોથી, સોનાં છેદાયાં શીશ ॥ ૫ ॥ પાન્ડવને બધી મટી ઉપાધી,
 ટળી ગયો ભય સોક; શદ્દલ તણું મુસ્તક છેદાયું કે, નાડા કૌરવ લોક
 ॥ ૬ ॥ નવાણું ભાઈ સોમો શકુની તે નાડા એક પાસ; દુરીયોધન તો
 આડો નાડો મનમાં પામીને ત્રાસ ॥ ૭ ॥ એવામાં ભીમ તાકી રહેલો,
 તે વાયુ વેગે ચડીયો, સોજણનું સામઢું ટાળું છે; તેમાં ગદા લેધપડીયો
 ॥ ૮ ॥ કરે સપાટો દેછે ઝપાટો, ગદા જે જનને અડે, તે દીવશનો યોગ
 એવો કે, તરફડી હેઠા પડે ॥ ૯ ॥ પડતામાં પ્રાણ નીકળી જાયે, આ-
 યુશ ખુટયો સાથે, નવાણું ભાઈ મરણ પામ્યા, ત્રકોદરને હાથે ॥ ૧૦ ॥
 પછી શકુની ભોમી પડીયો, સુતો લાંબો થઈ હેઠો, ભીમસેન એની રૂ
 દીયા ઉપર, ગદા લેધને બેઠો ॥ ૧૧ ॥ શકુની કહે શીદ મારે છે, ન્યાય
 કરી જે આપ; પાસે રહીને ભાણેજ મરાવી, કાઢ્યું તમારું પાપ ॥ ૧૨ ॥
 ભીમ કહે શું સમજવે અવળું, કૌરવ ભાણેજ તારા, શા કારણે તું મ-
 રાવે તેને, ટાળી દે સંદેહ મારા. ॥ ૧૩ ॥ શકુની કહે સાચું કહ્યું છું, વાંકી
 કરમની કરણી; માહારી ભગની ગાન્ધારી ને આખલો ગયો પરણી.
 ॥ ૧૪ ॥ તે મહેણું મોઢું થયું મુને, જગતની કહેણી લીધી, મરતી
 વેળા મારા કાકાએ; મુને શીખામણ દીધી ॥ ૧૫ ॥ કહ્યું કે હોય ભ-
 ત્રીજે મારો, રાખજે રૂદે દ્વંશ; બેનના પક્ષમાં પેશીને તું, કાઢજે બેનનો
 વંશ ॥ ૧૬ ॥ જે તુજ ભગનીનો વંશ રહેશે, તો નહીં મહેણું જાય;
 આખલાનો પરિવાર કહેવાશે, મોશાળ પણ વંચાય ॥ ૧૭ ॥ તે માટે
 મેં મરાવી નાંખ્યા, ભાણેજ ઉપર રહીને; તમારી સાથે વેહેર કરાવ્યું,
 અવળી શીખામણ દધને ॥ ૧૮ ॥ ખરી વારતા માનને માહારી, વાળી
 છે પેટની દાજ; હવે તમે નીરવતી પામ્યા, એકલા ભોગવો રાજ-
 ॥ ૧૯ ॥ મેં તો તમારું દુખ નીવાર્યું, માટે લ્યો ઉગારી; તમારે ઘેર ગુ-

લામ પણું, કરીશ થઈ કારભારી ॥ ૨૦ ॥ ભીમ કહે તું ઉંધી મતીનો
 તાર નહીં મારે કામ; મહેણું હતું પણુ વીશ્વને વીશે, કાકાનું હતું નામ
 ॥૨૧॥ તે નામનો તેં નાશ કરાવ્યો, તે તુજ ઉપર રીશ; એમ કહીને
 વ્રકોદરે માર્યું શીશમાં સીશ ॥ ૨૨ ॥ શકુનીનું સીશ ફાટયું; વળીયો
 કચ્ચર ધાણુ; ખોપરીનો રોટલો વળી ગયો, નીકળી ગયા પ્રાણુ ॥૨૩॥
 એટલે વ્રકોદર થયો ઉભો, પવન કેરો તન; સરવે મડદાં તપાસ્યાં તે-
 માં, ન દીડો દુરીયોધન ॥ ૨૪ ॥ એટલે વીમાસી ઉભો, સાંભ-
 જળે તું રાય; શશ્વ પરવ પુરણુ હવું, ઉતરી તુજ હત્યાય ॥ ૨૫ ॥ તવ
 શામ પડદા સ્વેત થયાને, સ્વેત થઈ શામ ગાય; કાળા તલ ઘોળાથયા,
 એ પુર્ણ પરીક્ષા દેખાય ॥૨૬॥ રાજાએ બ્રહ્મ ભોજન કીધાં, દીધા ભર્યા
 ભંડાર; વીમોના પુત્રને ઊપવીત દીધાં, આપ્યા બહુ અલંકાર ॥ ૨૭ ॥
 વીમ તણી પુત્રીયો કેરાં, દીધાં કન્યાદાન; પાછો સાંભજવાને બેઠો
 જનમેજે રાજન ॥ ૨૮ ॥ વળણુ ॥ શશ્વ પરવ પુરણુ હવું, વહ્નલ વદે
 કરજોડ; શ્રાતા વક્તા બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

શાસ્ત્ર પર્વ સમાપ્ત.

ગદા પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સવર્ધયાનો.

વૈશમપાયે એણિ પેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
જને સાંભળાવું, ગદા પરવ મહિમાંય. ॥ ૧ ॥ પ્રકોદર વીચારમાં પ-
ડીયો, આ શું થયું વીધન; આખું ટોણું અમણું રોજ્યું ક્યાં ગયો
દુરીયોધન. ॥ ૨ ॥ કષ્ણુજી કહે કેમ ગભરાયા, પંચાળી સતીના પતી;
ભીમે કહ્યું નવાણું પડ્યાં છે, દુષ્ટ દેખાતો નથી. ॥ ૩ ॥ એક માટે
રહી જાય છે શત્રુ, ઓરે જુગજીવન; તે માટે કહો કેમ કરીશું, ક્યાં
નાઠો દુરીયોધન. ॥ ૪ ॥ છત્રપતી નાશી ગયેલો, કીયા કરીને અનુપ;
સરોવરમાં સંતાયેલો ધરીને પોયરા રૂપ. ॥ ૫ ॥ તે સહુ જાણે છે શા-
મળીયો બોલ્યા મુખ વચન; પેલા સરોવરમાં પેહો છે, અંધ તણો એ
તન. ॥ ૬ ॥ ભીમ કહે કે ન હાથ આવે, ઓરે શ્રી ગોપાળ; પાપીને શો
ધી કાડવાને કોહોતો નંખાવું જાળ. ॥ ૭ ॥ પ્રભુ કહે પોયરા રૂપ ધરી,
પેશી રહ્યો છે જળમાં, માટે મીથ્યા મેહેનત મુકી, કાઢવાનો કહુ કળ
મા, ॥ ૮ ॥ કટુ વચન કહી મેહેણું મારો, ફરો જળ કીનાર, એટલે એ
સાંભળી નહી રહે, ડોકું કાઢશે બાહાર. ॥ ૯ ॥ જનમનો એ છે અહં
કારી, તે કેમ સાંભળી રહેશે; કદાપી બહાર નહી આવે તો ડોકુ કાઢી
કાંઈ કહેશે. ॥ ૧૦ ॥ ભીમ કહે ચાલો માહારાજ, આપણુ સરવે સાથ;
એટલે ભીમની સાથે ચાલ્યા, ચાર ભાઈ દીનાનાથ. ॥ ૧૧ ॥ આવ્યા
સરોવરની કીનારે, નીશ્યે કરી મનસુખા; ચાર ભાઈને પાચમા પ્રભુ,
એક કોરાણે ઉભા. ॥ ૧૨ ॥ પ્રકોદર ખાંધે ગદા લેધને, કીનારે લાધ્યો
ફરવા; ફરતા ફરતા કટુ વચનથી, કેવું લાગ્યો ઓચરવા. ॥ ૧૩ ॥
વળણુ ॥ કેવું કેવું ઓચરે, સાંભળજે તું રાય; કહે વલ્લભ શ્રીતા સુણો
મેહેણાનો મહીમાય.

કડવું ૨ રાગ સુલણાની ચાલ.

અરે તું સુણુ દુરીયોધન રાય, તારું હસ્તીનાપુર જાય; તારું હસ્તી

નાપુર જય, તારી મા કરે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય. ॥ ૧૬૬ ॥ અલ્યા કુટુંબ કબીલો
મરાવી નાંખી, સરોવરમાં શું પેઠો; ધીકાર તારા જીવવામાં, એકલો
કાગડો બેઠો, અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારું હસ્તીનાપુર જય;
અરે તારું હસ્તીનાપુર જય, હવે રાજ પાન્ડવનું થાય. ॥ ૧ ॥ તારા
માલ ખજાના દેઈ લુટાવી, ઘોળે દાહાડે ઘાલું ધાડયો; ગામના કેટ
કાંગરા પાડીને, કાંટાની કરું વાડયો. અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય,
તારું હસ્તીનાપુર જય; અરે તારું હસ્તીનાપુર જય, તારું રણેલું ભીમ
ભાઈ ખાય. ॥ ૨ ॥ તારા સોનાના મોલ ઉજડ પડાવું, ભીંતે ચડાવું
લુણા; હીંચીળે હીંચનારી સુંદરી શો ભાઈની, તેને ભોગવાવું ખુણા.
અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારું હસ્તીનાપુર જય; અરે તારું
હસ્તીનાપુર જય, હવે આણ અમારી વરદાય. ॥ ૩ ॥ તુજ માતાને
દાશી બનાવી, વાશીદા વળાવું; તારો બાપ છે આંધળો, તેની પાસે
દઈણાં દળાવું. અરે તું સુણ દુરીયોધન રાય, તારું હસ્તીનાપુર જય;
અરે તારું હસ્તીનાપુર જય, જો હવે ભીમશેન ભાઈ મકલાય. ॥ ૪ ॥
છત્રપતીથી સાંખી ન રેહેવાયું, જાણું કે બોલતા રોકું; મુજ સ્વરૂપ
પોતે ધારણ કરીને, કાહાડયું જળમાં ડોકું. અરે તું સુણ દુરીયોધન
રાય, તારું હસ્તીનાપુર જય; અરે તારું હસ્તીનાપુર જય, તારો પૈસો
પુંજ લુટાય. ॥ ૫ ॥ વળણ ॥ ભીમશેન ભાઈ મકલાય છે, સાંભળ
દુરીયોધન; કહે વક્ષભ શ્રોતા સુણો, દુષ્ટ તણું વચન.

કડવું ૩ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, ગદા પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ દુરીયોધન ડોકું કાહાડી
બોલ્યો, સાંભળ કુન્તી તન; માહાલી લેજે તું મન મુકીને, સુખ લેજે
ચાર દન. ॥ ૨ ॥ હું પન્ડે છું જીવતો તો, લેઈશ વેહેરે વેહેર; એમ ન
સમજીશ તુજ ઉપરથી, મહારું જવાનું ઝેર. ॥ ૩ ॥ એકલો રહી
ઉતપાત કરવાનો, વાળીશ દલની દાજ; મહારો પરીવાર મારીને
જેઉં, ભોગવે કેવું રાજ. ॥ ૪ ॥ એવાં દુષ્ટનાં વચન સુણી બોલીયા
ધરમ રાય; એ ભાઈ તમે બાહાર આવો, સમજાવું સત્ય ન્યાય ॥ ૫ ॥
દુષ્ટ કહે કે બાહાર આવું તો, દગાથી ભીમ સંહારે; તમે સરવે વ-

જગો મુજને, પછી શું કરવું માહારે. ॥ ૬ ॥ એણું પાપીનું વચન
 સુણી, ધરમ વદીયા વાણ; અન્યાયથી કોઈને બાહાજવા દઉંતો, પર-
 મેશ્વરની આણ, ॥ ૭ ॥ એટલે પાપી દુરીયોધનને બેઠો દઢ વીશ્વાસ;
 જળની બારણે નીકળીયો એ, જીએ છે અવીનાશ. ॥ ૮ ॥ પછી ધ-
 રમ રાજ બોલ્યા, બીજે ન ધરશો વેમ; કહો મોહોટા ભાઈ અમારી
 સાથે, તમારે કરવું કેમ. ॥ ૯ ॥ કાંતો તમો અમને મારો, કાંતો મરો
 તમે આપ; પછી એક બીજના મનના, ટળે શોક સંતાપ. ॥ ૧૦ ॥ તવ
 દુરીયોધન એમ બોલ્યો, ખરી કહી તે ખાંચ; પણ હું પન્ડે એકલો
 ને, તમે છો પાંચ. ॥ ૧૧ ॥ માટે હું તમ સાથે લડતા, જીતું નહી
 લગાર; માટે યુદ્ધ માગીને શું કરું, ઓરે કુન્તી કુંવાર. ॥ ૧૨ ॥ તમોને
 મારવાની મુને ઇચ્છા, પણ નથી કાંઈ ઉપાય; મરવું તો પણ લડી
 વઢીને, એમને એમ ન મરાય. ॥ ૧૩ ॥ ધરમ કહે વીરા મહારા,
 સાંભળો માહારી અરજ; તમે તમારે યુદ્ધ માગી લ્યો, કહો કોની
 સંગ મરજ. ॥ ૧૩ ॥ એક જણ પાસે યુદ્ધ લ્યો માગી, બીજે કોઈ ન
 બાહાજે, બીજને પક્ષ કરવા દઉં તો; ધરમ રાજ નામ લાજે. ॥ ૧૪ ॥
 એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, હવે હું લઢવા રાજ; બોલ્યા પ્રમાણે
 પળજે તમે, કરશો ન દગલબાજ. ॥ ૧૫ ॥ ધરમ કહે વિશ્વાસ ધરજે,
 ઓરે દુરીયોધન; છ જણ અમે ઉભા તેમાં, કોનાથી યુદ્ધનું મન.
 ॥ ૧૬ ॥ કોહો તો હું યુદ્ધ આપું તમને, વાત માંનો નીરદોશી, દુરી-
 યોધન કહે તું શું લઢે, જનમનો છે ફેશી. ॥ ૧૭ ॥ એટલે અરજીન
 વાણી વદીયો, જે મુજ પર મન માને; દુરીયોધન કહે હરી ફરીને,
 તું બાણનું યુદ્ધ જાણે. ॥ ૧૮ ॥ શેદેવ કહે હું ત્યાર થાવું, જે માને
 અંતઃકરણ, દુરીયોધન કહે ત્રીકાળજાની, તું જાણે મુજ મરણ. ॥ ૧૯ ॥
 નિકુળ કહે ઓ દુરીયોધન, આપણ બે યુદ્ધ કરીએ; દુરીયોધન કહે
 તુજ સંગ લઢતાં, અમે તો લાજ મરીએ. ॥ ૨૦ ॥ એક કુટુંબના એક-
 સોને પાંચ, તેમાં હું સૌથી મોહોટો; સૌથી તું નાહાનો જે હું વઢું તો,
 દેખાઉ વિશ્વમાં ખોટો. ॥ ૨૧ ॥ એટલે ધીરે રહીને બોલ્યા, પોતે પ્ર-
 ભુવર હરજ; ઓ દુરીયોધન માહારી સાથે, જે હોય તમારી મરજ.
 ॥ ૨૨ ॥ એણું સાંભળી દુષ્ટ બોલ્યો, તુજ વાત કાને ન ધરું; હું ક્ષત્રીને
 તું ભરવાડો, લઢતાં લાજ મરું. ॥ ૨૩ ॥ વળતું વાયુ નંદન બોલ્યો,
 મુજ સંગ છે ઇચ્છાય; દંત પીરી દુરીયોધન કહે છે, આવી જ મેદાન
 માંચ. ॥ ૨૪ ॥ એટલે બીમશેન સનમુખ થયો, બોલીયો દુરીયોધન;

બોલજો સાચું યુદ્ધ કેવું, કરવાનું છે મન. ॥૨૫॥ તું કહે તો ગદા
 યુદ્ધ કરીયે, કેહેતો મલ કુસ્તાઈ; કેહેતો ધનુશ બાણ લઈયે, શીઘ્રચ્છા
 મનમાંઈ. ॥૨૬॥ ભીમ કહે કે યુદ્ધ બાણ કેરું, બૈરીઓનું કામ; આપણ
 પેહેલી કુસ્તાઈ કરીયે, રાખી રૂઢીયે હામ. ॥૨૭॥ એમ કહી બેઉએ
 કછ ભીડયા, કરી માઠા મનસુખા; રાતા તાતા મદના માતા, ખંભ ઠો-
 કીને ઉભા. ॥૨૮॥ ક્રોધ ભરેલા મુમત ધરેલા, કરતા મુખ ખકાર; મરતી
 વેળા દુરીયોધનમાં, ઘણું વધ્યું છે જોર. ॥૨૯॥ સામા સામી દાવ જોઈને,
 દડબડ મુકી દોટ; બહુજ ગાળ્યા બળમાં બાળ્યા, એક એકની ગ્રહી
 કોટ. ॥૩૦॥ ગડદા પાટ ઢીંચણ મારે, ધારે મારવું મરવું; લાગે ઘાંટી
 ભીડાવે આંટી, મારવામાં નથી ડરવું. ॥૩૧॥ ધીકો મારે હીકો આવે; એક
 એકના ગ્રહે કેશ; કાન ઝાલીને કોહોણી મારે, મારે પગની ઠેશ. ॥૩૨॥
 લડતા વડતા પડતા ગબડતા, ધરણ ઢળે ને ઉઠે; એવું વાગે કે હાડ
 ભાગે, રેશ ભર્યા બેઉ રૂઠે. ॥૩૩॥ સ્વાસ ન માયે આંકી જાયે, પરશેવા
 વળે દીલે; પ્રકોદર માર દુરીયોધનનો, વજ્જર પાસે ઝીલે. ॥૩૪॥ બહુ
 બળ કરી ભીમ મારે, કાંઈ ન રાખે ભુલ; દુરીયોધન વજ્જરનો થયેલો,
 એને મન અડ્યું ફુલ. ॥૩૫॥ એવી રીતે લઢતાં વઢતાં, દુષ્ટ બેઠો ધ-
 રણ; વાયુ સુતનો વાયુ વેગે, ઝાલ્યો જમણો ચરણ. ॥૩૬॥ એક દમે
 ઉચકી થયો ઉભો, બળ કરી નાંખ્યો હેઠો; ચતાપાટ ભીમ પડ્યો એની,
 રૂઢે ઉપર એ બેઠો. ॥૩૭॥ પ્રકોદર નીચે તડકડતો, દુષ્ટ દયા નવ ધારે,
 ભીમના મોહોમાં ધુળ ભરીને, ગાલમાં ગડદા મારે. ॥૩૮॥ ઓરે ભી-
 મડા ઘણાએ દાહાડા, માર્યા છે મુને અઘોર; ભીમે જાણ્યું દુરીયોધનનું
 કયાંથી વધ્યું આ જોર. ॥૩૯॥ બહુ દાહાડાનો વાળશે બદલો, મેં
 હાવું જાણ્યું નહોતું; મુમતે ચઢી હું થયો સામો, માહારું આવી પોહો
 ત્યું. ॥૪૦॥ એવામાં તો દુરીયોધને, દીધો ગળામાં નક્ષ; તવ તણાઈ
 નસો નાડી, ઉચાં ચડીયાં ચક્ષ. ॥૪૧॥ એટલે પ્રભુએ મન વીચાર્યું,
 નીરવે ભીમશેન મરશે; છું વચનનો હું બંધાએલો, માહારે મરવું પડશે
 ॥૪૨॥ એવું જાણી પુરૂષ પુરાણી, તે તો કેમ જાય ચુકી; પોતાના સા-
 મરથની એક કળા, ભીમને અંગે મુકી. ॥૪૩॥ તવ ભીમશેનમાં બહુ
 બળ આવ્યું, મારો મારો મુખ ભાંખ્યો; ઉંચો પગ લેઈ દુષ્ટની રૂઢે, દેઈ ઉ
 છાળી નાંખ્યો. ॥૪૪॥ ઉછાળેથી ઉચો ચઢીયો, ભીમને ભય ભાસ્યો
 માઠો; એકા એક ઉભો થઈને, જીવ લઈને નાઠો. ॥૪૫॥ પ્રભુએ જાણ્યું
 પુત્ર પવનનો, નાઠો તે માફ થાશે; જો પાપીનું મન ભમશે તો, ગમે ત્યાં

નાશી જશે. ॥ ૪૬ ॥ એમ જાણી રથથી ઉતરીયા, પોતે પુરૂષ પુરાણ;
 ઉભા રો લીમ ઉભા ન રહેો તો, ધરમ રાયની આણ. ॥ ૪૭ ॥ સોગ-
 નથી લીમ અચક્રી ઉભો, શું કોહોછો માહારાજ; પ્રભુ કહે કે નાશી
 જવાથી, જશે તમારી સાજ. ॥ ૪૮ ॥ એક શત્રુ માટે શત્રુ રહે છે,
 નીરવતી નહી પામો; શત્રુને મારી રાજ લેશો, રહેશે નહી ઉધામો.
 ॥ ૪૯ ॥ તે સાડ તમે વળો પાછા, બહુ બાહાદુરી ઠરસે; જવો જઈ ગદા
 યુદ્ધ માંડો, તેથી પાપી મરશે. ॥ ૫૦ ॥ લીમ કહે માહારા હાડ ભાગે,
 શરીરે દુખ પામુ; પ્રભુ કહે લઢતાં હારો તો, જેને માહારા સામું. ॥ ૫૧ ॥
 એટલે તમને સાન બતાવું, તેણું કારજ કરજો; પણ લઢતા પાછા નવ
 પડશો, યુદ્ધ ખરૂં આદરજો. ॥ ૫૨ ॥ સાંભળી વાયુ નંદન બોલ્યો, લડાશે
 તેણું લડીશ; સામુ જેયે સાન નહી કરો તો, તમને બાહાજ પડીશ.
 ॥ ૫૩ ॥ કૃષ્ણ કહે કે કબુલ માહારે, એમ કહી પાછો વાળ્યો, ઉછળેલો
 રાય ભોમી પડીયો, આવતો લીમને ભાળ્યો. ॥ ૫૪ ॥ તેવોજ ટટાર
 ઊભો રહ્યો છે, આંચો વાયુ તન; તેની પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો, કુબુદ્ધી
 રાજન. ॥ ૫૫ ॥ ધીક્કાર લીમડા લડતાં નાડો, સુરાતન લજવાણું; લીમે
 કહ્યું કે આ વેળાયે, મૃત્યુ તારું આણું. ॥ ૫૬ ॥ વળણું મૃત્યુ આણું તાહરું
 પોહોચાડુ જમલોક; વઢે વલ્લભ લીમે કહ્યું, હવે મુજ આશા ફેક.

કડવું ૪ રાગ મારૂ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, ગદા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ લીમનાં એવાં વચન સુણી,
 બોલ્યો દુરીયોધન; તારેજ માંથે મૃત્યુ આવ્યું, એ વાયુના તન.
 ॥ ૨ ॥ ધરમરાયે ધીરે રહીને, પુછ્યું પ્રભુને પ્રશ્ન; કોણ મરશે કોણ
 જીવશે, સાચું કહો શ્રી કૃષ્ણ. ॥ ૩ ॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા,
 ગદા તણું યુદ્ધ કરશે; તેથી તમારો મોહોટો બંધુ, છત્રપતી રાય મરશે.
 ॥ ૪ ॥ ધરમને તવ ત્રાસ પડીયો, બોલ્યા ગુણ ગંભીર; અરજ માહારી
 એક સુણો; એ દુરીયોધન વીર. ॥ ૫ ॥ આયુશ તમારો આવી
 રહ્યો છે, મરવાના આ વાર; માટે કેં કહેણું હોય તો કહો, મશકરી
 નથી લગાર. ॥ ૬ ॥ ધરમને ધ્યાન પુન્ય અને દાન, જે જે કહો તે
 કરું; દ્રવ્ય તમારું હું નહી લેણું, કે તે રીતે વાવર. ॥ ૭ ॥ દુષ્ટ કહે
 પુછ તારા ભાઈને, છ લીમશેન મરવાનો; આયુષ માહારો નથી પુ-

ટથો, રાજધાની કરવાનો. ॥ ૮ ॥ ધરમ કહે રાજ કરજો, હું નથી
કહેતો કે મરજો; પણ પ્રભુ જાણે કેમ થાશે, માટે મુખ ઓચરજો. ॥ ૯ ॥
દુરીયોધન કહે જ જ મુરખા, મરવો ધારે મને કેવો; પુન્ય નથી કરવું
પૈસો મેળવતા, ઉતર્યો છે પરશેવો, ॥ ૧૦ ॥ એવાં પાપીનાં વચન
સુણી, બોલ્યા જુગદાધાર; ધરમરાજ બોલવું મુકો, મીથ્યા કરો
પોકાર. ॥ ૧૧ ॥ ગર્ધવને શી શીખ દેવી, મુરખને શું જ્ઞાન; વાયશને
શું વાણી દેવી, કુપાત્રોને શું દાન. ॥ ૧૨ ॥ પાપીને શું પુન્ય ખતાવો,
ખતાવવે દુખ લાગે; મનમાં ઋત્યુનો ભય નહીં તેનો, દેહ અચ્ચાનક
ભાગે. ॥ ૧૩ ॥ પુન્ય ન થાયે, દાન ન થાયે; ન થાય પ્રભુની શેવા,
સમરણ ના થાય સામળીયાનું, જય જેવા જયા તેવા. ॥ ૧૪ ॥ પાશા
ણ ઉપર પાણી રેડયે, લીજે નહીં પાશાણ; કાટીક વરશ ભણાવે તોયે,
વાયશ ન વહે વાણ. ॥ ૧૫ ॥ તેથી સાધુએ શ્રમ ન કરવો, સત્યવાદી
રહો શાન્તી; સત્ય અસત્યને સમજે નહીં એ, માયામાં ભુલ્યો
બ્રાન્તિ ॥ ૧૬ ॥ એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, ભીમ જવા નહીં દેઉ;
થઈ માહારા સનમુખ વઢવા, યુદ્ધ કરવું છે કેવું. ॥ ૧૭ ॥ તવ ભીમ
કહે ગદા ગ્રહી, યુદ્ધ કરીએ આ વાર; એટલે દુષ્ટે ગદા લીધી, નવાણુ
મણુની સાર. ॥ ૧૮ ॥ એની કને છે મંત્ર ગદાનો, તેથી બહુ બળ
લાગે, મણુની મારે તો હજ્જર મણુનો, બોજ ખરોખર વાગે. ॥ ૧૯ ॥
ભીમ કને નથી મંત્ર ગદાનો, એટલી છે બહુ ખામી; તે બે બગીયા
ગદાયો ગ્રહીને, થાયે સામા સામી. ॥ ૨૦ ॥ અયુતમણુની ભીમની
ગદા, તે લેઈ મુકી ડોટ; ધસીને એક એક પર આવ્યા, કરતા કારમી
ચોટ. ॥ ૨૧ ॥ ભીત્તર ભાગે એવી વાગે, ભારે થાય ભડાકો; જાણે આ-
ભા મન્ડળ તુટયું, મેઘનો જેમ કડાકો. ॥ ૨૨ ॥ જે દેખે તે ત્રાસ
પામે, રૂંવાટાં ઉભા થાય; ચીતળી ચઢે માર પડે, કપે કાહ્યરની કાય
॥ ૨૩ ॥ બાહજે ગાજે હાડ ભાજે, પરશેવા વળે દીલે; દુરીયોધન
પોતાની ગદાપર, ભીમની ગદા ઝીલે. ॥ ૨૪ ॥ ઉછાળીને ભીમ
ગદા મારે, તેમાં ન રાખે ભુલ; પણ દુરીયોધન વજર શરીરે, એને
મન અડયું પુલ. ॥ ૨૫ ॥ ભીમ માર જેરવે ડાખે પાસે, તવ દુષ્ટ વજ
રનું ધારે; તેથી ડાખુ પાસુ મુકી, જમણે પાસે મારે. ॥ ૨૬ ॥ બહુ દાજ
આણી મારે તાણી, દારણુ દૈવત દાખે, પગનો નજો ને જમણું લમણું,
ભીમનું ભાગી નાંખે ॥ ૨૭ ॥ શોણીત કેરી છોજો છુટી, બહુ રૂધીર

વહી ગયું; એકાએક એ ફેગાઇ ગયો, ૩ તુલ્ય ઘોળું થયું. ॥ ૨૮ ॥
 ડોળા બે ટગમગવા લાગ્યા, અંધારાં આંખે આવે; ભીમે જાણ્યું હું
 મરવાનો, મુજને કોણ ખચાવે. ॥ ૨૯ ॥ યાદ આંખું મને કહ્યું છે કળે
 શા સારુ દુખ પામું; એવું સમજી વઢતાં વઢતાં, જોયું સામળીયા
 સામું. ॥ ૩૦ ॥ તવ ભીમની ભીડ સમજી ગયા, પોતે દિનાનાથ;
 વ્રકોદરને સાન કરીને, જંગાએ મુકયો હાથ. ॥ ૩૧ ॥ એટલે ભીમ-
 શેન સમજી ગયો, રિશ ઘણેરી ધારી; બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને; દુષ્ટની
 જંગાએ મારી. ॥ ૩૨ ॥ તે સમે સતીનો શ્રાપ આવ્યો, પ્રાણજ
 ઉંચો ચડીયો; હાય માહારો પૈસો હાય મારી પત્નિ, હાય રાજ્ય
 કહેતો પડીયો. ॥ ૩૩ ॥ હાય માહારા ભંડાર હાય ખજના, સહુ જશે
 હુંટાઇ; હાય વધભોગો હાય સુખસજ્યા; કોણ સુશે તે માંઈ. ॥ ૩૪ ॥
 એવું એવું બોલતો પડીયો, ન જાય જીવ નીસરી; બેઉ જંગાપર વ્રકો
 દરે, ગદાઓ માર માર કરી. ॥ ૩૫ ॥ સુતરને તારે વળગી રહે એવા,
 વળગી રહ્યા બે ચરણ; પણ ભ્રમણામાં જીવ એનો, પામતો નથી
 મરણ. ॥ ૩૬ ॥ પ્રભુ કહે ભીમ બંધ રાખો, ચાલો આપણે ઘેર;
 દુરીયોધન કહે મરતાં મરતાં; લેઇશ વેહેરે વેહેર. ॥ ૩૭ ॥ એમ કહી
 પડી રહ્યો પાપી, પાન્ડવ તંબુએ જાય; એવે સાંજ પડી તવ આવ્યા,
 જે અશ્વસ્થામાય. ॥ ૩૮ ॥ કુંકણ કાંઠે પડ્યા હતા તે, છેવટ દીવસે
 આવે; હારે કૌરવ ઓ દ્રોણ પીતા, કહી રાત્રે બોલાવે. ॥ ૩૯ ॥
 દુરીયોધને શબ્દ સુણ્યો, બોલ્યો કરીને અવાજ; હાંધ પધારો હાંધ
 પધારો, ઓ ગુરુ સુત માહારાજ. ॥ ૪૦ ॥ એટલે અશ્વસ્થામા ગયા,
 દુરીયોધનની પાસ; સરવ સમાચાર પુછી જોયા, મનમાં થયા ઉદાસ.
 ॥ ૪૧ ॥ તે પછી કહ્યું દુરીયોધનને, ઉજડ થયું હતું તેહ; અલ્યા
 તારો જીવ છે શામાં, મુઠ્ઠી દે તુજ દેહ. ॥ ૪૨ ॥ દુરીયોધન કહે ઓ
 માહારાજ, લાગુ તમારે ચરણ; જે વેહેરે વેહેર લે આપો તો, તરત
 પામું મરણ. ॥ ૪૩ ॥ જીવજ માહારો જતો નથી, દુખી થાઉં અપાર;
 પાન્ડવના શીશ લાવી ખતાવો, મરતાં ન લાગે વાર. ॥ ૪૪ ॥ પાન્ડવે
 બહુ દગો કરીને, માર્યા તાત તમારા; બાપ બેટાને વિયોગ રાખ્યો,
 સત્ય વીચાર અમારા. ॥ ૪૫ ॥ તે માટે તમે સુરા હોતો, કપટ કરવા
 જવો, હળી મળી પાન્ડવને ત્યાં રહીને, મુસ્તક છેદી લાવો. ॥ ૪૬ ॥
 અશ્વસ્થામાનું મન ભમ્યું, કહ્યું કે હું જાવું; ભર નીદામાં હશે તે
 વેળા, મુસ્તક છેદી લાવું. ॥ ૪૭ ॥ એમ કહી પાન્ડવની પાસે, ગયા

તેણીવાર; સતી સુતે વીમ્ર જાણી, દીધો બહુ આવકાર. ॥ ૪૮ ॥ આ-
સન આપી ભોજન દીધું, પાથરી એક પથારી; પાંચ ભાઈની પથારી
પાસે, કરી આપી સુવા સારી. ॥ ૪૯ ॥ પછી કહ્યું પોદો મહારાજ,
કહી ગુરુ સુત સુવાડયા; પાસે પથારીમાં પાન્ડવ સુતા, પ્રભુએ જુદા કા
હાડયા. ॥ ૫૦ ॥ વળણુ. ॥ એમ રાત્રે સહુ સુઈ રહ્યાં કષ્ણે કર્યો વિચાર
વહે વણ્ણલ શ્રોતા સુણો, વિધન તણો વીસ્તાર.

કડવું ૫ રાગ સામેરી.

વધશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાઉં, ગદા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કષ્ણ પ્રભુએ મન વી-
ચાર્યું, વિમ્ર એ વિધન કરશે; આટલા દહાડા બચાવ્યા પણ, આજ
તો નિસ્યે મરશે. ॥ ૨ ॥ એમ જાણી પુરૂશ પુરાણી, આતુર નવ જય
ચુકી; તામશી વીધાનો મંત્ર લણીને, સરવને નીંદ્રા મુકી. ॥ ૩ ॥ એક-
લા પોતે ઉભા થયા, પુરણ ચરીત્ર કાહાવ્યા; ધૃપતી પાસે પાંચ પુત્રો
તેને ઉચકી લાવ્યા, ॥ ૪ ॥ જે સ્થળ પાન્ડવ સુઈ રહેલા, પુત્રો સુવા
ડયા ત્યાંય; પાન્ડવને લેઈ જઈ સુવાડયા, પુત્રોની પથારીમાંય. ॥ ૫ ॥
પછી સરવનું ધારણુ ખેંચ્યું, ગઈ હતી તે નીંદ્રાય; એવામાં તો અશ્વ-
સ્થામા, ઝખકી જગત થાય. ॥ ૬ ॥ જાણ્યું કે મેં દુરીયોધનને, દીધો
છે વીશ્વાસ; જે એટલું કામ નહી કરતો, રાય થશે નીરાશ. ॥ ૭ ॥
એમ સમજીને છાના ઉઠયા; જાણે છે જગધીશ; પાન્ડવની જગે પાંચ
પુત્રો, તેનાં છેદયાં શીશ. ॥ ૮ ॥ મુસ્તકની ચોટલીયોં ઝાલી, દડખડ
દોડયા જય; ધૃપતી તવ જગી ઉઠી, પગ પડધી સંભળાય. ॥ ૯ ॥ પ-
છી પથારીમાં કર નાંખ્યો, પુત્રનો કરવા તપાસ; શરીર મોહોટાં માલુ-
મ પડીયા, ઉપન્યો તનમાં ત્રાસ. ॥ ૧૦ ॥ વધુ વરતી કંથ જાણ્યા,
એવામાં જાગ્યો ભેમ; ધૃપતી કહે મારી પાસે, કંથ સુતા છો કેમ.
॥ ૧૧ ॥ એટલામાં પાંચે ભાઈ જાગ્યા, દીપક પ્રગટ કીધો; અદલ બદલ
ભોમી જાણી, પુત્રનો તપાસ લીધો. ॥ ૧૨ ॥ જઈ પોતાની પથારીમાં
જોયું, પુત્ર તણાં ધડ જોયાં, ધૃપતી કહે કપટ થયું, મુસ્તક કોણે ખો-
યાં. ॥ ૧૩ ॥ અશ્વસ્થામાને નવ દીઠા, એટલે બોલ્યા ધર્મ; વગર ક-
હે વીમ્ર ગયો, એણે કર્યું આ કર્મ. ॥ ૧૪ ॥ એવામાતો અશ્વસ્થામા,
દુષ્ટની પાસે જય; પાંચેનાં મુસ્તક લાવ્યો છું, આ દુરીયોધન રાય.

॥૧૫॥ એવું આઘેથી વચન સુણી, પાપી ઘણો હરખાય; એવે મુસ્તક
 આગળ ધરીયાં, જે અશ્વસ્થામાય. ॥ ૧૬ ॥ તે ઓળખ્યાં મુસ્તક પા-
 પીએ, એટલે ઉપજ્યો શોક, દેહમાંથી પ્રાણ નાકળી ગયો, જઈ પો-
 હોઝ્યો જમ લોક. ॥ ૧૭ ॥ દુરીયોધનને વરદાન હતું, હરખને શોક
 થાય; એટલે એનો પ્રાણ છુટે, તેથી બન્યું એમ ત્યાંય, ॥ ૧૮ ॥ એવી
 હકીકત ત્યાં બની છે. તંબુમાં બન્યું કેમ; અસ્વસ્થામાએ પુત્રો માર્યા
 સરવને પડીયો વેમ. ॥૧૯॥ ધૃપતી કહે કંથ માહારા શત્રુના શીશપર
 નાહાવું; તે વીના બ્રહ્મહત્યા મુને, અન્ન નવ્ય નવ ખાવું. ॥ ૨૦ ॥
 એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, ઓરે રણછોડરાય; રથ જોડો જઈ ઝા-
 લીએ શત્રુ, નહીતો નાશી જય, ॥ ૨૧ ॥ તવ પ્રભુએ રથ ત્યાર કીધો,
 હાંકવા બેઠા પોતે, અથીઆર લઈને માંહી ખીરાજ્યો, અરજુન સુરો
 હતો તે, ॥ ૨૨ ॥ એટલે અશ્વ દોડાવ્યા પ્રભુએ; થયો તેનો ઘઘડાટ;
 અશ્વસ્થામાએ અવાજ સુણ્યો, તેથી નાઠા પુરપાટ. ॥ ૨૩ ॥ તેવે રથ
 પુઠે જઈ પોહોઝ્યો, નાગપાસ પારથે સાધ્યા, તેખાણ મુકી ગુરૂ નંદના,
 બે ભુજ અવળા બાંધ્યા. ॥ ૨૪ ॥ અશ્વસ્થામા થર થર ધૃજ્યા, વાંકા
 દીવસ કાહાવ્યા; રથ સારસા અરજુને બાંધ્યા, તેડી તંબુએ લાવ્યા,
 ॥ ૨૫ ॥ ધૃપતી રાણી રડયા કરે છે, વીમ્ર ઉપર ધરી દ્વેશ; એવે અશ્વ-
 સ્થામાને દીઠા, ઝડપીને ઝાલ્યા કેશ. ॥ ૨૬ ॥ એવે સમે અલબેલો
 બોલ્યા, ભગની સમાવો તાપ; જે હણશે ઠેર બ્રાહ્મણને તો, લાગશે ત-
 મને પાપ. ॥૨૭॥ માટે વીમ્રનો જીવ ન લેવો, બોલીયા દીનાનાથ; ઓરે
 પારથ અશ્વસ્થામાના, છોડી નાંખો બે હાથ. ॥ ૨૮ ॥ અરજુને તવ
 હાથ છોડ્યા, અમ્મર નાસવા જય; માથાની ખોપરી નીકળી આવી
 ધૃપતના કર માંય. ॥ ૨૯ ॥ ખોપરી સાથે મુસ્તક કેરો, મણી આવ્યો
 નીધાન; સોગન પાળવા તે પર બેશી, સતીયે કીધું સ્નાન, ॥૩૦॥ ખો-
 પરી વીના જીવ લેઈ નાઠા, દ્રોણ તણા સંતાન; આઘે જઈને ધનુશ ઉપર
 એક ચઢાવ્યું ખાણ. ॥૩૧॥ જણ્યું કે માહારી ખોપરી કાઢી, માટે પ્રાક્રમ
 માંડું; પાન્ડવનો વંશ કાઢવા માટે, ઓત્રાનો ગરજ પાડુ. ॥ ૩૨ ॥ એવું
 સમજી ખાણ માર્યું, તે તંબુમાં જય; ઓત્રા ઉપર તે ખાણ આવ્યું, સ-
 મજ્યા જલવરાય. ॥ ૩૩ ॥ પોતાનું સુદરશન મુક્યું, ગર્ભની રક્ષા ક-
 રવા; તે સુદરસણ ઓત્રા ઉપર, આવીને લાગ્યું ફરવા. ॥ ૩૪ ॥ એવે
 પેલું ખાણ આવ્યું, બેદવા ઓત્રાનું અંગ; પણ પ્રભુના સુદરસણે, તે
 ખાણ કીધું ભંગ ॥૩૫॥ ઓત્રાનો એમ ગર્ભ ઉગાર્યો; ભક્તનો વધવા

વંશ; એવો વશ ભુધરો ભક્તોને, દુણેથી કરે દ્વંશ. ॥૩૬॥ સત્યવાદીનું
પાલણુ કરે, ભક્તની વાહારે ધાય; એ જનમેજય એવી રીતે ઉગર્યો
તુજ પીતાય. ॥ ૩૭ ॥ ગદાપરવ હાંધ પુરણ થયું, ઉતરી તુજ હત્યાય;
કાળા પડદા ધોળા થયા, કાળી ધોળી થઈ ગાય. ॥ ૩૮ ॥ કાળા તલ તે
ધોળા થયા, પ્રત્યક્ષ એ પ્રમાણુ; કથા સાંભળીને જનમેજે, ક્રીધા ધણું
ગૌદાન. ॥ ૩૯ ॥ સવાસો વિપ્રને ઉપવીત દીધાં, ઉલટ મનમાં વ્યાપી;
સવાશે કન્યાદાન દીધાં, બ્રહ્મપુરીયો પણ આપી, ॥ ૪૦ ॥ બ્રાહ્મણોને
ભોજન દીધાં શ્રદ્ધા પુરવક સાર; ગદાપરવ પુરણ હવું, જય જય જુગ
દાધાર. ॥ ૪૧ ॥ વળણુ ॥ ગદાપરવ પુરણ હવું, સુણતા પોહોયે કોડ;
વદે વક્ષભ સહુ બોલજે, જે જે શ્રી રણછોડ.

ગદા પર્વ સમાપ્ત.

સ્ત્રી પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વધશિખપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું સ્ત્રીય પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ખોપરી વીના અશ્વસ્થામા,
નાઠા થઈ ઉદાશ; નર્મદા ત્રેડે સુરપાણ કેરી, ઝાડીમાં પુર્યો વાસ ॥ ૨ ॥
એવે સમે સુર્ય ઉગ્યો, થયો છે પરભાત; સંજેજ્ઞાનીએ હસ્તીનાપુરમાં
ગાન્ધારીને કહી વાત; તે સાંભળી ગાન્ધારી નાઠી, કલેશ ઘણો મન
લાવી; રડતી પડતી ઉઠતી કુટતી, નીરદય ભોમીમાં આવી ॥ ૪ ॥
ત્રાશ ભરેલી રડે તારણી, કારમો કરે પોકાર; રૂદન એનું સાંભળીને,
રડીયા કુન્તી કુંવાર ॥ ૫ ॥ કુન્તાજી તવ રડવા લાગ્યાં, સૌ પુત્રોની એ
માડી; અરેરે પેટ બળે એનું કેવું, ભવીશ રેખા આડી ॥ ૬ ॥ એ
બાપ કોઈના પુત્ર ન મરશો, મરજો પહેલાં માબાપ; એવું એવું મનમાં
લાવી; કરે ઘણો વીલાપ ॥ ૭ ॥ સામળાએ સમજવવા માંડ્યાં, પણ
નવ સમજે વાત, અરેરે બધું ઉજડ થયું, કહી કરે આંસુપાત ॥ ૮ ॥
પ્રભુએ જાણ્યું દાખલા દીધા, વીના નહી રહે રોતાં; ગાન્ધારીની લીલા
બતાવું, છાના રહે તે જોતાં ॥ ૯ ॥ એવું સમજી ગાન્ધારીને, મુકી ક્રુધા
અપાર, તે વેળાએ રડવું ભુલી, ખાવા ખેળે તે વાર ॥ ૧૦ ॥ એવામાં
એક આંખો બનાવ્યો, મહોટા ફળની કેરી; તવ જાણ્યું કે તે લેઈખાવું
ક્રુધા થઈ છે વહેરી ॥ ૧૧ ॥ એમ જાણીને રડવું મુકી, ફળ લેવાને
જય; તે સમે કુન્તા પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે શ્રી જદવ રાય ॥ ૧૨ ॥ શાને
રડો છો શાને રડો છો, મીથ્યા ધરો છો દુખ; જુઓ રડતાં ગાન્ધારીને
વાહાલામાં વાહાલી ભુખ ॥ ૧૩ ॥ એવું કહીને દેખાડવાને, ઉભાં કર્યા
એકાન્ત; ગાન્ધારીની ચરચા જુએ છે, તેની રહી નહીં આન્ત ॥ ૧૪ ॥
ચાલીને ગઈ આંખા નીચે, ખાવા પર છે રૂચી; લાંબે ભુજે ગઈ લેવા
તો. એક વહેંત કેરી ઊંચી ॥ ૫ ॥ પોતાના સૌ પુત્રો પડેલા, તેમાંથી
લાવી એક; તેના પર ચડીને ગઈ લેવા, તો પણ ઉંચી છેક ॥ ૧૬ ॥
ખીજે દીકરો લાવી ખડકથો, જેમ જેમ ઉંચી થાય; તેમ તેમ કેરી પ્રભુ
લીલાથી, ઉંચી ને ઉંચી જય ॥ ૧૭ ॥ એટલે ત્રીજો ચોથો ખડકથો;

ચઢી લેવા આશ રાખે; તોપણ કેરી હાથ ન આવે, તેમ તેમ પુત્રો નાંખે
 ॥૧૮॥ સોએ પુત્રોને ઉપરા ઉપરી, નાંખી ઢગલો કરીયો; તેના ઉપર ચ
 ઢીને ઉભી, કેરીને બાચકો ભરીયો ॥ ૧૯ ॥ તવ તંબુમાં મોહન બો-
 લ્યા, બુલ્યો બ્રાતને માત; જનેતા પણ બાધાની સગી, તમે કર્યું કલ્યાં
 ત ॥ ૨૦ ॥ તે જોઈ કુન્તા વીસ્મય પામ્યાં, ગાજીને બોલ્યા વાણી,
 અરેરે તમે આ શું કરો છો, ગાન્ધારી જોડાણી ॥ ૨૧ ॥ તવ ગાન્ધા-
 રીએ સાંભળ્યું કાને, સરમાઈ મતીની માઠી; પુત્રોથી પડતુ મુકી, જ
 વ લઈને નાઠી ॥૨૨॥ કુન્તાજી કહે વાહાલામાં વહાલું, પ્રાણી માત્રને
 પેટ; તે પછી બીજી બધું બહાલું; પણ પેટથી સૌ છેઠ ॥ ૨૩ ॥ જને-
 તાને દાઝ ન લાગી, તો પછી બીજને શાની; એ માહારાજ સંસાર
 લીલા; સ્વારથની મેં માની ॥ ૨૪ ॥ એમ કહી સરવે મન વાળ્યું, તં-
 બુમાંથી નિસરીયા, જ્યાં કૌરવના શખ પડ્યા છે; ત્યાં આગળ પરવ-
 રીયા ॥ ૨૫ ॥ બહુ કાષ્ટ લાવી ચીતા ખડકી, શખ મહી મુક્યા સાર;
 વીધિ પ્રમાણે નીકુળ પાસે, કરાવ્યો સઉ સંસ્કાર ॥ ૨૬ ॥ અગ્નિથી
 દહન કરીને, શુભ સરોવરે જાય; સ્નાન કરીને લોકીક કરતાં, આ-
 વીયાં તંબુ માંય ॥ ૨૭ ॥ પછી પાન્ડવ છડા શ્રી કૃષ્ણ, ભીસ્મજી
 પાસે જાય; બાણ સજ્યા પર પોઢેલા છે, પોતે ભીસ્મ પીતાય ॥ ૨૮ ॥
 ત્યાં આવીને ચરણે લાગ્યા, કરવા બેઠા મનસુખા; એ દાદા નિરહય
 ભોમીમાં, છ જણ છીએ ઉભા ॥ ૨૯ ॥ બીજ બધાનો નાશ થયો,
 કહો હવે કેમ કરીયે, ભીસ્મપીતા કહે ચાલો સરવે, હસ્તીનાપુર પરવ-
 રીયે ॥ ૩૦ ॥ થવાકાળ હતું તે થયું, બનવાનું બન્યું કાજ, ધત્રા-
 ઘર પાસે અપાણું; તે તમે ભોગવો રાજ ॥ ૩૧ ॥ કુટુંબ મરણની
 કીયા કરવી, હઈરેહેણું કેમ ફાવે; તવ પાન્ડવ રથ પોતાનો જોડી,
 ભીસ્મને તંબુએ લાવે ॥ ૩૨ ॥ રથમાં દાદાને સુતા રાખ્યા, સરવે
 થયા તથ્યાર, કુન્તા ધૃપતીને સુભદ્રા, એત્રા આવી બાહાર ॥ ૩૩ ॥
 ચારે અબજા એક રથ બેઠી, બુજવા રથે સહુ સાથ; અરબુનનો રથ
 હાકવા બેસી, સંગ ચાલ્યા શ્રી નાથ ॥ ૩૪ ॥ એવે બળદેવ યાત્રા ક-
 રીને, આવ્યા કુરૂક્ષેત્ર; કઉરવ મરણની વાત સુણી. ફરી ખ્યાં છે નેત્ર
 ॥ ૩૫ ॥ શામળીયો તવ સંતાયા રથમાં, નરને સીખામણ દેઈ, બળ
 લઈને નમી પડજો, દુષ્ટના એ છે સ્તેહી ॥ ૩૬ ॥ એવે હળધર પાન્ડ-
 વ પાસે, આવીને પુછી પેર; અરબુન કહે કર્મ સંયોગે, થયો કારમો
 કહેર ॥૩૭॥ રાજ અમારું અમને ન આપ્યું, સમજાવ્યા સમજ્યા ન-

કાય; પુછી જુઓ ભીસ્મપીતાને, તવ મન શાન્તી હોય. ॥ ૩૯ ॥ એવાં
દીનતાનાં વચન કહ્યાં, બળદેવ પાછા વળીયા; એટલે પાછા હથ હાંક-
વાને, બેશી ગયા શામળીયા. ॥ ૩૯ ॥ પાંચ પાંડવ ને છઠ્ઠા પ્રભુજી,
સાતમા ભીસ્મપીતાય; કુન્તા સહીત ચાર નારી, કુરુક્ષેત્રથી જાય. ॥ ૪૦ ॥
નીરદય ભોમીની બહાર નીકળીયા, આવ્યો દયા ભોમી ભાગ; એટલે
પાંડવને હાય લાગી, ઉજડ થયો લીલો બાગ. ॥ ૪૧ ॥ ચાર નારી ને
પાંચ પાંડવ, પ્રથવી નાંખ્યાં પડતાં; રૂદ્રીયા કુટે આંસુ છુટે, ત્રાસ ભરેલાં
રડતાં. ॥ ૪૨ ॥ વળણુ. ॥ ત્રાસ ભર્યાં રડતાં બહુ, પ્રગટયો તનમાં તાપ;
વહે વલ્લભ બેહેબાકળાં, થઇને કરે વીલાપ.

કડવું ર રાગ કાશીનો.

હારે બોલ્યા વધશમપાયે વચન, સુણુ પરીક્ષત કેરા તન, હારે રડે
કુન્તા કરીને પોકાર; હાય નાશ થયો પરીવાર, હારે ક્રીધો ધનને સાર
મેં દ્વંશ; કાઢ્યો જેઠ તણો બધો વંશ. હારે પુત્ર પરીવારથી વાહાલી
પુંજી, એવું કરવાની કરણી સુજી. હારે હુંતો જીવતી રહી ઘોળરી,
આવી સગાને ગરદન મારી, હારે લીલી વાડી નાંખી સુકાવી, મને
કાંઈ દયા ન આવી; હારે હવે નય સામું શું ભાળું, હુંતો કરી આવી
માહાર કાળું; હારે માહાર મોડુ શું જગમાં બતાવું; હવે હસ્તીનાપુર
કેમ જવું. હારે મારે જોઈતું નથીરે વતન, કર કાયા હું માહારી
પતન. હારે રાજ ધર્મ રડે છે અપાર; હાય આ શું થયું કીરતાર, હારે
માહારી કેમ ફરી ગઈ મતી, નામ પ્રમાણે ગુણ ગ્રહ્યો નથી; હારે
લાગ્યું લાન્છન મુજને મોહોદ્ધ; બધા વીશ્વમાં કહેવાયું બોદું; હારે
મહારે રામજી મુજપર રૂઠ્યો, કુળ ક્ષય કરવા પ્રેમ ઉઠ્યો; હારે એમ
રડતા પાંચે વીર, વહે ચોધારે નેતરોમાં નીર. હારે ઘણું સમજવે ભી
સ્મપીતાય, વસી સમજવે જદવરાય; હારે ઘણા યત્નથી પંથ ચલા-
વ્યાં, સરવે હસ્તીનાપુર આવ્યાં, હારે તવ સોએ ભાઈની શો નારી,
આવી રડતી સાથે ગાન્ધારી; હારે એક એકને આંસુ છુટે, કૌરવ કેરી
કામનીયો કુટે; હારે ભાણુમતી ઘણી વલવલતી; એ તો કાંઈ ખાળી
નથી ખળતી, હારે કરે પ્રથવી પડીને પોકાર, હાય ક્યાં ગયો રાજ
કરનાર; હારે જગમાં કહેવાયા છત્રપતી, માહાર વેણુ ઉથાપ્યું નથી,
હારે મુને સુખ સાગરનું દીધું, શત્રુ પાંડવે છીનવી લીધું, હારે

મુને ભર્યારે અમરતમાંથી કાઢાડી, બંધુ જીવતર નાંખ્યું બગાડી, હાં-
રે પછી સરવે વળાવ્યું મન, એવે આવ્યા કીયાના દન; હારે તેડયા
ધરમે સો દેશના રાય, કરી દશા એકાદશ ત્યાય; હારે કરી દ્વાદશાની
કીયા ત્રયોદશા સહીત સારીયા. ॥ વળણ ॥ પરીપુરણ કીયા કરી, બે
દીવસ વહી જાય; બ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, તો પણ રહ્યા સહુ રાય.

કડવું ૩ રાગ માઝની છાયા.

વૈશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, સ્ત્રીયા પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ચોરાશી હજર દેશના
રાજા, લોકીકે આવ્યા હતા; પાન્ડવ ગાદીએ બેઠા વીના, ઘેર કોઈ
નથી જતા. ॥ ૨ ॥ નજર બાગ છે મોહોલ પાસે, પીંપળાનું વૃક્ષ માં-
ય; બાણ સજ્જએ ભીસ્મપીતાને, રાખી મુક્યા છે ત્યાય. ॥ ૩ ॥ તે-
મની પાસે સારા સારા, ક્ષત્રીના સુત જાય; જઈ કહ્યું રાજ દો પાન્ડવ
ને, આરે ભીસ્મપીતાય, ॥ ૪ ॥ એટલે ધત્રાષ્ટરને બોલાવ્યો, બાગ-
માં ગંગા તન; સરવના સાંભળતાં પુછ્યું વધા વૃદ્ધ વચન ॥ ૫ ॥
રાજ્યાસન સુતુ નવ શોભે, સુની રહે નવ ગાદી; તારા કહ્યા વણ ગા-
દી ન બેસે, ધર્મ રાજ સત્યવાદી. ॥ ૬ ॥ માટે શી છે મરજી તાહરી,
ક્ષત્રીયો પુછવા આવ્યા; એવે અનુચર મોકલીને, પાન્ડવ કૃષ્ણ બો-
લાવ્યા. ॥ ૭ ॥ એવામાં ધત્રાષ્ટર બોલ્યો, છે દલમાં બહુ દાજ; સો સો
દીકરે વાંજ્યો કીધો, માટે ન આપું રાજ. ॥ ૮ ॥ ભીશ્મપીતા કહે જો
કહું તુને, હાથે કરીને દેવું; નહીતો સરજેરીથી લેશે, તો માન્ય તારું
કેવું. ॥ ૯ ॥ હૈયાનાં હેત તુટી જશે, ફરીથી નહી રહે ભાવ; તે કરતાં
દે તુ તારે હાથે, લે જગતમાં જસ લાહાવ. ॥ ૧૦ ॥ એવું સાંભળી અં-
ધ બોલ્યો, સરજેરીથી છો લેતા, જોવું જો રાજ્ય ભોગવે કેવું, કેવાક
સુખમાં રહેતા. ॥ ૧૧ ॥ એટલે ધરમ રાજ બોલ્યા, સાંભળજો મુજ
તાત; તમારી સાથે કોઈ કાળે, કરવો નથી ઉતપાત ॥ ૧૨ ॥ રાજ દે
વાની મરજી તમારી, હશે નહી કદાપી; તો વનમાં વાસો વશીશું.
સઘળું તમને આપી. ॥ ૧૩ ॥ તમારું મન દુભવીને, જો લઈએ આ રા
જ; તો તેમાં સુખી નવ થયે, કાંઈ ન સુધરે કાજ. ॥ ૧૪ ॥ જીવ દુ-
ભાવીને કોઈ લે કાંઈ, તે નવ થાયે સુખી; ચાર ઘડી સુખડું દેખે પણ,
છેવટ દુખીનો દુખી ॥ ૧૫ ॥ એટલે બોલ્યા ભીશ્મપીતા, સુણ ધત્રા-

ધર રાય; કેવી નીરમળ વાણી ધરમની, શતરૂ આવે હયાય, ॥ ૧૬ ॥ વ
 ચન વદે છે દીનતાનાં, વચન સરવનું થાપો; ઓ ધત્રાધર અમારે ક-
 હયે, રાજ્યાસન તમે આપો. ॥ ૧૭ ॥ ધત્રાધર તવ રડી પડીયો, મારૂ ભા-
 ગ્યું ધરસુત્ર; ભીરમપીતા કહે કંઈ નથી ભાગ્યું, આ પાંચ તારા પુત્ર.
 ॥ ૧૮ ॥ તારાથી વીપ્રીત નહી વરતે, પાળશે તુજ આજ્ઞાય; નથી અધર
 મી ધરમરાજ, કરશે તુજ શેવાય. ॥ ૧૯ ॥ એવી રીતે બહુ સમજાવ્યો,
 પુરણ વળાવ્યું મન; એટલે છેવટ અંધ બોલ્યો, દાદા સુણો વચન. ॥ ૨૦ ॥
 રાજ થઈને રાજ આપુ, જો દ્વેશ બુદ્ધી ટળે; તો પાંચે ભાઈ પાવલે લાગે
 એક એક મને મળે. ॥ ૨૧ ॥ હું જઈ મારા મહેલ વીસે, ત્યાં મળવાને
 આવે; તે પછી કાંઈ વહેર ન રાખું, પ્રપંચ મનમાં લાવે. ॥ ૨૨ ॥ એમ
 કહીને મહેલમાં ગયો, સાંભળજે રાજન; પાન્ડવને લઈ મહેલમાં ગયા,
 પોતે જુગજીવન. ॥ ૨૩ ॥ ધત્રાધરે મન વીચાર્યું, સઉપર રાખુ મહેર; એ
 કલા ભીમને બાથમાં ઘાલી, મારી નાખું ડેર. ॥ ૨૪ ॥ એટલે મારૂ વહેર
 વળીયું, મનમાં ન રાખવું ડેર; એવા વીચાર એના મનના, જાણી પ્ર
 ભુએ પેર. ॥ ૨૫ ॥ ધત્રાધર ઉભો એક જગે, કહ્યું કે વીતે લાહાવો; એરે
 દીકરા એક એકે મળવા મુજને આવો. ॥ ૨૬ ॥ એટલે પહેલા ધરમ આ
 દ્યા, જઈને જોડયા હાથ; ધરમરાયને પાસે બોલાવી, આખ્યા રૂદ્રીયા
 સાથ. ॥ ૨૭ ॥ મસ્તક ઉપર હાથ મુક્યો, ઘણુ જીવો મુજ તન; કુશળ
 રહેજે ધરમ બેટા, ભોગવો રાજ્યાસન. ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને ધરણે મુ-
 ક્યા; એટલે અરજીન જાય; દો આશીરવાદ મુને પીતાજી, કહીને લા-
 ગ્યો પાય. ॥ ૨૯ ॥ તવ તેને રૂદ્રે આપીને, દીધી બહુ આશીશ; શેઠેવ
 નીકુળ તે પણ મળીયા, પછી ચેત્યા જુગદીશ. ॥ ૩૦ ॥ લોહ વજ્રરનો
 ભીમ બનાવ્યો, સમજાવ્યો વાયુના તનને; ધત્રાધરે ભીમને બોલાવ્યો,
 કપટ ધારી મનને. ॥ ૩૧ ॥ એટલે બોલ્યો સુત વાયુનો, તાતજી લઈએ
 લાહાવો; હું છું જડો તે નથી ચલાતું, તમે આગળ આવો. ॥ ૩૨ ॥
 લોહ તણા ભીમની કનેથી, કાકાને ભીમે બોલાવ્યો; એટલે આંધરો
 મીઠું મીઠું, બોલતો લગભગ આવ્યો. ॥ ૩૩ ॥ તવ વ્રકોદર આધો
 ખશીઓ, જોયા કરે સહુ સાથ; આંધરે આવી લોહના ભીમને, બ-
 જમાં ભીડાવી બાથ. ॥ ૩૪ ॥ આંધરો બોલ્યો સો સુત મારયા, તેં
 બહુ ક્રીધો ડેર; તેથી એકલા તુને મારૂ, લઈ'છું વહેરે વહેર. ॥ ૩૫ ॥
 એમ કહીને બહુ બળ ક્રીધું, જણાવ્યું સાચુ સુર; લોહના ભીમને દ-

બાવીને કરી નાંખ્યો ચક્રચુર. ॥ ૩૬ ॥ તવ અરબુને પાખંડ કીધું,
આ શું કર્યું મુજ તાત; દગો કરી મુજ બંધુ માર્યો, કીધી વીશ્વાસઘાત.
॥ ૩૭ ॥ ધત્રાષ્ટર કહે કોઈ ના રડશે, સમજવો દીનાનાથ; હવે હું કો-
ઈપર નહીં વેહેર રાખુ, ચારે ઉપર ચાર હાથ. ॥ ૩૮ ॥ માહારા પુત્રે
પ્રથમ પેહેલું, ભીમને દીધું ઝેર; તો પણ મુએત્રો જીવતો થૈને, ચાલી
આવ્યો ઘેર. ॥ ૩૯ ॥ લાખાભોવનમાં મરણ પામેલો, ફરીથી જીવતો
થયો; પણ આ વેળા એવો મારયો, જીવ સમુજો ગયો. ॥ ૪૦ ॥ અર-
બુનજી કહે નારે કાકા, એતો જીવતો થારો; અંધ કહે તું મીથ્યા બો-
લે, વાત સાચી નવ ભાસે. ॥ ૪૧ ॥ તે કરતાં જો જીવતો થાયે, તો સત્ય
માનુ આપ; તે પછી કદી વહેર રાખુ તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૪૨ ॥ એ
ટલે અરબુનજી એમ બોલ્યો, બોલાવો ભીમ કહીને; એટલે તમને
જવાબ દેશે, મુએલો જીવતો થઈને. ॥ ૪૩ ॥ આંધળાએ તવ ઘાંટો કા-
હાડ્યો, બેટા હું તુજ પર ત્રહ્યો; એવું વચન સાંભળીને, ભીમશેન બો-
લી ઉઠ્યો. ॥ ૪૪ ॥ કેમ છે કાકા કેમ છે કાકા, જીવ્યો તમ પરતાપ;
ધત્રાષ્ટર કહે મળી જ મુને, દગો કરું તો પાપ. ॥ ૪૫ ॥ એટલે ભીમ-
શેન ગયો મળવા, જતાં જરા નવ કાંપ્યો, ધત્રાષ્ટરે હેત કરીને, રૂઢીયા
સરસો આંપ્યો. ॥ ૪૬ ॥ જઓ બેટા જીવતા રહેજો, સુખ રૂપ ભોગવો
રાજ; હવે ભય રાખીશ નહીં માહારો, ના રહી તુજ પર દાજ. ॥ ૪૭ ॥
એવી રીતે આશીશ દીધી, સુણ જનમેજે રાય; સ્ત્રી પરવ અહીં પુરણ
થયું, ઉતરી તુજ હત્યાય. ॥ ૪૮ ॥ તવ શામ પડદા સ્વેત થયાને,
સ્વેદ થઈ કાળી ગાય; કાળો પડદો ધોળો થયો, તરત પ્રમાણ દેખાય.
॥ ૪૯ ॥ રાજાએ બ્રહ્મ ભોજન કરાવ્યા વિપ્ર ઉપર બહુ હીત; સવાસો
કન્યાદાન દીધાં, સવાસો ઉપવીત. ॥ ૫૦ ॥ સવાસો બ્રહ્મપુરીઓ આ-
પી, વળી દીધાં ગૌદાન; શ્રદ્ધા રાખી સુણવા બેડો, સુણ જનમેજે રાય.
॥ ૫૧ ॥ વળણ ॥ શ્રોતાજન સહુ સાંભળો, પહેાચે મનના કોડ; વદે
વક્ત્રલ સહુ બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ. ॥

શ્રી પર્વ સમાપ્ત.

અનુશાસન પર્વ.

ક્રડવું ૧ રાગ સાખિનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, અનુશાસન પર્વ કથાય ॥ ૧ ॥ કાકાને મળી પાન્ડવ નીક-
ળ્યા, નજર બાગમાં જાય; ધત્રાષ્ટર પણ પુઠે આવ્યો, જ્યાં છે ભીસ્મ
પીતાય. ॥૨॥ ત્યાં આવીને અંધ બોલ્યો, સુણે છે સહુ રાજન; એ
દાદા હવે વેર ઝેર મુકી, આપીયું રાજ્યાસન. ॥૩॥ પૈસો પુજીને રાજ-
ધાની, સઘળી પાન્ડવ કેરી; સરવ મળી ગાદીએ બેસાડો, લે દેશ સ-
ઘળા ઘેરી. ॥૪॥ એમ કહીને મહેલમાં ગયો, બોલ્યા ભીસ્મ પીતાય;
સરવ રાજ ને જગદીશ મળી, બેસાડો ધરમરાય. ॥૫॥ ધરમને ગાદીએ
બેસાડો, તે પછી થાવો વીદાય; એટલે સરવે રાજ થઇને, સ્થીતી કરી
સહુ રાય. ॥૬॥ અડયાસી સહસ્ર રૂશી તેડાવ્યા, કર્યો પદ્મ અભીશેક;
નગ્નને ફરતી ધારવાડી, પયની કરી વીવેક. ॥૭॥ બ્રાહ્મણના કહેવા પ્ર-
માણે, ક્રીધી સરવે વીધી; પ્રથમ ગાદીનું પુજન ક્રીધું, દ્વિપતી સાથે
લીધી. ॥૮॥ નગ્નમાં દુડંભી ડંકા વાગે, આનંદ છે ઘેર ઘેર; આસોપાલવ
તોરણ બાંધ્યાં, રહીઅત ઉપર મહેર. ॥૯॥ દોલક ભુંગળ છત્રીસ વાજાં,
મરદંગ ઝાંઝ ન તાલ; ઘેર ઘેર નીશાન ફરકે, ઉટે અખીલ ગુલાલ. ॥૧૦॥
વસ્ત્ર આલુપણ પહેરીને ફરે, રાજને રહીઅત લોક; આનંદ ઉરમાં ઉ-
ભરાય સહુને, ન મળે સંતાપ શોક. ॥૧૧॥ ગાયને ગળે ગાળો ન મળે,
કોઇ નહી દુઃખ દરીયે; પશુ પક્ષી કો નહી બંધન, પોપટ નહી પીંજ-
રીએ ॥૧૨॥ બંધિજનોની બંધી તોડી, વરત્યો જય જયકાર; યાચક
લોકો યાચવા આવ્યા, જે જેનો અધીકાર. ॥૧૩॥ પરદેશી લોકોને ઉત-
રવા, બંધાવ્યા છે વીશરામ; પરાયાને જમવા અન ક્ષેતરો, જળ થળ
કામો કામ. ॥૧૪॥ આખા ગામમાં રોશનાઇ રાતે, ચાલ્યા કરે ધામધુમ;
કોઇ સ્થળે ચોરી ચખારીની, કાંઇ ન પડે બુમ. ॥૧૫॥ એવામાં શુભ
મહુરત આવ્યું, ચાર ઘડી દન ચડતે; તે વેળા ગાદીએ બેસવાનું, દુડં-
ભી ડંકા પડતે. ॥ ૧૬ ॥ વળણ. ॥ દુન્ડભીપર ડંકા પડે, ગરગડે બહુ
નીશાન, વહે વહ્નલ તેવે સમે, ધર્મ રહ્યા સાવધાન. ॥

કડવું ૨ રાગ ઘોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ જનમેજે
રાજનરે ॥ ૧ ॥ નાહી ઘોઘ સ્વચ્છ થયા ધર્મરાયરે; પંચાંગી પણ
આવી ઉભી છે ત્યાંયરે ॥ ૨ ॥ ધરમરાયે અંગ ધર્યા હથીઆરરે; દરૂપ-
તીએ પેહર્યા છે સોળ શણગારરે. ॥ ૩ ॥ નમ્ર કેરી નારીઓ ગીતાં ગા-
યરે; બ્રાહ્મણ મુખથી આશીશ વચન થાયરે. ॥ ૪ ॥ રણછોડરાયને ભક્ત
ઉપર પ્રીત બ્યાપીરે; સરવે ધરમનો કર ગ્રહી ગાદી આપીરે ॥ ૫ ॥
ધરમરાજ બેઠા ધરીને ઉમંગરે, દરૂપતીને પોતે લીધી અરધંગરે. ॥ ૬ ॥
તે વેળાએ જ્ય જ્ય બોલી સઉ શ્રદ્ધીરે, રહીયત રાયે કરી બહુ પુષ્પ-
ની વૃદ્ધીરે. ॥ ૭ ॥ કુમકુમ કેશર ચંદન છાંટયાં છે તાંયરે; દેખી દેખી
સહુજન ખુશી થાયરે. ॥ ૮ ॥ કનક મોહોરો રૂપા મોહોરો ઉછાળીરે;
નીરધન લોકો તે લે છે વાળી વાળીરે. ॥ ૯ ॥ ગાદી બેશી વીવીધનાં
કર્યા પુન્યરે, દાન દેવામાં કાંઈ ન રાખી નુન્યરે. ॥ ૧૦ ॥ જ્યક જ્યે
મન રાયે તેવું આપેરે; બ્રાહ્મણોને દે છે બ્રાહ્મણના માપેરે. ॥ ૧૧ ॥
પછી દીધી આગ્ના ધર્મ રાજનરે, હવે સરવે પ્રાણીને કરાવો ભોજનરે.
॥ ૧૨ ॥ એટલે દીધી આગ્ના જુગજીવનરે; સરવ સરવના વીવેકે કરો
આસનરે. ॥ ૧૩ ॥ એટલે આસન ક્રીધાં વરણ પ્રમાણેરે; સહુને ભોજન
પીરસાવીયાં તે ટાણેરે. ॥ ૧૪ ॥ બહુ પરકારે સામગરીને સોધરે, ત્રપ્ત
થયા જમનારા સહુ કોઠરે. ॥ ૧૫ ॥ પછી સહુને અંપાવીયાં મુખવાસરે
કોઠ જીવને રાખ્યો નહી નીરાશરે. ॥ ૧૬ ॥ વળણ ॥ સહુ પ્રાણી ત્રપ્તી
કર્યા, પછી કરે સભાય; વહે વહ્ન મ મુખ બોલીયા, પોતે ધરમરાય.

કડવું ૫ રાગ સવૈયાનો.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ-
ને સંભળાવું, અનુશાસન પર્વ કથાય. ॥ ૧ ॥ સભા કરીને ધરમ
બેઠા, ક્રીધો મુખ ઉચ્ચાર; ભીમશેનભાઈ તોડી નાંખીને, હુંટાવી દો
ભંડાર. ॥ ૨ ॥ અધર્મનું અતી ધન મેળવેલું, આપણે નહી ઉપયોગી
દુરિયોધનનું દ્રવ્ય છે એવું, તેના ન થાવું ભોગી. ॥ ૩ ॥ એવી આજ્ઞા
ભીમને આપી, ચાલ્યો વાયુ કુંવાર; ખરેખરા ખજાના ભરેલા, તે તો-
ડ્યા ભંડાર. ॥ ૪ ॥ લોકોને બોલાવી હુંટાવી દીધો; એક ન રાખી

કોડી, ખાલી કરીને આવ્યો સભામાં, ખબર કહી કરજોડી ॥ ૫ ॥ ઓ
ભાઈ ભંડાર દીધો લુટાવી, તવ બોલ્યા ભગવાન; ક્ષત્રીઓને સરપાવ
દેવા, ઓ કુન્તી સંતાન ॥ ૬ ॥ તમે તો ધન ઉડાવી બેઠા, વીચાર્યો
નહી દાવ; ખળના ખાલી કર્યા તે, કયાંથી દેશો સરપાવ ॥ ૭ ॥ એટલે
ધરમે ગામના ગ્રહસ્થો, બોલાવ્યા પોતાની પાસ; દેવું કરીને નાણાં
લીધાં, પ્રસન થયા અવીનાશ ॥ ૮ ॥ જેવો જેવો રાજ તેવો, આપે છે
સરપાવ; તે દેખીને સરવનો થયો, પાન્ડવ ઉપર ભાવ ॥ ૯ ॥ એકે એકે
જઈ જુહાર કીધા, ધરમ કને જઈ ઠેઠ; સઉ સઉની સંપત પ્રમાણે, પાન્ડવને કરી ભેટ ॥ ૧૦ ॥ પછી સરવે વીદાય માગી, થયા વાણંતના ના
દ; બ્રાહ્મણોએ ઉભા થઈને દીધા આશીર્વાદ ॥ ૧૧ ॥ જય જય કહે-
તાં સરવે પ્રાણી; થઈ ગયાં વીદાય, અનુશાસન પરવની કથા, આ સ્થળ
પુરણ થાય ॥ ૧૨ ॥ જનમેજય તારી ઉતરી હત્યા, પાપથી થયો
મુક્ત, પ્રેમ થકી બહુ પુન્ય કીધા, રાજ્યે વીધી યુક્ત ॥ ૧૩ ॥ કાળા
પડદા ધોળા થયા, ધોળી થઈ ગઈ ગાય; કાળા તલ તે ધોળા થયા,
પ્રમાણ એ દેખાય ॥ ૧૪ ॥ બ્રાહ્મણોને ભોજન કરાવ્યાં, લળી લળી
લાગ્યો પાય; પુરણ મનથી શ્રદ્ધા રાખી, તવ ઉતરી હત્યાય ॥ ૧૫ ॥
॥ વલણ ॥ હત્યા એની ઉતરી, શ્રોતા સુણો કરજોડ; કહ વલ્લભ સહુ
બોલજો, જે જે શ્રી રણછોડ.

***
અનુશાસન પર્વ સમાપ્ત.
***

શાન્તી પર્વ.

કડવું ૧ રાગ સાંખીનિ ચાલ.

વૈશમપાથે એણીપેર બોલ્યા; મુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું; શાન્તી પરવ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ ધરમરાજ ભોગવે ગાદી,
દિવસ વિત્યા સાત; પોતાનું કુટુંબ હણ્યું તે, સાંભળી આવી વાત.
॥૨॥ એટલે ગયા ભીશમના પાસે પોતે ધરમરાય; પાસે બેસી રડવા
લાગ્યા, પુછ્યું ભીશમપીતાય. ॥ ૩ ॥ ઓ દિકરા તું કેમ રડે છે તવ
બોલ્યા રાય ધર્મ; કુટુંબનો મેં નાશ કીધો, માહા માહું થયું કર્મ. ॥૪॥
મુજ માથે થઇ જગતની કેહેણી, મુજ મન એમ કહે છે; દાદા મુ-
જને એ શું મુજ્યું, માટે આંસુડાં વહે છે ॥ ૫ ॥ રાજ્યાસન નોહોતું
જે વારે, તે વારે પેટ ભરતો; રાજ્યાસન હાલ પામ્યો તોલે તેટલું
ભોજન કરતો ॥ ૬ ॥ તે દહાડે શું હાની હતી, અત્યારે શો લાભ; ન-
કામી ઉપાધી લીધી, વાલ્યું ઉંડળમાં આલ. ॥ ૭ ॥ કુળ નીકંદન
કરિને બેઠા; પડી ગઇ ભુલ ભ્રાન્તિ; કંકાસ ચાલે છે મુજ મનમાં, વ-
ળતી નથી કાંઈ શાન્તિ. ॥ ૮ ॥ માટે ગાદી સોંપો કોઈને મુજને વન-
માં કહાડો; સંસારમાં રાખવો હોય મુને, તો તો શાન્ત પમાડો. ॥ ૯ ॥
એવું સાંભળી ભીશમ બોલ્યા, મનથી મીથ્યા માની; કરો સમાગમ
સામળીયાનો માહા જ્ઞાનીના જ્ઞાની. ॥ ૧૦ ॥ જગતપતી છે મોક્ષના દાતા
તે તુને કરશે જ્ઞાન; કોણે માર્યા ને કોણ મુઆ, ભુલી ગયો તું ભાન.
॥ ૧૧ ॥ કોઈનો મારયો નથી મરતો, આત્મા ચૈતન્ય જેહ; અએદ અબેદ
અમ્મર સદા, અખંડ જાણવો તેહ. ॥ ૧૨ ॥ પરમાત્મા પુરણ બ્રહ્મ જે
છે, ચૈતન્ય સદાકાળ; તેની ગતીના આત્મા સરવે, ઓરે ધરમ ભુપાળ
॥ ૧૩ ॥ જેવો સુર્યને સુર્યનો પ્રકાશ; સમજવું તે બેદ; વણુ કઠીણ
સમજવાનું, મર્મમાં વહે છે વેદ. ॥ ૧૪ ॥ સુર્ય કેકાણે પરમાત્મા જાણો
પ્રકાશ સ્થળ આત્માય; વળી બીજે દાખત્રો દેવું, ઓરે ધરમરાય.
॥ ૧૫ ॥ દીપક જેવો ॥ પ્રકાશ તેવો, પણ તેમાં બહુ ફેર; તે રિતે આત્મા
પરમાત્મા, સમજતાં થાય ઝેર. ॥ ૧૬ ॥ પરમાત્મા દીપક કેકાણે,

જીવાત્મ પ્રકાશ; રૂપે સરખા પણ શકતીમાં, જુદો જુદો તપાસ. ॥ ૧૭ ॥
 દીપક કશી વસ્તુ માંહી, પ્રવેશ નવ્ય કરાય; જે કદી પ્રવેશ થાયે તે
 તે વસ્તુ બળી જાય. ॥ ૧૮ ॥ પ્રકાશનો પ્રવેશ સઘળો, થાય તે પણ
 નવ બળે; દીપકમાને પ્રકાશમાં બહુ, જેતાં ફેર નીકળે. ॥ ૧૯ ॥ જડ
 બુદ્ધીવાળો એક માને, ઓરે ધરમરાય; જેનારને જેવાની વસ્તુ, બેઉ
 જુદાં જણાય. ॥ ૨૦ ॥ દીપક સદાકાળ હોયે તો, પ્રકાસ સદાકાળ; પ્ર-
 કાશ રૂપી પરમાત્માનિ, ગતિ સમજ ભુપાળ. ॥ ૨૧ ॥ તે ગતીના
 સૌ જીવાત્મા, દીપક પુરણ બ્રહ્મ; સંસ્કારિ હોય પુરવજન્મનો, તે જ-
 નને પડે ગમ. ॥ ૨૨ ॥ ખસખસના દાણાનો અંકુર, તેના અણુનો
 અણુ, વાસના લીંગે બંધાઈ રહ્યો, પ્રકાશમાં શું ગણુ. ॥ ૨૩ ॥
 બ્રહ્મને બ્રહ્મની ગતી બીજી, ત્રીજી છે જડ માય; તે માયા ચૈતન્યથી
 ચૈતન્ય, થૈ બંધામણિ કાયા. ॥ ૨૪ ॥ એ મુળ માયા છે ત્રીગુણિ, ૨ જે
 તમો ને સત્વ; તે ત્રણ ગુણોથી ઉત્પન્ન થયાં, કાયાનાં ચોવીશ તત્ત્વ.
 ॥ ૨૫ ॥ પચીસમો આત્મા ગણ્યો છે, કોઈ ગણે વીશેશ; જ્યાં ત્યાં એ-
 નું એ સમજવાનું, તેથી મુક્તી નહીં લેશ ॥ ૨૬ ॥ સમજીને સમજવું
 કહ્યું તે, સાંભળું ધરમરાય; પ્રથમ સુધ્યાત્મા થઈને, જાણવા પરમાત્મા
 ય. ॥ ૨૭ ॥ પુરણ તેનું જ્ઞાન લેઈ, તેમાં દેવું લક્ષ; પુરણ યોગાભ્યાસ
 કરતાં; ઉઘડે છે જ્ઞાન ચક્ષ. ॥ ૨૮ ॥ જ્ઞાન વડે મુક્તી પામીને, મોક્ષ
 તણું પદ પામે, આવાગમન ટમે તેનો, લક્ષ ચોરાશી વામે. ॥ ૨૯ ॥
 એટલે બોલ્યા ધરમરાજ, ઓરે ભીસ્મપીતાય; મનુશ કેરો દેહ પામી
 પ્રથમ સો ઉપાય, ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ પ્રથમ ઉપાય શો મનુશને, સમજ
 વો કરી કશણાય; વ્યાસ વલ્લભ એમ ઓચરે, કહે છે ભીસ્મપીતાય.

કડવું ૨ રાગ સામેરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
 જને સંભળાવું, શાન્તી પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ મનુશ કેરો દેહ ધરિ
 ને, પેહેલ વેલું શું કરવું આત્માની રિતી સમજવું; તેમાં લક્ષજ ધ-
 રવું. ॥ ૨ ॥ ઝાડ પાહાડ જેવા જે જીવો, જડાત્મ કહેવાય; તેને કાંઈ
 જ્ઞાન ન મળે, ઓરે ધરમરાય. ॥ ૩ ॥ વ્યવહારનું પરમારથનું જ-
 ડાત્માને નહીં જ્ઞાન; તેથી તે જીવ જડાત્મા છે, ઓરે ધરમ રાજન.
 ॥ ૪ ॥ ક્રીટ પતંગ કે પશુ પક્ષી, જીવાત્મા છે તેહ; વ્યવહારનું એકલુ

જ્ઞાન એને સર્વની ભૈતીક દેહ ॥ ૪ ॥ એને નહી જ્ઞાન પરમારથનું,
 માટે જીવ કહેવાય; મનુશ દેહીને બે જ્ઞાન થાયે, તેથી આત્મા ગણાય,
 ॥ ૬ ॥ વ્યવહારનું ને પરમાથનું, બેઉ થઈ શકે જ્ઞાન; તે સાર તે
 આત્મા ગણાયે, સુણ સતી સંતાન ॥ ૭ ॥ મનુશ જતી વ્યવહાર સ-
 મજે, પરમારથ નવ જાણે; તો તે આત્મા જીવ દશાનો, પશુ પક્ષી પર-
 માણે ॥ ૮ ॥ બે જ્ઞાન થવાની શકતી છતાં, ગ્રહણ કરે એક જ્ઞાન; પ-
 રમ વસ્તુને નવ સમજ્યો, તે જીવાત્મા સમાન ॥ ૯ ॥ પરમ પદનું જ્ઞા-
 ન તને છે, હવે શું માગે શાન્તી; મેં માર્યા માહારે મારવે મુઆ, એ
 તુજમાં ભુલ જ્ઞાન્તી ॥ ૧૦ ॥ તેંતો તારે ધરમ બજવ્યો, તેમાં નહી ત-
 ને દોશ; જગતની થઈ મીઠ્યા કહેણી, તેમાં શું અપશોશ ॥ ૧૧ ॥
 ધરમે કહું કે ભીસ્મ દાદા, ખતાવો સર્વના ધરમ; કોણ પ્રાણીએ કોણ
 પ્રકારે, કરવાં દેહીક કરમ ॥ ૧૨ ॥ બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વધશને શુદ્રો; વરણ
 શ્રમ છે ચાર; તે ચારનો શું ધર્મ પીતાજી, કેમ વરતે વહેવાર ॥ ૧૩ ॥
 એટલે બોલ્યા ભીસ્મ દાદા, સાંભળો દીકરા જ્યેષ્ઠ; ચારે વરણમાં બ્રા-
 હ્મણ જતી, ત્રણે વરણથી શ્રેષ્ઠ ॥ ૧૪ ॥ અનાદીથી ઉત્તમ દેહી, વાડ
 વ કેરી જાણો; ત્રણે વરણના તેતો ગુરૂ શ્રદ્ધા ઊરમાં આણો ॥ ૧૫ ॥
 શટ કરમો દ્વીજેએ કરવાં, સ્નાન સંધ્યાને હોમ; ગાયત્રી જપ પીતરૂ ત
 રપણ, સ્વાધ્યાયમ શુભ ભોમ ॥ ૧૬ ॥ ત્રણે વરણને ઉપદેશ કરવો,
 ભણાવવી વીઘાય; પાતક મુકતના કરમ કરાવે, વળી દાન લેવાય.
 ॥ ૧૭ ॥ એ દેહી ધરમ બ્રાહ્મણ કેરો, કહે છે ભીસ્મ પીતાય; દેહીક ધરમ
 કહુ ક્ષત્રીનો, સાંભળો ધરમરાય ॥ ૧૮ ॥ ક્ષત્રીએ બહુ પાળવી નીતી,
 હાથે આયુધ્ધ ધરવું; ત્રણે વરણને ન્યાય દેવો, રાજ ભોમીપર કરવું
 ॥ ૧૯ ॥ ત્રણે વરણની રક્ષા કરવી, ગૌ બ્રાહ્મણની રક્ષા, નીતી પાળી
 પળાવવી સહુને; સદા રહેવું અપેક્ષા ॥ ૨૦ ॥ હવે વધશનો ધર્મ કહુ તે
 ધ્યાનમાં લેજો ધર્મ; અન ઉપજવવા ખેતી કરવી, કરવા વહેપાર કર્મ
 ॥ ૨૧ ॥ વસ્ત્ર આભુશણને પરચુરણ, વેચવું નફે ખાઈ; નીતીથી કર-
 વી સત્તર આની, કરવી નહી સવાઈ ॥ ૨૨ ॥ દેહીક ધર્મ વધશ તણો
 એ, શુણો યુધીષ્ઠર રાય; શુદ્રનો દેહીક ધરમ ખતાવું, શાસ્ત્રમાં જે વી-
 ખણાય ॥ ૨૩ ॥ ત્રણે વરણની ચાકરી કરવી; શુદ્રનો એ અધીકા-
 ર; અવર ઉદયોગ હાથ ન લેવો, સાંભળો કુન્તી કુંવાર ॥ ૨૪ ॥
 એટલે બોલ્યા ધરમ રાજ; એતો સમજ્યો મરમ; પણ માહારાજ રા-
 જને રહીઅત, તે બેનો સો ધરમ ॥ ૨૫ ॥ એટલે બોલ્યા ભીસ્મ પી-

તા રહીઅતનો કહુ ધરમ; માતા પીતા તુલ્ય રાજને ગણવો, માનવો
 ઉતકષ્ટ પરમ. ॥૨૫॥ સોગન પાળવા રાજગાદીના, આમન્યા નવ પરહ
 રવી; રાયને માથે કષ્ટી પડે તો, રહીઅતે મદદ કરવી. ॥૨૬॥ રહીઅત
 કેરા ધરમજ એ છે, સાંભળો કુન્તી તન; ધરમ કહું હવે રાજ કેરો,
 દ્રઢતા રાખવી મન. ॥૨૭॥ આવદાનીમાંથી ઉપજ લેવી, ખીજુ ન ક-
 રવું કંડ; હરામખોરોને શીક્ષા દેવી, વળી દેવો ડંડ. ॥૨૮॥ જેવો અપ-
 રાધ તેવી શીક્ષા, તેથી નહી વિશેષ; અપરાધી અજ્ઞાની કહે તે બોલે,
 તેનો ન રાખવો દ્વેશ. ॥૨૯॥ પક્ષ વીનાનો ન્યાય કરવો; કાં હોય છોટો
 કે મોહોટો; લાંચ ન લેવી લેવા ન કહેવી; ન દેવો ઇન્સાફ ખોટો. ॥૩૦॥
 ન્યાયાધીશ થઈને બેશે, પછી કરે અન્યાય; ગરીબોને ગરદન મારે,
 અસ્થની સરમે લેવાય. ॥૩૧॥ રાતા અક્ષે ઘાંટા કાઢાડી; બહુ બોલે ન્યા-
 ય કરતાં, ધમકી આપે બીક બતાવે, તેથી ઘણા જન ડરતા. ॥૩૨॥ અ-
 પરાધી બહુ કહી ન શકે, મનમાં તે મુંઝાય; અરજદાર શી અરજ ક-
 રે, કોઈનો નહી ઉપાય. ॥૩૩॥ ન્યાય થઈને ધ્યાન દઈને, બેઉ ન સાંભ-
 ળે વાત; તે જન શો ન્યાય આપી શકે, ચાહ્ય તેની કરે ધાત. ॥૩૪॥ એ-
 વો ન્યાય લક્ષ ચોરાશી, જનમ નર્ક પળાય; તે પ્રાણીનું ન થાય સાર,
 જડામુળથી જાય. ॥૩૫॥ નબ્બ રહે ખાવાની ખોરાકી, નબ્બ રહે પરી-
 વાર; લીલે લીલું તે વારે દેખે, અજવાળું ઘડી ચાર. ॥૩૬॥ રાજને અં-
 તે નરક પામે, અન્યાય કરે માટે; વળી વિશ્વની ખાય ગાળો, લાન્છ-
 ન લે લેલાટે. ॥૩૭॥ ખરૂં ખોટું કાઢવું ખોળી, એ રાજની ચતુરાઈ; શ-
 ત્ર સુતનો ન્યાય સરખો, કરે તે જન ન્યાય. ॥૩૮॥ રહીઅત જાણવી
 બેટા બેટી, ડંડી ધન નવ હરવું; દુનીયાને દુખ પડે તેવાં, કામ નહી
 આદરવાં. ॥૩૯॥ રહીઅત છે દુખી કે સુખી, તે કરવાં શોધન, ગરીબને
 પુછી પ્રવીણ થાવું, વીચાર લેવો મન. ॥૪૦॥ ધનવંતને પુછી નવ જો-
 વું, છે કાંઈ દુખ કે સુખ, કષ્ટ કંગાલનું એ શું જાણે, સુખ કહે હશી
 મુખ. ॥૪૧॥ વેઠને વેરો પણ વીવેક, દેવો નહી કે કાળ, શાસ્ત્રમાં શ્રદ્ધા
 રાખી થાવું, ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ. ॥૪૨॥ વીના અપરાધીને શીક્ષા
 કરવી તે બહુ પાપ, અપરાધીને શીક્ષા ન આપે, તેને નડે ત્રીતાપ.
 ॥૪૩॥ પક્ષ કરે તો પતનો વ્યાધી, નીકળે તેને અંગ, રૂધીર પર વહે
 શરીરે, કોઈ ન બેસે સંગ. ॥૪૪॥ લાંચો લે તો લખવો થાયે, રહી
 જાય અડધુ પાસુ, શરીર જીવ્યા વાળી ન વળે, નેત્રે સદા ચોમાસુ,

॥૪૫॥ અનેક રીતે વ્યાધી પામે, થાય પ્રભુનો ચોર; આ લોક પરલોક
સુખ ન પામે, વેઠે નરક અધોર ॥ ૪૬ ॥ રઘયતને રાખવી રાજમાં દુ-
ખ પડે તો હરણું; જે કોઈ અધરમ કરે તેના, સામું યુદ્ધ આદરણું ॥૪૭॥
ધરમ એવો છે રાજ કેરો, સાંભળો ધરમ ભુપાળ; એટલે યુધીષ્ઠર એમ
બોલ્યા, એરે સંતનું બાળ. ॥ ૪૮ ॥ પુરૂષ કેરો પ્રેમદા કેરો, ધરમ
બતાવો આજ; ભીશ્મપીતા કહે પુરૂષ કેરું, ક્રીયું ક્રીયું છે કાજ ॥૪૯॥
રીતીમાં રહી નીતી પુરવક, અન ધન પેદા કરણું; માતા પીતા પુત્ર
પત્ની, તેનું ઉદર ભરણું ॥ ૫૦ ॥ નીતીમાં અબળા રહેતો, તેને ન દેણું
દુખ; પાળણુ પોશણુ સારી રીતે, કરીને આપણું સુખ ॥ ૫૧ ॥ ૩૫
વીશયથી પોતાની મુકી, પરદારાશું હજો; તેવા વીલીચારી પ્રાણીને,
રગદકોડ નીકળે ॥ ૫૨ ॥ પત્નીને પાળવી ધરમ પતીનો, સાંભળો ધર-
મરાય; નારી કેરા ધરમ તણી હું, કહું તુને કથાય ॥ ૫૩ ॥ પતીને પ-
રમેશ્વર ગણવો, નેત્ર કીકી પરમાણે, કંથના દુખે દુખી થાણું, કાં સુખ
માણે ન માણે ॥ ૫૪ ॥ પતીની મરણ પ્રમાણે રહેતું, જે કહે તે શીશ
ધરણું; કષ્ટી પડે તે વેઠી લેવી, જે કહે તે આદરણું ॥ ૫૫ ॥ પર નરશું
નજર નવ કરવી; કુદૃષ્ટી રાખીને; પાસે પતી નવ હોય તો સુણું, દર-
ભાસન નાંખીને. ॥ ૫૬ ॥ પતી પહેણું ભોજન નવ કરણું, પતી ન
હોયે ઘેર; તો સરા શણુગાર ન સજવા, માણવી નહી સુખ લહેર ॥૫૭॥
કંથ પોતાને ઘેર હોય તો, સજવા સહુ શણુગાર; સ્વામીને જમાડીને
જમણું, શેવામાં રહેણું ત્યાર ॥ ૫૮ ॥ શરીર શેવા ચરણ અંપી, કરવી
પ્રભુ તુલ્ય જણી, બોલાવે તવ આધીન થાઉં, વદવી દીનતા વાણી.
॥ ૫૯ ॥ વલણ ॥ એવા ધરમ બહુ નારના, લાંબો છે વિસ્તાર; થોડામાં
વણું જણણું, ઓ કુન્તી કુમાર.

કડવું ૩ રાગ ધનાસરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાણું, શાન્તી પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ એટલે યુધીષ્ઠર એમ
બોલ્યા, મુજ પર પ્રસન્ન થાવો; જ્ઞાનીને અજ્ઞાની કેરા, ધરમ મને બતા
વો ॥ ૨ ॥ જ્ઞાન ન હોયે પરમ; પદનું, તે જનને શું કરણું; ભીશ્મ પી-
તા કહે તેવા જનને, પ્રથમ કરમ આદરણું ॥ ૩ ॥ નાહાણું ધોણું વરત

વર્તુલાં, કરવા વળી અપવાસ; દેવ સેવાને દેવનાં દરશણુ, કરવા ધરી
 હુલાસ. ॥ ૪ ॥ તીલક છાયાં માળા સમરણુ, હરી કથા કીરતન; સત્ય
 વાતને યજ્ઞ યાગાદીક, કરવું ગુરુ પુજન. ॥ ૫ ॥ જ્ઞાનીની સેવા જ્ઞા-
 નજ લેવા; દેવાં અનધન દાન; અજ્ઞાનીનો ધર્મજ એ છે, તેમાંથી
 થાય જ્ઞાન. ॥ ૬ ॥ સાંભળજે યુધિષ્ઠર હવે, જ્ઞાનિનો ધર્મજ કેહેવું જ્ઞાનિ
 જનને નહી કાંઈ કરમે સમજ આનંદમા રહેવું. ॥ ૭ ॥ માન્ય કે
 અપમાન કાં સુખ કે દુખ; નહિ દીલગીર નહિ રાજ; સમજે સારી
 રીતે જ્ઞાની, છે જુઠી જગ બાજ. ॥ ૮ ॥ પરમ પદમાં લક્ષ સદાયે,
 મનમાં દ્રઢતા કરી; આત્મરૂપે પરમાત્મા દેખે; માયા ન માને ખરી.
 ॥ ૯ ॥ સત્ય અસત્યને સારી રીતે, સમજ આનંદ રહે છે; જગત
 કેહેણીથી નવ બીહે, નીરભય પદ પામે છે. ॥ ૧૦ ॥ દેહીક કરમ
 કાંઈ ન કરે, સમજવે જ્ઞાન મર્મ; પરમપદનો ઉપદેશ કરે, એ જ્ઞાનિ-
 નો ધર્મ. ॥ ૧૧ ॥ એટલે પુછ્યું યુધિષ્ઠરે, બતાવો એક મરમ, કોણ
 ત્યાગીને કોણ ગ્રસ્થી, તેમના શા શા ધર્મ. ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યા
 ભીશ્મપીતા, સાંભળજે કુંવાર, સંસાર તજ સન્યસ્ત લેવું બ્રાહ્મણનો
 અધિકાર ॥ ૧૩ ॥ બાર વરસ લગી બોલ્યાવસ્થા, તે પછી વરસ બાર;
 બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળવું વિપ્રે, કરવું પછી ઘરબાર. ॥ ૧૪ ॥ દ્વાદશ વરસ
 તે કાજ કરવું, તે પછી વાનવ્રસ્ત; દ્વાદશ વરસ તે ભોગવીને, પછી
 લેવું સન્યસ્ત. ॥ ૧૫ ॥ તેની પછી પરમંશ દીક્ષા, તેના જુદા નેક; એ
 રીતે જે રીતી બતાવી, તેના કહું વીવેક. ॥ ૧૬ ॥ બ્રહ્મચર્યમાંથી ઇચ્છા
 હોયે, સન્યસ્ત લેવા જેને, ઉપર બતાવ્યા તે પરમાણે, કારજ કરવા
 તેને. ॥ ૧૭ ॥ તે વણ નાહાની ઉમ્મરમાંથી, સન્યસ્ત ધારણ કરતા;
 કામદેવે તેને નવ મુક્યા, તદ્દૃષ્ઠ થઈ મહી કરતા. ॥ ૧૮ ॥ પાંચમી
 દ્વાદશીમાં સન્યાસી, થવાનું શુભ સાર; તે વીના જે થાય છે, તેને
 વળગે છે વેહેવાર. ॥ ૧૯ ॥ બ્રાહ્મણ વણ ત્રણ વરણમાંથી, જે કોઈ
 ત્યાગી થાય; તેને પણ પાંચમી દ્વાદશીએ, કરવો એ ઉપાય. ॥ ૨૦ ॥
 પાંચમી દ્વાદશીએ થઈ ત્યાગી, પાળવો કેવો ધર્મ; પાળેજન વસ્તીથી
 અળગા, રહી કરવા શુભ કર્મ. ॥ ૨૧ ॥ કો જનનું જેતીશ ન જેવું,
 કોઈની ન કરવી દવા; કોઈને કાંઈ બોધ ન કરવો, ગુરુ પદવી થવા.
 ॥ ૨૨ ॥ નારીનું દરશન નવ કરવું, દરશન કદી કરાય; પણ પરછાયો
 તેનો ન લેવો, લીધાથી પુન્ય પળાય. ॥ ૨૩ ॥ પોતાને સ્થળે બેશી
 રહેવું, ત્યાં ન મળે ફળ અન્ન; તો ભીક્ષા કરવાને જણું, વસ્તીમાં

ખીજે દન. ॥ ૨૪ ॥ સ્વાદ વીનાની ભીક્ષા લેવી, ન લેવું ઘત કે ગજ્યુ;
ખાટું તીખું ખાવા ચાહે, ત્યાગી પણુ તે ખજ્યું. ॥ ૨૫ ॥ દર્ભાસને ચર્મા
સને, બેસવું નીત્ય વીચારી, ખાટે પાટે ખીરાજવું નહી, પૃથ્વી પર પથા
રી. ॥ ૨૬ ॥ ધાતુ પાત્ર પાસે નવ લેવું, વીશેષ નહી પટકુળ; ઉષ્ણો-
દકથી સ્નાન ન કરવું, કરે તો મળે ધુળ. ॥ ૨૭ ॥ એવા ધર્મ છે ત્યાગી
તણા, મનુ સમ્રતી વિચારી, વસ્તીમાં વસી મીથાન મારે, તે જાણવા
વેશ ધારી. ॥ ૨૮ ॥ ઠટ શેવકની મઠ રેહેવાનો, વામાતણા ઉતારા;
જમણ જમે પુજા કરાવે, તે જાણવા ધુતારા. ॥ ૨૯ ॥ હવે ધર્મ કહું
અસ્થીનો, સાંભળજો ચીત દેધ; વ્યવહારમાં વીવેકે વરતવું; ધરીને
મનુશા દેહી. ॥ ૩૦ ॥ ગૌઆહણનું પોશણ કરવું, શુભ જનને દેવું અન્ન;
અહસ્થી આહણ વીના કોઇ, ત્યાગીને ન દેવું ધન. ॥ ૩૧ ॥ આહણ ભીક્ષુક
ખારણે આવે, કાઢવો નહી નીર મુખ; ચપટી ચાંગળ મળે તે દેવું,
વચને ન કરવું દુખ. ॥ ૩૨ ॥ આહણે આહણો ચાહ્ય તે બોલે, એક
એકને તીછકારે; માંહે માંહી શીખામણ દે, ગમે તે મેહેણાં મારે.
॥ ૩૩ ॥ તેમના છીદ્રો જોવાનાં નથી, ત્રીવર્ણનો અધીકાર; તેમ છતાં
કોઇ છીદ્ર જુએ તો નર્ક વેડે જુગ ચાર. ॥ ૩૪ ॥ આહણો જે કહે તે
કરવું, કરે તે કરવું ન કરી; વળી વીપ્રના સામા ન થાવું, ખોટા ખોટા
વાદ વદી. ॥ ૩૫ ॥ ઉપદેશકપણુ ધારણ કરી, કહે કથો વારતાય, તેની
વાણી શ્રવણ કરવી, જ્ઞાન લેઇ ગટમાંય. ॥ ૩૬ ॥ પુરાણી બની પુરાણ
વાંચે, વળી કહે કથાય; ચાળા ચટકા લેહેકા લટકા, કરે તો જઘ્યે
ન ત્યાંય. ॥ ૩૭ ॥ તેવાને અન્ન ધન્ન નવ દેવા, પુજવા નહી પાખંડ;
તેમ છતાં તેની વાણી સુણે, તેને પ્રભુ દે દંડ. ॥ ૩૮ ॥ કરે કીરતી
ક્રીમીઓ જાહુ, તેનો તજવા સંગ; ખરૂં કહે ને ખોટું લગાડે, ત્યાં ધ-
રવો ઉમંગ. ॥ ૩૯ ॥ સ્વાન વાયસ ગૌઆસ કાઢી, કરવાં નીત્ય ભો-
જન; ખરોખર ત્યાગી ભાસે તો, દધ્યે એકલું અન્ન. ॥ ૪૦ ॥ શ્રાધ
સંવચ્છરી પીતરનો દાહાડો, સાચવવો ધરી પ્રેમ; આહણોને ભોજન
દેવાં, શક્તી હોયે તેમ. ॥ ૪૧ ॥ પેંદાશમાંથી પુન્યને પંથે; કાઢવો
દસમે ભાગે; તે તો વીવેકે વાવરવું, જ્યાં જ્યાં શુભ કામ લાગે. ॥ ૪૨ ॥
જસ લેવાને પુન્ય નવ કરો, કરે તો તે નહી પુન્ય; નખળા વીપ્રને છાં
યે ન જઘ્યે, સમજને રહીએ મુન્ય. ॥ ૪૩ ॥ પોતાથી નીચી વરણ
કરો, સુણવો નહી ઉપદેશ; સાંભળીયે પણ છુટી પડે, ગુણ ન લાગે
લેશ. ॥ ૪૪ ॥ પોતાના કરતાં નીચી વરણનો, ગમે તેવો હોય જ્ઞાની;

પણ તેનું પુજન નવ કરવું; નમવું, નહીં મોટા માની, ॥૪૫॥ જે બ્રાહ્મણ
 થી સ્વારથ હોયે, તેને જમાડે પ્રીત્યે; પણ તે તો પુન્યમાં ન ગણાયે જ
 માડયો વહેવાર રીતે. ॥૪૬॥ સ્વારથ ન હોયે ને જાણીતો, જમાડે તો
 નહીં બાધ; પુન્યમાં ગણાય પ્રભુ પ્રત્યે, નહીં સ્વારથ સાધ્ય. ॥૪૭॥ નો-
 હોતરા વીના જમવા પડતું, નાખે બ્રાહ્મણ કોય; તેવા વાપ્રને જમાડયા
 નું પુન્ય જરા નવ હોય. ॥૪૮॥ તેવાને એકવાર જમાડે, એટલે લાલચ
 લાગે; પછી જ્યાં ત્યાં પડતાં મુકે, મહતા વીપ્રોની ભાગે. ॥૪૯॥ તેનું
 દેખી બીજા શીખે, નીતીથી થાય નષ્ટ; પછી તે નીચ ઉંચ ન જુએ,
 થઈ જાય બ્રાહ્મણ ભ્રષ્ટ. ॥૫૦॥ ભ્રષ્ટ થયો સૌને ભ્રષ્ટ કરે, ભરવા અન-
 મય કોશ; તેથી ભ્રષ્ટ કર્યાનો ભાગે, જમાડનારને દોશ. ॥૫૧॥ જેમ
 પાપી પક્ષી પકડેને, ધરમી ધનથી છોડાવે; તેથી પાપીને લાલચ ભાગે,
 બીજા ઝાલી લાવે. ॥૫૨॥ અનેક જીવને હેરાન કરે, ધન લેવાની હેંશ;
 માટે પ્રથમ લલચાવે ધનથી, તેને ભાગે દોશ ॥૫૩॥ બોધીક કથાનું ના
 મ દેઢને, બોલે વીશઘ ચાળા; નરનારી સહુ વીશઘ બને, જેહ સાંભ-
 ળવાંવાળા. ॥૫૪॥ હરીકથામાં ઉપદેશ વીના, ગાયને કળા બતાવે; કા-
 વ્ય કળાથી શ્રોતા જનને, પ્રેમ ઘણો ઉપજવે. ॥૫૫॥ એમ કરીને પંચ
 વીશેયના સ્વાદમાં નાખે જેહ; તેની વાણી શ્રવણ કરે તો, કુંભીપાકે
 પડે તેહ. ॥૫૬॥ વળી તેવાને માન્ય આપે, આપે વીવીધ દાન; બોધ
 મુકી વીશઘ વાણી, વદવામાં મસ્તાન. ॥૫૭॥ એ રીતે વંઠે, તવ કોણ
 રહે ઉપદેશી; માટે તેવાને વીખાણવો નહીં, વાણી ન સુણવી બેશી.
 ॥૫૮॥ પ્રપંચથી દાન કોનું ન લેવું, વિશ્વાસઘાત ન કરવી; શ્રદ્ધાપુરવક
 દાન દેવું, દીનની દયા ધરવી. ॥૫૯॥ એવા બહુ ધરમો ગ્રહસ્થીના,
 તેમાં વડો વીવેક; સંસારમાં સરસા રહેવું ને, નીતીનો ધરવો ટેક. ॥૬૦॥
 બત્રીસ દંતુમાં જીવ્યા રહે છે, રહેવું તેવી રીતે; મોક્ષનો મારગ ઝાલ
 વા માટે, એક પહોર કાઢવો નીત્યે. ॥૬૧॥ વળણ ॥ નીત્યે એક પોહોર
 કાઢવો, મોક્ષ પદ પામવા કાજ; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, મોક્ષનો માર-
 ગ આજ.

કડવું ૪ રાગ રાગિણિ.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ જને

ને સંભળાવું; શાન્તી પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ ભીસ્મપીતાએ કહ્યું
 ધરમને, મોક્ષનો મારગ કહીયે, જાણીતાને નથી કહેવાનું, તો પણ ધ-
 રને હૃદયે ॥ ૨ ॥ જ્ઞાન વિના મુકિત નવ થાયે, માટે લેવું જ્ઞાન; સી-
 ધાન્ત છે વેદની સ્તુતીનો, સુણ કુન્તી સંતાન ॥ ૩ ॥ વ્યવહારમાં
 નીતી જ્ઞાન લેવું, લેવું ધરવા ધ્યાન; સ્વજાતીનો ધરમ સમજવો; સમ
 જવું પુન્યને દાન ॥ ૪ ॥ વ્યવહારના કામ મીથ્યા કે સાચાં, તે જ્ઞાન
 ગ્રહણ કરવું; આપણ ચૈતન્ય તે કેઈ વસ્તુ, તે જાણવા આદરવું ॥ ૫ ॥
 પોતાનું સ્વરૂપ નીસ્યે સમજ, તે રૂપનું મુળ કોણ; તે સમજીને તેમાં
 વૃત્તી, ધાલી પરવવો પ્રાણ ॥ ૬ ॥ પોતાના ચૈતન્યનું મુળ ચૈતન્ય,
 જાણી લેવું અનુપ; નીરાકાર કે સાકાર તે છે, નિરગુણ સગુણ રૂપ
 ॥ ૭ ॥ જ્ઞાની પાસે તે જ્ઞાન લેઈ; તપ તેનું આદરવું, એ પદને
 પામવાને માટે, સમાધી લક્ષ કરવું ॥ ૮ ॥ તવ તે સ્વરૂપ જ્ઞાન દ્રષ્ટી-
 એ, જ્ઞાન થકી દેખાય, દેહનો નીમીત પુરણ થાયે, તે પદ પામી થાય
 ॥ ૯ ॥ હોમકાર મંત્રે આવા ગમનનો, સહિ કેરો ટળી જાય; અખંડા
 નંદ નીર્ભય પદ્ધતી; પછી છુટો નવ થાય ॥ ૧૦ ॥ એટલે બોલ્યા
 ધરમ રાજ, કયાં જવું જ્ઞાન લેવા; નીરાકાર કે સાકાર મુળ પદ, પર-
 મેશ્વર તે કેવા ॥ ૧૧ ॥ ભીસ્મપીતા કહે ધરમ રાજ, વરણવે છે જે
 વેદ; મોહોટા મોહોટા વિદ્વાન તેનો, જાણતા નથી ભેદ ॥ ૧૨ ॥ તે
 ભેદ હું સમજવું તુને, સમજે નહીં વિદ્વાન; વેદ મહી ભેદ ભર્યો
 છે, તે ભેદનું નામ જ્ઞાન ॥ ૧૩ ॥ પરમેશ્વરના સ્વરૂપ કેરો જે સમ-
 જવું સાર; પંચ ભુતોથી નીરાકારો, જ્ઞાન સ્વરૂપ સાકાર ॥ ૧૪ ॥
 ત્રીગુણે નીરગુણ સદા છે, જ્ઞાન ગુણે છે ગુણી; ગતીથી કરતા રૂપે
 અકરતા, વેદનો ભેદ લ્યો સુણી ॥ ૧૫ ॥ ગતીથી વ્યાપક સ્વરૂપે ન્યા
 રા, અકરતા કહેવાય; એમની શક્તીથી સહુ બને, માટે કરતા ગણાય
 ॥ ૧૬ ॥ ત્રણે અવસ્થાથી તુરીઆતીત, જાણી લેવા મુળ નાથ, એવું
 સમજ ધ્યાનમાં લેવું, દૃઢ કરી મન સાથ ॥ ૧૭ ॥ લક્ષ લગાડી લક્ષણા
 ભકતી, કર્યા કરો હરનીશ; તેવી મતીથી ત્યાં થાય ગતી, પ્રાપ્ત થાયે
 જગદીશ ॥ ૧૮ ॥ અનાદીનો ધરમજ એ છે, કોથી નવ છુટાય, જ્ઞાન
 વિનાના અજ્ઞાની તે; પાખંડ પંથે કુટાય ॥ ૧૯ ॥ એટલે યુધીષ્ઠર એમ
 બોલ્યા, ઓરે ગાંગેવ ભુપ, પાખંડ ધરમ જાણીએ શાથી, તેનાં બતા-
 વો રૂપ ॥ ૨૦ ॥ એટલે પોતે ભીસ્મપીતા, લક્ષણ રૂપ બતાવે, પહેલો
 પાખંડ ધરમ એજે, પરસાદથી લલચાવે ॥ ૨૧ ॥ બીજો પાખંડ ધરમ

એને, પૈશો મેળવવા પ્રીતી; સ્થાવરજંગમ મીલકત સાચે, દેખાડે ત્યાગી
ની રીતી ॥ ૨૨ ॥ ત્રીજે પાખંડ ધરમ એજે, ગાયન સહુ સંભળાવે;
શબ્દ વીશયનો મોહ લગાડી, ભકતને હેત ઉપજાવે ॥ ૨૩ ॥ ચોથો
પાખંડ ધરમ એજે, રૂપને રંગ બતાવે; કેવા રૂપાળા તેજસ્વી છે, એ
રીતે કહેવરાવે ॥ ૨૪ ॥ પાંચમો પાખંડ ધરમ એજે, ચમત્કાર દેખાડે;
છઠો પાખંડ ધરમ એજે, ઘોડા ગાડી દોડાવે ॥ ૨૫ ॥ સાતમો પાખંડ
ધરમ એજે, મસ્તાન થઇને ફરતા, નહી કાંઇ રીતી નહી કાંઇ નીતી,
મીઠાન ભોજન કરતા ॥ ૨૬ ॥ આઠમો પાખંડ ધરમ એજે, દેવ નામે
ધન લેતા; ગુરુ ગુરુ સમરણ કરાવે તું બ્રહ્મ છે બોધ દેતા. ॥ ૨૭ ॥
એવા છે બહુ પંથ પાખંડી, સાંભળો ધરમ રાય; તેના ધરમને માન્ય
કરે તે, લક્ષ ચોરાશી જાય ॥ ૨૮ ॥ અસત્ય વસ્તુને ખરી ખોટી, નક્કી
કરી બતાવી; સત્ય તણું સોધન નવ કરે, જેમ તેમ લે ચલાવી ॥ ૨૯ ॥
ખળ ભકત છે નામ તેનું, આરે ધરમ રાય; ખરા મરમનો ધરમ બતાવ્યો
તે સમજે સુખ થાય ॥ ૩૦ ॥ સમાગમ જ્ઞાનીનો કરવો, જ્ઞાની બોલે જે
બોલે; દ્રષ્ટાન્ત સીધાન્ત સઘળું જોઇ તેનો કરવો તોલ ॥ ૩૧ ॥ મુમુક્ષુની
છે ચતુરાઈ, ન્યાય તણી વાત જોવી; ખરૂંબ્રહ્મા વણ ખોટું બ્રહ્મીને એજે
ઉમર નવ ખોવી ॥ ૩૨ ॥ વલણ ॥ એજે ઉમ્મર ખોવી નહી, જ્ઞાનવણ
કાંડો ન વ્યર્થ; મનુશ દેહથી મોક્ષને, પામવા જીવ સમર્થ.

કડવું ૫ રાગ ચૌપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વધશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ધરમ ભીશમ ત
ણો સંવાદ, સુણતાં ટળે માયાનો નાદ ॥ ૧ ॥ સુણતાં વાચતા જન જેહ,
સમજીને મન કરે તેહ; જ્ઞાન પામીને મોક્ષ પળાય, માયા ધંટીમાં
નબ્ધ દળાય ॥ ૨ ॥ કણુકો વચલા ખીલે વળગે, પછી તે નવ પડે અ-
ળગે, ધંટીના પડમાં ન પીલાય, રહે મુળ રૂપ લોટ ન થાય ॥ ૩ ॥
ખીલોથી ખસે કણ જેહ, પડની વચ્ચે પીલાય તેહ; લોટ થઇને પડે
બાહાર, પછી અગ્નીના સંસ્કાર ॥ ૪ ॥ કણ મટી થયો લોટ દેહ, લોટ
થી થયો રોટલો તેહ; પછી બત્રીસ દંતે દબાય; લોચા રૂપ થયું કહેવાય
॥ ૫ ॥ પડે પેટમાં જ્યાં મળ મુત્ર, બને મળ દેહ સગંગ સુત્ર; પછી
ગુદા દ્વારે પડે બહાર, થયા વીધાનો અવતાર ॥ ૬ ॥ પછી વીધાથી
થાય ભોગ રૂપ, ભામથી કણ અંશ અનુપ; એવા અનંત સ્વરૂપ ધરી

કણુ સ્વરૂપ પામે ફરી ॥ ૭ ॥ તેમાંથી ખીલાને પડે વળગી, તવ ઉપાડીયો
થાય અળગી; એવી રીતે મનુશ દેહ જેહ; મુજ રૂપને વળગે તેહ ॥ ૮ ॥
આવાગમનથી ટળી જાય; ઉપાદી અંશ ન રહે ત્યાંય, જે કણુ રૂપ બદલા
લાયાં જેમ; જીવ ચોરાશી ભોગવે તેમ ॥ ૯ ॥ પછે મનુસની દેહ પામે,
ચઢે જ્ઞાને તો અવતારો વામે, તવ દુઃખ તણિ નીરવરતી, ચોરાશી નવ
આવે ફરતી ॥ ૧૦ ॥ જીવ માત્રે સમજવું એ જ્ઞાન, આહ્ય અમણુ કે વિ-
દ્વાન; સમજ્યા વણુ સરવે સરખા, જેવા શંભુ તેવા હરખા ॥ ૧૧ ॥ વસજી ॥
સરખા સરવે થઇ જશે, સમજ્યા વણુ જીવ માત્ર; વ્યાસ વલ્લભ એમ
ઓચરે, સમજે કોઇ સુપાત્ર.

કડવું ૬ રાગ સાખીની ચાલ.

એવી રીતે જ્ઞાન ચર્યા ચલાવે, બીશમખીતાને ધરમ; તે પછી યુધ્ધી-
જટરે પુછ્યું, પીતાજીને પ્રણુ પરમ ॥ ૧ ॥ પ્રાણી માત્રને શી હશે ઇચ્છા,
તે કહો મુજને મરમ, શા સુખને સાર સહુ પ્રાણી, કરે શુભા શુભ કરમ.
॥ ૨ ॥ એટલુ બોલ્યા ભશમખીતા, સાંભળ ધરમ નરેશ; પ્રાણી માત્રો મા
યા તણું, સુખ ધણેછે હનશ ॥ ૩ ॥ પ્રાણિમાં બે પ્રકાર છે તે, જે સમજ-
વું અનુપ; મનુશ દેહ વીના પશુ પક્ષી, સદા છે જીવ રૂપ ॥ ૪ ॥ મનુશ દેહીના
જે પ્રાણી, તેમાં બે પ્રકાર; જીવદશાને આત્મા દશા, મનુશને અવતાર.
॥ ૫ ॥ મનુશને જ્ઞાન છે બે તરફનું, તે સમજવું સાર; આ લોકનું ને
પરલોકનું તે, સમજ બે પ્રકાર ॥ ૬ ॥ પરલોકનું જેને જ્ઞાન નથી તે, જીવ
દશાના પ્રાણી; હરી ફરી જ્ઞાન માઇક લોકનું, એજ મોહોટી એધાણી ॥ ૭ ॥
આ લોકનું ને પરલોકનું જેહ, પ્રાણીને હોયે જ્ઞાન; એતો આત્મદશાનો
પ્રાણી, સુણુ કુન્તી સંતાન ॥ ૮ ॥ આત્મદશાનો આત્મા સમજવો, જીવ
દશાનો જીવ, આત્મા પરમાત્માને પામે, જીવ ન થાયે શીવ ॥ ૯ ॥ મનુશ દે-
હના પ્રાણી કેરો બતાવો પ્રકાર; જીવને આત્માએ બેડેને, શી ઇચ્છા છે
સાર ॥ ૧૦ ॥ તે તુજને સમજવું જ્ઞાને, પરાવ પુરણુ ચીત્ત; જીવ છેતેને હરી
ફરીને, માઇક ઉપર પ્રીત ॥ ૧૧ ॥ આશા ત્રણા લોભ લગુતા, મોહ
મદ મછર ભારે; હમતા મમતા કામ અને ક્રોધ, વીંટાયલો અહંકારે
॥ ૧૨ ॥ હુંવમાં લુપ્તમાં રૂપમાં રંગમાં, મોહોટાઇમાં મસ્તાનો; કીર-
તીમાં કપટમાં કારભારામાં, પર ડહાપણુમાં દાનો. ॥ ૧૩ ॥ માન્યમાંજ

સમાં પંચ વીશમાં, વસ્તી વાડીમાં ધ્યાની; વધભોગ ને ધનાઘ થવામાં,
 માઠક વિધાનો જ્ઞાનિ. ॥૧૪॥ જીવ દશાના જીવ હોયે, તે માઠક સુખ ઇ-
 છે; માઠક દુખની નીરવરતી ભાગે, એ માઠકને ન પીછે ॥૧૫॥ આત્મ-
 દશાના પ્રાણી હોયે તે, માઠક પદમાં જાગે, માઠક સુખની નીરવરતીને,
 અમાઠક સુખ ભાગે ॥૧૬॥ માઠક છે તે ચળીત છેને, અચળીત અમાઠક;
 માઠક છે તે નાશ વસ્તુ, અચળીતને નહીં બીમ ॥૧૮॥ નહીં છુધાને નહીં
 પીપાસા, નહીં લોભ મોહને ક્રોધ; નહીં આળસ કે નહીં ભય નીંદ્રા, નહીં
 વીશય નહીં બોધ ॥૧૯॥ સદા અખંડ આનંદ પદમાં, સરવ સુખનું સત્ય;
 તે વણુ આનંદ નામ ન પડે, મોટે તે તત્ત્વનું તત્ત્વ ॥૨૦॥ નાશ ન પામે ચ-
 ણીત ન થાયે, આવાગમન નહીં કદા; આત્મા છે તે એ સુખ ઇછે, સ્થીર
 ને સ્થંભીત સદા ॥૨૧॥ વળણું સ્થીર સ્થંભીત સુખ જે સદા, તે ઇછે આ-
 ત્માય; માયા સુખ જીવ ઇછેનો, વલ્લભ કહે કથાય.

કડવું ૭ રાગ ચૌપાઈની ચાલ.

બોલ્યા વધશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, સમાગમ કરે ભી-
 શ્મને ધરમ, તેમાં અચળ સુખ પદ પરમ ॥૧॥ એવે ધરમ પીતાને પુછે,
 માયા તત્ત્વ આગેવાન શું છે; બોલ્યા ભીશ્મપીતા તવ વાણી, સુણ યુધિ-
 ષ્ઠર હેત આણી ॥૨॥ માયાનું તત્ત્વ કનક હીસે, જીવ ચાહ્ય તેને જગ વીશે;
 તે માયાનું લક્ષ્મી નામ; તે તો વસે છે ઠામો ઠામ. ॥૩॥ સરવ સ્થળે તે બા-
 ઇ જાણ, અને બેટી સ્ત્રી કે માય; જેવી જેવી જે પ્રાણીની મરજી; તેવે તેવે
 રૂપે ત્યાં સરજી. ॥૪॥ બેટીની રિતે વાપરે જેહ, પામે પરમ પદને તેહ; માત
 રૂપ જે લક્ષ્મી જાણે, તે તો મન શું દેહનું સુખ માણે ॥૫॥ જાણે લક્ષ્મીને
 સ્ત્રી રૂપ, તે તો પડ્યો નરકને કુપ; તવ બોલ્યા યુધિષ્ઠર એમ, ત્રણ પ્રકારે
 વપરાય કેમ ॥૬॥ તેનું સ્વરૂપ મને સમજાવો, મુને બોધ મળે કયાંથી આવો;
 તવ ભીશ્મજી બોલ્યા વાણી, ત્રણ પ્રકારે મનુશ પ્રાણી ॥૭॥ વળણું. ॥ ત્રણ
 પ્રકારના પ્રાણીયો, તે સમજાવું સાર, ત્રણ રીતે ત્રણે સ્થળે, લક્ષ્મી-
 નો વ્યવહાર. ॥

કડવું ૮ રાગ દુહા દેશી.

ભીશમજી કહે છે યુધીષ્ઠરને, શ્રાતા મું બ્યાસજી વહે; સાંભળજે
આ વારતા બીણી, કઠ કશવિ તે રહે. ॥ ૧ ॥ ત્રણ પ્રકારના પ્રાણી છે ત્યાં,
લક્ષ્મી ત્રણ રૂપ થાય; ઉત્તમ મધ્યમ કનીષ્ઠ પ્રાણી, ગુણ તેવા તે માય.
॥૨॥ ઉત્તમને ઘેર બેઠી બને છે, મધ્યમને ઘેર માત; કનીષ્ઠને ઘેર કામની
રૂપે, વૈભોગ દે દિન રાત. ॥૩॥ ઉત્તમ પ્રાણી બેઠી સમજી, કરે વિવેક વિ-
ચાર; લક્ષ્મીના કંથ કંપ્યુ વિષ્ણુ, નહી અન્યનો અધિકાર. ॥ ૪ ॥ તે તેને
ઘેર વળાવિ દેવિ, અન્યથી કેમ વપરાય; એમ સમજીને ઉત્તમ વાવરે,
જ્યાં કંપ્યુર્ણુ થાય. ॥ ૫ ॥ વીષ્ણુની વામા વિષ્ણુને દુવારે, વળાવે તે
તાત તુલ્ય; કોઈ કાળે પાતક ન લાગે, જગતમાં યસ અમુલ્ય. ॥ ૬ ॥ જેની
છે તેની તેને દેવી, તેથી વધે વેદવાર; જ્યાં વવરાયયાં ધરમ કામે, કીરતી
નો નહી વિકાર. ॥ ૭ ॥ મધ્યને ત્યાં માતા ભાવે, લક્ષ્મી વાસ વસે છે; જીવ
ત સુધી રહે ત્યાંની ત્યાં, ગત થયે ખસે છે. ॥ ૮ ॥ મધ્યમને પેટ પોશણ કરે
નહી બીજે ઉપીયોગ; સાસરે વળાવાય નહી માને, નબ્ય લેવાય વધભોગ.
॥ ૯ ॥ કનીષ્ઠ ને ત્યાં ભામની ભાવે, લક્ષ્મી પુર વાસ, તેને કનીષ્ઠ પંચ
વિશયમાં, વાવરે ધરિ હુલ્લાસ. ॥ ૧૦ ॥ લક્ષ્મીથી ભાવે સુખ સજ્યા, લક્ષ્મી
થી ભાવે લક્ષ્મી, લક્ષ્મીથી નાત જાત જમાડે, લે વધભોગ પાપ પલના
॥ ૧૧ ॥ કર્ણ દ્વારે શબ્દ વીશય સુખ લે, વાજીત્રને ગાન તાત નાશીકા
દ્વારે ગંધ વાશય લે, અત્તર પુષ્પને પાન. ॥ ૧૨ ॥ નેત્ર દ્વારે રૂપ વીશય
બહાલો, જીભે નવે નવા રંગ; વપુ દ્વારે સ્પર્શ વીશય વાહાલો, ગોષ્ઠી કરે
અંગો અંગ. ॥ ૧૩ ॥ જીભ દ્વારે ભોગવે રસ વીશય, ગળ્યું તીખુ ખાટું
ખાર; વીશય વધભોગ લે લક્ષ્મીથી, છેક વાળે અંધાર. ॥ ૧૪ ॥ એટલે
બોલ્યા ધરમરાજ, પુછુછુ પુરણ પ્રીતે; માતા બેઠી સ્ત્રી ભાવવાળા,
વાવરે કૈ કૈ રીતે, ॥ ૧૫ ॥ તે સમજાવે સમજણ પડે, ક્રીયા કેઈ રીતે ખ-
રચે; વવરાતુ બેઠ વાવરતાનિ તુલના મનડું ખરચે. ॥ ૧૬ ॥
ઉત્તમ મધ્યમ કનીષ્ઠ પ્રાણી, વાવરતા વરતાય; લક્ષ્મીને ક્રીયા ભાવે
માને છે, તે સઘળું સમજાય ॥ ૧૭ ॥ ઉત્તમ પ્રણયથી પ્રસન્ન થયા, પોતે
ભીશમ પીતાય; વવરાતિ ન વવરાતિ લક્ષ્મી, વાવરનો વરતાય. ॥ ૧૮ ॥
વારસા પુંજ આવે તે લક્ષ્મી, માતા સ્વરૂપે સાર; કુમારગે કે સુમાર-
ગે તે, વવરાય નહી તણ ભાર. ॥ ૧૯ ॥ માતા ભાવે લક્ષ્મી મળે, તે પ્રા-

છી કપણ થાય; સુમારગ સાસરે લક્ષ્મીનું, પુત્રથી ના વળાવાય, ॥ ૨૦ ॥
 દિકરો સાસરે મોકલે માને, તે ન બને કોઈ કાળ; કુમારગે મોકલે માતાને,
 તે સુતને પડે ગાળ. ॥૨૧॥ માટે માતાને રાખી મુકે, ન વાવરે કોઈ પંથે;
 તે લક્ષ્મી સંચરે સ્થળ બીજે, પેહેલા પુત્રની અંતે. ॥૨૨॥ લક્ષ્મીને માતા
 જાણનારો, હોય સ્વભાવે કેવો; પંડ પોસેને પરને ન પોસે, દીસે કંબુસ
 જેવો ॥ ૨૩ ॥ પોતે પોતાની પત્નીને પુત્રો, પોશીને થાય સુખી; કુમારગે
 સુમારગે ન કાહોડે પોતે ન થાય દુખી, ॥૨૪॥ માતાનું પંચ પાન કરવું,
 તેમાં નહી કાંઈ દોશ; માતા રૂપે લક્ષ્મી તેને, પોતાને નહી અપસોશ ॥૨૫॥
 વળણ. ॥ અપસોશ નહી તે પ્રાણીને શાન્તીવાન દેખાય; ઉપદેશ વક્ષ મ
 વ્યાસનો સમજી દ્યો શ્રોતાજન.

કડવું ૯ રાગ ધનાશ્રિની ચાલ.

વધશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; ચિસ્તારી તુજને
 સંભળાવું, શાન્તી પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ બીશમપીતા કહે છે ધરમને
 શ્રોતાને વક્તા જન; ધ્યાન દેધ જ્ઞાન શ્રવણ કરે, તે પ્રાણી પરમ પાવન. ૨
 માતા ભાવે લક્ષ્મી હોયે, તેનો કહ્યો રૂપ રંગ; મધ્યમ પ્રાણીના ગુણને લ
 ક્ષણ, કહ્યાં ધરી ઉમંગ. ॥૩॥ માતા ભાવમાં રૂપ છે બીજું, તે સમજવું
 સાર; વડી આઘ દાદી તે પણ માતા, તેનો જે તુ પ્રકાર ॥૪॥ મધ્યમાં પ્રા-
 ણી જે રૂપે મધ્યમને ચંડાળ; મધ્યમને ત્યા માતારૂપે, લક્ષ્મી સદાકાળ.
 ॥૫॥ મધ્યમમાં ચંડાળને ત્યાં, લક્ષ્મી વડીઆઘ દાદિ; ધવાય નહી વડીઆઘ
 દાદિને, સાચવવા ઉપાદી ॥૬॥ કુમારગે કે સુમારગે પણ વાવરવિ નવચોટે;
 ધવાય નહી તેમ ધારણ નાવં, જુઓ દુનીયાને વટો ॥૭॥ પીન્ડ ન પોસે પુત્ર ન
 પોશે, ન પોસે, પરિવાર પેહેરેહોટે નહી દળીદ્રી સદાચંડાળનો અવતાર ॥૮॥
 બળેત્રા મોહોનો ઉદાશમનનો ઝેરી જીવનું જાડજેકોઈ ઉપદેશ કરવા જાયેનો,
 કોઈ ચોટે હોડે હાડ. ॥૯॥ વપુ પર વસ્ત્રનહોડે, ચરણે નહિ ઉપાન; માહાદુખીનો
 દુખી રહાયે, સ્વારથમાં સાવધાન. ॥ ૧૦ ॥ હવે કહું કનીષ્ઠના લક્ષણ,
 સ્ત્રી ભાવ લક્ષ્મી તેને; તે કેવિ વવરાય કેવે કામે, જાણે જાણવું જેને
 ॥ ૧૧ ॥ સ્ત્રીથી સઘળો વધભોગ ભોગવે, પંચ વીશય સુખ માણે; તે
 વણ વીશઘ સુખ ન હોયે, વીવેકી જન જાણે. ॥૧૨॥ લક્ષ્મીથી વી-

શય ભોગ ભોગવે, ગણાય લક્ષ્મી સંગ; લક્ષ્મી વણ ભોગ ભોગવે કયાંથી,
કયાંથી અને નાટારંગ ॥૧૩॥ લક્ષ્મીથી વધભોગ ભોગવે, અને લક્ષ્મીપતી;
તેથી વધકુંઠવાશી કકળે, પાપ થવાદે અતી ॥૧૪॥ ભોગ ભોગવવા દે લ-
ક્ષ્મીના, પુરણ પાપે ભરાવા; તે પછી તેની ખખર લે છે, કે દીન ન દે
જવા ॥૧૫॥ સ્ત્રી ભાવ જાણે તેને લક્ષ્મી, અવળું ઘણું સુખડે, કેવું કનિ-
ષ્ટને સુજે અવળું, તે ભીશ્મપીતા દેખાડે ॥૧૬॥ કનીષ્ઠ પ્રાણીને સ્ત્રી ભા-
વ લક્ષ્મી, તે વીશયમાં દોરે; વિશયમાં કનીષ્ઠ તદ્દાકાર, રંગ ભોગે ઘણું
ઘોરે. ॥૧૭॥ ઘોડા દોડાવે ગાડી દોડાવે, અઠે પ્રેમી પલંગે; તળધ ઉશીકાં ગા-
લ મસુરીયાં, સુત્રાળાં ઓઢણુ અંગે ॥૧૮॥ અત્તર પુલેલ પુષ્પ ગજરા, એ-
ળથી પાન સોપારી; ધરમ ધામોમાં પરસાદ લેવા, થાય મહોટા કારભારી.
॥૧૯॥ કહેવરાવે ધરમપર નેષ્ટા, ધરમ નાણું જમે માંડે, જે સ્થળ લક્ષ્મી
લાલ ન દેખે, તે સ્થળ પોતે છાંડે. ॥૨૦॥ સાહુકારિ ખતાવે વિશ્વાસ પાડે,
લાલ કહી ધન તાણે; જેમ પરનારીને ફેસલાવિ, જર કરમી જન આણે.
॥૨૧॥ તે લક્ષ્મી આવે સ્ત્રી રૂપે, તો તે મોજ કરાવે, માંડવા ખંધાવે નાન્ય
પડાવે, મીજલસી સભા ભરાવે ॥૨૨॥ ધામ સોહાવે, રોજણામ કરાવે, ગ્ર-
હસ્તાધ દેખાડે જગમાં; લક્ષ્મીપતિ કહેવરાવવાને, ફરે પુલાશોની વગમાં.
॥૨૩॥ વ્યસન વ્યભીચારને વાસના, મહોટાધને મગરૂઓ; દયા દીનતા ને
દાનવાળા તેનાથી જુદી ખુબી ॥૨૪॥ હું કરતાનો અહંકાર મનમાં ગરીબ
ઉપર ગાજે, નીરંધન નાહાનો ને કદરૂપો, તે સંગ ખોલતાં લાજે ॥૨૫॥ મા-
ન્ય લોભીને જસ લોભી, ધન કેફ રૂંચે રૂંચે, વળી અંતર આશા એવી,
વિખણાધશું બહુ મુંચે ॥૨૬॥ ભાગ્યશાળી ખુદ્દીશાળી, હીમતવાન ગણા-
ધશું; પાછળ કારતિ કહેવાશે મારી, જીવતા મુઆ જણાધશું ॥૨૭॥ ક-
નીષ્ઠનાં કુકરમ ને લક્ષણ, કહેતાં ન આવે નીવેડો; સાક્ષાત કળીનું લક્ષણ
કનીષ્ઠ, એટલે આવ્યો છેડો ॥૨૮॥ વળણ ॥ એટલે છેડો આવીયો, કનીષ્ઠ
કળજીમ રૂપ; વ્યાસ વક્ષલ એમ ઓચરે, પડે નરકને કુપ.

કડવું ૧૦ રાગ દુહા દેશી.

ભીશ્મપીતા કહે યુધિષ્ઠરને, સાંભળ કન્તી તન, ખેટી તુલ્ય લક્ષ્મી
ઉત્તમ, તે ઉત્તમ પ્રાણીનું વરણન ॥૧॥ પુત્રી ભાવે લક્ષ્મી જાયે, ઉ-
ત્તમ પ્રાણીને ધામ, ત્યાં લક્ષ્મી વપરાય કયાં કયાં, ઉત્તમ શું કરે કામ

॥૨॥ ઉત્તમ પ્રાણીને લક્ષ્મી આવે ઉત્તમ જાણે એમ; આ પર ગોત્રીનો
 પર માલીક, આપણી માનીએ કેમ ॥ ૩ ॥ લક્ષ્મી પતી કશ્ન વિણુ, લ-
 ક્ષ્મી તેની નારી; રોમ રોમ થાઉ નરક નીવાસી, જે કહુ લક્ષ્મી મહારી
 ॥૪॥ પીતા તુલ્ય મને જાણ્યોને, પીઘર તુલ્ય મુજ ધામ; તેને સાંસર દેઉં
 વળાવી, હું રાખું શું કામ ॥ ૫ ॥ એમ જાણી કરે કશ્નરપણુ, હતી ત્યાં
 ની ત્યાં કહાડે; ગોર રૂપી આલણ હસ્તક; સાસરણે પહોચાડે ॥ ૬ ॥ બેટી
 રૂપી આવી જાણવી ક્યારે, સુમારગે વવરાય; જ્યાં વાવરે ત્યાં વિપ્રદ્વારાયે
 પ્રણને ધામ પળાય ॥૭॥ તે બેટી ભાવ આવેલી જાણો, એ યુધીષ્ઠર રાય;
 સુમારગે વાવરનાર પ્રાણિ, સરવોત્તમ ગણાય ॥૮॥ ઉત્તમ પ્રાણીના લક્ષણ
 કેવાં, તે સમજાડું સાર; દીનતા દયાને દાનસ્તાઈ, નહી મોટાઈ હંકાર ॥૯॥
 બાળક સાથે બાળક જેવો, વ્રદ્ધ સાથે વ્રદ્ધ રૂપ; ગરીબ સાથે ગરીબ જેવો
 અજ્ઞાની સાથે સુખ ॥૧૦॥ કીરતીની નહી ઇચ્છા મનમાં, નહી પુલણનો
 રંદ, નહી કલેશ કંકાશ કરો, સરવ રીતે આનંદ ॥ ૧૧ ॥ રાત્ર રચીલુ કે
 વસ્તમાનું, હોય પોતાને ઘેર; માગ્યું આપે પાડેશીને, બહારે ચઢે બહુપેર
 ॥૧૨॥ પરને દુખે દુખ માને, પરને સુખે સુખી; જ્ઞાન નીતીને વધરાગ
 વાળો, નહી હરી વીમુખ ॥૧૩॥ જગત રીતીના નહી, પ્રીતી નીતીની રી-
 તી રહે; નાશ વસ્તુનું અજ્ઞાન અતી, અવીનાશી જ્ઞાન ઉદે ॥ ૧૪ ॥ સદ
 ગુણ શીળતા સંતોશ શાન્તિ, ખરા ખોટાના પરીક્ષા, સત્ય સમાગમ
 જ્ઞાની સાથે, અજ્ઞાની નહી દીક્ષા ॥ ૧૫ ॥ એવા અનત લક્ષણ
 જેમાં; તે જન ઉત્તમ પ્રાણી, લક્ષ્મી બેટી ભાવ તેને ત્યાં, એજ
 મોહોટી એધાણી ॥ ૧૬ ॥ માધકને ને અમાધકને, જ્ઞાન વડે સમજાય;
 અવીવેકને વીવેક રીતી, વડા વીચારે જણાય ॥ ૧૭ ॥ ન્યાયને અન્યાય
 ખરને ખોટું, સારને નરતુ જેહ; સમાગમથી સમજાય સવળ, નહી તો
 તેનું તેહ ॥ ૧૮ ॥ આ લોકનીને પરલોકની જે, નીતી તે જુદે જુદી; પ-
 રલોકની અતી દિલટી લાગે, નહી જાણેલી સમુદી ॥ ૧૯ ॥ તે કોઈ
 જ્ઞાની સમજાવે ત્યારે, સમજાય પરલોક ડેરિ; નહી તો આ લોકની રી-
 તીમાં, ઠરે ડેરાને ડેરી ॥ ૨૦ ॥ પરલોકનું જ્ઞાન ગુપ્ત ધણું છે, જાણે જે
 વક્ષા કોઈ; તે જાણનારાની આ લોકના જીવ, કરયા કરે બગદોષ ॥ ૨૧ ॥
 અતડુ લાગે ને રહે અતડા, મહા જઈ જુએ ન સાર; બેઠને કરવું કે
 ન કરવું, તે કરવો વીચાર ॥ ૨૨ ॥ તેવી રીતનો હોય પ્રાણી, તો કાંક
 સમજ્યામાં આવે; અળગો રહે તે અળગોને અળગો, લક્ષ ચોરાશી

ધાવે ॥૨૩॥ ધાવણુ ધાવ્યો લક્ષ ચૌરાશી રહે સદા અમોક્ષ; વેદ વદે છે જ્ઞાન વીના, કદી ન હોયે મોક્ષ ॥ ૨૪ ॥ વલણુ ॥ મોક્ષ ન પામે કો કદી, જ્ઞાન વીનાના કોય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કરમ ચ્છાય તે હોય.

કડવું ૧૧ રાગ ચૌપાઈ.

ભીશ્મપીતા વદે મુખ વાણી, સુણ યુધીષ્ઠર હેત આણી; મોક્ષનો મારગ દોહ્યલો ભાગે, તે રસ્તે ચડે જીવ ક્યારે ॥૧॥ કરે ભાવારથી જ્ઞાતીનો સંગ; તવ પુરણ પડે ઉમંગ, ભાવારથી વણુ અરથીક જેહ; જ્ઞાની જન જાણુ વો નહી તેહ ॥૨॥ વેદ શાસ્ત્ર તણા જે અરથ, હેતુ જાણ્યા વીનાના વ્યરથ; ભાવ સમજને અરથજ કરે, તેતો તત્ત્વ દરશી નીસરે ॥ ૩ ॥ એમ કહે છે ભીશ્મપીતાય; તેતો સુણો યુધીષ્ઠર રાય; સુણી શંકા થઇ અપાર; બોલ્યા કુન્તી તણા કુંઆર ॥ ૪ ॥ મહા પીતા બોલ્યા તમે જેહ, તેમાં મુને થયા સંદેહ; અરથને ભાવારથ બે જુદા; કે તે બેઉ એક સમુદા ॥૫॥ તવ બોલીયા ભીશ્મપીતાય, અરથ ભાવારથ જુદા કહેવાય, એકલા અરથથી અનરથ થાય, અને ભાવારથ સત્ય ગણાય ॥૬॥ તવ ધરમ બોલ્યા કરજોડી, મ્હારો સંસક નાંખો તોડી; જેમ વેદના મ્હા વાક્ય જેઇ, બ્રહ્મ છે એમ કહે સહુ કોઇ ॥૭॥ સાંખ્ય શાસ્ત્ર તણે આધારે, આતમા પરમાતમા એક ધારે; તેતો ખરું હશે કે ખોટું, તેની ભ્રમણામાં હું લોટું ॥ ૮ ॥ તવ ભીશ્મજી બોલ્યા એમ, વાર તને ભાસે છે કેમ; તાહારી મ્હારે સાંભળવી વાણી, કહે તું શું બેઠો છે જાણી ॥ ૯ ॥ તવ ધરમ કહે સુણો તાત, વેદ વીશ્વ વિશે પ્રખ્યાત; વેદ વાક્ય ન હોય ખોટું; ભાશે સાંખ્ય તણુ જ્ઞાન મ્હોટું ॥ ૧૦ ॥ માટે હું તો જાણું છું એમ; બ્રહ્મ સચરાચર છે તેમ; નથી હું તું અવર કોઇ, મોથ્યા પ્રાન્તિ જીવોને હોઇ ॥ ૧૧ ॥ નથી જીવ સરવ છે બ્રહ્મ, વેદ વાક્યોથી તે પડી ગમ; પુન્ય પાપ ન મોક્ષ અમોક્ષ, નથી પરમાતમા પરોક્ષ ॥ ૧૨ ॥ છે આતમા ચઇતન્ય જેહ, છે અજર અમર તેહ; તેતો તણે અવસ્થા જાણે, સત્ય સદાયે આનંદ માણે ॥ ૧૩ ॥ સ્થુળ સુક્ષ્મ કારણ દેહ, તેને પણ જાણનારો તેહ; સત્ય આતમા તે ઉપદેશ, નથી કોઇ બીજો પરમેશ ॥ ૧૪ ॥ મને બેઠો છે એ સીધાન્ત, ઘણા શ્રવણ કરયાં વેદાન્ત, અહં બ્રહ્મસમી હું બ્રહ્મ, સત્ય જ્ઞાનજ એ ઉત્તમ ॥ ૧૫ ॥ તવ ભીશ્મપીતા બોલ્યા હશી, તેં તો કુક્તી

ન વીચારી કશી, જે તું બ્રહ્મ અને આપો આપ, તો નથી ટાળવા ત્રીતાપ
 : ॥ ૧૬ ॥ જપ તપ કરવાનાં વ્યરથ, ઠીક ગ્રહણ કર્યો છે અરથ; જે દયા
 બ્રહ્મ સદા સરવજ્ઞ, પણ તુંતો દીશે અલ્પજ્ઞ ॥ ૧૭ ॥ વલણ ॥ અલ્પજ્ઞ તું
 દીશે અતી, ઓ યુધીષ્ઠર રાય, સાક્ષાત બ્રહ્મ તું હોય તો, સંભવે સહુ સતાય.

કડવું ૧૨ રાગ દ્રુહા સાંખિ.

ભીરમપીતા યુધીષ્ઠર પ્રત્યે, બોલ્યા એમ વચન; શંકા ઉપને તારી
 વાણીમાં, એરે કુન્તી તન ॥ ૧ ॥ ત્રીદેહનો હું જાણુવા વાળો, એમ કહેછે
 તું કથી, પણ તારું વ્યરથ છે બોલ્યું; તું કાંઈ જાણતો નથી ॥ ૨ ॥ તારા
 સ્થુળને તું જાણે છે, તો દે ઉતર મુને, તારા શરીરે કેશજ કેટલા કેટલા ત
 લ છે તુને ॥૩॥ જે વળી અલ્પજ્ઞ હોતો સરવને જાણો, ત્યારે તો કહીએ
 ખરા ॥૪॥ મહારા મનના જે મનસુખા, તેતો તું નવ જાણે; તો સરવ રીતે
 બ્રહ્મ તું શાનો, મીથ્યા બ્રહ્મ છું તાણે ॥૫॥ ત્રણે અવસ્થા તું જાણે તો,
 રવમ જાયે ભુક્તી, ખોટું એવું જ્ઞાન ગ્રહીને, આ દેહ જશે દુલી ॥૬॥ નહી
 મળે ભગવત ભજવાનો, અમુલ્ય મનુશ દેહ; કળયુગી કયાં વેણ વદો છો,
 કાંક ધરો સંદેહ ॥૭॥ સરવ શક્તીમાન પરમેશ્વર છે, આપણી તે કયાં
 શક્તી, નીરોપાધી પરમાત્મા છે, ઉતમ એની ભક્તી ॥૮॥ ત્રીગુણી મા-
 યામાં રહેલો, તે પરમાત્મા ન હોય, મત તાણી પરમાત્મા કહે, કેવળ
 મુરખ કોય ॥૯॥ ભાંગ પીને જેમ ગાંડો બોલે, હું શ્રદ્ધીનો ભુપ; સિંહને
 અજનો સંગ કયાંથી, સમજીને રહો ચુપ ॥૧૦॥ જ્ઞાનમાં અજ્ઞાન કદી ન
 આવે, સુરયમાં નહી અંધકાર; અગનીમાં શીતળતા ન આવે, પરણ લે-
 વો વિચાર ॥૧૧॥ બ્રહ્મમાં પ્રાન્તી કદી ન થાયે, કહેનારો જપ મારે, વેદ
 વચનનો હેતુ ન સમજ્યા; કુટાઈ મુઝા અંધારે ॥૧૨॥ એક બ્રહ્મ વણ બી
 જે બ્રહ્મ નથી, વળી સદા અવિનાશી, અચળ ધર્શ્વર વેદ વદે છે, તે સર-
 વ લેજે તપાસી ॥૧૩॥ જે આ દેહ વીશે આવેલો, તે અન્ય દેહ ન જાય,
 જે દેહ બદલે તે વસ્તુને, ચળીત વસ્તુ કેવાય ॥૧૪॥ વળણ ॥ ચળીત
 બ્રહ્મ હોયે નહી, સુણ કુન્તી કંવાર; વ્યાસ વક્ષલ વાણી વદે સુણો
 શ્રોતા સાર.

કડવું ૧૩ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા ભીરમ પીતા મુખ વાણી, રાય સાંભળ ઉલટ બાણી; પરમે
શ્વર સહુથી ન્યારો, એ તો જ્ઞાની જનોને પ્યારો ॥ ૧ ॥ પરમેશ્વર છે તે
અનુપ, સત્ય માનજે ધરમ ભુપ; પરમેશ્વર માયાતિત, સદા સરવદા તે અ
ચળીત ॥૨॥ તુરીયાતીત છે અવીનાશી, ત્રીગુણાતીત અત્રગ વાસી; જ્ઞાન
સ્વરૂપ જ્ઞાનાકાર, મોક્ષ રૂપે એ કીરતાર ॥૩॥ એને કોઈ વીરલા જાણે, મી
થ્યા ગરવ વેદાન્તી આણે; જેનો વેદ ન પામ્યા પાર, તેથી વઢી મરે વેદ
ચાર ॥૪॥ યોગી તપશ્વી નવ જાણે, તેનો ભેદ ભગનો ન પ્રમાણે; ન લે પર
મેશ્વર અવતાર, છે અજન્મ પરમેશ્વર સાર ॥૫॥ અશંક વદે છે વેદ, જે
માં નહિ શંકા નહી ભેદ; એવા અનંત ગુણ અવીનાશી, આજસુ સુણતાં
જાય ત્રાસી ॥૬॥ જાણે પરમેશ્વરને જ્ઞાની, બાકી કહેવાની સરવ કાઢાણી;
જ્ઞાની જન જે જાણે છે વાત, તેજ કરી શકે પ્રખ્યાત. ॥૭॥ કોઈ માયા મો
હ તજે પ્રાણી, તેને સત્ય ન લાગે વાણી, વળી વીદ્યાન શાસ્ત્રી વેદાન્તીની,
તેની વળે વિદ્યામાંજ શાન્તી ॥૮॥ જેનો અવતારીમાં લક્ષ, તેના ત્યાં ને
ત્યાં રહે અક્ષ; જેની કરમ કાન્ડપર પ્રીતિ, તેને રચક નહી અન્ય રીતિ.
॥૯॥ જેને ઉપાસના પર પ્યાર, તેને જ્ઞાન ન રચે લગાર; ગયા જન્મોનું રહે
જ સહેજ જ્ઞાન, જીવે કરયું હોય સંપાદાન ॥૧૦॥ તેથી છેવટ આવ્યો હોય
છેડો, તવ તે લે જ્ઞાનીનો કેડો; તવ પુરણ જ્ઞાનજ પામે, જન્મો જન્મનું
અજ્ઞાન વામે ॥૧૧॥ અક્ષર ઓળખતો હોય પહેલો, તોજ વંચકમાં થાય વ
હેલો, નવ્ય ઓળખે અક્ષર જેહ, કહિ વાંચી શકે નહી તેહ ॥૧૨॥ તેમ કે-
ટલાક જનમોની શીખ, હોય તો જ્ઞાન ગ્રહે ઠીક, પહેજાનું શીક્ષણ નવ હો
યે, તેવો જ્ઞાન ન પામે કોયે ॥૧૩॥ કદી જ્ઞાન તો સુણે કાન, પણ તેમાં ન
લાગે ધ્યાન, કદી ધ્યાન લાગે તે વેળાય, તેને તે દ્રઢ ન થાય ॥ ૧૪ ॥ કદી
દ્રઢ થાય તો કો સમે, તેનું અધત્વન જરૂર ભમે, કદી ન ભમે ને રહે સ્થી
ર, તેવો તો જાગે કોક વીર ॥૧૫॥ વળણા કોકજ જાગે વીરલા, અયુતમાં
તો એક, વ્યાસ વદે શ્રાતા સહુ, જેને વાત વીવેક.

કડવું ૧૪ રાગ ચૌપાઈ.

વદે વળતા ભીરમ પીતાય, તુંતો સુણ યુધિષ્ઠર રાય, સરવ બ્રહ્મ

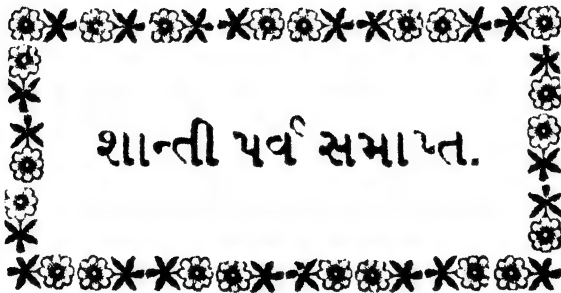
માને છે જોહ, ફક્ત વિદ્યા જ્ઞાની જન તેહ. ॥ ૧ ॥ સરવ જીવને માને
પરમેશ, ત્યારે કેને કરે ઉપદેશ; નહી વક્તાને નહિ શ્રોતા, નહી જોવાનું
ને નહિ જોતા. ॥ ૨ ॥ નહી જ્ઞાની નહી અજ્ઞાની, જે સહુ બ્રહ્મ લેખએ
માની; નહો કોઈ દુખી કોઈ સુખી, ન.તાબેદારો નહી મુખી. ॥ ૩ ॥
સરવ સરખા જોઈએ અનુપ, નહી કો જન માયાને કપ; નહી કોઈ ગ્રહ-
સ્થી નહી ત્યાગી, નહી રાગી કો નહી વેરાગી. ॥ ૧૪ ॥ નહી કો નીચ કે
કો ઉંચ, સમજી લેવાની ખરી ખુંચ, નહી નારી કે નહી માતા નહી પુત્ર
કે નહી કો તાતા. ॥ ૫ ॥ નહી કહેવું કે નહી સાંભળવું, પછી શા સારું પુછ
આંખળવું; એ શ્રીમાં પરમેશ્વર સરવ, હું જ્ઞાનીનો ધરે શીદ ગરવ. ॥ ૬ ॥
પોતે જ્ઞાનીને અન્ય અજ્ઞાની, એવું એકમાં શાથી લે માની, કેહેશે અવ-
રમાં ઉપાદી, તવદ્વૈત થયાં જે વિનાદી. ॥ ૭ ॥ કેહેશે કો દુખી કરમે કરી-
ને, તે તો બોલો છો કેમ ફરીને; દુખી ક્રીયો કરમ કરનારો, કોઈ અકરમી
તે બીજે ધારો. ॥ ૮ ॥ વાર સરવ ઇશ્વર છે માનો, તવ મોક્ષ અમોક્ષજ
શાનો; કહે પાપ કરનારો કરે, ત્યારે નર્ક ક્રીયો સંચરે; કેહેશે નરક એનો
એ જાણ, થિક જીવ્યાએ કેમ કેહેવાય. ॥ ૧૦ ॥ કહેતો તે નરક વાશી,
તેનું મ્હોં જેતાં થાય ઉદ્ધાસી; વળી અચળ ઇશ્વર કહીયે, તો બીજા ગરમે
ક્યાંથી જઈએ. ॥ ૧૧ ॥ જઈએ માટે ચળીત થયા જાણો, તો અચળ
ઇશ્વર ક્યાં પ્રમાણો; એવી અનંત શંકા જાગે, બ્રહ્મ અશંકવેદને લાગે.
॥ ૧૨ ॥ વદે ભીષ્મપિતા એવો બોધ, જ્ઞાની જન સંગ કરો શોધ; તવ
યુધીષ્ઠિર લાગ્યા ચરણ, મહા પિતા થાવું જ્ઞાની સરણ. ॥ ૧૩ ॥ વળણ. ॥
જ્ઞાનીના સતસંગથી, થાય યથાર્થ જ્ઞાન, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, જ્ઞાને
વશ ભગવાન.

કડવું ૧૫ રાગ સરણ સાંખિ.

ભીષ્મપિતા વાણી વદીયા, મુણ સતી સંતાન; વેદ શાસ્ત્ર કે ઇતિ-
હાસ પુરાણ, તેથી જીદુ બ્રહ્મ જ્ઞાન. ॥ ૧ ॥ બ્રહ્મ ગતીને બ્રહ્મ કેહેવાય,
બ્રહ્મ સ્વરૂપને બ્રહ્મ; એ સઘળું સવળું સમજવું, તે જ્ઞાનીને પડે ગમ.
॥ ૨ ॥ શ્રવણ જ્ઞાની અનુભવ જ્ઞાની, અનુમાની પણ જ્ઞાની; વાંચક જ્ઞાની
કર્મ જ્ઞાની, તેમાં ક્રીયો લેવો માની. ॥ ૩ ॥ જે સતી સુત સત્ય સમ-
જવું, જ્ઞાની જાણવો શાને; વંચક જ્ઞાની વાંચી જેયેલું, શ્રવણી તે
સુણેલું કાને. ॥ ૪ ॥ અનુમાની ત્રીજું પદ છે, ચોથો જ્ઞાની અનુભવી;

તે ચાર પ્રકાર જ્ઞાન મળેલું તેજ જ્ઞાની મ્હા કવી. ॥૫॥ તેજ જ્ઞાનીનું
જ્ઞાન સાભળતાં, જ્ઞાન યથારથ થાય; તે જ્ઞાન વડે મુક્તી મળે મોક્ષ પદે
પળાય. ॥૬॥ મોક્ષ વીના અવર ઇચ્છાથી, આચાર અર્તાશે પાળે; કૃપા
લેવાની વાન્છના રાખે, તે ન તરે કોઇ કાળે ॥૭॥ શાન્તી પરવ હાંધ પુરણ
થયું, કેહે છે વધશમપાય; એરેપુત્ર પરિક્ષત કેરા, ઉતરી તુજ હત્યાય. ॥૮॥
એટલે પરિક્ષતના પુત્રે, આપ્યાં છે ગઉદાન; બ્રાહ્મણોને ભોજન કરાવ્યાં,
ભાવે ભજ્યો ભગવાન. ॥૯॥ સવાસો વાંપને ઉપવીત દીધાં, સત્ર-
શો કન્યાદાન, સવાસો બ્રહ્મપુરીયો આપી, પરિક્ષતને સંતાન. ॥૧૦॥
શામ પડદા સ્વેત થયાને, સ્વેત થઇ શામ ગાય; કાળા તલ ધોળા થયા
એ, પ્રમાણે તર્ત દેખાય. ॥૧૧॥ વળણ. ॥ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણે દરસે ગયું,
સુણતાં પોહોન્યા કોડ; વટે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, ખેલો જે જે શ્રી રણકોડ.

શાન્તી પર્વ સમાપ્ત.

શ્રિ.

અશ્વમેધ પ્રારંભ.

અશ્વમેધ પર્વ કડવું ૧ રાગ સાંખિ.

ગીરજનંદન ગણપતીને, પ્રથમ લાગુ પાય; સરસ્વતી માતાને નમું
માણ વટે જલ્યાય ॥ ૧ ॥ વધશમપાયે તેર પરવની, સાંભળાવે કથાય;
પછી જનમેજયની પાસે, પોતે માગી વીદાય ॥ ૨ ॥ પુરણ કથા હું
નહી સાંભળાવું, એક સ્થળે હરનીશ; સાંભળજે જયમુનીનાં મુખથી,
પાતક તું નીસ્તરીશ ॥ ૩ ॥ એકના મુખથી એક જગોયે, ભારથ પુર-
ણ કહેવાય; કાં શ્રોતાને કાં વક્તાને, વિકટ વિવન થાય, ॥ ૪ ॥ શ્રોતા-
યે વક્તાનું ઇછવું સાડું, વક્તાએ શ્રોતા જનનું; માટે પુરણ કહેવી કે
સુણવી, પરીણામ એ વિવનનું ॥ ૫ ॥ માટે છ માસ જવા દેઢને, સાં-
ભળજે તું કથાય; તે વારે આવશે જયમુની, એ જનમેજય રાય ॥ ૬ ॥
એમ કહીને વીદાય થયા, એવે વીત્યા ખટ માસ; તેવામાં જયમુની આ-
વ્યા, જનમેજયની પાસ ॥ ૭ ॥ તવ જનમેજય ચરણે લાગ્યો; પધારે
રૂશીરાય; અધુરી કથા શ્રવણ કરાવી, રૂશી વધશમ પાય ॥ ૮ ॥ તે તો
મુજને કહી ગયા છે, જયમુની આવે જ્યારે, પાંચ પરવની કથા રહી તે
સાંભળી લેજે ત્યારે ॥ ૯ ॥ પરવ અષ્ટદસ ભારથનાં, પુરણ તે સાંભ-
ળાય, બ્રહ્મહત્યા મુજને લાગી છે, પાતક તે પળાય ॥ ૧૦ ॥ જયમુની
સાંભળાવવા બેઠા, વાળી પદમાસન; સનમુખ આસન વાળી બેઠો, સાં-
ભળવા રાજન. ॥ ૧૧ ॥ સાંભળ રાજ છે હરી ચરચા; સાંભળ રાખીને
પ્રીતિ; કથામાં બીજું કાંઈ ન બેવું; બેવું સત્યને નીતી ॥ ૧૨ ॥ બીજા
વીશયમાં પ્રત્તી રાખી, જે જન સુણે કથાય; તે જનનું પુન્ય ધોવાઈ
જાય; ઉલટું પાતક થાય ॥ ૧૩ ॥ રામ વીશયમાં હાસ્ય વિશયમાં, પ્ર-
ત્તી ધરી સુણે જેહ; પ્રભુ તણા પદને નવ પામે, પામે મગનો દેહ. ॥ ૧૪ ॥
હાસ્ય વીશય વાહાલો હોયે તો, ભવાયો થઈ અવતરે; વાન્નર કેરો દેહ પા-
મે, કામ વીશય ચીત ધરે. ॥ ૧૫ ॥ માટે ચીત હરી ચરચામાં, રાખી
સાંભળજે રાય; અશ્વમેધનુ પરવ કહું છું, પાપ તાર પળાય ॥ ૧૬ ॥

હલ વદે સાંભળો શ્રોતા, ટુંકામાં સડે સમજવું; આ ગ્રંથ છપાઇ ગયો છે માટે, સંક્ષેપમાં હું ગાવું. ॥ ૧૭ ॥ ત્રણ કવીની છે રચેત્રી, અશ્વમેધ કથાય; તેથી ટુંકાણમાં રચું છું, સદે ન ધરશે કાંય. ॥ ૧૮ ॥ પાન્ડવ ગાદિ બેઠા ત્યાં સુધિ; સારી રીતે રચી કથા; અશ્વમેધ છે બાહ્યર પડેલો, મેહેનત લેતે તે વૃથા. ॥ ૧૯ ॥ વળણ. ॥ વૃથા મેહેનત લેતો નથી; ટુંકે ટુંકે કહુ સાર; ના કહુ તો અધુરો કહે; ભારત ગ્રંથ નિરધાર. ॥ ૨૦ ॥

કડવું ૨ રાગ સવૈયાનો.

જ્યમુનિ રૂપી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજય રાય; વીસ્તારી તુજને સાંભળાવું, અશ્વમેધ મહિમાય. ॥ ૧ ॥ હસ્તીનાપુરની ભોગવે ગાદી, કુન્તીના તન ધર્મ; નીતિ પુર્વક રાજ ચત્રાવે, નીત્ય કરે શુભ કર્મ. ॥ ૨ ॥ છ માસ સુધી ભોગવી ગાદી, સમરે શ્રી અવિનાશ; એવામાં અણચીતવ્યા આવ્યા, વીણણુ વેદમ વ્યાસ. ॥ ૩ ॥ પાન્ડવ ઉઠીને પાયે પડીયા, પ્રેમે આપ્યું આસન; પધારો પધારો કહી બેસાડ્યા, અમને કર્યા પાવન. ॥ ૪ ॥ એમ કહીને ધરમ રાજ, ચાંપવા બેઠા પાય; કપાનિધિ એક પ્રશ્ન પુછું છું, સંકલ્પ ત્રિકલ્પ થાય. ॥ ૫ ॥ કુળ નીકંદન અમે કીધું; રાજ્ય લેવાને આપ; તે મુજને મનમાં ખટકે છે, જાણું છું બેઠું પાપ. ॥ ૫ ॥ એટલે વ્યાસજી એવું બોલ્યા, સુણ યુધિષ્ઠિર રાય; ક્ષત્રી ધરમ તેં સાચવ્યો તારો, તેમાં શું પાપ કહેવાય. ॥ ૭ ॥ પણ લોકીક અપવાદ બેઠો, ક્રીન્યીત એનો દોષ; દોષ તણું નામ સાંભળ્યું કે, ધરમ થયા અફસોસ. ॥ ૮ ॥ એ મહારાજ અપવાદ બેઠો, એ મુજને પસ્તાવો; તે પણ નીરવાણ થાય તેવું, કાર્ય મુને જતાવો. ॥ ૯ ॥ એટલે વેદમવ્યાસ બોલ્યા, સાંભળી થાજે મરુ; જેવો કયો હતો રામચંદ્રે, તેવો કરો તમે યજ્ઞ. ॥ ૧૦ ॥ અશ્વમેધનો યજ્ઞ કરવો, તેથી બહુ જય થાશે, લોકીક અપવાદ જગતમાં બેઠો, તે તમારો જાશે. ॥ ૧૧ ॥ એમ સુણી યુધિષ્ઠિર બોલ્યા, મહારાજ પડુ પાય; અશ્વમેધ એ યજ્ઞ મોહોટો, દ્રવ્ય વિના કેમ થાય. ॥ ૧૨ ॥ છ માસથી રાજગાદિ પામ્યા; ધન નથી સંચીત કીધું; દુરિયોધનનું મેળવેલું, તે તો લુટાવિ દિધું. ॥ ૧૩ ॥ માટે નિરધન છઇએ હમણાં, કેમ કરીએ મહારાજ; મન મોકળું મુકીને વાવરવું

તે કેમ કરીએ કાજ ॥ ૧૪ ॥ વ્યાસજી બોલ્યા સાંભળ રાજ, બતાવું એક
 ઉપાય; આગળ મહોટો યજ્ઞ કર્યો તો, થઈ ગયો મરયુત રાય ॥૧૫॥ તેણે
 વિપ્રોને દાન કર્યાં ત્યાં, નરદમ કનક કેરાં, દળીદીનાં દળદર કાપ્યાં,
 ક્રીધાં મેરસમેર ॥ ૧૬ ॥ વીપ્રોએ જે કનક લીધાં, તે ડુગરોમાં દાટ્યાં;
 ધણાં વરસનાં અકળાયેલા, લક્ષ્મીજી ઉભરાટ્યાં ॥ ૧૭ ॥ તે ધન જઈ
 તમે લઈ આવો, તવ બોલ્યા ધરમ રાય; કશ્માપરણ થયેલું ધન એ, મુ-
 જથી કેમ લેવાય ॥ ૧૮ ॥ એટલે વ્યાસજી એવું બોલ્યા, સાંભળજે સુમ
 તો; ભુમીમાંથી ધન તું લાવે, તો તું છે ભુપતી ॥૧૯॥ એ ધનના માત્રીક
 વીપ્રો, તેમાંનું નથી કોય; ધરતીના ધન કરો ધણી, ધરણનો ધણી હોય.
 ॥૨૦॥ માટે તે ધન તું લઈ આવે, તેમાં નથી તમ દોશ; તે લાવીને યજ્ઞ
 આરંભો, થાશે નહીં અપશોશ ॥૨૧॥ ધરમ કહે વાર મહારાજ; હવે તો
 આવી હામ; કૃપા કરીને બતાવો તમે, શાંશાં બીજાં કામ ॥ ૨૨ ॥ એટલે
 વેદમ વ્યાસ બોલ્યા, સાંભળ રાજકુંવાર; વરણ કરવા લાવવા તેડી વીપ્રો
 વીસ હજાર ॥ ૨૩ ॥ તે સરવેના વરણ કરવા, તણસેને સાઠ દન આનં-
 દમાં જીવ રાખવો સહિએ, દેવું ઇચ્છા ભોજન ॥૨૪॥ યજ્ઞતી પુરવાહુતી
 થાય તયારે, ધેનુ દેવી ધરમાંથી; અકકેક રથ બેસવાને દેવો, :અકકેક દેવો
 હાથી ॥૨૫॥ જે બે જોડી વસ્ત્ર દેવા, વળી દેવા સણગાર; વીસ મણ સુવ-
 રણ પરમે દેવું, સાંભળ રાજ કુંવાર ॥૨૬॥ એક એક બોબો મોતી દેવાં;
 વીપ્રોને પરમે ધરી, હરનિશ ઇશ્વર સમરણ કરવું, સત્ય શ્રદ્ધા આદરિ
 ॥૨૭॥ યજ્ઞ આરંભથી ધરમ રાજ, હું કહું તે આદરવું; તમારે ને ધર-
 પતીને; ધારા વ્રત શુભ કરવું ॥૨૮॥ તમારે ને ધરપતીને, સુવું એક સજ્યા
 ય; ઉઘાડું ખડગ મુકવું વચમાં, મનવ્રતી સ્થીર થાય ॥૨૯॥ વળી તમારે
 ને ધરપતીને, ખાવું એકજ અન; બીજે પહારથ કાંઈ ન ખાવો, વળી સાં-
 ભળ રાજન ॥ ૩૦ ॥ યજ્ઞને સાર અશ્વ લાવો, જોઈયે પંચ કલ્યાણી;
 ખવરાવવું પીવરાવવું તેને, પુજવો દેવી જાણી ॥ ૩૧ ॥ ને અશ્વનાં
 ચીન બતાવું સુણ યુધીષ્ઠર રાય; પુંછડું પીળું કાન કાળા, સ્વેતજ એનિ
 કાય ॥ ૩૨ ॥ લીલા રંગના ચરણ હોયે, એવો એનો રંગ; તેના જે
 દરસણ કરે તેને, યમ દુતનો ભય ભંગ ॥ ૩૩ ॥ તે તોખારને લાવી
 રાખો થોડા હીવસ ઘેર; અધતર સુદી પુરણમીએ, છોડવો આનંદ ભેર.
 ॥ ૩૪ ॥ તેને લેશોટે કનક કેર, પત્રજ ખાંધવું એક, તે પત્ર પર લખવું

કેવું, તે સાંભળ વીવેક. ॥૩૫॥ ક્ષત્રી કેરો પુત્ર હોય તે, આ ઘોડાને બાંધે; એટલું લખીને મુકવો કરવા, ખુશી આવે ત્યાં વાધે. ૩૬ તેની પુઠે બળી-આ બજાવી, શેન્ય લઇને જાય; હરનીસ એની ચોકી કરવી, કે કબજે ન-વ થાય ॥૩૭॥ પંચકલ્યાણી કરતાં કરતાં લાઠ કરે જે કામ; ધરમશાળા તે સ્થળ કરવી, કાં કરવો વિસરામ ॥૩૮॥ જે સ્થળ કરે લઘુશંકા, ત્યાં કુ-ઓ કે વાવ, ખરચમાં ખામી નવ કરવી પુરણ લેવો લાહાવ. ॥૩૯॥ એ અશ્વને ક્ષત્રી નંદન, બંધન કરે જેહ, તેની સાથે યુદ્ધ કરીને અશ્વ લેવો તેહ. ॥૪૦॥ એ રીતે ત્રણસેં સાડ દાહાડા, ફેરવવો હામધરી; એટલે ધરમ પુ-છવા લાગ્યા, વ્યાસજીને કરગરી. ॥ ૪૧ ॥ એ માહારાજ ઠીક બતાવ્યું, વાત પુછુ વાતમાંથી; એવો અશ્વપંચ કલ્યાણી, કહો લાવિએ કયાંથી. ॥૪૨॥ એટલે વેદમ વ્યાસ બોલ્યા, બતાવું વિવેક; ભદ્રાવતી નામની છે નગરી, ઉત્તમ દિશા એક ॥૪૩॥ યુમનેશ્વ નામનો રાજા તેતે, સુવેદ ના-મનો તન; દસક્ષોણી સેન્યાનો ધણી છે, અશ્વ તેને ભોવન ॥૪૪॥ એ અશ્વની ચોકી કરે છે, દસ ક્ષોણી સેન્યાય; તેની સાથે યુદ્ધ કરિને, અશ્વ લા-વવો હાંય. ॥૪૫॥ તે ઘોડો છે દેવ લોકનો, સાચવતો હીધો છે; શેવા કરવા દરમણ કરતો યમુનાશ્વે લીધો છે. ॥ ૪૬ ॥ આઠે દિવસે આહીતચારે, તે ઘોડો છોડાય, ક્ષીપ્રા નામની નદીમાં તેને, નવરાવવા લેઈ જાય. ॥ ૪૭ ॥ તે દન બહુ લોક પુજા કરે છે, શેવે છે પુરણ પ્રીતે, તે ઘોડાને જઈ લઈ આ-વો ક્ષત્રીવટની રીતે. ॥ ૪૭ ॥ લાવવો નહી તે છાનોમાનો, ન લાવવો મા-ગીને; લાવવો નહી રાય મર્ણુ પમાડી, લાવવો હડ ભાગીને. ॥ ૪૮ ॥ લાવવો યુદ્ધ કરી જીતીને, એ કુન્તી સતામ; એમ કહી આજ્ઞા માગીને, થયા અં-તરધ્યાન. ॥ ૪૯ ॥ પછી પોતે ધરમ રાયે, ભાઈ ભાન્ડુ તેડાવ્યા; ભીમસે-નને વળી શેદેવ બેશી, નિકુળ સહિત આવ્યા. ॥ ૫૦ ॥ હેડંબા વનથી આવી આછે, ગેટારગછનો તન; ચરસકેતુ સુત કરણનો રેહે છે ધરમ ભોવન; ॥ ૫૧ ॥ તે સરવે ત્યાં ભેગા થઈને, બેઠા ધરમની પાસ, તવ ધરમે કહ્યું યજ્ઞ ક-રવા, કહી ગયા વેદમ વ્યાસ. ॥ ૫૨ ॥ તે કામ કરવું મન આદરવું; લે-વાનો છે લાહાવો; માટે માહારા પ્રકોદર વિરા, કૃષ્ણજીને તેડી આવો ॥ ૫૩ ॥ ગદા લેઈ તવ ભીમ ઉઠયો, દ્વારિકાં નગરી જાય; આવો આવો કહી ભીમને તેડયો, ધરમાં બદવરાય. ॥ ૫૪ ॥ કડો પ્રકોદર કેમ પધા-રયા, ભીમ બોલ્યો સુખ ભેર; હસ્તીના પુરમાં પધારો, યજ્ઞ ધારયો એમ

ધેર ॥૫૫॥ કૃષ્ણ પ્રભુ તવ તદ્યાર થયા, ઉમંગ ઉપજ્યો ઉર; પ્રકોદર
ની સાથે આવ્યા, પોતે હસ્તીના પુર ॥ ૫૬ ॥ ધરમરાયે કહી સહુ બી
ના, રાજ થયા દીનાનાથ; પછી સહુને તેડાવીને, બેઠા સરવે સાથ ॥૫૭॥
એટલે બોલ્યા ધરમ રાજ; પ્રથમ અશ્વને લાવો; આપણામાંથી સુરો
પુરો, લેવાને કોણ જાણ્યો ॥૫૮॥ ભીમે કહ્યું કે હું જઉં છું, લાવવાને
મુજ હેતુ; મેઘવરણ કહે હું જવું, તવ બોલ્યા વરસકેતુ. ॥ ૫૯ ॥ ઓરે
પીતાજી હું જવું છું; કર જઈને ચડાવો; ધરમ કહે ત્રણજણ બોલ્યા
તેથી ત્રણે જાણ્યો. ॥ ૬૦ ॥ વળણ ॥ ધરમે આપી આગના, ત્રણ જણ
તતપર થાય; વઢે વહ્નલ શ્રોતા સુણો, ભદ્રાવતીમાં જાય.

કડવું ૩ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુનીજી વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; દીધી ધરમે
જ્યાં આગનાય; તવ તેણે પંથ પળાય ॥૧॥ જતાં જતાં દીવસ બહુ થયા
એક માસે ભદ્રાવતી ગયા; એતો પુરણ હરખેભરીયા, જઈ ગીરીગણમાં
ઉતરીયા ॥ ૨ ॥ રાતા દોહરાનો ॥ પછી મેઘવરણ એમ બોલ્યો, કહો-
તો તતપર થાવું; ભદ્રાવણીમાં પંચ કલ્યાણી, ઘોડાને જોઈ આવું
॥ ૩ ॥ એમ કહીને આગના લીધી; સરવ સમાચાર લાગ્યો; ઓળખ્યો
રાયને અશ્વ દીઠો, પછી ગણમાં આવ્યો ॥ ૪ ॥ ઓરે દાદા અશ્વ દેખી
આનંદ ઉપજ્યો મન, નવરાવવા લાવશે ક્ષીપ્રાણે, આદીતવારને દન.
॥ ૫ ॥ એવામાં રવીવાર આવ્યો, તવ સઘળી શન્યાય; પંચ કલ્યાણી
અશ્વને લેઈ, ક્ષીપ્રાનદીએ જાય ॥ ૬ ॥ તવ મેઘવરણ એવું બોલ્યો,
કાહોતો દાદા જવું; અશ્વને નવરાવવા લાગ્યા છે, કહોતો જે લે આવું
॥૭॥ એટલે ભીમે આગના આપી, મેઘનાદે ગડગડીયો; વા વંદોળ વી
જળી કરીને, તોખાર પાસે પડીયો ॥ ૮ ॥ વાયુથી રેણુ ઉરાડી, ગટારગ
છને તન; સેન્યાના શરવે ચોદ્ધાનાં, પુરી દીધાં લોચન ॥ ૯ ॥ તે શહુ
આંખો ચોળવા લાગ્યા, માયાવી એવો નડીયો, અશ્વને ઉચકી ખાંધે
લઈને જઈ ગણમાં પડીયો ॥ ૧૦ ॥ તે પછી સેન્યાને વળી શાન્તી, ઉ
ધરીયાં લોચન; જોયું અશ્વ નવ દીઠો, ઉદાસ થયું મન ॥ ૧૧ ॥ અરેરે
આપણો અશ્વ કયાં ગયો, કોઈક શત્રુ જાણ્યા, છ ક્ષોણીના શકળયોદ્ધા
જ્યાં ત્યાં સોધવા લાગ્યા ॥ ૧૨ ॥ એવામાં એક બે સેવકે, ગણમાં દી-

ઠો તો ખાર; તેણે જઈ યમુનાસ્વરાજને, કહ્યા છે સમાચાર ॥ ૧૩ ॥ ઐ
 માહારાજ રાજધીરાજ, ચાલો જણાવીએ જોર; આપણા અસ્વને લેઈ
 ગફામાં, બેઠા છે ત્રણ ચોર ॥ ૧૪ ॥ એવું સાંભળી રાજ કોપ્યો, હાથ
 ગ્રહાં હથીઆર; દસ ક્ષોણી શેન્યા લીધી, વળી લીધો કુંવાર ॥ ૧૫ ॥
 સુવેધ સુતને સાથે લઈને, રાજાએ કીધી ચડાઈ; ડુંગરની ગુફાએ આ
 વ્યા, કરવી ધારી લડાઈ ॥ ૧૬ ॥ તવ પ્રકોદર વરશ કેતુ, મેઘવરણ
 માયાવી; અસ્વને ગફામાં બાંધી નીકળીયા, યુદ્ધે ઉભાએ આવી ॥ ૧૭ ॥
 યુમનાસ્વ સામો વરસકેતુ, સુવેધ સામો ભીમ; મેઘવરણ સૌ શેન્યના
 સામો, લીધો લડવાનો નીમ ॥ ૧૮ ॥ ભદ્રાવતીનો રાજ બોલ્યો; શું
 જુઓ સહ સાથ; દયા ન ધારો ઠેર મારો, કહી ઉંચો કર્યો હાથ ॥ ૧૯ ॥
 પછી પોતે આયુધ લીધાં, ક્રોધ ધણેરો ચડીયો; કરણ નંદન તેના સામો
 મન મુકી ટુટી પડીયો ॥ ૨૦ ॥ બાણ વછોડે મહા તન તોડે, સામ સા-
 મી કરે કષ્ટી; દ્વાદશ મેઘની ધારા છુટે, એવી કરે બાણ પ્રણી ॥ ૨૧ ॥
 સામા સામી શરીર ભેદે, વહે સોણીત ધાર; દેખીને મહા ત્રાસ પાડે, વ
 રતે હાહાકાર ॥ ૨૨ ॥ ભીમને સુવેગ ગદા ગ્રહીને, ગદા તણુ યુદ્ધ કરતા;
 થાય ઝપાટા મારે સપાટા, નહી પાછો પગ ભરતા ॥ ૨૩ ॥ એવામાં
 મેઘવરણ માયાવી, સેન્યમાં પડીયો સાર; એક ઘડીમાં મારી નાખ્યા;
 ચોદ્ધા ચાળી હજાર ॥ ૨૪ ॥ એટલે વરશકેતુએ ત્યાં, પ્રાક્રમ કેવું કી-
 ધું, મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, મહા બળમાં બાણ લીધું ॥ ૨૫ ॥
 યુમનાસ્વ રાજને માર્યું, પ્રાણજ ઉંચે ચડીયો સાન સુદ્ધી બુદ્ધી વીનાનો
 થઈને પ્રથવી પડીયો ॥ ૨૬ ॥ તવ પોતે પસ્તાવા લાગ્યો, વીપ્રીત થયું
 આ ઠામ; જો રાજ મરણ પામેતો, અસ્વ ન આવે કામ ॥ ૨૭ ॥ વેદમાં
 વ્યાસે એમ કહ્યું છે, વરતણું તે રીતીને, વાજ લાવવો માર્યો વિના,
 રાજને જીતીને ॥ ૨૮ ॥ તેમ છતાં મેં આ શું કીધું, મનમાં અતી શોક
 ભરીયો; યુમનાસ્વ રાજની પાસે, જવાને ઉતરીયો ॥ ૨૯ ॥ સૌ સેન્ય
 રાયને પડ્યો જાણ્યો, યુદ્ધ બંધ કર્યું સાર; સૌ આવ્યા યુમનાશ્વની પા-
 શે, કરતા હાહાકાર ॥ ૩૦ ॥ તે વારતા ગઈ ગામ વીશે, રાયનું કષ્ટ પ્ર-
 માણ્યું, યમુનાશ્વની જનેતા જડદંબા, તેણે વિવ્રન જાણ્યું ॥ ૩૧ ॥
 ॥ વલણ ॥ જડદંબાએ જાણીયું, રકત થયાં તવ ચક્ષ; કહે વલ્લભ ઉ-
 ભી થઈ ચાલી પુત્રને પક્ષ.

કડવું ૪ રાગ કુખમની છાયા.

ઉઠી યુમનાશ્વની માય, જડદંબા ચાલીયાંરે, એતો દીકરાની પક્ષે
જય, જડદંબા ચાલીયાં રે ॥૧॥ એની રાક્ષસ વર્ગની કાયં જડં દોઢ
જેજન ઉંચી દેખાયં જડં ॥૨॥ એનું દરવાજા જેવડું મુખ, જડં
એની સરોવર જેવડી કુખં જડં ॥૩॥ એનું અદગાઉ પોહોણુ કાડું
જડં એનું ડુંગર જેવડું માથું. જડ. ॥૪॥ એનાં છાછર જેવડા કાનં
જડં એનાં નેત્ર ધનુશ કમાનં જડં ॥૫॥ એના ગંઢાળા તુલ નાસ્કે-
રાં જડં આંખે પોપચાં પુરણુ કઠોરાં જડં ॥ ૬ ॥ એના સાત તાડ
ઉંચા ચરણં જડં એના ચાલ્યાથી ફરજે ધરણં જડં ॥ ૭ ॥ માથે
કેશ છે વાંસના જળ જડં એના કરણુ મેહોટા વિકરાળં જડં ॥૮॥
એના વાંસપુર લાંબા સ્થાનં જડં માહા ભય ભરેલું વાનં જડં
॥ ૯ ॥ વળણુ ॥ વરણુન કરતાં થાકીયે, ભય ભરેલું વાન; તવ શેન્યમાં
મુરછા થકી, ઉડયો છે રાજન.

કડવું ૫ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુ-
જને સંભળાવુ, અશ્વમેધ મહીમાય ॥ ૧ ॥ યુમનાશ્વ રાજની મુરછા
વળી, ઉઠીને શરીર લુછે; વર્ષકેતુને, ને વૃકોદરને, ખખર પોતે પુછે.
॥ ૨ ॥ કોણુ છો તમે કયાંના રેહેવાશી, કેમ આળ્યા મુજ કામ; લીમ
કહે અમે કુન્તી નંદન, હસ્તીનાપુર ગામ ॥ ૩ ॥ પાન્ડવમાં વ્રકોદર હું
છું, યજ્ઞ અમારે ઘેર, માટે અશ્વ લેવાને આળ્યા, કહી તુજને ખરી પેર
॥ ૪ ॥ સાંભળી રાજ આનંદ પામ્યો, તમને ઓળખે જક્ત; પરબ્રહ્મ
પ્રભુ કૃષ્ણના, તમો લાડીલા ભક્ત ॥ ૫ ॥ ચાલો અમો આવીએ તમ
સાથે, વાળને જોડે લેધ; દીનબંધુના દરશન થાશે, કામ કરશું તન
દેધ. ॥૬॥ પુરણુ યજ્ઞ થતાં સુધી, કામમાં મેહેનત કરશું; તમારે લીધે
અમે પાપી, દુસ્તર સંસાર તરશું ॥ ૭ ॥ લીમે કહ્યું ભલે ચાલો જોડે,
કહીને સરવ મળીયા; પરોણાગતે સાથે લેધને, યુમનાશ્વ ગામમાં પળી-
યા. ॥ ૮ ॥ એવે રાયની મળી જડદંબા, યુમનાશ્વ લાગ્યો પાય; કયાં
જાઓ છો કોધ ભરેલા, ઓરે માહારી માય ॥ ૯ ॥ જડદંબા કહે ઓરે

બેઠા, જે મહારાં રાતા ચક્ષ; યુદ્ધ કરતાં મેં સાંભળ્યો તુને, કરવા આવું
 છું પક્ષ ॥૧૦॥ રાય કહે પાછાં વળો માતા, આપણે ભોવન જઈએ; હ-
 સ્તીનાપુરમાં કશ્ત પ્રભુછે, દરશણે ત્યાર થઈએ ॥ ૧૧ ॥ જડદંબા કહે
 એ શું બોલ્યો, કયાં ઉભુ કરે દુષ્પ; ગોવાળીયાનાં દરસણ કેવા, કાળાનું
 કાળુ મુખ ॥૧૨॥ એ વ્યભીચારી છળનારો નારી, મામા માસી માર
 નારો; કામણગારો જહુવાળો, ઝેરીલો ને નઠારો ॥ ૧૩ ॥ યુમનાસ્વે
 મનમાં વીચાર્યું, રાક્ષસ ગુણ મુજમાય; સમજવીને ત્યાં લે જઈએ, લગાડુ
 પ્રભુને પાય ॥૧૪॥ એવું ધારીને એમ બોલ્યો, માતાજી ચાલો ઘેર;
 જવાની વાત જઈશું તે વારે, રહોને આનંદ ભેર. ॥ ૧૫ ॥ એમ કહી
 માને ઘેર લીધી, સાથે કુન્તી તન; આદરભાવે પરોણાગતે, કરાવ્યાં ભો-
 જન. ॥ ૧૬ ॥ પછી નગ્રમાં સાદ પડાવ્યો, ભદ્રાવતીનો નાથ; દરસણ-
 ની ઈચ્છા હોયે તે સૌ આવજો અમ સાથ. ॥ ૧૭ ॥ તવ નગરીના હ-
 રીજનો તે, જવા થયા તૈયાર; રાજ પુત્ર પરીવાર લેઈ, નીકળ્યો તેણી
 વાર. ॥૧૮॥ પોતાની જનેતા જડદંબોને, સમજવી અવળી પેર; ચા-
 લો જનેતા હસ્તીનાપુરમાં, પાન્ડવોને ઘેર. ॥ ૧૯ ॥ જડદંબા કહે હું
 નહીં આવું, કાળીયો ત્યાં કારભારી; મુજ ભાણેજ સકટાસુર હતો, તેને
 એણે નાંખ્યો મારી. ॥ ૨૦ ॥ યમનાશ્વ કહે જાણું છું માતા, ત્યાં જઈ
 કરવો કેહેર; છળ કરી હણશું પ્રભુને, લેવું છે વેહેરે વેહેર. ॥ ૨૧ ॥
 સાંભળી જડદંબા થઈ રાજ, ચાલ તું મારિ સંગ; વીચાર તેં બહુ સારો
 કીધો, થયો મુને ઉમંગ. ॥ ૨૨ ॥ અવળું સમજવી તવ ઉઠી, પુત્રની
 જોડે જાય; વાજતે ગાજતે નીકળ્યો રાજ, સાથે સૌ સંન્યાય. ॥ ૨૩ ॥
 મેઘવરણ જઈ ગફામાંથી, લાવ્યો પંચ કલ્યાણી; હળી મળી હસ્તીના
 પુર, આવ્યા ઉલટ આણી. ॥ ૨૪ ॥ આવો આવો કહિ સનમુખ ઉભા,
 પોતે અસરણા સરણ, જુમનાશ્વે જખરઈથી માને, લગાડી પ્રભુને ચરણ
 ॥ ૨૫ ॥ પ્રભુએ મુસ્તક હાથ મુક્યો, કુકરણી દુર કાઢાવી; કુબુદ્ધી ટ-
 ળી જડદંબાની, તરત સુબુદ્ધી આવી. ॥ ૨૬ ॥ પ્રભુની પ્રદક્ષણા ફરી,
 પ્રેમે લાગી પાય; માહારાજ હું કાંઈ બોલી હોઉં તો, તે કરજો ક્ષમાય.
 ॥ ૨૭ ॥ કૃષ્ણ ચરણથી સુમતી પામી, સહુ જન રાજ થાય; ભીમે પં-
 ચકલ્યાણી આવ્યો, સૌ જન લાગ્યા પાય. ॥૨૮॥ પછી એ વાજને ચો-
 કીમાં રાખ્યો, ધર્મ કરે શેવાય; આવેલાં સૌ રહ્યાં હસ્તીનાપુરમાં પછી
 બોલ્યા જહુરાય. ॥ ૨૯ ॥ પાન્ડવો હું દ્વારિકા જવું છું, આવે અઘતર

ભાસ, તન ભીમ મુને તેડવા આવે; દારિકાં મુજ વાસ. ॥ ૩૦ ॥ એમ
કહીને પોતે પધાર્યા, દારામતી અવીનાશ; એવે થોડા દિવસ ગયા, આ
વ્યો અઘતર ભાસ. ॥ ૩૧ ॥ તવ ધરમે કહ્યું ભીમ વિરા; કૃષ્ણને તેડવા
જાઓ; કુટુંબ કળીલા સાથે પ્રભુને, હસ્તીનાપુર લાઓ. ॥ ૩૨ ॥ એટલે
ભીમ ગયો દારિકામાં, જઈ કહ્યા સમાચાર; સઘળી નગરી સાથે લેઈ, પ્રભુ
થયા તૈયાર. ॥ ૩૩ ॥ ઉગ્રસેનને, વાસુદેવને, દારિકાં રેહેવા દીધા; નય
સાચવવા બે વરસ મુકી, સરવને સાથે લીધા. ॥ ૩૪ ॥ હસ્તીનાપુર જવા
સહુ પ્રાણી, પ્રભુની સાથે પળીયા; મારગમાં જીમતાજી આવ્યાં, ગોપ
ગોપી ત્યાં મળીયાં. ॥ ૩૫ ॥ નંદ જસોદા સરવે મળીયા, મળ્યાં મો-
હનના મીત્ર; કૃષ્ણને સરવે કહેવા લાગ્યા, બાળપણનાં ચરિત્ર. ॥ ૩૬ ॥
પ્રભુ કહે સરવે ગોપ ગોપી, પંથ હમારો ઝાલો; પાન્ડવ મોહોટો યજ્ઞ
કરે છે, તે માહાલવાને ચાલો. ॥ ૩૭ ॥ કૃષ્ણના કહેવાથી ગોપ ગોપી
નંદ જસોદા સરવ; હસ્તીનાપુર આવીયાં છે, મુકી સ્વારથ ગરવ. ॥ ૩૮ ॥
વળણ. ॥ ગરવ મુકી સરવડો, રહ્યાં હસ્તીનાપુર; વક્ત્રભ વદે સહુ નારિ-
ને, ઇચ્છા ઉપની ઉર.

કડવું ૬ રાગ સાંખિ.

જ્યમુની રશી એણિપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી
તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય. ॥ ૧ ॥ એક દાહાડો સરવે નારીને,
ઇચ્છા ઉપની એમ; પંચકલ્યાણીનું પુજન કરીયે, પુર્ણ ધરી પ્રેમ.
॥ ૨ ॥ દ્રુપતીને સુભદ્રા વળી, પ્રભુ તણી પટરાણી; બીજી નારીયો કો-
રવ કેરી, બેઠી નિશ્ચય જાણી. ॥ ૩ ॥ મંગાવી આગના ધરમરાજની, અ-
શ્વનું પુજન કરવા; તેથી ધરમે આગના આપિ, પુંજે પાપ નિસ્તરવા.
॥ ૪ ॥ તવ નારીઓએ વાજી મંગાવ્યો, ધરના ચોકની માંય; સરવે પ્રે-
મદા નાહી ધોઈને, પુજવા ચાલી ત્યાંય. ॥ ૫ ॥ એવામાં અનુસાલવ
નામે, આવ્યો માયાવી અસુર; માયા કરી વા વંટોળ કીધો, ઉરાડી
રજ ભરપુર. ॥ ૬ ॥ સૌ નારીનાં નેત્ર મીચાયાં, ત્રાસ ઘણેદો થયો; પં-
ચકલ્યાણીનું હર્ણ કરી, અનુસાલવ લેઈ ગયો. ॥ ૭ ॥ તે પછી સહુનાં
નેત્ર ઉઘડીયાં, તવ નવ જોયો વાજી; એટલે હાહાકાર વરતાયો, થઈ કાંઈ
દગલખાજી. ॥ ૮ ॥ તે વાત જાણી પાન્ડવોયે; જઈ જોયું પડ્યો ત્રાસ,

ઉદાશ પામી પુછવા, ગયા કૃષ્ણ પ્રભુની પાસ. ॥૯૯॥ પાય પડીને કેહેવા
 લાગ્યા, સુણો અસરણાશરણ; પ્રેમદા પુજન કરતીતી ત્યાંથી, અશ્વનું
 થયું હરણ. ॥ ૧૦ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, હું સમજ્યો પુરપાટે;
 રહદાક્ષવ રાજના ભાઈએ, અશ્વ હર્યો મુજ માટે ॥ ૧૧ ॥ ચીંતા ન ધ-
 રશેા મંગાવું છું, કહી એક બીડુ કીધું; કહ્યું કે સુરો હોય તે લે બીડુ,
 તવ પ્રદુમાને લીધું ॥ ૧૨ ॥ ઘોડાને લાવવા જીતીને આવવા, લીધા
 જદવ સરવ; વાજતે ગાજતે યુધ્ધે ચડીયો, મનમાં ધરીને ગરવ ॥૧૩॥
 નગરની બારણે અશ્વ ગ્રહીને અસુર ઉભો સાર; એની સાથે ઉભા રહ્યા
 છે, અસુર ચઉદ હજાર ॥ ૧૪ ॥ તેના સામે પ્રદુમાન આવ્યો, વાજ
 લાવ્યો કેમ દંભ; એમ કહી આયુધ ગ્રહીને યુદ્ધ કર્યું આરંભ ॥ ૧૫ ॥
 પ્રદુમાનને જદવ દળ સહુ, મારે ઘણાં હથીઆર; માયાવી અસુરને
 નવ વાગે, ગણે નહી લગાર ॥ ૧૬ ॥ એવામાં અનુસાલવે, બાણ લેઈ
 બળ ધાર્યું; પ્રદુમાનની રૂદિયા વીશે, પવનાસ્તર એક માર્યું. ॥૧૭॥ પવન
 મંતરે પ્રદુમાન ઉડયો, તેતો ગગને ચડીયો; હસ્તીનાપુરની રાજ્યસ-
 ભામાં, પ્રભુની સાથે પડીયો ॥ ૧૮ ॥ તેને દેખી કોપે ભરાયા, પોતે શ્રી
 ધનશામ; ઉઠી પુત્રને લાત મારી, તેં બોલ્યું મુજ નામ ॥ ૧૯ ॥ એ-
 વામાં ભીમ વરસકેતુ, બે જણ બુધ્ધે ચડીયા; જદવ દળની પક્ષે આવી
 વઢવા ટુટી પડયા ॥ ૨૦ ॥ તેજ સમે અનુસાલવે, દૈવતનો ખેલ દા-
 ખ્યો; વાયુ મંત્રે વ્રકોદરને, ઉરાડી સભામાં નાંખ્યો. ॥ ૨૧ ॥ તવ એ-
 કલો વર્ષકેતુ લડે છે, માટે ચઢયા ધનશામ; અનુસાલવના સામા આ-
 વી કરવા માંડ્યો સંગ્રામ ॥૨૨॥ કોપની દ્રષ્ટિ કરે બાણ વૃષ્ટિ, બળથી
 ઝપાટા લીધા; અનુસાક્ષવે કૃષ્ણ પ્રભુને, સભામાં ફેંકી દીધા. ॥ ૨૩ ॥
 એટલે રૂક્ષમણી રાણી આવી, કટુ વચન બહુ કીધાં; પુત્ર પડ્યો પણ
 આપ કેમ પડીયા, બહુ બહુ મેહેણાં દીધાં. ॥ ૨૪ ॥ અસુર સામે વર-
 સકેતુ, કર્યો કરે છે યુદ્ધ, લડતાં લડતાં કરણ પુત્રે, શીવબાણ લીધુ શુદ્ધ
 ॥ ૨૫ ॥ માહા બળ કરીને બાણ ફેંક્યું, થયો કારમો કોપ, અનુસાલવ-
 ના માયાવી દુતને, શીવ બાણે કર્યો લોપ. ॥ ૨૬ ॥ પછી બાણ અનુ-
 સાક્ષવને, ભોકયામાં ન રહી ભુલ; શરીરે બહુ છીદ્ર પાડયાં, બનાવ્યો
 ચારણી તુલ્ય ॥ ૨૭ ॥ એટલે અસુર હિમ્મત હાર્યો, મનમાં બહુ ભય
 વાંધ્યો; વર્ષકેતુએ નાગપાસ મારી, અવળે હાથે બાંધ્યો ॥૨૮॥ તવ પા-
 પીએ શીશ નમાવ્યું, લ્યો આ તમારો વાજ; વર્ષકેતુ તવ કોપે ભરેલો

ચોટલીએ પડ્યો બાહાજી. ॥ ૨૯ ॥ ઝાલીને લાવ્યો હસ્તીનાપુરમાં,
રાજ્યસભાની માંય; અનુસાક્ષવ નીચો નમીને, લાગ્યો પ્રભુને પાય.
॥ ૩૦ ॥ અપરાધ મારો ક્ષમા કરજો, જાણ્યા મે વિશ્વના નાથ; તવ પ્ર-
ભુએ ઉભા થઈને, છોડી નાંખ્યા હાથ. ॥ ૩૧ ॥ પછી કહ્યું પાન્ડવોને,
સાંભળો માહારી વાત; તમે જેવા પાંચ બંધુ, તેવો આ છઠ્ઠો ભ્રાત. ॥ ૩૨ ॥
ધરમ બોલ્યા વાર માહારાજ, બોલ મુસ્તક ધરી દિધો; તેને રહેવા મામ
આપ્યું, પંચકલ્યાણી લીધો. ॥ ૩૩ ॥ યુધિષ્ઠિર કહે વરસકેતુ, સાખાશ
માહારા તન; મન કામના તેં પુરણ કીધો, છે તુજને ધન્ય ધન્ય. ॥ ૩૪ ॥
એમ કરી સરવે રહ્યા છે, બોલ્યા કૃષ્ણ વચન; વીશ શહસ્ત્ર વરણ કર-
વા, લાવો વિપ્રના તન. ॥ ૩૫ ॥ તવ ભીમ જઈ વિપ્રો લે આવ્યો, સારા
સારા વિદ્વાન; તેમને રહેવા મડ બાંધી આપ્યો, સતી તણે સંતાન,
॥ ૩૬ ॥ એવે અઘતર માસ આવ્યો, પુરણમીનોદન; તે દીન વિપ્રોનાં
વરણ કીધો, પ્રેમે કરી પુજન. ॥ ૩૭ ॥ ગણીત પ્રમાણે કુંડ બનાવ્યો,
ઉપમ મંડપ કીધો; અમુલ્ય શોભા એમાં બનાવી, લાહાવ ઘણેરો લીધો
॥ ૩૮ ॥ કનક આસન પર બેસાડ્યા, બ્રાહ્મણો બ્રહ્મ રૂપ; એવી રીતે યજ્ઞ
આરંભ્યો, પોતે યુધિષ્ઠિર ભુપ. ॥ ૩૯ ॥ પછી પંચકલ્યાણી ઘોડો, છો-
ડીને કાહાડ્યો બાહાર; વિધિ પ્રમાણે તેનું પુજન, કીધું કુંતી કુંવાર.
॥ ૪૦ ॥ સોનાનું એક પત્ર લીધું, તેમાં લખીયું કેવું; વાંચીને ક્ષત્રી
નંદનને, સુરાતન થાય તેવું. ॥ ૪૧ ॥ લખ્યું કે પાન્ડવનો વાજ, પરભારે
પંથ વાધે; ક્ષત્રીનો ખરો સુત હોયે તે, આ ઘોડાને બાંધે. ॥ ૪૨ ॥ એમ
લખી અશ્વને લેલાટે, બાંધ્યું રશમ દોરે; પછી છુટો મુકવાની, આજ્ઞા
કરિ કીશોરે. ॥ ૪૩ ॥ તેની કેડે જખરા જોદ્ધા, ફરવાને નિકળીયા; અ-
રજુન યુમનાશ્વ વરસકેતુ, સુવેધ સહીત બળીયા. ॥ ૪૪ ॥ સાથે દસક્ષોણિ
સેન્ય લીધું, અશ્વની પુઠે ફરવા; વૃકોદરને ઘેર રાખ્યો, યજ્ઞની રક્ષા
કરવા. ॥ ૪૫ ॥ અશ્વ ત્યાંથી નીકળ્યો તે, ગયો નર્મદા તીર; માહેશ્વરી
નગરી એક ત્યાં છે, તેનો રાજ રણધીર. ॥ ૪૬ ॥ નીલકંઠજ છે નામ
તેનું, બહુ બળીયો રાજન; પોતે પુરણ ભાગ્યશાળી, પાંચ છે તેને તન.
॥ ૪૭ ॥ તેમાં મોહોટો પુત્ર એનો, પરવીર એનું નામ; એક શહસ્ત્ર
નારી લેઈને, ગયો છે કીડાને કામ. ॥ ૪૮ ॥ નગની બારણે બાગ વીશે,
કીડા રમે છે જ્યાંય; ફરતો ફરતો તે બાગ વિશે, ઘોડો આવ્યો છે ત્યાંય,
॥ ૪૯ ॥ એક નારીયે અશ્વ દીઠો, તેણે બંધન કીધો; પોતાનો પતી પ-

રવિર તેને, જઈને સોંપી દીધો. ॥ ૫૦ ॥ પરવીરે તે કબજે કીધો, અર-
જુને જાણી વાત; સેન્યાસહીત ત્યાં વઢવા ચાલ્યા, પરવીર કેરી સાથ.
॥ ૫૧ ॥ વળણુ ॥ યુદ્ધ કરવાને સંચર્યા, સાંભળજે તું રાય; વઢે વલ્લભ
શ્રોતા સુણો, યુદ્ધતણો મહીમાય.

કડવું ૭ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા જયમુની રૂશી વચન, સુણુ પરીક્ષતકેરા તન; ગયા બાગ
કને જે વાર, અરજુને કર્યો ટંકાર. ॥૧॥ તવ સામો આવ્યો પરવીર, યુદ્ધ
કરવાને રણધીર; સામાસામી તે ક્રોધે ચડીયા, એકએકપર ટુટી પડીયા
॥૩॥ કરે ઘણી ઘણી બાણુ વૃષ્ટી, થઈછે સૌની કોપ દૃષ્ટી; પરવારે માર્યું
એક બાણુ, દશ સહસ્રનો વાળ્યો ઘાણુ. ॥ ૩ ॥ તવ પારથને ચઢી રીસ,
છેદ્યું પરવીર કેરૂં શીશ; તવ સરવે નારીયો નાઠી, આજ કરણી થઈ
માહા માઠી. ॥ ૪ ॥ નીલદ્વજને કહ્યા સમાચાર; સુણી ક્રોધ ચઢ્યો છે
અપાર; એના જમાત્ર અગની દેવ, તેને તેડાવ્યો તતખેવ. ॥૫॥ જ્વા-
ળા નામની રાયની નારી, સ્વાહા નામે એક કુંવારી; તે કુંવરીએ કરેલું
તપ; અગની વરવાને ખપ. ॥ ૬ ॥ સાત દીવસે અગની ફળીયો, વીપ્ર
વેસે કન્યાને મળીયો; કન્યા તેડીને લઈ ગઈ ઘેર, નિલદ્વજે પુછી તવ
પેર ॥૭॥ તમે છો કોણુ વીપ્રના રૂપ, તવ બોલ્યો અગની અનુપ, સરવ
જગત કરે મુજ સેવ, એાળખી લેહું અગની દેવ ॥૮॥ બોલ્યો રાયતણો
પરધાન, તમારૂંતો વીપ્રનું વાન; મારે અગની માનું કેમ, આપો પરિ-
ક્ષા તો ટળે વહેમ. ॥૯॥ ત્યારે અગનીને ચઢ્યો કાળ, પુંક મારીને કા-
હાડી જ્વાળ; દીધું પુરણુ પારખું દેખાડી, બાળી પ્રધાનની મુછ દાઢી.
॥૧૦॥ ત્યારે રાયની મારી વૃદ્ધ ડોશી, થઈ અગની ઉપર બહુ રોશી;
એતો જાદુથી ચાળા ખતાવે, એવા ઘણા ધુતારા આવે. ॥ ૧૧ ॥ નથી
કાળજી મારું કાચું, મને પારખું દેતો કહું સાચું, તવ અગની રોશે
ભરિયો, ડોશી સામો ઉત્તર કરીયો. ॥ ૧૨ ॥ મુને તેડી જાઓ તમ ઘેર,
પછી ખતાવું માહારી પેર; તવ ડોશી તેડી ઘેર ચાલી, એક માંચી બેસ
વા ચાલી. ॥૧૩॥ તવ બેઠા અગની દેવ, બોલી ડોશી મુખ તતખેવ;
ખતાવો કાંઈ પારખું અમને, તવ પુત્રી પરણાવીએ તમને. ॥ ૧૪ ॥
તવ કોપ્યો અગની ભુપ, પોતે ધરીયું જ્વાળા રૂપ; થઈ ડોશીની દ-

શા માઠી; અગની જોઈ જીવ લેઈ નાઠી. ॥ ૧૫ ॥ બધું બળી ગયું ભો-
વન, વસ્ત્ર રાચરચીલું ને અન્ન; પછી પોતે અગની ભુપ, પાછું લીધું
વીંપનુ રૂપ. ॥ ૧૬ ॥ પછી ડોશી તે અગનીને જાન્યા, હવે માન્યા મેં
તમને સાચા; પછી નીલદ્વજ કને લાવી, હવે દીકરી દો પરણોવી ॥ ૧૭ ॥
તવ રાજી થયા રાજન, પોતે દીધું કન્યાદાન; પછી બોલ્યો થઈ રાજી,
કાંઈ માગો તમે સસરાજી. ॥ ૧૮ ॥ બોલ્યો નિલદ્વજ પડી પાય, તમ પાસે
કાંઈ ન મગાય; તેમ કરતાં હું માગું એક, તમો રાખજો માહારો ટેક.
॥ ૧૯ ॥ બોલ્યો અગની કહો તે દુષ્કાપુ, તમો જે માગો તે આપું;
ત્યારે એમ બોલ્યો રાજન, મને થાય હરી દરશન. ॥ ૨૦ ॥ ત્યાં લગી
રહો માહારે ઘેર, એટલી કરો મુજપર મેહેર; તેથી અગનિ રહ્યો છે ત્યાંય
તેને તેડ્યા છે સભા માંય. ॥ ૨૧ ॥ નીલદ્વજે કહ્યું જમાત્ર, જવો જુલમ પુ-
જનાંક પાત્ર; માહારા પુત્રને માર્યો જેણે, ઘણો જુલમ કીધો તેણે. ॥ ૨૨ ॥
તેના સામુ કરો યુદ્ધ તમો; ત્યારે રાજી થઈએ અમો; તવ કોપ્યો અગની
ભુપ, ગયો પાન્ડવમાં જવાળા રૂપ. ॥ ૨૩ ॥ બાળવા માંડી સઉ સેન્યાય;
બધા કરવા લાગ્યા ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય, પરવીરની નારિયો જેહ, ઘોડાને લેઈ
ગઈ છે તેહ. ॥ ૨૪ ॥ નીલદ્વજને આપ્યો વાજી, ઘોડો કબજે રાખ્યો થઈ
રાજી; પણે અગની કરે છે તોફાન, જવાળ છુટે છે મહા મસ્તાન. ॥ ૨૫ ॥
સઉનાં બળે છે વસ્ત્ર ને કેશ, ઘણા થાય છે નગન વેશ; જાણું અરજુ-
ને જશે પ્રાણ, એણે લીધાં મેઘાસ્તર બાણ, ॥ ૨૬ ॥ તેથી મધના ધારા
છુટે, તેમ અગનીના ભડકા ઉઠે; જેણું અગનીમાં ધી હોમાય, તેવો
અગની પ્રબળ થાય. ॥ ૨૭ ॥ ત્યારે થાક્યો અરજુન બળીયો, તેથી સમર્યા
શ્રી શામળીયો; તવ આવીયા જુગદાધાર, બેઠા રથ હાંકવા મોરાર. ॥ ૨૮ ॥
પછી અરજુન બોલ્યો નામી, હવે શું કરજું શ્રીસ્વામી; તવ બોલ્યા પુ-
રૂશ પુરાણ, મારો નારાયણાસ્તર બાણ ॥ ૨૯ ॥ માર્યું અરજુને તે બાણ
ત્યારે, અગની બળવા લાગ્યો તે વારે; ઉઠી અગનીના અંગમાં લાહા-
ય, જઈ અરજુનને પડ્યો પાય. ॥ ૩૦ ॥ વળી કૃષ્ણને બે કરજોડી,
વીનવે વઢવાનું છોડી; મેંતો ઓળખીયા આજ તમને, મટાડયું તું અ-
જરણ અમને. ॥ ૩૧ ॥ પેલું પાન્ડેવ વન બધું બાળી, માહારી અજ-
રણ પીડા ટાળી; નરનારાયણ હો તમો, આજ ઓળખી લીધા અમો.
॥ ૩૨ ॥ જરા રેહેજો કશ્ણા કરી, તમો દીનબંધુ શ્રી હરી; કહી ગયા
ગામની માંય; બેઠો નિલદ્વજ રાય ત્યાંય. ॥ ૩૩ ॥ કહ્યા સસરાને સમ

ચાર ચાલો આવ્યા છે જુગદાધાર, તેના કરાવું દરશન, તેથી તમે થા
શો પરશન ॥૩૪॥ તવ નીલદ્વજ ગયો સાથ, તેને દેખાડ્યા દીનાનાથ;
કરી દરશણુ ને પડ્યો પાય, પછી અગની બોલ્યો થઈ સાહાય ॥ ૩૫ ॥
હવે વચન માહારૂ થાપો, એમનો અશ્વ લાવીને આપો, તમે નીરખ્યા
શ્રી ધનશામ, હવે જાવું મહારે મુકામ ॥૩૬॥ કહી અગની થયો વી-
દાય, રાજ અશ્વને લેવા જાય; એતો ગયો પોતાને ઘેર, કહી પ્રેમદાને
બધી પેર ॥૩૭॥ તવ એની નારીની નીચી મતી, બોલી ક્રોધાતુર થઈ
અતિ, શત્રુને વાળ દેવાનો નથી, દોતો ફાંસો ખાવું સરવથી ॥ ૩૮ ॥
મહારા લડશે દીકરા ચાર, વેહેરે વેહેર લઈશ આવાર, કહી તેડ્યા છે
ચાર તન, રાણીયે પોતાને ભોવન ॥૩૯॥ મહારા પુત્ર હોતો વેહેર ધારો
તમે શત્રુને જઈ મારો, તવ ચારે પુત્રો ચડીયા, જઈ અરજીન સામા
ચડીયા ॥ ૪૦ ॥ વળણુ ॥ અરજીન સામા જઈ ચડીયા, યુદ્ધ કરવાને
માટે, કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહેર થયો પુરપાટ.

કડવું ૮ રાગ સવર્યાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું અશ્વમેધ કથાય ॥ ૧ ॥ નીલદ્વજના ચાર પુત્રો, હાથ
ગ્રહ્યાં હથીઆર, અરજીન સામું યુદ્ધ મચાવ્યું, દેવા માંડ્યો માર ॥ ૨ ॥
અરજીન અગણીતા મંત્રે, ભોષી દીધા તીર; નિલદ્વજના ચાર પુત્રોના
વીંધી નાખ્યા શરીર ॥ ૩ ॥ એવામાં વરસકેતુએ, છોડ્યાં કાળજ્વર
બાણ; તે બાણથી ચારે ભાઈઓના, કહાડી નાખ્યા પ્રાણ; તે ખબરગઈ
નિલદ્વજને, પોતે આવ્યો યુદ્ધ કરવા, સ્ત્રીના કહેવાથી બુદ્ધી ભમીતે
મનથી ધાર્યું મરવા ॥૫॥ આવીને એણે સંગ્રામ માંડ્યો, બહુ બળવ-
તો રાજ; પાન્ડવ દળને કાલર કીધું, રાખી નહી કાંઈ માઝા ॥૬॥ મારતા
મારતા અરજીન દળને, પાછા પાડ્યા પા જોજન; અરજીન કાલર
થઈને બોલ્યો, શું કરું જુગજીવન ॥૭॥ નિલદ્વજ માર્યો નથી મરતો,
તેની સમજણ પાડો; પ્રભુ કહે પવનાસ્તર મારી, એને અહિથી ઉરોડો
॥૮॥ તવ પારથે પવનાસ્તર માર્યું, તેથી ગગને ચડીયો; પોતાનો જમાત્ર
જ્યાં છે અગ્રી, તેની કને જઈ પડીયો ॥૯॥ હાથ ઝાલી અગ્રીએ ઉઠા
ડ્યા, પુછ્યું કુશળક્ષેમ; કાણે તમને મુજકને નાખ્યા, કહો બન્યું છે કે

મ. ॥ ૧૦ ॥ નિલદ્વજ કહે તમ સાસુએ, સંગ્રામ પાછા કરાવ્યા; મારા
ચાર બાળક જીવતાતા, તેને પાછા મરાવ્યા. ॥ ૧૧ ॥ તે પછી મુજને
મોકલ્યો લડવા, મેં જઈ સંગ્રામ કીધો; છેવટ અરજીને બાણ મારિ, મુ-
જને ફેંકી દીધો. ॥ ૧૨ ॥ એટલે અગ્નિ દેવ બોલ્યો, નર નારાયણ
એવ; અરજીનજી નથી હારવાના, સાહાય છે શ્રી જગદેવ. ॥ ૧૩ ॥ તેથી
અરજીન નહીં હારવાનો, મીથ્યા કેમ કુટાય, નારિનું કહું માનશો નહીં
ને, અશ્વ આપી પડો પાય. ॥ ૧૪ ॥ તવ નિલદ્વજ ઘેર આવ્યો, અશ્વને
સાથે લીધો; નર નારાયણને નમીને, અશ્વ આપી દીધો. ॥ ૧૫ ॥ પો-
તાનું ધરખાર મુકી, ચાલ્યો અરજીન સાથ; પોતાનું સઘળું સેન્ય લેને,
આયુધ્ધ ગ્રહિને હાથ. ॥ ૧૬ ॥ એટલે એનિ જવાળા રાણી, ગદ્ય પોતાને
પીએર; દુલમુખ નામે બ્રાત એનો, જખરો કરનાર જેર. ॥ ૧૭ ॥ તેની
કને જઈને રડી પડી, એરે માહારા વિર; માહારા પાંચે દિકરા માર્યા,
કુન્તી સુત રણધીર. ॥ ૧૮ ॥ તેને મારી વેહેર લ્યો તો, તમે માહારા
બ્રાત; દુલમુખ બોલ્યો એ હાંધ આવે, તે વારે એની વાત. ॥ ૧૯ ॥
માંડી ધરીને નહીં લેઉ ટંટા, મીથ્યા મુમત ઝાલા; એણું વચન સાંભ-
ળીને, જવાળા રીસાઈ ચાલી. ॥ ૨૦ ॥ જતાં જતાં ગંગાસ્થળ આવ્યું,
તેના જળમાં પેઠી; પગ અંગુઠા જળમાં બોળીને, નૌકા વીશે બેઠી. ॥ ૨૧ ॥
એટલે એક જણે કહું એને, તું છે મુરખ કેવી; ગંગાજળથી અતડી
રહે છે, છે કોઈ મલીયંત જેવી. ॥ ૨૨ ॥ જવાળા કહે છે ગંગા છે વંજ,
તેમાં ન બોળું વાન; તવ ગંગાજી સ્વરૂપ લઈને, પ્રગટ થયાં નીહાન.
॥ ૨૩ ॥ જવાળાને કહું નથી હું વંજ, મેં માંડ્યું છે ધરસુત્ર; કુરે કુ-
ળમાં હું પરણેલી, લીખ્મજી માહાર પુત્ર. ॥ ૨૪ ॥ જવાળા કહે તુજ
પુત્ર સામું, યુદ્ધ કર્યું આપ; તેનું તું વેહેર લે નહીં તે, તુજને છે ધીક્કાર.
॥ ૨૫ ॥ તવ ગંગાને ક્રોધ વાપ્યો, બોલ્યાં કરીને રીસ; છ માસમાં અ-
રજીન કેરું, છેલ્લઈ જળે શીશ. ॥ ૨૬ ॥ આપ દેઘને ગુપ્ત થયાં, બદલી
નાંખ્યું શરીર; જવાળા રાણી આપ દેવરાવી, ઉતરી સામી તીર. ॥ ૨૭ ॥
ચીતા ખડકીને બળી મુઠ, એવી અદેખી જાત, નિલદ્વજને ત્યાંથી ઘોડો,
ફરે છે દીવસ રાત. ॥ ૨૮ ॥ કષ્ણ હસ્તીનાપુર ગયા છે, એવામાં શું
થાય; પંચકલ્યાણી ફરતો ફરતો, મોહોટા અરન્યમાં જાય. ॥ ૨૯ ॥
ચાર ગાઉની એક લાંબી શલ્યા, રસ્તે પડેલી ધરણ; પંચકલ્યાણીએ
તેના ઉપર, મુકી દીધો એક ચરણ. ॥ ૩૦ ॥ વજર ખરાખર તે ગયો ચો-

ટી, તવ સહુ શોકે ભરીયા; ચણુ ઉખેડવા વરસકેતુ, અરજુનજી ઉતરીયો. ॥ ૩૨ ॥ અશવનો ચરણ ગ્રહી જોર કીધું, પણ નવ છુટયો તેહ; અરજુન કહે આયુધ્ધ વડે, સદ્યા ભાગો એહ. ॥ ૩૨ ॥ પ્રદુમાનને નીલદ્વજ વળી, યમુનાશવ જે રાય; બાણ મારી મારીને થાક્યા, શદ્યા નવ છેદાય. ॥ ૩૩ ॥ એવામાં એક રૂશી દીઠા, તપ કરતાતા ત્યાંય; શોભીરૂશી મહા તપસ્વી, તેને જઈ પડ્યા પાય. ॥ ૩૪ ॥ ચરણે લાગી પુછવા લાગ્યો, માહારાજ ટાળો વેહેમ; શદ્યાપર પગ અસ્વનો ચોટયો નવ્ય ઉખેડે કેમ. ॥ ૩૫ ॥ એટલે શોભીરૂશી બોલ્યા, કોણ તમે રાજન; અરજુન કહે દાસ તમારા, પાન્ડવ કુન્તી તન. ॥ ૩૬ ॥ શોભીરૂશી તવ રાજી થયા, ભલે આવ્યા હાંધ હોણ; અરજુન કહે ઓ રૂશીજી, શદ્યા રૂપ છે કોણ. ॥ વળણ. ॥ આ શદ્યા તે કોણ છે, તે કહો મુને કથાય; શાથી પગ છોડે નહી, તે સાંભળ મહિમાય.

કડવું ૯ રાગ આશાવરીની છાયાનો.

જ્યમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ મહીમાય. ॥૧॥ શોભીરૂશી અરજુન પ્રત્યે, શદ્યાની કહે કથાય; ગરૂડ પુરાણમાં ચોરે પારથ, કહ્યો છે મહીમાય. ॥ ૨ ॥ તે કથા તુજને સંભળાવું, સાંભળજે થઈ ખુશી; વનને વીશે તપ કરતાતા, એક ઉદાલક રૂશી. ॥ ૩ ॥ તેમણે ભોમીનું પડ ઉખેડયું, સેહેજ સ્વભાવે છેક; તેની નીચે કુન્ડ નરકનો, તેમાં જીવ અનેક. ॥૪॥ તે જીવોએ ઉદાલકને, કરગરવા માંડયું ઘણું; બહુ દિવસથી આ દુખ સાહ્યે, તે નીવારો અમ તણું. ॥૫॥ હાથ ઝાલીને બાહાર કાઢો, વાલે-શરી છો અમારા; ઉદાલક કહે કોણ તમો છો, તવ કહ્યું પીતર તમારા. ॥૬॥ એટલે રૂશીએ હાથ ગ્રહીને, કાડ્યા કુન્ડની બહાર; પછી સહુ જીવ કહેવા લાગ્યા, મોક્ષ પમાડો સાર. ॥ ૭ ॥ એટલે પુછયું ઉદાલકે, મોક્ષ પામે શી રીતે; તવ જીવોએ કહ્યું સુત તારો, શ્રાદ્ધ કરેજો પ્રીતે. ॥ ૮ ॥ તો તો પામીએ મોક્ષ ગતી, કહી ભોમી ભમતા રહ્યા; તેમને મોક્ષ પમાડનાની, આવી રૂશીને દયા. ॥૯॥ જણ્યું કે દિકરો ઉત્પન્ન કરે, તો પીતર દુખ વામે; તે દીકરો પછી શ્રાદ્ધ કરેતો, મોક્ષ ગતી સહુ પામે. ॥૧૦॥ એવું સમજી કામ ઉપજવ્યો, મનથી ગમન માંડયું; વીર્યને ઉંચું ચડાવીને,

નાશીકા દ્વારે ઠાઢયું. ॥ ૧૧ ॥ સરોવરમાંથી એક કમળ, ખેંચીને પોતે
લીધું; સાચવીને તે કમળ વચ્ચે, વીર્યજ મુકી દીધું. ॥ ૧૨ ॥ તે કમળ
મુકયું સરોવરમાં, સરોવરને કહ્યું એમ; ફરજન થાય તવ સોંપજે મુને,
દીકરો કુશળ ક્ષેમ. ॥ ૧૩ ॥ એમ કહિ મહી મુકીને ગયા, પોતે રૂશીરાય;
એવામાં એક અયોદ્ધાનો, રધુ રાજ કહેવાય. ॥ ૧૪ ॥ તેની પુત્રી સખી
યોને લઇ, સરોવરમાં ગઇ નાહાવા; જળ ઝીલે ઉઘાડે દીલે, જલ કમ
ળ ફુલ સોહાવા. ॥ ૧૫ ॥ એવે રૂશીના વીર્ય વાળું, કમળ કુંવરીએ
લીધું; તેમાં રમતાં જળ ભરીને, અજ્ઞાનતાથી પીધું. ॥ ૧૬ ॥ તેથી
કુંવરીને ગર્ભજ રહ્યો, તેને થયા ચાર માસ; તે વાત તેના તાતે જાણી,
કુંવરી પર કર્યો ત્રાસ; ॥ ૧૭ ॥ અનુચરને આગના આપી, આ પુત્રી લેઇ
જવો; માહારે એનું મુખ નથી જોવું, અરણ્યમાં મુકી આવો. ॥ ૧૮ ॥
એટલે શેવક પુત્રીને તેડી, લેઇ ગયા અરણ્ય; જઇને રણમાં રડતી મુકી,
મહા વીકટ જ્યાં વન. ॥ ૧૯ ॥ એવે ગર્ભને દસ માસ થયા, જન્મનો
સમય છેક; શુભ ચોઘડીયે રાય તનીયાને, પુત્ર પ્રસવીયો એક. ॥ ૨૦ ॥
માહા રૂપવંતો માહા તેજસ્વી, પુત્ર થયા નીરધાર; કુંવરિએ જાણ્યું
કુંવારકા છું, ગંગામાં મુક કુંવાર. ॥ ૨૧ ॥ એમ જાણીને ગંગાજમાં નાંખ
વાને ગઈ જ્યારે; હાં હાં કહીને એને રોકી, ગંગાજએ ત્યારે. ॥ ૨૨ ॥
ઓરે બાઇ આ દીકરાની, તું છે ધરમની માત; ઉદાલક રૂશીનો તનછે,
આપી આવ એમને હાથ. ॥ ૨૩ ॥ પુત્ર લેઇને ફરજે વનમાં, મળશે તુ-
જને રૂશી; તેને તેનો સોંપી દેજે, તવ કુંવરી થઇ ખુશી. ॥ ૨૪ ॥ રાજ
ની પુત્રી પુત્ર લેઇને, વનમાં લાગી ફરવા; એવામાં ઉદાલક રૂશી, આ
વ્યા સંધ્યા કરવા, ॥ ૨૫ ॥ એવામાં પેલી પુત્રીએ, કાષ્ટનું ખોખું કીધું,
ગંગામાં તરતુ મુકી તેમાં, છોકરૂં મુકી દીધું. ॥ ૨૬ ॥ એવે સમે સ્નાન
કરીને, રૂશીએ સમાધી કીધી; એવામાં પેટી આવી તણાતી, ઉદાલકે
તે લીધી. ॥ ૨૭ ॥ જ્ઞાન દ્રષ્ટીથી રૂશીજને, જણાયો મતલબ સારો;
તણાતી પેટીમાં પુત્ર આવ્યો, તે દીકરો છે માહારો. ॥ ૨૮ ॥ એમ જણાયું
કે પેટી લીધી, તેમાંથી લીધો તન; તે જોયું પેલી કુંવરીએ. આવી વ-
દી વચન. ॥ ૨૯ ॥ એ રૂશી આ છોકરૂં કાનું, રૂશી કહે કે માહારૂં;
પુત્રી કહે તમારે માટે, માહારે વળ્યું અંધારૂં. ॥ ૩૦ ॥ તમ સંગ વીશય
વીના મુજને, ગર્ભ રહેલો શાથી; રૂશી કહે તેં વીર્ય પીધેલું, સરોવર
કમળમાંથી. ॥ ૩૧ ॥ તેથી તુજને ગર્ભ રહેલો, કુંવરી કહ્યું ભણે; વ-

ભુ દોરોદોશ મુઠ્ઠી કહાડી તાતે, મહારાજ સી મુજ વલે ॥ ૩૨ ॥ રસી
 કહે ચાલ તુજ તાત પાસે, હું તુજને મુકી આણું; કુંવરી કહે ચાલો
 મહારાજ, કાંઈક સુખી થાણું ॥૩૩॥ એમ કહીને કુંવરી ચાલી; પુત્ર
 રસીની પાસ, રઘુરાજની સભામાં ગયા કે, રાજને પડયો ત્રાસ ॥ ૩૪ ॥
 ઉદાલક કહે ભય નવ ધરતો, સાંભળજે કહુ પેર, પવીત્ર પુત્રી છે આ
 તાહારી, રહેવા દે તુજ ઘેર ॥ ૩૫ ॥ નથી એને વીશય કીધો, આજ
 આન્યું પગ હેઠ; કમળમાં મુજ વીર્ય હતું તે, પીધાથી ગરભજ પેટ,
 ॥૩૬॥ રઘુરાજ કહે વાર મહારાજ, તમથી થયો સંતાન, માટે તમે
 પરણો એ કન્યા, કહી દીધું કન્યાદાન ॥૩૭॥ પોતાના ગામમાં ધામ
 આપી, રાખ્યા રસી રાય; પુત્રનું નામ નાસીકેત પાડ્યું, પુત્ર ભણ્યો
 વિદ્યાય ॥૩૮॥ નાસીકાના વીર્યથી થયેલા, તેથી નાસીકેત નામ; એ-
 વામાં પીતર શ્રાધ આન્યું, ઉદાલકને ધામ ॥ ૩૯ ॥ નાસીકેતને કહ્યું
 રસીએ, દરભ જઈ લઈ આવ્ય, વાર ન કરતો ખીજે ન ફરતો, ઝટપટ
 વહેલો લાગ્ય ॥ ૪૦ ॥ તવ નાસીકેત દરભ લેવા, ગામ ભાગોળે ગયા;
 ત્યાં સીવજીનું સીવાલય છે, તે સીવ ભેગા થયા ॥ ૪૧ ॥ શંભુ સાથે
 વાતો કરવા, ખીરાજ્યા રસી રાય; દરભ લેવાને ને શ્રાધની વારતા, વા
 તોમાં ભુલી જાય ॥ ૪૨ ॥ ઉદાલકે વાટ જોઈને, શ્રાધ કર્યું આપ ઘેર;
 પછી પુત્રને શોધવા ચાલ્યા, ભાગોળ ઉદાસ ભેર ॥ ૪૩ ॥ એવે નાસી
 કેતને સાંભર્યું, પોતાને ઘેર શ્રાધ; અરેરે હું ભુલી ગયો, દરભવીનાબહુ
 બાધ ॥ ૪૪ ॥ એમ જાણીને દરભ લીધો, ઘેર જવાને પળીયા; એવામાં
 ઉદાલક રસી, સામા મારગમાં મળીયા ॥ ૪૫ ॥ એટલે નાસીકેત બો-
 લ્યો, ક્ષમા કરજે તાત; સીવ સાથે સમાગમ કીધો, ભુલ્યો શ્રાધની
 વાત ॥ ૪૬ ॥ ઉદાલકે તેને શ્રાપ દીધો, જ પડ નરકને કુંડ; હવે તું નહી
 કામનો મહારે, મુરખ મતી મુંઢ ॥૪૭॥ તાતનું વચન સીશ ચઢાવી,
 સમાધી નીચ થયા, ચોગ્યાભ્યાસે ચોગ્ય સાધનથી, જમપુરીમાં ગયા.
 ॥૪૮॥ ત્યાં ચમરાજ ખીરાજેલા, ચમ લોકોના નાથ; નાસીકેત નીરખ-
 વા લાગ્યા, ચમ ડંડ જેને હાથ ॥ ૪૯ ॥ તે બહુ જીવના ન્યાય કરે છે,
 લેછે પુરણ પરીક્ષા; પુનવંતાને ફળ આપેછે, પાપીને દેછે શીક્ષા ॥ ૫૦ ॥
 કંઈ પાપીને ઉંચા ટાંગેલા, કંઈ જન લોહને સ્થંભ; કંઈ જનનેચીરટા
 થી તાણે, દુખી થાયછે દંભ ॥૫૧॥ કંઈકને ખાણીયામા ખાડેછે, કંઈની
 ચામડીચીરે; કંઈનાહાથપગ બાંધીબાંધીને, વળગાડ્યા વીણુશરાર ॥૫૨॥

કારમા બરાડા પાડે પાપી, પડેછે દારણુ દુખ; પુન્યવંતા બેઠેલા સભામાં,
લેછે માન્યને સુખ ॥૫૩॥ ત્યાં આવી નાશીકેત ઉભા, યમે દીધુ આ-
સન; યમ પતીએ ચરણે લાગી; પ્રેમે કર્યું પુજન ॥ ૫૪ ॥ પછી કહ્યું ત
મે દક્ષણા માગો, ઇચ્છા હોય તે ભાંખો; નાશીકેત કહે દક્ષણામાં, મુને ન-
રકમાં નાંખો ॥૫૫॥ માહારા તાતનો શ્રાપ છે મુને, માટે એજ ઇચ્છા
ય, તવ યમરાયે પાલખી આણી, ખેસાડયા તેની માંય ॥૫૬॥ નર્કના કુ-
ન્ડ દેખાડવા માટે, તેડી ગયા યમરાય; સત્યાર્વાશ કુન્ડ નર્ક કેરા, બહુ
જીવ તરફડે ત્યાંય ॥૫૭॥ કૈં જીવ ઉંઘા કંઈ જીવ ચીતા; કંઈ ડોકાં કાઢે
લા બાહાર; કંઈ જીવને કાગડા કોચે છે, ગડધલો અપાર ॥૫૮॥ તે સરવે
કુન્ડ રૂશીએ દીઠા; પામ્યા મનમાં ત્રાસ; અરેરે બહુ જીવછે દુઃખી, ક્રીધા
મનમાં કયાસ ॥ ૫૯ ॥ યમરાયને કહ્યું નાશીકેતે, સૌ જીવને બાહાર
કાઢાડો; એમના વતી મુજને નાંખો, એઓને શાન્તી પમાડો. ॥ ૬૦ ॥
યમરાજ કહે ન થાય એવું, તે કરતા કરો કામ, તમારો શ્રાપ ટળેને
આ જીવો, તે પણ છુટે તમામ ॥૬૧॥ જીવો તમો તમારા તાત પાસે, કહુ
તે કામ આદરજો, તમારા તાત આદરમાન દેશે, જઈ પણ યજ્ઞ કરજો.
॥૬૨॥ શ્રાપ નીવારણ થાશે તમારો, વળી આ જીવ સઉ તરશે, એમ
કહીને વીદાય ક્રીધા, ભોમી પધાર્યા હરશે ॥ ૬૩ ॥ તાતને ત્યાં જઈ
ત્રણ યજ્ઞો, ક્રીધા પોતાને હાથ; શ્રાપ ટળ્યો તર્યા નર્કના જીવો, ઓધાર
પમાડી માત ॥૬૪॥ પછી પોતે વનને વીશે, તપ કરવાને ગયા; એકલા ઉ
દાલક રૂશીજી, ઘર ગામ વીશે રહ્યા ॥૬૫॥ વળણુ ॥ એકલા ઉદાલક ર-
હ્યા, કોણ કરે શેવાય; વઢે વલ્લભ એ રૂશીને, થઈ વરવા ઇચ્છાય.

કડવું ૧૦ રાગ ધનાશ્રીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ-
જને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય ॥ ૧ ॥ ઉદાલકે એમ વીચાર્યું, પ્રજ્ઞાવ-
સ્થા થઈ માહારી, મારી ચાકરી કરનાર જોઈએ, માટે પરણુ નારી.
॥ ૨ ॥ એકલ રૂશીની દીકરી હતી, અવળચંદી નામ, તેની સાથે પોતે
પરણ્યા, કરાવવા ઘર કામ ॥ ૩ ॥ પરણી પોતાને ઘેર રાખી, કરાવવાને
શેવા, જે બતાવે તે કરે કામ અવળું, નામ જેવું ગુણ તેવા ॥૪॥ રૂશી
કહેશે ચરણ ચાંખો, તવ તે મુસ્તક ચાંખે, રૂશી કહેશે લાડુ કરજો, તો

ખીચડી કરી આપે. ॥૫૫॥ પાણી માગે તો તેલ આપે, તેલ માગે તો પાણી; નાહવાનું કહે તો જાજર જાયે, અવળી સંતિ એધાણી. ॥ ૬ ॥ તેથી રૂશી બહુ થયા દુખી, જ્યાં ત્યાં પડે બહુ બાધ; એવામાં ઉદાલક કરા, તાતનું આવ્યું શ્રાધ. ॥૭॥ તવ રૂશી સોસાવા લાગ્યા, હવે કરૂં શી પેર; એવામાં કૌડંડ રૂશી, આવ્યા એમને ઘેર. ॥ ૮ ॥ તવ ઉદાલક કહેવા લાગ્યા, ગાંડી નારી મુજ ધામ; જે જે સવળુ બતાવું તે તે; અવળુ કરે છે કામ. ॥ ૯ ॥ એટલે કૌડંડ એમ બોલ્યા, કામ બતાવજે અવળું; તેથી તમારી અવળચંદી, કારજ કરશે સવળું. ॥૧૦॥ તવ ઉદાલકે અવળચંદિ, બોલાવી પોતાની કને, જે શ્રાદ્ધ કાલે મુજ તાત કેરૂં, કરવા ઉલટ નહીં મને. ॥ ૧૧ ॥ એટલે અવળચંદી બોલી, શ્રાદ્ધ તો કાલે કરવું; રૂશી કહે આપણા બે વિના, ખીજી નવ નોતરવું. ॥ ૧૨ ॥ એટલે અવળચંદી બોલી, હું તો માહારે નોહોતરીશ; રૂશી કહે એક જાણને કહેજે, નારી કહે કે વીસ. ॥૧૩॥ રૂશી કહે કે રોટલા કરજે, જેમ તેમ જમાડી કાઢાડું; અવળચંદિ એવું બોલી, કરવાના છે લાડુ. ॥૧૪॥ રૂશી કહે કે ઉઠજે મોડી, કામ કરવા દીન જાતે, નારી કહે કે ઉઠીશ વહેલી કરીશ મધ્યાન થાતે. ॥ ૧૫ ॥ એમ કહી નરનારી સુતાં, એવે વાહાણુ વાહાય અવળચંદી વેહેલી ઉઠી, ઠીક કર્યું ધરમાંય. ॥ ૧૬ ॥ વીસ વિપ્રોને નોહોતરી આવી, શ્રાદ્ધ સામગ્રી કરી, ગોમયે લીંપી દર્ભ ત્રભાણુ, આચમની ત્યાં ધરી. ॥ ૧૭ ॥ રૂંડે પ્રકારે રસોઇ કીધી, અળગુ ઢાંકી દીધું; ઉદાલકે તાતજી કેરૂં, પરી પુરણ શ્રાધ કીધું. ॥ ૧૮ ॥ ભોજન કરી રહ્યા સર્વે, ભુલી બોલ્યા રૂશીરાય; શ્રાધના પીન્ડને શ્રાધની વસ્તુ, નાંખી દો ગંગામાંય. ॥ ૧૯ ॥ એટલે અવળચંદીએ તો, શ્રાધ તણા પીન્ડ લીધા; મળમુત્રનું સ્થાનક જ્યાં છે, ત્યાં જઈ નાંખી દીધા. ॥૨૦॥ તેવું જોઈને ઉદાલકને, તનમાં પ્રગટયો તાપ; અતી આકુળબ્યાકુળ થૈને નારીને દીધો શ્રાપ. ॥ ૨૧ ॥ અવળચંદી અવળું કરે છે, તે પાપ પુરણ નડજે; શ્રાપ છે માહારો આ ભોમીમાં, શલ્યા થઈને પડજે. ॥ ૨૨ ॥ એટલે અખળા થરથર ફરજી, અવગુણ કરો માફ; ભુલી ચુકીને જખ મારી, નિવારો માહારો શ્રાપ. ॥ ૨૩ ॥ એટલે રૂશીને દયા આવી, શ્રાપ નાંખું છું નીવારી; અરજીનનો ચરણ અડશે કે, શલ્યા ટળી થઈશ નારી. ॥ ૨૪ ॥ માટે શલ્યા થઈ પડી છે, અવળચંદી ધરણ; એવાં વચન સુણીને સૌ, રૂશીને લાગ્યા ચરણ. ॥ ૨૫ ॥ રૂશીનાં વચન સાંભળીને,

અરજુને અરાંડયો પાય; શક્યા ટળીને નારી થઈ ગૈ, અસ્વ છુટી ગયો
ત્યાંય ॥૨૬॥ અવળચંદી ઓદ્ધાર પામી, શ્રાપ નીવારણ થયો, પછી
ઘોડો ફરતો ફરતો ચંપાવતીમાં ગયો ॥ ૨૭ ॥ વલણ ॥ ચંપાવતી ઘોડો
ગયો, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુધન્વાનીકથાય.

સુધન્વા આખ્યાન.

કડવું ૧૧ રાગ સાંખિ.

પ્રથમ પહેલા પાર્વતી નંદન, વંદન કરૂં વીશેશ; પછી નમુ શંભુજે
નો, ધારણ યોગી વેશ ॥ ૧ ॥ રૂંઠ માળાને મુંઠ માળા, સર્વ તણા સ-
ણગાર; શીશ જટામાં ગંગા ખીરાજે, સદા વહે જળ ધાર ॥ ૨ ॥ ઉ-
મીયાણ અરધંગ ખીરાજે, તેહ તણા જે બાળ; સુધ બુધ નારી સુંદરી
શોભે, ગણેશ દીન દયાળ ॥ ૩ ॥ પહેલા કરમાં જળ કંમડળ, ખીજે
મોદીક સાર; ત્રીજા કરમાં ફરશી સોભે, ચોથે માળા નીરધાર ॥ ૪ ॥
શીંદુર લેપન અંગે ઓપે, નંદન લાલને લક્ષ; મુશક કેરૂ વાહન જેને
વિશાણ જેના ચક્ષ ॥ ૫ ॥ સર્વ ભુદેવમાં પ્રથમ પહેલું, પુજન એનું
થાય; મંગળીક ટાણે સર્વ ઠેકાણે, ગણેશ ગુણ ગવાય ॥ ૬ ॥ પંથી સ-
મરે પંથ પળતાં, તવ તેને આવે લાભ; પ્રથમ ગણેશનું નામ લેઈ, ખેડે
નીરમાં ન્હાવ ॥ ૭ ॥ વેહેપાર કરતાં વેહેપારી સમરે, તે જય પામે અ-
પાર, સાસરવાશણી સુંદરી સમરે, સમરી સજે સણગાર ॥ ૮ ॥ પુર્ણ
પ્રતાપી દે કષ્ટ કાપી, એવા ગુણીશ ગણે; તેથી પહેલા આરાધુ તેને, દે
બુદ્ધી હમેશ ॥ ૯ ॥ બીજી સમરણ સરસ્વતીનું કરૂં કરી પરણામ
જીભ્યાર્થે વસો જગ માતા, વિશ્વમાં તારૂં નામ ॥ ૧૦ ॥ જ્ઞાન શક્તી
નિ તું આપનારી, તુજ વડે વડુ વાણી; પછી સરવ દેવને શમરૂ સ્હાય
કરો રૂદ્રાણી ॥ ૧૧ ॥ ભારથ યથા પાતક હણે, એવી પરમ પવીત્ર; જેમાં
ન્યાય નીતીને પ્રાક્રમ, સ્વામી શેવકનાં ચરીત્ર ॥ ૧૨ ॥ સાંભ-
જ્યાથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાયે, લક્ષ ચોરાશી વામે; સંસારનું સુખ કમળવત
લે, છેવટ મોક્ષજ પામે ॥ ૧૩ ॥ એવી પાવન કથા વીશે, સુધન્વા આ-
ખ્યાન; તે સુધન્વાનું સંકટ ટાળી, સ્હાય કરી ભગવાન ॥ ૧૪ ॥ તેવી

સ્હાય કરે આતાને, શ્રદ્ધાળુ જન જોહ; દૃઢતા રાખી રટન કરે, મહા સુ-
ખ પામે તેહ. ॥ ૧૫ ॥ અશ્વ છુટી ફરતો ફરતો, લાંબે પંથ પળાય; સું-
દીર સોભાવંતી નગરી, ચંપાવતીમાં જાય. ॥ ૧૬ ॥ તે નગરીમાં રાજ્ય
કરે છે હંસદ્વજ એક રાય; બહુ બળવંતો બાણાવળી છે, બાહુ બળી-
યો ગણાય. ॥ ૧૭ ॥ ગદા યુદ્ધનો પ્રવીણ પોતે, ચલવે ભદ્ર ધર શુભ; ખરે
ખરો છે ભાગ્યશાળી, પોતાને પાંચ પુત્ર. ॥ ૧૮ ॥ સુધન્વા નામનો સુત
મ્હોટો, છે હરીજન જ્ઞાનવાન; પરમારથને સ્વારથ સમજે, નીતિવાળો
નીધાન, ॥ ૧૯ ॥ પ્રાતઃકાળે ઉઠવું વેહેલા, કરવું સંધ્યા સ્નાન; નીત્ય
નીયમ પોતે પરવારી, પ્રભુ સેવા સાવધાન, ॥ ૨૦ ॥ પછી જવું દેવ દર-
શન, માતપીતાને નમવું; પરમારથ પાંચ વીપ્ર લાવી, જમાડીને જ-
મવું. ॥ ૨૧ ॥ વીપ્રનું ઉચ્ચિષ્ટ અન્ન લેઈ, ભરી લેવા પાંચ ગ્રાસ; તે પછી
ખીજું ભોજન કરવું, રટવા શ્રીઅવીનાશ. ॥ ૨૨ ॥ ગઉ બ્રાહ્મણના ગુ-
લામ થઈને, કરવી સદા સેવાય; અસત્ય ભાશણ મુખ ન ભાંખે, સમરે
દેવાધી દેવાય. ॥ ૨૩ ॥ એવો ઉત્તમ ભગ્ત હરીનો, જાણે સઉ સંસાર;
હંસદ્વજનો એ સુત મ્હોટો, કરણ સમો દાતાર, ॥ ૨૪ ॥ ખીજે નંદન
સુરથ નામે, તે પણ પ્રાક્રમી પુરો; સુનળ નામે પુત્ર ત્રીજે નહી કોઈ
ગુણે અધુરો. ॥ ૨૫ ॥ ચોથો સુંદીર શેન્ય નામે; પાંચમો સુખેન બાળ,
કોવળીકા નામે એક પુત્રી, ઘણું તપોવંત ભાળ. ॥ ૨૬ ॥ સુખવતી
નામની છે નારી, હંસદ્વજની જેહ, પુરણ પ્રેમદા ભાગ્યશાળી. સુખ-
માં નહી સંદેહ ॥ ૨૭ ॥ તેવા રાજની નગરીમાં આવ્યો, પાન્ડવ
કેરો વાજ, હંસદ્વજે નજરે જોયો, અંતર થયો રાજ. ॥ ૨૮ ॥ વળણ ॥
અશ્વ જોઈ રાજ થયો, હંસદ્વજ રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે,
આતા દેજે મન. ॥

કડવું ૧૨ રાગ ચૌપાઈનો.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, સુણ જનમેજય હેત આણી; બળવં-
તાએ નીરખ્યો વાજ, રૂપાળો જોઈને થયો રાજ. ॥ ૧ ॥ એની કાંતી ઘણી
રૂપાળી, શોભે કનકશમ કેશવાળી; એના કરણચરણનો દેખાવ; જોઈ રા-
જને ઉપજ્યો ભાવાર ॥ ૨ ॥ કપાળે છે કનકનું પત્ર, લખેલું વાંચી જોઈ તરત;
ક્રીધો રાજએ મન વીચાર, આતો પાન્ડવનો તોખાર. ॥ ૩ ॥ એને નહી બાં-

ધુ'તો કેવો, થૈશ દાશી નંદનજેવો; મારું ક્ષત્રીપણું બધુજશે, આખાવિશ્વ-
માં કેહેણી થાશે ॥ ૪ ॥ કોઈ કરપ મારો નહીં માને, જશે પ્રાક્રમ પાછ-
ળ પાને; લાજ મરશે સહોદર સર્વ, કેહેશે મીથ્યા કરતો તો ગર્વ. ॥૫॥
ભોમીમાં ફરતો તો થૈં મોહોટો, પણ આજ જણાયો ખોટો; કેહેશે અસલ
ગાદી લજવી, એણે પોતાની દેહ બચાવી. ॥૬॥ એને જીવડું વાહાણું
લાગ્યું, મોટે વઢવામાં મન ભાગ્યું; એવી કેહેણી જગતની થાશે, વળી
પાન્ડવ બહુ પોમાશે. ॥ ૭ ॥ મોટે અશ્વ બાંધી યુદ્ધ કરડું, ક્ષત્રી સુતે
કદી નવ ધરડું; જ્યારે ત્યારે છે એકવાર મરડું, શીશ હાથમાં લેધને
ફરડું. ॥ ૮ ॥ એવો ક્ષત્રી તણો વેહેવાર, મોટે બાંધવો આ તોખાર;
છોને કોપે કુન્તી કુંવાર, એમને વશ દેવ મોરાર. ॥ ૯ ॥ તેથી શામળી-
યો સહાય કરસે, મોટે પાન્ડવ હિમ્મત ધરશે; મને હરાવશે યુદ્ધ કરી,
પણ દેખીશું શ્રીહરી. ॥૧૦॥ માહારી નગરી પાવન થાશે, યમકાંકરનો
ભય જશે; કરવા પાન્ડવની વાહાર, આવશે આંધ વિશ્વાધાર. ॥૧૧॥
અશ્વ રોક્યા વીના નવ આવે, મળે પ્રભુ ભાવે કલાવે, એમ જણી
ઉઠ્યો રાજન; ઘોડાને કરવા બંધન. ॥૧૨॥ તવ સાથે ઉઠ્યા ખાસદાર,
વળી શેવક પણ દસ ખાર; લાંબ્યા દોર સાંકળ બાંધવાને, લાગ્યા અ-
શ્વ મણી વાઘવાને ॥૧૩॥ જઈ અનુચરે ઘેરી લીધો, તવ રાજ્યે બં-
ધન કીધો; લેઈ ગયા એકાન્ત ભોવન, ચોટી મુક્યા શેવક જન. ॥૧૪॥
તેતો ઉઘાડાં ખડગે ફરે; વારાફરતી તે પેરા ભરે, રખે ચોરી અમારી
થાય, રખે મેહેનત મીથ્યા જાય. ॥ ૧૫ ॥ એમ ચોકસ રાખ્યો વાજ;
આજ ઠીક આવી રંગબાજ; એમ હરખે ભરેલો રાય, જઈ ખેડો સભા
ની માંય. ॥ ૧૬ ॥ એવે પાન્ડવનું દળ જોહ; આવ્યું નય ભાગોળે તેહ-
તેને ખખર આવી એવી, હવે અશ્વની આશા કેવી. ॥૧૭॥ મહા બળવ-
તાએ બાંધ્યો, હવે વાજ મળ્યોનો વાંધો; એક શેન્યા છાની વાત કરે,
કેક મુમત વાત ઓચરે. ॥ ૧૮ ॥ કેક કહે હંસદ્રજ બળીયો, એના માં-
થાનો કોઈ નથી મળીયો; એતો અરજુનને પણ જીતે, સાંમે ખીજે તેને
બહુ વિતે ॥૧૯॥ સશી સરખો હંસદ્રજ રાય, તારા તુલ્ય પાન્ડવો દે-
ખાય; કેક કહે તમે શું પરખો, અરજુનજી છે શેશ સરખો ॥૨૦॥ બા-
કી સર્વ અરશીયા જેવા, જેને કળ્પ પ્રભુની શેવા; આપો આપ મોહન
વર સાથે, આવ્યું છે બળ વૈકુંઠ નાથે. ॥૨૧॥ મોટે પાન્ડવની જીત થાશે,
વાજ બાંધીને રાય પસ્તારો; એમ માંહોમાંહી વાત કરતા, એવે અનુચર

આવ્યા ફરતા ॥ ૨૨ ॥ જોડ્યા અરજુનજીને હાથ, તમે સુણો અમારી
વાત; ખાંધો આપણો અશ્વ આ રાયે, હવે કહો મહારાજ શું થાયે.
॥ ૨૩ ॥ તવ અરજુન બોલ્યો એમ, થાઓછો ઓશીયાળા કેમ; એને
જીતીને તોખાર લેવો, મન મુકીને દંડ દેવો ॥૨૪॥ એતો હંસદ્રજ કોણ
તોલે, એવાં અભીમાનનાં વેણ બોલે; તવ વૃકોદર એમ કહે છે, ભાઈ
ગર્વ શું મીથ્યા ધરેછે ॥૨૫॥ એતો પુરણ છે ભાગ્યશાળી, એનો વૈ-
ભોગ જુઓ નીહાળી, એક પુત્રીને પાંચ પુત્ર, ઘણું શોહ્યામણું ઘર સુ-
ત્ર ॥૨૬॥ પતીવરતા એને ઘેર નારી, જેને વાહાલા દેવ મોરારી; રાજ
ત્રધણે જુધ જણનારો, ઘણા દેશ જીતી આણનારો ॥૨૭॥ એનો સુધન્વા
જે બાળ, તેને વશ છે શ્રીગોપાળ; એતો કહેવાય છે બહુ બળીયો,
તમથી જાદે સાહ્ય શામળીયો ॥૨૮॥ એને મહાસતી સાધવી નારી, જેનું
પુન્ય તપોબળ ભારી; એના સત્યથી સામ્રથ સ્વામી; માટે વાત કરો
શીશ નામી ॥ ૨૯ ॥ તવ અરજુન હંકારે ભરીયો, ઘણા ગરવે વચન
ઓચરીયો; વૃકોદર વીરા શું જાણો, મુજ આગળ શીદ વીખાણો
॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ વિખાણો શીદ મુજ કને, જોયા બહુ નરેશ; વાજ
લેઉં તે નવધ નહી, પણ લેઉં એનો દેશ.

કડવું ૧૩ રાગ સાખીનો.

જયમુની રસી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું, સુધન્વા મહીમાય ॥૧॥ અરજુનજી એમ કહેવા લા-
ગ્યો, બંધુ બુદ્ધી નરસાધ; પોતાના પક્ષની હીમ્મત ભાગી, શત્રુની કહી
સરસાધ ॥૨॥ સામા વાળાની બાહાદુરી ગાધ, પોતાનો પક્ષ ડરાવો; હી-
મ્મત તો ક્યાંથી આપો ને, ચરણ ઢીલા કરાવો ॥૩॥ હોંશ હોય તે નાંખો
ભાગી, તે કેમ ચઢે સરાડે; કેવળ મુરખાઇનું એ કારણ, વણ સમજ્યું
ખરાડે ॥૪॥ હેતસ્વી જન કોને કહેવો, ખરી વાતે ખંભ ઠોકે; હીતશત્રુ
સમજવો કોને, શત્રુ સામે થતા રોકે ॥૫॥ તેથી શત્રુનો દાવ ફાવે, જય
પામીને જય; સીઓળવું જઈ સીંહને જીતે, નવાઈ સી દેખાય ॥ ૬ ॥
પોતે પોતાનો પગ ભાગોછો, શત્રુના વીખાણ કરી; હાવું બોલવું ઘટે ન
તમને, હવે ન બોલશો ફરી ॥૭॥ તવ ભીમે મન એમ વિચાર્યું, સામે
મમે તેમ હોય; પણ તેના વીખાણ કરવાથી, હામલે સન્ય સહુ કાય.

॥ ૮ ॥ સરવેનું મન ડર ખાઈ જાયે, તો ન ભરાયે સુર; કાયર થાય તે પેહેલો મરે, રાખવી હીમત ઉર. ॥ ૯ ॥ એમ સમજી વૃકોદર બોલ્યા, એરે મહારા વીર; તમારું મન જોવા હું બોલ્યો, સાખાશ છે રણધીર. ॥ ૧૦ ॥ પાછા ન પડવું યુધ્ધે ચડવું, લેવો અશ્વ હરાવિ; કાલ્યરખણું કાંઈ નવ કરશે, નરનું નામ ધરાવી. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી ઉશ્કેર્યો વીર-ને, ઉપજ્યો ઉર આનંદ; અરજીન કહે વાજી લેવા, હવે કરવો ફંદ. ॥ ૧૨ ॥ કરણ નંદન વરશકેતુને, નરે કરી આજ્ઞાય; સાવચેતીથી સંચ-રે તમે, હંસદ્વજને ત્યાંય. ॥ ૧૩ ॥ જઈ કહો કે અશ્વ આપો, નહીં તો વિપ્રીત થાશે; પાન્ડવને આવી પાવલે લાગો, ચાલો અરજીન પાસે. ॥ ૧૪ ॥ એટલે રવીના સુત તણો સુત, ઉઠ્યો આનંદ પામી, વસ્ત્ર આભુષણ ધારણ કીધા; ખડગ લીધાં શીશ નામી. ॥ ૧૫ ॥ પછી પો-તાના બે દાસ લીધા, ચાલ્યો સુર સપાટે; મોટી આંખડી મુછ વાંકડી આવ્યો જોર ઝપાટે. ॥ ૧૬ ॥ સભાને દરવાજે જઈને ઉભો, કાહાવ્યું છડીદાર સાથ; કહીએ કે પાન્ડવની તરફથી; કરવા આવ્યા છે વાત. ॥ ૧૭ ॥ કરણ નંદન વરશકેતુ, વારતા કરવા માગે; કેહેજે કે પ્રતીજ્ઞ સાથે, તવ મનનો ભય ભાગે. ॥ ૧૮ ॥ એટલે છડીદારે જઈને, કર્યો સ-ભામાં જીહાર; કહ્યું કે પાંડવના કેહેવાથી, આવ્યા કરણ કુંવાર. ॥ ૧૯ ॥ તમ સંગ વારતા કરવા ઈછે, શી આજ્ઞા મહારાજ; હંસદ્વજ કહે આવ વા ઘો, વાતે શું ખગડે કાજ. ॥ ૨૦ ॥ એટલે છડીદારે જઈ કહ્યું, પ-ધારો સભા વિશે; તવ વરશકેતુ સભામાં ચાલ્યો, ઉમંગ ઉર અતીશે. ॥ ૨૧ ॥ હંસદ્વજે આરાન આપી, સનમુખ બેસાડી દીધો; ક્ષત્રીના રીતી પ્રમાણે આદરભાવજ કીધો. ॥ ૨૨ ॥ પછી કહ્યું કે કેમ પધાર્યા, વધો વ-રશકેતુ વાણી; તમે અમારો કેમ લીધો છે, વાજી પંચ કલ્યાણી. ॥ ૨૩ ॥ હંસદ્વજે કહ્યું પત્ર અશ્વ લેલાટે, પત્ર લખેલું એવું; ક્ષત્રી હોય તે આ વાજી બાંધે, તો કેમ બાંધી ન લેવું. ॥ ૨૪ ॥ શું સહુ ક્ષત્રી નાશ પામ્યા, શું ગયું ક્ષત્રી બીજ; શું એક પાન્ડવ ક્ષત્રી નંદન, કેમ ન આવે બીજ. ॥ ૨૫ ॥ શું એ એકલા ખડગ ધારી, બીજએ શું પેહેરી ચુડી; શું એ સુરા બીજ અસુરા, માટે હું પડ્યો ઉડી. ॥ ૨૬ ॥ જો વાજી જોઈતો હોય તો, આપીશ નહીં તમને; અરજીન આવી પત્ર વાજીનું, છોડી મુકે ભેઠ અમને. ॥ ૨૭ ॥ વરશકેતુ કહે આ શું બોલો છો, અહંકાર રાખો થોડો; કુર કુળના પાંડવ એ છે, સમજીને આપો ઘોડો. ॥ ૨૮ ॥

જગતમાં જેની જય વરતે છે, પોતે લાઠ્યા પંચાળી; અવનીમાંથી અ-
સુર કાઢ્યા; સાહાય જેને વનમાંથી. ॥ ૨૯ ॥ બળીયા સાથે બાથ ન
દીજે, વીવેકની એ વાત; સલાહ સંપત્તી નીપજે, સાર નહીતો થાશે ઉ-
ત્પાત ॥૩૦॥ એટલે ક્રોધ કરી રાય બોલ્યો, સાંભળો વરસકેતુ; બોલવા
ઉપરથી હું સમજ્યો, તમારા મનનો હેતુ. ॥૩૧॥ તોખાર લેવો ભય બ-
તાવી, હું સમજું છું ઘણું; પણ અશ્વ આપું તો મેં ખોયું, પોતાનું
ક્ષત્રીપણું. ॥ ૩૨ ॥ હું હાર ને પાન્ડવ જીતે, તો તેમાં શું થાશે; કુન્તી
સુત એમ સામા બાહાજ, પાછળથી પસ્તાશે. ॥ ૩૩ ॥ પત્રમાં એમણે
એમ લખ્યું છે ક્ષત્રી હોય તે બાંધે; તે માટે મેં અશ્વ બાંધ્યો, આપુ
નહી એ વાંધે. ॥ ૩૪ ॥ શું એકલા એ ક્ષત્રીની જતી, બીજા શું કાળી
નાળી; લઢવું વઢવું પાછા શું પડવું, મરવું નહી પુંઠ વાળી ॥૩૫॥ શું
એમની માએ દીકરા જણિયા, બીજાએ શું પાશાણુ; શું એકલા એ
મનુશ જનમ્યા, બીજા શું જનમ્યા સ્વાન. ॥૩૬॥ પાન્ડવ શું બેશીશ
ધરાવે, બીજાને શું એક; અસ્વ અમારે આપવો નથી, ક્ષત્રીતણે એ
ટેક. ॥ ૩૭ ॥ ઉઠો તમે મારી સભામાંથી, હું છું આકળો ભુત; તું શું
પંચાત કરવા આવ્યો, દાસીના સુતનો સુત. ॥૩૮॥ એમ કહીને ચરણ
પછાડ્યો, વર્ષકેતુ તવ ઉઠ્યો; હંસદ્વજનો મીજજ દેખી, રોસ ભરેલો
રૂઠ્યો. ॥૩૯॥ વર્ષકેતુ કહે તતપર થાજે, કરવા રણ સંગ્રામ; બળીયા
સાથે બાથ લીડાવી, ખોવાના ઘર ગામ. ॥૪૦॥ કષ્ણ પ્રભુથી કે નથી
બળીયા, તે પણ રહે છે પાસ; ભગની દીધીને રથ સદા હાંકે, થઈ રહ્યા
છે દાસ ॥૪૧॥ પંચાળ દેશના સ્વયંવરમાં, જરાશન શીશુપાળ; સહ
સરીખા કરણ સરિખા, સુર્યતણા જે બાળ. ॥ ૪૨ ॥ તેવા તેવા મછવેધ
કરવા ઉઠ્યા સભાની માંય; ચોરાશી સહસ્ર દેશનો રાજ, દુરીયોધન
કહેવાય. ॥૪૩॥ મછવેધ સ્થંભે ચડ્યાને પડ્યા, ભરી સભાની માંય; તે
મછવેધ અરજીને કીધો, પરણ્યા સતી કન્યાય. ॥૪૪॥ તેની તુલના તમે
ક્યાં આવો, ઉમંગ પુરણ કરજો; એક ખુણામાં પડી રહેનારા, યુદ્ધ કરવું
આદરજો ॥૪૫॥ હંસદ્વજ કહે યુદ્ધ કરવાનું, ના પાડીયે છીએ ક્યારે;
તૈયાર થાજે તૈયાર થાશું, આવતી કાલ સવારે. ॥૪૬॥ એમ કહીને વિ-
દાય દીધી, વર્ષકેતુ તવ વળીયો; ક્રોધ ભરેલો રક્ત લોચને, જઈ અર-
જીને મળીઓ. ॥૪૭॥ ઓરે પીતાજી ઓરે પીતાજી, જઈ રાયને સ-
મજાવ્યો; પણ મુમત મુકતો નથી માટે, યુદ્ધ નોતરે દંધ આવ્યો ॥૪૮॥

ઘણો છે સુરો પડે પુરો, નથી અધુરો એહ; બહુ છે બળીયો વાળ્યો
ન વળીયો, વઢવાને ટાંપ્યો તેહ ॥ ૪૯ ॥ વલણુ ॥ લઢવા માટે ટાંપીયો,
જણાયું બહુજેર; વક્ષલ વઢે એમ સાંભળી, કર્યો અરજીને સોર.

કડવું ૧૪ રાગ ધનાશ્રીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું સુધન્વાની કથાય ॥૧॥ અરજીનજીએ સોર ક્રીધો, સૌ
શેન્ય તતપર રહેજે; કાલે સવારે હંસદ્રજને, મન મુઠી યુદ્ધ દેજે ॥ ૨ ॥
એવી પોતે આગના આપી, નગ્રથી શું થાય; હંસદ્રજે પ્રધાન તેડયા,
રાજ્યસભાની માંય ॥ ૩ ॥ શંખને લેખ પ્રધાન પોતાના, બ્રાહ્મણના છે
બાળ, પણ કુબુદ્ધી અતી અદેખા, સ્વભાવના ચાંડાળા ॥૪॥ કલેશ વહાલો
ટોટો ઠાલો કરવા જ્યાં ત્યાં ચાહાય, અસ્તીક નહીને નાસ્તીક પુરા, ખટ
પટીયા કહેવાય ॥૫॥ છે બ્રહ્મદેશી કુથલી કલેશી, ધર્મમાં ફાંશીયા બેઉ,
પણ તેણી આંખે રાયદેખે, લેણુદેણુ પુર્વનું એવું ॥૬॥ તે બેઉને દાસ મો-
કલી તેડયા, રાજ્ય સભાની માંય, પોતાને આસન આવી ખીરાજ્યો,
સભા શોભી રહી ત્યાંય ॥ ૭ ॥ પછી પ્રધાન પુછવા લાગ્યા, માહારાજ
તેડયા કેમ; હંસદ્રજ તવ પુછવા લાગ્યો, પ્રધાનોને એમ. ॥ ૮ ॥ કુન્તી
નંદન પાન્ડવ કેરો, અશ્વ આવ્યો છે હાંધ; તેને લલાટે પત્ર બાંધ્યો છે,
લખ્યું છે તે માંધ ॥૯॥ ક્ષત્રીપણાનો જે સુત હોયે તે, અશ્વ અમારો
બાંધે; એવું વાંચીને મેં બાંધ્યો, ક્ષત્રીપણાને વાંધે ॥૧૦॥ તેથી વરશકેતુ
વિષ્ટી કરવા, આવ્યો અમારી પાસ; અહંકારના વચન બોલવાથી, ઉ-
પજ્યો મન વિનાશ ॥૧૧॥ અશ્વ દેવાનું ના કહ્યું મેં માટે માગ્યું રણ
યુદ્ધ; કહો એ કામ ઠીક કર્યું કે, ક્રીધી વીપરીત બુધ. ॥ ૧૨ ॥ તવ શંખ
ને લેખ એમ બોલ્યા, રાય તમોને ધન્ય, તમ સરખાને જીતે તેવો,
દેખાતો નથી અન્ય ॥૧૩॥ પછી છાની ગોષ્ટી ક્રીધી, મળીને બેઉ પર-
ધાન; આપણે પડે લડવું નથી ને, નથી થાવું હેરાન. ॥ ૧૪ ॥ વઢનાર
વઢશે મરનાર મરશે, આપણે જોવો તમાસો; તો શાને સાર ના કહીએ,
જોવાને ખેલ ખાસો ॥ ૧૫ ॥ એમ વિચારીને બેઉ બોલ્યા, કરો ખરો
સંગ્રામ; ક્ષત્રીનંદન શું નથી તમે, શું બોળવું છે નામ. ॥ ૧૬ ॥
ગાદી શું લખવવી છે, વળી લાજે પરધાન; કુદંબ કખીલા લખવવો

શું, ચડી પડો મેદાન. ॥૧૭॥ ભાઈ સાથમાં ને સહુ સેન્યમાં ઢંઢેરો
 પીટાવો રાય, કાલે સવારે પોહોર દહાડામાં, દરવાજે ભેગાથાય. ॥૧૮॥
 વખત નિમ્ન્યાથી વેહેલો આવે, તેને સરપાવ મળવો; વખત વિત્યેઆવે
 તેને, તેલકઢામાં તળવો. ॥૧૯॥ વળી દૈવ દેવરાવો તમારી, તો સહુ વેહેલા
 આવે, મોડો આવે તેને તળવો, નિશ્ચયે કરો તે કાવે ॥ ૨૦ ॥ રાજ કહે
 કબુલ છે માહારે, ચાર છડીદાર જવો; કુટુંબમાં ને સેન્ય સકળમાં, સં
 દેશો સંભળાવો. ॥ ૨૧ ॥ એટલે ઉઠાડી આગના લૈને, ચાર જણા છડી-
 દાર; પડો વગાડી પોકાર કરયો. કહેલા સમાચાર ॥૨૨॥ કાલ સવારે પો-
 હોર દહાડામાં સરવે થાજેસાવધાન; આયુદ્ધ બંધા આવી મળજે, નહીં
 તો થશે હેરાન. ॥૨૩॥ વહેલો આવીને ઉભો રહેશે, તેને સરપાવ મ-
 ણશે; મોડો આવે તેને રાજ, તેલ કઢામાં તળશે. ॥ ૨૪ ॥ પક્ષપાત કો-
 ઈની નહીં ચાલે, રાય તણી છે દવાઈ; નહીં તો અકાળ મૃત્યુ થાશે, જ
 ણશે નહીં નવાઈ. ॥૨૫॥ એ રીતે સેન્યમાં સંભળાવી, ત્યાંથી થયા
 વીદાય; રાય તણા કુટુંબમાં કહ્યું, જણ સરવને થાય. ॥ ૨૬ ॥ સુધ-
 ન્વા બેઠો છે સયનમાં, પોતાની પ્રેમદા પાસ; તેને કહ્યું કાલ યુદ્ધે જ
 શું, સામા હશે અવિનાશ. ॥૨૭॥ એણે કહેતામાં સુધન્વાનું, ફરકયું
 ડાહ્યુ લોચન; અખળા કેરું અગ પણ ફરકયું ભરાયું ભારે વિધન. ॥૨૮॥
 મહેલમાં દીપક રાણા થયા, કરમાયો નજર બાગ; સુધન્વાનિ બારીએ
 બેશી; કંકળ્યા કાળા કાગ. ॥ ૨૯ ॥ સમગી સીચાણા ભોવન ઉપર, ભ
 મવા લાગ્યા અપાર; તેણે જોઈને ત્રાસ પામી; સુધન્વાની નાર. ॥ ૩૦ ॥
 પાછું મનમાં એમ ભાસ્યું; કાંઈક વિધન થાશે, માડા શુકન કેમ થયા,
 બુદ્ધિથી બાળા વિમાશે. ॥૩૧॥ એમ કરતાં દિવસવિત્યે, રૂજની થઈ તે
 વાર; અચાનક એને નિંદ્રા આવી સયન કરયું તવ નાર. ॥ ૩૨ ॥ તેમાં
 ભયંકર સ્વપ્ન ભાસ્યું, જાણે ગયો ભરથાર અંગતણું હેવાતણ ગયું,
 ઉતર્યા સોળ શણગાર. ॥૩૩॥ જાણે મુખકે કેશ કરડયા, શીશના એકે
 એક; સાણ ઉતરી સિધુરી અંગે, પેહેલી દીઠી અનેક. ॥ ૩૪ ॥ તવ ભ
 યની ભરી ભામની જગી રડવાલાગી અપાર; અંરેરે આમ કેમ લાગ્યું,
 શું થાશે મોરાર. ॥ ૩૫ ॥ મુખ સજ્યામાં સુધન્વાયે, કીધું છે સહન;
 ત્યાં જઈને પીછોડી ઉઘેડી જોણું પતીનું વદન ॥૩૬॥ ઢંઢેળીને જગા
 ડવા લાગી, જગો જગો મમનાથ; અંરેરે માહારે વિયોગ પડીયો કહી
 ઝાલ્યા બેઠે હાથ. ॥ ૩૭ ॥ તવ સ્વપ્ન થયું સુધન્વાને, પડશે મારો

દેહ, અબળા માહારી અટવાઈ મરશે, માહા દુખી થઈ એહ. ॥ ૩૮ ॥
 એવામાં જીવતીને જગાડે, જગ્યો સુધન્વા સુર; જયત થઈ જોઈ અબ
 જાને રડતી દીઠી ભરપુર. ॥ ૩૯ ॥ તવ સુધન્વા પુછવા લાગ્યો, શું
 દુખ દરીયે દુખી, એટલે અબળા કહેવા લાગી, ભયભરી સ્વપ્નની
 ખુબી. ॥ ૪૦ ॥ ભયંકર મને સ્વપ્ન ભાસ્યું, તે નવ જાણે કોઈએ;
 આગળની વાત કહેતાં માહારી, જીભ્યા કાપવી જોઈએ. ॥ ૪૧ ॥ સુધન્વા
 કહે સ્વપ્ન કેવું, સાચી વદજે વાણી, તુજને દવાઈ દણ્ડું માહારી, સત્ય
 કહે સતી રાણી. ॥ ૪૨ ॥ તવ હૈયાફાટ રડવા લાગી, નેત્રે વહે બહુ
 પાણી; અરેરે એમ કહેતી વેળા, કેમ ન જીભ વઢાણી. ॥ ૪૩ ॥ કહ્યા
 વિના હવે છુટકો નથી, કંથે દીધી છે દવાઈ; રડી રડીને કહેવા લાગી,
 અગની ઉઠ્યો ઉરમાં. ॥ ૪૪ ॥ વળણ. ॥ અગનિ ઉઠ્યો ઉરમાં, રડતી
 હૈયા ફાટ; કહેવા લાગી કામની, સોગન દીધા માટ. ॥ ૪૫ ॥

કડવું ૧૫ રાગ હસાવરી.

માહારા કંથજી શું કહેવરાવોરે, ઓ હો હો હોરે. ટેક. ॥ મુજને
 સ્વપ્ન ભયંકર લાગ્યુંરે જાણે પેલા ભવનું પાપ જાગ્યુંરે, માહારાં ચાલતું
 ઘર સુત્રે જાગ્યુંરે. માહારા ॥ ૧ ॥ જાણે રણયુદ્ધમાં તમે ચડીયારે, એક વિધને
 જીવી ખીજે પડીયારે. પેહેલા સસરા શત્રુ થઈ નડીયારે; ॥ માહારા ॥ ૨ ॥
 જાણે સસરાએ તેલમાં તળીયારે; તમે તાત વચ્ચે પળીયારે, તમને
 સહાય કરી શામળીયારે. ॥ માહારા ॥ ૩ ॥ પછી શત્રુએ સંહાર કીધોરે, મન
 મુકીને માર દીધોરે મારો શણગાર ઉતારી લીધોરે. ॥ માહારા ॥ ૪ ॥ હું
 તો અભાગણી રહી રજાળતીરે, મારી કારમી કાયા નથી ગળતીરે, સપ
 નાની વાત લાગે છે મળતીરે. ॥ માહારા ॥ ૫ ॥ તમ તાતે દેવ દેવરાવીરે,
 કાલે વઢવાની વાત કેવરાવીરે; વળી તળાવની ખીના આવીરે. ॥ માહારા
 ॥ ૬ ॥ એવું સ્વપ્નનું સીધાનું મળીયુંરે, માહારાં પ્રારબ્ધ પાછું વળીયું-
 રે. જાણે સંસારનું સુખ ટળીયુંરે. ॥ માહારા ॥ ૭ ॥ મુજને માહા થયાતા
 શુકનરે, કાગ કકળીઆ ભોવનરે, અવળું ફરકયું છે અંગ લોચનરે.
 ॥ માહારા ॥ ૮ ॥ માહારા દીપક થયા રાણારે, તમે પણ નહી હો અ-
 જણારે, સંહુ સમજો છો સ્વામી શાણારે. ॥ માહારા ॥ ૯ ॥ માટે કાલ
 યુદ્ધે નવજશેરે, તમે જઈને પુરણ પુસ્તાશેરે; જાણી જોઈને દુખી

થાશેરે. ॥માહારા॥૧૧॥વળણુ.॥ દુખી થાશે નાથજી, ઉપજશે વીધન;
કરે પ્રતીક્ષા નહી જવા, તો માને મુજ મન. ॥

કડવું ૧૬ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું, સુધન્વા મહીમાય. ॥૧॥ સુંદરી કહે સ્વામી મારા,
પ્રતીક્ષા કરો કાંઈ; તો મુજ જીવને શાન્તી વળે, ઉચાટ છે મનમાઈ.
॥૨॥ એટલે સુધન્વા એમ બોલ્યો, સાંભળ સાધવી સતી; સુરા નરની
નારી થઈને, કયાં દે કાલ્પર મતી. ॥૩॥ મુજ તાતે દેવરાવી દવાઈ, તે કેમ
લોપુ વેણુ; જગત કીરતી થાય માંથે, થાવું સુરાતન હેણુ. ॥૪॥ જગત
માં કીરતી કરાવી, જીવવું તે જીવ કેવો; ગમે તેટલો ઉભો ફરે પણ,
જીવતો મુઆ જેવો. ॥૫॥ સુત સાચો હોય ક્ષત્રીનો તો, મરવાથી નવ
ડરે; રણ સંગ્રામે ન પડે પાછો, મુસ્તક કર લઈ ફરે. ॥૬॥ મરવું માને
તો અજ્ઞાની, આત્મા મરતો નથી; ખોળીયું છે તે પંચભુતોનું, જીવ
ન્યારો સરવથી. ॥૬॥જેવાં વસ્ત્રો ઉતારવાનાં, તેવી ઉતારવી કાયા; મીયા
માહાદેવના ખનાવ જેવી, ચૈતન્યને આ માયા. ॥૮॥ વસ્ત્ર વપુ ઉતારવાં
સરખાં, તેમાં ન જાણવો ફેર; કષ્ટ કાયાને નહિ આત્માને, માટે કર જગ
જેર. ॥૯॥ રણમાં મરીએ તો ભવ તરીયે, મોક્ષની પદવી લેયે; ક્ષત્રી
જતીનો ધર્મજ એ છે, માટે બેસી કેમ રહીએ. ॥૧૦॥ કુળ લાજે જ્ઞાની
લાજે, લાજે પોતાનો ધર્મ; મનુનાં વચન શાસ્ત્ર વીસે, અખળા શું સમ
જે મર્મ. ॥૧૧॥ જીવવું મરવું મીથ્યા કેહેણી, તે કેમ માનીયે સાચું;
અસત્યને સત્ય માને તેનું, ઇશ્વરી જ્ઞાન કાચું. ॥૧૨॥ આ દેહ તજી
ખીજે દેહ લેવો, જ્યારે ત્યારે એક વાર; નિશ્ચે છતાં કેમ ડરવું, સુંદર
વતી નાર. ॥૧૩॥ એટલે સુંદરવતી બોલી, તમે તો મરવું ધાર્યું; તેથી
તમને નહી દેવું જવા, કરો માહારૂં વાર્યું. ॥૧૪॥ પીઉં પાવલે
લાગું તમને, કોણ પછી માહારૂં બેલી, એમ કહેતામા બેઉ ચક્ષુએ,
ચાલી આંસુની હેલી. ॥૧૫॥ એવે સમે મધ્ય રાત્રી થઈ છે, અખળા
કરે વીલાપ; ભાઈ ભગની વીનાની ભામ, વળી નથી મા ખાપ. ॥૧૬॥
એક આશરો પરણ્યા પતીનો, ખીજે વિસ્તંભર કરો; તે વણુ સગુ ન
મળે મહારૂં, કલેશનો ઘટમાં ઘેરો. ॥૧૭॥ દુખે ઘેરાણી નેત્રમાં પાણી,
વાણી વીમળ કાઢે; પોતાના પતીનો પાલવ ઝાલી, રડવા લાગી રાઢે.

॥ ૧૮ ॥ આક્રંદ કરતિ બહુ વલતલતી, કળકળતી કામની; તે વેળાએ
ભયંકર ભાસે, ઝમ ઝમતી જમની. ॥ ૧૯ ॥ કામળ કાયા મહા રૂપ-
વંતી, જોખન બાળે વેશ; ઋગયાનેણી નહી કાંઈ કેહેણી, મુસ્તક સુંદીર
કેશ. ॥ ૨૦ ॥ દંત જેના દાઢમની કળીયો, આંગળી ચંપક કળી; હાથે
ળી જેની કમળ સરખી, હોડ રેખાયો મળી. ॥ ૨૧ ॥ જંઘા કદળી
સ્થંભા સરખી, કુમકુમ પગની પાની; બોલવું કાલું લાગે વાહાલું,
બુદ્ધી મોહોટી વય નાહાની. ॥ ૨૨ ॥ સુઘડતા ચંચળાઈ ચોખાઈ, કોઈ
વાતે નહી ખામી; વાણી મધુરી શુભ ગુણ પુરી, અક્કલે નહી અધુરી.
॥ ૨૩ ॥ વીવેચી વંદાન વડી છે, જાણે પતીવ્રત ધર્મ; આચરણ એના ઉ-
ત્તમ અતી, મતી સદા સુભ કર્મ. ॥ ૨૪ ॥ આભુપણ વણ અંગ ઓપે,
લોપે નહી મરીયાદ; તેથી અબળા રડવા લાગી, કંઠ વેણાનો નાદ ॥ ૧૫
॥ વળણ ॥ વેણા નાદે રામા રડે, મધ્ય રાત્રીનો યોગ; વલ્લભ વદે સુણો
સહુ, અતી ઉપજ્યો હીત રોગ.

કડવું ૧૭ રાગ મને ભુલિ ગયો મારો છેલડોરે.

હુંતો જુદ્ધે ન જવા દેઉ નાવલારે, માહારે તમ વીના નથી આધાર
માહારાજ, જુદ્ધે ન જવા દેઉ નાવલારે. ટેક. મેહેતો જનમીને જોયા છે
આપનેરે, નથી બીજા ત્રીજાની વાહાર. ॥ માહારારાજ ॥ તમને આશો ઉજ-
મ વડવા તણોરે, હંતુ સું જોઈ થાકયા સંસાર. ॥ માહારારાજ. ॥ ૧ ॥ મારે
પીયર પનોતુ થવાનું નથીરે, નથી ભાઈ ભોજાઈની મોઢાઈ. ॥ માહારા-
રાજ. ॥ નથી તાત માત કે મોસાળીયુંરે, નથી સૈપની બૈપણી બાઈ.
॥ માહારારાજ. ॥ ૨ ॥ તમો રણ ચઢી મુને રઝળાવશેરે; પુરણ પડી છે
પેટડામાં ફાળ; ॥ માહારારાજ ॥ આવ્યું વીધન વાળ્યું વળશે નહીરે,
માટે પેહેલો આણું માહારો કાળ. ॥ માહારારાજ. ॥ ૩ ॥ હળી મળી
પુરણ બેઠાં નથીરે, નથી કરી દુખ સુખ તણી વાત; ॥ માહારા-
રાજ. ॥ નથી હશી રમીને બોલીયાંરે, મીથ્યા વટલાવી છે મેં માહારી
જાત. ॥ ૪ ॥ પુરણ પરણ્યાનો લાહાવો લીધો નથીરે, નથી
પીરશીને જમાડયા મેં નાથ; ॥ માહારારાજ. ॥ નથી ધુંધટ તાણ્યો
કુટુંબમાંરે, ગઈ આવી નથી સૈયર સાથ. ॥ માહારારાજ. ॥ ૫ ॥
॥ વળણ. ॥ એમ અતીશે વલવલે, કરે અતી આકંઠ; સુધન્વા
કહે સુંદરી, રડવું રાખો બંધ. ॥

કડવું ૧૮ રાગ સામયીનિ ચાલ.

જયમુની રસી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારીતુજને
 સંભળાવું પરમપવિત્ર કથાયા ॥૧॥ સુધન્વા કહે સુંદરી સુણો, રડવું રા-
 ખો બંધ; થવા કાળ તે થાશે. સીદ કરો આકંદ ॥૨॥ મહારે તમારે
 સબંધ જેટલો તેટલો લીધો લહાવો; રણસંબંધ પુરણ થયો તો, દૈવ ઉ-
 પર શો દાવો ॥૩॥ મુને પણ એવું સ્વપ્ન આવ્યું, પડશે માહારી કાય;
 છે છેલ્લું વહેલું આપણે મળવું, કાલે થાશું વીદાય ॥૪॥ ધણીનું ધારેલું
 બને છે, આપણી ધારણા ખોટી, રોથી નથી રોકાવાનું, નીકર આશા
 તો મહોટી ॥૫॥ તું કહે છે મહારૂ નથી બેલી, કોઈ અવનીમાંય; વીશ્વ-
 ભર વિના નથી બેલી, કોઈનું હાંચ કે ત્યાંચ ॥૬॥ જેમ બને તેમ માનવો
 આનંદ, શા સારૂ કરવો શોક; શોક ધરેથી શોક ન નાસે, આનંદથી
 શોક ફેક ॥૭॥ અંધારે અંધારૂ ન નાસે, નાસે જે થાય પ્રકાશ; તેમજ આ
 નંદ માની લેવાથી, કલેશ પામે નાશ ॥૮॥ આનંદનું ઘર ઉત્તમ સહુથી
 આનંદે આનંદ; થયું ગયું મીથ્યા માનવાનું, માયાનો ફેગટ ફંદ ॥૯॥
 હું નતો તાહરો તું નોતી મહારી, કોણ કોને સંગ લાવ્યું, જે જેને જેમ
 ફાવ્યું તેવું, પોતાને કરમે આવ્યું ॥૧૦॥ એકજ જનમે ભેળાંથયાં, તેમાં
 શું તાહારૂં મહારૂં, સંઘાત છુટ્યો કે પુઠવાળી, કોણ જુએછેવારૂ ॥૧૧॥
 દેહ છતી પડી હોય ઘરમાં, તોપણ ભાવ ન પુછે; જીવ સામું જોઈ કોઈ ન
 રડે, તો પછી સગાઈ શું છે ॥૧૨॥ ખોળીયાની સગાઈ હોય તો, ખોળીયું
 કોઈ ના બાળે; જે જીવની સગાઈ હોયેતો, ફરી જીવ સામું ન ભાળે ॥૧૩॥
 થાય કદાપી પ્રેતરૂપે, આવી ધુણીને બોલે; તોતે જળ કરી કાઢે, મારમારે
 ખર તોલે ॥૧૪॥ જે સુંદરી સગાઈ છે સારી; સમજને કાઢ્ય શોધી; જે
 ખોળીયાને બાળે છે માટે, ખોળીયાના વીરોધી ॥૧૫॥ જીવના વીરોધી
 હોય નહીંતો, જીવને હાંકી ન કાઢે; કોઈકોઈનું સગુ નથી, મીથ્યામુઢખ
 રોડે ॥૧૬॥ તું નથી મહારી હું નથી તારો, સમાવંત સંસાર; માટે કાંઈ
 કલેશ ન કરતી, ઓ સતી સાધવી નાર ॥૧૭॥ યુદ્ધ વીના હું નથી રહે-
 વાનો, પડશે વેઠશું દુખ; રણમાં નજડું ને બેસી રહુતો, લાજે જનુનીની
 કુખ ॥૧૮॥ વળી મહારા બંધુ લાજે, લાજે હંસદ્રજ બાપ; યુદ્ધે ગયા
 વણ હું રહુતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૧૯॥ ખાલી ખોટા કરે ભવાડા, જ-
 ગતને જણાવે નારી; એમાં કહેવાયે નહીં સારૂ, ફજેતી માહારી ને તારી
 ॥૨૦॥ મહારાં સાથ સહાદર જાણે, જાણે સઘળું જગત; કહેશે કે વશ છે
 નારીને, શાનો સુધન્વા ભક્ત ॥૨૧॥ માટે મન વાળો માનુની, સીદ ડ-

સાવો દંત; અત્યારથી એમ જાણજે કે, ગત થયો મુજ કંથ. ॥૨૨॥ કંથ રડે કામનીને શા સાર, તે સમજવું સાર; કામનીજે જીવતી હોત તો થાત માહારો પરીવાર. ॥૨૩॥ વળી કરત શેવા માહારી; રાંધી પીરસત મુને; ખીજ મળશે કેવી નીકળશે, એમ પીડા સહુને. ॥૨૪॥ પ્રેમદારડે પતીને તે, પોતાના સુખ માટ; અરેરે માહારો વૈભોગ ગયો, પ્રથમ એ ઉચાટ. ॥૨૫॥ માંથા ઉપર હોય દેવું તો અખળા રડે એમ, જીવતા હોત તો કરત નિરવાણ, હવે આ વળશે કેમ. ॥૨૬॥ નીરધન હોય તો એમ રડે; મર્ણુકી યા કરૂં કયાંથી; છૈયાં છોકરાં પેટ પડ્યાં તે, ખવરાવી શશામાથી. ॥૨૭॥ કદાપી ધન મેળવી મરે, તો તેને રડે એમ. ઝાઝા જીવીને રણત ઝાણુ ભોગવત ફાવે તેમ. ॥ ૨૮ ॥ એવાં ગમે તે કારણ વીના, રડતું નથી જનકોય; વીવેકથી વીચારમાં આવે, સ્વારથ સંગપણ હોય ॥ ૨૯ ॥ હું નહીં તારો, તું નહીં માહારી. કોઈનું કોઈ ન થાય; જે કોઈ કોઈનું થતુ હોય તો કેમ જોડે નબંધ જાય. ॥ ૩૦ ॥ જે કદી જોડે જાય નહીં તો, આનંદ તજવો જોઈએ. વરસ બે વરશે આણુંદ માણે, રમે જમે સહુકોઈએ ૩૧ મુએતું જન મુઆ ગતે, જીવતું જીવતા ગતે; અનાદીથી રેંટ એવો, સમજે શાસ્ત્રને મતે. ॥ ૩૨ ॥ એમ કહી સુંદરી સમજવી, એવે રહી પોહો રસાત, સુધન્વાયે દંત ધાવન, કીધું કામના સાથ. ॥ ૩૩ ॥ પછી ઉણોદકે સ્નાન કીધું, કીધુ પછી નીત્ય કર્મ; સંધ્યા ગાયત્રી સમાધી, લેઈ સાચવ્યો ધર્મ. ॥ ૩૪ ॥ પરવારતા પા પોહોર દાહોડો, ચઢી ગયો પાવન; સુધન્વાએ વિપ્ર જમાડી, પોતે કરયું ભોજન. ॥ ૩૫ ॥ એવે સમે સાથ સહોદર, વળી શહુ સન્યાય; જમી પરવારી આયુઢ્ઢ બાંધી, નગ્ની બારણે જાય. ॥ ૩૬ ॥ તે સમે હંસદ્વજ રાજ, સહુથી પરવારયો પેહેલો; દરવાજા બહાર ખુરસી નાંખી, જઈને બેઠો વેહેલો. ॥ ૩૭ ॥ રાતા ની શાન રોપાવ્યા છે, પથરાવ્યાં છે બીજાના; શંખને લેખ બે પ્રધાન આવી, બેઠા છે મસ્તાના. ॥ ૩૮ ॥ એકજ મોટો ચુલો કરાવા, તેમાં કરાવ્યો તાપ; તે ઉપર કઢા તેલ તણી, ઉકળતી કરી આપ. ॥ ૩૯ ॥ જેજન આવે તે જન જીવે, થરથર કંપે કાય; અરેરે આતેલમાં તળાતાં, વેદના કેમ વેડાય. ॥ ૪૦ ॥ એ રીતે જોઈને સહુ ત્રાસ, કૈં વહેલા આવેલો તે પાછા જઈ હેતશ્વીને, તેડી લાવ વહેલો. ॥ ૪૧ ॥ એ રીત અડધા પોહોર દનમાં, આવી રહું સહુ કોઈ; સુધન્વા આવ્યો નથી તે, પ્રધાન રહ્યા છે જોઈ. ॥ ૪૨ ॥ તે સમે અડધો પોહોર થયો તવ ઉડ્યા હરીદાસ; ભોજન કરી મુખ પખાળી, લેઈ કીધો મુખવાસ. ॥ ૪૩ ॥ પછી

પોતે યુધ્ધે જવા, થાવા લાગ્યો તૈયાર; ઉભા થઈને પહેરી લીધા, પો-
તાના સણગાર ॥૪૪॥ રૂપે ગોરો કહેડે કંદોરો તોરો મોતીનો માથે; કડાં
સાંકળા વેઢ વીંટી, બાંધ્યા બાબુ બંધ હાથે ॥૪૫॥ નાહાનો ને નાબુગ
ધણેરો, ચપળ જેની ચાલ; પ્રથમ પહેલી કચ્છી લીડી, પછી પહેચો
સુરવાળ ॥૪૬॥ કમર પટો કવચ બખતર, અંગ ઘણી ઉલડ; કાનમાં
કુન્ડળ હાર મોતીના, જરી જમો મુગટ ॥ ૩૭ ॥ ચરણમાં ઉપાન પે-
હેચો, પટકેથી કટી બાંધે; બાણનો ભાથો ને ધનુશ તે, ભેરવ્યાં ડાલી
બાંધે ॥૪૮॥ ખપવા ખંજર ત્રીશુળ લીધું, જમૈયોને કટાર; ફરશી
ભાલો કર્વત કુહા, તર્કસ તીર તરવાસ ॥૪૯॥ બાંધી બોકાની ઉમ્મર
નાહાની, આંખડી મ્હોટી મ્હોટી, ચક્ષુ રાતા ચોળ ચળકે, ન મળેખાંપણ
ખોટી ॥૫૦॥ ભમ્મર ખુબજ ખેંચાયેલી, લાગે અતી વિકરાળ; ત-
તપર થઈ કહ્યું તારણીને, ઓ સતી જે ગોપાળ ॥૫૧॥ વલણ ॥ જે ગો-
પાળ છે માહરા, જવું છું રણસંગ્રામ; એમ કહેતાં વદ્ધભ વદે, ગગળો
થયો તે ઠામ.

કડવું ૧૯ રાગ સાખી.

જયમુની રશી એમ ભોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારીતુજને
સંભળાવું; સુધન્વાની કથાય ॥૧॥ સુધન્વાએ ગગળો થઈને, કહ્યા જે
ગોપાળ; એટલે સુંદરવતી નારીને, પડી પેટમાં ફાળ ॥ ૨ ॥ જણ્યું કે
જીવશે નહીં સ્વામી, ઉદાશ પામી નારી; પતીનો જઈ પાલવ ખાલ્યો,
અરજ સાંભળો મહારી ॥ ૩ ॥ મમત શું માન્યનીનો ચાલે, યુધ્ધે જ-
વા થયા ત્યાર; તો મુજને મળીને પધારો, ઓ માહારા ભરથાર ॥ ૪ ॥
છેવટનો આ પ્રેમ પ્રગટયો, આટલું વચન પાળો, થનારું હશે તે થારો,
પ્રેમની પીડા ટાળો. ॥ ૫ ॥ માગી માગી માગુ તમ પાસે, સાસુડીના
સંતાન; પુરણ વીકાર વપુમાં વાપ્યો, માટે દો રતુદાન ॥ ૬ ॥ સુધન્વા
કહે એ શું બોલી, રણ યુદ્ધ જતા નારી; સમય વણ વદીએ તે, છુટી
પડે નીરધારી ॥૭॥ સમા વીના બોલે તે હારે, સમા વીના સહુ બોલું
રોકાઉને વેળા વીતે તો, થઈ પડે દુખ મહોટું ॥૮॥ સ્વામીને જીવવો
તાકો તો, મુમત મુકી દેવો; તારણી મમ પીતાનું તું, જણે છે મુમતી
કેવો ॥૯॥ તેલ તણી કદા ઉકળાવી, બેડા છે દરવાજે; વેળા વીતીને
ત્યાં જવું તો, તેલમાં તળે આજો ॥૧૦॥ માનની જણતી નથી એવું, જીવતો

હશેતો મળશે; જાણે છે કે મોડા જશેતો, તેલ કઢામાં તળશે. ॥૧૧॥ જાણી
 જોઈ પતીતણો તું, જીવ લેવો કેમ ધારે; ઉશ્કેરી મોકલવો જોઈએ.
 વીધનથી ઉગારે ॥૧૨॥ વેળા વીતે છે વેળા વીતે છે, કર્મ કઠોરું જાગ્યું,
 રજની રામા બોલી નહીને, આ વેળા સું માગ્યું ॥૧૩॥ મેલ પાલવડો
 મુમત આવડો, કદી કાળે નવ કરીએ; તારણી કહે કેમ મુકું, બેઠી છું
 ભર દરીયે. ॥૧૪॥ વહેલા જશે તો તેલથી બચી, શત્રુને હાથે મરશે
 મોડા જસોતો તાતને હાથે, પણ નહી ઉગરશે. ॥૧૫॥ નિશ્ચે મુજને
 એમ થયું છે, ઉતરવે શણગાર, માઠા સુકન માહરા સાચા, નહી કાંઈ
 ફેરફાર ॥૧૬॥ આમે મરવું ને આમે મરવું, મરવાનું મુજ કંથ, હર પ્ર-
 કારે પીયુજ માહરા, આવી રહ્યો છે અંત ॥૧૭॥ તો શા સાઈં ડરવું સ્વા-
 મી, અબજાનું ઉર ઠારો, નહીતો લાગશે બાળ હત્યા, સમજ પાપની-
 વારો ॥૧૮॥ મુજ મન ઇચ્છા પુરણ કરો, પામશે વધકુંડ વાસ, સા-
 ન્તી રાખીને બેસો જરા ન લ્યો ત્રીયાનો ત્રાસ ॥૧૯॥ વળી માહારો
 દેહ તજને, આપીશ હું હત્યાય; કાયા માહરી પાડું નહીતો; સુકીતસઉ
 ફેક થાય ॥૨૦॥ એટલે સુધન્વા એમ બોલ્યો, આ નહી મનુષ્ય ધરમ;
 દિવસે રતુદાન દેવું, પશુપક્ષીનું કરમ ॥૨૧॥ સુંદરવતી સતી એમ બો-
 લી, આ માહારા ભરથાર; એક વરસનું તપ મુકી, વરસાવું ધુમાર
 ॥૨૨॥ પછી બાધ નહી દીવસનો, ઓરે મારા નાથ; કહ્યું માહરું કબુલ
 કરો, જોડું તમને હાથ ॥૨૩॥ સુધન્વા કહે કામની મુને, રૂચે નહી
 તુજ વાત; તાહારું બોલ્યું પાળવા રહું તો ક્રોધ કરે મુજ તાત. ॥૨૪॥
 તવ અબજાણે જીભ્યા કાહાડી, દંતુમાં દબાવી; સુધન્વા કહે રતુ દેઉ
 છું, વિપ્રીત વેળા આવી ॥૨૫॥ એમ કહીને વસ્ત્ર ઉતાર્યા અબજાણે
 જીભ મેલી; ધુમાર વરસાવી નરનારી, પ્રેમે રમ્યા રંગરેલી ॥૨૬॥
 પોહાર દીવસ પુરણ થયો, સંકટ આવ્યું ભારી; સુધન્વાએ વસ્ત્ર પહેર્યા,
 ચાલ્યો આયુધ્ધ ધારી ॥૨૭॥ છડીદારને આગના આપી, રથ અમારો
 લાવો, તવ સારથી રથ જોડી આવ્યો; સુકન માઠો કહાવ્યો ॥૨૮॥ જોવો
 સુધન્વા બારણે નીકળ્યો, તેવોજ કકળ્યો કાગ, દ્વાવારને ઉભરે ચરણ
 દેતા, આડો ઉતર્યો નાગ, ॥૨૯॥ તવ સુધન્વાએ વિચાર્યું, નીશ્ચે થ-
 વાનો કાળ; જાણ્યું કે જનેતાને મળી આવું, ધારી ચાલ્યો ભુપાળ.
 ॥૩૦॥ પોતાની માતાના મેહેલમાં ચાલ્યો, જઈને લાગ્યો ચરણ; તે
 વેળા માતાને ભાશ્યું, આ સુત પામે મરણ. ॥૩૧॥ માયે કર ઝાલ્યો દી-
 કરાનો, એવે આવી ભગની; સહુના મનમાં મરણ ભાશ્યું, અંતર ઉ-

ઠયો અગનિ. ॥ ૩૨ ॥ માતા કહે ઓ દીકરા મહારા, મુજને લાગ્યું
એમ; આજે જો ભુકધે જશે તો, નહી રહે કુશળ ક્ષેમ. ॥ ૩૩ ॥ માટે
તુજને નહી દેઉ જવા; ઘરમાં બેસો તન, લોચન માહારં લાગ્યું ફરકવા,
માઠા થઈ શુકન. ॥ ૩૪ ॥ ભગની કહે અગની ઉઠયો, મુજ ઉરમાં
અતીશે; ઓરે વિરા મડા સરખું, મુખડું તારં દીશે. ॥ ૩૫ ॥ માટે
બેશી રહે ભોવનમાં, હું જવા નહી દેવું; તાત તણે ઠખકો આવે તે,
શીશ ચઢાવી લેવું. ॥ ૩૬ ॥ માતા કહે હું તાત તારાને; જવાબેની
દેનારી; તારે માટે ક્રોધ કરીને, છો મને નાંખે મારી. ॥ ૩૭ ॥ અમે મા
દીકરી બે મરશું, તે પછી બીજું થાય; ચીંતા તે કાંઈ નવ ધરતો, જો
જય તો પાડુ કાય. ॥ ૩૮ ॥ સુધન્વા કહે માતા માહારી, રણ ચઢયો
કેમ રહેવું; મારા તાતે દવાઈ દીધી. તેમને શું સામું કેહેવું. ॥ ૩૯ ॥
ચાર ભાઈ ચડીયા જે પેહેલા, તેમણે શું કરી ચોરિ; તેને ન રોકયાને
મુને રોકેછો, મુઝી દો સરજેરી. ॥ ૪૦ ॥ તાત તણું શું વચન લોપું,
લોપે તે સુત કેવો, નાસ્તીક પ્રાણી જણવો એને, વળી દીકરી જેવો.
॥ ૪૧ ॥ નર થઈને નારી સરખો, જગમાં હું ગણાવું; માટે મરવું તેમાં
ન ડરવું, રણ યુદ્ધ વીશે જવું. ॥ ૪૨ ॥ માતાજી હું નહી કર વાર્યું,
ધાર્યું યુદ્ધે જવા; ના જાતું તો તાતજી કકળે, પાછળ થાય પસ્તાવા. ॥ ૪૩ ॥
માત પીતાનું વચન લોપે, તે જન પાપી પ્રાણી; એવાં પુત્રનાં વચ
સુણી, સુખવંતી વદી વાણી. ॥ ૪૪ ॥ માખાપનું બોલ્યું બોલંગે તે
પર ઇશ્વર કોપે; તે દીકરા જવાનું ના કહું છું, તે વચન કેમ લોપે. ॥ ૪૫ ॥
સુધન્વા કહે સુણો માતા, ન્યાયનીતી સમજવું; માતા પીતાનું વચન
વારોધી, તેમાં કોને વશ થાવું. ॥ ૪૬ ॥ માતા કહે એમ બને તો, તેનું
કરવું કેમ; સુધન્વા કહે સમજવું તમને, સાચુ માનજો એમ. ॥ ૪૭ ॥
ધણું કરીને માતાનું બોલ્યું પુત્રીએ પાળવું ઘટે; પુત્રે પાળવું પી-
તાજનું, કહું છું શાસ્ત્રને વટે. ॥ ૪૮ ॥ તવ માતા બોલતી બંધ પડી,
સુતે સમજવું કેવું; ઓ દીકરા તારો નાશ થવાનો, ભુકધે જવા નહિં
દેવું. ॥ ૪૯ ॥ વળણ. ॥ ભુદ્ધે જવા દઉં નહિં, ઓરે મારાખાળ; વલ્લભ
વદે એવું કહી, રડતી એ તતકાળ. ॥

કડવું ૨૦ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, તુંતો સાંભળ પુન્યવંતપ્રાણી; સુખ
વંતી રડવાલાગી, માહારે રાહુની દશા જાગી. ॥ ૧ ॥ એવે શું થયું

નમ્રની બાહાર, સહુ શેન્ય મળ્યું તે વાર; સંખ લેખે કર્યો તપાસ, દળ
માં ફરી જોયું ચોપાસ. ॥૨૦॥ દીઠું સર્વ સગું સેન્યાય, એક ન દીઠો સુધ
ન્વાય; નથી રાયનો મોહોટો સુત, થયા પ્રધાન આકળા ભુત. ॥૨૧॥ શંખ
લેખે કર્યો વીચાર, ઠીક લાગ આવ્યો છે આવાર; એ રહેતો તો મધરૂખી
રાખી; આજ કસુર આવી છે આખી. ॥૨૨॥ આપણી સંગ રહેતો તો રો
શે, આવેલો લાગ તે કાણુ ખોશે; એમ કહીને ગેઉ પરધાન, ગયા રાય
કને મસ્તાન. ॥૨૩॥ પુછ્યું હંસદ્વજ સુભમતી, કહો ક્રીયો આવ્યો નથી,
તવ પ્રધાન ક્રોધે ભરીયા, મોહોટો ઘાંટે બેઉ ઓચરીયા. ॥૨૪॥ અમે તપાસ
ક્રીયો રાય, થયો તમ ઘરમાં અન્યાય, નથી આવ્યો સુધનવાય, એનો
ધનસાફ કેવો થાય. ॥ ૭ ॥ પેહેલો દીકરાનો ન્યાય કરો; જોવું થાય છે
ખોટો કે ખરો; એવાં મર્મનાં વચન સુણી, ખુનસે ભરાણો ખુની. ॥૨૬॥
બોલ્યો હંસદ્વજ ક્રોધે કરી, શું હું બોલેલું જવાનો ફરી; જવો ન્યાય
કરો તમો બેઉ, વચમાં વાંધો નહીલેવું. ॥૨૭॥ તવ સંખને લેખે પ્રધાન,
રક્ત લોચન વદીયા વાણુ; જવો એક સત જોદ્ધા સપાટે, લાવો બાંધી
જેર ઝપાટે. ॥ ૧૦ ॥ સાથે ઉઘાડાં ખડગ રાખો, કરે તોફાન તો
મારી નાંખો, કહીએ તેડે ચંપાવતી નાથ, કહી બંધન કરજો હાથ.
॥૨૧॥ લાવો મારી મુશકે હાંધ, કોઈ ડરશો નહી મનમાં; શુંએ રાજ
નો સુત તે સાફ, બોલવું વેણુ લોપે અમારું. ॥૨૨॥ એમ કેહેતા શેવક
સત ઉઠ્યા, ઘણા રોશ ભરેલા રૂઠ્યા; લીધાં ઉઘાડાં ખડગ હાથ; રક્ત
નેત્રે આલ્યા સહુ સાથ. ॥૨૩॥ ગયા સુધન્વાને ધામે, કર્યો પોકાર મ્હોટે
નામે, તવ સુધન્વાની નારી, આવી રડતી પોતાની બાહારી. ॥૨૪॥ કહ્યું
નથી સ્વામી મુજ વાસ, એતો ગયા જનુની પાસ; તવ સાંભળી શેવક
વળીયા, સુખવંતીને મેહેલમાં પળીયા. ॥ ૧૫ ॥ ત્યાં તો દીઠો સુધન્વા
ભક્ત, ક્રીધાં દાસોએ લોચન રક્ત; કેમ ઉભા રહ્યા છે હાંધ, તાત તેડે
છે શેન્યા માંધ. ॥ ૧૬ ॥ કહ્યું છે તમો તેડવા જવો, એને બંધન કરી
ને લાવો; માટે બાંધીએ હાથ તમારા, નહી તો મળે ભોગ અમારા.
॥ ૧૭ ॥ માટે બાંધવા દો રૂડી રીતે, નહી તો બાધીશું વીપરીતે; સુણી
ચઢ્યો સુધન્વાને ક્રોધ, આ શું બોલે છે ગુલામ ચોદ્ધ. ॥ ૧૮ ॥ એમ
ધારી તાણી તરવાર, કર્યો દશ વીસનો સંહાર; તવ ત્રાશીને બીજ ના-
ઠા, જણ્યા રાજકુ વરને માઠા. ॥ ૧૯ ॥ ગયા શેન્ય વીશે ખુમ કરતા,
માહા ત્રાસ ભર્યા ઓચરતા, માહારાજ કરી કુંવરે રીસ, મારી નાંખ્યા
ચોદ્ધા વીસ. ॥ ૨૦ ॥ અમે જણી જોઈ પાછા વળીયા, તમ સુત જણી

ને પળીયા; તવ ચીઠી લખી એમ, તાતનું વેણ લોપો કેમ. ॥૨૧॥ આવો
બંધન થઈને બેઠા, નહીં તો થઈ જશેા છેટા; એમ કહી મોકલ્યા ચોદ્ધા
એંશી, ગયા રાણીના મેલમાં પેશી. ॥૨૨॥ આપી સુધનવાને ચીઠી, તે
વાંચી નજર કરી મીઠી; કહ્યું તાત વચન કેમ લોપું, કરો બંધન હવે
નહીં કોપું. ॥૨૩॥ તવ સુખવંતી માતા કહે છે, શીદ બંધન માગી લે
છે; આવનારાનો કર સંહાર, નહીં તો દે મુને તરવાર. ॥૨૪॥ તવ સુધ-
ન્વા બોલ્યો આપે, સર્વને હણું તમ પરતાપે; પણ તાત વચન લોપાય,
એ તો અનરથ મોહોટો થાય. ॥૨૫॥ એમ કહી બે કર દીધા, તવ શેવકે
બંધન કીધા; જરા કબજે થયો જે વારે, કોપ્યા અનુચરો તે વારે.
॥૨૬॥ પેહેલા વીસ મારેલા તે કાજે, એ તો ભરાયા પુરણ દાજે; કશી
કશીને બંધન કીધો, ચાલ કહીને અચરકો દીધો. ॥૨૭॥ તવ સુધન્વા
ગભરાયો, હું તો શીદ થવા ગયો ડાહ્યો; ચાલો આવું છું તમ સાથ,
પણ નરમ કરો મુજ હાથ. ॥૨૮॥ માહારી ચાંમડી બહુ ચુસાય, તેથી
નસો ને નાડી તણાય; એ તો વેદના નવ વેદાય, જાણે જીવડો મારો
જય. ॥૨૯॥ એવાં દીનતાનાં વચન બોલે, પણ જોધ્યા બાહાજ્યા જમ
તોલે; દાજ આણીને ઠોંસા મારે, કેમ સામો થયો તો તે વારે. ॥૩૦॥ અ
લ્યા પેહેલું શું જાણ્યું નહોતું, હવે તાલ્લરૂં આવી પોત્યું; એમ કહી
ખેંચી લીધો જ્યારે, સુખવંતી ગભરાઈ ત્યારે. ॥૩૧॥ એની આંતરડી
બહુ દાજી, ઊઠી સુધન્વાને બાજી; ચારે બેટા આ દશા આવી, તેં તો
બગાડ્યું કર બંધાવી. ॥૩૨॥ હવે કબજે પડેલો શું કરે, સુત મરવાને
સંચરે; માહારે જોઈને જીવડું ધીક, મુકવી મરજદા ને ખીક. ॥ ૩૩ ॥
વળણ. ॥ એમ ધારી ગઈ તન કને, વિપ્રીત થઈ ગઈ વાત; વ્યાસ
વલ્લભ વાણી વદે, રડવા લાગી માત.

કડવું ૨૧ રાગ વર્ષદરભીના નાટકની રાહ.

માતા રડે રૂદે ફાટતી, નહીં જવા દઉં બાળ; માઠા શુકન મુજને
થયા, માંથે ભમે છે કાળ. માતા રડે રૂદે ફાટતી. ॥૧૬૬॥ તું સપગલાનો
સભાગીયો, તાહરે જનમ્યે થઈ લેહેર; કોમળ કાયાના દીકરા, આ શો
તુજ પર કેહેર. ॥માતા ॥૧॥ ચક્ષુએ ચોમાસું ચાલતું, દીપ્તી દીકરાને બા
થ; લાડકવાયા જશેા નહીં, ચાંપે રૂદીયા સાથ. ॥ માતા. ॥ ૨ ॥ મોહો
જેયા માહારા બેટડા, મરવા મોકલું કેમ; દેશવટો દેશે રાજ્યો, તે

વેઠીશું તેમ. ॥ માતા. ॥ ૩ ॥ તેલ કઢા તુજ કારણે, કરી છે તાતે ત્યાર;
સગો શતરૂ થઈ લાગીયો, તેમાં કોણ કરે વાહાર. ॥ માતા. ॥ ૪ ॥ તુજ
પછી ખીજ બેટડા, પણ મોલી કુંવાર; તું ગયો પછી શું રહ્યું; ગાદીના
બેસનાર. ॥ માતા. ॥ ૫ ॥ મેં તુને સુનો મુકયો નથી, બહુ લઢાવ્યાં
લાડ; બાંધાનો બાંધેલો બેટડો, ઉછર્યો પ્રભુને પાડ. ॥ માતા. ॥ ૬ ॥
સુવાવડમાં ઘણો સાચવ્યો, રાખી વશ જલ્યાય, ખાટું તીખું ખાધું
નહી, કષ્ટી ભોગવી કાય. ॥ માતા. ॥ ૭ ॥ સપુત સુત આ શું થયું, આ
વ્યો કારમો કોપ; દેહ તજવા વેણ તાતનું, કેમ કરીયે ન લોપ. ॥ માતા.
॥ ૮ ॥ કારમી કાન્તી તાહારી જનમની, નોહોતી મુજને આશ; છેવટ
પણ એનું એ થયું, થઈ નીરભાગી નીરાશ. ॥ માતા. ॥ ૯ ॥ તારા
બંધવ તારી બેનડી, સતી સાધવી નાર; હું રાંકડી તારી માવડી, રહીશું
કોને આધાર. ॥ માતા. ॥ ૧૦ ॥ આ છખી દેખસું ક્યાં હવે, પડશે પાપી
વીયાગ; અરેરે હાય હાય સું થયું, આવ્યા ભુંડા ભવ ભોગ. ॥ માતા.
॥ ૧૧ ॥ વળણ. ॥ એમ કહી મુરછામાં પડી, મીચાયાં છે નેન; તવ બંધુને
ઘેરીયો, સુધનવાની બેહેન. ॥

કડવું ૧૨ રાગ કાશી.

હારે બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, ઝાડ ઉગે તો રહે એધાણી, કાંઈ
કલેશમાં બાકી રેની, બંધુને બાહાજ કેવલીકા બેની, ॥૧॥ હારે વીરા
માહારે જીવીને સું કરવું, તાહારું મરણ થતાં પેહેલાં મરવું; મારે વીર
વીના પીયર શાનું, કેમ દેવે ન ખોળ્યું પાનું. ॥૨॥ હું તો પીયરમાં છું
પનોતી, કહી ધુસકા મુકીને રોતી, બાહાજ શેવક કેરે હાથ, છોડો મમ
બંધુના હાથ. ॥૩॥ હારે નહી તો આપીશ મુજ હત્યાય, હું તો પાડીશ
મારી કાય; મારો તાત વેચાણો વણ ધને, શંખ લેખ પ્રધાનોની કને.
॥૪॥ હારે થયા સાચા શતરૂ પ્રધાનો, વેર વાળે છે મુંઢ મસ્તાનો; ક્રીયા
જનમતણી દાજ વાળે, બધો હરખ હૈયાનો ટાળે. ॥૫॥ હારે અમને રાંક
ડીયાને રોવરાવે, આખા જનમની એથ ખોવરાવે, એનું કીયે કાળ બહુ
થાશે, કરેલી કરણી ભોગવાશે. ॥૬॥ હારે અલ્યા શેવકો કષ્ટ કાપુ, છો
ડો બંધુને તો કાંઈ આપું, કાહાડું દળદળ કહો તે આપી, કેમ જીવ
લેવા બેઠા પાપી. ॥ ૭ ॥ રાગ ઝડપનો ॥ સેવકોયે સાંભળીને, બળમાં
અચરકો દીધો; સુધનવા તો ધરણ ઢળીયો, પાછો ઉભો કીધો. ॥ ૮ ॥

સુધનવા કહે શું બળ દાખો, બંધાધો હું આપે; નહીં તો કેવો બતા-
 વ્યો તો હાથ તમારા આપે, ॥૯૮॥ વિસ ચોદ્ધાના પ્રાણ લીધા, કેમ નાહા
 તે વેળા; મુજ તાતની ચીઠી લે આવ્યા, ત્યારે થયા ભેળા, ॥૧૦॥ નહા
 તો રાજપુતને શું બાંધો, વાંધો લીધો એહ; છેવટ શું ગત થાશે તમા-
 રી વિચારી લો તેહ. ॥૧૧॥ એમ કહીને પંથે પળીયો, બળીયો બાહુ
 બંધાવી ચાલ્યો ચાલ્યો ઉભો રહ્યો, નગ્રની ખારણે આવી. ॥૧૨॥
 જ્યાં પોતાના પીતા ખીરાજ્યા ત્યાં જઈ નામ્યું શીશ; તવ હંસદ્વજના
 મન વિશે, પુરણ પ્રગટી રીસ. ॥૧૩॥ નો હોય તું માહારો દીકરો, તે
 વચન લોપ્યું માહારું; છે હંકારીને અલીમાની, આવી બન્યું તાહારું
 ॥૧૪॥ દૈવ દેવરાવી માહારી પણ, તુજને મનમાં નાવ્યું; અન્યાય કર
 વાથી તારાપર, જોર સરવતું ફાવ્યું. ॥૧૫॥ શત્રુ સામા વાટ જુએ છે
 કાલ્પરપણું તેં કીધું; માહારે પેટ પેદા થઈ ને, નામ લખવી દીધું ॥૧૬॥
 ન્યાય તારો માહારે શું કરવો, નથી પડતી સુજ; પડો વગડાવ્યો તેની
 તેં, કાંઈ ન કીધી બુજ. ॥૧૭॥ તાત તણો તને ડર નવ લાગ્યો, શું ધ-
 રીયા બે શીશ; પ્રધાનને ઇનસાફ સોંપ્યો; ક્યાંથી તું બચીશ. ॥૧૮॥
 સુધનવા કહે ક્ષમા કરો, એરે માહારા તાત; કાં થોડો કામનીયે રોક્યો,
 સત્ય કહુ છું. વાત. ॥૧૯॥ છોડ તો કછોડ થાયે, તાત તણી નહીં રીત
 ભારે ભયંકર શબ્દ સુણી, થયો છું ભયભીત, ॥૨૦॥ હશીને મુને
 આગના આપો યુદ્ધે તતપર થાવું; તમ પરતાપે અરબુનજીને
 જીતી નગ્રમાં આવું. ॥૨૧॥ હંસદ્વજ કહે જીત્યો બેટા બોળ્યું તે
 માહારું નામ; તમે શીક્ષાને પાત્ર થયા છો, કરશું અમે સંગ્રામ. ॥૨૨॥
 તાતજી અપરાધ ક્ષમા કરો, બહુ ભુલ થઈ છે માહારી, તમે ન છોડો
 તો કોણ છોડે પુત્રની દયા ધારી. ॥૨૩॥ તોપણ શીશ ધુણાવે પીતા,
 એકનો બે નવ થાય; તેલ કદામાં તળાશે તમે, માહારો નથી ઉપાય.
 ॥૨૪॥ એટલે વારતાનગ્રમાં ચાલી, બોળાવાબેઠું જગત; અરેરે તેલમાં
 તળાશે, સુધનવા હરી ભક્ત. ॥૨૫॥ આખા ગામમાં ત્રાસ પડીઓ,
 બણ્યું સુધનવા નારી; તેલમાં તળાવા હુકમ થયો, મુજ કંથને દુખ
 ભારી. ॥૨૬॥ ત્રાસ ભરી નીકળી તારણી, વિપ્રીત આખડી કહાવી;
 સુખવંતી સુધનવાની માને, મુરછાથી સુદ્ધી આવી. ॥૨૭॥ કાવળીકા
 કહે માતા માહારી, દૈવ તો દગો દીધો; તેલમાં તળવા મુજ બંધુને

મમ તાતે હુકમ ક્રીધો ॥૨૮॥ તે સાંભળી સુખવંતી ચમકી, ઉઠ્યો ઉ-
રમાં અગની; રડતી રડતી સુધનવાની, નીકળી માતા ને ભગની. ॥૨૯॥
ત્રણે અખળા ત્રાસ ભરેલી, રડતી કુટતી ચાલી; સાથે દાશીયો દસ
વીસ કોડી, તે કર રહે છે ઝાલી ॥૩૦॥ નેત્ર વીસે નીર માતુ નથી. આં
સુ વહે ચોધાર; પ્રથવીમાં પછાડયો ખાતી, વરત્યો હાહાકાર. ॥ ૩૧ ॥
॥વલણુ॥ હાહાકાર વરત્યો ઘણો, પુરણુ પ્રગટયો શોક; વલ્લભ વદે શ્રા-
તા સુણો, ખળભળીયું બહુ લોક.

કડવું ૨૩ રાગ સાંખીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ
જને સંભળાવું સુધનવાની કથાય. ॥૧॥ હાહાકાર ત્યાં થઈ રહ્યો છે, રડે
છે ભગની ને નારી; જનુની જીલમ રડે છે, નેત્ર નાહાનું આંસુ ભારી ॥૨॥
રૂઢીઆ કુટે, શ્રાણીત છુટે, પશુની પેરે ખરાડે; અવની ઉપર પડતાં નાં
ખે મુસ્તકના કેશ કાહાડે ॥૩॥ રેખાય શરીર રેણુ વીશે, મુકી મરીયાદ
લાજ; ભાન રહ્યું નહી વહેવાર વટનું, રડે મહોટે અવાજ. ॥૪॥ વસ્ત્ર તણી
તો શુધી નથી, અંગ ઉઘાડુ થાય, પગપાની કોઈએ ન દીકેલી, તેની ઉઘા
ડી કાય. ॥પ્રાતવ ગામનું લોક ભેળું થયું; રઠયત રડવા લાગી; નરનારી
ને છોકરા નાહાના, સરવને પીડા જગી ॥૬॥ રાંધ્યા ધાન રહ્યા લોકોના;
ખાવું પીવું કેમ ભાવે; ઘર કામકાજ મુકીને સહુ, રડતુ રડતુ આવે ॥૭॥
ઘણા મનુશની મેદના મળી, રડેછે હૈયાફટ; સુખવંતીની સાથે ચાલ્યુ, ક-
રતા અતી ઉચ્ચાટ ॥૮॥ સીમમાં મોર બપૈયા રોતા; નગ્રમાં રોતાં સ્વાન;
મહેલે ચઢીને દાસીયો રડતી, ભુમી ભાસે શમશાન ॥૯॥ હયને હસ્તી ધા
સે ન ખાયે, પોપટ પાંજરે રડતા; અરેરે આ બેઠુ બગડવા હરીજનને ક-
નડતા ॥ ૧૦ ॥ સુધનવાનું સંકટ જાણી, નર ને નારી ત્રાસે; ધાવતાં
બાળક નાખે મારગમાં, ભક્તને મળવા નાસે. ॥ ૧૧ ॥ મનુશ મેદની
ઘણી થઈ છે, અંટે વાળીયે વળે, જવાનીયા જન જોરમાં ચાલે, ઘરડાં
ઘરણુ ઢળે ॥૧૨॥ કંઈ પ્રાણી કહે શું કરીયે, થાયછે કાળો કહેર; કંઈક
કહે મને લાગ મળે તો, રાજને મારે ઠેર. ॥ ૧૩ ॥ મુઓ એ રાજ મર-
તો નથી, દીકરાને દુખ દેછે; પ્રધાનના કહેવા પ્રમાણે, હાએહા એ કહેછે
॥૧૪॥ કંઈક કહે સુધનવાના, કયાં ગયા ચાર ભ્રાત; બંધવની એ પક્ષ
કરેતો, શું કરે એકલો તાત ॥૧૫॥ ભરથાર ભામની ભગની ને માતા, તે

તો છે એક રૂપ; તે સાથેચારભાઈ હોયભેળા, શુંકરે એકલો ભુપ ॥૧૬॥
 સુધન્વાની પક્ષમાં આપણુ, સરવે રધયિત થાવું; સુધન્વાને દેશવટો દે,
 તો તેની સંગ જવું ॥૧૭॥ કદી જીવનો નાશ કરે તો, આપણે જીવી શું
 કરવું; ખરેખર તોફાન કરીને, ગમે તે ઉપાયે મરવું. ॥ ૧૮ ॥ એવા
 એવા વીચાર ચાલે, લોકના ઉઠે તરંગ; સુખવંતી દીકરાને દુખે,
 ભાગી નાંખે છે અંગ ॥ ૧૯ ॥ કોવળીકા કલપાન્ત કરે છે પીયર જવા
 બેઠું; આનંદ આખો વરશી રહ્યો તો, તેમાં વીધન પેઠું ॥ ૨૦ ॥ ખીજ
 બંધવ ઘણું જીવો, મોલીના તુલના કયાંથી; પાંચ બંધુનાં જુગલ
 જોડી, ખોડ પડે તેમાંથી ॥ ૨૧ ॥ સુંદરવંતી સુંદરી છે, સુધન્વાની
 જોહ; બાળકી બેભાન થઈ છે, ધુન્યમાં ચાલે તેહ. ॥ ૨૨ ॥ દરવાજાની
 લગભગ આવ્યું, સેન્યાયે જોયું સાર; હંસદ્વજને પ્રધાન બેઠા, ત્યાં ગયા
 સમાચાર ॥ ૨૩ ॥ સુખવંતી કોવળીકાને સુંદર, વળી રહીચત આવે;
 તોફાન થાશે એમ ભાસે છે, તવ રાય વીચાર લાવે ॥ ૨૪ ॥ રહીચતને
 તો રોકી શકું પણ, અખળા આવે માહારી, કોવળીકા દીકરી સંગ આ
 વે, આવે પુત્રની નારી. ॥ ૨૫ ॥ કહો ના કહો પણ કલેશ મોટો, દુર
 દશા કાંઈ કહાવી; એવામાં તો રહીચત સાથે ત્રણે અખળા આવી.
 ॥ ૨૬ ॥ સુખવંતીએ દીઠો સુધન્વા, સભાની વચ્ચે પડી; કોમળ દીકરા
 કોણે બાંધ્યો, વળગીને બહુ રડી. ॥૨૭॥ ખીજ કોવળીકા બહેન બાજી
 ત્રીજ પ્રેમદા પેઠી; ફાટી આંખે ક્રોધી શરીરે, કંથ કને જઈ બેઠી ॥૨૮॥
 છુટે કેશે કારમે વેશે, દંત દાખીને ડસ્તી; આડી અવળી ડોક નાંખે,
 ભુજ ભેગા કરી ઘસ્તી. ॥ ૨૯ ॥ અરેરે આ શો ઉતપાત થયો, સસરા
 સતરૂ જગ્યા, પોતે મુને પરણાવીને, સોભાગ્ય લેવા લાગ્યા ॥ ૩૦ ॥ એ
 વામાં હંસદ્વજ બોલ્યો, એ સુખવંતી નારી; મરીયાદા મુકી સભામાં
 આવી, એ નહી શોભા માહારી. ॥ ૩૧ ॥ જેવો એ દીકરો છે તારો,
 તેવો માહારો એહ; તુને ને મુને સરખો વાહાલો, તેમાં નહિ સંદેહ.
 ॥ ૩૨ ॥ પણ પુતરે પીતાની દવાઈ, ધારીને કીધી લોપ; તે કારણથી
 એના ઉપર, પુરણ ચડીયો કોપ. ॥૩૩॥ જે પુતરે પીતાને લજબગ્યા, તે
 મુતને શું કરીએ, બળાત્કારે નાંખવો મારી, ખરી વાતે નવ ડરીએ.
 ॥ ૩૪ ॥ વળણ ॥ ડરવાના નહી તારણી, સત્ય વદુછું વાણ; તેલ કઢામાં
 નાંખીને, લેશું એના પ્રાણ.

કડવું ૩૪ રાગ સીંધુ.

કહેછે સુખવંતી, કાણુ મમ સુત મારનારું; જગતમાં શું તમેજ
જખરા, વળી ગયું અધારે કહે છે સુખવંતી, કાણુ મમ સુત મારના
૩. ॥ ૮૬ ॥ પુત્ર પોતાનો માનતા હોતો, જીલમ ન કરવો ધારો; તેલમાં
તળવા નીચે ક્યો, તેથી નહી તમારોરે. કહે છે, ॥૧॥ આણુદાણુ વરતે
સેન્યા ઉપર ધરમાં તે નવ આલે; નથી ચલણુ ચલાવાનું, કુમત ક્રીયા
આલેરે. કહે છે. ॥૨॥ એ દીકરાના પગલે તમે, સુખ પામ્યા છો પતી;
કાંક ખગડવા કાળ થયું તે; શુભ માઠી મતીરે. કહે છે. ॥૩॥ વાંજ્યા
મેહેણું માંથે હતું; તે આ દીકરે ટળીયું; તેને તમે મારવા બેઠા, આભ
જ ઉંધુ વળીયું રે, કહે છે. ॥૪॥ નથી કાલ્પ જનેતાનો, જનમેલો સુત
માહરો; હું જીવતી બેઠેલી છું, તો કાણુજ છે મારનારોરે. કહેછે, ॥૫॥
ધર ના જોઈએ ગામ ન જોઈએ, ન જોઈએ રાજગાદી; મને માહરો
દીકરો આપો, જશું વન વીવાદીરે. કહેછે. ॥૬॥ જીવખોઈને જર ભોગ
વડું એ ન્યાય કોના ધરનો; આશરો નથી જોઈતો તમારો, જોઈએ વી
કલવરનોરે. કહેછે, ॥૭॥ પુત્રની પીડા નહી પીતાને, મીથ્યા ડોળ બતા
વે; પુરૂશ તેતો વામા મરેને, તરતજ ખીજ લાવેરે, કહેછે. ॥૮॥ પુરૂશ
સગા વૈભોગના છે, ફીકર નહી ફરજનના, ખીજ લાવી થાય ખીજના
આશા તેના તનનીરે. કહે છે. ॥૯॥ તાત તણી ઘોડાગાડીમાં પુતરે નવ
પલવાયે; રીંટીયાની કાતનારી માડી, તેમાં સુત સમાયોરે. કહેછે, ॥૧૦॥
વળણુ ॥ સુત સમાય નહી તાતમાં, માતમાં સુત શમાય; કહે વલ્લભ
તવ રાજ્યો, કોધે બોલ્યો ત્યાંય ॥

કડવું ૩૫ રાગ ઉપરનો.

હંસદ્વજ કહેછે, વીચારીને વદો વાણી; મરજદ મુકી બહુ બોલશે
તો થઈ જશે ધુળધાણીરે ॥ હંસદ્વજ કહેછે વીચારીને વદો વાણી. ॥૮૬॥
માહારા ધરની રીતી છોડી, દોડી આવી હાંધ; કુળલજ્જવ્યું કુટુંબલજ્જ
વ્યું, શરમ નહી મનમાંધરે ॥ હંસદ્વજ કહે છે. ॥ ૨ ॥ બાપતણી બહુ
સાખ વધારી, પધારી તું પંથે, વગર વીચાર્યું સાંભળશે, હારીને જશે
અંતેરે ॥ હંસદ્વજ. ॥૨॥ પીતા વીના પુતરો કયાંથી, પુતરો પુરૂશ કેરો;
અમારા મન ધાર્યું કરશું, મીથ્યા મારો ફેરોરે. ॥ હંસદ્વજ. ॥ ૩ ॥ સુ
માહારું બોલ્યું પડે પાછું, સુ મીથ્યા દવાઈ; તમારું ધાર્યું નહી થાયે

મુકી દો ભવાધરે. ॥ હંસદ્વજ ॥ પીતાજનું વચન લોપે, તો તો છોકરું
 હેણું; એક જશે પણ ચાર બીજા છે, નહીં થાય વંઝા મેણુંરે. હંસદ્વજ.
 ॥૫॥ નરનો સ્વભાવ હોય માહા માહો, માટે તમે પસ્તાશો; ક્રોધાતુર થઈ
 માર દેશું, ત્યારે નાહાં જશેરે. ॥ હંસદ્વજ. ॥ ૬ ॥ માટે સમજ મેહેલ
 પધારો; પુત્રની આશા મુકો; એક ઘડીમાં ઘરખાર તારું, ભાંગી કરું
 ભુકોરે. હંસદ્વજ. ॥ ૭ ॥ દીકરીને દરવાજે લાવી, શું તે મનમાં ધાર્યું;
 પોતાનો જીવ જાળવી જવો, કરો માહારું વાર્યુંરે. ॥ હંસ. ॥ ૮ ॥ આખો
 વળ ચડવાનો મુજને, જેમ જેમ મુમત કરશો; તેમ તેમ હું થવાનો
 હઠિલો, ભારખોજથી ઉતરશેરે. હંસ. ॥ ૯ ॥ પ્રેમદાનું કહું પતી સાંભ
 જશે, ભુતજ રસાતાળ જશે; કેહેવાઉં વશ વામાને નાજ, હાહાકાર વર
 તારશેરે. ॥ હંસ. ॥ ૧૦ ॥ રાજ રીતીથી રામા તમે, આપણે ઘેર પધારો;
 નહીં તો નવા જુની થાશે, શાને વીશ વધારશેરે. ॥ હંસ. ॥ ૧૧ ॥ વળણ. ॥
 માહો સ્વભાવ મરદ તણો, સત્ય સમજજો નાર; આંખડી ફોટે અમ
 તણી, તો તમે ખાશો માર. ॥

કડવું ૨૬ જાગ્યારે જાદવરાય. એ રાગ.

સુખવંતી તવ બોલે, નેત્રોમાં નિર મેઘ તોલેરે, ધિક્કાર ધિક્કાર
 ધિક્કાર તમને નાથજરે. ॥ ૧ ॥ અખળાની દયા નાવી. કઠીણ રૂઢીયા
 કાહાવરે; હવે મેં પણ મરવું નિશ્ચયે ધારિયુંરે. ॥ ૨ ॥ મારો માલી દી
 કરો જશે, તો મુજ જવે શું થાશેરે; નથી નથી નથી માહારે જવવુંરે
 ॥ ૩ ॥ કહી રીસ કરી મન સાથે, એણે ખડગ લીધું હાથેરે; સુધન્વાનાં
 બંધન કાપી નાખીયાંરે. ॥ ૪ ॥ તવ કોવળીકા ભગની, જેના ઉરમાં
 ઉડયો અગનીરે; રક્ત લોચનથી પીતા પ્રત્યે ઓચરીરે. ॥ ૫ ॥ તાત
 તમે શું જાણો; કાંઈ ગરવ ધણેરો આણેરે; માણો છો જે સુખ તે સૌના
 સંપર્થીરે. ॥ ૬ ॥ જેમ જેમ શાન્તી રાખી, તેમ હકુમત ચલવી આખીરે;
 તમ પાખી હજારો દાહાડા ચાલશેરે. ॥ ૭ ॥ શું છો તમો કરનારા, અમે
 છૈયે ત્યાં મરનારાંરે; જે ફાવે તે કરજો, ડરશો નહીં જરાંરે. ॥ ૮ ॥ કાયા
 કામની કેરી, પણ આત્મામાં શી ફેરીરે; જે જેને ઉમંગ હોય તે પુરો
 કરોરે. ॥ ૯ ॥ ભાઈ વળુદી બેહેની; પીએર પનોતી તેનીરે; નહીં તો
 શેની મોંઘી સાસરી સાથમાંરે. ॥ ૧૦ ॥ દીકરો હણવા ધારી, કેહે-
 વાધરે વીપીરીત મત ભારી થયેલા વરસ તે પાણીમાં ગયારે. ॥ ૧૧ ॥

પોતાના કેશની ગાંઠ, છોડી ફાંસો નાખ્યો કંઠેરે; રાયે જાણ્યું વંઠે વાત વીપરીતનીને ॥ ૧૨ ॥ વળણુ ॥ રાય સમજ્યો વીપરીત છે, સહુને પ્રગટ્યો દેશ, હાંહાં કહી કુંવરી તણા, છુટા કીધા કેશ ॥

કડવું ૨૭ રાગ સાંખિ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવુ, સુધન્વાની કથાય ॥૧॥ રાયે કુંવરીના કેશ છોડ્યા, આમ ન કરીશ બહેની; ધમે તે કાંઈ મારગ કાઢુ, જરાક ધારણુ રેની ॥ ૨ ॥ એમ કહીને શાન્તી પાડી, જોયું પ્રધાનોના સામું; કહો ભાઈ હવે કેમ કરવું, અપકીરતી હું પામું, ॥૩॥ માહારા ધરમાં કંકાસ ચાલ્યો, માટે નથી ઉપાય; જો તમે બેઠે કહેતા હો તો હું કરું નીતીનો ન્યાય. ॥ ૪ ॥ શંખને લેખ બે આગ્રા જઈને, કરવા લાગ્યા વીચાર; આપણો દેશી સુધનવા છે, નડે છે ઘણીકવાર ॥ ૫ ॥ રાજમાં આપણી ખટપટ ચાલે, તેમાં પડે છે આડો; માટે ભલેરો લાગ આવ્યો, ફરી ન આવે આ દાહાડો ॥ ૬ ॥ ગમે તે કરી સુધનવાનો, કરાવી નાખવો નાશ; પછી આપણુ નીરભય થાશું, નહિ રહે કોનો ત્રાસ. ॥ ૭ ॥ એવી ધારણા ધારીને ઉઠ્યા, આવ્યા રાપની પાસ; દીકરાનો ન્યાય કરો તમે, અમે કરીશું તપાસ, ॥ ૮ ॥ તવ હંસદ્વજ ન્યાય કરવા, બેઠો સ્વ આસન; ધનસાઈ હું તારો કરું છું, સુણો સુધનવા તન ॥ ૯ ॥ તવ સુધનવા બે ભુજ જોડી, બોલ્યો તાતની પ્રત્યે; છુટો છું ને ઉભો રહ્યો છું, તે તો હું માહારે સત્યે ॥ ૧૦ ॥ પીતાનું વેણ પાળવા સાઈ, બંધન થયો તો આપે; સીધો ચાલીને હું આવ્યો, તમારી દવઈ પાપે ॥ ૧૧ ॥ જે કહેશે તે કબુલ માહારે, લોપવું નથી વેણ; પીતાનું વેણ પુત્ર લોપે, તે થાય સુકીત હેણ ॥ ૧૨ ॥ નહીં તો તમ પરતાપે મુને, સામરથ છે અપાર; એટલે પ્રધાન પ્રત્યે રાજ, કહેવા લાગ્યો વીચાર, ॥ ૧૩ ॥ આ દીકરાને દઉં દેશવટો, કેવો કહેવાશે ન્યાય; તેલમાં તળવા હુકમ કરવે, દીકરો માહારો જય ॥ ૧૪ ॥ વળી ધરમાં ઉતપાત પેસે, નારી માહારી દેહ છાંડે; પુત્રની નારી નાંખે નીસાસો, દીકરા મરવા માંડે ॥ ૧૫ ॥ સુધનવાના ચાર બંધુ, ટગટગ રહ્યા જોઈ; ન બોલ્યા પણ લોચન રાતા, કરી રહ્યા સહુ કોઈ ॥ ૧૬ ॥ વળી નગની રહીઅત સરવે, આવ્યાં સુધનવા પુંઠે; સુધનવાને મારો કહેતા, નરનારી સઉ રૂઠે ॥ ૧૭ ॥ તેમાંથી થાયે

મહોટો દંગો, ત્યારે કરીયે કેમ, તમે મુને આપો ખુલાસો, બહુ વાતે છે વેમ. ॥૧૮॥ એટલે શાન્તી રાખીને બોલ્યા, શંખને લેખ પ્રધાન; અરે રાયજી આ શું કહોછો, કયાં ગયું અભીમાન. ॥૧૯॥ પોતાની પ્રેમ-દાથી ખીધા, દીકરીનો ડર લાગ્યો; મરદ જાણી પ્રધાન થયા; કરમે વંઢળ ભાગ્યો. ॥૨૦॥ શું કરસે દીકરાને દારા, રહીઅત શું કરનારી; હુકમ કરો તો આપણા ચોક્કા, કહાડી મુકે ડાંગ મારી. ॥૨૧॥ જોર ન કહે-શો કોઈ જનનું, હિમત ભાગી તમારી; બોલ્યા પ્રમાણે પોતે પળવું; એજ સદહા છે અમારી. ॥૨૨॥ એટલે હંસદ્વજ એમ બોલ્યો, ઇનસાફ રહેવા દઇએ; એક વેળા તો અરજીન સામા, યુદ્ધ કરવાને જઇએ. ॥૨૩॥ વળણ. ॥ રાયે ક્રીધી આગના, યુદ્ધે ચઢો સૌ ચોક્ક; ન્યાય કર શું પાછા વળી, ચડ્યો પ્રધાનને કોધ.

કડવું ૨૮ રાગ શંઘેરી.

પ્રધાન બેઉ ઉઠી બોલ્યા, કરીને પોકાર, ધીક ધીક ધીક તુને ક્ષત્રી ના કુંવાર. ટેકા ॥ જોયો તારો નેક ટેક, એક સ્વારથી; પક્ષપાત પુરી રાખે ન્યાય તો નથી, જોઈ જોઈ જોયો તુને, ગરવી ગુમાર; ધીક. ॥૧॥ સોનુ જાણી સંગ કર્યો, નીકળ્યો કથીર; નક્કી કાઢ્યર કુળના તું, નોહ્ય રણધીર. ॥ બોલેલું મોઢામાં પેઠું, થુ પડી બોલનાર. ધીક. ॥૨॥ જમો જરી નો ઉતારી, ચુડો પેહેરો હાથ; હોડો ચીર ચુંદડી ચંપાવતીના નાથ, ચક્ષુમાં કાજળ સારી, મુક્રી દે હથીઆર. ॥ ધીક. ॥૩॥ કુન્તી સુત પારથ સામો, શું કરે સંગ્રામ; ગાદીએ બેસી લજબ્યું તાત તણુ નામ; નારી લોભે લલચાયો, ભય પામ્યો અપાર. ॥ ધીક. ॥૪॥ તારા નએ નથી રહેવું, જશું વનવાસ; કરમ પુટ્યો હોય તે થાયે, અન્યાડીનો દાસ; પોતાના વાહાલા પારકા ખોટા, કેમ રીજે કીરતાર. ॥ ધીક. ॥૫॥ અમે તારે ઘેર રહીને, ખાધું અન્ન ઉચીષ્ટ; તે છાંટા અમને લાગે, ગણાશું પાપીષ્ટ; આટલેથી સમજ ગયા, છેલ્લા છે જીહાર. ॥ ધીક. ॥૬॥ વળણ. ॥ એમ કહી ચાલવા માંડીયું, જીએ સેન્યનો સાથ; તવ રાયે ઉભા થઇ, ઝાલ્યા બેઉના હાથ.

કડવું ૨૯ રાગ આશાવરી.

જયમુની રૂશી એમ બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને

સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય. ॥૧॥ રાયે પ્રધાનોના હાથ ઝાલ્યા, ક્રોધા-
તુર કેમ થાવો, રીતોસર કહેવું હોય તે કહો, રીસાઈને સું જવો. ॥૨॥
એટલે પ્રધાન ગાજીને બોલ્યા, અન્યાયનો તું સ્વામી; પડો તેં વગડા-
વતી વેળા, કાંઈ ન રાખી ખામી; ॥૩॥ તેલતણી કઢા ઉકળાવી, તે તો
કેના માટે; બીજને તળવા ધાર્યાતા, દીકરો તે શીર સાટે. ॥૪॥ પોતાનો
ખાળક બચાવી લેવો, પારકાને સું હણવો; ન્યાય વાળા સુત શત્રુને,
સરખે ભાગે ગણવો. ॥૫॥ અહસ્થના જેટલાં હોય વહાલાં, તેટલાં ગરીબ
જનને; અહસ્થે પ્રાણી ગરીબે પ્રાણી, વિચાર કરજો મનને. ॥૬॥ કોઈક
આવ્યું હોત મોડું તો, તેને નાંખત તળી; પોતાના પુત્રનો પક્ષ કરોછો,
કેવળ બુદ્ધિ બળી. ॥૭॥ અરેરે રસાતાળ જસે, વરસસે નહીં મેઘ; આ
ગાદી પર પુન્ય હતું તે, થયો પાપનો ભેગ. ॥૮॥ પોતાના પાળી અવર
હણવા, એ નહીં ઉત્તમ ન્યાય; વચન બ્રહ્મ થાવું તે ભુંડું, જવા નર્કની
માય. ॥૯॥ ઇન્સાફ કરવો સોખ્યો અમને, બોલીને સીદ ફરો, વેણ ગયું
તેનું સરવસ્વ ગયું, જીવતાં મુઓ ખરો. ॥૧૦॥ પોતાનું બોલેલું પાળ
વા માટે, રામ સંધાર્યા વન; વચન પાળવા રાજ મુકી, નીકળ્યો નળ
રાજન. ॥૧૧॥ વચન પાળવા હરીચંદ્રે, વેચ્યા પુત્ર ને નારી; મસાણની
નોકરી કીધી, કષ્ટજ વેઠ્યું ભારી. ॥૧૨॥ તેવા પ્રાણી માહા સત્યવાદી,
ગાદી ભોગવવા યોગ; ધન્ય છે તેનું જીવવું ને, ધન્ય તેનો વધભોગ.
॥ ૧૩ ॥ પોતાનું બોલ્યું પોતે ન પાળે, તે વાળે સો દન; વચન બ્રહ્મને
છાંચે ન રહેવું, મુખે ન મુકવું અન્ન. ॥ ૧૪ ॥ વાહાણામાં વદન
નવ જોવું, જેવે સુકીત નાસે; તમારી સંગત કરવામાં અમને, પાતક
ઝાલું ભાસે. ॥ ૧૫ ॥ માટે અમપર કપા રાખી, જવા દો આગનાય;
રૂંચે રૂંચે પાપ ચઢે છે, અમારું પુન્ય ઘોવાય. ॥ ૧૬ ॥ ચાંન્ડાળનો
ચાંન્ડાળ કહેવો, જેની જીભડી જુઠી; ઓરે પ્રભુ જુઠા જીવડા; જગ-
માંથી જન્મે ઉઠી. ॥૧૭॥ એવાં એવાં વચન કહ્યાં, રાજને દ્રઢતા બેઠી
માહારૂં બોલ્યું હું કેમ લોપું છું, પાપ મતી કાંક પેઠી. ॥ ૧૮ ॥ મમ
અખળાયે મમ કુંવરીયે, બોલી મુને દબાવ્યો; વચન બ્રહ્મ થવા મનસુ
બો, માહારા મનમાં આવ્યો. ॥ ૧૯ ॥ આટલી વય માહારી થઈ પણ,
બ્રહ્મ નોહોતો થયો કદી; આજ મુને આ મતી સુજી, ફરવું ધાર્યું વદી.
॥ ૨૦ ॥ પુત્ર જયે પરિવાર જયે, જયે રીધ શીધ ધન; કટકા થાયે દેહ
તણા તો, લોપીયે નહિ વચન. ॥ ૨૧ ॥ એવો મનમાં નીરચે કરીને,
પુરશીએ બેઠો રાય; સાંભળજો તમે સરવે સભા, સુધન્વાનો ન્યાય

॥ ૨૨ ॥ સુધન્વા જે સંપુત હોય તો, બાપ તણો બોલ પળવો હુકમ
માહારો થાય છે એવો, તેલ કઢામાં તળવો. ॥ ૨૩ ॥ એવો હુકમ થયો
રાજનો, થરથર કંજ્યું લોક; હરીજનોએ ત્રાસ પામી, મુઠ્ઠી કારમીપોક
॥ ૨૪ ॥ નરનારીને બાળક ધરડાં, રડવા લાગ્યાં અપાર; પોંચા કરડી
હાથ ધસે છે, નેત્રે વહે જળધાર. ॥ ૨૫ ॥ સરવેના મનને એમ આબ્યું,
રાજને થૈતી દયાય; પણ પરધાનો કુબુદ્ધીના, તેણે ચડાવ્યો રાય. ॥ ૨૬ ॥
અરેરે એમનું ભુંડુ થાજે, જાજે સત્યાનાશ, સાતે જનમ એ બે જણને
પડજે ત્રાશે ત્રાસ. ॥ ૨૭ ॥ બ્રાહ્મણનો એ દેહ પામ્યા છે, પણ જાતી ચાં-
ન્ડાળ; એ બેઉ જણને હણવા ઘટે, ફેડવાં જોઈએ કપાળ. ॥ ૨૮ ॥ ચોટ-
લીઓ ગ્રહી ચીરી નાંખતાં, કાંઈ ન લાગે પાપ; એમની માને પેટ જ-
નમતાં, કેમ ન ડર્યા સાપ. ॥ ૨૯ ॥ કુકરમીને કુરબુદ્ધી કપટના કરના-
રા; છરે ભરેલા છાકે છકેલા, ક્યારે થશે મરનારા. ॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥
એ પાપી ક્યારે મરે, મરે તો ઠરે સૌ લોક; વલ્લભ વદે સહુ જીવને,
પુરણ પ્રગટયો શોક. ॥

કડવું ૩૦ રાગ ચૌપાઈ.

જયમુની રશી વધા વાણી, રાજ સાંભળ ઉલટ આણી; સરવે
લોક દેતું શ્રાપ, ઘણા ભક્ત કરે વીલાપ. ॥ ૧ ॥ કાચા કાળજની જે
નારી, તેતો ધરજવા લાગી ભારી; છંદ્યાં છોકરા નાંખી દેઘ, લાગી ર-
ડવા ડસકાં લેઘ. ॥ ૨ ॥ કેંક ભક્તોનેથયું એમ, અરેરે કરીનાંખીએ કેમ;
બળીયા સાથે સું બાથ દીજે, ભાઈ ટટો કરતાં બીજે, ॥ ૩ ॥ કાં સસ
લોને સીંગ સરખો ક્યાં બલાડો વાઘ નરખો, ક્યાં બાબડુંને ક્યાં દધા
ક્યાં કુપ અને ક્યાં નદી. ॥ ૪ ॥ કયા આગીયોને ક્યાં ચંદ્ર; ક્યાં આસી
યોને ક્યાં ઇંદ્ર; ક્યાં અળશીયું ક્યાં સર્પ, ક્યાં રહીઅત ક્યાં નર્પ
॥ ૫ ॥ એમ વિચારતાને ડરતા, સહુ રડી રડીને મરતા; થઈ રહી છે
કુટાકુટ, ઘણા કલેશની લુટાલુટ. ॥ ૬ ॥ કેંક પ્રભુને પોકારે, બચશે
સુધન્વા ક્યારે; કેંકે રોટલા નથી ખાધા, તેણે રાખી અનની ખાધા, ॥ ૭ ॥
નહી સુધન્વા સરખું કોઈ, થાય આણુંદ મુખડું જોઈ; જેના દરસણથા
પાપ નાસે; હરનીશ પ્રભુ એની પાસે ॥ ૮ ॥ એના પુન્યથી નગરી સુખી,
કોઈ ગામમાં નોહોતું દુખી; એમ કહી કહી વીચારકરતાં, કેમ જોઈશું

ભક્તને મરતાં. ॥ ૯ ॥ કૈંક કહે જીવી શું કરવું, મરે ભક્ત તો આપણે
મરવું; ગળે ફાંસો ધાલી દેહ તજવા, છેલા વેલા ભગવત ભજવા.
॥ ૧૦ ॥ આપણા પરધાનો ને પાપ, લાગ્યા દેવા કકળીને શ્રાપ; એમ જ
ગતની ઉપાધી ચાલી, દુરમતી પ્રધાનોએ ચાલી. ॥ ૧૧ ॥ બેઉ પ્રધાન
તે સાંભળે છે એક એકના કાનમાં કહે છે; ઠીક રાય આપણાથી ડરી-
યો, એણે હુકમ સારો કરીયો. ॥ ૨૨ ॥ આપણા મન ગમતું થયું, બધું
સાલ જનમનું ગયું; આપણે જેજે કામ કરતા, રાજ હાયે હા ઓચર-
તા. ॥ ૧૩ ॥ પણ તેમાં આ અવળો પડતો, જેમાં ને તેમાં આવી નડ-
તો, એના વીના એના ચાર ભાઈ, તેમાં અક્કલ નથી કાંઈ. ॥ ૧૪ ॥ પછી
રાજના ધણી થાસું, લુંટાશે તેમ લુંટી જસું; એમ હશીને તાળીયો
લેતા, છોને સૌ લોક ગાળો દેતા. ॥ ૧૫ ॥ એમાં ગાળે સું ગુમડાં થાશે;
બોલનારાનાં મોહો ગંધાસે; જે બોલે તેને ઓળખી લેવા, દાવ આવે
ત્યારે દંડ દેવા. ॥ ૧૬ ॥ કોક દીવસ નાંખવા પીલી, ફરી વાત કરે નહી
બહીલી; એકવાર આનો નાશ કરીયે, પછી મુછો ઉપર કર ધરીયે. ॥ ૧૭ ॥
એમ હરખીને કર્યો ઉચ્ચાર, રાયજી કેમ કરો છો વાર; કર્યો હુકમ તેવું
પાળો, સુતને તેલ કઢામાં બાળો. ॥ ૧૮ ॥ પછી કરવા જવો સંગ્રામ
જુઓ શત્રુનો સામો મુકામ; તમો વીલખ કરો જેમ; ફાવશે શત્રુને તે-
મ તેમ. ॥ ૧૯ ॥ કોક પરાયું મનુશ હોય, તેને વીલમ કરે ન કોય; સહુ
ગરીબોને ગરદન મારે, હોય ગ્રસ્થ તેને ડિગારે. ॥ ૨૦ ॥ સહુ અજ ઇદ
કરનારા, વાઘ ઇદે પાછા ફરનારા; સહુ પોતાનું પાળે ને પોસે, અન્ય
જનનું વાડમાં ખોસે. ॥ ૨૧ ॥ બોલ્યો લેખ સુણો શંખભાઈ ત્યારે સું
થાશે કળજીગ માંઈ; જુઓ આ જીગમાં છે આવું, ત્યારે કળીયુગમાં
કેમ થાવું. ॥ ૨૨ ॥ ત્યારે શંખ બોલ્યો શંખ જેવું, કળીયુગમાં થાશે
કેવું; તને સંભળાવું વરતાન્ત, તે સાંભળીને થઈશ શાન્ત. ॥ ૨૩ ॥ તે
સાંભળી ભાગસે બ્રાન્ત, કહુ ઉઘાડુ કે એકાન્ત; તવ લેખ બોલ્યો મુખ
એમ; કહો સરવે સાંભળે તેમ. ॥ ૨૪ ॥ ત્યારે શંખભાઈ એમ વદે, સહુ
સાંભળી ધરજે રદે; કળીયુગમાં રાજની રીતી, બતાવું રાય પ્રજની
પ્રીતી. ॥ ૨૫ ॥ પ્રભુ જણે ક્યારે રાય મરસે, વેઠ વેરેથી સૌ ડિગરસે;
ક્યારે આપણ નીરભય ફરસું, નહી કરવાનાં કામ કરસું. ॥ ૨૬ ॥ ત્યારે
આવે બીજે રાય ચડી, લુંટ પાડે ભંડારમાં પડી; તેના ભેળા આપણ
પડીયે, માલ લુટી લેવાય તે ધડીયે. ॥ ૨૭ ॥ એવું રાખે પ્રજ જન હીત,
રાયથી રદ્યત વીપરીત; કરી અન્યાયને ન્યાય માગે, થાય વીરધ નો દુખ

લાગે. ॥ ૨૮ ॥ પોતાનો સ્વારથ નવ શરે, તવ વાંકાવેણુ ઓચરે; એવી
 રીતી રહીયતની થાશે, વળી ચાડી ચુગલી ખાશે ॥૨૯॥ હશે રાજતણા
 કારભારી, તેતો થવાના કામ વીકારી; આંખડી કપરી કરી કરે, વાત ક
 રતાં ક્રોધજ કરે ॥૩૦॥ સહુને સેહમાં દાખી મારે, જેમાંને તેમાં સ્વારથ
 ધારે; પેહેલો આવે ફરીઆદ કોય, તેના ઉપર આકળો હોય ॥૩૧॥ તારી
 ફરીઆદલાગેછે જુડી, સામોવાળો જવાનો છુટી; તારી ફરીઆદ જુડી ઠરશે;
 તુજને રાજ કેદ કરશે ॥૩૨॥ ઊલટો તું જવાનો માર્યો, વળી કેહેશેલઢતાં
 હાર્યો; એમ ખરું ખોટું જોયા વિના, બોલે બીવરાવવાની બીના ॥૩૩॥
 તવ ફરીઆદી જનડરે, બળેકાળજીને થરથરે; હવે ફરીઆદીપાછીલેવું,
 તવ કારભારી કહેશે કેવું ॥૩૪॥ તાહારી જુડીતે પાછી લીધી, કેમ ફરી
 આદ ખોટી કીધી; મહારા બેઉ બાજુ ભોગ મળશે, હવે શી રીતે વેળા
 વળશે ॥૩૫॥ જો ફરીઆદ કરવા નાવું, તોતો શત્રુતણો માર ખાવું; માર
 ખાતો રહુ કયાં લગી, નથી રહેવાતુ એક વગી ॥૩૬॥ એમ ગભરાઈપિ-
 જાશી કરે, નમી નમીને અરજ ઓચરે; તવ કારભારીના હાથ નીચે;
 પાસે બોલાવવા આંખ મીચે ॥૩૭॥ આઘો બોલાવીને કહે એમ, કરોસ
 મજણ બતાવું તેમ; કાંઈ પાન સોપારી દેમુને, તોતો અક્કલ આપુતુને
 ॥૩૮॥ એમ કહીને લે લાંચ કાહડી, પછી કેવુંએ બોલે અનાડી; કાંક કાર
 ભારીનેસમજવું, ભેડ મુકીનેતુને જતાવું ॥૩૯॥ એતો નથી લેતા કોઈ લાં-
 ચ, પણ ખોળી કાઢી છે ખાંચ; ઘેર જઈ તારી વાત ભુંકુ, એમના બા-
 જના હાથમાં મુકુ ॥૪૦॥ તવ રીજ જશે કારભારી, તારી ફરીઆદ નહી
 જાય મારી; કહેશે અમલદારને કાંઈ, શત્રુને ખોશશે કેદ માંઈ ॥૪૧॥ તવ
 કાહર થયેલો શું કરે, જેનું તેનું લાવીને ત્યાં ભરે; ડાહ્યો થઈને કોશના
 ખાય, એનો બીજો શો ઉપાય ॥૪૨॥ પછી ફરીઆદનું કામ ચલવે, એતો
 આરોપીને હલવે; તેનીથરથર દરજેકાય, મેંતો નથી કર્યો અન્યાય ॥૪૩॥
 તવ કારભારી દખાવી મારે, રડે આરોપી યોધારે; તવકારકુનનેકામદાર
 અળગો લેઈ સમજવે સાર ॥ ૪૪ ॥ અલ્યા ગધેડા જવાનો મરી, તારી
 ખરાબી થાશે ખરી; બધું ધરખાર લુંટાઈ જશે, તને કેદની શીક્ષાથાશે
 ॥૪૫॥ આવશે તારું ધન શા કામ, કાંક વાવરી દે આ ઠામ; એમતેમ ક-
 રી લે લાંચો, કરે પૈસા પુંજીથી ટાંચો ॥૪૬॥ બેઉ જણનું બે હાથેખાય,
 પછી મોકલે થવા ન્યાય; આવ્યો નીરધન કે ધનવાન, પેહેલવેહેલુ તેમાં
 દે ધ્યાન ॥૪૭॥ પછી દેખે તેવો ઘાટ ઘડે, મળે ધન તે બાજુપર પડે; હોય
 ખરો તે બીચારો રડે, પેલો ખોટો અલીમાને ચડે ॥૪૮॥ એમ રહીયત

નો મરો થાશે, સુખી દુખી સહુ અટવાશે; રાજ નાંખશે વેરાને વેડ્યો,
વાહાલી લાગશે લેવાની ભેડ્યો. ॥૪૯॥ ન્યાય કરનારા સમજસે એવું,
ગાદી છું ત્યાં સુધી લાંચ લેવું; પછી નથી કોઈ આપનારું, માટે ઘર
ભરી લઉં માહારું. ॥૫૦॥ જે વેહેપારને વેરી કાઢાવે, ફરી ફરી હાથ ન
આવે; એમ જાણીને લઈ લુટી; નાંખે ગરીબગરમાને કુટી. ॥૫૧॥ વળી
કળયુગના ન્યાય કેવા, ઇચ્છે પ્રેમદા પદસા લેવા; બધો ન્યાય રહેશે એ
બેમાં, રાજ્ય પાટ પદસો પુણ્ય તેમાં. ॥૫૨॥ એવી કળીની રીતી થાશે,
ઉભે ગળે લુટી ખાશે; એવાં કળીયુગ કેરાં રાજ, તેવું બનવું જોઈએ
આજ. ॥૫૩॥ તવ રાયને ભરાયુ સુર, હું શું કળીયુગી રાજ અસુર;
એમ કહી સુધનવાને કહે છે, કઠામાં નાંખવો નોશ્યે છે ॥૫૪॥ કદી નહી
હોય મરજી તાહારી, પણ નાંખવા મરજી માહારી; શું તું સુત તે માથું
લાવ્યો, મેં તો કાલે પડો વગડાવ્યો. ॥૫૫॥ વલણુ. ॥ કાલે પડો વગડાવી-
યો, શું પુટયાતા કાન; જાણી જોઈ મોડો થયો, માટે થઈશ હેરાન.

કડવું ૩૧ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એમ બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય. ॥૧॥ હંસદ્વજ કહે ગયે કાલે, પડો મે
વગડાવ્યો; વળી મારી દૈવ દેવરાવી, તોપણ મોડો આવ્યો. ॥૨॥ મારું
બોલ્યું માહારા મોઢામાં, ધાલવા તેં આમ કીધું; જાણી જોઈને મોડો
આવ્યો, વચન ઘોળી પીધું. ॥૩॥ હવે જો તને મુકી દેઉં તો, અન્યાય
હું કહેવાઉં; નહી મુકું તો તુજ માતાનો, સાચો શત્રુ થાઉં. ॥૪॥ તુજ
માતે બ્રાતનો થઈશ શત્રુ, પણ મુજ બોલ્યું રહેશે; હું માહારું ધાર્યું કર
વાનો, જે કહેવું હસે તે કહેશે. ॥૫॥ આપનું વચન પાળવાવિશે, શું છે તમારી
મરજી; મરજી હોય તો બીજી ત્રીજી, કાંઈ ન કરશે અરજી. ॥૬॥ કદી મન
નહી હોય પાળવાનું, પણ એમે અમારું પળશું; અવળા હાથને ચરણ બાધી
તેલમાં નાખી તળસું. ॥૭॥ પરાણે એમે પ્રાણ લઈસું, સાચુ સમજજેસાર;
જેમ ખુશી હોય તેમ કહી દો, આ માહારા કુંવાર. ॥૮॥ તવ સુધનવા બે
કર જોડી, મુખથી બોલ્યો એમ; ભક્ત થઈને તાત તણું હું, વચન
લોપુ કેમ. ॥૯॥ તમથી આ દેહ બંધાયો છે, માટે આ દેહ તમારી; તે
કરતા છે પંચભુતોની, નથી લગારે અમારી. ॥૧૦॥ તમારી દેહ તમારા
કહેવાથી, તેલમાં તળી દેવી; હું તો આત્મા અમ્મર ચૈતન્ય, તેની ચીંતા

કેવી ॥ ૧૧ ॥ નથી અવતરતો નથી મરતો, નથી ડરતો લગાર; આવાં
 તો બહુ ખોળીયાં પહેર્યાં, ગણતાં ન આવે પાર ॥ ૧૨ ॥ મરવું અવ-
 તરવું તમે માનો, હું તો માનતો નથી; દુખ સુખ મુને નથી મનમાં, હ-
 રખ કે શોક રતી ॥ ૧૩ ॥ ફરી એક કલ્પના મુને, થયા કરે છે એ તા-
 ત; તેટલી પુરણ થઈ હોતતો, સહુ મન ગમતી વાત ॥ ૧૪ ॥ એટલે હં
 સદ્ગજ એમ બોલ્યો, સાબાશ માહારા તન; શી ઇચ્છા રહી જય છે તા-
 હારી, કહેજે સત્ય વચન ॥ ૧૫ ॥ સુધનવા કહે કહેવું તેમાં, શો દન
 માહારો વળે, બોલીને પાછું ધાલવું મહોમાં, જગત બધુ સાંભળે ॥ ૧૬ ॥
 તે કરતાં મનની વારતાતે, મનમાં રાખવી ઘટે; મીથ્યા લવારી કરીયે
 તેમાં, માન મરીયાદા મટે. ॥ ૧૭ ॥ તવ હંસદ્ગજ એમ બોલ્યો, આરે
 મારા તન; ઇચ્છા માહારે પુરણ કરવી, શું છે તાહારું મન. ॥ ૧૮ ॥
 તાતજી તમારા હાથમાં નથી, પરવશ પડેલા તમે, પાછી તમોને થાય
 ઉપાદી, ઘડી ઘડી મન ભમે. ॥ ૧૯ ॥ રાય કહે તને તેલમાં તળવો, ત
 તો તિશ્વય માહારો; તે વીના ગમે તે માગો, કોણ છે ભમાવનારો ॥ ૨૦ ॥
 સુધનવા કહે સુણો પીતાજી, સાચા વચને ચડવું; આભને અવની એક
 થશે પણ, મારે તો તેલમાં પડવું ॥ ૨૧ ॥ તેમાં ફેરફાર કાંઈ ન કરવો,
 નહીં લજવું માખાપ; નીશ્યે હું વચન પાળું નહીં તો, બ્રહ્મહત્યાનું પા-
 પ. ॥ ૨૨ ॥ પીતાજી તમે જાણો છો મેં, સેન્યા છે પુન્ય શ્લોક; તે-
 લમાં પડવા ખુશી ન હઉં તો, સુકોત માહાર ફેક. ॥ ૨૩ ॥ વેણુ તમારું
 લોપવું નથી, લોપું તો કેટલીવાર; અત્યારે ઉછળી આઘો પડું, કોણ મને
 ઝાલનાર ॥ ૨૪ ॥ ઝાલવાને જે જન આવે તે, પોચી ચુક્યો ઠેક; આ-
 વનારો તો અવતર્યો નહોતો, એની માને પેટ. ॥ ૨૫ ॥ પ્રધાન તમારા
 શું બોલે, મારી નાખું એક પળમાં, પણ તમારે વચને બાંધેલો,
 આવી ઉભો છું દળમાં. ॥ ૨૬ ॥ અમે કપુત પુત્રો નથી, નહીં તો કેટલી
 વાર; હોકારે માહારી પક્ષ કરતા, ઉઠે બંધવ ચાર. ॥ ૨૭ ॥ વાત થ-
 તામાં ઉઠી ઉભા, સુરથ સુનળ વીર; સુંદરશન ચારે ઉઠ્યા, રક્ત
 નેત્રે રણધીર. ॥ ૨૮ ॥ ચાર ભાઈ કહે મોટા બંધુ. આગના આપો અમ
 ને; જોઈએ જો અમારી દ્રષ્ટે; કોણ અડે છે તમને. ॥ ૨૯ ॥ એક તરફ
 સરવે સેન્ય આવે, એક તરફ અમે ચાર; ક્ષત્રાણીના જો હાથશું તો, ક
 રીશું સંહાર. ॥ ૩૦ ॥ બોલો કોવળીકા ભગની, અગની ઉઠ્યો અંગ;
 ખડગ આપો મુજને તો, બતાવી દઉં રંગ ॥ ૩૧ ॥ પહેલા બે પ્રધાનને
 મારૂં, પછી મારું તમને; તે પછી સેન્યાને મારૂં, કોઈ શું કરે અમને,

॥ ૩૫ ॥ તવ સુખવંતી માતા બોડી, શાખાશ માહારી કુખ, શાખાશ માહારા બેટા બેટી; પ્રમાણુ વેઠયું મેં દુખ. ॥ ૩૬ ॥ એટલે સુધન્વા એમ બોલ્યો, શાન્તી રાખો સર્વ, આપણે એવું કરવું નથી, માટે ન ધરાવો ગર્વ ॥ ૩૪ ॥ આપનું બોલ્યું પાળડું માહારે, ખામી નહિ લગાર; એ વાતે કોઈ આડા પડોતો, તમને હત્યા ચાર. ॥ ૩૫ ॥ નરકમા નાખવો હોય મને તો, કરજે અવળું આડું; તેમ કરો પણ હું નહીં જીવું, જીવ્યા ડશી જીવ કાહાડું ॥ ૩૬ ॥ ચંદ્ર ચળે રવી પશ્ચીમ પ્રગટે. પાવક શીતળ થાય; કદી દધી મરીયાદા લોપે, પણ મમ વેળુ ન જાય. ॥ ૩૭ ॥ માટે કોઈ કાંઈ ન કરશો, કરશો તો છુટી પડશે; જે જન વચન લોપશે માહાર, તેને પાપ કનડશે ॥ ૩૮ ॥ એમ કહીને શાન્ત પમાડયા, પોતાના ચાર ભાઈ, કોવળીકાને સમજવીને, બેસાડી ત્યાંની ત્યાંં ॥ ૩૯ ॥ પછી સુધન્વા પ્રેમે પડીયો, પોતાના પીતાને પાય, કહો પીતાજી કહો પીતાજી, હવે શી આમનાય ॥ ૪૦ ॥ હંસદ્રજ કહે સુત સુણો, આગના થઈ છે તે સાચી; તેલમાં તમને છે તળવાના, તે વૃત્તિ નહીં કાચી ॥ ૪૧ ॥ ઉભો રહે દીકરા માહારા, તારી શી ઇચ્છાય; તે ઇચ્છા હું પુરણ કર, તણુ તેલની માંય ॥ ૪૨ ॥ સુધન્વા કહે તાતજી મહારા, ચર્યા જોશે લોક, મુમતે કરો પણ તમારું, બોલવું થાશે ફેક. ॥ ૪૩ ॥ કેમકે જે પરસ્વાધીન પ્રાણિ, તેવું કહેવું કાચુ, અજ્ઞાની હોય તે જન માને, પરવશ પ્રાણીનું સાચુ. ॥ ૪૪ ॥ વ્યસનને વશ જે હોય તેને, વ્યસન વીના નવ સુજે, વ્યસન વીના મારે બગાસાં વ્યસન વીના ધુજે. ॥ ૪૫ ॥ ચોમાસામાં ચરણ ખસે, તેવી વ્યસનીની વાણી; તેની તુલના આવી બેસે, પરવશનો જે પ્રાણી ॥ ૪૬ ॥ માટે પરવશ જાણું છું તમને તમારું બોલેલું વ્યર્થ, ગાદીપતિ પરવશ રહે તે, જાણવો બહુ અનર્થ. ॥ ૪૭ ॥ પોતાની પાસે પેટ ભરનારા, તેની બુદ્ધિએ ચાલે, તેના કહેવા પ્રમાણે કરીને, કોકને ગરદન ધાલે. ॥ ૪૮ ॥ કરતો હતો જાણવો તેને, ગાદીપતી એક એાડુ, એવા ગાદીપતીએ પોતાનું, ઠાટવું જોઈએ મોહોડું. ॥ ૪૯ ॥ એટલે હંસદ્રજ એમ બોલ્યો, હું વશ કોઈને નથી; કોઈને વશ હોઉં ત્યારે, શાનો હું ગાદીપતિ. ॥ ૫૦ ॥ સુધન્વા કહે ઇચ્છા માહારી, પુરણ કરવી ધારો, તો તે ઇચ્છા કહિ બતાવું, વીરવાસ નથી તમારો. ॥ ૫૧ ॥ એટલે હંસદ્રજ એમ બોલ્યો, સત્ય વદુ છું આપ; ઇચ્છા પુરણ કરું નહીં તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૫૨ ॥ તેલમાં તળાવા માફી માગે, તોપણ તે નહીં આપું; તે વણુ ઇચ્છા પુરણ કરશું, મોઢે

માગી લે બાપુ. ॥૫૩॥ વળણા મોઢે માગે બેટડા, કરશું પુર્ણ ઇચ્છાય;
વ્યાસ વક્ષલ વાણી વદે, એવે સમે શું થાય.

કડવું ૩૨ રાગ સાખોની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાયા ॥૧॥ હંસદ્વજ વચને બંધાયો, સુણે
સરવ સભાય; જોઈએ જો હવે શું માગે છે, સત્યવંત સુધનવાય ॥૨॥
એમ જાણી સહુ ચીત દઇને, સાંભળવા કરયું મન; કોઈ ન બોલે કોઈ
ન ચાલે, માંડયાં શ્રવણ લોચન ॥૩॥ પછી પીતાજીને કર જોડી, સુધ-
નવા મુખ કહે છે; પોતાના મનની ઇચ્છા તે, મોઢે માગી લે છે ॥૪॥
ઓ તાતજી તેલમાં પડીને, મરવું મ્હારે સત્ય; પક્ષ કરીને ડિગારો તો,
જય તમારૂં પત્ય. ॥૫॥ હું જાણું અધરમી તમને, વગી ઘણા ધીક્કાર,
બોલ્યું વચન પળો છો તે, છે ખુશી મન મ્હારૂં ॥૬॥ કાં પોતાનું કે પ-
રાયુ, વચન નબંધ રખાય; દીકરા કેરો, દુશમન કેરો, સરખો કરવો
ન્યાય ॥ તેમાં ઈશ્વર રાજી રહે છે, સુખ મળે ચોપાસ; પક્ષ રાખીને
ન્યાય કરે તો, થાય નરક નીવાસ. ॥૮॥ પક્ષ તમે કાંઈ નથી રાખી તે
મુજને ગમી વાત, દ્વેશ બુદ્ધીથી મુજને તમે, તળતા નથી તાત. ॥૯॥
પ્રાણ પ્રીય છું પુત્ર તમને, અમને તો એમ સુજે; પણ પોતાનું વચન
પાળવા, ન્યાય કર્યો રમુજે ॥ ૧૦ ॥ તે વાતનું નથી રૂખ મુજને, કહું
છું ઈશ્વર સામે; જાણું છું કે સદા તમે, જોતાતા મુજ આંખે. ॥ ૧૧ ॥
તે તમે હણવા ઇછો, કેમ હું માનું દ્વેશ; હવે જે માગુ તે સુણો,
લવરી ન કરશો લેશ. ॥ ૧૨ ॥ આપણી નગરી પાન્ડવ આબ્યા, પુરણ
પ્રભુના દાશ; એવા ભક્ત તો કોકજ થાશે, વશ જેને અવીનાશ ॥ ૧૩ ॥
એ પાન્ડવ બહુ બગીયા નથી, જ્યાં ત્યાં પામે હાર; પણ તે વેળા ક-
ષ્ણ પ્રભુજી, આવી કરે છે વાહાર ॥ ૧૪ ॥ આપો આપ પધારે પ્રભુ,
તવ થાય છે દરશન; પાન્ડવ સાથે લલનારાને, પુરણ નફા પાવન ॥ ૧૫ ॥
મોઢે મુને કષ્ણ પ્રભુના, દરસણની છે મરજી; અરજીનને જઈ હરાવું
તો, પધારે પોતે હરજી ॥ ૧૬ ॥ એટલે એમના દરશણ પામુ, તો થાય
મુએ મુક્તી, પુત્રનું પુરણ ભલું કરવું, તે તાત તણી યુક્તા ॥ ૧૭ ॥
સગા વાહાલાનો ધરમ શું છે, સમજે છો સાર; પાછળનાં એ સુકીત

કરી, કરવો કુળ ઓદ્ધાર ॥૧૮॥ તીરથ કરવાં યાત્રા કરવી, કરવાં પુન્ય
ને દાન; શ્રાધ કરવા તરપણ કરવા, પ્રાપ્ત થવા ભગવાન ॥૧૮॥ પાતક-
માંથી છોડાવવો તે, કુટુંબીનું કામ; પરીવારનું ભણું કરે, ધન્ય તેણે
ધર્યું નામ ॥૨૦॥ તેટલા માટે તાતજી માહારા; કરાવો હરી દરસન; તમારે
પેટ અવતરીને, એટલો થાણું પાવન ॥૨૧॥ છખી નીરખું નર હરીની,
ત્રીતાપો ટળી જાય; માગીને એટલું માગુછું, પુરણ કરો ઇચ્છાય ॥૨૨॥
હંસદ્વજ વીચારમાં પડીયો, હરી દરસન કેમ થાય; ક્યાં છે રણછોડ ર-
ખડતા તે, પુરણ કરે ઇચ્છાય. ॥૨૩॥ કેમ કરીને પ્રભુની ઝાખી, પુત્રને
કરાવી દેવું; ઇચ્છા પુરણ કરવાને હું, બંધાઈ ગયો કેવું ॥૨૪॥ કૃષ્ણ-
ની કરાવુ નહી જાંખી તો સુતનો સંતાપ; કબુલ કરેલું કર નહી તો,
એસે સોગન પાપ ॥૨૫॥ એમ રાજ થણે ગુચવાયો, હવે શી થાશે ગ-
તી, અરજીનજના સેન્યની સાથે, અલખેલો આવ્યો નથી ॥૨૬॥ તો દ
રસન ક્યાંથી કરાવું, અકળાયો અતી રાય; સુધનવા કહે શું ધુનવા-
યા, કહો મને મમ પીતાય ॥૨૭॥ હંસદ્વજ કહે કૃષ્ણ કેરા દરસન ક્યાં-
થી કરાવું; દ્વારીકાધીશ નથી હાંઈ આવ્યા, તે ક્યાંથી લઈ આવું
॥૨૮॥ સુધનવા કહે સામગીયાને, કાણજ શકે લાવી; ભક્ત આધીન
ભુધ્રશે તે, તરત ઉભો રહે અ.વી ॥૨૯॥ બ્રહ્મા સરખા મથી મરે પણ,
સેહેજ નથી દરશન; તપશ્વી તપ કરીને થાકે, મુશ્કેલ જીગજીવન ॥૩૦॥
ધરણીય ધરમ કરીને હારે, તોહ નહી મળે નાથ; ભાવીક ભક્તના પ્રેમ
ભાવે, કબજ એમને હાથ. ॥૩૧॥ ભગવાન ભક્તના ભાવનો ભુખ્યો,
અરજીનને વશ એહ; અરજીનને જરા દુખ પડે તો, આવી ઉભો રહે
તેહ ॥૩૨॥ માટે મુજને આગના આપો, રણ યુદ્ધ કરવા જાવું; માર મા-
રી પાન્ડવ દળને, સેન્ય સહીત હરાવું ॥૩૩॥ એટલે ભક્તની લીડ જ
ણી, આવશે શ્રી ભગવાન; તેમનાં દરશન કરીને હું ચાલ્યો આવું સં-
તાન ॥૩૪॥ તમારી ઉકળેલી કઢામાં આવીને પડતું નાખું; સુત હઠશ
સતી તણે તો, બાપનું બોલેલું રાખું ॥૩૫॥ તમારે નથી કાંઈ કરવા-
નું, કરીશ હું બળ દાખી; અરજીનના હારવાથી આવે, કરીશ પ્રભુની
જાંખી ॥૩૬॥ વળણ.. જાંખી કરીશ હું આપથી, નહી આવે તમને
જેર; કષ્ટી દેઈશ અરજીનને, તવ આવશે ક્રીશોર.

કડવું ૩૩ રાગ ચોપાઈનિ ચાલ.

બોલ્યા જયમુની રૂશી વાણી, રાજ સંભળ ઉત્તર આણી; કહી સુ
 ધનવાએ વાત, તવ વીચાર કરતો તાત. ॥ ૧ ॥ એણે વીચારમાં ચીત્ત
 પ્રોયું, પછી પ્રધાનસામુ જોયું; પુછ્યું પ્રધાનોને એમ; આવાતનું કરવું કેમ
 ॥૨॥ કહે પ્રધાન એમાં શું કરવું, પોતાનું બોલ્યું નવ ફરવું; પેહેલું બો
 લેલા હોમએ જોહ; કરવું કામ પેહેલું તેહ. ॥ ૩ ॥ પછીનું બોલ્યું પછી પ
 ણવું, પેહેલું કરો તેલમાં તળાવું; તવ રાજ વિચારે ચડીયો, એનો
 મોહોટો વાંધો પડીયો ॥૪॥ પહેલો તેજમાં પડીને મરે, પછી દરશણ કયાં
 થી કરે ત્યારે બોલેલું મહારૂં જાય, મુને લાગે બ્રહ્મહત્યાય ॥૫॥ પેહેલું બો
 લ્યું પાછળ થાય; તોહો કહે કર્યો અન્યાય; પેહેલું પાછળનું કરાય, તોપણ
 થયો નહીં ન્યાય ॥૬॥ આતો આવી ખરેખરી ઘાંટી, બેઉ બાજુએ ઉપની
 આંટી, હવે આ ઘુંચવણ કોણ કાહોડે; સુરલલ સુજ કીયો પાડે ॥ ૭ ॥
 એમ રાજ અતી અકળાયો, એતો મનમાં મહા મુઝાયો; નથી સુજતે
 એકે પંથ; હોથ કરડે દેધને દંત ॥૮॥ સુદ્ધી બુદ્ધી પડી ગઈ અંધ, છતેલો
 ચને જાણે અંધ; પડ્યો બેઉ બાજુનો વિચાર; એમ કરતાં થઈ બહુવાર
 ॥૯॥ તવ પ્રધાન લેખનેશંખ, ઘણો મુધનવા પરડંખ; કાનમાં પેશીને કરી
 વાતો, જુઓ રાજ હવે અકળાતો ॥ ૧૦ ॥ એને સુજતું નથી કાંઈ, આ
 પણે શું કરવું હાંધ; હાવો નહીં આવે ફરી લાગ, લાગ લેતાં થશે બે ભાગ
 ॥૧૧॥ આપણે બે મુમત લેશુ, એને કડમાં નાંખવા કહેશું, તવ રાજ
 પડશે આડો, કદિ કહેશે પ્રધાનોને કહાડો ॥ ૧૨ ॥ ત્યારે આપણે કરવું કે
 મ, પહેલો ટાળવો ઘોર વહેમ; એમ ધારી બેઉએ વીચારીયું, રાજ્ય મુકી
 નિકળવું ધાર્યું ॥૧૩॥ ચાલતો વેડવો વનવાસ, ચાલતો દેહ કરવો નાશ,
 પણ મુમત મુકવો નહીં, એમ નીરવે કર્યો મનમહી ॥૧૪॥ એમ વીચાર
 માં થઈ વાર, બોલવાને ઉઠ્યા થઈ ત્યાર; કહો રાય તમારે શું કરવું; બો
 લેલું પાળવું કે ફરવું ॥૧૫॥ કેમ હુ મગુ જીવ ક્રીધો, તમે વિચાર શો
 કરી લીધો; ક્યારના નથી બોલતા તમે, વાર જોઈ રહ્યા છીએ અમો.
 ॥૧૬॥ તેમ પાંડવ કુન્તી સુત; વાટ જુએ આકળા ભુત, તેતો કયાં લગી
 જોશે વાટ; ચઢીને આવશે પુરપાટ ॥ ૧૭ ॥ ઘાલશે એકાએક ઘેરો, તેનો
 નહીં થાય નીરૂણ ફેરો એમનો ઘોરો લેછ લેશે, વળી શીક્ષા તમોને દેશે
 ॥૧૮॥ પહેલો મારે તે કદી ન હારે, કરશે શું ઉપાય તે વારે, રહે વીચાર
 મા જે જન, તેને મારી જાયે દુશમન ॥૧૯॥ પછી પાછળથી વિમારો, પણ

ઉપાય નહી તે પાસે; રાજ કબજ મુક્તક ટેંટે, પડ્યો અંધન તે થયો ઠેંઠે.
 ॥૨૦॥ પછી શું મારવાનું જોર, વળી ગયું અંધારું ધાર; એવું વિચારના
 રાને થાય, સુજો નહી કાંઈ ઉપાય. ॥ ૨૧ ॥ માટે સમજી લ્યો રાજન, ચઢી
 આવશે કુંતી તન; તે વેળા નહી ઉપાય આણે, પેલા પાંડવો ગરદન ઘાણે.
 ॥૨૧॥ માટે ઉતાવળા થાઓ સ્વામી, કાંતો નજર દીસે હરામી, દિકરાને
 ઉગારવા સાર, મન ભમ્યા કરે છે તમારું. ॥૨૩॥ અમને તો લાગે છે એવું,
 કહો મનમાં ધાર્યું છે કેવું; તોણે રાજ કાંઈ નવ જાણે, થયા પ્રધાન કોધિ
 અતોણે. ॥૨૪॥ કેમ જોલતા નથી રાય, શું પાછી પેઠી જીવ્યાય, શું મુગા
 થયા માહારાજ, શું મુન્ય વ્રત લીધું આજ. ॥૨૫॥ શું પુત્ર જીવાડવા માટે,
 લઈ જોડા આવો ઘાટે; શું રાણી તણી બીક લાગી, તેથી જોલતા નથી
 સભાગી. ॥ ૨૬ ॥ આવી રઘવત સરવે કોઈ, ભય પામ્યા સું તેહને જોઈ;
 બીજા ચાર પુત્રોને કોધે, ડરી ગયા ધર વીરોધે; સું કંવરીથી કરમાયા,
 સુતની સ્ત્રીથી સું સરમાયા, જેવું હોય તેવું કહો અમને, નહી
 તો કાંક કહેશું તમને. ॥ ૨૮ ॥ એવાં કટુ વચન સુણી રાય, પાય
 પડી કહે સભામાં; માહારાજ કોધે શીઠ થાવો, મને મારગ કાંક બતા-
 વો. ॥ ૨૯ ॥ કહામાં સુત નાંખવો સાચો, તે તો મનસુઓ નથી કાચો;
 તે તો પાળીશ માહાર વચન, પણ કરવા દેવાં દરસન. ॥ ૩૦ ॥ એની
 પ્રભુ સાથે છે પ્રીતિ, મુજ કને માગ્યું શુભ રીતી: તે તો ક'મુક્ત કર્યું છે
 આપ, હવે ફર તો લાગે પાપ. ॥ ૩૧ ॥ માટે તે પણ જોલ્યું ન ફરીયે,
 વળી તળવાનો પણ આદરીયે; મારાં જોઉ વચન સચવાશે નહી તો જો
 માંથી એક જશે. ॥ ૩૨ ॥ જુઓ હડ કરશે માહારાજ, તો તો નહી
 રહે તમારી માજ; મત તાણી કોપાવો તો કોપુ, એકે વેણ માહારું નહી
 લોપુ. ॥ ૩૩ ॥ જવા દો જુદું કરવા એને, તેમાં કષ્ટી પડવાની કેને, એનો
 મરશે કે મારશે આપે, નરને જતે ભક્તિ પ્રતાપે. ॥ ૩૪ ॥ નવ નરનિ
 વાહારે આવે નાથ, થાશે દરસણુ તેની સાથ; એની કલ્પના પુરી થાશે
 પછી બીજું શું જોણાશે. ॥ ૩૫ ॥ માહારું જોણવું વચન પળશે, પછી
 તેલ કહામાં જળશે; તવ સઉનાં વેણ સચવાશે, માટે કબુલ કરો ખુલાસે.
 ॥ ૩૬ ॥ એવાં વચન રાયનાં સુણી, ખુનસે ભરાયા ખુની; કોધેથી
 જોઉ જોલ્યા પરધાન, રાજ વચને વિલો નાહાન. ॥ ૩૭ ॥ હાલ જોલી
 ને હાલ ફરવું, એવું જીવ્યાથી ભલુ મરવું; જેહ વચનનો વિહીતો પ્રાં-
 થી, તેનું જીવતર છે ધુળધાણી. ॥ ૩૮ ॥ એવા જુઠા જીવ શીઠ જીવે,
 કાંક દાહાડો વળે વીખ પીવે; જુઠા જનમતા શીઠ હશે, આ તો ભોમી

રસાતાળ જશે ॥૩૮॥ જુઠા જનમે જનુનીને પેટ, મીથ્યા માતાને કરાવે
 વેઠ; ફરે વિશ્વમાં ઢાળે મુખ; વગોવે જનુનીની કુખ ॥૪૦॥ વળી લજ
 વે બાપનું નામ, એવા જનમે છે શું કામ; રાજ કહે તમે કોને કોહો
 છો, બોલો સાચુ કોને ગાળ દો છો ॥૪૧॥ બોલ્યા પ્રધાન આણીને કાળ,
 દધશું જુઠા જનને ગાળ; તમને દુખ લાગે શાસાર, તમે જુઠા કે સાચા છો
 વાર ॥૪૨॥ હશે સાચાતો પુત્રને તળશે, પહેલું બોલેલા પહેલું પળશે; જુઠા
 હશે તો ગાળ તમને, વાર શું કરવાના છો અમને ॥૪૩॥ ખરા છીએ તે કહી
 શું ખરું; ચાલ્યો તો દુનીયા પરહર, રોપો ફાંશી તો અમે મરીયે. ખરી વા-
 તે જરા નવ ડરીએ ॥૪૪॥ તમે તમારા મુખ વદો વાચા, તમે છો જુઠા
 કે સાચા; સાચા હો તો સાચુ વેણ રાખો, તમ સુતને કઠામાં નાખો
 ॥૪૫॥ નહી તો જુઠા જનમ્યા તમે, હંસદ્વજ જુઠો કહીશું અમે; ત્યારે
 ક્રોધ ભર્યો કહે રાય; તોયે એક વચન માહારું જય ॥૪૬॥ સુધનવાને
 કહ્યું જેહ, નથી પળાતુ વચન તેહ; તોયે જુઠો ગણાવાનો હું તો, મારા
 પ્રધાન સમજ તું તો ॥૪૭॥ એને દરશન કરવા દધએ, પછી તેલમાં પ
 ડવાનું કહીએ; તવ તેલમાં પડીને મરશે, બેઉ વચન સાચા ઠરશે,
 ॥૪૮॥ મોટે કબુલ કરો આ વાત, તમને જોડુ બેઉં હાથ; તવ પ્રધાન બો
 લ્યા એમ; અમને તું પુછેછે કેમ ॥૪૯॥ અમે અમારો કહ્યો વિચાર, તે
 તો ફરવાનો નથી લગાર; આલ અવની એકાકાર થાય, પણ બોલ્યું અ
 ફળ કેમ જય ॥૫૦॥ વળણું બોલ્યું અફળ જશે નહી, સત્ય વદીએ છી
 એ વાણ, નહી તો એમાંથી જશે, અમારા બેઉના પ્રાણ.

કડવું ૩૪ રાગ રૂપાવણિનિ છાયા.

વાણી વદા જયમુની રૂશી, સુણ પરીક્ષત તન; સુધનવાનું આખ્યા
 ન સુણતાં, પાપી થાય પાવન ॥ ૧ ॥ પુણું હઠીલા પ્રધાન બેઉ, ન મુકે
 મુમત ગર્વ, તે જોઈ નગ્રની પ્રજા, કોપે ભરાણી સર્વ ॥ ૨ ॥ સુધનવાની
 સુંદરવંતી, પ્રભાવતી ખીજુ નામ; સઘળી લાજ મરજદા મુકી, ઉભી
 થઈ તે ઠામ ॥ ૩ ॥ સાંભળો શંખ લેખ તમોછો બ્રાહ્મણના બાળ; પણ હું
 સતી સત્ય કહુ તમને; છો કોઈ કરમ ચંડાળ ॥ ૪ ॥ ગાય જવાડી રતન
 કહાડે, એનું નામ પ્રધાન; રાય તણું વચન લોપડું ને, વળી હણવો
 સંતાન ॥ ૫ ॥ જે જનનું અન્ન ખાવું તેનું ભલુ ન વાંચો લગાર; એ-
 વા તમે દુષ્ટ બુદ્ધી, નહી વાડવ કુંવાર ॥ ૬ ॥ જે તેલમાં નહી પડે પ-

તીજી, તુજ થકી શું થાશે; તવ રહીઅત કહે મારો મારો, પ્રધાનનું મો-
હોત ભાસે ॥૭૥॥ તવ હંસદ્વજ ઉભો થયો, રહીતને પડ્યો પાય; તમારે
કોઈને કાંઈ ન કેહેવું; રાખો સર્વ ક્ષમાય ॥૮૥॥ એમ કહીને પ્રધાન પ્રત્યે,
નમી પડ્યો રાજન; સુધનવાને પેહલો મારું તો, ખીજું જય વચન. ॥૯૥॥
દરસણ કરવાને રાખું તો, તમો કરો વિધન; બેઉ બાજુથી ગભરાયો,
ભ્રમીત થયું મન, ॥૧૦॥ તમો મરવું આદરી બેઠા, તે કેમ હા કહેવાય;
આપઘાત કરી તમો મરો તો, લાગે મુને હત્યાય, ॥૧૧॥ તે માટે કાંઈ દ-
યા કરીને ગમે તે કાઢો બાહારી; જેથી કરીને ઇજ્જત રહે, માહારીને
તમારી, ॥૧૨॥ એટલે પ્રધાન એવું બોલ્યા, ઠીક કરીશું રાય; પણ અ-
મો કરીએ તે કબુલ વચન દો કરમાંય. ॥૧૩॥ એટલે મનમાં નીશ્યે
ધાર્યું, પ્રધાનો કહે તેમ કરવું; ગમે તે તરફનું પાતક બેસે, પણ નવ
ફરવું. ॥૧૪॥ એવું ધારીને એ બોલ્યો, હંસદ્વજ રાજન; તમોને ધોટે
તેવું કરજો, લ્યો માહાર વચન. ॥૧૫॥ હું તો હવે કાંઈ નહીં બોલું,
મનને ગમે તે કરો પ્રધાન કહે પુત્ર તમારો, નમાનેકે માને ખરો. ॥૧૬॥
તમે ન બોલોને પુત્ર તમારો, કહ્યું ન કરે કદાપી, ત્યારે શું કામ કહીએ
અમે, ગણેએ પુરણ પાપી. ॥૧૭॥ માટે પુત્ર વચને બાંધો, તે પછી અ-
મને કાવે; શું કાંઈ તરછટ ખોટું કરશું, નહીં કાંઈ વિચાર આવે. ॥૧૮॥
બોલીને એવો આપ્યો ભરસો રાયે વિચાર્યું એમ; મોઢેથી ગમે તેમ બો-
લે, પણ પુત્રને મારે કેમ ॥૧૯॥ એમ ધારી સુધનવા પ્રત્યે, તાતજ વદી
ઓ વાણી; દીકરા જે પ્રધાન કહે તે, કબુલ કરો મન આણી ॥૨૦॥
થવા કાળ હશે તે થાશે વચન દો કુંવાર જે આપણું અન્ન ખા-
ય છે તેને, નહીં કેમ હોય વીચાર. ॥૨૧॥ વિશ્વાસ રાખી ક-
બુલ કરો, એ કેમ દે છેહ તાતનું કહ્યું માન્ય કરો, બુદ્ધીવંત છે એહ.
॥૨૨॥ ખાય તેનું ખોટું નવ વાંચે, નીશ્યે જાણજો પુત્ર; માહાર અ-
ન્ન ખાઈને શું માહાર ધુળ કરશે ઘર સુત્ર. ॥૨૩॥ હું : હું કદામાં
પડો પેહેલા, તો તારું માગેલું જેહ; કબુલ મેં જીવ્યાયે કરેલું, મીથ્યા
જય છે તેહ. ॥૨૪॥ દરસણ કરવાનું કહું પહેલું, તો મરે પ્રધાન આપ;
છે બેઉ બ્રાહ્મણની જાતી, તેનું લાગે પાપ. ॥૨૫॥ માહારે તો નથી મા-
રગ એકે, વીચારીને જીવ્યો; આ બાજુ છે વાઙ્ય મહોટી, આ બાજુ
છે કુવ્યો, ॥૨૬॥ માટે પ્રધાનોને હાથે કરવા દે તું ન્યાય; ભરી સભા-
માં કરજોડીને; બોલ્યો સુધનવાય. ॥૨૭॥ તાત તમારી મરજીએ
મરજી, વચને બાંધેલો આપ; સુખ દુખ હું કાંઈ માનતો નથી; ગુરના

જ્ઞાન પ્રતાપ ॥૨૮॥ એવું પોતે કબુલ કીધું, તે જાણી સરવે વાત, એટલે
 ભરી સલામાં ઉઠ્યા, સુધનવા બ્રાત ॥૨૯॥ ગરજના કરીને તે બોલ્યા, પુ-
 રણ કરીને રીસ; નહી સોંપવા હઠએ અંધુને, શત્રુને ખોળે શીશ ॥ ૩૦ ॥
 અમારા ધરનો પેટ ભરોશું; કરે અમારો ન્યાય, જે કદા એવું અને તો,
 ઉતપાત મહોટો થાય ॥૩૧॥ મરશું મારશું ધારશું માઠું, સઉ જાણાવી-
 શું જોર, એટલે રહીઅત ગામ તણી તે, કરતી સૌરખકાર ॥૩૨ ॥ મારો
 યારો પ્રધાનોને મારો, કહી ઉછાળી રેણુ, શું સમજ એને ન્યાય સોંપે.
 હેણો તે કરશે હેણું ॥૩૩॥ ભલો તે ભલાઈ ન મુકે, ભુડો ન મુકે ભુંડાઈ
 બ્રાહ્મણને પેટ અવતરયા તે, તેમાં શી થઈ નવાઈ ॥ ૩૪ ॥ વીપ્ર તણું તો
 લક્ષણ નથી, અવર વીરયના એહ, તે વણ વીપ્રીત કોઈ ન ધારે, સમજ-
 વાનું તેહ ॥૩૫॥ એટલે સુધનવા મણો ગાજ્યો, બોલ્યો પળમાં વાણ, વ-
 ચન મહાર્ સુણે ન તેને, પોતાના ધરમની આણ ॥ ૩૬ ॥ તવ સરવે લોક
 છાના રહ્યા, બોલ્યો સુધનવા મુખ, એ ન્યાય કરે તે કબુલ માહારે, તો અ-
 ન્યને શું દુખ ॥૩૭॥ હું માહારે વચને બધાયો; તે કોણ છે છોડનાર, મુજ
 માટે ઉતપાત કરો તો, તમને હત્યા ચાર ॥૩૮॥ તવ સહુ લોકે હાથ ધસી-
 યા, હવે નહી ઉપાય; મોઢેથી મોહોત માગી લેછે પોતે સુધનવાય ॥૩૯ ॥
 આયુસ એનો આવી રહ્યોછે, માટે આ મતી સુજ, શત્રુની પાશે શીખ
 માગે, અન્ય કરે શું જુજ ॥૪૦॥ એમ ધારી સહુ મુન્ય બનીયા; બોલ્યા
 સુધનવા ભક્ત, કહો પ્રધાનો હુકમ શું છે, લોચન રહ્યાં છે રક્ત ॥ ૪૧ ॥
 પ્રધાન બે ઉભા થયા, હુકમ કરવા માટ; લોકોએ જાણ્યું બહુ થઈ કહે-
 ૼણી, માટે ફેરવશે ઘાટ ॥૪૨॥ તેલમાં તળવાનું નહી બોલે શું કાંઈ નહી
 હોય લાજ, એવે બેઉ પ્રધાનો બોલ્યા, કાઢાને મોહોટો અવાજ ॥ ૪૩ ॥
 સુધનવા જે હુકમ અમારો, તે હુકમ માન્ય કરો તેલ કઢા કકળાવી છે
 તેમાં, પડી તમે મરો ॥૪૪॥ એવી પાપીએ આગના દીધી, વરત્યો હાહાકાર
 અરેરે આ વેણ નીકળીયું, તેતો નથી ફરનાર ॥૪૫॥ મુમુત ભરેલા પ્રધા-
 નો છે; સુધનવા મરવાનો એણે કબુલ કર્યું છે માટે; બોલેલું પળવાનો
 ॥ ૪૬ ॥ વળણ ॥ બોલ્યું પળશે ભક્ત એ, હંસદ્વજનો તન, કહે વલ્લભ
 એમ લોકના નીકળીયાં વચન.

કડવું ૫ રાગ કાશી.

હાંરે બોલ્યા જ્યમુની મુખ વાણી પછી રહીયત સૌ ગમરાણી હાંરે
 સહુ આંસુડાં પાડીને રડતું, મુરછાવંત થઇ થઇ પડતું ॥ ૧ ॥ હાંરે નાંખે
 બાળક કારમી ચીસ; કૈંક કકળીને કુટે શીશ, હાંરે કૈંક લમણે કર દઇ ડો-
 લે, નીસાસા નાંખી હાય હાય બોલે. ॥ ૨ ॥ હાંરે દેવ કોવ થયો આ તારો,
 મરવા બેઠો સૌને તારનારો; હાંરે કૈંક ઉઠી ઉઠી કરે જાંખી, પાછા બેસે
 નીસાસા નાંખી. ॥ ૩ ॥ હાંરે બળ્યું જીવતર જીવી સું કરવું, મરે ભક્ત
 તો આપણે મરવું; હાંરે નજરે દેખી દાજવું દલમાં તે કરતાં રડું મરવું આ
 પણમાં. ॥ ૪ ॥ હાંરે કૈંક કહે ન કરવો તંત, પરણ્યા પહેલું તે શાનું શ્રી-
 મંત, હાંરે પાણી પેહેલાં સું મોજડાં ઉતારો મુરખામથી મરવું ધારો. ॥ ૫ ॥
 હાંરે એમ એક એકને સૌવારે જરા જખ્યું જગત લોક ત્યારે. હાંરે પછી પ્રે-
 મદા જે પ્રભાવતિ, તમને મરવા નહીંદેઉ પતી. ॥ ૬ ॥ હાંરે પડું કઢામાં તમ
 વતી, પીઉ સંગ બળે તે સતી હાંરે જીવવા આશા ન રાખું રતી, તેથી થા-
 સે માહારી મોક્ષ ગતી ॥ ૭ ॥ હાંરે એવું કહી કહી વારણાં લેતી, સ્વામીને
 અતી આશીશ દેતી; હાંરે માહારા કંથ સુખાળા સ્વામી; પેલા ભવના પાપે
 પડી ખામી. ॥ ૮ ॥ હાંરે માહારી લીલી વાડીના રમનારા, યોબન બામ વીસે
 ભમનારા, હાંરે માહારો સાચવ્યો બાગ કરમાસે, માળી વિના પાણી કોણ
 પાસે ॥ ૯ ॥ હાંરે માહારી પુરુષ સેજે પોઢનારા, પીઉ આછાં અમર ઓઢનારાં;
 હાંરે પોઢતાં સુવાળી સેજમાં પ્રીતે, સુસો તેલ કઢામાં શી રીતે. ॥ ૧૦ ॥
 હાંરે તમે તાપે અકળાતા ભારી, પડું તેલમાં પવન ઢાળનારી; હાંરે એ
 વું કહી કહી આઠંદ કરતી, બેઉ આંખે આંસુડાં ભરતી. ॥ ૧૧ ॥ હાંરે
 પૃથ્વી પડીને પછાડયો ખાતી, કાળ ભરી કુટે શીશ છાતી; હાંરે એમ
 પ્રભાવતી વલવલતી; એની આંખડી અતીસે ગળતી. ॥ ૧૨ ॥ તવ કોવ
 બીકા કારમી ચીસે, માંડ્યું આઠંદ એણે અતિસે; હાંરે એની સુખ વં-
 તી જે માડી, નાંખે પાશાણુ શીશ પછાડી. ॥ ૧૩ ॥ હાંરે તેથી છુટે શ્રો-
 ણીત ધારા, હાંરે દેખી રડે છે લોક બીચારા; હાંરે એમ અતી વલાપાત
 આલ્યો; માયે પુત્ર તણો કર બાલ્યો. ॥ ૧૪ ॥ હાંરે તમે શી રીતે મલસો
 વાહલા, કાલું વદોને કુંવર કાલા; હાંરે માહરે બોળે બેશીને રમતો;
 મોઢે માગી માગીને જમતો. ॥ ૧૫ ॥ હાંરે માહારા પુત્ર પુરણ ભાગ્ય-
 શાળી, આજ માતાને ઉભીજ બાળો; હાંજે મરતાં ચક્ષુથી કેમ બેલું,

તારા પહેલો મારો પ્રાણ ઓઘું. ॥ ૧૬ ॥ વળણ. પ્રાણજ ઓઘું માહરો,
એઘું ધાર્યું માય, વઢે વણ્ણ સમજવતો, જનુની સુધનવાય. ૪

કડવું ૩૬

સાને ચોરાશીનો ફેરો ટળ્યો છે એ રાગ.

માતાજી શું કરશેા મરીતે, છાનામાંના સમરો હરીને; માતાજી શું
ટેક. ॥ આપને મરવું તે પાપ કરવું, નહી આવે આ દેહ ફરીને ॥ માતા
જી શું ॥ ૧ ॥ તાતને વચને લેસમાં તળાવું, શું લાહાવો લેવો છે ઉગરી
ને ॥ માતાજી સું, ॥ ૨ ॥ હજી તો થાશે ધાર્યું ધણીનું, કેમ જાણ્યો મર-
વો નીશ્યે કરીને માતાજી સું, ॥ ૩ ॥ માહારે તારે સંસ્કારહશે તો, જીવી
શકાય કઢામાં ધરીને ॥ માતાજી સું ॥ ૪ ॥ રણ સખંધ પુરો થયો હશેતો
ઉગારશેા તમે કેમ કરીને, માતાજી ॥ ૫ ॥ જો શેવક હૈશ હરીનો તો આ-
વીશ તેલમાંથી નીસરીને. માતાજી સું, ॥ ૬ ॥ નાથ વણ્ણલનો છેવશ માહારે,
તો પછી સું કરવું ડરીને માતાજી. ॥ ૭ ॥ વળણ ॥ એમ સમજવી માતને
સાલ કરશે ભગવાન; જે હેતુશ્ચી માહરાં, તે ધરજો હરી ધ્યાન ॥

કડવું ૩૭ રાગ આશાવરીનિ ચોલ.

જયમુની રૂશી ઐણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય. ॥ ૧ ॥ સર્વ સજનને સુચના આ
પી કોઈ ન કરશેા કલેશ; વચનેપણવું તેલમાંખળવું, વેહેવારમાં નહીંદેશ
॥ ૨ ॥ પ્રધાનોને અમલ સોંપી, બેઠો માહારો બાપ; તે વારતાકબુલ કરી છે
મેપણ માહારે આપ ॥ ૩ ॥ મને ગમ્યું મેં કબુલ કીધું, કોઈને શા સંતાપ
હવે ગરબડ કરે તેને, ગૌહત્યાનું પાપ ॥ ૪ ॥ એટલે સર્વ સ્તબ્ધ થઈને,
અળગા રહ્યા છેક; સુધન્વાને ઇશ્વર સાથે, સાચેસાચો ટેક. ॥ ૫ ॥ ગોવિંદને
ગમતું હશે તો, ગોવીંદ કરશે એવું; જો નહી ગમતું હોય હરીને તો પછી
વિધન કેવું. ॥ ૬ ॥ ધારણા થણીની ધારી થાશે, અવરનું સુંજેર, આવેળા
સું મારી વાહરે, નહી ચઢે કીશોર, ॥ ૭ ॥ સત્યે ચડવું તેલમાં પડવું, રડ
વું નહી લગાર; આખમાંથી આંસુ નીકળે તો જગત ગણે ગમાર. ॥ ૮ ॥

તે કરતાં દહન થાશું તો, શું ગયુંને શું આવ્યું; કૃષ્ણ દરશનની ઇચ્છા
 રહેછે, એટલે મને ન કાવ્યું ॥૯૮॥ હરી ફરીને સગા બહાલાનું, દુખડું ઉ
 પજે મનમાં; પણ તે મનથી નાખવું કાહાડી, રહેવું આનંદ ભોવનમાં
 ॥૧૦૦॥ કોનાં સગાંને કોના વાહાલાં, કોના ભાઈને ભગની, કોના માત પી
 તાને નારી, વારતા વેહેવાર વગની ॥૧૦૧॥ શાને માટે માનું માહારં, સા-
 ચી નથી સગાઈ; માયાનો વેહેવાર વીપરીત, ખોટી ઠાઠ ડગાઈ. ॥૧૦૨॥
 એવું ધારી કલ્પના કહાડી, મરવા થયો તૈયાર; સભા વિશે ઉભા રહીને
 ઉતાર્યા શણગાર ॥૧૦૩॥ મુગટ જામા કવચ બકતર, પટકોને સુરવાલ, ક
 મરપટો ઉતારી મુકયો, ચરણ મોજડી લાલ ॥૧૦૪॥ કટી લગી કછલીડી
 લીધો, સમરતો શ્રીહરી; પછી પીતાને પાથે પડીયો, આજ્ઞા આપો ફરી.
 ॥૧૦૫॥ એટલે હંસદ્વજ એમ બોલ્યો, ફરી શું માગે વિચારી; પ્રધાનોએ
 આગના દીધી, તે માનીલેજે માહારી ॥૧૦૬॥ તવ સહુ લોકે હાથ ધરીયા,
 રાય નથી જરા ડાહ્યો; પ્રધાન આગળ કાંઈ ન ચાલ્યું, શા કારણવેચાયો
 ॥૧૦૭॥ એવે તાતનું વચન સુણી, આનંદ રૂપમાં માહાલ્યો; હસ્તો રમતો
 રાજ ખુશીથી તેલમા પડવા ચાલ્યો ॥૧૦૮॥ તવ પ્રધાને ઉઘાડાં ખડગે
 ત્યાર કર્યા બહુ યોદ્ધ; અયુતશેવક સુધન્વાની, સાથેરહોધરી ક્રોધ ॥૧૦૯॥
 આડો અવળો ન જાય નાશી, કુડુલો કરશે કેહેર, આડું અવળું પગલું
 ભરે તો, મારી નાંખજે ઠેર. ॥૧૧૦॥ સુધન્વાની પુંઠળ કોઈ, આવે નહીનર
 નારી; જો આવેતો રાખજે રોકી, બંધન કરજે ભારી. ॥૧૧૧॥ હુમલો કોઈ
 કરી નવ શકે, તેવા ચેતન રહેવું; આખો હુકમ આપું છું તમને, તો
 પછી ડરવું કેવું. ॥૧૧૨॥ પુરણ સત્તા સઉ વાપરજો કરજો અમારું ધાર્યું;
 રાજનુ કે પ્રધાનોનું, હવે ન કરશે વાર્યું. ॥૧૧૩॥ એટલે બકતરીયા બહુ
 બળીયા, ઉપડયા ચડી ચોટ; સુધનવાને વચમાં ઘેરી, વળીયો મોટોકોટ
 ॥૧૧૪॥ ઉઘાડાં ખડગે ઉંચા પોહોળા, યોદ્ધાએ ઘાલ્યો ઘેરો; પારજ પા-
 ડવો ગમે તે કરી, મનસુખો પ્રધાન કેરો ॥૧૧૫॥ એવે સમે સુધનવા સતી
 યો, મતીયો અપરમપાર; રાય બેઠોછે તેના સામી, તેલ કઢા તૈયાર ॥૧૧૬॥
 તે રાજથી દેખાય નજરે, તેમ ઉભું છે લોક; દુષ્ટોને મન આનંદ અતિ
 હરીજનોને શોક. ॥૧૧૭॥ અસુર બુદ્ધીના એમ ધારે, તેલના ઉભરા ચડશે;
 તેમાં બળતા કુદકારા કરશે, જોવાની મજ પડશે. ॥૧૧૮॥ હમત રાખીનેહ
 વણાંતો પડશે, પણ પછી પોકાર કરશે; એકાએક એ સેકાઈજશે, તડકડતો
 એ મરશે ॥૧૧૯॥ એ ગમ્મત આવશે જોવાની, પાપે વહી પેટ ભરતા; કો
 મળ જીવનાને દયાળુ, કેવું ઓચરતા. ॥ ૩૦ ॥ અરેરે એ જીવને કેવું

થાસે, જાગ્યો છે શત્રુ આપ; કોમળ કાયાનો સુધનવા, કયાં ઢિઢેલો તાપ. ॥૩૧॥ તણે રત્યોની રાખે બેઠકો, જુદા જુદા વગની; ઉણુ રતુએ તડકો ન ખમે તે કમ ખમસે અગ્ની. ॥૩૨॥ તન તવ તપે મન નવ તપે સદા રહે સુખ રીતે; ઉકળતું તેલ તે કેમ ખમસે, પ્રાણ જસે વિપરીતે. ॥૩૩॥ પડતું નાંખતાં તેલ કકડશે, ચરચર આમડી બળસે; ફેણા ઉઠસે ઉઠીને પુટસે, ભજ્યાંની તુલ્ય તળસે. ॥ ૩૪ ॥ આપણાથી દેખી કેમ ખમાસે, દેખીને દાજતું હલમાં; કંઈક કહે જીભડી કરડીને હું પ્રાણ કાઢીશ પલમાં ॥૩૫॥ કંઈકના મનમાં એવું આવ્યું, ચાલો પેલે પ્રક્ષ જઈયે, ભકતને મરતો નજરે દેખી, વસ્ત્રના ફાંસા ખઈયે ॥૩૬॥ કંઈક કહે નજરે જોવાને, કઢાની કને અડવું; સુધનવાની સાથ સરણે, ઉછળી તેમાં પડવું ॥૩૭॥ કંઈક જનોએ બાધા રાખી, જે ઉગરે હરીજન; તો ઘેર તેડીને જમાડું, સત બ્રાહ્મણના તન. ॥૩૮॥ કંઈક કહે દસ ગઉદાન આપું, એમ કરે શૌ કોઈ; પ્રથમ મનને દઢતા રાખી લોક રહું છે જોઈ ॥૩૯॥ એવે સમે હંસદ્વજ બોલ્યો ચરીત્ર સું કરે બાળ; તલપીને પડ તેલ કદામાં, તવ સમેમાહારો કાળ ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ કાળ સમે માહરો, કોથે વઘો એમ તાત; વ્યાસ વલ્લભ કહે તે સમે, ગદ્ય પાન્ડવમાં વાત.

કડવું ૩૦ રાગ સાંખિ ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય. ॥ ૧ ॥ એ વારતા ગદ્ય ચાન્ડવ દળમાં, અરજીને કર્યો વિચાર; અરેરે વણ મોહોતે મરે છે, રાય તણો કુંવાર. ॥૨॥ ચાલો ચાલો ચાર પાંચ મારથી જઈયે; જોવા મળ્યું હશે જગત; કહેવાય છે પવિત્ર સુધનવા, પ્રણ તણો છે ભકત ॥ ૩ ॥ એટલે વર્ષ કેતુ એમ બોલ્યો, સુધનવા છે જ્ઞાની; સાક્ષાત પ્રભુને મળી ચુકેલો, હરનીશ હરનો ધ્યાની ॥ ૪ ॥ અરજીનજી કહે હોય એવો તો, તેલમાં નવ્ય તળાય; કોહો ના કહો પણ સામળીયોજી કરશે એની સાહાય. ॥ ૫ ॥ ચાલ ત્યાં જઈએ જોવાને, જણાશે જીહું કે સાચું; તેલમાં જે કાયા બળશે તો, ભકતપણું એનું કાચું. ॥ ૬ ॥ વર્ષકેતુ કહે ભકતપણામાં કાચાને સાચા કહેવા; અરજીન કહે લે સમજવું, સાચાને જોયા જોવા ॥ ૭ ॥ સાચો શેવક હોય તેનો, ન હોય આજે ઠાઠ; જગતમાં ભકતપણું ન બતાવે, સાદે સાદો હોય ધાટ. ॥ ૮ ॥ બબ ટીલાં બ્રહ્મ ટપકાં,

ઝાજી કોટમાં માળા ઝાઝો ડોળડમાક કરે તે જગત ધુત્યાના ચાળા ॥ ૯ ॥
 ભગવાનનો એ ભકત ન કહેવો; જગતનો ભકતજ સાચો; હેવટ હરીને
 ચરણે ભતાં, જરૂર પડે કાચો ॥૧૦॥ ખોટા ભકતની ધારણા કેવી તે સમ
 બધું તુને; શ્રીકસ્ને કુરુક્ષેત્રમાં, સમબળવ્યો તો મુને ॥૧૧॥ પાખંડી મનમાં
 એમ બણે, ઓળખશે બધુ જગત; કોઇનું પાડેલું નામ ફેરવશું કહેવાઇશું
 હરિ ભકત ॥૧૨॥ પધારો કહીને ખોલાવશે સડિ, વળી કરે નમસ્કાર; પુ-
 બધશું આખી દુનીયામાં, ચઢશે પુષ્પના હાર ॥૧૩॥ વીધવીધના વળી
 ભોજન મળશે વળી ટળશે ક્ષુધા પીપાસા; શેવાના કરનારા મળશે રા-
 ખી હરી પદ આશા ॥ ૧૪ ॥ કંઠક પ્રાણી મને ઢોળશે વાયુ, કંઠ જન
 ચાંપશે ચરણ; પાણી માગતાં દુધ દેશે, કંઠ જન રહેશે શરણ ॥ ૧૫ ॥
 ભગવાન મળવાના હશે તો મળશે, પણ શેવા ચાકરી થાશે; મોઢે બખડી
 માળાચો લેવી, તેમાં શું આપણું બશે ॥૧૬॥ તાળીયો પાડી પડાવવી સ
 ઉને, ગમ્મત બે ધડીવાર; નાચીને નચાવીશું, તમારો થાશે અપાર ॥૧૭॥
 અબળાચો આવશે શેવામાં, આપણું વેણ ન ચુકે; ગમે તે કરશું પણ
 ભકત બણી, જગત નહી આગળ મુકે ॥૧૮॥ કહેશે કે એ સંત પ્રાણી,
 કુણુદ્ધી નહિ હોય; દેખશે નજરે ને વાત કરશે; પણ નહી માને કોય ॥૧૯॥
 રાજ દરબારે માન્ય પામીશું, જેને તે રાખશે શ્રદ્ધા; બોલીશું બુઢું મનાસે
 સાચું, વશ રહે યોગ્યન ઋદ્ધા ॥૨૦॥ કોઇ વાતે નથી કપ્ટી હામાં, માટે આ
 ધંધો કરવો; જેમ જેમ દુનીયા વિશેષ માને, તેમ તેમ વેશજ ધરવો ॥૨૧॥
 રીધ સીધને વધભોગ મળશે, ટળશે વહેવાર બ્યાધિ; દેવું લહેણું ને નાત
 ભત કરવી; તે સડિ બસે ઉપાધી ॥ ૨૨ ॥ નાહી ઘોઘને સ્વચ્છ રહેવાસે,
 કહેવાશે જગમાં સાફ; આગળનું કયાં બણીએ છીએ; અજવાણું કે
 અંધારૂં ॥૨૩॥ પ્રભુ મળવાનો કયાં છે મારગમાં, પણ તેને નામે પોસા-
 સું સગાંને છોકરાં ન ખવરાવે, તેવા પદારથ ખાસું ॥ ૨૪ ॥ પ્રભુની
 પ્રતમાં સ્થાપન કરશું; પેટ ભરશું તેને ખાને, ઠાકોરજીનો રાજભોગ ક-
 હીને; જમશું જેવું મન માને ॥ ૨૫ ॥ પાયસાન પુરીને માલપુડા, સા-
 મગ્રી બુઢી બુઢી; આજ ધરાવવા જોઇએ લાડુ, જોઇએ આજ ખાસુદી
 ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને ભોજન કરશું, મન ગમતું વારોવાર, એવું ધારી
 ઘણા ભકત બને છે, આરે કરણ કુંવાર ॥૨૭॥ પણ તેના સંગીને તે ભ-
 કતો, પડશે પ્રશ્ન કને કાચા, વક્ષકેતુ કહે ઓરે પીતાજી, ક્રીયા સમ-
 જવા સાચા ॥ ૩૮ ॥ અરબુનજી કહે સાંભળ ખેટા સમબધું સાચાનો

સાર; નહીં ટીલાંટપકાં નહીં માળા મણકા. નહીં તજેલો બહેવાર. ॥૨૯॥
 પુત્ર પરીવાર સંસાર વીરો, સત્ય સેવક રહે કેવો; જગત જંજળી જાણે
 પણ જળમાં કમળવત જેવો. ॥૩૦॥ વ્યવહાર વરતે સારે ને નરતે, ઉ-
 ઘોગમાં બહુ પ્રીત; બાળ બચ્ચાં દેખી લાડ લડાવે, પણ પ્રભુ સાથે
 ચીત, ॥૩૧॥ જગતમાં જીવે નિંદા કરે, પણ તે મનમાં ન લાવે; રટણ
 રૂદેમાં રામજી કેરું, હોડને નવ ફરડાવે. ॥૩૨॥ જગતમાં ભક્ત કહેવરાવ-
 વાની, જરા નહીં ઇચ્છાય; દાનત નહીં દેખાડવાની, જીભ જપે જગ-
 રાય. ॥૩૩॥ માળા ગ્રહા વણ હોડ ફરડયા પણ, શું નહીં સમરાતા હોય;
 સાચા ભકતો ભજે છે મનથી, જ્ઞાન વારતા કરી જોય. ॥ ૩૪ ॥ જ્ઞાનની
 વારતા થતી હોય ત્યાં, જ્ઞાન કથન કરી જાણે; વેહેવાર જ્યાં વરતાતો
 હોય ત્યાં, વ્યવહારનો પક્ષ તાણે. ॥૩૫॥ જગત જાણે જંજળી છે, પણ
 ન્યારોને ન્યારો; દુનીયાં દેખે દુષ્ટ સરીખો, મનથી સત્યબોધ પ્યારો.
 ન્યાય નીતીની રીતી સમજે, પેહેરે ઓઢેને ફરે; સાચા ભકતો તેવા રેહે
 છે, કોક પરીક્ષા કરે. ॥૩૬॥ એવાના પરીક્ષક હોય થોડા, સાચાને શું
 જાણે જુઠાં; જુઠે જુઠાનો મેળ બેસે, કર્યા કરે કડાકુટા ॥૩૮॥ બેઉની રી-
 તી બતાવી તુને, ઓરે માહારા બાળ; ચાલો આપણુ જોવા જઈએ, શું
 સાહાય કરે ગોપાળ. ॥૩૯॥ એમ ધારીને દશવીશ ચોદ્ધા, રથપર બેસી
 ગયા; સુધન્વાનું સંકટ જોવા, એકાન્ત ઉભા રહ્યા. ॥ ૪૦ ॥ વળણુ ॥
 એક સ્થળ ઉભા રહ્યા, સુણુ પરીક્ષતના તન; વલ્લભ વાણી ઓચરે
 સાંભળજે હરીજન. ॥

કડવું ૩૯ રાગ ચૌપાઈનો.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજ સાંભળ ઉલટ આણી; બોલ્યો
 હંસદ્વજ મુખ એમ, પુત્ર વાર કરે તું કેમ ॥૧॥ તવ સુધનવા કહે તાત,
 તમે સાંભળો માહારી વાત; તેલમાં પડવાછું ત્યાર, મને સાહાય છે જુ-
 ગદાધાર ॥૨॥ જેને સામળીઓ હોય સાહ્ય, તેને શત્રુથી શું થાય; માહા
 રી ભકતી જે સાચી હશે, તો તો પ્રભુના દરશન થશે. ॥૩॥ કરે દરશ-
 ન તે પછી મરે, તેલ કદા થકી ઉગરે; નથી તેલમાં હું બળવાનો; છે
 સંબંધ હરી મળવાનો ॥ ૪ ॥ મુને સાહ્ય છે પુરૂષ પુરાણી, તમારું
 તેલ દેખું છું પાણી; તમે દેખો છો ઉષ્ણ અતીશે, પણ મુને શીતળતા

દીસે. ॥૫૫॥ તમે ચુલામાં પાવક નરખો, હું તો દેખું છું બરફ સરીખો;
 માટે અગની ધીક ધીકાવો, કાષ્ટ નાખી ઘણો સરગાવો. ॥૬॥ તાપ કરી
 કકડાવો તેલ, પછી જે જે પ્રભુનો ખેલ; હશે દરસણની સાચી મરજી,
 તો તો સાંભળશે માહારી અરજી. ॥૭॥ હશે ઘણીની સાથે સાચું, કદી
 કહેલું નહીં પડે કાચું; જેને સાચો સામગીઆના સ્નેહ; કદી કષ્ટ ન
 ભોગવે તેહ. ॥ ૮ ॥ જેને વશ હશે વનમાળી, તેને કાણ સકે છે બાળી;
 જેને માથે ખીરાજે મોરારી, તેને કાળ ન નાંખે ગારી. ॥ ૯ ॥ જેનો સ્નેહ
 હી ગોવર્ધન ધારી, તે તો ન જાય કોઈથી હારી; જેને માથે મોહોટા
 મુકુંદ, તેને સદાકાળ આનંદ. ॥ ૧૦ ॥ જેને માથે દેવાધી દેવા, તેના
 શત્રુ તો તરણા જેવા; જેને દયા કરેલી દયાળો, તેને પાવક સુર્ય ન
 બાળો. ॥૧૧॥ જેને માથે વીશ્વંભર ધુણી, તેને ન અડે ખડગની અણી;
 જેનો કર ઝાલ્યો મોરારે, તે તો ન મરે તરવારે. ॥ ૧૨ ॥ જેણે સાધેલો
 પોતાનો ઇશ, તેને શું કરે સોમલ વીશ; વળી વાઘ ને નાગ શું કરે,
 ભક્ત પાશાણુ મારે ન મરે. ॥ ૧૩ ॥ કોક શત્રુમાં જીતીને આવે, હરી
 વિમુખને નવ ફાવે; માહારા હૃદયેરે હીમત ઝાલ, હવે જોઈ લેજો રંગ
 બાલ. ॥ ૧૪ ॥ એવે હંસદ્રજ જે રાય, તેને સંકલ્પ વીકલ્પ થાય; પુત્ર
 કહે છે તે જુહું કે સાચું, મુને બોલેલું લાગે કાચું. ॥ ૧૫ ॥ જોયું બેઉ
 પ્રધાનોના સામું, હું તો સાંભળી વીસ્મય પામું; તવ પ્રધાન સાંભળી
 રૂઠ્યા, કરી ગર્જના બોલી ઉઠ્યા. ॥ ૧૬ ॥ અલ્યા જોયા ઘણા તુજ
 જેવા, તેં શી કરી છે હરીની શેવા; ઘણા મુની તપશ્વી ત્યાગી, તેને
 પ્રભુની શોધ ન લાગી. ॥ ૧૭ ॥ ઘણા ધ્યાની વીવેકી વેરાગી, તે તો
 ભટકીને ખાય છે માગી; તુ તો ઘરખારીને સંસારી, મારે સગું બહાલું
 ને નારી. ॥૧૮॥ ખાનપાન વાળો વ્યભીચારી, કયાંથી રીઝે તુને મોરારી
 ભક્તપણું દેખાડી ડરાવે, તે તો અમારી ધ્યાનમાં ન આવે. ॥ ૧૯ ॥
 અમે ટુંકારો કરીશું ફરીથી, નથી ડરતા તારા હરીથી; ખરો સેવક કયારે
 ભાસે, કેહેવરાવ હરીની પાસે. ॥૨૦॥ તવ આકાશથી થઈ વાણી, થવા
 બેઠું તારૂં ધુળધાણી; સાચો હરી તણો એ ભક્ત, એને વશ જગદીશને
 જગત. ॥ ૨૧ ॥ નથી તેલ થકી બળવાનો, મુકો મનસુખો તળવાનો;
 એવો શબ્દ થયો આકાશ, પડ્યો હરી જનોને વીશ્વાસ. ॥ ૨૨ ॥ રાજ
 કહે પ્રધાનો કેમ, મુજ મનમા પડ્યો બહુ વેમ; માહારું કે તારું ધુળધા
 ણી; કરશે શ્રી પુરૂષ પુરાણી. ॥ ૨૩ ॥ પછી પ્રધાન બોલ્યા બાલ,
 તારા પુત્રની પડપંચ બાલ, તે હું સર્વ જણું છું રાય, એવા શબ્દ થકી

શું થાય ॥૨૪॥ થઇ વાણી તે તો છે તુત, એનું સાધેલું જાલ્યું ભુત તેવું
થવાથી શું અમે ડરીયે, કહી પગ પાછો નવ ભરીયે ॥ ૨૫॥ અમારું ધુળ
ધાણી છે થાતું, અલ્યા સુધનવા પડ જ તું, તારા મુકી દે ચટકાને ચા-
ળા, મહારા પેટમાં લાગે છે લાહાળા. ॥૨૬॥ ઉષ્ણ તેલમાં જઈ પડ આપે
દુખ નિવારયું સું તુજ આપે; તારો પશ્ચર શું નીચારે, તેલમાં તળાવો છે
અમારે ॥૨૭॥ આલ્યો જઈને નાંખ પડતું, તેને દેખી મરે ઝેર ચડતું; વળી
લકતનો ડોળ ખતાવે, સહુ દુનીયાને સમજાવે ॥૨૮॥ પણ અમે ન માની-
યે જરા, તને બાળીએ ત્યારેજ ખરા, તુજ જેવા ધુતારા જોયા, અમે કંઈ
કના જીવજ ખોયા ॥૨૯॥ અલ્યા પડપંચી પાખંડી, હણીએ તુજ પુંઠળ
મંડી; પોતાના આપે પડશે તો સારું; નહી તો મન ભમશે અમારું ॥૩૦॥
પછી પડપંચમાં અમે કરશું તને બાંધવા હુકમ કરશું; કરશું કબજે બ-
ળ કરી, દુખ પામીને જશે મરી ॥૩૧॥ તવ સુધનવા એમ કહે છે, તમ
જેવા ધણા વસે છે; અલ્યા ઇશ્વર જેનો સાચો, તેતો કહી પડે નહી પાછો
॥૩૨॥ વળણ ॥ સાચો પાછો પડે નહી, સહાય મુને ભગવાન; જે જે
તાહારાં ચક્ષુથી, તેલમાં કરશું સ્નાન.

કડવું ૪૦ રાગ સુરી સાખિનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર જાલ્યા, સુણ જનમેજે રાયો વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું; હરિજનનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુધનવા શેવક હરીનો
મરવા થયો તઇયાર; કચ્છ ભીડેલો તાવડા બણી, આલ્યો તેણીવાર.
॥ ૨ ॥ પ્રભુ સમરનો ધ્યાનજ ધરતો, મરવું છે મનમાં લાવ્યો; ઇશ્વર
ઉમારે નો ઉગરવું, તાવડા પાસે આવ્યો. ॥ ૩ ॥ ટગમગ સરવે લોક
જુએ છે, વળી જુએ માખાપ, સંખ લેખે કહ્યું દાસોને ચુલામાં ઘાલો
તાપ. ॥ ૪ ॥ જહુ બળ દાખો કાટજ નાંખો, ન નાખશે જીવ ચોળી;
તાવડાની આસપાસ હીસે, જાણે સળગી હોળી. ॥ ૫ ॥ નીકળે જવાળા
ઉછળે લાહાળા, તતડીને તનખા છુટે; એવો વીકરાળ વહની કરો, દે-
ખીને ત્રાસ છુટે ॥ ૬ ॥ એવી જ્યાં આગના આપી કે, સેવક ઉઠ્યા
સાત; દાષ્ટ નાંખી ચુલો બરીયો; અગનિ થયો પૂરપાટ ॥ ૭ ॥ તાવડામાં
અતી તેલ નાંખ્યું, ખળભળ ઉભરો ચડીયો, સેવકો સળગાવે અમની
કરતા દોટા હડીયો. ॥ ૮ ॥ અમનીનો ઉતપાત અલીસે, નીકળે સાંખી

જવાળા, તનખા ઉંડે તતડી તતડી, તેલને આવે ઉકાળા ॥ ૯ ॥ તાપ
થકી લોક ખસે આધુ, કંઈ રહે અવળા આડા; બળી બળી તેલ બ-
ળવા લાગ્યું, નીકળે છે ધુમાડા ॥ ૧૦ ॥ તે તેલમાંથી નીકળે ભડકા,
જેઠ જેઠ પ્રગટયો ત્રાસ; સુધનવા જીવે આમાંથી, તે ન પડે વીસવાસ
॥ ૧૧ ॥ હાથ ધસે છે હોઠ ડસે છે, બહુ ભય પામ્યું લોક; સુધનવાને
જીવવા કેરી, આસા સમજવી ફાક ॥ ૧૨ ॥ અરેરે કારમો કોપ થયો
છે, એવો આલે મનસુખો, તેલ તણા તાવડા પાસે જઈ, સુધનવા તો ઉ-
ભો ॥ ૧૩ ॥ એટલે સુંદર પ્રભાવતી, સુધનવાની નારી, ચીર બરોબ-
ર અંગ લપેટ્યું, મનુષ્ય મન વીચારી ॥ ૧૪ ॥ સ્વામી પડે તવ માહારે
પડવું, જીવવું નથી જરાયે; મુજ કંથનું કોઈ નથી સગુ, શું જોર
માર્યું માયે ॥ ૧૫ ॥ રડી રડીને સઉ રહ્યું આધુ, કાં ભ્રાત કે કાં ભગની
સઉ જીવતાં રહીને જોઈ રહેશે, સળગ્યો દાવાનળ અગની ॥ ૧૬ ॥ પ-
તીની સંગ સતી થાવું, તારૂણીનો તે ધરમ; નવે ગ્રહો માહરા થયા વાં
કા પુટી ગયું આજ કર્મ ॥ ૧૭ ॥ એ રીતે અબળાએ ધારી; મુધનવા હ
રીજન, તાવડા પાસે ઉભો રહીને, કરે પ્રભુનું સ્તવન ॥ ૧૮ ॥ વલણ ॥
સ્તવન કરવા લાગીયો, ઉભો રહ્યો એક ચરણ; વજ્રલ વાણી ઓચરે.
સમરે અસરણાસરણ.

કડવું ૪૧ મને કહેર કાંટા વાગ્યો એ રાગ.

ઓ રામરે, રામ રામ રામ; તમે છો ઘનશામ, કરો પુરણ મનકા-
મા, હો રામ રામ રામા ॥ ૧ ॥ ઓ રામરે; તમે સાચા સ્વામી, ગોર્વીદ
ગરૂડા ગામી; વીનવું છું નામી નામી, ઓરામ રામ રામા ॥ ૨ ॥ ઓ રા-
મરે; ભકતને વશ વનમાળી, પાંડવની પીડા ટાળી, કરી કુબળને રૂ-
પાળી. ઓરામ રામ રામા ॥ ૩ ॥ ઓ રામરે; શવરીના બોર લીધા
અચળ સુખ તેને દીધાં, પાપીને પાવન કીધા; ઓરા રામ રામા ॥ ૪ ॥
ઓ રામરે; ધૃપતી જે રાણી, દુષ્ટે ચીરલીધા તાણી, તે પુર્યા દારીજણી
ઓરામ રામ રામા ॥ ૫ ॥ ઓ રામારે મુકંદ વર મોરારી, ગો-
કુળ વરસ્યો મેઘ ભારી, કરી સાહાય ગોવરધન ધારી. ઓ રામ રામ
રામા ॥ ૬ ॥ ઓ રામરે, બાળકને હણનારી, પાતકને ન ગણનારી, તે
પુતના માશી માર; ઓ રામ રામ રામા ॥ ૭ ॥ ઓ રામરે; પીઉતું

વેણુ ઉથલાવી, રૂશી પત્નીઓ આવિ; તે વધકુંઠમાં વસાવી. ઓરામ રા-
મ રામ. ॥૮॥ રામરે, હશાનનને હણિયો, વીભીક્ષણ શેવક ગણીયો, પામ્યો
ગાદી નામ લણીયો, ઓ રામ રામ રામા. ॥૯॥ ઓ રામરે, હું સેવક અ
પરાધિ, મેં લજતાં શું ભુજ ખાધિ, તેથી થઇ ઉપાધી ઓ રામ રામ રા-
મા ॥૧૦॥ ઓ રામરે, રાંકડો જાણી રાચો, હું તો છું શેવક કાચો, પણ
ભરૂંસો તમારો સાચો. ઓ રામ રામ રામા ॥૧૧॥ ઓ રામરે, હું પાખં-
ડી પુરો; નહી પાતકમાં અધુરો, વળી કડ કપટમાં સુરો. ઓ રામ રામ
રામા ॥૧૨॥ ઓ રામરે, અવગુણીયે શીશ નામુ, જરા જોજો માહારા સામુ,
અત્યારે કષ્ટી પામુ ઓ રામ રામ રામા. ॥૧૩॥ ઓ રામરે, નથી ઉગર્યાનો
આરો, પણ ભરૂંસો તમારો, તમે મારો કે ઉમારો. ઓ રામ રામ રામા.
॥૧૪॥ વળણુ. મારજો કે ઉગારજો, શેવક છે હેરાન, વક્ષલ વદે એમ ઓ
ચરે, ભીડ ભાગો ભગવાન.

કડવું ૪૨ રાગ ખાવલીયાનો.

ભુધર ભીડ વેળાના રેરેરે હો, રડે શેવક રાંકડોરે ॥ ૧૮૬ ॥ બોલ્યા બો
લ્યા જયમુની મુખ વચન, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન; સુધન્વા તો
કરે છે પ્રભુનું સ્તવન ॥ વાહારે ચઢજો વાહાતારેરેરે હો. રડો ॥ ૧ ॥ મક્તજનોની
ભીડે ગયેલા ગોપાળ, પ્રજાપતીની સ્તુતીથી દોડયાતા દયાળ, નીમામાંથી
ઉગારયાં મંજરિનાં ખાળ, તે રીતે ઉગારો રેરેરે હો. રડો ॥ ૨ ॥ પ્રજાદજીને દુખ-
દુઃખેવા માંડ્યું હંભે ક્રીધું સમરણ તમારું કષ્ટીને આરંભી, ક્રીડી વશે વશ્યા
જઈને ઉજી સ્થંભે તેવા અહીં પધારો રેરેરે હો, રડો. ॥ ૩ ॥ પ્રભુ મુજને
હણવા મદુર જમમાં ધારયો, તવ તે હાથો ત્રાડી તમોને પો-
કારયા; ગોવિંદાજી મહિ જઈ ઉગારયો, તેમજ વાહારે ધાજો રેરેરે, હો.
॥ ૪ ॥ પુતના માસીને અગ્નીમાં બળતાં બચાવ્યાં, તેવાં સંકટ તમ
શેવકને શીર આવ્યાં, શંખ લેખે મુજ વહાલાંને ગભરાવ્યાં, દુખ
નથી મરવાનુ રેરેરે હો. ॥ ૫ ॥ ૫ ॥ પણ તમ દાસે સલામાં મુમત
ક્રીધો, પ્રમદાની સાથે સ્વાદ વણો લીધો, તમ આશાએ રહિને ભ-
રૂંસો મેં દીધો, હું નહી મરવાનો રેરેરે હો. રડો. ॥ ૬ ॥ તમ હીમ્મત-
થી અભીમાનનું બોલ્યો સ્વામી, જોજો પ્રભુ લલ્યામાં લાવતા ખામી
નથી તમારી જશે માજ અંતરયામી નહી માહારે લેવા દેવા રેરેરે હો.

રહે. ॥ ૭ ॥ વળણુ ॥ લેવા દેવા માહ્યરે, ન મળે દેવ મોરાર, શોભા લજ્યા
તમ તણી, ખાનાનો આધાર.

કડવું ૪૩ રાગ ધનાસરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, તેલ કઢા મહીમાય. ॥૧॥ સુધનવાયે સમરણુ કરી, રાખ્યો દૃઢ
વિસવાસ; પડવું ધારૂં પુરણુ પ્રેમે, મનમાં ન રાખ્યો ત્રાસ ॥ ૨ ॥ પછી
પીતાના સામુ જોઈ, કીધો નમસ્કાર; માત તાત ભગનીને નમીયો, છેલ્લા
વેલા જુહાર. ॥૩॥ બોલ્યું ચાલ્યું માફ કરજો, એક જનમનો સ્નેહ; અવ-
ગુણને અપરાધો કરેલા, ક્ષમા કરજો તેહ. ॥ ૪ ॥ તમારા ઘરમાં દેહ ધ-
રીને, સુખ નથી દિધું તમને; ભાઈઓ મહારૂં કહ્યું કરીને, પાડ ચઢાવ્યો
છે અમને ॥ ૫ ॥ ઓ મુજ માડી આંસુડાં પાડી; રડશે નહીં યાદ લાવિ;
રણુ સખંધ થયો હવે પુરો; આયુશ રહ્યો છે આવિ ॥ ૬ ॥ નવ માસ મુજ-
ને ઉદર રાખ્યો, ન ખાધું ખાટું તીખું; મમ શરીરને સાચવવાને, આ-
રાગ્યાં મોરૂં ને ફીકું. ॥૭॥ ગંદા ભીનામાં પોતે પોઢ્યાં, સ્વચ્છમાં મુને
સુવાડ્યો; પડવા ન દિધો રડવા ન દીધો, ટાઢ તાપ ન દેખાડ્યો. ॥૮॥ પ્રા-
ણુનિ પેઠે પાળ્યો મુને; તે બદલો નથી વળીયો; તે સહિ અપરાધ ક્ષમા
કરજો, કહી મુખ ફેરવિ વળીયો. ॥૯॥ જે જે હરીજન લોક આવેલા, તે
સામુ લાગ્યો જોવા; સરવેને કહ્યા જુહાર છેલ્લા, તવ લોક લાગ્યું રોવા ॥૧૦॥
ધુશકા મુકીને રહે છે, કંઈક લુછ્યા કરે આંસુ; અરેરે આપણુ કકળીયે
પણુ, બળ વીના બધું ફાંસુ. ॥ ૧૧ ॥ પછી ભકતે તેલ કઢાના, સામું નમા-
વ્યું શીશ; ઉગારજો અગની દેવતા તું, પ્રેરણા કરે જમધિશ. ॥ ૧૨ ॥ એ
ટલે શંખને લેખ બોલ્યા, કેમ માંડ્યા છે ચાળા; જાણ્યો તુને ભગત-
ડાને, પાખંડ કરવા વાળા. ॥ ૧૩ ॥ ઉંચું જોઈને શું બડબડીયો, જા-
ણ્યું તું મનનું પાપ; ઉંચેથી ઉગારવા તુને, કોઈ ન આવ્યો બાપ. ॥૧૪॥
સુધનવા કહે આવશે હમણાં, જનમો જનમનો બાપ; જે રાંડે જાણ્યા
તમારા બેના, પુરણુ મળીયાં પાપ. ॥ ૧૫ ॥ નથી બળવાનો
નથી બળવાનો, હુંતો નથી બળવાનો, અદેખાઈ કરે છે તેમાં;
શો તારો હત વળવાનો; ॥ ૧૬ ॥ તેલમાં સ્નાન કરી નીકરું છું,
અચાવનાર ક્યારું; ઉજવળ મોહું નહીં રહે તારું; જેને થશે મુખ

કાળુ. ॥ ૧૭ ॥ કાળા મોંઢાના કર્મ કુટેલા, નજર રાખી રહેજે; વીશેશ
અગની સળગાવવાનું કહેણું હોય તો કહેજે. ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને પ-
ડવા માટે, તલપીને કરી ત્યારી, એટલે દોટ મુકીને આવી, વળગી એ
ની નારી. ॥ ૧૯ ॥ નાથજી હું પણ પડુ તમ સાથે, સતીતણો એ ધરમ;
સુધનવા કહે સઉ લોક દેખે; કેમ ના લાગે શરમ. ॥ ૨૦ ॥ મુમત મુકેને
રહો અળગાં, મીથ્યા મરો છો મથી; તમારા મનમાં રાખજો નીસ્તે, હું
ખળવાનો નથી. ॥ ૨૧ ॥ ઇસ્વર ઉપર આકીન રાખી, અળગાં બેસો
નારી; રક્ષણ મારૂં કરવાના છે, ગોવીંદ વર ગીરધારી. ॥ ૨૨ ॥ આઘાં
ખસો જોડે ન ધસો, દેખે છે મુજ માત; ભગની દેખે કુટુંબ દેખે, દેખે
માહારો તાત. ॥ ૨૩ ॥ પ્રભાવતી કહે પીયુજ મારા, મરજદા શું કરવી;
ધરખાર ભાગે તવ લજ્યાને, ઓઢવી કે પાથરવી. ॥ ૨૪ ॥ સુખસાતા
હોય તવ શોભે લજ્યા, સઉ ગયે લજ્યા શાની; તમારી સાથે હું પડવા
ની, નહીં કરૂં પાછી પાની. ॥ ૨૫ ॥ સુધન્વા કહે કયાં ખળવું છે, ટગ
ટગ જોજો નારી; ન જવું તો પડજો કઢામાં, એટલી આગના માહારી.
॥ ૨૬ ॥ તોપણ કામની છોડતી નથી, તવ બોલ્યા પ્રધાન; શું જુઓ છો
શેવક માહરા, ઉઠી કરો હેરાન. ॥ ૨૭ ॥ બેઉ જણાંને પાડો વળુટાં, જણ
વો પુરણ રીશ; સુધન્વા કહે અખળા રે આધી, જો શું કરે જુગધીસ.
॥ ૨૮ ॥ ટકા ટકાના ગુલામ જાતી, તે તારો કર ઝાલે; સમજી જાને અળ
ગી થાને, લાન્છન તું કેમ આલે. ॥ ૨૯ ॥ એમ કહી આંખ વીપરીતકીધી,
તવ અળગી થઈ નારી; પછી પોતે પરકંબા કરીને, પડવા કીધી ત્યારી
॥ ૩૦ ॥ વળણ ॥ પડવાની ત્યારી કરી મનમાં નહીં ભય શોક; હરી
ભજન કરતા સહુ, જોવા મળેલા લોક.

કડવું ૪૪ રાગ સાખિનો.

જયમુની રશી એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય. ॥ ૧ ॥ રણછોડરાયની જય જય બો
લો; કીધી દોટા હડીયો; રામકૃષ્ણનું નામ લેઈને, ઉછળી કઢામાં પડી
યો. ॥ ૨ ॥ પડતામાં તો કૃષ્ણ પ્રભુએ, વાયુને આગના કીધી; પવન દેવ
પ્રવેશ્યો તેમાં, કઢા શીતળ કીધી. ॥ ૩ ॥ હિમની તુલ્ય તે તેલજ ટાકું, પણ
નીકળે ધુમાડા; તે તેલમાં પડી નાહાવા લાગ્યો, અગનીના ભડકા ટા-
હાડા. ॥ ૪ ॥ કોઈ જગે હું તું નવ લાગે, હરે હરે મહી માહાલે; તેલ નાં-

જોખે જોખા ભરીને, મુસ્તક કેશમાં ઘાલે. ॥૫॥ જગત જોઈને વીશમય
પામ્યું, પ્રધાન નજરે ભાળે; સુધન્વા તાવડામાં બેઠેલો, જોખે તેલ ઉ-
છાળે. ॥ ૬ ॥ સરીરે છાંટે મોહોડે છાંટે, રણછોડ રણછોડ રટે; દુબકી
મારે ડોકું કહોડે, નાહાય વચનને વટે. ॥ ૭ ॥ ઉંચો નીચો ઉછળે હસે,
સાહાય ઘણા ગોપાળ; શરીરને શીતળતા વળે છે, દગ્ધ ન થાયે વાળ.
॥ ૮ ॥ એટલે પ્રભાવતી સતીને, હળહળ પ્રગટયો કાળ; દયો બાળવા
હોય તેટલા બાળો, પ્રધાન કરમ ચંડાળ. ॥ ૯ ॥ કાળાં મોઢાં લઈ શું
બેઠા છો, ભાળવું હોય તો ભાળો; કાષ્ટ નંખાવો અગની વીશે, તેલ
ઘણું ઉકાળો. ॥ ૧૦ ॥ મુજ સ્વામી શેવક સામળાનો, કેવા કરે છે
સ્નાન; જે કરવું હોય તે કરી નાંખો, નહીં થાય ભક્ત હેરાન. ॥ ૧૧ ॥
પાપી જનો તમે પુરણ ધાર્યું તું, દેવાને દારણ દુખ; હવે શું નીચું જોઈ
બેઠા, લેઈને કાળાં મુખ. ॥૧૨॥ દધવત હોય તેટલું દાખો; કરશો માં
પાછી પાહાની; બાકી ન રાખશો કોઈ પ્રકારે, એક રતી એક આની.
॥ ૧૪ ॥ ધીક્કાર છે તારા મનખાને, નથી જરાયે લાજ; મનુશ જતી
મું કરવાનું, જેને માંથે માહારાજ. ॥ ૧૪ ॥ તવ શંખે જોયું લેખના
સામું, કીરતી ચાલી કોડે; વગોણું ચાલ્યું વીશ્વ વીસે, બેઉ ચડયા ગવેડે.
॥૧૫॥ લેખ કહે મુજને એમ લાગે, કાંઈક કપટ છે સાચું; ધુમાડા બળ
તણના નીકળે, પણ તેલ નરદમ કાચું. ॥૧૬॥ કારણ કે તાવડો લોહનો
છે, જાડું દળ અપાર; હજી તો તપ્યો નહીં હોયે, તો તેલ તપ્યાની વાર.
॥૧૭॥ માટે આપણ ઉઠો ઉઘાડા, પુરણ દધવત દાખો; જાડાંને મોહોડાં
કાષ્ટ લાવીને, તાવડા તળે નાંખો. ॥ ૧૮ ॥ એમ ધારી બેઉ દુષ્ટ ઉડયા;
ખરી વાતે નવ ખાંખે; કટી કસીને દંત ડસીને, સરપણ ઉપાડી નાંખે.
॥ ૧૯ ॥ અતી કાષ્ટથી અતી પ્રકાશ્યો, જ્વાળા થઈ ચોપાસ; તનખા
તતડી ઉઠે અતીશે, ધુમ્ર ચાલે આકાશ. ॥૨૦॥ ગગને ઉડતાં પક્ષીયાને,
ધુમ્રની જ્વાળા અડે; આંખોથી અંજાઈ જઈને, તરફડી તેલમાં પડે.
॥૨૧॥ જેમ જેમ અગની સળગે અતીશે, તેમ તેમ ટળે વેહેમ; તાવડો જરા
તપે નહીંને, તેલ તો ટાડું હેમ. ॥૨૨॥ સળગાવી શંખ લેખ થાકયા, લાગે
ઉણ્ણ હવાય; હાથ ઘાલીને ટાડુ હુનુ, જેવા નવ્ય જવાય. ॥૨૩॥ અગ-
નીનો ભય લાગે અતીશે, તપાસ કેમ કરાય; કોહો ના કોહો પણ સુધ-
ન્વાની કને જાડુ વીધાય. ॥ ૨૪ ॥ દુષ્ટ જનો એમ જાણતા નથી, જેને
સામળીયો સાહાય, મીથ્યા મેહેનત કરીયે તેથી, હરીજનને શું થાય.
॥ ૨૫ ॥ તેણું સમજ્યામાં આવતું નથી, નાસ્તીક જન શું પેખે; કપટ

જેના કાળજા વિશે, કપટ વિક્યા તે દેખે ॥૨૬॥ હરીજનોએ જોઇ જોઇને,
 સમર્યા શ્રી વનમાળી, જે જે રણછોડ જે જે રણછોડ, કહીને દેતા તાળી.
 ॥૨૭॥ તેલમાં તેમ તેમ સુધનવાને, સાડે લાગે અપાર; ઉઠે ખેશે નીચો ઉ-
 ચો તેલમાં તેણાવાર ॥૨૮॥ જોઇ પ્રધાનોનાં પેટ ખળીયાં, આપણું સંદેહ
 ખોઇએ; મંઝાવો શ્રીફળ ગામમાંથી, તેલમાં નાંખી જોઇએ ॥૨૯॥ છડીદારને
 આગના આપી, એટલે દોડ્યો સ્વાર; નગ્રમાંથી જઇ શ્રીફળ લાવિ, આપ્યું
 સભામાં તે વાર. ॥૩૦॥ પ્રધાનોએ આધા રહીને, ઉચો ક્રીધો હાથ; તાકીને
 તાવડા ભણી ફેંક્યું, જુએ શેન્યનો નાથ ॥૩૧॥ પડ્યું તે શ્રીફળ તાવડામાં,
 લાગી તેલની જ્વાળા; ચચણી તતડીને એક દમે; થયાં બે ચાતાળાં ॥૩૨॥
 શ્રીફળની શી ગતી બને છે, સઉ જન જોવા મળીયાં; ચીતાળાં થઇ તાવ-
 ડામાંથી, એક દમે ઉછળીયાં ॥ ૩૩ ॥ બેઉ પ્રધાનો ઉભા ઉભા, જોયા કરે
 છે ઘાટ; ચીતાળીયાં બેઉ આવીને વાગ્યાં, બે જણને લલાટ ॥૩૪॥ કપાળ
 પુટયા રૂધીર છુટયાં કરણી નડી કાળી; સઉ લોક જોઇને ખડખડ હસીયા,
 બે જુજ દેતા તાળી ॥૩૫॥ હંસદ્વજ જોઇ વીરમય પામ્યો, મુજ સુત નહી
 દાસ કાચો; તેલમાં એને આંચ ન આવી, શેવક હરીનો સાચો ॥૩૬॥ એવું
 સમજી આપે ઉડ્યો, ક્રીધો મુખ પોકાર; સાબાશ સતીયા પુત્ર તમને, ની-
 કળો કઢાની બહાર ॥૩૭॥ તું સત્યવાદિ તું સત્ય ધરમી, તું ભગવાનનો
 ભક્ત; તાહારે પુન્ય હું રાજ્ય કરે છું, તુજને વશ છે જગત ॥૩૮॥ આખા
 ધરમાં એકજ હોયે, પુન્યેસ્વરી ભાગ્યશાળી; તેથી આખા કુટુંબ કેરે, ભલું
 કરે વનમાળી. ॥૩૯॥ ઢાંક્યું રત્ન તું ફરજન માહારે, તારે વડે સહુ સુખી;
 એરે માહારા લાડકવાયા, તને કર્યો મેં દુખી ॥૪૦॥ અપરાધ હમારો ક્ષ-
 મા કરજે; નમીને પાય લાગું; તાવડામાંથી ખારણે આવો, પુત્ર હું પાયે લાગુ.
 ॥૪૧॥ પ્રધાનના કહેવા પરમાણે, વરત્યો છું માહારા તન; પણ તાહારા સ-
 ત્ય આગળ થયું, કાડે માહારે વદના ॥૪૨॥ પ્રધાનોએ પાશે રહીને, કાડે કરા-
 વ્યું તુને; તેલમાંથી બાહાર ન નીકરે તો, ઇશ્વરની આણ તુને ॥૪૩॥ તાવડામાં
 તવ ઉભો થયો કાણુ ન લાગીવાર; ઉછળીને કુદકારા મારી, કુદી પડ્યો બા-
 હાર ॥૪૪॥ આકાશમાં તવ કુન્ડલી વાગ્યાં, સાંભળે સરવે શ્રેષ્ઠી; ચંદનના
 વરસાદ વરસ્યા, પુસ્પતણી થઇ વ્રષ્ટી ॥ ૪૫ ॥ સરવે જાણ્યું ઇશ્વર કપા,
 તેમાં નહી મીનમેશ; અગ્ની ભરેલા તેલમાં નાહ્યો; રવાડું ન બળ્યું લેશ
 ॥ ૪૬ ॥ સર્વના મનને શ્રદ્ધા બેઠી, કરતા નમસ્કાર; જળ મગાવિ ઉ-

જ્યુ કરાવ્યું નાહાવા આપ્યું તે વાર. ॥૪૭॥ સુધનવાયે સ્નાન કીધું વ-
સથી લુછ્યું અંગ; પછી પોશાક પોતા તણો તે ધારણ કર્યો નવરંગ
॥૪૮॥ હતા તેવા ધારણ ક્રીધા, પોતાના શણગાર, કટી કશીને ખોશી
લીધાં, યુદ્ધ તણાં હથીઆર. ॥ ૪૯ ॥ પછી સરવે હરીજન લોકો, નમી
નમી પડ્યા પાય; રૂધીર વરણા પ્રધાન બેઠે, તેની શીગત થાય. ॥ ૫૦ ॥
એ પાપીની પાસે રહેનારા શેવકને છડીદાર; રૂધીર લુછી પાટા બાંધ્યા,
પીડા પામ્યા અપાર. ॥ ૫૧ ॥ કાણું મોઢું લેખ ઉભા થયા હાજે છે અંત
કરણ, શુધનવા જ્યાં ઉભો ત્યાં આવી બેઠેજણ લાગ્યા ચરણા પર ॥અ
વગુણી અપરાધી અમે, દીધું તમને દુખ; હસીને અમ સાથે બોલો તો,
ઉજવળ થાયે મુખ. ॥૫૩॥વળણ ઉજવળ થાયે મુખડાં ક્ષમા કરો અપરાધ
સાચા શેવક બણ્યા વિના, મીથ્યા કર્યો વિવાહ.

કડવું ૪૫ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજ સાંભળ ઉલટ આણી; કરગરતા
બેઠે પ્રધાન, તમોને છે પ્રસન ભગવાન ॥૧॥ અમે મુમત મીથ્યા ઝાલ્યો
તમને તો અતી શ્રમ આલ્યો, ધારયા મરણપમાડવા અમે, પાળ્યું તાતનું
વચન તમે ॥૨॥ અમે ન બાણી તમારી રીતી, હવે બાણી પ્રભુસંમ પ્રીતી;
એમ કાલાવાલા બહુ કરે, તવ તવ હંસ દ્વજ ઓચરે ॥૩॥ ધિક ધિક
તમોને પ્રધાન, મમ સુત ક્રીધો હેરાન; દીધી મને કુમતી અતી, નથી અ-
ક્લ તો એક રતી. ॥ ૪ ॥ જેનો ખુદ્દી હીન કારભારી, તેની રાજ નીતી
નહીસારી; જેનો કારભારી ખુદ્દીનો મંદ, તેની આતક સવગી બંધ. ॥૫॥
જેનો કારભારી સ્વારથી, તેનું કાંઈસુધરતું નથી; જેનો કારભારી પક્ષપાતી,
તેની લક્ષ્મી જય વેરાતી ૬ જેનો કારભારી હોય દ્વેસી, તેનો માલીકસદા
કલેશી; જેનો કારભારી હોય કપટી, તેનો માલીક પડે લપટી ॥૭॥ જેનો કાર
ભારી જર કરમી તેનો માલીક થાય અધરમી; જેનો કારભારી લંપટ
લોભી તેની મીલકત ન રહે ગોભી. ॥ ૭ ॥ જેનો કારભારિ અજ્ઞાન, તેનો
માલીક મુરખ નાહાન જેનો કારભાર કોઠા સુનો, તેનો લુટાયલંડાર બુનો
॥૯॥ જેનો અવળો મતી કારભારી, તેનો માલીક થાય ભીખારી; જેનો
કારભારી કારમો કેહેરી, તેનો માલીક બહુનો વહેરી. ॥ ૧૦ ॥ જેનો કાર-
ભારી ગરીબનું બાળ, તેનો મીખમાગે લુપાળ જેનો કારભારિ નીચ બતી
તેનો માલીક નિપજે ઘાતી ॥ ૧૧ ॥ જેનો કારભારી હત્યારો, તેનો માલીક

થાય ગોઝારો; તેવો કારભારી તું મને મળીયો; હું તો સુબુદ્ધીથી ટળીયો
 ॥૧૨॥ મહારા પુત્રને મારવા તેં તાક્યો; મને સમસોગનમાં નાંખ્યો; મહારે
 હાથે પુત્ર તળાવ્યો, બહુ બળ કરી બળાવ્યો. ॥૧૩॥ તમારું શામ મોહો
 શંતાડો, કોઈ આ દુષ્ટોને કહાડો; મહારા ધરમાં કલેશ કરાવ્યો, મન મુ
 મતથી ભરમાવ્યો. ॥૧૪॥ મહારી નારી રડીને થાકી, કાંઈ કલેશમાં ન
 રહ્યું બાકી; મહારી કુંવરી રડીપુરપાટે, એતો પોતાના બંધુને માટે. ॥૧૫॥
 મહારા દીકરા જે ચાર નાહાના, તેતો રડીને થાક્યા છછાના; પુત્રીની પ્રે
 મદા પ્રભાવતી, રડીરડી થાકી શુભશતી. ॥૧૬॥ બધુ ધર હલાવી માર્યું,
 તમેએ મરણ કરવું ધાર્યું; પણ પ્રભુએ પુત્ર બચાવ્યો, તમે તો ખરો ખેલ
 મચાવ્યો. ॥૧૭॥ દુષ્ટ દેવામાં ન રાખી નુન્ય, આડે આવ્યું એનું ખરૂં
 પુન્ય; એની નારીના પુન્યે ઉગરીયો, તમારે કહેવે મેં પરહરીયો. ॥૧૮॥
 હું તો જાણુતો હતો પવિત્ર, હવે જોયાં તમારા ચરીત્ર; ભલે પામ્યા વીત્ર
 શરીર, પણ અવર વીર્ય રૂધીર. ॥૧૯॥ જેનું બાધું તેનું ભુંડું તાકયું;
 કાંઈ પરોજન નવ રાખ્યું; મહારા નગ્રવીશે નહીં તમે, જવો જંગલ વી
 શે ભમો. ॥૨૦॥ નથી જોવાં તમારા મુખ, મમ સુતને દીધું દુષ્ટ; કરે કા
 રભારીનો વીશ્વાસ તેને નીપજે આવા વીનાશ. ॥૨૧॥ મુજ પેઠે જે વી-
 શ્વાસ કરશે, તેતો પાછળ પસ્તાઈ મરશે, રાચે રજ દાસોને આપી અહીં
 થી લેઈ જાઓ આ પાપી. ॥૨૨॥ તવ સુધનવા એમ કહેછે, પોતાનાતાત
 ને શીખ દેછે; શીદ કહાડો પરાયો વાંક; આપની ભુલ આડોઆંક. ॥૨૩॥
 આપ કહેવાઈએ રાજધણી, તેને જોઈએ ચાલાકી ધણી, પોત પોતાનું
 જાળવી રહીએ, અને દોશ અવરને ન દઈએ. ॥૨૪॥ ધણી હોય તેને ધણી
 ના કરીયે, કરીએતો ચગદાઈ મરીયે; સોંપીએ કોઈને કારભાર, ફકત લેઈ
 એ તેતો વાચાર. ॥૨૫॥ સામાના મનનો પાર લઈ, બેસીએ ફાવતું કરી દઈ;
 ધણા જનના સાંભળીએ બોલ, પછી તેનો કરીએ તોલ. ॥૨૬॥ બીજનું
 કહ્યું માને જોઈ, નારી તુલ્ય પ્રમાણીક તેહ, કહેનારાનું કહ્યું લીધું મા-
 ની, તેમાં કરનારની અક્કલ શાની. ॥ ૨૭ ॥ કોક તો ગમે તેવી દે શી-
 ખ, પણ માનનારો માગે ભીખ; કહેનારાનું કહ્યામાં શું જય, પણ કર
 નારો ગોદા ખાય. ॥૨૮॥ કહેનારાનું છે ખરૂં કે ખોટું, નાખવું વીચારે
 મન મોહોટું; ખરૂંખોટું સમજ્યા વણજોઈ, કહ્યું કરે તો મુરખ તેહ. ॥૨૯॥
 જેમ મરનારો કરે ત્રણી, તેના પાછલા પામે કપી છે તે જીવતે કોઈ કાર-
 ભારી હુઓ, તેને જીવતો જાણવો મુઓ. ॥ ૩૦ ॥ પોતે જીવને સોંપે પ-
 રને તેતો બીગાડે આખા ધરને; તેતો સાચું સમજજો તાત, હૈયે ધરજો

આટલી વાત. ॥૩૧॥ સુત થઇને દેઉ છું શીખ, વળી રાખવી પ્રભુની
 બીક; નવ કરવો નાસ્તીકનો સંગ, કરવે થાય સુકીત ભંગ. ॥ ૩૨ ॥
 નીચ સંગે થાયે નીચ બુદ્ધી, ઉંચને સંગ રહે શુભ સુદ્ધી; જેવો સંગ
 તેવો રંગ લાગે, કોક દીવસ પીડા જાગે. ॥ ૩૩ ॥ તવ હંસદ્વજ એમ બો-
 લે, કોણ ઉંચ છે બ્રાહ્મણ તોલે; બોલ્યો સુધનવા તવ એમ, તમે બ્રાહ્મ-
 ã સમજે કેમ. ॥ ૩૪ ॥ હોય ઉંચનું ખોળીયું કદી; ભર્યું સરોવર પણ
 નહી નદી; જેને છે ઉંચ જ્ઞાનની ગતી, તેની સદાયે નીરમળ મતી.
 ॥ ૩૫ ॥ તેને ઉંચજ માનવો તાત; નીચ બુદ્ધી વાળો નીચ જાત; ની-
 ચાં કર્મ તે જાણવા નીચ, કરે સદાઈ પાપનો કીચ. ॥ ૩૬ ॥ હોય ઉંચ
 અને નીચ મતી, તેને નીચો જાણવો અતી, હોય નીચ અને ઉંચ ગતી
 તેને ઉંચો સમજવો અતી. ॥ ૩૭ ॥ માહારી સહુ શીખ રાખજે રહે,
 તેથી પુન્ય થવાનું ઊદે; હુંતો છેલ્લો વેલો શીખ દેવું, માહારું જીવ્યા-
 નું જાણો છો કેવું. ॥૩૮॥ જે જે જીવે જીવે જીવે પીતા, ખડકી મુકજે
 કાષ્ટ ચીતા; હુંતો જીવતો નહી ઘેર આવું, સાચી વાત તમેને સમજ-
 વું. ॥૩૯॥ તવ રાજયે ધરીયા હાથ, બેટા સાંભળ માહારી વાત; તને
 યુધ્ધે જવા નહી દેવું, પછી મૃત્યુ થવાનું કેવું. ॥ ૪૦ ॥ બોલ્યો સુધ-
 નવા સુણો વાત; કેમ લજવું ક્ષત્રીની જાત; માહારે કરવા જવો સંગ્રા-
 મ, કેમ બોળીયે બાપનું નામ. ॥ ૪૧ ॥ લડવા વઢવા જાતું ઠેઠ, નહી
 તો લાજે માતાનું પેટ; લાજે કુળ કુટુંબ પરિવાર, મારું જીવતર થાય
 વિકાર. ॥ ૪૨ ॥ જીવે ના જીવું તો હું કેવો, છતો જીવતો મુઆ જેવો;
 શું મોઢું લેઈ ભોમી ફરવું, એવું જીવ્યાથી ભલુ મરવું. ॥ ૪૩ ॥ આ-
 વી ખોટી શીખામણ દો છો, તમે ક્ષત્રી ધરમ શાને કોહો છો; કરે રણ
 ચઢતાં પાછી પાહાની, તેની જનેતા નહી ક્ષત્રાણી. ॥ ૪૪ ॥ પડે પાછો
 દાશીનો જયો, વઢવું ક્ષત્રી ધર્મનો પાયો, માટે એવી ન બોલસો વાત,
 પછા હું નહી કહુ મમ તાત. ॥ ૪૫ ॥ તવ હંસદ્વજ એમ બોલે, થોડા
 સુત થસે તુજ તોલે; એમ કહી જોયું પ્રધાનો સામું, જવો તમને દેખી
 ખેદ પામુ. ॥ ૪૬ ॥ તવ પ્રધાનો ચાલ્યા ઉઠી, પુઠે લોકની મેદની છુટી
 હાડ હાડ કહી તાળી પાડે, કંઈક પુઠળ રેણું ઊરાડે, ॥૪૭॥ કંઈક મોઢે
 ચઢી ગાળ ભાંડે, કંઈક કાંકરા મારવા માંડે, એવી સંકટદશા આવી, કર્યા
 કર્મની રેખા કાઢાવી, ॥ ૪૮ ॥ જેનું ખાઈને ખોદે જેહ, એવી કરણીને
 પોહોચે તેહ, જેનું ખોદવું જે કોઈ ધારે, તેને યમકીંકર માર મારે. ॥૪૯॥
 થાય છેવટ નર્કનીવાશી, મુખ જીએ નહી અવીનાશી, ગયા જીડે હવા

લ પ્રધાનો, થઈ ગયાતા બહુ મસ્તાનો ॥૫૦॥ વળણુ ॥ મસ્તાન બહુ થયા
હતા, થઈ માહા દુરદશાય; વ્યાસ વહ્નિલ વાણી વદે, ઓતા સુણો કથાય. ॥

કડવું ૪૬ રાગ સાખી.ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસતારી તુજને
સંભળાવું, સુધન્વાની કથાય. ॥૧॥ ભુટે હવાલે પ્રધાન ગયા વરત્યો જેજે-
કાર; થવાનું હશે તે થાશે, યુદ્ધ વિશે નીરધાર ॥૨॥ સુરો જન યુદ્ધ વીશે
મરે, તેમાં નહી કાંઈ લાજ, તેલમાં તળાઈને નવ મુઓ, એ શુભ થયું
આજ. ॥૩॥ રહીયત સઘળી નયમાં ચાલી, વરી રાજની રાણી, કંવરી
ચાલી કામની ચાલી, મનમાં ઉમંગ આણી. ॥ ૪ ॥ એટલે પાન્ડવ દરના
ચોદ્ધા; અરજીન સહિત જેહ; પોતે પોતાની શેન્યમાં ગયા, તતપર થઈ ર-
હ્યા તેહ. ॥૫॥ ત્યાં રહ્યું શેન્ય હંસદ્વજનું, બોલ્યો સુધનવા સુરો; પહેલો
મુને જાવા દો જુદ્ધે, મોરચો કરી આવું પુરો ॥૬॥ અરજીનજીને હાર પ-
માડું, શું જાણે સતિ સંતાન; કછી દેવશ તવ એમનિ વાહારે, આવશે શ્રી
ભગવાન. ॥૭॥ તેમના મુને દરસણ થાશે, મરણ સમે મમ તાત; મનુશ
દેહ સફળ થયો માહારો, આ વેળા ન આવે હાથ. ॥૮॥ તે મોટે હવે ત્યારી
કરીને, વગડાવો નિશાન; દુન્ડભીના ડંકા દેવરાવો, શેન્યા થાયે સાવધાન,
॥૯॥ રાત્રી ધજયો દો રોપાવી; પછી દો આગના અમને; માહારી પક્ષે આ-
વવા સાર, ના પાડું છું તમને. ॥ ૧૦ ॥ હંસદ્વજે તવ ખુશી થઈને, રો-
પાવ્યા રકત નીશાન, દુન્ડભીના ડંકા વગડાવ્યા, શેન્ય થયું સાવધાન
॥ ૧૧ ॥ રણનાં વાગ્યાં રણસીંગાં તે, સુરાને પ્રગટયું સુર, મારીએ મ
રીયે જરા ન ડરીયે, ઉભરાટ આવ્યો ઉર. ॥ ૧૨ ॥ ચાલો ચાલો આયુ
દ્ધ જાલો એમ થયો પોકાર, એટલે જડપો જડપ સરવે, હાથ મહાં હ-
થીઆર. ॥ ૧૩ ॥ વાજાંત્ર વાગ્યાં વીધ વીધનાંને, ઉભા થયા પગ પા-
ળા, હાથીવાળા હાથીએ બેઠા, અશ્વે અશ્વજ વાળા. ॥ ૧૪ ॥ ઊંટ વા-
ળા ઊંટ ઉપર બેઠા, રથ વાળા રથ માંધ, સુધનવા હથીઆર લેઈને;
રથે બીરાજ્યો ત્યાંધ, ॥ ૧૫ ॥ કપરી આંખડી મુછજ વાંકડી, બોકાની
કશીને આંધી, દળ મેદળ શેન્ય ઉપડીયું, જેવી પવનનિ આંધિ.
॥ ૧૬ ॥ હલમલ હલમલ હાથી ચાલે, થન થન કરે તોખાર, અતી

ઉજતાં ઉંટ ચાલે, ઉંટે રેણું અપાર. ॥૧૭॥ પાન્ડવ દળમાં તે વાત પોહો-
ચી, એકલો સુધનવા આવે મદદ; નયો લીધી બીજની, શેન્યાને સાથે લા-
વે. ॥૧૮॥ અરજુનજી કહે ગમે તે આવે, મને છે કોની બીક; જે આવે
તેને એક ઘડીમાં, કરીશ ઠીકા ઠીક. ॥ ૧૯ ॥ એવો અતિઅભીમાન કરીને;
ઉભો છે કુન્તી તન; ભીમ કહે માહારા અરજુન વિરા ન બોલો ગર્વ વચ
ન. ॥૨૦॥ ગર્વથી ગોવીંદ છે ઘણો આધો કરિ લો મનમાં કયાસ; અરજુન
કહે ગોવીંદજીને, રાખુ છું સદા પાસ ॥૨૧॥ રણછોડ સરખા રથ હાંકનારા;
માહારા સમીપ છે હરી; માટે કોટીક બળીઆ આવે, પણ કેમ જીવું ડરી.
॥૨૨॥ ભીમ કહે એ હીમત તમને પ્રભુ પ્રસન્ન છે બાજ; તેવા સુધનવાને
પ્રસન્ન છે, તે સારૂ ખોશો માજ ॥૨૩॥ તમ કરતાં એને વશ વનમાળી,
તે ચર્યા જોઈ લીધી; સાક્ષાત હરીએ કરૂણા કરી, કઠાને શીતળ કાઢી
॥૨૪॥ એવા તો તમે ભકતજ નથી, વીચાર કરજે મનમાં; કોણુ લેખામાં
આપણુ છેયે, એવું હોયેહરીજનમાં, ॥૨૫॥ અરજુનજીકહે જીઓ બતાવું,
પ્રભુ છે એનો કે માહારો; એક સપાટે શેન્ય નસાડું, જોયા છે એવા હજારો.
॥૨૬॥ તવ ભીમે મન એમ વીચારયું, અભીમાનનો આ ભારો; કહો ના
કહો પણ આજ મમ બંધુ, નીરવે છે મરનારો. ॥૨૭॥ હશે એમાં આપણે
શું છે, જોઈએ જો શું થાય; એવે સનમુખ સુધનવાનું, શેન્યજ આબ્યું
ત્યાંય. ॥ ૨૮ ॥ તવ સામાસામી મોરચા બાંધ્યા, કાઢી યુદ્ધની ત્યારી, રકત
લોચને રાતા તાતા, મદના ભરેલા ભારિ. ॥૨૯॥ પછી અરજુન એમખોલ્યો
સુધનવા હરી ભકત; પણ તમથી હું શ્રેષ્ઠ સેવક છું, મને જાણે સહુજગત.
॥૩૦॥ ઉગરીયા તમે તેલ કડાથી, તેથી હશે અભીમાન; પણ મુજ સમા
ન્ય નથી કોઈ, વશ સદા ભગવાન. ॥ ૩૧ ॥ અવર ભકત હજારો હશે, પણ
શું રીજેનંદલાલો; હું ભકતને પુજનીક પ્રભુનો, માટેસરવથી વાહાલો ॥૩૨॥
મુજ સમાન નથી કોઈ બીજે, એમ કર્યો અભીમાન; સુધનવા કહે તમારો
છે ને, શું મારો નહી ભગવાન. ॥૩૩॥ તમને ફાવે તેવું જોર કરજે, ચઢેલાં
રાખજે વ્યક્ષ; જોવું જો વિશ્વંભર સ્વામી, કરે છે કોની પક્ષ. ॥ ૩૪ ॥ પ-
ક્ષવાળા પ્રભુ ન હોય કદી, એને તો સરખા સરવ; ગમે તેમ તમે તો બો-
લો નથી કરતો હું ગરવ. ॥ ૩૫ ॥ સાચામાં સાચા શેવક તમે, બીજે
નહી તમ જેવો; કેહેવા માત્રજ કીકર હું છું ગુલામ જેવો તેવો ॥ ૩૬ ॥
છું પાપી પાપાંડી પુરો, કરનારો કુરકામ; લાત્રય લખ્ય માયામાં રત

બધુ ન જપુ પ્રભુનું નામ. ॥૩૭॥ નીરાલીમાની વેણુ વદે છે, હંસદ્વજ-
નો તન; સામ સામી પછી તતપર થયા; સાંભળને રાજન. ॥૩૮॥ રાતાં
નીશાન રોપી દીધાં, હૃદ બાંધી બેઉ બાહુ; નોખત ઉપર ડંકા પડી-
યા, વાગ્યું સુરી વાહુ. ॥૩૯॥ સુરા જનોને સુર ભરાયાં, જોર ભરેલા
જુજો; જનમના કે' કાલ્પ પ્રાણી, તેના તો ચરણ ધ્રુજો. ॥૪૦॥ પાન્ડવનું
દળ મહા બળવાળુ, સારથી મારથી ઘણા; અતી રથી નથી ખામી
જરાએ, સ્વાધીન અરજીન તણા. ॥૪૧॥ તે :સરવે ચોદ્ધા સાથે ઉભો
સામો સુધનવા એક; બાકી બીજી શેન્યા જોડે, વઢવું છે વિવેક. ॥૪૨॥
વળણ ॥ વઢવું છે વિવેકથી સહુ સુરા સરદાર વ્યાસ વજ્રભ વાણી વદે
સુણજો શ્રોતા સાર.

કડવું ૪૭ રાગ આશાવરીનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ-
ને સંભળાવું, સુધવાની કથાય, ॥ ૧ ॥ વિવેકથી વઢવું આદરીયું,
બાણાવળી બેઉ સુભા; અરજીનજીને સુધનવા તે, સામાસામી ઉભા.
॥૨॥ ખરાખર બળીયા બેઉ તેજશ્વી ન મગે જીગમાં જોડા; કપરી કા-
ન્તીના સુંદર શોભે, ઘડ લંકાના તોડા. ॥૩॥ મુછોના આંકડા વળેલા
વાંકડા, ફાંફડા સુરાના સાથી, લોચન રકતો છે બેઉ ભકતો, બળવંત
ધંદના હાથી. ॥ ૪ ॥ કારમા કપરા જોરાવરજખરા, જેવા વનના વાઘ;
સરખે સરખા બેઉ દીસે છે, મણીધર ફણીધર નાગ. ॥૫॥ પછી સુધનવા
મુખથી બોલ્યો, ઉપાડા અરજીન હાથ; પ્રથમ તમે માગી લીધુ છે, યુધ
અમારી સાથ. ॥ ૬ ॥ માટે તમારો હક્ક છે પહેલો એરે કુન્તીના તન,
તવ અરજીને કરી તઈયારી, સમર્થા જીગજીવન. ॥ ૭ ॥ ગાંજેવનામાં
ધનુશ લીધુ, ક્ષણુ ન લાગી વાર; ખેંચીને પડપંચા ચડાવી, તરત
થયો ટંટાર, ॥ ૮ ॥ તેનો શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહોચ્યો ડોલ્યા દસે દી-
ગપાળ, થર થર થર થર ધરણ ધ્રુજ; બળ ભજ્યું પાતાળ. ॥૯॥ અવ-
નીથી તરવર ઊખડીયાં, ભોમીમાં પડી ચીર; આકાશનાં વાદળાં
વેરાયાં, કુપમાં સોસાયાં નીર. ॥૧૦॥ અવાજથી ઘણાં પશુને પક્ષી, વૃ-
ક્ષોથી પડીયાં ધરણ; તરતનાં જનમેલાંજીવો, ઘણાક પામ્યા મરણ. ૧૧॥
ગર્ભવંતીના ગર્ભ વછુટ્યા, ટંકાર બહુ બળવાન; લંકામાં કપીવર છે તેને
શબ્દ પડીઓ કાન. ॥૧૨॥ તવરામનું નામદૈનેઉઠ્યા, ગાજીને ગગન અ-

ડીયા;વાયુવેગે ઉછળી આવ્યા, અંખાવતીએ પડીયા ॥૧૩॥ રણમાં પાન્ડ
વનુ' દળદેખી, પાન્ડવદળમાં પેઠા;નરના અભંગ રથની ધબલે, પુછવી
ટાળી બેઠા ॥૧૪॥ કપીવરની થઇ શોભા કેવી, જાણે પધાર્યા રામ; પછી
કહ્યું સુધનવાને આરંભો સંગ્રામ ॥૧૫॥ તવ સુધનવા ભકતહરીનો, તેને
પ્રગટી હુશ, ડાહી; ખાંધેથી જમણે ભુજે; તરત લીધું ધનુશ ॥૧૬॥ પડપંચા
ખેંચીને ચઢાવી, તવ થયો ટંકાર; પછી ખીજ મારથીઓએ, ધનુષ કીધાં
ત્યાર ॥૧૭॥ પછી અરજીને બાણ લેઇને માર્યું ઢોળવા ધણ; સુધનવાએ
સામુ મારીને; કીધા કડકા ત્રણ ॥૧૮॥ અરજીને નાગપાસ માર્યું, સરપ
ખાંધવા જાય; સુધનવે ગરડાસ્તર માર્યું નાગને વેણી ખાય. ॥૧૯॥
અરજીને પપ્રાસ્તર માર્યું, ચાલ્યું પરવતપુર; સુધનવે વજરાસ્તર મારી,
પર્વત કર્યા ચરચુર. ॥૨૦॥ અરજીને અગનાસ્તર માર્યું અગનીખાળવા
જાય; સુધનવે મેઘાસ્તર માર્યું, અગ્ની બધો હોલવાય ॥૨૧॥ અરજીને
વટોળાસ્તર માર્યું, વટોળીયા તવ ચડીયા; સુધનવે શીતળાસ્તર મા-
ર્યું, વટોળીયા ભોમ પડીયા ॥૨૨॥ એટલે અરજીન અતી અકળાયો,
એકે ન સરીયો અર્થ; જેટલાં બાણ માર્યા તેટલાને, સુધનવે કર્યા વ્યર્થ,
॥૨૩॥ ધન્યજય નામ ધરાયું મહાર. તે સહુ છુટી પડીયું; આખરને
અતી લાગે હાની, એમ ધારી સુર ચડીયું. ॥૨૪॥ અગણીતા મંત્ર ભ-
ણીને, ફેંકવા માંડ્યા બાણ; કાચો પોચો વચમા આવે તો, નિસરી
જાએ પ્રાણ. ॥૨૫॥ અગણીતું એક બાણ મારે તે, સુસવાટા કરતું
જાય; તે બાણ સામું જતા જતામાં, અષ્ટ અયુત બાણ થાય. ॥૨૬॥ તવ
સુધનવે અગણીત ફેંક્યાં; જેમ મધમાખી ઉડે; તેવી રીતે એક બા-
ણમાંથી, બાણ સવાલક્ષ છુટે. ॥૨૭॥ અરજીનજી તવ વિસ્મય પામ્યા
વાળે છે આડો આક; આજ કાલનું આ છોકરું તે લે છે માહર નાક.
॥૨૮॥ સાખ માહારી હું ખોવા બેઠો, ઉચો કીધો હાથ; સરવે નેદ્રા
શું ભુઓ છો, ઉપડો માહારી સાથ. ॥૨૯॥ શરવે સુરા ઉપડી પડીયા
આયુઝ ફેંકે અતી; એકલો સુધનવા પડે પુરો, પાછો પડતો નથી. ॥૩૦॥
અરજીન બહુ ઝડપ કરીને, નાંખે બાણ અપાર, પારથ એક
વેળા ફેંકે તો, સુધનવા બે વાર. ॥૩૧॥ એક ફેરે સવા લક્ષ છુટે,
ત્યાં કોનું ચાલે જોર, અંત્રાક્ષ બહુ બહુ બાણ ભમ્યાથી, થયું અંધાર
ધોર. ॥૩૨॥ ધમ ધમ ધમ ધમ ધમણાટ ચાલે, સમ સમ સમ થાય સુંસ
વાટા; હાલ્યો ઉપર ખડગ ઝીલે, વાગે જોર ઝપાટા. ॥૩૩॥ જોર ઝપાટે
સુર સપાટે; કશું ન કરે દ્રષ્ટી; બાણ ધારા છુટે છે જેવી, દ્વાદશ મેઘ-

ની પ્રથી ॥૩૪॥ ઉછળે શુપતી ગેડી ને મદા, તરકસ તિર તરવાર; કરવત
કુહા ગોફળ ગોળા, જમઘઆને કટાર ॥૩૫॥ જેષ્ટીકા ડાંગને દાંતી કંઠક,
છરા રહે બહુ વરશી; ખપવા ખંજર સાંઘ્યને ત્રીશુળ, ભાલા બાણને ફર-
શી ॥૩૬॥ એ રીતે અતી ઉપપાત આલ્યો, નીકળે કંઠના પ્રાણ મેઢનીમા
માલમ નવ પડે, પણ વળે કચ્ચર ધાણ. ॥૩૭॥ અશ્વના સ્વારે સ્વાર લડે
છે, રથ વાળે રથવાળા; હસ્તીપર હસ્તીના ચોદ્ધા, પગપાળે પગપાળા ॥૩૮॥
કંઠક મારે ને કંઠક મરે છે, કંઠક ઢળે છે હેઠે; કંઠક જણાતો જનમ્યા
નોહોતા, પોતાની જનેતા પેટે ॥૩૯॥ કંઠક પડ્યા રણમાં રીખે છે, કંઠક
ભોમી ધસે ચરણ; કંઠક પડ્યા પાણી માગે છે, કંઠક જન પામેલા મરણ
॥ ૪૦ ॥ વલણ ॥ પામે મરણ અતિ ઘણા, વરને હાહાકાર; વ્યાસ વલ્લભ
વાણી વદે, સુણો શ્રોતા; સાર ॥

કડવું ૪૮ રાગ રેકારિ ચોપાઈનો.

બોલ્યારે જયમુની મુખ વચન; સાંભળ પરીક્ષત રાયનારે તન; મરણ
પડ્યા તે પુરણ થયા, કંઠ જન ભોમીમાં અટવાઇ ગયા ॥૧॥ કંઠ જનનાં
રખડે ધડ શીશી; કંઠક અઠકચરા પાડે છે ચીસ; કંઠનાં કપાયેલાં નાશીકા
કર્ણ, કોકના ભુજને કોકના ચરણ ॥૨॥ કંઠકના આગ્ર ઉતરડી ગયાં, કંઠનાં
હાડમાંસ ભુદારે થયાં; સમળી શીયાણા ચંચ ભરી જય વાયશ કેરાં ઉદર
ભરાય ॥૩॥ સેન્યાના લોકો લડતારે એમ; મારથી ચોદ્ધ બહુ બાજે તેમ
તેમ; એવામાં ચરભુને મારયું એક બાણ; અયુત ચોદ્ધના લીધારે પ્રાણ ॥૪॥
તવ સુધનવા કોપીયા છેક, અમણિતું કાળ જવર લીધું રે એક; ફેરકુંદડી
ફરી મારયું કરી રિસ, સેન્યાના ચોદ્ધ મારયા શસ્ત્ર વીસાયા ॥૫॥ એક બાણ મા-
ર્યું કુન્તીને તન; સુધનવાની કરી ધબ્બ છેદન; તે જોઈ સુધનવે માર્યું બાણ;
ચરભુનના સારથીના લીધારે પ્રાણ ॥૬॥ બીજે બાણે વર્ષકેતનો સારથી; હાંક-
નાર વીના થયા મારથી; ત્રીજે બાણે એણે જમાવ્યો રંગ; વર્ષકેતુનો રથ
ક્રીધો ભંગ ॥૭॥ પછી ચરભુન પર ટૂટીરે પડ્યો, હંસદ્વજનો સુત કોપેરે
ચડ્યો; મારે ચરભુનને બાણ તણો માર, ફાડ્યાં વસ્ત્રને તોડ્યા સણગાર.
॥૮॥ તે પછી મારયા તીર પર તોર, વીધી નાંખ્યુ પારથનું શરીર, કંઠ બા-
ણ ભોંકાઇ રહ્યાં અંગમાય, કંઠ વાગીને આરપાર નીસરી જય ॥ ૯ ॥ તેની
સાથે નીકળેરે સોણીત, ચરભુનજી બનીયો ભય ભીત; રૂધીર વપ્રુમાં

થી વહિ ગયું, શરીર ચારણી જેવું થયું ॥૧૦॥ કંઈ ભાલોડાં ભોંકાઈ રહ્યાં,
કંઈક કાયામાં સુંસરાં ગયા; થઈ ગઈ કાયા રૂની સમાન, અરજીનજી
થયો અતી હેરાના ॥૧૧॥ તવ એણે ક્રીધો કારમો પોકાર બેટા વરસકેતુ કરે
વાહારમાહારી; તેવો વરસકેતુ આગળ થયો, સુધનવા સામો વઢવાને ગયો
॥૧૨॥ તવ સુધનવાયે લીધું બાણ એક, પવન મંત્રનું મારયું વિવેક; તે
લાગ્યું વશકેતુની રૂઢે મહી; ઉછળી પડીયો બે જોજન જઈ ॥ ૧૩ ॥ પછી
પ્રભુનો પુત્ર પ્રદુમાન. નિકળ્યો આગળ લેઈનેરે બાણ, તવ સુધનવે કર્યો
વિચાર, ભલે આવ્યો ભગવાનનો કુંવર ॥૧૪॥ જેના તાત છે નંદકૃસોર,
એકવાર એનું જોઈ લઉં જોર; એમ ધારીને ધીમો પડ્યો, તવ પ્રદુમાન
જળમાં ચડ્યો. ॥૧૫॥ જેટલા બાણ પ્રદુમાન તણાં જાય, તેટલાં ભાગે છે
સુધનવાય, એક બાણ એનું વાગવાદે નહી, ત્યારે પ્રદુમાન થાક્યોરે તહીં
॥૧૬॥ પછી શુધનવાએ લીધું નાગપાસ, પ્રદુમાનને બાંધી કર્યો નીરાસ;
તવ પ્રદુમાન વહ્યોરે વચન, કંઈ જોર મારો વાયુના તન ॥ ૧૭ ॥ એટલે
બોલ્યો અરજીન એમ; ઋકોદર વીરા મભરાયા કેમ; આજે નથી કરતાર
જોર, નહીતો કરતાતા સોરજોદર ॥૧૮॥ કેહેતા હતા હુંજીં બળવંત અતી,
તેમાંનું જોર જણાતુરે નથી; મીથ્યા ધનમાં ધારતા ગર્વ, આજતો બળ
જોઈ બકારે સરવે ॥૧૯॥ તવ ભીમ બોલ્યો લોચન કરિ રક્ત, શુધનવાથી
તમો વડા ભક્ત; કેહેતાતા કે મારે વશ છે શ્રીનાથ, કર્યો તો ગરવે ઘણો
મન સાથ ॥૨૦॥ બોલો હવે સાચો છે ક્રીધો ભગ્ત, તમ સરખાતો ધુતના-
રા જગત, હવે તમારું જણવોરે જોર, હંકારથી ગયા અળગા ક્રીશોર ॥૨૧॥
તવ અરજીનને સત્ય લાગી વાત, મેંતો અભીમાન ક્રીધો મારી જાત; તે
ગરવે મુજને નડીયોરે આજ, માટે મુને હરવ્યો શ્રી માહારાજ ॥૨૨॥ વળણ ॥
હાર્યો હું હંકારથી; ક્યાં ગયું માહાર જોર, કહે વલ્લભ કરગરે ઘણો,
આવો આવો ક્રીશોર.

કડવું ૪૯

મને ભુલિ ગયો મારો છેલડોરે એ રાગ.

આવો આવોને ભીડ વેળા ભુધરાં; તારા ભગ્ત તણું પત જાય
ઋજરાજ, આવોને ભીડ વેળા ભુધરાં, હુંતો હંકાર કરીને હારીયોરે

માહારં આમ્ર આ રણમાં ચુંથાય, વ્રજરાજ. ॥ ૧ ॥ માહારં ભક્તપણું
 ઘણુ ધારીયુરે, તેથી જીતી બેઠો છે સુધનવાય; વ્રજરાજ. ॥ આતો લ-
 જ્યા જતી નથી માહરીરે, પ્રભુ તારી ફેળેતી હુંટાય. વ્રજરાજ. ॥ ૨ ॥
 હુંતો જગમાં કેહેવાયો વાહલો તાહરોરે તેથી હલકાઈ તારા દેખાય;
 વ્રજરાજ ॥ વળી કેહેતું તું સરવે નર નાથરોરે, તેતો છુટી પડ્યું જહુરાય
 વ્રજરાજ ॥ ૩ ॥ તમે વીપત વેળાના વાલમારે, કરી વીશમાં પ્રકોઠરને
 સાંહાય; વ્રજરાજ. ॥ અમને લાખાભોવનથી ઉગારીયારે, બધી લાગીતી
 દશે દીશા લાહાય વ્રજરાજ ॥ ૪ ॥ ત્યાંથી તમેએ અમોને ઉગારીયારે,
 આપ્યું સામ્રથ ભીમની કાય; વ્રજરાજ ॥ પછી હેડંબાસુર ચોરી ગયોરે,
 લેઈ જઈ પુર્યા વજકોટ માંય; વ્રજરાજ. ॥ ૫ ॥ યોગી વેશ લેવા કરી
 તમે પ્રેરણારે, ભીમ યોગી બનીને આવ્યો ત્યાંયે; વ્રજરાજ. ॥ એણે
 શોયે બંધુ નાંખ્યા વાવ્યમારે, ત્યાંથી છુટીયાં તારા કપાય. વ્રજરાજ
 ॥ ૬ ॥ ત્યાંથી બકરાક્ષસને મરાવીયોરે, કરી નગ્રીમાં સઉને સાહતાય;
 વ્રજરાજ. ॥ હુંતો યોગી થઈ આવ્યો દ્વારીકારે, મને પરણાવી પોતે ક-
 ન્યાય વ્રજરાજ. ॥ ૭ ॥ અમે જુગદું રમીને રાણી હારીયારે, દુષ્ટે લેવી
 ધારી નારીની લજ્યાય; વ્રજરાજ. ॥ તેનાં ચીર તમેપુરયાં ચતુરભુજજીરે
 કરી દાસી જાણીને ક્ષમાય. વ્રજરાજ ॥ ૮ ॥ પછી દ્વાદસ વરસ વનમાં
 વહારે. આવ્યાવીપ્ર જમવાની ઇચ્છાય; વ્રજરાજ. ॥ તવ અનનો દાણો
 ધરમા નતોરે, ભાજતાર જમી ભાગી ક્ષુધાય; વ્રજરાજ. ॥ ૯ ॥ પછી
 જેદ્રથ લઈ ગયો પ્રેમદારે, તવ ભીમને મુકી તમે ત્રશાય; વ્રજરાજ. ॥
 જેમ તેમ કરી છોડાવી સાધવીરે; રાખ્યું સતીનું સત્ય સદાય. વ્રજરાજ ॥
 ૧૦ ॥ વળી કઈયાથી ઉગારી કામનીરે, તારા કરેલા ગુણ ના ભુલાય; વ્ર-
 જરાજ. ॥ તમ તુલ્ય તાત માત કરે નહીરે, આજ વાહરે ચઢો હું પડું
 પાય. વ્રજરાજ ॥ ૧૧ ॥ વળણ. ॥ જ્યાંને ત્યાં વાહારે ચઢ્યા, તેવા
 ચઢો તમે આજ; વ્યાસ વક્ષમના નાથજી, દાસ તણી ધરો દાજ.

કડવું ૫૦ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂપી એણીપેર બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
 તુજને સંભળાવું, સુધન્વા કથાય. ॥ ૧ ॥ અરજુનજીએ સ્તુતી કીધી,
 કરીને આંસુપાત; અંતરયામી ગરૂડા ગામી, પ્રભુએ જાણીવાત ॥ ૨ ॥
 ભક્તની ભીડે ભગવાન ઉઠ્યા, દાસની દયા લાવ્યા; અદર્શ રૂપે પાન્ડવ

દળમાં, કૃષ્ણ પ્રભુજી આવ્યા. ॥૩॥ પછી પ્રત્યક્ષ રૂપ ધરીને, પાન્ડવ દ-
ળમાં પેઠા; રાશ પરોણો કરમાં ઝાલી, પારથને રથ બેઠા. ॥૪॥ સુધન્વાએ
શ્રીહરી દીઠા, નીચો પડી લાગ્યો પાય; હવે વઢ્યું માહારું સફળ થયું,
કૃપા કરી જહુરાય ॥ ૫ ॥ હું પાપીને પાવન કીધો, મળીયા અસરણ
સરણ; મોક્ષની પદવી હું પામવાનો, હવે ક્યારે થાય મરણ ॥૬॥ અત્યુની
ઘછા ઉપની મુજને, હવે નથી કાંઈ કષ્ટી; મરણ સમે પ્રભુ તમ સામી,
સ્થીર રહે મુજ દ્રષ્ટી. ॥૭॥ એટલું મુજને વરદાન આપો, એરે વિસ્વા-
ધાર; એવી સ્તુતી સાંભળીને, રીજ્યા દેવ મોરાર. ॥૮॥ સુધન્વાને સેવ
ક જાણી, દયા કરી જગભુપ; કોઈ ન દેખે એવી રીતે, ધર્યું ચતરભુજ
રૂપ. ॥૯॥ દરશન દીધાં સુધન્વાને, ભક્તજને જોડયા હાથ; કીંકર ઉપર
કરી કરણા, ધન ધન વીસ્વના નાથ. ॥૧૦॥ પછી કૃષ્ણનું રૂપ ધરીને,
બોલ્યા નંદકીશોર; અરજીનજી શું હામલી ગયા જણવો તમારું જોર.
॥૧૧॥ અરજીન કહે માહારાજ, કે વારનો મર મથી; પણ સુધન્વા છે
બહુ બળીયો, જીતી શકાતો નથી. ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી,
તમને અભીમાન ચડીયો; તમે કહ્યું કે હું ભક્ત વહાલો, ને ગર્વ તમને
નડીયો ॥૧૩॥ તમ કરતાં તો આ સુધન્વા શ્રેષ્ઠ સેવક છે સાચો; જ્ઞાની
ધ્યાનીને વળી દાની, કોઈ કામે નહી કાચો. ॥૧૪॥ વળી મનમાં એમજ
આવ્યું, પુજનીક હું પ્રભુ કેરો; એવો એવો ગરવ ધર્યાથી આવી ગયો
આ ફેરો. ॥૧૫॥ તવ અરજીને બે કરજોડયા, ભુલ થઈ માહારાજ; આખી ઉ
મ્મરમાં માર આવો મેં દીઠો આજ. ॥૧૬॥ ઘણાની સાથે યુદ્ધ કર્યું પણ,
આવો ન દીઠો બળીયો; અહંકાર સરવે ઉતરી ગયો, મારા માથાનો મ-
ળીયો. ॥૧૭॥ કૃષ્ણ કહે તમે ઘણીક વેળા, જાણોછો મનમાં એવું; મુજ સ-
માન નથી કોઈ બળીયો, પ્રાક્રમ માહારું કેવું. ॥૧૮॥ એવા એવા હંકારતણો
ઉભરો ચઢે છે તમને; છેવટ કષ્ટી પામીને પાછા, દોડાવો છો અમને.
॥૧૯॥ અરજીનજી કહે કૃષ્ણ કૃપાળુ, મમ મન જય છે ભમી; તમારા
બોધથી ગરવ તણી જે, ઉરમી હતી તે સમી. ॥ ૨૦ ॥ તવ પ્રભુ કહે
આયુદ્ધ ઝાલો, મન મુકી કરો જોર; હવે તમારી પક્ષમાં હું છું, એમ
કહ્યું કીશોર. ॥ ૨૧ ॥ તવ અરજીને આયુદ્ધ લીધાં, મેઘનાદે ગડગડી-
યો; સુધન્વાપર રીસ ચઢાવી, મન મુકી ટુટી પડીયો. ॥ ૨૨ ॥ બાણ
મારે બહુ બળ કરીને, અગણીત મંત્ર ગણીને, સુધન્વાએ કર્યો સપાટો,

ભગવત નામ ભણીને ॥ ૨૭ ॥ ફરી પાછો ફેંદ્યો પારથને, પોતે ચતુર
 સુખણ; અરબુનને રૂંએ રૂંએ, ભોંકી દીધાં બહુ બાણ ॥૨૪॥ રૂંએ રૂંએ
 છીંદ્ર પાડ્યાં, અરબુન પામ્યો ત્રાસ; હવે માર નથી જેરવા તો, સાદ્ય
 કરો અવીનાશ ॥૨૫॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, ધરમ તણું પુન્ય
 ધારો; કાળજવરને વીણુ કરો, મંત્ર ભણી બાણ મારો ॥૨૬ ॥ તે વણ
 સુધનવા નહીં મરે, ખતાવ્યું કારજ સીધું; તવ અરબુને કાળજવરના,
 મંત્ર તણું બાણ લીધું ॥ ૨૭ ॥ તે પર વિણુનો મંત્ર ભણીયો કાંઈ ન
 રાખી નુન્ય; તે બાણ ઉપર ધરમરાજનું, પોતે મેલ્યું પુન્ય ॥૨૮॥ પછી
 બહુ બળ કરીને માર્યું, સુંસવાટા કરતું જય; આવતું દેખી સ્થંભી
 ઉભો, પોતે સુધનવાય ॥ ૧૯ ॥ સામી છાતી રાખી રહ્યો, જુએ સરવે
 શ્રદ્ધી; અવર વાસના બંધ કરીને, રાખી પ્રભુ પર દ્રષ્ટી ॥ ૩૦ ॥ એવા
 માં બાણ લગભગ પોહોચ્યું, જુએ છે જગધીશ; તે બાણે જઈ સુધન
 વાનું, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૨૧ ॥ ધડને મુસતક જુદા થયાં, તવ શી-
 શ ઉંચુ ચડીયું; કંણુ પ્રભુ રથ હાંકવા બેઠા; જઈ ખોળામાં પડીયું,
 ॥૨૨॥ અંતરયામી રીજ્યા અતીશે, જમણે કર શીશ લીધું; ભકતનું
 ભલું કરવા બળથી મુસ્તક ફેંકી દીધું ॥૩૩॥ તે જઈને ગલકીમાં પડી-
 યું, કપા કરી જગભુપ, વીણુ સરણે શીશ શેવકનું, બનીયું વીણુ
 રૂપ ॥ ૩૪ ॥ ધડ રથમાંથી ધરણે પડીયું, વરત્યો હાહાકાર તેવાંજ
 લીલા નીશાન ચડીયા; યુદ્ધ બંધ થયા તે વાર ॥ ૩૫ ॥ સુધનવા પ-
 ડ્યો તે વારતા, હંસદ્વજને જય બખર સાંભળીને એ હબક્યો, ગજબ
 થયો ધરમાંય ॥ ૩૬ ॥ શીશને છાતી કુટતો ઉડ્યો, માહારે જીવીને શું
 કરવું; ભકત દીકરો મરણ પામ્યો જીવ્યા કરડી મરણ ॥ ૩૭ ॥ સુધન-
 વાના ચાર બંધુ, મુરછા બંધ પડીયા; બીજા ત્રીજા હરીજનો હતા તે
 ધુશકા મુકીને રડ્યા ॥ ૩૮ ॥ નગ્રને વીશે વારતા પહોચી, જાણ્યું
 ભારજ ભગની; સુધનવાની માતાયે જાણ્યું; અંતર ઉડ્યો અગની
 ॥ ૩૯ ॥ સહુ રડતું કળકળતું ચાલ્યું, સગું સહોદર સાથ; નગ્રની બા-
 રણે ચાલી આવ્યું, બહુ થાય આંસુપાત ॥ ૪૦ ॥ તવ પાન્ડવે
 સેન્ય લેઈને, અળગો કર્યો મુકામ; કલેશ મટયા પછી આવતી કાલે
 આરંભશું સંગ્રામ ॥૪૧ ॥ એમ કહી જઈ પાલ તણાવ્યા, સરવે કર્યો
 વિસરામ સુધનવાનું સેન્ય સંઘળું, બેઠું હારી હામ ॥૪૨ ॥ એવે સાથ
 સહોદર આવ્યું, આવી સુધનવાની માડી; ધડ દીઠું સુખવંતીએ
 સુતનું, ઉછંગ લીધું ઉપાડી ॥ ૪૩ ॥ વળણ ॥ ધડ લીધું ઉછંગમાં,

પુરણ પ્રગટયો શોક, વહલભ વદે એ માવડી, મુકે કારમી પોક.

કડવું ૫૧ અભેમાન બોલોનેરે એ રાગ.

માહારા બાધાના બાંધેલા બાળ, સુધનવા બોલોનેરે; તાહારો અણ
ચીતવ્યો થયો કાળ, સુધનવા બોલોનેરે ॥ ૧ ॥ આજ દીવશ ઉગીયો
કેવો, સુધનવા, જગ્યાં ત્યાંથી જોયો કાળ જેવો, સુધનવા બોલોનેરે ॥ ૨ ॥
માથે ભમતાતાં સમળી સીચાણા, સુધનવા. થયા અખંડ દીપક રાણા
સુધનવા બોલોનેરે. ॥ ૩ ॥ દ્વારે કકળીયા કાળા કાગ; શુધનવા; આં-
ગણે આડા ઉતરીયા નાગ, સુધનવા. ॥ ૪ ॥ માહારા ફરકયાંતાં અંગ લો
અન, સુધનવા; ખોઈ બેઠી લાડકડો તન, સુધનવા. ॥ ૫ ॥ માહારા ભાગ્ય
શાળી સંતાન. સુધનવા; તુજ વીના હું થઈશ હેરાન, સુધનવા. ॥ ૬ ॥
અણસમજે તાતે દીધું દુખ, સુધનવા; તેથી સંતાડી દીધું શું મુખ સુ
ધનવા. ॥ ૭ ॥ માહારો સાચો શત્રુ સ્વામી કહાવ્યો, સુધનવા, તારામન-
માં ગુસ્સો ઉપજાવ્યો, સુધનવા. ॥ ૮ ॥ મરતા સુધી તે રહી તને રીસ
સુધનવા; તેથી સંતાડ્યું મુખને શીશ. સુધનવા. ॥ ૯ ॥ મને વિયોગ
પડાવ્યો પાકો, શુધનવા. માહરો ક્રીયો ગ્રહ થયો વાંકો; સુધનવા.
॥ ૧૦ ॥ માહારું કીયા જનમનું આ કર્મ, સુધનવા, કેમ આડે ન આવ્યું
ધર્મ; સુધનવા. ॥ ૧૧ ॥ મેં શું ધોયુ ગંગામાં મળમુત્ર, સુધનવા. તેથી
દગો દેઈ ગયો પુત્ર; સુધનવા. ॥ ૧૨ ॥ મેં શું ભાંગી સરોવરની પાળ,
સુધનવા. મેં શું અભડાવી વીંપની થાળ, સુધનવા. ॥ ૧૩ ॥ મેં શું
ધાવતાં વછોડયાં બાળ, સુધનવા. મેં મળતું ભાગ્યું વેવીશાળ શુધ-
નવા. ॥ ૧૪ ॥ મેં શું પરને દુખ દેઈ ધાયો ગરવ, સુધનવા. મેં શું ઉ
નાળે ઉઠાડી પરવ સુધનવા. ॥ ૧૫ ॥ મેં શું કરેલી વિશ્વાસ ધાત્યો,
સુધનવા. મેં શું નોહોતરીને ન કરી નાત્યો, સુધનવા. ॥ ૧૬ ॥ મેં શું
ભાણા અંતર કરેલા; સુધનવા. મેં શું પ્રપંચ દ્રવ્ય હરેલા. સુધનવા.
॥ ૧૭ ॥ કેવી કેવી મેં કરણી કરેલી, સુધનવા. આજ ઉભી બળું છું
કરેલા. સુધનવા. ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી શીશના કેશ કાઢાડે, સુધનવા. હસ્ત
ચરણ પ્રથવી પછાડે. સુધનવા. ॥ ૧૯ ॥ ચોધારે નેત્રોમાં નીર, સુ-
ધનવા. કંપી જાય છે આખું શરીર, સુધનવા. ॥ ૨૦ ॥ એવો વરત્યો
છે હાહાકાર, સુધનવા. ત્રાસ પડીયા છે અપરમપાર. સુધનવા. ॥ ૨૧ ॥

ધણું કલપાન્ત સરવે આરંભ્યું, સુધનવા. ગંગા જમનાનું નીર થંભ્યું
સુધનવા ॥ ૨૨ ॥ વલણ ॥ ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરતા સરવકો, રોધ રોધ પુલ્યાં
નેન; વલ્લભ વદે વીલાપથી, રડે કાવળીકા બેન.

કડવું પર રાગ પંજળી કાશીના.

મારા વીરારે, ભગનીને અગની ઉંઠાડીયો, કુળના હીરારે, આનં-
દમાં ધ્રાસકો પાડીયો ॥ ૧ ॥ માહારા વીરારે, પીયેર પનોતી હું હતી,
બંધુ જીવેરે, પણ તુજ તુલ્ય થનાર નથી ॥ ૨ ॥ હેત તાહારે, વીસરે
નહી મુજને ઘડી; કેઈ કરણીરે, આ વેળાએ વીપત પડી ॥ ૩ ॥ તુજ
મહોલમાંરે, જોર કરીને પેસતી; મન ગમતુરે, હઠ કરી લેવા બેસતી.
॥ ૪ ॥ મુને પુછીનેરે, વીરા તું કરતોતો વારતા; જોજો બોલુરે, તે તમે
મન વીચારતા ॥ ૫ ॥ ઉંચે સાહેરે કાંઈ કહ્યું નથી મુજને, ઘણી વાહાલી
રે, વીરા હતી હું તુજને ॥ ૬ ॥ મુને દેખીનેરે, અડધો અડધો થઈ જતો,
કોઈ દહાડોરે, મુજપર રીસાયોનતો ॥ ૭ ॥ ખેંચી તાણીનેરે, મન ગમત
હું માગતી; તુજ પ્રીયાનેરે, પ્રાણથી જહાલી લાગતી ॥ ૮ ॥ તારી દ્રષ્ટી-
થીરે, ભોજઈ લેતી ઉવારણા; હવે અમારેરે તજવા પડશે બારણાં
॥ ૯ ॥ ભાઈ વીનારે, ભાવ કોઈ પુછે નહી, પીયર બંધુથીરે, મુખ સંપત
સોભે સહી ॥ ૧૦ ॥ બંધુ વીનારે ભગનીતો ઓશીઆળી અતી; વીર
ક્યાં ગયોરે, વીયોગ જીરવાતો નથી ॥ ૧૧ ॥ ઓ દૈવડારે, મુજપર તું
રૂશણ થયો; દુખ વેળાનેરે, વીરો હીરો હડતઈ ગયો ॥ ૧૨ ॥ ક્યાં ખો
વાયોરે, ખોળીઆપો કોઈ બંધવો, ભાઈ ભીડનેરે, દુર્લભછે ભેગો થવો
॥ ૧૩ ॥ એમ વલવલેરે, ધરણ પડેને ઉઠતી, ઘણું રડીનેરે, છાતીને
માથા કુટતી ॥ ૧૪ ॥ છુટે છોળ્યોરે, રૂધીરની અતી અંગથી; દીસે
વીકરાજરે, શ્રાણીતના રાતા રંગથી ॥ ૧૫ ॥ વળગે સખનેરે, હાથ ઝા
લીને હલાવતી; ક્યાંછે મુખડુરે, બોલો બોલો કહી બોલાવતી ॥ ૧૬ ॥
વલણ ॥ એવી ગાંડી થઈ ગઈ, કાવળીકા જે બેન; પછી પ્રભાવતી
રડે નીર ભરેલા નેન.

કડવું ૫૩ સૌને ચોરાસીનો ફેરો ટળ્યો છે એ રાગ.

ઝુરી ઝુરી મર માનની તમારી, હવે શીગત થાશે થાશે અમારી; ઝુરી

ઝુરી મરૂ. ટેક. પ્રથમ વીધનથી પ્રભુએ ઉગાર્યા, શાયો સેવક પોતા-
નોજ ધારી; ॥ ઝુરી. ॥૧॥ કારમો કાળ તે પાછો ન પડીયો; વાહાલાંજ
નતે શું રાખે વારીં ॥ ઝુરી ॥૨॥ અતી ઉમંગ હતો રણ વઢવાનો, લડી
વઢીને ક્રીધી ખુવારી ॥ ઝુરી ॥૩॥ નીરવરતીથી પોઢયા તમે તો રાખી ર-
ઝળતી રણ વીશે નારી ॥ ઝુરી ॥ ૪ ॥ દગો દેધને મુન્ય થયા છો,
થઈ નહી વાત સારી કે નકારી ॥ ઝુરી ॥૬॥ હળી મળીને મેળાપ ન કીધો,
લીધો નહી લ્હાવો સંસારી ॥ ઝુરી ॥ ૬ ॥ અરેરે હવે આ દન કેમ જશે,
દુખ આવીને પડ્યું ઘણું ભારી ॥ ઝુરી ॥ ૭ ॥ હાયહાયરે આ કાયાશું
કરવી, જતો રહ્યો ભરથાર ભોગદારી ॥ ઝુરી ॥૮॥ આરે જોખનીયુકેમ
જળવાશે, કનડશે કામદેવ વીકારી ॥ ઝુરી ॥ ૯ ॥ કંથળ મુખડું કયાં
સંતાડ્યું, વાત કરતા સહુ દુખડું વીસારી ॥ ઝુરી ॥ ૧૦ ॥ વલણ ॥
એમ વામા બહુ વલવલે, કરતી આંશુપાત; વ્યાસ વલલભ વાણા વઢે
નીચું જોઈ રડે તાત.

કડવું ૫૪ કોઈ દ્યોરે એ રાગ.

કયાં ગયોરે કયાં ગયો માહારો લાડકવાયો તન ટેક ॥ રમકડું જો
વાઈ ગયું; રોળાયું રતન; અરેરે મુજથી એહનું કાંઈ થયું નહી જતન
કયાં ॥૧॥ પ્રધાનોના કહેવાયકી, કલેશ કર્યો ઉતપન; તેલમાં તળવા
નાંખીયો, હું શું દેખાડું વદન, કયાં ॥૨॥ એ દીકરાએ માહારં, પા-
ળ્યું મરવા લગી વચન; પણ એની સાચી ભકતીથી, વાહારે ચડીયા
જુગલવન ॥ કયાં ॥૩॥ મેંતો થયું તેટલું કર્યું, નીર્દેયતો તદન, હલમલી
યા બેટા વીના સૌ, શુના સદન, ॥ કયાં ॥ ૪ ॥ અરેરે એની પ્રેમદા
કકળી કરેછે રદન; મોહોલમાં રડે દારીયોને, ભયંકર ભાસે ભોવન
॥ કયાં ॥ ૫ ॥ ઘરખાર માહારે શા કામનું, જઈ વસુ અરન; ક્રુધા પી
પાશા છો પીડે, મહારે નહી લેવું જળ અન ॥ કયાં ॥ ૬ ॥ વલણ ॥
એમ કલપાંત કરે ઘણું, ભુ ભાસે ભયંકાર; વ્યાસ વલલભ એમ આ-
ચરે, વરત્યો હાહાકાર.

કડવું ૫૫ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી

તુજને સંભળાવું, સુધનવાની કથાય ॥૧॥ તાત રડે છે માત રડે છે.
 ભ્રાત રડે છે ચાર; ભગની રડે છે ભોળછ રડે છે, વરત્યો હાહાકાર. ॥૨॥
 બહુ બહુ રાતાં પૃથ્વી પડતાં, કુટી નાંખે કાયા; સઉને હરધડી સાંભળી
 આવે, સુધનવાની માયા ॥ ૩ ॥ સ્વભાવ સારો તેથી પ્યારો, ધડને
 વારંવાર ભુએ; એકેકો ગુણ સંભારીને ચોધાર આંસુએ રૂએ, ॥ ૪ ॥
 તેવે સમે શેન્યાપતી સારો જ્ઞાની ગુણ ગંભીર; સરવેને બોધ કરવાલા
 ગ્યો, રડતાં રહી જઓ સ્થીર ॥ ૫ ॥ સુધનવાને સીદ રડોછો, એ ગ-
 થો એને કામે; જ્યાંથી આવ્યો ત્યાં જઈએકો, વળગ્યો પોતાને કામે.
 ॥ ૬ ॥ તમારે આંહી આવ્યો હતો, કરવાને ગુમાસ્તી; અંજળ હતું ત્યાં
 લગી કરી, કાં થોડી કાં જસ્તી ॥ ૭ ॥ વળી જે સ્થળ પડ્યો હશે ત્યાં
 તેની એને હોય જંજળ; જેની દુકાનેથી ઉઠ્યો તેની, ફરી નલે સંભાળ
 ॥૮॥ જેને ત્યાં ગયો તેનું સંભાળે, કે સંભાળ તમાર; માહારો માહારો
 કરોછો તેતો, જ્ઞાન વીના અંધાર ॥૯॥ નહી તમારો તમે નહી એના, જ્ઞાન
 ગતી વીચારો; જેનો સંગ થયો તેને સૌ; માની લે છે માહારો ॥ ૧૦ ॥
 પુત્ર હતો મોટે પોતાનો માન્યો, પણ એ મીથ્યા ગર્વ; પોપટ પાળ્યો
 તે પોપટને, માહારો કહે છે સર્વ. ॥ ૧૧ ॥ હય હસ્તી કે બળધ બાંધે,
 તેને પણ કહે માહારો; નથી જ્ઞાતી નથી જતી, પણ દુનીયાનો ધારો,
 ॥ ૧૨ ॥ તેવોજ તમે માહારો કહોછો, પણ તે નહી તમારો; તેવા તમે
 તેના નથી, વીવેક વાત વિચારો ॥ ૧૩ ॥ તેના તમે ને તે તમારો,
 સત્ય રીતે જો હોય, તો અન્યો અન્ય તરછોડીને, ચાલ્યું ન જાયે કોય
 ॥૧૪॥ ચૈતન્યની માયા નથી ને, માયાનું નથી ચૈતન્ય; તેવા તમે અ-
 ન્યના નથી, નથી તમાર અન્ય ॥૧૫॥ એક જોળીએથી જીવ છુટી,
 બીજે જોળીએ જાય; જે જે જોળીએ જીવ પ્રવેશે, તે જોળીયાનો તે
 થાય. ॥ ૧૬ ॥ એક જીવ અનેક જનમો લે છે, તજે છે પુર્વ સગાઈ;
 સામા શત્રુને ઘેર જનમે, તવ કયાં ભગની ભાઈ ॥ ૧૭ ॥ આપણા
 શામી કટી કરીને, તે જીવ વઢવા આવે; પેહેલાનું સગપણ ભુલી જ-
 ધને, ગાળો ખોટી ખવરાવે. ॥૧૮॥ પ્રથમના જનમનું લાન્છન, પો-
 તાનું હોય જેહ; સામા થઈને મારે મેહેણું, જે કૃત્ય કરેહું તેહ. ॥ ૧૯ ॥
 તેતો મેહેણું નહી પોતાને, ભુઓ જગતની બાહ; મીથ્યા વસ્તુ એ સા-
 ચી માની, અજ્ઞાનથી થાય રાહ. ॥ ૨૦ ॥ તેણું અજ્ઞાન છે તમોને,
 મોટે માનો છો માહાર; પણ નથી કો કોનું કોઈ, દીપક કેડે અંધાર.
 ॥ ૨૧ ॥ કોનાં સગાંને કોનાં વહાલાં કોના પીતાને પુત્ર; કોના બંધવ

કોની બેહેની, કોનું છે ઘર સુત્ર. ॥ ૨૨ ॥ ભામા કોની ભરથાર કો-
નો, કોનાં ઘરને ખાર, કોની રીધસીંકોની નવનિધ; કોના વસ્ત્ર શણ-
ગાર. ॥ ૨૨ ॥ રળી રળીને ભંડાર ભરીને, છેવટ મુઝી જય; ખીજે જ-
નમે આવે લેવા, તવ તે ખાસડા ખાય. ॥ ૨૪ ॥ એક કોડી માંહીથી
નવ પામે, ત્યારે તે રળેલો કેવું, વિવેકથી વારતા લ્યો વીચારી, ઝાંઝ
વાના જળ જેવું. ॥ ૨૫ ॥ ના ખાધુને ના ખવરાવ્યું, ના દેખાડ્યું ને ન
જોયું, એવા પ્રાણીએ મહેનત કરી; કહો રળ્યો કે ખોયું. ॥ ૨૬ ॥
રળેલું ખોયું જવતર ખોયું, માહારં માહારં કરીમુઓ, પોતાનું પોતાને
કામ ન લાગ્યું, કેહેણીમાં નાદાન હુઓ. ॥ ૨૭ ॥ અજ્ઞાની અથડાય છે
અવળો, સવળો ન ઝાલ્યો પંથ, કાકા ખાપા કેહેવરાવવાને, લીધો લક્ષ
મી તંત ॥ ૨૮ ॥ મામા માસા પુઆ મોટાભાઈ, કેવરાવવા કરે એવું; શૌ
ને આપે સારા કેવરાવવા, પોતાને લેવાનું નથી. ॥ ૨૯ ॥ ઠાલો આવ્યો
ને ઠાલો ગયો ન ખવરાવ્યું ન ખાધું; ન લાહાવ લીધો નલાહાવ દીધો,
નહી સુખીયો નહી સાધું. ॥ ૩૦ ॥ સ્વારથ પોતાનો સર્વે નહી ને, પ-
રમારથ નવ થયું, જસની આશાયે સગાં સંતોસ્યાં, એનું તોએળે ગયું
॥ ૩૧ ॥ કરમ ચડાંજ કરમ પુટેલો; પોતાનો જીવ ન પોસ્યો તો પછી
પરનો ક્યાંથી પોસે સગામાં ખળનો ખોસ્યો ॥ ૨૨ ॥ તે પણ હાથે કરીને
ન આપે, મરતાં સુધી મુઝી; સાસહોયે ત્યાં સુધી સમજે, છે બધી મા-
હારી પુંજ ॥ ૩૩ ॥ એવું સમજી દીવસ કહાડે, તવત્યાંનું ત્યાં રહે; માટે
અભાગીયો અજ્ઞાની, માહારં માહારં મુખ કહે ॥ ૩૪ ॥ ધણાંક પ્રાણી
એવું સમજે, લેએ હરીનું નામ; તેથી કલ્યાણ થઈ જવાનું, કેમ ખ-
રચીએ દામ ॥ ૩૫ ॥ વારં એમ સમજીને સાચે, ન કરે ઉંચો હાથ; પણ
છેવટ ત્યાંનું ત્યાં રહે છે, ક્રીયો લેઈ ગયો સાથ ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ સાથે
લેઈ ગયો નહી, માહારં કહે મીથ્યાય; વ્યાસ વક્ષભ વાણી વદે, બોધ
કર્થો બહુ ત્યાં. ॥

કડવું ૫૬ રાગ ચોપાઈનિ ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજ સાંભળ ઉલટ આણી; શેન્યા
પતીયે બોધજ કરીયો, સર્વના મનમાં ઉતરીયો. ૧ કોનાં સગાંને કોના
બહાલાં, માહારાં માહારાં કહીએ તે ઠાલાં; નથી કોઈનું સગું કોઈ,
હવે શું કહીએ છીએ જોઈ. ॥ ૨ ॥ ઉઠો અગની સંસ્કાર કરીયે, થયું

ધારેલું જે શ્રી હરીએ, કહીને ધડ ભોમ સુવાડ્યું, પછી ક્રીયા કારજ માંડ્યું. ॥૩॥ લાવ્યા કાષ્ટને ખડકી ચીતા, વહે જ્યાં નીરમળ સરીતા, પછી ચીતામાં શખ દીધું મુકી, પ્રગટાવ્યો વહની પુકી. ॥ ૪ ॥ શખને કર્યું સારૂ દહન; જળમાં વેહેરાવ્યું પાવન, પછી સરવે ક્રીધું સ્નાન; વળ્યા પાછા ભલ્લ ભગવાન. ॥૫॥ એવે દીવસ વીતી ગયો, તવ રાયને વીચાર થયો; કાહાવ્યો શેવક શું સમાચાર, જ્યાં કુન્તી તણા કુંવાર. ॥ ૬ ॥ અમો કાલે યુદ્ધે આવવાના, સર્વ શેન્ય સાથે લાવવાના, તમે તમારે તઈયાર રહેજો, કાલે મન મુકી યુદ્ધ દેજો. ॥ ૭ ॥ એમ કહીને ક્રીધું સહન, થાય નીર્વર્ત કુન્તી તન; એવે સમે રેણી ગઈ વીતી, ઉઠ્યા પ્રભાતે ધરી ભયભીતી. ॥૮॥ નાહી ઘોઘને ભોજન ક્રીધાં, પછી સરવે આયુદ્ધ લીધાં; વળી કવચીયા બકતરીયા, સહુ યોદ્ધે હથીઆર ધરીયા. ॥ ૯ ॥ થયા મારથી સારથી ત્યાર, કરી સ્વારી ઘોડાને સ્વાર; હાથીવાળા તે બેઠા હાથી, ઉંટ ઉપર સુરાના સાથી. ॥ ૧૦ ॥ પગ પાળા જખર જસી, ગ્રહાં ઉઘાડાં ખડગો હસી; જેના શરીરમાં જેર જુસ્સો; તેને વ્યાપી રહ્યો છે ગુસ્સો. ॥૧૧॥ રાતા તાતા ને મદ માતા; વઢવાને ઉતાવળા થાતા; પગ પાહાનીની પડધી પછાડે; અતી આંખના ડોળા કહાડે. ॥ ૧૨ ॥ એવે અરજુનજી થયો ત્યાર, એણે હાથ ગ્રહાં હથીઆર, પોતે કટી કસીને બાંધે, બાંધ્યો બાણનો ભાથો બાંધે. ॥ ૧૩ ॥ લીધું ગાંજેવનામા ધનુશ, રણ સંગ્રામ જવાની હુંશ; બેઠો અભંગ રથ પર ચઢી, ઉઠ્યા કૃષ્ણ પ્રભુ તે ઘડી. ॥ ૧૪ ॥ રાશ પરોણો ઝાલ્યો હાથ; બેઠા હાંકવા દીનાનાથ; તવ રણુશીંગા રણુના વાગ્યા, સુરા પુરાને સારા લાગ્યા. ॥ ૧૫ ॥ ઘણા ગડગડીઆ નીશાન, ચઢ્યો સતી તણો સંતાન; જેણે જુગમાં નર ધર્યું નામ, ક્રીધો મેદાનમાં મુકામ. ॥ ૧૬ ॥ એવે હંસ દ્વજ જે રાય, તેની તતપર થઈ શેન્યાય; સુરા પુરાને પરચંડ જમ જેવા, ગ્રહા યમદંડ. ॥૧૭॥ લીધાં ખડગ જુસી થઈને, ઉભા રાજની પાસે જઈને; તવ હંસદ્વજ જેવો વાધ, એણે સ્વેત ધર્યો પોશાગ. ॥૧૮॥ બાંધી બોકાની સ્વેત પટકે, એને પુત્ર મુએલો ખટકે; એને હસ્ત ગ્રહાં હથીઆર; મનમાં વેહેર લેવા વીચાર. ॥૧૯॥ એના સુખે ન સુંદર સુત, તે તો સર્વ છે આકળા ભુત; સૌને પારથ પર રીસ, કેમ બંધવનું છેદ્યું છે શીશ; એવા રીસ ભરેલા સર્વ, બળ તણો ઘણો છે ગર્વ; સહુ વાળતે ગાળતે પળીયા, ચાલ્યા યુદ્ધ કરવા મહા બળીયા. ॥ ૨૧ ॥ તવ હંસદ્વજની નારી, મુખવંતી સતી શુભ સારી; આવી પતીની પ્રત્યે કહે

છે, મનમાં એક ઇચ્છા મને છે. ॥ ૨૨ ॥ તેટલી પુરણ કરે નાથ, હુંતો
 માગુછું જોડી હાથ; તવ હંસદ્વજ એમ પુછે, પ્રેમદા તુજ ઇછાશું છે. ॥ ૨૩ ॥
 તવ સુખવંતી કહે સ્વામી, તમ ઘેર અતી સુખ પામી; સહુ સ્વારથ
 વૃત્તિ થઇ પુરો, પરમારથ છે અધુરી. ॥ ૨૪ ॥ તવ હંસદ્વજ એમ કહે છે,
 માગ્ય માગ્ય શું માગી લેછે; તાહારે કરવું હોય કાંઈ પુન્ય, નથી ધર-
 માં દ્રવ્યની નુન્ય. ॥ ૨૫ ॥ આપો હય હસ્તી ગૌદાન, આપો ધર ગામ
 ભંડારવાન; તવ સુખવંતી સતી બોલી, સદા મુઠ્ઠી મુઠ્ઠી છે પોલી ॥ ૨૬ ॥
 પુન્ય કીધાં છે તમ પ્રતાપે, નથી ભગવાન મળીયા આપે, આજ ઘેર
 બેઠે ગંગા, પધાર્યા છે પ્રભુ સરવ રંગા. ॥ ૨૭ ॥ રાશપરોણો ઝાલી હાય, હાંકે
 છે દીનોનાથ; અરજીનની સંગે શામળીયો, આજ દીવસ આપણો વળી
 યો. ॥ ૨૮ ॥ તેને નગરમાં તેડી લાવો, મુજને દરશન કરાવો; વળી રહીઅત
 દરશન કરશે, હશે પાપીષ્ઠ તેપણ તરશે ॥ ૨૯ ॥ તેથી તમને થાશે બહુ પુન,
 પછી નહી રહે કાંઈ નુન્ય; એવા સાંભળીયા નારીના બોલ, રાગે કીધો
 મનમાં તોલા ॥ ૩૦ ॥ નારીએ ઠીક માગ્યું આજ, પણ કેમ થશે તે કાજ; ન-
 મીને ઘેર લાવું તેડી, તો તો લાજે ઇકોતેર પેહેડી. ॥ ૩૧ ॥ કહેશે યુદ્ધનું
 નોહોતું જોર, તેથી સમજાવ્યા નંદકીશોર; પરોણાગતથી તેડયા ઘેર; તેથી
 અરજીને રાખી મહેરા ॥ ૩૨ ॥ એવી જગત કીરતી થાશે, માહાર ક્ષત્રી પણ
 બધું જાણે; માટે એમ કરવું નવ વડે, હુંતો તેડી લાવું રાજવડે ॥ ૩૩ ॥
 યુદ્ધ કરીને હું હરાવું, મારતા મારતા હાંઈ લાવું; આખા નગ્રમાં ફેરવું જોરે,
 અરજીનની સંગ કીશોર ॥ ૩૪ ॥ એમ સમજીને બોલ્યો રાય, નારી બેશી
 રહો ધરમાંય; લાવું નરનારાયણ બેઠે, દરશન દરીઅતને દેવું ॥ ૩૫ ॥
 સરવ પ્રજાને લેવરાવું લહાવો, સહુ કહેશે મળ્યો રાય હાવો, એમ નીશ્યે
 કરી નીકળીયો; લેઈ આયુદ્ધ ઉપડ્યો બળીયો ॥ ૩૬ ॥ સાથે પુત્રને વળી
 સેન્યા, યુદ્ધ કરવું તેમાં નહી અન્યા; માહા બળીયા પુત્રો ચાર, સર્વના
 હાથમાં હથીયાર ॥ ૩૭ ॥ સહુ આવ્યા નગ્રની બહાર, વાગે વાજંત્ર
 અપરમપાર; ફરકે છે ધજા નીશાન, રક્ત લોચને બહુ બળવાન ॥ ૩૮ ॥
 ધાર્યા જય પામવા મનસુખા, આવી પાન્ડવ સામા ઉભા; સામસામી
 મોરચા રાખ્યા, પછી ક્રોધ ધણેરા દાખ્યા ॥ ૩૯ ॥ કર્યો અરજીને ટંકાર
 આવ્યા અંજનીના કુંભાર; બેઠા ધજા ઉપર ચઢી, સારી શોભા થઈ
 તે વડી ॥ ૪૦ ॥ પછી સુરથ સુત છે જોઈ, બોલ્યો પીતા પ્રત્યે તેહ; તા
 ત તમે સઉ રહો દુર, હુંતો યુદ્ધ કરું ભરપુર ॥ ૪૧ ॥ મારા બંધુને

માયો ઠેર, માટે લેણું છે વેહેરે વેહેર; કાંતો જીવતો નાણું ઘેર, કાંતો કડં
કાળો કહેર ॥૪૨॥ તવ હંસદ્વજ જે રાય, થયો અળગો લઈ સેન્યાય;
તવ સુરથ કોપે ચડીયો, લેઈ ધનુશ દુટી પડીયો ॥ ૪૩ ॥ વળણુ ॥
દુટી પડીયો ટેકથી, ધાર્યું છે વીપરીત; વજ્રલ વદે સુરથ તણું, કળણ
સમીપે ચીત.

કડવું ૫૭ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાણું; કહું યુદ્ધ તણે મહીમાય ॥ ૧ ॥ સુરથ છે માહા
સુર ભરેલો, મન મુકી વઢવું ધારે; અગણીતા મંત્ર લણીને; બાણ ધ-
ણેરા મારે ॥૨॥ અરજુનજી એક બાણ મારે, એંશી હજાર બાણ થાય;
સુરથ એક બાણ મારે, તેના બાણ સવાલક્ષ જાય ॥ ૩ ॥ અરજુન એક
વાર મારે તેમાં, સુરથ ત્રણવાર મારે; જેને વાગે તેને લાગે, ત્રાહ્ય ધણી
પોકારે ॥૪॥ પાન્ડવ કેરી સૌ સેનામાં, બાણ સુરથનું દમે; જેવા કો-
ટીક મધપુડા ડિંડયા, મક્ષીકા પેરે ભમે ॥૫॥ વળી સઉ સેન હથીઆર
કેંકે, થાય છે સોરખકોર; દીવસે દીનમણી ન દીશે, થાય અંધારું ઘોર
॥૬॥ સણસણ સુસવાટે સર ચાલે, વાગે તેને પડે કપી; ઉપરા ઉપરી
આયુદ્ધ આવે, જેવી મેઘની વ્રષ્ટી ॥ ૭ ॥ રાતા તાતા મદના માતા,
થાતા બળીયા ચોદ્ધ; શાન્તી ન મળે કોઈ જીવને, બ્યાપી રહ્યો છે ક્રોધ
॥ ૮ ॥ મારણું મરણું પાછા ન ફરણું, એનું એ લાગેલું ધ્યાન; ધા વાગે
તેની ગણતરી નથી, શુરામાં શુરા બેભાન ॥૯॥ કેંક મારેછે કેંક મરેછે
કેંક કપાયને કાપે; કેંક જણાં જીવલે સામાના, કેંક જણાં જીવ આપે.
॥૧૦॥ કેંક પડેલા પાડે અવરને, રઝળે રણમાં શીશ; કેંક પડ્યા પાણી
માગે, નાંખે છે કારમી ચીસ ॥૧૧॥ ધણે સમરથ સુરથ બળીયો, દારૂ
જી દૈવત દાખ્યો; અરજુનજીને રૂંચે રૂંચે, બાણેથી વીંધી નાખ્યો.
॥૧૨॥ વસ્ત્ર વપુના ફાડી નાખ્યા, વાગ્યાં બહુ હથીઆર; શરીર
છીદ્રથી ચારણી જેણું, વહે રૂધીરની ધાર. ॥ ૧૩ ॥ કુન્તાનો કુંવર
કાહર થયો, ગયો શરીરનો રંગ; પરાણાથી પુરશ પુરાણી, પોતાનું
બળવે અંગ ॥ ૧૪ ॥ એવે અરજુન કહેવા લાગ્યો, કેમ કડં ધનશામ;
સુધનવાથી આ બહુ બળીયો, હાર્યો માહારી હામ ॥ ૧૫ ॥ પ્રભુ કહે
પાછા પડો છો, કરો જરાએક જોર; મારીયે મારીયે, પણ્યુદ્ધ કરીયે એમ

કહ્યું ક્રીશોર ॥૧૬॥ તવ અરબુનને સુર ભરાયું, મુકી મરવાની બીક;
અગણીતા મંત્રો ભણીને, દીધી બાણની ઝીક. ॥૧૭॥ પછી કાળજ્વર
બાણ લીધું જુએ છે જગધીસ, સુરથના સારથીનું તે બાણ, છેદીનાં ખ્યું
શીશ ॥૧૮॥ બીજુ કાળજ્વર અગણીત મંત્રનું, બળ કરીને માર્યું;
તે બાણથી સુરથ તણું, એક ક્ષોણી સેન્ય સંહાર્યું ॥ ૧૯ ॥ તવ શુરથને
મહા રીસ વ્યાપી, વિપ્રીત ખેલ લડાવ્યો. પવનાસ્તર મારી પારથનો,
આકાશ રથ ચડાવ્યો. ॥૨૦॥ તે રથ અંત્રીક્ષ જઘને સ્થાવ્યો, શુરથે
શું કામ કીધું; કાળજ્વરનો મંત્ર ભણીને; અગણીત બાણ લીધું ॥૨૧॥
તે પાન્ડવની શેન્યમાં માર્યું, તેનાં થતાં બહુ બાણ, જેને ધાગ્યું તેને લાગ્યું
બે ક્ષોણીનો ધાણ ॥ ૨૨ ॥ ઘાણ વણી હથરાણ થયું ને, બીજ પામ્યા
ત્રાસ; તેણું શુરથે માથામાંથી, બાણ લીધું નાગપાસ, ॥૨૩॥ પ્રદુમાન
છે પુત્ર પ્રહુનો, તેને બંધન કીધો; કરણાનંદન વર્સકેતુને, અવળો બાંધી
લીધો ॥૨૪॥ એટલે ભીમે મન વીચાર્યું, વળીઓ આડો આંક; આતો
નાહાના છોકરાયે, ઘસીને વાઢ્યું નાક ॥ ૨૫ ॥ એકવાર મરણું પણ
યુદ્ધ કરણું, કહીને કટી કશી બાંધે; હસ્તીની પેરે કરી ગરજના, બળમાં
ગદા ધરી બાંધે ॥ ૨૬ ॥ હડુડુ લઘને હાક મારી, ક્રોધ ઘણેરો ચ-
ડીયો; મરણું આદરી નેત્ર મીચી, સનમુખ ટુટી પડીયો. ॥ ૨૭ ॥ આ
વ્યો સપાટે શુરથ સામો, ક્રોધ હળાહળ લાગ્યો; બે ભુજે ગ્રહી ગદા મા-
રી અશ્વ સહીત રથ ભાગ્યો ॥ ૨૮ ॥ રથ વણ થયો ને ગભરાયો, હં-
સદ્રજનો તન; ઘાંટો કાઢી શેન્યમાં કહ્યું, રથ લાવો કોઈ જન ॥ ૨૯ ॥
એટલામાં ભીમ ધશીને આવ્યો, કાઢું શુરથનો પ્રાણ; તેવો કુંવર ચેતી
ગયો તે, ઝડપ ચડાવ્યું બાણ ॥૩૦॥ મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, ભી-
મના સામું ધાર્યું; વ્રકોદરના આવતા પહેલાં, રૂદેમાં ભોંકી માર્યું ॥૩૧॥
તેથી ભીમની રૂદે બેદાણી, પ્રાણજ ઉંચો ચડીયો; શરીરની સુદ્ધી ગઈ
ને ઢળી ધરણ પડીયો ॥ ૩૨ ॥ તવ ત્રાસ પામ્યા સેવક સંવળા, આજ
જવાનો પ્રાણ; ઘણા ઘણા અજમાવ્યા પણ, આતો બહુ બળવાન ॥૩૩॥
અરબુનનો રથ આકાશ વીશે, ત્યાં હરીને કરગરતો; ઓ મહારાજ
હવે સું કરણું, જીવ માહારો નથી ઠરતો ॥ ૩૪ ॥ સેન્ય વીશે સથરાણ
વાળ્યું; ભુજો વરકોદર પડીયો, મુજને અંત્રીક્ષ ટાંગી દીધો, સુરથ સ
રવને નડીયો ॥૩૫॥ તવ પ્રહુ કહે પ્રથમ પહેલાં, ટીસી કરેલી નાગી;
વાંકા વળીને રથ નીચેનું બાણજ નાંખો ભાગી ॥ ૩૬ ॥ એટલે અર-
બુને બાણ લીધું, દૈવત પોતાનું ઢાળ્યું; વાંકા વળીને રથ નીચેનું, બા

ભુ મારી બાણ ભાગ્યું ॥ ૩૭ ॥ એટલે રથ ઉતરવા લાગ્યો, સમજ્યો
 અરજુનરાય; આકાશથી ઉતરવાનો માહારે, હાથ હતો ઉપાય ॥ ૩૮ ॥
 કેટલો કરગર્યો ત્યારે કષ્ણે, આટલો બતાવ્યો ઘાટ, તે વીધા છે મહારી
 પાસે, એશીઆળા શા માટે ॥ ૩૯ ॥ એવો મનમાં અભીમાન આવ્યો
 બાણ્યું નંદકીશોર; એટલામાં રથ દીઠો સુરથે, તરત કીધું જોર ॥ ૪૦ ॥
 બીજું પવનનું બાણ લીધું, રથમાં માર્યું મુકી મન; તેથી અભંગ રથ
 અરજુનનો, ફરી ચઢ્યો ગગન ॥ ૪૧ ॥ તવ અરજુને અરજ કીધી,
 એરે જુગદાધાર; સુરથ રથ નહી દે ઉતરવા, વરત્યો હાહાકાર ॥ ૪૨ ॥
 માટે ઉપાય કાંક બતાવો મેંતો મારું બળ નાણ્યું; પ્રભુ કહે વીદ્વાન ત-
 મેછો શું છે તમારું અબાણ્યું ॥ ૪૩ ॥ અંતરયામી જેવા તમે છો, વ-
 ણી ઘણા વીદ્વાન; રથ હાંકનારાની કેટલી બુદ્ધી, ક્યાંથી તમો સમાન
 ॥ ૪૪ ॥ એટલે અરજુન એમ સમજ્યો, મેં કર્યો તો હંકાર; માટે મોહન
 મહંડ બોલ્યા, રીસાયા જુગદાધાર ॥ ૪૫ ॥ એવો પુર્ણ પસ્તાવો કીધો,
 પછી પ્રાર્થના કીધી, તવ પ્રભુને ઉપની દયા, સત્તા સુરથની લીધી.
 ॥ ૪૬ ॥ એટલે સુરથ નીરખળ થયો, ખશી ગયું બધું જોર; પછી પા-
 રથને ઉતરવા, કામ કર્યું કીશોર ॥ ૪૭ ॥ ચંદ્ર બ્રહ્માન્ડનો ભાર મુ-
 ક્યો, બળ તણો ખેલ કરીયો, એટલે અભંગ રથ ગગનેથી, પૃથ્વીપર
 ઉતરીયો ॥ ૪૮ ॥ વલણ ॥ રથ પૃથ્વી પર ઉતર્યો, ઉભો સુરથ સન-
 મુખ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, દળમાં દારણ દુખ.

કડવું ૫૮ રાગ સામેરીનો દોહરો.

જયમુની રશી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ પરીક્ષતાં સંતાન; વીસ્તારી
 તુજને સંભળાણું, સુધનવા અખ્યાન ॥ ૧ ॥ દળમાં દારણ દુખ દી-
 ઠું, અરજુનજીએ દ્રષ્ટ, અરેરે માહારી સેન્યાને, પુરણ પાટયું કષ્ટ ॥ ૨ ॥
 હવે વીશ્વંભર મુજપર રાજ; થયા એણું મને લાગે; નહી તો રથ ક્યાં
 થી ઉતરે હેઠો, ઉતરતાં બાણ વાગે ॥ ૩ ॥ બહુ બાણ સુરથ મારી ચુ-
 ક્યો પણ નવ લાગ્યું એક; એટલી સાહાય કરી સામળીયે રહેશે મારો
 ટેક ॥ ૪ ॥ એવી રીતે શ્રદ્ધા ચોટી, હાથમાં લીધા બાણ; સુરથ સુર
 જણાવજે તારો હવે વાળું છું ઘાણ ॥ ૫ ॥ એમ કહી સુત સતીનો,
 મેઘનાદે ગગડીયો, અગણીતા મંત્રો ભણીને મારવા ટૂટી પડીયો,
 ॥ ૬ ॥ અરજુનજીનું એક બાણ છુટે, અનેક તેનાં થાય; જેને વાગે તે ધ-

રણ હજે, થોડું કરે ત્રાય ત્રાય ॥ ૭ ॥ જોને વાગ્યું તે જન ભાગ્યું,
 હજીને પડે ધરણ; કંઈક ઘડી વાર તરફડે કંઈ, તરત પામે મરણ ॥ ૮ ॥
 કંઈ જીવ સ્વરગે કેં જીવ નરકે, કેં પામ્યા વૈકુંઠ વાસ; ફળ પામે કર્યા
 કર્મ પ્રમાણ, દાતા શ્રી અવીનાશ ॥ ૯ ॥ એવો સપાટો નરનો જોઈ,
 સુરથે ક્રીધું જોર, તવ બળ આકરણ કર્યું એનું, પોતે નંદ ક્રીસોર
 ॥ ૧૦ ॥ તેથી કરી સુરથ બાણ ફેંકે, ધણું નીરબળ જય; પહેલાં ત્રણ
 સ્ત્રક્ષ છુટતાંતાં તે, અષ્ટ અયુત બાણ થાય ॥ ૧૧ ॥ તવ સુરથ મન
 વીરમય પામ્યો, કોણે કરી બાણ ચોરી; કહો ના કહો પણ શામ્રથ ગયું
 પારથ ગણાયો ધોરી ॥ ૧૨ ॥ ઈશ્વર વીના કો નહી સામર્થ્ય હરણ બ-
 ણ કરવાને; નકામી શીદ તસ્દી લેઉ. ત્યારી થઈ મરવાને ॥ ૧૩ ॥
 એવું સમજી ખડગ પોતાના, નાંખી દીધાં ધરણ; એટલે સુરથ પ્રત્યે
 બાહ્યા, પોતે અસરણ સરણ ॥ ૧૪ ॥ કેમ આયુધ્ય તમે ફેંકી દીધાં,
 યુધ્ધ કરી જતો અમને, સુરથ કહે શામળીયાજી; હાતું ઘટે નહી તમને
 ॥ ૧૫ ॥ શમ વીશમ પણું તમે કરો છો, ધણીને તે નવ ઘટે; અરજુ-
 નને વઢવા દો તમે, મુજ સંગે રાજવટે ॥ ૧૬ ॥ ક્ષત્રી પણું એવું
 બતાવું, ઓરે દીનાનાથ; મન મુકી મેં નથી બતાવ્યા, નરને
 મારા હાથ ॥ ૧૭ ॥ મેં શું અપરાધ કીધો તમારો ઓરે નંદક્રીશોર;
 હતું તેવું પાછું આપો, મુજને માહાર જોર ॥ ૧૮ ॥ મોહનજીએ
 મન વીચાર્યું, સુરથે જાણી વાત; લોક જાણે તે એવું કહેસે, પ્રભુએ
 કરી પક્ષપાત ॥ ૧૯ ॥ અન્યાઈ આરોપ આવશે મુને, એમ વીચારી
 લીધું; આકરણ બળ કરેલું તે, સુરથને દેઈ દીધું. ॥ ૨૦ ॥ તવ
 સુરથને સામર્થ્ય આવ્યું, હાથ ગ્રહાં હથીઆર, અરજુનના સામે
 રહીને, દેવા માંડ્યો માર ॥ ૨૧ ॥ હતું તેવું બળ દાખવ્યું એણે બહુ
 બળથી દીધા બાણ, આવી અરજુનની આખર વેળા, બાકી રહ્યો જ-
 વો પ્રાણ ॥ ૨૨ ॥ તવ પારથે પ્રારથના કીધી, કૃષ્ણ પ્રભુની જ્યારે, દયા
 ઉપની રણછોડજીને, રસ્તો બતાવ્યો ત્યારે ॥ ૨૩ ॥ પુન્ય મુકીને મા-
 રોતો મરસે, તે વણ નહી થાય કાંઈ, એટલે અરજુન સમજી ગયો, પો-
 તાના મનમાંઈ ॥ ૨૪ ॥ કાળજવરનું બાણ લીધું, તેમાં ન રાખી ન્યુન;
 તે બાણ ઉપર ધરમરાજનું, પારથે મુકયું પુન્ય ॥ ૨૫ ॥ પછી વાકા
 વળીને ફેંકયું, બાણ અપાર તે આવતું જોઈ શુરથે, મનમાં કયો
 વીચાર. ॥ ૨૬ ॥ આ બાણ આવે તે મારે મુને, તેમાં નહી ફેર જરા;
 પ્રતી રાખું વિકૃત વરમાં, હળવાનું છે ધરા ॥ ૨૭ ॥ એમ જાણીને મન

વિશેથી, દુર કરી માયાવી શ્રેષ્ઠી, સકળ વાસના બંધ કરીને, કૃષ્ણમા-
દીધિ દ્રષ્ટી, ॥ ૨૮ ॥ એવે કાળજ્વર મારયું, હણવા ધોળે દીશ;
પ્રભુ સામુ જોઈ સુરથ ઉભો; તેનું છેદ્યું શીશ ॥ ૨૯ ॥ તેનું ધડ ઢગી
ધરણ પડીયું, મુસ્તક ઉછળ્યું ત્યાંય; શુર સપાટે જઈને પડીયું, કૃષ્ણના
ખોળા માંય ॥ ૩૦ ॥ તેનું પ્રભુએ મુસ્તક લેઈ, આપ્યું રૂઢીયા સાથ;
ભગતને આધીન ભુધરો છે, પોતે દીનાનાથ ॥ ૩૧ ॥ પછી પેરણા કરી
પ્રભુએ ગરડના ગટ માંય; તેવો ગરડ કરજોડીને, આવી ઉભા ત્યાંય
॥ ૩૨ ॥ કેમ મહારાજ મુને બોલાવ્યો, મુજ સરખું કહો કામ; એટલે
ગરડ પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે શ્રીધનશામ ॥ ૩૩ ॥ દ્યો આ મુસ્તક મમ
ભકતનું આકાશ મારગે જવો; આજ્ઞા માહારી એટલી છે, પ્રાણ વિશે
નાંખી આવો ॥ ૩૪ ॥ એમ કહીને ગોવીંદજીએ, શીશ ગરડને દીધું;
પ્રભુનું વચન માંથે ચઢાવી, ઝડપી મુસ્તક લીધું ॥ ૩૫ ॥ તે લઈને
આકાશે ચડીયો, નારદે નજરે જોયું; જણ્યું કે ઠીક વઢવાડ થાશે; લ-
ડાઈમાં ચીત પડોયું ॥ ૩૬ ॥ મહાદેવજીની પાસે જઈને, કરે ઉપાસનસાચુ
ગરડ નંદીનું યુધ કરાવું, કાંઈ ન રાખું કાચું ॥ ૩૭ ॥ એમ જાણી
અંતરધ્યાન થઈને, પોતે ગયા કૈલાસ; ઉમીયાને શંકર ખીરાજ્યા છે,
આવ્યા તેમની પાસ ॥ ૩૮ ॥ શંકર કહે આવો નારદજી, કેમ કરી
કરણાય; નારદ કહે સેજ સ્વભાવે, આવ્યો છું કઈલાશ માંય ॥ ૩૯ ॥
તવ મહાદેવે આસન આપ્યું, બેઠા નારદ રૂશી; પછી કહ્યું તમારી
મુઠ માળા, જોઈ થયો હું ખુશી ॥ ૪૦ ॥ આ માળા અતી શુદ્ધ દે-
ખી, દેવતણું મન લોભે; ભેગું સુરથનું શીશ હોય તો, સરવથી સારું
શોભે ॥ ૪૧ ॥ મહાદેવજી કહે બતાવો મુજને, એ મુસ્તક છે કયાંક;
નારદ કહે અંત્રીક્ષ પથે, જુઓ ગરડ લઈ જાય ॥ ૪૨ ॥ લક્ષ્મીએ મા-
ગ્યું છે પ્રભુ કને, સુરથ કેરું શીશ; માટે મુસ્તક ગરડ સાથે, મોકલે છે
જીગધીશ ॥ ૪૩ ॥ પ્રભુનું વાહન જાય છે લઈ, મોકલો તમ વાહન;
તમે જશો તો ખોટું દેખાશે, વિચાર કરજો મન ॥ ૪૪ ॥ તવ માહા-
દેવે ઉંચું જોયું, દીડો ગરડને શીશ; તે સમે નંદીને બોલાવવાને, માહા-
દેવે પાડી ચીસ ॥ ૪૫ ॥ ઘાંટો કાઢી નંદીને બોલાવ્યો, આવ્યો તે ત્રત-
કાળ, કહો મહારાજ સું આજ્ઞા છે; ત્યાર તમારો ખાળ ॥ ૪૬ ॥ એટલે
મહાદેવજી એમ બોલ્યા, હિમ્મત નવ તજશ, પેલો ગરડ લઈ જાય
છે, તે લઈ આવો શીશ ॥ ૪૭ ॥ નંદીએ નમસ્કાર કીધો, મહારાજ હું
જવું; તમ પ્રતાપે ગગને જઈને, એ મુસ્તક લઈ આવું ॥ ૪૮ ॥ વળણ.

એમ કહીને નંદીયો, અલીમાને થયો ત્યાર; વ્યાસ વદ્ધન વદે સાં
ભળો, વાહનનો વિસ્તાર.

કડવું ૫૯ રાગ ચૌપાઈનો.

બોલ્યા જયમુનિ મુખ વાણિ, રાજ સાંભળઉલેટ આણિ, નંદીએ
લીધી આગના જ્યારે, શીશ લાવવું ધારયું ત્યારે. ॥૧॥ એતો તાડુકીગ
ગને ચડિયો; જઈ મુસ્તકને બાહાજ પડીયો; તવ ગરૂડ બોલ્યો એમ
મુંઠ મુને તું વળગે કેમ, ॥૨॥ તવ નંદી વધો મુખ વાણિ, કેમ કરે
દુંકારો જણિ; હું તો શીવ તણું વાહન, મુને ઓળખે જગતના જન.
॥૩॥ શીવ સરિખો તમો ગુણિ, માહારિ કીરતી તેં નથી મુણિ, એમ
કહીને ધડુકી બાહાજ્યો, તવ ગરૂડ ગણેરો ગાજ્યો, ॥ ૪ ॥ મારે પાંખ
તણે ઝપાટે, વળી અંત્રિક્ષ જય સપાટે; લટે વઢેને પંથ પળાય, તેમ
નંદી વળગતો જય. ॥૫॥ એવે ફાટી ગરૂડનિ આંખ, બહુ બળમાં
મારી એક પાંખ; તેથી નંદી ધણે ગબડીયો, જઈ માહાદેવપાસે પડીયો.
॥ ૬ ॥ તવ હસ્યાં પારવતી રાણિ, લીધું નંદી તણું જોર જણી; એતો
આખલીયું આર પગુ, આવી પડ્યું કૈલાસ લગુ. ॥ ૭ ॥ એતુ કેટલું
ચાલે જોર, પેલાને ધણી નંદકીસોર, કરે ગગન ગમન ગરૂડ, મહાબળ
વંતો છે ગરૂડ. ॥૮॥ એવે નંદીની મુરછા વળી શીવને નમ્યો ધરણ
ઢળી; માહારાજ હું તમ વાહન, પેલાને માથે જુગજીવન. ॥ ૯ ॥ માટે
જોર ગરૂડે કીધુ, મુજને મુસ્તક નવ દીધું; મુને માર માર્યો બહુ ભારી.
એતો ઇજત લીધી તમારી. ॥ ૧૦ ॥ કોહોતો આમર ખોઈ રહું બેશી
મુછો મરડુ ખુણામાં પેશી, તવ શીવને લાગ્યું ખોટું આતો આખરનું
કામ મોહોટું. ॥૧૧॥ એમ જણીને ભરમજ લીધી, નંદીઆને ચોળી
દીધી; કહું શીવે તારું દુખ ગયું. હવે શરીર વજરનું થયું. ॥૧૨॥ તુંજ
અંગે કાંઈ નવ વાગે, વાગે તો પણ તુંને ન લાગે; જ મેં આપ્યું
તુને વરદાન, હવે રહેજે માહા મસ્તાન. ॥ ૧૩ ॥ એમ કહીને આગના
દીધી, તવ નંદીએ ત્યારી કીધી; ગણે ધડકી ગગને ચડીયો જઈ ગરૂ-
ડને બાહાજ પડીયો. ॥ ૧૪ ॥ બેઉ લડવા લાગ્યા આકાશ, વણે ધાર્યો
વીપ્રીત વીનાશ; કરે ગરૂડ પાંખનો પ્રાહાર, વળી હસ્ત ચરણથી દે મા
ર. ॥ ૧૫ ॥ પણ નંદીઆને નવ વાગે, કહી વાગે તોહો નવ લાગે; પોતે
ગરૂડ સામો ગાળે, કુદી કુદીને એ બાહાજે. ॥ ૧૬ ॥ મારે સીંગ તણે

બહુ માર, વળીપુછ પછોડે અપાર; વળી ફેંકે છે ચરણની ખરી; રોકે
ગરડને ફરી ફરી ॥ ૧૭ ॥ એક એકનો મુકે ન તંત, લઢે વઢેને કાપે
પંથ; એમ કરતાં પોહોઝ્યાપ્રાગ, આવ્યો મુસ્તક ફેંકયાનો લાગ ॥૧૮॥
ગરડે શીશ નાંખી દીધું; તેવું નંદીયે ઝીલી લીધું; આવ્યો શુરથનું
શીશ લેઇ, ગયો ગરડને ઘાપ દેઇ. ॥૧૯॥ આવ્યો મહાદેવજીની પાસ,
લ્યો હું લાવ્યો તમારો દાસ; કહી મહાદેવને શીશ આલ્યું, શીવે મુંઢ
માળામાં ઘાલ્યું. ॥૨૦॥ પણે યુદ્ધ વિષે સું થાય હવે તેની કહું કથાય; જેવે
સુરથ પામ્યો મરણ, દાજ્યું રાજનું અંતઃકરણ ॥૨૧॥ એતો નર સા-
મો કાપે ચડીયો, માર મારવા ટુટી પડીયો; એનું અગણીતું એક જય,
તેનાં ત્રણ લક્ષ બાણજ થાય ॥ ૨૨ ॥ એકલા અરજનને ઝાલ્યો, મા-
રી મારીને ગરદન ઘાલ્યો; રૂંએ રૂંએ પાડ્યાં છીદ્ર, જણે ભગંદ્ર પામ્યો
ઇંદ્ર ॥૨૩॥ નામ્યું અરજનને પ્રભુને શીશ, આજ કેમ થાશે જુગધી-
શ; આતો રાયને છે બહુ રીસ. હું તે હારીશ કે જીતીશ ॥ ૨૪ ॥ મા-
હારે તમારો છે આધાર. તમ વીના કાણ કરે બહાર; ગાજુ બાજુને કરે જો
ર, માંથે સમજી નંદગીશોર ॥૨૫॥ કરે હંકારને અલીમાન, માંથે શમજીને
ભગવાન, છકું છાકમાં ગર્વજ ધરી, જણીને મુજ સાથે શ્રીહરી ॥૨૬॥
ફરે નીર્ભયપણે જગમાં, મનથી જણી પ્રભુની વગમા; જ્યાં ત્યાં રહુછું
આખી અણી, માથે સમજી વિશ્વંભર ધણી ॥ ૨૭ ॥ એવાં દીનતાનાં
કાઢ્યા વચન, તવ રીજ્યા જુગજીવન; બોલ્યા યશોમતીના તન, તમો
સાંભળો ભક્ત પાવન. ॥ ૨૮ ॥ જીતવાના નથી સંગ્રામ પણ જય પા-
મશેા આ કામ; એવું વચન કહ્યું જે વારે, આવી નરને હીમ્મત ત્યારે
॥૨૯॥ પછી હસ્તમાં લે હથીઆર, યુદ્ધ આરંભ્યું કુન્તા કુમાર; તેવો હંસ
દ્વજ મહા બળીયો, માર મારવા એઠકળ ઢળીયો. ॥ ૩૦ ॥ એનાં બાણ
તણી થાય વૃષ્ટી, જોઇને ત્રાસ પામે શ્રેષ્ઠી; દેખીને સ્થીર ન રહે દ્રષ્ટી,
એવી અરજનને કરી કપ્પી. ॥ ૩૧ ॥ સર્વ શેન્ય કાહ્યર થઇ જય, ઘણા
ચોદ્ધા કરે ત્રાહ્ય ત્રાય; પણ કેવા મારે છે બાણ કોઇનો નવ જય પ્રાણ.
॥ ૩૨ ॥ કરે કાહ્યરને હેરાન; કોઇની ન રહે સુધ્ધ સાન; એવો
યુધ્ધનો મચાવ્યો રંગ. પ્રભુ જળવે પોતાનું અંગ. ॥૩૩ ॥ હલાવે પેરો-
ણોદ્રષ્ટ રાખે. આવતાં ખડગો ભાગી નાંખે; પછી હંસદ્વજે વિચાર્યું,
એક શુભ કામ કરવા ધાર્યું ॥ ૩૪ ॥ માહારી નારીને પરીવાર, તેને
નીરખવા છે મોરાર; માહારી નગરીને ઘણું મન, કરવાંછે હરીદરશન
॥ ૩૫ ॥ મોટે મુક્તિનનાં બાણ દેઉં, નરનોરથ નગ્રમાં લેઉં; તેની સાથે

નારાયણ હોય, કરશે હરસન સહુ કોય. ॥૩૬॥ તેથી નગરિ પાવન થાશે, સઉનાં ભવો ભવનાં પાપ ભશે; તેમાંથી મને પુન્યનો ભાગ, ફરી નહીં આવે આવો ભાગ. ॥૩૭॥ એમ બહિષ્કેવાં કામ ક્રીધાં, પોતે પવનાસ્તર બાણ લીધાં; અરજુનનો અભંગ રથ જેહ, કોઇ પ્રકારે ભાગે ન તેહ. ॥૩૮॥ એવું સહુ સમજ્યો છે રાય, કરી સાવધ સઉ સેન્યાય; કહ્યું થોડા તમે સરવ, ધરજે મન પુરણ ગરવ. ॥ ૩૯ ॥ હોય પાન્ડવ દળનો જેહ, કોઇ અળંગો ખસે નહિ તેહ; રાખજે પાકી હોશીઆરી, તેમ કોઇને ન નાંખશે ભારી. ॥ ૪૦ ॥ રોકી ઘેરીને ગામમાં ઘાલો, એટલો મુમત મન ઝાલો; તવ સેન્યા થઇ સઉ રાજ, આ તો ઠીક થઇ રંગ બાજ. ॥ ૪૧ ॥ રાજાએ મનમાં સારૂ ધારયું, અધિ પ્રજનનું પાપ નીવારયું; શેન્યાપતી કહે માહારાજ, તમે ઉત્તમ ધારયું કાજ. ॥ ૪૨ ॥ કહિ ઉંચો ક્રીધો હાથ, સુરાતન આહરો મન સાથ; નરનારાયણની જોડે, શેન્ય નગ્રમાં લેવું હોડે. ॥ ૪૩ ॥ સાવચેત કર્યા એમ કહી, રાયે યુક્તી કરી તવ તહી. ॥ ૪૪ ॥ વળણુ. ॥ રાયે યુક્તી શી કરી, સુણો સહુ શ્રેતાય; વ્યાસ વક્ષભ વાણી વડે, સુણતાં પાપ પળાય.

કડવું ૬૦ રાગ ધવળ ધન્યાસરીનો.

બોલ્યા જયમુની મુખ વચનજી, તું તો સાંભળ પરક્ષત તનજી; કેવિ યુક્તિ કરે રાજનજી, સંભળાવું કથા પાવનજી. ॥ ૧ ॥ પાવન કથા સંભળાવું તુને, જેથી જયજય થાય; હંસદ્વજે આહરિને, બાણ લીધાં કરમાં-ય. ॥ ૨ ॥ પવનાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, અભંગ રથમાં મારે, વિશ ધનુશ પાછો ખસે, અશ્વ સહીત રથ ત્યારે. ॥ ૩ ॥ સાથે શેન્યા પડે પાછી, પાછે પગે સઉ ખસે; તેમ તેમ હંસદ્વજ શેન્યા સાથે, આગળ આગળ ધરો. ॥ ૪ ॥ પાન્ડવનું દળ ફેરવ્યું અવળું, અરજુનનું નવ ચાલ્યું; સરવ સ્થળેથી કબજે રાખી, નગ્ર વિશે શેન્ય ધાલ્યું. ॥ ૫ ॥ અવળે ચરણે રથ અરજુનનો, અવળે ચરણે સેન્ય; અવળે ચરણે વાહન માત્રો, હંસદ્વજને ધન્ય. ॥ ૬ ॥ પોતે પોતાનું શેન્ય સંઘળું, સવળે ચરણ બંધ; અરજુનનું ને પોતાનું સઉ, આવી રહ્યું ગામ માંધ. ॥ ૭ ॥ તવ હંસદ્વજે આગના ક્રીધિ, થોડો મચાવો ધંધ; નગ્ર તણા હરવાજ સવળા, ઝડપથી કરો બંધ. ॥ ૮ ॥ તવ શેવકોએ બંધ ક્રીધા, નગ્ર તણા હરવાજ; પોતાના ગામમાં બણ કરાવ્યું, હંસદ્વજ જે રાજ. ॥ ૯ ॥ તવ સહુ રહીયતે વાત બણી, મનમાં થયા પરસન; ધેર બેઠાં ગંગા પધાર્યા. થાશે હરી હરસન. ॥ ૧૦ ॥ નરના

રાયણ નગ્રમાં આળ્યા, પાપી થાશે પાવન; ભવોભવનાં પાતક જશે, ની
 રમળ હશે મન ॥૧૦॥ એમ આનંદ થયો સડિ જીવને, નાહી ધોધને સ્વચ્છ
 થયા, પવિત્રપણે ઝોટલે આગણે, આવિને ઉભા રહ્યા ॥૧૧॥ કૈલોક ઉભા
 પુષ્પ લેધને, વધાવવાને માટ; કંઈ લોક કેસર ચંદન લેધને, ઉભા રહ્યા
 પુરપાટ ॥૧૨॥ કંઈ જન મોતિ કંઈ જન રત્ને, વધાવવાને ઉભા; ગરીબ
 જન અક્ષત લેધને, કરે રૂડા મનસુખા ॥ ૧૩ ॥ કંઈ જન અખીલ ગુલાલ
 લેધ, જોઈ રહ્યા છે વાટ; આજનો દહાડો સફળ થાશે, દરશણ દેશે માટ.
 ॥ ૧૪ ॥ આપણા રાજની જ્ય થાજે; સરવનું કલ્યાણ કરશે, એરડો
 જળ પીયે કેળ વળુદો, ભવસાગર સડિ તરશે ॥ ૧૫ ॥ દરબારમાં પણ
 સરવે જાણ્યું, પધારે પુરશ પુરાણી, પુંજપાનિ થાળ ભરીને, ઉભી
 રહિ છે રાણી ॥ ૧૬ ॥ કુટુંબ કખીલો સાથે લેધને, ઉભાં રહ્યાં છે સરવ;
 નિશકામનાથી જ્ઞાનવાને ઉભાં, તજ અભીમાન ગરવ ॥ ૧૭ ॥ હેઠળ
 મેદલ નગ્ર આળ્યું, અરજીન બોલ્યા એમ; એરે ધનશામ ઘેરાઈ
 ગયા; હવે કરીશું કેમ ॥ ૧૮ ॥ પ્રભુ કહે હવે કાંઈ ન કરશો, જે કરે તે
 દો કરવા, નહીં તો કોકને નાંખશે મારી, છોલે ગામમાં ફરવા ॥ ૧૯ ॥
 આયુધ ઝાલીને રડો ઉભા, તેમાં પામશે સુખ; સામી બાખરી બાંધ-
 વામાં, દેશે દારણ દુખ ॥ ૨૦ ॥ એ રીતે નરને સમજાવ્યો, સડિ જન
 સમજ્યું સાર; હંસદ્વજ ફેરવે તેમ ફેરે; ફેકે નહીં હથીઆર ॥ ૨૧ ॥
 હંસદ્વજ તજ શાન્ત પામ્યો, મુછ રહી હવે ડિંચી; માર માર્યા વાણ રથ
 હડાવી; ફેરવે છે મલી કુંચી ॥ ૨૨ ॥ પોળ શેરીને બજાર ચડિદ્; દરસાવે બ
 ધુ મામ, રણછોડરાયની જ્ય જ્ય બોલે; રહીયત જે તમામ ॥ ૨૩ ॥
 હરીજન લોકો દરસણ કરે, ઉલટ પુરણ લાવે; મોતી પુરપને અખીલ
 અક્ષત ગુલાલથી વધાવે ॥ ૨૪ ॥ એ રીતે મામમાં ફેરવીને, લાવ્યો
 રાણીને મહેલ, તવ સુખવંતી બારણે આવી, જોવા ઇંગાળા છેલ.
 ॥ ૨૫ ॥ પુજન કરવાનિ છાબ કરમાં, આવી પ્રભુ સનમુખ, નર નારા-
 યણની ફિરિ જાંખી, ભાગી સરવની જીખ ॥ ૨૬ ॥ પુરણ પ્રેમે પુજન
 કાધું સાષ્ટાંગ લાગી ચરણ, વીશ્વપતી વશ્વભર સ્વામી, છેવટ લેજો
 સરણ. ॥ ૨૭ ॥ એટલે અંતરયામી રીજ્યા, પુરણ થયા પ્રસન; કોમળ
 દબીએ કૃષ્ણે દિધાં, ચત્રભુજ દરશન ॥ ૫૦ ॥ તવ હંસદ્વજ રથથી
 ઉતરીયો, મન કરી કોમળ સુધ; કરજોડી શ્રી કૃષ્ણને કહ્યું, કહો તો
 આરક યુદ્ધ. ॥ ૨૮ ॥ જે યુદ્ધ કરવા પ્રતી ન હોય, તો સાંભળો ભમ-
 વાન; નરને લેઈ મારે મહેલો; પધારો મેમાન ॥ ૩૦ ॥ પ્રભુએ જોયું પા-

રથ સામું, શી મરણ અરજીન; પારથ કહે તમે જણો. હું રહેવાનો
 મુન. ॥ ૩૨ ॥ એટલે હંસદ્વજની પ્રત્યે, બોલ્યા અલબેલો હરણ; સાગ્રાશ
 ભક્ત ભાવીક રાજ; જેવી તમારી મરણ ॥ ૩૨ ॥ તવ રાથે અથીઆર પો-
 તાનાં, નાંખી દીધાં દુર; લાંબો થઇને ચરણે લાગ્યો, ઉલટ આવી ઉર.
 ॥ ૩૩ ॥ એટલે ઘોળાં નીશાન ચડીયાં, યુદ્ધ થયું બંધ; પારથને
 હંસદ્વજ મળીયા; ક્રીધો સ્નેહ સંબંધ ॥ ૨૪ ॥ શેન્ય બ્યાં શેન્યને ઠેકાણે,
 સરવે હરખે ભરીયા; કુન્તી કુંવરને શ્રી કશ્વ, રથમાંથી ઉતરીયા ॥ ૩૫ ॥
 રાયતણા મહેલમાં પધારયા; સુખવંતી રહી જોઇ, ભાવથી ભોજન કરાવ
 વાને, કરાવી રસોઇ ॥ ૩૬ ॥ પછી સરવેને જમવા તેડ્યા છે ભાવતાં ભોજન
 વીવેકથી પીરસી જમાડ્યાં, રીજ્યા જુગલવન ॥ ૩૭ ॥ અરજીનજી કહે
 ઓ માહારાજ, તમ લીધે આ પેર; નહીં તો બહુ બળીયો રાજ છે મારી
 નાંખત ઠેર ॥ ૩૮ ॥ પ્રભુ કહે હવે સમજ્યા, સાચુ ન રાખત કાંઇ; આને
 જીતીને નહોતા જવાના, રહેત હાંઇને હાંઇ ॥ ૩૯ ॥ પછી જમી મુખવાસ
 લેઇ, સભા કરી બીરાજ્યા, માન્ય આપવા હંસદ્વજના, વાળત્રો બહુ વા-
 ગ્યાં ॥ ૪૦ ॥ પછી રાથે પ્રેમ ધરીને, દરસાવ્યો પુરણ ભાવ, નરનારાયણની
 આગના લઇ, સારો કર્યો સરપાવ ॥ ૪૧ ॥ તે પછી પ્રજાને પાથે પડીયો,
 તમે છો વિશ્વ પતી; મુજ થકી તમારા સરખુ, કાંઇ અપાયું નથી ॥ ૪૨ ॥
 માટે કરૂણા કરી કાંઇ માગો, વચન ચઢાવું માથે; કસ્ય કહે આયુદ્ધ ગ્ર-
 હીને, નીકળો નરની સાથે ॥ ૪૩ ॥ અશ્વ ફેરવી હસ્તીનાપુર, યજ્ઞ વિશે
 તમે આવો; એટલું માગું છું તમ પાસે; લેવાનો છે સાહાવો ॥ ૪૪ ॥ રાથે
 વચન માથે ચડાવ્યું, નીકળવા મન ક્રીધું, રાજપાટ ધર ગામ સરવે, પુ-
 ત્રોને સોંપી દિધું ॥ ૪૫ ॥ પંચકલ્યાણી અશ્વ પાન્ડવનો, ભાવી પારથને દી-
 ઘો; એટલે સરવે આનંદ પામી, વાળને આગળ ક્રીધો ॥ ૪૬ ॥ પાન્ડવનું
 હજી પુઠે ચાલ્યું, મુરો તોડે મંકોડે; હંસદ્વજ શેન્ય પોતાનું લેઇ, નીક-
 ળ્યો અરજીન જોડે. ॥ ૪૭ ॥ હશ્તીનાપુર પ્રભુ પધારયા, અશ્વ તો ફરવા
 જાય; શ્રોતા વક્તા સાંભળો આ, પુરણ થઇ કથાય ॥ ૪૮ ॥ ભક્તનો ને
 ભગવાનનો મહીમા, શ્રવણ કરે જે જન, પાતક તેનાં નાશ પામી, પુરણ
 થાય પાવન ॥ ૪૯ ॥ મનવાંછીત ફળ પ્રાપ્ત થાશે, પોહોવ્યા મનના કોડ;
 વક્ષભ વટે શ્રોતા બોલો, જે જે શ્રી રણછોડ.

કડવું ૬૧ રાગ સાખી.

જ્યમુનિ રૂશી એણિપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
કહુ હવે તેનો મહિમાય. ॥૧॥ સુંદર એક સરોવર આવ્યું, ત્યાં અશ્વે શું
કાઢ્યું; પીપાસા બહુ લાગેલી તે, પેશાને પાણી પીધું. ॥૨॥ એટલે ઘોડો
ટળી જઈને, બનીયો ઘોડો રૂપ; તે જોઈને વિચારમાં પડીયો, પોતે અર-
જુન ભુપ. ॥૩॥ ઘોડો વેશે ઘોડો ચાલ્યો, વનમાં આગળ જાય; એવે બીજી
સરોવર આવ્યું, હવે પેડો તે માંય. ॥૪॥ તવ ઘોડીનું રૂપ બદલાયું, થયું
વાઘનું રૂપ; તે જોઈ બહુ પસ્તાવા લાગ્યો, પોતે અરજુન ભુપ. ॥૫॥ આ-
યુદ્ધથી તે વાઘ હંકાર્યો, ગયા એક જોજન; તવ વાઘ ટળી અશ્વ બનીયો,
હરખ્યો નર રાજન. ॥૬॥ એવામાં એક રૂશી દિઠા, તેને પુછ્યો સદેહ;
રૂશીએ તે નિવારણ કીધો, ત્યાંથી ચાલ્યા તેહ. ॥૭॥ અશ્વને લેઈને આ-
ગળ ગયો, કુન્તી સુત નરેશ; એવે આગળ જતાં જતાં, આવ્યો ત્રીયાદેશ
॥૮॥ તે દેશમાં પુરૂષ નહી કોઈ, એકલી અબળા જાતી; પ્રમેલા નામની
રાજ્ય કરે છે, બળવાંતિ મદ માતી. ॥૯॥ ચંદ્રાણી નામની પ્રધાન એની,
સઉ જાણે બહુ વિધાય; પુરૂષને પ્રેમદા બનાવી; રાખે નગ્રની માંય. ॥૧૦॥
વળી બનાવે પશુ પક્ષી, એવી બહુવળી; તે નગરમાં ઘોડો પેડો, સ્ત્રીઓ-
એ જોયો નીહાળી. ॥૧૧॥ પત્ર સોનાનું વાંચી જોઈને, તાણી બાંધ્યો તે
ખાર; અરજુન સામા યુદ્ધે જવા, સરવ થઈ તઇયાર. ॥૧૨॥ નાના
પ્રકારનાં આયુદ્ધ લીધાં, માનુનીઓ મદ માતી; કેટલી નારીના અસ્વ
બનાવ્યા, કેટલીના કર્યા હાથી. ॥૧૩॥ ઉંટ આકારે હવે આકારે, ગજ
આકારે બનાવી; તેવા હાથીપર રાણી, બેઠી યુદ્ધ કરવાને આવી. ॥૧૪॥
સેન્યા સઉ સુંદરીની ચાલી, જોયા જેવી ખુબી; અરજુન સઉ સેન્ય સા-
થે ઉભો, તેની સનમુખ ઉભી. ॥૧૫॥ એટલે અરજુન એમ બોલ્યો
કેમ આવી સરવે નાર; પ્રથમ અમને પાય પડીને, આપી દો તોખાર.
॥૧૬॥ પ્રમેલા કહે સાંભળ નરપ તું, ઘોડો લેવો અમ હાથ; માટે અમા-
રું કહ્યું કરીને, પરણો અમારી સાથ. ॥૧૭॥ અરજુન કહે જારે કુજાતી,
વિપરીત ક્યાં કરે બુધ; પરણીને અશ્વ નથી લેવો, આવો કરીએ યુદ્ધ
॥૧૮॥ એમ કહીને અરજુનજીએ, હાથ લીધાં અધીઆર; સકળ સે-
ન્યા ઉપડી સાથે, દેવા માંડ્યો માર, ॥૧૯॥ એટલે સઘળી અબળા
કોપી, પાન્ડવમાં ભગરાણ; સરવ પુરૂષના સામુ જોઈને, મારે છે નેનબા-

૧૭. ॥ ૨૦ ॥ નેન બાણ વાગે ને મોહ લાગે, વાગે નેન કટારી; ગખડી-
 ને મુરછામાં પડતા, જુલમ કરે છે નારી. ॥ ૨૧ ॥ જે જન પડીયો તે
 રડવડીયો, ન રહે શુધ કે સાન; એ રીતે સરવે થોધા પડીયા, નથી કો-
 ધને ભાન ॥ ૨૧ ॥ એકલો અરજુન આખો નર છે, તેને મોહ નવ લાગે,
 બાણવડે બહાજ્યો છે બળમાં, મન પાછું નવ ભાગે. ॥૨૩॥ તવ સહુ તારૂ
 છીએ એમ જાણીયું, આ નર મોહીત ન ધારો; સરવ ક્રીયા મુકી એને
 આયુધ લેધને મારો. ॥ ૨૪ ॥ એવું સમજીને સુંદરિ સરવે હાથ ગ્રહ્યાં
 અથીઆર; શુપતી ગેડી ગદાઓ લેધ, દેવા માંડ્યો માર. ॥૨૫॥ અરજુન
 જીને પાછો હરાવ્યો, જીતી પ્રમેલા રાણી; ઇંદ્રતણો સુત કાઢ્યર થયો, તવ
 થઈ આકાશ વાણી. ॥ ૨૬ ॥ એ અખળા નહી જીતાય કોથી, ઓરે કન્તી
 તન; મુમત તારો મુકી દેધને, મનાવ્ય સરવનું મન ॥ ૨૭ ॥ અમુરોને
 : હણવા બેગણીયે, જુલમ કરેલો જેવો; અરજુન ઉપર કામનીઓએ, કેર
 કર્યો છે તેવો, ॥ ૨૮ ॥ તેથી નર હિમ્મત હારેલો, વળી સાંભળી વાણી;
 તેથી અરજુન પુછવા લાગ્યો, કહો શું કોહો છો રાણી ॥ ૨૯ ॥ નારીઓ
 કહે એકવાર કહ્યું, વિશેષ શું કહેવરાવો; અરજુન કહે કપ્તુલ માહરે,
 હસ્તીનાપુર જાઓ. ॥ ૩૦ ॥ અશ્વને ફેરવી આવું ત્યારે, પરણું તમારી
 સાથ; તવ અખળાએ સાચુ માન્યું, વચન લીધું હાથ. ॥૩૧॥ પછી પ્રેમદા
 સરવને જીતી, સેન્ય નાંખ્યુંતું ઢાળી; બદ્ધ વિદ્યાર્થી સરવેની, મુરછા નાં-
 ખી વાળી. ॥૩૨॥ એટલે સકળ સેન્ય ઉઠ્યું, સાજુ તાજુ રૂડી પેર; પ્રમેલા
 પરાણાગત કરવા લઈ ગઈ પોતાને ઘેર ॥૩૩॥ જે દિન રાખી ભોજન દિ-
 ધ્યાં, પછી કર્યા વિદાય; થોડો દીધો છુટો ક્રીધો, તેતો આજળ થાય ॥ ૩૪ ॥
 પુંઠળ નરનું સેન્ય આલ્યું, આનંદ ઉપજે ઉર; ત્રીયા દશની સ્ત્રીઓ સર
 વે ગઈ હસ્તિનાપુર ॥ ૩૫ ॥ પંચકલ્યાણી પંથે પળે છે, પુંઠળ નર નરેશ;
 એવો આજળ જાતાં જાતાં, આવ્યો બીશણ દેશ. ॥ ૩૬ ॥ તે દેશનો છે
 બીશણ રાજ, અમુર જાતિ જન; ભીમે એક રાક્ષસ માર્યો તો, તે રાક્ષ-
 સનો તન. ॥ ૩૭ ॥ તેને જઈ નારદે ચઢાવ્યો, લડાવવાને માર; તારા
 બાપનું વેહેર લે તું, ઉઠ કહ્યું કર માહારૂં. ॥ ૩૮ ॥ એટલે બીશણ
 યુદ્ધે ચઢ્યો, રાક્ષસ રાક્ષણિ બેઠે; મેહાનમાં આવિ અશ્વ ખાંધ્યો, ઉભો
 હઠની હોડે. ॥૩૯॥ અરજુન સામું યુદ્ધ આરંભ્યું, હાથ ગ્રહી હથિયાર;
 ઇંદ્રનો નંદન અર્ગણિતા મંતરે, બાણનો મારે માર. ॥ ૪૦ ॥ હંસદ્વજ
 નીલદ્વજ સરજે, કરતા ઝાજુ બેર; બિશણની રાક્ષસ રાક્ષણિઓ, કરતી

સોર જકોર ॥૪૧॥ ચાર ચાર ગાઉના શરીર લાંબા, વીકટ વઢવું ધારે;
એવા અસુરો તાડ પાહાડ લાવી, પાંડવ દળને મારે ॥ ૪૨ ॥ રાક્ષણીઓયે
રોળ વાળયો, આડીને અવળી ઉડે; ગાઉ ગાઉ લાંબા સ્થાન પોતાના, તે-
ણે વતી બહુ જુડે ॥૪૩॥ કંઈકને બાલી કાનમાં ઘાલે, કંઈ જનને ગળી
બચ; કંઈને ઘાલે નાસ્કોરામાં, ઘણા જીવ અટવાય ॥૪૪॥ કંઈને કેસમાં
કંઈને બમલમાં, કરતી સોરજકોર; ખોખે ખોખે રેણુ ઉછાળી, કરે અંધા-
ર ધોર ॥૪૫॥ પાંડવનું દળ ત્રાસ પામ્યું, સરવનું થાશે મરણ; અરજુન
અતીશે ગભરાયો, ધુજવા લાગ્યા ચરણ ॥ ૪૬ ॥ વલણ ॥ ચરણ લાગ્યા
ધુજવા, અરજુનના જે વાર, વઢે વલ્લભ શું નીપન્યું સુણબે શ્રોતા સાર.

કંડવું કર રાગ ચૌપાઈ.

ખોલ્યા જયમુની મુખ વાણી, રાજ સાંભળ ઉલટ આણી ઠરજ્યા
અરજુનજીના પાય; હવે યુધમાં શી ગત થાય ॥ ૧ ॥ જોયું હનુમાનજીના
સામું; જુઓ કપીવર દુખ પામું, માટે કરો અમેને સાહાય; ઠમ બેશી ર-
હ્યા હો ધબચ ॥૨॥ તવ અંજની કેરા સુત, એ તો થયા આકળા ભુત,
જોયું અસુરો સામું જ્યારે, ડરી રાક્ષણીયો સહુ ત્યારે ॥ ૩ ॥ આ તો લંકા
તણેા બાળનારો, રાજ રાવણને મારનારો; એની આંખો થઈ મહા માઠી,
ભય પામી સઉ રાક્ષણી નાઠી ॥૪॥ તેવા હનુમંત કોપે ચડીયા; હુક કરિ
અસુરમાં પડીયા; લેવા માંડ્યા રાક્ષસના પ્રાણ, પુંછ પછાડી વાળે ઘાણ.
॥૫॥ એવે અરજુનને ચડી રીસ, છેદ્યું ભીશણ કેર શીશ; હનુમાને વા-
ળી નાંખ્યો છેક, જીવતો નવ મુક્યો એક ॥ ૬ ॥ પછી પરવત મોહોટો લી-
ધો, દુષ્ટના ગામપર મુકી દીધો, તેથી કચરાયા સહુ પાપી, પછી પરવત
નાંખ્યો ઉથાપી ॥૭॥ બધુ ભીશણનું ધન લીધું, હસ્તીનાપુર પોચાડીદીધું,
ત્યાંથી પાંડવ ચોધ પરવરયા, વાજ લેધને સઉ સીધાર્યા ॥૮॥ ઘોડોજેમફાવે
તેમ બચ, એને ફાવે ત્યાં વીશ્રામ ખાય; જ્યાં વીસામો કરે તોખાર, ત્યાંવી-
સામો બંધાવે સાર ॥૯॥ જ્યાં પેશાખ અશ્વનો હુઓ, ત્યાં તો બંધાવે
વાવ્ય કે કુઆ; એ અશ્વ કરે લાહ જ્યાંય, ધરમશાળા બંધાવે ત્યાંય.
॥ ૧૦ ॥ એવી રિતે વાવરે ધન, બતાં આવીયું મતક વન; તે વનના
પ્રાણી જેહ, એક દીવસમાં મરે તેહ ॥ ૧૧ ॥ હરી હરી જીવે પોહોર

ચાર, તેમાં માંડી લે સંસાર; એવી ભોમીથી નીકળીયા, અશ્વ પુઠે મણી-
પુર પળીયા. ॥૧૨॥ ઘણું સુંદીર છે એ ગામ, મોહોટાં મોહોટાં ખંધેલા
ધામ; રાજ કરે અરજીનો તન; એનું નામ છે ખજૂવાહન ॥ ૧૩ ॥ એતો
ધલેવાનનો ભ્રાત્ર ચાત્રકળા છે એની માત; જ્યારે અરજીન જોગી થયોતો,
પંપા શરોવરે બેસોતો, ॥૧૪॥ તેમાં શરપણિયો બે હતી; મુળ અપહરણો
ગતી; તેને દુરવાશાનો હતો આપ, તેથી શરપણો થઈતો આપ ॥૧૫॥ અર
જીનના ચરણ પરતાપે, હતો તે દેહ પામીતો આપે; વરીતો અરજીનની
સાથ, નારદે ઝાઝાવ્યો તો હાથ ॥૧૬॥ એતો કથા આગળ આવે મધ, માટે
વીસ્તારતા નથી અહીં; તે ઉલખીતો સુત ધલેવાન, ભીરમ સામે લલચોતો
નીધાન. ॥ ૧૭ ॥ ત્યાં પામ્યો હતો એ મરણ, તે તો જાણેમધી ધરણ, એ-
ના ગામમાં બેસો તોખાર; આવ્યો કુન્તી કુમાર. ॥૧૮॥ તેવા કળનકવા
મર્યા કામ, રસ્તે આડો ઉતરિયો નાગ; એવા માઠા થયા સુકન તોયે ના-
વ્યું અરજીનને મન. ॥ ૧૯ ॥ એવે ઘોડો ગામમાં જાય, એક શેવકે દિહો
ત્યાંય; તેને દોરડે બંધન કીધો, ખજૂવાહને જઈ દીધો. ॥ ૨૦ ॥ અશ્વને
ખાંધું પત્ર જોહ, ખજૂવાહને વાંચી જોયું તેહ જાણ્યું મુજ તાતનો તોખાર,
કેમ રાખી શકું લગાર. ॥ ૨૧ ॥ એનો સુખદિ નામે પ્રધાન, તેને પુછ્યું
નર સંતાન; આતો મુજ તાતનો તોખાર, તેનો શો કરવો વિચાર ॥ ૨૨ ॥
તવ પ્રધાન બોલ્યો એમ; આપના સામા બાહ્યજ્યે કેમ ચાલો લ્યો
મોતી પુષ્પની થાળ, સહુ સામા જમ્યે પગપાળ ॥૨૩॥ લેઈ જઈએ સા-
કરનાં પાણી, પીતાને પાઈએ પ્રેમ આણી; એવું કહ્યું પ્રધાને જ્યારે, ઉડ્યો
ખજૂવાહન ત્યારે. ॥૨૪॥ ગયો ઘરમાં પુછવા વાત, જ્યાં બેઠો પોતાની બે
માત તેને જઈ કહયા સમાચાર, આવિયા છે કુન્તિ કુવાર. ॥૨૫॥ તવ બેઉ
માતા કહે એમ; બેટા અશ્વ તે ખાંધ્યો કેમ; વાજી લેઈને સામા જવો, પા-
યે પડીને ગામમાં લાવો, ॥૨૬॥ એવું કહ્યું એની બે માત, મળી પ્રધાનની
વાતે વાત; એતો ઘણોક હરખે ભરીયો, આગના લેઈ હેઠો ઉતરીયો. ॥૨૭॥
લીધો પ્રધાન શેન્યા સાથ, પોતે બંધાવ્યા અવળા હાથ; બેડે લીધો પંચકલ્યા-
ણી; જાય વહતો દીનતા વાણી, ॥૨૮॥ ગામ બારણે અરજીન ઉભો, એના
મનમાં કરે મનસુબો પુછ્યું હંસદંજને તે ઠામ, આતો ડાણ રાજનું ગામ ॥૨૯॥
બોલ્યો હંસદંજ વચન, અહીં રાજ છે ખજૂવાહન; એનાથી સહુ ડરેહું
ડરું; માહારી ખંડણી એને ભરૂં, ॥૩૦॥ સાત ગાડાનાં સોવરણના સાર,

હું તો ભરે છું કુન્તી કુંવાર; ધણું સુંદર છે આ ગામ, મણીપુર છે નમ્ર
નું નામ. ॥ ૩૧ ॥ એવિ વાત કરે છે જ્યાંય, આઁયો ઝખ્ઝવાહન ત્યાંય;
પેઠા પાન્ડવના શેન માંહી, પુછી જોયું શેવકને ત્યાંહી. ॥ ૩૨ ॥ ક્રીયો
અરજુન કુન્તી તન, ત્યારે શેવક વહ્યો વચન; પેલા રથ પર છે હનુમાન,
તેમાં અરજુન સતિ સંતાન. ॥ ૩૩ ॥ તવ પુત્રને હરખ ચડીયો, જઈ અ-
રજુનને પાય પડીયો; છોડી અંધન જોડ્યા હાથ, ભલે પધારયા મુજ તાત.
॥ ૩૪ ॥ અશ્વ આંધ્યો હતો મેં આપ, તે તો અપરાધ કરજો માફ; મને
જનમ્યે થયા બહુ દન, પણ આજ થયાં દરશન. ॥૩૫॥ મને નોહતો રમા
ડયો બાપ, પણ આજ થયો મેળાપ; લાહાવો વીત્યો મુને અપાર, માહારો
સફળ થયો અવતાર. ॥ ૩૬ ॥ વળણુ. ॥ સફળ જનમ થયો માહારો, રહી
નહી ખામી લગાર; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, વિપ્રત થયું તે વાર.

કડવું ૬૩ રાગ સવર્ધયાનો.

જયમુની રૂશી એછીપેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજ
ને સંભળાયું, અશ્વમેધ મહીમાય. ॥૧॥ ઝખ્ઝવાહન એવાં વચન બોલ્યો
નરનેપડ્યો વીચાર; આ દેશમાં હું ક્યારે આવેલો, ક્યાંથી માહારો કુંવાર.
॥૨॥ એવામાં વરસકેતું બોલ્યો પારથ પ્રત્યે વચન; ઓરે માહારા અરજુન
પીતા, આ ક્રીયો તમારો તન. ॥ ૩ ॥ એટલે ક્રીરટધર એમ બોલ્યો,
મુને નથી કાંઈ યાદ; તવ ઝખ્ઝવાહન વહ્યો વાણી, કરશો નહીં વિવાહ.
॥ ૪ ॥ તમારો સહુ સંદેહ ટારું, સાંભળજો વચન; હઠી વરસ જોગી
થઈને, નીકળ્યાતા તમે વન. ॥ ૫ ॥ તવ પંપા સરોવરે અપછરા, બે પર
ણ્યા તમે તાત; તેનો હું છું દીકરો એ, થાય છે માહારી માત. ॥ ૬ ॥
ઉલ્ખીનો ઇલેવાન હતો તે, આઁયો તો તમ ધરણ; ભીસ્મના સામુ યુદ્ધ
કરીને, તે પામ્યો તો મરણ. ॥ ૭ ॥ ચાત્રકળાનો દિકરો હું, ઓર
માહારા તાત; હવે મુજને ઓળખી લેજો, કરિ માંડીને વાત. ॥ ૮ ॥
વીનાશકાલે વીપરીત બુદ્ધી, થઈ અરજુનની સાર; તેથી ઝખ્ઝવાહન
સામે, અવળો કર્યો ઉચ્ચાર. ॥ ૯ ॥ તારી માતા વેરયા સરીખી,
અનેક એને સ્વામી; માહારો દીકરો કહું તને તો, લાખે કુળમાં
ખામી. ॥ ૧૦ ॥ એટલે ઝખ્ઝવાહન બોલ્યો; તાતજી બોલો વીચારી;
હું છું તમારો દીકરો ને, સતિ જનેતા મારી. ॥ ૧૧ ॥ એટલે અરજુન

એમ બોલ્યા, શું મુજને સમજાવે; માહારો દીકરો હોય તો ઘોડો, લઈને
આપવા નાવે. ॥ ૧૨ ॥ જા જરે નંદન વેસ્યાના, હું નહિ તારો તાત;
એમ કહી અખરવાહનની, છાતીમાં મારી લાત. ॥ ૧૩ ॥ એટલે અખર-
વાહન કોપ્યો, બોલ્યો મુખ વચન; હવે ઘોડો લઈને જાજે, એ કુંતી
ના તન. ॥ ૧૪ ॥ જો હઠશ સતીનો દીકરો ને હઠશ તમારો જાણ; તો
તો પાછી પાની નં કાઢું, આણું તમારો કાળ. ॥ ૧૫ ॥ એવું કહી
ને ઘોડો લઈને, પાછો વળ્યો મહા જાણીયો; રાતો તાતો થઈ ગયેલો,
અરજીન પર કકળીયો. ॥ ૧૬ ॥ ગામમાં જઈને અશ્વ ખાંધ્યો, પોતે થયે
તઈયાર; વસ્ત્ર આભુષણ ધારણ ક્રીધાં, હાથ લીધાં હથીયાર. ॥ ૧૭ ॥
સત્તરક્ષોણી રોન પોતાનું; લીધું લડવા સંગ; પ્રધાન સહીત સરવે ચાલ્યા
યુદ્ધ તણે ઉમંગા ॥ ૧૮ ॥ વાજતેગાજતે આવ્યો ભાગોરે, પુરણક્રીધી ચઢાઈ;
અરજીનજ પણ તતપર થયો, આદરી મોહોટી લડાઈ ॥ ૧૯ ॥ ઊંચો કર
કર્યો કીરટધરે, મરવું તો એકવાર પાછી પાની કોમના કરશે, વરતાવો
હાહાકાર ॥ ૨૦ ॥ એમ કહી ગાંગેવનામા ધનુશ લીધું હાથ, ટંકાર ક્રીધો
કીરીટધરે, હામ ધરી મન સાથ ॥ ૨૧ ॥ તે શબ્દ ત્રીલોકમાં પોહાંચ્યો, પ્રલ્યા
દશે દીગપાળ; ધરણ લાગી ધ્રુજવાને; ખળ ભળ્યું પાતાળ ॥ ૨૨ ॥ વરસકેતુ
ને મેઘવરણ, અનુશાક્ત જોહ; પ્રદુમાન અણીરંધ્ર જાણીયો, યુમનાસ્ત્ર જળ
દેહ ॥ ૨૩ ॥ સુવેધ ને નીલદ્વજ રાત્ર વળી હંસદ્વજ રાય, એવા એવા અ-
તીરથી છે, મારથી બહુ કેહેવાય ॥ ૨૪ ॥ તેમણે સરવે જાણ ચઢાવ્યાં, દેવા
માડ્યો માર; રોશમાં રૂઠે જાણ છુટે, જેમ વરશે મેઘ ખાર ॥ ૨૫ ॥ અરજી-
નજ એક જાણ રૂંકે, સુંસવાડા કરતું જાય; એક જાણ એનું જતામાં,
એંશી શહસ્ત્ર થાય ॥ ૨૬ ॥ યુમનાસ્ત્રનાં સાઠ સહસ્ત્ર સુવેધનાં સગાયાં, નેક
શહસ્ત્ર નીલદ્વજનાં જાણે જાણ વીયાયાં ॥ ૨૭ ॥ હંસદ્વજનાં બે લક્ષ છુટે,
વરતે હાહાકાર; વરસકેતુના એક સરથી, છુટે ચાળીશ હજાર ॥ ૨૮ ॥ પ્રદુમા-
નનાં પચીસ શહસ્ત્ર, અણીરંધ્રનાં અડધી, બીજા જોહનાં બહુ બહુ છુટે,
કોણ શકે ગણાવી ॥ ૨૯ ॥ અરજીન તરફથી એવાં છુટે, જેમ ન શકાય ચક્ષ,
અખરવાહનનું એક છુટે, તેના થાયે દશ લક્ષ ॥ ૩૦ ॥ હંસદ્વજ નીલ-
દ્વજ અરજીન, જાણ મારે એક વાર, એટલામાં અખરવાહન તે મારી
વળે બે વાર ॥ ૩૧ ॥ જીતમ કરતો જરા ન ડરતો ભરતો નહીં પમ
પાછો, અરજીનજ મનમાં જાણી ગયો, નથી છોકરો કાચો ॥ ૩૨ ॥ એ-
વામાં અરજીનજ એ પુરણ જણાવી રીસ, અખરવાહનના સારથીનું સે-

દી નાંખ્યું શીશ ॥૩૩॥ એટલે અખરવાહન કોપ્યો, લીધું કાળજ્વર ખાણ; અરજીનજીની તણ ક્ષોણીનો વાળી નાંખ્યો ધાણ. ॥૩૪॥ એટલે વરસકેતુ કકળ્યો, દીધું હથવત દાખી; અખરવાહના રથની ધજા, તરત છેદી નાંખી ॥૩૫॥ તવ અખરવાહને ખાણ મારયું જ્યાં છે અંજનિ તન, વજર દેહી હતુમંત છે પણ, ઉરાડયા ગગન ॥૩૬॥ તે જઈ ઘડલંકા પડયા અરજીને પામ્યો ત્રાસ; અરેરે આ બળીયા સાથે, મેં ક્યાં કર્યો વીનાસ ॥ ૩૭ ॥ એવે અખરવાહને બીજી, ખાણ મારયું કરી રીસ; કરણ કુંવર વરસકેતુનું છેદી નાંખ્યું શીશ ॥૩૮॥ ત્રીજે ખાણે પ્રદુમાનને મારી નાંખ્યો ઠેર, પારથ થરથર ધુજવા લાગ્યો, થઈ ગયો કાળો કહેર ॥૩૯॥ આંખોમાંથી આંસુ છુટ્યાં, ભાગી મયું ધરસુત્ર; અભેમન્યુન વીશારયો તો, દેખીને આ પુત્ર ॥૪૦॥ અરેરે આટલા દીકરાથી, હતું કરણનું નામ; મ્હારી ભીડનો ભા ગીયો કથલ્યું સઘળું કામ ॥૪૧॥ એની જનેતાને જઈને, દેઈશ શો જવા-બ અરેરે કરમ થયું કઠોર, ટૂટી પડીયો આભ ॥૪૨॥ એવી રીતે રડવા લાગ્યો કુન્તા સતીનો તન; તે જોઈને અખરવાહન, બોલ્યો મુખ વચન. ॥૪૩॥ એરે નંદન કુન્તાજીના, હવે શું રડવા બેઠો; પહેલું કહ્યું ત્યારે નવ માન્યું, ગરવ બણેરો પેઠો ॥૪૪॥ ખરો પુરૂષ નથી તુતો, કાળજડનો કાચો; વંદળનો વેશ ધર્યો હતો તે, વંદળ સાચેસાચો ॥ ૪૫ ॥ જનુનીનું પેટ લબળ્યું, બોલ્યું આપનું નામ, કાળજડું કાચુ હતું તો શીદ માંડ્યો સંગ્રામ ॥ ૪૬ ॥ એવાં કટ્ટ વચન સુણી, કોપ્યો ઇંદ્ર કુંવાર અખરવાહનને સામે બાજ્યો, દેવા માંડ્યો માર ॥ ૪૭ ॥ તે મારને કું-વર નથી ગણતો, વછોડે ખાણ જળ ધારા; ભાલોડાં ચળકે બણે ગગન થી, ખરખર વરસે તારા ॥ ૪૮ ॥ દિનમણી બણે હબાઈ ગયો, અંધપડ્યો પરકાય; જેવો જીલમ રામે ક્રીધો, તેવો પાડ્યો ત્રાસ ॥ ૪૯ ॥ એવામાં અખરવાહને, કામજ કેણું ક્રીધું; મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, ખાણ અગ-ણિતું લીધું ॥ ૫૦ ॥ તે કેંકયું ફેરપુઢડી ફરિને, બહુ બળમાં ખાણ એક; અગણિતા મંત્રે કરીને, ખાણ થયાં અનેક ॥ ૫૧ ॥ તેણે સઉની રૂદ્રીયા ભેદિ, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; હાથી ઘોડા ઉંટ સુદ્ધાં, ઢળી ઢળીને પડી-યા ॥ ૫૨ ॥ પછી એકત્રો અરજીન રહ્યો, તેને માર્યો બહુ માર; રૂંચે રૂંચે છીદ પાડ્યાં, તોડ્યાં વસ્ત્ર શણગાર ॥ ૫૩ ॥ એવે ફરશુરામજી-ના, ખાણનું ભાલોડું જેહ; પારધીના પાસેથી આવેલું, ખાણજ કાઢા-ડ્યું તેહ ॥ ૫૪ ॥ તે ખાણ અરજીનના મત્યુનું, અખરવે લીધું આપ; તે વેળા કુન્તી નંદનને, આવ્યો દ્રોણનો શ્રાપ ॥ ૫૫ ॥ એવો ભેગે ભેગ

મળીયો; જાણુ ફેકયું તે દિશ; ઇંદ્રના નંદન અરજુનજીનું, છેદી નાંખ્યું
શીશ. ॥૫૬॥ સરવેને પૃથ્વી પેરાડયા, શેત્રકને કથ્થું છુટો; સરવેને મારી
આગના છે, પાન્ડવને છુટો, ॥૫૭॥ એવી આપી આગના કે, શેત્રક છુટયા
સાર પાન્ડવની સરવે શેન્યાના છુટી લીધા સણગાર ॥૫૮॥ પછી પાન્ડવનો
અશ્વ લેધને, સહિ સંગ ગામમાં જાય; ઉલ્પી ચિત્રકળા બે માતા, તેને
જઈ પડ્યો પાય ॥ ૫૯ ॥ એ માતા પાન્ડવદળ માર્યું, માર્યો અરજુન
તાત, વેશ્યાનો સુત કહ્યો માટે, શીશ છેદ્યુ મુજ માત. ॥ ૬૦ ॥ વળણુ ॥
તાતનું મુસ્તક છેદીયું, ઓરે માહારી માત, વલ્લભ વડે તવ બેઉજણી,
કરતી આંસુપાત.

ઠડવું ૬૪ રાગ શીંધું,

લાડકવાયા દિકરા, માતાને દિધો રંડાપો; સગપણ જાણ્યાછતાં મારયો
શું, આળ્યો તો અધાપેરે, લાડકડા. ॥ ૧ ॥ તાતને તેડવા મોકલ્યો તેમાં
તેતો રણયુદ્ધ ધારયું; કયાંથી આનંદ તો ઉપજાવે, હેવાતણુ ઉતારયુરે.
લાડકડા. ॥ ૨ ॥ દિકરા થાજે સોશો વરસના, મરજે વિધવા માડી; માથે
કંથ હોયે ત્યાં સુધી, હાથીની અંખાડીરે. લાડકડા. ॥ ૩ ॥ જોર જવાનીનું
જણવ્યુ ધરમાં, જનમ અમારો જાળ્યો; પેટ કોહ્યું પોટો કયા કરીયે; દાવ
દુશ્મનનો વાળ્યોરે. ॥ લાડકડા ॥ ૪ ॥ ઢીકે ઢોંચણુમાંથી ઢાળી; એથી સુત
શું ભુટો; ખાંખત કરી ખોતરાવિ નાંખ્યો, ચોટલો ચાંલો ચુડોરે, લાડ-
કડા. ॥ ૫ ॥ તાતને કેહેવે તમોગણુ વાળ્યો, તરછટ ઉતરયો આડો; હર-
તાં ફરતાં બંધ કરી આણ્યો, ખુણા ખોળવા દહોડોરે ॥ લાડકડા. શરીરની
સંસાર શોભા ટાળી, ગોરણી ગણાતી કાહોડી; ચીર ઉતરાવિને પેહેરાવી
સ્વેત સીંધુરી સાડોરે. લાડકડા ॥ ૬ ॥ કાળાટીલી કપોળ ચોટી, કંથ મરા-
વ્યો નારી; તે જીવવું ધિક્કાર અમારું, ઘાલું પેટ કટારીરે. ॥ લાડકડા. ॥ ૭ ॥
ભોગવે છે પીતાની પુણ તે કાંઈ મનમાં નાળ્યું; છોકરવાદી છેકજ કીધી,
ફાટયો ફરયો જોમ ફાળ્યુરે. ॥ લાડકડા. ॥ ૮ ॥ વળણુ, માનામેહેણા સાંભળી,
અતીથયો ઉચાટ, કહે વલ્લભ રડવા મચ્યો, કવર હઠયા ફાટ.

ઠડવું ૬૫ રાગ કાશી..

હારે બેઠ્યા જયમુની મુખ વાણી, સડિનાં નેત્રે ભરાયું ખણી; હારે

બેઉ અબળાઓ નિકળિ રડતિ, કેશ કાઢાડિને પૃથિવ પડતી ॥ ૧ ॥
 હારે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરતી બાહાર આવી, લીધું કંથનું શીશ શોધાવી; હારે
 ઉલપી ઉછંગમાં લઇ ચેતી, નાહાની ચીત્રકળા ધડ બેતી ॥ ૨ ॥ હારે
 ખોળીને ખોળામાં ધડ લીધું, પછી કલ્પાંત કારમુ કીધું; હારે ત્યાંતો બખર
 વાહન આવ્યો રડતો, બેઉ માતાને પાવલે પડતો. ॥૩॥ હારે માહારી જનુ-
 ની કહો તે કરું; કોહો તો આપવાત કરીને મરું; હારે મેતો છોકરવાહી
 છર ધારયો, ભુલ્યો ચુક્યો પીતાજીને મારયો. ॥૪॥ હારેમને કહ્યો ક્ષત્રિની
 સુત, તેથી થઇ ગયો આકળો ભુત, હારે માહારી થઇ ગઇ વાંકી કરણી,
 કહી કટાર લઇ ઢળ્યો ધરણી. ॥ ૫ ॥ હારે તવ ઉલરી બોલી મુખ એમ;
 બેટા મરણ કરે તું કેમ; હારે તુને બતાવું એક ઉપાય, તેણે કરેતો સજીવન
 થાય. ॥૬॥ હારે તેથી કાળા ટીલી બધી જશે, પુન હશે તો સજીવન થશે;
 હારે તેથી લાજજગતમાં રહેશે, આખું વીસ્વશાખારી દેશે ॥૭॥ રામસાખી ॥
 એટલે બખરવાહન બોલ્યો, માતાજી લાગું પાય; ઝટપટ મુને ઇલાજ બ-
 તાવો, એરે માહારિ માય. ॥ ૮ ॥ તવ બેઉ માતાએ ઉતારિ આપ્યા પો-
 તાના શણગાર; લે આ લેઇને જ પાતાળે, ઓ માહારા કુતાર ॥૯॥ શેશ
 નામ છે તાત અમારો, ત્યાં જઇને એમ કેહેજે, થઇ પુત્રીયો વિધવા ત
 મારી એમ કહી શણગાર દેજે. ॥ ૧૦ ॥ જમાત તમારો મરણ પામ્યો, પગ
 ધડ શીશ છે પાસ; બેઉ બેહેનો બહુ રડે છે, પડી રહ્યો છે ત્રાસ; જમાત
 તમારો જીવતા થાયે, એવો આપો ઉપાય; નહિ તો તમારી પુત્રીયો મરશે,
 થાય બેઉ મુજ માય. ॥ ૧૨ ॥ એટલે જીવાડવાની બુટ્ટી; આપશે બે-
 ટા તુને; તેથી સહુ જીવતા થાશે, આનંદ ઉપજે મુને ॥ ૧૩ ॥ એવાં વચન
 માતાનાં સુણી, તરત થયો તૈયાર; પાતાળ જવા જનુનીના લીધા
 થોડા શણગાર. ॥ ૧૪ ॥ પ્રથમી પારથનાથી પાતાળ ગયો, જ્યાં આ-
 ગળ શેષનાગ; પાસે જઇને શણગાર મુક્યા, દરશાવ્યો વધરામ ॥ ૧૫ ॥
 બુઝ્યો તમારી પુત્રીયોના. શણગાર સઉ ઉતરીયા, વીધવાપણુ એમને
 આવ્યું, સુખના, દીવસ ફરીયા. ॥૧૬॥ તમારી પુત્રીનો પુત્ર હું થાઉં,
 મેં વીપ્રીત કરી વાત વાત; સેજ સ્વભાવ યુદ્ધ થવાથી, મેં માર્યો મુજ
 તાત. ॥૧૭॥ ધડ મુસ્તક મેં બુદ્ધાં કીધાં, કળકળી મુજ માય; માટે અર-
 બુન જીવે તેવો, આપો કાંઇ ઉપાય. ॥ ૧૮ ॥ તવ શેષનાગે પાતાળ કેરા, તે
 ડાવ્યા સહુ નાગ; બેસાડીને પુછે પોતે, દેખાડે વધરામ. ॥ ૧૯ ॥ મુજ
 પુત્રી વીધવા થઇ છે, આવી ગયો મુખ અંત; સજીવન કરવા આપુ

મણીતો; જીવે એનો કંથ, એટલે સરવે નાગ બોલ્યા; પુત્રીનું કષ્ટ કાપો;
 ઝટપટ આપી જાય પાછો તો સુખ રૂપે મણી આપો ॥૨૧॥ એ મણી આ
 પણો પ્રાણજીવન છે, નાગોને ગરૂડનો ભય; હીડતાં ચાલતાં આપણા વંશ
 નો; કરી જાય છે ક્ષય ॥૨૨॥ માટે મણી આપણે રાખ્યો છે, તે જાણો છો
 વાત; આપણુ જીવન અગડે નહીં એમ કરજો જતો જાત ॥૨૩॥ એટલામાં
 ધુત્રાષ્ટર નામે, દુરિયોધનનો સ્નેહી; કહ્યું કે આપવો નથી, પાછો ન પોહો-
 આડે લેઈ ॥૨૪॥ તે એકલાનું કહ્યું ન માન્યું, અજરૂને મણી આપ્યો ધુત્રા-
 ષ્ટર નામ અહાજ્યો, અજરૂને ક્રોધ વાપ્યો ॥ ૨૫ ॥ સામાસામી બેડિજ્જલ
 થયા, વીપ્રીત થઈ છે બુધ; મન મુક્રીને પાતાળ વીશે, આરંભ ક્રીધું યુદ્ધ
 ॥૨૬॥ ધુત્રાષ્ટરના સામે થયો, અજરૂવાહન લેઈ બાણ; ક્રીડીયાસ્તરથી
 કીડીયો કેરું વાળ્યું બહુ હથેરાણુ ॥૨૭॥ તે ક્રીડીયો નામને પડી બાહાજી,
 નાગને કાયર ક્રીધો; તેથી ધુત્રાષ્ટર મયો નાશી, અજરૂએ જાવા દીધો
 ॥૨૮॥ પણ ધુત્રાષ્ટરના બે મુત્ર, હુંપદ ને હંકાર; રીસ ભરેલા ભોમીમાં
 ગયા, વેર લેવા તે વાર ॥ ૨૯ ॥ બેડિ અપહરના બોળામાં, ધડ ને મુસ્તક
 જેહ; અચ્ચાનક લઈ નાશી ગયા, રમણ દીપમાં તેહ ॥ ૩૦ ॥ તે સમે કુ-
 ન્તાને એમ ભાસ્યું; અરજીન પામ્યો મરણ; વરસકેતુ પણ મરણ પામ્યો,
 જેનો પીતા કરણ ॥૩૧॥ એવા એવા બહુ જન આ એવું ભાસ્યું જ્યારે;
 કુન્તાજીએ જામત થઈને, પુછ્યું પ્રભુને ત્યારે. ॥ ૩૩ ॥ આ પ્રભુ મને
 એમ ભાસ્યું, તેમાં કરવું કેમ; સતીનું એવું વચન સુણું, પડ્યો પ્રભુને
 વેમ ॥ ૩૪ ॥ અપર જોગણી ધરપતીને, જ્ઞને પુછી વાત; એરે ભગની
 સાચું કહેજો, જાણી મને તુજ ભ્રાત ॥ ૩૫ ॥ અસ્વ લેઈને જે જે મયા
 છે, તેઓની શી છે ગતી; તવ પ્રભુ આમળ ધરિ હથેળી, પોતે ધરપતી
 સતી ॥ ૩૬ ॥ તે હથેળીમાં જુગધિશે જોયું, દાજ્યું અંતસકરણ; પારથ
 વરસકેતુ પ્રદુમાન, સરવ પામેલા મરણ ॥ ૩૭ ॥ સરવ શેન્ય પડેલું
 દીકું, પોતે જુગદાધાર; ઉદાર પામી ઉભા થયા, વળી બોલ્યા મોરાર.
 ॥ ૩૮ ॥ આ ભગની તેં અપર ભરીયું; ઉતરયા તુજ શણગાર; પણ
 હાલમાં મુકી દે સરવને, જીવવા દે લગાર ॥૩૯॥ એટલે અપર જોગણી
 બોલી, આ જુગ થાય છે પુરો; થોડે દીવશે કળયુગ બેશે; મુજ ભક્ષ
 રહે અધુરો ॥ ૪૦ ॥ :કળીયુગના જીવોનું ભક્ષણ, મારે કરવું નથી;
 તે માટે મેં ભક્ષ લીધું, તવ બોલ્યા જદુપતી ॥ ૪૧ ॥ હમણા તું મુકી
 દે સરવને, વેણુ વહેલું થાપું; છપન કોટી યાદવ માહારો, થોડે દીવશે

આપુ ॥ ૪૨ ॥ એટલે ધરપતી સતી બોલી વચન પાળી લેજે; જવો સરવે
 ને મુકી દિધા, જાદવ મુજને દેજે ॥ ૪૩ ॥ એમ કહ્યું તવ ઇશ્વર આલ્યા,
 બહુ ચીંતામાં પેઠા; ભીમ કુન્તાને સાથે લેઇને, ગોવિંદ ગરૂડે બેઠા ॥ ૪૪ ॥
 આકાશ મારગે ઉડી આલ્યો; ગરૂડ તેણી વાર, મણીપુરમાં પ્રેમે પધારયા
 પોતે દેવ મોરાર ॥ ૪૫ ॥ ગરૂડ ઉપરથી ઉતરીયા; પ્રભુ કુન્તી ભીમ ધર્મી-
 થો; તે સમે મણી લઇને આવ્યો, તે બખરવાહન મળીયો ॥ ૪૬ ॥ તેને પ્ર-
 ભુએ ઠપકો દીધો; તુજને આજ્ઞા ન થટે બખર કહે મેં યુધ્ધ કરયું છે, તા-
 ત સામુ રાજવટે ॥ ૪૭ ॥ મુને વેશ્યાનો નંદન કહ્યો માટે ચઢી બહુ રિસ,
 યુધ્ધ કરીને તાત તણું મેં, છેદી નાંખ્યું શીશ ॥ ૪૮ ॥ પાછળથી પસ્તાયો
 ધણો, મુજ માનો ઇંકો આવ્યો; માટે સરવને જવાડવાને, પાતાળથી મ-
 ણી લાવ્યો ॥ ૪૯ ॥ એમ કહીને હળીમળીને, શેન્ય પડ્યું ત્યાં જાય; બખ-
 રએ માતાને પુછ્યું ધડ મુસ્તક છે કયાંય ॥ ૫૦ ॥ તવ અપહરો બેઠો બોલી
 એક થયું વીધન, કોઈક નાગના પાતાળમાંથી, આવ્યાતા બે તન ॥ ૫૧ ॥
 તે ધડ મુસ્તક લેઇને નાઠા, એરે મહારા બાળ; એટલે ભીમસેન ગાળને
 બોલ્યો, સાંભળો શ્રી ગોપાળ ॥ ૫૨ ॥ કેવા કનીષ્ઠ માણસ તમે, પગલાં ત-
 મારાં થયાં; એટલે ધડને મુસ્તક બેઠો, મુજ બંધુના ગયા ॥ ૫૩ ॥ એવું સાં-
 ભળી કશ્મ પ્રભુને, પુરણ પ્રમટ્ટી રીસ; પોતાના સુદરસણ ચઢને, આગના
 કરી ભુગધીસ ॥ ૫૪ ॥ જા જા ધડ મુસ્તક લાવી દે, કહી મુક્યું મોરાર;
 રમણદીપમાં સમુદ્ર વીશે, પોહોવ્યું તેણીવાર ॥ ૫૫ ॥ રંકાર હું પદ
 બે ભાઇના, મુસ્તક નાંખ્યાં કાપી, અરબુનનું ધડ મુસ્તક લાવી; હીધાં
 પ્રભુને આપી ॥ ૫૬ ॥ તે ધડ મુસ્તક ભેગાં કીધાં, પછી મણી ચળકાવ્યો;
 એટલે અરબુનના વપુમાં એક પલકે પ્રાણ આવ્યો. ॥ ૫૭ ॥ માર
 માર કરતો ઉભો થયો, ખડખડીધું હાથ; તવ ભીમશેને બળ કરીને,
 ભીડાવી હીધી બાથ. ॥ ૫૮ ॥ એ ભાઇ મારવા જવોછો કેને, મીથ્યા
 કરો શું શોર, કેવારના કેમ મરી પડયાતા, ક્યારે ગયું તું જોર ॥ ૫૯ ॥
 મુમત મુકો બહુ નાબોલો. વીચારી વહીયે વચન; બખરવાહન સુત તમા-
 રો, શુભ સતીનો તન ॥ ૬૦ ॥ અરબુન કહે સત્ય છે વીરા, જનેતા એની
 સતી, તવ બખર પીતાને નમ્યો, નિરમળ થઇ ગતી મતિ ॥ ૬૧ ॥ પછી
 શેન્યમાં મણી ચળકાવ્યો, સરવ થયા સજવન; કશ્મ ઉન્તાળને ભીમ
 ની પ્રત્યે, બોલ્યા એમ વચન ॥ ૬૨ ॥ હસ્તીનાપુર તમે પધારો હું,
 રહીશ અરબુન સાથે, આમળ વીકટ દેશ આવે છે, બહુ, બહુ વીધન

માંથે. ૬૩ એમ કહીને વિદાય કીધાં, રહ્યા શ્રી રણછોડ; ગામન વિશે ક્રમ
ગયો સડિને બખર ધરી મન કોડ. ॥ ૬૪ ॥ પાંચ દહાડા પેરોણાગત કીધિ,
પ્રમ ધણેરા વાપ્યો; પંચકલ્યાણી વાણ પીતાનો પ્રેમકરીને. આપ્યો. ॥ ૬૫ ॥
પોતે પોતાનું સેન્ય લેઈને, તાતની જોડે જાય; અશ્વ ચોકી કરતા ચાલ્યા
આનંદ ઉર ન માય. ॥ ૬૬ ॥ વળણ, ॥ આનંદ ઉર માતો નથી, આગળ
ચાલ્યા છેક; વહ્નલ વટે અળગા જતાં આવી નગરી એક. ॥

કડવું ૬૬ રાગ સામેરીના ઢોહરો.

જ્યમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને
સંભળાવું, અશ્વમેધ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ આગળ જતાં નગરી આવી,
ત્રંબાવતી છે નામ; તેનો રાજ મોરદ્રજ છે, પુન્ય તણે વિસરામ
॥ ૨ ॥ તામ્રદ્રજ છે દીકરો તેનો, સદા રહે છે મજ. પાન્ડવ જેવો મોરદ્ર-
જને ઘેર થાય છે યજ. ॥ ૩ ॥ મોરદ્રજે પણ ઘોડો છોડ્યો, તેને કાડ્યો
ફરવા; તેનો પુત્ર તામ્રદ્રજ તે, નીકળ્યો રક્ષા કરવા. ॥ ૪ ॥ ભાગો-
ળે એ અશ્વ આવ્યો પુઠે આવ્યા બળીયા, એવામાં બે સામા સામી
યજના ઘોડા મળીયા ॥ ૫ ॥ તે એક એકનું મોઢું સુગી, બાહાજ્યા
અપરમપાર, બચકે લાને લડવા લાગ્યા, મસ્તાન બે તોખાર ॥ ૬ ॥
તામ્રદ્રજે પાંડવના વાણનું, પત્ર વાંચી બેયું સાર બણ્યો કે લાવ્ય ઘોડો
બાંધ, હું છું ક્ષત્રી કુંવાર ॥ ૭ ॥ એવું સમજી ઘોડો બાંધ્યો, કબજે કીધો
પોતે; પોતાનો પણ કબજે કીધો, ઘોડો છોડ્યો હતો તે ॥ ૮ ॥ એવે
હળ પાન્ડવનું આવ્યું, તેણે માગ્યો તોખાર; તામ્રદ્રજ કહે હું નહી
આપું, વઢવા છું તઈયાર ॥ ૯ ॥ એમ અન્યો અન્ય કહી સાંભળીને, વ-
ણાજ કોપે ચડીયા; આયુધ્ય લીધા હાથમાં ને, વઢવા ટૂટી પડીયા ॥ ૧૦ ॥
તામ્રદ્રજ છે જખરો બાજો, એને ન જીતે કોય; બાણ તણે બહુ માર મા-
ર્યો પાંડવ કાઠર હોય ॥ ૧૧ ॥ એવામાં એક બાણ લીધું. મોહાસ્તરનું;
સાર; અગણી તો મંત્ર ભણી, ફેંકયું તેણી વાર ॥ ૧૨ ॥ તેથી સહુની
રૂઠીયા ભેદી, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; હાથી ઘોડા ઉંટ શુદ્ધાં, મુરછામાં
સડિ પડીયા ॥ ૧૩ ॥ પછી બેઉ અશ્વ લઈને, ગામમાં ગયો આપ; યજ
કરે ત્યાં ચાલી આવ્યો; જ્યાં પોતાનો બાપ ॥ ૧૪ ॥ તેને આવી અ-
શ્વ આપ્યો, પીતાજી જીતીને આવ્યો; અરજન કંઈને હરાવીને, એમ-

ને ઘોડો લાવ્યો. ॥ ૧૫ ॥ એટલે મોરધન એમ બોલ્યો, એ શું કર્યું
 મુજ બાળ, યજ્ઞ માંડ્યો પ્રભુ પ્રાપ્ત થવા, શીઘ્ર ચીઠવ્યા ગોપાળ. ॥ ૧૬ ॥
 એમ અતી સોસના કરે છે, એત્રામાં શું થાય; પાન્ડવ યોદ્ધના મુરછા
 વળી ઉઠ્યા જાહવ રાય ॥ ૧૭ ॥ એટલે પારથ પુછવા લાગ્યો, કેમ કરવું
 મહારાજ; પ્રભુ કહે લડવાથી તમારી, નથી રહેવાની લાજ. ॥ ૧૮ ॥ માટે
 મુમત મુકી દેધને, બીજી કરીએ પેર; તમે માહારી સાથે ચાલો, જઈએ
 એને ઘેર. ॥ ૧૯ ॥ એમ કહી બખરવાહાનને, સોંપી સઉ શેન્યાય; વિપ્ર
 બનીયા, જીવંત જુગધીશ; અરજનજીને વીપ્ર વેશે, બનાવીયો છે
 શીશ્ય. ॥ ૨૦ ॥ ગુરૂ શીશ બે બનીને ચાલ્યા, ગયા મોરધન ધામ, એટ-
 લે રાજાએ ઉડીને, ક્રીધો પ્રેમે પરણામ. ॥ ૨૧ ॥ પધારો માહારાજ રાજ-
 ધીરાજ, મુને કર્યો પાવન; એમ કહીને ઉભા થઈને, બેસવા દીધું આ-
 સન ॥ ૨૨ ॥ પળી પોતે પુછવા લાગ્યો, વીપ્રની પ્રત્યે એમ; કહો માહારા-
 જ કીપા કરીને, હાંધ પધારયાં કેમ. ॥ ૨૩ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી;
 માહારે હતો એક તન, તેને તેડી જત્રા જતાતા, મારગે આવ્યું વન,
 ॥ ૨૪ ॥ ત્યાં અમને અધોરી મળ્યો, લઈ ગયો મુજ પુત્ર તેને અમે કરગરી
 પડીયા, કહ્યું ભાગે ધરસુત્ર ॥ ૨૫ ॥ મહારાજ માહારા પુત્રને મુકો, બીજું
 માગો તે આપુ; એટલે અધોરી એમ બોલ્યા, જ તારું કષ્ટ કાપું ॥ ૨૬ ॥
 મોરધન રાજનું મને; આપે અરધું અંગ; જમણું પાસુ ભક્ષ કરવા. છે
 મુજને ઉમંગ ॥ ૨૭ ॥ તે અંગનું હું ભક્ષ કરીને, પાછો આપુ તુજ તન;
 એવું સાંભળી તારી પાશે, હું આવ્યો રાજન ॥ ૨૮ ॥ બ્રાહ્મણને હીકરો
 ઉગરેછે, શરીરતાઈ દેતો, તને પુરો ધરમીષ્ઠ જાણી, યાચના ક્રીધીમેંતો ॥ ૨૯ ॥
 એટલે મોરધન એમ બોલ્યો, મહારાજ ધરજે હામ; બહુ પુન્યશાળી શરીર
 મહારૂં, આવે વિપ્રને કામ ॥ ૩૦ ॥ કહો કેવી રીતે આપુ, તવ કહ્યું જીવન;
 એક બાજકપર બેસ તું તો, બોલાવ તારો તન ॥ ૩૧ ॥ કરવત લાવેને હાંધ
 આવે, બીજી આવે તુજ નારી; બેઠી મળી કરવત મુકે તુજ શીશ અડધે
 ધારી ॥ ૩૨ ॥ કાષ્ટ વહેરે તેમ વહેરે તુજને, ધરીને ધરમનો ટેક; કોઈના
 મનમાં દુષ્ણ ન ઉપજે, આંસુ ન આવે એક ॥ ૩૩ ॥ તેમજ તું પણ દુષ્ણ
 નવ ધરે ચોરવે નહી જરા અંગ; તને પણ આંસુ નવ આવે ટેક ન કરવો
 ભંગ ॥ ૩૪ ॥ એટલે મોરધન એમ બોલ્યો, મહારાજ વચન થાપું;
 તમારા કહેવા પ્રમાણે શરીર મહારૂં આપુ ॥ ૩૫ ॥ એમ કહી પોતા-

ની નારી, બોલાવી પોતાની કને; માતા પુત્રને ભેગા કરી કહ્યું, કરવત મુકો મને ॥૩૭॥ માહારા મરણનું દુખ ન ધરશો, વીમ્ર તણું કષ્ટ કાપો; કરવતથી વહેરી નાખીને, શરીર જમણુ આપો. ॥ ૩૮ ॥ માહારી આગના લોપશોમાં, કરશો નહી સંતાપ; અંગ એ વીમ્રને આપો નહી તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૩૯ ॥ એમ કહી બાજકપર બેઠો, સમરણ હરીનું ક્રીધું; તામ્રધજે ને એની માથે, કરવત કરમાં લીધુ. ॥૪૦॥ સામા સામી બેઠે જણુ ઉભા, જોયા કરે જુગદીશ, રામ રામ રામ રામ કહેતાં કહેતાં, કરવત મુક્યું શીશ ॥૪૧॥ કાષ્ટ વહેરે તેમ વહેરવા લાગ્યા. કઠીણ કારજ કરીયું; વહેરત વહેરતાં છાતી સુધી તે કરવત ઉતરીયું ॥૪૨॥ વહેરાવનારાં કે વહેરનારાં, મનમાં નવ સોસાય; આનંદથી તે કામ કરે છે, એવામાં શું થાય. ॥૪૩॥ મોરદ્વજનું અંગ ડાલુ, દુખ ધરીને રડીયું; ડાભા લોચન વિસેથી, ગરગર આંસુ પડીયું. ॥૪૪॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, વહેરી ન નાખો ફાંસુ; એ અંગ કામમાં નહી આવવાનું, નીકળ્યું નેત્રનું આંસુ. ॥ ૪૫ ॥ એમ કહીને રીસાઈ ચાલ્યા, પોતે દીનાનાથ; તવ મોરદ્વજની નારીયે; ઝાલ્યો પ્રભુનો હાથ. ॥ ૪૬ ॥ માહારાજ રીસાઈ જવો છો શાને, આંસુનો સંદે ખુઓ, શાથી રડ્યું તે સજવન કરી, પોતે પુછી જુઓ ॥ ૪૭ ॥ તવ પ્રભુએ આખો ક્રીધો, મોરદ્વજને સાર; પછી પ્રેમે પુછવા લાગ્યા, પોતે જુગદાધાર. ॥૪૮॥ કહે ભાઈ કેમ રડી પડીયુ, તાર ડાલુ લોચન; મોરદ્વજ કહે સાચુ કહું છું, સાંભળજે વચન. ॥ ૪૯ ॥ માહારા ડાભા અંગના મનમાં, ઉપજ્યુ દારણુ દુખ; એમ થયું કે અરેરે માહાર કોઈ ન ઇછે મુખ. ॥ ૫૦ ॥ ડાભી પાસે શા પાપ કરેલા, ડાભાનું કંત શું કહાવ્યું; મોહોટા પુરૂષે માગ્યું નહી ને, શુભ કામે નવ આવ્યું ॥૫૧॥ એવું મનમાં ઓછું આવ્યું, તથી નીકળીયું આંસુ, બીજુ દુખ મનમાં ન લાગ્યું, તેમાં રીસાયા ફાંસુ. ॥૫૨॥ એવા દીનતાના વચન સુણી, હરખ્યા વીશ્વના ભુપ; ઉભા થઈને દરશન દીધા, ધર્યું ચત્રભુજ રૂપ. ॥૫૩॥ મોરદ્વજ પરદક્ષણા કરી યો, પ્રેમે લાગ્યો પાય; માહારાજ મુજને પાવન ક્રીધો, જ્યજ્ઞયરે જગરાય ॥ ૫૪ ॥ એવામાં સેન્યા લઇને, બખરવાહન આવ્યો, મોરદ્વજે અરજીન સુતને, માન્ય દેઇ બોલાવ્યો. ॥ ૫૫ ॥ તે સહુને પાંચ દીવસ રાખ્યા, મેમાન રીતે ઘેર; પોતાનો ઘોડો દીધો પાન્ડવને, ધન દીધુ બહુ પેર. ॥ ૫૬ ॥ પછી પોતે પાન્ડવ દળમાં, જવા થયો તૈયાર, યજ્ઞનો સામાન મોકલી દીધો, હસ્તીનાપુર નીરધાર ॥ ૫૬ ॥ તામ્રધજને બેસાડ્યો ગા-

દી, પોતે ચાલ્યો શેન્ય સાથ; અતી આનંદ ઉપજ્યો ઉરમાં, સાથે દી-
નાનાથ. ॥ ૫૮ ॥ એવે જતાં જતાં આવ્યું, સારસ્વતપુર ગામ; તેનો
રાજ વીરવરમા છે, પુશ્યક પુત્રનું નામ. ॥ ૫૯ ॥ રાજનો જમાત્ર જમ
રાજ છે, રેહ છે રાજને ધામ; તેના નગ્રમાં અશ્વ પેઠા, પુશ્કે જોયા તે
ઠામ. ॥ ૬૦ ॥ તેવાજ તેણે બાંધી લીધા, યુદ્ધ કરવા ઇચ્છાય; આયુદ્ધ
લીધાં હાથમાંને, ત્યાર કરી શેન્યાય. ॥ ૬૧ ॥ વળણ, તૈયાર કીધું શેન્યને,
યુદ્ધ કરવાને જાય; કહે વલ્લભ શ્રાતા સુણો, જપતાં શ્રી જગરાય.

કડવું ૬૭ રાગ ધવળ ધન્યાસરો.

બોલ્યા જયમુની વચનજી, સુણ પરીક્ષત કેરા તનજી; ચલ્યો યુદ્ધે
પુશ્યક માહા બળીયોજી; એતો કોઇનો ન જાય કળીયો. ટેક; કોઇનો
કળીયો નવ જાયે; વીર વરમાનો તન; તેની પક્ષે વીરસમા, આવ્યો
છે રાજન. ॥ ૧ ॥ જમાત્ર એનો છે જમરાજ, યમડંડ સાથે લાવ્યો; એ
કસોને આઠ રોગ તાબામાં, તેને લેઇને આવ્યો. ॥ ૨ ॥ પાન્ડવ સામા
આવિ ઉભા; કરવાને સંગરામ; સામા સામી વેહેચણુ કીધી, રાખી રૂ
દીયે હામ. ॥ ૩ ॥ અરજીન સામો વીરવરમા, ઉભો રહ્યા યુદ્ધ કરવા; પુ
શ્યકને વરસકેતુ ઉભા. સંગ્રામ બહુ આદરવા. ॥ ૪ ॥ બબરૂવાહનને
યમ રાજ, સામા સામી થયા ત્યાર; બાણાવળીયે ધનુસ લેને, બળમાં
કર્યા ટંકાર. ॥ ૫ ॥ પછી એકાએક હાથ ઉપાડ્યા, મેઘનાદે ગડગડીયા
રાતા તાતા મદના માતા, મારવા ટુટી પડીયા. ॥ ૬ ॥ ઉંચા નીચા ઉ-
છળે ચોદ્યા, બાણ બહુ રહે વરશી; ભેરી માળને ગોળા ચાલે ભાલા
કટારીને ફરશી. ॥ ૭ ॥ ભાલોડાં ભેદે શરીર છેદે, પડે છે પુરણ ત્રાસ;
શ્રોણીત કેરી છેળો ઉડે, હથીઆરો ચોપાસ. ॥ ૮ ॥ યમરાજના રોગ
ઉપડીયા, પાન્ડવ દુહનમાં પેઠા; કેં જનને જઇને ખસે વળગી, તે તો
વધુરવા બેઠા. ॥ ૯ ॥ કેં જનને ખાંશી રોગ વળગ્યો, તેતો ખુંખું કર-
તા; કેં જનને ખંજવાળ વળગી, તે ખંજોળી મરતા. ॥ ૧૦ ॥ એવા
બહુ રીતે રોગ વળગ્યા, શેન્યાયજી બહુ રોગી; યમરાયને બબરૂવાહને
બાણ માર્યા ઉપયોગી. ॥ ૧૧ ॥ તેથી યમરાજ ગભરાયો, પણ બહુ
બળમાં ચઢીયા યમડંડ લાંબો હાથમાંને શેન્યામાં ટુટી પડ્યો. ॥ ૧૨ ॥
તવ બબરૂએ બાણ લીધું, દારૂણદેવતદાખ્યો; યમરાજની રૂદીયા ભેદી,
ધરણ દાળીનાંખ્યો. ॥ ૧૩ ॥ એવું જોઇને વીરવરમા, ઉછળી ઉંચો ચ-

ડીયો; અરજુનજીના રથની નીચે, અણચીતવ્યો જઈ પડીયો ॥ ૧૪ ॥
 પારથનો રથ ઉપાડીને, ચઢી ગયો ગગન; વાંકા વળીને બહુ બાણ મા-
 ચીં, કુંતાસતીને તન ॥ ૧૫ ॥ તેનું એક બાણ ન ગણીયું, એવો કઠીણ
 જાત; છેવટ પ્રભુએ પોતાના પગની, મારી છાતીમાં લાત ॥ ૧૬ ॥ તવ
 અરજુનનો રથ લઇને, ઉતરી પડીયો ધરણ, રથની નીચેથી નીકળીને
 લાગ્યો હરીને ચરણ ॥ ૧૭ ॥ અરે પ્રભુ મારૂ કઠીણ રદે, હવેથી કેમજ
 થશે; તમોએ મુજને લાત મારી તે, ચરણમાં વાગ્યું હશે ॥ ૧૮ ॥ એ
 મ કહી પ્રભુનો પાય લેઈ, ચાંપ્યો રૂઢીયા સાથ; તવ ચત્રભુજ દરસણ
 દીધાં, પોતે દીનાનાથ ॥ ૧૯ ॥ એવે ચમરાજની વળી મુરછા, તવ વી-
 રવરમા રાય; સરવેને ચરણે લાગીને, તેડી ગયો ગામ માંચ ॥ ૨૦ ॥
 પરાણાગતે બે દન રાખ્યા, સનમાન સારૂ ઝીઘું; પછી પોતાના દીકરાને
 રાજપાટ સોંપી દીધું ॥ ૨૧ ॥ પોતે નીકળ્યો પાંડવ સાથે, અસ્વની
 પુઠે જાય, જતાં જતાં કુંદનપુર આવ્યું, ત્યાં કુંદન શેન્ય રાય. ॥ ૨૨ ॥
 ચંદ્રહાસ છે જમાત્ર તેનો, તેને બે છે તન; ચીત્રસેન્યને મકરદ્વજ તે, બહુ
 બળીયા પાવન ॥ ૨૩ ॥ તેના દેશમાં અસ્વ ગયા; તેને બંધન ઝીધા; યુદ્ધ
 તણી હીમ્મત ધરીને, પોતાના નયમાં લીધા ॥ ૨૪ ॥ ગામ ભાગોળે
 શેન્ય ઉભું, પાંડવ કેરૂ સાર; એવે અરજુન પાસે આવ્યા; નારદજી તે
 વાર ॥ ૨૫ ॥ એટલે અરજુનજીએ પુછ્યું, ઓરે નારદ રૂશી; આ રાજ
 કેવો છે બળીયો, તે કહો થઇને ખુશી ॥ ૨૬ ॥ એટલે બોલ્યા નારદ
 રૂશી, કુંદનશેન્ય છે રાય; તેતો નીરબળ છે જનમનો; તુને જીતી નવ
 જાય ॥ ૨૭ ॥ પણ એનો જમાત્ર જે છે, તે છે બહુ બળવાન; પારથ
 કહે ક્યાંનો રહેવાશી, કોનો એ સંતાન ॥ ૨૮ ॥ એની કથા મુજને સં-
 ભળાવો, લાગુ તમારે પાય; કેમ પરણ્યો કુંદનની પુત્રી; ઓરે રૂશીરાય
 ॥ ૨૯ ॥ વળણ ॥ એ હકીકત કહો મુજને, લાગું તમને પાય; વલ્લભ
 વદે નારદ રૂશી, કહે છે તે મહીમાય.

કડવું કટ રાગ સવૈયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; ચંદ્રહાસની
 વીસ્તારીને તુજને કહું કથાય ॥ ૧ ॥ નારદ કહે છે અરજુનજીને સાં-
 ભળી લે નરેશ; ઉતર દીશાયે કૈકલ નામે હતો સુંદીર દેશ ॥ ૨ ॥ તે
 દેશનો કૈકલસેન્ય રાજ, ચલવે ભણુ ધરસુત્ર; તેની રાણીને ગર્ભ રહેલો

એનો થયો એક પુત્ર ॥ ૩ ॥ નામ તેનું ચંદ્રહાસ પાડ્યું, છ માસનો થયો તન; એવામાં એ રાજને માથે, દહીત થયો હુશમન ॥ ૪ ॥ તે દહીતોએ કૈકલને ને, કૈકલની નારીને; ભંડાર સહીત લુટી લીધા, બેઉ જણને ભારીને ॥૫॥ કૈકલના એક ઘરની દાશી, તેને લાગી ખીક માડી; છ માસના છોકરાને ઉચકી, જીવને લઇને નાડી ॥૬॥ ચંદ્રહાસને લઇને આવી, કુંદન શેન્યને ગામ; બ્રાહ્મણ લોકોના ફળીયામા, જઈ કર્યો વિસરામ ॥૭॥ એક વીપ્રના ઓટલા ઉપર, બેઠી છોકરૂં લેઈ; કને કાંઈ નહી ખાવા પીવા, પણ રહી ધારણ દેઈ ॥૮॥ બાળકને બહુ ભુખ લાગી, રડી આંસુડા લાવ્યું; ઈશ્વર ઇચ્છાયે પાળક દાશી, તેને ધાવણ આપ્યું. ॥૯॥ તવ ચંદ્રહાસને ધવરાવ્યો, પણ પોતે ભુખી સાર; બેઠી બેઠી રડવા લાગી, નહી અનનો આધાર ॥ ૧૦ ॥ એવે ફળીયાની બ્રાહ્મણીયો, ટોળે મળી ગઈ જોવા; દાસીને સહુ પુછવા લાગી, કેમ બાઈ બેઠી રોવા ॥ ૧૧ ॥ તું કોણ છે ને ક્યાની રહેવાશી, તવ દાશી બોલી વચન; વખાની ભારી નાશી આવીછું, આછે માહારો તન ॥૧૨॥ ખાવા પીવા પહેરવા નથી, નથી માહારે વીમરામ; માટે મને કોઈ ભાડુ લેઈને રહેવા આપો ડામ ॥ ૧૩ ॥ પછી કોકની મજૂરી કરી, ભરીશ માહારૂં પેટ; એમ તેમ ઉછેરીશ છોકરાને, તમ જોવાની કરૂં વેડ ॥૧૪॥ એટલે સરવેને ઉપની દયા, ઓરડી આપી એક; તેમાં જઈને બેઠી પોતે, શુધાતુર છે છેક ॥ ૧૫ ॥ એવામાં એક બ્રાહ્મણે તો, લાવીને આપ્યું અન્ન; કોઈએ લાવીને પાણી આપ્યું, તેણે કર્યું ભોજન ॥ ૧૬ ॥ કોઈએ આપ્યો ગોદડી ઘેડો, કોઈએ કાષ્ટ તપેલી, કોઈએ થાળી વાટકી કોઈએ, કોઈએ કાંઈ ચીજ મેલી ॥૧૭॥ જેમ તેમ કરી ઘર મંડાવ્યું, પોતાનું પોશણ કરતી; ઘેર ઘેર આખા ફરીયામાં તે મજૂરી કરવા ફરતી ॥૧૮॥ કોઈનું ખાંટે કોઈનું ઝાટકે, કોઈનો એડવાડ કાઢાડે; કોઈનાં લાવી દેણાં દળે; પેટનું પુરૂં પાડે ॥ ૧૯ ॥ એમ કરીને ઉછેરે છે, પોતાનો ચંદ્રહાસ; એ રીતે ત્યાં રહેતાં રહેતાં, વીતી ગયા બાર માસ ॥૨૦॥ એવામાં એક દીવસ રાત્રે, સુતાં માતા સુત ધરણ; ત્યાં દાસીને સરપ કરડ્યો, તે તો પામી મરણ ॥ ૨૧ ॥ એટલામાં પરભાત થયો, જાગીયો ચંદ્રહાસ; રડતો રડતો રડતો બેઠો થઈને, બેઠો માની પાસ ॥૨૨॥ તવ તે મડદું ક્યાંથી બોલે, માતાનું મોદું હલાવે; શરીર ઉપર આડો પડીને સ્થાન ગ્રહીને ધાવે. ॥૨૩॥ ધાવે પણ ધાવણ નવ આવે, તેમ તેમ વીશેષ રડે; આડોશી પાડોશી થઈ ગયાં બેમાં, સરવેને વેંમ પડે ॥ ૨૩ ॥

કયાં ગઈ હશે રડતો મુકીને, કરીએ એનો તપાસ; દ્વાર ઢેલ્યાં તો શાં
કળ દીડી, રડે મહી ચંદ્રહાસ, ॥૨૪॥ જાણ્યું કે મહી ઉંઘી ગયેલી સ-
મજી બરકા પાડે; બારણું ઢોકે શાંકળ ઢોકે, પણ કોણ દ્વાર ઉઘાડે. ॥૨૫॥
એટલે લોકોએ દ્વાર ઉઠાર્યા, જોયું તો મરણ પામેલી; છોકરાને તવ ઉ-
પાડી લીધા, એનો તો ઇશ્વર બેલી. ॥ ૨૬ ॥ શબ ઉંપડાવી દહન કરા-
વ્યું, મા વીના રઝળ્યો બાળ; ફળીઆમાં એક બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી, હતાં
બેઝિ દયાળ ॥ ૨૭ ॥ તેને પેટે પ્રજા નોહોતી, તેણે સુત કરી લીધા;
નવરાવે ધવરાવે ઝિછેરે, ઘણુંજ આશરો દીધો. ॥ ૨૮ ॥ પેટના પુત્ર
સરીખો ગણે છે, તાકે છે એનું હીત; રમતાં જમતાં બોલતાં શીખ્યો,
શૌને એના પર પ્રીત. ॥ ૨૯ ॥ બોલે છે બહુ કાલુ કાલુ, વાહાલુ સરવને
લાગે; જેને ત્યાં જય ત્યાં થાય ડહો, ધીરે રહી ખાવા માગે. ॥ ૩૦ ॥
જેને તે એને આપે ખાવા ખોળે લેઈ રમાડે; જ્યાં કાંઈ જમણવાર હોયે
જેને ત્યાં, બોલાવી જમાડે. ॥ ૩૧ ॥ એવી રીતે એ ઝિછેરે છે, પ્રેમ
રાખે સહુ કોઈ; રાખનાર વિપ્રે પાંચ વરશે, દીધી એને જનોઈ,
॥ ૩૨ ॥ ત્યારથી એ ખટ કર્મ શીખ્યો, ગલકી નાહાવા નીત જય;
નાહાના નાહાના છોકરાં સાથે, જઈ ગલકીમાં નાહાય. ॥ ૩૩ ॥ ન
હાતાં નહાતાં ગલકીમાંથી, જડીયાસારંગરામ; ચંદ્રહાસે તેનું પુજનકી
ધું, શખો પાડ્યું નામ. ॥૩૪॥ ખીજ છોકરાનેબેતાવ્યો, જીવો મને શખો
જડીયો; એટલે જીંટાવી લેવાને ખીજો, છોકરો બાહાજ પડીયો, ॥૨૫॥
લાવ્ય મને દે લાવ્ય મને દે, કહીને જીલમ કીધો; તવ ચંદ્રહાસ
રડવા લાગ્યો, મુખમાં ઘાલી દીધો. ॥૩૬॥ 'મુમો પાડી જીએરે લોકો
મુજપર જીલમ થાય; ગલકીમાંથી શખો જડ્યો મુને, આ છોકરાં લેઈ
જય. ॥૩૭॥ એટલે માહોટા માહોટા ભરાયા, છીનવવા નવ દેવો;
લોકે કહ્યું દેખાડ અમને, શખો છે તારો કેવો. ॥૩૮ ॥ ચંદ્રહાસે મુખમાં
થી કાઢી, સરવેને દેખાડ્યો; માહારો છે હું કેમ આપુ, કહી મુખમાં
તાડ્યો. ॥૩૯॥ સારંગરામના પ્રતાપ વડે, લોકોનાં મન ફરીયાં; દયા
આવી ચંદ્રપ્રકાશ કેરી, બાળકો આઘાં કરીયાં ॥૪૦॥ પછી ચંદ્રહાસ
ઘેર ગયો, શખાને મુખમાં રાખે; જે જેવા ઇછે તેને દેખાડે, પાછો મુ-
ખમાં નાખે. ॥૪૧॥ નીત્ય સવારે વહેલો ઉડી, ગલકીમાં કરે સ્નાન; સા
રંગ રામની કરે પુજા, રીઝે શ્રી ભગવાન. ॥ ૪૨ ॥ પુરુષ ચઢાવે ચંદન
ચઢાવે, વળી નાખેમુખમાંય; દરશણ કરવા ઇછે તેનેદેખાડે છે ત્યાંય.
જે દેખેતે થાય ખુશી, વાહાલો લાગે ચંદ્રહાસ; પ્રભુ સર્વને મો-

હ લગાડે, રીજ્યા છે અવીનાશ. ॥૪૪॥ જેને ને તેને પ્રેમ ઉપજે, વી-
 ણુ દેવ પરતાપ; સૌ લોક કરે છોકરા પુંડે, શું કરી શકે મા બાપ ॥૪૫॥
 ગામમાં છોકરા લખોટ રમે, તેના ભેગો ભમે; મુખમાંથી શખો કાઢીને
 લખોટા રીતે રમે ॥ ૪૬ ॥ લોકનાં ટોળાં ઉભારે જોવા, બાળ રમે ખરી
 રીતે; શખાના પરતાપ વડે એ, ચંદ્રહાસ તો જીતે. ॥ ૪૭ ॥ જેને ને તેને
 હરાવે, સાળંગરામને વડે; ગમે તેવા હોંશીઆર સાથે, રમતા પાછો ન
 પડે. ॥ ૪૮ ॥ તેથી સરવે બાળકોને પડીયો પેટમાં વેમ; શખાથી ચંદ્ર-
 હાસ જીતે છે, તે લેવો જેમ તેમ ॥ ૪૯ ॥ અનેક પડપંચ કરે બાળકો,
 પણ હાથમાં નવ આવે; બદલે ખીન્તુ આપવા જાયે, પૈસાથી લલચાવે.
 ॥ ૫૦ ॥ પણ કોઈનો છેતર્યો નવ જાયે, વળી કોઈથી નવ હારે; વળી
 વીસેશ બુદ્ધી વધે, કલેશ ન થાયે કો વારે. ॥ ૫૧ ॥ વળી શરીરનું તેજ
 વધે છે, થઈ મનોહર કાન્તી; જેને ને તેને મોહ લાગે, દેખે તો વળે
 શાન્તી. ॥ ૫૨ ॥ જેને તે ચંદ્રહાસને તો, માન્ય દઈ બોલાવે; ડાહીડાહી
 વાતો કેવરાવે, સારૂં સારૂં ખવરાવે ॥ ૫૩ ॥ આખા ગામમાં લાડકવાયો
 શું બનીયું એક દન, કુબુદ્ધી પ્રધાન રાજની કરાવે બ્રહ્મ ભોજન ॥ ૫૪ ॥
 ત્યાં વીપ્રો બેઠાતા જમવા, પીરસણા નીકળીયા, તે ઘરની બહાર ચોક
 ઠામાં, દસ વીસ છોકરા મળીયા. ॥ ૫૫ ॥ ચંદ્રહાસ છે તેના ભેગો, લ-
 ખોટથી રમે; બ્રાહ્મણ પેલા જમે તેનું, ચંદ્રહાસમાં ચીત ભમે ॥ ૫૬ ॥
 જમવામાં જીવ રહેતો નથી, ચંદ્રાહાસને નરખે; એનું બોલવું એનું
 રમવું, જોઈ જોઈ વીપ્રો હરખે. ॥ ૫૭ ॥ તવ કુબુદ્ધી પ્રધાન બોલ્યો,
 ભોજનપર નથી પ્રેમ; માહારાજે પેલા છોકરા સામું, જોઈ રહ્યા છો કેમ
 ॥ ૫૮ ॥ મુરખ જેવું છોકરૂં રમે, તેને નીરખો કેવા; ભોજન કરવા ભાન
 ભુલ્યા, બ્રાહ્મણ મુરખ જેવા. ॥ ૫૯ ॥ એનામાં એવું સું દીઠું તે, ની-
 રખો એનું ગાત્ર, તવ વીપ્રો ક્રોધ કરીને બોલ્યા, એ છે તુજ જમાત્ર.
 ॥ ૬૦ ॥ એવું સાંભળી ક્રોધે ચડીયા, કહ્યા કટુ વચન; વીપ્રો કહે તું
 શીદ કરે છે, કરસે એ રાજ્યાસન ॥ ૬૧ ॥ ધનમાલ તારો એ ભોગવશે
 વીપ્રોનું વચન સાચું, પ્રધાન કહે તમારૂં બોલવું, કરી આપવાનો કાચું,
 ॥ ૬૨ ॥ વળણું, ॥ કાચું વચન કરે તમ તણું, જોઈ લેજો માહારાજ,
 વક્ષભ વદે પ્રધાનને, ઉપજી દલમાં દાજ.

કડવું ૬૯ રાગ સામેરિનો દોહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી તુ

જને સંભળાવું, ચંદ્રહાસનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ દુષ્ટ બુદ્ધી પ્રધાનને આ-
વ્યું કુંવર ઉપર ઝેર; વીખનું બોલ્યું જુદું પાડું, કરું કુંવરપર કહેરા ॥
એવે વીખો ભોજન કરી, ગયા પોતાને કામ; તે પછી પાપી પરધાને, કેવું
ક્રીધું કામ ॥ ૩ ॥ બોલાવ્યા ચારે ચંદ્રાળોને, લેઈ ગયો એકાન્ત; ચંદ્ર-
ાળો કહે કામ બતાવો, કસી ન રાખશે ભ્રાત ॥ ૪ ॥ એટલે પ્રધાન
એમ બોલ્યો, વારતા રાખજે મનમાં. પેલો ચંદ્રહાસ છોકરો છે. તેને તેડી
જાઓ વનમાં ॥ ૫ ॥ કોઈ ન જાણે એવી રીતે, મારી નાંખીને આવો;
નીશાની માટે કોરી કાઢીને, આખ્યો એની લાવો ॥ ૬ ॥ જમણે ભુજે
છ આંગળી છે, તે છડી લાવજે કાપી; એટલું કામ કરો તો તમને, ખુ-
સી કરું ધન આપી ॥ ૭ ॥ એટલે ચારે ચંદ્રાળ બોલ્યા, એમાં શું છે
કામ ભારે; ગમે તે વેળા મારી નાંખીને, દેશું નીશાની સવારે ॥ ૮ ॥
એમ કહીને દુષ્ટ ઉડ્યા, મનસુખા મન કરતા; ન માખાપુ જાણીને એને
લેવાને સાડ કરતા ॥ ૯ ॥ એવે સમે સાંજ પડી ને, મળીઓ ચંદ્રહાસ;
ફાસલાવી અળગો બોલાવી, લીધો પોતાની પાસ ॥ ૧૦ ॥ પછી એકા-
એક ઉચકીને નાહા ચંદ્રાળ ચારે; ઘાંટા કાઢી ચંદ્રહાસ રડે છે, કોણ ચડે
એની વારે ॥ ૧૧ ॥ નગ્નથી ચાર ગાઉ છેટે જઈને, પૃથ્વીપર ઉતાર્યો
રાત અજવાળી જાય ઝગારે, મનસુખો મારવા ધાર્યો ॥ ૧૨ ॥ એટલે
ચંદ્રહાસ બોલ્યો, મારે ગમે તેમ નથી; ચાહ્ય તો મારી નાંખો તોહ્ય,
શખો દેવાનો નથી ॥ ૧૩ ॥ એટલે ચારે ચંદ્રાળ બોલ્યા, તારો શખો
નથી લેવો; વાડ તું દેખાડ અમને, જોઈએ શખો છે કેવો ॥ ૧૪ ॥ એ-
ટલે ચંદ્રહાસ બોલ્યો, મોહોમાંથી નહી કાઢાડું; ચારે જણ આઘા ઉભા
રો તો તમને દેખાડું ॥ ૧૫ ॥ તવ ચંદ્રાળો અળગા ખસીયા, શખો
જોવાને કામ; ચંદ્રહાસે મુખમાંથી કાઢી, દેખાડ્યા સાળંગરામ ॥ ૧૬ ॥
તે દેખીને ચંદ્રાળોનું, ફરી ગયું છે મન; દરેક પ્રભુએ પ્રેરણા ક્રીધી.
જવાડવા તે તન ॥ ૧૭ ॥ ચંદ્રાળોને ઉપની દયા મનમાં આવ્યું એમ
અરેરે આ ગરીબડાને, આપણે મારીએ કેમ ॥ ૧૮ ॥ એટલે બીજે
ચંદ્રાળ બોલ્યો, મુકી દો દયા આણી; પણ પ્રધાનની પાસે જઈને, શું
દઈશું નીશાની ॥ ૧૯ ॥ માટે એના જમણા ભુજની, હેઠ્ઠી દ્યો આંગળી
કાપી; પછી જીવતો મુકી દો એને, એવી દયા મન વ્યાપી ॥ ૨૦ ॥
પછા ચંદ્રહાસન વળગી સમજાવીને છરી દીધી; જમણા ભુજની આં-
ગળી છડી, તે તો કાપી લીધી ॥ ૨૧ ॥ ચંદ્રહાસે કારમી ચીસ પાડી,
કંપી ગયું શરીર; કળ ચડી તે ધરણ બેઠો, બહુ નીકળ્યું રૂધીર ॥ ૨૨ ॥

ચારે ચંડાળ વનમાં મુકી, ચાલ્યા તેણીવાર; લોચન લીધા વીના જઈ
એ, તે તો ભુલ અપાર. ॥૩૦॥ એવામાં એક ઋગને મારયો, તેના લીધાં
લોચન; પછી ચારે નગ્રમાં ગયા, ચંદ્રહાસ રહ્યો વન. ॥૨૪॥ રાત્રી બહુ
ભયંકર ભાસે, ચાલે આંસુ હેલી; થરથર એનું કાળજી કંપે, અરન્યમાં
કાણ બેલી ॥૨૫॥ એવે ચંદ્રમા અસ્ત પામ્યો; થયું અધાર ધોર; વાઘ
વર કરે ધુધવાટા, થાય શીયાળોનો સોર. ॥૨૬॥ એવા વનમાં બાળક
રડે, મોઢું રહ્યું છે પોહોળું; એવામાં ત્યાં ફરતું ફરતું આવ્યું હરણનું
ટોળું ॥ ૨૭ ॥ સુતુ સુતુ છોકર રડે, પશુને આવી દયાય; કાપેલી આં-
ગળી ચાટવા લાગ્યા, તેણે શીતળતા થાય. ॥ ૨૮ ॥ શીતળતા વળ-
વાથી એના, મીચાયાં લોચન; નીંદાવશ બાળક થઈ ગયો, મુકી
દીધું રૂદન. ॥૨૯॥ પસુમાં પ્રેરણા ન કરી પ્રભુએ, બાળક કરવા સુખી;
શખો મુખમાં રાખીને ઉંઘ્યો, ન થયો વીશેષ દુખી. ॥ ૩૦ ॥ એવામાં
તો વાહાણું વાહાયું, તવ જગ્યો ચંદ્રહાસ; તોપણ હરણનું ટોળું તે, બેઠું
એની પાસે. ॥ ૩૧ ॥ બાળકથી ઉડાતું નથી, પીડાથી રહ્યો પડી; હર-
ણાંએ વનમાંથી લાવી, ફળ દીધાં તે ઘડી. ॥૨૩॥ ચંદ્રહાસને જે મીઠા
લાગે, તે ફળ લઈને ખાય, એટલે જીવને શાન્તી વળી, બેડો થયો વન-
માંય ॥૩૩॥ એવે સુર્યનો તાપ આવ્યો, તડકો લાગ્યો તે સમે; આ-
કાશ ઉડતી સમળીયો તે, ચંદ્રહાસ ઉપર ભમે. ॥૩૪॥ તેથી પુત્રને થયો
છાંયો પ્રભુ તણી મહેરબાની, શખાને અળગો નવ મુકે, પ્રાણ પોતાનો
જાણી. ॥૩૫॥ એ રીતે વનમાં ને વનમાં, વીતી ગયા દસ દન; એવા-
માં કોળંદર નામનો, ત્યાં આવ્યો રાજન ॥૩૬॥ ઘેરથી ઘોડે બેશી આ
વેલો, ઋગીયા રમવા વન; જ્યાં છે ચંદ્રહાસ ત્યાં તે આવ્યો, દીડો નાહા
નો તન. ॥૩૭॥ એ રાજને ફરજન નથી, તેણે કયો વીચાર, આ છોકર
કોઈ માખાપ વિના, વનમાં છે નીરાધાર. ॥ ૩૮ ॥ પુત્ર નથી કાંઈ માહારે
પેટે, માટે એને લઈ જવું, દીકરો કરી મુજ ઘેર રાખું સાર સાર ખવ
રાવું. ॥૩૯॥ એવું સમજી કોળંદરે, પુત્રને આઉકાર દીધો; પાંગોઠું
ઝાલી ઉપાડીને, અશ્વના ઉપર લીધો, ॥૪૦॥ સાથે સુત લઈને ઘેર ગયો,
હરખ્યું ગામનું લોક; ચંદ્રહાસનું મોઢું જીએ, તેનો ટળે સૌ શોક. ॥૪૧॥
કોળંદરે મુક્યો નીશાળે, ભણે નહિ વીધાય; કડો કહેતાં કષ્ટ બોલે
બીજું ન ભણે કયાંય, ॥ ૪૨ ॥ હરી ફરી સારંગરામ શેવે, રાખે પો
તાની પાશ; એક ઘડી અળગા નવ મુકે, તેથી રીજ્યા અવીનાશ ॥૪૩॥
એમ કરતાં સોલ વરસનો થયો, તાતને જોડ્યા હાથ; પીતાજી દેશ જ

તવા જલુ; શેન્યા દો મુજ સાથ ॥૪૪॥ તેથી તાતે શેન્ય આપ્યું, જ-
તવા ચાલ્યો દેશ; મોહોટા સામી ખાથ ન દીધી, જલ્યો નાહાના નરેશ,
॥૪૫॥ ઘણું ઘણું ધન પોતે લાવ્યો, પીતા અતી રાજ થાય; કોળંધર
કને ખંડળી લેછે, કુન્દનપુરનો રાય ॥ ૪૬ ॥ તેને ત્યાં મોકલ્યો નજ-
રાણો; સો ગાડાં ભરી ધન, કહાવ્યું કે બહુદેશ જલ્યો, વગડેથી લાવેલો
તન ॥ ૪૭ ॥ કુન્દન રાજને દ્રવ્ય પોહોમ્યું; ઉડતી જળી વાત;
કોળંધરનો પાળક પુત્ર, થઈ ગયો પ્રખ્યાત ॥ ૪૮ ॥ છે ચંદ્રહાસ નામ
તેનું, રૂપે ગુલાબનો ગોટો; માહા ગુણવંતો માહા બળવંતો પ્રાક્રમમાં
બહુ મોહોટો ॥૪૯॥ કુન્દન રાજઆનંદ પામ્યો, પ્રધાનને પડ્યો ત્રાસ;
મેં મરાવવા મોકલ્યો તે તો, નહી હોય ચંદ્રહાસ ॥ ૫૦ ॥ એવામાં
કુન્દનરાય બોલ્યો, પ્રધાન તમે જવો; કોળંધરનો દીકરો કેવો, તેના સ-
માચાર લાવો, ॥ ૫૧ ॥ તવ કુબુદ્ધી પ્રધાન ગયો, કોળંધરને ઘેર;
માન્ય દેઈને ઉતારો આપ્યો; કોળંધરે ભલી પેર ॥ ૫૨ ॥ પછી કુબુદ્ધી
પુછવા લાગ્યો, ક્યાં છે તમારો તન; તેને જોવા માટે મુજને. મોકલીયો
રાજન ॥ ૫૩ ॥ તવ ચંદ્રહાસને બોલાવ્યો, તે આવ્યો પ્રધાન પાસ; ન
જરે દેખી ઓળખ્યો ને, મનમાં લાગ્યો ત્રાસ ॥ ૫૪ ॥ જાણ્યું મરાવવા
મોકલ્યોતો, તેવો તે ચંદ્રહાસ, બ્રાહ્મણનું બોલ્યું સિત્ય થાશે, હુંતો થ-
ઈશ નીરાશ ॥ ૫૫ ॥ એવું જાણી કુબુદ્ધીયે કપટનો ખેલ ઝીધો; છાનો
માનો એક પત્ર લખીને, ચંદ્રહાસને કર દીધો ॥ ૫૬ ॥ દીકરો પોતાનો
મદન નામે તેને લખ્યું પત્ર લેજો; આ કાગળના લાવનારાને તુરતા તુ-
રત વીષ દેજો ॥ ૫૭ ॥ વીલમ ન કરશો કોને ન કેહશો, કાંઈ ન ક-
રશો વાર; આવેલી બાજ હાથથી જશે, ઓરે મદન કુંવાર ॥ ૫૮ ॥
એવો પત્ર લખીને આપ્યો, ચંદ્રહાસ કેરા કરમાં; જવો જઈ પત્ર આપી
આવો, અમ સુતને અમ ધરમાં ॥ ૫૯ ॥ જોજો પત્રને ઉકેલવોમાં ઝટ
પટ ચાલ્યા જવો; મારા પુત્રને પત્ર આપી, પછી વીસામો ખાવો ॥૬૦॥
વળણુ. વીસામો ખાજો પછી જવો ચંદ્રહાસ; શ્રાતા જન સહુ સાંભ-
જો કહે છે વહ્નભ વ્યાસ.

કડવું ૭૦ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા જયમુનીજ વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ચંદ્રહાસને કા
ગળ દીધો; એણે જવાનો વીચાર ઝીધો ॥ ૧ ॥ એતો અશ્વર ઉપરથયો

સ્વાર, પેહેરી લીધા વસ્ત્ર શણગાર; સત્ય રાખ્યાં સહુ હથીયાર, સાથે
 સેવક લીધા ચાર ॥ ૨ ॥ તેવા તે અશ્વે સ્વાર, ચાલ્યા પત્ર દેવા તેણી
 વાર; મન મુકીને ઘોડા દોડાવ્યા. થોડી વારે કુંદનપુર આવ્યા.
 ॥ ૩ ॥ ગલકી ગંગાની કીનાર, એક બાગ સોભીત અપાર; તેમાં રૂડાં
 વ્રક્ષની છાયા, તેના શીતળ વાયુ વાયા. ॥ ૪ ॥ તેથી ચંદ્રહાસ બોલ્યો
 વચન, આવો છાયામાં કરીયે સહન; થોડી થોડી નિદ્રા લેશું, પછી પત્ર
 જઘને દૈશું. ॥૫॥ એમ કહીને બાગમાં પેડા, દીઠો છાંયો ત્યાં જઘને
 બેઠા; વસ્ત્ર પાથરી બાગમાં સુતા, આવ્યો વાયુ નીંદ્રા વશ હુતા. ॥ ૬ ॥
 બાગ સરસુ ગલકી તીર ત્યાં તો નીરમળ વહે છે નીર; ત્યાં તો નહાવા
 આવી છે કુંવર, પુત્રી કુંદનરાયની સાર. ॥ ૭ ॥ એ તો છે રૂપરૂપની
 ધામ, એનું ચંપક માલ્યની નામ; તેની સાથે પ્રધાનના બાળ, વિખ્યા
 નામે રૂપે રશાળ. ॥ ૮ ॥ બેઉ બાળીયે કર્યું સ્નાન, ઘેર જવા થઈ સાવ
 ધાન; તવ વિખ્યા બોલી બેહેન જવો, મુજ માયે કહું પુરુષ લાવો.
 ॥ ૯ ॥ માટે હું પુરુષ લેવા જવું, બાગમાં વીણીને આવું; એમ કહી
 કરી કુંવરી વીદાય, પોતે બાગને વીશે જય. ॥૧૦॥ પુરુષ વીણવા લાગી
 પોતે, દીઠો ચંદ્રહાસ સુતો તે, એનાં દરસણે જય દુખ, જઘ વીખી-
 યાયે જોયું મુખે. ॥ ૧૧ ॥ દીઠો પુરુષ બહુ અલબેલો, હાલ આ નર છે
 ઉંઘેલો; એવે પત્ર જમાનિ કસે, તે તો વાંચવાને મન વસે. ॥૧૨॥ ધીરે
 રહીને છોડ્યો સાર; વાંચી જણ્યા સમાચાર; મુજતાતે ધાર્યો છે કેહેર
 મોકલ્યો કપટે મુજ ઘેર. ॥ ૧૩ ॥ વીખ દેવા લખ્યું મુજ તાત, દેશે ક-
 પટથી વિખ ભ્રાત; પછી કુંવરીએ શું કીધું, પોતેનેત્રનું કાજળ લીધું.
 ॥ ૧૪ ॥ વિખ શબ્દ લખ્યો છે જ્યાંય; ખની જોડે લખ્યો ય ત્યાંય; તવ
 વીખીયા એમ વંચાય છાનું માનું લેખ્યું કન્યાય. ॥ ૧૫ ॥ એનું નામ
 છે વીખીયા માટ; એણે સમજી બેસાડ્યો ઘાટ; પછી હતો તેમજ બાંધી
 દીધો, પછી પંથ પોતાનો લીધો. ॥ ૧૬ ॥ ચાલી ચાલી ગઈ આપ ઘેર,
 કોઈને કહી નહી તે પેર; એમ કરતાં થઈ ઘડી ચાર, ચંદ્રહાસ જગ્યો
 તેણીવાર. ॥૧૭॥ એતો જગતથઈને ગયો, કુબુદ્ધીને ત્યાં જઈ ઉભો રહ્યો
 પત્ર મદન કુંવરને દીધો, એણે ઉકેલી વાંચી લીધો. ॥૧૮॥ મુજ તાતે
 મોકલીયો હાને રૂડા જમાત્રથી મન માને; એણે જણ્યું જણે કોઈ વાત,
 હાવો જમાત્ર નાવે હાથ. ॥૧૯॥ એમ શમજીને વિષ્ણુ બોલાવ્યો, પોતાના
 ઘરનો ગોર આવ્યો, કીધું સમે વરતે સાવધાન, દીધું મદને કન્યાદાન,
 ॥૨૦॥ વિખ્યા ભગની પોતાની જોઈ, પરણાવી દીધી પ્રેમે તેહ; એવે આવ્યો

કુબુદ્ધી તાત, એણે લજ્જની જાણી વાત. ॥૨૧॥ દીઠો ચુડો પુત્રીને હાથ.
 શતરૂ પરણ્યો દીકરી સાથ; વિપ્રાનું વેણ ના પડ્યું કાચુ, માહાર જુઠું
 એમનું સાચુ. ॥૨૨॥ પણ હું ક્યારે ખરો ખેલાડુ, બોલ્યુ બ્રાહ્મણનું
 ખોટું પાડુ, એકવાર હું શંદે ખોટું, આમ કેમ થયું પુછી જોવું ॥૨૩॥
 પછી પોતાનો મદન તન, તેને તેડ્યો એકાન્ત ભાવન; બેટા તેં શીખ
 કોની લીધી, વિખ્યા બહેન પરણાવી દીધી ॥૨૪॥ ત્યારે મદન બોલ્યો
 એમ; પત્ર લખીને પુછો છો કેમ; જુઓ પત્ર તમારો લખેલો, મીથ્યા
 આરોપ મુજને મેલો. ॥૨૫॥ તવ પ્રધાને પત્ર લીધો, શબ્દ વાંચીને
 વિચાર કીધો; માહારી લખવામાં થઈ ભુલ, હાથેથી બન્યો મુરખ તુલ.
 ॥૨૬॥ હવે વીધવા વેઠું કુંવારી, પણ જમાત નાખું મારી; એમ મ-
 નમાં રાખી એ વાત, ઘેર બેસી રહ્યો છે તાત ॥ ૨૭ ॥ એવે મદન સ-
 ભામાં ગયો, જઈ રાજને સંદેસો કહ્યો, સુણો કુંદનસેન્ય વાત વગની,
 મેં તો પરણાવી માહારી ભગની. ॥ ૨૮ ॥ કોળંદરનો સુત ચંદ્રહાસ;
 તેની સાથે ધરીને હુલ્લાસ; સુણી કુંદનસેન્ય એમ બોલે, કામ કીધું રૂઠું
 અતોલે. ॥૨૯॥ જ તું જ્યાં હોય ચંદ્રહાસ, ત્યાંથી મોકલ મારી પાસ;
 એને પુત્રી માહારી પરણાવું, સદા હાંધી રહેવાને ઠરાવું. ॥ ૩૦ ॥ એવાં
 વચન સુણીને મદન, ચાલ્યો દુષ્ટ બુદ્ધીનો તન; એવે કબુદ્ધી સું
 ખેલ લાવ્યો, એણે જમાતને બોલાવ્યો. ॥ ૩૧ ॥ કહ્યું ચંદ્રહાસને કામ,
 તમે સ્નાન કરો આ ઠામ; પછી પુંજપો હાથમાં સાહાવો, ચામુન્ડાના
 પુજન સાડે જવો ॥૩૨॥ અમારા કુળ રીત એવી, જઈ જમાત પુજે
 દેવી; નવ પુજે તો વિધન થાય, દીકરાનું હેવાતણુ જાય. ॥ ૩૩ ॥ તવ
 બોલ્યો ચંદ્રહાસ એમ, વેણ લોપ્ત તમારું કેમ; કહીને કરવા ગયો સ્નાન,
 તવ કપટ કર્યું પરધાન. ॥ ૩૪ ॥ અણુ બોલાવ્યા બે ચંડાળ; દીધી ક
 બુદ્ધી તતકાળ; તમે ચામુન્ડા માતાએ જવો, ડેરામાં પેશીને સંતાવો,
 ॥૩૫॥ રહેજે ઉઘાડી તરવારે, ગફલત નવ ખાસો લગારે; કોઈ આવે
 ત્યાં પુજન કરવા, તેને જાણજો આવ્યો મરવા. ॥ ૩૬ ॥ ભય ધરશે
 નહીં ઘેરે દીશ, આવનારનું છેદજો શીશ; એવું કહી મોકલ્યા ચંડાળ,
 જઈ સંતાયા તે તતકાળ. ॥ ૩૭ ॥ હાથમાં ઉઘાડી તરવાર, રહ્યા માર
 વાને તથ્યાર, એવે ચંદ્રહાસે કર્યું સ્નાન, સ્વચ્છ વસ્ત્રે થયો સાવધાન.
 ॥૩૮॥ લીધી પુંજપાની છાપ હાથ, જતાં સમરે ચામુન્ડા માત, ધર
 થી નીકળી પંથ પળીયો, એવે સુત પ્રધાનનો મળીઓ. ॥ ૩૯ ॥ પોતા
 નો બનેવી ચંદ્રહાસ આવ્યો મદન તેની પાસ, કહ્યો વાર કયાં જઓછો

તમે, તમને તેડવા આવ્યા અમે ॥૪૦॥ તવ બોલીયો ચંદ્રહાસ, જાતું
આમુંડાને અવાસ; તમ તાતે બતાવ્યું છે કામ, દેવી પુજવા જાતું તે
કામ ॥૪૧॥ તવ મદન વદ્યો વચન, તમને તેડેછે રાજન; શેવા સામગ્રી
મુજ કને લાવો, તમે રાજ્ય સભામાં જવો ॥૪૨॥ તમ વતી માતાએ
હું જાતું, પુજ કરી સભામાં આવું, એવું કહીને સામગ્રી લીધી, ચંદ્ર-
હાસે તે આપી દીધી ॥ ૪૩ ॥ પોતે આલ્યો રાજ્ય સભાએ, પેલોમ
દન ડેરામાં જય;જેવો પેઠો ડેરાની માંય,તેવા ચંડાળ ઉભેલાત્યાંયા ॥૪૪॥
ઉઘાડાં ખડકે કરી રીસ;મારી છેદ્યું મદનનું શીશ;પડ મુસ્તક પડીયા
ધરણ; પામ્યો પાપી તણો સુત મરણ ॥ ૪૫ ॥ ચંદ્રહાસ ગયો સભા-
માંય; રાયે માન્ય દીધું ઘણું ત્યાંય;બધી વાત કહી વરણાવી, પોતાની
પુત્રી પરણાવી. ॥ ૪૬ ॥ જેનું ચંપક માલ્યણી નામ, ઘણી ગુણવંત
રૂપની ધામ; તેનું કન્યાદાનજ દીધું, સહુ રાજ્યજ અરપણ કીધું.
॥ ૪૭ ॥ તે તો વાત પ્રધાને જણી, આવ્યો સભામાં વીચાર આણા;
જેયું તો પરણ્યો ચંદ્રહાસ, જઈ બેઠો રાજની પાસ ॥ ૪૮ ॥ લગનની
તમામ વાત જણી, એની મતી ઘણી ઘભરાણી;પુછ્યું ચંદ્રહાસને એમ,
દેવી પુજવા ન ગયા કેમ ॥૪૯॥ બોલ્યો ચંદ્રહાસ વચન, ગયો પુજવા
તમારો તન; મને સભામાં મોકલી દીધો, પુજપો એમણે હાથ લીધો,
॥ ૫૦ ॥ ગયા પુજન કરવાને એહ, પડ્યો પ્રધાનને સંદેહ; દોટ મુકીને
પ્રધાન, પોતે જેવા ગયો સંતાન ॥ ૫૧ ॥ વલણ ॥ સંતાન જેવા સંચર્યા
જ્યાં છે દેવસ્થાન; વ્યાસ વહ્નલ વદે, સમરે સહુ ભગવાન.

કડવું ૭૧ રાગ સવૈયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય ॥ ૧ ॥ પ્રધાન સંચર્યો દેવીને દેરે,
જેયું ઘોળે દીશ, ડેરામાં પડેલું દીકું, પુત્રનું ધન ને શીશ ॥ ૨ ॥ પ્ર-
ધાને જાણ્યું બ્રાહ્મણોનું, વચન સાચું પડીયું, જે જે કપટ મેં કર્યું તે મ
હારું મુજને નડીયું ॥૩॥ હવે હું શું કરજીવીને, દીકરાનીથઈ હાણ, એમ
કહીને સીશ પછાડ્યું, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥૪॥ એ વારતા સહુ કોડે
જાણી, જેવા ગયો રાજન;તેની સાથે ચંદ્રહાસ ગયો, આ શું થયું વી-
ધન ॥પા ચંદ્રહાસનું મોહું ઉતરી ગયું, પગલાંનો હુંકાળો જમતની

કહેણી થઇ મુને, મુઓ સાસરે ને સાળો. ॥૬॥ એવું સમજી ચામુન્ડા
 નો, વહન પોતે કીધો; તેથી દેવી પ્રસન્ન થયાં, હશીને ઉત્તર દીધો. ॥૭॥
 સું માગે છે સું માગે છે, જે માગું તે આપુ, ચંદ્રહાસ તું ચીંતા ન ધરતો,
 તું કહે તે કષ્ટ કાપુ. ॥૮॥ સાંભળી ચંદ્રહાસ બોલ્યો, માતાજી કષ્ટી
 કાપો; માહારો સસરો માહારો સાળો, સજવન કરી આપો. ॥૯॥ મા
 તાએ અમી દ્રષ્ટી કીધી, તવ થયા સજવન; ચંદ્રહાસને ચરણે લાગ્યો,
 કુબુદ્ધી ને મદન. ॥૧૦॥ દુષ્ટ બુદ્ધી જઇ જમાત્રને પડીયો પ્રેમે પાય;
 માહારું કત મુજને નડ્યું છે, તમે તો કીધી સાહાય. ॥૧૧॥ પોતાનું
 કર્યું પોતાને નડે, તેમાં નહીં મીન મેશ; કપટ તેનું ચપટ થાયે, સંદે નહીં
 કાંઈ લેશ. ॥૧૨॥ વિપ્રનું વચન સત્ય ન માને મુજ જેવો નાસ્તીક;
 પાછરથી તે પસ્તાય પાપી. પહેલી ન ધરે બીક. ॥૧૩॥ મમત બાંધે
 વીપ્રની સાથે, તે નવ પહોચે કેડ; એમ કહી ધરખાર પોતાનું, જમાત્રને
 કર્યું ભેઠ. ॥૧૪॥ પોતાનો મદન દીકરો તે, ચંદ્રહાસને દીધો, વૈરાગ આ
 ણી તપ કરવાને, જવા વીચાર કીધો. ॥૧૫॥ એટલે કુંદનસેન્ય રા
 જ્યે, જોડે જવા ધાર્યું, રાજ પ્રધાન નીકળ્યા બેઉ, ઉતપાત સર્વ નિવાર્યું
 ॥૧૬॥ તેમણે વનમાં વાસ પુર્યો, રાજ્ય કરે ચંદ્રહાસ; મદનને પ્રધાન
 કરીને પોતે રાખ્યો પાસ ॥૧૭॥ રૂડી રીતે રાજ ચલાવે, ધર્મ ધોરીધર
 રાય; ગઉ બ્રાહ્મણને વીશેશ માને. તેમ તેમ જય વરતાય ॥૧૮॥ તે
 ચંદ્રહાસને બે દીકરાછે, બાણાવળી બળવાન; એ બીના કહી નારદજીયે
 જાણ્યું સતી સંતાન ॥૧૯॥ નારદે કહ્યું અરજુનજીને, મુકીદો સોરા-
 સોર, એની જોડે જુદ્ધ કર્યામાં, નહીં ચાલે તુજ જોર ॥૨૦॥ માટે સદ્દેહ
 દરી લ્યો ઘોડો, કહી થયા અંતરકથાન; અરજુનજીએ વખત વીચારી,
 શું કર્યું સતી સંતાન ॥૨૧॥ હંસદ્વજને ને નિલદ્વજને, મોકલી સંદેશ
 કરાવ્યા, કહીએ કે અરજુન ને પ્રભુ; પરાણાગતે આવ્યા ॥૨૨॥ એવું
 કહાવ્યું તે વાત પોહોચી, જ્યાં ચંદ્રહાસ રાય; સારા સમાચાર સાં-
 ભળીને સામો તેડવા જાય. ॥૨૩॥ સામા આવી માન્ય દીધું, લેઇ
 ગયો આપ ઘેર; પાંચ દીવશે પરાણાગતે; રાખ્યા આનંદ ભેર ॥૨૪॥
 પછી પોતાના પુત્રોને, સોંપી દીધું રાજ; અશ્વ લેઇને પાન્ડવ સાથે,
 નીકળ્યો ફરવા કાજ ॥૨૫॥ યજ્ઞના અશ્વ બે આગળ ચાલે, પુકે સહુ
 શેન્યાય; સર્વના જીવને આનંદ ધણો, હૈયે હરખ ના માય ॥૨૬॥ જ-
 તાં જતાં આઘા ગયા, લાંબે પંથે ચડીયા; એવામાં સમુદ્ર આવ્યો, તેના
 જળમાં પડીયા ॥૨૭॥ વલણ ॥ પડીયા તેના જળ વીસે, સાંભળ તું

૬૦ ૭૨ રાગ સાખી.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારિતું
જને શંભળાવું અશ્વમેધ કથાય. ॥ ૧ ॥ બેઉ અશ્વ શીધુમાં પડીયા,
તરતા જળમાં જય; જળવિશે એક ટેકરી છે, તે જઈ પોહોઆત્યાંય.
॥૨॥ શીધુ કીનારે સઉ શેન્ય ઉભું, અશ્વ ગયા કેમ કરીએ; પ્રભુ કહે
જળ તરણવાળ, લેઈ પુકે પરવરીયે. ॥૩॥ એમ કહી અરજીનને પ્રભુ
બેઉ થયા તઈયાર; જળ તરવાણી પર બેઠા, આલ્યા તેણીવાર ॥૪॥
ટેકરી ઉપર તે પણ ગયા, અશ્વ લેવાને કામ; ઘણા કાળથી તપ કરેછે
બકદાલવ તે કામ. ॥૫॥ તેમની પાસે અરજીન ગયો, ગયા અશરણા શ
રણ; માહા તપશ્વી મુની દેખી, પ્રેમે લાગ્યો ચરણ. ॥૬॥ અરજીન કહે
ઓ માહારાજ, એકવાત પુછી લેવું; તડકોવરસાદ નડતો હશે, ઝુંપડી
કરો તો કેવું, ॥૭॥ એટલે બકદાલવ કહે બેટા, સાંભળ જે વેણ માહા
રં; ઝંઘડાં લાવિ ઝુંપડી બાંધુ, કેટલું જીવવા શાસ્ત્ર ॥૮॥ એવું સાંભળી
પારથે પુછ્યું, મનમાં ધરીને હર્ષ; ઓ મહારાજ તમ કાયાને, કેટલાં
થયેલાં વરસ, ॥૯॥ બકદાલવ કહે ખખર નથી પણ કહુંનિવેક; જન્મ
થી મહારા મુસ્તક ઉપર, પત્ર મુક્યું છે એક. ॥૧૦॥ માહોટાં મહોટાં
છીંદ્ર પડેલાં, હશે તેની માંય; છુદ્રો જેટલા માહારી આગળ, થઈ ગયા
બ્રહ્માય ॥ ૧૧ ॥ તવ અરજીને છીંદ્ર ગણીયાં, ગણીયાં શ્રી જીગદીશ;
ગણતી કરતાં વીશ છીંદ્રાના બ્રહ્મા થએલા વીશ. ॥ ૧૨ ॥ અરજીનજી
મન વિસ્મય પામ્યો, આ કેવી વ્રતી દુઝી, કહે છે કે ઝુંપડી બાંધીને
છેવટ જીવું મુકી. ॥ ૧૩ ॥ આપણે આયુષ છે બહુ દુકા, પણ આશા
બહુ મોહોટી, અજ્ઞાનતાથી આપણ જીવે, આશા કરીએ ખોટી ॥૧૪॥
એમ કહીને ઉભા થયા, યજ્ઞના અશ્વ હંકાર્યા, પુડળ પોતાના અશ્વો
મુકયા, શેન્ય હતું ત્યાં ઉતર્યા, ॥૧૫॥ ભોમી ભાગમાં અશ્વ ચલાવ્યા
જતાં જતાં જય; ચારો ચરતા મારગે ફરતા, ગયા શીધું દેશ માંય.
॥ ૧૬ ॥ ત્યાં રાજ્ય કરે સુત જેદ્રથનો, દુર્યોધનનો ભાણેજ, જીગમ
એવું નામ એનું, મોહોપર ઝાંજી તેજ. ॥૧૭॥ તેના ગામમાં ઘોડા
ગયા જીગમે જાણી વાત; અશ્વ લેતાટની પત્ર વાંચી જણ્યા પાન્ડવ
પ્રખ્યાત. ॥૧૮॥ તેવોજ તે મુરછામાં પડીયો, થઈ ગયો બે ભાન, તે
વાત જાણી દુશાલીયે, ગભરાયો સંતાન, ॥ ૧૯ ॥ એવું જાણી ઘર બા-
હાર ચાલી દોડી ગઈ ભાગોળે ત્રાસ ભરેલી રડવા લાગી, અવળા મોઢે

પોળે ॥ ૨૦ ॥ આ મુજ બંધુ આ મુજ બંધુ, કરતી કરતી આવી;
કુંતી નંદન અરજુનજીએ, ભગની કહી બોલાવી ॥ ૨૧ ॥ આવ મારી
ભગની શો લાગ્યો અગની; વગની કહે મન વાત, હું તારો ભાઈ બેઠો
છું ને કેમ કરે આંસુપાત ॥ ૨૨ ॥ એટલે દુશાલી એમ બોલી, દુર-
દશા માહારી જગી; તને આવ્યો સાંભળી તારા, ભાણેજને ખીક લાગી
॥ ૨૩ ॥ એના મનને એ ભય લાગ્યો, લેઈ લેશે મુજ રાજ; દુરીયોધન
ના વતીની માહરી, ઉપર કાઢશે દાજ ॥ ૨૪ ॥ એવો ભય તુજ ભાણે-
જ પામ્યો, મુરછામાં ઢગી પડીયો, એવા બેનના વચન સુણી, પારથને
પ્રેમ ચડીયો ॥ ૨૫ ॥ સેન્ય સહીત એ ગામમાં ગયો, ભાણેજ પડીયો
જ્યાંય; ભાઈ ભાઈ કહેતો કહેતો, આવીને ઉભો ત્યાં ॥ ૨૬ ॥ હાથ
ઘ્રી જુગમને ઉઠાડ્યો, કેમ તું મન ભય લાગ્યો, આપણે ઘેર યજ્ઞથાય
છે તે, તુજને તેડવા આવ્યો ॥ ૨૭ ॥ ચાલો ભાણેજ ચાલો ભગની,
ચાલો આપણે ઘેર, એટલે જુગમ રાજ થયો, ઉપડ્યા આનંદભેર.
॥ ૨૮ ॥ વાજતે ગાજતે ચાલ્યા સરવે, હસ્તીનાપુર ભણી, વરશકેતુ
આગળ ગયો, કહેવા વધામણી ॥ ૨૯ ॥ ધરમને સમાચાર કહ્યા, તવ
ઉઠ્યા સામા જવા, મોતી પુસ્પોની થાળો ભરી, બેઠિ અશ્વ વધાવા.
॥ ૩૦ ॥ કુંતા ધૃપતી સુભદ્રા, ભીમશેન આદે જય; હરખીને સૌ શામા
આવી, અશ્વને લાગ્યા પાય ॥ ૩૧ ॥ મોતી પુષ્પે વધાવ્યા સઉને તેડ્યા
ગામની માંય; રૂપાળા ઉતારા આપ્યા, સઉ જન ઉતરયું ત્યાં ॥ ૩૨ ॥
આનંદ ઓચ્છવ ગામમાં થાયે, હરીજન લોકો માહાલે; અનીતીનો ન
મળે કોઈ, રૂડી રીતે શહુ ચાલે. ॥ ૩૩ ॥ યજ્ઞના મંડપની બહુ શોભા,
કાંઈ ન રાખી ભુલ; સ્ફટીક મણીના સ્થંભ રોપેલા, ફરતી મોતીની
ગુલ. ॥ ૩૪ ॥ હીરા ચળકે લીલમો લળકે મલકે જોતાં મુખ; બ્રાહ્મણો
નાં દરશન કરતાં, ટળે દળદર દુખ. ॥ ૩૫ ॥ વેદ મંત્રના સુર ચાલે,
નીકળે વાણી પવીત્ર; લોકોના જ્યજ્યશબ્દ થાયે, વાગે રૂડાં વાજંત્ર.
॥ ૩૬ ॥ ઉછળે અખીલ ગુલાલ પુષ્પો, ભજનની થાય ધુન્ય; આપણું
મેલણું તે શહુ કરે માહામણીઓ અરજુન. ॥ ૩૭ ॥ દેશ દેશાન્તર પત્ર
લખીને, તેડ્યા સહુ રાજન, અડાસી શહસ્ત્ર રૂશી તેડ્યા, નય થયું પાવ
ન. ॥ ૩૮ ॥ રાજ રહીઅતને વળી રૂસી, જાદવ છપન્ન કરોડ, યજ્ઞના
વીશે કારભાર કરે, પોતે શ્રી રણુછોડ. ॥ ૩૯ ॥ સરવને સાર લાગે છે,
ભાગે છે ભવનાં પાપ, ખાન પાન પાન્ડવ પુર કરે, નહીકોઈને શંતાપ.
॥ ૪૦ ॥ ચોરી ચખારી જરા ન થાયે, વરકોદરની ચોટી, નિચ વરણુ

ભેગા નવ આવે, ભીમશેન રાખે રોષ્ટી. ॥ ૪૨ ॥ બેસવાની સભા અર-
જુને રચી, સર્વ ક્ષત્રીઓએ જાણ્યું; મેઘવરણ સાથે શેવક મોકલી, પર-
વતનું ધન આણ્યું. ॥ ૪૩ ॥ કનક કેરા ઓરડા ભરીયા, સૌ શેન્ય કીધી
ત્યાર; ચૈત્ર સુદી પુર્ણીમીને દન, પુરણાઉતી વીચાર. ॥ ૪૪ ॥ વળણ
પુરણમીનો દન થયો, સુણ જનમેજે રાય; વહ્નલ વાણી ઓચરે, યજ્ઞ
તણી કથાય.

કડવું ૭૩ રાગ. ધોળ.

બોલ્યા બોલ્યા જયમુની મુખ વચનરે; સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત
કેરા તનરે. ॥૧॥ યજ્ઞ કરવા બેઠાં ધરમને ધૃપતીરે જગતનો જસ લેછે
કુન્તા સતીરે. ॥૨॥ વેદ મંત્રે બ્રાહ્મણો કાર્ય કરાવેરે; જવ તલ ચતને,
શીક્ષણ સરવે હોમાવેરે. ॥૩॥ તે યજ્ઞની ધુર્મ આકાશે જાયરે; તેથી
તેત્રી, કોટી દેવતા ત્રપ્ત થાયરે. ॥૪॥ વાગે છે ત્યાં ભેર ભુગળને ઢોલરે
જય જય શબ્દ, થાય ને ઉપજે કલોલરે. ॥૫॥ હરીજનો, જુએ છે રૂ-
ડેરી ચરચારે; સૌને કીધી, કપાળે કુમકુમ ચરચારે ॥૬॥ અશ્વ પુજન
કરી અવયવ ભાગ લીધોરે; પુરણ પ્રેમે, તેવો અશ્વ હોમ કીધોરે ॥૭॥
અશ્વને તો સજ્જવન ક્રીધા વિદાયરે; પરી પુરણ યજ્ઞ થયો છે ત્યાંયરે
॥૮॥ પછી ધરમે, આગના કરી તે વારરે; સહુને ભોજન કરાવો ભુગદા
ધારરે. ॥ ૯ ॥ તવ પ્રભુએ સર્પને આગના દીધીરે, જમવા માટે, વિવેક
પતંગ કીધીરે. ॥૧૦॥ પીરસવાને જહવ છપન કોડરે; દેખ રેખ રાખે
સમ્રાજે શ્રી રણછોડરે ॥૧૧॥ કરાવી છે જમવા સામગ્રી અપારરે; વર-
ણન કરતાં, ઘણીક લાગે વારરે. ॥૧૨॥ પછી સરવે, ભાવતાં ભોજન
કીધોરે; સહિ પ્રાણીને સોપારી મુખવાસદીધોરે. ॥ ૧૩ ॥ પછી પંગત ઊ
ઠીને ઉલટ વ્યાપેરે; ધરમ રાજ, કનકનું દાન આપેરે ॥ ૧૪ ॥ ધૃપતી
તો કરે મોતીનું દાનરે, પાસે રહીને અપાવે શ્રી ભગવાનરે ॥૧૫॥ બ્રાહ્મ-
ણોને ભરેલી બ્રહ્મપુરી આપેરે; અવર જતી, ચાચકના કષ્ટ કાપેરે. ॥૧૬॥
આખ્યાં પોતે ગૌદાનને વસ્ત્ર દાનરે; આખ્યાં પાત્રો, કુન્તા સતીને સંતા
નરે ॥ ૧૭ ॥ પછી કીધિ પુરણ પ્રેમે સભાયરે, તેમાં બેઠા, ક્ષત્રીનંદન
સહુ રાયરે. ॥૧૮॥ યુધિષ્ઠરને વાવરવાનો ભાવરે; જેને રાજ, તેવો
કીધો સરપાવરે. ॥ ૧૯ ॥ ધનમાલ આપી, સરવને દીધી વિદાયરે; પછી

સહુજન, પોતે પોતાને સ્થળ જાયરે. ॥ ૨૦ ॥ તે પછી સઉ, યજ્ઞ સ્થળે ભેગા થાયરે; પાંચ પાન્ડવને, છઠ્ઠા શ્રીમદ્વરાયરે. ॥૨૧॥ યજ્ઞ કેરો કચ્ચ રો નાંખ્યો જ્યાંયરે, સ્વર્ગ વીસેથી, નોળીયો આવ્યો ત્યાંયરે. ॥ ૨૨ ॥ તે કચરામાં આળોટે ધરી ઉમંગરે, પણ ન થયું સોના રૂપાનું અંગરે. ॥ ૨૩ ॥ ત્યારે ધરમે પ્રભુને પુછ્યું પ્રશ્નરે; કાયા હાની, કેમ બદલાઈ નહી કળ્પરે ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી એમરે, દ્વાપર ઉતર્યો, તેથી કાયા બદલે કેમરે. ॥ ૨૫ ॥ એટલે ટળીયા, ધરમનો સદેહરે; સરીતા સ્નાન. કરી સ્થળે ગયાં તેહરે. ॥ ૨૬ ॥ નમ્રમાંથી, રાજ રૂપી સહુ જાયરે; ખીજ ત્રીજ રહીયત થઈ વીદાયરે. ॥ ૨૭ ॥ બળદેવ ગયા, લઈને છપનકોડરે; હસ્તીનાપુર, રહ્યા શ્રીરણ્છોડરે. ॥ ૨૮ ॥ યજ્ઞ કથા પુરણ હવી આ ઠામરે; શ્રોતાજનને, સુણતાં રીજે શ્રીરામરે. ॥ ૨૯ ॥ યજ્ઞ કથા, સુણીને દાન અપાયરે; તે પ્રાણીને, યજ્ઞતણું ફળ થાયરે. ॥૩૦॥ શ્રદ્ધા રાખી, શ્રવણ કરે જે જનરે; તેને પ્રભુ, આપે અનંધન તનરે. ॥૩૧॥ શ્રોતા વક્તા, સઉ બેસજો કરજોડરે; વજ્રલ વદે, બોલો જે જે શ્રી રણ્છોડરે. ॥ ૩૨ ॥ વજ્રણુ ॥ જય બોલો રણ્છોડની, તો રણ્છોડે નાથ; વજ્રલ વાણી ઓયરે, નીરમળ રહો મન સાથ.

કડવું ૭૪ રાગ સવૈયાનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ જને સંભળાણું સંભળજે કથાય ॥ ૧ ॥ પરીપુરણ યજ્ઞ ક્રીધો; રહ્યા સુખી થઈ જ્યારે; એવામાં એક કણુખીને બ્રાહ્મણ વઢતા આવ્યા ત્યારે ॥ ૨ ॥ ધરમ રાજની સભામાં, આવીને ઉભા બેઠું; ધરમ કહે ટંટો શો છે, જુખાની તમારી લેઉ. ॥ ૩ ॥ તે વેળા શ્રીકણ્ણ બેઠા છે, પોતે જુગજીવન; તે સમે પાટીદાર બોલ્યો, મુખથકી વચન. ॥ ૪ ॥ માહારાજ મેં ખેતર માહારૂ, વીખને અરપણ ક્રીધું; માહારા બાપ પછાડે મેં આ, વીખને આપી દીધું. ॥ ૫ ॥ આકાશથી કે પાતાળ સુધી, આપ્યું હતું રાજન; પણ તે ખેતરમાંથી નીકળ્યું, ચાર ચરૂ ભર્યું ધન ॥૬॥ તે ધન એ બ્રાહ્મણ લેઈ ગયો, તે મુજને અપાવો, તે કરતાં મુને પાપ છે થાતુ ખેતર પાછું લાવો. ॥૭॥ બ્રાહ્મણ કહે પાછું ન આપું, ખેતર કણુખી કેરૂ; માહારા બે પુત્રે લે જઈને, ખેતરમાં વધેરૂ. ॥ ૮ ॥ કણુખી કહે વધેરૂ

નેતો, તેમાં માહારું શું જશે; મારીશ તો મરસે સુત તારા, નીરવતી
 મને થાશે. ॥૯૯॥ તું મારીશ તે પાપ તુને, મુને ન લાગે રતી; બ્રાહ્મણ
 કહે એવા પાપો, હું કાંઈ ગણતો નથી. ॥૧૦॥ બેઉની વીપ્રીત વાત
 સુણી, ગભરાયા ધરમરાય; પ્રભુને પુછ્યું એ માહારાજ, આ તે શું
 કહેવાય. ॥૧૧॥ એટલે અંતરયામી બોલ્યા, બંને કાળ સમાવો; છ
 માસ પછી ન્યાય કરીશું, અત્યારે ઘેર જવો. ॥૧૨॥ એમ કહી બ્રાહ્મણ
 કણુબીને, પાછા કાઢ્યા ધનશામ; પછી ધરમ પ્રત્યે બોલ્યા, કૃષ્ણ પ્રભુ
 તે ડામ. ॥૧૩॥ એ યુધિષ્ઠર હવે ન કરશે, કોઈ જનનો ન્યાય; દ્વાપર
 ઉતરી કળીયુગ બેઠો, એરે ધરમ રાય. ॥૧૪॥ એણે સાંભળી ધરમ
 બોલ્યા, એરે દેવાધી દેવા; મુને ગુણ લક્ષણ બતાવો, કળીયુગના જીવ
 કેવા. ॥૧૫॥ કૃષ્ણ પ્રભુ તવ કહેવા લાગ્યા, સાંભળો ધરમરાય; વ્યાસજી
 તમને તે સહુ કહેશે, ઉપદેશની કથાય. ॥૧૬॥ મુજને તમે આગના
 આપો, દવારકાં હું જાવું; થોડે દીવસે વળી પાછો, મળવા માટે આવું.
 ॥૧૭॥ વળણું. ॥ મળવા માટે આવશું, એમ કરે છે વાત; એવામાં ત્યાં
 આવીયા, વઢતા પુરૂંશ સાત. ॥

કડવું ૭૫ રાગ દુરઘા સાખીનો.

જયમુની રૂંશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી
 તુજને સાંભળાવું, અશ્વમેધ કથાય. ॥૧॥ કૃષ્ણ જવાની ત્યારી કરે છે,
 સમયુરૂંશ ત્યાં આવ્યા, ખટ વીપ્રો એક અતીશુદ્ધને, તાડન કરતા લા-
 વ્યા. ॥૨॥ યુધિષ્ઠરને કૃષ્ણ ખીરાજ્યા, ત્યાં આવી વીપ્રો બોલે; આ અતી
 શુદ્ધ આચાર્ય થયો છે, વીપ્ર આચાર્યની તોલે. ॥૩॥ ઉપવીત અંગે
 ધારણ કર્યું છે, વધાર્યા છે પંચકેશ, દર્ભાસનને જળ કમંડળ, ધર્યો છે
 માહાત્માનો વેશ. ॥૪॥ વેશ ધરી ઉપદેશ કરે છે, વાંચે છે કથા પુરાણ,
 તે ઉંચ જતી શ્રવણ કરે છે, નીચના મુખની વાણ. ॥૫॥ નેવનુ પાણી
 મોલ ચઢ્યું ને, અવની ગઢ આકાશ; અવળી જંગા બહેવા માંડી; વા-
 ઘને અજનો ત્રાસ. ॥૬॥ મંજારથી સ્વાન સંતાવા લાગ્યાં, કાગથી
 સંતાયા હંશ; નીચ જતીનો ઉંચ જતીપર, ઉપન્યો અતી દ્વંશ. ॥૭॥
 આ તે કારણ શું છે કપાળ, કેમ બને વીચીત્ર; કાળ બળ કેમ ક્યો
 ભાસે છે, વળી દીસે અપવિત્ર. ॥૮॥ એણે સાંભળી ધરમ રાયે, બેયું

જુગધિશ સોમ, ઓ કપાનીધિ હું તો આ વાતો; સાંભળી વિશ્વમય પામું
 ॥૬૧॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે એરે યુધીષ્ઠર, કળીયુગનાં એ કર્મ; હજી તો આ
 ગળ જતાં થાશે, અતી ઉપાધીના ધર્મ. ॥૧૦॥ શુદ્ધ લોકો આચાર્ય થઈ
 ને, રોમ રોમ નરકે પડશે; વૈશ્ય ક્ષત્રી ને વીપ્ર લોકો, તેને પંથે ચડશે.
 ॥ ૧૧ ॥ તેથી તે પણ નરક પળાશે, તવ લય પામશે શ્રદ્ધી; ધર્મ વીશે
 અધર્મ થવાનો, સૌ જીવ ભોગવે કદી. ॥ ૧૨ ॥ શ્રીતા નરકે વક્તા
 નરકે, નરકે ઉંચ ને નીચ; ભક્તાણીયો ભારજ થવાની, પાતકના થશે
 ક્રીચ. ॥ ૧૩ ॥ ધર્મને નામે ઢોંગ થવાના, આગળ અખળા બેશે; હું
 મ્હાર સાર્થક કરું છું, કામની કંથને કેહેશે. ॥ ૧૪ ॥ મીઠાઈ મેવા દુધ
 કઢેલાં, ઢોંગીને જઈ દેશે; પતી તેની પુંડ ન જીએ, મુખ વીકાશી રહેશે
 ॥૧૫॥ પરણ્યા પતીનું પોશાણ કરતાં, કંજુશાઈ દેખાડે; ઢોંગી ધુતારા
 ને ધવરાવીને, પ્રેમપુર્વક જમાડે. ॥૧૬॥ કંથ તણી નહી સાચવે વેળા,
 ઢોંગીની તક નહી ચુકે; ઢળતી વસ્તુ ઢળવા દેશે, બાળક રડતાં મુકે.
 ॥૧૭॥ ઢોંગીની છબી નીરખ્યા કરશે, ઢોંગીના ગુણ ગાશે; ચરણ
 ચાંપસે કાંમે ટાંપસે, પતીથી મુખ મરડસે. ॥૧૮॥ ધર્મના નામનો ધંધો
 ગ્રહીને, ધન મેળવસે ભારી; ભારે વેભોગ ભોગવસે ને, દુનીયાની કર
 સે ખુવારી. ॥ ૧૯ ॥ પણ ઉંચ કરમી કળયુગી અખળા, ધણીનું ધન
 વેફરસે; કળીજુગના આચાર્યોને પોશી, મોહીત દ્વંદ્વમાં ફરસે. ॥ ૨૦ ॥
 તે સહુ લક્ષણ કળયુગ કેરાં, આ બધી તેની લડાઈ; તેમાં આપણે ચીત
 ન દેડું, જ્ઞાનમાં રાખો ચડાઈ. ॥૨૧॥ હાવા તો અનેક ઉતપાત થાસે,
 તેમાં ન દેસો ધ્યાન; કળયુગ બેઠો નીશ્યે માનો, એમ વદે ભગવાન.
 ॥ ૨૨ ॥ યુધીષ્ઠરને ચાલી ચીંતા, આ તો આબુનું દુખ મ્હોટું; ધર્મના
 કામમાં ધાડ પાડે, એ દુખ સઉથી ખોટું. ॥૨૩॥ અરેરે ધર્મનું ધરબોળ
 જસે, અવળી મતી જગ જાલે; દેખાસે સવળું હસે અવળું, પણ તે
 પંથે ચાલે. ॥૨૪॥ એવો અતી ઉદ્વેગ ધરીને, થઈ બેઠા નીરાશ; અરેરે
 એ યુગ ભુંડો, સાંભળી પામ્યા ત્રાસ. ॥૨૫॥ પ્રભુ કહે તમે ત્રાસ ન ખા
 સો, વ્યાસજીને તમે મળજો; હવે હું આગના માગું છું, ધર્મ કહે વળી
 વળજો. ॥૨૬॥ એવું સાંભળી કૃષ્ણ પ્રભુજી, પોતે થયા વીદાય; એટલે
 અતી ઉદ્વેગી રહે છે, પોતે ધરમ રાય. ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને કૃષ્ણ
 પ્રભુજી, પોતે થયા વીદાય; ઉદ્વેગ ભોગવે ધરમ રાજ, હવે ક્યારે દેહ
 જાય. ॥ ૨૮ ॥ એટલેથી અશ્વમેધ પર્વ, પૂર્ણ થઈ કથાય; ઓ જનમેજે
 રાજ તારી, ઉતારી બ્રહ્મહત્યાય. ॥ ૨૯ ॥ કાળા પડદા ઘોળા થયા, સ્વે

વ્યાસાશ્રમ પર્વ.

કડવું ૧. રાગ સાખીનો.

જયમુનીરશી એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ
ને સંભળાવું, વ્યાસાશ્રમ કથાય. ॥ ૧ ॥ ધરમરાજને રહે ઉદાશી ગ-
મતુ નથી લગાર; ખાવું પીવું કાંઈ ન ગમે, ગમે નહીં વ્યવહાર. ॥૨॥
ઉદવેગ ધરીને નીકળીયા, ઘેરથી ધરમરાય; વેદમવ્યાસનો આશ્રમજ્યાં
છે, ત્યાં ગયા મન મકલાય. ॥૩॥ વ્યાસજીને જઈ ચરણે લાગ્યા, મા-
હારાજ ટાળો વેમ; સંસારમાં હવે નથી ગમતું, ઉદાસ રહુ છું કેમ.
॥૪॥ એટલે વ્યાસજી એમ બોલ્યા, નહિ ગમે આ સમે; કળયુગ બેડો
તે કારણથી મનડું તમારું ભમે, ॥૫॥ શતીયાને સાડું નવ લાગે, કળી-
યુગ વિશે રેહેવું; ધરમ કહે કળીયુગ કેવો, વ્રતાન્તમુજને કહેવું. ॥૬॥
કેહેવું ઘટે છે વ્યાસ માહારાજ, લાગુ તમને પાય, કળયુગના ગુણ લક્ષણ
કેરી, કહો મુને કથાય, ॥ ૭ ॥ વ્યાસજી બોલ્યા ધરમ સુણો, કળીમાં
કમ આયુશ; થોડા દિવસ જીવવું તેમાં, હૈયામાં ધણી હુંસ. ॥ ૮ ॥ અને
ક પ્રકારના રોગની વ્યાધી; ને થાય નાડી પરીક્ષા; બ્રાહ્મણ વીના અવર
જતી; માગે ઘેર ઘેર લીક્ષા. ॥૯॥ દુરાચરણ દુર વ્યસન વધશે, દુરબુ-
દ્ધિને દુકાળ; ઉંચ વરણ રાખશે નીચ વ્રતી, ઉંચ વ્રતી ચંડાળ. ॥૧૦॥
નાસ્તીકને સૌ આસ્તીક કેહેશે, આસ્તીક ને નાસ્તીક; સ્વારથ સરશે
તેમ સહુ વળશે, નહીં પ્રભુની બીક. ॥૧૧॥ ખરા બોલાને પાડશે ખોટો,
ખોટો ખરો કેહેવાશે; વેદના અર્થના અનર્થ થાશે; પાખંડી પુજશે.
॥૧૨॥ શીવાર્પણનું ખાવા ઇચ્છે; વીખને તીછકાર થાશે; ગુરૂ પદવીનો
ડાળ કરીને, મહતાથી મદીરા પાસે. ॥૧૩॥ ધર્મની જગોના ધણી થાશે,
પ્રપંચ પગલાં ભરશે; કન્યા વિક્રય વધશે ઝાળે, જીવતી જરમાં ફરશે.
॥૧૪॥ રાજ્યનીતીમાં ન્યાય થાશે, સ્વારથ સરે તેવા; લાંચો લેવાશે
ડંડ દેવાશે, ઉંચ નીચની કરે શેવા. ॥૧૫॥ સરવ વરણ, એક આરે
થાશે, ખાશે પુત્રીની કમાણી; ખાપનિ બેટીપર કુદૃષ્ટી, ભ્રાત ભગની
વેહ આણી. ॥૧૬॥ વાહાલામાં બહુવેર વધશે, નાત જાતમાં નહીં જંપ;
કલેશ કંકાશ નીત્યે ઘરમાં, પાડોશમાં નહીં સંપ. ॥૧૭॥ ગરીબને સહુ
ધાલશે ગોદા, મહરથની પક્ષ તણાશે, બે મુખીદુનીયાબોલવાની, સત્ય

ત્યાં અસત્ય જણાસે. ॥૧૮॥ સાચી વારતા સંતાઇ જશે, જુઠી વાત ગણાશે; ધરમીષ્ટ તે અધરમી કેહેવાશે, અધરમી ધરમી ગણાશે ॥૧૯॥ ધરમનું દ્રવ્ય ખાવા ચાહાશે, નહીં માને પુન્ય પાપ, ખાપ નહીં ગણે દીકરાને, દીકરો નહીં ગણે ખાપ ॥૨૦॥ સાસુને વહુ નહીં સંપવાનાં; ટંટામાં સહુ રાજ; નીતીનો ઉદયોગ નહીં જાણે, ચાલશે દગલખાજ. ॥ ૨૧ ॥ બેહેની ખારણ સાળી ધરમાં, કુટુંબમાં કલેશ કરસે પત્નિયો પીત્રાધથી વેહેરી, પીઞ્ચરમાં ધન ભરશે ॥ ૨૩ ॥ જમાત્રોનું ખાવાં ચાહાશે વઢશે વાંકી વાટે; ન્યાય નિતિથી કોઇ ન બોલે, ચાટે તેનું દાટે. ॥ ૨૪ ॥ ખાશે ત્યાં સુધી ગુણ ગાશે, નહીં ખાય તો ગાય બોદું; પરના સુખે દુખ દલમાં, ઝેર વેહેર મનમાં મોહોદું. ॥ ૨૫ ॥ વણ દીઠી વાતો વધવાની, નીંદાનો સહુને ધંધો; કળીયુગનો જીવ કામે કોધે, રહે રાત દીન અંધો. ॥૨૫॥ ગાંડનું ખાઇને બોદણી પરની, બીજો નહીં ઉદયોગ, છળ પડપંચને પાપ ઘણેરા, વિવેક વણ વૈભોગ. ॥ ૨૬ ॥ ઉત્તમમાં અવતરીને પાળે, નીચ વરણનો ધર્મ; મુળ જતીનો મારગ મુકી અન્યનાં ગ્રહે કર્મ. ॥૨૭॥ હીંદું કુળમાં અવતરીને, યવનનો પંથ જાણે; સુપાત્રને ગ્રહસ્થ ગણીને, કુપાત્રને ચાલે. ॥ ૨૮ ॥ દુરબળ દેખી ગધેડીને નિરે; તાજ દેખે ગાય; ધરાએલી કહી હાંકી મુકે, દેખાડે અવળો ન્યાય. ॥૨૯॥ ચૈતન્ય મુકી પુજસે જડને; વેદ મુકી સુણે વાતો; ગાયનું ગોધું ખમસે નાહ ને, ખમસે ખરની લાતો. ॥૩૦॥ સારાને નરતો ઠેર વવા, સૌને રહે ઈચ્છાય; કુથલી કરે હલકો કરવા કેહેશે સૌહાર્યેહાય. ॥ ૩૧ ॥ કૃજતીની કથા સુણે, સુજતીને નીંદે; ઉચ્ચની સાથે બાકરી બાંધે નિચ જતીને વંદે. ॥૩૨॥ વિપ્ર વીના વેદ વિદ્યા ભણીને ચલાવસે બહુ પંથ તેવાની સેવા સહુ કરસે, અજ્ઞાની કેહેવાસે સંત, ॥ ૩૩ ॥ એકારે શર્વે વરણ થાસે, એતો ઉપદેશ કરસે ત્યાગીપણું દેખાડીને, ખુબ ખજના ભરશે. ॥ ૩૪ ॥ હું બ્રહ્મ છું જેને તે કેહેસં થઇ કરસે બ્રહ્મરૂપ; આપ વીના અન્ય ઈશ્વર નથી; કયાં છે માયાનો કુપ. ॥૩૫॥ ત્રણે કાળમાં નથી માયા, જેમાં ને તેમાં છે બ્રહ્મ; બ્રહ્મને બ્રહ્મને હજેમજો, કરે કાવે તેમ, ॥૩૬॥ પાપજ કયાં છે પુન્યજ કયાં છે, કયાં છે મોક્ષ અમોક્ષ; જુદો ઠરાવે તો ભજવો પડે, ઠરવે તેથી અપ્રોક્ષ ॥૩૭॥ સાકાર કેહેતો શેવવો પડે, માટે કેહે નીરાકાર, શગુણ કેહેતો ગુણ ગાવા પડે, નારગુણનો શો વીસ્તાર, ॥ ૩૮ ॥ એવાં વીચીત્ર કામ કળીનાં; એરે ધરમરાય, બ્રહ્મ બ્રહ્મ થવાની જાણ; જન્યાયે કહી ન શ

કાય ॥૩૯॥ વલણુ ॥ કહેતાં થાકે જીભડી, સુણુ યુધીષ્ઠર રાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીયુગનો મહીમાય.

કડવું ૨ રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખ વચન, સુણુ પરીક્ષત કેરા તન, કેહેછેધર્મને
વેદમ વ્યાસ; વળી મનમાં ધરીને હુક્ષાસ ॥ ૧ ॥ પુછ્યું ધરમ રાજ્યએ
એમ, ચારે વરણુ ચાલશે કેમ; બોલ્યા વ્યાસજી મુખથી વાણી, તમે
સાંભળો ઉલટ આણી ॥ ૨ ॥ ચારે વરણુમાં બ્રાહ્મણુ શ્રેષ્ઠ, તેને કળી
યુગ કરશે નેષ્ટ, એવા એવા વિપ્રો અવતરશે, ત્રણુ વરણુની સેવા કરસે
॥૩॥ ગોર થઈ યજમાનોમાં ફરસે, ફાંફાં મારીને પેટ ભરસે; પૈસા માટે
કાસદાં કરશે, નીચવરણુ આગળ હાથ ધરશે ॥ ૪ ॥ ગાળ દેધને કાંટે
રડતા, તોહે બ્રાહ્મણો નાંખસે પડતા, વણુ નોતરે જમવા જસે, છાંડ્યું
છુડ્યું મુકેલું ખાસે ॥ ૫ ॥ નીચવરણુ હશે ખાવા, બેસશે તેના ગુણુ
ગાવા; જ્યાં ત્યાં લાડવા લુટી ખાવા, મોકલે ત્યાં જાયે અથડાવા ॥ ૬ ॥
શુદ્રોના છોકરાં તેડી ફરસે, ઘણી ગાંડ ગુલામી કરસે, પૈસા માટે નચાવે
તો નાચે, માન્ય બ્રહ્મ થઈને ચાચે ॥ ૭ ॥ શુદ્રોનું અન્ય આપસે રાંધી
લેશે પાપોની પોટલી ખાંધી; ખાવા માટે ઘેર ઘેર ભમસે, શુદ્રના સોળ
દનમાં જમસે ॥ ૮ ॥ શુદ્રના નીમીત જ અન્ન; તેનું બ્રાહ્મણુ કરશે ભો-
જન, શુદ્રના એઠવાડામાં ફરશે, એવું ગોરપણું આદરસે ॥ ૯ ॥ બીજી
વરણુ મુખમાં ઢાલે, પછી વીપ્રોને આગના આલે, જમે પાછળથી નહી
છોશ, પેટ માટે નહી ગણે દોશ ॥ ૧૦ ॥ એક પછસો મળવાનો જ્યાંય,
બીજા પાઈ માટે પડે ત્યાંય; એવી રીતે થસે માન્ય બ્રહ્મ; કળીયુગ-
માં બ્રાહ્મણુ બ્રહ્મ ॥ ૧૧ ॥ વળી વીપ્રની પત્નીઓ જેહ, કરસે શું
સુવાવડ તેહ, ચાંપસે શુદ્ર નારીનું અંગ, ઘોછ લાવે વસ્ત્રો નવરંગ
॥ ૧૨ ॥ ખરો બ્રાહ્મણુ માન્યમાં રહેસે, તેને હંકારી સહુ કહેસે પણ તે
ફીરતી નહી ગણે, એક ભગવતનું નામ ભણે ॥ ૧૩ ॥ નહી રાખે કોની
ઓશીઆળ, તે તો સાચો વીપ્રનો બાળ; પણ કળીયુગમાં એવો ટેક,
રાખનારો હજારમાં એક ॥ ૧૪ ॥ એવા વીપ્ર કળીયુગના સાર; કહુ ક્ષ-
ત્રી તણા વીસ્તાર; જસે સુરપણું ક્ષત્રીમાંથી, રાજ્ય ગાદી તે ભોગવે
કયાંથી ॥ ૧૫ ॥ નીચી વરણુની નોહોકરી કરસે, મરવાનો ઘણો ભય
ધરસે; નહી રહે ધરમાં અનાવાસ, થાશે દાસ તણા તે દાસ ॥ ૧૬ ॥

વળી દુર વ્યસન બહુ કરશે, રળીરળીને દેવાં ભરશે ખોઈ બેસશે ધરને
 ગામ, બોળસે ક્ષત્રીઓનું નામ ॥ ૧૭ ॥ થઈ જશે ગણા ગેરાડી, નહી
 જીએ નેત્ર ઉઘાડી; ઉતારી મુકશે ઉપવીત, હંસા કરવામાં પડેવેચીત
 ॥ ૧૮ ॥ જ્યાં ત્યાં કાઢશે દોહલા દન, કરે અભક્ષા ભક્ષ ભોજન; આદરે
 અન્ય વરણની સેવા, કળીયુગના ક્ષત્રી એવા, ॥ ૧૯ ॥ હવે વંશ તણે
 વીસ્તાર તમે સાંભળો કુન્તી કુંવાર, કરશે અવીવેકી વહેપાર, નહી
 નેકને દયા લગાર ॥ ૨૦ ॥ આપવા લેવાના જુદા ભાવ, ધાપ મારે
 જેવો જેવો દાવ; નહી જમતાને જમાડે, નહી રમતાને રમાડે ॥ ૨૧ ॥
 નહી જમે નોહોતરશે, જમશે તેને તીછકાર કરસે; વળી નૈવેદ્યનું
 લેઈ નામ, કરશે કાયા પોશણ કામ ॥ ૨૨ ॥ માગશે તેને નહી આપે,
 નહી લે તેને દેવા ટાંપે; ખરાને માનવાનો ખોટો ખોટાને માનવાનો મો-
 હોટો ॥ ૨૩ ॥ નાખસે ઉપવીત ઉતારી, સદા રહેશે વૃત્તી ધુતારી, ના-
 તો જતો રૂડી આદરશે, વળી વીખ્રોમાં કસર કરશે ॥ ૨૪ ॥ મોહો-
 ટા ટીલા તાણીને કરશે, છાપા છપ્પન માળાઓ ધરશે; લેવું દેવું તે
 ગાંડાનું કામ, ધારશે ખતક ધરતું નામ ॥ ૨૫ ॥ પરસાદોના પડીયા મ-
 જશે તેવા પંથમાં ભેગા ભળશે, એવા કળીયુગના વંશ જતી, વહેવા
 રમાં વીશ્વાસઘાતી ॥ ૨૬ ॥ હવે શુદ્ર તણી કહુ રીતી, તું તો સાંભળ
 કળીયુગ નીતી; શુદ્ર જતી થશે માહા ઘાતી; ઘણા જવ તણા નીપાતી
 ॥ ૨૭ ॥ એવા શુદ્રાથી શુદ્ર નીકળસે, અતી શુદ્રના નામમાં ભળશે
 અને શુદ્ર જતી થશે સારા, પાળશે મુળ ધરમના ધારા ॥ ૨૮ ॥ ગાય
 વીખ્ર ઉપર પ્રેમ ધરશે, પુન્યને દાન વીખ્રો કરસે; રાખશે શ્રદ્ધા ધરમને
 કામે; વેચ્યા વેચાશે ભગવત નામે ॥ ૨૯ ॥ પાપી વીખ્રને ગણશે
 મોહોટો, કદી નહી કહે જાણ્યો ખોટો, નહી છીદ્ર વીખ્રના શોધે, ચાલશે
 બ્રાહ્મણને બોધે ॥ ૩૦ ॥ ચાલશે બ્રાહ્મણ કહે જેમ, નહી કરે બ્રાહ્મણ કરે
 તેમ; એવો સુપંથ નીચમાં જસે, ઉંચ વરણ તે નીચ થાશે ॥ ૩૧ ॥
 એવો ઘણો સાંબો વીસ્તાર, કહેતાં કહેતાં ન આવે પાર, વળી અંથલ
 બાણે જાય, તેથી ટુંકામાં કહી કથાય ॥ ૩૨ ॥ ત્યારે ધરમ બોલ્યા વ-
 ચન, સુણો પારાશ્વરના તન; મુને એક છે શંકા અપાર; બ્રહ્માના મુખ-
 ના વેદ ચાર ॥ ૩૩ ॥ તેમાં સત્ય માનુ કીયો વેદ, એવા જુદા જુદા છે
 બેદ; ત્યારે વ્યાસજી વહીયા એમ, વેદને જુદા કહીએ કેમ ॥ ૩૪ ॥ પૂ-
 ચ દધી માખણ તક જેમ, વેદ જુજવા દીશે તેમ; સાગે ખાદ્ય મોળુ ને
 મીઠું, પણ તેમાં શું તત્વ દીઠું ॥ ૩૫ ॥ કરે યુકતીથી મથન જે વારે.

આવે ધ્રત તત્વ તે વારે; તેમ વેદ વીવેક વીચારે, જ્ઞાન તત્વ નીકળે
ત્યારે ॥ ૩૬ ॥ તેણું તે જ્ઞાન વેદથી ન્યાર, લાગે મુમુક્ષુને પ્યાર; તેમાં
નિશ્ચય વત્તી કરે, તેનું આવાગમન નિસ્તરે ॥ ૩૭ ॥ તવ બોલીયા ધ-
રમ રાય, એક બીજી પુછી શંકાય; તેણું જ્ઞાન લેધને શું કરવું, એમાં
શું શું કામ આદરવું ॥ ૩૮ ॥ તવ બોલીયા વેદમ વ્યાસ, સાંભળી ક-
રજે કાંઈ કયારા; જ્ઞાન થયા પછી નહી કર્મ, જેણે સત્યવસ્તુ જાણી પર્મ
॥ ૩૯ ॥ તેણે લક્ષણા ભકતી કરવી; અતી ઉપાસના આદરવી; નથી દેહનું
કદી કર્મનું કામ, અધતન્યનું ચૈતન્ય સુખધામ ॥ ૪૦ ॥ નથી જ્ઞાનીને
કર્મ બંધન, કરે સત્યતણું વંદન; કહ્યું મનુશમરતી માંય, તેમાં શંકાય
નથી કાંય ॥ ૪૧ ॥ સર્વ માયામાં અધતન્ય જેહ, મળે અધતન્યે અધતન્ય
તેહ; એતો અધતન્ય ગ્રહે જ્ઞાન; તેનું તેને તે ધરે ધ્યાન ॥ ૪૨ ॥ રહે મુગ
અધતન્યમાં મતી, તેથી તેની ત્યાં થાયે ગતી; મળે અધતન્યે અધતન્ય
રૂપ, તવ ટળે માયાનો કુપ ॥ ૪૩ ॥ ટુટે માઇક વાસના જ્યારે, પામે અ-
ભયપદ તે વારે; રહે માયામાં વાશના જરી, તવ અવતરે તેધરા ॥ ૪૪ ॥
માયામાં રહીને એમ બોલે, અહંબ્રહ્માસ્મી બ્રહ્મ તોલે, એણું કહેનારો
નહી બ્રહ્મ, એનું પોગળ પોણુ ભ્રમ ॥ ૪૫ ॥ બ્રહ્મનું જ્ઞાન થયેણું જેને દેહ
છુટે મળે પદ તેને, તેથી અધતન્ય અધતન્યતણું; હોય જ્ઞાનીના લક્ષમાં
ધણુ ॥ ૪૬ ॥ તેતો છુટેલો શુભ કર્મ કરવા, હોય ખુશી તો બેસે આદરવા
તેથી તેને નહી કાંઈ બોધ, જ્ઞાની ન ગણે જગ અપવાદ ॥ ૪૭ ॥ જ્ઞાન
લેવાનો સર્વનો ધર્મ, જાલી રહે અજ્ઞાની કર્મ; જે આગળ ડગ નવ ભરે
તેમાંને તેમાં અવતરે મરે ॥ ૪૮ ॥ જ્ઞાન વીના મુકતી નવ થાય, કહ્યું
વેદ સ્મરતીની માંય; તવ બોલીયા ધર્મ ભુપાળ, આતો દીસે છે મા-
યાની જાળ ॥ ૪૯ ॥ એતો માયા તેતો અજ્ઞાન; તેથી જ્ઞાન કીયું ભગવા-
ન; જ્ઞાન અજ્ઞાન કયાંથી ને કયારે, કરો બોધ શંકા ટળે ત્યારે ॥ ૫૦ ॥
॥ વલણ ॥ બોધ કરો શંકા ટળે, લાગુ તમને પાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી
વદે, સાંભળો જ્ઞાન કથાય.

કડવું ૭૧ રાગ સવર્યાનો.

જયમુની રશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વ્યાસાશ્રમ
પર્વ તણી હું, શ્રવણ કરાવું કથાય ॥ ૧ ॥ વેદમ વ્યાસજી કહે છે ધર-
મને, વલ્લભ શ્રોતાજનને, અજ્ઞાની જન સાંભળે તોલે; ડાવ ન લાગે

મનને ॥ ૨ ॥ આ વિશ્વ ઉપજે લય પામે, અનાદીનો નેક; વિશ્વ હોયે
 તવ દ્વેત ગણવા, લય પામે તવ એક ॥ ૩ ॥ માયા રૂપે હોય માયા તવ,
 માયાને બ્રહ્મ બેય, માયા બ્રહ્મ રૂપ થાય તવ એકજ, પણ મુળમાં દ્વેત
 છેય ॥ ૪ ॥ પયમાં જળને ઘ્રત બે વસ્તુ, પણ દીસે છે એક; જે વેળાએ
 જુદા પડે, તે વેળા બે વીવેક ॥ ૫ ॥ તે રીતે મુળ બ્રહ્મ વીસે; માયા હતી
 બ્રહ્મરૂપ; કાળે કરીને જુદી પડે, તવ બે જુદા સ્વરૂપ ॥ ૬ ॥ માયાનું
 સ્વરૂપ કરવાને, અનાદીનો સ્વભાવ; જેણું દુધી દધીરૂપ થાયે, તેવો તેનો
 ઉથલાવ ॥ ૭ ॥ તે રીતે માયા રૂપે, ચઘતન શકતીથી થાય; ચઘતન્ય
 શકતી બ્રહ્મ કેરી, સુણો યુધીષ્ઠર રાય ॥ ૮ ॥ જડ માયામાં શકતી ચૈત-
 ન્ય, તેથી ચઘતન્ય માયા; માયાની વસ્તી દ્રષ્ટીયે દીસે, માયાની ભૌતી
 ક કાયા ॥ ૯ ॥ ત્રીગુણી માયાથી ત્રણ ગુણ થાય, ત્રણ ગુણના પંચભુ-
 ત; તે પંચભુતના ચોવીશ તત્વો, સાંભળ કુંતી સુત ॥ ૧૦ ॥ છે શા-
 ખ્ય શાસ્ત્રમાં વીવેચન એ, જ્ઞાસા સહુ જન, ગ્રંથ લેંખાણના ભયથી
 એ, કરતા નથી વરણન ॥ ૧૧ ॥ માયાની કાયામાં ચૈતન્ય બ્રહ્મનું તેને
 કહે છે જીવ; તે જીવ જ્ઞાન લે ચૈતન્ય બ્રહ્મનું, તવ જીવ થાયે શીવ
 ॥ ૧૨ ॥ માયાથી વાશના છુટીને, જે બ્રહ્મને રહે વળગી, દેહથી છુટી
 બ્રહ્મ પદ પામે, તવ થાય વાશના અળગી ॥ ૧૩ ॥ વાસના નવ રહે
 માયા નવ રહે, ન રહે હુને અન્ય; એવા જે પુરૂષારથી જ્ઞાની, તે પુરૂષોને
 ધન્ય ॥ ૧૪ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજ, એક પુછું વીચાર; મુળ બ્ર-
 હ્મને ચૈતન્ય કહો છો, તેતો કેવો આકાર ॥ ૧૫ ॥ એટલે વેદમ વ્યાસ
 બોલ્યા, આત્માનો આકાર જેવો; ચંદ્ર શમ બીંબ બીંબ શમચંદ્ર, પ-
 રમાત્માનો તેવો ॥ ૧૬ ॥ જેવો આત્મા તેવો પરમાત્મા, આકારમાં નહી
 ફેર; પણ શકતીમાં અધીકને નુન્ય, ગુણ ફેર મેર સમેર ॥ ૧૭ ॥ એમ
 અતીશય જ્ઞાન કીધું, ત્રણ થયા રાય ધર્મ; આતાજનથી આટલું કહેતાં
 સમજઈ ન શકે મર્મ ॥ ૧૮ ॥ તો નીમીત માત્ર મુજ દેહ, રચેલા છે
 ગ્રંથ અનેક; ભાવાર્થ પ્રકાશ વિજ્ઞાન વલભ; તેમાં સરવ વીવેક ॥ ૧૯ ॥
 છપાઈ તે ગ્રંથ બહાર પડ્યા છે, તે જોતાં થાસે જ્ઞાન; વલભ વદે સ-
 રવે સોતા, શમરો શ્રી ભગવાન ॥ ૨૦ ॥ વ્યાસાશ્રમ પરવ થયું પુરણ;
 ઉતરી ગઈ હત્યાય, જનમેજે પરણાવી આપી, સવાસો કન્યાય ॥ ૨૧ ॥
 સવાસો વીપ્રને ઉપવીત દીધાં, ઉલટ મનમાં વ્યાપી; સવાસો બ્રહ્મ પુરી
 યો તેતો, બ્રાહ્મણોને આપી ॥ ૨૨ ॥ સવાસો ગઉદાન દીધાં, પુન્યવંત
 પરીક્ષત તન; શંખા લક્ષ બ્રાહ્મણોને કરાવીયું બ્રોજન ॥ ૨૩ ॥ તેણે એ

ની ઉતરી હત્યા, સ્વેત થઇ શામ ગાય; કાળા પડદા ધોળાથયા, શામ
તલ ધોળા થાય, ॥ ૨૪ ॥ શ્રોતા વક્તા સરવે સુણી, પોહોચ્યા મનના
કોડ; વક્ષભ વાણી વહે સહુ બોલો, જે જે શ્રી રણછોડ. ॥ ૨૫ ॥ વળણ
જય જય રણછોડ બોલજો, રણ છોડે જગરાય, ચીત્ત રાખીને સાંભળો,
મુશળ પરવની કથાય.

***
* વ્યાસાશ્રમ પર્વ સમાપ્ત. *
***

મુશળ પવે.

કડવું ૧ રાગ ધન્યાસરી.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ
જને સંભળાવું, મુશળ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વ્યાસાશ્રમથી ઉપદેશ
લેઈ, ધરમ આળ્યા ઘેર, દ્વારીકાંથી શ્રી કૃષ્ણ આળ્યા, મળવા આનંદ
ભેર ॥ ૨ ॥ સાત દીવસ શ્રી કૃષ્ણ રહ્યા ત્યાં, પછી માગી વીદાય; એ-
ટલે અરજીન પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય ॥ ૩ ॥ અરજીન વીરા પ્ર-
ભુની સાથે, મુકવા દ્વારીકાં જાઓ, શુભ સમાચાર સર્વના લેઈ, પાછાવે
હેલા ઘેર આવો ॥ ૪ ॥ તવ પારથ વસ્ત્ર આભુષણ, પેહેરીને નીકળી-
યા; રથે બેશી વાતો કરતા, જય નરને સામળીયા ॥ ૫ ॥ મારગમાં
એક ગામ આવ્યું, ત્યાં બન્યું કેવું કામ; બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણી બે જણ
આવી, ઉભા રહ્યા તે કામ ॥ ૬ ॥ નરનારાયણનો રથ ઘેરી, કહેવા
લાગ્યાં એમ; આ યુગમાં માખાપ પહેલાં, છોકરાં મુઆ કેમ ॥ ૭ ॥ સુત
સાત માહારા મરણ પામ્યા, તેનું કારણ બતાવો; સંદેહ માહારો ભાગો
નહીં તો, પુત્ર મહારા લઈ આવો ॥ ૮ ॥ કશ્ન પ્રભુ કહે પુત્ર મુઆ,
માખાપ પહેલા આ કામ; કળીયુગ બેઠો તે કારણથી, કાળ બળે થયું
કામ ॥ ૯ ॥ અરજીન બોલ્યો પ્રભુની પ્રત્યે; વીચારવું રાજવટે; આપ-
ણને આવી યાચના કીધી, પુત્રો લાવવા ઘટે ॥ ૧૦ ॥ કશ્ન કહે કે
ચાલો જઈએ, કહીને રથ હંકાર્યો; દ્વારીકાંથી ડાહી બાજીએ, જવાવી
ચાર ધાર્યો ॥ ૧૧ ॥ વાતો કરતા પંથે પળીયા, જુદી ભેમી આવી; ત્યાં
તો નરો અંધકાર દીશે, નેત્ર નાખે અંજલી ॥ ૧૨ ॥ પ્રભુએ સુદરસણ
મુક્યું, તવ થયો પ્રકાશ; ચક્ર તણે અજવાળે ચાલ્યા, અરજીનને અવી
નાશ ॥ ૧૩ ॥ આગળ જતાં પ્રકાશ આવ્યો, તીમરથી ટળીયો શોક;
આગળ જતાં વસ્તી આવી, ત્યાં ચતરભુજ લોક ॥ ૧૪ ॥ તેને હળી
મળી આગળ ગયા, શહસ્ત્રભુજ લોક ત્યાંય; તેમને સહુને હળીમળીને,
વીશેષ આગળ જાય ॥ ૧૫ ॥ ત્યાં તેજનો બીંબકાર દીઠો ઉજવળતા
અનુપ; મહા તેજનો એક ઢગલો ત્યાં છે, ભેમી નારાયણ રૂપ ॥ ૧૬ ॥
વાલપુર અંડીત તે જોત દીસે, અરજીન પડીયો પાય, કૃષ્ણ પ્રભુજ આ
રૂપ કોનું, સંશય મુજને થાય ॥ ૧૭ ॥ એટલે અવીનાશી એમ બો-

હયા, ટાળું તમ સંદેહ; પુરણ બ્રહ્મ ભોમા નારાયણ, જોતી સ્વરૂપ એક
 ॥ ૧૮ ॥ એટલે અરજીનજ એમ બોલ્યા, મુને પડે છે વેમ; પુરણ બ્રહ્મ.
 કહો છો ત્યારે, ખંડીત જરા કેમ ॥ ૧૯ ॥ એણું નરનું વચન સુણી,
 બોલ્યા જુગદાધાર; ખંડીત ભાગ છે તેટલો છું, નીકળેલો છું બહાર
 ॥ ૨૦ ॥ તેથી તે ભાગ ખંડીત દીસે; કાંઈ ન ધરસો વેમ; અરજીન કહે
 એમાંથી તમે, નિકળ્યા માંનું કેમ. ॥ ૨૧ ॥ તવ પ્રભુ કહે જોયા કરજો,
 કહી ઉઠ્યા સાંભળીયા, પંચભુતી દેહ અગગી મુઠ્ઠી, ભગવત તેમા જ
 ળીયા. ॥ ૨૨ ॥ એટલે પુરણ જોત હવી, અરજીન પડીયો પાય; પરકંભા
 કરી કીધી પ્રાર્થના, નીકળો જદવરાય. ॥ ૨૩ ॥ કૃષ્ણ અંશ તવ બહાર
 નીકળીયો, જોળીયું પેહેરી લીધું; અરજીન જોડે રથે ખીરાજ્યા. ચમ
 ત્કારી કામ કીધું. ॥ ૨૪ ॥ તવ જોત પાછી ખંડીત દીઠી, નીકળ્યા દેવ
 મોરાર, પછી અરજીનના સાંભળતા, કૃષ્ણે કર્યો ઉચ્ચાર. ॥ ૨૫ ॥ ઓ
 માહારાજ વીપ્ર કેરા કેમજ લીધા બાળ; તવ જોતમાંથી નીકળી વાણી
 સાંભળો શ્રી ગોપાળ. ॥ ૨૬ ॥ કળીયુગ બેઠો ને કયાં સુધી, ભોમીમાં
 રાજ કરશે; મુજ અધીષ્ઠાનમાં પધારો, ભુભાર કયારે હરશે. ॥ ૨૭ ॥
 એટલે કૃષ્ણજી એમ બોલ્ય, થોડા દીનમાં આવું, વાયદો વીપ્રને કર્યો
 છે, દીકરા તારા લાવું. ॥ ૨૮ ॥ એમ કહી સાત પુત્રો લીધા જુગાધસે
 સત્ય ઘાટે; માખાપ પહેલા પુત્ર લીધાતા, કૃષ્ણને લેવા માટે. ॥ ૨૯ ॥
 વીપ્રના પુત્રો લેઈને વળીયા, અરજીનને ભગવાન; બ્રાહ્મણન ઘેર જઈને
 આખ્યા, બ્રાહ્મણના સંતાન. ॥ ૩૦ ॥ પછી ચાલ્યા દ્વારીકાં ભણી વાતો
 કરતા જય; એવામાં દ્વારીકાંપુરીમાં વીચન કેવું થાય. ॥ ૩૧ ॥ દુરવાસા
 રૂપી પધાર્યા દ્વારીકાં નગરી માંય; પ્રભુના પુત્રોએ મશ્કરી કરવા, વી-
 ચાર કીધો ત્યાંય. ॥ ૩૨ ॥ વીનાશકાળે વીપ્રીત બુદ્ધી, જદુકાળમાં આવી;
 સાંભ નામના છોકરાને, કન્યારૂપ બનાવી. ॥ ૩૩ ॥ ચીર ચણીયો ચોળી
 પેહેરાવી, તાંસળું બાંધ્યું પેટ; નારી બનાવી દુરવાસા પાસે તેડી ગયા
 દેહ. ॥ ૩૪ ॥ લજ્યા તણાવી ઉભી રાખી, ખીજ બોલ્યા વચન; કહો
 મહારાજ આવી આ વહુને, આવશે તનીયા કે તન. ॥ ૩૫ ॥ તવ દુર
 વાસાએ સમાધી માંડી; સૌ વાત સમજી લીધી; રૂપીને એમ ક્રોધ વાંચ્યો
 મશ્કરી માહારિ કીધી. ॥ ૩૬ ॥ સમાધિ ઉતારી દુરવાસા બોલ્યા, કક-
 જાત્રી અંતઃકરણ; જાઓ એને પેટ અવતરવાનું, જદવ કુળનું મરણ.
 ॥ ૩૭ ॥ સૌ છોકરા તવ ધુજવા લાગ્યા; તવ વ્રદ્ધ બોલ્યા વચન; બગ-
 ડવા કાળે બ્રાહ્મણ કેરી, મશ્કરીનું થયું મન. ॥ ૩૮ ॥ પછી બહુ પ-

સ્તાવા લાગ્યા, રૂપી થયા વીદાય; શોભે વેશ ઉતારી નાંખ્યો, ભરી સભાની માંય. ॥ ૩૯ ॥ પેટ તાંસણું બાંધેલું તે, છોડતાં શું નીવડયું; એક હાથ લાંબું મુઠ પોહોણું, મુશળ ભોમી પડીયું. ॥ ૪૦ ॥ તવ સરવેને ચીંતા ચાલી, દેખીને બનીયા બહોત; અચાનક આ મુશળ નીકળ્યું, એજ જહુનું મોહોત. ॥ ૪૧ ॥ પ્રદ્વેએ શીખામણ દીધી, શીંધુ ઉપર બવો, પાશાણુ ઉપર ઘસી નાખી; ઝીની રજ કરી આવો. ॥ ૪૨ ॥ તવ સહુ બાળક મુશળ લેઇ, ગયા સીંધુ કીનાર; પાષાણુ પર જઇને ઘસી નાખ્યું, કરચ વધિ લગાર. ॥ ૪૩ ॥ તે દરીયામાં નાખી દીધી, તવ માછલી ગઈ ગળી; ઢીંભરે તેમાં જળ નાખેલી, તેને તે મચ્છા મળી. ॥ ૪૪ ॥ તે મચ્છામાંથી મુશળ કેરી, કરચ હાથમાં આવી; તેણે એક પારધીને આપી, તે બાણમાં ખોસાવી. ॥ ૪૫ ॥ મુશળ ઘસી નાખીને ગયા, ગામમાં સહુ સંતાન; મુશળનો જે ઘસારો વેરાયો, તેની ઉગી પાન, ॥ ૪૬ ॥ તે પછી બે દીવસ ગયા, મેળાનો આવ્યો દન; સમુદ્ર કીનારે જાદવ ગયા, વળી પ્રભુના તન. ॥ ૪૭ ॥ બાળ બચ્ચાં નર નારી સરવે, નચની બારણે જાય; સીંધુ કીનારે સીવનું ડેરું, ત્યાં મોટો મેળો ભરાય. ॥ ૪૮ ॥ વહેપારી મીઠાઈ મેવા વેચે, રમકડાં નવ રંગી; દુધ કઢેલાં ઉનાં ચા ઉની, ભાંગ વેચે છે ભંગી. ॥ ૪૯ ॥ ત્યાં કુબુદ્ધી થઇ જાદવની, ન કરવાનું કીધું; નાહાના મોહોટાએ આનંદ જાણી, મદીરા લેઇને પીધું. ॥ ૫૦ ॥ વળણુ. ॥ મદીરાપાન કર્યું સઉ, થઇ ગયા બે ચીત; વજ્રમ વઢે આવી બન્યું, તવ સુજ્યું વીપ્રીત.

કડવું ર રાગ સાખી.

જયમુની રૂપી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, જાદવ સ્થળી મહીમાય. ॥ ૧ ॥ મધુપાન કીધું નર નારીએ, નાહાના મોટાંએ સર્વ; પછી પુરણ નીસો વાપ્યો, ઉપજ્યો ગાંડો ગર્વ. ॥ ૨ ॥ એક એકનો તીછકાર કરતા, પોતાના કરતા વડાઇ; ખાય અડબડીયાં આવે લથડીયાં તેમાંથી થઇ લડાઈ. ॥ ૩ ॥ સીંધુ કીનારે પાન ઉગેલી, તે માંડી ખેચી લેવા; એક એકના પર ક્રોધ કરીને, બહુ માર માંડ્યો દેવા. ॥ ૪ ॥ દુરવાસાનો આપ નડીયો, વાગે તે ઢળો ધરણ; જેને ઝપાટો પાન્યનો વાગે, તે જન પામે મરણ. ॥ ૫ ॥ એમ અન્યો અન્ય મારા મારી, કીધી અપરંમપાર; લોથે લોથે પહવા માંડી,

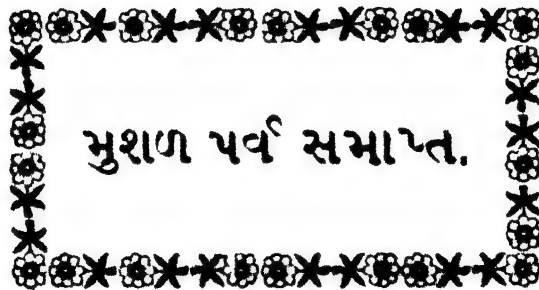
વરત્યો હાહાકાર. ॥ ૬ ॥ બીજ ત્રીજ લોક નાશી ગયા, જદવ કુળ પ-
રવાર્યું; અપ્પર જોગણીયે ભક્ષ લીધું, માંહે માંહી શંહાર્યું. ॥ ૭ ॥ એવે
અરજુન કૃષ્ણ આઠ્યા, દ્વારીકાં લગભગ થાય; કુટુંબ કબીસો પડેલો
દીઠો, પોતે જદવરાય. ॥ ૮ ॥ પોંચો કરડી શીશ મરડી, રથથી ઉતરીયા
ધરણ; અરેરે સો જુલમ થયો, સરવે પામ્યું મરણ. ॥ ૯ ॥ પીંપળા નીચે
જઈ પ્રભુ બેઠા, કરૂં કોનાપર દાવો; ઘાંટા કાઢી અરજુનને કહ્યું, તમ
ઘેર તમે જવો. ॥ ૧૦ ॥ કળયુગ પાપી પુરણ બેઠો, અરજુનજી દલ
દાળે; હવે રેહેવામાં માલ નથી, શરવ હીમાળે જાળે. ॥ ૧૧ ॥ અમારી
બીના નજરે દીઠી, ધર્મને તે જઈ કેહેજે; અરજુનજી બહુ રડવા લાગ્યા
દાસને શરણે લેજે. ॥ ૧૨ ॥ પ્રભુ કહે ટુંકમાં કહું છું, થાવો તમે વીદાય;
એટલે અરજુન રડતો રડતો, રથે બેસીને જાય. ॥ ૧૩ ॥ એવે પ્રભુનો
દારૂક નામે, શારથી બોલ્યો એમ; ઓરે પ્રભુ હું દાસ તમારો, માહારે
કરવું કેમ. ॥ ૧૪ ॥ મોક્ષનો મારગ મુજને આપો, તવ બોલ્યા જદુરાય;
હસ્તીનાપુર વીદુર કને, જઈને પાડજે કાય. ॥ ૧૫ ॥ તેથી તારો મોક્ષ
થાસે, કહી કર્યો વીદાય; એવામાં ઉધવજી આઠ્યા, લાગ્યા પ્રભુને પાય
॥ ૧૬ ॥ ઓ માહારાજ નમ્રમાં ચાલો, કેમ બેઠા છો આમ; કૃષ્ણ પ્રભુ
કહે ભઉતીક દેહી, મુઝીને જવું શધામ. ॥ ૧૭ ॥ ઉધવ કહે ભલે માહા
રાજ, મુને શો વીત્યો લાહાવો; જનમ મરણનો ફેરો છુટે, મોક્ષ મારગ
ખતાવો. ॥ ૧૮ ॥ તવ ત્રીલોકના નાથ બોલ્યા, હું ક્ષત્રી અવતાર; આજણ
વીના ઉપદેશ કરવો, અન્યનો નહી અધીકાર. ॥ ૧૯ ॥ અન્ય વરણના
મુખથી સુણે, જ્ઞાન મારગ ઉપદેશ; સાંભળનારાને ફળ તેનું, લાગે નહી
લવલેશ. ॥ ૨૦ ॥ ગુરૂ પદવી ધારણ કરે, વીપ્ર વીના અન્ય જાત; સવાસે
જન્મ સ્વાનના વેડે, સુઠીત થાય નીપાત. ॥ ૨૧ ॥ અન્ય વરણનો ઉપ-
દેશ લે તે, કથીરા થઈ અવતરે; સ્વાનને વળગી સ્વાનનું રંધીર, પી
પીને પેટ ભરે. ॥ ૨૨ ॥ વીપ્ર વીના કેહેનારો ને, સાંભળનારો પાપી; મન
થી માને મોક્ષ થાસે, નહી કહ્યાણુ કદાપી. ॥ ૨૩ ॥ માટે ઉપદેશ હું
નહી કરૂં, ભલે તમે મુજ દાસ; મોક્ષ થવાને માટે જાળે, મૈત્રી રૂપી પાસ.
॥ ૨૪ ॥ તેમને જ્ઞાને મોક્ષ મલસે, કહી કર્યો વીદાય; એવે સુરજ મેર
બેઠો, તવ અંધારૂ થાય. ॥ ૨૫ ॥ પીંપળાના થડ ટેકો દેઈ, બેઠા અશરણા
શરણ; તે શમે પોતે ચઢાવ્યો, ચરણ ઉપર ચરણ. ॥ ૨૬ ॥ રામા
અવતારે વાળી વાન્નર, રામે માર્યો તો જોઈ; કૃષ્ણા અવતારે પારધી
થઈને, અવતર્યો છે તેહ. ॥ ૨૭ ॥ તે પારધીને હાથ આઠ્યું તું, કૃષ્ણના

મરણનું ખાણ; કરશુરામે કરણને આપેલું, કરણ કને નીરવાણ ॥૨૮॥
 કુન્તાયે માતા થઈ કરણકને, તે ખાણ લીધેલું માગી; કુન્તા કનેથી કળે
 લેઈને, તે નાખેલું ભાગી ॥ ૨૯ ॥ તે ભાલોડું પારધીને મળેલું, તેનું
 કરેલું ખાણ; તે ખાણમાં મુશળની કટકી, ઘાલેલી પરમાણ ॥ ૩૦ ॥ તે
 ખાણ લઈને પારધી આવ્યો; યદુ સ્થળી થઈ જ્યાંય; પીંપળા નીચે પ્ર-
 ભુને પગે, પદમ ચળકયું ત્યાંય ॥ ૩૧ ॥ તે ચળકોટો જોઈ પારધીએ,
 વીચાર કીધો મન; કહો ન કહો પણ મ્મં બેઠો છે, ચળકે તેનું લોચ-
 ન ॥ ૩૨ ॥ એવું શમજી ખાણ ચઢાવ્યું, બોંટી દીધું તે કામ; ભગવાને
 ભઉતીક કાયા મુકી, ગયા પોતે સધામ ॥ ૩૩ ॥ એવે અરજુન હસ્તી-
 નાપુર પહોંચ્યો તેણી વાર; ચોધારે આંસુ છોડીને કહ્યા શમાચાર.
 ॥ ૩૪ ॥ તેથી શકુ બહુ રડવા લાગ્યાં, કીધું ઘણું કલ્પાંત; વીદુરજી-
 એ શાયું ન માન્યું, રહી ગઈ મનમાં બ્રાન્ત ॥ ૩૫ ॥ વલણ ॥ બ્રાન્ત
 રહી ગઈ મન વીશે, ગુચવણ બહુ મનમાંય; વજ્રભ વદે પ્રમુતણે,
 શારથી આવ્યો ત્યાંય.

કડવું ૩ રાગ ભાર્ગવ.

બોલ્યા જયમુનીજી વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; આવ્યો દારૂક
 હસ્તીનાપુર, જઈ મળ્યો જ્યાં વીદુર ॥ ૧ ॥ કહી દ્વારીકાની બધી
 વાત, તવ વાત માની શાક્ષાત, એને વીદુરજીએ બેશાડ્યો, દેઈ શી-
 ખામણ શાન્ત પાડ્યો ॥ ૨ ॥ પોતે ગયા ધત્રાટર પાસ, કહી બતાવ્યો
 સર્વ વિનાશ, તવ આંધળે કહ્યું એમ; કહો વીરા કરશું કેમ. ॥ ૩ ॥
 બોલ્યા વિદુર મુખ વચન, હવે તજે ધનને ભોવન, ચાલો વનમાં જઈ
 તપ કરીયે, પ્રભુ પદ પામવા સંચરીયે. ॥ ૪ ॥ તવ ધત્રાટર ગાન્ધારી,
 વળી ભકત વિદુરની નારી; પોતે વિદુર તતપર થાય, સાથે દારૂકનેલેઈ
 જાય. ॥ ૫ ॥ જઈ બેઠા અચોર વન, ચોગ્યાભ્યાસ કરી પાડ્યા તન;
 તે તો પાન્ડવે જાણી વાત, થયો ધરમને મન ઉતપાત ॥ ૬ ॥ ભાઈ આ-
 પણ કેમ બેશી રહીયે, ચાલો હીમાળે ગળવા જઈએ; તવ સરવે જવા
 મન કીધું. રાજ પરીક્ષતને દેઈ દીધું ॥ ૭ ॥ પછી બોલીયા ધરમ
 રાય; ચાલો ત્યારે વેળા વહી જાય; તે વાત શંકિને બેઠી ધ્યાન, ધર-
 મ રાયની શત્રુ છે વાણુ ॥ ૮ ॥ ચાલો મુશળ પરવની કથાય, સાં-
 ળી જનમેજય રાય; નારી ઉતરી બ્રહ્મ હત્યાય, તેની પરીક્ષા નવ

દેખાય. ॥ ૯ ॥ શામ પડઠા થયા સ્વેત, તલ ધોળા થયા અચેત; કાળી
ધેનુધોળી થઈ જાય, એવાં રૂડાં પ્રભાણો દેખાય. ॥ ૧૦ ॥ તવ જનમેજે
પડ્યો પાય. મારી ઉતરી ગઈ હત્યાય; પછી પુન્યદાન પ્રેમે કીધાં, સ-
વાસોને ઉપવીત દીધાં, ॥ ૧૧ ॥ દિધાં સવાસો કન્યાદાન, બ્રહ્મપુરીયો આ-
પી નીધાન; પછી કરાવ્યું બ્રહ્મ ભોજન, ગઉદાન દીધાં રાજન. ॥ ૧૨ ॥ સાં-
ભળી શ્રીતાજન કથા, શ્રદ્ધા વાળાને ન જાય પ્રથા; થયું પુરણ મુશળ
પર્વ, આસપાસનું સીધાર્યું સર્વ. ॥ ૧૫ ॥ વળણુ. આસપાસનું સીધારીયું
પાન્ડવ તતપર થાય; કહે વલ્લભ જે દુપતી પીઉં પુઠે પળાય.

યાન પર્વ.

કડવું ૧ રાગ ધનાસરીની ચાલ.

પ્રથમ પહેલા પાયે નમીને, ઉમીયા પુત્ર ગણેશ; શંકર કેરા નંહન
એ છે, કૃપારં હમેશ ॥૧॥ બીજાં સમરં સરસ્વતીને, જલ્યાયે વસો મા-
તઃ ત્રીજા સકલદેવને નમું, પરમેશ્વર પ્રખ્યાત ॥૨॥ ભારથ વીશે મોક્ષ ક-
થા, સ્વરગારોહણી પરવઃસુણતાં પાપી પાપથી છુટે, ટળે અભીમાન ગરવ
॥૩॥ હીમાળે પાંડવ પરવરીયા, એજ કથા પરીત; ભકતજનોને સાંભળ
વાનું, દાસ દાતાનું ચરીત ॥૪॥ કહિરવ સાથે કુન્તી મુતે, યુદ્ધ કરી રાજ
લીધું; ઘણાક જીવોનો ક્ષય થયોને, કુળ નીકંદન કીધું ॥૫॥ એવો લોકીક
અપવાદ બેઠો, પાંડવોને શીશ; તેથી અશ્વમેધ કીધો, સાથે શ્રી જુગધીરા
॥૬॥ તે પછી પ્રજા દ્વારીકા મયા, ત્યાં થઈ જાહવાસ્થળો, પછી પ્રભુ વધકુંડ
પધારયા, અરજીન આળ્યા મળી ॥૭॥ દિવેગથી હરતીનાપુરમાં આળ્યા
ધરમની પાસ, દ્વારીકાના સમાચાર કહ્યા, સરવ થયા દિદાશ ॥૮॥ ધરમ
કહે શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુજે, શું કહ્યુંછે તમને; ખરી ખજર આપી દો વીરા, શા-
ન્તી થાશે અમને ॥૯॥ અરજીનજી કહે કહેવા મોટે, નથી રહી સુદ્ધ સા-
નઃ અરેરે મુજને મુકીને, ગયા શ્રી ભગવાન ॥૧૦॥ એમ કહિ પડ્યો મુ-
રછામાં, દેખી ધરમ ઢગીયા; અરેરે વીયોગ રાખીને, સીધારયા સામળીયા
॥૧૧॥ એમ અતી કલપાંત કીધું, પોતે યુધિષ્ઠર રાય; સેદેવ નીકુળ બી-
મ ઢગીયા, ઢગીયાં કુન્તા માય ॥૧૨॥ દેવતી બહુ બની બાવરી; ઉડી
ગયા ધનશામ, હવે આપણ અવની ઉપર, રહેવાનું શું કામ ॥૧૩॥ એ
મ અતીશે સોમના કરે, દેવતી ધરમ ભપ; તવ એકાએક પ્રગટ થયું, ધા-
મમાં કૃષ્ણ સ્વરૂપ ॥૧૪॥ વધકુંડ વાશી પોતે પધારયા, દુખના દિવસ ગ-
યા; મુરછામાં જે દાવ્યા હતા તે, તરત બેઠા થયા ॥૧૫॥ આંધળાનેજેમ
આંખ આવે, પાંગળાને જેમ પાય; મુગાને જેમ જલ્યા આવે, તેવું પાંડ-
વને થાય ॥૧૬॥ પ્રભુને દેખી પ્રેમ પ્રગટયો, લળી લળી લાગ્યા પાય;
નીકલ નંદકુંડ વીશે પધારયા, અમારી શી મત થાય ॥૧૭॥ એટલે બોલ્યા
અંતરયામી, સાંભળો ધરમભુપ હવે કળીયુગનું રાજ બેઠું, અતી અધ-
રમ રૂપ ॥૧૮॥ એના વારામાં મુત સતીના, નહી થાય તમથી રાજ; બેરા

જ કરવા ઇચ્છા કરશે, તો તમે ખોશો લાજ. ॥૧૯॥ બાર તમારો ભાગી જવાનો, સત્યનો થાશે નાશ; સુકીત સઘળું ધોવાઈ જશે, પુરણ પામશે ત્રાસ. ॥૨૦॥ યુગ પ્રમાણે બુદ્ધી થાશે, હાપણ જશે ડુબી, તમોને એ અનુભવ નથી; કળીયુગ કેરી ખુબી. ॥૨૧॥ સત્યવાદિનું સત્ય છોડાવે, અસત્ય પંથ ચડાવે; વાહાલામાં વીખવાઈ થાયે, ખોટી લડત લડાવે. ॥૨૨॥ મુનીને નાંખે ગળડાવિ, હાથાનું હાપણ છુટે; પીતા પુત્રને સાસુ વહુને, માન મરીયાદા દુટે. ॥૨૩॥ એવાં અનેક અપલક્ષણો, કળી તથાં કહેવાય; એવા યુગમાં સત્યવાદીથી, શી રીતે રહેવાય. ॥૨૪॥ માટે તમોએ રહેવું ન ધટે, ઓરે કુન્તી તન; રહેશે તો કુબુદ્ધી થાશે, પડશે વણાં વિવન. ॥૨૫॥ સુકીત સઘળું ધોવાઈ જશે, થાશે પાપનો પાહાડ; તે પાપને લીધે ભોગવશે, નરક કુન્ડનો ખાડ. ॥૨૬॥ વળણ. ॥ ભોગવશે કુન્ડ નરકનો, તેમાં નહીં મીન મેશ; વલ્લભ વટે એણી રીતે, ક્રીધો હરી ઉપદેશ.

કડવું ૨ રાગ સામેરીનિ ચોપાઈ.

બોલ્યા જ્યમુનિ મુખ વાણિ, રાજ સાંભળ ઉલટ આણી; ક્રીધો ઉપદેશ હરીએ જ્યારે, થયા ઉદાશ પાનડવ ત્યારે. ॥ ૧ ॥ બોલ્યા યુધીષ્ઠર મુખવાણી, તમે સાંભળો પુરશ પુરાણી; હવે અમારે કહો કેમ કરવું, આ યુગથી કેમ નીસરવું. ॥૨॥ આ પંચભુનોની દેહ, કેમ કરિને તજ્યે તેહ, વીશથી કાયા તજ્યે આપ, લાગે આત્મહત્યાનું પાપ. ॥૩॥ માટે શી રીતે દેહ તજવો, શ્રેષ્ઠી છાંડવા સમો સજવો; તેનો ખતાવો કાંઈ ઉપાય, દેહ તજતાં પાતક નવ થાય. ॥૪॥ ત્યારે બોલીયા અંતરયામી, મનમાં અતી આનંદ પામી; તમે સાંભળો કુતિના તન, અહુ બુદ્ધી તમારી પાવન. ॥ ૫ ॥ માટે આ યુગ વિશે તમારે, રહેવું ઘટે નહીં લમારે, વીશ વડે તજ્યે તમો દેહાંધણું પાતક લાગે તેહ. ॥ ૬ ॥ પણ શાસ્ત્ર તણો આધાર; દેહ ત્યાગ કરો આ વાર; તેનું પાતક કદી ન લાગે, કહુ નેથી સદેહ ભાગે. ॥૭॥ કાશીમાં કરવત મુકાવે, તેને આત્મહત્યા નવ આવે; વળી ભેરવજવ જે ખાચ, તેને પણ પાતક નવ થાય. ॥૮॥ સતી નારી સ્વામીની સંગ, કરે દહન પોતાનું અંગ, તેને આત્મહત્યા નવ લાગે, ભવોભવનાં પાતક ભાગે. ॥૯॥ વળી કોજન જાયહેમાળે, જઈશરીર પોતાનું ગાળે, નહીં તે જીવને જરા પાપ, શાસ્ત્ર-આધારે સજ્યે આપ. ॥ ૧૦ ॥ માટે હીમાળે તમે જાવો, હવે

સ્વર્ગ નીવાશી થાવો; નથી હવે આ અવનીમાં મઝા, તેથી તમને આપુછું
 રજા. ॥૧૧॥ આતો કળીયુગનું થયું રાજ, નહી રહે કોઈની લાજ; તવ
 યુધીષ્ઠર વહ્યા એમ, કરતો હશે કળયુગ કેમ. ॥૧૨॥ એવા ગુણ લક્ષ-
 ણ કહો અમને, એટલો શ્રમ હઈએ તમને, તવ શ્રી મુખ બોલ્યા વાણી
 તમે સાંભળો ઉલટ આણી. ॥૧૩॥ દીન દીન કળી કેવો થાશે એનું જોર
 ધણું વધિ જશે; તે વારે ચારવરણ બોળાશે, ચારે આશ્રમ ધ્રુમ થઈ જશે
 ॥૧૪॥ અધિ વરણવીને કહુ બીના, સુણો લક્ષણ કળી પાપીના, તન મન
 ધન અનમાં કળી, કરશે ભેગો મળી. ॥૧૫॥ સુણો ચારે વરણની રીતિ,
 તમે પામી જશે ભયભીતી; તવ ધરમરાજ એમ બોલે, થાશે વિપ્ર વરણ
 શા તોલે, ॥૧૬॥ તવ કૃષ્ણજી વહ્યા વચન, સુણો યુધીષ્ઠર રાજન; થાશે
 વીપ્ર ધણા અદેખા, નહી ભેદ શકે કર રેખા. ॥૧૭॥ નહી જાણે જોતીશ
 વિદાય, કરશે માંહોમાંહી નીંદાય; નહી ભણે શાસ્ત્ર કે વેદ; ભણશે તો રેહે
 શે ભેદ. ॥૧૮॥ નહી સમજે તત્વજ્ઞાન, એવા નીકળસે વીદ્વાન મોહોટાં ટી-
 લાં ટપકાં કરશે, કોટે માળાયો ઘાલી ફરશે. ॥૧૯॥ વળી ભરમનો રાખશે
 ભખકો, લોકને ધુતવાનો હખકો; જ્યાંથી ત્યાંથી લક્ષમી લેવી પામ માટે
 આશીશ દેવી. ॥ ૨૦ ॥ એક કોડીનું મળે દાન, તેથી કહેસે હજે ધનવાન;
 પુત્રવાનને આયુશવાન, ધણા પ્રસન્ન હજે ભગવાન ॥૨૧॥ જુજ કીમતે મો
 હોગુ આપે, તેવું બોલ્યું મશ્વર નવ થાપે; તેથી જુડુ પડશે વેણ; થોડુ લેઈ
 ધણુ કહે કેણ ॥૨૨॥ વળી ગોર થઈ ઘેરઘેર, વરને દાસપણાની પેર, યજ્ઞ-
 માનોના આળ હીચોળે, અવાવે મુતરાવે બોળે ॥૨૩॥ વળી તેડી તેડીને ફરે;
 શેવા ચાકરી સારી કરે; વળી કાકા બાપા એચરે, એમ દાસપણે પેટ ભરે.
 ॥૨૪॥ જુનાં ઉતરેલાં વસ્ત્રા માગે, ટેકીલાની વ્રતીઓ ભાગે; નાંખે ઉપરા
 ઉપરી પડતું બોલે યજ્ઞમાન આગળ રડતું. ॥ ૨૫ ॥ નીંદા અવર વીપ્રની
 ફરે, પોતાનું સાડ એચરે, હાય યજ્ઞમાનને ઘેર ટાણું, ગોર જાણે હું વૈ-
 ભોગ માણું, ॥૨૬॥ જાણે પોતાના ઘરનું વરે, એવી રીતે કારભાર કરે;
 પોતાનાં સગાં નોકરે, બીજા જમે તો સોસના ધરે. ॥ ૨૭ ॥ પેટ ને
 પાશુ બળી જાય, હાયહાય બીજા કેમ ખાય; કરાવે રશોઈ રહી પાસ,
 જાદે વરે તો પડે ત્રાસ. ॥ ૨૮ ॥ એમ યજ્ઞમાનનું ઉગાર, વાહાલા થ-
 વાને મન ધારે; કરે તેવડ ગરેખરી, બ્રાહ્મણોને ગળે દે છરી, ॥ ૨૯ ॥
 કરે હાંત્યા વિપ્રને દેખી; પેટ પાસાં નાંખે સેકી; વળી મારવા માટે ઊઠે
 ભખણ કરીને રૂઠે. ॥ ૩૦ ॥ આવાને જમાડે શું થાય, એમ યજ્ઞમાનને

કહેતો જય, જેને વધારે લેજે વિચારી, છાંડસો તો ટટો ભારી ॥ ૩૧ ॥
 કહી શાક ઓછું મુકાવે, શાક ભાજી થોડી પીરસાવે; કોઇ ભોજનમાં લે
 ભાત, તવ કરે ટંટાની વાત ॥૩૨॥ પુઠે છે જજમાન જમનાર, માટે મુકો
 લગાર લગાર, કહી યજમાનનું ભણ તાકે, બ્રાહ્મણેને જુખ્યા રાખે ॥૩૩॥
 વધારે શાક ભાજીને ભાત, પછી જય નીચ વરણુને હાથ; પણ વીપ્રોને
 નવ દે ખાવા, યજમાનોને વાહાલો થાવા ॥૩૪॥ એવા કરમચંદ્રાળ થાશે,
 વણુ નહોતરે જમવા જશે; પેટ માટે પડતાં નાંખે, રાજા ધીરાજા મુખ ભાં
 ખે ॥૩૫॥ કહેશે નાદાર ને દાતાર, હાથ ધરશે વારોવાર; ભીખ માગશે
 ઘેર ઘેર, કરશે મહેનત બહુ પેર ॥૩૬॥ બેસશે લોકને ઘેર અડી, સ્વાસ
 ખાશે નહીં એક ઘડી, મોહોઢામાં જીભડી નહીં ઘાટે, ધરધણી કળકળી
 આડે ॥૩૭॥ સાંભળે નીચના ટુંકારા, ખાશે માળને ટુંકારા લોક ધક્કા
 મારીને કહોટે, તોડે આપો આપો ખરોટે ॥૩૮॥ નહીં ચાલે ધરમને જોઇ,
 કરે નાતતણી રસોઇ; થાય બ્રટાબ્રટ કદાપી, તોડે બોલે નહીં મુખ પાપી
 ॥૩૯॥ બોલે યજમાનની હાથે હાથ, શુદ્ધનું અડ્યું દાંકવા જય; ગણે ન-
 હી એંઠી જીડીનો બાધ, ન ગણે જગતનો અપવાદ ॥૪૦॥ જ્યાં ત્યાં જજ-
 માન કરવો રાજી, પાઇ માટે પડે બાહાજી; વાહ્ય વીપ્રને વાહાણું જેવારે,
 ઉઠે પરાઇ આશાએ તારે ॥૪૧॥ રાખે નોહોતરા તણી આશા, નવ હોય
 તે નાંખે નીરાશા; બાળ કાઢવાને કેહેડ બાંધે, ન હોયે તો મધ્યાને રાંધે
 ॥૪૨॥ નીસાસા નાંખી ધરમાં ખાય, એવી વીપ્રોની બુદ્ધી થાય; હોય
 વીપ્રની રસોઇ જ્યાંય, આવે યજમાનનું બાળ ત્યાંય ॥૪૩॥ કદિ ખાવા
 ને માગે બાળ, વીપ્ર આપવા ઉઠે તે કાળ, ધણું હોય ન બ્રહ્મ ભોજન, આ-
 પે તે પહેલાં રાંધેલું અન્ન ॥૪૪॥ નહીં બાળકની ચીંતાય, એમ બોલી-
 ને વહાલા થાય; રાખે જમાડનારની શરમ, ખુએ પોતાનો કુળ ધરમ
 ॥ ૮૫ ॥ વલણ ॥ ધરમ ખુએ પોતાતણો, પાપ ન ગણે લવણેશ; વલ્લભ
 વદે આતા સુણો, વિપ્ર ચરયા વીશેશ.

કડવું ૩ રાગ સામેરિનો ઢોહરો.

. જયમુની રશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજયરાય; રીસ્તારી તુજ
 ને સંભળાણું યાન પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ વીશેશ ચરયા વીપ્ર તણી
 તને, સંભળાડં રાજન; એ બધાં લક્ષણ કળી યુગ કેરાં, વીજળ દરે મન

॥૨॥ શુકલ થઇને શુદ્ધનું જમે, લે સરવનું ધાન; ઇશ્વરે ઉંચ પહાવિ આ
 પેલી, તેનું નહી અભીમાન ॥ ૧ ॥ વીપ્રો વીપ્ર પણું દરશાવા, નીત્ય કરે
 શટ કરસ; પણ પોતાની જાતી તણો, ધરખોળ ઘાલે ધરમ ॥૪॥ ભ્રમમયો
 જે દીલાં તણે, પણ જાતી ધરમ ન પાળે; લક્ષ્મી માટે લપોડ જેવા, પોતા
 નો અવતાર બાળે ॥ ૫ ॥ દસ શુદ્ધનું રાંધીને પોતે, એક કરે ભોજન,
 પદ દક્ષણા માટે બ્રાહ્મણ બને, કટીલ કપુત તન ॥ ૬ ॥ યજ્ઞમાન જાણે
 વીપ્ર જમાડયો, એમજ વાડવ જમે, યજ્ઞ યાગાદિક હોમ હવન, સોધવા
 સારૂ ભમે ॥ ૭ ॥ પાઠ પુંજ કરવાનું, મળે એવી આશા ધારે; જે કોઈ
 બેસાડે પાઠ કરવા, તો ત્યાં ગપાટા મારે ॥ ૮ ॥ હોઠ ફફડાવે પાઠ બતા-
 વે, જીભ ભમે દો દીશ; યજ્ઞમાનને અવળું સમજાવે, પ્રપંચથી અહર-
 નીશ ॥ ૯ ॥ હોમ હવનમાં પોતાના પક્ષના, વીપ્રને લેઈ જાય, ન આ-
 વડયાની નહી કંઈ નીંતા, વરણમાં ગણાય ॥ ૧૦ ॥ અભણ સગાને
 વરણમાં લે, તેને બતાવે કેવું; ગદિમુખીમાં હાથ ધાલી રહેજે, ચાલશે
 પોગળ એવું ॥ ૧૧ ॥ એમ હાથે કરિ કરશે ઉધું, બ્રાહ્મણ કળીયુગ
 કેરા; અતી અરીરયા લાલચું લોભી, લંપટ મારે ફેરા ॥ ૧૨ ॥ પાઈ મ-
 લે તો સોમ જનોને, કરણ રાજ કહી બોલે; યજ્ઞમાન આગળ યાચના
 કરે, હો તમે માખાપ તોલે ॥ ૧૩ ॥ અમારે આશરો છે તમારો, ભી-
 ખારીના બોલ કાઠે જવારે અમારો છે તમ થકી, કરજેડી શીશ નમાડે
 ॥ ૧૪ ॥ નીચાં નીચાં દાનજ લેને, કરે પ્રેત ભોજન; શુદ્ધનું સુતક ગયા
 પહેલાં, રાંધી જમે તેનું અન ॥ ૧૫ ॥ નિચ જાતી સાધુમાં મુડાઈ,
 આવે નગ્રની પાસ; તેનો મહીમા વીપ્ર વધારે. પોતે થાયે દાસ ॥ ૧૬ ॥
 સાધુ જમે તેની જેડે જમવા, પુરણ આશા રાખે; ટેલ ટકોરો ઘેર ઘર
 કરે મહાતમા છે એમ ભાંખે ॥ ૧૭ ॥ જ્યાં ત્યાં મહીમા વધારીને, જેડે
 જમવા જાય; ચારિ રીતે શેવામાં રહી, વધારે મહીમાય ॥ ૧૮ ॥ પહે-
 લું પીરસવાનું બ્રાહ્મણને, સાધુને પીરસાવે, વીપ્રોને પહેલું જમવા ન દે,
 સાધુને ખવરાવે ॥ ૧૯ ॥ ચંદન ચરચાવે સાધુને, આરોપાંવે હાર; ની-
 ચને પાશે રહી નમાવે, વાડવનો કંમાર ॥ ૨૦ ॥ પોતાનું ભુપણ પોતે
 બોધને, પરને ઉપમા આપે, ધાંચળ ગોક્ષાની શેવા કરાવે, જાતે જાતનું
 કાપે ॥ ૨૧ ॥ જાતે જાતનું પોત ઉઘાડે, અન્યને છીદ બતાવે; પોતે પ-
 લા દેખાય એવા, હાથે કરીને જણાવે ॥ ૨૨ ॥ જાતે જાતની જાત જણા-
 વે, આંખમાં અદેખાઈ; પડપંચ ને જુઠું ડગલે ડગલે, કપટ કાળજમાંઈ,
 ॥ ૨૩ ॥ એમ અતી અવગુણ ભરેલા, નીપજે વાડવ સુત; વ્યસની વ્યભી-

ચારી ને વાંકા; વળી આકળા ભુત. ॥ ૨૧ ॥ આહથ કેરી ભામનિઓ તે
ભમસે ઘેરે ઘેર; ખભે ખડીયા નાંખીને કરસે, પુરૂષ કેરી પેર ॥ ૨૫ ॥ સુદ્રો-
ની સુવાવડ કરસે, કૈંકના કાછવા ધીરો; સુદ્રનાં એકાં વાસણ ઉટકે
ધનકાજ વાંક જસે, ॥ ૨૬ ॥ ઘેર ઘેર જઈ રાંધણું રાંધે, નહી ગણે સુ-
તક છોશ; હરી રમી જજમાનો રીજવે ધારે ન હલમાં દોશ, ॥ ૨૭ ॥
ઉધાં ચતા વેવીશાળ કરાવે, કંઈક તણા છંડાવે; કંઈક તણાવર ભંગાવે;
ને કંઈકના ધર મંડાવે. ॥ ૩૮ ॥ એવી અતી ઉતપાતવાળી, વીપ્રની વામા
થાશે; આહણેનાં બાળક તેનો, દુરીજન સધે જશે ॥ ૩૯ ॥ બેઉ છેડે પી-
તાંબર પેહેરે, વીચીત્ર રાખશે કેસ; લેલાટ લુખાં લખને કરશે, ધરશે યવ-
નનો વેશ, ॥ ૩૦ ॥ રાજદુનો થઈને રહેવાના, વીચીત્ર વેશ કરશે; વર-
ણમાં નહી ધરણમાં નહી, એવા થઈને કરશે. ॥ ૩૧ ॥ માદારજ કહેનો માડું
લાગે, રખેડો ભીશ્વક ભાળે; ઉપત્રીત દેખાય નહી માટે; કેટે કે કેહેડે વી-
ટાળે, ॥ ૩૨ ॥ એવી રીતી વીપ્રની થાશે, એરે કન્ટી તન; કળીયુગ કુચુદ્ધી
દેવાનો, કેહે છે જુગજીવન. ॥ ૩૩ ॥ હવં ક્ષત્રી નંદન કેરી, બુદ્ધી બતાવું
તમને; કળીયુગમાં કેવા થાસે તે, કેહેવા ઇચ્છા અમને ॥ ૩૪ ॥ વળણ ઇ-
ચ્છા છે કહેવા તણી, સુણો યુધીટર રાય; વ્યાસ વક્ષત વાણી વદે, શ્રવણ
કરે શ્રોતાય. ॥

કડવું ૪ રાગ ધન્યાસરીનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય; વીરતારી
તુજને સંભળાવું; યાન પર્વ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ કળીયુગમાં કેવા ક્ષત્રી સાં-
ભળો કન્ટી તન; એમ કહીને કહેવા લાગ્યા પોતે જુગજીવન, ॥ ૨ ॥ ક્ષત્રી-
પણું ખોઈ બેસવાના; થાશે બહુ બળહીન; બાણ વીધા સફળ થવાની
જાતીમાં ભેઠ બીન. ॥ ૩ ॥ કાયરપણું પુરણ થાશે, વ્યસનમાં તહ
રૂપ; સત્તા સવળા બેશશે ખોઈ, માંથ્યા કહેવાશે ભુપ, ॥ ૩ ॥ રંગ
ભોગમાં રાત દીવસ રહેશે, નહી રાજપાટનું બાન; નોકરી કરિ પેટ ભ-
રશે, છોડશે કુળ અભીમાન. ॥ ૫ ॥ ટંટાથી નાસશે ત્રાશીને, પરાણે
પેટ ભરશે; જાત કબજત કાંઈ નહી જુએ, રૂપ જોઈનાર વરસે. ॥ ૬ ॥ તેમાં
વરણશંકર પ્રજા, ઉત્પન્ન થાસે અતી; ધરમ ધ્યાનમાં પુન્યહાનમાં પાછી
પડસે મતી. ॥ ૭ ॥ માંનસે ભાટ ચારણ ઘડવીને, આહણને દુઃખ દેસે;
વેઠ શાસનેમાનશે જીડાં, નાસ્તીકનો પંથ લેશે. ॥ ૮ ॥ યજ્ઞ યાગાદિક

ઉંચા મુકી નાયકાથી લે લાહાવો; દેવદેવસ્થાન માનશે જુઠાં કળીયુગ આ
 વશે હાવો. ॥ ૯ ॥ દેવ વિપ્રનાં વરશાસનો, મુળમાં નાંખશે તોડી; લડવઠ-
 થો સામો હશે તો, તેને રહેશે કરજેડી. ॥ ૧૦ ॥ વીપ્રની વિહયાની લેશે
 પરિક્ષા શ્રદ્ધા નહી રહે મનમાં, લક્ષ્મી લલનાનો લાવો લેવા, ચટપટી
 રાખશે તનમાં ॥ ૧૧ ॥ આક્રીન વીપ્રોનાં વચનોપર, રહેશે નહિ લગાર,
 મઉ બ્રાહ્મણોને તીછકાર કરશે, થાશે ઝરવિ ગુમાર. ॥ ૧૨ ॥ ન્યાય વિદ્યા
 તો નાશજ થાશે, પક્ષપાત કામ કરશે; યવન કેરા ધરમ ઉપર, પ્રેમ અતી
 આદરશે ॥ ૧૩ ॥ એવા અતી અવગુણવાળા, કળીયુગ પાપો કરશે; હ-
 થીઆર વીના ઠાલે હાથે, દાસપણે પેટ ભરશે. ॥ ૧૪ ॥ એવી રીતી ક્ષત્રી
 કેરી, એાર ધરમ રાજન; હવે વૈશ્યની રીતી બતાવું, કહે છે જુગજીવન.
 ॥ ૧૫ ॥ વૈશ્યની વીપ્રિત બુદ્ધિ બનશે, છોડી દેશે મુળ ધરમ; નારીની
 ખોટે નાદાર થઇને, ઉપજવશે નીચ કરમ. ॥ ૧૬ ॥ નાતરાંનો રીવાજ કરશે,
 સ્વારથથી બ્રહ્મ ભોજન; શીશુક જનને કાઢશે પાછો, નહી દે મુષ્ટી અન.
 ॥ ૧૭ ॥ બ્રાહ્મણોનાં છીદ્ર જોસે, કરસે અતીસે નિંદા; ધુતારાનો માંડસે ધં-
 ઘો, નહી શીખે મણીત વીધા. ॥ ૧૮ ॥ નોકરી કરવાની થાસે મરજી, રાજી
 પરને નડયામાં; વેહેવાર છોડી વેહેપાર જાસે માળામાળા લડાયામાં, ॥ ૧૯ ॥
 અનાદીના જે નહી ગુરૂ, તેને ગુરૂ થાપે, જગત ગુરૂ વિપ્ર છે તેને, એક
 ચપટી નવ આપે ॥ ૨૦ ॥ જમણ વેહેવાર બ્રાહ્મણ સાથે, બાંધસે ઉલટ આ-
 થી; કારભાર કરસે વરમાં પેસી, પણ મન લેવાનું તાણી. ॥ ૨૧ ॥ દલાલી
 ખાશે દગા કરીને, મીઠું મીઠું મુખ બાટી; નહી જુએ બ્રાહ્મણ નહિ જુએ
 ભગિનિ, દુતસે ફેલી ફેલી. ॥ ૨૨ ॥ લોકોનું નાણું માંડશે જમે, દેખાસે પુ-
 રણ કૃપાળુ; પેટ ટાઢું રાખીને પાપી, કાઠી દેસે દેવાળુ ॥ ૨૩ ॥ ધરમને ના
 મે ધન મેળવીને, તેમાંથી પેટ ભરસે; ધરમતણું ધન જમે માંડીને, વ્યાજ
 નો વેહેપાર કરસે. ॥ ૨૪ ॥ જગતમાં દેખાડવાને સાડ, વ્યાજમાંથી થોડું ખર
 ચે; પછી ચોખામપણું દરશાવવા વારતા વીશ્વમાં ચરચે. ॥ ૨૫ ॥ અમે તો
 ધરમાદા કામ કરીએ, જ્યાં ને ત્યાં એકં ભુકે; જાણે કે લોક પ્રમાણીક જ
 થી, થાપણ મુજ ઘેર મુકે ॥ ૨૬ ॥ એવા ડોળથી ઓળવે નાણું કુમારગપર
 ચઢસે; ધર્મના કામનું કારભાર કરી, પોને પચાવી પડસે ॥ ૨૭ ॥ જ્ઞાતી
 ભોજન ભારે કરસે બ્રહ્મભોજનમાં ટાંચું; અજીવાડમાં વીપ્ર બેસાડે, એ
 કથની કયાં વાંચું ॥ ૨૮ ॥ જગત બયથી ભોજન કરાવે, દુનિયાના ડરથી
 દે દન; પ્રીત્યર્થે કાંઈ કરે નહી, કરે મેળવવા માન. ॥ ૨૯ ॥ ખોટા તી-

લક તાણી કરશે; કરશે છાપાં અંગ; મીથ્યા માળાઓ કાટમાં પેહેરે, દેખા
ડે લક્તીને રંગ. ॥ ૩૦ ॥ વેસધારીને વીશેશ માને, ચમત્કારીને શોધે;
એમાં કુમારગે જવાના, નહી ચઢે સત્ય બોધે. ॥ ૩૧ ॥ અતી અનરથ
આહરવાના, દિનતા દયા ન લેશ; અતી અવગુણ કળીયુગ વીશે, વરણુવી
ન રહે શેશ. ॥ ૩૨ ॥ ચારે વરણુની એવી રીતી, કળીયુગે કુપંથ થાતા;
ચારે આશ્રમ કેવા થાશે, તેની ઠહુ હવે કથા. ॥ ૩૩ ॥ બ્રહ્મચારિને મદસ્થા
સરમી, વાનપસ્ત સંન્યાસી; તે તણી કેવી રિતી થાશે, જે તે તારણ તપા
સી. ॥ ૩૪ ॥ ભરમચારી એવું નામ ધરિને, વધારશે પંચ કેશ; એના લો
ભી ધનના લોભી, મીથ્યા રાખવો વેશ. ॥ ૩૫ ॥ ધામ બાંધીને ધધા કરશે,
હરશે પરાયાં વીત; જોતીશ જોશે વઘઠાં કરશે, હરશે દારાપર ચીત. ॥ ૩૬ ॥
તીલક માળાના કરી ચાળા, ગાળા ગરથના લેવા; કળીયુગ કેરા ભરમચા
રી તે, થાશે ગુણના એવા. ॥ ૩૭ ॥ અહરતી લોકો કેવા, નીપજશે સાંભળો
ધરમરાય; ભગતનું કે ભરમચારીનું, ધન ફેસલાવી ખાય. ॥ ૩૮ ॥ પ્રસા
દની નીત રાખે આશા, એવા લંપટ થાશે; જમતને જણાવવા મળે, તીરથ
યાત્રા જાશે. ॥ ૩૯ ॥ નહી કરે ધરમ બાંધશે કરમ, કઠીણ કાળજી કરશે;
પછી પોતાના દેશમાં આવી, યાત્રાવાસી થઈ ફરશે. ॥ ૪૦ ॥ ગંગાપુજન
કરવું ધારી, સમા સહોદર તેડે; નાત સગાંનાં સીધાં ગણે, ભરામણો ને કેડે
॥ ૪૧ ॥ લોકીક લાજે ગંગાપુજનની, વિપચેથી વીધી કરાવે; તેમાં પોતા
ના સ્વારથવાળા, વિપરોને નોહોતરાવે. ॥ ૪૨ ॥ એક નોહોતરો મેહતાણ
ને કે, છોકરાને જણાવે; બીજા નોહોતરે જોશીને કે, વરસફળ ઉપજાવે. ॥ ૪૩ ॥
ત્રીજા નોહોતરે વઘઠ ધરના, વખતે અઉપધ આપે; ચોથા નોહોતરે ગોર
ધરના, છોકરાના વીવા થાપે. ॥ ૪૪ ॥ પાંચમા નોહોતરે પાંડેશીને, કામ-
કાજે કેહેડ બાંધે; બીજા ઓળખીતા કાહરો સોધી, આવી રાંધણ રાંધે.
॥ ૪૫ ॥ વળણુ. ॥ વિશેષ વારતા ઓચરૂ, મુણજો શ્રોતાજન; વ્યાસ વદ્ધલ
વાણી વઢે, કળીયુગનો કુંઠન.

કડવું ૫ રાગ ચોપાઇનો ચાલ.

બોધ્યા જ્યમુની મુખવાણી. તમે સાંભળો ઉલટ આણી; ધાસે મદ-
દથીજન વળી કેવા, કરાવે વીપરો કને સેવા. ॥ ૧ ॥ વળી ઘેર આવે વીવા
ટાણું, તવ કાઠે વાવરવા નાણું; તેમાંથી નહી કાંઈ પુન્યદાન, બનેમલપતા
મસ્તાન. ॥ ૨ ॥ વગડાવે વાણી નીશાન, ધરે ધનવંતનો અભીમાન; ઘેર માંડું

વડા બંધાવે, વળી ખાનપાન બહુ રંધાવે. ॥૩૩॥ અતિ સાહજીના ઢોંગ મ-
 આવે, વળી નાયકા લાવિ નચાવે; વળી ફટાણું ગીત ગવરાવે, કાંઈ ધર્મ
 તો ધ્યાનમાં નાવે. ॥૩૪॥ કદી વરૂંધનું મરત્યુ થાય, તેની પુરે રૂડી સજ્યાય;
 તે તો કહેવાય સજ્યાદાન, આપે ભગનીને દેઈ માન્ય. ॥૩૫॥ સગા વહાલા-
 ને રાજી કરે, વીમ્ર સાથે વાંકુ ઓચરે; વળી પરક સજ્યાદામ, એવી બુધી
 થાસે હરામ ॥૩૬॥ વળી જગતમાં સોભા લેવા; વિપ્રના દામ વિપ્રને દેવા
 એવિ અહસ્તીની થાશે દ્રષ્ટી, તેથી નહીં થાય મેઘની વ્રષ્ટી ॥ ૭ ॥ કુડાંક-
 રમોથી વેડશે કષ્ટી, એમ દુભાસે આખી શ્રષ્ટી; હવે વાનપ્રસ્તનીરીત, તુતો
 સાંભળજે કઈ ચાત ॥ ૮ ॥ વાનપ્રસ્ત છું જગતમાં કહેસે, પણ નય સમીપે
 રહેશે, રાખસે અહસ્તિની રીતી, નહીં ધારે ભગવત ભીતી ॥ ૯ ॥ કળીમાં
 વાનપ્રસ્તી કોય, કોટી જનમમાં એકજ હોય; હવે સંન્યાશીની પેર ભટકે
 કળીમાં ઘેર ઘેર ॥૧૦॥ દેવાદાર કે દુખનો ત્રાશી; કાંઈ કષ્ટે થશે, સંન્યાશી;
 નાહીની વયમાં નહીં અધીકાર, તોલ્યે થાશે સંન્યાશી સાર ॥૧૧॥ હરી ફરીને
 ભગવો વેશ, મનમાં શ્રદ્ધા નહીં લેશ; રાખશે બ્રાહ્મણ પર દ્રેશ, વળી પર
 સુખથી અતી કલેશ ॥૧૨॥ થોડાદીન અહસે દંડ, પછી પ્રપંચના પાખંડ,
 પરમ હંશની દીક્ષાલેસે, ઉંચ નીચને ઉપદેસે ॥ ૧૩ ॥ વળી સેવક મુડશે
 બાબ, ખાઈપીને રહેસે તાબ; જેનું ભોજન જમશે, વળી રામા સંગાથે
 રમસે ॥૧૪॥ કરસે કામનીને બોધ; વળી રૂંચે રૂંચે રમે કોધ, રહેવાનાં રૂડાં
 બાંધસે ધામ, લેસે ટોક્તીયામાં આરામ ॥૧૫॥ વળી પંખીને પવન ચક્કી,
 બધિ વાને રહેવાના નક્કી; થાસે જગત સાથે જક્કા, રાખશે બુદ્ધિ બહુ
 પક્કી ॥૧૬॥ બહાલાં પુષ્પ અને ચંદન વળી પ્રીય; પોતાનું વદન; અતિ
 માન્યને મોટાઈ ગમે, ભોગવે નહિ કષ્ટ કો સમે ॥૧૭॥ એવા અતિ વીકારી
 થાસે, નહીં જાતને સ્થળ જાસે; કોઈ ઉંચે તેને બાહાજે, લડતાં વડતાં
 નહીં લાજે ॥૧૮॥ પોતાનું બોલ્યું કરસે સાચું; અન્ય જનનું પાડસે કાચું,
 પોતાનાં જે જન્મ ચરીત જાણે દેશ જ્ઞાનીને મીત્ર ॥ ૧૯ ॥ માટે જન્મ
 ભોમી છોડી દેઈ, બીજે દેસે જાસે વેશ લેઈ; જઈ સાધ્યપણું બતાવે, મુંઠ
 જનોના મનને ભાવે ॥૨૦॥ અગતાનીને માને દેવ, નવ જાણે મુળની દેવ;
 તેથી પડે પાપીને પાય, તેની જોડે નરકે પગાય ॥ ૨૧ ॥ વળિ કળીયુગમાં
 સાધુ વેશ, ધરી ફરશે દેશ પ્રદેશ, ત્રિદેશ જંગી ભંગીપણું ધણું રાખે; નારી
 વીનાનીશાસ્ત્ર નાંખોરરાપણુ જગત આંધળું થઈ, કરશે શેષ સમીપ જઈ

નહી જુએ તેની કરણિ, કરે વીખાણ વાતો વરણી ॥૨૩॥ એવું કરશે ક-
ળીયુગ પાપી, સત્યની વાત નાંખે ઉથાપી; વળી અસત્ય પંથ જ્યાં હશે,
સત્ય સરખો કળીમાં થશે ॥૨૪॥ એ તો કળીયુગનાં પાખંડ, સાચા જનને
દેશે ડંડ, કળી અવળું સુઝડે, સત્યવાદીને જુઠો પાડે ॥૨૫॥ હશે ધરત્રારી
કોઈ સાચો, પણ તેને કેશે સહુ કાચો, હશે વેશધારી પાખંડી, તેને નમશે
દુનીયાં ગંડી ॥૨૬॥ એવી કળીયુગ કેરી રીતી, વળી થવાની અનિતી; વ-
ળી થવાની અનીતી; ઘણો કરતા નથી વીસ્તાર, કરીએ તો ન આવે પાર
॥૨૭॥ વળણ ॥ પાર ન આવે કળી તણો, સુણો શ્રીતાજન; વ્યાસ વલ્લભ
વાણી વઢે, પરમ કથા પાવન.

કડવું ૬ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, મુળ જનમેએ રાય; વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, યાન પર્વ કથાય ॥૧॥ કળીયુગ કેરા ભુપતી તે, રહીયનને દુઃખ
દેશે; હરામની નજર રાખીને, સરવતું ધન લેશે ॥૨॥ પ્રજાની નારી પુત્રી
સરીખી, તે શું કરે કુદ્દટી; મેઝરાજ દેખા દેશે પણ, નહી કરે જળ ત્રટી
॥૩॥ અવનીમાંથી રસકસ જશે, અન પાકશે નહી પુર; અન તણો પાક
દેખાશે તો, ઉતરશે અધુર ॥૪॥ પીતા પુત્રી શું જર રમશે, રમશે ભગતી
ભ્રાત; પુત્ર પત્નીને વશ થઈને, મુકીને દેશે માત તાત ॥૫॥ નર હોદશે પ-
રણી નારીને, નારી હોડે નર તેહ; વ્યભીચારણી ચાલ નેમ વરતી, બ્રહ્મ
કરશે દેહ ॥૬॥ ધનવંત લોકો જમે માંડીને, ગુણ કરશે ટાઢી; પુરણ લક્ષ્મી
સપેટીને, બેસશે દેવાણું કાઢી ॥૭॥ કપટના કામગો કરશે કપટનાં કાધા;
શ્રીમંત લોકો જમે માંડીને, કાઢશે વાધે વાંધા ॥૮॥ પીરસનારા વગીયાં ક-
રશે, ભરશે પોતાનું પેટ; લઢીવઢીને જ્ઞાતી જતીમાં, થઈ પડનારા શેડ.
॥૯॥ પંકતીમાં એકજણો જમેને, એકજણો જોઈ રહેશે, ધનના ભેગુ તેણ
ભેળવી, ભોજન નહવેહ દેશે. ॥૧૦॥ આઘણુને ભીખારી મણશે, દેવસ્થાન
દુકાનો; હોમ હવનને પાખ ડમાની, રહેશે માહમસ્તાને ॥૧૧॥ ગરીબ જનને
મારવા ઉઠે, જખરાથી જય નારી; વૈશ વરણ ભીખ માગી ખાશે, થઈને
તીરથ વાશી ॥૧૨॥ અનેક પ્રપંચ અનેક પાખંડ, અનેક કપટ બાજી; સામા જ-
નનું દુખ દેખી, ને થાશે પુરણ રાજા ॥૧૩॥ સામાને સુખે દુઃખી; હલમાં, ડગલે
ડમલે મેર; પ્રરના ઉપર રાખશે પ્રીતી, વ્હાણા ઉપર વેહેર ॥ ૪॥ ભર ૦૨-

મને પરની નિંદા વધસે ચોરી ને ચાડી, અનેક રીતે ઉલટી જુદી, સત્ય
 પંથ નાંખસે કાઢાડી. ॥ ૧૫ ॥ ગુરુ હરોહી મીત્ર હરોહી, વિસેશ વિશ્વાસવાતો;
 પાપના કામમાં પેહેલો થાસે, ધરમમાં મારસે લાતો. ॥ ૧૬ ॥ બાધાયો
 રાખી અંધન રહેસે, કહેસે આગળ કરશું; કરવું ધારે તવ જીવ ચોરીને,
 દેવ અંધન નીરતરણ. ॥ ૧૭ ॥ બળાતકારે બરબડીને, દેવના અંધને
 છુટે; તેવા જનને રાત્યા ખપ્યામાં, સાત સાંધે તેર ટુટે. ॥ ૧૮ ॥
 તો પણ તેને જ્ઞાન ન આવે, એવા થસે અજ્ઞાની; જગતમાં કીરતીને સાર,
 બનસે દાની ને ધ્યાની. ॥ ૧૯ ॥ શુદ્ધજાતી બહુ આચાર પારે, શ્રદ્ધા રાખસે
 પાકી; ધરમ ધ્યાનમાં કુશળ રહેશે, ઉત્તમથી નહીં બાકી ॥ ૨૦ ॥ ઇશ્વરનો
 ભય રાખશે ભારે, માનશે મનમાં કેવું આ અવતાર ભોગવીએ
 આવો તો પાતક કયાં લેવું ॥ ૨૧ ॥ અનેક જાતના રોગ વધશે; વધઠકશાસ્ત્ર
 ન જાણે; જોતીશ શાસ્ત્રો પડશે જુદા, તરકને સરવ વીખાણે ॥ ૨૨ ॥ થોડું
 કહ્યામાં સમજે બાજુ, એરે ધરમરાય; એવાં વચન સાંભળી, પ્રેમે પડીયા
 પાય ॥ ૨૩ ॥ યુધીષ્ઠર કહે એરે માહારાજ, મુને પડેછે વડેમ; આટલું અંધ
 અવરૂં થાશે, તે સત્ય માનુ કેમ ॥ ૨૪ ॥ ઉચ્ચવરણ શું નિય થાશે, પીતાશું
 પુત્ર પરહરશે, ઉત્તમ બ્રાહ્મણ નીચ વરણની, શેવા તે શું કરશે ॥ ૨૫ ॥
 અસત્ય વારતા લાગે છે તુને, એરે અંતરયામી; એટલે ધરમ પ્રત્યે બો-
 લ્યા પોને કમળા સ્વામી ॥ ૨૬ ॥ નમ્રની બારણે પાંચે અંધુ, જાવો એક
 યોજન; ત્યાં જઈ તમે બેસી રહેજે, ધરમ પુરણ પાવન ॥ ૨૭ ॥ પછીતમારા
 ચાર અંધુને, મોકલો ચાર દીશે, જે દેખે તે જોઈને આવે, વાર ન કરે અ-
 તીશે ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને પાંચ અંધુને, મોકલ્યા નમ્રની બહાર; એક યો-
 જન જઈ ધરમ બેઠા, કુંતીના કુંવાર ॥ ૨૯ ॥ પ્રકોહર ગયો પુરવ દીશા,
 ઉત્તરમાં અરજુન, શેઠેવ ચાલ્યા દક્ષીણ દીશા, પશ્ચીમ માહરી તન ॥ ૩૦ ॥
 ભીમ ગયો ત્યાં નમ્ર આગ્યું, તે એક દીડી લગાધ; અંધુએ અંધુના ઉપર
 સંપુરણ કરી વડાધ ॥ ૩૧ ॥ ફરીયાદી કરી રાજ પાશે, સાંભળો અરજ મા-
 હારી; મમ પુત્રી સામાને આપીને, માટે પરણો નારી ॥ ૩૨ ॥ તે પછી મા-
 હારી નારિ ગત થઈ, હું થાઉં દુખી છેક; મમજાનની પ્રેમદાને પુત્રી થઈ
 છે એક ॥ ૩૩ ॥ માહારે પરણવી નથી પુત્રી, સાયમાં આપતો નથી, શું
 હું માહારે અવતાર બાડું, અરજ શુંજા જુપની ॥ ૩૪ ॥ ભીમશેન એવું
 સાંભરીને, ત્યાંથી પાછો વરીયો ઉત્તર દીશામાં ગયો છે, અરજુનજી માહા-
 બરીયો ॥ ૩૫ ॥ ત્યાં એક નમરી આવી, ચાલ્યો સુંસરો છેક; ધરબાર
 બબર શોહામણ પણ મનુશ ન મળે એક ॥ ૩૬ ॥ એવું બેતો ગયો

રાજ મેહેલે, ત્યાં એક હોંચોળા ખાટ; તેના ઉપર જ કાગ બેશી, રમ છે ચોપાટ. ॥ ૩૭ ॥ હંસપક્ષી નાંખે હોંચોળો, પોપટ પવન ઢાળે; ઉંચાતી નીચની કરે સેવા, હીઠું હીવસ ધોળે ॥ ૩૮ ॥ વીરમય પામી પારથ ચાલ્યો, સહેદેવનું શું થાય; દક્ષીણ દિશામાં પરવરેલો, જોયો ચમત્કાર ત્યાંય ॥ ૩૯ ॥ બ્રાહ્મણો બેઠા બાવળ પાસે, ચંદન પુળથી પુંજે; મેલડી ઝાંપડીના કરે સાધન, અવર દેવ ન સુજે. ॥ ૪૦ ॥ તે જોઈ શેઠવણ વળ્યા પાછા, નીકુળ-નું સું થાય; એક ગામમાં પવીત્ર પતિ, અબળાનો માર ખાય. ॥ ૪૧ ॥ તે જોઈ નીકુળ પાછા વળીયા, જ્યાં છે ધરમરાય; યુધીષ્ઠર બેઠા તે સ્થળે, આઠ કુવા ઉભરાય. ॥ ૪૨ ॥ તે ઉભરાઈ નવમા કુવામાં, પાણી બેળુ થાય, પણ તે પ્રથવિ જળ લે ચુશી, કુવા નવ્ય ભરાય. ॥ ૪૩ ॥ ધરમે જઈને વિચાર કાઢ્યો, વરશશે મેઘ બાર, પણ પ્રથવિ જળ ચુશી લેશે, નહીં રહે બેજ લગાર. ॥ ૪૪ ॥ એવામાં ચાર બંધુ આવ્યા, પાંચે બેળા થાય, પોત પોતાની હકીકત લખને, પુર વિશે પળાય ॥ ૪૫ ॥ જે સ્થળ બેઠા અંતર-યામી, ત્યાં આવી પડ્યા પાય; સરવે સમાચાર કહ્યા પ્રભુને, ધરમ કરે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય. ॥ ૪૬ ॥ એરે પ્રભુ હવે આ અવનીમાં રહેવું નથી એક દન; અમને તમારી સાથે તેડો, એરે જુગલવન. ॥ ૪૭ ॥ કષ્ટ પ્રભુ કહે હેમ ગીરીપર, સ્થીર મન રાખી જાવો, શીખપર પાસે સ્થળ છે માહાર, ત્યાં થઈને તમે આવો. ॥ ૪૮ ॥ એમ કહીને અંતરયામી, થયા અંતરધ્યાન; ધરમરાજને ચૈત્વન ચાલ્યું, શુભ સતી સંતાન. ॥ ૪૯ ॥ વળણ ॥ ચંદ્રત્વન કરે સુત સતીતણા, નથી કરવું રાજપાટ; હીમાલય માહારે જવું, પ્રભુપદ પામવા માટ.

કડવું ૭ રાગ મારૂં,

બોલ્યા જયમુનિ મુખ વાણિ, રાજ સાંભળ ઉત્તર આણી; આખી નીશા ચંદ્રત્વન ચાલ્યું, ધરમનું મન ન રહે બાલ્યું. ॥ ૧ ॥ એવે થયો પ્રાતઃકાળ, થયા જગત સતી બાળ, તવ ધરમે તેડ્યા ચાર વીર, બોલ્યા બંધુ પ્રત્યે ધરિ ધીર. ॥ ૨ ॥ સુણો ભીમશેન વીરા વાત; કરશે કળીયુગ ઉતપાત મદે માહારે હીમાલય જવું, તેથી તમને કામ બતાવું. ॥ ૩ ॥ સુખરૂપે ક રૂબે રાજ, તમે ગાદી બીરાબે આજ; પ્રજાપુત્રની પેરે પાળો, કુળ ધરમને સત્ય સંભાળો. ॥ ૪ ॥ કરજો ગઉ વિપ્રની શેવા, રહેજો આજ સુધિ રહ્યા એ વા; વૃદ્ધ માતાને પાળજો પ્રીતે, રાખજો સર્વ બંધુને રીતે. ॥ ૫ ॥ ન્યાયમુકી

અન્યાય નવ કરશે; પ્રજાનું ધન કડી ન હરસો, થોડું કહે સમજાએ ઘણું
 પાપમાં પેસસો નહીં ક્ષણું ॥૧૬॥ એવા વચન વીરનાં સુણી, બોલ્યો ત્ર-
 કોદર મહા ગુણી; મોહોટા ખંધુ તમે શીખ દીરી, મેંતો માથે ચઢાવિ લી
 ધી ॥૧૭॥ પણ અરજ માહારી એક, મુજ મનતણે વિવેક; કોને પ્રભુપદ વા
 હાત્રુ ન લાગે, ક્રીયો નીરભાગી માયા માગે ॥૧૮॥ જેવું પ્રભુપદ તમને વહા
 લુ, તેવું પામવા હું પણ ચાત્રુ; તમ સંમ આવીશું અમો, સાથે લગ્નનેચાત્રો
 તમે ॥૧૯॥ નથી રાજકાજની મમ ખુસી, હિમાલય આવવાનેહુંસી; એવાં
 ત્રકોદરના વેણ, સણી પારથને કહ્યું કહેણ ॥૨૦॥ તમે સાંમરો અરજીન
 વિર, રૂડુ રાજ કરો રણધીર; ધૃપતીને અરધંગ લેજ, રાજકાજ કરો ચીત
 દેધ ॥૨૧॥ વળતા વધા પારથ વાણી, રાજ કરવું નથી કળા જાણી; આ-
 તો વ્યવહારની માહા વ્યાધિ, મુને ગમતી નથી ઉપાધી ॥૨૨॥ ઘણાદીવસ
 ક્રીધાં કામ, જરા ફરી ન બેઠા કામ; માયા મીથ્યાને માનિ સાચી, રહી જા
 ન મતી ઘણી કાચી ॥૨૩॥ માહારે આવવું છે તમ સાથ, કોને નહીં વા-
 હાત્રા વધકુંઠનાથ; એવો પારથનો ભેદ જાણી, વદ્યા શેહેદેવ પ્રત્યે વાણી.
 ॥૨૪॥ મમ વિરા તમે જ્ઞાનવાન, માટે રાજકરો નીરધાન, તમે ત્રીકાળજ્ઞાની
 જોશી, માટે સદા રહેશે નીરદોષી ॥૨૫॥ તવ શેહેવજી એમ કહે છે, મા-
 યામાં અજ્ઞાની રહે છે; કદી જોઈ વીચારી ચાત્રે, તોલે માયા કમ
 તી ચાત્રે ॥ ૨૬ ॥ માટે માહારે તો રહેવું નથી. માયાની ઉપાદી અતી; હી
 મગીરી આવવું માહારે, બોલ્યા ધરમ રાજ ત્યારે ॥ ૨૭ ॥ કરો નીકુળ
 વિરા કામ, રાખો રાજગાદીનું નામ; તમે કનિષ્ઠ ખંધુ છેક, જોઈએ ગા-
 દીપર એક ॥ ૨૮ ॥ તવ નીકુળ લાગ્યા પાય, હવે મુને નથી ઇચ્છાય;
 હુંતો આવીશ તમારી સંમ, પ્રભુ પદને અતી ઉમંગ ॥ ૨૯ ॥ પછી ધ-
 રમ બોલ્યા વાણી, તમે સુખો ધૃપતી રાણી; તુજ સરખી સતી નથી કોય
 મુજ મનને નીવરતી હોય ॥ ૩૦ ॥ આપણા અભિમાનનો તન, નામ પ-
 રીક્ષત પાવન; એને બેસારજો રાજગાદી, બીજ કરશે નહીં ઉપાદી
 ॥૩૧॥ તમથી ઉછરેલો એ બાળ, માટે રાખજો શુભ સંભાળ; તવ ધૃપ-
 તી બોલી વાણી, સુખો સ્વામીજી ઉત્તર આણી ॥ ૩૨ ॥ કંથ વિના રહે
 જે નારી તેનો કહેવાય જગમાં વીકારી; વળી આવ્યો છે કળીયુગ પાપી,
 નાંખે સતીનું સત્ય ઉપાપી ॥ ૩૩ ॥ તેથી લાંછન લાગશે તમને, માટે
 સમજીને સંગલ્યો અમને; તેમ છતાં નહીં લ્યો સાથ; તોતો પ્રાણ તણુ હું
 નાથ ॥૩૪॥ તેનો સ્ત્રી હત્યા લાગે તમને, માટે હીમાલય લ્યો અમને;
 નારિનો કેવો છે ધરમ; તેનો તમે જાણો છો મરમ ॥૩૫॥ પરમદાને પતી

પ્રભુ તુલ્ય, એથી અવર નહીં અમુલ્ય; પતિ તણ પ્રભુને જાણે, તેનેમુક્તિ
 મોહન નવ આણે, ॥૨૬॥ જમકીકર ગરદન ઘાણે, પાપ તણો ફેલાવો ફાણે;
 માટે ધન્યર પેહલો કંથ, કામનીનો એ છે પંથ. ॥૨૭॥ કંથ કકળાવી
 મહિર જાય, તેને બેશે ક્રીટ હત્યાય; કંથની ન કરે કાંઈ શેવા, શોધતી
 ફરે દેવાધી દેવા. ॥૨૮॥ વઢે કંથને મહા રીસ આણી, એનો ગુણકા તુલ્ય
 ભગતાણી; જેમ ગુણકા પરને ધણે, પોતાના પત્નીને નવ પીછે. ॥ ૨૯ ॥
 તેવી સુંદરી સમજાવિ સ્વામી, કંથ વિના કેમ મોક્ષ પામી; માટે હુનો ન
 મો સંગ આણું, તમ સેવાથી પ્રભુપદ જાણું. ॥ ૩૦ ॥ તવ જાણીયુ ધરમ-
 રાય, આતો રહેવાની નથી હાંય; પછી ધરમે કહ્યું સુણ નારી, તુનો આ-
 વજે સંગ અમારી, ॥૩૧॥ એમ કહીને ધરમરાય, લાગ્યા કુન્તાજીને પાય;
 માતા હેમગીરી અમે જાણું, તમ પ્રતાપ સુખીયા થાણું. ॥૩૨॥ તવ કુન્તાને
 આઠ્યાં આંસુ, પ્રધાવસ્થાયે હું જીવી ફાંસું; આવતુ નથી મુજને મરણ,
 દુભાયા કરે અંતઃકરણ ॥૩૩॥ મુજથી ચરણે ન ચલાય; હેમગીરી કેમ
 જવાય; વળી આપઘાત કેમ કરાય, કરે તો બેસે હત્યાય. ॥ ૩૪ ॥ દીકરા
 મુકીને મરવા જાય, મુજથી ને કેમ ખમાય; કહી રડવા લાગ્યાં માત, તવ
 ધરમે જોડયા હાથ. ॥૩૫॥ જનુની કંકાસ ન કરશે, અમને પાપમાં નવ
 ભરશે; આપો આમના રાજ થઈને, પ્રભુપદ પામશું ત્યાં જઈને. ॥૩૬॥
 માટે આશીષ વચન બોલો, સ્થીર દલદુ રાખી નવ ડોલો, આપણો છે પરી-
 ક્ષત બાળ, તેહને થાપીયે સુપાળ. ॥૩૭॥ રાજગાદિ બેસારીએ એને, પછી
 અકળામણ રહી કેને; માટે કલેશ મુકી થાઓ રાજ. તમને શું દેઉ શીખ
 જાણ. ॥૩૮॥ એમ માતાને સમજાવી, ધાર્યું કારજ વિપ્ર બોલાવી કરાવ્યો
 પટા અભિસેક; રાજનીતીનો વીવેક. ॥ ૩૯ ॥ આશીરવાદ વીપ્રોના
 લેધ, આપી માહી આશીશ દેધ; વરતી પરીક્ષતની આજી, વધા વીપ્રો
 સો વેઢવાજી ॥ ૪૦ ॥ વળતી થશે જ્યજ્યકાર, પુન્યદાન કીધાં અપાર
 બધી પ્રજા જેવાને આવે, પરીક્ષતને પુણ્યે વધાવે ॥૪૧॥ એમ થઈ રહ્યો
 આનંદ અતી, થયાં રાજ ધરમ ધુપતી; રીજ્યા સરવે પ્રાણી માત્ર, પરિ-
 ક્ષત છે બણો સુપાત્ર ॥ ૪૨ ॥ એનિ કીરતી ચાલી એવી, સોભે કાન્તા શ-
 શીના જેવી, જેવી સોભા યુધીષ્ઠર કેરી; તેવી થઈ તેમાં નહીં ફેરી. ॥ ૪૩ ॥
 વળણ ॥ ફેર નહીં સોભા મહી, વરત્યો જ્યજ્યકાર; ંયાસ વક્ષમ વાણી
 વેઢે, સુણજે શ્રોતા સાર.

કડવું ૮ રાગ આશાવરીની ચાલ.

જયમુની રશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી
તુજને સંભળાવું, યાન પરવ કથાય. ॥ ૧ ॥ વડા પ્રધાનને શોંપણ ક્રીધી
ચલાવજે તમે રાજ, અધરમ અન્યાનું કોઇ પ્રાણી, કદી ન કરશે કાજ.
॥ ૨ ॥ પુરણ રિતે પરિક્ષતને જાણજે તારા બાળ; અનાદિની એ રીતી
છે, પ્રધાનથી ભુપાળ. ॥ ૩ ॥ કળી બેઠો ને દેશે કુબુદ્ધિ, પણ મન રા-
ખજે સ્થીર; તેથી ભવોભવ જ્ય પામશેને, રીઝશે શામ શરીર. ॥ ૪ ॥
એમ પ્રધાનને શીખ દેઇને, માતાની પાશે જાય; એરે જનુની હીમાત્રય
જવા, દો અમને આગનાય. ॥ ૫ ॥ સુ ગતી થાશે અમતણી તે, માતા
તમારું પુન્ય; સગપણ એક અવતારતણુ છે, તેમાં રહી છે નુન્ય. ॥ ૬ ॥ શેવા
તમારી કંઈ નથી ક્રીધી, જ્યાં તો કાઢ્યો અવતાર; અમારે દુખે દુખીયયાં
છો, કેમ જીવુ આભાર. ॥ ૭ ॥ કપ્ટી વેઠી સૃષ્ટીમાં રાખ્યા, ભોગવીયાં
વનવાસ; નિરવરતીથી પાંચે પુત્રો, નથી બેઠા તમ પાસ. ॥ ૮ ॥ અતિ
ઉપકાર તમતણો મા, અમથી ભુલાતો નથી; પણ હવે કળીયુગ બેઠોમાટે,
આગના આપો સતી. ॥ ૯ ॥ આ અવનીમાં રહેવું ન થટે, પાપ થકી પેટ
ભરવા, તમ પ્રતાપે સંધામ જશું, સૃષ્ટી સીંધુ નિસરવા. ॥ ૧૦ ॥ એવાં પુ-
ત્રોનાં વચન સુણી, મહા દુખ પામ્યાં માત, આ શું બોલોછો આ શું બો-
લોછો કહી માંડ્યું આંસુ પાત ॥ ૧૧ ॥ અરેરે જાણ્યું આ જીવવાનું;
માતા પહેલાં મરે પુત્ર, માહારી દ્રષ્ટીએ કેટલી વેળા, ભાગવા બેઠું ઘર-
સુત્ર ॥ ૧૨ ॥ એરે ઇશ્વર મરણ આપો, માગુ છું કરજેડી; નથી તાં-
તણો સુતરનો કે, તાણીને નાંખું તોડી ॥ ૧૩ ॥ પુત્ર પંધારે મરવા માટે,
તે કેમ નજરે જોવાય; એમ ધારીને કંતા માતા, બહુ કરે તાય ત્રાસ,
॥ ૧૪ ॥ પંડ પછાટે આંસુડાં કાઢાટે, બળી આ કારમી કાય; સરવ મયું
ને અભાગણી હું, રહી છું અવની માંય ॥ ૧૫ ॥ તવ રાય ધરમ એવું
બોલ્યા, જ્ઞાનની ગોઠડી કરીએ; સાંભળો માતા મીથ્યા માયા, મુકી છે
શ્રી હરીયે ॥ ૧૬ ॥ કોની માતા કોના પીતા, કોનાં પરિવાર પુત્ર; કોનાં
બંધુ કોની બહેની, કોનાં સગાં ઘર સુત્ર ॥ ૧૭ ॥ કોની પ્રેમહા કોના પતી,
કોના છે ધનમાત્ર; સરવ જાય છે મુકી મુકીને; કોઇ આજ કોઇ કાલ,
માહાર માને મુરખ મતીના, નથી કોઇનો કોઇ, એરે માતા બણી મથો
છું, જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોઇ ॥ ૧૮ ॥ સરપ કાંચળી ઉતારે છે, પણ પોતે
નેતા તંજ; તેમ સહુ જીવ દેહ ઉતારે; આતમા એનો એજ ॥ ૧૯ ॥ ન-

થી મરતો નથી અવતરતો, અખંડ આત્મા જાણે; વસ્ત્ર પ્રમાણે વપુ
 ઊતારે, તેમાં શું શોક આણે ॥૨૦॥ તમેને અમે હીમગીરીએ, લઈજ
 ત અમારી સંગ; પણ ચરણે તમે ચાલી ન શકો, 'વૃદ્ધ તમારું' અંગ.
 ॥૨૧॥ શરીર અશક્ત થાય તેવારે, જીવ માત્રે શું કરવું; પોતાના સ્થળ
 માં બેઠા બેઠા, હરી ભજન આદરવું ॥૨૫॥ શંપત પ્રમાણે પુન્ય કરવું,
 માયાનો તજવો સ્નેહ; સાથ સહોદર માનવા મીથ્યા મીથ્યા માનવો
 દેહ ॥ ૨૩ ॥ જે જીવ કહે છે હું ને મહાર, તે મોક્ષપદ નવ પામે; મા-
 યામાં બંધન રહીને ભટકાય ઠામે ઠામે ॥ ૨૪ ॥ માટે માતા અહંતા
 મમતા, મુકીને આજ્ઞા આપો; તમે રડો છો તે અમ થકી, જોવાય નહી
 અદાપો ॥૨૫॥ તવ માતાની મતી ફરીને, મનમાં લાગ્યું સાચું; નહી
 કોઈ માહારું હું નહી કોની, સગપણ સંઘળું કાચું ॥૨૬॥ એવો નીશ્ચય
 મનમાં આણી, બોલીયા કુંતા માત; જવો બેટા પ્રભુને પદ જજો.
 મુસ્તક મુકયો હાથ ॥૨૭॥ મહારાપણું જ્યાં જતું રહ્યું ત્યાં, નહીં હ-
 રખ કે શોક; આનંદ પામી આજ્ઞા આપી, જોઈ રહ્યું અન્ય લોક.
 ॥૨૮॥ પછી પાંચે પંથ જાણ્યો, શાથે છડી નારી, દુનીયાને દંડવત ક-
 રીને નીકળ્યા શુભ સંસ્કારી ॥ ૨૯ ॥ મારગ જતા હરીગુણ ગાતા,
 પોતે ધરમરાય; અરજીન લીમને સેહેદેવ નીકુળ, મનમાં ઘણા મુઝાય.
 ॥ ૩૦ ॥ સાંભળે માતા સાંભળે નગરી, સાંભળે સુખ વધભોગ; અનેક
 વારતા યાદી આવે, દલમાં નડે વીયોગ ॥ ૩૧ ॥ એ રીતે ટળવળતા
 મનમાં, કુન્તાના ચાર તન; તે સાથે ધરપતી ટળવળતી, ગયા એક ચો
 જન ॥૩૨॥ ધરમરાજ ત્યાં ખમચાયા, બોલ્યા બંધવ પ્રત્યે. માહારે
 તમારે ન બને સાથે, કયાં સત્યે કયાં અસત્યે ॥ ૩૩ ॥ તમે પધારો અ-
 વર પંથે, અમે ગમે તેમ જશું; જુદે પંથે હેમગીરીમાં સરવે ભેગા થા
 શું ॥ ૩૪ ॥ તવ અરજીને હાથ જોડ્યા, અમારો સો અપરાધ; ધરમ ક-
 હે માયા ચૈતન્ય કરવી, એ ઘણો આવે બાધ ॥ ૩૫ ॥ અરજીન કહે
 મોહોટા બંધુ, કરીએ તમ કહો તેમ; પણ તમને મુકીને અમેથી, અ-
 જગા ખસાય કેમ ॥ ૩૬ ॥ જે તમે અમેને તડછોડો તો, કાહાડીએ
 અમારા પ્રાણ; તમે કહો તે રીતે વરતીયે, સત્યજ વદીએ વાણ ॥૩૭॥
 એવા દીનતાના વચન સુણી, બોલીયા ધરમરાય; મનમાં રણનું રટણ
 કરવું, મુખથી ન બોલાય ॥ ૩૮ ॥ મુન્ય ગ્રહી મમ સાથે ચાલો ચાર
 બંધુને નારી; એથી આનંદ પામીશ હું તો વ્રતી થશે શુભ સારી ॥૩૯॥
 મોહ માયા બધી મુકવી પુઠે, આગળનું આરાધન; અખંડ સુખને વી

શે જીવું, મળશે જીવજીવન ॥ ૪૦ ॥ તવ સરવ ભાઈએ નિશ્ચય કીધા,
હવે ન ધરવું દુખ હીમાલય જીવું તે ઉત્તમ, માનવું સાચું સુખ ॥ ૪૧ ॥
એમ મન વાળી મુન્ય ગ્રહીને; આલ્યા પાધરે પંથ, મનને વીસે દ્રઢ
વરતીથી, સમરે કમળા કંથ ॥ ૪૨ ॥ તાપ તડકે વાયુ વેઠે, ચરણમાં કાં-
ટા વાગે પણ મન એવા વશ કીધા કે, દુખ જરા નવ લાગે ॥ ૪૩ ॥
ધ્રુવા લાગે તો વનફળ તોડી, રૂચી પ્રભાણે ખાય; વન વીશે સરોવર
આવે, ત્યાં છીપે તરપાય ॥ ૪૪ ॥ થાક લાગે તવ ટોળે મળીને, વ્રક્ષ-
ની નીચે બેસે; આરામ લેઈને થાય છે ઉભા, પાછા પંથ પ્રવેશે ॥ ૪૫ ॥
વલણા વન પ્રવેશે પ્રેમથી, પુરણ ભકતીભાવ; વ્યાસ વક્ષલ વાણી
વહે, ગ્રહ્યું તરવા નામ નાવ.

કડવું ૯ રાગ ચૌપાઈની ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, સુણો જનમેજય ધરી પ્રેમ; આલ્યા
અરન્ય શાંતીના સુત, જેનાથી નાસે યમદુત ॥૧॥ એવા ભજનનીધુન્ય
આણે. માયામાં ચીત વરતી ન ઘાત્રે; માન્યું જીવું સંસાર સુખ, માન્યું
જીવું દેહનું દુખ ॥૨॥ નથી આત્માને સુખ દુખ, છતાં ઈંચે ચૈતન્ય દેહ
થી પરા; આપણ દેહ સંગાઈ શાંતી, એ અજ્ઞાનતાથી લે માની ॥૩॥ તે
તો માયામાં રહે સદા, મોક્ષ મારગ-ન મળે કદા; એનું સમજીને વનવહે
પટે રજની ત્યાં પડી રહે ॥૪॥ થાય પ્રભાતને પંથ કાપે; એવી કાયાને
કપ્પી આપે, વાગે ચરણમાં કાંટા ઘણા, તેની વેદનામાં નહીં મળ્યા ॥૫॥
પણ તે દુખ મનમાં ન ગણે, મુખ ભગવત ભગવત ભણે; રટે રામ તણુ
એક નામ. સમાવી દીધો ક્રોધ કામ ॥૬॥ નીરમળ મતી અતી રાખે,
રૂંચે રૂંચે રામરસ આપે, આવે વીકટ વનનીવાટ; તેના મનમાં નહીં
ઉચાટ ॥ ૭ ॥ વાંકી વાટને ટેકરા ટેંચા, ઓઘ્યા ખોપો ને ખાડા ખેંચા,
પદાદ પરવત ગફાને ગીરી, બીડ બીડામણા ને બધીરી ॥ ૮ ॥ વ્રક્ષ વે
લી વનસ્પતી જાંછ, પશુ પક્ષી રહે ઘણા ગાંછ; એવું બહુ બીડામણુ
વન, તેમાં પરવરે કુંતી તન ॥ ૯ ॥ એવા સત્ય પળે આલ્યા જય, એનો
મહીમા નવ્ય કહેવાય; તેથી સ્વર્ગ તણા સહુ સુર, થયા દરશણે આતુર
॥૧૦॥ તવ ઇંદ્રરાયે કહ્યું એમ, સરવ આકાશ થાવો છો કેમ, એકવાર
પરીક્ષા લઇયે, પછી દરશણુ આતુર થઇએ ॥૧૧॥ એમ કહી દીધા ખ-
મચાવી, પોતે અપહરાને બોલાવી, જવો જઇ કરો નાટારંમ, કરો પાંડ

વનું સત્ય ભંગ. ॥૧૨॥ ત્યારે તમેને જાણુ સાચી. નહીં તો નરૂત્ય કર-
નાર કાચી; એવિ આગના ઇંદ્રે દીધી, તવ નારિએ ત્યારી કીધી ॥૧૩॥
જેહ પંથે પાંડવ પળાય, આવી આગળ અપહરાય; બહુ કોમળઅંગની
કામા, રૂપ રમણિક બહુ સુખ ધામા, ॥૧૪॥ કરી રહી છેથેઠ થેઠ કાર,
થાય ઝાંઝરનો ઝમકાર; અતી નખરાં કરિને નાચે, જેઠ તપસ્વિનું મન
રાચે. ॥૧૫॥ નજરો નજર પાંડવ દેખે, પણ મનથિ ગણે તુછ લેખે, નર-
ત્ય કરી અપહરા થાકી, એણે કાંઈ ન રાખ્યું બાકી. ॥ ૧૬ ॥ પછી મા-
ન્યનિ થઈ મસ્તાન કીધું વસ્ત્ર વીનાનુંવાન; એમ માડા ધાર્યામનમુખા
તવ પાંડવ ખમચાઈ ઉભા. ॥૧૭॥ નેત્રો મીચીને નિચું જોયુ, અરે મા
તા સું આ સત્ય ખોયું; તવ વારાંગના સરમાણિ, માહારિ મેહેનત થઈ
ધુળધાણિ. ॥૧૮॥ બંધ રાખ્યો નાટારંગ, કર્યા વસ્ત્રો ધારણ અંગ; પછી
ગઈ સ્વર્ગ સુદને, જ્યાં સ્વર્ગવાશિ રાજન. ॥૧૯॥ ત્યાં આવીને લાગી
ચરણ, સ્વામી નિરખી તવ ખંડ ધરણ; સત્યવાદીને તપશિલોક, તેનાં
વ્રત કર્યા મેં કોક ॥ ૨૦ ॥ પણ આવા દ્રઢ મનવાળા, આજ સુધી નથી
નીહાળ્યા; સતિથિ સુત સત્યવંત સાચા, એથી અવર નર સહુ કાચા
॥૨૧॥ એને ચરણે લાગે જન જેહ, પામે મોક્ષ મારગને તેહ એવું અપ-
હરા બોલી જ્યારે, દેવ વઢમાન બેઠા ત્યારે. ॥૨૨॥ કર્યા અંતરિક્ષ રહી
દરસન, સતિ સુત વહિ જાયે વન, એમ ઘણા દીવશ પંથ પળિયા,
સત્યવાદી મન વશ ખળિયા. ॥૨૩॥ એવે એક દીવસ સું થાય,
પંથ પળતા લાગા તરશાય, ધર્મવિના બંધુ ચાર, થયા તરશ્યા અપ-
રમપાર. ॥ ૨૪ ॥ એવે આવ્યું સરોવર એક, ત્યાં વડનું વૃક્ષ વિ-
વેક; તેની નીચે બેઠાં નર નાર; જળ પીવા ઉડ્યા વિર ચાર. ॥ ૨૫ ॥
જઈ બેઠા સરોવર તિર, જળ પીવા લાગ્યા મુરવિર; પીધું અડધું જળ
નીરવાણ, તવ થઈ ગયા પાશાણ ॥ ૨૬ ॥ ભીમ અરજુનને સે-
દેવ, થયો નીકુળજી તતખેવ; બળવંતા ચારેભુપ, થઈ પડ્યા પાશાણ
રૂપ. ॥ ૨૭ ॥ જેઠ ધરમ વિસ્મય થાય, મમ બંધુ ચારે ક્યાં જાય; તવ
ધ્રુપતિ ભય પામી, આતે સું થઈ ગયું સ્વામી. ॥૨૮॥ એમ બેઠીને પ્રગ
ટયું દુખ ઉતરી ગયુ કોમળ મુખ; આવ્યું ધર્મના દીલમાં એમ, હવે
ગીરી જવાશે કેમ. ॥૨૯॥ અતી થઈ ગયા ઉદાસ, પડ્યો પેટમાં પુરણ
ત્રાસ; છુટ્યા નેત્રોમાથી પાણી, સામી ગફામાંથી થઈ વાણી. ॥૩૦॥ એક
ગાંધર્વનો ત્યાં વાસ, બોલ્યો મનમાં ધરી હુક્ત્રાસ; શીદ શોશ ધરોછો રા
ય, બંધુની થઈ પાશાણ કાય, ॥૩૧॥ ચાર પ્રણય પુણ્ણુ તમને, તેના

ઉત્તર આપો એમને; તોતો ચારે તમારા વીર, હતા તેવા પામે શરીર
 ॥૩૨॥ સુણી બોલીયા ધરમરાય, પુછો પ્રશ્નનો ઉત્તર થાય, બોલ્યો
 ગાંધર્વ આણી પ્રીત, સુણો ધર્મ દેધને નીત ॥૩૩॥ વલ્લભ ॥ ચીત્ત દેધને
 સાંભળો એ યુધીષ્ઠરરાય; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, પ્રશ્નોચાર પુછાય.

કડવું ૧૦ રાગ સામેરોનો દુહો.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા; શુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
 તુજને સંભળાવું, પરમ પવીત્ર કથાય ॥ ૧ ॥ ધરમ રાજ સાંભળેને,
 હમે જપે રામ કૃષ્ણ; ગુફામાંથી ગાંધરવે ત્યાં પુછવા માંડ્યા પ્રશ્ન
 ॥૨॥ બ્રાહ્મણ શાથી જાણીયેને, શાથી જાણું સંન્યાસી; શાથી તપસી
 સમજ લેવો; ગ્રહસ્થી ખતાવો તપાશી ॥ ૩ ॥ એ રીતે ચાર પ્રશ્ન પુ-
 છયા, સાંભળ્યું ધરમરાય; પછી પોતે કહેવા લાગ્યા, બ્રાહ્મણનો મહી-
 માય ॥૪॥ બ્રાહ્મણ શાથી જાણવો તે, સમજવું સુભ સાર; બ્રહ્મ યો-
 નીથી ઉત્પન્ન થયો, બ્રાહ્મણ નહીં નિરંધાર ॥ ૫ ॥ બ્રહ્મ યોનીથી ઉપ-
 જયા માટે, સુદ્ધ સમજવો દેહ; ઉપવીતનો સંસ્કાર થવાથી, દ્વીજ જ
 ણવો તેહ ॥૬॥ વેદાભ્યાસે વીપ્ર સમજવો, પણ બ્રાહ્મણ ન બણવો
 યથારથ રીતે બ્રહ્મને જાણે, તેને બ્રાહ્મણ ગણવો ॥ ૭ ॥ પ્રથમ પ્રશ્નનો
 ઉત્તર એછે, એમ કહ્યું જે વાર; હતો તેવો વૃષ્ટદર થયો, વાયુ તણો
 કુંભાર ॥ ૭ ॥ બીજું પ્રશ્ન છે સંન્યાસીનું, તેનો ઉત્તર દેવું; ચોથી
 સ્થીતી વચ થાય ત્યારે, બ્રાહ્મણે સન્યસ્ત લેવું ॥ ૯ ॥ તે પણ રહેવું
 નગ્રથી અગગા; નારીનો નહીં પરછાયો, સ્વાદ રહીત અન ભોજન કર-
 વું, ન કરવો વીતમાયો ॥૧૦॥ ઉપદેશકપણું કદી ન કરવું, નહીં વા-
 ત બીજી ત્રીજી; દરબાસને શયન કરવું, રહેવું જ્ઞાનમાં રીજી ॥ ૧૧ ॥
 ઇશ્વર આપે તે આહાર કરવો, જમવું ન ભોજન મીઠ, મોહોટમમતા
 ત્યાગ કરવી, રહેવું સઉથી કનીષ્ઠ ॥૧૨॥ એવી અનેક રીતી પાળી,
 રહેને જન સંન્યાસી, વેશ ધરેથી નહીં સંન્યાસી, જુઓ જ્ઞાન તપાશી
 ॥૧૩॥ એવો બીજો ઉત્તર આપ્યો, અરજીન પામ્યો દેહ; ત્રીજો ઉત્તર
 તપસ્વીનો કહી ટાળું સંદેહ ॥ ૧૪ ॥ ત્રીજો પ્રશ્ન છે તપસ્વીનો, તે
 સમજવું સાર, કામ ક્રોધ લોભ તજીને, કંદમુળનો કરે આહાર ॥૧૫॥
 આછામાં આછી અઘી ઉંમર, તપ કરે તન દેઈ, જમતનો જસ ન
 ધારે મનમાં; અનેક બંધન લેઈ ॥ ૧૬ ॥ તેને તપસ્વી જણવો પુરો,

એમ કહ્યું જે વારે; પાશાણ મટી મનુષ્યદેહી, પામ્યા શેદેવ ત્યારે.
 ॥૧૭॥ ગ્રહસ્થી કોને કેહેવો એવો, પ્રણયનો ઉત્તર દે છે, ગાંધર્વ પ્રત્યે
 ધરમરાજ; નિરમળ મનથી કેહે છે. ॥ ૧૮ ॥ નીતીમાં રહી રાજગાર
 કરેને, કુટુંબ કબીલો પોસે; સંરવને સુખે થાય સુખી, કો પર ન રહે
 રોશે. ॥૧૯॥ સગાં સહોદરને પાળેને, કરે ગૌ વીપ્રની સેવા; આંગણે આ-
 વ્યાને અન્ન આપે, એકાદશી ફળ મેવા ॥ ૨૦ ॥ એવા એવા વ્યવહાર
 વરતે, તેને જાણવો ગ્રહસ્થી; પાડોશી પોતાનું જાણી, ઇચ્છે શુભ વ-
 સ્તી ॥ ૨૧ ॥ એવો ચોથો ઉત્તર આપ્યો, નીકુળ પામ્યો દેહ; ગાંધર્વ-
 ના પ્રશ્નના ઉત્તર દઈ ટાળ્યા સંદેહ. ॥ ૨૨ ॥ હતા તેવા ચારે બંધુ બ-
 ન્યા જેણીવાર; પાછા પંથે પળવા લાગ્યાં પાંચ પુરૂષને નાર. ॥ ૨૩ ॥
 મારગ જતાં હરી ગુણ ગાતાં, લાગી ભજનની ધુન્ય; રામ નામ રટે રૂ-
 દેમાં, મુખ ગ્રહ્યું છે મુન્ય ॥ ૨૪ ॥ એવી રીતે પંથે પળતા, રહેતા મ-
 નમાં ખુશી; એવામાં અંત્રીક્ષ મારગથી, જોયું નારદ રૂપી. ॥ ૨૫ ॥ તે
 નારદે મન વીચાર્યું, આજ મને ઠીક ફાવે; આ ઠેકાણે લગાઇ થાય તો
 મજા જોવાની આવે. ॥ ૨૬ ॥ એવું સમજી નારદ રૂપી, ત્યાંથી થયા
 વીદાય, એ વનમાં એક ડુંગર મોહોટો; ત્યાં ગયા રૂપી રાય ॥૨૭॥
 તે ડુંગરમાં નગ્ર અવલોકીક, વસે રાક્ષસ લોક; ભયંકર દેશ બીડામણો
 છે, સુરને ઉપજે શોક. ॥ ૨૮ ॥ મેઘનાદ નામે રાક્ષસ રાજ, બળવંતો
 અપાર; લાંબો પોહોળોને પોચતો છે, દોષ ધણો ગુમાર. ॥ ૨૯ ॥ તેના
 મેહેલમાં નારદ આવ્યા, મેઘનાદ લાગ્યો પાય, આજ માહારાજ મુજ
 ઘેર આવ્યા, શી થઇ ઇચ્છાય. ॥ ૩૦ ॥ કરૂણા કરીને દરસણ દીધાં મુ-
 ને કર્યો પાવન, એટલે નારદ જાણી જોઇને, જોવા લાગ્યા ભોવન ॥૩૧॥
 ધન તારા સુખને ધન તુજ સોભા, ધન તારો વઇભોગ દંપતી સંપતી
 સાચી તાહારે, નગરી પણ નીરોગ. ॥ ૩૨ ॥ આ વઇભવને આ સુખ
 સોભા, શું કહ્યું કથી કથી, પણ તુજ ધરમાં તારા લાયક, અખળા એકે
 નથી. ॥૩૩॥ તવ દાનવને માઠુ લાગ્યું વાણી વદ્યો મુખ એમ; એ મ-
 હારાજ એટલી ખામી, તે સારૂ કરું કેમ. ॥ ૩૪ ॥ મુજ લાયક અખળા
 બતાવો, તો આપું સરપાવ; આ વારતાનો માહારા મનમાં ઘણા દીવ
 સથી ભાવ. ॥ ૩૫ ॥ પણ ભાળ લાગતી નથી કાંઇ, તમો શોધી લાવો;
 નહી તો હું પડે લઈ આવું, જ્યા હોય ત્યાંથી બતાવો. ॥ ૩૬ ॥ વળ-
 ણ, ॥ બતાવો અખળા મુને ચોરે નારદ મુન્ય; પ્રેમદા કાજ વક્ષભ વદે
 દાનવ થઇ મંથો મુન્ય.

કડવું ૧૧ રાગ દ્રહાની દેશો.

જયમુની રશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું દ્રપતી હરણ કથાય ॥૧॥ મેવનાદ અપશોશ થઇ બે
ઠો, તારણીમાં તદાકાર; નારદજી કહે કલેશ ન કરતો, બતાવું અમુલ્ય
નાર ॥૨॥ તુજ જેવો કે નહી ભાગ્યશાળી, કર્મ રેખા સારી કહાવી, ત્રી
લોક મોહની તુજ નમ્રની, સમીપ ચાલી આવી ॥૩॥ જેને સારૂ શીવ સ
રીખા; ભસ્મ ચોળીને બેડા; વીણુ વધકુંડ મુકી વહ્યા, પાતાળવીરોપેડા
॥૪॥ તેવી અખળા એ હેમગીરી, ગળવા ઝાલ્યો છે પંથ; પણ તેની
સાથે જાયછે ગળવા, પાંચે એના કંથ ॥ ૫ ॥ કામની માટે કંથ એના,
ગળવા સારૂ જાય; એતો નારી દુરલભ સપને, દર્શન કયાંથી થાય ॥૬॥
કપીરાજે કુટુંબ તારું, તેને વાળ્યમાં માર્યા, તે મારનારા સ્વામી એના
કોથી નવ જાવ હાર્યા ॥૭॥ જે સામ્રથ હોય તુજમાં તો, જ જઈને લાગ્ય
નારી; જે એ નારી આવે તોતો સફળકરણી તારી ॥૮॥ એવું કહીને ના
રદરૂપી, થયા અંતરધ્યાન; ગામની ભાગોળે આવી જાણી, ઉડ્યો અસુર
મસ્તાન ॥૯॥ મનડું ચીડાવી કચ્છ ભીડાવી, ભુજમાં ભાલો ઝાલ્યો;
રક્ત લોચને રાતો તાતો, થાતો પોતે ચાલ્યો ॥ ૧૦ ॥ ટુંગર ઉપર
ચઢીને જોયું, દીડાં નરને નાર, દ્રપતીનું સ્વરૂપ દેખીને, બનીયો તદા
કાર ॥૧૧॥ અહો આજે માહારૂ ભાગ્ય ભળીયું, ટળીયું જનમનું દુખ;
જન્મ ધરીને આજથી મુને, મળશે સંસાર સુખ ॥ ૧૨ ॥ હરખ્યું રૂદે
ભાગ્યજ ઉદે, આજથી થયું માહારૂ; નાર લેઈ જઈ નારદજીને, સરપાવ
દેવો ધારૂ ॥૧૩॥ કામનીના કંથ મને શું કરશે, કઈ કાળો કહેર; રામા
લેતાં રોકે મુજને, તોનો મારૂં દેર ॥૧૪॥ એમ સમજી નીચે ઉતરીયો,
કર્યો વઢવાનો આળો; પાંડવની આસપાસ ફરેને, દેહે કવલથી ગાળો.
॥૧૫॥ ફાવે તેમ બોલે મુઠની તોલે, રીસ ચલાવવા સારૂં, પણ પાંડવ
મનમાં એમ સમજ્યા; શું લેછે અમારૂં ॥૧૬॥ બોલે છે તે એને મોડે,
ક્યાં અડકેછે ગાળો જેવી વાણી તેવો પ્રાણીછે વઢવાનો આળો ॥૧૭॥
પરાણે બોલાવવા ધારે, પણ મુખ બોલવું નથી; શ્વાનની માફક ભસ્યા
કરે છે, છોને મરતો મથી ॥ ૧૮ ॥ એવી મનમાં શાન્તી રાખી, સુત
સતીના જાય; છેવટ અસુર બોલી થાક્યો, ચાલ્યો નહી ઉપાય ॥૧૯॥
ત્યારે રેણુના બોખા મરીને, મારગમાં ઉછાળે; નેત્ર મીચી તવ પાંડવ
ચાલે, ઉચું જરા ન ભાળે ॥૨૦॥ એટલે અસુરે ઉતપાત માંડ્યો, કટી

કશીને વાઘે; પુઠેથી પ્રેમદાને ઉપાડી, પોતે લીધી ખાંધે. ॥ ૨૧ ॥ તવ
 દ્વિપતીએ બુમ પાડી, વારે ધાળે મમ નાથ; સત્યવંતાની સુંદરી, પડી
 પાપીને હાથ. ॥ ૨૨ ॥ મુને મુષીને જલ્લું ન થોડે, છોડાવો મમ કંથ; તે
 પછી સઉ હળીમળીને, ઝાલીએ પુન્યનો પંથ. ॥ ૨૩ ॥ રાંકડી રામા રાઠ
 નાંખે, સાંભળીને પડે ત્રાસ; એટલે ધરમે વીચાર ઝીધો, નારી થઇ ની
 રાશ. ॥ ૨૪ ॥ એને છોડાવવા ચીત ચોટાડું, તો ચુકું મમ ધ્યાન; મુસ્કેલ
 મારગ કો ન મુકાવે, સાચો સગો ભગવાન. ॥ ૨૫ ॥ એ ઉપાધીમાં આપણ
 કયાં પડીએ, સઉનાં લાગ્યાં સઉ વેડે; સુમારગે ચડતા આનુરા, સરવને
 નાંખે હેઠે. ॥ ૨૬ ॥ એવું સમજ ધરમરાયે, જીવતી સામુ ન જોયું; અર-
 જીનજીએ પોકાર સુણી, પ્રેમદામાં મન પરોયું. ॥ ૨૭ ॥ પણ મનમાં એવું
 આદરીયું, માનુનીનો મોહ સદા; જ્યાં ને ત્યાં અખળાને માટે, થાય છે
 આપણે અદા. ॥ ૨૮ ॥ જંજળ છોડવા સમો આવ્યો, તેમ છતાં શીદ વળ
 ગું; આ વેળા અખળાનું સગપણ, માહારે મુકવું અળગુ. ॥ ૨૯ ॥ એવું
 સમજ મુન્ય ગ્રહીને, ધર્મની પુઠે જાય; તવ શેદેવજી જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ, સમ
 જ રહ્યા મનમાંય. ॥ ૩૦ ॥ નીકુળના મનને એમ લાગ્યું, મન માહારે કયાં
 ધરવું; મોહોટા બંધવેને મરજી નથી તો, માહારે બોલી શું કરવું. ॥ ૩૧ ॥
 એમ સમજ શાન્તી ગ્રહીને, નીકુળજી વહે વાટ; વાયુનંદન વરકોદરને
 અતી થયો ઉચાટ. ॥ ૩૨ ॥ અરેર નીરાધાર અખળા, એનું નહીં કોઈ
 સંગી; માહારે તો પક્ષ કરવી એની, છો થાતા વૃત્ત ભંગી. ॥ ૩૩ ॥ વળણ
 વરત ભંગ છો થાય માહારે, ઝટ છોડાવવી નાર; વ્યાસ વજ્રભ વાણી
 વહે, થયો વરકોદર તઇયાર.

કડવું ૧૨ રાગ જુલતી ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, રાય સાંભળો ઉત્તર આણી; ચડી વર
 કોદરને રીસ, મારે અસુર ઘેળે દીશ. ॥ ૧ ॥ ચાર ભાઈમાં નથી વીવેક, એ
 તો જળવી બેડા ટેક; પણ પાપી સતીને હરે, સતીનું સત્ય સઉ ભંગ
 કરે. ॥ ૨ ॥ તેથી પાતક મોહોટું થાય, આપણું કુળ નરક પળાય; એ તો
 પહેલું બેસે પાપ, ખીજ અખળાતણા અદાપ. ॥ ૩ ॥ રામા રઝગતી મુઠી
 ને જલ્લું, એતો વીશ્વાસઘાતી થાવું; પડે બ્રહ્માન્દનો નીસારો, કદી ન મળે
 વધકુંઠ વાસો. ॥ ૪ ॥ તે તો સમજતા નથી વીર, એમ વીચાર્યું ગુણ
 મંજીર, રૂંએ રૂંએ વાપ્યું સુર, થયો કોપાતુર ભરપુર. ॥ ૫ ॥ રક્ત થઇ

ગયા લોચન ઉછળ્યો કુંતીનો તન; મુઠી વાળીને મુઠી દોટ. જઈ પાપી
 ને કીધી ચોટ ॥૬॥ ગાળ્યો પાપી મહાબળ દાખી, પહેલી અબળાને
 ધરણ નાખી; પછી કચ્છ લીલાવી દીધો, ખરેખરો ખુખારો કીધો ॥૭॥
 મહાદુષ્ટ બુદ્ધીનો દંભ, લીમ સામી ઠોકી ખંભ, તવ લીમસેન સામે
 થયો, પહેલો પાપી બાજવા ગયો ॥૮॥ તવ બે બળવંત ગાળ્યા,
 જાણે અઘરાવત ગજ બાહાજ્યા; તવ નગરીના અસુર લોક, આવ્યા
 જોવાને થોકા થોક ॥૯॥ સઉ ડુંગર ઉપર ઉભા, સઉને જોવાને મનસુ
 બા બાજ્યા બળીયા બેઉ અપાર, એક એકને મારે માર ॥૧૦॥ મારેગ
 ડહા પાટુને કુણી, તેથી સરાર જાયે સુણી વળી મારે છે ધીકા ધીક
 તેથી ઉપડે હૈયામાં હીક ॥૧૧॥ હાડે હાડ જુદાં થઈ જાય, ઘાલે ગાં
 ઠયો એમની માય; કાળા લાલ ચકામા પડે, દાંત પીશી પીશીને લડે,
 ॥૧૨॥ નાખે કારમી ચીસે ચીસ, વળી લડાવે શીસે શીશ; વળા
 ખભે ખભા પછાડે, પગની આંટી ધુંટી પાડે ॥૧૩॥ જેમ જેમ જેનો
 દાવ આવે, લડે છે જેમ જેને ફાવે, કોઈ પાછો ન પડે લેશ, એકએકના
 તાણે કેશ ॥૧૪॥ ઠોક નીચી કરીને નમાવે, એક એકના દાવમાં નાવે
 મારે ગાલમાં ગડદા તાણી તેથી રૂધીર રેલ રેલાણી ॥૧૫॥ નીચા ન-
 મી ગ્રહે ચરણ એક બીજને ઢાળવા ધરણ; પણ દાવ કોઈ નવ
 ચુકે જોઈ જોઈને પગલા મુકે ॥૧૬॥ એક એકના આમળે કાન બેઉ
 થાય અતી હેરાન એવે વરકોદર જોઈ લાગ, બેશી ઝાડ્યો પાપીનો પા-
 ગ ॥૧૭॥ ઝાડ્યા ચરણ ઉભો થયો, તેવે અસુર ઢળી ગયો તે દાવ
 વ્રકોદરે કીધો, એનો ચરણ ચરણ તળે લીધો ॥૧૮॥ બીજે ચરણ છે
 એના કરમાં ઘણું સુર આવ્યું વરકોદરમાં, એનો દારણ દઢિતદાખ્યો
 પહોળા પાય કરી ચીરી નાખ્યો ॥૧૯॥ થયાં ચીતાળીયાં બે જ્યારે,
 ગયો મેઘનાદનો શવ ત્યારે જાણ્યા લીમ તણા ભુજ માણ, તવ જોના
 રા અસુર નાહ ॥૨૦॥ સહુ નગરીમાં ગયા નાશી; લીમે મનમાં જોયું
 તપાશી; આતો પાપી તણું છે ગામ, તેનું રહેવા ન દેવું નામ ॥૨૧॥
 એમ સમજીને ડુંગર લીધા એના નયમાં ફેંટી દીધા તેથી કચરાણા
 સહુ પાપી લીમે સર્વને જમપુરી આપી ॥૨૨॥ એવો અસુર નીક-
 દન બળીયો પછી પ્રેમદા લઈને વળીયો જઈ પોતે બ્રાતોને મળીયો
 સહુની સાથે પંથે પળીયો ॥૨૩॥ ચાડ્યા જય હરીગુણ ગાતા મન
 થી અતી આનંદ થતા, એવે મારગમાં સું થાય; જે મેઘનાદનો પીતા
 ય ॥૨૪॥ તેતો થયો છે પ્રેતની જાત; તેવા તેના છે તણ બ્રાત; તેવા તેમણે

જાણી વાત, કરી મેઘનાદની પ્રાણ વાત ॥ ૨૫ ॥ મોટે આપણુ જઈ
વેહેર લઈએ, પેલા પાન્ડવને દુખ દઈએ; એમ ધારીને ચારે ભુત, ગયાં
જ્યાં છે સતીના સુત ॥ ૨૬ ॥ જઈ વરકોદરને નડીયા; ભીમને પગે
બાહાજ પડીયા; તવ ભડકયો ભીમ ભરપુર, મને : બાજ્યોષીયો બાહા
દુર ॥ ૨૭ ॥ એમ ત્રાસીને અજગો પડીયો, કરી પ્રેતે દોટા હડીયો;
ભીમે ઓળખીયાં તે પ્રેત, પછી થઈ ગયો શાવચેત ॥ ૨૮ ॥ સાંબા
ભુજ કરીને ઝાલ્યાં, બમે બેઠે બગલાં ઘાલ્યાં; પછી દાખીને નરમ
કીધાં, તવ ચારે પ્રેતો ખીધાં ॥ ૩૦ ॥ ક્ષમા કરો લાગીયે ચરણ, શીદ
કરો અમારાં મરણ; ત્યારે ભીમ બોલ્યો તે હામ, કરો હું કહું તેટલું
કામ ॥ ૩૧ ॥ તો તો જીવતા તમને મુકુ, નહી તો આ વેળા કેમ ચુકુ;
તવ પ્રેત બોલ્યા રહી પાસ, અમો છઈએ તમારા દાસ ॥ ૩૨ ॥ તમો જે
કહો તે કામ કરીએ, તમારૂં વેણુ મસ્તક ધરીયે; ભીમ કહે છુટાં કર
તમને, પણ વીશ્વાસ શું આવે અમને ॥ ૩૩ ॥ પ્રેત કહે હ્યો આ વ-
ચન, રજા લેધને જશું સદન, તવ ભીમે બગલમાંથી કાઢાડ્યાં, પેહેલાં
પોતાને પાય લગાડ્યા ॥ ૩૪ ॥ વળણુ ॥ પાયે લગાડ્યાં પ્રેતને, સુણ
જનમેજય રાય, વ્યાસ વક્ષલ વાણી વદે, સુણુને સહુ શ્રોતાય. ॥

કડવું ૩૧ રાગ આશાવરી.

જયમુની રશી એણીપેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું, પર્મ પવીત્ર કથાય ॥ ૧ ॥ ચારે પ્રેતને પાય પડાવી,
બોલ્યો વરકોદર એમ, કોણુ તમે છો કયાંથી આવ્યા, મુજને વળગ્યા
કેમ ॥ ૨ ॥ તવ પ્રેત ભુજ જોડીને બોલ્યા, સુણો અમારી વાત; જે
મેઘનાદને તમે માર્યો, તેનો હું થાવું તાત ॥ ૩ ॥ આ ત્રણ જણુ છે
મારા બંધુ, અમો અતી અધરમી પાતકથી પરેત ચોની પામ્યા, ચણા હતા
કુકરમી ॥ ૪ ॥ જનમીને જોઈ નથી નીતી, અનીતીનો ભારો, ડગલે
ડગલે જવો હણીયે, સત્ય તણો ઉધારો ॥ ૫ ॥ જીવતા જીવોને માહા-
દુખ દઈએ, રીખાવીયે મન મુકી; ઉંચી વરણુ વટલાવી દઈએ, મોઢામાં
થુંકી થુંકી ॥ ૬ ॥ બ્રાહ્મણુને તો ભક્ષણુ કરીયે, ઘેનુને ઢાળીયે ધરણુ;
ધર્મ સ્થાપનમાં ધાંધલ કરીયે, પુન્યમાં દઈએ ચરણુ ॥ ૭ ॥ કુંવારકાથી
જર રમીયે, મધપાન દીવસ રેહેણી; ગરીબોના ગર્થ હરીયે, ન
ગણીએ જગ કેહેણી. ॥ ૮ ॥ ઢાંઝ ધુતારાને ધુત વીઘા, પાખડનો

પરપંચ; જ્યાંથી ત્યાંથી વીત હરીને, સાંચીએ અમારા સંચ. ॥૬॥ સુ
 રની સાથે દ્વેશ કરીએ, આખો દીવસ નીંદાય; રીખાવીને પસુ પક્ષી હ
 છીએ, ગણીએ નહી હત્યાય. ॥૧૦॥ વળી પસુને કુકર્મ કરીએ, તોડીએ
 ગંગાતીર; સરોવરમાં તરસ્યા જીવને, પીવા ન દીજીએ નીર. ॥૧૧॥ સ
 જીવન જીવને આખા ગળીએ, ધરીએ ન મનમાં ત્રાસ; તે જીવ ત્રાસે તે
 દેખીને, થઇએ મન હુલાસ. ॥૧૨॥ અવર જીવનું સુખ દેખીને, થઇએ
 દીલમાં દુઃખી; અવર જીવને દુખી દેખી, અત્યંત રહીએ સુખી. ॥૧૩॥
 બ્રહ્મ વેદમાં ભારે રાજી, અનીતીમાં અતી; આચાર વીચાર દેખી બ-
 ણીએ, નીતી પર અપ્રીતી. ॥૧૪॥ સરવથી શ્રેષ્ઠ થવાની ઇચ્છા, શ્રેષ્ઠ દે
 ખી દુભીએ; ભગની દીકરી દોહીતાનું, ધન અન ખુશીથી ખેંચે. ॥૧૫॥ રસ
 વત લાંચોમાં નહી ટાંચો, હસી હસી તે હરીએ; પક્ષપાતો રાખી રાખી
 ને, રાજ્ય તણા ન્યાય કરીએ. ॥૧૬॥ અવર જીવની ખોળીએ ખોડ્યો,
 પોતાનું રાખીએ ઢાંકી; લેવામાં સુધાં વેણુ વદીએ, દેવામાં વાતવાંકી
 ॥ ૧૬ ॥ જથા વાળાની જોડમાં મળીએ; એકલ વાયના સામા; અધર્મો
 નો ઉગારો કરીએ, ધર્મને ઘેર ધામા. ॥ ૧૮ ॥ પાપી જનને પુષ્ટિ દઇને,
 પુનશાળીને પીડુ; અધરમ કરવા ઉશકેડે સડિતે, ધરમીષ્ટ ઉપર ચીડુ.
 ॥૧૯॥ ગુણી જનને ગોદા ઘાલુ, અવગુણિયાનો સંગી; નાસ્તીક જનપર
 આસ્તીક હું તો, તપત્રત નિમનો ભંગી. ॥ ૨૦ ॥ સકળ વરણુ એકે
 આરે, ચાસે તેમાં રાજી; અમારે તો ડગલે ડગલે, વાહાલી દગલખાજી.
 ॥ ૨૧ ॥ એવા અતિ અવગુણુ અમારા, કહેતાં ન આવે વાર; એવાં અ
 તિસે પાપ કરીને, પામ્યા પરેત અવતાર. ॥ ૨૨ ॥ વરકોદરે એવિ વા
 રતા સુણિ, મનમાં ધાર્યું એમ; આવા જીલમી જીવોને મુજથી, જીવતા
 મુકાય કેમ. ॥૨૩॥ ઠીક છે વાર પછિ વેત ધાર, માહાર કાઢી લઉ કામ;
 એવું સમજીને ભિમ બોલ્યો, ચારે થાઓ ગુલામ. ॥ ૨૪ ॥ તવ પરેત
 બોલ્યા દાસ તમારા, જે કહો તે કામ કરિએ; ભિમ કહે લાવો ફળમેવા,
 ક્ષુધાતુર પેટ ભરિએ. ॥ ૨૫ ॥ પરેત કહે લેવાને જઇએ, લાવતાં લાગે
 વાર; ભિમ કહે નહિ આવેતો, કકળિયે અપરમપાર. ॥૨૬॥ જ્યાં હશે
 ત્યાંથી શોધિ કાઢીને, કરિશ કાળો કેર; ઘણા દન રિખાવિ રંજડી,
 મારિશ તમને કેર. ॥ ૨૭ ॥ પરેત કહે પુરાં પાપ હોય તો; તમ કને જીભ
 પડીએ; અમો શું સમજીએ છીએ, જાંપી ન બેસીએ ઘડીએ. ॥ ૨૮ ॥
 એમ કહીને આગના લીધી, પરવર્યા પ્રેત ચાર; વિવિધનાં સોધીસોધીને
 લાવ્યા ફળ અપાર. ॥ ૨૯ ॥ પાન્ડવ આગળ લાવી મુકયાં, ભીમ થયો

બહુ રાજ; તવ અરજીન કહે જવા દો જવતા, ન કરો દગલ બાજ.
 ॥૩૦॥ તે વાત ધ્યાનમાં ન લીધી ભીમે, હજવે રહીને ઉડ્યો; ચારે પ્રેત
 ને પકડ્યા પળમાં, રોશે ભરેલો રૂઠ્યો. ॥ ૩૧ ॥ એટલે પરેત તરફવા
 લાગ્યા, આ તમને નવ વો; પોતાનું બોલ્યું પોને ન પાળો, કાંક આલો
 સત્ય વો. ॥૩૨॥ ભીમ કહે તમે અનંત જવને, છો દુખના દેનારા; સધ
 રમીના સાચા શતરૂ, બહુ જવના લેનારા. ॥૩૩॥ દોરા નથી કાંઈ તમને
 હણતાં, કહી બગલમાં ઘાલ્યા; બળ કરીને દખાવ્યા કે, પ્રાણજ નીક-
 ણી ચાલ્યા. ॥૩૪॥ પછી સરોવરમાં સ્નાન કરીયું, પરેમ કર્યો ફળ હાર;
 પુરણ રીતે ત્રપતજ થયાં. પાંચ ભાઈ ને નાર. ॥૩૫॥ પછી અરજીનજ
 એમ બોલ્યા, ચોરે ભીમસેન ભરાત; વીશવાસ આપી પરેતોને માર્યા,
 કીધે વિશવાસ ઘાત. ॥૩૬॥ એતો પુરણ પાતક બાંધ્યું, વીચારો મમ-
 વીર; તવ વરકોદર અરજીન પ્રત્યે, બોલી ઉડ્યો રણધીર. ॥૩૭॥ પારથ
 વીરા વીવેકવીના, તમારી પાસે જ્ઞાન; એકજ જવ અનેક જવોને,
 કરતો હોય હેરાન. ॥ ૩૮ ॥ તેવા જવનો ગમે તે રીતે, પરાજય કરવો
 ભ્રાત; તેથી કાંઈ દોશ ન લાગે, ન થાય વીશ્વાસઘાત. ॥૩૯॥ જેવા અ-
 ધરમી તેવા અધરમી, થઈને તેને હણીએ; એ હણવાથી પુન્ય અતીંછે
 પાતક ત્યાં નવ ગણીએ. ॥૪૦॥ વળણ. ॥ પાતક ત્યાં ગણીએ નહી, ચો-
 રે માહારા વીર; વ્યાસ વજ્રભ વાણી વદે, શું કહે છે રણધીર.

કડવું ૧૪ રાગ ચૌપાઈનિ ચાલ.

બોલ્યા જયમુની મુખ એમ, રાજ સાંભળ રાખી પરેમ; બોલ્યો
 વરકોદર વાયુ તન, સુગો અરજીન વીરા વચન. ॥૧॥ જ્ઞાસા નીતીને
 દયા, પરાક્રમ પુરશારથ કહ્યા; રાખે ચારે પુરશારથ જેહ, વીવેકી જ્ઞાની જ-
 ન તેહ ॥૨॥ વણ વીવેકના જે જ્ઞાની, તેતો એક જતના અભીમાની,
 રામચંદ્રે, પુરશારથ ચાર, રાખીને ભોગવ્યો સંસાર ॥૩॥ પુરશારથ ચાર
 જેહ, તેનો ભાગી આપુ સંદેહ; પેહેણું જ્ઞાસા તે જણી લેણું, કોઈવાતે
 અજણા ન રહેણું ॥૪॥ જ્યારે જણણું ત્યારે શું બાકી, નીતી સાથે
 અનીતી પાકી, પણ વચનનો એવો વીવેક; જણણું અનીતી તજ નેક
 ॥ ૫ ॥ બીજી પુરશારથ તે નીતી, માટે જણતાં રાખવી ભીતી; માટે
 જણવાનું જણી લેણું, નીતી રહીને છોડી દેણું ॥ ૬ ॥ ત્રીજી પુરશારથ
 છે દયા, તેના મારગ કયા કયા; રહીએ દયા સૌપર રાખી, તોતો થાય
 અનાતિ આખી ॥૭॥ જેમ તસ્કર ઘરમાં આવે, ખુન કરવા ઘરાદોલાવે
 તે વેળા મન લાવીએ એમ, અરેરે ખુમ પાડુ કેમ ॥ ૮ ॥ જે પાડીશ

કારમી પોક, તો તો ઘરમાં ભરાશે લોક; ખીયારા તસ્કરને ઝાલે, મારે મારે ને ગરદન ઘાલે. ॥૯૮॥ એવું સમજીને દયા રાખે, તવ તસ્કર ખુન કરી નાંખે; પુત્ર પુત્રી પરીવાર મરે, એવિતો દયા અજ્ઞાની કરે. ॥ ૧૦ ॥ આ સ્થળે દયા રાખવી કેવી, રાખે મતી મુરખ જેવી; ચોથુ પુ-શીર્થ પ્રાક્રમ જેહ, દાખવવું જેઠએ તેહ. ॥ ૧૧ ॥ ખુની તસ્કરને દેવો માર, જીવ જતાં લગી નીરધાર; દયા લાવવી નહીં લગાર, કરવો પુર તો પોકાર. ॥૧૨॥ બને ત્યાં સુધી શીક્ષા દેવી, ફરીઅનીતી ન કરે તેવી જેથી અનેક જીવો બચે, ખોટું કૃત્ય કરવા નવ મચે. ॥૧૩॥ માટે પાપી શું દયા છોડી, નાંખો દુષ્ટનાં શીશ તોડી; શું રામ હતા અજ્ઞાની, થયા રાવણ સંગ તોફાની. ॥૧૪॥ ના ના નહીં અજ્ઞાની રામ, કર્યું વીવેકનું એ કામ; એક અનેક જીવને પીડે; તેના સામો સુરો જન ભીડે. ॥૧૫॥ અતી અધમીને દે દુખ, કરે અનેક જીવને સુખ; તો તે જનમ્યો જનુ-નીને પેટ નહીંતો ઉકયો દૈવની વેડ. ॥૧૬॥ પરદુષ્ટે ન દાઝયો દલમાં, તેણે જીવતર ખોયુ પલમાં; જ્ઞાનીનું જ્ઞાન વીવેક સાથે, તોલ કરી દ્યો તમારે હાથ, ॥૧૭॥ વણ વિવેકે જ્ઞાન લાવી એતો અધકાર જેઠીકા આ-વી; જેઠીકા વડે પંથ પળાય, કીચે મારગે ચઢી જાય. ॥૧૮॥ તેની ગમ તેને નવ પડે, અંધ એકજ મારગે ચડે; તેણું વીવેક વીના જ્ઞાન, કદી રીજે નહીં ભગવાન ॥૧૯॥ એવી ભીમે કહી જ્ઞાન વાત, કહે શેદેવ ધન મમ જ્ઞાત; તુજ પાસે જ્ઞાન વિવેક, નથી અંધ રૂપી જ્ઞાન એક. ॥૨૦॥ સર્વ સાચવે તે જ્ઞાનવાન, એક દેશી કેહેવો અભાન; એમ જોશીએ દી-ધો ટેકો, જ્ઞાન સાથે જેઠએ વીવેકો ॥૨૧॥ એમ વાત કરી બહુ વાર, પછી જવા થયા તઈયાર; એક કામનીનેપાંચ કંથ, ઝાલ્યો હીમાળાનો પંથ. ॥૨૨॥ રામ નામનુ રટણ કરતાં, પૃથ્વીપર ડગલાંભરતાં; શીતળતાથી આલ્યાં જાય, યાનપર્વ આંહી પુરણ થાય ॥૨૩॥ તવ રાયનીઉતરીહત્યાય કાળા પડદા ઘોળા દેખાય; શામહતી તેથઈ સ્વેત ગાય, પ્રતક્ષપારખુતેદેખા ય. ॥૨૪॥ રાજએ દીધાં ગાયોના દાન, પરણાવ્યા વીપરોના સંતાન ઉપ વીત દીધાં પ્રેમજ ધરી, અનાજ ભરી આપી બ્રહ્મપુરી. રૂપ કરાવ્યાં બહુ બ્રહ્મભોજન, આનંદઅતી પામ્યો રાજન; યાન પરવ આંહી પુરણ હવું જ્ઞાની જનને બહુ અનુભવું. ॥ ૨૬ ॥ વળણ. અનુભવું જ્ઞાની લોકને પોહોચ્યા મનના કોડ; વટે વક્ષભ સહુ ખોલજો, જ જે શ્રી રણછોડ.

સ્વર્ગારોહીણી પર્વ.

કડવું ૧. રાગ ચૌપાઈ.

બોલ્યા જ્યમુની મુખ એમ, સુણ રાજ રાખીને પ્રેમ; કહુ સ્વર્ગ-
રોહીણી કથાય; સુણતાં પાપ દુર પજાય ॥ ૧ ॥ હીમાલયને પંથે
જતાં, એનો ગુણ ગોત્રીંદના ગાતાં; પાંચ પાન્ડવ છફી નારી, સમર્થ
કરે દેવ મોરારી. ॥ ૨ ॥ રામ નામનું રટણ કરતાં, જાયે આનંદે
પગલાં ભરતાં; જતાં જતાં આવ્યું એક વન, લાંબુ પહોળું વીર
બોજન ॥ ૩ ॥ મળે નહી વૃક્ષકે વાડી, મોહોદ્ર મેદાન રેતી જડી; ત્યાં
છે બોડીયો ડુંગર એક, તેમાં ઉંડી ગુફા છે છેક ॥ ૪ ॥ તે ગુફામાં
તપસ્વી રહે છે, કોહી કોકને દરશન દે છે; તે ડુંગરપર પાન્ડવ જાય
જઈ ઉતર્યા ગુફામાં ॥ ૫ ॥ ત્યાં તો દીડો બહુ પ્રકાશ, બીમ બોલ્યો
ધરી હુક્લાસ; ભાઈ દેવ જગો આ ભાસે. કહી જળ પીવાનું તપાસે ॥ ૬ ॥
એમ આગળ ગયા જ્યારે, દીડા તપશ્વી પુરૂષ ત્યારે, તેને જઈને લા-
ગ્યા ચરણે, સ્વામી આવ્યા તમારે શરણે ॥ ૭ ॥ અમને મોક્ષ મારગ
આપો ભવોભવ તણાં કષ્ટ કાપો; તવ તપશ્વીએ જોયું સામુ, આ તમ-
ને દેખી કષ્ટ પામુ ॥ ૮ ॥ તમે દીસો છો જ્ઞાનવાન, કોક સતી તણા સંતાન
કેમ નીકળ્યા છો વનવાસ, કેમ કરો તીરથ નીરાશ ॥ ૯ ॥ તવ ધરમ પડી
યા પાય, જુહી જળમાં કેમ રહેવાય; પાપી પેટની વેડ છે જાણ, તેથી ક-
રવી પડે ડગ બાણ. ॥ ૧૦ ॥ વળી છઈયાં છોકરને નારી છે, જંજળ જુ-
લમ ભારી; નથી મળતી નીકળવા ખારી. ક્યારે જીવતર લેશું સુધારી,
॥ ૧૧ ॥ તમે રક્ષા એકલા આંહી, તેથી નથી ઉપાધી કાંઈ; તવ તપશ્વી
કહે બેશો ભક્ત, તમે જુહું જાણ્યું છે જગત ॥ ૧૨ ॥ માહારે થઈ છે
બોજન વેળા, તમે પણ કરો બોજન બેળા; તમે સરભાશો નહી કાંઈ,
આંહી આવશે ત્યારે રસોઈ ॥ ૧૩ ॥ વળણ ॥ એમ કહી બેસાડીયા,
સુણ જનમેજે રાય; બ્યાસ વક્ત્ર ભ વાણી વદે, તે સમે શું થાય. ॥

કડવું ૧ રાગ ધન્યાસરી.

જ્યમુની રૂથી એણીપેર બોલ્યા, સુણ પરીક્ષત તન; વીસ્તારી તુ-
જને સંભળાડું, પર્મ કથા પાવન ॥ ૧ ॥ પાન્ડવોને બેસાડીયા તવ, બેયા

જેડું થાય; ગુફા મારગ તેમાંથી નારી, રસોઈ લાવી ત્યાંય ॥ ૨ ॥ રમ-
 ઝુમ કરતી અતી રૂપાળી, સોભાગ્યવંતી આવી; એક ભુજમાં થાળ
 બીજ ભુજમાં, જળની ઝારી લાવી. ॥ ૩ ॥ તવ તપસ્વી એમ બોલ્યા
 બીજ છ થાળ લાવો; હરીજન મેમાન આજ પધાર્યા, ભોજન ભાવે
 કરાવો. ॥ ૪ ॥ તવ તારૂણી તપસીની પાસે, તે થાળ મુકી ચાલી, અ-
 વર ગુફામાં ગઈ અખળા, પાત્ર કર્યા બધા ખાલી. ॥ ૫ ॥ છ થાળ
 પીરસી લાવી અખળા, છયેને મુકી દીધી; વીવીધની તે રસોઈ કરેલી
 પાન્ડવે વહેંચી લીધી. ॥ ૬ ॥ અહો આતે વધભોગ શું છે, આપણે
 જાણ્યાતા તપસી; પણ કામ ક્રોધને મોહ લોભમાં, પડેલા છે લેપશી.
 ॥ ૭ ॥ પછી તપસ્વીએ આચમન કરી, કરવામાંડયું ભોજન; પાન્ડવને
 કહ્યું તમે આરોગો, ધરમ વદ્યા વચન. ॥ ૮ ॥ એ માહારાજ સંદેહપુત્ર,
 તે ટાળો તન તાપ; તપસ્વી કહે ભોજન કરો, નહીં તો દઘશ શ્રાપ ॥ ૯ ॥
 એટલે પાન્ડવ ભય પામીને, કરતા હતા ભોજન; પ્રેમપુરવક જમી ર-
 હીને, કીધાં જળ આચમન. ॥ ૧૦ ॥ પછી તપસીની તારૂણિ આવી,
 લાવી રૂડાં મુખવાશ; ખુશીથી તે સરવેને આપ્યા પામ્યા મન હુક્લાસ.
 ॥ ૧૧ ॥ પછી તપસ્વી એમ બોલ્યા, કહાડો કાંઈ જ્ઞાન વાત; એટલે ધ-
 રમ સનમુખ બેસી, જોડી દીધા બે હાથ ॥ ૧૨ ॥ એરે મહારાજ ઘણા
 છે પ્રશ્નો, પુછવાની ઇચ્છા આખી. તમોને ક્રોધ અટે માટે, પુછુ મરી-
 યાદ રાખી. ॥ ૧૩ ॥ એવું વચન સાંભળીને, તપસી વદ્યા વાણ, મ-
 રીયાદ રાખીને પુછો તો, પરમેશ્વરની આણ. ॥ ૧૪ ॥ મરજદ મુકી
 પ્રશ્ન પુછો, મુને નહીં થાય સોડ; જો હું કાંઈ ક્રોધ કરું તો, તપ થાય
 માહાર ક્રોડ. ॥ ૧૫ ॥ એટલે યુધીષ્ઠર એમ બોલ્યા, તમે તપસ્વી ભારી;
 તેમ છતાં શા સ્વાદને વધભોગ, ચોવન વચની નારી. ॥ ૧૬ ॥ આ ઉ-
 પાધી દેખીને હું, વીમાસુ છું સ્વામી; અગાધ તપ મેં જોયું તમારું, પણ
 આ દીડી ખામી. ॥ ૧૭ ॥ રામા સાથે રંગ ભોગ રમવો, સુખ સજ્યા
 સદન; પાથરવાં પેહેરવા ઓઢવાને; મોહો ભાવતાં ભોજન ॥ ૧૮ ॥
 તપસ્વી જન હોય ત્યાગી પણ, તમે ગ્રહસ્થી પુરા; કામ ક્રોધને મોહ
 લોભમાં, નથી જણાતા અધુરા. ॥ ૧૯ ॥ તપ બધુ જય છે ધોવાઈ, અ-
 મને તો લાગ્યું એમ; ન્યાય નીતીથી ઉત્તર આપો, ટાળો અમારો વહેમ
 ॥ ૨૦ ॥ તપસ્વી કહે ઠીક પુછયું, સાંભળો સતી સુત; હું પણ કાંઈકહું
 તમને તો, ન થશે આકળાસુત. ॥ ૨૧ ॥ એમ કહીને તપસ્વી બોલ્યા કા-
 યાને કેમ દેવી કષ્ટી, કષ્ટી દેવાથી કાયા ભાગે, તેથી ભાગે શ્રષ્ટી ॥ ૨૨ ॥

ખાધે પીધે કાયા રહે તો, થાયે જપ તપ ધ્યાન; જ્ઞાન મેળવે કાયાહોય
તો, રીઝવે શ્રી ભગવાન. ॥ ૨૩ ॥ ઇચ્છા ભોજન કરવા થકી,
સાવધ રહે શરીર; તે રહેવાથી ભકતી કરીને, જીવ ઉતરે ભવ તીર.
॥ ૨૪ ॥ શરીર ભાગ્યું તો શકતી નાહી, જપ તપ ધ્યાન શું ધારે; ક્ષુધા
થી પીડા પડે તેથી, જીવડો ભટકાં મારે. ॥ ૨૫ ॥ ધ્યાન ન સુજે જ્ઞાન
ન સુજે, મોક્ષ પછી ક્યાં પામે; શરીરથી સુકીત કરીને, પાતક સંવળાં
વામે. ॥ ૨૬ ॥ મોટે સ્વાદીષ્ટ ભોજન કરી, શરીરે સાવધ રહેવું; સાવધ
રહીને સુકીત કરવાં, કષ્ટ શા સાર સેહેવું. ॥ ૨૭ ॥ જ્ઞાન ધ્યાન વણ
કષ્ટી કરેથી, મુકતી લખી છે સેમાં; ખરો બોધ છે તમને માહોટો. ધુંચ-
વાસો નહી તેમાં. ॥ ૨૮ ॥ વળી તમો એ અખળા દેખી, મુને માન્યો ત-
પસી; જાણ્યું કે આ કામ જ્વરમાં, તપસી પડ્યા છે લપસી. ॥ ૨૯ ॥ પણ
તે વાતનો સંદેહ ભાગુ, સાંભળજો ચીત ઘાલી; જીવને કામજ્વર જાગે
તવ, બુદ્ધિ રહે નહી ઝાલી. ॥ ૩૦ ॥ જ્ઞાનમાં ધ્યાનમાં ભંગ પડેને, દો
દેશ મનડું ભટકે; સ્થીર મન વીના ભકતી ન થાયે. જ્ઞાનને ધ્યાનજ
અટકે ॥ ૩૧ ॥ મોટે સુંદીર સમીપ રાખી, કામથી નીવૃત્ત થાવું; તો શુ-
ભ વૃત્તીમાં ભંગ ન પડે, જે દ્રષ્ટાન્ત બતાવું. ॥ ૩૨ ॥ બ્રહ્માએ રાખી
વિષ્ણુએ રાખી, શીવે રાખી નારી; શું તે અજ્ઞાની હતા કે, શું અક્લ
ગઈ મારી. ॥ ૩૩ ॥ મોટા મોટા ફસીએ રાખી, જનક વીદેહી જેહ; ધણા
જ્ઞાની પણ અખળાએ, રાખી રહ્યાતા તેહ ॥ ૩૪ ॥ ઇશ્વરે અખળા ઉ
પજાવી, તેને જે જન ત્યાગે; તો સૃષ્ટી ભાગ્યાનું પાતક, પુરણ તેને લાગે
॥ ૩૫ ॥ કામજ્વર શાન્તી પામે તવ, અખળા કરવી ત્યાગ; તે વણ ત્યાગે
તો સૃષ્ટી ભાગે, લાગે પાપ અથાગ. ॥ ૩૬ ॥ કંઈક કહેશે કામ વશ કીધે,
શું કામ નથી ટળીયા, પણ તે કહેનારા જખ મારે છે. શું શીવથી તે
બળીયા. ॥ ૩૭ ॥ માહાદેવથી નથી જતાયો; કામજ્વર વીકારી, તો
બીજે કોણ જીતવા વાળો, હ્યો વારતા વિચારી. ॥ ૩૮ ॥ મોહોટાઈ રા-
ખવા મુમત તાણે, જાણે મનમાં સરવ, કબુલ કરે તો ગણાય કામી,
મોટે ન મુકે ગરવ. ॥ ૩૯ ॥ વલણ ॥ ગરવ ન મુકે જાણીને સમજે મન
માં સત્ય; બ્યાસ વક્ષભ વાણી વદે, હા કહે તો જાણ પત્ય.

કડવું ૨ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની ફસી એણીપેર બોલ્યા, સુણ પરીક્ષતના બાળ; વિસ્તારી

તુજને સંભળાવું ધ્યાન દેજે ભુપાળ ॥ ૧ ॥ મહંતા વાળો એમ કહે કે,
 કામદેવ નવ જતાય; તો તેને કહેશે તમે પણ કામી, તે દુખ કેમ ખમાય
 ॥૨॥ પછી પોતાની હલકાઈ પડે, મોહોટા ન માને કોઈ, માટે કામવશ છે
 અમારો, ભુકુ બોલે જાણી જોઈ ॥૩॥ મન જાણે પાપ, મા જાણે બાપ, અ-
 વર જીવ સું જાણે; હૈયાના ભોળાને ભોટ સરીખા, તે મનવશ પરમાણે ॥૪॥
 એ વાતનું મન વશ ન ગણવું, એરે યુધીષ્ઠરરાય; ન પુશક પુરૂષ કામવશ
 કહે, તે તો વાત મનાય ॥૫॥ કામી દ્રષ્ટી મુળથી મુએલી, તે જન શું
 કામ જિત્યો; નહીતો કામ વશ કહેનાર કપટી, છાના કરે વીપરીતો.
 ॥૬॥ કાંતો વય વૃદ્ધ થાય વપુની, તવ કામ તાગ્યો ગણવો; તે વણ મો
 હોટાઈ જતાવે તે, ભોળવનારો ગણવો ॥ ૭ ॥ યોવન વયમાં ઘરબાર
 મુકી, થાય યોગી શન્યાશી; તેને તારૂણી ન મળે તેથી, ન જાણવો અ-
 પવાશી ॥ ૮ ॥ માનુના મળે નહી તોપણ, વીર્ય તો ખલીત થાય;
 ભોમી ભીજવે તેથી તેને બેસે બાળ હત્યાય ॥ ૯ ॥ મનુસ્મૃતીમાં એ-
 મ કહ્યું છે, એરે કુન્તી તન; ત્યાગી જનને ચોપડવાળુ, મીષ્ટ ન દેવું
 ભોજન ॥ ૧૦ ॥ હુખો આહાર કરાવવો તે પણ, પેટ ભરીને નહી; પેટ
 ભરીને જો દઈએ તો, વીકાર પ્રગટે મહી ॥ ૧૧ ॥ તેવાને ખાનપાન દે
 તે, પાતક બોકતા થાય, તે કરતા નારી ન તજે તો, કાંઈ ન લાગેલાય
 ॥ ૧૨ ॥ તપસી મુની કે યોગ સાધક, સુંદરીને તજે, કામજ્વર નીર્વત
 પમાડી, સુખરૂપ કાર્ય સજે ॥ ૧૩ ॥ માટે કદી કાળ નારાને તજવી;
 તજવે ન મળે મુકતી; શીશ બ્રહ્મા વિષ્ણુ સરખાયે, કેવી ગ્રહીએ યુકતી
 ॥૧૪॥ ખરી વારતા કહી બોળીને, ભગવત લીલા ભજવી; પડડપંચનું
 ધનને પરદારા, અનીતી ને તજવી ॥ ૧૫ ॥ તે વેવારને નવ તજવા,
 તજવે ત્રણા ચોટે; સત્ય રાખીને સાચપણેથી, ધુમકું સુસરા સોટે
 ॥ ૧૬ ॥ મોહ જાળનું આ જગત ખનેલું, તેમાં રહેવું કેમ; કઠીણ બ-
 ત્રીસ દંતુ વીશે, જીવ્યા રહે છે જેમ ॥ ૧૭ ॥ દંતની શાથે રમણ કરે
 છે, જીભલડી સુંવાળી; પણ પોતે નથી ચગદાતી, રહે છે બહુ સંભા-
 ણી ॥ ૧૮ ॥ તેવી યુકતીથી જ્ઞાની રહે છે, અજ્ઞાની છેટા છટકે; પછી
 પુરણ પસ્તાય પોતે મરકટ રૂપ મન ભટકે ॥ ૧૯ ॥ તેથી વિશેષ પા-
 પમાં પડે, તે પાપ કદી ન છોટે; તેવાનો સંગ કરે તેનું, લેલાટ જોડે પુટે
 ॥૨૦॥ મનુસ્મૃતીમાં એજ કહ્યું છે; ત્યાગી થયો જન જેહ; પરમદાનો
 પરછાયો ન લેવો, તો દીકમાં કાંક નેહ ॥ ૨૧ ॥ ત્યાગી ને સંન્યાશીની
 શેવા કરવા કામની જાય; તેને પુરણ પાતક બેસે, યમપુરીમાં પળાય

॥ ૨૨ ॥ ભુખ્યાની પાસે રસોઈ આવે, દાઢ ન ડળકે કેમ; મોહોટા મો-
હોટા માહાનંત મુની, તેમનાં ચીત ચળકે, ॥ ૨૩ ॥ મનુસમર્તીમાં એ
કહ્યું છે, તે કેમ ભુકું મનાય; તેમ છતાં ભુકું માને તે, જાતે ભુકો કહેવા
ય. ॥ ૨૪ ॥ નીતી વીવેકમાં રહીને, લેકું સંસાર મુખ; તે વાતનું કાંઈ
પાતક નથી, સત્ય વદું છું મુખ ॥ ૨૫ ॥ આથી વીશેષ શું જાણવું છે,
શુભ સતીના બાળ, વીવેકથી વ્યવહાર વઈભોગ, લેતાં નહી કાંઈ ગાળ
॥ ૨૬ ॥ ધરમરાજની ધ્યાનમાં બેઠું, પુરણ ચીતડું પ્રોયું; ભીમેમુખ મલકા-
વીને, ધરમ સામું જોયું, ॥ ૨૭ ॥ ધ્રુપતીનું જ્યારે હરણ થયું ત્યારે, મેં કહી
વીવેક વાત; પણ તે ધ્યાનમાં નોહોતું આવ્યું, એરે માહારા બ્રાત.
॥ ૨૮ ॥ ધર્મ કહે સત્ય વાત છે તારી, એરે માહારા વીર; પછી તપશ્વી
એમ બોલ્યા, પધારો ગુણ ગંભીર ॥ ૨૯ ॥ એમ કહીને આગના આ-
પી, ઉડ્યા પાંચે બ્રાત; છઠી ધ્રુપતી સતી તે, આલી કંથની સાથ ॥ ૩૦ ॥
હરી ગુણ ગાતાં મારગ જતાં, રૂઝની પડે ત્યાં રહે; દીવસ ઉગે એટલે
પાછા; પાધરે પંથે વહે ॥ ૩૧ ॥ વનરૂળ કેરો આર કરે ને, સરોવરમાં
પીચે પાણી; બને તેટલું રટન કરે, દુખી ન થાયે રાણી ॥ ૩૨ ॥ વળણ
॥ એવી રીતે જાય છે, પાંચ પુરૂષ એક નાર; વ્યાસ વક્ષભ વાણી વહે,
આગળ કરે વીસ્તાર.

કડવું ૪. રાગ રગતાવણિનિ ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી; રાજ સાંભળ ઉલટ આણી, કળીયુગ
બેઠો જે વારે, ધરમે રાજ છોડ્યું તે વારે ॥ ૧ ॥ કળીના મનમાં થયું એમ,
હીમાળે ગયા પાન્ડવ કેમ; મને જણ્યો નબળો ને નીચ, એમને નગમ્યો
મારો કીચ ॥ ૨ ॥ પણ મારા કીચમાં રોળું, એતો સતીયાનું સત્ય બોળું;
ત્યારે કળી કહાણું નામ, સત્ય છોડાણું જઈતે ડામ. ॥ ૩ ॥ મહારાજપાટામાંથી
જાય, હું તો હાર પામ્યો ગણાય; એતો કહેવાય સતીના છોરા, માહારા
વારામાં શું જાય કેરા. ॥ ૪ ॥ નગરાય સરીખા બગીચા, તેવા મોહોટાને
પણ મેં છળીયા; દમયંતી સરીખી સતી, જેણે એકજ કીધા પતી ॥ ૫ ॥
તેને દુખ દીધું મેં અતી, કરી નાખી મહા માઠી ગતી; તેના કરતાં શું
કરૂં પતી સતી, જેણે કીધા છે પાંચ પતી ॥ ૬ ॥ એને બ્રહ્મ કરી કષ્ટ દેવું,
થકવી મુજ પંથમાં લેવું; નળ સખળ ગણાતો જગમાં, પણ ઠગાયો હું
ઠપકાં ॥ ૭ ॥ પછી પાન્ડવ તો શું લેખે, જેને ઘણા પ્રાણી ઉવેખે;

મારા વારામાં આવેલા જશે, તો તો વગોણું માહારું થાશે. ॥૮॥ હવે કર
 વું છે માહારે રાજ, કોણ કરવા દેશે ધાર્યું કાજ; હજી ઘણા દહાડા મારે
 લેવા, કેમ પાન્ડવ જવા દેવા. ॥૯॥ એમ જાણીને કળીયુગ કોપ્યો, સત્ય
 વાદીની મરીયાદા લોપ્યો; જય છે પાન્ડવ જે પંથ, પાપી આળ્યો કરી
 ને ખંત. ॥૧૦॥ એક નમ્ર બનાવ્યું વનમાં, જોઈને મોહ પ્રગટે મનમાં;
 કર્યા કોટ કાંગરા ઝાઝ, કર્યા ફરતો દસ દરવાજા. ॥૧૧॥ ત્યાં બેડા દશ
 દરવાજા, ઉઘાડાં ખડગે મસ્તાન; કળી થઈ બેડો ગામ રાજ, એના તા
 બામાં શેવક ઝાઝ. ॥૧૨॥ વળી રહી મનમાં ઘણી મજા, વાગે દુડંભી
 ડંકા ને વાજ; એવું નમ્ર દીઠું સતી તન, તવ ધર્મ વધા વચન. ॥૧૩॥
 ચાલો ભાઈ આ ગામમાં જઈએ, અન લેઈને રાંધી ખાઈએ; ઘણા દહાડા
 અન વન ગયા, મોટે અનના આતુર થયા. ॥૧૪॥ એમ વીચારી નમ્રમાં
 જય, કળીનું કર્યું કયાંથી કળાય; ધામધુમને શોભા જોઈ, સ્તબ્ધ થઈ
 ગયા સહુ કોઈ. ॥૧૫॥ રૂપ રંગમાં રહીયત સર્વ, દ્રુપતી શું ધરી શકે
 ગર્વ; એના સરખી રામા રૂપાળી, થયા ત્રપન નમ્ર નિહાળી. ॥૧૬॥ તવ
 પ્રકોદર વધો વાણી, તુચ્છ દીસે દ્રુપતી રાણી; તવ કળીએ કર્યા બે
 દુત; તે ગયા જ્યાં સતીના સુત. ॥૧૭॥ ભીમની વાત સુણી તે બોલે,
 નથી રૂપ કોનું રાય તોલે; રાજને નીરખ્યો તમે, તવ જીવ તમારો ભમે
 ॥૧૮॥ દંડ ચંદ્ર તારાને ભાણ, તે તો થાક્યાં કરીને વખાણ; વીજળી સ-
 રખા વીચારમાં પડીયા, આવા રૂપાળા કોણે ઘડીયા. ॥૧૯॥ ગૌર વરણ
 તેજ રૂપ ધામ, દેખી વીજળી થઈ ગયા શામ; આવી વારતા થાય છે
 જ્યારે, કળી અરવે ખેશી આળ્યો ત્યારે. ॥૨૦॥ અતી રૂપ રૂપનો અંખાર
 જોવા લાગ્યા કુન્તી કુંવાર; એવે દ્રુપતીએ જોયો દ્રષ્ટ, સતી સમજી ગઈ
 સ્પષ્ટ. ॥૨૧॥ નોઘ મનુષ્ય દહીત કે દેવ, કોઈ કપટી અશ્વ મેવ; મને મોહ
 લગાડવા આળ્યો, એણે રૂપાળો ચેરો બતાવ્યો. ॥૨૨॥ પતી વીના અવર
 જન બ્રાત, તે તો દ્રુષ્ટ શું જાણે વાત; એનું રૂપ શું કરવું માહારે, ખા-
 લી પીલી ખોટો મોહ ધારે. ॥૨૩॥ એમ ધારીને નીચું વાલ્યું, તવ ક-
 ળીનું કાંઈ ન ચાલ્યું; તવ કળીએ મન વીચાર, મન ચમક્યું નહી
 લગાર. ॥૨૪॥ જે જરા મન વીભળ થાય, તો પ્રવેશ જુદી માંય; પછી
 કુપંથ દેવું ચડાવી, એના કંચની સાથે લેડાવી. ॥૨૫॥ એમ ધાર્યું ને
 થયો નીરાશ એણે અખળાની મુઠ્ઠી આશ; પછી પાન્ડવ ક્ષુધાતુર, ઉ-
 તર્યા છે મોહનાં નુર. ॥૨૬॥ એક વીટી અરજનની પાસ, વેચી નાંખી
 અનની આશ; તેવા તે ધનનું અન લીધું, રાંધી જમવાનું મન કીધું.

॥૨૭॥ ગયા વાડવની ફળી માંય, એક બ્રાહ્મણ દીઠો ત્યાંય; તેને કહ્યું કે
ઓ મહારાજ, અમારે રાંધી ખાવું આજ. ॥૨૮॥ તમારી માંડવી સ્વચ્છ
જેઠ, તેમાં કરવા દો રસોઈ; બોલ્યો વિપ્ર અરે ઓ ખાપુ, લાવો મુજ
ઘરમાં રાંધી આપુ. ॥૨૯॥ તવ પાન્ડવે શીઘાં દીઘાં, તે તો વિપ્રે ઉપા-
ડી લીધાં; અન મુકી દીધું ઘરમાંય, અજ માંડિશજ રાંધ્યું ત્યાંય. ॥૩૦॥
પછી છયે જણાને જોડે, માંડવીમાં બેસાડયા કોડે; પછી ઘરમાં પીર-
શા થાળ, બહાર લાવી મુકયા તતકાળ. ॥૩૧॥ તવ પાન્ડવ વિસ્મય
થાય, આ શું વિપ્રને ત્યાં કહેવાય; ઉઠી ઉભા થયા સતી તન, કરડું
નથી ભાઈ ભોજન. ॥૩૨॥ તવ વિપ્રે જઈ કરે જાલ્યા, નાણું આપ્યા
વીના કયાં ચાલ્યા; કહે પાન્ડવ શીઘા દીઘાં, તોલે કપટનાં કામ કીધાં.
॥૩૩॥ અમે આપ્યું છે પહેલું અન, તોયે શાનુ માગો છો ધન; અમને
અલક્ષા લક્ષ મેલે, ભાણે બેસાડી કાઢયા ડેલી ॥ ૩૪ ॥ તોયે મળે પડયા
માહારાજ, કહેતાં અમને આવે છે લાજ; તમે સમજીને રહો અજગા,
તવ બીજા લોક આવી વળગ્યા ॥૩૫॥ કરેલું આપો નહી તો સું થાશે,
વારતા રાજદરબાર જાશે; એમ સઉ કર્યો બોખાટ, સીમ જોઈ રહ્યો એ
ઘાટ ॥ ૩૬ ॥ આનો વિપ્ર જતીને સું કરીએ કાંઈ શીક્ષા દેતાં ડરીએ;
એવે કળીરાય જાણી જોઈ, આવ્યો લાગ્યો દુતો સહુ કોઈ ॥૩૭॥ ધેર્યા
પાન્ડવને એકાએક, કર્યા હુંકારા હુંકારા છેક આવ્યા ગામમાં કરવા
તોફાન, માર ખાશોને થાશે હેરાન ॥ ૩૮ ॥ તવ પાન્ડવ બોલ્યા એમ,
રાય અન્યા કરોછો કેમ; વેચાતું અન લાવી દીધુ પછી : બ્રાહ્મણે કપટ
કીધું, ॥૩૯॥ માંડિશ આર લાવી મુકયો અમને. કહી સું દેખાડીએ
તમને; એથી કર્યું નહી ભોજન, મુકીને જઈએ છીએ અન ॥ ૪૦ ॥
વળણ ॥ અન મુકી જઈએ અમે, ઓરે નમ્રના રાય, બ્યાસ વક્ત્રવ વાણી
વઢે રાય કરે છે ન્યાય.

કડવું ૫ રાગ ધન્યાસરીનિ ચાલ.

જયમુની રૂશી, એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું, કળીયુગ કેરી કથાય. ॥૧॥ કળીરાજ ન્યાય કરવા, વિપ્ર
ને પુછ્યું એમ, તુને અન આપ્યું છે છતાં, વીશેષ વળગે કેમ ॥ ૨ ॥
એટલે વાડવ એમ બોલ્યો, સુણો હઠીકતરાય; માહારી બીના સાંભળીને
પછી કરજો ન્યાય ॥ ૩ ॥ અનનું અજમાંડિશ બનાવી, રસોઈ સારી

ક્રીધી; ન ખાધું તો નસીબ એમનું, મહેનત નથી દીધી ॥૪॥ રસોઇની
હું મહેનત માગુ, વળી વાસણનું ભાડું, વિશ્રામ ક્રીધો તેનું પણ માગુ
હામાં શું છે મારૂં આગુ ॥૫॥ તવ કળી રાજ એમ બોલ્યો, વીપ્ર તણી
ન્યાય વાત; માગે તે આપો નહીં તો તમારા બંધન કરશું હાથ ॥૬॥
વ્રકોદર કહે ઓરે રાજ, વીપ્ર મરેછે મથી; વધુને વસ્ત્ર વીના બીજુ અ
મારી પાસે નથી ॥૭॥ રાંધેલું રહેવા દીધું એને ત્યાં, તે ભાડું માની લે
ભારી; કળી કહે કાંઈ હોય નહીંતો, આપો તમારી નારી ॥ ૮ ॥ ભીમ
કહે ઓ દુષ્ટ મતીના, એ શું બોલ્યો વાણી; તારી સાથે વારતા ક્રીધી,
ન્યાય ભરેલો જાણી ॥૯॥ જોવો રાજ તેવી પ્રજા, અધરમી દીસે ગામ,
કળી કહે સત્ય ધરમી છોતો, હાંધ આબ્યા શું કામ ॥૧૦॥ કોનાકોપણ
કોકની નારી, લાબ્યાછો વેચી ખાવા, ચાલોરેદુતો કેદકરી દો; અખળાને
છોડાવા ॥૧૧॥ એટલે ઉછળ્યા દુત કળીના, કર બાંધવા કરી ત્યારી;
એટલે કળી કર ઝાલીને ખેચોટવા ગયો નારી ॥ ૧૨ ॥ તેવી વ્રકોદરની
આંખ કાઢી, પુરણ પ્રગટ્યો કોપ, તેવીજ કળીએ માયા કરેલાં, તે કરી
નાખી લોપ ॥૧૩॥ જોઈને પાંડવ વિસ્મય પામ્યા, કાંક માયાવી કામ,
આ ભોમી ક્યાં આપણુ આવ્યા, જઈએ બીજે કામ ॥૧૪॥ એવું ધા-
રીને ધરી ચાલ્યા, અવર પંથે જય; આગળ મારગમાં ગયો કળી, તેણે
કર્યો ઉપાય ॥ ૧૫ ॥ વન વીશે એક ઝુંપડી ક્રીધી, પાણીની પરવ
કાહાડી, આવતા જતા મુસાફર માટે, બેઠો સદાવ્રત માંડી ॥ ૧૬ ॥
પાંડવ વનમાં વાટ વહેછે, શુદ્ધાને તરશા પીડે; શરીરમાં શકતી વીના
ના, ડોલતા ડોલતા હીટે ॥૧૭॥ એવામાં ત્યાં કુપ દીડો; પરણકુટીકા પા
સે, ધર્માદાનું અન મળે ત્યાં, ભીશુકને એ આશ ॥૧૮॥ પાંડવ ત્યાં જ
ઈને બીરાજ્યા, કળી બેઠો જળ પાવા; આવો મુસાફર અનાજ મળશે,
ન લાગસો ગભરાવા ॥૧૯॥ ધરમ કહે છે ધરમાદાનું, અમે ન પીયે પા
ણી કુપમાંથી જળ કાઢીને પીસું પાત્ર દો દયા આણી ॥૨૦॥ કળીયે કહ્યું
એ કુપ વીસે, ઉતરો તો ઉતરાસે; પણ નરનારી સાથે ન જવું, જસોતો
વીવન થાસે ॥ ૨૧ ॥ પ્રથમ પુરુષો પાણી પીયો, પછીથી જસે નારી,
તવ ભીમ મનમાં એમ સમજ્યો છે, કાંઈ પાપી વીકરી ॥૨૨॥ વીકારી
જાણી વ્રકોદરે કહ્યું, નારી પીયે જળ પહેલું; અમથી શરીર અખળા
કેડું, કપ્રીથી કથક્યું વહેલું ॥ ૨૩ ॥ માટે જ જીવતી જળ પીવા ધર-
પતી ઉઠી ત્યારે; કુપ વીસે ઉતરવા લાગી, ગઈ અડધે સુમારે ॥ ૧૪ ॥
કળીયે કુપમાં ગુફા બનાવી, સુંદર સોભા સારી; બ્રહ્મા વીજી શીવ

સરીખા, મહા મોહ પામે ભારી ॥ ૨૫ ॥ હીચોળા ખાટયો ઢાળી ચો-
ખાટયો; અત્તર પુલેલ સોડે, સતી નારી થાય વીકારી, કામ કરેલું કોડે
॥ ૨૬ ॥ દેવ રૂપે થઇ કળી બેઠેલો, દરપતીએ દીકો ઢપ; જાણ્યું કે છે
કોક દેવનો વાસો, એવું સમજી સ્પષ્ટ ॥ ૭ ॥ દરશન કરીયે પાપ
નીસ્તરીએ; અખળાએ ધાર્યું મનમાં; શાસ્ત્ર રીતીથી ન્યાય નીતીનો,
તોલ કર્યો વળી તનમાં ॥ ૨૮ ॥ જો હોય કપટ તો થાઉં દુખી, માટેજવું
નહી સાડ; એમ સમજી ઉભી રહી અખળા, કળીએ કર્યું અધાર્ણારણ
ભયંકર કુપ ભાસવા માંડયો, ગોરી ઘણી ગભરાણી, તે સમે ગુફમાં
કપટી કળીયે, તારણી લીધી તાણી ॥ ૩૦ ॥ ગુફમાં પ્રકાશ કુપમાં
તીમીર; કપટ કીધું પાપી, એકાએક અખળા ગભરાણી, નહોતું દીકું
કદાપી ॥ ૩૧ ॥ જાણ્યું સ્થાનક દેવનું નહોયે, કપટી કળી કોઇ પુરો,
અરે આ વેળા કયા ગયો; ભીમસેન સ્વામી સુરો ॥ ૩૨ ॥ આ કુકરમી
ઘેરી બેઠો, સતીને પ્રગટયો કોપ; કળીએ જાણ્યું શ્રાપ દેશે, પોતે થયો
અલોપ ॥ ૩૩ ॥ પાંડવ કુપની બહાર બેઠા છે, ત્યાં કળીએ બેલ કીધા,
એકજ અખળાને એક રાક્ષસ, પોતે બનાવી દીધો ॥ ૩૪ ॥ તે રાક્ષસ
ની ખાંધે અખળા, દરપતી સરખું રૂપ; તેને લઇને બહાર નીકળીયો
જ્યાંથી બનાવટ કુપ ॥ ૩૫ ॥ તે કુપમાંથી નીકળી નાકો, કરત્રીમ રાક્ષસ
જેહ; તવ પાંડવે નજરે જોયો; રાક્ષસ જાતો તેહ ॥ ૩૬ ॥ એવામાં દર-
પતી સ્વરૂપે, બોલી કરત્રીમનારી; ભીમસેનસ્વામી વારે ધાજે, ભુંડી
ગતી થઇ મહારી ॥ ૩૭ ॥ ધરમ પ્રત્યે ભીમ બોલ્યો, કુપમાં ગઇતીનારી,
જુઓતેને હરીને ચાલ્યો, રાક્ષસ વ્યભીચારી ॥ ૩૮ ॥ એટલે ધરમ
રાજ બોલ્યા, ઉઠો મહારા બ્રાત; અખળાને છોડાવી લાવો, અતી થયો
ઉતપાત ॥ ૩૯ ॥ વલણ ॥ ઉતપાત આતો બહુ થયો, દોડો મારા વીર
વ્યાસ વક્ષભ વાણી વદે, તવ ઉઠ્યો રણધીર.

કડવું ૬ રાગ સાખીની ઢબનો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું, કળીની કષ્ટ કથાય ॥ ૧ ॥ વીર વ્રકોદર ઉઠીને નાકો
રાક્ષસ પુઠે જાય; તેમ તેમ રાક્ષસ આગળ નાસે, ભીમને ભેગો ન થાય
॥ ૨ ॥ એવી રીતે દોડ્યો દોડ્યો, ગયો એક જોજન; એવે સમે લગભગ
થયો; વાયું કેરો તન ॥ ૩ ॥ કોટમાં ચોટ કરી ભીમસેને, દુષ્ટે કાળાગ-

રી ક્રીધી, કરત્રીમ કામની ખાંધ ઉતર તે, અવની નાંખી દીધી ॥ ૪ ॥
 પછી ભીમના સામો થઇને, કોપ કળીએ ક્રીધો; વૃક્ષ સાથે વૃકોદરને,
 બળથી ખાંધી લીધો. ॥ ૫ ॥ પછી પોતે અદર્શ થયોને, અદર્શ ક્રીધી
 નારી; ભીમ વડા વિચારમાં પડીયો, આ કોઇ માયાવી ભારી. ॥ ૬ ॥
 નહી પંચાળી નહી કો રાક્ષસ, નહી કોઇ મનુશ દેવ; ખરેખરો માયાવી
 મોહોટો, અલોપ થયો એવ ॥ ૭ ॥ એમ વડા વીચારમાં પડીયો, થયો
 અતી ઉદાશ; અરેરે માલ્યરા બંધુ કયાં, કરશે માહરો તપાસ ॥ ૮ ॥
 એમ એતો ટળવળ્યા કરે છે, જ્યાં બેઠા ચાર ભ્રાત; ત્યાં કળી આળ્યો
 વીપ્ર રૂપે, કહી અરબુનને વાત ॥૯॥ આ ભાઇ હું આ પંથથી આળ્યો,
 ત્યાં મેં જોયું તોફાન; એક અખળાને લેઇને કોઈ, વહી ચાલ્યો મસ્તાન
 ॥ ૧૦ ॥ તેની પુઠે કોઇ હલમસ્ત પ્રાણી, જતો તો દોટા દોટે; અખળા
 હરનાર વળગી પડીયો, પુઠે પડેલાની કોટે ॥૧૧॥ અવળા ભુજે વૃક્ષ-
 ની સાથે; બંધન ક્રીધો બળીયો; અખળા હરનાર પાપી પ્રાણી, નારી
 લેઇ પંથ પળીયો ॥૧૨॥ બાંધ્યો છે બળમાં કેવી કળમાં, કોનો છોડ્યો
 નવ છુટે; પોતાને બળે છુટાતું નથી, વૃક્ષમાં માંથા કુટે ॥૧૩॥ રાઢ્યો નાં
 ખી નાંખી રડેછે, કહે છે નીસાશા મેલી; અરેરે આવી વીપતવેળા, બંધવ
 ન થયા બેલી ॥૧૪॥ સર્વની સહીઆરી અખળાએ, પણ પક્ષ ન કરી કો-
 ઇ; અનજળ વણ સુકાઈ જવાનો, બાધેલો રોઇ રોઇ ॥ ૧૫ ॥ એવાં
 ત્રાસનાં વેણ વઢે છે, ઉપજી મુજને દયા; મને પણ એવું લાગ્યું કે, બંધુ-
 યો નગણા થયા ॥ ૧૬ ॥ જો એ તમારો બંધુ હોય તો, ચઢો એની વા-
 હારે; ભુખ્યો ને તરસ્યો બંધાએલો, રડીને રડીને પોકારે ॥૧૭॥ એવાં ત્રા-
 સ ભર્યાં વેણ સુણી; ઉઠ્યા ચારે વીર, ખેરીને બંધુ બે થયાં દુખી, ચા-
 લ્યા પાંસરા તીર ॥ ૧૮ ॥ વનને વિશે દોડતા ભુજ્યે, કરે ભાઇને પો-
 કાર; કયા છો બંધુ કયાં છો બંધુ. વાયુ તણા કુમાર ॥ ૧૯ ॥ એવી રી-
 તે ટળવળેને, કરે સોર બકોર; તવ કળીએ વા વટોળ ક્રીધો, થયું અંધા-
 ર ધોર ॥૨૦॥ રેણુ ઉરાડી તોફાન માંડી; ગભરાવ્યા સતી સુત; દીશા
 ન સુજે કાયા ધુજે, બનીયા આકળા ભુત ॥૨૧॥ ભાઈ તણું દુખ ભુલી
 ગયાને, પોતાને દુખે દુહ્યા; જે દીશાએ ભીમ ગયેલો, તે દીશાએ ભુ-
 દ્યા ॥૨૨॥ અવળ પંથે ચારે પડીયા, મોહોટા અધોર વનમાં; નારી-
 નો વિયોગ સાલે, તનખા ઉડ્યા તનમાં ॥ ૨૩ ॥ એવે સમે અરબુનજી
 બોલ્યો, અંકજ પંથ ન ઝાલો; ભીમને બેગા થાવું હોય તો, છુટા છુટા
 ચાલો ॥ ૨૪ ॥ પા પા જોજન છોટે રહીએ, તો તો ભાળજ લાગે; એ

વારતા સહુને સત્ય લાગી; ચાલ્યા આઘે આઘે. ॥ ૨૫ ॥ એમજ છુટાં
છએ પડીયાં, કનડે કળિયુગ પાપી; દેવપતી છે કુપ વીશે, એને વેદના
બુદ્ધી. ॥ ૨૬ ॥ કુપ વીશે ગુફામાં ઉભેલી, જડે નહિ ફેફ પંથ, વેદના
જગી રડવા લાગી; કયાંરે ગયા મુજ કંથ. ॥ ૨૭ ॥ વળણુ ॥ કયાં રે
ગયા કંથ માહરા, કપટીનો છે કેહેર; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વટે, રૂવે
અબળા દુખ ભેર.

કડવું ૭ રાગ કાશીની ચાલ.

હારે બોલ્યાજયમુની મુખવાણિ, રડે કુપ દેવપતીરાણી; હારે હુતો
આવી પીવાને પાણી, તવ તરકટીએ લીધી તાણી ॥૧॥ હારે મુકી ગુફા
માં ગયો નાશી, કરી કપટીએ આ ફંદ ફાંસી; હારે હવે નીકળવાનોજે
પંથ, નથી જડતો આ માહારા કંથ ॥૩॥ હારે જુઓ છે અધારૂં ધોર,
સુણો હું પ્રેમદાનો સોર; હારેસ્વામી સુણીનેવાહારે ધાવો, દુખીદારને
દુખથી બચાવો. ॥૩॥ હારે શીદ શતરૂ થયા જગભુપ, કષ્ટ દેવા દીધું
મને રૂપ; હારે જ્યાં જ્યાં જવું ત્યાં દુખી થાવું, જોડે પરણ્યા પતીને
પીઠાવું ॥૪॥ હારે મહારે માટે થયા કંથ દુખી, કદી બેઠા નહીયછ સુખી;
હારે રહ્યા નહિ દુખમાંથી થોભી, કેમકે કામી રૂપના લોભી ॥૫॥ હારે
કામી જન મુજને જ્યાંત્યાં નડીયા, મમસ્વામીને દુખદન પડીયા; હારે
ધણું કષ્ટ વેઠ્યું મુજ માટે, માહારૂં સત્ય રાખ્યું શીર સાટે. ॥૬॥ હારે
આખો ભવ મને ઉગારી, છેવટ એનુંએ થયું મોરારી; હારે પ્રભુ તમ
વીના નથી બેલી, છેવટ દુખ દરીઆમાં મેલી. ॥ ૭ ॥ હારે વારમવાર
ચઢ્યા છો વાહારે; દાસીને દુભી છે તમે ક્યારે, હારે આજ લાજજવા
ની સ્વામી, તારી સેવામાં શું આવી ખામી ॥૮॥ હારે પ્રભુ શું સમર
ણ તારૂં ચુકી, મને દુખ દરીઆમાં મુકી; હારે મેલ્યો વૈભોગ તુજનેમળ
વા, છેવટ નીકળ્યા હીમાળે ગળવા ॥૯॥ હારે જ્યાંત્યાં થાયબુધે ઉપાધી
પ્રગટેવણુબ્યાધીએબ્યાધી; હારેજવતાંસુધી આબ્યોનહિછેડો, કામી લોકો
એ મુક્યો ન કેડો ॥૧૦॥ હારે પ્રભુ તેનોઉપાય શું કરીએ, હવેદુખી ગયાં
દુખ દરીએ, હારે પ્રભુ બુડતાની બાંચ ઝાલો, વણુ ગુન્હે ગરદન શોદ
ખાલો ॥ ૧૧ ॥ હારે કદી થયો હોય અપરાધ માહારો, તોએ દાસીનાં
દુખ નીવારો; હારે સુણો અરજ ગરિબની ગોવીંદા, કહાડો કોટમાંથી
ફાંસી ફંદા ॥૧૨॥ હારે પ્રભુ તમ વણુ સમરથ કીયો, આ વેળા મુને

આધાર દીયો;હારે એમ તારૂણી દળવળતી,ખરી આંતરડી કળકળતી
 ॥ ૧૩ ॥ વળણ ॥ આંતરડી કકળી ઘણી, આંસુ વહે ચોધાર, વ્યાસ
 વહ્નલ વાણી વદે, એકલી ગુફમાં નાર ॥ ૨૦ ॥

કડવું ૮ રાગ સામશ્ચિનો ઠાહરો.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાયણ;વીસ્તારી
 તુજને સંભળાણું, પરમ પવીત્ર કથાણ ॥ ૧ ॥ ધૃપતી એકલી રડેચો-
 ધારે, દીડો છે કષ્ટનો કુપણ; એવે ગુફમાં પ્રગટ થયો, કળયુગ રાજ
 સ્વરૂપણ ॥ ૨ ॥ આવી હી ચોળા ખાટ બેડો, જ્યેનું નારીના સામુ છ;
 એરે અખળા શીદ રડે છે, અહીં નહીં દુખ તું પામું છ ॥ ૩ ॥ બેસો
 હીચોળે દારી વા દોળે, મોંને પુછીને જમોણ,પેહેરો ઓઢાને વધભોગ
 ભોગવો, અમ સાથે રંગ રમોણ ॥ ૪ ॥ પાંચ પતીની પંચાળી તું,
 નહી કાંઈ ઘણી એકછ; જો તારે રણમાં પડે રખડતું, દુખનો દરીયો
 છેકછ ॥ ૫ ॥ જો પાંચ પતી નથી બેલી તારા, મુકીને ગયા ચાલીછ;
 નહી ખાવા પીવા પેહેરવા ઓઢવા, ભટકી મરે છે ખાલીછ ॥ ૬ ॥
 એમને પલી પડી શું સુખ દીઠું, ખાર વરસ વન વેડયુંછ; તેરમે વરસે
 વૈરાટ નગ્રમાં, દુખનું વસ્ત્ર લપેટયુંછ ॥ ૭ ॥ તે દુખમાંથી નીકળી ચા-
 લ્યાં, તોપણ રાજ ન મળીયુંછ; કુટુંબ કબીજોને પોતાના પુત્રો, તેવી-
 ગેરે દળ દળીયુંછ ॥ ૮ ॥ જો તારા પાંચ પુત્રો મુઆ, કે વાણી વંજા
 નારીછ, નીરભાગી પતીના સંગે કરીને; કષ્ટ પામી માહા ભારીછ.
 ॥ ૯ ॥ વળી જંપીને બેસવા વેળા, આવી પહેંચી જ્યારેછ; નહી સુ-
 ખ લીધુંને હીમાળે ગળવા, નીકળી પડીયા ત્યારેછ ॥ ૧૦ ॥ એવા ક-
 રમ હીન કંથોના સંગે, તું કષ્ટ વેઠે શાનેછ; હું વશ રહીને વધભવ
 આપુ, જેમ તારૂ મન માનેછ ॥ ૧૧ ॥ મનુષ દેહ નહી આવે ફરીને,
 લેવા સંસારીક લાહાવોછ;પશુ પક્ષીમાં કયાં છે લાહાવો,સમજી હીંદોળે
 આવોછ ॥ ૧૨ ॥ માહારે તમારા વશમાં રહેણું, જેમ કહો તેમ ચાલુ
 છ; બોલ્યું અબોલ્યુ ન કરું તમારું, જે માંગો તે અલુછ ॥ ૧૩ ॥ બેશ
 કહો તો બેશી રહુંને, ઉઠ કહો તો ઉઠુંછ;નાચ નચાવો તો થેઇથેઇ ના
 ચું, જરા ન જાણુંશું જુહુંછ ॥ ૧૪ ॥ સંવક સમ સદા રહુ તાપ્પામાં;
 બેસોને સુખકું પામીછ, જુઓ જોળન મુજ રંગને રૂપમાં, ખતાવો મુ-
 જમાં ખામીછ ॥ ૫ ॥ તવ ધૃપતી રોતી રહુંને, આંસુ હાથ્યા લોચન

જ, તવ કળીએ જાણ્યું રાતી રહી તે, કાંઈક માન્યું મનજ. ॥ ૧૬ ॥
 એવું જાણીને કર ઝાલવાને, ઉઠ્યો તેણીવારજ; પંચાળીએ કહ્યું બેશ
 ઠેકાણે, મુરખના સરદારજ; ॥ ૧૭ ॥ કળી કહે છે જે કેહેશો તે, સાકર
 સમ વેણ લાગેજ; ગાળ દેશો તે ગાળ સરખી, કાળજડે નહી વાગેજ,
 ॥ ૧૮ ॥ તમે બોલો છો તે પુરુષ ગરે છે, ધન્ય થી આજ માહારેજ;
 કામીને કાંઈ લાજ ન હોયે, બોલી રાતી મુખ ત્યારેજ. ॥ ૧૯ ॥ ઓરે
 મુરખ જન એ શું બોલ્યો, ઓળખતો નથી અખળાજ; ઉંચી દટીથી
 જોનારા બુડ્યા, પુરુષ સખળા સખળાજ. ॥ ૨૦ ॥ પરદારા છે કુંગર
 દુખનો, સુખનો સાગર જે ધારેજ; તેટલા પ્રાણી રવડીને મુઆ, કથા
 પુરાણ પોકારેજ. ॥ ૨૧ ॥ સમજ સમજરે અજ્ઞાની જવડા, શું રૂપ રંગે
 મોહ્યોજ; રાવણ સરખા ખુવાર થયાને, ઘરખાર પરીવાર બોયોજ
 ॥ ૨૨ ॥ વધરાટમાં જોને કંઈ કચકે, કુ દટ કરી જ્યાંયેજ; નિશાળ વિ-
 શે પાશાણ નીચે, કચરાઈ મુઆ ત્યારેજ ॥ ૨૩ ॥ જેણે એ કૃત્ય કીધાં
 તેણે સ્વપને ન દીઠું સુખજ; પરાણે પરદારા લેતાં, થઈ ગયા શામ મુ-
 ખજ ॥ ૨૪ ॥ પતીને કષ્ટે કષ્ટજ ભોગવે, તેને જાણવી નારીજ;
 પ્રેમદા પોતાનું સુખ ચાહે તો, નરક ભોગવે ભારીજ. ॥ ૨૫ ॥ મનુશા
 દેહનો લાહાવો મુજને, લેવરાવ્યો છે મુજ કંથજ; મીઠ્યા માયામાંથી
 મનડુ ઉઠાડી દેખાડ્યો મોક્ષનો પંથજ ॥ ૨૬ ॥ જેથી તરવું ન અવ-
 તરવું, કરવું એવું એવું કામજ, એ સ્વામી સમાનઅવર નથી. જોને
 પ્રસન્નશ્રી રામજ. ॥ ૨૭ ॥ દરખારરાજપાટરીઢી તેમાં; સર્વનું મનભમેજ;
 તેવી મોહમાયા છોડી છટકવું, શ્રષ્ટીમાં કોને ન ગમેજ. ॥ ૨૮ ॥ જ્ઞાન
 વિનાના અજ્ઞાની જવને, વહાલો લાગે, સંસારજ તેવા જવ સદા શ્ર-
 ષ્ટીમાં ભમે, ન ઉતરે જવ પારજ. ॥ ૨૯ ॥ રૂપાળી કાયાનો મોહ કરીને
 વશ થાય છે જન જેહજ; જેવું અન્નનું નર્ક બને છે, તેવો જવ બને
 તેહજ. ॥ ૩૦ ॥ ખાવાના પદારથો કેવાં સારાં, કેવી સારી તેની ખાશજ;
 તેવું અમુલ્ય અન જય ઉદરમા, થાય છે મળસંગ વાસજ ॥ ૩૧ ॥
 એટલે એનું સ્વરૂપ બદલાઈ, દુરગંધવાળું થાયજ; એ રીતે કાયાનો
 મોહ રાખે છે, તેનું સ્વરૂપ બદલાયજ. ॥ ૩૨ ॥ માટે મોહ માહારો મુકી
 દેધને, લે નર હરીનું નામજ; એવણુશ્રષ્ટીમાં કષ્ટીસમજને કર પરમા
 રથ કામજ. ॥ ૩૩ ॥ તવ કળીએ રક્ત લોચનથી, કીધો મુખ અવાજ
 જ; સમજ જ નહિતો બળાતકારથી લેઈશ તારી લાજજ. ॥ ૩૪ ॥ એ-
 મ ઠહી કંર ઝાલવાઉઠ્યો, જણાવ્યો તારણીપર તાપજ; રતી ઠહેરડ્યા

આથો રેહેજે, નહીતો દેદશિ આપજી. ॥ ૩૫ ॥ વલણ ॥ આપ દેદ-
શ હું તુજને, એવું બોલી નાર, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, આગળ
કરું વિસ્તાર.

કડવું ૯ રાગ સાખીની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું, કળીની કથાય. ॥ ૧ ॥ બળયું કે મુજને આપજ
દેશે, કામની થયો કોપ; એવું સમજી કપટી કળી, ત્યાંથી થયો અલોપ
॥ ૨ ॥ પાછો બારણે જઈ બેઠો, સદાવરત દેવા; ભીમસેનને સોધવા
ચાર બંધુ, બાવરા બેનીયા કેવા ॥ ૩ ॥ ઓ ભાઈ ઓ ભાઈ કરતા કરતા
છુટે છુટા જાય; એવામાં ધરમને શેદેવ, વનમાં ભેગા થાય. ॥ ૪ ॥ યુધી
ધર કહે આરે વીરા; ભીમ દુખ દરીએ દુલ્યો, મને લાગે છે મારી નાં-
ખેલો, જરૂર રણમાં ઝુલ્યો ॥ ૫ ॥ અરેરે અબળા કયાં રહી, કયાં વૃ-
કોદર વીર; પારથ નીકુળ કયાં રખડશે, કેમ કરી રહે ધીર. ॥ ૬ ॥ અરેરે
રાંકડી અબળાને, અસુરશું દુખ દેશે, માહા સત્ય વાળી સતી છે તે,
દંતુમાં જળ્યા લેશે ॥ ૭ ॥ નીરવે એ આપઘાત કરશે, મરસે પરાણે પો
તે; ગમે તેમ ઘેરાઈ ગયેલો. ભીડેનો ભીડ હતો તે ॥ ૮ ॥ નહીતો નારી
લેઈને પોતે, આવી મળ્યો હોય હાંઈ, આપણા દુખે થાય દુખી, એવો
બીજો કોણ ભાઈ ॥ ૯ ॥ એવામાં નીકુળને ધનંજ આવી પોહોવ્યા
ત્યાંય; આરે બંધુ વીર ત્રકોદર, દેખાતા નથી કયાંય ॥ ૧૦ ॥ અરેરે
હવે જીવી શું કરીએ, મરીએ તો બહુ સારું; સતી સુંદરીની સુગતી
છેક વળ્યું અંધારું. ॥ ૧૧ ॥ એમ કહી અરજીન નીકુળ, રડવા લાગ્યા
અપાર, ઓ ભીમભાઈ ઓ ભીમભાઈ, કરે ઘણા પોકાર ॥ ૧૨ ॥ મા બા
પે વનમાં જન્મ દીધો, નયમાં એ ભાઈ લાવ્યો, પ્રેત તણી હવેલીમાંથી
સહુને જીવ બચાવ્યો ॥ ૧૩ ॥ અરજીન આંબલી પીપળી રમવા, કઉ
રવ સંઘ સંધાર્યો; નારાં પડ્યા તેવો માર પડતો, ત્યાંથી ભીમેઉમાર્યો
॥ ૧૪ ॥ લાખા ભુવનથી સહુને ઉગાર્યો, હેડંબા સુર હરી ગયો; ત્યાં
આવીને એણે બચાવ્યા, ઘણોક દુખી થયો ॥ ૧૫ ॥ તે પછી લઈ ગ-
યા કબીરા, આપણને મધરાતે; તે પાર્ષીને વાવ્યમાં નાખી, ઉગાર્યો એ.
બ્રાતે ॥ ૧૬ ॥ અવર જીવો ઘણા ઉગાર્યા, કહેતા ન આવે પાર; ભીડ
વેળાનો ભાઈ એતો, સુરાનો સરદાર ॥ ૧૭ ॥ એમ કહીને આકંઠ કર-

તા, ભરતા આંસુ અતીશે; અરેરે આ કેમ થવાનું, શું ધાર્યું જગદીશે
 ॥ ૧૮ ॥ એવું એવું સાંભળીને, રડે હૈયાફાટ; તે વેળાએ ધરમ રાચે,
 મુકયો કર લેલાટ ॥ ૧૯ ॥ પછી અતીસે અકળાઇને, મરણ આદર્યુપોતે
 સેદેવ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, ધરમ રેતે રેતે ॥ ૨૦ ॥ ઓ વીરા તું ત્રી-
 કાળ જ્ઞાની, તુને રહે કેમ ધીર, સાચુ કહેજે ક્યાં આગળ છે, બહાલો
 પ્રકોદર વીર ॥ ૨૧ ॥ ખતાવો ખંધુ કપા સીંધુ, સોધન કરવા જઇએ,
 તવ જેશી કહે ચાલો ખતાવું; પુરવ દીશાએ વહીએ ॥ ૨૨ ॥ એમ ક-
 હું તવ સરવે ઉઠ્યા, પુરવ દીશાએ જાય, વ્રક્ષ સાથે વરકોદરતો, ખંધન
 છે મહાકાય ॥ ૨૩ ॥ ઉભો ઉભો એ રડ્યા કરે છે, ખંધનને સંભારી;
 કેવી રીતે આકંઠ કરતો, હુબેલા દુખમાં ભારી ॥ ૨૪ ॥ વલ્લભ ॥
 ભારે દુખમાં દુલીયો, વાયુ કેરો તન; વ્યાસ વદે ભીમશેન તો, કેવાં
 કાઢે વચન.

કડવું ૧૦ રાગ ગદાધારણુનો.

માહારા ખાણાવળી નર વીરરે, બહારે ધાવો મને ચાલે છે નેત્રમાં
 નીરરે. બહારે ધાવો. નથી રહેતી રૂદેમાં ધીરરે. બહારે ધાવો. વણુશોસા
 ય છે શરીરરે. બહારે ધાવો. દ્રોણના શીષ્ય ગુણ ગંભીરરે. બહારે ધાવો.
 ॥ ૧ ॥ ધૃપતી સતી સારૂ ધાઇને દોડ્યો, ખંધન થતો ખળવાનરે; આ
 જ અસુર માહારા માથાનો મળીયો; કરી ગયો હેરાનરે. બહારે. ॥ ૨ ॥ કસી
 કશીને માહારી કાચારે ખાંધી, નાઠો નારીને લેઇરે; પંચાળી પોતાનો
 પ્રાણ તજવાની, જળ્યા ઉપર દંત દેઇરે ॥ બહારે ॥ ૨ ॥ પપ્પા સરોવર
 ગાન્ધરવ મળીયો, જળ ભરતા ડરાબ્યો મુનેરે; ધસી દોડીને હું ના-
 શી આવ્યો, ખનેલી ખીના કહી તુનેરે. બહારે. ॥ ૩ ॥ તવ તમે
 આવી અંગારક ખાંધ્યો, ધનુશ ધનંજય લીધુરે; અક્ષે ભાધોને અ-
 ભંગ રથ મળીયો; પ્રથમ પરાક્રમ એ કીધુરે. ॥ બહારે. ॥ ૪ ॥
 દ્રવિત વનમાં જેદ્રથ આવ્યો, કીધું સતી તણુ હરણુરે, તેને છોડાવવા
 હું પુઠે પડીયો, તવ ખંધાયા ભુજ ચરણુરે. ॥ બહારે. ॥ ૫ ॥ તે તકે તમે
 અતી ખળ દાખ્યું; મુજ ભુજ છોડાયા બેવારરે; પાછો જેદ્રથને ખંધન
 ખધા, ત્યારે છુટી એ નારરે. ॥ બહારે. ॥ ૬ ॥ એવા તમે ભીડવેળાના ભાઈ,
 ખંધન ખંધુ છોડાવોરે; અખળા અસુરને હાથ ગચેલી, તેમાં તમે જીવ
 બેડાવોરે ॥ બહારે ॥ ૭ ॥ કર અપશેલા ચુસાય માહારા ક્રુધા અતીસે

પીડેરે; અટવાઇ અમુજઇ રડુ ચોધારેરે, ઝટ આવો ભાઇની ભીડેરે બહારે
 ॥૮॥ થાઉ છું દુખી નથી જરા સુખી, ડોક દુખી વાટ બેઠરે; હવે હીંમત
 હૈયાતણી ભાગી, નેત્ર પુલ્યા રોઇ રોઇરે ॥૯॥ અધોર વનમાં હું છું એક
 લડો, નથી વાતનો વીસરામરે; રૂજની પડશે તવ કેમ થાશે, ઉભા કેમ
 જશે જમરે ॥ બહારે ॥ ૧૦ ॥ વળણુ ॥ કેમ જવાની જમની, રડશું હૈયા
 ફાટ; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, ભુએ બંધુની વાટ. ॥

કડવું ૧૧ રાગ સાંખિ ચાલ.

જયમુનિ રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુ
 જને સંભળાવું, પર્મપવિત્ર કથાય. ॥૧॥ ભીમશેન એકલો ટળવળે છે
 બંધુ બંધુ ઓચરતો; અધોર વનમાં ગભરાએલો, આઠંદ ઝાઝુ કરતો.
 ॥૨॥ એવે સમે ચારે ભાઇ, ભીમને સોધતા જાય; સેદેવજના કહેવા પ્ર-
 માણે, વનનેપંથે પળાય. ॥૩॥ ભીમશેન ભીમશેન કહેતા કહેતા જયરાત્રી
 સંતાન; ભીમસેન પોકારે ભાઇએને, તે સવાલ પડ્યો કાન. ॥૪॥ તવ
 ચારે જણ દોડી આવ્યા, બોલતા બોલતા આપ; વરકોદરે દુરથી દીઠા
 ટળીયો તનનો તાપ. ॥૫॥ અરભુનજી કહે ગભરાસોમાં, ધારણ રહીમન
 સાથ; વૃક્ષના સરશે બાંધેલો તે, છોડી નાંખ્યા હાથ. ॥૬॥ વળતો વાયુ
 નંદન વદ્યો, અખજાની વાહારે વૈયે; શેદેવ જેશી ક્યાં હશે ભુવતી, બ
 તાવો ત્યાં જૈયે. ॥૭॥ આ કામ કરનારો કોણ હશે, સરવ કહો વીસ્તારી;
 ત્રીકાળ જ્ઞાની છે માહાજેશી કોણે પીડા કરી ભારી ॥૮॥ એટલે
 શેદેવજ એમ બોલ્યા, ઓરે માહારા બ્રાત; તમે મને પુછ્યું ત્યારે હું કહું
 માંડીને વાત. ॥૯॥ નથી રાક્ષસ નથી જમડા, કોઈ નથી પડ્યું લપટી
 અસુરી નગરી હણ્યા પછી, કેડે પડ્યો કળી કપટી. ॥૧૦॥ તેણે વીચીત્ર
 લીલા બતાવી, લઇ નારી કુપમાં પેડો; પાણીની પર્વને અનનુ સદાવ્રત,
 કાહાડીને પોતેજ બેડો. ॥૧૧॥ અખજાને ઉચ્છી નાઠો, તો તે નહી અખ
 જા સાચી; ધરપતી અતી રો છે કુવામાં કાળજડાની કાચી. ॥૧૨॥ આ
 લો સદાવ્રત આપેછે ત્યાં, પીડાથી નીવૃત થાશુ, કળીને શીક્ષા મળશે
 તો હીમાલયમાં જસું ॥૧૩॥ નળને નડીયો તે પુઠ પડીયો, જોર ઝપાટે
 ચાલો; અનેક ઉપાધીનો કરનારો, એને ખરેખર ઝાલો ॥૧૪॥ એવી
 વારતા કરીને ઉઠ્યા, વડાવીચારે વીર; સેદેવના બતાવ્યા પ્રમાણે, ચાલ્યા
 પાંચરા તીર ॥૧॥ જ્યાં કળી પાપી બેઠોછે તે, પોતે દાતાર થઈ અમદેવ

તેવો ઝડપીને ઝાઢ્યો ભીમે, આજ કર તુજ સેવા ॥૧૧॥ કહી પાંગોઠું
 ઝાલી ઉઠાડ્યો, ચોઢ્યો તમારો એક; કાન ઝાલી ખીજે ચોઢ્યો, તાડણુ
 ઝીધું છેક ॥૧૭॥ કળી કહે કેમ મારોછો મુને, ધરમનો પંથ શું ભાગો.
 મુસાફરોને ખાનપાન આપુ, ધરમી જોઈ પાય લાગો ॥૧૮॥ આ રણમાં
 અનજળ કોણ આપે, કરણી જુઓ મારી; ઉલટ્યો ઉપકાર માનવો થટે
 શું કરણી નડારી ॥૧૯॥ તવ ભીમ કહે ઓગળ્યો તુને, નગરાયને નડ
 નારો; સતી સાધવી જે દમયંતી, તેની પુઠે પડનારો ॥૨૦॥ ભલું થયું
 તેતું હાથ આવ્યો, લાવ્ય અમારી નારી; ઝટપટ મુને દે દેખાડી, નહી
 તો નાંખુ મારી ॥૨૧॥ તવ કળીએ સકેલી માયા, કુપમાં પ્રકાશ કીધો
 તવ સતીને મારગ સુજ્યો, તે મારગ ઝડી લીધો ॥૨૨॥ બાળા બારણે
 નીકરી આવી; વ્રકોદરે જોઈ દ્રષ્ટી, ભીમે કળીને માર માર્યો, તેં કરી પુરાણ
 કપ્ટી ॥૨૩॥ જોરે આ અવનીમાં અસુરો, થયા હતા અતીસે; તે સરવે
 નો નાશ કીધો, પક્ષ કરી જગદીસે ॥૨૪॥ કુલુધીના સૌ હાથ આવ્યા,
 તું હાથ આવ્યો નહોતો; હીમાળે જતા હરકોટે ચઢીયો, હવે ન મુકુજનો
 ॥૨૫॥ ઘણાને ગરદન ઘાલનારો, હવે તને કેમ છોડુ; કરી કહે મુને મા
 રશેમાં, તમને બે કરજોડુ ॥ ૨૬ ॥ ભીમ કહે મને રણમાં બાંધ્યો, ના
 રીને કુપમાં પુરી; ખીજને અવળે પંથ લીધો; ખહુ કરી બહાદુરી ॥૨૮॥
 તારો વારો બેઠો તેથી, અમે છોડ્યો સંસાર; હીમાળે ગળવા નીકળીયા
 મુકીને ધરખાર ॥ ૨૮ ॥ તુ પાપીજન પાપને પંથે; સહુ જીવને ચડાવે;
 મોક્ષનો મારગ ન દે મળવા, યમદ્રુત હાથ પડાવે ॥૨૯॥ તારો વારો વી
 શ્વમાં બેઠો; લાગ્યા પરિણામ માઠા; પુત્રપરિવાર સરવે છોડી, નરમાશ
 રાખી નાહા ॥ ૩૦ ॥ તોપણ તેં દીધિ ઉપાધિ. દુખ ઘણેરૂં દીધું; અમારે
 તારે વહેર નહોતો ને, આ કત્ય શું કામ ઝીધું ॥ ૩૧ ॥ કળી કહે મા-
 રો વારો બેઠો, તવ આવ્યું મુજ મનમાં; શું મુજને તખ્તો સમજીને પા
 નડવ ચાહ્યા વનમાં ॥૩૨॥ જવાદેઉકેમ સુખે, એવું મનમાં આવ્યું; પણ
 સત્યવંતા સુત સતિના, મહારૂં કાંઈ ન ફાળ્યું ॥ ૩૩ ॥ હાર્યો થાક્યો
 ને હું પાક્યો, મુકી દો મહારાજ, તમે તમારે જવો હિમાળે, પ્રભુએ રાખી
 માઝા ॥ ૩૪ ॥ ભીમ કહે તારા વારામાં, સર્વને નાસવું પડે, જે નવ ના
 સે તો સુકિત છોડી, પાપને પંથે ચડે ॥ ૩૫ ॥ ત્યારે તું જંપવાદે કોને,
 અવગુણનો છે ભારો; તેથી તુને ડેર કરતો, તારો ન આવે વારો ॥ ૩૬॥
 અતી તુ અવગુણનો ભરેલો, જીવતો મુકુ કેમ; એવું કહીને મારવા લા-
 ગ્યો, કરોષ ભરેલો બેમ ॥ ૩૭ ॥ પાદનો બહુ પ્રહાર કરેને, મારે ધીરે

ધિક; કળી કારમી ચીસ નાખે, આવે હૈયે હીક. ॥ ૩૮ ॥ બરબડીને પડે
 હેડો, મુખમારેણું ભરાય, થુથુ કરતોથીર ઉભો, માર બણેરો ખાય ॥ ૩૯ ॥
 ઉચકીને ભીમ હેડો પછાડે, ઉપર પાટુ પ્રાહાર, કેશ ઝાલી રેતમાં
 રગદોળે, મારે કાણીનો માર ॥ ૪૦ ॥ તેથી પાપી વળી જય વાંકા, ત્રા-
 સથી નાસવું ધારે; વાયુ સુતના કરથી કયાં જયે, બાપરે બાપ પો-
 કારે ॥ ૪૧ ॥ અંગે ઉઠે દીંમડા ને ઉઠે સાળે સોળ; નખને ઉઝરડે રૂધી-
 ર છુટે, થયું દુષ્પીયાનું ડોળ ॥ ૪૨ ॥ મુખમાં રેણુ નાકમાં રેણુ નેત્રમાં
 રેણું ભરેલી કરણુ વિશે રેણુના દાટા; ભુંડી કરણી કરેલી ॥ ૪૩ ॥
 પાપીને મોઢે સ્વાસ નમાયે, જીભ્યા નીકળે બહાર; નાસ્કોરાં તો જયપ્રુલી
 ત્રાસ્યો અપરંમપાર ॥ ૪૪ ॥ એરે દયાળુ માતા પીતા, છોડાવો ધરમં; રા-
 ય; થોડી માહારી વારતા સુણો, કહું છું લાગી પાય ॥ ૪૫ ॥ પછી મારી
 નાંખજે મને, એવું કહું જ્યારે કુન્તી નંદન યુધીષ્ઠરને, ઉપનીદ્યા ત્યા-
 રે ॥ ૪૬ ॥ ઘાટો કાઢીને ધરમરાજ, મુખથી વહીયા વાણુ; ધીર્ય ન
 કરેતો ભીમ તુને, પરમેશ્વરની આણુ ॥ ૪૭ ॥ તવ વરકોદર ખમચાઇ
 ઉભો, કળીને ઝાલા રાખ્યો; કળીયે પોતાને ઉગરવા, વાણીમાં ખેલ
 દાખ્યો. ॥ ૪૮ ॥ વળણુ, ઉગરવા ખેલ દાખીયો, ઉભો જોડા હાથ; વક્ષમ
 વદે યુધીષ્ઠરે, પુછવા માંડી વાત.

કડવું ૧૨ રાગ ધન્યાશ્રિની છાયા.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોદ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુ-
 જને સંભળાવું, કળીની કથાય ॥ ૧ ॥ કળી કહે મહારી વારતા
 સુણો, હું તણુ જુગથી સારો; જે જ્ઞાન દ્રષ્ટીએ જોશે તો, બહુ રૂડો મમ
 વારો ॥ ૨ ॥ સત્ય ત્રેતાને દ્વાપર યુગનો, આયુશ લાંબો હોય; આ માયા
 માંથી નીકળીને, ઝટ તાગ્યો નહી કોય ॥ ૩ ॥ જપ તપ ધ્યાન દાન ક-
 રીને થાકે, પણ પ્રભુ મળવા માડા; મન વાન્છીત ફળ કોઈ ન પામ્યા,
 થાકીને મુકી નાડા ॥ ૪ ॥ એ યુગમાં નહી પાપને પ્રપંચ, નહી અધરમને
 અન્યા; નહી જીલમ જીહ્વેને જુગાર, નહી જર કરમી કન્યા ॥ ૫ ॥ નહિ
 ઝેર વેહેરને માઠી દ્રષ્ટી, નહી રાજ કાજમાં લાંચો; એવી અનેક નીતી
 દેખીને, એ જુગની જય વાંચો ॥ ૬ ॥ પણ મારા વારાનો મહિમા, સાં-
 ભરી દ્યો ખરી રીતે, અવગુણ દેખાડું, ગુણ દેખાડું; પછી થાજે વીપરી
 ને ॥ ૭ ॥ કહો પહેલો અવગુણ માવું, કે ગુણ આવું માહારાજ; ભીમ

બોલ્યો કહે અવગુણ તારા, ઉપડે દલમાં દાજ. ॥૮૮॥ એટલે તુજને કેર
માર, પાપ જગતનું જાય; કળી કહે અવગુણ કહુ પહેલા, સુણો યુધીષ્ઠર
રાય, ॥૮૯॥ પણ પછી માહરા ગુણ સુણ્યા વણ, મુને ન શીક્ષા કરવી; એ
ટલું વચન આપો મુને, તે પછી વાત ઓચરવી. ॥૧૦૦॥ ધર્મ કહે વડો
દર વીરા, સાંભળ માહારી વાણ; અવગુણ ગુણ સુણ્યા વણ સીક્ષા, કરે
તો માહારી આણ. ॥૧૦૧॥ ભીમ કહે વેણ શીશ ચઢાવું, ઓરે માહરા
વિર; પછી ભીમે કહું કળીને, બોલ ધરીને ધીર. ॥૧૦૨॥ કળી કહે કે ખ
ર કહેતાં, નહીં કર પાછી પાની; અવગુણ કેડે ગુણ સાંભળતાં; ખુશી થ-
શો મન માની. ॥૧૦૩॥ મુજને જીવતો જવા દેશો, તમે તમારે આપે; તે
થી પ્રથમ અવગુણ કહુ છું, ભરાશો નહીં કડાપે ॥૧૦૪॥ જુઓ મહારાજ
વીશ્વ વિષે; બેસે માહારો વારો; એટલે આવરદા થાય ટુકો, શ્રીમંતો
અવળો ધારો ॥૧૦૫॥ પીતા પેહેલો પુત્ર મરે ને, માતા પેહેલી બેટી;
ચલણ ચલવી વહુ સાસુને, રાખે ચરણ હેઠી. ॥૧૦૬॥ પુરૂષ દે પ્રેમદાને
પુંજ, નારીને પુત્રી વાહાલી, દીકરાને દેવું ખતાવે, દીકરીને ધન આલી
॥૧૦૭॥ પુત્રની પત્નીને શતરૂ દેખે, કરે જમાતને વાહાલો, પુત્રના પુત્ર
પ્યારાંનલાગે; બાણેજનજય ઢાલો. ॥૧૦૮॥ રીસાએલા જમાતને મતાવે, પુત્ર
નો ભાવ ન પુછે; માતાના વશમાં રહે પીતા, પુત્રને લાનછન લુછે. ॥૧૦૯॥
સાસુ બેઠી છોછલા પાડે, વહુના વારંમવાર; સુતને શીખવી રાઠ કરાવી,
મરાવે મોહકમ માર. ॥૧૧૦॥ પુત્ર કદી તેમ કરે નહિ તો, બાપ બેટાને
લડાવે; કુસંપ કરી બેળાં ન રાખે, ઝઘડે જુદાં કરાવે. ॥૧૧૧॥ પછી પુત્રના
કુથલી કરે, વામાને વશ થયો; કામની કહે તેટલું કરે, બહાવરો ખ-
ની ગયો. ॥ ૧૧૨ ॥ પુત્રીને દેખી દોડે માતા, ન જુએ પુત્રના સામુ,
જમાત જેવા જીવ તલસે, દેખું તો આનંદ પામુ. ॥૧૧૩॥ જમાતથી પર
ધર ઉઘાડુ, પુત્રથી પોતાતણું; તન મન ધન જમાતેને ચરપે, જેદુખ
હોય તેહણુ. ॥૧૧૪॥ પણ શંખણી મનમાં ન ધારે, હું વહુ હતી પેહેલી;
તે પછી માતા થઈ બેઠી, એટલે ખની પેહેલી. ॥૧૧૫॥ પુત્રને પરણાવી વ
હુ લાવી તે વેળા રાજી રાજી; પછી સાસુ છોખલા ઝાલે, શોચે અવગુણ
ખાજી. ॥ ૧૧૬ ॥ પ્રથમ વહુના તાત જ્ઞાતને, માને સગા સપુત; પછી
વહુના ભાઈ બાપ ભાંડે, કહેશે કુળ કપુત. ॥૧૧૭॥ વઢે ખીજ લાવું છું
ખીજ, કલેશ ધરમાં ધાલે; માહારા વારામાં નહિ કોઈ સુખી, જ્યાં ને
ત્યાં ટપો ચાલે. ॥૧૧૮॥ રળે સુખે તો ખાય દુખે, ધરમાં લોહિ ઉકાળો,
તો પણ જીવને જ્ઞાન ન આવે, માયામાં મોહ ચાળો. ॥ ૧૧૯ ॥ સુખે ન

બેસે ધણી ધણીઆણી, ન બેસે તન તાત; સુખે ન બેસે સાસુને વહુ,
 ન બેસે પુત્રને માત ॥ ૩૦ ॥ સુખે ન બેસે નણુંદ ભોજધ, નહિ સુખે
 જ્ઞાત ભગની; ન મળે ટાઢક કોઈ જીવને, સહુને અંતર અગતી. ॥૩૧॥
 કે તન દુખીકે મનદુખી, કે ધનદુખી પ્રાણી; કે અનદુખી કેજનદુખી
 દુખી દુનીયાસમાણી ॥૩૨॥ બાપથી બેટા ખાય છાનુ, બેટાથી છાનુખા
 પ; ભાઈથી ભગની ભગનીથી ભાઈ, પેટજ પોસે આપ. ॥ ૩૩ ॥ સા-
 સુથી વહુ વહુથી છાનુ, સાસુ આરોગી બેસે; નારીથી નરનરથીનારી,
 પેટ પોશણમાં પેશે ॥૩૪॥ તેમ કરે તેતો કંઈ સાડ, પણ વીખીત ખતા-
 વું; એક ચુલે રસોઈ કર્યામાં, ફેરફાર રાંધે ખાતું. ॥ ૩૫ ॥ ભાણું અં-
 તર કરતાં ન બીએ, ન ગણે પાપકે પુન્ય; પીરસે પીરસણું પીરસ્યામાં,
 કોને અધીક કે નુન્ય. ॥૩૬॥ વાહાલામાં વાહાલુ પેટ સહુને, તેપછી વા
 હાલું બીજું; પ્રેમદાને પીયરિયું વાહાલું; ફરજન વાહાલુ ત્રીજું. ॥૩૭॥
 પુરૂપને વહાલુ સાસરિયું, કુટુંબથી વેહેર; કરે સાળા સસરાની સેવા,
 રહેવું ગમે તેને ઘેર. ॥ ૩૮ ॥ માખાપને દુશ્મન સરીખાં, નજરે ભાળે
 નેટ, ભાઈને ગ્રહસ્થ થયો જણે તો, ખાળે પાસુ પેટ. ॥ ૩૯ ॥ સાસરિયાં
 ની સાહ્યબી દેખી મહા મલપતો માહાલે; કુટુંબ કેરી સાહ્યબી દેખી,
 ખરનોને ખરતો ચાલે. ॥ ૪૦ ॥ વલણ. ॥ ચાલે ખરતો ખાવરો, એ
 અવળી મમ રિત; વ્યાસ વલ્લભ વાણિ વદે, કહે છે કળિ વીપરિત.

કડવું ૩૧ રાગ સાખિની ચાલ.

જયમુનિ રૂસી એણિપેર બોલ્યા સુણ પરિક્ષત તન; વિસ્તારિ તુ-
 જને સાંભળાવું, કળિતણાં વચન. ॥૧॥ કળિ કહે યુધિષ્ઠર સુણો, મા-
 હારી ચરિત્ર કથાય; સાંભળી સાંભળી વિસ્મય થાશે, મહિમા કહ્યો
 ન જાય. ॥ ૨ ॥ પાડા પાડોશીમાં વેહેર કરાવું, એક એકને અદેખાઈ;
 પડોશીઆના સુખનું દુખ મનમાં, દાઝે વંભોગ જોઈ. ॥૩॥ ગ્રહસ્થ પડો-
 શિને દેખીને, ગરિમ પડોસી બળે; આને આશું માહરે આમ કેમ, રાત
 દાહાડો કળકળે. ॥૪॥ પડોશિનો વસ્તાર દેખી, હાય હાય આશું હોય;
 માહરે પેટ નથી કેમ કાંઈ, અદેખાઈથી જોય. ॥ ૫ ॥ એમ ગરીબો ગ્ર-
 હસ્થને દેખી, દીલગીર દીવસરેણિ; ગ્રહસ્થ પડોસીની રિત કેવી, કહિ
 ખતાલું કેહેણિ ॥ ૬ ॥ ગરિમ પડોસી ઉપર ગ્રહસ્થો, ગ્રહસ્થપણું દેખા
 ડે; વાત કરતાં વાતેને વાતે, ગરિખને ઊંછો પાડે ॥ ૭ ॥ ગરિખજનન

ડગલે ડગલે, દાબી મારે ગ્રહસ્થ; ગરીબને ગણે ગુલામ સરખા, પોતે થઈ કરે મસ્ત ॥ ૮ ॥ મોટાઈ વધારે વાતેને વાતે, બોલે અલીમાન બોલે, આ ખાધુને આ મેં ખાધું, ગરીબ ક્યાં અમ તોલ ॥ ૯ ॥ સોનું રૂપુ તે શા લેખામાં, અમારે તરણા લેખે; તમારા છોકરા છેયા તે, સપને પણ નવ દેખે ॥ ૧૦ ॥ અમારૂં દાસ પણું કરે તો, કોક દાહાડો કાંક પામે; અમારી તાબેદારી ન કરે તો, રહી ન શકે આ ઠામે ॥ ૧૧ ॥ લક્ષ્મીનું નહીં લેખું અમારે, પસો તે જાણે લુંડી; અમારા સામી બાકરી બાંધે તે જય પળમાં ઉડી ॥ ૧૨ ॥ અમારાં છોકરાં તે તમારાં, છોકરાને મારી આવે તેથી તમે લડવા આવો તો, તમારું કાંઈ ન ફાવે ॥ ૧૩ ॥ અમારે ચાકર નફર નોકર, તે તમને નાખે કુટી; દરબાર લડવા કહાડીએ નાણું, ક્યાં પુણ જય ખુટી ॥ ૧૪ ॥ અમારી સાથે બાકરી બાંધો, તેથી જાઓ હારી; કોઈ તમારું સંગી ન થાયે, બહુ સાક્ષી અમારી ॥ ૧૫ ॥ પૈસેથી હારો માણસે હારો, આરો તમારો ન મળે; અમારા તાબેદાર રહેવાથી કો દન વેળા વળે ॥ ૧૬ ॥ એવા એવા અલીમાનના શબ્દો, ગ્રહસ્થ બોલે બહુ ગાજ; ગરીબ ગ્રહસ્થોમાં આવેતો, ગ્રહસ્થ ન થાયે રાજ. ॥ ૧૭ ॥ માહારા વારામાં ગ્રહસ્થ લોકોની, કબુલ્લી કેવી થાય; તે વારતા સંભળાવું તમને, આ યુધીષ્ઠર રાય ॥ ૧૮ ॥ જેમ જેમ ગ્રહસ્થને મળસે પૈસો, તેમ તેમ કંબુસ થાશે; રાતદહાડો મેળ મેળવ્યા કરે, ગણીગણીને ખાસે ॥ ૧૯ ॥ આટલું થયુંને આટલું થાય, તો તો વળે નીરાંત; તે ટલું થયું તો વીશેષ ધારે, જરા ન વળે શાન્ત ॥ ૨૦ ॥ જેમ જેમ લક્ષ્મી વૃદ્ધી પામે, તેમ તેમ હાય પટીરા; પુન્યને દાનમાં ટાંચુ કરે, ધરમ ક્રમે અધીરા ॥ ૨૧ ॥ આટલું છે ને આટલું થાશે, ત્યારે વાળીશું શાન્તી; એ મને એમ લાગુતા કરે, માયા ભુલાવે બ્રાંતી ॥ ૨૨ ॥ ઘરો ઘરેણા વેહેપાર વડા, સોધી સોધી સંતાડે; છોકરું છેયું પાછું ખુએ તો ત્રાસવણેરો પમાડે ॥ ૨૩ ॥ પેટ ન ખાયે પોસે પુત્રો, તો પુન્ય કરે શાનું; રાતને દહાડો ફેરવ્યા કરે, મળે હીસાખનું પાનું ॥ ૨૪ ॥ પહેરવા ઓઢવા ન દે કોને તેમ કરતાં ધન વધે; તો પછી દોડાવે ઘોડાગાડી, ધરમને નવબદે ॥ ૨૫ ॥ પુન્યની વાતમાં પાછળ જુએ; ઘેર આવે જવ ટાણુ, ગ્રહસ્થાઈ દેખાડવા માટે, ખુશીથી ખરચે નાણું ॥ ૨૬ ॥ ક્ષીરતી થવાને કરે ઉક્તિ દો, જમણુ જખરા કરે; દસે દીશાયે નજર રાખે, રખે બીજું પેટ ભરે ॥ ૨૭ ॥ એંઠવાડો આપે વેચારી, કરે કસર કસાઈ; લોકમાં સારૂ દેખાડવામાં, ખરચે પડે ફસાઈ ॥ ૨૮ ॥ સોહાવે ધામ બાગબગીચા, મનમાં મોટાઈ

ધરે; પાનસોપારી ચાવતા ચાવતા, ધીરે ધીરે પગ ભરે ॥૨૯॥ આં સુક-
રાવ્યું આશું કરાવ્યું આશું સોઘ બનાવી; આ મંડપ કેમ હાવોબાંધ્યો
બરોબરસોભા નાવી ॥૩૦॥ તેડાવો નાયકા થઈ જાય વાયકા, નાચલ-
લેરા પડાવો; કોઈ કવીકને કાવ્ય કરાવો, કાગળીયે ચડાવો ॥૩૧॥ નોક
રને સરપાવ બધાવો, જ્યાંને ત્યાં કીરતી ચાલે; બ્રાહ્મણ સરવણ દેખી-
ને, ઉપાન હાથમાં ઝાલે ॥૩૨॥ ગરીબ ગરીબાંને ધક્કા મારે, કરે ટંટાને
ટીશી; રાજ્ય દુતોના સુણે ટુંકારા, એ સ્થળ પોતાની ફીશી ॥ ૩૩ ॥
નહી દયાદલમાં રંકપર પલમાં, ઉડી પડેહંકારી; છત દેખી છકીગયેલો
કીરતીનો લોભ ભારી ॥ ૩૪ ॥ મોહોટાઈમાં મરડાઈને ચાલે, બોલવું
મોહોટાઈ ભેર. ગરીબને પશુશમ દેખે છે લક્ષ્મી મુજ ઘેર ॥ ૩૫ ॥
ફોટેલો ફરે કપરી આંખે, જવાબ ઉછળતો ચાલે; જેને ને તેને તુચ્છ
ગણે, ગરીબ સંગ ન ચાલે ॥૩૬॥ રંગ સંગાથી શરમાઈ જાયે કહેનહી
મમ સંગો; રૂંએ રૂંએ અંભીમાન ચડેલો, ચાલ્યા કરે એક વગો ॥૩૭॥
ગરીબનું બોલ્યું કાને ન ધરે. ગ્રહસ્થની સાથે ચારી; ન રહે આસ્તિક
બને નાસ્તિક, ગર્વમાં ધુમે ભારી ॥ ૩૮ ॥ અવની ઉપર અદ્ધર ચાલે,
જાણે નહી મરવું છે, આજ તો આને કાલે તો બીજું, કરમ પેલું કરવું
છે ॥૩૯॥ આશા અતીશે ઉમર રાખે, મરણ સખશું થાશે; તે વારતાની
ગમ નહી તેને, હઠયામાં અતી છવાશે ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ અતી છ-
વાસે મુજથી; મરવાનું કોઈ કાળ; વ્યાસ વહે એમ જાણીને. ગ્રહસ્થ
બને ચંડાળ.

કડવું ૧૪ રાગ મારૂની ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, રાજ સાંભળ ઉલટ આણી; કહ્યું કળી
તણી કથાય, જેથી ત્રાસ પડે તનમાય ॥ ૧ ॥ કળી કરાવે વાહાલામાં
વહેર; સાખ પાટોસી સાથે ઝેર, એમાં જેર મહારૂ ઘણું ચાલે. તેમાં કો
ઈ ચરણ નવ ચાલે ॥૨॥ માહારો જુલમ જાણવો અતી, જેની ને તેની
બગાડ મતી; જ્ઞાન મારગ સુઝે ન રતી, કોઈ પામે નહી મોક્ષગતી ॥૩॥
આજના જ્ઞાની જનજેઠ, બ્રહ્મ મુદ્દીને પામે તેહ; ઘણો ચેતીચેતીને ચાલે
પણ મુજ માયામાં ફાલે ॥ ૪ ॥ શાન્ત પામેલો સંત બોધિ, તેનો
સ્વભાવ કહી કોધી; હોય કો જન ત્યાગીને તપશી, માહારી માયામાં પડે
લપશી ॥ ૫ ॥ હોય જ્ઞાન પામેલો જ્ઞાની, તેને કરી મુક મસ્તાની, હોય

હરીજ ભક્તિવાક્ષો, તેની પાસે કપટનો આગો ॥ ૬ ॥ મોહ માયા તણે
વધરાગી, તેનું વરત નંખાવું ભાગી; મારા વારામાં જ્ઞાનક્ષીણ થાશે વ
ળી ધર્મને નામે ધુતાશે ॥ ૭ ॥ બીજા યુગમાં ધરમ એક, પણ મોહરા
વારામાં અમર, જુદી જુદી પ્રજાલીકા બાંધે, ધન હરવાનો સ્વારથસા
ધે ॥ ૮ ॥ ધર્માચાર્ય ગુરુ થઈ દરશે, ભોળા માણસના ધન હરશે; ગુરુ
ગાદી બેસી શેલ કરશે, પોતે પરમદાને સંગ કરશે ॥ ૯ ॥ બીજા ત્રીજાને
કરશે બાવા, પોતા માટે કાઢે અથડાવા; સેવકોને મ્હેા માયા છોડાવે
પોતાનામાં જીવ જોડાવે ॥ ૧૦ ॥ તારે પૈસો પુંજ શા ખપની, હરીદ્રી
જરૂર તારે તપની; કહી ધરખાર ધન હરી લેશે; અજ્ઞાની જીવ સૌ દેઈ
દેશે ॥ ૧૧ ॥ પર પછસે ગુરુ સુખ લેશે, રંગ મોહોલ કરીને રહેશે; ઢા-
ળે ઢાલીયા ઢાંડીને તકતા, સરવ શ્રોતાને પોતે વકતા ॥ ૧૨ ॥ કરે સેવક
ને ઉપદેશ, માયાને તજવી વીશેષ; કાયાને કાંઈ સુખ ન દેવું; નામના
રાયણનું લેવું ॥ ૧૩ ॥ શબ્દ સ્પર્શ રસ રૂપ ગંધ પંચ, વિશેષ કરવા
બંધ; પોતે બંધ કર્યું રાખોડી, શબ્દમાં સદા જીવવો જોડી ॥ ૧૪ ॥ સ્પર્શ
વાહલો અંતઃકર્ણ, સુતાખેડો અંપાવે ચરણ; રસના વિષય બહુ વાહલો,
બીજાને બંધ કરો કહે ઠાલો ॥ ૧૫ ॥ પોતે રસનાથી મીઠું બોલે, વા-
હાલા લાગવા સાકર તોલે; રાંધે સાકરની શોધ મીઠ, પોતે પ્રસાદ તે
પાપીઠ ॥ ૧૬ ॥ સારૂ શરીર ચોળીને નહાય, રૂપે રૂપાળા બહુ થાય;
હોય રૂપાળુ ને લાગે વહાલ; મોઢે બોલવાનું ઠાલે ઠાલ ॥ ૧૭ ॥ રૂપા
ળા પાસે અંપાવે પાય, કદરૂપ મેલાને ન અડે કાય, જોળે પરીક્ષા સહુ
જન, ફાટા મેલા વસ્ત્રા ધરો તન ॥ ૧૮ ॥ શરીરે ડાઘા ડુગી પાડી, કાયા-
નો મંદવાડ દેખાડી; જઈ અંપવા લાગજો પાય, તવ કેવી ફોજોતી થા-
ય ॥ ૧૯ ॥ જ જ દુરગંધી બહુ આવે, કહી નાશીકા પોતે દબાવે, એ
વાનો ન થવા દે સ્પર્શ, રૂપાળુ દેખી આવે હર્ષ ॥ ૨૦ ॥ ત્યારે રૂપ વિષ
ય શું તાગ્યો, લોકને જુઠું કહેવા લાગ્યો, ખોટી બાશથી નાક દબાવે
પુષ્પ અંદન મનને ભાવે ॥ ૨૧ ॥ ત્યારે કીચો વિષય ત્યાગ કીધો, લોક-
ને બોધ મીઠ્યા દીધો; ભોળા ભરમાઈ પડ્યા, જે કહ્યું તે મારગ
ચડીયા ॥ ૨૨ ॥ પણ વિચાર્યું નહિ એમ, તું તો વધભોગ લે છે કેમ;
લોકના વધભોગ છોડાવે, તો તો પોતાના ખપમાં આવે ॥ ૨૩ ॥ હોય
વધભોગ વસ્તુ જેહ, લાવી ચરપણ કરી દે તેહ; તેનું સુખ પોતે બે
ઠો માણે, કંઈક પંખાની દોરીઓ તાણે. ॥ ૨૪ ॥ કંઈક ચરણ ચાંપેઆ
વી, આપે ઉત્તમ ભોજન લાવી; પથારી પાથરે સુવાળી, તળઈ ઉશીકાં

ઢાળીઆ ઢાળી ॥ ૨૫ ॥ આવી જને તે લાગે પાય, પછી એથી શું
 વીસેશ ચાહાય; કંઈક મોટી દુકાનો વાળા, તેને કેવાક સુજે ચાળા,
 ॥ ૨૩ ॥ મોટા મંદીરો સોવરાવે, સોને રૂપે જડાવે મડાવે, કરે કાચ
 મહોલ બેઠકો બાગ, ઘોડા ગાડી તણે નહી તાગ ॥ ૨૭ ॥ હિંટ હાથી
 બંગલા બગીચા. વળી પાથરવાને ગલીઆ, એવા સુખના વૈભોગ મા-
 ભે, તોયે અજ્ઞાની મનમાં ન આણે ॥ ૨૮ ॥ કરે સામગ્રી ઠાકોર નામે,
 પછી લગાડે પોતાને કામે; પહેરે દાગીના અંગ, વિધ વિધ વાધા
 નવરંગ ॥ ૨૯ ॥ ગરીબોનું લુંટી ભેગુ કરે, પોત પોતાનો ભંડાર ભરે;
 ભોળા જનને ભોળાવ્યા વીના, ક્યાંથી વધભોગની બને બીના ॥ ૩૦ ॥
 બધા ભોળા ભક્ત લુટાય, આંધળા સમ સદા કુટાય; એવા કહાડાશ
 પાખંડી પંથ, લોકને નો લગાડીશ તંત ॥ ૩૧ ॥ તેથી તેમાંનો તેમાં કુ
 ટાસે, સદાકાળ લાલચે લુંટાસે, અંતે નહી પામે ખરું જ્ઞાન, અવગતી
 થાશે નીધાન ॥ ૩૨ ॥ મોક્ષનો મારગ નહી ઝાલે, આંધળો જોષ્ટીકાયે
 ચાલે, એવા હૈયા પુટા અજ્ઞાની, ઠાઠ પાકને લે સત્ય માની ॥ ૩૩ ॥ મ-
 જે પ્રસાદીનો પરિયો. કરે ત્યાં અજ્ઞાની હરિયો; જરા માન દેધને બો-
 લાવે, તવ અજ્ઞાનીને પ્રેમ આવે. ॥ ૩૪ ॥ એતો અછકલો કુટાય, માન્ય
 ના લોભમાં લુંટાય; રણેલી સમરધી જેહ, કરે અરપણ જધનેતેહ ॥ ૩૫ ॥
 પોતે પશ્ચાત્થી થાય ખાલી, લોભી ગુરૂનો પાલવ ઝાલી; પોતે પામે પુ-
 રણ દુખ, ગુરૂ થયેલો લે છે સુખ ॥ ૩૬ ॥ તેમાં પહોંચેલા સેવક જે-
 હ, કારભારી થઈ બેસે તેહ; મહોટો ભક્ત થઈ ટીલું તાણે, એમાંથી
 રળીને ઘેર આણે ॥ ૩૭ ॥ બીજા લોકોતે ઉપદેશ કરે, લાવી ગુરૂ તણું
 ઘર ભરે, તેમાંથી પોતે ખાય પગાર, ઘરમાંથી ન દેવું લગાર ॥ ૩૮ ॥
 નિત્ય પડીયા પ્રસાદોના ચાટે, તેથી ગુરૂના છિદ્રો દોટે; ભોળા જનોને
 કરે ઉપદેશ. પણ પોતાને મન નહી લેશ ॥ ૩૯ ॥ જ્યાં ને ત્યાં મહીમા
 વધારે, ક્યાંથી ગુરૂ ઘેર પધારે; ગુરૂનાં પગલાં ઘેર થાય, તવ પાતક
 બળી જાય ॥ ૪૦ ॥ એમ રળાવીને પોતે રણે, નીત્ય ભોજન ગુરૂનાં
 મળે; તેથી મહિમા વધારે અતીસે, શ્રદ્ધા નહી પોતે મન વીશે.
 ॥ ૪૧ ॥ પણ ભોળીયા જન ભોળવાય, એતો અજ્ઞાની જીવ ગણાય;
 તેવા અજ્ઞાની તરે ક્યાંથી, મળે નહિ મોક્ષ ગુરૂમાંથી. ॥ ૪૨ ॥ ઘણા ગુરૂ
 શેવી મોક્ષ માગે, તેનો પતો કદી નવ લાગે, મોક્ષ મારમ ગુરૂથી ન્યારો,
 ગુરૂ મારગ બતાવનારો ॥ ૪૩ ॥ તેનો માની લેવો ઉપકાર, પણ રાખવો
 પ્રભુ શું પ્યાર; તેવી ખરી વારતા જેહ, નવ્ય સમજવા દેઉ તેહ ॥ ૪૪ ॥

ખરી જ્ઞાન કથેજન કોઇ, તેની કરાવું બદખોઈ; ખરી વાતને નાંખું
મારી ખોટી વાત દીપાવું સારી. ॥૪૫॥ સાચા જનને અવજસ મળે,
ખોટા જનની વેળા વળે; એવી અવળી રીતી માહારી, વેદ પુરાણ ક-
હે છે પોકારી. ॥૪૬॥ તોયે જગતના સમજ્યામાં નાવે ખોટી વાત ખરી
સોવરાવે; એવી સરવેની કરૂં બુદ્ધી, આવવા ન દેવું સુદ્ધ સુદ્ધી. ॥૪૭॥
ચઢાવું અવળે પંથ પ્રેમે, સવળામાં તો નાંખુ વહેમે; ખોટું નાણુ નવ
ખોવાય, સાચુ નાણું નવ સંચવાય. ॥૪૮॥ મારા રાજમાં ખોટું લખ-
વું, વળી ખોટાનું ચલણ ચલવું; ગણું ખોટું તે ખરૂં મનાશે, ખરૂં હ-
શે તે માર્યું જશે. ॥૪૯॥ વલણ ॥ ખરેખર મારયું જશે, ખોટું ખરૂં મ
નાય; વ્યાસ વક્ષલ વાણી વદે, કળી તણી સત્તાય.

કડવું ૧૫ રાગ સાખિની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુ
જને સંભળાવું, કળીની કરણી કથાય, ॥૧॥ કળી કહે યુધીષ્ઠર સુણો
સત્ય મારગને છેદુ; પણ કોઇ ખરો જ્ઞાની હોય તે, થઇ જય માહારો
બેદુ. ॥૨॥ ધૃતારાનો મર્મવધાર, સાચાનો નાંખુ ભાગી; પાખંડીનું પુજન
કરાવું સત્ય દેવરાવું ત્યાગી. ॥૩॥ એવી અવળી રીતી માહારી, અ-
વળું સૌ સવળું માને, ખરાની ખરી વાત હોયે તે ધરવા ન દેઉકાને
॥૪॥ કલ્પીત સંસ્કૃત ઉભુ કરીને, જગતમાં સાચા મનાવું; પુરાણ
પુસ્તકના જે અરથો તે ઉલટા કરાવું. ॥૫॥ સતીને શીશ લાન્છન લા-
વુ, શાહુકારને કરૂં ચોર; સધરમીને પાછો પાછો પાડું, અધરમીનું કરૂં
જોરા. ॥૬॥ સાચા જનને જુઠો કરાવું, જુઠાને કરવું સાચો; કાયરને સુરો
કેવરાવું, સુરાને પાડું પાછો. ॥૭॥ જોતીશ વિદ્યા જુઠી પાડું, જગતની
શ્રદ્ધા ઉઠાડુ; વધદોને અજાણુ કરાવા, નવા નવા રોગ કહાડું; ॥૮॥ વ-
ધદ લોહો રોગ કળી ન શકે, ન જાણે રોગનું નામ; એવા એવા ઉતપા-
ત કરવા, એતો માહાર કામ ॥૯॥ સર્વની સ્વારથ બુદ્ધી બનાવું, પર-
મારથ કયાં વસે; કીરતીદાનનોરીવાજ કહાડું જ્ઞાનીજનો જોઈહસે ॥૧૦॥
બ્રહ્મ ભોજન કરાવે કોઇ, તે ધરે બહુ હંકાર; જસ લેવા તે વેળા પુછે,
કેવો છે સ્વાદ વધાર. ॥૧૧॥ અધરમી બ્રાહ્મણ વખાણુ કરે; દાળ તો
દુધપાક તોલે; ખારી હોય ને કહે મીઠી, અનપર જુઠું બોલે. ॥૧૨॥
તવડુછીએ શીદ બોલ્યાખોટું, દાળમાં નહોતો સ્વાદ; મોદીકથી મરડાય

છે મોહું, જે એમ લઇયે વાદ. ॥૩॥ તવ કહેશે કે અન દેવતાને ખોટું
કેમ કહેવાય; માટે સાર કહેવું પડે, એમ વદે તદાય ॥૧૪॥ અન ખોટું
કહેતાં પાતક લાગે, વાત વિચારો આપ, પણ અન પર બેશી બોલવું
જુહું, એથી તે કીયું પાપ ॥૧૫॥ તવ વિપ્ર કહેશે જેમ હોય તેમ, ધ-
ણીને ખોટું ન કહીએ; ખોટું કહીએ તો નોહોતર ન દે, તેથી તેના ગુણ
ગઈએ. ॥૧૬॥ જાણી જોઈને અનપર બેશી જુહું બોલે અજ્ઞાની; જુહું
બોલાવે માલધણી તે, કીરતિનો અભીમાની ॥૧૭॥ એવા અતીશે ઉ-
તપાત માંડું, માહારા વારામાં હુંતો; પ્રેમદાઓ એવી થાવાનિ સ્વામીને
વેચે સુતો. ॥૧૮॥ પર પુરૂષ બહુ પ્રિય લાગે, મુખડાં દેખી મોહોસે;
આખર ઇજત આધી મુકી, ધન લોભે પેહેરવેશ જોશે ॥ ૧૯ ॥ સારાં
નરતાં સ્વરૂપ જોશે, સારા નરતા પોશાગ; પેહેરવેશ દેખી પ્રેમદા પલ-
ળશે, રીધ બગીચા બાગ. ॥ ૨૦ ॥ વ્રદ્ધ યોવનની કરશે પરિક્ષા, લંપટ
લલના થાશે; સ્વામી જ્યાં જવાનું ના કહેશે, ત્યાં તે ખમણિ જશે.
॥૨૧॥ બાંધશે મુમત કંથની સાથે, કરશે કોટીક કલેશ, વ્રદ્ધાવસ્થાની
થાશે તોયે; ફરશે યોખન વેશ ॥ ૨૨ ॥ અયુત સ્વામી કરશે તે નારી
કહેવાશે કપુત, સત સ્વામી કરશે તે નારી, ગણાશે સપુત. ॥ ૨૩ ॥ પ-
શુનુ મધ્યુન દેખી વામાને વરહ ચડસે; શુભ શીખામણુદેસે તેને, ગળે
અવળી પડસે. ॥૨૪॥ માથે કુટું કલંક મુકી, કંથને સામો લડાવે સ્વા-
મીનો સ્નેહી હોય તેની, સાથે રાંટ પડાવે. ॥૨૫॥ પછી છીટો સાંધે ન
હી ને, ન દે શીખામણુ કદી, સતીયાને જર કરમી કરાવે, નિરમળ
વાણી વદી. ॥૨૬॥ મુરખ પુરૂષ માનસે સાચું, અખજાનાં ચીન ન-
હી વરતે; ધારે જેટલું કરે તેટલું માનુનીએકસરતે. ॥૨૭॥ માહારા વારા
મા વામા કેર, ચલણુ ધરમાં ચાલે; બોલ્યું અબોલ્યુ નરને કરાવે, હસા
બ્યું પાંદડું હાલે. ॥૨૮॥ માતાતજવે પીતાતજવે, તજવે ભ્રાતને ભગની
પુરૂષ જે તેમ તજે નહીતો, કલેશનો ઉઠે અગ્નિ. ॥૨૯॥ નારી ન જ'પે
ન જ'પવા દે, નરનાં પુરણુ પાપ; માહારા રાજમાં કામની કેરો, કોઈ ન
જેરવે તાપ. ॥૩૦॥ પુરૂષનું પુરશાતન ઘટશે વધશે વરેહે વામાને; પોતે
કુડાં કલ્પ કરીને, મુકે આળ સામાને, ॥૩૧॥ પોતાની સરસાઈ ખતાવા
કરે સામાની વાંતો; નવરી બેઠી વગોવે પરને, કરે વિશ્વાસઘાતો
॥૩૨॥ વાદજ ઝાલે સ્વામી કેરો, કેમ પરણ્યા બે નારી, અમારે પણ
બે નર જોઈએ, થાશું બ્યભીચારી. ॥૩૩॥ અખજા પોતાનો ધર્મ ન
સમજે, નરનો ધર્મ ન જાણે; એક નારીને ન હોય નર બે નર લક્ષતારી

આણે. ॥૩૪॥ ધરણ શાસ્ત્રે આપી છે છુટી સ્વતંત્ર પુરશ સર્વ; પરતંત્ર
જાણવી પ્રેમદા સધળી, તેમ છતાં કરે ગર્વ ॥ ૩૫ ॥ વાદ કરાવું ગર્વ
ધરાવું, તે મમ રાજ્યની રીતી, નર થાકશે પણ નારી જતી, પરાણે
કરશે પ્રીતી. ॥૩૬॥ એક નર પુઠે નવ નવ નારિ, ફરશે દીવસ રોણી;
વામાનો વ્રહે નહી સમજવાનો, નજર સદા હેણિ; ॥ ૩૭ ॥ પગ સમ
વ્યવહાર વરતસે, કાં કન્યા કાં બેટી; કાં ભગની કાંકાકી માશી, શરમ
મુકસે છેટી ॥૩૮॥ નર નારી એક વાહન બેશી, ફરસ સુખડુ લેવા; નર
સરીખા પોશાગ પેહેરે, પુરણ વેબોગ દેવા. ॥ ૩૯ ॥ અમળા ઉપાન
પેહેરસે ચરણે, ખડા ચલાવી આવે; જાણી વીઢા વિદ્વાન બનીને, છ-
ત્તર રૂમાલ ઝાલે. ॥૪૦॥ પતીનો કરગ્રહી પંથે પળસે નહી જ્ઞાત તાત-
ની સર્મ; કહેસે કયાં કર પરનો ગ્રહયો છે, કરતી નથી અધર્મ ॥ ૪૧ ॥
એવા એવા ઉત્તર દેસે બોલ્યામાં બાહાદુરી; ભણી ગણીને પ્રવીણ
થાયે; સકળ ગુણે સુરી. ॥ ૪૨ ॥ પુત્રીના માત તાત દેખીને થાસે
પુશી પુશી; કહેસે કે દીકરી છે બહુ સુખી, જમાત જખરો હુંશી
॥૪૩॥ સાસરેથી દીકરી આવે તવ, દે માન્યને આવકાર; આવો બેની
બેસો બેનિ, શું જમસો આવાર ॥૪૪॥ એવાં એવાં લાડ કરિને, પીતા
પુત્રી બગાડે; માતા કેરી વાણી મીઠી, દીકરીનો મોહ લગાડે. ॥૪૫॥
॥ વળણ ॥ મોહ ચઢાવે માવડી, કરી તનયાનાં વખાણ; વ્યાસ વલ્લભ
વાણી વદે, કળીનું એ પરમાણ. ॥

કડવું ૧૬ રાગ મારૂની ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની એમ વાણી, રાજ સાંભળ ઉલટ આણી; કળી
કહે સુણો રાય ધર્મ, મારા ગુણ ચરિત્રનામર્મ. ॥૧॥ મારા વારામાં જે જે
થાય, તે તે માહાઈ કરાવ્યું કરાય, મારા વારામાં સુમતી નાસે, રમેકુમ
તી ચારે પાસે. ॥ ૨ ॥ મારા વારામાં વાહાલામાં વેહેર, જેની ને તેની
આંખમાં ઝેર; વળી કંગાલ ઉપર કેર; સહુ જખરાની માગે મેર.
॥ ૩ ॥ વળી સગાં સહોદર જેહ, સાચુ શત્રુપણુ કરે તેહ; વળી પાસેના
પાડોશી બળે, જ્ઞાની ભાઈ ઘણા કળકળે. ॥ ૪ ॥ જતી ટળીને જાતી
થાસે, એક એકનું ઘસાતું ગારો; તેમા બનસે સેડ પટેલ, કરસે ચા-
ન્ડાળના ખેલ. ॥૫॥ જેને ને તેને કનડવા ધારે, ઘણા ગરિબોને ગરદન
માથે વળી લાંચો લેવાની ધારે, કાંઈ મળે તો તેને ઉગારે. ॥ ૬ ॥ હોય

અંડાળ જાતી જેહ, પણ તેણું ન કરે તેહ; શેઠ પટેલ જે કહેવાશે, તેતો
કરમ અંડાળ થાશે ॥ ૭ ॥ હોય વણીક વીમ્ર ઉંચ; પણ નીચપણાની
ખુંચ; દેખાશે ભક્તી ભાવમાં પુરો, તેતો પ્રપંચે નહીં અધુરો. ॥ ૮ ॥
અને સાદે સ્વરૂપે જે ફરે, તેતો પ્રભુથી કાંઈક ડરે; નારી નર તણા વેશ
ધરસે, માત પીતાને મારગ કરસે ॥ ૯ ॥ બાળકી અવતરે જ્યારે, પે-
હેરાવે પુત્રનો વેશ ત્યારે; તેથી પુત્ર રૂપે પુત્રી ફરે; મહોટપણે તો આજો
કરે ॥ ૧૦ ॥ પછી ગુણ કેવા નીસરે, કેમ નાનપણનું વીસરે; પછી તેમાં
કેવા ગુણ આવે, બોલે ચાલે જેણું તેને ફાવે ॥ ૧૧ ॥ તેથી કહેવાય
જગમાં એણું, માતા પીતા બગાડે છે તેણું; પણ માતા પીતા શું કરે,
માહારી છાયામાં બુદ્ધી ફરે ॥ ૧૨ ॥ જેવો કરતા હરતા ભગવાન, તેવો
હું કરતો મસ્તાન, નર નારી તણા વેશ લેશે, વામા રૂપે આલીંગન દે
શે ॥ ૧૩ ॥ નરને નારી થવા મન થાશે, દેવને નામે વેશ લેવાસે, નહીં
આવે લંપટને લાજ, એમ ઉંધે ઉંધું માહાર રાજ ॥ ૧૪ ॥ ત્રણે યુગમાં
સવળા ચરણ, મહારે અવળી અષ્ટાદશ વરણ; માહારા વારામાં મેઘ
આછો, અઢી આવી જતો રહે પાછો. ॥ ૧૫ ॥ આઠ્યો આઠ્યો સહુને
દેખાડે, પણ એક ફેર નવ પાડે; જગત જે દન આવવો ધારે, વાદળ ન
દીસે તે વારે ॥ ૧૬ ॥ કદી વરસે તો અન બોળે જાય, નવ જાય તો
જંતુ થાય, તે તો વીણી વીણીને ખાય, કાંતો ખાનારાં ખોવાય ॥ ૧૭ ॥
દેખાડું નવા નવા રંગ, પણ તે રંગમાં નહીં દગ, કરે જે જે આશાને
ઉમંગ, તેની માહારે કરવી ભંગ ॥ ૧૮ ॥ ધર્મ ધ્યાન જે કરણું ધારે,
તેને નાંખુ વીધન નહારે, પરીપુરણ કરવા ન દેણું થાય, પુરણ તો કરે
કેણું ॥ ૧૯ ॥ મન ફેરવી અભીમાન લાણું, એણું કર્યું કરાવ્યું ધોવરાણું;
વણી પુલાશોમાં પુલાણું, કરેણું સુકીત દુલાણું ॥ ૨૦ ॥ માહારા વારામાં
જુજવા પંથ, વળી કરાણું કલપીત ગ્રંથ; કોઈ પ્રતમાને પ્રભુ માને, કો
ઈ પ્રતમા પાશાણુ જાણે ॥ ૨૧ ॥ કોઈ કહેસે પ્રભુ નિરાકાર, કોઈ કહેસે
પ્રભુ સાકાર; કોઈ કહેસે પ્રભુ અકરતા, કોઈ કહેશે કરતા હરતા ॥ ૨૨ ॥
કોઈ કહેશે સગુણ સ્વામી; કોઈ નિરગુણ માને નામી; કોઈ કહેશે ન્યા
રો રામ, કોઈ પુરૂષ વ્યાપક કહે શામ ॥ ૨૩ ॥ કોઈ સુતાને માનશે પ્રી-
તે, કોઈ બેઠાને રૂડી રીતે; કોઈ ઉભાને માલીક માને, કોઈ નહીં કાંઈ
એણું જાણે. ॥ ૨૪ ॥ કોઈ છર્ખીને પીતળ પુંજે, કોઈ ને તે અવળું
મુજે; કોઈ કાષ્ટ વ્રતિકા સેવે, કોઈ એ વાત મુકે નેવે ॥ ૨૫ ॥
સહુ જુજવા પંથે પળે, પણ સાર તેનો નવ કળે; કોઈ તીલક

ઉભાં તાણે, કોઈ આડાં તીલક વિખાણે. ॥૨૭॥ કોઈ ઉભામાં બીનગી
કાળી, કોઈ કપાળે ભસ્મજ ભાળી; કોને ઉભામાંચાંદલો એક; કોઈને
બેત્રણનો નેક ॥૨૮॥ કોઈ કરે ઉભી બે શાળીયો, કોઈ જેવો બદામ
નો કળીયો; કોઈ ધનુશ બાણાકાર, કોઈ કેશર સુખડ સાર. ॥ ૨૮ ॥
કોઈ રૂદ્રાક્ષ તુલશીવાળા, કોઈ સ્ફટીક મણિની માળા; એવા જુજવા
જુજવા મત, તેમાં કીચો સત્ય અસત્ય. ॥૨૯॥ સહુ કેહેશે સત્ય અ-
મારા, બાકી બીજ બધા ધુતારા; નીરાકાર વાળા એમ ખોલે, અમારા
વેદ પંથ સત્ય તોલે. ॥૩૦॥ કહે સાકાર તે જુઠાણું, મુંઢ સત્ય માનેસાં-
જવાણું; ખોલે સાકારવાળા એમ, નીકારમાં કુટાઓ કેમ. ॥ ૩૧ ॥ ની-
રાકારનો પંથજ ખોટો, કાઢનારે વાળ્યોછે ગોટો; એમ અપખોડે સાકાર
વાળા, દેખાડે પોત પોતાના ચાળા. ॥૩૨॥ પેલો પેલોને જુડો પડે, પેલો
પેલાની ખોડ્યો કાડે; ત્યારે જાણવો કીચો સાચો, માહારા વારામા સૌ
પંથ કાચો. ॥૩૩॥ જુઓ સૌ પંથ સાચા હોયે, તો તો જુજવા ન પડે
કોય; સાચો સર્વ સ્થળે પરખાય, કોઈ કોઈને ટોટો ન થાય. ॥ ૩૪ ॥
બધા વિશ્વનો છે ધણી એક, તેના ન હોય પંથ અનેક; ઉપજે પંથ અ-
નેક જેહ, જુડે જુઠા જાણવા તેહ. ॥૩૫॥ જે જે વસ્તુ જેજે ખાય, તેનેતે
નો સ્વાદ જણાય; તેથી તેને તે માને મીઠું, શાથી કે બીજુ નથી દીઠું.
॥૩૬॥ માહારા વારામાં કાચે કાચું, કોઈનું નવ્યજાણુવું સાચુ, તેહ કળી
કુટાવી મારે, કોઈનું ન થવા દઉં સાર. ॥૩૭॥ કોઈને હાથ સાચી વાત
આવે ન કરે પ્રખ્યાત; પ્રસીધ કરાવાની મુદ્દિ ન આપુ, કરે પ્રસીધ
તો મત કાપુ. ॥૩૮॥ કોઈના મનમાં કરવા ન દેવું; માહાર પ્રખળ જ-
ણુવું એવું; જગતની મતી ફેરવું એવી ધુતારો ગણી કહાડો તેવી.
॥૩૯॥ જેનામાં હું ન શકું પેશી; તેના મનમાં સત્ય જય ખેશી, સાચુ
જ્ઞાન થઈ ગયું જેને, મુક આળસ સુસ્તુ તેને. ॥ ૪૦ ॥ તેથી હાથ આ-
વેલું ખુએ, પછી નવા નવા રંગ જુએ; દેખાડું રંગ ભારે ભારે, તેથી
ખરી વસ્તુ વીસારે. ॥૪૧॥ એટલે અવળે પંથ લેઉં; પછી છુટો થવા ન
દેઉં; ખરો હીરો નાંખુ ખોવરાવી, જુજવા ભપકા જેવરાવી. ॥ ૪૨ ॥
પુરણ પ્રારબ્ધી પ્રાણી હોય, તેતો ખરી વસ્તુ નવ ખોય, તેની પાસે
માહાર નવ ચાલે, એતો મન માને તેમ માહાલે. ॥ ૪૩ ॥ વળણ. ॥
મન માને તેમ માહાલવા, જ્ઞાની જનને છુટ; પણ માહારા વારા વિશે,
જગત જાણે જુઠ. ॥

કડવું ૧૭ રાગ ધન્યાશ્રિની ચાલ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુ-
 જને સંભળાવું, કળીની કરમ કથાય ॥૧॥ કળી કહેછે યુધીષ્ઠરને, સાંભ
 જો મહારી કરણી, એકા એક ક્રોધે નવ થાશે; બધી કહુ વાત વરણી
 ॥૨॥ ખરી બીના કહુછું તમને, ચાહ રીજે કે રૂઠો; મમ રાજમાં જુઠો
 તે સાચો, સાચો તે જણવું જુઠો ॥૩॥ સાચાની રીતી રાવળીતે, અવળી
 સહુને ભાસે; કરતા હોઇએ તેજ કરીએ, એમ કહીને નાસે ॥ ૪ ॥
 ખરામાં કોને ન દેઉં ટકવા, બકવા કર્યા કેવરાવું, ન્યાયમાં વારતા દીશે
 તોહો, યુક્તીથી કેવરાવું ॥૫॥ ખરૂં લાગે પણ એમ મન ઠેરવું, અવર
 પંથ છે મોહોટા; તે સરવે કેમ વળગ્યા હશે, કેમ કહી શકીયે ખોટા.
 ॥ ૬ ॥ એવું સમજી રચ્યો પચ્યો, રાત દીવસ રહે તેમાં; સુજવા ન દે
 ઉં ખરો રસ્તો, યાતો બોળાવું બેમાં ॥૭॥ ખરામાં મન દ્રઢ નવ રાખુ
 એવું પરીબળ માહાર; અનેક અવગુણનો હું ભરેલો, કોઇનું નકરૂં સારૂં
 ॥૮॥ પોતાનું સારૂં કરવા માટે, કંઈ જન થાયે ત્યાગી, તેને વીશેષ પા
 પમાં નાખું, બહુ કરૂં બેરાગી ॥૯॥ સંસારી કરતાં ત્યાગી જનમાં, અપ
 લક્ષણો હજાર; અતી પાપમાં એને નાખુ, ખેલાવું નમ્ર બજાર ॥ ૧૦ ॥
 બનાવું કામીને ક્રોધી, લોભી લપટ લાલ; ઉપરથી દેખાય રૂઠોને, અંતર
 ખોટી ચાલ ॥ ૧૧ ॥ તે કોઇના વરત્યામાં નાવે, તે કરતા કદી આવે;
 પણ પાપ થાવા મેં મતી આપેલી, મનમાં કાંઈ નવ લાવે ॥ ૧૨ ॥
 લપટ સંગે રહે લપટાઇ, પર પાસે ગુણ ગાય; એવો મેં અધાપો આ
 પેલો, પાતકમાં લપટાય. ॥ ૧૩ ॥ માહારા વારામાં વેરાગી, સન્યાસી
 બ્રહ્મચારી; તેમની સેવા પુરૂંશ કરતાં, વીશેષ કરશે નારી ॥૧૪॥ નારી
 નું હલન નારીનું ચલન; નારી કરે તે થાય, વીશેષ વીધવા વામાવળગે
 કહેશે કરૂં સેવાય ॥૧૫॥ ચોખન વચની વિધવા વામા, વીધા અભ્યાસ
 કરશે; માહારા છે ગુરૂં માહારા છે ગુરૂં, કહી કહી પુઠેકરશે ॥૧૬॥ મહતા
 વધારે મીઠાન મારે, સેવા કરે બહુ સારી; પોતાને પતી નહીને, ત્યા-
 ગીને નહી; નારી ॥ ૧૭ ॥ એકેને આદ નહીં કસી વચમાં, શું છે તે
 જગદીસ જાણે; અજ્ઞાની જીવ એવું કહેસે, ત્યાગી તે તાત પ્રમાણે ॥૧૮॥
 ત્યાગી કહેસે શેવક અમારી, ગંગારૂપ છે બાઇ; હરનીશ એને જ્ઞાનવહાણ
 શેવાકરે ધાઇધાઇ ॥૧૯॥ વીધવા કહેશે કંથ ગયો તો, શું કરવો વ્યવહાર
 આ સ્વામીની શેવા કરીને, ઉતરીયે ભવ પાર ॥ ૨૦ ॥ એવું કહી શે-

વામાં રહીને, મન ગમે તેમ ચાલે, જગત નીંદા ન કરે માટે, હરનીશ
માળા ઝાલે ॥ ૨૧ ॥ ભોળીયા કહેસે ભકત છે બાઈ, સંસારની લત
નથી; ગુરૂની સેવા કર્યા કરે છે, વીઘા ભણી છે અતી ॥ ૧૨ ॥ ભણી
ભણીને શું જ્ઞાન ભણે, પ્રથમ સમજે કેવું; પંચભુતોની આ છે કાયા,
માહારે શું લેવું ॥ ૨૩ ॥ દેહ તે હું નહીં, દેહ માહારો નથી હું દેહ-
નાથી ન્યારી; માટે દેહથી કર્મ બને છે, તેની હું નહીં ભોગદારી ॥ ૨૪ ॥
દેહના કરમ દેહ કરે છે, તેથી મુને નહીં દોશ; એવું ગુરૂનું જ્ઞાન મળ્યાથી
કોઈ વાતનો નહીં છોશ ॥ ૨૫ ॥ ગુરૂ કહીને ગોદમાં બેસે, ચેલી થઈ
ચાંપે ચરણ; ન રહે વ્યભીચાર થયા વણ, ભીજ્ય અંતઃકરણ ॥ ૨૬ ॥
કામદેવને શીવ સરખા ન જાણ્યા, કોણ મનુશ જાતી; અચળપણ
બતાવે મીથ્યા, દુનીયા ભોળી છેતરાતી. ॥ ૨૭ ॥ ક્રીયા ગ્રંથમાં કહ્યું છે
કે ત્યાગી કને જય નારી નારીનો પરછાયો ન લે, સન્યાસી કે બ્રહ્મચા-
રી ॥ ૨૮ ॥ તેમ છતાં શેવામાં રાખે; એ બધા મહારો જોરો; કાજળની કો
ટડીમાં પેડેલો, કોઈ રહે નહીં કોરો ॥ ૨૯ ॥ નાહાતીવેળા પીસાબ કરે,
પાણી ભેગુ જય પાણી, ગુરૂસેવકમાં એ રીતે, કોણ વારતા જય જાણી
॥ ૩૦ ॥ એવા અતી અવગુણ માહારા, કહેતાં ન આવે પાર; મારા
રાજમાં ડગલે ડગલે, વધસે વાલીચાર. ॥ ૩૧ ॥ રાજ્ય વંસી રઝળતા
થાસે ગુલામ કરશે રાજ; સગા સહોદર કોઈ કોઈની, ન મળે લગાર
લાજ. ॥ ૩૨ ॥ રાજ રઘયતને દુખ દેઈ, ધન હરીને લેશે; ન્યાય તજી
અન્યાય કરીને, દુનીયાને ડુંડ દેશે. ॥ ૩૩ ॥ રઘયત રાજનું વાંચશે
ભુંડું રાજ રઘયતને રગડે; દુખડું પડશે વસ્તી વીશે આનંદ થાસે વ
ગડે. ॥ ૩૪ ॥ વલણ ॥ વગડે આનંદ ભોગવે, મુણો યુધીષ્ઠરાય; વ્યાસ
વક્ત્ર ભ વાણી વદે, કળીની કરમ કથાય.

કડવું ૧૮ રાગ ઝુલણા ચોપાઈ.

બોલ્યા જયમુની મુખવાણી, રાજ સાંભળ ઊલટ આણી; કહેકળી
ધરમરાય પ્રત્યે, દુનીયાને ચલાવું અસત્યે ॥ ૧ ॥ ઓછા આયુશની સહુ
શ્રષ્ટી, નવી નવી ભોગવસે કષ્ટી; સપ્ત વર્સની સ્ત્રી થઈ ફરસે નવ
વરશની ગરબ ધરસે ॥ ૨ ॥ નીપજે નીરખળ પ્રજાય; મંદ બુધ્ધી સરવની
થાય; દુકા આયુશ દુઃખી બુધ્ધી, તેથી નાવે પ્રભુની શુધ્ધી ॥ ૩ ॥ થોડાઆ
યુસમાં સુખ સર્વ, લોભ લાલચ ગમ્મત ગર્વ; કામ ક્રોધ માહારો તારૂ

લપટાયા કરી લેવા સાર. ॥૪॥ વહુ સોળ વરસની થાસે, તવ સાસુના
 મેહેણા ખાસે; કહેશે વાંઝણી ધરમાં આવી, બધી છંદગાની ડુખાવી
 ॥૫॥ નાહાની વયમાં વસ્તાર માગે, કાચો કચીઆરો ખપ લાગે; એ તો
 ટુંકા આયુશનું જોર, સહુનો મોહ માયાનો સોર. ॥૬॥ નાહાની નાહાની
 વયનાં બાળ, મોહ મૈથુનનો મમકાળ; અતી અપલક્ષણ અવગુણ, કાંટે
 તોળાશે જણ ત્રણ. ॥૭॥ હવે કહોતો કહું વીશેષ, સુણતામાં ઉપજસે
 કલેશ; તવ ધરમ ભરાયા કોથે, થાય બ્રષ્ટ બુદ્ધી તુજ બોધે. ॥ ૮ ॥ તું
 કરાવે વાલામાં વેર, તાર કરણી કેર; સુણી આબુ આંખમાં જોર, પાપ
 નહી તુને મારતાં કેર. ॥ ૯ ॥ માટે વાયુ સુત મમ વીર, મહા બળવંત
 ગુણ ગંભીર; તને આપુ આગના આજ, કાઠે આખા વીશ્વની દાઝ.
 ॥૧૦॥ તવ કળીએ કર જોડયા, તમારા સહિ સંદેહ તોડયા; બધા અવ
 ગુણ કહ્યા મારા, હવે સાંભળી દ્યો ગુણ સારા. ॥૧૧॥ પછીથી મારજો
 સુખરૂપે, તવ ધીર્ય ધરી ધર્મ ભુપે; વીરા વ્રજોદર ધરો ધીર, જોઈએ
 કેટલું છે નીર. ॥૧૨॥ એમ કહીને રોકાણ કીધું, ગુણ સાંભળવા લક્ષ
 દીધું; બોલ્યા યુધીષ્ઠર મુખ વાણી, સુણ કુકરમી હેત આણી. ॥ ૧૩ ॥
 ગુણ સાચા હોય તો કેહેજો, નહી તો સમજ ચુપ રહેજો; જો જુઠી અડા
 વીશ વાતો, તો તો ખાઠશ ભીમની લાતો. ॥ ૧૪ ॥ દુષ્ટી થઈ થાશે
 મરણ, ઘણું દુભાશે અંતઃકરણ; માટે બોલજો સાચે સાચું, જુઠી વાતો
 હું નહીં રાચું. ॥૧૫॥ તારાં કહીણ કુટું કરમ, ઘણો દીઠો અમે અધરમ;
 તવ કળી કહે સુણો રાય, પન્ડે નહી બોલુ જુઠું જરાય. ॥ ૧૬ ॥ જુઠું
 બોલું તો જગદીશ પુછે, બોલું કહેવાનું કારણ શું છે; બોલુ અસત્ય
 માહારે આપ, મને કોટી ગોહત્યા પાપ, ॥૧૭॥ બ્રહ્મહત્યાનું પાપ અનંત,
 આ જગે નથી બોટી ખંત; તવ ધરમ કહે ગુણ તારા, જોઈએ જો કેવા
 છે સારા. ॥૧૮॥ ત્યારે કળી કહે સુણો રાય, સત્યસદ્વાપર ત્રેતા ગણાય;
 તેવા ત્રણ યુગો બહુ કાઠા, માહારા કરતાં જાણવા માઠા. ॥ ૧૯ ॥ તેવા
 વાતે યુગમાં સહિ કોઈ, ચાલે સત્ય પથે જોઈ જોઈ; જુઠું બોલે નહી
 મુખ જરા, ચાલે ખડગ ધારાએ ખરા. ॥ ૨૦ ॥ કરે પુન્ય ન કરે પાપ,
 ટાળવાને ત્રીવીધી તાપ; કરે જપ તપ કાયાને કટ્ટી, રાખે સદાય નીરમજ
 દટ્ટી. ॥૨૧॥ તેણું કરતાં કાઠે બહુ દન, તોએ ન મળે જગજીવન; મારા
 વારામાં ખટમાસ, કરે સત્ય કરમ અજ્યાસ. ॥૨૨॥ તેને તુરત મળે મો
 હન, થાય પુરવનો પાપી પાવન; જપતપથી ન ખુએ આયુશ, થોડામાં
 કરું પુરણ હુંશ. ॥ ૨૩ ॥ એણું પરીબળ માહારામાં એક, જુઓ ધરમ

રાય વીવેક; ખીજે ગુણ ખતાવું નાથ, કહું જોડીને હાથ. ॥ ૨૪ ॥ ત્રણ
યુગમાં કરે પુન્ય, કરે અદકું ને રહે નુન્ય; તેથી દુભાય જીવ ગરીબ,
જેના ધરમાં ન હોયે ઠીમ. ॥૨૫॥ તેને કયાંથી અતી ધન મળે, પુન્ય
કરવાની વેળા વળે; ત્રણ યુગમાં એ અવગુણ, આપે દુંગરને મળે તરણ
॥૨૬॥ મારા વારામાં એક દાન તણું, ફળ મળવાનું હજારગણું; એક
જનાવાદી પુન્ય રળે, તેને સહસ્ર જનાવાદી મળે. ॥૨૭॥ મને એવું હરીનુ
વરદાન, તમે સાંભળ્યું હશે કાન; વળી ત્રીજે ગુણ ખતાવું, ત્યાર પછી
થી માર ખાઉ. ॥૨૮॥ ત્રણ યુગમાં ઘણું વરસ, ધ્યાન ધરે ધરીને હરી;
તે ગણાય તરણા શમ ધ્યાન, મુજમાં ઘડી મેર સમાન. ॥૨૯॥ ત્રણ યુગમાં
સરવે નારી, સેવે સ્વામી અને મોરારી; તવ સગતી પામે અખળા; એવા
ત્રણે યુગો છે નખળા. ॥૩૦॥ મારા વારામાં સેવ્યે સ્વામી, તે તો પ્રભુ
તણું પદ પામી; પોતાના પતીની સેવા કરે, ચાહ્ય તો હરીધ્યાન ન ધરે
॥૩૧॥ તેને રીઝે ત્રીલોકના નાથ, એવી સ્વતંત્રતા તેને હાથ; મારામાં
ગુણ એવા ચાર, કરો તોલ સતીના કુંવાર. ॥ ૩૨ ॥ તવ ધરમ વિસ્મય
થયા, બધા અવગુણ હંકાઈ ગયા; તુંતો દેખાયો સુપાત્ર, તારા અવગુણ
તરણા માત્ર. ॥૩૩॥ કોટી દીવા આગળ એક રવી, એવી તુલના મુજને
હવી; કોટી અવગુણ દીપક તુલ્ય, પણ ગુણ આદીત અમુલ્ય. ॥૩૪॥ સુગો
સુગો ત્રકોદર વીરા, કળીનીકને ગુણના હીરા; એવાને કેમ શકીયે મારી,
જે જે કુમતી કરતો તારી. ॥૩૫॥ એને મુઠી દો મારા બ્રાત્ર, તવ કહી
ત્રકોદરે વાત; એણે આપણને દુખ દીધું, કળી કહે મેં પારણુ લીધું.
॥૩૬॥ તાવી જોઈ ધૃપતી સતીને, પદ પાય એની સુમતીને; જોઈ તમા
રી ન્યાય નીતિ, તેથી ઉપજી પુરણ પ્રીતી. ॥૩૭॥ ધન્ય ધન્ય સતી સં-
તાન, તમને પ્રસન્ન શ્રી ભગવાન; જાઓ જય તમારો યાશે, વીંન આ
વ્યે નહી કોઈ પાસે. ॥૩૮॥ વળણુ. ॥ વીંન તમોને આવે નહી, સીધારો
સતી સંતાન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કળીયે દીધું માન. ॥

કડવું ૧૯ રાગ સાખિનો ચાલ.

જયમુનિ રૂશી એર્ધાપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને
સંભળાવું, હીમાલય મહીમાય. ॥૧॥ કળીએ માન્ય અતીશે આપ્યું;
બોલ્યા યુધીષ્ઠર એમ, હવે એને છુટો મુકો, ઓરે બળીઆ ભેમ. ॥૨॥
આપણને શું લાગે વળગે, જે એના મતમાં જસે; કુબુદ્ધી એવા પ્રાણી

ની જશે ત્યારે થાસે ॥૩૩॥ નહીં ડગે ને સ્થીર મન રાખે, તેને નહીં ડા-
ગ લોગે; લંપટ વ્રતી કરે તેનું સત્ય સમુણ ભાગે. ॥૩૪॥ આપણેએ સી
કરવી ઉપાધી, પંથે પગો મમરીર; તવ વ્રોકોદરે મુઝી દીધો, ચંપા પાં
શરા તીર ॥૩૫॥ હરી સમરણ કરતા કરતા, પંથારે પંથ પળાય; પાંચ
પુષ્પને છડી નારી, હીમાળા લગભગ થાય ॥૩૬॥ એવામાં એક સરોવર
આવ્યું, નીરમળજળ લે લહેરી, પાણી પીવા પાનડવ એડા, ઉંચાવન
કુળ પહેરી ॥૩૭॥ એવામાં થઈ વાઘ ગરજના, જેમ ગાળે બાર મેઘ, તે
વો ગાજતો દોડ્યો આવ્યો, વાઘ વાયુ વેધ ॥૩૮॥ દેખી ભય પામ્યા ભુ-
પતી, હવે આયુશ ખુટ્યો; તવ વ્રોકોદર હિમ્મત આપી, ક્રોધ મરેલો ઉડ્યો
॥૩૯॥ કચ્છ લીડાવી મનડું ચીડાવી, વાઘના સનમુખ આલ્યો; જરા
ન ડરીયો હોકારો કરીયો, ઝડપી વાઘને ઝાલ્યો ॥૪૦॥ ઝડપી ઝાલ્યો
બગલમાં વાલ્યો, પછી પુછ પકડી કહાડ્યો, મુસ્તક ઉપર ફેરવીને પા-
શાણમાં પછાડ્યો ॥૪૧॥ તેવો વાઘનો દેહ તજીને, થયો ગાંધર્વ રૂપ;
તે દેખીને વીરમય પામ્યા, કુન્તી નંદન ભુપ ॥૪૨॥ એ કરજોડી ગાંધર્વ
વં ઉમો, પુઝી વ્રોકોદરે વાત; વાઘ ટાળીને આ દેહ પામ્યો, કોણ નારીમુ
ળ જાત ॥૪૩॥ ગાંધર્વ કહે સુત સતીના, હુંતો સ્વરગનો વાશી એક
વેળા આવ્યો અવનીમાં, મમ બુધ્ધી થઈ રાશી ॥૪૪॥ દુરવાસાએ પી ત
પ કરતાતા, તેની કને હું આવ્યો; રૂશીને બીવરાવવા માટે, મન દેવેવા
ધ બનાવ્યો ॥૪૫॥ રૂશીજી તવ ઓળખી ગયા, ક્રોધે ભરાણા આપ;
નેત્ર ઉઘાડી કળકળીને, મુજને દીધો શ્રાપ. ॥૪૬॥ કહ્યું જ વાઘને
વાઘ રહેજે, તવ હું નમી પડીયો; આ રૂશી શ્રાપ સીદ દીધો, શું વાઘ
રૂપે નડીયો ॥૪૭॥ શ્રાપ માહારો અનુગ્રે કરો, આ માહારા માં બાપ;
ભુલ્યો ચુક્યો ને જખમારી, ટાળો ગરીબનો શ્રાપ ॥૪૮॥ એટલે આવી
રૂસીને દયા; હાલનો આ દેહ મળસે, પણ વાયુસુત લીમને હાથે, વાઘ
તોળો દેહ ટાળસે ॥૪૯॥ એટલે ગાંધર્વ એમ બોલ્યો, મળે વાયુ સુત
ક્યાંયે, રૂસી કહે હિમાળે જસે; પાનડવ મળસે ત્યારે ॥૫૦॥ એવી વા-
ણી કહીતી રૂશીએ, માટે રહ્યો છું આંધ; વટેમારણ જળ પીએછે આ
સરોવરની માંધ ॥૫૧॥ હું જણું કે લીમ મળે તો, પામું પુરવનો દેહ;
તેથી જેને ને તેને ગ્રહુછું, કાર્ય કહું છું એહ ॥૫૨॥ વળે દીવસે તમે
પંથાર્યો, ત્યારે આ દેહ આવી, અતી ઉપકાર માન્યો તમારો; અંતર ઉ
લટ લાવી ॥૫૩॥ ઇશ્વર જય કરસે તમારા, પામસો પ્રભુના ચરણ;
પાતક ટાળી પુન્ય વધજો, થાજો હરીને સરણ ॥૫૪॥ એમ કહી અં-

તર ધ્યાન ગયો, સ્વર્ગ સુદન, ઇંદ્રને જઈને ચરણે લાગ્યો, ઇંદ્રનું હર-
ખ્યું મન. ॥૨૪॥ આવ્ય ભાઈ ભણે તું આવ્યો; આ દેહ સાથી મ-
ળીયો; ગાન્ધર્વ કહે હીમાળે જતાં ભેગો થયો લીમ ખળીયો. ॥૨૫॥
એ અડવાથી આ દેહ પામ્યો નહીં તો હતો સુન્ય મુન્ય; તેની સાથે વ-
નકુળ પહેરી, જાય છે તમ અરજીન ॥૨૬॥ છે મહા દુષ્ટી નથી સુષ્ટી,
પામે છે ઘણી કષ્ટી, માહારા દલમાં ઉપની દયા, દેખી ન શકાયુ
દ્રષ્ટી. ॥૨૭॥ એટલે બોલ્યો ઇંદ્રરાજ, ચાલોને સરવે દેવ, અરજીનને
આંઈ લાવીએ તેડી; જરૂર આવશે એવ ॥૨૮॥ એવી આપી આશા કે,
ઉઠ્યા તેત્રિશ કરોડ; પુસ્પ તાળા વધમાન બેશી ચાલ્યા જોડાજોડ. ॥૨૯॥
ઉતરી આવ્યા અવની વીસે જ્યાં હીમાલય પંથ; પાન્ડવને જતા ત્યાં
દીડા, મારગ રોક્યો અત્યંત. ॥૩૦॥ પાન્ડવો કરજોડી ઉભા, ઉભો અ-
રજીન ભુવ; એટલે નરને ઇંદ્રે પુછ્યું, કેમ ધર્યું આ રૂપ. ॥૩૧॥ શા દુ-
ખમાં તું દુલી ગયો છું, એરે મારા બાળ; શરીરે નથી વસ્ત્ર વાઘા,
શું આવ્યું આળ. ॥૩૨॥ કોણે ધરખાર છીનવી લીધું કોણે લીધું રા-
જપાટ; રાજ્યવંશીનો વેશ મુઝીને કેમ કર્યો આ ડાડ. ॥૩૩॥ અરજી
નજી કહે પીતા મારા કોઈએ કાંઈ નથી લીધું; કુટો કળીયુગ બેસવા
થિ, જળી જોઈત્યાગ કીધું. ॥૩૪॥ અવની વીસે રાજ કળિનું, બેઠું
જાણ્યું મમ તાત; એના રાજ્યમાં રહેવું ન થોડે, મોટે મુઠી સહુ વાત.
॥૩૫॥ એટલે બોલ્યો ઇંદ્ર રાજ; અવનિમાં કળિયુગ આવ્યો, તો તા-
હરે આવવું તું સ્વર્ગ, કોણે આ પંથ ખતાવ્યો. ॥૩૬॥ વળાયુ ॥ આ
પંથ કોણે ખતાવિયો, એરે માહારા તન; વ્યાસ વક્ષભ વાણી વહે, સુ-
ણજે શ્રોતાજન.

કડવું ૨૦ રાગ ધન્યાસરીનિ ચાલ.

જયમુનિ રૂશી એણિપેર બોલ્યા. સુણ જનમેજે રાય વીસ્તારી તુ
જને સંભળાવું પર્મ પવીત્ર કથાય. ॥ ૧ ॥ ઇંદ્ર કહે અ પંથ તુને, કો-
ણે ખતાવ્યો બાળ, આ કરવે શું સુખ માનો છો. ભુલ ખાધી ભુપાળ
॥૨॥ ઇન્દ્રે મુનશા દેહ સાદ. કીધા છે સહુ વધભોગ; તે તજીને કીધા
પ્રાણીએ, માગી લીધા રોગ દોગ ॥ ૩ ॥ સુખ સંપત કોણ તજી બેડો,
તજવે શું વધકુંડ પામ્યો; કીધો પ્રાણી ભોક્ષ મળીયો, લક્ષ ચોરાશી વા-
મ્યો ॥ ૪ ॥ એટલે અરજીન હાથ જોડીને બોલ્યો નિરમળ બોલ; એ-
રે પ્રીતાઈ ઉતર આપું, તેનો કરજો તોલ. ॥ ૫ ॥ પંચસુતોની આ કા-

યા છે. આપણી નથી જરા; તે છે શા કારણ સુખ દેવું, આપણ દેહથી
 પરા. ॥૬॥ ઈંદ્ર કહે એા દીકરા માહરા, વપુ સાથે શું વેહેર; વેહેર વીના
 વપુને દુખ દેવું, એ ઝેરીલાનું ઝેર. ॥૭॥ પંચભુતોના વહેરિ નથી ને,
 ઝેર કરવું શા માટ; એ દેહ વડે જ્ઞાન ધ્યાન થાયે, મળે મોક્ષની વાટ.
 ॥૮॥ તેના પર કાળો કેર કરીને, દેવું દારણુ દુઃખ; તે પાતક આપણને
 લાગે. ન મળે મોક્ષનું સુખ. ॥૯॥ લેણું લેવા ને દેણું દેવા, લેવા પડે
 અવતાર; વેહેરે વેહેર પડે લેવું દેવું, મોક્ષ ન મળે લગાર. ॥૧૦॥ એટલે
 અરજીન એમ બોલ્યો. દેહ તો જડ છે સાર; ત્યારે તેને શું સુખ દુખ
 દેવું, અનુભવ નહીં લગાર. ॥૧૧॥ ઈંદ્ર કહે તે જડ જાણો છો, તો તેને
 શીદ દુખ દેવું; જડ ઉપર આટલું ઝેર કરો તો, ચૈતન્ય ઉપર કેવું. ॥૧૨
 જડને સુખ દેવું સાર નથી તો, દુખ દેવાનું કેમ સાર; જડને અનુભવ
 થાતો નથી તો, શીદ દુખ દેવું વાર. ॥૧૩॥ એટલે અરજીનજ ખેમચાચો,
 વીચારીને વડે વાણ; સુણો પીતાજી ઉત્તર આપુ. સમજી લેજો રામ-
 બાણ. ॥ ૧૪ ॥ તમારા પ્રશ્નનો ઉત્તર મારે, દેવાની નથી ગતી; અમે
 અમારે એવું સમજ્યા, દેહમાં રહેવું નથી. ॥૧૫॥ ઈંદ્ર કહે એક મમ
 ત ઝાલી, સમજ્યા વીના જાઓ ચાલ્યા; શાથી મોક્ષ મળે તેન જાણ્યું,
 કાણે ખોટા વેહેમ વાલ્યા. ॥૧૬॥ ચાલો જઈએ સ્વરગ મુદનમાં, અર-
 જીન બોલ્યો વાણ; તાતજી મુજને કહોતો, પરમેશ્વરની આણ. ॥ ૧૭ ॥
 ઈંદ્રે જાણ્યું સંવાદ કર્યા વણ, ક્યાંથી આવે જ્ઞાન; ભગવત પદને પામ
 વાના, નહીં મોક્ષનો અભીમાન. ॥૧૮॥ એવું સમજી વૈમાન બેશી, સ્વ-
 રગ ગયા સહુ દેવ; હીમાલયને પંથે ચાલ્યા, પાંડવો અશ્વમેવ. ॥ ૧૯ ॥
 હરી ગુણ ગાતા મારગ જતા, હવે શું આગળ થાય; તે કથા સંભળાવુ
 તુને, એા જનમેજે રાય. ॥૨૦॥ હીમાળાની લગભગ થયા, આવી સરીતા
 એક, પાંડવે ત્યાં સ્નાન કીધું, રાખી હરીજન નેક. ॥૨૧॥ પંચ દેવોનું
 સ્થાનક દીઠું, તેનું કર્યું પુજન; પછી હીમાલય ચઢવા લાગ્યા, પવીત્ર
 પુરણ મન. ॥૨૨॥ હેમગીરી પંથ જતાં જતાં, લય સરોવર આવ્યું;
 સ્નાન કરવા તતપર થયા, ભગવત પદ મન ભાવ્યું. ॥૨૩॥ કીનારાપર
 જતાં જતાં, નીકળી લાગ્યા ગળવા; શીતળતા ચઢી ને ધ્રુજ વાપી, શ-
 રીર લાગ્યું ઇળવા. ॥૨૪॥ જેવી રીતે સામરફ ગળે, તે રીતે મળવા લા-
 ગ્યો; રામ રામ રામ રામ સહુ ભાઈ બોલે, જોતાં જોતાં દેહ ભાગ્યો.
 ॥૨૫॥ અરજીન શેઠેવ ને કૃપતી, થયાં શોકાતુર; ધર્મની ખીડે આંસુ ત-

લાવે મહા દુખ થયું ઉર. ॥૨૧॥ ધરમ પ્રત્યે પુછવા લાગ્યો, વાયુ નંદન
ભેમ, એ મોહોટા વિરા સુઝ સધીરા, પ્રથમ નીકુળ કેમ. ॥૨૨॥ મોહોટા
રહ્યાને નાનો ગળીયો, તેનું કારણ શું છે; તે માહારામનનો સંદેહ ભાગો,
કરજોડીને ભીમ પુછે. ॥૨૩॥ ધરમ કહે વિરા માહારા, એ નાહાનો લાડક-
વાથો; જેને નેતેને કરતો ટુંકારા, થઈ ફરતો હરાયો. ॥૨૪॥ માતને તાતને
તીછકાર કરતો, એ પાપ એને નડીયું તે કારણથી આપણા પેહેલો શરીર
એનું પડીયું. ॥ ૩૦ ॥ વરકોદર નીર શંશય થયો; પણ મન થયું ઉદાશ;
સરવે સરોવરમાં સ્નાન કીધું; સમર્થા શ્રી અત્રિનાશ. ॥૩૧॥ દેહો તજવા-
ના વિચારવડે, જાગે ન ધરીયો શોક; માયામાં વીરોશ લક્ષ ન રાખે, સમરે
પુન્ય શ્લોક ॥૩૨॥ ધર્મને અતી આતુરતા છે, પ્રભુને ભેગા થાવા; હરખ ઉ-
રમાં માનો નથી, આગળ લાગ્યા જવા. ॥૩૩॥ જતાં જતાં શેદેવજીનો, દે-
હજ ગળવા લાગ્યો; બીજા બંધુ જેઠ રહ્યા છે, પંચ ભુતી પીન્ડ ભાગ્યો
॥ ૩૪ ॥ ભીમ કહે એ મોહોટા બંધુ; મને પડ્યો બંધુવેમ; શેદેવ આપણો
ત્રીકાળજ્ઞાની, વહેલો ગળીયો કેમ, ॥૩૫ ॥ એણે શો અપરાધ કરેલો, તે
સમજવો સાર, ધરમ કહે સુણો વિરા, વાયુના કુવાર, ॥૩૬॥ હસ્તીના પુ-
રમાં દુત રમ્યાતા, દુરીયોધન સંગ જ્યારે; પુછ્યા છતાં રમવા કહ્યું તું;
જાણી જેઠને ત્યારે ॥૩૭॥ સમજ્યા છતાં અસત બોલ્યો, તેથી પેહેલો મ-
ળીયો; ભીમ કહે છે વાવા વીરા, સધળો સદે દળીયો. ॥ ૩૮ ॥ પછી પાછું
સ્નાન કરીને આગળ ચાલ્યા એક; એવે સમે અરજુનજીની ગળવા લા-
ગી દેહ. ॥ ૩૯ ॥ વળણુ. દેહ ગળવા લાગી તહી; અરજુનજીની સાર;
વ્યાસ વક્ષમ વાણી વડે, હીમાલય વિસ્તાર. ॥

કડવું ૨૧ રાગ ચૌપાઈના.

બોલ્યા જયમુની મુખ વાણિ, રાજ સાંભળ ઉત્તર આણી, ધનંજે
જેણે ધરીયું નામ, પોતે મરવા લાગ્યો તે કામ. ॥૧॥ ધીરે ધીરે ગળી ગયો
હ, ભીમ પુછવા લાગ્યો તેહા આતો અરજુન ગળીયો શાથી, માહા બ-
ળવંત રહ્યો હાથી ॥૨॥ ત્યારે બોલ્યા યુધિષ્ઠર રાય, એની મોહોટી ભુલ
કહેવાય; બધા વિશ્વ તથા જે ધણી, બુદ્ધ નરને મોહોટી તે તણી. ॥૩॥
પ્રભુ પાસે રથ હંકાવ્યો; એના મનમાં વિચાર નાવ્યો, નવ જાણ્યા વિશ્વના
પતી, એણે બનાવ્યા સારથી, ॥૪॥ હિંદુ દાસત્વનું કામ, તેથી વહેલો મ-

જ્યો આ ધામ, એમ સંદેહ નાંખ્યો ભામી, પછી સ્નાન તણી ચટ લાગી.
 ॥૫૥॥ સ્નાન કરિ આગળ ડગ ભરીયું; એવે શરીર ભીમનું ઠરીયું; જાણ્યું
 વ્રજોદરે મન એમ, હવે નહી રહુ કુશળ ખેમ. ॥૬૥॥ હવે શાથી હું ગળવા
 બેઠો, પ્રણય પુછવામાં જીવ પેઠો, ગળતાં ગળતાં બોલ્યો મુખ ભેમ, ભાઈ
 ગળવા લાગ્યો હું કેમ. ॥૭૥॥ ટાળો સંદેહ ઝટપટ વિર જવા બેઠું માહાર
 શરીર; તવ બોલ્યા યુધીષ્ઠર રાય તુંતો ભોળો ભક્ત ગણાય. ॥૮૥॥ પાંચ
 કોઈ વેળા ચઢે તાન, ત્યારે ન રહેતું બોલ્યાનું ભાન; હોય શીવ ત્રિષુ
 બ્રહ્માય, હોય યોગી મુનિ રૂશીરાય. ॥૯૥॥ તેનું અપમાન કરેનો મુખ, કોપ
 ચઢે તો દેતો દુખ; પછી મનમાં તો દયા ખરી, પણ તે વેળા કરીદે પરી.
 ॥૧૦૥॥ માટે વેહેસો ગળે છે વિર હવે સમરો શામ શરીર; એમ કહેતામાં
 ભીમ બળીયો જેતા જેતામાં આગળીયો. ॥૧૧૥॥ બોલી કંપતી સતી વિ-
 ચારી, હવે દેહ ગળવાની માહારી; શાથી ગળોશ પુત્રીજેડે, માહારા મન-
 નો સંદેહ બોલિ. ॥૧૨૥॥ કહો સ્વામી હું ગળીશ કેમ, મારા મનનો ટાળો
 વેહેમ; બોલ્યા ધરમ સાંભળ નારિ, વણી પ્રીતી પારથમાં તારિ ॥ ૧૩ ॥
 પાંચ પતીમાં વાહાલો એહ, શમ વીશમનો દોશ તેહ, માટે તે કારણ ને
 નારી; ટાળ્યો સંદેહ કંપતીનો ભારી ॥ ૧૪ ॥ ત્યાંથી ખડગ, આગળ
 જાય, ગળવા લાગી સતીની કાય; ગળી ગઈ સખરમની તોલે, ધરમરાજ
 રામ રામ બોલે. ॥ ૧૫ ॥ પેઠા ધર્મ સરોવરમાંય, ગળવા લાગી આગળી
 ત્યાંય; ટચતીનું ટેરવું ગળીયુ, બીજા શરીર રૂપમાં વળીયું. ॥ ૧૬ ॥ સારી
 સ્વચ્છ થઈ ગઈ દેહ, પોતે વાત વિચારિ તેહ, ગળ્યું ટેરવું તે મેં જાણ્યું
 દ્રોણ સામુ જુઠાણું તાણ્યું. ॥ ૧૭ ॥ ગુરના સૂત અશ્વસ્થામાં, મુઆ
 ત્યારે ગયા અમે સામા; મને દ્રોણ પુછી વાત, કોણ મરણ પામ્યું સાક્ષાત
 ॥ ૧૮ ॥ હુંતો જાણ્યો હતો, મનમાં, હાથી મુઓ તે માહારા તનમાં.
 તોયે નરોવા કુંજેવા બોલ્યો, જાણ્યા છતાં ન પડે બોલ્યો. ॥ ૧૯ ॥
 એટલું રાખ્યું પેટમાં પાપ, આંધ્ર પડ્યો તો સૌનો સંતાપ, તેનું કળ
 મળ્યું મને આજ, ગળ્યું ટોચડું સમજ્યા મહારાજ. ॥ ૨૦ ॥ એવો ધારણ
 ધારી ધરમે, મયું ટોચડું માહારે કરમે, પછી સરોવરમાં કર્યું સ્નાન
 ભાવે જળ્યા શ્રી ભગવાન, ॥ ૨૧ ॥ પછી ગયા સામી તીર, મહારાજા
 ગુણ મંજીર, હવે પરવાન પર ચઢવાનું, ત્યાંથી ક્યાં ઉતરી પડવાનું
 ॥ ૨૨ ॥ એમ વિમાસે છે અપાર કોઈ પથે ન મુજે લગાર; પછી મન-
 માં ધાર્યું એમ, જઈયું જેમ જવાશે નેમ ॥ ૨૩ ॥ એમ ધારીને પથે

પળીયા, સમરે સુંદિર સામળીયા; જતાં જતાં આવ્યા ત્રય પંથ, તવ મ
ભરાયા અત્યંત ॥૨૪॥ મહારે ક્રીએ મારમ જલુ, ભગવાનના ભેગાથાવું
એક મારગ કહલાશ જય, બીજે બ્રહ્મપુરીમાં પળાય ॥૨૫॥ ત્રીજે મારગ
વધકુંડ કેરો, જેને જમ નવ ઘાલે ઘેરો; તણમાંથી કયે પંથ પળવું, મારે
વિશ્વપતીને મળવું ॥ ૨૬ ॥ એવે કહલાશથી શીવ દુત, આવ્યા તેડવા
સતી સુતા; કહ્યું ધરમને જોડી હાથ, ચાલો તેડવે બોળાનાથ. ॥ ૨૭ ॥ બો
લ્યા યુધિષ્ઠર વાત સુણી, શીવ છે સદા તમોગુણી; માટે હું નહીં આવુંત્યા
ય, મહારે જલુ છે વધકુંડ માંય ॥૨૮॥ કહી શીવ દુત પાછા વાળ્યા, તવ
બ્રહ્મા તણા દુત ભાળ્યા, કહ્યું બ્રહ્મામ દુતે આવિ, ચાલો બ્રહ્મા લે છે તે
ડાવી ॥ ૨૯ ॥ તેવે બોલ્યા ધરમ ભુપાળ, એનો રજેગુણી સદાકાળ, મા
ટે બ્રહ્મપુરી નહિ આવું, મહારે વધકુંડ વીશે જલું ॥ ૩૦ ॥ એમ કહી
પાછા વાળ્યા જ્યારે, આવ્યા વિષ્ણુ તણા દુત ત્યારે, જોડ્યા ધરમ રાજ
ને હાથ, ચાલો તેડે છે વધકુંડ નાથ ॥૩૧॥ એવે યમપુરીથી રાય ધરમ,
આવ્યા તેડવા આનંદ પરમ; ચાલો યુધિષ્ઠર મમ બાળ, પહેલા તાતની
લ્યો સંભાળ ॥ ૩૨ ॥ પછી વધકુંડ જશું લેઇ, કાઢો આ દુતને શીખ
દેઇ; બોલ્યા યુધિષ્ઠર જોડી હાથ. પહેલા નીરખું વધકુંડ નાથ ॥ ૩૩ ॥
તે પછી બીજી બધી વાત, ત્યાં હું જરૂર આવિશ તાત; એવું કહીને
પાછા વાળ્યા; વિષ્ણુ દુતને પ્રેમે ભાળ્યા ॥ ૩૪ ॥ પછી બીરાજ્યા વ
ધમાન, ગયા વધકુંડ જ્યાં ભગવાન; માહા સોભીતું સુંદિર ધામ, તેમાં
બીરાજેલા ધનશામ ॥ ૩૫ ॥ મુકયું ચરણમાં જમ શીશ, તવ ઉભા થ
યા જમદીશ; આવો આવોરે રાજ ધરમ, તમો ભકત અમારા પરમા ॥૩૬॥
કહી આલીવન દિધું સ્વામી, પ્રભુ રીજ્યા ગરડા ગામી; તવ વધકુંડ વા
શી સરવ, બધા ભકતના ઉતરયા ગરવ ॥ ૩૭ ॥ આપણાથી શ્રેષ્ઠ આભ
મત, છતી આવ્યા માયાવી જગત; પછી બોલ્યા અંતરયામી, રહેા ચ
ત્રભુજ રૂપ પામી ॥ ૩૮ ॥ તવ કહી યુધિષ્ઠરે વાત, ક્યાં છે દ્વૃપતીને મમ
બ્રાત; તવ રીજેલા શામ શરીર, બોલાવી દ્વૃપતી ચાર વિર ॥ ૩૯ ॥
॥ વલણુ ॥ ચાર બંધુ ને પ્રેમદા, તેડ્યા ધરમની પાસ, ચતરે ભુજ રૂપ
તેહ છે, વહતા વહાલ વ્યાસ.

કડવું ૨૨ રાગ ધન્યાસરીની ચાલ

, જયમુની રશો એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને

સંભળાવું, મોક્ષ મારગ કથાય ॥ ૧ ॥ ચાર બંધુને પ્રેમદા હીઠી, ખુશી
 થયા રાય ધરમ; એરે પ્રભુ આપને શરણે, સહુ જીવને સુખ પરમ ॥ ૨ ॥
 મમ તાત સાથે બંધાયો છું, ધરમ પુરીમાં જાણું; પ્રભુ કહે ભક્તને વશે હું
 છું, ચાલો તમ સંગ આવું, ॥ ૩ ॥ એમ કહીને તતપર થયા, પાંચ બંધુ
 એક નાર; છએ શેવડોની સાથે, નીકળ્યા યુગદ્ધાર ॥ ૪ ॥ ધરમ પુરી-
 માં પ્રેમે પધારયા, ધરમે હીધાં આસન, મમ સુત તુજ સંગ પ્રભુજીઆવ્યા
 મુને કર્યો પાવન ॥ ૫ ॥ ધન તારી કરણી પાર ઉતરણી, વરણવી નજાવે
 વાતો, યુધીષ્ઠર કહે પીતાજી મહારા, ક્યાં કહિરવ મમ જાતો ॥ ૬ ॥ ધ-
 રમ કહે તું આશું બોલે, કહિરવ જાતા કેના, કોટાણ કોટી દુખ હીધેલું,
 એતે સખંધી શેના ॥ ૭ ॥ હણવાના કીધા હુમલા, તમને એણે બહુવાર;
 શીધ સીધને રાજપાટ વીધું, લેવી ધારિ સતિ નાર ॥ ૮ ॥ તમ દેહપર
 દારણ દુખ હીધું, તેની સાથે શી સગાઈ; રત્ન સરીખા પુત્રો મારયા; મર
 તા કરી ઠગાઈ ॥ ૯ ॥ એવા અસુરીનું મુખ ન જોડું, એરે યુધીષ્ઠર રા-
 ય; ધરમ તણા એવા વેણ સુણી, બોલ્યા પડીને પાય ॥ ૧૦ ॥ યુધીષ્ઠર
 કહે સમજ્યો હુ તો, તમે કહી ખરી વાત; ગમેતો મમે તેવા પણ, એતો
 માહારા જાત ॥ ૧૧ ॥ સારો નરતો પણ મમ બંધુ, દેખાડો એમના મુખ;
 એ વાતનું માહારા મન વીશે; રમી રહું છે દુખ ॥ ૧૨ ॥ સુખજ દે તે
 સાચો શતરૂ, દુખ દેતે મમવીર; સુખમાં સાંભરે સુંદરી શોની, દ્રુપમાંશામ
 શરીર ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુ સાંભારે તવ જગ તરીયે, નારીયો લક્ષ ચોરાશી
 દુખ તણા દેહ પડે ભોગવવા, માયાની માઠી ફાંશી ॥ ૧૪ ॥ માટે એ જા-
 તોએ વન કહાડ્યાતો, વહાલા લાગ્યા વનમાળી; જ્ઞાનિ બ્રહ્મરૂપ ભોગા
 થયા તો, લક્ષ ચોરાશી ટાળી ॥ ૧૫ ॥ માટે એ બંધુઓ તોલે, નાવે
 બીજી કોઈ; આપણા સુખ દાતા છે તે, સવળાં લીધાં જોઈ ॥ ૧૬ ॥ દુખે
 દાજીને સુખ આપે, તે સુખમાં સહુ ઉડે, પંચ વીપયના ભોગવે ભોગો,
 ભગવત ભજન ભુજે ॥ ૧૭ ॥ વઝભોગમાં ભગવત જુઠાવે, સગાને વાહા-
 લા સરવ જ્યારે સગા સુખ આપે ત્યારે, પેશે ધરમાં ગરવ. ॥ ૧૮ ॥
 આ માહારાં સગાં આ માહારા ધરના, જીવને ચડે અભીમાન; એ અભી
 માને મરે માયામાં, સાંભરે નહી ભગવાન ॥ ૧૯ ॥ તેથી તે જીવ મોક્ષ ન
 પામે ભોગવે લક્ષ ચોરાશી; જો દુખ દેનારા હોય સગાં તો, સાંભરે શ્રી
 અવીનાશી ॥ ૨૦ ॥ તેથી પાપ નીવારણ થાયે, જાયે ચોરાશીનો ફેરો; છે
 વટ પામે પ્રભુના પદને, ન વાલે યમ હાંત ધરો ॥ ૨૧ ॥ આવા મમનનું
 જે સુખ દુખ તે, સગાં બંધાવે છોડાવે; કહિરવ બંધુ મુને દુખ દેઈ, પ્રભુ

માં જીવ જોડાવે ॥ ૨૨ ॥ હું એમનો ઉપકાર માનું છું, અટપટ ભેગા કરો;
તવ પ્રભુ કહે એમના અંધુ, દેખાડી દુખ પરહરો ॥ ૨૩ ॥ તવ યુધીષ્ઠરને
તેડીને આલ્યા ધરમરાય; નરક તણા કુન્ડો છે જે સ્થળે; પાપી જીવ બહુ
ત્યાંય ॥ ૨૪ ॥ છે એક કુન્ડમાં કંઠિરવ લોકો, જોડે એવા દુરાચારી; તે કુન્ડ
પાસે તેડી લાવ્યા, યમપુરીના ભોગદારી ॥ ૨૫ ॥ યમરાજ કહે આ કુન્ડ
વિશે, કંઠિરવ કેરો સાથ; સેન્યા કારભારીને મીત્રો, શકુનીને સો બ્રાતા ॥ ૨૬ ॥
ધરમ ધરીને ગયા જેવા, મનસુખા મનમાં કરતા; ક્રીનારાપર જઈ જેવા
લાગ્યા, બહુ દુખી જીવ ફરતા ॥ ૨૭ ॥ અનંત તરેની પીડાયો પામે, મળ
મુત્રોમાં રહીને; કર્યા કર્મના ફળ ભોગવે છે, ક્યાં દુખ રહે જઈને ॥ ૨૮ ॥
તે કુન્ડમાં એક તરે તરખણુ, વળગ્યા તેને જીવ ઘણા; તેના ભેગો દુરીયો-
ધન છે, નહી તેને કષ્ટીમાં મળ્યા ॥ ૨૯ ॥ યમરાજ કહે આ યુધિષ્ઠર, પેલું
તરખણુ તરે; તેને બહુ જીવ બાળ્યા તેમાં, જુઓ એક જીવ ફરે ॥ ૩૦ ॥
તેજ તમારો મોહોટો અંધુ, હસ્તીના પુરનો રાય; તવ તે જીવે સાંભળ્યું
કાને, દીલ ધરમને ત્યાંય ॥ ૩૧ ॥ તેથી તે સરમાઈ ગયોને, કુન્ડમાં દુખકી
મારી; તવ યમરાયે ઉપર બોલાવ્યો, તે આવ્યો દેહ ધારી ॥ ૩૨ ॥ દેહ
ધરી દુરીયોધન ઉભો, બોલ્યા યુધિષ્ઠર રાય; આવ અલ્યા ભાઈ બાહાર
કાહાડું, નરક નીવારણ થાય ॥ ૩૩ ॥ શું કરવા કષ્ટી ભોગવે છે, ક્યાં
લગી દુખ વેદાશે; આવ્ય હું ઝાડ હાથ તારો, તવ તુજ પાતક જશે ॥ ૩૪ ॥
તેં મુજને ઘણા અવગુણ કીધા, પણ મુજ મનને નથી, ભુંડુ તુ કરે ને હું
બહુ તાકું, જેમ મતી તેમ ગતી ॥ ૩૫ ॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો,
ઓર ધરમરાય; તમારે હાથે બહાર ન આવું, કોટી યુગ વહી જાય ॥ ૩૬ ॥
નાના વીધના નરક વેડું, કોટીક દુખી થાઉ; પણ શતરનો હાથ ઝાલી, કુ-
ન્ડની બાહાર ન આવું. ॥ ૩૭ ॥ ધરમ કહે કહું માની, નીકળ વિરા
બાહાર; દુરિયોધન કહે જ તુજ સાથે બોલીશ નહી લમાર ॥ ૩૮ ॥ આવે-
થી સાંભળ્યું પ્રભુએ, હસવા લાગ્યા છેક; કોટાણ કોટી દુખી થયો પણ,
મુકતો નથી ટેક ॥ ૩૯ ॥ સાખાશ છે ખરો ટેક એનો, હું જઈ નરક નીવાર;
એની સાથે સહુ જીવ તરશે, એ વળશે અંધાર ॥ ૪૦ ॥ પણ એનો ટેક
જોઈને હુંતો ખુશી થયો અપાર; ભલે સરવે વધકુન્ડ આવે, બાણ્યું જુમ-
હાધાર ॥ ૪૧ ॥ આતુરભુજ ભગવાન પોતે, આવ્યા કુન્ડ ક્રીનારે; ખડ ખડ ખડ
ખડ હસવા લાગ્યા, ધરમ બોલ્યા ત્યારે ॥ ૪૨ ॥ આ માહારાજ આવ શું હ-

શીયા, તવ સામળીયો બોલે; આખા વીશ્વમાં ટેક ન જોયો, દુરીયોધન
નિ તોલે ॥ ૪૪ ॥ એના ટેકથી હું રીજ્યો છું કહોતો નરક નીવાર; યુધી
ષ્ટર કહે બલે માહારાજ, હરખે હઠયું માહાર ॥ ૪૪ ॥ કુન્ડ ઉપર શ્રી ક-
ષ્ણુ આવ્યા, બોલ્યા હરતે વદન; શાખાશરે ભાધ ટેક તારો, ગાન્ધારીના
તન ॥ ૪૫ ॥ વલણ ॥ ધન્ય છે તારા ટેકને, ગાન્ધારીના તન; વ્યાસ વલ્લભ
વાણી વડે, રીજ્યા જુગજીવન.

કડવું ૨૩ રાગ ધનાસરી

જ્યમુની રશી એણીપેર બોલ્યા, સુણ પરીક્ષત રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું, પાપીની પાવન કથાય ॥ ૧ ॥ અંતરયામી ગરૂડા
ગામી, રીજ્યા અપરંમપાર; દુરિયોધનની પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે યુગદ્ધ-
ધાર ॥ ૨ ॥ ધન્ય ટેક તારો જીવ અમારો, હરખ પામ્યો આ દીશે; ટે-
કમાં ટેક મેં જોયો તારો; આખા વીશ્વને વીશે ॥ ૩ ॥ ટેક જોઈ તસ-
માન થયો છું, હવે ન બોલીશ આડુ; જે મન માનતુ હોય તારું તો, હું
મારે હાથે કાઢાડુ. ॥ ૪ ॥ દુરીયોધન કહે હા માહારાજ, તમથી હું આવું
બાહાર; પણ માહારો હાથ ઝાલીને કાઢાડો, ઓરે દેવ મોરાર. ॥ ૫ ॥
તવ પ્રભુ લાંબો કર ક્રીધા, હરખ્યો કઊરવ નાય; પોતે ખુશી થઈને
બોજ્યો, ગ્રહો પ્રભુનો હાથ. ॥ ૬ ॥ હાથ ઝાલીને દુરીયોધન બોલ્યો, કુ-
ન્ડના જીવોને કાજ; નરક નીવારણ થાય સહુનું; મુજ પમ પકડો આજ
॥ ૭ ॥ એટલે નરકના સહુ જીવો, વળગ્યા દુષ્ટને ચરણ; પ્રભુ પ્રતાપે
બાહાર આવ્યા, થયા હરીને સરણ. ॥ ૮ ॥ પાપ તણાં રણ ચઢેલાં તે,
રણછોટે રણ છોડ્યાં; પ્રભુ સ્પર્શથી અનેક જન્મનાં, બંધન હરિએ તો-
ડ્યાં. ॥ ૯ ॥ પછી પોતાથી અળગા રાખી, ક્રીધી ટેકની ખુજ; નરકી
જીવોનું નરક નીવારી, બેનાવ્યા ચતરંજી. ॥ ૧૦ ॥ સાલોકય મુકતી
આપી એઓને, પુરણ કપા કામ ક્રીધું; તે પછી રાજ યુધીષ્ઠરને, હરિએ
આલીનન દીધું. ॥ ૧૧ ॥ તવ ચતરંજી સ્વરૂપ પામ્યા; પોતે યુધીષ્ઠર
રાય; સમીપ મુકતી એમને આપી, સદા રહે શેવા માંય. ॥ ૧૨ ॥ એણું
સરવને મુખ કરીને, ચાલ્યા વધકંઠ લેઈ, આનંદ ઓચ્છવ થાય અતીશે
સરવ પ્રાણિના સનેહી. ॥ ૧૩ ॥ જેને ને તેને વિઠલ વાહાણ, વંરને જસ

જય કાર, કમળા પતિને વધકુન્ડ વાશી, નિરખે વારંવાર. ॥ ૧૪ ॥
 વધકુન્ડના જીવ વધભોગ લે છે, દરશણનો અપાર; અવર વધભોગ
 કોઈ ન આહે, દેખે દુસ્તર સંસાર. ॥ ૧૫ ॥ ત્રીતાપ નહી કોઈના તન
 વીશે, નહી કામ કરોધ કે લોભ; આનંદ આનંદ અતીશે આનંદ,
 કોઈને નહી કાંઈ ક્ષોભ. ॥ ૧૬ ॥ ક્ષુધા પીપાશા ની દા ન પીટે, બધ
 મધંથુન કોણ માત્ર; પ્રભુ ચરણનો પ્રતાપ એવો; મુક્ત જ્ઞાનીને સપાત્ર ॥ ૧૭ ॥
 સમા સમાના ભોગ થાયે, ગાયે વધજીવ ગીત; અવર વસ્તુ પ્રીય ન લાગે
 હરીના ચરણમાં ચીત. ॥ ૧૮ ॥ અખીલ ગુલાલ ચંદન પુરપો, ઉછળે
 છે હરનીશ; કીરતન ઓચ્છવ આલ્યા કરે છે, રીઝવે સડિ જગદીશ ॥ ૧૯ ॥
 સ્વરગનુ સુખ તુછ સરખું, વધકુન્ડ વધભોગ સામે; અવર આનંદ કાંઈ
 ન ગમે પુરણ પદારથ પામે. ॥ ૨૦ ॥ નીરખવાથી પાપ નાશ પામે, પાપ
 પટે પુન્ય થાય, સમરણથી સરવે ખે ભાગે, આવાગમન વહી જાય ॥ ૨૧ ॥
 એવો અમુલ્ય અવસર સહુને, વધકુન્ડ વીશે સદા; પાપ ન સાંભરે સપના
 વીશે, કુપ્રુદ્ધી ન થાય કદા. ॥ ૨૨ ॥ વધકુન્ડ સુખ સદાકાળ એણું બકત
 જનો તે જાણે; નાસ્તીક જન અજ્ઞાને બરેલો, ડિરમાં સત્ય ન આણે ॥ ૨૩ ॥
 સ્વરગારોહીણીની કહી કથા, સુણ જનમેજે રાય; સાંભળીને જે શ્રદ્ધા
 રાખે તે જનને ફળ થાય. ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધનનુ નરક નીવારણું, નારાયણે
 કરી દયા, તે સાથે અજ્ઞાની જીવો, તે પગ વધકુન્ડ ગયા. ॥ ૨૫ ॥ એરીને
 અધરમી જીવો, સધરમી થઈ જાય; કયા સુણીને સમરણ કરે, તે ફળ
 પુરણ થાય. ॥ ૨૬ ॥ હરી સમરણ શ્રેષ્ઠ સરવથી, સમરે તે સુખ પામે;
 સાચા હલથી શ્રદ્ધા રાખે લક્ષ ચોરાશી વામે. ॥ ૨૭ ॥ એટલું નીરખય
 વધકુન્ડ વીશે, પણ રહેવાનું મોક્ષ; પણ જ્ઞાન વીના અમોક્ષ ન થાય, તે
 નવ પામ્યો મોક્ષ. ॥ ૨૮ ॥ મોક્ષ વીના અખંડા નંદ નહી, સમજજે
 શ્રોતાય; તે વારતા શ્રણી છે જીણી, વીરલાથી સમજાય ॥ ૨૯ ॥ વળણ ॥
 સમજે કોઈક વીરલા, તે પામે પદ મોક્ષ; કહે વક્ત્રમ શ્રાતા સુખો,
 જાણી પ્રભુ પરોક્ષ.

કડવું ૨૪ રાગ ચૌપાઈ.

૧
 બોલ્યા જમમુની મુખ એમ, રાજ સાંભળ રાખી પ્રેમ; મોક્ષ મા-
 રમો કમલ, સુણતા સહુ પાતક જાય. ॥ ૧ ॥ મુમુક્ષુ જન પામે જ્ઞાન,

તત્ત્વ પરોક્ષમાં રહે ધ્યાન; લક્ષ લાગે પરોક્ષની સંગ, તત્ત્વ તેનો ફરે અંગ રંગ. ॥ ૨ ॥ હરે ફરે પણ નહી બીજે, ચાહ્ય કોઈ રીજે કે બીજે; દૃઢ લાગેતો જેનો લક્ષ, તેનો ન થાય બીજે પક્ષ. ॥ ૩ ॥ આવે અનંત જાતના બોધી, પણ પોને ન થાય વીરોધી; સમજે જેનું જે જે કરેલું, તેમાં તે તે જ્ઞાન કરેલું. ॥ ૪ ॥ જ્ઞાની જન હોય બહુ વીવેકી; કોઈ પંથને ન નાંખે છેકી; છે વીવેકી દસનો નીધી, એનો વાણી જ્ઞાનીયે કીધી ॥ ૫ ॥ હોય વિવેક પણ વિદ્વાનો, અંધ જેષ્ઠીકાથી મસ્તાનો; દેખતાને નહી જેષ્ઠીકાય, ચોખી દ્રષ્ટીએ ચાલ્યો જાય ॥ ૬ ॥ તેમ વીદ્વાનને જેષ્ઠીકાય, કર ગ્રહીને પંથ પળાય; તેની પુઠળ વળગેતો જન, નહી જેષ્ઠીકા નહી લોચન. ॥ ૭ ॥ તેનો દોરે તેમ દોરાય, તેથી દેખનો તે નવ થાય; અનુભવ નવ પામે કાંઈ, રહે સદાયે જંજળ માંડી ॥ ૮ ॥ વિદ્વાનને જ્ઞાની બે જુદા; તેનો સમજવું સમુદા; તત્ત્વ ટળી જશે સંદેહ, સહુને સમજવું વટે એહ ॥ ૯ ॥ વિદ્વાનો લખ્યું વાંચી જશે, ખુશીમાં આવે તે અરથ આણે, વાળી વિમ્કતીયો વળગાડે વળી વ્યાકરણથી દોશ કાઢાડે ॥ ૧૦ ॥ શ્રોતા અજ્ઞાની અંધ જેવા કહેશે આનો બોલે છે કેવા, પણ મુઠો ન સમજે કાંઈ, તેથી લપટાય છે જ્યાંઈ ત્યાંઈ ॥ ૧૧ ॥ મોક્ષના ઇચ્છનારા જેહ વિદ્વાનને ન જુએ તેહ; મુળ વસ્તુનું સાધન કરવું; બાકી બીજુ ન કરણે ધરવું ॥ ૧૨ ॥ મુળ વસ્તુ પરમેશ્વર જાણે, મુમુક્ષુ તેનું તારણ આણે; તે નો સમજતો રાખશે જ્ઞાની, ભ્રાત્રી મારશે વિદ્વાનિ. ॥ ૧૩ ॥ ધરે મોક્ષ ઇચ્છા જે જન; તેને શોધવા નહી વચન, નહી વીદ્વાનનું છેદણ કરવું, સત્ય સમજને ધ્યાન ધરવું. ॥ ૧૪ ॥ મુળ ધરમ મારગ છે જેહ, કર્યા વિપ્રીત વિદ્વાને તેહ; એક શબ્દના અનેક અરથ, કરી સત્ય મારગ કર્યો વ્યરથ ॥ ૧૫ ॥ વાલ્યું ધરમમાં ધરબોળ, ચઢાવી દુનીયાં ચમડોળ; કર્યું સરવ જીવોનું અહીત, તેનો નરકતા વાણી ખચીત ॥ ૧૬ ॥ કરે શાસ્ત્રારથ લગાડ, અજ્ઞાની જન જાણે વડાડ; મુમુક્ષુને તે કામમાં નાંચે; જ્ઞાની જન જ્ઞાન વાત બતાવે ॥ ૧૭ ॥ વેદ બોલે તે જાણે વેદાન્તી, તેને જ્ઞાન વીના નહી શાન્તી બોલે શાસ્ત્રી તે શાસ્ત્રી ગણાયે, બોલે પુરાણો પુરાણી થાયે ॥ ૧૮ ॥ જ્ઞાનીને નહી અંથોનું કામ, જ્ઞાન ત્રીયે જ્ઞાન તમામ; કોઈ જ્ઞાન કયે મુખજ્ઞાની, તત્ત્વ દેશ ધરે વિદ્વાની ॥ ૧૯ ॥ જ્ઞાની પાશે માગે પરમાણુ, એવા જ્ઞાનીયકી અંજાણુ; જુઓ જ્ઞાનીનું બતાવું ૩૫, તેનો વારતા અતી અનુપ ॥ ૨૦ ॥ જ્ઞાનીજન વટે વચન જેહ, હોય વિવેકમાં વધું નેહ, વળી આત્માને વાળ્યું

ભાસે, બાધ દોષ નહીં ચોપાસે ॥ ૨૧ ॥ માગે આધાર તે વીદ્વાન, તેને
કહી ન જાણવું જ્ઞાન, જ્ઞાન જ્ઞાનીના ઘટ માંય, સહુ સત વિવેકને ન્યા
ય ॥ ૨૨ ॥ વીદ્વાનોને વીદ્યા અભીમાન, તેથી તેને ન જાણવું જ્ઞાન;
થયા આગળ જ્ઞાની જેહ, નહોતા આધાર લેતા તેહ ॥ ૨૩ ॥ વળણુ. ॥
આધાર તે લેતા નતા, જ્ઞાનીની તે ગમઃ કહે વક્ષભ વીદ્વાનને, જેટીકા
થી શ્રમ.

કંડવું ૨૫ રાગ સાંખિ.

જયમુની રૂશી એણીપેર બોલ્યા, સુષ્ણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી
તુજને સંભળાવું; જ્ઞાની તણે મહીમાય. ॥ ૧ ॥ જ્ઞાની જન વાલમીક
રૂશી, જ્ઞાની વેદમવ્યાસ; જ્ઞાની જન પાતાંજળી રૂશી, તેનો કરવો કયા-
સ. ॥ ૨ ॥ જ્ઞાની તો શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુ, જ્ઞાની મનુ ભગવાન; તે સરવે વેદ
શાસ્ત્ર બાધ્યાં, કયાં લીધુંતુ પરમાણુ. ॥ ૩ ॥ વ્યાસજીએ ક્રીયાં પુરાણ
જેઠ, પુરાણ ગ્રંથ બનાવ્યા; વાલમીકે કેઠ રામાયણુ જેઠ, રામજીને
ગવરાવ્યા. ॥ ૪ ॥ પાતાંજળી ક્રીયું શાસ્ત્ર જેઠ, શાસ્ત્ર રચના ક્રીધી;
મનુ ભગવાને કેઠ સમરતી જેઠને સમરતી લીધી ॥ ૫ ॥ ઉપનીશદના
કરવા વાળાએ, પ્રથમ ક્રીયું જાયું; ક્રીયાં પ્રમાણુ કરતાએ આખ્યાં, ક્રીયે
ગ્રંથે મન પ્રોયું. ॥ ૬ ॥ જ્ઞાનીના જ્ઞાનમાં ન હોય પ્રમાણુ, જ્ઞાની જે બાંખે
તે સત્ય; જ્ઞાની જન જે વદે તે વેદ, બાકીનાં સહુ મત્ય. ॥ ૭ ॥ જ્ઞાની
જન છે ચાર ચક્ષુને, વીદ્વાન ત્રીલોક્ય દ્વીલોક્યન છે સરવને, તે ન જેઠ
વીચારો સહુ જન ॥ ૮ ॥ જ્ઞાની તુલ્ય નથીકો પ્રાણી, જ્ઞાની ઇશ્વરી અંશ
ચાર ચક્ષુવાળાના સામે, ત્રીલોક્યની કરે દ્વંશ ॥ ૯ ॥ વિવેક વાળો ને
ન્યાય વાળો, જ્ઞાની હોયે કોઈ જન; વળી પુરણુ અનુભવી હોયે, તેને
અનંત લોક્યન ॥ ૧૦ ॥ શાસ્ત્રરચના વિવાદ માંડે, તે વિદ્વાનોનું કાજ;
મોક્ષ મારગ તેતો નવ જાણે, મીથ્યા કરે અવાજ. ॥ ૧૧ ॥ પરમેશ્વરનું
જ્ઞાન જેને, તેને કેહેવો જ્ઞાની; વીદ્યા કેરું જ્ઞાન જેને, તેને કેહેવો વીદ્વાની
॥ ૧૨ ॥ કર્મ કાન્ડનું જ્ઞાન જેને, તે જન કરમ કાન્ડી, પ્રેત ભુત પીશા
ચના સાધક, તેતો સદા કુભાન્ડી ॥ ૧૩ ॥ પ્રભુને ચરણે સદા શરણે
રહેલા સતીના સુત, વધકુન્ઠ વીશે સપને ન આવે, યમપુરીના દુત ॥ ૧૪ ॥
જ્ઞાની વક્તા સાંભળ્યું કહ્યું, પુરણુ હવા મન કોડ; શ્રદ્ધા રાખીને સહુ

બોલો, જય જય શ્રી રણછોડ ॥૧૫॥ વળણ. જય જય રણછોડરાયની,
બોલો સહુ હરીજન; વ્યાસ વદ્ધમ વાણી વદે જય જય ભુગેહવન. ॥

સ્વર્ગારોહીણી પર્વ સમાપ્ત.

મહાભારતની કથા અઢારે
પર્વ સમાપ્ત.

બુકસેલર લલ્લુભાઈ અમુલપ.

કે. માણેકચોક,

અમદાવાદ.

